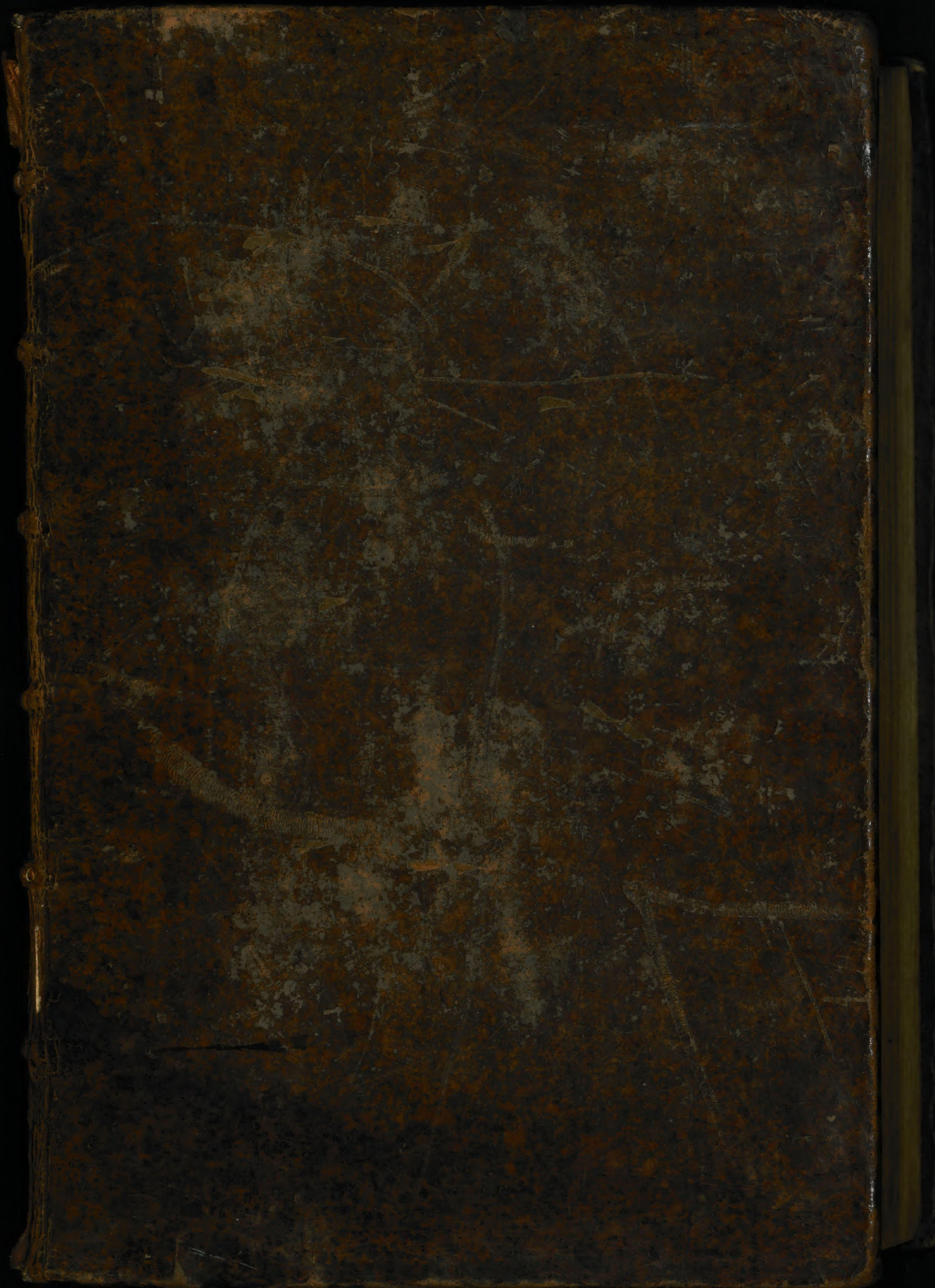
57

HISTORIA PLANTAR.

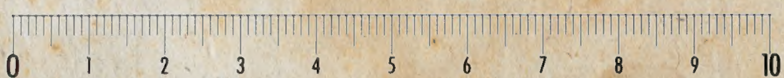
TO. I.

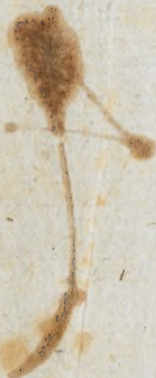

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

4 1504

Jacques Dalechamps
1513-1588

(Iac. Dalechamps)

Rés 57

HISTORIA GENERALIS PLANTARVM,

In libros XVIII. per certas classes artificiose digesta;

Hæc, plusquam mille imaginibus plantarum locupletior superioribus, omnes propemodum quæ ab antiquis scriptoribus, Græcis, Latinis, Arabibus, nominantur: necnon eas quæ in Orientis atque Occidentis partibus, ante seculum nostrum incognitis, repertæ fuerunt, tibi exhibet.

Habes etiam earundem plantarum peculiaria diuersis nationibus nomina: habes amplas descriptiones, è quibus singularum genus, formam, vbi crescant & quo tempore vigeant, natiuum temperamentum, vires denique in medicina proprias cognosces.

Adiecti sunt Indices, non solùm Græci & Latini, sed aliarum quoque linguarum, locupletissimi.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.

M. D. LXXXVII. 1587

Cum Priuilegio Pont. Max. Cæsareæ Maiest. & Christian. Galliarum Regis.

ILLVSTRISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPI CAROLO EMANVELI DVCI SABAVDIÆ.

ANC Plantarum historiam, quæ nunc tandem, si non perfecta, at certè perfectæ proxima in publicum est proditura, non abs re Celsitudini tuæ dicandam existimaui. Quum enim vt paternis vestigiis in aliis quibusque præclaris rebus insistis, ita etiam eius exemplo, cognitionis omnium quæ vniuersa naturæ historia complectitur, desiderio accendaris, hæc autem quæ plantas describit, vel primum (præsertim si, quantam rei medicæ vtilitatem affert, spectemus) locum inter illa teneat: fieri non potest quin gratissimum tibi sit ingens istud volumen, quo ditissimus ille & pretiosissimus thesaurus cõtinetur, præsertim quum non, vt aliis anteà editis eadem de re libris, magna tantùm eius portio, sed aut totus, aut penè totus eo includatur: adeò vt de isto volumine id quod de nullo hactenus, prædicari possit, tam multarum stirpium tam accuratam & exactam descriptionem continere, vt (sicut paulò antè dixi) si non ad perfectionem peruenisse, saltem ad illam proximè accessisse dici queat. Quod à me taceretur tamen, nisi ex collatione cum aliis manifestum fore, & quos celsitudo tua secum habet medicinæ & nominatim rei herbariæ peritissimos viros, id ei testaturos scirem. Habebunt autem quicunque hoc fruentur libro, etiam quod potentissimo illi & modis omnibus maximo Regi Philippo, socero tuo, gratias agant. E remotissimis enim terris, nondum ante seculum nostrum cognitis, & quas partim ipse, partim inuictissimus Imperator, Carolus quintus, eius pater, subiugauit, allatæ non paucæ stirpes fuerunt, quarum haud magis quàm illarum terrarum notitiam quisquam habuerat: quum tamen ex nonnullis earum (de stirpibus loquor) præsentissima peti remedia videamus. Nec verò plantæ tantùm sed alia etiam multa inde prodierunt, anteà prorsus incognita, quamuis inter naturæ diuitias, vt magis secretas, ita etiam insigniores, numeranda essent. Huiusmodi autem opulentiæ naturæ quis inter omnes Christianos Principes

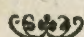
patre tuo studiosior, quis eius cognitione instructior extitit?

Verùm vt ad eam historiæ naturæ partem, quam tibi nunc offero, reuertar, sicut eam alia nulla esse inferiorem patri tuo persuasum erat, ita quidem tibi persuaseris, minimè dubito: ac profectò, quemadmodum herba quæ Gentiana vocatur, Gentij Illyrici principis nomen immortalitate donauit, ita vel hanc plantarum historiam nomen tuum immortale reddituram credibile est. Quoties enim à posteris mentio eius fiet, tui, cui dicata est, memoria renouabitur: quinetiam erunt fortaßis qui eam hac ipsa dicatione à cæteris omnibus superioribus distinguant: etiamsi alia multa habeant, quibus insigne discrimen possint inter hanc & illas ponere. Nec verò Adrianus Imperator non & ipse huius libri editionem, sibi nuncupatam, valde hilari vultu excepisset, summóque fauore prosequutus fuisset, quantum coniicere ex eo licet quod de illo literis Athenæus prodidit, magna seque digna liberalitate eum esse remuneratum à quo herba lotus oblata fuera, quæ florem inusitatum, id est pro candido rubrum (qualis rosæ est) progenuerat: necnon illum qui hanc nouitatem versibus celebrarat. Quominus mirari quenquam decebit, me Celsitudini tuæ dicare librum hunc ausum fuisse: quum vel ea quæ de hæreditario illius in literas amore, eásque nominatim quæ illa opum naturæ arcana nobis pandunt, per multas regiones sparsa est fama, ad hoc me incitare debuerit: simúlque ad precandum Deum Optim. Max. (sicut & precor) vt illum diutissimè incolumem seruet, & nouis in dies munificentiæ benignitatísque suæ donis locupletet. Lugduni, Cal. Iulij: anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo sexto.

Tuæ Celsitudini deditissimus,
GVLIELMVS ROVILLIVS.

GVLIELMVS ROVILLIVS LECTORI SALVTEM.

IGESIMVS annus eſt, benigne Lector, & eo quidem amplius, cùm ingreſſus muſæum Iacobi Dalechampij, inſignis ætate noſtra Medici, grande volumen eum præ manibus habentem reperi, quamplurimis ſtirpium figuris conſpicuum. Raras illas, exquiſitas, & nõdum vulgatas contuitus, additis deſcriptionibus explicatas, & apto, vt argumẽtum poſcebat, ordine diſpoſitas, ingenio genióque meo inuitatus (ſemper enim fui, ac etiamnum ſum, ita publicæ vtilitatis appetens, vt in iis obeundis quibus omnium commoda procurentur, nec labori parcam, nec ſumptui) arbitratus ſum operis magni tanquam infantiam ac principium id eſſe: ſtatímque alia atque alia mecum reputaui, ſed hoc præcipuè, nihil iucundius eſſe ac optabilius, quàm naturæ & facultatis plantarũ cognitionem: ſeu voluptatem nobis ipſi proponamus, ſeu illorum quæ noſtris malis ſubueniunt, præſentem ſupellectilem. Quid enim magis nos exhilaret, quàm aſpectus pulcherrimorum (vt ita dicam) aulæorum, & tapetiorum, quæ natura, omnium architecta & parens, vbiq; ſtrauit in ſuis latifundiis, vt admiranda forma, & ſpecioſa varietate colorum, radicis, caulis, ramorum, foliorum, floris, fructuum, noſtros oculos paſceret, ac reficeret, ſpectaculo quidem ornatiſſimo, & inſtructiſſimo, quod vel etiam maximè ſqualidos, ruſticos & incultos homines alliciat, & delectet? Neceſſariam porro eſſe hanc ſcientiam ad tuendam vitam, & morborum infeſtorum nobis curationem, multis diſceptandum non eſt. Satis id docent vel mutæ ac rationis expertes animantes, quæ inſtinctu naturæ medentur ſibi, remediáque profutura diſcernunt ac deligunt. Hæc igitur cùm animo diu ac multùm volutaſſem, conſtans quædam inceſſit voluntas tantum opus aggrediendi, nouum ferè illo tempore, cùm eius fundamenta Fuchſius, Dodonæus, Tragus, Lonicerus, & aliquot alij ieciſſent, ſed exiguo plantarum numero contracto, & rudiore imaginum forma, nulláque totius operis artificioſa partitione, quæ diuiſam materiam in ſuas differentias & claſſes diſtingueret. Cùm ergo decreuiſſem omni cura id quod meditabar perficere, & magnam mearum fortunarum partem in eam rem impẽdere, ad promouendum eum conatũ, multis opus fore prouidi: ac primùm quidem,

industria hominis docti, qui huic negotio præfectus omnia ritè administraret. Propitia fortuna, hoc animo versanti mihi occurrit Ioannes Molineus, dum vixit, famosus medicus, Guilielmíque Rondeletij, medici præstantissimi, & in examinandis plantis exercitatissimi, alumnus, discipulus, & per annos multos conuictor, homo laboris indefesi, & cuius ob tersam puritatem oratio mirificè omnibus arrideret. In hoc totus probus ac eruditus ille vir incubuit, singulari fide ac sedulitate, plurimum adiutus subsidiario consilio Dalechampij, qui vltro de singulis eius commentationis partibus ecquid sentiret, exposuit, ac liberaliter commodauit quidquid iam imaginum, & historiarum collegerat. Insperata hæc opportunitas virgula diuina cùm obtigisset, pensitans mecum, id opus augeri in infinitũ posse, aggestis plantis, quas alio solo & cœlo quàm nostro genitas nobis iis explorandis dediti homines suppeditarẽt, (non enim, vt inquit Poëta, terræ ferre omnes omnia possunt) amicos meos, quos equidem non paucos habeo, rogaui, Aphricanos, Hispanos, Italos, & qui in orbis remotissima loca ferè quotidie nauigant, vt ex regionibus illis quas adeunt, aut in quibus degunt, ignotas adhuc nostris gentibus plantas, ita vulsas vt non discerptę & lacerę sed quàm maximè fieri posset integræ & illæsę essent, ad me mitterent. Quod (nisi me plus satis amo) prosperè successit, acceptis illorum beneficio plantis certè quamplurimis, spectatu dignissimis, nec passim obuiis.

Prospecta hæc cùm iam essent, & nihil aliud superesset, quàm, quod aiunt, operi manum admouere, eos qui plantarum simulachra delinearent, ac sculperent, & hic, & vbicunq; habitare rumor erat, peritissimos, gnauissimos, ingeniosissimos, nulla prorsus mercedis habita ratione, quantumcũque modum excederet, aut acciui, aut absentes operam in id nauare iussi, hoc tantùm imperans, vt illorum minimè esset fallax imitatio, & quæ repræsentarent, imaginis veritate ac venustate cernentium oculis approbarẽtur. Iis qui huius rei scientes & gnari sunt, haud difficile æstimare fuerit, in tantum numerum tabularum, quæ pictæ & incisæ sunt, quantam pecuniæ vim profundi oportuerit, & quantum molestiæ patienter deuorari, vt continuaretur is labor, & ad finem perduceretur ingens libri moles: cuius editionẽ cum incredibili dolore, & graui damno meo, in longum tempus distuli, tribus diuturnis morbis, periculosis, minacibus, vexatus, & quadam velut remora impeditus: è quibus, Deo iuuante, & felici medicorum auxilio, tandem euasi, sed ita lassus & fractus, vt tardius quàm cupiebam, alligare me huic pistrino valuerim.

Interim autem dum inuitus moror, & procrastino, è multis officinis prodierunt eiusdem argumenti libri, eiusdémque apparatus, ab egregiis doctrina viris emissi, vtilitati publicæ addictis oppidò, & alioqui perspicacibus, ac minime pigris: quidam, breues, instar tumultuariæ cuiusdam scriptionis festinati: quidam non exiguum earum numerum habentes. Primum autem inter illos omnes locum primámque laudem Andream Matthiolum obtinere fatendũ est: verùm ne illius quidẽ opus me ab eo

quod

quod destinaueram, deterruit ac depulit. Id verò fuit, generatim & in vniuersum omnium plantarũ quæ innotuerunt memoria nostra, à medicísque & herbariis memoratæ ac celebratæ fuerunt, historiã ad posteros transmittere, velut thesaurum omnium quæ ad æuum vsque nostrum traditæ sunt, &, quum cæteri omnes indigestos quosdam earũ cumulos nobis proposuissent (siquidem nec Matthiolo alium quàm ipse Dioscorides ordinem tenere licebat) eas contrà in certas classes artificiosè distribuere. Quę res certè multùm huius cognitionis cupidos, & candidatos leuabit: quos in tanta multitudine librorum & tam confusa quærere tædet quæ vestigant. Nec verò est quod quisquam requirat plantarum imaginibus prorsus iconicis expressarum descriptiones fusiores & accuratiores nostris quas singulis figuris apposuimus. Sunt enim eiusmodi nostræ, vt ex iis cogniturus sit Lector vniuscuiusque genus, formam, vbi crescant, quo tempore vigeant, natiuum temperamentũ, quinetiam proprias in medicina vires. Adde quòd in singularũ propemodũ historia, authorum de illis loci citantur ac expenduntur, quinetiam alij aliorum collatione explicãtur: aut, si pugnare inter se videri possint, cõciliantur. Sed & quę corrupta sunt restituũtur, & varię lectiones aut cum iudicio excutiuntur, aut obiter saltẽ indicantur. Non mirũ est autẽ tot hac de re libros antea prodisse, quum emergeret in dies quod auctariũ esset: eorum præclara laude scilicet, & existimatione qui de suo symbolã conferebãt. In horum studiorum æmulatione dum eiusdem cõsilij rationibus plures insistunt, sunt qui vel lucri spe capti, vel honoris leuiusculi ambitione ducti, quod ex aliis mutuati sunt, furtímue surripuerunt, sibi vendicent. Hoc profectò vitium nunquam non mihi turpe fuit, ac odiosum, vt qui nec inuidus sim, nec gloriosus, ac ne quęstus quidem auiditate ardeam. Gratissima sanè hucusq;, vel iam à puero, mihi fuit modesta simplicitas, quæ publicæ vtilitati ac omnium desiderio potiùs inseruiat, quàm priuatis commodis, neminémque fraudet ac spoliet illa quam virtus eius meretur, gloria. Itaque plagij crimen istud perosus, vel (vt loquar mollius) nimiam versutæ mẽtis istam calliditatem, nihil alienum mihi arrogaui: imò, si quæ plantæ figura elaborata iam, præsto fuit, quam ostenderit alius posteà, vtramque, meam nempe, & illius, apparere volui, ne quæ inuidia glisceret, nec locus esset conquestioni, ac denique maledictis quisquam ne mecum certaret, ac impotenter veluti digladiaretur: simul etiam, vt intelligerent excellẽtes illi viri, quorum scriptis fruimur, postquam hoc primum institui, quãta cum vigilantia & solicitudine in hoc negotio me gessi, prius quàm eò cogitationes suas intẽdissent, aut quidquam designassent. Adiicio & his nonnullos, dum iter hac facerent, conspecta magna parte imaginum ad vsum iam absolutarum, & expressarum, animaduersóque illarum ordine, positu, & collocatione, ac quibus Theophrasti, Dioscoridis, Cratenæ, Plinij, Apulei, nomenclaturis earum appellationes conuenirent, de hoc quod maximè cõtrouersum est, velut arbitros pronuntiasse, illis tacitis à quibus didicerũt: bello quidem astu,

vt est temporum nostrorum mos, aut, quod verius est, licentia, & prauitas, quam tamen auersatur purus & sincerus animus, si Plinio credimus, ingenuum esse profiteri per quos profecimus.

Erit autem fortasſis, qui miretur, vel etiam reprehendat, quòd post vltimum librorum, earum stirpium adnexa sit appendix, quarum in aliis historiæ segmentis congruens sedes fuisset. Atqui nec inusitatum hoc est, nec inauditum: sed multorum exemplis hoc excusare licet. Ac sanè optima voluntas & perpetua mea, communicandi cum omnibus quidquid penes me fuerit, declarari non potuit manifestius. Continet enim appendix illa plantarum effigies aliquot, aduectarum è Syria, & Libano monti conterminis locis, quas supprimere & occultare, atque in alteram editionem polliceri potui, vt habendi legendíque desiderium lectori vehemens excitaretur: sed non mihi visum est eum sic inescare, vanísque lactare promissis. Irritat famem qui panem frustulatim præbet. Satius ergo putaui, assuto hoc veluti panniculo, satisfacere lectori, nec eum suspensum tam inani & longa specula cruciare. Hoc enim qui faciunt, ineptè (vt reor) ac stultè illudunt aliis.

Quinetiam, postquam in lucē hoc opus nostrum prodierit, ita studiis illorum qui cognitionis plantarum sunt cupidi, consulere statui, vt iam nunc omnibus, in hac doctrina prouectis, & alioqui bene erga hominum genus animatis, denuntiem, quæcunq; obstinato labore suo & improbo fuerint consecuti, ea si mihi committere, vt excudantur, velint, id me alacriter suscepturum, & sanctissima fide, promptissimáque diligentia pręstiturum: ac ne illa quidem in aliam editionem reseruaturum, sed in secundam appendicem (quæ seorsum vendi possit iis qui iam volumen istud emerint) coniecturum.

Cęterùm dissimulare nolo, futurum fortasse vt errata complusculа in his libris deprehendantur: alia quidem haud ita magni faciunda, maioris alia momenti, quæ à comi & minime aspero lectore peto, vel clementer ignosci, vel mitiùs damnari. Homines sumus, ad errandum proni, ac sæpe in his quæ agimus, cæci, vel hebetes: & non ignorant quibus aliquando res fuit cum pręlo typographorum, etiam obseruantissimis & cautissimis vix delicta hæc posse vitari. Tales cùm simus, quod nostræ conditionis ac sortis est, lenius carpere & fastidire vnusquisque debet. Totis ego viribus & omni ope, operáque sum adnixus, vt admitterentur quàm paucissima, quibus esset danda venia, & selecta, quæ peccata sunt, vt offendi, sic indicaui: si quid me tamen effugit, humanitate atque benignitate præditum lectorem obtestor, & obsecro, vt (quod facile ab eo impetratum iri confido) rem tam nihili prætereat, condonet, nec summo iure, quod summa iniuria est, omnia persequatur, & exigat.

Vale.

IN HANC

IN HANC GENERALEM STIRPIVM HISTORIAM EPIGRAMMA
doƈti cuiuſdam viri.

Stirpiferæ hiſtorias naturæ vidit vt orbis,
Telluris ſtupuit omniparentis opes.
Hiſtoria magis attonitus reddetur ab iſta:
Nam cumulis cumulos addidit iſta nouos.
Quanto imperfeƈtis perfeƈta excellere conſtat,
Gratia tanto iſti debita maior erit.

A L I V D.

Quid primum hîc, Leƈtor, vel quid mirabere ſummum?
An quòd opum tam ſit natura benigna ſuarum?
An quòd terra eius tam promptè iuſſa capeſſat?
Anue imitatricem naturæ ſuſpicis artem,
Quæ piƈtrice manu noſtros deducit in orbem
Totum oculos, ſecreta illis & cunƈta reuelat?
Anue obfirmatos potius mirere labores,
Circa opus exhauſtos tantum, ferè tempore tanto
Quanto Mars Priami vexauit Pergama Graius?
Immo aliud longè eſt miratu dignius iſtis:
Terra ſalutiferas quòd quum tot germinet herbas,
Tot morbi nequeant vllam reperire ſalutem.

Ἄ Λ Λ Ο.

Παντοίοις κόσμησε φυτῶν δαιδάλμασι γαίην
Πότνα φύσις, κρείοντι Θεῷ ἐπίηρα φέρουσα.
Ἀλλ' ἄγνωστος ἔην τῶν δ' ἔργων δαιδαλοέντων
Πλείστη μοῖρα βροτοῖς, καὶ μαστευθεῖσά περ ἔμπης.
Νῦν δὲ καὶ ἀγνώστοις ἃ πάροιθεν ἐκεύθετο γαίαις,
Ἡ δὲ τεοῖς βίβλος φυτὰ πάγκαλα ὄμμασι δείξει.
Ὀψὲ πολεῖς πολύμοχθοι ἅπαν λυκάβαντες ἔτευξαν
Τεῦχος, ἐν ᾧ φύσιος νῦν τοσάδε θαύματα δέρκεις.
Ὃς χάριν οὖν φύσιος τοσούτοις θαύμασιν ἕξει,
Θαυμαστῷ ἐχέτω καὶ τοῦδε πονήματι τεύχοις.

INDEX LIBRORVM HISTORIAE GENERALIS PLANTARVM.

SVMMA PRIVILEGII
SIXTI PAPAE V.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM. Cum, ſicut dilectus filius Gulielmus Rouillius bibliopola Lugdunenſis nobis exponi fecit, ille ad commune bonarum artium ſtudioſorum, & aliorum cōmodum quoddam opus ſuum, *Hiſtoria generalis Plantarum in libros octodecim diſtributa*, nuncupatum maxima ſua impenſa, multorúmque hominum peritorum induſtria, & longo labore compoſitum à Magiſtro ſacri Palatij examinatum, & approbatum imprimere, & imprimi facere intendat, dubitétque ne ſimiliter ab aliis illud idem opus poſtea ſine eius licentia imprimatur, quod in maximum ipſius Gulielmi præiudicium tenderet. Nos propterea eius indemnitati conſulere volentes; ipſúmque à quibusvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliíſque eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, & pœnis à iure, vel ab homine quauis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentiū duntaxat conſequendum harum ſerie abſoluentes, & abſolutum fore cenſentes, eius ſupplicationibus inclinati, eidem Gulielmo ne prædictum opus per annos decem ab anno primæ dicti operis impreſsionis, à quoquam ſine eiuſdem Gulielmi, vel eius hæredis, ſeu ius ab eis aliter habentis licentia imprimi, aut ab aliis vendi, ſeu in eorum apothecis, aut alias venale, præterquam ab illo cui dictus Gulielmus, vel vt ſupra opus huiuſmodi imprimendum commiſerit, & licentiam dederit, teneri, aut haberi poſsit, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus & indulgemus inhibentes omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus præſertim bibliopolis, & librorum impreſſoribus in terris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubiectis, ſub excommunicationis latæ ſententiæ, ac etiam trecentorum ducatorum auri de camera pro vna cameræ Apoſtolicæ, pro alia accuſatori, ac pro tertia partibus prædicto Gulielmo, vel hæredi eius irremiſibiliter applicandorum, & amiſsionis librorum pœnis toties ipſo facto, & abſque alia declaratione incurrendis quoties contrauentum fuerit, ne intra dictum tempus decem annorum, vt ſupra, dictum opus ſine eiuſdem Gulielmi, vel hæredis prædicti licentia imprimere aut alias tenere audeant. Mandantes propterea vniuerſis venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, eorúmque Vicariis in ſpiritualibus generalibus, & in ſtatu Romanæ eccleſiæ Legatis, Vicelegatis, & Gubernatoribus, vt quoties pro dicti Gulielmi, vel hæredis parte fuerint requiſiti, vel eorum aliquis fuerit requiſitus, eidem Gulielmo vel hæredi ſuo prædicto efficacis defenſionis præſidio aſsiſtentes præmiſſa ad omnem illius vel hæredis ſui requiſitionem contra inobedientes & rebelles per cenſuras Eccleſiaſticas, ac alia iuris remedia auctoritate Apoſtolica exequantur: inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis: & inſuper quia difficile foret præſentes ad quælibet loca deferri. Volumus & eadem auctoritate decernimus illarum tranſumptis vel exemplis in ipſo opere impreſsis, plenam & à data præſentium eandem prorſus fidem vbique in iudicio, & extra adhiberi, quæ præſenti originali adhiberetur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris, die ſeptima Maij. M. D. LXXXVI. Pontificatus noſtri, Anno ſecundo.

THO. THOM. GVALTERVTIVS.

Summma Priuilegij Jmperatorij.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti publico edicto cautum eſt Gulielmo Rouillio ciui & typographo Lugdunenſi, & ſancitum, ne quis cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis & conditionis, ſiue ſit chalcographus, vel bibliopola, ſiue alius quilibet, quacunque ſacri Romani Imperij & ditionis eius fines patent, hanc *Hiſtoriam generalem Plantarum, in libros octodecim digeſtam,* niſi ipſius Gulielmi Rouillij aut hæredum eius permiſſu, intra decennium eadem, aut alia minori forma excudat, aut excudenda curet, vendat ipſe, aut cuiquam diuendenda mandet, aut denique excuſa ab aliis intra eiuſdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat manifeſtè vel occultè, vel quouis alio prætextu: alioqui ſibi mulctam decem marcharum auri puri irrogatam ſciat, quarum dimidia fiſco Imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars ipſi Gulielmo Rouillio, aut eius hæredibus, aut ab illis mandatum habentibus, cedet, præter librorum amiſsionem, quos per ſe idem Rouillius, vel per ſuos, vbicunq; locorum nactus fuerit, adiumento magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vindicare, inque ſuam poteſtatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipſi edicto manu ſubſcripſit, & ſigillum apponi iuſsit Cæſarea Maieſtas, vt latius patet in ipſo diplomate dato Pragæ decimaquarta die menſis Iunij, anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimoquinto. Subſign.

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum ſacræ Cæſ. M. proprium.

A. Eſtenberger.

Extraict du priuilege du Roy de France & de Pologne.

Par grace & priuilege du Roy eſt permis à Guillaume Rouille marchand libraire de Lyon, d'imprimer ou faire imprimer, vne fois ou pluſieurs ces preſents Liures intitulez, Hiſtoria generalis Plantarum, in libros octodecim digeſta: *leſquels liures il a recouuré auec grãds frais, miſes & deſpenſes, tant ſur les pourtraicts & tailles des figures, que pour le recouurement d'icelles: & pource eſt faicte defenſe de par ledict Seigneur à tous autres Marchands, Libraires, Imprimeurs & perſonnes quelconques, de non imprimer, vendre ni diſtribuer en ſes pays, terres & ſeigneuries leſdicts liures, ſi ce n'eſt par le conſentement dudict Rouille: & ce iuſques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & date que ſera paracheuee la premiere impreſſion: ſur peine d'amende arbitraire, & de confiſcation des liures qu'ils auroyent imprimez. Et à fin qu'aucun ne puiſſe pretendre cauſe d'ignorance du preſent priuilege, ledict Seigneur veut & entend que l'extraict d'iceluy eſtant mis au commencement dudict liure ſerue pour toute notification. Car tel eſt ſon plaiſir, nonobſtant oppoſitions & appellations quelconques, comme plus à plain eſt contenu & declairé par leſdictes lettres de priuilege, ſur ce donnees à Lyon le vingt vnieſme Ianuier, mil cinq cens ſeptantè cinq, & de ſon Regne le premier.*

Par le Roy, à voſtre relation,

Signé, MORE:

Et ſeelé du grand ſeau en ſire iaune à ſimple queuë.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER PRIMVS,

Quo describuntur, atque pictæ ostenduntur, arbores sponte in Syluis nascentes.

QVERCVS CAP. I.

PRISCI GRÆCI omne genus arboris δρυὸς appellatione intellexerunt, à verbo δρύω, quod est, erumpo, ac pullulo. Latini glandis nomine, omnem fructum complexi sunt, vt Iabolenus ait, exemplo Græci sermonis τῆς δρυὸς, apud quos omnes arborũ species, ἀκρόδρυα, appellantur, vt παρὰ τῆς δρυὸς fiat dictio ἀκρόδρυα, quo verbo Caius omnem fructum significari dixit. Quæ etiã glandis appellatione apud scriptores intelliguntur, à Græcis βαλανηρὰ vocantur. *Nomina*

Græcos, δρυὸς vocabulo omne lignum significare scribit Hermol. vnde Gerandryon pro vetere & ambusta quaque arbore accipitur, quasi vetus ramale, vt loquitur Persius. Sed tam latè patentes significationes in angustius sunt adductæ, vt δρῦς arborem omnem glandiferam tantùm significet, & præsertim quercum. Glãdem verò, vt ait Plinius, quæ propriè intelligitur, ferunt Robur, Quercus, Esculus, Cerrus, Ilex, Suber. Ἀκρόδρυα propriè quæ in ambitu lignosum putamen habent. Verùm glandiferas arbores Plin. vna voce comprehendi posse negat Latino sermone, quemadmodum Græco potest τῆς δρυὸς, & antiqua voce Saronos, à quo Saroniacus sinus, & Saro in Arcadia nemus trans Ladonem fluuium, & sinus Saronicus, olim querno robore redimitus, vnde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum, quanquam Pausanias à Sarone qui post Altipum regnauit, sinum eum dici velit. Quibusdam, vt Theodoro Gazæ, Roboris appellatione contineri posse omnia genera videntur, non sine errore, cùm Robur vna species sit duntaxat ex multis, quæ δρυὸς generi subiectæ sunt. Matthiolus etiam Dioscoridem δρυὸς nomine vniuersè quidem omnes glandiferas arbores comprehendisse existimauit, qua in significatione id nomen hîc à nobis vsurpatur. Latinè verò Quercus, modò pro genere, modò pro vnica eius specie, sic dicta, quòd id genus arboris graue sit, ac durum, tum etiam in ingentem euadat amplitudinem. Querquerum enim quidam graue ac magnum dici volunt.

In Coroll. c. de Quer. li. 1. Diosc. — Lib. 16. ca. 6. — Plin. lib. 4. cap. 5. — In cap. de Querc. lib. 1. Diosc.

Ac primùm glandiferarum arborum, maximè Quercuum genera, & historiam tum veteres, tum neoterici variè distinxerunt, atque descripserunt. Nam vt Theophr. ait, τῆς δρυὸς genera constituunt Idæi, Hemerida, Ægilopa, Platyphyllon, Phagum, Haliphlœon, siue Eutyphlœon: *Genera.* Li. 3. Hist. cap. 9.

Ibid.ca.10. Macedones, Etymodryn, Platyphyllon, Phagon, Aſprin, Haliphlœon. Genera glandium multa, inquit Plinius. Diſtant fructu, ſitu, ſexu, ſapore: Et, glandem, quæ propriè intelligitur, ferunt Robur, Quercus, Eſculus, Cerrus, Ilex, Suber. Hermol. roboris genera diuidit quadripartitò, in Quercum, Robur, Eſculum, Cerrum, quæ Græcis illis reſpondent, Hemeridi, Ægilopi, Haliphlœo, Platyphyllo. Vt ſit Quercus hemeris: platyphyllos eſculus: ægilops cerrus. Sed nunquid Haliphlœos, Robur ſignificet, nondum, ait, compertum habeo. Alij aliter iſta digeſſerunt, atque explicauerunt. Qua de re quamuis tanta ſit inter doctos homines diſſenſio, vt de ea decidere difficile ſit, tamen ex iudicio & ſentẽtia Iacobi Dalechãpij Medici literatiſsimi, & in ſimplicium medicamentorũ cognitione exercitatiſsimi, atque vſu peritiſsimi, primũ de Quercus generibus, deinde de cæteris glandiferis arboribus dilucidè atque enucleatè dicam.

Lib.16.c.5. Ibid.ca.6. Loco citato.

PLATYPHYLLOS Mas.

PLATYPHYLLOS fœmina.

Quercus genus 1.

Quinque igitur ſunt Quercus genera. Platyphyllos, Hemeris, Phagus, Ægilops, Halyphlœos, quæ & Cerrus fœmina dicitur, & Farnia Italis. Differunt hæc folio, caudice, materia ſiue ligno, totáque ferè ſpecie, præterea fructus ſapore, magnitudine, figura, colore. Platyphyllos Idæorum & Macedonum, quã latifoliam, verbũ verbo exprimens Plin. interpretatur, Latinorum eſt Quercus, quæ pro ſpecie ſumitur. Gallorũ *Cheſne*, Italorũ *Quercia*, Germanorũ *Eichbaum*, Arbor eſt maximè omniũ procera, ſi Ægilopẽ excipias, recto caudice, cortice inferna parte rimoſo, ſcabroq́; ſuperiore læui cui ſubeſt albuurnũ, quod cũ animalis pingui cõparari poteſt, plurimis in orbem brachiata ramis, magnã innoxiamq́; vmbrã loco inducẽtibus: folio grãdi, Cerri & Haliphlœi folio latiore, carnoſo, laterũ anfractibus ſinuoſiſsimo in arbore vetuſta, minus in ea quæ cæſa nouã frondem mittit, ſed tũ maximè lato, & ſpiſſo, ſumma parte obtuſo, cũ cadit nigreſcẽte potius quã flaueſcẽte: glande mediocri, ſuibus grata, ob eam cauſam iis ſaginandis apta, cùm à Phagi & Hemeridis glãde diſceſſeris, dulci, non omnino quidem, ſed ſi cũ haliphlœi & ægilopis glande

Li.16.c.6. *Nomina* *Forma.*

GLANDES PLATYPHYLLI *perfecta.* | **GLANDES** PLATYPHYLLI *imperfecta.*

glande conferas. Minus enim acerba & amara gustui est, calyce nullis aculeis horrido, sed pustulata tantùm scabritia asperato. In summo ramorum cacumine ferè glans nascitur, breuior, extrema parte veluti depressa, ac retusa, aculeo, qui in sũmo fastigio glandis eminet, breuiore, & minus pungente: sæpè ternæ glandes simul cohærent, aut binæ, rarò vnica prodit: pediculus eas sustinens, crassus & breuis, inde nascitur vbi ramo foliũ adhæret. In vnius surculi capite plerunque videas hinc tres cõiunctas glandes, illinc duas, ac in proximo vnam solùm, prout succus, earum alimentum, huc illuc sese magis spargit: radice longè latéque euagante: materia ad ædificia, dempta Haliphlœo, pessima, ad cremandum quoque & carbonem faciendum inutili, sicut & Haliphlœi, ac post illam teredinibus carieíque maximè obnoxia, vt scribit Theophr. Li. 3. Hist. c. 9. & 10. Et paulo post. Materia Platyphylli improba: & dolata quidem omninò inutilis: rumpitur enim & labat: non dolata verò melior, & ob id rudi duntaxat vtuntur. Improba etiam ad cremandum, & carbonem faciendum: nam omninò inutilis est eius carbo: exilit enim, & scintillat, ærariorum tantùm officinis compendio, quoniam desinente flatu protinus emoriens parùm absumitur. Verùm hunc Theophrasti locum aliter quàm in excusis Græcis Latinísque codicibus & legimus, & interpretati sumus, quia deprauatum illic esse existimamus. Scribit enim Ægilopis glandem ἔσχαϛον καὶ πικρόταϛον esse, id est, omnium pessimam, & amarissimam: ac paulò post Asprin Lib. 3. Hist. cap. 10. fructum ferre adeo insuauem, vt eo nullum animal vescatur, demptâsue, nec ea quidem, nisi alterius pabuli inopia: ex quibus efficitur eandem planè esse Idæorum Ægilopem, & Macedonum Asprin: sed quæ de Aspri sequuntur maximè repugnant: μοχθηρὰ δ' καὶ τὰ ξύλα, &c. Id est, materia autem improba, & dolata quidem, & cætera, quæ suprà retulimus. Quî enim Aspris tam improba materia, & ad cremandum, & ad carbonem faciendum tam inutili esse posit, quæ rectissima, excelsissima, leuissima, & materiæ per longitudinem robustissima sit? eodem Theophrast. auctore. Quare proculdubio legendum, μοχθηρὰ δ' Lib. 3. Hist. cap. 9. τῆς πλατυφύλλυ καὶ τὰ ξύλα. Id est, materies Platyphylli improba, sicut iam conuertimus, id quod tum ipsiusmet Theophrasti, tum Plinij authoritate comprobamus. Nam Theophr. hîc ea repetit, quæ superiore capite de Platyphylli materia dixerat. Materia ad ædificia, dempta Haliphlœo, pessima, ad cremandum quoque, & carbonem faciendum inutili, & c. Plin. verò quæ de Aspri hoc Theophr. Li. 16. c. 6. loco perperam legebantur, ad Platyphyllon omnia refert. Ab hac proxima latifoliæ proceritas, sed minus vtilis ædificiis, carbone dotata, vitiis obnoxia est: quamobrem solida vtuntur carbonarij, ærariorum tantùm officinis compendio, quoniam desinente flatu protinùs emoriens, sæpius recoquitur, cæterò plurimis scintillis. Idem è nouellis melior: id quod in Querno nostro carbone quotidie experimur. Nam qui ex trunci, aut crassiorum ramorum taleis fit (Gallis *charbon de quartier* dicitur) in igne crepitat, subsilit, non nisi continuo flatu accẽditur, quo cessãte, vel si non lignis facile flagrantibus assiduè foueatur, conceptus ignis statim extin-

guitur: qui verò ex gracilioribus ramis fit (Galli *charbon de branche* nominant) vel ignem facilè concipit, vel exiguo raróque flatu accensum constantissimè alit, quousque in cinerem redigatur. Sed hîc obiter ex vtriusque authoris supra positis locis delendæ, quæ diu inhæserunt maculæ. Nam in Theophrast. pro οἱ δ' περὶ μακεδονίαν τέτταρα γένη ποιοῦσι, lege πέντε γένη ποιοῦσι, vt quinque sint, vt Idæis, ita & Macedonibus Quercuum genera: totidem enim mox enumerat, Etymodryn, Esculum, Platyphyllon, Asprin, Haliphlœon. In Plinio, pro, sed minùs vtilis ædificiis, atque carbone dotata vitiis obnoxia, repone, sed minùs vtilis ædificiis atque carboni. Dolata vitiis obnoxia est. Sic enim Theophrast. ex quo hæc Plinius conuertit, πελεκηθέντα μὲν ὅλως ἀχρεῖα. Verùm ad Platyphylli historiam redeamus.

Cap. 10.

Platyphyllos fœmina.

Periti quidam herbarij Platyphyllon quam descripsimus, marem esse aiunt, fœminam verò genus alterum in saxosis & asperis locis ferè nascens, mare humilius, cortice in tenellis surculis rubescente, non vt in illo, albescente: folio minore, breuiore, angustiore, antrorsum magis acuminato, tam densis laciniis sinuoso lateribus, vt eminus crispum videatur, lætiùs & nitidiùs virente, glande pusilla, & strigosa. Talem profectò gignunt aprici lapidosique colles Allobrogum, aspectu nonnihil variam ob loci squallidi ariditatem. Cæterùm & in aliis quercetis fœmina quoque prouenit, folio quàm maris breuiore, antrorsum latiore, & magis obtuso, inferne pallido, cortice ramorum nigriore: glandibus minimis, in ramorum & surculorum vertice prodeuntibus, interdum senis, aut quinis, sæpè ternis, aut quaternis, raro binis, rarissimè singularibus, quasi digito retusis, aculeo minimo, parùm è calyce prodeuntibus, sed ei firmiter adnexis. Platyphyllorum generi adscribenda etiam Quercus virens perpetuò, qualis in Thurino agro, vbi Sybaris olim fuit, ex vrbe prospiciebatur, nunquam folia dimittens, nec ante mediam æstatem germinans. In Apennino, & Andium Gallicæ gentis agro tales quædam visuntur, vt quod Plinio mirum sit, iam nos mirari desinamus. Id verò admiratione multò dignius, quod scribit Plinius, probari Latifoliæ glandem, cuius in balano vtrinque ex longitudine extrema lapidescit duritia: meliorem cui in cortice quàm cui in corpore, vtrumque non nisi mari. Nam cùm locum Theophrasti exprimere voluisse videatur, ab eius sensu alienissimus est. Neque enim id melioris glandis signum esse vult Theophrastus, neque id de Platyphyllo scribit, sed de Phago & Haliphlœo. Locus Theophrasti est huiusmodi: peculiare Phago & Haliphlœo, quod ambarum in maribus tantùm, glandes parte extrema vtrinque lapides gignunt, aliâs in cortice, aliâs in corpore. Ideo detractis lapillis, cauitates perinde atque in animalibus relinquuntur. Platyphyllos in syluis nostris vasta gignitur. Alterû Quercus genus est Hemeris Idæorum, Macedonum Etymodrys, Latinorum Robur, Italorum *Rouere*, Allobrogum quorundam *Roure*. Robur, inquit Festus, in carcere locus is, quo præcipitatur maleficorum genus, quod ante robusteis arcis includebatur. Hunc locum etiam robustum carcerem Plautus vocat. Robur apud Lucretium

Theophr. lib. 1. Hist. cap. 15.

Li. 16. c. 21.

Lib. 16. c. 6.

Lib. 3. Hist. cap. 9.

Locus.

Quercus genus 2.

Nomina

HEMERIS

Etymodris.

cretium legitur, pro Fuſte ac ligno, quo ſontes tundebantur, fuſtuario. Placidam interpretatur Gaza, Hemerin, audaciùs, more ſuo. Plinius Græco nomine, vtitur. Arbor eſt non læui, ſed aſpero rimoſóque cortice, humilis, non excelſa, non recta, ſed contorta, aliſque ramorum crebrò cauata: materia firma duraq;, ſed minus, quàm Phagi: glande poſt Phagum dulciſsima, ſed longiore maioréque, imò omnium maxima, è ſuo calyce breuiore, ac depreſsiore facilè decidua, tenui, longóque pediculo, affixa, modò vnica, modò gemina dependente, quod illi ex omnibus Querc⁹ generibus peculiare eſt. Allobroges Rhodano vicini ſeruatis, Græcæ vocis veſtigiis, Chermillat appellant, quaſi Quercũ Hemeridem: Sabaudi *Drylie*, nomine, ἀπὸ τῆς δρυὸς deriuato. Gignitur in arenoſo, lapidoſo, ſteriliq; & tenui ſolo. Tertium Quercus genus Phagus erit Græci ἀπὸ τοῦ φαγεῖν φηγὸν appellãt, Latini ab eſca Eſculum. De hac priuſquam aliquid dicam, intelligant, velim, Lectores τὴν φηγὸν Theophraſti, noſtram Fagũ non eſſe, etſi id plurimi, atque etiã Plinius dictionũ ſimilitudine deceptus crediderint:

Forma.

Locus.

Quercus genus 3.

Phagus Theophr. diuerſa à phago noſtra.

PHAGVS
Eſculus mas.

PHAGVS
Eſculus fœmina.

Noſtram verò Fagum Theophraſti Ochyan eſſe. Eſt enim Phagus Theoph. Hemeridis modo breuis, in orbem comoſa, non erecta. At Fagus noſtra procera eſt, rectáque attollitur, abieti magnitudine non cedens. Præterea Theophraſtus Phagum ſuam, glandem ferre perſpicuè docet, cùm ſcribit in putamine glandium Phagi & Haliphlœi, nonnunquam & in carne lapides gigni, quibus detractis cauitas relinquatur, quemadmodũ in animalibus, quòd in vera glande licet intelligere, in noſtræ Fagi fructu nequaquam, quæ non fert glandes, ſed in echinis nucleos longiuſculos, triangulos, acuminatos. Adde quod Macedones Phago ſuæ, glandem rotundam aſsignant, quæ noſtræ Fagi fructui prorſus non conuenit, ſiue calycem hiſpidum conſideres, ſiue fructus inuolucrum, ſiue nucleum triangularem. Ad hæc Theoph. Oxiæ nomine, vt dixi, Fagũ noſtram tam graphicè depinxit, vt nullus ſit, niſi planè vecors, qui id diffiteri

Lib. 3 Hiſt. cap. 10.

Nomina

posſit. Quare Phagus Idæorum ac Macedonũ ἀπὸ τοῦ φάγειν, dicta, quod fructus eius ſit dulcis, ideoq; palato gratus, ac edulis, ceu caſtanea, cùm cæterarũ quercuum fructus ſuibus tantũ ſapiat. *Forma.* Breuis eſt arbor, in orbẽ comoſa hemeridis modo, non erecta, minùs tamẽ quã hemeris cõtorta, caudice craſsiſsimo: folio quã Hemeris, anguſtiore, & breuiore, obſcuriùs virẽte, inferne cãdicante, glãde dulciſsima, terete, longa, quãEtymodryos breuiore, è breui craſſoque pediculo ſubrecta, calici, multùm eius cõplectẽti, tenacius hærẽte, in ramorum ſurculis, ad exortum ſingulorum propemodum foliorum vnica, raró gemina, graciliore quàm in latifolia, & magis acuminata, aculeo ſuo magis pungente. Reperitur & in hoc genere arbor, quæ glandem fert ſuperiori omnino figura ſimilem, ſed craſsiorẽ, altiorẽ, pleniorẽ, ob molis ſuæ pondus, è calyce facile deciduam. Lignatores huius ſpeciei marẽ eſſe volũt, alterum fœminã. Hac glande, vel ſub prunis cocta, vel in aqua elixa: cũ veſcuntur ruſtici, grauitate capitis tentantur, & veluti inebriantur, non aliter quàm qui lolium pani commixtum ederint. Præterea phagus materia eſt robuſtiſsima, & putredini minimè obnoxia, id quod de quercu dixit Plinius. *Lib. 6. c. 6.* Fortius lignum, inquit, Quercus habet, & incorruptius, cùm id de phago peculiariter ſcripſerit Theoph. *Lib. 3. Hiſt. cap. 9.* Si Virgilio credimus, inquit Plin. quantùm corpore eminet, tantùm radice deſcẽdit. *Lib. 16. c. 31.* *Nomina* Hanc Eſculum Latini vocant, ab eſu, Seruio auctore, vel ab eſca, Hetruſci Iſchia, voce ab Eſculo deprauata, Romani etiã nunc ruſtici Eſculo, Hiſpani arborem quidẽ Enzinam, glandes verò *Vellotas*, quas ob ſuauitatem ſub cineribus toſtas ſecundis menſis apponunt. Vt non vbique in Italia prouenit, ſic nec in Gallia. *Locus.* Frequentem tamen in Apulia eſſe declarat Horatius his verſibus,

Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit Eſculetis, &c.

In eo Allobrogum tractu quem Rhodanus alluit, ad pagum Amblerieu nominatum, & lapicidinarum, quæ illic ſunt, antra, gignitur Eſculus, parua quercus ab incolis appellata, nimirùm ex collatione cum Etymodry, ſiue Robore, cuius illic copia eſt, & Quercus magna dicitur, cùm cæteri Allobroges ſeruatis Latinæ appellationis veſtigiis *Roure* nominent. *Quercus gen. 4. Nomina* Quartum genus Ægilops Idæorũ, Aſpris Macedonum, Latinorum Cerrus, Italorum *Cerro*, Gallis ignota arbor, cui eam ob cauſam nullum ab eis nomen poſitum eſt, ac ne Italiæ quidẽ magna ex parte nota, vt ait Plinius. *Forma.* In ſummam altitudinẽ creſcit, in Græciæ ac Hetruriæ ſyluis, incultis amica, rectiſsima, leuiſsima, & materia per longitudinem robuſtiſsima, ad ſuſtinenda ſuſpendendaq; ædificia firmiſsima. Folio eſt craſſo, amplis inciſuris laciniato. Sterilis non eſt, vt quidam putauerunt, ſed eſt glande triſti, horrida, rotunda, ac velut obtuſa, amariſsima, adeoq; inſuaui, vt præter ſues, nullum attingat animal, ac ne eæ quidem, ſi aliud pabulum habeant. Ea caput mandentium dolore afficit, auctore Theophr. *Lib. 3. Hiſt. cap. 10.* quod tamen de Haliphlœi glande perperam ſcripſit Plin. *Lib. 6. ca. 6.* Calyx glandis eam fere totam complexus, rigidis, latis, in cinereo candicãtibus aculeis echinatus,

CERRVS.

GLANS CERRI

vallatúſque eſt, non, vt Plin, ait, ceu Caſtaneæ: ſunt enim hi craſsiores & rigidiores multò Glandes cerreas calycibus ſuis contectas ex Cypro, Chio, aliiſque Cerrorũ fertilibus locis, negotiatores interdum conuehunt, Gallones alij vocant, alij Vallonia. Vſus earum eſt ad inficiendos atro colore pannos, gallarum vice. Sed ex illis tinctura dilutior, fugacior, viliorq́; eſt. Quintũ genus eſt Haliphlœos Idæorum, & Macedonum, Cerrus fœmina quorundam, Italorum Farnia, Gallis incognita. Latino nomine caret. quare Plinius Græcum ſemper vſurpauit, quem imitari debuerat Gaza potius, quam ineptè Salſicorticis nomen finxiſſe, perinde quaſi, ἐκ τοῦ ἁλὸς, καὶ τοῦ φλοιοῦ compoſitum ſit nomen: quin potius ἐξ ἅλις καὶ τοῦ φλοιοῦ dicta eſt hæc quercus ſpecies, ob corticis craſsitudinem, Plinio teſte. Peſsima, inquit, & carboni & materiæ Haliphlœos dicta, cui craſsiſsimus cortex, atque caudex, & plerũq́; cauus, fungoſúſque: quæ cùm proculdubio ex Theophr. ſint expreſſa, apertè oſtendunt locum hunc in Theophr. exemplaribus mancum eſſe, atque ſic corrigendum. ἡ γὰρ ἁλίφλοιος παχύτατον μὲν ἔχει τὸν φλοιὸν καὶ τὸ στέλεχος, χαῦνον δὲ, καὶ κοῖλον, cum in excuſis legatur, ἡ γὰρ ἁλίφλοιος παχὺ μὲν ἔχει τὸ στέλεχος, χαῦνον δὲ, καὶ κοῖλον. Quare multò magis mihi hæc probanda videtur etymologia, quàm illa quã ſecutus Gaza Salſicorticẽ dixit, quaſi verò ſalſus ſit Haliphlœi cortex. Naſcitur in Hetrurię ſyluis, præſertim maritimis, inter Cerros, & Phellodryas, materia & ædificiis & carboni peſsima, quoniã cũ cauo fungoſoq́; ſit caudice, breui putreſcit. In cauſa eſt arboris horridæ, ſubrectíſque foliis, eamq́; ob cauſam imbrem excipientis natura, qui guttatim in laxum fungoſumq́; caudicem ſtillans, illũ vitiat, & putrefacit. Sunt qui & corde hanc ſolam carere volunt: quin & fulmine ſæpiſsimè icitur, quamuis altitudine non excellat: ideo ligno eius nec ad ſacrificia vti apud Æolum quoſdam fas habebatur: ad axes ſimiliáque tantùm vtile illud erat.

Ibidem.

Quercus gen. 5. Nomina

Ibidem.

Lib. 3. Hiſt. cap. 9.

Locus.

HALIPHLOEOS
Cerrus fœmina.

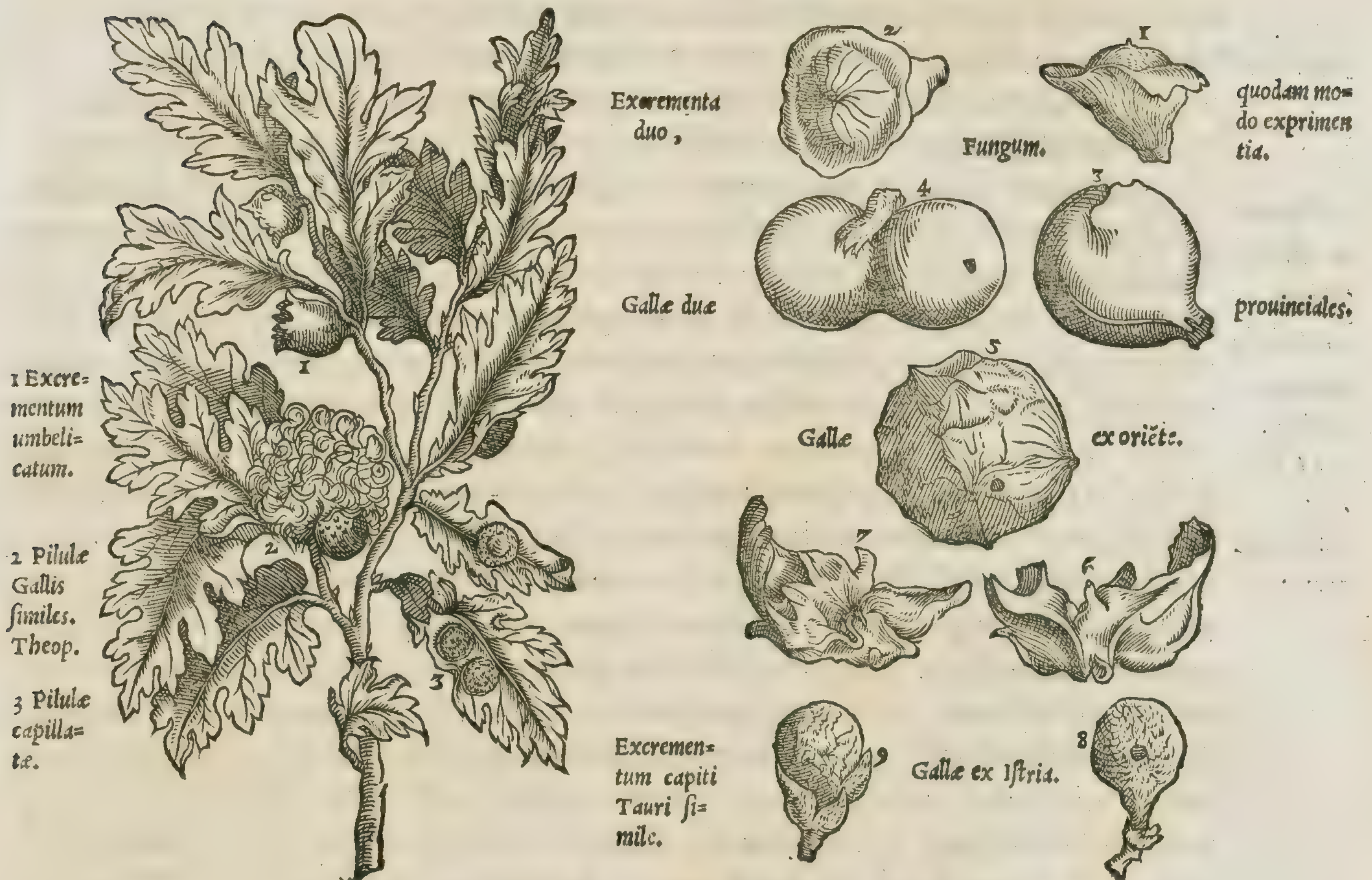
Caudice aſſurgit procero, & recto, cortice ſub cœruleo, ramoſa quidẽ, ſed ramis latius non porrectis, nec extentis, vt quercus, imò breuibus, nec ita in multos ſurculos diuiſis, vt tota arbor aſpectu tonſæ ac putatæ ſimilis ſit. Folia habet Cerro ſimilia, longiora, anguſtiora, & multò nigriora, per latera inciſuris minus latis ſinuoſa, interuallo quod iacet inter margines laciniarum minus patente, infernè ſuperneq́; ſubaſpera, tactu duriora, hyeme decidua. Glandes profert aliis glandiferis minores, excepta ilice, non longas ac teretes, ſed orbiculatas, & aliquantum cõpreſſas, Cerri maris modo, ex calycibus ſuis parum exertas, qui ſpinis longis, flauis, gracilibus, denſis hiſpidi ſunt, caſtanearum inſtar, non tamen ita rigidis, erectíſque, ſed nec craſsioribus ſpinarũ mucronibꝰ armati, vt in Cerro. Caliculi hi quibus continentur glandes, bini plerúmque ad ſingulos exortus, breuiſsimo pediculo ramis & ſurculis adhęrent. Radicibus nititur validis, non recta deorſum actis, ſed vndique per trãſuerſum terrã in obliquũ comprehendentibus.

Quercus gen. 5. Forma.

Cortex ligno propior cũ in ramis, tùm in caudice & radice vehemẽter astringit: folia remissiùs. Glandium calyces facultate cortici respondent. Glandes vehementiùs astringunt, & amaræ sunt: quare etiam à porcis negliguntur, nisi aliud desit pabulum. Materia arbori robusta & dura. *Locus.* Nascitur in montibus, loco frequentius pingui, quàm macilento & arenoso, subtus tamen saxoso, locis liberis, & vento perflatis. Copiosissima in Apennino, in planis rara. Bauhino Quercus alia, quę Haliphlœos Sequanorũ dici possit, nascitur in sylua parua, qua itur Dola Vesontium, prope pagum sancti Viti, folio Hemeridi simili, virente, non admodum sinuoso, vel crebris incisuris diuiso, glandibus amplis, tribus, quatuórue ferè simul iunctis, quæ sine pediculo surculis hærent, calyce valde hispido, Haliphlœo siue farniæ simili. Quercus genera sic distribuit Dalechampius ex ipsarum arborum natura, inspectione, Theophrastiq; Historia (nam de marinis Quercubus Lusitanis fabulatur Porphyrius Græca fide, quarũ glandibus saginentur thynni, inquit Scaliger) distinctiùs quàm cæteri, atque adeo quàm Plinius ipse, quem cúm de his multa ab eodem Theophrasto mutuatum esse constet, tamen alia negligentiùs tractasse, alia confudisse, qui hunc cum illo diligenter conferet, facilè iudicabit. (In lib. 2. Caus. Pl. Theoph. cap. 8.) Posset tamen his addi, vel ad aliquod superiorũ generũ referri, Quercus peregrina, siue Mauritanica. Est enim sub Mauritaniæ fluuius qui sese exonerat in Atlanticum. (Scaliger Exercit. 181. 26.) In ea terra Quercus grandissimam ferunt glandem, oblongam, sapore longè dulciore, atque delicatiore quàm castanea. Robur, quę Theophr. agriadrys dicitur, ea Plinio esse videtur, quam Gallicum nunc vulgus *Chesne* vocat, inquit Ruellius, non sine errore, si hæc *Chesne* quercus sit: (Lib. 1. cap. 86.) nam à robore Plinius glandis magnitudine secernit, quàm in Quercu grandissimam esse ait, in robore paruam. Quanquam Plinius, vt diximus, parum diligenter glandiferarum arborum discrimina obseruauit. (Lib. 16. c. 6.) Multi Esculum, Gręcorum esse Platyphyllon existimãt. In qua est opinione Bellonius. (Lib. 2. Obs. cap. 90.) In Thraconitide, inquit, prouenit Esculus, qui à Græcis antiquis vocabatur Platyphyllos, nunc Velaguida. Fert glandem magnitudine oui columbini, qua possent victitare homines tempore famis: ad gustum enim castaneæ accedit. At Plinius Esculi & Platyphylli tanquam diuersarum arborum eodem loco meminit. (Lib. 16. c. 6.) Præterea Esculus, vt inquit Horatius, rigida, nec excelsa est arbor. Platyphyllos, dempta ægilope, rectissima est, & excelsissima, atque ædificiis inutilis. His accedit glãdis discrimen, quam in Esculo dulcissimã esse etymologia indicat, cum ab esu, vt diximus, nominetur. Platyphylli glandem non nisi tertium bonitatis locum tenere ex Theoph. diximus. Qui Ægilopa, idest, Cerrũ, Gallorũ extracta priore litera, aut in aspirationem conuersa, herrum aut hedrum esse putant, vehemẽter errant. Anguillara glandiferarum arborum species omnes quas recẽset Theoph. Italiæ notas esse ostendens, Haliphloeon Italorum *Rouere* esse scribit. Quod cum consentiente nominis affinitate omnes Latinorum Robur esse affirmẽt, falli Anguillaram certum est. Robur enim Plinius ab Haliphlœo perspicuè distinguit. (Lib. 16. c. 6.) Robori, inquit, glans parua, qua fungosa fit caro. *Quercus quæ ferãt prater glã des.* Haliphlœo raro, & eum tulit, amara, quã præter sues nullum attingit animal, ac ne eæ quidem, si aliud pabulum habeant. Pessima & carboni, & materiæ Haliphlœos, cui crassissim⁹ cortex atque caudex, & plerúmque cauus fungosúsque. Nec alia putrescit ex hoc genere, etiam cum viuit. (Lib. 3. Hist. cap. 6. & 8.) Robur firma duráque materia est. Quercũ Plutarchus inter arbores syluestres, fructu pulcherrimam, atque fertilissimam esse ait: eo enim & feræ & alites pascũtur. Et M. Cato inter ea quæ ad bonum agrum spectant, syluam glandariã annumerat. Sed præter glandem plurima alia gignunt Quercus, auctore Theophrasto. Gallam duplicem, alteram candidam & exiguam, alterã nigram: interdum (*1. Galla candida. 2. Galla nigra.*)

ita

EXCREMENTA QVERCVVM.

ita crescentem, vt mali compleat magnitudinem, πιτ7ώδη, id est succo resinoso
pinguem, quanquam alij πιττοειδῆ legant, id est atro colore picem æmulantem.
Verùm prior lectio, quam Gaza etiam secutus est, magis arridet, vt galla hæc
Theophrasto & πιτ7ώδης, & μέλαινα sit. Nam pilulæ lana farctæ modo (de qua
mox dicetur) hanc in lucernis bene flagrare scribit, quod non nisi pinguis, re-
sinosæque substantiæ beneficio efficeret. Ferunt & quædam veluti mora, sed
dura, & fractu contumacia, idq; raro: quiddam etiam initio pudendi virilis effi- *3. Moriu.*
gie cùm perficitur durum, Tauri caput imitans, cui fructus inest, nucleo oliuæ *4. Vere-*
similis. Hæc duo postrema haud distincta in vulgaribus Plinij codicibus men- *trum.*
dosè leguntur. Quare sic emendato. Namque fert & gallæ vtrumque genus, &
quædam veluti mora, ni distarent arida duritie, & quædam plerumque Tauri
caput imitantia, &c. Nascuntur & in Quercubus pilulæ duro putamine conte- *5. Pilulæ*
ctæ, intus habentes floccos molles, lucernarum luminibus aptos. Etenim pro- *lanatæ.*
bè flagrant, sicuti galla nigra: & sine oleo addit Plinius, id quod Theophrastus
non habet. Absurdum sanè videtur, quicquam sine oleo, aut pingui aliquo in
lucernis ardere. Item pilulæ quædam cum capillo, inutiles, verno tamen tem- *6. Pilulæ*
pore mellei succi. Aliæ præterea interius ad alarum pronos recessus, sine pedi- *capillatæ.*
culo, intus cauæ, versicolores, eminentibus vmbilicis candicantibus, aliquādo *7. Pillulæ*
maculosis, interdum nigris: media cocci colore splendent: apertis nigra & pu *sessiles.*
tris inanitas est. Qua oratione nos locum Theophrast. ex quo hæc expressimus,
& correxisse, & illustrasse arbitramur. Habēt enim nostra exemplaria, φύει δ᾽ ἐντε
ελῶνος τῶν ῥοπῶν μασχαλίδας ἕτερον σφαιρίον ἄμισχον, καὶ κοιλόμισχον, &c. Nos verò legi-
mus, φύει δ᾽ ἔνδοθεν τῆς ῥοπῆς μασχαλῶν, ἕτερον σφαιρίον ἄμισχον, καὶ κοιλόμυχον. Gaza verò:
φύει δ᾽ ἐν κλάδων μασχάλαις, &c. Sic enim conuertit. Inque ramorum alis pilulā aliam
gignit, sine pediculo, καὶ κοιλόμισχον concauóque sessilem, non sine repugnantia,
quoniam si pilulæ istæ pediculo carent, &, vt ait Plinius corpore non pediculo, Li. 16. c. 7.
adhærent, qui concauo pediculo sessiles esse possunt? Deinde: Τοὺς μὲν γὰρ ἐπα-
νεστηκώτας ὀμφαλοὺς, ἐπιλεύκους, ἢ ἐπεστιγμένους ἔχει μέλανας. Gaza interpretatur. Nam
eminen

eminentes quoſdam vmbilicos candicantes, vel paſſim variantes nigris maculis habent. Nos particulam diſiunctiuam addidimus, ἢ ἐπεστιγμένους ἔχει, ἢ με-
Lib.6.ca.7. λάνας. Quam coloris vmbilicorum varietatem ne Plinius quidem ipſe ſatis expreſsiſſe videtur. Candicantes vmbilicos, ait, cætera nigra varietate diſperſa. Nec illud poſtremum: ἀνοιγόμενον δὲ ἐστὶ μέλαν, καὶ ἐπίσαπρον. Apertis amara inanitas
8. Pumex eſt, pro, apertis nigra & putris inanitas eſt, vt conuertimus. Gignunt & Quercus,
9. Pilulæ quanquam raró, pumiceos lapillos, non autem puniceos, vt in excuſis Latinis
foliosæ. Theophraſti codicibus legitur: his rariùs è foliis conuolutas pilulas compactas, atque oblongas. Ad hæc in foliorum tergo, non, vt Plinius ſcribit, in folio
10. Pilulæ aquoſæ. rubente, pilulas, non, vt idem ait, nucleos, candicantes, tranſlucidas, aquoſas,
Ibidem. quamdiu molles ſunt, in quibus & culices naſcuntur. Matureſcentes in modum
11. Cachrys. paruæ & læuis gallæ dureſcunt. Ferunt Quercus & Cachryn. Eſt autem Cachrys globoſus foliorum conceptus, inter præcedentem exortum ſiue articulum, & no-
Lib.3.Hiſt. cap.7. uellam germinationem medius. Sunt enim hæc verba Theoph. Ἐστὶ δὲ ὥσπερ κύησις φυλλικὴ μεταξὺ κύπτουσα τῆς ἐξοχῆς ἐπιφύσεως, ὥσπερ τῆς φυλλικῆς βλαστήσεως ἐξωδικυίας: ad verbum: Eſt autem veluti foliorum conceptus, ſeſe proferens, in medio adnaſcentis eminentíſque tuberculi, foliorum germine tanquam parturiente. Gaza tamen legit ἐπιδήσεως, & ſic interpretatur. Fit veluti foliorũ conceptus inter antecedentem obſtruſionẽ, & ſequentem exortũ medius, vt ſit, ἡ ἐξ ἀρχῆς ἐπίδησις, antecedens obſtruſio, vt loquitur, ſiue prior articulus colligans. ἡ ἐξ ἀρχῆς ἐπίδυσις, præcedens exortus, ſiue articulus. Significat & Cachrys libanotidis frugiferæ ſemẽ
Lib.3.c.72. acre, quod in mandendo linguam exurit, de quo vide Dioſcor. Qua homonymia
Lib.16.c.8. deceptus Plinius Cachryn Quercuum, & Cachryn libanotidis, res valde diuerſas, pro eadem re vſurpat. Ferunt, inquit, robora & Cachryn: ita vocatur pilula, in medicina vrendi vim habens. Verùmtamen apud pleroſque non Cachrys, ſed Canchrys pro libanotidis ſemine ſcriptum reperitur. Quod verò eodem Plinij loco continenter legitur, valdè deprauatum eſt, & mancum, quo Cachryi tribuuntur,
Lib.3.Hiſt. cap.7. quæ de iulo auellanæ nucis Theophraſtus, à quo hæc mutuatus eſt Plinius, apertè ſcripſit. Ex quo ſic locus reſtitui poteſt. Gignitur Cachrys & in Abiete, Larice, Picea, Tilia, Nuce, Platano, poſtquam folia cecidêre, hyeme durans. Nuci auellanæ poſtquam fructus decidit, iulus emergit, nuci pineæ nouellæ ſimilis: is creſcit hyeme, aperitur vere callus totus. Cadit cum folia cœperint creſcere. E glãdiferis ſola
Lib.6.c.8. quæ vocatur Ægilops, inquit Plin. fert panos arentes, muſcoſo villo canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependẽtes (è cortice, non è ſurculo ait Theophr.) cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta. Quæ cũ ex Theophr. ſumpta ſint, nos admonent, vt hunc ipſius locum maculis aliquot aſperſum purgemus. ὃ δὲ καλοῦσί τινες φάσκον, ὁμοίως τοῖς βραγχίοις, ἡ αἰγίλωψ μόνη φέρει, πόλιον, καὶ βράγχιον &c. Gaza ſic. Quod autem quidã penẽ appellant brãchiis ſimile Cerrus ſola pro-
Li.12.c.23. ducit, canũ, muccoſumq;. At non φάσκον, ſed σφάγνον lego, auctore Plin. Sphagnos infra eos ſitus in Cyrenaica prouincia maximè probatur. Alij Bryõ vocãt. Secũdũ locũ obtinet Cyprius, tertiũ Phœnicius. Fertur & in Ægypto naſci: quin & in Gallia, nec dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum villi, quales in Quercu
Li.24.c.6. maximè videmus, ſed odore præſtãtes, & c. Et alibi: Sphagnos, ſiue Spacos, ſiue Bryon, & in Gallia, vt indicauimus, naſcitur, &c. Sũt qui Splachnõ, & Hypnon appellãt, Arabes, *Vſneam*, quanquã Phauorimus φάσκον, τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον, exponit.
Lib.24.c.8 Pro βραγχίοις repono βρύοις, id eſt muſco ex Plinio, pro πόλιον καὶ βράγχιον, πόλιον καὶ βρυώδες, id eſt, canũ, & muſcoſum, ſiue ῥακῶδες, id eſt, lacero pãno ſimile. Mox enim
Theophr. lib.3.Hiſt. cap.9. muſcũ hunc villoſum longo lintei fruſto cõparat. Tam multiferæ ſunt & tot res præter glandem pariunt Quercus: ſed & boletos, qui è radicibus, & circa radi-
Pli.lib.16. cap.8. ces gignuntur. Ferunt & viſcum, & mella, apéſque, vt auctor eſt Heſiodus:

conſtat

Cõſtátque rores melleos, è cælo cadentes, non aliis magis inſidere frondi-
bus. Quin & ex cremata quercu nitrum fieri aiunt, vt Theophraſtus ſcribit, Lib.16.c.8.
quod Plinius aliter, eúmque ſecutus Gaza, expoſuerunt. Cremati quoque ro-
boris, inquiunt, cinerem nitroſum eſſe certum eſt. Naſcitur etiam in Quer-
cuum caudicibus Polypodium, item Agaricum. Sed horum quædam Quer-
cuum propria ſunt, quædam illis cum aliis communia. Ac de galla quidem, viſco,
fungis, melle, bryo, agarico, polypodio quercinis, idoneis locis dicetur. Per
inſitionem Quercus bona pira ferre viſa eſt, ait Ruellius. Naſcitur quoque in Lib.1.c.22.
Ciliciæ Quercubus coccum cochlearum exilium ſimilitudine, quod illius re-
gionis mulieres ore legunt, inquit Dioſcorides. Quem locum corruptum eſſe Lib.4.c.43
putat Marcellus, & pro τῷ στόματι, id eſt, ore, aliter legi potuiſſe, pertineréque ad
tempus quo coccus legendus ſit. (Sic Marcellus.) Quidam legunt τῷ στρέμματι,
quod illius regionis mulieres diſtortum Cuel, diſtorquentes legunt. De Dryino
qui in Quercuum radicibus viuit, vnde illi nomen, tam malefica beſtiola, vt
eius qui ſupergreditur imprudens, cutis à pedibus excorietur, tota crura ad-
modum intumeſcant, vide Nicandrum in Theriacis, Dioſcoridem & Galenum. Li.6. c.49.
Vermes etiam qui Raucæ vocantur, in radice Quercus viuunt. In eſculo ver- Li.de The. ad Piſo.
miculi naſcentes, priuatim Galbæ nominantur. Quercus diutiſſimè viuit, & Pli. lib.17.
longa, craſſáque eſt radice, etiam ſi ſcribat Theophraſtus, τῶν μακροῤῥίζων καὶ cap.18.
παχυῤῥίζων nullam longioris eſſe vitæ. Plus æquo, & odioſè ſanè, inquit Scalig. Rue. lib.1. cap.76.
Cæteri enim auctores in iis numerant arboribus, quarum immenſa penè vita eſt. Li.2. Cauſ.
Iuxta vrbem Ilium Quercus in Ili tumulo tunc ſatæ dicuntur, cùm cœpit Ilium cap.16.
vocari. In Ponto circa Heracleam aræ ſunt Iouis Stragij cognomine, ibiq; Quer- In Comm. ca. eiuſdẽ.
cus duæ ab Hercule ſatæ, ait Plinius: Vetuſta penes Cepheſum proſpiciebatur Lib.16. ca. 44.
Quercus, quam Alexandri Quercum vocarunt, quod ibi caſtra poſuiſſe crede-
batur Plutarchus: Nonne & vetuſtiſsimæ Quercus Dodoneæ, à quibus oracula
petebat ſtulta, & ſuperſtitioſa antiquitas? Nec ſolùm æternæ propè vitæ ſunt
Quercus, ſed & ex earum (quæ paucæ ſunt) lectiſsima in natura claſſe, quæ vtrum-
que beneficium ſunt conſecutæ, & ſibi viuendi, & poſteritati, vt & vitam ſuam
robore, & ſpeciem propagent generatione. Quare tanto admirabilior eſt natura,
quod in ſenecta ſunt fœcundiores. Sunt Quercus miræ magnitudinis, & am-
plitudinis in Septentrionali plaga Hercyniæ ſyluæ, roborum vaſtitas intacta
æuis & congenita mundo, propè immortali ſorte miracula excedit, inquit,
Plinius. Sunt in Petrocoriis nemora Quercuum proceritate viſenda: non enim Lib.6.ca.2.
ſuperantur ictu Scorpionis. Eſt in ſylua *Tronſac* nuncupata, prope Bituriges in-
credibili ferè proceritate, ac craſsitudine Quercus, quam admiratus inuictiſſi-
mus, & doctiſsimus Gallorum Rex Franciſcus, aggere pedamentis munito cingi
voluit, vt poſt venationes ſub ea oblectaretur. De Quercu quæ eſt Baſileæ in D.
Petri nemore, cuius truncum trini viri diductis manibus vix amplectuntur, vi- Lib.6. De Varie.c.23.
de Cardanum. Fuit Quercubus maximus apud antiquos honor. Hinc ciuicæ
coronæ, militum virtutis inſigne clariſſimum, cùm antiquitus nulla niſi Deo
daretur. Hæ Ioui ſacræ erant. Ex his deorum ſimulachra fiebant. His ſacrificabãt.
Ab his oracula petebant. In Armoricis, ſiue in minore Britannia erant porti-
cuum vice ante nobilium ædes, in ordinem diſpoſitæ Quercus, quæ annoſæ,
non ſolùm præclari generis vetuſtatem, ſed & ſanctitatem ſignificabant. Quòd ſi
quis turpe aliquod facinus perpetraſſet, non ſolùm ſupplicio afficiebatur, ſed
etiam, quæ ſumma infamia erat, domeſticæ Quercus amputabantur. Plura alia *Locus.*
de Quercu adſcribi poſſent, quibus pleni ſunt veterum auctorum libri. Sed ad Fuch.c.84.
huius operis inſtitutum nihil pertinent. Paſsim in ſyluis, aliíſque locis naſcitur Dodo. lib.
Quercus, arenoſis, macilentis, ac ſiccis gaudet. Hemeris in ſterili tenuíque 6.cap.68.
ſolo.

Tempus. ſolo, lapidoſo, ſcilicet, arenoſóque prouenit. Phagus in ſabuloſo macróque. Montes ac valles diligit Robur, inquit, Plin. Quercus verè germinat, ſed tardius multis aliis arboribus. Eam tamen inter eas numerat Theoph. quæ maturè germinant. Noua folia producit menſe Maio. Glandes maturæ ſunt Auguſto. Gallæ proueniunt æſtate, Septembri decidere incipiunt. Theoph. Quercus ſeriùs fructificat, ſcilicet circa Vergiliarum occaſum. Deſiccat & aſtringit: excalfacit autem paulo infra media, in genere ſcilicet eorum quæ tepida ſunt: folia, cortex, & calyces glandium ſicci ſunt ad tertium vſque gradum, & adſtringentes: eiuſdem etiam temperamenti ſunt glandes, niſi quòd calidiores, & minùs adſtringentes. Glans, auctore Auicenna, frigida eſt, & ſicca: frigida quidem in primo gradu, ſicca in ſecundo. Quercus omnis adſtrictoriam vim habet, præſertim liber qui cortici, & ligno intercedit. Quin etiam tunica putamini Glandis ſubiecta. Decoctum ex iis datur dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus. Trita in peſſo fœminis fluxione vuluæ laborantibus ſubiicitur. Glandes eoſdem effectus exhibent, vrinam ciunt, capitis dolorem, & flatus in cibum ſumptæ, pariunt, reſiſtunt eſitatæ venenatorũ ictibus. Decoctũ earum, & corticis, cum lacte vaccino, potum, prodeſt contra toxica. Intritæ crudæ, inflammationes illitu leniunt: ad duritias quas Cacoëthes vocant, & malefica vlcera cum ſalſa axungia conueniunt. Hæc Dioſcorides, Galenus verò, Quercus partes omnes, inquit, aſtringentis facultatis participes ſunt: ſed plus tamen quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, tum, quæ ſub Glandis ipſius, non calyculo, vt Gerardus interpres habet, ſed putamine eſt, ea videlicet, quæ fructus carnem conueſtit. Quamobrem ad profluuium muliebre, ſanguinis expuitiones, ventríſque diuturnos fluxus commodam eſſe credunt. Maximè verò ea vtuntur decocta: ego quandoque glutinaſſe me vulnus memini, ſecuri inflictum, cùm nullum adeſſet ad manum medicamentum præter ipſius Quercus folia. Terebam ea in læui ſaxo, & vulnus, omnémque vicinum locum illinebã. Eandem cum foliis vim habet, & fructus Quercus, eóque medici nonnulli ad incipientes, & creſcentes vtuntur phlegmonas. Hippocrates præfocationi vteri folia Quercus adhibet in ſuffitu. Idem βαλάνϐ voce ἀντὶ δρυὸς vſus eſt, vbi inflammatis βαλάνϐ φύλλα, id eſt, Quercus folia imponenda præſcribit. Glandium eſum ciere vrinam etiam vulgo notum eſt, quod aſsiccatas illas in vſum aſſeruat, ſi quis vrinæ difficultate tentetur, vſurpandas.

Li.16.ca.18. Fuch.ibid. Li.3. Hiſt. cap.6. Dodo. ibi. Ibidem. Temper. & vires. Gal.lib.6. ſimp. Dod.ibid. Lib.2. cap. 286. Li.1.c.121. Lib.6.ſim. Libro de morb.mul. Lib.de aff. Cor.Emb. 118. libr. 1. Dioſcori. Corn. ibi.

In cap.121. li.1.Dioſc. MATTHIOLVS. Stillatitia aqua, quæ in balnei calentis aquæ vitreo organo, à tenellis Quercus foliis, primo ipſarum exortu decerptis elicitur, iocinoris inflammationes ſiſtit, renum calculos comminuit, & mulierum alba profluuia cohibet. Datur quoque potanda vtiliter, dyſentericis, & ſanguinem reiicientibus. Sunt qui in febribus peſtilentialibus eam propinant, quòd aduerſus venena non parùm valeat. Recentia folia ventriculi ardorem tollunt, ſi ſuper lingua teneãtur. Cæterùm aqua quæ in marceſcentium Quercuum reperitur cauitatibus, ſcabiem omnem vlceroſam ſanat. Ad hæc, eius echinatæ pilulæ, ſiccæ ac tritæ vim apprimè adſtrictoriam poſsidet. Quapropter efficaciſſimo ſunt remedio contra omnes alui fluxiones. In ſumma præſtant, vbi ſupprimere ſit opus. His in Hiſtoria Germanica addit. Medius arboris cortex, & tunica interior Glandis, ſi in aceto, & aqua decoquantur, & igni ſacro imponantur, calorem extingunt: folia Quercina, feruidis puſtulis adhibita, calorem leniunt, & eas ſanant. Mulieres quæ vrinæ difficultate torquentur, carbones Quercinos candentes vino aſpergant, vaporémque per infundibulum in vterum recipiant. In fluore muliebri foliis Quercinis in aqua decoctis locos foueto. Ad idem valent, & Querneæ glandes.

Lib.3.c.70. HIERONYMVS TRAGVS. Aqua è tenera ac recens prorumpente Quercus fronde, aut immaturis glandibus deſtillata, quaſuis alui, & vuluæ fluxiones inhibet

bet efficaciter, neque non Gonorrhœam. Datur & ſanguinem excreantibus, & iis qui à venenatis animantibus, aut ſerpentibus morſi vel icti fuerint. Qui venenum hauſerint, vel cantharidas, ita vt ſanguinem meiant, quod ipſi aliquando vidimus, glandes in puluerem redactas bibant, ac ſentient opem. Quidam glandes aridas aduerſus calculum exhibent. Folia Quercus tenera & rubicunda in vino decocta, collutu & gargariſſatu, dentium dolorem ſedant, qui à frigidis fluxionibus ortus fuit, ſed ſæpè hoc decocto calido os colluendum erit.

DODON. Cortex Quercus in puluerem tritus vtilis eſt puerulis aduer- Li.6.c.68.
ſus vermes. Calyculi glandium cum cortice Quercus vtiliter miſcentur vnguentis, oleis, emplaſtris, quæ ad ſanguinis, aliorúmue humorum fluxum inhibendum valent. Democritus apud Apſyrtum ſerpentes emori iniecta fronde Querna dicebat. Radix minutatim contrita, contra Hydri morſum prodeſt: eiuſdem decoctum cum vaccino lacte potum, contra toxica valet, ac ſerpentium plagis illinitur. Carbunculum (quo morbo olim vno anno duo
viri Conſulares obierunt, vt ſcribit Plinius, Iulius Rufus, & Qu.Lecanius, Li.26.c.1.
Baſſus) Querneus tritus carbo cum melle ſanat, adeo in rebus quoque dam-
natis (vt pulchrè ait Plinius) ac iam nullis, vt in hoc carbone, aliqua ſunt re- Li.36.c.27.
media. Galenus ad ventriculi dolorem, carbonem Quercus in lacte extinguit, Lib. de Pa
& ægroto dat potui. Mures ruſticos, ſi Querneo cinere aditus eorum obtures, rat. facil.
attactu frequenti ſcabies occupat, & perimit. Quercus & Olea tam pertinaci
odio diſsident, vt altera in alterius ſcrobe depacta moriatur. Quercus verò Rue.lib.2.
& iuxta nucem iuglandem. Glandibus quondam homines victitaſſe, frumenti cap.45.
vſu nondum reperto, plurimis tum Poëtarum, tum Hiſtoricorum teſtimoniis Plin.li.24.
ſatis conſtat, quæ hîc adſcribere ſuperuacaneum foret. Eum cibum Pelaſgus cap.1.
primus Arcadas docuit, quo ita ſunt delectati, etiam cùm iam cerealibus fru- Pauſa. in
ctibus reliqui Græci veſcerentur, vt à Pythiæ oraculo, Lacedæmonios ne Arcad.
eos bello laceſſerent monente, βαλανοφάγοι auctore Plutarcho, ſint appellati. Gal.lib.2.
Hinc Quercus Ioui ſacra erat (quanquam Poëtæ aliam eius rei cauſam reddi- Alim.
derint) & Iouis arbor dicebatur, quod glandibus mortales primùm Iupiter Plutarch.
aluerit, inopémque eorum vitam his ſuſtentarit. Vnde adagium, πολλῶν πανηγύρεων Διὸς βαλάνους ἔφαγεν, id eſt, multorum feſtorum Iouis, glandes comedit, de ſene, & longo plurimarum rerum vſu perito. Et illud, ἅλις δρυὸς, ſatis Quercus, de iis qui deterioribus relictis meliora perſequuntur, quemadmodum illi qui glandes poſt inuentas fruges neglexerunt, cùm ſatis diu cibum ſe pe-
tiiſſe à Quercubus dicerent. Vſurpatum à Cicerone. Dignitatis ἅλις, tanquam Lib.2.ad
δρυὸς. Dignitati ſatis conſuluiſti, nunc ſaluti conſule. Idem ſignificabat mos Att.
ille qui Athenis erat, vt in nuptiis puer quiſpiam vndique ſpinæ frondibus, & Quernis glandibus opertus coronatúſque cunas panibus plenas geſtaret, & ingrediens hæc proferret, ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. id eſt, euaſi mala, meliora ſum nactus, quæ ſponſo ſponſæq; bene ominabantur, tanquam meliore fortuna vſuris: mala enim erant ſpinæ ſteriles, & glandes quibus victitabant antiqui, panes verò bona. Sed nec poſt inuentas ſegetes, glandibus vti omnes
deſierunt. Nam M. Varro referente A. Gellio in Satyra περὶ ἐδεσμάτων, inter M. Varro.
exquiſitos multarum gentium fructus glandem Ibericam poſuit. Plinius ſcribit Lib.16.c.5.
glandes opes fuiſſe ſua quoque tempeſtate multarum gentium etiam pace gaudentium. Nunc & in inopia frugum, ait, glans arefacta molitur in farinam, ſpiſſatúrque in panis vſum: quin & hodie per Hiſpanias ſecundis menſis glans inſeritur. Dulcior eadem in cinere toſta. Luſitani, vt ſcribit Strabo, qui in montibus habitant, duabus anni partibus Querna victitant glande, quam

cùm desiccauerint molunt, & in panis vsum recondunt. Allobij ex Sarmatis populi, auctore in Stromatis Clemente, glandibus, & arborum baccis vescuntur. In frugum penuria, glandibus Pergamenos suos vsos fuisse, testatur Galenus, variè ipsas ad esum comparantes. Interdum enim in aqua elixabant, & post calidis cineribus contegentes mediocriter assabant: nonnunquam comminuentes, pultarium ex ipsis conficiebant, aliàs aqua sola conspergentes, sed condimentum aliquod immittentes, aliàs mel effundentes aut lacti incoquentes. Eæ autem copiosum corpori suppeditant nutrimentum, & æquè nutriunt ac frumentaceorum eduliorum pleráque, sed tardè permeant, crassique sunt succi, ex quibus efficitur, vt concoctu sint difficiles. Idem omnino Ætius commemorat. Symeon Sethi, Glandes difficilis esse coctionis, tradit, valdè nutrire, tardè descendere, crudósque humores generare. Propterea illarum vsum vitari medici præcipiunt. Galenus inter cætera quæ in capitis dolore non solùm ventriculi consensu orto, sed in omnibus capitis affectibus vitãda esse præcipit, etiam à Quercinis glandibus abstinere iubet. Idem etiam Pythagoras præcipiebat, auctore Æliano. Nunc verò Glans animalium tantùm est esca, præsertim Suum. Hoc enim pecus diffusum & grauissimum facit, vt Varro scribit. Nam ea multæ in Gallia, & alibi gentes, magnos ac innumeros porcorum greges per syluas glandarias saginant. Idem Cato post sementem legi præcipit, & in aquam cõiici, vt inde Semodius, patrata sementi, verno modius bobus singulis detur. Glandes hyeme bobus Columella exhibet in pabulum, Quercus folia Æstate, & Autumno. Denique multas alias & magnas vtilitates Quercus affert. Vsum corticum coriarij, aliíque opifices norunt, quanquam hodie Græci, & qui in Asia sunt, vt scribit Bellon. coria adornant calycibus glandium Esculi, vt in Gallia corticibus Quercus. Ligni verò vsum & vtilitatem, ait Tragus, nemo facilè explicabit. Siquidem inter alia omnia, lignum nullum perennius, nullum etiam ad plura, hoc est ædificia, vtensilia, & instrumenta, tam ea quæ in terra, quàm quæ in aquis vsui esse possunt, adhibetur Querno. Hæc Tragus, quæ non de cuiusuis Quercus materia intelligenda sunt, vt ex Theophrasto suprà declarauimus, & Plinio, qui Robur ex iis esse tradit quæ tardissimè cariem vetustatémque sentiunt: vere cæsum teredinem sentire: siccissimam loton esse, deinde Robur exalburnatum, cuius nigricat color: Robori tantam duritiam esse, vt terebrari nisi madefactum non possit, & ne sic quidem adactus auelli clauus: quædam in aliis diuturniora vsibus esse quàm alia: Vlmum in perflatu firmam, Robur defossum, & in aquis Quercum obrutam: Robur marina aqua corrumpi, Esculum humoris impatientem: Robur & Oleam incuruari, cedereque ponderi: arida latiùs quàm viridia serris cedere, præter Robur, & Buxum, quæ pertinacius resistunt, serrarúmque dentes replent æqualitate inerti: qua de causa alterna inclinatione egerunt scobem. Ex maturis glandibus, delibratis, modicè desiccatis, tusisq;, oleum exprimitur lucernis aptum.

[Margin notes: Clemens. — Li.2.Alim. — Lib.1. — Lib.1.co. part. — Cap.54. — Lib.6.ca.3. — Li.1.Obs. cap.52. — Li.3.c.70. — Li.16.c.39. 40. 42. & 43.]

***

GALLA

GALLA. CAP. II.

QVANQVAM quæ glandem ferunt, omnes & gallam Plinio auctore, Lib.16.c.6
tamen cùm hæc Quercubus magis sit peculiaris, adeo vt Dioscor. Li.1.c.123.
Gallam Quercus fructum appellet, Quercuum historia explicata, de Galla ordine dicendum videtur. κηκὶς ea Græcè dicitur, Latinè & Italicè *Galla*, Arabicè *Hafs*, aut *Hafus*, Germanicè *Galloepffel*, & *Eychoepffel*, Hispanicè *Abogalla*, Gallicè *Noix de Galle*. **Nomina** Vna est Omphacitis nominata, parua quidem, articulorum manus modo rugosa (sic enim κονδυλώδης Matthiolus interpretatur, **Genera.** vt hac voce Gallæ Omphacitidis figura designetur, magnitudine priùs expressa) solida, nullo foramine peruia: altera plana, leuis, perforata. Eadem planè genera fecerunt Galenus, Paul. Ætius, nempe Gallam Omphacitidem, Lib.7.sim. lib.7. lib.1.
& alteram flauam, magnam, laxam, quæ superioribus cum de fructuũ πολυκαρπίᾳ ex Theophrast. dissereremus, minimè repugnant. Theophr. Nam Galla alba, parua, solida, eadem, vt & magna, **Forma.** perforata, nigra. Plinius. Li.24.c.4. Pauciora Gallæ genera nos non facimus, cùm esse dicimus solidam, perforatam, item albam, nigram: maiorem, minorem, quæ cùm ita esse grauissimorum auctorum testimoniis satis sit probatum, Quercus rem hanc quotannis ostentant. Nam in Italia, præter glandes, duo Gallarum genera li.1.Diosc. cap.123.
ferunt, inquit Matthiolus minores, quæ rugosa sunt cute, fullonibus & coriariis expetitæ, & quæ Græcis Omphacitides dicuntur: maiores, quæ leuiores sunt: tamen Cornarius Gallam Li.1.6.cõp. p.& Emb. 120. lib.1. Dioscori.
Omphacitidem Dioscoridis & Galeni nihil aliud esse contendit, quàm calycem illũ cui glandes inhærent, qui vulgo cuppula glandium nominatur, vnico ad id credendum Pauli Ægin. Lib.3.c.42.
loco inductus, qui est huiusmodi: ὀμφακίδος κεκαυμένης. ἔστι δ' κοῖλον ἐξ οὗ ἐκπέφυκεν ἡ τῆς δρυὸς βάλανος, ᾧπερ οἱ βυρσεῖς χρῶνται). Id est, Omphacidis vstæ. Est autem cauum illud, ex quo glans Quercina enascitur, quo coriarij vtuntur: quo loco non ὀμφακίδος, sed ὀμφακίτιδος putat legendum, à qua opinione se nunquam decessurum ait, nisi quis corruptum hunc Pauli locum docuerit, aut ὀμφακίδα substantiuè, à Paulo pro calyce glandis dici ostendat. At Cornarium reprehendit Matthi. & iure quidem. Nam si Paul. inquit, non putasset ὀμφακίδος vocabulum, Ibidem.
quod rarum esset, permultis fore obscurum, quemadmodum & Cornario fuisse videtur, ei certè opus non fuisset descriptione illud explicare. Quod præterea Paulus pro Omphacitide Galla glandium calycem non acceperit, hinc intelligere licet, quod alio in loco de Gallis, non de glandibus disserens, duo Gallarum genera constituit, Lib.17. alteram Omphacitidem appellans, alteram, flauam, magnam, **Genera.** viribus inferiorem, Diosc. & Galen. auctores secutus, qui non aliter diuisère, nec vsquam Omphacitidem Gallam pro glandis calyce vsurpauère, vtpote qui glandes & earum calyces à Gallis planè diuersas esse scirent. Præterea Dioscor. Galen. Paul. nusquam nomine ὀμφακῖτις pro Galla vsi sunt, nisi vt adiectiuo iuncto cum substantiuo suo κηκὶς. Quare in Paulo legendum arbitror ὀμφακίδος, non ὀμφακίτι-

GALLA.

Cornar.& Andernac. δλος, vt contendit Cornarius, glandiumq; calycem ὀμφακίδα à Græcis appellari, etſi Cornarius, atque Andernacus, qui ὀμφακίδα vuam acerbam interpretatur, Græcæ linguæ peritiſsimi non ita ſenſerint. Verùm Omphacitis immatura intelligi non poteſt, inquit Cornarius, quum vtraque ſuo tempore immatura ſit. At cùm Dioſc. & Galen. Omphacitim Gallam dicunt, hac voce immaturam non intelligunt, etſi multi apud eoſdem ita ſint interpretati, ſed quod ςρυφνὸν ἱκανῶς ἐςὶ φάρμακον, inquit Lib. 7. ſ. Galen. id eſt, quod admodum acerbum ſit medicamentum, cùm altera Galla minùs acerbæ qualitatis ſit particeps, quam à ruſticis ſuis οἰνοχηκίδα appellari ſcripſit Galen. id eſt vinogallam, quod cùm vehementiore aſtrictione ſit opus, vino incoquenda ſit auſteriuſculo. Sunt tamen qui οἰνοχηκίδα magnam illam Gallam à Galen. appellatam velint, id eſt aſininam Gallam. Quidam vinoſam dictam putāt, quoniam minus adſtringens ad auſteri vini lenitatem propius accedit. Galla Om- Ibidem. phacitis Gale. ſententia, ordine tertio deſiccat, ſecundo refrigerat. Altera deſiccat quidem, ſed tanto minùs, quanto minùs acerbæ qualitatis eſt particeps. Galla Li. 2. c. 315. Auicennæ eſt frigida in primo gradu, ſicca in ſecundo, Dodonæo frigida & ſicca, Lib. 6. c. 68. ad tertium vſque gradum, & valde adſtringens.

Li. 1. c. 123. DIOSCORIDES. Galla Omphacitis eligi debet, quæ efficacior eſt. Vtriuſque vis, vehementer adſtringere. Tritæ excreſcentia in carne, fluxiones gingiuarum & vuæ, atque oris exulcerationem prohibent. Nucleus dentium cauernis inditus dolorem ſedat. Crematæ carbonibus, donec igne flagrent, & vino, aut aceto, aut acida muria extinctæ ſanguinem ſupprimunt. Decoctum in ſeſe efficax eſt, contra vuluarum prolapſus, & fluxiones. Capillos denigrant aceto, aut aqua maceratæ: dyſentericis, cœliaciſque cum vino, aut aqua tritæ conuenienter illinuntur, aut bibuntur: obſoniis addi debent, aut integræ in aqua præcoqui, in qua nonnihil excoquendum eſt, quod his affectibus conferat. In ſumma his vtendum ad adſtringenda, aut ſiſtenda, aut ſiccanda quæ opus ſunt. Hanc Ruellius verſionem vno loco caſtigat And. Lacuna. Nucleus dentium cauernis inditus, dolorem ſedat. Græcè legitur, inquit, τὸ δὲ μέσον αὐτῶν. hoc eſt, quod in medio ipſarum conſiſtit. Quo loco Dioſcorides Gallarum corculum, centrum, ac meditullium ſignificat, non nucleum quo Gallæ omnes ſunt deſtitutæ, quum per omnia v- Lib. 24. c. 4 nam eandémque continuam ſubſtantiam ſortiantur. Sed Ruellius, Plinium auctorem habet, qui de Gallis ſcribens, Nucleus, inquit, commanducatus dētium Li. 34. c. 14. dolorem ſedat. Et quid mirum nucleum Gallarum à Plinio dici, qui nucleum ferri pro chalybe dixerit.

Lib. 7. ſim. Galla Omphacitis Galeno deſiccat, & repellit fluxiones: ad hæc conſtringit, contrahítque partes laxas, ac languidas, omnibúſque fluxionum affectibus ſtrenuè reſiſtit. Altera autem Galla deſiccat minùs. Cocta itaque per ſe, ac deinde trita, cataplaſma eſt non inſtrenuum ſedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquenda eſt, ſi modica opus ſit adſtrictione, in aqua: ſi vehementiore, in vino, ac ſi augere inſuper adſtrictionem ſit opus, vino vtendum auſteriuſculo. Denique Gallæ combuſtæ ſanguinem reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirùm etiam calorem & acrimoniam ex vſtione aſſumunt, ſúntque iis quæ ignem expertæ non fuerint, tum ſubtiliorum partium, tum maiore deſiccandi poteſtate. Cæterùm cùm ad ſanguinis ſuppreſsionem præparare eas voles, carbonibus impoſitas, dum vndequaque candeant, aceto, aut vino extinguere oportebit.

In lib. 1. Dioſcori. cap. 123. Fit ex Omphacitide Galla, inquit Matthiolus, chalcantho, gummi, & vino atramentum ſcriptorium optimū hoc modo. Sumito Gallarum craſsiuſculæ contuſarum vncias quinque, chalcanthi Romani vncias tres, gummi Arabici vncias duas,

duas, ſalis drachmam vnam: coniiciantur hæc omnia in fictile vitro circumlitum: ſuperfundito vini albi, potentis, feruentiſque libras quinque, & vncias quatuor: occluſo vaſis ore, quindecim dies inſolato, vel poſt vaporarij fornacem hyeme reponito, miſcetóque quotidie rudicula. Illud peculiare ſibi maiores Gallæ vindicauêre, vt quotannis aut annonæ fertilitatem, aut ſterilitatem, aut peſtilentem auram prænuntient. Nam ſi rumpantur integræ, quæ perforatæ non ſunt, aut muſca, aut araneus, aut vermiculus exit. Si muſca euolat, futuri belli, ſi repat vermiculus, annonæ penuriæ, ſi currit araneus, peſtilentium morborum præſagium eſt. Neque cuiquam mirum videatur, quod ex omnibus Gallis iſta exoriantur animalcula. Etenim ego, inquit Matthiolus, huius rei ſæpius periculum feci, nullámque vnquam ſum conſecutus, prius non perforatam, quæ ex tribus animalibus vnum intra ſe non contineret: foramine aperto, facilè iudicari poteſt iam animal exiiſſe. Dicamus igitur licet, Quercum, & fructum, & animal gignere, cuius rei haud ignari veteres illi, non ſine cauſſa dixerunt Quercum Ioui ſummo eſſe dicatam. Gallam ſi in Quercu permanſerit, putreſcere Albertus magnus ait, atque in ea vermem procreari, qui ſi in Gallæ medio ſitus ſit, futuram hyemem aſperiorem prænuntiat, mitem verò ſi circa margines.

VISCVM. *CAP. III.*

ISCVM multis adnaſcitur arboribus, tamen quia optimum, ſed
rarum in Quercubus prouenit, iis illud ſubiungere abſurdum non
fuerit. ὁ ἰξὸς, Viſcum dicitur Ariſtoteli, vnde fluxit Latinis Viſcum, *Nomina*
ἰξία Theophraſt. quod nomen ait eſſe commune, ***Hyphear*** verò Ar- Li.1.de Ge
cadibus, ***Stelis*** Euboïcis, Arabibus ***Debach***, & ***Dabach***, & ***Hele***, Gallis ***Guy***, Italis nerat.ca.1.
Viſchio, Hiſpanis ***Liga mordago***, Germanis ***Miſtel***, & ***Eichenmiſtel***, & ***Vogellem***. Lib.3.Hiſt. ca.9.& 16.
Ion Poëta ſudorem Quercus & lib. 2.
vocauit. Ex huius fructu cauſ.
quod fit glutinum, Latinè
idem cum planta nomen habet, quemadmodum Græcè
vtrumque ἰξὸς nominatur.
Præterea ne homonymia nos
in errorem inducat, ſcire licet Chamæleonem album
Ixiam aliquibus dici, quod
nihil delendum. ἰξὸς, id eſt,
Viſcum circa radices eius inueniatur, vt ait Dioſcorides,
Plinio verò, Chamæleonis Lib.3.ca.8.
duo genera.Candidior,quem Li.22. c.18. Li.6.ca.21.

VISCVM.

Ixiam vocant,&c. Ad hæc Ixias à Dioſcor. in venenatis radicibus recenſetur, *Genera*
quam Ixiam cùm Plinius ab Ixo, id eſt, Viſco nominatam videret, inquit Cor- *Ixia.*
narius, vbique pro Ixia venenata radice Viſcum reddidit, quod tamen cum ho- Emb.9.li.
monymōs de Viſco arboreo, & de glutino ad aucupia dicatur, vitio non caret, 3.Dioſc.
id quod etiam Leonicenus obſeruauit. Viſci tria genera, Plinio: In Abiete ac *Genera.*
Larice Stelin dicit Eubœa naſci, Hyphear Arcadia, Viſcum autem in Quercu, Li.16.c.44 Theophr.
Robore, &c. Theophraſto Ilex fert à Septentrione Viſcum, à Meridie Hyphear, Lib.2.cau. cap.23.
ſed vna omnium natura, diuerſæ habitudines, quia oriuntur in diuerſis. Multò Lib.3.Hiſt.
igitur plura conſtituenda eſſent genera, quia in multis aliis arboribus Viſcum Cap.16.

naſcitur. Adiiciunt quidam & hoc diſcrimen, in iis quæ amittunt folia Viſcum
decidere, contrà inhærere ſemper, natum in æterna fronde: ab his enim alimen-
tum perpetuò ſuppeditari, in illis Viſcum quoque ſentire alimenti diſpendium.
In Comm. cap. 23. lib. 2. cauſ. At nos, inquit Scaliger, in noſtris malis hyemis ſæuitia ſpoliatis videmus, Vi-
ſcum ne vnum quidem amittere folium. Ratio eſt, tenacitas ipſius ſucci, quæ ſuo
lentore ſibi ipſa ſufficit, quemadmodum animalibus, quæ ſine cibo latent hye-
Ibidem. me. Sic etiam ipſis in arboribus perpetuifoliis intelligendum. Prętereà Plinio mas
Forma. eſt fertilis, fœmina ſterilis. Viſcum planta eſt fruticoſa, ſurculis geniculatis, len-
Cap. 123. tis, tranſuerſis, ſeſe implicantibus: intus porracei coloris, extra ſubflaui, inquit
Fuchſius: (Idem Dioſcorides, ſed referre id videtur, ad glutinum, quod ex hac
Li. 16. c. 44. planta fit, non ad plantæ ipſius colorem, coloris ſemper viridis eſſe Plinius ſcri-
bit:) grauis odoris: folio penè buxi, minore, longiore, craſsiuſculo, pingui, ex
viridi nigricante. Altitudo eius vix excedit cubitum: ſine flore eſſe ſcribunt Ruel-
Li. 1. c. 140. cap. 123. lius & Fuchſius, flores tamen profert exiguos, luteos, ex quibus baccæ paruæ,
rotundæ, pallidæ, viſcido humore plenæ, quarum ſingulis ineſt nigrum ſemē.
Locus. Viſcum in iis eſt quæ in terra gigni non poſſunt, ſed in arboribus naſcuntur, &
Plin. li. 16. cap. 44. cùm ſedem ſuam non habeant, in aliena viuunt, auctoribus Plinio, & Theo-
Theophr. lib. 2. cauſ. cap. 23. phraſto, quod mirum certè videri debet, citra vllas radices paſsim in arborū cau-
dicibus totum annum, adeóque brumali tempore, Viſcum fronde virere noua,
Ibidem. quòd non ſua ſeminat arbos, vt canit Maro. In Abiete ac Larice ſtelin dicit Eu-
Scalig. ibi. bœa naſci, Hyphear Arcadia, Viſcum autem in Quercu, Robore, Ilice, Pruno
Dod. lib. 6. cap. 69. ſylueſtri, Terebintho, nec aliis arboribus adnaſci plerique. Copioſiſsimum in
Lib. 3. c. 87. Quercu, quod δρυὸς Hyphear vocant. Naſcitur & in Caſtanea, Malo, Pyro, Sor
Li. 2. Obſ. cap. 83. bo, Salice, Tilia, Betula, & aliis. Quin etiam, vt ſcripſit Dioſcorides, inueni-
tur in quorundam fruticum radicibus. In Paleſtina Bellonius tradit eſſe oleas, quæ
rubentibus baccis Viſcum ferunt, eam ob cauſam ſterileſcentes. Floret fine mē-
Tempus. ſis Maij. Fructus maturus eſt Autumni initio, ſiue fine Septembris, totam hye-
Tēperam. mem durans. Calefacit cum acrimonia, vt Paulus ſcribit. Ex plurima aërea & a-
Lib. Temperam. quea, paucisſima terrena ſubſtantia conſtat. Nam acrimonia in eo amaritudinem
Gal. lib. 6. ſimp. lib. 2. excellit. Auicennæ calidum eſt, & ſiccum: in tertio gradu. Folia fructúſque ca-
cap. 728. leſaciunt & ſiccant, ſatíſque tenuium ſunt partium. Viſcum emollit, diſcutit, ex-
Dod. lib. 6. cap. 69. trahit: parotidas, tubercula, cæteráſque collectiones ad maturitatem perducit.
Cum reſina, & cera pari, epinyctidas in ſplenio ſanat: vetera vlcera, abſceſſúſq;,
Vires. quos Cacoëthes vocant, ex thure mollit: lienem cum calce, gagate, aut Aſsio
Dioſ. lib. 3. cap. 87. lapide coctum & impoſitum abſumit: cum Sandaracha, aut auripigmento illitū
vngues extrahit: miſtum cum calce, & vini fæce, ſuam vim intendit, vel, vt alij
legunt, ipſorum vim intendit.

Lib. 6. ſim. Viſcum Galeno, valenter humores ex alto extrahit, nec eos tantùm tenues,
ſed & craſsiores, eóſque diffundit, ac digerit. Eſt autem ex eorum genere, quæ
non protinus admota calefaciunt, ſed quæ tempus requirunt, velut Thapſia.

In cap. 87. lib. 3. Dioſ. Viſci Querni lignum in tenuiſsimum puluerem quidam redigunt ait Matthio-
lus, & comitialibus hauriendum præbent, quo tantùm medicamento multos
ſanatos pro certo affirmant. Atqui operæ pretium eſt, vt eo vtantur comitiales
quotidie, & in quadrageſimum vſque diem, caueántque ne lignum ab arbore
reſciſſum terram contingat. Idem collo aut brachio pro amuleto ſuſpenſum
cum ſuo cortice, grauidarum conceptum adiuuat: ſed noui ego plures mor-
bi & medicamenti prorſus ignaros, qui ligni loco Viſcum ipſum in catapo-
tia deuorandum dederint. Viſcum quod in Pyro ſylueſtri naſcitur, contra-
ctione membrorum laborantibus maximo eſſe auxilio ſcimus. Contunditur
id vnà cum foliis, & ramis, & cum pinguedine capi recenti. Defricantur li-
chenes

chenes pumice, vt flos Visci cum calce subactus illinatur.

Omnia Visci genera Trago dum viridia adhuc, & recentia sunt, tusa, succo extracto, auribúsque indito, discutiunt collectiones earum, & emolliunt eas intra paucos dies, dolorémque leniunt. Superstitio etiamnum hodie Christianorum quorundam mentes vsque adeò occupauit, vt sint qui credant Viscũ Quercinum aduersus veneficia, & ludibria Satanæ efficax esse: quam ob causam ex collo puerorum suspendunt. Quidam empirici existimant Viscum quod in Quercu, Corylo, Pyro nascitur, si terram non tetigerit in puluerem redactum, ac è vino potum comitialibus mederi. Itaque ex eo orbiculos precatorios conficiunt, quos aduersus eundem morbum valere credunt. Alij argento includunt ad περιαπτὰ. Gentilis Fulginas, & Iacobinus de partibus tam præstantes huius vires esse arbitrati sunt, vt lignum sanctæ crucis appellarint, sibíque persuaserint aduersus epilepsiam, apoplexiam, paralysim quàm maximè prodesse, tùm intus sumptum, tùm collo appensum. Lignum Visci in Aronia Mespilo nati arquatos sanare affirmat Curtius. Viscum confit, vt prodit Plinius, exacinis qui colliguntur messium tempore, immaturi. Nam si accessêre imbres, amplitudine quidem augentur, Visco verò marcescunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putrescunt, duodenis ferè diebus: vnum hoc rerum putrescendo inuenit gratiam: inde in profluente rursus malleo tusi, amissis corticibus, interiore carne lentescunt. Hoc est Viscum, pennis auium ligandis, iuglandis oleo subactum, cum libeat insidias moliri. Viscum scribit Matth. variis modis fieri: verùm omnium præstantissimum esse quod è granis in Quercu nascentibus conficitur. Visci, præter id quod inualidum in pyris, malísque nascitur, ingens in Hetruria prouentus. Siquidem ibi non modò in Quercu probatissimum prouenit, sed etiam in Cerro, Ilice, Castanea, in nostris præsertim maritimis Senensibus, vbi vastissimæ assurgunt syluæ, quæ non paruo pretio locantur iis qui Viscum conficiunt. Grana quæ legerunt in aqua decoquunt, donec disrumpantur: deinde contundunt, & tamdiu lauant in aqua, donec furfuracea excrementa eximant. Fit præterea Viscum in Syria ex Myxis, quo vtuntur Insubres in suis aucupiis, quoniam arboreo Visco carent. Ex Venetiis illud defertur, quo primùm ex Damasco Syriæ aduehitur, vnde Damascenum vocant: sed id Querno bonitate cedit. Fit quoque Viscum ex Agrifolij, & Viburni radicibus ipsarum corticibus in scrobe inter suarum arborum frondes humido solo sepultis, ibíque tamdiu dimissis, quoad computrescant: Tum enim eximuntur, & tamdiu in pila contunduntur, donec lentorem concipiant: pòst aqua calida lauantur, & manibus commiscentur. Hac etiam ratione quibusdam in locis Viscum fit ex Ibisci radicibus. Serapio quoque ex corticibus ramorum arboris Tarabellæ Viscum bonum confici tradit. Viscum Quercinum maximo Hetruscis vsui est. Nam præterquam quod in aucupiis eo vtuntur, etiam vites eodem muniunt, atque illinunt, ne prima germinatione ab erucis, & vermiculis, quibus omnia scatent, gemmæ deuorentur. Visci fructu vescuntur Turdi, præcipuè magni, quos nostri vulgo Turdellas appellant, quorum stercore semine Visci pleno inficiuntur, & seruntur arbores, in quibus pernoctant, & victitant: Ex eo semine nascitur planta, quæ Viscum creat, vnde scitè à Plauto dictum est, Turdus exitium sibi cacat. Eadem est de Visci ortu Plinij sententia. Omnino satum, inquit, nullo modo nascitur, nec nisi per aluum auium redditum, maximè Palumbis, ac Turdi. Hæc est natura, vt nisi maturatum in ventre proueniat, quod, & scribit, & admiratur Theophrastus, præsertim cùm Viscum & fructum ferat, & semen è quo generari possit. At id negat Scaliger, & ex arborum vitali excremento, quasi è semine, proportione quadam, oriri Viscum probat, sicut,

Pli. lib. 25. cap. 4.
Lib. 3. c. 3.
Gentilis & Iacob.
Li. 26. c. 23.
Li. 16. c. 44.
Ibidem.
Cap. 167.
Li. 16. c. 44
Lib. 2. cau. cap. 23.
In comm. ca. suprad. & excercitat. 168.

& Gallam, non è semine deiecto ab auiculis, quasi verò, inquit in palumbis, & Turdi ventriculo nequeat granum concoqui, cùm tamen labruscarum gigarta longè duriora, & grandiora conficiantur, id quod experti sumus, datis Turdo vuis labruscæ, deinde Visci baccis, nulláque horum specie in auis excrementis reperta. Adhæc extremo Autumno comedunt aues acinos Summis ramis etiam surrectis quibusdam Viscum oritur. Quomodo totas hyemes perdurat, neque tantis tempestatibus proluitur? Non enim statim nasci est verisimile. Quare caloris interni fotu informata Visci principia in succo sibi connaturali, ab externo calore adiuta, atque euocata concrescunt, & in plantam adolescunt, quemadmodum cornua ex ossibus animalium educuntur. Non omittenda est hac in re, & Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita suos appellant Magos) Visco, & arbore in qua gignitur (si modò sit robur) sacratius. De quorum vana superstitione, & populi hac imbuti stoliditate, lege plura apud Plinium, & Iulium Cæsarem. Druidæ, inquit Cæsar, certo anni tempore in finibus Carnutum (quæ regio totius Galliæ media habetur) considebant in loco consecrato. Ea Galliæ pars hodie *la comté de Dreux* nominatur. Arboribus exitio est Viscum, auctoribus Theophrasto & Plinio, qui id etiam nec igni, nec aqua posse corrumpi tradidit. Hyphear ad saginanda pecora vtilius est. Vitia modo purgat primo, deinde pinguefacit quæ suffecêre purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negãt durare. Ea medendi ratio adhibetur æstatis quadragenis diebus.

Ibidem. Li.16.c.44 de bel. Ga. Lib.2. cau. cap.22. Li.17.c.14. Li.13.c.22. Li.16.c.44.

ILEX. *CAP. IIII.*

Lex Græcè πρῖνος nuncupatur, quia serra propter duritiem sit secanda, Arabicè *Barbes*, siue *Carmas*, Gallicè *Ieuse*, & *Eouse*: Bellonio *Chesne verd*, quo nomine Quercum perpetuò virentem, cuius capite de Quercu meminimus, minimè intelligit, Italicè, *Elice*, Hispanicè *Anzina*, & *Auzinheira*, & *Coscoia*, Germanicè *Stecheychen*, *Eingattung*

Nomina Lib.16.ob. cap.44.

ILEX.

Duûm Ilex est generum, alterum folio spinoso, sine aculeis alterum: hoc vbique ferè scatet Hetruria, illo verò Hispania. Meminit vtriusque Columella. Possunt, inquit, & ficulnea folia bubus probè dari, si sit eorum copia. Quernea tamen frons melior est vel Ilignea, sed eius generis quæ spinas non habet. Nam altera quoque, vt Iuniperus, respuitur à pecore. Quare non rectè sentiunt, qui Plinij tantùm & Theophr. testimonio freti, Ilicem non spinosam legitimam esse negant. Ilex foliis laurinis ac perpetuis constat, parte auersa candicantibus, scabris, auersa virescentibus, ac læuibus, toto ambitu serratis, rigidis suis crenis pungentibus in vno genere, in altero minimè, Breui pediculo: glande parua, Quernæ simili, breuiore, graciliore, pertinaciter hærẽte, quam Homerus Achylon vocauit, eóque nomine à glande Querna distinxit. Viscum atque hyphear fert. Nullo flore exhilaratur. Tota arbor procera est, & Robur magnitudine æquat, vbi solum nacta fuerit idoneum: cortice in rufum nigricante

In lib.1. Dioscori. cap.121. Lib.6.ca.3.

Forma. Forma Ma theo. lib.1. Dios. c.121

Plin. li.16. c.6. Matth. Th. ibid. Pli. lib.16. cap.25.

nigricante, materia densa, spissa, robusta, ex nigro rufa: radice multiplici, profunda ἐπιεικῶς, id est mediocriter, Theodorus admodum conuertit. Theophrastus certè alibi scripsit, omnium syluestrium profundissimas radices Ilicem habere, materiam densam, robustámque admodum, quare, & decorticationem hyeme diutius tolerat, in atrum rubescentem, vnde apud Aristophanem πρίνινοι homines, id est Iligni pro durissimis ponuntur: eam tamen frangi ac dissilere sponte sua scripsit Hermolaus, ob idq; Periclem dixisse, Bœotios Ilicibus esse similes, vt est apud Aristotelem, quod ipsi se conficerent intestinis discordiis. Ilicis à Matthiolo pictæ folium oblongius, & angustius, ad id fortassè genus referendum, quod Plinius in Italia nasci tradit, folio non multùm ab Olea distante. Quæ in Gallia Narbonensi, & Prouincia notissima est, etiam mulierculis, & pueris, folia habet Suberis primi foliis minora, & magis orbiculata, in adultis arboribus plerumque sine aculeis, præter nouella, & nunc primùm enata, quæ aliquantulùm incisa, & aculeata sunt: Nam in tenellis arboribus antequam glandem ferre incipiant omnia folia aculeata sunt, teste etiam Clusiodoro. Admirandam Ilicem describit Plinius his verbis. Vicina luco est Ilex, & ipsa nobilis, 35. pedum ambitu caudicis, decem arbores mittens, singulas magnitudinis visendæ, syluámque sola facit. Idem inter vetustissimas etiam arbores Ilicem recenset. Vetustior vrbe inquit, in Vaticano Ilex, in qua titulus æreis literis Hetruscis religione arborem iam tunc dignam fuisse significat. Tiburtes quoque originem multò ante vrbem Romam habent. Apud eos extant Ilices tres etiam Tiburto eorum conditore vetustiores, apud quas inauguratus traditur. Ciuica corona Iligna primò fuit, postea magis placuit ex Esculo Ioui sacra. Ilex in iis est arboribus quæ montibus propriæ, nasci in planis nequeunt. Inter syluestres perpetuò viret. In prouincia Narbonensi, præsertim agro Monspeliensi frequens nascitur. In Italia notissima est arbor. In Ida monte Cretæ, hodie Psiloriti nuncupato copiosæ proueniunt Ilices, & in monte qui Athos dicitur: item in montibus circa Hierosolyma, & locis circa Amanum montem. Ilex Vere germinat teste Theophrasto. Earum, inquit, quæ seriùs fructificant, quas nonnulli anni spatio fructum perficere volunt, vt Iuniperi, & Ilicis, germinationes Vere proueniunt. Fructus, eodem auctore, serò maturescit, vt annotinum nouus occupet, eámque ob caussam bifera hæc arbor à nonnullis existimata est. Omnium tardissimè Ilicem fructum suum perficere idem alibi scripsit. Sic enim Gaza legit, πάντων δὲ ὀψιαίτατα, &c. codex autem Basiliensis, πάντων δὲ πλεῖστην, id est, omnium copiosissimè, &c. Eodem loco, Quercus, & Castanea serius fructus perficiunt, nempe circa Vergiliarum occasum: eodem modo, & Philyrea, & Ilex.

Lib.3.Hist. cap.7. Theophr. Li. 4. Hist. cap. 15. In lib. 1. Diosc. Li.16.c.44 Plin.li.16. cap.4. *Locus.* Theophr. lib. 3. Hist. cap. [illegible] Pli.lib.16. cap. 18. Bell.libr.1. ob.cap.18. & 44. Bell.lib.2. ob. cap. 81. & 107. *Tempus.* Lib.3.Hist. cap.6. Cap. 16. Lib.3.ca.6.

Ilignæ Glandes viribus Quernas antecellunt, ait Dioscor. Ilignæ radicis cortex cum aqua coctus, dum mollitus intabescat, & tota nocte illitus denigrat capillos, priùs cimolia terra purgatos.

Li.1. c.121. *Vires.*

Valentius astringunt Phagus & Ilex, inquit Galenus, seu quis eas species esse Quercus velit, seu toto genere diuersas. Harum folia dum tenera sunt, imposita, non instrenuè siccant, minus autem Quercus, quanto minus etiam adstrictionis sortita sunt. Dioscor. de omnium foliis æqualiter pronuntiat, contusa, & trita tumoribus prodesse, & imbecilles membrorum partes roborare. Radix Ilicis tusa, & ictui dryini *imposita plurimùm prodest. Galen. alio loco scripsit, Ilicis Glandes quas Græci ἄκυλας vocant, fugiendas esse, quoniam acerbæ, & duræ sunt, eóq; insuaues: etiam si quis elixas sumat, concoctu difficiles, & succi crassi. Scribit Corn. Ilicis Glandem Galeno acylon appellari, & Querna Glande ad omnia deteriorem existi

Lib.6.sim. Curt.li.21. cap.17: * *Drynus serpentis genus, Dioscor. lib. 6.* Lib. de bono. & mal. suc. Emb. 109. li.1. Diosc. Lib. 2. de Alim.

existimari, sicut hanc castaneis, quæ omnium glandium sunt optimæ, quo tamen loco vulgaria exemplaria Græca Latináque Memecylon habent.

Libr. 2. de diæta. Acyli, Quercus, Fagíque Glandes Hippocrati crudæ, tostæq; aluum sistunt: elixæ minùs. Li.1.de vlc. Ad idem ambusta Ilicis radices teneras in vino dulci coquere iubet ad lentum ignem, donec satis crassum fiat medicamentum. Similiter in aqua co- Ibidem. qui possunt. Hæc cùm ita se habeant, inquit Cornarius, mihi sanè videtur pro- Erasm. in Chiliad. uerbium, quod ἀκόλῳ τὰ χείλη, ὡ σύκῳ βῦσαι, iubet, non legendum esse ἀκόλῳ apud Suidam, sed ἀκύλῳ, quum ipse ad salubrem, & fortem rerum vsum id admonere nos dicat. Ego hîc nihil contendo, nec admodum refert. Iligna Glãs Suem Pli.lib.16. cap.6. angustam, nitidam, strigosam, ponderosam facit, Horatius.

Vmber, & iligna nutritus glande, rotundas
Curuet aper lances carnem vitantis inertem.

Matt.ibid. Ilignus carbo Hetruscis in pretio est, non modò quòd ignem diutius foueat, sed etiam quod (vt aiunt) vapore caput minimè tentet. Iligna materia vt querna, Lib.5.Hist. cap.8. ad multa est vtilis. Ilici honos ad axes inquit Theophr. & ad currus vnico iugo Li.16.c.43. tractiles, & ad iuga lyrarum. Secatur in laminas prætenues & Ilex, auctore Plinio, colore quoque non ingrata, sed maximè fida iis quæ teruntur, vt rotarum axibus. Proditum terebris vaginas ex Buxo, ac Ilice vtilissimas fieri. Hyginus manubria rusticis carpinea aut Iligna fieri iubet. Oribasius ex Heliodoro scribit machi- Lib. de machin. nas ex robustiori materia conficiendas esse, scilicet Iligna vel fraxinea.

SVBER. CAP. V.

Nomina

SVBER Græcis φελλὸς dicitur, Gallis *Liege*, à leuitate, vt putat Ruellius, quod innatet aquis, nec obruatur: qua ratione etiam ἴψος dicitur, quòd semper altum petat: Italis *Sugaro*, Germanis *Pan-* Lib.1.c.88. *toffelholtz*, Hispanicè *Alcornoque*. *Genera.* Suberis duo sunt genera, fo- In cap.121. li.1.Diosc. liorum figura diuersa: alterum folio prolixiore, acuminatioréque: alterum

SVBER folio breuiore, & latiore.

SVBER folio longiore, & angustiore.

breuio

breuiore,rotundioréque,& ſerrato.Suber arbor eſt folio Ilicis,vel Oleæ, craſsiore, Lib.3.Hiſt.
longioréque,vt ſcribit Theophr. perpetua coma virens: quod tamen negat idem cap.16.
Theophr.niſi codex mendoſus ſit,cui refragatur Plinius,& iure quidem, numerãs Li.16. c.21.
inter ſylueſtres arbores,quibus folia non decidũt,Suberem. Apud Theophraſtum
legendum quidam cenſent, τὸ δὲ φύλλον ὅμοιον ταῖς ἐλαίαις, παχύ, προμηκέστερον, οὐκ
φυλλοβολοῦν, ἀλλ᾽ ἀείφυλλον: Folium Oleæ ſimile,craſſum,longius,non deciduum, Matt. in c.
ſed ſempiternum. Ilici magnitudine cedit,vt teſtari poſſunt, qui Bacano Romam 121. lib. 1. Dioſc.
proficiſcuntur, quo in itinere, innumeræ Suberum plantæ viſuntur. Eſt enim,
εὐμήκης ἐπιεικῶς, καὶ εὐαυξής, inquit Theophr. id eſt mediocriter procera, & auge- Ibidem.
ſcens,non admodum procera,auctuq; inſignis, vt conuertit Gaza.Quin & à Plinio
dicitur minima eſſe arbor.Caudice eſt craſſo: paucos producit ramos: Glans Ilici Lib.16.c.8.
ſimilis peſſima,rara:cortex tantùm in fructu, præcraſſus,ac renaſcens, atque etiam *Forma.*
in denos pedes vndique explanatus.Materia eius diſrumpitur facilè, quemadmodũ Pli. lib.16. cap. 8.
Piceæ, verum fragmentis maioribus, ſicuti ſcribit Theophr. & eſt, vt alibi tradit, Lib.3.Hiſt.
εὔεργος καὶ μαλακός,id eſt tractatu facilis,molliſque,verum θραυστή,id eſt,fragilis,vel cap.16.
fiſsilis,non rigida,vt Gaza interpretatur.Ex ea quondam ſimulachra Diis factitata, Theophr. Ibidem.
verùm in eius locum ſucceſsit palma. Suberi detrahitur totus cortex,alioqui dete- Theophr.
rior fieret arbor, qui triennio poſt ſubnaſcatur, haud ignara natura quòd cortice Ibidem.
ſpolianda ſit,inquit Matthi.materiam duplici cortice muniente.Cortice in orbem Ibidem. Li.17.c.24.
detracto necantur arbores inquit Plin.excepto Subere, quod ſic etiã iuuatur.Craſ-
ſeſcens enim præſtringit,& ſtrangulat. Alterum Suberis genus folio eſt prolixiore, *Genera.*
& acuminatiore,alterum breuiore,rotundioréque,per ambitũ ſerrato, acuminatis *Locus.*
quibuſdam in locis, inciſuris. Scribit Theophr. Suberem peculiariter in πυῤῥηνίᾳ Lib.3.Hiſt.
naſci, in quibus verbis Victorius mendum eſſe ſuſpicatur, legíque debere τυῤῥηνίᾳ. cap.16. Lib.3. Var.
Copioſa namque hæc arbor eſt in maritima regione Hetruriæ, quam olim inco- Lect. c.17.
luêre Thyrrheni, vt & ſyluæ etiam ingentes Suberis ſint prope Populonium, &
oppidum quoque inde appellatũ Sughereto. Corrupta enim Latina voce Suber,
patrio ſermone *Sughiero* vocatur. Qui folio eſt rotundiore, in Romano, qui proli-
xiore, in Piſano agro prouenit. Spectantur Suberes in ora maritima Liguriæ, vt Lib.16.c.8
Plinio fides non ſit adhibenda, qui nec in Italia tota naſci, nec in Gallia omninò Li.1.c.89.
tradidit. Sunt, & in Hiſpania humiles, parúmque ramoſi, inquit Ruell. at forſi- *Vires.*
tan in Pyreneis montibus proceriores. Tardiſsimè arbor germinat Suber, præſer- Plin. li.16.
tim ex vinorum cadis, combuſtum, cinerem reddit ſiccando valentiſsimum,qui cap.25.
medicinis ad dyſenterias inſcriptis admiſcetur. In immodico ſanguinis ex v- Paul.lib.7. Lib.3.c.62.
tero profluuio Paulus Suberis ex Italico vaſe combuſti cinerem propinat in
poſca. Mirificè auxiliatur, Suberis ex Italico vaſe vſti cinis cum aceto, vel poſca,
in vterum inditus. Suberis cortex tritus ex aqua calida potúſque ſanguinem
ex vtralibet parte fluentem ſiſtit. Eiuſdem cinis ex vino calido, ſanguinem
excreantibus magnoperè laudatur, auctore Plinio, id quod etiam teſtatur Se- Li. 24.c.4.
renus his verſibus.

Sed quacunque fluit vis immoderata cruoris
Subereus cortex calidis potatur in vndis, Serenus.
Ante minutatim ſtudio vincente terendus.

Vſus Suberis, autore Plinio, ancoralibus maximè nauiũ, piſcantiumq; tragulis, & *Vſus.*
cadorũ obturamẽtis, prçterea in hyberno fœminarũ calceatu. Quamobrem nõ in- Li.16. c. 8.
facetè Græci corticis arborẽ appellãt,(ſic enim legendũ, nõ vt in aliis exẽplaribus,
mulieres cortices arborũ &c.dixerũt autem Græci δενδρόφλοιον, id eſt arborẽ cor-
ticis, vel corticoſam.)Sunt & qui fœminam Ilicem vocẽt, atque vbi non naſcatur Li.16.c.40
Ilex,pro ea Subere vtantur,in carpẽtariis præcipuè fabricis,vt circa Elim,& Lace-
demonem. Suber inter eas recẽſetur arbores, quæ tardiſſimè cariẽ vetuſtatémque Lib.16.c.8.
ſentiunt

ſentiunt. Eiuſdem Glande fungoſa caro fit. Huius corticis vſus ſutoribus, veteramentariis, atque piſcatoribus notus: his, verriculorum alis, ne ſidant aut in profundum trahantur, appendentibus: illis, ſoleas aduerſum frigora munientibus.

SMILAX. CAP. VI.

Nomina

SMILACIS ancipites, & multiplices ſignificationes errorem ſæpè crearunt in re herbaria, atque etiam creare poſſunt, niſi bene diſtinguantur. Smilaces primùm dicuntur læuis & aſpera, herbæ repentes: deinde quædam arbores. Ilicis duo genera teſte Plinio. Ex iis in Italia folio non multùm ab Oleis diſtant Smilaces à quibuſdam dictæ, in prouinciis Aquifoliæ. Præterea, quæ Taxus Latinis, Smilax Græcis nuncupatur.

Li. 16. c. 6.

SMILAX Arcadum Glandifera.

Poſtremò Glandiferæ quædam aliæ arbores hoc nomine appellantur, de quibus nunc agitur. Harum duo obſeruauimus eſſe genera. Vnũ Smilacem Arcadum Theophraſto dictum, alterum humilius, vix in arborem excreſcens. Smilax Arcadũ arbor eſt Ilici ſimilis, inquit Theophraſt. mediocriter procera, cortice cinereo, in ſummis ramis cano, & lanuginoſo: folio lauri, nec ſerrato, nec, Iligni modo, in ambitu ſpinoſo, ſuperiore parte viridi, inferiore candicante, lanuginéque obducta, quæ mollis tangentibus ſentitur: flore Oleæ Roboríue ſimili, luteo, in longis paniculis denſo, quo Ilex caret: glande admodum parua. Græci vocant Milaci, & Acilaci vocibus corruptis à σμίλακος, & ἀκύλα nominibus. Gallis nullum proprium nomen huius arboris eſt. Materia eſt non, vt Ilex, ſolida, denſáque, ſed molli, vt tradit Theophraſt. qua ratione Matth. eorum improbat ſentẽtiam, qui Smilacem Arcadum, Ilicem non ſpinoſam eſſe autumant. Alterum Smilacis glandiferæ genus humile eſt, fruticoſum, in arborem ſeſe non attollens: folio Oleæ, candido, neque inſecto, neque ſpinoſo: fructu, floréque ſuperiori ſimili, à quo folio tantùm anguſtiore diſcrepat. Rectè ergo Theophr. ſcribit, Smilacis glandiferæ folium non eſſe aculeatum, ſiue ſpinoſum, cùm Smilacis aſperæ reptatricis, & ſcanſilis, folium mucrone lateribúſque pungat: item rectius eſſe quàm Ilicis (ἁβύτερον enim, non vt Gaza βαθύτερον, id eſt profundius, legendum puto) quoniam, neque ſinuoſum, neque in ambitu inciſum: molle, quia vna parte lanuginoſum: differentiíſque pluribus varium. Smilacis glandiferæ primum genus frequens in agro Monſpelienſi prouenit, vbi non rectè ab herbariis Robur appellatur: alterum in collibus Rhodanum reſpicientibus, totóque eo tractu, qui à Vienna Allobrogũ ad Arelatem vſque porrigitur. Aſtringendi vires Smilax habet auctore Gale. qui enumeratis iis quæ columellæ mediocres phlegmonas modicè reprimunt, ſubiungit. His validiora ſunt Myrti, & baccarum eius decoctum, & Cydoniorum malorum acerborum, item virgultorum tenerorũ Ilicis, Arbuti, Smilacis, Phagi. Quo loco hæc Cornarius. Smilacem arborẽ Taxum Latinis vocari, & Dioſcorides & Plinius tradunt, in potúque acceptũ venenatum pharmacum eſſe, & repentinam mortem inducere. Idem Dioſcorides prodidit, imò non ſolũ in potu acceptum lethalem eſſe, ſed vmbrã etiam illius ſub ea ſedẽtibus aut dormientibus

Margin notes: *Genera.* Li. 3. Hiſt. cap. 16. — *Forma.* Ibidem. — *Nomina* — Ibidem. In li. 1. Dioſco. ca. 121. — Ibidem. — *Locus.* — *Vires.* Lib. 6. cap. part. cap. 3. — Lib. 6.

tibus noxiã, vt pleriq; inde moriantur, quod alio loco Diosc. & Plin. tradunt, vt mirum videri queat eius arboris ramulorũ decoctũ hoc loco à Galeno ad columellam inflammatã probari, maximè cùm etiã ipse Gal. scribat σμίλαξ, ἢ τάξος, δένδρόν ἐστι δηλητηρίου δυνάμεως. Pro τάξος nõ rectè, vt equidẽ arbitror, κάχλος legitur, velut etiã apud Paulum. Non esse aũt de alia Smilace accipiendum, testimonio est id, quod asperã, & lenẽ, non Smilacem, sed Milacẽ appellare solet, velut alibi ostẽdi, & quod hoc loco inter Ilicẽ, Arbutũ, ac Phagũ recensetur, quibus aspectu similem Taxũ Plin. dixit, & Dioscor. tum foliis, tũ magnitudine, Abieti similem scripsit. Arbitror itaque Gale. reuera Taxi arboris ex genere Abietino, & Ilicino ramulos hoc loco probare, vt quorũ decoctũ vehementi adstrictoria vi praeditum sit. Non esse aũt eam vbiq; letalem, & venenosam ex eo patet, quod Diosc. praecipuè de Italica, & in Narbonẽsi Gallia, Hispaniæ cõtermina nascẽti tradat, pro qua apud Pliniũ in Arcadia, corruptè, vt opinor, habetur. Hęc paucis refellit Matth. Si Cornarius, inquit, Theoph. sibi alioqui familiarẽ cõsuluisset, qui Smilacem quandã (vt Paulo ante ostendimus) arborẽ Ilici similem facit, rectiùs, meo quidem iudicio, & paucioribus rem hanc explicasset. At Cornarius, ne cõsulto quidem, opinor, Matth. in Emblematis, Theophr. locũ se legisse demõstrat, quo Smilacem Arcadum describit, & hanc Smilacẽ non esse Taxum ait. Smilacẽ verò Dioscor. & Plinij agnoscit, quod vel ex eo patet, inquit, quod alibi eodem libro Theophr. de Taxo agit, ipsamq; μίλον vocat. Veruntamen ne sic quidẽ à pristina sententia dimoueri potest. Nam Paulo post superiorẽ Gal. locum cùm posuisset, sic scribit. Quo loco ego non de alia Smilace in cõmentariis Medicis accipiendũ cẽsui, & adhuc sentio, quàm de ea quæ Taxus appellatur. Nam Smilax altera Theophr. apud Arcadas solùm id nomen habet, & peculiaris illorum arbor est.

Libr. 4.
Li. 16. c. 10.
Lib. 8. sim.
In libr. 1. Diosc. c. 121
Emb. 68. li. 4. Diosco.
Lib. 6. cap. part. ca. 3.

PHELLODRYS CAP. VII.

PHELLOD. alba angustifol. Folio serrato. | *SMILAX humilis angustifo. Folio non serrato.*

Qvum de Ilice, & Smilace dixisset Theo. subiũgit: Quod verò Phellodryn Arcades nũcupãt, natura est inter Ilicem, & Quercũ media, atque adeo Ilicem fœminam quidã esse putauerunt. Hæc ille. Si tamẽ nomen ex Subere & quercu factũ spectes, Phellodryn, idest Suberi quercum naturæ Suberis, & Quercus participem potius dixeris. Sed Suber Ilici arbori adeo similis est, vt nihil intersit, an ex Ilicis, an ex Suberis & Quercus confusis principiis hanc dicas fuisse à Theophr. nominatam. Quinque Phellodryos genera obseruauimus: duo candicantibus foliis: tria, obscurè virentibus. Vna igitur est foliis altera parte albicantibus, angustis, longiusculis, crebris admodum & non profundis incisuris crenatis, leuiter asperis potius, quàm spinosis: cortice cinereo: glãde, cum matura est, ex fusco flauescẽte. Hæc videt' esse Matth. Phellodrys picta, sed nõ descripta. Alteri, folia altera parte cãdicantia, latiora sunt, raris laciniis, sinuosa, molliter aculeata: cortice, maturáq; Glãde, ex atro rufescẽte. Alia Phellodrys est, cui folia sunt mediocris amplitudinis, nigricãtia, siue obscuræ viriditatis, non adeo multis, neq; profundis laciniis sinuata, mitius pungentia: calyce Glandis læui: Glande ipsa ex fusco flauescente: cortice cinereo.

Lib. 3. Hist. cap. 16.
Nomina
Genera.
Forma.

PHELLODRYS Matthioli.

PHELLODR. alba, Latifolia.

PHELLO. nigra mediocrib. foliis. | *PHELLODR. nigra latiß. foliis.*

PHELLODR. Foliis muricatis, Calyce glandis echinato.

Alia foliis eſt latiſsimis, ſimiliter nigricãtibus, craſsis, frequãtioribus inciſuris, valde ſpinoſis, glandis calice læui, cui maturæ, & cortici idem qui & ſuperiori color eſt. Harum omniũ Glans ſtrigoſa eſt, & tenuis: calyx non ſpinoſus, ſed vt in Quercu tuberculis verrucoſus. Hanc & Ilicis glandem olim ἄκυλον vocabant, auctore Theoph. cuius vocis veſtigia hodie quoque Græci retinent, vniuerſum hoc glandium genus Acylacas nominantes. Poſtremum Phellodryos genus folia ſuperiore minora habet, pallida, multùm laciniata, valde muricata, Aquifolij modo: calicem glandis echinatum: glãdẽ cęteris ſimilem, corticẽ cinereũ. (Lib. 3. Hiſt. cap. 16.)

Locus. Hęc genera in collib⁹ Rhodano vicinis, aut nõ procul ab eo diſsitis proueniũt.

ILEX

ILEX AQVIFOLIA CAP. VIII.

ILEX aquifolia Plinio, siue Ilex parua aquifolia, hæc arbor nominatur, Phellodrys coccifera quibusdam, Theophr. communi nomine πρῖνος, à Diosc. κόκκος βαφική, Gallice, *Labre de la graine d'escarlate.* Ilicis duo genera Plinius tradidit: vnã in Italia nascentẽ, folio non multùm distantẽ ab oleis, cuius, obiter supra meminimus: alterã in prouinciis, aquifoliam dictam. Est autem Ilex aquifolia, arbor parua, surculosa, cortice ex rubro candicante, Glande rotunda, calyce aculeis rigente, totámque ferè vt in Cerro, complectente: foliis paruis, & veluti in Agria, siue Aquifolio laciniatis, ac in ambitu sæuissime pungẽtibus, breui pediculo adnexis. In ima parte qua petiolo hærent, & ea supina, nonnũquam verò, sed rarius, in surculorum nodis, granum quoddam innascitur, rotundum, paruum foris è cinereo rubens, intus verò sanguineo cruore lucido plenum, vesiculis vlmorum foliis insidentibus simile, tanquam huiusce arbusculæ purgamentum quoddam ac excrementum, à natura in folia protrusum, non autem bacca. Hoc Theophr. κόκκον φοινικοῦν vocat, Diosc. etiam κόκκον, Plinius granum, coccum, quisquilium: quanquam Gelenius cusculium legat. Est enim, inquit Hispanum vocabulum, non Romanum, & cusculiatum videtur olim dictum, quod nunc deprauatè scarlatum. Hermolaus verò, quisquilium Plinio Vermiculum, idest, ipsum cocci granum dici putat. Nam quisquiliæ, vt ait Festus, sunt, quicquid ex arboribus minutis surculorum, foliorúmque decidit, vnde nomen venit: ob id Cecilius quisquilias volantes venti folia dixit: vnde natum, vt vestis coccina literis per imperitiam interceptis, Squarlata vulgo nominetur hodie, pro quisquiliata. Sed Plinij locum præstat adscribere, vt contaminatum, ideóque obscurum purgemus, ac illustremus si possumus. Omnes has roboris dotes Ilex solo prouocat cocco. Granum hoc, primóque ceu scapus fruticis paruæ aquifoliæ Ilicis, cusculium vocant. Sic Gelenius. At Hermol. Marc. Ruellius, Granum hoc rubens est, primúmque ceu spectes frutices, paruos aquifoliæ Ilicis: Quisquilium vocant. Quidam, primóque ceu scrupus, vel ceu spurcities: Alij, primóque ceu bacca, &c. absurdè: coccus enim non est Ilicis fructus, vt ostendemus. Sic verò legit Dalechampius: Granum hoc, primóque ceu scapo, &c. vt scapum Plin. intelligat petiolum. Coccus enim ex eo prosus loco existit, quo petioli scapus folio cohæret, vt diximus. Turnebus in veteribus libris exaratum inuenisse se scripsit, primóque ceu scaptes fruticis paruæ aquifoliæ Ilicis: vnde, inquit, temere scapus fabricatus, & edolatus est ab emendatoribus, nos scabies legendum esse affirmamus. Coccum Arabes, *Charmen, Kermes,* seu *Quermes*, appellant, Officinæ, Grana tinctorum, Galli, *Vermillon,* & *Graine d'escarlate*, Itali *Grana de tintori*, Germani *Scarlachber*, Hispani, *Grana para tegnir*, & *Grana en grano.* Serapio cum de chermes tractat, eandem eius quam Dioscorides, cocci infectorij historiam describit: ex quo intelligere licet, idem esse Chermes Arabum, & coccum infectorium Græcorum. Quare, idem ne sit Chermes siue coccus infectorius, & Ilicis nostræ granum infectorium

ILEX AQVIFOLIA.

Nomina Li.16. ca.6. Lib.3. Hist. cap.16. Li.4. ca.43. *Genera.* *Forma.* Plin. libr. 16. cap. 24. Lib.3. Hist. cap.16. Ibidem. Lib.16. c. 8. *Festus.* Lib.16. c. 8. In li.1. Dio. c. de Coc. Li.3. ca.98. Th. 1. ad li. 4. cap. 16. *Nomina*

ſeplaſiariis,& infectoribus notiſsimum,quo illi ad medicatas cordíque amicas alkermes præſertim confectiones hi in laneis veſtibus inficiendis vtuntur, dubitant quidam ſine ratione. Matthiolus neſcire ſe dicit, an eius arbuſcula in Italia proueniat, vniuſque picturam exhibet, quæ ex Byzantio eſt allata: At frequentiſsimam hãc minimam Ilicem tum pleriſque Italię locis,tum præſertim in Hetruſco,Romano, & Senenſi finitimo agro, locis montoſis, glareoſis, ſterilibus, inter varias Ilices, ſmilaces aſperas, terebinthos, lentiſcos naſci Pena affirmat, tametſi paucas, & parum nec quotannis, tamen nonnullas coccum ferentes: ſed quia minus,& paucum citóque euaneſcentem partim ignorari, partim negligi. Porrò ex eo quòd granũ infectoriũ vulgare, rotũda, vt ait, inaniſq; bacca nullam lentis ſpeciem refert, vt ſcribit Dioſcor. coniicit Coccum diuerſorum eſſe generũ, noſtrúmq; illud eſſe, quod Plinius in Attica,& Africa prouenire tradit, Scolecion ideo vocatum, quoniam ex eius medulla tenues exoriuntur vermiculi: argumento quod hoc inane intus depreheditur. Verùm ea coccifera quam depinxit arbor, eſt planè parua Ilex aquifolia. Et quod ait Dioſc. hærere Coccum fruticibus ſuis ὡς φακοὶ, ideſt, ceulentes, non ad formam grani, ſed hærendi modum referendum eſſe annotauit Marcel. Virgil. Quantum verò ad vermiculos attinet, ſcire licet Cocci omnis, ni tempeſtiuè legatur, aut tẽpeſtiuè collecti, ni feruentiſsimo ſoli exponatur, aut in calentem furnum immitatur, aut vino albo irroretur vt fit ab infectoribus qui magnam eius vim emunt ſuccum in vermiculos commutari, ita vt prorſus inanis ſuperſit folliculus, ſic euaneſcente eius humore, ſicque in puluerem rubellum redactum ſeruant. Qua de cauſa vt ſcoleciõ antiqui, ideſt vermiculoſum, ita noſtri *Vermillon*, à vernibus nominauerunt. Cornarius incertos nos eſſe tradit de Cocci tinctorij ortu, etiã ſi res ipſa nota ſit, in maximóque vſu ac pretio habeatur, ad tingendos pannos tum ſericos omnis generis, tum alios quoque. At ſi Ilices aquifolias Coccum ferentes in Galliæ prouincia, Hiſpania, alibi, contemplatus fuiſſet, proculdubio vt rem ipſam atque eius vſum, ita & ortum cognouiſſet. Cæterũ id quòd ab amico quodam peregrinationis admodum ſtudioſo, de grano tinctorio audiuit, adſcribit. Naſcitur, inquit in Sarmatiæ ad Ruſsiam ſpectante Podolia appellata regione, herba ſimilis plantagini. Ad huius radicem granum vnum adnaſcitur, vulgo, illic *Iſchirbitz* voce ex Chermes, vt puta corrupta, appellatum, quo ad finẽ Maij,& Iunij principium per quatuor hebdomadas collecto, antequam in vermem alas poſtea aquirentem abeat, ſerici, & alij panni inficiuntur eo colore quem noſtri *Schalach*, & *Chermeſin*, vocant Vbi colligitur hoc granum, quinta pars talenti, quod nos centenarium dicimus, quinque aut ſex aureis Rhenanis vænit. Verùm inter ex ſiccandum ac præparandum dum in puluillũ redigitur, tantum ipſi decedit, vt ad nos Francfordiam allatum libræ vnius põdus triginta aut quadraginta plus minus aureis valeat? Et addidit grana ſingula ſingulis radicibus adnaſcentia lentis magnitudinem non excedere. Quæ ſi vera ſunt, inquit Cornarius, ſicut vera eſſe illi affirmanti credidi, veteres illi longe

Lib.4.Dio. cap.43.

COCCI INFEctorij Arbuſcula.

Lib.24.c.4.

Ibidem.

Marcel. Virgi.

Emb.39. li. 4. Dioſc.

lõge ſua opinione falſi ſunt. Imo fallitur ipſe Cornarius, vt pote q̃ Charmes ſiue Coccum, à Crameſino, quod appellant, adhærente radicibus pimpinellæ, aut cuiuſdã herbæ in Germania Arnogloſſo ſimilis, non diſtinguat. Veteres autẽ & ſi Coccũ à frutice ſiue arbuſcula, quam nos paruã Ilicem aquifoliã eſſe arbitramur, produci ſenſerint, non tamen alibi quoque naſci ignorauerunt. Dioſcor. enim naſci in Cilicia prodidit è Quercubus, cochleariũ exilium ſimilitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, & Coccum vocitant. Quẽ locũ rectè, vt mihi quidem videtur, Cornarius ipſe emendauit, vt quod in Dioſcor. exẽplaribus reperitur, γυναῖκες τῷ στόματι ἀναλέγουσι, hoc eſt mulieres ore colligunt, legat ἐν τῷ θέρει, pro τῷ στόματι, vt mulieres æſtate Coccũ colligere accipiamus. Id quod ante Cornariũ Marc. animaduertit, vt ante anotauim⁹. Quidã legũt, τῷ στρέμματι, vt ſenſus ſit, legere mulieres intorquẽdo auellentes. Dioſc. hiſtoriæ cõſentanea tradit Matthi. copioſum in Bohemia Coccũ in Quercubus prouenire, eúmque quod ab incolis non agnoſcatur, quotannis deperire, atq; etiam in Polonia, vbi diligenter legitur. Quare ſi grana infectoria nunc ad radices herbæ cuiuſdam reperiuntur, non propterea veteres Cocci ſui natales, & originem, naſcendíque modum neſciuerunt. Monachi qui in Meſues Antidota commentarios ediderunt, in expoſitione Electarij ex granis tinctoriis, quod vulgo confectio Alchermes dicitur, duo præcipuè conſtituunt granorum genera, quibus tinctores vtuntur: vnum quod abſolutè granum tinctorum, Coccus baphica, à Serapione Chermes dicitur: alterum granum non abſolutè, ſed granum Chermes, quo ſolo vtuntur tinctores ad tingendum ſericum, quod à Chermes Chermeſinum nominatur. Id reperitur ad radices quarundam herbarum, ſed copioſius ad radices Pimpinellæ. Horum itaque ſententia chermes à Cocco differt, éſtque Chermes Chermeſinum, quo ſericæ veſtes hodie inficiuntur. At idem omnino eſſe Charmes Arabum, & Græcorum Coccum baphicã ex Serapione iam demonſtrauimus. Chermeſinum verò noſtrum à Chermes Arabum, ſiue Cocco Grecorum diuerſum eſt, vel tinctorum iudicio, qui Coccum, Granam vocãt, *Graine*, Chermeſinũ verò quod ex herbæ radicibus colligitur, *Cramoiſi*. Sed Monachos atq; alios multos Chermeſini, ſiue vt nos loquimur Crameſini vox fefellit, à Chermes Arabum deducta, quod ei Crameſinum noſtrum ſimile ſit, non tamen idem, vt modò diximus. Iidem Monachi (ſic error errorem parit) in antidoto ex granis tinctoriis, atque aliis quæ ſericum tinctum admittunt, ſericum Crameſino infectum accipiendum eſſe arbitrantur, quod, inquiunt Pharmacopœi medicamenta huiuſmodi componentes, à tinctoribus poſſunt emere. Hoc falſum abſurdúmque eſſe notius eſt, quàm vt refelli oporteat. Sericum enim candidum vel fuluum, crudúmque tingendum intelligitur ſucco ex Coccis baphicis recentiſsimis preſſu excepto, à pharmacopeis, ſolo, ſinceróque, citra alumen, atque alia quæ tincturis permiſcentur: qui ſuccus liquórue, ſi grana aliquandiu ſeruentur, in vermiculos, vt diximus, mutatur, ſed tempeſtiuè exſiccatus, & præparatus, à mercatoribus, vt oſtendimus, in puluiſculum abit, quo tinctores vtuntur. Noſtræ, de Cocco baphica, opinioni ſuffragatur Bellon. qui ſcripſit Coccum baphicam colligi ex frutice Ilici Glandem ferenti ſimili, cui folia veluti Aquifolio ſunt, aculeata, eſſéque grana rotunda, parui piſi magnitudine, qua parte ſurculis adhærent, perforata. Gignitur granum infectorium. inquit Plinius, in Galatia, Africa, Piſidia, Cilicia, peſsimum in Sardinia. Coccum Gallatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Luſitaniæ in maxima, laude eſt. Eſt præterea genus Cocci in Attica ferè, & Aſia naſcens, celerrimè in vermiculũ ſe mutans, quod ideo Scolecion vocant, improbantq;. Optimũ inquit Dioſc. Coccum gignitur in Gallatia, & Armenia, deinde Aſia, & Cilicia.

Dioſcor.

Monachi.

Matth. lib.

Matth. lib. 4. Dioſc. c. de Cocco.

Lib. 1. Obſ. cap. 17.

Locus.

Libr. 16 c. 8.

Lib. 9. ca. 41

Lib. 24. c. 4.

Lib. 4. c. 43.

Ibidem. Vltimum ex omnibus Hiſpanicum. In Creta quoq; prouenit, teſte Bellon. In via qua ab Hieroſolymis Damaſcũ itur, proueniunt arbuſculæ ex quibus colligũtur grana tinctoria, quæ incolæ mercatoribus Venetis vendunt. Gramõtium nemus haud ptocul ab Mõpelio, hoc fruticis genere Coccũ ferentis abundat. Scimus, & in Prouincia, & circa Narbonẽ Coccũ ex eadẽ arbuſcula colligi, & in Hiſpania,
Lib.16. c.8. penſionem alterã tributi pauperibus Hiſpaniæ donans, inquit Plin. Menſibus
Tempus. Maio, & Iunio colligitur. Ad eum colligẽdũ puellæ, mulierculæq; ſuccinctæ tur
Lib.4. c.43. matim eunt, mũdum, ornatumq; muliebrẽ inde ſibi cõparãtes. DIOSCOR. Vis
Vires. huic ſpiſſandi: vulneribus neruíſq; præciſis cõuenienter ex aceto tritũ illinitur.

Lib.7.ſim. GALEN. Granum tinctorium aſtringentem ſimúlque amaram qualitatem poſsidet. Vtraque ſine morſu deſiccat. Proinde ad ingentia vulnera congruit, præſertímque neruorũ: ſed tunc ipſum quidã cũ aceto terũt, alij cũ oxymelite.

Lib.24.c.4. PLIN. Coccum Ilicis vulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis ſuffuſis inſtillatur.

In lib. 4. Dioſc.c.43. MATTHIOLVS. Grani tinctorij puluere non infœliciter vtuntur mulieres Italicæ ad prohibendum abortum, ipſum grauidis in ouo ſorbili propinantes,
Fuch. De cõp.med. pauco addito thure, vel maſtiche. FVCH. Eximiè confert hoc granum mulieribus abortientibus, cum pari thuris pondere in potu ſumptum.

Lib.1. de med.ſim. SILVIVS. Roborat partes ſuis qualitatibus manifeſtis, ſiue etiã, vt quibuſdam placet, totius ſubſtantiæ familiaritate, quã dicũt habere cum corde præcipuam. Puluiſculo, de quo ſupra diximus, tinctores lanas inficiũt viuido illo colore, qui in roſis micat, imperatoriis paludamẽtis olim dicato, quo aſpectu nihil gratius, & in purpuras Tyrias, dibapháſq;, aut laconicas. Etenim Tyrio primùm tinctas, mox & Cocco tingere mos erat, aut contra. Nam & tertio, & quarto, & quinto ſaturabantur, vnde nomina illa veſtium, Monocoros, Dicoros, Tricoros, Tetra coros, Pẽtacoros in vitis Principũ. Anniculo grano languidus ſuccus, vt auctor
Lib.9.c. 41. eſt Plin. idem à quadrimo euanidus. Ita nec creſcenti vires, neque ſeneſcenti.

CASTANEA CAP. IX.

Nomina HANC arborem ſi quis glandiferarum generis non eſſe contendat, tamen huic eſſe affinem, cum eius fructus Sardianæ glandes, & Iouis glandes appellentur, diffiteri nullo modo poteſt. Caſtanea igitur ſui nominis fructus fert, quos à Græcis κάςανα, & καςάνεια primò dictos fuiſſe ſcribit Phocion, à Caſtano Magneſiæ vrbe, vel, vt Stephanus ſcri-
Lib.15.c.23. bit, Apuliæ, non procul à Tarento, vnde aduecti ſunt, vt fortè Diodorus nu-
Plin. Ibid. ces Caſtanaicas inde nominarit. Quid ſi à caſtitate, cùm Plinius ieiuniis ferè
Fuch.cap. de Caſt. dicatas eas innuat? Dicuntur etiã σαρδιαναὶ βάλανοι, id eſt Sardianæ Glãdes, quod
Hermol. Sardibus eæ prouenêre primùm, non quod in Sardinia optimæ naſcantur.
Athe.lib.2. Euboidas quoque, & Euboicas à Græcis dici reperio. Verùm Ruell. & Tragus
Lib.1.c.90. Li.3.ca.66. ſic dictas fuiſſe nuces regias volunt. Pręterea appellãtur διὸς βάλανοι, id eſt Iouis Glandes, cùm tamen hæc appellatio nucibus tantum regiis dicata ſit à noſtris,
Plin. Ibid. vnde Iuglandes dictæ. Nuces vocamus, & Caſtaneas, καςάνικα κάρυα, quanquam
Dioſc. li.1. cap.122. propiores Glandiũ generi. Tiberius Balani nomẽ impoſuit ſatiuis, cura multo excellentioribus factis, vocãtur & Lopima à cortice craſsiore, qui Græcis λέπος
Ga. li.2.ali. Gal.lib.de bon.& ma. ſuc. dicitur, & Leucena, à quodam montis Idę loco, qui magnã ipſarũ vim profert. Nux etiam Heracleotica dicitur Caſtanea, vt ex Oppio in libro quem fecit de
Opp.Auct. ſylueſtribus arboribus, docuit Macrobius, his verbis. Heracleotica hæc nux, quã
Li.3. Satur. cap.18. quidam Caſtaneã vocant. Euboica etiam à regione. Theoph. tamen, atque eius interpres Theodo. nucem Heracleoticam pro nuce Auellana vſurpant. Agelo-
Lib.2. chus, vt ſcripſit Athenæus, ἄμωζα vocat τὰ καςάνεα. In Dioſcor. lego μῶζα, quod nomen

CASTANEA.

nomen tanquam ſpurium opinor ab interpretibus omiſſum fuiſſe: neſcio an ἄμωζα reponẽdum. Arbor à noſtris, *Chaſtaignier*, fructus *Chaſtaigne* nominatur: ab Arabibus *Sadianalach, Caſtal,* & *Stebulot:* ab Italis *Caſtagne:* à Germanis *Caſtani,* & *Keſten:* ab Hiſpanis, *Marrones*. Matthi. genera duo cõſtituit, ſatiuũ, & ſylueſtre. Ruell. duo apud nos Caſtanearũ genera obſeruantur, inquit, quædam altiles, multo maiore corporis tuberculo, quas vulgus vocat *Marrons*: aliæ lõgè minores, & veluti feræ. Antiqui plura fecerunt, nominibus plerúmque inditis à locis vnde importabãtur. Plin. Tarẽtinæ faciles, nec operoſæ ſunt cibo, planæ figura. Rotundior, quæ Balanitis vocatur, purgabilis maximè, & ſponte proſiliens. Pura & plana eſt ex iis & Salariana. Tarẽtina minùs tractabilis: laudatior Corelliana, & ex ea facta, quo dicemus in inſitis modo, Meterana, rubenti cortice, quã vulgus præfert triangulis, & populariter nigris, q̃ coctiuæ vocantur. Patria laudatiſsimis Tarentum, & in Cãpania Neapolis. Cæteræ Suũ pabulo gignũtur, ſcrupuloſa corticis interioris circa nucleos quoq; ferruminatione. Caſtanea arbor ad eandem quã annoſæ Quercus magnitudinẽ, proceritatẽ, craſsitudinẽq; tẽpore accedit. Folia ſunt illi magna, ſerrata, venoſa. Sũmis potiſsimùm ramis inter folia proueniũt nuces, intus ſolidæ, & vt plurimũ planæ, cordis ferè figura, triplici tegminis ambitu ſeptæ, membrana primùm rubente, amara, mox lento cortice, ſiue corio, læui in atrũ rubeſcente, interius villoſo: demũ echinati calicis vallo, quod inchoatũ glãdibus, intus etiã villoſo, ferè albo: mirumq; viliſſima eſſe, quæ natura tanta occultauerit cura. Gale. λοπίμυς πώγωνα appellat. Inde etiã Virgilius Caſtaneas hirſutas, quanquã Hermolaus aliter accipere videatur, cùm ſcribit. Ex Caſtaneis Græci Pogonias appellãt, quæ barbulas quaſdã habẽt, niſi quis lanatas earũ intelligat: ſunt enim aliquæ pilis hirſutæ. Trini quibuſdã partus ex vno calyce, ſed nõ abſq; pernicie. Sunt enim minores ac deteriores, vt in animaliũ plantarúmque partu, quo plures fuerint. Fructũ præcedunt nucamenta longa, lutea, Iuglandis Iulis ſimillima. Alij nucamenta hæc floris vice putant propendere. Alij florere credũt. Pullã terrã & reſolutã deſiderat, auctore Columella, vbi Ruell. puram legit. Sabulonẽ humidum, vel refractũ tofum non reſpuit: opaco & Septentrionali cliuo lætatur: ſpiſſum ſolum, & rubricoſum reformidat, vt Damogeron memoriæ prodidit: ſabuloſis & ſitiẽtibus gaudet. Diligit & frigidum cæli ſtatũ, ſed tepidũ nõ recuſat, ſi humor aſſenſerit. Delectatur cliuis, & opacis regionibus, præſertim in Septentrionẽ verſis. Montes & valles diligit. In pleriſq; Germaniæ locis copioſiſsima ꝓuenit. In Gallia laudatiſsimæ Caſtaneæ, quæ apud Allobroges proueniunt, & in totam prouinciã ob præſtantiam dimittuntur. Apud Petrocorios tamen maior prouentus, vt ingentes ibi eius arboris, ſi alterius cuiuſquam ſyluæ cernãtur. Apud illos caſtanea quadrupedum omnis generis, & cortis auium pabulum eſt. Ineunte vere germinat, ſeriúſque, vergiliarum ſcilicet occaſu, fructificat. Caſtaneæ maturæ ſunt circa finem Septembris, ac per totam ferè hyemem durant. Aſtringit & exiccat Caſtanea, haud ſecus quàm aliæ glandes. Calida verò & ſicca eſt primo ordine.

Lib.1.Dioſ. cap.122.

Genera.

Lib.15. c.23.

Forma.

Plin. lib.15. ca.23.

Lib.1. c.pa. Ecl.17. In lib. ſi. Dioſc.ca. de caſt.

Theoph.li. Hiſt.ca.6.

Locus.

Lib.4. c.33.

Fuch.c.143. Curt.li.25. cap.12.

Tempus.

Theoph.li. 3.Hiſt.c.6. Dodo.li.6. cap.55. Fuch.ibid.

Tempera.

Vires. DIOSCOR. Castaneæ astringunt & ipsæ, eosdémque quos cæteræ glandes
Lib.1.c.122 effectus præbent, præsertim tunica quæ carnem & corticem media intercusat. Caro his qui Ephemerum biberunt conuenit.

Lib.23. c.8. PLIN. Castaneæ vehementer sistunt stomachi & ventris fluxiones, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt.

In cap.122. lib.1. Diosc. MATTHIOLVS. Tritæ, cum sale melléque subactæ, rabidorum canũ morsibus vtiliter imponuntur: cum hordeacea polenta acetóque illitæ mammarum duritias discutiunt. Venerem excitant, quia flatus gignunt. Largiùs in cibo sumptæ capitis dolorem efficiunt: inflant: aluum astringunt, ac ægrè concoquuntur. Attamen quæ cineribus obrutæ torrentur, vulnerato priùs in latere cortice, crudis & elixis innocentiores redduntur, præsertim si cum pipere & sale, vel saccharo edantur. Interior membrana rubens, qua albicans pulpa circumuestitur, ex vino austero pota duarum drachmarum pondere, sistit valenter immodicos omnes alui fluores, & sanguinis reiectiones. Quinetiam, cum
Ruell.ibid. pari pondere ramentorun eboris, alba fœminarum profluuia cohibet, ex aqua albę Nympheę hausta. Iis vino maceratis, & cũ farina subactis pessi vice vtuntur ad supprimendos menses.

Ibidem. DODO. Ex farina Castanearum cum melle fit electuarium vtile aduersus tussim & sanguinis sputum.

PL. VALERIANVS. Castaneæ ex omnibus fortissimum quidem cibum corpori præstant, sed qui difficile concoquatur. Coctæ in carbonibus, vel in fictili sicco assatæ, & cum melle ieiunis datæ, tussientibus prosunt. Aqua, in qua cum suo cortice decoquuntur, cœliacis, dysentericis, sanguinémque excreantibus bibenda, haud, inutiliter propinatur. Interior membrana quæ corticem fructúmque discernit, ad tertias decocta in aqua, & potui data mirè aluũ fluentem reprimit, adeo vt Diosco. putet etiam carthartico dato per hanc potionem
Li.2. Alim. iri obuiam posse, si plusquam necesse sit purget. Galen. tradit Castaneas omniũ Glandium præstantissimas esse, & solas inter fructus agrestes alimentũ corpori
De tenui vict. memorabile prębere. Sed animaduertendum has, quamuis plurimùm nutriant, tamen in cibis frequenter comedendas non esse. Nam, vt alibi scripsit, siue in
De bon.& ma.suc. aqua coctæ, siue tostæ, siue etiam frixæ, semper esitãtibus noxã inferũt, multóq; magis, si crudæ edantur. Idem alio in libro, inter cibos crassi succi numerat.

SYMEON SETHI. Copiosum corpori alimẽtum præbent, tardè transeunt, & difficulter coquuntur. Crassum humorem, capitis dolorem, & flatus efficiũt: ventrem sistunt. Si torreantur, aut siccentur, multum nocumenti deponunt.

PLIN. Proxima corpori membrana & in his, & in nucibus, saporem, ni detrahatur, infestat. Torrere has in cibis gratiùs. Moluntur etiam, & præstãt ieiu-
Ibidem. nio fœminarum quandam imaginem panis. Matthiolus. Mitiores facilè purgantur, harúmque illæ principem locum tenent, quas vulgus *Marrons* appellat, quod cæteris sint maiores, sapidiores, speciosioresq;. In montibus aliarum frugum inopia, incolæ Castaneis hyeme victitant. Námque eas in cratibus primo exiccatas ab vtroque cortice repurgãt, moluntq; in farinã, ex qua panẽ cõficiũt.

Li.2.Deipnos. MNESITHEVS auctore Athen. Castaneas coctu difficiles esse tradit, & flatus parere. Si tamen à ventriculo victæ coquantur, vescentes exhilarãt sagina, & ex
Athen. ibi. strigosis crassos reddunt. Diphilus verò, & multũ nutrire ait, & boni succi esse, sed difficile concoqui, quod in ventriculo morentur: tostas minùs quidem nutrire, sed facilè confici, elixas flatuum minus excitare, sed magis nutrire. Maio-
Ruel.ibid. res Castaneæ, quas à Galli *Marrons* vocari diximus, lautiores diuitũ mẽsas claudunt: minores pauperũ saturant ieiunia: illas cineribus obrutas torrent igni, has in aqua excoquunt ad satiandam plebis auiditatem, vnde populares &

coctiuæ

coctiuæ à Plinio dictæ, vt ſupra meminimus. Priuſquam cineribus credantur, ferro vulnerari debent, vt plagæ hiatu ſpiritus igne citatus euadat, alioqui flagrantes flamma magno cum crepitu proſiliunt, aſsidentium periculo. Flatus itaque his anguſtiis eliſus à noxa vindicabit, impetu in ſibilum abeunte. Integrarum probatio eſt, vt in frigidam mittantur. Siquidem quæ ſanæ ſunt merguntur, ſupernatat quæcunque vexata eſt. Seruantur vel in cratibus diſpoſitæ, vel intra ſabulonem, ne inuicem tangantur immerſæ, vel in vaſculis fictilibus nouis conditæ, & loco ſicciore defoſſæ: vel incluſæ virgeis ex Fago receptaculis, & lutatæ, vt ſpiracula non relinquas: vel hordei paleis immundiſsimis obrutæ: vel paluſtri vlua figuratis denſioribus ſportis recluſæ. Sunt qui filo tranſfixas cumulatim, & igni detoſtas aſſeruant. Indi, auctore Plinio, oleum ex Caſtaneis, non vinum, vt ſcripſit Curtius, conficiebant. Materies arboris ædificiis Lib.15. c.7. Lib.25. c.13.

CASTANEA *Equina.*

CASTANEA *Humilis.*

atque aliis domeſticis vtenſilibus admodum apta eſt: ſiquidem ex ea non modò fiunt trabes, tigna, aſſeres, & pedamenta, ſed & cadi, & eorum cinctus. Verum igniariis inepta. *In li.1 Dioſco. ca.122.* Nouum Caſtaneæ genus exhibet Matthiolus, cuius neque veterum, neque recentiorum quiſquam meminit. *Nomen.* Huic Caſtaneæ Equinæ nomen. *Forma.* Arbor eſt ſpectatæ proceritatis, folio Pentaphylli, ſed longe humana manu, imò etiam ricini folio grandiore, ex longo tenuíque pediculo propendente. Echinos fert in cacumine, magnitudine noſtratibus æquales, rufo colore, verùm duriore ac craſsiore putamine, aculeis raris, ſed robuſtis firmiſque, flaueſcentibus. Singuli ſingulos includunt partus, Caſtaneis noſtratibus ferè ſimiles, craſsiores tamen, rotundioréſque ſaporis optimi: cortice nigricante, præter quam anteriore parte, qua internò Echini putamini hæret, ea enim albicat, macula cordis effigiem præſeferēte, quemadmodum in repentis veſicariæ ſemine videmus. Totus is cortex robuſtus eſt, ſimplex, nulla illi ſubiecta tunicula, quali Caſtaneæ noſtræ conteguntur. *Locus.* Hoc genus in Oriente naſcitur. Hæ Caſtaneæ anheloſis & tuſsientibus equis valdè proſunt deuoratæ. Quam ob cauſam Conſtantinopolitani Equinas Caſtaneas nominant. Humilem Caſtaneam, nemini antea notam non longè à Pilatino monte contemplatus Ioannes du Choul ſic depinxit. *Li. de Qu. Hiſtor.* Matura, nucis auellanæ eſt magnitudine, Echinato calyculo, corio, membranáque tegitur. Sola nunquam ſuo calyculo includitur. Multæ ſimul racematim cohærent. Guſtu eſt inſuaui.

FAGVS

FAGVS CAP. X.

ETSI Fagus hæc noſtra propriè glandiferarum generis non ſit, tamen cum Caſtaneæ modo nucleos Echinis contectos habeat, ſæpiúſque in ſyluis inter glandiferas arbores reperiatur, haud fuerit abſurdum glandiferis eam ſubiungere. Quæ igitur ὀξύη à Theoph. dicitur, à Latinis Fagus, à Gaza Sciſsima, quod ſit in laminas ſectilis, ab Arabibus *Chinaos*, aut *Chiachas*, à Gallis *Fau, Fouteau*, & *Heſtre*, ab Italis *Faggio*, à Germanis *Buchbaum*, aut *Buchē*, ab Hiſpanis *Haia*. Fructus vocantur nuces, & nuclei, Latinè Fagi, Gallicè *Faine*. Fagus altera montana, candida materia, altera cam-

Nomina Lib.3. Hiſt. cap.10.

Genera Theophr. ibid.

FAGVS PICTA à Matthiollo.

FAGVS PICTA à Dodaneo.

Forma. peſtris, nigra. Arbor eſt abieti proceritate, craſsitudineq; ferè æqualis, caudice recto, læui, enodi, in orbē comoſo. Flores producit, qui nihil aliud ſunt quā iuli quidam lutei, caduci, betulæ iulis minores, cætera ſimiles: folia craſſa, lęuia, latiuſcula, ſubrotunda, Populo ſimilia, minora, initio viridia, mox ſaturatæ viriditatis, celerrimè flaueſcentia, media ſuperioréque parte plerúmque gignentia paruulam baccam, cacumine aculeatam, primùm viridem, deinde rubentem, concauam, in qua vermiculi. Radices hæc Arbor nec multas, nec altas agit. Fructus nuclei ſunt trianguli, læui cute, Caſtanearum modo in atrum, rubeſcente, echino incluſi, non ſpinoſo, ſed leni, blandóque, nec vt in Caſtanea pungēte, cui nihilominus fructus ſimilis eſt, & dulcedine, & ſucco. Lignum eius coloratum, robuſtum, neruoſum. Neminem eſſe arbitror qui non hic ſibi ante oculos poſitam eſſe videat Latinorum Fagum, quam à Græcorum Phago prorſus diuerſam eſſe ex iis quos legi, qui hactenus de re herbaria commentati ſunt, præter Valerium Cordum, & Iacobum Dalechampium, nullus apertè declarauit. Id tantùm ſub odoratus fuiſſe videtur Hermolaus, ſic ſcribēs. Duo genera ſiue nomina ſunt Phagi, alterius glandē ferētis, materię ſcabra, quam Græci φηγὸν appellant, vt fructum quoque Hippocrates, alterius quā Græci oxyan,

In li.1. Dioſcor. c.145.

In c.146. li. 1. Dioſcor.

Lydi

Lydi Myſon, in Olympo eorũ monte copioſam. Vnde Myſi populi, vt Strabo inquit, & Euſtathius. Noſtri Sciſsimam appellant, &c. Quæ omnia indiſtinctè capite de Fago tranſcripſit Ruell. Fagum Matthiolus legit in Dioſc. glandiferis arboribus adnumerari, tametſi fructus effigiem glãdibus prorſus reclamare videat. Bellonius ſcribit arborem quam vocamus *Fouteau* frequentiſsimam eſſe in monte, cui nomen Athos, & ab omnibus vocari Oxiam. Et alibi. Magna pars arborum ſylueſtrium quæ in his montibus reperiuntur, ſunt *Haiſtres*, quas Græci vocant Oſtrias, & *Fouteaus*, quas vocant Oxyas. Quantum verò Fagus hęc à Theoph. phago differat, oſtẽdimus, cum τὴν φηγὸν Quercus ſpeciem deſcriberemus. Fagus eſt in mõtibus copioſa, in Galliæ, Germaniæ, Carinthiæ, Stiriæ, Carniolæ ſyluis frequens. Plinius. Fagus amat plana, loca item aprica, ac humida. Flores foliáque profert fine Aprilis, aut Maio menſe. Nuces Septembri maturantur cum Caſtanea. Folia Fagi refrigerant. Nuclei nonnihil humidi calidíque ſunt. Folia recentia tuſa & impoſita calidis tumoribus proſunt, eóſque diſcutiunt. Admouentur etiam puſtulis, atque vlceribus. Manducantur in gingiuarum labiorúmque vitiis. Tuſa illatáque, torpentia membra corroborant. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle, alopeciis. Nucleorum ſapor dulcis & ſubaſtringens, inquit Matth. Glires hoc pabulo maximè delectantur, ac pingueſcunt. Quamobrem cùm maturuit, innumeri capiũtur glires in Carniolæ, Stiriæ, & Carinthiæ ſyluis. Incolas mane inſpicias ſaccos gliribus vna nocte captis plenos reportantes. Delectantur Fagi fructu etiam mures, cuius rei gratia è longin, quo natura ducti, gregatim ſyluas ingrediuntur. Item & ſciuris gratiſsimus eſt cibus, ac etiam turdis, merulis, aliiſque auibus. Quin & obſeſſos ab hoſtibus in oppido Chio, ea tantum glande victitaſſe Cornel. Alexander eſt auctor, donec ſe obſidione liberaſſent. Nucleorum Fagi, inquit Dodon. nullus vſus eſt: dulces tamẽ ſunt, & edules, ad ea omnia ferè vtiles, ad quæ nuclei Pinei. Aqua quæ in cauis Fagis reperitur, hominum, equorum, boum, ouiúmque ſcabiem, & impetigines, ſi ea lauentur, ſanat, id quod ſe in pecoribus & hominibus expertum fuiſſe ſcribit Tragus. Cortex Fagi, auctore Plinio, in magno vſu agreſtium. Vaſa, corbéſque, ac patentiora quædam meſsibus conuehendis, vindemiiſque, faciunt, atque prætexta tuguriorũ. Nec non in quodã vſu ſacrorũ religioſus eſt Fagi cortex. Facilis & in opere Fagus, quanquã fragilis & tenera. Eadẽ ſectilibus laminis in tenuia flexilis, capſisq; ac ſcriniis ſola vtilis. Apud antiquos & vaſis honos. Manius Curius iurauit ſe ex pręda nihil attigiſſe, præter guttum Fagineum quo ſacrificaret. Vipera teſte Ruellio, Faginei ramuli ictu, vel oblatu cohibetur.

Lib.1. c.78. In cap.111. lib.1. Lib.1. Obſ. cap.42. Ibid. ca.52. Cap.1. *Locus.* Lib.6. c.18. *Tempus.* *Temper.* Dod. lib.6. cap.76. *Vires.* Trag. lib.3. cap.73. Dod. ibid. Plin. li.24. cap.5. In li.1. Dioſcor. ca.111. Ibidem. Ibidem. Lib.16. c.9. Plin. lib.16. cap.43. Lib.2. c.88. Plutarch. l.1. Symp.

CEDRVS CAP. XI.

QVANQVAM Matthiolus ingenioſè de reſiniferis atboribus tractarit, copioſè etiam Bellon. libro huic rei dicato, ea res tamen deterrere me non debet, ne quæ de iis longa obſeruatione, & Græcorum Latinorumq; auctorum ſcriptis comperta mihi ſunt, hîc perſcribam. Primùm earum differentias explicabo. Deinde ſingularum Hiſtoriam naturámque perſequar. Reſiniferæ omnes, & iis folio ſimiles arbores, aut bacciferæ ſunt, ſiue aciniferæ, aut coniferæ. Bacciferæ, Oxycedrus, Thiya Maſsilieñſis, ſeu Cedrus Lycia Bellon, Cedrus Lycia Matthioli, Lẽtiſcus, Terebinthus, Taxus, Sabina Cupreſſo ſimilis, Sabina Tamarici ſimilis. Coniferæ ſunt Cedrus Phœnicia, Pinus, Pinaſter, Teda. Picea, Abies, Larix, Cupreſſus, Thiya, altera, ſiue Arbor vitę Bellonij. A Cedrorũ hiſtoria exordiar, recentioribus non ſatis

In li.1. Dioſco. de arb. comf. & reſin.

CEDRVS PHOEnicia nostra.

CEDRVS PHOEnicia Matthioli.

ſatis rectè, vt ego quidem ſentio explicata, quos Plinius perperam intellecta, ob rerum ignorationem Theophraſti oratione, in errorem induxiſſe videtur.

Genera. Ac primùm Cedrum in ſua genera partiar, quibuſcum ſingulorũ nomina de-
Nomina clarabuntur. Eius duo genera. Phœnicia & Lycia. Phœnicia (ſic quam φοινικὴν
Lib.3. Hiſt. cap.12 Theophr. dixit, Plinius interpretatus eſt, Gaza ineptè Punicam) à Phœnice quæ
Lib.13. cã.5. Syriæ pars eſt, dicitur, à qua Syria, etiam Syriaca, quod illic naſcatur, & ea, qui
Theoph. li. 5. Hiſt. ca.9. Phœnicen & Syriam incolunt, ad nauium fabricam vtantur Pini vice. Cedrelate quoque nuncupatur, quia proceritate τὴν ἐλάτην, id eſt abietem æquat. Den-
Ibidem. Cap.8. drolibanus in Geoponicis. Arabes *Serbin*, Galliæ *Cedre*, Italicè *Cedro*, Hiſpan.
Lib.11. c.17. *Cedro*, Græci κέδρος. Cedrus Lycia eſt, quam Oxycedrũ etiam appellant, Theoph.
Lib.1. Hiſt. c.15. & li.6. κεδρίδα, Gaza Cedrulam. Quodam tamẽ loco κεδρίας pro κεδρίδος mendoſè legi-
Cauſ. c.21. tur, quod Gaza cùm non animaduertiſſet, Cedrias conuertit. Cedrides mul-
Lib.1. Hiſt. cap.16. titudinis numero ſunt Dioſcoridi, & Galeno, Oxycedri baccæ. Cùm igitur hæc duo ſint Cedri genera, Dioſcorides, vt in ſincerioribus & incorruptioribus libris reperitur, κέδρος, inquit, δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται· ἡ δὲ λεγομένη κεδρὶς, vel vt alij, ὀξύκεδρος, vel κέδρος μικρὰ, φύλλα καὶ κάρπον ἔχει ὥσπερ ἄρκευθος, μύρτου μέγεθος, περιφερῆ. Vel, vt ex Codice Catacuz. Conſtantinop. legit Mat-
Li.1. Dioſc. cap.89. thiolus: Κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται. κάρπον δὲ ἔχει ὥσπερ, κυπάρισσου, μακρότερον μὲν παρὰ πολύ. λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ, ἀκανθώδης ὥσπερ
Lib.7. ſim. ἄρκευθος, φέρουσα κάρπον μέγεθος μύρτου, περιφερῆ. Rectè etiam Galen. Cedrum duplicẽ eſſe prodidit. Vnam fruticoſam ſimilem Iunipero, alteram arborem magnam. Vtrique Cedro folium Iunipero ſimile eſt, ſed durius, acutius, ſpinoſius Oxyce-
Lib.3. Hiſt. cap.12. dro. Præterea vtraque ὑψηλοφυεστέρα ἐστὶν ἡ ἄρκευθος, ſic enim in Theophr. legendum, id eſt procerior eſt quàm Iuniperus. Sed præſtat ipſas ſigillatim delinea-
Forma Cedri Phœn. re. Cedrus Phœnicia, ſiue Syria, radicibus multis & craſsis nititur, non altè deſcendentibus (quod rationi conſentaneum eſt in ſaxoſis & aſperis huius arboris natalibus) ſed per ſummam terram vagantibus, caudice recto, maximè

procero,

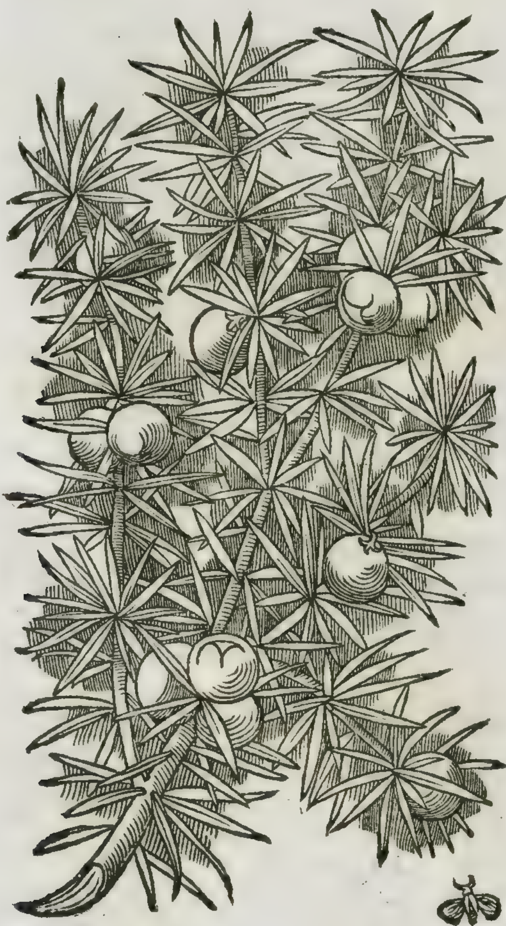
procero, alias quasuis arbores supereminēte, ab imo sursum versus gracilescen-
te arbore, vt eminus conspicientibus metæ modo turbinata appareat, quoniam
rami inferiore trunci parte latè circumfusi, & in orbem procul ab arbore expa-
tiantes, quo propiùs ad fastigium acceditur, eo minores breuioréſque sunt.
Cortice est glabro, & quasi arte polito, præsertim superne (nam in annosis &
vetustis rimosus est, & scaber in ima caudicis parte, ad primum vsque ramo-
rum ordinem) tenui, cinereo, cum vnguibus scalpitur, virente, cum pro-
fundiùs vulneratur, rubro. Rami non quidem proni, sed subrecta diuisura
ad cælum tendentes, pœnè statim ab radice, veluti brachia transuersim lateri-
bus inhærent, arborem ad scandendum facilem præbentes, vt si quis in pri-
mos subsilierit, ad verticem vsque facilè possit euadere. Ij licet vndique
stipitem ambiant, sinuoso tamen quodam flexu truncum aspici permittunt,
& sursum maiores repandi oneri quidem pertinaciùs renituntur, at si quis pli-
cet, valido crepitu fragiles vno ictu dissiliunt. Minores autem pectinatim fili- Plin.lib.16.
cis modo in maioribus digeruntur. Folia huic sunt Laricis, nunquam deci- cap.21.
dentia, breuia, angusta, crebra, summo mucrone rigidiuscula, non tamen
aculeata, ex quouis surculorum tuberculo simul numerosa, vt interdum qua-
dragena, vel quinquagena ex vno nodo prorumpant, ita per surculum dispo-
sita, vt tandem extremum surculi verticem coronantia pictorum penicillum
referant, odorata, subacida, & cum amaroris pauxillulo adstringentia. Conos
fert hæc Cedrus recta cælum spectantes, quod huic & Abieti peculiare est, Pi-
neis graciliores, Abiegnis crassiores, maiores, duriores, quinûm vel senū digi-
torum longitudine, subfuluos, obtusos, compactili squamarum strue coagmen-
tatos, ramis sic hærentes, vt non nisi abstracto secum rami frustulo reuellantur.
Porrò hi dum hiantes recluduntur, subeunte rore ac pluuia madescunt, & fin-
duntur, túmque relicto ac nudato pediculo firmo, qui per medium coni tra-
ducitur, circumstantes squamæ defluunt, sed hoc non nisi post biennium: an-
no enim vt maturescant opus est. Hunc pediculum malè Bellon. scribit vocari Lib.1. de Conif.
hastulam à Plinio, cùm illic assula legatur, non hastula, & Cedri nulla fiat men- Lib.16.c.12.
tio, sed Piceæ. Verba Plinij hæc sunt. Aperitur Picea à parte solari, non plaga,
sed vulnere ablati corticis, cum plurimùm bipedali hiatu, vt à terra cubito cum
minimùm absit. Nec corpori ipsi parcitur, vt in cæteris, quoniam assula in fru-
ctu est. Semen fert Abieti simile, vinaceo magnitudine par, gustu dulce, quale
Pini est, oleoso quodam succo præstantissimi odoris circumfusum. Ex hac Ce-
dro Phœnicia duplex resina, siue Cedria colligitur, vna liquida Abietis resinæ
similis, quæ manat ex tuberculis in caudicis adhuc tenello, nec dū rugoso cor-
tice multis, quæ adacto cornu, vt in Abiete fit, rustici pertundunt. Alteram du-
rescentem, ac in arbore ipsa coëuntem Cedri sponte sua sudant. Mansa denti-
bus tam pertinaciter adhæret, vt vix auellatur. Naribus admota odore suaui de- Lib.1. c.89.
lectat, & tanquam fraga redolet, quod Dioscoridi planè aduersatur, à quo Lib.7.Aen.
βαρεῖα τῇ ὀσμῇ, id est grauis odoris Cedria esse dicitur. Sed locum hunc ex vetu-
stissimo Codice manuscripto Matthiolus emendauit, in quo legitur, εὔτονος τῇ
ὀσμῇ, id est vehementis odoris, seu vehementer odorata, cui adstipulatur Verg.

Vrit odoratam nocturna in lumina Cedrum.

Id ante Matthiol. Marcellus animaduertit, validi odoris esse Cedriam inter- Ibidem.
pretatus. Dicitur Cedria Gale. κεδρέα, Arabibus *Kitran*, & *Alkitran*, de qua Bel- Lib.7. sim.
lonij opinio à Matthiolo reprehenditur, & merito quidem. Etenim Ce-
driam ex qualibet resiniferarum materia, modò pinguis sit, promiscuè fieri
tradidit: nempe, ex Larice, si materia pinguis sit, Cedriam manare, ex Cupresso,
Betula, Iunipero, easdémque vires, quas veteres veræ Cedriæ, defuncta, scilicet

corpora conſeruandi, & viuentia corrumpendi, iis tribuere videtur, & in eam opinionem Plinij verbis adductus, ſcribentis Picem in Syria Cedrium vocari. (Lib.16. c.11.) Locus eſt eiuſmodi. Pix liquida in Europa è teda coquitur naualibus muniẽdis, multóſque alios ad vſus. Lignum eius conciſum furnis vndique igni extra circundato feruet. Primus ſudor aquæ modo fluit canali. Hoc in Syria Cedrium vocatur, cui tanta vis eſt, vt in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſeruentur. Ex quibus id ſolum intelligi poteſt Syros liquorem illum qui primus ex Cedri aſſulis fluxerit, Cedrium vocaſſe, quia ex Cedro tantum picem coquebant, vt in Europa ex teda. Cedri itaque auctore (In li.1. Dioſcor. ca. de Ced.) Hermolao, modò Cedri magnæ Pix, modò Cedri reſina vocatur, quæ nihil eſt, ſi propriè loquendũ ſit, quàm cruda Cedri lacryma: Cedrium verò ſuccus Cedri eſt, è teda eius conciſa & accẽſa in furnis, qui primus aquæ modo fluxerit in canali. Nam ſequens Pix iam eſt, non Cedrium. Sed confundũt auctores, nunc pro reſina, nunc pro ſudore tedarum, nunc pro Pice Cedriam & Cedrium vſurpantes, interim pro oleo Cedrino, quod Cedrelæon ex malis (Lib.15. ca.7.) Cedri, vt ait Plinius, appellant. Omnibus enim iis quanquam diuerſis, eadem (*Locus.*) natura ineſt. Cedrus Phœnicia gignitur in editis, niuoſis, & gelidis montibus, Amano, Tauro, Libano, vnde ramos ex quibus vnum hîc appictum videtis, adferendos curaui, amici cuiuſdam oneraria naue ex Tripoli reuertente, non in quauis montium parte, ſed riguis & humidis, niuéque ferè ſemper obrutis eorum crepidinibus, & præcipitiis, in opacis conuallibus, propè tor(Lib.5. ca.9.)rentium margines. Theoph. In Syriæ montibus Cedri admiranda longitudine ſpectantur, tantáque craſsitudine, vt ſint quæ trium hominum vlnas com(Li.16. c.40.)plectentium impleant. Plin. In Ægypto & Syria reges inopia Abietis Cedro ad claſſes feruntur vſi. Maxima ea in Cypro traditur, ad vndeciremem Demetrij ſuccisa. 130. pedum, craſsitudinis verò ad trium hominum complexum.

OXYCEDRVS.

(*Forma Oxycedri.* Lib.3. Hiſt. cap.11. Lib.13. ca.5. Ibidem..) Oxycedrus, ſiue Cedrus Lycia, Cedro Phœnicia minor, Iunipero maior, radices laxas & raras per ſummam tellurem diſpergit, cortice Cupreſſum emulatur, vt ait Theophraſt. non ſemine, vt malè Plin. Iuniperi modo, eodem Theophraſt. auctore, nodoſam, diſtortam, in alas multas diuiſam materiam habet, & in ea cor rubrum. A Iunipero tamen differt, quod Iuniperi materies parua ſit, inodora, minimè denſa, cùm exciſa fuerit ſtatim putreſcens, Oxycedri verò tam ſpiſſa, vt maxima ex parte corde conſtet, putredini non obnoxia, odore grato. Sic enim locus is Theophraſti ex integrioribus libris eſt (Ibidem.) emendandus: ὀζώδη δὲ ἄμφω (Iuniperus, ſcilicet, & Oxycedrus) καὶ πολυμάσχαλα, καὶ ἐπεστραμμένα ἔχοντα τὰ ξύλα. μᾶλλον δὲ ἡ ἄρκευθος ἣ ἔχει ἔχει μήτραν, καὶ πυκνὴν, καὶ ὅταν κοπῇ ταχὺ σηπομένην. ἡ δὲ κέδρος τὸ πλεῖστον ἐγκάρδιον καὶ ἀσαπὲρ, &c. Folia huic ſunt Iunipero ſimilia, ſed duriora, acutiora, ſpinoſiora. Baccas fert Iuniperinis ſimiles, initio viri-

des,

des, deinde flauas, postremo rufescentes. Theoph. καρπὸς δὲ ὁ μὲν τῆς κέδρου ξανθὸς, μύρτου μέγεθος ἔχων, εὐώδης, ἡδὺς ἐσθίεσθαι. id est, Oxycedri fructus flauus est, myrti magnitudine, odoratus, esu suauis, non vt Gaza conuertit, odoratus pulcher, gustatúque suauis. Is est in arbore sua perpetuus, vt antecedentem nouus occupet, vel vt narrant Arcades tres simul fructus habet. Vnum proximè exacti anni, nondum maturum, alterum hunc annum proximè exactum antecedentis, iam maturum & edulem, tertium nouum, iam prodeuntem. Hos fructus siue baccas κεδρίδας etiam à Diosco. & Galeno dici quid prohibet? Nam maioris Cedri fructus sunt coni, quibus quæ περὶ τῶν κεδρίδων scripserunt auctores illi competere vix possunt, neque in iis incluso semini, quod σπέρμα, opinor, vt & Plinius semen, vel πυρῆνα appellassent, non fructũ, neque baccas. Plin. de vinis factitiis loquẽs. E fruticũ verò genere inquit, Cedri vtriusque, Cupressi, Lauri, Iuniperi, Terebinthi, Lentisci, Baccas aut lignũ musto decoquunt. Quo in loco animaduertendum Plinium oscitanter vinum ex vtraque Cedro dixisse pro Cedrino, & Cedrite, quorum alterum fit ex Oxycedri baccis, alterum è Cedria. Eodem ex loco Dioscorid. scriptura de iisdem vinis factitiis sic emendanda. γίνεται δὲ καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν μειόνων κέδρων οἶνος. Quem ille κάρπον, Plinius Baccas appellauit, cui consentiunt quæ mox in Diosc. sequuntur. γίνεται δὲ ὁ ἐκ τοῦ τῶν ἀρκευθίδων καρποῦ ὁμοίως τῷ κεδρίτῃ. Fit etiã vinum è Baccis Iuniperi, non aliter quàm Cedrites. Quod verò Dioscor. scribit, κεδρίδες δὲ καλοῦνται οἱ ἐξ αὐτῆς καρποί, in plerísque exemplaribus Asterisco notatur, qui falsi locum suspectũ esse significat, vt omnino legẽdum putem, κεδρίδες δὲ καλοῦνται τῆς ὀξυκέδρου καρποί. Quod si quis vulgatam lectionem mutare nolit, Cedrum hîc minorem intelligemus, & eius Baccas Cedridas, quemadmodum in Galeno, cùm scribit Cedridas fructus esse Cedri, sicut alio in loco perspicuè vsurpat, cùm ait, Cedridas nominant Cedri fructum, qui colore & figura fructui Iuniperi est similis. (Subflauus enim est ac rotundus,) dissidet autem ab eo acrimonia. Nec multùm abest, quin fructus hic ex genere sit medicamentorum, quæ nullum præbent corpori alimentum, nisi quis aqua ipsum macerarit. Quinetiam vt fructu Iuniperi durior est ac siccior, ita profecto exilior, vt nihil ille habeat aromaticum. Perspicuũ autem est, quod & stomachum valde mordet, & capiti dolorem infert, nisi quis ipsum parcissimè sumpserit. Hæc Galen. quæ de Baccis Cedri minoris, siue Oxycedri, non de conis Cedri maioris intelligenda quis non videt? Gaudet Oxycedrus saxoso & frigido solo. Fundi tautẽ gummi durum, pellucidũ, mastiches tam simile, vt hac ferè sola nota internoscatur, quod mastiche mansa in ore coit, ac spissescit, Oxycedri verò gummi, in tenuissimum pulverem friatur, nec cogitur. Id gummi, vt & Iuniperi, vulgus Vernicẽ appellat. Præterea ex Oxycedri lignis assulatim concisis, toto Massiliensi tractu pastores & rustici picis liquidæ genus, de quo idoneo loco dicetur, nigrum videlicet ac fœtidum liquorem oleosum eliciunt, quem sua lingua corrupto Cedri vocabulo *Huille de Cade* nominant, ad scabiem canum & pecorum, ac cimices necandos præstantissimum, sed odoris planè abominandi. Matthiolus tria Cedri genera depinxit, ac declarauit, Cedrũ maiorem mõtis Libani, siue Cedrelatẽ, quam ille breuius, nos fusiùs descripsimus, iísque addidit quæ de ipsa in Plinio & Theophr. scripta passim reperiuntur: Cedri minoris genera duo: Phœniciam folio Iuniperi, sed duro, acuto, spinoso, quæ & Oxycedrus appellatur. Lyciam cui folium est minus, densius, multo minus aculeatum, quæ paruam Iuniperum quodammodo refert, corticéque obducta est rubro, & ramos emittit lentos, vitilium modo. Vtraque, inquit, omni tempore fructum fert, sed Oxycedrus maiorem, ac pulchriorem. Frequentissima, inquit, nascitur in Istria, & in quibusdam Iapidiæ locis,

Ibidem. Lib.13. ca.5. Li.14. c.16. Lib.5. c.45. Lib.1. c.89. Li.2. Alim. *Locus.* Ibidem. *Genera.*

Iunipero admodum ſimilis, nec niſi fructu diſtans, maiore, rubente, dulci. Lycia in quibuſdam Morauiæ montibus, cuius folia ſi digitis terantur, odorem ſuauiſsimum ſpirant, illi ferè ſimilem qui in Pinorum Strobilis percipitur. Baccæ multo quàm Phœniciæ minores ex ramuſculorum ſummitatibus prodeuntes, primò virides, deinde flaueſcentes, poſtremò cùm maturæ fuerint, rubentes. Odoratæ ſunt, & guſtui ſubamaræ. Harum primam Cedrum Phœniciam, ſecundam Cedrum Lyciam ſiue Oxycedrum eſſe ex Theophraſto ſatis mihi videor demonſtraſſe: tertiam raram ſanè & egregiam plantam in Morauiæ montibus naſcentem, quidam Thyiam Maſsilienſium eſſe putant, negligentius depictam, de qua poſthac tractabitur: alij Thyiæ

Li.1.de Conif. genus à Maſsilienſi diuerſum. Similiter Cedrus Phœnicia Bellonij vera Oxycedrus eſt, ſiue Lycia Cedrus: eiuſdem Lycia Cedrus Thyæ genus eſt

Lib.6.c.83. Baccis rubris inſignis. Hos inſecutus Dodon. aliam eſſe Cedrum maiorem ſcribit, aliam minorem. Maiorem Cedrelaten & Cedrum Coniferam vocari: minoris duo eſſe genera, vnum, quod folio eſt aculeato, veluti Iuniperus, alterum, quod folio eſt minimè aculeato. Hoc Cedrum Lyciam vocat, quam Thyæ genus eſſe iam dixi: illud Oxycedrum, ſiue Cedrum Phœni-

To.2.de pl. cap.3. ciam, quam ego Cedrum Lyciam veram, ſiue Oxycedrum eſſe oſtendi. Lonicerus Cedri magnæ, paruæq; ſeu Oxycedri figuras, vires, vſúmque commiſcet, ac confundit. His tenebras offudit Plinius, qui velut aliud agens, imo oſcitans admodum, Cedri differentias ex Theophr. exſcripſit. Iuniperi

Lib.13.ca.5. ſimilem habent Phœnices, & Cedrum minorem. Duo eius genera Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, ſpinoſum habet, Oxycedrus vocatur, ramoſa, & nodis infeſta. Altera odore præſtat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem ſapore. Item: Maioris Cedri duo genera. Quæ floret fructum non fert: frugifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius Cupreſſo ſimile. Quidam Cedrelaten vocant. Et mox. Cedro ſimilis eſt in Arcadia arbor: in Phrygia Frutex vocatur. Hæc Plinius, qui primùm contra Theophraſti ſententiam ſcripſit, minoris Cedri duo eſſe genera, maioriſq; totidem, & Phœnicibus Cedrum minorem eſſe Iuniperi ſimilem. Nam cùm ille duo duntaxat quorundam ſententia Cedri genera conſtituiſſet, τοῖς ἐν τῇ Ἴδῃ, id eſt Idæ incolis, non Phœnicibus vnicum genus eſſe ait Iunipero ſimile, quæ Oxycedrus nominatur: quarum Iuniperi, ſcilicet & Oxycedri ſimilitudinem, diſsimilitudinémque, deinde fuſius perſequitur, Has quam negligenter Plinius confuderit, expendamus. Ramoſa, inquit, Oxycedrus, & nodis infeſta. Theophr. ὀζώδη δ' ἄμφω, καὶ πολυμάσχαλα, καὶ ἐπεστραμμένα ἔχοντα τὰ ξύλα: id eſt, nodoſam Iuniperus & Cedrus, in multáſque alas diuiſam, & contortam materiam habent. Altera odore præſtat. Quaſi verò altera inodorata ſit. Duas enim Cedros minores hîc à Plinio comparari declarant præcedẽtia. Duo eius genera, &c. At quæ ſequuntur, fructum ferunt, &c. Theophr. καὶ ἡ μὲν τῆς κέδρου, ὕλη, ſubaudi, εὐώδης, ἡ δὲ τῆς ἑτέρας οὔ. id eſt, Cedri materia odorata, Iuniperi verò minimè. Et, maioris Cedri duo genera. Quæ floret fructum non fert: Fructifera non floret. Vnicum maioris Cedri genus eſſe iam oſtendimus, quæ in monte Libano prouenit, florétque vt Picea: baccas autem non producit, ſed Conos. Oxycedrus autem ſiue Cedrus Lycia, ſiue Cedrus minor non floret, ſicuti nec Iu-

Ibidem. niperus auctore Theophr. ſed baccas fert. Quare ſunt qui hunc Plin. locum ſic legant. Quæ floret baccas non fert, baccifera non floret, id quod verum eſt. Semen eius, ait Plin. Cupreſſo ſimile. Theophr. τὸν δὲ φλοιὸν ὅμοιον δοκεῖν κυπαρίττῳ, τραχύτερον δέ. id eſt, corticem Cypariſſo ſimilem videri, ſed ſcabriore.

Sequi

Sequitur in Plinio, Cedro similis est in Arcadia arbor, in Phrygia frutex vocatur, perperam: sic enim Theophrast. οἱ δὲ μονοειδῆ, καθάπερ οἱ ἐν τῇ Ἴδα: alij vnicum genus esse dicunt, vt Idæ montis incolæ. De Cedrorum & Cedridum viribus hæc Dioscorides. Cedriæ vis inest, vt defuncta corpora conseruet, & viuentia corrumpat, qua ex causa mortuorum vitam aliqui appellauêre. Vestimenta quoque & pelles eximia calefaciendi & siccandi dote corrumpit, magni ad ocularia medicamenta vsus. Quippe illita oculis claritatem affert, albugines & cicatrices detergit, instillata autem cum aceto vermes aurium necat: cum Hyssopi decocto infusa sonitus, sibilósque sedat: cauis dentium indita eos frangit, & dolores leuat: idem facit cùm ex aceto colluitur. Quod verò sequitur, Perunctо ante coitum genitali abortiuum fieri constat, non rectè conuertit Ruell. non ad Dioscorid. sed ad Plinij sensum potius accommodans. Sic enim scribit. Portentum est quod tradunt, abortiuum fieri in venere ante perfusa virilitate. Ille verò sic. περιχρισθέντα δὲ αἰδοίῳ πρὸ τῆς συνουσίας ἀτόκιον ἐστὶ, id est, Cedria ante coitum genitali circumlita conceptionem impedit, & spem partus adimit, id enim significat ἀτόκιον, quod Cornar. & And. Lacu. bene annotarunt. Pergit Dioscor. Anginæ ea perunguntur, tonsillarum inflammationibus auxilio est, lendes pediculósque illitu enecat, cerastæ morsibus cum sale imposita subuenit, contra hausta Leporis marini venena in passo sumpta auxiliatur: in elephantia, aut linctu, aut perunctione proficit, pulmonum vlcera purgat, & si cyathus eius sorbeatur, persanat. Vermes & tineas subter indita necat, & partus extrahit. Fit & oleum à Cedria separatum, dum coquitur, velleribus supra halitum eius expansis, vt in pice, eiusdem ad omnia vsus: priuatim viriliter perunctum scabiem quadrupedum, canum, boúmque persanat, inhærentes ricinos enecat, vlcera quæ ex tonsura acceperunt, ad cicatricem perducit. Cedrides calfactoriam vim habent, stomacho aduersantut, auxilio sunt tussi, conuulsis, ruptis, stranguriæ, menses ciunt ex polline piperis poti: contra haustum leporem marinum in vino sumuntur: serpentes fugantur perunctо ex adipe ceruino, aut medulla corpore: in antidota adduntur. Hæc à Galeno sunt dilucidius explicata. Vtraque Cedrus ait, calidæ siccæq; temperaturæ est, tertij quodammodo ordinis in vtroque. Cæterùm Cedria (vocatur ita Cedri oleum) quartum etiam ordinem videtur attingere, admodum calida simul & tenuium partium. Mollem itaque carnem promptè, ac citra dolorem putrefacit, sicut alia omnia, quæ cum eiusdem sint in calefaciendo ordinis, adiunctam etiam habent substantiæ tenuitatem. At in duris plusculo tempore & vix effectum potest consequi. Porro talia omnia medicamenta vocantur Septica, & Septa, sed inter sese maioris minorísque ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo & infirmissimo ordine Cedria: plæráque enim eorum admodum sunt efficacia. Talia itaque & mortuorum corporum carnes corrumpunt, at Cedria exsiccat, simúlque à corruptione tuetur corpora demortua, vtpote humiditates eorum depascens, cæterùm solida corpora haud attingens. At in viuentibus calor ipse qui in corporibus est, Cedriæ vires adaugens, caussa efficitur, vt teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirum videri debet, si cum tanta polleat potentia, lendes, pediculos, & tineas, & in auribus vermes interficere possit, tum fœtum quidem viuentem interimat, mortuum autem eiiciat, sicut sanè etiam semen corrumpit, coitus tempore pudendo circumlita. Proinde conceptui aduersum est medicamentum, si sic vtaris, nulli secundum. Alia quidem multa eiusmodi particulatim efficit. Itaque argumentum est ipsum valenter

Vires. Ibidem.

Li. 24. ca. 5.

Embl. 84. lib. 1. in annot. in Dioscor.

excalfacere, ſicut vbi dentium foraminibus inſtillatur. Siquidem dolores eorum mitigat, & ipſos confringit. Extenuat quoque oculorum cicatrices, & viſus hebetudini ab humorum craſsitudine ortæ medetur. Porrò quod eius eſt pinguiſsimum, & ad vnguem oleoſum, ſuſpenſis ſupra eam dum coquitur lanis exceptum, ac collectum, tota Cedria tenuius quidem eſt, ſed minus acre, quanquam non minùs excalfaciens. Quare illa craſsior & mordacior eſt, maiore aperiendi facultate prædita. Itaque vulnera irritat, phlegmonáſque in illis excitat. Oleoſa verò illa Cedria adeo clementibus eſt viribus, vt plebeij experientia docti, ouibus tondendo illata à forfice vlcera illitu ſanent, ſicut etiam pice humida. Vtuntur etiam ea ad ouium ſcabiem, & ad ricinos. Cedrides moderatiores vires obtinent, adeo vt comedi poſsint. Si tamen liberalius iis vtare, capiti dolorem inferent, ardorémque ac morſum in ventre efficient. Plinius inquit eadem magna ex parte, quædam aliter tradidit. Cedrus magna dat pice, quæ Cedria vocatur, dentium doloribus vtiliſsimam: frangit enim eos, & extrahit, dolores ſedat. Cedri ſuccus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina vſus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta æuis ſeruat, viuentia corrumpit, mira differentia, cùm vitam auferat ſpirantibus, defunctis pro vita ſit. Veſtes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non cenſeam in anginis hoc remedio vtendum, neque in cruditatibus, quod ſuaſêre aliqui, guſtandum. Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, vel grauitati, aut vermibus aurium inſtillare. Portentum eſt quod tradunt, abortiuum fieri, in venere ante perfuſa virilitate. Phthiriaſes perungere eo non dubitauerim, itémque porrigines. Suadent & contra venenum marini leporis bibere in paſſo. Facilius in Elephantiaſi illinatur. Vlcera ſordida, & excreſcentia in iis, auctores quidam, & oculorum albugines caliginéſque inunxere eo, & contra pulmonis vlcera cyathum eius ſorbere iuſſerunt: item aduerſus tineas. Fit ex eo & oleum, quod Piſſelæon vocant, vehementioris ad omnia eadem vſus. Cedri ſcobe ſerpentes fugari certum eſt, item baccis tritis cum oleo, ſi qui perungantur. Cedrides hoc eſt fructus Cedri tuſsim ſanant, vrinam cient, aluum ſiſtunt, vtiles ruptis, conuulſis, ſpaſticis, ſtranguriæ, vuluis, admoti: contra lepores marinos, eadémque, quæ ſupra, collectionibus, inflammationibúſque. Hippocrates Cedrum Creticam in vino coctam in vteri exulceratione infundere præcipit, & Cedri ramenta ſuffire. Idem vinum Cedrinum bibendum præſcribit, quum vteri velut ad viſcera conuerſi ſtrangularint. De vino autem Cedrino & Cedrite, vide Dioſcor. Cariem vetuſtatémque non ſentit Cedrus, auctore Plinio. Cedri oleo peruncta, materies, inquit, nec tineam, nec cariem ſentit. Quare ſimulacra deorum ex Cedro factitabant. Salomon templum Domini concamerauit lignis Cedrinis. Templi Epheſiæ Dianæ, quod tota Aſia extruente quadringentis annis peractum eſt, tectum ex Cedrinis trabibus fuiſſe conuenit. Memorabile & Vticæ templum Apollinis, vbi Numidicarũ Cedrorum trabes durant, ita vt poſitæ fuerant prima eius vrbis origine, annis mille centum octoginta octo. Numæ etiam libros chartaceos duraſſe ad annos quingẽtos triginta quinque, terræ infoſſos narrat Plinius, quòd Cedrati eſſent. Ab hac materiæ arboris æternitate. Digna Cedro dicũtur, quæ immortalitate digna eſſe iudicãtur, atque eiuſmodi, vt poſteritati conſecrari debeant. Horatius. *Speramus carmina fingi Poſſe linenda Cedro.* Item Perſius. *Et Cedro digna locutus.* Auſonius ad Libellum. *Huius in arbitrio eſt ſeu te iuueneſcere Cedro, Seu iubeat diris vermibus eſſe cibum.* Cedrus etiam ad naues fabricandas aptiſsima, & ad ædium tecta perutilis. Rimam fiſſurámque non capit, neque etiam clauum tenet.

Lib.24.c.5.

De natur. mulieb.
Lib.2. de morb. mul.
Lib.5.
Lib.16.cap. 40.39.
Lib.3. Reg. cap.6.
Plin. Ibid.
Lib.13. c.13.
Theophr. lib.5. Hiſto. cap.8.
Plin. lib.16. cap.40.

PINVS ET PICEA CAP. XII.

PInvs à Theophr vt ego equidem cum Matthiolo ſentio, πεύκη dicitur, Picea πίτυς. Contrà multi, in quibus eſt Bellonius, πεύκην, Piceam, πίτυν Pinum interpretantur, quadam fortaſſe nominum vicinitate ducti, quam habet πεύκη cum Picea, & πίτυς cum Pinu. Sententiam noſtram multis rationibus confirmare nos poſſumus. Teophraſt. τῆς πεύκης nucem στρόβιλον appellat, quæ vox, eorum qui Galenum, alióſque Græcos auctores Latinos fecerunt, teſtimonio, nucem Pineam ſignificat. Galen. Nux Pinea boni ac craſsi eſt ſucci, multúmque nutrit, non tamen facilè coquitur. Appellant autem nunc Græci ipſam non κῶνον, ſed στρόβιλον. Alibi. His craſſior nec ipſe mali ſucci nucleus pineus, ideſt ὁ κῶνος, quem veteres etiam ſtrobilum dixêre: ac rurſum: Coni fructus, quem quidam Coccalon nuncupant, & ſtrobilum, eſculentus eſt; ſed nutrimentum coctu difficile præbet, quod de Piceæ fructu (πίτυος enim nucem etiam κῶνον idem Theophr. appellat) intelligi non poteſt, cum is edulis non ſit, eodem Bellonio auctore. Adhæc Theophr. τῆς πεύκης duo conſtituit genera, ſatiuum, & ſylueſtre: at Piceam nullus vnquam opinor, in hortis cultam vidit, Pinum vident omnes. Præterea τὴν πεύκην in Idæam, & maritimam, idem diuidit, quæ duo Pinorum genera nobis nota ſunt, Picearum verò minimè, quas non niſi in frigidis, niuoſis, & excelſis montibus naſci, nunquam in maritimis, compertum omnes habent: poſtremò picem copioſam ἐκ τῶν πευκῶν fieri ſcripſit Theophr. atque earum proprium eſſe, vt in tedam abeant: at nobis perſpicuum eſt ex pinorum noſtrarum, nom Picearum, aſſulis, tedáque, picis copiá maximam in montibus Galliæ noſtræ, atque etiam aliis colligi. His adiungimus Scribonij Largi teſtimonium ſic ſcribentis: reſinæ Pityinæ, ideſt ex Picea arbore. Verùm ſi quis ad conuellendam ſententiam noſtram locos aliquot Plinij curioſiùs conſectetur, ex quibus hæc nomina aliter ab eo vſurpata eſſe oſtendat, huic reſpondemus arbores omnes coniferas Plinio non bene notas fuiſſe, atque has Romano, vt ait de ſe iudicio diſcreuiſſe. Id, vel ex eo probari poteſt, quod τὴν πίτυν quidē Piceam, ſed τὴν πεύκην, Laricem interpretatus eſt Theophr. πεύκην μὲν γὰρ ἐπικαυθεισῶν τῶν ῥιζῶν οὐκ ἀναβλαστάνειν, τὴν πίτυν δὲ φασί τινες ἀναβλαστάνειν, ὥσπερ καὶ εἰς λέσβον ἐμπρησθέντος τοῦ πυῤῥαίων ὄρους. Plin. ſic. Larix vſtis radicibus non repululat, Picea repululat, vt in Lesbo accidit, incenſo nemore Pyrrhæo. Item alibi, τὴν αἰγίδα τὴν καλουμένην θήλεια τῆς πεύκης ἔχει. Plinius. Larix fœmina habet quam Græci vocant ægida. Alio in loco πίτυν pinaſtrum videtur is conuertiſſe. Sylueſtrium generis folia non decidunt Abieti, Larici, Pinaſtro. Theophr. τῶν δὲ ἀγρίων ἀείφυλλα ἐλάτη, πεύκη, πίτυς: ſed hac in re fides Plinio adhibenda non eſt. Larix enim nuſquam in Græcia naſcens, Athenienſi Theophr. ignota fuit, neque, ſi nota fuiſſet, Laricem quæ ſimplex eſt, ac vnius generis, in tot differentias diſtribuiſſet. Quare ſatis ſuperque me probaſſe confido Theophraſti πεύκην Latinorum Pinum eſſe, quæ Arabibus *Senabar*, dicitur, Gallis, *Pin*, Italis, & Hiſpanis *Pino*, Germanis, *Hartzbaum, Fichtembaum, & Pynholtz*, Anglis, *Pynetre*, Belgis, *Pinap pelboom*, Bœmis *Borouuict*. Hui⁹ duo ſunt genera Theophraſto auctore, Pinus ſatiua, & ſylueſtris. Pinus ſatiua procera arbor in caudicis ſummitate ramos multos producit, qui in ramulos alios rotundos diuiduntur, foliis veſtitos denſis, capillamenti modo prætenuibus, longis, firmis, aculeatis, ex candido virentibus, perpetuis. Nuces edit magnas, ſolidas, veluti ex ſquamis duris compactas, altiſsimè à terra ſuſpenſas, ac in his exiles nucleos, oblongos, lacunatis toris, ferruginea tunica obductos. Interior nucleus tenui velatur tunica, flaui coloris, qua digitorum attritu facilè ſpolia-

Margin notes: **Nomina** (beside line 1) — Lib.3.Hiſt. cap.10. (beside "Teophraſt.") — Li.2.Alim. (beside "Galen.") — Li.de bon. & mal.ſuc. Li.7.ſimpl. (beside "Coni fructus") — Ibidem. (beside "Adhæc Theophr.") — Li.de Cau. ca.de pinu. Ibidem. (beside "duo conſtituit genera") — Ibidem. (beside "excelſis montibus") — Comp.202. (beside "Scribonij Largi") — Ibidem. Lib.16.c.10. Theophr. Lib.3.Hiſt. cap.3. Li.16 c.139. Lib.16.c.21. Lib.1.Hiſt. cap.15. (beside the Pliny and Theophrastus passages) — **Nomina** Lib.3.Hiſt. cap.10. (beside "Hui⁹ duo ſunt genera") — *Genera.* — *Forma.*

PINVS SATIVA.

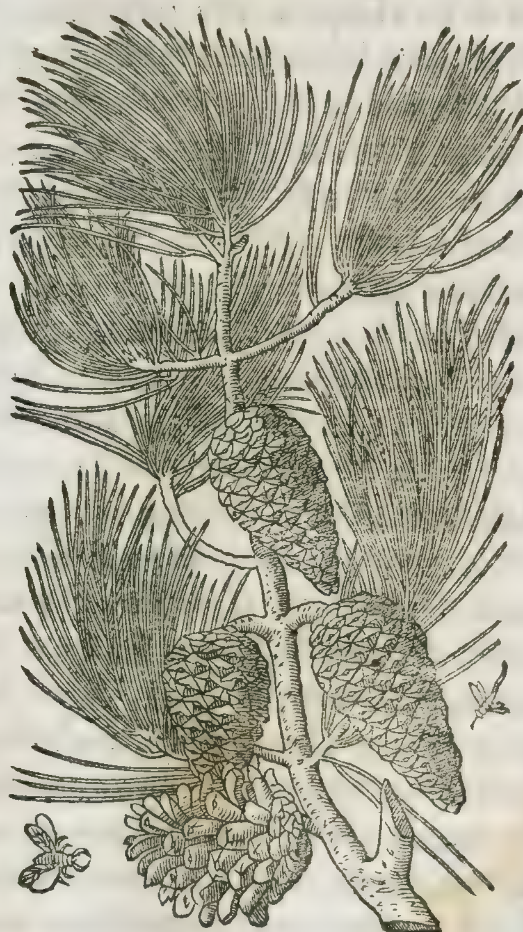

tur. Sapor illi dulcis ac iucundus: ſubſtantia
Nomina pinguis, oleoſáque. Nuces has Græci κῶνους,
Locus. στροβίλους, κοκκάλους & κωνάρια vt dixi, nuncupant, Galli *Pommes de pin*, nucleos vero Pineos,
Matt. ibid. *des pignons*. Materia pini rubeſcit, grauis eſt, & intus circa cor liquore quodam madet. Pinus hæc in Galliæ noſtræ hortis permultis colitur & perbella proceráque ſpectatur. Copioſa etiam in agro Rauennate reperitur, non lõgè ab Adriatici maris littore: atque etiam in
Genera. alijs Italiæ locis, præſertim in cœnobiorum
Pin. ſylu. viridariis. Syluestrem Pinum ſiue Pinaſtrum (Pinaſter enim, vt ſcribit Plinius, nihil aliud eſt quàm Pinus ſylueſtris) in alia partimur genera. Aliam enim eſſe fructiferam nouimus, aliam ſterilem: Fructifera alia eſt Idaea, ſiue montana, alia maritima. Montana ſatiuæ ſi-
Formæ & Loci. milis eſt, nuces edit ſimiles, ſolidas, ex ſimili ſquamarum congerie compactas, reſinoſas, odoratas. Huiuſmodi montanæ Pinus in multis Hiſpaniæ, & Luſitaniæ montibus creſcunt, adeo fructuoſæ, vt inde maxima nucũ Pinearum copia per totam Galliam diſtrahatur. Maritimæ prope foſſas Marianas non procul ab Vrbe Monſpelio permultæ proueniunt, in ſpatioſo Pineto

PINVS SILVEſtris fructifera.

PINVS Maritima.

Lib.3. Hiſt. cap. 10. Pinearum nucum copia celeberrimo, ſupradictis ſimiles, niſi quod nux earum breuior, rotundior, celeriùs dehiſcit, auctore Theophraſto. Montanarum

autem

autem amplior, longior, diutius in ſeſe compreſſa manet. Cauſa hæc eſt, quod in arenoſo ſolo maritimis parcius alimentum ſuppeditatur ideóque minor eſt, ac ſtrigoſior nux. Præterea ob maris afflatum, litus apricum, auſtri in maritimo tractu crebro flantis occurſum nux citius recluditur, non aliter quàm cum ab arbore decerptam igni admouemus vt aperiatur: contrà verò, largius alimẽtum montanis ſuggeritur, & montium aër natura frigidior, nuces ſeſe reſerare non ſinit, imò comprimit. Hæc cùm vera eſſe tum ratione tum experientia cõſtet, tamen Matthiolus (qui maritimarum Pinorum duo genera exhibet, nucum magnitudine, & exiguitate tantum differentium) quod obſeruationi noſtræ refragari videatur, ſcribit, Pinos ſylueſtres in maritimis Senenſibus fructum ferre ſpithamam longum, pyramidis figura, firmum, ſolidũ, nec facilè dehiſcẽtem: quæ verò in Ananiis Tridentiniſque montibus reliquis, ac in Bœmia, Morauia, Polonia proueniũt, fructum edere paruum, breuem, qui exſiccatus multum dehiſcat, & ex arbore decidat, idque euenire prouinciarum & regionum alia atque alia natura, & maritimarum Pinorum diuerſis generibus. At non rectè ille quidem cum maritimis fructiferis montanas ſylueſtres & ſteriles comparat, ſylueſtres enim montanæ, fructiferæ, cum maritimis, exemplo Theophr.

li. 1. Dioſc. cap. 74.

Ibidem.

PINVS Marit. altera.

PINVS Sylueſtris.

comparandæ potius fuerunt. Reliquæ differentiæ montanarum & maritimarum ex Theoph. hę ſunt Montana rectior, celſior, materiáque craſsiore eſt: maritima folio tenuiore, magis deciduo: cortice læuiore, vtiliſque ad coria, alterius verò minimè, Maritima ligno eſt validiore, mõtana ramoſa magis, & craſsior, vt dictum eſt, picémque copioſiorem fundit. Pinus ſylueſtris quam ſterilem vocamus, (non ideo quòd nullum edat fructum, Conos enim fert, ſed quia nuclei edules non ſint, nec cibis vtiles) radice nititur recta, pali modo humi defixa, lignoſa, foris nigra, guſtu acerba. Caudex eius ſæpè diſtortus ſubrubro cortice obducitur, ac ſeneſcens rimoſus, ſcaber, fungoſúſque efficitut. Ramorum cortex glaber, præſertim teneriorum, lauri modo liueſcit. Rami ipſi fragiles ſi flectas

ſi flectas, cum crepitu rumpuntur. Caudex adultus in ramos diffunditur ſinuoſos, & perpetua fronde virentes, ſic vt Pini ſatiuæ modo ſummo vertice in comam latiſsimam arbor expandatur: folia tenuia ſunt, rigida, ſemper gemina, ab vno veluti tubulo exeuntia, in ipſo exortu connexa, guſtu ſubacida, & adſtringentia. Pro floribus ſunt iuli quos hyeme profert. Coni paulatim augeſcũt ex compactili ſquamarum aceruo turbinati, ramis firmiter hærentes, pediculo breui, in nouellis recto, in aliis adunco, & tanquam reflexo, tam validè adnexi, vt cum rudi & nouo annotinus permaneat. Huiuſmodi ſterilibus Pinaſtris Aruernorum, Vellauniorum, & Allobrogum montes abundant, ex quibus reſinam colligunt, & picem optimam conficiunt, vocántque *Pins ſauuages*, & *Pinnateaus*. Pinaſtrum ſcribit Plinius mira eſſe altitudine, quod minimè verum mihi eſſe videtur, nec ex quo id tranſſcripſerit ſcio. Nam in hoc arborum genere Abies, Piceáque noſtrates, & Cedrus Syriaca, altitudine præcellunt, Pinaſtri verò omnes quotquot vidi, tam ſteriles quàm fructiferi, aut humiles ſunt, aut altitudine mediocri, tametſi Bellonius prodiderit & Dictæos Pinaſtros in vaſtitatem diffuſos, ad inſignem altitudinem ſurgere, & eos qui in Olympi Phrygij montis, aut aliorum gelidiſsimorum montiũ ſummis culminibus proueniunt, Abietis eſſe rectitudine. Sed is Pinaſtrum ſterilem, Piceam appellat, ac eam pro Pinu ſylueſtri deſcribit, depingítque, abſurdè, & contra Theophr. Plinij que auctoritatem, vt oſtendemus. Matthiolus hoc Pini ſylueſtris genus à Bellonio Pinaſtrum dici coniicit: ſed non rectè, inquit. Pinaſter enim Plinio auctore, nihil aliud eſt quàm Pinus ſylueſtris, mira altitudine, quæ gignitur nõ modo in montibus, ſed etiam in planis. Bellonio verò contrà, Pinaſter Pino humilior eſt, planáque, & montium ſupercilia prorſus reſpuit, nec alibi prouenit quàm in excelſiſsimis montium iugis. Huic Matth. coniecturæ non aſſentior. Nam Bellonij pinaſtrum eſſe Tedam arborem Plinij demonſtrauimus. Quid verò de pinaſtri Plinij mira altitudine ſentiendum ſit, iam diximus. Iuſtior eſt Matth. reprehenſio, quam fugere non poteſt Bellonius, dum Pinaſtri vocem ex verſione Latina frequenter ſe legiſſe ſcribit apud Theoph. eum tamen Theoph. fuiſſe incognitum, quod in Græciæ Aſiæque montibus non naſcatur. Itaque nullum eſſe ex Græcis auctoribus, qui Pinus ſylueſtris pinaſtríue meminerit. Quid? nonne Theoph. πεύκην aliam cultam, aliam incultam eſſe prodidit? Nos equidem nihil aliud eſſe πεύκην quàm Pinum probauimus, & πεύκην ἀγρίαν Theoph. Pinum ſylueſtrem, ſiue Pinaſtrum eſſe. Neque enim Bellonio vnquam dabo, quod Matthiolus concedit, Theoph. illic de Picea ſylueſtri fuiſſe locutum, duóſque alios Theoph. locos opponam, in quibus πίτυς ἀγρία id eſt Pinus ſylueſtris legitur, vel Bellonij ſententia. Fallitur enim ipſe Matthiol. in his Theophr. locis, in quibus multi alij errarunt. Nam vox ἀγρία interdum arborem eam ſignificat, quæ Plinio Aquifolium, officinis Agrifolium dicitur, interdum aliarum arborum epitheton eſt, vt cum dicit Theo

Locus. (margin)

Li.16. c. 10. (margin)

Lib. de Cõ. cap. de pic. (margin)

Lib. 3. Hiſt. cap. 16. (margin)

PINASTER III.
cluſij omnium minimus.

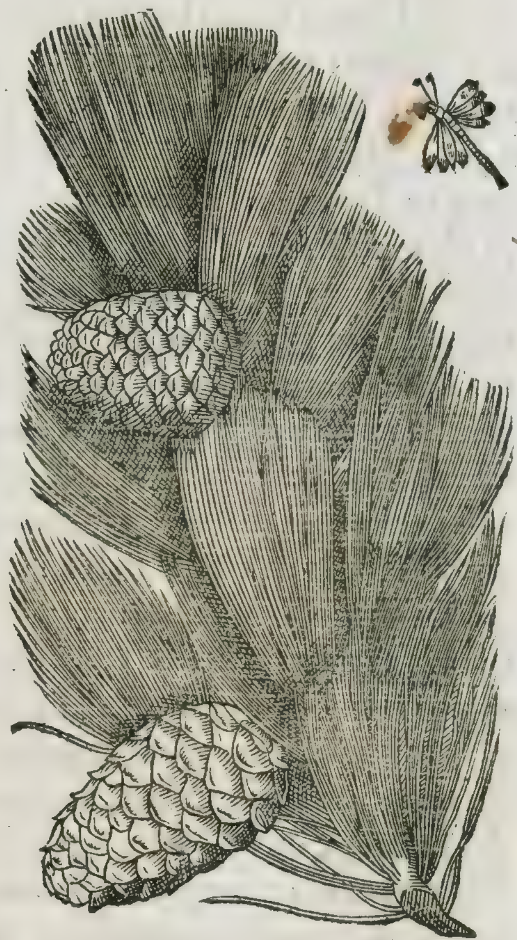
Theoph. πεύκην τὴν μὲν ἡμέραν εἶναι, τὴν δὲ ἀγρίαν, ideſt, Pinum aliam ſatiuam eſſe, aliam ſyluestrem. Quare cùm montanas arbores ſic recenſet Theophraſtus, Lib.3. Hiſt. cap.4. ἴδια δὲ τὰ τῶν ὀρεινῶν, ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται, περί γε μακεδονίαν, ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγρία non ſic hæc interpretanda, neque interpungenda. Montibus autem propria ſunt illa quæ in planis non proueniunt: Macedoniæ Abies, Picea, Pinaſter, ſed Montibus autem propria ſunt illa, quæ in planis non proueniunt, Macedoniæ Abies, Pinus, Picea, Aquifolium. Neque enim Theoph. quo loco Piceæ hiſtoriam tradidit, eam in ſatiuam & ſylueſtrem diuiſit, quemadmodum Pinum eodem loco diſtribuerat: quãquam non ignorem Pliniũ ſcripſiſſe Piceam æuo ſuo iam in domos receptam tonſili facilitate. Lib.3. Hiſt. cap.10. Li.16. c.10. Adhæc quæ ſcribit Theophraſt. ἀείφυλλα μὲν οὖν τῶν ἀγρίων ἃ καὶ πρότερον ἐλέχθη, ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγρία, non ſic rectè interpreteris. Ergo inter ſylueſtria perpetuo folio ſunt ea, quæ priùs diximus, Abies, Picea, Pinaſter, ſed, Ergo inter ſilueſtria perpetuò virent ea quæ primo libro diximus, Abies, pinus, picea, Aquifolium. Præter pinos ſylueſtres de quibus diximus, ſunt aliç quoque, ſteriles, & fructiferæ: Pinus Tubulus à Plinio appellata, ab Italis hodie *Mugo, ſterilis*: Teda arbor à Plinio dicta, fructifera, à Bellonio Pinaſter, ab Italis hodie *Cembro*, ab Allobrogibus *Auuia*. Tubulus, vel, vt in quibuſdã Plinij codicibus legitur, Tibulus in aliis Stubulus, in altiſsimis

Genera alia. *Nomina* Lib.16.c.10 *Forma & Locus*

PINVS TVBVLVS,
Mugo Italorum.

TEDA ARBOR,
Cembro Italorum.

montibus prouenit, ſine caudice, ramis à radice circũquaque per terram ſparſis, tubulorum modo, vnde foraſſe ei nomen hoc impoſitum, decem, & interdum quindecim cubitos longis, gracilibus, enodibus, olim ad vſus liburnicarum, nunc ad dolia vinaria cingenda, quod ſint non ſolùm longi, ſed etiam flexiles, & tenaces. Fructus eius eſt paulo maior quàm Pinaſtri ſterilis vulgaris, ſed plurimùm reſinoſus, odoris non ingrati. Teda in editiſsimis, & frigidiſsimis montium verticibus gignitur, parte ad Septentrionem ſpectante, niues ac gelicidia minimè reformidans, vt quibus exhilaretur potiùs quàm ledatur, ex vltimo

Teda. Locus.

vltimo prorſus montium ſitu ac ſupremo omnes alias arbores deſpiciens, Pino *Forma.* vt plurimùm humilior, nonnunquam æqualis, ſimiliter ramoſa, magis quàm Pinus, aut quæuis alia conifera arbor, in metam faſtigiata: cortice proximè terram vndulatis lineis rugoſo, ſuperna caudicis parte, & in ramis, glabro, lęui, tenui, ſubalbido, vt in Abiete, non vt in Pino ſubrubro, ex quo vieto & corij modo ductili pyxides, corbes, aliáque vtenſilia fiunt. Rami vt in Abiete, Picea, Larice non recti, velut brachia ex lateribus panduntur, ſed diſtorti, & valde ſurculoſi: virides humore multo turgent, exiccati rugas contrahunt. Folia, vt in Pino, lo͂nga, mucronata, ex ſingulis turberculis quina emergunt, in Pino bina duntaxat. Eadem ſic extremis ſurculis coaceruata eminent, vt penicillum, ſiue crinitam comam referant, in cuius medio fructus nouellus incluſus, ſenſim augeſcens in conum abſoluitur, è nigro purpuraſcentem, Piceæ cono ſimilem, breuiorem, molliorem, reſinoſum, cuius nuclei parui trianguli, ab ſatiuæ Pinus nucleis ſapore diuerſi non ſunt, niſi quod ſylueſtrium omnium modo, aſperitate quadam linguam offendunt, ita fragiles ac teneri, vt non ſolùm hominum dentibus facile cedant, ſed etiam auium roſtris pertundantur, quas Allobroges Piquarellos vocant, Geſnerus Caryocatactas. Quam ob cauſam has Tarentinas nuces à Plinio vocatas fuiſſe veriſimile eſt, quo loco is nucum Pinearum genera explicat. Harum, inquit, genus alterum Tarentinæ, digitis fra-*Lib.15.c.10.* gili putamine, auiúmque furto expoſitum in ipſa arbore, non quod Plin. veteréſque Pini genus aliquod ſtatuerint Tarentinum, vt putant Matthiol. & Bellon. ſed quod nuces hæ Tarento Romam veherentur. Quę de hoc Pinus gene-*lib.1.Dioſc. cap.74. De conif. de Pinaſt.* re diximus omnia, ei planè conuenire quam ſolam impropriè Bellon. Pinaſtrũ appellat, facilè perſpiciet is, qui hæc noſtra cum illius capite de Pinaſtro contulerit. Matthiolus ab Italis Cembro & Cirmolo vulgo vocari prodidit, & tum in agro Tridentino frequentem prouenire, tum in Gauia Phœbeæ vallis, tum in Flemenſibus, Vulturenæ, ac Rhethorum mo͂tibus, & in Comitatu Tyrolenſi, non longè ab Oeniponte, ex eaque manare reſinam albam, & odoratam, vt *Vſus.* & ab aliis id genus plantis. Huius materia à Germanis ad ædificia expetitur, & maximè commendatur, non ſolùm quod pulchra ſit, & venarum fluuiis placeat, ſed etiam quod odoris ſuauitate excellat. Eandem Tedam arborẽ Plinij *Lib.16.c.10* eſſe idcirco diximus, quòd cum ſex coniferarũ genera is autor enumeret, Pinus ipſius eſſe non poſsit, de ſatiua enim loqui videtur: neque Pinaſter, inſignis altitudinis, & in planis naſcens: neque Tubulus, quod eiuš hiſtoriæ repugnet: neque picea, neque Larix, vt ex earum hiſtoriis intelligi poterit. Quare efficitur vt ſextum genus ſit Teda propriè dicta, ſucco inquit Plinius, abundantiore quàm reliquæ, parciore, liquidioréque quã in Picea, ſic enim legendum, flam-*Cap. 8.* mis ac lumini ſacrorum etiam grata. Hanc etiam aliquanto poſt inter arbores numerat, quæ montibus gaudent: montes inquit, amant Cedrus, Larix, Teda, & cæteræ ex quibus reſina gignitur. His locis Matth. Bellon, atque alij Plinium falſo erroris inſimulant, Tedam pro arbore vſurpantem, quæ τὴν δᾷδα, ſiue τὸ δᾳδίον, ideſt pingues Pini, Pinaſtri, ac reliquarum reſiniferarum arborum aſſulas, non arborem ſignificet, quaſi verò Teda ὁμωνύμως de vtroque dici non poſsit, aut illam Tedæ ſignificationem Plinius ignorauerit, cum eo ipſo loco ſcribat, Laricis morbum eſſe, vt Teda fiat. Mirum igitur nemini videri debet, Tedam modò pro arbore, modò pro pinguibus Pinorum aſſulis ſumi, neque illud etiam, flammis ac luminibus ſacrorum Tedam arborem gratam fuiſſe, cùm ex ea, velut ex aliis id genus, reſina fluat, lignúmque eius, vt cæterarum, pingue, & reſinoſum in Tedam vertatur, idque propterea Romani domi, & in ſacris accenderent. Sed quoniam in Tedæ mentionem incidimus, quid ea ſit diffu

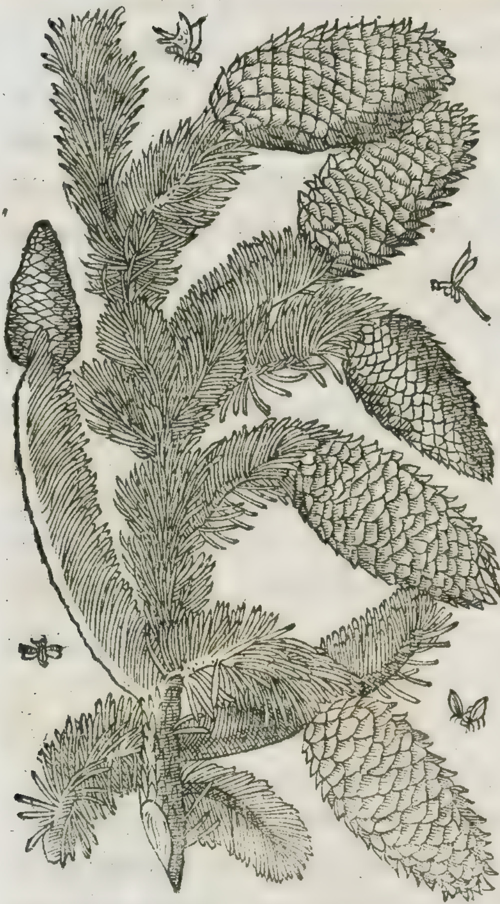
diffusius explicemus. Morbum ταῖς πεύκαις, idest Pinis, accidere Idæi narrant, inquit Theoph.cum nō solùm cor, sed & pars externa caudicis, in Tedam abierit, tunc enim veluti strangulari: id autem sponte euenire, ob plenius arboris nutrimentū, coniectari nos posse, quod totū Teda fiat. Est autem hic Pinis proprius morbus, cuius causam idem Theophr. alibi explicat. Pini radix tota, inquit, in Tedam vertitur. Causa eadem quæ in animalibus. Quòd enim in ea calesit perpetuò, coquitúrque, purum hæret, ac coagmentatum densatúmque pinguitudinem quandam efficit: quod verò nutrimentum in alias partes subit, sursum fertur ad eas quæ supra terram sunt alendas, non per hasce partes pingues, sed per alios meatus, quandoquidem totis radicibus in Tedam mutatis arbores moriuntur, intercluso spiritu, nullósque iam aditus habente per quos commeare posit, strangulatæ quemadmodum animalibus euenit quæ nimis pinguescunt. Obturantur enim meatus à pinguitudine densata, vt ad extremas vsque partes spiritus penetrare nequeat. Hæc Theophr. Partes radicum Pini pingues. Aruerni Tiè vocant, & Thesè, vocibus à Teda deflexis, & iis concisis atque accensis lucernarum vice vtuntur. Cæterum cùm multa Teda ad picem conficiendam sit opus, non defuit ratio, qua Pinus non sua solùm sponte, sed etiam arte Teda fieret. Eam sic declarat Theophr. Idæi caudici corticem auferūt à parte ad solem conuersa, duobus tribúsue à terra cubitis: eo maximè confluxum Tedæ, siue pinguem resinosúmque succum fieri anno post affirmant. Id cum securi detraxerint, altero post anno denuo ἐνδαδοῦται, idest succum pinguem fundit, siue Teda fit: ac tertio similiter. Postea ob has incisiones, arbores putrefactæ à ventis deiiciuntur: tum earum cor eximitur: hoc enim maximè in Tedam abit, effodiuntur post & radices, quę etiam, vt diximus, totæ Teda fiunt. Hęc Theoph. Impropriè verò Tedas appellamus alia quoque ligna, quæ flāma olei vel picis illitu concepta faculæ modo lucent. Hinc Ceres dea Tedifera à Poëtis vocatur, & Teda pro nuptiis siue pro coniugio ipso accipitur, quod in nuptiis faces præirent. Fuêre qui hoc modo Pinorum genera distribuerint, vt aliud esset mite, aliud agreste: & agrestis, aliud mas, aliud fœmina, marem esse maritimam Pinum existimantes, fœminam, Idæam, quibus addunt Macedones tertium genus sterile. Hæc à supradictis diuisionibus verbis tantùm discrepare videntur. Marem dixerunt esse breuiorem, rigidiore folio, ligno duro, in opere fabrili sese contorquente: fœminam proceriorem, pinguioribus foliis, mollioribus, magis inflexis, & incuruis, ligno in opere tractabiliore, molliore, nec sese pandante aut distorquente. Legendum Porro in Theophra. ἀστραβεῖ, quod opponitur τῷ στρεφομένῳ, non vt in publicis codicibus legitur, εὐστραβεῖ. Pinus fœmina Ægida habet Spissum hoc, candidum, pulchrúmque, ex arboribus vetustioribus gignitur. Faciunt ex eo tabellas pictorias atque codicillos. Id autem est cor eius, quod minus picis Tedęque gignit. Larix fœmina habet quam Græci vocant Ægida inquit Plinius, mellei coloris. Inuentum est pictorum tabellis, immortale, nullísque fisile crimis, hoc lignum. Proximum medullæ est. Explicatis Pinorum differentiis atque naturis, nunc de Picea dicendum.

[Margin: Lib.3.Hist. cap.10. — Li.6.caus. cap.15. — Lib.9.Hist. cap.2. — Theophr. Li.3.ca.10. — Theoph.li. 3.cap.10. — Lib.16.c.39.]

A Theophrast. veteribúsque Græcis πίτυς Picea dicitur, à Sequanis hodie *Pesse*, Arabicè *Arz*, Italicè *Pezzo*, Germanicè *Thamen bau*, Hispanicè *Pino negro*, Gallicè *Pesse & Soiffe*, Anglicè *Piche tre*: ab Allobrogibus *Soiffe*, Bellonius Sapini nomine descripsit. Nascitur in editis montium iugis, caudice recto, non minus quàm Abies procero: cortice ex cinereo pallescente, lento, & lori modo flexili, aliquantulum scabro, & dum rugosus fit sic disiliente, vt crispus appareat: ramis Abieti similibus, similiter ordinatis, sed in terram inclinatis, surculosis, surculis propendentibus: foliis Abietis, herbaceo virore lætioribus, non

[Margin: *Nomina* — *Locus.* — *Forma.*]

PICEA.

sic atris, nec vt in Abiete pectinatim dispositis, sed nullo seruato ordine ramorũ surculos vndiq; vestientibus, leuiter mucronatis, propemodũ teretibus, mollioribus, cũ in Abiete sint latiuscula ac duriuscula. Quidam, inquit Theophr. Pinum & Piceam florere existimãt, quidam minimè, sed Piceam, κύτταρον gignere idest nucamentum, quod grossis proportione respõdet, Plinius Pinum Piceámq; vllo flore exhilarari negat, experiẽtia tamen refragatur. Nam Piceę florem ob longũ ac rubentẽ quiuis obseruare potest. Cæterum Picea fructum edit copiosissimũ oblongum, procul intuentibus conspicuum, extremis ramis adnexũ, deorsum nutantem, viri pudendum longitudine crassitudéque imitantem. Diutissimè is in arbore manet, & senescens squamas ex quibus coaluit, recludit, seminis tũ maiore parte decidua. In squamarum torulis geminum id delitescit, Pinastro simile, paulo grandius, atrum. Piceæ materies rara est, laxáque, ad trabes, & ad asseres faciendos idonea, speciosior quàm Abiegna, & in opere fabrili tractabilior, quia venis est rectioribus, minúsq; nodosa. Inter Piceæ corticem, & lignum, gummi modo resina cõcrescit, ac nonnũquam etiam liquida inde manat, quam Allobroges *Binioum* vocant, quasi Benzornum, & ad recentia cruentaque vulnera summopere commendant. Hanc esse πίτυν Theophr. id est Piceam facile quiuis intellexerit ex eius cum Pinu collatione, si ex loco illo Theoph. maculas aliquot deleuerit, mẽda quędã correxerit, meliorémq; quàm Gaza interpretationem adaptauerit. Οἱ δὲ περὶ τὴν Ἀρκαδίαν, inquit Theop. οὔτε τὴν ἄκαρπον λέγουσιν, οὔτε τὴν ἡμέραν πεύκην, ἄλλην δὲ πίτην εἶναι φασι. καὶ γὰρ τὸ στέλεχος ἐμφανέστερον εἶναι τῇ πίτυϊ, καὶ ἔχειν τήν τε λειότητα, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ ἐν ταῖς ἐργασίαις εὔχρηστον τὸ ξύλον. Τοῦτο γὰρ τῆς πεύκης καὶ παχύτερον, καὶ λειότερον, καὶ ὑψηλότερον εἶναι. καὶ τὰ φύλλα τὴν μὲν πεύκην ἔχειν πολλὰ, καὶ λιπαρὰ, καὶ δασέα, καὶ κεκλιμένα, τὴν δὲ πίτυν καὶ κωνοφόρον ταύτην, ὀλίγα τὲ, καὶ αὐχμωδέστερα, καὶ περιφερκότα μᾶλλον. ἔτι δὲ τὴν πίτταν ἐμφανεστέραν τῆς πεύκης. καὶ γὰρ τὴν πίτυν ἔχειν ὀλίγην τε, καὶ πικρὰν, ὥσπερ καὶ ἧττον κωνοφόρον, τὴν δὲ πεύκην εὐώδη καὶ πολλήν. φύεται δὲ ἐν μὲν τῇ Ἀρκαδίᾳ ἡ πίτυς ὀλίγη, περὶ δὲ τὴν ἠλείαν πολλή. οὕτως μὲν ὅλῳ τῷ γένει διαμφισβητοῦσι. ἡ δὲ πίτυς δοκεῖ τῆς πεύκης διαφέρειν, τῷ λιπαρωτέρα εἶναι καὶ λεπτοφυλλοτέρα, καὶ τὸ μέγεθος ἐλάττων, καὶ ἧττον ὀρθοφυής. ἔτι δὲ καὶ τὸν κῶνον ἐλάττω φέρειν, καὶ περιφερκότα μᾶλλον, καὶ τὸ κάρυον πιττωδέστερον. ἄμφω δὲ τελχόφυλλα, καὶ πίτυος τὰ ξύλα λευκότερα, καὶ ὁμοιότερα τῇ ἐλάτῃ. διαφορὰν δὲ ἔχει πίτυς καὶ ἄλλην πρὸς τὴν πεύκην, &c. Id est, Arcades verò Pinum in satiuã & sterilem minimè partiuntur, sed à Pinu Piceã differre aiunt. Piceæ námque magis conspicuum ac eminentem caudicem esse, læuem, magnũ, in opere fabrili vtilem, vt pote qui crassior, læuior, procerior quã Pino sit. Præterea Pini folia multa, pinguia, dẽsa, inflexa esse, Piceæ verò, quæ & ipsa conos fert, pauciora squallidiora, horridiora. Ad hæc picem in Pinu notiorem esse quàm Picea: paucam enim ac amaram ex Picea stillare, vt & minores conos in eadem gigni, vberiorẽ autem & odoratam è Pino. In Arcadia sanè Piceæ paucæ crescunt, circa Eleam multę. Sic igitur toto genere discrepant. Picea certè hoc differre à Pinu videtur, quod pinguior Pinus sit, humilior, folio tenuiori, minùs recta, item quòd breuiorem

conum

Lib. 3. Hist. cap. 6.

Lib. 16. c. 25.

Lib. 3. Hist. cap. 10.

conũ ferat, & horridiorem, ac nucem magis resinosam. Vtrique folium capillatum, sed Piceæ materies candidior Abietíque similior. Est & alia inter Pinum & Piceã differentia, &c. Bellonius cũ Abietẽ à Gallis *Sap*, vel *Sapin* vocari sciret, eámque quam hîc depinximus arborẽ Abieti admodum esse similẽ, Sapinum appellare voluit, quæ Picea nominari debuit. Nã Sapinus quidẽ non solũ inferiorem Abietis partem significat, sicuti Fusterna superiorẽ, quod tradit Plinius, sed etiam arborem, id quod eiusdem Plinij auctoritate confirmatur. Prælum, Li.16 ca.39.
inquit, è Sapino, alta potissimum, facito. Alibi genera nucum Pinearũ is enumerans, Tertium, ait, Sapineæ, è Picea satiua, nucleorum cute verius quàm putamine, adeo molli, vt simul mandatur. Ex his verbis perspicuum est Plinio Sapinum arborem, scilicet Piceam satiuam designari, cuius nucem Sapineam vocat, siue Piceã eo loco, τὴν πεύκην, siue τὴν πίτυν intelligat. Sed quænã est Theo. πίτυς φθειροφόρος lib. 1. Caus. cap. 9. quam Gaza pediculiferam, Scaliger pediculariam interpretatur? an diuersa ab ea quam idem Theophr. in historiis describit? an eadẽ? deinde an φθειροφόρος dicta, quod, vt tradit Plinius, totis paniculis minoribus gracilioribúsque, minimos ac nigros nucleos pediculis similes gignat? Pini Piceæque fructus Septembri mẽse maturi sunt. Pinus apricis locis gaudet: opacis aut nullo modo, aut malè prouenit. Pinus & Picea generi eidem adscribuntur, inquit Dioscorides, sed quandam flagitant specierum distinctionem. Arbores hæ cognitæ, quarum cortex astringit. Prodest tritus & illitus intertrigini, vlceribus summum corpus occupantibus, ambustísque, cum spuma argenti, & manna: vlcera delicatulorum acrimoniam recusantium cerato Myrtino exceptus ad cicatricem perducit: tritus cum sutorio atramento serpẽtia cohibet: suffitu partus & secundas eiicit: potus aluum sistit, vrinam mouet. Folia eorum trita & illita inflammationes leniunt, vulnera ab inflammatione vindicant: trita autem, & decocta in aceto feruenti collutione dentium dolores leniunt: hepaticis vtilia sunt, drachmæ pondere in aqua, aut mulsa pota. Pineæ nucis cortex & folia potu idem præstant: teda earum particulatim secta, si in aceto coquatur, & decocto dens colluatur, dolores leuat. Ex his etiam fit Spatha acoporum, pessorúmque compositionibus idonea. Quinetiam earum crematarum fuligo ad librarij atramẽti confectionem excipitur: ea ipsa fuligo circumlitionibus efficacissimè imponitur, quibus palpebras ornant, colorémque mentiuntur: arrosis oculorum angulis, callosis glabrisque genis, & collacrymationibus opitulatur. Pityides appellantur Pinorum Piceæque fructus, qui in conis inueniũtur. Vim adstrictoriam habent, & aliquantulum excalfacientem: tussi & pectoris vitiis auxiliãtur, per se, aut ex melle sumpti. Nuces Pineæ si repurgatæ mandantur, vel cum passo, aut cucumeris semine bibantur, vrinã ciẽt: acrimonias in renibus & vesica hebetant: stomachi rosiones leniunt: datæ cum portulacæ succo virium infirmitatem roborant, corruptorũ quoque humorum labem obtundunt. Pineæ nuces integræ recenter arboribus decerptæ in passo franguntur, & decoctæ vetustæ tussi, aut tabitudini conferunt, si quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur. Hæc Diosc. ex Ruellij versione, in qua diligẽter quędã attendenda & animaduertenda sunt: ac primùm, quod dicit Diosc. πίτυς γνώριμον δένδρον· ἐστὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ ἡ λεγομένη πεύκη, εἴδει διαφέρουσα: quidã, διαφέρουσι. Hæc sic Lacuna vertit. Picea vulgaris arbor, Pinúsq; eiusdẽ generis sunt, specie tamendifferunt: Sed hoc leuiusculũ. Prodest cortex tritus & illitus intertrigini.

Tempus.

Locus.

Li.16. c. 10. The. libr. 2. caus. cap. 9. Lib. 1. c. 74.

Vires.

Lib. 15. c. 10.

ἁρμόζων πρός τε παρατρίμματα λεῖος, καὶ πλασσόμενος: Cornari⁹ legit καὶ παττόμενος, idest Emb.71.li.1
inspersus. Res ipsa vsum sui ostẽdit. Puluis enim inspergitur, nonillinitur. Pineę nucis cortex & folia potu idẽ prestant. ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ τοῦ στροβίλου φλοιός, καὶ τὰ φύλλα ποθέντα. Cornarius hæc de strobilo arbore, non de Nuce Pinea intelligit, Ibidem.

quæ arbor eadem cum Pinaſtro eſt:id quod Plin. auctoritate cõfirmat, ſcribẽtis
Li.16.c.10. arbores quas per oram Italiæ Strobilos vocant, pleróſque arbitrari eaſdem eſſe
cum Pinaſtris. Auctorem etiã adhibet Paulum Ægi. qui de coni cortice, & fo-
Libr.7. liis eadem cum prodidiſſet quæ de Strobili cortice,& foliis Dioſc.mox de Stro-
bili conorum fructu ſeorſum tractat. Præterea cum de fuligine diſſerit,Pinum,
Conum,Piceam,vt tres diuerſas arbores nominat. Hæc Cornarij opinio facilè
refelli poteſt. Nam in Plinij vetuſti exemplaris membranis pro Strobilis Tubu-
los legimus,vt ſit Tubulus Pinaſtri genus, de quo inter Pinorum genera diſſe-
ruimus:Conus verò Strobilúſque,vt iam ex Galeno probauimus,& demonſtra-
bimus,non pro arbore,ſed pro Nuce Pinea vſurpatur.At enim Strobilum Pina-
ſtrum eſſe concedamus.Cùm iam Dioſcor. de viribus corticis Pinus ſiue mitis,
ſiue agreſtis vniuerſè quidem ſcripſerit,cur fruſtra hîc eadem repetit? Iam verò
cũ Pinaſtri fructus edulis non ſit, qui quæſo Strobili,ideſt Pinaſtri fructus Cor-
narij ſententia vires imbecillas roborare poterit,vel cætera præſtare quæ Stro-
bilis Dioſc. attribuit? Quare à Galeno, Paul. Dioſc. Conum & Strobilum, pro
Nuce Pinea,non pro Pinaſtro accipi puto.At Pineæ nucis qui cortex quæ folia
erunt, cum arborum, herbarúmque folia tantum,ac florũ eſſe dicantur? Nuces
Pineas videmus ſquamatim compactilibus nucamentis ſiue vnguibus totas cõ-
ſtare,ſub quibus nuclei carnoſi,molles,eſu ſuaues abduntur.Has integras & nu-
cleos edules Græci modo ancipiti harum dictionum ſignificatu nominant
κώνους, κοκκάλους, στροβίλους, modò epitheti acceſsione diſtingunt, quemadmodum
Dioſc. ὅλους στρουβίλους προσφάτους dixit, Galenus ὅλους χλωροὺς, id eſt integras Pineas
nuces adhuc virides, recentes,& tenellas,non,vt Ruell. in Dioſc. vertit,recẽter
ab arbore decerptas,& στροβίλους καθαροὺς,à nucum ſuarum putaminibus repurga-
tas,quales hodie veneũt,στροβίλους κεκαθαρμένους Aſclepiades,& Andromachus ap-
Aet. libr.8. pellant: Galen. στροβιλών πυρῆνας. Paul. κώνου καρπὸν, vulgus noſtrum *des pignons.*
cap.46. Nucum Pinearum cortex extima eſt pars, ac veluti amictus tegens,& eas vndi-
Li.6.med. gen. que ambiens,qui cultello vel deglubi,vel deradi poteſt:folia, lignoſæ ſquamæ,
aliæ aliis incumbentes,nucleorum opercula,& cõceptacula, quarum gradatim
procedẽte ſtructura coagmentatur Nux Pinea, & in metam colligitur,ſic dicta,
quòd foliorum modo,cum maturæ nuces decidunt, ſeſe pandunt,& explicant.
Hæc folia atque cortex eadem facultate pollent, qua arboris ipſius folia,cortéx-
Lib.5.med. que, ſcilicet adſtringente. Quod verò de teda Dioſc.prodidit,eadem Galenus.
part.cap.9. Dolentes dentes colluũtur pinguibus tedis in aceto ferue factis: aut Halicacabi
corticis, & tedæ in aceto feruefactæ decocto,poſt longam cocturam: aut teda-
rum ramenta,malicorium,alumen ſciſſum in aceto ad tertias coquũtur,eóque
decocto tepido os colluitur. Idem medicamentum quoddam ad dentium do-
lorem præſcriptum dum coquitur, σπάθη δαδίνη, ideſt ſpatha ſiue rudicula, ex
teda parata, mouere iubet.Pityides appellantur Pinorum Piceæque fructus in-
quit Dioſcor. πιτυίδες δὲ καλοῦνται ὁ καρπὸς τῶν πιτύων, καὶ τῆς πεύκης. Locus Matthi.
ſuſpectus is videtur.Putat enim verba illa τῆς πεύκης alicunde in cõtextum irre-
pſiſſe,& merito quidem.Quid enim πιτυίδες aliud ſignificare poſſunt, quàm τῶν
πιτύων καρπον, id eſt, Piccarũ fructũ, vt στρόβιλοι, de quibus mox idem ſcriptor agit
τῶν πευκῶν, ideſt Pinorum? Quod de Strobilis repurgatis tradit Dioſco. παρη-
γοροῦσι δὲ καὶ στομάχων δηγμοὺς μετ' ἀνδράχνης χυλοῦ λαμβανόμενοι, ἐξερείδουσι τε ἀλονίαν σώμα-
Li.23.ca.8. τος, καὶ τὰς τῶν ὑγρῶν διαφθορὰς ἐξαμβλώουσι, Plinius his verbis expreſiſſe videtur.
Nuclei nucis Pineæ ſedant acrimoniam ſtomachi, roſioneſque, & contrarios
humores conſiſtentes ibi,& infirmitatem virium roborant,ex quibus perſpici-
tur Plinium nucleos nucis Pineæ Strobilos appellaſſe, deinde τὰς τῶν ὑγρῶν δια-
φορὰς legiſſe, non διαφθορὰς, vt Dioſco. habent vulgata exemplaria: poſtremò
ἐξερεί-

ἐξερείδουσιν ἀτονίαν σωμάτων, roborant infirmitatem virium, reddidisse. Cornarius tamen non ἐξερείδουσιν, sed ἐξαιροῦσιν legendum arbitratus, eximunt corporis debilitatem, conuertit. De Strobilo hæc Galen. Strobilus viridis totus habet cum humiditate amaritudinem, quampiam & acrimoniam. Proinde purulentis, atque adeo quibuscunque expedit quæ in thorace & pulmone sunt tussi reiicere, facilem eam præbet. Porro fructus eius esculentus nutrimentum est coctu difficile, & validum, at medicamen est asperitati gutturis leniendæ congruum, cum videlicet in aqua maceratus, omnem in ea acrimoniam reliquerit. Sic enim quod superest minùs mordax, magísque emplasticum redditur, & ad mediocrem caliditatem frigiditatemque reducitur, ex aquea terreáque mixtum substantia, minimum particeps æreæ. Quæ sequuntur præter illa, scripsit Matthiolus. Aqua è viridibus Pinorum nucibus destillata rugas in facie delet, & mammas admodum extuberantes cohibet, si linteolis inea madefactis sæpius foueantur. Eadem vuluam angustiorem reddit, & à fluxionibus tuetur, sed longè ad hoc efficacior est succus. Nuclei Strobilorum Pinus domesticæ valdè sunt vtiles, nimirum qualitatibus suis temperatis proximi, paululum ad calidum inclinantes. Maturant, leniunt, glutinant, resoluunt, corpus pingue faciunt, & leuiuscula quadam acrimonia mordent, bene nutriunt, ac quamuis crassiusculum corpori præbeant alimentum, non tamen improbantur. Emendant enim humiditates in intestinis putrescentes, ægrè tamen coquuntur, ideóque naturis frigidis dari debēt cum melle, calidis autem cum saccharo. Cæterum tepente aqua macerati acrimoniam exuūt, & oleosam quam habēt pinguedinem. Sanant frequenter deuorati neruorum ac dorsi dolores. Dantur vtiliter ischiadicis, paralyticis, stupidis, & tremore affectis. Pulmones mundant, & eius vlcera, humores lentos & saniem eorum purgantes, quare tussientibus dantur. Venerem excitant aqua tepida priùs macerati, deinde saccharo aut melle excepti, & deuorati. Semen etiā augent. Præstāt quoque ad renū, & vesicę vlcera, ideóq; vrinę stillicidiis & ardorib⁹ auxiliātur. Corticis conorū Pini in aceto acerrimo decocti suffitus perquam vtilis est dysentericis.

Embl.71.li. 1.Diosc. — Lib.7.sim. — li.1.Diosc. cap.79.

ABIES CAP. XIII.

ABies à Græcis ἐλάτη nominatur, ab Italis *Abete*, à Gallis *Auet, Sap, & Sapin*, à Germanis *Thannem, & Thannenbaum, Hispa. Abeto, arbol* Angl. *Mastre, & Deele*, Abies arbor est excelsa, Pino Piceáque procerior, imo omniū coniferarum, dēpta Cedro, altissima, rectissima, maximè enodis. Cortex huic albicat, & si flectatur, facilè frangitur. Abietis pars quæ à terra est, inquit Plinius, enodis, & fluuiata, decorticatur, atque ita Sapinus vocatur: superior pars nodosa, duriorque, Fusterna. Rami, non vt in Picea terrā versus flectuntur, sed incœlū erecti stant, atque ex lateribus vtrinque prodeuntes surculos emittunt crucis figura, sicut & in Picea. In his folia similiter disposita, vtrinque scilicet ex ramorū surculorūque lateribus emergunt, & vt ait Plinius, insecta sunt pectinum modo, latiuscula, breuia, dēsa, leuiter pūgētia, hyeme nō decidua, dilutæ viriditatis. Conos fert palmæ lōgitudine, Piceæ conis adsimiles, in quibus semen est subalbū, sine vlla medulla. Theoph. Abietē quādā marē, quādā fœminā esse tradidit, eásque foliis differre. Mari enim acutiora, magísque pungentia, ac magis flexa, quare aspectu crispior tota arbor videtur. Materia etiā differūt, cādidiore in fœmina, molliore, operíque faciliore, atque toto caudice proceriore. Mari ea magis varia est, latior, durior, medulla plenior, denique aspectu min⁹ pulchra. Præterea Conus maris paucos nucleos habet in priore tātū parte, fœminæ Conus nullos omnino, vt Macedones dixerunt. Abieti folia pinnarū modo quæ

Nomina — *Forma.* — Lib.16.c.39 — Lib.16.c.24 — Lib.3.Hist. cap.10. — *Genera*

ABIES.

auiũ alas cõponũt, in breuiora foliola continuantur, aliis ſuper alia iacẽtibus & impoſitis, ita compacta, vt minora & breuiora perpetuo ſint poſteriora, quæ verſus cacumẽ ſpectãt, & antepoſitis ſuccedunt, ea figura teſtudinem referente, ſimillimáque Bœotorũ fornicibus. Sic enim vertere, emendare, & παραφραςικῶς exponere mihi viſum eſt hæc verba Theophr.

Ibidem. ἔχει δ' ὥσπερ πτέρυγας τὸ φύλλον, καὶ ἐπ' ἔλαττον, ὥστε τὴν ὅλην μορφὴν εἶναι θολοειδῆ, καὶ παρομοίαν μάλιστα ταῖς βοιωτίαις χαμάραις, Gaza κυάθοις legit, publica exẽplaria κυνεαῖς. Dẽſa adeo ſunt hæc folia, vt nec niuẽ, nec imbrẽ trãſmittãt. Denique arbor eſt aſpectu decora, magnitudine excelſa, Pinóque procerior, à qua etiam ligno non parũ diſtat. Nã Abieti neruoſum, molle, leuéq;, Pino teda pingue, graue, carnoſius. Nodi plures Pino, ſed duriores Abieti, imo in Abiete quã in reliquis ferè omnib⁹ duriores, & ſi illi molli⁹ lignũ ſit. Vt Pinus Aegida, ita Abies albũ habet, quod λοῦσσον vocatur, Aegidi proportione reſpõdẽs, cuius nominis veſtigia etiã hodie ſuperſunt. Nã Iuræ montis lignatores Abietũ Picearúmq; cãdidiſsimos truncos nõ nodis interceptos, ſed recto venarum procurſu fluuiatos, & ad opera inteſtina faciles, nũc *Ouchon*, nũc *Louchon*, vocãt. Abies inter cortices præſtãtiſsimũ illũ liquorem cõtinet, qui Italorũ vulgo *Lagrimo* vocatur, ideſt, lacryma Abietis. De hac vete-

Lib. 3. cõp. med. gen. res, Matth. putat, nihil literarũ monimẽtis conſignaſſe, niſi quis dixerit Galenũ liquidam illam Piceæ reſinam, quã Terebinthinæ loco inſtitores vẽdebãt, pro Abiegna lacryma accepiſſe, tum quod ſcribat illã guſtu odoréque terebinthinæ eſſe perſimilem, id quod in Abiegna lacryma deprehẽditur, tũ quod eadem ſit quodãmodo Terebinthina acrior, quibus qualitatibus liquida Piceæ reſina caret. Hæc impulerũt Matth. vt ſuſpicetur his Galeni verbis mẽdũ aliquod ſubeſſe, maximè cũ is ſcripſerit in Euphorbij medicamẽto, inter reſinas cæteris odoratiores eſſe Terebinthinã, & Abiegnã, háncque illa calidiorem, quãuis, inquit

Ibidem. Matth. veteres in arborũ reſiniferarũ hiſtoria in multis ſibi ipſis nõ cõſentiant. Qui Abiegnã lacrymã clariſsimã Larignã eſſe putant, vehemẽter errãt. Illa etenim inter Abietis cortices vomicæ modo coaceruatur, & ſecta veluti cute, vt in abſceſsibus pure tumidis fieri ſolet, elicitur, Larigna verò manat ex Laricis caudice ad medullãvſque terebrato, id quod experiẽtia ſibi cognitũ ac cõpertũ eſſe Matth. aſſeuerat. Abiegna lacryma, ſiue Abiegna reſina liquida in quibuſdã Ita-

Li. de. Cõ. ca. de Reſi. liæ locis *Olio d'aueto* nominatur, ideſt oleum Abiegnũ, quæ vox Belloniũ mouit

Lib. 1. c. 77. vt crederet id reſinam eſſe ἐλαιώδη, ideſt oleoſam Dioſcor. quo loco non reſinarum genera, id quod prius fecit, ſed reſinarum coloris differentias explicat.

Bello. de Conif. ca. de reſi. Officinæ Terebinthinam Venetam vocant, Galli *Terbentine de Veniſe*. Ex nouellis Abietibus ea colligitur, quarum cortex nulla rima finditur, ſed glaber tuberculis ſcatet, cùm annoſarum cortex in rugas contrahatur, rimoſus ſit, & ſine vllis tuberculis. Tuberculis paſtores armentarij bubuli cornu acutum faſtigium ſic adigunt, vt inde liquidam illam reſinam excipiant, quod cum per totũ diem in plurimis tuberculis moliti ſunt, operę pręciũ ſe feciſſe, putãt, ſi cornu vnũ quatuor vnciarũ capax liquore illo plenũ domũ retulerint, quia vnũ

quod

quodq; tuberculum vnã vel alterã duntaxat guttam contineat, quo fit vt rarior sit is liquor, maiorísque pretij. Ex Abiete veluti ex Pinu, ac Picea resina etiam sicca & candida colligitur, quæ thus ementitur, ac pro eo à vulgo vsurpatur. Abies in montibus nascitur, in planis minimè: opacis locis gaudet. Paulo ante solstitium floret, auctore Theophr. Est autem flos eius κόκκινος, id est cocci colore, vt in excusis libris reperitur. Gaza verò κρόκινος legit, id est crocus. Fructum profert post vergiliarum occasum. Matthiolus id negat, Abietémque omnem flore & fructu carere scribit in Tridentinis montibus, quorum syluæ Abietes multas alunt. Cortex & resina Abietis arida, qualitatibus ac viribus cortici & aridæ Pinus resinæ valdè sunt similes, nisi quod paulo acriores, magis detergent. Abietis liquida resina, calida siccáque ordine tertio, acrimonia quadam sua tergendi vim obtinet, & ad veræ Terebinthinæ qualitates proximè accedit. Vulneribus recentibus, præsertim capitis, maximè confert, quod non solùm ea mundet, sed & solidet. Sumpta semiunciæ pondere, per aluum biliosos humores vacuat, renes absterget, vlceratos sanat, vrinam cit, calculos eiicit, arthriticos dolores mulcet, coxendicum cruciatus lenit. Nucis magnitudine deuorata cum nuce moschata, & saccharo, stranguriam sanat, pudendorúmque vlcerationi maximè succurrit. Abies nauibus aptißima est: triremes enim & longa nauigia ex ea, leuitatis gratia, fiunt. Ædificiis optima quæ vetustißima, modo cariosa non sit. Quin & ad tabulas pictorias, & ad plurima alia vtilis est. Pondus sustinent valdè Abies, & Pinus. Renittuntur enim, nec temerè rumpuntur, priúsque carie quàm viribus deficiunt.

Diosc. li.1. cap.93. Dod. lib.6. cap.91.
Locus.
Theophr. lib.3. Histo. c.4. & li.2. cau.c.9.
Temper. Lib.3. Hist. cap.6. Ibidem.
Temperam. & Vires.
Dod. ibid. Matthi. & Dodo. ibi.
Theoph. li. lib.5. Histo. cap.8. Plin. lib.16. cap.42. Theoph. li. 5. Hist. ca.7.

LARIX. CAP. XIIII.

QVÆ Larix Latinè, & Larex, λάριξ etiam Græcè nuncupatur, Gallicè *Melese*, Italicè & Hispanicè *Larice*, Germanicè *Lerchenbaum*. Arbor est eximiæ proceritatis, Abiete tamen sæpè humilior, nonnunquã verò æqualis: cortice valde crasso, multis rimis hiulco, intus rubente. Circa stipitem rami veluti per gradus collocantur, cum surculis & adnatis plurimis, Salicis modo lentis, coloris lutei, odoris non iniucundi. In his folia ex tuberculis satis à sese distantibus emergunt eáque numerosa, densa, comosa, quæ circiter ttiginta simul iuncta penicilli pictorum summitatem referunt, oblonga, mollia, Pineis angustiora, minimè aculeata, hyeme aduentante decidua, ita vt sola Larix inter omnes arbores resinam fundentes, frigoris sæuitiam non reformidans, nuda hyemem transigat. Quare Plinius non rectè Laricem in his syluestribus arboribus numerauit, quibus folia non decidunt, neque in iis quarum pungunt folia. Sed quomodo Laricem accipiat nos supra declarauimus. Hac in re Plinij incõstantiam animaduertere licet, alio loco folia minimè aculeata, sed villosa, pinguia, mollia, Larici tribuentis, nisi vitiosa in vulgatis exemplaribus lectio nos fallat. Picea minùs alta quàm Larix, inquit Plinius: illa crassiori,

Nomina
Forma.
Lib.16. c.21.
Cap.12. Li.16. c.10.

LARIX.

læuiorique cortice, folio villosior, pinguior, & densior, molliorque flexu: at Piceæ rariora, sicciorаque folia, tenuiora, & magis algentia, totaq; horridior est, & perfusa resina. Hanc scripturam vnius dictionis mutatione restituere licet hoc modo. Picea minùs alta quàm Larix: hæc crassiori, læuioriq; cortice, folio villosior, &c. vt, hæc. ad Laricem referatur, quam correctionem sensus & contextus necessariò postulant. Nam si verba hæc, folio villosior, &c. de Picea continenter intelligantur, quî eius folia pinguia, densa, molliaq; esse possunt, quæ mox dicuntur tenuiora, rariora, sicciora q; ? Ad hæc si præcedentia omnia de Picea, & non de Larice accipienda essent, cur illis particulam, At, discretiuam, vt aiunt, subiicit, cùm dicit, At Piceæ & cætera? Ex his perspicere licet
Lib.1. c.91. Laricis corticem læuiorem esse quàm Piceæ, vt existimauit Ruell. sed eius aculeata folia non esse, cùm aculeatum & villosum sint aduersa. Villi enim ad tactum molles sunt, minimè autem spinæ, siue aculei. Flores Laricis vere ex ramusculorum summitatibus exoriuntur, multùm odorati, contra Plinij senten-
Lib.16.c.25. tiam, qui Laricem inter tristes arbores recenset, nec vllo flore exhilarari scripsit. Hi arbores suas valde ornant, quod in purpura ardenter rubescentes, comantibúsque foliolis miro naturæ artificio annexi, viatorum oculos non parũ remorantur, & recreant. Coni cupressinis admodum similes, paulo longiores odoris non ingrati, breui petiolo ramis alligati, ipsisq; incumbentes, ex tenuissimis squamulis compactilibus ac foliatisq; contexuntur: quarum singulæ binos nucleos foliatos, alæ cicadarum similes, semenq; exiguum, magnitudine seminis Cupressi includunt, quod mansum, Nucem Pineam odore plane imitantur. Laricis materia durissima est, præsertim quæ rubet, & in caudicis medio, odore acrior: quam ob causam in ædificiis quibusuis extruendis cæteris
Li.16.c.10. omnibus longè præstat. Larix, inquit Plinius, nec ardet, nec carbonem facit, nec alio modo ignis vi consumitur, quàm lapides, cum cætera quæ picem & resinam fundunt, accensa fuligine immodica carbonem repentè expuant, cum
Cap.9. li.2. eruptionis crepitu, eiaculenturq; longè. Larix Victruuio flammam ex igne non recipit, nec ipsa per se potest ardere, nisi, vti saxum in fornace ad calcem coquendam, aliis lignis vratur, nec tamen tum flammam recipit, nec carbonem remittit, sed longo spatio tandem comburitur, quòd est minima ignis & aëris è principiis temperatura, humore autem & terrena materia spissè solidata, non habens spatia foraminum, qua possit ignis penetrare, reiicitque eius vim, nec patitur ab eo sibi cito noceri, propterq; pondus ab aqua non sustinetur, &c. Quæ falsa esse tum ratione, tum experientia constat. Nam cùm omnium con-
Matth. li.1. Diosc. c.74. & Epist. 1. lib.4. Epist. sensu, præsertim Plinij, ac Victruuij, Larix resinam liquidam fundat, pinguem scilicet, & quæ, non aliter quàm bitumen, igni admota facilè accendatur, quis credat Laricis lignum pingue, resinosumq; ignem respuere, quum lapides ipsi qui sua natura flammis non accenduntur, si bituminosi sint, perinde ac ligna exurantur, editis continuò flammis quoad in cineres vertantur? Cuius rei locupletissimi testes sunt Flandri, Brabanti, & aliæ Aquiloniæ gentes, quæ lignorum penuria, huiuscemodi lapidibus suos fouent ignes. Præterea, si Larix neque ignem admitteret, neque carbonem faceret, malè cum iis ageretur qui in Tridentinis montibus, & in ea præsertim valle Ananiis contermina quam Solis nuncupant, ac in Camonica, & Eliotropia, & in Brixiensi agro in fornacibus ferrum excoquunt. In iis enim maxima Larigni carbonis ardet copia, neque (vt asserunt artifices) vllo alio carbone quàm larigno, rude ferri metallũ celeriùs colliquescit. Lignum etiam Laricis siccum, cùm resinosum sit, impetu vehementi flagrat. Quamobrem in Tridentinis montibus Laricina tantùm ligna in furnis accendunt, tam iis quibus panis coquitur, quàm iis quibus hypocau

hypocausta calefiunt. Quod autem attinet ad ea quæ narrat Vitruuius de castello quodam circa Alpes, excercitum illic habente Cæsare, ante cuius portam turris erat ex hac materia, alternis trabibus transuersis, vti pyra, inter se alte cõpositis, quam fasciculorum virgis alligatorum flamma, facésque ardentes congestæ ac immissæ lædere non potuêre, existimandum est id euenisse, non quòd Laricis materia vri non possit, sed quòd ventorum, niuium, frigoris vi, omni denique temporis iniuria, qua perpetuò ferè Alpina regio infestatur, temporis etiam diuturnitate durior, exhausto pingui succo veluti lapidea facta, à fasciculis virgarum, facibúsque, non facilè accendi potuerit, maximè cùm arboris cuiusuis solida duráque, nec in particulas concisa materia, non statim primo ignis occursu facilè vincatur, nedum Laricea, quæ soliditate & duritie cæteras omnes antecellit. Hic rursus adnotandum mirum esse Plinium in Laricis historia tantopere à sese dissentire. Cùm enim scripserit Laricem nec ardere, nec carbonem facere, paulo post ait, In Macedonia Laricem masculam vrunt, fœminæ radices tantum. Ex Larice, vt scribit idem, liquor erumpit melleo liquore, atque lentore, nunquam durescens. Et alio in loco, Larix resinam fundit gracilem, ac mellei coloris, virus redolentem, id quod ante ipsum dixerat Vitruuius. Larix habet resinam liquidam, mellis Attici colore: quare etiam medetur phthisicis: ῥητίνη λαρικίνη, vel λάριξ dicitur, à Latinis resina Laricea vel Larigna, in officinis Terebenthina, sed falsò. Prouenit etiam in Larice Agaricum optimum, de quo idoneo loco tractabimus. Vallis est supra Benacum lacum, cui à Laricum copia Vallarice nomen est. Sunt & Larices in ripis Padi, & in Slesia. Initio Martij mensis pullulare folia incipiunt ab iisdem germinibus, à quibus præcedente anno deciderant. Fructus Septembri maturus est. Laricis cortex, folia, fructus, nuclei eodem sunt, quo hæc in Pinu, temperamento, sed non eadem virium efficacia. Resina Larigna calida siccáque est, vt & cæteræ resinæ, sed magis absterget. Vtiliter emplastris, vnguentísque ad vulnera detergenda curandáq; accõmodatis miscetur. In tussi delincta cum melle thoracem expurgat. Sumpta ventrẽ lenit, vrinam prouocat, calculos expellit. Tardissimè Larix cariem vetustatémque sentit, ob succi amaritudinem, auctore Vitruuio.

Loco supra citato. — Lib. 16. c. 12. — Lib. 16. c. 10 — Lib. 24. c. 6. — *Locus.* — *Tempus.* — *Tẽpera. & Vires.*

CVPRESSVS CAP. XV.

CVPRESSVS Græcis κυπάριττος dicitur, vel κυπάρισσος, ἀπὸ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρεμόνας, id est à partu parilium ramorum, Arabibus *Suro*, & *Seru*, Officinis Cypressus, Gallis, Anglis & Belgis *Cypres*, Italis *Cypresso*, Germanis *Cypressen*, Hispanis *El Cypres*. Eius duo sunt genera: Mas, & fœmina, cuius meta in fastigium conuoluitur: mas ramos in latũ spargit. Vtraque procera est arbor, recta, crasso caudice, in summitate tantùm ramosa: folia Sabinæ bacciferæ, viridiora, longiora, perpetuò virentia: conos Lariceis similes gignit, breuiores, crassiores, duriores, compactiores, quos Nuces Cupressi vocãt, alij pilulas, quidam Galbulos, in quibus semen, minimis granis constans, & quæ vix perspici possint, non omittendo naturæ miraculo, è semine tam paruo nasci arbores adeo proceras. Hoc semen formicis mirè expetitur, ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum. Id Theophr. dicit esse non πιτυῶδες, vt publica habent exemplaria, id est Piceæ semini simile, sed πιτυρῶδες, id est furfuraceum, siue furfurosum: est enim furfuri simillimum. Ligni materies flauescit, dura est, solida, compacta, odorata, maximè cùm igni admouetur. Fundit caudex resinam liquidam, Larignæ, & Terebinthinæ similem, sapore acerrimam. Cupressus non nisi in locis calidis sponte prouenit, vt in Creta, Lycia, Rhodo, ac Cyrenensi etiam

Nomina — *Genera.* — Plin. lib. 16. cap. 33. — *Forma.* — Plin. li. 17. cap. 10. — Li. 1. Caus. cap. 5. Scalig. ibi. — *Locus.* — Theophr. lib. 4. Hist. cap. 6.

Plin. li.16. cap.33.

CVPRESSVS.

agro. Sed in Creta quocunque loco terram mouerit quiſpiã, niſi ſeratur alia, hæc gignitur, ac protinus emicat: illa verò etiam non appellato ſolo, ac vltro, maximè in Idæis mõtibus, & quos Albos vocant, ſummis eorum iugis, vnde niues nunquam abſunt, plurima: quod miremur, alibi non niſi in tepore prouenìens, & nutricem magnoperè faſtidiens. Hæc Plinius ex Theophraſto. Lib.4.Hiſt. cap.1. *Tempus.* Cupreſsi fructus maturus eſt menſe Septembri, vel ineunte Vere. Li.16.c.27. Plinius triferam eſſe ait, colligíque baccas eius menſe Ianuario, Maio, & Septembri. *Temper. & Vires.* Cupreſsi folia fructúſque ad tertiũ vſque ordinem deſiccant ſine manifeſto calore, & adſtringunt. Lib.1. c.86. Cupreſſus Dioſcoridi, refrigerat, & adſtringit. Folia ex paſſo, & exiguo Myrrhæ pota veſicæ rheumatiſmis, & vrinæ difficultati auxiliantur. Pilulæ ex vino tuſæ in dyſenteria, alui fluxione, tuſsi, orthopnœa, aut ſi reiiciatur ſanguis, cõuenientiſsimè bibuntur. Earum decoctum eoſdem præbet effectus. Tuſæ cum fico duritias emolliunt, nariúmque polypo medentur: in aceto coctæ, & cum lupinis detritæ ſcabros vngues eiiciunt: hernias inteſtinorum prolapſu erumpentes illitu reprimunt: Folia eadem præſtant. Pilulæ cum arboris coma ſuffitæ culices abigere exiſtimantur. Folia trita & impoſita vulnera glutinant, ſanguinem reprimunt: trita ex aceto capillum tingunt: illinuntur per ſe, aut cum polenta, ignibus ſacris, vlceribus quæ ſerpunt, carbunculis, & oculorum inflammationibus: admota cum cerato ſtomachum roborant. Lib.7.ſim. His addit Galenus Cupreſsi germina, totiúſque ſtirpis qualitates declarat, quibus omnia efficiuntur quæ Dioſc. propoſuit. Cupreſsi folia, inquit, germina, pilulæ recentes & molles magna vulnera glutinant in duris corporibus: ex quo clarũ eſt reſiccandi vim habere abſq; inſigni acrimonia, vel caliditate, ſicut certè & guſtus teſtatur. Apparet enim in ea leuis quædam acrimonia, ſed plurima amaritudo, multo etiam plus acerbitatis in tota planta. Tanta verò illa eſt acrimonia & caliditas, quãta ſatis ſit deducendæ in altum acerbitati, ſic vt nullum interim morſum, nullam moleſtam caliditatem in corporibus efficiat. Proinde altè latentes in flaccidis putreſcẽtibuſq; affectibus humiditates innoxiè tutoq; depaſcitur, & abſumit: alia verò quę excalfaciunt ſimul, & deſiccãt, humiditates quidem illas abſumũt, cæterũ acrimonia, & caliditate alias attrahunt. Enterocelas Cupreſſus iuuat, quoniã exiccat, & robur addit corporis partibus præ humiditate laxis, vt pote cum adſtrictio in altum ſubeat, deducente ipſam caliditate quæ adiuncta eum ſeruat modum, vt deducere quidẽ valeat, non autem morderere poſsit. Quidam Cupreſſo vtuntur ad carbunculos, & herpetas, polentæ miſcentes, tanquam abſumat citra excalfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad eryſipelata vtuntur, admiſta nimirum polenta cum aqua, aut Oxycrato aquoſo. Hæc Galenus. Lib.8.c.3. Aetius ſcobem, aut ſecamenta, ramentáue, ſerra aut ſecuri detracta, vel extrita quæ πελεκύσματα, & πρίσματα vocat, ad corpori bonũ colorem inducendũ vſurpat. πελεκύσματα κυπαρίσσου, inquit, καὶ πρίνου, ἐλαίῳ ἑψήσας, ἄλειφε τὸ σῶμα. Lib.1.Dioſcor.ca.86. Conorum Cupreſsi decoctum, ſcribit Matthiolus, ex aceto paratũ, dentium

dolores

dolores mulcere, si eo sæpè os colluatur. Idem præstat & foliorum decoctum. Hoc quoque medicamennto vitiligines curantur. Eorundem & vnguium mulorum cinis oleo myrtino exceptus valet illitus ad capillorum defluuium. Iidē coni, vt Marcellus inquit, impari numero minutissimè triti, & ex vino vetere hausti, tussim potentissimè leniunt. Recentes viridésque herniosos magnoperè iuuant, si eorum decoctum ex vino vetere quotidie affecti biberint trium vnciarum pondere. Interim tamen folia Cupressi trita testiculis illinēda sunt, auxilio multis experimentis comprobato. Idem præstant tenera arboris germina commāsa, ita vt eorum succus deglutiatur. His adiungit Dodon. fructum Cupressi foliorúmue ex oleo decoctum, ventriculum roborare, vomitus reprimere, ventrem astringere, omnesq; eius fluxiones, & pudendorum vlcerationibus mederi. Iidem fructus cum caricis tusi genitalium tumoribus medentur, & addito fermento bubones dissipant impositi. Reliqua semina foliis Cupressi tusis si misceantur, tradunt à vermiculis non tangi, neque erodi. Ligni eius nulla temporis diuturnitate suauem odorē euanescere aiunt, quare id ad mensas & arculas expetitur, ac in iis numeratur, quæ cariem vetustatemq; non sentiunt. Pinum & Cupressum aduersus Cariem tineasq; firmissimas esse veteres prodiderunt, quam ob causam simulacra deorū ex ea sculpebant antiqui. Narrat Theuetus se, cùm in Ægypto esset, vidisse Damiatæ capsam quandā ex Cupressi ligno fabricatam, in terram loco vliginoso, decem pedibus altius defossam, prorsus incorruptam, atque integerrimam inde extractam, cum illic sepulta fuisset ex quo Sultanus Selimus totam Ægyptum subiugauit, circiter annum Domini 1512.

Lib.6.c.86. Plin.lib.18. cap.17. Plin.lib.16. cap.40.42. Theoph.li.5.Hist.ca.5. Theuet.1. cosmog. li. 12.cap.19.

THVIA. CAP. XVI.

DE resiniferis arboribus quæ conos producunt, diximus, nunc de iis tractandum quæ baccas edunt. A Thuia incipiemus, quam Cedrū Lyciam esse Bellonius existimauit. Ego Thuiæ & non Cedri genus videri supra monui. Massilienses & Prouinciales apud quos frequens est, *Serbin* vocant, nomine ad Sabinam accedente, quamobrem aliqui Sabinæ genus esse volunt. Lobellius esse putat Cedrum Phœniciam alteram Plin. & Theophr. Oxycedrum verò folio Cupressi, aut Sabinam maiorem Monspelienses. Ex huius ligno virēte, vt & Iuniperi, Fraxini, Sabinæ vtriusque, & Oxycedri, picis liquidæ genus fœtidissimum conficitur, quod *Huille de Cade* vulgus appellat. Caudex eius est bracchij crassitudine, scaber, fuluus, succo pingui madēs: folia Cupresso simillima, obtusa, quasi squamulis compactilibus coagmentata, sibiipsis insidentia, quæ si digitis terantur, odorē gratum spirant. Baccas edit rotundas, ad Iuniperinas accedentes, initio virides, mox ante maturitatem flauescentes, postremo rubras, pulchras, gustu subamaro, odoratas. Aliud Thuiæ genus arborem esse puto, quam idem Bellon. Sabinā alterā, siue Sabinā arborescentem vocat, frequentē admodum in mōtis Amani & Olympi Phrygiæ cacuminibus: caudice tortuoso, sæpè crassiore quā vt hominis brachiis

Thuiæ genus 1. Li. de Conif. *Nomina. Locus. Vsus. Forma. Genus 2.* Ibidem. *Locus. Forma.*

THVIA, Massiliensium.

brachiis capi poſsit:cortice viti ſimili,modicè craſſo, rufo: materia foris alba, intus veluti gilua, cui nullam aliam ſimilem reperias. Eſt enim ei veluti vini dilutus quidam rubor degenerans in ſubnigrum. Perpetua coma viret: folia Cupreſſo omnino ſimilia,adeo vt ſi eminus ſpectetur, etiam harũ rerũ peritus homo,à Cupreſſo vix internoſcatur, maximè ſi baccis ſuis careat: denſiora tamen ſunt eius folia,guſtatu amara,aroma olentia,& reſinoſum quidpiam præſeferentia.Florem non promit,apparente ſtatim ſeminis rudimẽto. Arbor illa baccarum ferax eſt,quas ſemper ſeruat hyeme,decidentibus annotinis cũ aliæ maturæ fiunt:nondum maturæ virent, omnino maturæ ex nigro in cæruleum degenerant,rotundæ,Cedridibus vix craſsiores.In extremis ramulorum ſurculis,& non alibi oriuntur,ita vt ſinguli ramulorum ſurculi ſingulas baccas ferant.Amaræ ſunt & ſubodoratæ,turdis & merulis cibus gratiſsimus. Huius arboris materiam ad teſtudines faciendas Turcæ expetunt, quod in rimas nunquam findatur.Thuiæ tertium genus in regiis Callirhoes hortis, & quibuſdam aliis Lutetiæ viret,nomine Paradiſeę arboris, magna odoris ſuauitate & vehementia,quam qui Franciſco Galliarum Regi dono dedit, Arborem vitæ nominauit,fortaſſe ob odoris vehementiam. Elegans admodũ eſt arbuſcula,perpetua fronde virens, caudice recto, ligno duro,nodoſo,cortice ex rubro nigricante,ramis multis & expanſis, qui in ramulos alios à lateribus ſuccreſcentes diuiduntur, in quibus folia oblonga, Cupreſsi fere, veluti è ſquamulis coagmentata, quaterna ferè ſemper ſimul, ex quorum extremis flores vere exeunt,quemadmodum in Cupreſſo, puſilli, flaueſcentes, quorum nonnulli deinde in exiguum fructum Pinei nuclei magnitudine formantur, Coni inſtar ex ſex ſquamulis tenellis compactum, primo viridem, deinde palleſcentem,& cùm perfectè maturuerit, nigricantem, quaterna plerúmque ſemina paleacea medio (in quo medulla acris & amariuſcula) extuberante continentem. Tota arbor admodum odorata eſt. Quartum Thuiæ genus dixi eſſe Lyciam Cedrum Matthioli, minore folio,dum arbor tenera eſt,Iuniperi,paulo breuiore, ac molliore, poſt tertium aut quartum annum,rotundo,Cupreſſo ſimili, & nonnunquam in ramis inferioribus adhuc acuto,& pungente,in ſummis verò, iam obtuſo ac rotundo:quam mutationem niſi diligenter obſeruemus,facilè decepti credemus aliam eſſe plantam cùm adoleſcit, & cùm adulta eſt.In Spuriis Dioſcoridis legitur Iuniperum magnam,quam ſyluestrem Cupreſſum aliqui vocant, vulgo cognitam eſſe,Cupreſſo ſimilem, naſcentem plerúmque in aſperis & maritimis,eadem facultate præditã quali Cupreſſus. Ea Dioſcoridis verba huic plantæ conuenire quidam arbitrantur. Figura Matthioli oſtendere videtur adoleſcentem,noſtra adultam.Quod ſi quis noſtram hanc de Thuiæ generibus ſententiam reprehendat, Matthioli auctoritate & ratione fretus, quod ſcilicet Thuion ſiue Thuia forma Cupreſſo ſimilis ramis, foliis, caudice, fructu, nuſquam niſi apud Ammonis delubrum proueniat, & in Cyrenenſi regione, auctore

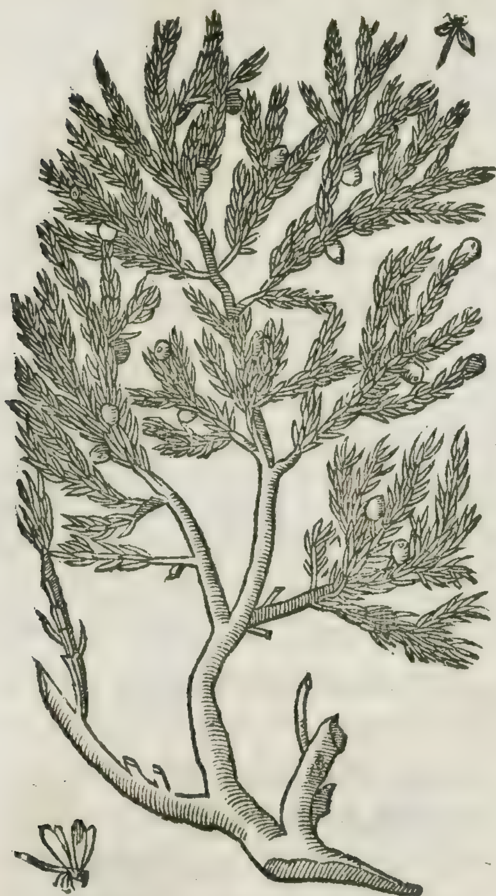
Vſus,
Genus 3.

THVIAE genus tertium.
Arbor vitæ Gallis.

Genus 4.
Cap.2.

THVIAE Genus quartum.

ctore Theophr.respõdeo Theophrastum duplicis Thuiæ meminisse, huius quam modò dixi quæ in Cyrenensi regione feruida nascitur, & quam Matthiolus Atlanticam Cedrum Plinij esse arbitratur (quanquam Hermolaus Citrum legi oportere scribat, tum omnibus approbantibus, tum ex Codicum antiquorũ fide, & Thuion quod apud Homerum est, Citrum interpretetur Macrobius: Citrũ autẽ illud crediderim, cuius in Atlante monte nobiles syluæ materiam lautis mensarum orbibus suppeditauêre, Romanis expetitarum deliciis:) Alterius Græciæ familiaris, quam montium verticibus & gelidis locis gaudere tradit, & fructum tardissimè perficere, vt & Arcades narrant. Huius Arcadicę Thuiæ ea quatuor genera esse puto, quæ à me modò sunt exposita, sententiam mutaturus cum aliquis alius de iis meliora & probabiliora in medium protulerit. Perdurat Thuiæ materies incorrupta omnino. Radice huius arboris nihil crispius, nec aliunde pretiosiora opera.

Lib.5. Hist. cap.5.
Lib.1. Dioscor. ca.89.
Lib.13. c.15.
In Castig. Plin.
Lib.4. Hist. cap.1.
Theoph. li. 5. Hist. ca.5.

TEREBINTHVS *CAP. XVII.*

TEREBINTHVS Græcè τέρμινθος nominatur, Arabicè *Baton, Boton, Botin*, siue *Albotin*, Italicè *Terebintho*, Gallicè *Terebinthe*, Hispanicè *Cornicabra*, Anglicè *Terpentine tree*. Folio est Lẽtisci, maiore, crassiore, pinguiore, perpetuò virente. Flores edit paruos, racemosos, rufescentes, ex quibus fructus prodeunt rotundi, primùm virides, deinde rubescentes, postremò nigri, resinosi, odorati, duriq́;. Grana viridia vocat Auicen. Ligni materies pulchra est, nigricans, densa. De hac arbore sic Theophrastus. Terebinthus alia mascula est, alia fœmina: & mascula quidem, sine fructu. Fœminarũ altera fructum statim rubentem edit, lentis magnitudine, qui coqui nequit. Altera viridẽ (χλωρὸν, Plinius pallidum vertit) deinde rubentem, & cum vite maturescentem, tandem nigrum, fabæ magnitudine, resinosum, odore iucundiorem (sic enim Plinius θυωδέστερον interpretatus est, Gaza θειοδέστερον legit, id est, sulfurosum.) In Ida & Macedonia breuis hæc arbor est, fruticosa, contorta: in Damasco Syriæ magna, copiosa, pulchraq́;. Montem enim quendam aiunt esse Terebinthis refertum, in quo arbor alia nulla gignitur. Materies ei lenta: radices validæ, & profundæ: tota arbor incorrupta, siue, vt loquitur Plinius, fidelis ad vetustatem: flos oleæ similis, rubens, folia

Nomina
Forma.
Lib.2. c.310.
Lib.3. Hist. cap.15.
Genera.
Lib.13. c.6.
Ibidem.

TEREBINTHVS.

in vno pediculo multa, Laurinis similia, bina veluti sorbo, in summis ramusculorum partibus imparia, nisi quod minus angulata quàm sorbo, & ambitu Laurinis similiora, pinguia cum toto fructu. Fert & illa folliculos quosdam cauos, vt Vlmus, in quibus nascuntur animalcula quædam, ceu culices. Sic enim ex Theophrasto legendum: φέρει δὲ κωρυκώδη τινὰ κοῖλα, non κορυώδη, vt in excusis habetur, neque καρυώδη, vt legit Gaza, qui sic vertit, Fert & ad nucis similitudinem quædam concaua, &c. Hi folliculi cornicula sunt rubentia, caprinis similia. Intus est resinosum quiddam, lentumq́; : hinc tamen resina non colligitur, sed ex ligno: neque fructus Resinæ copiam fundit, sed manibus tantum adhæret, & si collectus non lauetur, cohęrescit, cùm verò lauatur, candidus & immaturus supernatat, niger subsidit. Hæc Theophr. qui alio in loco Indicæ Terebinthi meminit, de qua idoneo loco dicetur. Resina liquida omnium præstantissima ex Terebintho manat, odorata, quæ non ita pridem in Italiam deferri cœpit. Eius locum Larigna non solùm sibi vendicauerat, sed etiam cognomētum, vt iam dixi: nunc vera Terebinthina Venetias defertur ex Cypro. Antea coctam deferebant, vel quod aduectu esset commodior, vel ad adulterandum aptior. ῥητίνη τερμινθινή, Latinè Resina Terebinthina dicitur, ab Auicenna Gluten Albotin. Montes amat Terebinthus. Nascitur in Syria, & Græcia, in multis Hetruriæ locis, præcipuè, in antiquorum ædificiorum ruinis, ac ruderibus, sed frequens admodum in Iapidiæ collibus, prope Pucinum castrum, haud procul ab Adriatico sinu, non longe à Tergesto. Prouenit etiam in Prouincia. Veris initio floret, mesibus reddit semen. Terebinthi folia, semen, & cortex Dioscoridi astringunt, & ad eadem, ad quæ Lentiscus, conueniunt, simili parata modo, sumptaq́;. Fructus esui aptus est, sed stomacho aduersatur: excalfacit, vrinā mouet, venerem excitat: contra phalangiorum morsus conuenienter in vino bibitur. Resina eius ex Arabia Petræa defertur. Prouenit etiam in Iudæa, Syria, Cypro, Africa, & Cycladibus insulis. Sed præualet candida, perlucida, vitreo colore, & in cæruleum vergēte, Terebinthum olens. Terebinthina resinas omnes antecellit. Galen. Terebinthi cortex idē ait, folia, fructus adstrictoriū quiddam obtinent, & secundo ordine excalfaciunt: itaque quod etiam desiccent, perspicuum est: recentes quidem, humidi modicè, sicci verò ordine secundo Cæterùm fructus aridus propinquus est tertio ordini desiccantium. Est enim adeo calidus, vt mandētibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque vrinam prouocat, & lienibus prodest. Inter Resinas, quod idem ait, præfertur Terebinthina, manifestam quidem, non tamen similiter atque Mastiche adstrictionem habens, verùm adiunctam amaritudinem quandam, per quam valentius quàm Mastiche digerit. Ob eandem qualitatem inest & abstersio, tanta quidem, vt & psoras sanet. Quinetiam quæ in profundo resident cæteris Resinis magis attrahit, nimirum cum illis maiorem habeat partium tenuitatem. Terebinthina Resina, Matthiolo, auxiliatur laterum doloribus: sanat labiorum facieiq́; rimas: scabiem & impetigines delet illita: vlcera purgat: vulnera recētia glutinat: splenem attenuat deuorata: valet ad articulorum dolores, podagram, chiragram, & ischiadicos affectus, si frequenter sumatur vnciæ pōdere, addito Chamæpiteas, aut Saluiæ, aut Stœchados puluere. Terebinthinū oleum ex fructu maturo Terebinthi fit, inquit Diosco. non secus ac Lentiscinum, quod calfacit & adstringit, non refrigerat & adstringit, vt falsò in excusis Codicibus legitur, Mesues ex baccis eius viridibus fieri scripsit, quod vulnera glutinat, spasmo, tetano, duritiei neruorum confert. Huius olei nullus est apud nos vsus, neque aliunde ad nos importatur, sed oleo nos ex Tetebinthina vtimur conuenientissimè in frigidis neruorum affectibus, atque omnibus aliis ægritudinibus frigidis, & flatuosis.

Lib.13.ca.6. Lib.4.Hist. cap.5. Lib.2.c.310. *Locus.* Lib.1. Dioscor. ca.76. *Tempus.* Plin.lib.16. ca.25.& 26. Lib.1. c.76. *Tēpera. & Vires.* Li.8. simp. Li.8.simp. Li.1.ca.39.

tuosis. In asthmate, & anhelitus difficultate mirificũ est, si duæ drachmæ quotidie hauriãtur. Est & in empyemate vtile: denique in omni praua thoracis affectione ex pituita, colicis etiam doloribus, & flatuosis summoperè prodest: cicatrices decorat. Quanquam Terebinthina ferè oleum sit, tamẽ oleum, tenuissima eius pars, à Chymistis educitur ex ea, pulcherrimum, & copiosum. Resina Græcis ῥητίνη nuncupatur, Arabibus *Ratim*, siue *Natig*, Italis *Ragia*, Gallis *Resine*, Germanis *Hartz*. *Nomina*

LENTISCVS CAP. XVIII.

ENTISCVS dicta fortasse quòd lentore quodam folia lentescant, Græcis σχῖνος vocatur, quasi σχιστὸς, fissilis quòd facile & frequenter finderetur in dentiscalpia: Arabibus *Daru*, Gallis *Lentisque*, Italis *Lẽtisco*, Hispanis *Mata*, aut *Arueria*, Narbonẽsibus *Restiucle*, Germanicè *Mastichaum*, Anglicè *Mastietree*. *Nomina* Stolonibus & caudice concolor, & similis Terebintho minori. Stolones, nullo grandiore stipite à radice sublato, Corylorum *Forma.* syluestriũ modo huc illuc spargit, nisi quòd Lentiscus tum ramusculis, tum foliis densioribus est, magísque ramusculorum summitatibus ad terrã inflectitur. Folia Myrti emula, octona ex singulis pediculis prodeunt, pari vtrinque exortu, suauiter spirantia, pinguia, friabilia, obscurè virentia, in ambitu tamen rubentia, sicut & quibusdam venulis. Perpetua fronde Lentiscus viret, cortice subrubro, lento, tenaci, flexibili. Profert Terebinthi modo racemosos fructus, & præter hos, folliculos quosdam corniculorum modo intortos, quibus liquor limpidus inclusus, tandem vertitur in bestiolas iis persimiles quæ ex Vlmi & Terebinthi folliculis euolant. Lentisci fructus, siue baccas, Hippocrat. σχινίδας appellat, quanquam exemplaria Græca falsò ἐχινίδας habeant. *Lib. de nat mulieb. In ca.75. lib.1.* Mirum est quod scribit Matthiolus totã hanc plantam grauiter olere, olfactúque caput grauare, cum contrà Pena suauiter spirare affirmet, insertaq; in os folia sitim arcere, & fauces humectare. Præterea qui norunt Mastichen, & sciunt Lentisci surculos vt Xylobalsami succedaneum in Officinis vsurpari, Lentiscinísque dentiscalpiis post epulas dentes mundari, illius opinioni refragantur. Ex hac manat omniũ præclarissima & optima resina, quæ ῥητίνη σχινίνη vocatur, Latinè Resina Lẽtiscina, Mastich, vulgo, & in Officinis Mastix. Hæc liquida non est, nec cæterarum resinarum modo coit, sed in tenues particulas concisa manet. *Locus.* Omnium præstantissima in Chio Ægei maris insula prouenit, vt à medicis Græcis Chia simpliciter pro Mastiche accipiatur. Inde in vniuersam Europam comportatur. Ex mitibus tantum Lentisci plantis, vulneratis ipsarum truncis fluit, & in terra circumpauita concrescit. Quidquid Mastiches in hac insula colligitur, reipublicæ debetur. Qui vindemiæ tempore propriis in agris legunt, id totum absque dolo in commune cõferunt. Abscissa manu pœnas dat, qui Lentiscum Mastichen fundentẽ in proprio vel alieno agro exciderit. Tanta est Mastiches

LENTISCVS.

cura, tantus illi honos apud Chios, nec abs re quidem, cum illis vniuerſus ferè orbis tam excellens ac ſalubre medicamentum acceptum ferat. Fert & Lentiſcus Italica Maſtichen, ſed raram admodum, nec Chiæ comparãdam. Quare im-
Lib.1. Dioſcor. ca.75. Li.2. c.461. merito à nonnullis reprehenditur Auicẽnas, quòd Maſtiches Italicæ meminerit, quippe qui exiſtiment fortaſſe Maſtichen non alibi quàm in Chio naſci, in quo vehementer errant, arguiq́; poſſunt Galeni & Auicennæ auctoritate, qui
Lib.6.Hiſt. cap.4. non ſolùm Chiam Maſtichen memorant, ſed etiam Ægyptiam. Theophraſtus ex ſpinoſa planta quam Ixinen nominat, emitti lacrymam narrat, quam Acan-
Lib.12.c.17. thicen Maſtichen vocat, Gaza, ſpinalẽ: ea ſpina albus Chamæleo eſt, ad cuius radicẽ liquor albus reperitur, glutinoſus, quẽ à Maſtiches ſimilitudine ſic vocarunt.) Plinius etiam plura Maſtiches genera recenſet: Iam ego, inquit, transeo ad Maſtichẽ, quæ & ex humili ſpina fit in India, itemq́; in Arabia: Lamã vocãt. Sed Maſtiche quoque nobis gemina eſt, quoniã & in Aſia Græciaq́; reperitur herba radice folia emittẽs, & carduũ ſimilẽ malo, ſeminis plenũ, è quo lachryma erumpit, inciſa parte ima, vix vt dignoſci poſsit à Maſtiche vera: nec non & tertia in Ponto eſt, bitumini ſimilior. Laudatiſsima autem Chia, candida, cuius pretium in lib.x.x.(id eſt.denarij decem) nigræ verò x.11.(id eſt denarij duo.) Chia è Lentiſco traditur gigni gummi modo. Adulteratur thure & reſina. Sic enim corrigendi ex Dioſcoride Codices vulgares qui habent, adulteratur vt thura reſina. Vera Maſtiche intelligenda eſt quæ ex ſola Lentiſco fluit: quę verò ex quauis alia planta manat, impropriè & per ſimilitudinem Maſtiche nomi-
Matth. ibi. natur. In Creta etiam Lentiſcus reſinam fundit, ſed flauam, amarã, & Chia lon-
Matth. ibi. ge deteriorem. Lentiſcus frequẽs in Italia naſcitur, præſertim in Hetruria, & in Campania. Huius etiam feraciſsima vniuerſa Narbonẽſis ora maritima. Flores racemoſos, muſcoſoſq́; primo vere, Aprili menſe, promit, non particulatim, vt putant, ex Arati & Ciceronis verſibus.

Iam verò ſemper viridis ſempérque grauata
Lentiſcus, triplici ſolita eſt grandeſcere fœtu
Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi:

Lib.1.c.76. quod Theophraſtus merito Scyllæ attribuit, alij verò vocis affinitate decepti, Lentiſco. Toti Lentiſco vis ineſt aſtringẽdi, inquit Dioſc. Etenim fructus eius, foliũ, cortexq́; ramorum, & radicis, parẽ facultatem ſortiuntur. Sic Lacu. ex Grę-
Embl.72. lib.1.Dioſ. co aliter quam Ruell. vertit, cui adſtipulatur Cornarius: καὶ γὰρ ὁ καρπὸς αὐτῆς, καὶ τὸ φύλλον, καὶ ὁ φλοιὸς τῶν κλάδων, καὶ τῆς ῥίζης ἰσοδυναμοῦσι Lentiſcus ſua adſtringente vi valet aduerſus ſanguinis reiectiones, alui profluuia, & dyſentetias in potu: item cõtra eruptionem ſanguinis è vulua, & eiuſdem aut ſedis procidentia: in totum Acaciæ & Hypociſtidis vicem repreſentat. Idem facit ſuccus è tritis foliis. Decoctum fotu caua explet, fracta oſſa ferruminat, vuluæ fluxiones ſiſtit, nomas arcet, vrinam pellit, motus dentium collutione ſtabilit. Virentes ſurculi acuminatæ arundinis vice dentibus repurgandis affricantur. Fit ex fructu oleum adſtrictoriam vim habens, quod prodeſt cũ quid adſtringi opus eſt. Lentiſcus reſinam gignit, quæ pota, vtilis eſt ſanguinem reiiciẽtibus, & tuſsi veteri: ſtomacho auxiliatur, ſed ructum mouet. Additur in dentifricia & illitiones faciei, ad nitorem cuti conciliandum. Pilos in oculis replicat: mãducata, oris halitũ commendat, gingiuas contrahit. Præfertur nitedulæ modo reſplendens, & candore Thyrrhenicæ ceræ ſimilis, craſſa, retorrida, friabilis, odorata: viridis autem inferior eſt. Hæc Dioſco. in quibus quædam aliter quã à Ruellio non ſine ratione verſa ſunt. Quæ enim Ruell. dixit, Semini, folio, ramo, cortici, radicibúſque, cognatę inſunt vires, And. Lac. aliter ex Græco, vt expoſuimus, vertit. Quæ verò Ruellius ſic, palpebras oculis incommodas replicat, Lac. hoc modo. Pilos in oculis

oculis replicat, hoc est, confirmat, stabilit, atque cõglutinat cilia: Cornarius verò, Agglutinat quoque palpebrarũ pilos, oculis officientes: quæ sic intellige. Pilos in trichiasi oculorum affectu oculũ pungentes, extra oculũ specillo euersos calens exteriori palpebræ, illita glutinis vice retinet, ne in oculum denuo resiliant: Nec absurdum fuerit annotare quòd Diosco. dicit, τὰ δὲ ξυλάρια χλωρὰ ἀντὶ καλαμίδων παραλαμβανόμενα τοῖς ὀδοῦσι, σμήχει τούτους, id est, vt reddidit Cornarius, Ligna viridia arundinum vice dentibus adhibentur, & ipsos repurgant, de dentiscalpiis quæ ex Lentisco fiebant, hodieq; fiunt, accipiendũ esse, quæ arundinũ vice esse possunt, & non de dentifriciis, quæ in puluillum comminuta affricantur, sicut mox de Mastiche dicit. Itaque impropriè Diosco. παραλαμβανόμενα dixit, si affricari, & non velut dentiscalpium adhiberi Lentisci lignum quis accipiat, ad eximenda ea quæ in commansu dentibus inhærent, in quem vsum pennæ formari possunt, quod declarat Martialis. — Ibidem.

Foditque tonsis ora laxa Lentiscis. Et alibi: — Lib. 6. in Aopoph.
Lentiscum melius, sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Porro quod Diosc. χαπυρὰν Mastichen probat, Cornarius valde aridã intelligit, id est καταπυρὰν. Vtitur etiam hac voce Diosc. paulo post, in Resinæ probatione, quæ esse χαπυρὰ non debet. Vsus est & Galenus lib. ὑγιεινῶν, quo loco Codex Basiliensis habet χαπυηρὸν. Fusch. emendare volens reponit χαπυνηρὸν, & vertit siccũ, sicut & antiquus interpres, & rectè ille quidẽ si χαπυρὸν reposuisset. Mastichen Marcellus Empiricus vocat personatam, fortasse ex eo quod, inquit Cornarius, faciei illitionibus admixta, claritatem, ac nitorem inducit, sicut Dioscorides ait, vt sit veluti προσωπῖτις. vel potius, quod Laruis fingẽdis, aut etiã exprimẽdæ hominum faciei, cum alba cera mixta in vsum veniat, id quod eius artis peritis notissimum est. Ex aquea essentia leuiter calida, & terrena frigida non pauca composita Lentiscus est, Galeno teste. Desiccat igitur secundo ordine cõpleto, aut tertio incipiẽte, in caliditatis & frigiditatis differentia quodammodo media. Similem omnibus suis partibus adstrictionẽ obtinet, radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac foliis, fructu, & cortice. Si vero etiã succum ex foliis eius viridibus exprimas, similis hic ordinis est, moderatè adstringẽs. Itaq; bibitur & per se, & cũ aliis medicamẽtis, quæ dysentericos & alios alui affectus sanant. Quin & ad sanguinis expuitiones, sanguinis ex vtero eruptiones, sedis, vuluæq; procidentias idoneus est, vtpote ad Hypocistida nõnihil prope accedens. Mastiche quidem candida, & Chia, quodãmodo ex cõtrariis cõposita est facultatibus, adstringente videlicet, & emolliente. Proinde stomachi, vẽtris, intestinorum, iecorisq; inflammationibus competit, vtpote secundo ordine excalfaciens, & desiccans. Nigra quæ Ægyptia cognominatur, magis desiccat, & adstringit, quamobrem aptior est ad ea quæ validiorem digestionem per halitum exposcunt. Hac ratione ad furunculos bonum est remedium. Porro oleum vnguentumq; Mastichinum ex Chia conficitur, non admodum sanè ex Ægyptia, simili tamen facultate. Mastiche, quod ait Matth. cohibet sanguinem è naribus fluentem, si cum Thure, sanguine draconis, & leporinis pilis cõbustis excipiatur oui albo, & fronti applicetur, fascia superposita quæ arctè constringat. Manditur cum cera odorata, ad dentium dolores, & ad pituitam è capite detrahendam. Mulcet tollitq; Mastiche frigidos articulorum dolores, si cum Cymino, Pulegio, Saluia, Lauri baccis, Sabina, melle excipiatur, doloreq; affecto loco admoueatur. Valet ad ventriculi dolores, si cũ itur dormitum, tres eius grumi deuorentur. Non solùm enim hoc medicamento præsens leuatur dolor, sed ne iterum accidat, efficitur. Lentiscinum oleum quomodo ex maturo Lentisci

Ibidem. Cap. 77. Lib. 6. prope finem.

Ibidem.

Li. 8. simp.

Li. 7. simp.

Lib. 1. Dioscor. ca. 75.

Lib.1. c.39. fructu paretur Diosco.docet. Hoc, inquit, scabiem iumentorum canumq; sanat, vtilissimum pessis, acopis, & leprarum medicamentis: sudores cohibet. Fit hoc Matth. li.1. Diosc. c.39. oleũ, in Hetruria, Ilua, & Gilio Thyrrheni maris insulis, & in quibusdã Adriatici, sine alterius olei permixtione, hoc modo. Racemosas Lentisci baccas à putaminibus repurgatas sinunt aliquot dies simul flaccescere: deinde in magnum ahenum iniectas affusa aqua, igne tandiu fouent, donec dehiscant, postremo extractas, & saccis inclusas prælo subiiciunt, oleumq; inde expressum seruant. Qui hoc ita parant, ad acuendam oculorum aciem, caliginesq; delẽdas vtiliter cibis commisceri affirmant. Clystere infusum dysentericis quam maximè prodest. Gingiuis inflammatione dolentibus optimum pharmacũ est hoc oleum, Lib.5.med. part. auctore Galeno, modice calidum, retentum ore. Mastichinum fit è trita Mastiche, contra omnia vuluæ mala efficax: mediocriter calfacit, astringit, emollit. Diosc. li.1. ca.40. Aduersus prominẽtes stomachi duritias, coeliacorum, dysentericorumq; cruciatus vtile: faciem emaculat, & colorem nitidũ reddit. Mesuæ fit ex Mastiches Li.3.Antid. vnc. tribus, vini vnc. quatuor vel octo, olei rosacei libra vna, in vase duplici coctis omnibus ad vini consumptionem. Hoc cerebrum, neruos, articulos, ventriculum, hepar, cor, roborat: tumores duros mollit, dolores sedat. Omniũ verò præstantissimum conficitur vitreis organis è purissima tantùm Mastiche. Lentisci baccas Plinius velut oliuas, & corna, in cadis cõdi scripsit, ne quid nõ hominis ventri natum esse videatur. Lib.15.c.36. Resina hæc μαςίχη Græcè vocatur: Latinè *Nomina* Mastiche, aut Resina Lentiscina: Arabice *Mastech, Masteche*, siue *Mastoche*: Italicè *Mastiche*. Germanicè, ac Gallicè *Mastic*, Hispanicè *Al Mastiga*.

IVNIPERVS CAP. XIX.

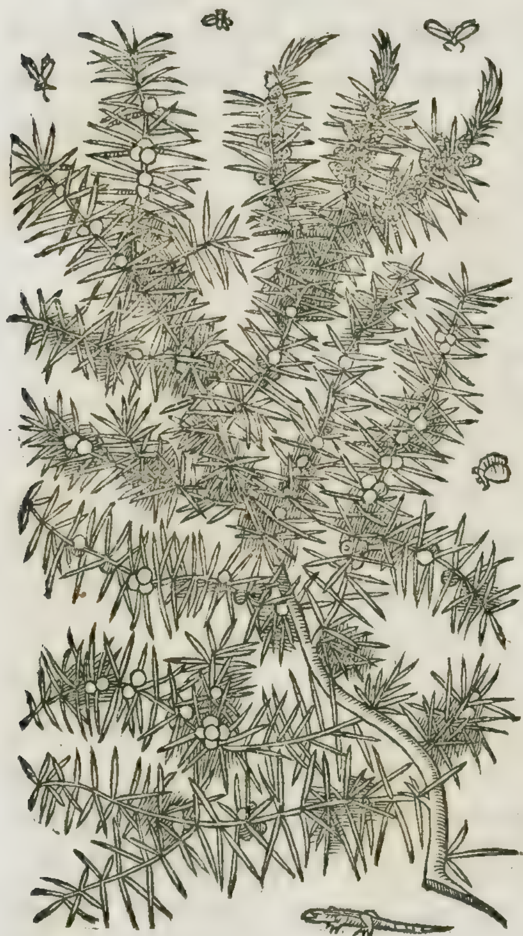
CVm Iuniperus, Resinam emittat, siue gummi, siue lacrymam, Thuri, Masticheue persimilem, atque alicubi montibus occupatis syluas totas efficiat, inter resiniferas syluæ nostræ arbores à nobis connumerabitur. Iuniperum dictam putant, quod iuniores & nouellos fructus pariat antiquis maturescentibus: solam enim ferè arborum fœtus suos in biennium prorogare aiunt. *Nomina* *Ruel. lib.1. cap.20.* Ἀρκευθὶς Græcè hæc dicitur, & Ἄρκευθος, Arabicè *Arornas*, aut *Archenas*, Italicè *Ginepro*, Gallicè *Geneure*, & *Geneurier*, Hispanicè *Enebro*, Germanicè *Vuekholtz*, & *Kremetbaum*, Anglicè *Iuniper tre*, Belgis *Geneuer boom*. *Genera* Eius genera duo: altera maior, altera minor. *Forma* Vulgaris nostra minor est, arbusculæ aut fruticis magnitudine, ramis obductis cortice, tenui, & membranoso, qui sponte rumpitur, ac dehiscit: foliis paruis, tenuibus, angustis, duris, pungentibus, imo spinis potius quam foliis: Baccis paruis, rotundis, viridibus initio, per maturitatem nigris, odoratis, vt lignum totum, gustui primùm subdulcibus, deinde amaris, quæ ἀρκευθίδες Græcè dicuntur, in officinis Grana Iuniperi. Hac Iunipero plerique colles in Gallia, montiúmque iuga pubescunt. Thuscia vrbanas alit, quæ in proceram arborem assurgunt, *Matthiol. Lib.1.Diosc. cap.87.* frequen

IVNIPERVS maior.

frequentes in agro Senenſi, quarum fructus ſyluestribus craſsior & dulcior eſt. Vulgatiſsima eſt & in Galliæ prouincia hæc Iuniperus maior, ibi Cade vocata, bacca triplo maiore. Eſt & Iuniperus maximus Illyricus, cærulea bacca, ea fortaſsis, cuius magnitudinem cum Nuce Pontica Dioſcorides confert. Iuniperi hæc omnia genera coma perpetua virent, materie fulua, odorata, ex qua in calidis regionibus manat liquor, thuri colore & odore ſimilis, qui cum colligitur, candidus eſt, cum ſeneſcit, in rufum abit. Iuniperi noſtræ fructus ad eam magnitudinẽ non perueniunt quam Dioſcor. expreſsit, vt alterius fructus Nucis magnitudine, alterius Nucis Ponticæ æqualis reperiatur. Maiorum Senenſis agri Iuniperorum fructum nec Matth. quidẽ tradit ad eam accedere magnitudinẽ. Quare haud ſatis ſcio an frigiditati ſiccitatíque locorum id adſcribendum ſit, cũ ſint qui ſe vidiſſe è Græcia allatas teſtentur magnitudine fabæ, & qui nucem Auellanã ferè æquarẽt, vel an Dioſco. codices ſint hoc loco mendoſi. Nam Marcel. & Matthiol. hoc de Iunipero caput multis modis deprauatũ eſſe adnotarunt. Serapio non nucis magnitudinem in Iuniperi baccis agnoſcit, ſed fabæ, vt fortaſſe vbi legitur, ὁ δὲ καρπὸς αὐτῶν ὁ μὲν τις καρύου μέγεθος εὑρίσκεται, ὁ δὲ καρύου ποντικοῦ ἴσος, pro καρύου voce, quæ Nucem Iuglandem ſignificat κυάμου legerit, & omnino legere oporteat, quo minoris Iuniperi fructus, fabæ, maioris, nuci Auellanæ magnitudine ſit æqualis, Dioſcoridis litera ſic reſtituta: ὁ δὲ καρπὸς αὐτῶν, ὁ μὲν τις καρύου ποντικοῦ μέγεθος εὑρίσκεται, ὁ δὲ κυάμου ἴσος. Certe Plinius cum ſcribit, Iunipero eadẽ virtus quæ Cedro: vaſta hæc in Hiſpania, maximè que eius baccæ, de diuerſa Iunipero à noſtrate loqui videtur, cuius etiam fructus multo ſit maior. Tales Iuniperi in Caſtella noua, Hiſpaniæ prouincia frequentes ſupra Segobiam, qua itur Madritium, arboreſcunt, adeo proceræ, vt ex earum materia trabes & contignationes incolæ ſibi fabricent. Iuniperi lacrymam Vernicem hodie vocant, quam recentiorum inſolentia prohibere conata eſt Arabas, ne patrio vocabulo Sandarax appellarent, propterea quod affinis hæc vox eſt Græcorum Sandarachæ. Ita ſuis iſti caueant legibus, ne Brizo fuerit Deliis dea vaticiniorum quæ per ſomnia fierent, quãdo βρύζα fuit apud Thracas frugum genus: ne etiam ἐλάτη Dioſco. ſit floris palmarum inuolucrum, quoniam ἐλάτη omnibus ſit Abies arbor. Sed Vernicem ab anni tempeſtate, & Vernilaginem docti viri etiam appellant, quod in mellificiis vocat Ariſtoteles Erithacem. Cornarius Verniginem ſiue Vernicem lacrymam aut gummi Iuniperi eſſe, falſò à quibuſdam aſſeri ſcribit, quia factitia res ſit Vernix, ex ſuccino & oleo ſeminis lini, non ſimplex, aut ſponte naturæ producta, id quod confirmat his rationibus. Vernicis gummi appellatio, inquit, ex Germanica voce facta eſt. Germani enim iſtic habitantes, vbi Succinum gignitur, & pro ornamento circum colla geſtatur, Vernſten, & Berniſten id Succinum vocant, appellatione, vt videtur, ex eo facta, quod ac-

IVNIPERVS minor.

Cor. Emb. 82. li. 1. Dio.

Ibidem.

Lib. 16. c. 39

Scalig. lib. 2. de Plan. Ariſtot.

Lib. 5. Hiſt. ani. ca. 22.

Emble. 82. lib. 1. Dioſ.

In libr. 1. medi. part. & Emble. 92. li. 1. Dio.

cenſum tedæ modo ac nidore flagret, quod ita fieri etiam Plinius, & Tacitus
prodiderunt. In iiſdem porro locis idipſum gũmi cum lini ſemine in id quod
Vernicem vocant rem pictoribus familiarem, & quod Bituminis vſum hodie
in pleriſque locis præbet, apparatur. Quod autem vt nos nunc eo, ita veteres
Li.35.ca.15. olim Bitumine vterentur, ex Plinio ſatis perſpicitur, qui de Bitumine, ita ſcri-
pſit. In reliquo vſu æramentis illinitur, firmátque ea contra ignes. Diximus, &
tingi ſolitas ex eo ſtatuas, & illini. Placuit in ferrariis fabrorum officinis tingẽ-
do ferro, clauorúmque capitibus, ac multis aliis vſibus. Ita tum in ſimplici re,
tum in factitia, Vernicis nomen apud ſuperius ſæculum ex Germanica voce
Vernſten, & Bernſten ob literarum V. & B. in pronunciando vicinitatem factũ
eſſe Cornarius exiſtimat. Veruntamen Vernicis nomenclatura, quaſi veris ros,
quod vere potiſsimum gignatur, & æſtate perficiatur, nulli non hodie nationi
cognita eſt, tum pro ſimplici Iuniperi lacryma, tum pro illo factitio, ex ſince-
ra hac lacryma, & oleo lini conflato, quo illiti colores aliquantum imbuti, ſic
tinguntur, vt pertinacius hæreant quàm deleri facilè poſsint, ne id ex eiuſmo-
di oleo & ſuccino, ſolùm fieri quis exiſtimet. Succinum quidem Arabicæ fami-
liæ auctores Karabe vocant, viribus non diſsimile, ſed re planè diuerſum à Iu-
niperi lacryma, quam ipſi Sandarax, aut Sandaros appellant. Auicennas de his
Li.13.ca.11. diuerſis capitibus tractauit. Dioſcoridis & Galeni ſæculo Vernix in vſum non
venerat. Plinius inter multa gummi genera Iuniperinum recenſet, ad nihil vti-
le, id quod falſum eſſe frequens eius in medicina vſus oſtẽdit, vt dicemus. Mõ-
Locus. tes amat Iuniperus, & in planis naſci recuſat. Non floret, niſi ſi puluis quidam
Dodo. lib. qui menſe Maio ex ipſa excitatur, floris loco, id quod quidam arbitrantur, ha-
6.ca.82. bendus ſit. Huic mox ſuccedit baccarum paruarum exortus, quæ Septembri
Tempus. menſe matureſcũt. Sed in eadem Iunipero baccæ maturæ, immaturæ, minores,
Lib.1.c.87. maioréſque ſimul reperiuntur. Iuniperus vtraque acris eſt Dioſco. Ex calfacit,
Vires. vrinam mouet, accenſa ſerpentes fugat. Baccæ modicè calfaciunt, & adſtrin-
gunt, ſtomacho vtiles: contra pectoris vitia, tuſsim, inflationes, tormina, & ſer-
pentum ictus efficaciſsimè bibuntur: vrinam cient potæ: ruptis, conuulſis, &
vuluæ ſtrangulatui ſubueniunt. Quæ ſequuntur in emendatis codicibus Gręcis
non leguntur. Folia acrimoniam habent, ideo tam ipſa quàm eorum ſuccum
ex vino contra viperarum morſus illini, aut bibi prodeſt. Corticis cinis cũ aqua
illitus lepras eximit. Capitis verò clauſulam multo abſurdiorem & ineptiorem
Lib.1.Dioſ. Matthiolus iudicat. τὸ δὲ ῥίνημα τοῦ ξύλου ποθὲν ἀναιρεῖ, ideſt ramenta verò ligni de-
cap.87. uorata interficiunt quia nec Galen. nec Paul. nec Serapio qui verbum è verbo
exſcripſit, id vnquam de ligni Iuniperini ramentis literis mandarunt, cum bac-
cæ eius contra ſerpentum ictus efficaciſsimè deuorentur, bibatúrque ac illina-
tur foliorum expreſſus ſuccus ad viperarum morſus. Adde etiam quod facto
periculo id falſum eſſe deprehenditur. Quare hæc Dioſco. falſò adſcripta eſſe
Exerci.181. plærique cenſent. Scaliger tamen pro falſis non habet, cùm ſcribit Iuniperi de-
lib.15. coctum ſalutare, in quod ſucci ſane traiectio facta eſt ramenta autore Dioſcor.
necant deuorata. Ratio haud abſimilis ei quæ de Colocinthidis apparatu cir-
cumfertur. Multum enim & pinſi, & cribrari tenuiſsimo incerniculo iubent, ne
hæreat atque vlceret, ſic Iuniperi ſcobs ob ſiccitatem adhæreſcendo ſuffocat.
Iuniperus Galeno calida & ſicca eſt, vtrinque tertij ordinis. At fructus ſimiliter
quidem calidus eſt, ſed non ſimiliter ſiccus, verùm in hoc primi fuerit ordinis.
Ibidem. Foliorum & baccarum Iuniperi decoctum, inquit Matth. potum valentiſsimè
pellit menſes. Earundem contuſarum ex vino albo cum Roſis, Cupreſsi pilulis,
& Myrti foliis decoctum calidum in ore retentum ad leuandos dentium dolo-

res eſt

res eſt efficaciſsimum, præſertim addito aquæ vitæ momento. Lixiuium ex vi-
no albo & Iuniperino cinere paratum vnciarum quatuor, aut quinque ponde-
re valentiſsimè pellit vrinam, ita vt Matth. nonnullos hydropicos ſeſe vidiſſe
affirmet hoc tãtùm auxilio ſanatos. Idem ſcabiem ſanat, ſi eo affecti ſeſe abluãt.
Paratur balneum admirabili facultate ad podagricos ex ligni Iuniperini con-
ciſi libris XII. coctis in aqua, quouſque tertia pars ſuperſit. Id decoctum cum
ligno in labrum proiiciendum, in quod cum deſcenderit æger, optimè ante
purgato corpore, ſedeat vmbilico tenus, & membra languida foueat. Iuniperi
laurique ſingulorum ſeptenis baccis, cum caſsiæ ligneæ vulgaris ſemidrachma,
& cinnamomi drachma, integris in turturis ventrem iniectis, ſi is aſſetur, galli-
naceóque adipe perfundatur, & mulieri propediem parituræ, veſperi, alternis
diebus edendus præbeatur, illa facillimè pariet. Fructus Iuniperi, rami, virgulta,
totum denique lignum ad aerem emendãdum incenſa ſuffiuntur, & odoris ſua-
uitate graſſantia peſtilentiæ contagia depellunt, ſæuientémque eluunt per-
niciem. Oleum ex Iuniperi ligno Chymiſtæ per deſcenſorium, vt loquuntur,
conficiunt, quod calidum ore retentum dentium dolores mirificè mulcet, ſi à
frigida defluxione oriantur. Fit ex baccis hoc longè præſtantius & odoratũ. Sic-
cus vernix, ideſt gummi Iuniperi, auctore Serapione, deſtillationes ſuſpendit,
menſium profluuia ſiſtit, ſinus exiccat immiſſus, hauſtus verò pituitam, quæ
ventriculo & inteſtinis hæſerit: tineas & cætera in ventre animalia necat. Ner-
uorum reſolutionibus, quas humores frigidi effecerint, opitulatur. Capitis de-
ſtillationes ſuffitu diſcutit. Idem ſumptus ſanguinis excreationes ſupprimit,
& hęmorrhoidas fluentes, illitus. Addito tum roſaceo, tum myrtino ſedis rimas
cœrcet, & hiantibus frigore manuum pedúmque ſciſſuris illitu ſuccurrit. Eius
igni impoſiti fumus dentium dolores ſedat, ſi per infundibulum ad dentem af-
fectum peruenerit. Eiuſdem puluis cum oui albo ſubactus, & fronti tempori-
búſque illitus, ſanguinem ex naribus fluentem ſiſtit: vt ſummatim dicam, calfa-
cit, ſiccátque primo ordine. Vernix liquidus qui ex illo ſyncero, & oleo ex lini
ſemine expreſſo conficitur, non ad illuſtrandas tantum picturas, & ad nitorem
ferro cõciliandum vtilis eſt, ſed & ad ambuſta, dolores & tumores hæmorrhoi-
dum conuenientiſsimum eſt remedium. Iuniperi materies cariem vetuſtatém- Plin. lib. 16. cap. 40.
que non ſentit. Quare Chymiſtæ carbonem Iuniperinum accenſum & ſuo ci-
nere obrutum, ignem integro anno fouere aſſeuerant, id quod Scaliger per- Exce. 328. libr. 15.
ſuadere ſibi nequit.

RESINA ET PIX. *CAP. XX.*

RESINIFERIS arboribus tam iis quæ conos, quàm quæ baccas fe- *Nomina*
runt explicatis, de reſina & pice merito mihi dicendum videtur.
Earum igitur genera, cocturas, vſus, viréſque declarabimus. Reſi-
na ἡ ῥητίνη Græcis nominata, Gallis *reſine*, & *Poix reſine*, ſuccus pinguis
eſt ex arboribus quibuſdam ſponte manans. Id indicat Plinius his verbis. Ar- Li. 14. c. 20.
borum ſucco manantium, picem reſinámque in Oriente alię, alię in Europa fe- *Genera*
runt, &c. Reſinæ ſummæ ſpecies duæ, liquida, & ſicca. Liquidam è Terebintho, Li. 24. ca. 6.
Larice, Lentiſco, Cupreſſo fieri tradit Plinius, & alibi ex Terebintho, Lentiſco,
Cupreſſo, omiſſa Larice. Dioſcor. è Pinu, Picea, Larice, Cupreſſo. His addenda Li. 14. c. 20.
illa quam ex Cedro Phœnicia fluere diximus. Quod de liquida Lentiſci Reſina
bis dixit Plinius iis locis quos modò citaui, planè falſum eſt. Maſtiche enim Lib. 1. c. 77.
nunquam liquida eſt, ſed ſemper in ipſa arbore ſpiſſatur. Eſt etiam falſum quod
horum locorum altero legitur: Liquidam fundunt omnes, & tantum Reſinam,
craſsiorem verò, & ad pices faciendas Cedrus: at mendum illud ſic tolli poteſt: Li. 14. c. 20.
Liqui

Liquidam fundunt omnes,& tantùm Reſinam,craſsiorem verò ad pices faciē-
das idonea Cedrus:ideſt, craſsiorem reſinam fundit Cedrus, quæ Cedrus pici-
bus faciendis idonea eſt.Nam neque ex craſsiore Cedri Reſina,neque alia qua-
Lib.16.c.11. uis picem fieri conſtat,ſed ex teda,ſiue ex aſſulis arborum ſuccoſis.In Syria cer-
Reſinę eliciēdæ modus. tè pix ex Cedro fiebat, ipſomet Plinio auctore. Sicca Reſina ex Abiete, Pinu,
Picea,& Pineis nucibus manat. Reſina elicitur,vt docet Theoph. ex Pino, de-
Lib.9.Hiſt. cap.2. tracto tantum cortice (non detracta teda,vt ſcribit Hermolaus ſecutus Gazam)
In cap.91.l. In hoc enim vulnus humor multus confluit:ex Picea verò,& Abiete non Corti-
1.Dioſcor. ce tantùm ſpoliatis, ſed ipſo etiam corpore, id eſt ligno vulnerato. Hinc pri-
mum Plinij lapſus perſpicitur, eo loco quem mox citabimus,è Picea detracto
cortice reſinam fluere dicentis, quod de Pino ſcripſit Theoph.deinde eiuſdem
deprauata hæc lectio: Nec corpori ipſi parcitur in cæteris, vel,vt in cæteris, ſic
Li.16.ca.12. reſtituenda, Corpori ipſi parcitur, non vt in cæteris. Sed quoniam totũ locum
hunc de Reſina conficienda ex Theoph. Plinius excerpſit, hunc cum illo con-
Ibidem. ferre Lectori nec iniucundum,nec inutile fore putaui, vt etiam ex hac mutua
collatione iudicet, quam malè Plinius archetypum ſuum imitetur. Hæc igitur
Plinius. Aperitur Picea è parte ſolari, non plaga,ſed vulnere ablati corticis, cũ
plurimum bipedali hiatu,vt à terra cubito cum minimùm abſit,nec corpori ip-
ſi parcitur, vt in cæteris, quoniam haſtula in fructu eſt. Verùm terræ proxima
laudatur, altior amaritudinem affert. Poſtea humor omnis è tota confluit in
vlcus: Item in Teda. Theophr. verò ſic. Idæi caudicem cum cortice ſpoliarint,
Lib.9.Hiſt. cap.2. (ſpoliant autem à ſolari parte duobus tribúſue ſupra terram cubitis) anno poſt
eo confluxus fit maximè ἔνδαδος, ideſt pinguis reſinoſúſque.Vide quantum Pli-
nij oratio à Theoph. oratione abſit. Rurſum Plinius. Cum is manare deſiit, ſi-
mili modo ex alia parte aperitur,ac deinde alia. Poſtea tota arbor ſucciditur, &
medulla eius vritur. Theophraſtus verò:Quod autem confluxit, vbi ſecuri do-
lauerint, altero poſt anno denuo ἐνδαδοῦται, ideſt reſinoſum ſuccum fundit,ſiue
teda fit, ac itidem tertio poſt. Tales autem arbores quoniam ſubtus cæſæ fue-
runt, putrefactæ à ventis deiiciuntur, quarum cor Idæi eximunt, quod maxi-
mè ſit δᾳδῶδες, ideſt pingue ac ſuccoſum,ac potiſsimum radices, quæ vt dixi,
maximè omnium ſunt ἔνδαδοι, ideſt ſucco pingui redundantes, ſiue in tedam
mutatæ. Sic & in Syria (ſubiungit Plinius) Terebintho detrahunt cortices,ibi
quidem & è ramis,& è radicibus, cum reſina dãnetur ex his partibus. At Theo-
phraſtus. Vulnerant & Terebinthos vtraque parte (ad Reſinam eliciendam
ſub)ſcilicet cortice,& ramis. Sed quæ in caudicem reſina confluit, & largior,&
melior eſt, quàm quæ in ramos.Verùm Theophr.quoque ipſe locis quibuſdam
ad hanc rem ſpectantibus contaminatus eſt. In eo enim legendùm ἡ δὲ ἀναπλή-
ρωσις οὐκ ἐκ τοῦ ξύλου καὶ τῆς συμφύσεως, ἀλλὰ τῆς ῥητίνης ἐστι, non πίττης, vt in excuſis
legitur:ideſt: Expletur verò plaga non renaſcente ligno,neque coaleſcente,ſed
Reſina. Id primùm ex eo perſpicuum eſſe poteſt, quod ex arboribus pix non
manat:deinde ex Plinij teſtimonio hæc ſic interpretantis. Expletur autem pla-
ga Reſina, non cortice, nec cicatrice, quæ in hac arbore non coit. Adhæc le-
gendum. Ἀλλ' ἡ ἐργασία διὰ τοσούτου χρόνου γίνεται τῆς ῥητίνης, nõ πίττης, ἀναγκαῖον δὲ δη-
λονότι καὶ τῷ ξύλῳ γενέσθαι τινὰ πρόσφυσιν, εἴπερ ἐξαιρουμένης τῆς δᾳδὸς, καὶ καιομένης, τῆς πίτ-
της ἡ ἐκροή. Quæ quoniam Gaza non intellexiſſe, atque adeo malè conuertiſſe
videtur,ſic mihi videntur transferenda. Fit ergo tanto temporis ſpatio (trien-
nio ſcilicet)Reſina. Neceſſe eſt autem, quoniam (exacto ſcilicet triennio)teda
detrahitur, ex qua vſta, pix fluit,ligno alimenti quidpiam ſuppeditari. γενέσθαι
τινὰ πρόσφυσιν, ſubaudi τῆς τροφῆς. Alij legunt. Ἀλλ' ἐργασία διὰ τοσούτου χρόνου μὴ γί-
νεται τῆς πίττης.Ideſt ex arboribus ad reſinæ cõfluxum vulneratis,toto hoc trien-

nio

nio pix non conficitur. Eo enim demum exacto ex illarum teda pix fit. Hactenus de Resinæ generibus, arboribus quæ eam emittunt, eiusque conficiendæ ratione ex Theoph. & Plinio. Sunt qui alia eius genera, statuant, ξυλώδη scilicet idest, lignosam, in Italia tantùm nascentem, quàm in dropacem ab Oribasio & Paulo admitti annotat Hermolaus, eámque fortassis esse Tyrrhenicam putat, vel Gallicam, Columellæ verò corticatam. At ego non resinam ξυλώδη, sed ἰξώδη, idest viscidam lego. Etenim quæ talis est, dropacibus admixta ob glutinosum lentorem tenacius parti adhæret. Corticatæ verò Resinæ nusquam meminit Columella, sed corticatæ picis Allobrogum, de qua postea dicemus. Præterea Hermolaus in malagmate quod βαῖον appellat, ego φαιὸν, idest fuscum, resinam ζυγίαν, idest Acernam inueniri scripsit. Sed quis vnquam Acer resinosum esse aut prodidit, aut alicubi vidit? Quare non resinam ζυγίαν, sed Phrygiam legendum puto, ex Ida monte Phrygiæ, inter Resinarum genera celebrem. Galenus etiam Resinæ siccissimæ genus vocat πιτύινον φύσημα, veluti piceæ bullam, idest resinę veluti guttas rotundasque bullas ex Picea manantes, & in eius cortice pluuiis, ventis, æstu, frigore duratas, candidas, thuri sic similes, vt iis olim thus adulteraretur. Δολοῦται, inquit Diosc. πᾶς λίβανος πιτυίνῃ ῥητίνῃ μεθοδευόμενος, καὶ κόμμι. Ea fortassis Resina est è Picea quam admodum candidam in Asia fieri tradit Plini⁹, & Spagada vocari scribit. Hermolaus Epargon legit, ita enim Gręcè cãdida significatur, vel Psecada, quasi à roratu, ἀπὸ τοῦ ψεκάζειν. Quid si Stagoniã vel Stalactin legas, idest guttatim stillantẽ, vel stillatitiam, quibus nominibus Thuris & Calcanthi genus Diosco. appellat? De eadem resina Plinius alibi loqui videtur. Picea plurimam resinam fundit, interueniente candida gemma, tam simili thuri, vt mista visu discerni non queat, vnde fraus seplasiæ. Addam duo ex Plinio, vnum, Resinæ florem crudum ab eo dici, tenuem Resinę crudæ, & siccæ partem, quæ in ea veluti bullat, & efflorescit: Alterũ, permirum id videri quod scribit: Resina omnis dissoluitur oleo: quidam & creta figlinarum hoc fieri arbitrantur. Resinam enim creta liquari aut dissolui posse, verum non est, atque adeo si quis resinæ liquatæ cretam, vel aliquod aliud terræ pinguis genus admisceat, massa fit durissima, & quouis cemẽto solidior: quare locum sic corrigendum esse arbitror: Resina omnis dissoluitur oleo, Pudet confiteri maximum iam honorem esse in euellendis virorum corpori pilis. Quidam creta figlinarum hoc fieri arbitrãtur, &c. Nam pili adimuntur, vel cùm auelluntur, vel cùm detrahuntur. Auelluntur digitis, forficulis medicamentorum tenacium impositu. Quam ob causam Archigenes apud Ætium, priusquam dropax ex pice admoueatur, radi membra præcipit, ne cum dropax tollitur, magno cum dolore vellantur pili. Medicamenta huiusmodi sunt, Resina, pix, Creta pinguis Melia Creta etiam pilos velli auctor est Plinius, quanquam Dioscorides ea tantum pilos extenuari scribat. Detrahuntur autem medicamentis septicis & vrentibus, vt Calce, Auri pigmento, lacte Salamandræ, & id genus aliis. Cretam figlinarum ad vellendos pilos tutius adhiberi quàm resinam ob id puto, in facie præsertim, quod vt Resina nec calfaciat, nec humores attrahat, nec varos, papulas, tubercula excitet. Est porro deinceps de resinæ coctura dicendum. Liquida Resina in offas cogitur duras, & solidas, ducentorum fere pondo singulas, in aquæ duplo tandiu cocta, quousque odorem amittat, friabilísque & tam arida reddatur, vt digitis iam non cedat, nec eorum vestigium recipiat, vt fit, cum eius lentor nondum prorsus consumptus est. Est autem liquanda & colo defecanda, vt feculentæ sordes secernantur, priusquam in feruentem aquam coniiciatur. Hoc coquendi artificio Resina candidissima euadit, ac fere niuea, etiam si antea vel fulua, vt Colophonia vera, vel oleosa, aut mellei coloris, vt

In libr. 1. Diosc. c. 91.
Lib. 12. c. 23.
Ibidem.
Paul lib. 7. cap. 18.
The. libr. 9. Histo. ca. 2.
Li. 2. med. gen. cap. 2. & lib. 3. c. 2.
Lib. 1. c. 70.
Li. 14. c. 20.
Lib. 1. c. 70. & lib. 5. ca. de chalc.
Lib. 16. c. 10.
Li. 14. ca. 20
Lib. 1. c. 180.
Lib. 35. c. 6.
Lib. 5. c. 180.
Resinę coctum.

Larigna, fuerit. Ex quibus perſpicere licet Ruellium Dioſcor. de hac re verba rectè non expreſsiſſe: Donec inquit, friabilis, ac retorrida reddatur, & digitis cedat, cum legendum ſit, κραπυρά, καὶ ὡς μὴ τοῖς δακτύλοις ἕκειν, id eſt arida vt digitis non cedat: deinde: Reſina fit etiam eximij candoris, ſi omnis eliquata percoletur, &c. Vertendum erat, fit autem (hoc ſubaudi, coquendi ſupradicto modo) eximiè candida. Omnem autem Reſinam liquare, & colo defecare antea oportet, &c. Sed & Dioſco. ipſum mirantur plerique, ac iure quidem, cum declarat modum ſpiſſandæ in aqua feruente Reſinæ liquidæ, eam καίεσθαι, ideſt vri dixiſſe, ac non potius ἑψεῖσθαι, ideſt elixari. Spiſſatur etiam Reſina, cocta ſine aqua, in cortinis aeneis, ſubiecto primùm igne lento, deinde vbi coire cæpit, carbonibus liberalius aggeſtis, & aucto igne, vt quicquid ſeroſi eſt exhalet. Si liquidam durare, & in offas redigere hac ratione libet, coquenda ea eſt ſine intermiſsione, diebus ac noctibus tribus, quo ad odoris expers, friabilis, arida, nec ſub digitis lenteſcens, vt antea, fiat. Sin iam ſiccam in offas ducere placet, vnodie coxiſſe ſufficiet. Sic coctam & duratam Græci φρυκτὴν vocant, veluti frixam, Galli *Poix resine*, Piceam reſinam, aut picem reſinaceam. Haud adſimilis eſt coquendi modus hodie Chymiſtis vſitatus, oleum è Terebinthina elicientibus. Phialam ingentem vitream, luto oblitam, & Reſina ad dimidium vſque impletam furno imponunt, alterius vacuæ, & quod ſtillat excepturæ collum in eius fauces inſerentes. Deinde ea cautione qua dictum eſt, ignem accendunt. Fluit primùm liquidus ſudor Reſinæ, aquam Chymiſtæ vocant, Piſſelæo veterum is reſpondet: abiicitur is tanquã inutilis, tametſi ad ea valeat, ad quę Piſſelæon commendatur. Sequitur oleoſus liquor, qui cum totus exſtillauerit, arida, & friabilis in Phialæ fundo Reſina ſupereſt: Colophoniam hodie nominant, magni, vt & olim, in medicina vſus. Scire tamen licet nominis Colophoniæ multiplicem ſignificatum fuiſſe. Sic enim dicta olim fuit Reſina frixa auctore Galeno, & Reſina cruda, ex Picea, Pinóue ſicca, Chię Maſtiche perſimilis, ex Colophone aduehi ſolita: Præterea Reſina liquida ex iiſdem arboribus, ab eodem loco miſſa, eodem Galeno teſte, quæ quod ſuauiſsimè oleret, & admodũ pauca colligeretur, ſummo erat in pretio. Cùm à Chymiſtis eo quo diximus modo vritur Reſina, æquum eſt ex ſingulis libris effluere aquoſi ſeri vnciam vnam, oleoſi liquoris vncias quatuor. Plinius coquendæ Reſinę modum breuiter perſtringens, multum hallucinatur: E Picea, inquit Reſina feruentibus cocta lapidibus, in alueis validi Roboris, aut ſi aluei non ſint, ſtruis congerie, velut in carbonis vſtu: (vſu legit Hermolaus) Neque enim reſina coquitur circum accenſa lignorum ſtrue, quemadmodum carbo vritur, ſed Pix, auctore Theophr. qui in coquẽda pice lignorum fieri tradit παραπλησίαν σύνθεσιν τῆς τῶν ἀνθρακευόντων, ſimilem fieri ſtruem dicit, ac ſi carbo vreretur. Quod verò conſequitur, Reſinã eo modo coctam in vinum addi, farinæ modo tuſam, nigriore colore, non eſt ſic accipiendum, vt planè nigram eſſe exiſtimemus (nam cuiuſuis reſinæ coctæ & tuſæ puluiſculus ex flauo albeſcit) ſed minus candidam, quam quæ in aqua feruente coquitur. Præterea cùm ſcribit, Eadem reſina ſi cum aqua leuius (πράως Dioſco. ideſt leni igne) decoquatur, coletúrque, rufo colore lenteſcit, ac ſtillatitia vocatur. Seponũtur autem (Hermolaus eliguntur) in id ferè vitia Reſinæ, corticéſque: & aliquot verſibus poſt: Reſinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt, malè conuertit, & declarat reſinæ in aqua coquendæ modum, a Dioſcor. traditum. Neque enim Reſinæ albæ congius coquitur, ſed Reſinæ congius quam albam efficere volumus, neque cocta in aqua rufeſcit, ſed fit ἐξόχως λευκή, ideſt eximiè candida. Adhæc deponuntur malim, cum χωρίζεσθαι verbo vtatur Dioſc. quàm ſeponuntur. Intelligit enim, id quod etiam antea diximus

Li. 7. med. gen. ca. 3.

Lib. 2. med. gen. cap. 2.

Lib. 16. c. 11.

In caſti. in Plinius.

Lib. 9. Hiſt. cap. 3.

Lib. 1. c. 94.

li. 1. Dioſc. cap. 91.

mus, si liquetur, & coletur resina priusquam coquatur, vitia, sordes, corticésque excerni ac detrahi, purámque ac expurgatam deinde coqui. Resina condire musta vulgare est Italiæ, prouinciisque finitimis, inquit Plinius, vehementiúsque id fieri arbitrantur crudo flore Resinæ, excitarique lenitatem. Palladius. Quidam Resinę siccę tritę vncias tres dolio immergunt, & permouent, ac vina diuretica sic fieri posse persuadent. Columella inter medicamina musto in defrutario ad tertias decocto adiicienda, Resinæ Terebinthinæ sesquilibram recenset. Ea conditura feritatem vini compescebant, virúsque frangebant, aut vbi pigra vini lenitas torperet, virus addebant, ea tamen moderatione, vt mustis pugnacibus plus inderetur, lenibus parciùs. Resinam verò sine curiosa alia præparatione, vt ex arbore collecta fuerat, musto permiscebant, aut florem Resinæ sic præparatum. Eum cum assulis multis, tenuibus, breuibus quibus inhęret, minutim concisum & cribratum, in aqua feruida coquebant. Sic enim pinguis Resina exprimebatur, rara, nec nisi paucis in locis subalpinæ Italiæ, ad vini condituram excellens, & medicinæ conueniens. Hanc condituram Plinius Crapulam vocat, quod vina, opinor, sic condita capitis dolorem & vertiginem excitarent, præsertim nouitia, nec inueterata, quod ipse declarat his verbis. Nouitium Resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & vertiginem facit, ab hoc dicta Crapula est. Quare Columella cum aromata quibus defrutum cōdiri solebat, enumerans Crispam pampinaceam nominat, plerique docti viri crapulam resinaceam legunt, Hermolaus verò Sertam Campanicam, ob id, opinor quod ea, Palladio teste, ad vini conditurам vterentur. Vina resina condita frigidis stomachis vtilia existimabantur, noxia verò vomitoribus, sicut & mustū, & sapam, & passum. Galenus Resinas omnes siccare & excalfacere scribit. Cæterùm inter se discrepare, quod plus aut minùs habeant in gustu quidem acrimoniæ, in facultate verò caliditatis: tum quod aliæ plus, aliæ minùs sortitę sunt partium tenuitatis: præterea quod nonnullæ adstrictionis sunt participes, aliæ nequaquam, Idem alibi, Resinarum inquit calidissima est Strobilina, & celerrime siccat moderatissima Terebinthina, Pityinon Physema siccat & calefacit, siccando autem à Strobilina non superatur, calefaciendo, plurimùm. Inter Pityinon Physema & Strobilinam Resinam media calore est Abietina, sicut etiā Colophonia Thus redolēs, calore mediocri prædita. Humidissima est omniū, altera Larignæ differentia. Nam hæc duplex est: vna similis Terebinthinæ: altera acrior, calidior, magis liquida, odoratu grauior, & gustu amarior. Sed & vasis fictilibus Piceam resinam continentibus, quæ subsidit liquida Resina, consistentia & colore Terebinthinę adamussim similis, odore & gustu diuersa, ingratior quidē olfactu est, sicut etiā acrior, & gustu mordacior. Cupressi Resina nōnihil adstringit. Putabit, inquit, forsan aliquis, à nobis dissentire Diosc. de resinis sic scribentem: Ex omnibus principatus Terebinthinæ datur, posteam Lentiscinæ, tū ei quæ de Picea manat, & Abiete, vltimū locū Pinea Strobilináque obtinet. In his enim Diosc. tāquā de infima Strobilina, optima verò Terebinthina sentire videtur. Verū ego ex his tribus Resinis, Strobilina, Abietina, Terebinthina, principem certè Strobilinam calore, secundā Abietinā, postremā Terebinthinā esse dixi. Ac de Resina quidē satis ferè dictū est, nunc de Pice disseramus. Pix inquit Plinius, nihil aliud est quàm combustæ Resinæ fluxus. At ex Resina Piceam nō fieri, sed ex teda vsta iam diximus. Quare Hermolaus cum hac definitione Picis notionem parum explicatam esse perspiceret, dixit, Picem esse combustæ in teda sua Resinæ fluxum. Vt enim Resina ex arboribus manat, aut liquida, & fluens, aut in ijs concrescens, sic Pix ex teda, idest ex vstis arborum succosis & resinosis assulis ignis vi elicitur. Assulæ verò aut ex arboribus adhuc stantibus

Resinæ vsus.
Li. 14. c. 19. & 20.
Cap. 14. octobr.
Li. 12. c. 20.
Li. 14. cap. 20. & Lib. 16. c. 11.
Li. 23. ca. 1.
Li. 12. c. 20.
Lib. 3. Dioscor. ca. 46.
Capit. 14. octobr.
Plin. Ibid.
Lib. 8. fim.
Vires.
Li. 2. med. gen. cap. 2.
Ibid. lib. 3. cap. 2. libr. 1. c. de Tereb.
Nomina
Li. 23. cap. 1.
In li. 1. Dioscor. ca. 92.

desecantur, nimirum iis quas ad Resinam, eliciendam vulnerant, aut ex arboribus cæduntur, quæ nullam amplius fundentes Resinam, vel à ventis euersæ sunt, vel à rusticis ad picem conficiendam deiectæ. Harum arborum præsertim Pinorum radices, eiusmodi succo pingui qui in picem liquitur, maximè abundant: & in his, media truncorum pars, quam Græci καρδίαν, & μήτραν, idest cor, & matricem vocant. Picem è pinguissimis Pini Piceæque lignis congregari rectè scripsit Dioscorid. malè Plinius, è Piceæ Resina: in Hispania autem, è Piceastris (alij Pinastris) nihilo magis laudata, quàm aliarum Resina, amara, arida, & grauis odoris. Terebinthum picem fundere apud Syros scribit Theophr. Quidam addunt, inquit, & Piceam, & Cedrum phœniciam (Gaza malè Cedrum & Palmam vertit.) Sed quia id rarò fit, perinde ac id quod fortè euenit accipiendum. Macedones enim ad picem faciendam, ne Pinum quidem vrunt, præterquam marem. Quandam enim marem vocant, aliam fœminam, tertiam sterilem. Fœminæ verò radices tantùm ad id sumunt. Omnium nanque Pinorum succosa, pinguisque est radix. Hæc transtulit sic Plinius. In Macedonia inquit Laricem masculam vrunt: (ad picem conficiendam sub.) fœminæ radices tantùm: quorum velut oblitus alio in loco, ex arbore mascula meliorem non esse picem scripsit. Spissarum inquit, vtilissima medicinæ est pix Brutia, quoniam pinguissima, & resinosissima, vtrasque præbet vtilitates, vtriusque (Picis Resinæque naturam simul habet, inquit Dioscorides) ob id magis rutila quàm cæteræ. Id enim quod in hoc adiiciunt, ex arbore mascula Picis faciendæ modum meliorem esse, non arbitror posse intelligi. Pix duobus fit modis. Prior is est. In area cretacea pauita tedam pinguem, siue frusta truncorum veteris & pinguis Pini rectà collocant, eo prorsus modo quo in carbonariis. Struem hanc fronde Abietum & Picearum contegunt, luto vndique obstruentes, ne flamma perrumpat, & emicet: id enim si contingat, pix perit. Aditu in ima struis parte relicto, ignem succendunt, quo cum ardet teda, pix liquescens in canalem aream cingentem fluit, ac inde per alios ductus in scrobes ligneis asseribus vestitas, ne terra ebibat, deriuatur. Ea tandem excepta, dolia, cados, vtres implent. Eodem modo à Macedonibus Picem vri fusius tradidit Theophr. Posterior modus est. Ingentibus vasis terra defossis, laminam ferream multis foraminibus peruiam, vel ambiente canali cinctam adaptant. Super hanc furnum extruunt, teda assulatim cæsa complent, & obturāt: ignem accensum extrorsum circundant. Feruescens teda primum aquosum sudorem mittit, deinde crassiorem sudore liquidam picem. Non absimili ratione pastores & opiliones Massilienses ex Oxycedro picem conficiunt. Ollam enim primum defodiunt: deinde alteram ori defossę æqualem assulis Oxycedri replent, virgulis transuersim cratis modo super impositis, ne assulæ decidant. Ollam sic repletam in os conuertunt, defossæque applicant. Luto rimas oblinunt, qua commissæ sunt ollæ, ac tum ignem circum accendunt. Primum sudorem aquæ modo canali fluentem in Syria Cedrium siue Cedria vocabatur, teste Plinio, quia Syri cum Pinis & Piceis carerent, rarissimè Terebinthos, sæpius Cedros ad picem conficiendam vrebant, vt alibi annotauimus, cum Bellonij opinionem improbaremus, qui ex quauis arbore resinifera huiusmodi fluentē liquorem Cedrium vocat. Aquosus is sudor picis serum est. Eius Picis vt Resinę duo sunt genera: Liquida altera, Græcis ὑγρὰ, Arabibus *Eersi*, *Zefi*, aut *Kir*, Italis *Pece liquida*, Germanis Pix omnis *Bech*, sicut Hispanis *Pex negra*, Gallis *Poix fondue*. Hæc alium ignem non experta quam cuius calore fluxit, ὠμὴ, idest cruda à Theophrasto sæpè dicitur, optima splendens, sincera, læuis. Altera Pix sicca dicitur, coctione durata, aut in doliis & seriis in quibus seruatur, diuturnitate

spissata

Pix ex quibus collig.
Lib.1.c.95.
Li.14.c.10.
Lib.9.Hist. cap.2.
Lib.16.c.12
Lib.24.c.7.
Lib.1.ca.de pi.arid.
Lib.9.Hist. cap.3.
Li.16.ca.11.
Genera.
Dioscori. lib.cap.95.

ſpiſſata Italis *Pece ſecca*, Gallis *Poix ſeche.* Coquitur duplici cura, aut igne tam
valido, & tandiu continuato, vt abſumpto prorſus humore per quem tenax eſt, Coctura.
arida, fragilis, ac raſilis fiat: aut eouſque dum ad viſci tantum craſsitudinem
coacta ſit. Hanc βοσκάδα vocant, fortaſsis quod in pellibus τῶν βοσκημάτων, ideſt
pecudũ conderetur, ac venderetur, aut quod pecudũ ſcabiẽ ſanaret, aut quod
illitu greges priuatim ſignarent: prior altera, ξηρὰ ideſt arida, ſiue ſicca dicitur,
vtraque Palimpiſſa, quaſi recocta, ac bis factam Pix. Plinius Picem liquidam in Lib.16.c.11.
cortinas coniectam, aceto ſpiſſari tradit. Bellonius igne ſpiſſari legendum cen-
ſet. Ego verò nihil immutandum cenſeo, commodéque pici, dum coctura ſpiſ-
ſatur, affundi ſolitum acetum, ne pix inter coquendum, vreretur, & vt ſiccior
poſt cocturam eſſet. Aceto enim ſiccandi vim ineſſe cuiuis perſpicuum eſt.
Quam ob cauſam Plinius fortaſſe bonæ picis nec aduſtæ experimentum eſſe
ait, ſi fragmenta ſubluceant, ac ſub dente lenteſcant acore iucũdo. Theopom-
pus ſcripſit referente Plinio in Apolloniatarum agro Picem foſsilem non dete- Lib.16.c.12.
riorem Macedonica inueniri. Eſt autem illa Piſſaſphaltum Dioſcoridis, nempe
ad ſpiſsitudinem picis coactum, Temporis ſpatio. Cocta pix ad vſus medicinæ Lib. 1.
commoda probatur pura, pinguis, reſinoſa, odorata, ſubruffa, qualis Brutia à
Brutiis Italiæ gente, & Lycia ab Aſiæ regione dicta, modicè cocta, nec lento
reſinoſóque ſuo ſucco prorſus exuta, Reſinæ Piciſque naturam ſimul habens.
Aſia picem Idæam maximè probabat, ab Ida celeberrimo Troadis monte Græ- Plin.lib.14.
cia. Pieriam à Piero Theſſaliæ monte, qui Macedoniam verſus protenditur. cap.20.
Virgilius Naræſiam, non, vt vult Bellonius, Lariciam, à Nareſiis Liburniæ Li.2. Geor.
populis, quorum montes Pinorum ſunt feraciſsimi. Alij Naryciam legunt, à
Naryciis Locrorum populis, qui optima Pice abundant. In Plinio eadem de Li.16.ca.12.
re ſcriptum extat. Quidam arbitrantur in montoſis picem copia præſtantio-
rem ac colore, & dulciorem fieri, odore quoque gratiorem dum Reſina ſit: de-
coctam autem minus picis reddere, quoniam in ſerum abeat: tenuioréſque eſſe
ipſas arbores, quàm in planis, ſed has & illas ſerenitate ſteriliores. Fructum
quædam proximo anno ab inciſu largiuntur, aliæ ſecundo, quædam tertio, &c.
quæ celeriter aures noſtras præteruolare ſanè non debent, ſed diligenter atten-
denda, atque ex Theophraſto, à quo tranſlata ſunt, expendenda. Quod ait in
montoſis picem copia præſtantiorem ac colore, & dulciorem fieri, Theophr. Lib.9.Hiſt.
dixit ex Idæa ſiue montana Pino picem πλείω καὶ μελαντέραν γίνεσθαι, καὶ γλυκυτέραν, cap.2.
id eſt copioſiorem eſſe, & nigriorem, & dulciorem, vt in Plinio legendum ſit,
ac colore nigriorem, odore quoque gratiorem, εὐωδεστέραν legit Plinius, non vt
in Theophraſti publicis exemplaribus legimus εὐχερωδεστέραν, καὶ εὐωδεστέραν.
Gaza vtrúmque videtur legiſſe, vertit enim faciliorem & odore gratiorem:
Cæterum in emendatis codicibus legimus, εἰλικρινεστέραν, καὶ ἐνωδεστέραν, ſince-
riorem purioremque, ac odore gratiorem. Plinius habet dum reſina ſit. Theo-
phraſtus ὠμὴν, dum cruda ſit, neque enim hîc de reſina vlla mentio. Plinius de-
coctam autem minus picis reddere. Theophr. decoctam autem Picem minui,
& pauciorem fieri, quoniam in ſerum abeat. Plinius tenuioréſque eſſe ipſas
arbores. Theophraſt. tenuiorémque eſſe Picem ex Idæa Pino, quam ex marina.
Quo enim ſeroſior eſt Pix, eo tenuior, quo ſeri minus habet, eo craſsior.
Plinius. Sed has & illas ſerenitate ſteriliores. Theophraſt. Ex pari Tedæ Pineæ
quantitate Picem copioſiorem, & magis ſeroſam fieri, & frequentibus pluuiis
quàm diuturnis ſqualloribus, & ex gelidis ac vmbroſis locis, quàm ex tepen-
tibus, & apricis. Plinius. Fructum quædam proximo anno ab inciſu largiun-
tur, aliæ ſecundo, quædam tertio, &c. Theophr. ἐπιῤῥοὴν ἔνδαδον habet, id eſt
confluxum reſinoſum, pinguémque, vt iam hoc capite declarauimus. Optima

& purissima Pix, Theophrasto, fit locis Aquilonem spectantibus, & apricis: ex opacis, βλοσυροτέρα, aspectu fœdior, Plinio, horridior, impura, sordida, & veluti cœnosa, βορβορώδης, Plinio, virus præferens: hyeme leni, copiosa, bona, candidior: hyeme aspera, pauca, deterior, & decolor, quod postremum addidit Plinius, perinde ac si apud Theophrastũ legisset, ὀλίγη, ἄχρους, μοχθηροτέρα. Picis naturam, quibus ex arboribus, qua arte fiat exposuimus: item eius genera, cocturam, probitatémque. Nunc de iis quæ picis genera alia à supradictis videri possent, dicemus. Pix Nemeturica olim dicta fuit à Nemeturis Alpinis populis, quorum meminit Plinius, licet eam in Liguria confici scribat Columella. Ea pix liquida erat eodem auctore. Pix corticata qua vtebantur Allobroges ad vini conditura, sic est fortasse dicta, quod in loculis ex arborum cortice factis aduehere tur, aut quod tam dura esset, vt in multiplices textus, ac loricas, tanquam in cortices ac philyras diuideretur. Hæc sicca erat, duraque, & quo vetustior, eo melior in vsu, quoniam omni lentore amisso facilius in puluerem resoluebatur, atque cribrabatur. Cocta esset nec ne Columella non declarauit. Coctione duratam fuisse verisimile est. Habetur & in vulgatis Columellæ exemplaribus Pix rasis, quæ rasilis mea quidem sententia dicenda est, igne quidem non exsiccata, sed cruda, verùm multis annis & vetustate sic durata, vt contusa in puluerem redigeretur, ac radi posset. Eandem esse puto quam Plinius Rabulanam, siue Radulanam, siue Rasulanam vocat, non à radula, vt existimauit Beroaldus, ferreo instrumento quo Pix raderetur ex doliis, ac educeretur. Opinioni tamen Beroaldi subscribere videtur Hermolaus, his verbis: Quidam ex Columella malunt Radulana quàm Rabulana legere, quòd auctor is instrumentum in pice educenda Radulam quasi à radendo nominauerit. Sed & rabula quoque à radendo flectitur, vt à fando, pascendo, fabula, pabula. Sunt qui Rheticam legendum censent, laudatam à Constant. Cæsare. Picis vsum duplicem fuisse rei rusticæ scriptores tradiderunt: vnum ad dolia, & serias, cæteráque vasa ante quadragesimum vindemiæ diem picanda, & aliter ea quæ demissa essent humi, aliter ea quæ starent supra terram. Nam in iis quæ demersa essent, pix vetusta lateribus adhærens liquabatur igne in lampade admoto, & radula curua ligneo rutabulo præfixa foras eiiciebatur, post detersa penicillo vasa, feruentissima pice infusa, scopula rutabulo alligata & circumducta picabantur. At quæ supra terram consisterent, complures dies antequam curarentur, in solem producebantur: deinde cum satis insolata essent, in os conuersa, subiectis tribus paruis lapidibus suspendebãtur, atque ita ignis subiiciebatur tandiu incẽsus donec ad fundum calor adeo vehemens perueniret, vt apposita manus patiens eius non esset, pixque vetusta liquaretur: tum dolio in terram demisso, & in latus deposito, pix feruentissima infusa dolium volutabatur, vt omnes eius partes linerentur. Picem duram & recoctam ad id commendabant, adiecta quinta parte picis Brutiæ. Pix in Italia, ad vasa, vino condendo, maximè probatur Brutia, inquit Plinius. Picis illitus vino duratricem firmitatem præstat, ait Plinius, ne vinum corrumpatur, & sicubi rimosum vas sit, ne transfluat. Picis alter vsus erat ad conditura. Plinius. Græcia argilla, aut marmore, aut sale, aut mari, lenitatem vino excitat. Italiæ pars aliqua Rabulana pice. Ratio condiendi musta in primo feruore, qui nouem diebus cum plurimum peragitur, aspersu picis fit, vt odor contingat, & saporis quædam acumina. Is picis odor sapórque Romanis olim fuit gratissimus in vinis, quæ ob id Picata appellabant, Galenus οἶνον κωνίαν & πισσίτην. Huiusmodi vina arte, talia erant, vel naturæ sponte, qualia Viennensia, Allobrogum. Plinius. Iam inuenta

Lib. 9. Hist. cap. 2. Li. 16. ca. 11. Theophr. Ibidem. Lib. 3. c. 20. Lib. 12. c. 24 Colu. ibid. cap. 23. Li. 12. c. 20. In annot. in Colum. In cap. 19. l. 14. Plinius. Lib. 6. ca. 5. *Vsus.* Colu. libr. 12. cap. 18. Li. 14. c. 20. Lib. 14. ca. 1. Li. 14. c. 19. Lib. 14. ca. 1.

uenta vitis per ſe in vino Picem reſipiens, Viennenſem agrum nobilitans: vulgus ea vina violam olere inquit. Plinius libro 14. capit. ſecundo. vuam ex qua vina talia exprimuntur Picatam appellat. Picem quidem non ſolam, ſed multa alia medicamina vinis condiendis admiſcebant antiqui, veluti nigram Maſtichen auctore Plinio, quæ in Ponto Bitumini ſimilis gignitur, & Iridis radicem, Folium, ſic enim legendum, non oleum, Nardum Gallicam, vt tradit Columella, Crocum, Palmam, nimirum Elaten Palmæ, Cyperum, Schœnum, Myrrham, atque alia plura cum Pice raſili. Quemadmodum enim cum vinum adeo infirmum eſſet, vt perennare non poſſet, aut certe quouſque venderetur, durare, periculúmque eſſet, ne aceſceret, fugeret, muceſceret, id Reſina, flore Reſinæ, crapula reſinacea, ſapa, defruto, aliiſque odoribus condiebant, ita, Pice interdum ſola, interdum cum aliis vt modo diximus, mixta, & ea quidem modo liquida, qualis fuit Nemeturica, vel ſicca, qualis fuit corticata Allobrogum, Raſilis, Brutia, vina medicabantur, prius tamen pici liquidæ ſemper aut cinerem lixiuium infundentes, permiſcentéſque, aut aquam marinam ex alto petitam, vt his & picis odorem auferrent, & ſpurcitiam eluerent. Alios duos picis apud veteres vſus libet adſcribere. Pice illita pilos auellebant, è corporis partibus, quas natura iis veſtitas eſſe voluit, quod πιττοῦν & καλαπιττίζειν Græci dicunt, à materia qua vterentur in eo fœdo miniſterio. Hoc verbo vſus eſt ſæpe Clemens Alexandrinus, molle delicatúmque inſtitutum, ac improborum hominum artificium accuſans. Præterea pice torquebant corpora hominum, qua in re verbo καταπιττίζειν longe alio intellectu quàm in vaſis linendis vtebantur: valebat enim, cruciatu illo & ſupplicio afficere. Intellexit hoc Lucretius, cum pœnas mortalium, tormentáque breui exponens, inquit.

Li.14.c.20.
Li.12.c.20.
Vict.lib.8. Vari. lect. cap.14.
Lib.3.Pæd.

Verbera, carnifices, robur, pix, lumina teda:

Nec non Plautus, cum induxit Ariſtophontem refellentem aſtutam vocem ſerui, qui dixerat in eum, Atra bilis agitat hominem: At pol te, ſi hic ſapiat ſenex, Atra pix agitet apud carnificem, ac tuo capiti illuceat. Picis facultates ex Dioſcoride hæ ſunt. Pix liquida contra venena, phtiſim, purulentam excreationem, tuſſes, ſuſpiria, & pectoris humores qui difficilè extuſsiuntur, efficax eſt, eclegmate cyathi menſura cum melle dato. Tonſillarum & vuæ inflammationes, anginæque, vtiliter perunguntur: purulentis auribus infunditur cum roſaceo: illinitur cum trito ſale ſerpentium morſibus: adiecta verò pari cera ſcabros vngues extricat, impetiginéſque emendat: vuluæ duritias, ac ſedis tubercula diſcutit: cum farina hordeacea & pueri impubis vrina decocta ſtrumas rumpit: cohibet vlcera quæ ſerpunt, cum Pineo cortice, aut ſulfure, aut furfuribus illita: cum thuris manna & cerato profundos vlcerum ſinus glutinat: rimis ſedis, & pedum magno auxilio illinitur: vlcera replet, & cum melle purgat, quin & cum vua paſſa & melle carbunculos, putridáque vlcera emarginat, ac diſrumpit. Erodentibus medicamentis probè immiſcetur. Pix arida calfacit, dura emollit, pus mouet, tubercula, panoſque diſcutit, vlcera replet: vulnerariis medicaminibus commodè permiſcetur. Pix ſicca Galeno deſiccat, & excalfacit ſecundo exceſſu, plus tamen deſiccare poteſt quàm calfacere: humida contrà, plus calfacit, quàm deſiccat, habétque nonnullam partium tenuitatem, qua & aſthmaticos & purulentos adiuuat. Satis eſt autem cyathi linxiſſe menſuram melli mixtæ. Abſtergendi quandam vimque habet, concoquendi, digerendi, velut & in guſtu ſubamarum quid piam, & acre. Sic leproſos vngues eximunt ambæ, mixtæ cum cera, lichenáſque detergunt: concoquunt item duros & crudos tumores omnes, cataplaſmatis

In captiuis
Vires.
Cap.81.
Lib.8.ſim.

inditæ. Ad ea omnia, humida valentior eſt, arida verò tametſi ad ea quidem deterior, glutinandis tamen vulneribus magis conuenit. Pix liquida calfacta, inquit Matthiol. vna cum Thure & Maſtiche abraſo occipitio adhibita, prolapſam columellam reſtituit. Plinius cum de vini Reſina conditi facultatibus verba feciſſet, ſubiungit: Innocentius pice ſola conditum. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat: pectori ac ventri vtile, item vuluarum dolori, ſi ſine febre ſint, veteri rheumatiſmo, exulcerationi, ruptis, conuulſis, vomicis, neruorum infirmitati, inflationibus, tuſsi, anhelationibus, luxatis in ſuccida lana impoſitum. Ad omnia hæc vtilius id quod ſponte naturæ ſuæ Picem reſipit, picatumque appellatur.

Lib. 1. Dio. cap. 78.
Lib. 23. c. 1.

TAXVS CAP XXI.

INter Reſiniferas arbores recenſuimus eas etiam quæ folio illis ſimiles ſunt, quamuis Reſinam nullam ſuccum ve emittant, veluti Taxum, & Sabinam vtramq;. Hic de Taxo, quod Abieti Piceæque tum folio, tum reliqua forma perſimilis ſit, dicemus, de Sabina magis idoneo loco tractaturi Taxus ὁ μίλος à Theophraſto dicitur, à Nicandro σμῖλος, à Dioſcoride & Galen. σμίλαξ, quibuſdam teſte Dioſcoride Thymalum, ſic enim legendum, non tithymalum, à Paulo tamen Thymium non thymalum, à Gallis *If*, ab Italis *Taſſo*, à Germanis *Eibembaum*, ab Hiſpanis *Texo*. Taxus arbor inter Abietes Piceáſque prouenit, forma his non valde diſsimilis, præſertim Abieti, quam ob cauſſam ἐλατῆιδα vocauit Nicander, quanquam illarum proceritatem non attingat. Caudice eſt craſſo, obducto cortice ferè cinereo, rimoſo, ſquamoſóque. Folia ſunt Abietinis ſimilia, longiuſcula, anguſta, ex viridi fuſca, perpetuò virentia, in ramulis ex aduerſo ſita. Baccas fert rubentes Aquifolij modo, dulces, vinoſáſque. Ligni materies ruffeſcit, plurimis interuenientibus venis, incorruptáque eſt, quare lignariis fabris maximè expetitur. Naſcitur Taxus in Italia, in Ananiæ vallis montibus, ſaxoſis ac præruptis locis, in Gallia Narbonenſi, Hiſpania, Germania. Maximè gaudet vmbroſis. Tardiſsimè germinat, fructum maturat Septembri menſe. Theophra. hæc de Taxo. Taxus vnius generis eſt, recta, auctu facilis, ſimilis Abieti, ſed non tam alta: plures habet alas: folio Abieti ſimilis eſt, ſed pinguiore, & molliore. Quæ in Arcadia naſcitur, ligno eſt nigro, puniceóque: at quæ in Ida, flauo valde, & Cedro ſimili. Quare qui id vendunt, emptores decipiunt, pro Cedro id vendentes: cortice enim detracto totum cor eſt. Corticem Cedro tum ſcabritia, tum colore ſimilē habet: radices paruas, tenues, per ſumma ceſpitum vagantes. Rara hæc arbor eſt in Ida. In Arcadia & Macedonia copioſum fructum fert, rotundum, faba paulo maiorem, rubrum, mollem. Aiunt veterina, ſi folia comederint, mori, ruminan

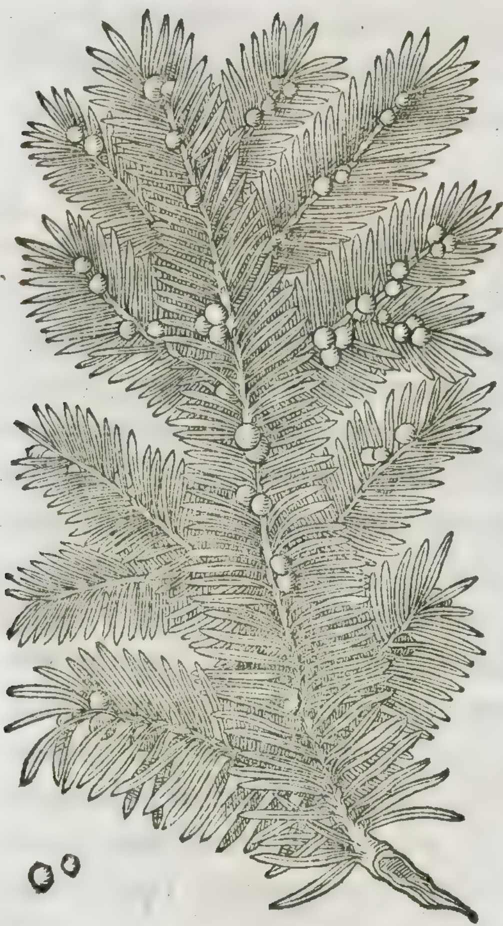
Nomina
Lib. 3. Hiſt. cap. 10.
Lib. 6. c. 12.

Forma.
In Alexip. fine.

Locus.
Theophr. lib. 4. hiſto. cap. 1.

Tempus.
Idē li. 3. c. 6.
Lib. 3. Hiſt. cap. 10.

TAXVS.

minantia nihil pati. Homines quidam fructu vescuntur: est enim suauis atque innoxius, Plinius cùm de Picea & Abiete disseruisset, subdit. Similis his etiámnũ aspectu est Taxus, minùs virens, gracilísque, & tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus sola baccifera. Mas noxio fructu. Letale quippe baccis, in Hispania præcipuè, venenum inest. Vasa etiam viatoria ex ea, vinis in Gallia facta, mortifera fuisse cõpertum est. Hác Sestius Smilacem à Græcis vocari dixit, & esse in Arcadia tam præsentis veneni, vt qui obdormiant sub ea, cibúmue capiant, moriantur. Sunt qui & Taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc Toxica dicimus, quibus tinguntur sagittæ. Repertũ innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus aëreus defigatur. In quo loco pro Arcadia legendũ putat Cornarius Narbonia, velut Diosco. habet. Nam de Hispaniæ & Galliæ Narbonẽsis, ad Hispaniã spectantis Taxo loquuntur. Plutarchus eo tantum tempore Taxũ noxiam esse tradit, quo florere incipit, quòd tum succo sit maximè prægnans. Virgilius Taxum, vt apibus noxiam, ab apiario semouet. Lib.16.c.10. Embl.68. li.4.Diosc. Lib.4.sympos.

Ne propius tectis Taxum sere. Li.4.Geor.

Galenus hæc pauca de Taxo. Smilax siue Taxus arbor est venenosæ facultatis, Vbi exemplaria falsò habent ἡ κάχλος pro ἡ τάξος. Dioscorides, Auiculæ quæ Italicę Taxi baccas deuorant, denigrantur, & qui ederint easdem homines, alui profluuio corripiuntur. Narbonæ tam præsentis est veneni, vt si qui dormiant sub ea, aut in eius vmbra subsideant, lædantur, & sæpenumero moriantur. Et alibi. Taxus frigus vniuerso corpori, strangulatus, & celerem interitum infert. Cui eadem quæ Cicutæ conueniunt. Solum merum Nicander exhibet, idq́; liberalius hauriendum esse præcipit. Testatur Matthiolus in Tridentinis montibus non veterina solùm sed ruminantia etiam animalia deuorata Taxo interire, ipsiusq́; baccas iisdem in locis perniciosas esse, séque curasse affirmat pastores, ac lignatores, qui saporis dulcedine allecti, cũ has edissent, in febres ardentes inciderunt, & alui profluuia, non sine magno vitæ discrimine. Contra Penna eius baccas innoxiè puerulos esitare in Anglia affirmat, seq́; gustasse sub hyemen non ingrato sapore, sed fatuo, vel subamaro, ibiq́; porcos passim eas tanquam glandes comesse. Nulli sanè Angliæ angulo deesse hanc, vbi semper virente, vmbrosa, densaq́; ramorũ fronde & latissima, similiter Abieti, pennatis & longis quasi pectinum radiis, ex atro virẽtibus comosa, in sepulcretis & areis pro templorum foribus pangitur, ad arcendos solis æstus à concione, plebeq́;, sub tegmine Taxi conuentus agere solita, nullo percepto inde vel tantillo incommodo. Sed hîc existit quæstio, inquit Matthiol. an frigidi, an calidi sit Taxus temperamenti? Dioscorides eiusq́; sectatores frigidi esse temperamẽti existimarunt, quod iisdem remediis Taxi veneno, quibus & Cicutæ occurrendũ esse ille scripserit. At his opponit Matthiol. amarorem qui cortici ac frondibus inest, comam perpetuò virentem, Pinorum, Abietũ, Picearumq́; modo, quibus fronde similis est, baccarum tum dulcedinem, tum acrimoniam quandam, & quod auiculę eas depastæ nigrescant, quæ omnia insignem temperamenti caliditatem arguunt. Quare & febribus, & alui profluuio tentantur, qui eas baccas ederint, inflãmatis scilicet spiritibus, & sanguine. Quod si quis dixerit accendi febres, fieriq́; alui fluxiones ex humorum putredine, quemadmodum æstate ex frigidorum fructuum esu, nigrum verò colorem in auiculis contrahi posse tam à frigido, quàm à calido, quid tandem ad frondium corticísque amarorẽ, baccarum dulcedinem & acrimoniam, perpetuoq́; virentem comam respondebit? Nam hæc à calore fieri nemo negauerit. Febres verò & alui profluuia ex calore immodico potius, vt deuoratis Anacardiis accidit, quàm ex humorum putredine suboriuntur, & nigror ille pennarum à calido potius quàm à frigido auicu-

Vires. Lib.8. sim. lib.4.c.75. Lib.6. c.12. In ca.12. li. 6.Dioscor. Ibidem. Temper.

larum pabulo. Frigus enim nigrorem non inducit, nisi sit immodicum, & tantum vt interimat. Quare nigror exustis humoribus gignitur, vt in Æthiopibus. Ex Taxo arcus & scorpiones fiebant, atque etiam hodie fiunt. Virgil.

Vsus. Georg. 2.

Ityreos Taxi torquentur in arcus.

Taxus etiam sectiles laminas glutinandis capsis, scriniis, subselliis, atque aliis huiusmodi præbet.

VLMVS CAP. XXII.

DE glandiferis, coniferis, resiniferisq; Syluæ nostræ arboribus satis copiosè diximus. Superest vt de aliis agamus quæ syluarũ & montium propriæ sunt. Ac primum à nostratibus, notioribúsque incipiemus, deinde ad externas veniemus. Græcis πτελέα dicitur, quæ Latinis Vlmus, Arabibus *Didar, Dirdar, Luzach*, Gallis *Orme*, Italis *Olmo*, Germanis *Vlmen, Ristnholtz, Lindbast, Iffenholtz*, Hispanis *Vlmo*, Anglis *El mtre*, Belgis *Olimboom*, Boemis *Gilm*.

Nomina

VLMVS.

Genera. Lib. 16 c. 17. Ibidem. Lib. 5. ca. 6.

Vlmi duo genera sunt Theophrasto, vnum ὀρειπτελέα, Gaza Montiulmum vertit, cum montosam Vlmum Plinio auctore dicere potuisset: Alterum πτελέα, id est Vlmus, Plinio campestris Vlmus, qui quatuor Vlmorum genera numerat. Græci, inquit, duo Vlmi genera nouêre, montosam quæ sit amplior, campestrem, quæ fruticosa. Italia Atinias vocat excelsissimas, & ex iis siccaneas præfert, quæ non sunt riguæ. Alterum genus Gallicas. Tertium nostrates, densiore folio, & ab eodem surculo numerosiore. Quartum syluestre. At Columella: Vlmorũ inquit duo esse genera cõuenit, Gallicum, & vernaculũ. Illud Atinia, hoc nostras dicitur. Quare πτελέα, Vlmus, Plinij Vlmus nostras, siue Italica, Theophrasto campestris, Columellæ Vlmus vernacula, eadem planè arbor esse videtur: itemq; ὀρειπτελέα, Vlmus mõtosa Plinij, siue syluestris, Vlmus Atinia siue Gallica Columellæ eadẽ.

Forma.

Vlmus magna proceraq; est arbor, radicibus longè lateq; vagantibus, ramis latiùs passis, folio minimè fisso, leuiter in ambitu serrato, lato, & oblongiore quàm Pyrus, scabro neque læui. Materia dura, flaua, neruosa, deformis, quia tota cor est, cũ viret, cæsu facilis, si exaruit, difficilis, qua ad fores lautiores vtuntur. Rigorem fortissimè seruat, inquit Plin. ob id cardinibus assamentísque portarum vtilissima, quoniam minimè torquetur: permutanda tamen sic, vt cacumen ab inferiore sit cardine, radix superior. Semen fert Vlmus latiusculum, rotundum, tenue. Quare aberrarunt ij quos scribit Theophr. putasse Vlmum sterilem esse, quibus tum experientia, tum Plinij auctoritas repugnat, Vlmos omnes, præter Atinias, ex semine prouenire tradentis. Sed ipsi Plinio scribenti Atinias non ferre Samaram, & fructum arborum solas nullum ferre, hoc est ne semen quidem, Tamaricem, Populum, Alnum, Vlmum Atiniã Columella apertè refragatur, cùm dicit, Atiniam Vlmũ Tremellius Scrofa non ferre Samaram (quod est semen eius arboris) falsò est opinatus. Nam rariorem sine dubio creat, & idcirco plerisq; sterilis videtur, seminibus inter frondem, quam

Theophr. ibid. lib. 16. c. 40. Lib. 3. Hist. cap. 14. Lib. 16. c. 17. Li. 16. c. 26. Ibidem.

quam prima germinatione edit, latentibus. Itaque nemo iam ſerit ex Samara, ſed ex ſobolibus. Eſt autem Vlmus ea longè lætior & procerior quàm noſtras, frondemq́; iucundiorem bubus præbet. Hæc Columel. Fert & Vlmus gummi ἐν κωρυκοῖς, inquit Theophr. id eſt in folliculis, non vt Gaza vertit, in petiolis, & animalia quędã culicibus ſimilia. Hi folliculi ſunt haud ita parui, ſubrotundi, craſsi, ſcroti hominis figura, quibus clauditur humor initio lentus, tandem ſolis vi in gummi concreſcens. Cachryn etiam edit peculiarem, autumno multã, minutam, nigram. Vlmus Atinia, ſiue montoſa, arbor eſt multo procerior, ramos tamen tam latè non extendens, folio Vlmi ſuperioris, per ambitum modicè ſerrato: ligno ſimili, candido, Buxi inſtar ſpiſſo, ſolidiſsimoq́;, & quod non facile findi ſe patiatur: vnde ad rotas molares, cochleáſque, trochleas, & alia inſtrumenta quæ pondus magnum ſuſtinent, maximè expetitur. Tragus Orni nomine depinxit. Galli *Charme*, vocant, & *Charpene*. Quamobrem nominum ſimilitudine quidam falſi Carpinum eſſe putauerũt, cum Aceris genus Carpinus ſit, non autem Vlmi. Omnium ferè Vlmi partium magnus eſt in medicina vſus. Folia, cortex, rami, inquit Dioſcor. vim habent ſpiſſandi. Folia trita ex aceto ad lepras efficaciter illinuntur, vulnera glutinãt, ſed multo magis corticis tilia, ſi faſciæ loco intorqueatur: nam in lori morẽ flecti poteſt. Craſsior cortex in vino, aut aqua frigida vnciatim potus pituitas trahit. Fracta oſſa celerius ſolideſcunt, ſi decocto foliorum, corticis, aut radicis foueantur. Humor in folliculis naſcens prima germinis eruptione, cuti illitus nitorem inducit, faciémque ſplendidiorem præſtat, is ſcilicet qui dum ſiccatur, in animalia abit, quæ culicum formam gerunt. Folia tenera olerum modo cocta ad obſonia vſurpantur. Eadem ferè de his Plinius tradidit. Vlmi foliis, inquit Galen. quandoque recens vulnus glutinauimus, confidentes aſtringentem pariter & abſtergentem ineſſe illis facultatem. Cortex amplius etiam ſubamarus eſt, & aſtringens, ideo cum aceto & lepram ſanat. Porro viridis etiámnum ac recens, ſi vulneribus vinculi vice circumligetur, eà glutinare poteſt. Radices eandem vim obtinent. Nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ topho ſiue callo inducto opus habent. In his animaduertendum hæc Dioſcor. verba, καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ τῶν φύλλων, ἢ τοῦ φλοιοῦ τῶν ῥιζῶν καταντλούμενον, κάταγμα πωροῖ ταχίον, ſic eſſe vertenda. Et decocto foliorum, aut corticis radicum ſi fracta oſſa foueantur, citiùs callo obducentur, vt Dioſcor. decocto foliorum, aut corticis radicum adſcribat, quod Galenus, & eum ſecuti Paulus, atque Aetius ſimpliciter de radicum decocto produnt. Eorũ ſenſum in Dioſcoride exprimere voluiſſe videtur Ruellius, aut in Dioſcor. legiſſe, ἢ τοῦ φλοιοῦ, ἢ τῶν ῥιζῶν, &c. quam tamen particulam ἢ ſecũdo loco poſitam in nullis excuſis exemplaribus comperi. Humor qui folliculis Vlmi continetur (vt experientia ſibi compertum eſſe Matth. affirmat) medetur puerorum enterocelis, ſi linteola eo madefacta ſæpe inguini affecto imponãtur, & perizomate ſeu ventrali conſtringantur. Eodẽ liquore vitreo vaſe concluſo, & in terra aut fimo

Nomina

VLMVS ATINIA.

Lib.3. c.73.

Vires.

Lib.1.ca.95.

Vires.

Li.24 ca.8.

Li.8. ſimp.

Lib.1.Dioſcor.c.95.

viginti

viginti quinque dies condito, vasis ore diligenter obturato, fundo verò super salis communis stratum collocato, euenit vt fex subsidat, & liquor clarissimus supernatet, qui ad vulnera recentia glutinanda adeo efficax est, vt mirum dictu sit, quàm bellè celeriterq; id efficiat, cũ spleniis iucũdis, aut penicillis admotus. Corticis radicum decoctum articulorum duritias emollit, & neruorum cõuulsiones resoluit, fotus aut balnei modo adhibitum. Præterea tumores discutit, quos iugi attritus in collo boum excitauit. Interiores Vlmi radices si diu decoquantur, & decocto supernatans pinguitudo colligatur, eaq; illinatur sæpe locus à quo pili defluxerint, ij breui renascentur. Eiusdem cortex contusus, & muria vsq; adeo subactus, vt malamagti similis sit, illitus podagricos dolores mulcet. Folia Vlmi quæ ad Orientẽ spectãt impari numero decerpta, & cum piperis granis cõtrita, & ex vino Cretico pota à ieiunis, auctore Marcello, purulentas tusses mirificè iuuant. Humor ille folliculorum Vlmi videtur in emplastrum quoddam Melinum, quod Rustico adscribitur, recipi apud Galenum: πτελέας, inquit, τ ἐν θυλακίοις δραχ. ιε. quæ non rectè vertit interpres Vlmi in sacculis ex corio reconditæ denariûm pondo. Dicẽdum enim, Humoris Vlmi qui in folliculis cõtinetur drach. quindecim, vt τȣ ὑγρȣ, aut quid simile intelligatur. Nec enim video quid aliud de Vlmo sibi velit, nec aliud hic est τὸ θυλάκιον Galeno, quàm κωρυκὸς Theophrast. sic enim in eo legendum, non κωρυκὶς, & φύσα Dioscoridis quibus nominibus folliculus, vtriculus, vesicula significatur. Paulus inter remedia quæ Cerusæ veneno aduersantur recenset κοκκυμήλων κόμμι, ἢ πτελέας δ' ἐν τοῖς θυλακίοις ὑγρὸν μετὰ χλιαρȣ ὕδατος, id est Prunorum gummi, aut Vlmi humorem, qui in folliculis ipsius continetur. Quo in loco quamuis Paulus Galenica τȣ θυλακίȣ voce sit vsus, tamen cum totum id caput, vt & alia ex Dioscoride ad verbum exscripsisse constet, ex eo locus Dioscoridis eadem de re, deprauatus facilè restituetur: ἢ κοκκυμήλοις, inquit, ἢ κόμμι πτελέας, ἢ τὸ ἐν τοῖς φύλλοις τ χ[?]τελέας ὑγρὸν μετὰ χλιαρȣ ὕδατος. Ruellius, aut Prunis, aut gummi quod Vlmus plorauit, aut humor quem Vlmea folia reddiderunt, &c. Legendum verò ἢ κοκκυμήλων κόμμι, ἢ πτελέας δ' ἐν ταῖς φύσαις ὑγρὸν μετὰ χλιαρȣ ὕδατος. Sed quid Paulo teste opus est, cum ipse Dioscor. alibi id satis testatum reliquerit? δ' ἐν ταῖς φύσαις (τῆς πτελέας suba.) κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν εὑρισκόμενον ὑγρὸν, id est, Humor qui in folliculis Vlmi prima germinatione reperitur.

Lib. 2. med. gen. cap. 7.
Li. 3. Histo, cap. 14.
Lib. 1. ca. 95.
Lib. 5. c. 60.
Lib. 6. c. de cerus.
Lib. 1. ca. 95.

FRAXINVS ET ORNVS. *CAP. XXIII.*

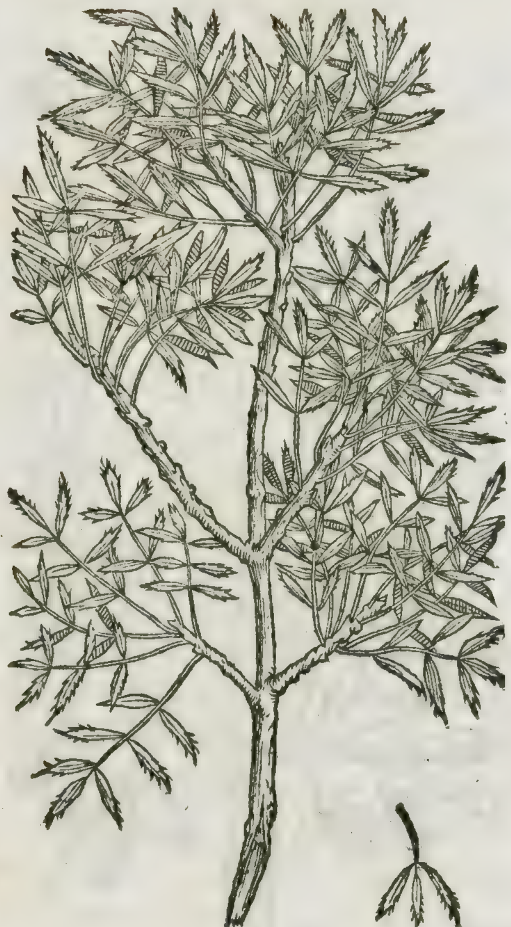
QVÆ arbor Græcis μελία dicitur, Latinis appellatur Fraxinus, Gallis *Fresne*, Italis *Frassino*, Hispanis *Fresno*, & *Frexo*, Germanis *Eschern*, *Escherbaum*, *Steyneschern*, Anglis *Aschetre*, Boemis *Gesen*, Belgis *Eschen*. Eius genera duo esse prodidit Theophr. Vnum excelsum, procerũ, ligno candido, neruoso, molliore, crispiore, magis enodi. Alterum humilius, minus augescens, scabrius, durius, & magis flauum. Hanc Fraxinum, Ornum esse existimant, Fraxinumq; syluestrem Columellæ, Italis *Orniello* dictam. Macedones auctore Theophr. priorem βȣμελίαν, id est grandem Fraxinum vocant, non vt Theodorus interpretatus est, Bubulam Fraxinum, perinde quasi πολυμελίαν dixissent, βȣ particula magnitudinem significãte, ab Aeolicis sumpta, β, pro π, in dictione πολὺ, & expuncto, λ, elemento βȣ pronunciantibus, vt testatum reliquit Plutarchus. Est vt scribit Theophr. quæ in montibus nascitur, bene colorata, læuis, spissa, lenta: quæ in planis, male colorata, rara, scabraq;. Hæc Plinius sic transcripsit. Græci duo Fraxini genera fecere, longam, enodem. Alteram breuem, duriorem, fusciorémque, Laureis foliis. Bumeliam vocant in Macedonia, amplissimam, latissimámque. Alij situ diuisêre. Campestrem enim esse crispam

Nomina
Genera.
Lib. 3. Hist. cap. 11.
Li. de arb. cap. 16.
Ibidem.
In sympos.
Ibidem.
Li. 16. ca. 13.

FRAXINVS.

ORNVS.

criſpam, montanam, ſpiſſam. Virgilius quoque montanam Ornum facit, cùm ſcribit: *Cantando rigidas deducere montibus Ornos.* Eclog. 6.

Vtriq; folia ſunt Lauri latifoliæ ſimilia, in acutiùs coacta, in ambitu nonnihil ſerrata, non pungentia (nam in Theophraſto falſò ſcriptum eſſe puto καὶ ἐπακανθίζοντα, vel vt Gaza legiſſe videtur καὶ ἐπικαθίζοντα, id eſt ac ſubſidentia, pro οὐκ ἐπακανθίζοντα.) Quod verò ſequitur, aliter & rectiùs videtur legiſſe Gaza, quàm in Codicibus noſtris ſit exaratum, hoc modo. τὸν δὲ ὅλον κλῶνον, ὥσπερ ἂν εἴποι τις μονόφυλλον, τῷ ἅμα φυλλοφορεῖν, &c. Id eſt, Ramum totum vnum folium eſſe quis dixerit, quoniam ab vno pediculo folia ſimul iuncta exoriantur, quæ coniugatim velut per genicula in ſingulis ordine dependent, frequentibus ac crebris coniugationibus, perinde atque in Sorbo. Inde non illepidè Plinius folia pennata dixit. Humilis Fraxini internodia breuia ſunt, foliorum coniugationes pauciores (legendum enim ἔστι δὲ τῶν μὲν βραχέα τὰ μεσογονάτια, &c.) Albæ autem ſiue montanæ longæ coniugationes, & plures, quia latiùs diſtinctæ, latioráque interualla, id quod ſignificaſſe mihi videtur Columella, cùm ſcripſit Ornum paulo latioribus eſſe foliis, ſed folia ſingula oblongiora, anguſtiora, obſcurius virentia porracei coloris: τὴν δὲ χρόαν πρασώδη, inquit Theophraſtus, Hermolaus verò legit τὴν δὲ χρόαν ποώδη, id eſt coloris herbacei: Cortice læui, ſpiſſo, tenui, rubeſcente integitur: radicibus crebris, craſsis, altíſque nititur. Idæi fructu floréque carere exiſtimant: fert tamen in ſiliqua fructum minutum, nucis modo, qualem Amygdalæ, guſtu ſubamarum. Fert & quædam alia, οἷον βρύα, id eſt veluti muſcos, inquit Theophraſt. vt Laurus: cæterùm denſiores, & magis compactos, συφνότερα, non στρυφνότερα, globoſos, non aliter quam Platani pilulas, & eos quidem partim fructui propinquos, partim à fructu longè ſemotos, & plures quidem (πλεῖστα, non πλεκτά) eo pacto nimirum à fructu multùm diſtantes. Globoſos hos muſcos ego in Fraxino obſeruaui & collegi hyeme iam deſinente. Sunt autem hi tuberoſi, velut ex reſiccato impenſiùs glutinoſo muſco

Forma. Lib. 16. c. 13. Li. de arb. cap. 16.

FRAXINVS CVM fructu, & Pilulis.

musco concreti, gustu nonnihil adstringentes, lignoso intus nodo muscosum corpus sustinente. An verò in Lauro tale quippiam gignatur nondũ obseruaui. Scio tamẽ Theophrast.cap.8.lib.3. cùm recenset arbores quæ præter fructum peculiarem alia nonnulla ferunt, tradere, in Vlmo gigni vuam, & folliculos: in fico, grossos, & ficus: in Auellana nucem, & Iulum: in Ilice, glandem & coccum: in Lauro fructifera, non omni quidem, sed aliqua eius specie, baccam, & vuam, (τὸ βότρυον, nisi legendum sit, τὸ βρύον,) quæ tamen vua in Lauro non fructifera, quam marem vocant, magis gignitur. In Lauro Muscum aut Vuam me vidisse equidem non memini.

Locus. Ibidem. Læuis Fraxinus, vt scribit Theophr.locis βαθυσκίοις, id est valde vmbrosis gaudet, Gaza βαθυκοίλοις videtur legisse, vertit enim, locis concauis madidísque: scabra, siccis, atque saxosis. Lib.16.c.18. Plinius verò: Aquosis montibus gaudet Fraxinus. Descendunt & in plana Ornus, & Fraxinus. Dodo.li.6. cap.70. Fraxinus loca humida amat, vt fluuiorum ripas. Ornus in montibus prouenit, & vmbrosis syluis. Plin.lib.16. cap.26. Fraxinus messibus reddit semẽ. De Fraxino mentio nulla apud Galenũ inter simplicia medicamẽta, neq; apud Aetiũ. Lib.1. c.92. Fraxini foliorum succus, inquit Dioscor. ipsaq; ex vino pota, & illita, viperarum ictibus auxiliantur. Corticis cinis ex aqua illitus lepras eximit. Ligni ramenta scobémque potu perniciem afferre tradunt. Lib.7. Paulus hæc Dioscoridis verba transcripsit, neque quicquam amplius addidit. Lib.16.c.13. Quod Dioscorides de foliorum & succi ipsorum potu atque illitu scripsit, hoc etiam Plinius habet. Contra serpentes succo expresso ad potum, & imposita vlceribus, folia opifera, ac nihil æquè, reperiuntur. Ibidem. Sed quod idem ait: Folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua, Græci quoque prodidêre. Lib.7.Ep.5. Lib.1. Dioscor. a.92. Hoc autem non sine errore ab ipso proditum est, meritoq; à Manardo & Matthiol. reprehenditur, quod μελίαν, quæ Fraxinus est, pro μίλου, id est Taxo agnouerit apud Theoph. Lib.3. Hist. cap.10. cuius hæc sunt verba: φασὶ δὲ τὰ μὲν λόφουρα ἐὰν φαγῇ τῶν φύλλων, ἀποθνίσκειν, τὰ δὲ μηρυκάζοντα οὐδὲν πάσχειν, quæ cum περὶ τῆς μίλου Theophrastus scribat, Plinius de Fraxino intellexit. Quamobrem de suo adiecit: In Italia nec iumentis nocent, quòd quotidiana experientia id certissimum esse perspiceret. Lib.6.ca.3. Quin & Columella inter frondes quibus tota æstate, & deinde autumno satiantur boues, probat maximè Vlmeam, post Fraxineam, ab hac Populneã. Ibidem. His ipsis foliis tantam esse vim aduersus serpentes tradidit Plinius, vt ne matutinas quidem occidentésue vmbras, quam sunt longissimæ, serpẽs arboris eius attingat, adeo ipsam procul fugit. Experti prodimus, inquit, si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius quàm in Fraxinum fugere serpentem. Mira naturæ benignitas, priusquàm hæ prodeant, florere Fraxinum, nec ante conditas folia dimittere. At verò non hoc solùm quod modò diximus de Taxo à Theophrast. traditum, ad Fraxinum transtulit Plinius, sed etiam quod paulo ante dicit, Eam quidem Fraxinũ quæ nascitur in Ida, esse in tantũ Cedro similẽ, vt ementes fallat, cortice ablato. Lib.3. Hist. ca.10. Hoc enim Theophr. eodem loco de Taxo sic habet: ἡ δὲ ἐκ τῆς

Ἴδης

ἴδης ξανθὸν σφόδρα, καὶ ὅμοιον τῇ κέδρῳ, διὸ καὶ τοὺς πωλοῦντας φασὶ ἐξαπατᾶν, ὡς κέδρον
πωλοῦντος πᾶν γὰρ εἶναι καρδίαν, ὅταν ὁ φλοιὸς περιαιρεθῇ. Dicet aliquis, Fraxi-
neas menſas quales hodie habent multi, vndoſo venarum diſcurſu, Citreas,
Cedrinas, & Acernas æmulari, quod vt verum eſſe fatear, ita pro Plinio facere
negauerim, qui non eo iudicio, neque eo ſenſu de Fraxino id prodidit, ſed
Theophraſt. verba cum Latinè exprimere vellet, quod Theophr. Taxo, id Fra-
xino perperam illum attribuiſſe perſpicuum eſt. Plura de Fraxini viribus Pli-
nius quam Dioſcorides tradidit. Semen foliis eius ineſt, quo medentur iocino- Lib.24.c.8.
ris & lateris doloribus in vino: aquam quæ ſubit cutem extrahunt: corpus
obeſum leuant onere, ſenſim ad maciem reducentes, iiſdem foliis cum vino
tritis, ad virium portionem, ita vt puero quinque folia tribus cyathis diluan-
tur, robuſtioribus ſeptem folia, quinque cyathis vini. Non omittẽdum ramen-
ta eius & ſcobem à quibuſdam cauenda dici. Obſeruandum autem ramenta
ſcobémque à Plinio hîc dici quæ τορνεύματα Dioſcorides vocat, & quæ etiam
πρίσματα, & πελεκύσματα à Græcis dicuntur. Galenus in confectionibus hepati- Lib.8.med.
cis ab Aſclepiade conſcriptis, cuiuſdam meminit, quæ ſemen Fraxini recipit. part.cap.8.
Aetius verò idem medicamentum Aſclepiadæ ex Philagrio citat, & Oribaſium Lib.10.
Fraxini ſemen non admittere ſcribit, addítque Fraxini ſemen, ſeu fructum eſſe
arboris, ex qua Fraxinea ligna quocunque in opere apta ac obedientia cædun-
tur, hoc eſt, ἐξ οὗ τὰ ἐργάσιμα μελινὰ ξύλα κομίζεται). Semen Fraxini, inquit Matthiol. Lib.1.Dio-
quod auis linguam vocant officinæ, vtiliter propinatur in lateris dolore, & ad ſcor.ca.92.
ciendam vrinam: venerem excitat, præſertim ſi cum Piſtaciis, & nucleis Pineis
deuoretur, addito Saccharo, vel cum nuce Myriſtica, vt teſtantur Iſaac, Rhazes,
Damaſcenus, cæteríque Arabes. Nouembris initio decerptum, & in furno ſic-
catum maximè confert calculoſis, ex vino vetere potum. Fraxini ſpumoſus li-
quor qui è viridi ligno igni impoſito manat, additis ſucci Cyclamini, Ccyllæ,
Rutæq; æqualibus partibus, omnibus ſimul parum feruefactis plurimum ad
ſurditatem valet, ſi in aurem ſanam (alij ægram malunt) liquor hic calidus in-
ſtilletur, cùm itur cubitum. Oportet autem in aurem affectam (aliorũ ſententia
ſanam) iacere. Cum verò aurẽ vtrámque ſurditas occupauerit, in eam quæ mi-
nùs (aliis magis) laborat liquor infunditur, & in alteram iacet æger. E viridi
Fraxini ligno teſſellatim conciſo per deſcenſum, vt loquuntur, aqua & oleum
eliciuntur, veluti ex ligno Iuniperi. Aqua cum quarta parte aquæ violarum pur-
purearum faciei illita, ruborem & puſtulas cùm eo erumpentes ſanat. Oleum
tradente Manardo, potum, hepaticis ſpleneticíſque maximè conducit. Corti-
cis ramorum ex aqua decoctum ſplenem abſumit, ſi eo diutius vtantur ſplene-
tici: Folia, cortexque Fraxini moderatè calida ſunt auctore Dodon, & tenuium Lib.6.c.70.
partium. Semen calefacit, & ſiccat tertio exceſſu. Foliorum & corticis decoctum
ex vino potum hepar ſplenémque ab obſtructionibus expedit, roborátque, &
lateris doloribus medetur. Idem folia præſtant in oleo feruefacta, & lateri im-
poſita. Folia, cortex, turionéſque eodem modo ſumpti valent ad hydropem,
quia vacuant aquas. Ad idem facit ſemen in vino decoctum Sereno teſte.

Fraxineum ſemen cum Bacchi rore bibendum eſt.

E ligno Fraxini pocula fiunt, ex quibus ſi quis aſsiduè bibat, lienem
extenuari aiunt. Fiunt etiam ex eo menſæ, vaſa, ac vtenſilia
multa. Eius enim materies, vt ſcribit Plinius, eſt Lib.16.c.13.
ad plurima vtilis, multúmque Homeri
præconio, & Achillis haſta
nobilitata.

POPVLVS ALBA CAP. XXIIII.

Genera. & Nomina.

TRia sunt Theophr. & Plinio Populi genera. Populus alba quæ Græcis λεύκη, Arabibus *Haur*, dicitur, Italis *Popolo bianco*, Gallis *Aubeau*, & *Peuplier*, Germanis *Bellere*, *Poppelbaum*, & *Salbaum*, *Abiolbaum*, Hiſpanis *Alamo Blanco*. Populus nigra Græcis ἄιγειρος, Arabibus *Haur romi*, Italis *Populo nero*, Gallis *Peuplier*, & *Tremble*, Germanis *Aſpen*, & *Poppeluueiden*, Hiſpanis *Alamo nigrilho*. Populus Lybica, Theophr. κερκὶς, quibuſdam Populus Alpina, Gallis *petit Tremble*. Anglis *Aſp, or Popler tre*, Boemis *Topel*. Populus alba arbor

Forma.

eſt magna, proceraq́;, craſſo caudice, cortice, præſertim ramulorum, albicanre, ac læui: foliis vitigineis, latis, angulatis, aduerſa parte virētibus, auerſa maximè

POPVLVS ALBA.

POPVLVS NIGRA.

albicantibus, lanuginoſis, læuibus, mollibúſque, Bechij modo, quod à ſimilitudine Chamæleucen vocauêre Græci, hanc verò Populum Leucen. Materia eſt candida, non dura. Antequam folia emittat, Iulos producit longos, coloris punicei, bene diluti. Populū hanc Homerus ἀχερωΐδα ab Acheronte appellat, quòd Hercules deuicto Cerbero Populum arborem ex Achorante ſecum detulit, frondibuſq́; Populeis coronatus, lætitiam quam ex tot victoriis cœperat, declarauit. Exemplo Herculis omnes in certamine aliquo cum laude & gloria verſati, victoriamq́; conſecuti, Populi fronde coronabantur. Populus nigra magna etiam, procera, craſſáque eſt arbor, cortice læui minimè tenui, cineritio: folio Hederaceo, longiuſculo, prope pediculum lato, apice in acutū deſinente, non, vt in alba, laciniato, ſed in ambitu paulum ſerrato, nigricante: longo, tenuiq́; pediculo appenſo. Huius Iuli racematim compacti multis baccis rotundis conſtant, in quibus multa concluditur lanugo candida, quæ maturis baccis in pappos auolat. Aprili menſe, & Martij fine proueniunt. Materia eſt alba ad aſſeres faciendos præcipuè idonea. Germina quæ folia antecedunt (oculos vulgo vocant) valde odorata viſcido humore & flauo turgent, ex quibus vnguentum Populeum cognominatum parant Seplaſiæ. Quo tempore Iuli

Iliad. 5.

produ

POPVLVS LYBICA

producuntur, ea colligēda sunt. Populus Lybica nigræ similis, hac, & alba aliquātulo minor, cortice nigriore, materia imbecilliore, alba tamen, ac tenaci: foliis latis, breuibus, rotundioribus, nigrioribus, durioribusq́; Populi nigræ foliis, per oras incisis, longo tenuíque pediculo appensis, eámque ob causam continuo sese mouentibus, sempérque tremulis, & inter sese crepitantibus, vnde *Tremble* à Gallis nomen inditum. Iulos producit cæteris longiores, & magis nigricantes, coloris scilicet ex cinereo fusci. Gaudent Populi vliginosis locis, fluminum ripis, & scrobium aggeribus. *Locus.* Montes amat Populus, inquit Plinius. Harum Li.16. c.18. omnium sic meminit Theophrastus. Populus Lib.3. Hist. cap.14. alba nigráque vnius sunt formæ, ambæ rectæ, sed nigra excelsior, & læuior. Foliorum figura similis, & simile lignum candore, cum cæditur. Vtrámque flore carere existimant. Cercis (Gaza Alpinam, alij Lybicam vertunt) Populo albæ similis est, tum magnitudine, tum ramorum cādore: folio Hederæ, sed parte altera non anguloso, altera angulum habente, oblongum, in acutum desinētem: colore parte supina pronáque fere simili, ex petiolo longo, tenuíque pendente, ideóque non recto, sed inclinato: cortice asperiore scabrioreq́;, quàm Populus alba, sed Pyri syluestris modo. Idem alibi. Quidam Populum nigram solam sterilem esse putant, vt Arcades, cæteras omnes quæ in montibus proueniunt fru- Li.3. Histo. cap.5. ctum proferre. At in Creta Populi nigræ multæ sunt fructuosę. Ex priore Theophrasti loco reprehendendi nos ansam quis arripiat, quod alia folia Populo albæ, alia nigræ tribuerimus, ille verò foliorum vtriusque figuram similem esse dixerit. Sed ex ipso Theophrasto respondemus, aliarum omnium arborum fo- Lib.1. Hist. lia sibi ipsa similia esse, Populi autem, & Hederæ, & Ricini dissimilia. Recentia cap.16. enim Populi vtriusq; & Ricini folia rotunda esse (de quibus intelligit, cùm dicit vtraque foliorum figuram similem habere) vetera fieri angulosa. Alibi etiam scripsit Populum albam in nigram mutari, tum foliis, tum tota specie. Plinius Li.2. Caus. de Populo hæc literis mandauit. Populi tria genera, alba, nigra, & quæ Lybica cap.21. Lib.16.c.23. appellatur, minima folio, ac nigerrima, fungísque enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, superne candicans, inferiore parte viridi. Huic nigræq; & Crotoni folia in iuuenta circinatæ rotunditatis, vetustiora in angulos exeunt. Populorum foliis grandissima lanugo. Euolat candidæ (tradita folio numerosiore candida) vt Iulus. In quibus Plinium errorum aliquot conuincit Matthiol. Lib.1. Dioscor.c.93. Primum enim scribit Populi albæ folia supernè candicare, infernè viridia esse, cùm contrà supernè vireant, infernè candicent: Deinde quòd sine discrimine, inquit, Populorum foliis grandissima lanugo, cùm hæc in alba tantum efflorescat, in nigra minimè: Postremò quòd populum inter eas recenseat, quæ nec Li.16. c.26. fructum, nec semen ferant, cum nigra Populus, vt ostendimus, fructum ferat vuarum specie, intus alba lanugine refertum, atque etiam scribat Dioscorides, Lib.1.ca.93. semen ex aceto potum comitialibus prodesse. At Plinius ipse alio in loco Po- Lib.24.c.8. pulum vuas & semen proferre tradit, illas ad vnguentorum vsum, hoc comitialibus vtile? Ex quibus Plinij verbis natus videtur esse error Ruelli scribentis Lib.1. c.119.

vnguentum Populneum, quod Ægirinon Græcis dicitur, ex vua Populi, quæ Bryon eſt, confici verno tempore, cum plurimùm grauis eſt, prægnánſque reſina. Lib.1. Dioſcor.c.93. Sed caueant Pharmacopœi, inquit Matth. vnguentum quod Populeum vocat, ex vuis Populi conficere, quoniã Nicolaus Myrepſicus non vuas, ſed germina, vt diximus, quæ vere primo exeunt, huic admiſcet, quæ odorata ſunt, & veluti cera turgida, cum nullus vuis ſit odor. Verùm enimuero an antiqui Populi vuas ad odorata vnguenta adhibuerint, dubitat Matth. Ibidem. Nam Plinius quo loco de vnguentorum materia tractat, Populi vuam nihil aliud eſſe oſtendit, quàm ipſius Bryon, id eſt Muſcum, Lib.1.c.20. quem Populneum Muſcum Dioſco.& Galenus Li.6.ſimp. vnguentis oleíſque inſerunt, & inter odoràta recenſent. Optimũ, inquit, Dioſcorides, eſt Cedrinum, proximum Populneum, &c. Quare Plinius hallucinatus Muſcum in Populo naſcentẽ nihil ab eiuſdem vuis differre exiſtimauit. Lib.1.c.28. Eius verba ſunt. Eodem & Bryon pertinet, vua Populi albæ. Optima circa Cnidum, aut Cariam, in ſitientibus, aut ſiccis, aſperíſque: ſecunda in Lycia Cedro. Hæc Plinius. At Cedrus nullas fert vuas, ſed Muſcũ odoratũ. Populus vtraque, Ibidem. inquit Matthiol. naſcitur frequentiſsima in agro Mantuano, ac Ferrariẽſi, non Locus. modo in Padi ripis, ſed & per agros, & prata, in foſſarum aggeribus, Dioſcorides Vires. vtriuſq; Populi has eſſe vires tradit. Potus albæ Populi cortex vnciæ vnius Ibidem. pondere, iſchiadicis, ac vrinæ ſtillicidio prodeſt. Conceptionem impedire, vel ſterilitatem inducere tradunt, ſi cum mulæ rene bibatur, (ſic enim vertẽda ſunt illa verba ἱϛορεῖται δὲ καὶ ἀτόκιος εἶναι, &c. non, abortiuum fieri tradunt, vt vertit Ruellius:) folia quoque cum vino poſt purgationes pota, idẽ præſtare produntur. Tepens foliorum ſuccus vtiliter aurium dolori inſtillatur. Pilulæ quæ primo foliorum partu proueniunt, tritæ & cum melle illitæ oculorum hebetudini medentur. Memoriæ prodiderunt corticem Populi albæ & nigræ, particulatim cæſum, & ſulcis ſtercoratis mandatum, omni tempore anni edules fungos proferre. Populi nigræ folia cum aceto magna vtilitate podagricis doloribus illinuntur. Reſinam Populus fundit, quæ in malagmata additur. Semen potum ex Li.24.c.8. aceto comitialibus vtile eſt. Eadem Plinius habet, quibus addit: virgam Populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Humor è cauis Populi nigræ effluens verrucas, papulaſq;, & attrita corporis tollit. Populi ferunt & foliis guttam, ex qua apes Propolim faciunt. Serenus.

Sæpius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & greſſus diro languore moratur.
Populus alba dabit medicos de cortice potus.

Li.7. ſimp. GALENVS. Populus alba miſtæ quodammodo temperaturæ eſt, ex aquea tepida, & terrena extenuata eſſentia. Quamobrem & abſtergentis facultatis eſt particeps. Li.6.ſimp Populi nigrę flores calidi facultate quidem ſunt in primo receſſu à temperatis, ſed in differentia quæ habetur in ſiccãdo & humectando, paulũ à temperatis & mediis ad ſiccius deflexerunt, verùm & ſubtiliorum potius quã craſſiorum ſunt partium. Folia quidem ipſius quodammodo floribus ſimilia ſunt, niſi quod ad omnia imbecilliora, minuſq; efficacia. Sed & Reſina eius floribus ſimilem facultatem obtinet, atq; etiam calidiorẽ. Porrò ſem, tumen Reſina, tum floribus, & ſubtiliorum eſt partium, & magis exiccat, non tamen eſt admodum Ibidem. calidum. Scribit Matthiol. nigræ Populi prima germina, odorata, glutinoſaq; ad capillorum nitorem à mulieribus expeti. Contundunt enim ea cum recenti butyro, deinde aliquot diebus inſolata à butyro percolãt, quo capillos inungũt, abluto priùs capite. Lybicæ Populi folia ad ea omnia valent, ad quæ nigræ Populi folia valere diximus, ſed longè inefficaciùs. Populus alba idem, inquit, humo tenus ſecta ad radicem vſque, & aqua calida, in qua fermentum diſſolutum fuerit,

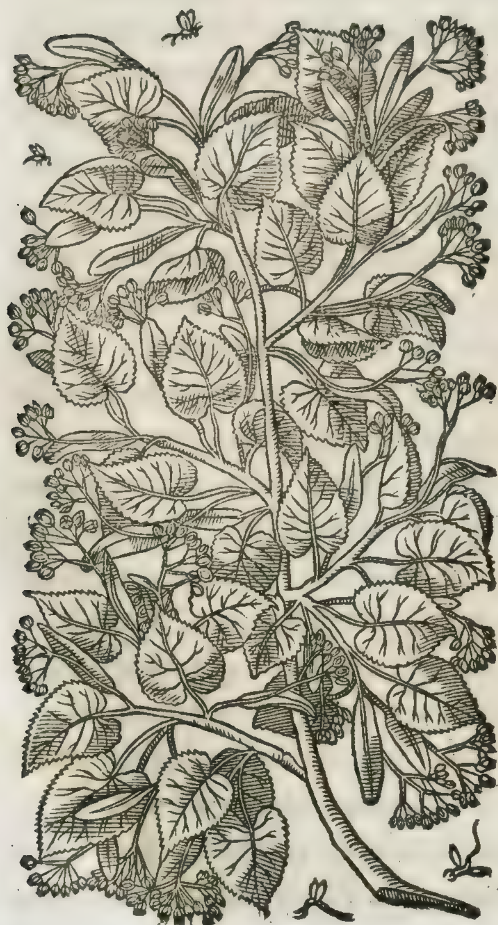
fuerit perfuſa, infra quatriduum fungos copioſos edit, eſuiq; gratiſsimos. Vnguentum Populeum, cuius ſupra meminimus, contra calorem febrilem, & ad ſomnum conciliandum temporibus, & pulſantibus arteriis illinitur. Ex nigræ Populi ſemine, oleum αἰγείνον paratur æſtate, cum nulla eſt circa illud Reſina. Aet.lib.1. Paul.lib.7. Sumunt eius grana, modicéque confringunt, & ad pondere expenſum inde trientem, olei dulcis ſextarium immittunt, & ad dies quadraginta inſolant, atq; ita excolatum reponunt. Hoc oleum calfacit, tenuium eſt partium, mollit cum odore iucundo. Populi materia lenta, ideoq; ſcutis faciēdis apta, inquit Plinius. Li.16.c.40. Populi vitibus placent, nulla illarum vmbra, ludentibus foliis. Lib.16.c.37. Lib.17.c.12.

TILIA. CAP. XXV.

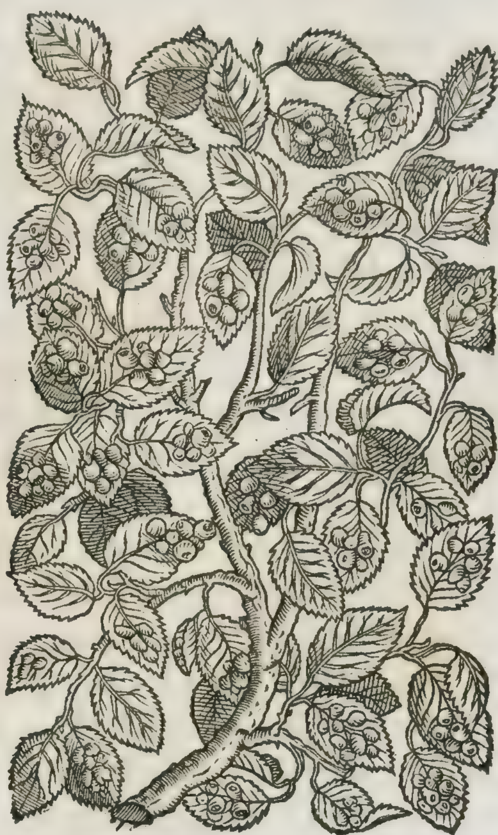
QVæ Latinè Tilia, Græcè φιλύρα dicitur, quod in tenues aſſulas & Philyras diſcerpatur, Gallicè *Tillet, Teilleu, Teil*, Italicè *Tilia*, Belgicè *Linden*, Germanicè *Linden*, & *Lindenbaum, Steinlinden*, Hiſpanicè *Teia*, Anglicè *Linden tre*, Boemicè *Liipa*. Duo eius genera, mas, & fœmina. Hæc vulgatior ac notior, procera eſt craſſáque arbor, vaſtis & multum diffuſis ramis, magna vmbra terram opacantibus: cortice exteriore parte fuſco, læui, nudo, interiore candido, lento, flexilíque, ex quo intorquentur funes. Inter corticem hunc & lignum alij tenues ſunt interiores cortices, & veluti membranæ, à quibus aliarum quoque arborum cortices interiores Tiliæ vocantur, & Philyræ, quod Plinius declarat his verbis. Inter corticē & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus vincula Tiliæ vocantur, tenuiſsimæ earum Philyræ, coronarum lemniſcis celebres, antiquorúmque honore, qua in ſignificatione ipſe vſurpat de Vlmo loquens. Corticis interior tilia lepras ſanat. Et paulo poſt. Idem præſtant & tiliæ corticis. Materies huius ligni læuis eſt, enodis, in opere tractabilis, ex qua carbones fiunt conficiendo pulueri machinarum bellicarū vtiles. Folia multum virent, latiuſcula ſunt, toto ambitu modicè ſerrata, Hederaceis haud abſimilia. Flores albicant, odorati,

Nomina · *Genera.* · *Forma.* · Li.16.ca.14. · Lib.24.c.8.

TILIA FOEMINA.

TILIA MAS.

multi ſimul ex medio folioli candidi,anguſtiq́; dependuli. Fructus pilulæ ſunt,
ſiue bacculæ rotundæ,racematim Corymborum Hederæ modo coaceruatæ, in
Forma. quibus ſemen minutum continetur, rotundum, nigricans, quod ex minutis
baccis immaturis ac dehiſcentibus excidit. Tilia mas arbor eſt non minùs pro-
cera,craſſa,ramoſa quã fœmina:cortice lento quidem, ſed minùs flexibili, ma-
gis ſcabro,ſpiſsiore,fragiliore,cineritio,in ramuſculis candidiore,quàm in Ti-
lia fœmina,ſed non tam candido,quàm in ramulis Vlmi:materie duriore, ma-
gis nodoſa,magíſque fulua,Vlmo valde ſimili.Foliis eſt latioribus, ſcabris, pa-
rum in ambitu crenatis,foliis Vlmi,haud abſimilibus. Hæc Tilia fructum ſem-
per non profert: quare ſterilis à quibuſdam eſſe exiſtimatur. Interdum tamen
ſiliquas edit rotundas,compreſſas,coaceruatas,cum crena,ſiue fiſſura in ſumma
Lib.3. Hiſt. cap.10. parte,quarum ſingulæ ex ſingulis petiolis dependent. De Tilia hæc Theophr.
prodidit.Tilia altera mas eſt,altera fœmina.Differunt inter ſe tum tota forma,
tum ligno,& quod altera fructifera eſt,altera ſterilis.Mas enim ligno eſt flauo,
duro,magis nodoſo, ſpiſsioréque: fœmina candidiore.Cortex maris craſsior,
& detractus propter duritiam flecti nequit: fœminæ candidior, & flexibilis,
ex quo ciſtæ fiunt,item odoratior.Præterea mas ſterilis eſt,& ſine flore:fœmina
florem & fructum gignit.Flos calyci ſimilis iuxta folij pediculum, & anni ſe-
quentis Cachryn,ſuo petiolo nixus emergit, viridis,dum in caliculo eſt, dete-
ctus autem,ſubflauus.Floret cum vrbanis arboribus. Fructus rotundus, oblon-
gus fabæ magnitudine,Hederæ corymbis ſimilis: maiuſculus quinque angulis
conſtat,velut eminentibus fibris, & in acutum ſeſe contrahentibus, minutior
minus diuiſus. Grandior exculptus,parua quædam tenuiáque ſemina emittit,
quanta ſunt Atriplicis.Folium & cortex ſuauia dulciáque.Folium figura Hede-
ræ folio ſimile,verum ſenſim magis rotundatur, & iuxta pediculum id quod
velut in gibbum prominet,à folij medio,longiore tractu, in acutum magis co-
gitur.Per ambitum criſpa & ſerrata folia ſunt. Medullam paucam lignum ha-
bet,ac eam quidem quàm in aliis materiæ generibus molliorem: & alioqui li-
Li.16. c.14. gnum ipſum quoque molle eſt.Plinius horum magnam partem ſic expreſsit. In
Tilia mas & fœmina differũt omni modo.Námque & materies maris dura,ruf-
fiorq́;,ac nodoſa,& odoratior:cortex quoque craſsior, ac detractus inflexibilis:
nec ſemen fert aut florem vt fœmina, quæ craſsior arbore, materie candida
præcellénſque eſt. Mirum in hac arbore fructum à nullo animalium attingi:
foliorum corticíſque ſuccum eſſe dulcem.Materies teredinem non ſentit,pro-
ceritate perquam modica, verùm vtilis. Ex quibus perſpicuum eſt Plinium
φιλύραν Theophr.Tiliam reddidiſſe,& dixiſſe maris corticem odoratiorem eſſe,
cùm id de fœminæ cortice dicat Theophr. Quod verò ſcribit, Mirum in hac
arbore,&c.hoc ex eodem Theophr.habet: ἰδιώτατον δὲ δ' ἐπὶ τῆς φιλύρας, inquit,
ταύτης γὰρ τὰ μὲν φύλλα γλυκέα, καὶ πολλὰ τῶν ζώων ἐσθίει, ὁ δὲ καρπὸς οὐδενὶ βρωτός.
Adhæc quod dixit Tiliam proceritate eſſe perquam modica, cùm contrà ex-
celſam & amplam arborem eſſe inter omnes conſtet, apertè indicat (vt rectè
Lib.1. Dioſcor. c.108. etiam Matth.annotauit) ipſum nominum vicinitate deceptum, Theophraſti
Ibidem. Philyram cum Dioſcoridis Philyrea confudiſſe, quam Phliyream arborem li-
guſtri magnitudine eſſe Dioſcor.prodidit. Præterea Plinius vulgari noſtræ Ti-
Lib.1. c.138. liæ eas vires adſcribit,quibus Philyream præditam eſſe Dioſcorides auctor eſt.
Ibidem. Id quod etiam fecit Ruellius ipſum ſecutus. Eundem Plinij errorem, etiam ſe-
cuti Hermolaus, & Marcellus, Philyreã Dioſcoridis Tiliam ſunt interpretati,
eandem arborem eſſe arbitrati,quæ φιλύρα,ideſt Tilia dicitur.His quibus nomi-
num ſimilitudo impoſuit:quod doctiſsimis viris contigiſſe mirum, cùm Tilia
à Philyrea notis omnibus diuerſa ſit,vt oſtẽdemus cũ de Philyrea tractabimus.
Cæterum

Cæterum Tilia, aquoſis montibus gaudet, inquit Plinius, & montes vallėſque diligit. Eius cortex foliáque auctore Dodo. temperatæ ſunt caliditatis, parum deſiccant & aſtringunt, eiuſdémque ferè ſunt cum Vlmo temperamenti foliorum in aqua decoctum puſtulas, exulceráque maligna in ore puerorum collutione ſanat. Folia in aqua tuſa commodè pedum tumoribus imponuntur. Cortex Tiliæ in aceto tritus vitiliginibus albis, & aliis huiuſmodi cutis vitiis medetur. Tradit Matth. corticem Tiliæ commanſum & illitum vulneribus glutinandis efficacem eſſe: folia verò trita, & aqua cōſperſa pedū tumores diſcutere: humorē medulla caſtratæ arboris defluētē capiti illitū, capillos reddere, defluētéſq; cōtinere: quæ qui diligētius cōſiderarit, Pliniūq; attētius legerit, cōperiet, opinor ea omnia Vlmo ipſum attribuiſſe, Tiliæ verò ea ſolùm qui de Philyrea Dioſc. prodidit. Cū enim de Vlmi foliis, cortice, folliculorū humore dixiſſet, de eadē Vlmo ſic deinceps ſcribit. Cauliculi foliorū primi vino decocti tumores ſanant, extrahúntque pus fiſtularū. Idē præſtant & Tiliæ corticis. Multi corticē cōmāducatū vulneribus vtiliſsimū putāt: folia trita aquæ aſperſu pedū tumori. Humor quoq; è medulla, vti diximus, caſtratæ arboris effluens capillos reddit capiti illitus, defluētéſque cōtinet. Tū de Tilia incipit dicere. Arbor Tilia leuiter tuſa ad eadē ferè vtilis eſt ad quæ Oleaſter: folia autē tātū in vſu, & ad infantiū vlcera in ore cōmāducata: decocta vrinā ciēt, menſes ſiſtunt illita: ſanguinē pota detrahūt. Quod autem quæ Vlmo propria ſunt, ad Tiliā ſint tranſlata, in cauſa eſſe potuit Plinij codicū vulgatus error, in quibus legitur, Idem præſtant & Tiliæ cortices, perinde ac ſi hæc, & quæ conſequuntur de Tilia arbore intelligantur, cùm de interioribus corticis Vlmi tunicis accipienda ſint, vt rectè Hermolaus emēdauit, quod etiam de Tiliæ nomine initio huius capitis annotauimus. Quæ cum ita ſint, perſpicuū eſt Pliniū Tiliæ vires explicātē ea tātū deſcripſiſſe quę Dioſc. de Phillyrea ſcripſerat his verbis. Phillyreę folia aſtringunt: ad eadē vtilia ad quæ Oleaſter, cū adſtrictione opus eſt, maximè ad oris vlcera cōmanducata, aut ſi decocto colluantur: pota vrinā ac menſes cient. Tilia, inquit Theophr. in opere perfacilis eſt, ob ſuam mollitiam, & foris nauium longarū, & arcarū menſurarumque fabricæ expetenda. Habet corticem ad ciſtas faciendas idoneū: ex eo enim illas fabricantur. Legendū enim, ἔχει δὲ καὶ τὸν φλοιὸν χρήσιμον πρός τε τὰς κίστας, ποιοῦσι γὰρ ἐξ αὐτοῦ, non ἐξ αὐτῆς, vt habent vulgata exēplaria. Sed & hîc alterum membrum deeſſe videtur ante τὰς κίστας. Sic enim Theod. vertit. Habet etiam corticem funibus cuníſque percommodum Dioſcorides flores & omnia quæ iucundum odorem ſpirant ἐν κιβωτίοις φιλυρίνοις, ideſt in arculis tiliaceis reponi iubet. Molliſsima Tilia, inquit Plinius eadem videtur & calidiſsima: argumētū afferunt quia citiſsimè aſcias retundat. Apta ſcutis eſt Tilia quia lenta, plaga ſe contrahente protinùs. Ob hanc Tiliæ naturam veterum quidam faſciis tiliacis vſi ſunt. Iulius Capitol. de Antonino Pio: Cùm ſenex & longus eſſet, incuruaretúrque, Tiliaceis tabulis in pectore faſciabatur. Cineſium Poëtam tam gracilem fuiſſe aiunt, vt Tiliaceis aſſeribus corpori circundatis imbecillitatem ſuam fulciret: quare Ariſtophanes illum Poëtam Philyreum vocabat. Tiliæ ſolæ Columellæ ex omnibus ſylueſtribus apibus ſunt nocentes. Tilia Trago omni ſua ſubſtantia mollis eſt, & pinguis: folia habet mollia, ſuccum, lentū, dulcem ac glutinoſam tunicam, nēpe eam quæ cortici & ligno intercedit. Quidam aquam deſtillatam aduerſus ventris tormina exhibent, non ſine ratione: nam inteſtinis à dyſenteria eroſis illa conuenit. Alij aduerſus morbū comitialē vſurpant. Tilia vſta aceto carbonibus reſtinctis cum oculis cancrorum tritis ſumpta, ſanguinis grumos exigit iis qui ex alto delapſi ſunt, ita vt ſanguinem excreent. Libri medij qui cortici & ligno interiacet, aqua macerati lentum viſcoſumque humorem ambuſtis maximè prodeſſe experientia compertum eſt.

Locus. Lib.16.c.18. Lib. 6.c.73. *Tēperam.* *Vires.* Lib.1.Dioſ. ca. 180. Plinius li. 24.ca.8. Li. 1. c.108. Lib.5.Hiſt. ca. 7. & 8. *Vſus.* Li.1.prooē. Li.16.c.40. Lib.9.ca.4. Lib.3.c.74.

BETVLA. CAP. XXVI.

Nomina
Lib.3. Hist. cap. 14.

BETVLA, vel vt alij legunt Betulla, à Theophr. σημύδα nominatur, à Gallis *Bouleau*, & *Bes*, à Tridentinis, *Bedollo*, à Germanis *Birchenbaum*, ab Italis *Betula*, & *Bettola*, à Boemis *Briza*. Betula sæpe in altam & crassam arborem assurgit, multúmque ramosam: ex ramis virgæ plurimæ dependent, lentæ, in quamuis partem flexiles, in terram inclinatæ. Harum & teneriorum ramusculorum cortex læuis est, succosus, colore fusco, siue Castaneæ. Caudicis cortex candidus, durus, scaber, rimosus, mediocrium ramorum, parum maculosus. Huic liber alius subest læuis, tenuis, candidus, chartæ nostræ modo, in quo veteres opera sua inscribebant ante repertum chartæ nostræ vsum. Tragus se vidisse Curiæ oppido Rhetiæ superioris nõnulla carmina in hoc Betulę cortice exarata testatur, folia sunt latiuscula, in ambitu parum crenata, Fagi foliis minora, alioqui parum dissimilia. Betula Iulos edit Coryli modo, breuiores, in quibus semen hi vnà cum semine septembri mense sunt maturi. Locis frigidis gaudet: in siluis & montibus nascitur. Betula Theophrasto folio est Caryæ (fortassis Oxyæ, quidam ἡρακλεωτικῆ κάρυα legunt id est Coryli) paulo angustiore, cortice versicolore, materia læui, nec nisi ad baculos vtili. Betulam arborem Plinius esse tradit Gallicam, mirabili candore, atque tenuitate, terribilem magistratuum virgis, eandémque circulis flexilem, itẽ corbiũ sportis: bitumen ex ea Gallię ex coqui. Idem alibi Betulam ex eorũ genere esse docet quæ lentissima sunt, & ideo scutis faciendis aptissima, quoniam plaga contrahit se protinus. Mathiolus scribit, Betulam in agro Tridentino frequentissimam esse, materia lenta, tenaci, ex qua circuli ad dolia vinaria cingenda præstantissimi fiunt: Ananienses ex Betulis optimos conficere carbones ad liquanda metalla: ex delibrato ac intorto cortice faces ad nocturna lumina, quæ, quod bituminosa quadam pinguitudine redundent, tedæ modo flagrant, & resinosum quiddam Picis colore sudant: nec fortasse alia de causa, inquit, Betula dicitur, nisi quod bitumine scateat. Huius caudex terebro perforatus aquæ copiam emittit, cui vim maximam inesse quidam asserunt ad cõminuendos tam renum quàm vesicæ calculos, si diutius bibatur. Eadem maculas in cute delet, nitoremque conciliat: collutione oris vlceta sanat. Foliorum succus coagulo admixtus caseos à carie & vermibus vindicat. Betula vt olim Romanorum magistratuum fascibus minax, sic & hodie in Gallia virgeis pedagogorum sceptris pueros terret. Ad Baculos & scopas vtimur. Ex ea in Aruernia circuli ad vasa vinaria constringenda factitantur, vt & in Allobrogibus, & Sebusianis.

Forma
Lib.3. c. 75.
Locus.
Lib.3. Hist. cap.14.
Lib.16.c.18.
Vsus.
Li.16.c.40.
Lib.1.Diosc. cap.93.
Vires.

BETVLA.

PLATANVS CAP. XXVII.

λάτανος Græcè, Latinè Platanus, ab amplitudine nominatur, Arabicè Dulb, Gallicè *Platane*, Italicè *Platano* Germanis incognita. Arbor eſt magna, procera, multis longíſque radicibus, patulis diffuſa ramis, vnde ἀμφιλαφῆ πλάτανον dixerunt Græci: cortice craſſo: foliis latiſsimis, vitigineis, ex longo & rubente pediculo pendentibus. Flores edit paruos, pallidos, congeſtos: baccas rotundas, ſcabras, lanuginoſas, ferè nucis pōticæ magnitudine. Platanus auctore Plinio, vmbræ gratia tantùm ex alieno petita orbe per mare Ionium in Diomedis inſulam eius tumuli gratia primũ inuecta, inde in Siciliam trãſgreſſa, atque inter primas donata Italię, cui poſtea tantùm honoris increuit, vt mero infuſo enutriretur, compertúmque id maximè prodeſſe radicibus, ita vt arbores vina potare docuerimus, alioqui aquas amantes, & irrigationibus gaudentes, vt ſcripſit Theoph. Præterea celebratæ ſunt, inquit, primum in ambulatione Academiæ, Athenis, cubitorũ XXXVI. vnius radice ramos antecedente. Nũc eſt clara in Lycia, gelidi fontis ſocia amœnitate, itineri appoſita, domicilij modo caua, LXXX atque vnius pedum ſpecu, nemoroſo vertice, & ſe vaſtis protegens ramis, arborum inſtar, agros longis obtinens vmbris: ac ne quid deſit ſpeluncæ, imagini, ſaxea intus crepidinis corona muſcoſos complexa pumices, tam digna miraculo, vt Licinius Mutianus ter Coſ. & nuper prouinciæ eius legatus prodendum etiam poſteris putarit, epulatum intra eam ſe cum duodeuiceſimo comite, large ipſa toros præbente fronde, ab omni afflatu ſecurum, optantem imbrium per folia crepitus, & lætiorem quàm marmorũ nitore, picturæ varietate laquearium auro, cubuiſſe in eadem. Aliud exemplum Caij Principis in Veliterno rure mirati vnius tabulata, laxíſque ramorum trabibus ſcamna patula, & in ea epulati, circum ſparſa vmbra XV. conuiuarum ac miniſterij capace triclinio, quam cœnam appellauit ille nidum. Eſt Cortynæ in inſula Creta iuxta fontem Platanus vna, inſignis vtriuſque linguæ monumentis, nunquam folia dimittẽs, ſtatímque ei Græciæ fabuloſitas ſuperfuit, Iouem ſub ea cum Europa concubuiſſe, ceu verò non alia eius generis eſſet in Cypro. Sed ex ea primum in ipſa Creta (vt eſt natura hominum nouitatis auida) Platani ſatę regenerauere vitium, quãdoquidem commendatio arboris eius non alia maior eſt, quam ſolem æſtate arcere, hyeme admittere. Idem auctor cum Theophr. inter arbores longiſsimæ vitæ numerat Platanum Delphicam, & alteram in Caphyis, Arcadiæ luco, Agamennonis manu ſatas. Platani vmbra adeo delectatum fuiſſe Xerxem in Lydia ſcribit Ælianus, vt diem integrum ſub ea cum maximo excercitu conſumpſerit, floccipendens tam breui voluptate tot copias remorari. Tenerrima Platani folia Dioſcoridi in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones ſiſtunt, tumores & inflammationes leuant: decocto cortice in aceto, dentes in dolore colluuntur: virides pilulę in vino potę ſerpentum morſibus auxiliantur, exceptæ vero adipe, igne ambuſta ſanant: at quæ inſidet foliis & pilulis lanugo oculos

Nomina.
Forma.
Vſus.
Lib.12.ca.1.
Liib.1.Hiſt. cap.11. &.
Li. 3. ca.1.
Li.17.c.44.
Lib.4.Hiſt. cap.14.
Lib.1.c.91.
Vires.
Libr.8.ſim.

PLATANVS.

los & aures offendit. Galenus Platanum, ſcribit, eſſe humidioris frigidiorisque naturæ, ſed non procul à temperata: proinde folia viridia trita, & illita non obſcurè phlegmonas naſcẽtes adiuuare, corticem autem & pilulas magis deſiccantem vim obtinere, vt ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores, pilulæ verò cum adipe ad ambuſta: eſſe autem qui cortice combuſto medicamentum deſiccatorium & abſterſorium efficiant, quod cum aqua lepras ſanet, per ſeſe autem illitum, vlcera, ob humorem nimium vetera, & ſordida. Vitandum eſſe puluerem foliis arboris inſidentem idem monet, quoniam ſpiritu attractus, arteriam offendit, valenter deſiccans & exaſperans, vocemque
Lib.24.c.8. lædit, ſicut ſanè etiam viſum, & auditum, ſi in oculos aut aures inciderit. Platani aduerſantur ſcorpionibus, inquit Plinius, Pilulæ earum in vino potæ omnibus ſerpentium venenis medentur, item ambuſtis. Tuſæ autem cum aceto acri, magíſque Scyllite, ſanguinem omnem ſiſtunt: lentiginem & carcinomata, melanias quoque veteres addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus, & ſuppurationibus. Cortex autem in aceto decoctus dentium remedium eſt: folia eorum tenerrima in vino albo decocta oculorum. Lanugo foliorum & auribus, & oculis inutilis. Cinis pilularum ſanat ambuſta igni, vel frigore. Cortex è vino ſcorpionum ictus reſtinguit. Inopia cogit aliquando lu-
Lib.15. c.7. minum cauſa è Platani baccis oleum fieri, aqua & ſale maceratis.

ACER. *CAP. XXVIII.*

CER, vel Aceris vt Solinus dicit, Græcè ἡ σφενδαμνος dicitur, Gallicè
Nomina *Erable*, Italicè *Pie d'oca*, & *Platano aquatico*. Theophr. inter campeſtres
Lib.3.Hiſt. cap. 4. arbores τὴν σφένδαμνον, id eſt Acerem recenſet, quæ in monte pro-
Genera. uenit ζυγίαν vocans, Gaza Carpinum interpretatus eſt: quæ in planis, γλεῖνον, Gallicam idem interpres vertit, vt fortaſſe non γλεῖνον, ſed γαλά-
Lib.3.Hiſt. cap. 11. τειον legiſſe videatur. Quanquam, inquit Theophr. alij τὴν σφένδαμνον, & τὴν ζυγίαν ſpecie differre arbitrentur. Idem alibi: τῆς σφευδάμνȣ alij duo, alij tria conſtituunt genera: primum quod communi nomine σφένδαμνον, ideſt Acer vocant: alterum ζυγίαν, ideſt Carpinum: tertium Clinotrochon, vt Stagiritæ vocant. Plinius etiam plura eius genera prodidit. Album quod præcipui cando-
Li.16.ca.15. ris, vocatur Gallicum, in tranſpadana Italia, & trans Alpes naſcens: alterum genus criſpo macularum diſcurſu, qui cum excellentior fuit, à ſimilitudine caudæ Pauonum nomen accepit, in Iſtria Rhetiáque præcipuum. E viliori genere Craſsiuenium vocatur. Græci quoque, inquit, ſitu diſcernunt. Campeſtre enim candidum eſſe, nec criſpum, quod Glinon vocant: montanum verò criſpius duriúſque, etiamnum è maſcula criſpius ad lautiora opera: tertium genus Zygiam, rubentem, fiſsili ligno, cortice liuido, & ſcabro. Hoc alij generis proprij eſſe malunt, & Latinè Carpinum appellant. Hîc tria Aceris genera nobis nota proponimus: Acerem montanum, cuius duo genera, vnum candidum, quod Alpini Aruerníque à ſimilitudine foliorum Platani Plane appellant: alterum flauum, ſiue criſpum, qui Opulus eſt montanus: *Erable madré*, & *Erable iaune* appellant. Eius enim color nitidior eſt, venarúmque in eo diſcurſus magis apparent, præſertim ſi oleo nucũ illinatur. Hodie quoque lignatores Sequani Acerem montanum mare fœmináque diſtingunt: colore magis flauo in mare, pallidiore in fœmina: ligno in mare duriore, venoſiore, magiſque criſpo, in fœmina laxiore, molliore, ſolutioréque, ac minus criſpo, quódque mas priùs floreat, etiam Plinio teſte, fœmina tardius. Secundum Aceris genus
Li.16.ca.16. eſt Acer campeſtre, ſiue in planis naſcens, veteribus Opulus campeſtris. Hodie Inſubres ſeruato vetere vocabulo Opolo vocant, & ea ad maritandas vites vtũtur

tur, quas coniugatas *Hautains* appellant. Nos à ligni, si cum Aceris montani ligno conferatur, teneritudine & colore, *Erable mol*, & *Erable madré* nominamus. Tertium genus Acer Monspeliense nominauimus, quod in silua Monspeliensi vrbi vicina, eíque ligna suppeditante, Valena nuncupata proueniat, Aceris vulgaris penè figura. Acer campestre siue Opulus campestris, vt à notiori faciam exordium, in sepibus planorum locorum, aut colliculorum fruticat, nonnun- *Forma.*

ACER MONTANVM.

ACER CAMPESTRE
Carpinus.

ACER MONspesulanum.

quam humilis, arbuscula, interdum adhibito præsertim cultu, in procerã arborẽ grandescẽs, crassam, ramis multis brachiatã: cortice spisso, parum candicante, corpore candido, rariore quàm Aceris mõtani, longo & vndoso venarũ discursu ornato: foliis latis, quæ quinque angulis constant: fructu longo, compresso, tenui, auicularum plumis, aut grandium muscarum alis simili: floret mense Maio, fructum maturat Septembri. Acer montanum siue Gallicum arbor est speciosa, procera, ramosáque, foliis maioribus, vitigineis, è longis, tenuibus, rubentibusque, petiolis pendulis, floribus muscosis, luteolis, foliacea siliqua Papilionis alas imitãte, vno vtrinque semine donata, materia duriore, vnde apud Aristophanem homines σφενδάμνινοι, idest Acerni, pro durissimis ponuntur. Paulo ante æquinoctium germinat, autore Plinio, messibus reddit semen. Acer Monspeliense arbor est mediocriter procera, ramis satis explicatis, cortice quodammodo purpurascente, folio Aceri vulgari simili, in tres tantum

Dodo. li. 6. cap. 74.

Tempus. Li. 16. c. 20. & 25.

tum cuſpides ſiue angulos diuiſo, craſſo, venoſo, ex longo pediculo pendente, paribus interuallis vtrinque ſito: fructu gemino, membranulis duabus cohærentibus, alis muſcarum ſimilibus. Hoc Aceris genus quidam eſſe aiunt, quod Plinius in Iſtria Rhetiáque præcipuum eſſet tradidit, criſpo macularum diſcurſu, quod cius cũ excellentior fuit à ſimilitudine caudæ pauonũ nomẽ accepit. Horum opinioni nec aſſentior, nec repugno. *Vires.* *Lib.24.c.8.* Aceris radix contuſa, inquit Plinius, iocinoris doloribus efficaciſsimè imponitur, quod etiam teſtatur Serenus his verſibus.

Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accenſum tinges lapidem ſtrindentibus vndis,
Hinc bibis: aut Aceris radicem tundis, & vna
Cum vino capis, hoc præſens medicamen habetur.

Li. 8. med. part. cap. 8. Galenus in confectionibus Hepaticis ab Aſclepiade conſcriptis numerat τὴν τῆς σφενδάμνου ῥίζαν κοπεῖσαν, καὶ λειωθεῖσαν, ideſt Aceris radicem tuſam, & tritam. Exhibet autẽ ex ea drach. 1. cum aquæ dilutæ cyathis tribus, quo loco dubitat Cornarius an σφενδάμνου vox rectè legatur, aut potius σφονδυλίου vox ſit pro ea ſubſtituenda, quum ob vicinitatem ſcripturæ vtriuſque vocis facilè committi potuerit, vt altera pro altera ſupponeretur. Nam de Sphendamno arbore, ideſt Acere non temerè reperias hoc auxilium, quandoquidem nullam eius mentionem fecerunt Græci Medici in ſimplicium medicamentorum tractatu, Dioſcorides, Li.3. ca.90. Galen. Paul. Ætius. Vnus Plinius de eius radice dixit quæ ſuprà citauimus. Lib.8. ſim. Sphōdylij verò radicem ictericis & hepaticis exhiberi teſtatur Dioſcor. item Galenus, Li.16. ca.15. qui ei aerem, & incidendi vim tribuit. Acer eodem Plinio teſte, operum Capit.16. elegantia ac ſubtilitate Cedro eſt ſecundum, imo potius Citro, vt rectè emẽdauit Hermolaus. Pulcherrimum verò eſt Bruſcum, multoque excellentius etiamnum Molluſcum, tuber vtrumque Aceris. Bruſcum intortius criſpum, Molluſcum ſimplicius ſparſum, quod ſi magnitudinẽ menſarum caperet, haud dubiè prēferretur Citro. Nunc intra pugillares lectorúmque Silaceas laminas (id eſt luteas, & veluti ſile tinctas, qui color Aceris eſt) raro vſu ſpectatur. Quidam legunt, Sicilicia, & laminas, (id eſt Secamenta, a Siciliendo, quod verbum ſecare ſignificat.) E bruſco fiunt & menſæ nigreſcentes. Hæc Plinius. Bruſci verò veſtigium aliquod nobis ſupereſt, ſed de alia arbore intelligitur. Nam in Gallia Narbonenſi, locis Hiſpaniæ finitimis, ac montibus Pyreneis, potiſsimum circa oppidum dictum Limons, haud procul Carcaſſona, radices Buxi, quarum illic magna copia eſt, Brouchin appellant. Has potiſsimum Germani ob maculas varias, ac flexuoſos venarum diſcurſus ad opera lautiora expetunt, atque emũt. Item qui oppidum D. Claudij nomine inſigne incolunt in monte Iura, ex iiſdem radicibus cochlearia pulchra conficiunt.

ALNVS CAP. XXIX.

Nomina

LNVS Græcè κλήθρα nominatur, Gallicè *Aulne*, Germanicè *Erlenbaum*, & *Elernbaum*, Italicè *Aulno*, & *Ouio*, Boemicè, *Vuolſe*: Arbor eſt magna proceráque, ramis multis, qui fragiles inflecti ſe minime patiuntur, vt ligna alia aquatica, cortice ex fuſco rufeſcente, ligno ſatis *Forma.* duro, rubente ſtatim atque cortice ſpoliatum eſt, atque etiam vetuſtum, & aridum. Folio eſt rotundo, parum rugoſo, Corylo haud abſimili, craſsiore, neruo- *Li.16.c.24.* ſiore, glutinoſo, ac veluti melle aſperſo. Id craſsiſsimum eſſe dicit Plinius. Flores huius ſunt iuli longi, Betulæ iulis ſimiles: fructus paruæ oliuæ magnitudine, virides, oblongi, Moris forma ſimiles, ex ſquamis quamplurimis compacti, minuto in his ſemine, colore in nigrum fuluo, quod iis maturis, & ſiccitate

hiantibus

ALNVS.

hiantibus decidit. Ex quibus Plinium erraſſe, ſed Theophraſti fide perſpicuum eſt, qui Alnum ſcripſerit neque fructum, neque ſemen ferre. Alnus aquis gaudet, & in aquoſis locis ſemper prouenit. Germina foliáque menſe Aprili profert: fructus Septembri matureſcit. Alnus Theophraſto ſterilis eſt, & vnius generis, recta arbor natura, ligno molli, medulla tenera, vt virgæ tenues totæ excauentur: folio Pyri, ſed ampliore, neruoſioréque: cortice ſcabro, intus rubente, quo coria tinguntur: radice eſt per ſumma terrę ſparſa, non maiore quàm Laurus. Naſcitur in aquoſis, nec alibi vſquam. Idem paulo poſt Nucis Auellanæ folio Alni folium ſimillimum eſſe ait: & alio in loco minimè ſterilem eſſe exiſtimat, cùm ſcribit, Terebinthus circa tritici meſſem, aut paulo ſeriùs, ſemen reddit: Fraxinus, atque Acer, æſtate, Alnus, nux Iuglans, Pyrorúmque genus quoddam, Autumno. Cortex Alni & folia refrigerant, ſiccant, & adſtringunt. Recentia folia tumores impoſita diſſoluunt, & inflammationes reſtingunt. Nudis pedum plantis ſuppoſita viatoribus itinere defatigatis magno ſunt leuamento. Rore matutino madentia cubiculis ad necandos pulices per æſtatem vtiliter inſperguntur. Ex cortice Alni ater fit color, quo pilei, & vmbracula coactilia, vulgo *Feutres*, craſsiores pãni, aliáque huiuſmodi inficiuntur. Quidam eo, & fructu viridi vtuntur, Gallarum vice ad ſcriptorium atramentum conficiendum, addito gummi, & chalcantho. Materies Alni ad naualia commendatur, & ad palationes, ideſt fundamenti genus, quod in aquis, aut vliginoſis, aut congeſtitiis locis fieri videmus. Vitruuius: Itaq; Alnus, quia non nimis habet in corpore humoris, in paluſtribus locis infra fundamenta ædificiorum palationibus crebrè fixa, recipiẽs in ſe quod minus habet in corpore liquoris, permanet immortalis ad æternitatẽ, & ſuſtinet immania pondera ſtructuræ, quæ in vulgatis Vitruuij codicibus mẽdoſa ſic legit Budæus. Vmbra pinguis Alno, ſed paſcens ſata, inquit Plinius, & alibi: Licet Alni ſepes muniant, contráque erumpentium amnium impetus, riparum modo in tutelam ruris excubent in aqua ſatæ, cæſæque, denſius innumero hærede proſint.

Locus. *Tempus.* Lib. 3. Hiſt. cap. 14. Capit. 15. Cap. 6. *Vires.* Dodo. li. 6. cap. 75. Matth. lib. 1. Dioſc. ca. 93. Trag. li. 3. cap. 63. Lib. 2. In Annot. in Pand. Li. 17. ca. 12. Lib. 16. c. 37.

ALNVS Nigra.

ALNVS NIGRA BACCIFERA. *CAP. XXX.*

HÆc à foliorum ſimilitudine Alnus nigra recentioribus quibuſdam vocatur, Gallis *Aulne noir*, Germanis *Faulbaum*, aliis Alnus baccifera. In arborem vix aſſurgit, neq; craſſeſcit, ſed virgas quãplurimas emittit

Nomina *Forma.*

longas, rectas, quæ in alias virgulas diuiduntur, cortice tenui nigróque veſtitas glaucis maculis aſperſo, libro ſubtus flauo. Lignum candicat, medulla media ex rubro nigricante. Huius folia ſunt Alni, aut Ceraſi, aut Corni, fuſca: floſculi albicant, quibus ſuccedūt baccę rotundæ, quātæ Piperis grana, primùm virides, deinde rubrę, poſtremo nigræ cū maturæ fuerint, guſtus planè ingrati. Prouenit in ſiluoſis, & vdis, nec niſi ad Septētriones, vt Angliæ, Germaniæ, Northmaniæ. Floret Aprili menſe: fructus Auguſto ſunt maturi. Siler Plinij quidā eſſe volunt, quod in aquoſis prouenit, cap. 18. lib. 16. & folio frōti illito capitis dolores ſedat: ſemine in oleo trito phthiriaſes coercet: ſerpētes fugat: quā orbē baculum ex eo ruſtici gerūt: ca. 10. lib. 24. liber interior flauus deſiccat: in vino maceratus ac potus vomitum ciet, purgátque valentiſsimè phlegmaticos ventriculi putridóſq; humores, & aquas. Idē in vino decoctus dētiū dolorē ſedat, ſi in ore cōtineatur: illitus ſcabiē deterget. Folia bubus ſunt vtile pabulū, quia lactis copiā generant.

Tempus.

Locus.

SAMBVCVS SYLVESTRIS CAP. XXXI.

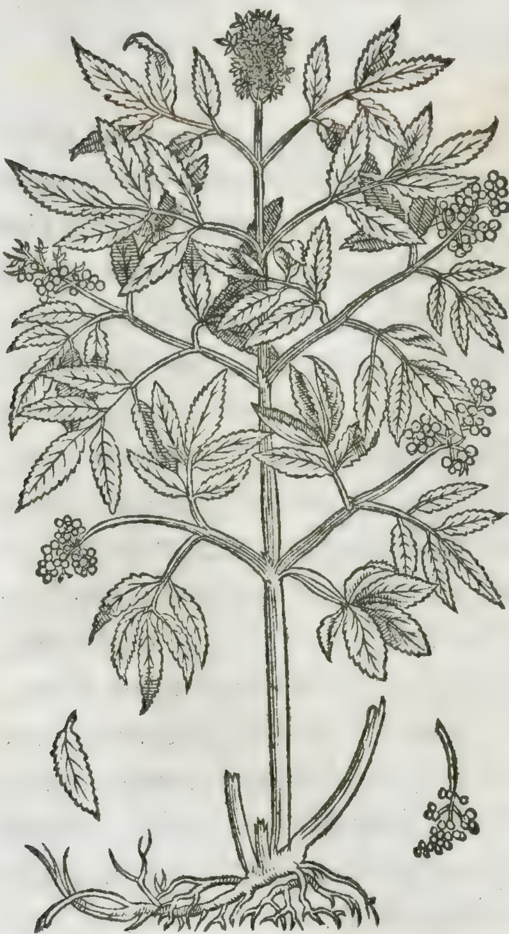
Lib. 3. c. 24.

Nomina

SAMBVCVS ſylueſtris, ſiue mōtana, in opacis vliginoſiſq; ſyluis naſcitur. Tragus, & ſylueſtrem vocat, & Ceruinā, quod non niſi in ſyluis, & mōtibus proueniat, & quòd à Ceruis magnopere expetatur. Ea eſt fortaſſe arbor mōtana, quàm ϖυγὸν Theoph. his verbis ſignificat: ἴδια δὲ τὰ τοιάδε τῶν ὀρεινῶν, ἃ ἐν τοῖς ϖεδίοις οὐ φύεται, ἐλάτη, ϖεύκη, ϖίτυς, ἀγρία, φιλύρα, ζυγία, ϖυγὸς, &c. ideſt, montibus aūt propria, q̄ in planis naſci nequeunt, Abies, Pinus, Picea, Aquifolia, Tilia, Carpinus, Pygus quā poſtremā arborē Gaza in tranſlatione ſua omiſit. Ea frōde, cortice, ligno, medulla, deniq; colore, odore & ſapore vulgarē Sambucū omnino refert, floribus dūtaxat, & fructu & ꝓceritate, ab ea diſtās. Nā Sābuco vulgari ſemp humilior eſt. Flores ſubluteos, forma ſtellatos, non in vmbellis vt vulgaris, ſed racematim liguſtri modo, multò etiā celeriùs, nempe Aprili menſe profert, qui in acinos abeunt, Auguſto menſe rubeſcētes, minijq; colore tinctos, nec vnquā nigreſcētes, racematim è pediculis depēdentes, iniucundi ſaporis. Sambucū ſylueſtrē frigidā eſſe iudicat Tragus, vt pro Mandragora, ſi illa deſit, vſurpari poſsit. De facultatibus acinorum nihil ſe obſeruaſſe, fatetur. Illud verò experiētia didiciſſe affirmat, Ceruū auidiſsimè hāc Sambucū per ſiluas ſectari. Vbi namq; locorum duas huiuſmodi ſtirpes ꝓueniſſe ſenſerit, eò accurrit, quod mirum eſt, Sambucus hæc, ac vulgaris eoſdem ſitus occupāt. His ceruus mirificè delectatur, folia vtriuſq; non baccas depaſcēs, ex quo intelligi pōt haſce baccas frigidioris eſſe tēperaturæ, atque ideo feris, nedū iumentis & hominibus minus ſalubres. Harū eſum ſomnū cōciliare tradit Pena, atque adeo veternū, & nimiū admodū noxiū eſſe. Iam verò quod maiori dignū eſt admiratione, obſeruarūt Ceruū ſolū foliis his veſci, non Ceruā, niſi prægnās fuerit, Ceruūque in vtero geſtarit: tū enim & folia hæc appetit, & illa deguſtat, aliàs nunquā. Matth. Sābucū hāc Mōtanā vocat, & à vulgari differre ſcribit fructu, qui in Mōtana nō in vmbellā coaceruatur, nec maturns nigricat, ſed racematim cohęret, & perpetuò rubet. Adhæc vulgaris procerior eſt, & leuiore cōſtat materie.

Lib. 3. Hiſt. cap. 4.

SAMBVCVS Syluestris.

Forma.

Vires. Ibidem.

SORBVS

SORBVS TORMINALIS CAP. XXXII.

SORBVS torminalis.

SYLVESTRIS hęc arbor Sorbus est torminalis, sic dicta quòd contra tormina valeat, à Sequanis Tormigne nominatur. Magna nonnunquam spectatur hæc arbor, sed non nisi longissimo tempore, & quia in frutetis sæpius nascentem agicolę cum fruticibus cędunt, nec crescere sinunt, in iustam magnitudinem non assurgit: quare humilis sæpius reperitur, cortice fusco, qualis ferè est Alni: foliis magnis, longis, multis in vno pediculo, parum hirtis, Sorbo simillimis, in ambitu serratis: floribus albis, racematim cohærentibus, quibus succedunt baccæ rotundæ, primùm virides, deinde rubentes, saporis ingrati. In altissimis Syluis prouenit. Plinius quartum hoc Sorborum genus constituit. Quartū genus inquit, Torminale appellāt, remedio tantū probabile assiduum prouentu, minimúmque pomo, arbore dissimili, foliis penè Platani. Dodon. hāc Fraxinum bubulam & Ornum appellat.

Nomina *Forma.* *Locus.* Li.16.ca.21. Li.6.c.70.

CRATAEGVS CAP. XXXIII.

CRATAEGVS Theophrasti.

HÆc arbor in densis Syluis nascitur mediocri proceritate. In hortos tamen translata facilè prouenit. Caudex cortice vestitur lęui, albicante: folia Sambuci aquaticę similia sunt, minora, pedis anserini figuram quodammodo referentia. Florem mittit ex pallido candidum, racematin cohærentem, Sambuci vulgaris ferè modo, quo dilapso poma nascuntur exigua, incana, Oliuarum magnitudine, gustu astringentia, veluti Mespila, quæ vt illa, lapideum semen non continent, sed nucleos nigros Piri vulgaris modo. Poma hæc autumno mollescunt, tunc palato gratiora acerbitate deposita. Tragus Sorbum esse Torminalem existimat. Hypomelides Palladij esse quidam opinantur. Hypomelides, inquit Palladius, poma sunt Sorbo similia, mediocri arbore nascuntur, & flore candidulo. Dulcedo huic fructui cum acuto sapore commixta est. Amat loca tepida, aprica, maritima & sæpè saxosa, statum rigidum reformidat De Hypomelidibus, siue Amamelidibus posthac agemus fusius. Arborem hanc Cratægum esse Theophrasti non absurdè quis existimauerit. In qua opinione est Anguillara, reclamante Matthiolo, qui Sorbum Tor-

Locus. *Forma.* *Nomina* Lib.13. c.4. Lib.3. c.30. In cap.136. lib.1.

Lib.3.Hist. cap. 15. minalem eſſe putat, eoque nomine depingit. Κράταιγος, inquit Theophraſt. ὃι δὲ κραταίγονα καλοῦσι, ἔχει τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον μεσπίλῃ, τελανὸν, πλὴν μεῖζον ἐκείνου, καὶ πλατύτερον, καὶ προμηκέστερον, τὸν δὲ χαραγμὸν οὐκ ἔχον, ὥσπερ κἀκεῖνο (Legendum τὸν δὲ χαραγμὸν ἔχον ὥσπερ κἀκεῖνο, dixerat enim ſuprà de Anthedonis folio, καὶ τὸ ὅλον καταχίσμασι

Cap. 12. περικεχαραγμένον, (ideſt totum ſinuoſis fiſſuris laciniatum) γίνεται δὲ τὸ δένδρον οὔτε μέγα λίαν, οὔτε παχὺ· τὸ δὲ ξύλον ποικίλον, ἰσχυρὸν, ξανθὸν. ἔχει δὲ φλοιὸν λεῖον, οἷον μεσπίλη, μονόρριζον δὲ εἰς βάθος, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Καρπὸν δὲ ἔχει στρογγύλον, ἡλίκον ὁ κόψιμος (ὁ κότινος legit Athenæus) πεπαινόμενος δὲ ξηρὸς γίνεται (ξανθὸς γίνεται ex Athenæo) καὶ ἐπιμελαίνεται, (emenda ὑπομελαίνεται) κατὰ τὴν γεῦσιν καὶ τὸν χυλὸν μεσπιλῶδες: διόπερ οἷον ἀγρία δόξειεν ἂν εἶναι. Ideſt, Cratægus, alij Cratægona vocant. Folium habet Meſpili (nempe Aronię Dioſcoridis, Anthedonis Theophraſti: eius enim ſolùm folia deſcripſit Theophraſt. non aliarum) rigidum (τελανὸν, quam vocem & de Anthedonis folio idem vſurpat) ſed maius, latius, longius, eius modo laciniatum. Arbor eſt non admodum procera, nec craſſa: lignum varium, ſolidum, flauum: cortex læuis eſt Meſpili modo: magna ex parte vnicam radicem in profundum agit, fructus eius eſt rotundus, magnitudine Cotini, qui matureſcens flaueſcit, & vtcumque nigreſcit, ſucco & guſtu Meſpili. Quamobrem ſylueſtris Meſpilus eſſe videri poſſit. Hæc Theophraſti oratio plãtam hîc adpictam ſatis aptè exprimit, folio Meſpili Aroniæ, ligno intus ex albo flaueſcente, ac fructu, in quo ſemina duo aſpectu, ſaporéque Pyro ſimilia, lapidoſa quadam concretione ſub vmbilico concluduntur: qua in re particeps eſt naturæ Meſpili, cui oſſeum ſemen eſt, & Sor-

Lib.15.c.21. bi, cui Piri æmulum. Matthiolo verò Plinij auctoritas vtcumque fauere videtur ſic ſcribentis. Quartum genus Torminale vocant remedio tantum probabile, (probatum, laudatum) aſsiduum prouentu (nam quotãnis fert, & copioſè) minimumque Pomo: arbore diſsimili, foliis penè Platani (non planè, hoc enim falſum eſſet, cum à Platano multùm diſcrepēt.) Non ferunt ante trimatum ex vllo genere. Cato & Sorba ſapa condiri iubet. At Plinius vt ſæpè alibi, ita hîc dormitaſſe videri poſsit. Nuſquam enim is alibi neque Sorbi ſylueſtris, quę proculdubio Torminalis eſt, meminit, neque Cratægi, arboris vtriuſque crebrò ab aucto-

Li.27.ca.8. ribus memoratæ, præterquam eo loco in quo Theophraſti Cratęgum, quē Cratæogonum, ſiue Cratæogona vocat, Aquifoliam eſſe Italorum perperam ſcribit. Quare facile fuit Plinium iudicio ſuo & feſtinanter hæc æſtimãtem, in natura pene ſimilis facultatis, & corporis fructúſque figura non multùm diuerſa, pro Cratęgo Sorbum torminalem nominaſſe. Athenæus ſcriptor quidem ma-

Libr. 2. gnæ auctoritatis, ſed in tractandis plantis non admodum exercitatus, ſine ratione Cratęgum eſſe tradit Ceraſum acidam, quam debellato Mithridate Lucullus è Ceraſunte oppido Ponti in Italiam primus aduexit, citata de Cratægo hiſtoria Theophraſti, quod omnino confutatur vel hoc ſolo argumento, quod maturis Ceraſis Meſpili ſapor nullus eſt, vt Cratægi fructui.

CORYLVS SILVESTRIS. CAP. XXIIII.

Nomina ΑΡΥΑ ποντική, Latinè Nux Pontica ſylueſtris & Corylus nominatur, Gallicè *Couldre*, & *Noiſetier*, Germanicè *Haſelſtranch*. De nuce Pontica ſatiua eiúſque fructu idoneo loco dicetur. Corylus arbor eſt,

Forma. ſæpius frutex, radice lata, in obliquum acta, nodoſa, ſtipitibus multis fruticante, quorum alij proceri ſunt, craſsi, ramis multis brachiati, cortice ſummo tenui, pingui, maculis albis vario, medulla tenui & flaua: alij longi & graciles, ex quibus piſcatoriæ lineæ fiunt, materie nimirũ lenta admodũ, & non fragili: foliis rugatis, Alni ſimilibus, ſed latioribus, altera parte ex viridinigricãtibus, altera ſubalbis, per ambitũ ſerratis. Nõ floret Corylus, ſed floris vice iulos profert, quibus decidentibus folia emergũt, inter quę nuces ternæ quaternæve, quas

CORYLVS *Syluestris.*

quas magna ex parte calix viridis integit, in summo fimbriatus, molli prominente barba, subsunt: putamen durum, lignosum, nucleus quæ alba siue pallida tenuiq; tunica obductus, solidus, in quibusdam rotundus, in aliis oblongus. Vmbilicus intus in medio vētre ꝓminet. Scribit Tragus omnia Corylorum genera exiguos ac rubros flores, breuib⁹ croci staminibus similes, antequam folia fundant, ostendere Februario mense, cum iuli quos nonnulli Coryli flores esse perperam statuunt, colorem luteum aquirunt. De iis floribus sic Theophr. Quidam Quercum, nucem Auellanam, & Castaneam florere existimant: item Pinum & Piceam, alij nullā earū, sed iulū Nucis, muscū Quercus nucamentū Piceę, grossis, ꝓportione respondere. Gaudet Corylus argillosis, & vliginosis locis, nemoraq; amat, hyemis patientissima. Mōtes in Gallia Corylis vestiuntur, & nemora scatēt. In planis etiā nascuntur. Theoph. quasdā eius partes anxiè cōsectatur. In Corylo, inquit, cum deciderit fructus, nascitur racemosum quiddā vermis prægrandis magnitudine, ex vno pediculo, pingue, iulos nōnulli vocāt. Constant ex paruis particulis veluti squamulis, eodē ordine quo in nucibus Pineis, vt ꝑsimilis sit nuci Pineæ nouellæ viridíq; figura iuli, nisi quod iulus oblōgior, & fere æqualiter crassus. Hyeme augetur, ineunte vere dehiscit: squamata illa flaua fiunt, & in trium digitorū longitudinē increscunt. Vere aūt folia cūm erūpūt illa decidūt: ac tū nucis totidē caliculacea tegumēta gignuntur cōpactim iūcta in vno pediculo, quot & flores, horúmque singulis singulæ nuces insunt. Hęc Theoph. Nuces Augusto mense sunt maturæ, Diosc. auctore, stomacho infestæ: tritæ tamē & in aqua mulsa potæ tussi veteri medētur: tostæ & cū exiguo Piperis potæ, destillationē cōcoquūt. Crematarum cinis cum axūgia aut adipe vrsi perūctus, alopecijs capillū reddit. Aiūt nōnulli vsta earū putamina, & in cineris speciē redacta, cæsiorū oculorū pupillas, infantibus denigrare, perfuso cū oleo sincipite, id quod Cornarius illustri experimēto facto aliquoties, se cognouisse asserit, & verissimū comperisse. Nuces ponticę Galeno plus habēt essentiæ terrestris ac frigidæ, quā iuglādes: itaque etiā gustāti austerior tū cortex, tū plātatū fructus apparet: cætera iuglādi similes sunt. Simeō Sethi calidas & humidas esse asserit, magis verò nutrire quā iuglādes nuces, difficiliúsq; cōcoqui, inflationes facere, & vt quidā aiūt ieiunū intestinū lędere, facilius autē cōcoqui, minúsque vētrē sistere, si interior earū cortex abiiciatur. Aiūt ei neque morsus, neque venena officere illo die posse, & scorpiones ab ipso fugere, q ante alios cibos cū Ruta sumpserit. Sūptæ cū caricis iā à scorpione ictis auxiliātur. Ad aciditatē oris vētriculi à nigro humore excitatā cōferūt. Nuces auellanę, inquit Tragus, stomacho tenuioribúsque intestinis infestæ sunt, maximè si nō satis maturæ fuerint, id quod non solum versiculus Macri. *Ex minimis nucibus nulli datur esca salubris,* sed etiā experiētia docet. Etenim pueri cū Augusto mēse Nuces Auellanas auidè deuorāt, facilè in dysenteriā incidūt: bilē enim augēt, inquit Matth. Oleū nucū istarū destillationes efficacissimè cōcoquere idē tradit, & articulorum dolores inunctū leuare. Adhæc putamina ipsarum cruda in puluisculū trita, & ex vino

Li. 3. ca. 67.

Lib. 3. Hist. cap. 6.

Locus.

Lib. 3. Hist. cap. 1. 7.

Tempus.

Li. 1. c. 142.

Vires.

Emble. 139. li. 3. Diosc. Lib. 7. sim.

Lib. 3. c. 67.

Lib. 1. Dio. cap. 142.

austero hausta drach. duarũ pondere, diarrhœã cohibere, & alba fœminarũ profluuia. Verũ ad id, ac etiã ad mẽses cohibẽdos magis valere quidã affirmãt subruffam medullã quæ putamini intus inhærens nucleũ ambit. Plutarchus scriptũ reliquit, quoties Coryli nucula laquearibus appẽsa cohærebit, scorpiũ in domicilia nõ irrepturũ. Neque est omittẽdũ quod simplex rusticitas obseruauit, serpẽtẽ obtorpescere, quæ Coryli caudice vel surculo fuerit icta, & tãdẽ emori. Sed Coryli virga magis quã alia ictus serpẽs occiditur, quia cũea flexilis admodũ sit, parti serpentis quã attingit validius incutitur, ac illiditur: ideóque spinę vertebras rũpit quas ferit. Sic natiuo suo motu serpendi anguis priuatus, fuga euadere non potest, & aliquanto post tum doloris cruciatu, tum inedia moritur.

Ruell. li. 1. cap. 55. Li. 3. ca. 67.

STAPHYLODENDRON. CAP. XXXV.

Nomina Lib. 1. Dios. ca. 140. Li. & c. 16. In libr. 1. de plan. Arist. Lib. 3. c. 68. Li. 6. c. 60. In Hort. Germ.

HÆc arbor, quę vt plæræque syluestres, sæpe fruticis tantũ formam habet, Staphylodendrõ Plinij à quibusdã esse existimatur. Matthi. scripsit quibusdã in locis Pistaciorũ syluestriũ nomine cuiusdã arboris fructus appellari, quã Plinius Staphylodẽdrõ vocat, & si à pistaciis figura saporéque plurimũ dissideãt. Scaliger ad Pistaciorũ species refert. Tragus Nucẽ Vesicariã & folliculare appellat. Quidã, inquit Dodon. Pistacium Germanicũ: fructus ipsius Germ. *Pimpernußle*, vocãt. Gesnerus ait ab Italis quibusdã, vt Romæ, vocari *Sambucum Validã*. Anguillara *Albero de l'vua*, & quibusdã in locis *Pistacio saluaticho*. Arbor est humilis, foliis Sãbuci, sed viridioribus, & tenerioribus. Mẽse Maio flores albicãtes, rotũdi, multiplices, sæpe quaterni aut terni emicãt, qui tãdem in cauas abeunt vesicas. Autumno verò in ipsis maturis binę ternęue reperiũtur nuculę, Ciceris effigie maiores tamẽ in quibus subuirides includũtur nuclei, sapore dulces, sed nauseã mouẽtes. Pli. Est trãs Alpes arbor, simillima Aceri albo materia, quæ vocatur Staphylodẽdron. Fert siliquas, & in his nucleos sapore Nucis auellanæ. Ex quibus verbis Plinij falsum esse perspicitur quod multi cõtẽdũt, Staphylodẽdrõ istud Plinij Colyteã esse Theoph. quæ folio est Salicis, ramosa comosáque, atque magna prorsus arbor, fructũ in siliquis leguminũ modo gignẽs, latis nõ angustis: semẽ inclusum paruũ, durum modicè, nõ multum pro siliquæ magnitũdine. Quæ omnia diuersa sunt à Plinij Staphylodẽdro. Verũ cũ Plinius, inquit Tragus, Staphylodẽdrõ siliquas ferre dicat, hęc verò arbor vesicas, nõ video quo iure ex nuce vesicaria Staphylodẽdrõ faciãt, nisi fortè per siliquas, vesicas intelligãt. Eandẽ arborẽ luculẽtè descripsit Scaliger. Apud Iesuates nostros, inquit, arbor est, è qua virga pacta, & adoleuit celerrimè, & effusis stolonibus frequentissimam circa se confecit syluã. Enodis, si qua alia, Oliuæ folio, simplici, aut Salicis frõdi proximo. E ramis folliculũ demittit, qualẽ Halicacabus, durũ tamẽ. In eo fructus cõdũtur bini terníue, esculenti, natura, colore, sapore Pistaciorũ, sed orbiculatiore facie. Quare qui Pistaciorũ arborẽ ignotã habeã, ex hac Pistaciorũ medullam esitarim, an sit hæc ad Pistaciorũ species referenda non ambigã? Nux vesicaria, inquit Tragus, quocunque in loco plantata facilè prouenit. Seritur autem nuculis, neque non

Forma. Ibidem. Ibidem. Lib. 3. Hist. cap. 14. Ibidem.

STAPHYLODENDRON.

ſurculis,ſeu ſtolonibus, qui quotānis è radice proſiliunt,ſicut & virgæ Cotoneæ Mali,& Coryli ſingulis annis fruticare cõſueuerunt. Hi ſtolones Autumno aut vere ineunte euulſi tranſplantari poſſunt.Creſcit,ait Geſnerus, apud nos ſpõte in ſepibus, quamuis rara,& videtur locum humidum amare.Frequentior,vt audio,circa Arouiam.Ex nuculis orbiculi precatorij fiunt. Ibidem. Trag.Ibid.

LABVRNVM CAP. XXXVI.

Rbor hæc fruticoſa eſt,aut frutex arboreſcens,inquit Solerius de Cytiſo tractãs,trium quatuórue vlnarum altitudine, caudice non admodum craſſo,ramis hinc & inde diffuſis.Nonnunquam fruticoſa tantum ſpectatur (quia plerúmque cæditur,& Coryli modo ab imo caudice regerminat) ſtolones innumeros ab vna radice fundens, longos,rectos,ex viridi candicantes, Viticis virgis ſimiles,ex quibus per certa interualla erumpunt folia terna,longo pediculo nitentia, Viticis foliis ſimilia, læuia, supernè viridia,infernè candicantia. Ex ramis prope foliorum pediculos emergunt flores lutei, quales flores Geniſtæ aut Braſsicæ, è longis pediculis inæqualiter dependentes, rarioreq; illa ac prælonga textura,cubitalem æquantes longitudinem,apibus ingrati.Floribus decuſſis ſuccedunt cornicula,ſiliquęúe,Piſorũ hortenſium ſiliquis ſimiles,compreſsiores,fractu contumaces.In extremis ac nonnunquam intermediis ſpatiis continetur ſemen Lentis magnitudine,ex latitudine ſubrotũdum, imo loco qua ſiliquæ per petiolum hæret,tantillũ excauatum, renis prorſus effigie, quod ante quam maturuerit viret,poſt maturitatem varium eſt,durum, & ob læuorem ſplendidum. Forma. In ſchol.in Act.

LABVRNVM.

Floret mẽſe Maio,& Iunij initio,deinde ſenſim ſiliquatur æſtate,ac tandem dureſcit matureſcente vua,& circa calendas Octobris integrè perficitur. Hanc arborem Plinij Laburnum eſſe putat Dalechãpius. Alpina, inquit, eſt arbor, nec vulgo nota, dura ac candida materie, cuius florem cubitalem longitudine, apes non attingunt. Hæc quidem plantæ appictæ conueniunt,hodiéq; de hac arbore à ruſticis & montium incolis prædicantur. Natales eius in Alpibus, & montibus fermè omnibus Delphinatus, Sabaudiæ,Terræ cognomento nouæ, vmbroſis & ſyluoſis locis, ſæpius ſiccis,nonnunquam humidis.Ab eorum locorum indigenis voce ex Laburno detorta,*Albour*,& *Aulbour* nuncupatur,materia duriſsima,ac palis conueniente,natura apibus inimica.Matthiolus hanc arborem Anagyrin Dioſco.eſſe exiſtimat,primum ſcilicet eius genus, quod maius eſt, in Apulia frequentiſsimum,& eo Cãpanię tractu quo Terracina itur Fundos, ad Tyrrheni maris litus: foliis Vitici proximis,flore Braſsicæ, racemoſo, fructu hortenſi Smilaci ſimili, amplioribus tamen,& breuioribus paulò ſiliquis incluſo, colore purpuraſcente,vſque adeo duro,vt aqua maceratum duritiam ſuam pertinaciter ſeruet. Sed Anagyris Dioſcoridis eſt perquam grauis odore frutex: Laburni noſtri, nec flores,nec folia fœtent. Semen illius ἐν κερατίοις μακροῖς, id eſt in corniculis longis:huius ſemen in corniculis breuibus: Folia maiora latioráque habet quàm Anagyris,vt oſtendemus cùm veram Anagyrin exhibebimus.Præterea tria quę Tempus. Nomina. Lib.16.c.18. Li.3.ca.149. Dioſcor.

hodie huic arbori à Rusticis tribui diximus, quòd Alpina sit arbor, quòd materie dura, ideoq; palis apta, quòd flores eius apes non attingant, nullus, quod sciam Anagyridi, at Laburno certè Plinius tribuit, quæ hîc depictam arborem non Anagyrin, sed Labarnum esse testantur. In eadem sunt sententia Cordus, & Gesnerus, quam reprehendit Matthiolus. Laburni, inquit, materies à Plinio candida describitur, non contrà medullitus nigra, cortice tenus lutea, modo Gaiaci, qualis Egheli materies cernitur. Ad hæc Eghelus arbor est omnibus ferè cognita, quod frequentissima in syluis reperiatur, non ea quidem vulgo incognita, vt de Laburno refert Plinius. Iam verò Egheli Flores qui in arbore ramorum instar pendent, palmi longitudinem non excedunt, quos Laburno Plinius cubitales tribuit. Postremò, illud experientia compertum, quod apes Egheli flores non aspernantur. Hæc sententiam nostram labefactare, aut infirmare non possunt. Laburnum enim hîc Matthiolus accipit, quod secundum, seu minus Anagyridis genus ipse constituit, quódque rura Tridentina vocant Eghelo. At quod Gesnerus Laburnum, quódque nos intelligimus, primum est à Matthiolo positum ac depictum Anagyridis genus, vt ex pictura apparet, & quod maius appellat, vt paulo ante indicauimus. Huic omnia quæ adscripsimus optimè côueniunt, minimè verò ea quæ secundo Anagyridis generi ipse adscripsit. Quod si nostra Gesneríque sententia Laburnum Plinij sit ea arbor quam hîc proponimus, & quam Matthiolus pro primo Anagyridis genere depinxit. Cur non secũdum eiusdem Matthioli Anagyridis genus, alterum etiam Laburnũ iure dicetur, cum similes natales habeat, foliorum figuram situmque similes, vires ferè easdem, materiam similiter duram? Maio & Iunio mensibus grato in montibus spectaculo floret. Micat enim aureo flore, primo Anagyridis siue Laburni nostri generi simili: folio est non fœtente, nec ingrati saporis, Trifolij pratensis ferè. Huic cornicula prodeunt, Genistæ emula, in quibus semen continetur, seminis eiusdem Genistæ magnitudine, sed oblongum Phaseoli modo, colore subnigro. Quod si quando ignari pastores comederint, vti legumina alia, crebris magnísque vomitionibus adeo vexantur, vt testetur Matth. se vidisse qui ad sanguinis vsque reiectionem vomuerint. Materies ligni durissima, Gaiaci modo exterius lutea, interius nigra. Incorrupta diu durat: quare vinitores ex ea palos faciunt sustinendis vitibus aptissimos, quos & cæteris omnibus præferunt. Quin & sagittarij ex ea validissimos arcus côficiũt. Hac planta scatet Vallis Anania, ac vniuersus Tridentinus ager. Solerius certo & indubitato se scire scripsit Laburni Alpinorum siccatum corticẽ in pollinẽ redactum, & drachma plus minus vna, ex quopiam liquore potũ, maximas vacuationes moliri. Verùm diuersa ratione, quandoquidem si ab infernis ad superna procedendo corticem euulsum porrigas, vomitum, sin verò à supernis ad inferna descendendo, per aluum deiectiones insignes mouebit. Quod si quis obstinatè Matthioli sententiã tueri malit, hoc saltem optimo iure mihi tribuet, & concedet, primum Laburnum Anagyrin Alpinam esse, atque fortasse etiam secundum Anagyridis Alpinæ speciem.

LABVRNVM alterum.

Ibidem. — *Forma.* — *Matth ibi.* — *Tempus.* — *Vires.* — *Vsus.* — *In Schol. in Aet.*

ANAGYRIS CAP. XXXVII.

ANAGYRIS Latinis, vt ἀνάγυρις & ἀνάγυρος Græcis dicitur, Gallis *Bois puant*, Italis *Anagiri*, Arelatensibus Pudis. Frutex est aut arbuscula, ramulis tenuibus, in quibus folia terna semper, Vitici similia flores lutei, & pallidi, Brassicæ haud absimiles, quibus succedunt siliquæ longæ, semen continentes durum, compressum, Phasiolorum figura, sed minus. Tota planta fœdo est & ingrato admodum odore. Dioscoridi Anagyris frutex est arboris instar, per quam grauis odoris, foliis Viticis, virgísque, flore Brassicæ: : semen in corniculis gignit, subrotundun, firmum, versicolori facie, *Nomina* *Li.3.ca.149.*

ANAGYRIS Dodonæi.

ANAGYRIS vera ex agro Arelatensi.

simile renibus, quod durescit vua maturescente. Anagyris Plinio, quam aliqui Acopon vocant, fruticosa est, grauis odore: flore oleris : semẽ in corniculis non breuibus gignit, simile renibus, quod durescit per messes: in quibus cum Dioscoride consentit. Neque enim multum refert, an per messes, an vua maturescente semen durescat. Ex his perspicuum est veram esse Anagyrin quam hîc exhibemus, quæ tetro suo odore ita se prodit, vt nullum vnquam in eam incidisse putem (maximè consentientibus cæteris notis quas ex Dioscoride & Plinio tradidimus) qui non Anagyrin esse sibi ipse persuaserit. Inde natum prouerbium, Anagyrin commouere, in eos dici solitum, qui sibi ipsis malorum auctores sunt, quíque in suam perniciem aliquem irritant. Eandem ob causam sunt qui Anagyrin à Plauto Nauteam vocari putant, sed auctorem non habent. Nauteam porrò herbam grauem esse scribit Festus, qua coriarij vtuntur, à naui, quasi Nauseam dictam. Matthiolus duas alias Anagyridis species depinxit, quas non Anagyridis, sed Laburni species esse iam demonstrauimus. Anagyris locis incultis prouenit, prope Arelaten, paludosis, vnde hæc collecta, & ex viua planta depicta. Aprili & Maio mense floret. Septembri fructum parit, Autumno perficit. Tenera eius folia trita, inquit Dioscorides, tumores illitu reprimunt: si partus hæreat, & secundæ mensésque morentur, drachmæ pondere bibuntur *Lib.27.c.4.* *In cap.149. Lib.3.* *Locus.* *Tempus.* *Li.3.ca.139.* *Vires.*

buntur in paſſo:ſic & ſuſpirioſis dantur, & contra dolores capitis in vino. Difficulter parientibus adalligantur,ita vt à partu ſtatim auferantur. Radicis cortex concoquendis diſcutiendíſque adhibetur.Semen commanducatum vomitiones vehementer ciet.Hæc Dioſcorides:In quibus verba iſta, Radicis cortex concoquentis,&c.aliter vertit Ruellius quàm Græca ſignificant:τῆς δὲ ῥίζης χυλὸς διαφορεῖ, καὶ ἐκπέσσει. Id eſt radicis ſuccus diſcutit,& concoquit.Plinius: Folia collectionibus imponuntur, difficultérque parientibus adalligantur, ita vt à partu ſtatim auferantur. Quod ſi fœtus emortuus hæreat,& ſecundæ menſeſq; morentur,drachmæ pondere bibuntur in paſſo folia. Sic & ſuſpirioſis dantur, & in vino vetere ad phalangiorum morſus.Radix diſcutiendis concoquendíſque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones facit. In his Plinius in quibuſdam à Dioſcoride diſſentit:illi enim radix, huic radicis ſuccus diſcutit & concoquit,Galeno & Oribaſio radicis cortex. Niſi quis dicat quod Plinius ſimpliciter de radice,Galenus de radicis cortice dixerit, fieri poſſe vt in Dioſcoride τῆς ῥίζης φλοιὸς,& non ῥίζης χυλὸς legendus ſit.Quod verò ſequitur multo maioris eſt momenti.In vino vetere folia dari ad phalangiorũ morſus Plinius ait,Dioſcorides πρὸς δὲ κεφαλαλγίαν σὺν οἴνῳ, id eſt ad capitis dolorẽ in vino, ita vt vox φαλαγγίων pro voce κεφαλαλγίαν in Plinio ſuppoſita ſit,aut in Dioſcoride pro κεφαλαλγίαν voce, τὰ φαλάγγια legere oporteat. At certè veriſimilius eſt in Dioſcoride τὰ φαλάγγια pro κεφαλαλγίαν legendum eſſe. Quid enim Anagyridis folia quæ ſubacria ſunt,excalfaciẽtiſq; ac incidẽtis facultatis ad capitis dolores valere poſſunt? Procliuius quidẽ fuit,vt vox κεφαλαλγίαν in Dioſcor.pro τὰ φαλάγγια ſupponeretur, quam vt Plinius τὰ φαλάγγια pro κεφαλαλγίαν verteret. Galenus de

Li.6. ſimp. Anagyridis natura hæc ſcripſit.Anagyris frutex eſt grauiter oleus,& digerentis excalfacientíſque facultatis.Sed folia etiamnum virentia cũ propter humiditatis admiſtionem minùs ſint acria,idcirco tumentia reprimunt.At reſiccata incidentis ſunt,excalfacientíſque facultatis.Similem ferè facultatẽ habet radicis cortex.Semen autem magis ſubtilium eſt partium. Sed & vomitum prouocat. Eadem omnino Oribaſius quoque habet.

RHVS CAP. XXXVIII.

ROũs,& Hippocrati ῥόος dicitur à colore coccineo acinorũ: ῥοῦς enim ἐρυθρὸν interpretãtur,vnde Ruſſus vox Latina,& *Roux* vulgo Gallorum,nobis Rhus, vel Rhos:Latinum enim nomẽ nõ habet, vt ſcribit Plinius,cũ in vſum pluribus modis veniat.Tamen Theodorus, quæ eſt fatalis eius audacia, Fluidam interpretatur, nomen illi à ῥέω poſitum fuiſſe exiſtimans, Arabes vocant *Sumach*, *Adurion*,*Rosbar Sadiſticos*,ſeu *Roſaidicos*, Itali *Rhu*,& *Sumacho*,Hiſpani *Sumach*,& *Sumagro*, Germani *Gerberbaum*.Rhus arbu-

Nomina

Li.24. c.11.

Forma ſcula eſt ſiue frutex hominis altitudine,vel binum ferè cubitorum,vt ait Dioſc.

Li.1.ca.124. ramis multis,foliis oblongis ſubrubentibus, binis ex aduerſo ſitis, in ambitu ſerratis Illicis modo, id eſt τὴν περιφέρειαν ἐντετμημένα πρινοειδῶς, ait Dioſcor. quæ

Lib.1.Dioſcor.c.124. Embl.121. Li.1.Dioſc. poſtrema vox à Ruell.& Marcel. interpretibus omiſſa eſt, neſcio qua ratione, inquit Matthiol.cum non modo eam quoque legat Oribaſius,ſed quòd etiam Rhus foliis pulchrè Ilicem æmuletur.Cornarius verò Latinè reddit, circũcirca velut ſerra inciſa,nõ enim πρινοειδῶς,id eſt Ilicis modo,ſed πριονοειδῶς, id eſt velut ſerra,legendum cenſet.Fructus Rhois racemis paruis ſimilis eſt,denſus,magnitudine Terebinthi,quadantenus latus, corticoſa tunica perquam vtili. Sic enim legitur in publicis Dioſcor.exemplaribus, οὗ τὸ περικείμενον φλοιῶδες ἐστὶν

Ibidem. εὔχρηστον.At poſtremæ vocis loco Cornarius legit ἄχρηστον:id eſt inutile,vertitq;, cuius circundatus ipſi cortex inutilis eſt:nullum enim eius vſum in ſequẽtibus

præſcri

RHVS.

præscribit. Theophrastus hanc plantam depinxit his verbis, Græca ego adscribam, quia in vulgatis exemplaribus integra non sunt, nec Gaza interpres omnia reddidit: τῆς δὲ ῥοῦ τὸ μὲν ἄρρεν, τὸ δὲ θῆλυ καλοῦσι, τῷ τὸ μὲν ἄκαρπον εἶναι, τὸ δὲ κάρπιμον. οὐκ ἔχει δὲ οὐδὲ τὰς ῥάβδους ὑψηλὰς, οὐδὲ παχείας. φύλλον δὲ ὅμοιον πτελέᾳ, πλὴν μικρὸν, καὶ προμηκέστερον, καὶ ἐπιδασύ. τῶν δὲ κλωνίων τῶν νέων ἐξ ἴσου τὰ φύλλα εἰς δύο, κατάλληλα δὲ (pro καταδηλα, &c.) ἐκ τῶν πλαγίων, ὥστε στοιχεῖν. βάπτουσι δὲ καὶ οἱ σκυλοδέψαι τὰ λευκὰ δέρματα. ἄνθος λευκὸν, βοτρυῶδες, τῷ σχήματι δὲ ὁλόχερες, ὅσ λιγίας ἔχον (ὀστυγίας habent nostri Codices) ὥσπερ καὶ ὁ βότρυς. ἀπανθήσαντος δὲ, ὁ καρπὸς ἅμα τῇ σταφυλῇ ἐρυθραίνεται, καὶ γίνεται οἷον φακοὶ λεπτοὶ, συγκείμενοι. βοτρυδὸν δὲ τὸ σχῆμα καὶ τούτων. ἔχει δὲ φαρμακῶδες τοῦτο ὃ καλεῖται ῥοῦς, ἐν αὐτῷ ὀστῶδες, ὃ καὶ τῆς ῥοῦ διηττημένης ἀπέχει πολλαχοῦ. ῥίζα δὲ ἐπιπόλαιος, καὶ μονοφυὴς, ὥστε ἀνασκάπτεσθαι ῥαδίως ὁλόρριζον. τὸ δὲ ξύλον ἐντεριώνην (hic deest, οὐκ ἔχει) ἄφθαρτον δὲ κοπτόμενον. ἐν πᾶσι δὲ γίνεται τοῖς τόποις. εὐθηνεῖ δὲ μάλιστα ἐν τοῖς ἀργιλώδεσι. Cap.18.lib. 3.Histor.

Id est, Rhus alia mas, alia fœmina: hæc sterilis: illa fructifera: neque virgas rectas, neque crassas habet: Folium Vlmi simile, sed paruum, oblongius, pilosum (sic Plinius ἐπίδασυ interpretatur, Gaza densum aliquantulum.) Ramulorum nouellorum folia paribus spatiis bina disposita coniugatim ex lateribus ordine seruato prodeunt. His pelles albas inficiunt (vel spissant,) qui coria condepsant. Flos est albus, racemosus, figura rotundus, cinnis, seu villis, vuæ modo capillatus. Flore delapso, fructus cum Labrusia rubescit, aceruatis veluti lentibus multis, ac tenuibus, congestus, racemi quoque figura. In eo fructu osseum medicamentum est, etiam Rhu vocatum, quod dum vua colatur à carne separatum, huc illuc abscedit. Colatur vua, succus vt exprimatur acore grato commendatus ad ciborum condimenta, qua de caussa Rhu, obsoniorum vocant. Radix per summa cespitum hæret, simpléxque est: quamobrem cum integra radice facile arbor effoditur. Lignum sine medulla est, cæsumq; non corrumpitur. Nascitur in omnibus locis, sed in argilosis potissimùm luxuriat. Hæc Theophr. quæ omnia si non satis rectè expressero, conatum meliora ea faciendi æqui bonique consulant lectores. Plinius non omnia transcripsit, quædam veluti obscura transiliens. Etiam Rhus Syriæ, inquit, mascula fert, sterili fœmina, folio Vlmi, paulo longiore & piloso, foliorum inter se semper contrariis pediculis, gracili breuiq; ramo. Pelles candidæ conficiuntur iis. Semen Lenti simile, cum vua rubescit, quod vocatur Rhus medicamentis necessarium. Plinius alibi tria Rhois videtur fecisse genera. Nam & herba est syluestris, inquit, foliis Myrti, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit. Est & frutex coriarius subrutilus, cubitalis, crassitudine digitali, cuius aridis foliis coria vt Malicorio perficiuntur. Et paulopost. Rhus quæ Erythros appellatur, frutex est, & huius fruticis semen vim habet adstringendi, refrigerandíque. Aspergitur pro sale obsoniis, Aluos soluit, omnésque carnes cum Silphio suauiores facit. Quo in loco hallucinatus esse videtur Plinius, cùm de coriario priuatim scripserit, ipsumq; diuiserit ab eo, quo in ciborum condimentis antiqui vtebantur. Quamuis enim

Lib.13. ca.6

Lib.3. ca.6.

Li.24.c.11.

Lib.1. Dioscor. c.124.

apud

apud medicos, præſertim apud Galenum, tum alibi, tum maximè libris τῶν κατὰ τόπους, multa ſint Rhois nomina, vt qui Syriacam appellent, Ponticam, Rhoem obſoniorum, coriariam, rubram, tamen non ſunt hæ plantarum quæ genere vel ſpecie differant appellationes, cũ vnum ſit duntaxat Rhois genus à Dioſcor. deſcriptum. Sed hoc animaduertendum, ῥοῦν ἐπὶ τὰ ὄψα, id eſt Rhoem obſoniorum, nihil aliud eſſe quàm ſemen fruticis, at ῥοῦν βυρσοδεψικὴν, id eſt Rhoem coriariorum, folia & ramuſculos eiuſdẽ. Rhus quæ obſoniis aſpergitur, Dioſcoridi ſemen eſt coriarij fruticis. Galen. Rhoe coriarij ad deſiccandas, & adſtringendas pelles vtuntur, propterea coriaria appellata eſt. Porrò medicis in vſu eſt in primis fructus eius, ac ſuccus, multum auſteræ qualitatis. Rhus rubra dicitur ſemen eius immaturum, maiore aſtringendi vi præditum quàm vbi maturuit, acinis quodammodo nigricantibus. Syriaca & Pontica à regionibus in quibus naſcitur, quemadmodum Iberica, & Italica dici poteſt. At Plinium errore liberat Cornarius, loco ex veteris manuſcripti Codicis lectione emẽdato, quo cum de Rhoe frutice coriario tractaſſet, mox ſubdit. Rhus quæ Erythros appellatur, ſemen eſt huius fruticis. Vim habet aſtringendi refrigerandíque. Aſpergitur pro ſale obſoniis aluo, ſoluta, omnéſque carnes cum ſilphio ſuauiores facit. Quantum ad Theophraſtum attinet, ex eius verbis intelligi minimè poteſt, alteram eſſe Rhoem obſoniis, alteram coriis deſtinatam. Cùm enim eam ſexu tantùm diſcreuiſſet, vtrãque coria alba ſpiſſari tradit. Quare non immerito reprehendendus Fuſchius, qui cũ duo Rhois in vniuerſum genera eſſe tradidiſſet, quòd Græcis μαγειρικὸν, id eſt Culinarium nominatur, alterum βυρσοδεψικὸν, id eſt coriarium, ſubiunxit Galenum, Nicolaum Myrepſum, & alios Syriaci etiã Rhois mentionem facere, qui à duobus ſupradictis differat, ſitq́; peculiaris cuiuſdam Syriacæ arbuſculæ ſuccus. At Rhus Syriacus, vt rectè Cornarius annotauit, nihil aliud eſt quàm Rhus qui in Syria prouenit, ſuccus autem Rhois qui ex Syria defertur, idem eſt cum Rhoe culinario, & coriario. Syriacus verò propterea dictus videtur, quod in Syria multus proueniret, velut ex Plinio apparet, qui Rhois Syriacæ plantæ ad pelles conficiendas commodæ, ſemen, quod Rhus vocatur, medicamentis neceſſarium adſcripſit. Denique Rhoem obſoniorum, ſiue rubrum, ſiue culinarium, & Rhoem coriariorum eandem planè eſſe plantam, Paulus paucis, & apertè declarauit: ῥοὸς τῆς βυρσοδεψικῆς καλουμένης τοῖς ἰατροῖς, ὁ καρπὸς μάλιστα καὶ ὁ χυλὸς εἰς χρεῖαν ἥκουσιν, ἱκανῶς ὄντες στυπτικοὶ μὲν, καὶ ξηραντικοὶ ἐκ τῆς τρίτης τάξεως, ψυκτικοὶ δὲ τῆς δευτέρας id eſt: Rhois coriariæ à medicis dictæ fructus & ſuccus magno in vſu ſunt. Abundè enim aſtringunt, & ſiccant, ordine tertio, refrigerant ſecundo. Quare toto cælo errãt, qui Rhoem Syriacũ à Celſo Mannam intelligi arbitrantur, pharmacũ aluo leniter ſoluendæ aptum, quod ex Syria adfertur, cùm nihil aliud ſit Rhus Syriacus, quàm Erythros ſiue ruber, ſiue coriarius, & apud eum non ros, ſed Rhos, ſiue Rhus Syriacus legi oporteat, ſicut etiam apud Columellam non Rorem ſutorium, ſed Rhoem Syriacum legendum eſt, cum Syriaci appellatio Latinis vſitata ſit, vt Græcis familiaris, & recepta. Neque enim ſutorium à ſutorum ſiue coriariorum vſu ipſum dixiſſe noua appellatione efficta credere par eſt, veluti quidam ſomniarunt: neque etiam Roſmarinum paulo poſt legendum eſt, veluti recens edita exemplaria habent. Nam alio in loco idem Columella in conditura ex Cydoniis, Rhois Syriaci contriti & cribrati heminam habet, de quo adeo in huiuſmodi pharmaca ac conditura addendo etiam Galenus egit. Habetur tamen apud Marcellum medicum Rhus marinus, ſiue Rhus orientalis, dyſentericis tritus propinandus ex vino, vt etiam apud Columellam Rhoem marinum legere poſsis, non rorem. Libet verò credere eundem Rhun, ſiue Rhoem à diuer

[Margin notes: Li.8.ſimpl. — Embl. 121. li.1.Dioſc. — Matth. ibi. — Li.de com. med. — Li.6. med. part. — In lib.6. med. part. — Lib.7. — Crinit. lib. 7.de hon. diſcipl. — Lib.9.ca.13. — Lib.12.c.41. — Li.6. med. part.]

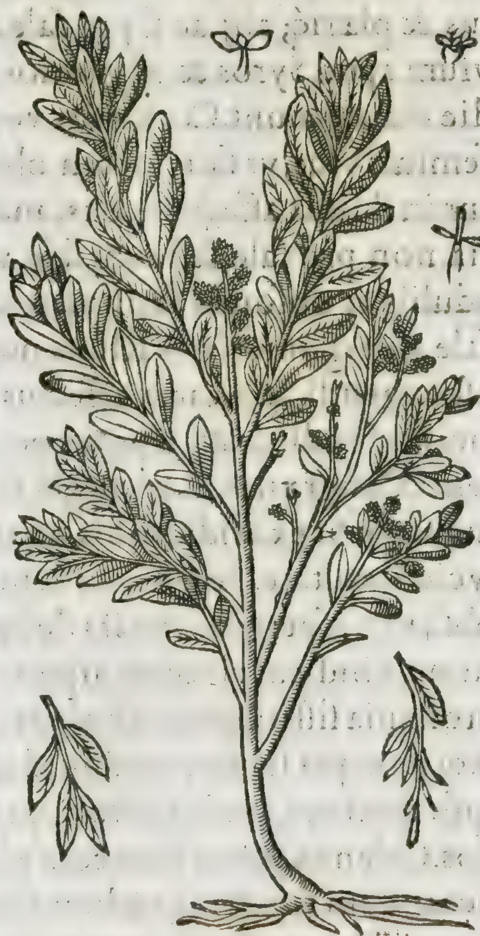
à diuersis locis in quibus prouenit tam varias appellationes sortiri, cum etiam
Eupatoricam & Ponticam Rhun (est enim generis cõmunis) Damocrates pro-
bet. Rhus nascitur in petris Diosco. auctore. Nascitur in Italia, inquit Matthio- Lib.7.med. part.
lus, Apennino monte pluribus in locis, cuius aridis foliis hircorũ caprarumq;
pelles concinnantur, quas vulgo Somachi vocant. Aspergebatur olim pro sale *Locus.*
obsoniis, vt scribit Plinius, & Dioscor. ῥοῦς ἐπὶ τὰ ὄψα. Quod ita accipit Matthio- Ibidem.
lus, & plæriq; alij, ac si pro sale antiqui in condimentis vterentur, quem eius Lib.1. Dioscor. c.124.
vsum apud Syros & Ægyptios, vbi Rhus præstantior prouenit, etiamnum ho- Li.24. c.11.
die durare aiunt. Cornarius verò non satis sese intelligere dicit, an is fuerit eius Ibidem.
seminis vsus, vt salis locum obtineret. Is enim obsoniis aspergi solitũ arbitra- Embl.121.
tur in fluidis affectionibus, maximè cœliacis, ac dysentericis astringendi gra- lib.1. Diosc.
tia, non pro sale, sed cum sale, velut hodie in Saxonia magna, in omnibus ferè
eduliis ac obsoniis farina auenacea crassior, quam ipsi Gorte vocant, vna cum
sale aspergitur. Vires Rhois medicas has esse scribit Dioscor. Folia vim habent *Vires.*
astringendi, & Acaciæ effectus præbent. Decoctum capillos denigrat: dysente-
ricis infunditur, & in potus eorum insessusq; adiicitur: instillatur auribus puru-
lenti. Gangrænas & pterygia folia cohibent, ex aceto aut melle illita. Liqua-
mentum fit ex aridis foliis, ad crassitudinem mellis, in aqua decoctis, eadem cũ
lycio facultate. Semen eosdem effectus exhibet: cœliacorum dysentericorumq;
obsoniis aspergitur: fracta desquamata, liuidaq; illitum ex aqua ab inflamma-
tione vindicat: linguæ asperitates cum melle abstergit: candida fœminarum
profluuia sistit: hæmorrhoidas sanat, cum Querneo carbone intrito admotum.
Aqua in qua semen maduit, decocta cogitur, coitq;, efficacior quodammodo
ipso semine Gummi defert, quod dentium cauis imprimitur ad dolores finien-
dos. Galenus. Rhus fruticosa planta astringit & desiccat. Nam & coriarij ad de-
siccandum & astringendum planta vtuntur, ac proinde βυρσοδεψική, id est coria- Li.8. simpl.
ria nominatur. Porrò medicis in vsu sunt imprimis fructus eius, & succus, mul-
tum austeræ qualitatis. Consentaneus est vsus particularis ipsi gustus sensui.
Fuerit itaque & hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium, ex secundo verò
refrigerantium. Medici, inquit Plinius, Rhoicis vtuntur ad contusa: item cœlia- Li.24. c.11.
cos, & sedis vlcera, aut quæ phagedænas vocant, tritis cum melle, & illitis cum
aceto. Decoctum eorum instillatur auribus purulentis. Fit & Stomatice decoctis
ramis ad eadem quæ ex moris, sed efficacior, admisto alumine. Illinitur eadem
hydropicorum tumoribus. Galenus etiam Rhois succum Stomasticis admiscet: Li.6. med. part.
& apud eundem Damocrates in confectione ex capitibus papaueris ad fluxio-
nes & vigilias. Quæ Rhois species ab herbariis esse putantur, subiungẽdæ. Pri- Li.7. med. par.
mã hic propositã, Rhus à Plinio is primo loco ponere videtur. Nec Rhus Lati- Li.24. c.11.
nũ nomẽ habet, inquit: nã herba est syluestris, foliis Myrti, cauliculis breuibus,
quæ venena & tineas pellit. Quidam etsi fruticem istum ab ea Pliniana Rhoe
notis aliquot discrepare aperte videant, vt mox dicetur, tamen quia multis aliis
Rhois naturam & figuram refert, malunt eo nomine depingere, quàm (sicut in
plurimis aliis fecimus) ambitiosius & curiosius de nominibus altercando tem-
pus terere. Frutex igitur ad hominis altitudinẽ adolescit. Caule est crassitudi-
nis pollicaris, fragili, cauo Sambuci modo, cortice cinereo, maculoso, membra-
na rufescente subiecta, paribus interuallis in nodos quosdam intumescente, à
quibus surculi siue ramuli prodeũt, lenti, & flexiles, in quibus folia sunt, æqua-
libus spatiis bina, aduersum disposita, Myrto syluestri & latifoliæ omnino si-
milia, aliquantò ampliora, venosa, altera parte rubescentia. Flores purpurei in
summis virgis hinc illinc enascuntur: fructus nigri è tenui pediculo pendent,
aliquantum compressi, veluti striis quibusdam comaliculati, fibris quaternis

discreti, sapore acerbo: semen intus album rugosum, vinaceis simile. Ergo florum & fructus congerie, eiusdem sapore, foliorum effigie cum Rhois natura & Pliniana descriptione satis conuenit, nisi fruticis proceritate, caulis crassitudine, ramulorũ longitudine discrepare videretur. In sepibus agri Monspeliensis,

RHVS syluestris Plinij.

RHVS syluestris altera.

Lib.6. c.12. pingui, densoq; solo prouenit. Rhus syluestris Dodonæi, & Plinij Rhus altera videtur esse plãta, quã alij Myrtum vocant, alij Pseudomyrsinẽ, & Myrtum Brabanticã, Germani, *Gagel*. Humilis ea est, lignosa, dura, surculis multis, in quibus folia longiuscula, Buxi arboris foliis satis similia. Inter surculos ramuli exoriuntur multas veluti spicas ferentes, primùm flosculis multis onustas, deinde seminibus multis cõgestis, angulosis, pingui quodam liquore refertis, saporis foliorum, florum, fructus, surculorum amarissimi, sed odoris iucũdi. Rhotomagen-

Locus. ses in quorum agro plurimus hic frutex nascitur per saltus herbidos, & vligine madentes, vocant sua lingua *Piment Royal*, quasi Melissophyllum regium. Rustici æstate surculos foliosos & seminibus onustos, in manuales fasciculos col-

Vires. lectos vendunt, non ad alium vsum, quam vt vestes odoris suauitate commendent, & à rodentium vermiculorum noxa custodiant. Sapor tamen egregiè amarus insignem habere vim siccandi & discutiendi monstrat, sed præsertim valere tam sumptum quàm admotum ad lumbricos necandos, & pellendos.

Tempus. Maio mense & Iunio floret, Iulio & Augusto fructum perficit.

ZIZIPHVS CAPPADOCICA CAP. XXXIX.

HÆc arbor Ziziphus Cappadocica à Plinio nominatur, ex cuius

Li.1.21. c.9. odorato flore olearũ flori simili coronæ nectebantur: quibusdam

Nomina arbor Paradisæa, ob floris odorem suauissimũ, quod nomen aliis etiam tribuitur. Sunt enim qui Thuiam odoratam, arborem Paradisæam etiam vocent, vt diximus. Crescit hæc Ziziphus ad Salicis magnitudinem, radicibus multis nixa, crassis, circumquaque sparsis, locíque multum

occupan

ZIZIPHVS Cappadocica.

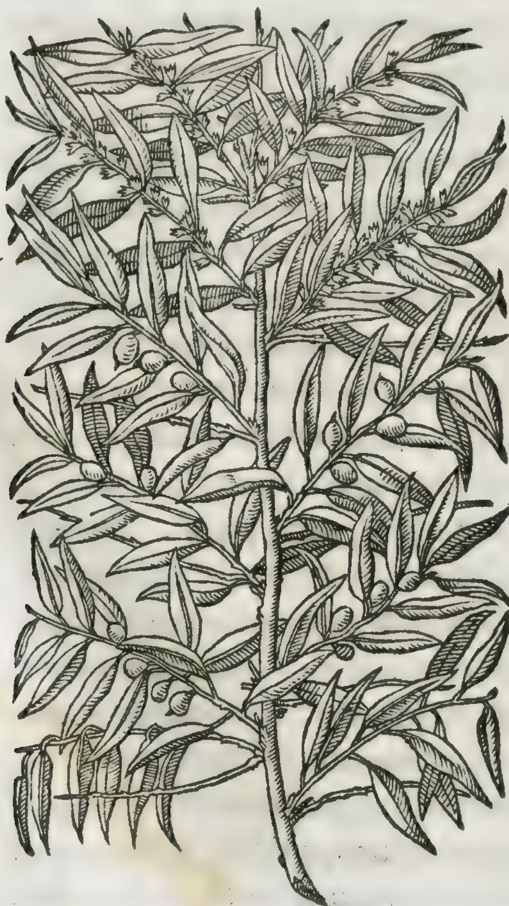
occupantibus, ſumma terra vagis, Stolones multos gignentibus, qui niſi putentur matrem emaciant, & tandem enecant, putati verò & depacti viuunt, & arboreſcunt. Cortex albicat, in ſtipite valdè rugoſus & craſſus, in ramis tenuior, & molli quadã lanugine obſitus. Porrò in multos & lõgos ramos arbor finditur, in quibus lõgæ validæq; per interualla ſpinæ. Folia cãdida, oblõga, Oleæ, Salicíue ſimilia, denſa, multaq; in ſurculis. Flos hians aureus, in ſex cuſpides diſſectus, priuſquam dehiſcat in Alabaſtrum faſtigiatus, ex viridi candicans, paruus, Rhamni ſecũdi noſtratis, aut Mali Citriæ figura, veluti floſculis cõfertis pendulus, ternis ferè ſimul ad imam foliorum partem emicantibus, odoris iucundiſsimi, mea quidem ſententia ſuauitatem Mali Citrię, quæ ſumma nobis habetur, ſuperantis. Fructum fert, paruam ſcilicet baccã, Oleaſtro ſimilem minorem, breuiſsimo pediculo nexam, viridem, & qua parte ſolem magis excipit, rubeſcentẽ, lanuginoſo quodã puluiſculo tectam, guſtu ſubacido, carne valde ſicca & exucca, qualis eſt Baccarum Oxyacanthæ cùm maturuerunt. Huius arboris taleæ exciſæ, & in terram defixæ facilè comprehendunt, & radicantur, Salicis modo. Amatus Luſitanus hanc arborem Salicem eſſe Amerinã videtur exiſtimare. Bellunenſis Auicennnæ interpres, Chalef arborẽ deſcribit, ſpecie Salicis, in locis humidis naſcentem, foliis Ceraſi: quæ arbor fructum non fert, ſed flores valde odoratos, veris initio, antequam folia prodeant. Ex quibus floribus in Syria deſtillatur aqua ſuauis odoris, qua frequẽter vtũtur in cordis morbis calidis. Ex iiſdẽ in oleo maceratis fit oleum Chalef, nõ aliter quam violaceum. Ex iis etiam permixtis cum Amygdalis, quoad eorum odore & humore imbuta fuerint, exprimitur oleum, quod etiam oleum Chalef nominatur. Id Arabum Chalef, quidam Ziziphum hîc à nobis deſcriptam eſſe putant, ſola, opinor, in vtriuſque flore odoris gratia & ſuauitate moti. Nam alioqui magnum inter has arbores reperio eſſe diſcrimen. Ziziphus enim hęc noſtra ęditis iam foliis floret, Chalef ante foliorum exortum: hæc baccis grauari ſolet, illud fructum nullũ profert. Verumtamen nõ dubito, quin ex huius Ziziphi floribus in operculata concha preſtantiſsimi odoris aqua ſtillare poſsit, oleumq; ex iiſdem cum Amygdalis tritis parari, eo modo quo ex Bellunenſi recitauimus, odoris fragrantia

Lib. 1. Dioſcori. ca. de Vitice.

Chadef arbor.

Vires.

OLIVA Boemica, ſiue Elæagnus Matthiol.

Locus. præcellens, ac pretiosum. In natali humo syluestris hæc arbor, à Lugdunensibus quibusdam in hortis colitur, huc olim, vt narrant, Rhodo, à quodam Equitum Rhodiorum procuratore translata, priusquam ea insula in Solimani Turcarum Imperatoris ditionem venisset. In horto etiam Cœnobij D. Irenæo sacri id genus arbores aliquot lætissimæ visuntur. Matthiolus nomine Oliuæ Boemicæ, siue Elæagni pictam dedit. Nascitur in Boemia, inquit, fruticosa, folio Vitici simili, molli, ac lanuginoso: flore albo ex virgis ordine propè foliorũ exortum prodeunte, odore non insuaui, ex quo nullus prouenit fructus. Huic alia per omnia similis visitur Viennæ in horto Cæsaris Ferdinandi, quæ baccas proferr Oleæ figura, sed minores, apice in summitate aculeo simili. Hanc Elæagnum appellarem, quod folio ac virgis Agnum, fructu Oleam referre videtur.

CERATONIA CAP. XL.

Nomina Li. 7. simp.

KEPATΩNIA quasi cornuta siliqua arbor hæc à Galeno & Paulo vocatur, fructus κεράτιον, à Latinis Siliqua, & siliqua dulcis, ab Arabibus *Charnub*, ab Italis *Carobe*, & *Carobole*, à Gallis *Carouges*, ab Hispanis *Alcarobas*, à Germanis *S. Ioans brot*: Boemis *Suuatheo, & Ianachleb*. Græci recentiores Xylocerata vocant. Arbor in magnam satis proceritatem attollitur, cortice cinereo in cæruleum inclinãte, vt in Loto arbore, ramis in latitudinem potius quã longitudinẽ expãsis: foliis eo positis ordine quo in Fraxino, latioribus tamen quàm in Fraxino, durioribus, rarioribus, magis circinatis, supernè ex fusco viridibus, infernè dilutæ viriditatis. Floret Ceratonia hyemis fine, aut vere iam appetente. Fructum profert æstate & Autumno. Fructus Siliquæ sunt latæ, compressæ, aliquando pedem vnum, aut eo plus longæ, quæ semen continent amplum, latum, etiam compressum, Castaneæ colore. Hæ recẽtes ab arbore decerptæ gustui sunt ingratæ, sed diu in cratibus siccatę adeo mitescunt, vt & dulces fiant, & gustui suaues. Præter semen, melleum intus succum habent. Eo potissimũ refertæ sunt in Oriente prouenientes, quo Indi & Arabes Zinziber, Myrobolanos, Myristicas nuces, aliaq; aromata condiunt, vt testatur Strabo de Indicis arboribus scribens. Arbor hæc amat loca maritima, calida, sicca, campestria. Multum hæc cognita Niceæ & maris Ligustici accolis, vbi eam esitant pueri, etiamq; porci. Nascitur & in agro Neapolitano, inquit Matthio. præsertim in Apulia, ac etiam in Campania. In via Appia frequentissima conspicitur. Incolæ Salequa vocant, nomine à Siliqua detorto. De Siliquis hæc pauca Plinius. Haud procul abesse videantur, & prædulces Siliquæ, nisi quod cortex in iis manditur. Digitorum hominis longitudo illis, interim falcatis, pollicari latitudine. Idem aliquanto post. Cùm in pluribus semina placeant, in Siliquis damnantur: Idem in Siliquis verò, quod inquit manditur, quid nisi lignum est? non omittenda seminis earum proprietate. Nam neque caro, nec lignum, nec cartilago

Forma. Matth lib. 1. Diosc. ca. 330.

CERATONIA.

Tempus.

Lib. 15. Geog.

Locus.

Ibidem.

Li. 15. ca. 24.

cartilago dici poteſt, neque aliud nomen inueniat. Longe alia eſt Siliqua quam Ceroniam vocat Theophr. Ceronia, inquit, fructum ex ramis producit, non tamen copioſum. Vocăt enim Ceroniam quæ Ficus quas Ægyptias vocant, producit. De illa Plini. Similis his Siliqua quam Iones Ceroniam vocant: trunco & ipſa fertilis, ſed pomo Siliquā. Ob id quidam Ægyptiam Ficum dixere, errore manifeſto. Non enim in Ægypto naſcitur, ſed in Cypro, Ioniaq́;, & circa Gnidum, atque in Rhodo ſemper comantibus foliis, flore candido cum vehementia odoris: plantigera imis partibus, atque ideo ſuperficie flaueſcens, ſuccum auferente ſobole. Pomo antecedẽtis anni circa Canis ortus detracto, ſtatim alterum parit: poſtea florem, poſt Arcturum hyeme fœtus enutriente. Siliquarum de quibus hic agitur naturam breuiter exponit Dioſcor. Siliquæ recentes ſtomacho aduerſantur, aluum ſoluunt: eædem ſiccatæ ſiſtunt, ſtomachoq́; vtiliores fiunt. Vrinam ciunt, ſed præcipuè quæ vinaceis condiuntur, vel, vt vertit Cornarius, maximè quæ vuarum retrimentis compoſitæ aſſeruantur: μαλίςα δὲ τὰ ἐκ τῶν ςεμφύλων συντιθέμενα. Sic enim ſeruari ſolent, velut etiam vuæ Ollares dictæ, itémque Oliuæ, ita vt viciſsim & retrimentorum, & ſiliquarum aut vuarum, aut oliuarum compoſitio fiat. Has compoſitiones Dioſcor. τὰ ἐκ τῶν ςεμφύλων συντιθέμενα vocat: ςέμφυλα enim ſolidas vuarum in torculari expreſſarum reliquias, aut retrimenta appellari auctor eſt Galen. qui Siliquas in cibis damnat his verbis. Ceratia praui ſucci ſunt edulium, ac lignoſum, quam rem neceſſario ſequitur, vt concoctu ſit difficile. Quinetiam incõmodum id ipſis ineſt, quod non celeriter deiiciantur. Proinde ſatius eſſet à regionibus Orientalibus, in quibus naſcitur, ad nos non importari. Idẽ alibi. Ceratonia exſiccantis eſt, & adſtringentis facultatis, ſicut & fructus eius quem Ceratia vocant, nonnihil etiam dulcedinis continens. Accidit autem iſtis ſimile quiddam Ceraſiis. Nam ſi humida ſumas, magis ventrem ſubducunt, ſicca verò magis ſiſtunt, vt pote cum humiditas abſumatur, & quod eſſentiæ eſt craſsioris tantùm reliquum habeant. Siliquæ ſiccæ, inquit Matthiol. etſi omnium conſenſu manifeſto adſtringant, certum eſt tamen earum decoctum potum mirificè conferre tuſsientibus, ob dulcem melleamq́; ſubſtantiam quæ iis ineſt.

Lib.3. Hiſt. ca.23. Lib.13.ca.8. Lib.1.c.130. *Vires.* Embl.127. lib.1. Li.2. Alim. Li.7.ſimpl. Li.1.Dioſc. cap.130.

SILIQVA, SIVE CASSIA CATHARTICA.
CAP. XLI.

ΑΣΣΙΑ μέλαινα Græcè, hæc planta, Latinè Caſsia nigra dicitur. Medici, Seplaſiariíque, Arabum, à quibus inuenta eſt, ſectatores, Caſsiam Fiſtulam vocant, alij Caſsiam ſolutiuam, alij Siliquam Ægyptiam, ſiue Catharticam. Italis *Caßia*, & vulgo *Cannela*, Germanis *Zimmet Roertim*, Hiſpanis *Canela*, Gallis *Caſſe*. Huius Siliquæ arbor inter proceras numeranda eſt, in India & Taprobana excelſiſsima, in Arabia & Ægypto mediocris proceritatis, radicibus magnis Iuglandis modo, cortice cinereo, materia ſolida, compactáque, cortice tenus Buxei coloris, medullitus nigri, Ebeni, aut Gaiaci colore, quæ recens grauiter olet, ſicca minime: folio eſt Siliquæ dulcis, ſed maiore, & in acutum deſinente. Ex ramis fructus fiſtuloſus, ſiue Siliquæ pendent, denſæ, ſæpius pedes duos longæ, teretes, duræ, lignoſæq́;, pollicis craſsitudine cum maturæ ſunt, colore ex rubro nigricante. Nigrum dulcémque intus humorem concretum habent, non, vt in animalium oſsibus, continuum, ſed crebris, tenuibus, lignoſiſq́; membranulis diremptum. In ſingulis loculis granum quoddam eſt durum, Siliquarum granis adeo ſimile, vt alterum ab altero internoſci vix poſsit: hac de cauſſa

Nomina *Forma.* Matth. lib. 1.Dioſ.c.13.

SILIQVA, siue Caßia Cathartica.

fortaſsis errauêre, qui has arbores congeneres eſſe crediderint. Deligenda quæ ex Memphi, & Alexandria Ægypti aduehitur, Fiſtula inſigni, plena, ob id graui, & recente, & quæ cõcuſſa incluſis ſeminibus minime conſtrepat, ſplendente, foris ac etiam in pulpa pingui.

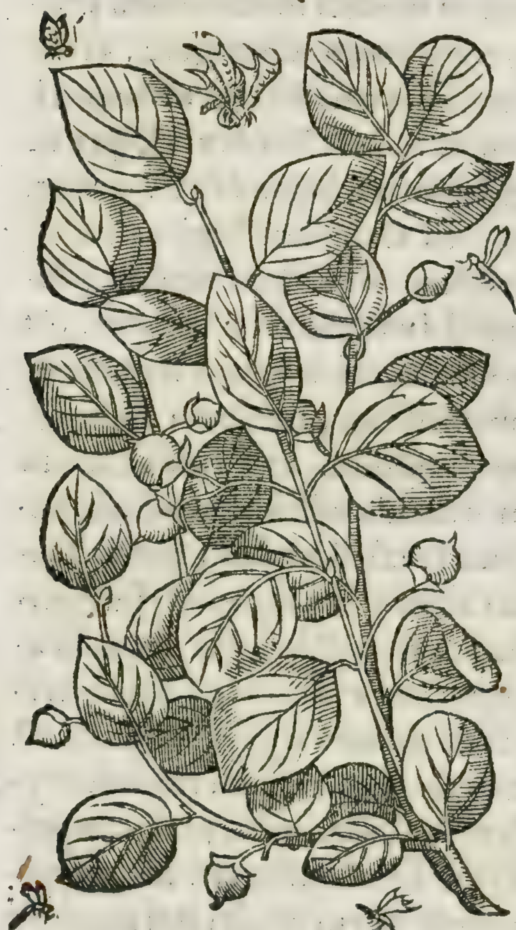
Vires. Pulpa excalfacit, & humectat ordine primo: clementer & innoxiè à ventriculo bilem & pituitam purgat leniendo, febribus inchoantibus confert, ſanguinem hac ratione puriorem reddit, ac eius ſanguinis ac bilis flauæ acrimoniam frangit, aluum commodiſsimè ciet, eiuſq; vis ventriculum non pertranſit. Quare ſecuriſsimè datur à Medicis febribus inchoantibus, aliiſque calidis morbis ante venæ ſectionem. Reſoluit thoracis & pulmonis, & aſperæ arteriæ phlegmonas, eáſque partes lenit ipſa morſus expers. Sitim ſedat, præſertim ſumpta cum ſucco Intybi, vel Cichorij, vel Solani arte defecato. Intemperiem deniq; renum calidam mitigat cum duireticis ſumpta, & Glycyrrhizæ decocto, ob ídque calculum in his gigni prohibet, ſúntque qui affirment eum à renum calculis, à ventriculi doloribus & apoſtematibus prorſus liberum fore, qui quotidie ante prandium tres pulpæ Caſsiæ drachmas deuorauerit. Exterius illita eryſipelata extinguit, cæteráſque inflammationes quæ in cutem emergunt. Si viſcera ſunt ſicciora, Caſsiæ lubricitas augenda eſt oleo Amygdalarum dulcium: ſi debilia & lubrica ſint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbaro, vel aqua cum Maſtiche cocta, vel Spica addita. Si ad vias vrinarias ferri eam volumus, vrinæ enim difficultati mirificè auxiliatur, vretica miſceantur. Sine tardius, aut imbecillius purget, veremur, acre aliquod, quale thymum, Hyſſopum, actionem eius intendens miſceatur, aut potius aliquot medicamentorum valenter purgantium. Efficacius autem purgat, ſi ex ſero lactis propinetur. Tam eſt benignum & innoxium hoc medicamentum, vt omni ætati, ipſis etiam pueris, & prægnantibus tutò ſumatur. Salubre eſt ſanis & ægris ad aluum clementer leniendam. Quouis tempore tutò ſumitur, etiam initio epularum, aut paulo ante cœnam. Datur hodie pulpa Caſsiæ cortice, membranis, & ſeminibus per cribrum purgata (recens enim ſumenda potius, quam vaſis aſſeruata) ab vncia dimidia ad ſeſcunciam, vel drachmas decem, mane, vel ante cœnam. Sed paulo ante cibum duabus tribúsue horis, etiam drach. duabus, tribus, quatuor datur his quibus eſt aluus natura pigrior. In quem vſum quibuſdam iucundius eſt pulpam lata cultelli cuſpide exceptam deuorare. Saccharo conditur recens ab indigenis ad eoſdem vſus, quam primum oſtenderunt Veneti, & Luſitani, nunc etiam in Galliam ſic condita aduehitur. Quam autem vim purgatoriam tribuit Manardus ſemini ipſius, maiorem ſcilicet, quàm pulpæ ipſi, non recipiendum confirmat Muſa, ſuo multiplici experimento. Quod præterea nonnulli Medici exiſtimant huius Caſsiæ corticem ad menſes mouendos, ad partum iuuandum, ad remorantes ſecundas aliquid valere, abſurdiſsimum eſt, cùm de Caſsiæ aromaticæ ſiue odoratæ corticibus id ſit accipiendum.

STYRAX

STYRAX. CAP. XLII.

VT Græcè στύραξ, ita etiam Latinè Styrax dicitur, Arabicè *Miha, Mehaha*, ſeu *Aſtarach*, Italicè *Stirace*, Hiſpanicè *Eſtoraque* Officinis Storax calamita. Styrax arbor eſt proceritate ac forma Malo Cotoneæ ſimilis, folia tamen longe minora profert, auerſa parte albicãtia, ſolida, oblonga, ſed paulo latiore ambitu. Flos illi eſt albus Aureæ Mali ſimilis. Baccas edit longo pediculo appenſas, tenui quadam lanugine obductas, *Nomina* *Forma.*

STYRAX.

rotundas, in acutum deſinẽtes, Nucis ferePõticæ magnitudine, in quibus aliquot concluduntur oſsicula ſemen continentia. Ab hac manat liquor ſeu lacryma eiuſdem nominis. Arbor eſt eodem nomine Cotoneæ Malo ſimilis inquit Plinius, ſucco prægnans lacrymæ exauſtero, vel vt quidam legunt, dulcioris iucundioris: intus ſimilitudo harũdinis: In hanc circa carnis ortum aduolãt pennati vermiculi, erodentes: ob id ſcobe ſordeſcit. Reperiuntur arbores huiuſmodi in Italia, non ſolùm in hortis, ac viridariis, ſed etiam ſponte prouenientes in Romano & Tiburtino agro. Viret & ſylua iis arboribus, nõ procul ab eo religioſo templo quod incolæ vocant *les Maries*, in Prouincia Romana Galliæ, verùm gummi non emittunt. Proxima Iudeæ Syria, inquit Plinius, Styracem gignit, circa Gabala & Marathunta, & Caſium Seleuciæ mõtem: Et mox: Styrax laudatur poſt ſupradicta ex Piſidia, Sidone, Cypro, Cilicia, Creta, minimè ex Amano Syriæ medicis, ſed vnguentariis magis. Exit & in Pamphylia, ſed aridior vel, vt quidam legunt, acrior, minúſque ſuccoſus. Styrax auctore Dioſcor. præfertur pinguis, flauus, reſinoſus, albicantibus grumis, quamplurimum in ſua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit, qualis è Catabalis, Piſidia, & Cilicia deuehitur. Sed non omittendum pleraque exemplaria habere pro λιπαρὸς, id eſt pinguis ῥυπαρὸς, id eſt ſordidus, quam lectionem ſecutus eſt Ruellius. Verùm noſtræ ſcripturæ ſuffragatur Plinius, qui pinguiter lentum probat. Colos, ait, in quacunque natione præfertur ruffus, & pinguiter lentus. Et Idem alibi: Placet maximè pinguis purus, albicantibus fragmẽtis. Apud Aetium ſæpe ξανθὸς καὶ λιπαρὸς probatur. Hęc etiam verba, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ χαβαβαλίτης, id eſt, talis autem eſt Catabalites, Oribaſius legit, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ γαβαλίτης, talis autem eſt Gabalites, quam lectionem Marcel. approbat, ſubſcribente Plinio, qui Styracem circa Gabala & Marathunta gigni tradidit. Sed multum non refert, an Catabalites, an Gabalites rectiùs appelletur: natales enim Styracis loci multi ſunt. Deterior Styrax niger, furfuroſus, friabilis, canóque ſitu obductus, quæ verba canóque ſitu obductus, quoniam in Græcis exemplaribus non leguntur, ea Cornarius in ſua tranſlatione omiſit, ſed à Ruellio adiecta ſunt ex Plinio, qui ſic ſcripſit. Deterior furfuroſus, & cano ſitu obductus. Cæterum lacryma, inquit Dioſcor. inuenitur gummi ſimilitudine, perlucida, & Myrrhæ æmula (ſiue id colore, ſiue odore ſit intelligẽdum:) verùm perpauca manat. Græci probatique auctores vnũ tantum Styracem agnoſcunt. Seplaſiæ hunc in ſiccum & liquidum diſtingunt, cum Styrax,

Li.12.c.25. *Locus.* *Lib.12.c.25.* *Lib.1.c.68.* *Ibidem.* *Li.24.ca.6.* *Li.12.ca.25.*

officinarum liquidus Myrrha Stacte sit multorum iudicio, nec Styrax appellari debeat. Siccus iisdem Seplasiis Storax Calamita dicitur, quæ appellatio ex Galeno sumpta videtur, quo loco paucissimum & optimum Styracem Calamiten esse indicauit, & tanto præstantiorem multo alio Styrace, quanto prę̨stantius est vinum falernum, eo quod in cauponis venditur, eúmque in calamis ex Pamphylia adferri, vnde Calamitæ nomen. Addit ex hoc sumendum esse pallidissimum, vt qui & odore, & sapore validissimus sit. Porro videtur is esse Styrax, quem Dioscorid. Gummi similem, & paucum nasci scripsit. Itaque cum nullus sit Styrax hoc præstantior, consueuerunt medici medicaměta præscribentes, quæ Styracem recipiunt, Calamitæ cognomen adiungere, vt intelligant pharmacopœi optimum atquæ præstantissimum Styracem requiri. Manardus etiam eadem appellationis ratione ductus, hæc Dioscorid. quæ in vulgatis exemplaribus leguntur, τοιοῦτος δ' ἐστὶν ὁ χαβαλίτης, legenda esse censet, τοιοῦτος δ' ἐστὶν ὁ καλαμίτης, idest, talis est Calamites: sed Gabalites legi oportere iam docuimus. Præterea Fuchs. Styracem Calamiten liquidum fuisse existimat, non alia ratione fortasse fretus, quàm quod in Calamis afferretur. At Styrax Dioscorid. lacryma est arboris, præstátque ille cæteris qui flauus est, resinosus, grumósque habet albicantes, & dum mollitur, melleam humiditatem reddit. Ex quibus constat Styracem hunc liquidum non fuisse, sed in grumos concretum: quin si Galeni tempore in calamis adferretur: id est, harundinum foliis obuolutus, non hinc effici necesse est liquidum fuisse. Neque enim aliam ob causam, opinor, Styracem calamis obtegebant, siue pro emporeticis inuolucris essent, ac Stegestribus harundinis sola folia complicata, & aduoluta, siue ex iis foliis textæ sportæ, quàm vt eius odor conseruaretur, id quod in Creta factum fuisse ab iis qui Pictamnum legebant, testis est Theophrast. ne vis eius expiraret. Adhæc veteres Græcos nullam liquidi Styracis mentionem fecisse paulo ante diximus. Verùm Calamitæ Styracis appellatio Plinium mouit imprudentem, vt harundinis similitudinem intus quādam esse traderet, quæ nulla prorsus intelligi potest. Idem Scolecitis nomine deceptus, vermiculis similis, fabulam finxit de pennatis vermiculis circa Canis ortum aduolantibus, & erodentibus. Strabo in Selga Pisidiæ vrbe, plurimum Styracem nasci tradit, arborem non magnam, rectam, ex qua hastæ Styracinæ Corneis similes fiunt. Idem etiam liquoris meminit, qui ex ea destillat, ac facilè coagulatur, Succino similis. Styrax adulteratur, Plinio Cedri Resina, vel Gummi: aliâs melle, & Amygdalis amaris, quæ omnia deprehenduntur gustu: Dioscoridi verò ligni scobe, quam vermiculi erodentes excusserunt, melle Irini sedimento, & quibusdam aliis. Ceram aut adipem odoribus imbutum alij flagrantissimis solibus cùm Styrace subigunt, & per laxa cribri foramina in frigidam aquam transmittentes, veluti vermiculos exprimunt, venundántque. Styracem hunc, quoniam in vermiculorum speciem contrahitur, Scolecitem etiam cognominant, quem tanquam sincerum imperiti approbant, non animaduertentes ad præcipuam odoris fragrantiam. Siquidem acer admodum est odore, qui adulterationis vitio caret. Styracis vires Dioscorides fusius exponit his verbis. Styrax calfacit, emollit, concoquit: medetur tussi, destillationibus, raucedini, grauedini, & interceptæ voci: vuluæ præclusæ, duritiáue laboranti conuenit: Ciet menses potu, appositúque: aluum leuiter mollit, si exiguum cum Resina Terebinthina catapotij modo deuoretur. Miscetur vtiliter discutientibus Malagmatis Acopísque. Vritur autem, & igni torretur, vt fiat ex eo, veluti ex Thure fuligo, ad eadem conueniens ad quæ Thuris fuligo. Græcè sic ea leguntur, καίεται δὲ καὶ ὀπτᾶται, καὶ φώγνυται, καὶ αἰθαλοῦται, non, θαλοῦται.

Matt. ibid. Libr. 1. de antid. Ibidem. Lib. 2. cōp. med. Lib. 9. Hist. cap. 16. Ibidem. Emble. 65. Lib. 1. Dio. Lib. 12. Ibidem. Li. 1. ca. 68. Ibidem. *Vires.*

θαλῦται: Ideſt, vritur, aſſatur, torretur, ac fuligo ex ipſo fit, &c. Ex eo etiam in Syria Styracinum oleum componitur, quod calefacit vehementer, & emollit: verùm caput dolore afficit, grauátque, & ſoporem affert. Eadem de Styrace Plinius prodidit. Sed præter iſta, Inuenio, inquit, potu modico triſtitiam animi reſolui, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infuſum: ſtrumas illitum, neruorúmque nodos. Aduerſatur venenis quæ frigore nocent ideo & Citutæ. Styrax Galeno excalfacit, emollit, concoquit: quamobrem tuſſibus, catharris, pituitæ deſtillationibus, raucedinibuſque prodeſt. Tum menſes potus, ſeu admotus, deiicit. Combuſti eius fuligo, Thuris fuligini quodammodo ſimilis eſt. Oleum ex Styrace ſic parandum eſſe docet Matthio. Styrax biduo aqua Roſarũ maceratus, in vitreum vas luto oblitum, vna cum aqua immittitur, quod altero vaſe ſuperimpoſito in furno collocatur, igne accẽſo moderatiore, donec aqua tota, in vas aliud excipiens deſtillauerit. Cũ verò oleum fluere cæperit, validiore igne opus eſt, donec totum efluxerit. Valet hoc oleum, non ſolùm ad odoramenta, ſed etiam ad ea omnia: ad quæ Styrax: eſt tamen illo valentius.

Lib.24.c.6.

Libr.8.ſim.

Lib.1.Dioſ. cap.68.

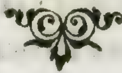
***

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM

LIBER SECVNDVS,

Quo describuntur, atque pictæ ostenduntur frutices in Dumetis & Frutetis sponte nascentes.

RVBVS CAP. I.

VONIAM post nemora & maiores siluas, præsertim circa montes, dumi fruticésque sæpius occurrũt plerumque sabuloso & arido solo, nonnunquã vdo vliginosóque, idcirco siluæ nostræ dumetum frutetúmque subnectimus. Vt Dumetum (siue, quemadmodum antiqui dicebãt auctore Festo, Dumectum, quasi Dumicetum) locus est dumis, ideſt spinis cuiusuis generis, quæ etiam penè omnes fruticãt, obsitus, siue agros pratáue sepibus muniant, siue non sic frutetũ soli tractus est in quo frutices, aut Plantæ fruticantes sua sponte proueniũt, nihilque aliud pręter dumos ferè ac frutices nascitur. A Rubo, quod vulgaris sit notitię, faciam exordiũ. Huius genera tria sunt Theophr. βάτος, χαμαίβατος κυνόσβατος: Plinio totidẽ, sed nõ eadẽ omnia. Rubi mora ferunt, inquit & alio genere similitudinẽ Rosę, qui vocatur Cynosbatos. Tertiũ genus Ideũ vocant Græci à loco. Nobis quinque: Batos, Chamæbatos, Rubus, Ideus spinosus, Rubus Idæus non spinosus, Cynosbatos: Βάτος, Rubus magnus, & Sentis Latinis dicitur, Arabibus *Buleich*, siue *Haleicho*, Gallis *Ronce*, à runcatione, quæ dumorum tantùm est, Italis *Rouo*, Germanis *Bromber Bremen*, & *Bramen*, Anglis *Bramble bushe*: Hispanis *Carca*. In dumetis, siluis, sepibus & agrorũ limitibus cum aliis spinosis prosilit, radice nodosa, virgis multis, subrectis quidem sed quæ tandem gracilitate proceritatéque nimia, nisi à vicinis fulciantur, curuatæ defixis in terram capitibus radicãtur. Id enim de Rubis omnibus verè dixit Plinius, Theophrastus de humili Rubo duntaxat. Rubi, inquit, curuati gracilitate, & simul proceritate nimia defigunt rursus in terrã capita, iterúmque nascuntur

Genera Rubi. Lib.3.Hist. cap.18. Li.16.ca.37.

Nomina Sca. libr. 3. caus. ca.28.

Locus.

Forma.

Li.17. ca.13. Lib.3.Hist. cap.18.

RVBVS.

tur ex ſeſe, repleturi omnia, ni reſiſtat cultura, prorſus vt videri poſsint homines terræ cauſa geniti. Ita peſsima atque execranda res propaginem tamen docuit, ac viuiradicem. Theophraſtus verò, ὅταν συνάπτῃ τῇ γῇ ῥιζούμενος πάλιν, ὃν καλοῦσι χαμαίβατον. Cum ſe terræ coniunxerit, rurſus radicatur, quam Chamæbaton vocant. Virgæ ſpinis aduncis & pungentibus aculeis veſtiuntur, quibus prætereuntium veſtibus ſeſe affigunt, eoſque remorantur: folium inciſuris diuiſum eſt, aſperum, dorſo aculeato, inferiore parte candicans, ſuperiore nigricans, hyeme vix decidens, niſi alterum ſuccreſcat: flos ſtellatus, ex candido Roſeus: fructus cùm maturuit, niger, guſtu dulcis, pauxillulum amarus, Moro perſimilis, multò minor, cui ſuccus ſanguineus ineſt, veluti cruore atro manus inficiens.

Li. 6. med. part. c. 1. & Li. 2. alim. Hæc Rubi mora βάτινα appellari ſcripſit Gale. quæ quidam Latini in Vaticana corruperunt, ſicut μόρα, & συκάμινα vera Mora, appellationibus à plantis deductis quæ ſunt βάτος, μορέα arbor, & συκαμινέα. Sed quum locus vnus Gale. de hac re ſit corruptus, eum ſic reſtituit Cornarius. τὸν τῶν βάτων καρπὸν ὀνομάζουσιν οἱ παρ' ἡμῖν

In com. li. 6. m. p. ca. 1. ἄνθρωποι βάτινον, καθάπερ μόρα τε καὶ συκάμινα τὸν τῆς μορέας καὶ συκαμινέας. Quæ verba τὸν τῆς μορέας καὶ συκαμινέας in vulgatis exemplaribus Græcis deſunt, vt ex præcedentibus nullus ſenſus erui poſsit. Vult enim, vt diximus, Batina à Bato dici, ſicut Mora à Morea, & Sycamina à Sycaminea, Latinè Mora Rubi nominantur.

Lib. 15. c. 24. Plinius, Mora naſcuntur & in Rubis, multùm differente callo. Quanquam in publicis exemplaribus, Romæ naſcũtur & in Rubis, &c. leui, tamen à nemine ani-

In com. lib. 6. m. pa. c. 1. maduerſo errore legitur, inquit Cornarius. Non enim Romæ, ſed vbique Mora in Rubis naſcũtur. Id quod repetit idẽ Plin. alibi, Rubi mora ferũt &c. Ouidius.

Li. 16. c. 37. Li. 1. Metã.

Cornáque & in duris hærentia Mora rubetis.

Tempus. Folia Rubi vere, flores æſtatis initio colliguntur: fructus cum maturuit, per

Lib. 4. c. 33. meſſes, & extrema æſtate decerpitur. Rubus auctore Dioſcoride vim habet ſic-

Vires. candi & adſtringendi: capillum tingit. Ramorum decoctum potu aluum ſiſtit, & fœminarum profluuia, preſteris morſui accommodatiſsimum. Gingiuas firmant, & oris vitiis medentur folia commanducata: cohibent vlcera quæ ſerpũt vlceribus in capite manantibus, oculíſque procidentibus remedio ſunt: condylomatis & hæmorrhoidibus folia illinuntur: cardiacis & ſtomachi doloribus trita conuenientiſsimè imponuntur. Caules cum foliis tunduntur, exprimitúrque ſuccus, mox ſole cogitur, ſingulari remedio contra omnia quæ modò dicta ſunt. Mori in Rubo naſcentis quàm optimè maturi ſuccus ad oris medicamenta conuenit. Siſtitur aluus præmaturi cibo, nec non flore in vino poto. Sed quod Ruellius interpres habet, ſingulari remedio contra omnia quæ modò dicta

Lacuna in Dioſcor. ſunt, Græcè legitur, βέλτιον ποιεῖ εἰς πάντα τὰ εἰρημένα, eſt remedium ad omnia dicta pręſtantius: itẽ ſiſtitur aluus præmaturi cibo, Græcè eſt, ἵστησι δὲ κοιλίαν ἐσθιόμενος ὁ μέσως πέπειρος: quod eſt, Rubi fructus in medio conſiſtens maturitatis aluum ſupprimit; vel, vt vertit Cornarius, fructus is, ſi in media edatur maturitate, aluum

Lib. 6. ſim. ſiſtit. Galeno Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adſtringente pollent, eáque non obſcura. Sed hoc inter ſe differũt, quòd folia mollia & recens nata plurimum in ſe habent ſubſtantiæ aqueæ, parum verò adſtrictionis: eadem ratione & germina. Itaque ſi mandantur, aphthas, & alia oris vlcera ſanant. Quin & alia vulnera glutinare poſſunt. Eſt enim eorum temperies ex terrea frigida eſſentia, & aquea tepida. At fructus, ſi quidem maturus fuerit, nõ parum habet ſucci calidi temperati, qui dulcis eſt. Itaque ob hoc, & ob modicam adſtrictionem eſui non inſuauis eſt. At immaturus frigidam terreámque ſubſtãtiam vincẽtem habet, & proinde acerbus eſt, ac valde exſiccatorius. Sane vterque reconditus, validiùs quàm recens deſiccat. Sed & flos eandem vim quàm fructus immaturus poſsidet. Vtraque ad dyſenterias, & ventris profluuium, ro

burque exolutum, & ſanguinis ſputum idonea remedia. Porro radix præter
adſtrictionem non paucam habet ſubſtantiam in ſeſe tenuem, per quam & la-
pides renum comminuit. Idem alibi ſcribit Batina magis quàm mora adſtrin- Li.2. Alim.
gere, & ſi quis largius iis veſcatur, capitis dolorem ſentire. Proinde fructum hũc
abluamus oportet, priuſquam ipſum comedamus, qui tamen ventrem nõ ſub-
ducunt, ſed potius cohibet. At ſi quis immatura ipſa priùs ſiccata repoſuerit,
multo etiam magis cohibebunt. Omnia certe medicamenta quæ ex Mororum
ſucco parantur, ſi facta ex his quoque fuerint, facultatem habebũt efficaciorem,
Quare ex ſucco Mororum Rubi, itidem vt ex ſucco Mororum arboris ſtoma- Lib.6.m.p.
ticum medicamentum fit. Nec Rubos, inquit Plinius, ad maleficia tantùm ge- cap.1.
nuit natura, ideóque ex eis Mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent ſic- Li.24. c.13.
candi, adſtringendíque, gingiuis, tonſillis, genitalibus accommodatiſsimi. Ad-
uerſantur ſerpentium ſceleratiſsimis Hæmorrhoidi, & Preſteri flos, aut Mora.
Reliqua idem fuſius perſecutus quæ Dioſcorides tradit, ad Stomaticem dein-
ceps compoſitionem progrediens, ait. Mora quæ in his naſcuntur, vel effica-
ciorem Stomaticen præbuerint, quam ſatiua Morus. Cum eadem compoſi-
tione, vel cum Hypociſtide tantùm, & melle bibuntur in cholera, & à cardia-
cis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ Styptica vocant, nihil effica-
cius Rubi mora ferentis radice, decocta cum vino ad tertias partes, vt colluan-
tur eo oris vlcera, & ſedis foueantur: tanta quidem eius vis eſt, vt ſpongiæ ipſæ
lapideſcant. Alterum Rubi genus Chamæbatos dicitur, ideſt humilis Rubus, *2.Genus.*
humirubum interpretatur Gaza. Ripis fluuiorum humectis, macriis, incultiſ- *Nomina*
que agris gaudet. Eum intellexiſſe mihi videtur ideo Theophraſtus, cum ſcri- *Locus.*
pſit βάτον ἔνυδρον, aut πάρυδρον, vt & Paliurum, eſſe. Is longe latéque diffunditur, Lib.4.Hiſt.
humi ſerpentibus tenuiſsimis & aculeatis flagellis, nunquam ſeſe attollens, ca.13.
ſed protinus deorſum vergens, minor reptánſque: radice, flore, folio priori ſi- *Forma.*
milibus, fructu diſsimili: quoniam cùm maturus fuerit, cæſius eſt, non vt ſu-
perioris niger, minor, minúſque ſucculentus, guſtus dulcedine fere eadem qua
Mori arboris fructus. Aliud genus eſt Rubi in quo Roſa naſcitur, inquit Plinius,
Dioſcoridis κυνόσβατος, qui in ſepibus cum Rubis aliis gignitur. Latinè Rubus *3.Genus.*
caninus is appellatur, aut Canirubus, Arabicè *Sent*, Italicè *Rouo canino.* Fruticem *Locus.*
eum eſſe putant nonnulli quem Galli *Englantier*, & *Eglantier* vocant, id quod Li.24.ca.13.
notæ à Dioſcoride poſitæ teſtantut. Nam frutex eſt Rubo grandi maior, & fir- *Nomina*
mior, vt qui arboris inſtar aſſurgens rectus ſtet, nec ob imbecilitatem Rubi mo- Li.1.c.106.
do in terram flectatur. Folia fert Myrti, ſed latiora, robuſtas circa ramos ſpinas, *Forma.*
qua de cauſa Ruborum potius, quàm Roſarum generibus comprehendimus.
Florem ædit ſæpius candidum, interdum ex candido ſubrubentem, odoris iu-
cundiſsimi: fructum oblongum, nucleo oliuæ ſimilem, qui per maturitatem
fulueſcit, & floccos intus continet. Fructus is exemptis interioribus floccis (nam
hi arteriam lædunt) ſiccatus, & in vino ferue factus, ac potus, aluum ſiſtit: quæ
poſtrema Ruellius mendoſos codices ſecutus ſic vertit, fructus exemptis inte-
rioribus floccis arefactus, aluum ſiſtit: feruefacti enim ij in vino mox poti ar- Lacu. in
teriam infeſtant. Integer autẽ codex habet. ἵστησι δὲ κοιλίαν ὁ καρπός, ξηρὸς δίχα τοῦ ἐν Dioſcori.
αὐτῷ (ἐριώδους κακωτικὸν γὰρ τῆς ἀρτηρίας τοῦτο) ἀποζεννύμενος ἐν οἴνῳ, καὶ πινόμενος. Recte ſic Embl. 102.
Corn. hęc expreſsit. Fructus ſiccatus, inquit, ſiſtit aluũ abſque interno illo lanu- li.1.Dioſc.
ginoſo, hoc enim arteriam lædit, ſi in vino, feruefactus bibatur. Addo Dioſcor.
hiſtoriæ, non Cynosbati florem ſolùm, ſed etiam folia, ſi digitis terantur, ſua-
uiter olere. Serapio hiſtoriæ Dioſcorid. quam tranſſcripſit, adiicit radicem fru-
ctu calidiorem eſſe: tuſam & in emplaſtro admotam, ſpinas & infixa corpori
extrahere: folia quoque trita & impoſita phlegmonas impedire, ac prohibere:

quæ cum in noſtris Dioſcoridis exemplaribus deſiderentur, non ſine ratione ea manca hîc eſſe ſuſpicari licet. In hac Dioſcoridis hiſtoria cum nihil ſit quod
Li.6. ca.31. non ſententiæ herbariorum de hac planta adſtipuletur, dubitant tamen adhuc
Lib.3.Hiſt. cap.18. de ea re quidam. Dodonæus ſcribit Album ſpinam videri Cynosbaton Theo-
Lib.3.ca.18. phraſti. Tragus eam pro Cynosbato depinxit, ac deſcripſit. Alij apertè refra-
In comm. li.1. Dioſc. cap. 106. gantur, imprimis doctiſsimus Matthiolus. Nam ſi Cynosbatos eſſet aliquod ſylueſtrium Roſarum genus, inquit, ſat erat Dioſcoridem dixiſſe Canis rubum
1. Ratio. Matthiol. Roſæ ſimilem eſſe, non autem arboris inſtar aſſurgere, Rubo longe maiorem. Præterea Roſæ ſylueſtris folia à Myrto plurimùm diſsident. Eius etiam fructus
2. Ratio. nõ modo Oliuarũ nucleis, ſed oliuis ipſis craſsior eſt. Adhæc Plinius Roſam ſyl-
3ª. ueſtrem peculiari nomine Cynorrhodon appellat, non Cynosbaton. Præterea
4ª. Cynorrhodon veteribus nihil aliud fuiſſe quàm ſpongiolam illam quæ mediis
Lib.8.c. 41. Roſarum ſylueſtrium ramis oboritur: idem ſcribit. Cùm verò de Cynosbato
Li.25. ca. 2. tractat, à Roſa ſylueſtri longè diuerſum facit, nempe folium habere veſtigio ho-
5ª. minis ſimile, &c, quod omiſit Matthiolus, ferre vuam nigram, in cuius acino ner
6ª. uum habet, vnde Neuroſpaſtos dicitur. Iam verò Theophraſtus Cynosbaton
Lib.3. Hiſt. cap.18. tradit Malo Punicæ ſimilem eſſe, & ei fructum ſimilem edere, folium verò Vitici: quibus omnibus reſpondent alterius ſententiæ autores, hoc primum quod
Refutatio rationum. Matthioli. Matthiolus vehementer probat, & aduerſus Marcellum contendit, Cynosbaton à Cynorrhodo ſiue Roſa ſylueſtri differre cauliũ robore, proceritate, craſſitudine, aculeorum multitudine, & rigiditate, folio iucundi odoris, inquit Pli-
Lib.21.c.4. nius, ſed anguſti, nec latè ſeſe diffundentis, quod in Roſa ſylueſtri prorſus odo-
1ª. & 4ª. ris eſt expers, in acutum deſinente, cum Roſæ ſylueſtris folium ſumma parte latiuſculum ſit, & maioribus inciſuris diuiſum, quæ cum tantopere interſe diſſideant, Cynosbaton neque cum Roſa ſylueſtri, neque cum ſatiua à Dioſcoride conferri oportuit. Nullo verò pacto aduerſatur Plinij auctoritas Roſam ſilueſtrem Cynorrhodon, non Cynosbaton appellantis, qui etiam non ſcribit veteribus Cynorrhodon nihil aliud fuiſſe, quàm ſpongiolam illam quæ mediis
Ibidem. ſylueſtrium Roſarum ramis oboritur, vt ait Matthiolus, ſed Cynorrhodi medicinam vnam fuiſſe, ſpongiolæ quæ in mediis ſpinis eius naſcitur, cinere, cum
2ª. melle, alopecias capitis expleri. Perſpicere verò ex hac hiſtoria licet Cynosbati folium Myrto, præſertim ſylueſtri, ſimillimum eſſe, verùm latius, in ambitu
3ª. ſerratum, paulo minùs acuminatum. Eiuſdem fructum nucleo oliuæ ἐοικότα, vt
Ibidem. ſcribit Dioſcor. ideſt ſimilem, non ἴσον, ideſt magnitudine parem: quanquam nec eius magnitudo ea ſit, vt oliuas ſuperet Hiſpanicas, aut Narbonẽſes. Quod
6ª. autem in Theophraſt. legitur de Cynosbato, δένδρον εἶναι καὶ θάμνου μεταξὺ καὶ παρόμοιον ταῖς ῥόαις mendoſum eſt, ſcribendum enim παρόμοιον τῇ ῥόδῳ. Sic enim Plinius
Lib.3. Hiſt. cap. 18. Li. 16.c.37. hæc reddidit: Rubi Mora ferunt, & alio genere ſimilitudinem Roſæ, qui vocatur Cynosbatos. Ex quibus reliqua in eodem Theophr. perfacile eſt emendare,
Ibidem. κυνόσβατον τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχειν, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόδου. Ideſt Cynosbaton fructum habere ſubrubrum, ſimilem Roſæ, non τῆς ῥόας, vt in exemplaribus no-
5ª. ſtris habetur: Et, τὸ δὲ φύλλον, non ἀγνῶδες, ſed ἰχνῶδες, vt legit Plinius, folium hominis veſtigio ſimile interpretatus. Hominis enim veſtigium ſi cõſideres, prin-
Li.24.c.14. cipio nonnihil latum, medio latius, in anguſtum & acutum ſummo cacumine deſinit, quale à calceatis arenæ lutóve imprimitur, tali præſertim calceo, qualem veteribus in vſu fuiſſe ex antiquis ſtatuis apparet. Ea figura imaginem fo-
Ibidem. liorum Cynosbati repreſentat. At quod ſcribit Plinius Cynosbaton vuam nigram ferre, Cynosbaton ſane, id quod in pleriſque facit, cum Chamæbato cõfundit, impropriéque eius fructum vuam, non Morum appellat, quanquã inter vuæ & Mori figuram parũ interſit. Hoc inde cognoſci poteſt, quòd ex Theoph.

triaRubi genera eo loco enumerare velle videatur.Cùm enim de Rubo grādiore dixiſſet, ſubdit, Alterum Rubi genus eſt in quo Roſa naſcitur: Chamæbati vero tertij ſcilicet generis nulla mentio, niſi ea quæ modo dixi ad eum referātur, cui ſententiæ ſubſcribit vetuſti exemplaris auctoritas, in quo legitur, fert & vuam nigram Chamæbatos, in cuius Acino,&c. Tam in Cynosbato quam in Cynorrhodo excrementum quoddam gignitur globoſum, hirſutum, tactu
aſperum, quod in Cynosbato pilulam Caſtaneæ ſimilem Plinius appellat,præ- Lib.24.c.13.
cipuo remedio calculoſis, in Cynorrhodo Spongiolam. Cynosbati meminit Li. 25.ca. 2. Lib. 7. ſim.
Galen. his verbis. Huius fructus haud ſegniter adſtringit, folia verò mediocri- *Vires.*
ter.Itaque particularis eius vſus haud ignotus eſt. Cauendum ab eius fructu qui
veluti lanam incluſam habet, arteriæ infeſtam. ac rurſum: fructus Canirubi Li. 2. alim.
multo magis quàm Ruborum adſtringit, ob eámque cauſam ventrem magis cohibet. Veſcuntur autem ipſo frequenter ruſtici, exiguum alimentum corpori ſuppeditante.De Cynosbato quidem ſatis diximus:iam de Rubo Idæo ſpinoſo, & non ſpinoſo diſſeramus. Rubus Idæus appellatus eſt,non, vt Plinius exi- 4.Gen.Ru.
ſtimauit, quod in Ida non aliàs naſcatur, ſed quod copioſius in Ida proueniat *Nomina*
Dioſcoride auctore. Et certe Theophraſtus Idæ peculiares arbores recenſens, Li.2. . . 14. Lib.3.Hiſt.
inter eas Rubum Idæum non numerat. Eum fruticem herbariorum maior pars cap.17.
eſſe cenſet, quem Galli *Framboiſier*, vocant, quaſi fragariam ligneam aut ſiluoſam.Germani *Hymbeerem*, vt propemodum id ſit extra controuerſiam. Eſt enim, vt ſcribit *Forma.*
Dioſcor. longe tenerior priore, ac minoribus Lib.4.c.34.
ſpinis horrens: quanquam & ſine ſpinis inueniatur, præſertim in nouellis ſurculis, quique annum nondum exceſſerūt.Inſuper eadē
præſtat quæ ſupradictus. Eadem Plinius ha- Li.16.ca.37.
bet. Tertium genus Idæum vocant à loco:tenerius eſt quàm cætera (ſic enim Hermolaus ex Dioſcoride repoſuit, pro tenuius eſt) minoribúſque ſpinis, & minùs aduncis. Radice eſt longa, per terram ſparſa, quot annis ſurculos producente, qui ſecundo anno flores fructúſque proferunt. Ii, Rubi Moris ſimiles ſunt, ſed rubri, ſimilitérque Rubi Idæi Mora nominantur, Galli *Framboiſes*, Allobroges, *Ampes*, Itali *Ampomele* vocant. Rubus Idæus *Tempus.*
Maio & Iunio menſibus floret. Fructus Iulio *Vires.*
matureſcit. Flos eius, inquit Dioſcorid. cum Ibidem.
melle oculorum collectionibus illinitur,ignē ſacrum extinguit, ſtomachicíſque ex aqua bi-
bendus datur. Plinio flos contra lippitudines Li.16.ca.37. Li.24.c.14.
illinitur ex aqua, quæ alio in loco idem repetit. Idæus Rubus appellatus eſt, quoniam in Ida, non aliàs naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor, rarioribus hamis (non calamis, vt in vulgatis codicibus ſcriptum eſt) innocentioribúſque,ſub arborū vmbra naſcens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur, & ignibus ſacris, ſtomachicíſque (non ſtomaticis) ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præſtat
quæ ſupradicta. Rubus Idæus non ſpinoſus non æque omnibus notus eſt. Gi- 5. Gen. *Locus.*
gnitur frequens in Allobrogum monte Gratianopoli vicino, quem vocant *la* *Forma.*
Motte, caulibus multis ſeſquipedalibus, vt Idæus Chamæbatos iure nominari

RVBVS IDAEVS ſpinoſus.

RVBVS Idæus, non spinosus. Chamæbatos Tragi.

posit, foliosis, sine spinis vllis: folio Rubo Idæo simili, auersa parte candido, & lanuginoso: fructu rubro, sed non vt in superiore rotundo, & dulci, verùm ex granis sic coagmentato, vt in metæ modum fastigietur, acido sapore, etiam cum maturuit, Fragi magnitudine. Incolæ vocant *Des Asnes*, & ab Idæi rubi fructu probè distingunt, quem vt suprà diximus vocanr *Des Ampes*. Tragus Chamæbati speciem esse existimat, nec malè Rubo Idæo coniungi, & in hortos translatum in Rubum Idæum mutari, omniáque quæ de Rubo dicta sunt, huic frutici rectè attribui posse scribit.

Lib.3.ca.12.

ROSAE CAP. II.

Lib.24.c.4. *Nomina*

ROSA fruticosi spinosique generis est, imo nascitur spina verius quàm frutice, inquit Plinius. Græcis ῥόδον dicitur quòd largum odoris effluuium emittat, Plutarcho auctore, Arabibus *Nard*, *Naron*, seu *Vard*, Italis *Rosa*, Germanis *Rosen*, Hispanis *Rosas*, Gallis *Rose*, Boemis *Ruoze*. Ea est aut syluestris, aut satiua. Syluestris species multæ, quæ in siluis, dumetis, sepibus vnà cũ Rubis, & sentibus aliis proueniunt. Satiuarum species plures, quæ tum quòd ex syluestribus in hortos translatæ, atque educatæ cultu & arte mites factæ sunt, tum quòd cum syluestribus magna cognatione coniunctæ sunt, hîc simul cum syluestribus explicabuntur. Quanquam de iis libro de floribus, inter quos principatum obtinent, & quarũ vsus in coronis prope nimius est, tractare consentaneum foret. Rosarum differentias Theophra. declarat his verbis. Rosarum differentiæ multæ ex foliorum multitudine, paucitate, asperitate, læuore, colore, odore. Multis enim quina (in flore) folia sunt, quibusdam duodena, ac vicena, aliis numerosiora, cùm sint quas cẽtifolias vocent, cuiusmodi plurimæ circa Philippos proueniunt, quas ex Pangæo transferẽtes conserunt: illic enim multæ sunt: folia interna (in harum flore) parua sunt admodum: ita enim exoriũtur, vt alia intus, alia extra sint: iucundi odoris non sunt, nec amplæ magnitudinis. Odoratiores inter amplas, quibus pars inferior scabra. Syluestres autem Rosæ asperioribus sunt, tum virgis, tum foliis flore minùs colorato, minùs odorato, & minore. Plinio plura sunt genera, locorum colorúmque varietate distincta. Genera, inquit, nostri fecêre celeberrima Prenestinam, & Cãpanam: addidêre alij Milesiam, cuius sit ardentissimus color, nõ excedens duodena folia. Proximam ei Trachyniam, minùs

Genera.

ROSA.

Lib.6.Hist. cap.6.

Lib.21.c.4.

minùs rubentem: mox Alabandicam; viliorem, albicantibus foliis. Vilißimam verò (vel vt alij legunt vtilißimam) plurimis, sed minutißimis, Spineolam. Est & genus eius quam centifoliam vocant. Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis Lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedẽs quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, sempérque nascenti similis, latißimis foliis. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleæ habente, Moscheuton vocant: atque inter has media magnitudine Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes sine odore præter Coroneolam & in Rubo natam. Rosas Campanas, Rosas nostras albas esse existimo, quæ nobis omniũ vilißimæ sunt, demptis Damascenis, quædam foliis densißimis, vt antiquis Alabandicæ, Spineolæ fuisse arbitror, quæ à spinis dictæ, & Centifoliæ: Rosas vero Prenestinas, rubras & in iis Milesias, quas Galli *Roses de Prouins* appellant: trachinias, minùs rubentes quas *Roses incarnates.* Græca rubra etiam est, vt ego equidem sentio, quamuis Plinius colorem non expresserit, eáque, multorum sententia, quæ Damascena rubra nominatur, *Rose de Damas rouge.* Græcula multorum etiam iudicio, Rosæ Damascenæ genus est, flore ex albo ad puniceum nonnihil vergente, *Rose de Damas incarnate.* Moscheutos quæ sit ambigitur. Sunt qui inter Damascenas, numerant, alij inter Rosas syluestres paßim nascẽtes in dumis. Damascenarum cortex maluacei corticis modo lætius quidem viret quàm cæterarum, sed quæ foliis sit Oleæ nullam adhuc comperi quanquam in quibusdã exemplaribus folia læuia leguntur, non Oleę. Cęterũ Moscheuton Rosam dictã putat Dalechampius, nõ quòd Moschũ oleat antiquis incognitũ, sed quod μόχοις, idest stolonibus multis fruticet, vel quod μόχοις, idest malleolis feliciter pangatur Vitis modo, nõ solùm viuiradice. Rosam Coroneolã à coronis nominatã, siue seram, siue autũnalẽ, Damascenam esse ferè omnes autumant, tum quòd autũno proueniat, tũ ꝙ odore suaui prædita sit. Galli *Rose Musquee*, & *Muscadelle* vocãt, Itali *Rosa Moschetta.* Anglis, Germanis & Belgis *Rosanbaũ.* Ea duplex est: vna enim quinq; tantũ foliis: Altera densa foliorum congerie constat, quod olitorũ arte & mangonio factũ putant. Vtraq; eximia odoris suauitate delectat. His addenda Rosa lutea, veteribus indicta. Cynorrhodon vniuersẽ quidem Rosam omnẽ syluestrem Plinius appellat, vt supra annotauimus. Huius genera duo obseruarunt herbarij, syluestrẽ Rosam vulgarem, quæ paßim in dumetis reperitur, & Cynorrhodon Polyacãthon, forma Rosæ satiuæ. Rosa radice est ramosa, & lignosa, virgas emittit longas, lignosas, multis in locis aculeis curuis plenas: folia longiuscula, incisuris diuisa, nigricantia, aspera. Inter hæc ex longo satis pediculo emergit qui calix dicitur, ipsum ambientibus quinq; foliolis viridibus, duobus vtraq; parte barbatulis, duobus minimè, quinto vna duntaxat parte. Hæc foliola cortices Rosarũ nominãtur. Paulatim Rosa dehiscit, ac sese pandit, emicantq; aut rubescentia, aut candicantia folia, tũ aspectu pulchra, tum odoris suauißimi, quorum imæ partes candidæ, quibus capiti

ROSA Damascena.

Nomina

Lib.21.c.18. Lib.1.c.112. Lib. 4.me. part.

hęrent, quæq; cum ex Rosis conficitur conditum aut syrupus, forfice desecatur, vngues Rosarũ à Plinio nominantur, à Diosc. ὄνυχες τῶν ῥοδῶν. Iis detractis Rosæ ὠνυχυσμέναι & ἐξωνυχυσμέναι dicuntur, hoc est exunges, & resectis vnguibus. A Galeno etiã vngues sæpè λοβοὶ, idest extremitates dicuntur. Nam & ῥοδῶν χλωρῶν χωρὶς τῶν λοβῶν apud eum legitur, & ῥοδῶν φύλλων χωρὶς τῶν λοβῶν. Sunt enim Græcis λοβοὶ rerum omnium summitates. Qui in medio calicis stant lutei apices, cũ capillamentis etiam luteis quibus insident, flores sunt Rosarum, Græcis ἄνθη τῶν ῥοδῶν. Hos flores qui Antheram appellant, vehementer errãt. Anthera enim Galeno, Celso, Paulo, Aetio cõpositionis nomẽ est, quæ apud diuersos auctores varia est. Sunt enim Antheræ stomaticæ, & aliæ aliis partibus cõuenientes: sunt & siccæ, quæ pulueris specie inspergi possunt: sunt & melle exceptæ, & non à floribus rosarũ, quos multæ nõ recipiũt, sed à floridis medicamẽtorũ coloribus quæ in eas cõpositiones addũtur, nominatæ. Virides illi alabastri qui flores sustinẽt, & in quibus semen cõtinetur, κεφαλαὶ τῶν ῥοδῶν, Latinè capita Rosarũ dicũtur quę foliis floribusq; breui dilapsis instãte Autũno maturescẽtia rubescunt, semẽque includunt durũ, lana obuolutũ. Rosa Græca à Græcis Lychnis dicta, quòd flore lychnidẽ æmuletur, nascitur spõte in sepibus, valde humilis, spinis carẽs, quòd huic tantũ generi Rosarũ propriũ est, flore lãguidius rubro, vere & autũno prodeũte: quod etiã huic Rosæ cũ Coroneola, & Gręcula cõmune est. Quę in hortis

Forma Græcæ. *Locus.*

ROSA Lutea.

nostris colitur, & in quibusdã mõtib⁹ luxuriat, odoris est expers: at, humi iacẽtẽ & valde humilẽ, foliis tã exiguis, vt vix Rosa esse videretur, flore suauissimi odoris in Cemeneorũ mõtiũ iugo altissimo Lugduni propinquo, quod mõtẽ Pilati vocãt Dalechãpius collegit. Contra in Chartusianorũ cœnobio primario, Gratianopoli vicino prorsus inodora est, vt verissimũ esse cõperiatur quod scripsit Theophr. de his ipsis Rosis tractãs, odoris pręstantiã loci ratione contingere, & quæ eadẽ in diuersa tellure proueniũt à sese differre, quod iucũdũ vel nullũ odorẽ spirẽt. Eũ locũ Gaza (vt id obiter dicã) nõ rectè est interpretatus. Hanc si quis Rosam Græcã esse Plinij negauerit, certè cũ sit syluestris Rosę genus, Cynorrhodon læue esse mihi iure cõcesserit. Græcula Rosa flore est suauiter olente, quẽ sub æstatis initiũ paulo serius quã Damascena cãdida promit, & florere per ęstatem ferè totã perseuerat, foliis Damascenæ albæ latiorib⁹, sese nõ explicãtibus, nisi quis manu diducat, sed veluti cõglobatis, & cõuolutis, vt scribit Plini⁹. Cinnamomũ olere hãc Rosam vulgus ait. Rosa lutea siue aurea ꝙ luteo aureóue colore fulgeat nominata est. A cæteris Rosarũ generib⁹ foliis, flore, odore discrepat. Nã parua eius folia sunt rotũda, obscurę viriditatis, valdè insecta, incisurarũ crenis propemodũ rigẽtibus: caulibus valde spinosis, flore aureo siue luteo, cætera aliis simili, sed simplici, & quinque tãtũ foliis cõstãte, non autem numerosis hortẽsiũ Rosarũ modo: odore graui, atque ingrato, accusanda natura, quæ flori egregio suauẽ odorẽ, idest Roseũ ac suũ inuiderit, quo si nõ careret, haud prostremũ locũ inter flores excellẽtes obtineret. Nascitur in Italia, at nõ ita pridẽ in hortis colere nos cœpimus. Rosa syluestris quã Cynorrhodõ à Plin. appellari diximus, foliis est asperis, aculeatis: rami surculíque, vt in satiua

Lib.6.Hist. capi.6.

Forma Græculæ.

Ibidem.

Forma Luteæ.

Locus. *Forma Rosæ silu.*

CYNORRHODON Polyacanton.

ROSA SYLVESTRIS Pomifera.

ſpinis horrēt, ſed graciliores ſunt, foliáque multò minora: Roſę ipſæ ſimplices, albæ, aut in albo purpureæ, inodorę quibus tandē ſuccedūt capita rotūda, vt in ſatiua, rubra cùm matura ſunt, in quibus ſemen lana opertum. In mediis ramis naſci pilam quandam, hirſutam, à Plin. ſpongiolam nominatam iam diximus. Hanc Seplaſiarij quidam Bedegar appellant, nō ſine errore, cū Bedegar Cardui genus ſit. Syluestris Roſæ multæ ſunt varietates, eæq; notatu dignæ. Sunt Cinnamomeæ, foliolis omnium florum minimę. In Francia, Belgia, Anglia ruriſponte oriuntur, ipſo odore notiſsimæ. Luteæ ſylueſtres ſunt in Africa: ſunt & Cæruleæ in hortis Italicis. Eſt & altera ſpecies foliis Myrtinis, ſed latioribus, flore & elegantia Roſæ Moſchatæ, vulgo *Eglantier*, de qua prius egimus, cum de Cynosbato differeremus. Inter ſylueſtres etiam non poſtremæ venuſtatis, inquit Pena, alia Angliæ familiaris, & Eſglantinæ cognatior fruticat pumila, bicubito non altior, inodora, folio minore, Aroniæ non diſpari pomo donata, minore multo, colore viuidiore, rubello ſubpuniceo, per Auguſtū maturo: flos Roſæ ſylueſtris eſt. Hæc Pena. In noſtris Roſis luteis, delapſo flore, talia poma ſuccedunt, adeo Sorbis ſimilia, colore, figura, & interdum magnitudine, vt imperitus ac in exercitatus ea vix à Sorbis diſcernat. Alterum Cynorrhodi genus, à ſpinarum denſiſsima multitudine, quibus caulis, ſurculi, ramuli, folia rigent Polyacanthon nominauit Dalechampius. Id pedis altitudinem nunquam excedit. Flore eſt rubro, exiguo. Reperitur in Gramuntio nemore prope Monſpelium. Vera Roſa, inquit Plinius, plurimùm ſolo præualet. Cyrenis odoratiſsima eſt, ideóque ibi vnguentum pulcherrimum. Carthagine, Hiſpaniæ hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibuſdam enim annis minùs odorata prouenit. Præterea locis omnis ſiccis, quàm humidis odoratior. Serineæ pinguibus vult, nec argilloſis locis, nec riguis, contenta raris, (vel ruribus, vt emendauit Hermolaus) proprieq; eruderatum agrum amat. Præcox Campana, ſera Mileſia. Nouiſsimè tamen deſinit Preneſtina. Fodiuntur altiùs quàm fruges, leuius quā vites. Tardiſsimè proueniunt ſemine, quod in cortice eſt, ſub ipſo flore, opertū

Forma. *Poliac.* *Locus.* Lib. 21. c. 4. *Tempus.*

lanugine:ob id potius caule conciſo inſeruntur. Ex ocellis radicis, vt arundo, vnum genus ſeritur pallidæ, Spineolæ, longiſsimis virgis, quinquefoliæ, quæ à Græcis altera eſt. Omnis autem reciſione atque vſtione proficit. Translatione quoque, vt Vitis, optimè ociſsiméque prouenit, ſurculis quaternum digitorum longitudine, aut ampliore, poſt Virgiliarum occaſum ſata, dein per Fauonium translata, pedalibus interuallis, crebroq; circumfoſſa. Qui præcocem faciunt pedali circa radicem ſcrobe aquam calidam infundunt germinare incipiente

Lib.6.Hiſt. cap.6. calyce. Hæc Plinius: ex quibus locum Theophr. vnde iſta magna ex parte tranſlata ſunt, illuſtrare atque emendare licet: εὐοσμότατα δὲ, inquit, τὰ ἐν κυρήνῃ. διὸ καὶ τὸ μῦρον ἥδιστον. ἁπλῶς δὲ καὶ τῶν ἴων, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθῶν ἄκρατοι. μάλιστα δ' ἐκείνου αἱ ὀσμαὶ, διαφέροντος δὴ τοῦ χρόνου. πλεῖστον γὰρ οὗτος δοκεῖ παραλλάττειν. Gaza. Odoratiſsimæq; apud Cyrenam gignuntur, & proinde vnguentum iucundiſsimum illic faciũt. In plenum verò, & Violarum, & reliquorum florum odores ibidem ſinceri præcipuè ſentiuntur. Lege ἁπλῶς δὲ καὶ τῶν ἴων, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθῶν ἔκκειται μάλιστα ἐκεῖ μὲν οὖσιν αἱ ὀσμαὶ, &c. Id eſt, prorſus autem & violarum, & reliquorum florum eximius odor illic eſt, ſi tempus commodum fuerit: id enim plurimum immutat. Plinius. Refert & anni temperies: quibuſdam enim annis minùs odorata prouenit. Et mox. φύεται μὲν οὖν ἡ ῥοδωνία καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος. ἔχει δὲ ὑπὸ τὸ ἄνθος ἐν τῷ μήλῳ κνηκῶδες, ἢ ἀκανῶδες, ἔχον δὲ τινὰ χνοῦν, ὥστε ἐγγὺς εἶναι τῶν πρώτων σπερμάτων. Gaza, Naſcitur Roſa etiam ex ſemine, quod flori ſubditum ſuo in malo contẽtum, Cneceum, vel Acanaceum lanugine quadam obductum gerit, vt primis ſeminibus proximum ſit. Emenda. κνικωδῶς, ἢ ἀκανωδῶς ἔχον γε τινὰ χνοῦν, ὥστε ἐγγὺς εἶναι τῶν πάντων σπερμάτων. Id eſt, naſcitur Roſa etiam ex ſemine, quod ſub flore malo incluſum habet, lanugine Cnici modo, aut echini carduorum, obductum, omnia ſemina proximè ambiente. Quondam prope Allobrogum Cularonam, ſiue Gratianopolin, è medio floris Roſæ rubræ, cùm iam folia decidiſſent, enatus cauliculus, gracilis, tres digitos altus, ſecundum florem extulit, priori ſimilem, cum calyce ſubiecto, ac florem ſuſtinente. Plinius, Tardiſsimè proueniunt ſemine, quod in ipſo cortice eſt, ſub ipſo flore, opertũ lanugine. Quod igitur Theophr. τὸ μῆλον Roſæ, Plinius corticem appellat, vt & paulo ſupra. Germinat omnis primo incluſa granoſo cortice, τὴν κεφαλὴν, id eſt caput appellari diximus: οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ βραδέως παραγίνεσθαι, κατακόπτοντες τὸν καυλὸν φυτεύουσι· ἐπικαιομένη δὲ, καὶ ἐπιτεμνομένη βέλτιον φέρει τὸ ἄνθος, ἐωμένη γὰρ ἐξάγεται, καὶ ἀπολοχμοῦται. δεῖ δὲ καταφυτεύειν πολλάκις. καὶ γὰρ οὕτω φασὶ κάλλιον γίνεσθαι τὸ ῥόδον. Plinius. Ob id (quod tardiſsimè ſemine proueniunt) potius caule conciſo inſeruntur. Omnis autem reciſione atque vſtione proficit: relicta enim (quod omiſit Plinius) excreſcit, & in fruticoſum dumum

Tempus. degenerat. Translatione quoque, vt ait Plinius, ſicut Vitis, optimè ocyſsimeq; prouenit Roſæ ſatiuæ & ſylueſtres Maio & Iunio menſibus florent. Roſæ Damaſcenæ ſeu Moſchatæ etiam Maio, ſed iterum Septembri menſe, ſiue Autumno, quod nemini mirum videri debet, cum ſint etiam Peſtanæ Roſæ bifferæ

Li.4.Geor. Virgilio. Roſa refrigerat & adſtringit, inquit Dioſcor. Sed ſicca magis adſtrin-

Temper. & Vires git. Idem Plinius quoque dixit. Quia verò locus corruptus eſt, & quæ ad Iuncũ odoratum præcedentem pertinent, cum Roſa confuſa ſunt, ex vetuſto exem-

Lib.1.c.112. Lib.21.c.18. plari ſic reſtituit Cornarius. Ad muliebres vſus decoquitur. Opiſthotonicis

Embl.109. cum Reſina arida imponitur, excalfactoria. Et hactenus quidẽ de Iunco, dein-

lib.1.Dioſ. ceps autem ſequitur de Roſa. Roſa aſtringit, refrigerat, &c. Noſter verò codex

Li.8.ſimpl. manuſcriptus habet: imponitur, excalfactoria. Roſa adſtringit, refrigerat, &c. Galen. Roſam ex aquea ſubſtantia & calida, duabus aliis qualitatibus aſtringente videlicet & amara admixtis compoſitam eſſe tradidit: eiúſque florem magis

Lib.3.ſimp. cap.10. quàm Roſam ipſam aſtringere, ac proinde etiam exſiccare Alio in loco oleum

Raſo

Rosaceum idem scribit in primo esse ordine refrigerantium: ac Rosarum succum esse frigidiore quidem temperie, sed non ita multò, verùm caloris tepidi, & tenuis essentiæ. Auctores hi diuersa ratione ducti rectè scripserunt, illi quidē Rosam frigidam esse, hi calidam. Nam Rosa in caliditatis frigiditatisq; medio quodammodo sita est, quum sensu qualitas alterutra in ea non percipiatur. Etenim quæ caliditate sua aut frigiditate sensum mouent, ea secūdo calidi frigidíque ordine collocantur, sicut quæ ratione deprehenduntur, primo. Rosa igitur, vt rectè tradit Mesues, frigida est primo gradu, sicca secundo, ex substantiis diuersis etiam separabilibus composita, aquea quidē mediocri, & terrea adstringente, aërea verò, dulci & aromatica, ignea denique tenui, à qua est amaritudo, rubor, perfectio, & forma. Igneæ tamen substantiæ vis, quę ruborem & speciem impresſit, valentior fuit, quàm quæ amaritudinem. Quamobrē hæc sola siccatione exolescit, illis adhuc permanentibus. Ob eam scilicet amaritudinem Rosæ recentes succo præsertim, purgant bilem & aquas, quam vim veteres Græci videntur ignorasse: siccatæ verò resoluta caliditate amaritudinem excitante, substantiam adstringentem & stipantem ostendunt. Quare frigidiores sunt, & magis adstringunt, ac eæ magis quæ non fuerint perfectæ: & albæ magis, quam rubræ. Succus calidus est, prope ad primū gradū, nimirùm à substantia terrestri & frigida secretus. Is recētibus foliis exprimitur, inquit Diosc. defectis forfice vnguibus, reliquum in pila teri debet, & in vmbra exprimi, donec cogatur, & ita ad oculorum circūlitiones recondi. Siccantur etiamnum folia Rosarum continuo versata, ne muceant, néve situs insideat. Aridis Rosis in vino decoctis expressus liquor facit ad dolores capitis, aurium, oculorum, gingiuarum, sedis, recti intestini, ac vuluæ, penna illitus, aut infusus. Eædem sine expresſione tusæ præcordiorum inflammationibus, humidis stomachi vitiis, igni sacro illini prosunt: siccæ, ac tritę fœminibus insperguntur. Misceri solent ocularis antidotis, atque compositionibus, quas Antheras vocant. Folia vruntur in Calliblephara. Flos qui in mediis Rosis inuenitur, siccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita potu citam aluum, & cruentas reiectiones sistunt. Folia Rosarum, cor, vētriculum, iecur, & eorum retentricem facultatem roborant: dolores à caliditate ortos mitigant: inflāmationes tollunt. Vngues lotionibus & clysteribus ad inhibendas fluxiones vtiliter admiscētur. Flos, tradente Plinio, somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in posca potus, & sanguinis excreationes. Calyx capútque alui fluores, & cruentas excreationes sistunt. Fructui maturo rubróque, & semini ac lanugini conclusis non obscura adstringendi vis inest. Quamobrem contra alui fluores, contra fœminarum abundantiam qualemcūque, maximè contra Gonorrhœā, remedio sunt. Succus ex Rosis puniceis efficacior est, ex rubescentibus infirmior: succus adultarum melior: itémque dilutum quod ex rubescentium foliis aqua maceratis paratur, quanquam quę Damascenę, seu Moscatę vocātur, longè pręstent. Earum enim vicenis foliis deuoratis facilè & innoxiè aluus subducitur. Rosarum succus purgat, resoluit, aperit, terget. Quare bile flaua sanguinē expurgat venarum & arteriarum. Confert ictero: quia obstructiones ventriculi, iocinorísque aperit, & purgat. Cor, ventriculum, hepar roborat. Cordis tremorem sanat, vacuata eius causa: febribus biliosis confert. Dilutū ex quo pharmacopæi syrupum Rosatum quem vocant solutiuum, cōficiunt, ex eorum medicamentorum genere est, quæ quoniam clementer, & absque vlla noxa aluum subducunt, recentiores Benedicta vocant. Bilem & aquas purgat ęstate salubriter, ab vnciis duabus ad vnc. quatuor. Albæ Rosæ nihil aut minimùm purgant: potentiùs astringunt, & roborant quàm rubræ: quod cum de Rosis albis vulgaribus

Lib.1.met. purg.

Lib.1.c.112.

Matth.li.1. Diosc.c.111

Lib.21.c.19.

Lib.2.m. purg. ribus quibus paſsim abundant fruteta, Meſues intellexerit, iniuſtè à Manardo reprehenſus eſſe videtur, quoniam albæ Roſæ quas Damaſcenas appellamus, inquit, maiore deiiciendi vi quàm cæteræ præditæ ſunt, Damaſcenæ Meſuæ, vt opinor, incognitæ fuerunt, atque etiam veteribus Gręcis, & Latinis, tum quòd non ita pridem in Italia, & Gallia coli cœperint, tum quòd nullus veterũ, quod ſciam, de his aliquid memorię prodiderit, niſi eæ ſint quas Coroneolas à Plinio appellari diximus, Oleum roſatum, & aqua ex Roſis educta, cor, ventriculum, hepar, facultatémque retentricem eorum roborant, cogendo ipſorũ ſubſtantiam laxam, inflammationem omnem extingunt, & ortum ab ea dolorem ſedant, ſomnum conciliant: coryzam tamen & ſternutationem excitant, ſed longè vehementius recentis floris odor, iis quibus facile caput repletur, catarrhis obſunt. Vuam ſtringunt, & guttur, illasq́; partes roborant: crapulã arcent, & diſcutiunt. Aqua in qua maceratæ ſunt Roſæ, mundat, terget, purgat: at quæ vi caloris extillauit multum roborat, ſed non purgat: quia ſubtilis eius caliditas igne eſt diſſoluta. Acetum Roſatum inflammationes omnes ſedat, incidit, purgat, roborat. Syluestres Roſæ maiore adſtringendi vi præditæ ſunt, quàm ſatiuę, ſed multo minùs odoratæ, & purgandi facultate deſtitutæ. Syluestris Roſa, vt
Li.21.ca.19. auctor eſt Plinius, cũ adipe vrſino alopecias mirificè emendat. Scribit præterea Spõgiolæ quæ in mediis Cynorrhodi ſpinis naſcitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri: tum etiam, ad canis rabidi morſum vnicum remedium ora-
Lib.8.c.41. & c.8.li.25. Fuch.c.254 Dodo.li.6. c.1. culo quodam nuper repertum, radicem ſylueſtris Roſæ quæ Cynorrhodos appellatur. Spongiolę ac fructus Cynorrhodi plurimùm valent contra calculum, & vrinę difficultates, ſi lęuigatæ in puluerem exhibeantur.

PRVNVS SYLVESTRIS. CAP. III.

Nomina PRVNVS ſylueſtris Gręcis κοκκυμηλέα ἀγρία, ſiue ἀγριοκοκκυμηλέα dicitur, Gallis *Prunelier*, & *Prunier ſauuage*, & *Peloßier*, Germanis *Schlehen*. Etymon nominis eſt, quod magnitudine & rotunditate Cocci, mala ferat. Virgilius maſculino genere Spinum hoc hemiſtichio, & Spi-
Li.4. Geor. nos iam Pruna ferentes, appellat auctore Seruio, quem conſtantiſsimè alij ſequuntur, vt refragari non liceat.

PRVNVS ſylueſtris.

Locus. Naſcitur vbiuis in ſępibus, cum Rubis & Dumis aliis, quorũ & ipſa genus eſt.
Forma. Frutex eſt, & vix in arborem magnã adoleſcit, radice lenta, lignoſa, longe, latéque ſerpente, ex qua multos producit ramos, pungentibus aculeis horrentes: folia ſatiuę Pruno ſimilia, ſed multo minora: fructus rotundus, Prunis ſatiuis minor, guſtus acerbi, & plurimum adſtringentis, quem ἀγριοκοκκυμῆλον ap-
Li.2. Alim. pellari ſcripſit Galen. & in Aſia προῦμνον, Latini Prunum ſylueſtre vocant, Prunellum, & Prunulum, Galli *Prunelle*. Theophraſtus cap.7.lib. 3. Hiſtoriæ, σποδιάδα, vel, vt apud Athenęum legitur lib.2. σπονδιάδα, vocat.
Temperam. & Vires. Pruna ſylueſtria refrigerant, ſiccant, & adſtringunt. Ipſorum ſuccus aluum ſiſtit, aduerſus ventris & ſanguinis profluuium, fœminarúmque fluores plurimũ valet. Ex iis coctis ſuccum expreſſum, inſolutũ, ac teſſellatim diuiſum, vſurpamus Acaciæ

veræ

veræ loco, minimo errore, inquit Siluius, quia refrigerat, ſiccat, aſtringit, vt veterum Acacia. Syluestrium quidem Prunorum baccæ, inquit Plinius, vel è radice cortes in vino auſtero ſi decoquantur, ita vt triens ex hemina ſuperſit, aluũ & tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulos cyathos decocti ſumi. In ſylueſtri ſatiuáque Pruno reperitur limus arborum quem Græci lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mirè vtilis. Lib.1.m. ſimp. Lib.23. c.7.

GROSSVLARIAE CAP. IIII.

AN veteribus Græcis ac Latinis frutices tres quos hîc exhibemus cogniti fuerint, multi dubitant. Quia complures incognitos fuiſſe affirmant, eorum vulgaria, & quibus omnes herbarij hodie vtuntur, nomina vſurpabimus. Eorum primus Vua criſpa nominatur ab intortis, feréque in circulum verſis (ac veluti criſpis,) foliis, & acinis quos producit. Nõnullis Vua marina, à pluribus Vua Creſpina, vulgo noſtrati quòd *Nomina* *Fuch. c.68.*

GROSSVLARIA *Alba.*

groſſorum exiguorum quandam referat imaginem, Groſſularia nuncupatur: *Groſelier*, Germanis *Kruſelbeer*: quibuſdam Vitis Precia Plinij, ſed perperam, quia Vitis Precia vinifera eſt. Poſt Rhamnos Theophr. Iſos vel, vt alij legunt, Oeſos memorat, quorum alius eſt flore fructúque candidus, alius flore fructuq; niger. Iſon, vel Oeſon candidũ nonnulli Groſſulariam noſtram eſſe arbitrantur, de quorum iudicio poſt hac amplius diſſeremus. Geſnero Vua Criſpa Ceanothus ſpina Theophraſti videtur eſſe. Ceanothon Anguillara Carduum eſſe credit, ſatis vulgarem, quem Patauini ruſtici Aſtoni vocant: ſed de hoc aliâs. Vua Criſpa frutex eſt radice gracili, dura, lignoſa, fibrata: ramulis multis, candicantibus, aculeatus, rectóq; ſpinarum mucrone horridus: foliis ex viridi pallentibus, Apij modo diſſectis: flore ex herbido purpuraſcẽte: acinis cãdicantibus, primũ acerbis, à maturitate ſplẽdeſcentibus, flaueſcẽtibus, nõnunquã ſubrubeſcẽtibus ſub dulcibus. Is fructus Groſſula à noſtris vocatur, *Groſelle*. In Galliæ paſſim frutetis & ſepibus naſcitur. Seritur etiã in hortis. Veris ſtatim initio frutex iſte pubet, Primũ folia, dein flores, ac nõ ita multo poſt acinos ſeu baccas proferens. Fructus immaturus, tunc enim magis in vſum venit acerbæ vuæ loco, frigidus ſiccuſq; ordine ſecundo, adſtringit, eiuſdem ferè cum vua acerba facultatis. Quare grata placet acerbitate, magnamq; à palato init gratiam, & iuribus innatat. Appetentiam excitat: feruentem bile ventriculum refrigerat, incoctus iuſculis febrientibus vtiliter exhibetur: maturitate dulceſcit in cibum, qui tamen lautioribus menſis repudiatur, grauidis mulieribus, tam maturus, quam immaturus valde expetitus: Immaturus alui fluorem, & ſanguinis profluuium cohibet, maximè ſuccus ab eo expreſſus, ſiccatuſq;. Idem fructus inflammationibus, & eryſipelatis vtiliter admouetur. Ad idem valent folia, ſed minus efficacia. Recentia & cruda ſi edantur, vrinã cient, & calculoſis proſunt. Alter frutex Groſſularia rubra, & Vua tranſmarina à vulgo vocatur, à noſtris *Groſelier rouge*, & *Groſelier*

Lib.3. Hiſt. cap.17. — In hort. Germ. — Lib.4. Hiſt. cap.11. — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.* — *Temper. & Vires.* — *Nomina*

In Hort. Germ.

GROSSVLARIA Rubra.

Forma.

Grosellier d'outre mer: Officinis Ribes nominatur, Gesnero Ceanothus læuis. Germ. *S. Iohansz treublin, oder beerlin.* Ramis est lignosis, lętis, cortice furuo opertis: foliis latis, nigricãtibus, vitigineis, vel Populo albæ similibus, sed minoribus inter quæ flores emergunt racematim congesti: dein baccæ primùm virides, cũ maturuerunt rubræ ex pediculis longis tenuibusq; pendulæ, sapore subacido, admixta quadam dulcedine, magnitudine Piperis. Nostri *Groselles rouges*, & *Groselles d'outre mer*, appellant. Frutex hic nullis spinis horridus est, sed topiarius magis, in Sequanorum & Allobrogũ montibus nascitur sponte, à nobis vero in hortis cultus eleganter sepit illorum puluinos thoros & areas. Iulio mense fructus maturi, adstringunt, frigidi sicciq; ordine secundo. Qui hunc fruticem Arabum Ribes esse credunt, valde allucinantur. Nam vt Serapio scripsit, Ribes arbor est, capreolos proferens, è viridi rubescentes, folia lata, magna, rotunda, quæ sanè notæ huic nostræ plantæ minimè conueniunt, vt ex pictura perspicere licet, tametsi fructus Ribis fructui qualitatibus similis sit, acidus scilicet, simul & dulcis, qualem esse Ribis fructum Serapio tradidit: quare eadẽ quæ Ribis fructus præstare potest. Febribus igitur acutis opitulatur, æstuantem ventriculum refrigerat, sitim restinguit, nauseam ac vomitum sistit, cibi appetentiam inuitat, cœliacos, & lientericos biliosis defluxionibus vexatos iuuat, sanguinis feruorem mulcet, bilis acrimoniam retundit, eiusq; impetum domat. Laudãdi igitur Pharmacopœi, qui ex huiusmodi fructu vinum exprimunt, & in hos vsus recondunt. Bellonius Ribem Serapionis sese inuenisse scripsit in summo cacumine montis Libani, foliis Oxylapathi, grandioribus, retusioribus, è quorum medio racematim exeunt baccæ rubentes, vt in Hypoglosso, Rusco, Lauro Alexandrina. Eius porro iudicio Matthiolus non subscribit. Neque enim Serapionis Ribes folia habet Oxylapathi, sed rotunda, baccas è mediis foliis nõ exerit, & Capreolos habet, quibus Bellonij Ribes caret. Huius Grossulariæ rubræ, siue Ceanothi læuis genus, proceritate sesquicubiti circa syluas quasdam ditionis Bernensium, Heluetiorum prouenire scribit Gesnerus, & à rusticis *Keozbeer* dici, quod tussi medeatur. Tertius frutex quibusdam Isos, siue Oesos niger. Theoph. Grossularia nigra, est aliis Pipirella, à baccis magnitudine, coloréque Piperi similibus, Officinis Ribes niger, Gallis *Poiurier, & Groselier noir* dicitur. Frutificat vt Ribes ruber, eiq; ramulis, foliis, flore, fructu similis est, nisi quod huius folia latiora, odorem nonnihil grauem cum manduntur, sed non ingratum spirant: fructus niger, ex subdulci austerus, *Groselles noires* nobis appellatur. Quidam acetariis, iusculis, condimentis viridibus admiscent, salubremq; eius vsum esse prædicant: nullius alioqui in medicina est vsus. Floret, fructúmque edit eodem tempore quo Ribes ruber. Sponte in locis humidis, & incultis nascitur, in aggeribus fossarum, & fluuiorum ripis. Ne quid verò hic prætermittatur quod attentum Lectorem torquere possit, obseruandum Theophrastum de fructibus & arboribus tractantem, quæ vno genere comprehensæ, priuatis quibusdam notis

Locus & Temper. *Ribes officin.* Matth. li. 1. Diosc. c. 105. *Vires.* Li. de Conif. Ibidem. In Hort. Germ. Ibidem. *Nomina* *Forma.* *Vsus.* *Tempus.* *Locus.* Lib. 3. Hist. cap. 17.

GROSSVLARIA Nigra.

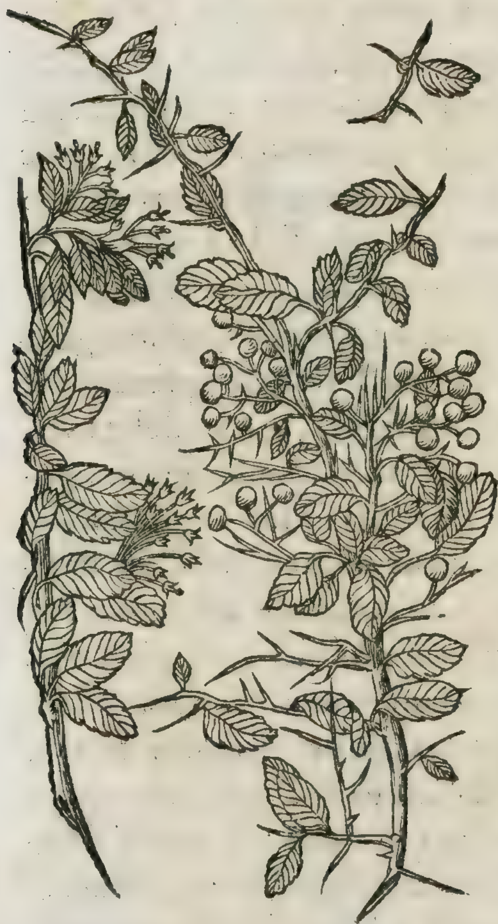
notis inter ſe differũt, exempli gratia memoraſſe ῥάμνον, ἴσον, χιτῖὸν, βάτὸν, quorum differẽtias ſigillatim perſequitur, & Iſi vua Oeſi præcipuè, qui nunc candidum florem & fructum gignit, interdum nigrum, interdum mediũ, nec coloris albi dilutioris, nec craſsi vini modo nigreſcentis, οἰνωπὸν vocat, ſed ad purpuram inclinantis. At cũ doctus quiſpiam & acris iudicij vir, pro Iſo planta incognita, ad marginẽ ſcripſiſſet οἶσος, qui poſt transſcripſerunt, & οἶτον loco τȣ̃ οἴσον immiſerunt, & non deleta voce ἴσος literæ Theophraſti interſeruerunt, gemino errore, quo Gaza etiã inuolutus eſt: οἶσον quidam Amerinam eſſe volunt, quã Galli Pariſienſes, ſeruato Græco vocabulo adhuc vocant *Oſier*, coloribus à Theophraſto recitatis variã. At illorum ſententiam vanam id demonſtrat eſſe, quod οἴσȣ ſpecies omnes fructum edunt, qui Amerinæ, & Salicibus nullus eſt. Vero propius fuerit, quod οἶσον Agnum eſſe quidã cenſent, in eaq; arbore conſpici floris ac fructus tres illas differentias à Theophraſt. recitatas.
Ideoq; Plinium cũ indicatum locum Theophraſti verteret, in genera duo Viti- Li.24.ca.9.
cem diuiſiſſe, alterum floris è candido purpuraſcentis, alterum purpurei. Cæte- Lib.1. Hiſt.
rum inuenio Theophraſtum Agnon, quam Amerinam inſcitè Theodorus ver- cap.5.& 22.
tit, priuatim nominaſſe vt plantam ab Oeſo diuerſam. Euſtathius clarus ſanè Homeri interpres magna inconſtantia nunc λύγον οἶσον appellari tradit, & οἰσόκαρπον ἀγνόκοκκον exponit, nunc οἰσύαν ſpinoſam plantam eandem eſſe cum Oeſo putat, cùm Agnus minimè ſpinoſus ſit, ſicut nec Amerina, nec Salix, nunc hoc verſu ῥιπίσι διάμπερες οἰσυίνοισι, ſportas exponit contextas ex Salicis viminibus. Hæc Dalechampius.

VVA VRSI CAP. V.

GALENO ἄρκτου σταφυλὴ hæc planta nominatur, id eſt, Vua Vrſi, Lib.7.med. fart.
quæ radicibus eſt craſsis, numeroſis, caudice recto, firmo, candi- *Forma.*
cante, vel ſubcinereo, ſimili eius arboris quam pro Oxyacantha *Nomina*
Matthiolus exhibuit: ramis multis, longis, huc illuc diffuſis, Li.1.Dioſc.
ſpinis crebris, validis, ſubrectis, atrociter pungentibus: foliis Arbuti, ſiue cap.105.
Pyri ſylueſtris, venoſis, in ambitu diſſectis: floſculis aceruatim congeſtis, ex luteo rubentibus: fructu ſimiliter ex aureo colore ad coccineum vergente, denſiùs coaceruato, rotundo, acidi guſtus. Naſcitur in Alpinarum
gentium Brammouicum, & Ebrodunenſium ſaxoſis conualibus: maxi- *Locus.*
mè qua torrentes præcipiti curſu vicinas terras glarea & arenis obruunt. Prouenit & in agro Senenſi Hetruriæ prope Alcinum montem. Galenus
ad hæmoptoicos Pharmacum Arrhabiani, quod Ponticum dicitur, ſic de- Ibidem.
ſcribit. Vuæ Vrſi lib. XVI. aquæ pluuiæ ſextarios XVI. Coquito ad tertias, & expreſſum liquorem reponito. Quibus mox ſubiungit. Quæ Vua Vrſi
appellatur, in Ponto naſcitur. Planta eſt humilis, & fruticoſa, folio Me- *Vires.*
mæcyli, fructum ferens rubrum, & rotundum, guſtu auſterum, quem

VVA VRSI.

Vuam Vrſi appellant. Sunt qui Ribem rubrum, quem deſcripſimus Vuam Vrſi eſſe putant, quorum ſententia ex Galeni verbis modò citatis facilè refelli poteſt, vtpote qui ſcribat Vuam Vrſi folio Memæcili vireſcere.

OXIACANTHA.
CAP. VI.

EX ſenticoſis ſtirpibus quibus abundamus, quænam ſit ea quæ Oxyacanthæ nomine à Dioſcoride deſcribatur, inter auctores ambigitur. Rura, inquit Hermol. Oxiacanthã Criſpinam, quaſi acrem Spinam vocant, ex cuius Acinis vinum etiam conficitur, Criſpinum vocatũ, eodẽ ferè vſu quo vinũ ex Malo Punico. Singulares in Acinis quibuſq; nuclei ſunt. Acini oblongi, racemoſi, congeſti, folia quoque oblonga. Ruellius Hermolaum ſecutus, ſcribit Oxyacantham à Gallis, quod huius Acinis vinum exprimatur, Spiniuinetam vocari, ab aliquibus acrem Spinam. In eadem ſunt ſententia Fuſchius, Tragus, Cornarius, & recentiores ferè omnes Medici, quibus dum aduerſatur Cordus, Oxyachanthæ nomine ſcribit cõfundi apud auctores duos frutices natura diuerſos. Aliã enim eſſe Dioſcor. Oxyacantham, aliam Galeni. Dioſcor. Oxyacantha, pyracantha eſt, id eſt albus Spinus. Galeni Oxyacantha eſt Berberis Officin. Cordi ſententia. Et Dioſcor. quidem Oxyacantham non eſſe Spiniuinetam, ſiue Berberim Officinarum ex ipſa deſcriptione probat: quia Spiniuineta diuerſiſsima à Piraſtri figura ſit. Piraſter enim plerumque ſingulari caudice aſſurgit, non ita recto, in diuaricatos & intortos ramos diuiſo, at Spiniuineta pluribus virgis, fruticis modo ſe attollit, iiſq; rectis. Piraſtro antequam ſeneſcat cortex eſt læuis, glaber, in flauo ſpadiceus, in cæſio candicantibus maculis variegatus: Spiniuinetæ longè diuerſus colore, in ipſa adoleſcentia rimoſus, & rugis contractus. Spiniuinitæ fructus quidem ruber eſt, ſed Myrti baccæ diſsimilis. Ea enim rotunda eſt, ille oblongus, & vtrinque acuminatus. Præterea Oxyacanthæ fructus à Dioſcoride εὔθρυπτος, id eſt friabilis deſcribitur, Spiniuinetæ bacca, quoniã lenta cute ſuccu lentam carnem continet, friabilis eſſe non poteſt. Nam friabile non de re lenta, humida, & ſuccoſa dicitur, ſed arida, & fragili, quæ digitis facilè, velut in puluerem atteri queat. Quare aliam eſſe Oxyacantham à Dioſcor. deſcriptam, contendit Cordus, à Galeni Oxyacantha, cui adſtringendi & incidendi vires tribuit, in Berberi Officinarũ manifeſtas. Vt autem quæ ſit Dioſcoridis Oxyacantha explicet, annotat Dioſcoridẽ inter Oxyacanthæ ſynonyma πυξιάνθην numerare, quæ vox cùm apud nullum auctorem extet, perperam exaratam fuiſſe ſuſpicatur. Cùm verò Dioſcor. ipſe hoc eodem libro de Meſpilo agens Pyracanthæ meminerit, eam eſſe cenſet quæ hîc corrupto nomine πυξιάνθα vocatur, facili ſcribentium lapſu. Dioſcoridem igitur pro Berberi, quæ vera eſt Oxyacantha, Pyracantham deſcripſiſſe iudicat, eámque Oxyacanthæ nomine deſcriptam Pyracantham eſſe Spinam, quæ inter arbores à veteribus Latinis

Corol. 124. lib. 1. Dioſ.

Li. 1. ca. 106.

Lib. Hiſto. plan. c. 205.

Lib. 3. cã. 21. Embl. 101.

li. 1. Dioſc.

In li. 1. Dioſcor. c. 123.

Li. 8. ſimp.

Lib. 1. c. 105.

Cap. 133.

ſimplici

ſimpliciter Spina, à Gallis *Aubeſpin*, id eſt Albus Spinus, à Germanis *Hagedorn*, nominatur. Hæc enim habitu figuráq; Piraſtro ſimilis eſt. minor tamen, ſpinoſiorq;. Fructum fert Myrteis baccis æqualem, rubentem, nucleos intus habentem, omniſq; ſucci expertem, ideóque friabilem. Idem teſtatur Plinius, inquit, cùm dixit Aquifoliæ & Spinæ baccas ſine ſucco eſſe. Lib.15.c.24 Accedit etiam foliorum figura, quæ Apio ſimilia ſunt. Nam talia Pyracantha habere debet, Dioſcoride Meſpili Aroniæ, ſcilicet folia cum Pyracanthæ foliis comparãte, & Theophraſto Meſpili Anthenoidis, quæ Aronia Dioſcoridis eſt, folia Apio ſimilia deſcribente. Hæc Cordus. Cui alio in loco de Sorbo aculeata, id eſt Pyriacantha Li.3. de pl. cap.7. tractanti Geſnerus album Spinum appinxit, annotauitq; Oxyacantham Dioſcoridis videri, & Spinam Appendicem Plinij. Idem Geſnerus alibi Oxyacantham Dioſcoridis, In hort. Germ. Spinam albam vulgo dictam arbuſculam videri ait, & Plinij Spinam Appendicem, & ſimpliciter Spinam. Matthiolus acutiſsimè eos refellit qui Oxyacantham Vuam Creſpinam, ſiue Creſpinum eſſe credunt. In li.1.Dioſcor.ca.105. Dioſcorides enim, inquit, Oxyacantham Piraſtro ſimilem eſſe ſcribit, minorem tamẽ, ſpinoſiorémque, & fructum ferre Myrti ſimilitudine, plenum, friabilem, rubentem, & intus nucleum, radicéſque ſubeſſe multifidas, & altè deſcendentes: ex quibus perſpicuum eſt alias Oxyacanthæ notas non expreſsiſſe quàm proceritatis, craſsitudinis ſtipitis, ramorum, radicum, ac fructuum, omiſſa foliorũ, florum & corticis hiſtoria, quæ qui accuratius expenderit, Creſpinum is notis omnibus Piraſtro diſsimilem eſſe comperiet. Nam ſylueſtris Pirus ſimplex è ſolo proſilit, vno duntaxat caudice attollitur, atque tandem ita creſcit, vt in proceritatem arboream conſurgat, Creſpinus verò nullum ab radice caudicẽ emittit, ſed ſurculis multis ſtolonibúſque fruticat, qui virgarum modo creſcunt, nec vnquam arboreſcunt, niſi raro, longoq; tempore: omnium enim maximi pollicarem craſsitudinem vix excedunt, raróque hominis altitudinem æquant. Præterea Piraſter cortice integitur aſpero, craſſo, ſquamoſo, Creſpinus albo, læui, multum tenui, adeo vt vel leuiſsima lapide, aut ferro illata plaga diſrumpatur, croceuſq; ſubtus color appareat. Adhæc licet Pirus ſylueſtris, Pruni ſylueſtris modo aculeata ſit, ramiq; frequentibus horreant ſpinis nigris, validis, tamen ſingulæ ex vno tantum loco erumpunt, in Creſpino verò ternæ ex eodem loco, albæ, planæ, nec rotundæ, nota inſigni, nec à Dioſcoride prætermittenda. Iam verò Oxyacantha fructum fert Myrti magnitudine, Creſpinus autem racematim Vuæ modo, Acinis oblongis, rubẽtibus. Præterea Creſpini folia Aroniæ Meſpilo ſimilia non ſunt, ſed potiùs Malopunicæ, latiora, nec tam in mucronem deſinentia, per ambitum Spinis tenuiſsimis, frequẽtiſsimiſq; horrida. Radices quæ crocei ſunt coloris, multæ quidem, ſed tenues, nec altè deſcẽdentes vt Oxyacanthæ, & in obliquum ſummo ceſpite vagantes. Denique flos à Piraſtri flore plurimùm diſsidet: eſt enim melinus, ex racemo Vuæ ſimili prodit fruticis ſui colorem referens, qui dum ſeſe pandit, ſuauiſsimè ſpirat. Ex his effici vult Matthiolus Dioſcoridis Oxyacantham, quæ & Oxyacanthos dicitur, id eſt acuta Spina Creſpinum non eſſe, ſed eam aculeatam arborem, ſtipite, cortice, ramis, proceritate, floribus, ligni materie Piraſtrum planè referẽtem, quem Itali *Bagaia* vulgò nominant, Ananienſes, & Tridentinarum vallium incolæ quidam *Amperlo*, alij *Pan d'orſo*, Goritienſes *Barazzo bianco*, Arabes *Amirberim*, ſeu *Amyrbarim*, ſeu *Berberim*, Galli *Aubeſpin*, Hiſpani *Pirlitero*, Germani *Hagdorn*, Boemi *Hloc*. *Nomina* Id apertè demonſtrant arboris ſtipes, rami firmis, acutiſsimiſque ſpinis armati, à quibus arbori nomen, ligni materies, ſubſcaber ſquamoſuſq; cortex, veluti Piraſtro, *Forma.* flos albus Piraſtro haud abſimilis, fructus Myrti craſsitudine, rubeſcens, plenus, friabilis ori ſubauſterus, quo, modò vnus, modò plures conclu-

OXYACANTHA, *Acuta Spina Matthioli.*

duntur nuclei: radices in altum deſcendentes. Folia quidem à Piraſtro diſsident: Apij modo diſſecta, paulóque longiora: hoc tamen ſententiam Matthioli labefactare minimè poteſt: ſimilitudines enim ex pluribus partibus potius ſumi conſtat, quàm ex paucioribus. Quali ergo folio ſit Oxyacantha Dioſcor. non explicat, ſed tantùm dixit eſſe arborem Piraſtro ſimilem, quod magis ad ſtipitis, corticis, ramorum, florum delineationem, ligni materiam reſpiceret, quàm ad folia, quæ nihilominus qualianam ſint, ex ipſo Dioſcor. & Theophraſto colligere licet, quoniam Dioſcor. de Aronia Meſpilo agens, ſcribit eam arborem ſpinoſam eſſe, foliis ſimilem Oxyacanthæ (alij Pyracanthæ legunt, vt diximus) Theophraſtus verò Anthenoidis Meſpili folia diſſecta eſſe ait, quæ, vt monuimus, Aronia eſt, & per extrema Apio ſimilia. At Theophraſti ipſius auctoritate fretus, poterit aliquis ſententiam Matthioli oppugnare, quod locis duobus Oxyacantham inter eas arbores recenſet, quæ perpetua fronde virent, cum Oxyacanthæ noſtræ folia, decidere omnibus conſtet. Sed hos locos mendoſos eſſe ex eo intelligere licet, quod Tiliam Myricam, Quercum, Terebinthum inter, perpetuifolias numeret, id autem falſum eſſe ſciunt omnes qui has plantas cognoſcunt. Hoc itaque loco pro Oxyacantha Pyxacantham docti viri reponunt. Nec Plinius eaſdem arbores ex Theophraſto recenſens, Tiliæ, Quercus, Oxyacanthæ meminit. Hæc eſt Matthioli de Oxyacantha ſententia, hæ rationes quibus eam confirmauit. Oxyacantha in Dumetis, ſepibus, & agrorum limitibus frequens prouenit. Maio menſe floret: fructus Septembri matureſcit. Is refrigerat & adſtringit. Potu aut cibo, inquit Dioſcorides, alui profluuium, & abundantiam fœminarum ſiſtit. Radix illita aculeos, & ſpicula extrahit: abortum fieri tradunt, ſi ter radice venter, aut ſenſim feriatur, aut perungatur. Oxyacāthus arbor Galeno, vt Piro ſimilem habet ſpeciem, ita & vires ſimiles. At fructus Piri ſylueſtris prorſus acerbus eſt, Oxyacanthæ verò, cum partium tenuitate, modicam incidendi vim habet. Cæterum Oxyacanthæ fructus, Piri ſylueſtris fructui ſimilis non eſt, ſed Myrti, rubens, & rarus (ἁδρὸς videtur legendum ex Dioſcoride, id eſt plenus pro ἀραιὸς.) Habet item & nucleos. Porrò non eſu tantùm, ſed & potu affectus omnes fluxionū quos ῥοώδεις Græci vocant, cohibet. Serapio eadem ad verbum transſcripſit de Amirberi, ſeu Berberi tractans, quæ Dioſcorides & Galen. de Oxyacantha tradidêre. Anguillara eorum ſententiæ vix aſſentitur qui Oxyacantham illam eſſe putant, quę Italorum vulgo *Spinbianco* dicitur, tum quòd Theophraſtus Oxyacantham inter arbores perpetuę frondis numeret, tum quòd Mali Medicę ſpinas, Piri aut Oxyacanthę ſpinis comparet, quę in Spinum album competere non poſſunt. At Matthiolus priorem locum falſi ſuſpectum eſſe oſtendit: Spinarum verò Mali Medicę, cum Piri aut Oxyacanthę ſpinis comparatio non inepta. Eſt enim Pirus quædam ſatiua, ſpinis armata, Lugduni ſatis frequens, quam ideo *Poirier d'eſpine* vocant, & fructum

Poire

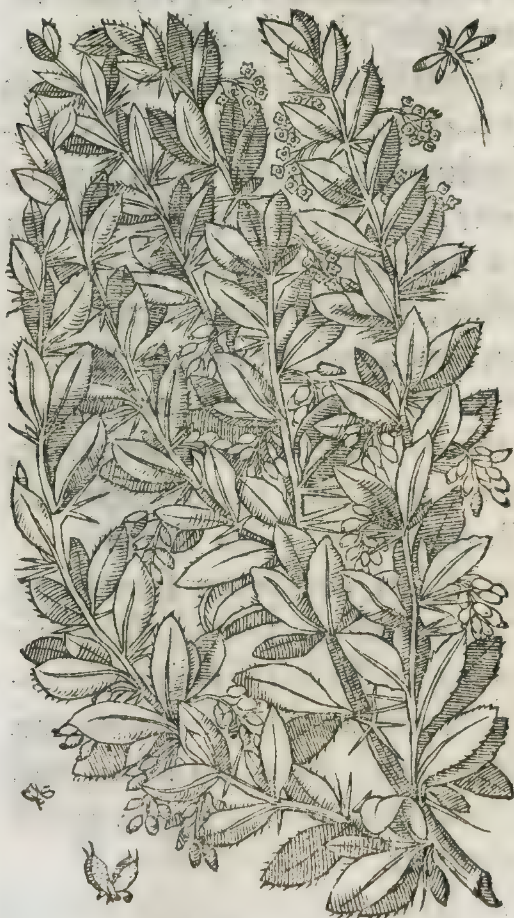
Margin notes: Lib.1. ca.133. — Lib.3. Hiſt. cap.12. — Lib.1. Hiſt. ca.15. & lib. 3. Hiſt. ca.4. — Li.16. c.20. & 21. — *Locus.* — *Tempus.* — *Temper. & Vires* — Dodo. li.6. cap.31. — Lib.1. c.105. — Li.8. ſimpl. — Lib.1. Hiſt. ca.15. & lib. 3. cap.4. — Li.4. Hiſt. cap.4.

Poire espine. Fructus is magnus est, viridis, qui in seram hyemem prorogatur & durat, gustus suauissimi, præsertim cùm in pruna coctus apponitur, insperso saccharo. Surculos ex Neapoli, huc allatos fuisse olitores aiunt. Hęc profectò Pirus est, cuius spinas cum aculeis Oxyacanthæ comparat Theophrastus, nec immerito: sunt enim inter se prorsus similes. Multo meliore ratione, sententiam illam oppugnat Anguillara, cùm scribit Oxyacanthæ à Galeno & Dioscoride tributas facultates albo spino minimè conuenire. Huius enim fructus non acerbos, sed dulces, maximè cum maturi sunt, aluum ducere magis quàm adstringere, & mulierum fluores elicere potius quàm cohibere. Hæc Anguillara. Certè vulgus Gallicum, vt scribit Ruellius, deturbandis calculis vtitur acino, singulari remedio, ex vino, quem peculiari vocabulo Senelle nominat. Lib.3.ca.12. Rustici viuas sepes hoc frutice extruunt, quæ pecus minacibus aculeis valenter arceant. Dos eius omnis in odore, tametsi non defuerint, qui tradant hanc stirpem, instar Lauri fulmine non ici, nec vnquam de cœlo tangi. Aiunt quoque pisces marinos floris odore tactos statim corrumpi, quod Ruellius arbitratur, fragranti grauitati acceptum ferendum. Huius rei piscatores gnaros florem deuitare: Mirum est, inquit, si fulminis ictum tuta respuat. Sed fama tantum hoc didicit nullo certi scriptoris testimonio. Pisces verò non ob odoris florum Oxyacanthæ vehementiam, aut noxiam aliquam qualitatem, vitium contrahunt, sed quoniam Maio iam progresso arbor illa floret, quo tempore ob æstuosum cælum pisces qui è mari vehuntur in vrbes procul remotas corrumpuntur.

BERBERIS OFFICINARVM, CAP. VII.

PLANTA hæc à Seplasiariis Berberis nominatur, ab Italis *Crespina*, à Gallis *Espine vinette*, à Germanis *Ponsselbeel, Saurach, Versich*, à Boemis *Drac*, siue *Dristal*, ab Anglis *Berberis*. *Nomina* Plinij Spinam Appendicem esse multi credunt. Lib.24.c.13. Frutex hic è terra surculos plurimos mittit, coryli modo, ab imo ad summum spinis armatus acutissimis: longis, compressis, albicantibus, fragilibus, ternis ex eodem loco prodeuntibus. *Forma.* Cortex extimus totius fruticis candidus, læuis, tenuis, interior autem exilior, & ligno proximus flauus, ac cerusei, ligni materies alba, fragilis, fungosa. Numerosæ radices valdè flauæ, per summa terræ sparguntur. Folia ex viridi candicant, Punicæ similia, sed tenuiora, latiora, minùs acuminata, toto ambitu spinis tenuissimis horrentia. Flores sunt lutei, racematim congesti, odoris non ingrati. Fructus sunt Acini oblongi, racemo penduli, Punicæ Mali Acinis, haud absimiles, quanquam oblongiores, paruis intus conclusis nucleis, qui maturi maximè rubent, gustúque sunt acido, & subaustero. Ex his vinum exprimitur, quod vinum ex Berberi falsò vocant Officinæ, acerbius acidiúsque Malorum Punicorum succo. Id in acutis, pestilentibúsque febribus zulapio violaceo permixtum cum aqua vtiliter Matth.li.I. Diosc.c.105 exhibetur. *Vires.* Etenim non modo sitim extinguit, sed biliosas pestilentésque exhalationes supprimit. Datur commodè cœliacis, cibum reiicientibus, dysentericis, iísque quibus bilis à iocinore in ventriculum regurgitans, cholericum excitarit affectum. Tam sumptum quàm admotum mensium profluuia cohibet. Tineas ventris enecat, præsertim si bibatur ex aqua Graminis, vel Portulacæ, vel Abrotoni, addito sacchari tantillo. Prodest cruentis excreationibus, firmat commotos dentes, si eo sæpius foueantur, gingiuas roborat, gargarizatu faucium & Vuæ inflammationes discutit, atque destilla-

BERBERIS
Officinarum.

tiones eo confluentes reprimit. Vulnera recentia in carnis superficie glutinat, & vlcera vetera desiccat. Nocet iis qui ventriculi doloribus ex flatu & frigiditate ortis vexantur, atque etiam ægrè spirantibus. Ruel. lib. 1. cap. 106. Condiuntur item Acini vel melle, vel saccharo ad restinguendam sitim, depellendámque febricitantium inappetentiam, quorum morosum nimis palatum cibum ferè quemcunq; respuit. Nam elanguescens appetitus cibi mirum in modum grato huius acore recreatur. Spina Appendix appellata, inquit Plinius, quoniam baccæ Puniceo colore in ea Appendices vo- Lib. 24. c. 13. cantur. Hæ crudæ per se, & aridæ in vino decoctæ, aluum citam, & tormina compescunt. Lixiuio in quo radix maduerit sæpe eloti capilli flauescunt. Ex foliis vi- Dodo. li. 6. cap. 21. ridibus, quemadmodum ex Oxalide, succus in ciborum condimenta exprimitur refrigerans, & appetentiam inuitans, atque biliosis, & febricitantibus perutilis.

Locus. Frutex hic multis locis nascitur, nempe syluis, frutetis, campestribus, montanis,

Tempus. siccis, & aquosis. Germinat ineunte vere, ab occasu Virgiliarum fructum præbet, qui per Septembrem mensem, & Octobrem demetitur, campos & syluas exornans.

RHAMNVS, CAP. VIII.

RHAMNI historia, si vlla alia, valdè est perturbata, atque impedita, & ob variam de iis scribētium tractationem magna obscurita- Lib. 1. c. 102. te inuoluta. Ac primùm Dioscoridis caput, quo de his agit, apertè corruptum, multisq; modis deprauatum esse ostendunt tres asterisci, in contextum inserti eius exemplaris, alioqui fidelissimi, quo Ruellius vsus est. Primus φύλλα μικρὰ * ὑπομήκη, &c. Secundus, ἐστὶ δὲ καὶ ἑτέρα * λευκοτέρα, &c. Lib. 3. Hist. cap. 17. Tertius ἐοικὼς * ἀσφοδέλῳ. Deinde Theophrastus duo duntaxat Rhamni genera *Genera.* facit, candidum & nigrum, diuersumq; ipsorum fructum, vtrumque tamen spi- Li. 24. c. 14. nosum. Plinius item duo, quæ inconsideratè Ruborum generi adscribit. Eius verba quia à Dioscor. sententia variant, & alioqui corrupta leguntur, ex veteri manuscripto Codice à Cornario emendata adscribam. Inter genera Ruborum Embl. 98. lib. 1. Dios. Rhamnus appellatur Græcis, candidior, fruticosior, ramos spargens rectis aculeis, non vt cæteri (vel Rhamni, vel spinosi frutices) aduncis, foliis maioribus. Alterum genus eius syluestre, nigrius quadantenus rubens, fert veluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamentum quod vocatur Lycium (id porro falsum esse norunt herbarij omnes) Semen secundus trahit. Hoc Dioscor. minimè habet. Galenus, & eum secuti Paulus, atque Ætius, velut de vno solùm genere, aut certè de vna omnium facultate, omissis eorum differentiis loquuti Lib. 1. c. 102. sunt. Dioscorides tria genera descripsit, cuius breuitas, & inemendata librorū

nostror

noſtrorum lectio, vt diximus, in ambiguo multos habet, quinam ex tot dumis Rhamni dici poſsint. Dioſcoridem ſiue is ex Andrea, ſiue ex Crateua Rhamnorum hiſtoriam concinnarit, certe Oribaſius, & Serapio ſecuti tria quoque Rhamni genera memorant, Paliuri mentione à neutro facta, celebris alioqui plantæ, & facultate ſua, qua veſicæ lapides exterit, inſignis perinde ac ſi Rhamnorum hiſtoria inuoluatur, aut eorum genere contineatur. De vtroque tamen ſeorſum dicemus ex Dioſc, qualia qualia ſint eius exẽplaria. Rhamnus, inquit, Lib.1.c.102.
fruticat in ſepibus, ramos ferens rectos, & aculeos Oxyacanthæ modo, foliis *Forma.*
paruis, oblongis, ſubpinguibus, teneris. Alterum ei genus candidius. Tertium nigrioribus, latioribúſque foliis conſtat, & quadantenus rubentibus, cuius rami quinum ferè cubitorum ſunt longitudine, ſpinoſiores quidem, ſed infirmioribus, minúſque rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem, folliculari ſpecie, verticillo ſimilem. His, diuerſi auctores diuerſas plantas aptarũt. Cornarius & Tragus Rhamni genus eſſe exiſtimarunt fruticẽ eum quem Vuam criſpam ſiue Groſſulariam appellari diximus. Item aliud Tragus, Hermolaus, Ruellius, quem Spinum ceruinũ, Itali, *Burgam ſpinam.* Galli vocant. Prima Rhãni ſpecies, inquit, Anguillara, omniũ ſententia ea eſt, quæ Romæ *Spino ſanto* nominatur, *Nomina*
à Sãnitibus, *Spino di Chriſto*, à Marcello lib. de re medica, Salutaris, & Spina alba. Salutaris herbæ faſciculũ, inquit, ideſt, Spinæ albæ qua Chriſtus coronatus fuit. Cordus etiam Rhamnum à Latinis Albam ſpinam dici teſtatur, prudenter interim nos monens ne ſtirpes diuerſas hoc nomine confundamus. Nam præter Rhamnũ ſpinam arboreſcentem, Albæ ſpinæ nomine paſsim ab auctoribus in herbaceo genere duo Cardui indicantur. Secunda ſpecies, inquit idem Anguillara, priori in omnibus ſimilis eſt, niſi quod candidior, foliis longioribus & tenuioribus, in Illyrico copioſa, ex qua ſepes conficiunt. Tertiam Rhamni ſpeciem in Dioſc. ſuppoſititiã eſſe autumat: quia in eius deſcriptione ſibi ipſe refragatur, vt pote qui fructum eius dicat eſſe latum, candidum, tenuem, veluti folliculum, Haſtulæ regiæ ſimilem. Fructus verò eius Rhamni quem repræſentant, & ſi latus ſit, nimirùm cõpreſſus, minimè tamen Aſpodeli fructui ſimilis eſt, rotũdo, non compreſſo. Sed hæc ratio deprauatæ lectionis correctione facile refelli poteſt. Neque enim dicitur à Dioſcoride tertij Rhamni fructus ἐοικὼς ἀσφοδέλῳ, ſed ἐοικὼς σφονδυλίῳ, id eſt ſimilis verticillo. Ad hæc ſpinæ eius infirmæ non ſunt, quales Dioſc. eſſe vult. Præterea Theophraſtus duo duntaxat Rhamni genera poſuit, Rhamnóſque perpetuo eſſe folio, Paliurum minimè. Matthiolus tria Rhamni genera ſtatuit. Primum in ſepibus naſcens, cuius lon- In cap.102.
gis aculeis Hetruſcę, mulieres ficus recentes perforant, & ad ſolem appendunt. lib.1.
Hos Oxiacanthæ modo fert: folia oblõga, mollia, ſubpinguia: caulem habet album, læuem, & rubentes inter folia baccas. Hic ſpinoſus Matthioli frutex ad Rhodani ripas & glareoſa vada frequentiſsimus viſitur, ſæpè humilis, nonnũquam ad hominis proceritatem aſſurgens, cortice cinereo, ramis firmis, ex quibus ſurculi hinc illinc oriuntur, per interualla foliis breuioribus veſtiti, ſpinas per interualla proferentes, & ſemper in rigidum aculeum deſinentes, qua nota ab aliis diſcrepat. Fructus eſt circum ramos copioſus, rotundus, cum maturuit phœniceus, folliculo aut veſiculæ ſimilis, ſucco luteo plenus, acidi guſtus, nec ingrati, cuius Omphacij vice ad ciborum condimenta vſus eſſe poſsit. Gratianopolitani vocant *Des Argouſſes.* Tertium Rhamni genus Matthioli cæteris nigrius eſt, quinum fermè cubitorum longitudine, infirmioribus aculeis aliis, rectis, aliis incuruis, foliis latioribus, ſolidioribus, neruoſioribúſque: floribus muſcoſis, ſubcroceis: fructu tenui, folliculari ſpecie, rotundo, verticillo haud abſi-

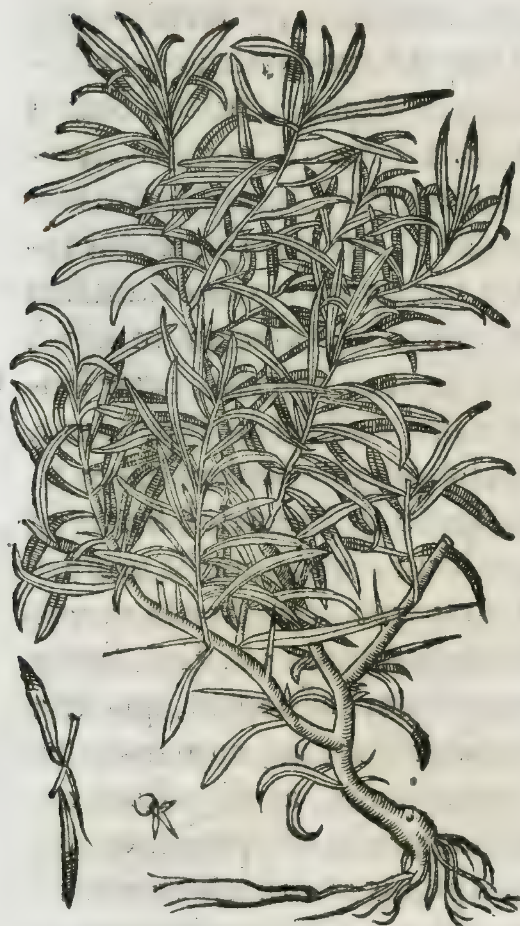
RHAMNVS Primus Matth.

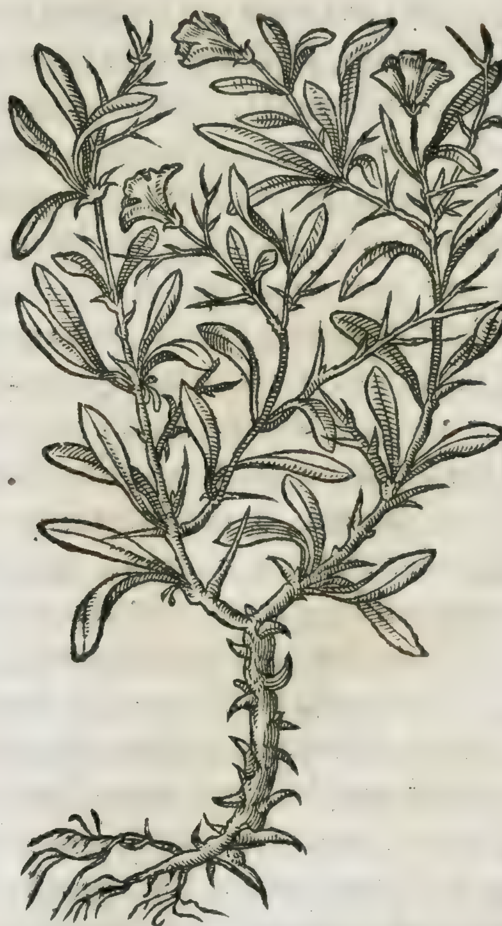
RHAMNVS Secundus Matth.

RHAMNVS secundus Dodonæi, primus Penæ.

RHAMNVS secundus Monspeliensium Penæ.

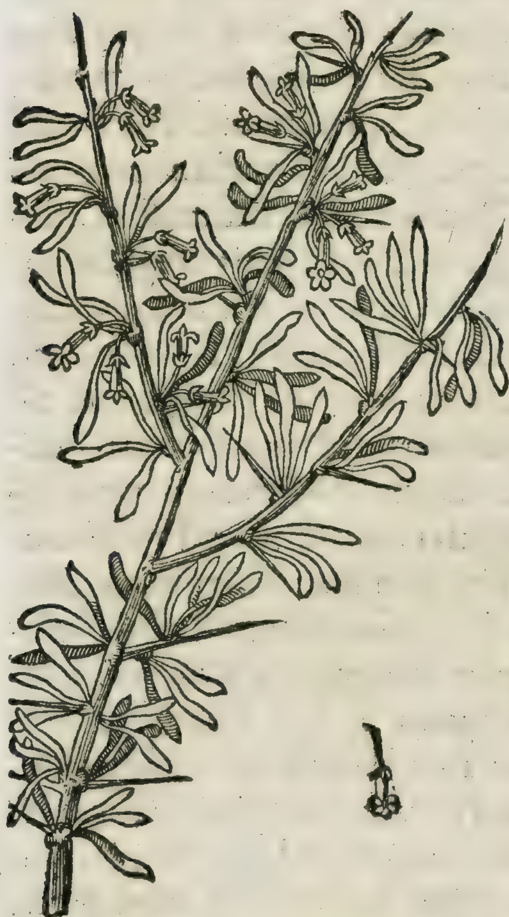

mili, in cuius medio nucleus eſt durus, rotundus ciceris ferè magnitudine, in quo ſemen concluditur, lentis inſtar compreſſum, rubro cortice, & alba intus medulla

medulla. Secundum genus cæteris candidius est. Hæc Matthiolus, Penæ Rhamnus primus frutex est in Italiæ, Galliæ, & Hollandiæ, maritimis locis multis nascens, ab imo ad summũ ramosus, aculeatus, surculis albidis, foliis angustioribus, multis, Chamælææ longioribus, fructu iuxta alas denso, racematim congesto, Asparagi, aut Agrifolij, minore, succo flauo turgido. Hunc pro Rhamno secundo Dodon. pinxit & descripsit. Idem Pena Rhamnum secundum Mompeliensium, magis exquisitè Dioscoridis notis respondere ait, quam secũdum Matthi. Tota planta alba est, cortice ex viridi pallescẽte, foliis Oleæ, sed candidioribus, floribus minoribus. Clusius Rhamnos tres exhibuit. Est autem primus frutex faciẽdis sepibus idoneus, ramis rectis, in multa virgulta sese findẽtibus, candidis, validis ac firmis aculeis rigentibus, foliis plerumque quaternis aut quinis ad singularum spinarum exortum, oblõgis, subpinguibus, Oleæ similibus, subalbidis, teneris, & succulentis, quæ Autumno nouis succrescentibus, interdum decidunt: flores longiusculi, candicantes, extremis oris in quinque crenas diuisi, quibus dilapsis quoddam seminis rudimentum vt in Iasmino relinquitur. Radix subest crassa, & multiplex. Istius generis alium se obseruasse ait, similem ferè, sed humiliorem, & frequentioribus ramis fruticosum

Libr. stirp. Hispa. c. 16.

RHAMNVS I. Clusij.

RHAMNVS Alter Clusij.

RHAMNVS Tertius Clusij.

ticoſum,minoribus foliis,& magis carnoſis, ſalſo guſtu ſuperiore cãdidiorem, floribus eiuſdem formæ, ſed purpureo planè colore. Prior in multis Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Galliæ Narbonenſis locis gignitur. Illius alteram ſpeciem vno tãtum loco ſe inueniſſe ait, iuxta Orcelim vrbem, ad flumen Serabin, vt Valentini regni extremis limitibus. Secundus eiuſdem frutex ramis eſt & virgultis flexibilioribus, ſpinarum etiam vallo horrentibus, anguſtioribus foliis, neque adeo carnoſis, perpetuis, flore Oleæ herbaceo, circa ramos frequenti, fructu rotundo, per maturitatem flaueſcente, totáque hyeme in frutice perdurante. Totus verò frutex puluere obſitus videtur. Is in maritinis Belgicis, & quorundam montium vallibus iuxta amnes, vt & ſuperior prouenit. Tertium addit fruticoſum, frequentibus ramis, ſpini magnitudine, cortice nigro tectis, & ſpinis longis armatis, folia ex quibuſdam tuberculis, vt in priore, multa ſimul exeunt, oblonga, anguſta, carnoſa, colore viridi, guſtu adſtringente, & Rhabarbari ſaporem ſatis referente, ſemper virentia. Flos veris initio paruus, iuxta folia plurimus, & cõfertim naſcens, colore herbaceo: æſtate nigrũ fructum fert Pruno ſylueſtri ſimilem, rotundũ, acerbum. Hunc frequentem Granatenſi & Murciano regno locis incultis inuenit inter alios frutices. Pro Rhamni etiam genere ſpinoſam plantã Germanus quidam rei herbariæ ſtudioſus ex Ingolſtadio Dalechãpio attulit, quàm Rhamnum Bauaricum vocabat, quod alius aptius nomen non inueniret. Hæc planta, vt narrabat, hominis altitudinem ſuperat, cortice eſt purpuraſcente, ſpinoſo, foliis dẽſis, pallidis, omnibus ſerratis, ſed aliis longioribus & anguſtioribus, prima ſcilicet ramorum parte, nec Ilici abſimilibus, aliis breuioribus & rotũdioribus circa ramorum extrema, Rhois folia vtcumque emulantibus, ſpinis multis, tenuibus, ſed acutiſsimis, folioſis, vt in primo Rhamno Matthioli. Spinoſarum enim ſtirpium, (Cuius rei lectores hîc admonuiſſe prodeſt) quibuſdam exertæ, foliiſque nudę ſunt ſpinę, vt Paliuro, Meſpilo, Oleaſtro: aliis ſurculi folioſi in rigidas ſpinas mucronati deſinũt vt in hac planta, Rhamno primo Matthioli, & nõnullis aliis. Rhamnus auctore Galeno, deſiccat & digerit ordine ſecundo, refrigerat primo completo, aut ſecundo incipiente. Proinde hirpetas ſanat & eryſipelata, non magnoperè calida. Cæterũ ad hoc teneris vtendum eſt foliis. Sic etiam Dioſcor. omnium folia eryſipelatis & ſerpentibus vlceribus efficaciter illinuntur: fama eſt ramos eius valuis feneſtriſque impoſitos veneficia depellere: quas vires Ouidius Spinę albæ, quæ Rhamnus eſt, vt diximus, ſeu Virgæ Ianali, quæ eadem eſt, tribuit his verſibus.

RHAMNVS Bauaricus.

Li.8. ſimp. *Vires.* Li.6. faſto.

Sic fatus ſpinam qua triſtes pellere poſſet.
A foribus noxas, hæc erat alba, dedit.

Et paulo poſt,

Virgáque Ianalis de ſpina ſumitur alba
Qua lumen thalamis parua feneſtra dabat.

DE

DE PALIVRO CAP. IX.

PALIVRI qui παλίουρος Græcis dicitur, vnius duntaxat meminit Dioscorides. Alij plura fecêre genera, Imprimis Theophrastus ita scribens. Paliuri differentiæ quædam sunt, omnes quidem fructiferæ: ac rursum Paliurus velut in siliqua foliosa fructum habet (sic enim legenda Græca, ἐν λοβῷ τινὶ τὸν καρπὸν ἔχει καθάπερ τῷ φύλλῳ, pro τὸ φύλλον vt in vulgatis legitur: alij legunt τῇ φύσει, idest in vesica, alij θυλακίῳ, folliculo: alij, καθάπερ σφονδύλιον, idest veluti verticillum, vt in Dioscoride) in qua terna aut quaterna semina gignuntur, quibus tusis medici contra tussim vtūtur: habent enim lentum quiddam & pingue veluti Lini semen. Nascitur locis humidis, atque etiam siccis, sicuti Rubus: non minus autem iuxta aquas prouenit. Foliis est deciduis, non perpetuis, quemadmodum Rhamnus. Idem alibi. In Africa Loti vt & Paliuri maxima copia est: Et mox: Paliurus Loto fruticosior est, folio huic nostrati similis, fructu diuerso, non enim lato, sed rotundo, Cedridis magnitudine, aut paulò maior, nucleum habet qui non simul manditur, acinorū Mali Punici modò: fructum verò suauem, quem si vino infundas, tum se ipso suauior redditur, tum vinum suauius, reddi aiūt, quæ breuius conuertit Plin. Cyrenaica regio Loton suæ postponit Paliuro. Fruticosior hæc, fructúque magis rubens (magis in Theophr. nō legitur) cuius nucleus nonsimul māditur, iucūdus per se (fructus subaudi, ex Theophr.) atque è vino suauior, quin & vina succo suo cōmēdans. Hęc Plinius. At Paliurus Agathoclis, auctore Athenæo, arbor est magnitudine Vlmo aut Pino nō inferior, ramis frequentibus, longis, nonnihil spinosis, folio tenero, virente, figura rotundo, fructu valde dulci, magnitudine Oliuæ Phauliæ, carne, & osse illi simili, sed gustus suauitate præstanti, quem anno bis, Vere & Autumno profert. Is recens estur, cū autem siccatus fuerit, in farinam molitur, quam nec manibus subactā, nec aqua perfusam, sed negligenter, qualis est, pedibus cōculcatā reponunt in cibariū quotidianū. Ex his tribus generibus Diosco. Paliurus, notus est frutex, aculeatus, durus, cuius semen pingue & fuliginosum est, si rectè λιγνυῶδες legatur. In duabus posterioribus descriptionibus non videntur congruere folium rotundum Paliuri Agathoclis, at in Paliuro Africano, vulgari simile: itē duplex quotannis in Agathoclis Paliuro fructuum prouentus, & eorundem magnitudo, Oliuę Phauliæ par, omnium grandissimæ, quam & Regiam, & Maiorinem ideo vocant, auctore Plinio, non syluestris: vt exposuit Anguillara, cū superioris Paliuri fructus Cedridibus æqualis sit magnitudine, aut eas parum excedat. Quare diuersa hæc Paliuri genera esse necesse est. Paliurus primus Theophrasti, Anguillarę sententia, frutex est Italiæ & Græciæ familiaris, tertia prorsus Rhamni species, in textu Dioscoridis significata. Nascitur enim locis, tum aquosis, tum siccis, hic frutex, est valdè spinosus, foliis Ziziphi syluestris, sed latioribus & rotundioribus, & qua parte pediculo hærent, fuscioribus: multos ramos à terra summittit, quaternum aut quinum cubitorum altitudine,

Genera. Lib. 3. Hist. cap. 17.

Lib. 4. Hist. cap. 4.

Lib. 13. c. 19.

Li. 14. cap.

Li. 1. c. 104.

Lib. 15. c. 3.

Paliu. 1.

PALIVRVS
Rhamnus III. Matth.

ne, ſurculoſos, colore Caſtaneæ, quo & Spinæ, quæ ſemper binæ ſunt, altera recta ſuperiore, altera adunca inferiore: fructum edit latum, rotundum, in medio aliquantulū tuberoſum, figura verticilli, in ramulis copioſum, initio ex viridi albicantem, cum inaruit fuliginoſum (quod de ſemine legitur in Dioſcoride, non de eius operimento) ternis aut quaternis ſeminibus intus concluſis, Lino & figura & magnitudine ſimilibus. Hic frutex non alius eſſe videtur, quàm Paliurus primus Theophraſti, nec non Paliurus Dioſcoridis, qui etiamnū hodie in multis Græciæ locis nomen retinuit, ſed corruptum: nam Apalizu & Paliru nominatur. Hæc Anguillara. Cui aſſentiuntur multi periti herbarij. Eundem eſſe Paliurum Theophraſti, & Paliurum Dioſcoridis, demonſtrant facultates eædem huic ab vtroque aſsignatæ: præterea ſemen vtriuſque pingue & Lino ſimile: eſt enim legendum in Dioſcoride λίνῳ ὅμοιον, vel quidpiam ſimile, non λιγνυῶδες, ideſt fuliginoſum. Cùm etiam Rhamnus tertius Dioſcoridis, pleráſque notas habeat, quas Theophraſti Paliurus, veriſimile eſt illius deſcriptionem Paliuri deſcriptioni adiungendam, ideoque Rhamnum iſtum tertium Dioſcoridi falſò adſcriptum fuiſſe. Eſt igitur multorum ſententia, tertius Rhamnus Dioſcorid. & Theophraſti Paliurus, frutex quem pro Rhamno tertio pinxit Matthiolus. Hanc ſententiam confirmarunt Mompelienſes Medici, Paliurum nominantes, & ſeminum eius vim diureticam, ad comminuendos & expellendos calculos efficaciſsimam longo vſu, fœliciſsimíſque ſucceſsibus experti. Quod etiam ita ſcribit Dioſcorides. Paliuri ſemen potum tuſsi auxiliatur, veſicæ calculos comminuit, ſerpentium ictibus aduerſatur, folia & caulis adſtrictoriam vim habent, quorum decoctum potu aluum ſiſtit, vrinam trahit, contra venena & ſerpentium morſus auxiliatur. Radix recentia tubercula, tumoréſque omnes diſcutit, trita, & impoſita. Huic de Paliuro ſententiæ refragari quædam videntur. Primum quod ait Theophra. Paliuri ſemen ἐν λοβῷ contineri, ideſt, in ſiliqua longa, carnoſa, vt in faba, non lata & corticoſa, vt in hoc frutice. At λοβὸς non folliculus tantum lōgus & carnoſus dicitur, ſed omnis folliculus, & cuiuſuis figuræ, λοβῷ igitur ſiue folliculo ſiue ſiliqua, Paliuri ſemen includitur, ſed peculiaris naturæ, & ab aliis diuerſæ, vt quæ folioſa, & membranea ſubſtantia ſit, ac lata. Quamobrem euidentius exprimere Paliuri ſemen Theophraſtus non potuit, quàm cum dixit Paliurum fructum habere foliatum, qui folliculo continetur. Alterum eſt quod dixit Theophraſtus Aceris fructum oblōgum eſſe, & pennatum, Paliuro ſimilem. Huius igitur teſtimonio Paliuri fructus oblongus fuerit, non rotundus. Quæ ratio æquè facile ac prior refellitur. Magna enim eſt Aceris fructui cum fructu Paliuri ſimilitudo, non inuolucri rotunditate, nec verticillata figura, ſed quod duriuſculum ſemen, vt in Paliuro, membraneo tegumento operiatur, oblongo, & alis grandiorum muſcarum ſimili, ſed non tam oblongo in Paliuro, miranda Theophraſti diligentia, qui cùm dixiſſet Aceris τὸν καρπὸν οὐ λίαν μὲν προμήκη, παρόμοιον δὲ τῷ παλιούρῳ, ideſt Aceris fructum non valdè oblongum, Paliuro tamen ſimilem, ſtatim ſubiicit, πλὴν προμηκέστερον, ideſt in Acere oblongiorem quàm in Paliuro, in quo rotundus eſt. Hactenus de primo Theophraſti, & Dioſcoridis Paliuro. Agathoclis verò Paliurum ſibi eſſe incognitum ſcribit Anguillara, niſi ſit ziziphus. Idem Paliurum Africanum Theophr. ziziphum ſylueſtrem eſſe arbitratur, quod Paliuro noſtrati, de quo modò diximus, ſimilis ſit, non modò folijs, ſed etiam ramis, & aculeis. Eſt enim ziziphus ſylueſtris, frutex quatuor, ſiue quinque & plures cubitos altus, ramis in terram ſic inclinatis, vt in ſemicirculum intorti eſſe videantur, craſsioribus ſpinis, & ſimiliter acutis, ſemper binis, ita prorſus diſpoſitis quemadmodum in noſtrate Paliuro: foliis ſicut in

Vires. *Li.1.c.104.*

Sorbo collocatis, fructu Iuiubis mitibus simili, nisi multo minor esset, & ad Oxycedri vel Lauri fructum magis accederet: maturus rufescit, & manditur, sed non cum nucleo, quia ossea est duritie. Sunt qui etiam Paliurum Africanum Theophr. & Ægyptium Agathoclis eundem esse existimãt, vtrũque verò nostrã Ziziphum, quorũ hæ sunt coniecturæ. Paliurũ in Aphrica semper extitisse scriptorũ omniũ veterũ monumentis constat: Ziziphũ quoque Aphricæ peculiarẽ fuisse, & D. Augusti nouissimis tãtùm tẽporibus, inde à Sexto Papinio in Italiã aduectã Plinius scriptũ reliquit. Quamobrẽ Dioscor. qui sub Antonio vixit homo natione Græcus, sed Romanæ ciuitatis incola, cũ adhuc Italiæ peregrina foret suo sæculo, nec eam cognouit, nec in opere suo celebrauit. Theophrastus in recensendis externis plantis, quas aut vidisset, aut ab alijs descriptas sciuisset, diligens admodũ, Ziziphi mentionẽ nusquam fecit, nec vllus quidem eorũ qui eius memoriam aut antecesserũt, aut secuti proximè sunt. Causam esse putant, quod Græcorũ, qui primi in Aphricam nauigantes eam arborem conspexerunt, cũ ignorarent eius nomen, ob similitudinem quam cũ Paliuri Græci folijs habet, Paliurum Aphricanum nominarunt: reliqui iis posteriores eodem nomine vti maluerunt, sibi facili, ac pronũciantibus non molesto, quàm barbara, & insolita voce Ziphziphi, qua fortassis tum Aphricani, vt verisimile est, eam arborem nuncupabant, nomine postea à Romanis recepto, sed linguæ suæ accommodato. Cum ergo nunquam Zizipho caruerit Aphrica, cuius fructus ad alenda seruitia in maximo vsu est illius populis, & gentibus, quod etiam apparet ex eorum historia, qui nuper Aphricæ ritus & mores enarrarunt, gustu palmulis, & vuis passis, haud absimilis, seruisque alendis idoneus, vt est eius regionis mos, & Paliuri Aphricani historia nostræ Zizipho foliorum figura, fructúsque specie optimè quadret, Paliurum Theophrasti & Agathoclis nostram Ziziphum esse non absque ratione arbitrantur, haud tamen præfractè aliorum sententiæ & iudicio, qui meliora proferent repugnaturi. Quod si hunc Paliurum alium esse, quàm Ziziphum existimandum sit, nullam aliam magis ad eius naturam accedere putant, quàm Rabich Arabum Aphricanorum, aut alteram à Ioanne Leone descriptam capite de Hain Elchallu. Rabich, inquit capite de Zarfa, spinosa arbor est, fructu minore quàm Cerasi, sapore fermè Ziziphorum. Idem loco citato de Hain Elchallu. Nascuntur illic Corni, & arbores multæ spinosæ, fructu terete, luteo, simili Ziziphis, nucleo maiore quàm Oliuæ, gustu non admodum grato. Hæc Dalechampius, huius sententiæ tacitis autoribus.

Lib. 15. c. 14.

RHAMNVS CATHARTICVS, siue Spina infectoria, CAP. X.

FRVTEX iste aculeatus, Rhamnus Catharticus vulgo dicitur, non quòd Rhamnus sit, aut vlla ei cum Rhamni generibus à Dioscoride & Theophrasto traditis affinitas, est enim Pruno syluestri similior quàm Rhamno, sed quod, vt Rhamni, spinis horret, eique spinis tantum nonnihil similis est. At cum ei nullum nomen à veteribus positum sit, Matthiolo Spinam infectoriam appellare libuit. Hetrusci *Spino merlo*, Longobardi Venetique *Spin ceruino*, Foroiulienses *Spin guerzo* appellant, Galli *Bourgespine*, & *Nerprun*, Germani *Vueghedornbeer*, à viis, quia nusquam maiore copia inuenitur, quàm in dumetis secus vias sitis. Frutex est caudice tibiæ hominis crassitudine. Cortex illi subniger, & nitidus, qualis Ceraso, intus virens, post luteus: lignum extra candidum, interior medulla rubet. Eo validos arcus nostri fabricant. Rami spinis duris, acutis, & pungentibus rigent. Folia lata sunt, Piro quadantenus similia: flores albi, baccæ rotundæ, Myrtis similes, initio foris

Nomina

Forma

RHAMNVS Catharticus.

virides: maturæ verò foris nigræ, intus virides ob id colore eo pingentibus idoneæ: iis enim aqua dissolutis in qua liquatũ Alumen sit, color viridis fit, qui Gallis *Verd de vescie*, dicitur: iisdem non maturis in eadem aqua dissolutis color luteus. Huic succo vis purgatoria inest. Fit ex eodem quæ diu asseruari potest compositio, hoc modo. Succi baccarum leniter tusarum quatriduo in fictili vitreato per se maceratarum in loco calido, libras duas præ-lo extrahito, quibus addito Sacchari optimi sesquilibram, vel Mellis selecti probè despumati tantumdem: lento igne decoquito ad Zulapij, vel serapij crassitudinem, linteolo rariore colato: admiscetóque pulueris Cinnamomi selecti, Zingiberis singulorum drach. quatuor, Caryophyllorum drach. duas, mundóque vasculo conseruato. Datur vnciæ pondus, & vsque ad drachmas decem. Educit facilè pituitam, inquit Matthiolus, & crassos ac lentos humores. Alij contra, inquit Pena non ad pituitam crassam ac viscidam, sed potius tenuem educendam, & impetum eius in articulos citatum auertendum, & cohibendum, prudentius vtuntur. Nam sine caliditate molesta purgat, & nõnulla vi adstringendi partibus robur conciliat, neque liquefacit humores, vnde maior fluxus subsequatur. Quare podagricis optimè confert. Alij baccas in pila lapidea contundunt, dein exprimendo percolant: succum expressum coquunt lento igne, donec quarta pars absumatur, atque iterum colant. Excolati huius & iam crassioris facti succi libram vnã accipiunt, mellis despumati vncias octo: coquunt vnâ, donec syrupi bene cocti crassitudo fiat. Coctis, & iam prope auferendis ab igne, iniiciunt masticheś, Cinnamomi optimi singulorum drach. duas, seruántq; in vsum. Exhibetur aliquando dissolutus vino, aliquando iure carnis. Serosos humores educit hic syrupus, vt & prior, aliqua ex parte biliosos, minùs pituitosos, crassósque. Frutex hic Maio mense floret. Septembri maturæ sunt baccæ, aut Octobris initio.

Vires. *Tempus.*

AQVIFOLIVM, CAP. XI.

Lib.16.c.6. & 8. **Nomina** *Li.16.c.24.* *Lib.16.c.21.*

CVM Plinius in prouinciis Aquifolias Ilices appellari scripsit, indicasse videtur Ilicis folia perinde vt Aquifolij lateribus sinuosa & spinosa esse, neque enim Ilicis species est Aquifolia, quia glandifera non est, natalésque Ilicum feraces adeoque æstuosos odit: tamen, quemadmodũ Ilex, folio perpetuo viret. Syluestriũ generis, inquit, folia nõ decidunt Ilici, Aquifolio, &c. Theoph. τῶν δὲ ἀγρίων, ἀείφυλλα πρῖνος, ἀγρία, &c. quo loco ἀγρίαν Aquifoliam rectè vertit Theodorus. Plinius. Montes amãt Cedrus, Larix, &c. Item Aquifolia, Buxus, Ilex. Theophrastus ἴδια ὁ τῶν ὀρεινῶν ἐλάτη, πεύκη, πίτυς, ἀγρία, &c. Idest, montibus propria sunt Abies, Pinus, Picea, Aquifolia, &c. Quare cum his & aliis locis τὴν ἀγρίαν Theophrasti Plinius, & eum imitatus Gaza Aquifolium interpretetur, eandem planè stirpem esse iudicamus. Sed id silentio non prætereundum videri Aquifoliam apud Plinium etiam pro alia stirpe accipi, cum ait: Theophrastus arboris genus intelligi voluit

Lib.16.c.18. Lib.3.Hist. capi.4. *Li.27.ca.8.*

luit Cratæogonum, siue Cratæogona, quam Itali Aquifoliam vocant. At Pliniũ hic vehementer errasse periti omnes herbarij existimant, ἀγρίαν quoque apud Theophrastum pro alia arbore idem videtur significare, cum scribit, Arcadum Phellodryn Dorum esse ἀγρίαν, sic enim legit Gaza, & agrestem conuerti. Verùm in vulgatis exemplaribus pro ἀγρίαν ἀρίαν, exaratum reperias. Hic etiam scrupulum iniicit Theophrastus, cum scribit Suberem fructum ferre glandosum, vt vertit Gaza, similem Aquifoliæ, cum Aquifolium baccas ferat. Sed eum facile eximet emendata eius loci lectio, quæ est, καρπὸν δὲ φέρει βαλανώδη, ὅμοιον τῇ ἀρίᾳ. Idest, fructum fert vt Glandem, Phellodryi similem, quæ Dorum est ἀρία, cuius paulò ante meminit. Eam non rectè Ruellius cum Agria confundit, pro Ilice Aquifolia, inquit, à Doribus vsurpata. Nec probanda est eorum sententia qui Aquifolium, de quo hîc agimus, Paliurum Dioscoridis esse censent. Hoc enim semen folliculo inclusum habet, pingue, & fuliginosum, illud baccas rubentes. Est igitur Aquifolium Ruellij, Dodonæi, Tragi, Matthioli sententia, quod officinæ Agrifolium vocant, Theophrast. vt diximus, ἀγρίαν, Lugdunenses seruatis Grȩcæ vocis vestigiis Agron, & Agreuon, reliqui Galli *Houx*, & *Housson*, rusticis non ignotum, qui sæpè spinatum iniuriam experiuntur, Itali *Agrifolio*, Hispani *Azebo*: Belgæ *Hulsti*: Angli, *Holy*. Germani *Vualddistel*. Frutex est hæc plãta, & multis in locis tam pumila arbor, & tam crescendo pigra, vt ad fruticosas plantas potiùs sit referenda. Aliis in locis in quibus sibi commodam nacta est humum, in iustam arborem attollitur, perpetua fronde virens, caudice, ramísque læuibus, cortice duplici contectis, exteriore viridi, interiore pallido, odoris ingrati: ligno candido, durissimo, grauissimo, quòd Gaiaci modo in aqua sidit, eíque non admodum dissimile est. Folia sunt Lauri æmula, carnosa, solida, densa, pungentibus aculeis toto ambitu armata, ex viridi splendentia, vt in Malis aureis, & Medicis, pediculo breui pendentia, saporis non tam ingrati quàm cortex. Flores venusti, albi, parui, plures simul, breuibus pediculis annexi, vt in Lauro, qui quaternis foliolis, & quaternis apicibus constant, in quorum medio baccarum rudimenta apparent. Hæ tandem rotundæ sunt, rubræ, vmbilicatæ, paruæ, baccis Oxyacanthæ quodammodo similes, gustu subdulces, cum tetro quodam sapore, quaternis intus nucleis, triangularibus, & striatis. Hoc Aquifolio plæræque Galliarum syluæ scatent. Sæpe etiam in incultis iuxta vias, & inter sæpes cum aliis dumis reperitur. Fructus Septembri mense maturus est, diúque in arbore manet, temperamento calidus. Radicum decocto foueri vtiliter articulos auctor est Matthiolus, qui priùs luxati duritiem contraxerint, quoniam id decoctum emollit, resoluit, tumores discutit, ossáque fracta ferruminat. Aquifolia arbor, inquit Plinius, in domo aut villa sata veneficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit, itémque baculum ex ea factum, in quoduis animal emissum, etiam si citra ciciderit defectu mittentis, ipsum per sese recubitu propriùs allabi, tã præcipuã naturam inesse arbori. Scribit Dodon. quosdam iactantes se vires Aquifolij.

AQVIFOLIVM.

Lib.3. Hist. cap.16.

Ibidem.

Lib.1.ca.53. & 68.

Lib.1.ca.73. & 88. Lib.6.c.34. Li.3.ca.154. Lib.1.Dios. cap.104.

Nomina

Forma.

Locus.

Tempus.

Temper. & vires

Lib.1.Dio. ca.104.

Li.24.ca.13.

Ibidem.

expertos, affirmare quinque huius baccas deuoratas, aduersus colicos dolores perutiles esse, & aluum mouere. Fit apud nos viscum ex Aquifolio, hoc modo. Huius cortices detrahunt, & facto humi scrobe, locis vliginosis maximè, obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & ibi putrescere sinunt, quod ferè duodecim diebus fieri solet, tum marcidos eruũt, & tantisper in pila tundunt, dum in viscum lentescant: demum in profluente, vt obhærentes corticum reliquiæ sordésque fluitent, proluunt, & adiecto olei nucum momento, fictilibus recondunt ad aucupia.

LYCIVM, CAP. XII.

Lib.1.c.114. *Nomina*

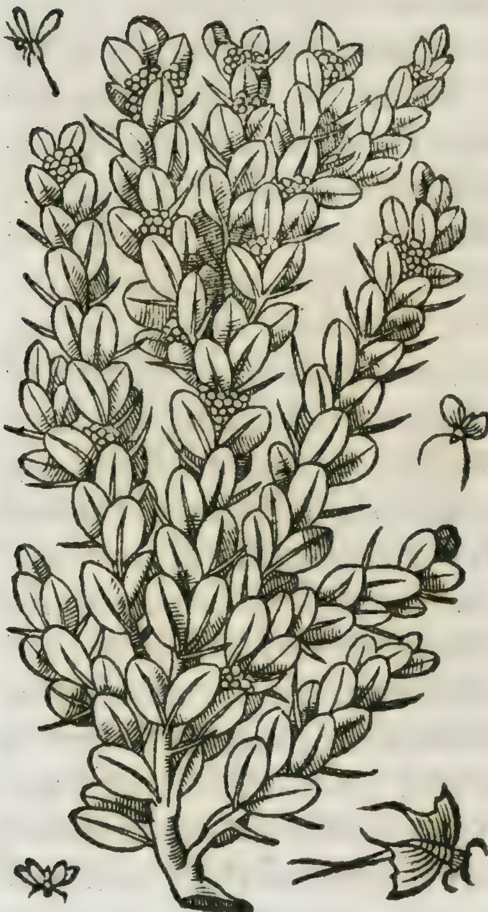
LYCIVM Dioscoridi, arbor spinosa, etiam Pyxacantha dicitur, vt & succus, qui ex ea fit: & Lycium quidem, à Lycia, in qua, velut & Cappadocia, magnus erat huius prouentus, etiam si Indicum optimum habeatur, vt ex Galeno dicemus. Pyxacantha verò à Buxi similitudine quadam, cum Græcè Pyxacantha nihil aliud sit, quàm Buxus aculeatus: Arabicè *Hadhadh, Hadad, Kilulem,* siue *Felzacarag*, Italicè *Licio.* Est igitur

Forma. Lycium arbor spinosa, ramis tres cubitos longis, nonnunquam etiam longioribus: foliis Buxi, densis: fructu Piperis, nigro, læui, amaro, densóque: cortice pallido, non dissimili Lycio madefacto: radicibus multis, obliquis, lignosis. Hunc fruticem appictum, quoniam notis ferè omnibus Lycium repræsentat,

Li.1.Diosc. cap. 114. vnde etiam Lycium rectè fiat, Brasauoli, Matthioli, Dodonæi auctoritate fretus, non dubitaui pro Lycio hîc proponere. In Liguriæ Alpibus prouenit, & in

Li.16.ca.33. *Locus.* Dalmatia. Alia est planta Lycio non parum similis, inquit Matthiolus Verona à Calzolario missa, cuius effigiem hîc damus. Pinxit etiam Lobellius Lycium aliud Hispanicum, quod Clusius descripsit his ferè verbis, frutex est spinosus, multas à radice virgas ferens, cubitales, & ampliores, rectas, tenues, rubentes,

LYCIVM *Alpinum.*

LYCIVM *Italicum.*

multis ramulis donatas, qui in acutam ſpinam plerumque deſinunt: tametſi alios huc illuc ſparſos aculeos habeant, breues interdum & infirmos, nonnunquam verò oblongos, firmos, & multis foliis obſitos, folia multo ordine digeſta, Myrti Tarentinæ aut Buxi quodammodo æmula, guſtu læuia, & cum quadam aciditate mordicantia. Apud Complutum aliiſque Caſtellæ veteris locis, & Bæticæ parte, quam Extremaduram vocant, circa fluenta, & decliuibus locis naſcentem obſeruauit Cluſius. Plinius, Spinam ex qua Lycium fit in Græcia pyxacanthon Chironium vocari dicit, in cuius hiſtoria aliquantum à Dioſcoride diſsidet. Fert & Spina, inquit, Piperis ſimilitudinem, præcipua amaritudine: foliis paruis, denſiſque, Cypri modo: ramis trium cubitorum, cortice pallido, radice lata, lignoſáque, buxei coloris. Hac in aqua cum ſemine excepta in æreo vaſe medicamentum fit, quod vocatur Lycium. Ea Spina & in Pelio monte naſcitur, adulterátque medicamentum. Item Aſphodeli radix, aut fel bubulum, aut Abſinthium, vel Thus, vel Amurca. Lycium aptiſſimum medicinæ, quod eſt ſpumoſum. Indi in vtribus camelorum, aut Rinocerotum id mittunt. Spinam ipſam in Græcia quidam Pyxacanthum Chironium vocant. Dioſcorides folia Buxo ſimilia dixit. Plinius radicem buxei coloris, eandémque latam, cum in Dioſcoride obliqua eſſe legatur, vt πλαγία pro πλατεῖα à Plinio legi potuerit, ſicut & ab Oribaſio legitur. Elicitur ſuccus ex foliis vnâ cum frutice tuſis, & ad multos dies maceratis, deinde coctis. Tum abiectis lignis liquor itidem coquitur, donec mellis craſsitudo fiat. Adulteratur id Lycium adiecta decoctioni Amurca, aut Abſinthij ſucco, aut felle bubulo. Innatans ſpuma inter coquendũ exempta, oculorum medicamentis additur: reliquo ad alia vtuntur. Simili modo fit Lycium ſemine expreſſo, & inſolato. Plinius ex Rhamni ſylueſtris & nigrioris radice in aqua decocta fieri medicamentum tradit, quod vocatur Lycium, de quo iam diximus. Sed mox ſubdit. Lycium præſtantius è Spina fieri, quam & Pyxacanthum Chironium vocant, qualem in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præſtantius exiſtimatur Indicum. Coquuntur in aqua tuſi rami, radiceſque ſummæ amaritudinis, in æreo vaſe, ferè per triduum, iterũque, exempto ligno, donec mellis craſsitudo fiat. Quo loco rurſus à Dioſcoride diſſentit, quia ramos & radices coqui ſcribit, Dioſcorides folia cum frutice. Ruellius tamen in verſione ſua Plinij ſenſum exprimere maluit quàm Dioſcor. Rami, inquit, cum radiculis tuſi, &c. Cum in Dioſcо. legiſſet, χυλίζεται δ᾽ τῶν φύλλων σὺν τοῖς θάμνοις θλασθέντων ideſt, colligitur ſuccus foliis cum frutice tuſis, &c. Lycium optimum eſt, quod vri poteſt, reſtinctúmque rubentem ſpumam καπνὸν, ideſt fumum legit Oribaſius) oſtendit, glebis extrinſecus nigris; intus, cum fregeris, rufis, odore minimè viroſo, cum amaritudine aſtringens, crocino colore, cuiuſmodi Indicum eſt, cæteris præſtantius, & efficacius. Hoc & Galenus confirmat. Lycium hoc in Lycia & Cappadocia plurimum prouenit. Alterum

Dioſcori. Ibidem.

Li.24.c.14.

Cap. 8.

Electio. Dioſcor. Ibidem.

Lib.7. ſim. & 4. med. p.cap.4.

LYCIVM Hiſpanicum.

verò Indicum ad omnia valentius eſt. Hæ lycij notæ diligenter ſunt animaduertendæ, quibus legitimum ab adulterino dignoſcamus, etiamſi id facile non ſit, Galeno teſte. Quare cùm id quod paſsim Officinæ hodie vtuntur, nec igni admotum accendatur, nec intus rufeſcat, nec vlla eius amaritudo guſtu percipiatur, cum denique notis omnibus à vero diſsideat, adulterinum eſſe conſtat. Alij enim ab impoſtoribus ex Liguſtri fructu, alij ex Periclymeni baccis, alij ex Sanguineę virgę Corymbis, alij ex iis omnibus ſimul contuſis fieri tradiderunt. Quod verò Lycium Indicum ſcripſit Dioſc. fieri id ex frutice Lōchitide, Corn. penitùs ſuppoſititiū eſſe iudicat, & de Lonchitide herba huc trāſlata, de qua infrà eadē ferè traduntur. Lycium verū, auctore Dioſc. adſtringit, caliginē oculorū diſcutit, genarū ſcabiē, pruritus, veteréſque fluxiones ſanat, facit ad purulentas aures, exulceratas gingiuas, tonſillas, labiorum fiſſuras, ſedis rimas, attritúſque illitum: cœliacis, dyſentericíſque potum inditúmque conuenit: datur ſanguinem excreantibus, & tuſsi, ex aqua: contra rabioſi canis morſus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur, flauos facit pilos, reduuiis, vlceribus quæ ſerpunt, aut putrent, medetur: fœminarum profluuia appoſitum ſiſtit, rabioſorum ictibus ex lacte potum, aut vice catapotij deuoratum, auxiliatur. Quæ poſtrema apertè corrupta ſunt. Cùm enim paulò ante de commorſis à cane rabido dixerit, quid attinet ſtatim eadem repetere? Quare in iis quæ in Dioſcoride leguntur, ἵστησι καὶ ῥοῦν γυναικεῖον προστιθέμενον, βοηθεῖ δὲ καὶ λυσσοδήκτοις, ποθὲν μετὰ γάλακτος, ἢ ἀντὶ καταποτίου λαμβανόμενον, Cornarius has voces redundare putat, βοηθεῖ καὶ λυσσοδήκτοις, & pro iis particulam ἢ reponendam, vt accipiamus ſiſtere fluxum muliebrem appoſitum, aut potum cum lacte, aut catapotij modo ſumptum. Plinius enim, Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia, perſpicuè dixit. Galen. verò, lycium ſiue Byxacanthum, inquit, arbor ſpinoſa, ex qua lycium conficitur id videlicet medicamentum liquidum, quo ad ſugillata vtūtur, & ſedis oríſque phlegmonas & vlcerationes, tum herpetas, putredines, vlcera contumacia, aures purè fluentes, intertrigines, & paronychias. Eſt autem facultatis exſiccatoriæ, compoſitum ex diuerſi generis ſubſtantiis, altera quidem tenuium partium, digerente, atque calida, altera terreſtri & frigida, ex qua adſtrictionem habet. Porrò hæc qualitas puſilla medicamento ineſt: digerit verò & deſiccat non parum, in ſecundo ſcilicet ordine: in calore autem ſymmetris proximū eſt. Proinde ad varia hoc vtuntur, vt abſtergente quidem: ad ea quæ pupillas obtenebrant vt contrahente verò cœliacis, dyſentericis, ac muliebri profluuio adhibentes. Lycij ſpuma Plinio, ac flos quidam, oculorum medicamentis additur. Reliquo ſucco faciem purgat, & pſoras ſanat, eroſos angulos oculorum, veteréſque fluxiones, aures purulentas, tonſillas, gingiuas, tuſsim, ſanguinis excretiones, fabæ magnitudine deuoratum, aut ſi ex vlceribus fluat (ſub. ſanguis) illitum: rhagadas, genitalium vlcera, attritus, vlcera recentia, & ſerpentia, ac putreſcentia in naribus: ſuppurationes. Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia. Indici differentia, glebis extrinſecus nigris, intus rufis, cum fregeris cito nigreſcentibus. Aſtringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia vtile eſt, ſed præcipuè ad genitalia. Garcias in Aromatum Indicorum hiſtoria, auctor eſt Cate ſiue Cato medicamentum eſſe apud Indos cum amaritudine aſtringens, arboremque ex qua ſuccus is extrahitur magnitudine Fraxini, folio minuto, Ericæ vel Tamarici ſimillimo, perpetuo virente. Florere aiunt, ſed fructum ferre negant: multis ſpinis horrere: materia ligni robuſta, dura, denſa, ponderoſa, nec, vt aiunt, putredini obnoxia, ſiue ſolibus exponatur, ſiue aquis immergatur: quam ob cauſam incolis lignum Semperuiuum

Marginal notes: Li.1. Antid. — Emb. III. li. i. Dioſcor. — Lib. 1. c. 114. — *Vires.* — Ibidem. — Libr. 7. ſim. — Li. 24. c. 14. — Li. 1. c. 10.

peruiuum nuncupant. Hanc arborem Hacchic vocant, cur autem ſiccum Cate vocent, ille intelligere non potuit. Porrò ſucci extrahendi rationem hanc eſſe tradit. Ramos huius arboris minutim conciſos elixant, deinde contundunt, poſtremò cum farina Nachani (ſemen id eſt nigrum & minutum, ſapore Secales, conficiendis panibus aptum,) & cuiuſdam nigri ligni, quod illic naſcitur ſcobe (interdum etiam ſine eo) paſtilli aut tabellæ formantur, quas in vmbra ſiccant, ne ſolis ardore earum facultas exhalet. Optimum eſt medicamentum non modò ad confirmandas gingiuas, & deſiccandum & conſtringendum, verùm etiam ad alui profluuia curanda, oculorumq; dolores tollendos, in quibus plerúmque ſe optimo ſucceſſu vſum fuiſſe affirmat. Idem auctor hoc Cate nihil aliud eſſe exiſtimat, quam Græcorum & Latinorum Lycium. Nam eius extrahendi ratio ab omnibus eadem deſcribitur, iiſdémque facultatibus pollere, quibus Indicum Lycium, cenſetur. Huc adde quod Indicum Lycium præfertur à Dioſcoride, Plinio, Galeno, Auicenna, & Serapione, qui Hadhadh appellant. Hæc Garcias. Sed vnum hoc refragatur, quod & à Cluſio annotatum eſt, Dioſcoridi Lycium Buxi folia habere, & puſillam eſſe arborem, vt alia eſſe videatur arbor quæ à Garcia deſcribitur. Tametſi non ſatis ſibi conſtare videatur Dioſcorides in Lycij hiſtoria, ſi modo poſtrema capitis de Lycio pars Dioſcoridis ſit. Hîc etiam plantam ſecundo loco pictam, haud abſurdè Lycium dici poſſe Dalechampius arbitratur. Eſt enim Spina tres cubitos alta, cortice in cinereum palleſcente, radicibus multis, lignoſis: foliis denſis, figura Buxo non diſsimilibus, colore, craſsitudine, venularúmque ductu ad Prunum vtcumq; accedentibus: aculeis multis, rigidis, folioſis, fructu Piperis magnitudine, nigro, adnexo breui pediculo, nunc triangulo, nunc quadrangulo, nunc cordis figura, pro nucleorum numero, è cuius faſtigio pilus duplex ſubtiliſsimus eminet, guſtu aſtringente & valdè amaro. Baccis ad tingendum aureo colore ſericum infectores vtuntur, eáſque vocant Tinctorium granum, *Graine a teindre*, aut flauum granum, *Graine iaune*, aut Auenionenſe granum, *Graine d'Auignon*. Id quod de Lycio Dioſcorides prodidit, nimirum ξανθίζειν τὰς τρίχας, flauos reddere pilos, facit vt credam, quod & multi aſſerunt, verum Lycium quamuis hæc planta non ſit, eius ſuccoſis nos vtamur, eoſdem effectus deprehenſuros, quos veteres ſuo Lycio tribuerunt. In aſperis & ſaxoſis circa Auenionem & Carpentoracte locis prouenit.

Li. 1. c. 399. Lib. ſimpl. cap. 7.

Forma.

Locus.

LYCIVM *Dalechampij.*

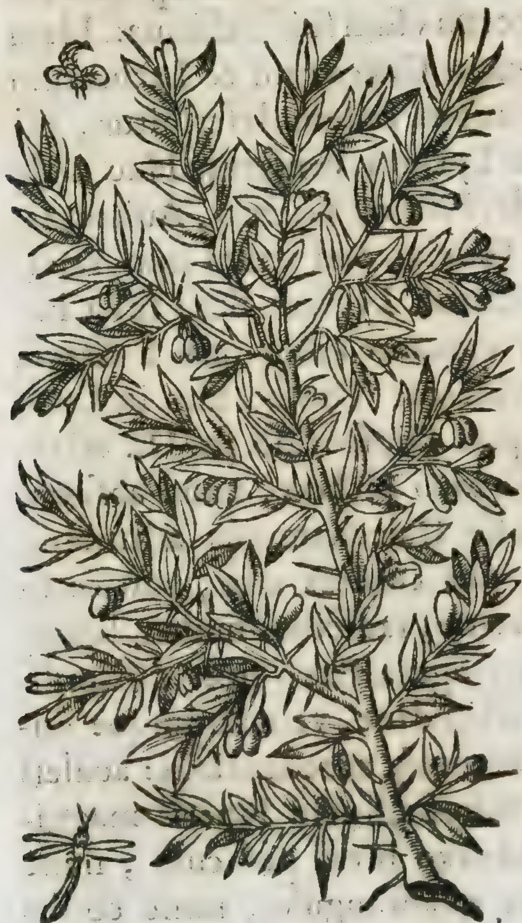

OLEASTER. CAP. XIII.

Nomina. LEASTER, olea ſylueſtris & Æthiopica dicitur, Græcis, ἀγριελαία, κότινος, αἰθιοπικὴ ἐλαία. Oleæ domeſticæ fere ſimilis eſt, ſed foliis paulò minoribus, inter quæ pungētes aculei multi: fructus etiam minor, qui difficilè matureſcit. Forma. Quod ex eo elicitur Oleum viride eſt, & immaturū, cuius in Galliæ Officinis nullus eſt vſus. Dioſcorides tamen Lib.1.c.118. diuerſas Oleaſtri partes, multos & diuerſos in medicina præbere vſus oſtendit. Vires. Folia, inquit, adſtringunt: trita & impoſita ignem ſacrum, vlcera quæ ſerpunt, epinyctidas, carbunculos, reduuias, nomáſque cohibent: cruſtas emarginant cum melle illita: quinetiam ſordida vlcera repurgant, inflammationes panóſque cum melle illita diſcutiunt: cutem à capite vulſam conglutinant: oris vlceribus, & priuatim infantium, commanducata medentur. Succus & decoctum eoſdem habet effectus: Sanguinis eruptiones ac muliebre profluuium admotus ſuccus inhibet: vuæ oculorum, puſtulíſque prodeſt: vlcera, & veteres defluxiones ſiſtit: quapropter in collyria additur, ad palpebrarum eroſiones perquam vtilis. Exprimitur ſuccus tuſis foliis, affuſo vino, aut aqua, ſiccatúſque ſole, in paſtillos digeritur. Sed longè validior, & ad recondendum aptior ſuccus habetur, qui cum vino, quàm qui cum aqua expreſſus eſt: auribus ſubuenit, ſiue vlcerentur, ſiue pus effluat. Folia conuenienter cæliacis cum farina hordeacea illinuntur. Vruntur cum floribus folia, vt Spodij vicem cinis præſtet, in cruda olla, oblito ore luto, vſque dum figlinum percoquatur: reſtinctáque vino, & rurſus ſubacta eodem modo vruntur. Poſtremò ceruſæ modo elota coguntur in paſtillos. Huiuſmodi cinerem in medicamentis oculorum, conſtat ſpodio non cedere, ſed iiſdem viribus præditum eſſe. Oleum ſylueſtris oliuæ gingiuis putri vligine laborantibus colluitur, dentium mobilitates ſtabilit: calfacti & ex colati fotus gingiuis fluxione laborantibus vtilis eſt: lanam enim ſpecillo circumligatam oleo madefacere oportet, & gingiuis admouere, donec albæ ſpectentur. Lacryma oleæ Aethiopicæ. Oleæ Æthiopicæ lacryma Scammonio quadam tenus ſimilis eſt, fulua, ſtillis exilibus conſtans, mordax. Quæ autem Ammoniaci aut Gummi ſimilitudinem refert, colore nigricans, nec guſtu mordens, ſuperuacua eſt. Noſttates Vires. Oleæ Oleaſtriq; ſimilem lacrymam ſudant, quæ commodè ad oculorum hebetudines illinitur: cicatrices, albuginéſque illitu emendat: vrinam & menſes ciet: cauis dentium impreſſa, ad dolorem efficax eſt. Inter venena ſcribitur, aut vt Lib.2.mor. mul. quidam interpretantur, numeratur inter ea quæ fœtum corrumpunt: partus Li.17.c.24. pellit: lepras & impetigines ſanat. Hippocrates ad fluxum rubrum inter reli- Lib.23.c.7. qua medicamenta ψώραν ἀγριελαίας, id eſt oleæ agreſtis ſcabiem habet: ſic enim Lib.1.Dioſcor.ca.119. Plinius ψώραν morbum arborum interpretatur. Idem limum vel lichena ap- Lacryma oleæ Aethiop. non eſt gummi elemni. pellat. Syluestris ſeu Æthiopicæ Oleæ lacryma licet multis polleat viribus, inquit, Matthiolus, eius tamen in Officinis nullus eſt vſus, neque vlla ad nos adfertur. Sed ſunt qui hanc eſſe putant, id quod recentiores

OLEASTER.

medici & Officinæ Gummi Elemni vocant. Illos vehementer errare gustatus ipse indicat. Neque enim mordax est id Gummi, neque linguam vellicat. Gummi verò impropriè dici, cùm in Resinarum genere sit potiùs, ex eo intelligi licet, quòd igni exposita hæc lacryma, statim colliquescit, ac diffunditur, non aliter quàm Resina quæ ex Pinu, Picea reliquisq; resiniferis stirpibus manat. Nullum autem Gummi genus igni liquatur, nisi addito aceto, aut vino, aut liquore alio, sed vritur. Cæterum etsi nobis prorsus ignota sit planta, ex qua in Oriente hæc Elemni lacryma prouenit, tamen notissimæ sunt Chirurgis eius vires. Ea enim in emplastris & vnguentis ad caluariæ fracturas, & vulnera sananda vt præstantissimo vtuntur medicamento. Est & alia, auctore Theophrasto, Oleæ maris rubri lacryma, ex qua medici ad cruenta recentiáque vulnera medicamentum componunt præstantissimum. Vires gũmi Elemni Li.4. Hist. cap.8.

PHILLYREA, CAP. XIIII.

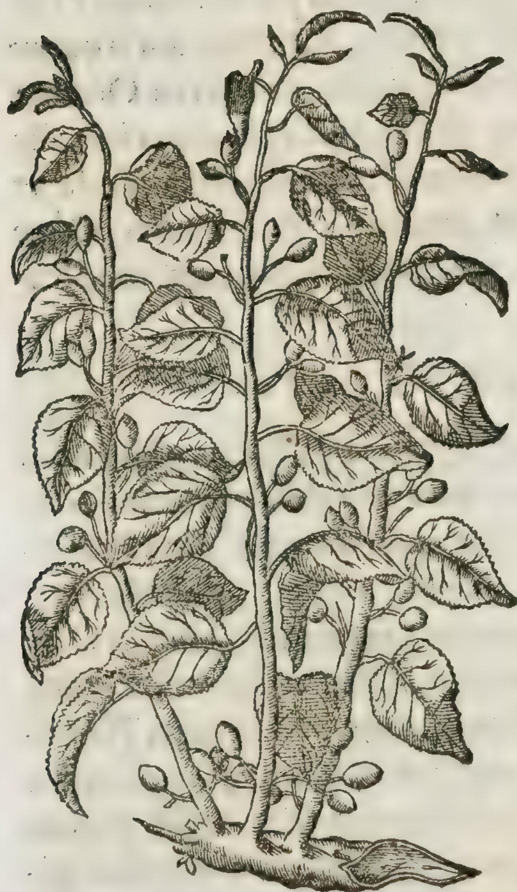
THEOPHRASTI Phillyram à Dioscoridis Phillyrea plurimum distare nemini iam dubiũ est, id quod maximè descriptiones confirmant, vt fusius diximus, cùm de Tilia ageremus. Est enim Phillyra procera, crassaq;, foliis latiusculis, modicè serratis, ferè Hederaceis, at Phillyrea Dioscoridi arbor est Ligustri tantum magnitudine, foliis Oleę nigrioribus, latioribus: fructu Lentisci, nigro subdulci, racematim cohærente. In asperis nascitur. Hanc Matthiolus Phillyreæ Iconem proposuit tantùm, nõ descripsit, quia descriptioni Dioscoridis haud parum conuenire videatur: non affirmat tamen legitimam esse, quod eius baccæ subdulces non sint. Pena pro Phillyrea φιλελαῖαν dicere mauult, id est Oleæ amasiam, vt ait, quod Oleæ non modò similis sit, sed etiam socia, vt ab Oleastris quibuscum frequens nascitur, nihil ferè discrepet. At potius φυλλελαῖαν dicas, id est folio Oleæ similem. Huius ille genera duo descripsit, & depinxit, quæ arborescũt in Gallicæ prouinciæ viarum marginibus, & Oliuetis Monspelio vicinis. Maior & rarior, persimilis est pumilæ Oleæ, caudice, ramísque nigrioribus, longioribus quàm Oleæ agrestis, folio magis ad Ligustrum accedente: baccis exiguis multis, è ramis prodeuntibus cum suo pediculo, minoribus quàm in Oleastro, non amaris, vt in oleastro, sed subdulcibus, nucleo intus Cerasi. Minor multò frequentior in iisdem natalibus & Monspelij collibus glareosis, folio æquè longo, sed angustiore duplo. Est etiam duplo minor tota plãta: acini similes lentiscinis, & similiter racematim proximè hærẽtes, breui admodum pediculo, qui maturi subdulces fiunt, aliquantùm acres, sed non ingrati vt Oliuæ satiuæ, & agrestes. Has duas Alaterni nomine, in fine huius libri exhibuimus. Serapi Mahaleb describens, totum Dioscoridis de Phillyrea caput transcripsit. Sed planta, inquit Matthiolus, quam nonnulli Mahaleb vocant, cuius baccarum nucleis Vnguentarij ad odores conficiendo vtuntur, Dioscoridis Phillyreæ Forma. Lib.1.c.108. Cap.44. simpl. In cap.108. lib.1.

PHILLYREA *Matthioli.*

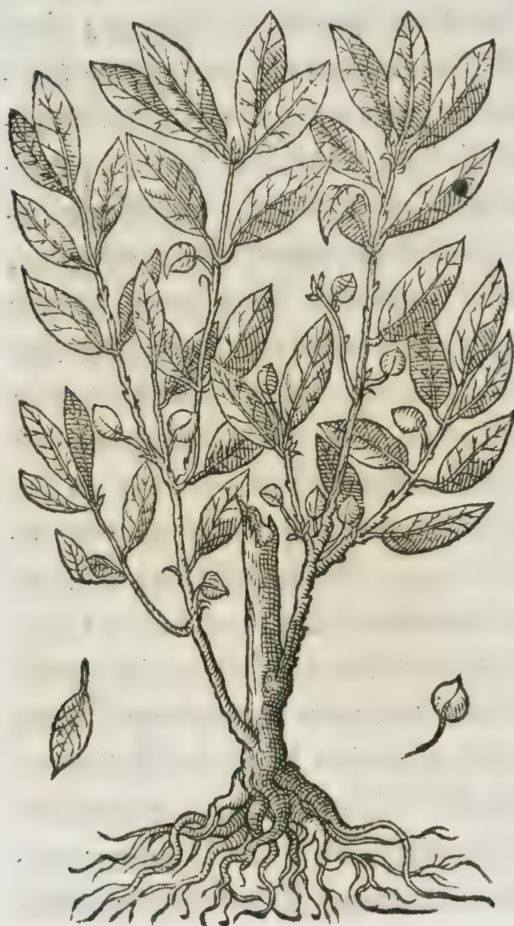
lyreæ reſpondere non videtur. Nam hæc folia habet Oleæ, ſed latiora, baccas racematim cohærentes, quæ notæ in Mahaleb hîc appicto non reperiuntur.

MAHALEB Matthioli.

Verùm vt Mahaleb illud, cuius nucleorum Vnguentariis eſt vſus, negat Phillyream eſſe Matthiolus, ita legitimum eſſe Mahaleb, de quo Arabes ſcripſerunt, multis rationibus perſuaſus credit. Arabes enim quos citat Serapio ſuo Mahaleb facultates à Phillyreæ facultatibus multùm diuerſas tribuunt, quoniam Phillyrea Dioſcoridi adſtringit Oleæ agreſtis modo, Serapionis vero, Abẽ Meſues & Rhaſis teſtimonio Mahaleb calfacit, & emollit, id quod vulgaris Mahaleb nucleos, quibus vnguentarios vti diximus, euidenter præſtare ait Matthiolus. Nam cutis aſperitatem duritiémque læuigant, & emolliũt illiti, affrictíue: ex quibus colligit rectè eos ſentire, qui plantam hîc pictam genunium Arabum Mahaleb eſſe arbitrantur. Quod, ſi verum eſt, non parum hallucinatus fuerit Serapio, qui putarit Arabum Mahaleb, Dioſcoridis eſſe Phillyreã, præſertim cùm Arabas citet, qui Mahaleb vires aſsignent, tum eas quas diximus, tum ventris tineas pellendi facultatẽ, quæ Phillyreæ minimè inſunt. Pena Phillyream aliam de viua arbore expreſsit, quam hîc depinximus. Hanc prorſus refert maior priorq; illius Phillyrea hoc capite deſcripta. Reperitur in Gallica prouincia circa Tholonum. Æquat ſcapo, & ſparſis ſtolonibus Prunũ & Ceraſum, folio planè Phillyreæ, aliquanto latiore: flos Ilicis muſcoſus, albidus: & pluſculæ vna aceruatæ & congeſtæ baccæ, Terebinthi, maiores, nigricantes, herbidæ, ſubdulces, nucleis, quales prorſus proſtant hodie in Officinis nomine Mahaleb. Hæc, verius Serapionis Mahaleb, id eſt Phillyrea fuerit.

PHILLYREA Mahaleb Serapionis.

Vires. Lib. 1. c. 108. Phillyreæ folia adſtringunt, auctore Dioſcoride, ad eadem vtilia, ad quę Oleaſter, cum adſtrictione opus eſt: maximè ad oris vlcera, commanducata, aut ſi decocto dentes colluantur. Pota vrinam ac menſes cient. Alias Cluſi Phillyreas adiungimus illis pridem à nobis declaratis. Priorem Ilice coccifera proceriorem, ramis pollicem & amplius craſsis, cortice viridi, ſed albicantibus, maculis aſperſo, foliis Ilicis cocciferæ, maioribus, viridioribus, denſioribus, in ambitu nonnihil ſpinoſis, guſtu adſtringente, ſed ſapore non ingrato. Fructus Lentiſcino maior non eſt, ex foliorum alis dependens, niger cum maturuit. Hanc altera magnitudine

ſuperat

PHILLIREA secunda Clusij.

superat, multos proferens ramos, candicante cortice obductos, folia ei frutici quem ille pro Alaterno maiori, nos pro Apharca depinximus, ferè similia, sed firmiora, & minùs nigricantia, sapore aliquantulum acri, cum quodam amarore. Fructus Decembris initio racematim inter folia propendere visus est, magnitudine granorum Piperis, aut baccarum Myrti, niger, calidus, nucleum osseum & durum cortice candido & fragili opertum contegens. Præter has, tertiam & quartam Phillyreas Clusius ostendit, easdem cum Penæ Phillyreis maiore & minore, supra memoratis, quas alibi pro Alaterno descripsimus.

CAPPARIS, CAP. XV.

VT κάππαρις Græcè, ita Capparis Latinè nominatur. Quidam, teste Plinio, Cynosbaton appellarunt, quod, opinor, quædam illi sint cum Cynosbato cōmunia: alij Ophiostaphylen, id est Vuam viperinā, pro qua in nothis Dioscoridis Phyllostaphylen legimus. Gaza Inturin vocauit, Arabicè *Cappar*, siue *Kappar*, dicitur, Italicè *Capparo*, Gallicè *Cappres*, Germanicè *Kappern*. Hispanicè *Alcapparas*. Fructus est aculeatus, cùm humi sternitur, ac iacet: huc illuc in orbem euagatur. Spinas vt

Nomina Lib. 13. c. 23.

Forma.

CAPPARIS.

CAPPARIS folio Acuto.

Rubus

Rubus habet in hami modum aduncas:folia Mali Cotoneæ, rotunda: fructum Oleæ similem:is cùm dehiscens panditur, florem candidum promit, quo excusso nonnihil Glandis oblōgæ figura inuenitur, quod apertum grana Acinis punicorum similia ostendit, parua, rubicunda. Radices lignosas spargit, grandes, numerosasq;. Capparis retuso folio hîc picta est: item altera folio acuto, ea sola varietate à priore discrepans. Tenui plerúmque solo, asperísque locis, in insulis, & inter rudera nascitur. In cultis Capparim prouenire negat Theophrastus.

Lib.6.Hist. cap.5. Qua de causa inter frutices & dumos eam reposuimus. Seruntur tamen, coluntúrque perinde ac segetes & legumina. Plinius. Quippe cum Capparis quoque

Lib.19. c.8. seratur siccis maximè, area in defossu cauata, ripisq; vndiq; circunstructis lapide: aliàs euagatur per agros, & cogit solum sterilescere. Columella. Capparis in

Lib.11.ca.3. plurimis prouinciis sua sponte in noualibus nascitur. Sed quibus locis eius inopia est, si serenda fuerit, siccum locum desiderabit: isq; debebit ante circundari fossula, quæ repleatut lapidibus, & calce, vel punico luto, vt sit quasi quædam lorica, ne possint eam perrumpere prædicti seminis frutices, qui ferè per totũ agrum vagantur, nisi munimento aliquo prohibiti sint. Quod tamen non tantum incommodum est (subinde enim possunt extirpari) quãtum quod noxium virus habent, succoq; suo sterile solum reddunt. Cultu aut nullo, aut leuissimo contenta est: quippe quæ res etiam in desertis agris citra rustici operam conualescit Seritur vtroque æquinoctio. In Cypro Capparis plurimùm prouenit. In

Temper. Plin.ibid. Italia, Hispania, Gallia Narbonensi frequens. Floret æstate. Viret vsque ad Vergiliarum Occasum, sabulosis familiarissima. De huius multiplici, tum in cibis,

Li.2.c.169. tum in medicamentis vsu, hæc ab auctoribus traduntur, à Dioscoride. Caulis &

Vires & Vsus. fructus cibi gratia cōdiuntur. Aluum turbat, stomacho aduersatur, sitim gignit: cocta tamen stomacho, quàm cruda vtilior est. Fructus drach. duabus in vino potus quadraginta diebus lienem absumit, & vrinam cruentúmque excrementum emittit: bibitur vtilissimè in coxarum doloribus, & neruorum resolutione, item ruptis & conuulsis: menses ciet, caput purgat. Dentium dolorem sedat semen ex aceto decoctum, colluto inde ore. Aridus radicis cortex ad eadē proficit: vlcera omnia vetera & sordida, & quæ occaluerunt, expurgat: lienosis cum farina hordei illinitur: dente demorsa dolori eius auxiliatur: cum aceto trita vitiligines albas exterget. Radix foliáque intrita strumas ac duritias discutiunt. Aurium vermiculos infusus succus enecat. Aphrica, & præsertim Marmarica Capparis vehementer inflat. Apula vomitus facit. Quæ à Lybico, & rubro mari defertur, mirum in modum acris est, si quidem in ore pustulas excitat, gingi-

Li.7.simpl. uásque osse tenus exest. Quare in cibis non ab re damnatur. Capparis Galeno radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet diuersis pugnantibúsque constare facultatibus. Nam abstergere, purgare, incidere potest amaritudine, excalfacere, incidere, digerere acrimonia: contrahere, densare, constringere acerbitate. Idcirco lienes induratos, si quod aliud, hoc medicamentum iuuare potest, tum foris idoneis illinendis remediis admixtum, tum intro in corpus assumptum, siue decoctum in aceto, aut Oxymelite, siue aridum contusum, illísque permistum. Quippe cum apertè crassos, lentósque humores hoc pacto sumptum euacuet, nec eos tantùm per vrinas, sed & per ventrem: sæpe etiam sanguinolentos deferat, vnde & lienes iuuantur, & coxarum dolores. Quinetiam menses promouet: ex capite purgat, detrahítque: auxiliatur ruptis, & conuulsis. Radicis eius cortex, vlceribus malignis cataplasmatis modo impositus, non malum est remedium, vt qui illa extergere valeat, & potenter desiccare. Præterea dentium dolores, prædictarum qualitatum ratione adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum

vino

vino, sæpe etiam solus dentibus mansus. Radicis cortici fructus proportione virium respondet, nisi quod ad omnia imbecillior est. Imo & folia, & caules eius similem vim obtinent. Memini me foliis quandoque, paucis diebus, duritiem cœradis naturam referentem discussisse. Sed admiscemus illis quippiam, quod virium obtundat vehementiam. Iam non mirum est, quòd aurium vermes succus amaritudine occidat sua. Porrò Capparis quæ in feruentibus admodum regionibus prouenit, vt quam fert Arabia, multò est nostrate acrior, adeo vt plurimùm etiam habeat facultatis adurentis. Idem alibi. Capparis facultas tenuium admodum est partium: proinde minimum alimenti in corpus eorum, qui ipsa vescuntur, distribuit, quemadmodum & alia omnia quæ tenuibus constant partibus. Vtimur autem fructu huius plantæ, magis vt medicamento, quàm vt alimento. Importatur ad nos etiam sale conspersus: quia solus asseruatus putrescit. Clarum ergo est Capparis adhuc virentem, antequam sale condiatur, plus habere nutrimenti. Nam ex salis conditura plurimum eius amittit, & nisi sal abluatur, prorsus haud quicquam nutrit, aluum tamen subducit. Verùm ablutus, & maceratus, donec omnem salis naturam exuat, vt minimi sane alimenti cibus est, ita obsonium, & medicamentum, cùm ad excitandum prostratum appetitum, tum ad deradendam deiiciendámque pituitam ventri adhærescentem accommodatum erit, ac denique ad lienis iecorisq; amoliendas obstructiones. Verum in hos vsus cum Oxymelite, aut Oxelæo ante alias omnes dapes sumi oportet. Tenellis porrò Capparis germinibus homines, vt Terebinthi turionibus vescuntur, cumq; adhuc virent, in oxalme, & aceto non secus atque hos reponunt. Plinij verba hîc adscribam. In Ægypto & Capparis, firmioris ligni frutex seminisq; in cibis vulgati, caule quoque vna plerúmque decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidē Arabicum pestilens, Aphricum gingiuis inimicum, Marmaricum vuluis, & torminum inflationibus. Apulum vomitus facit: stomachum & aluum soluit. Marmaricum dixit, quod apud Marmaridas Libyæ nasci Dioscorides ait. De vsu Medico idem hæc scripsit. Non vtendum transmarino. Innocentius Italicum est. Ferunt eos qui quotidie id edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius vitiligines albas tollit, si trita in sole fricentur. Spleneticis prodest in vino potus radicis cortex, duabus drachmis, dempto balinearum vsu. Ferúntque x x x v. diebus per vrinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus, ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum semen, ex aceto decoctum, vel manducata radix. Infunditur & aurium dolori (semen, sub.) decoctum oleo. Vlcera quæ Phagedænas vocant folia, & radix recens cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas vermiculósque cocta in aqua. Iocinoris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit. Stomacho inutilem esse inter auctores conuenit. Nunc vt olim floribus & fructibus muria asseruatis frequentissimè in cibis vtimur. Suauiores palatóque gratiores sunt recentes acerrimo asseruati aceto, quod plerique faciunt in Hetruria. Præstantissimæ Cappares ex Alexandria Ægypti Venetias adferuntur. Est & in Apulia earum prouentus, sed Ægyptiis deteriorum. Proueniunt etiam Romæ in collapsis ædificiorum parietibus, ruderibusq;, præsertim circa Pacis templum, itemq; Senis, quæ quidem Apulis saporis præstantia minimè cedunt. Paulus earum vsum commendauit ex aceto, & oleo, quod & appetentiam inuitent, & lienem laxent, pituitamq; per aluum exigant. Theuetus auctor est in Insula Suachem Æthiopico litori adiacente nasci herbā quandam *Alhaut* nomine, in rupibus, late sese diffundentem, foliis, fere Capparis: cuius fructus germina sunt, siue capitula rotunda. Folia, radices, fructus gustu

Li.2.Alim.

Lib.13.c.23.

Lib.20.c.15.

Matth.li.2. Diosc.cap. 169.

l.1. ca.74. The.1.Cosmo.li.5.c.6.

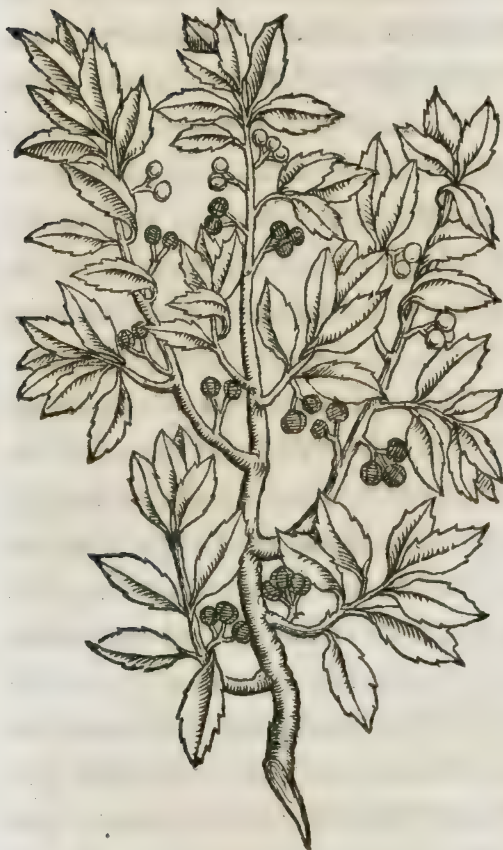
ſuauiſsimi ſunt, & cordi ſalubres, quibus indigenæ ad coliros & ſtomachi dolores quoſuis, præterea ad hepatis & pulmonum affectus vtuntur, decocto ex tota herba parato cum corallij albi puluere.

APHARCA, CAP. XVI.

Nomina

DEPICTVM hîc fruticem herbarij quidam Apharcam Theophraſti eſſe putant: alij Lycium alibi deſcriptum. Alij Phillyream Græcorum: Monſpelienſes Pharmacopœi *Bourgeſpine*, id eſt, Spinam Burgundicam vocant. Pena eo nomine depinxit & deſcripſit, an Apharca ſit Theophraſti dubitans. Ego de nominibus digladiari nolo, ſed pro virili parte plantas minimè vulgatas & adhuc veluti reconditas in apricū proferre. Scio enim non defuturos viros ingenioſos, qui iis cognitis nomina ſua, vel fortuitò, vt plerunque fit, vel ex diligenti veterum auctorum lectione ſint impoſituri. Cæterùm frutex hîc in arborem etiam creſcit, magnitudine Mali Punicæ, radice craſſa, caudice recto, ramoſo, cortice non admodum ſpiſſo, ex cinereo albicante, aſpectu triſti: foliis ima parte anguſtis, ſuperna latiuſculis, Portulacæ modo, obtuſis aliquando, interdum in acutum faſtigium terminatis, per ambitum inſectis, inciſurarum eminētiis rigidiuſculis, carnoſis, Ilicis, aut Oleæ modo, venoſis elata coſta per medium diuiſis: flore albo, baccis racematim cohærentibus, anguloſis, principio virentibus, cùm maturuerunt, nigris, guſtatu ſubdulcibus. Arbor iſta perpetua fronde viret, ea dote Laurum Ilicem, & cæteras ſua coma ſemper ornatas prouocans Apharcæ folia non decidere ſcripſit Theophraſtus. Præterea illam & Adrachnen germinare cum vrbanis arboribus, ac vtramque biferam videri, his verbis: Ἀδράχνη δὲ καὶ ἀφάρκη τὸ μὲν πρῶτον πεπαίνουσι ἅμα τῷ βότρυϊ περκάζοντι. τὸ δὲ ὕστερον ἀνθοῦντι. δοκεῖ γὰρ ταῦτα δίκαρπα, ἀρχομένου δὲ χειμῶνος, &c. Quæ cùm malè à Theodoro ſint verſa, ſic mihi rectè videntur exprimi poſſe. Adrachne & Apharca fructum primum cum Vua nigreſcit, & varia fit, maturant: alterum cum vitis floret. Bis enim ambæ fructum ferre videntur. Ineunte hyeme, &c. Prouenit in aſperis & ſaxoſis oræ maritimæ locis, non procul à Monſpelienſi vrbe, quà Vicum itur, pagum Apiano vino percelebrem.

APHARCA Theophraſti.

Lib. 1. Hiſt. cap. 15. Lib. 3. Hiſt. cap. 6.

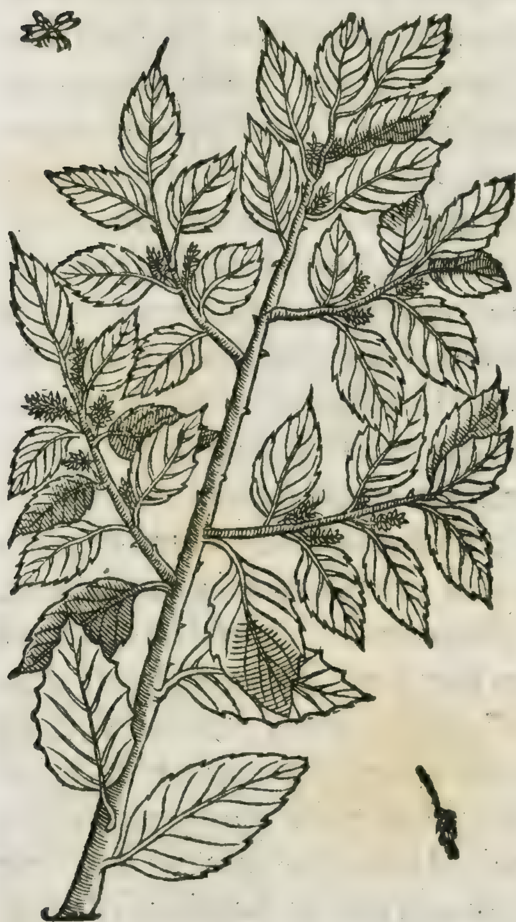
Locus.

ALATERNVS CLVSII: CELASTRVS Theophraſti, CAP. XVII.

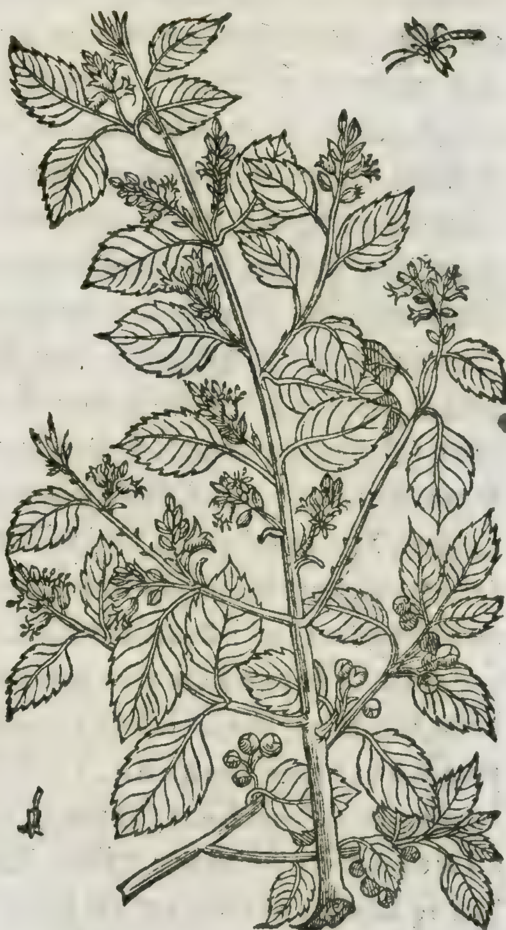
MIRANTVR, & iure quidem, in ſtirpium cognitione verſati, cur Plinius Apharcæ, Phyllicæ, atque Celaſtri plantarum à Theophraſto ſæpè memoratarum nuſquam mentionem fecerit. Ego ſanè Plinium tacuiſſe de illis puto, quia Græciæ, & ſemotis ab Italia prouinciis peculiares eſſe, vt & Adrachnen, crederet. Phillycæ ſolius meminiſſe quidam cenſent, Alaterni nomine, quòd vbi Phyllica naſcitur, eius regionis incolæ

incolæ adhuc vocent Alaterno, Linterno, & Alarders, vocabulo ad Alaternum accedente. De illa planta nos posthac agemus. Celastrum Theophrasti pleríque esse volunt plantam, quam pro Alaterno huius rei peritissimus Clusius pingit, & describit, & eam duplicem: Maiorem, nonnunquam arborescentem, ramis

ALATERNVS prior Clusij: Celastrus mas Theophrasti.

ALATERNVS secundus Clusij: Celastrus Theophrasti fœmina.

longis, non admodum crassis, in alas minimè diuisis, surculis flexilibus, cortice è viridi candicante, membrana subtus flauescente: Foliis nullo ordine dispositis, media inter Oleam & Ilicem magnitudine, crassiusculis, in ambitu leuiter serratis, è nigro virentibus, ingrati gustus, amaris, cum acrimonia quadam leui: Floribus Oleæ, pallidis, ad foliorum pediculum exorientibus, racemosis, vere ac interdum media hyeme prodeuntibus: marem hunc esse volunt. Minorem alteram, fœminam, humilem: breuioribus ramis: corticis colore ex albo viridi ac subpurpureo confuso: folio minore, rotundiore, serrato, dilutius virente, flore superiori simili, maiore, pallidiore: fructu racemoso, Acinis Lentisci magnitudine, ex tribus veluti granis constantibus, primum viridi, post rubente, ac tandem nigro. Floret sub finem mensis Februarij, & initio Martij. Theophrasto Celastrus semper viret: summis locis gaudet, frigoriq; & sæuis tempestatibus expositis: fructu per hyemis rigores deciduo, tardissimè maturescente, vt in Ilice, ac Iunipero. Cultum omnem recusat. Falluntur qui putant, quoniam Celastrum Theophrastus in summis & gelidissimis nasci montibus scripsit, eum reperiri posse in Alpibus, Apennino, Cemeniis montibus, & aliis vsq; adeo excelsis. Dictum id Theophrasti prorsus intelligendum de summis & frigidissimis locis, non nostratis regionis, sed eius in qua prouenit. Thuia, & procera quidem, in frigidis montium verticibus gignitur, eodem teste. Frustra operam sumat, qui in Alpibus requiret, vbi, ne nomen adhuc quidem est auditum.

Frigidos eos tractus Tauri mõtis Amani, & reliquorum montium eiusmodi in Asia & Europa Theophrastus significat, non nostros ad Septentrionem sitos.

ACACIA, CAP. XVIII.

Nomina

Lib.4.Hist. cap.3.

OMEN huius spinosi fruticis Græcum est ἀκακία, idem etiam Latinum Acacia, Arabicum *Achachie*. Dicitur autẽ ab ἀκάζω, id est acuo, vnde Acacia, quasi acuta: Theophrastus ἄκανθαν simpliciter, id est spinam, & ἄκανθάν αἰγυπτίαν, spinam Ægyptiam vocat, ita vt Acaciæ nomine & spinam, & succum ex fructu Spinę expressum accipiamus: Spinæ verò Ægyptiæ appellatione ipsam arborem Acaciam intelligamus. Sic Dioscorides videtur vsurpasse. Acacia, inquit, in Ægypto nascitur, Spina arboris instar, &c. & rursum: Alterum Acaciæ genus in Cappadocia, Pontoq; prouenit, &c. (Lib.1) Aetius, Spina Ægyptia, ex qua Acacia præparatur, &c. A Spina Ægyptia longè diuersa est Spina Arabica, similis Spinæ albæ, de qua Diosco. (Lib.3.ca.13.) Galen. tamen Spinam Ægyptiam, à quibusdam vocari scribit Arabicam, similem Spinę albæ, &c. (Li.6. simp.) seorsumq; de Acacia, & eius succo tractat. (Cornar. Embl.112. lib.1.Diosc.) Plinius quoque Spinam Arabicam ab Acaciæ Spina distinxit. (Lib.24. c.12) Spinæ Ægyptiæ siue Arabicę laudes in odorum loco diximus, inquit, &c. Ita enim vetus Codex habet, sed in vulgatis, hæ duę voces desunt, (Ægyptiæ siue.) Idem aliquãto post eodem capite. Est & Acaciæ Spina, &c. Veteribus igitur duplex Spina est Ægyptia, hæc, quæ etiam Acacia vocatur, & ea quæ Spina Arabica. Qua Homonymia deceptus Aetius (Lib.1.) duas diuersas plantas in vnam confudit, cùm scripsit. Spina Ægyptia ex qua Acacia præparatur, adstringendi ac siccandi vim habet. Quare & fluxui muliebri prodest, & vlcera sedis insufflata ad cicatricem perducit. Est enim hæc Aetij Spina Ægyptia, Arabica, cuius vires ex Galeno (Li.6.simpl.) tradit, non Spina Ægyptia, ex qua Acacia fit, cuius paulò ante ipse meminit. Apud Plinium cap.12.lib.24. legendũ: Spinæ Ægyptiæ laudes in odorũ loco diximus, Arabica spissat, &c. Huic enim Spinę omnia quæ à Dioscoride Arabicæ tributa sunt, rectè adscribit. At locus is quo se Ægyptiæ Spinę laudes dixisse ait, est lib.13. de Ægyptia Spina, ex qua fit Acacia, nõ de Arabica, id quod contextus ipse apertè declarat. (Lib.3. ca.13. Cap.9. & 11 Lib.13. ca.9.) Nec minus, inquit, Spina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtilissima nauium costis. Candida facilè putrescit. Aculeus Spinarum & in foliis. Semen in siliquis, quo coria perficiuntur Gallæ vice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis vtilissimus. Manat & Gummi ex ea. Sed præcipua vtilitas, quod cæsa anno tertio resurgit. Circa Thebas hæc, vbi & Quercus, & Persea & Oliua, c c c. à Nilo stadiis, syluestri tractu, & suis fontibus riguo. Idem paulò post. Gummi optimum esse ex Ægyptia Spina conuenit, Hunc Plinij locum citans Ruellius (Lib.3. ca.9.) in Spinæ Arabicæ historia, Spinam Ægyptiam & Arabicã pro eadem planta, non sine errore vsurpat. *Genera.* Acaciæ duo sunt genera, Dioscoride (Lib.1. c.115. Diosc. ibid.) auctore. Vna quę in Ægypto: altera, quæ in Cappadocia, Põtoq; prouenit. *Forma.* Acacia Ægyptia Spina est instar arboris, fructicosa, non sese in altum attollens, ramis pungentibus aculeatis, inter quos proueniunt folia, in plurima alia foliola diuisa. Florem habet candidum, semen Lupino simile in folliculis, ex quo succus expressus siccatur in vmbra, niger ex maturo semine, subrufus ex viridi. Eligitur modicè rufus, & odoratus, vt in hac arbore esse potest. Aliqui exprimunt ex foliis & semine succũ. Manat & Gũmi ex ea* Spina. Acaciã Ægyptiã Dodonæi (Li.6. ca.22.) hîc depinximus, à qua permultũ distat Matthioli (In cap.115. Lib.1.) Acacia prima hîc quoq; appicta, de qua Penæ sententiã audiamus. Sequinus Martinellus, inquit, medicus, & peritus Pharmacopæus misit ex Syria siliquarũ Acaciæ Ægyptiæ saccos plenos Alberto Martinello fratri suo, perquam sædulo & erudito Pharmaco-

poeo,

ACACIA
Ægyptiaca.

ACACIA
I. Matthioli.

pœo, ex quo ſemine in horto Patauino, aliiſque quamplurimis Venetorum locis ſato, orta eſt iſta Acacia. Accepit & Morganus plantam nuper ex maris Occidui inſulis Perunianis, ne quis putet peculiarem Ægypto aut Arabiæ. In neruulis prælongis foliola ſunt Scorpioidis leguminis ſimilis, aut herbæ Sferra cauallo nominatæ, in toto virgulto, gracili, aliquot rigidis Spinis in-ſurculis exertis. Seminis tota ſiliqua non maior vno alteróue Lupino ſimul iunctis, ſed ſuis alueolis diſtincta. Quare Matthiolus non Acaciam, ſed ſi Spinas demas, arbori Indæ ſimilem pictam dediſſe videtur, cuius ſiliquæ, ſiue lobi non ſunt Lupini ſimiles, ſed Geniſtæ, duplo latiores, vt Senæ compreſſæ: à Pena hîc deſcripta verior. Alterum Acaciæ genus, Ægyptiæ Spinæ eſt ſimile, longe minus, tenerius, humile, aculeorum vallo munitum: Folia habet Rutæ: ſemen Lenticulæ, minus, Autumno, in loculis conuexis, ternûm, quaternúmue capacibus. Acaciam alterã genuinã eſſe hîc appictã cenſent Periti Herbarij, foliis Rutæ aut Cytiſi, ternis, ſiliqua Geniſtellæ, aut vulgaris Glycyrrhizę, nouaculæ effigie, dorſo obtuſiore, & altero latere, quaſi acie acutiore, tria aut quatuor etiam Geniſtellæ ſemina dura continente, quæ nondum matura flauent, poſtea nigricant. Hac Tyrrhenum & Liguſticum, atque Mediterraneum litus ſcatet, & pleráque alia Italiæ loca. De Acacia, eiúſque generibus hæc prodidit Theophraſt. Spina ex eo nomen accepit, quòd tota arbor aculeis horreat, excepto caudice: nam & ſuper germina, foliáque aculeos habet. Altitudine procera eſt, vt quæ ad duodecim cubitos perueniat. Materies ex ea cæditur tectis idonea. Eius duo genera: quædam candida, quædam nigra. Candida imbecillis, & facilè putreſcens, nigra robuſtior, & incorrupta. Quare in nauibus fabricandis ad earum coſtas illa vtuntur. Recta non valde aſſurgit. Fructus in ſiliqua modo leguminum, quo incolæ coria perficiunt Gallæ vice. Flos vſque adeo aſpectu pulcher, vt ex eo coronas faciant, eſt & medicamentis vtilis: quamobrem à medicis colligitur. Manat & Gummi ex ipſa, tum vulnerata, tum ſponte ſine vlla plaga. Cum

Forma alterius Aca.

Lib. 4. Hiſt. cap. 3.

Gummi.

Locus.

ACACIA ALTERA *Matthioli.*

cæsa fuerit, tertio anno statim renascitur. Eius copia & sylua ingens circa agrũ Thebanum est, vbi & Quercus, & Persea Olea quoque eodem loco gignitur, non aquis fluuij riguo (distat enim plusquam trecentis stadiis) sed manantibus sponte aquis, multi enim fontes in eo sunt tractu. Hæc Theophrasti, Plinius eo quem supra indicauimus loco trãscripsit, atque vertit. Eadem de re alio loco idem sic
Lib.13.ca.9. scripsit, quo vulgati Codices ex vetustissimis sic sunt emendandi. Est & Spinæ succus Aca-
Li.24.ca.11. cia. Fit in Ægypto alba, nigráque arbore: item è semine viridi, aut maturo, sed longè melior è priori. Fit & in Galatia, teneriore spinosaq; arbore. Semen huius lenticulæ simile: minore est tantum & grano, & folliculo. Colligitur Autumno, ante collectum nimio validius. Spissatur succus ex folliculis aqua cælesti perfusis: mox in pila tusis exprimitur organis: densatúsque sole in mortariis cogitur in pastillos. Fit & ex foliis minùs efficax. Ad coria perficienda semine pro Galla vtuntur. Foliorum succus & Galaticæ Acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. Hic Plinius alteram Acaciæ speciem, quam in Cappadocia & Ponto nasci ait Dioscorides, Galatiam appellat, & cum priore, Ægyptia, scilicet, confundit, si semen omnium, & non Galatiæ tantùm Lenticulæ simile facit. Dioscorid. enim prioris semen Lupino comparat, alterius
Electio Gummi. minus Lente esse ait. Gummi quod ex Acacia Spina stillat, id præfertur, quòd in vermiculorum speciem contrahitur, & vitri modo perlucet, ligni expers: proximum est candidum: sordidum verò ac resinosum inutile. Id etiam optimum es-
Lib.9.Hist. cap.1. se tradit Plinius, vermiculatum, colore glauco, purum, sine cortice, dentibus adhærens. Theophrastus lacrymosum humorem hanc Spinam ferre tradit, non è cortice, sed in folliculo. Serapio Arabicum nuncupat, quod ex Arabia regione
Lib.1.Diosc. cap.115. Ægypto finitima suo tempore importaretur, inquit Matthiol. Scire autem oportet Gummi Arabicum Officinis dictum, multum à Spinæ Ægyptiæ Gum-
Gũmi Acaciæ, nõ est Gũmi Arabicum. mi differre: neque enim contractis vermiculis simile est, sed grumis versicoloribus constat. Aduehi non ita pridem cœpit ad nos ex Ægypto vera Acacia, in paranda Theriace, aliísque componendis medicamentis valdè expetita, qua nos ad hoc vsque tempus caruimus. Id Gummi Galenus aliquando
Lib.7. me. gen. κόμμι θηβαϊκὸν vocauit, ob id fortasse quod Theophrasto auctore in agro
Lib.4.Hist. cap.3. Thepano magna sit spinosæ huius arboris copia, & ingens sylua. Spinæ Ægyptiæ succus, inquit Dioscorides, oculorum medicamentis vtilis: valet
Vires succi ad ignem sacrum, vlcera quæ serpunt, perniones, pterygia, & oris vlcera: procidentes oculos reprimit: mensium abundantiam sistit, prociduam vuluam cohibet: citam aluum sistit, aut potus, aut subter inditus: capillos denigrat. In qua Ruellij translatione id meritò reprehendendum videtur, quod ἐπέχει ῥοῦν γυναικεῖον, mensium abundantiam sistit, interpretetur, cùm fluxum muliebrem dicere debuisset. Differt enim fluxus muliebris à mensibus,
Lib.3.ca.63. seu menstrua purgatione immodica, vt perspicuè docet Paulus. Sed Plinium, Ruellius imitatus est, quo loco eadem quæ Dioscor. habet. Acacia purpurea, aut leuco

leucophæa, & quę facillimè diluitur, vi summa ad spissandum, refrigerandúmque est, oculorum medicamentis ante alias vtilis. Lauantur in eos vsus pastilli ab aliis, torrentur ab aliis, capillum tingunt. Sanant ignem sacrum, vlcera quæ serpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium fœminis sistunt, vuluámque, & sedem procidentes. Item oculos, oris vitia, & genitalium. Sed non hoc tantum loco Plinius menses pro fluxu muliebri reddidit. Gummi verò Acaciæ spissandi, refrigerandíque vi preditum esse scribit Dioscorides, cutis meatus obstruere, & medicamentorum quibus admiscetur acrimoniam hebetare: ambustis ex ouo illitum pustulas non pati erumpere. Acaciæ planta Galeno, & ipsa acerba est, & fructus, & succus, qui lotus quidem & imbecillior, & minus mordax redditur, vt pote acrimoniam quandam dum lauatur deponens (idest vehementius adstringentem vim, qua contacta corpora distrahit, ac veluti dilacerat. Ea scilicet vis aquæ perfusione diluitur, & obtunditur. Sic locum hunc exponit Dalechāpius: omnis enim acrimoniæ prorsus expers est Acacia, etiam si Galeno credamus partes quasdam calidas in eius substantia mixtas esse) Porrò si parti alicui sanæ illinatur, protinus eam & sicciorem, & contractiorem efficiet, nullum quidem caloris sensum inuehens, sed nec frigoris admodum valentem. Vnde constat medicamen id esse frigidum & terreum, immixta quadam etiam substantia aquea, videtúrque sanè non esse similium partium, verum quasdam in sese dispersas habere partes tenues, & calidas, quæ in ipsa lotione segregantur. Esto porrò tertij ordinis exsiccantium, & secundi refrigerantium, cùm lotum fuerit, illotum verò primi Acaciæ veræ substituunt tum Officinæ, tum medicorum vulgus succum ex syluestribus Prunis expressum, in tenues placentulas diuisum ac in sole siccatum. Dioscorides tamen eius vice tum Rhois folia, tum Lentisci foliorum succum, tum Hypocistidem medicamentis admiscet, quibus vtēdum potius fuerit, quàm syluestrium Prunorum succo.

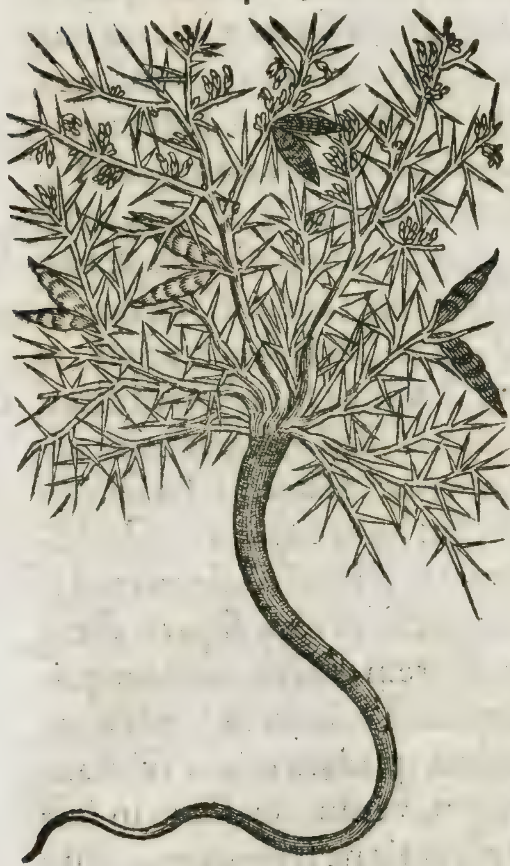
Vires Gummi. *Ibidem.* *Lib. 6. sim.* *Lib. 1. c. 124. & 75. & 109*

SCORPIVS THEOPHR. CAP. XIX.

HANC plantam Scorpium Theophrasti (Gaza Latinè nepam vocat) herbarij esse iudicant: quia multa ei conueniunt, quæ de Scorpio Theophrastus prodidit. Scorpius, inquit, spinosa planta, tota spinis constat vt Corruda. Sic hæc adulta nullo modo foliosa est, sed spinas tantum pro foliis habet. Præterea radice singulari breuíque constat, ante æstatem non germinat, germinationem prorogat in autumnum. Floret etiam post æquinoctium autumni: florem in carne extuberante sub extremo aculei profert. Quæ omnia de Scorpio scripsit Theophrastus. Quod verò idem alio loco scripsit Scorpij radicem figura Scorpio esse similem, vtilémque & ad eius ictum, & ad alia quædam, id huic sententiæ nostræ non repugnat. Etenim de Thelyphoni, non de Scorpij spinosi radice id accipiendum esse ipsemet Theophr. aliquanto post perspicuè demonstrat his verbis. Thelyphonum quod alij Scorpionem appellant, quia radicem Scorpio similem habet, &c. Quare Gaza superiore loco nepam vertere non debuit, hunc Scorpium siue Thelyphonum cum Scorpio spinoso perperam confundens. Planta hîc depicta radice est crassa, lignosa, nigra, simplici, dimidium pedem longa: caulibus multis, ferè pedalibus, qui plurimis aculeis rigidis, firmísque horrent: foliis in paruula & tenella planta minimis, Tragacantho similibus, in vetusta & dura nullis: flore paruulo, ad aculeorū imā partē emergente: semine in siliquis latiusculis incluso. In aridis locis & perflatis nascitur. Huic affinē, vel eūdē Scorpiū descripsit Clusius. Pedis altitudinem rarò superat, totus densissimis spinis horret, quæ seriē quādā

Nomina *Lib. 6. Hist. cap. 1.* *Tempus.* *Li. 6. Hist. cap. 3.* *Li. 9. Hist. cap. 14.* *Lib. 9. Hist. cap. 19.* *Lib. 9. Hist. cap. 14.* *Forma.* *Locus.*

SCORPIVS Theophrast.

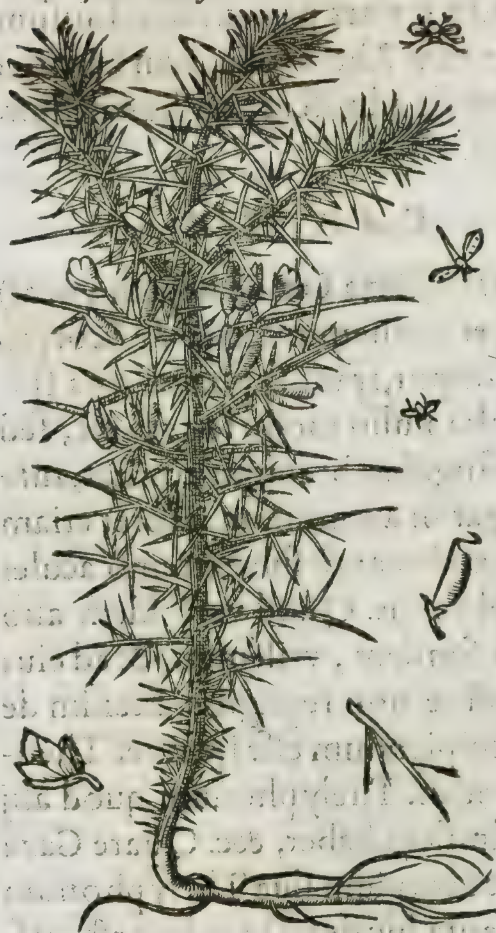
seruát, & semper cõtrario inter se exortu binę nascuntur, neq; aliæ ex aliis: summis ramulis inhærẽt bini aut terni flores, lutei, mense Martio, quo tẽpore exiguas, breuésque siliquas, vel potius semina Erui magnitudine multa incanáque lanugine hirsuta profert, dẽsissimis spinis occulta: radix singularis, sed in plures dein de ꝑpagines sparsa, dura, liquosa. Hęc Clusius.

2. Sco. gen. Alterũ Scorpij genus quidã statuũt fruticem spinosum, descriptum à Dodonæo pro Genista spinosa secũda, foliis carentem, spinis vndique horridum. Maio & Iunio mẽsibus florere scribit. Vlicem Plinij quidam esse volunt, Roris marini similem, asperum. Belgæ *Gaspeldoren* vocant, Armorici, apud quos syluæ huius plantæ sunt, tam proceræ vt propemodum arborescat, vocant *des lans.* De spinosa hac planta, quæ sequuntur Pena tradit. Prorsum cognata Genistæ hæc, sed multùm aspectu horrida, sentibus præduris, innumeris, cancellatim armata, semper virentibus, striatis, lignosis virgultis, Spartio similibus, spinis penefolia occulentibus. Quare doctiorum nonnullis placu t Gazæ Nepam esse, aut Scorpium Theophrasti: sed obstant Genistæ siliquæ, aliquanto breuiores, & flores non absimiles, concolores, eiusdem saporis, qui aurei particulatim emicant, tota æstate, etiámque hyeme in Anglia, vbi frequentissima in sterilib⁹ & Ericetis, in Prouincia item Narbornẽsi penè par proceritate. Sed Monspelij ad Ladum in collibus saxosis triplo minor, rigidior & squalidior est, adeo vt parum Genistam repræsentet, folijs lentis. Illic Aspalathum secũdum faciunt, tametsi inodora, & funis instar pertinax frãgẽdo sit: floribus quidam ad ictẽrum vtuntur, & tota planta calfaciunt furnos.

Lib. 6. ca. 9.

Lib. 33. ca. 4.

SCORPIVS ALTER, siue Genista Spinosa.

Clusius Aspalathum alteram, tum Salmanticæ, tum Mõspelij sic dictam pinxit, cubitum non excedentem, fruticosam admodum multis horrentem spinis, deorsum inflexis, firmis, acutis, in quibus nascuntur pusilla folia, lentis magnitudine, viridia, qualia etiam (sed teneriora) fert in nouellis ramulis, quibus subsunt recens nati aculei: flores in firmioribus & rigidioribus spinis, terni, quaterni, aut plures simul, Genistæ similes, sed minores, nunc lutei, nunc pallestẽtes: semen in siliquis exiguum. Legitimã Aspalathũ alteram esse non fatetur Clusius: verũ cùm à nonnullis sic vocetur, nomẽ mutandũ non censuit, præsertim cũ ad quam plantã à veteribus memoratã referẽda sit, adhuc nesciat: fortasse ad scorpiũ Theoph. inquit Clusius, Eadem est cũ Genista spinosa, aut certè persimilis.

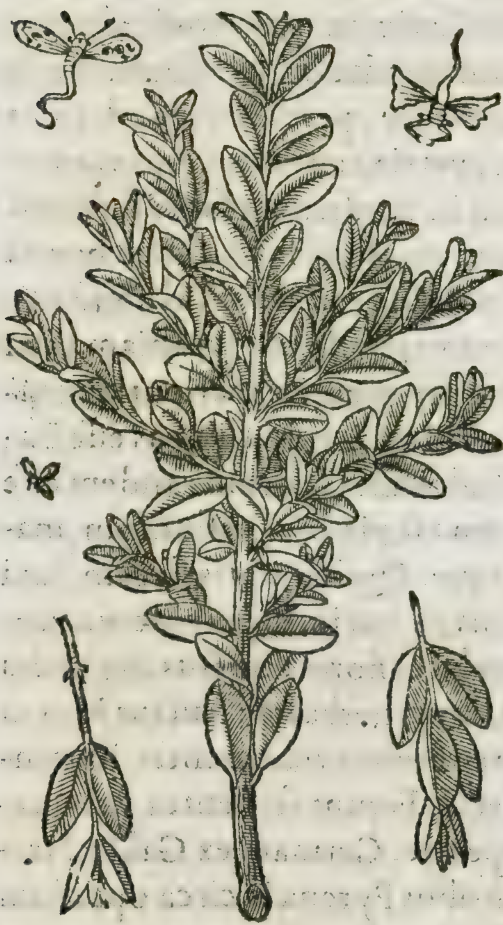
BVXVS

BVXVS. CAP. XX.

GRæcis πύξος, Latinis Buxus & Buxum dicitur, Gallis *Bouys*, Italis *Bosso*, Hispanis, *Box*, Bœmis, *Posspan:* Anglis, *Burs.* Belgis *Palmeboom:* Germanis *Buxbaum*, Buxus quædam frutex tantum eſt, quædam in arborem magnam aſſurgit. Tria eius genera, inquit Plinius. Gallicum quod in metas emittitur, amplitudinémque proceriorem: Oleaſtrum in omni vſu damnatum, grauem profert odorem. Tertium genus noſtrate vocant; ſylueſtre, vt credo, mitigatum ſatu, diffuſius, & denſitati parietum virens ſemper, ac tonſile. Hoc Plinij loco mirum certè eſt, cur ſecundum Buxi genus Oleaſtrum vocet. Annotat Dalechampius Plinium, aut eius ſcribam libertũ in Oleaſtri voce deceptum fuiſſe. Nam cum apud auctorem Græcum reperiſſet ſecundum Buxi genus ἄγριον ὅλον εἶναι, omnino agreſte eſſe, nec vtile materia, vt primum genus, nec veſtiendis parietibus idoneum vt tertium, imo etiam abominandum fœtore, & grauitate odoris, incautè legit ἀγριέλαιον εἶναι, Oleaſtrum eſſe. *Nomina* *Genera.* Dodon. li. 6. cap. 32. Li. 16. c. 16.

Buxus arbor craſſo eſt trunco, ſpiſſo, duro, valido: ramos emittit multos cæterarum arborum more, duros, craſſóſque, foliis plurimis veſtitos, Myrto ſimilibus, minoribus, denſioribus, craſsioribus, ſubrotundioribus, ſaturatæ viriditatis, perpetuis nec vnquam decidentibus: flore herbaceo: fructu quaternis apicibus in cacumine diuiſo, Ciceris magnitudine, ſemine rufeſcente, omnibus animantibus inuiſo, quod Carthęgõ vocari Plinius ſcripſit ineptè, cùm enim Theophraſtus libr. 3. cap. 15. hiſtoriæ Buxi Cratægi deſcriptionem ſtatim ſubieciſſet, Plinius hæc confundẽs, dixit Buxum granum ferre quod Cratægum vocant. Ineptius idem Buxo tribuit, quæ de Ilice Theoph. prodidit, nempe à Septẽtrione viſcum gignere, à meridie hyphear. Buxus tertius, frutex, ramos multos ſepè ex ipſamet radice, nonnunquam ex paruulo trunco in latum ſpargit. Folia habet dilutioris viriditatis, rotundiora, minora, cætera ſimilia ſupradictis duobus generibus. Buxus, inquit Theophra. magnitudine eſt haud procera, folium ei Myrteo ſimile, (Plinio cõcauum.) *Forma.* Li. 16. ca. 30. Lib. 3. Hiſt. cap. 15. Li. 16. c. 24.

BVXVS.

Buxus montes amat, in planíſque naſci recuſat. Pyreneis ac Cytoriis montibus plurima, & Berecynthio tractu: craſsiſsima in Corſica, flore non ſpernendo, vel, vt quidam legunt, apibus florẽ non ſpernentibus, quæ cauſſa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animantibus inuiſum. Hæc in Olympo Macedoniæ gracilior, ſed breuis. Amat frigida, & aprica. In igni quoque duritia, quæ ferro, nec flamma, nec carbone vtili. Hæc Plinius ex Theophraſto, tranſtulit, ſic ſcribente. φύεται δὲ πύξος ἐν τοῖς ψυχροῖς τόποις, καὶ τραχέσιν· καὶ γὰρ τὰ κύτωρα τοιοῦτον, οὗ ἡ πλείστη γίνεται. ψυχρὸς δὲ ὁ ὄλυμπος μακεδονικός· καὶ γὰρ ἐνταῦθα γίνονται, πλὴν οὐ μεγάλοι· μέγιστοι δὲ καὶ κάλλιστοι ἐν κυρήνῃ legendũ ἐν κύρνῳ in Corſica, καὶ γὰρ εὐμήκεις· καὶ πάχος ἔχουσαι πολὺ παρὰ τὰς ἄλλας· διὸ καὶ τὸ μέλι οὐχ ἡδὺ, ὄζον τῆς πύξου, πλήθει δὲ πολύ. Ideſt, Buxus locis frigidis & aſperis naſcitur, etenim Cytorij montes tales ſunt, in quibus plurima prouenit. Olympus quoque Macedoniæ frigidus, in quo naſcitur, ſed non magna. Maxima autẽ & pulcherrima *Locus.* Li. 16. c. 26. Lib. 3. Hiſt. cap. 15.

rima in Cyrene, (in Corſica.) Nam procera eſt, & craſsitudine cæteras longè ſuperat. Quamobrem mel inſuaue eſt, Buxum olens, multum autem, & copioſum. Plinius dixit Buxum in Corſica craſsiſsimam eſſe, flore non ſpernendo, hánceque eſſe cauſam amaritudinis mellis: Theophraſtus in Corſica craſsiſsimam, mélque illic inſuaue, quia Buxum oleat. Quod vterque de Cytoriaca Buxo tradidit, id & Poëtæ cecinerunt: Cytorus enim buxifer à Catullo dicitur:

Et iuuat vndantem Buxo ſpectare Cytorum, dixit Virgilius. Buxus Februario & Martio menſibus floret. Septembri ſemen maturum eſt quibuſdam in locis. Buxi folia calida ſiccáque eſſe, atque adſtringere ipſe guſtus perſpicuè demõſtrat, inquit Dodon. In eadem ſententia eſt Fuchſius ſcribens à recentioribus temperatam eius arboris eſſentiam ſtatui, ſed id multas ob cauſas veriſimile non videri. Haud dubiè verò adſtringere, & ſiccare. Quia Buxus immortali coma viret, topiario operi accommodatiſsima eſt, ac tonſilis. Imprimis verò materies honorata illi eſt, raro criſpanti (criſpleanti, vetuſt. cod.) nec niſi radice: cæterò lenis quies materiæ, ſilentio quodam, & duritie ac pallore commendabilis. Idem alibi: ſpiſsiſsima ex omni materie, ideo & grauiſsima iudicatur Ebenus, & Buxus, graciles natura, vel, gracilis natura, vt de Buxo tantum hoc intelligatur. Neutra in aquis fluitat, nec Suber, ſi dematur cortex nec Larix cariem vetuſtatémque Buxus non ſentit. Nunc ſola pectinum dote commendatur, ad plauſtrorque axes, & aratrorum buras. Fiunt & ex ea tibiæ ac fiſtulæ, pertuſæ rotundis foraminibus, quibus digitorum appoſitu clauſis, aut apertis, cantus moduli variantur & pyxides, quibus nomen dedit. Nullus Buxi in medicina vſus: folio tantũ cum materiei Scobe & lixiuio capillum rufat. Sunt qui dicãt ligni ſcobe hauſtã ſanari alui profluuia. Nec deſunt ex recentioribus, qui ſentiant nihil aliud nobis eſſe Buxum, quàm Indis lignum, quod Gaiacum appellatur: quoniam Buxi decocto fæliciter ſanatos eſſe lue venerea affectos, frequenti experientia compertum eſt, quam opinionem refellit Matthiolus. Nam & ſi, inquit, eas eſſe Buxei ligni vires experientia doceat, id tamen, & Indorum Gaiacum eandem eſſe plantam non rectè colligas. Gaiacum enim lignum eſt pingue, reſinoſum, materia intus nigra, Ebeni fere modo, amara, acríque. Quibus notis ſiccam Buxi materiam carere conſtat. Præterea Gaiaco (teſtibus iis qui in India viderunt) folia ſunt Plantaginis, breuiora, craſsiora, duriora: lutei flores: fructus Iuglandis magnitudine, Buxo verò folia Myrti, breuiora: flores herbacei: fructus Myrto nunquam maior. Somnum capere ſub hac arbore cerebro vehementer incommodat, quod eius odor naturæ prorſus aduerſetur. Ferunt ſerpentes vulneratas eius radice deguſtata, ſtatim ſanitatem recuperare. Germani ex Galliæ Narbonenſis locis Hiſpaniæ finitimis, præcipuè montibus Pyrenæis, circa oppidum Limons, haud procul Carcaſſona, criſparum Buxi radicum magnam copiam aduehunt, ob varias maculas & intortos linearum diſcurſus ad opera lautiora expetitarum, ex quibus cochlearia, cultellorum manubria, latrunculi, & imagunculæ fiunt, ab his præcipuè qui oppidum incolunt celebre nomine D. Claudij in monte Iura: Eas radices quamuis ſeruato priſco vocabulo, ſine diſcrimine *Brouchin*, quaſi Bruſcum vocent, in iis tamen, vt & tuberibus Aceris Bruſcum & Molluſcum facilè diſcernas, lineis vel ſimpliciter ſparſis, vel flexuoſius diſtortis. In eodem mõte Iura quod antea nos monuimus, lignarij Abietum & Picearum candidiſsimos truncos recto venarum diſcurſu fiſsiles, nullis interceptos nodis, ad opera faciles, ſeruata dictione vetuſta λυσσόν, qua Theophraſtus vſus eſt, adhuc Louchon vocant: Aruerni verò cuiuſuis arboris craſsiorem ramum *Luſſe*.

Li.2. Geor.
Tempus.
Temper. & vires
Ibidem.
Libr. Hiſt. pl. ca. 347.
Plinius li. 16. cap. 16.
Plin. ibid. ca. 40.
Plin. ibid.
Ruell. li. 1. cap. 60.
Vſus.
Buxus gaiacũ non eſt.
Lib. 1. Dio. cap. 114.
Fuſc. Ibid.

SPAR

SPARTIVM DIOSCORIDIS ET GRAECORVM, siue GENISTA. CAP. XXI.

DE Spartio, Genista, & Sparto, Iunco, magna est inter auctores controuersia. Hermolaus, & Marcellus Dioscoridem cum Spartiũ dixit, Genistam, non Spartum Hispaniæ descripsisse videri aiunt. Horum summus alioqui imitator Ruellius falli eos scribit, qui Genistam eandem esse cum Spartio contẽdunt. Amatus Lusita. & Andreas Lacu. superiorum sententiæ subscribunt. Matthiolus cùm aliquando idem sensisset, tandem mutata sententia, Spartium Dioscoridis, & Spartum Hispanicum eandem stirpem esse existimauit, atque à Genista diuersam. Fuchsius & Tragus pro Genista exhibent, eam quæ Genista angulosa à nobis dicetur, at pro Spartio ille quidem eam quæ à Matthiolo depingitur Spartij nomine, hic verò florem tinctorium vulgo nominatum, quem seorsum describemus. Dodonæus Spartum nomine Genistæ Hispanicæ descripsit, quæ in Hispania & Gallia Narbonẽsi prouenit, & eam pinxit, quam à Fuchsio & Matthiolo Spartij nomine pictam esse diximus. Alia in historia, Spartum est, inquit, non quæ Genista appellatur, siue illa Italica dicta, aut alia quæuis, sed alia stirps Hispaniæ familiaris, Genistæ quidem Italicæ virgarum multitudine, ac tenuitate quadantenus similis, nullis, aut omnino paucissimis, ac minimis foliolis, quæ non siliquas veluti Genista, aut legumen aliquod, sed lobos paruos, hoc est exigua vndequaque conclusa capitula, in rotunditate oblonga, & sub candida fert, Bωnis, id est, Fabis minoribus magnitudine formáque æqualia, & candidis earum colore quoque similia, in quibus semen vnum aut alterum conditur, nigrum, aliquantulum compressum, Aphacæ fructum satis referens. Hæc ille, qui in Sparti historia parum sibi constare videtur. Vtroque enim loco Spartum non Spartiũ Genistam Hispanicam appellãs, illo in Hispania & Gallia Narbonensi eam nasci tradit, hoc, Hispanicam ab Italica differre, cum Italiæ, & Galliæ Narbonensis Genista eadem plane sit, nec Amatus Lus. nec And. Lac. inter Hispanicam & Italicam aliquid esse discriminis arbitrentur. Dici verò non potest Spartij, idest Genistæ Hispanicæ nomine, Spartum Hispanum designari: de eo enim post eum locum quem citauimus seorsum tractat Dodon. ex Plinio. Cordus Spartum Latinis vocari Genistam scripsit. Esse autem duplicis differentiæ. Quandam in funes torqueri, ex qua etiam corbes Vuis passis, & ficubus seruandis texuntur in Hispania, Spartúmque à veteribus eam plantam vocari: Alteram non tam Lentas habere virgulas, vt simile quiddam ex iis fieri possit. Alio in loco Genistam idem Iunceam depinxit, ac descripsit, eam planè quæ Fuchsio Matthiolóque Spartum est à Genista diuersum. Sed quid mirum de hac re inter recentiores controuersiam extitisse: cùm Plinius ipse dubitauerit, an Genista sit, quam Græci auctores Sparton appellauêre, ex qua lina piscatoria apud eos factitabantur. Cornarius Genistam esse Spartion Dioscoridis vult, cui Plinius easdem vires, quas Dioscorides Spartio adscribit, neque dubitat, vt Plinius, quin Spartum Græcorum Genista sit, sed Hispanici generis, apud Græcos rari, ex quo Asiæ populi lina ad retia præcipua facerent: quandoquidem ex Genista nulla fieri possunt. Ex quibus intelligerè licet Cornarium aliam sentire esse Genistam Hispanici generis, aliam ex qua lina piscatoria fieri non possunt, quæ fortasse nostra est Genista angulosa: dupléxque esse Spartion, alterum etiam hodie in Hispania copiosum, alterum quod Dioscorides Spartum appellat, Plinius Genistam. In hac opinionum varietáte, si quid statuere & decernere mihi liceat, iis potius assentiendum puto, qui Spartium Dioscoridis & Græcorum Genistam esse

Nomina

Li.1.ca.84.

Lib.4.Dio. cap.152.

Libr. de Hist. pl.6. cap.7.

In frumc. Hist. ca. 33.

In libr. 4. Diosc.c.158

Lib.3.Hist. pl.ca.34.

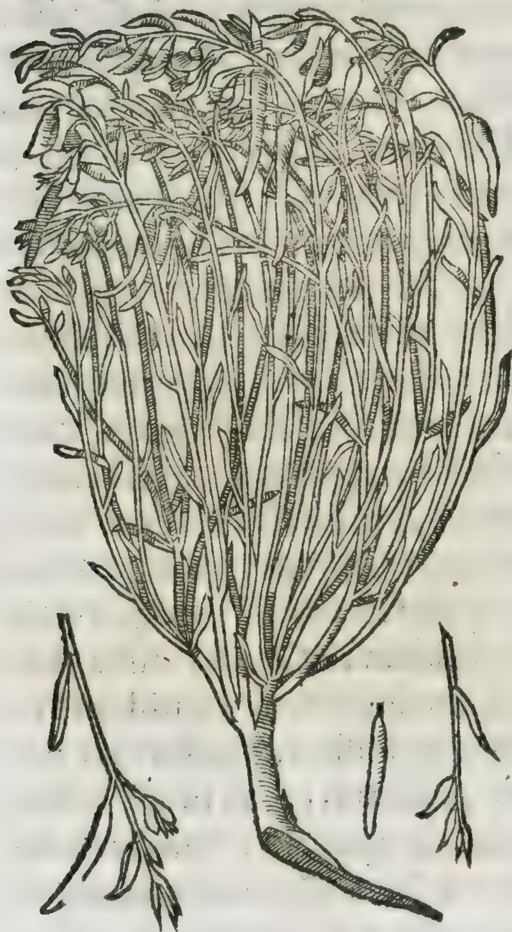
Li.24. ca.9

Emble.157. lib.4.Dios.

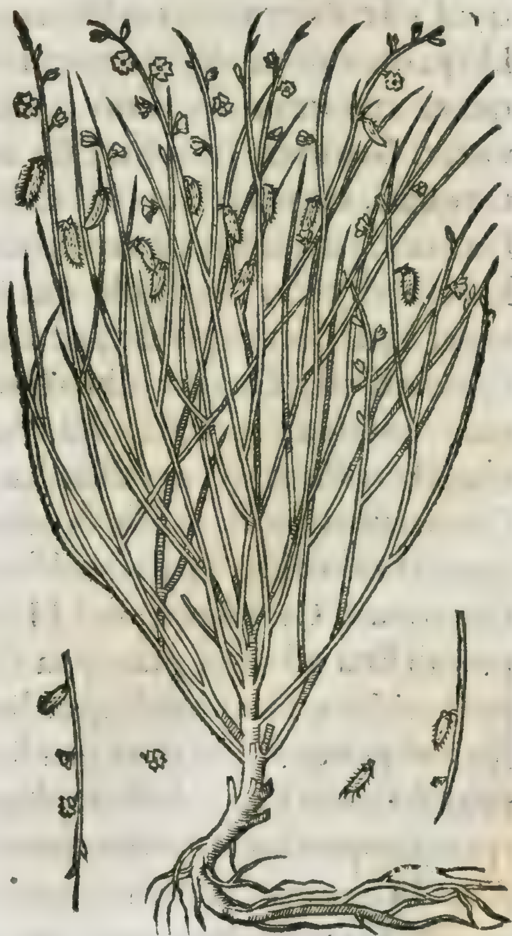
esse arbitrantur Spartum vero Iuncum Hispanicum. Nam Ruellij Matthiolíque rationes facilè dilui possunt. Prior, quod Dioscoridis Spartium frutex sit sine foliis, quibus scatet Genista: Altera quod Spartum florem habet, vt albæ Violæ, luteum verò Genista ferè piso similem. Spartium enim plantam quæ iam virgas florésque protulerit, idest senescentem Dioscorides describit, quo tempore foliis caret. Eius verò adolescentiæ statum, quo nouos ramos, foliáque minuta profert, negligentius prætermisit. Sic dictamnum Dioscorides flore seminéque Chamæsycen flore carere scripsit. Quæ si vera essent, nothæ essent hæ Dictamni & Chamæsyces plantæ, quæ pro veris habentur. Quare ex eo quod Spartio iam adulto folia nulla sunt, non efficitur id Genistam esse non posse, quæ pullulans folia habeat. Quod de flore dicunt, nullius est momenti. Dioscorides enim non floris Spartij figuram cum floris Leucoij figura hic comparat, sed colorem cum colore. Esse autem Leucoium aliud flore albo, aliud melino, &c. Dioscorides ipse alio loco testatur. Spartium igitur planta hæc dicitur, quod funiculi, & vinculi vsum in alligādis vitibus præbeat τοῦ σπάρτου, id est Iunci Sparti modo, & Genista, fortasse quia genu modo flexilis ad nexus sit, vel quia genibus medeatur dolentibus, vel quia, vt alij censent, facillimè & celerrimè sobolem generet suo semine Gallis, *Genest*, & quibusdā in hortis sata, *Genest d'Hespagne, Genest de Florence:* hodie vulgo in tota Græcia, quę Iūcū Spartū nō nouit, σπάρτος vocatur, Italis *Genestra*, Hispanis *Genestra, Giesta*, & *Giesteira*, Genista hæc, siue Spartiū Dios. & Græcorū frutex est, cuius rami in multas virgas diuidūtur, lōgas, rectas, teretes, glabras, iunceas, firmas, fractu contumaces, foris lento, neruoso, flexili, egregiè virente cortice, intus inani, fungoso, candidóque, leuem Iuncum prorsus referentes. De foliis, qui plantam diligentius contemplatus fuerit, hæc verissima esse comperiet, in teneris scilicet, & nuper enatis virgis folia esse latiuscula, vtrimque acuminata, pauca, ex interuallis plerumque singula, non vt in

Lib. 3. ca. 31.
Li. 4. c. 164.
Li. 3. c. 121.
Fuch. c. 289
Nomina
Forma.
Cord. libr. 3. de pl. c. 43.

SPARTIVM DIOSC. siue Genista.

SPARTIVM MATH. siue Genista.

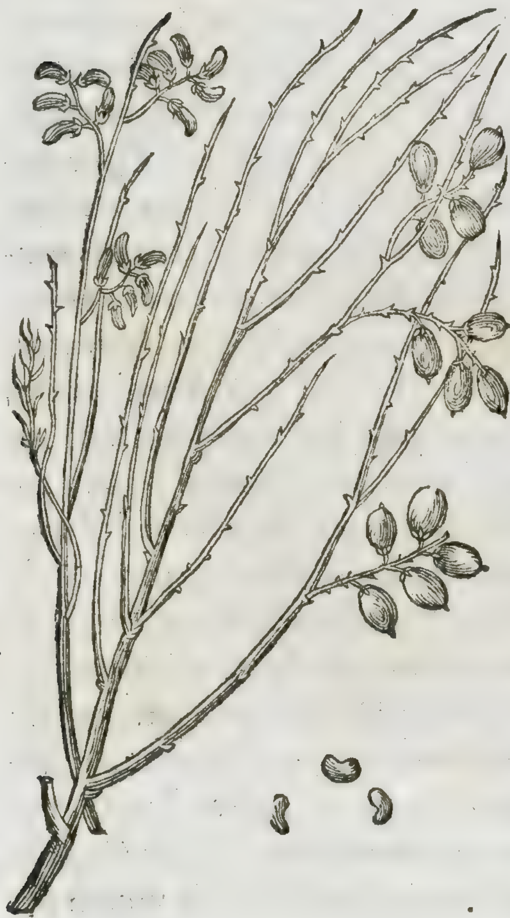
Genista

Genista vulgari & Scoparia angulosa, in vno quoque exortu terna. Quo magis adolescit planta, eo pauciora habet folia, angustoriáque, in locis æstuosis adeò exilia, vt marcida facta, nulla prorsus, extitisse videantur, in vetustioribus, & senescentibus, quæque iam siliquas habent, virgæ ac ramuli foliis omnino carent: Flores habet luteos, vt Leucoium, figura Pisi flori similes, quibus singulæ succedunt siliquæ, angulosæ Genistæ siliquis longiores quidem, sed angustiores, in quibus semen compressum Lenticulæ simile, Phasiolorum modo nascitur, angulosæ Genistæ semini simile & æquale. Cortex caudicis, ramorum, radicísque gustu Genistam angulosam æmulatur, vt & semen illius gustum. Omnes tamen eius partes remissiores sunt tam odore, quàm sapore. At extremæ virgæ, & nouella germina nihil graue, nihil nauseosum, nihílque amarum olent, aut resipiunt, sed herbaceam, & insipidam Iunci qualitatem. Mesues breuius sic descripsit. Spartium Genista Latinis, arbor est monta- (Lib.2.met.) na, cuius rami desinunt in virgas multas, rectas, flexiles, fractu contuma- (Pur.ca.29.) ces, quibus vites, & alia ligantur. Flores habet flauos, lunata figura: siliquas Phasiolis similes, & semina in his Lenti similia, interuallis distincta. Hæc ille à quo Genistæ semen non rectè obseruatum esse Matthiolus ait, quod Erui, aut (Lib.4.Dio.) Viciæ faciem potius referat, quàm Lentis. Imo verò Matthioli negligentiam (cap.152.) hîc mirari licet, Genistæ in Italia vulgatissimæ semen adeo oscitanter contemplati, vt id Eruo, vel Viciæ compararit, quod compressum est, & Lenti simile, etiam auctoribus Fuchsio, Ruellio, Dodonæo, nisi semen siliquas accipiat. Etenim Genistæ huius siliquæ, Erui vel Viciæ siliquis similiores sunt, quàm Lentis. Nascitur Genista in Italia, & Gallia Narbonensi, locis siccis, (*Locus.*) adeo copiosè, vt Maio & Iunio mensibus iucundissimo sint viatoribus spectaculo, collibus huius pulchris floribus ita ornatis, vt procul aurei videantur. In multis aliis regionibus non passim in agris reperitur, sed in hortis seritur, & (*Tempus.*) colitur. Semen Augusto mense & Septembri maturescit. Id calidum siccúmque esse, tum gustus, tum vires indicant. Purgant, inquit Dioscorides per superna vehementer, Ellebori vice, citra periculum flores, & semina, quinis obolis in aqua mulsa pota. Semen deiectiones mouet. Ramis in aqua macera- ratis, mox tusis extractus succus ischiadicis, & angina laborantibus auxiliatur, si cyathi modum ieiuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, vel infundere ischiadicis clystere: strigmenta autem elicit cruenta. Quæ postrema Græcè sic leguntur. ἔνιοι δὲ ἐναποβρέξαντες ἅλμῃ, ἢ θαλάττῃ ἐγκλύζουσι τοὺς ἰσχιαδικοὺς ἄγει δὲ αἱματῶδες, καὶ ξυσματῶδες. Idest. Nonnulli autem ipsos macerant muria, vel aqua marina, quam clystere infundunt ischiadicis. Educit enim cruentum quendam humorem, & veluti intestinorum ramenta. Plinius dubitans, an hæc Genista spartium sit Græcorum, eadem illi tribuens quæ Dioscorides Spartio, mox tanquam iam sublata omni dubitatione iudicat Genistam, & Græcorum Spartium idem esse, vt & Cornarius annotauit. Semen inquit, in folliculis phasiolorum modo nascens, purgat Ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tusi, succum dant ischiadicis vtilem, cyathi vnius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & clystere infundere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam vtuntur semine. Genista tusa cum axungia genua dentia sanat. Præterea quod scribit Genistam vinculi vsum præstare, & Asiam lina ex ea facere ad retia precipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus, id de Genista nostra intelligi oportet. Hæc enim ligandis vitibus in Italia Salicis vicem ex-

Margin notes: Fuc.&Dodon. ibid. — *Temper. & Vires.* — Lib.4.c.152. — *Lacu.* — Emb.137.li. 4. Diosc.Pl. li. 24. ca.9. — Lib.19.c.1. — Matt. ibid.

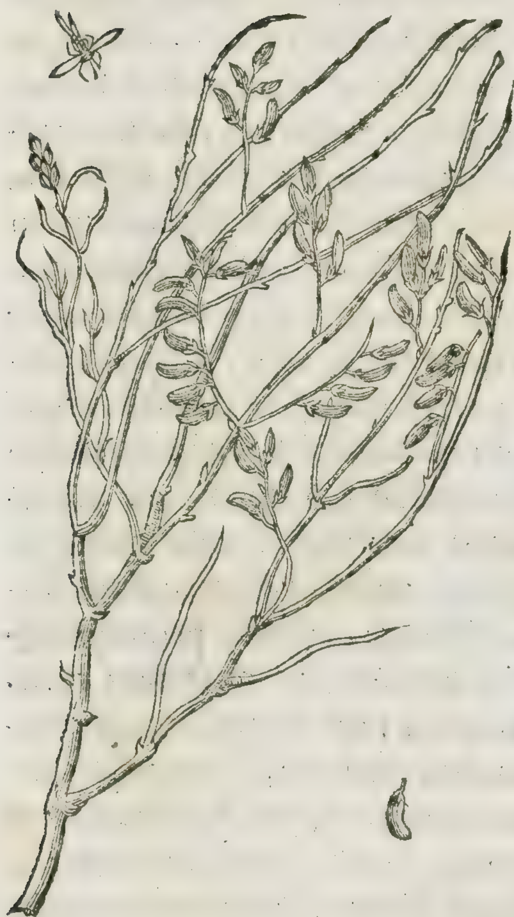
Ibidem. plet, maceratúrque etiam in aqua Cannabis modo, fiúntque inde funes, & rudia lintea faciendis ſaccis aptiſsima. Hæc cum Geniſtæ anguloſæ non conuenire perſpiceret Cornarius, Geniſtam quandam Hiſpanici generis confinxit.
Li.24.ca.9. Dubitat etiam Plinius, nunquid Geniſtam deſignauerit Homerus, cum dixit nauium Sparta diſſoluta. At verò mox illa, neque ad Geniſtam, neque ad Spartium Græcorum, neque ad Spartum Hiſpanum pertinere ſatis declarat, cùm dicit, Nondum fuiſſe Africanum, vel Hiſpanum Spartum in vſu, certum eſt, & cum ſutiles fuerint naues, Lino tantum non Sparto vnquam ſutas.
Li.19.ca.1. Idem alio loco, ex Lino fuiſſe nauium armamenta apud Homerum eruditiores interpretatos eſſe aſſerit: quoniam cum Sparta dixit, ſignificauerit ſata,
Iliad.2. hoc eſt res ſatiuas, Cannabim & Stupam. Verſus Homeri eſt Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται. Scholiaſtes σπάρτα interpretatur σπαρτία, χοινία, id eſt funes,
Ibidem. & rudentes. Meſue auctore Geniſta calida & ſicca eſt ordine ſecundo, ſemen calidius, floribus & ramulis humiditas ineſt, incidens, ſed excrementoſa, ob id vomitoria. Quin planta hæc omnibus ſuis partibus conturbat, prouocat, incidit, tenuat. Pituitam & humores extrahit ab articulis valenter, vomitu, & deiectione: renes omnibus excrementis perpurgat: vrinas ſtrenuè mouet, calculum frangit in renibus, atque adeò in veſica, nec in his materias ſpiſſari, ac in calculum dureſcere ſinit. Flores quoque huius cum Melle Roſaceo, aut ouo ſtrumas reſoluunt. Oxymel etiam ex his, aut ſeminibus, tumores lienis diſcutit. Vomitus quoque cum his frequens, iſchiadi, podagræ, & renum do-
Correctio. loribus prodeſt. Nocet ſtomacho & cordi. Ob id cum Melle Roſaceo ſumi vult Philagrius, vt his partibus nocere deſinat, & eadem ratione cum Roſis & Maſtiche. Semen verò eius cum aqua Mellis Roſati ſumendum eſt. Aniſi quoque, & fœniculi, vel Dauci ſemen eius noxas caſtigant. Flos modicum coqui poteſt, ſemen diutius. Datur flos à drach. duabus, vſque ad drach. quinque: ſemen autem à drach. duabus ad drach. quatuor.
Lib. [illegible] Sparti vires breuiter perſtrinxit Galenus. Spartij, quo vites apud nos alligant, tum ſemen inquit, tum virgarum ſuccus non inſtrennuè trahentis eſt facultatis.
Libr.7. Plinius li. 24.cap.9. Paulus eadem quæ Dioſcorides habet. Geniſtæ flores apibus gratiſsimi: quare circum aluearia ſeruntur. Coronis etiam eos addidit antiquitas. Alia duo Spartij eiuſdem genera in Hiſpaniis à Cluſio obſeruata noua quidem, & à nemine adhuc deſcripta hîc ob oculos ponimus.

SPARTIVM Hiſpanicum alterum Cluſij.

Prius ſtipite eſt plerúmque cubitali, pollicari craſsitudine, cortice ſcabro, & ſtriato, qui in multos ramos cubitales, vireſcentes, & ſtriatos diuiditur: deinde hi in virgulas iunceas, virides etiam & ſtriatas, quæ dum nouellæ ſunt & primum germinant, aliquot foliis exornantur, ſtatim atque planta florere incipit decidentibus, vt poſtea ἄφυλλος tota planta conſpiciatur: è virgularum lateribus prodeunt oblongi pediculi, ex quibus dependent flores aliquot exigui, Glycyrrhizæ ferè vulgari

SPARTIVM aliud Hispanicum Clusij.

SPARTIVM Aphyllon fruticosum, Iunceis lanatis capitulis.

vulgari similes, aut trifolio pratensi, colore luteo, inodori: deinde siliquulæ cartilagineæ, rotundiusculæ, colore ex flauo rufescente, in quibus semen vnicum sæpius continetur, (raro bina) durum, nigrum, exiguo reni simile, quod in siliquulis, dum quatiuntur, crepitat, & sonum edit: radix dura, lignosa. Alterum planè huic simile, longè tamen maius, & hominis altitudinem superans inuenitur, virgulis priore tenuioribus, lentioribus, magis obsequiosis flore paulo maiore & omnino candido: siliquulis à superiore, forma non differentibus, sed minoribus, semen etiam minus continentibus. Primum variis Castellæ vtriusque locis crescit, arenoso solo, florétque Maio: semen maturum est Iulio. Secundũ Gadibus, & locis vicinis aura marina perflatis, arenoso, & sterili solo Februario floret. Aliud Spartiũ ἄφυλλον, fruticosum iunceis, aculeis lanatis capitulis depinxit & descripsit Pena, inuentu minus frequens, nascens in asperioribus præruptísque cliuis Alpium Magdalenæ in Gallo Prouincia paruus hic frutex est, Latiusculè in latera aliquot Sparteos striatos, ex pullo Buxeos, lignosos, & sesquipedales surculos spargens, ea radice Tragacanthæ simili, prolixiore, nullis foliis, sed multis Senticosis ac rigidis stilis pungentibus, iunceis, in summo tantum aduncis, quorum singulis fastigiis aduoluuntur tomentaceæ gemmulæ, vitis oculo similes, minores, sed concolores partim longiusculæ, & incuruæ, partim breuiusculæ, gustus nonnihil amari, exsiccantis, adstringentis: nullo aut folio, aut flore, qui hæc contemplanti visus sit.

GENISTA ANGVLOSA, siue vulgaris. CAP. XXII.

Lib.6.ca.6. In Hist. ca. 79. Li.3.pl.c.33. *Nomina*

ENISTÆ hæc ſpecies, veterum Geniſta non eſt, quod & ſi Dodon. ſenſerit, tamen eam nomine Geniſtæ deſcripſit: Fuchſius pariter Geniſtæ nomine depinxit: Cordus Geniſtæ anguloſæ nomine propoſuit, Chamæſpartij Tragi addita figura. Geniſta hæc vulgaris Gallis, *Geneſt*, & *Geneſte*, Italis *Geneſtra*: Hiſpanis *Geneſtra: Gieſta*, & *Gieſtra*, Germanis, *Ginſt*, & *Geinſt*, & *Pfrin*, & *Pfrymmen* nominatur.

Forma. Fruticis huius rami in virgas plurimas diſtribuũtur, lõgas, gracilitate iunceas, anguloſas, egregiè virente, cortice veſtitas, rectas, lentas, flexiles, diſtractu difficiles, & ſcoparum modo in denſam cõgeriem ſtipatas, in quibus folia ſunt parua, oblõga, vtrinque acuminata, ſingulis ferè exertibus terna. Flores vere virgas totas veſtiunt, piſi florum figura, valdè lutei, ex quibus ſingulæ prodeunt ſiliquæ, paruæ, principio leuiter hirtæ, in latitudinem quandam compreſſæ, cum maturæ ſunt nigricantes, in quibus ſemen clauditur fuſcum, Lenticulæ ſimile, minus, mediocriter durum. Radice nititur multifida, neruoſa, lenta, flexili, minime fragili, coloris lutei. Totus frutex grauiter olet, Sambuci propemodum inſtar. Saporem caudicis ramulorũmque cortex, folia, virgæ, flores, ſemina, & radices habent, amarũ, & quod reliquorum purgantium medicamentorum modo nauſeam moueat. Folia Autumni exitu amittit, virgis tota hyeme inter niues grato aſpectu virentibus. Naſcitur in montanis & aſperis locis, nec non in planis campis. Hac Aruerniæ montes maximè ſcatent.

GENISTA anguloſa ſeu vulgaris.

Dodon. li. 6. cap. 6. *Tempus. & Vires.* Eſt autem Geniſta hæc calida, ſicca ordine ferè tertio, terget, tenuiũmque eſt partium. Huius foliorum, virgarum, ſummarũmque partium decoctum ex vino, aut aqua hydropicis ſummopere auxiliatur, omnibúſque qui hepatis, lienis, renum, veſicæ obſtructionibus laborant, quia partim per aluum, partim per vrinas aquoſos, ſeroſos, alióſque ſuperuacuos humores educit. Eadem præſtat ſemen drachma ſumptum. Crentibus vrinam medicamentis, & lapidem comminuentibus vtiliter permiſcetur: quoniam ſua partium ſubtilitate eorum vires adauget. Flores cum axungia tuſi, & admoti arthritidis dolores leniunt. Denique hanc Geniſtam eaſdem prorſus vires habere quos Spartium Dioſcoridis, auctor eſt Dodonæus.

GENISTELLA CAP. XXIII.

OB superioris Genistę similitudinem hæc planta à recẽtioribus herbariis Genistella appellatur, quod illa exilior, & humilior sit: Gallicè, *Petite Geneste*, vel *Petit Genest*, Germanicè, *Erdpfrymmen*, & *Stechende Ginst*. Frutex est virgas plurimas emittens, graciles, lignosas, quę initio, & adhuc teneræ, vestiuntur foliolis virentibus spinísque, tum etiam mollibus horrent, & parum pungentibus: At cùm annum ferè excesserunt, foliolis ferè destituũtur, spinęque tum rigent, & vehementer pungũt. Inter foliola flores exoriuntur lutei, superiori Genistæ similes, sed minores, & pallidiores. Semen exiguis siliquis includitur, rotundum & rufum: radix lenta est, & sublutea. Nascitur in incultis & arenosis, ac secus vias, Maio & Iunio mensibus floret. Adstringenti cum amaritudine facultate prædita est, ac proinde valenter, citra mordacitatem exiccat. Decoctũ foliorũ ex aqua aut vino, si bibatur, profluuiũ menstruorum sistit. Ventris etiam fluori succurrit. Quare non sine magno errore quidam pro Genista vtuntur, quum facultatibus diuersis predita sit. Genistella, inquit Ruellius, colore Rosmarini, & pene folio, flore luteo, semine rufo, quod serpentibus aduersari tradunt. Sed & frondis decocto vtilis natura ad sistendos mulierum cursus menstruos: eodem aluinis succurrunt poto. Sunt qui hanc esse putant quam Galli Rosmarinum aculæatum, vel potius Lomarinum appellant, Libanotidis folio, sed rigido, ac pungente, cuius floribus pastæ apes improbum mel conficiunt. Nascitur in arenosis, secus vias, flore melino. Scorpium secundum, & Vlicem nos antea suo loco vocauimus. Armorici in quorum vastis saltibus frutex is plurimus nascitur, appellant *des Ians*, quòd supra nos monuimus.

Nomina — Dodo. li. 6. cap. 9. — *Forma* — *Locus.* — *Tempus.* — *Temper. & vires* — Fu. h. c. 80. — Dodo. Fuch. Ibid. — Lib. 1. c. 84.

GENISTELLA.

GENISTA minima.

GENISTA MINIMA. CAP. XXIIII.

OB caulis breuitatem, & cum cæteris Genistis similitudinem hæc planta Genista minima vocatur, in sabulosis, & lapidosis tumulis Oeno fluuio per Sequanos labenti propinquis nascens, quà è Liono Salinario Nozeretum oppidum itur. Radice est longa, crassa, lignosa, in multas radiculas diuisa, nigricante: caule breui: ramis multis per terram spar-

Nomen. — *Locus.* — *Forma.*

GENISTA Iluensis.

ſis: folio denſiſsimo, Hyperico, aut Rutæ ſimili, minore, candicante, villoſo: flore luteo, Geniſtæ ſimili, croceo ſuo colore oculis prætereuntium adblandiente, & iucundo ſpectaculo terram in qua porrigitur exornãte fructus in ſiliquis continetur. Idem ei ſapor qui Geniſtæ.

GENISTA ILVENSIS CAP. XXV.

Locus. IN Ilua Tyrrheni maris inſula hoc Geniſtæ genus prouenit, ramulis multis luxurians tenuibus, Forma denſis, ex albo ſubflauis, crebris nodorum articulis diſtinctis, ac veluti geniculatis. foliis circa genicula multis, anguſtis, breuibus, ſubhirſutis, radiorum modo genicula ambientibus: flore in ſummis ramis co- Vires. pioſo, luteo, piſo, aut reliquis Geniſtis ſimili: ſiliqua, fructúque etiam ſimilibus. Eadem ei quæ cæteris Geniſtis facultas, & ſi diuerſa ſit effigies.

GENISTA HVMILIS, SIVE *Tinctorius flos.* CAP. XXVI.

NE rei herbariæ ſtudioſos homonymia fallat, eos monitos velim
Dodo. li. 1. florem tinctorium nominari plantam quæ etiam herba lutea
cap. 46. nominatur: item tinctorium florem Tragos dici, quem pro Aſtere
Lib. 1. c. 49. Attico Fuch. depinxit, eundémque Tragũ Chamæſpartium vocare
Libr. Hiſt. pl. cap. 47. florem tinctorium paruum. Nos de Tinctorio flore Fuchſij hîc agimus, quem
Lib. 2. ca. 7. Dodon. Geniſtam humilem nuncupat. Gallicè *Petit Geneſt*, vel *Petite Geneſte.*
Libr. Hiſt. cap. 311. An hæc herba veteribus cognita fuerit, nondum compertum habemus, inquit
Lib. 6. ca. 8. Fuchſius. Quapropter ad Germanicam alludentes appellationem, Tincto-
Nomina rium florem, interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus.
Ibidem. Germani *Gilb bluom*, vel *Streich*, vel *Ferb blumen*, quod florum illius in tingendis
Lib. 2. ca. 8. libris, & aliis quibuſdam vſus ſit, nuncupant. Galli, *Fleur à teindre*, & *Herbe à*
Forma. *iaunir*, quia eius floribus ad pannos laneos luteo colore inficiendos vtuntur. Tragus ferulæ nomine deſcribit, atque etiam Thapſiam vocat, nec non à qui-
Lib. 1. ſtirp. Hiſp. c. 46. buſdam Tinctorium florem dici ſcribit. Eſt igitur noſter hic tinctorius flos proculdubio Geniſtæ ſpecies, Geniſtæ vulgari haud multũ abſimilis, niſi quod
Locus. non tam attollitur, ſed ferè per humum ſerpit, ramulis multis, ex vno ſtipite productis, gracilibus, herbaceis, circa quos folia ſunt tenuia, paulò longiora, &
Ibidem. latiora quàm in Geniſta vulgari, ad Hyſſopi ferè formam accedentia: in ſummitate flores lutei, venuſti, Geniſtæ vulgari ſimiles, minores: Semen in ſiliquis
Tempus. anguſtis, compreſſum, Lenticulæ ferè par. Radix planè lignea. Prouenit hæc planta locis altis & aridis, atque pratis nonnullis, inquit Fuchſius. Dodonæus
Tempera verò naſci ſcribit in locis decliuibus & incultis, nonnunquam in terra humida,
Fuchſ. & & argilloſa. Floret Iunio & Iulio menſibus, atque deinceps ſemina profert.
Dodo. ibi. Amara eſt haud aliter quàm Geniſta vulgaris, vt calefacere illam & ſiccare in

ſecundo

TINCTORIVS FLOS, siue Genista humilis.

GENISTA Tinctoria Clusij.

ſecundo ordine ſit euidentiſsimum. Quemadmodum forma & temperamento Geniſtæ vulgari ſimilis eſt, ſic etiam facultatibus, haud dubiè illi reſpondet, verum minus efficacibus. Commodè hîc Geniſtam Tinctoriam Cluſij appingemus, fruticem ad binûm cubitorum altitudinem ſeſe attollentem, nudo ſtipite, enodi, recto, digitali craſsitudine, candicante cortice obducto, in multiplices breuéſque ramos ſumma parte fiſſum, tenellos, & fragiles, quos ornant folia Lini, aut Thymeleæ frequentia, ſupernè virentia, inferiore verò incana, & planè argenteo ſplendore, guſtu, primùm linguam exſiccante, & nonnihil adſtringente, deinde ſubamaro: Flores in ſummis ramulis naſcuntur, ſpicatim, Geniſtæ Tinctoriæ Germanicæ ſimiles, lutei. Tota planta elegans eſt aſpectu. Nuſquam fruticem hunc ſe vidiſſe ait Cluſius, quàm in Murciano regno, ſecus vias, menſe Martio florentem. Theuetus in Canariis inſulis, ea præſertim quæ ferrea cognominata eſt, locis lapidoſis, & montoſis, naſci herbam refert, quam Oricelle vocant, Arabes *Sereth*, qua coria eleganter tingunt, ex Hiſpaniis eò delata.

Vires. Lib. 1. ſtirp. Hiſp. c. 46.

CHAMAESPARTII TRAGI, CAP. XXVII.

CHAMÆSPARTII nomen à Trago factum retinemus, nunc meliore veróque deſtituti. Maio menſe, inquit, cùm Geniſtæ florent, in aridioribus, & incultis campis exiguus frutex hîc reperitur, totus haud temerè dodrantem excedens, radice lignoſa, cauliculis multis herbaceis, anguloſis: foliis Lenticulæ, ſeu Geniſtæ: flore luteo, ſtipato, ſpicato, Orobo ſimili conſpicuus: ſemine atro, terete, inſtar exigui Orobi, in ſiliquis nigris, rotundis concluſo. Cauliculi vſque ad inſequentem annum illæſi frigora hyemis ſuſtinent, tum enim noui regerminant.

Nomen. Lib. 2. ca. 7. *Locus.* *Tempus.* *Forma.*

CHAMAESPARTIVM Tragi.

CHAMAEGENISTA peregrina Clusij.

Planta omni prorſus odore caret. Hæc paucis cognita eſt : nonnullæ tamen muliercülæ *Clein Streuhblumen*, hoc eſt paruos Tinctorios flores vocant. Sunt qui *Erdpfrimmen*, id eſt terreſtrem, ſeu humilem Geniſtam nuncupant. Græcè fortè licebit χαμαιγασπάρτιον dicere. Flores puerorum quoque crepundiis, & luſibus inſeruiunt, & temperamento Orobi Fœnigræci eſſe mihi videtur. Hæc Tragus in cuius figura Chamæſpartij, flores non rectè ſunt expreſsi. Plantam hanc ſi Geſnerus Geniſtam eſſe anguloſam Cordi exiſtimauit, quod eius picturam Geniſtæ anguloſæ deſcriptioni apud Cordum appoſuit, rem non ſatis inſpexiſſe videtur. Cordus enim Geniſtam anguloſam à nobis deſcriptam, vulgarem noſtram Geniſtam, ſiue Spartium anguloſum intellexit. Chamæſpartij etiam meminit Geſnerus. Alia quædam in Geniſtarum genere, inquit, caulibus anguloſis, & peculiari quodam modo foliatis. Chamæſpartium dixeris. Ab hoc diuerſa eſt Chamægeniſta peregrina Cluſij, quam Lobellius pingendam curauit, Cluſius ſic deſcripſit. Vix palmari magnitudine aſſurgit, admodum fruticoſa, foliis Chamæleæ proximis, breuioribus, duris & carnoſis, per ambitum aliquantulum ſinuoſis, & criſpis, rigidiuſculíſque, vno ex altero è medio neruo prodeunte, quemadmodum in Chamægeniſta illa, quàm nonnulli Sagittalem vocant, interdum vero binis terníſue ſimul exorientibus : hic verò neruus paulatim intumeſcit, & in ramulum conuertitur, quandoquidem tota planta folioſa ſit : in extremis iſtis foliis quini ſeníue, aut plures flores ſimul iuncti, ex villoſis caliculis naſcuntur, Geniſtæ ſimiles, ſed minores, aurei planè coloris, quorum bina inferiora folia incana lanugine pubeſcunt. Floret Martio in incultis locis Valentini regni.

Li. 3. Plant. cap. 33. In Hort. Germ.

SPARTVM HISPANICVM, CAP. XXVIII.

LONGE aliud esse Spartum Hispanicum à Græcorum Spartio.
Hermol.Marcell.Dodonæus,Cornarius,Amatus Lusitan. Andręas Corol.160.
Lac.rectè existimarunt. Id hodie in Betica Hispaniæ regione, & lib.4.Dios. In hist.fru.
Algarbia Lusitanorum, Aphricæ finitima prouenit: & ab incolis cap.33.
Sparto etiamnum vocatur. Est autem frutex Iunci aculeati modo aceruatim Embl.137.
sponte sua nascens,virgis ad summum cubitalibus,solidis, fractu cõtumacibus li.4. Diosc.
sine folio,semine,& flore,præcipui ad vincula vsus. Ex his etiam sportulæ, cor- Enar.158.li. 4.Dioscor.
bes,calathi fiunt,quibus ficus,Vuæ passæ,aliæq; merces in alias regiones aspor- *Nomina*
tantur.Hoc Spartum Plinius à Græcorum Spartio distinxit, eiúsque naturam *Locus.*
seorsum explicauit his verbis.Sparti quidem vsus multa post sæcula cœptus est, *Forma.*
nec ante Pœnorũ arma,quæ primùm Hispaniæ intulerunt.Herba est hæc spon- *Vsus.*
te nascens,& quæ non queat seri, Iuncusq; propriè aridi soli,vni terræ dato vi- Lib.19. c.2.
tio.Namq; id malum telluris est,nec aliud ibi seri, aut nasci potest. In Aphrica exiguum & inutile gignitur. Carthaginiensis Hispaniæ citerioris portio, nec hæc tota,sed quatenus parit,montes quoque Sparto operit. Hinc strata rusticis eorum,hinc ignes facésque,hinc calceamina,& pastorũ vestis, animalibus noxium,præterquam cacuminum teneritate.Ad reliquos vsus laboriosè euellitur, ocreatis cruribus, manibusq; tectis manicis conuolutum osseis ligneísque conamentis.Nunc iam hyeme vix:facillimè tamen ab idibus Maiis in Iunias:hoc maturitatis tempus. Vulsum & examinatum, fascibus in aceruo biduo, tertio resolutum, spargitur in sole, siccaturq;, & rursus in fascibus reddit subtecta. Postea maceratur aqua marina optimè,sed & dulci, si marina desit, siccatumq; sole, iterum rigatur:si repentè vrgeat desiderium, perfusum calida in solio, ac siccatum stans,compendium operæ fatetur.Hoc autem tunditur, vt fiat vtile, præcipuè aquis mariq; inuictum.In sicco præferunt è Cannabi funes: At Spartũ alitur etiam demersum,veluti natalium sitim pensans. Est quidem eius natura interpollis:rursusq; quamlibet vetustum nouo miscetur.Verùmtamen complectetur animo qui volet miraculum æstimare, quanto sit in vsu omnibus terris, nauium armamentis, machinis ædificationum, aliísque desideriis vitæ. Hæc Plinius:qui paulo post Theophrastum nullam omnino Sparti mentionem habuisse tradit,cuncta cura magna persecutum ante ipsum annis CCCCXC.Cor-
narius tamen Linospartum Theophrasti non aliud esse quam Spartũ,è quo Pli- Embl.137.
nius Lina ad retia præcipua fieri dixit,constanter credit,eiusq; mentionem fe- li.4.Diosc.
cisse Theophrastum,cùm inter ea recenset,quæ multiplicem corticem habent. Lib.19.ca.1.
Verba eius hæc sunt.καὶ τῶν μὲν πολύλοπος ὁ φλοιός, οἷον φιλλύρας, ἐλάτης, ἀμπέλȣ, λι- Lib.1.Hist. cap.8.
νοσπάρτον,κρομμύων.Matthiolus aliam Genistæ, aliam Spartij Dioscoridis figuram Lib.4.Dio-
pinxit,quod idem esse cùm Hispanico à Plinio descripto videtur existimare. scor.ca.152.
Sed in hac figura quædam absurdè picta esse animaduerterunt docti Herbarij. Lib.19. c.2.
Eam tamen imitati Dodon.& Fuschius pro Spartio etiam exhibuerunt. Gesne-
rus Genistæ Iunceæ Cordi eandem apposuit.Flores enim minimè quadriparti- Li.3.pl.c.34
ti esse debent,etiam si Dioscorides Spartium florem habere vt Leucoium dixe- Lib.4.c.152.
rit,colorem colori,non figuram figuræ,ferens,vt iam indicauimus. Spartũ certe Hispanicum folio,floræ,fœminæ destitutum est,nec ramos habet,qui in ramulos diuidantur,atque adeò Sparti planta nihil aliud est,quàm tenuium Iuncorum aceruus.Qua de re vt diligentes Herbarij ex collatione verius iudicare possint,Spartij Icones aliquot ex Clusio hîc adiecimus. Spartum Hispanicum,
siue Plinij,numerosa,tenuia,Iuncea viridiaq; folia habet,ex eadem radice pro- Lib.2.stirp.
deuntia,cubitali longitudine,quę dum nouella sunt,latiuscula cernuntur,& interiore parte canescentia,tempore verò contrahuntur & conuoluuntur,fiuntq;

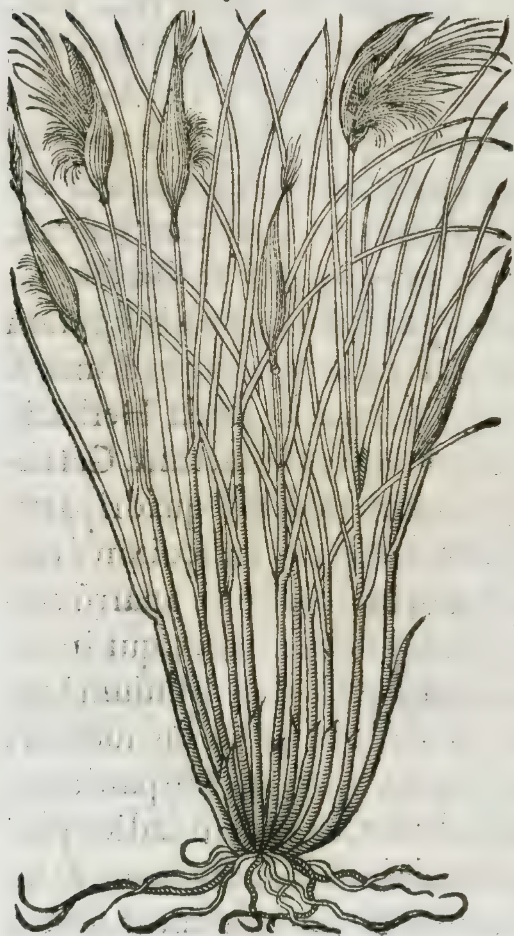
Iuncea

SPARTVM PLINII ex Clusio.

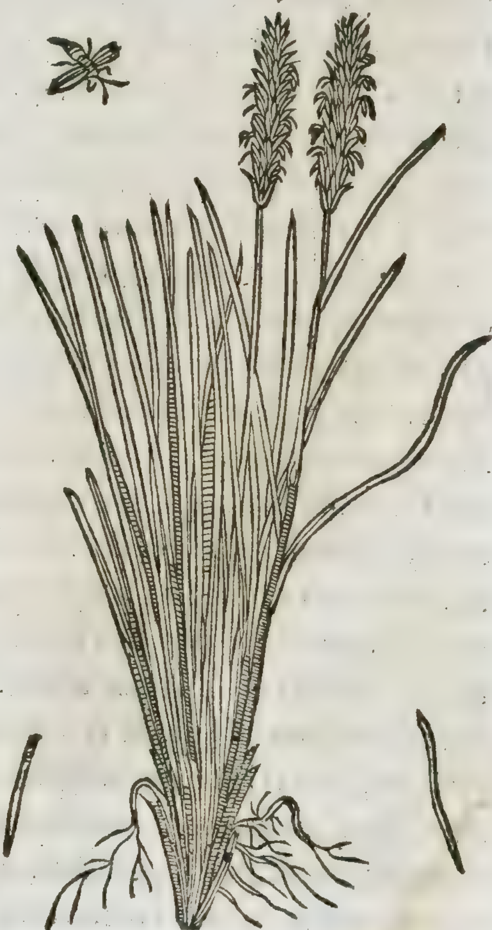

Iuncea, dura, flexilia tamen, & marginibus, ſic agglutinatis, vt vix rima appareat, niſi curioſius obſerues. Ex his foliis culmi emergunt paulò longiores, qui vere & æſtate paruam paniculam arundinaceam ferunt. Arundinis ferè modo florentem, deinde oblongum ſemen, veluti nonnulla graminis genera. Radices ſubſunt fibratæ & perennes. Multæ ſimul naſcuntur huiuſmodi plantæ, contiguæ Iunci modo, vt nonnunquam vna planta, ſiue multarum congeſtarum cumulus duorũ pedum ſpatium, aut amplius in ambitu occupet. Plurimum naſcitur in multis Baeticæ locis, ſed omnium copioſiſsimũ ab initio Regni Granatenſis ſiue Baeticæ limitibus vſque ad Murgim vrbẽ, vulgo Murcia dictã, vt non ſine cauſa totus ille tractus à veteribus appellatus ſit Cãpus Spartarius, quo noua Cartago, vulgò Cartagena, vrbs maritima cõtinetur, à nõnulis etiã Spartaria cognominata, ob Sparti eo in loco naſcentis copiã. Naſcitur & in Valẽtino agro longè vberius, & lætius. Eſt verò Spartum hoc, quod etiam ab Hiſpanis apud quos naſcitur Sparto nuncupatur, à Prouincialibus Elpho, illud ipſum quod Plinius eo loco, quem hoc capite citauimus, deſcripſit. Eodem eſt in vſu nunc apud Hiſpanos, qui fuit Plinij tempore. Nam ex crudo & ſiccato tapetas, ſiue aulæa, ſtoreas, corbes, rudentes, alióſque funes cõficiunt: Ex eo aqua, veluti

SPARTVM ALIVD Plinij ex Cluſio.

SPARTVM tertium Cluſij.

linum,

linum, macerato, deinde ſiccato tuſoq́;, calceaminis genus quod ipſi Alpergates vocant, funes etiam & alia ſubtiliora opera nectunt. Aliud Sparti genus naſcitur in Murciano regno, humidioribus præſertim locis, ſuperiore tenuius, cuius rarus eſt vſus ſtoreis, aut aliis huiuſmodi conficiendis, ſed plurimus ad lineos ſaccos quos lectis ſubſternunt, implendos, quemamodum nos ſtramine vti ſolemus, quoniam molliore tenuioreq́; ſit Iunco quàm ſuperius: paniculam fert breuem, & membraneo folliculo, inſtar floris Narciſsi, & ſimilium ferè, incluſam. Naſcitur eodem quo prius modo, & paulò maturius floret, nempe Martio menſe. Incolæ *Albardin* vocant, fortaſſe quia clitellas ex craſsiore cannabina tela confectas, quas iumentis imponunt, quaſque *Alabardas* vocant, iſto Sparto compleant. Inuenitur apud Bergas atque etiam in nonnullis Galliæ locis, in aggeribus ſabuloſis Oceano propinquis. Sparti genus quoddam *Halm* ab incolis vocatũ quaſi ὁλμυρὸν, ἀπὸ τ̃ ἁλὸς, id eſt à ſale, priori ferè ſimile, ſed multo maius, & rigidius, cruribus eorum, quibus per eos aggeres iter eſt ſine ocreis, permoleſtum: pungit enim, & cutim penetrat. Creſcit eodem modo quo ſuperiora, ſpicam ferens ſecales fere inſtar. Hæc de Sparto Hiſpanico literis mandata, & obſeruata.

TAMARIX, CAP. XXIX.

Μυρίκη, Latinè etiam Myrice, & Myrica, & Tamarix Plinio etiã Tamarice, in Achaia Bria ſylueſtris, Officinis Tamariſcus, Arabicè *Tarfa*, ſeu *Carfa*, Gallicè *Tamaris*, Italicè *Tamarigio*, Germanicè *Tamariſcken*, aut *Porſt*, Hiſpanicè *Tamargueira*. Eius genera duo ſunt Dioſcoridi, altera ſylueſtris, arbor vulgo cognita, quàm hîc pictam damus, altera quæ in Ægypto, Syriaq́; gignitur, mitior ſylueſtri. Rurſus Tamaricis duplex genus in Germania inueniri tradit Cordus. Alterum ſolidiore ligno, medullaq́; admodũ exili, & foliis tenuioribus, copioſè ad Rhenũ circa Argentoratum naſens: alterum ampliore medulla, foliis latiuſculis, lignoq́; non vſq; adeo ſolido, quod frequenter ad Danubij, & Vuertachi ripas in Vindelicia prouenit, præſertim circa Auguſtam. Tamarix quæ vulgo in Italia, & Gallia Nabornenſi naſcitur, frutex eſt, aut arbuſcula, ſæpius hominis tantum altitudine. Quam ob cauſam Virgilius humiles Myricas appellauit, ramis plurimis aliquando in viridi pallidis, aliquando fuſcis: foliis Sabinæ, aut Ericæ, paruis, carnoſis, & nũquam decidentibus, vt ait Plinius, fructu flori ſimili in purpureum inclinante, muſcoſo, qui demũ in pappos euolat. Plinius fructum nullum ferre, hoc eſt ne ſemen quidem, ſed ſcopis tantum naſci ſcripſit. Vt qui id quod Dioſcorides dixit, καρπὸν ὥσπερ ἄνθος φέρουσα, βρυώδες κατὰ τὴν σύστασιν, neque ſemen, neque fructum eſſe, aut dici debere putarit. Narbonenſem & Germanicam Tamaricem Pena ſic deſcripſit & depinxit. Vulgatiorem, inquit, facieq́; Ericæ prioris videas præcipuè in riguis & maritimis Gallo prouinciæ & Lio Venetorum,

Nomina Lib.13. c.21.

Lib.1. c.99. *Genera.*

In li.1. Dioſcor. ca.117.

Forma.

Eclo.4.

Lib.16. c.21. & 24.

Li.16. c.26.

TAMARIX Matthioli.

TAMARIX Germanica. | *TAMARIX Narbonensis.*

rum,in Cotonei magnitudinem & caudicem crescere, è qua ad splenem detornantur pocula. At quæ hîc proximè appicta est,ad Rheni ripas in Germania spontè frutescit,sed exilior,humiliórque multò, nec arbor fit, imo plerumq; in hortis Angliæ bruma interit. Flores huic tometosi papposiq; diffluunt vnà cum semine,maioresq; sunt,aut ferè pares, & similes vulgari Lampsanæ,sed purpurei. Narbonensi autem ramosi exiguiq; flosculi, non papposi,sed rotūdi, Oleæ similes,ex albo punicei,cum acinulis,quos interdum totum triduum Soli obiectos se obseruasse ait subsiliētes,& tripudiantes,vermiculo intus orto agitante, qui pertusis aut desilientibus tandem granis, foras prodit. Satiua syluestri similis est,fructum parit Gallæ proximum, inæqualiter adstringentem gustu, quo conuenienter vtebantur antiqui vice Gallæ in medicaminibus oculorū orisq;. Tamaricem, inquit Plinius Corinthus,& quæ circa est regio Oryoniam vocat,eiúsque duo genera facit. Syluestrem planè sterilem,alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaq; etiam abundanter lignosum fructum, maiorem Galla, asperum gustu,quo medici vtuntur vice Gallæ,& in compositionibus quas Antheras vocant. Quæ alicubi reperitur in hortis, & in quibusdam viridariis, mitior credita,inquit Matth.non alia est quàm syluestris in locos mitiores translata. Indicio sunt fructus & flores syluestribus omnino similes,non autem Gallæ. Romæ Tamaricem insigni proceritate sese vidisse idem testatur, in hortulo quodam,quæ etsi pro satiua ab omnibus haberetur,tamen fructus,florésque ferebat syluestri similes.

Lib.24.c.9. Lib.1.Dios. cap.99.

Locus. Apud pigras & stagnantes aquas nascitur. Ad fluminū ripas frequentissima prouenit in Italia. Satiua in Syria & Ægypto copiosa est, cuius infœlicia ligna appellantur,inquit Plinius. Cur autem infœlicia alio loco docet. Infœlices arbores existimantur,inquit,damnatæq; religione, quæ neque seruntur vnquam,neque fructum ferunt. Rursus alio loco de Tamarice loquēs. Vulgus infœlicem eam arborem appellat, quoniam nihil ferat, nec seratur vnquam. Steriles igitur arbores infœlices nominantur. Cicero. Infœlici arbori suspendito,& ita Liuius. Attamen hanc Myricam, cuius infœlicia ligna appellari ait,fructum ferre Gallæ similem idem Plinius scribit,& infœliciora ligna esse Græciæ, Ostryiæ quæ Ostryn gignat. Ostrys tamē ordeo simile semen habet, figura,& colore: Illa verò puella Catulli, quæ vouet se daturam Vulcano lectissima Volusij Poëtæ carmina, Infœlicibus vstulanda lignis, non temerè infœliciū lignorum meminit. Sciendum enim veteres solitos esse plerúmque prodigia & portenta sic procurare, vt exurerent lignis infœlicibus. Macrobius. Arbores quæ inferum deorū auertentiumq; in tutela sunt, eas infœlices nominãt: subiicitq;, quibus portenta prodigiaq; comburi iubere oportet. Græci ex spinosis lignis quæ infœliciora videbantur, comburere solebant, & cinerem in profluentem proiicere, vt ostendit Theocritus de anguibus quos Hercules in cunis eliserat. Ergo Catulli puella, vt malum quoddam prodigium vouerat se crematuram versus optimos Volusij lignis infœlicibus. Sed ad Tamaricem redeat oratio.

Lib.13.c.21. Li.16. c.26. Lib.24.c.9. Pro Rab. Cap.21.13. Tur. T.2. Ad.lib.18. cap.11. Lib.3. c.20.

Huius

Huius fructus, inquit Dioſcor. datur cruentæ excreationi in potu, & cœliacis, & contra profluuia fœminarum, regium morbum, & Phalangiorum morſus: illitus tumores inhibet. Cortex in eoſdem vſus adhibetur. Decoctum foliorũ cum vino potum lienem abſumit: ad dolorem dentium in collutionibus ſalutare, & mulieribus fluxione vuluæ opportunis, in deſſeſsionibus: phthiriaſi, Lendibuſq; circunfuſum prodeſt. Abundantiam fœminarum ſiſtit impoſitus arboris cinis. Potorios calyces è caudice lienoſis moliuntur, quo datus in his potus proficiat. Myrica Galeno abſtergentis eſt incidentiſq; facultatis, abſque manifeſta deſiccatione. Habet verò etiam adſtrictionem nonnullam. Has ob qualitates, facultatéſque admodum prodeſt lieni duro, decocta cum aceto, aut vino, ſiue radice, ſiue foliis, ſiue extremis ramulis: ſanat etiam dentium dolores. Cæterùm fructus, & cortex non paucam ſortita ſunt adſtrictionem, adeo vt Gallæ Omphacitidi proxima ſint, niſi quod acerbitas euidens eſt in Galla, ſed Myricę fructui temperatura ineſt inæqualis, quoniam immixta eſt naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis adſtringẽdi, quod ſanè in Galla non ineſt. Attamen vbi Galla fortè ad manũ non erit, eo vti liceat ad omnia, ad quæ illa vtimur, ad eadémque, præterea & cortice. Porrò Myricæ combuſtæ cinis admodum deſiccatoriæ facultatis eſt, plurimam habens abſtergendi facultatem, pauxillam adſtringendi. Myricen & Ericen vocat Lenæus, inquit Plinius, (Sic emendat Cornar. ex vetere libro manu ſcripto vulgatos Codices, in quibus habetur, Myricẽ, quam & Tamaricen vocat Lenæus) ſimilem ſcopis Amerinis dicit. Sanari ea carcinomata, in vino decocta, tritáque, cum melle illita. Arbitrantur quidam hanc eſſe Tamaricen. Sed ad lienem præcipua eſt, ſi ſuccus eius expreſſus in vino bibatur. Adeóque mirabilem eius antipathiam contra ſolum hoc viſcerum faciunt, vt affirment, ſi ex ea alueis factis bibant ſues, ſine liene inueniri. Et ideo homini quoque ſplenetico cibum protúmque dant in vaſis ex ea factis. Grauis auctor in medicina virgam ex ea defractam, vt neque terram, neque ferrum attingeret, ſedare ventris dolores aſſeuerauit impoſitam, ita vt tunica cinctúque corpori apprimeretur. Datur ſanguinem reiicientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tuſus, impoſitúſque, collectiones omnes inhibet: Foliis exprimitur ſuccus ad hæc eadem. Et in vino decoquũtur. Ipſa verò adiecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potũ, vel impoſita cum roſaceo & cera ſedant: quidam hæc conturbata ſic legunt. Et in vino decoquuntur ipſa: adiecto vero melle gangrænis illinuntur, vel imponuntur cum Roſaceo & cera. Sedat & decoctum eorum in vino fotu. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentium dolorem, auriúmque, decoctum eorum ſalutare eſt: radix ad eadem, ſimiliter & folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpũt imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduerſus Phalangia & Araneos bibitur. Cum altillium verò pingui furunculis imponitur. Efficax & cõtra ſerpentium ictus, præter quam Aſpidum. Nec non morbo regio, phthiriaſi, lendibúſque decoctum infuſum prodeſt, abundantiamq; mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad eadem omnia prodeſt. Scribit Columella, ſues dum dulcedinem pabuli conſectantur, ſupra modum æſtate ſplenis incremento laborare. Cui ſuccurritur, inquit, ſi fabricentur canales ex Tamaricis trunco (ſic enim legendum, non vt habent exemplaria ex Tamaricibus, & Ruſco) repleanturq; aqua, & deinde ſitientibus admoueantur. Quippe ligni ſuccus medicabilis epotus inteſtinum tumorem compeſcit. Myricæ cinerem omnia vlcera ignis exuſtione contracta efficaciter exſiccare auctor eſt Serapio. Folia, inquit Matthiolus, ſimul cum tota planta fotu frigidas collectiones inhibent, ac reprimunt. Rami contuſi ex aceto illiti lienem attenuant. Datur ramorum cortex ad diuturnas alui fluxiones.

[Margin notes: Lib.1. c.99. *Vires.* — Li.7. ſimp. — Lib.24. c.9. Embl.95. li. 1. Dioſcor. — Lib.7. c.10. — In li.1. Dioſcor. c.99.]

Fructus potui datus confert viperæ morſibus. Elephantiaſim lienis vitio obortam Myricæ radicum decoctũ, cum vuis paſsis epotum ſanare tradidit Alcanzius Arabs, id quod ſe vidiſſe ait in duabus mulieribus, quæ illo morbo tenebantur. Ex quo colligit Matthiolus id decoctum commodum fore morbi Neapolitani remedium, Gaiaci ligni decocto fortaſſe haud abſimile. Myricę radices pro odorata Caſsia venditabant impoſtores. Sed fraude à Peritis materiæ medicæ viris deprehenſa, eius in Officinis vſus penitus exoleuit. Hippocrates eodem libro πρόμαλον bis habet, qua voce Myricam Cornarius intelligit. Poſteriore loco, id ad ſuffitus, cum vteri loco moti vexant, probat. Priore verò ſic habet: ἢν δὲ ἔτι φέρηται ὁ ῥόος, πρόμαλον φώξας, καὶ τρίψας ἐν οἴνῳ δίδου. Id eſt Cornario interprete. Si verò adhuc feratur fluxus, Promalon, ſiue Myricã torreto, & tritam in vino dato. Græci dictionarij πρόμαλον, ἢ μυρίκην, ἢ ἄγνον exponunt. Quidam eam quæ fœlici auctu adoleuit πρόμαλον intelligunt. Videtur autem Hippocrates liberum reliquiſſe, ſiue quis fructu, ſiue cortice Myricæ vti velit: vtrumque Dioſcorides fluxione laborantibus fœminis commodum eſſe tradit.

Ibidem. Lib. 2. mor. mulieb. Ibidem.

SABINA, CAP. XXX.

Nomina SAbina, vel Sauina Romanis, βράθυς Græcis, & βάρυθρον dicitur, Arabibus *Abhel*, ſeu *Alharar*, Gallis *Sauinier*, Italis & Hiſpanis *Sabina*, Germanis *Sebenbaum*, Boemis *Klaßterſka*, *Cuuogka*, Belgis *Sauelboom*, Anglis *Sauin tre*. Officinæ Sauinæ nomen retinuerũt. Sabina duûm
Genera. eſt generum auctoribus Dioſcoride & Plinio. Vna foliis Tamarici ſimilis, altera
Lib. 1. c. 88. Cupreſſo, quare quidam Creticam Cupreſſum dixerunt. Vtraque in multis Gal-
Li. 24. ca. 11. liæ noſtræ hortis prouenit, miranda natura, & contemplatione dignisſima.
Locus. Frequẽtior quæ Tamarici ſimilis eſt, Fruticis, ſeu arbuſculæ forma creſcit, ſem-
Forma. per tamen altera humilior, ad ſeſquicubiti, aut vix ad cubitorum duorum alti-

SABINA
Tamarici ſimilis.

SABINA
Cupreſſo ſimilis.

tudinem

tudinem ſeſe erigens, trunco brachij interdum craſsitudine, ramos plurimos in latum fundente, & explicante. Folia cùm oriũtur, Cupreſſo ſimilia ſunt, deinde in foliorum Tamaricis figuram abeunt, candidiora, leuiuſculè pungentia, perpetuò virentia. Odorem planta hæc valde grauem & validum ſpirat. Quæ Cupreſſum refert, procerior eſt. Sæpè etenim hominis altitudinem attingit, interdum celſior. Folia recentia, & adhuc tenella Tamaricis foliis proxima ſuut, cùm adoleuerint foliorum Cupreſsi figurã imitantur. Imbecillioris hæc ac minùs grauis eſt odoris quàm prior: immortali, vt & altera coma viret: vtraque baccas fert nigras Iuniperinis ſimiles. Id teſtantur Fuſchius, Dodon. Cordus, Geſnerus, atque ipſa experientia. Quare non rectè videtur Matthiolus partiri Sabinam in ſterilem & fructiferam: & hanc baccarum colore differentem, quæ in altera cæruleæ, in altera rubentes ſpectantur. Quanquam Plinij auctoritate ſeſe tueri potuerit, qui Sabinam negat fructum ferre, cùm dicit. Sabina herba propagine ſeritur, & auulſione. Et paulò poſt. Iiſdem modis Roſmarinum ſerunt, & radio: quoniam neutri ſemen. Hts accedit Serapionis teſtimonium, ſic ſcribentis. Abhel, ideſt Sabina, quæ & Brathys dicitur, non habet fructũ. Sed hac in re temerè his auctoribus fides adhibenda non eſt. Vtraq; enim tam Roſmarinus, quam Sabina ſemina ferunt, demonſtrante id annua experientia. Sabina verò non ſemina tantùm, ſed & fructum fert Iuniperi baccis colore & figura ſimilem, vt diximus, verùm paulò maiorem, & guſtu acriorẽ. Sed cũ non in omnibus locis, & rariſsimè fructum proferat, id in cauſa fuit, cur multi ſterilem eſſe exiſtimâuerint. Secundæ Sabinæ coniungenda alia quam Lobellius oſtẽdit, ramulorum exilitate, & foliorum lenitate duntaxat diuerſa, inquit, media inter Sabinas, & Cedros Phœnicias videtur, ſed folia tenuiora & delicatiora, minimè aſpera & pungentia ſunt. Fructus Iuniperi minori par, ſimilis, & concolor. Natalibus gaudet mõtoſis Calabriæ, & Apuliæ. Hæc Lobellius. Naſcitur & in cõuallibus Alpinis ſupra Gratianopolim, prope vicũ quẽ incolæ vocãt *Bourgduiſantz*.

De Hiſtor. ca. 54. Lib. 6. c. 84. In li. 1. Dioſcor. c. 105. In Hort. Germ. Lib. 17. c. 13. Cap. 280. Cordus ibidem.

SABINA Baccata altera.

Mirum etiam qnod herbam Plinius appellet Sabinam, cùm omnibus conſtet fruticem, atque etiam arborem eſſe, non herbã. Quæ verò Sabina baccis rubentibus à Matthiolo eſſe dicitur, Sabina proculdubio non eſt, ſed Thuia Maſsilienſis, quam *Serbin* vocant, à nobis iam deſcripta, & quam Cedrum Lyciam eſſe Bellonius putat, à qua non ſolùm baccarum colore Sabina differt, ſed & odoris proprietate. Idem Bellonius Sabinam alterã Cupreſſo ſimilem affirmat ſe frequentiſsimam vidiſſe in Amano, & Olympo Phrygiæ montibus, tota facie Iuniperum maiorem referentẽ, magnitudine Amygdalæ arboris maioris, foliis Cupreſſo per omnia ſimilibus, baccis per maturitatem in cæruleo nigricantibus, & caudice reſinam ferente. Eum Matthiolus meritò reprehendit, Sabinam hanc ineptè inter reſiniferas recenſentem, quam tot notis ab altera Sabina non diſtinxit Dioſcorides. Eandem paulò poſt, parum ſibi conſtans Bellon. quam Sabinam alteram Dioſcoridis eſſe aſſerebat, arborem eam eſſe ſtatuit, quæ à Plinio Brutes

Li. de Coniſ. Lib. 12. c. 17

Lib.12. c.11. appellatur, quaſi vero Plinius Sabinæ vtriúſque ſuo loco non meminerit, nulla Brutæ arboris in Sabina deſcribenda facta mentione. Hanc Bellonij Sabinam
Inhil.c.16. pro Thyiæ genere alibi deſcripſimus. Sunt qui Auicennam cenſent Sabinam vno loco cum Iunipero altero cum Abſinthio marino turpiter confudiſſe.
Lib.2. ca.5. Prior locus is eſt. Abhel quid eſt? Eſt fructus Alharar, ſimilis Alzarur. Et mox, Arboris eius duæ ſunt ſpecies. Vna cuius folia ſunt ſicut folia Cupreſsi, multas habens ſpinas, quæ dilatatur, & non elongatur. Alia eſt cuius folia ſunt, ſicut Tamaricis, &c. Quem locum ſic exponunt. Abhel fructus eſt Iuniperi, ſimilis Meſpilo Azarolo, vt quæ ſequũtur de Iunipero non ſint accipienda, quam ali-
Li.2.ca.368. bi nomine Harar in minorem & maiorem diſtinguit, ſed de vtráque Sabina, cum Abhel, id eſt Iunipero perperam commixta. Quare Matthiolum hoc Aui-
Ibidem. cennæ teſtimonio Sabinam fructiferam eſſe probare volentẽ, nominis Abhel homonymia deceptum fuiſſe arbitrantur: quod vt à Serapione pro Sabina, ita hîc quoque ab Auicenna fructum Harar eſſe definiente, pro eadem vſurpari crediderit. Imo ipſos falli, ac vehementer errare putauerim. Auctorem enim habeo Andr. Bellunenſem, qui ſcribit Abhel non eſſe verum Alharar, ſed eius ſpeciem, & in libro Ebenbitar reperiri, eos errare, qui dicunt Abhel eſſe Alharar: quare ex eius effectis, & foliis Tamarici ſimilibus colligi Abhel Sabinæ, aut generis ipſius fructum eſſe, & non Iuniperi. Verborum igitur Auicennæ is ſen-
Li.2. c.668. ſus erit. Abhel fructus eſt Iunipero ſimilis, & Meſpilo Azarolo, ſiue Aroniæ, &c. Poſterior locus Auicẽnæ eſt de Sceha, id eſt Abſinthio marino. Sceha ſunt duæ ſpecies. Vna eſt ſpinoſa habens folia Cypreſsi, &c. Et alia habet folia vt Tama-
Li.3. ca.24. riſcus, &c. Quo loco cùm de Abſinthio marino ex Dioſcoridis ſententia tractet, abſurdè admodum vt Sabinam in duo genera diſtribuit, vt alterum foliis Cupreſſo, alterum Tamarici ſimile ſit. Nunc de Sabinæ viribus dicamus. Vtriuſ-
Lib.1.ca.88. que folia nomas ſiſtunt, inquit Dioſcorides, collectiones illitu mitigant: quin
Vires. & cum melle illita nigritias, ſordeſq; repurgant, & carbunculos rumpunt: cum vino pota ſanguinem per vrinas eliciunt: partus appoſita extrahunt, & ſuffitu idem præſtant. Quod de carbunculis Dioſcorides dicit, in Græcis legitur, καὶ
Embl.83. li. ἄνθρακας περιρρύπτει, id eſt carbunculos deterunt, ſed falſo, vt annotat Cornarius,
1.Dioſcor. legendum enim περιρρίττει, id eſt, abrumpunt, emarginant, circunſcribunt, vt
Li.6.ſimpl. idem ſit quod περιχαράσσει ἄνθρακας, velut de Pice liquida dixit. Sabina Galeno eſt ex numero fortiter exſiccantium, idq; ſecundum tres qualitates quas in guſtu præſe fert, ſimiliter Cupreſſo, niſi quod ea acrior eſt, & vt ſic dixerim magis aromatica, ſeu odoratior. Igitur huius quam modo dixi qualitatis particeps eſt, nempe acrimoniæ conſiſtentis in temperamento calido, præterea amaritudinis, & adſtrictionis obſcurioris quàm in Cupreſſo. Siquidem quantò magis acrimonia ſuperat, tanto etiam potentiùs digerit. Itaque glutinare nequit ob ſiccitatis & caliditatis robur. Nam vtriúſque illi tantum ineſt, vt etiam tendat. & inflammationem adferat. At putredinibus ſimiliter Cupreſſo accommodari poteſt, maximè vbi rebelliores, & diuturniores fuerint. Nam hæ citra noxam vim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra ſunt reddita, & admodum ſordida cum melle expurgat: carbunculos ſoluit. Porro eſſentiæ tenuitate menſes quoq; prouocat, vt ſi quid aliud, & ſanguinem per vrinas mouet. Fœtum etiam viuentem interficit, & mortuum eiicit. Eſto autem hoc medicamen tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium, ex numero eorum quæ maximè tenuium ſunt partium. Quidam Cinnamomi vice duplum eius ſubſtituunt. Eſt
Lib.24.c.11. enim extenuantis & digerẽtis facultatis, ſi potum fuerit. Sabina, inquit Plinius, à multis in ſuffitu pro Thure aſſumitur. In medicamẽtis verò duplicato pódere eoſdem effectus habere, quos Cinnamomum, tradunt. Collectiones minuit, &

nomas

nomas compeſcit. Illita vlcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit, &
ſuffitu. Illinitur igni ſacro, & carbunculis. Cum melle & vino pota regio morbo
medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ ſanari tradunt. Matthio-
lus auctor eſt Sabinæ puluerem cum butyro permixtum, ad manantia infan- Lib.1. Dioſcor. ca.88.
tium capitis vlcera magnopere conferre. Eundem drachmæ pondere ex butyri
vnciis tribus & duabus mellis ſumptum aſthmaticis mirificè prodeſſe. Dari
quoque ſummo auxilio ſucci Sabinæ drachmas duas cum Chryſocollæ foſsilis
drachma, & vini albi vncia, ægrè parturientibus, ſed non niſi flagitante neceſ-
ſitate. Tragus herbæ cuiuſdam meminit, quam Sabinam nominat. Sed cum mu-
ſci genus ſit, de ea magis idoneo loco dicetur. Li.1. ca.189.

ERICA, CAP. XXXI.

V Æ Græcis ἐρείκη, Latinis etiam Erica nominatur, ſimiliter Italis,
Germanis, & Belgis *Heyden*, Hiſpanis *Queiro*, Gallis *Bruiere*, Anglis *Nomina*
Heth. Athenienſes, vt Plinius ait, Tetralicem appellant. Eubœa Si- Lib.11.c.16.
ſaram. Codices quidam Tetradicē habent, & Siſarum. Theophra- Lib.6.Hiſt.
ſto quidem ἡ τετράλιξ recenſetur in genere aculeatorum fruticum, & æſtate ger- cap.3.
minantium. Sed hanc Ericen hic intelligi non puto. Varro Siſaram habet, ex Si- Lib.3. c.16.
ſaræ flore liquidum mel fieri ſcribens. Lenæus, Plinio auctore, Myricam etiam Lib.24.c.9.
Ericam vocat, & ob ſimilitudinem quandam vtráſque inter ſe confundit, quod

ERICA PRIMA
Matthioli.

ipſe quoque Palladius fecit, cùm ſcribit. Hu-
ius menſis (Nouembris) initio Apes ex Ta- Lib.12. c.8.
mariſci floribus, reliquiſq; ſylueſtribus mel-
la conficiunt. Quod Plinius de Erica tradit, Lib.11.c.16.
vt mox dicemus. Erica planta eſt lignoſa, fru- *Forma.*
ticoſa, Tamarici ſimilis, longè minor, tene-
rior & humilior. Folia ſunt minutiſsimè in-
ciſa, Chamæcypariſsi foliis haud multum
abſimilia, fuſciora, & duriora: Flores in can-
dido purpurei, venuſti, nonnunquam, ſed
rarius, albi, qui ſunt veluti capitula quadri-
partita, ramos à medio ad ſummum vſque
exernantia. Radix eſt longa, lignoſa, in rubro
nigricans. Dioſcor. Ericam Myricæ ſimilem
facit, ſed longè minorem: alio in loco Corin
folio Ericæ, pinguiore, minore. Plinius ſcri-
bit Ericam fruticem eſſe non multum à My-
rice differentem, ſed colore Roſmarini &
pene folio. Ex quibus colligere licet diuerſa
eſſe Ericæ genera. Primam hic pictam vete-
rum Ericam eſſe multa arguunt. Nam fruti-
coſa eſt arbor, Myricæ ſimilis, longè minor,
vt ſcribit Dioſcorides. Præterea vere primo, Lib.1.c.100.
& Autumno floret, prima videlicet, & vlti- Lib.24.c.9.
ma ſylueſtrium, quod huius fruticis proprium eſſe rei herbariæ ſcriptores aſſe-
runt. Adhæc huiuſce flore Autumno maximè depaſcuntur Apes, quod de
Erice tradiderunt antiqui. Dioſcor. Huius flore Apes improbum mel efficiunt. Ibidem.
Plinius. Tertium genus mellis minimè probatum, ſylueſtre quod Ericeum vo- Lib.11.c.16.
cant. Conuehitur poſt primos Autumni imbres, cum Erice ſola floret in ſyluis,

ERICA ALTERA *Matthioli.*

ERICA TERTIA *Dodonæi.*

ob id arenoſo ſimile. Gignitur id maximè ab Arcturi exortu, Pridie Calend. Septembris. Quidam æſtiuam mellationẽ ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium Autumni ab eo ſuperſunt dies XIII. & ab æqui-
Lib.6.c.16. noctio ad Vergiliarum Occaſum diebus XLVIII. plurima floret Erice. Dodo-
Hiſt. ca.95. næus & Fuſchius eandem plantam pro Erica repreſentarunt. In frigidis re-
Locus. gionibus & ad Septentrionem verſis prouenit, macilento & ſterili ſolo,
Lib.1.Dioſcor. c.19. atque etiam in calidioribus, eodem ſolo, ſed rarius. Marcel. Ericam in Geniſtarum genere eſſe non rectè ſcripſit. Ericæ plura genera fecerunt Her-
Ibidem. barij. Matthiolus Ericam alteram, hîc depictam, quæ fortaſſe non minùs quàm ſuperior, Ericam veram referat. Plurima ea naſcitur in Exiceto Paliſſiæ oppido vicino, toto eo ſaltu per quem iter faciunt qui Lugduno Lutetiam proficiſcuntur. Frutex ramulis denſiſsimis cubito procerior eſt, foliis oblongis, tenuibus, exiguis, creberrimis, ramos veſtientibus, & vndíque ambientibus: Flore in ramorum vertice copioſo, vltra ramorum faſtigium proiecto, ac prominente, coloris è puniceo ſubrubentis, aſpectu pulcherrimi, & qui ad decerpendum prætereuntes inuitet. Sapor idem qui & primi generis Ericæ, verùm amariuſculus. Eius florem Apes conſectari credibile eſt potius quam ſuperioris. Floret Auguſto menſe. Dodonæus Ericam
Lib.6.c.16. aliam humilem, ſurculis quamplurimis fruticantem, teneris, gracilibus, ex radice naſcentibus, colore rubro, aut fuſco, ex quibus ſcopæ Gallis fiunt excutiendo veſtium pulueri. Vnde Scoparia iure nominari poteſt. Folia ei parua ſunt admodum, Thymi vulgaris foliis haud abſimilia, minora, & tenuiora. In ſummis ſurculis flores emicant, quini ſeníue, in terram vergentes, è rubro purpurei, oblongi & rotundi, caui, parte extrema aperti, dolioli inſtar. Radix tenera per humum ſerpit, hic atque illic nouellos ſurculos producens.

ERICA IIII. Monspel.

Gaudet locis sabulosis, muscosis, & riuulorum fontiúmque vligine madentibus. Copiosa gignitur in Aruernorum pago quem Diuum Anthemium vocant, alibi ferè inutilis. Rhotomagenses & Lugdunẽses scoparij inde mercantur, ac in suas tabernas comportant, prætenues eas virgulas cultellis radentes, ac dirigẽtes contortas, vt in scoparũ structurã aptari posint. Quartũ Ericæ genus in agro Monspeliensi, & in Aquitaniæ saltibus crescit, prope Burdegalam, & à Burdegalensibus, viciníſque Bronde nominatur. Radix illi subiacet crassa, longa, lignosa, dura: rami sunt sesquipedales folia parua, Thymo nostro vulgari, aut Coridi similia: flos Ericæ vulgari similis, exiguus, purpureus circa summos ramulos vtrinque prodit. Ad hominis proceritatem hoc Ericæ genus assurgit in Aquitania, nisi amputetur, aut à pecore arrodatur, aut, quod sæpè fit, admoto igne vratur. Radicem commendant ad carbonem faciendum, ideo fabris ferrariis expetitum, quod non nisi flatu accendatur, flatúque cessante protinus extinguatur, fabris sic sæpius recoquentibus. Quintum genus Erica Chrysanthemos, à floris colore sic nuncupata. Humilis est frutex, radice crassa, nigra, lignosa, surculosa, fibrata. Ramulos emittit multos, sæpius per terram repentes, nonnunquã paululum supra terram sese attollentes: folia Coridis circa ramulos densa, gustus adstringentis. Flos est violæ similis, aureus: semen durum, Milio grandius, in folliculis turbinatis, & striatis, per maturitatẽ flauescentibus. In sabulosis æditorũ colliũ locis, apricis & perflatis gignitur. Floret Iulio. Sextum genus esse dicemus Ericam eam quam Matthio. in postrema commentariorum in Diosc. editione Ericam bacciferam vocat. Nascitur in mõtibus, inquit, qui Bohemiam à Silesia separant, humi serpens, & latas occupans areas, folio pene vulgaris Ericæ, Baccas edit purpureas, Iuniperinis haud minores, sed molliore pulpa, lenta, & colore subuirescente, vt in Pruno. Ramis est lignosis, lentis, ex atro rufescentibus. Hanc plantam descripsit & depinxit Dodonæus pro Vaccinio palustri, quod *Cousines de marais* Gallicè vocari scripsit, cauliculósque habere paruos, breues, graciles & teneros, per terram sparsos, foliis Lib.6.ca.II.

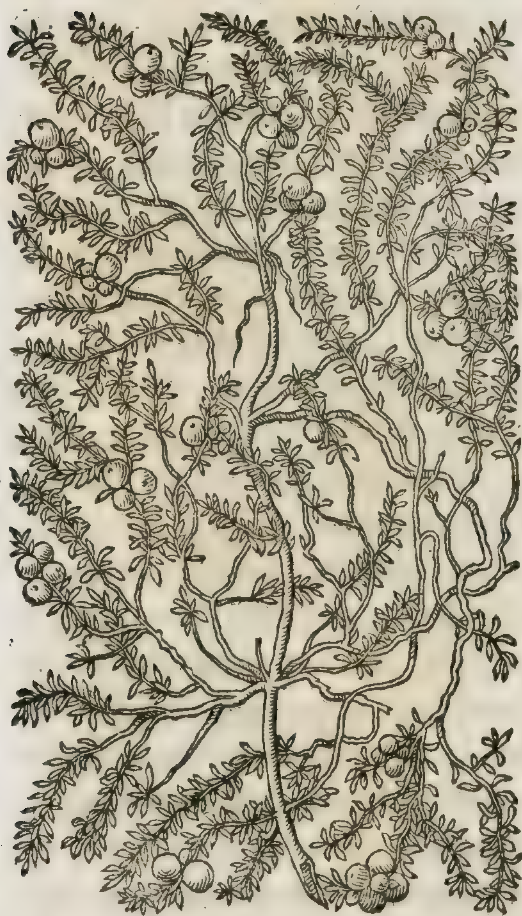
ERICA V. Chrysanthemos.

ERICA VI. BACCIFERA Dodonæi.

ERICA BACCIFERA Matthioli.

paruis, anguſtíſque veſtitos, Thymi vulgaris foliis ſatis ſimiles, ſed minores. Circa cauliculorum ſummitates naſci baccas ex pediculis valdè tenuibus pendentes, Vacciniis rubris ferè ſimiles, tamen oblongiores & maiores, coloris aliquando tantum rubri, aliquando maculoſi, guſtus acerbi, adſtringentíſque. Cluſius primũ Ericæ genus ſtatuit ſimile Myricæ, alterum diuerſum, quod Myricam folio non refert, ſed Corin & forma foliorum & ſitu admodum æmulatur: cuius generis multæ ſunt ſpecies, magnitudine, foliorum & florũ forma, coloréque, inter ſeſe differentes. Prima omnium maxima, hominis altitudinem interdum ſuperat, fruticoſa admodum, ligno duro, ex rubro nigricante, foliis exilibus, & breuibus, quaterno ordine ramos ambiẽtibus, guſtu admodum adſtringente, flore copioſo, racematim totos ferè ramulos occupante, vt interdum maiores rami pedali longitudine floribus onuſti conſpiciantur. Eſt autem is flos concauus, vti paruum cymbalum, oblongus, odoratus, pulcher, albus. Naſcitur in Luſitaniæ ſolitudinibus, inter Vlyſsi ponẽ, & Conimbricam. Floret Nouembri & Decembri. Prima Matthio. Erica videtur hæc eſſe. Secunda eiuſdem ferè cum prima altitudinis, æque fruticoſa, tenuioribus ramis, eiuſdem cum ſuperiore coloris, foliis etiam exilibus, quaternis ſemper ſimul ramulos amplectentibus, quorum extremis inſidẽt flores oblõgi, ſuperioribus ſimiles, colore purpuraſcentes. Tota etiam eſt adſtrictionis parti-

Lib.1.ſtirp. Hiſp.ca.30.

ERICA II. Cluſij.

ERICA III. Cluſij.

ceps.

ceps. Prouenit iiſdem quibus prima locis, atque etiam abundantius: eodem etiam tempore floret. Illi ferè ſimilis eſt. Narbonenſi agro frequens, longiore paulò & copioſiore folio, flore purpureo, minore, extremos ramulos occupãte. Hæc ſecunda videtur eſſe Matthioli Erica à Fallopio miſſa. Tertia eius Erica eſt ſecundæ admodum ſimilis, ſed paulò humilior, folia maiora & latiuſcula aliquantulum, & nigriora habet, quaterna ſemper circum ramulos naſcentia, flores plurimos per interualla ſecundum ramulorum longitudinem prouenientes, ſuperioribus forma ſimiles, primum herbacei coloris, deinde ex albo purpuraſcentes. Tota etiam adſtrictoria facultate pollet. Supra Vlyſſiponem frequens cum ſuperioribus, pluribus tamen locis occurrit. Floret Decembri, & Ianuario. Quarta Cluſij eadem eſt quæ à nobis etiam quarta & depicta eſt, & deſcripta. Vulgaris in tota Hiſpania, Luſitania, & Aquitania, nota etiam Galliæ Narbonenſi, ſcopis faciendis maximè idonea vere & ſub hiemem floret. Huic ſimilis inquit Cluſius, ſed minor omnino pedalémque altitudinem rarò ſuperans, & plerúmque humi præcumpens, foliis quaternis etiam ſemper ramulos ambientibus contrariis inter ſe pediculis, inuenitur in montibus Pannoniæ quæ florem herbaceum alteri ſimilem extremis ramis, & foliacea illa capitula profert menſe Auguſto & Septembri. Quinta minor eſt ſuperioribus, cubitali tantum altitudine plerúmque, ramis gracilibus fruticoſa, quos terni per interualla ramuli ambiunt, ternis foliis admodum exilibus circa eos ordine diſpoſitis, flores ſuperioribus paulò maiores plurimi & conferti circum ramulos, longis pediculis hærentes, colore purpureo obſoletiore. Incultis Luſitaniæ locis ſupra Vlyſſiponem frequens. Florebat illis Decembri. Sexta ſuperiori admodum ſimilis eſt, paulò tamen humilior, neque fruticoſa, ſed omnes ferè virgas, ſeu tenues ramos à radice proferens, ſingulares, cortice cinereo obductos, quos ambiunt ordine terna ramulorum rudimenta, ſeu germina ex multis foliis confertim naſcentibus conſtantia, nigrioris quàm alterius coloris,

ERICA V. Cluſij.

ERICA VI. Cluſij.

flores

ERICA VII. Clusij.

ERICA VIII. Clusij.

flores concaui, iam postremo descriptæ floribus forma similes, colore saturatioris purpuræ, elegantissimo, è longis pediculis verticillato ambitu per interualla, & è summis ramis pendent. Nascitur in Hispaniæ Castella veteri, tum in Gallia supra Lutetiam, & in Anglia supra Vindesoram. Floret Septembri. Septima fruticosa est, cubitalibus assurgens ramulis, fragilibus, nigriore quàm reliquæ cortice: folia superioribus similia, sed nigriora, & crassiora, gustu cum adstrictione calidiusculo, trino ordine circa ramulos disposita. Septembri & Octobri fructum à reliquis diuersum, summis ramulis inhærentem gerit, pulcherrimum, candidum, pellucidum, vniones obscuriores, tum forma, tum colore referentem, succulentum, sapore acido, tria granula dura plerúmque continentem, qui Nouembri desiccatur, & per se decidit. Nescit Clusius, an floreat, incolæ negabant. Est verò hæc longè diuersa Matthioli Erica baccifera. In Lusitania dũtaxat genus hoc obseruauit non procul Vlyssi pone. Octaua cubitali ferè est altitudine, fruticosa etiam, & tenuibus ramulis prædita, qui terni semper circum maiores ex interuallis prodeunt, folia etiam similiter terna, exigua quidem, sed latiora quàm in reliquis supra descriptis, inferiore parte nonnihil candicantia, hirsuta, & gustu adstringente: summi ramuli ad foliorum exortus verticillatim exornantur per interualla ternis semper floribus, æquali distantia à sese nascentibus, & in vnam partem spectantibus, maioribus quàm in reliquis generibus, concauis, prominulo magis ventre, colore ex rubro purpurascente, nouem numero, duodecim, quindecim, aut pluribus. Inuenitur plerúmque cum septima, & aliis, in arenosis Lusitaniæ locis. Floret Octobri. Semen huic quale in reliquis supra descriptis (præterquam septima) exiguum, nigricans. Nona non multum ab hac foliorum forma differt, & plerísque Brabantiæ locis, nonnullis etiam Castellæ veteris crescit, pedalibus solùm fruticans ramusculis, tenuibus, ex rubro nigricantibus, cingentibus eos frequentibus foliis, quaternis simul dispositis, superiore angustioribus, & Thymi vulgaris minoribus, hirsutis. E summis ramulis pendent plerúmque quini, aut seni flores simul

iuncti,

iuncti, floribus Lilij conuallium similes, paulò tamen oblongiores, neque adeo vti superioris ventrosi, colore vt plurimum ex rubro dilutius purpurascente, interdum etiam albo. Floret vere & autumno. Hæ sunt Ericæ species à Clusio traditæ. Nunc facultates eius declarandæ. Ericæ tam flos quàm coma serpentium ictibus illitu medetur, inquit Diosco. Erica Galeno digerendi per halitum facultatem obtinet. Paulus citra rosionem adiecit. Flore eius potissimùm ac foliis vtendum. Erice Plinio contra serpentes prodest. Idem Erices folium aduersari serpentibus tradit. Ericæ vulgaris decoctum, inquit Matthiolus, in aqua tepidum sumptum, tam mane quàm vesperi, triginta dies, quinque vnciarum pondere, tribus horis ante cibum valet ad vesicæ calculos comminuendos, & expellendos. Sed postea malè affecti in balneum ex decocto eiusdem plantæ descendere debent, atque in eo Ericæ decocto insidere, ídque sæpius faciendum. Hoc tantum decocto epoto, seruatáque recta victus ratione, nonnullos affirmat. Matth. vesicæ calculum in minimas partes comminutum eiecisse. Florũ decoctũ potũ lumborũ & vẽtris doloribus succurrit: foliorum succus oculorum imbecillitatem sanat, si iis guttatim instilletur. Rondeletius oleo ex Ericæ floribus confecto fœlici successu vtebatur ad delendos herpetas fœdos, & iam inueteratos totã faciẽ occupãtes. Vaccinia palustria, auctore Dodon. sitim sedãt, aduersus calores febriles, sanguinis, partiũque interiorũ inflãmationes cõferũt.

Vires. Lib.1.c.100. Lib.6. sim. Libr.7. Li.13.c.20. 1.24.ca.9 Li.1.Diosc. cap.100. Ibidem.

IDÆA VITIS, CAP. XXXII.

IDÆA vitis, vt scribit Theophrastus, nascitur in parte Idæ, quam vocant Phalacras. Est fruticosa, virgis paruulis, & ramulis cubitalibus penè exporrigitur, quibus acini ad latera adhærent, nigri, fabę magnitudine, dulces, vinaceorum instar, (γιγαρτῶδες τι) aliquid intus continentes, molle: folium rotundum, indiuiduum, paruum. Plinius hunc locum sic transtulit. Alexandrina appellatur Vitis circa Phalacram, breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis, prædulcibus: folio paruo & rotundo, sine diuisuris. Alexandrinam vocat, quam Theophrastus, Idæam, non ab Alexandria Ægypti, sed Alexandria Troadis iuxta Idam montem. Sic & ficus Idæa Theophrasti, Plinio Alexandrina dicitur. At hæc Vitis non solùm circa Idæ, sed etiam Aruerniæ, Phalacras, idest montosa loca siluis nuda, ac veluti caluitio glabra nascitur copiosissima nonnũquam etiam in siluis ipsis. *Airelles*, vocant Itali *Vua dell'orso*, Germani *Heidelbeer*, Est autem frutex humilis, ramulis plurimis, nonnunquam cubitalibus, sæpè minoribus: foliis rotundis, saturæ viriditatis, Buxeis, Myrteis ve similibus, instante hyeme cæterarum modo decidentibus, vere ex iisdem ramulis renascentibus: flosculis rotundis, cauis, circa ramulos inter folia emergentibus: bacculis rotundis vmbilicatis, primũ viridibus, deinde per maturitatẽ nigris, succo nigerrimo plenis, gustui non ingrato. Radice nititur longa, gracili, lenta, lignosa. In sylùis nostris nascitur, duro, macro, edito, & ventis exposito solo.

Lib.3.Hist. cap.17. *Nomen.* *Forma.* Lib.14.c.3. Hermol.in Plin. Li.15.ca.18. *Locus.*

IDÆA VITIS.

Vuam

Lib.6.ca.11. Vuam vrsi Anguilara vocat, Dodonæus Vaccinia nigra, à paruis baccis: quia Vaccinia docti quidam existimant dicta esse quasi Baccinia à baccis, minimè tamen Vaccinia nigra Virgilij esse intelligit. In quibusdam Galliæ locis idem *Cousines* nominari scribit. Sunt qui putant Vitem Idæam esse illam quæ passulas Corinthiacas vulgo dictas fert. Sed nobilissimum illud vuæ passæ genus, (In Hortu. Germ.) inquit Gesnerus, non in Ida, nec in aliis æditis, niuosísque montibus nascitur, verùm in planitie, vel in collibus apricis, magna hominum cura. Vitis Idæa (*Tempus.*) mense Maio floret, baccæ Iunio sunt maturæ. Refrigerant secundo gradu, adstringunt, & paulùm siccant. (*Temper* Dodo. ibi. *Vires.*) Crudæ coctæve cum Saccharo, aut absque eo si edantur, febre biliosa, & ardenti cruciatis prosunt. Valent aduersus ventriculi ardorem, hepatis, aliarúmque interiorum partium inflammationes, ventrē adstringunt, & nauseam reprimunt: ab hac Idæa vite differt à Lobellio picta Myrtus Germanica foliorum incisuris, & magnitudine, flore & fructu eadem, de qua hæc tradit Matthiolus. In Germania & Bœmia, quia legitima Myrto carent, aliam in syluis nascentem sibi compararunt Pharmacopæi & Myrtillum vocarunt. Frutex est cubitalis, caudice & ramulis viridibus, foliis Buxo ferè similibus, sed tenuioribus, & leuiter per ambitū serratis, floribus tintinabuli figura è pediculis inter folia pēdētibus, colore subpuniceo, rufo intus, stamine. Floribus baccæ succedunt, quæ maturæ, colore & magnitudine Iuniperinis non sunt absimiles, vinosæ, teneriusculæ, vmbilicatæ. Hæ Germanis cum vniuersa planta haud inefficaciter Myrti vicem præstant. Peculiariter autem iis vtuntur ad inficienda stamina, & chartam ceruleo colore. Eduntur etiam à rusticis, nec gustui sunt ingratæ. Hæc Matthiolus.

MYRTILVS Germanica.

IDÆA RADIX. CAP. XXXIII.

(*Nomen.*) IDÆA Radix, siue Idææ vitis species hæc planta esse putatur, superiori & magnitudine, & ramulis similis, nisi quod huius folia sunt (*Forma.*) maiora, duriora, Buxi maioris foliis similia, hyeme non decidentia: flores in candido purpurei, longi, rotundi, multi simul in summis ramulis. Baccas edit rotundas, quę à superioribus parū differunt, nō ita succi plenas, gustu acerbas & astringentes. Radix subest lignosa, & longa. Dodon. (Lib. 6. c. 11.) Vaccinia rubra nūcupauit. Lobellio & Penæ est. Alpina Chamærtio dodēdros, odora, Clusio vua vrsi Galeni, Italis Rhododaphne parua, rustica: quibusdam Balsamum Italicum vulgare: Therionarca Plinij Guillandino. Idææ radici, inquit Dioscorid. folia sunt ea quæ Rusco: adhærent iis veluti exigui capreoli, è (Li. 4. c. 40.) quibus flos. Radix spissandi naturam habet, iis conueniens quibus adstrictione opus est. Bibitur etiam ad alui fluxiones, & fluxum muliebrem, omnémque sanguinis eruptionem sistit. Idææ herbæ folia sunt inquit Plinius, quæ Oxymyr- (Lib. 27. c. 11.) sines: adhærent iis veluti pampini, in quibus flos. Aluum mensésque, & omnem

IDAEA RADIX.

nem obundantiam ſanguinis ſiſtit, ſpiſſandi, cohibendíque natura. Ita enim vetus Plinij codex habet. Quæ cum Dioſcoride conſentiunt, præterquam quod herbam vocat, quam ille radicem, & menſes, more quodam ſuo, pro fluxu muliebri reddidit. Idæa radix Galeno, guſtu admodum acerba eſt, ac ſi opere periculum facias, eam vim præſeferet, nimirum alui profluuia, dyſenterias, profluuium muliebre, & quæcunque eius ſunt generis, tũ pota, tũ foris impoſita curans. Quæ omnia cũ frutici hîc depicto ſatis bene conuenire videantur, non abſurdè fortaſsis pro Idæa radice oſtenditur. Gignitur in altiſsimis Allobrogum montibus, humi iacentes cauliculos huc illuc ſpargens. Lib.6.ſim

COGGYGRIA THEOPHRA. CAP. XXXIIII.

THEOPHRASTVS arbuſculæ cuiuſdam meminit Arbuto & Adrachnę ſimilis, cui hoc proprium eſſe tradit, vt fructum lanugine amittat, Quo loco Gaza κοκκυμηλέαν legit, & Prunum vertit. Sed fallitur, vt opinor, quod Theophraſti locum turpi mendo inquinatum eſſe nõ animaduertit, quem ex Plinio emendaſſe debuerat, qui Coggygriam, ſiue Coggyriam legit. Theophraſt. cum de Arbuto & Adrachne dixiſſet, ſubiicit, ὅμοιον δὲ τούτοις τὸ φύλλον καὶ τῆς κοκκιμηλέας, τὸ δὲ δένδρον μικρὸν, ἴδιον δὲ ἔχει καὶ τὸ ἐκπαπποῦσθαι τὸν καρπὸν τοῦτο γὰρ οὐδ' ἐφ' ἑνὸς ἀκηκόαμεν ἄλλου δένδρου. Plinius cum eandem Adrachnem depinxiſſet, ait. Similis & Coggygria folio, magnitudine minor. proprietatem habet fructum amittendi lanugine, pappum vocant, quod nulli alij arborum euenit. Præterea quid abſurdius quàm Prunum dicere arborem eſſe, quę fructum lanugine amittat? Fortaſſe & Cotinus quoque Plinij appellari poteſt illa arbuſcula Italico & vernaculo nomine, vt poſtea dicetur. Verũ Coggygria Theophr. nihilo ſecius eſſe creditur, hac maximè ratione ducti, quòd eius fructus in pappos abeat, quæ nota huic peculiaris à Plinio tribuitur. Frutex eſt, nunc humilis, nunc ad Punicę magnitudinem aſſurgens, radicibus multis, modicè craſsis: ramis ſurculoſis, cortice ſubrubro veſtitis: folio Terebinthi, carnoſo, & ſpiſſo Arbuti modo, lęui, parum laciniato, minúſque acuto, venoſo, maiore, & latiore, qua cum Terebintho ſimilitudine decepti quidam Macedonicam Terebinthum eſſe putauerunt: flore per initia racemoſo, ex viridi palleſcēte, qui tandem in pappoſum muſcariũ dilatatur, & euaneſcit, innu-

Lib.3.Hiſt. cap. 16.

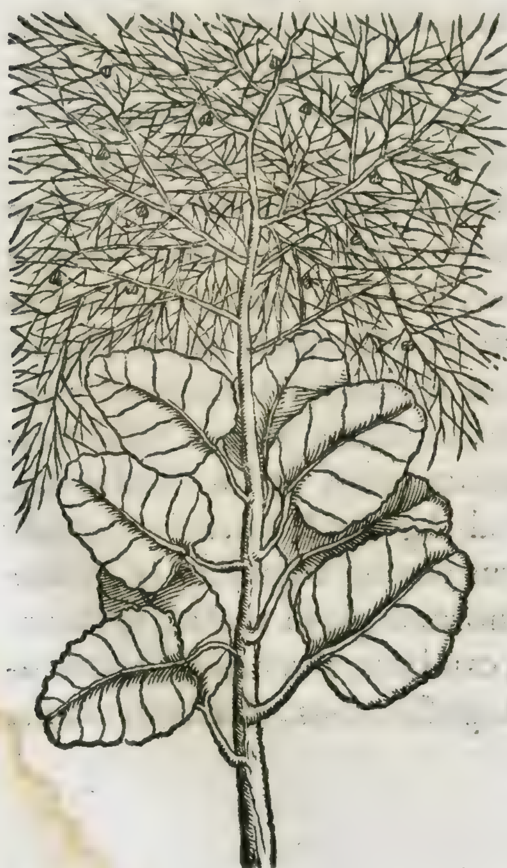
Nomen.

Li.13.ca.22.

Ibidem.

Forma.

COGGYGRIA THEOPH.
Cotinus Plinij.

meris tenuiſsimíſque capillamentis villoſum, nutantibus in militum galeis plumoſis criſtis non abſimile, papporum lanugini inter ſparſis minutis granis, nigris, figura cor æmulantibus. Creſcit in montibus Allobrogum tractu aprico, cliuoſo, aſpero, non nimis alto, nec inſidentium niuium frigore rigido. Alicubi cum Terebinthis pumilis, breuibus, contortis, quales circa Idæ & Macedoniæ montoſos tumulos prouenire Theophraſtus ſcripſit. Folia, flores, tenella germina, cum teruntur odorem ſpirant reſinoſum, Terebinthi modo, non iniucundum. Eorumdem ſapor auſterus eſt, & valde aſtringens, guſtanti non inſuauis. Dienſes Allobroges ſua lingua Rhu vocant, corticéque coria ſpiſſant ac concinnant, id quod nonnullos mouit, vt rhoem coriariorum eſſe crederet. Gratianopolitani eius foliis ſummíſque ramuſculis ad Lineas veſtes nigro colore inficiendas vtuntur, quas aliis mulierculæ ſuper imponunt, ne ſubiectæ puluere & ſordibus inquinentur. Allobroges Sabaudi arbuſculas integras, vel earũ grandiores ramos delibratos vendunt, ſuáque lingua Fuſtet vocant, ad pannos luteo colore tingendos. Is enim eſt ligni color. Qui radices Apennini incolunt Roſſolo vocant: qui ædita Apennini iuga, Scotano: quotiéſque ictericum felle ſuffuſo luridum eſſe ſignificant, eum magis quam Scotanum flaueſcere dicunt, hac voce Cotinum Plinij exprimentes, fruticem, vt ait, ad lineamenta modo, conchylij colore inſignem. Quamquam falſi ſuſpectus ſit is locus, flauo colore, quo lignum Cotini tingit, à conchylij colore multùm diſtante, niſi de arboris cortice ſubrubro aut purpuraſcente intelligẽdũ id tantũ ſit: quã ob cauſam Roſſolo vocãt, à roſeo colore. An verò huic ſoli peculiare ſit, in pappos fructũ auolare, multis dubium eſt, cum Nerij ſiliquæ papposa lanugine ſemen includant.

Locus. *Vires. & Uſus.* *Uſus.* Lib. 16. c. 18.

IOVIS BARBA, CAP. XXXV.

Nomina Lib. 16 c. 2

HVnc fruticem Iouis Barbam eſſe, cuius à Plinio fit mentio, Herbarij putant. Ac quoniam Aizoõ Iouis Barba Officinis dicitur, hanc quoque plantam Aizoon arborem, quidam nuncuparunt, vt ſic ab Aizoo herba diſtinguerent. *Forma.* Fruticoſa eſt arbuſcula, magnitudine hominis, ramis denſiſsimis, folio Lentiſci, argenteo, ſic collocato, vt lateribus folia paria ſint, impar autẽ foliis verſum claudat: coma in opere topiario tonſilis, & in rotũditatem ſpiſſa, elegantiſsimi aſpectus, ſi quis in hortis ſerat, veſtiendis arearũ viarũmque marginibus, vt à nobis de Lauãdula fieri ſolet, flore in ſummis ramis copioſo, coaceruato velut in cumulum, luteo, Geniſtæ ſimili, ſi ſumas ſingulas quaſque floris coaceruati partes. *Locus.* Gignitur in lapidoſis, & ſaxoſis locis maritimis, præſertim montibus ad litora poſitis. Pulcherrimam hanc plantam mons Setius (hodie *Cap, de Sette* vocant) ab Agatha & Bliterris non admodum ſemotus nutrit. Anguillara in Monte nigro prope Liuornam gigni tradit, foliis ordine diſpoſitis, candidis, nitentibus, Lenticulæ ſimilibus, anguſtioribus, flexilibus ramis, luteis floribus.

IOVIS BARBA.

ARBVTVS, CAP. XXXVI.

ARBVTVS frutex, siue arbor est: Arbutum fructus eius à Virgilio dicitur. Cum iam glandes, atque Arbuta sacræ deficerent syluæ. (1.& 2.Geo.) (*Nomina*) Græcè κόμαρος, fructus μεμαίκυλον, Arabicè *Hutiladib*, Italicè *Albatro*, Hispanicè *Madronho*, seu *Madromeiro*, Gallicè *Arbousier*, fructus *Arbouses*. (*Forma.*) Arbutus frutex est, siue arbuscula Cotonea Malo non maior: caudicis cortex subruber, asper, squamosúsque, à quo rami prodeunt rubentiores, læuioresque, præsertim nouelli: folia Laurinis, Iligneísve similia, paulò tamen breuiora, crassioráque, non decidua, toto ambitu serrata, colore pallido potiùs quam viridi, rubra per medium excurrente costa. (Matt. c.138. lib. 1.Diosc. Dodon. li. 6. cap. 53.)

ARBVTVS.

Flores parui, candidi, caui, floribus herbę quæ vulgo Lilium conuallium dicitur, figura similes, racematim pendentes. Fructus parui, rotundi, Sorborum ferè magnitudine, qui primo exortu virent, deinde flauescunt, maturi verò rubent, tactu asperiusculi, nullis intus ossiculis, fragorum modo, quorum etiam effigiem referunt. Sapor his insipidus, simul & austerus, qui dum eduntur, acerosa pulpa linguam palatúmque vellicant. Ab his paulum discrepare videtur Dioscorides cum scripsit. Arbutus arbor est Cotoneæ Malo non dissimilis, tenui folio: cuius fructus Pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo, huic Memæcylum cognomen est. Maturus aut flauescit, aut rubet, in esu acerosus. (Lib.1. c.138.) Sed cum Arbutum Malo Cotoneæ comparat, magis id ad arboris proceritatem, quàm ad folia, & caudicis corticem referri intelligendum. (Matt. ibid.) Deprauatos etiam esse hoc loco Dioscoridis codices suspicio est: quoniam Serapio qui omnia ex Dioscoride transscripsit, totam Arbutum non dicit Cotoneæ Malo similem, sed folia proferre Malo Cotonea minora, nec tenuia folia habere scribit. Alij λεπτόφυλλον, non tenuifolium, sed angustifolium interpretantur. (Lib. 12. c.3.) Plinius folium Mali Assyriæ folio Vnedonis rectè videtur comparasse. (Lib.3. Hist. ca. 16.) Theophrastus sic descripsit. Arbutus quæ Memæcylon fert esculentũ, non valdè magna est arbor. Corticem habet tenuem, Tamarici similem: folium inter Vlicem & Laurum medium. Floret mense Iulio. Flores prodeunt ex vna appendice, extrema parte, racematim: quorum quisque Myrti baccæ oblongæ, forma similis est, & magnitudine par, nõ foliat⁹, cauus, velut ouũ exscalptũ ore aperto. Cùm autẽ defloruerit, etiam retinaculũ quod adhæret perforatum est. Quod defloruit, tenue est, ac veluti verticillum circa fusum, aut Doricæ colũnæ capitulum. Fructus anno maturescit, vt simul contingat & hunc haberi, & alterum florere. Plinius. (Li. 15. c. 24.) Aliud corpus est terrestribus fragis, aliud congeneri eorum Vnedoni, quod solum pomum simile fructui terræ gignitur. Arbor ipsa fruticosa: fructus maturescit, paritérque floret subnascens, & prior colligitur fructui terræ, inquit Hermolaus, hoc est fragis terrestribus, nihil enim est ferè tam Vnedoni simile quàm fraga. (In Casti. in Plinium.) Ob id quidam fraga montana in Ouidio Arbutos interpretantur, ad differentiam terrestrium. Cæterum quia Theophrast. aliter & melius Arbutum expressit, aliam esse hanc à Dioscor. Arbuto quidam

censent. Sed eruditiorum sententia eadem planè est vtriusque Arbutus, ex nimirum ea quam hîc depinximus. De eius fructu etiam inter veteres controuersia est. Dioscorides, & Theophrast. vt diximus, eum Memæcylon appellant. His ad stipulari videtur Galenus, qui non vno loco eum fructum Memæcylon nominat. Plinius & arborem & fructum vnedonem vocat. Vnedo, inquit pomum in honorum, vt cui nomen ex argumento sit, vnum tantùm edendi. Duobus tamen hoc nominibus Græci appellant, Comarum & Memæcylon. Ex quo apparet totidem esse genera & apud nos. Alio nomine Arbutus vocatur. Quibus verbis Plinius quatuor voces Vnedonem, Comarum, Memæcylon, Arbutum vni arbori ac fructui tribuit. Et alibi. Arbutus siue Vnedo fructum fert difficilem cōcoctioni & stomacho inutilem. At verò Vnedonem fructum Arbuti non esse, sed Epimelidis arboris Galenus tradit his verbis. Epimelis acerba est planta, & vt, ita dicam, syluestris Malus. Appellatur autem à rusticis in Italia ὐνεδῶν, idest Vnedo. Frequens in Calabria nascitur. Fructus eius acerbus est, stomacho incommodus, & capitis dolorem inducens, admixta enim est ei peregrina quædam qualitas. Idem alibi perspicuè Memæcylon ab Vnedone distinxit: Et qui frutex inquit, Epigmelidas fert. Appellatur autem is fructus in Italia Vnedo, stomachóque nocet, & capiti dolorem adfert, acerbúsque est admodum cum exigua quadam dulcedine. Quibus mox subiungit. Cornis quidem & Canirubi fructu, & Glandibus, & Memæcylis (sic autem Comari fructus appellantur) rustici passim vescuntur. Galenum Paulus secutus est. Quare dubitandum non est, quin alia arbor sit Epimelis, quæ vna cum fructu suo in Italia Vnedo appellatur, & alia Arbutus, cui⁹ fructus Memæcylō Græcis dicitur. Has arbores Plinius fortasse ob similes vires pro eadem vsurpauit. Quod igitur Ruell. scripsit Galenum & Paulum Arbutum, Comarum, Vnedonem à rusticis Italiæ vocari scripsisse, minimè verum esse ex supradictis intelligitur, atque adeo nec illud quod alio loco ait, Galeno & Paulo Epimelida esse genus quoddam Arbuti, quæ Græcis Comaros dicitur, cui eandem omnino vim reddiderunt, hoc addito, quod fructum Memæcylon nominant. Perspicuè enim illi Arbutum ab Epimelide distinxerunt, & de iis diuersis in locis tractauerunt, nec, si similibus præditæ sint facultatibus, inde efficitur eandem esse stirpem. Plurimę enim stirpes iisdem qualitatibus, viribúsque præditæ, forma & genere sunt diuersæ. Quęnam sit Epimelis in historia Mespilarum nos ostendemus. Arbutus in syluis, Italiæ & Galliæ Narbonensis copiosa nascitur. Bellonius scripsit in monte, qui Athos dicitur, arbutos quæ aliis in locis frutices sunt, in magnas arbores euadere. Iuba auctor est, tradente Plinio, quinquagenum cubitorum altitudine in Arabia esse eas. Florent mensibus Iulio & Augusto. Fructus Septembri, & sub hiemem maturus est, qui frigidus stomacho aduersatur, inquit Dioscorides, capitísque dolorem mouet. Eadem omnino tradit Galen. Arbutus Arbor ipsa qualitate acerba vna cum fructu est, eum Memæcylon nuncupant. Est autem hîc & infensus stomacho, & capiti dolorem adfert. Idem in omni capitis dolore vitandum esse præcipit Arbuti fructum. Sunt qui credant, inquit Matthiolus, Arbutum magno esse aduersus pestem præsidio, aquam quæ ex eius foliis extillauerit, admixto osse in corde cerui reperto, statim ipso Morbi initio propinantes. Arbuti fructibus Turdi Merulæque delectantur. Quare hyeme, quo tempore ij maturi sunt huiusmodi aues ab aucupibus facilè capiuntur. Frondes ab hœdis expetuntur teste Virgilio.

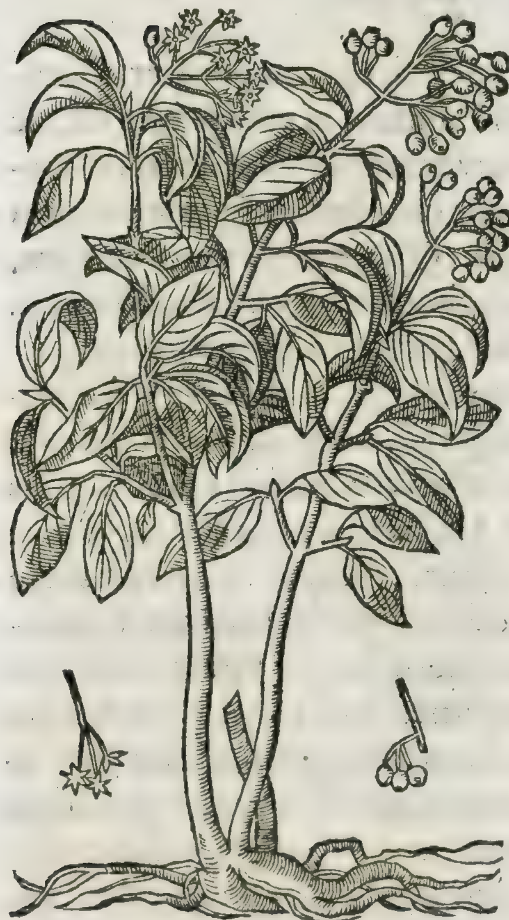
Dulce satis humor, depulsis arbutus hœdis.

[Margin notes: Li.7.sim.& 2.med.p.c. 1.& 2. Ali. — Lib.15.c.24. — Li.23.ca.8. — Lib.6.sim. — Li.2.alim. — Libr.7. — Lib.1.c.20. — Lib.1.c.97. — *Locus.* Lib.1.Obs. cap.43. — Li.15.c.24. — *Tempus.* — *Temper. & vires* — Ibidem. — Lib.7.sim. — Lib.2.m.p. cap.1. — Ibidem. — Ecl.3.]

CORNVS

CORNVS FOEMINA. CAP. XXXVI.

A Theophrasto θηλυκρανεία dicitur Cornus fœmina, à quibusdã ψευδοκρανεία, ideſt falſa Cornus, ab aliis diuerſis nominibus nuncupata, diuerſas quoque plantas pro Corno fœmina repræſentãtibus. Cornus fœmina, inquit Ruellius, dumetis & nemoribus familiaris. Sed quia neglectas & inguſtabiles fert baccas, indignam quæ Corni nomine vocaretur rura putauerunt. Arbori quam Cordus Pſeudocraniam vocat deſcribítque, præfixit Geſnerus eius fruticis picturam quam Tragus Germanicè à ligni duritia *Hartriegel* appellari ſcripſit: hicque admonet Geſnerus quærendum, an hæc Cordi Pſeudocrania, ſit arbuſcula ſeu frutex, quem Germani *Hartriegel*, vocant, Plinius virgam ſanguineam appellauit. Eruditi quidam Cornũ fœminam eſſe coniiciunt. Sed paulò poſt Cordus aliam Cornum fœminam deſcribit, cui Geſnerus figuram Corni à Trago deſcriptæ appoſuit. Idem Geſnerus Sanguineam virgam Plinio dictam, quæ paſsim in ſæpibus creſcit, Cornum fœminam eſſe ait quorundam ſententia. Cornum fœminam eſſe putat Cornarius, quam Germani ex argumento *Faulbeerbaum*, & *Faulholtz*, vocant. Sed an is Alnum nigram Dodonæi, de qua iam dixi, an Tragi *Faulbaum*, arborem à fœtido, tũ odore, tum ſapore ſic dictam intelligat, ſcitu difficile eſt. Dodon. Cordi pſeudocraniam Cornum fœminam, ſylueſtrémue, ac Opulum Columellæ eſſe arbitratur. Eandem plantam etiam Cornum fœminam ac ſanguineos frutices eſſe Bellonius videtur exiſtimaſſe cũ ſcribit. Arbor quam Macedones olim Cornum fœminam nominarunt, nunc Galli Latinos imitati *Des Sanguins*, in monte cui nunc Caſtagna nomen, inter vrbes Philippos, & Bucephalum, nunc Cauallam vulgo dictam ſito, non multo minores proueniunt, quàm magnæ noſtræ Corni mares. De planta igitur hîc agimus, quam Tragus *Hartriegel*, Cordus Pſeudocraniam, Dodon. Cornum fœminam, & ſylueſtrem, & Opulum Columellæ vocant. Hæc Cornus fœmina frutex eſt in arborem non aſſurgens, duriſsimo ſtipitum, veterúmque ramorum ligno, nouellis ramulis nodoſis, medulla plenis, Sambuci modo: folio Corno mari ſimili: flore in muſcariis albo: baccis rotundis, primùm viridibus, per maturitatem nigris. In ſæpibus ac dumetis cum reliquis fruticibus naſcitur. Floret menſe Aprili, & Maio. Fructus Septembri ſunt maturi, nullius in medicina vſus. De Virga autem ſanguinea, ſi eadem eſt quæ Cornus fœmina, pauca hæc Plinius. Nec Virga ſanguinea, inquit, fælicior habetur. Cortex eius interior cicatrices quæ præſanauere aperit. Et, Sunt qui Virgis ſanguineis tangunt ea quæ nolunt Erucis obnoxia eſſe. Idem alibi ſanguineos frutices inter vitilia numerat. Corno non multum abſimilis eſt planta, inquit Matthiolus, quam Hetruſci, à ſanguineo virgarum colore Sanguino, & Sanguinello vocant. Creſcit in dumetis, & ſepibus, virgis Corno tenuioribus, robuſtis, nodoſis, cortice ſanguinis modo rubeſcente: foliis Corno proximis, paulò tamen latioribus, neruoſis, rubenti pediculo

CORNVS fœmina.

Nomina
Lib.1.ca.71.
Lib. 3.pl. c. 26.
Lib.3.c.26.
Cap. 36.
Lib.3.ca.37. In hortul. Germ.
Emb.132.li. 1. Dioſcor.
In Sil.c.30.
Lib.6.ca.51.
Lib.1. Obſ. cap.56.
Forma.
Locus.
Tempus.
Li. 24. c.10.
Li.20. c. 10.
Li.19. c. 37.
Lib.1.Dioſ. cap. 135.

nitentibus. Floret vere vmbellis albicantibus: flores baccas edunt racematim cohærentes, ſanguineis tenuibúſque petiolis appenſas, Orobi magnitudine, primùm virides, per maturitatem nigricantes, è quibus rura Tridentina oleum ad lucernarum vſum torculari exprimunt, iis prius in aqua decoctis. Ligni materies dura, oſſeáque eſt, Corno minimè cedens. Quare quidam Cornum fœminam eſſe volunt, ſed infirmis rationibus nixi. At fortaſſe non erraret, qui diceret virgam ſanguineam eſſe, cuius Plinius meminit. Id tamen non affirmat Matthiol. cùm nondum periculum fecerit, an planta Sanguino vocata id præſtet, quod de virga ſanguinea Plinius tradidit. Baccæ maturæ amaro, acerbo, adſtringentéque ſunt ſapore. Quare oleum ex iis expreſſum tale quoque eſſe neceſſe eſt.

EPIMELIS. *CAP. XXXVII.*

Li.1.ca.133. *Nomina* Libr.6.ſim. & li.2.Ali.

VÆ ἐπιμηλὶς à Dioſcoride ſecunda Meſpili ſpecies ponitur, à Latinis etiam Epimelis vocatur. Galeno Epimelis acerba planta eſt, ac vt dixerit quiſpiam, Malus ſylueſtris: vocatur ab Italię incolis Vnedo: eius magnus eſt in Calabria prouentus. Hæc de Epimelide, non vt de Meſpili ſpecie, ſed ſeorſum à Meſpilo ſcripſit. Qua ratione moti quidam, aliam Dioſcor. aliam Galeni Epimelidem eſſe cenſuerunt. Matthiolus Dioſcor. Epimelidas vulgares noſtras Meſpilos eſſe ait, Sed Galenum Epimelidis appellatione diuerſam arborem à noſtrate Meſpilo intellexiſſe. In eadem eſt ſententia Andr. Lac. Cordus Epimelidem quidem vulgarem noſtram Meſpilum eſſe putat, ſed Galenum in viribus illius explicandis aberraſſe. Scribit enim Cordus Epimelida, ſiue Hama melida dici, quod iuxta Malos naſci ſoleat. Copioſè in Germania & ſatam, & ſpontè prouenire. Cum ſpontè, ſemper vicinam habere agreſtem Malum, vnde & nomen à Græcis illi poſitum. Huius fructum Vnedonem ab Italis vocatum fuiſſe, teſte etiam Galeno, quod præter vnum nemo comedere, & deglutire poſſit antequam molleſcat, adeò fauces adſtringit. Sed non verè ab eo dici ſtomacho eum eſſe noxium capitíſque dolorem excitare, quæ vitia Arbuti ſunt, Epimelidi immerito attributa, cùm conſtet Epimelida, ideſt Meſpilum vulgarem, nec ſtomacho inimicum eſſe, nec capitis dolores adferre. Dodonæus etiam Epimelidis nomine vulgarē noſtram Meſpilum deſcribit, ac depingit. Geſnerus Chamęmeſpilum appellat. A quibus omnibus diſſentit Dalechampius. Nam Meſpilus noſtras, nec folia habet Malo ſimilia, nec minora, qualia Epimelidis eſſe dicit Dioſ. quinpotius Lauro ſimilia, & foliis Mali maiora. Adhæc fructus illius, vt Epimelidis, rotundus non eſt, ſed oblōgus, inferne gracilior, ſuperne latior. Arbuſculam igitur hîc appictam, Epimelidem Dioſcoridis eſſe arbitratur, & Theophraſti Meſpilum Antheno idem Epimelidémque nuncupatam, ob foliorum cum Malo ſimilitudinem, Anthenoidem verò, quod eius fructus rubro colore, globoſa figura, & vmbilicato vertice fructum Meſpili Anthedonis, de qua ſuo loco dicam, æmuletur, à quo Meſpili noſtratis

Li.1.Dioſc. cap.133.

In Dioſco. lib.1. c.170.

Lib.6. c.43.

EPIMELIS.

nostratis fructus multum dissidet, turbinatus, & ex rufo liuescens. Ex vnica autem lacunosi vmbilici nota in Mespilo nostrate valde perspicua, quam etiam Epimelidi Dioscorides assignat, inductos fuisse Herbarios verisimile est, vt hanc crederent esse Epimelidem. Sed & hæc in Epimelide hîc depicta euidens est, cæteris à Dioscoride traditis notis consentientibus, nostrati vero Mespilo repugnantibus. *Forma.* Est igitur hæc Epimelis arbuscula, cortice rubescente, sed cinerea quadam cuticula obducto. Folia fert Mali, minora, inferne candida & lanuginosa, supernè viridia, venosa: fructum rubentem, rotundum, ex longiusculo petiolo pendentem, vmbilico lato, ternis intus ossiculis, duris, oblongis, hinc angulosis, illinc planis & læuibus. *Vires.* Fructus is adstringit, gustu plane vulgaris Mespili, acerbiore, ideoq; minus grato, Peculiari nomine Italis olim Vnedonē appellatū fuisse ex Galeno iam aliquoties diximus. *Locus.* In Alpibus, Apennino, & in excelsi mōtis iugo qui apud Allobrogas diui Rāberti cœnobio imminet. Frutex hic copiosus nascitur. Hippocrates ἀμαμαλίδας dixit Epimelidas à Dioscoride nūcupatas, vt Galenus in Glossis testatur, velut hoc loco παραμίξας ἢ τὸ μέλι, ἢ ἀμαμαλίδας, εἶτα ἐπ' οἴνῳ μέλανι διδόναι πίνειν. Id est, & mel aut Hamamalidas permisceto, deinde in vino nigro bibenda dato. *Lib. 1. mor. muli.*

EPIMELIS ALTERA,
Cotonaster Gesneri.

EPIMELIS ALTERA, CAP. XXXVIII.

Forma. FRVTEX hic ramosus surculosúsque est, cortice subrufo, folio Mali Cydoniæ, neruoso, paulò obtusiore, auersa parte candicante, & lanuginosa, aduersa virente: fructu paruulo, rubente, vmbilicato, Mespilo exiguo simili, saporis acerbi. *Nomina.* Cotonastrū Gesnerus clarissimus Philosophus, ac Medicus, & pleríque Herbarij nominant, ob foliorum cum Malo Cydonia similitudinem. Eius ramum fructu onustum cùm ad Dalechampium ille misisset, Epimelidis genus esse iudicauit, ex fructus tū figura tū sapore. *Locus.* In niuosis Alpibus nascitur.

FICVS IDAEA, CAP. XXXIX.

QVÆ hîc planta exhibetur, pro Halimo à Trago, & Lonicero depicta est, à quo quantùm differat, cum de Halimo agetur, demonstrabimus. *Nomina.* A nonnullis Idæa Ficus esse dicitur, ab aliis Chamæmespilus. *Lib. 3. c. 22. Cap. de Ribe in Hist. plan.* Fruticat ex radice crassa, dura, lignosa, brachiata, ramis tam multis, vt cubiti circumquáque spatium cum sua sobole vnica planta occupet. *Forma.* Hi plerúmque ad hominis altitudinem attolluntur, nonnunquam breuiores, lenti, flexiléſque in orbem prosiliunt, minimè spinosi, cortice cinereo, qua primum erumpunt folia, tuberoso, velut quodam articulo nodosi: ligno distorto, infernè læui, supernè frondis suæ comam fundente: folio Mali Cydoniæ, molli, venoso, altera parte virente, altera pallido, siue cano, sic digesto, vt ex quouis alarum sinu bina semper exeant, Oleæ folio multo latiore & longiore, illiq; planè dissimili, etiamsi Tragus & Lonicerus *Ibidem.*

IDAEA FICVS nostra, vulgo Frangula.

FRANGVLA Matthioli.

aliter scripserint: flore inter rubrum & phœniceum medio, calathi figura, Idæ Vitis, quam Myrtum Germanicam idem Tragus, Dodon. Vaccinium nigrum appellauit, vt diximus, florem nonnihil imitante: baccis coralli modo rubris, longo pediculo appensis, gemellarum instar binis coëuntibus, & coalescentibus, linea tantum distinctis, cordis figuram ob huiusmodi coalitum penè referentibus, Oesi rubræ, quam Ribes vocant, magnitudine paribus, binis velut Ocellis nigris in vertice pertusis, gustu principio subdulci, sed postea tam ingrato & insuaui, vt fastidium nauseámque moueat, & vomitum prouocet. Nascitur in Germania cum aliis fruticibus secus vias, in sæpibus, & Dumetis Alsatiæ prouinciæ. Apud nos verò in editissimis & gelidissimis Sequanorum & Allobrogum montibus, nec vnquam in plana descendit. Floret Aprili mense. Eorum sententiam magis probat Dalechampius, qui Idæam Ficum hunc fruticem esse putant, quod eius historia à Theophrasto descripta huic sententiæ adstipulari videatur. Ficus Idæa, inquit, fruticosa est, nec excelsa, sed crassa, sic vt cubiti spatium in orbem fruticantes ramuli occupent: ligno contorto, lento, infernè læui, sine nodis, supernè in orbem comoso, colore tam folij, quàm corticis liuido: folio figura Tiliæ simili, molli quoque & lato, magnitudine pari: Flore Mespili, qui & cum Mespili flore emergit. Fructus quem Ficum appellant, rubet, magnitudine Oliuæ, sed rotundior: esu Mespilum refert. Crassas radices habet mitis Ficus modo, & lentas. Arbor hæc non putret. Cor illi solidum est, & sine medulla. Ex quibus hæc Plinius transtulit. Idæa Ficus rubet, Oliuæ magnitudine, rotundior tantùm, sapore Mespili: Alexandrinam hanc ibi vocant, crassitudine cubitali, ramosam, materie valida, lenta, sine lacte, cortice viridi, folio Tiliæ, sed molli. Hunc fruticem Chamæcerasum montanam vocat Gesnerus, seseq; audiisse scribit quatuor aut quinque huius Cerasa deuorata vomitum ciere, aliquando etiam aluum. Sunt & multæ aliæ, variæq; plantæ Chamæcerasi nuncupatæ.

Cap. 28. huius lib.

Tempus.

Lib. 3. Hist. cap. 17.

Lib. 15. c. 18.

CHAMAECERASVS, CAP. XL.

IDem Geſnerus in variarum rerum cognitione optimè verſatus, hanc etiam fruticis effigiem ad Dalechampium miſit, quæ naſcitur, vt ſcripſit, in montis Generoſi Inſubriæ crepidinibus, cliuis, ac præcipitiis, folio Aceris albi, quod Galli, vt diximns *Plane* appellant, latiore & ampliore, per ambitum valde inſecto: Fructu rotundo, rubro, *Locus.* *Forma.* In ſyl. c. 28

CHAMAECERASVS *montis Generoſi.*

CHAMAECERASVS *Alpina.*

CHAMAECERASVS *Matthioli.*

Ceraſo ſimili, vnde Chamæceraſi nomen. Eſt alia Chamæceraſus Alpina à Lobellio picta, Cordi etiã Chamæceraſus, Xyloſteũ alterum, quorundam. Rara eſt, hæc cubitum pedémue æquans, foliis, ramis, & ſtipite Corni, albidis, ſquallidis, nodoſis: floribus candidis, pallentibus, aut luteolis. Fructus binos maturat in pediculis longioribus, pẽdulis, Ceraſi ritu, ſed in imo duo foramina parua albida, quoddam rudimentum pupillarum, aut oculorum adumbrantia: grana quina, aut ſena, albida, lucida, Oxyacãthæ paria. Hæc quæ Pena ſcripſit, tanquam de rara planta, & paucis cognita, Idæam Ficum modo deſcriptam videntur oſtendere, pictura etiam, ſi attentè conſyderes à noſtra, vel parùm, vel nihil diſcrepante.

MATTHIOLVS ſylueſtre Pumilumq; Ceraſorũ genus, nullo adhibito cultu in Tridentino agro, & in Bohemia circa Pragam, ac in Auſtria, circa Viennam ſponte prouenire ſcribit, guſtu admodum acido, imo acerbo, colore perpetuò rufeſcente, nec vnquam in atrum *Forma.*

vergente

vergente, quæ ex breui pediculo pendent in pusillis fruticibus, & admodum paruis, tantæq; breuitatis, vt pauci sint, vel potius nulli, qui dodrantem æquent,
Lib.15. c.25. vt credat (etsi id non affirmet) ea esse hæc Cerasia quæ Plinius Macedonica vocat. Cæterùm hunc fruticem Chamæcerasum potius vocandum esse censet.
Ibidem. Meminit etiam Plinius Chamæcerasi Ceraso Macedonica minoris. Sunt & Macedonica Cerasa paruæ arboris, raroq; tria cubita excedentis: & minore etiam frutice Chamæcerasi.

ARIA, CAP. XLI.

Nomina

Forma.

RBOREM hîc depictam Sequani & Aruerni *Alisier* appellant, Nantuatenses, Galli etiam ipsi *Cirier*, vocabulo ex Aria detorto. Itali *Matallo*, Herbariorum bona pars Ariam. Humilis est arbor, seu frutex in Cædua sylua, sæpibus, ac Dumetis, si verò crescere permittatur procera, vasta, ramosaq;, Vlmo & Tilia nihilo minor, nec minùs ampla, diffusaq;. Cortex nonnihil in cæruleũ colorẽ vergit: folia sunt magna, & lata, Tiliæ, aut Matthioli Viburno, siue Spitęæ non dissimilia, venosa, per oras incisa, supernè viridia, infernè candida: flos qualis hic exprimitur in summis ramis candidus, densus, odoratus: fructus ruber Oxyacanthæ similis, summa parte denticulatus, suaui dulcedine gratus: semen Malo Piróue simile, tenero & subatro cortice medullam occultans, saporis non in iucundi.

ARIA CVM FLORE & fructu Dalechamp.

Locus. Gignitur in frigidissimis & altissimis montibus. Cultum omnino dedignatur, ac respuit. Quare in hortos translata minimè proficit.
Tempus. Floret mense Maio, tardè fructum perficit. Maturum huius arboris fructum rustici legũt, & condunt: neque enim fugax nimis est, sed in hyemem vsque durat, si bene asseruetur.
Vires. Tusses non aliter quàm Zinziphi bacca lenit, sputum adiuuat, crudos humores pulmoni infarctos coquit. Materia arboris dura, candida, baculis apta: ex ea enim firmi ac solidi fiunt.
Lib.5. Hist. cap.5. Theophrastus Ariam inter eas arbores recenset, quæ cariem vetustatemq; non sentiunt,
Ibid. ca.6. idemq; Ariam ac Quercũ omnium in opere difficillimas esse paulò post tradit,
Ibid. ca.10. carbonémque optimum fieri ex spississima materia, vt Ariæ, Quercus, Arbuti.

HAMAMELIS ATHENÆI, CAP. XLII.

Nomina Ic expressam plantam censet Dalechampius esse eam quæ ab
Lib.14. Athenæo ἁμαμηλὶς, & ὁμομηλὶς dicitur. Cordus Myrtomelidem vocat, ob fructus cum Myrti baccis similitudinem. Vulgus Allobrogum *Amalenchier* vocat, perinde acsi μελίχιον, id est, mellitum pomum dicere vellet, aut Hamamelida, Nantuatenses *Manternier*, quæ vox ex Alaterno videtur esse deprauata, cùm tamen Alaternus esse non possit, cui folium
Li.16. ca.16. est, Plinio auctore, inter Ilicem & Oleam, nec vlla fructus fœcunditas. Est hic frutex

HAMAMELIS Athenæi Latiore folio.

HAMAMELIS Athenæi Angusto folio.

frutex hominis altitudine, cortice ſubrubro, folio ad Pruni figuram accedente, venoſo, ſerrato, altera parte vireſcente, altera candicante: flore albo. Fructum edit Myrtis ſimilem, vmbilicatum, prædulcem, cum maturuit purpureum ante maturitatem, ex purpureo ſub rubeſcentem, ſemina terna, quaternáue includentem, Piro ſimilia, nigra. Quæ faciunt, vt credibile ſit Hamamelida eſſe Athenæi, quia fructus purpuraſcenti ſimilis eſt, valde dulcis, & ἀπύρηνος, id eſt, ſine nucleis lignoſis, quorum loco ſemen continet, nec durum, neque lapidoſum, ſed vt in Piro, tenero contectum cortice, quæ de Hamamelide tradidit Athenæus. Naſcitur in locis aſperis confragoſiſq́; interdum ex ſcopulorum rimis proſilit, nec eſt vt quidam autumant, Gallorum *Aliſier*, de qua ſuperiore capite diximus. *Forma.* *Locus.*

LAVRVS TINVS, CAP. XLIII.

DEPICTAM hîc arborem Laurum Tinum Plinij eſſe inter Peritos Herbarios conſtat, quam Laurum nonnulli ſui generis arborem intelligunt, alij ſylueſtrem Laurum, etiam Theophraſto in iis numeratam quæ perpetuò virent, tametſi Gaza eo loco ſimpliciter Laurum vertit, cùm tamen in omnibus noſttis exemplaribus ἀγρία δάφνη legatur, id eſt, ſylueſtris Laurus. Alij δάφνην ἀγρίαν, id eſt Laurum ſylueſtrem eſſe malunt veram Laurum ſine hominum cultu operáque ſponte prouenientem, & ob id ſylueſtrem, quales multæ circa Monſpelium in ſæpibus viſuntur. Arbor hæc cortice veſtitur ſubrubro: ramis abundat, ex quorum nodoſis articulis folia enaſcuntur, bina ſemper aduerſis pediculis ſita, venoſa, carnoſa, minime diſſecta, in acutum deſinentia. Flos ex albo purpuraſcens eſt in vmbellis, copioſiſsimus: Cærulea bacca plurima, oblonga, anguloſa, guſtu adſtringens. Arbor iſta foliis nunquam exuitur. Quare mirificè intuentium oculos delectat, & allicit frondis honore ſempiterno, vmbellarum aureo fulgore, & baccarum Cæruleis. Lib.15. c.30. *Nomina* Lib.1. Hiſt. cap.15. *Forma.*

LAVRVS TINVS Dalechampij.

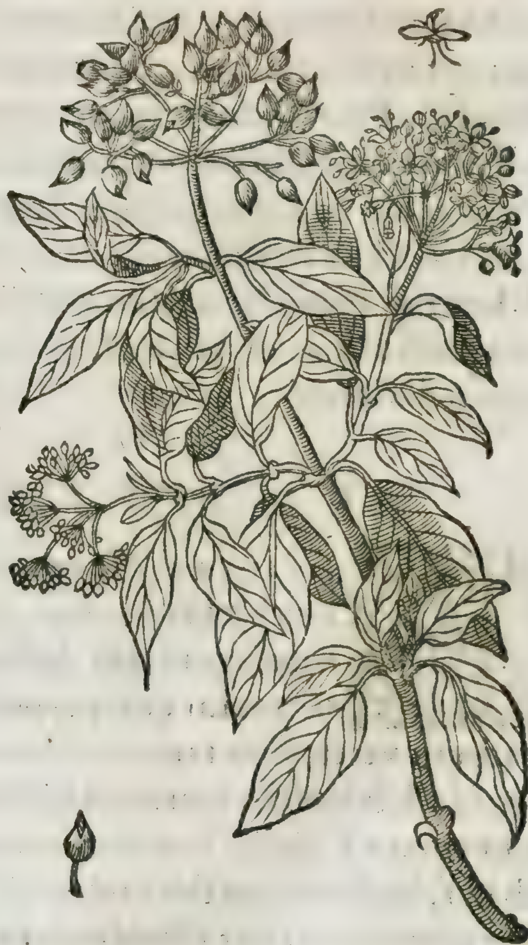

Locus. ruleis aceruis. Naſcitur in aſperis, ſaxoſis & maritimis Gallicæ prouinciæ, Hetruriæ, agríque Latini collibus. Itali vocant *Lantagine, & Lagro ſaluatico*, diuerſam à Lantana ſua, quam Matthiolus Viburnum eſſe arbitratur. Naſcitur & in pleríſque locis montis Ceſtij, inter cocciferas Ilices. Cluſius duas alias Lauros Tinos exhibuit. Alteram quæ eadem eſt qua ſuperior altitudine, ramis frequentioribus & firmioribus, cortice ex rubro vireſcente tectis, circa quos folia ſuperioris, anguſtiora & oblongiora, aliquantulum, venulis quamplurimis diſtincta, inter ſeſe oppoſita, vt in priore: flores extremis ramis vmbellarum ſpecie etiam naſcuntur, colore nonnihil purpuraſcente, neque adeo odorati vti ſuperioris: fructus etiam minor, plenior, nigrior. Vno tantum loco in Luſitania quodam monaſterio Pera Longa dicto ſupra Vlyſſiponem extructo ſe obſeruaſſe ait, ſecundum piſcinas, & in Bæticæ maritimis. Tertia in hortis Belgicis colitur à rei Herbariæ ſtudioſis, ſemine ex Italia delato nata, arbuſculæ magni-

TINVS II. CLVSII.

TINVS III. CLVSII.

tudine, quæ quotannis & florem & fructum profert, minore eſt quàm ſuperiores folio, Laurino, tamen latiore, læui & nigricante, perpetuo, ramos ordine quodam per interualla ambiente, vt in prioribus generibus: Vmbellæ florum alborum, foris nonnihil purpuraſcentium, ſummos ramos coronant, deinde fructus

fructus ex Cæruleo nigricans, læuis minor, quàm in aliis, Bis plerúmque floret, vere, & sub hyemem. Lucitani *Vua de Perro* vocant, & *Fallado.*

LAVRVS TAXA, CAP. XLIIII.

PLINIVS Lauri genera multa enumerat, tum ea quæ verè Lauri sunt, quales Delphica, Cypria, Mustax, Regia, Spadonia, Triumphalis sterilis: tum ea quæ verè Lauri non sunt, Lauri tamen vel à Græcis, vel à Latinis nominantur, ob foliorum cum vera Lauro similitudinem quandam, quales Laurus Tinus, Laurus Taxa, Chamædaphne, Daphnoides, Laurus Alexandrina, quod cum non satis accuratè perpendisset Manardus, pro Lauro Taxa, Laurum Fraxineam, vel Fraxinum Laureum (vtrum enim velit, non satis explicat) legendum esse censet, quoniam Lauri folio Fraxineum simile sit. Sed cum inter tot Lauri genera nemo vnquam Fraxinum retulerit, nec Lauri Fraxineæ vllus vnquam meminerit, exquirere & perscrutari debuerat, quænam esset illa Laurus Taxa, præsertim tam illustri nota ei à Plinio assignata, quæ Fraxino minimè congruit, potius quam Plinij lectionem sine ratione immutare. Laurus Taxa Dalechampio ea est, quæ Matthiolo & Dodon. Hyppoglossum, Italis *Bislingua,* & *Bonifacia*, Hispanis *Lengua de Cauallo*, Germanis *Zepfflir krant*, quibusdã *Pagana lingua*, Herbariis Vuularia, Fuschio Laurus Alexandrina. Id ita esse conuincit sola, & insignis illa nota, quæ huic plãtæ cum nulla alia communis est, nempe in maioris medio folium paruũ accrescẽs, quod veluti maioris lacinia, pediculi cui bacca insidet scapũ & exortũ cõtegit. Accedit in topiario opere Taxa, inquit Plin. excrescente in medio folio paruulo, veluti lacinia folij. His adde Lauri & Taxæ appellationes optimè conuenientes: Lauri quidem à Laurini folij figura: Taxæ verò à colore, figura, magnitudine fructus, qui Taxi baccas omnino refert, hac aptissima nominis ratione à Dalechampio primum obseruata, & explicata. Idem plantam istam Dioscoridis Chamædaphnẽ esse non sine multis & validis rationibus arbitratur, quas capite de Laureola fœmina diffusius explicabimus. Hæc Laurus, Matthioli Hippoglossum nascitur in Liguriæ Alpibus, Vrbinate agro, & in aliis syluosis montibus. Ab Herbariis colitur in hortis. Tradunt recentiores radicis aut herbæ puluerem Coclearis mensura ex vino potum strangulationibus vteri succurrere: herniis à prolapsu intestinorum protuberantibus mederi, si diutius diluculo, puluis idem sesquidrachmæ pondere ex maioris Symphyti decocto hauriatur. Sed ventrali cingendus est æger, & fasciandus primis diebus, ne rursum foras intestina prorumpant. Folia, radixq; vuæ, gutturis, ac tonsillarum tumores, ac earũdem vlcerationes gargarizatu sanant. Scribit Marcellus in Italia plantam istam puerorum collo appendi ad vuam reprimendam, quo ad vuam prolapsam contrahendam vsu, Vuulariæ nomen. Tradit Cordus constare etiam certissimis vulgi experimentis, Vuulariæ radicẽ etiam siccam bubones in peste maturare: quin etiam Vuulariam epotam difficulter parientes adiuuare,

LAVRVS TAXA.

Lib. 15. c. 30.
Nomina
Lib. 4. Dioscor. ca. 27.
Lib. 6. c. 14. Hist. plant. cap. 87.
Lib. 15. c. 30.
Li. 4. Dioscor. c. 127.
Locus.
Vires.
Lib. 4. Dioscor. c. 32.

menſes ciere & calculos pellere, quæ licet omnia vulgi experimenta ſint, tamen eaſdem etiam facultates Lauro Alexandrinæ auctores adſcripſere.

HYPOGLOSSVM, CAP. XLV.

Nomina In lib. 4. Dioſ. c.135.

VIDNAM ſit Hypogloſſum verum, nunc oſtendamus. Ac primùm cum in multis Dioſcoridis exemplaribus Hippogloſſum in Plinio Hypogloſſum legeret Marcel. Verg. de huius nominis ratione & varietate ita diſſerit. Ruſci, inquit, folia habere Hypogloſſum omnes teſtantur. Sed non adeò grandia ſunt: præterea, in cuſpidem acuminata deſinunt. Quam ob cauſam, ſiue magnitudinem, ſiue equorum linguæ figuram ea voce intelligas, nulla in foliis ratio eius erit. Nec ſi etiam, vt in Plinio legitur, Græcam præpoſitionem ὑπὸ, coniunctam linguæ à Græcis fuiſſe credideris, Dioſcoridis Hiſtoriæ reſpondebit: ἐπ' ἄκρου enim, id eſt in ſummo lingulas exire hic ait, παρὰ τοῖς φύλλοις, id eſt ſecus & ſecundum folia, quæ hic intelligit in caule ſuprema. At caulis deſinens non folia profert, ſed conferctæ lanuginis potius quàm folioſæ comæ in latitudinem ſe aperiens inuolucrum non aliter quàm in ſpicatis ſeminibus aliquibus, & floribus fit. Differt tamen à Spica, quod rotundæ, quatuórue plerúmque angulis Spicæ ſurgunt: in hoc quod vltimum in caule exit in latitudinem ſe explicat. Et quoniam humanam linguam imitatur, ideo Hippogloſſum quaſi grandis lingua dicta. Hæc Marcello origo nominis & cauſa eſt. Quæ licet Plinij Hiſtoriæ aduerſari videantur: (ait enim & in iis ceu linguas, folio paruo exeunte de foliis) meminerint omnes, inquit Marcel. ſequi nos Græcos ſcriptores, præcipueq; Dioſcoridem, & in vertendis eius verbis quam debemus illi fidem præſtare, qui ἐπ' ἄκρου παρὰ τοῖς φύλλοις prodire linguas in Hypogloſſo dicit, quod eſt in ſummo, & ſecundum folia, non ex foliis, ſed ex ſummo caule, qua parte deſinunt folia: id enim ἐπ' ἄκρου apertè ſignificat: quibus verbis intelligi vult Marcel. Hippogloſſum neque à foliorum quæ Ruſco ſimilia habet magnitudine, neque ab Equinæ linguæ figura dici, neque Hypogloſſum à Plinio rectè nominari, cum ἐπ' ἄκρου, id eſt in ſummo caule proferat quæ humanam linguam imitantur, vnde Hippogloſſum, id eſt grandis lingua nuncupandum.

Li.4. Dioſ. cap.132. Quam Marcelli mentem non ſatis intellexiſſe videtur Cordus, cùm ſcribit Marcellum Hippogloſſum malè legi cenſere: imo Hypogloſſum legi vult, ob cauſam modo dictam. Multò veriùs dixit ille Marcellum nequaquam verum

Ibidem. Hippogloſſum in commentario ſuo indicare: qui neſcio quam Spicatam lanuginem inducere conatur, cuius nullus vnquam auctor in hac planta mentionem fecerit. Præterea, vt cum eodem Cordo ſentio, Hypogloſſum, ſiue Hypogloſſidion, ſiue Hypoglottion cum præpoſitione Græca ὑπὸ, ſcribendum eſſe, quod paulò poſt oſtendam, ita ab eodem diſſentio dicente Hypogloſſum eandem eſſe plantam cum Lauro Alexandrina, eam nimirum quam pro Lauro Taxa exhibuimus: Atque etiam à Matthiolo, eandem quidem pro Hypogloſſo pingente, ſed à Lauro Alexandrina rectè diſtinguente. Si enim, id eſt, Dioſcoridis Hypogloſſum, quomodo eius folia Ruſco figura ſimilia intelligi poſſunt? aut quas in ſummo linguas è foliis exeuntes habet? non è mediis foliis totius plantæ, non ex ſummis, neque ex ſummo caule hæ linguæ exeunt. Quare aliud Dioſcoridis Hypogloſſum eſſe putat Dalechampius, id

Li.4. Dioſ. cap.142. nimirum quod hîc depinximus, & quod idem Matthiolus pro priore Lauro

Forma. Alexandrina propoſuit, & hoc Dioſcor. caput mendis inquinatum, atque deprauatum Legendum igitur: ὑπόγλωσσον θαμνίσκος ἐστι μυρσίνῃ ἀγρίᾳ καὶ λεπτῇ (melius fortaſſe λευκῇ) τὰ φύλλα ὅμοιος. Κόμην δὲ ἀκανθώδη ἔχει ἐπ' ἄκρου, καὶ ὥσπερ γλωττίδας

παρὰ

HYPOGLOSSVM.

παρὰ τοῖς φύλλοις. Id eſt, Hypogloſſum frutex paruus eſt, Myrto ſylueſtri (non ruſco, vt vertit Ruellius) tenui (melius candidæ: nam & Dioſcor. Myrtus ſylueſtris eſt candida, folio quàm Myrtus nigra latiore & maiore.) Comam in ſummo ſpinoſam habet, & prope folia ligulas. Vel vt Andr. Lacu. ex veteri codice legit, καὶ ἐπ' ἄκρου ὥσπερ ἐπιγλωττίδας παραφύσεις μικρὰς ἐν τοῖς φύλλοις. Quod eſt, & in ſummitate foliorum germina quædam exigua inſtar ligularum. Quæ ſi ſic legiſſet Marcel. nec in verbis illis ἐπ' ἄκρου declarandis tantum operæ ſumere, nec in ſummis caulibus neſcio quas linguas cōminiſci neceſſe fuiſſet. Nullorum ſanè foliorum aptius inter ſeſe facies comparari poteſt, quam huius Hypogloſſi, & Myrti ſylueſtris candidæ. Nam ea in ſummitate aculeata ſunt? præterea, iuxta folia graciles longíque petioli naſcuntur ligularum inſtar, qui fructus ſuſtinent? His accedit grauiſsimi auctoris Galeni teſtimoniū ſic ſcribentis: ὑπόγλωσσον. ὀνόμασται μὲν οὕτως ὅτι παραφύσεις ὑπ' ἄκροις τοῖς κορύμβοις ποιεῖται γλωσσαρίων. Id eſt, Hypogloſſum ſic nominatum eſt, quia propagines paruarum linguarum ſub ſummis corymbis producit. Ex quibus verbis intelligere licet γλωττίδας, ſiue γλωσσάρια, id eſt, ligulas, non eſſe foliola in mediis foliis naſcentia, ac proinde Matthioli cæterorúmque Hypogloſſum, quod hæc foliola habet, non eſſe verum hypogloſſum, ſed propagines, ſiue petiolos ex quibus corymbi pendent, ſimul & appellationis rationem reddi: dictum enim eſſe Hypogloſſum quod ligulas ſub corymbis habeat. Idem demonſtrat literarum ordo, quo plantarum tractationem digeſsit Galenus. Ita etiam legit Paulus. Plinius autem Hypogloſſum pariter vocat, ac ſic deſcribit. Hypogloſſum folia habet figura ſylueſtris Myrti, concaua, ſpinoſa, & in his ceu linguas, folio paruo exeunte de foliis, & cætera: poſtremis verbis male interpretatus Dioſcoridis illud, παρὰ τοῖς φύλλοις. Hæc cum ex Dioſcoride traducta eſſe conſtet, videtur legiſſe Plinius: ὑπόγλωσσον θαμνίσκος ἐστὶ μυρσίνῃ ἀγρίᾳ ὅμοιος. Κοιλὴν, vel πολλὴν δὲ κόμην ἔχει καὶ ἀκανθώδη, καὶ ἐν ταύτῃ ὥσπερ γλῶττας. Porro cum vocem tenuis omiſerit, nonnullos hoc mouit, vt ſuſpicarentur eam in Dioſcoride redundare. Qui retinent, ſic legi ab Oribaſio aiunt, ideóque magna ratione adiectam, vt ex ea cum qua Myrto ſylueſtri compararetur Hypogloſſum, cognoſceremus. Eſt enim Myrtus ſylueſtris duplex, altera odorata in ora maritima prouinciæ noſtræ frequens, ad hominis proceritatem aſſurgens, craſsis ſtipitibus: altera inodora, humilis, tenuibus virgulis fruticoſa, Ruſcus à Latinis appellata. Poſterioris folia craſsiora, ſuperioris tenuiora, cum quibus Hypogloſſi folia comparata ſunt. Hypogloſſum in ſyluis, & montoſis locis naſcitur. Capitis dolorem corona ex huius coma impoſita minuit, inquit Dioſcorides. Malagmatis radix, ſuccúſque admiſcetur. Galenus. Radix & ſuccus mollendi vim habent.

Lib. 1. c. 128.
Li. 8. ſimpl.
In li. ſimpl.
Lib. 7.
Lib. 27. c. [illegible]
L[illegible]
I[illegible]
Ibidem.

LAVRVS ALEXANDRINA,
CAP. XLVI.

Nomina FOLIORVM, fructus, & nominis ſimilitudo in tribus fruticibus effecit, vt à diuerſis auctoribus aliter atque aliter nominarentur, atque vſurparentur. Quam enim Biſlinguam vocant, alij Hypogloſſum, alij Laurum Alexandrinam, vt diximus, nuncupant. Cordo Biſlingua, & Hypogloſſum cum Lauro Alexandrina idem eſſe videtur. Matthiolo, & Cornario, Hypogloſſum, à Lauro Alexandrina diuerſum cenſetur. Dalechampius aliter, & aptius, vt arbitror, diſtinxit, vt quæ Biſlingua, Bonifacia, & Vuularia dicitur, ſit Laurus Taxa Plinij: Hypogloſſum vero Dioſcoridis & Galeni, & Hypogloſſa Plinij, ſit frutex præcedenti capite deſcriptus. Laurus autem Alexandrina ea de qua nunc agitur, hîc depicta, etiam ſi Hypoglotton, & Hypogloſsidion etiam quidam appellent. Δάφνη ἀλεξάνδρεια, & ἰδαία à Græcis dicitur, à Latinis Laurus Alexandrina & Idæa, ab Alexandria Troadis, vbi mons eſt Ida, circa quam naſcitur, non vt ſcribit Marcel. quod Alexander victor ea vſus fuerit. Alij Hypoglottion, alij Daphnitin, alij Carpophyllon, alij Hypelaten vocant, inquit Plinius. Eam eſſe quam hîc exhibemus apertiſsimè declarat eius hiſtoria à Dioſcoride & Theophraſto tradita. Δάφνη ἀλεξάνδρεια, inquit Dioſcorides, φύλλα ὀξυμυρσίνῃ ὅμοια ἔχει, μείζονα δὲ, καὶ μαλακώτερα, καὶ λευκότερα. Καρπὸν δὲ ἐν μέσοις, ἐρυθρὸν, ἐρεβίνθου τὸ μέγεθος. Κλῶνας ἐπὶ γῆς, σπιθαμιαίους, ἢ καὶ μείζονας. ῥίζαν παραπλησίαν τῇ ὀξυμυρσίνῃ, μείζονα δὲ καὶ εὐώδη, καὶ μαλακώτεραν. φύεται ἐν τόποις ὀρεινοῖς. Id eſt, Laurus Alexandrina foliis eſt Ruſci (Myrti Plinius habet) maioribus, mollioribus, candidioribus (Plinius addit acutioribus) fructum habet in mediis foliis (non vt Plinius, & Ruellius, ſemen inter folia) rubrum, Ciceris magnitudine, ramos humi iacentes, dodrantales, vel etiam longiores: radicem Ruſco (non ſylueſtri Myrto, vt Ruellius) ſimilem, maiorem, molliorem, odoratam. Inuenitur in montoſis. Theophraſtus. ἔνια δὲ τῶν φύλλων καρποφόρα ἐστὶ, μέταξυ περιειληφότα τον καρπὸν, ὥσπερ ἡ ἀλεξάνδρεια δάφνη ἐπιφυλλόκαρπος. Id eſt, Stirpium quædam fructiferæ ſunt, fructum mediis foliis amplectentes, vt Laurus Alexandrina, fructum ſuper folia gignens. ac rurſum: τῆς δάφνης ἐν τούτῳ τὸ ἴδιον, ὅτι ἐπιφυλλόκαρπός ἐστι, ὥσπερ καὶ ἡ κεντρομυρσίνη. ἀμφότεροι γὰρ τὸν καρπὸν ἔχουσιν ἐπὶ τῆς ῥαχέως τοῦ φύλλου. Id eſt, Lauri hoc proprium, quòd fructum ſuper folia ferat, quemadmodum Ruſcus: fructus enim vtrique dorſo ipſius folij inſidet, quæ nota cum in ea ſtirpe quam exhibemus ſit euidentiſsima, omnibus aliis conſentientibus, Laurum Alexandrinam eſſe planè conuincit. Laurus quidem Taxa in medio folio paruulum habet, pediculi qui fructum fert exortum tegens: Hypogloſſum ex foliis ligulas exeuntes, quæ fructus ſuſtinent: Laurus hæc Alexandrina ipſimet foliis fructus gignit nullo foliolo tectos: quibus notis tam

LAVRVS ALEXANDRINA vera.

Li.4. Dioſ. cap.132. Lib.4. Dioſcor. c.142. Embl.127. Li.4. Dioſc.

In lib. 4. Dioſ. c.148. Lib.15. c.30.

Forma. Li.4. c.142.

Lib.1. Hiſt. cap.16.

Li.3. c. Hiſt. cap.17.

tam perſpicuis cum hi tres frutices à ſeſe ſecernantur, cum Dioſcor. Galenus, alij eos ſecuti ſeorſum tanquam de diuerſis tractarint, tamen Cordus, vt diximus, pro vna eadémque planta his rationibus adductus accepit. Hypogloſſum, inquit, ſiue Hypogloſsidion, ſiue Hypoglotton, etiam Laurus Alexandrina à Dioſcoride, & aliis omnibus vocatur. Vtrúmque folio Ruſci deſcribitur, tamen in Lauro Alexandrina paruorum foliorum ex foliis naſcentium Dioſcorides non meminit, contra in Hypogloſsi hiſtoria foliis adnati fructus mentionem non fecit. Sed quod vtriúſque deſcriptioni deeſt, id etiam ex vtriuſque hiſtoria ſarciri poteſt. Quòd Hypogloſsi, & Lauri Alexandrinæ deſcriptio cum hiſtoria Vuulariæ optimè conuenit, quod ex eius foliis minora alia naſcantur folia, quæ omnia Ruſci modo aculeata ſunt, quòd iuxta parua folia rubentem ferat fructum, Ciceris magnitudine, hinc vnam tantum plantam eſſe Hypogloſſum & Laurum Alexandrinam colligit, eam ſcilicet quæ Vuularia vulgo dicitur. Nec me mouet, inquit, quod Galenus, & Ægineta diuerſis locis de Hypogloſſo, & Lauro Alexandrina agant. Ægineta enim ex Galeno, Galenus ex Dioſcoride earum vires transſcripſit. At Galenus Hypogloſsi nomine ab Alexandrina Lauro diuerſam herbam non nouit. Potuit itaque hæc vna planta ab alio Hypogloſſum, ab alio Daphne Alexandrina appellari. Nam Theophr. Alexandrinæ Lauri tantum meminit, ſub hac etiam Hypogloſſum intelligens, cuius alibi nuſquam meminit. Vnde Dioſcorides etiam, & qui Dioſcoridem ſecuti ſunt ſcriptores, occaſionem nacti ſunt credendi Hypogloſſum ab Alexandrina Lauro differre. Talis quoque error ipſi Dioſcoridi in Phyllo & Mercuriali accidit. Similes etiam innumeros in Plinio inuenias. Alexandrina Laurus etiam Idæa dicitur, quod ſi aliquis ignorauerit, & nomen illud ſolum apud auctorem aliquem inuenerit, ſtatim opinabitur, eam ſui generis eſſe herbam, ſed falsò. Conſtat etiam, inquit, certiſsimis vulgi experimentis Vuulariæ radicem etiam ſiccam bubones in peſte maturare. Hinc eſt, quod malacticam vim Hypogloſsi radici auctores tribuunt. Quinetiam Vuularia difficile parientes epota adiuuat, menſes, & calculos pellit, quæ licet omnia vulgi experimenta ſint, tamen eaſdem etiam facultates Lauro Alexandrinæ auctores adſcribunt. Quare cum Vuularia vtriúſque deſcriptioni reſpondeat, & vtrique etiam attributis viribus, polleat, ac Alexandrina Laurus, & Hypogloſſum etiam eandem hiſtoriam, & idem nomen habeant, proculdubio Vuularia eadem eſt cum Lauro Alexandrina, & Alexandrina Laurus eadem cum Hypogloſſo. Hæc Cordus, quæ etſi ex iis quæ de tribus fruticibus modò à me dicta ſunt, facile refelli poſſunt, tamen hîc monebo ſæpiſsimè diuerſis plantis idem poſitum eſſe nomen, eámque ob cauſam falli multos & errare, qui diuerſas pro vna habeant. Præterea eandem non eſſe Lauri Alexandrinæ & Hypogloſsi deſcriptionem Dioſcorides docet, qui Hypogloſsi folia μυρσίνῃ ἀγρίᾳ, ideſt Myrto ſylueſtri ſimilia eſſe ſcribit, & in iis veluti ligulas, Lauri vero Alexandrinæ folia ὀξυμυρσίνῃ, ideſt Ruſco, & in ipſorum medio fructum, &c. Poſtremò ſi vulgi experimenta vera certáque ſint, ac eædem ſunt Vuulariæ vires quæ Hypogloſsi, & Lauri Alexandrinæ, eas tamen vnicam eſſe plantam non rectè concluſeris: quoniam plurimæ ſunt, & forma, & genere differentes, quæ iiſdem pollent viribus. Sed de noſtra Lauro Alexandrina dicamus. Naſcitur plurima in Ida, & circa Heracleam Ponti, inquit Plinius, nec niſi montoſis. Lauri herbæ, quam & Laurum Alexandrinam appellant, inquit Galenus, temperatura euidenter eſt calida, ſapore guſtantibus acri ſimul & ſubamaro: ideóque pota tum vrinas, tum menſes prolicit. Difficiles partus accelerare, Dioſcorides ait,

Ibidem.

Locus.
Lib.15.c.30.
Libr.6.ſim.
Tempera. & Vires.
Lib.4.c.142.

radice pota ſex drachmarum pondere in vino dulci, & ſtillicidio vrinæ auxiliari, ſed ſanguinem extrahere. Additur in veteri codice, μετὰ οἴνου γλυκέως κυάθου ἑνός, id eſt, in vini dulcis cyatho vno. Plinius maiorem modum habet. Scribit enim. Laurus Alexandrina partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, menſéſque eodem modo pota.

Lacu. Lib. 23. c. 8.

DAPHNOIDES, CAP. XLVII.

NON minùs obſcura eſt Daphnoidis, & Chamædaphnes, quàm Hypogloſsi & Lauri Alexandrinæ hiſtoria, tum ob nominum varietatem, tum ob diuerſas auctorum de his plantis ſententias. Id quoque quod Daphnoides vocatur genus, inquit Plinius, in nominum ambitu eſt. Alij enim Pelaſgum, alij Eupetalon, alij Stephanon Alexandri vocant. Alio in loco ſylueſtrem Laurum, idem appellat. Officinis & Herbariorum vulgo Græcæ vocis imitatione Laureola dicitur. Sed cum Laureolæ duplex ſit genus, mas, & fœmina, alij Daphnoidem Laureolam fœminam eſſe contendunt, Chamædaphnen marem, alij contra, alij Chamædaphnen eſſe à Laureola diuerſam arbitrantur. Quam Chamædaphnen, ſiue Laureolam marem, Matthiolus: (alij fœminam, ſiue albam), Dodon. Daphnoiden & Laureolam marem vocat: quam Matthiolus & Fuſchius Daphnoiden & Laureolam, Dodon. Chamæleam Germanicam, & Mezereon vulgare. Hanc Tragus etiam pro Thymelæa, & Chamælæa deſcribere ac depingere videtur, & in eum errorem incidiſſe cuius alios inſimulat, qui Chamæleam cum Daphnoide, ſeu Laureola confundunt. Nam illas minimè Thymelæam & Chamælæam eſſe ſuis locis demonſtrabitur. Germanorum autem *Zeilaud*, quam ille Thymelæam, & *Zeidelpaſt*, quam Chamælęam vocat, Fuſchio auctore eadem eſt planta, ſcilicet Daphnoides, ſeu Laureola. Quare figuras duas, & deſcriptiones duas vnius plantæ exhibet, & Thymelæam, Chamęleámque cum Daphnoide confundit, ſi Fuſchium ſequamur: ſi Dodonæum Thymelæam ſimiliter cum Daphnoide quam Germanicè *Zeilaud*, vocari etiam ſcripſit. Quam autem ille Chamælæam Germanicè *Zeidelpaſt* vocat, Dodon. veram Chamælęam eſſe negat. Dicet aliquis Tragum his duabus figuris Chamædaphnen, & Daphnoiden expreſsiſſe. At Daphnoides noſtra, vt dicemus, folia magna in ſummo caule habet, quibus Tragi pictura caret: neque flores in caule habet ſine foliis, quales in vtraque figura pinguntur. Dalechampius cum Dodonæo Laureolam Officinarum, ſiue Laureolam marem Dioſcoridis Daphnoiden eſſe rectè cenſet, quæ Matthiolo eſt Chamædaphne, vt dictum eſt, à Germanis *Zeilaud*, nuncupata, à Gallis *Laureole*, ab Italis *Oliuella*, vel *Oreola*, ab Hiſpanis, *Loreola*. Eſt autem frutex paruus, cubitalis, ramos multos habens Lauri modo flexiles, à medio ſurſum: verſus folia ferentes, cortex eſt circa ramos admodum viſcidus, folia Lauro ſimilia, ſed molliora, graciliora, (ἰσχνότερα legimus in vulgatis Codicibus vetus ἰσχυρότερα habet, id eſt validiora, ſic etiam Plinius legiſſe videtur, craſsiore, inquiens & molliore quàm Laurus folio: quale reuera eſt Laureolæ folium) & quæ non facilè franguntur, quorum guſtatu os & fauces incenduntur: flores edit multos denſos, oblongis quibuſdam, gracilibus ſtellatíſque veluti calathis, ex herbaceo albos, vel luteolos: ſemen initio viride, cum maturuerit, nigrum, baccis Lauri ſimile, ſed minus: radicem lignoſiorem & duriorem. Daphnoiden ſiue

Nomina Lib. 15. c. 30. Lib. 23. c. 8. Li. 4. Dioſ. cap. 143. Lib. 3. c. 36. Ibid. ca. 38. Lib. 3. ca. 6. & 7. Ibidem. Ibidem.

DAPHNOIDES, *seu Laureola.*	DAPHNOIDES, *siue Laureola cum flore*
	

ſiue Laureolam cum flore : item Laureolam cum fructu Lobellius exhi- *Li. 9. Hiſt.*
buit. Theophraſtus Daphnoidis crocei meminit, quod de fructu inter- *cap. 15.*
pretantur. Sunt qui Laureolam fœminam, intelligant. Daphnoides inquit
Plinius, frutex eſt ramoſus, craſsiore ac molliore quam Laurus folio, cuius gu- *Li. 15. c. 30.*
ſtatu accenditur os atque guttur, baccis è nigro rufis. Laureola in mõtibus aſpe-
ris, & ſiluis prouenit, Germaniæ, Galliæ, Angliæ. Citò floret, Februario ſcili- *Locus.*
cet menſe, ſemen Maio matureſcit. Dodonæus Laureolam calidam ſiccámque
eſſe tertio gradu, & ferè ad quartum vſque ſcripſit. Pituitam, inquit Dioſcori. *Lib. 3. c. 36.*
extrahit folium recens, vel aridum in potu: menſes ciet, & vomitum: caput *Temper.*
inanit cõmãducatũ: ſternutamẽta mouet. Baccæ quindecim potæ aluum reſo- *& vires*
luunt, Quæ cum Græcè ſic legantur, Ἄγει δὲ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ ξηρὸν, ἢ νεαρὸν ποθὲν, κα- *Li. 4. c. 143.*
τὰ κοιλίαν φλεγματώδη, ſic etiam perſpicuè verti poſſunt: folium eius aridũ recénſ-
ve potum humores pituitoſos per aluum ducit: ac rurſum διαμασηθὲν ἀποφλεγ-
ματίζει, Pituitam à capite extrahit commanducatum. Daphnoides Plinio, ſiue *Li. 23. ca. 8.*
his nominibus quæ diximus ſyluestris Laurus, aluum ſoluit, vel recenti folio,
vel arido, drachmis tribus, cum ſale, in hydromelite. Manducata pituitas ex- *Lib. 6. ſim.*
trahit: folium: & vomitus, ſtomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæ purga-
tionis cauſa ſumuntur. Sic enim ex veteri codice emendandus & diſtinguẽdus
locus iſte. Galenus eodẽ loco Daphnoidis id eſt, Clematidis prioris, ſeu Vincæ
peruincæ, quã etiam Chamædaphnen Plinius vocat cap. 11. lib. 21. & Chamæda-
phnes, ideſt, Lauri Taxæ, meminit his verbis. Chamædaphnes germina tenera
edi quoque aſſolent. Eſt autem perſimilis viribus Lauro Alexandrinæ, ſicut ſa- *Ibi. Dodo.*
nè & quæ Daphnoides, ideſt, Clematis, vocatur. Folia Laureolæ ſumpta hydro-
picis multũ proſunt, quia vacuãt aquas: ſimiliter & baccæ: ſed ventriculum euer-
tũt, eúmque ac cæteras partes internas inflãmãt, quę noxa corrigitur, ſi in aceto
macerentur, cui iniectum ſit nonnihil Mali Cotonei, & granorum Berberis.

LAVREOLA FOEMINA, CHAMAEDAPHNE MVLTORVM, CAP. XLVIII.

Nomina Lib.3.ca.38.

AVRI quoque siue Laureolæ effigiem vendicat hæc planta, herbariis & Officinis Laureola, fœmina, seu alba nuncupata, Dodonæo Chamælæa Germanica, siue Mezereon vulgare, Germanis, *Zeidelphast*, Sequanis *Bois Gentil*, Eandem periti etiam herbarij Dioscoridis Chamædaphnen esse censuerunt, ideſt humilem pumilámve Laurum, tum quod illi effigie sit affinis, tum quod probabile sit Dioscoridem tractare incipientem de Catharticis validis, Daphnoidi, ideſt, Laureolæ mari, Chamædaphnen, ideſt Laureolam fœminam statim subiecisse, congenerem plantam, &

Forma

LAVREOLA fœmina.

Dioscorid. li.4. c.144. Capit. 334. simpl.

iisdem præditam facultatibus, purgādi aquas bilem, pituitam. At cum Dalechampius descriptiones propius inspexisset, & accuratius expendisset Chamædaphnes effectus ac facultates, mulcendi ardores stomachi, sedandi capitis dolores, & quod addit Serapio, discutiendi inflationem stomachi, mitigandi tormina, menses & vrinas ciendi, quæ omnia cum viribus Alexandrinæ Lauri conueniunt, & ab albæ Laureolæ natura plantæ acerrimæ & feruidissimæ plurimum, remota sunt, præterea cùm animaduertisset Chamædaphnes fructum foliis adnecti, qui albæ Laureolæ ramis & non foliis inhæret, ab aliorum sententia desciscere coactus est, & statuere Chamædaphnem Dioscoridis, minimè habendam pro Laureolæ genere. Cùm autem ex his tribus suprà memoratis, quæ ob foliorum cum Lauro similitudinem Lauri vocantur, duæ, nempe Laurus Taxa Plinij, & Laurus Alexandrina fructum rubrum adnexum foliis ædant, tertia verò Hypoglossum ligulis siue gracilibus pediculis affixum, & Lauri Alexandrinæ tradita historia Dioscorides Lauri Taxæ nullam mentionem fecerit, insignis herbæ, nec silentio prætereundæ, Laurum Taxam Plinij ab eo Chamædaphnē vocatam fuisse prorsus arbitratur, optimè congruente tota narrationis serie, si folioli laciniam fructum contegentem Dioscorides addidisset, quod etiam nōnulli putant in eius historia memoratum, sed deletum & inductum fuisse: quoniam virgas emittit cubitales, singulari ramo constantes (quæ præter Dioscoridis literam ex Plinio Ruellius adiecit) rectas, tenues, læues: folia Lauri, læuiora multo, pallidiora: semen rotundum, rubrum, annexum foliis. Quibus

Lib.6. sim. adde ex Galeno Chamædaphnen Alexandrinæ Lauro viribus esse similem,

Ca.deLau. Taxa. quemadmodum Vuulariam, Dalechampij Chamædaphnen, viribus iisdem preditam esse, quibus Laurus Alexandrina, Cordus quotidianis vulgi experimentis constare affirmat, vt diximus. At hic duo valdè refragantur, & ambiguos nos reddunt. Primum, si Laureola alba Chamædaphne non fuerit, quænam planta sit apud Dioscoridem pro hac Laureola habenda? Alterū quidnam significet Galenus, cum scribit Daphnoides similem Chamædaphne vim habe-

Lib.6. sim. re, cum acerrima & feruidissima planta sit Daphnoides, Chamædaphne verò

non

non ſolùm non vrat, ſed ardores ſtomachi leniat: Ad id quod priore loco proponitur, reſpondet Dalechampius, albam ſeu fœminam Laureolam noſtram ignotam fuiſſe Dioſcoridi, vt quæ in noſtris montibus gelidiſsimis, & à Græciæ Aſiæque montium cælo, ſtatu, temperie diuerſiſsimis gignatur, ſaltem nullum apud Dioſcoridem locum extare vnde notam illi fuiſſe coniectemur, aut veterum ſcriptorum cuiuis, niſi fortè Plinium eam indicaſſe putemus, cum ſcribit Daphnoiden fruticem eſſe ramoſum, folio craſsiore & molliore quàm Lauri, os atque, guttur accendente, baccis nigris vel rufis, ſic enim quidam legũt, non è nigro rufis. Sed hanc Daphnoidem, Laureolam marem eſſe diximus. Quod quæritur ſecundo loco, apud Galenum ſic legitur, τῆς δὲ χαμαιδάφνης, καὶ ἐσθίονται οἱ ἁπαλοὶ κλῶνες: παραπλησία δὲ καὶ ἥδε τὴν δύναμιν ἐστὶ τῇ ἀλεξανδρείᾳ δάφνῃ, καθάπερ, καὶ δαφνοειδὲς ὀνομαζόμενον. Paulus qui ad verbum Galeni orationem tranſſcribere ſolet, preſsius hæc ita retulit, Καὶ τό γε δαφνοειδὲς τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως, καὶ ἡ χαμαιδάφνη, αὐτὴ δὲ ἐσθίεται. Ætius qui Galenum vbique ſequitur, non aliter quàm Paulus, cum de Lauro ſtrictim verba feciſſet, de Chamædaphne, Daphnoide, atque adeo Clematide tacuit. Serapio ex Galeno & Dioſcoride colligere ſolitus omnia quæ ad hiſtoriam & vires explicandas pertinet, cum recitaſſet quæ de arbore Lauro, Chamædaphne, & Lauro Alexandrina vterque auctor prodidit, eandem poſt hiſtoriam Daphnoidis petitam ex Dioſcoride, ſcripſit ex Galeno, Ortus. (Alij, & rectius, virtus) eius eſt ſicut Chamædaphnes. Oribaſius pro ſuo more tradita ex Dioſcoride nuda hiſtoria Lauri arboris, Chamædaphnes, Daphnoidis, Lauri Alexandrinæ, de hac facultatis ſimilitudine inter Chamædaphnen & Daphnoides prorſus ſilet. Ex quibus intelligitur Galenum eam ſimilitudinem primum oſtendiſſe abſque Dioſcoridis teſtimonio, ſic tamen vt ei fides conſtet, ſi vel δαφνοειδὲς, accipiamus non quidem vlcerantem & vrentem fruticem Laureolam noſtram, ſed Clematidem Galeni ſecundã quam paulo poſt δαφνοειδὲς, μυρσινοειδὲς, πολυγονοειδὲς etiam vocari teſtatur. Ambabus enim vis eſt adſtringens & ſiccans. Vel ſi parem vtriuſque vim, Chamædaphnes, inquam, & Daphnoidis catharticæ, in prouocandis tãtum menſibus intelligas: menſes enim & hæc & illa ciet. Hæc eſt Dalechampij de Chamædaphne ſententia. Nunc quæ de Laureola fœmina dicenda ſunt perſequamur. Frutex eſt paruus, binûm, ternûmve pedum, ad ſummũ quaternum altitudine, ramulis breuib⁹, fractu contumacibus, cortice & foliis pallidè virentibus Laureolæ, vel Liguſtri, vel Oleæ: ſecundum ramulos flores oriuntur odorati, ſubpurpurei, deinde bacculæ initio virides maturæ rubent, aridæ & iam vietæ maturitatis, nigræ, & rugoſæ: piper ruſticum eis vocant, & perperam Granũ Cnidium. Cortex exemptus detegit granum medulloſum, Canabino aut Lithoſpermo maiori ſimile, guſtu feruidiſsimo, & fauces gulam adurente, diu multúmque durãte impreſsione ſimiliter vrunt folia, cortex & radix. Naſcitur in montoſis & ſylueſtribus locis Sequanorum, Germaniæ, & Heluetiæ, tum in Allobrogum, Ligurum & Delphinatus mõtibus

Li. 15. c. 30.

Lib. 6. ſim.

Forma

Locus.

Tempus.

LAVREOLA cum fructa.

tibus

Tempus. tibus ac collibus ſyluoſis, opacis. Flos puniceus, aſpectus venuſtiſsimi, prodit Martio, antequam folia erumpant: ſemen cum maturuit rubrum viſitur Augu-
Vires. ſto. Non minus hæc per aluum deiicit craſſam viſcidámque pituitam, & inteſtina abradit, quàm Laureala mas, cui non diſsimilis, ſed vehementior facultas ineſt, eadémque in aceto maceratio ad corrigendum debetur. Huius ramulum præciſum à Matthiolo pictum hîc poſuimus. Quod monuimus, Sequani Lignum nobile vocant, ob floris elegantiam, ſua lingua, *Bois gentil*, & initio veris ante aliorum ferè omnium florum prouentum, hunc decerptum & in vaſa coniectum voluptatis gratia domi ſeruant. Daphnœiden alteram eſſe plantam hanc ignoraremus ſi Theophraſtus in his enarrandis alioqui breuis, & conciſus apertè non docuiſſet, Daphnœidis eſſe genera duo, fructu præcipuè diſtincta, qui niger in altera eſt, in altera croci colore, nempe ſtaminum quæ à flore croci auulſa reconduntur, non autem Croci liquore diluti, vt merito hæc Daphnœides, crocea nominari poſsit.

COLVTEA VESICARIA, CAP. XLIX.

Lib.1.Hiſt. cap.16. *Nomina* Lib.3.Hiſt. cap.17. *Forma.*

Rbor quæ à Theophraſto κολοιτία dicitur, niſi mendoſi ſint codices, & κολουτέα, à quibuſdam κολωτέα, Latinè etiam Colutea dicitur, à Gallis *Baguenaudier*, Locis incultis frutex eſt, cultis arbor, in multos ſeſe ramos diffundens, ligno Sambucino ferè ſimili, ſatis duro, cortice exteriore cinereo, interiore viridi, in cuius medio cauitas parua ineſt, medullæ loco. Folia ſunt Fœnogræco ſimilia, Sennæ foliis rotundiora, nec in acutum deſinentia, ſuperne glabra & viridia, inferne candidiora & hirſuta, guſtu amara: flores multi ex longis pediculis propendent, vt in Piſo & Cicercula coloris crocei, horum & Geniſtæ floribus forma ſimiles, non quadriparti-
Lib.3.Dioſ. cap.70. ti, quales à Matthiolo pinguntur. His ſuccedunt membranoſi folliculi, pellucentes, interdũ rubentes, prætumidi, ac veluti quodam ſpiritu diſtẽdẽte tur-

COLVTEA VESICARIA, ſeu Liparea Theophraſti.

COLVTEA veſicaria. Matth.

gidi

gidi, ita vt ſi digitis præmantur, crepitantes diſsiliant. In his ſemina multa, quæ immatura renis formam habent, lutea, guſtu Piſi vel fabæ: matura lentis ferè forma ſunt nigra, dura, in medio compreſſa. Colutea Liparæ peculiaris inquit Theophraſtus, arbor procera, fructum fert in ſiliquis, magnitudine Lentis, qui mirum in modum oues ſaginat. Naſcitur ſemine, fimo ſtercorata, præcipuè ouillo. Serendi tempus cum Arcturus occidit. Mandari ſolo debet præmaceratum, cum iam in aqua tumet, ſiue flatu diſtenditur (legendum enim Græcè ὅταν ἤδη διαφυσᾶται, vel διαφυσῆται ἐν τῷ ὕδατι, non διαφύηται, vt legit Gaza, & vt habent vulgata exemplaria) folium mittit fœnogræco non abſimile. Germinat primùm ſingulari caudice, triennio maximè, quo concidendis ſcipionibus melioribus idonea. Si quis decurtauerit, emoritur: ſtolonibus enim non regerminat (καὶ γὰρ ἀπαράβλαστόν ἐστι. Gaza, haud enim latere plantigera conſtat) Spargitur deinde in ramos, quadrima prorſus arboreſcit. Hæc Theophraſti Colutea, quæ non temerè alibi quàm in Lipara naſcebatur, nunc in Gallia, quo nomine diximus cognita eſt, notis omnibus maximè adſtipulantibus, & Matthiolo, Dodonæo, Ruellio conſentientibus. Sed Ruellius iſtam Coluteam, Gallorum *Baguenaudier*, Mauritanorum Sennam eſſe ſcripſit, quod fortaſſe vt apud Theophr. legerat coluteæ fructu oues mirè pingueſcere, ita apud Serapionem in Sennæ hiſtoria, caducas eius ſiliquas ab opilionibus legi, ſaginandis ouibus perquam vtiles, demiraríque ſe ait hanc arborem Theophraſto celebratã, à Plinio, Dioſcoride, Galeno, Paulo prætermiſſam: cuius & ſiliquarum & foliorum, ſurculorúmque tantus inualuerit vſus, vt apud poſteros nullam ferè ſit purgantis medicamenti confectio, quæ eius mixturam non admittat. Hunc Ruellij errorem facilè refellit Matthiolus, quod Senna herba ſit paucis menſibus ſuperſtes, Colutea verò arbor multis perdurans annis: hæc ſiliquas proferat primùm purpuraſcentes, deinde albicantes, flatu turgentes, ſemine intus paruo, rotundo, Lentis effigie, illa folliculos falcatos, compreſſos, in quibus includitur ſemen vinaceorum figura. Fuchſius, κολυτέαν, Græcis Colyteam, & Coluteam Latinis dici ſcripſit, duóque eius genera eſſe. Vnum quod priuatim colytea vocatur, officinis incognitum, à Germanis *Vuelchlinſen*, appellatum (Gallorum id eſt *Baguenaudier*,) Alterum officinis cognitum, & frequenti vſu à medicis vſurpatum, quod Mauritano ſermone *Sena*, nominatur. Altera, opinor, editione, de Colutea & Sena tractans ait ſe Græco Theophraſti codice deſtitutum putaſſe Latinè hanc plantam Colyteam & Coluteam dici, ſed cum Græcum Theophraſtum nactus eſſet, facile ſe κολυτέαν & κολουτέαν, diuerſas eſſe deprehendiſſe: & rectè quidem. Theophraſtus enim cum Coluteam Liparæ propriam deſcripſiſſet, ſtatim ſubiicit. Aliud genus eſt Colytea circa Idam proueniens, fruticoſa, nodoſa, alis multis concaua, non admodum rara (σπάνιον δ' οὐ πολύ. Gaza legit σπάνιον δὲ καὶ οὐ πολύ. inuentu rarum, non crebrum) folio Lauri latifoliæ, ſed rotundiore, amplioréque, Vlneo ſimile vt videatur, oblongiore, ſuperne viridi, inferne cano, fibris tenuibus ac rotundis neruoſo, inter eas poſitis, quæ à media, coſtarum inſtar ducuntur: legendum enim, πολύινον, ταῖς λεπταῖς ἴσαις, μεταξὺ τῶν πλευροειδῶς ἀπὸ μέσης κατατεινουσῶν. deletis ſuperuacuis his dictionib⁹, ἐκ τῶν ὄπισθεν, & καὶ τοῖς ῥίζαις. Gaza, tum ibidem neruulis prætenuibus, fibríſque inter eas propagines quæ de medio callo in coſtarum ſpeciem adducuntur, cortice non læui, ſed quaſi vitigineo, materia dura ſpiſſáque, radicibus per ſumma gracilibus, fungoſis, criſpis, & mirum in modum flauis. Fructu floréque carere aiunt. Cachryn autem in thyrſum faſtigiatam (τὴν δὲ κορυνώδη κάχρυν) gemmáſque circum folia id eſt, quæ globum naſcentium foliorum nondum explicatum ac recluſum obuoluunt, & operiunt, valde læues, pingues, candidas, cachryi ſimiles gignit. Præciſa vel

Lib. 3. Hiſt. cap. 17.

Lib. I. c. 70.

Li. 3. Dioſc. cap. 70.

In Hiſt. pl. ca. 168.

Capit. 170.

Lib. 3. Hiſt. cap. 17.

Lib.3.Hist. cap.14. igne exusta ab imis rediuiua iterum surgit. Secundam Colyteam, Idæam, Theophrasti, Berberim nostram quidam esse volunt, vt ita credant adducti pręcipuè fungosæ radicis gracilitate, coloréque valde flauo. Cæterum nec videtur conuenire spissæ materiæ durities, nec foliorum delineatio. Quod ad fructum & florem spectat, eum statim scrupulum eximam. Quidam potius eam plantam esse arbitrantur Sambucum montanam, non reiicienda opinione, si esset dura spissáque materia, & radicis color admodum flauus. Nam quod hanc Colyteam flore ac fructu lignatores & incolæ montis Idæ carere aiebant, non affirmat Theophrastus, & idipsum de Corno mascula Idæi prædicabant, asserentibus contra Macedonibus eam esse fructuosam, quod vbiuis esse verissimum nemo nescit. Sambuci quidem montanæ cachrys, id est foliorum primus conceptus, siue, vt Plinius loquitur, excrescentium cacuminum articulatio geniculata, flos, fructus, sunt prorsus κορυμβώδη, id est, in thyrsum fastigiata, quam notam in eius plantæ τῇ κάχρυϊ Theophrastus insignem proponit. Sambuci profecto vulgaris folium à qua parum montana dissidet, Capitul. 13. 3. Histor. Theophrasti, simile est folio Lauri Latifoliæ, maius, latius, infernè ad sui exortum, & in medio rotundius, in extremo acutius. Eiusdem, veris initio, aut extima hyeme, germinantis conspicuæ tanquam clauatæ cachryes, (κορυμβώδεις.) Materia, recens, fungosa: siccata, valida, nec senescens, etiam delibrata, & vel in aquis demersat radices per summos cespites fusæ: quæ omnia à Theophrasto prodita de hac Idæa Colytea, agnoscuntur in montana Sambuco. In Colyteæ tertiæ historia sub finem Capit. 14. libr. 3. literam Theophrasti sic lego: ἡ δὲ κερκὶς, ὥσπερ κολυτέα ἔλλοβος, ἔχει τὸ μὲν φύλλον ἐγγύθεν τοῦ κισσοῦ: πολύοζον καὶ πολλύφυλλον τὸ δένδρον, ὅλον μέγα. τὸν δὲ καρπὸν καθάπερ χεδροπὰ, ἐν λοβοῖς ἔχει πλατέσι, καὶ τὸ σπερμάτιον τὸ ἐνὸν, μικρὸν, σκληρὸν δὲ μετρίως, ὀλίγα δὲ τοιαῦτα τῶν δένδρων: deletis aliis vocabulis, quæ ineptam & ridiculam stultitiæ imitationem præse ferunt, indignam oratione tersissima Philosophi tam diserti. Sonant autem hæc verba: siliquata est Cercis, vt & Colytea. Arbor tota nodosa, foliosa, magna. Fructus, vt leguminum in siliquis latis Semẽ exiguum paucum pro magnitudinis ratione inclusum siliquis, modicè durum. Tales verò paucæ arbores: &c. qua oratione dilucidius & apertius nihil est. Si probetur hæc lectio arborem Iudæ hanc stirpem esse omnino arbitror, præsertim si turbatis his & confusis historiis, ex descriptione secundæ Coluteæ huic assignes, folium esse ἐπὶ θάτερα χλωερόν, ὄπισθεν δὲ ἐπιλευκαίνον, καὶ πολύινον ταῖς λεπταῖς ἰσὶ, μεταξὺ τῶν πλευροειδῶς ἀπὸ μέσης κατατεινουσῶν: id autem est, altera parte virere, inferiore & auersa candicare folium, tenuibus multis fibris neruosum, inter eas sitis, quæ costarum instar à media protenduntur. Folij nãque huius figura tametsi à folio montanæ Sambuci aliena non sit, tamen in huius plantæ foliis euidentior ac manifestior est. Theophrastus sane cap. 18. lib. 1. historiæ, Colyteam & Cercida tamquam congeneree affinésve plantas inter siliquatas recensuit. Colyteam istam tertiam, seu rectius Cercidem, nonnullis senam esse placet, vt Amato Lusitano, quem non iniuria Matthiolus reprehendit, quod Sena herba sit, aut humilis frutex, Colytea arbor magna, foliis Salicis, vt habent nostri codices, à quibus Senæ folia multum discrepant. Sed

In Amat. Enar. 83. li. 3. Dioscor. iustiore de causa miratur Constantinus, cuius auctoritate contendat Amatus Lusit. Coluteam arborem Theophrasti, Latinorum esse alburnum: cum sciamus Plinium alburnum vocasse partem illam in arboribus, quam adipis loco

Li.16.ca.38. natura tribuit. Ipsius hæc verba sunt. Atqui in toto corpore arborum, vt reliquorum animalium cutis, sanguis, caro, nerui, venæ, ossa, medulla. Pro cute cortex: proximi plerísque adipes: ij vocantur à colore alburnum, mollis ac pessima pars ligni, etiam in Robore putrescẽs, teredini obnoxia, quare semper

ampu

amputabitur. Et alio in loco Robur exalburnatum vocauit, cui alburnum de- Li.16.c.40.
tractum. Coluteam primam Theophrasti ęuo Liparę peculiarem multis locis *Locus.*
sponte natam vidimus, inquit Matthiolus, pręsertim in Tridentino agro apud Lib.3.Diosc.
Ananios. Iam nouit & Gallia, vt dictum est. Maio mense floret, semen Augusto cap.70.
maturum est. Folia semináque temperatè calida & humida sunt, auctore Dodo- *Tempus.*
nęo. Fuchsius scripsit Sennam & Coluteam facultate inter se minime differre, *Temper.*
non sine errore, inquit Matthiolus, quod certò sciam Coluteę non minus quàm *& Vires.* Lib.6. .61.
Genistę semen vomitiones ciere. In histo.pl. cap.168. Ibidem.

COLVTEA SCORPIOIDES. CAP. L.

COLVTEÆ secundum hoc genus videtur, Scorpioides à scorpionis caudę figura nominatum. *Nomen* Frutex est ex radice crassa, brachiata in caules multos assurgens, lentos & flexiles, angulosos, ruuido cortice vestitos, ex viridi rufescente: *Forma.* ramis multis, quotannis ex stipitum duriorum veluti nodis prodeuntibus, virgatis, angulosis, ex quibus virgulta nascuntur, septenis plerumque foliis pinnata, Lenti similibus, senis, ex aduerso collocatis, septeno in vertice, foliorum Trifolij, situm, & figuram, cum binis proximis plane referente: flore Pisi, copioso, luteo. Siliquas fert ferè semper geminas, longas, tenues, longo tenuíque pediculo hærentes, rotundas, tanquam articulis sine nodis discretas, hîc graciles, qua semen includunt, crassiores, caudæ scorpionis, aut Scorpioidis à Matthiolo descripti effigie. Semen fere rotundum est, fœnogræco vtcumque simile, sed oblongius, angulosum, nigrum, sapore fœnigræci. Nascitur in asperis locis, & saxosis, sæpe ex rupium fissuris. *Locus.* Eædem vires huic plantæ tribuuntur, quæ & Coluteæ.

COLVTEA
Scorpioides.

SENNA, CAP. LI.

SENNA Hermolao, Serapioni Sene, Officinis & Gallis *Sene*, Italis *Sena*, Hispanis *Sene d'Alexandria*, Arabis *Sene*, Germanis *Senet*, dicitur. *Nomina* Hanc quidam Dioscoridis Delphinium, alij Pelecynum, alij peplium, alij Empetron, alij Alypon, alij Theophrasti cercidem, siue Coluteam, tertiam, alij Colyteam primam esse putant, quæ falsò credi videbit, qui eam cum horum picturis & facie conferet. Res autem noua potius videtur, veteribus Græcis, & Latinis scriptoribus indicta. Constat Senna foliis Glycyrrhizę, crassis, subpinguibus, fabarum sapore, caule cubitali, à quo ramuli exeunt, lori modo flexiles. *Forma.* Matth. l.3. Diosc.c.70 Flores aurei, velut Brassicę, purpureis intercursantibus venulis. Post hos nascũtur folliculi falcati, adeóque natura compressi, vt superior membrana inferiori hęreat: in quibus semen includitur ex nigro subuirescens, vinaceis adeo simile, vt non facilè primo aspectu alterum ab altero secernatur. Folliculi ex ramusculis tenui pediculo pendent. Quamobrem maturescentes paruo ventorum flatu decutiuntur. Planta est frigoris impatiens: quare serenda Maio, nec vltra Autumnum perdurat. Prius sata frigore facilè perit: seriùs verò hyemem nõ to-

SENNA.

Capit. 58.

lerat. Huius meminit Serapio his verbis. Sena asseruatur sicca. Siliquas lunatas & oblongas profert, in quibus semina in ordinem digesta clauduntur. Siliquę tenui pediculo pendent: ob id facile ventorum impetu deturbantur. Caducas opiliones colligunt. Senna, inquit Mesues, est folliculus plãtæ dictæ Persis Abalzemer, Orobi modo nascentis. Satiua est, & agrestis. In Syria & Ægypto nascitur, vnde Alexandrina dicta. Nunc in Hetruria passim seritur, inquit Matthiolus, præsertim in Florentino agro, in Apulia, Liguria, & Prouincia Galliæ. Ægyptia siue Alexandrina, & Syriaca præstantissima est. Vere seritur, media æstate flores & siliquas profert. Folliculus sennæ auctore Mesue, calfacit initio secundi ordinis, siccat primo. Folia etiam primo calfaciunt. Dodonæo folia calfaciunt secundo ordine, siccant primo. Actuarius solus ex Græcis qui extant Sennæ meminit, & eam citra noxam purgare ait, pituitámque ac bilem educere, id quod experientia comprobat, quamuis neget Auerrois Sennam purgare posse pituitam. Contra eius sententiam Manardus purgare pituitam, & in morbo Hispanico valere se expertum tradit. Aquas etiam purgare sæpe visa est Siluio. Mesuæ Senna terget, expurgat, digerit, purgat clementer melancholiam, & bilem vstam à cerebro, sensuum organis, pulmone, corde, hepate, liene. Proinde morbis harum partium ab humore huiuscemodi proficiscentibus succurrit, vt melancholicis febribus, & antiquis. Gaudium gignit sublato humore siue causa interna quæ tristitiam affert, & floridum corpus efficit, obstructiones viscerum aperit. Foliorum huius & Chamæmeli decoctum lotione cerebrũ, & neruos roborat. Eadem quouis modo vsurpata visum & auditum firmat. Eius purgationem tardam & imbecillam celerãt, & intendunt mixta acria, vt Zimgiber, Sal Fossilis, Sal Indus: ne verò stomachũ lædat, cardiaca, vel stomachica sunt miscenda. Ob id Galeni decreto coquenda largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carnium, vt citra molestiam purget, vel sero lactis infusa cum Spica, deinde parum diu feruefacta, vel puluis eius ex lacte dulci sumendus est. Vino musteo albo miscebat quidam vim magnam Sennæ, post tres menses potandum vinum dabat, sicque purgabat cerebrum, sensuum organa, & gaudium augebat. Sunt qui decocto eius cum prunis & Spica fœliciter purgant. Mediocrem autem coctionem sustinet. Infunditur ab aureis tribus ad vnciam vnam. Hæc Mesues, qui in Sennæ præparatione declaranda male Galenum citat, cum illi Senna prorsus ignota fuerit. Sena, inquit Serapio mirificè prodest delirio, amentiæ, scissuris totius corporis, resolutioni neruorum, phthiriasi, cephalalgiæ, scabiei, pustulis, pruritui, & epilepsiæ. Cor etiam roborat, potissimum si iis misceatur quæ ipsum maximè confirmãt vt Violæ. Is tritæ drach. vnam quod parum esse videtur, coctæ drach. quinque dat, vnciam ex aqua cocta mediocriter purgare affirmat Manardus. Mesues Sennam folliculo quàm foliis esse efficaciorem tradit, præsertim si is ex viridi nigricat, & modicè amarus est. Subastringit absolutus, & recens, nam vetustate exanimatur, in quo semen amplum, & compressum: subalbidus & imperfectus improba

Lib. 2. sim. purga.

Locus.

Ibidem.

Tempus.

Ibidem.

Tempera. & Vires.

Lib. 3. c. 43.

Li. 5. meth. cap. 8.

Lib. 15. coll.

Senna an foliis, an folliculis magis purget.

improbatur. Folia viridia præstantiora sunt subalbidis & tenuibus: surculi verò inutiles. Actuarius de Sennæ tantum fructu purgandi vi prædito loqui videtur. Contra folia valentius purgare folliculis affirmat Manardus, ei subscribente longa medicorum experientia, & si Brasauolus dissentiat, Mesuénque tueri velit. Ad quam controuersiam dirimendam cum certam longámque experientiã Matthiolus adhibuisset, sic decreuit. Sennæ folliculos duûm esse generũ. Vnum in planta arefactum, & per se caducum, à quo semen eximunt nigrum, prorsus euanidum. Alterum ante perfectam maturitatem decerptum, succo prægnans, crassum, ponderosum, quod tegetibus expansum in vmbra siccatur, ratóque venditur: huic non minor quàm foliis purgandi vis inest: illi quo omnes officinæ abundant, non modo minor, sed prope nulla. Mesuen autem de secũdo folliculorum genere loqui aperte declarant ipsius verba quæ supra citaui, non de caducis illis, & euanidis folliculis, quibus tantum vtuntur ij qui ipsi reclamant. Præterea scribenti Mesuæ Sennam obesse ventriculo, ob id cardiaca, & stomachica admiscenda, iisque qui torminosum esse medicamentum conqueruntur, non assentiuntur Manardus, & Matthiolus. Cum enim Senna subamara sit, adstrictionis & siccitatis particeps, roborare potius ventriculum, quàm perturbare, & debilitare iudicandum. Quod si quibusdam, præsertim mulieribus, accidat vt epoto Sennæ diluto torminibus vexentur, id non medicamento, sed variæ sumentium naturæ, & pituitosis, crassis, viscidísque humoribus adscribendum, qui cum à medicamento impelluntur, intestina distendunt, & ex solutione continui dolores pariunt: at vix quempiam inuenias, qui sumpta Sena ventriculi dolore se vexari queratur: vt rectè Actuarius Sennam citra noxam purgare scripserit. Recte tamen Mesues scripsit Sennam stomachicis & cardiacis esse corrigendam. Nam si siccitate & adstrictione ventriculum iuuaret, sic brassicæ marinæ, Thymelææ & chamælææ siccitas stomachum iuuaret, quem tamen lædunt viroso illo odore, & purgatrice qualitate, à qua non longe absunt folia Sennæ, vt dum virent adhuc, aut macerantur, odoramur. Sennæ dilutum, quod nulla ex parte exhalet, decocto præstat, cuius vnciæ quinque vel sex aluum sine molestia soluunt, tutóque dari potest id medicamentũ prægnantibus, pueris, & cuiusuis ætatis hominibus. Redditur in deiicienda aluo præstantius atque valentius, si Cassia cathartica aut Manna, aut Rhabarbarum, aut Rhodopharmacum, quod officinæ syrupum Rosatum solutiuum vocant commisceatur, aut caprino sero Senna maceretur. Ex Senna etiam adhuc virente & Rosarum diluto paratur syrupus tuto & abunde omnes purgans humores. Præstantissimum quoque dilutum hoc modo conficitur. Selectissimæ Sennę drachmæ sex, Zingiberis, aut Cinnamomi triti drachma vna, florum Buglossi drachmæ duæ, miscentur simul, & fictili vitro circumlito, aut stanneo vase oris angusti excipiuntur, & affusis feruentis aquæ, aut seri caprini vnciis decem, vas ita obturatur, vt nullus omnino vapori pateat exitus. Id puluinari plumis anserinis farcto, ignique calfacto inuoluitur, & totam noctem in arca reponitur. Sic enim conseruato calore dilutum omnem Senæ virtutem in sese recipit. Miratur Ruellius Senæ esu oues pinguescere & sagina quadam exhilarari, quod ante hac diximus Theophrastum de Liparæa Colutea prodidisse homines macrescere, & inaniri.

Ibidem.

Li. 3 Diosc. cap. 70.

Lib. 1. c. 70.

ARBOR IVDAE, CAP. LII.

Gesne. in Gor. ger. Nomina

VENVSTA hæc arbor Monſpelienſibus arbor Iudæ dicitur, Gallis *Gainier*, à ſiliquarum cum vaginis, quas *Gaines*, vocant, ſimilitudine, quibuſdam hodie Ceratonia ſylueſtris, *Carrobaria*, Italis quanquam id nomen, Ceratoniç aptius tribuunt. Folio eſt prorſus rotundo, Aſari aut Cyclamini, neruoſo, & venoſo, craſſo, nitido: flore copioſo ex ſtipitis capitato globoſóque vertice, non ex ramis ſurculiſve prodeunte, cōfertim pullulantibus aut nondum exortis foliis, purpureo, punicante, hilari, Cicerculæ aut Piſi. Siliquæ per Auguſtum maturantur: ſemen Lentis effigie compreſſum, Geniſtæve. Ipſæ ſiliquæ foris xerampelino aut ſpadiceo fulgore micant compreſſæ, digito latiores, & longiores, quadantenus Sennæ, ſed rectæ, Naſcitur prope riuos aut lætiorum agrorum margines, interdum & in collibus Veronæ, amœnis, & Narbonæ, Hetruriæ etiam non procul Senis & prope Tinum oppidulum, Turnoni ex aduerſo ſitum, in altera ripa Rhodani, videtur quibuſdam eſſe vel Laburnum, vel eius ſpecies. Sunt qui ſentiant Theophraſti Colyteam tertiam eſſe. Sed quamuis ſiliquata hæc ſit arbor, à Laburno tamen colyteáque plurimùm differre. Geſnerus cenſet, quoniam Laburnum, autore Plinio, Alpina eſt arbor, flore cubitali, quæ huic minimè conueniunt: Colytea verò ſiliquata, Theophraſto, folio eſt ſalicis vel Coluteæ, vt in publicis codicibus legitur, ſiliqua lata, vt Senna, non anguſta. Sed de hac tota quæſtione dum coluteurum hiſtoriam exequuti remus, paulo ante iudicium noſtrum expoſuimus. Eſſe porro eo non poteſt, de qua Ruellius ſcripſit his verbis. Oſtenditur apud nos in cortibus, arbor, Sycomori, vt aiunt, nomine, frondoſa, Moro non diſsimilis conſpectu, folio, magnitudine. Sed neque germinibus, neque ramis quicquam prouenire deprehendimus, niſi quippiam ineunte vere cum parturit, veluti nucamentum prælongum: fructum foliacea ſiliqua, inflexu fere falcato gerit. Sed ſcalptu vulnerata nihil remittit lactis, cum vera ſycomorus æſtate multo humore lacteo ſcateat. Hæc Ruellius, At hæc arbor florem non nucamentum vere parit, nec foliaceas & falcatas ſiliquas fert, ſed rectas, & leguminum ſiliquis ſimiles, vt pictura oſtendit. Sed hîc intelligat Lector arborem quam Ruellius ſycomori nomine deſcribit, Acer album eſſe, Gallorum *Plane*, ante hac deſcriptum, & depictum, illúmque falli, cum Moro foliis ſimilem eſſe ſcribit. Sunt quibus Cercis ſiliquata Theophraſti videatur eſſe. Quædam etiam arbores, inquit, ſemen in ſiliquis incluſum habent, vt Cerænia quam Ægyptiam ficum vocant, Cercis, & Colutea Liparæ. Alio tamen loco cercida, quàm Alpinam Populum Gaza interpretatur, particulatim deſcribens ſiliquarum non meminit. Cercis populo albæ ſimilis, tum magnitudine, tum ramorum candore, folio Hederæ, ſed parte altera non anguloſo, altera oblongo in acutum coacto, colore parte ſupina pronáque fere ſimili, pediculo longo, tenuíque adnexo,

Forma.

ARBOR IVDAE.

Cap.14.lib. 3.hiſtor.

In Hort. Germ. In Sil.c.36. Cap. 49.

Li.1.ca.79.

Lib.1.Hiſt. cap.18.

Lib.3.Hiſt. cap.14.

adnexo, ob id non recto, sed inclinato: cortice asperiore quàm Populus alba, scabrioréque velut Pirus syluestris. Hæc Cercis populus est Lybica, à Matthiolo depicta libr. 1. Dioscorid. cap. 93. de qua fuse suo loco tractauimus. Hic Lector, meminerit Matthiolũ secunda commentariorum in Dioscoridem editione, arborem hanc pro vera Acacia depinxisse atque descripsisse. Acaciæ imaginem, inquit, detulit ad me Constantinopoli Augerius de busbech, Cæsaris ad Turcarum Imperatorem Orator, quæ omnibus suis partibus, notísque veram, legitimámque Acaciam imitatur. Nam plantæ integræ imago caudicem habet non in rectum, sed in obliquum se attolentem, nigro omnino libro, ramos surculósque vbique spinis rigentes. Foliis est rotundis, Piri magnitudine, venosis, parte prona fuliginosis, supina ex viridi subalbicantibus, minimè serratis, subnigricante pediculo: floribus ex albo purpurascentibus: siliquis & semine Lupino similibus. Hæc Matthiolus. Cuius pictura vna duntaxat re ab hac nostra differt, quod hæc spinis careat, illa spinis horrida sit, quas commentitias esse suspicantur multi. Lib.1. c.115.

XYLON, CAP. LIII.

VT Græcè ξύλον & γοσσίπιον hæc planta, ita Latinè Xylon & Gossipiũ nominatur, Officinis Bombax; Gallis *Cotton*, Germanis *Baummol*, Italis *Bambagia*, & *Cotone*, Hispanis, *Algodon*: frutex est humilis, foliis latis, altius incisis, Viti aut Alceæ quadantenus similibus, sed minoribus: incanis floribus luteis, in medio nonnihil purpureis, per oras crenatis: fructu Nucibus Ponticis compressis & latis ferè simili, aut Malis exiguis, pullo colore candidissimo vellere pleno, quo semen occulitur, Terebinthi aut Cubebæ, oblongum, copiosum, medulla plenum, alba, oleaginosa, non insuaui gustu, Pineæ aut Amygdalarum, præsertim dum recens est. *Nomina* *Forma.*

GOSSIPIVM siue Xylon Matth.

Superior pars Ægypti in Arabiam vergens inquit Plinius, gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta Xylina. Paruulus est, similémque barbatæ Nuci fert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla sunt ei in candore, mollitiáue præferenda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ. Id Gossipium priscis rarum, & ferme ignotum, adeo frequens est nostro æuo, vt ex tractibus & insulis Arabicis non opus sit petere. Multis enim Mediterraneis in litoribus alitur, & venum inde aduehitur. Plantam istam veteribus Græcis incognitam fuisse multi arbitrantur. Sed illi errant. Est enim ad lanigeras Theophr. vites planè referenda. In Tylo insula quæ in sinu Arabico est, inquit Theophrastus, parte adoriẽte spectante tanta est arborum multitudo, vbi æstus recesserit, vt Locus incultus deseratur: earum autem multæ lanigeræ. Folia vitis habent, verum minora, fructum nullum (fortasse vescum intelligit) quo lana continetur, Mali magnitudine, vere nascitur, occlusum: at tem- Lib.19.ca.1. Li. 4. Hist. cap.9.

peſtiua maturitate aperitur, lanáque eximitur, ex qua telas texunt, alias viles, *Locus.* alias pretioſas. Hoc idem in India, & in Arabia fit. Xylon non ſoulm ſponte in Ægypto & India, ſed etiam hodie in Cypro, Creta, Melita, Sicilia inſulis ſatum copioſiſsimum prouenit, atque etiam in Apulia aliiſque regionibus. *Temper. & vires* Huius lanugo ſine dubio excalfacit, & ſiccat, & combuſta mirum in modum ſanguinem ex vulneribus manantem ſiſtit. Semen auctore Serapione calidum eſt, Matt.ibid. & humidum. Eius medulla tuſsi, & difficile ſpirantibus auxiliatur, genitale ſemen procreat, quare Venerem ſtimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, tum aliæ etiam corporis maculæ optimè delentur.

CISTVS, CAP. LIIII.

Nomina KΙΣΤΟΣ & κίσθος, κίθαρον & κιοσαρον Græcis, Latinis ſimiliter Ciſtus, & Ciſthus dicitur. Arabibus *Ramet*, Hiſpanis, *Cerguacos*, & Italis, *Ciſto*, fortaſſe quod κίοσου ideſt, hederæ foliis, ſit rotundis. *Genera.* Duo eius genera. Ciſtus non Ladanifer, & Ciſtus Ladanifer. Illius duo etiam genera: mas, & fœmina. Quibus marinum addidimus. *Forma.* Ciſtus non Ladanifer, frutex eſt ſtipitibus rotundis, hirſutis, geniculatis, ramoſis: foliis mas rotundis, criſpis, hirſutis, albicantibus, acerbis: fæmina oblongis, Saluiæ Matt. lib. 1. Dioſcorid. cap. 109. æmulis: quam ob cauſam ruſtici Patauini hanc Saluiam agreſtem vocant. Flos emicat in ſummis ſtipitibus, vt Mali Punicæ, vel vt Roſæ ſylueſtris, in mare rubeſcens, in fœmina albus, deinde in triquetro & tricocco, fructus inuolucro puſillũ ſemen Hypoſcyami, quale & reliquis Ciſtis. Li. 1. c. 109. Ciſtus inquit Dioſcorides, ramoſus frutex eſt, non altus, folioſus, ſaxoſis locis naſcens: foliis rotundis, acerbis, hirſutis: flos maſculo ὥσπερ ῥοιᾶς, ideſt, vt Mali punicæ, alias ὥσπερ ῥόδῳ, ideſt, vt Roſæ: fœminæ albet. Li. 24. c. 10. Græci, ait Plinius, vicino Hederæ vocabulo, Ciſthon appellant fruticem maiorem Thymo, foliis Ocimi. Duo eius genera, flos maſculo roſacens, fœminæ albus. Quæ de Dioſcoridis Ciſto à Plinio dicta eſſe dubiũ non eſt, & ſi non omnia prorſus ſimilia ſint. Id verò cuius recte nos admonet, hederæ nomen Ciſſon, Ciſto vicinum eſſe, ſi memoria retinuiſſet, Hederam ideſt Ciſſon, penitus cum Ciſto nominum vicinitate deceptus non confudiſſet, cùm ſcribit. Lib 16. c. 34 Duo genera eius (loquitur de Hedera) prima vt reliquorum mas, & fœmina Maior traditur mas corpore, & folio duriore etiã & pinguiore, & flore ad purpurã accedente. Vtriuſque autem flos ſimilis eſt Roſæ ſylueſtri, niſi quod caret odore. Quæ Ciſti propria ad Hederam à Plinio tranſlata eſſe, eúmque plantas has natura diuerſas cõfudiſſe, iamdudũ à Leoniceno demonſtratũ eſt, quamuis frigidi, argumentis Plinium defenderit Collinutius. Leoniceno aſſentiuntur Marcel. Matthiolus, Cordus, Ruellius Verũ Pliniani erroris originem manaſſe credimus ex Theophraſti

CISTVS MAS Matthioli.

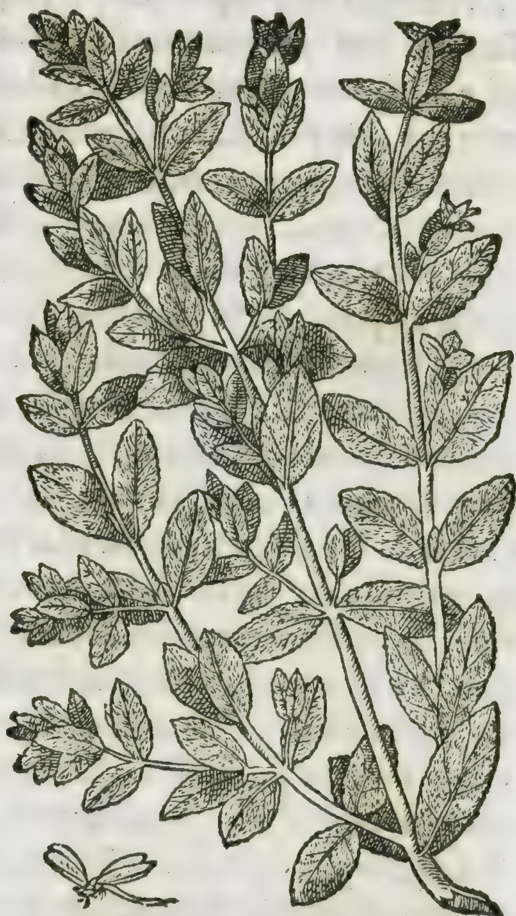

phraſti in emendata lectione. Καὶ γὰρ κίστου δύο γένη διαιροῦσι, τὸ μὲν ἄῤῥεν τὸ δὲ θῆλυ. Lib6. Hiſt.
τῷ τὸ μὲν μεῖζον καὶ σκληρότερον, καὶ λιπαρότερον ἔχειν τὸ φύλλον, καὶ τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζον. cap. 2.

CISTVS MAS FOLIO *rotundiore Matthioli.*

CISTVS FOEMINA *Matthioli.*

CISTVS CVM *Hypociſtide Matth.*

ἄμφω δὲ ὅμοια ῥοδοῖς τοῖς ἀγρίοις. Quæ verba cum apertè Plinius verterit, exẽplaria verò Theophraſt. etiam hodie κίσσου pro κίστου habeant, ita vt Theodorus quoque Hederam pro Ciſto reddiderit, veriſimile eſt etiam Plinium falſa Cor. Emb. lectione deceptum, Hederam pro Ciſto le- 105. lib. 1. giſſe, ac expreſsiſſe. Nam & alioqui in Dioſcor. breui hoc loco vox φύλλον poſt ἔχειν, & vox ῥοδοῖς ante voces τοῖς ἀγρίοις in impreſsis Theophr. Codicibus deſiderantur. Κίσσου autem pro κίστου legi ex ipſo Theophraſto facilè confirmatur, qui alio loco Hederam multiplicem eſſe tradit, alteram humi naſcentem, alteram in altum ſeſe attollentem. Huius tria eſſe ſumma genera, cãdidam, nigram, & Helicem. Parum igitur ſibi conſtitiſſet Theophraſtus, qui tot Hederæ genera prodidiſſet, & aliquanto poſt duo tantùm, ſolo ſexu diſcreta retuliſſet. Hypociſtis iuxta vtriuſq; Ciſti, etiã Ladani radi- Hypociſtis ces naſcitur, floris Mali punici figura, vel potius Orobãches. Dioſcor. Hypociſtis Orobethron, aut Cytinus à nonnullis cognominata, iuxta Ciſti radices naſcitur, floris Mali Punicæ ſimilitudine. Quædã rufa, altera

herbacea,tertia candida.Liquatur Acaciæ modo. Aliqui tamen exſiccant, fra-
ctámque macerant, & incoquunt, reliquáque, vt in Lycio, proſequuntur.
Sub Ciſtis maximè naſcitur Hypociſtis, inquit Plinius, ac rurſum: Hypo-
Li.24.c.10. ciſtis Orobethron quibuſdam dicta, Malo granato immaturo ſimilis. Naſci-
Lib.26.c.8. tur, vt diximus ſub Ciſto, vnde nomen. Hæc arefacta in vmbra ſiſtit aluum
Hipociſti. Vires. ex vino auſtero, nigróque, vtraque: duo enim genera eius, candida, & rufa.
Lib.11. Eadem duo genera tantùm poſuit Oribaſius, prætermiſſo eo quod χλωρὸν,
Lib 2.com. med. id eſt, herbaceum Dioſcorides habet. Fuſchius Paſtillos ex Succino exa-
minans, Hypociſtida fungum eſſe falsò prodidit. Hypociſtis enim, vt ſcribit
Lib.1.Dioſ. cap.109. Matthiolus,fungus non eſt,ſed veluti germen è Ciſti radicibus pullulans, effi-
gie ferè Punicorum Cytinos referens,vt ſciunt ij qui Ciſtum ſæpe viderunt, &
in eius radicibus Hypociſtida, quam colligere ex eáque ſuccum elicere ſepla-
ſiarios oporteret.Hypociſtis enim qua paſsim omnes vtuntur, adulterina eſt,
ex Barbæ hirci radicibus ſucco ab impoſtoribus expreſſo, atque inſolato, cui
Matth.ibi. impoſturæ cauſam dederunt Arabes,quod Ciſtum Hirci Barbulam appellent.
Ciſtum enim eam eſſe ſtirpem rati, quam Græci τραγοπώγωνα, id eſt, Hirci bar-
bam dicunt,ex eius radicibus adulterinam,vt diximus,Hypociſtida conficiunt.
Locus. Ciſtus in Cypro, Creta,Sicilia, Italia, vt in Hetruria, præſertim in Apennino
monte,Gallia Narbonenſi,locis incultis,aſperis,& ſaxoſis prouenit. Ciſti flores
Tempera. & Vires. & folia ordine ſecundo deſiccant, & modicè adſtringunt. Hypociſtis eodem
Dodo.li.6. cap.3. prædita eſt temperamento,ſed magis adſtringit. Ciſto, inquit Dioſcor.vis ad-
ſtringens ineſt: vnde flores in vino auſtero bis in die poti proſunt dyſenteri-
cis,& nomas per ſe illiti cohibent:vetuſtati vlcerum, & igni ambuſtis cum ce-
rato medentur.Hypociſtis vires Acaciæ habet, verùm aliquanto magis ſiccat,
& adſtringit. Proinde dyſentericis,cœliacis, ſanguinem excreantibus, fœmi-
Li.7.ſimpl. narum profluuio & pota, & indita prodeſt. Ciſtus frutex Galeno,eſt guſtu ad-
ſtringens,omnibúſque particulatim operibus.Attamen folia,& parua germina
trita adeo deſiccant,adſtringúntque,vt vlcera glutinare poſsint. At flores ma-
gis ſunt efficaces:itaque cum vino poti dyſenterias, ventris imbecillitates flu-
xúſque ac humiditates ſanant: cataplaſmatis modo illita vlcerum putredino-
ſa iuuant. Eſt enim facultas eorum non inſtrenuè deſiccans, feréque ſecundi
exceſſus abſoluti. Sic verò frutex hic frigidus eſt, vt tepidi caloris ſit particeps.
Porrò Hypociſtis multo magis adſtringit quàm folia, admodum efficax reme-
dium ad omnes fluxionum affectus,puta,ſanguinis reiectiones,muliebria pro-
fluuia,cœliacos,dyſentericóſque.Quin ſi quam partem roborare conſilium ſit,
quæ ſcilicet pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac ſiccitatem illi non ſegni-
ter addit. Sic ſanè ſtomachicis epithematis, hepaticáſque commiſcetur, & ex
viperis confecto antidoto inditur, nimirum quia corpora confirmet ac robo-
Li.24. c.10. ret.Ambo(Ciſti genera) diſenterias prodeſſe tradit Plinius,& ſolutionibus ven-
tris,in vino auſtero ternis digitis carpto flore, & ſimiliter bis die poto: vlceri-
bus veteribus & ambuſtis cum cera, & per ſe oris vlceribus. His ſubiungimus
longe plures Ciſti ſpecies à Cluſio obſeruatas & traditas, ac primùm Ciſti ma-
ris quinque,inter ſe foliorum forma,aut colore differentes. Primus Ciſtus, cu-
ius hic Iconem cum ſua Hypociſtide vides,hominis altitudine, plerúmque fru-
ticat,ligno ſatis fragili,cortice candicante tecto, frequentibus ramis alterna-
tim ſemper ex aduerſo reſpondentibus, eandem etiam ſeriem ſeruantibus fo-
liis,quæ omnino ſunt incana,molliora & longiora in nouellis plantis in adul-
tis verò contractiora,duriora,& aſpera,foliorum Saluiæ modo, mucronata,gu-
ſtu adſtringente:Flos eius Cynorhodi,aut Roſæ ſylueſtris magnitudine, quin-
que foliis conſtans,colore rubro dilutiore, multis ſtaminibus croceis medium
florem,

CISTVS MAS I. Clusij.

florem, vt in Rosa simplici occupantibus. Flori succedunt capitula quædam pentagona, dura, hirsuta & incana, mucronata, in quibus est semen exiguum, ex rufo nigricans, seminis Hyascyami, aut Papaueris magnitudine. Ad huius Cisti radices quæ summis cespitibus vagantur copiosè nascitur elegantissima omnium Hypocistis primo vere, cū Cistus iam ad florendum se præparat: cum primum è terra emergit, purpureum, siue Kermesinum sericum esse diceres: deinde paulatim assurgens, & sese explicans, multum de pristini coloris elegantia remittit, cum Cytinos suos profert, candicantes, turgidosq; & lento succo plenos, qui à Peritis Pharmacopœis in Hypocistidis succū densatur. Frequens est hic Cistus cum in Hispania præsertim Bætica, tum in Lusitania, & Gallia Narbonensi. Secundus hic quoque depictus eadem altitudine qua superior assurgit, interdum etiam maiore, non minus fruticoso stipite, neque minore ramorum frequentia, minùs tamen candicat: folia eodem ordine disposita, molliora, longiora, angustiora, & magis acuminata: Flos superiori similis, ex albo purpurascens: capitulis & semine parum differt. Nascitur etiam hic in Hispania, & diutius reliquis maris generibus floret: illius etiam ramuli teneriores sub Autumnum, rarulentum quiddam pingue & odorum contrahunt. Tertius superioribus breuior est, non minus fruticosus, sed tenuioribus ramis, folia superiore breuiora, & dilutioris viroris, rugosiora, pinguiora, odoratiora, flos aliis similis, dilute rubens, & aliquantulum odoratus: capitula superioribus paulo minora, & suis inuolucris (quæ florum calyces sunt) diutius occultantur: semen in capitulis cęteris æquale. In Lusitania sponte nascitur supra Vlysiponem. Quartus hominis altitudine plerumque attollitur, vt reliqui fruticosus, ramulis aliquantum incanis, folia reliquis maiora, & quasi orbiculata, hirsuta nonnihil & rugosa: flores reliquis forma similes, paulo maiores, & colore saturatius rubente: capitula hirsuta, dura, pentagona, superioribus maiora, in quibus semen rufum maius, quàm aliorum continetur. Reperitur in regno Valentino, atque Arragonia. Quintus humilis est, & supinus vt plurimùm, pedalibus ramis aut paulo amplioribus, multis ex eadem radice prodeuntibus: folia crispa, & quodammodo sinuosa, candicantia, hirsuta, gustu acerbo,

CISTVS MAS II. Clusij.

CISTVS MAS V. Clusij.

CISTVS FOEMINA Clusij.

acerbo, & adstringente: flores ramulorum summitatibus æquali altitudine & quasi vmbellatim nascuntur, superioribus paulo minores, sed eleganti & purpureo colore: capitula reliquis minora, suis inuolucris plerúmque contecta semen continent reliquis simile, sed atrius. Hunc in Lusitania tantum nascentem vidit Clusius, qui Cistum fœminam etiam in suas species distribuit. Nam aut elatior est, & rectis virgis fruticans sicuti mas, aut supina, & humi se diffundens. Vtriusque generis color in flore variat: nam vel candidus est magna ex parte, vel luteus, seu Ochræ colore. Est igitur Cistus fœmina frutex ramosus, cubitum interdum altus, nonnunquam humi stratus, gracilibus ramis, nigricantibus, folio non minore quàm in maris quarto genere, ferè rotundo, rudi & aspero, viridi, sapore, vt maris adstringente, & acerbo: flos paulo minor quàm in mare, quinti generis flori ferè similis, albus nonnunquam, interdum luteus, fibris luteis, vt in Rosa syluestri, medium florẽ obtinentibus: capitula minora & nigriora sunt quàm in mare, nõ acuminata, sed compressa nonnihil superiore parte, semen paulo nigrius & satis magnum continentia. Eius qui albo est flore tum recti tum supini magna est copia in Hispaniis, Lusitania, Gallia Narbonensi & Aquitania. Qui verò luteum profert, nonnullis duntaxat Hispaniæ locis, & extrema Aquitania, Cantabris finitima, circa Baionam visitur. Aliquot alia Cisti genera per Hispanias & Lusitaniam Clusius se obseruasse ait, quæ ad fœminam potius referenda esse putat, quàm ad marem, aut Ledon, quoniam nullo pingui lentore sint prædita, neque florem Roseum, siue purpureum habeant, nisi fortè quis eam speciem quæ Thymi foliis est, inter Ledi genera recenseat. Horum primus Cistus est Halimi folio: Is cubitales, aut ampliores profert ramos, graciles, satis fruticosos, in quibus folia Portulacæ marinæ similia, sed omnino incana vt Halimi, mucrone obtusiore, sub acido & adstringente gustu. Summi rami multos proferunt flores, quinque foliis constantes, colore luteo, cum suis in medio fibris, minores quã in superioribus. Semen in capitulis

Lib. stirp. Hisp. c. 35.

longiuscu

CISTVS FOLIO *Halimi I. Clusij.*

CISTVS FOLIO *Halimi II. Clusij.*

longiusculis, & triangulis exiguum, & subrutum. Ad huius radices Hypocistis nascitur, lutea omnino, siue Ochræ colore, quæ plantæ ipsius florem colore æmulatur. Cistus alter folio Halimi procerior est priore, ramis firmioribus, incanis vt priori folia superiore paulo longiora, angustiora & magis mucronata, dorso elatiore, incana tamen tota, & sicca, gustu etiam subacido, & adstringente. Vterque frequens est in Lusitaniæ solo arenoso, & aura marina afflato, inter Ericas, non procul Vlyssipone, nusquam alibi à Clusio visus. Cistus folio Lauandulæ plerumque cubitali est altitudine, admodum ramosus, sed breuibus ramis, foliis confertim nascentibus, angustis, incanis, sapore adstringenti: Floribus paruis non multum à superiore differentibus, albis. Est hic frutex Lauandulæ adeò similis, vt nisi sapor & odor prohiberent pro Lauandula sumi posset. Flores etiam perspicuè distingũt. Hunc solummodo in regno Valentino vidit, aridis & petrosis locis, quarto à Valentia miliari, Aprilis initio. Cistus folio Sampsuchi planta fruticosa est, multos tenues ramulos proferens: Folia in his parua, pene rotunda, incana, Sampsucho similia, minora paulo, & dorso eminente, cum quadam aciditate & salsedine adstringentia: Flos in summis ramis candidus, copiosus, villis & staminibus luteis, vt in reliquis Cisti generibus extantibus in medio flore, quinis foliis constante

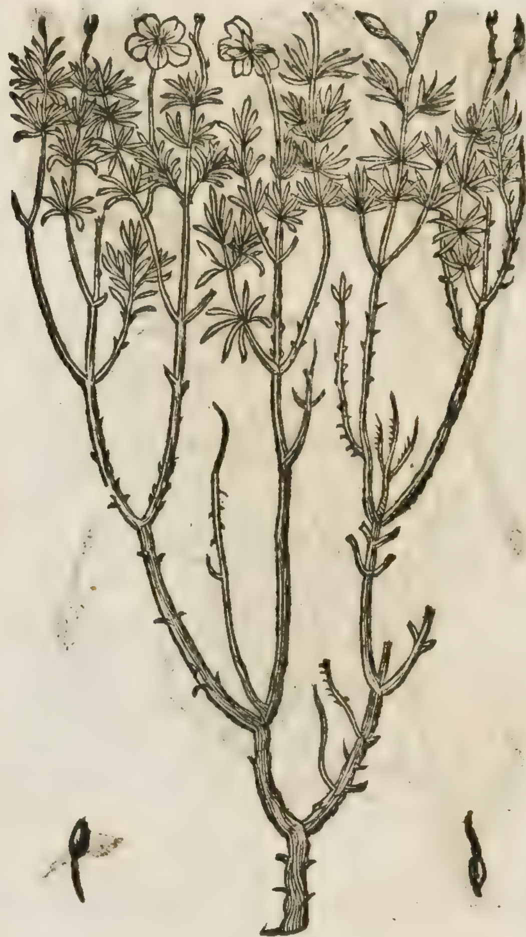
CISTVS LAVANdulæ Clusij.

CISTVS FOLIO
Sampſuchi Cluſij.

CISTVS FOLIO
Thymi Cluſij.

conſtante, quorum medium macula ex purpura nigricans occupat: capitula exigua Lini fere, trigona, in quibus ſemen minutum Hyoſcyami, ex nigro candicans, ſiue cinereum continetur: totus ille oblongus ramulus, qui florem & fructum ſuſtinuit, areſcit eo maturo, vt in ſingulis Ciſti generibus. Primus hic repertus eſt in Caſtella veteri, deinde copioſum in Caſtella noua, & toto Bætico agro, inter Tagum & Anam flumina. Ciſtus folio Thymi pedali fruticat altitudine, ramulis ex purpura nigricantibus, duris, lignoſis, qui magna ex parte ſine foliis conſpiciuntur, præterquam circa ſummitates, in quibus confertim naſcuntur, exilia admodum, viridia, Thymi æmula, guſtu adſtringente: Florem ſummis ramis ſuperiori ſimilem, minorem, nullis maculis notatum fert. Viſus hic eſt in extrema Bæticæ parte, qua Caſtellam & Luſitaniam ſpectat. Superioribus plantas duas adiungit Cluſius, quarum priorem Helianthemi albi, alteram Helianthes luteæ nomine oſtendunt Herbarij. Poſtrema Cluſio eſt ea quæ in vinetorum Salmanticenſium marginibus & Granatenſi regno gignitur, rectis, longioribus, & rarioribus virgultis, foliis amplioribus Heliantthemo, & virentioribus, guſtu

CISTVS ANNVVS
1. Cluſij.

CISTVS ANNVVS alter Lobel.

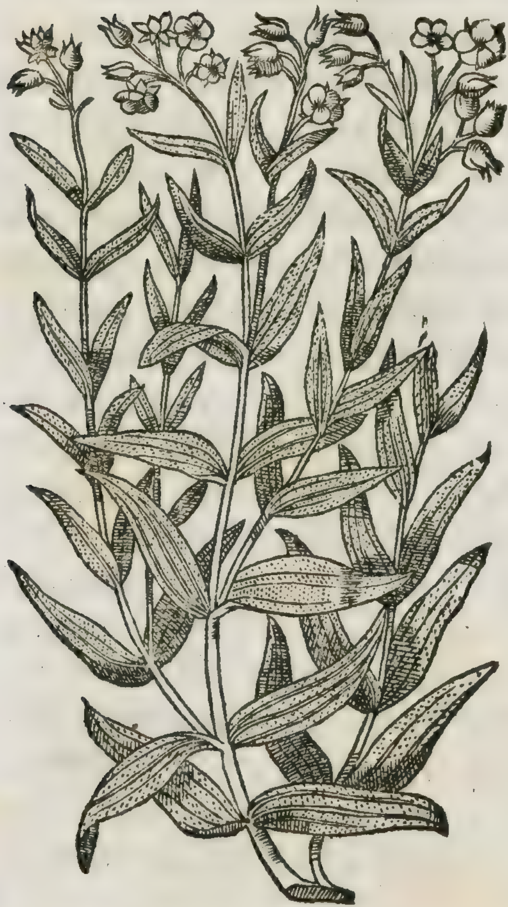
gustu adstringente: flore pallido, aut albicante, semine minuto, rubescente, in capitulis trigonis. Inuenitur & eodem autore, alia in sylua Madriciana, secundo ab vrbe Lutetia miliari, ad Cisti genus referenda, pedali altitudine, exilibus cauliculis, rectis, tenellis, non admodum ramosis: foliis oblongis, angustis, hirsutis, virescentibus, quæ cum ramulis per caniculæ æstus, humore quodam pingui & lento obsita sunt: flore pusillo, quinque foliis constante, pallidi coloris, & macula punicante insignibus: capitulis tenellis admodum, triquetris semen pusillum & cinereum continentibus. Hanc Lobellius pictam monstrat. Annua est vtraque hæc postremo descripta planta: vel altero à satu anno floret, deinde perit. Florent Cisti omnes eodem quo mas tempore, & semen etiam ad maturitatem perducunt. Omnibus perpetuum folium, sed eorum flos admodum caducus, statímque senescens: radices duræ, lignosæ, diuisæ, in diuersa tendentes.

LEDVM, CAP. LV.

Cisti Ladaniferi genus λῆδον (sic fortasse dictum, quia folia eius, neque læuia, neque nitida sunt, sed scabra & pannosa: λῆδος enim vestis est ex panno raro & detrito) & λάδον, similiter Ledum & Ladum appellatur, Arabicè *Chasus*. Frutex est, inquit Dioscorides, Cisti modo nascens, longioribus foliis, & nigrioribus, quæ verno tempore quiddam contrahunt pingue. Hunc à superiore, velut diuersum Galenus non distinguit, sed de illo ita tradit. Cistus Ledô in calidis regionibus proueniens, tametsi haud alius sit genere, quam qui apud nos nascitur, eximiam tamen à regione, ac peculiarem digerentémque caliditatem nactus est, atque vtroque à nostrate differt, tum quia frigiditatem deposuit, tum quia calorem assumpsit. Pingue illud, quod ex eo colligitur λάδανον, Latinis etiam Ladanum dicitur, Officinis Lapdanum, Mauritanis Leden, & Laden dictum, Italis Ladani colligendo modi. *Ladano*, & *Odano*, Hispanis *Xara*. Huius colligendi modos duos prodidit Dioscorides. Cum Cisti frondes pascuntur capræ hircíq;, pinguitudinem ait ille, conspicuè barba carpunt, & suo lentore villosis cruribus adhærescentem reportant: quam depectentes incolæ, colantésque cogunt in offas, & ita recondunt. Alij attractis funiculis, insidentem fruticibus liquorem abstergunt, conglomerántque in Ladanum. Arabia etiámnum & Ladano gloriatur, inquit Plinius. Forte, casuq; & iniuria fieri hoc odoris genus plures tradidêre, Capras maleficum aliàs frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius tanquam intelligant pretia, carpere germina caulium prædulci liquore turgentia, distillantémque ab his, quasi cæsura succum improbo barbarum villo abstergere. Hunc glomerari puluere, incoqui sole. Et ideo in Ladano caprarum pilos esse. Sed hoc non alibi fieri quam in Nabatæis, qui sunt ex Arabia contermini Syriæ. Recentiores ex auctoribus Strobon hoc vocant: traduntq; syluas Arabum

Nomina
Forma.
Lib.1.c.110.
Li.7.simpl.
Lib.12.c.17.

LEDVM Matthioli.

paſtu caprarum infringi, atque ita ſuccum villis inhæreſcere: verum autem Ladanum Cypri inſulæ eſſe: vt obiter quoque genera odorum dicantur, quamuis non terrarum ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & eſſe œſypum hircorum barbis genibúſque villoſis inhærens, ſed Ciſti flore deroſo, paſtibus matutinis, cum eſt rorulenta Cypros. Deinde nebula ſole diſcuſſa, puluerem madentibus villis adhæreſcere, atque ita Ladanum depecti. Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat Ladam appellant: etenim illi Ladanum vocant. Huius foliis pingue inſidere: itaque attractis funiculis ſuper herbam eam conuolui, vel, vt alij legunt attractos funiculos ei herbæ aduolui, atque ita offas fieri. Idem Plinius tertium quendam modum Ladani colligendi docet. Lada appellatur herba, ex qua Ladanum fit in Cypro barbis caprarum adhæreſcens. Nobilius in Arabia. Fit iam & in Syria, atque Africa, quod Toxicon vocant. Neruos enim in arcu circundatos lanis trahunt, adhæreſcente roſcida lanugine. Toxicon à modo colligendi Ladanum hoc dictum eſt: quia Toxon Græcis arcum ſignificat. Et aliam quandam legendi Ladani rationem hodie in Creta vſitatam Bellonius declarat his verbis. Inter ea quæ memoratu digna in Creta ſpectantur, numeranda eſt Ladani conficiendi ratio, inter odoramenta noſtra maximè celebris. Id ex Ledo planta non fit, vt veteres exiſtimauerunt, ſed ex arbuſcula quæ Ciſtus nominatur (quaſi verò Ledon ſpecies Ciſti non ſit) tam copioſa, vt ea Cretæ montes ſint referti. Hæc natura ſua perpetuò virens folia hiberna, floréſque vernos exuit, æſtate noua induit, ferè lanugi-noſa, ad ſolis calorem ex vliginoſo quodam rore in ſuperiore parte pinguitudinem quandam contrahunt, quóue maior eſt æſtatis ardor, eo maior huiuſmodi roris copia foliis inſidet. Qui eum colligunt inſtrumento ad id comparato vtuntur, quod vernacula lingua Ergaſtiri appellant, Id raſtello non dentato ſimile eſt, loris multis ex corio non depſato aptatis, & ex eo pendentibus. His loris leniter ea foliis affricando, ros ille adhæreſcit, qui deinde cultello deraditur, loris iis ardentiſsimo ſoli expoſitis. Maior Ladani copia ad radices Idæ montis conficitur in vico qui Cigualinus vocatur, & prope Milipotamum. Hæc Bellonius. Ex ſuprà citatis Plinij locis alia duo licet cognoſcere: nimirum Plinij ipſius errorem, & quibus in regionibus Ladanum proueniret. Quod aperto errore Ciſſon pro Ciſto vſurpauerit, iam oſtendimus. Quid verò apertius quam cum Ladanum Cyprium dicit hircorum barbis genibuſq; villoſis in hærere Hederæ flore deroſo, paſtibus matutinis, rorulenta Cypro. Quin ipſemet indicat Ciſſon, id eſt, Hederam pro Ciſto ſe dixiſſe, cùm ſubiungit, eſſe qui herbam in Cypro ex qua Ladanum fiat, Ledam appellarent? Minimè verò ex Ciſſo, id eſt, Hedera cuiuſuis generis, ſed ex Ciſto Ledo tantum Ladanum legi Dioſcorides, Galenus, cæteríque omnes teſtantur. Quare Hermolao non aſſentior, temerè reprehendi Plinium ſcribenti, quod Hederam vocet herbam, ex qua Ladanum fiat, quòd Paulus Ciſton

Lib.26.c.8. — Lib.1. Obſ. cap.7. — In caſt.Pli. lib.12. c.17. & Cor.130. lib.1.Dioſ.

hanc

hanc etiam vocet Hederam quandoque, & Dioſcorides herbam vnde Ladanum conficitur, Ciſſarion à quibuſdam vocari tradat, id eſt, Hederulam. Lib.1.c.109.
Nam ex Ciſſari, ſiue Ciſſarij appellatione Ladanum alia ex planta, quàm ex Ledo fieri, nemo rectè colligat: neque id prætermiſiſſent Dioſcorides & Galenus. Quod ſi alicubi apud Paulum Ciſſos, id eſt, Hedera pro Ciſtos legatur, id ſcribentium errori imputandum, in quem ob nominum Ciſsi & Ciſti affinitatem facilis eſt lapſus: neque is, Dioſcoridem & Galenum ſecutus ex alia ſtirpe quàm ex Ciſto Ledo fieri Ladanum intellexit. Idem error in Galeni Codices etiam irrepſit, quo loco verſus Rufi Epheſij recitat, de Ladano hæc ſcribentis. Lib.1. m.p. cap.1.

Ἄλλο δὲ τοῦ κατὰ γαῖαν ἐρέμβων λάδανον εὕροις
Αἰγῶν ἀμφὶ γένεια, τὸ γὰρ καταθύμιον αἰξὶ
Κίσσου ἀνθήεντος ἐπέδμεναι ἄκρα πέτηλα.

Quæ ſic vertit Cornarius:

Inuenias in Eremborum quoque Ladanon orbe
Caprarum circamentum: gratiſsimus illis
Succus is è Ciſti folio decerptus amico.

Tertio igitur verſu mendoſe κίσσου pro κίστου legitur. Nunc de locis in quibus Ladanum prouenìebat, dicamus. Dioſcorides in Cypro optimum naſci Locus.
ſcripſit, in Arabia Libyáque vilius. Galenus in calidis regionibus gigni, & Lib.1.c.110.
in Aſia. Plinius. apud Nabatæos Arabas hoc fieri, atque mox verum Lada- Lib.7.ſim.
num Cypro inſulæ attribuit. Nobilius in Arabia: fieri etiam in Syria, atque Lib.12.c.17.
Africa: Rufus apud Erembos populos prouenire. Sunt autem Erembi Æthio- Lib.26.c.8.
piæ populi, qui & Troglodytæ, vtrique ſimili nominis etymo appellati. Siquidem ἐρέμβους ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τὴν ἔραν ἐμβαίνειν, id eſt, quod terram ſubeant, & ſub terra habitent dictos volunt: ſicut τρωγλοδύτας ἀπὸ τοῦ εἰς τὰς τρώγλας δύεσθαι, id eſt, quod in cauernis condantur. Poſsidonius apud Strabonem ἐρέμβους, & ἄραβας Lib.16.
eoſdem eſſe dicit, facta leui nominum commutatione & corruptela, ἐρέμβων nimirum ἀντὶ ἀράβων λεγομένων. Hodie Ladanum in Creta fit, vt diximus. Ledum planta in Gallia Narbonenſi naſcitur, cuius ſpecies à Bauhi- Electio.
no reperta hic expreſſa eſt, candicantibus fo- Ibidem.
liis longis, acuminatis, cortice rubente, foliis circa florem luteum multis. Ladanum maximè probatur, inquit Dioſcor. odoratum, ſubuiride, facilè molleſcens, quod arenas non collegit, nec ſquallore obſitum eſt, reſino-
ſum. Plinius. Probatur maximè purum odo- Lib.26.c.8.
ratum, molle, viride, reſinoſum, cui cum diſſimile ſit Ladanum Officinarum, facile intellectu eſt, id minimè ſincerum eſſe, ſed omnino adulteratum, nullarúmque virium.
Natura ei ſpiſſandi, vt docet Dioſcorides, Ibidem.
calfaciendi, molliendi: ora venarum pate- Vires.
facit: capillum fluentem continet, addito vino, myrrha, & Myrteo oleo: cicatricibus decorem reddit cum vino illitum: medetur aurium doloribus cum hydromelile, aut roſaceo infuſum: ſuffitu ſecundas eiicit:

LEDI SPECIES
Bauhini.

pessis immistum vuluæ duritiam sanat. In medicamenta quæ aurium dolorem tussímque finiunt, & malagmata vtiliter inseritur: aluum sistit cum vino vetere potum, & vrinam ciet. Foliorum vis adstringens, ac eosdem quos Cistus effectus præbens. Ladanum Galeno primo excessu quodammodo completo calidum, vt videlicet & secundum attingat, habet etiam adstrictionis paululum. Adhæc substantia est tenui, ac proinde emolliens, pariterque moderatè digerens, atque etiam concoquens. Itaque mirandum non est, si peculiariter ad vteri vitia conueniat: quandoquidem ad dicta paulum quidam adstrictionis obtinet: quocirca defluentes capillos continet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris insederit, id omne absumit, tum meatus quibus infixi sunt contrahit. Cæterum alopecias & ophthalmias sanare non potest, vtpote maiores & efficaciores vires, quam quæ Ladano insunt, poscentes. Quippe proueniunt istæ ex prauis succis, lentis crassísque, quos siccantia ac digerentia medicamenta potissimum euocant, atque euacuant. Sed tenuium partium sint oportet, non tamen vsque adeo tenuium partium, & desiccatoria, vt nimio plus desiccent, vnaq; cum collectis ibi succis præter naturam, naturalem quoque humiditatem incrementa pilis suppeditantem absumant. Nam sic non tantum alopecia liberarent, sed & caluitiem afferrent. Natura Ladano molliendi, Plinio teste, siccandi concoquendi, somnum alliniendi. Capillum fluentem cohibet, nigritiamq; custodit. Auribus cum Hydromelite, aut rosaceo infunditur. Furfures cutis, & manãtia vlcera sale addito sanat. Tussim veterem cũ styrace sumptum. Efficacissimum ad ructus. Ladanum Cyprium potũ interaneorum vitiis occurrit: cicatrices cum elegantia ad colorem reducit, suffitu corrigit vuluas: dolori earum exulceratísque imponitur. Præter hasce Cistos semper virentes rarior alia species quædam Ladanifera depicta est, à Pena & descripta, virgis,

Li.7. simp. Tempera. & Vires.

Lib.26.c.7.

Lib.26.c.8. Li.26.c.14.

CISTVS LEDON aliud latifolium Penæ.

CISTI LEDI ARbor peregrina Penæ.

surculis

ſurculis, foliis multò craſsioribus, latioribus, lõgioribus, Rhois Plinij, aut Ruſci modo fruticans, ſemine tricocco: multa laſciuit in mõte quopiã celſiſsimi agri ſterilis Seuenæ, cui nomen S. Columbæ, alioqui guſtu Ciſti Ledi, & odore nonnihil graui. Idem arboris peregrinæ ramulum pingendum curauit, Ciſti Ledi folio, extremis virgultis lignoſis, Ciſto ſimilibus, & eiuſdẽ coloris, folio rugoſo, oblongo, Saluiæ, aut Menthæ: in ſummis ramulis villoſos prorſus ſphæricos globos oſtentantibus, ſiue lanoſa capitula Platani. Hæc Pena. Cluſius multò plures Ciſti Ledi ſpecies deſcripſit. Primum Ledon, inquit, fruticat ad hominis altitudinem, quam etiam interdum ſuperat, ramis frequentibus, lignoſis, duris, nigris. Folia, vti rami, ex aduerſo ſita, oblonga, tranſuerſum digitum quandoque lata, nonnunquam etiam latiora, ſuperne nigra, inferne candicantia, quæ cum tenellis ramulis pingui quodam, odorato, calidoq; & pellucido liquore adeò copioſo aſperſa ſunt, vt procul etiam conſpici poſsit, & octaua miliaris parte odor naribus percipi. Flore eſt inter reliqua Ciſti genera pulchertimo & latiſſimo, magnæ Roſæ amplitudine, ſimplici quoque foliorum textura, omnino interdum candido, ſed cuius maxima ex parte folia ſingula, circa vnguem purpurea nigricantéue macula, rhomboide, nunc maiore & latiore, nunc minore & anguſtiore inſignita ſunt: floris vmbilicus multis fibris croceis plenus, vti reliquorum Ciſti generum: capitula in longis pediculis, foliorum delapſum omnium maxima viſuntur rotunda ferè, & plana, non mucronata, ſæpenumero decagona, dura, intus flaueſcentia, quibus dehiſcentibus ſemen decidit copioſum, ſubrufum, omnium minutiſsimum. Creſcit in multis Hiſpaniæ & Luſitaniæ locis frequentiſsima. Alterum genus vbi Sponte naſcitur non tam alte fruticat, ſed bicubitalibus duntaxat aſſurgit ſtolonibus, ramis multis, fragilibus, foliis omnium maximis, virentibus ſuperne, nonnihil inferne candicantibus, Hederæ foliorũ ſpeciem interdum, & Populi nigræ plerumque æmulantibus, ſatis carnoſis & rudibus, hyeme nonnihil rubentibus, guſtu ſubacido, & adſtringente: Flos Ciſti fœminæ, cum forma, tum magnitudine, candidus: capitula pentagona, acuminata, ſemine exili & nigricante referta. Huius generis alia ſpecies reperitur per omnia ferè ſimilis, ſed humilior,

CISTVS LEDVM I. Cluſij.

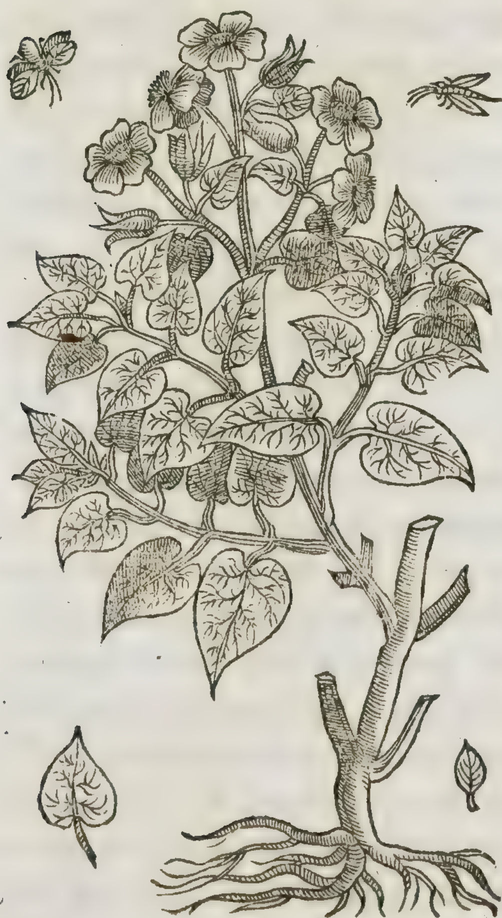

LEDVM II. Cluſij.

neque cubitum excedens, foliis etiam minoribus: alioqui neque facie, neque flore, neque semine, neque sapore dissimilis. Vtraque nascitur in Mariano monte, per quem transeunt qui Vlysipone Hispalim proficiscuntur. Reperitur etiam in collibus Granatæ vicinis. Tertium semine ex Italia misso Ledi Cyprij nomine in Belgio natum est, cubitali, interdum maiore amplitudine, fruticosum, ramis nigricantibus, foliis carnosis, in viridi nigricantibus, mediæ inter primi & secundi generis folia magnitudinis, breuioribus tamen quàm vtriusque, & rhomboide quodammodo figura, quæ cum nouellis ramis lento & viscida humore obsita sunt, non adeò tamen copioso & denso, neque etiam adeo odorato, vt in primo genere: flos albus secundo generi similis, semen etiam exile, nigricans in capitulis rotundis. Cistus Ledō populnea fronde à Lobellio depictu est, & secundo modo descriptum cultu fortasse, duntaxat diuersum. In Belgij horto viret: odore grato Ledi Gallici, folio latiore quàm superioris. Flos non dissimilis, sed fruticat ad hominis, sæpè proceritatem, quam & interdum superat. Hęc Lobellius. Quartum genus multis ramis fruticat, cubito longioribus, lentis & flexilibus, hirsutis, albicantibus: folia reliquis Ledi generibus molliora, ad Cisti fœminę folia accedentia, verum angustiora, hirsuta, nigriora, & pingui lentóque succo conspersa, non modò verno tempore, sed etiam per totam æstatem: flos candidus, Cisti fœminæ flore non minor, nec absimilis: capitula exigua membranosis, quibusdam & laxis inuolucris tecta semen continent omnium, maximum, nigrum. Nusquam hoc genus quam in Castella veteri inuentum Clusio, vicinis pago S. Martini del Castannal locis, vbi Ardiuieja nuncupatur. Quintum genus eodem quo quartū assurgit modo, verū ramis duris, lignosis, nigricātibus, foliis longis Oleæ angustioribus, nigricantibus, pinguibus, & cū nouellis ramulis lento humore cōspersis: flos albus, omnium ferè minimus: capitula oblongiuscula, angulosa, in quibus semen ex rufo nigricans, exiguum. Nihil isto Ledi genere vulgatius toto regno Valentino, & Gallia Narbonensi: in plerísque etiam aliis Hispaniæ & Lusitaniæ locis reperitur. Sextum ferè simile est quinto breuius paulo, minoribus angustioribúsque foliis, lento etiam humore aspersis: flos maior: quinque

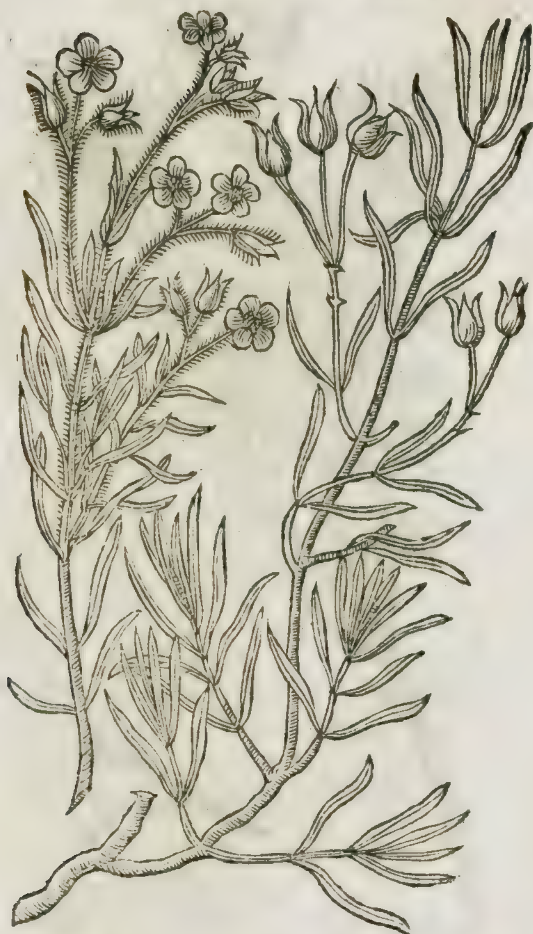
CISTVS LEDON III. populnea fronde.

LEDVM IIII. Clusij.

LEDVM V. Clusij.

LEDVM VII. Clusij.

quinque foliis constans, candidus: semen etiam simile. Septimum cubitale est, multis & frequentibus ramis fruticans, colore cinereo, frequentissimis foliis ramos sepientibus, Rorismarini coronariæ, sed omnino canescentibus, & hispidis, non tamen minus pinguibus & glutina illitis cum suis tenellis ramulis quàm quintum genus: flos in summis ramis copiosus, candidus, superiori similis: semen etiam non dissimile. In Valentiæ regno hæc duo postrema gignuntur. Octauum genus eadem qua superius magnitudine crescit, ramis tamen magis expansis: & foliis tenuioribus, superna parte ex atro virentibus, inferna verò candicantibus, Rorismarini coronariæ ferè æmulis, sed gustu adstringentibus tametsi lento quodam humore & pingui sint cum tenellis ramis obducta: flores numerosi secundum ramorum longitudinem, quinque foliis constantes, exigui, lutei: semen in exiguis capitulis ex cinereo nigricans. Reperitur hoc frequens in incultis illis locis citra Tagum, supra Vlyssiponem, cum Cisto foliis Halimi, & aliis nonnullis Bæticæ locis. Nonum minus est superiore: folia paullo maiora, neque subtus incana vt in octauo, rariora item, & magis glutinoso succo madida: ramuli quibus flos inhæret tenues, & ex succi, planéque retorridi, in quibus capitula. Decimum attollitur pedali duntaxat altitudine: ramulis exilibus, lignosis, & satis fragilibus, nigricantibus, pinguibus, & lentore quodam saliuosis: folia

LEDVM VIII. Clusij.

LEDVM IX. Clusij. *LEDVM X. Clusij.*

longe minora quàm in nono, non multum à Thymi foliis dissidentia: in oblõgis ramulis flores, deinde capitula exigua quasi vmbellæ specie prodeunt. Nascuntur hæc duo postrema in extrema Bæticæ parte qua Castellam spectat. Non minus perpetuo folio sunt ista Cisti genera quam mas & fœmina.

MYRTVS, CAP. LVI.

Nomina YRTVS & Murtus Latinis, Græcis μυρσίνη, & μυῤῥίνη nominatur à Myrsine Atheniensi puella pulchritudine & robore insigni, amica Palladi, quam iuuenis ab ea cursu & palestra superatus interemit, inuidia ductus, quod elegantia, cæterísque naturæ dotibus reliquis virginibus præstaret. Arbuscula in demortuæ vicem succeßsit, Corol. 157. li. 1. Diosc. semper, vt olea, Mineruæ chara. Quidam sic vocatam volunt, auctore Pena, propter æmulam Myrrhæ quandam odoris gratiam, in eius baccis recentibus. Dicitur etiam, inquit Hermolaus, Myrsinos, item Phibaleos ab Antiphane sed & Myrton ab Archilocho. Ab Arabibus, *Aes, Alas, As*, à Gallis *Myrte*, & *Meurte*, ab Italis *Myrto*, ab Hispanis *Murta*, aut *Raiam*. *Genera.* Myrti genera sunt multa. Est enim Myrtus syluestris, & Myrtus satiua: Hæc vero, nigra, & candida. Syluestris itidem alia nigra, alia candida. Sed hic Lectores monitos esse volumus, cum de syluestri Myrto loquimur, non de Rusco, qui syluestris & acuta Myrtus Dioscoridi & Plinio dicitur, Li. 1. ca. 128. nos intelligere, sed de vera Myrto syluestri, Lib. 1. ca. 37. quæ satiuæ opponitur. Hæc duo Myrti genera quamuis Dioscor. non expresserit, tamen cùm dicit, Myrtus satiua nigra vtilior est, &c. atque rursum, è Myrto nigra syluestri, aut satiua, &c. syluestrem etiam eiusdem generis esse indicat. Syluestri quidem Myrto Tyrrheni maris litora virescunt. In toto Ligustico, Neapolitano, & Romano tractu Myrti sponte proueniunt. Nascuntur etiam copiosè in Gallia Narbonensi, maximè qui in parte eius maritima, quam Prouinciam vocant. Seruntur etiam in hortis à plurimis in Italia. *Forma* Myrtus frutex

Pœtarum

MYRTVS.

Pœtarũ carminibus celebris, ſed viribus quas in medendo præſtat multo clarior. Quæ ſatiua eſt, in aliquam proceritatem, ſi ſtudioſè colatur, adoleſcit, atque etiam arboreſcit, ramis flexilibus, rubro cortice: foliis longiuſculis, perpetuò virentibus, Punicæ æmulis, aut lentiſco vel buxo ſimilibus, acuminatioribus tantùm, guſtu aromatis aliquid præſe ferentibus, & odoratis, quæ in nigra Myrto nigriora, in candida candidiora ſpectantur. Flores omnibus ſunt candidi, & odorati. Baccas fert vtraque Myrtus ſatiua oblongas, agreſtes Oleas quadantenus referẽtes, multo ſanè ſylueſtribus maiores, & ſi aliter ſentiat Marcel. hac in re experientiæ repugnans, quæ docet Myrta ſatiuarum, aliarum ſtirpium more, cultu manſueſcere, atque grandiores vegetioréſque baccas à Myrtis ſatiuis edi. Sylueſtris Myrtus forma haud multùm ſuperiori diſsimilis minor eſt frutex, foliis Buxo ſimilibus, minoribus, anguſtioribus, nec tam ſaturatæ viriditatis: floribus candidis. Baccas candidas, vel in purpura albicantes candida, nigra nigras parit. Vnde & Ouid. Matth.li.1. Dioſ.c.128.

Myrtea ſylua ſubeſt bicoloribus, obſita baccis.

Hæ μύρτα Græcis dicuntur, Latinis Myrta & Murta, Officinis Myrtilli. Sunt veteribus plura Myrti genera, de quibus fuſè Plinius, ſed hæc imprimis ſcripſit. Fuit (Myrtus) vbi nunc Roma eſt, inquit, iam tum cum conderetur. Quippe ita traditur Myrtea verbena Romanos Sabinóſque, cum propter raptas virgines dimicare voluiſſent, depoſitis armis purgatos in eoloco qui nunc ſigna Veneris Cluacinę habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant. In ea quoque arbore ſuffimenti genus habetur, ideo tũ electa, quoniam coniunctioni, & huic arbori Venus præeſt. Cato tria genera Myrti prodidit, nigram, candidam, coniugulam (in noſtris Catonis exemplaribus Myrtum, nigrum, candidum, coniugulum legimus maſculino genere) fortaſſe à coniugiis ex illo Cluacinæ genere. (Alij coniugulam dictam volunt, quod opere topiario cum pergulis & parietibus hortorum elegantiſsimo ſpectaculo aptiſsimè coniũgatur.) Nunc & alia diſtinctio, ſatiuæ & ſylueſtris. Satiuarum genera Topiarij faciunt. Tarentinum folio minuto, noſtratem patulo, exoticam denſiſsimo, ſenis foliorum verſibus. Hæc non eſt in vſu: ramoſa vtraque alia. Coniugulam exiſtimo nũc noſtratem dici. Hæc Plinius: Huius Myrtum Tarentinam & Exoticam ſibi notas Matthio. his Li.15.c.29. Capitu.133. Li.1.Dioſc. cap.128.

MYRTVS Tarentina.

MYRTVS MINIMA
Angustifolia.

MYRTVS
Exotica.

his picturis repræsentauit, ac descripsit. Tarentina Myrtus, inquit, à Tarento Apuliæ ciuitate dicta, folio est nostrate longè minutiore robustioréque: fructu minore, copiosiore, in summitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpurascente, minutis, crebris, albicantibúsque intus osiculis. floribus vulgari Myrto similibus. Myrtus minor, Gallis *Myrte petit*, Italis *Myrto mortella* dicitur. Eius differentias aliquot facit Lobellius: harum vna est Myrtus minima, foliolis angustis Thymi Cretensis, longioribus. Exotica Myrtus Plinij pluribus foliorum versibus, nunc in Italiæ hortis & viridariis colitur, folio nostrati non absimili, dilutione tamen, acuminatiore, copiosioréque, & adeo denso, vt eo rami vndique stipentur, fructum fert oblongum vulgari Myrto haud absimilem. Vtraque topiariis operibus peridonea est, virésque easdem quas nostras habet. Clusius cum in Hispaniis, tum aliis locis multo plura Myrti genera obseruauit. Vnum ramis satis crassis, foliis duplici serie rarius dispositis, magnis, vt interdum ad Lauri tenuifoliæ aut Arbuti foliorum amplitudinem fere accedant, colore dilutius paulo virente, odoratis. Rarius hoc floret aut fructum fert, quoniam eo sepibus texendis, quas tondere solent, plerúmque vtantur. Nusquam id genus visum Clusio, nisi in cœnobio quodam Hispali, & in lætissimis Maurita

Forma tarētina.

Exoticæ.

Libr. stirp. Hisp. ca. 33.

MYRTVS BAETICA
Latifolia domestica II. Clusij.

MYRTVS BAETICA ſylueſtris Cluſij.

Mauritanorum Grauatæ viridariis, omnibus ſepibus ex illo Myrti genere confectis, & ex alio quodam huic non multum diſsimili, minoribus tamen foliis, & paulo denſioribus, hîc depicto, & quod Myrtum Bæticam, Latifoliam, domeſticam, ſecundam vocauit. Idem aliam quoque pinxit Myrtum Bæticam ſilueſtrem non adeo denſe fruticantem, neque admodum ſeſe attollentem ramis tenuibus, & fragilibus: foliis mucronatis, duplici ſerie rarius circa ramos naſcẽtibus, nigricantibus, odoratis, flore aliis ſimili, candido: fructu rotundo, oblongis pediculis ex foliorum alis prodeunte, inhærente tenacius, copioſa, primùm viridi, deinde candicante, per maturitatem verò nigro, vinoſo, grati admodum cũ adſtrictione quadam ſaporis. Sponte prouenit in plerisque agris & collibus Bæticæ, ad Anam flumen ſitæ, & Luſitaniæ, adeo copioſè, vt per aliquot miliaria nulli ferè alij frutices conſpiciantur. Octobri interdum florent, ſed maxima ex parte fructu tum onuſta eſt.

Myrtus celerrimè à frigore vritur, auctore Theophraſto. quamobrem nulla in Olympo, nulla in Ponto gignitur, etiam ſi *Locus.* ſummo ſtudio, adhibitáque omni ſolertia etiam religionis cauſa conſeuerint. Li. 4. Hiſt. ca. 6. & li. Circa Boſphorum Cimmerium, inquit Plinius in Panticapæo vrbe omni modo ʃ. auſ. . 18. laborauit Mithridates Rex, & cæteri incolæ ſacrorum certè cauſa Laurum, Myr- Lib.16.c.32. túmque habere, quod non contigit. Montes igitur, & frigidos tractus odit. Tamen partim in mediterraneis, ſcilicet hortis, viridariis, vinetis diligenti cultu maximè prouenit, partim in amænis ſtagnorum & lacuum ripis, ſine vllo cultu edita mirè proficit, ſed maximè in litoribus marinis. Quamobrem Vene- Lib.ʃ.Hiſt. cap. 9. ri ſacra eſt, quæ & è mari orta dicitur: hinc & arbor ſacra coniugio. Circæum promontorium excelſum refert Theophraſtus Myrtis abundare, quod Circen incoluiſſe tradunt indigenæ, & tumulum Elpenoris monſtrant, ex quo Myrti enaſcuntur humiles, ac veluti coronariæ, cùm cæteræ magnæ ſint. In hoc tu- Li.15.ca.29. mulo ex omnibus Europæ locis primùm viſam fuiſſe Myrtum tradit Plinius. Lib.3.cauſ. cap. 8. Græcúmque ei nomen remanſiſſe, quo peregrinam eſſe apparet. Myrtus etiam Myrtidanum. vmbras amat, vt ſcribit Theophraſtus. Præter baccas Myrtus Myrtidanum pro- Li.1.ca. 128. ducit tanquam appendicem quandam Dioſcoridi, ſeu adnatum tuber inæquabile, verrucoſum, intumeſcens, & concolor, quod perinde quaſi manus Myrti caudicem amplectitur. Id, inquit Matthiolus, notiſsimum eſt, vbi Myrtus Ibidem. frequens naſcitur. Galenus Myrtada appellat, Paulus Myrtida. Sed in Gloſsis Lib.7. ſim. Libr.7. Hippocraticis idem Galenus Myrtidanum à pleriſque piper appellari ſcribit, & citato hoc Dioſcoridis loco, in quo appendicem circa Myrti truncum eſſe ait, ſubiungit. Hippocrates tamen fructum ex planta ſic nominat, quem ipſe à Perſis Piper appellatum eſſe dicit. Eſt autem id aliquot locis apud Hippocratem, ex quibus hi duo ſunt inſigniores. Προστεθὲν ἢ κόκκους ἐκλέψαντα, ὅσον τριάκοντα, ἰνδικοῦ Lib.1. mor. mul. φαρμάκου τοῦ τῶν ὀφθαλμῶν, ὃ καλέεται πέπερι, καὶ τοῦ στρογγύλου, ἑκάτου τρία. Ταῦτα λεῖα τρίβειν, καὶ οἴνῳ παλαιῷ χλιηρῷ διεὶς, βαλάνιον περὶ πτερὸν ὄρνιθος τιθέναι, καὶ ὧδε προσάγειν: quæ ſic reddi poſſunt. Subdititium. Aut graua Cnidia triginta detracto cortice, & Indici

Indici pharmaci oculorum, quod vocatur piper, & rotundi, vtriusque grana tria. Hæc autem terito, & vino veteris diluta, instar glandis circa gallinæ pennam formato, & sic adhibeto: acrursum:

Li. 2. mor. mul.

προςεθὲν ἐκλέψας κόκκους τριάκοντα, τὸ ἰνδικὸν, ὃ καλέουσιν οἱ πέρσαι πέπερι, καὶ ἐν τουτέῳ ἔνι στρόγγυλον, ὃ καλέουσι μυρτίδανον ξὴν, γάλακτι γυναικείῳ ὁμοῦ τρίβειν, καὶ μέλιτι διιέναι: ἔπειτα ἔριον μαλθακὸν καὶ καθαρὸν ἀναφυρήσας περὶ πτερὸν περιελίξας προσθεῖναι. Hoc est, Grana Cnidia decorticata triginta, Indicum quod piper Persæ vocant, & in hoc inest rotundum, quod appellant Myrtidanum, cum lacte muliebri simul terito, & melle diluito: Deinde lana molli ac pura excepta, & pennæ aduoluta subdito. Græca hæc quidam sic legunt: priore loco: ἰνδικοῦ φαρμάκου ὃ καλεῖται τῶν ὀφθαλμῶν, Indici medicamenti quod oculare vocatur, nempe Lycij, καὶ τοῦ πεπέρεος τοῦ στρογγύλου: posteriore verò: τριάκοντα, καὶ ὃ καλευσὶ πέρσαι τὸ ἰνδικὸν: πεπερὶ, καὶ τοῦτο μὲν στρόγγυλον, καὶ ὃ καλέουσι μυρτίδανον: &c.

Lib. 14. c. 16. Li. 23. ca. 8. Cor. Emb. 125. lib. 1. Li. 1. ca. 128.

At Plinius Myrtidanũ vinum esse scribit, ex siluestris Myrti baccis factum. Attamen alio libro, Myrtidanum, inquit, diximus quomodo fieret: Et mox subiicit eius vsum, eadem tradens de Myrtidano vino, quæ Dioscorides scripsit de suo Myrtidano trunci Myrti appendice. Vuluæ, inquit, prodest appositu, potu, & illitu. Multo efficacius & cortice, & folio, & semine.

Lib. 7. sim. *Tempera. & Vires.*

Galeno Myrtus ex contrariis substantiis constat: vincit tamen in ea frigidum terrenum. Habet verò etiam tenue quiddam calidum. Itaque valenter desiccat. Porrò ramis & trunco adnascens tuber, quod quidam Myrtada nuncupant, quanto dictis siccius est, tanto & desiccat, & adstringit vehementius. Quidam id tundentes reponunt, postea vino subigentes in pastillos formant, folia item arida viridibus plus desiccant: miscetur enim virentibus humiditas quædam. Porrò succus non tantùm ex virentibus foliis exprimitur, sed & fructu. Adstringendi vim hæc omnia habent, tum foris imposita, tum intro sumpta, quod scilicet nullam deleteriam, aut purgatoriam substantiam habeant admixtam. De iisdem hæc.

Lib. 1. c. 128.

Vis & Myrti & fructus adstringit Dioscoridi, fructus viridis aut aridus in cibo datur sanguinem excreantibus, & vesicæ erosionibus. Succus ex virentibus baccis expressus eosdem effectus exhibet: stomacho vtilis: vrinam ciet: prodest contra phalangij morsum, & scorpionis ictus in mero. Seminis decoctum capillum tingit. Ius decocti in vino vlcera in extremis membris nata sanat: oculorum inflammationes illitum cum polentæ polline lenit: contra ægilopas illinitur: crapulam arcet præsumptum vinum, quod feruefacto aliquantum eius fructu exprimitur, aliàs enim acorem contraheret. Præstat eundem semen effectum: vtile procidentiæ vuluarum in desessionibus, sedis vitiis, & fœminis fluxione vuluæ laborantibus: purgat furfures, vlcera capitis manantia, atque eruptiones papularum: fluentes capillos continet. Additur quoque in medicamenta quas Liparas vocant, vti oleum, quod ex foliis eius fit. Decoctum foliorum ad desessiones balnearum conuenit, & contra laxatos artus, & male solidescentes. Eo fracta ferruminationi repugnantia vtilissimè fouentur: vitiligines emendat, purulentis auribus infunditur, & capillos denigrat. Succus eorum eadem efficit. Trita folia, & ex aqua illita humidis vlceribus, & partibus omnibus fluxione laborantibus, cœliacisque prosunt: & admisto omphacino oleo, aut exiguo rosaceo, cum vino, ad vlcera serpentia, ignem sacrum, testium inflammationes, epinyctidas, & condylomata. Arentium foliorum farina vtiliter inspargitur paronychijs, pterygijs, & contra alarum fœminúmque madores: cardiacorum sudores cohibet. Folia cruda seu cremata cum cerato, ambustis, paronychijs, pterygijsque medentur. Exprimitur folijs succus affuso vetere vino, aut aqua cælesti, cuius recentis vsus est: nam exiccatus planè cariem sentit, & vires amittit. Myrtidanum magis quàm

Myrtus adstringit. Tusum addito austero vino reponitur, coactúmque in pastillos siccatur in vmbra: multò efficacius & folio, & semine, cerato, pessis, insessionibus, cataplasmatis admixtum, vbi adstringendum aliquid est. Eadem etiam de Myrto, & quædam alia Plinius tradidit, sed multum confusa, quædam etiam repetita. Semen Myrti, inquit, medetur sanguinem excreantibus. (Lib.23.c.9.) Item contra fungos in vino potum. Odorem oris commendat, vel pridie commanducatum. Item apud Menandrum Synaristusæ hoc edunt. Datur & dysentericis denarij pondere in vino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis sanat cum vino subferuefactum. Imponitur lippitudini cum polenta, & cardiacis in mamma sinistra, & contra scorpionis ictus in mero, & ad vesicæ vitia, capitis dolores, & Ægylopas, antequam suppurent. Item tumoribus, exemptísque nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus seminis aluum sistit, vrinam ciet. Ad eruptiones pustularum, pituitæque cum cerato illinitur, & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius succo oleum est ex eadem Myrto. Lenius & vinum quod nũquam inebriat. Inueteratum sistit aluum & stomachum, tormina sanat, fastidium abigit. Foliorum arentium farina sudores cohibet inspersa, vel in febri: vtilis & cœliacis, & procidentiæ vuluarum, sedis vitiis, vlceribus manantibus, igni sacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: item aliis eruptionibus, ambustis. Additur quoque in medicamenta, quæ Liparas vocant, eadem de causa, qua oleum ex his, efficacissimum ad ea quæ in humore sunt, tanquam in ore, & vulua. Folia ipsa fungis aduersantur trita ex vino, cum cera verò articularibus morbis, & collectionibus. Eadem in vino decocta dysentericis, & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam, quæ inspargitur vlceribus, aut hæmorrhagiæ. Purgant & lentigines, pterygia, & paronychias, & epinyctidas, condylomata, testes, tetra vlcera: item ambusta cum cerato. Ad aures purulentas & foliis crematis vtuntur, & succo, & decocto. Comburuntur & in antidota: item cauliculi florentes decerpti, in nouo fictili operto cremantur in furno, dein teruntur ex vino. Et ambustis foliorum cinis medetur ex vino. Inguen ne intumescat ex vlcere, satis est surculum tantum Myrti habere secum, non ferro, nec terra contactum. Exprimitur & succus è foliis mollissimis in pila tusis, affuso paulatim vino austero, aliàs aqua cælesti: atque ita expresso vtuntur ad oris sedísque vlcera, vuluæ, & ventris, capillorum nigritiam, alarum perfusiones, purgationes lentiginum, & vbi constringendum aliquid est. Sic enim legendum pro malarum perfusiones, vt vulgati codices habent. (Corn.Embl.125.libr.1.Dioscor.) Est enim id quod Dioscorides dixit: καταπλάττεται καὶ καθύγροις μασχάλαις, καὶ μηροῖς. Est etiam ibidem legendum, Additur quoque in medicamenta, quę Liparas vocant. (Corn.libr.1.m.p.) Intelliguntur enim medicamenta, siue ἔμπλαστρα λιπαρὰ, quæ Celsus Lenia emplastra appellare maluit quàm pinguia, Plinius Græcam appellationem hîc retinuit, & alio in loco: (Lib.5.ca.19.) Additur in medicamenta quæ vocant Liparas. Dicuntur autem λιπαρὰ ἔμπλαστρα, (Lib.33.c.6.) ob adipis suilli, aliarúmque pinguitudinum, & oleorum admixtionem, & contrà, quæ hæc non habent, aut omnino parum ἀλίπαντα dicantur. Celsus de emplasttis quæ protinus vulneribus iniiciuntur. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideóque ἀλίπαντα nominantur, (Ibidem.) quanquam alipenæ corruptè eo in loco legitur. Succorum natura præcipuam admirationem in Myrto habet, inquit rursum Plinius, quando ex vna omnium, olei viníque bina genera fiunt item Myrtidanum, vt diximus. Et alius vsus baccæ (Li.15.c.29.) apud antiquos fuit, antequam Piper reperiretur, illius obtinens vicem, quondam etiam generosi obsonij nomine inde tracto, quod etiam nunc Myrtatum vocant. Eadémque origine aprorum sapor commendatur, plerúmque ad

Myrteum condim. intinctus additis Myrtis. Veterum exemplo Hetruscæ mulieres, inquit Matthiolus, ex Myrti baccis bene maturis ciborum intinctus parant, qui cum assatis carnibus esitati maximam cum palato ineunt gratiam. Myrteum hoc condimentum languidos ventriculos roborat. Quare & cœliacis, & dysentericis vtile est, & fœminarum fluxiones quascunque cohibet. Fiebat & olim tum Myrtites vinum, tum oleum Myrteum. Illud obsoleuit, hoc hodie quoque in vsu est. Quod per expressionem baccarum Myrti conficitur, adstringit, & siccat: quod ex oleo & Myrtis, aut Myrti succo compositum est, astringit solum à Myrtis, digerit ab oleo. Myrti folia, Matthiolo, baccarúmque semen tritum, contra fungorum strangulationes mirificè valent: foliorum autem baccarúmve decoctum calidis collectionibus succurrunt, scilicet erysi pelatibus & herpetibus. baccæ quoquomodo haustæ aut deuoratæ corroborant, & eius tremori valde conferunt: folia sicca vruntur in fictili crudo, quousque in cinerem albissimum redigantur, deinde lauantur, ac pro spodio, & pompholyge supponuntur. Ex Myrti floribus destillata aqua odoris suauitate præstat, myropolis multum expetita. Ea tamen longe fit odoratior, si ex Myrti Ægyptiæ floribus eliciatur: quia Myrtus odoratissima est in Ægypto, vt ex Theophrasto scripsit Plinius. Myrto in Hetruria pelles perficiuntur, densantur, crispantur, atque crassescunt. Bellicis quoque se rebus Myrtus inseruit, vt prodidit Plinius, triumphánsque de Sabinis Posthumius Tubertus in consulatu (qui primus omnium ouans ingressus vrbem est, quoniam rem leniter sine cruore gesserat) Myrto Veneris victricis coronatus incessit, optabilémque arborem etiam hostibus fecit. Hæc ouantium postea fuit corona, excepto M. Crasso, qui de fugitiuis & Spartaco Laurea coronatus incessit. Massurius auctor est curru quoque triumphantes Myrtea corona vsos L. Piso tradit Papyrium Massonem, qui primus in monte Albano triumphauit de Corsis, Myrto coronatum ludos Circenses spectare solitum. Ma. Valerius duabus coronis vtebatur Laurea, & Myrtea.

Lib. 1. Diosc. cap. 128. Plin. li. 14. cap. 16. Diosc. li. 5. Myrtites vinum. Oleũ myr. Silu. in lib. 3. Antid. Mesu. Ibidem. Theophr. lib. 6. Hist. cap. 7. & li. 2. caus. ca. 18. Plin. lib. 15. cap. 29. Lib. 15. c. 29.

RVSCVS, CAP. LVII.

Nomina

QVI Latinis Ruscus & Ruscum, officinis addita litera, licet corruptè, Bruscum vocatur, Græcis μυρσίνη ἀγρία, idest Myrtus syluestris, & ὀξυμυρσίνη, idest acuta Myrtus, & μυρτάκανθα. Alij, inquit Plinius. Chamæmyrsinen vocant, alij Acaron à similitudine: est enim breuis, & fruticosa. A Theophrasto κεντρομυρρίνη nominatur, ab Arabibus qui Cubebas cum Rusco confundunt, Cubebæ, ab Italis *Rusco*, & *Pongitopi*, quod arcendis muribus à salsa carne appensa circum ligetur, à Germanis *Bruosch*, ab Hispanis *Insbarba*, à Gallis quibusdã *Bouys piquant*, ab Anglis *Kuehull*, & *Kuehulme*.

Lib. 3. Hist. cap. 17.

Forma. Humilis est frutex, lignosus, radice alba, ramosus, stipitibus rotũdis, cortice fusco, tectis, & spisso: foliis dẽsis, nigricãtibus, spissis, Myrto, aut Buxo haud multũ dissimilibus, sed duris, mucrone aculeatis, rigentibúsque. Quare horridum Ruscũ Virgilius dixit, & aspera Rusci vimina. Fructus in foliis ipsis crescit, ruber, duro intus semine. Dioscorides, Ruscus Dioscoridi folium fert Myrti, latius, in formam lanceæ mucronatum. Baccæ per maturitatem rubescunt, rotundæ, à medio folio pendentes, osseo intus nucleo: cubitales ramuli ab radice exeunt, vitilium modo lenti, fractu contumaces, foliosi: radix gramini similis, acerba, & subamara: in qua Ruellij versione baccæ à medio folio pendentes haud rectè dicuntur, cum Græcè legamus, καρπὸν ἔχει ἐν μέσῳ τῷ πετάλῳ περιφερῆ. Idest, Baccas habet in medio folio rotundas: non enim ex foliis illæ quidem

Eclo. 7. & Geor. 2. Li. 4. c. 141.

RVSCVS.

quidem pendent, ſed ipſi hærent, id ipſa experientia docente & approbante, his verbis Theophraſto. Τῆς δάφνης ἀλεξανδρείας τοῦτο τὸ ἴδιον, ὅτι ἐπιφυλλόκαρπόν ἐστι, ὥσπερ καὶ ἡ κεντρομυρρίνη: ἀμφότεραι γὰρ τὸν καρπὸν ἔχουσι ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ φύλλου. Lauri Alexandrinæ hoc proprium eſt, quod in folio fructum habeat, veluti & Ruſcus. Vtrique enim fructus ex foliis ipſius dorſo enaſcitur. Hic Ruſci fructus plurimùm differt à Cubebis aromaticis granis. Serapio verò duos hos fructus eoſdem eſſe credidit: errore iamdudum deprehenſo, & ſcriptis mandato à doctiſsimo viro Leoniceno. Prouenit Ruſcus in aſperis & præcipitibus locis. *Locus.* Ab herbarijs in hortis ſeritur: folia nunquam amittit. Germinat vere Aſparagi modo, *Tempus.* turionibus tamen breuioribus, craſsioribus, hirſutis qui elixi eduntur ex oleo, ſale, & aceto. Sed quum non obſcurè eorum amaror guſtatu percipiatur, in medicamentis potius, quàm in cibis ſunt habendi: ad ciendam enim vrinam, aperiendáſque obſtructiones plurimum valent. Plinius quoque *Lib.21.c.15.* inter herbas ſponte naſcentes, & in cibos expetitas, quæ in Italia pauciſſimæ ſunt Ruſcum recenſet. Fructus Auguſto menſe maturus eſt. Radix & folia ſecundo gradu calfaciunt, ſiccant primo. *Dodo.li.6. cap.13.* Galenus, Paulus, Ætius ruſcum in ſimplicium cenſu ſilentio præterierunt. Eius igitur virtutes ex Dioſcoride hæ ſunt. *Temper. & vires* Folia & baccæ in vino potæ vrinam cient, menſes pellunt, veſicæ calculos frangunt, ſtillicidio vrinæ medentur, dolores capitis ſanant, & regium *Lib.4.c.14* morbum. Decoctum radicis in vino potum eoſdem præbet effectus. Cauliculi recentes aſparagorum vice in cibo ſumuntur: amari tamen ſunt, ſed vrinam mouent. His admodum conſentanea ſunt quæ ſcribit Plinius. Myrtus ſylueſtris, inquit, ſiue Oxymyrſine, ſiue Chamæmyrſine baccis rubentibus & breuitate à ſatiua diſtat. *Li.23.ca.81.* Radix eius in honore eſt, decocta vino ad renum dolores pota, & difficili vrinæ, præcipuéque craſſæ, & graue olenti: morbo regio, & vuluarum purgationi trita cum vino: Cauliculi quoque incipientes aſparagorum modo in cibo ſumpti, & in cinere cocti: ſemen cum vino potum, aut oleo, aut aceto calculos frangit. Idem in aceto & roſaceo tritum capitis dolores ſedat, & potum morbum regium. Caſtor Oxymyrſinem hanc Myrti foliis acutis, ex qua fiunt ruri ſcopæ, Ruſcum vocauit, & ad eoſdem commendauit. Idem vſus alio in loco. *Li.21.ca.27.* Ruſci radix inquit, decocta bibitur alternis diebus in calculorum valetudine, & tortuoſiore vrina, vel cruenta. Radicem pridie erui oportet, poſtero mane decoqui: ex ea ſextarium, vini cyathis duobus miſceri. Sunt qui crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum ad virilia, vel, vt quidam legunt, vrinam difficilem, cauliculis eius in vino & aceto tritis nihil vtilius putant, aut, quomodo in vetere codice legitur, cauliculis eius aceto tritis, &c. In quibus Plinij verbis vrinam tortuoſam intelligimus, exitu flexuoſo prodeuntem, ac procurſu veluti diuiſo, ob craſſum humorem impactum vri-

nario meatui, aut extumeſcentem carunculam, quam Græci vocant Hyperſarcoſin, in vrinæ via, lotij meatum impedientem. Porro hic animaduertendum Plinium proculdubio Ruſcum cum Myrto ſylueſtri confudiſſe, de qua ſuprà tractauimus, maximè cum de oleis factitiis loquitur. Simile eſt (oleum) è Myrto nigra: & hæc latifolia melior. Tunduntur baccæ aſperſæ calida aqua, mox decoquuntur. Alij foliorum molliſsima decoquunt in oleo, & exprimunt. Alij deiecta ea in oleum, prius ſole macerant. Eadem ratio & in ſatiua Myrto, ſed præfertur ſylueſtris, minore ſemine, quam quidam Oxymyrſinen vocant, alij Chamæmyrſinen, &c. Sylueſtrem Myrtum pro Ruſco à Plinio hîc vſurpari ex iis quæ ex ipſo iam citauimus perſpicuum eſt. At ex Ruſco Myrteum oleum non fieri, ſed ex Myrto ſilueſtri ſatiuæ oppoſita, de qua præcedenti capite egimus, Dioſcorides à quo modo recitata Plinius mutuatus eſt, apertè demonſtrat his verbis. Myrtei faciundi ratio hæc eſt è Myrto nigra ſylueſtri, aut ſatiua, foliorum molliſsima quæque tuſa premuntur: ſucco pares olei omphacini portiones adiiciuntur, ſubiectíſque carbonibus inferueſcunt, donec concoquantur: innatans oleum deraditur. Sed longè facilior hæc compoſitio. Tenera folia contuſa coquuntur in oleo & aqua, & quod innatat eximitur. Priuatim alij deiecta in oleum folia in ſole macerant. Præterea cum Myrtei olei vires ex Dioſcoride perſequitur, nempe, quod adſtringit, indurat, medetur gingiuis, dentium dolori, dyſenteriæ, vuluæ exulceratæ, veſicæ, vlceribus vetuſtis, vel manantibus, cum ſquama æris, & cera: item eruptionibus, ambuſtionibus: attrita ſanat, rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem grauem, Denique quod ad omnia valet, adſtrictionem ſpiſſationémque deſiderantia, vt ait Dioſcorides, ſubiicítque Chamæmyrſinæ, ſiue Oxymyrſinæ eandem eſſe naturam, perſpicuum eſt Oxymyrſinen, id eſt Ruſcum, vt ipſe interpretatur, cum vera Myrto ſilueſtri confundere. Eſt autem Ruſcus ad ea præſtanda plane inepta, ad quæ Myrteum oleum Plinius ipſe, atque Dioſcorides commendarunt, vt ex ipſius Ruſci viribus ſuprà ex vtroque auctore narratis liquet. Ruſci lentis ramulis ad colligendas vites vtebantur antiqui. Virgil.

[Margin: Leoni. en. — Li. 15. ca. 7. — Lib. 1. c. 37. — Li. 23. ca. 4. — Georg. 2.]

Nec non etiam aſpera Ruſci,
Vimina per ſyluam, & ripis fluuialis arundo
Cædatur.

NERIVM SIVE RHODODENDRVM, CAP. LVIII.

Nomina — In Theri. — Lib. 24. c. 11.

GRæci νήριον, & ῥοδόδενδρον vocant hanc plantam, alij ῥοδοδάφνην, à flore Roſæ ſimili, & foliis laurinis: Nicander Nerin. Nos quia ne nomen quidem Latinum inuenit, vt ait Plinius, Nerium etiam vocamus, & Rhododendrum, & Rhododaphnem, Apuleius Roſam Lauream, Galli *Roſage*, & *Roſagine*, Itali *Roſalauro*, & *Oleandro*, Hiſpani *Adelfa*: Germani *Olander*. Frutex eſt vulgaris notitiæ, inquit Dioſcorides, longioribus quàm Amygdala foliis, craſsioribúſque: flore in Roſam conformato: fructu Amygdalæ ſimili, corniculato, qui patefactus quandam lanoſam naturam oſtendit, ſpinarum nimirum Carduorum pappos repreſentantem: radice longa, acuta, lignoſa, guſtanti ſalſa. Hæc Dioſcorides interprete Ruellio: qui vbi vertit, longioribus quàm Amygdala foliis, legitur in vetere codice, ἀμυγδαλῇ φύλλα ἔχον ὅμοια, μακρότερα τε, καὶ παχύτερα, καὶ

[Margin: **Forma** — **Lacu.**]

NERIVM SIVE Rhododendron.

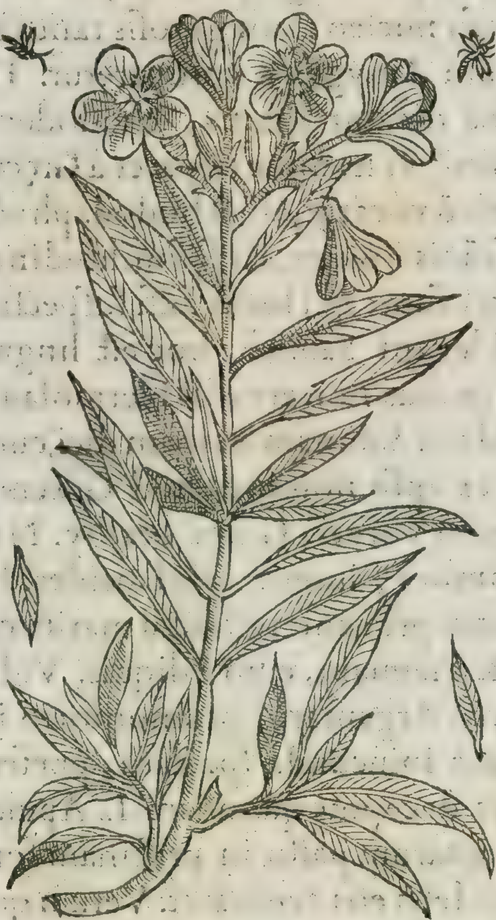

ρα, καὶ πλατύτερα, καὶ τραχύτερα: Hoc est, Habens folia similia Amygdalę, longiora tamen, crassiora, latiora, & asperiora. Rectè verò fructum intus lana quadam refertum dixit, spinarum, seu carduorum pappis simili, quæ in quibusdam Dioscoridis exemplaribus falsò ὑακινθίνοις πάπποις similis esse legitur, cum hyacinthus nullos prorsus pappos habeat. Quare legendum ἀκανθίνοις πάπποις, idest spinarum, seu carduorum pappis, vt meliores codices, & ipsa experientia testantur. Similitudo fructus Nerij cum Amygdala intelligenda prorsus est, vel adhuc exigua siliqua, & adolescente, vel ob corticis viriditatem, & crassitiem, alioquin haud rectè adulta siliqua, angusta, oblonga, nullo subiecto duro & lignoso nucleo, lanuginosis tantum villis farcta cum Amygdala comparetur. Et quamuis herba dicatur Sabina, Rhododendrō, inquit Plini⁹ vt nomine apparet à Gręcis venit. Alij Neriō vocarūt, alij Rhododaphnē, sempiterno frōdis honore, Rosę similitudine, caulibus fruticosum: qui locus falsi suspectus est. Sunt qui legant Sabinè, hoc est lingua Sabinorum, quibus non accedit Hermolaus, húncque eius loci sensum esse ait, Rhododendron Sabinam herbam dici, cum tamen in Sabinis primùm orta non videatur, ex ipso nomine quod Græcum est: Sciendum enim aliud fruticis genus Sabinam vocari, Græcè brathy. Nerion nascitur in amænis, maritinis & secus amnes, inquit Dioscorides. In hortis etiam colitur ab herbariis. Copiosissimum prouenit in tractu maritimo alpino & montoso Liguriæ, inter Nicæam, & Genuam, cum Siliquis. Vidit hoc primum Matthiolus ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis Senensibus. Planta est Lauri facie, non iniucunda spectatu, præsertim suis floribus ornata, quorum similitudine deceptus quondam L. Apuleius in asinum mutatus, dum Rosas quæreret, quarum pastu in pristinam formam restitueretur, parum ab fuit, quin imprudens eos deuoraret. Verùm qui in plantarum historia, & viribus cognoscendis diligentissimus fuerat, recordatus Nerij flores asinis venenum esse præsentaneum, statim labra substraxit, demissis que auribus abiit. Idem Lucianus sibi in asinum quoque transformato narrat accidisse. Sed Nerium δάφνην ἀγρίαν, idest Laurum siluestrem vocat, perniciosum asino & equo cibum, cum asserant id comedentes euestigio mori. Dioscorides etiam tradit flores & folia mulis, asinis, canibus, & quadrupedum plurimis venena esse, hominibus verò contra serpentium morsus conferre, è vino pota, eoque magis ruta addita. Imbecillas etiam animantes, vt pecus & capras, si aquam bibant in qua folia ea maduerint, mori. Eadem planè tradit Plinius. Nerium iumentis, caprísque & ouibus venenum est. Idem homini contra serpentium venena remedio: quæ iterum alio loco repetit. Mirum folia Nerij quadrupedum venenum esse, homini verò contra serpentes præsidium, Ruta addita, è vino pota. Pecus etiam & capræ, si aquā biberint,

Li.16.c.20. In cast.Pli. *Locus.* Ibidem. In libr. 4. Diosc.c.77. In Lucio. Ibidem. *Vires.* Li.16.c.20. Lib.24.c.11. Lib.8. sim.

in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. His maximè refragatur Galenus, ita
Ibidem. scribens. Neriion aut Rhododaphne notus omnibus frutex, foris quidem illitus digerendi vim obtinet: intro verò in corpus assumptus, perniciosus ac venenosus, non solùm hominibus, sed plerisque etiam pecudibus est. At dicendum, inquit Matthiolus, Nerium sumptum hominibus à serpentibus non demorsis perniciosum esse, Dioscoridis verò sententia idem iis remedio esse quos serpentes momorderint, qua ratione Cantharides auctore Auicenna, à cane rabido demorsis medentur, & Euphorbium à scorpione ictis, alia denique
Li.4. Dios. cap. 82. letalia medicamenta aliis venenis aduersantur. Cordus alio modo conciliari posse hos auctores scripsit. Si intra corpus sumatur Nerium venenum esse, si foris imponatur, contra venenatorum morsum auxiliari. Sed reuera Nerium intro sumptum contra serpentium morsus opitulari Dioscorides intellexit: fideliora enim exemplaria habent σὺν οἴνῳ πινόμενα, cum vino pota, videlicet flores, & folia. Sic etiam in Plinio perspicuè legitur, qui proculdubio videtur hæc ex Dioscoride transscripsisse. Præterea in Esdræ antidotum, cuius contra venenata animalia præcipuus est vsus, flores Nerij recipiuntur, ceu medicamentum contra venena efficax.

NERION
albis floribus.

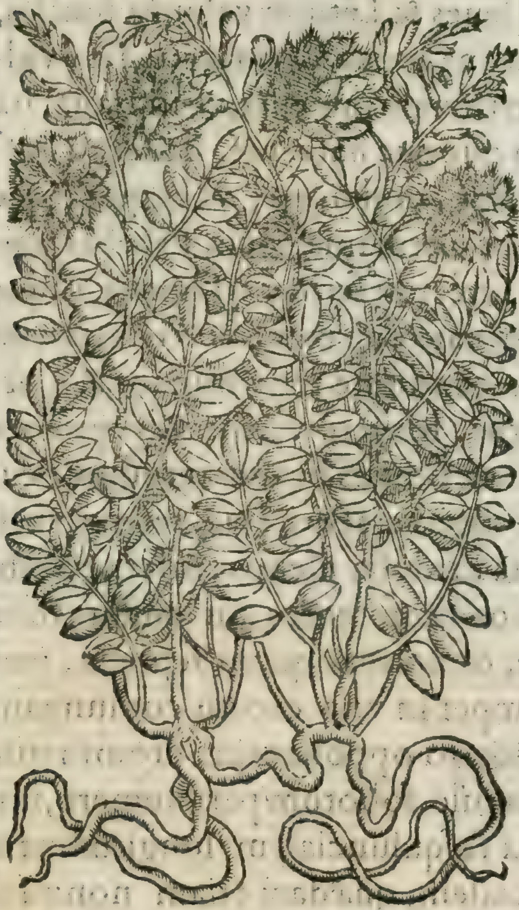

Li.13.c.100. Lib.7.ca.11. In hac verò apud Ætium, & Paulum compositione Esdræ, malè legimus flores Nerij, deinde paulo post, Rosæ Rhododaphnes. Nerion enim & Rhododaphne idem est frutex, & Rosæ Rhododaphnes nihil aliud sunt, quàm flores Nerij. Videtur itaque flos Nerij, interpretatio esse Rosarum Rhododaphnes, quæ in margine notata, ab aliquo indocto in contextum inserta est. Id tamen verum esse tradit Cordus florem Nerij insaniam parere,
Ibidem. sed non semper: accidere enim id quibusdam locis, & quibusdam temporibus, arborémque quibusdam temporibus venenatam esse, ex cuius & Aconiti floribus in Ponto venenatum mel apes colligunt. Scribit etiam Galenus athletarum dorsum Rhododaphnis vellicari. Καὶ ῥοδοδάφναις ἐνίοτε τὰ νῶτα διακναίονται. Nerium aliud pinxit Lobellius, flore albo quale se vidisse ait Pena, tum in hortis Italicis, tum in maritimis.
In Exhort. ad art.

GLYCYR

GLYCYRRHIZA. CAP. LIX.

VT à Græcis γλυκύρριζα, ita à Latinis Glycyrrhiza, & Glycyrrhizon appellatur, & dulcis radix, à Seplasiariis corrupto, aut potius barbaro nomine Liquiritia, ab Arabibus *Sus*, Italis *Rigolitia*, Gallis *Recliſſe*, & *Regaliſſe*, à Germanis *Lechkritz*, & *Sueſzholtz*, ab Hiſpanis *Regaliza*, Boemis *Lekorice*, Polonis *Lackrijcya*. Fruticoſa eſt planta, inquit Dioſcorides, ramis binûm cubitorum altitudine aſſurgentibus: foliis Lentiſci, denſis, pinguibus tactúque gummoſis: flore Hyacinthi: fructu pilularum Platani magnitudinis, aſperiore, in ſiliquis Lentium modo, rufis, paruis: radicibus longis, vt Gentianæ, coloris buxei, ſub acerbis, & dulcibus, quarum ſuccus denſatur Lycij modo. Vel vt in vetere Codice legitur, χυλιζόμενοι ὥσπερ τὸ γλαύκιον, ἢ λύκιον. Id eſt, ex quibus elicitur ſuccus, veluti ex Glaucio, au Lycio. Ea eſt planta quam hic primo loco propoſuimus, ramis ternos, quaternósue cubitos altis, in quibus folia bina ex aduerſo ſita, Lentiſco ſimilia. Flores breuibus pediculis hærent, *Nomina* *Lib. 3. ca. 5.* *Forma.*

GLYCYRRHIZA *echinata Matthioli.*

GLYCYRRHIZA *echinata Dodonæi.*

Hyacinthi purpureo colore, in globulos veluti congeſti, poſt quos fructus oriuntur, quorum globoſum aceruum cum Platani pilulis comparat Dioſcorides. Sunt enim rotunda capitula, echinata, magnitudine pilularum Platani, aut maiora, compoſita ex Siliquis paruis, multis, Lenti ſimilibus, coaceruatis, hirſutis, & tenuiorum aculeorum ſtipatu velut armata, vt pictura monſtrat; colore in atrum rufeſcente, in quibus ſemen compreſſum clauditur. Radix longa vt Gentianæ, foris nigricans, intus lutea, dulcis. Eſt & altera Glycyrrhiza priori addita, à Matthiolo priore editione commentariorum in Dioſcoridem pro Glycyrrhiza Dioſcor. depicta, qua abundat Apulia, inquit, præſertim in Gargano monte, ex qua quotannis ſuccus in paſtillos denſatus conuehitur, & magna radicum copia. Viſitur etiam in multis Italiæ hortis, non modo ad ſpectaculum ſata, ſed & ad medicamentorum vſum. Nam recens effoſſa radix ſicca præſtan- *Lib. 3. Dioſcor. cap. 5.* *Locus.*

GLYCYRRHIZA NON echinata: Scythica herba.

tior eſt, & ori gratior. Sed cum altera editione diligentiùs, opinor, hanc Glycyrrhizę ſpeciem conſideraſſet, nullúmque in ea fructum, aut magnitudine, aut aſperitate cum fructu Platani conferendum animaduertiſſet, adiecit Glycyrrhizam duûm eſſe generum, alteram non echinatam, de qua modo tractamus,
Ibidem. alteram echinatam, de qua ſupra verba fecimus à Dioſcoride deſcripta, quæ copioſa in Germania naſcitur in Bambergenſi agro, non longè à Norimberga, à Ioãne Heſſo medico Norimbergenſi ad ſe miſſa. Illam etiam echinatam Glycyrrhizam Dodonæus pro vera,
Lib.6.c.28. ra, ſiue Dioſcoridis Glycyrrhiza deſcripſit, ac depinxit: alteram verò, non echinatam, (cui Siliquas quaſdam paruas, vt & Cordus, attribuit, quod dicemus) nequaquam aſperas, aut hirſutas, ſed leues & Lĕtium valuulis ſimiles, in quibus ſemina parua. Germanicã, ſiue vulgarem Glycyrrhizam appellat, vt in Italia, ita
In Hiſt.pl. cap.70. in Germania quoque naſcentẽ. Eadem à Fuſchio depingitur, multáque, vt inquit, nec ignana aliquot Germaniæ locis, Pabẽbergen-
Ruel. lib.3. cap.5. ſi præſertim agro producitur. Hodie nuſquam ferè non ſeritur in hortis, eáque vt ſemel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, vt vix vnquam
Lib.2.pl. cap.156. poſsit radicitus extirpari, vſqueadeo reſtibili fœcunditate regerminans. A Cordo verò prolixè admodum & curioſè deſcribitur, his ferè verbis. Glycyrrhiza ab vno radicis capite caules emittit, virgis Althææ ſimiles, binûm ternúmue cubitorum altitudine, prope terram minimi ferè digiti craſsitudine, teretes, ſolidos, lignoſos, in viridi ſubflauos, intus fungoſa medulla plenos, inferne tactu aſperos, ex interuallis inæquali ordine ſurculos proferentes, in quibus folia alatam figuram referunt, vtrinque quina, ſena, & nonnunquam ſeptena, pari ferè interuallo diſtantia, ea ratione vt bina ſemper in vno exortu coniungantur, atque breuibus admodum pediculis ex aduerſo opponantur, prominente in ſummitate ſurculi recto folio in reliquo ſurculo, foliorum pari numero, imparem autem vno hoc efficiente. Singula folia ſeſquiuncialem longitudinem habent, latitudinem vncia minorem, aut vncialem, quædam etiam nonnunquam maiora. Eadem ſub craſſa, pinguia, glutinoſáque ſunt vtraque parte, ideóque tactu digitis adhærentia. Ineſt præterea iis peculiaris quædam natura, & cum paucis communis. Oriente ſole ſingula folia in latitudinem primum æqualiter explicantur, mox vna cum aſcendente ſole eriguntur, atque interdiu ſurſum omnino rigent, & vna cum ſurculo cymbam, aut nauium carinam forma referunt. Occidente ſole rurſum ſe demittunt, demiſſáque pendent. Quinetiam aëris conſtitutionibus reguntur. Nam ſi dies ſereni fuerint, interdiu eo modo quo dictum eſt, erecta ſunt, pluuioſis verò, nubilis, triſtibus, & frigidioribus diebus, etiam æſtate, atque ipſo meridie ſe demittunt: quæ de foliis tantum intellige, non de eorum pediculis, quorum poſitus neque à ſole, neque ab aëris conſtitutione mutatur. E ſummis caulium alis oblonga quædam, diſſecta, & veluti aculeata prodeũt capitula. (Hæc Dioſcoridem pilulis Platani comparare, fructus impropriè appellando, perperam ſcripſit Cordus, non enim huiuſce,

huiusce, sed superioris Glycyrrhizæ fructus cum Platani fructibus confert.) ea se paulatim in quadrantalem, & nonnunquam in quincuncialem pediculum extendunt, vndique vsque ad summitatem paruis floribus, oblongis, papilionum alis similibus, & colore in candido, cæruleóque purpurascentibus, circundatum, ex quibus vncialis, gracilis, subrubens, atque in latitudinem compressa prodit exigua siliqua, tribus, aut quatuor oblongis seminibus grauida, vel, vt Dodonæus ait, circa graciles pediculos flores & paruæ siliquæ proueniunt, spicarum effigie, vt in Galega, & Vicia syluestri, non vt rotunda capitula, hirsuta, quæ ex pluribus paruis siliquis echinatis constant, Platani pilulis similia, quemadmodũ in superiore Glycyrrhiza. Diu frutex hic viret, antequam folia amittat, quæ postea cum florum defluuij tempus aduenerit, non singillatim, sed vniuersa simul vna cum pediculo decidunt, & illi etiam postquam deciderint, adhærẽt. Radice nititur superne trunco simili, quo vetustior fuerit, eo crassiore, plerumque crassitudine pollicari, inferne in multas longissimas radices quaquauersum in obliquum exeuntes distracta, quæ arenosum solum, aut arenam tantùm nactæ, duarum orgyarum longitudinem excedũt. Substantia eis est neruosa, flexilis, distractu difficilis. Ideo cum inter effodiendum extrahuntur, raro abrumpuntur, maximè solo arenoso. Colorem habent foris in spadiceo, aut subruffo pallentem, intus buxeum. Superior radicis pars, à qua modo dictæ exeunt, & quæ veluti truncus, seu caput earum est, peculiares, & à prioribus diuersas emittit radices, minimi digiti crassitudine omnino trãsuersas, Asparagis similes, sub terræ superficie quoquo versus serpentes, quæ cum in cubitale, bicubitale, & interdum longius spatium progressæ fuerint, acuminato germine è terra emicãt, & caules producunt, qui sequenti anno deorsum obliquas demittant radices, quales descripsimus, flaccescentibus postea, & pereuntibus iis à quibus ortæ sunt, transuersis radicibus, quibus veris tempore in candido pallidus est color, substantia autem tenera, succosa, fragilis: ab æstate deinde in Autumnum superficies earum in fungosum corpus mutatur, interior verò pars obliquarum radicum modo in neruosam, minus tamen firmam, aut lentam, & colore buxeam substantiam transit. Saporem radices habent valde dulcem, imo etiam Saccharo dulciorem, modicè astringentem, & subacrem, cui etiam iuncta est minima quædam amaritudo. Colitur in Germania lucri causa, præsertim Bambergij in Franconia, vbi maximus est eius prouentus. Ex his Glycyrrhizam Dioscoridis, eiúsque aliud à Matthiolo, & Dodonæo proditum genus omnibus fore notissimum arbitror. Plinus in describenda Glycyrrhiza Dioscoridem secutus est, nisi quod eam inter aculeatas plantas falsò retulit. Et ipsa, inquit, sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis, pinguibus, tactúque gummosis, fruticosa, binûm cubitorum altitudine: flore Hyacinthi: fructu pilularum Platani magnitudinis. Et alio in loco. Quædam spinosa foliata sunt, vt Carduus, Eryngium, Glycyrrhizon, Vrtica. Horũ enim in omnibus foliis inest aculeata mordacitas, Cuius erroris causam Matthiolus, Cordus, Cornarius mendoso, quo Plinius vsus est, Codici imputant, quod φύλλα ἐοικότα ἐχίνῳ facili lubricóque non aduertentium lapsu, falsò legerit, cum Dioscorides rectè habeat ἐοικότα σχίνῳ, id est similia Lentisco. Nec sunt audiendi qui ne desciscant à Plinij sententia, credunt Glycyrrhizã spinis olim fuisse præditam, verùm mangonio longi cultus edomito rigore tandem mitigatam. Nam diligentia, opinor, minores innocentiorésque spinas reddere potest, in totum abolere minimè. Scythica planta Theophrasti nihil aliud est quàm Glycyrrhiza Germanica secundo loco descripta, frigidas etiam regiones, qualis est Scythia, minimè respuens, sic dicta, quòd eius vsu aliquot dies sitim famémque tolerare Scythas posse

Ibidem. *Locus.* Lib.22.c.9. Lib.21.c.15. Lib.3.Dioscor.cap.5. In Dioscо. lib.3.cap.7. Embl.5.lib.3.Dioscor. Scythica planta.

posse auctores tradant, de qua tamen & de Hippice Plinius tanquam diuersis seorsum à Glycyrrhiza tractat. Sed quæ de ea scripsit cum à Theophrasto sum-
Lib.22.c.9. pserit, omnésque quas Scythicæ Theophr. vires tribuit, ipse Glycyrrhizæ assignauerit, vt dicemus, hinc perspicere potuit, eandem esse Theophrasti Scythi-
Lib.9.Hist. cap.13. cam, cum aliorũ Glycyrrhiza: Γλυκεῖα δὲ καὶ ἡ σκυθικὴ, inquit Theophr. καὶ ἔνιοι γε καλοῦσιν γλυκυῤῥίζαν αὐτὴν (sic enim ex vetusti Codicis fide legendum) γίνεται δὲ παρὰ τὴν μαιῶτιν, χρησίμη δὲ πρὸς τὰ ἄσθματα, καὶ βῆχα ξηρὰν, καὶ ὅλως τοὺς περὶ τὸν θώρακα πόνους, ἔτι δὲ πρὸς τὰ ἕλκη ἐν μέλιτι. δύναται δὲ καὶ τὴν δίψαν παύειν, ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ· διὸ ταύτῃ δὲ καὶ τῇ ἱππακῇ διάγειν φασὶ τοὺς σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα, καὶ δώδεκα. Id est, Dulcis quidẽ & Scythica est, quam nonnulli Glycyrrhizã appellant. Ad Mæotim nascitur. Vtilis est asthmati, tussi siccæ: denique thoracis malis. Præterea vlceribus cum melle prodest. Sitim sedat, si in ore habeatur. Quapropter Scythas contentos ea & Hippace vndecim, aut duodecim dies vitam sustinere aiunt: quem locum permirum est quam supinè atque peruersè Plinius vertisse, & intellexisse videatur.
Lib.25.c.8. Inuenere herbas & vniuersæ gentes, inquit Plinius. Scythia primũ eam quæ Scythice vocatur, circa Bæotiã nascens, prædulcem alias, vtilissimamq; ad ea quæ asthmata vocant (nam ex vetere Codice, & Theophrasto sic legendum, non vt in vulgatis exemplaribus, prædulcis. Aliam vtilissimam ad ea quæ spasmata vocant) Magna & ea commendatio, quod eam in ore habentes famem sitímque non sentiunt. Idem præstat apud eos Hippice dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Tradúntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitíque. Hæc Plinius, qui circa Bæotiam nasci Scythicam scripsit, Theophr. ad Mæotim: at huius erroris minimè Plinius est accusandus, sed mendosa exemplaria quibus ille vtebatur. Ipsemet enim ali-
Lib.27. c.1 bi Scythicam herbam à Mæotidis paludibus portari scripsit. Ad hæc Hippacen, id est caseum equinum in ciborum necessitate pro alimento Scythis esse, sicut delinitam Glycyrrhizæ radicem pro potu in aquarum penuria, vagantibus per aridas vastásque solitudines iis populis. Plinius verò ex Hippace, id est caseo equino Hippicen herbam confinxit, addita perinde absurda etymologia, quod scilicet equorum famem sitímque sedaret. Hippacen alibi de hac eadem re scri-
Lib.12.c.54 bens rectè vsurpasse videtur. Quædam inquit, rursus exiguo gustu famem ac sitim sedant, cõseruántque vires, vt Butyrum, Hippace, Glycyrrhizon. Idem ipse
Lib.28.c.9. Hippacen caseum equinum esse dixit. Sestius eosdem effectus equino, quos bubulo tradit. Hunc vocant Hippacen. Alibi coagulum equi sic vocari idem
Li.28. c.14. scribit. Equi coagulum, inquit, quod aliqui Hippacen vocant. Gazæ errandi occasionem præbuit Plinius, vterque Hermolao. Ille enim Hippacen equestrem
Corol. 80. herbam interpretatus est: hic differre Hippacen ab Hippice scribit, quod Hip-
lib.2. Dios. pace caseus, & coagulum sit, Hippice verò herba Scythica, equestris à Theodo-
Locus. ro dicta. Glycyrrhiza plurima, inquit Dioscor. gignitur in Cappadocia & Pon-
Ibidem. to. Præstantissima in Cilicia, auctore Plinio, secunda in Ponto, radice dulci, &
Lib.22.c.9. hæc tantum in vsu. Capitur ea Vergiliarum occasu, longa ceu vitis, coloris buxei. Melior, quæ nigra, quæq; lenta, quámque fragilis. Prouenit in Italia, & Germania, vt dictum est. Est & alia Glycyrrhizæ syluestris species, Lobellio Glaux vulgaris, Cordo Polygalon, Gesnero, Glycyrrhiza syluestris à consimili radicis sapore: radice crassa, longa, ramosa, nigra, lignosa, caulibus multis, ima parte rubentibus, rotundis, per terram sparsis, gustu dulcibus, odore, saporéque Glycyrrhizæ, quæ in hortis nostris alitur, similibus. Quam ob causam Glycyrrhizam syluestrem vocant: flore Lentis, copioso, in luteo pallescente: siliquis angulo-
Lib.2. ca.5. sis, curuis, & falcatis, semine Lenticulæ. Tragus pro Fænogræco syluestri descri-
Locus. psisse ac depinxisse videtur. In vmbrosis sæpius subaltis sæpibus gignitur nonnunquam

nunquam & in apricis. Glycyrrhizæ ſuccus, auctore Dioſcoride, in arteriæ ſcabritia efficax habetur: verum oportet, vt linguæ ſubditus eliqueſcat: æſtuanti ſtomacho, thoraci, ac iocinori conuenit: ſanat veſicæ ſcabiem, & renum dolores cum paſſo potus: idem eliquatus ſitim ſedat: vulneribus illitus accommodatur: commanducatus ſtomacho prodeſt: recentis radicis decoctum ad eadem conuenit. Eiuſdem farina pterygiis commodè inſpargitur. *Vires.* Lib.3. ca 5.

GLYCYRRHIZA ſylueſtris.

Plinius ſimilia ferè omnia habet, quibuſdam additis. Vſus in linguæ ſubditis: ſic enim legendum, Plinio Hypoglottidas ita appellante, decoctæ ad tertias, cætero ad mellis craſsitudinem, aliquando & tuſæ: quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Item voci vtiliſsimo ſucco, ſic vt ſpiſſatus eſt, linguæ ſubdito. Item thoraci, iocinori. Hac diximus ſitim famémque ſedari. Ob id quidam adipſon appellauere eam, & hydropicis dedere ne ſitirēt. Ideo & cōmanducata ſtomatice eſt, & vlceribus oris inſpergitur ſæpe, & pterygiis. Sanat & veſicæ ſcabiem, renum dolores, condylomata, vlcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & Piperis vna, hemina aquæ. Commanducata ſanguinem ex vulnere ſiſtit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt. Hactenus Plinius, qui ſicut errore deceptus ἐχῖνῳ pro χίνῳ in Dioſcoride legit, ſic in eodem Dioſcor. falſò nunc legitur ſuccum Glycyrrhizæ eſſe ςομαχικὸν διαμαςώμενον, vt rectè mihi annotaſſe videtur Cornarius, contra rectè in Plinio, Ideo & commanducata ſtomatice eſt, Nam qui ſuprà dixit, ad ardorem ſtomachi facere, nunc ait ſtomaticum eſſe medicamentum, tum ipſam, tum eius ſuccum. Cæterum quod idem ſcribit Glycyrrhizæ radicem capi, vel carpi, Vergiliarum occaſu, longam, ceu Vitis, coloris buxei, Dioſcorides longam eſſe inquit, & coloris, ſicut Gentianæ, buxei. Huius fruticis radicum ſuccus, Galeno imprimis vtilis eſt, perinde vt radix, dulcis, ſimúlque leniter adſtringens. Proinde aſperitates lenire poteſt, nec modo in arteria, verum etiam in veſicæ ſcabie, ídque temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit ſanè natura eius familiaris noſtræ temperaturæ: nam tale monſtratum eſt eſſe dulce. Sed cum adſtrictio quædam adiuncta ſit, vniuerſum eius temperamentum, quantum ex caliditate & adſtrictione eſt, tepidæ potiſsimum caliditatis fuerit, quam proximè accedens ad temperatum. Porro quoniam temperie quoque eſt humidum id quod modice eſt dulce, iure etiam ſiti congruens medicamentum eſt, nimirum modicè humidum, ſimúlque humana natura frigidius. Refert Dioſcorides radicem ſiccam ad læuorem redactam oculorum Pterygij idoneum eſſe illitu medicamentum.

Lib.22.c.9. Lib.11.c.54. Emb.5. li.3. Dioſcor. Li.6.ſimpl.

LIGV

LIGVSTRVM, CAP. LX.

Nomina

IGVSTRVM Latinis, Græcis κύπρος appellatur hic frutex, Arabibus *Kenne, Henne*, Officinis Alcanna, Italis *Guistrico, Oliuella, Oliuetta, & Chambrossena*, Patauinis *Conastello*, Gallis *Troesne*, Germanis *Rheinvueiden, Beynholtzlin, & Mundholtz*, Hispanis *Alfena*, seu *Alhena*, Boemis *Ptacij, Zob*, Anglis *Pryuet*, Belgis *Keeleruyt, & Mondthoudt*. Ligustrum frutex est, seu arbuscula, virgas producens multas, graciles, lentas, flexilésque. Circa has folia Oleæ similia, latiora, molliora, & colore viridiora. In harum cacumine flores proueniunt candidi, muscosi, vel vt Oribasius legit, racemosi, odorati, sed qui decerpti statim flaccescant. Oriuntur ex eis baccæ racematim cohærentes, Pyramidis figura, Sambucinis similes, nigræ, Hederę baccis minores, læuiores, nigriores, sapore amaro ac iniucundo, purpureo intus succo. Tale est Matthioli, & permultorum Herbariorum Ligustrum, siue Cyprus, quibus assentitur Cordus. Ligustrum, inquit, sine dubio arbuscula est, quæ Græcis Cyprus vocatur: propterea Plinium idem scripsisse nunquã pœniteat. Ruellius, Ligustrum apud nos eandem arborem esse ait, quæ in Oriente & Græcia Cyprus, Gallis *Troesne*, Officinis tum Alcanna, tum Henne. His Tragus, & Amatus Lusit. consentiunt, quia Ligustrum omnibus suis notis Cyprum Dioscoridis refert, foliis circum ramos Oleæ similibus, latioribus tamen, mollioribus, ac viridioribus, gustu adstringentis: flore candido, muscoso, odorato: fructu nigro, Sambucini æmulo. Præterea, inquit Matthiolus, nullus est medicus qui nesciat Ligustrum iis omnibus præditum esse virtutibus, quibus Cyprũ pollere Dioscorides & Galenus prodiderunt. Alij Ligustrum & Cyprum diuersas esse stirpes censent. Fuschius quo nomine Ligustrum Græcis appellatum sit, certò nobis constare negat: neque enim vt ferè omnes hodie putant, Cyprum esse, quæ Plinio teste semen habet Coriandri, & arbor peregrina est. Ligustrum enim semen non Coriandro simile, quod rotundum ac subflauum est, sed potius atrum, & altera parte latum, modicéque concauum in racemis profert. Præterea arbor peregrina non est, sed sponte in sepibus & senticetis vbique prouenit: Phillyream, itaque Dioscoridis potius esse Ligustrum is arbitratur. Dodonæus eandem plantam quam Fuschius ostendens, Phillyream Dioscoridis vocat, Plinijq́;, Virgilij, Columellæ Ligustrum. Anguillara quoque eam, Ligustrum Latinorum esse non negat, sed Cyprum non esse contendit, Ligustrum autem Phillyream Græcorum esse. Lonicerus quoque Ligustrum Latinorum Dioscoridis Phillyream esse ait, & Phillyreæ apud Dioscoridem descriptionem Ligustro nostro pulchrè conuenire. Horum igitur sententia Ligustrum ea stirps erit, quàm hîc pinximus, Cyprus autem minimè. Constantinus idem esse Ligustrum & Cyprum existimat, sed quid sit ignotum esse his nostris temporibus, à Plinio quidem Cyprum Ligustrum dici his duobus locis. Prior est. Ligustrum eadem arbor est, quæ in Oriente Cypros. Suos in Europa vsus habet. Succus eius neruis, &c. Alter est, Cyprus in Ægy

Forma.

LIGVSTRVM.

Lib.1.Diosc. cap.107. In li.1.Dioscor. ca.25.

Lib.1. c.94.

Lib.3. c.27. Enar.114.li. 1. Dioscor.

In Hist. pl. cap.181.

Li.12. c.24.

Lib.6.Hist. cap.25.

In Enar. Amat. 114. li. 1. Dioscor.

Li.24. c.10.

Li.12. c.24.

in Ægypto eſt arbor Ziziphi foliis,ſemine Coriandri, flore candido, odorato. Coquitur hic in Oleo, premitúrque poſtea quod Cyprinum vocatur. Pretium ei in libras x.(id eſt,denarij) quinque.Optimum habetur è Canopica in ripis Nili nata: ſecundum Aſcalone Iudeæ:tertium Cypro inſula odoris ſuauitate præcipuum. Quidam hanc eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Liguſtrum vocatur.Sed Dioſcor. Cyprus folia habet Oleæ, Liguſtrum Plinij Ziziphi, & ſemen Coriandri, Dioſcoridis verò Sambuci.In flore etiam vix conueniunt,cùm Dioſcoridi muſcoſus ſit,Plinio tantùm albus & odoratus. Quare Cyprus Dioſcoridis à Cypro, ſiue Liguſtro Plinij diſsidet. In hoc ſolùm hi duo auctores conſentiunt,quod vterque dicat eſſe arborem:qua vel ſola nota ab huius conſortio excluditur vulgaris hæc planta, quam cum multis aliis pro Cypro & Liguſtro oſtendimus, quod hic frutex ſit tantùm in ſæpibus frequens, vix vnquam arboreſcens. Non erit igitur Cyprus Dioſcoridis, aut Plinij, Liguſtrum, imo nec Columellæ, qui dixit. Et nigro permiſta Liguſtro. Balſama, Cyprum Lib.10. ſiue Liguſtrum, id eſt Arabum Alcannam,arborem raram eſſe,& inter pretioſa ſimplicia ſemper adnumeratam probatur teſtimonio Ioſephi, cuius hæc verba ſunt,cum de valle Hierichuntina loquitur: φέρει δὲ ὀποβάλσαμον, ὃ δὴ τιμιώ- Li.4.ἁλώσ. ταλον τῶν τῇδε καρπῶν, κύπρόν τε, ϗ μυροβάλανον. Et ſubiungit, εἶναι σπανιώτατα ϗ κάλλιστα. Cyprus,inquit diuus Hieronymus,cum Nardo, Nardus & Crocus, fiſtula In Cantic. & Cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani. Hæc Conſtantinus. Quia verò Alcannam Arabum Cyprum illam raram,& nobis ignotam eſſe ait, quid de ea alij ſentiant exponamus. Qui Arabas ſcriptores Latinè interpretati ſunt, Henne,ſiue Alcannam Cyprum verterunt,Serapionis,opinor, auctoritate freti,qui Henne,ſiue Alcannam nihil aliud eſſe vult quàm Cyprum. Henne, id eſt Alcanna,inquit,Iſaac Ebenamram,flos Alcannæ eſt,ſimilis floribus Myrti, niſi quia eſt velut in racemis,& flos eius eſt albus, decliuis ad glaucedinem, acuti odoris.Dioſcorides.Eſt arbuſtum habens folia ſuper ramos ſuos, & cætera,quæ hic citare ſuperuacaneum foret,cum ſint ea omnino quæ Dioſcorides & Galenus de Cypro ſcripſerunt. Auicennæ interpres Alcannam etiam Liguſtrum Lib.2.ca.51. vocat,cui Auicennas eaſdem virtutes tribuit,quas Dioſcorides & Galenus Cypro ineſſe tradiderunt.Bellonius Henne, ſiue Alcannam arborem in Ægypto Lib.1.Obſ. naſci prodidit,eóque à Liguſtro diuerſam, quòd huius folia hyeme decidant, cap.44. illius verò minimè.Alio in loco fruticem,ſiue arbuſculam eſſe ait, quam Latini Lib.2.Obſ. Arabum interpretes Liguſtrum falſò vocant, quod ab illa Liguſtrum differat. cap.74. Henne igitur ad Mali Punicæ proceritatem aſſurgere:ſed quia crebro ab Ægyptiis cæditur,& diligenter colitur, virgas ſæpius tenues, vt vimina producere. Folia eius ſiccari in farinam,luteo colore tingentem, quo cum valde delectentur omnes qui Turcarum imperio parent,atque aliæ etiam gentes,adeo vt mulieres eo colore manus,pedes,crura obſcœnas partes ad vmbilicum vſque infici pulchrum,ac decorum exiſtiment,maximum ex hoc puluere vectigal colligere Turcarum Imperatorem.Quænam igitur tandem hæc erit ſtirps quam pro Liguſtro proponimus?fortaſſe, inquit Conſtantinus, Liguſtrum Virgilij. Qua de re minimè ambigunt citati iam à me auctores, qui hoc noſtrum Liguſtrum Dioſcoridis Cyprum eſſe autumant, in eóque Seruium Grammaticum reprehendunt,qui illo Virgilij verſu, Eclog.2.

Alba Liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Liguſtrum eam Cauioluuli ſpeciem eſſe ſcribit,flore candido, Lilij, ſeu Calathi effigie,quæ vicinis ſeſe circumuoluit. Sunt etiam qui Liguſtri baccas à Virgilio Vaccinia nigra vocari putent.Sed non rectè illi quidem ſentiunt, inquit Matthiolus,nec etiã Fuſchius qui Rubi mora,quæ Græcis βάτινα, & βατίνια dicuntur, Lib.1.Dioſ. cap. 07.

In Hist.pl. à Virgilio vnius literæ immutatione Vacinia vocari ſcripſit. Vaccinium enim
cap.55. pro flore non pro fructu vſurpari conſtat,inquit Matthiolus. At cum in nothis
Dioſcoridis ſtirpium nomenclaturis legamus Hyacinthum Romanis Vaciniũ
dici,credendum Vacinium Virgilij Hyacinthum eſſe, flore cum Violis purpu-
reo colore certante, qui cum ab aliis, tum ab ipſo Virgilio niger appellatur,
Vacinia cum floribus,non cum fructibus numerante,his verſibus:

Eclo.2. *Alba Liguſtra cadunt,Vaccinia nigra leguntur.*
Mollia luteola pingit Vaccinia caltha.
Eclo.10. *Et nigræ Violæ ſunt,& Vaccinia nigra.*

Quidam Vaccinium aliam ab Hyacintho plantam, arbuſculam nimirum bac-
cis nigris à Virgilio intelligi credunt,de qua proximo capite dicetur Matthioli
ſententiæ accedit Vvilichius,& Vaccinium in Virgilio Hyacinthum interpre-
tatur,flore purpureo,quem vulgo brunum appellant, Græci φαιὸν, cum nigro
aliquid ruboris admiſcetur. Plautus morulum appellare videtur. Nec placet
Marcelli opinio,Vaccinium Irim eſſe putantis.Nam neque Iris in coronas ve-
niebat,neque color reſpondet,quod varius ſit, adeo vt à colorum cæleſtis ar-
cus varietate nomen inuenerit. Adhæc cùm Iridis flos maximè fragilis, cadu-
cúſque ſit, Poëta Liguſtro non prætuliſſet. Sed ad Liguſtrum noſtrum redeat
oratio. Id optimum naſci in Canopo & Aſcalone ſcribit Dioſcorides. Plinius
Li.1.ca.107. optimum haberi è Canopica in ripis Nili nata,ſecundum Aſcalone Iudeæ, ter-
Li.12. c.24. tium Cypro inſula.Nihil frequentius Liguſtro noſtro in Dumetis occurrit, ita
Locus. vt hoc nomine contemnatur. Qua propter Virgilius eius flores negligi à pa-
Tempus. ſtoribus,& inutiliter perire cecinit.Maio menſe floret, Autumno maturæ bac-
Lib.1.c.107. cæ nigreſcunt. Folia adſtrictoriam vim habent, inquit Dioſcor. Quare com-
manducata oris vlceribus medentur:illita feruidis inflammationibus, carbun-
culíſque proſunt:decocto eorumdem igni ambuſta fouentur: capillum rufant
trita folia, quæ in radiculæ ſucco maduerint. Flos ex aceto fronti illitus capitis
Oleum Cy- dolorem ſedat. Cyprinum Oleum quod ex eo fit odoratũ eſt, excalfacit, emol-
prinum. lítque neruos, ſi quæ ferventi natura ſunt aſſumat. Quas ſex poſtremas voces
Græci Codices,neque Cornarius in tranſlatione ſua habent.Quare has ex Olei
Cyprini compoſitione,quæ ex quibuſdam natura calfacientibus conſtat, adie-
Li.24. c.10. ctas fuiſſe credibile eſt.Liguſtrum eadem arbor eſt,quæ in Oriente Cypros, in-
quit Plinius.Suos in Europa vſus habet.Succus eius neruis, articulis, algoribus:
folia vtique veteri vlceri cum ſalis mica,& oris exulcerationibus proſunt. Aci-
ni contra phthiriaſim,item contra intertrigines,foliáue. Sanant & gallinaceo-
Embl.103. rum pituitas acini.Cornarius annotat hoc loco in vetuſto Pliniano exemplari
lib.1. Dioſ. coniunctionem,ſi,haberi, quæ in vulgatis deeſt:perinde ac ſi ambigat, an Ligu-
Li.12. c.24. ſtrum ſit Cyprus,quemadmodum alio loco Cyprum in Ægypto dictam, à qui-
buſdam in Italia Liguſtrum vocari tradit.Deinde acinos hic dici quos alio lo-
Ibidem. co ſemen Coriandri dixit,Dioſcor.verè,ſemen nigrum,Sambuci fructui ſimile.
Lib.23. c.4. Plinius alio loco de Cypri viribus hæc ſcribit. Cypri natura excalfacit, mollit
neruos.Folia ſtomacho illinuntur,& vuluæ concitatæ: ſuccus quoque eorum
apponitur.folia recentia commanducata vlceribus in capite manantibus, item
oris medentur,collectionibus & condylomatis. Decoctum foliorum ambuſtis
& luxatis prodeſt. Ipſa rufant capillum tuſa, adiecto Struthei Mali ſucco. Flos
capitis dolores ſedat cum aceto illitus.Idem combuſtus in cruda olla nomas ſa-
nat,& putreſcentia vlcera per ſe,& cum melle.Odor floris ſuauis,& qui ſomnũ
faciat.In quibus de foliis Cypri dicit, Ipſa rufant capillum tuſa, adiecto Stru-
thei Mali ſucco,quod Dioſcorides, ξανθίζει δὲ τὰς τρίχας στρουθίου χυλῷ τὰ φύλ-
λα λεῖα βραχέντα, καὶ ἐγχελάτεντα.Ex quibus perſpicuè apparet deceptum fuiſſe Pli-
nium

nium, qui pro τρυθὶυ χυλῷ, id est pro Radiculæ, siue Herbæ lanariæ succo, Struthei Mali Cotoneorum generis succum accipit. Neque Constantino assentior, meritò reprehendi ad Amato Marcellum & Ruellium scribenti, quod cũ succo Lanariæ herbæ, non cum succo Struthei Mali & foliis Cypri rufari capillos interpretati sunt. Cypri arboris folia, summáque germina, inquit Galen. in vsum veniunt, facultatis & qualitatis mixtæ. Habent enim quiddam digerens cum aquea substantia modice calida, habéntque etiam qniddam adstringens ex terrea substanria frigida. Itaque eorum decocto quidam ambusta fouent. Vtuntur etiam aduersus igneas phlegmonas, & carbunculos: nam absque molestia & morsu desiccant. Quinetiam sponte prouenientibus in ore vlceribus aphthis cognatis, & ipsis aphthis mansa commoda sunt. Fit ex Ligustri floribus oleum, inquit Matthiolus, cum oleo insolatis, quod ad vulnerũ inflammationes plurimùm valet, & ad capitis dolorem à bile ortum. Destillatur ex iisdem floribus aqua non inodora, ad ea vtilis quæ refrigerationem adstrictionemq; postulant. Eadem pota, cœliacis, dysentericis, & cæteris alui fluxionibus affectis auxiliatur. Vteri fluxiones inhibet, tum pota, tum supposita. Datur vtiliter potanda sanguinem reiicientibus. Oculorum fluxionibus per se, aut cum Pompholyge medetur.

Ibidem. Enar. 114. li. 1. Dioscor. Li. 7. simpl. Tempera. & Vires. Lib. 1. Dioscor. c. 107.

VACCINIVM PLINII, CAP. LXI.

SVNT qui plantam, cuius figuram hic proponimus, Vacciniũ Plinij, Theophrasti verò Lacatham arborem in Macedoniæ planis nascentem esse suspicantur. In sæpibus gignitur, sæpius humilis frutex, nonnunquam arborescens, ad magnitudinem Mali Punicæ crescit, ramosa, & surculosa arbuscula, minimè spinosa, radicibus crassis, multis, brachiatis: caudice cum arborescit plerúmque intorto, cortice, rimoso, scabro, subcinereo, ramorum verò cortice ex cæruleo nigricante, ac læui, colore oculis non ingrato: folio Pruni syluestris, lætiùs & pallidiùs virente, venoso: flore albo, suauissimè olente ex quatuor foliolis composito, filis intus candidis, apice rubro coronatis: baccis nigris, rotundis, gustu subamaro, non tamen insuaui, succo plenis purpureo, qui expressus lintea, coriáque munda, & candida, floridissima purpura tingit, colore nec fugaci, nec caduco, sed diutissimè permanente, nucleis, Cerasorum nucleo odore & sapore similibus, ossiculo similiter Lacunato inclusis, ex quibus oleum conficitur iucundi odoris, quo ad illinendas, manicas vtuntur. Baccis istis maturis turdi, merulæ aliæq; auiculæ auidissimè vescuntur. Quamobrem Italia ad eas alliciendas sæpes ac Dumeta Vacciniis conserebat. Plinius. Item Vaccinia Italiæ in aucupiis sata: Galliæ verò etiam purpurea, tingendi causa, ad seruitiorum vestes. Nonnulli hunc fruticem Chamæcerasum, siue syluestrem Cerasum esse

Nomina Lib. 16. c. 18. Lib. 3. Hist. cap. 4. & 7. *Locus.* *Forma.* Lib. 16. c. 18.

VACCINIVM PLINII, Lacatha Theophrasti.

existimarunt. Verùm à quouis Cerasorum genere differt, florescendi celeritate paruulis foliis, fructus amarore, apicibus in flore rubris, in Ceraso luteis. Fructus quidem Cerasi syluestris esset, nisi breuiore pediculo niteretur, ac minor foret, quippe qui Pisi magnitudinem non excedat. Hyacinthum Romani Vaccinium vocant, rura nostra hodie *Vaciet*, in quo nomine, quia pristini vocabuli quædam rudimenta relucent, quasi Vacinium & Vaccinium innuant,
Li.3. c.104. Ruellius Vaccinium Hyacinthũ esse arbitratus est, à quo planè dissentio. Nam hæc Hyacinthi appellatio in iis habetur, quæ Dioscoridi falsò sunt adscriptæ, & incerta est, falláxque coniectura ex sola nominum affinitate sumpta: neque etiam Hyacinthi vllus ad aucupia vsus esse excogitaríue potest, neque Hyacinthi flores, quatumuis eos manibus teras, purpureo succo digitos inficiunt. Præterea Vaccinium à Plinio inter arbores, non inter herbas numeratur. Quod si quis Hyacinthum ideo Vaccinium appellatum fuisse contendat, quod eius flos veluti Vaccinij succo imbutus purpureo colore niteat, huic non valde repugnauerim. Sed ab hoc, Plinij Vaccinium, quo de hîc agitur, longe diuersum esse dico. Non desunt etiam qui Vaccinij nucleos ex Oriente aduectos pro nucleis Mahaleb ostendant, & vendant. Tamen Mahaleb de qua nos antea tractauimus, longè alia est arbor. Vaccinium in sæpibus ferè semper, vt dictum est, prouenit cum Ligustris. Quam ob causam Virgilius fortasse eodẽ versu coniunxit:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

VIBVRNVM, SPIRAEA THEOPHR. CAP. LXII.

Lib.1. Dioscor. c.124. *Nomina* Eclo.1. *Forma.*

FRVTEX hic qui ab Italis *Lantana*, & *Viburno*, appellatur, Germanis *Schlingbaum*, maximè lentus est, obsequiosus, flexuq; inuictus, quale esse Viburnum Virgilius cecinit hoc carmine:

Quantum lenta solent inter Viburna Cupreßi.

Ramos edit digitali crassitudine, bicubitales, folia Vlmea, incana, & hirsuta, paribus internodiis & aduersis pediculis coniugatim adhærentia, per ambitum tenuissimè serrata: florem album, velut in vmbellam coaceruatum, à quo acini prodeũt lentium modo compressi, primum virides, deinde rubri, postremò nigri: radices per summa cespitum vagantur. Virgæ adeo flexiles, lentésque sunt, vt ad fasciculos colligandos iis vtantur rustici.
Locus. Nascitur in sepibus & frutetis, incultóque solo. Fruticem hunc Spiræam esse Theophr. primus animaduertit
In Lexi. Dalechampius, cuius sententiam probauit Constantinus his ferè verbis. Spiræa frutex est lentus, & vitilis, ita vt in Spiram torqueri possit, vnde & nomen ἀπὸ τῆς σπειρᾶς. Fructum fert in summitate racematim rubrũ, & maturitate nigrescentẽ.
Lib.1. Hist. cap.23. Lib.6. Hist. cap.1. Theophr. τῶν θαμνωδῶν (ἀκροκάρπων) ἐρείκη, σπειραῖα, ἄγνος, id est, fruticũ qui in cacumine fructũ ferunt, Erica, Spiræa, Vitex. Alio loco corruptè scribitur σμηρέα, pro σπειραῖα, nec alij rectè πειραῖα emendarunt: οἷον κισσὸς, μηλωθρὸν, ἐρυθέδανον, σπειραῖα,

VIBVRNVM, *Spiræa Theophr.*

κνέωρον

κνέωρον, ὀρίγανον, &c. Sic etiam Plinius legit. Ergo in coronamenta folio venere
Melothron, Spiræon, Trigonon, Cneorum, &c. Ruellius cum de Rhoe Lib.21. c.9.
ex Dioſcoride & Theophraſto ſcriberet, vt Rhoen quam non nouerat, in
Lutetiæ ſuburbanis reperiret, fruticem depinxit, quem antea citra Hiſtoriam Lib.1. c.125.
ſolo nomine Halini indicauerat, & à Gallis *Blancheputain* vocari dixerat. Idem Lib.1.c.85.
apertiſsimè capite de Vite ſylueſtri eam *Viorne*, & *Hardeau*, (à Gallica voce
Hard, quæ vinculum & funē ſignificat) nominari tradit: vt neceſſe ſit aut Ruel- Lib.3.c.163.
lium hæc obliuioſè & incogitanter confudiſſe, aut duas illas plantas æquè vo-
cari à Gallis *Viorne*: quo nomine appellari iure poſſunt aliæ quæuis lentæ, flexi-
les, vietæ. Nam ruborem tantùm etiamnū ruſtici ex baculis contortis & ſimul
implicatis, ſpiras factas quibus clatros aditui ſuorum hortorum obiectos li-
gant, vocant nunc *Viorne*, nunc *Riorte*. An verò ſpirea Viburnum ſit Virgilij, an Ibidem.
potius Vitis ſylueſtris, parum refert, cum vtraque planta, ſi cum Cupreſſo com-
paretur, humilis ſit, & altitudine longe inferior. Flexilis tamen lentor Viti ſyl-
ueſtri magis quàm Spirææ conuenit. Præterea obſeruandum: quod Ruellius
non animaduertit, Rhoen & Vitem ſylueſtrem coriarias eſſe plantas, ſed à Vi-
te ſylueſtri coria depſari, à Rhoe perfici. Nam plantarum id genus aliæ ferui-
dæ & acres, vt Vitis ſylueſtris, calcis modo: qua noſtro ſæculo vtuntur coriarij,
tanquam Pſilothro, pelles aqua maceratas, pilis nudant, & ſic molliunt, vt
ſubigi, radioliſque purgari ac exteri poſsint, quod depſare eſt. Aliæ deglabra-
tas pelles, maceratas, emollitas, deraſas ſic rurſum ſpiſſant, denſant, durant, vt
ad vſum calceorum, ſolearum, ocrearum, thoracum firmæ ſolidæq; ſint, quod
perficere eſt. Eiuſmodi ſunt Rhus, cortex Quercus, & Galla. Hoc quidem modo.
Rhus ſanè Coriaria eſt, altero, Vitis ſylueſtris, & aliæ multæ plantæ, id quod
Theophraſtus ſcripſit his verbis: θερμαντικὸν δὲ καὶ δριμὺ καὶ τῆς ἀμπέλου τῆς ἀγρίας
ἡ ῥίζα. διὸ καὶ εἰς ψίλωθρον χρήσιμον, καὶ ἐφηλίδας ἀπάγει (non ἐπάγει) τῷ δὲ καρπῷ ψιλοῦσι Lib.9.Hiſt. cap.22.
τὰ δέρματα (non δένδρα) τέμνεται δὲ πᾶσαν ὥραν, ὀπώρας δὲ μάλιστα. Ideſt, Vitis ſyl-
ueſtris radix acris eſt, & calfactoria, ideoq; ad pſilothrum vtilis: maculas in facie
ſole contractas delet: fructu coria depſantur. Cæditur quouis tempore, ſed Au-
tumno præcipuè. Abſurdum eſt quod ſcribit Ruellius, acinorum & radicis hu- Lib.3. c.152.
ius plantæ naturam eſſe gelidiſsimam, cum feruidiſsima ſit. Viburni folia aſpe-
ra ſunt, & adſtringentia, auctore Matthiolo. Quare ad vacillantes dentes con- *Vires.*
firmandos valent, & ad gingiuarum rheumatiſmos, ſi eorum decocto cum Oleę Ibidem.
foliis in aqua & aceto dentes ſæpè colluantur. Gargarizatur ad columellæ
prolapſum, & ad faucium fluxiones. Vuarum acini ante maturitatem arefa-
cti, in puluerem redacti, & poti alui profluuia ſiſtunt. Ex radicibus ſub
terra maceratis, deinde decoctis, diúque tuſis fit viſcum ad aucupia. Folia in
lixiuio decocta pilos denigrant, & fluentes inhibent.

PHILYCA CAP. LXIII.

PHILYCA Græcis dicta, arbor hæc Dalechampio eſſe vide- *Nomina*
tur, Illyrici gentibus, Comoricha. Galli oppido S. Spiritus
nuncupato, ad Rhodanum ſito vicini, in quorum ſepibus fre-
quens hæc ſtirps gignitur *Alardens* vocant: Monſpelienſes ſe-
plaſiæ Phillyream, vt & Pena, Cluſius tertium & quartum Phillyreæ genus Lib.1. Obſ. cap.16.
has duas plantas eſſe putat. De qua Theophraſtus: ἐντονώτατον δὲ φιλύκη,
καὶ ἡ λευκότης ὥσπερ τοῦ κηλάστρου. Quæ ſic Gaza vertit. Obedientiſsima

PHILLYREA PENAE maior, III. Clusij, Alaternus maior Dalechampij.

PHILLYREA MINOR Penæ, & IIII. Clusij, Alaternus minor Dalechampij.

PHILYCA Dalechamp.

Forma.

Philyca eſt, candórque ei Celaſtri modo: rectius firmiſsima, ſed legiſſe videtur εὐκαμπὲς, ſiue εὔεργον, vel quid ſimile. Philyca Liguſtri eſt magnitudine, multum fruticoſa, coma perpetua, caudicis cortice cinereo, rugoſo: foliis Lentiſco fere ſimilibus, amplioribus, longioribus, carnoſis, obſcurè virentibus, guſtu adſtringentibus: fructu racematim congeſto, antequam matureſcat anguloſo, cum maturuit, rotundo, nigro. Is conſtat pulpa tenera, ſuccoſa, guſtu principio dulci, mox amaro, cum acrimoniæ tantillo, ac dum manditur ſuaue quiddam olente, quod cum baccarum Iuniperi odore comparari poſsit: Pulpæ ſubiectum eſt lignoſum, ſed valde tenerum ac fragile putamen, nucleum contegens rotundum, guſtu amarum. Huiuſmodi eſt hîc depicta à nobis arbor. In Grammontio luco haud procul à Monſpelio, ac in eius tractus ſaxoſi glareoſiq; ſæpibus creſcit.

CYTISVS, CAP. LXIIII.

FRVTEX, non herba est, qui κύτισος Græcis dicitur, Latinis Cytisus à Cythno insula, in qua inuentus est, auctore Plinio, vnde translatus in omnes Cycladas, mox in vrbes Græcas magno casei prouentu: propter quod maximè miratur idem Plinius rarum esse in Italia. Est autem Cytisus, Dioscoridi, frutex albus in totum, vt Rhamnus, ramos spargens cubitales, sæpe maiores, in quibus folia fœnigræci aut Loti trifoliæ sæpe minora, dorso medio prominente. Ea digitis trita Erucam olent, gustatáque Cicer recens sapiunt, quæ descriptio tam accurata non est, vt ex ea verus Cytisus cunctis innotuerit: diuersi enim auctores diuersos Cytisos exhibent. Ac primum Matthiolus credidit aliquãdo Cytisum eam esse Trifolij odorati speciem, quam Itali Trifolium equinum, quod equis gratissimum sit pabulum, vocant. Sed cum postea trifolium illud Loton vrbanam esse deprehendisset, & Cytisum non herbam sed fruticem esse Myrti magnitudine apud Galenum legisset, imo inter arbores recenseri à Plinio, & Strabone, ipse sententiam suam retractans, aliam Cytisi plantam à Cortuso missam pingendam curauit, quam legitimũ Cytisum notis omnibus referre putat, non solum foliis & totius plantæ colore, sed etiam ipsius ligni materie, quæ nigra est, & Ebeni modo firmissima, quod de Cytiso Theophrastus & Plinius tradidere. Hanc nasci copiosam audiit in Regno Neapolitano, ac etiam alibi fortasse gigni in Italis suspicatur, nusquam tamen ante à se visam. At hanc non Cytisum, sed Medicæ speciem esse autumant periti herbarij. Trago Cytisus pes milui pandectario, trifolij genus, nihil aliud est quam procerus & nodosus caulis, multis adnatis iisque geniculatis brachiatus, foliis vestitus Trifolij, fœnogræco quadãtenus similibus at maioribus, firmioribus, acutioribus & prolixioribus, per ambitum leuiter serratis, incanis, gustu Trifolium referentibus in agris sponte nascitur. Marcellus Empiricus Cytisum etiam sua sponte prouenientem describit his verbis. Herba vel frutetum, quod maximè circa sepes vinearum nascitur, Latinè Cytisus dicitur. Virgultis est sub tortis vel curuis, foliis oblongis, bene virentibus: floribus conclusis, oblongis, albis vel galbineis, bene olentibus, idest mellito odore frutetum ipsum semper virens æstate atque hie-

Nomina — Libr. 13. ca. 24. — Lib. 4. c. 108 — In cap. 108. libr. 4. — Lib. 2. ca. 6.

CYTISVS MATTH.

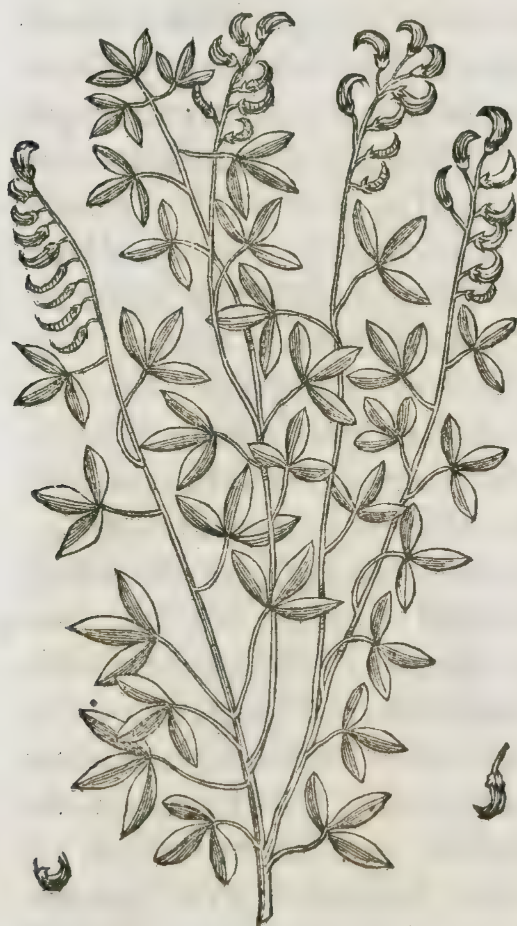

CYTISVS TRAGI.

me: quæ deſcriptio fortaſſe Tragi Cytiſum exprimit. Conſtantinus Scholiis in Dioſcoridem Cytiſum verã ſe vidiſſe affirmat in hortis monaſterij D. Germani Lutetiæ Pariſiorum, omnibus Dioſcoridis notis congruentem, vidimus ac rurſum in hortis Franciſcanorum Lugduni. Hunc eadem qua plurimas alias ſtirpes diligentia & fidelitate delineauit Dalechampius his verbis. Cytiſus in hortis Franciſcanorum Lugduni multos annos viguit, iniuria mortuus cum æſtate feruidiſsima transferre coactus fuiſſet olitor, ob metum imminentium hoſtium ſubrutis eius ſodalitij hortis. Frutex eſt hominis fere altitudine, ramis multis, canis, folio fœnigræci, perpetuo, flore Piſi luteo, nigris maculis compũcto, ſemine Geniſtæ, ſiliquis abdito: radice pro fruticis proceritate, craſsiſsima, alba, in profundum obliquè acta, carnoſa Raphani modo, tenera, guſtu ſubdulci. Floret hyeme tota vſque ad vernum æquinoctium, æſtate ſiliquatur, fructum Autumno perficit. Folia trita prorſus Erucam olent, & guſtata Cicer recẽs ſapiunt. Quod florem edat hyeme, anni tempeſtate ad euocandos flores incõmodiſsima, hæc eſſe poteſt cauſa, quam Conſtantinus Scholiis in Dioſcoridem reddidit, nempe quod vegetali calore adaucto externi frigoris repercuſſu, fructuoſa alioqui planta, & ob radicis teneritatem maximè obediens, cum minimè ſit alſioſa (neque enim æſtuum, neque frigorum, inquit Plinius, neque grandinum aut niuis iniuriam expaueſcit) vberius alimentum ad fruticandum proliciat. Cytiſum cuius imago hîc appicta eſt, Conradus Geſnerus ad Dalechampium miſit. Eſt autem, vt eius verbis vtar, frutex τρίφυλλος, ſapore glutinoſo maluæ, id quod in eo Galenus requirit. Alius Cytiſi effigies ſequitur, quem à natalibus Alpinum vocant. In Appennino creſcit, frutex ad hominis proceritatem aſſurgens, interdum humilior, ſtipitibus multis, ramoſis, foliis fœnigræci, aut Loti trifoliæ, trigeminis, ex ramorum quibuſdam velut extantibus tuberculis prodeuntibus, gracili pediculo appenſis, vno ex loco nonnunquam binis pediculis, nonnunquam ternis enaſcentibus, qui ſinguli terna folia ſuſtinent. Flos in ſummis ramis eſt copioſus, luteus, vel pallidus, Piſo ſimilis. Folia, ſurculi, denique totus frutex candicant. Pena cum diu anxius in Cytiſi veri hiſtoria hæſitaſſet, ſubductis hinc inde rationum momentis, ac collatis

CYTISVS GESNERI.

Lib.13.c.24.

CYTISVS ALPINVS Dalechampij.

CYTISVS
prior Penæ.

collatis variis plantis, tandem eum probatũ iri credit candidis arbitris, quem vidit in via regia quaRoma Florentiam itur,in oppidulo cui nomen Aquæ pendulæ, decliui & depresſa planitie feracisſima nempe fruticem, quinque ſexve cubitis proceriorem, Geniſtæ ſarmentis pluribus, gracilibus, præduris,ſtriatis, ſtatim ab imo ſeſe attollentibus, aut paullo ſupra lignoſam radicem foliis ternis, pediculo ſubnixis, non ita numeroſis, ſimili fœnogræco, anguſtioribus, habitioribus, rutaceis: flore Geniſtæ, vel Spartij, aut Piſi, luteo, ſed minore: ſiliquis Geniſtæ paribus, cinericiis, gracilioribus, compreſsioribus, ſemine Geniſtæ, intus loculis diſcreto, ex atro virenti. Tota planta incana eſt, vt Rhamnus Mompelienſis. Sapor Ciceris aut ſimilis leguminis. Alteram idem notiorem frequentiorémque, Italiæ & Galloprouinciæ exhibet, in ſqualli-dis ſaxoſiſque collibus inter Ilices coccife-ras, & maiores Ericas virentem, florúmque amœniſsima copia oculos oblectãtem, & capras paſcentem æſtatis initio. Seſquicubitales ſpargit is frutex virgas, tenues, lignoſas, ramoſas, è quibus folia terna oriuntur, (ea pictor omiſit,binis tantum pictis,) maiora quam in priore Cytiſo, rotundiora,ex atro virentia: flores Geniſtæ ſimiles in ſummis cauliculis copioſi puſilli, lutei, denſius ſtipati,quã pro magni-

CYTISVS
alter Penæ.

CYTISVS
Hiſpanus Cluſij.

tudine

tudine fruticis, quo aduolant apum mellificantium examina: odor illi gratus: ſapor alterius: ſiliqua, & ſemen minora. Hos frutices pro Cytiſis periti herbarij proponunt. Poſt eos Cluſius aliquot alios frutices recenſuit, ad Cytiſi genera referendos, vt putat. Primus ad arbuſculæ magnitudinem creſcit, interdum,

CYTISVS II.
Cluſij Hiſpan.

CYTISVS III.
Cluſij Hiſpan.

ſtipite duro, materia flaueſcente, medulla nigricante, maioribus ramis, & virgultis cortice candicãte obductis Tenelli ramuli toti hirſuti ſunt: folia numeroſa ramos ambiunt, terna ſingulis pediculis hærentia Medicę modo, dilutiore virore, ſapore leguminum viridium, amaro tamen. Aliquot flores extremis ramulis ferè ſpicæ modo inſident, Geniſtæ ſimiles, lutei, nonnihil odorati: deinde ſiliquæ Geniſtæ figura, oblongæ, aſperæ tamen, & hirſutæ, in quibus ſemen exiguum, tumidiuſculum, nigricans, Geniſta minus: radix lignoſa, in diuerſa tendens. Secundus eſt duorum cubitorum duntaxat altitudine, fruticoſus, virgas ferens prorſus candidas, tenues, ramoſas, folia ſuperiori ſimilia, terna ſemper, ex ſingulis pediculis pendentia, ſed minora, omnino incana, & nunquam expanſa, ſed ferè ſemper complicata, dorſo prominẽte, impenſe amara; flores vt in ſuperiore extremis ramis inſident, eidem forma ſimiles, ſed colore nitidiori & plane aureo: ſiliqua itidem oblõga, aſpera, mucrone deorſum inflexo ex nigro purpuraſcente: ſemine quàm in ſuperiore paullo maiore, & ſubnigro: radix ſuperiori ſimilis. Vterque prouenit in Salmanticenſi agro, & aliis vtriuſque Caſtellæ locis, ſecus vias: florẽt Iunio, ſemen edunt Iulio, & Auguſto. Tertius pedalibus, & raro cubitalibus, aſſurgit ramulis, tenuibus, prorſus incanis, quos exornant folia terna, breui pediculo nixa, quorum medium folium dupla lõgitudine reliqua folia ſuperat, colore cinereo, & incano, ſapore adſtringente, & linguam exſiccante. Ramuſculi fere ab imo ad ſummum per ſingulorum foliorum exortus floribus onuſti exeunt, binis, aut ternis, ſimul naſcentibus ex vaginula quadam molli, & candida lanugine hirſuta, aureo colore fulgentibus, odore iucundo, ſimili cum ſuperioribus forma, ſed minoribus. Inuenitur in variis Hiſpaniæ locis, præſertim Bætica, ſed nuſquam copioſior quàm in regno Valentino, vbi plurimus eius vſus. Nam qui bombyces alunt, eius ramos ſupra tegetes ſpargunt, quibus iam Mori foliis ſaturi bombyces ſtamina ſua aduoluant, quæ

deinde

CYTISVS IIII.
Clusij Hispanus.

deinde à mulierculis & pueris explicantur. Quartus, hominis est altitudine, oblongis virgis, non admodum fruticosis, neque obsequiosis, cortice nigrescente obductis: folia ei sunt Trifolij aut Medicæ, terna simul ex singulis pediculis, superna parte virentia, prona verò subrufa, lanugine hirsuta, sapore leguminum, amariusculo: flores ex alarum sinu quam in reliquis maiores, Genistæ similes, luteo auri colore. Solummodo ad montium radices circa Calpen, & Bæticæ maritima, Februario florentem Clusius vidit. Cytisi folia auctore Dioscoride, refrigerant, tumores initio discutiunt, si cum pane trita illinantur. Decoctum potu vrinam ciet. Nonnulli quod apes alliciat prope aluearia serunt. Quod inquit Galenus, Cytisi folia digerendi facultatem obtinent aqueæ temperatæ mistam, sicut & Maluæ folia. Eius vero longe maximus fuit apud veteres vsus ad pecoris pastiones, & ad lactis fœtuúmque prouentum, vt diligenter tradidit Columella his verbis Cytisum, in agro esse quam plurimũ maximè refert, quod gallinis, apibus, capris, bubus quoque, & omni generi pecudum vtilissimus est, quod èx eo cito pinguescit, & lactis plurimum præbet ouibus: tum etiam quod octo mensibus viridi eo pabulo vti, & postea arido possis. Præterea in quolibet agro, quamuis macerrimo, celeriter comprehendit: omnem iniuriam sine noxa patitur. Mulieres quidem si lactis inopia premuntur, Cytisum aridum aqua macerari oportet, & cum tota nocte permaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico vino, atque ita potandum dari: sic & ipsæ valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur: &c. Eadem declarat Plinius, frutex est & Cytisus, inquit, ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus verò etiam Suum: spondétque iugero eius annua H-S. M M. vel mediocri solo reditus (alias mediocri soli reditu) vtilitas quæ Eruo, sed ocyor satietas, per quam modico pinguescente quadrupede, ita vt iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni vsu præstante (alij legunt medicinæ in omni morbo. Alij medicinæ & morbis ouium.) Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum potui cum vino (dari iubet, & firmiores celsiorésque infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit, madefactum. Apes quoque

Li. 4. c. 108.
Vires.
Lib. 7. sim.
Libr. 5. cap. vlt.
Li. 13. ca. 24.

CYTISI FACIE
Alyssan quorumdam Lobell.

quoque nunquam defore Cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus, & Aristomachus. Nec aliud minoris impendij est. Seritur cum hordeo, aut vere, semine, vt porrum: vel caule autumno, ante brumam. Si semine, madidum: & si desint imbres, satum spargitur (Alij satum aqua spargitur) Plantæ cubitales seruntur scrobe pedali. Seritur per æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur verno æquinoctio cùm florere desiit, vel pueri vel anus vilissima opera. Canus aspectu, breuiterque si quis exprimere similitudinem velit, angustioris Trifolij frutex (verius amplioris) Datur animalibus post biduum semper. Hyeme vero quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia, &c. In hac Cytisi historia inscite Plinius vertit, (vt Porrum) ex aurore Græco, apud quem fuit, εἰς πρασίας φυτεύεσθαι, id est, in areolis seri, quemadmodum & Columella reddidit. Cytisis subiungi potest Cytisi facie Alysson fruticans quorumdam, auctore Lobellio, Parum admodum notus, perelegans frutex, exoticus rarus, nisi cultioribus Belgij viretis, vbi floribus luteis, Leucoij, minoribus æstate nitet, è sparsis numerosis, anfractuosis, Polemonij, istriatis cauliculis. Folia Cytisi, habitiora, albida, hispida, setaceis pilis villosa. Radix lignosa, durior & in folliculis semen.

HALIMVS, CAP. LXV.

Nomina

VARIÆ sunt plantæ à rei herbariæ scriptoribus Halimi nomine descriptæ, & picturis expressæ. Nos de vero, vt arbitramur, Dioscoridis Halimo hîc dicemus ex Dalechampij sententia. Reperitur modo aspirata, modò nude scripta litera. Placet aspiratio, quoniam à salso humore nomen inuenit, vnde Ætius Halimum Halmyrida à salsugine appellari dixit. Solinus Alimon in Creta nasci tradidit, mirabili, si credatur, effectu, quod admorsa ea interdiu fames nulla sentiatur, vt nomen inde impositum sit ei quod famem arceat, proptereáque nec aspirationem prima litera recipiat. Halimon Latini, vt Plinius, Anreonem vocant, Tolosates *L'herbe du masclou*, id est, herbam colicis doloribus vtilem. Multa alia Halimi nomina, in iis quæ falsò Dioscoridi sunt adscripta, legere quiuis potest, quæ sciens omitto.

(Herm.cor. 122. libr. 1. Dioscor. Corn.Embl. 99.lib.1. Dioscor.)

(Li.22.c.22.) Est Halimon non parui erroris inter auctores, ait Plinius. Alij fruticem esse dicunt densum, candidum, & cætera ferè omnia quæ Dioscorides habet: alij olus maritimum esse dixere salsum, & inde nomen. Duorum præterea generum, (Lib.1.c.103.) siluestre, & mitius. Cratenas tertium genus addidit. Sunt & aliæ plantæ, vt diximus, Halimi nomine appellatæ. De primo genere, idest, de Diosc. & vero Halimo hîc tractamus.

Forma

Halimus frutex paruus radicem habet altam, inflexam, longius euagantem, crassam, duram: caules multos, latius in orbem terram opacantes, cubito altiores, angulosos, ramosos: folia multa in surculis, per caules, cauliúmque ramulos imparib⁹ interuallis dispositis aceruatim cumulata, crassa, candida, Oleæ similia, breuiora, quamuis Rhamno longitudine paria interdum sint; qualia in secundo genere Halimi sui describit Clusius, latiora Dioscoridi, molliora Plinio, vtrumque enim verum est, etiam hyeme virentia, saporis primum quidem salsi, ac subastringentis, qualis in permultis maritimis plantis percipitur, deinde subdulcis. Ab hoc salso sapore Halimo vt diximus, nomen positum est, ne quis à maritimis solum natalibus dictum existimans alibi prouenire neget. Semen producit latum, candicans, in summis ramis copiosum. (Li.1.ca.105.) Tertiũ Halimi genus in maritimis frequens à Clusio descriptum, Crithmum est Dioscoridis, Italorum *Bidone*, quod suo loco declarabimus.

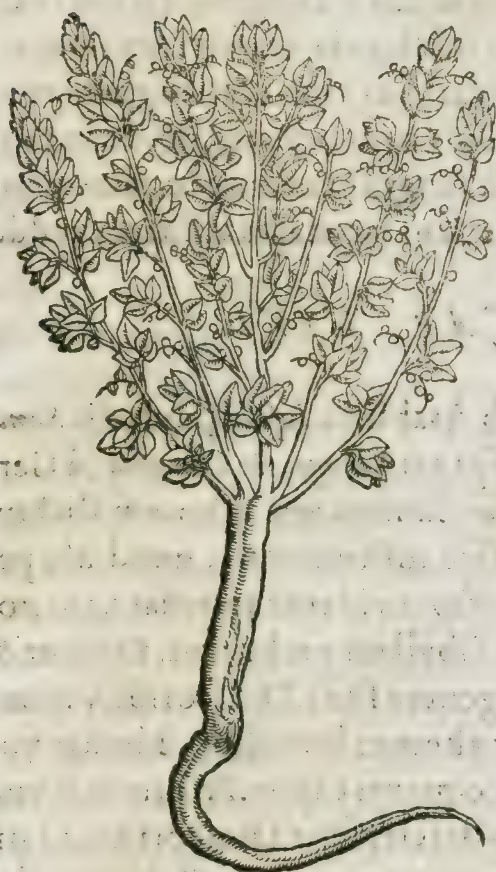
Locus.

(Libr. 11. Li. 4. Hist. capi. 20 & libr. 5. caus. cap. 22.)

Halimus Dioscoridi frutex est sepimentis idoneus, similis Rhamno, sine spinis, foliis Oleæ, sed latioribus, Nascitur in sepibus, & maritimis. Eadem planè Oribasius habet.

Theophra

HALIMVS verus Dalech.

Theophrasto, Halimus autore vicinas plantas enecat, valentius quàm Hedera aut Citysus, nam & Citysum ipsum interimit, eóque perniciosius quò plus habet salsuginis. Scribit Ruellius in viuis Galliæ sæpibus frequentem esse fruticem quem *Blancheputain*, rura vocant, gustu subacerbo in salsuginem vergente, quare mensis folia cum tenerescunt, non esse ingrata. Eum fruticem si Halimon esse existimat, vehementer errat, vt capite de Spiræa diximus. Bellonius multis locis Halimi meminit, sed ita vt ex illius verbis quænam planta sit Halimus intelligi non liceat: Frutex Halimus, inquit, in Creta Halimatia vocatur, adeo frequẽs, vt magna pars sepium ex eo constet. Cimæ sunt dulces. Idem alibi: Recensetur Halimus inter plantas perpetuò virentes. Idem in prato quodam plano se Halimum vidisse affirmat, qui licet natura se attollat in fruticem ramosum, sine spinis, vt in Creta, illic tamen per terram spargebatur instar Capparum spinosarum. Idem alibi. In Ægypto aggeres Nili muniuntur fascibus ex Halimo: ac rursum. Sepes in Ægypto fiunt ex Halimo. Amatus Lus. etiam de Halimo satis multa, sed ita vt ex iis Halimum non internoscas. Nec magis in hac historia sibi constat Anguillara, qui aliquot locis prouinciæ Samnitum mari vicinis, Halimum propriè à Dioscoride descriptum reperiri tradit, qui estur, sepimentísque est idoneus: Aliud etiam genus ei non simile conspici aliis in locis maritimis: postremo esse plantam iis cõgruentem, quæ de Halimo scripsit Dioscor. in Creta edulem ibi vocatam Sandalida, ex qua & sepes fiunt in Sicilia. Cordus Halimum sibi incognitum esse fatetur, considerandúmque in hac planta censet, ait quomodo concilientur Dioscorides, & Serapio. Ille enim scribit Rhamno similem esse Halimum, sed spinas non habere, hunc autem plures illi quàm Rhamno spinas tribuere. Serapionis hæc verba sunt. Dioscorides. Quæ ex hac planta nascitur in campis, assimilatur Rhamno, idest Nausegi, nisi quia multas habet spinas, & folia eius similia sunt foliis Olearum. Ex quibus nihil aliud colligas, quàm Halimum similem esse Nausegi, idest Rhamno, nisi Rhamnus spinas multas haberet, quo sensu Serapio Halimo, quam Molochiam vocat, spinas non tribuit: quamobrem eum cum Dioscoride conciliare nihil opus est. Halimus Tolosæ in hortis colitur, sponte verò nascitur in sepibus, vt etiam auctor est Dioscorides, præsertim ad vicum tribus miliaribus ab vrbe distantem, quem *Saint Hourens* vocant, loco macro, squallido, alto: vt rectè dixerit, Oribasius nasci in maritimis locis, & præruptis, itémque in sepibus. Plurimum in Cilicia prouenire, Galenus scribit, vbi & germina eius recentia esitant, & reponũt, in posterum futura vsui. Semen pariter, & planta ipsa lac generat, gustus salsi & sub adstringentis. Ex quibus omnibus perspicuum est ipsam dissimilium esse partium. Maior autem pars eius calida est temperatè, cum humiditate incocta, & leuiter flatuosa, folia inquit Dioscorides, decoquuntur ciborum gratia. Radix conuulsa, rupta, torminaque mitigat, drachmæ pondere in aqua mulsa pota. Eadem lactis vbertatem facit. Quod autem radici tribuit Dioscorides, Tolosates in foliis quotidie

Lib. 1. c. 85.
Lib. 1. obs. cap. 18.
Ibid. ca. 44.
Ibid. ca. 60.
Lib. 2. Obs. cap. 31.
Ibid. ca. 78.
In li. 1. Dio. cap. 121.
Ca. 85. sim.
Locus.
Lib. 1. c. 103.
Libr. 11.
Lib. 6. sim.
Vires.
Li. 1. ca. 103

experiuntur. Horum enim manipulum terunt,& ex vino albo propinant, maximo doloris colici, torminúmque leuamento. Quam ob causam *L'herbe du masclou*, vulgo vocant. Quod lac attrahat, ipsúmque ac semen augeat, rationi valde consentaneum est. Salsa etenim nitrosáque substantia crassiorem sanguinem extenuat, vt in mammas fluat, & penetret facilius, sub adstringente partes glandulosas roborat, ad lactis materiam melius concoquendam, dulci sanguinem copiosiorem gignit: quoniam dulcia in sanguinem facilè commutantur. Rustici pabulo sale condito, in pecudibus etiam lac magis affluere credũt.

SAMBVCVS, CAP. LXVI.

Nomina. SAMBVCVS à Græcis ἀκτῆ dicitur, ab Arabibus *Infafti*, ab Italis *Sambuco*, à Gallis *Sureau*, & *Suyer*, ab Hispanis *Sabugo*, & *Caninero*, à Germanis *Holder*, à cauitate, siue *Holler*. Sambucum arborem dictam
Corol. 184. lib. 4. Dios. putat Hermolaus à Sambuca, musico instrumento, quod alij pectida vocant, alij Magadin. Sambuca porrò ab auctore videtur appellata, cui nomen Sambyx fuerit. Vsam ea primam omnium Sibyllam perhibent. Dicitur & Sabucus arbor à Quinto Sereno. Sambuci duo genera sunt Dioscoridi. Vnum,
Lib. 4. c. 168 Sambucus vulgo cognita in arborem assurgens: alterum humilius, Ebulus nomine, de quo sequenti capite.
Genera. Prioris & si vnũ tantum genus descripserit Dioscorides, id nimirum quod notum omnibus est, hîcque depictum, tamen à posterioribus duo alia obseruata sunt genera, syluestre scilicet, siue montanum, de quo in Silua egimus, & quibus notis à superiore differat ostendimus.
Capit. 31. Alterum palustre, siue aquaticum, de quo etiam infrà dicemus.
Forma. Sambucus vulgaris frutex est, sæpe in arborem accrescens, trunco crasso, lignoso ex quo rami multi prodeunt, harundinũ modo rotundi, longi, recti, geniculati, caui, medulla alba, dulcíque pleni, cortice cinereo obducti, cui subest alius viridis, medianus Officinis dictus. Ex geniculis prodeunt surculi, circa quos folia saturæ viriditatis, in ambitu parum crenata, grauis odoris. In ramorum summitatibus flores sunt candidi, in vmbellis. Deinde baccæ rotundæ, initio virides, tãdem ex nigro purpureæ, copioso succo vinosę, in quibus semen est minutulum, & cõpressum.
Li. 4. c. 168. Sambucus Dioscoridi, surculos spargit arundinaceos, teretes, cauos, candicantes, proceros: folia iuglandis terna, quaternáue ex interuallis circa ramos exeunt, grauia odore, minutim in ambitu secta: in ramulorum cacuminibus caulicul´sque circinatæ vmbellæ, quæ florem candidum pariunt, mox acinum Terebintho similem, in nigredine sub purpureum, racemosum, succo madentem, vinosúmque. Quos hîc surculos cauos vertit Ruellius, Græcè legimus ὑποκοίλους, idest
Andr. Lac. aliquantum cauos: neque enim Sambuci surculi omnino sunt caui, sed laxa medulla pleni.
Lib. 11. Vbi verò folia dixit grauia odore, minutim in ambitu secta, legitur in vetere codice, βαρύοσμα δὲ καὶ πικρότερα, idest, odore graui, amarioráque. Oribasius

SAMBVCVS.

basius legit μακρότερα, idest lõgiora, alij μικρότερα, minora. Theophr. diffusius Sambucum expresit his fere verbis quæ ideo refero, quia Theodori interpretatio non placet. Sambucus maximè iuxta aquas nascitur, & in vmbrosis locis, in aliis tamen etiam prouenit (legendum enim, ἐν μὴ τοῖς τοιούτοις) fruticosa est, virgis anniculis vsque ad foliorum defluuium in longitudinem crescentibus, postea in crassitudinem. Virgarum proceritas non valde magna, sed senûm cum maximè cubitorũ. (Τῶν δὲ στελεχῶν πάχος τῶν γερανδρύων ὅσον περικεφαλαίας,) caudicum veterum crassitudo, quæ trabis in nauium prora super carinã positæ (nam περικεφαλαία polluci στόλος, lignũ mediũ super carinã erectũ vnde pẽdet anchora, & cui vtrinque affiguntur conti lignei, ἀιπροεμβολίδες, excipiendis rostris æreis, vel ferreis subrecti, & prominentes, ἔμβολα vocant, quibus ad cõfringendã hostilẽ classem impetus fit. Cũ ea trabe vetusti Sambuci caudicem Theoph. cõfert, non cũ galea. Vocabulũ id nauticũ Atheniensibus & Lesbiis notissimũ & vsitatissimũ fuit) cortex læuis, tenuis, rufus: materies fungosa, si reficcetur, leuis, medullã mollẽ habens, vt totæ virgæ concauentur. Ex hac baculos leues faciũt. Siccata valida est, & in aquis minimè senescens, etiam si delibrata fuerit. Delibratur autem sua sponte cum aruerit. Radices per summã terram spargit, non multas, neque magnas. Folium sigillatim exit molle, oblongum, veluti Lauri latifoliæ, sed maius, latius, rotundiúsque à medio & inferiore parte, suprema autem in acutum contractius, in ambitu serratũ: totũ autem circa vnũ pediculũ crassum neruosúmque, veluti ramulũ pendet. Foliorũ alia hinc, alia inde geniculatim coniugatímque adhærent, à sese distantia, vno ex pediculi fastigio exeunte, subruffa leuiter, raráque. Defluit totum simul. Quare id totum vnũ folium esse merito putaueris. Rami quoque nouelli quædã geniculorũ specie habent. Flos albus ex multis paruis candidis constans, specie faui, pediculi diuisi surculis insidet. Huic odor validus, qualis est Lirij, nonnihil grauis Similiter fructum edit, racematim, pediculo crasso subuectum. Maturescens nigrescit, immaturus ὀμφακώδης, idest acerbus est, vel vuæ acerbæ colore, magnitudine Erui, paulo maior. Quæ sequuntur adeo sunt deprauata, & mutila, vt vix vllus ex iis sensus elici possit. Sic in vulgatis exemplaribus leguntur. Τὴν ὑγρασίαν δὲ οἰνώδη τῇ ὄψει, καὶ τὰς * χεῖρας δὲ τελείους, ἀναβλάστει δὲ καὶ τὰς κεφαλὰς, ἔχει δὲ, &c. Quę Theodorus sic interpretatus est. Humore aspectu vinaceus, & interna visu Sesamacea continet. Sed sic corrigi, restituíque possunt ex Diosc. & Plinio. Τὴν ὑγρασίαν δὲ οἰνώδη τῇ ὄψει καρπὸς τέλειος ἀνίησι, τὰς χεῖρας ἀναβάπτουσαν, καὶ τὰς κεφαλὰς ἔχει δὲ, &c. Idest, humorem specie vinosum maturus fructus reddit, manus & capillum tingentem. Quæ intus continentur Sesamo similia sunt. Sambucus in sepibus nostris frequentissima, locis humidis & vmbrosis gaudet. Maio mẽse floret, aut paulò serius. Septembri fructus maturus est. Sambucũ aliam Lobellius ostendit, foliis Laciniatis & minutim dissectis, in Belgij hortis virentẽ, quę alioqui fructu, flore & ligno, à vulgari nõ differt. Sãbuci & Ebuli vis eadem, inquit Diosc. & vsus exsiccans, aluo detrahens aquã, stomacho inutilis. Folia Olerũ more coquũtur ad pituitam bilémque detrahendam. Caules teneri in patinis cocti eadẽ efficiũt. Radix in vino decocta, & in cibis data hydropicos adiuuat: prodest viperarum morsibus eodem modo, vuluas emollit insidentiũ decocto, patefacit earũ spiracula, & vitia corrigit. Acinij in vino poti eodem funguntur munere: denigrãt capillos illiti. Folia prætenera ac mollia si ex polenta illinantur, inflãmationem mitigant: ambustis, & canum morsibus illita prosunt: vlcera quæ dehiscunt in fistulam, agglutinant. Iis qui podagra tentantur, cum seuo taurino aut hircino prosunt illita folia. Plinius partim eadem, partim etiam ampliora quam Diosc. tradit. Sambuci & Ebuli decoctum inquit, in vino vetere foliorũ, vel seminis,

Lib. 3. Hist. cap. 13. — *Locus.* — *Tempus.* — *Li. 4. c. 168.* — *Vires.* — *Li. 24. ca. 8.*

SAMBVCVS foliis, Laciniatis Lobell.

vel radicis ad cyathos duos potum ſtomacho inutile eſt, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflãmationem, maximè recentis ambuſti, & canis morſum, cum polenta, molliſſimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, priuatímque membranæ, quæ circa cerebrũ eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores quàm reliqua, tingunt capillum. Poti acetabuli menſura vrinam mouent. Foliorũ molliſsima ex oleo & ſale eduntur ad pituitã, bilémque detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in vino decoctę duo cyathi poti hydropicos exinaniunt: vuluas emolliunt: has & foliorũ decoctũ inſidentiũ. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti aluũ ſoluunt. Reſiſtunt folia & ſerpentium ictibus in vino pota. Podagricis cum ſeuo hircino vehementer proſunt cauliculi illiti. Iidẽque in aqua macerãtur, vt ea ſparſa pulices necentur. Foliorũ decocto, ſi locus ſpargatur, muſcæ necantur. Boa, appellatur morbus papularum cùm rubent corpora, Sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, & ex vino albo potus, aluum ſoluit. Idem alibi: Sambuci

Lib. 16. c. 37. acinos habent nigros, atque paruos, humoris lenti, inficiendo maximè capillo,
Lib. 6. ſim. qui & ipſi aqua decocti manduntur. Vtraque Sambucus, Galeno, tũ magna illa, & arboreſcens: tum herbacea, quam & Chamæacten vocant, deſiccandi, con-
Libr. 7. glutinandi, modicéque digerendi facultatem obtinet, quibus verbis Paulus ad-
Li. 4. Dioſ. cap. 168. iicit, potam & manducatam aquam per aluum educere. Aqua ex Sambuci floribus, auctore Matth. fronti & ſincipiti admota capitis dolores mulcet à calido humore ortos. Succus ex radicis cortice vomitum valentiſsimè ciet, & aquã inter cutem pellit. Ex Sambuco vnguentum præſtantiſsimum ad igni ambuſta fit hoc modo. Corticis viridis qui libro & ligno intercedit librã vnã, olei ex aqua ſtillatitia florũ Sãbuci ſæpius loti libras duas ſimul feruere aliquãdiu ſinito, percolato, exprimito: deinde additis ceræ nouæ odoratæ, ſucci ſurculorũ Sãbuci, ſingulorũ, vnciis quatuor rurſus ferueant ſimul, quoúſque ſuccus euaneſcat. Ab igne ſublata hęc rudicula agitato: poſt, ſub cocturæ finẽ Vernicis liquidę vncias duas, Thuris in tenuem pollinẽ triti vncias quatuor, albumen ouorũ duorũ diu pri⁹ cochleari agitatũ addito, permiſcetóq; omnia diligẽter, & mũdo vaſe aſſeruato. Fungi ad imũ Sãbuci caudicẽ nati, aqua roſacea prius macerati, capitis dolores & inflãmationes mulcent. Stillatitia tũ Sãbuci, tũ Ebuli radicũ aqua hydrope tympanite laborãtes mirificè iuuat, ſi huius binas, illius quaternas vncias ſimul miſtas hauriãt ægri diebus triginta cõtinuis, vſta Sãbuci folia, & in puluerẽ trita manãtẽ ex naribus ſanguinẽ ſiſtũt. Baccarũ Sãbuci ſuccus à recremento purgatus, & cũ melle optimo coctus ad zulapij craſsitudinem, aurium dolores ſedat, ſi calidus inſtilletur. Sãbuci tenerrima folia, quę prima ſtatim germinatione prodeũt, cũ pari põdere radicũ plãtaginis, ſuillæque axũgiæ veteris cõtrita, ſubactáq; podagricos dolores pręſentaneo auxilio mulcẽt. Quod in baccis ſemẽ
Dodo. li. 3. cap. 44. cõtinetur minutulũ & cõpreſſum hydropicis ꝓdeſt, & nimiũ obeſis qui macilẽti fieri volunt, ſi quotidie drachmã vnam in vino biberint. Sed id diu faciendum.

EBVLVS

EBVLVS, CAP. LXVII.

QVAMVIS Ebulus herba ſit potius quàm arbor, aut frutex, tamẽ veterum omniũ exemplo Sãbuco nos coniunximus. Dicitur hæc etiam Latinis Ebulum, Græce χαμαιάκτη, ideſt humilis Sambucus, aliis Helion, inquit Plinius, Arabicè *Kameactis*, Gallicè *Hieble*, Italicè *Ebulo*, Anglicè, *Maluourt:* & *Bloedtuourt:* Belgicè *Hadick*, Germanicè *Attich*, & *Niderer holder*, Hiſpanicè *Hiezguos*, & *Sabugo pequenno*. Ebulus caules producit longos, rectos, craſſos, anguloſos, geniculis diſtinctos, ramulorũ Sãbuci modo, in quibus folia obſcuræ viriditatis, foliis Sãbuci, tũ odore, tũ figura ſimilia. In cauliũ ſummitate muſcaria flores, deinde baccas Sãbuci ferunt. Ebulum Sambuco longe humilius eſt, inquit Dioſc. magíſque herbaceo generi aſſignandũ, caule quadrangulo, geniculato: foliis Amygdalę, ex interuallis, longioribus, geniculatim expanſis, pinnatíſque, graueolentibus, in ambitu ſerratis: muſcario Sãbuci, flore, & acino eiuſdẽ. Radice nititur longa, craſsitudine digitali. Ebulus locis incultis, & ſecus vias, nonnunquã & in agris prouenit. Tardius floret, Iunio videlicet, & Iulio mẽſibus, Auguſto baccas profert. Sambucus & Ebulus adeò inter ſeſe ſunt affines, vt earũ vires ab auctoribus, atque etiam à nobis ſuperiori capite ſimul ſint explicatæ. Quædã tamen alia hîc exponentur. Ebuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur ſerpẽtes, inquit Plinius: ac rurſum Ebulũ tenerũ cũ foliis tritũ, ex vino potũ calculos pellit: impoſitũ teſtes ſanat. Et aliquãto poſt: inter ea quæ hydropicos ſanant numeratur Ebuli recẽtis radix excuſſa tantũ, nec colluta, quantũ duo digiti cõprehẽdãt, ex vini veteris calidi hemina: ac mox, Acte quã quidã Ebulũ eſſe putant, radice cõtrita in vini cyathis tribus, ſi febris abſit, vel ſemine ex vino nigro. Præcipuè tamen chamęactæ ſuccus aptiſsimus creditur, ac rurſus, Ebuli folia contrita, & è vetere vino impoſita Boã ſanãt, ideſt rubẽtes papulas. Scribit Cornarius Pliniũ alio loco videri Ebulũ Actæã appellaſſe. Actæa graui foliorũ odore, caulibus anguloſis (non aſperis, neque aniſi, vt vulgata exẽplaria falſò habẽt) geniculatis, ſemine nigro vt Hederæ, baccis mollibus. Naſcitur in opacis & aſperis, & aquoſis. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarũ morbis. Paulus quoque Actęę radicẽ in vino coctã hydropicis bibẽdã exhibet quo loco ipſemet Cornarius, & Andernacus Actæã Sãbucũ interpretati ſunt, etiãſi mox corticis radicis Sãbuci ſuccũ cũ cõdito iiſdẽ hydropicis Paul⁹ propinet. Alij Plinij Actæã lõge diuerſam ab Ebulo eſſe ſtatuũt, de qua ſuo loco dicemus. Reliquas ebuli vires perſequamur. Ex radicibus Ebuli extractus ſucc⁹ magnopere vomit⁹ cięt, & aquas detrahit, craſſámque pituitã ad articulos fluentẽ. Ebuli ſemẽ permultis in aqua lotionibus à nigro ſucco expurgatũ datur vtiliter ex Chamæpityos decocto drachmæ pondere podagricis, iſchiadicis, & hiſpanico morbo laborãtibus: dolores enim eorum mulcet, humores cõfluentes tum reuocãdo, tũ deiiciẽdo. Sunt qui ex Ebuli radicibus ſuccum eliciant, & inſolatum in paſtillos redigant. Hic clyſtere infuſus inteſtinorum & coxendicum dolores à frigiditate & flatu genitos mitigat.

EBVLVS.

Nomina — Lib.24.c.8.

Forma — Li.4.c.168.

Locus.

Lib.25.c.10. *Vires.* Lib.26.c.8. Capitu.11.

Emb.153.li. 4.Dioſcor. Lib.27.c.7. Actęa non eſt Ebulus.

Li.3.ca.48.

Matth.lib. 4.Dioſcor. cap.168.

Lana exceptus inditur fœminarũ locis ad menſes euocandos. Illitus Ebuli radicum ſuccus procidentem ſedem reprimit,& anginam tollit, ſi circa gulam calidus illinatur.

SAMBVCVS AQVATICA, THRAVPALVS THEOPHR. CAP. LXVIII.

Nomina LIAM Sambuci ſpeciem diximus eſſe Sambucum paluſtrem, ſiue

Lib.1.c.105. aquaticam. Galli *Obier,* vel *Opier*, Germani *Bachhoder*, vocant. Belgi,

Lib.4.Hiſt. cap. 1. *Gelders Roosen:* Opulus tamen non eſt, vt Ruellius exiſtimauit. Theophraſtus multorum iudicio θραύπαλον appellat.

Forma Arbuſcula eſt vliginoſis & paluſtribus locis naſcens, virgis Sambuci æmulis, geniculatis, alba intus medulla, ſed fragili, & caduca materie: folio vitigineo, ſed minore: flore in muſcariis albo Sambuci modo, odore non prorſus iniucundo: qui in multis Germaniæ locis cultu & crebro ſatu denſiſsimus fit ac ſpiſsiſsimus, ſertiſque additur, aſpectu valde formoſus. Ab eo baccæ prodeunt rubentes, baccarum Oxyacanthæ magnitudine, vinoſo ſucco plenæ, quæ deuoratæ vomitiones cient.

Tempus. Floret Maio menſe, baccæ Septembri ſunt maturæ.

SAMBVCVS aquatica, Thraupalus Theophraſti.

EVONYMVS, CAP. LXIX.

Nomina VONYMVM (quam aliqui Ano-

Li.1 ca.77. nymum vocant, quaſi à non ha-

Lib.27.c.4. bendo nomine nomen inuenerit

Lib.3. Hiſt. cap.18. inquit Ruellius: quanquam Anonymos alia planta, herba Plinio ſit,) arbuſculam eſſe hîc depictam,& à Theophraſt.deſcriptam herbarij non pauci credunt, multis ſanè notis eorum ſententiæ adſtipulantibus: aliis Chamænerion dicitur, ideſt humile Nerium, ſiue Rhododendron, ſiue Nerium Alpinũ, quod foliis, flore, fructu ſiliquato, quamuis ſiliquis diuerſis Nerium vtcumque referat. Balſamum Alpinum Geſnero, & Roſa Alpina: Matthiol. vero libr. primo in Diſcor. Cneoron vocat quamuis idem alterum Cneoron Theophra. pinxerit libr. quarto in Dioſcor. qui hanc Euonymum eſſe putat, arborem pro Euonymo hactenus receptam, Fuſoriam,

Lib.3.Hiſt. cap.6. & Fuſanum appellatam, Euonymum eſſe negant, ſed Theophraſti Tetragoniã

Li.24.c.10. eſſe volunt, Plinij virgam ſanguineam à Sanguineis eiuſdem fruticibus di-

Lib.3.Hiſt. cap.18. uerſam. Euonymus auctore Theophraſto, cum alibi, tum in Ordymno Lesbi monte naſcitur (ſic enim ex Plinio legendum, non ἐρυκνίῳ ὀρδύνῳ καλουμένῳ, vt

Locus. Theophraſti exemplaria habent) magnitudine folióque Punicæ, pariter molli,

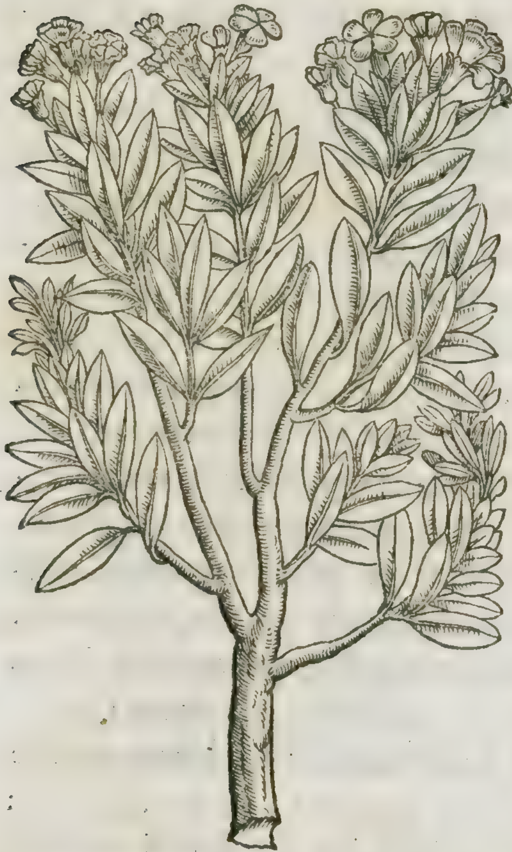
Lib.5.ca.3. maiore quam Chamædaphnes. Circa Septembrem germinare incipit, floret ve-

Forma re, floris color qualis in Leucoio, odore graui, & qualis ſentitur trucidato cada-

Li.13.ca.22. uere in tabum putreſcente, vel quaſi cæſum animal referat (ſic enim hæc vertenda videntur, ὄζει δὲ δεινὸν, ὥσπερ φόνου, Plinius tranſtulit ſtatim peſtem denuntians, ſed non ſatis rectè alioqui cum floreat quotannis, peſtem quotannis ſæuire neceſſum quoque foret,) fructu cum ſuo putamine loculóue Seſami ſiliquis

quis non absimili, intus solido, sed in quatuor versus distincto. Esu letalis est arbor tam fructu, quàm foliis pecori, & ouium gregibus, sed præcipuè capris, nisi purgentur. Purgantur autem inedia & cibj abstinentia. Quæ postrema sic fidelius opinor, traducta sunt, quàm à Theodoro, qui sic reddidit. Hic pecus enecat gustatus: quinetiam folium idem facit, & potissimum capras, nisi purgentur, interimit, purgantur autem anocho. Nusquam certe legi quid sit ἄνοχον. Quare ἀνοχῇ legi potest, id est inedia, & cibi abstinentia. Alij ἄνοχον interpretantur vomitionem, & per superna purgationem, vt vox sit ἀπό τοῦ ἄνω. Sic interpretatur Dodonæus, cùm scribit esu foliorum capras interire, nisi superne & inferne purgentur. Plinius vertit. Succurrit aliquando præcipuè alui inanitio. Nostras hæc Euonymus in Allobrogum saxosis & asperis montibus nascitur, prope Muram oppidum, decem miliaribus à Gratianopoli distans, Punica non altior, sæpius breuior, & fruticosa, ramis virgultisq; multis: folio carnoso, oblongo, Punicæ vel Laureolæ albæ simili, ni minus esset, Rhododendron emulante, quam ob causam Chamænerium vocat, tactu molli, superne viridi, infernè rufo, flore in ramorum fastigio copioso, Leucoio simili, purpureo, aspectu pulcherrimo, graueolente, tanquam virus cruores effusi, & corrupti naribus afflante, fructu siliquæ specie. Hanc & capras & oues refugere opiliones asserunt. Dalechampius quidem cum attentius contemplaretur caprarum greges, vicina fruteta depascentes, nullam vidit quæ hanc attingeret, atque adeo cum decerptam obiiceret, auersari deprehendit. Allobroges apud quos nascitur, vocant *Des ourles*. Huic de Euonymo opinioni qui refragabitur, primum obiiciet Euonymum Theophrasti folio esse maiori quàm Chamædaphne, cum hæc nostra folio sit minori. Deinde florem illius similem esse colore τῷ λευκῷ ἴῳ, id est albæ Violæ: at huius flos purpureus est. Postremo eiusdem florem non tam abominandi esse odoris: quibus respondere perfacile est. Nam quo loco folium maius Chamædaphnes folio esse dicitur, mendum subesse asteriscus indicat, & Gaza non Chamædaphnen, sed Clematidem legisse videtur, qui vincamperuincam verterit: florem vero non λευκῷ ἴῳ similem esse lego, sed λευκοΐῳ, præsertim puniceo. Multa enim sunt genera τοῦ λευκοΐου præter album, & luteum, figura & colore distantia. Adhæc floris tam grauem & detestandum odorem potest non significare vox φόνος. Nam præter eum quem diximus, significat odorem etiam Atractylidis, quàm φόνον à quibusdam appellatam fuisse auctor est ipsemet Theophrastus: quo loco, pro ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν δεινὴν καὶ φονώδη, vel δυσώδη, legunt alij ῥητινώδη, quem odorem Atractylidi conuenire optimè sciunt, qui plantam nouerunt. His adde huius nostræ Euonymi fructus quatuor folliculis constare, (Theophrastus τὰ κελύφη vocat) oblongis, ex quibus coniunctis vnica videtur componi siliqua, Sesamo verò à Matthiolo picto similis, grano intus solido.

EVONYMVS
Theophrasti.

Lib.6.c.79.
Ibidem.

Lib.6.Hist. cap.4.

TETRAGONIA, CAP. LXX.

Nomina Lib 3. Hist. cap 6. In Diosco. lib. 1. ca. 114.

EVONYMVM falsò creditam ab omnibus fere herbariis, Theophr. Tetragoniam multorum Herbariorum ſententia eſſe diximus. In Tuſchia, inquit Matthiolus, *Silio* dicitur, ab aliis *Fuſaro*, quod ex ea optimi fuſi fiant, Fuſoria, & Fuſanum à recentioribus, à Gallis *Fuſain, Couillon de Preſtre*, & *Bois à faire lardoires*, quod ex ea culinæ transfigendis lardo carnibus verucula faciant, à Germanis *Spindelbaum*.

Forma.

TETRAGONIA Theophraſtus.

Frutex eſt in arborem non aſſurgens, ramis multis, cortice in vetuſtis, & trunco, candicante, in nouellis virente tectis, qui ob linearum quatuor ruſarum, ſerratarum, dorſi modo extantium, recta per viridem corticem porrectarum diſcurſum quadranguli apparent, id quod huic arbori non ſolùm peculiare eſt, ſed etiam, quod in fructu quadrangula ſiliqua ſit. Quam ob cauſam τετραγωνία dicta eſt. Gaza Quadratoriam interpretatur. Ligno eſt duro, flauo: foliis longis, latiuſculis, teneris: floſculis candicantibus, quinis, ſeníſue ſimul: folliculis paruis, rotundis, quaternis ſimul coniunctis, qui maturo intus ſemine dehiſcunt, membranula lutea contecto, quæ ſi in aqua maduerit, luteo colore inficit.

Locus.

In ſepibus naſcitur, & in agrorum ſyluarúmque limitibus. Floret Aprili menſe, Septembri fructum perficit.

Lib. 3. c. 17.

Tragus pro Theophraſti ζυγία, id eſt Carpino non ſine errore deſcripſit.

PERICLYMENVM TERTIVM, CAP. LXXI.

Lib. 6. fine.

HIc frutex in pleríſque Sabaudiæ, & Heluetiæ locis creſcit, quem Dodonæus pro tertio Periclymeni genere depinxit. A reliquis Periclymeni generibus hoc differt, quod nullis viticulis vicinis fruticibus ſeſe alliget, & circũuoluat, ſed ſine adminiculis ſtat, & per

Forma.

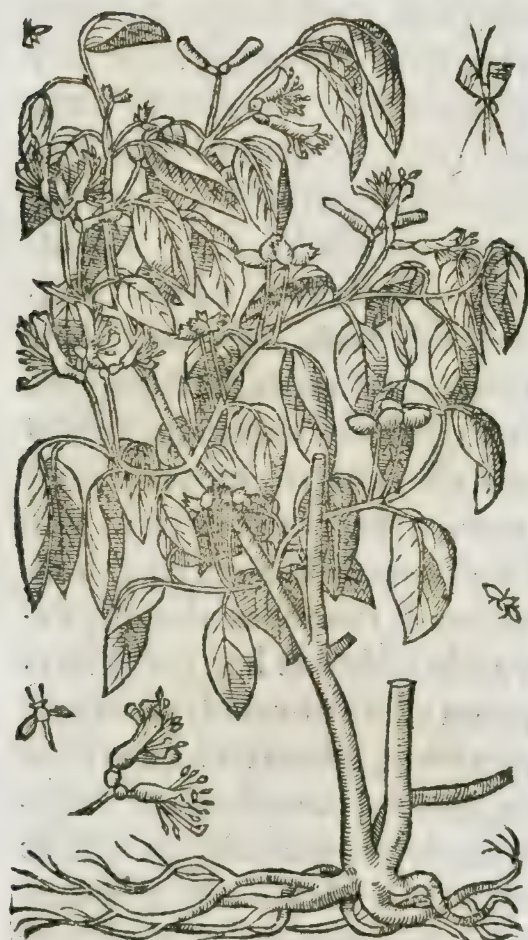
ſeſe erigitur. Foliis eſt longis, mollibus: floribus item longiuſculis, cãdidis, multis intus capillamentis, binis floribus ſemper in ſingulis pediculis: binis ſimiliter baccis, roẽundis, in rubro nigricantibus cùm maturæ ſunt. Has ab Heluetiis appellari ſcribit Dodonæus *Hundskirſen*, id eſt Ceraſa canina. Huius fruticis meminit etiam Geſnerus. Periclymeno, inquit, cognatus eſt ſylueſtris frutex, qui locis ſaxoſis naſcitur apud nos paſsim, in ſepibus, muris, ſyluis, acinis rubicundis, gemellis. Non circumuoluitur. *Brinthunlgen* vocant Heluetij, à duritie ligni tanquam oſſea, vnde Xyloſtei, id eſt ligni oſſei nomen ei dedit Dodonæus,

Li. 3. purg. cap. 22.

qui luculentius eam ſtirpem alio in loco deſcripſit. Caudice eſt, inquit, mediocris craſsitudinis, materia ligni candida, ramulis rotundis, albicante cortice contectis, initio tamen & cum primùm erumpunt ſubrubentibus, foliis alterius Periclymeni oblongis, mollibus, ex albido virentibus, prona parte candidioribus, ac leniter hirſutis: Flores minores ſunt quàm alterius Periclymeni candidi, bini in vno pediculo: ſuccedunt fructus gemelli, inſtar exiguorum Ceraſorum,

rubentes,

PERICLYMENVM tertium Dodon.

PERICLYMENVM rectum secundum Clusij.

rubentes, altero eorum sæpe minore. Aprili, aut Maio floret: fructus Autumno maturus est. Clusius alia duo genera Periclymeni erecti, quodq; nullo adminiculo egeat, descripsit. Periclymenum erectum secundum, inquit, superiore multò humilius est, ramis multò gracilioribus & rarioribus, cortice albicante obtectis: folia quàm prioris teneriora, longiora, per ambitum nonnihil serrata, superiore parte virentia, inferiore parum lanuginosa, non adeò tamen vt superioris. E tenellis germinibus inter folia nascuntur exiles pediculi, vnum & plerumque binos flores sustinentes, superiore minores & teneriores, neque vt alterius pallescentes, sed purpurascentes, quibus succedunt fructus gemelli non minores quàm in superiore, sed nigri, succulenti, gustu ingrato: radix dura, lignosa. Tertium genus est prorsus humile, & quod raro ad cubitalem accedat magnitudinem, ramis secũdo crassioribus, candidioribus, lentis, & fractu contumacibus, contrà quàm in duobus superioribus: folia omnium maxima, Laurinis non minora, in extremo mucronata, superne virentia, inferne candidiora, sed nulla lanugine obducta, neque in ambitu serrata, duriora etiam quàm superiorum: flores in oblongo crassiusculoq; pediculo gemelli, superiori forma similes, candidi: fructus plerumq; vnicus, raro geminus, etiam si gemino flori succedat, omnium crassissimus, exigui Cerasi magnitudine, ruber, succulentus, pellucidus, duobus in summo, vbi flores inhæserũt vestigiis insignitus, vnicum granum continens. Floret vterque cum aliis Periclymenis. Semen secundi Iulio, tertij Augusto maturescit. Secundus rarus est inuentu: vnicum fruticem se inuenisse Clusius ait, in Pyrenæis, duos aut tres in montibus Sabaudicis, & totidem in Pannonicis alpibus. Tertius in Pyrenæis, & in Sabaudicis montibus frequentior, copiosissimus est in Pannonicis.

Lib. 1. stirp. Hispa. c. 25.

Tempus.

Locus.

SALICES. CAP. LXXII.

Lib.3. Hist. cap.13.

QVANQVAM Salicē πάρυδρον esse, id est aquaticā dixerit Theophr. ideóque cum iis plantis quæ vmbrosis, vdísque locis gaudent explicanda foret, tamen cum etiam in frutetis ac nemoribus Salices proueniant, & in sepibus cum aliis fruticibus dumísque, circa hortos, vineas, agros, aquarum ripas, & rusticas casas, hîc de Salicibus tractare haud absurdum fuerit, quamuis tractationis consecutione quædam genera hîc exponantur, de quibus aliis fortasse magis idoneis locis dici posſit.

Nomina Salix Latinè appellata dicitur, quod ea celeritate crescat, vt salire videatur. Eadem de causa ἰτέα Græcè παρὰ τὸ ἰέναι. Arabibus *Bulef, Bhulles, Saffaf*, aut *Chalif* dicitur, Gallis *Saulx*, & *Saule*, Italis *Salice*, & *Salcio*, Germanis *Vueiden*, & *Felbinger*, & *Meydenbaum*, Hispanis *Salce*, & *Salgueiro*, Boemis *Vurba*, Belgis *Milgheboem*. Salicis multas species veteres distinxerūt, colore primum, albo: nigro, siue purpureo, siue phœniceo, & Vitellino, siue rubente, qui in cortice spectatur: deinde, vsu: quod alia sit perticalis, alia viminalis, alia fissilis. Postremo ꝙ alia præbeat vnde vincula fiant, alia virgas textiles ad varia opera tenues & inualidas aliæ, alię firmiores, & crassiores: quibus præcipuis differētiis adde si libet & hāc, quod alias steriles esse omnes fateantur, quandam verò fructum edere nonnulli putent, vt Arcades Helicem. Albæ Salices duæ sunt, altera perticalis, arborescens, perticas emittens in magnam proceritatē, vinearum iugis, ridicis, compluuiatis cameris aptas, & stipitibus, quos sustentandis, ac cōtinuandis sepibus defigunt. Huic potissimum conuenit quod scribit Plinius, Cæduæ Salici densiorem esse tonsura fertilitatem, & breui, ligno verius quam ramo, sic enim emaculandus est ille Plinij locus. Viminalis est, alba secunda, quam & Gallicam nominant Autores, excepto Columella, cui Viminalis nigra, Gallica dicitur. Huius inter Viminales firmissimæ quidem virgæ sunt, non vt apud Plinium legimus, tenuissimæ, & aliis crassiores, Theophrasto πυκνοτέραι, densiores, non πυῤῥοτέραι: laudatæ ad corbes, supinas cathedras, & agricolarum plurimam supellectilem, vasis melioribus quàm si è corio fiant, sic enim apud Plinium quidam legendum censent, quamuis seruata scriptura intelligi possit, non tanti esse vasa illa, vt corium magno sumptu conquirendum sit, è quo conficiantur. Natura quidem albicat huic cortex, & nonnihil scaber est, verum eo detracto magis candicat, tractatuq́;, vel vt quidam legunt, attritu, politur, ac læuigatur. Sic ergo verum est, quod ait Plinius, albæ, nempè vtriusque huius, agricolis vsum esse. Nigra cuius color niger est, vel phœniceus Theophrasto, purpureus Plinio, obsolete purpurascens Columellæ, Gallicam vocanti, vt monuimus, Viminalis quoque est, ad cistarum & calathorum opera lauciora expetita virgarum prætenuium spectabili subtilitate. Rubet seu vitellini coloris est Græca, etiā viminea, quam Latini peculiari nomine vocant Amerinam, nos seruato prisco vocabulo *Amarines*, & *Ambres* nuncupamus. Flauam in hoc genere Columella Græcam priuatim appellat, rubram autem, siue rutilam, gracilibus virgis, Sabinam, & hanc Amerinam veram esse inquit. Flaua Plinio Vitellina à colore vitellorum oui dicitur, agnoscente in Plinio hanc lectionem Hermolao, ex vetustis codicibus, cum in nostrorum quibusdam legatur Nicelina, in aliis, Italina. Quemadmodum arborescentis candidæ, perticæ ad vsus de quibus nos supra disserui-mus, ita huius virgæ finduntur, sequacis ad vincturas lentitiæ, vitibus iugandis, ligandis, palandis, in hortorúmque marginibus, ac ambulationibus Rosis erigendis, ac reuinciendis: ad quem vsum etiam perticarum arborescentis Salicis baltheus corticis laudatur, nimirum cortex ille crassus, quo vestitæ spoliantur, dum ad pedamenta eas findunr. Apud Plinium, & rectè, vt arbitror, quidam

Cap.37.16.

Cap.30.li.4

quidam legunt: Finditur Græca rubens, Amerina, vt & candida, haud paulo flexilior: ideo solido ligans nexu: nam fragilioris solidus esse nexus non potest. Theophrastus viminalis albæ & nigræ quoddam genus tradit, vt in Cedris, & Palmis, in altum nunquam crescere, (siue naturæ proprietate id contingat, siue ariditate soli, siue opificibus viminum crebrius tondentibus:) idq; vocari ab Arcadibus Helicem, vel quod Hederæ modo, quam Helicem vocant, humi repentis, humilis semper sit, vel quòd εἰς τὰ πλεκτὰ ἑλίττεται, ad viminum textus plicatilis est. Putant, inquit Columella, tria esse genera præcipua Salicis, Græcæ, Gallicæ, Sabinæ, quam plurimi vocant Amerinam. Græca flaui coloris est, Gallica obsoleti purpurei, & tenuissimi viminis. Amerina Salix gracilem virgam & rutilam gerit, quæ omnia intelligenda esse de Viminali ex superioribus liquet, ac eius auctoris testimonio, qui illic de viminea Salice verba se facere apertè loquitur. Matthiolo, Salicis quatuor sunt genera. Nam quædam in tantam proceritatem assurgunt, vt ex eis in Liguria fiant perticæ & pali maximi vsus ad vitium pedamenta. Aliæ non tam proceræ colore rufescentes, sequacis Lentitiæ, quæ ligandis cadorum vinariorum circulis commodè finduntur. Hanc Salicem Græcam vocat Cato: Aliæ firmiores, corbibus, & rusticæ supellectili admodum expetitæ. Aliæ minores ac mira tenuitate texendis canistris, cistellis, calathis aptissime. Tragus quatuor quoque Salicis genera constituit: Fuschius tria, Dodonæus duo. Vnam quæ cæterarum arborum modo in proceritatem magnam assurgit: alteram quæ semper humilis est, & vimina profert. Huius cortex interdum rubescit, aliquando candicat, nonnunquam flauescit. Salicum differentias à locis in quibus nascuntur, vsu, & corticis colore potissimum hic sumemus ex Dalechampio. Salices igitur aliæ sunt πάρυδροι, id est aquaticæ: aliæ sicca loca non dedignantur, vt Amerina, quæ in vinetis quantumuis aridis, & siccaneis passim prosilit. Aquaticarum aliæ pigris & stagnantibus aquis gaudet, & ad riuorum fluuiorúmque margines, vel leni lapsu fluentium, vel pingue crassumq; solum rigantium proueniunt: aliæ glareosis, lapidosis, arenosisq; torrentium & rapidorum amnium ripis. Ex corticis colore, candido, nigro, phœniceo, luteo differentiæ aliæ sumuntur. Primum genus ex eiusdem Dalechampij sententia dicimus esse vulgarem Salicem, in magnam arborem crescentem, cortice candido, quæ Theophrasto, ac Plinio est Salix alba, prior, arborescens, & perticalis. Nec Fuschij placet opinio, qui Salicem Theophrasti candidam Plinij Vitellinam, id est flauam, esse putat, quoniam in flaua Salice virgas πυκνοτέρας spissiores, quàm in nigra non videmus, vel, vt quidam legunt, καπυρωτέρας, id est, fragiliores: quas tamen habet candida, Theophrasto auctore, sed tenuiores Plinij sententia, vel, vt legendum supra monuimus, firmiores. Cæterum folia habet Salix arborescens oblonga, angusta, Oleæ similia, superne virentia, inferne candicantia. In locis madidis crescit, circum prata rigua maxime. Secundum genus Salix est Platyphyllos, siue Leucophlœos, id est latifolia, & candido cortice: huic

SALIX ALBA,
Perticalis vulgaris.

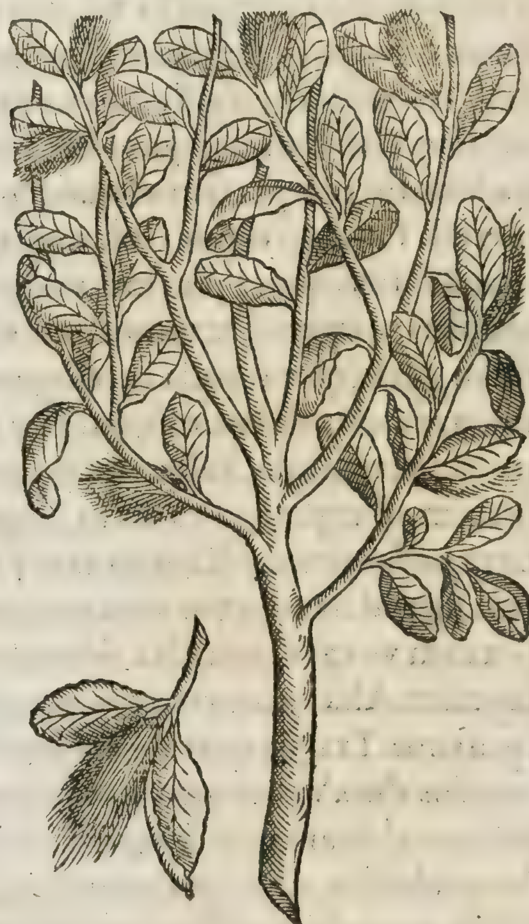

Lib.17.c.20. Lib.4.c.30. Lib.1. Dioscor. c.117. Lib.3.c.60. In Hist.pl. cap.25. Lib.6.c.67. 1. Salix vulgar. candida. *Forma.* Lib.3. Hist. cap.13. Lib.16.c.37. Li.17. c.20. Ibidem. Ibidem. Ibidem. *Locus.* 2. Latifol. cand. *Forma.*

SALIX PLATY-
phyllos Leucophlœos.

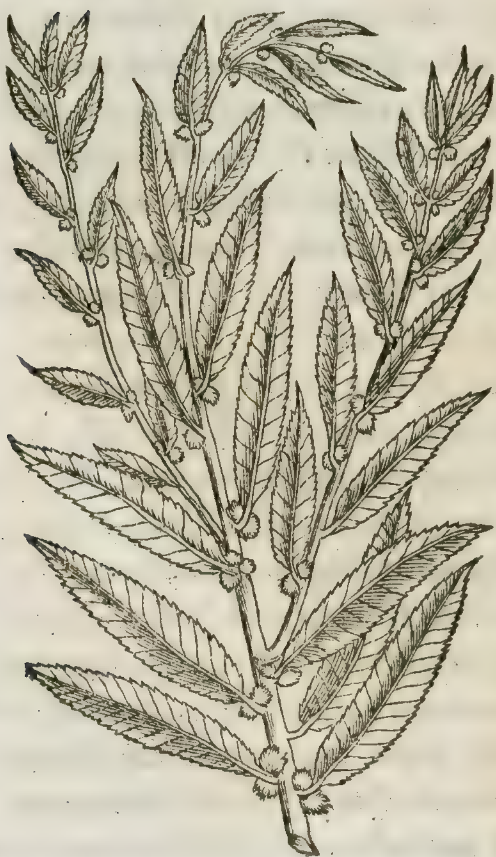
SALIX PLATYPHYL-
los Leucophlœos Dalechampij.

huic enim etiam candicat cortex, ſed vergente in cinereum candore, folio breuiore, latiore, aduerſa parte incano, aduerſa pallidius virente, in ambitu ſerrato: interiore cortice rubro, quod huic generi proprium eſt, exteriore ad ligandum apto, vt & ligno contuſo, ac intorto. Quamobrem eo ruſtici Allobroges lignorum faſciculos quos venales in oppida comportant, vinciunt: ligno fragiliore quàm in priore. Hanc quidam pro Elæagno depinxerunt. Gignitur in ſolo macro arenoſo, lapidoſo, ſed vdo, ad torrentium margines, & in ſyluis vmbroſis, præſertim qua collectis in lacunas aquis terra humeſcit, aut qua fontium ſcaturigines proſiliunt. Huius carbo citiſsimè ignem concipit, quapropter ad puluerem excutiendis bellicis tormentis neceſſarium vritur. Præſtat etiam delineandis iis quæ pictores ante accuratam operam imitanda ſibi proponunt. In cõuallibus altiſsimorũ mõtium & frigidiſsimorũ Seguſiam tractus, ad fontium ſcaturigines, & ſtagnantes in pratis riuulorum aquas, huius generis arbuſcula naſcitur, velut abortiua, foliis tam exiguis, vt terũcio ampliora non ſint rotundis, cõfertim ſtipatis, ſupernè, ac infernè candicantibus, & lanuginoſis, toto frutice nõ altiore palmo, quem ob breuitatem, & ita compreſſam ramuſculorum ac frondis congeriem pro Salice vix agnoſcas. Tertium genus Salix purpurea, cortice obſcurè purpuraſcente, quam μελανόφλοιον, id eſt cortice nigro amictam,

Locus.

SALIX PVRPVREA
nigra, viminalis.

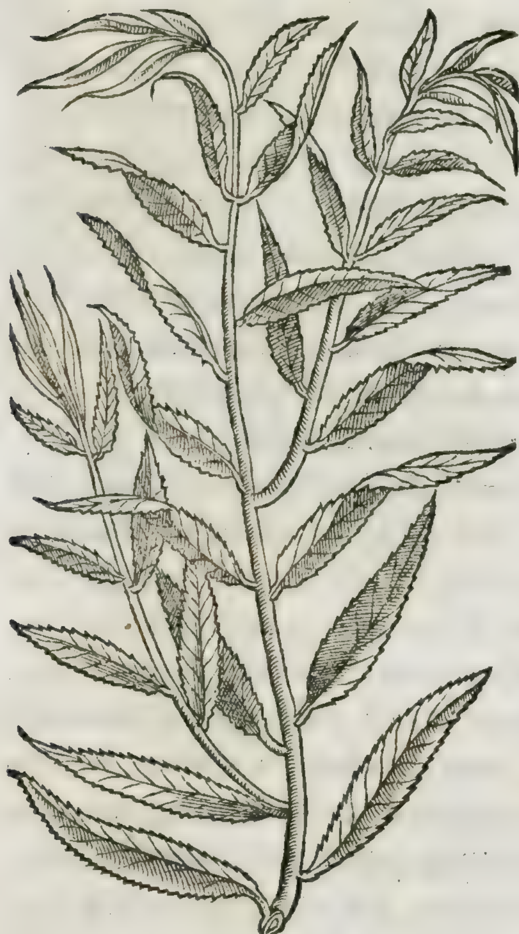

3. Salix purpur.
Forma.

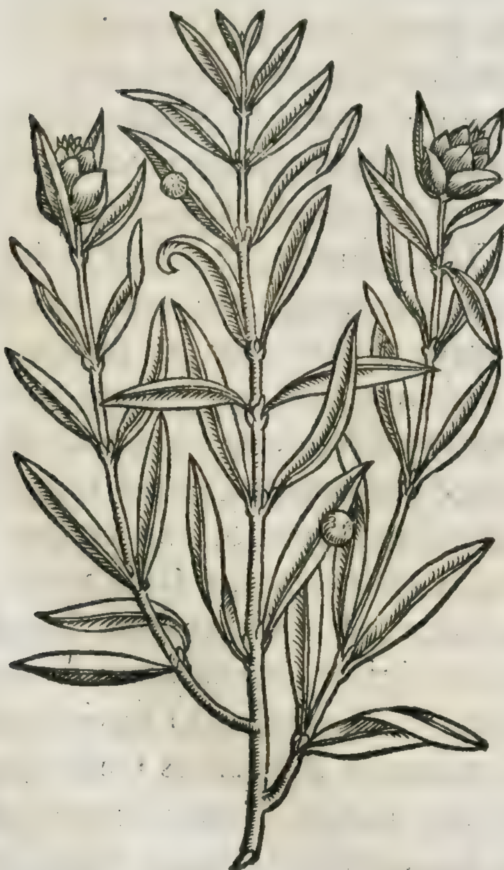
amictam Theophrastus, & Asiani vocant, Plinius purpureã, viminibus texendis virgas tenues præbentem, quibus corbes, sportas, quallos, canistra, fiscinas, & id genus alia vtensilia vasáq; conficiunt spectabili subtilitate. In fluuiorum sabulosis ripis, qui præcipiti cursu vorticosi ruunt, Rhodani, & Isaræ hæc prouenit, hominis altitudine, fruticosa, cortice qualem diximus: foliis venosis, obscurè virentibus, in ambitu serratis, ad folij cuiusq; petiolum geminis semper foliolis, subrotundis, quod peculiare nacta est. Iisdem in locis proueniunt reliqua ttia Salicum genera, Salix Phœnicea, Helice, Elæagnus. Salix Phœnicophlœos, siue phœnicea, quòd eius cortex palmularum colorem referat, vnde & nomẽ, folio proximè dictæ similis est, minus serrato, ad cuius exortum nullæ foliorum appendices emergunt, qua nota à superiore facilè distinguitur, viminum & virgarum pari gracilitate. Omnium breuissima Helice fructifera, à nigra certè & alba diuersa, quamuis pumilam in eo vtroque genere, vt diximus Theophrastus esse tradat: virgas tenuissimas, maximéque exiles profert, cortice subluteo vestitas. Huic folia paribus semper interuallis gemina, cum in aliis generibus temerè, nullóque ordine disposita sint, candicantia, sed non lanuginosa, breuissima, conferta, in ambitu minimè crenata, protuberante semper ad foliorum radicem velut nouo aliorum foliorum conceptu, quod huic proprium est. Porro sæpe foliis insident vesicæ, quales in Vlmi foliis reperiuntur, subrubentes: ramorum autem, vertici foliosa capitula, squamatim compacta, echinis carduorum similia, sed minimè pungentia, & delapsis iam foliis in arbore manentia, quare hanc Salicem, vt auctor est Theophrastus, fœcundam esse Arcades existimarunt. At cum idem scribat Helicem, pumilam esse Salicem, siue candida sit, siue nigra, hæc autem de qua nunc agitur, omnium sit humillima, & iis quas diximus notis à cæteris differat, Helicem appellare hoc Salicis genus libuit. Elæagnum etiam Salicis genus esse Dalechampius arbitratur, in sabulosis nascẽtis prope rapidos amnes duntaxat, vt ad Rhodani ripas, quæ huius sunt feracissimæ, cum in Araris propinqui amnis marginibus nusquam reperiatur. Cortice est luteo: foliis inter omnia Salicis genera longissimis, angustissimis, minimè venosis, neruo medio discriminatis, in ambitu minime serratis, vtrobique albicantibus, auersa parte

Lib. 3. Hist. ca. 13. Lib. 16. c. 37. *Locus.* Ibidem. 4. Salix Phœnic. *Forma.* 5. Helice Salix. *Forma.* Lib. 6. c. 37. Lib. 3. Hist. cap. 13. 6. Elæagn. *Locus.* *Forma.* Lib. 16. c. 37.

SALIX PHOENICOphlœos, siue Phœnicea.

SALIX HELICE Theophrasti.

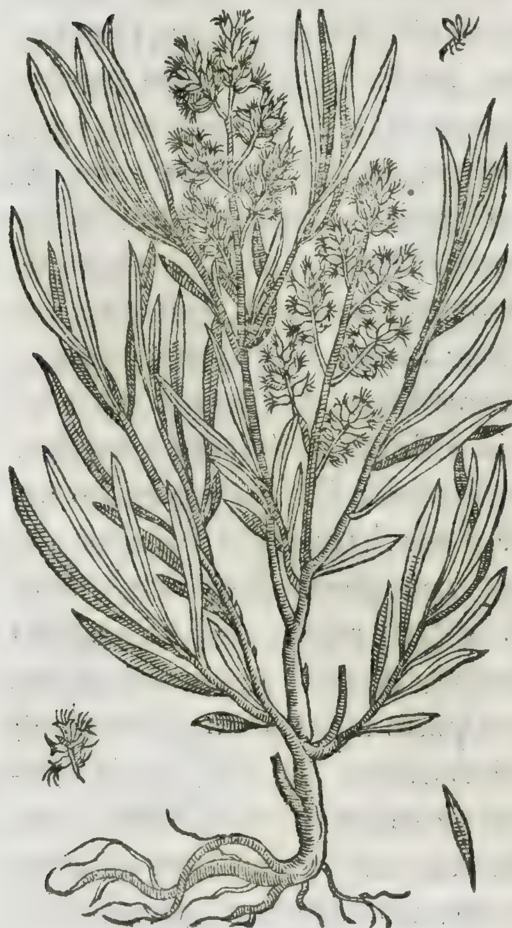

ELÆAGNVS Dalechampij.

lanuginosis, vnde Elæagnus nominatur, ἐλαίαγνος enim ἐξ ἐλαίας καὶ ἄγνου, id est ex Olea & Vitice nomen componitur, quod folio Agno simile sit, & Oleæ modo candicet. Elæagnus, inquit Theophrastus, fruticosa planta est, Agno similis, folio figura eidem simili, molli & lanuginoso, vt Mali Cydoniæ: flore albæ Populi,
Lib.4.Hist. cap.11. minore, fructu nullo. Sic enim Theophrasti locus & legendus & vertendus est. Maximè nascitur, inquit in insulis fluitantibus, siue natantibus, scilicet aut ventorum, aut contorum impulsu, quales sunt in lacu Orchomenio, & in Ægypto circa paludes, & in Thesprotide, & in aliis stagnis, de quibus multa Plinius libro secundo, cap.95. Sunt qui foliorum squamatim cumulatorum congeriem carduorum echinis haud absimilem, sed non pungentem, quæ in Elæagno, & quibusdam aliis Salicum generibus reperitur, earum fructum esse credant, alij minimè. Amerinæ duplicis meminit Plinius,
7. Salix Amerina. nigræ, Amerinæ nigræ semen, &c. & rubentis.
Genera. Finditur, inquit Græca rubens Amerina, vt & candida, haud paulo flexilior, &c.
Lib.24 c.9. Sic & Amerinæ duo nobis nota sunt genera. Alteri enim cortex magis rubet,
lib.16. c.37. quã Græcã Amerinam, & rubentẽ vocauit Plinius, Galli *Franc osier*, nominant:
Forma. alteri nigricat. Vtriusque virgæ cuneis triplici canaliculorum ordine striatis finduntur ad vincula, quibus in aqua maceratis vites, & doliorum circuli vinciuntur, & ligantur. Trunci capitáue ex quibus virgæ prodeunt, humilia sunt, nec altius eriguntur, putantúrque ac cæduntur quotannis.

SALIX HVMILIS repens angusti folia.

Lib.1.c.141. Ruellius farragine nomenclaturarum quæ spuriæ in Dioscoridem irrepserunt deceptus, tradit Viticem auctore Dioscoride Salicem Amerinam à Latinis appellari, cum inter has duas stirpes multum intersit, vt dicemus. Lugdunẽses & Allobroges Amerinam, vt diximus seruato prisco vocabulo *des Amarines* vocant, Parisienses *Osier*, Normanni *des Ambres*. Theophrastus in Salicũ historia Amerinæ non meminit, nisi eam, quod quidam arbitrantur τοῦ οἴσου nomine designa-
Lib.6.ca.2. uerit, hoc maximè loco: διὸ καὶ χρῶνται πρὸς τὸ καλαδεῖν, καὶ πρὸς λαμβάνειν ὥσπερ τῷ οἴσῳ. Id est, quamobrem hisce vtuntur (de Cneori radicibus loquitur) ad colligandum & comprehendendum Amerinæ Salicis modo. Gaza vertit. Quamobrem hisce ad colligandum Iunci modo vtuntur. Hic igitur οἴσον Salycem Amerinam & vitilem à Theophrasto significari putant, ad quam vocem alludentes Galli *Osier* vocant. Repugnat tamen horum sententiæ in Oeso altero flos cœruleus, fructus niger, in altero

altero, flos & fructus candidus, qui in Amerina Salice nullus eſt. Sed de hac quæſtione ſupra nos, cum groſſulariarum naturam explicaremus, fuſius diſceptauimus. Eſt præter has Salices alia, humilis, repens, anguſti folia, in Ericetis Antuerpiani agri: palmaribus & ſequipalmaribus cauliculis: folio Rhamni primi, & floribus muſcoſis Salicis, guſtus amari.

SALIX MARINA.

His Salicem marinam addimus, quæ tamen inter marinas plantas reponi poſſet. Ea teſtis oſtreorum, & ſaxis quæ ſub aqua marina ſunt, innaſcitur, & ſic adhæret, vt iis agglutinata, non radice defixa videatur. Rami multi ex glauco nonnihil rubentes in aqua natant, foliis comantes longis, Salici ſimilibus, maxima ex parte per oras non inciſis, quibuſdam, veluti inciſuras nonnullas oſtendentibus, guſtu ſalſis. Inter ramos virgulæ ſubriguntur, florem Salicis ſuſtinenti ſurculo haud abſimiles, apicibus plurimis, veluti ſquamatim compactis, non alia forma, quàm quæ ſpectatur in Salice, dum herbaceo iulo florem parturit. 8.Salix marina.

Hactenus de Salicum generibus. Salix initio veris florem mittit, ſeu nucamentum ſquamatim compactile, lanuginoſum, propendentem, demittítque veluti panos ſpicatim confertos, & lanitium quoddam, inquit Scaliger. Ἀλλὰ τὴν ἰτέαν ταχὺ προκαταβάλλειν, inquit Theophraſtus, πρὸ τοῦ τελείως ἁδρυνάι καὶ πέψαι τὸν καρπόν. διὸ καὶ τὸν ποιητὴν ἐοικῶς προσαγορεύειν αὐτὴν ὠλεσίκαρπον. Quæ ſic Plinius interpretatus eſt. Ocyſſimè autem Salix amittit ſemen, antequam omnino maturitatem ſentiat, ob id dicta Homero frugiperda. Hæc Theophraſtus, quibus addit Plinius. Secutáque ætas ſcelere ſuo interpretata eſt hanc ſententiam, quando ſemen Salicis mulieri ſterilitatis medicamentum eſſe conſtat, id eſt ſterilitatem inducere: quod de foliis Dioſcorides dixit, ἀσυλληψίαν κατεργάζεσθαι, ita vt Salicem ὠλεσίκαρπον dictam, quia cito ſemen amittat, interpretati ſint, vel quia ſemen hominis infœcundum reddat & ἄγονον, id eſt ineptum generationi, efficiat, vt à fœminis non concipiatur. Quod autem καρπὸν & ſemen dicunt, id Galenus, ipſumq; ſecuti Aetius, & Paulus, florem ſolum videntur appellaſſe, quòd nunquam ad perfectam ſeminis maturitatē perueniat. Tempus. In lib.1.pl. Lib.3.Hiſt, cap.2. Lib.16.c.26 Ody.κ. Vires ſeminis Salic.

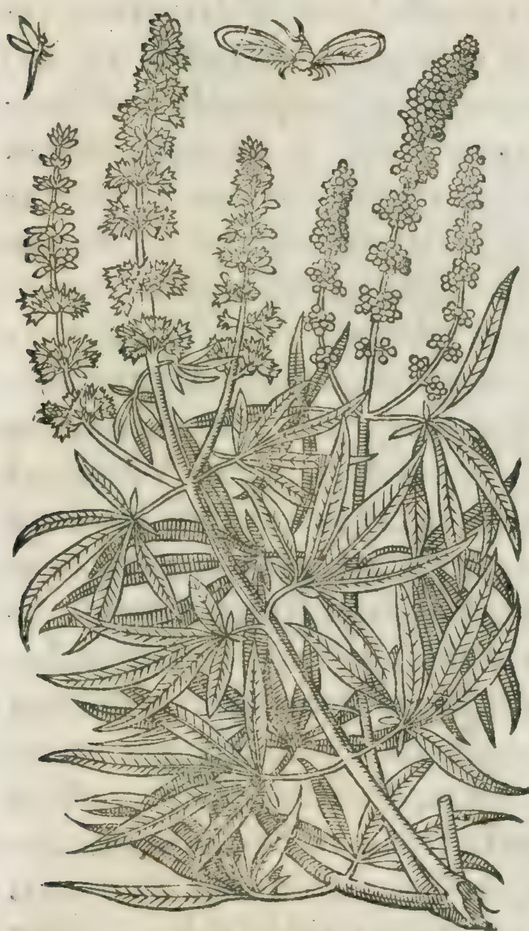
Huius arboris paſsim obuiæ permultæ ſunt & magnæ vires. Semen, folia, cortex, & ſuccus, inquit Dioſcor. ſpiſſandi vim habent. Trita folia cum exiguo pipere, & ex vino pota ileoſis ſubueniunt: ſumpta per ſe, & cum aqua, præſtant mulieribus, ne concipiant. Salignum ſemen in potu ſanguinem expuentibus prod eſt. Cortex eoſdem præbet effectus. Corticis cinis admiſto aceto maceratus illitu clauos & callos tollit. Ex foliis & cortice ſuccus cum roſaceo in calice Punici, ſiue malicorio calfactus auriū doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri vtiliſsimum: furfures purgat in corpore. Excipitur ſuccus qui manat ex eo cum floret, exciſo cortice, in plaga enim concretus humor inuenitur, qui ad purganda quæ pupillas obtenebrant ſuam vim præbet. Plinius eadem ſcribit, ſed triplicem colligendi ſucci modum docet, cùm Dioſcorides vnum tantum tradat. Salicis fructus, inquit, ante maturitatem in araneam abit, ſed ſi prius colligatur, ſanguinem eiicientibus prodeſt. Corticis è ramis primis cinis clauum & Vires. Lib.1.c.117. Succus Sal. Lib.24.c.9.

callum aqua mistus sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admisto succo suo. Est autem hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat Gummi modo: alterum manat è plaga, cùm floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Valet hic ad expurganda quæ obstant oculis, item ad spissanda ea quæ opus sunt, ciendámque vrinam, & ad collectiones omnes interiorum, vel, vt quidam legunt, illitus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum, à falce distillans, nempe illa remota, post cæsuram. Ex his ergo aliquis cum rosaceo in calyce Punici calfactus auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: item podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis foueri neruos vtilissimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt vsum, sæpius sumpta. Amerinæ nigræ semen cum spuma argenti pari pondere, à balneo illitum psilothrum est. Salicis foliis, auctore Galeno,
Li.7.simpl. ad cruenti vulneris glutinationem vti possis: verùm floribus eius maximè propè omnes vtuntur medici ad exsiccantis emplastri præparationem, (quod propterea διὰ ἰτέας nominant.) Est enim vis eorum ita desiccatoria, vt mordax non sit: habet verò etiam quandam adstrictionem. Sunt verò etiam qui succum ex ea expressum, seruent, vt medicamentum mordacitatis expers, & exsiccatorium, ad multas res vtile. Arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, nisi quod temperaturæ sit siccioris, velut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiúsque cinere vtuntur ad ea omnia quæ valenter desiccare oportet, Nam clauos, callos, & myrmecias tollunt, aceto ipsum macerantes. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incidunt, & succum quendam colligunt, vtuntúrque ad ea quæ pupillas obtenebrant, extergente videlicet, simúlque tenuium partium medicamento:
Lib.16.c.37. Cæduæ Salici fertilitas, inquit Plinius, densior tonsura, & breui ligno verius (non pugno, vt mendosi Codices habent) quam ramo, non vt remur, in nouissimis curanda arbore. Nullus quippe tutior est reditus, minorísue impendij, aut tempestatum securior. Tertium locum ei in æstimatione ruris Cato attribuit, priorémque quàm oliuetis, quámque frumento, aut pratis, nec quia desunt alia
Li.17.c.20. vincula. Aliquanto post idem etiam scribit in iis quæ propter alias seruntur, maximè propter vineas, Cæduo ligno, principatum obtinere Salices.

VITEX, CAP. LXXIII.

Nomina Li.6.simpl. Lib.1.c.116. VITEX Græcis dicitur ἄγνος, idest Castus, quòd, auctore Galeno, ocastitatem conseruet iis à quibus aut estur, aut bibitur, aut substernitur, vel vt Dioscorides tradit, quoniam matronæ in Thesmophoriis Athenienșium castitatem custodientes, foliis huius cubitus sibi sternebant. Dicitur & λύγος, quasi vimen, propter inuictam ferè ramorum flexilitatem. Officinæ Græca & Latina voce coniuncta Agnum Castum appellant. Arabes *Famanchest, Samachest*, & *Bengiechest*, Itali *Vitice*, & *Agno Casto*, Galli *Agnus Castus*, Hispani *Gatillo Casto*, Germani *Schaffs mullem*, & *Keuschlamp*, Boemi *Drimek*. Vitex frutex est, ramos plurimos emittens, flexiles, fractúque contumaces, in quibus folia sæpius quina, aliquando septena, vt in cānabe, longa, angusta, Salicis foliis haud absimilia, sed minora. In ramulorum cacumine flores emergunt spicati, aliquando purpurei, aliquando subpurpurei candido permisto. Semen ob similitudinem cum Pipere, à quibusdam Piper vocatur. Vitex
Ibidem. frutex est Dioscoridi in arborem assurgens. Nascitur in fluminum ripis, asperísque locis, ac torrentium alueis. Ramos gerit longos, fractu peruicaces: folia Oliuæ,

VITEX Matthioli.

VITEX LATIORE, & serrato folio Lobellij.

Oliuæ, ſed molliora. Duo genera eius. Altera florem ex albo ſubpurpureũ mittit. Altera tantùm purpureũ: vtriuſq; ſemen, vt Piper. Non multũ à Salice vitilium vſu diſtat Vitex, inquit Plinius, foliorũ quoq; aſpectu, niſi odore gratior eſſet. Græci Lygon vocant, alij Agnon: quoniam matronæ Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, his foliis cubitus ſibi ſternunt. Duo genera eius. Maior in arborem aſſurgit, Salicis modo. Minor ramoſa, foliis candidioribus, lanuginoſis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Vitex Dioſcoridi, excalfactorias vires habet, & adſtrictorias. Semen eius potum venenatis ictibus, aquáq; cutem ſubiit, lienoſiſq; auxiliatur: lac euocat: menſes ciet drachmæ pondere in vino potum: genituram exoluit, caput tentat, & ſoporem adfert. Decoctum herbæ & ſeminis in deſeſsione mulieribus vuluæ malo oportunis opitulatur: item inflammationibus. Purgationes mouet ſemen cum Pulegio potum, etiam ſuffitu, vel appoſitu: capitis dolorem diſſoluit illitum: inſtillatur cum aceto & oleo in lethargo, & phrenitide: folia ſuffitu, aut ſubſtratu fugant venenata: illita quoque ſerpentium morſibus auxiliantur: teſtium duritias cum butyro, & foliis vitium emolliunt. Rimas ſedis ſemen cum aqua illitum mitigat: cum foliis medetur luxatis, vulneribúſque. Virgam qui manu teneat cum iter facit, negatur intertriginem ſentire. Semen potum, auctore Plinio, vini quendam ſaporem habet, & dicitur febres ſoluere, & cum vnguntur, oleo admiſtum ſudorem facere, ſic & laſsitudines diſſoluere. Vrinam Agni cient & menſes. Caput tentant vini modo: nam & odor vtraque ſimilis eſt. Inflationes pellunt in inferiora, aluum ſiſtunt, hydropicis & lienoſis perquam vtiles. Lactis vbertatem faciunt. Aduerſantur venenis ſerpentium, maximè quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad ſerpentes. Bibitur ſeminis drachma in vino, vel poſca, aut duæ foliorum tenerrimorum. Illinitur vtraque

Lib.24.c.9.

Lib.1.c.116. Tempera. & Vires.

Lib.24.c.9.

aduersus aranearum morsus, vel perunctis tantum vtili remedio: suffitu quoque aut substratu fugant venenata. Ad Venerem impetus inhibent: eóque maximè phalangiis aduersantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo, flos, teneríque cauliculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu: & vuluam etiam suffitu vel appositu purgat: aluum, cum Pulegio & melle potum. Vomicas panósque difficiles concoquit cum farina hordeacea, & mollit, Lichenas, & Lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat, & oris vlcera, & eruptiones cum melle: testium duritias cum butyro, & foliis Vitium: rhagadas sedis cũ aqua illitum: luxata cum sale, nitro & cera. Et semen & folium additur in malagmata neruorum, & podagras. Semen instillatur in oleo & aceto decoctum capiti, in lethargo, & phrenesi. Virgam qui in manu habeant, aut cinctu, negantur intertrigi-
Li.6.simpl. nem sentire. Vitex calidus & siccus est tertio ordine. Galeno, verùm multum tenuis substantiæ, tum gustu, acris simul, & adstringens. Ipsas tamen Vitices ad medicinam habet inutiles. Cæterùm folia seménque calida siccáque facultate sunt, substantia verò tenui. Nam & vtentibus ita apparet, & gustantibus acre simul, & subastringens percipitur tum folium, tum flos, tum semen. Edendo tamen etiam semen est, verum tam perspicuè calfacit, vt hoc nomine capiti dolorem pariat. At si frigatur, minùs caput tentat. Porro flatus ventris discutit etiam non frictum, & multo magis cum frictum fuerit. Cohibet etiam impetus in venerem, siue frigatur, siue non frigatur. Folia, florésque idem præstare
Lib.7.lib.1. possunt. Galenum secuti Paulus, & Aetius Viticem tertio ordine calfacere siccaréque, & tenuis esse substantiæ tradiderunt. At Galenus duobus aliis locis valde à sese dissidet, quod in tanto scriptore permirum videri debet. Scribit
Li.1.Alim. enim. Non quemadmodum planta ipsa Cannabis Vitici quodammodo si-
Cornar. Embl,114. milis est, ita semen semini facultate est simile, sed plurimum ab eo differt,
li.1.Dios. vt quod concoctu sit difficile, stomacho ac capiti noceat, prauíque sit succi. Sunt tamen qui eo quoque frixo cum aliis tragematibus vescuntur. Multum autem calefacit: ideóque sumptum paulò largius caput ferit, vaporem sursum ad ipsum mittens, calidum simul ac medicamentosum. Viticis semen etiã per se crudum, ac frixum manditur, creditúrque appetitus venereos inhibere: alimentum autem corporpori præbet exiguum, ídque siccans, ac refrigerans: flatus autem valdè dissipat, quorum omnium occasione, iis qui à ve-
Lib.2.m.p. nere puros sese seruare volunt, est accommodum: quam sententiam alio in loco approbat, medicamenta ad capitis dolorem ab Archigene conscripta expendens, inter quæ hoc refert. Lauri folia, & Populi albæ, & Viticis cum oleo & aceto. Hoc Pharmacum, inquit Galenus, ex simplicibus facultatibus differentibus composuit. Lauri enim folia calidissima Viticis verò moderatè refrigerantia sunt, in medio vtrorúmque Populi albæ folia sunt. Vides igitur hîc Viticem à Galeno frigidum, siccúmque statui, cum primo loco calidum siccúmque esse, idq; non moderatè, sed tertio excessu posuerit. Nos tamen in medendi ratione vt calido siccóque vtimur ad ea quæ præscripsit Dioscorides. Cæterum vt ab ea secum dissensio ne Galenus vindicetur, acuti homines iudicij legendum putant: Lauri enim folia calidissima: Populi verò albæ moderatè refrigerant: in vtrorúmque medio sunt Viticis folia: quod est verissimum.

ASPA

ASPALATHVS I. MONSPESSVLANVS, CAP. LXXIIII.

Spalathi duas ſpecies Dioſcorides memorat. Priorem quidem ſat luculenter deſcriptam: ſecundam inodoram, lignoſam, candidam, deteriorem. Hanc Plantam eſſe poſteriorem Dioſcoridis Aſpalathum Monſpeſſulanorum Officinæ crediderunt, ac iactarunt, & vt arbitror, haud probabiliter. Tota Planta cubitum non excedit, fruticoſa admodum & ramoſa, multis horrens ſpinis deorſum inflexis, firmis, acutis, in quibus enaſcuntur puſilla folia Lentis magnitudine, viridia, qualia etiam (ſed teneriora) fert in nouellis ramulis, quibus ſubſunt rerens-nati aculei: flores in firmioribus & rigidioribus ſpinis, terni, quaterni, aut plures ſimul naſcuntur, Geniſtæ ſimiles, ſed minores, colore nunc luteo, nunc palleſcente, ſemen in ſiliquis exiguum. Creſcit in Cantabris ſuperata Pyrene, variiſque Hiſpaniæ locis: atque etiam in Gallia Narbonenſi. Ab herbariæ rei ſtudioſis, cùm Salmanticæ, tùm Monſpeſſuli Aſpalathus altera dicitur vulgo *Eulalia*. Huius floribus tritis & Saccharo conditis ad firmandas & reſtaurandas vires collapſas Salmãticenſes vtuntur.

Forma. *Locus.* *Vires.*

ASPALATHVS II. HISPANVS, QVIBVSDAM, ALTER SCORPIVS, CAP. LXXV.

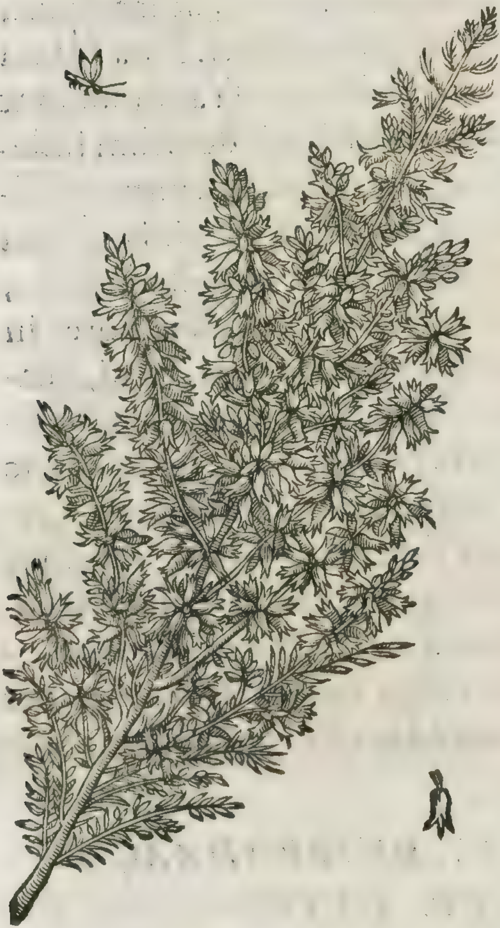
Rvtex hic raro pedis altitudinem ſuperat, totum denſiſsimis ſpinis horrens, quæ non inordinatim vt in alio naſcũtur, ſed ſeriem quandam ſeruant, & ſemper contrario inter ſe exortu binæ naſcuntur, virentes quidem, ſed languidiore colore quàm ſuperiores, neque aliæ ex aliis: ſummis ramulis inhærent bini aut terni flores ſuperiori ſimiles, colore Luteo, menſe Martio: quo tempore exiguas breueſque ſiliquas, vel potius ſemina Erui magnitudine, multa incanáque Lanugine hirſuta deprehenduntur, denſiſsimis ſpinis occultata vt ex ſuperiore æſtate deciderant: adeo verò caneſcebant, vt initio aranearum telas exiſtimarem: radix ſingularis, ſed in plures deinde propagines ſparſa, dura, lignoſa. Naſcitur in collibus Granatæ vicinis.

Forma. *Locus.*

AD LECTOREM.

ABsoluto iam Dumeto nactus imagines Ericæ primæ & quartæ Clusij, quarum historiam antea tradidi cap. xxxj. *dum eius plantæ genera persequerer, illas potius volui spectandas hîc præbere, quàm lectorem, cuius studio & voluptati inseruiendũ precipuè duxi, angi eorum desiderio, secundam editionem expectantem, in qua cognatis addantur, & suus restituatur eis locus.*

ERICA I. Clusij.

ERICA IIII. Clusij.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER TERTIVS,

Quo describuntur, atque pictæ ostenduntur arbores, quæ in Viridariis & Pomariis coluntur.

MALVS *CAP. I.*

SILVIS egressi, densisque fruticibus & dumis extricati in Viridario paulisper spatiemur, Pomiferásque arbores in eo contemplemur, atque alias quæ mitioribus succis voluptatem primæ cibis attulerunt, & necessario alimento delicias immiscere docuerunt, vt ait Plinius, siue illæ vltro, siue ab homine [Li.16.pręf.] didicere blandos sapores adoptione & conubio: à quibus etiam salutares petuntur medicinæ. Nam si ne syluæ quidem, horridiórque naturæ facies medicinis carent, quanto magis his Viridarium abundabit, cuiusuis generis stirpibus diligenti cultu atque industria educatis, quæque arte & humanis ingeniis fiunt verius quam nascuntur, consitum. Scire autem licet quemadmodum in syluis quasdam esse arborescentes stirpes quæ in dumetis & frutetis humiles nascuntur, & fruticosas quæ non solùm in frutetis & dumetis, sed etiam alibi proueniunt, ita in syluis quasdam sponte, & in dumetis frutetísque nonnullas citra cultum prodire, quæ in Viridaria translatæ diligenter coluntur atque aluntur, quarum historia vtrobique explicari potest. A Malis quę pueris etiã & mulierculis notissimę sunt, Viridariũ exordiemur. Dicitur Malus Græcis μηλέα, & Malũ μῆλον, Arabibus *Tufa, Tufaha*, Italis *Mele*, & *Pomi*, Hispanis *Mansanas*, Germanis *Oepffel, Apffel*, Angl. & Belg. *Appel*: Gallis à pomis ferẽdis nomẽ retinet, vocatur enim *Põmier*, & fructus *Pome*, [*Nomina*] Sed Pomi nomẽ apud Latinos multò latius patet. Verùm obtinuit vsus, vt quemadmodum caulium appellatio deflecteret à generis significatione ad Brassicam priuatim designandam, ita pomus pro Malo, & Pomum pro fructu caperetur. Tamen Plinius genere neutro ipsam quoque arborem Pomum appellauit, vbi Poma putanda esse docet sicut & vites. [Li.15.ca.17. Cor. 161.li. 1. Diosc.] Pomum inquit Hermol. cõplectitur quicquid apud Græcos ὀπώρα continet, in quo significatu est, cùm dicitur à Medicis omne Pomum refrigerandi & humectandi vim habere, &c. [In lib. 2. de pl.] Scaliger fructum omnem in Pomum & Nucem perridiculè secari à Grammaticis scripsit, vt Nuci extra sit cortex, intus caro, Pomo contrà. Nam etiam quæ carnem foris, os intus habent, nihilo

nihilominus habent φλοιὸν extrà. Nemo enim vidit fructum cortice carentem, aut corio, aut cute. Simplicior in Malo ratio eſt. Caro intus, foris cutis multiplicior in Pruno: cutis extima, os intimum, caro media. Operoſum æquè in Armeniaco cutis extima, nucleus intimus, os circũ nucleũ, caro ſub corio, nucleus ſub cuticula, duo eſculenta, caro, nucleus, os inutile ad cibum, cutes indifferentes. Plinius Nuces Poma vocauit. Solum hoc Pomum, inquit, natura compactili operimento clauſit: & Mora, minimè in hac arbore (Moro) ingenia profecerunt, nec nominibus, nec inſitis, nec alio modo quàm Pomi magnitudine. Neque Varroni aſſentitur Scaliger, ſcribenti quod indigent potu Poma dici potuiſſe: imo Pomum dictum eſſe ille arbitratur, quia etiam ſitim tollant eorum plurima, ſimul vt ſint cibo & potui. Malorum genera Dioſcoridi ſunt, Vulgaria, Cotonea, Perſica, Armeniaca, Medica, ſiue Citria. Vulgaria, Verna, Melimela, Epirotica, ſilueſtria. Poſteritas multo plura addidit genera. Ac primùm vulgariũ quidem prope infinita, & plura quàm vt hîc explicari poſsint, ſapore, forma, inuentoribus, regionibus, atque pluribus alijs differentiis dinſtincta. Malorum multa genera Plinius etiã numerat, Citrea, Zizypha, vulgo (Iuiubes) Tuberes, & vulgo *Peſchenoix*, in agro Veronenſi naſcentia lanata, à lanugine obducente nuncupata: ac ruſum, Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cũ conditoribus ſuis æternam propagauerint memoriam, tanquam ob egregium aliquod in vita factum? Ni fallor apparebit ex eo ingenium inſerendi: nihílque tam paruum eſſe, quod non gloriam parere poſsit. Ergo habent originem à Matio, Ceſtióque (vnde Ceſtiana quibuſdã *Pommes de Capandu,*) & Manlio, item Claudio. Quin & (non quibus, vt vulgo legitur) Cotoneo inſito ab Appio è Claudia gente, Appiana ſunt cognominata. Odor eſt his quæ Cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu valuiſſe claritatis & familiæ putet, ſunt & Sceptiana, ab inuentore Libertino, inſigni rotunditate. Cato adiicit Quiriana, & quæ tradit in doliis condi, Scantiana. Omniũ autem nuperrimè adoptata ſunt parua, gratiſsimi ſaporis, quæ Petiſia vulgo *Apioles*, nominantur. Patrias nobilitauêre Camerina, & Græcula. Cætera è cauſis traxere nomen: germanitatis, cohærentia & gemella, nunquam ſingula in fœtu: coloris, Serica: (vulgo *Suzine,*) cognationis, Melapia (neque enim accipiẽdum eſt Melappia, vt in omnibus ferè exemplaribus legitur, cognationis nomen è gente, vel familia accepiſſe, ſed à cognatione quam Mala ipſa cum Piris habeant (vulgo *Giraudete, Pommepoire:*) Muſtea à celeritate matureſcẽdi quæ nunc Melimela dicuntur, à ſapore melleo, (vulgo *Pomme de Sainct Iean,*) Orbiculata à figura orbis in rotũditatem circumacti (vulgo *Pomme Roſe.*) Hæc in Epiro primũ proueniſſe, argumento ſunt Græci qui Epirotica vocant. Mammarum effigie Orthomaſtica, (vulgo *Pomme Taponne*) A conditione caſtrali ſeminis, quæ ſpadonia appellant Belgæ (vulgo *Pomme Grillote,* & *Pomme de paſſepomme*) Melofoliis, vel, vt alij legunt, Melophyllis, folium vnum, aliquando & geminum erumpit è latere medio. Celerrimè in rugas marceſcũt Pannucea (*Panettes.*) Stolidè tument Pulmonea (*Pommes follanes.*) Sunt quibus ſanguineus eſt color, origine ex Mori inſitu tracta. (*Groſſes Pommes rouges,* vulgo.) Cunctis verò quæ fuerunt à ſole partes rubent. Sunt & paruâ gratiâ ſaporis, atque etiam acutiora odore, ſylueſtria. Iis peculiare improbitatis & acerbitatis conuiciũ, & vis tanta, vt aciem gladij perſtringat. Dacis fermè viliſsimis nomen, quanquam primis aduentu, decerpíque properantibus. Hæc Plinius. Nunc ſingulæ regiones plurimas habent malorum differentias. In Gallia ſunt propemodum innumeræ. Sed hæc principatum obtinent. Capendula, ſiue Curtipendula, vulgo dicta, ſui ſaporis, verùm adeò grati, vt & trans maria veneant. Geſtatum plus quam alicui credibile ſit tolerant, in tanta

Lib. 15. c. 22. Li. 15. c. 24. Li. 1. cap. 31. In li. 1. cauſ. cap. 21. *Genera.* Lib. 1. c. 131. Lib. 15. c. 14. Lib. 15. c. 14 Corna. li. 8. ca. ph. par. cap. 4. Ruell. libr. 1. cap. 96.

tanta ſuauitate minimè fugacia, magnitudine media, colore cum maturuerunt luteo, ſuaui odore, ſed anguſto, quo tamen animus exhilaretur: cartilagine corporis dura, vt quæ poſsint in annum cuſtodiri. Sæpe & bina viſa ſunt. Secundas partes ſibi vendicant quæ in Ambianenſi municipio Rambura vulgus nominat, prægrandia, rotunda, callo fragili, tenero, vt quę ventorum flatu deturbata in partes deſiliant, mira & ſuauitate guſtus, & teneritudine, ita vt in ore fruſta liqueſcant. Sed vt fugientia diu ſeruari non poſſunt, neque ferè ad exitũ Autumni prorogantur. Proxima ſunt, neque eis ſuauitate cedentia, quæ vulgus Paſsipoma nominantur, quod cum reliquis omnibus de primatu certarent, niſi tam fugacia naſcerentur: inde vernaculum nomẽ ductum eſt: mediocri magnitudine, turbinatiore figura, carne ſuaui, prætenera, guſtu perquam iucundo, ſemine per maturitatem in vtero ſonante. Sed vt mirè placent, ita cito fugiunt. Accedunt quæ Paradiſiana, quaſi cælitus miſſa nominantur, præparua, mellea dulcedine, præcoci celeritate, quaſi verna, concretu pauco, Daca Plinij, vt quidam opinantur. Ea malaciis prægnantium expetuntur, omnium ferè Pomorũ fugaciſsima. Alia dulcia ſunt callo corporis duriore, rotunda, quæ ob ſui nimiam dulcedinem à palato moroſiore faſtidiuntur, fortaſſe Melimela dicta à melleo ſapore, vt à matureſcendi celeritate, Muſtea. Melimelå tamen non ſolùm natura prouenire, ſed etiam mellis conditura fieri, ac dici alia Mala poſſe indicat Martialis hoc diſticho.

Si tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle, In Xen.
Ponentur, dicas hæc Melimela licet.

Quam cuſtodiendorum & condiendorũ Cydoniorum rationem expoſuit Columella, eiúſque conditura liquorem Melimeli appellari ſcripſit. Acida vulgus noſtrum Malacria à ſaporis acrimonia nuncupat, oblongiora, dura carne, ex acerbo leuiter aceſcente. Annum hæc ſæpius durant, ægris ad inuitandam elangueſcentem appetentiam nonnunquam conceſſa. Alia Caſtinia auſteriore guſtu, dura, velut Caſtaneæ cartilagine, mediocri magnitudine, oblonga. Alia vulgo francetura, rotundo habitu, & amplo, duriore callo, grata acerbitate, quæ tandem in dulcedinem abeat. Ea diu ſeruari poſſunt, & annicula ſæpe reperiuntur. Sunt & Rubelliana ſanguineo cortice, carne intus friabili, ſapore non ingrato, ex auſtero ſubdulci, nec cito fugientia. Apud Allobroges celebrantur quę vulgo Girodeta nominantur, parua, in latitudinem rotunda, & in rubrùm rufa, multum ſerotina. Reliqua non pigeret nominatim perſequi, atque alia plura à Cordo deſcripta, quædam etiam ab Athenæo breuiter explicata, vbi & Dionyſius primus Pomorum inuentor fuiſſe legitur, niſi prolixior de iis oratio ab vtilioribus nos diutius reuocaret. Præterea in tanta Malorum nomenclatura, feréque nationibus omnibus varia, in tantíſque inſitionum adulteriis perfacilè nos fallimur. Porro genera quæ quotidie nouo inſitionis ingenio prodeunt, nec ſcribit, nec in tanta gentilium vocabulorum diſcordia pernotari planè queunt, ea tamen obiter quæ Gallico vulgo peculiaria naſcuntur, retulimus. Malus in proceram & craſſam ſatis arborem acreſcit tempore, vnico caudice, ramos ex eo ſtatim emittens, in latum longúmque ſeſe diffundentes, craſſo ſatis libro contectos, foris cinereo, intus flauo, læui potius quàm aſpero. Folia huic virent oblonga, mucronata, inquit Plinius, carnoſa, per ambitum tenuiter ſerrata, inſtante hieme decidua, Maio menſe renaſcentia. Flores edit verè foliatos, ſæpius albos, nonnumquam ex candido rubentes, ex quibus oriuntur Mala innumeris differentiis, vt diximus, diſcreta. Radicibus nititur paucis, non in profundũ actis, ſed ſumma tellure vagantibus. In viridariis & hortis colitur, ſolóque pingui & fœcundo gaudet. Floret menſis Aprilis fine, aut Maij initio. fructus

[Margin notes: Li.12.ca.45. (beside "Columella"); Libr. 3. (beside "Dionyſius"); *Forma* (beside "Porro genera"); Li.16.c.24. (beside "eo ſtatim emittens"); *Locus.* (beside "ta, inſtante hieme"); *Tempus.* (beside "Floret")]

MALVS.

Lib.1.Dioſ. cap. 131.

fructus in quibuſdam Iulio mẽſe maturus eſt, in aliis Auguſto, in aliis Septembri. Seminis nigredo maturitatem oſtendit. Matthiolus ea Mala principatum obtinere in Hetruria ſcribit, quę Appiole, & Meleroſe vulgo vocantur: quoniam hæc duo genera tum ſuauiter olent, tum guſtui ſunt gratiſſima. Quare is, inquit, non aberrarit, qui Appia eſſe dixerit Dioſcoridis Melimela, Roſea verò quæ eidem Epirotica, & Latinis orbiculata dicuntur Cornarius Ceſtiana mala, quæ Seſtiana Columella vocat, Arantia, ſiue Aurantia eſſe putat, quæ in citreorum genere ab omnibus recenſita, hoc maximè perſuaſus, quod ea frequenter cum Malis punicis Galenus coniunxit. Eum ſententia reuocare debuit Plinius apertiſsimè ſcribens à Ceſtio Ceſtiana, ſicut à Matio Matiana, & alia ab inuentoribus à Romanis fuiſſe cognominata. Quare Galenus cum ex auctoritate Apollonij tradit in capitis dolore ex ebrietate Ceſtiana mala Romæ ſic appellata in cibis cocta conferre, Aurantia intelligere non potuit, tum quòd Apollonio & Galeno incognita fuiſſe cenſentur, tum quòd ea nunquam cocta exhibentur. Galenus in tanta malorum varietate, quomodo de eorum temperamento, viribus, vſu recte iudicare poſsimus, docet his ferè verbis. Quędam Mala ſaporem habent auſterum, alia acidum aut dulcem, nonnulla etiam ex iis miſtum, apparéntque & dulcia ſimul & adſtringentia. Præterea alia quædam cum dulcedine manifeſtum habent acorem. Adhæc alia cum acore acerbitatem. Inuenias autem interdum & quæ hos tres ſapores ſimul habeant euidentes, adeo vt acida appareant & dulcia, acerbitatíſque habeant nonnihil: Et mox. Quæ quidem aſtringunt, ſuccum habent frigidum & terreum. Quæ acida apparent, frigidum quidem, verùm tenuium partium. Mediæ autem temperaturæ ſunt dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt, quemadmodum quæ omnis qualitatis ſunt expertia ac veluti aquoſa, ad frigidum inclinãt. Malis igitur vtimur pro vincente in ſaporibus facultate auſteris quidem cum ventriculus vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatem fuerit imbecillior. Acerbis autem cum duo hæc aucta admodum fuerint. Acidis quãdo ſuccum craſſum, qui non magnopere frigidus fuerit, ſuſpicaberis, in ipſo eſſe collectum. Siquidem ſuccus frigidus non acida, ſed acria poſtulat. Vtraque certe & acida & acria ſuccos craſſos incidunt, in eo tamen differunt, quod hæc quidem cum calefactione, illa autem cum refrigeratione hoc præſtent. Porrò dulcis Malorum ſuccus cum ſine acrimonia & craſsitie, hoc eſt cum ſolus exquiſitè fuerit, celerius quantum in ipſo eſt diſtribuitur: Sin acrimoniam, aut craſsitiem habuerit, citius ſubducitur. Cæterùm optima etiam genere Mala vitanda ſunt, antequam in arboribus maturuerint, quoniam concoctu ſunt difficilia, & frigida, prauíq; ſucci, & tardè permeant. Adhæc ſuccum habent frigidũ & leuiter craſſum. Quæ verò bellè matura in hiemem, & ver proximũ aſſeruãt, morbis ſæpe numero per quam vtilia ſunt, aut farina aqua ſubacta circumlita, aut calidis cineribus mediocriter aſſata, aut pulchrè in aquæ bullientis vaporibus percocta. Dare autem ipſa conueniet ſtatim poſt cibum, aliquando etiam cum

Lib.2.c.m. pa.
Li.12. c.45.
Li. ca.14. .14.

Ibidem.

Temper. & vires
Li.2. Alim.

cum pane, ad ventrem & stomachum roborandum, iis qui cibum fastidiunt, tardéque concoquunt, quíque vomitu, diarrhœa, ac dysenteria infestantur. In hunc quoque vsum apta sunt acerba. Nam parata vt modò dixi, mediocrem retinent adstrictionem. Idem Galenus alibi. Malus non omnis eiusdem naturæ est, velut nec eiusdem fructus. Quædam enim dulcia sunt, quædam austera, nonnulla acida, alia summopere exoluta, & aquea. In ipsis sanè aqueum exuperat, vt temperies eorum sit tum humilior, tum frigidior, in acerbis autem terrenum frigidum, in austeris tum istud, tum aqueum frigidum, sicut in dulcibus aqueum temperatum: Sic quoque succi, cortices, & arborum folia inter sese dissident. Itaque si austeriora sint, atque acidiora, vulnera illis glutinare possis, tum in phlegmonarum principio fluxionem repellere, ac stomachum ventrémque exolutum & languidum roborare: aquosioribus autem mediocres phlegmonas incipientes & gliscentes lenire. Porrò quod plurima Malis omnibus recrementitia frigidáque insit humiditas, vel hinc liquet, quod eorum omnium nullus omnino succus durare, ac vetustatem ferre possit, verū acescunt cori, & inpuntúrque vniuersi. Folia, inquit Dioscorides, flores, & germina cùm omnis Mali, tùm maximè Cotoneæ adstringunt. Pomis acerbis adstringendi vis inest, maturis verò longè secus. Ex iis verna bilem gignunt, neruos omnes lædunt, inflationes pariunt. Melimela ventrem molliunt, & ab eo animalia expellunt: stomacho negotium exhibent: æstuationem faciunt. Ea multis dulcia Mala vocantur. Epirotica mala, quæ Latinè orbiculata dicuntur, stomacho vtilia, sistunt aluum, vrinas euocant, Malis tamen Cotoneis inualidiora. Syluestria mala similia sunt vernis, & adstringunt. Sanè in hunc vsum immatura omnia opus sunt. Mala verna inquit Plinius, acerba, stomacho inutilia sunt: aluum & vesicam cogunt: sic enim legendum: neruos lædunt. Cocta meliora. Melimela & reliqua dulcia, stomachum & ventrem soluunt, siticulosa, æstuosa, sed neruos non lædunt. Orbiculata sistunt aluum & vomitiones, vrinas cient. Syluestria mala similia sunt vernis acerbis, aluúmque sistūt. Sanè in hunc vsum immatura opus sunt. Mala dulcia, inquit Matthiolus, ad melancholicos affectus valent, atque etiam ad pleuritidem, si in calidis cineribus cocta, & Glycyrrhizæ succo, Amylo, & Saccharo albissimo conspersa pleuriticis edenda præbeantur, tam mane quam vesperi horis duabus ante cibum. Acetum sic è Malis fit acerbis, aut syluestribus, quæ in cumulo per triduum reseruantur, deinde mittuntur in cadum, cui fontana, aut pluuialis aqua miscetur, & opertum vas per triginta dies sinitur, ac subinde quantum fuerit aceti sublatum ad vsus, reddita pari aquæ copia id reparatur. Fieri vinum è Malis testatur Plinius. Nostri etiam è Malis vinum primarium factitant, quod vulgo *Cidre*, vocatur, prelo, vel trusatilibus molis expresso, tortino succo. Deinde rursus secundarium, fracibus & retrimentis in aqua maceratis, ita vt è Malis lora dici possit, non parui ad restinguendam rusticorum sitim momenti. Vino è Malis vtuntur Septentrionales gentes, apud quos cæli iniuria prouenire vites minimè sinit. Malis omnibus caducis suillum pecus optimè pascitur, sed ea gestantibus dorsuariis iumentis tam grauia, vt oneri alioqui viribus non impari succumbant. Siquidem vires (quod Apuleius in Asino aureo tradit,) odore illorum offensæ ita fatiscūt, vt oneri pares non sint, quod paulo aliter tradidit Plinius, nempe Pomorum onera à iumentis statim sentiri, ac nisi prius ostendantur his, quamuis pauca portent, sudare illico. In vniuersum de Pomis seruandis præcipitur, inquit Plinius, vt Pomaria in loco frigido ac sicco contabulentur, Septentrionales fenestræ sereno die pateant: Austri specularibus arceātur, Aquilonis quoque afflatu Poma detur pante rugis: colligantur Mala post æquinoctium autumnale,

Lib.7. sim.
Lib.1. c.131.
Li. 23. ca.6.
Li. 1. Diosc. cap. 131.
Ruell. libr. 1. cap.96.
Li. 14. c.16.
Ruel. Ibid.
Li.24. præf.
Li.15. ca.16.

neque ante xv. lunam, neque ante primam horam: cadiua separarentur stramentis, storeis, paleísve substratis: rara componantur, vt limites peruij spiritum æqualem accipiant.

MALVS CYDONIA,
CAP. II.

Nomina V Æ μηλέα κυδωνία, Latinè Malus Cydonia à Cydone Cretæ oppido dicitur, vnde primùm aduecta. Coroneam Malum primus Cato nominauit, Officinæ Citoniam, Galli *Coingnier*, & *Coignacier*, Germanis *Quitten*, & *Kuttum: Kuttenbaum*, & *Quittenbaum*. Fructus μῆλον κυδώνιον Græcis nuncupatur, Latinis Malum Cydonium, & Cotoneum, Officinis Citonium, Arabibus *Saffargel*, Gallis *Coing*, & *Pomme de coing*, Germanis *Kuttenopffel*, & *Quittenopffel*, Italis *Melo Cotogno*, Hispanis *Membrilho*, & *Marmello*, Anglis *Quintetra* Belgis *Que perreboem*: Cotoneę arboris mala, Dioscor. & Galeno auctoribus, duûm sunt generum. Vera, inquit Dioscorides, rotunda, parua, & odorata: quæ verò Struthia dicuntur, magna quidem sunt, sed minus vtilia. Malorum Cotoneorum quædam dulciora, maiora, ac minus acerba esse Galenus scribit, quæ in Asia Struthia vocantur, alio in loco Cydonia à Struthiis, quæ etiam Struthiomela nominat, apertè distinguens, Cydoniorúmque succum minùs esse suauem, & maximè adstringentem. Columella tria ipsorum genera facit. Struthia, Chrysomela (legitur tamen corruptè Chrysomeliana) Mustea. Idem tradit & Plinius, pluribus sed adiectis. Chrysomela, incisuris distincta, inquit colore ad aurum inclinante. Quæ candidiora, nostratia cognominata, odoris præstantissimi. Est & Neapolitanis suuş honos. Minora ex eodem genere Struthea, odoratius vibrant, serotino prouentu, præcoci verò Mustea. Strutheis autem Cotonea insita suum genus fecêre Muluianum (aliàs Miluianum) quæ sola ex his vel cruda manduntur. Sunt præterea parua syluestria, à Strutheis odoratissima, in sepibus nascentia. Hæc Plinius. Chrysomela syluestribus arboribus Malorum generis attribuit Vergilius, cum dixit.

Li. 1. ca. 131. Li. 6. fa. tu. Li. 2. Alim. Lib. 5. ca. 10. Lib. 15. c. 11.

Quod potui puero, syluestri ex arbore lecta,
Eclo. 3. *Aurea mala decem misi, cras altera mittam.*

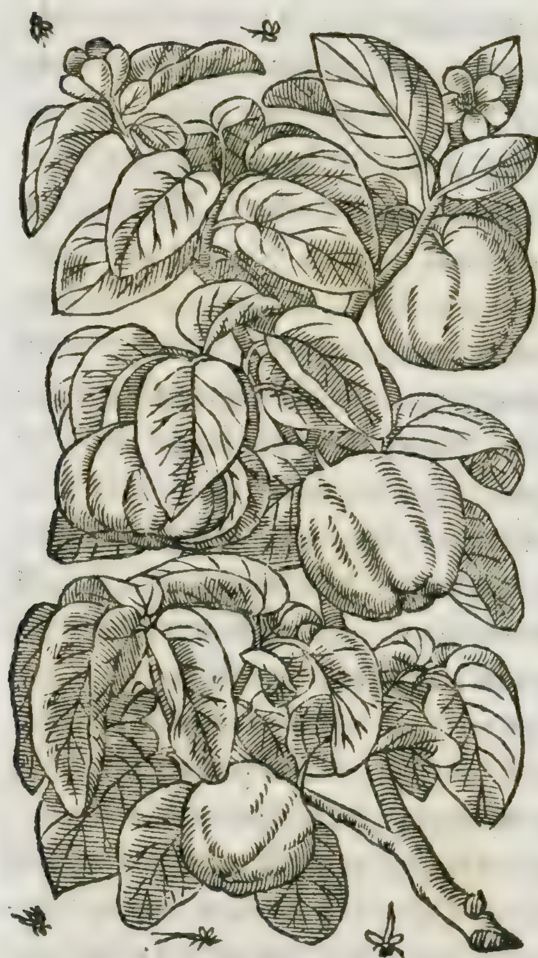
Struthia verò vel aperto errore Plinius minora esse dixit, vel in eo lectio vitiosa est, leguntur, cum Dioscorides & Galenus palam Struthia magna esse dicant, vera & genuina Cydonia, parua & rotunda. Ætius quoque ad medicamenti ex Malis Cydoniis compositionem, ex ipsis maiora iucundioráque, & minùs acerba, quæ videlicet Struthia appellantur, eligere præcipit. Quare maiora etiam in Plinio legendum esse apparet. Malorum Cydoniorum tria in Italia inueniuntur genera, inquit Matthiolus. Palma illis quæ peculiariter Mala Cotonea nominantur, pressa, incisuris intersecta, colore ad aurum inclinante, lanuginosa, & longè cæteris odoratiora. Proximo loco sunt quibus multo maior corporis moles, Dioscoridis, & Galeni Struthia. Hetrusci hæc, Pira Cotonea vocant, quod forma magis Pira, quàm Mala referant. Pulpa ac succo cæteris præualent; colore, suaui odore, ac viribus cedunt. Postrema sunt Plinij Miliuana; ea quidam Notha vocant, quoniam ex Cotoneis quæ Strutheis, vel ex Strutheis quæ Cotoneis insitæ fuerant, proueniant. Totidem apud Gallos sunt genera. Quædam minora, rotunditatis in orbem circinatæ, odoratius spirantia, quæ peculiariter *Coings*, vocamus; Alia grandiora amplitudine pinearum nucum, pauciori lanugine operta, colore tam intus, quàm foris aureo, odorem non tam latè iactantia, quæ *Coignasses*, quasi Cotonacea vulgus nostrum

In libr. 1. Diosc. c. 131. Ruell. libr. 1. cap. 72.

nostrum appellat. Alia medio habitu inter ea visuntur, sibi priuatim Cotoneorum nomen vendicantia. Malus Cotonea vulgari Malo ferè similis est, foliis angustioribus, læuioribus, carnosioribus, durioribus, à tergo albicantibus, altera parte viridibus: flore albo, vel ex albo rubente, syluestris Rosæ figura, quinque per ambitũ foliolis distincto. Haud procera est arbor, fructu incuruatos trahente ramos, prohibentéque crescere parentem, tenui lanugine pubescente. In cultis, & hortis prouenit. Locum autem peculiariter frigidũ & humidum desiderat. Si in calido statuatur, assidua rigatione illi succari opus est: fert tamen mediocris situs inter vim frigoris & caloris statum. Planis & decliuibus gaudet. Septembri & Octobri mensibus Poma eius maturescunt. Ea frigido & terrestri temperamẽto prædita sunt, ac propter vincentem adstrictionem minus cæteris Malis humectant. Frigida itaque sunt primo ordine, & sicca secundo. Stomacho sunt vtilia, auctore Dioscoride, vrinam cient: verùm tosta nitiora sunt. Prosunt cœliacis, dysentericis, purulenta extussientibus, cholericis, præsertim cruda. Maceratorum liquor commodè in stomachi aut ventris fluxionibus potui datur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis salutaris est. Decocto fouentur vuluæ, & sedes si procidant. Quæ melle condiuntur, vrinam mouent: mel autem sibi constringentem illorum vim, & spissantem adscisit. Quæ cum melle coquuntur, stomacho atque ori gratiora sunt, sed minùs spissant. Cruda cataplasmatis adiiciuntur ad cohibendam aluum, aut si stomachus æstuet, aut in vomitiones effundatur, ad mammarum inflammationes, præduros lienes, & condylomata. Fit vinum ex ipsis tusis, expressísque: sed quo perduret, quindecim sextariis succi vnus mellis adiungitur, alioqui in acorem degenerat. Fit oleum ex iis, id Melinum vocant, quo vtimur quoties adstringente oleo est opus. Flos & viridis & siccus cataplasmatis additur, & iis conuenit quæ adstrictionem desiderant, inflammationibus oculorum, reiectionibúsque sanguinis: contra citam aluum, & mensium impetus in vino bibitur. Cotonea, inquit Galen. eximium quiddam, quod in aliis non inuenitur, habent. Nam præterquam quod adstrictionem sortita sunt copiosiorem, succus etiam eorum diu durat, si quis ipsum cum melle coctum asseruet: cum aliorum pomorum succus, si reponatur, acescat, quia multam habet humiditatem. Permanet & Struthiorum succus, quando paratus rectè fuerit, quemadmodum & Cydoniorum. Verùm hic minus est suauis, & summoperè adstringens. Quare ad ventriculi maximè exoluti robur vti eo aliquando possis. Cotonea Plinio, cocta suauiora. Cruda tamen, duntaxat matura, prosunt sanguinem excreantibus, ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi. Imponuntur & pectori in Febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aqua cælesti ad eadem quæ supra scripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat cocta

Forma. *Locus.* *Tempus.* *Temper. & vires* Lib. 1. c. 131. Li. 2. Alim. Lib 23. c. 6.

MALVS Cydonia.

in vino, & illita cum cera alopeciis, capillum reddit. Quæ ex iis cruda in melle condiuntur, aluum mouent. Mellis autem suauitati multum adiiciunt, stomachóque vtilius id faciunt. Quæ verò in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum Rosæ foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest: Item mammis, condylomatis, varicibus: flos & viridis & siccus inflammationibus oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex iis mitis cum vino dulci tusis, vtilis cœliacis, & iocinori. Decocto quoque eorum fouentur, si procidant vuluæ, & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum vocauimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo vtilissima quæ ex Sicilia veniunt. Minus vtilia Struthia, quamuis cognata. Phylarchus memoriæ prodidit lætalium medicamentornm vim Cydoniorum Malorum odore iucundo hebetari, Phariacùm que venenum iniectum canistro, quod adhuc olebat Mala Cydonia in eo reposita, euanidum factum, maleficam vim suam amisisse: itaque mixtum & in potu datum, iis nihil attullisse noxæ quibus insidiæ struebantur: caussámque postea eius rei cognitam fuisse illius inquisitione ac inuestigatione qui vendiderat. Compertum enim hoc accidisse, propterea quod condita in eo calatho Mala fuissent. Celtiberi Veratri albi succum, quo sagittis illitis feras immedicabili vulnere conficiunt, si vbi Cydonia Mala fuerint, reponatur, elanguescere, & maleficam vim suam exuere vsu deprehenderunt, eámque recuperari, si venenum per aliquot dies in foriis suspensum maneat, vbi alui excrementa egeruntur. Est & id animaduersum Cotonea cruda per hiemem asseruata, acerrimo suo sapore vuas pensiles adeo vitiare, vt eæ statim marcescant, quare seorsum ab iis reponenda esse. Multa hodie ex Cydoniis Malis parata in Officinis conseruantur. Ex iis enim sectis, diutius in aqua elixis donec tabescant, postea per linteum colatis sine compressione, deinde cum Saccharo percoctis in cerati consistentiam, fit quæ vulgo vocatur Galatina Cydoniorum (*Gelee de Coing*, Gallicè nominatur) res perlucida, pulcherrima, & gratissima. Ex eo quod reliquum est Valentius compressu cochleariis excreto, & cum Saccharo percocto, ad emplastri ferè consistentiam, Cydoniatũ crassius & vilius fit. Si tam pellucidum illud quàm crassum simul cernantur, & cum Saccharo vt prius percoquantur, Cydoniatum fit (*Codignat* vulgus nostrum vocat) quod omnibus in vsu est, quódque ante epulas ad vnciam vnam sumptum, aluum sistit, post epulas verò soluit, & vapores ad caput ex ventriculo attolli prohibet: Estque id simplex. Aliud verò compositum, ex carne Cydoniorum in vino cocta, & melle despumato igne lento percoctis, iniectis Cinnamomo, Caryophyllis, Galanga, & variis aliis aromatibus, pro vario vtentium scopo, ad ventriculum firmandum, coctionem iuuandam, vomitum biliosum & pituitosum sistendum, ad pristinum calorem corpori restituendum, dissipandos flatus, & id genus cætera, si affectus sit frigidus: Si verò calidus, Cydonia cum aceto coquunt, adiectis quæ refrigerent. Sunt qui cholagogum vt parent, Scãmonium admiscent, vt phlegmagogum, Turpetum cum Cnico. Paratur etiam Cydoniatum, siue Diacydonium, ex succo Cydoniorum variis immixtis aromatibus, ad languentem appetentiam excitandam, ventriculum & hepar roborandum, coctionem iuuandam, & confirmandam vtriusque vim retentricem. His accedit Conditum Cydoniorum, quod Miua officinis dicitur. Eaquæ nũc simplex, ex succo Cydoniorũ fit cũ vino cocto, addito melle optimo, & despumato: nunc composita, & aromatica, ex succo eodem similiter cocto, & in eo suspensis linteolo exceptis aromatibus diuersis. Ventriculum, hepar, & cætera viscera hoc medicamentũ roborat, appetentiã excitat, coctionẽ iuuat,

Athen. li. 3.

Mesu. lib. 3. Antid.

vomitum

vomitum & lienteriam ſedat. Galenus in Syria edulium componi tradit, quod
μηλοπλακοῦς, ideſt placenta ex Malis Cotoneis appellatur:id adeo durare, vt pa- Li. 2. Alim.
tinæ recentes ipſo plenæ Romam adferrentur. Componebatur autem ex mel-
le, & carne Cydoniorum læuigata ſimul coctis. Meminit & Galenus me- Lib. 6. ſan.
dicamenti quod non ex Melle ſolo & Malorũ ſucco conſtat, ſed & piperis albi tu. & libr.
habet quidpiam, & Zingiberis, & Aceti. Id diacydonion aliis locis etiam fuſius 8. c. ph. par. cap. 4.
idem deſcribit, item Ætius, quod tum ad appetentiam excitandam his quibus Lib. 9. c. 24.
ea languet, tum ad concoctionem iis qui parum fœliciter cibos concoquunt,
valet, quod denique ventri robur conciliat, nec non id quod ex Cydoniorum
carne, & iiſdem ferè conſtat. Hæc Diacydonio Meſues ex ſucco, & Diacydo- Lib. 6. cap.
nio ex carne, viribus affinia ſunt. Illud Diacydonium ex ſucco. Galeno διὰ μή- ph. par.
λων, & διάμηλον, ideſt ex Malis, ſcilicet Cydoniis dicitur, quæ abſolutè μῆλα di-
cuntur totius generis appellatione, ſicut & oleum priuatim μήλινον, ideſt Cydo-
niorum, atque emplaſtra μήλινα, quę colorem Mali Cydonij referunt ex ærugine Lib. 2. cap.
vſta. Pauli ὑδρόμηλον ex ſucci Cydoniorum ſextariis duobus, Mellis ſextariis tri- ph. gen.
bus, aquæ ſextariis ſex, omnibus ſimul coctis, iiſdem viribus pollet quibus Mi- Libr. 7.
ua ſimplex Cydoniorum. Eſt etiam in Officinis frequens ſyrupus de Cydo-
nijs ex eorum ſucco & Saccharo confectus qui dyſenteriam hepaticam mirè
ſanat, valẽtior ex Cydoniorum paruorum, quàm ex Struthiorum ſucco. Oleum
Melinum refrigerat, & aſtringit. Ob id ventrem totum inferiorem & neruos
laxiores cogendo roborat, ſudores immodicos ſiſtit. Mirum eſt quod multi aiũt Matt. Ibid.
mulierẽ grauidã, ſi crebrius Mala Cydonia eſitauerit, pariturã infantẽ tũ inge-
nioſum, tũ induſtriũ. Semina eorũ decocta in aqua, quouſque in mucũ lique-
ſcant, proſunt illita omnibus inflãmationibus, linguæque ſcabritiẽ mirificè læ-
uigant. Eorũdẽ ſuccus libræ pondere, in quo Corallorũ rubrorũ, ſeminis Roſa-
rũ rubrarum, & Rhabarbari, cuiuſque drachma, cũ Hypociſtidis & Acacię binis
ſcrupulis ad tertias bullierint, magno eſt ad bilioſas vomitiones, & ad dyſente-
riã auxilio. Datur bis quotidie potandus, mane & veſperi, horis duabus ante ci-
bum, ſed ægris iam purgatis.

MALVS PERSICA, CAP. III.

GRÆCIS περσικὴ μηλέα, Latinis Perſica malus dicitur, & Perſicus Pal- Nomina
ladio, Gallis *Peſchier*, Germanis *Pferſichbaum*, fructus περσικὸν μῆλον, Lib. 12. c. 7.
Perſicũ malũ, Arabibus *Sauch, Chauch*, Gallis *Peſche*, Italis *Perſiche*, Ger-
manis *Pferſing*, Hiſpanis *Pexegos*. In totum quidẽ Perſica peregrina
etiã Aſiæ, Græciæ que eſſe, ex nomine ipſo apparet, inquit Plinius, atque ex Per- Li. 15. ca. 13.
ſide aduecta: ac rurſum Perſicæ arbores ſerò, & cũ difficultate tanſiere, vt quę in
Rhodo nihil ferant, quod primũ ab Ægypto earũ fuerat hoſpitiũ, tũ etiã Perſi-
cæ arbores in Rhodo florent tantũ. Quibus accedere videtur Theophra. teſti- Li. 16. c. 26.
moniũ ſcribentis Perſicã in Ægypto, & in vicinis locis ferre, in Rhodo ad florẽ Lib. 3. Hiſt.
tantũ peruenire. Hoc tamen loco Græci codices mendoſi ſunt, quo pro Perſica cap. 5.
quidã Perſeã legunt. Rhodacenã non aliã eſſe, quàm Malũ Perſicã, & ipſa Mala
Perſica Rhodacena eſſe contendit Cornarius, atque in omnibus Plinij, Pauli In lib. 2. ca.
Palladij, Conſtãtini de Agric. locis, quibus hac de re agitur, δωράκια, & duracina ph. par. &
falſo legi pro ῥοδάκηνα, & Rhodacena, ita vt ex Latinis Duracinis Græci nomen lib. 1. Pauli.
non ſumpſerint, ſed contrà, vt apud Latinos Rhodacenorũ nomen in Duraci-
norũ appellationẽ corruptũ ſit. Rhodacineæ arboris meminit etiã Ætius, in- Li. 13. c. 108.
quit, & fructus Rhodacenorũ de Perſica Malo agens, vbi apertè Rhodace non Libr. 1.
appellari eius fructũ teſtatur, quod tamen in codice meo non lego. Videtur au-
tem Cornario appellatio ea à Rhodo deducta eſſe, quod primũ ab Ægypto Per-

ſicarũ arborũ fuit hoſpitiũ, vt ex Plinio diximus: quomodo Damaſcena à Damaſco ſunt appellata. Ab hac Cornarij ſententia valde diſſentit Matthiolus, negátque eum quid Plinio & Palladio Duracina, quid Paulo δωράκια, quid Ætio, Conſtantino, aliíſque Græcis auctoribus ῥοδάκηνα ſignificant, intellexiſſe, quod hæc tria & nominibus, & reipſa differant. Rhodacenẽ enim non aliã eſſe quàm Malũ-perſicã, & Rhodacena ipſa nihil aliud quàm Mala Perſica cũ Cornario cẽſet: at Pauli δωράκια genus eſſe præcocis ſeu Armeniaci Mali ꝙ ipſe declarat his verbis, τὰ δὲ πραικόκιά τε, καὶ δωράκια, καὶ ἀρμένια κρείττονα τῶν περσικῶν: οὔτε γὰρ ὀξύνεται, ὡσαύτως διαφθείρεται. Ideſt Præcocia, Doracia, & Armenia Perſicis præſtãt: neque enim aceſcunt, neq; ſimiliter corrũpuntur. Hic igitur δωράκια, rectè legi Matth. putat, non ῥοδάκηνα, quod ῥοδάκηνα Mala Perſica ſint duntaxat, non præcocia, δωράκια, Armenia, quæ & ſi inter Perſica numerentur à quibuſdam, nõ tamen ſunt ſimpliciter Perſica. Neque tam ineptè dixiſſet Paulus, Rhodacena Perſicis præſtare, cum Rhodacena ſint ipſamet Perſica. Iam verò Duracina Perſica Plinio Perſicorũ ſpecies ſunt, non genus, quẽadmodũ Duracina Ceraſa, & Duracinæ vuæ eidẽ, & Palladio Ceraſorũ vuarúmque ſpecies. Quare alia iis erunt Duracina, alia Græcis Rhodacena, quæ vniuerſè quidem Perſicũ omne ſignificant, non autẽ aliquã eius ſpeciem. Neque, vt Cornarius ait, vocat noſtra ætas quædã Perſica Mala Duracina, quod ſint oſſe cæteris duriore, ſed antiquos ſecuta, quod pulpa, carnéque guſtui gratiora ſint, longiorique tempore perdurent, quod de Duracina vua Plinius apertè ſcripſit. Duracina vua ſine vllis vaſis in vite ſeruabilis eſt: tanta eſt contra frigus, æſtus, tempeſtatéſque firmitas. Hæc ex Matthio. Plinius aliquot Perſici genera recenſet. Perſicorum palma Duracinis. Nationũ habent cognomen Gallica, & Aſiatica. Poſt autumnum matureſcũt, æſtate præcocia, intra xxx annos reperta, & primo denariis ſingula venundata. Supernatia è Sabinis veniunt, popularia vndique. Pomum innocuum expetitur ægris: pretiúmque ſingulis tricenis nũmi fuêre, nullius maiore, quod miremur, quia non aliud fugacius. Longiſsima nãque decerpto bidui mora eſt, cogítque ſe venundari. Perſicorũ multæ ſpecies, inquit Matthio. Quedã rubent, quædam aureo colore fulgent, alia vireſcunt, alia candida ſunt, alia ſanguinea, alia Duracina, alia Cotonea vocantur. Præterea nonnulla dulcia, nonnulla acida, quædam vinoſa, quædam amariuſcula, quędam etiam auſtera. Prima laus in cibis Duracinis ſic dictis, quod caro tam pertinaciter oſsi hæreat, vt auelli non queat. Duracinis adhæret corpus, inquit Plinius, è lignóque auelli nequit, cũ in cæteris facilè ſeparetur. Inter hæc primas tenent quæ ab aureo colore, & odore periucũdo Cotonea cognominantur. Secundas quæ cortice detracto ſanguineum ſuccum fundunt, non quod guſtu reliquis ſint ſuauiora, ſed quia magnitudine excellunt, & pulchro ſunt colore. His fortaſſe non cedunt, quæ à Nucis ſimilitudine Nuciperſica nominantur, & colore, ſaporéque PerſicaCotonea referũt, tũ nõ ingrata dẽtibus duritie guſtũ mira afficiũt voluptate. Eſt & aliud in Hetruria, & aliis Italiæ locis Perſicorũ genus, agricolarũ mãgonio factũ, quæ Perſica Amygdala vocãt, quoniã pro amaro Perſici nucleo dulcẽ Amygdalarũ modo includũt. Perſicorum in genere multiplex differentia eſt. Prima εὐτελεστάτη καὶ φαυλοτάτη, vulgare eſt Perſicum, carne ſuccoſa quidem, ſed flaccida, molli, tenera inodora, quæ à nucleo tota recedit, vulgo *Peſche qui laiſſe le noiau.* In hac ſpecie, Perſica quædã parua ſunt, quædam magna & ampla, quædam viridia prorſus, quædã rubris maculis picta, quædã carne vſq; adeo rubra, vt ſanguinolẽta videãtur, & hęc nucleo etiã foris rubẽte, alia nigro, lanata omnia. Altera ſpecies eſt eorũ quę Duracina Latini vocarũt, Græci quidã Rhodacena. Duracina quidẽ, non quod ſeruari poſsint diuti⁹, ſed ob carnis duriorẽ ac ſolidiorẽ callũ: Rhodacena

Lib.1.Dioſ. cap. 131.

Libr. 1.

Lib.14.c.3.

Genera. Li. 15.c.12.

In libr. 1. Dioſco.131.

Li.15.ca.28.

verò, aut quod odoris suauitate Rosam imitētur, aut quod plerūque roseo colore, id est rubro altera sui parte niteant. Gallorum alij *Presses*, & *Perses*, vocant, alij *Auberges*, præsertim si candida eorum pulpa fuerit, alij *Myrecotons*, si lutea, veluti Cydoniorum. Omnibus compacta, dura, solida, firma caro nucleo tenacissimè adhæret, & mandentium dentibus non alter resistit, quàm Mali aut Piri: ideoq; postrema mensa vtiliter sumitur, nec ventriculum cōturbat, aut in eo corrumpitur, cum alia Persica prima statim mensa præbenda sint, alioqui putredini corruptioníque obnoxia. Duracinorum varietas in pulpæ colore sita est, nunc cādidæ, nunc luteæ, quod genus frequentius reperitur, nunc ex albo subrubentis. Mira in omnibus & saporis, & odoris iucunditas, vinum etiam commendantis, si detracto cortice immergantur. Proueniunt insitione & nucleorum satu: quod sic fit. Duracinorum præstantiorum nuclei defodiuntur, exacto biennio tenella arbor transplantatur, & cum abierit tertius annus, ea quæ bene comprehenderit, vno supra terram pede secatur: cicatrice obducta plaga, qui postea nascuntur rami fructus gignunt, & ampliores, & sapidiores, quàm si arbor insita fuisset: adde quod adulta sic arbor, viuacior est quàm insita, & ætatem melius fert. Apud Paulū qui Latinas voces vsurpauit pro δωράκια legēdum est δωράκινα. In Persicorum genere quidam Nucipersica recensent. Armeniaca & præcocia an Persicorum generi adnumeranda sint, pleríque dubitant, & iure quidem. Arboris certè tota facies à Persico discrepat, si proceritatem, vastitatem, ac foliorum figuram spectes. In fructu cognatio quædam intercedere videtur, sed quæ hoc nomen sibi vendicare non debeat. Malus Persica arbor est inter cæteras Malos humilis, folio Amygdalæ, maiusculo, in ambitu leuiter serrato: flore subpuniceo, Amygdalæ simili: Pomo carnoso, succulento, extrinsecus lanuginoso, cute modò candida, modò rubente, modò lutea, in cuius altera parte profunda incisura, seu rima in longum porrigitur: dura intus & scabra nuce, in qua nucleus qualis Amygdalis, minor tamen, & amarior. Radicibus nititur debilibus, minimè in altum actis. Quamobrē cito consenescit, cadítque hæc arbor, materia fungosa & imbecilli. Nucipersica arbor est humilis, præcocis Persici proceritate, folio Amygdalæ, sed maiore: flore Puniceo. Pomum emicat viride, carnosum, succulentum, nulla exterius lanugine pubescens, dura intus & scabra nuce, in qua nucleis, qualis Persicæ Pomis. Passim in viridariis, hortis, & vineis nascitur Malus Persica. *Locus.* Gaudet etiam aquosis & apricis. *Tempus.* Floret vere: fructus Autumno maturescit, celerrimè marcescens. Nucipersicæ fructus Autumni exitu maturescit, diutiusq; Persicis ætatem prærogat: *Temper. & Vires.* τὰ περσικὰ μῆλα, auctore Dioscoride, εὐστόμαχα, εὐκοίλια τὰ πέπειρα. *Lib.1. c.131.* Id est, Persica Mala stomacho grata sunt, matura facilem reddunt aluum (sic enim meliùs quàm Ruellius, Persica Poma matura, tam stomacho, quàm ventri vtilia) acerba eam cohibent; sed sicca vehementius. Decoctum è siccis alui, stomachíque fluxiones sistit. Galenus verò scribit arborem ipsam in germinibus & foliis vincētem habere amarā qualitatem: *Li.7. simpl.*

MALVS PERSICA.

ideóque folia eius trita,& vmbilico imposita,lumbricos necare, & alioqui sane etiam discutiens esse medicamentum.Fructum eius esculentum, scilicet Persicum humidius esse,& frigidius temperie. Idem alibi auctor est, Pomorum Persicorum succum,& veluti carnem,facilè corrumpi, omninoq; noxam inferre. Quamobrem non post alios cibos,vltimaq;, sicut nonnulli solent, illa offerri oportere, quod in summo natantia corrumpantur. Hoc verò, quod omnibus commune est,memoria tenendum,quæcunque vitiosi succi, humidáque & lubrica sunt,facileq; descendunt,ac se cedunt,præ aliis comedenda esse: sic enim & ipsa celeriter subeunt,& aliis præeunt, ac quasi iter muniunt:Postrema verò sumpta,vnà secum alia quoque corruptioni reddunt obnoxia. De iisdem Persicis hæc Plinius Valerianus.Persicum in cibo est quidem stomacho inutile, eo quòd cito succus eius marcescit, & caro æque per concoctionem vitiatur, verùm minimè graue,dum modo,non diu in intestinis moretur, & ad ima semper exitu celeri festinet.Persica in cibo negant medici membra nutrire: sed & Galenus suadet nunquam omnino post cibum sumere,quoniam corrũpuntur, si cibis cæteris innatent. Persicorum folia trita, & imposita, ventris animalia perimunt,& expellunt.Eadem sicca,& in puluerem tusa,recentes plagas vulnerum cruentorum claudunt.Nucleus Persicorum capitis dolori cũ oleo & aceto tritus illinitur,quamuis quidam cum solo rosaceo terere malint. Gummi, seu gutta quam Persicorum truncus illacrymat,fluenti aluo medetur.Eadem mixta cum vino,etiam in vesica lapillos frangit. Trita cũ aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores fauciũ mitigat. Asperum arteriæ canalem læuiorẽ facit. Excreantibus sanguinem miro modo subuenit.Thoracis obstructos sinus reserat,vitia pulmonis expurgat.Non rectè igitur Plinius scripsit Poma Persica innocua expeti ægris,vtilioraq; Prunis Persica, succumq; eorum etiámnum in vino,aut in aceto expressum,vel,vt alij legunt, succumq; eorum etiam expressum,cũ vino,aut aceto.Nec esse alium eis Pomis innocentiorẽ cibum. Nusquã minus odoris,succi plus,qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita & illita hæmorrhagiã sistere.Nucleos Persicorũ in aceto & oleo, capitis doloribus illini. Flores Persicæ,inquit Fuschius,Saccharo cõditi instar Rosarũ,aut Violarũ,aluũ haud leuiter mouẽt,atq; subducũt. Esu etiã idẽ præstãt,auctore Matthiolo, vomitionesq; cient,Hydropicorũ aquas pellũt, si recentes in acetariis edãtur, sed nõ absq; labore.Arboris lacryma datur ex aqua plãtaginis, aut portulacæ vtiliter ad cruẽtas reiectiones,tussiẽtibus verò,& anhelosis ex mulsa,aut tussilaginis decocto,addito croci momẽto:facit ad raucedines,& asperę arteriæ impedimẽta.Datur calculosis cũ succo Rhaphani, aut Limonũ, aut ex vino duarũ drachmarũ põdere.Folia cõtusa illinũtur vtiliter vẽtri,ex aceto, ad interaneorũ vermes.Eorundẽ succus purulẽtis,vermiculosisq; auribus instillatur.Nuclei tormina vẽtris tollũt,si deuorẽtur:ebrietatẽ mirũ quantam arceant,si seni, septeníue præsumãtur. Tundũtur,& decoquũtur in aceto,quousque liquescãt, pulticulæ modo,ad alopecias:nã illiti mirũ in modũ capillos euocant. Contusorũ cremor ex aqua Verbenacæ vtiliter frõti ac tẽporibus illinitur in capitis dolore. Ad idẽ valet oleũ ex iisdẽ expressum,cõuenit enim peculiariter hemicranię, somnumq; cõciliat,id quod & cremor facit.Instillatur idẽ oleũ ad auriũ dolores.Tam potũ, quã clysteribus infusum,coli dolores à flatu genitos,ac etiã à fæcibus exsiccatis valde mulcet.Datur quoq; potãdũ iliacis,ac calculosis quatuor vnciarũ põdere. Maximè verò nuclei Persici calculosis auxiliãtur, si quinquaginta cũ centũ cerasorũ nucleis, florũ Sãbuci manipulo,vini Cretici libris tribus excipias fictili nouo,& in fimo sepelias dieb⁹ decẽ,deinde vitreis organis destilles.Aqua enim, quæ inde fluxerit ante cibũ hausta 4.vnc.põdere mirificè renũ calculos expellit.

Li.2. Alim.

Lib.15. c.12.
Lib.23. c.7.

In Hist.pl. cap.28.
Lib.1. Dioscor. ca.131.

MALVS

MALVS ARMENIA. CAP. IIII.

MHΛΕ'Α ἀρμενιακὴ, Latinis Malus Armenia, fructus μῆλα ἀρμενιακά, Mala Armeniaca, seu Armenia, Latinis Præcocia, auctoribus Dioscoride, & Galeno. Dicuntur & Præcoqua: Græci Bericoca ferè pronunciant, Galli *Abricots*, Mauritani *Mermex*, seu *Mirmix*, *Mex*, *Mesmes*, *Misinis*, Itali *Armeniache*, *Bacoche*, *Moniache*, & *Grisomele*, Hispani *Albiricoques*, *Albarchigas*, & *Aluaricoques*, Germani *S. Iohans Pfersich*. Armeniaca peregrina quoque fuisse ex nemine cognoscitur. Ex genere Persicorum esse Galenus scribit. Aliquot eorum distinguntur genera, sapore & præcipuè magnitudine differentia, quod non solùm cœli solíque clemẽtia euenire credendum, sed etiam agricolarum arte: frequenti enim insitione maximè proficiunt, & augescunt. Sed duo præcipuè Gallis nota, magnitudine tantum paruitatéque fructus distantia. Maiora & mole corporis, & suauitate præcellentia, Præcocia, Galli vocant *Gros Abricots*, quod insita fuerint, minora Armenia, quæ in Gallia Narbonensi *Armegnes* vocantur: Gallis cæteris *Petits Abricots*, quod sponte gignantur. Malus Armenia rarò procera est arbor, Persicæ ferè similis, nisi quod folia fert Populi nigræ æmula, in summo acuminata, per ambitum serrata, quaterna, quináue simul emergẽtia: flores albos, Cerasi florum figura, ex quibus fructus proueniunt Persicorum quadãtenus specie, aureo colore cũ purpura mixto, propter quem *Gri-*

Nomina
Lib. 1. c. 131.
Li. 7. simpl.
Li. 2. Alim.
Genera
Forma

MALVS ARMENIA *maior.*

MALVS ARMENIA *minor.*

somele à Romanis vocantur, quasi Crysomela, id est, aurea Mala, eáque præcipuè quæ eo in tractu Persicorum magnitudinem æquant. Os intus cõcluditur, non, vt in Persicis, scabrum, vtraque parte turgens, in quo nucleus eadem figura, in quibusdam amarus, vt in Persico, in aliis dulcis, vt in Amygdala. In viridariis & hortis coluntur. Maturescunt ineunte æstate, mense Iunio, ante alios fugaces fructus, vnde Præcocia dicta. Bonitate Persica superant, inquit Galenus: neque enim in ventriculo, vt illa corrumpuntur, neque in ventriculo acescunt. Vulgo autem

Locus.
Tempus.
Vires & Temper.

autem ſuauiora apparent, vnde etiam ſtomacho ſunt gratiora. Idem alibi fru-
Li.7.ſimpl. ctus, inquit, Mali Armeniæ frigidior, humidiorq; eſt ſecundo quodammodo
Lib.1. c.131. ordine. Armeniaca, inquit Dioſcorides, minora ſunt Perſicis, & ſtomacho vtiliora. Quidam tamen recentiores medici refragantur, & ea magis quàm Perſi-
Lib.1. Dioſcor. ca.131. ca corrumpi affirmant. Oleum ex nucleis expreſſum, Matthiolo teſte, mirificè valet inunctum ad inflammatas hæmorrhoidas, ad vlcerum tumores, linguæ impedimenta, & aurium dolores.

MALVS CITRIA, LIMONIA, AVRANTIA, POMA ADAMI. CAP. V.

Nomina Lib.1. c.131. Lib.& cap. 4.Hiſtor.

MHΛEA μηδική, Malus Medica, & Aſſyria dicitur, vtroque nomine à regionibus ducto, præterea Citria, ſeu Citrea. Fructus, Mala Medica, & Cedromela, & Perſica, auctore Dioſcoride, ac Theophraſto: ἡ δὲ μηδία χώρα, καὶ πέρσις ἄλλα τε ἔχει πλείω, καὶ τὸ μῆλον τὸ μηδικὸν, καὶ περσικὸν καλούμενον. Id eſt, Media regio & Perſis alia plura profert, & quod Malum Medicum & Perſicum vocant. Citria Latini appellant Citrea, & Citromela, Galli *Citrons*, Itali *Cedri, & Citroni*, Hiſpani *Cidras*, Germani *Citrinoepffel, Iudenoepffel*, & *Citro naten*. Angli *Citron tre*, Belgi *Citrotuen*.

Forma. Malus Medica Aurantiis, & Limoniis arboribus magnitudine par eſt: folia fert Laurina, vel Aurantiorum foliis ſimilia, foraminibus viſum fere effugientibus vndique punctim traiecta. Quare valde deprauatos eſſe Theophraſti Codices, falſámque Theodori interpretationem, in quibus Mali Medicæ folia Portulacæ foliis comparantur, Matthiolus, doctíque alij viri rectè videntur

MALVS CITRIA.

In li.1.Dioſcor. ca.131. exiſtimaſſe. Sic enim Theophraſtus: ἔχει δὲ τὸ δένδρον τοῦτο φύλλον μὲν ὅμοιον, καὶ σχεδὸν ἴσον τῷ τῆς ἀνδράχνης, ἀκάνθας δὲ οἵας ἄπιος, ἢ ὀξυάκανθος, λείας δὲ καὶ ὀξείας σφόδρα, καὶ ἰσχυράς. Theodorus. Habet hæc arbor foliũ ſimile, & penè æquale atque Portulaca, aculeos quales Pirus, aut Spina acuta, ſed leues, acutóſque vehementer, & validos. A quibuſdam ſcribit Matthiolus pro ἀνδράχνης legi ἀράχνης, id eſt, araneorum telæ, quòd iis videantur Mali Medicæ folia tota valde exilibus foraminibus peruia, vt per ea, veluti per linteum ſpiſſius, tranſpici poſsit, facilè telis aranearum comparari poſſe: à quibus tamen diſſentit, ex Plinio pro ἀνδράχνης reponens ἀδράχνης, quæ
Lib.13, c.22. Adrachne Plinio ſylueſtris eſt arbor, neque in planis naſcens, ſimilis Vnedoni,
Lib.12. ca.3. cuius folio, idem Plinius Medicæ Mali folium ſimile facit. His addo Athenæi
Lib.3. teſtimoniũ indicatum Theophraſti locum citantis: ἔχει δὲ τὸ δένδρον τοῦτο φύλλον μὲν ὅμοιον, καὶ σχεδὸν ἴσον τῷ τῆς δάφνης, ἀδράχνης καὶ καρύας. Id eſt, folio eſt hæc arbor ſimili, & ferè pari Lauri folio, Adrachnes, & Nucis iuglandis. Non diſsimulandũ tamen in Codicibus vulgaribus, ἀνδράχνης reperiri, id eſt, Portulacæ. Sed duæ voces δάφνης, & καρύας legendũ eſſe ἀδράχνης neceſſario conuincunt. Quæ enim foliorum Lauri, & Iuglandis cum Portulacæ foliis affinitas? Eſt & hîc pro Theodoro dicẽdum, videri eum in Theophraſto ἀδράχνης legiſſe, non ἀνδράχνης,

quoniam

quoniam in eius versione lego. Habet hæc arbor folium simile, & penè æquale
atque Portulaca: sic enim ἀδράχνην vertit, ad ἀνδράχνης discrimen, quæ Portula-
ca est. Malus Medica igitur folia edit Lauri, siue Adrachnes, quæ folio, vt ait
Theophrastus, & fructu omnino similis est Arbuto, nisi vtrumque id mi- Lib.3.Hist.
nus esset, quod etiámnũ Græci narrãt, præcipuè Cretẽses, apud quos Adrachne cap.16.
frequens, antiquo vocabulo vtcumq; seruato Andracle nominatur. Arbutus
autem folio inter Ilicem & Laurum medio, cuius Arbuti folio, Mali Medicæ
folium confert Plinius, vt diximus. Ramos habet flexiles, viridi libro vestitos, Lib.12.ca.3.
atque spinosos: flores candicantes, Calathi effigie, capillamentis quibusdam Ibidem.
in medio extantibus. Arbor hæc omnibus horis pomifera est, inquit Plinius,
aliis cadentibus, aliis maturescentibus, aliis verò subnascẽtibus. Quibus verbis Lib.& cap.
hæc Theophr. interpretatus est: φέρει δὲ τὰ μῆλα πᾶσαν ὥραν. τὰ μὲν γὰρ ἀφῄρη, (ἀφῄ- 4.Hist.
ρηται. Ath.) τὰ δὲ ἀνθεῖ, τὰ δὲ ἐκπέπτει. Pomorum aliqua est diuersitas tum magni- Matth. ibi.
tudinis, tum saporis. Quædam in molem excrescunt Melopeponibus parem,
cuiusmodi sunt quæ ex Liguria, & Adriatici, Ægæíque maris insulis afferuntur,
Pomcires ea nos vocamus, quasi Poma Citria. Alia his minora. Alia Limonum
magnitudine, aut paulo maiora, qualia sunt quæ à lacu Benaco comportantur.
Hæc principem in cibis locum obtinent, oríque suauiora habentur, etsi cæteris
minora. Illa verò grandia, & speciosa magnitudine præstantia, cum insipida fe-
rè gustui non multum placeant, non æquè recentia, atque hæc in cibis proban-
tur. Sed quia pulpæ multo plus habeant Officinis expetuntur Saccharo, vel
melle asseruanda. Color omnibus aureus, facies oblonga, vt Limonum, sed
crassior corticis pulpa. Cortex tuberculis, seu rugis asperatus, odore præstat,
valde grato. Intus medulla succo acido plena, in qua semen hordei figura, gran-
dius, sapore amaro, duro obtectum cortice. Apud Athenæum magna est inter
Diphnosophistas quæstio, an mali Citrij apud antiquos facta fuerit mentio. Lib.3.
Inter cæteros Æmilianus refert Iubam Mauritanorum Regem, in iis quos de
Libya edidit commentariis Citrij meminisse, & apud Lybes Hesperidum Ma-
lum fructum eum dici, ab Herculéque translatum, id in Græciam, dictumq; ibi
à quadam auri similitudine aureum Malum, quod edidisse tellurem nunciato
Iouis & Iunonis connubio fabulantur: Vnde nuptiale Pomum hoc intelligi
volunt. Democritus verò apud veteres Citrij nomen reperiri negat. Eresij ta-
men Theophrasti verba cogunt, inquit, fateri de Citriis audienda, quæ quarto
de Plantar. Historia Philosophus scribit: ἡ δὲ μηδία χώρα, &c. quę partim recitaui-
mus, partim referemus post hac. Plinij ætate non erant in Italia, vt ipse testatur Cap.4.
his verbis: Tentauêre gentes transferre ad sese propter remedij præstantiam fi- Lib.12.ca.3.
ctilibus in vasis, dato per cauernas radicibus spiramento. Mox subiicit. Sed nisi
apud Medos & in Perside nasci voluit. Theophrastus: σπείρεται δὲ καὶ εἰς ὄστρακα
διατετρημένα, καθάπερ οἱ φοίνικες. Seritur etiam fictilibus in vasis perforatis, quem-
admodum Palmæ. Nunc contra vernæ factæ sunt istæ arbores, atque Italo solo Matth. ibi.
tam familiares, vt non modò in maritimis, sed in mediterraneis etiam tum *Locus.*
hortis, tum viridariis, tum etiam insignium lacuum ripis frequentissimæ sint:
postea quam Palladij diligentia, industriáque (is enim primus proditur artem
hanç inuenisse) factum est, vt ex Media in Italiam translatæ prouenerint, ac
propagatæ fuerint, quem solers imitata posteritas ea Galliæ, Hispaniæq; com-
municauit. Maturescunt integro anno, decerpunturq; aureo colore fuluescen- *Tempus.*
tia. Theophrasti sæculo nondum Citria Mala in ciborum vsum venerant, id
quod testatur his verbis: τὸ δὲ μῆλον οὐκ ἐσθίεται μὲν, εὔοσμον δὲ πάνυ, καὶ τὸ φύλλον τοῦ Lib.4.Hist.
δένδρου. καὶ εἰς ἱμάτια τεθῇ τὸ μῆλον, ἄκοπα διατηρεῖ. χρήσιμον δὲ ἐπειδὰν τύχῃ πεπωκώς cap.4.
τις φάρμακον, ἢ πρὸς στόματος εὐωδίαν, ἐὰν γάρ τις ἑψήσας ἐν τῷ ζωμῷ, ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ, τὸ

ἔσωθεν τοῦ μήλου ἐκπιέσῃ εἰς τὸ στόμα, καὶ καταῤῥοφήσῃ, ποιεῖ τὴν ὀσμὴν ἡδεῖαν. Athenæus verò ſic legit. (Lib.3.) χρήσιμον δὲ, ἐπειδὰν καὶ τύχῃ τις πεπωκὼς θανάσιμον φάρμακον. διδόθεν γὰρ ἐν οἴνῳ διακόπτει τὴν κοιλίαν, καὶ ἐξάγει τὸ φάρμακον, καὶ πρὸς στόματος, &c. Id eſt, Pomum eius non eſtur, ſed ipſum odore pollet, & arboris folium, ac ſi veſtibus interſeratur Malum, eas ab offenſis vindicabit. Vtile etiam cum letale venenum quis hauſerit: quippe in vino datum ciet aluum, & venenum exigit. Oris quoque ſuauitatem commendat, & ſi quis in iure cocti, vel in quodã alio liquore, expreſsi Pomi interaneis ſuccum ſorpſerit, ſuauem halitum cõciliabit. (Lib.12.ca.3.) Malus Aſſyria quam alij vocant Medicam, inquit Plinius, venenis medetur. Folium eius eſt Vnedonis, inter currentibus ſpinis. Pomum ipſum aliàs non manditur: odore præcellit foliorum quoque, qui tranſit in veſtes vnà conditus, arcétque animalium noxia, Et paulo poſt. Hæc eſt autem cuius grana Parthorum proceres incoquere diximus eſculentis, commendandi halitus gratia. Refert (Lib.3.) apud eundem Athenæum Democritus Citrium Malum veneni cuiuſlibet remedium eſſe, quod à ciue ſuo Ægypti gubernatore, didicerat, qui cum deprehenſos in maleficio quoſdam ad ſerpentum morſus damnaſſet, quos omnibus eiuſmodi beſtiis lacerandos obiicerent, productis illis, & ad theatrum euntibus latronum ſupplicio deſtinatum, in via fortè caupona quædam mulier eorum miſerta, quod in manibus tum habebat, & arrodebat, Citrium Malum dedit, acceptum verò illi comedere, & paulò poſtferociſſimis maximíſque anguibus oblati, & ab aſpidibus commorſi, nihil læſi ſunt, hæſitabundo & attonito iudice, qui tandem cuſtodem eorum militẽ cùm interrogaſſet, nunquid bibiſſent, aut ediſſent, vt id comperit quod acciderat, nimirum abſque dolo Citrium illis traditum fuiſſe, poſtridie alteri rurſum dari iuſsit, alteri minimè. Percuſſus hic confeſtim periit, incolumi altero qui Citrium prægustauerat: indéque cognitum eſt, multis expertis, Citrium aduerſari venenis omnibus. Quod ſi quis Citrium integrum, quale natura eſt, cum ſemine, in Attico melle coquat, donec liquatum tabeſcat, & eius liquoris, matutino, tres quatuórue digitos ſumat, tutus erit à venenatis omnibus medicamentis. Eaſdem Mali Medici vires Vergilius quoque celebrauit, & faciem arboris depinxit his verſibus: (Georg.2.)

Media fert triſtes ſuccos, tardúmque ſaporem
Fœlicis Mali: quo non præſtantius vllum,
Pocula ſi quando ſæuæ infecère nouercæ,
Miſcuerúntque herbas, & non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipſa ingens arbos, faciémque ſimillima Lauro:
Et ſi non alium latè iactaret odorem,
Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis:
Flos apprimè tenax: animas & olentia Medi
Ora fouent illo: & ſenibus medicantur anhelis.

(Lib.1. c.131.) Malum Medicum Dioſcoridi oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum: ſemen habet Piri. Id in vino potum venenis reſiſtit, aluum mouet, oris ſuauitatem commendat, decocto eius colluto, aut ſucco: eſtur in malacia mulieribus: veſtiariis impoſitum ab eroſionis vitio veſtes vindicare exiſtimatur. (Lib.23. c.6.) Citrea contra venenum in vino bibuntur, inquit Plinius, vel ipſa, vel ſemen. Faciunt oris ſuauitatem decocto eorum colluto, aut ſucco expreſſo. Horum ſemen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipſa verò contra infirmitatem ſtomachi, ſed non niſi ex aceto facilè eduntur. Mali (Li.7.ſimpl.) Medicæ fructus, quod ait Galenus, non iam Malum Medicum, ſed ab omnibus

Citrium nuncupari ſolet. In fructu vincentem is habet qualitatem acidã & ſiccam, vt tertij ſit ordinis reſiccantium, refrigerantiúmque. In cortice verò deſiccantem etiam temperiem eſt ſortitus, non parum habentẽ acrimoniæ. Quare hic deſiccat ſecundo exceſſu, non tamen frigidus eſt, ſed aut temperatus, aut paulò infra: Cæterum caro eius craſſi pariter ſucci eſt, & pituitoſa, frigidáque: nam & ipſa editur, ſicut & cortex. Fructus totus edulis nõ eſt, nempe nec humidum illud & acidum, de quo primùm diſſerui, nec granum quod in illo inuenitur, & reuera ſemen eſt. Amarum hoc eſt, & digerendi videlicet, ſiccandíque facultatem obtinet, ſecundo propemodum ordine à temperatis recedens: folia verò exſiccandi, ac digerendi vim habent. Hæc Galenus. In quibus animaduertendum eſſe annotat Matthiolus, hæc Galeni verba, In fructu, ἐν τῷ καρπῷ, quidem vincentem habere qualitatem acidam, & cætera, non de nucleis, ſeu vero ſemine accipienda eſſe, ſed de acido Citrij ſucco, cuius in medio ſemẽ includitur. Eam Galeni mentem eſſe declarant ipſius verba in fine capitis adiecta, Fructus totus eſui ineptus eſt, nẽpe tum humidũ illud & acidũ, de quo primùm diſſerui, tum nucleus qui in illo inuenitur, & reuera ſemen eſt, & cætera: quam Galeni ſententiam non rectè aſſecutus Auicenna, inquit Matthiolus, ſemen Citrij ſecundo ordine calidum ſiccúmque eſſe ſcripſit: at libro de viribus cordis frigidum ſiccúmque tertio, nulla acidi ſucci Citrij mentione facta, quem Galenum ſeminis Citrij nomine comprehendiſſe diximus. Ego verò in Codice Auicennæ Venetiis excuſo, & ab Andræa Bellunenſi correcto, lego corticem Citri calidum eſſe primo ordine, ſiccum in fine ſecundi: carnem eius calidam humidámq; primo: ſuccum ipſius acidum, frigidũ ſiccúmq; tertio: ſemen calidũ primo, ſiccum ſecundo. Libro verò de viribus cordis, ſemen eſſe ſiccũ tertio exceſſu, in quibuſdam exemplaribus frigidũ, ſiccúmq; eſſe ſecundo. Citria ſi cruda manduntur, inquit Matth. non facilè cõcoquuntur, & craſſum generant ſuccũ: quare iis melle, aut Saccharo conditis veſci ſatius eſt: ventriculũ enim calfaciũt, & roborãt. Noſtra tamen ætas gulę nimiũ indulgẽs in cibis Citria cruda præfert cum aſſatis carnibus eſitata. Citria aduerſus atrã bilẽ, & triſtitias quas illa excitat, opitulantur. Semen priuatim ſcorpionum ictibus & potum, & appoſitũ medetur. Acidus eorum ſuccus flauam reprimit bilem, arcetq; peſtis contagia. Quare recentiores medici ad febres peſtilentes, Serapiis ex eo confectis fœliciter vtuntur. Hominũ induſtria translatione, inſitione, omni denique cultus mãgonio Citria in plures digeſſit formas, vt remiſſiore ſapore & vehementiore, item dilutiore ſaturatioréque colore differrẽt: non multum tamen natura, & viribus, veluti Limonia, Aurantia, atque Poma Adami vulgo nominantur. Limonia quæ Galli *Limons* vocant, Angli *Limontree*, Itali *Limon*, tum facie, tum facultate Citria magis referũt: ſunt tamen illis minora, oblonga, cute minùs craſſa, pallida, copioſiore ſucco prægnantia, & acidiore: ſemine ferè ſimili, minore. Arantia Poma, ſiue Aurantia, quod colore auri reluceant, ab auro meritò dicta eſſe videtur, vt aurea Mala verè nominari poſſint, Gallice *Aurenges*, Germani

Temper.

In li. 1. Dioſcor. c. 131.

Lib. 2. Can. ibidem.

Lib. 2. Can. cap. 319.

Tract. 2. c. 3

Ibidem.

Matthi. ibi.

Forma Limo.

Nomina

Nomina

LIMONIA MALVS.

AVRANTIA MALVS.

Forma Aurant.

Pomerantzen, Angli *Orenge tree*, Belgæ *Arangie oppel*: Hispa. *Naranzas*. Rotundiora Limonibus, ſunt cortice ſpiſsiore, amarioreq́;, primùm viridi, per maturitatem aureo prorſus colore nitente, minutiſsimis punctis notato. Intus alba caro intercurſantibus membranis concluſa, ſucco multo abundans, qui in quodam genere acidus, in alio dulcis, in alio vinoſus eſt: ſemen paruum amarum. Horum & Limonum arbores, vt & Citriorum, coma perpetua virent, foliis Lauro latifoliæ proximis, craſsis, læuibus, odoratis, in acutum deſinentibus. Sed Aurãtiorum foliis hoc propriũ eſt, vt ad petiolorum omnium exortum, foliolum præcedat cordis figura, cui adnectitur foliũ maius quod ſequitur. Rami perinde ac in illis ſunt flexiles, lenti, aculeati, cortice ex viridi ſubalbicãte: flores albi, odoris pręſtantiſsimi. Quibus in locis copioſe proueniunt, ſedulò ab vnguentariis ij decerpuntur ad varia odoramenta conficienda: maximè verò ex iis aqua elicitur non ſolùm odore pręcellens, ſed etiam ad medendum perutilis, præſertim ad peſtilentes febres cũ exanthematibus corpus obſidentibus. Nam ſex vnciarum pondere hauſta putreos humores ab internis ad exteriora attrahit per ſudores, quos valenter euocat, cordiq́; plurimùm confert. Arbores iſtæ, vt & Mali Citriæ, ſemper fructu onuſtæ ſunt. Aurantia calidiore ſunt cortice quã Limonia & Citria. Ille enim reliquis acrior & amarior guſtu deprehenditur. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt, cæterorum ſuccus refrigerat, & putredini aduerſatur: quare febricitantibus conueniunt, dulcia verò contra. Ex Limoniorum ſicuti & Citriorum ſucco fit Serapium ad extinguendum bilis feruorem non inutile, item ad peſtilentes febres, & eas quæ contagionis vitio inficiunt. Aqua quæ ex Limonũ ſucco vitreis metis extillauit, præterquam quod à mulieribus expetitur ad ornandam fucandamq́; faciem, vitiligines & totius corporis maculas emendat, varos delet, acaros interimit: Serapiis admixta febribus acutis & cõtagioſis mirè ſuccurrit. Epota ventris tineas necat, id quod etiam præſtat ſuccus recens expreſſus vnciæ pondere potus. Ex vino Cretico hauſtus mirificè calculos pellit. A Limonibus nõ multũ natura & viribus differunt Poma Aſſyria, quæ dicuntur vulgo Poma Adami, Gallis *Pommes d'Adam*. Plãta etenim quę hæc gignit, folio eſt Limonij arboris, maiore, latiore: ramis ſimilibus, floribus Citrei Mali: fructu Aurantiis duplo triplóue maiore, rotũdo, cortice

POMA ADAMI.

Forma Arbo. Adam.

non admodum crasso, pallido, crispo rimis quibusdam aspero & inæquali, perinde ac si dentibus demorsus esset: quare putat ignarum vulgus hoc illud esse Pomum, quod in Paradiso delitiarum Adamus ederit. Succosa & acida madet pulpa, sapore Limonibus haud absimili, sed non tam palato grata, in qua latent semina Citreis, aut Limoniis similia. Valet horum Pomorum succus ad ea omnia, ad quæ Limonia, sed minore efficacia. Peculiariter autem valent hæc Poma ad scabiem, si per medium secta, & tenuissimo sulfuris puluere aspersa, deinde cinere feruente calfacta, corpori scabioso affricentur. *Vires.*

MALVS PVNICA, CAP. VI.

MALVS Punica Græcis ῥοιὰ & ῥοὰ dicitur, quo nomine fructus etiam nuncupatur, Latinis Malum Punicum, Africa circa Carthaginem Punicum Malum cognomine sibi vendicat, inquit Plinius, aliqui granatum appellant. Hippocrates σίδας appellat ῥοὰς, id est Mala Punica, σίδας οἰνώδεις ἐκχυλώσας, ἄλφιτα φυρήσας τῷ χυλῷ ξήρανον, &c. Ibidem tamen mox etiam ῥοιὴν γλυκείην habet: Et alio in loco: ῥοφέειν σίδης οἰνώδεος τὸν χυλὸν, id est, Mali Punici vinosi succum sorbendum præcipit. Arabes *kuman, Ruman*, seu *Roman* vocant, Itali *Melagrano*, & *Pomo granato*, Germani *Granatoepffel*, Hispani *Granadas*, & *Romanas*, Galli arborem *Grenadier*, fructum *Pome de Grenade*, & *Migraine*, Anglis *Pomaranat tree*, ab interiorum granorum multitudine. Sunt tamen qui ita dici velint à Granata Hispaniæ regione, quod in ea valde multa proueniant. *Nomina* Lib.13. c.19. Li. de mul. nat. Lib. 1. de mor. mu.

Plura Mali Punici genera sunt. Plinius. Diuisit & in genera, Apyrenon vocando, cui lignosus nucleus abest. Sed candidior ei natura, & blandiores sunt acini, minúsque amaris distincti membranis. Mox addit. Nucleos habentium quinq; species, dulcia, acria, mista, acida, vinosa. Quum itaque genera quinque hoc loco tradiderit, superuacua vox legitur alio in loco, in quo legitur: Punici Mali nouem genera nunc iterare superuacuum. Dioscor. tria tantùm agnoscit, dulcia, acida, vinosa, quæ vinosa mediam, inquit, sortiuntur naturam. Alij μέσα vocant, id est, nec dulcia, nec acida, sed inter hæc media, Arabes *Muza*, quia μέσον in Muzum corruperunt. Monspelienses *Mezanas* appellant, seruato quidem τῶν μέσων nomine, quamuis non integro, Dioscor. igitur vno genere dulcia, altero acria & acida, tertio mista & vinosa comprehẽdit. Præterea alia sunt syluestria, alia mitia, & in cultis nascentia. *Genera.* Lib.13. c.19. Lib.23. c.6. Lib.1. c.127.

PVNICA MALVS.

Punica Malus arbor est haud adeo procera, folio angusto, nitidíque viroris, Oleæ, aut Myrti ęmulo, crasciusculo, rubris intercursantibus venulis, è rubro pediculo pendulo. Rami multi, flexiles, spinosi: flores phœnicei, oblongi, calathi modo patuli, ore stellatim dissecto, è quo folia emergunt tenuia, colore coccineo, agrestis Papaueris æmula, cum granulis quibusdam, mediis capillamentis appensis, vt in Rosa. Fructus Pomum est, corio & membrana tectum, extra rufescente, intra flauescente, innumeris granis farctum, angulosis, rubentibus, vinoso succo refertis ossiculis in eis latentibus, quæ grana intercursanti- *Forma.* Matth. lib. 1. c.127.

bus flauis tenuibúſque membranis miro naturæ artificio diſtinguũtur. Ligni
Li.16. c.26. materies flaua, cinereo cortice veſtita. Punica in iis numerat Plinius quæ fructũ
perdunt facillimè ante maturitatem, & quæ roribus etiam nimiis, & pruinis florem
amittunt. Qua de cauſa inflectunt ramos eius, ne ſubrecti humorem infeſtum
excipiant, atque contineant. Si florem non continet, vrinam veterẽ cum
aquæ menſura pari temperabis, & ter per annum radicibus infundes, vel arboris
florentis truncum plumbeo concludes circulo. Quidam Punicis Malis ſub-
Plin.lib.17. cap.11. ſtrato lapide non rumpi Pomum in arboribus tradunt. Punicæ ſatiuæ florem
Lib.1.c.127. Cytinum Dioſcorides vocat, Balauſtium ſyluestris. Plinius ſine diſcrimine Pu-
Lib.13.c.19. nicæ florem Balauſtium nominat, & medicinis idoneum, & tingendis veſtibus,
quarum color inde nomen accepit, nimirum Punicæus. Et alio in loco, primus,
Lib.23. c.6. inquit, Pomi huius partus florere incipientis, Cytinus vocatur Græcis. In hoc
ipſo Cytino floſculi ſunt, antequam ſcilicet malum ipſum prodeat, erumpentes,
quos Balauſtium vocari diximus. Sic & Officinæ citra diſtinctionem Balauſtia
nominant & vſurpant, vt quibus Cytinorum appellatio de ſatiuorũ flore
penitus ignota ſit. Præſtãtiſsimi Cytini, & valde rubri ex Creta, & Cypro hodie
Venetias importantur, aſpectu quidem pulcherrimi, & cæteris efficaciores,
quibus ſimiles fiunt in Italia mangonio, ſed non adeo præſtantes. Aſperũ Mali
Punici putamen Græci Sidion appellant, Officinæ corrupta voce pſidion, Lati-
Lib.23. c.6. ni Malicorium, quòd Plinio auctore, vulgus coria maximè perficere illo nouit.
Locus. Punicæ genera omnia non ſolùm in Africa, ſed etiam in Italia, Hiſpania, Gallia
Narbonenſi, in Viridariis, hortis, & vinetis copioſa naſcuntur. Amat ſolum cretoſum,
macilentum, ſed in pingui quoque prouenit. Regio ei apta, quæ calida
Vires. eſt. Malum Punicum omne boni ſucci eſt, auctore Dioſcoride, ſtomacho vtile,
Lib.1.c.127. perexiguum præbens alimentũ. Dulcia ſtomacho vtiliora habẽtur, ſed aliquantulum
in eo calorem gignunt, inflationes pariunt, vnde in febre abdicantur.
Acida adſtringunt, æſtuanti ſtomacho auxiliantur, & multo magis contrahunt,
ac vrinã cient. Vinoſa verò mediam ſortiuntur naturã. Nuclei acinorum acidi
Punici in ſole ſiccati, & obſoniis inſparſi, concoctíue, fluentem aluum ſtomachúmque
ſiſtunt: iidem cæleſti aqua madeſcunt, bibunturq; cõmodè ſanguinem
excreantibus: ad deſeſſus dyſentericorum, fœminarumq; fluxione vuluæ laborantium
vtiles ſunt. Expreſſus nucleorum ſuccus coquitur cum melle, ad oris,
virilitatis, & ſedis vlcera, nomas, reduuias, & ea quæ in corpore extuberant, aurium
dolores, & narium vitia, præſertim acidorum. Huius flores, Cytini vocati,
adſtringunt, ſiccant, cohibent: ſanguinolenta glutinant: quas & Malum Punicũ
pręſtat vtilitates. Humida gingiuarũ vitia, mobileſque dentes decocto colluuntur:
herniam prolapſu inteſtini erumpentem cataplaſmate repellunt. Memoriæ
tradunt, qui tres quàm minimos Cytinos deuorauerit, nullam eo anno lippitudinem
paſſurum. Eliquatur Hypociſtidis modo. Malicorium aſperũ eſt Mali
Punici putamen, quod aliqui Sidion appellant. Id ſpiſſandi vim habet, & quos
Cytini præbet vſus. Decoctũ radicis potu latas ventris tænias pellit, & eaſdem
euocat. Balauſtium ſylueſtris Punicæ flos eſt, Cytino ſimilis. Eius complura ſunt
genera, candidum, fuluum, colore roſaceo. Succus ex eo exprimitur Hypociſtidis
modo: cui adſtrictoria vis ineſt, eadem efficiensq; Hypociſtis & Cytinus.
Hæc Dioſcorides, in quibus quæ Græcè leguntur, ἐις ἐγκαθίσματα δυσεντερικῶν, καὶ
ῥοικῶν ἁρμόζει, & vertit Ruellius ad deſeſſus dyſentericorum, & fœminarum fluxione
vuluæ laborantium vtiles ſunt, Cornarius aliter interpretatus eſt, Iis ad
inſeſſus dyſentericorum, & fluxione alui laborantium nucleus commodus eſt:
vt ſint ῥοικοὶ, qui ῥοικὰ γαστρὸς πάθη habent, neque ῥοικαὶ γυναῖκες hîc intelligendæ
Lib.23. c.6. ſint. Punica dulcia, quæ Apyrena alio nomine appellauimus, inquit Plinius,
ſtoma

ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingiuáſque lædunt. Quæ verò ab his ſapore proxima vinoſa diximus, paruum nucleum habentia, vtiliora paulo intelliguntur. Aluum ſiſtunt, & ſtomacho proſunt, duntaxat pauca, citráque ſatietatem. Sed alimenti dulcia minimum dant, atque omnino nulla in febri, nec carne acinorum vtilia, nec ſucco. Medentur æquè in vomitionibus, ac bilem reiicientibus. Vuam in his, ac ne muſtum quidem ſed protinus vinum aperuit natura. Vtrúmq; aſperiore cortice. Hic ex acerbis in magno vſu. Vulgus coria maximè perficere illo nouit: ob id malicorium appellant Medici. Vrinam cieri eodem monſtrant: immiſtáque Galla in aceto decocto, mobiles dentes ſtabiliri. Expetitur grauidarum malaciæ, quoniam guſtatu moueat famem. Diuiditur malum, cæleſtíque aqua madeſcit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cæliacis, & ſanguinem excreantibus. Ex acerbo (Punico) fit medicamentum quod ſtomatice vocatur, vtiliſsimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini, pterygiis, genitalibus, & iis quas nomas vocant, & iis quæ in vlceribus excreſcunt. Contra leporem marinum hoc modo. Acinis detracto cortice tuſis, ſuccóque decocto ad tertias cum Croci, & Aluminis ſciſsi, Myrrhæ, Mellis attici, ſelibris. Alij & hoc modo faciunt. Punica acida multa tunduntur, ſuccus in cacabo nouo coquitur Mellis craſsitudine, ad virilitatis & ſedis vitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum ſerpentes fugant. Cortice Punici ex vino decocti & impoſiti perniones ſanantur. Contuſum Malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina ſedat, & tænias pellit. Punicum in olla noua, operculo indito, in furno toſtum & contritum, potúmque in vino ſiſtit aluum, & diſcutit tormina. Primus Pomi huius partus florere incipientis, Cytinus vocatur Græcis, miræ obſeruationis multorum experimento, (id Dioſcorides & ſine ſuperſtitione tradidit.) Si quis vnum ex his, ſolutus vinculo omni cinctus, & calceatus, atque etiam annuli, decerpſerit duobus digitis, pollice & quarto ſiniſtræ manus, atque ita luſtratis leui tactu oculis, mox in os inditum deuorauerit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem paſſurum eo anno. Iidem Cytini ſiccati tritíque, carnes excreſcentes cohibent: gingiuis & dentibus medentur, vel ſi mobiles ſint decocto, vel ſucco. Ipſa capitula trita, vlceribus quæ ſerpunt, putreſcúntue illinuntur. Item oculorũ inflammationi inteſtinorúmque, & ferè ad omnia quæ cortices Malorum aduerſantur ſcorpionibus. Non eſt ſatis mirari curam diligentiámque priſcorum, qui omnia ſcrutati nihil intentatũ reliquêre. In hoc ipſo igitur floſculi ſunt, antequam ſcilicet Malum ipſum prodeat, erumpentes, quos Balauſtium vocari diximus. Hos quoque ergo experti inuenerunt ſcorpionibus aduerſari. Siſtunt potu menſes fœminarum: ſanant oris vlcera, tonſillas, vuam, ſanguinis excreationes, ventris & ſtomachi ſolutiones, genitalia, vlcera quacumque in parte manantia. Siccauêre etiam, vt ſic quoque experirentur, inuenerúntque tuſorum farina dyſentericos à morte reuocari, & aluum ſiſti. Quin & nucleos ipſos acidorum experiri non piguit. Toſti tuſiq; ſtomachum iuuant, cibo aut potioni inſparſi. Bibuntur ex aqua cæleſti ad ſiſtendam aluum. Radix decocta ſuccum remittit, qui tænias necat victoriati pondere. Eadem diſcocta in aqua, (id eſt tam diu cocta, quoad coctura tabeſcat,) quas Lycium præſtat vtilitates. Eſt & ſylueſtre Punicum à ſimilitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex vino potæ ſomnos faciunt. Semine poto aqua quæ ſubierit cutem, ſiccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur. Hactenus Plinius. Li.8.ſimpl.
Malum granatum omne Galeno teſte adſtringentem qualitatem habet, non tamen in omnibus ea exuperat: ſunt enim inter ea quædam acida, quædam

magis dulcia quàm austera, & sane quæ ab vnoquoque eorum procedit vtilitas, secundum vincentem eueniat qualitatem necesse est. Porrò acini magis quàm succus, tum adstringunt, tum exsiccant: his etiam magis putamina, quæ vocantur Sidia. Similem illis vim habent Cytini. Paratur, inquit Matthiolus ex floribus Punicæ, hoc est, ex internis Cytinorum Puniceis, ac tenuibus foliis, & Saccharo conditum, quemadmodum ex Puniceis Rosis, admirabilis facultatis ad vtrasque vteri fluxiones, si semiunciæ pondere sumatur ex vino rubro austeriusculo, aut ex Punicorum acidorum succo, aut ex aqua in qua stomonia extinctum fuerit, vel etiam ex carnium iure, si alia defuerint. Cæliacis quoque & dysentericis, & gonorrhæa laborantibus valde confert. Malicorum exsiccatum cum sicca similiter marina spõgia, & Aloe tritum, æquali omniũ pondere, addito Aluminis vsti momento penis & vuluæ vlcera breui sanat. Punicæ folia diligenter contrita, aut eorum succus Rosaceo permistus, inueteratos capitis dolores valdè mulcet, fronti frequenter illita. Punicum Malum fictili vase conclusum, operculo argilla circumlito, in furno combustum, dysentericos ac torminosos præsentaneo remedio iuuat, pulueris ipsius sesquidrachma hausta. Osiculorum Punicorum acidorum vncia cum thuris drachma in tenuissimum puluerem trita, auxiliatur fœminis albo vteri profluuio laborantibus, si quotidie ex aqua rosacea binas huius pulueris drachmas hauserint. Fit ex Punicis maturis vinum, quod Rhoëtes nominatur, succo expresso ab acinis eorum, quibus lignosus nucleus abest, Apyrena vocant, ac decocto ad tertias, & ita reposito. Efficax est contra fluxiones internas, & febrim cum alui profluuio exortam: stomacho vtile astringit aluum, & vrinam mouet. Hodie acini maturi diligenter à coriis & membranis purgati. Prælo committuntur, ac exprimuntur: mox vinum saccis ad id accommodatis percolatur, & in vasculis id excipientibus residere sinitur, defæcatum reponitur affuso oleo, ne corrumpatur, vel acescat.

Dioscor. li. 5. cap. 34.

PIRVS, CAP. VII.

Nomina

GRÆCIS ἄπιος, Latinis Pirus dicitur, multis Pyrus à fructus figura, quod ad Pyramidis similitudinem è lato in acutum spectet, & in mucronem turbinetur, Gallis *Poirier*, Germanis *Byrbaum*. Fructus vocantur Pira, Græcis ἄπια, Arabibus *Humecthe*, *Cirmetre*, seu *Kemetri*, Italis *Pere*, Germanis *Pyren*, & *Byren*, & *Byr*, Hispanis *Pyras*, Gallis *Poires*, Anglis *Pear*, Boemis *Hrußky*, Belgis *Perre*. Vt Malorũ, ita Pirorũ plurima fuêre apud antiquos genera, quæ à primis auctoribus, regionibus, colore, sapore, notis quibusdam, tempore quo decerpuntur, nomina inuenerunt. Sunt superba, inquit Plinius, parua, sed ocyssima, (vulgo *Poires muscadelles*,) cunctis autem Crustumina gratissima, (vulgo *Poire perle*.) Proxima iis Falerna à potu, quoniã tanta vis succi abundat, (vulgo *Poire Bergamote*.) Lactea à candore vocantur, vulgo *Poire Blanchete*: alia colore nigro donauit Syria. Reliquorum nomina aliter in aliis, atque aliis locis appellantur. Sed confessis vrbis vocabulis auctores suos nobilitauêre Decimiana, & ex eo tractum quod Pseudodecimianum vocant. Dolabelliana longissimi pediculi, (vulgo *Poire musset*.) Pompeiana cognomine mãmosa, (vulgo *Poire de Bon chrestien*,) Liceriana, (vulgo *Poire d'argent*,) Seueriana, & quæ ex his nata sunt Tyranniana, longitudine pediculi distãtia, Fauoniana rubra, (vulgo *Grosse Muscadelle*,) paulo superbis maiora. Lateriana, (à colore laterum, vulgo *Poire preuost*,) Aniciana, post Autumnalia, acidulo sapore iucũda. Tiberiana appellantur, quæ maximè Tiberio principi placuêre, (vulgo *Poire forest*,) Colorantur magis sole, grandes

Genera.

Lib. & c. 15.

grandescúntque, alioqui eadem essentq; Liceriana, Patriæ nomina habent, serenissima omnium Amerina, (vulgo *Poires de sainct Martin.*) Picentina, Numantina, Alexandrina, Numidiana, Græca, ex Achrade Spinosa arbore, quam Græci maxima diligentia coluerunt, & adhuc colunt, *Poire d'Espine* : & in iis, Taretina Siguina, quæ alij à colore Testacea appellant, vulgo, *Poirechat* sicut onychina à colore gemmæ onychis, vulgo *Poire de cuisse madame*: purpurea. Ab odore Myrapia, qualis est vnguentorum fragrantiuum, vulgo *Caluau rosat*, Laurea : Nardina. A tempore, Hordearia, quæ cum hordeo maturescunt, vulgo, *Poire de S. Ian*, à collo, Ampullacea, vulgo, *Poire d'Angoisse*, à corio, nimirum cortice depsato simili, vulgo, *Poire de ialousie*, Brutæ gentilitatis Cucurbitina, (vulgo, *Poire Courle*,) Acidula, succi, vulgo, *Poire pomme*. Incerta nominum caussa est, Barbaricis, Venereisque, quæ Colorata dicunt, *Poire Acciole*, Regiis, quæ minimo pediculo sessilia, vulgo *Poire Carmagnole*, Patritiis, Voconiis, Viridib9, vulgo *Poires d'hyuer*, oblõgisque, vulgo, *Poires Certeau*, Prætera dixit volema Virgilius, à Catone sumpta, (quod volam impleant, vulgo libralia. *Poire de liure*,) qui & Sementiua, & Mustea nominat. Scripsit & paulo antè idem Plinius, nec non & quædam è Piris libralia appellata, amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt. Multo plura sunt hodie, imo infinita in tota Europa Pirorũ genera, quæ propterea sigillatim explicari non possunt. Ex quibus hæc apud Gallos magno habentur in honore. Omnium gratissima sunt *Bon Chrestien*, cognomine, non ob hoc solùm quod in eximia suauitate librale pondus æquent, sed quia teneritudine tanta, vt à gustatu, vel in ipso ore statim eliquescant, & perennent, gestatúmque tolerent, ad Neapolim vsque delata Carolo octauo ibi res gerẽte, & à fœlici illa Campania, iis dotibus adoptata. Proxima magnitudine iis Mariana, vulgo Diuæ Mariæ Pira dicta, *Poires de nostre Dame*, aquosa dulcedine suauia, mira teneritudine placent, sed fugaciora multò. Minima omnium sunt Moschata, *Poires Muscadelles*, quæ nomine alio Chia dicuntur, *Poires de Chio*, baccas corporis mole non excedentia, quina, senáue, sæpe plura ab vna origine longis pendula pediculis, odorata, moschi iucunditate & ob id nomen hoc adepta erunt. Condiuntur saccharo à Salgamariis, vt in sequentem annum durent. Media magnitudine sunt Calliona, *Poires de Cailloiau*, carne iucunda, dulci, odorata, friabili. A præstantia Piri Græcum nomen vulgus emendicauit, quasi dixeris meliora. Rosatis odor nomen dedit, quod Rosas oleant, *Poires d'eau Rose*. Bicipitia, quod gemino capite visuntur, *Poires à deux Testes*, singulari sunt commendatione, corpore suaui, non lapidoso, succi grati, palatum etiam morosum recreantis. Turbinatiora cæteris Certoliana, quæ Campanica alio nomine dicuntur. Ea in metæ speciem fastigiantur, hiemem tolerant, duriore corporis callo, mira suauitate, succo pauco. Prunis tosta fugacium ad veris exitum supplent inopiam. Condiuntur & saccharo, adiecto Cinnamomi tantulo, vt cœnas claudant. Alia item Martiniana, *Poires de S. Martin*, quæ ad hiemem vsque in parente propendent, suaui gustu, firmiuscula carne, quæ non nisi cocta ferè manduntur. Vbi gelicidia sensere teneriora multò: ea etiam hibernas mensas finiunt. Quæ finora Gallicè vocantur, *Poires de fin or*, quod auri puti colorem referant, asperiore sunt carne, ac duriore, nec priusquam gelu experiantur, edomita duritie mitescunt. Ea diutissime durant, quamuis in eo genere æstiua inueniantur, & præcocia. Magnopere commendantur Bergamota, *Poires Bergamotes*, haud ita pridem seri cępta in Gallia, & sapore, & succo præstantia. Non sunt omittenda Pira quæ tametsi pulchritudine, rubróque colore, aut luteo, quasi maturitatis indice, prætereuntes inuitent ad carptum, mansa tamen tanta displicent acerbitate, vt deuorari nequeant, sed demorsa protinus respuantur. Ob id strangulanea vulgo dicun-

Li.15.ca.11.

Ruel.lib.1. cap. 115.

tur, *Poires d'estranguillon.* Ex his, quamuis ſapore adeo ingratis potus ſit, paucis menſibus ſic miteſcens vt à neſciis pro albo vino bibatur, euaneſcente illa ſumma acerbitate breui tẽporis ſpatio, feróque & indomito ſucco in vini guſtum dulceſcente, quod certè mirum eſt. Singula quotidie nouis inſitionum adulteriis emergentia proſequi neminem poſſe iam diximus. Hetruſci quoque, inquit Matthio. antiquos ſecuti variis nominibus à diuerſis cauſis inditis ſua Pira vulgò appellant, *Moſchatelle, Giugnole, Ciampoline, Roggie, Ghiaciuole, Spinoſe, Quadrane, Carouelle, Papali, S. Nicolo, Durelle, Zuccaie, Cãpane, Vernareccie, Gentili, Porcine, Sementine.* Plura iidem alia habent ſuis nomenclaturis appellata. Sunt etiam duo in vniuerſum quidem Piri genera. Eſt enim Pirus ſatiua, & pirus ſylueſtris, quæ ἀχρὰς vocatur, & ὄχνη, ideſt Piraſter. Dioſcorides tamen cum ſcribit, ἡ δ' ἀχρὰς εἶδός ἐστιν ἀπίου ἀγρίου, βραδέως πεπαινομένη. Ideſt, Achras Piri ſylueſtris genus eſt, quod tardè matureſcit, Achradem Piri ſpeciem quandam facit. At Theophraſtus cæteríque omnes Achradem ſimpliciter Piraſtrum quamcúmque accipiunt, cuius variæ ſunt differentiæ.

Lib. 1. Dioſ. cap. 132.

Ibidem.

Forma.

Quod per tranſennam ſupra nos diximus, Achras lirus eſt ſpinis quidem horrida, agreſtis modo, ſed pulcherrimo & optimo fructu, quod inſitione factum arbitror: ὄχνη verò, ſpinis quoque armata, ſylueſtris omnino eſt, ac inculta, aliquando mediocris altitudinis, ſæpius humilis arbuſcula, puſillo fructu, inſuauiſsimo, nec homini eduli. Pirus arbor eſt Mali magnitudine, imo maior & procerior. Simplici craſſóque caudice aſſurgit, plurimis ramis brachiato, rutila, criſpáque materie trũci: foliis orbiculatis, ſuperne læuibus, & bene viridibus, inferne ſæpe nonnihil albicantibus: floribus foliatis: turbinata fructus figura, magnitudine, ſpecie, colore, guſtu valde diuerſo. Semina in medio tunica concluduntur. Perdit facillime ante maturitatem fructum ſuum Pirus, etiam ſi non pluat ſed auſtrinum tantum cælum ſit atque nubilum. Amittit florem & primos fructus, ſi cum defloruerit tales dies fuerint: ſi blandiantur etiam auſtri cũ florem parit, ſi ſequantur protinus imbres, in totũ Poma depereunt, & vel ſi nubibus ſpiret auſtrinúſq; flatus, amittitur fœtus. Piraſter ramoſa, ſurculoſáque eſt arbor, caudice rimoſo, & hiulco ferè cortice, folio circinato: floribus quoque foliatis, fructu turbinato, ſed imprimis acerbo, & guſtu adſtringente. Materies apprime dura.

PYRVS.

Tempus.

Pirus menſibus Aprili & Maio floret, æſtate & autumno fructus matureſcit. Piraſter hieme fructificat ferè, tardéque ſua perficit Poma.

Li. 1. ca. 132.

Vires.

Pirorum genera omnia adſtringunt, autore Dioſcor. Quare adduntur conuenienter in repellentia cataplaſmata Decoctum è ſiccis, & cruda ipſa aluum ſiſtunt: ieiunos eſitata lædunt. Achras nempe ſylueſtre Pyrum vim Piro vrbano adſtringentiorem habet, & ad eadem conuenit. Stringunt etiam eius folia. Ligni Pirorum cinis efficaciter his auxiliatur, quos fungi ſtrangulant. Aiunt fungos, ſi ſylueſtria Pira cum eis coquantur, innoxios fieri. Pirorum omnium cibus, teſte Plinio, etiam valentibus oneroſus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mirè ſalubria, & grata, præcipuè Cruſtamina. Quæcumque verò, cum melle decocta,

Lib. 23. c. 7.

ſtoma

ſtomachum adiuuant: fiunt cataplaſmata è Piris, ad diſcutienda corporum vitia & decocto eorum ad duritias vtuntur. Ipſa aduerſantur Boletis, atque fungis, pellúntque pondere, & pugnante ſucco. Pirum ſylueſtre tardiſsimè matureſcit. Conciditur, ſuſpenſúmque ſiccatur ad ſiſtendam aluum: quod & decoctum eius præſtat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eoſdem vſus. Pirorum ligni cinis contra fungos etiamnum efficacius proficit. Hæc Plinius. Cæterùm pirorum facultates ex ſaporibus, & guſtu dignoſcuntur, cũ dulcia natura diſtent ab acerbis, auſteris, acidis, & contrà. Rectè igitur Galenus, Quæ de Malis diximus, inquit, ſi omnia ad Pira transferantur, nihil nouo alio de his ſermone opus erit. Li. 2. Alim. Nam in his quoque alia auſtera tantùm, vel acerba apparent, veluti quædã acida quædam dulcia, quædam ex horum miſtione compoſita, quæ nullam penitus qualitatem exuperantem habeant. Quare cum aquea ſint, nulla roborandi vi pollent. Talis igitur omnino Pirorum eſus, qualis Malorum. Piri folia quod alio Lib. 6. ſim. loco idem ait, pariter ac turiones, auſtera ſunt: fructus dulcedinis quiddam obtinet aqueæ, ex quibus clara quoque temperies eſt, inæqualis ſecundum partes. Nam pars vna terrea eſt, alia aquea, cæterùm vtraque frigida, tum alia temperata. Proinde Pira eſu ſtomacho grata ſunt, & ſitim prohibent. Illita autem deſiccant, & modicè refrigerant. Nam ego iis illitis vulnus glutinaſſe memini, cum aliud ad manum non eſſet. Achrades magis quam Pira reliqua adſtringunt, & deſiccant, & proinde ſanè maiora vulnera glutinãt, fluxúſque repellunt. Piris, inquit Matthiolus, præſertim grandibus, quæ in Hetruria Menate vocantur, Li. 1. Dioſc. cap. 132. aliqua nutriendi facultas ineſt. Quare ea ſecta in tenues orbiculos, & ſiccata reponunt, quibus coctis per hiemem & ver, in aliorum ciborum penuria veſcuntur. In furno ſiccata Pira Galli ſeruant, & vel ita dura, liquore nullo macerata edunt, vel cum Saccharo aquæ incoxa & emollita, in cibo ſumunt, & ægris prębent, excitandæ appetentiæ.

CERASVS, CAP. VIII.

ΚΕΡΑΣΟΣ Gręcis, Ceraſus Latinis, Gallis *Ceriſier*, Germanis *Kirſchenbaum*, dicitur, fructus κεράσια, Latinis Ceraſia, & Ceraſa, Arabibus *Saraſie*, Italis *Ciregie*, Germanis *Kirſen*, & *Chirſchen*, Hiſpanis *Cerezas*, Gallis *Ceriſes*, & *Guines*. Angl. *Cheriſſ:* Belg. *Kricken:* Bœmis, *Vuiſſnè:* *Nomina* Libr. 2. Athenæus memoriæ prodidit Lucullum Romanorum Imperatorem, poſteaquam debellato Mithridate victoria potitus eſſet, primum arborem hanc à Ceraſunte Pontico municipio in Italiam detuliſſe, fructúmque gentilitio nomine Ceraſium appellaſſe. Quibus ſubſcribit Plinius. Ceraſi, inquit, ante victoriam Li. 15. ca. 25. Mithridaticam L. Luculli non fuêre in Italia. Ad vrbis annum Domin. LXXX. is primùm vexit è Ponto, anníſque, CXX. trans Occeanum in Britanniam peruenêre. Genera eorum nominat Plinius Aproniana quæ maximè rubent: nigerrima ſunt Actia, vt & Cæciliana, rotunda. Iulianis gratus ſapor, ſed penè tantùm Ibidem. *Genera.* ſub arbore ſua, adeo teneris, vt geſtatum non tolerent. Principatus Duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica verò Luſitanis, in ripis etiam Rheni. Tertius iis color, è nigro ac rubente, viridíque ſimilis matureſcentibus ſemper. Minus quinquennio eſt quod prodiêre quæ vocant Laurea, non ingratæ amaritudinis, inſitæ in Lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris raróque tria cubita excedentis: & minore etiam frutice Chamæceraſi. Gallis horum pomorum varia notantur diſcrimina. Quædam mediocri arbore, interdum pumila, & quaſi frutice, pendent, pediculo breui, pomo rotundo, rubente, carne multa, molli, ſuccoſa, oſſe intus duro, nucleo dulci: quod genus maximè grato placet

acore, moroſáque laborantium morbo palata recreat, prægnantium etiam malaciis antequam matureſcat, expetitum. Hoc Francis tantùm Ceraſij nomen meruit, reliqua varias ſortiuntur appellationes. Vocant enim *Ceriſes*, , aliæ vero Galliarum prouinciæ,ab acore, *Griotes*, & arborem *Griotier*, Ruellius Chamæceraſum dici putat. Quædam Pomo prodeunt, ſuperiori proximo, ex arbore grãdiuſcula,longiore petiolo, guſtu multo acidiore & acerbo,cætera ſimili. Ea nimio ſui acore reſpuuntur, vt alia quæ nimia ſui dulcedine faſtidium pariunt. Alia proceris arboribus exeunt,turbinatiore pomi figura,longioréque, pediculis longis, pluribus vna coeuntibus:baccis partim rubentibus,partim candicantibus, nonnunquam in totum rubris:prædulci carne, ori iucunda, fragili intus oſſe, nucleo non inſuaui. Hoc malum acidis longe fugacius,primúmque in Ceraſorum genere maturitatem ſentit, vulgus *Guines* & *Guindoules*, appellat.Sed inter ea habentur craſsiora, multa carne, prædura,magna ex parte albicãtia,prędulci guſtu, callo corporis nucleo pertinacius hærẽte, qua de cauſa putat Ruellius Duracina nuncupari.Lugdunenſes affini huic nomine vocãt,*Dureines*,Quæ in totum rubent, mollitia cedunt:quæ partim albicant, partim rubeſcunt,cum vtriſque ſocietatem ineunt.Celerius matureſcunt quę molliore conſtant carne. Inueniuntur alia in nemoribus & ſyluis,nonnũquam in dumetis & cultis, baccis paruis,multum infra ſupradictorum magnitudinem, callo carnis rotundiore, oſsibus appreſſo,parte ſoli obuerſa rubeſcente,auerſa cãdicante, ſapore dulci quidem,ſed dilutiore : ruri familiaria, ſponte,nullo humano cultu naſcentia. Alia nigerrima quibus ſuccus ineſt ſanguineus. Ea veſcentium manus & labra ſuo ſanguine,modo Mororum inficiunt. Vtraque Seſsiana rura vocant.Sed poſterius hoc veteribus Actianum dici putat Ruellius, vt prius illud forſitam Cæcilianum, curtato (vt plerumque in Gallia fieri ſolet)vetere vocabulo, ceſsianũ pro Cæciliano conciſum proferente.Sic & ſatiuarum Ceraſorum fructus diuerſorum eſſe generum in Italia,diuerſiſque nominibus nũcupari ſcribit Matthiolus, inter Ceraſa,inquit, principem locum ſibi vendicant,quæ Hetruſcis vulgo *Marobiane*,& *Duracine*, vocantur:quorum alia maiora, alia minora, alia ſaturatè rubent, alia albicant. Quæ Plinio Iuliana, vulgo Hetruſcis *Acquaiuole*, hoc eſt aquea dicuntur,in nullo ſunt pretio,adeo tenera & fragilia,vt niſi in ipſa arbore comedantur, facile geſtatu collidãtur, & marceſcant. Præterea ob aquei ſucci redundantiam inſipida ſunt, oríque ingrata. Quæ autem *Corbine*, quòd coruorum modo nigricent,vulgo etiam vocantur, à Plinio Actia, & Ceciliana, cum ſint duriuſcula,& dulcia, guſtui non ſunt iniucunda, ſed quia manus labráque atro colore inficiunt, menſis raro apponuntur. Sunt & Ceraſia quæ ex vno petiolo terna, quaterna, quináue dependent. Sunt & coaceruata in racemi modũ. In ceraſis habentur & illa, quæ Romæ *Viſciole*, Senis *Amarine*, in aliis Italiæ locis *Maraſche*, vulgo nuncupãtur, ab amarore non iniucundo ſic dicta.Horum varia ſunt genera,quæ & ſi omnia acida ſunt, tamen quædã magis, quædã minus eo ſapore linguã imbuunt. Rura Tridentina *Maraſche* vocãt, quæ minus acida guſtu deprehenduntur. In horum quodã genere dulce acido permiſtum eſt,& ob id palato gratum. Alia *Marine*,& *Marinelle* cognominãtur, guſtu quidem ſimilia ſed minora, rotundiora, & breui pediculo appenſa. Eſt & eorum tertium genus,quæ vulgus *Verule*, vocat,longiore pediculo,bacca craſsiore,guſtu acerbo, & valde acido, colore perpetuò rufeſcente, nec vnquam in atrum vergente, cum cætera prorſus matura in nigrum rubeſcant. De ſylueſtri paruóque admodum Ceraſi genere, quod Chamęceraſum vocat Matthiolus,diximus in Dumeto. Sunt & ſylueſtria Ceraſa, quibus montes & ſyluæ ſcatent, auium cibus potius quàm hominum, ob acerbum ſimul & amarum guſtum. Hæ ſunt

Li.1.ca. 64.

Ibidem.

Li.1.Dioſc. cap.129.

igitur

igitur Cerasorum ex sapore, colore, locisque sumptæ differentiæ. Alterius Chamæcerasi meminit Asclepiades Myrleanus apud Athenæum, quæ in Bithynia nascitur, radice parua: neque arbor est, neque arbusculis cerasorum impar: baccis cætera omnia consimilibus quæ copiosè vescentibus caput vini modo grauãt, & dolores cient. Sed hæc Athenæus putat de Memæcylis intelligi, quod huiusmodi fructum eæ arbores edant. Cerasus, tradente Athenæo ex sententia Theophrasti, arbor est folio Mespili, præduro, latiore, cortice Tiliæ simili: flore albo, Piri, vel Mespili, pluribus flosculis racematim congesto, fauorũ odore, fructu rubro, Diospyri figura, magnitudine fabæ: quamquam acinus Diospyro, mollis, Ceraso durus. Huic descriptioni multa alia addit Theophrastus, Cerasum scilicet ad viginti quatuor cubita proceritatis erigi, valde rectam esse, & à radice crassam, bicubitali crassamento. Plinius ramosam esse Cerasum prodit, & in quadraginta cubitorum trabes, æquali per totum duorum cubitorũ crassitudine reperiri. Hæc de Ceraso potissimum paruula cerasa ferente, quæ Gallis, *Guines*, vocantur, intelligenda esse putat Dodon. Reliquæ enim Cerasi maiora Cerasia, siue acida, siue dulcia gignentes, humiliores sunt in Gallia, & in tantam proceritatem nõ accrescunt. Apud Theophrastũ multo plura sunt, quæ hîc referre superuacuũ foret. Cerasus cuius Paulo ante meminim⁹ procera est, crassáque arbor, cortice læui, spisso, colore Castaneæ: foliis magnis, longis, crenatis: floribus albis, in quinque foliola diuisis: fructu paruo, dulci, modò rubro, modò in nigrum vergente, acino intus concluso, in quo nucleus. Cerasus quæ Maiora Cerasia fert, mediocris est arbor, superiori foliis floribúsque similis: fructu longiusculo, rotundo, dulci, modò ex rubro albicante, modò nigricante. Quæ acida Cerasia profert, humilis est arbor, tenera, nec diu durans: folia superioribus similia habet, minora: flores item similes: fructum rotundum, acidum, modò rubentem, modò nigricantem, intus nucleum minorem, & rotundiorem. Ex omnibus his, velut ex Persico Prunóque manat gummi siue lacryma, præsertim vulnerato cortice, vt etiam testatur Theophr. Quæ maiora Cerasia & acida edunt, in viridariis coluntur: reliqua ferè in planis campis, montibus, & syluis proueniunt. Septentrione frigidísque gaudent

Libr. 2.
Libr. 2.
Lib. 3. Hist. cap. 13.
Forma.
Ibidem.
Li. 16. c. 30.
Li. 6. ca. 50.
Lib. 9. Hist. cap. 1.
Locus.
Pli. libr. 15. cap. 25.
Tempus.

CERASVS.

CERASA EX *vno pediculo plura.*

CERASA AVSTERA *Matthioli.*

CERASA *Racemosa.*

Forma Padi. gaudent. Martio & Aprili mensibus florent, & inter prima è Pomis colono gratiam annuam referunt. Syluestris Cerasi speciem quidam esse volunt plantam hîc depictam, quæ Theophrasti Padus Dalechampio esse videtur. Est ea sæpe humilis frutex, interdum iustæ magnitudinis arbor, cortice trunci cinereo, ramorum purpurascente: folio Cerasi acidi, venoso, in ambitu tenuissimè inciso: flore albo, promisso, Laburníque instar Palmum ferè longo, qui ex flosculis albis constat, suauissimè redolentibus, nec minus olfacienti gratis, quàm Mali Citriæ flores, odoris suauitate alioqui præcellentes. Fructum fert rotundum, nigrum, magnitudine Pisi, gustanti acerbum, Mespilaceíque saporis, graue quidpiam cum manditur, naribus afflãtem. Qua de causa Allobroges *Putier*, vocant, idest putidam arborem: Id quod magnam mihi admirationem mouet, Rarò enim accidere solet, vt suauissimum floris odorem fructuum molestus fœtor excipiat. Sequani vocant *Pudis*, quasi *Padis*, voce Pado corrupta. Quidam Cerasum syluestrem esse putant, vt diximus, in eam sententiam foliorum fructúmque inducti similitudine. Verùm à Cerasorum natura flos distat maximè, mea quidem sententia & formosus, & odoratus, adeo vt florem istum Laburnorúmque, & structuræ elegantia, & odoris præ

PADVS *Theophr.*

ris præſtantia, floribus aliis anteponere non dubitem. In glareoſis & arenoſis locis prodit circa ſepes, & dumeta. Nunc de Ceraſorum facultatibus diſſeramus. *Locus.*
Ceraſia, inquit Dioſcorides, aluo vtilia ſunt, ſi viridia ſumantur: eadem ſiccata aluum ſiſtunt. Gummi quod Ceraſi reſudarunt, cum vino diluto tuſsi vetuſtæ medetur: colorem commendat, viſum exacuit, appetentiam inuitat: idem ex vino potum calculoſis auxilio eſt. Ceraſa Plinio aluum molliunt, ſtomacho inutilia. Eadem ſiccata aluum ſiſtunt, vrinam cient. Inuenio apud auctores, ſi quis matutino roſcida cum ſuis nucleis deuoret, in tantum leuari aluum, vt pedes morbo liberentur. Ceraſus arbor fructum fert, inquit Galenus, non paris adſtrictionis in omnibus priuatim participem. Nam & in horum ſicut in Malorum granatorum, & Malorum quibuſdam, auſtera qualitas, in quibuſdam dulcis, in nonnullis acida exuperat. Quinetiam ex dulcibus ea quæ nondum cocta ſunt, ac matura, quædam admodum acerba ſunt, quædam acida, ſimiliter ac Mora. Sed in Moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in Ceraſiis non ſemper. Ergo quæ dulciora ſunt, magis quæ in inteſtinis ſunt, ſubducunt, ſed minus vtilia ſtomacho ſunt: contrà auſtera. Quæcumque verò acida ſunt, ea pituitoſis, excrementoſiſque ſtomachis conueniunt: ſiquidem magis quàm auſtera deſiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porro arboris ipſius gummi cōmunem omnibus viſcoſis, & mordacitate carentibus medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exaſperatas commoda eſt. Propriè autem (ſi verum eſt quod quidam ſcribunt) calculis vexatos cum vino potum adiuuat.

Li.1.ca.129. *Vires &* *Temper.* Lib.23.c.7. Lib.7.ſim.

PRVNVS, CAP. IX.

Κοκκυμηλέα Græcè, Latinè Prunus dicitur, Gallis *Prunier*, Germanicè *Pflaumenbaum*. Fructus κοκκύμηλον, Latinè Pruna, Arabicè *Anas*, *Auas*, ſeu *Hagias*, Italicè *Prune*, & *Succine*, Germanicè *Praumen*, & *Pflaumen*, & *Pflaumenboen*, Hiſpanicè *Prunas*, *Andrinas*, & *Amexeas*, Gallicè *Prunes*, Belg. *Pruymboon*: Angl. *Plumtree*. Ingens turba Prunorum, inquit Plinius, verſicolor, nigra, candicans. Hordearia appellata à comitatu frugis eius. Alia eodem colore, ſeriora, maioráque, Aſinina cognominata à vilitate. Sunt & nigra, & laudatiora Cerina, atque purpurea. Nec non ab externa gente Armeniaca, quæ ſola & odore commendantur. Peculiaris impudentia eſt nucibus inſitorum, quæ faciem parentis, ſuccúmque adoptionis exhibent, appellata ab vtroque Nucipruna. Nuper in Belgica Melina appellari cæperunt Malis inſita, & Amygdalina Amygdalis. His intus in ligno nucleus Amygdalæ eſt: nec aliud Pomum ingenioſius geminatum eſt. In peregrinis arboribus dicta ſunt Damaſcena, à Syriæ Damaſco cognominata, iampridem in Italia naſcentia, quamquam grandiore ligno, & exiliore carne, nec vnquam in rugas ſiccata, quoniam ſoles ſui deſunt. Sed Pruna omnia poſt Catonem cœpiſſe manifeſtum eſt. Hæc Plinius. Eſt & ſua Prunus Ægypto, vt Theophr. placet. Ἄλλο δέ τι δένδρον, inquit, ἡ κοκκυμηλέα μέγα δὲ τῷ μεγέθει: καρπὸν φέρει ὅμοιον τοῖς μεσπίλοις, καὶ τὸ μέγεθος παραπλήσιον, πλὴν ἔχον τὸν πυρῆνα στρογγύλον. Ἄρχεται δὲ ἀνθεῖν μηνὸς πυανεψιῶνος, τὸν δὲ καρπὸν πεπαίνει περὶ τροπὰς χειμερινάς, ἀείφυλλον δ' ἐστὶ (ſic enim legendum eſſe confirmant Plinius & Gaza, non φύλλον δὲ ἐστὶν, vt in vulgatis exemplaribus legitur) οἱ δὲ περὶ τὴν Θηβαΐδα κατοικοῦντες διὰ τὴν ἀφθονίαν τοῦ δένδρου ξηραίνουσι τὸν καρπόν, καὶ τὸν πυρῆνα ἐξαιροῦντες κόπτουσι, καὶ ποιοῦσι παλάθας. Quæ Plinius interpretatus ea aliter quàm in exemplaribus noſtris exarata ſint, legiſſe videtur, aliter etiam Gaza. Sic enim Plinius. Ibi & Prunus Ægyptia non diſsimilis Spinæ proximè dictæ, Pomo Meſpili, matureſcens bruma, nec folia dimittens. Lignum in Pomo

Nomina Lib.15.c.13. *Genera.* Li.13.ca.5. Li.4.Hiſt. cap.3. Lib.13.c.10.

grande, ſed corpus ipſum natura copiáque meſsium inſtar incolis: purgatum enim tundunt, ſeruántque eius offas. Sic Gaza. Alia quædam arbor Prunus habetur inſignis magnitudine, fructum ferens natura & magnitudine Meſpilis proximum, niſi quod rotundum nucleum habet. Florere incipit menſe Iulio, fructum circa brumam perficit, nec folia dimittit. Qui circa agrum Thebanum colunt, propter arboris copiam fructum ſiccant, lignóque exempto tundunt, offáſque faciunt. Huic Pruno Ægyptiæ nullam ſimiliorem eſſe arborem cenſet Cornarius ea quæ Pruna ſylueſtria profert. Alij verò arborem eſſe putãt, quæ Myxa gignit. Prunorum apud Gallos innumeræ ferè differentiæ. Prima laus Damaſcenis tribuitur, nigra cute, carne ſuaui, rotundo ligno, exili nucleo. Secundas partes ſibi vendicant Perdigona cognomine, Iberica, vt credit Ruellius, vocata, quoniam primum ex Hiſpania venerunt, vt inquit Ætius, ſucci dulcioris, durioríſque carnis, ſuaui guſtu. Ea qua parte ſolem ſpectant, purpureo nitent colore, aduerſa parte candicant, vel leuiter rubẽt. Vtraque preſſa digitis internum os dimittũt. Alia coloris ceræ ex candido in luteum palleſcentia, quæ Cereola, vel Cerea apud nos etiam vocitantur. Alia maiuſcula, mollia, purpurea, pedicularia vulgò à vilitate dicta: iis ſues rura ſaginant, Aſinina non ab re fortaſſe dicenda. Commendantur maximè quoque que Pruni dactyla à longitudine digiti, vt Putat Ruellius, dicta, purpurea, ſuaui colore, ouata Pomi ſpecie, inſitionis mangonio nuſquam non naſcentia. Alia Noberdiana, item Iuliana, aliquanto ſeriora, cæruleo colore, cumulatim in parente intorto ſurculo pendent, dum paſſa contrahantur in rugas. Cæteras differentias minimè perſequi libet, à colore, ſucci ſapore, magnitudine, figura, duritia, mollitie ſumptas. Palma datur Damaſcenis, inquit Matthiolus, quæ ſiccæ ex Syria Venetias importantur. Secundas tenent in Germania quæ ex Pãnonia, & Tranſſyluania conuehuntur, in quorum genere quæ minuſcula ſunt, maiòrem cum palato ineunt gratiam in vino decocta, & ſaccharo aſperſa: hoc enim modo parata, primíſque menſis ſumpta, & ori grata ſunt, & aluum commodiſsimè citant: nam dulcia ſunt, & ſine adſtrictione.

Emble.134. Lib.1.Dioſ.

Li.1.ca.121.

Ibidem.

Lib.1.Dioſ. cap.137.

PRVNVS.

Forma. Prunus procera fit arbor, ſi ſtudioſè colatur, radicibus ſummo ceſpite latè vagantibus, paucis caudice ſubrecto, ſcabro, multis brachiato ramis: folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim ſerrato: flore candido, foliato, nempe in quina, ſenáue foliola diuiſo, ſuper fructum inſidente: Pomo cute carnéque veſtito, ligno intus duro, longiuſculo, in quo nucleus includitur amarus.

Locus. Prunus ſatiua in omnibus ſeritur viridariis. Gaudet ſolo læto & humido: cælo tepido meliùs adoleſcit, cùm tamen frigidum poſsit ſuſtinere. Locis glareoſis, & arenoſis niſi viuatur lætamine, caduca Poma, & vermiculoſa non grandeſcunt.

Tempus. Aprili menſe floret, aut citius. Æſtate, maximè Auguſto menſe, fructus ſunt maturi.

Vires. Li.1.ca.137. Pruni Pomum eſtur, inquit Dioſcorides, ſed ſtomachum male habet, aluum mollit. Syriaca pruna, & præcipuè quæ Damaſci gignuntur, exſiccata ſtomacho vtilia ſunt

lia ſunt: aluum aſtringunt. Folia Pruni in vino decocta, & gargarizata vuam, gingiuas, & tonſillas fluxione laborantes reprimunt. Gummi Prunorum agglutinat, potum in vino calculos comminuit: ex aceto quoque illitum lichenas infantium ſanat. Pruni folia decocta, inquit Plinius, tonſillis, gingiuis, vuæ proſunt in vino decocta, & ſubinde ore colluto. Ipſa Pruna aluum molliunt, ſtomacho verò vtiliſsima, ſed breui momento. Apollonius apud Galenum foliorum Pruni contuſorum, decoctum lacte permiſto ad aphthas colluere præcipit, pueris nimirum lactis vſum cum foliis contuſis præſcribens, ſicut Dioſcorid. & Plinius vini cum foliorum decocto, adultis, & in grauioribus affectionibus. Pruni fructus, ait Galenus, ventrem ſubducit, recens quidem plus, aridus verò minùs. Cæterùm Dioſcorides, haud ſcio cur, Pruna Damaſcena ſiccata ventrem ſiſtere ait, quum tamen & ipſa palam etiam ſubducant, minus tamen iis quæ importantur ex Iberia. Damaſcena quidem magis adſtringunt, at quæ Iberia mittit, dulciora ſunt. Quin & ipſæ arbores fructibus proportione reſpondent: minus enim adſtringunt quæ in Iberia naſcuntur, magis verò quæ Damaſci. Porrò vt in ſumma dicam, quarum in foliis aut germinibus adſtrictio quædam ineſſe apparet manifeſta, eorum decocto phlegmonæ in columella, aut tonſillis genitæ colluuntur. Gummi autem arboris ſunt qui dicant cum vino potum lapides confringere, cum aceto verò, puerorum ſanare impetigines. At ſi id præſtat, clarum eſt incidendi, tenuandíque illi facultatem ineſſe. Dioſcoridi Damaſcena ſicca aluum adſtringere ſcribenti refragatur Galenus, Galeno Braſauolus, quod non animaduerterit Dioſcoridem de Prunis Damaſcenis ſiccis loqui, quæ præterquam quod ſicca ſunt, guſtu etiam acida, & adſtringentia percipiuntur. Qua quidem in re Braſauolus ſanè hallucinatur, inquit Matthiolus, non ſolùm enim pruna Damaſcena ſicca, ſed plurima alia medicamenta ſimplicia & adſtringendi, & deiiciendæ alui viribus prædita ſunt, vt puta Tamarindi, Myrobalanorum genera, Rhabarbarum, quæ primùm aluum laxant, deinde adſtrictam relinquūt, quam Prunorum facultatem Galenus etiam agnouit. Quare cum loco citato Pruna Damaſcena ſicca aluum ciere tradiderit, eiſdem etiam adſtringendi vim ineſſe alio in loco teſtatur his verbis. Prunis æquè ac ficubus conceſſum eſt, vt vel exſiccata vtilia permaneant. Damaſcenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima iis quę in Iberia proueniunt. Probatiſsima in Damaſcenis ſunt, quæ cum mediocri adſtrictione magna laxáque ſunt. At parua, dura, acerbáque, & in cibo permoleſta, & ventri ſubducendo minùs idonea, cui rei Iberica maximè conueniunt. In melicrato plus mellis habente, abunde ventrem molliunt, etiamſi ſola comedantur, & multo magis ſi melicratum ipſum ſorbeatur. Ex his conſtat Braſauolum ſine ratione à Galeno diſſentire. Quibus accedit quotidiana medicorum experientia. Eſt enim compertiſsimum Pruna Damaſcena laudatiſsima ventrem ſoluere non inefficaciter. Quod ſi Dioſcoridem quoque tueri oporteat, nihil aliud dicendum, inquit Matthiolus, quàm Pruna Damaſcena ſiccata adſtringere, ſi cum aliis humidis conferantur, quæ minus adſtringunt, non tamen illa eſſe deiectoriæ facultatis expertia. Porro Pruna, auctore Meſue, aluum ſubducunt, & alterant: ſed alba, flaua, rubra minus ſunt medicamentoſa quàm nigra: quorum quæ μέσα, ideſt acido dulcia ſunt, alterant magis, dulcia verò ſoluunt largius: tamen vtraque alterant, & ſoluunt magis ſcilicet, & minus. Damaſcena verò & Armenia vtrumque præter cætera præſtant, humida tamen potius quàm ſicca, quæ etiam in ventriculo potius quam ſicca corrumpuntur. Dulcia in calido & frigido temperata, aut paulo frigidiora, humida ordine ſecundo: τὰ μέσα, ideſt acidodulcia frigida principio ſecundi.

Lib.23. c.7.
Lib.6. cap. phar. par.
Lib.7. ſim.
Li.1. Dioſc. cap.137.
Li.2. Alim.
Ibidem.
Lib.2. ſim. pur. ca.19.

Omnia tamen lauant, leniunt, refrigerant, bilem educunt, propter quæ duo biliosis, tum febribus, tum morbis aliis sunt salubria: stomacho nocent, pauci sunt alimenti. Quia imbecilliter Pruna soluunt, eis adduntur præsertim in infusione, Tamarindi, Caſsia fistula, Manna, Violæ conditæ. Ex horum succo fit syrupus, & ex carnibus electarium ad eadem salubre. Armenij truncum Pruni arboris locis duobus vel tribus, palmæ vnius interuallo tenuiter perforant, immissóque Scammonio lutant: Pruna ea ratione valentius purgant. Datur eorum succus seu decoctum cum Saccharo ad libram vnam.

AMYGDALVS, CAP. X.

Nomina

AMYGDALVS arbor Græcis *ἀμυγδάλη* vocatur, Gallis *Amandrier*, Germanis *Mandelbaum*. Fructus *ἀμυγδάλη* & *ἀμυγδάλον*, Latinis Amygdala & Amygdalium, Arabibus *Iauz*, *Kauz*, *Lauzi*, Italis *Mandole*, Germanis *Mandelkern*, Gallis *Amandes*, Hispanis *Almendras*, Anglis *Almonatree*: Amygdalam ideo Græcis nominari testis est Herodianus Alexandri- Athen.li.2. nus, quod post viride putamen multos scarificatus ostendat, & in rimulas dehiscat, quas *τὰρ ἀμυχὰρ* vocant. Amygdalas nucibus adnumerarunt antiqui, quas & Cato Nuces Græcas vocauit. Plinius, cum de nuce Iuglande, & nuce Pō- Li.15.ca.22. tica dixisset, subiicit. Tertia ab his natura Amygdalis, tenuiore, sed simili Iuglandium operimento: item secundo putaminis. Nucleus disſimilis latitudine, & acriore callo. Hæc arbor, an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur: Græcas enim quas nominat, quidam reponunt in Iuglandium genere. Cloatius Herm.cor. Amygdalas easdem esse cum illis putabat quas Græcas, & Thasias vocabant. 1-8.lib.1. Nuces vocabant etiam Amygdalas inquit Athenæus. Columella videtur diuer- Libr. 2. Li. de arb. sa statuisse genera Nucis Græcæ, Iuglandis, & Amygdalæ, nisi Nucis Græcę nomine tantùm amaram intellexerit. Naxia Amygdala à Naxo insula veteribus Athe. ibid. Græcis maximè commendabatur. Secundas partes sibi vendicauerat Cypria, ***Genera.*** quæ præter morem cæterorum, alibi genitorum repando cacumine prodit. Amygdalarum duo sunt genera: aliæ enim amaræ, aliæ dulces, hæ suauores, illæ salubriores creduntur. Ex amaris dulces, fiunt, si circum fosso stipite, & ab ima parte circum forato defluens pituita abstergatur, vt scribit Plinius ex Theo- Li.17.c.27. phrasto, cuius hæ sunt verba. *τῆς δ' ἀμυγδαλῆς ἐάν τις ἐκκόψας τὸν πάτταλον, ἐπικαθάρῃ* Lib. 1. cau. cap. 21. *τὴν ἐπιρροὴν τῆς ὑγρότητος, ἐπὶ ἔτη δύο, ἢ τρία, καὶ γλυκεῖαν ἐκ πικρᾶς γίνεσθαι φασί.* Amyg- ***Forma.*** dalus singulari plurimùm robustáque radice firmatur, prægrandi altè defixa, caudice procero, crasso, insummo compluribus ramis brachiato, recto, cortice aspero: foliis Salicis, prælongis Persico, prorsus similibus, cui tota quoque hæc arbor similis est: flore foliato, candido, in quibusdam subrufo. Fructus siue nuces edit cordis figura, gemino protectas operimento, quemadmodum nuces Iuglandes, puluinati primum calicis, mox lignei putaminis, cui solidus subest nucleus, acriore etiamnum obductus callo. Arbor succo pingui turget, lacrymamque rimosa plorat, statim concrescentem in gummi. Verùm ad nul- ***Locus.*** la remedia vt pote inutilis, expetitur. Amygdalus cælo calidiore gaudet: quapropter in Apulia, Sicilia, & insulis vberior adolescit. Huic tamen terra tenuis Lib.3. caus. cap. 7. & aprica commodior est, teste Theophrasto, ad castigandam eius attrahendi alimenti auiditatem, & frondescendi, luxuriam, quæ tanta est in hac arbore, Ibidem. vt cum de ea loquitur Theophr. verbum *ἐξυβρίζειν*, vsurpet quod iniuriam petulanter facere significat: quippe quæ ob fructum sata, fructui faciat iniuriam. Li.16.ca.25. Cum enim largius attrahat, & absumat in frondes, intercipitur pars necessa- ***Tempus.*** ria fructibus. Eandem, opinor, ob causam tam præcoci partu germinat. Ex his, inquit

AMYGDALVS.

inquit Plinius, quæ hieme aquila exoriente concipiunt, floret prima omnium Amygdala mēſe Ianuario: Martio verò Pomum maturat. Perdit etiam fructum facillimè ante maturitatem eodem teſte. Locis frigidioribus Iunio & Iulio fructus perficit, qui antequam obdureſcant, integri cum putamine comeduntur à grauidis: ſunt enim guſtui non ingrati. Leguntur Auguſto menſe, cum extima eorum tunica dehiſcit. Amygdalæ amaræ radicum tritarum decoctum vitia cutis in facie corrigit, auctore Dioſcoride. Illitæ nuces idem præſtant: menſes admotæ cient: capitis dolori auxiliantur, illitæ fronti aut temporibus cum aceto, vel roſaceo: epinyctidas ſanāt ex vino: item putreſcentia vlcera, & quæ ſerpunt, & morſus canum cum melle. Earum autem eſu dolores finiuntur: aluum molliunt ſomnum faciunt, vrinam cient: contra ſanguinis reiectiones cum amylo & mentha aſſumuntur: renum vitiis, & pulmonum inflammationibus ex aqua in potu, aut eclegmate cum reſina terebinthina dantur: calculoſis difficiliſque vrinæ in paſſo auxiliantur, & in linctu cum melle, ac lacte, hepaticis, & tuſsi inflationibus coli, nucis auellanæ magnitudine. Quinis ſepteníſue præſumptis, ebrietatem non ſentiunt potores. Vulpes ſi cum quadam eſca eas vorauerint, moriuntur. Gummi eius excalfacit, & adſtringit: reiicientibus ſanguinem potum auxilio eſt: impetigines quę ſummum corpus occupauerunt, illitum cum aceto tollit: tuſsi vetuſtæ cum diluto vino medetur: calculoſis cum paſſo bibere prodeſt. Amygdalæ gummi vt & Pruni ad renum calculos minuēdos & pellendos valet, ſed præterea in vſu multo eſt ad pannos ſericeos, ob linendos (vulgo artifices id aiunt *donner l'eau*) firmiores vt ſint, ac minus corrugati laciniatíque minus obterantur. Dulces Amygdalæ & cibo idoneæ multo minus valent in remediis quàm amaræ, attamen extenuant, & vrinam cient. Quæ cum ſuo putamine eduntur virides Amygdalæ, humida ſtomachi vitia emendant. Vſus & effectus iidem habentur etiam apud Plinium, niſi quod diuerſa quædam habet, quæ vel de ſuo, vel ex aliis auctoribus attexuit. Amygdalæ amaræ radicum decoctum, inquit, cutem in facie corrigit, colorémque hilariorem facit. Nuces ipſæ ſomnum faciunt, & auiditatem. Vrinam & menſes cient. Capitis dolori illinuntur, maximéque in Febri: ſi ab ebrietate, ex aceto cum roſaceo, & aquæ ſextario. Sanguinem ſiſtunt cum amylo, & mentha lethargicis comitialibúſque proſunt capite peruncto; epinyctidas ſanant è vino vetere vlcera putreſcentia & canum morſus cum melle: & furfures in facie ante fotu præparata. Item iocinoris, & renum dolores ex aqua potæ: & tuſsim ex ecligmate cum reſina terebinthina. Calculoſis & difficili vrinæ in paſſo, & ad purgandam cutem in aqua mulſa tritæ, ſunt efficaces. Proſunt ecligmate iocinori, tuſsi, & colo, cum Eleliſphaco modicè addito. In melle ſumitur nucis auellanæ magnitudo. Aiunt quinis fere præſumptis ebrietatem non ſentire potores: vulpéſque, ſi ederint eas, nec contingat è vicino aquam lambere, mori. Minùs valent in remediis dulces, & hæ tamen purgant, & vrinam cient. Recen-

Li.16.c. 26.

Vires & tempera.

Lib.1. c.193.

Li. 23. ca.8.

tes ſtomachum implent · quarum rerum cauſas Galenus declarat de iiſdem hæc
Li. 1. Alim. ſcribens. Amygdalæ nihil prorſus habent facultatis adſtringentis: ſola enim tenuandi facultas, ac detergendi in eis præpollet, qua tum viſcera purgant, tum humores è pulmonibus ac thoracis ſpatiis educunt. Quædam autem ipſarum facultatem habent ſuccos craſſos ac lentos incidendi adeo exuperantem, vt mandi præ amarore nequeant. Oleoſæ tamen ac pinguis qualitatis, vt nuces, ſunt participes: cuius cauſa & ipſæ, procedente tempore fiunt, vt illæ, oleoſæ minor tamen eis ineſt hæc qualitas quàm in Nucibus: quò fit vt tardiùs quàm nuces, oleoſæ fieri cernantur. Ex iis ſanè intelligi poteſt, quod neque ventri ſubducendo conferunt, neque corpus multum nutriunt. Quæ verò qualitatem amaram habent præpollentem, eæ ad pus, & ad ſuccos craſſos ac lentos ex tho-
Lib. 6. ſim. race & pulmonibus expuẽdos plurimũ idẽ alibi cõferũt: Amygdalæ quæ palã amarę ſunt, omnino extenuandi vim habent, quod & qualitas ipſa indicat, & experientia comprobat: ſiquidem ephelin expurgant, & excreationibus ex pectore pulmonéque craſſorum lentorúmque humorum plurimùm conferunt. Quin & quod per accidens facultatem habeãt ab obſtructione liberandi, id ſuprà demonſtratum eſt. Nam in iecore craſſorum viſcoſorúmque humorum extremis vaſis impactorum obſtructiones abũde expurgant, expediúntque. Quin & laterum dolores ab huiuſmodi cauſa natos, & lienis, & coli, & renum ſanant. Porrò & ipſa arbor ſimilem vim ſortita eſt. Nam huius radices coctæ atque illitæ ephellidas purgant. Quot Amygdalæ vero dulces leuiculam & ipſæ amaritudinem habent, quæ tamen dulcedine ſuperante occultatur: cæterùm temporis ſpatio id clarum fit. Demonſtratum eſt autem qualitatem dulcem modicè eſſe calidam. Hæc Galenus. Quod autem præſumptæ Amygdalæ ebrietatem prohibeant, meminit etiam Plutarchus, qui apud Druſum Tiberij Cæſaris filium, quemdam medicum comeſſari ſolitum retulit, omnes bibendi certamine prouocantem, neminíque cedentem, vini potu: is tandẽ deprehenſus eſt antequã biberet, quina, ſenáue amara comeſſe Amygdala, quominus temulẽtia tẽtaretur. Porrò cũ deuorare vetuiſſent, ne pauxillũ quidẽ potũ huiuſmodi tolerare potuit. Hoc idẽ Athenęus retulit: Plutarch. hãc vim amaritudini adſcripſit,
Lib. 2. Meſu. lib. 3. Antid. quę perſiccat, & humores abſumit. Oleũ ex Amygdalis aſperitatẽ gutturis, pulmonis, & partium cæterarum, etiam exteriorum, lenit: duritiémque omnem & ſiccitatem articulorum, & partium aliarum emendat: ob id pingues facit, hecticis confert, ſemen quoque auget, ardori vuluæ & vrinæ iniectum commodat. Oleum ex amygdalis amaris obſtructa aperit, flatus reſoluit & diſsipat, etiã in aurium tinnitu, & ſono auditum afficiente obtuſum: aſperitates lenit, neruorum dolorem mulcet, duritiem mollit, ephelidas & macullas faciei delet. Fit autem vtrúmque hoc modo. Amygdalæ cortice lignoſo, & cute membranoſa purgatæ, plurimum teruntur, in offas coguntur: horis circiter quinque loco calido continentur, vel in vaſe duplici hora vna coquuntur. Poſtea rurſus teruntur, & ſacculo concluſæ torculari premuntur: vel delibratæ tuſæq́; & poſitæ in vitreo vaſe vel ſtanneo merguntur in balneo calentis aquæ: tribus peractis horis eximuntur, & ſtatim prælo calentes ſubiiciuntur.

CORYLVS SATIVA.
CAP. XII.

DE Corylo syluestri diximus in Sylua. Satiua de qua hîc agimus, etiam καρύα ποντικὴ, & λεπτοκαρύα, id est, Nux Pontica dicitur, & Nux tenuis, siue parua, & Auellana, & Prenestina, & Heracleotica. Fructus iisdem nominibus appellatur, Arabicè *Agileuz*, seu *Bundurh*, Italicè *Nociuole*, *Auellane*, & *Nocelle*, Germanicè *Haselnusz*, Hispanicè *Auellanas*, Gallicè *Noisettes*, *Noisilles*, & *Auellaines*, Boemicè *Vuoredi Lijs kouuy*, Anglicè *Hasel tree*. Plinius Auellanas Nuces, quas antea Abellinas patrio nomine vocabant, in Asiam, Græciámque è Ponto venisse tradit, & ideo Ponticas Nuces vocatas. Tenues eædem seu paruæ Nuces dictæ sunt ad Regias videlicet collatæ: Heracleoticæ Theophr. quod ex Heraclea Ponti translatæ sint. Satiuarum alias oblongas, alias rotundas esse tradit Matthiolus. Oblongæ præstantiores, & gustui gratiores sunt, illæ præsertim quæ nuclei cortice vehemēter rubent, & fractu minimè sunt contumaces, quales sunt Vincentinæ, tam suaues, vt Pistaciis vix cedant. Neque enim omnibus Auellanis idem sapor, eadem pulpæ gratia. Oblongæ seriùs maturescunt, celeriùs rotundæ: quapropter vegetiore sunt nucleo, diúque perdurant Auellana Nux, seu Corylus radice est tenui, altißima, viuaci, & robusta, caudice multis infernè stolonibus frutescente, superne ramis brachiato, virgis breuibus, sine alarum sinu enodibus, craßisq; nonnullis: foliis Alui, sed latioribus, per ambitum serratis materiæ admodum lenta, cortice extimo tenui, pingui, maculis albis vario: medulla tenui & flaua, quæ demi poßit. Satiua differt à syluestri, quod satiuæ folium maius sit, caudex procerior, melior fructus, rubra in altero genere membrana inclusus. Seritur in hortis, & viridariis, locis vliginosis. Eius iuli hyeme emergunt, vere dehiscunt, & cùm deciderint folia sese ostentant. Nuces Augusto mense sunt maturæ, quas mollis protegit barba, inquit Plinius, sed putamini nucleísque solida rotunditas inest. Vmbilicus illis intus in ventre medio. Nuces Auellanæ, vt idem scripsit, capitis dolorem faciunt, inflationem stomachi: & pinguedini corporis conferunt plusquã sit verisimile. Tostæ & destillationi medentur. Tussi quoque veteri tritæ, & in aqua mulsa potæ. Quidam adiiciunt grana Piperis, alij è passo bibunt. Corylus nuptialibus facibus olim familiarißima fuit. Diocles apud Athenæum, inquit, Auellanã Nucem minus Amygdalis alere, cibis supernatare, si largius estur, caput tentare innocentiorem esse viridem arida. Addidit vero Diphilus, Nucem Ponticam ciere capitis dolores, minus verò iuglande cibis innatare, si tamen ignem experiatur, innocentiorem reddi, quoniam in tosta quæ noxia est pinguitudo, tollitur. De earum virtutibus & temperamento plura diximus in Corylo syluestri.

Cap.34. *Nomina* *Lib.15.c.22.* *Genera* *Lib.1.Dioscor.c.142.* *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Lib.15.c.22.* *Lib.23. c.8.* *Vires.* *Plin.lib.16. cap.18.* *Lib.2.* *In Syl.c.34.*

CORILVS SATIVA, *siue Nux Auellana.*

NVX IVGLANS, CAP. XIII.

Nomina

VEMADMODVM τῆς βαλάνȣ, id eſt Glandis, ita τȣ̃ καρύȣ, id eſt, Nucis nomine permulta fructuum genera comprehenduntur. Ac primùm Attici, vt refert Athenæus, atque alij auctores in vniuerſum quidem fructus omnes cortice lignoſo concluſos κάρυα nominant. Quare Nux Amygdala dicitur, & Caſtanea Nux Euboica, Nux Heracleotica Auellana, Nux Myrepſica, Nux Indica, Nux Syriaca, Nux Moſchata, Nux Pinea, Nux Cupreſſi, atque aliæ huiuſmodi. Hîc de Nuce agitur quę Perſica, atque Baſilica nuncupatur, quod è Perſide à Regibus ſit tranſlata, & Iuglans: ſunt enim, inquit Plinius qui honoris nomen interpretentur, & Iouis Glandem eſſe dicunt. Cloatius referente Macrobio, Diuglādem primo vocatam ſcribit, quaſi Διὸς βάλανον, poſtea detractione primæ literæ, Iuglandem. Nux ſimpliciter vulgo & Officinis dicitur tam arbor, quàm fructus. Καρύα arbor Græcis, fructus κάρυον, quod caput, nempe τὸ ἄκρα, id eſt, τὴν κεφαλὴν, offendat propter odoris grauitatem, vt Plinius ait. Idem alibi. Nuces Iuglandes Græci à capitis grauedine ſub vocarunt. Etenim arborū ipſarū foliorumq; virus in cerebrū penetrat. Idē rurſum Iuglandis vmbra grauis & noxia etiā humano capiti, omnibuſq; iuxta ſatis. Plutarchus ſic dictam cenſet, quod ſpiritu graui quem exhalat capiti noxia ſit, ac ſoporem ſub ea recumbentibus conciliet. Arabibus *Ieuz*, *Leuz*, aut *Gianzi*, Italis *Noci*, Germanis *Nuſſen*, *Nuß*, *Vuolſchnuſz*, & *Vuelſchnußbaum*, Hiſpanis *Nuezes*, Belgis *Noeten*, *Ockernoetenboon*, & *Nottelaere*, Anglis *Vualnut tre*, Gallis *Noix*, arbor *Noyer* Sola differentia generum, inquit Plinius, in putamine duro, fragiliue, & tenui, craſſo, loculoſo, ac ſimplici. Quæ tenero fragiliq; eſt putamine, Molluſca dicitur, & Perſica à Sueuio Poëta vetere, ac doctiſsimo apud Macrobium, Iuglandis omnino genus, inquit Scaliger, aut cum Tarentino idem, aut proxima & congenere natura, teſta fragili, ac liberali. Noſtri námque populares durius illud, quod inuitum amittit à ſe nucleum, Auaras nuncupant. Hermolaus à quibuſdam à frangendi mora Moracias, & Moracillas appellari tradit. Macrobius Moluſcam & Perſicam. Malum Perſicum interpretatus apertè hallucinatus eſt: diuerſa enim ſunt Malum Perſicum, Nux Perſica, Perſea: Tarentina autem hæc Nux, vocatur, quod Tarentum Iuglandes Nuces, & Pineas molles habeat, ac ſimiliter oues, vnde etiam quidam Tarentum appellatum putant, quod Sabinorum lingua molle ſignificat, ad quod alludens Horatius Tarentum molle vocauit. Qua verò arte cultúque Nux Tarentina fieri poſsit docet Columella. Huiuſmodi Nuces in Germania naſci, ait Geſnerus, tum ſaporis præſtantiſsimi, tum corticis adeo tenuis, vt leuiſsimo digitorum compreſſu frangantur. Eadem ferè de hac re literis mandauit Matthiolus. Genera Iuglandium plura, quæ tum forma, tum putaminis duritia, fragilitatéque dignoſcuntur. Præſtant oblonga, putamine albicante ac fragili, albo intus nucleo, putamini haud hærente, & guſtu dulci. Nam & aliud Nucum genus eſt earum quæ à magnitudine Caballinæ nominātur. Hæ Malis ſunt æquales, ex quarum cuppis marſupia pueris geſtanda fiunt. In Heduorum oppidulo quod Solis Lucum vocant, vulgo *Solieu*, manicarij opifices manicas ex aluta ſic tenui conficiunt, vt eiuſmodi Nucis lacunato putamine integro duas vtrámque manum veſtituras, adſtrictas, & conuolutas ingenioſa plicatura, mirabili ſubtilitate includant, & recondant. His biferarum Iuglandium genus addit Hermolaus, quas in Syluaciano Patauini agri viculo prouenire ſatis conſtat, vt ait, & ante ipſum Plinius, Nuper conſularem virum audiui, inquit, biferas Iuglandes Nuces habere ſe profitentē. His addam Tragum prodidiſſe Vaſoniæ, qui locus ad Rhenum ſitus eſt, Iuglandem repertam

Plin. lib. 15. cap. 22. & Dioſ. lib. 1.

Lib. 15. c. 22. Lib. 23. c. 8.

Lib. 17. c. 12.

In Sympo.

Nomina

Genera. Lib. 15 c. 22. Lib 3. c. 28.

In lib. 1. de pla.

Corol. 180. lib. 1. Dioſ.

Li. 1. Serm. ſat. 4.

Li. de arb. cap. 22.

In Hort. Germ.

In li. 1. Dioſcor. c. 141.

Corol. 180. li. 1. Dioſc.

Lib. 15. c. 22.

Lib. 3. c. 66.

tam esse, quæ ante diem D. Ioannis sacrum, neque folia, neque Nuces ostenderet: cum vero id tempus adesset, par reliquis nucibus erat, quod ad fructum & folia attinebat: id quod singulari naturæ miraculo fieri credit, addita margini sui voluminis hac scriptura, eiusmodi arbores Gengēbachi binas hodie etiamnum extare. Eiusmodi Iuglandes Io. Bauhinus Medicus perdoctus, & rei herbariæ peritissimus circa Tigurum etiam se vidisse affirmat. Dalechampius Nuces quæ antea velut aridæ, ac mortuæ, pridie D. Ioannis festum diem repente germinant, & folia mittunt, in agro Lugdunensi per quam multas reperiri asserit. Eas vulgus appellat, *Noix de la Sainct Iean.* Sero fructum illæ perficiunt, nempe Octobri mense, & cum aliæ defecerunt, recentes mensis adhibentur. Earum putamen admodum durum est, nucleus verò tenacius affixus vix eximitur, gustu quàm in reliquis Nucibus magis fatuo & diluto. Indubitatum est sideris vi adeo celeriter germinationem elici, sole à statione sua iam ad æquinoctium descendente, quo tempore, vt ait Columella ingens calor fit, æstuosiúsque cælum frigidiorem, & tardiorem naturam arboris stimulat. Nux arbor est prægrandis, multis prælongísque nixa radicibus, procero caudice, multis in summo ramis ingentibus brachiato, ad binûm ternúmue cubitorũ amplexus sæpius crassescente: cortice hiulco, cinereo, & senescente arbore in rimas altas dehiscente: materia ampla, nigricante, vndatim crispa: foliis primùm teneris, rubescentibus, odoratis, cum adoleuerint, latis oblongísque, vtrinque ab eodem petiolo emergentibus, iucundè, sed grauiusculè subolentibus, patulam iactantibns vmbram, & insalubrem, Autumno deciduis. Veris initio veluti quodam gestiente foliorum conceptu iulos seu paniculas edit, Salignis ferè similes, longiores, callo squamatim compactili protractos, ordine Nucis Pineæ, qui dehiscunt flauescentésque, ac flaccescentes, statim atque oriri cæperint folia decidũt. Tum super horum iulorum petiolis flores erumpunt, totidémque caliculata tegumenta occlusa petiolis nixa gignuntur, quot flores, singulísque his singulæ Nuces includuntur, gemino protectæ operimento, puluinati primùm & callosi calycis, mox lignei putaminis.

NVX IVGLANS.

Quæ causa, vt scribit Plinius, eas nuptiis fecit religiosas, tot modis fœtu munito, quod est verisimilius, quam quòd cadendo tripudium sonúmue, aut, quemadmodum alij legunt, tripudium soniuium faciant. Sic igitur Nuces inter folia proueniunt, multis occultæ inuolucris: calloso primùm herbaceóque cortice, quam Guliocã dicunt, Festus, culeolũ, hinc compactili carinarum loculo, mox tenui tunica, quæ nauci, vt quidã volunt, nominatur. Crispi intus nuclei quadri partito digerũtur, lignea intercedente membrana. Sed Scaliger testarum fructuum multiplicem rationem explicans Plinium erroris insimulat, quòd scripserit solam hanc Nucem à natura compactili operimento clausam fuisse, esseq; bifidas putaminum carinas, quæ quamuis manifestæ sint Iuglandæ, & faciles aperiri, tamen in Persico altera tantum ex parte manifestissimæ, sed difficiliores ad separationem: in Pineis obscuriores: obscurissimæ in Auellanis: mediocres

Lib. 15. c. 22.

In lib. 1. de plan.

lib. 15. c. 22.

dio tres in Amygdalo: in Pistaciis, quæ per se ipsa hiant aliquando vetustate, earum tanquam vestigia. Aquas odere Iuglandes, frigoris sunt cupidæ, montibus quoque lætantur. Nux Iuglans, vt scribit Palladius, amat loca montana, humida ac frigida, plerúmque lapidosa. Potest tamen & locis temperatis iuuante humore nutriri. In Gallia & Italia frequentissima, & notissima secus vias, & in viridariis. Passim in omnibus ferè Germaniæ hortis prouenit. Nuces in agro Tigurino abundant, hortis inutiles, tum quod sua magnitudine inumbrant cætera, tum quod profundissimæ radices exhauriunt, & emaciant solum, omni pinguiore succo ad se attracto. Germinat post afflatum Fauonij, non cacumine, vt maxima pars arborum, sed lateribus, impulso priore pullulo. Qua forma & caudex totus, & prægrandes rami crescunt. Fructificat Autumno. Paniculæ proueniunt mense Martio, tardissimè Aprili. Nuces maturæ sunt fine Augusti. Arborem, si bene defloruerit, rustici putant vinearum fœcunditatem polliceri, nucum semper & vuarum pari ferè prouentu. Legũtur Iuglandes, inquit Matthiolus, inchoante Autumno, pecticis excussæ, & siccantur in vmbra exuto exteriore operimento. Virides Nuces Fuschio, primo ordine siccæ, secũdo verò calidæ censentur: Dodonæo verò, Nux viridis, & recens adhuc, frigida est & humida. Nux sicca calida est & sicca, partésque tenues habet. Cortex multum desiccat adstringítque. Folia eiusdam fere sunt temperamenti. Curtio recentes primo ordine excalfaciunt, aridæ secundo ordine, tenuiúmque sunt partium, & exsiccantium. Nuces Iuglandes, inquit Dioscor. difficiles sunt concoctu, stomacho inutiles, biliosæ, capitis dolorem inferentes, tussientibus inimicæ: vomituris tamen ieiunis in cibo aptæ. Cum ruta & caricis præsumptæ, summo cibo, venenis resistunt, nec minus si à veneni haustu comedantur: largius esitatæ tænias latas pellunt: illinũtur mãmarum inflammationi, abscessibus, luxatisq́;, cũ mellis exiguo & ruta: cum cepa autẽ, sale, & melle, canis hominísque morsui proficiũt: tormina cum calyce suo perustæ, & vmbilico admotæ sedant. Pictamẽ combustum tritúmque in oleo, & vino, infantium capite perunctо, nutrit capillum, & alopecias replet. Sistũt menses nuclei vsti, si triti ex vino admoueantur, iidem è nucibus veteribus illiti, carbunculis, gangrænis, & ægilopiis medentur: alopeciis commanducati & impositi præsenti sunt remedio. Nucibus tusis oleum exprimitur. Recentes stomacho innocentiores sunt, vtpote suauiores: itaque allio mixtæ eximunt acrimoniam. Liuores in corpore illitu tollunt. Quorum postrema paulo aliter vertenda esse censet Andr. Lacu. Recentes stomacho innocentiores sunt, dulciores quum sint: quapropter etiam alliis miscentur, vt eorum acrimoniam exoluant. Sic enim habent Græca: γλυκύτερα ὄντα, διὸ καὶ τοῖς σκορόδοις μίγονται πρὸς τὸ τὴν δριμύτητα περιαιρεῖν. Eadem Plinius cum perscripsisset, hæc post addidit: Nuces Iuglandes vomituris ieiunis aptæ in tenesmo solo: trahunt enim pituitam: anginam cum ruta & oleo hebetant. Item aduersantur cæpis, leniúntque eorum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Putamine dens cauus inuritur. Cortex lichenum vitio, & disentericis prodest. Folia trita cum aceto aurium dolori In sanctuariis Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmentario ipsius manu compositionem antidoti è duabus Nucibus siccis, item Ficis totidem, & rutæ foliis viginti simul tritis, addito salis grano: qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum nociturũ illo die. Contra rabiosi quoque canis morsus, nuclei à ieiuno homine commanducati, illitíque præsenti remedio esse dicuntur. Hæc antidotus cum verè sit Mithridatis Regis, tamen Galenus Apollonio Muri attribuit, & Aetius eandem penitus ex Struthone describit. Quod idem auctor alibi docet, tingũtur cortice earũ lanæ, & rufatur capillus primum prodeunt

Margin notes: *Locus.* Cap. 16. Ianu. — Gesne. in Hort. Ger. — *Tempus.* — Ibidem. — *Temper. & Vires.* — In Annot. in Diosco. — Lib. 23. c. 8. — Lib. 2. Antid. — Lib. 15. c. 22.

prodeuntibus nuculis.Id compertum infectis tractatu manibus.Pinguescũt vetustate.Nux arbor,inquit Galenus,tum in foliis, tum in germinibus adstrictionem quandam habet, cæterùm euidentem , multamq; in Nucis putamine, recenti pariter,& sicco.Proinde eo tinctores quoque vtuntur. At nos eius expressi succo, similiter vt Mororum & Ruborum in melle decocto vice stomatici medicaminis vtimur,& ad omnia reliqua adhibemus,ad quæ modo dicti succi conuenire censentur.Porrò Nucis ipsius,id quod edendo est,oleosum est,ac tenue:itaque ob id etiam facile exprimitur,& quo diutius recõditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem si oleum ex eo inueterato exprimere liceat, id sanè admodum potenter per halitum euaporat.Itaque quidam eo gangrænas, & carbunculos, & ægilopas sanant, & nonnulli ad neruorum vulnera vtuntur. Habet Iuglans, quod idem alibi tradit, & adstringentis qualitatis non parum, quæ temporis processu marcescit, degenerante tota eius substãtia in pinguem succum,adeò vt cibo prorsus fiat parum idonea,quia veteri oleo sua pinguidine similis apparet.Viridis autem,atque etiámnum humida, neque adstringentis qualitatis,neque oleosæ cõspicuè est particeps, sed magis quodammodo est ἄποια, id est qualitatis expers. Iuglans faciliùs quam Auellana concoquitur, & stomacho vtilior est,ac multo magis,si vnà cum caricis edatur.Proditum autem est à plerísque medicis, si ambo hæc cum ruta ante alios cibos sumantur,hominem non magnoperè à lętalibus pharmacis ledi posse. Constat præterea humidas deiectioni magis, aridas verò minùs conuenire. Non pauci quoque cum garo Iuglandes præsumunt ventris subdurendi gratia. Ad hoc autem virides aptiores sunt, vt pote adstringentis facultatis minus participes. Quin & aridadarum quoque vbi priùs in aqua fuerint maceratæ (vt nonnulli faciunt) similis ac viridium facultas censetur. Idem alibi fusius explicat medicamentum stomaticum,summa cum ratione à se inuentum, & experientia longa comprobatum, id est medicamentum ex corticum exteriorum Iuglandium virentium ac vigentium succo & melle ad oris phlegmonas efficacissimum ob essentiæ tenuitatem,suaue,paratu facillimum.Diphilus ita apud Athenæum proditum reliquit Nuces Iuglandes capitis dolorem ciere, & reliquis cibis emergentes innatare:recentes sic suis membranis exutas,vt candicent, suauioris esse succi, & meliores:furno torrefactas parum suppeditare alimẽti. Nux viridis Plinio Valeriano,vt pote aquatioris humoris, styptica & frigida virtute censetur. Potest tamen stomacho aliquid vigoris aquirere,& ventrem cum garo sumpta mollire.Inter calendas & Idus Iulij centum numero Nuces statim,vt arbori demptæ sunt, cortice adhęrente quassantur : his admiscentur Aluminis scissi libræ tres, & in nouo fictili vase ponuntur:super hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco,neque humido,neque nimium sicco obruuntur : post nonaginta dies dabunt oleum,quod fluentium capillorum damna restituit. Virides Nuces Simeoni Sethi ventrem mouent, quamobrem quidam ante cibum cum sapa comedunt.Faciliùs etiam quàm Amygdalæ concoquuntur. Aridæ in ore inflãmationes & plagas efficiunt.Stomacho meliores fiunt,si cum caricis edantur.Concoquuntur facilè Nuces in frigidis ventriculis, calidis verò in bilem magis mutant.Ad dentium pruritum vtiles sunt. Expertum tradunt, si virides Nuces tantùm putaminibus suis, id est carnoso & calloso exteriore cortice, liberæ demergantur melle,post annum virides inueniri : ipsumq; mel ita medicabile fieri,vt ex eo facta potio faucibus & arteriis medeatur, inseríque Iuglandem, vt pleriq; asserunt, mense Februario in Arbuto, sed melius in trunco, & suo,& alieno,vt Pruni:sic enim legendum. Iuglandes virides decerptæ mense Maio,vel Iunio appetente,antequam earum putamina obduruerint Sacchario vel

Li.7.simpl. Li.2. Alim. Li.6. c.ph. par.c.I. Athen.li.2. Pallad. Ianu. cap.16. Matthi.ibi.

vel melle aſſeruatæ, ſtomacho ſunt vtiles, & ori non ingratæ. Iuglandium iuli
qui prima germinatione Martio erumpunt, ſicci & in puluerem contriti, ac in
vino albo poti drachmæ pondere, fœminis ſtrangulatu vuluæ affectis mirificè
Trag. lib. 3. cap. 66. proſunt. Quidam guliocam arefaciunt, atque in puluerem redactam Piperis
loco in condiendis cibis vſurpant. Quod ſi huic pulueri folia Saluiæ ſiccata, ac
tuſa admiſceas, ſanè non contemnendi ſaporis condimentum habebis. Pari ra-
tione prima ac tenera rubraq; foliola ſiccata, ac tuſa vſurpari poſſunt. Iuglans,
Li. 16. c. 42. quod ſcribit Plinius, facilè pandatur, fiunt enim, & ex ea trabes: frangiq; ſe præ-
nuntiat ſtrepitu, quod in Antandro accidit, cum è balneis, territi ſono profu-
Lib. 5. Hiſt. cap. 7. gerunt. Tamen hæc poſtrema Theophraſtus: τῇ εὐβοικῇ καρύᾳ, id eſt Caſtano attri-
Li. 16. 4. 40. Pli. buit. Plinio Iuglans cariem vetuſtatémque tardiſsimè ſentit. Quare menſis &
vtenſilibus lautis dicatur, vſúſque ad tecta. Hic non omittam quod & in Quer-
cuum Hiſtoria explicari poterat, quid ſcilicet ſit in Nuce arbore. Iſca. Quā rem
Lib. 6. c. 49. ſic declarat Paul. Ægin. Sunt ἴσκαι, Iſcæ, ſpongioſa quædam corpora in Quer-
cubus & Nucum regiarum arboribus naſcentia, quæ Barbari magis in vſu ha-
bent. His inter cætera cauteriorum genera vſos fuiſſe antiquos, idem Paul. te-
ſtatur de ſtomachi vſtione hæc ſcribens. In longis ſtomachi defluxionibus re-
centiores vſi ſunt vſtione. Alij ferramentis candentibus mucronatis tres cru-
ſtas inurunt, vnam iuxta cartilaginem, quæ xiphoides vocatur, alias duas infe-
rius, trianguli figura, tam altas vt cutem totam penetrent. Alij vnam duntaxat
adhibent ampliorem, ſupra os ventriculi. Sunt qui ne ferro quidem vrunt, ſed
Lib. 6. c. 50. Iſcis appellatis. Idem de hydropicorum aduſtione, Iam verò, inquit, vſtione ſu-
per ſtomachum, iecur, lienem, imum ventrem, & vmbilicum vſi ſunt, quinque
cruſtas adhibentes. Alij ferro tenui candente, alij Iſcis nuncupatis. Quomodo
autem Iſcis ad vſtionem vterentur ſic demonſtrat Cæl. Aurelianus. Alij fungos
Lib. 5. mor. diutur. c. 1. ligneos inferius ac ſuperius anguſtos formantes, patientibus apponunt locis,
quos ſummitate accenſos ſinunt concremari, donec cinereſcant, atque ſponte
decidant. Id hodie imitantes Turcæ ſarmentum vitis bene aridum parti malè
affectæ applicant, & ſummitatē eius accendunt. Cornarius Iſcas medullam Nu-
cis arboris non ſatis recte videtur vertiſſe, verba tamen hæc Aetij expreſsiſſe,
Lib. 3. ſect. 2. ca. 89. τῇ ἐντεριώνῃ τῶν καρυΐνων ξύλων, ἃ καλοῦσιν ἴσκας, quæ ſic Cornarius interpretatus eſt,
medulla lignorum Nucis Iuglandis, quam Iſcas appellant. Hermolaus quoque
Coroll. ca. 180. lib. 1. Dioſcor. Iſcam medullam eſſe ait, ſcribit enim: medulla Nucis quæ in ligno ipſo conti-
netur, Iſca dicitur Aetio. Forte, vt alia quoque multa, deprauatè à Latinis id ac-
ceptum, quaſi eſca, quoniam igniario & cauterio quoque ſit medicis. Iſcas Hip-
pocrates, vel auctor lib. de internarum part. affectib. fungos fortè appellat: καῦσαι
αὐτὸν, τὰ μὲν ὀστώδεα μύκησι, τὰ δὲ σαρκώδεα σιδηρίοισι, πολλὰς ἐσχάρας καὶ βαθείας.
Ipſum vrito. Oſſeas quidem partes fungis, carnoſas verò ferramentis, & cętera.
Sic verò vetus interpres. Fungulis cantharidibúſue oſſea, carnea verò ferramen-
tis multis ligneis altè perurito, hæſitans opinor in τῶν μυκήτων vocabulo, quod
pro Cantharidibus vſurpatum nuſquam legi, ſed pro terræ arborúmque fungis,
ac lucernarum. Item pro vermiculo, ſeu animalculo, quod ita depingit Ariſto-
In Veſpis. phanis Scholiaſtes. Minutiſsimum eſt, inquit, Veſpæ ſimillimum, quod ob mi-
nimam exilitatem cum à frigore facilè afficiatur, circa lucernas ignis appetens,
volitat, & in eas impingens ſcintillas excitat, futuræ pluuiæ ſignum. Fit ex Nu-
cibus Iuglandibus tuſis, & expreſsis, aut poſt contuſionem ferueſactis, oleum
Lib. 1. c. 35. quod Carynium vocatur. Eandem vim habet quam Balaninum, inquit Dioſco-
rides, de quo hæc Matthiolus. Oleum quod è Iuglandibus Nucibus elicitur nul-
In comm. cap. 35. lib. 1. Dioſcor. lius in medicina vſus eſſe reperio, etſi lucernis qui parſimoniæ ſtudent, maxi-
mè expetant, quòd ignis funiculo non tam cito conſumatur, quam id quod ex
oliuis

oliuis paratur. Præfertur etiam à pictoribus ei quod è lini semine exprimitur. Siquidem hoc cerussæ admixtum tempore colorem mutat, illud verò incorruptum perpetuò seruat. Horum velut immemor comment.in cap.de Nuce Iuglande hæc tradit:Fit è Nucibus oleum quo ad lucernas vtuntur Insubres, præterea pictores & fabri lignarij, cum splendorem operibus suis addere volunt. Haustum hoc quinque, aut sex vnciarum pondere flatus potenter dissipat: quare in coli affectibus à flatu genitis plurimùm confert. Illitũ tumores discutit,& contractos neruos emollit,addita præsertim calce lota:antiquam scabiem sanat,quæ doctè ex Galeni & Mesues sententia scripta sunt. Id autem peculiare habet hoc oleum auctore Aetio,quod inaurantibus, & inurentibus conducit: siccat enim,& ad multum tempus inaurationes, & inustiones continet, & adseruat. Nucum Iuglandium immaturarum aqua, circa diem D.Ioanni sacrum parata,& foris imposita vulneribus,& vlceribus calidis prodest,& anthraci pestilenti.Pota etiam ad duas aut tres vncias refrigerat,& pestilentiæ resistit. Ex corticibus exterioribus Iuglandium(siue maturis,vt iam à Nuce soluantur, siue nondum omnino) mense Septembri aqua destillatur, nec refert nigra fuerint, nec ne,modo ne putredinem senserint,imo nigra præferũtur. Huius aquæ mediocris potio, cum tertia parte aceti, si cum calore morbus inuadat, vena priùs secta aduersus pestem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus,& audiendi difficultatem, & ad anginas gargarizata.Foliorum Iuglandis aqua circa finem Maij destillata, mirè commendatur ad siccanda & adstringenda vlcera, & inducendam eis cicatricem, si ea mane & vesperi lauentur,madidúmque inde linteolum imponatur. Æstate feruidissima quod Æromeli ruffum è cælo stillat, foliis & frõdibus Nucis Iuglandis magis insidere, quam vicinarum arborum,obseruauit Dalechampius,eóque melle irrorata Iuglandis folia,ori indita sitim sedare, foliis propinquarum arborum exuccis, & aridis, quasi maior sit huius arboris cum cælo concordia, & cognatio.

Lib.1.Dios. cap.14.

Enuony. Thes.

Brunsuicens.

MORVS, CAP. XIIII.

QVÆ arbor μορέα, & συκάμινος Græcis, Latinis Morus dicitur, Italis *Moro*,Gallis *Meurier*, Germanis *Maulberbaum*. Fructus μόρον & συκάμινον, Latinis Morum, Arabibus *Tut*, siue *Thut*, Italis *Moro*, Gallis *Meure*,Germanis *Maulbeer*,& *Maulberbaum*,Hispanis *Moras del Moral*,Anglis *Mulbery tree*,Belgis *Moerbesienboom*.Mori duo sunt genera, nigra, & alba, à fructuũ colore,ita nuncupata. Sunt enim & alba & nigra Mora, quæ non solùm colore & magnitudine,sed etiam sapore differunt. Minimùm in hac arbore ingenia profecerunt,inquit Plinius,nec nominibus, nec insitis. Nec alio modo quam Pomi magnitudine differunt Mora Ostiensia, & Tusculana. Morus nigra,procera est arbor,ramos crassos in latum & longum protendens,caudice sæpius contorto,gibberóque,ac nodoso,cortice crasso,lento,& flexili, cui materia subest robusta,& medullitus flaua.Radicibus nititur magnis, ac robustis,non tamen altè descendentibus,sed summo cespite longissimè diuagantibus. Eæ flauescunt,præsertim cortices, qui & gustu sunt amaro. Folia rotunda forent, nisi in summo essent acuminata, in ambitu serrata, latiora, crassioráque: nonnulla vitiginea quandoque spectantur. Flos paruus, lanuginosus: fructus, veluti ex granulis congestus, Mororum Rubi modo,sed maior & longior. Ei trini colores,candidus primò,mox rubens, maturis niger: tunc succus in carne vinosus,qui ex acerbo,inquit Theophr.fit acidus,ex acido dulcis. Tingunt manus succo matura,eluunt acerba.Albæ minora sunt folia,imbecilliora,

Nomina

Genera.

Li.15.ca.24.

Forma.

Plin.lib.15. cap.24.

Li.6. causs. cap.7.

MORVS. *MORVS CANDIDA.*

Plin.ibid. tenuiora,ſinuata,albæ Populi,aut Sambuci montanæ, albida, flaccida, fructus minores,ante maturitatem ſubuirides, auſteriuſculo ſapore, perfectè maturi mellea prorſus ſunt dulcedine,ad nauſeam potius quàm ad alendum nati, tota arbore minore,quam pluris faciunt ad velleris ſericei opus.Morus in hortis & viridariis creſcit.Abundat albis Italia ad alendos bombyces ſericeos. Amat imprimis loca plana,culta,amęna,calida,& ſabuloſa. Gaudet foſsione & ſtercore. Nouiſsimè germinat,Plinio cum primis folia dimittit.Morus, vt idem ait, nouiſsima vrbanarum germinat,nec niſi exacto frigore, ob id dicta ſapientiſsima arborum.Sed cum cœpit,in tantum vniuerſa germinatio erumpit,vt nocte peragat,etiam cum ſtrepitu.Idem alibi: Cùm germinare videris Morum,iniuriam poſtea frigoris timere nolito. Diuerſarum Mori partium, eiúſque maturæ & immaturæ has virtutes refert Dioſcorides.Fructus aluum ſoluit,ſtomacho inutilis eſt,& facilè corrumpitur. Hoc idem præſtat eius ſuccus: decoctus autem æreo vaſe,atque inſolatus,adſtringentior redditur. Facit ad fluxiones, nomas, & tonſillarum inflammationes,addito mellis exiguo. Sed augetur vis eius addito ſciſsilli Alumine,Galla,Croco,& Myrrha:item Myricæ ſemine,Iri,& Thure. Immatura Mori Poma ſiccantur, tuſáque acinorum Rhois vice, obſoniis miſcentur,vt cœliacos iuuent.Radicis cortex decoctus in aqua, & potus aluum reſoluit:latas ventris tænias excutit:his quoque auxiliatur qui Aconitum hauſerunt. Folia trita ex aceto illita,ambuſtis igni medentur:tingúntque capillum, Vitis,& Fici nigræ frondibus ſimul coctis in aqua cæleſti. Succus foliorum cyathi menſura potus,contra phalangiorum morſus auxilio eſt.Feruefacti corticis & foliorum iure dentes aptiſsimè in dolore colluuntur. Radix circiter meſſem inciſa,facto in ambitu ſcrobe,ſuccum emittit,qui poſtridie concretus inueniri ſolet. Is in dolore dentium efficax eſt:tubercula diſcutit, & aluum purgat. Plinius cum de Ægyptia Moro dixiſſet, ſubiungit. Nec apud nos ſucco vſus minor.Aduerſatur Aconito & Araneis in vino potus.Aluum ſoluit,pituitáſque,ac tænias,& ſimilia ventris animalia extrahit. Hoc idem præſtat & cortex tritus.

Marginal notes: *Locus.* (beside "viridariis creſcit"); *Tempus.* (beside "Nouiſsimè germinat"); Li.16. c.22. (beside "uiſsima vrbanarum"); Ibid. c.25. (beside "arborum.Sed"); Lib.18.c.27. (beside "agat,etiam"); Lib.1. c. 14. (beside "immaturæ has virtutes"); *Vires & Temper.* (beside "tilis eſt" / "æreo vaſe"); Lib.23. c.7. (beside "nius cum de Ægyptia").

Folia

Folia tingunt capillum cum Fici nigræ, & Vitis corticibus, ſimul coctis in aqua cæleſti. Pomi ipſius ſuccus aluum ſoluit protinus. Ipſa Poma ad præſens ſtomacho vtilia, refrigerant, ſitim faciunt. Si non ſuperueniat alius cibus, intumeſcũt. Ex immaturis ſuccus ſiſtit aluum corticis, qui veluti animalium cutis eſt, in hac arbore obſeruandis miraculis, quę in natura eius diximus. Fit è Pomo panchreſtos ſtomatice, aut arteriace appellata, hoc modo. Sextarij tres ſucci ex Pomo, leni vapore ad craſsitudinem mellis rediguntur. Poſt additur Omphacij aridi pondus x. duorum, aut Myrrhæ x. vnius, Croci x. vnius. Hæc ſimul trita miſcentur decocto. Neque eſt aliud oris, arteriæ, vuæ, ſtomachi iucundius remedium, quem locum apertè corruptum Cornarius ex vetuſtiſsimo exemplari ſic emendauit. Poſt Omphacij aridi pondus denariorum duorũ, Myrrhæ denarij vnius, Croci vnius, ſimul trita, &c. Huic apud Galenum Heræ ſimilis eſt ex Moris compoſitio. Succi Mororum heminas ſex ad ſtrigmentitiam ſpiſsitudinem coquito. Deinde tritas Croci drach. j. Myrrhæ drach. ij. Omphacij drach. j. Aluminis ſciſsi obolos iij. Mellis heminam vnam addito. Hæc ad vuas, tonſillas, ac omnes quæ repente oriuntur in ore inflãmationes conueniunt. Aliam ex Moro ſtomaticem Galenus ex Andromacho recenſet. Mira ſunt præterea quæ produntur, inquit Plinius. Mori germinatione, priuſquam folia exeant, ſiniſtra decerpi iubentur futura Poma, Ricinos Græci vocant (Hermolaus Cytinos legit: quamuis enim Cytini propriè ſint Mali Punici flores, ſolet tamen appellatio hæc in alia quoque competere: nam Dioſcorides Hyoſcyami flores Cytinos vocat.) Hi terram ſi non attigêre, ſanguinem ſiſtunt adalligati, ſiue ex vulnere fluat, ſiue ore, ſiue naribus, ſiue hæmorrhoidibus. Idem præſtare & ramus dicitur, Luna plena defractus, incipiens fructum habere, ſi terram non attigerit: priuatim mulieribus, adalligatus lacerto, cõtra abundantiam menſium. Folia Mori trita, aut arida decocta, ſerpentium ictibus imponuntur. Ad idémque potu proficitur. Scorpionibus aduerſatur è radice corticis ſuccus ex vino, aut poſca potus. Succum expreſſum maturi pomi immaturiq; mistum, coquebant antiqui in vaſe æreo ad mellis craſsitudinem. Aliqui Myrrha adiecta & Cupreſſo, vel, vt alij legunt, Paſſo, prædurantes, vas ſole torrebant, permiſcentes ſpatha ter die. Hæc erat ſtomatice, qua & vulnera ad cicatricem perducebant. Alia ratio: immaturi ſuccum exprimebant, ſiccato Pomo multum ſapori obſoniorum conferente. In medicina verò contra nomas, & pectoris pituitas, & vbicunque opus eſſet adſtringi viſcera. Dentes quoque colluebant eo. Tertium genus ſucci, foliis & radice decoctis, ad ambuſta ex oleo illinenda: imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccum dat aptiſsimum dentium dolori, collectionibúſque & ſuppurationibus. Aluum purgat. Folia Mori in vrina madefacta, pilum coriis detrahunt. In his Plinius quædam à Dioſcoride diuerſa refert, quędam etiam ſuperſtitioſa. Cætera ſi quis cum Dioſcoride conferat, eadem eſſe cõperiet, maximè id verò, quod de radicis per meſſes inciſæ ſucco rectè ſcribitur, quod cum aliis in locis repeteret Plinius, oſcitanter de Mori ſucco ſcripſit, quod de Sycomori ſucco ſcribere debuiſſet. Pro cute in animalibus, inquit, in arboribus cortex eſt. Mirum, hic in Moro medicis ſuccum quærentibus, fere (alij, vere,) hora diei ſecũda, lapide incuſſo manat: altiùs fractus ſiccus videtur. Alibi non de noſtratibus Moris, ſed de Ægyptiis idem dixit. Mora in Ægypto & Cypro ſui generis. Largo ſucco abundant, ſummo cortice deſquamato: altiore plaga ſiccantur mirabili natura. At de Sycomoro hæc accipiẽda eſſe, idoneo loco dicemus ex Dioſcoride. Eundem radicis circumfoſſæ & inciſæ liquorem, Galenus γάλα, id eſt, lac vocat. ἡ συκαμίνου τουτέστι μορέας γάλα εἰς οἶνον ἐγχέας ὁμοῦ οἴσυ πηρᾷ ἐρέᾳ ἐναπόθλιβε χλιαίνων, καὶ δι' ἐρίων ῥυπηρῶν ἔγχει τῇ μύλῃ, ἀνασπᾷ γὰρ φλέγμα, καὶ

In lib. 6. ca. ph. par.

Ibidem.

Ibidem.

Lib. 23 c. 7.

Lib. 16. c. 38.

Lib. 13. c. 7.

Lib. 5. c. ph. par. ca. de dent. dolo.

ἀπόνους ποιεῖ. Id eſt, aut Sycamini, id eſt, Mori arboris lac in vinum infunde, ſimúlque lanas ſuccidas in ipſum exprime, tepefac, & per lanas ſordidas denti molari infunde. Extrahit pituitam, & dolorem tollit. Sycomori verò arboris ſuccum, etſi συκάμινον etiam vocari teſtetur Dioſcorides, hic non debere intelligi ex eo declaratur, quod συκαμίνου, τουτέστι μορέας ipſe Galenus exponit. Celſus hunc Mori ſuccum, quem lacrymam vocat, ignoraſſe videtur: ſic enim de ſom-
Lib.3.ca.18. no in phrenetide cõciliando loquitur. Si nihilominus vigilant phrenitici, quidam ſomnũ moliuntur potui dando aquam, in qua Papauer, vel Hyoſcyamus decocta ſit: alij Mandragoræ Mala puluino ſubiiciunt, alij vel Amomum, vel Sycamini lacrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud medicos reperio. Sed cum Græci Morum Sycaminum appellent, Mori nulla lacryma eſt. Sic verò ſignificatur lacryma arboris in Ægypto naſcentis, quã ibi Moroſycon appellãt, quæ poſtrema verba ſuppoſititia vidẽtur, ex cuiuſdam gloſſemate qui Celſum vellet liberare, ab ea dubitatione, qua hæſitabat, incerta contextui. Mori fructus
Li.7.ſimpl. Galeno maturus quidem ventrem ſubducit, immaturus verò vbi aruerit, admodum reſtringit. Itaque ad dyſenterias accommodus eſt, & affectiones cæliacas, & quaſcunque alias fluxiones. Contunditur autem & obſoniis commiſcetur, veluti Rhois fructus, aut ſi cui ita videatur, ex aqua, aut vino bibat. Porrò quod maturorũ ſuccus ad ſtomatica multùm ſit vtilis, propter eam quæ illi ineſt adſtrictionem, neminem latet. Præterea ad plura alia quæ mediocrem poſcũt adſtrictionem competit. At immatura Mora præter acerbitatẽ, etiam aciditatem ſortita ſunt, & tota adeo arbor in omnibus ſuis partibus miſtam aliquam vim obtinere videtur ex adſtringente & purgante compoſitam. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeo vt & latum lumbricum interficiat. In aliis autem partibus adſtringens vincit: in foliis tamen &
Li.2.Alim. germinibus quodammodo media vtriuſque temperies eſt. Idem alibi, Mora celerrimè pertranſeunt, inquit, cibíſque aliis præeunt, ſi in ventriculũ purũ inciderint, & ſumpta primis epulis fuerint. At ſumpta poſt alios cibos, vel ſi etiã prauum ſuccum in ventriculo offenderint, celerrimè vna cum aliis cibis corrumpuntur, nouo quodam corruptionis genere, & quod verbis explicari nequeat, vt in cucurbitis accidit. Tempus eis vtendi vt Peponibus, cum corpus ventriculi ſqualore eſtuat, quo tempore neceſſe quodammodo eſt, hepati quoque idem accidere. Cucurbitæ quidem, & Cucumeri tum maturo, tum ante maturitatem, adhæc & Melopeponi nulla adſtringens qualitas ineſt, Moris verò, & potiſsimùm cum nondum admodum maturuerint, qualitas eiuſmodi conſpicuè ineſt, immaturioribus autem, ſimul & acida. Proinde nonnulli ab arbore ipſa detrahentes ac ſiccantes reponunt, medicamentum ad dyſenteriæ ac diuturnæ diarrhææ curationem vtile futurum. Quod celeriter ſubducantur accidit propter ſolam ſubſtantiæ lubricantem humiditatem, fortè etiam propter admiſtam qualitatem quandam acriorem, quæ deiectioni excitandæ ſatis eſſe poſsit: quia qualitas adſtringens non modò ad ſubductionem nihil confert, verùm etiam ſuapte natura ventrem moratur. Coniecto igitur mora exiguam in ſeipſis habere facultatem eiuſmodi, qualis magna medicamentis purgantibus ineſt, cuius beneficio non modò facilè ſecedunt, ſed corrumpuntur etiam, ſi diu in ventre manſerint. Quod ſi corrupta non fuerint, omnino quidem humectant, non tamen omnino refrigerant, niſi ſumpta fuerint frigida. Alimentum autem corpori præbent minimum, quomodo Pepones, non tamen vt ij vomitum excitant, neque ſtomachum lædunt.

CORNVS MAS, CAP. XV.

QVæ Latinis Cornus, Græcis κρανία vocatur, Gallis *Cornouillier*, Italis *Corniolo*, Germanis *Cornelbaum*, *Kurberbaum*, *Thierlinbaum*, & *Dierlem*, Belgis *Cornoeliebaon*, Hiſpanis *Cerezo ſilueſtre*, Anglis *Cornel tree*, Boemis *Drinkouuy*. Fructus Corna, Gallis *Cornouilles*, Italis *Corniole*, Germanis *Vuelſchkirſen*, & *Cornelein*, Hiſpanis *Cornizolos*. Eius duo genera Theophraſto: alia enim mas, alia fœmina. De Corno fœmina iam diximus, nunc de mare, ſiue ſatiua. Cornus mas arbor eſt ſæpe procera ſatis, vulgarium arborum modo, interdum humilis & fruticoſa, virgis numeroſis, ex breui caudice naſcentibns, nodoſis, firmis, robuſtíſque. Tota arbor ſcabro contegitur cortice, adſtringenti admodum guſtu: folia illi ſunt virgæ ſanguineæ, læuia, mediocriter craſſa, ac venoſa. Flores edit muſcoſos, aurei coloris, ex quibus baccæ oriuntur, rubentes, oblongæ, oliuæ figura, præduro intus oſsiculo. Cornus, inquit Dioſcor. dura arbor eſt, baccas ferens oliuæ modo oblongas, quæ primùm virent, dein per maturitatem rubeſcũt, aut ceræ colorem referunt, interprete Ruellio vulgares Codices ſecuto. Vetus autem Codex ſic habet, κρανία δὲ δένδρ ν ἐστιν ἀδρὸν, καρπὸν φέρον ὡς ἐλαίας, ἐπιμήκη, χλωρὸν μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ κηροειδῆ, καὶ τελευταίως πεπαινόμενον ἐρυθρόν. Id eſt, Cornus arbor grandis & valida eſt, fructum ferens oblongum inſtar oliuæ, primò quidem viridem, deinde verò cęreo colore ſuffuſum: denique cum perfectè maturus fuerit, rubentem. Cornus alia mas eſt Theophraſto, alia fœmina. Vtrique folium Malo (aut vulgari, aut Cydoniæ,) ſimile, niſi pinguius, craſsiúſque eſſet, cortex neruoſus, tenuis, caudex, non valde craſſus. Virgas vtraq;, vt vitex profert: fœmina quamuis fruticoſior, minores. Nodos habet vtraque Viticis modo geminos, ex aduerſo collocatos. Materies maris excors, totáque ſolida, cornibus ſpiſsitate firmitatéque ſimilis: fœminæ verò materies medullam continet, molliórque eſt, & cauatur, ad iacula ob id inutilis. Maris longitudo duodecim maxima cubitorum eſt, quanta ſariſſarum longiſsimarum. Nunquam enim totus caudex altius aſſurgit. Qui Idam Troianam incolunt, marem ſterilem dicunt, fœminam fructiferam. Nucleum fructus habet ſimilem Oliuæ, guſtu dulcis, & gratus odoratu: flos Oleæ ſimilis eſt. Floret fructúmque fert ſimili modo, ex vno pediculo multa Corna præbens, & eodem ſæpe tempore quo Oleæ. At Macedones fructiferas ambas affirmant, ſed fœminæ fructum eſculentum non eſſe. Radices, Viticis modo, validæ & incorruptæ. Naſcitur in locis humidis, & non in ſiccis. Prouenit ſemine, atque auulſione. Hæc Theophraſtus, in quibus non ab re miratur Matthiolus, Theophraſtum Corni folia cum Amygdalæ foliis, vt vulgo legitur, multum diuerſis conferre. Quapropter mendoſos hoc loco Theophraſti Codices eſſe ſuſpicatur. Cornus circa ſolſtitia reddit fructum primo candidum, poſtea ſanguineum, inquit Plinius. Ex eo genere fœmina poſt Autũnum fert baccas acerbas, & inguſtabiles cunctis animantibus: ligno quoque fungoſa & inutilis, cum mas è fortiſsimis quoque ſit: tanta differentia ab eodem genere

Nomina

Lib 3. Hiſt. cap.12.
In Dumet' cap.34.
Matth. lib. Dioſc. c.35.

CORNVS MAS.

Lib.3. Hiſt. cap.12.

Locus.

Tempus. Li.16. c.26.

fit.Cornus ſatiua in hortis & viridariis colitur,cito floret: primo enim fauonio
Locus. Lib.16.c.25. germinat, vel teſte Plinio, menſe Auguſto fructus maturus eſt. Corna in cibo
Tempus. valde adſtringunt,vt rectè ſcribit Dioſcorides,pro fluuio alui, atque dyſente-
Vires & Temper. riæ ſalutaria,ſiue in edulo,ſiue in defruto exhibeantur.Muria vt diuæ condiun-
tur.Sanies quam virentia folia torrendo deſudarunt, impetigini conuenienter
Lib.1. c.135. illinitur. Sudor virgæ Corni arboris lamina ferrea candente exceptus, inquit
Plinius,non contingente ligno,illitáque inde ferrugo incipientes lichenas ſa-
Lib.23. c.8. nat,in quo certè medicamento maior vis ferruginis videri poteſt, quam vel ſa-
niei ex foliis,vel ſudoris ex virgis,& ligno. Corni arboris fructus, inquit Gale-
Li.7.ſimpl. nus,admodum acerbus eſt,eſui aptus.Itaque mirum videri non debet, ipſum
valenter ventrem adſtringere,ſicut & Meſpila.Folia quoque & germina guſtu
acerba ſunt,valentérque deſiccant. Itaque maxima vulnera glutinare poſſunt,
potiſsimum durorum corporum.At paruis vulneribus,& mollioribus corpori-
bus magis contraria ſunt: nam nimium ea contendunt, ac plus ſatis deſiccant.
Matthi.ibi. Fit ex Cornorum pulpa conditum diacydoniti non abſimile.Ex eorundem de-
cocto & Saccharo liquor igne concreſcit, qui præter quam quod guſtui gratiſ-
ſimus ſit,etiam datur vtiliter dyſentericis,ac fœminis profluuio menſium labo-
Plin.lib.21. cap.12. rantibus.Corni arbores prope aluearia non conſerendæ: nam Apes flore eius
deguſtato aluo concita moriuntur,cum contrarium in homine effectum præ-
ſtet.Corni maſculæ nulla medulla,inquit Plinius: ac rurſum: omnibus quæ di-
Lib.16.c.25. ximus ſpiſſa firmitas.Ab his proxima eſt Cornus: quanquam non poteſt videri
materies propter exilitatem,ſed lignum non alio pene quàm ad radios rotarũ
vtile:aut ſi quid cuneandum ſit in ligno,clauíſque figendum,ceu ferreis.

SORBVS. CAP. XVI.

Nomina

Rbor Sorbus ὄη,& ὄυη Græcis nuncupatur, Gallis *Cormier*, & *Sorbier*,
Germanis *Speruuerbaum*.Fructus οὖα,& ὄα, Latinis Sorba, Italis *Sorbe*,
Gallis *Cormes*, & *Sorbes*,Germanis *Spererling*, *Sporoepffel*, & *Sperbieren*, Hi-
ſpanis *Sorbas*,Boemis *Kzerbiny*. Sorborum differentias aliquot nouit
Genera. Lib.3.Hiſt. cap.12. Theophraſtus, qui ſcripſerit, Sorborum duo
eſſe genera, fœminam fructiferam, marem
ſterilem.Cæterum fructu differunt, quod aliæ
orbiculatum,aliæ oblongum,aliæ ouatum fe-
runt.Diſtant etiã ſuccis.Nam magna ex parte
orbiculati odoratiores ſunt & dulciores:oua-
Forma. ti ſæpe acidi,& minùs odorati.In vtraque fo-
lij totius pediculus longus, ac neruoſus eſt:
ſingula verò foliola ordine digeſta pinnis ſi-
milia, è lateribus exeunt,perinde ac ſi id vni-
cum folium ſit,ad neruoſum vſque pediculũ,
tanquam in lacinias diuiſum. Cæterum ea,
quamuis denſa,à ſeſe tamen inuicem diſtant,
deciduntq; non ſingillatim,ſed ſimul tota illa
pinnata congeries,minor, quidem in arbore
vetuſtiore,& aſperiore.(Gaza tamen pro περὶ
τὰ μὲν ἐπιπολαιότερα legit περὶ τὰ μὲν παλαιότε-
ρα,id eſt,in vetuſtioribus)omnibus in ſummo
petiolo folium eſt impar,vt etiam omnia ſint
imparia,figura Lauro tenuifoliæ ſimilia, verũ
ſerrata,quamuis haud multum, nec in extre-
mo tam acutè mucronata, ſed rotundiora.
Florem

SORBVS.

Florem habet racemoſum ex vna veluti claua, (id eſt, faſtigiato in thyrſum cacumine,) ex multis paruis, & albis conſtantem. Fructus quoque, cum magnus eſt eius prouectus, racematim coit: multis Sorbis eodem vertice pendulis, ita vt faui quodammodo ſpeciem gerat. Eroditur à vermibus in arbore fructus immaturus adhuc, magis quam Meſpila, pira, & Piraſtri fructus, quamuis ſit omnium acerbiſsimus (nam ſic emendandi vulgati codices, σκωλικόβροτος ἐπὶ τοῦ δένδρου ὁ καρπὸς ἄπεπτος ὢν ἔτι, γίνεται μᾶλλον τῶν μεσπίλων, καὶ ἀπίων, καὶ ἀχράδων & cætera.) Ipſa quoque arbor vermibus infeſtatur, atque ita ſeneſcens areſcit. Vermis ei peculiaris rubor eſt, & piloſus. Noua mediocriter fructificat: nam trima cōtinuo parit. Autumno cum folia deciderint protinus cachryos figuram oſtēdit, pinguis, ac turgidæ quaſi iam parturiat, & hieme perdurantis: Caret aculeis Sorbus, nec vt Meſpilus ſpinoſa eſt: cortice leui & ſubpingui nouæ veſtiuntur, colore in flauum albicante (reponendum enim, ἅπερ μὴ τὰ γεράνδρυα, pro ὥσπερ τὰ γεράνδρυα) in annoſis ſcabro & nigro. Arbor ipſa procera eſt, recta, decora coma: quæ magna ex parte Nucis pineæ figuram propemodum æmulatur, ſi nihil impediat: materies ſolida, ſpiſſa, colorata, robuſta. Radices non multas habet, neque altè deſcendentes, validas tamē, craſſas & incorruptas. Naſcitur radice, auulſione, ſemine. Solum frigidum amat & humectum, in quo etſi viuacior ſit, & difficile corrumpatur tamen etiam in montibus naſcitur. Hactenus Theophraſtus de Sorborum generibus, & forma. Sorbis Plinio quadruplex differentia. Alijs enim eorum rotunditas Mali, alijs turbinatio Piri, alijs ouata ſpecies, ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore, & ſuauitate, rotunda præcellunt: cæteris vini ſapor. Generoſiſsima quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant. Matthiolus Sorba alia ſatiua eſſe tradit, alia ſilueſtria. Satiuorum duo eſſe genera, marem, & fœminam. Vtraque, inquit, caudice eſt longo, recto, ramis in altum aſſurgentibus: folio Fraxini, ſed anguſtiore, auerſa parte albicante, per ambitum ſerrato. Album edit florem, racematim prodeuntem, è quo fructus exeunt in racemi modum, ab vno tantum exortu pediculos ducentes, in altera quidem orbiculati, & ſucco odoratiore, ac mitiore, in altera verò ouati Piri faciem referentes, & guſtu aſperiores, inſuauioréſque, ac minùs odorati, colore ſub pallido, & in latere ruføſcente. Decerpuntur immatura Autumno, & in manipulos colligata ſuſpendun tur, vel reponuntur ſubſtratis ſtraminibus, vt miteſcant, aliter præ nimia auſteritate nec mandi, nec deglutiri poſſunt. Ligni materies ſolidiſsima, & valdè compacta. Cortice veſtitur ſatis ſcabro, colore ex flauo albicante. Radix illi rara, craſſa, ſolida. Silueſtris Sorbus, ſiue Torminalis à ſatiua facie ferè non differt, præterquam fructu, qui vmbellatim vt in Sambuco prodit, crocantibus in ruſum baccis, Oxyacanthæ ſimilibus, magnitudine ferè paribus, ſapore tamen à ſatiuis non parum diuerſo, quæ per hiemem à ruſticis ad aucupia aſſeruantur ſunt enim turdis gratiſsimæ. Huius deſcriptionem in Silua tradidimus, ſimul & Cratægi capitibus 32. & 33. cui folium Viti aut Platano ſimile, læue, firmū, baccæ oblongæ, teretes, aſperiuſculæ, racematim cohærentes, longo pediculo ſubnixæ, coloris ferruginei, acidæ, & auſteræ: arboris ſatis proceræ, cortice læui, materia dura, & minimè fragili: libuit tamen hac narratiuncula velut refricare memoriam lectoris, & vtriuſque figuram accuratius expreſſam, ac venuſtius, hîc addere. Sorbus ſatiua in hortis & viridariis colitur. Martio menſe floret, Septembri fructum maturat. Sorba, inquit Dioſcorides, dum luteus color eſt, priuſquam matureſcant diſſecta, & ſole ſiccata manduntur, vt aluum ſiſtant. Eadem eſt vis farinæ molitorum, ſi polentæ loco ſumatur, quod & decoctum eorum in potu præſtat. Siſtūt aluum Sorba ſicca, Plinio: nam recentia

Locus.

Lib.15.c.21.

Li.1.Dioſc. cap. 136.

Forma ſatiu. Sor.

In ſyl.c.32. Ibidem.

Locus.

Tempus.

vires & Temper.

Lib.23.c.7.

SORBVS SYLVESTRIS Matthioli, Torminalis vera.

CRATAEGVS THEOPH. Sorbus Torminalis Matthioli.

Lib.8. sim. ſtomacho, & aluo citæ proſunt. Sorbi fructus, autore Galeno adſtringentem obtinet qualitatem, ſed multo imbecilliorem quàm Meſpilus, quare etiam eſui iucundus eſt, minúſque quàm Meſpilus ventrem conſtringit.

MESPILVS, CAP. XVII.

Nomina

Lib. . Hiſt. ca. .12.

Li. 5. ca. 20.

RBOR quæ Gæcis μέσπιλος & μεσπίλη dicitur, Latinis *Meſpilus*, Gallis *Neſflier*, *Meſplier*, *Meſlier*, Arabibus *Zarar*, ſeu *Zarur*, & *Alzarur*, Italis *Neſpoli*, Germanis *Neſpelbaum*, Boëmis, *Nyſſpule*: Angl. *Mederre*: & *Medeler*, fructus μέσπιλον, Latinis ſimiliter Meſpilum, Gallis *Neſfle*, *Meſple*, *Meſle*, Germanis *Neſpel*, Hiſpanis *Neſperas*. Meſpili genera hæc ſunt ex Theophraſto, Anthedon, Satanios (Plinius Setanios legit) Anthedenœides, vt diuidunt Idæi. Satanios fructum fert maiorem, candidiorem, laxiorem, & qui nucleos habet molliores. Reliquis minor eſt fructus, odoratior, ac & acerbior, vt diutius aſſeruari poſſit. Spiſsior etiam his materies, & flauior, cætera ſimilis. Flos omnibus Amygdalæ, ſed non rubens, vt illi, ſed vtcumque pallidus. Anthedon haud procera eſt arbor (legendum enim videtur, μεγέθες ȣ̓ μέγα τὸ δένδρον, quamuis ſcripſerit Plinius, vt mox dicemus, arborem de ampliſſimis eſſe, & Gaza verterit, magnitudine arbor iſta excellit) in orbem comoſa: folio valde fiſſo (Gaza perperam legit ἄχιστον, & vertit infiſſum: exemplaria noſtra habent ἐπιλυ χιδὲς, legendum verò πολυχιδὲς) Apio in extrema parte ſimili, maioribus inciſuris (non vt Gaza cum vulgatis exemplaribus legit, μείζοσι χήμασι, ideſt ampliore figura, cum legendum ſit μείζοσι χίσμασι) rigido, neruoſo, Apij foliis aſperiore, longiore (τέλανον, ἰνῶδες, λεπρότερον σελίνȣ. Gaza, promiſſum

missum, neruosum, Apio tenuius, quia λεπτότερον σελίνου legit) atque vndique fissuris laciniato: fructu ex longo ac tenui pediculo pendulo, qui antequam folia decidant, vehementer rubet (quæ enim in libris excusis habentur, καὶ τὸ ὅλον χαλαχίσματα περικεχαρμένον δὲ ὅλον. μίσχον δ' ἔχει λεπτόν, μακρὸν, videntur sic emendanda, καὶ τὸ ὅλον κατὰ χίσματα, vel καλαχίμασι περικεχαρασμένον, μίσχον δὲ ὁ καρπὸς ἔχει λεπτὸν, & cætera, quæ Gaza interpretatus est, totúmque circumtunsum est, & pediculo tenui ac longo dependet, antequam decidat vehementer rubet, & Plinius, folia antequam decidant rubescunt) Arbor hæc radice numerosa & alta nititur, ideóque longæua, & mori contumax. Ligno est denso, solido, putredini minimè obnoxio. Seritur semine & auulsione. Morbus earum arborum in senecta, vt à vermibus erodantur, qui prægrandes eis & diuersi quàm in cæteris arboribus cernôtur. Hæc Theophrastus, ex quo Plinius sua mutuatus Mespilis inquit, tria genera, Anthedon, Setania: tertium degenerat, tametsi Anthedoni similius est, quod Gallicum vocant. Setaniæ Maius Pomum, candidiúsque, acini molliore ligno: cæteris minus Pomum, sed odore præstantiùs, & quod diutius seruetur. Arbor ipsa de amplissimis. Folia antequam decidant, rubescunt: radices multæ, atque altæ, & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo. Dioscorides duo tantum constituit genera. Μέσπιλον τὸ δένδρον, inquit, ὃ παρ' ἐνίοις ἀρωνία καλεῖται, & cætera, Mespilus arbor quæ à nõnullis, Aronia vocatur: ac rursum, Μεσπίλου δὲ καὶ ἕτερόν ἐστιν εἶδος, ἐν ἰταλίᾳ γεννώμενον, ὃ ἔνιοι ἐπιμηλίδα καλοῦσι, οἱ δὲ σιτάνιον ὀνομάζουσι. Alterum Mespili genus in Italia nascitur quod aliqui Epimelida, alij Setanion vocant. Quamquam in quibusdam manuscriptis exemplaribus legatur. Μεσπίλου δὲ ἕτερὸν ἐστιν εἶδος εν ἰταλία γεννώμενον, ὃ ἐνίοι ἐπιμηλίδα καλοῦσι, καὶ ἕτερον ὃ σιτάνιον ὀνομάζουσιν, idest, Alterum genus Mespili in Italia nascitur, quod nonnulli Epimelida vocant, atque alterũ quod Sitanion, vt tria sint etiam Dioscoridi Mespili genera. Aronia quæ Anthedon est Theophrasti, Epimelis quę Anthenoides, & Setanios. At Mespilum Italicam

Li. 15. c. 20.

Lib. 15. c. 20.

Li. 1. ca. 133.

MESPILVS Aronia.

à Dioscoride Epimelida nuncupatam omnes fere herbarij Mespilum nostratem esse autumant, id quod etiam Matthiolus existimat, sed Galenum Epimelidis appellatione aliam arborem à Mespilo nostrate diuersam intellexisse. Quibus refragatur Dalechampius, ex cuius sententia Epimelidem lõge aliam, siue Anthedonoeidem Theophra. iam descripsimus. Mespilus Aronia siue Tricoccos, siue Anthedon Theophrasti, plurimùm etiam à Mespilo nostrate differt, estque arbor Dodon. Cordi, Matthioli sententia quæ *Azarolo*, à Neapolitanis Arabes secutis vocatur, qui Mespilum *Zaror*, & *Zarur*, & *Alzarur*, nuncupant. Est enim arbor mediocris, proceritatis cortice ac materia Pruno non absimili, spinis horrida, non tamen admodum acutis: foliis laciniatis, Apij æmulis, floribus albicantibus, racematim cohærentibus: fructu rotundo, rubente, vulgaribus Mespilis æquali, sed minore vmbilico, tribus tantum intus ossiculis, adeo graphicè depicta à Theophrasto, vt fusius explicare nihil sit opus. Eius quoque præcipuas notas sic Dioscori

Lib. 1. Diosc. cap. 133.

In Dume. cap. 35.

Nomina

Forma Aronia.

Lib.1.c.133. Dioſcorides literis mandauit. Meſpilus Aronia ſpinoſa arbor, foliis Oxyacanthæ (ſic enim legendum, non Pyracanthæ, nec Pyxacanthæ) fert Pomum ſuaue, exiguo Malo non diſsimile, tribus intus oſsiculis: qua ex cauſa id nonnulli Tricoccum appellauêre. Meſpilus Setania, ſiue Setanios noſtras eſt vulgaris

Forma Setaniæ. Meſpilus, quæ in ſyluis, dumetis, ſepibus nata ſpinoſa eſt, Malo inferior: folio Lauri, longiore, per ambitum nonnihil ſerrato: flore Amygdalę, pallido, Pomo

MESPILVS Setania.

non exquiſitè rotundo, ſed ferè turbinato, incano, initio tam acerbo, vt edendo non ſit priuſquam hiemis frigoribus molleſcat, ſuperiore parte criſtato, & circumextantibus herbaceis apicibus vmbilicato, grandiore quã in aliis Meſpilorum generibus vmbilico, laxiore, candidiore, quinis intus oſsiculis.

Locus. Arbor hęc frequenti inſitione in viridariis & hortis miteſcens, feritate depoſita Pomũ edit magnitudine par cęteris Malis, nec ſpinis horret. Meſpilus Aronia Neapoli copioſa ſeritur in viridariis, hortis, & vineis. Fructus Septembri tantum menſe matureſcit.

Tempus. Setania Aprili & Maio menſibus floret, fructum Septembri etiam perficit.

Ibidem. Meſpilus Aronia, inquit Dioſcor. tardè matureſcit, eſu adſtringit,

Vires. ſtomacho grata eſt, aluúmque ſupprimit.

Lib.23.c.7. Meſpila Plinio, exceptis Setaniis, quę Malo propiorem vim habent, reliqua adſtringunt ſtomachũ, ſiſtúntque aluũ.

Lib.6.c.43. Meſpilorũ noſtrarũ inquit Dodonęus, fructus & folia refrigerãt, ſiccant, & aſtringunt.

Lib.7.ſim. Meſpili fructus, Galeno teſte, admodũ acerbus eſt, vixque edi poteſt, ſtrennuè ventrem coercens. Quin & in

Li.2.Alim. germinibus, & foliis acerba hęc qualitas non pauca reperitur. Idem alibi, Ambo adſtringunt, inquit, ſed multo fortiùs Meſpila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accommodatiſsimè exhibentur: Sorba tamen ipſis ſunt ſuauiora. Prorſus namque nihil acerbi, vt Meſpila obtinent, ſed ſuccus eorum citra acerbitatem auſterus eſt. Illud porrò neminem puto latere hæc omnia parcè nõ affatim, vt ficus, vuáſque eſſe comedenda: nequaquam enim eis vt cibis, ſed vt medicamentis potius indigemus. Meſpila Aronia ſiue Azarola guſtui placent, & Neapoli pro delitiis non ſolùm cruda expetuntur in cibis teſte Matthiolo, ſed etiam ſaccharo melléque condita eduntur, grauidis mulieribus gratiſsima,

Li.1.Dioſc. cap.133. non ſolùm quod ſapore placeant, ſed earum etiam malaciæ ſubueniant. Vulgaria noſtra Meſpila eodem auctore deuorata cœliacos, & diarrhæa laborantes iuuant: ſiſtunt faucium, gutturis, dentium, & gingiuarum fluxiones, ſi eorum decocto os colluatur. In eo ſi inſideant fœminæ, menſium abundantia ſiſtitur, fit è ſiccis Meſpilis Roſarum ſucco exceptis, additis Caryophyllis, & Coralli rubri, & Nucis muſcatæ tantillo cataplaſma ori ventriculi admouendum, ad compeſcendas vomitiones, in quibus præſertim cibus reiicitur. Sicca folia in puluillum trita, & aſperſa, recentia vulnera glutinant, & ſanguinis profluuium ſiſtunt. Dantur quoque vtiliter ad cruentas reiectiones, denique ad ea quæ adſtrictionem corroborationémque deſiderant, tum folia, tum fructus plurimùm valent. Meſpilorum oſsicula in puluillum redacta, calculos ex renibus pellunt,

ſi cochlea

si cochlearis mensura ex vino in quo vulgaris Petroselini radices decoctæ
fuerint, bibantur.

FICVS, CAP. XVIII.

FIcvs arbor, συκῆ Græcis est, Gallis *Figuier*, Germanis *Feighenbaum*,
Belg. *Friguenbaum*, Angl. *Figge tree*, Boemis *Fiikstepei*. Fici fructus σῦκα, *Nomina*
Latinis Fici, & Ficus, appellantur, Arabibus *Sin*, *sin*, seu *Tin*, Italis
Fichi, Germanis *Feighen*, Hispanis *Higos*, Gallis *Figues*. Fici genera
duo: est enim Ficus syluestris, & satiua syluestris συκῆ ἀγρία, & ἐρινεὸς à Galeno ap-
pellatur, à Latinis Capri ficus. Caprificus vocatur è syluestris genere Ficus inquit *Genera.*
Plinius, numquam maturescēs. Fructus eius σῦκον ἐρινεοῦ: Satiua συκῆ, ἥμερος. Fru- Lib. 8. sim.
ctus σῦκον, vt dictum est. Tam syluestris fructus nunquam maturescens, quàm Li. 15. ca. 19.
satiuæ nondum maturus ὄλυνθος, nominatur, Latinè Grossus. Dioscorides olyn-
thos etiam erineos vocari scripsit, Macrobius, Grossos, Ficos quæ numquam Li. 1. c. 145.
maturescunt. Sed Grosi propriè Olynthi sunt, hoc est primitiuæ Ficus vtrius-
que generis. Siccæ ἰσχάδες, Latinè Caricæ, non autem καρικὰ Græcè, vt quidam Hermol. coro. cap.
putant, quòd Carica peculiaris sit Ficus in Syria prouenientis species. Syria pe- 185. libr. 1.
culiares habet arbores inquit Plinius. In Nucum genere Pistacia nota, in Fico- Dodo. libr. 6. cap. 46.
rum autem, Caricas, & minores eius generis, quæ cottana vocant. Paulus ta- Li. 13. ca. 5.
mē καρίκην pro Ficu arida videtur vsurpasse, cum scribit, aut καρίκης drach. octo,
Sampsuchi drachma, tritis cum oleo, donec cerati fiat spissitudo vtitor. Hic
καρίκη nihil aliud esse videtur, quàm quæ ἰσχὰς quoque Græcis dicitur. In auctio-
ne vitarum Luciani, de Epicuro quærit licitator, quibus eduliis delectetur, re- Lib. 4. c. 13.
spondet Mercurius, dulcibus vescitur, & mellitis, καὶ μάλιστα, inquit, τὰς ἰσχάδας.
Subiicit licitator, χαλεπὸν μὲν οὐδὲν, ὠνήσομαι γὰρ αὐτῷ παλάθας τῶν καρικῶν. Siue ita-
que à loco, siue aliunde nomen habet Carica, Græcis & Latinis vsurpatur. Ha-
betur etiam apud Hippocratem Caricum medicamentum duplex, aridum, & li- Lib. de vlc.
quidū, sed neutrū Caricas recipit, neque à Caricis nomen habet, sed à Carum
gente, quibus erat in multo vsu, appellatum fuisse videtur. Ficus nostræ satiuæ
fructum figura coloréque differunt. Alij enim Piri speciem referunt, alij sessi- *Genera.*
les sunt, alij inter hos medij. Aliæ Ficus albæ, aliæ nigræ, aliæ purpureæ, aliæ vi- Matth lib.
rides, aliæ subrufæ, aliæ pallidæ, aliæ vario colore spectantur. Ad nos, inquit 1. Dioscor.
Plinius, ex aliis transiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. Si- cap. 145.
quidem & Lydiæ quæ sunt purpureæ, & Mamillanæ similitudinem earum ha- Li. 15. ca. 18.
bent: & Callistruthiæ parum sapore præstantiores, Ficorum omnium frigidis-
simæ. Alexandrina è nigris est, candicante, rima, cognomine delicatæ, vel vt in
vetusto codice Parmensi legitur, Candicat Therina cognomine delicata. Nigra
& Rhodia est, & Tiburtina de præcocibus. Sunt & auctorum nomina iis, Liuię,
Pompeię. Siccandę hæ sole, in annuos vsus aptissimę, cum mariscis, quas ha-
rundinum folij macula variat. Est & Herculanea, & Albicerata, & Aratia vel Ari-
tia, alba, pediculo minimo, latissima. Primo autem prouentu Porphyritis, lon-
gissimo pediculo. Comitatur eam è minimis, & vilissimis popularis dicta. Cō-
tra nouissima sub hieme maturatur Chelidonia. Sunt præterea eędem, quæ ta-
men dictio in manuscripto non extat, serotinæ & præcoces, biferæ, alba & ni-
gra, cum messe vindemiáque maturescentes. Serotinæ, & Duracinæ à corio ap-
pellatæ duro: ex Chalcidicis quarundam trifero prouentu. Tarenti tantum
prædulces nascuntur, quas vocant Omas (in manuscripto Oenas, quidam
Oenas à vini sapore.) Præterea Ficus Cypriæ meminit Theophrastus, item Li. 4. Hist. cap. 2. & 5.
Indicæ, cuius etiam historia est apud Strabonem, & Plinium, quæ à nostra- Li. 15. Geo.
tibus ficis diuersissimæ sunt. De ficu Ægyptia Plinij suo loco dicemus. De Ficu Lib. 12. c. 5. In Du. c. 37.
Idæa, iam diximus. Nūc de nostrate Fico satiua dicemus. Ficus arbor est caudice In Sil. c. 43. Matt. Ibid.

sæpius

FICVS.

Forma

ſæpius contorto & breui, ſubalbicante libro, lacteóque ſucco madente, guſtu adſtringente, acri & amaro, ita vt vlcerare poſsit. Ramos quos priuatim Cradas vocant plurimos emittit, medulla plenos, ramulorũ Sambuci modo, læui cortice contectos: folia vitiginea, ampla, nigricantia, aſpera, firma, rotundis ac robuſtis pediculis nixa. Hæc arbor non floret, à foliorum exortu extremis tantùm ramis fructus edit turbinatos, & varios, vt dictum eſt. Materies illi alba, & fungoſa, vt viti, tenax tamen, & ad ſcuta paranda peridonea. Radices multæ, ſed ſumma tellure vagantes, quam ob cauſam frigoris eſt impatiens. Fructibus immaturis ſuccus lacteus, maturis & percoctis melleus eſt. Molli præterea iis pulpa eſt, cibo gratiſsima, granis multis referta, quæ ficaria grana, Græci κεγχραμίδας vocant, Plinius frumenta. Ficis mollis omnibus tactus, maturis frumenta intus. Cæteris præferuntur qui maturi rimoſa ſunt cute, & qui pulpæ pinguedine, dulcedine, atque ſapore alios antecellunt. Matureſcunt autumno, Auguſto, & Septembri menſe. Sed Groſsi æſtate perficiuntur. Decerpuntur maturi, & in ſole ſiccantur cratibus, non ſolùm ad ciborũ, ſed etiam ad medicamentorum vſum. Sicci in cadis ligneis aſſeruantur. Ficus arbor in Hiſpania, Italia, & Gallia Narbonenſi copioſè prouenit: in frigidioribus regionibus, non niſi in hortis & viridariis, locis apricis, & à Septentrione auerſis. Ficum ſic inuerſo ramo ſerere, vt quod cœlum aſpicit in arbore ſua humi defigatur, nuper excogitarunt ſolertium hominũ curioſa ingenia: qua ratione factum eſt, vt in vaſis fictilibus depacta planta huc illuc transferri queat, & ſemper humilis atque pumila ſit, cubito vix vnquam maior, nec tamen fructuum minus præbens, quàm ſi arboreſceret: ſpectaculo quidem in viridariis & hortis iucũdiſsimo, cũ eo modo conſitæ multæ virent in ambulationũ marginib⁹, quarum pomũ inclinato corpore legatur, aut in cœnaculorum feneſtris, veſtibuliſque palatiorum diſpoſitis vrceis nitent, & per aſperam hyemem in ſubterraneis tepidiſque locis abditę, citius reliquis germinant, & fructũ edunt. Ficus maturæ recentes, inquit Dioſcor. ſtomachum lædunt, aluum ſoluunt, ſed facilè contracta ab eis fluxio ſiſtitur: ſudorem euocant, papulásque, ſitim ſedant, calorem reſtingunt. Siccis natura excalfaciendi, vires alunt, ſed ſitim magis ſtimulant, aluo vtiles, rheumatiſmis ventris, & ſtomachi contrariæ: gutturi autem, arterię, renibus,

Li.15.ca.19.

Locus.

CHAMAESYCE
Arbor.

Lib.1.c.145.
Vires & Temper.

renibus, vesicæ, & iis quos longa valetudo decolorauit, anthelatoribus, hydropicis, comitialibus aptissimæ. Feruefactæ cum hyssopo, & potæ, thoracem purgant: tussi veteri, diuturnísque pulmonum vitiis conueniunt: aluum molliunt tusæ cum Nitro, & Cnico, deinde manducatæ. Decoctum arteriæ, & tonsillarum inflammationibus gargarizatu prodest. Cum Hordeacea farina cataplasmatis miscentur, & in muliebres fotus cum fœnogræco, & ptisana. Cæterùm cum Ruta coctæ torminibus infunduntur: coctæ illitæque duritias discutiunt: parotidas & furunculos emolliunt: panos ad maturitatem perducunt, maximè Nitro, Iri, aut Calce addita. Crudæ si cum antedictis tundantur, eadem efficiunt: cum Malicorio pterygia purgant: cum Atramento sutorio, deploratis ferè tibiarum fluxionibus, & cacoethicis vlceribus medentur: quin & cum vino decoctæ addito Absinthio, & Hordeacea farina, vtilissimè hydropicis illinuntur. Crematæ cum cerato sanant perniones: prurigines, sonitúsque, si crudæ terantur, & Sinapi, liquoréque aliquo exceptæ auribus instillentur. Tam syluestris quàm satiuæ Fici lacteus succus coaguli modo lac contrahit, concretúmque dissoluit, vt acetum: exulcerat corpora, meatus aperit, soluit aluum, vuluam recludit cum trito Amygdalo potus: menstrua ciet cum luteo oui appositus, aut Tyrrhenica cera: podagricorum cataplasmatis cum farina fœnigræci & aceto vtilis: lepras, lichenas, vitiligines, vitia cutis in facie, psoras, vlcera in capite manantia, cum polenta ex purgat: instillatus plagæ percussis à scorpione, venenatorum ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur: prodest dentium dolori lana exceptus, & cauis eorum inditus: verrucarum formicationes tollit cum adipe, circumlita in ambitu carne. Hoc idem præstat succus è teneris ramis syluestris Fici, qui lacte prægnantes, silente adhuc oculo, tusi exprimuntur. Is siccatus in vmbra reponitur. Et lac & succus adduntur exulceratoriis medicamentis. Decocti cum bubulis carnibus ramuli ficulnei facilem afferunt decoctionem. Lac efficiunt quod magis soluat, si inter coquendum ficulneo surculo, spathæ loco moueatur. Grossi, quæ Erinei à nonnullis vocantur, coctæ, & illitæ, strumas nodósque omnes emolliunt. Crudæ formicas, verrucas, & thymia, nitrò, farináque additis tollunt. Folia eadem possunt. Illita cum sale & aceto, vlcera in capite manantia, epinyctidas, & furfures sanant: iis ficosæ extuberationes, & palpebrarum scabritię, perfricantur. Nigræ Ficus foliis, cauliculísque candidæ vitiligines perungũtur, faciunt ad canum morsus, & vlcera quæ Ceria, idest fauos vocant. Grossi cum syluestris papaueris foliis, ossa extrahunt: furunculos cum cera discutiunt: contra muris aranei morsus, & scolopendræ venena, cum Eruo & vino illitæ auxiliantur. Fit ex cinere Ficus tam syluestris quàm satiuæ lixiuium, crematis ramorum cauliculis, quod subinde macerari opus est, & inueterascere: siquidem inter caustica intelligitur. Gangrenis prodest: expurgat, & consumit quę excrescunt: eo verò sic vtendum. Spongia hoc lixiuio assiduè imbuta superponitur. Interdum dysentericis, & in fluxiones vetustas, & sinus cuniculatim exedentes, magnósque, instillari conueniet. Etenim purgat, conglutinat, carne replet: & oras committit non secus atque emplastra quę cruentis vulneribus admouentur. Bibitur ad discutiendum sanguinem concretum, & contra pręcipitationes, rupta, conuulsa cum Cyatho aquę recenter colatum, addito olei exiguo: cœliacis, dysentericis per se Cyathus prodest: neruorum vitiis, conuulsionibus commodè illinitur ex oleo, vt pote quod sudores moueat: aduersus gypsi potum, & phalangiorum morsus bibitur. Hæc eadem præstant reliqua lixiuia, præsertim quernum: omnia tamen adstringunt. Fici succus lacteus aceti naturam habet, inquit Plinius, itaque coaguli modo lac contrahit. Dioscorides id aliter scribit, ni- Ibidem.

mirũ Fici tam ſylueſtris quàm ſatiuæ ſuccũ lac coagulare, quemadmodum coagulum, & diſſoluere coagulatum, quemadmodum acetum. Redeamus ad Plinium. Excipitur ante maturitatem Pomi, & ſiccatur in vmbra ad aperienda vlcera, cienda menſtrua appoſitus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Dioſcorides. Exulcerat corpora, meatus aperit, aluum ſoluit, vuluam recludit cum amygdalo potus: menſtrua ciet cum luteo oui, & cætera. Quod Dioſcorides dixit, panos ad maturationem perducunt, maximè Nitro, Iri, aut Calce addita, vulgata Plinij exemplaria habent, efficacius Calce, aut Nitro ad-
Embl. 142. Li. 1. Dioſ. dito. Vetus Cornarij manuſcriptum, efficacius Calce, aut Nitro, aut Sinapi addito. Quod in Plinio legitur, Tibiarum vlceribus cum æris flore, pterygiis cum punico malo, vetus codex habet, Tibiarum vlceribus cum æris flore, & parotidi, ac pterygiis cum Punico malo. Quod igitur cum malicorio à Dioſcoride dictum, cum malo punico Plinius legit, & quod Dioſcorides ait μετὰ χαλκάνθου, ideſt cum Atramento ſutorio, Plinius videtur legiſſe μετὰ χάλκου ἄνθους, ideſt cum æris flore, vicinitate vocum deceptus. Quod autem ſequitur in Plinio, aluum ſiſtunt manducatæ, legendum, cient. Quod verò Dioſcorides dixit, prurigines, ſonitúſque, ſi crudæ terantur, & ſinapi, liquoréque aliquo exceptæ auribus inſtillentur, id Plinius non habet, & interpres Ruellius legit σὺν νάπυϊ καὶ ὑγρῷ τινὶ, non item Cornarius, qui ſic conuertit: At crudæ tritę ſinapi liquido exceptę, & auribus inditę, ſonitus, & pruritus curant: rectè enim dici cenſet, σὺν νάπυϊ ὑγρῷ excipiendas eſſe ficus, nec alio opus eſſe humore, quaſi σὺν νάπυι καὶ ὑγρῷ τινὶ legendum minimè ſit, aut etiam pro voce ὑγρῷ ſupponenda vox νίτρῳ, veluti quibuſdam viſum eſt. Quod deinde Plinius ſcripſit, cinis non ex alia arbore acrior, vlcera purgat, & cętera, cinerem hîc lixiuum intelligit, quod Dioſcorides κονίαν appellat. Poſtremo quod omnia lixiuiorum genera adſtringendi vim habere Dioſcorides dixit, hoc reprehendit
Lib. 8. ſim. de Cinę. Li. 2. Alim. Galenus. Omne enim lixiuium eius cineris per quem excolatur, naturam adipiſcitur. Quum autem non idem temperamentum omnes cineres habeant, neque etiam lixiuium quod per illos perſtillauit, habebit. Ficus tametſi minus praui ſucci gignant, Galeno teſte, quàm cęteri omnes non modò fugaces, ſed etiam autumnales fructus, non tamen id vitium prorſus effugere potuerunt. Cęterùm hęc ipſis inſunt bona, nempe quod permeabiles ſunt, & facilè in totum corpus peruadunt, penetrántque. Nam & abſtergendi vi pollent haud obſcura, cuius gratia poſt ipſarum eſum nephritici multas arenulas excernunt. Cum porrò autumnales fructus exiguum corpori alimentum præbeant, minimè omnium ficubus id vſu venit. Carnem tamen non compactam, neque firmam generant ceu panis, & ſuilla caro, ſed turgidulam, & ſubinanem, veluti fabæ. Quin ventrem flatibus implent & ipſæ, & non mediocrem huic profectò moleſtiam inferrent, ni etiam celerem deſcenſum eſſent adeptæ, cuius beneficio cum celeriter peruadant, flatus quem excitant, non diu manet, atque ob id minùs cæteris fructibus autumnalibus lædere conſueuerunt. Cæterùm maturæ ficus immaturas non mediocriter antecellunt, quod & in aliis quidem omnibus cernitur fructibus: quamquam non tantum in illis diſcrimen eſt. Siquidem perfectè maturæ ficus paulo minus omni prorſus noxa vacant. Idem ſequenti capite Vuarum facultates recenſens, ſic ſcribit. Ficus & Vuæ quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimúmque praui ſucci habent, prępertim cum perfectam maturitatem fuerint adeptę. Quod autem ipſæ nutriant, maximo argumento ſunt ij qui vinearum fructum cuſtodiunt: ſiquidem cum duos menſes ſolis Vuis ac ficubus, quarum cu-

ſtodię pręſunt, veſcantur (niſi fortè panis quidpiam cum illis edant) obeſi ac pingues fiunt. At caro quæ ex ipſis gignitur, haud quaquam eſt firma ac denſa, quemadmodum ea quæ ex carnibus fit, ſed laxa, ac præhumida. Ob id celeriter etiam, cum veſci iis deſierint, contrahitur, ac conſidet. Idem etiam de ficubus ſiccis diſſerens ſic ſcripſit. Caricæ multiplicem quidem habent vtilitatem, ſi quis tamen largius eſitauerit, ab eis offendetur: non admodum enim probum ſanguinem gignunt: quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Incidendi, extenuandíque vim habent, qua & ventrem ad excretionem irritant, & renes expurgant. Iecori autem lieníque inflammatione obſeſsis ſunt noxiæ, quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, ſed communi dulcium omnium ciborum, ac potuum. Obſtructis autem illis, aut ſcirrho tentatis, ipſæ ex ſeſe nihil proſunt, aut obſunt, ſed medicamentis incidentibus, ac extenuantibus, & abſtergentibus miſtæ non mediocriter auxiliantur. Itaque nonnulli medicorum in his hiemis ac hepatis affectibus exhibent ipſas longe ante cibum cum Thymo, aut Pipere, aut Zingibere, aut Pulegio, aut Satureia, aut Calamintha, aut Origano, aut Hyſſopo. Ad eundem etiam modum ſi Caricæ cum alio quopiam eorum quæ facultatem habent acrem, aut omnino incidendi, ac extenuandi aſſumantur, non ſolùm ſic affectis, ſed ſanis quoque vtiles erunt. Siquidem iecoris meatus per quos fertur alimentum, apertos eſſe non ægrotantibus modo, ſed beneualentibus etiam tutiſsimum eſt. Proinde hoc pacto Ficus cum ſale extenuante, aceto, & Garo præparatas vulgo comedunt, quod id vtile eſſe experientia didicerint. Qui verò cum cibo aliquo incraſſante Ficus ac Caricas edunt, non mediocriter offenduntur. Earumdem temperamenta & vires, idem alibi ſic tradit. Ficus aridæ vim habent excalfaciendi ordine primo, etiam completo, aut ſecundo incipiente. Habent verò etiam partium tenuitatem quandam. Ex iſtis duobus idoneæ ſunt, quæ tumores duros concoquant: ſtatim verò etiam diſcutiunt. Atque ipſæ per ſe illitæ eiuſmodi vim obtinent. Verùm vbi magis concoquere conſilium eſt, miſcenda eſt farina triticea: vbi verò plus diſcutere hordeacea. Panis horum in medio eſt. Porrò ſcire oportet, quæ pinguiores ſunt, eas magis poſſe concoquere: quæ verò guſtu acriores, magis tum extergere, tum diſcutere. Cæterùm quod ex iis plurimùm in aqua coctis efficitur, ſimile eſt melli, non ſolùm conſiſtentia, ſed & facultate. Præterea Ficus virides comeſæ propter admiſtam humiditatem facultatis ſunt imbecillioris: ſubducunt tamen aluum vtræque tum humidæ, tum ſiccæ. Ficus arbor calidæ tenuiúmque partium temperaturæ eſt, vt indicant, tum liquor eius, tum foliorum ſuccus: valenter enim eorum vterque calidus eſt. Itaque non mordet tantùm, aut abſtergit vehementer, ſed & vlcerat, & ora vaſorum reſerat, & Myrmecias eiicit: quinetiam purgare poteſt. Porrò Ficus agreſtis, quam Erineum Græci, Latini Caprificum vocant, tum liquor, tum ſuccus ad omnia valentior quàm ſatiuæ. Sed & Cradæ, hoc eſt rami earum, adeo ſunt calido temperamento, tenuiúmque partium, vt carnes bubulas duras, ſi coquendis adiiciantur, teneras, & laxas efficiant. Caricæ duæ aut tres nocte vna in aqua vitæ maceratæ, Matthiolus ſcribit aſthmaticos iuuare, qui mane eas deuorauerint. Ficulneo lacte vermiculoſæ ſanantur aures. Ficulneorum foliorum affrictu facilè citantur hæmorrhoides. Pani optimè maturantur illitis Caricis decoctis, additis Lilij, aut Iridis, aut Althææ radicibus. Democritus præcoces fieri pollicetur, ſi oleo & columbino fimo arbor il-

Libr.8.ſim.

Ibidem.

linatur: contrà ſerotinas, ſi primæ Groſsi cùm fabæ magnitudinem exceſſere detrahantur. Ficus, vt paruæ admodum ſint, & in vaſculis ſuper feneſtris ſpectentur, ita docuêre Mangones. Vere Fici ſurculum abſcindito, paulo ante germinationem, prominente iam oculo, & manibus contorto cacumine in vaſe terra pleno ipſum ſerito, cacumine inuerſo: circa Hordei Miliíque nonnihil aſpergito, terráque obruito, extra eam relicta reſecta parte, fit hac arte, vt ramuli enaſcantur paruuli, qui circum vas ſeſe fundentes breui Ficus edunt, pumila perpetuò manente arbore. Ficum arborem vt laurum è cælo fulminibus non ici compertum eſt.

SYCOMORVS, *CAP. XIX.*

Nomina Lib.4.Hiſt. cap.2. Lib.23.c.7. & 13.cap.7.

Rbor Græcis *συκόμορος*, Latinis Sycomorus, & Ficus Ægyptia nominatur, & Morus Ægyptia Theoph. & Plinio. Arabibus *Mumeiz*, *Aliumeiz*, ſeu *Giumeizi*, Italis *Sycomoro*, & *Fico d'Egitto*, Gallis *Sycomore*, Boëmis *Moruſe*. Aliqui, teſte Dioſcoride, *συκάμινον*, etiam appellãt. Vocatur & fructus ipſius Sycomorum. Sycomorum eam eſſe arborem quam hîc depinximus, iudicant peritiſsimi herbarij, notis eius inſignibus à veteribus auctoribus traditis huic prorſus conſentientibus.

SYCOMORVS.

Forma. Li.1.ca.144. Eſt enim arbor magna, inquit Dioſcorides, Fico ſimilis, frõdoſa, multo lacte abundans, foliis Mori. Pomum ter aut quater anno fert, non ramis, vt Ficus, ſed caudice ipſo, Caprifico non diſsimile, dulcius Groſsis, ſine granis interioribus, quod non matureſcit, niſi vngue, aut ferro ſcalpatur. Gignitur & in Cypro, quod idem ſcriptor tradit, arbor genere diſtans, quæ cum ſit Vlmus: folium tamen habet Sycomori, fructu Pruni magnitudine, multò dulciore, ſupradictis cætera ſimilis.

Lib.4.Hiſt. cap.2. Theophraſtus Morũ Ægyptiã vocat. Ἐν αἰγύπτῳ ἐστὶν ἔνια δένδρα πλεῖω (ἴδια δένδρα ex Plinio,) ἥ τε συκάμινος, καὶ περσέα, & cætera. Ἔστι δὲ ἡ μὲν συκάμινος παραπλησία πως τῇ ἐνταῦθα συκαμίνῳ, καὶ γὰρ τὸ φύλλον ὅμοιον ἔχει, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ὅλην πρόσοψιν. τὸν δὲ καρπὸν ἰδίως φέρει παρὰ τὰ ἄλλα, καθάπερ ἐλέχθη καὶ ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς, οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν βλαστῶν, οὐδ' ἀπὸ τῶν ἀκρεμόνων, ἀλλ' ἐκ τοῦ στελέχους, μέγεθος μὲν ἡλίκον σῦκον, καὶ τῇ ὄψει δὲ παραπλήσιον: τῷ χυλῷ δὲ καὶ τῇ γλυκύτητι τοῖς ὀλύνθοις, πλὴν γλυκύτερον πολὺ, καὶ κεγχραμίδας ὅλως οὐκ ἔχοντα, πλήθει δὲ πολύ. Καὶ πέττειν οὐ δύναται, ἂν μὴ ἐπικνισθῇ. ἀλλ' ἔχοντες ὄνυχας σιδηρᾶς ἐπικνίζουσιν. ἃ δ' ἂν ἐπικνισθῇ, τεταρταῖα πέττεται. τούτων δὲ ἀφαιρεθέντων, πάλιν ἄλλα φύεται, καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου, μηδὲν παραλλάσσοντα, καὶ τοῦθ' οἱ μὲν τρὶς, οἱ δὲ πλεονάκις φασὶ γίνεσθαι. πολύοπον δὲ τὸ δένδρον σφόδρα ἐστὶ, καὶ τὸ ξύλον αὐτῆς εἰς πολλὰ χρήσιμον. ἴδιον δὲ ἔχειν δοκεῖ παρὰ τὰ ἄλλα. μηθὲν γὰρ ἔτι χλωρὸν, ſic enim legendũ, εὐθὺς καταβαίνει εἰς βυθὸν, εἰς βοθύνους γὰρ ἐμβάλλουσι, καὶ εἰς τὰς λίμνας ἐντὺς, καὶ ταρι χεύουσι. βρεχόμενον δὲ ἐν τῷ βυθῷ, ξηραίνεται. Καὶ ὅταν τελέως ξηρὸν γένηται, τότε ἀναφέρεται, καὶ ἐπινεῖ, καὶ δοκεῖ καλῶς τότε τεταρίχευσθαι. γίνεται γὰρ κοῦφον, καὶ μανὸν, ἡ μὲν οὖν συκάμινος ἔχει ταύ-

τας τὰς ἰδιότητας. ἔοικε δὲ παραπλησία τις ἡ φύσις εἶναι καὶ τῆς ἐν κρήτῃ καλουμένης κυπρίας συκῆς. Καὶ γὰρ ἐκείνη φέρει τὸν καρπὸν ἐκ τοῦ στελέχους, καὶ ἐκ τῶν παχυτάτων ἀκρεμόνων, πλὴν ὅτι βλαστόν τινα ἀφίησι, μικρὸν, ἄφυλλον, ὥσπερ ῥίζιον, πρὸς ᾧ, vel πρὸς ὃν ὁ καρπός: (non πρόσωδε ὁ καρπὸς, vt in vulgatis legitur) τὸ δὲ στέλεχος μέγα, καὶ παρόμοιον τῇ λευκῇ, φύλλον δὲ τῇ πτελέᾳ. πεπαίνει δὲ τέτταρας καρποὺς, ὅσαι περ αὐτοῦ καὶ αἱ βλαστήσεις. οὐδένα δὲ πεπαίνει, μὴ ἐπιτμηθέντος τοῦ ἐρινοῦ, καὶ ἐκρυέντος τοῦ ὀποῦ. ἡ δὲ γλυκύτης καὶ τὰ ἔσωθεν προσεμφερῆ τοῖς συκῆς ἐρινοῖς, μέγεθος δὲ ἡλίκον ὄης μῆλον. Sic enim legendum è Plinio: μέγεθος ἡλίκον κοκκυμῆλον: Quę omnia ad verbum transtulit Plinius. Et in Ægypto multa genera quæ non alibi. Ante omnia Ficus, ob id Ægyptia cognominata. Arbor Moro similis folio, magnitudine, aspectu. Pomum fert non ramis, sed caudice ipso. Idque ipsum Ficus est prædulcis, sine granis interioribus, per quam fœcundo prouentu, scalpendo tantum ferreis vnguibus: aliter non maturescit. Id cum factum est, quarto die demetitur, alio subnascente: septeno ita numerosa partu, per singulas æstates multo lacte abundat. Subnascitur, etiam si non scalpatur, fœtus quater æstate, priorémque expellit immaturum. Materies proprij generis inter vtilissimas. Cæsa statim stagnis mergitur, hoc est ei siccari: & primo sidit, postea fluitare incipit, certóque fugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat. Cum innatare cæpit, tempestiuæ habet signum. Huic similis quadantenus quæ vocatur Cypria Ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipso fert Pomum, & ramis, cum in crassitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit sine vllis foliis radicis (nempe exilis radiculæ,) similia. Caudex arboris similis Populo, folium Vlmo. Fructus quaternos fundit: toties & germinat. Sed grossus eius non maturescit, nisi incisura emisso lacte. Suauitas, & interiora Fici, magnitudo Sorbi. Hæc Plinius. In eo verò quod Dioscorides dixit Sycomori fructum, Sycomorum etiam διὰ τὸ ἄτονον τῆς γεύσεως appellari, ideſt, propter fatuum gustum, siue ob saporis ignauiam, in quo nulla acrimonia est, perspicuum est à Galeno notari, scribente ridiculos esse eos qui Sycomora aiunt nominata, quod τοῖς μωροῖς σύκοις, ideſt fatuis ficubus similia sint, cum à similitudine quam cum Moro & Ficu habent, nomen eis sit inditum. Quod idem de Sycomoro ait, πολύκομον σφόδρα, ideſt admodum frondosam esse, dubitandi occasionem multis præbuit, sit ne legendum, vt Theophrastus habet, πολύοπον δὲ τὸ δένδρον σφόδρα ἐστὶ, vt multo liquore ac lacte abundare accipiamus. Ruellius in conuersione sua vtrumqne posuit, frondosa, multo lacte abundans, etiam si illud postremum in omnibus exemplaribus desit. Præterea quod Dioscorides scripsit fructum Sycomori non maturescere δίχα τοῦ ἐπικνισθῆναι ὄνυχι, ἢ σιδήρῳ, nisi vngue aut ferro scalpatur, hoc Theophrastus, & Plinius vnguibus ferreis fieri aiunt. Causam reddit idem Theoprastus. Morus Ægyptia fructum caudice fert, quia vegeta est, & fœcunda. Cuius rei argumentum illud est, quod sæpius ex eodem loco ferat, fructu priore dempto. Rectè autem non percoquit, nisi scalpatur, perungatúrque oleo, propter alimoniæ, & influentis succi copiam. Scalptu enim aliquid detrahitur, & oleum vna cum sole calefaciens apertum pomum celeriter coquit. Idem alibi. Morus Ægyptia propter alimenti vbertatem, & humoris copiam fructus concoquere non potest, nisi iis scalptis, & oleo delibutis. Iam verò in hoc etiam à Theophrasto dissidet Dioscorides, cum scribit, γίνεται δὲ καὶ ἐν κύπρῳ εἶδος διάφορον, πτελέα γὰρ οὖσα, συκαμίνῳ τὰ φύλλα ἔοικε, & cætera. Theophrastus verò, Huic similis quæ vocatur Cypria Ficus in Creta, &c. Deinde: caudex arboris similis Populo, folium Vlmo: at Sorbi magnitudinem Plinius

Lib. 13. c. 7.

Li. 2. Alim.

Lib. 5. caus. cap. 2.

Lib. 1. caus. cap. 21.

Ibidem.

tribuit. Eſt & apud Theophraſtum μέγεθος ἡλίκον κοκκύμηλον, & apud Dioſcoridem, fructus pruni magnitudine. Ex tam grauium ſcriptorum teſtimoniis perſpicuum eſt, errare eos, qui Sycomorum putant eſſe arborem, quæ plerumque viſitur in cœnobiis, templorum plateis, & Sepulchretis, ex cuius baccis monachi ſpherulas factitant, quibus mulierculæ ſuas numerant preces. Eius hiſtoria poſt hac fuſè tradetur cap. 24. nomine Zizyphi albæ. Sycomorus

Locus. Ægypti peculiaris eſt arbor, teſte Theophraſto. Naſcitur etiam plurima in Caria & Rhodo, locíſque nonnullis tritici multi non feracibus: vbi prouentu fœcundo reſtibilíque iuuamentum adfert, cùm annonæ caritas premit. Perpe-

Tempus. tuò viret, & ſæpius æſtate fructus fert. Sycomori pomum, auctore Dioſcori-

Li.1.c.144. de, aluo vtile eſt, ſed per quam exilem præbet alimoniam: ſtomacho aduer-

Vires & tempera. ſatur. Succus primo vere tenera arbore, antequam fructum ferat eximitur, lapidis ictu ſummo cortice deſquamato: ſi enim altiore plaga violetur cortex, nihil effluit. Spongia aut vellere lacryma excipitur, quæ ſiccata, & in paſtillos coacta fictili vaſe reponitur. Vis ſucci emollit, vulnera conglutinat, diſcutit collectiones coctioni repugnantes: bibitur etiam, aut illinitur contra ſerpen-

Li.23.ca.7. tium morſus, duratos lienes ſtomachi, dolores, & perfrictiones, celerrimè teredinem ſentit. Plinius. Mora in Ægypto & Cypro quod ait Plinius ſui generis ſunt, largo ſucco abundant ſummo cortice deſquamato, altiore plaga ſiccantur, mirabili natura. Succus aduerſatur venenis ſerpentium, prodeſt dyſentericis, diſcutit panos, omnéſque collectiones, vulnera conglutinat, capitis dolores ſedat, item aurium: ſpleneticis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrime teredinem ſentit. Hæc eadem Plinius alio in loco non de Sycomoro, ſed de Moro noſtrate perperam ſcripſit, vt iam annotauimus. Galenus

Li. 16.c.28 Cap. de Moro. plantam Sycomori vidiſſe ſe ait in Alexandria vnà cum fructu, paruæ ficui albæ adſimili. Is fructus, inquit, nullam habet acrimoniam, exiguæ tamen dulce-

Li.2.Alim. dinis eſt particeps, eſtque facultate, vt Mora, humidior quodammodo ac frigidior. Quin potius in medio Mororum ac Ficuum iure quis ipſum collocarit, indéque nomen ipſi arbitror eſſe poſitum, ridiculi enim ſunt, qui fructum hunc ob id aiunt Sycomora fuiſſe nominatum, quod fatuis Ficubus ſit adſimilis. Ipſius autem generatio ab aliis arborum fructibus quodammodo eſt diuerſa: non enim ex ſurculis ac germinibus, ſed ex ipſis ramis magnis, ac caudice naſcitur. Hoc enim loco ad finem ἀκρεμόνων vox pro πρέμνων falſò legitur.

OLEA SATIVA, *CAP. XX.*

Nomina LEA ſatiua ἐλαία ἥμερος Græcis eſt, Arabicè *Zaiton*, ſeu *Caiton*, Italicè *Oliuo domeſtico*, Germanicè *Oelbaum*, & *Oliuebaum*: Hiſpanicè *Oliuo*, & *Azeytuno*, Gallicè *Oliuier*, Belg. *Oliueboom*: Anglicè *Oliuetre*, De ſylueſtri Olea iam diximus, nunc de ſatiua. Olea ſatiua arbor eſt ma-

In Dunc. cap.12. gna, procera, ramoſa: foliis longis, ferè ſaligneis, ſed anguſtioribus, & minoribus, in acutum deſinentibus, craſsis, pinguibus, breui admodum pedicu-

Forma. lo ſubnixis, ſupernè virentibus, infernè albicantibus, nunquam decidentibus, ſapore amaro, & acriuſculo: floribus albis, racematim congeſtis, ex quibus baccæ prodeunt, primùm virides, deinde palleſcentes, tum purpureæ, poſtremò ſaturatæ nigredinis. Arboris nomine ἐλαῖαι vocantur, Latinè Oliuæ, Gallicè *Oliues*, cum incipiunt nigreſcere, noſtri vocant Drupas, inquit Plinius. Græci verò Drypetas. Idem alibi. Druppa vocatur priuſquam cibo matura ſit,

Lib.15.c.1. iam tamen colorem mutans. Ligni materies pulchra, ſolida, venoſa, criſpa, quę

Li.12.c.27. ardet viridis perinde ac ſicca. Genera Oliuarum tria recenſet Virgilius, Orchi-

Genera. tes, Rhadios, & Pauſias.

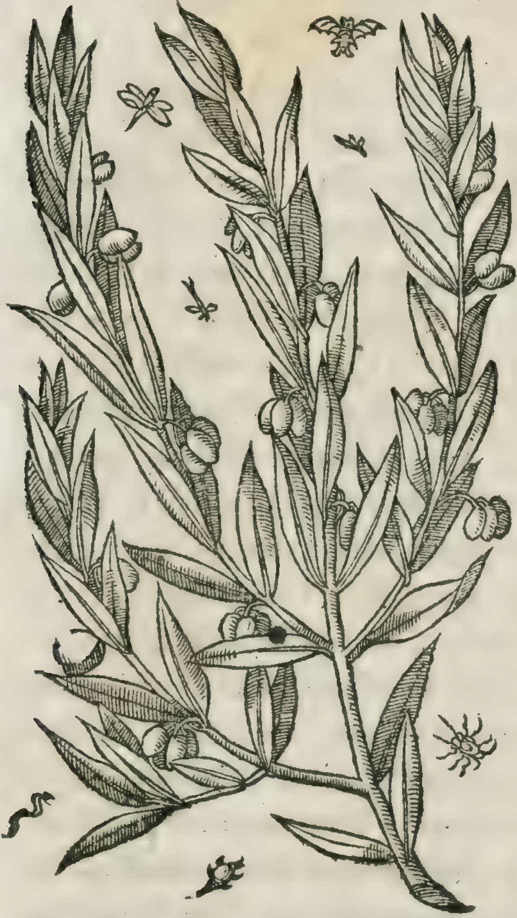
Nec

Nec pingues vnam in faciem vertuntur Oliuæ, Georg.2.
Orchites, & Radij, & amara Pausia bacca.

Præterea, non desiderare rastros, aut falcem, vllámue curam.

Non vlla est Oleis cultura, neque illæ
Procuruam expectant falcem, rastrósque tenaces,
Cùm semel hæserunt aruis, aurásque tulerunt.

OLEA SATIVA.

Nec plura genera hodie agnoscit Hetruria, inquit Matthiolus. Primum genus est earum, quas minores quidem Oleæ proferunt, sed spectatæ formæ, & Bononiēsibus magnitudine non inferiores. His muria conditis in cibis vtuntur tantum: fundendo enim oleo minùs aptæ sunt, quod multo plus amurcæ quã olei contineant. Proximæ, tum calore, tum magnitudine præstantes, superioribus tamen minores ad conficiendum Oleum optimæ, quod non modò flauum, dulce, pellucidum, ac cæteris præstantius, sed etiam copiosum ex iis exprimitur. Has ferunt valde proceræ, & prægrandes Iuglandium Nucum modo arbores, quas Oliuastræ rura Senensia vocant. Tertij generis eæ sunt, quæ passim nascuntur, & omnium sunt maximè vulgares. Hodie omnium laudatissimæ, & crassissimæ Muria conditæ ex Hispania afferuntur. Plinius multò plura recenset genera, Licinianam, siue Liciniam (hæc optimum fundit Oleum, maximè agri Venafrani parte. Est autē Venafrum Minturnis, & Fregellis, & Liri fluuio vicinum, in Campaniæ litore situm: ὅθεν, inquit Strabo, κάλλιστον ἔλαιον) Cominiam, Contiam, Sergiam. Sunt & purpureæ, & Superbæ, Regiæ, quæ & Maiorinæ, & Phanliæ, Picenæ, Sidicinæ. Sunt & prędulces per se tantùm siccatæ, vuisq; passis dulciores, admodum rarę in Africa, & circa Emeritam Lusitanię. Non alia maior in Betica arbor quàm Olea, vt scribit idē Plinius. In Africa verò (fides penes auctores erit) Miliarias vocatas multas narrant à pondere olei, quòd ferant annuo prouentu. Olearũ sicut Vitium, inquit Columella, plura genera esse arbitror, sed in meam notitiam decem modo peruenerũt. Pausia, Algiana, Liciniana, Sergia, Neuia, Culminia, Orchis, Regia, Circites, Murtea: ex quibus bacca iucundissima est Pausiæ, speciosissima Regiæ, quæ potius escę, quàm oleo est idonea. Pausiæ tamen oleum saporis egregij dum viride est, vetustate corrumpitur. Orchis quoque & Radius melius ad escam quàm in liquorem stringitur. Oleum optimũ Licinia dat, plurimum Sergia: omnísque Olea maior fere ad escam, minor oleo est aptior. Hactenus Columella. Orchites & Radij à figura nomen habent. Orchites quidem à testiculis quasi testiculares Oliuę. Radij à longitudine radiorum metaphoricè dicuntur. Pausiæ quorundam sententia à sapore appellantur, quod fiat παύσει: sunt enim baccæ amaræ, ideo eas comedere cessant: Aliorum sententia, inter quos est Seruius, à pauiendo dicuntur, id est tontendo, quod nisi tundantur, oleum non reddunt. Priori etymo repugnat Columella, qui Pausiæ iucundissimam esse baccam, & eius oleum egregii esse saporis dum viride est, contra Virgilium scribit: posterius omnibus oliuis competit. Nulla Olea ex tot generibus,

In li.1.Dioscor. c.118. — Lib.15. ca.3. — Lib.17.c.12. — Lib.5. ca.8. — Ibidem.

Locus. auctore eodem Columella, aut per frigidum, aut gelidum statum cæli patitur.
Ibidem. Itaque æstuosis locis Septentrionali colle, frigidis Meridiano gaudet. Sed neq; depressis locis gaudet, magisq; mediocres cliuos amat. In iis enim excellens solis ardor ventorum perflatu refrigeratur, quare optimum exhibent oleum. Planis verò & campestribus locis Oleæ minùs impetu ventorum agitatæ, atque torrentis æstu solis ambustæ crassius oleum mittunt. Amat, inquit Matthiol. apricos tractus, & colles, calidásque regiones, nec in frigidis prouenit, quare oleis Hispania, Italia, Gallia Narbonensis abundant. Oleam Theophrastus è ce-
Lib.15.ca.1. leberrimis Græcorum auctoribus, inquit Plinius, Vrbis Romæ anno circiter quadringentesimo quadragesimo, negauit nisi intra XL. millia passuum à mari
Lib.21.c.10. nasci. Idem alibi: Tunc Oleam non putabant gigni nisi intra c c c. stadia à ma-
Lib.5. ca.8. ri. Hanc arborem plerique existimant, inquit Columella, vltra milliarium sexagesimum à mari, aut non viuere, aut non esse feracem. Tradit idem, Quercu excisa radices noxias Oliueto relinqui, quarum virus enecat Oleam:
Lib.24. c.1. Quercus & Olea tam pertinaci odio dissident, auctore Plinio, vt altera
Lib.18.c.18. in alterius scrobe depactæ moriantur. Idẽ alibi: Olea vbi Quercus effosa sit malè ponitur, quoniam vermes qui Raucæ vocantur (Erucæ, apud Theophrastum, κάρπαι pro κάμπαι,) in radice Quercus nascuntur, & transeunt. Florent omnes
Tempus. Oleæ mense Iulio. Fructus mense Nouembri & Decembri decerpuntur. Prima ergo, sic enim legendum, ab Autumni colligitur initio, operæpretio, non natu-
Lib.15. ca.3. ra, Pausia, (quoniam tum cõditur,) cui plurimum carnis: mox Orchites, cui olei: post Radius. Has enim ocyssimè occupat æstas, quia sunt tenerrimæ, & amurca cogit decidere, sic enim legendum. Differuntur verò etiam in Martium mensem callosæ, contra humorem pugnaces, ob ídque minimæ, Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quam Sabini Regiam vocant, non ante Fauonij afflatum nigrescentes, hoc est vsque ad v i. Idus Februarias. Omnino in vita error est publicus, tumore Oliuæ crescere oleum existimantium, pręsertim cum magnitudine copiam olei non constare, indicio sint quæ Regiæ vocantur, ab aliis Maiorinę, ab aliis Phaulię, grandissimę alioqui, minimo succo. Est & in Ægypto carnosissimis olei exiguum. Decapoli verò Syriæ perquam paruę, nec cappari maiores carne, oleo tamen commendantur. Quam ob causam Italicis transmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo vincantur. Fiunt & præcoces feruenti aqua per-
Plin.lib.15. fusæ, quamlibet immaturæ. Oliuæ constant nucleo, oleo, carne, amurca. Sanies
cap.3. hæc est eius amara. Fit ex aquis, ideo siccitatibus minima, riguis copiosa. Oliua
Vires & flaua & recens stomacho vtilior est, ventri difficilis: nigra autem & matura cor-
Temper. ruptioni oportuna est, stomacho aduersatur, oculis non conuenit, capitis do-
Diosc.lib.1. lorem mouet, arefacta illitu depascentia vlcera sistit, & carbunculos emarginat.
cap.118. Oliuæ sale condiuntur, vnde Colymbades appellatæ, quasi natatrices, eo quod
Lib.15.ca.3. Muriæ veluti innatant. A Muria verò eædem Halmades dictæ sunt. Plinius. Sale illæ priuatim condiuntur, inquit Plinius, & vt reliquæ Muria, sapáue (perperã in publicis libris legitur, amurca sapáue.) Nec non aliquæ oleo suo, sine accersita commendatione, Muriæ innatant Colymbades. Franguntur eædem, herbarúmque viridum sapore condiuntur. Quia verò etiam incisæ in Muriã mittebantur, succum ipsarum ex Muria collectum vtendum præscribit his verbis
Lib.1.c.118. Dioscorides. Colymbades tritę, & ambustæ, illitæ pustulas gigni prohibent, sordida vlcera purgant, succus ipsarum ex Muria gingiuas cõtrahit, & motus dentium firmat. Nunc de Oliuæ partibus dicendum, ac primùm de Oleo. Suus quidem Oliuæ succus oleum est, ex Oliuis primum in pauimẽto relictis, quoad rugosæ factæ fuerint, deinde molæ suppositis, postremo torculari expressis, vel immaturis, quod Omphacinum ob id, & Omotribes, id est acerbum & crudum

est

eſt appellatum, idémque refrigerans & adſtringens: vel maturis, quod oleum commune dicitur: ac vtrúmque vel inſulſum, vel ſalſum, & illotum, vel lotum, idque ad ſalem tollendum, vel vt fiat candidius, aut morſus expers. Vtrúmque rurſus, vel recens eſt, vel antiquatum, & ex hoc, vel illo agro, quæ olei communis differentię diligenter ſunt obſeruandę, vt medicamentorum ex iis iuſtior fiat compoſitio. Nam facultatibus ſecundum has differentias multum variant, ac compoſita quibus miſcentur plurimum immutant. Oleum Galeno ex oliuis confectum, quod ſane veriſsimo & maxime proprio nomine oleum appellatur, humectat, & modice calfacit, cuiuſmodi eſt dulciſsimum, factū potiſsimū ex oliuis, quas Gręci δρυπετεῖς vocant, nos Drupas. Omotribes & Omphacinū, quantum in ſe habet adſtrictionis, tantū etiā illi ineſt frigiditatis. Porrò oleum vetus, quod quidē ex dulci inueterato efficitur, calidius eſt, & potentioribus ad diſcutiendū viribus. Quod verò crudum, inueteraſcit, id dum adſtrictionis reliquum quippiam ſeruat, miſtę permanet facultatis: vbi vero illam prorſus abiecerit, reliquo fit ſimile. Quinetiam quicunque in pręparando ramos iniiciunt, ij & ipſi Omphacino ſimile oleum efficiunt. Cęterùm rogandum non eſt quomodo ſit pręparatum, ſed guſtādum potius, ac ſi pręſe ferat adſtrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum eſt exiſtimandum, ceu illud quod ex Hiſpania defertur. Quod ſi nequaquam guſtantibus adſtringere appareat, ſed perfectè videatur dulce, id modicè eſſe calidum putandum. Pręterea ſi tenue quoque cernatur (tale eſt quod purum eſt, quódque intuenti tranſlucidum videatur) modicum eius latiſsimè percutem extenſum ſibi maneat continuum, celeritérque à cute combibatur, id vtique pro optimo ducendum, ac virtute quam maximè pollere, quale eſt Sabinum. Porrò oleum lotum minimè omnium mordacitatem continet. Oleum Omphacinum ad multos vſus rectè valentibus acaccommodatiſsimum Dioſcoridi. Prętat recens, odoratū) quod non mordeat: ſtomacho vtile eſt, quod adſtringat gingiuas contrahit, dentes firmat, ſi contineatur in ore: ſudores cohibet. Oleum cōmune quo vetuſtius ac pinguius, eo ad medicamenta magis eſt idoneū. Omne oleum calfacit, emollit ventrem (alij legunt μαλακτικὸν τῆς σάρκος, id eſt mollit carnes) à perfrictionibus corpus tuetur, ipſumq; promptius ad munera obeunda reddit, aluum emollit vlcerantium venenorum vires permiſtum hebetat, contra venena datur aſsiduè potum, redditúmque vomitionibus, ſoluit aluū heminæ menſura cum pari ptiſanæ ſucco, aut aqua potum: ad tormina calidum, ſimul decocta ruta, tribus ſextariis in potu datur: ventris animalia pellit: idem maximè ilei inteſtini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis calfacit, & vehementius diſcutit, oculorū claritati ſubditum confert. Si vetuſti non ſit copia, in vaſe decoquitur ad mellis craſsitudinem, & vetuſtatē repræſentet. Hæc ſic Græcè cum legantur, εἰ δὲ μὴ παρείη παλαιὸν ἔλαιον οὕτω, κατακεράσας εἰς ἀγγεῖον τοῦ παρόντος τὸ κρεῖσσον, ἕψε, ἕως ἔχῃ μέλιτος πάχος, καὶ χρῶ. Τὴν γὰρ αὐτὴν τῷ προειρημένῳ εἰσφέρεται δύναμιν, ita videntur Latinè reddenda. Si verò adeo antiquū oleum non adſit, ex eo quod ſuppetit, præſtantiſsimum in vas coniicito, coquitóque ad mellis craſsitudinem, eoq; vtere: nam eandem cum ſupradicto obtinet facultatē. Scribit & idē auctor foliorum ſatiuæ Oleæ vim adſtringentem eſſe, ſed aliquāto inferiorē quàm in Oleaſtro, ideóque ocularibus medicamentis ob ſuam mitiorē vim magis conuenire. Sudorem ligno viridi accēſo manantē, illitu ſanare lichenas, furfures, & ſcabiem. Oleaginū ſemē (Gręca τὸν καρπὸν habent, id eſt fructū ipſarū Olearū) illitū mederi furfuribus, & vlceribus quę vorāt & depaſcunt: quod autem intra nucleū eſt, ex adipe & farina ſcabros vngues excutere. Hippocrates nuclei quoque huius vſum ad ocularia medicamenta adhibere videtur, neque de alio nucleo intelligere

Li.6. ſimpl

Lib.1. c.28.

Lib.1. c.118.

gere

Li.2. Epid. Sect.5. gere, cum ſcribit: ὀφθαλμῶν. σποδίου δωδέκατον, κρόκου πέμπτον, πυρῆνος ἕν, ψιμμυθίου ἕν, σμύρνης ἕν· τὸ ὕδωρ, κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχεῖν, καὶ διδόναι σκόρυδα σὺν μάζῃ. Quæ ſic interpretatur Cornarius. Ad oculos Spodij partem duodecimam, Croci quintam, Nuclei Oliuæ vnam, Ceruſſæ vnam, Myrrhæ vnam. Aquam frigidam ſuper caput fundito, & Allia cum Maxa edenda dato. Quidam tamen Punici Mali τὸν πυρῆνα, id eſt, nucleũ intelligi non abſurdè poſſe arbitrantur. De Oliua, ipſius ſucco, & nucleo dictum eſt, nunc de amurca. Hæc, vt affirmat Dioſcorides, decocta in cupreo vaſe ad mellis craſsitudinem adſtringit, cæteros præbens Lycij effectus. Inſuper dentium dolori, & vulneribus cũ aceto, vino, aut mulſo commodè illinitur: additur in medicamenta ocularia, & meatus obſtruentia inductu ſuo. Vetuſtate meliorem fieri conſtat. Vtiliter infunditur ſedis, genitalium, ac vuluæ exulcerationi. Si verò cũ Omphacino recoquatur ad mellis craſsitudinem, carioſos dentes extrahit: iumẽtorum ſcabiem cũ decocto Lupini, & Chamæleone illitu ſanat. Cruda, & recente Amurca podagras, articularióſque dolores foueri vtiliſsimũ: peruncta in villoſa pelle, & hydropicis impoſita, tumoris molem reprimit. Eundem Amurcæ in medicina vſum Plinius ſimiliter fere tradidit, niſi quod vbi Græca exemplaria quæ habent ἐκβάλλει δὲ καὶ τοὺς ἐφθαρμένους ὀδόντας σὺν ὀμφακίνῳ, & cætera, ſecutus Ruellius vertit, ſi verò cũ Omphacino recoquatur, & cætera, Plinius legit, ſi verò cũ Omphacio decoquatur ad mellis craſsitudinem caſuros dentes extrahit, quam Plinij lectionẽ magis probans Cornarius, locum Dioſcoridis ſic interpretatus eſt. Eiicit etiam corruptas dentes cum Omphacio ad mellis ſpiſsitudinẽ cocta, & oblita. Nam Omphacinum gingiuas conſtringit, & dentes corroborat, vt modò diximus, non eiicit. Sed & illum ipſum Plinij locum deprauatũ ex manuſcripto Codice ſic integritati reſtituit. Si vero decoquatur ad mellis craſsitudinem, cauſarios dentes extrahit, non caſuros, vt habent vulgata exemplaria: caſuri enim extractione nihil opus habent, inquit Cornarius. Cauſarij verò dentes ſunt ex cauſa aliqua affecti, & vt Dioſcorides ait, ἐφθαρμένοι, id eſt corrupti. Eadẽ voce vſus eſt Plinius, vbi veratrũ dari vetat cauſariis, vel latere, vel faucibus, id eſt iis qui locis iſtis male affecti ſunt. Super omnia celebrauit Amurcam laudibus Cato, quas apud eum, & Plinium legere potes. Illud tantum dicam eam Apothecarum, & Officinarum fabricis, in quibus lanei, ſericeíue panni reconduntur, per vtilem eſſe: ſi enim ex ea calci permiſta parietes incruſtentur, item laquearia, & pauimẽta, non modò parietes aliunde contractum humorem non reſudabunt, neque ſitum contrahent, ſed nec blattas, nec teredines, nec araneas, nec alia noxia animalia gignẽt.

Lib.1.c.20. Lib.23.ca.3. Embl.113. lib.1.Dioſ. Lib.25.ca.5. Lib.15.ca.8.

LOTVS ARBOR, CAP. XXI.

Nomina LOTI nomen multis ſtirpibus commune eſt, ſed de Loto arbore hîc agimus, quæ vt λωτὸς δένδρον Græcis, ita Latinis Lotus arbor dicitur, Arabibus *Sadar, Sedar,* ſiue *Alſadar,* Italis *Lotò albero,* In Tridentino & Goritienſi agro *Bagolaro,* in Veronenſi *Perlaro*, Hiſpanis *Almez*, Gallis *Micocoulier,* qui & fructum *Micocoules* appellant, nomine proculdubio ex Loto deflexo, quaſi μικρὸν λωτοῦ καρπόν. Loti arboris genera tria apud auctores reperiuntur. Eſt enim Lotus Celtis à Plinio appellata, in Africa, & Lotophagia inſula frequens, cuius hiſtoriam ille ex Theophraſto literis mandauit: eaq; duplex: altera nucleum habens, altera ſine nucleo interiore. Secunda Lotus eiuſdem Theophraſti, à Lotophagorum Loto differt. Tertia, Lotos etiam à Plinio dicta (etſi impropriè) à fructus ſuauitate ſuperioribus ſimili, & Faba Græca, quæ & διόσπυρος eſt Theophraſti. Primi generis Lotus Dioſcoridis, ſiue Celtis, ea eſt, quam primam hic depinximus, Gallorum *Micocoulier,* Italorũ *Bagolaro,* Matthi

Genera. Lib.13.c.17. Lib.4.Hiſt. cap.4. Lib.3.Hiſt. cap.13.

Matthioli, Dodonæi, Dalechampij, aliorúmque doctiſsimorum herbariorum ſententia. Loti apud Theophraſtum hiſtoria eſt eiuſmodi: ἔστι δὲ τοῦ λωτοῦ τὸ μὲν Lib.4.Hiſt. cap.4. ἴδιον γένος, εὐμέγεθες, ἡλίκον ἄπιος, ἢ μικρὸν ἔλαττον. φύλλον δὲ ἐντομὰς ἔχον, καὶ πρινῶδες. Τὸ μὲν ξύλον μέλαν. γένη δὲ αὐτοῦ πλείω, διαφορὰς ἔχοντα τοῖς καρποῖς. ὁ δὲ καρπὸς ἡλίκος κύαμος. πεπαίνεται δὲ ὥσπερ οἱ βότρυες, μεταβάλλων τὰς χροιάς. φύεται δὲ καθάπερ τὰ μύρτα, παράλληλα. πυκνὸς ἐστι τῶν βλαστῶν. ἐσθιόμενος δὲ ἐν τοῖς λωτοφάγοις καλουμένοις, γλυκὺς, ἡδὺς, καὶ ἀσινὴς, καὶ ἔτι πρὸς τὴν κοιλίαν ἀγαθόν. ἡδίων δὲ ὁ ἀπύρηνος (ſic enim ex Plinio legendum, non vt in vulgatis exemplaribus ſcriptum reperitur, ἡδίων δὲ ὁ πύρηνος) ἔστι γὰρ καὶ τοιοῦτον γένος. ποιοῦσι δὲ καὶ οἶνον ἐξ αὐτοῦ. πολὺ δὲ τὸ δένδρον, καὶ πολύκαρπον. τὸ οὖν ὠφέλλου στρατόπεδον, ἡνίκα ἐβάδιζεν εἰς καρχηδόνα, καὶ τούτῳ φασὶ πλείους ἡμέρας ἀπολειπόντων τῶν ἐπιτηδείων κεχρῆσθαι. ἔστι μὲν οὖν ἐν τῇ νήσῳ τῇ λωτοφαγίτῃ, φαρίδι καλουμένῃ πολύς. αὐτὴ δὲ ἀπόκειται καὶ ἀπέχει μικρόν. οὐ μὴν ἐν ταῦθα μόνον, ἀλλὰ πολλῷ πλείων ἐν τῇ ἠπείρῳ· πλεῖστον γὰρ ὅλως ἐν τῇ λιβύῃ, καθάπερ εἴρηται τοῦτο, καὶ ὁ παλίουρος ἐστιν. Id eſt, Eſt autem Loti proprium genus, procerum, magnitudine Piri, aut paulo minus: folio inciſo, Ilicis ſpecie (Cornarius non πρινῶδες, ſed πριονῶδες, id eſt, ſerrato legendum ſuſpicatur) ligno nigro. Embl.131. li.1. Dioſc. Genera eius plura, fructibus diſtincta. Fructui magnitudo Fabæ, qui velut vuarũ botri matureſcit, colores mutans. Naſcitur alternatim, exaduerſo, veluti Myrtorum baccæ, ſuper germinibus ſpiſſus. In cibo eſt Lotophagis dictis, dulcis, iucundus, & innoxius, atq; etiam aluo ciendæ vtilis. Suauior autem qui nucleo caret: ex quo etiam vinum conficiunt. Copioſa illic eſt hæc arbor, multúmq; fructifera. Quare Ophelli excercitum cum Carthaginem proficiſceretur, in commeatus penuria, eo fructu multos dies victitaſſe ferunt. Eſt igitur in Inſula Lotophagite, quam Pharidem vocant, (ea nunc Gerbi dicitur,) Lotus frequens. Ea verò à continente parum diſsita eſt, diſiunctáque inſula. Cæterùm non illic tantùm, ſed etiam in continente multo copioſior prouenit. Nam in Africa, quod diximus, Loti, vt & Paliuri, maxima copia eſt. Supra ca.3. Hæc dum tranſcribit Plinius, quędam etiam Lib.13. c.17. de ſuo adiecit. Eadem Africa qua vergit ad nos, inſignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtin, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Præcipua eſt circa Syrtes (vulgo hodie *Les Baxes, ou Secagnes de Barbarie,*) atque Naſanconas. Magnitudo quæ Piro: quamquam Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ folio crebriores: alioquin Ilicis viderentur. Differentiæ plures, eæq; maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic Fabæ, color croci, ſed ante maturitatem alius, atque alius, ſicut in vuis. Naſcitur denſus in ramis, Myrti modo, non vt in Italia, Ceraſi: tam dulci ibi cibo, vt nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hoſpitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt ventris non ſentire morbos, qui eum mandant. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus videtur. Vinum quoque exprimitur illo, ſimile mulſo, quod vltra denos dies durare negat idem Nepos: baccáſque contuſas cum alica ad cibos doliis condi. Quin & exercitus paſtos eo accepimus, vltro

LOTVS CELTIS Arbor.

vltro citróque commeantes per Africam. Ligno color niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuésque alios vſus excogitant. Hæc ibi natura arboris. In his Plinius vinum ex Loto exoſſe expreſſum denos dies durare negat, Theophraſtus ex quo totam hiſtoriam exſcripſit, id omittit, ſed vinum ex Loto ſecundi generis confectum poſt biduum, triduúmue corrumpi
Lib.14. tradidit. Polybio verò apud Athenęum Plinius aſſentitur, ait enim Polybius ex Loto ſua vinum ſimile eſſe mulſo, nec vltra denos dies perdurare. Plinius eiuſdem Loti lignum ad tibiarũ cantus expeti, è radice cultellis capullos, breueſq; alios vſus excogitari ſcripſit, quæ Theophraſtus de ligno & radice Loti ſecun-
Lib.24.c.2. dæ prodidit, vt dicetur. Eandem Loton Plinius arborem Syrticã rectè appellat,
Lib.13.c.17. ſed mox velut immemor eius hiſtoriæ à ſeipſo deſcriptę, Fabam Gręcam vocat,
Li.1.Dioſc. cap.134. eiq; vires eas tribuit, quas Loto ſuę Dioſcorides, qui Loton arborem eſſe tradit, vaſtæ magnitudinis, bacca Pipere maiore, dulci, cibis grata, ſtomacho facili. Hęc Loto noſtrę bellè conuenire facilè is recte iudicabit, qui eam diligenter
Forma Loti 1. contemplatus fuerit. Eſt enim procera, magnáque arbor, Piro quidem ſępe magnitudine par, nõnunquam etiam procerior, caudice craſsiſsimo, cortice lęui, colore in cęruleum nigreſcente, ramis vaſtis, latè protenſis: cui folia lata, aſpera, crenata: fructus rotundi, Pipere maiores, ex longis petiolis penduli, primum virides, deinde flaui, poſtremò nigri, grati ſaporis. Apud Lotophagos fructus Lo-
Li.9.Odyſ. ti ſi tanta fuit dulcedo, vt eo guſtato ſocij Vlyſsis, narrante Homero, ad naues redire noluerint, niſi verberibus adacti, atque inde orto prouerbio Loton guſtaſſe dicantur ij, qui delitiis quibuſdam deliniti, diutius in iis hęrent, neque ab iis ad ſolita ſtudia reuocari poſſunt, ſi, inquam, ob tantam fructus ſuauitatem, quæ in noſtra Loto deſideratur, neget quis nos veram Lotõ hîc repreſentaſſe, meminerit Plinium dixiſſe, in Africa inſignem arborem Loton gigni, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam, quòd mutato ſolo, cæloq; à grata illa fructuum dulcedine degenerauerit. Lotus hæc noſtra in multis etiam Galliæ Nar-
Locus. bonenſis locis naſcitur, ſed præcipuè in agro Monſpelienſi, tam vaſta & procera, vt alias quaſuis arbores illic magnitudine ſuperet, vel ſaltẽ æquet. Fructus
Tempus. eius Septembri menſe ſunt maturi: quo tempore folia decidere incipiunt, vêre vna cum floribus renaſcentia. Secundũ Loti ſpeciem Theophraſtus ſcribit eſſe.
Ibidem. Δένδρον θαμνῶδες, καὶ πολύκλαδον, τῷ στελέχει δὲ εὐσταθές. Τὸν δὲ καρπὸν μετὰ τὸ κάρυον ἔχει, τὰ δὲ κέλυφος οὐ σαρκῶδες, ἀλλὰ δερματωδέστερον. ἐσθιόμενον δὲ οὐχ οὕτω γλυκὺ, ὡς εὔστομον, καὶ τὸν οἶνον ὃν ἐξ αὐτοῦ ποιοῦσιν, οὐ διαμένειν, ἀλλὰ ἢ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέρας, εἶτ᾽ ὀξύνειν. ἡδίω μὲν οὖν τὸν καρπὸν ἐν τοῖς λωτοφάγοις, ξύλον δὲ κάλλιστον τοῦ ἐν Κυρηναίᾳ. θερμοτέραν δὲ εἶναι τὴν χώραν τῶν λωτοφάγων. τοῦ δὲ ξύλου τὴν ῥίζαν εἶναι μελαντέραν μὲν πολὺ, πυκνὴν δὲ ἧττον, καὶ εἰς ἐλάττω χρησίμην· εἰς γὰρ τὰ ἐγχειρίδια, καὶ τὰ ἐπικολλήματα χρῆσθαι. τῷ ξύλῳ δὲ εἰς τοὺς αὐλοὺς (non vt in excuſis legitur, αὐτοὺς) καὶ εἰς ἄλλα πλείω. Id eſt, Lotus ſecunda, arbor eſt fruticoſa, ramoſa, caudice firmo, ſemine incluſo nucleo, extrinſecus non carnoſo operimento, ſed veluti cute cõtecto, in cibo non tam dulci, quã ori grato, & ſuaui, ex quo vinum fit non perdurans, ſed duos tréſue dies tantum, dein aceſcens. Fructus apud Lotophagos iucundior eſt: materies optima in Cyrenæa regione, feruidiore Lotophagorum tractu. Radix arboris, multo ligno nigrior, minus denſa, & ad pauca commoda, nimirum ad pugiones, & ad glutinandas aſſulas, ligno ad tibias, & ad alia pleráque vtili. Hanc ſecundam Loton Theophraſti eam eſſe iudicauit Dalechampius, cuius ramulus hic depictus exhibetur. Nonnulli docti Herbarij Lauroceraſum, à foliis Lauro, & nucleis Ceraſo ſimilibus nominant. In hortis Principis Doriæ Genuæ luxu-
Forma Loti 2. riat, aduecta ex Africa, fruticoſa, ramoſa, caudice firmo: ſemine nucleo abdito, qui valde tener eſt: pulpa non carnoſa extrinſecus, vt in Amygdala, ſed potius

LOTVS SECVNDA.

potius cutis instar molli, vt in Ceraso: fructu oblongo, è cæruleo rubescente, minùs dulci quam superioris, sed gratiore & suauiore gustu. Hæc Lotus Plinio, & Matthiolo incognita fuit. Sed quænam sit Lotus illa, quam apud Athenæum memorat Polybius, inter Herbarios controuersia est. Lib.14. Dalechampius primæ Loti Theophrasti secũdam speciem esse existimat, cuius fructus nucleo caret, aut quam minimum complectitur, vt fere nullus esse videri queat. Demõstrat id descriptio. Arbor est, inquit, haud procera, aspera, non spinosa (legendum enim οὐκ ἀκανθώδης) foliis virentibus, Ilici similibus (ex Theophrasto enim legendum παραπλήσιον τῇ πρίνῳ, non ῥάμνῳ) paulo spissioribus, & latioribus: fructu per initia colore & magnitudine Myrti baccis candidis simili, cum iam perfectæ sunt. Augescens colore phœniceus est, rotundus, Oliuæ magnitudine (Theophrastus Fabæ magnitudine) nucleo perquam exiguo. Maturus colligitur, & seruis alendis cum Alica in vasis stipatis reconditur. Ingenuis autem ac liberis domesticis exemptis nucleis asseruant, & in cibo dant. Gustus est Ficuum, & Palmularum, sed odor præstantior. Ex eo in aqua macerato & trito vinum fit, grati iucundíque saporis, optimo

DIOSPYROS, SIVE
Faba Græca, Latifolia, Pseudo Lotus Matthioli.

DIOSPYROS, SIVE
Faba Græca, angustifolia, seu Lotus Africana.

mulſo ſimile, quod merum bibunt. Verum non longius quàm decem dies durat. Quamobrem ad vſum quotidianum paulatim conficitur: Acetum quoque ex eo conficitur. Hactenus Polybius. Aſpera Loti folia ſunt tangenti, aculeata eſſe nullus vnquam ſcripſit. Folium Ilici proximum eſſe, fructus colorem mutari dum matureſcit, Myrtorum modo naſci, ex eo vinum exprimi, dixit Theophraſtus, quæ in Loto ſupradicta comperiuntur: cætera omnia congruunt. Tertia Loti ſpecies hîc exhibetur, quæ etſi Lotus non eſſet, tamen in Loti generibus numerata eſt, eóque nomine celebrata, à Plinio Lotus, & Faba Græca dicta, (Li.16.ca.30.) quam Romæ, inquit, à ſuauitate fructus ſylueſtris quidem, ſed Ceraſorum pene natura, Loton appellant. In Italia frequens eſt arbor, & ab Hetruſcis hodie vocatur *Vua d'India*, præſertim Florentiæ, vnde aduehendam curauit Dalechampius. In quibuſdam etiam hortis Lugduni viſitur, breui caudice, ramis plurimis, (*Forma Loti 3.*) longiſsimis, validiſsimis, vt totidem arbores dicere liceat, petulanter vmbra latiſsima ex patiantibus, in vicinas domos ſæpe tranſilientibus opacitate breuiſſima: foliis Corno ferè ſimilibus, longioribus, anguſtioribus, pallidioribus, venoſis: flore in medio purpuraſcente, quatuor foliolis diſtincto, herbaceis, ramis ſic incumbente, vt petiolo carere videatur: fructu Ceraſorum figura, antequam maturuerit cãdido, cùm maturuit, rufo, prominente è medio tenui quodam velut aculeo, ramis & ſurculis ſine pediculo adhærente, guſtu dulci, palato non inſuaui. Hanc eſſe quam dixi Fabam Græcam Plinij notæ omnes demonſtrant. Nam, vt ille ſcribit, cacumine ramoſa eſt, caudice breui, ramis pro arboris magnitudine prælongis, validis, multis, & cum hyeme folia deciderint, ob ſurculorum paucitatem ſolem non auferentibus: fructu Ceraſis non abſimili, nucleo duro, qui in Ceraſo tener eſt, ac fragilis, quod Theophraſtus adnotauit, (Lib.3.Hiſt. cap.13.) cortice diluto, rubore iucũdo, blandiſsimè oculos excipiente, & quo veriſimile eſt pelles tingi poſſe, radice lanas, vt mirum ſit Matthiolum ſuæ Loti cortici (Lib.1.Dioſ. cap.134.) triſtiſsimo tribuiſſe, quod Plinius de huius cortice literis prodiderat, cuius tinctura colorem rufum fieri ipſemet alibi ſcripſit. Ramenta ligni decocta in vino (Lib.24.c.2.) proſunt dyſentericis, & cętera: deinde, Rufant & capillum, defluentémque cohibent. Sic enim locum hunc in noſtris exemplaribus mutilum ope melioris Codicis integrum & reſtitutum citauit Ruellius. Sunt qui nec vana quidem (Lib.1.ca.95.) ducti coniectura hanc arborem Theophraſti διόσπυρον eſſe cenſent, fructu Ceraſo ſimili, duro intus & ſolido nucleo, non, vt in Ceraſo fragili: maxime cum (Lib.3.Hiſt. cap.13.) Plinius Theophraſti verba ſingula Latinè exprimere ſolitus, Faba Gręca deſcripta, nuſquam alibi Dioſpyri meminerit. Guaiacum Patauinum Fallopius, Pena & Lobellius, vera Lotus Theophraſti, nominarunt. Hæc eſt Faba Græca quam Bellonius à Conſtantinopolitanis Ceraſum Trapezuntiam vocari ſcribit. Ea etiam cuius figuram Augerius de Busbecke ad Matthiolum miſit, cui ſubſcri- (Lib.1.Dioſ. cap.134.) ptum erat, Dactyli ex Trapeſonda dulces, & guſtu delectabiles. Huius Pſeudo Loti, ſiue Fabæ Græcę, picturas duas Matthiolus exhibet, foliorum tantum longitudine breuitate, anguſtia, latitudine diſtantes, quæ pro ętate & proprietate loci in quo ſtirpes aluntur, varietas facilè contingit. Loti ſuę baccas aluum ad- (*Vires.*) ſtringere ſcripſit Dioſcorides Ramentorum ligni decoctum ſiue potu, ſiue in- (Lib.1. c.134.) fuſione dyſentericis, ac fœminis fluxione vuluę laborantibus auxilio eſſe, rufare capillos, citam aluum cohibere. Plinius Fabam Gręcam cum Loto primi ge- (Lib.24.c.2.) neris confundens, quod indicauimus, eadem & quę Dioſcorides, Loto ſuę tribuit. Hęc Lotos, inquit, quę Faba Gręca appellatur à noſtris, aluum baccis ſiſtit. Ramenta ligni decocta in vino (hoc Dioſcorides tacet) proſunt dyſentericis, menſtruis (γυναιξὶ ῥοικαῖς Dioſcorides, id eſt mulieribus fluxione vuluę vexatis) vertigini, comitialibus (hęc Dioſcorides non habet) Cohibent & capillum. Quæ

verò

verò ſequuntur, nec in Dioſcoride extant. Mirum his ramentis nihil eſſe amarius, fructuq; dulcius. Fit & è ſcobe eius medicamentũ, ex aqua Myrti decocta, ſubacta, & diuiſa in paſtillos, dyſentericis vtiliſsimũ, pondere victoriati, cum aquę cyathis tribus. Galenus dilucidius Loti vires explicat his verbis. Lotus arbor non multæ adſtrictoriæ facultatis eſt particeps, ſed & tenuium eſt partium, & exſiccatoria. Itaque lignorum aſſulæ deraſæ muliebri accommodantur profluuio, & dyſenteriis, & cæliacis affectibus. Decoquuntur verò interdum in aqua, interdum in vino, nimirum prout vſus popoſcerit, nec infunduntur tantum, ſed & bibuntur. Quinetiam quod pilos defluentes cohibeat, non mediocre ſignum eſt ipſam adſtringentis eſſe cuiuſdam, ac mediocriter deſiccãtis facultatis. In his cum Plinius & Galenus ramentorum Loti decocto cohiberi capillos dicant, locus Dioſcoridis in quo legitur, ξανθίζει δὲ καὶ τὰς τρίχας, καὶ ἐπέχει γαστέρα ῥέουσαν, id eſt, flauos facit capillos, & citam aluum cohibet, corruptus eſſe videtur, & ita legendus. ξανθίζει δὲ καὶ τὰς τρίχας, καὶ ἐπέχει ῥεούσας, id eſt, flauos efficit capillos, & defluentes cohibet. Nam cum baccis ventrem ſiſti antea dixerit, & ramentorum decoctum dyſentericis prodeſſe, quid attinebat quod de ventre ſiſtendo dictum iam fuit, ſtatim repetere?

Li.7.ſimpl.

LAVRVS, CAP. XXII.

Nomina

QVæ Latinè Laurus dicitur, Græcè δάφνη, Arabibus *Gaur*, vel *Gar*, Gallis *Laurier*, Italis *Lauro*, Germanis *Lorbeenbaum*, & *Loorbeeren*, Hiſpanis *Laurel*, ſeu *Laureiro*, Boemis *Bobek*, Anglis *Laureorbay tree*, Belgis *Laurusboon*, Luſitanis *Laureizo*. Baccæ eius δαφνίδες. Laurus duûm eſt generum. Vna tenui folio conſtat, altera latiore. Vtraque odoratiſsima, omnibus, pręſertim in Italia cognita, quod nõ ſolùm in hortis, viridariis, vineíſque ſata vireſcat, ſed etiam in ſyluis, maximè locis maritimis, ac etiam in montibus & collibus apricis, qui lacus & maria reſpiciunt, ſponte naſcatur. Folia habet oblonga, in exortu lata, in acutum deſinentia, craſſa, ſolida, odorata, in vno genere latiora, in altero anguſtiora & tenuiora, ex qua foliorum differentia alteram marem, alteram fœminam eſſe iudicant. Flores emittit paruos, muſcoſos, Oleæ fere ſimiles, in luteo albicantes, ex quibus baccæ prodeunt Oleis ſimiles, primum virides, cùm maturuerunt nigræ, craſſo intus nucleo, qualis eſt in Ruſci baccis. Laurus frequentiſsima in Italia, vt dictum eſt prouenit, in Hiſpania, in Gallia Narbonenſi, aliíſque calidioribus regionibus, in quibus in proceram arborem aſſurgit, cortice craſſo duróque. Frigidioribus locis in hortis ſerunt, & ſumma adhibita diligentia curáque à frigoris iniuria vix tuentur: Lauro enim inimicum frigus in Olympo tamen copioſiorem nullam eſſe tradit Plinius: quin & in Lexobiis, ac Bellocaſsiis Neuſtriæ, hortos maris afflatu tepentes non dedignatur. Folia Lauri perpetuò virent. Menſibus Martio &

Genera.

Forma

Locus.

Lib.16.c.32.

LAVRVS.

Aprili germinat. Baccæ Autumni fine decerpuntur, vel hyemis initio, vt Oliuæ,
Lib.1. c.90. Laurus vtraque, vt docet Dioſcorides, excalfactoriam naturam habet, & emollientem.
Vires. Quamobrem decoctum earum in muliebres inſeſſus additum vuluæ & veſicæ vitiis conuenit. Virentia folia (alij τὰ χλωρὰ τῶν ξύλων legunt, id eſt, virentia ligna) ſenſim ſubſtringunt: illita quoque ac trita veſparum, & apum ictibus auxiliantur: eadem cum polenta, & pane illita inflammationem omnem mitigant: ſed pota ſtomachum effundunt, & vomitus mouent. Græcè habetur, ποθέντα δὲ πραΰνει τὸν στόμαχον, καὶ ἐμέτους κινεῖ. Cornarius autem pro πραΰνει, id eſt mitigant βαρύνει legit, id eſt, grauant. Plinius priore membro omiſſo, ſimpliciter dixit, folia pota vomitiones mouent. Lauri baccæ magis quàm folia calfaciunt. Ergo in eclegmate tritæ cum melle, vel paſſo, proſunt tabi, orthopnœæ, & omnibus thoracis rheumatiſmis: contra ictus ſcorpionum ex vino bibuntur: vitiligines emaculant. Succus baccarum vtiliſsimè aurium dolori & grauitati (δυσηκοΐαις, ſic etiam Plinius habet, Codex antiquus ἤχοις, id eſt ſonis) inſtillatur cum vino vetere & roſaceo. In medicamenta autem adiiciuntur, quæ neruorum laſsitudines reficiunt, & ad vnguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt. Cortex radicis calculos rumpit, partus necat, hepaticis prodeſt tribus obolis in vino odorato potus. Eadem Plinius tradidit. Hæc autem adiunxit. Proſunt folia fœminarum menſibus
Cap.8.23. cum oleo cocta. Cum polenta, quæ tenera ſunt trita, ad inflammationes, vel, vt in manuſcripto legitur inflationes oculorum, cum ruta, teſtium, cum roſaceo, ad capitis dolores, aut cum irino. Quin & commanducata, atque deuorata per triduum terna, liberant à tuſsi. Eadem proſunt ſuſpiriis, trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipſa radix calculos rumpit: iocinori prodeſt, tribus obolis in vino odorato pota. Baccæ menſes trahunt appoſitæ, tritæ, vel potæ. Aduerſus ſcorpiones quaternæ ex vino bibuntur. Perunctos ſucco baccarum fugiunt venenata omnia. Prodeſt contra ictus & potus, maximè autem eius Laurus quæ tenuia habet folia. Baccæ cum vino ſerpentibus, ſcorpionibus & araneis reſiſtunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lieni, & iocinori: gangrænis cum melle. Et in fatigatione etiam, aut perfrictione ſucco perungi, nitro adiecto, prodeſt. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli menſura in aqua potam: efficacius recentem, quam aridam. Item & in remedio vuæ iacentis, quadrantem pondo baccarum foliorúmque decoqui in aquæ ſextariis tribus ad tertias, eámque calidam gargarizare: & in capitis dolore impari numero baccas cum oleo conterere, & calefacere. Lauri arboris, folia & cor-
Li.6.ſimpl. tex, Galeno teſte, deſiccant & calefaciunt vehementer, magis etiam fructus quàm folia. At radicis cortex minus quidem acris eſt, & calidus, magis tamen amarus: habet etiam adſtrictionis nonnihil: quamobrem & calculos confringit, & iecori prodeſt. Bibitur ex vino fragrante trium obolorum pondere. Lauri tenerrimas ſummitates cum nardo in vino decoctas aurium grauitati & ſonis mederi, ſcribit Matthiolus, ſi eius decocti calentis vapor infundibulo in aures recipiatur. Lauri baccis laxatam Columellam ad locum reduci, ſi cum æquali pondere Cymini, Hyſſopi, Origani, Euphorbij, melle excipiantur, & ſummo capiti calidæ applicentur. Eaſdem cum tritici furfure, Iuniperi baccis & Allio contritas, & vino ſæpius ſuper calente tegula aſperſas, pubíque admotas ſuppreſſam vrinam citare. Septem Lauri baccas à prægnantibus, quibus inſtat partus, cum dormitum eunt deuoratas, vt facilem fœlicémque partum edant efficere. Tenerrimas Lauri cymas cum Calamintha & ſale contritas, ex tepida aqua ſumptas aluum ciere, pituitámque & lumbricos

bricos celeriter expellere. Ex iisdem baccis cum maturæ ſunt, in aqua decoctis fit oleum Laurinum Dioſcoridi: ſiquidem ex obducto cortice quandam pinguitudinem reddunt, quæ manibus diſtracta concha excipitur. Meſuæ vero baccæ Lauri maturæ, & recentes teruntur in pila, ex aqua in lebete coquuntur, poſt torculari plano exprimuntur in vas ſubiectum, in quo aquæ ſupernatans oleum colligitur. Simplex vtilius, & quo recentius & viridius colore: amariſsimum eſt & acre. Ex Gallia Narbonenſi vtribus, vt commune, aduehitur, vnguento ſimilius quàm oleo. Id calidum eſt, eſſentiæ tenuis, aperit, mollit, diſcutit. Ob hæc intemperantiam omnem frigidam ſolam, & cum pituita, vel flatibus ſanat, & ab his colo dolenti clyſtere infuſum mirè prodeſt, vt partibus omnibus cerebri illitum, articulis, ventriculo, ſpinæ dorſi, paralyſi, horrori febrili: denique omnibus neruorum vitiis, algoribus, laſsitudinibus, catarrhis, aurium doloribus, hepatis, lienis, renum, vteri frigidis affectibus. Ex iiſdem conficitur emplaſtrum, quod de baccis Lauri cognominatur, Meſuę auctore. Recipit autem Thuris, Maſtiches, Myrrhæ, ſingulorum vnciam vnam, baccarum Lauri vncias duas, Cyperi, Coſti, ſingulorum ſemunciam: mellis colati quantum ad ea comprehendenda ſufficit. Si autem Cyperi ſeſcunciam miſceas, & ſtercus capræ, aut vaccæ ſiccum ad pondus omnium, ad hydropem fit mirabile. Alioqui ventriculi, inteſtinorum, hepatis, renum, veſicæ, vteri, & partium aliarum dolorem, à flatibus, aut intemperie frigida ortum placat. Quare in colico dolore, à flatu & pituita ſalubriter calidum ventri imponitur, vacuata plenitudine: in clyſtere quoque iniicitur vncia vna, vel ſeſcuncia, cum cæteris eodem pertinentibus. Inflationem quamuis, id eſt à flatu tenſionem, & tumorem, eadem ratione iuuat. Diuerſum ab hoc emplaſtro Malagma διὰ δαφνίδων apud Galenum, id eſt, ex baccis Lauri, Nitro rubro, Ammoniaco, Cera, Reſina Picea, Pice Brutia. Quidam ſeniles, pulchros, & valde leues baculos ex Lauro parant. Fabulantur Poëtæ Daphnem formoſiſsimam Ladonis filiam fuiſſe, quam cum deperiret Apollo, & vt potiretur, celeri curſu inſtaret fugienti, ab eo tandem capta matrem precatur tellurem, vt in ſinum ſe ſuum reciperet. Votis ac precibus excitata tellus, confeſtim arborem edidit. Re conſpecta deterritus Apollo, cum arborem gentili virginis nomine donaſſet, vulſo ramo ſeſe coronauit: quo verborum inuolucro nonnihil veri ſignificatur: nempe Laurum vaticinij ſymbolum, Apollini ſacram eſſe, vaticinij Deo. Puellam quidem ſapientiam appellant: at vaticinandi facultas à ſapientia proficiſcitur. Tum etiam plena ignis arbor, Apollini, ſiue Soli qui ignis eſt, placet. Lemures & Larnas Sol odit, itaque ſi Laurus adeſt, ſtatim abiguntur, & fugantur. Eſt igitur Laurus μαντικὸν φυτὸν, vt veteres dixerunt, id eſt diuinatrix arbor, Apollini ſacra, vnde Delphica nominatur. Quin & vates reſponſa daturi Laurum edebant, eáque ſeſe coronabant, vt Apollo cui gratiſsima eſt hæc arbor, eorum habitu aſpectúque delectatus, libentius diuino afflatu moueret eorum animos. Tibullus.

Vera cano. ſic vſque ſacras innoxia Lauros
Veſcar, & æternum ſit mihi virginitas. Claudianus. *Venturi præſcia Laurus.*

Eandem ob cauſam vates à Lycophrone δαφνοφάγος dicitur. Muſas Heſiodo Laurum guſtandam dediſſe ferunt, quod eius vis eſſet, vt qui eam manderent, vaticinarentur. Eadem victores Delphis coronabantur, vt triumphantes Romæ, inquit Plinius. Laurus triumphis propriè dicatur, vel gratiſsima ianitrix Cæſarum, Pontificúmque: quæ ſola & domos exornat, & ante limina excubat. Lib.15.c.30.
Ipſa pacifera, vt quã prætendi etiam inter armatos hoſtes quietis ſit indicium. Romanis præcipuè lætitiæ victoriarúmque nuntia, additur literis, & militum

Oleum Laurinum.

Laureis, pilísque: fasces Imperatorum decorat. Hac corona gremio Iouis Optimi Max. deponitur, quoties lætitiam noua victoria attulit. Ouidius:

Li.1.Meta.

Arbos eris certe, dixit, mea, semper habebunt
Te Coma, te Cytharæ, te nostræ Laure pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.
Postibus augustis eadem fidißima custos
Ante fores stabis, mediámque tuebere Quercum.
Vtque meum intonsis caput est iuuenile capillis,
Tu quoque perpetuæ semper gere frondis honorem.

Quia spectatissima in monte Parnasso Laurus esset, ideo grata fuit Apollini, magis quàm, vel quia esset pacifera, aut perpetuò vireret, assuetis iam eo dona mittere etiam Romanis regibus, teste L. Bruto. Sunt & circa D. Augustum euenta Lauri digna memoratu. Námque Liuiæ Drusillæ, quæ postea Augustæ matrimonij nomē accepit, cum pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui candoris, sedenti Aquila ex alto abiecit in gremium illæsam: intrepidéque miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro Laureum ramum onustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolem iussere Aruspices, ramúmque eum seri, ac ritè custodiri. Quod factum est in Villa Cæsarum, fluuio Tiberi imposita, iuxta nonum lapidem, Flaminia via, quæ ob id vocatur, Ad Gallinas, miréque sylua prouenit. Ex ea triumphans postea Cæsar Laurum in manu tenuit, coronamq; capite gessit: ac deinde Cæsares Imperatores cuncti. Traditúsque mos est ramos quos tenuerunt, serendi. Manu satarum arborum, receptarumq; in domos fulmine sola Laurus nō icitur, nisi futuræ calamitatis prodigio, ac ne domus quidem in quibus sint eius rami, de cælo tanguntur. Quare Tiberium Principem, tonante cælo coronari ea solitum ferunt contra fulminum metus. Laurus, vt ait Plinius, manifesto abdicat ignes crepitu: quapropter fortasse dixit Maro:

Et fragiles incende bitumine Lauros.

Id est, inter vrendum fragores & crepitū edentes. Nihil enim æque magno sonitu crematur, ac Laurus. In ea verò significatione fragilis interdum vsurpatur, vt à Lucretio. *Et fragiles sonitus chartarum commeditatur.*

Nam quoniam crepant quæ franguntur, fit vt fragor interdū sit sonus, & fragilis, sonans. Laurus ex sese ignē emittit: nam si exsiccatæ ramus ramo frequentius confricetur, asperso sulphuris puluere, ignis exiliet. Teritur lignū ligno, inquit Plinius, excipiente materia aridi fomitis, fungi vel foliorū facillimè cōcipientium, vel, vt legitur in manuscripto, facillimo conceptu. Sed nihil Hedera præstantius, quæ teratur, Lauro quæ terat, vel, vt est in manuscripto, quę teratur Lauro, Laurumq; terat. Ex quibus hæc Theophr. de eadem re verba sic explicāda & legenda videntur: Δεῖ δ' τὴν ἐσχάραν ἐκ τούτων ποιεῖν, τὸ δ' τέλβανον ἐκ δάφνης, non τρύπανον, vt habent exemplaria. Id est, materiam aridi sonitus ex hac, id quod terit ex Lauro, facere oportet, vt τέλβανον sit à τέλβειν, id est à terendo. Eliditur enim ignis atterendo, & collidendo, non terebrando: ἐσχάρα verò materia est aridi fomitis ex Plinio, non conceptaculū, vt Gaza reddidit. Rubigo maxima segetum pestis Lauri ramis in aruo defixis, transit in earū folia ex aruis, vel, vt alij legūt, ex herbis, vt scribit Plinius. Palumbes, gracculi, merulæ, perdices Lauri folio annuum fastidiū purgāt eodē teste. Coruus occiso Chamæleonte, qui etiā victori nocet, Lauro infestum virus extinguit. Narret Theophrastus in sinu Heroo, ad quem descendunt Ægyptij, Laurum esse & Oleam, & Thymū, non viridia, sed lapidea, parte à mari eminente, similia tamen viridibus, tum foliis, tum germinibus, longitudinémque earum arbuscularum esse ternûm cubitorum.

Li.16. c.40.

Lib.18.c.17.

Lib.4.Hist. cap.8.

STRIN

SYRINGA, CAP. XXIII.

MVltis nunc in hortis Italiæ, præſertim Florentiæ ac Piſarum, frequens hæc arbor, quæ vulgo *Syringa*, nuncupatur, Africo fortaſſe vocabulo. Mediocris eſt arbor magnitudinis, cortice ruffeſcente, ſurculoſa, folio Tiliæ, acutiore & interdum anguſtiore, per ambitum valde diſſecto, niſi admodum tenellum ſit: flore candido, ſuauiter olente, cuius rei gratia in hortis colitur, pallidis intus apicibus, ſemine paruulo, nigro in loculis oblongis, Ordei grano ſimilibus, ſuperne dẽticulatis. Oſtryn Theophraſti multi eſſe volunt, & reliqua hiſtoria cõſentiente, & ea nota præcipue quæ peculiaris eſt, nempe quod Ordei grano fructus ſimilis ſit. An veteribus cognita fuerit nec nec, nõdum ſtatuere poſſumus, inquit Cluſius: paſsim verò ab Herbariis & frutex coronarius, quoniam eius flos odoratus in coronas interdum addatur, & Syringa appellatur, fortaſſe à virgarum rectitudine longitudinéque, & fungoſæ interioris medullæ copia. Eſt aliâs planta quam Belgæ etiam Syringam vocant, à ſuperiori tamen diſsimilem. Nam quamuis à radice virgas multas edat, nodoſas, multo tamen breuiores ſunt, & Fraxini tenellis virgis ſimiliores, quàm Syringæ ſuperioris: rariores in eis ramuli, in quibus bina ad ſingulos nodos aduerſo ſitu naſcuntur folia, latiora quàm in pręcedente, ex longiore pediculo prodeũtia, craſsiora, duriora, nigriora, & ad Populi nigræ ſiue potius Hederæ foliorum formam accedentia. Summis ramis oblongos veluti ſurculos fert, ex quibus multi flores dependent, minores quàm in ſuperiore, colore cæruleo obſoleto, odorati quidem, ſed minùs quàm candidę. Subſequitur fructus oblõgus, duabus veluti valuis conſtans, quo bina oblonga, & compreſſa ſemina continentur, colore ex atro rufeſcẽte. Alitur etiam in hortis, florétque ſimul cum alia, tum etiam citius. Lilac nomine hunc fruticem monſtrauit Matthiolus, & Glandem vnguentariam exiſtimauit: verùm huius fructus à Piſtaciis multum differt. Folio Tilię, acutiore, & interdum anguſtiore, per ambitum valde diſſecto, niſi admodum tenellum ſit: flore candido, ſuauiter olente, cuius rei gratia in hortis & viridariis colitur, pallidis intus apicibus: ſemine paruulo, nigro, hordei grano ſimili, in ſiliquis oblongis, supernè denticulatis.

Nomen

Forma

SYRINGA *flore albo Cluſij.*

SYRINGA CAERVLEO *flore, Lilac Matthioli.*

Sunt qui Ostryam Theophrasti esse volunt, tum eius historia consentiente, tum ea præsertim peculiari nota, quod scilicet hordei grano fructus eius similis sit. Theophrastus. Est Ostrys, quam nonnulli Ostryam vocant, vnica species, Oxyæ (Plinius τῇ μελίᾳ, idest fraxino, legit,) tum satu, tum cortice similis: folio Piri, non multo oblongiore, in acutum contractiore, & maiore, fibris multis & crassis à medio dorsi in modum costarum recta secundum magnam fibram porrectis, in Fibris ipsis rugato, & in ambitu leuiter serrato: materie dura, decolore, albida: fructu paruo, oblongo, hordeo simili, flauo. Radices sublimes habet. Amat aquosa loca, & prærupta. Domos eam inferri infaustum esse volunt: acerbas enim inuehere mortes, & partus, vbicumque fuerit difficiles reddere. Hæc Theophrastus, quæ sic exscripsit Plinius. Gignit Græcia arborem Ostryn, quam & Ostryam vocant, solitariam circa saxa aquosa, similem Fraxino cortice & ramis, foliis Piri, paulo tamen longioribus, crassioribúsque, ac rugosis incisuris, quæ per tota discurrunt: semine hordeo figura simili, & colore. Materies est dura atque firma. Hac sub Ostrya, in domum illata, difficiles partus fieri produnt, mortésque miseras.

Lib.3.Hist. cap.10. Li.13.ca.21. Lib.13.c.21.

ZIZYPHVS PVNICEA, *CAP. XXIIII.*

Lib.9.c.4. *Nomina*

ARBOR Zizyphus Columellæ dicitur, Gallis *Iuiubier*. Fructus Græcis ζίζυφα, ζίνζιφα, & ζίτζυφα, Latinis similiter Zizypha, Arabibus *Hunen*, *Zufalzef*, seu *Hanab*, Officinis *Iuiubæ*, Gallis *Iuiubes*, Italis *Giuggiole*, Hispanis, *Azufecifa*, & *Acofeifo*, Germanis *Rotbustbeerle*, *Brustbeerlin*. Zizyphi genera duo statuit Columella, rutilam, & albam. Zizyphus rutila, siue phœnicea, siue punicea, arbor est, Pruno humilior, caudice contorto, cortice scabro, vitis viniferæ fere simili; materie Oxyacanthæ proxima, radicibus firmis, ac solidis. Spinis tota fere riget, longis, firmis acutissimis, colore ex nigro rufescente. Ex ramis iuncei, & tenues quidam processus exeunt, colore pallido, lenti, spithama longiores, ex quibus vtrinque per interualla folia exeunt, vt in Fraxino & Sorbo, impari tamen exortu oblonga, non magna, firma, vt in Vincaperuinca, leuissimè per ambitum serrata. Flores ex foliorum exortu prodeunt, pallidi, ac muscosi, ex quibus baccæ oriūtur Oliuarū instar, primùm virides, deinde subalbicantes, postea, aureo colore, & cum ad perfectam maturitatem peruenerint rufescentes, siue phœniceæ, in quibus osseus est nucleus, Oliuæ nucleo similis. Pulpa ante maturitatem viret, sapore austeriusculo, post maturitatem dulcis, & gustui non ingrata flauescit. Zizyphus in calidis regionibus, & in Italia, & Gallia Narbonensi prouenit. Leguntur Zizypha Septembris fine vnà cum iunceis ramusculis, & in manipulos colligata laquearibus suspenduntur, prius diebus aliquot insolata. Postremo decerpuntur, & in capsulis asseruantur ad medicos vsus. Sūt etiam qui decerpta, & cratibus tegetibúsque instrata, tam diu insolant, quousque rugosa ibidem fiant. Zizypha in humiditate & caliditate tem

Genera. Ibidem. *Forma.* Matth lib. 1. Dioscor. cap.137. *Locus.*

ZIZYPHVS Punicea.

tate temperata habentur, inquit Matthiolus, de quibus hæc apud Auicennam leguntur. De Iuiubis, id est, Sericis. Iuiubæ meliores sunt quæ maiores. Frigidæ quidem hæ in siccitate & humiditate temperatæ sunt, parum ad humiditatem declinantes. Aduersus sanguinem acrem, & calidum conferunt, quia, vt opinor, ipsum incrassant, & viscidum reddunt. Qui verò ab ipsis sanguinem expurgari & detergeri aiunt, non rectè illi quidem sentiunt, nec illis assentior. Parum illa nutriunt, & difficilè concoquuntur. Serica quid ad tuendam sanitatem, morbósue profligandos valeant, testis esse non possum, inquit Galenus. Exiguum præbent alimentum, difficilè concoquuntur, ideo stomacho non sunt vtilia, conferunt pectori & pulmoni. Existimant quidam dolori renum, & vesicæ conferre. Actuarius meminit Zulapij è Zizyphis ad ardentem Febrem, quod purgat sanguinem, & tussi, ac ex calore destillationi succurrit. Simeon Sethi Zizypha, inquit, humido, calidóque esse temperata, iísque propriam vim inesse sanguinis acrimoniam reprimendi: bonum succum creare: & sanguinis serum vacuare. Horum decoctum tussi, & spirandi difficultati conferre, item pectori, renibus, & vesicæ. Præstantiora esse maiora, qualia Edessina. Vomitionem acri humore concitatam sedare. Verum ægrè concoqui, & lienem lædere. Quare eorum decoctum salubrius propinari. Hæ sunt variæ auctorum de Zizyphis sententiæ. Auicenna, frigida esse, sed in sicco humidóque temperata, Simeon in humido calidóque temperata esse tradit. Auicenna ab ipsis sanguinem purum reddi, & abstergeri negat, Actuarius Zulapio ex sericis scribit sanguinem expurgari, Simeon sanguinis serum euacuari, bonúmque succum gigni omnes difficile concoqui, ad tussim, pectoris, pulmonum vitia, valere, sanguinem acrem domare consentiunt. Galenus nonnullorum sententia Zizypha Serica vocat, nullámque in iis se inuenisse facultatem scripsit ad valetudinis conseruationem, aut ad morborum curationem, sed ab effrenatis tantùm pueris, & à mulierculis in cibo expeti: vnde capta occasione Fuchsius Auicennam, atque cæteros omnes Arabicæ familiæ auctores reprehendit, asserens omnia quæ de Zizyphorum viribus literis mandarunt, falsa esse, in quo non Arabas scriptores solùm, sed Græcos recentiores damnat. Nam Actuarius, vt dictum est, Zizypha ad pectoris morbos ex calidis humoribus natos, compositis medicamentis admiscuit: item iis quæ bilem deiiciunt, quibus adstipulantur ea quæ ex Simeone Sethi supra memorauimus. Eadem per sæpe in suis compositis medicamentis Nicolaus Alexandrinus vsurpat. Præterea hæc ita experientia comprobata sunt, vt iam rectè Auicennam scripsisse constet, à Zizyphis sanguinis feruorem, & acrimoniam reprimi, atque ideo pectoris & pulmonum vitiis prodesse, à calidis humoribus ortis, quod sanguinem incrassent. Quod si quis eos damnauerit, qui temerè & sine diorismo Zizyphi ad tussim, aliáque pectoris vitia, ex quauis causa etiam frigida, suborta, rectè ille quidem, & cum Mauritanis auctoribus senserit. Sed Galeni Serica an Zizypha sint dubitant etiam docti medici, cum Plinius diuersa esse statuere videatur. Æquè peregrina sunt, inquit, Zizypha & Tuberes, quæ & ipsa non pridem venere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria. Sextus Papinius quem consulem vidimus, primus vtique attulit, Diui Augusti nouissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, baccis similiora quàm Malis: sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & tecta iam syluæ scandunt. Tuberum duo genera, candidum, & à colore sericum dictum. Idem rursum: ab Amygdala proximè florent Armeniacæ, dein Tuberes, & præcoces: illę peregrinæ, hæ coactæ: Zizypha grano seruntur, mense Aprili. Tuberes melius inseruntur in Pruno syluestri, & Malo Cotonea, & in Calabrice. At Columella Tuberum nusquam meminit, sed Zizypho-

rum

Temper. & Vires
Ibidem.
Li.2. c.369.
Li.2.Alim.
Serap.c.77.
Li.5.meth.
Li.2.Alim.
Matt. Ibid.
Li.15.ca.14.
Li.16.ca.25.
Li.17.ca.10.

rum duo tradidit genera vt diximus. Quare Plinij codices deprauatos esse suspicatur Matthiolus, in quibus Zizyphis adscribendum esset, quod de tuberibus deprauatè legitur, maximè cum non solùm Columella, sed inter Arabas Auicenna, inter recentiores Græcos Simeon Sethi, duas Zizyphi species fecerint, Plinius vnam duntaxat. Denique cum Auicennæ & Serapioni Galeni Serica eadem sint quæ Zizypha, Matthiolus eadem quoque esse statuit. Cui sententiæ aduersatur Cornarius, qui Plinio referente tuberum duo genera esse credit, alterum candidum, alterum Sericum à colore dictum, idest, inquit, sub flauum qui serici natiui puri, & adhuc crudi color est. Ab hoc colore Serica non alia esse quàm quæ Galen. σηρικὰ dixit, quæ à Zizyphis perspicuè Plinius distinxit. Tuberum, quos Nucipersica vulgus appellat, duo genera cunctis fere nota sunt: alterum, etiam cum maturuit, ex albo subuirescens, eodem in toto pomo colore: alterũ, toto fructu rubro, vel qua parte solē spectat, rubescente, altera sub flauo, quem esse credunt suauioris ac delicatioris gustus. Hoc videlicet esse putatur Sericũ Plinij. Tuberis huius meminit Petronius his lepidissimis versiculis:

In li. 1. Pau. cap. 81.

Infœlix modo crinibus nitebas,
Phœbo pulchrior & sorore Phœbi,
At nunc læuior ære, vel rotundo
Horti Tubere, quam rigauit vnda,
Ridentes fugis, & times puellas.

ZIZYPHVS ALBA NOSTRA, CAP. XXV.

Nomina

ZYZIPHVS alba, ab Arabibus auctore Andrea Bellunensi in expositionibus nominum Arabicorum Auicennæ, nuncupatur *Azadaracht*, à Damascenis *Zaizalacht*, ab Italis quibusdam sine vlla ratione Sycomorus, à mulierculis *Albero da le patenostri*, à Turcis *Thespic*.

Forma

Arbor est iustæ magnitudinis, foliis ferè Fraxini, minoribus, obscuriùs viren-

ZIZYPHVS *Alba Dalech.*

ZIZYPHVS ALBA *Matth. siue Pseudosycomorus.*

tibus:

tibus: flore cæruleo, quinque foliolis constante, è cuius medio eminet apex niger, purpurascens, Caryophyllis nostris valde similis. Fructum fert rotundum, Cerasi figura, gustanti initio dulcem, tandem amarissimi, ingratissimíque saporis, nucleis natura eleganter striatis, & quos adacta acicula facilè perfores. Quamobrem mulierculæ & monachi precarios globulos ex iis conficiunt. Reperitur, inquit Bellunensis, Venetiis, & Patauij in claustris monachorũ. Colitur in quibusdam etiam hortis ciuitatis Monspeliensis. Auicennas Sectione sexta, libr. 4. fructum ac lignum huius arboris occidere tradit ea ipsa animalia quæ Rhododendro necantur, remedióque esse tum quod in vniuersum traditur de venenis omnibus, tum etiam priuatim, quod Rhododendri maleficæ vi resistit.

MYXOS ARBOR, CAP. XXVI.

HVIVS arboris à Dioscoride & Galeno nulla, à posterioribus Græcis Paulo, Aetio, Psello, Actuario frequens fit mentio, quæ Plinij ætate nasci Romæ cœpta est, insita Sorbis. Μύξος nuncupatur, fructus μύξαι, μύξα, μυξάρια, Plinio Myxæ, ab aliis Myxa, & Myxaria, à muccoso pomi lentore: μύξον enim Græci muccum vocant, Officinis Arabas secutis *Sebesten*, qui etiam *Motheica*, *Mukeita*, & *Mokaita* vocant, Galli *Sebestes*. Syros coniicit Ruellius ab Augusti honore Myxa Sebastas appellasse, vnde Arabum, & Officinarum *Sebesten*, nomen deductum. Myxos arbor est Pruno non dissimilis, sed minor. Caudici cortex candidus: ramos fundit viridi colore nitentes: folia in rotundum circinata, rotundioráque quàm Pruni, ac firmiora: flores albicant, racematim prodeuntes, ex quibus fructus oriuntur paruis Prunis similes, caliculo orbiculato, vt glandes, ima parte adnexi, nucleo intus triquetro, qui satis baccæ suæ proportione respondet. Ii fructus maturi in atrum vi-

Li. 15. ca. 13.

Nomina

Li. 1. ca. 121.

Forma.

Matth. li. 1. Diosc. c. 137

PRVNVS Sebestena Matth.

MYXOS ARBOR, siue Sebestena nostra.

rescunt,

Li.13. c.5.& lib.15.ca.13. rescunt, gustu prædulci, ac lenta, viscidáque pulpa. Maturi leguntur insolantúrque vt passi, & in rugas contracti recondantur. Myxa, Plinio auctore, in *Locus.* Damasco Syriæ, & in Ægypto primum nascentia, deinde Italiæ familiaria fuere. Nunc in locis calidis, & in Italiæ viridariis quibusdam virent. Temperamé- *Temper. & vires* to sunt æquali, neque frigida, neque calida. Deiectoria vis inest, vt & Prunis, Matt. Ibid. tam Græcorum scriptorum quam Arabum testimonio, tametsi aliter senserit In parad. Fuchsius, qui ea potius adstringendi vi prædita esse ait, à quo tum veteres, recentioréſque medici, tum quotidiana experientia dissentiunt. Myxa Paulo, fru- Libr. 7. ctus arboris est, minor quidem Prunis, facultate verò consimilis. Vētrem mol- Lib. 7. fim. liunt Myxa vt & Pruna, de quibus Galenus dixit, Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem magis, aridus verò minùs. Actuarius Myxa medicamentis multis commiscet quæ bilem deiiciunt. Myxorum pulpa drachmarum decem, aut summùm duodecim pondere sumpta, eosdem fere prebet effectus, quos Ægyptia Siliqua, improbanda Fuchsij sententia, qui Electarium è Myxis, quod Officinæ Diasebesten vocant, non Myxorum, sed aliorum medicamentorum deiectoria vi, quæ Myxis adduntur, aluum purgare arbitratur. Nam si id per se præstant, vt ostendimus, idem etiam aliis admista præstabunt. Myxa etiam vtiliter dantur ex bile febricitantibus, atque Paulo, Aetio, Psello, Actuario auctoribus, linguæ asperitatem mirificè leniunt. Adhæc pectori & tussi opitulantur, ventris tænias pellunt: vrinæ ardoribus à bile ortis aut salsa pituita, maximam opem præstant, deuorata triginta, aut quadraginta. Ex iure carnium macerata, prima statim mensa sumpta, aluum commodissimè citant. Præstantiora sunt plena, pinguia, carnosa, quæque situm non redolent, teredine non arrosæ.

PISTACIORVM ARBOR, CAP. XXVII.

Nomina ISTACIORVM arboris fructus πιστάκια Græcis vocantur, Nicandro φιστάκια, Posidonio βιστάκια, Latinis etiam Pistacia, & Pistacea, & Pistaciæ fœminino genere, Arabibus *Pustech*, aut *Festich*, Officinis & Barbaris *Fistici* dicuntur, Italis *Pistacchi*, Hispanis *Albocigos*, Germanis *Vuelsch Bimpernuszlin*, Gallis *Pistaches*, Boëmis *Pistacya*: Anglis *Pistakes*, & *Fistikes*.
Forma Tota arbor Terebintho similis est, foliis ex viridi colore in luteum inclinantibus, vtrinque è ramusculis, velut in Terebintho emergentibus. Nuces racematim prodeunt ex ramorum summitatibus Amygdalinis fructibus minores, Pineis nucleis paulo maiores, duplici cortice & nucleo constantes, figura oblongæ, acuminatæ supra, infra pediculi, cui adhæserunt vestigium seruantes, ab vna parte tumidiore, & in angulum desinente ventre protuberantes, vna commissura per mediam anguli longitudinem transeunte, cum maturuerunt dehiscente. Exterior cortex carnosus, modicè rugosus est, supremo Amygdalæ putamini substantia, & colore similis, qui facilè à maturis fructibus recedens, interiorem ostendit corticem, colore candidum, superficie glabrum, substantia durum, lentum, fractu contumacem, & veluti osseum, qui intus barbatæ, rufæque Auellanæ nucleo, similem, & æqualem nucleum continet, substantia tenerum, pinguem, colore in flauo virescentem, rubente cuticula velatum, gustu dulcem, valde suauem, tenuem, orísque halitum commendantem. Eligito maximas nuces, ponderosissimas, candidissimas, sponte sua modicè dehiscente commissura plenum, recentem, neque raucidum, neque rugosum, neque situ obsitum nucleum ostendentes. Quæ autem ab his notis, vel ab aliquibus earum recedunt & discrepant, inutiles sunt, neque medicamentis intra corpus sumendis miscendæ: sed Liuores ex ictu suggillatáue curantibus cōfectio-

nibus

PISTACIORVM Arbor.

nibus relinquendæ. Ex his tam perſpicuis notis colligit Matthiolus, Indicam Terebinthum Theophraſti proculdubio eſſe Piſtaciorũ arborem. Sic enim eam deſcripſit ille. Feruñt & in India Terebinthum eſſe, arborem alteri ſimilem Terebintho, cui folia & rami, & reliqua omnia Terebintho ſimilia, fructus autem diuerſus, ſimilis enim Amygdalis. Nam & in Bactris Terebinthum hanc eſſe, ferréque nuces Amygdalarum magnitudine, non enim magnas, ſed aſpectu ſimiles, & ſuauitate Amygdalis præſtantiores, ideóque loci illius homines his potiùs veſci. His accedit Athenæi teſtimonium. Poſsidonius Stoicus tertio hiſtoriarum libro ſic ſcripſit. Fert & Perſion Arabia, atque Syria, & quod Biſtacium vocatur, cui fructus racematim congeſtus albo cortice, longus, nucibus ſimilis, τοῖς ἀκροδρύοις non δακρύοις, quæ Vuarum modo aliæ aliis incumbunt. Inerior pulpa viret, & miuùs boni ſucci eſt, quàm Strobili, ſed odoratior. Fratres qui Georgica conſcripſerunt, libro tertio ſic habent, & Fraxinum, & Terebinthum: Syri nunc Piſtacia vocant. Hæc ex Athenæo. Syria, inquit Plinius peculiares habet arbores. In Nucum genere Piſtacia nota. L. Vitellius qui cenſor fuit, & hæc in Italiam primus intulit ex Syria, cum legatus in ea prouincia fuiſſet, nouiſsimis Tiberij Cęſaris temporibus. Mox & in Hiſpaniam qui cum eo militauerat Flaccus Pompeius Eques Romanus. Venetiis hæc, inquit Hermolaus, Iudaico vico ſatu ſeminis enata vidi. Nunc etiam Caietæ, Neapoli, & in aliis Italiæ viridariis viſuntur. Iam in Pariſienſi agro in ædibus ſacris Diuæ Mariæ è ſemine nata vidit Ruellius. Adoleuit fructúmque tulit & hæc arbor Lugduni. Ea quorum communis eſt in Officinis vſus, ex Syria adferuntur. Piſtacia, quæ conſtat in Syria gigni autore Dioſcoride Pineis nucibus ſimilia ſunt, & ſtomacho amica. Trita cum vino contra ſerpentium morſus proſunt, ſiue edantur, ſiue bibãtur. Piſtacia prodeſſe aduerſus ſerpentium morſus tradit Plinius, & potu & cibo, eóſdemque vſus & effectus habere, quos Pinei nuclei, prætereáque ad ſerpentium ictus, ſiue edantur, ſiue bibantur. Galenus in magna Alexandrina naſci tradidit, ſed multo vberiùs in Berrhœa, vrbe Syriæ, parum quidem nutrientia, verum ad hepar roborandum, & ſuccos in ipſius viis infarctos purgandos, vtilia: qualitatem enim habent aromaticam, ſubamaram, & ſubadſtringentem. Porro an ſtomacho noxia ſint, an vtilia, an aluum molliant, an adſtringant, non auſim affirmare. Et alio in loco. Piſtacrum in Syria copioſe prouenire idem rurſum ſcribit, fructúmque eius eſſe quodammodo tenuioris eſſentiæ, & ſubamarum quidpiam ac odoratum habere: obſtructiones itaque liberare, ſed maximè iecoris, verumtamen etiam thoracis pulmoníſque. Auicennæ Piſtacium calidum eſt in fine ordinis ſecundi, & humidum. Qui frigidum eſſe putant, vehementer errant. Aperit obſtructiones hepatis qualitate amara & aromatica, ineſt & in eo vis adſtringens: parum admodum nutrit, ſtomacho vtile eſt, id propriè quod in Syria prouenit, Pineo nucleo ſimile, ob amaritudinem cum

[Margin notes: In li.1.Dioſco.ca.140. — Libr. 14. — Lib.13.ca.5. — Cor.c.179. libr.1. — *Locus.* — Lib.1.c.116. — Li.1.c.140. — *Vires & Temper.* — Lib.13.ca.5. — Lib. 23 c.8. — Li.2.Alim. — Libr.8.ſim. — Li.2.c.276.]

quadam adſtringendi facultate. Scribit quidam ſeſe non comperiſſe, ſtomacho ne multum noceat, an proſit. Ego verò eo corroborari os ventriculi, prohiberíque nauſeam ac vomitionem cenſeo. Neque lenit ventrem, neque adſtringit. Decoctum eius cum vino optimo morſibus venenatorum vermium confert. In quibus Auicenna cum nominatim Galenum vellet reprehendere ſcribit quidam, inquit, & cætera: neque id ſine ratione: nam ori ventriculi robur addi à ſubamara, ſub adſtringentéque facultate, quæ in piſtaciis deprehenditur, nullus eſt qui negare poſsit. Qua ratione freti medicorum nonnulli non modo ad iocinoris infarctus Galenum ſecuti, ſed ad iecur ipſum ventriculúmque roborandum, ea tam cibis quàm medicamentis commiſcent. Quin & ad excitandam venerem, & ad reſtituendum bonum corporis habitum maciæ, & marcore affectis commendant.

PALMA, *CAP. XXVIII.*

Nomina RBOR quæ φοῖνιξ Græcis, Latinis Palma dicitur, Arabibus *Machla,* aut *Nachal,* Gallis *Palme* & *Palmier,* & *Dactier,* Italis *Palma,* Germanis *Dattelbaum*, Hiſpanis *Palmeira*, Anglis *Daets tre*, Belg. *Dayeboom:* Boëmis *Daktyle*: fructus δάκτυλοι, & φοίνικες Græcis, Latinis *Palmulæ*, & *Dactyli*, Arabibus *Tamar*, Italis *Dattoli*, Gallis *Dactes*, Hiſpanis *Tamaras,*

Forma. & *Dattiles.* Palma arbor aſpectu pulchra, & procera, recto ac terete quidem trunco, verum denſis gradatíſque corticum pollicibus ſalebroſo potius, quàm ſcabro, quibus, vt gradibus facilem ſe ad ſcandendum Orientis populis præbet. Ramos cacumine tantùm in orbem ſpargit, ſuo vertice terram ſpectantes, foliis longiſsimis, duplicibus, gladij figura, ſiue arundinaceis quæ, vt ait Plinius, vt primum nouellas oſtendere gemmas, tunc ad funes, vitiliúmque nexus, & capitum leuia vmbracula finduntur. Sic enim legendum. Naſcitur inter primos fere ramos ex ipſo caudice corticoſus loculus, duarum ſpithamarum longitudine, latiuſculus, gladij videlicet latioris ſpecie, quod palmam totius ſtirpis nomine, & Elaten, & Spathen appellari Dioſcorides tradidit, inuolucrum floris & fructûs Palmarum. Non enim ſolum fructus tegumentum,

Lib.1.c.126. Elate nominatur à Græcis, ſed etiam fructus qui ſub ipſa continetur, inquit Dioſcorides, ab aliquibus autem Boraſſus. Quare Galenus

Ibidem. cum ſcripſit, ὃ δὲ καλοῦσιν ἐλάτην, τὸ ἁπαλὸν

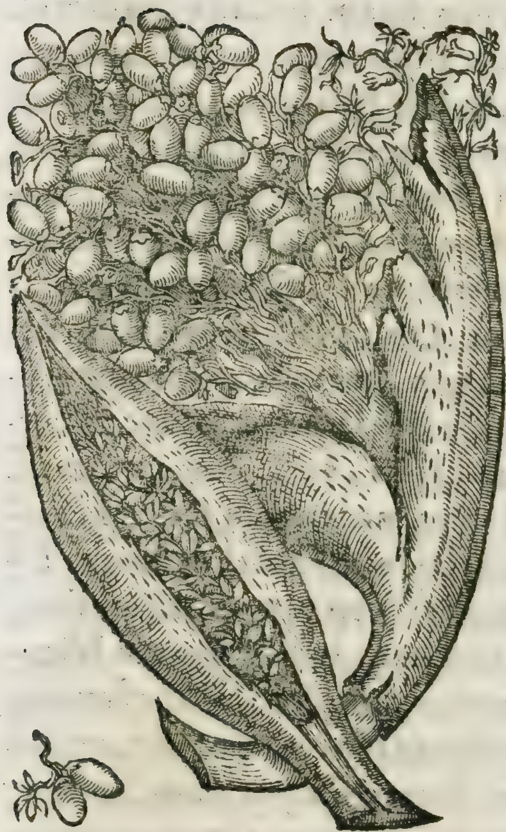
Lib.8. ſim. ἐκβλάστημα τοῦ φοίνικος, τὴν αὐτὴν τῷ κατ' αὐτὴν ἐγκεφάλῳ δύναμιν ἔχει. τὸ δὲ οἷον ἀμφίεσμα αὐτοῦ, στυπτικὴν μὲν ἔχει, & cætera, Elaten fructus Palmæ germen vocat, ipſum verò tegumentum quod Dioſcorides περικάλυμμα dixit, ἀμφίεσμα, nominat, ita enim legendum, non vt exemplaria noſtra habent ἀφέψημα. Ex Elate floris ac fructus inuolucro dehiſcente, atque in longum ſeſe pandente, flores prodeunt numeroſi, tenuibus villis

PALMA
Arbor.

PALMA

Elate.

villis appensi, instar racemi magni coaceruati, facie Crocinis similes, sed multo minores, & candidi. Ex his enascuntur Dactyli, fructus teretes, & oblongi, nucleo intus durissimo, oblongo, & canaliculato. In trũci superna parte cerebrum includitur, ἐγκέφαλον Theophrast. Galenus, atque alij Græci vocãt, quod Dioscorides ἐγκάρδιον τοῦ πρέμνου, idest medullam trunci appellat impropriè, cum ἐγκάρδιον Theophrastus vbique pro medulla vsurpet, quam & καρδίαν, & μήτραν, & μύελον, appellari tradit, & quod medium est in ligno, tertium Lib.1.Hist. à cortice, exponit. At cerebrum Galenus cap.4. etiam verticem & summitatem Palmæ dixit, καθάπερ ἔνιοι, inquit, ἐσθίουσι τὴν κορυφὴν τοῦ φοίνικος, ἣν ὀνομάζουσιν ἐγκέφαλον αὐτοί. Li.2. Alim. Plinius idem, Li.13.ca.4. & medullam & cerebrum vocauit. Dulcis medulla earum, inquit, in cacumine, quod cerebrum appellant, exemptáque ea viuunt, quod non aliæ. Palmarum multa sunt genera Lib.2.Hist. Theophrasto. Aliæ enim fructiferæ, aliæ steriles: cap.8. & fructiferarum aliæ mares, aliæ fœminæ. *Genera.* Sed hoc inter eas interest, quod mas primum florem in spatha profert, fœmina fructum ilico longum. Fructuum differentiæ multæ. Alij enim nucleo carent, alij nucleum habent: quidam durum, nonnulli mollem (sic enim Gaza legit. οἱ μὲν γὰρ ἀπύρηνοι, οἱ δὲ πυρῆνα ἔχοντες, καί τινες σκληροπύρηνοι, οἱ δὲ μαλακοπύρηνοι. Plinius vero, οἱ μὲν γὰρ βραχυπύρηνοι, οἱ δὲ μακροπύρηνοι, & cætera: sic enim conuertisse videtur. Fructiferarum aliis breuius lignum in pomo, aliis longius, his mollius, illis durius) Præterea colore à sese fructus differunt. Li.13.ca.4. Alij enim candidi sunt, alij nigri, alij flaui. Denique non pauciores quàm in ficis traduntur esse colores, neque plura genera. Discrepant etiam magnitudine, figuráque. Quidam enim rotundi sunt, veluti. Mala, & magnitudine tanti, vt quatuor in spica vna sint, alij parui Cicerum magnitudine. Succis quoque à sese distant, sed optimum tam inter nigros, quàm inter candidos genus esse aiunt, quod Regium vocant, tum magnitudine, tum viribus, rarum autem id esse, fere enim in solo horto Bati (βάτου habent nostra exemplaria, Li.13.ca.4. Gaza βάτωνος, legit, Plinius βαγώου, alij βήλου) apud Babylonem reperiri. In Cypro peculiare est Palmarum genus, cuius fructus non maturescit, crudus tamen valde suauis, dulcísque est, peculiarémque dulcedinem sortitur. Palmæ quædam non fructu tantum, sed & arbore ipsa à sese distant, nimirum proceritate, reliquáque forma. Sunt enim quædam nec magnæ, nec longæ, sed breues, etiam fœcundiores aliis, & in trimatu statim feraces. Cuiusmodi multæ sunt in Cypro. In Syria & Ægypto Palmæ proueniunt, hominis altitudine quæ quadrimæ, & quinquennes fructum edunt. Cuidam in Cypro generi folium latius est, & fructus multò maior, peculiarísque formæ, magnitudine Mali Punici figura oblongus, succo minus grato quàm in cæteris sed Punico simili: ὁμοίως ταῖς ῥοαῖς, non ῥίζαις, itaque non deuoratur, sed commanducatus expuitur. Lib.13.c.4. Palmæ genera vnde quinquaginta sunt Plinio. Clarissimæ omnium, quas Regias appellauêre ab honore, quoniam Regibus tantùm Persidis seruabantur,

Babylone natæ, vno tantum in horto *Bagou*. Ita enim vocant Spadones: qui apud eos etiam regnauêre. Hortus ille nunquam nisi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem Syagri, proximámque *Margarides*. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis similiores. Quare & nomen à margaritis accepêre. Vna earum arbor in Chora esse traditur, vna & Syagrorum. Mirúmque de ea accepimus, inquit Plinius, eam cum Phœnice aue, quæ putatur ex huiusce Palmæ argumento nomen accepisse, emori, ac renasci ex seipsa: erátque cum hæc proderem, fertilis. Ipsum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem fermè in apris nouimus, quæ euidentissima causa est nominis. Quarta auctoritas Sandalidum, à similitudine appellatarum. Iam in Æthiopiæ fine quinque earum, nec plures arbores tradunt, non raritate magis, quàm suauitate mirabiles. Ab his Caryotæ maximè celebrantur, & in cibo quidem, sed & succo vberrimæ, ex quibus præcipua vina Orienti, iniqua capiti, vnde pomo nomen. Sed vt copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, sed in Hiericunthe maximè. Quamquam laudatæ, & ex Archelaide, & Phaselide, atque Liuiade, gentis eiusdem conuallibus. Dos his præcipua succo pingui lactentibus, quodámque vini sapore, vt in melle prædulci. Sicciores in hoc genere Nicolai, sed amplitudinis præcipuæ: quaterni cubitorum longitudinem efficiunt.

Cor. Emb. 122. libr. 1. Dioscor. (Quidam legunt quarternum cubitorum lõgitudinem efficiunt, ad miraculum vsque Nicolaos euehentes) Minus speciosæ, sed sapore Caryotarum Sorores, ob hoc Adelphides dictæ, proximam suauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus Pateton, nimio liquore abundat: rumpítque se pomi ipsius, etiam in sua matre ebrietas, calcato simile (nempe ruptum & velut obritum calcatu.) Suum genus è ficciore turba Dactylis, prælonga gracilitate, curuatis interim. In totum arentes Thebaides, atque Arabicæ, macróque corpore exiles, & assiduo vapore torrente, crustam verius quàm cutem obducunt. In ipsa quidem Æthiopia friatur (tanta est siccitas) & farinæ modo spissatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, sed maiore quàm Mali, amplitudine, Cycas vocant. (Coicas Theophrastus, cap. 16. lib. 1. historiæ: hodie Coccos, qui in Æthiopiam nauigant: officinæ, Nucem Indicam, de qua post hac seorsim tractabimus.) Triennio maturescunt. Sempérque frutici pomum est, subnascente alio. Thebaidis fructus ex templo in cados conditur, cum sui ardoris anima: ni ita fiat, celeriter expirat, marcescítque non retostus furnis. Ex reliquo genere Plebeiæ videntur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices, Ciliciæque, populari etiam nomine à nobis appellantur Balani. Earum quoque plura genera. Differunt figura proceritate, ac fructus, rotunditate. Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores ficu traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Distant & magnitudine, pro vt multi cubitum effecêre. Quidam sunt non ampliores Faba. Quas Plinius in Caryotorum genere Nicolaos vocat insigni amplitudinis, ab Augusto ita primùm nominatas fuisse, in honorem Nicolai, Peripatetici Philosophi, crebro eas ad illum missitantis auctor est Athenæus.

Lib. 14. in questio. Conuiual. Plutarchus Augustum tradit Nicolaum Peripateticæ familiæ Philosophũ amore singulari prosecutũ fuisse, claris moribus, & egregia indole præditũ quidẽ, sed strigosa corporis proceritate, rubicundo vultu, à quo maximas, pulcherrimásque Phœnico balanos siue Palmulas Nicolaos appellauit. Eorundem Paulus meminit, quo loco in epithema ex vinaceis φοίνικας νικολάους δέκα conijcere

Libr. 7. *Locus.* iubet. Visuntur Palmæ arbores in multis Italiæ, & Galliæ Narbonensis hortis, & viri

& viridariis, eximia magnitudine, ac ſpecioſa proceritate, ſed vel ſteriles, vel fructum non percoquentes. Non enim niſi in calida regione proueniunt, quæ vero fructum maturent, nuſquam niſi in feruida. Ferunt in Hiſpaniæ maritimis fructum, vt ait Plinius, verùm immitem: dulcem in Africa, ſed ſtatim euaneſcentem. Naſcuntur & in Creta, Cypro, Africa, Ægypto, Phœnice, Syria. Iudæa verò inclyta eſt Palmis. Venetias Palmarum fructus ex Syria, & Alexandria Ægypti aduehuntur, atque etiam ex Neapoli, illuc priùs ex Numidia importati. Arbor hæc, vt ſcribit Theophraſtus, ſolum arenoſum amat, & ſalſum (ἁλμυρὸν, vox deeſt in noſtris exemplaribus) Quare vbi tale non ſit agricolæ ſalem aſpergunt. Quod autem tali loco delectentur, illud argumento eſt, quod vbicumque Palmarum copia ſit, arenoſa eſt terra. Huiuſmodi enim in Babylone eſſe dicitur, in qua Palmæ proueniunt, in Libya, Ægypto, Phœnice, & Syria Caua, quáque regionis ſuæ parte Indi plurimas habent, in arenoſis tantum locis naſcuntur quæ conſeruari poſſunt, in aliis ſeruari non poſſunt, ſed putreſcunt (Nam ſic emendanda Græca exemplaria, καὶ φοινίκῃ, καὶ τῇ συρίᾳ τῇ κοίλῃ, καὶ καθ' τῶ ινδοὶ πλείσας τυγχάνουσιν ἔχοντες, ἐν μόνοις τόποις ἀμμώδεσιν εἶναι, τοὺς δυναμένους θησαυρίζεσθαι. τοὺς δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις οὐ διαμένειν, ἀλλὰ σήπεσθαι: quorum nonnulla Gaza omiſit, qui ſic conuertit, Syriæ quoque Cauæ cognominatæ, tribus tantùm in locis arenaceis eas gigni, quæ condi reſeruaríque poſſunt: reliquas autem quæ cæteris in locis proueniunt, minimè durare, ſed protinus putreſcere) virides autem ſuaues eſſe, atque ita conſumi. Amant etiam maximè rigationem. Palma perpetuò viret, floretque vêre, autumno vnà cum Ficubus fructus matureſcit. Decerpitur maturus, & immaturus, Dioſcoride auctore. Medio, inquit, maturitatis vigore autumno decerpi ſolet, Arabicæ Myrobalani ſimilis, Pomatis cognomine, colore viridi, & odore Mali cotonei, quod ſi ad maturitatem peruenire ſinatur, Phœnicobalanus fiet. Sed quod Palmæ fructum medio maturitatis vigore decerpi Ruellius in ſua verſione dixit, in Græcis ita habetur. Τρυγᾶται δὲ μέσης τῆς κατὰ τὴν ὀπώραν ἀκμῆς ſic enim legendum, & id vidit Lacuna, cum ſcriberet, iudicent eruditi, an ſic potius ſint vertenda, Decerpitur autem in medio vigore autumni. Cornarius ſic interpretatus eſt. Decerpitur ex Palma fructus in medio vigore, ſub, caniculæ. Eſt enim ὀπώρα, inquit, exortus Canis principium, ſecunda videlicet pars æſtatis, vt Galenus in Apho. Hippocratis ſcripſit, quo tempore immaturus adhuc ille Palmæ fructus decerpitur. De hoc immaturo & maturo Palmæ fructus, eadem quæ Dioſcorides, Plinius tradit his verbis. Myrobalano in vnguentis ſimilem proximúmque vſum habet Palma in Ægypto, quæ vocatur Adipſos, viridis, odore Mali Cotonei, nullo intus ligno. Nam quod idem alibi ſcripſit, in huius arboris fructu prima naſcitur Pomi caro, poſtea lignum intus, hoc eſt ſemen eius: Argumentum quod paruæ ſine hoc reperiuntur in eodem palmite.) Colligitur autem paulo antequam incipiat matureſcere. Quod relinquitur Phœnicobalanus vocatur, & nigreſcit, veſcentéſque inebriat. Dixit autem præcedenti capite Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ, quæ Iudæam Ab Ægypto diſterminat, communis eſt, naſcens vnguento, vt ipſo nomine apparet. Quo item indicatur, & glandem eſſe arboris, Heliotropio, quam dicemus inter herbas, ſimili folio, fructus magnitudine Auellanæ nucis. Hæc cum de Myrobalano quæ Dioſcoridi eſt βάλανος μυρεψικὴ, ideſt glans vnguentaria, & μυροβάλανον ἀραβικὴν, Myrobalanum Arabicam, dici inter omnes conſtet, ipſam tamen Plinium vix nouiſſe ex eo perſpicuum eſſe poteſt, quod Myrobalano in vnguentis ſimilem proximúmque vſum habere Palmam quæ in Ægypto vocatur Adipſos, & cætera, ſcripſerit. Non

Li. 13. ca. 4.
Li. 2. Hiſt. cap. 8.
Tempus.
Lib. 1. c. 125.
Embl 122.
Li. 1. Dioſc.
Li. 3. aph. 14
Li. 12. ca. 22.
Li. 4. ca. 154.

enim ille Palmæ fructus Myrobalano ſimilem in vnguentis vſum habet, ſed ſimilis eſt, vt Dioſcorides ait, Arabicæ Myrobalano, figura videlicet, & magnitudine, quæ nucem Ponticam refert, velut etiam Plinius teſtatur, & Dioſcorides libro quarto aſſerit, vbi Balanum Myrepſicam vocat, quam hoc loco Arabicam Mirobalanum. Gulielmus tamen Rondeletius olim præceptor meus, in examinandis his rebus perſpicaciſsimus Arabicam Myrobalanum cum qua immaturum Palmæ fructum Dioſcorides comparat, vnguentariam eſſe non arbitrabatur, ſed flauam catharticam, citrinam officinarum, in iis Ægypti locis frequentem, in quibus gignuntur Phœnicobalani. Qui Plinium à calumnia defendere conantur aiunt, cum ſcripſit Ægyptiæ Palmæ ſimilem Myrobalano & proximum vſum eſſe in vnguentis, de Elate Palmarum hoc intellexiſſe, qua in ſpiſſamenta vtuntur vnguentarij. Niſi codex mendoſus eſſet, in quo pro Phœnicobalano Myrobalanum legimus, vehementer erraſſe Plinius videretur, libro vigeſimotertio cap. quinto, ac fructus illos confudiſſe, quo loco ſcribit, Palma, quæ fert Myrobalanum, probatiſsima in Ægypto. Oſſa non habet reliquarum modo in balanis (colliguntur enim immaturæ priuſquam nucleus intus gignatur.) Aluum & menſes ſiſtit in vino auſtero, & vulnera conglutinat. Non enim Palma fert Myrobalanum, ſed alia
Li.4.c.154. arbor quam Dioſcorides Myricæ ſimilem dixit, Theophraſtus Myrto, Plinius
Li.12.ca.21. folio ſimili. Heliotropio, & medicas vires hoc loco Myrobalano à Plinio attributas, Dioſcorides palam immaturo Palmæ fructui adſcribit, vt dicemus. Palmæ fructus immaturus, à Dioſcoride vocatur πῶμα, quæ vox potionem ſignificat, Plinio Adipſos dicitur, quod ſitim eximat. Quum autem ſint qui peculiare quoddam Palmæ genus Adipſon vocatum, à Plinio Myrobalanum officinarum eſſe volunt, hi perſpicuè refelluntur à Dioſcoride, qui eidem Palmæ & Poma immaturum, & Phœnicobalanum maturum fructum tribuit: & ab ipſo etiam Plinio, qui quæ Dioſcorides de Pomate immaturo, eadem apertè de Adipſo tranſſcripſit, idque quod Adipſo maturum ſuccedit Phœnicobala-
Li.12.c.22. num vocari ſcripſit. Quare in his Plinij verbis, Palma in Ægypto quæ vocatur Adipſos, & cætera. Palma pro fructu, non pro arbore vſurpatur. Palmæ
Libr.14. Ægyptiæ viridem ac immaturum fructum Plinius nullo intus ligno eſſe dicit, quod tamen de eodem ſcribens Dioſcorides omiſit. At Ariſtoteles etiam in libris de plantis, citante Athenæo φοίνικας ἀνόρχους habet, quos quidem εὐνούχους
Lib.2.Hiſt. cap.8. vocant, alij ἀπυρήνους. Meminit & ἀπυρήνων Theophraſtus, vt diximus, atque etiã Ætius, θηβαικὴ ὁ φοίνιξ, inquit, χαρυωτὸς, ὁ μὴ ἔχων ὀστέον, εἴτε φύσει τοιοῦτος εἴη, εἴτε ἐπιτεχνήσει τινὶ γεγονώς. Quibus verbis indicat non omnes id genus Palmas natura oſſe carere, ſed arte ſic parari. Καρυωτὸν autem dixit, Caryotam Varro-
Vires & Temper. ni, itémque Plinio appellatam. Nondum maturus Palmæ fructus auctore Dioſcoride, acerbus eſt, & adſtringens: contra alui fœminarúmque profluuia in
lib.1.ca.125. vino auſtero bibitur: hæmorrhoidas ſiſtit: vulnera glutinat illitu. Phœnicobalani recentes plus ſiccis adſtringunt: capitis dolorem afferunt: copioſiores in cibo inebriant. Sicciores ſanguinem excreantibus, ſtomachicis & dyſentericis vtiles in cibo: illinuntur cum cotoneo, & cerato œnanthino veſicæ vitiis. Caryotæ præſertim eſu, faucium aſperitati medentur. Thebaicarum decoctum potu æſtuationem ſedat (ſic Ruellius, ſed cum Græcè legatur παύει καύσωνα, rectiùs interpretari videtur Lacuna, Sedat febrem cauſonem, & Cornarius ſedat febrem ardentem) vires recreat cum hydromelite veteri ſumptum: cibo idem faciunt, fit ex eis vinum ad eadem conueniens. Decoctum per ſe potu, & gargarizatione magnopere adſtringit, & cohibet. Nuclei Palmarum

cætero

cæterorum more cremati in crudo fictili, & vino restincti, cinere loto spodij vicem efficiunt, miscentúrque in Calliblephara. Vim adstringendi habent, spiracula cutis obductu suo claudunt: contra oculorum vuam, & pustulas, palpebrarúmque defluuia, cum nardo effectum præbent: corporis excrescentias cum vino reprimunt: vlcera ad cicatricem perducunt. A vitibus oleísque proxima nobilitas palmis, inquit Plinius, inebriant recentes: capitis dolorem afferunt, minùs siccæ, nec, quantum videtur, vtiles stomacho: tussim exasperant: corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recreandas, sitim sedandam, in quem vsum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque excreantibus vtiles, in cibo maximè. Illinuntur Caryotæ stomacho, vesicæ, ventri, intestinis. Cum cotoneis, cera, & croco suggillata emendant. Nuclei Palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto, spodij vicem efficiunt, miscenturq; collyriis, & Calliblephara faciunt addito Nardo. Idem mox de Palma Ægyptia. Aluū & menses (Dioscorides ῥοῦν γυναικεῖον habet, id est profluuium muliebre) sistit in vino austero, & vulnera conglutinat. Elate siue Spatha, inquit Dioscorides, in spissa menta vnguentarij vtuntur. Vis ei adstrictoria, sistit vlcera quæ depascunt: laxatos artus committit: tota miscetur cataplasmatis, & malagmatis: prodest præcordiis, imbecilli stomacho, & iocinori affecto, mista conferentibus cataplasmatis. Eius decoctum denigrat capillos, si asiduè affricetur: datur bibendum congruè renum, vesicæ, & viscerum vitiis: vuluæ ac ventris fluxiones sistit: scabiem cum Resina & Cera sanat, si viginti diebus recens apponatur. Inuolutus in Elate fructus Elate etiam appellatus, ab aliquibus Borassus, adstringit, & Spathæ effectus præbet, non sic vnguentis expetitus. Alba medulla caudicis recens in cibo, aut decocta, eadem facit quæ Borassus. Hac in re Plinius valde hallucinatus est. Cum enim Elaten, siue Spathen etiam Palmam totius arboris nomine appellatam legisset, ea re fortasse deceptus, peculiarem arborem Palmam Elaten, siue Spathen constituit, ipsamq; medicinæ conferre germina, folia, corticem scripsit: quum tamen omnem medicinam ab ipso traditam vnica pars quæ fructus Palmarum inuolucrum est, præstet, vt ex Dioscoride diximus. Quidam tamen Plinij caussam tuentur, rectéque ab eo dictum volunt, Palmæ Elaten, siue Spathen, sic enim legunt, conferre medicinæ, germina, nempe surculos quibus inhærent flores, & fructus: Folia, nimirum florum quos obtegit, & corticem suum, extimum, qui floris ac fructus inuolucrum est. Plinij hæc verba sunt. Palma, siue Elate, siue Spathe medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordiis, stomacho, iocinori, vlceribus quæ serpunt, cicatrici repugnantia: Psoras cortex eius tener cum Resina & Cera sanat diebus viginti. Decoquitur & ad testium vitia. Capillum denigrat suffitu, partus extrahit. Datur bibendus renum vitiis & vesicæ, & præcordiorum, & capiti, & neruis inimicus. Vuluæ ac ventris fluxionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vuluarum vitiis, vel, vt aliqui legunt, in Vuarum vitiis, efficacissimus. Vuas enim iacentes, & laxiores insigni vi siccandi quam habet, reprimit, & adstringit. Idem antea de ipsa arbore longè grauiore errore dixit, Elaten cum Abiete, quæ etiam Elate Græcis dicitur, confundens. Est præterea arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alij Elaten vocant, quod nos Abietem, alij Palmæ Spathen: sic enim legendum. Non parua est Galeno in Palmis differentia. Quædam enim sunt siccæ, & adstringentes, vt Ægyptiæ, aliæ molles, humidæ & dulces, vt quæ Caryote appellantur. Præstantissimæ autem hæ in Syria & Palestina nascuntur, in Hierichunte. Reliquæ omnes Palmulæ inter hæc duo

Lib.24.c.4.
Cap.5.
Lib.1.c.126.
Cornar. Embl.123. li.1.Diosc.
Lib.23.c.5.
Cap.vlt.12.
Li.2. Alim.

genera ſunt mediæ. Difficiles autem ſunt concoctu, capitíque dolorem inferunt: verum ex his aliæ magis, aliæ minus ſunt humidæ ac dulces, ſiccæ atque adſtringentes. Verum conſtitutis extremis iam omne quod in medio eſt, facillimè cognoſces. Nulla certe ex ipſis eſt, quæ non dulcedinem quandam & adſtrictionem habeat. Siquidem Caryotæ exiguæ adſtrictionis, Thebaicæ obſcuræ dulcedinis ſunt participes. At ſuccum quidem dulcem nutrire, auſterum autem gratum eſſe ſtomacho, & ventrem ſiſtere oſtenſum eſt. Palmulæ ſi largiùs ſumantur, omnes concoctu ſunt difficiles, & capiti dolorem afferunt: quædam autem & morſus cuiuſdam ſenſum ori ventriculi inducunt. Succus autem qui ab ipſis in corpus diſtribuitur, craſſus quidem omnino eſt, habet autem & lentoris copiam, cum Palmula ipſa pinguis fuerit, ſicut Caryotæ. Quum autem dulcedo tali ſucco miſta fuerit, celerrimè quidem hepar ab ipſa obſtruitur. Læditur autem maximè ab ipſarum eſu, quod aut inflammetur, aut ſcirrho obſideatur: poſt hepar autem & lien obſtruitur, ac læditur. Multò autem maximè Palmulæ virides, ſi paulo largiùs ſumantur, ad omnia ſunt noxiæ, ac dulces quidem ſuccum habent calidiorem, adſtringentes frigidiorem. Quin & Palmulæ virides ſicut Ficus flatus gignunt. In regionibus autem non admodum calidis Palmulæ haud perfectè matureſcunt, adeo vt reponi queant: quo fit vt cum homines cogantur ipſis viridibus veſci, crudis ſuccis impleantur, & rigoribus qui ægrè calefiant, & hepatis obſtructionibus prehendantur. Declarat hoc Hiſtoria cuiuſdam Galeno Coætanei, qui Alexandriæ Palmulis immaturis per compluſculos dies ante & poſt balneum ſatiatus, abſque febre ſæpius horruit, ac riguit. Phœnix arbor, eodem auctore, adſtrictoriæ facultatibus omnibus ſuis partibus eſt particeps. Igitur ramorum ſuccus auſterus eſt, ex aquea ſubſtantia tepida, & terrea frigida conſtans. Similis facultatis eſt Encephalos, hoc eſt cerebrum eſui aptum. (Serapio Bdellij ſecundum genus id eſſe tradit.) At fructus eius & maximè dulcis non paucam habet caliditatem. Cæterum cum edendo ſit, multo eſt vſui, non tantùm foris impoſitus, vbi quid roborare & deſiccare, contrahere, ſtipare denſaréque conſilium eſt, ſed etiam tanquam cibus ſumptus & ſimul cum aliis, & per ſe. Porrò quod Elaten vocant, tenerum illud Palmæ germen, eandem cum cerebro eius facultatem obtinet. Quod verò velut integumentum eius eſt, adſtringentem etiam qualitatem habet. Verum plus quam dicta omnia exſiccat, vtpote quod eſſentiæ conſiſtentia illis ſiccius eſt, & minimum habet humiditatis. Itaque iure vtuntur illo ad vlcera putreſcentia, miſcéntque medicamentis articulos plus iuſtò laxatos contrahentibus, Ad hæc medicamentis hepaticis & ſtomachicis, ſeu intro ſumantur, ſeu foris admoueantur. Sed & radix plantæ deſiccatoriæ citra morſum facultatis eſt, adiunctum habens & ipſa adſtrictionis quippiam. Peruenerant iam ad eos vicos, inquit Xenophon, è quibus iuſſu ducum ſuorum commeatus capſandi erant. Plurimum illic & frumentum, & vinum è Palmulis erat, potu quidem ſuaue, ſed graue capiti, acetúmque ex elixis Palmulis paratum. Palmarum fructus quales in Græcia videre non licet, famulis apponebantur: Seligebantur, quas ſeruarent dominis, magnitudine & pulchritudine admirabiles, aſpectu prorſus electro ſimiles. Eas quidem arefactas in bellariorum vſum reponebant. Milites eo primum in loco Palmarum cerebrum eſitarunt, omnibus cui detractum id fuiſſet, exareſcentibus, admirantibus multis eius cibi ſpeciem, ac ſuauitatem quandam peculiarem, quæ tamen valde caput tentat. Nicander in Georgico. Pullulantes in Palma ſtolonas excindunt, Cerebrúmque afferunt expetitum cibum adoleſcenti

Li.8.ſimpl.

Athenæus lib.14.

ſcentibus. Diphilus Siphnius tradit Palmæ cerebrum implere, alimentiq; multum præbere, grauare, difficile in corpus diſtribui, ſiti excruſiare, ventrem ſiſtere. Alexandri milites, ait Plinius, Palmis viridibus ſtrangulati ſunt. In Gedroſis id factum eſt Pomi genere: alibi copia euenit. Eſt enim tanta muſteis ſuauitas, vt finis mandendi non niſi periculo fiat. Palma victoriæ ſymbolum eſt, quòd vt Ariſtoteles & Plutarchus explicant, non cedit oneri quamlibet ingenti, nec infra flectitur, pandatúrue, ſed contra pondus reſurgit. Ideóque ferè in coronariis certaminibus aliud præmium quàm Palma non dabatur, vt refert Pauſanias. In Oriente funes validos è Palmæ foliis fieri ſcripſit Plinius, eóſque in humore vtiliores eſſe. Inter permulta Palmarum genera idem Plinius Chamæropas recenſet, eas Theophraſtus χαμαιρρίφεις vocat, copioſas in Creta, ſed magis in Sicilia, folio latiore ac molli, ad vitilia vtiliſsimo, dulci medulla in cacumine, quod cerebrum vocant: exempta illa viuunt, quod non aliæ: cædua illarum ſylua, germinat rurſus, etiam ſi ab radice ſucciſæ ſint. Eius generis putat illam eſſe Dalechampius, quæ hîc appicta eſt. Naſcitur in maritimis, cubiti ferè altitudine, aliquando etiam grandior, in teneri germinis conceptu abdito, veluti cerebri globo, ſuauiſsimi guſtus, multis tunicarum inuolucris operto, quæ partim ſunt corticoſa & coriacea, partim capillacea, quædam rufa, alia aliis ſuperpoſita, & denſiùs ſtipata. Ex horum medio contextu folia erumpunt cubitum longa, anguſta, dura & coriacea. Cerebrum id Tuberibus, & Carduis, Cinaræq; echinis, & aliis id genus delitiis ſaporis ſuauitate præfertur. Cerebrum id Græci vocant ἐγκέφαλον, vt diximus, Serapio corrupta voce Cefilionem, Itali *Cefaglione*. Ex foliis colligatis ſcopæ fiunt, excutiendo pulueri qui menſis, & ſcamnis inſidet. Texuntur & ex iis ſportæ & caniſtra. Matthiolus etiam hoc

Athen. lib. 14.
Lib. 13. c. 4.
Li. 16. c. 24.
Lib. 12. c. 4.
Cap. 8. 2. Hiſt.
Forma.

PALMA CHAmærops Plinij.

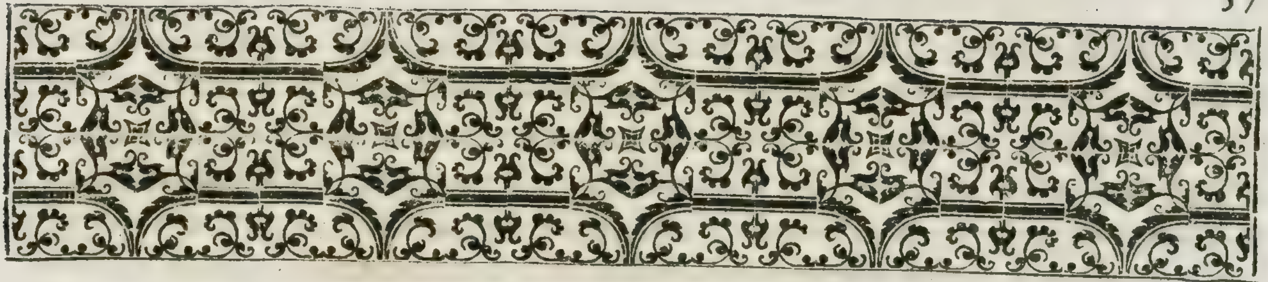
CHAMAERIPHES, SEV Palma humilis Matthioli.

Palmæ

Palmæ genus humile pumilúmque depinxit, quod in Silicia copiosissimum prouenit, & in maritimis Senensibus, cubiti altitudinem parum excedens, folio cæteris simili, sed minore, breuioréque: flores edit ex obliquo, è capillacea quadam coma emergentes, è quibus baccæ racematim prodeunt. Pars radici propinquior in globosum extuberat germen, quod cerebrum vocant, innumeris ferè inuolucris circumseptum, tenerrimum, sapidum, & ori gratissimum. Estur id secundis mensis cum pipere & salis momento Cinaræ modo, & maximè gustui arridet. Fiunt ex hoc Palmæ genere sportulæ, tegetes, & scopæ.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM

LIBER QVARTVS,

Quo describuntur, atque pictæ ostenduntur segetes, & legumina, ac quæ cum iis in Agris nascuntur.

TRITICVM, CAP. I.

OPACA viridarij iam satis vmbra delectati, fructuumq; pulcherrimorum & suauissimorum aspectu gustúque satiati, & recreati, hinc in Agrum trãseamus, & in eo liberiùs diuagemur, nõ minora in eo quàm quouis alio in loco naturæ rerum miracula contemplaturi. Agrum quod in eo aliquid agatur Varro dictum putat, vel, vt Donatus, inquit, quòd in eo multa sint agenda. Contra Quintilianus ex Græco nomine ἀγρὸς deductum esse scribit. Lib.1.ca.10. Agrum hîc intelligimus, qui hominũ opera, atque industria ad permagnas in vita vtilitates colitur, quíque plerúmque compendium, vt ait Columella, nunquam nisi si cæli maior vis, aut prędonis incessit, detrimentum adfert. In eo igitur potissimùm natura indicabitur frugum, quæ sunt Segetes & Legumina: de quorum vitiis quoque dicetur: sunt enim nimis multa, in quæ fruges degenerant. Sunt & quamplurimæ plantæ, quæ in agris sponte nascuntur, de quibus etiam hîc agetur: quibus nonnullas adiunximus, quæ etiam in incultis & cessantibus Agris proueniũt. Horum omnium, siue ad hominum cæterarúmque animantium alimenta, & voluptates, siue ad salutem & morborum remedia procreata sint, natura diligenter hîc explicabitur. Ac primùm de frumentaceis dicemus. Sunt autem frumentacea quæcunque geniculato culmo, & arundinaceis constant foliis, seménque panificio & panibus aptum in spicis, aut iubis producunt. A Tritico ordiemur omnibus notissimo atque vtilissimo. Græcis πυρὸς, Latinis Triticum dicitur, quod tritum *Nomina* ex spicis sit, auctore Varrone, Arabibus *Henta, Hencha, Hantha*, Italis *Fourmento*, & *Grano*, Germanis *Vueyssen*, Hispanis *Trigo*, Anglis *Vueet*, Belgis *Teruue*, Gallis *Froument*: voce ex frumento Latino deflexa. Sed frumentum apud Latinos Tritico, & frugis nomen frumento latiùs patet, quod his verbis docet Plinius. Sunt autem duo, prima earum (Frugum) genera, Fruměta, vt Triticum, Hordeum, & Lib.18. c.7. Legumina, vt Faba, Cicer. Est enim Fruges quicquid ex fructu terræ sato in alimoniam nostram vertimus. Frumentum à fruendo, id est vescendo dictum, quod culmus

culmus extulit, inquit Varro, vel quicquid ex ſe ariſtas emittit, auctore Seruio,

De re ruſt. cap.48.

Græcè σῖτος. Theophraſtus differentias multas à regionibus, viribus, ſatus temporibus, ex eo quod largiùs, aut parciùs fructificent, ex diuerſarum partium varietate, & diuerſo habitu, ex creſcēdi celeritate, & tarditate, atque ex aliis ſumptas enumerat his verbis:

Genera

Lib.8.Hiſt. cap.4.

Πολλὰ δὲ γένη καὶ τῶν πυρῶν εὐθύς ἐστιν, ἀπὸ τῶν χωρῶν ἔχοντα τὰς ἐπωνυμίας: οἷον λιβυκοὶ, πόντιοι, θρᾶκες, ἀσσύριοι, αἰγύπτιοι, σικελοὶ. διαφέροντες δὲ καὶ ταῖς χροιαῖς, καὶ τοῖς μεγέθεσι, καὶ τοῖς εἴδεσι, καὶ ταῖς ἰδιότησιν. ἔχουσι δὲ ἐν ταῖς δυνάμεσι, ταῖς τε ἄλλαις, καὶ μάλιστα ταῖς πρὸς τὴν σίτησιν, τινες καὶ ἀπ' ἄλλων τὰς προσηγορίας, οἷον καγχρυδίας, στλεγγὺς, ἀλεξάνδρειος ὧν ἁπάντων ἐν τοῖς εἰρημένοις τὰς διαφορὰς ληπτέον. οὐχ ἥκιστα δὲ οἰκεῖον, εἴ τις λαμβάνοι τὰς τοιαύτας οἷον εἰσιν οἱ μὲν πρώϊοι, οἱ δὲ ὄψιοι. Καὶ εὐαξεῖς, καὶ πολύοχοι. οἱ δὲ καὶ ὀλίγοχοι (qui locus, cum apertè mendoſus ſit & mutilus, ex ipſo contextu, & Gazæ interpretatione ſic planè reſtituendus eſt. Καὶ εὐαξεῖς καὶ πολύχοοι. οἱ δὲ ἀναυξεῖς καὶ ὀλιγόχοοι) καὶ μεγαλοστάχυες, οἱ δὲ μικροστάχυες. Καὶ οἱ μὲν ἐν κάλυκι πολλὴν χρόνον, οἱ δὲ ὀλίγον ἐχόμενοι, ὥσπερ ὁ λιβυκός. Καὶ κάλαμον οἱ μὲν λεπτὸν, οἱ δὲ παχὺν. Καὶ λεπτὸν ὁ λιβυκὸς ἔχει, παχὺν δὲ ὁ καγχρυδίας. ἔτι δὲ, χιτῶνας οἱ μὲν ὀλίγους ἔχουσιν, οἱ δὲ πολλοὺς, ὥσπερ ὁ θράκιος. Καὶ ὁ μὲν μονοκάλαμος, ὁ δὲ πολυκάλαμος, καὶ μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον. ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τι παραπλήσιον τούτοις, ἢ τοῖς πρότερον εἰρημένοις, κατὰ τὰς δυνάμεις. αἱ γὰρ τοιαῦται φυσικώτεραι δόξαιεν ἂν εἶναι τῶν διαφορῶν. ἐν αἷς καὶ τὸ τῶν τριμήνων, καὶ τῶν διμήνων, καὶ εἴ τι γένος ἐν ἐλάττοσιν ἡμέραις τελειοῦται, καθάπερ φασὶν εἶναι περὶ τὴν εὔβοιαν, οἱ τετταράκοντα ἡμέραις ἀπὸ τῆς σπορᾶς ἁδρυνόνται, καὶ τέλος ἴσχουσι. εἶναι δὲ ἰσχυρὸν τοῦτον καὶ βαρὺν, οὐχ ὥσπερ τὸν τρίμηνον κοῦφον. Διὸ καὶ τοῖς οἰκέταις παρέχειν. Καὶ γὰρ οὐδὲ πίτυρον ἔχειν πολὺ. σπανιώτατος μὲν οὖν καὶ τάχιστος εἰς τελείωσιν οὗτος. εἰσὶ δὲ δίμηνοί τινες, οἵπερ, καὶ ἐκ σικελίας ἐκομίσθησαν εἰς ἀχαΐαν, ὀλιγόχοοι δὲ, καὶ ὀλιγόγονοι, καὶ κοῦφοι κατὰ τὴν προσφορὰν, καὶ ἡδεῖς. Καὶ ἄλλοι δέ τινες οἱ περὶ εὔβοιαν εἰσι, καὶ μάλιστα ἐν τῇ καρυστίᾳ τρίμηνοι δὲ πολλοὶ, καὶ πανταχοῦ. κοῦφοι οὗτοι καὶ ὀλιγόχοοι, καὶ μονοκάλαμοι κατὰ τὴν ἔκφυσιν, καὶ τὸ ὅλον ἀσθενεῖς. κουφότατος μὲν οὖν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, πυρὸς ὁ ποντικός. Βαρύτερος δὲ τῶν εἰς τὴν ἑλλάδα παραγινομένων, ὁ σικελός. τούτου δ' ἔτι βαρύτερος ὁ βοιωτός. σημεῖον δὲ λέγουσιν, ὅτι οἱ μὲν ἀθληταὶ ἐν τῇ βοιωτίᾳ τριημιχοίνικα μόλις ἀναλίσκουσιν: ἀθηνάζε δὲ ὅτον ἔλθωσι, πενθημιχοίνικα ῥαδίως. κοῦφος δὲ καὶ ἐν τῇ λακωνικῇ. τούτων μὲν οὖν ἔντε ταῖς χώραις, καὶ τῷ ἀέρι τὸ αἴτιον. ἐπεὶ καὶ περὶ τὴν ἀσίαν πόῤῥω βάκτρων, ἐν μέν τινι τόπῳ οὕτως ἁδρὸν εἶναί φασι τὸν σῖτον, ὥστε πυρῆνος ἐλαίας μέγεθος λαμβάνειν, ἐν δὲ τοῖς πιοσώτοις, καλουμένοις οὕτως ἰσχυρὸν, ὥστ' εἴτις πλεῖστον προσενέγκοιτο διαῤῥήγνυσθαι. Id eſt, Tritici quoque genera ſunt multa quæ à regionibus cognominantur, vt Libycum, Ponticum, Thracium, Aſſyrium, Ægyptium, Siculum, quæ & colore, & magnitudine, & ſpecie, & proprietate à ſeſe differunt. Quibuſdam etiam ex viribus tum aliis, tum iis maximè quæ ad cibum pertinent, quibuſdam, & ab aliis differentiis nomina ſunt indita: vt Cachrydiæ, Stlengydi, Alexandreo, quorum omnium differentiæ ex ſupradictis accipiendæ. Nec abſurdum fuerit, ſi hinc differentiæ ſumantur, vt aliud precox ſit, aliud ſerum: & aliud quod multum augetur, largéque fructificat: aliud quod parum augetur, parcéque fructificat: aliud ſpicam magnam, aliud paruam emittat: aliud in folliculo diu, aliud breui maneat, vt Libycum: aliud Calamo tenui, vt Libycum, aliud craſſo conſtet, vt Canchrydias. Præterea aliud tunicis paucis, aliud multis veſtiatur, vt Thracium. Item aliud vnicalamum ſit, aliud multi calamum, & hoc quod plures paucioréſue calamos edat. Similiter ſi quid aliud his, aut illis quæ prius diximus ſimile ſit. Etenim eæ magis eſſe naturæ conſentaneæ videntur, quàm vllæ aliæ. In quibus eſt & trimeſtrium & bimeſtrium genus, & ſi quod aliud paucioribus diebus perficitur: quemadmodū genus quoddam eſſe aiunt in Eubœa, quod quadraginta diebus à ſatu augeſcit, & perficitur, eſſeq; id firmum ac graue, nec trimeſtris modo leue: quare ſeruis id præberi, & furfuris multum non habere. Id quidem rariſsimum eſt, & celerrimè maturatur.

Sunt

Sunt quædam bimeſtria, quæ ex Sicilia in Achaiam aduecta ſunt, quæ parum fructificant, parúmque fœcunda ſunt, ſed in cibo leuia & iucunda. Alia quædam ſunt in Eubœa, & maximè in Caryſto. Trimeſtria verò multa, & vbique. Leuia hæc, & parum fœcunda, & vnicalama ſunt in ipſo exortu, atque in totum infirma. Leuiſsimum igitur, vt ſemel dicam, Triticum Ponticum. Grauiſsimum eorum quæ in Græciam tranſuehuntur, Siculum. Sed eo grauius eſt Bœoticum. Indicum eſſe aſſerunt, quod Athletæ, qui in Bœotia ternos ſemiſextarios vix conſumunt, cum Athenis fuerint, facile quinos conſumunt. Leue etiam eſt, quod in agro Laconico prouenit. Horum cauſſa, & regionibus, & aëri adſcribenda. Nam & in Aſia trans Bactra quodam in loco, adeò grande frumentum eſſe aiunt, vt nuclei Oliuæ magnitudine granum ſit. In Piſſotis adeo firmum, vt ſi quis plurimum comederit, diſrumpatur. Hæc Theophraſtus: quorum multa transſcripſit Plinius, rectéque dixit Tritici plura eſſe genera quæ fecere gentes: nullúmque Italico comparandum eſſe candore, ac pondere, citata etiam & ad verbum tranſlata Sophoclis Poëtæ ſententia in fabula Triptolemo, Frumentum Italicum ante cuncta laudante. Lib.18. c.7.

Et fortunatam Italiam Frumento canere candido.

Montanis modo, inquit Plinius, comparetur Italiæ Agris externum, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertium pondus erat Thracio, Syrióque, deinde Ægyptio. Græcia & Ponticum laudauit. Plurimis tunicis Thracium Triticum veſtitur, ob nimia frigora illi plagæ exquiſitum. Quod verò dixit, Eſt & bimeſtre circa Thracium ſinum, quod quadrageſimo die quàm ſatum eſt matureſcit: mirúmque nulli frumento plus eſſe ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montoſis vtráque partibus. Eubœa quoque circa Caryſtum, Theophraſtus aliter habet. Scribit enim, vt diximus, eſſe Tritici genus bimeſtri celeriùs matureſcens, vt in Eubœa, quod intra quadraginta dies perficitur. Eſſe & Bimeſtria, quæ ex Sicilia in Achaiam tranſportantur. Eſſe & eiuſmodi in Eubœa, maximè in Caryſto. Præterea à Theophraſto diſsidet, cum ait. Tradunt in Bactris grana tanta magnitudine fieri, vt ſingula ſpicas noſtras æquent, cum ſcribat Theophraſtus περὶ τὴν ἀσίαν πόῤῥα Βάκτρων οὕτως εἶναι ἁδρὸν τὸν σῖτον, ὥστε πυρῆνος ἐλαίας μέγεθος λαμβάνειν. Id eſt, in Aſia trans Bactra adeo grande gigni frumentum, vt nucleo Oliuæ par ſit magnitudine. Dioſcorides duo duntaxat Tritici genera proponit: alterum recens, perfectè maturum, & colore luteo: alterum τριμηνιαῖον, id eſt Trimeſtre, quod ab aliquibus σητάνιον appellari dixit: hac voce etiam Trimeſtre ſignificante. Τῆτες enim ſignificat ἐν τῷδε τῷ ἔτει, id eſt, hoc ipſo anno, quod Dores σῆτες dicunt, vnde σητάνιος πυρὸς eſt, vt exponit Galenus, ὁ ἐκ τοῦ ἐνεστηκότος ἔτους, τοῦτ᾽ ἔστιν, ὁ κατὰ τὸ ἔαρ ἐσπαρμένος, hoc eſt Triticum huius præſentis anni, nempe vêre ſatum. Plinius à Græcis Trimenon vocari ſcripſit. Hoc igitur vt vêre ſatum æſtate colligitur, ita prius illud ſuperiore anno in Autumno ſeminatum, ſequentis æſtate demetitur: quod quidà cæteris præfert Columella, cum ait. Si verò locorũ & cæli conditio patietur, quãto maturius ſeuerimus, tanto cõmodius proueniet. Neq; enim eſt vllum, ſicut multi crediderunt, natura Trimeſtre ſemen: quippe idem iactum Autumno meliùs reſpondet. Hoc autem reprehendit Plinius his verbis. Eſt & Bimeſtre circa Thracium ſinum, quod quadrageſimo die quàm ſatum eſt matureſcit, mirúmque nulli frumento plus eſſe ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montoſis vtraque partibus. Eubœa quoque circa Caryſtum. In tantum fallitur Columella, qui ne Trimeſtris quidem proprium genus exiſtimauerit eſſe, cum ſit antiquiſsimum. Verum non ſatis id videtur Plinius expendiſſe, quod mox ſubiungit Columella. Sed ſunt nihilominus

Ibidem. Lib.2.c.78. In Gloſ. in Hipp. Lib.18. c.7. Lib.2. c.9. Lib.18. c.7.

quędam, inquit, aliis potiora, quę ſuſtinent veris tepores, vt Siligo, & Hordeum Galaticum, & Halicaſtrum, granúmque Fabæ Marſicæ. Nam cætera robuſta frumenta ſemper ante hyemem ſeri debent in regionibus temperatis, nec quod antea tertium Tritici genus Trimeſtre appellauit, & Siliginis genus eſſe dixit. Cap.6. li.1. Verba eius hæc ſunt. Tritici genera complura cognouimus. Verum ex his maximè ſerendum eſt, quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore pręſtet. Secunda conditio eſt habenda Siliginis, cuius ſpecies in pane præcipua, pondere deficitur. Tertium erit Trimeſtre, cuius vſus agricolis gratiſsimus. Nam vbi propter aquas, aliámue cauſam matura ſatio eſt omiſſa, præſidium ab hoc petitur. Id genus eſt Siliginis. Triticum aliter ex Dalechampij ſententia diuidemus, vt eius duo ſumma ſint genera vſu frequentiora. Vnum candidum, vulgo noſtro *Blé blanc* nuncupatum, alterum rufum, veterum πυρός, quaſi πυῤῥός, vulgo *Blé rouge*, Lib.2. ca.6. Columellæ Robus à flauo colore quem Rubeum prima ſyllaba producta & Robeum veteres appellarunt, Græci ξανθόν, vnde Seruio Nitela, mus agreſtis, robeus, & in illud Vergilij, *Sanguineis frontem moris*, &c. Robeus color Diis attributus, & in veteri inſcriptione, Vt Prætor cui hæc regio ſorti obuenerit, litaturum ſe ſciat, aliúsue quis magiſtratus, Volcanalibus. x. Cal. Septemb. omnibus annis, vitulo robeo, & verre. Rurſus Tritici candidi rufiq́; duæ ſunt nobis notæ ſpecies. Vna cuius ſpica ariſtas habet, altera cuius ſpica mutica eſt, De re ruſt. cap.48. id eſt ariſtis caret, auctore Varrone. Priorem nulla peculiari appellatione noſtri deſignarunt: poſteriorem *Blé motet* vocant, quaſi Triticum muticum. Quod autem ſpica ariſtis vallata ſit, vel iiſdem careat, quidam frugis & naturæ proprietati, quidam agri conditioni macri, pinguis, tenuis, craſsi, ſtercorati, minimè lætificati tribuunt. Triticum enim candidum aiunt in pingui, craſſo, & ſtercorato agro ſpicam muticam ferre, in macro, tenui, & non lætificato ariſtis horridam. Adiiciunt quidam cęli ſtatum quo ſeges adoleſcit: humidiore etenim ſpicam ariſtis carere, ſicciore ariſtis muniri. Addunt alij & ventorum flatus, quoniam ſi vehementiores irruant, ariſtas decutiunt: ſi leniores ſpirauerint, ariſtas ſpicarum colliſu non frangunt. Sunt & qui ſegetis denſitatem raritatemq́; nonnihil ad id valere putant. Nam denſiore ſegete, ſpicas muticas, rariore, cum ariſtis prodire. Ex candido Tritico panem lautiorem, quàm ex rufo piſtores fieri aſſerunt, ſed leuiorem, & qui minùs alat: atque in hoc genere muticum ariſtato pręferunt, etiamſi mutici granum gracilius ſit, & minus: plus enim farinæ à mutico reddi, & furfuris parũ: farinę verò minus ab ariſtato, & furfuris plurimum. Præterea mutici farinam candidiſsimam eſſe, ac niueam, ariſtati nigriorem, acſordidiorem. Candidum Triticum. Latinorum Siliginem frugem eſſe, veterum ſcriptorum teſtimoniis confirmari poteſt, qui Siliginem Tritici genus faciunt, &, vt Triticum noſtrum candidum, candore ac leuitate cæteris generibus præſtare literis prodiderunt. Plinius frumenti genera eſſe tradit, non eadem vbique: neque vbi eadem ſunt iiſdem nominibus non appellari. Vulgariſsima, Far quod Adoreum veteres appellauere, Siligo, Triticum. Siliginem propriè dixerim, inquit, Tritici delicias: candor eſt, & ſine virtute, & ſine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italię ſunt, & Gallię comatæ. E Siligine laudatiſsimus panis, piſtinarumq́; opera laudatiſsima: (quanquam hîc Siligo tam pro candidiſsima Tritici farina, quàm pro Tritici genere accipi poſsit.) Siligo nunquam matureſcit pariter, & cætera. Columella Tritici genera complura cognouimus. Verum ex his maximè ſerendum eſt quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore præſtat. Secunda conditio eſt habenda Siliginis, cuius ſpecies in pane præcipua, pondere deficitur, &c. Sed ſunt nihilominus quædam aliis potiora, quæ ſuſtinent veris tepores, vt Siligo, & Hordeum,

Siligo Tritici ſpecies

Lib.18. c.8.

Ibidem.

Cap.9.

Cap.10.

Lib.1. ca.6.

Cap.9.

deum,& cætera.Cato è Siligine Amylum fieri docuit.Plinius Amylum ex omni Tritico, ac Siligine, ſed optimum è Trimeſtri. Cæterum Siligo non ſolùm frugem Italicam, hoc eſt Triticum delicatiſsimum, & candidiſsimum, leuiſsimúmque, ſed etiam medullam grani, id eſt farinam puriorem à furfure ſecretam, ac caſtratam ſignificat. Iuſtum eſt, inquit Plinius, è grano Campanæ quam vocant caſtratam,è modio redire ſextarios quatuor Siliginis, & mox: è Piſana autem Siliginis ſextarios quinque.Cluſina Aretináque etiámnum ſextarios Siliginis aſſumunt.Idem fortaſſe Celſus his verbis ſignificat.Ex Tritico firmiſsima Siligo,deinde Simila,deinde cui nihil ademptum eſt, quod αὐτόπυρον Græci vocant:infirmior eſt ex polline,infirmiſsimus cibarius panis. Iuuenalis.

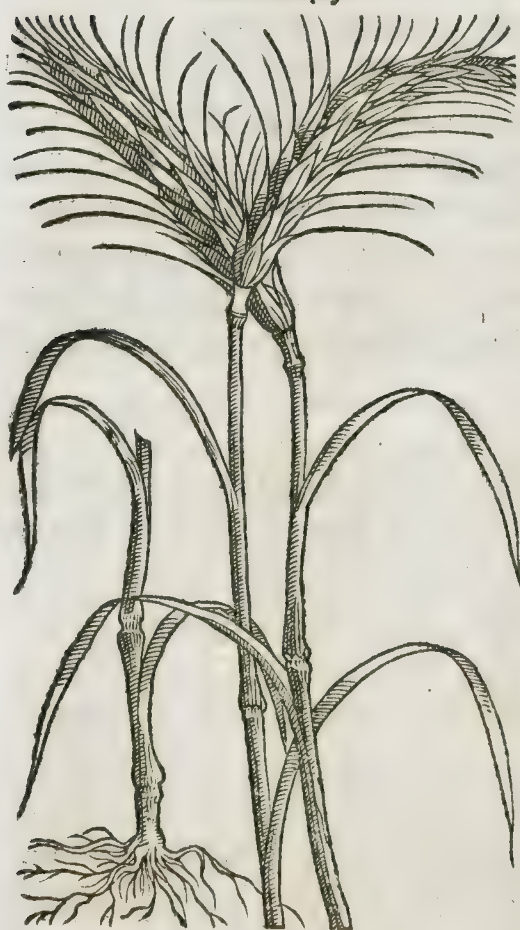
De re ruſt. cap.73.
Lib.18. c.7.
Lib.18. c.9.
Lib.2.ca.18.
Satyr.5.

Sed tener & niueus, mollíque Siligine factus
Seruatur domino.

Præterea Siligo pro Tritici vitio à veteribus videtur vſurpari, vt à Columella, cum ſcribit.Nec nos tanquam optabilis agricolis fallat Siligo. Nam hoc Tritici vitium eſt,& quamuis candore præſtet,pondere tamen vincitur. Et mox. Nec tamen ea longè nobis,aut magna difficultate requirenda eſt. Nam omne Triticum ſolo vliginoſo poſt tertiam ſationem conuertitur in Siliginem. Olyram Græcorum Siliginem Latinorum eſſe,Plinio auctore, ſcripſerunt Hermolaus, Budæus,Ruellius.Sed id apud Plinium non reperio:ſcribit enim.Vulgariſsima Far, quod Adoreum veteres appellauêre,Siligo, Triticum. Hæc plurimis terris communia.Arinca Galliarum propria,copioſa, & Italis eſt. Ægypto autem ac Syriæ, Ciliciæq; & Aſiæ, ac Græciæ peculiaris Zea, Olyra, Tiphe. Et paulo poſt.Ex Arinca dulciſsimus panis,ipſa ſpiſsior quàm Far, & maiore ſpica, eadem & ponderoſior. Raro modius grani non XVI. libras implet. Exteritur in Græcia difficulter:ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim eſt quam Olyram vocat. Et ſatis multo poſt. Olyram Arincam diximus vocari. Ex quibus perſpicuum eſt Plinio Arincam Gallorum, & Grecorum Olyram eandem eſſe,à quibus Siliginem ſemper diſiunxit.Hæc de candido Tritico, ac Siligine. Nunc de Tritico rufo dicamus. Huius præter Ariſtatum & muticum multa alia ſunt genera,pro diuerſa locorum natura,ſitúque.Haud procul Lugduno in pagis monti alto,ſiue Aureo propinquis,Tritici genus colitur, quod incolæ vocant *Blé rune*,& *Gros Blé*.Spicam fert muticam, granum maximum, & ampliſsimum,ſed ad conficiendum panem minùs vtile. Ex eo decorticato puls fit cum lacte,in cibo ruſticis gratiſsima: quamobrem illud ad eas delicias non ſegniter colunt.Sunt qui Far,ſiue Adoreum veterū eſſe putant,ex cuius pulte Romanos diu victitaſſe Plinius literis ſic prodidit. Ex omni genere duriſsimum Far, & contra hyemes firmiſsimum.Patitur frigidiſsimos locos,& minùs ſubactos,vel æſtuoſos,ſitientéſque.Primus antiquis Latio cibus,magno argumento in Adoreæ donis,ſicuti diximus. Pulte autem, non pane vixiſſe longo tempore Romanos manifeſtum, quoniam inde & pulmentaria hodiéque dicuntur. Far Cluſinum aduectum ex Italia,& in agro pingui ſatum, creuit ad hominis altitudinem,vel etiam procerius: caule ſex geniculis diſtincto; foliis totidem radiculis quinque vel ſex, fibroſis: ſpica palmum longa, prælongis ariſtis horrida,folliculis amplis,denſis,multiplicibus,granum ambientibus longum, exile, profundius lacunatum, aridum,quod vix exculpitur,ac euoluitur, vt non immerito dixerit Plinius in Area non exteri,vt Triticum, Hordeum, Siliginem, ſed toſtum purgari vt Panicum, Milium,quæ cum folliculis cruda ſeruntur: ac ideo Far minimè toſtum cum vaginulis ad ſatum ſeruari. Sed & Far pro omni Frumenti genere à veteribns vſupatum fuit. Hinc Far Triticeum pro Tritico, & Far Hordeaceum pro Hordeo,& Far Adoreum, Columellæ. Poſt hæc cauea

Lib.2. ca.9.
Corol. 101. lib.2. Dioſ.
Li.5.de Aſſ.
Lib.2. c.21.
Lib.18. c.8.
Cap.10.
Li.22. c.25.
Lib.18. c.8.
Lib.8. ca.5.

FAR CLVSINVM Dalechampij.

cum matre claudendi ſunt, inquit hic ſcriptor, & farre Hordeaceo cum aqua incocto, vel adoreo farre vino aſperſo modicè alendi. Et paulo poſt. Vualabruſca de vepribus immatura lecta, cum farre Triticeo minuto cocto obiicitur eſurientibus. Videtur & Plinius Far pro farris farina, ſiue pulte, ſiue grano decorticato accepiſſe, cum ſcribit. Populum Romanum farre tantum è Frumento ccc. annis vſum Verrius tradidit. Porrò decorticati farris grani craſsior farina ex qua pultes fiunt, Græcis χεδρον dicitur, Latinis Simila. Gallis *Froumentee*, quibuſdam Italico nomine vſurpato *Semoule*, quaſi Simila. Dioſcorides tamē ex Zea, ſicut ex Tritico Crimnon fieri teſtatur, atque etiam ex Olyra. Aliud Tritici rufi genus eſt ἑξάστιχον, Galli vocant, *Froument à ſix quarres*. Quidam, vt circa pagum Erium in Allobrogibus, *Blé rignet*, quaſi rigidum Triticum, quòd rigidiſsima firmiſsimáque ſpica ſit, ſex ordinibus diſtincta, cum in aliis quatuor tantum reperiantur. Item aliud Tritici rufi genus eſt, quod Lugdunenſes ruſtici appellant *Blé qui truche*, quoniam eius ſpica in alias finditur, & ſpicas minores adnatas veluti ramos ſpargit: *trucher* enim in ramos diuidi Lugdunenſes Coloni dicunt. Plinius ramoſum Triticum vocat. Fertiliſsima, inquit, Tritici genera, Ramoſum, aut quod Centigranum vocant. Contrà circa Matiſconem in humidiſsimis Sebuſianorum tractibus deterrimum & ſtrigoſiſsimum Tritici genus prouenit, grano longo, exili, ſubatro, multis glumis veſtito. Ruſtici vocant *Long gran*, id eſt longum granum, faméque vel egeſtate compulſi panem ex eo conficiunt. Alij ſuibus & gallinis edendum obiiciunt. Ad Brizam Thraciam fruges hæc videtur accedere, de qua ſuo loco dicetur. Quare rectè ſcripſit Columella Triticum ſolo vliginoſo conuerti in Siliginem: maximè ſi idem ſolum macrum ſit & exile. Triticum enim candidum noſtras idoneis locis genitum rufo præfertur: humida & macra terra ſatum granum reddit exile, ex quo panis ſit niueus, ad delitias quàm ad corporis firmitatem aptior: quoniam parum admodum nutrit. Idem granum pinguioribus agris redditum priſtinam naturam recuperat. Nec in hoc ſolum Tritico, ſed etiam in rufo ſiue Robo, mutatio huiuſmodi deprehenditur. Nam in humido, nebuloſo, tenuíque ſolo, quale eſt in montibus Seguſianorum, vulgo *De Foreſtz*, Robus naſcitur deterior, ſubater, in panificio minùs gratus, adeo vt panem ex Secale ibidem genito, pani ex eo Tritico parato multi anteponant. Idem in Allobrogibus euenit, cum Robi præſtantiſsimum genus, quod *Touſelle* vocant, in montanis agris ſerunt. In Sebuſianis, vulgo *Bugey*, (Allobrogum Sabaudianorum gens eſt, nunc Oeno ac Rhodano fluminibus clauſa, olim longiùs patens) Tragus frequentiſsimus eſt: incolæ ſeruatis priſci nominis veſtigiis *Blé Turguet* vocant. In montoſis aridis, & ventoſis locis naſcitur, & abſque noxa nebulas, pruinas, gelicidia, aliáſque cæli iniurias in montoſis locis frequentes tolerat, ventíſque agitatus firmiſsimè granum retinet. Spica cùm maturuit, ariſtis denſis horret, & cæruleo colore nitet, contrà quàm in aliis frugum generibus, quarum ſpicæ flaueſcunt.

Lib. 18. c. 7.

Lib. 2. c. 83. & 84.

Lib. 18. c. 10.

Lib. 2. ca. 9.

TRAGVS FRVMENTI genus Spica cærulea.

TRITICVM.

uefcunt. Haud multum alimenti præbet. Eſt apud varias gentes multiplex varietas frugum, quarum numerum, nominúmque ancipitem ſignificationem perſequi difficilimum foret. Triticum omne radicibus multis, ac prætenuibus exit. Ex his vireſcens herba elicitur, quæ ſuis nixa fibris ſenſim adoleſcit, culmóſque ex vna ſtirpe rotundos, ſæpe plures erigit, in quibuſdam generibus ternis, in aliis quaternis, in farre ſenis, vt ait Plinius, geniculis diſtinctos, qui primùm vaginis iam quaſi pubeſcentes includuntur, ex quibus cum emerſerint, fundunt frugem in ſpica, quæ ſi mutica non eſt, in Hordeo ac Tritico, tria habet continentia, granum, glumam, ariſtam. Spica quam ruſtici antiquitus vocabant Specam, à ſpe videtur nominata, auctore Varrone: eam enim quod ſperant, ferè ſerunt. Granum dictum, quod eſt intimum ſolidum à gerendo: id enim ſeritur, vt ſpica gerat Frumentum, non vt glumam, aut ariſtam. Gluma folliculus eſt grani, à glubendo, quod eo folliculo deglubitur granum. Ariſta, quæ vt acus tenuis, longa, eminet è gluma, quoniam areſcit prima, tanquam grani theca ſit gluma, & apex ariſta. Sed eſt Triticum tum candidum, tum rufum, quod ariſtas nullas habet. Candidum Triticum craſsiore, firmiore, ac ſolidiore culmo ſemper aſſurgit, ſpicámque rectam, nec pendulam gerit: quare rubigini minùs obnoxium eſt, quod & de Siligine tradit Plinius. Sed minùs Siligo quàm cætera Frumenta, in ſtipula periclitatur, quoniam ſemper rectam habet ſpicam: nec rorem continet qui rubiginem faciat. Candidum Triticum gaudet ſolo craſſo, pingui, humido, ſtagnis vicino, vt eorum nebuloſo vapore perpetuò humeſcat. Gaudet & conuallibus montium, in quas imbribus aucti torrentes pinguiorem terræ partem ex montibus deuehant: macrum, frigidum, & perflatum ſolum reſpuit. Triticum rufum, pingue, craſſum, non humidum ſolum deſiderat. Varro quindecim diebus Frumentum in vagina eſſe ſcribit, quindecim florere, quindecim areſcere. Poſt florem craſſeſcit, inquit Theophraſtus, maturatúrque intra quadrageſimum diem: cum tardidiſsimè octauo à ſatu menſe plurima parte metitur, Ægyptiis, vt ſcribunt, ſeptimo. Nobis hybernum Triticum Septembri, aut Octobri menſe

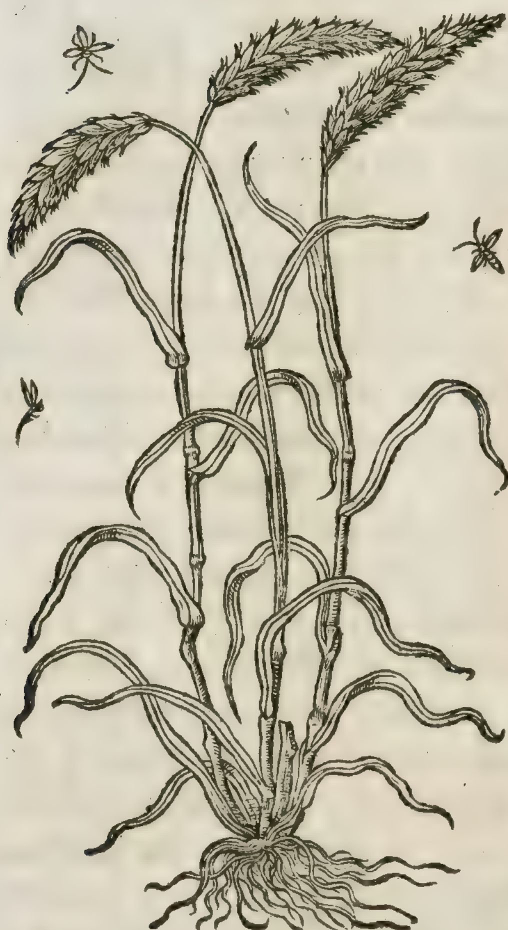
Forma.

Lib.18. c.7.

Lib.1. c.48.

Tempus.

TRITICVM SPICA Mutica.

ſeritur, trimeſtre Martio. Florent Maio & Iunio: Iulio demetuntur. Sed trimeſtre dictum, quod tertio fere à ſatu menſe maureſcit, noſtro in orbe, quinto tandem, hoc eſt Iulio menſe legitur. Quare illa citiùs, vel ſeriùs pro varia regionum temperie maturari neceſſe eſt. Nunc de frequentiſsimo Tritici, tum in alimentis, tum in medicina vſu diſſerendum.

Vſus.

Lib.2.c.78. E Tritici generibus ad ſecundæ valetudinis vſum optima Dioſcoridi ſunt recentia, & perfectè matura, colore luteo, deinde trimeſtria.

Li.1. Alim. Galenus inter Tritica plurimum habere alimenti ſcripſit, quæ denſa ſunt, totámque ſubſtantiam habent adeo compactam, vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimùm nutriunt. Quæ verò dentibus facilè franguntur, fractáque rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum. Quod ſi vtrorumq; parem modum pendere libuerit, quæ denſa ſunt, multo grauiora eſſe comperies. Hæc autem ſunt, colore etiam, laxis flauiora. Explorare autem horum naturam non ſimpliciter oportet, ſuperficiem externam duntaxat contemplando, ſed diuidendo quoque, vt dictum eſt, ac frangendo: multa enim quæ extrinſecus flaua ac denſa videntur, rara intus, laxa, albáque ſpectantur. Ex horum ſimilagine confectus panis, in-

Lib.2.c.78. quit Dioſcorides, plus alit quàm cibarius. E trimeſtrium farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra digeratur. In hac Dioſcoridis oratione Ruellius τὸν συγκομιστὸν panem non rectè cibarium conuertit. Eſt enim panis συγκομιστὸς, idem qui αὐτόπυρος, cui nihil furfuris deceſsit, quem ex toto comportatum expreſsit ad verbum Cornarius. Id declarat

Li.1. Alim. Galenus cum ait. Eſt autem & alia panum ſpecies, inter has planè media, quos αὐτοπύρους appellant, medici autem veteres ipſos nominabant συγκομιστούς. Cæterùm quòd hi fiant ex farina à furfure non ſeparata, furfuréque à pura farina non ſeparato, omnibus eſt perſpicuum: hinc enim nomina ipſis indiderunt: αὐτόπυρος quidem, quod αὐτὸς ὁ πυρὸς, id eſt totum ipſum Triticum in panificium cedat: συγκομιστὸς autem, quòd ad ipſos cõficiendos tota farina nuſquam à furfure ſeiuncta συγκομίζεται, id eſt comportatur. Cibarium verò

Lib.2.c.18. panem Celſus quaſi plebeium in quinto genere firmitudinis alimentorum ponit, αὐτόπυρον autem in tertio, vt ex loco ante à nobis citato intelligere licet.

Lib.6. Apuleius ſordidum panem & cibarium pro eodem poſuit, de deſcenſu Pſyches

Li.1. Alim. ad inferos loquens. Panis puriſsimus Galeno ſilignites, ideſt ſiligineus dicitur. Huic proximus eſt ſemidalites, ideſt, ſimilaceus. Verùm σεμιδαλὶς Græcum nomen eſt, & antiquum, σιλιγνὴς verò, neque Græcum eſt, neque ipſum aliter poſſum exprimere. Inter panes igitur ſiligineus plurimum alimentum præſtat, poſt ipſum autem ſimilaceus. Tertio loco medius, qui & συγκομιστὸς, & αὐτόπυρος dicitur. Quartum poſt hunc eſt ſordidorũ genus: in quibus furfuraceus eſt poſtremus: minimúmque omnium nutrit, & omnium maximè per aluum ſubſidet.

det. Quinque igitur panis genera Galenus facit. Primum Siligniten, ideſt Siligineum, ex ſiligine: Secundum ſemidalitem, ideſt Similagineum, ex ſimilagine tritici farina, expoſitiſque mox vocabulis, σεμίδαλιν quidem vocem eſſe Græcam aſſerit, ex qua ſimilago à Latinis accepta, quæ & ſimila dicitur, σιλίγνιν verò non item, ſed Romanam vt & ipſe alibi teſtatur. Tertium genus eſt medium ſyncomiſtum ſiue autopyrum. Quartũ ſordidum magna ex parte ex furfuribus conſtans. Quintũ furfuraceũ. Quantum autem ad alimenti rationem attinet, idem planè Celſus his verbis expoſuit. Ex tritico firmiſsima ſiligo, deinde ſimila, deinde cui nihil ademptum eſt, quod autopyrum Græci vocant. Infirmior eſt ex polline, velvt alij legunt, deinde, ſimila: infirmior eſt ex polline: deinde cui nihil ademptum eſt, quem Græci αὐτόπυρον vocant, infirmiſsimus cibarius panis. Celſus igitur, niſi mendoſus locus eſt, quartum panis genus infirmius in alimenti ratione eſſe tradit, ex polline confecti, quod Galenus τὸ τῶν ῥυπαρῶν εἶδος, appellat, craſsiorem, opinor, ſiue ſecundarium pollinem intelligens, ſiligine iam ab eo, tenuiſsimo cribro ſecreta. Heſychius γυρύτην ἄρτον, ideſt ex polline, quod γύρυς dicitur, αὐτόπυρον interpretatus eſt. Sed quid ſit pollen tritici ſiue pollin ex Plinio intelligere licet ſic ſcribente. Similago ex Tritico fit laudatiſsima. Ex Africo iuſtum eſt ex modiis redire ſemodios, & pollinis (primarij) ſextarios quinque. Ita autem appellant in Tritico, quod florem in ſiligine. Præterea ſecundarii (ſub. pollinis,) ſextarios quatuor, furfurúmque tantundem. Panes verò è modio ſimilaginis CXXII. è floris (pollinis) modio CXVIII. Pretium huic (ſub. Africano Tritico,) annona media in modios farinæ (à furfure non purgatæ) XL. aſſes, ſimilaginis caſtratæ, (ab omni ſorde puræ) octonis aſsibus amplius, ſiliginis caſtratæ duplum. Eſt & alia diſtinctio. Similago Tritici XVII. pondo panis reddere viſa, (ſub. eius modius,) pollin autem XXX. cum triente, & ſecundarij panis quinas ſelibras, totidem cibarij, & furfurum ſextarios ſex. Ex quibus Plinij verbis colligit Budæus Africum Triticum præſtantiſsimum fuiſſe, ex cuius farina primùm ſimilago, quæ & ſimila dicitur, cribro tenuiſsimo à polline cernebatur, ita vt ex polline reſtante ſecundariam rurſum veluti ſimilam ſepararent, & craſsiorem rurſus pollinem à furfuribus laxiore incerniculo ſuccernerent, quem vt diximus, Celſus intellexit, quartum genus panis ex polline ſtatuens. Turnebus cap. 18. lib. 30. Animaduerſ. in exemplari manuſcripto illa Plinij verba ſic legi docet. Eſt & alia diſtinctio ſemel tempore L. Pauli nata, Pondo panis reddere viſa XVIII. tertia XIX. cum triente: quam lectionem & in meo codice manu exarato reperi, ſed, vt arbitror, vitioſam. Similam quidem, ſiue Similaginem, id eſſe ſi nos credimus, quod vulgus nuncupat *Simoule*, nimirum Triticum mola verſatili decorticatum, & in minutula grana confractum, vt fieri ſolet in æſtuoſis prouinciis, Aphrica, Sardinia, Balearibus inſulis, & eiuſmodi reliquis, non minus frequenter aut libenter eo cibo cum iuſculis parato quàm pane victitantibus regionum illarum populis, à farina certè differt Simila, rectéque Plinius expendit, quantum pollinis ſiue farinæ, quantum Similæ Triticum reddat, & quot primarij aut ſecundarij panes è Simila pollinéue fiant. Eſt autem pollen, ſiue pollin, interdum à furfure purgata farina, cuius tenuiorem partem pollinem primarium vocant: craſsiuſculam autem Pollinem ſecundarium, & cibarium. Aliquãdo vero pollen dicitur leuiſsima farina è piſtrinis ac moletrinis ob ſuam leuitatem tanquam euolans, & parietibus adhæreſcens, è qua fit tenaciſsimum gluten. Galli vocant *Fole farine,* quaſi *vole*, à volando. Ex hoc polline fieri panem nuſquam meminime legiſſe. Harum dictionum τῶν πολυσήμων intellectus multiplex valde profecto moratur lectorem, vt & ſiliginis nomen, quod nunc

Libr. 7. ph. loca. ca. 1.

Lib. 2. ca. 8.

Li. 18. ca. 10.

Li. 5. de Aſſ.

frumenti genus ſignificat leuiſsimi, ac delicatiſsimi, nunc farinam puriſsimam, & tenuiſsimam, excuſſorio lineo ſpiſsiſsimo tranſmiſſam. Similam ſiue ſimilaginem cum ſiligine farina videtur confudiſſe Budæus, Galliæ noſtræ decus, & clariſsimum lumen, quod inter eas differentiam non didiciſſet, ſimilaginis vſu fere Gallis Celtis ignoto. Noſtri piſtores panificium venale in tria fere genera diuidunt: in primarium panem, qui candidus dicitur, Gallicè *Pain blanc*, & *Pain de bouche*, Lugdunenſibus *De la miche*, in ſecundæ notæ panem, qui Ciuilis dicitur, *Pain bourgeois*, & *Pain de meſnage*, Lugdunenſibus *Pain farin*, fit is è farina, pura quidem, & quæ nihil furfuris habeat, ſed craſsiore quàm Primarius: Tertium genus panis cibarius eſt, noſtris, poſtremæ notæ Græcis Syncomiſtos, vel Autopycos, Plinio militaris, Lugdunenſibus *Pain à tout*, in quo nihil furfuris, nihil farinæ detractum eſt. Farina ad Panificium præſtantiſsima ea eſt, quæ non nimis molita, neque recens, neque vetus, neque craſsi furfuris fuerit. Nam, quæ nimis molita eſt, furfuraceos Panes facit: quæ recentior, adſcititiam molæ caliditatem retinet: vetus puluere, ſitu, carie, aut viroſo aliquo odore labefactatur. Hæc deinde optimæ aquæ permiſcenda, quæ ex laudatiſsimo fonte fluxerit, quæ pellucida ſit, quæ neque cœnum, neque limum redoleat. Præterea fermentum triticeum addendum, non vetus, mediocris quantitatis, ne ex eius copia Panis aceſcat. Iniiciendum & ſalis albi parum, vt Panis guſtui gratior reddatur. Concoctu inter Panes ſunt facillimi, inquit Galenus, qui plurimum ſunt fermentati, & pulcherrimè ſubacti, quíque in clibano igne moderato fuerint aſſati. Nam ignis ardentior primo ſtatim occurſu ſuperficiem externam circumurens in teſtæ modum indurat: accidítque duplici nomine prauum panem fieri, priore quidem quod partem internam habeat crudam atque illaboratam, poſteriore verò quod externam ſiccam habeat, ac præaſſatam, & teſtaceã. Porrò ignis moderato remiſsior panem minùs bene elaborat, ſed ipſum crudiorem relinquit, & maximè partem omnem eius internam. Qui autem igne moderato longiore ſpatio per totos ſe ipſos æquabiliter aſſati fuerint, ij tũ belliſsimè in ventriculo concoquuntur, tum ad cæteras actiones quæ coctionem conſequuntur, erunt aptiſsimi. Peſsimi autem ij Panes ſunt habendi, quibus nihil adeſt ante memoratorum. Puri panes fermento copioſiore indigent, omniúmque maximè ſubigere eos oportet, nec ſtatim poſt fermentum & ſubactum aſſare; diuturniorem iidem aſſationem poſtulant. Contrà furfuraceis paucum fermentum, leuis ſubactio, breue interuallum, breuiórque aſſatio ſufficit. His adiiciendæ aliæ ex coquendi ratione panum differentiæ. Omnium optimi ſunt, inquit Galenus, panes Clibanitæ, ſiue Cribanitæ, ad eum quem præſcripſi modum, tum aſſati, tum ad aſſationem præparati. Cocturæ id genus Galli vocant *Cuire en la terraſſe*, proximi ipſis ſunt Ipnitæ, Furnacei, Gallis, *Cuicts au four*, eodem quo prædicti modo præparati. Sed quia in profundo panis hîc non æquabiliter aſſatur, ob id à Clibanite bonitate vincitur. At qui in craticula, aut ſub cinere calido, aut in foci pauimento ſuper pruna aſſantur, praui omnes ſunt, quoniam inæqualiter cocti ſunt, partibus ipſorum extimis ſupramodum aſſatis, intimis autem crudis. Cæterùm quoniam ſubcinericiis cineres prauitatem aliquam aſpergunt, hos panum omnium (ſi ipſis etiam cætera omnia ante pariter adfuerint) quod ad cocturæ ſaltem modum attinet, propemodum dixerim eſſe deterrimos. Panes κλιβανῖται ſiue κριβανῖται dicuntur Galeno, & aliis veteribus, qui in clibano coquuntur. Eſt enim Græcis κλίβανος, vel Atticè κρίβανος, Latinis Clibanus & Teſtus, tegmen teſtaceum nobis hodie æneum, ſub quo calidi panes, placentæ, ſpiræ, & huiuſmodi cætera prunis ſuppoſitis coquuntur. Panes ἰπνῖται, furnacei, aut in furno cocti. Quare non rectè Linacer

Li. 1. Alim. (margin, beside "mum ſunt fermentati")

Li. 1. Alim. (margin, beside "præſcripſi modum")

panem

panem clibaniten apud Galenum in furno coctum interpretatus est, qui ipnites est, & clibanite deterior. Ante omnia panis bene fermentatus, & probe coctus erit inquit rursum Galenus cribanites, non ipnites. Hanc differentiam Plinius obseruauit de scilla loquens. Coquitur pluribus modis in olla, quę coniiciatur in clibanum aut furnum. Qui in craticula assatur panis, ἐσχαρίτης Gręcis nominatur nobis, seruata propemodum Græca voce, *Eschalete*, & *Gauffre*, Parisiensibus. Est autem Eschara ferreum instrumentum duabus veluti plagulis constans, craticulæ figura latius & altius incisis, quæ disparari, & rursum adduci proximè possunt, vt se contingant. Hæ cum igne propemodum candent, inferiori panis materia statim iniicitur, & admota appressáque superiore coquitur quod satis est, vtrámque sæpius ad ignem obuersando. Eo cocturæ modo fit & panis Obelias, quem vulgus eodem fere nomine vocat, *des Oblies*. Qui in foci pauimento super Prunis, ἐπάνθραξ, Athenęo. Qui sub cinêre calido ἐγκρυφίας siue ἔγκρυπτος. Triticum Galeno primi est ordinis excalfacientium, sed neque humectare, neque siccare euidenter potest: habet etiam quiddam lentoris obstruentísque naturæ. Quod ex pane fit cataplasma vim habet magis digerentem, quàm quod ex tritico: nimirum cum & salem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentum enim vim habet attrahendi & digerendi ea quæ in alto resident. Plinius tamen historia citata triticum siccare ostendit. Sextus Pompeius, inquit, Hispaniæ citerioris princeps, Prætorij viri pater, cum horreis suis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in Triticum sese super genua: leuatúsque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio vsus est. Vis tanta est, vt cados plenos siccet. Scribit idem Plinius grana tritici ferro combusta, iis quæ frigus vsserit præsentaneo esse remedio. Farinam ex aceto coctam neruorum contractionibus auxiliari: cum rosa verò & fico sicca, myxísque decoctos furfures tonsillis faucibúsque gargarizatione prodesse. Paleam quoque tritici vel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quaque decoctæ sunt aqua foueri. Refert Galenus Crispi ad recentes in mento, siue alia faciei parte lichenas ex tritico medicamentum his verbis. Tritici grana multa in incudem imponito, deinde laminam æris igne candefactam tritico super ponito, & resolutũ ab eo liquorem calidum adhuc auferto, ac super lichenas linito. Hoc solo multos curatos scimus. Fit & auctore Matthiolo è tritici granis inter ferri laminas igne calefacti compressis oleum, quod ad vlcerum sinus commendant. Sunt etiam qui eo vtantur ad pedum & manuum rimas, quas frigus excitauerit: item ad asperam cutim læuigandam. Sed de tritici viribus fusiùs hæc Dioscorides. Tritici genera cruda, inquit, in cibis teretes tineas gignunt: canum morsibus prosunt mansa & imposita. Farina eorum cum hyoscyami succo illinitur aduersus neruorum fluxiones. Item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulso tollit. Furfures autem in acri aceto decocti, turgentes mammas sedant. Græcè legitur, Τὸ δὲ πίτυρον σὺν ὄξει δριμεῖ, λέπρας ἀφίστησι καταπλασσόμενον θερμὸν, καὶ πάσης φλεγμονῆς ἐν ἀρχῇ κατάπλασμα σύμφορον. μετὰ πηγάνου ἀφεψήματος ἑψηθὲν, μαστοὺς σπαργῶντας παύει. Idest, furfures autem cum acri aceto calidi admoti lepras eximunt. Incipientes etiam omnes inflammationes illiti leniunt. In rutæ verò decocto elixi, mammas turgentes sedant. Quo loco vetus codex habet non σπαργῶντας, vt omnes vulgares, quod significat turgentes & luxuriantes, sed χονδριῶντας, idest, instar cartilaginis induratas) viperarum ictibus auxiliantur, & torminosis prosunt. Farinaceum fermentum calfaciendi extrahendíque vim habet. Priuatim callos pedum, clauósque extenuat, & cætera tubercula furunculósque ex sale concoquit, & aperit. Sitaniorum farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino commodissi

Lib.4.sani. tuen. & Li.8.meth. Li.1.Antid.

Lib.20.c.9.

Lib.8. sim.

Vires & tempera.

Li.22.ca.25.

Ibidem.

Li.5.ph.lo.

In libr. 2. c.78. Dios.

Li.2.ca.78.

Lacu.

modiſsimè illinitur; eadem ſi decocta in glutinis modum delingatur, cruentis excreationibus proderit: contra tuſsim & exaſperatas arterias cum mentha & butyro decocta, efficax eſt. Tritici pollen ſi ex aqua mulſa, aut hydrelæo decoquatur, omnem diſcutit inflammationem. Panis & crudus & coctus cum aqua mulſa inflammationes omnes illitu mulcet, quoniam emollit, & quadantenus refrigerat, ſed herbis ſuccíſue huic rei accommodatis admiſcendus. Vetus panis aridus per ſe, & adiectis conuenientibus, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus illitu vetuſtas impetigines ſanat. Glutinum ex ſimilagine & polline, quo chartæ glutinantur, ſanguinem excreantibus prodeſt, ſi liquidum ac tepidum cochlearis menſura detur ſorbendum. Satis de tritico dixiſſe videri poteramus, niſi eius genera aliquot peregrina ſuperioribus adiungenda eſſent.

TRITICVM INDICVM, CAP. II.

TVRCICVM Triticum hodie appellatur perperam, quod Indicum appellari debet. Nam ex Occidentis Indiis primum ad nos tranſlatum eſt, non ex Turcia & Aſia, vt credidit Fuchſius. Huius Matthiolo quatuor ſunt genera, quæ granorum & ſpicarum duntaxat colore differunt. Aut enim rufeſcunt grana, aut nigricant, aut crocea ſunt, aut ſubalbicant. In quibus hoc permirum videri debet, quod alia parte florem, alia fructum proferunt, cum ſtirpes omnes ibi fructum producant, vnde flos emicat. Triticum hoc radicibus firmatur multis, duris ac neruoſis, ſed minimè craſsis, ex quibus calamus aſſurgit arundinaceus, inferiore parte craſſus, ac purpureus, ſuperiore paulatim extenuatus, rotundus, procerus, geniculatus, alba & fungoſa medulla farctus. Folia ſunt longa, lata, venoſa, arundinacea. In calami ſummitate ſpicas fundit dodrantales, iubę ferè modo multiplices, procumbentes, muticas, & granis vacuas, flores tantum gerentes ſecales modo, nunc

Hiſtor. pla. ca. 318.

In ca. 78. li. 2. Dioſcor.

Forma Indici.

TRITICVM INDICVM, Fuchſio Turcicum.

TRITICVM INDICVM Matthioli.

luteo

luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, vt fructus quem profert, siue frugiferæ spicæ coloratæ sunt. Culmi geniculis prægrandes veluti spicæ exeunt, multis foliaceis & membranosis tunicis velut vagina quadam obuolutæ, ex qua longi tenuésque capilli prominent. Spicæ iam adultæ Piceę arboris conum tum longitudine, tum crassitudine æquant, circa quas totas coaceruantur grana nuda, arctissimè sese stipantia, læuia, subrotunda, Pisi magnitudine, & in octonos aut denos versus ordine digesta. Hoc triticum Dodonæus Milium Indicum à Plinio appellari scribit. Indi hodie *Maliiz* vocant, serúntque hoc modo. In Agrum eunt aliquot simul recta linea dispositi, æqualitérque distantes, acuto palo terram perforant dextra manu, & quatuor quinquéue grana, sinistra manu in vnumquodque foramen iniiciunt, pede altero foramina occludentes, ne psittaci semen depascantur. Atque ita ordinum passu distantias metientes, Agrum totum serunt retrocedentes. Verum ante sationem semen biduo aqua macerant, nec serunt nisi priùs terra pluuia maduerit. Citò nascitur, & quarto in India mense demetitur. Est etiam huiusce frumenti peculiare genus, quod duobus tantum mensibus & seritur, & metitur. Quinetiam aliud est quod quadraginta tantum diebus à satione maturescit. Sed id minutius est, & infirmius, nec seritur nisi cum futuræ caritatis annonæ suspitio est. Triticum Indicum temperamento Tritico nostro simile esse videtur, nisi paulò calidius sit, id quod indicat panis ex ipso confecti dulcedo. Farinam reddit candidam, ex qua panes fiunt, crassiore tamen substantia ac magis viscida quàm nostri. Quare crassum succum gignunt, quique facilè obstruere possit. Eius farina iis cataplasmatis commodè miscetur, quibus pus mouendi facultas inest: nam suo lentore meatus obstruens apostematibus suppurandis peridonea est.

Li. 4. ca. 10. Li. 18. ca. 7.

Genera.

Vsus & Temper.

FRVMENTVM SARACENICVM,
Erysimum Theophr. & Irio Plinij, CAP. III.

Livd frumentum Saracenicum, vocatur, quoniam ex Africa primum delatum sit, à Gallis *Blé Sarrazin*, ab Italis quibusdam *Saracino*, ab aliis ***Formentone***, quasi vile frumentum. Germani superiores *Heydenkorn*, inferiores *Bockvueydt*, siue *Buecckvueydt*, idest hirci aut fagi triticum appellant, Græcè τραγόπυρον & φηγόπυρον dixeris, Latinè Hircotriticum, & fagotriticũ, quod faginam glãdem forma triquetra & colore sordido quodammodo referat, licet multo minus sit. Peritiores ac diligentiores herbarij frugem hanc Erysimũ esse volunt Theophrasti, Plinij vero, Latinorúmque, Irionem. Erisimi semen Theophrasto cap. 17. 2. histor. feracissimum est, vt & Milij, Papaueris Cymini, quamuis minutum. Eodem libr. capit. 19. Erysimum & Sesamum, nullum animal, dum virent, attingit, propter amarorem, qui in siccis deponitur, & sic euanescit, vt tum vesca sint. Erysimo frugi, nam oleris genus est alterum Erysimum, ac Sesamo, calamus ferulaceus est Theophrasto, lib. 9. hist. Plinio vero cap. 7. 18. Sesamo tantum.

Matth. in cap. 78. lib. 2. Diosc.

tum. Eodem loco Plinius Irionis & Seſami ſanguineum eſſe folium tradit. Huius quidem plantæ caules & ſurculi rubent, non folia. Eryſimum fruges folio primum eſt ſubrotundo, quod tempore hederaceum euadit, verùm acutius & mollius. Caulem edit fragilem, rotundum, inanem, bicubitalem, rubentem, folioſum. Florem edit paruum, candidum, racemoſum, è quo ſemen triangulum, ſordido colore nigricans, alba intus medulla. Seritur Aprili menſe, Iulio metitur in calidioribus locis, adeo vt in iis bis anno proueniat. Id quod in multis Italiæ locis euenit. Ruſtici ex eius farina non ſolùm panes conficiũt, ſed etiam pulmenta, quibus hyeme victitant. Pinſunt quoque idem in pila, & ptiſanam inde conficiunt, qua nonnulli veſcuntur è carnium iure decocta: eſt enim cibus non ingratus, ſi rectè coquatur, nec adeo vt grana diſsiliant in pultem, ſed integra remaneant. Ruſtici qui circa Italiæ & Germaniæ fines degunt, pultem ex eo quam vulgari idiomate appellant *Polenta*, conficiunt: deinde maſſam in latas & tenues portiones ſecant, & caſeo butyróque conſperſas in cibum ſumunt. qui nec ingratus eſt, nec adeo ventriculum grauat, vt puls illa quæ ex Milij farina à ſiluicolis paratur, & quamuis flatus expers non ſit, tamen non tam inflat quàm Phaſelus, Faba, atque Piſum. Ex his perſpicuum eſt eos valde hallucinari, qui id frumenti genus Ocymum vel Ocynum antiquorum eſſe putauerunt, pabulum iumentis purgandis aptiſsimum. In quibus eſt Tragus, qui non
Libr. 2. c. 25.
ſolùm id Ocymum eſſe credit, quod ſeri conſueuit pabulis pecorum, quia eo ita nutriantur, vt breui tempore hoc paſtu mirum in modum ſaginentur, ſed etiam huic frumento omnes tribuat vires, quas in Ocymo odorato ineſſe veteres tradiderunt.

ZEA, CAP. IIII.

Li. 1. Alim.
Nomina
Li. 18. ca. 8.

ZEA & Ζεία Græcis, auctore Galeno, Zea & ſemen Latinis, vulgo & Italis *Spelta*, & *Pirra*, dicitur. Zea, inquit Plinius, eſt Zea Italiæ copioſa in Campania maximè Seménque appellatur. Hoc habet nomen res præclara, propter quam Homerus Ζείδωρος ἄρουρα, dixit, non vt arbitrantur aliqui, quoniam vitã donaret: quibus verbis Plin. vult Seminis appellationem ob excellentiam frugis datam eſſe, & Homerum Ζείδωρον ἄρουραν dixiſſe, quod Zeam ferret, non quod τὸ ζῆν donaret. Arabes *Hais*, Galli *Eſpeaute*, Hiſpani *Spelta*, Germani *Speltz*, nonnulli *Tinkel*, & *Dinckelkern*, nominant.
Lib. 2. c. 82. *Genera.*
Zea duûm eſt generum auctore Dioſcoride. Vna ſimplex: altera δίκοκκος καλεῖται ἐν δυσὶν ἐλύτροις ἔχουσα συνεζευγμένον τὸ σπέρμα, ideſt, quæ dicoccos appellatur, quod in duobus folliculis coniunctum ſemen habeat, vel, vt vertit Ruellius, quæ in geminis putaminibus grana bina iuncta gerit; ob id dicoccos
Fuc. c. 108. Ruel. lib. 2. cap. 19. Dodo. libr. 4. cap. 2.
appellatur. Ex quo perſpicuum eſt falli eos, qui dicoccon interpretantur, cuius grana in ſingulis tunicis ſeu glumis gemina ſunt, ſimplicem quæ in ſingulis tunicis ſingula grana habet. Zea veterum, inquit Matthiolus, illud eſt frugis genus, quod vulgo Italis *Spelta*, & *Pirra* dicitur. Spelta enim quod de Zea traditur, duûm generum eſt: vna ſpicas profert ſimplicibus granorum verſibus: altera duplicibus: Præterea quidam, vt Foroiulienſes, Speltam *Pirra farra* vulgo appellant, quod ex ipſius deglubitis granis, vt veteres, ex Farre, halicam conficiant. Sunt & apud Inſubres qui Speltam *Algam* nominant, quaſi Alicam, ſicut & veteres decorticatam Zeam alicam vocauerunt. Adhæc Plinius Zeam
Lib. 18. c. 8.
Italiæ eſſe copioſam tradit, in Campania maximè, & Semen vocari. Cuius tempore cùm fruges hæc copioſa in Italia fuerit, eius quoque prouentus ad hunc vſque diem perdurare potuit. Hetruſci, veteres imitati, Speltam vulgo *Biada*, appellant. Nam vt ab antiquis Semen omnibus eſt ſeminibus commune nomen,

men, ita apud Hetruscos *Biada* segetum omnium nomen, Zeæ ob frugis præstantiam inditum est. Zea itaque quæ vulgo Spelta dicitur, Tritico haud absimilis prouenit, tenuiore tamen stipula, firmioréque. Verùm spica à Tritico differt, quod compressa planáque sit, granis tantùm ex vtroque latere prodeuntibus, aristis longis, ac tenuibus vallata. *Forma.* Matt. in c. 8. li. 2. Diosc.

ZEA DVPLEX.

Maior Zea siue dicoccos, firmiore grandioréque culmo, & altiore spica prouenit, gignítque bina duobus folliculis simul iūctis grana. Minor altera & monococcos, minore tum culmo, tum spica spectatur, in qua grana singula singulis includuntur folliculis. Zea in multis Italiæ, Galliæ, & Germaniæ locis prouenit. *Locus.* Nascitur qualicumque solo, etiam humidiore, quoniam folliculum, vt ait Columella, quo continetur firmum ac durabilem, aduersus longioris temporis humorem habet. Lęto tamen pinguíque melius proficit. Seritur, vt Triticum, Septembri vel Octobri mense: Iulio demetitur. *Tempus.* Tradunt Zeam, inquit Plinius, cum sit degener, redire ad frumentum, nec protinus, sed tertio anno. Li. 18. c. 10. Zea, inquit Dioscorides, plus quam hordeum alit, ori grata, digeritur in panificia, & minus quàm Triticum nutrit, Lib. 2. c. 82. *Vires & Temper.* in quibus verbis pro ἔυστομος, idest ori grata, ex fide veteris & inculpatissimi codicis ἐυστόμαχος, idest stomacho vtilis, siue commoda, legendum, sicuti etiam legit Galenus hunc Dioscoridis locum citans, qui & de Zea hæc scripsit. Zea vniuersa sua facultate quodammodo in medio est tritici, & hordei. Itaque ex illis cognosci debet. Li. 1. Alim. Olim vt ex Tritico Crimnon, ita ex Zea Chōdrus siue Alica fiebat. Lib. 6. sim. Græcorum χόνδρον. Latinorum alicam esse declarant tum viri docti, qui conuertendis in Latinam linguam Græcis medicis χόνδρον Latinè alicam semper reddiderunt, tum posteriores Gręci qui Latina voce ἄλιξ vsurpata, sæpe cōiūctim χόνδρον ἄλικος, dicūt. *Chōdrus & alica.* Aetius. τροφὴν δὲ διδόναι χόνδρον ἄλικος μετ' ὄινου λευκοῦ, & cæt. ac rursum: ἐνθρύπτειν δὲ ἐν αὐτῷ ψίχας, ἢ χόνδρον ἄλικος ἐν αὐτῷ ἐμβλητέον. Lib. 9. c. 10. Ibid. ca. 12. Item alibi: ταχῆναι δὲ χόνδρον ἄλικος μεθ' ὕδατος θερμοῦ ἑψημένον, & cætera. Ibid. ca. 29. Sed id postea ex rei ipsius natura certius ostēdemus. Videtur autem alica Latinis ab alendo appellata esse, sicut χόνδρος Græcis ob excellentiam, idest granum dicitur. Deinde χόνδρος & alica tum pro frugis specie, tum pro re factita, siue cibo, Alica ex Zea, chondrus è tritico composito à veteribus vsurpatur. Paulus. Chondrus tritico persimilis est, nisi quod glutinosior. Libr. 7. Suidas. χόνδρος πυρῷ παραπλήσιος: γλίσχρος δὲ πλέον ἐκείνου. Galenus, χόνδρος ἐστι μὲν δύσπεπτος καὶ τροφὴ βελτίστη, καθάπερ καὶ πυρός. Libr. 8. sim. Et mox, καὶ διὰ τοῦτο τινὲς ἐκ τῶν ἰσχνῶς ξηραννόντων ἐνόμισαν εἶναι καὶ τοῦτο τὸ σπέρμα. Plinius de frugum generibus. Li. 18. ca. 7. Aliqui verna, milium, panicum, lentem, cicer, alicam appellant. Et paullo post, Tunicæ frumento plures, hordeum maximè nudum & alica, arinca, vetustus codex habet, sed præcipuè auena. Nunc ex quibus frugibus, & quomodo fieret chondrus siue alica explicandum. Alica fit ex Zea quæ dicoccos appellatur, inquit Dioscorides. Plus alit quàm Oryza, aluum magis cohibet, stomacho longè vtilior. Lib. 2. c. 89. Alica ex genere est Tritici, inquit Galenus, valenter nutrit, Li. 1. Alim.

ſuccúmque lentum habet, ſiue in aqua duntaxat coctam cum mulſo, aut vino dulci, aut etiam adſtringente (nam ſingulis horum ſuo proprio tempore vtimur) ſiue oleo ſaléque conditam ſumas. Nonnumquam autem illi & acetum iniicitur. Præparatam eodem modo alicam medici chondroptiſſanæ cõfectionem appellant: quidam autem dicunt ex χόνδρον πτισάνης, ideſt ex alicæ ptiſſana ægrotum fuiſſe cibatum. Veterum nonnulli, vt Diocles & Philotimus, πτισάνην πυρίνην, ideſt ptiſſanam triticeam, alicam è Tritico confectam nominant. Qua propter eius nomen apud antiquos eſt rarum. Sunt autem & alia permulta ſemina prædictis quidem ſimilia, non tamen eadem protinus ſpecie, quæ partim in Hordei ac Zyphæ, partim in Zyphæ, olyræque, aut Olyræ & Tritici medio ſunt loco: quædam vero ad Olyræ, alia ad Hordei aut Zyphæ, alia ad Tritici, ceu alia ad Panici, alia ad Milij naturam proximè accedunt, quæ nomina habent alia ſimplicia, ὥσπερ ἐν ἰταλίᾳ ἐξ οὗ τὸν χόνδρον ποιοῦσι, ideſt, vt in
Li.18.ca.11. Italia ex quo Alicam faciunt. Quibus verbis nihil aliud quam ſimpliciter Zeam appellatam indicat, ex qua chondrum in Italia faciebant. Sed inter prima dicatur & alicæ ratio inquit Plinius, præſtantiſsimæ ſaluberrimæque: quæ palma frugum indubitanter Italiam contingit vel, vt alij legunt, Italiæ contigit. Fit ſine dubio & in Ægypto, ſed admodum ſpernenda. In Italia verò pluribus locis, ſicut Veronenſi Piſanóque agro, in Campania tamen laudatiſsima, idem rur-
Li.22.c.25. ſum. Alica fit ex Zea, quam Semen appellauimus. Et alibi. Alica res Romana eſt, non pridem excogitata. Ex his intelligere licet alicam latinorum, χόνδρον, eſſe Græcorum, & eam non ex vno frugum genere paratam fuiſſe, ſed quæ ex Zea & tritico fieret, peculiariter chondrum ſiue alicam appellatam. Cum enim chondrum, chondroptiſſanam, & ptiſſanam pyrinen, ideſt triticeam à veteribus dictam fuiſſe ſcribit Galenus, nihil aliud intelligit, quam quod chondrus inſtar ptiſſanæ decorticaretur, & comminueretur, atque poſtea eodem quo ptiſſana modo condiretur. Eſt autem ptiſſana propriè hordei decorticati appellatio, vt ſuo loco dicemus, qua cum aliis frugum generibus copulata, alia atque alia ptiſſanæ genera ſignificantur: velut χονδροπτισάνη ſignificat ex Zea decorticata ptiſſanam: πτισάνη πυρίνη, ptiſſanam ex tritico decorticato, ita vt tum chondrus, tum ptiſſana generalia nomina eſſe videantur frugum omnium ſiccatarum, & decorticatarum, quo ſane modo alica quoque apud
Li.18.ca.11. Plinium generale vocabulum videtur eſſe, quemadmodum apud Græcos chondrus, quo loco ille alicæ conficiendæ modum oſtendit. Alica fit ex Zea, quam ſemen appellauimus, inquit. Tunditur granum eius in pila lignea: nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum eſt, pilo vinctorum pœnali opera. Primori ineſt Pyxis ferrea: excuſsis inde tunicis, iterum iiſdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera, minimum, ac ſecundarium: grandiſsimum verò aphærema appellant. His Plinius alicæ parandæ modum docet, & tria eius ex Zea factæ genera ex contuſionis magnitudine diſtinguit, minimum idque primarium, in minutiſsima grana tuſum. Secundarium quod craſsiuſculè contuſum eſt: grandiſsimum, maximæ inter ea molis, grano fere tantum exuto ſua tunica, nec minutius trito, vnde etiam ἀφαίρεμα à cortice videlicet, ſiue tunicis ablatis eſt appellatum, vel quod tertium
Ibidem. hoc genus ſit tanquam reiectum purgamentum ſuperiorum, quæ longe præſtantiora ſunt. Alia alicæ genera materiæ ex qua fit, diuerſitate Plinius ſtatuit his verbis. Alica adulterina maximè quidem fit ex Zea, quæ in Africa degenerat. Latiores eius ſpicæ nigrioréſque, & breuis ſtipula. Et paullo poſt: Alia ratio vbique adulterandi. Ex tritico candidiſsima & grandiſsima eligunt grana, ac

na, ac ſemicocta in ollis poſtea areſaciunt ſole ad initium, vel, vt alij legunt, ad indicium, rurſúſque leuiter aſperſa molis frangunt. Ex quibus apparet alicam ex Zea tum vera, tum degenerante itémque ex tritico fieri, ſicuti de chondron priùs diximus. Ex his etiam Paulum Aegin. cum cæteris Græcis ac Latinis ſcriptoribus conciliare licet, qui chondrum ab alica vt diuerſum apertè diſtinguit. Id quod nullam aliam ob cauſam fecit, opinor, quàm vt ex frugum diuerſitate, ex quibus frumentaceus hic cibus paratur, diuerſas eius ſpecies conſtitueret, ac eum quidem qui ex tritico, ab eo qui ex Zea fit, diuideret, chondrum ex tritico factum appellans, quem Galenus chondroptiſſanam, & ptiſſanam triticeam dixit, alicam verò ex Zea paratam, vſurpato nomine Latino, ſic enim ſcribit. Τῶν σιτωδῶν ὀνομαζομένων ὁ μὲν χόνδρος τρόφιμός τε, καὶ γλίσχρου χυμοῦ γεννητικός. ἀλλ' ὁ μὲν πλυτὸς μοχθηρός, ἐπείπερ ἑτοίμως παχυνόμενος ἄνεφθος μένει. Κρείττων δὲ ὁ χυλὸς αὐτοῦ ὅλου καλῶς ἑψηθέντος παραπλησίως πτισάνῃ. ὁ δὲ ἄλιξ τὰ μὲν ἄλλα χόνδρῳ παρέοικεν, μᾶλλον δὲ γαστρὸς ἐστὶν ἐφεκτικός. Ideſt. Ex his quæ frumentacea nominantur, chondrus bene nutrit, & glutinoſum humorem parit. Verùm elotus prauus habetur, quoniam promptè craſſeſcens inconcoctus manet. Probatur magis cremor chondri, ſi totus probe ptiſſanæ modo fuerit decoctus. Alica cætera quidem chondro ſimilis eſt, ſed aluum magis adſtringit. Eadem de Chondro ſiue alica Galenus ſcripſit. Nempe bene nutrire, ſuccum lentum habere, chondrum lentum inſtar glutinis, concreſcere, ac denſari & incoctum manere: meliorem ſuccum eius eſſe, ſi probe coquatur ptiſſanæ modo. Veteres alicæ, vt tenerior & candidior eſſe, tum gypſum, tum cretam puteolanam miſcebant. Eam ob ſulphuris metalla illic pleriſque in locis conflagrantia, ſulphureæ qualitatis non expertem eſſe arbitrabãtur: quare eius miſtura alicæ candorem conciliare ſeſe putabant, (ſulphur enim vapore ſuo dealbat,) quod glutinoſum in ea extenuare, humorem ſuperuacaneum exhaurire, vt alica & ſapore iucundior, & reſiccata tenerior, coquibilior in ventriculo concoctu facilior, denique ad valetudinem commodior, vt quæ lentore detracto viſcera minus obſtrueret, Plinius cum alicæ ex Zea faciendæ rationem oſtendiſſet, vt iam diximus, ſubiicit. Nondum habent candorem ſuum quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Poſtea (mirum dictu) admiſcetur creta, quæ tranſit in corpus, colorémque & teneritatem adfert. Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogæo appellato. Extátque D. Auguſti decretum, quo annua vicena millia Neapolitanis pro eo numerari iuſsit è fiſco ſuo, coloniam deducens Capuam. Adiecítque cauſam afferendi, vel vt alij legunt, præbendi, quoniam negaſſent Campani alicam confici ſine eo metallo poſſe. In eodem reperitur & ſulphur: emicántque fontes Oraxi, oculorum claritati, & vulnerum medicinæ, dentiúmque firmitati. Et mox de alica adulterina, de qua ſuprà diximus. Pinſunt cum arena, & ſic quoque difficulter deterunt vtriculos, fitque dimidia nudi menſura, (dimidio maior, quam ſi nudatum omnino granum eſſet,) Poſteáque gypſi quarta pars inſpargitur, atque vt cohæſit, farinario cribro ſubcernunt. Quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur, & grandiſsima eſt. Rurſus quæ tranſit, arctiore cernitur, & ſecundaria vocatur. Item cribraria, quæ ſimili modo in tertio remanſit, cribro anguſtiſsimo, & tantùm arenas tranſmittente. In Geoponicis caſsiani Conſtantino attributis legimus alicæ arenam & gypſum miſcere ſolitos fuiſſe veteres: ſic enim illic ſcribitur. χόνδρου ποίησις. ζείας πτιστέον, καὶ ἐμβλητέον εἰς ζεστὸν ὕδωρ, καὶ συνεκπιαστέον. ἔπειτα γύψον λευκὸν κοπτέον, καὶ εἰς λεπτὸν σηστέον, ἄμμου τε τῆς λευκοτάτης καὶ λεπτοτάτης τὸ τέταρτον, σὺν γύψου

Lib.1.c.78.

Li.1.Alim.

Lib.18.c.11.

Lib.3.ca.7.

μέρει κατ' ὀλίγον μικτέον, ἐπιπτισσομένῃ τῇ ζειᾷ αὖθις. σκευαζέσθω δὲ ἐν ταῖς ὑπὸ κύνα ἡμέραις, ἵνα μὴ ὀξύσῃ. ἐπὰν δὲ ἅπας ἐπιπτισθῇ, κοσκίνῳ κοσκινευέσθω ἁδροτέρῳ. κάλλιστος δὲ ὁ πρώτως σησθεὶς γίνεται χόνδρος, δεύτερος δὲ ὁ ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἐλάττων ὁ τρίτος. Ideſt, Chondri confectio. Zea tundenda, & in feruentem aquam iniicienda, atque exprimenda. Deinde tundendum gypſum album, & in tenuem pollinem redigendum, atque arenæ albiſsimæ & tenuiſsimæ quarta pars cum gypſi portione paulatim miſcenda Zeæ, quæ iterum tunditur. Præparetur autem canicularibus diebus ne aceſcat. Tuſa autem tota Zea cribro incernatur denſiore. Chondrus is optimus qui primo ſuccretus fuerit, ſecundus qui poſt hunc, deterior tertius. Cum verò creta gypſúmque citra periculum ac noxam in corpus aſſumi non poſſent, vt ea ab alica ſepararent, diligentiſsimè priuſquam coquerent, lauabant, baculo variè in aqua agitantes, deinde quod in aqua ſupernatauerat reſidere ſinentes, coquebant, vt apertè declarat Galenus in lib. Hippoc. De articulis, fracturæ narium curationem docentis. Idem innuit & Galenus, cum ait. Cæterum diligentiſsimè dum ex alica elota ſorbitiones parantur, animaduertere oportet, & cætera. De Alicæ verò vtilitate hæc Plinius tradidit. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata, alioqui non ptiſſanæ potius laudes ſcripſiſſent Græci. Nondum arbitror Pompeij Magni ætate in vſu fuiſſe, & ideo vix quicquam de ea re ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola. Eſſe quidem eximiè vtilem nemo dubitat, ſiue eluta detur ex aqua mulſa, ſiue in ſorbitiones decocta, ſiue in pultem. Et paullo poſt. Ptiſſanæ quæ ex hordeo fit laudes vno volumine edidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam tranſeũt. Nec ab iis diſcrepant, quæ ſuprà ex Galeno protulimus, vbi & variè ipſam per cocturam parari tradit, ex aqua ſola nonnunquam coqui, ac ex vino mulſo ſumi. Id quod etiam teſtatur Martialis his verſibus.

Li. 1. Alim. | Li. 22. c. 25. | In Xen.

Nos alicam, mulſum poterit tibi mittere diues.
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

Aut vino dulci, ſiue adſtringente, aliquando oleo & ſale condiri, aceto inſuper affuſo, quod etiam alio in loco declarat his verbis. Alica eſt alimentum optimum, quemadmodum etiam triticum. Sed non eſt huius loci de alimento diſtinguere. Verùm vt medicamentum, obſtruendi meatus vìm habet. In temperamento verò ſimilis eſt tritico, plus viſcoſi quàm illud habens, quo etiam magis quam illud alit. Eſt & velut materia quædam idonea ad ſuſcipiendum acetum, aquam marinam, & muriam, & alia huiuſmodi quæ vehementer ſiccant. Qua propter quidam ex his quæ multùm ſiccant, ipſam eſſe putauerunt. Eſt autem ex his quæ magis concoquere poſſunt, & minus ſiccant, quemadmodum & triticum. Verum ob ſiccantium pharmacorum miſturam, id quod ex ipſis eſt compoſitum, ſiccandi vi præditum, multos medicos fallit, vt ad ipſam alicam referant ſiccandi cauſam, omiſsis iis quæ ſunt admixta. Scribit Dioſcorides decoctam in aceto alicam, illitámque lepras tollere vnguium ſcabritias extricare: incipientibus ægilopiis mederi: decoctum dyſentericis, quos excruciat dolor, infuſum, idoneum eſſe. Fit hodie in Italia ac Sicilia alica ex Zea, quam tam ad ſanorum quam ægrorum vſus valde commendant, eámque non alicam, ſed farro, ideſt Far falſò appellant. Hac appellatione moti quidam Zeam nihil aliud quàm Far eſſe putauerunt. Farris nomine Zeam ab antiquiſsimis Latinorum nuncupatam fuiſſe teſtis eſt Dionyſ. Halicarnaſſ. Nominabant, inquit priſci Romani ſacras nuptias vocabulo ſuo φαῤῥακία, quia coniuges veſcerentur eodem φαῤῥός, quod nos Græci ζεὰν dicimus. Item Aſclepiades apud Galenum, φάῤῥυ, ὃ καλοῦσι ζέαν. Ideſt, Farris quod

Lib. 8. ſim. | *Vires & Temper. Alicæ.* | Lib. 2. c. 89. | Libr. 9. ph loc. cap. 3.

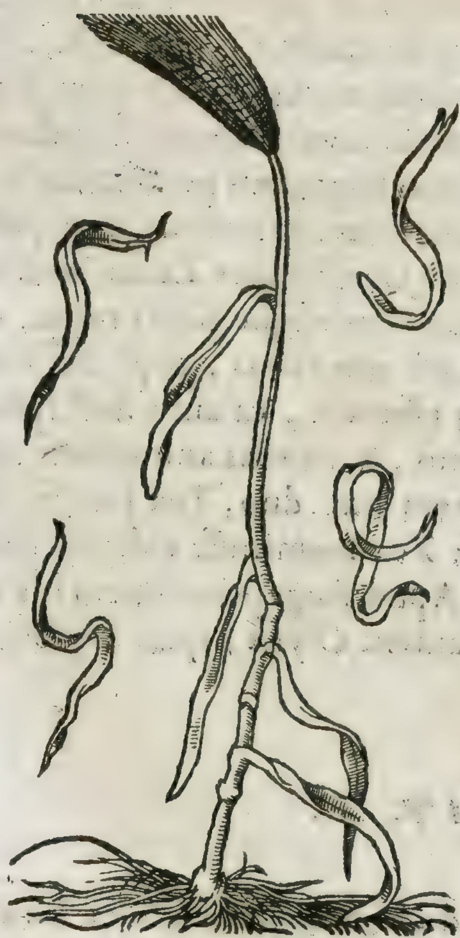
quod Zeam vocant. alibi nos fusius exposuimus, quæ matrimonia fierent vsu,
coemptione, confarratione. Sed his refragatur Plinius, qui vt diximus, capite Lib.18. c.8.
de tritico, Far aliud à Zea tritici genus esse perspicuè scribit, Adoreum dictum
& eodem in loco, Qui Zea vtuntur, inquit, Far non habent. Ex eo frumenti
genere factitiam rem Far etiam nuncupatam, diuersam esse à chondro siue ali-
ca idem Plinius apertè declarat, cum ait, Populum Romanum Farre tantùm Li.18. ca.7.
è frumento trecentis annis vsum Verrius tradidit: quo tempore Romanis nul-
lus fuit alicæ vsus, id quod ipse alio in loco testatur scribens Pompeij magni Lib.22.c.25.
ętate alicam Romanis in vsu non fuisse. His subscribit Archigenes apud Aetium. Lib.9.c.45.
Quod verò Latinè, inquit, in regionibus Romæ vicinis Far appellatur, hoc
modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indéque ex-
tractum, ac in pilam coniectum veluti ptissanam à cortice expurgato. Vbi ve-
ro corticem exuerit, tollito, atque in sole siccato: deinde manibus tritum, do-
nec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita vt granum
vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Vsus au-
tem tempore alicæ modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro ægris verò
variè apparatur, & epithematis quoque admiscetur. Quidam spicas frumen-
ti adhuc virides tollunt, ex ipsisque Far concinnant, quo modo, & suauius &
iucundius redditur. Ex iis constat Far pro re factitia, siue pulte farracea, & ab
antiquis pro alio atque alio frumento vsurpatum, quod etiam de Zea dicere Li.1. Alim.
possumus, vel auctore Galeno, apud quem Mnesitheus panem ex Zea nemi-
nem affatim comesse citra sanitatis dispendium posse tradit. Quod si quis, ait,
ei pani non assueuerit, etiam si minimum sumpserit, ægrotabit. Est enim gra-
uis, & concoctu difficilis. Qui verò regionem incolunt vehementer frigidam,
eo semine coguntur nutriri, ipsúmque serere, quòd frigoribus perstrennuè re-
sistat. Hæc Zeæ de qua ex Dioscoride & Plinio diximus, conuenire non pos-
sunt, neque Zeæ Theophrasti, qui eandem quam Dioscorides Zeam intelle-
xisse videtur: sic enim scribit. Inter ea quæ Tritico hordeóque sunt similia, vt
Zea, Olyra, Tipha, Auena, & Aegilops, Zea est firmissima, copiosissimé- Li. 8. Hist. cap. 9.
que fructificat, multiplicem altámque radicem effundit, calamo multiplici
crassóque assurgens. Fructus autem est leuissimus, & cunctis animalibus ad-
modum iucundus. Deinde subiungit. Sunt autem hæc duo, Zea scilicet, & Libr. 2.
Tipha Tritico simillima. Herodotus verò, alius Zeæ meminisse videtur, cum
scribit: Tritico hordeóque plerique victitant. Apud Aegyptios autem his in
victu vti summum dedecus putatur. Vtuntur autem Olyris, quas alij Zeias
cum, Z. nominant.

OLYRA. CAP. V.

VT Græcis ὀλύρα, ita Latinis Olyra dicitur, & Gallis *Arincà*, Plinio *Nomina*
auctore, vt iam diximus. Olyra, inquit Dioscorides ἐκ τοῦ αὐτοῦ γέ- Libr.18.ca. 10. & 22.
νους ἐστὶ τῆς ζείας, idest, ex eodem est Zeæ genere: quod ita docti cap.25.
viri accipiendum esse censent, non vt Olyra Zeæ species sit, cu- Lib.2.c.84.
ius duo tantum à veteribus posita sunt genera, nempe monococcos & dicoc-
cos, sed eiusdem esse generis, idest naturæ, & facultatis cum Zea. Verum Oly-
ra minus aliquanto nutrit: in panes tamen, vt Zea, cogitur. Fit quoque ex
Olyra crassior farina quàm Græci crimnon vocant. Mnesitheus, auctore Ga- Li.1. Alim.
leno, vno semine duo nomina scribit contineri, his verbis. Ex seminibus ad

nutritionem ſunt appoſitiſsima Triticum, & Hordeum. Quod autem hæc deinceps ſequitur, duplici quidem nomine nuncupatur, eadem tamen res eſt: alij enim Tipham, alij Olyram nominant. Diocles autem apud eundem Galenum, Tiphas ab Olyris diſtinguit, vt & Theophraſtus. Quorum ſententiam approbat Galenus, Mneſitheum verò reprehendit his verbis. Mneſitheum iure quis demiretur, quod inter Olyram & Tipham diſcrimen non nouerit. Vtrumque enim in Aſia frequens eſt, & potiſsimùm in regione quæ eſt ſupra Pergamum, adeo vt ruſtici ipſi panibus ex ipſis factis ſemper vtantur: propterea quod triticum omne in oppida comportent. Olyrini quidem pans, ſi modo ex bona Olyra fiant, poſt triticeos ſunt præſtantiſsimi: ſecundi autem ab his ſunt Tiphini. Quod ſi Olyrini ex vitioſo ſemine ſint facti, Tiphini non erunt inferiores. Plinius Olyram inter frumenti genera recenſet, & à Tipha diſcernit. Arinca, inquit Galliarum propria, copioſa & Italiæ eſt. Aegypto autem, ac Syriæ, Ciliciæque, & Aſiæ, ac Græciæ peculiares Zea, Olyra, typhe. Et aliquando poſt: Ex Arinca dulciſsimus panis: ipſa ſpiſsior quàm Far, & maiore ſpica, eadem & ponderoſior. Rarò modius grani non ſexdecim libras implet. Exteritur in Græcia difficulter, ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim eſt quam Olyram vocat. Eadem in Aegypto facilis fertiliſque. Hanc Olyram non ſeri in Italia ſcripſit Matthiolus, in capitul. octuageſimo quarto libr. ſecũdo Dioſcorid. eámque nec deſcripſit, nec depinxit. Dodonæus pro Olyra exhibet frugis genus hîc appictum, quod vocari ait in Germania, *Amelkorn*, Zeæque eſſe ſpeciem, calamo, geniculis, magnitudine Tritico ſimilem, ſpica non mutica ſed ariſtis multis vallata, vt hordeum, grano folliculis concluſo, Zeæ modo quod ſpoliatum Tritici granis eſt ſimile. Multis Germaniæ locis prouenit, & ante æſtatem ſeritur, metiturque Iulio menſe. Vt Zeæ ſpeciem eſſe, ita temperamento viribúſque illi reſpondere ſcribit Dodonæus, & inter triticum & hordeum mediam, eadem omnia præſtare quæ Zea: panes ex eadem confectos quodammodo triticeis eſſe ſimiles. Quę Theophraſtus & Plinius de Olyra ſcripſerunt Marcelus, Virgilius, putat indicare frugem quam noſtra tempora Secale vocant, non tamen id pro comperto affirmat. At omnem dubitandi occaſionem ſuſtulit Plinius, qui multum diuerſam Olyram à Secale facit. Cum enim de Olyra quæ citauimus, ſcripſiſſet, alio loco de Secale hæc tradit. Id autem quod Secale, & farrago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub Alpibus Aſiam vocant, deterrimum, & tantum ad arcendam famem vtile, fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic Far, vt mitiget amaritudinem eius, attamen ſic quoque ingratiſsimum ventri eſt: Contra ex Olyra dulciſsimus panis, vt ex eodem Plinio diximus. Præterea Galenus, quod nuper citauimus, olyrinos panes,

OLYRA DODON.

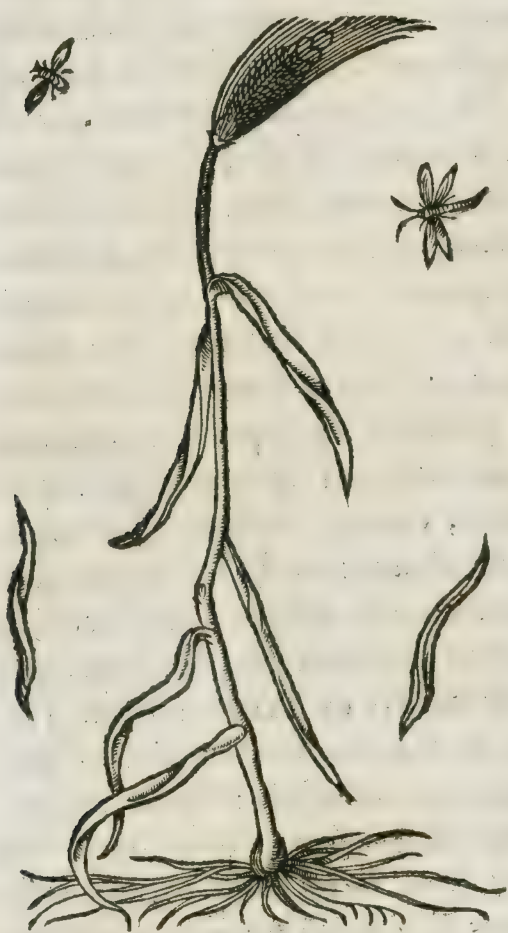
Margin notes: Ibidem. Lib.8.Hiſt. cap.9. — Li.18.ca.8. — Lib.10. — Lib.4.ca.5. — *Nomina* — *Forma* — *Locus.* — *Tempus.* — *Vſus & Temper.* — Ibidem. — In ca.101.li.2.Dioſcor. — Li.18.c.16. — Li.1. Alim.

panes, ſi ex bona Olyra fiant, poſt Triticeos eſſe præſtantiſsimos ſcripſit. Quod verò Hermolaus, Manardus, Ruellius Olyram Latinorum Siliginem eſſe dixerunt Plinio auctore, id iam capite de Tritico falſum eſſe ex ipſomet Plinio demonſtrauimus. Cæterùm quemadmodum chondrus, & chondroptiſſana, & ptiſſana Triticea ex Zea & Tritico fiebant, ita ex Olyra Tragus parabatur. Tragum quidem pro frumenti ſpecie vſurpari diximus cap.de Tritico, ſicut & vſurpare videtur Galenus, lib.1. Aliment. Dioſcoridem citans his verbis: ὁ δὲ τράγος τὸ σπέρμα μὲν παραπλήσιον χόνδρῳ, ἀτροφώτερος μὲν πολὺ ζεᾶς, διὰ τὸ πολὺ ἔχειν τὸ ἀχυρῶδες. διὸ καὶ δυσκατέργαστος ἐστὶ, καὶ κοιλίας μαλακτικώτερος. Id eſt, Tragi ſemen chondro eſt ſimile, nutrit tamen multo minus quàm Zea, quod multum aceris habeat: ob id concoctu eſt difficilior, & aluum magis mollit. In noſtris tamen Dioſcoridis exemplaribus hæc aliter leguntur: Τράγος τὸ σχῆμα μὲν παραπλήσιον τῷ χόνδρῳ ἔοικεν. ἀτροφώτερος δὲ παραπολὺ ζεᾶς, διὰ τὸ πολὺ ἔχειν τὸ ἀχυρῶδες, & cætera. Id eſt, Tragus figura quidem Alicæ ſimilis eſt, ſed multo minus nutrit quàm Zea, quod multum aceris habeat: quare ægrius conficitur, & cætera, quibus verbis Tragi nomine rem facticiam Alicæ ſimilem ſignificari quidam malunt, quàm frugis ſpeciem. Quod autem ex Olyra Tragus fieret, teſtis eſt Galenus, lib.1. Alim. cum ſcribit. Ex nobiliſsima autem Olyra, cum, vt decet fuerit decorticata, Tragum conficiunt quo pleríque vtuntur, primùm in aqua decoquentes, deinde ea effuſa ſapam, aut vinum dulce, aut mulſum infundentes ſuperiniiciunt, & pineas nuces aqua præmaceratas, donec plurimum intumuerint. Idem in libro primo Hipp. de rat. vict. in morb. acut. ex Zea Tragum fieri dixit. Ptiſſanam igitur rectè præferri ait Frumentaceis eduliis, pani ſcilicet, chondro, & Zeæ, ex qua fit Tragus. Ex Tritico ptiſſanæ conficiendæ, vulgata ratio eſt, inquit Plinius, lib.18.cap.7. Simili modo ex Tritici ſemine Tragus fit, in Campania duntaxat, & Ægypto. In Geoponicis Caſsianus Baſſus, cap.13. lib.3. Tragum ex frumento Alexandrino conficit: Τράγου ποίησις. τὸν ἀλεξάνδρεινον λεγόμενον σῖτον βρεκτέον, καὶ πτιστέον, καὶ ξηρανθέον ἐν ἡλίῳ θερμῷ. εἶτα αὖθις τὰ αὐτὰ ποιητέον, ἄχρις οὗ οἵτε ὑμένες τοῦ σίτου, καὶ τὸ ἰνῶδες ἀποπέσῃ. οὕτω τε ξηραντέον, καὶ ἀποθετέον τὸν τράγον ἐκ τῆς εὐγενοῦς ὀλύρας. Id eſt, Frumentum Alexandrinum maceratur, decorticatúrque & in ſole calido ſiccatur. Deinde rurſus eadem facienda, donec & folliculi, & quicquid fibroſum eſt delabatur. Sic & ſiccandus & reponendus Tragus ex probata Olyra. Ex quibus perſpicitur omnia Frumentorum genera ptiſſanæ modo decorticari & præparari ſolita, eorúmque atque rerum quæ ex ipſis conficiuntur, ad alendum corpus nomina inter ſeſe confundi.

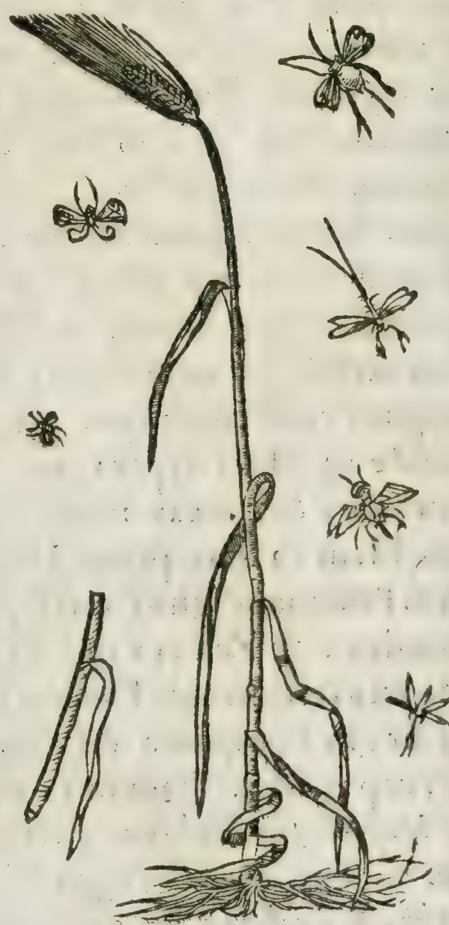
TIPHA, CAP. VI.

Nomina TΙΦΗ Latinè etiam Tiphe, seu Tipha dicitur à Ruellio Tipha cerealis: quoniam planta alia inter arundines locis humidis prouenit, quæ Tipha nominatur. Theophrastus inter ea quæ Tritico & Hordeo similia sunt numerat Zeam, Tipham, Olyram, &c. mox subiungit Tipham omnium leuissimam esse, simplici culmo assurgere, solo tenui contentam, nec, vt Zeam, pingue & lætum desiderare. Mnesitheus, auctore Galeno Tiphas tertio loco post Triticum & Hordeum numerat. Diocles post (Li.1. Alim.)

TIPHA DODONAEI.

TIPHA FVSCHII.

Hordeum, ac Triticum facultatibus sequi omnium maximè Olyras, ac Tiphas dixit. Sed Mnesitheus Olyram & Tipham eandem rem esse putat, quem ob id reprehendit Galenus, vt capite superiore declarauimus. Galeni hæc de Tiphinis panibus & Tipha oratio est, aliquoties repetita. Olyrini panes si modo ex bona Olyra fiant, post Triticeos saltem sunt præstantissimi. Secundi autem ab his sunt Tiphini. Quod si Olyrini ex vitioso semine sint facti, Tiphini non erunt eis inferiores. Calidi verò panes ex laudatissima Tipha facti, Olyrinis longe sunt præstantiores, asseruati verò deteriores seipsis euadunt. Cum enim massa illorum sit tenax, ac ductilis, densatur maiorem in modum, & maximè cum negligenter parati fuerint, adeo vt qui panem huiusmodi post vnum, aut duos dies, ac multo magis sequentes aliquot comederit, putaturus sit lutum ventriculo suo inesse: at cum verò calidus adhuc est, ab ipsis etiam vrbanis expetitur, ipsumq; cum caseo quodam mandunt, quem vernaculo nomine *Oxygalaoinon* vocant. Porrò hunc quoque tenerum esse oportet, & ipsum panem calorem clibani adhuc retinere, Qui certe in hunc modum est assatus, non rusticis modò, sed vrbanis quoq; hominibus in deliciis habetur, Qui verò trium quatuórue dierum est, vel ipsis rusticis qui mandunt, in suauis est. Přterea concoctu est difficilior, ac tardius per aluum subducitur, quæ calido minimè accidunt, qui tametsi Hordeaceo, quod ad deiectiones pertinet, multum vincitur,

non

non tamen propter id, adeo vt miliaceus, est vituperandus. Quinetiam corpus admodum nutrit, dum calidus est, vt pene Triticeo syncomisto par sit. Habet autem Tiphæ semen extrinsecus corticem velut Olyra, & Hordeum: verum decorticatum in panes congeritur, vsuiq; omnino est accommodatum. Nam & ex aqua manditur elixum, haud aliter ac vocatus à rusticis apothermus, sapa iniecta: nõnunquam etiam cũ sale esitatur. Hæc de Tipha Galenus, quæ quámnam nostrarum frugum speciem referat, ignorant plerique docti Herbarij. Dodonæus Tipham appellat eam frugem quam Gallis *Meteil*, vocari putat, Germanis *Uvelschè vvyssen*, & *Roomscheteruue*, id est Triticum Italicum, aut Romanum. Fuschius eam pro tertio Tritici genere depinxit. Sed fallitut Dodon. neq; enim Gallorum *Meteil*, non vbique noti, seu peregrini Tritici species est, sed partim ex Tritico, partim ex secale miscellanea seges, quam Lugdunenses vocant *De la Mescla*. Calamo, geniculis, spica aristis vallata Olyram ea refert, nisi quod Tipha spicas habet longiores & asperiores, rotundioresque & in vnum magis coactas. Semen folliculo vnico includitur, grano Tritici simile. Fruges hæc cortice & aceribus purgata Zeæ modo in triticum redit, quod & de Tipha Plinius his verbis scripsit. Tradunt Zeam, ac Tipham cum sint degeneres redire ad Frumentum, si pistæ serantur, nec protinus, sed tertio anno. Seritur frequentius, inquit Tragus, in Alsatia, rariùs in aliis Germaniæ regionibus, idq; locis potissimum montosis, præsertim vbi apri fruges depascuntur. Nam ab hoc vno ferè abstinet, quòd durioribus eius aristis offendantur. Ad Olyræ temperamentum & vires Tipha accedit, sed Olyra deterior est, vt ex Galeno diximus.

Lib.4.ca.4. *Nomina* In hist.Pli. cap.150. *Forma.* Lib.18.c.10. *Locus.* *Vires.*

TRITICVM TIPHINVM, CAP. VII.

TRITICVM TIPHINVM, Tritico nostrati Calamis & grano vtcúmque simile, tenuiores ac breuiores stipulas habet, spicam horridam duris & longis aristis, instar Hordei, granum durum, densum, fuluum, quod facile glumis suis exteritur. Reperitur huius frugis granum cum semine Phalaridis aduecti ex Hispania, & insulis fortunatis. Huic Frumento cum Tipha conuenit, quod Calamo surgit tenui ac simplici: quod semen gignit leuissimum, exile, paruum, densum tamen, & coactum, Tritico magis rufum: quòd aristæ duræ, ac longæ spicam muniant: differt autem, quod Tiphæ granum inclusum multiplici folliculo difficulter decorticetur, huius autem minus tectum semen eximatur facilius. Triticum in Tipham mutatum soli vitio, quidam esse putant.

ZEOPYRON, *CAP. VIII.*

Li.1. Alim.

Nomina

EOPYRON in frugum generibus recenset Galenus his verbis. Est in frigidissimis Bithyniæ locis semen quoddam, quod Zeopyrum nominant, prima syllaba, i. non habente, vt apud Homerum habet cùm ait, Et Zeia, & Triticum, cum fœcundo Hordeo & albo. Ex eo autem panis fit præstantior, quam qui in Macedonia, aut Thracia ex Briza conficitur. Ac ferè queadmodum nomen ipsum Zeopyrũ ex vtroq; nomine, Zea scilicet & pyro, idest tritico componitur, sic & substantia eadem inter vtrumque media quodammodo est, vt si ex vtraque esset commista. Proinde quando tritico est deterius, tanto Thracia Briza est præstantius: Porrò vrbium nomina in quibus semen id prouenit, sunt Nicea, Prusa, Crassopolis, Claudiopolis, Heliopolis, & Dorile, quod quidem extremum est Phrygiæ Asiaticæ oppidum. Habet autem & Phrygia ipsa semen eiusmodi in agro proueniens, quemadmodum & aliæ quædam vrbes finitimæ. Videre autem est panem qui ex hoc semine conficitur, tanto eo qui ex Briza in Thracia & Macedonia fit, esse meliorem, quanto triticeo est deterior.

Lib.4. ca.5. & Hist.frument. ca.8.

Dodonæus Zeopyrum id esse putat, quod Germanis *Kern*, & *Drinkelkern*, & *Kernsamen*, vocatur. Zeæ culmo, geniculis, & spica proximum: semen eius naturæ

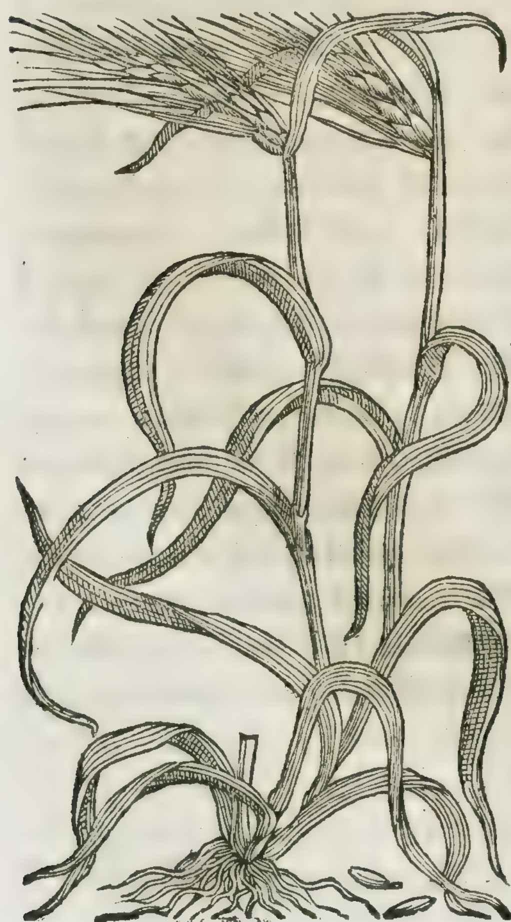
Forma.

Tritici non absimile, sed non tamen perinde ac Zeæ, glumis, siue folliculis inuolutum, in area facile exteritur, sublutei coloris, vt Triticum. In quibusdam

Locus.

Germaniæ locis seritur ad pistrinarum & culinarum opera, in quibus Hordei vsum præbet. Huius frumenti figura Dodonæo eadem prorsus est quæ Zeæ, vt inde suspicemur Dodoneum existimasse à Zea, vel nihil, vel parum admodum differe. Huic congener esset, non solum cognatum, Frumentum quod Ruellius Scourgeon vocat, tanquam, vt interpretatur, Succursum, vel Subsidiũ gentium, grano tristi, & macro, Hordeo simili, quod premente annonæ penuria serunt agricolæ, cum aliis frumentaceis Autumno, si granum quod Zeæ modo vix deglubitur, folliculo suo facile absolueretur, vt in Tritico.

ZEOPYRON GYMNOCRITHON, *CAP. IX.*

EOPYRON GYMNOCRITHON, nudum Hordeum vocat Lobellius, frugis speciem nomine solo indicatam, non autem priuatim dicata historia explicatam. Exutum cortice Hordeum si seritur, tale prouenit, vt ad ptisanam conficiendam non sit præterea tundendum. Seminis gustus non minus suauis est ad omnia cibariorum genera, quàm Hordei spoliati. Facies tota Hordei vulgaris: nihilque diuersum aliud quam quod granum nullo cortice amictum in folliculis aristatæ spicæ nascitur, quod ipsum & in aliis Frumentorum generibus fieri aiunt si detracto pariter cortice terræ mandentur. Ad auxilia cuncta medicinæ, vis eadem quæ Ptisanæ Hordeaceæ.

BRIZA, CAP. X.

BRIZA Græcis, similiter Latinis Briza dicitur segetis species, de qua Galenus cum de Mnesithei Zea satis dissernuisset, hæc subiunxit. Credere, inquit, possum, fieri potuisse, vt Græci semen id Zeiam appellarint, Barbari autem indiderint ipsi proprium nomen. Conspicatus autem in multis Thraciæ & Macedoniæ Agris non aristam modo, sed & plantam totam nostræ Tiphæ in Asia simillimam, interrogaui quodnam apud illos haberet nomen, qui mihi omnes responderunt plantam totam, & eius semen Brizã appellari. Ex hoc porrò semine panis fit grauis odoris, & ater, membranosa, vt inquit Mnesitheus, substantia. Quod si panem qui ex Zea fit, nigrum quoque esse adscripsisset, facilius crederem id esse semen, quod ab eo Zeia nominatur. Dodonæus pro Briza depinxit segetem quæ hodie à Germanis vocatur *Blicken, Santpeters Korn*, & *Einkorn*, id est simplex granum, vnde Monoccos nominatur. Culmos habet, quàm Zea breuiores, & tenuiores, spicas in ordines quosdam veluti Hordeum, digestas, aristas asperas, semina parua, Zeæ granis minora, singula singulis vtriculis conclusa. Nascitur in asperis, & montosis plerisque Germaniæ locis. Autũno cum reliquis frugibus seritur, verum tardius, Septẽbri, videlicet mense maturescit. Totam plantam, culmis, scilicet, glumis, aristis, semineq́;, nigri ex rubore coloris esse Tragus prodidit. Hanc Frumentum rubrum, siue loculare Ruellij esse Dodonæus suspicatur, Gallicè *Froument rouge*, & *Froument Locar*, quod pluribus tunicis, perinde quasi loculis inuolutum condatur, appellatur& genus hoc frugis pullare, à pulligine, quia ex rubro in pullum degenerat colorem. At hic apertissimè fallitur Dodonæus: nam *Blé Locar* Gallis, Triticum est rubeus, siue ad Robns, quasi Loculare, quod multis tunicis tanquam loculis inuoluatur. Id barbati Frumenti genus Farris speciem Ruellius esse vult. In concauis, inquit tractibus Galli serunt, & qui facilè sentiunt rubiginem: nam, vt credunt, nec pruinas, nec æruginem extimescit. In perflatis & excelsis quamuis bene conualescat, sationem tamen ibi damnant. Farris speciem esse negat Dodonæus in stirpium Historia, quòd Farris spicas muticas esse putet. In Frumenti Historia similitudinem quandam fortasse habere ait, cum Farre venniculo rutilo. Verùm in tanta breuitate Columellæ difficile esse diuinare. Idem Zeæ genus esse negat in Historia stirpium, quod ex Zeæ generibus panis Triticeo valde similis & probatus conficitur, ex Briza ater, & ingrati saporis. At in Frumentorum historia scribit non temerè scriptores nostri temporis ad Zeam referre, neque perperam ἁπλῆν, id est, simplicem Zeam Dioscoridis existimare. Ruellius Brizam quoque non longe dissidere credit ab ea fruge quæ Gallis *Secale* vocatur, ex quo panis fit ater quidem, sed recens non insuauis, ab eáque nomen Bizi panis in vulgus nostrum manasse putatur extrita litera: Bizum enim panem nigrum vocamus. Sed de Secale mox fusiùs differemus.

BRIZA DODONAEI.

Nomina Li.1. Alim. — Lib.4.ca.6. — Lib.2. c.17. — *Locus* — Ibidem. — Lib.2. c.23

SECALE, CAP. XI.

Nomina SEcale Gallis extrita vna tantum litera ad hoc vſque tempus *Secle*, vel potius *Segle* nominatur, Germanis *Rocken*, Belgis *Rogghe*, Italis *Segala*, Hiſpanis *Centeno*, nõnullis Aſia, à Plinio etiam Farrago eadem ratione qua Far, Hordeum, Auena, Triticum Farragines no-
Farrago. minantur, quando videlicet iumentorum pecudumq; pabulo ſeruntur, vt Farrago, quam Græci χράςιν, & κράςιν vocant, generale nomen ſit, omnem viridem
Lib.18.c.16. ſegetum herbam comprehendens, quæ pabuli cauſa ſeminatur. Plinius. Seritur ea ex recremento Farris prædenſa, admixta aliquando & Vicia. Eadem in Africa fit ex Hordeo. Quòd Far ferro cæſum, Farrago dicta eſt, aut quod primum è
Lib.1. ca.31. Lib.2. ca.11 Farris ſegete Farrago ſeri cepta, inquit Varro. Farraginem ex Hordeo facere do-
Lib.18.c.16. cet Columella. Plinius ex Tritico Farraginem fieri teſtatur his verbis. Et in Tritici genere pars aliqua pabuli eſt, quadrupedum cauſa ſati, vt Farrago. Abſyrtus etiam πυρίνην χράςιν, id eſt triticeam Farraginem equulis maximè probat, & ea ſi non adſit, κριθίνην, quam Eumelus iis refert poſt trimatum dari ſolitam. Sic Secale Farraginis genus eſt. quando videlicet pecudum iumentorúmque in herba
Lib.1. c.23. pabulum eſt: quod & declarat Ruellius. Duobus modis, inquit, Secale apud nos ſeritur, nunc ſolum & ſimplex, nunc Tritico, aut Farre mixto, æquis fere partibus. Miſcellaneam hanc ſegetem Galli *Meteil*, quaſi Miſcellam vocant: conditiuam eandem, excuſsis etiam granis, Farraginem ruſtici noſtrates appellant, quemadmodum & faſces, & manipulos inde compoſitos Farreum, *Fouarre*. Ea per hyemem iumentorum, pecudúmque pabulo cedit, quibus etiam pro Stra-
Genera mine eſt. Id cauſæ fuit cur Secale Plinio Farraginis genus fuerit. Vt Triticum, ita Secale duplex eſt, vnum enim Autumno ſatum per hyemem in terra nutri-
Forma tur: alterum vêre ſeritur. Secale folio quum primum prodit rubeſcit, dein, vt reliqua Frumenta, viret: ex vna radice ſenos, ſeptenóſue, aliquando etiam plures calamos gignit, longos, graciles, quaternis aut quinis geniculis diſtinctos, Triticeis ſimiles, graciliores tamen, & proceriores. In horum faſtigiis ſpicæ, quum florent erectæ, ſemine grauidæ procumbunt, ac deorſum nutant, ideo rubigini, quoniam imbres retineant, oportunæ, breuibus & innocentioribus ariſtis cinctæ. Granum oblongum, triſte, ſtrigoſius & nigrius Tritico, glumis non opertum, atq; ideo caducum, & ſæpenumero ſponte exili ens. Calami lenti, flexiles, quibus aqua madefactis vitilium vice vtuntur. Hybernum lætius, æſtiuum gracilius, paucioribus culmis, ſpica breuiore ac tenuiore, granóque leuiore. Id eſt Pli-
Lib.18.c.16. nij Secale de quo ſic ſcribit. Rarum dictu eſſe aliquid cui proſit negligentia. Id autem quod Secale, atque Farrago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub Alpibus Aſiam vocant, deterrimum (alij aterrimum legunt) & tantum ad arcendam famem vtile, fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic Far, vt mitiget amaritudinem eius: & tamen ſic quoque ingratiſsimum ventri eſt. Naſcitur qualicunque ſolo cum

SECALE.

centesimo grano, ipsumq; pro lætamine est. Ex quibus illud etiam perspicuum est Secale à Siligine plurimùm differre. Nam vt ex Plinio diximus, E siligine lautissimus panis, pistorum opera lautissima: ac rursum Siliginem propriè dixerim Tritici delitias. Candor est, &c. at Secale nigrum est, & ex eo panis ater, pauperúmque non lautiorum mensis, ac cibis dicatus. Præterea Siligo eodem Plinio auctore, semper rectam habet spicam, nec rorem continet qui rubiginem facit: contrà Secale inclinatam, & deorsum vergentem spicam habet, atque ob id rubigini obnoxiam, vt diximus. In Germaniæ & Galliæ, aliarumq; regionum locis plurimis, præsertim Septentrioni subiectis nascitur, qualicunque solo, etiam gracili, macro, & arido, in fœcundiore tamen, & lætiore melius, præstantiúsque. Secale proximum inter Frumenta à Tritico Triticeísque seminibus locum habet. Panis ex eo factus lentoris atque obstruentis naturæ nonnihil habet: difficile concoquitur; ventriculo grauis est, præsertim si furfurum expers fuerit. Nam Secalinus syncomistos, si probe coctus, benéque fermentatus fuerit, minùs lentus est, non admodum ægrè conficitur, citóque per aluum labitur, nondum tamen Triticeo syncomisto par, quia eo grauior, & cócoctu difficilior est. Alimentum corpori solidum, ac firmum præbet, nec mali succi, si ex bono Frumento coctus fuerit; ex malo verò Frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos succos generat. Admiscetur huic non rarò Triticum, vt leuiorem gratiorémque panem efficiat, qui Secalino puro minus grauis est, ac lentus, & teneritudinem suam Triticeo diutius seruat. Porrò Secale vt medicamentum, Tritico in calefaciendo ac digerendo potentius est. Panis ex hoc ac fermentum, promptiùs ac citiùs abscessus maturant ac rumpunt, quam ex Tritico facta. Farina illius confusanea diuturnos capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata. Secalis peregrini genera duo sunt Nachani, & Mugo. Nachani mentionem facit Garcias ab horto Capite de Lycio. Frumentaceum id granum est, Sinapi simile, nigrum, minutum, sapore Secalis. Conficiuntur ex huius farina rotundi panes, quibus vescuntur Æthiopes oræ maritimæ accolæ, quæ inter fluuios diui Christophori, & diuæ Luciæ sita est. Ex eadem farima permixta cum ramis tusis Lycij, & scobe nigri cuiusdam Indici ligni, fortassis Ebeni, paratur medicamẽtum siccans & adstringens, vtile doloribus oculorum leniendis, confirmandis gingiuis laxioribus, & alui pro fluuio sistendo. Quidam Pollucis cap. 11. lib. 6. ὀεἰνδιον esse putant, vernaculum semen Æthiopibus, Sesamo simile, è quo factus panis, ὀεἰνδης nomine, iis cibus familiaris est. Mungo Frumentaceum quoque granum est, Coriandri magnitudine, ante maturitatem viride, nigrum postquam maturuit. Auicennas, cap. 489. lib. 2. & cap. 7. Sectionis 3. lib. 1. *Mex*, sic Arabes pronuntiant, vocat. Integrum, paululum siccat, cortice detracto in siccitate humiditateq; temperatũ, cætera proximũ naturæ Fabæ. Minus inflat & deterget quàm Faba: citius per aluũ descendit: minus refrigerat quã Lenticula: & addito Cardamo in cibo salubrius est. Bonum succum gignit, præcipuè decorticatum, & coctum cum oleo Amygdalarum dulcium. Abiecto priore decocto iterum elixum aluum cohibet, & valentius, adiecto Rhoe, cum acidi Punici succo. Iusculum ex eo paratum cum Oryza incolæ Guzarate & Decan regionum Indiæ, sorbendum ægris dant in febribus, post longam inediam, priusquam vsum Triticei panis concedant, quemadmodum nos Hordei ptisanam. Cum vino, aut Sapa & croco leuat cruciatus articulorum, & tusis vulsis ruptísque auxiliatur.

Lib. 18. c. 9.
Cap. 8.
Lib. 18. c. 10.
Locus.
Vsus.
Vires & Temper.

HORDEVM, CAP. XII.

Nomina KPIΘH Græcis, Latinis Hordeum dicitur, Arabibus *Xahaer*, aut *Shair*, Italis *Orzo*, Germanis *Gersten*, Hispanis *Ceuada*, Gallis *Orge*. Hordei multa esse genera Theophrastus prodidit. Ex Hordei generibus quoddam binos, quoddam ternos, aliud quaternos, aliud quinos, aliud etiã cũ plurimùm senos habet versus: est enim huiusmodi quoddã genus. Quæ pluribus constant versibus, omnino arctiora densioráque positu sunt. Magna est Indici ab aliis differentia, quod in ramos brachietur. Spicæ aliis magnæ & rariores, aliis minores & densiores: & in quibusdam à foliis distantes magis, in aliis minùs. Hordei ipsius aliud rotundius & minus, aliud oblongius maiúsque, & in spica rarius. Præterea aliud candicat, aliud vergit in purpuram, copiosius farina, & contra hyemem flatúsque, ac omnino aërem candido validius. Spicæ Hordei quædam binos ordines habent, inquit Plinius, quædam plures vsque ad senos. Grano ipsi aliquot differentiæ, longius, leuiúsque aut breuius, aut rotundius, candidius, nigrius, vel cui purpura est. Vltimo ad polentam, contra tempestates candido maxima infirmitas. Hordeum Columella scribit esse, quod rustici hexasticum, quidam etiam Cantherinum appellant, quoniam & alia animalia, quæ ruri sunt, melius quàm Triticum, & hominem salubrius quàm malum Triticum pascit. Hoc nullum aliud in egenis rebus magis inopiam defendit. Alterum genus esse, idem scribit, quod alij distichum, Galaticum nonnulli vocant, ponderis & candoris eximij, adeo vt Tritico mistum egregia cibaria familiæ præbeat. Duo nobis hodie nota sunt Hordei genera. Polystichum quod ante hyemem seritur, *Gros Orge* Galli nominant, Germani *Grosz Gersten*. Distichum quod vêre, nunc *Orge* simpliciter Galli vocant, nunc *Pomole*. Ruellius Cantherinum Hordeum dici putat, quod folliculo castratum enascitur. Galli qui serunt, mundum vocant Hordeum. Huius sponte granum gluma excidit, in reliquis verò generibus non nisi ægrè deglubitur, alioquin hoc illis simile est. A Galeno Gymnocrithon hoc nuncupatum fuisse, id est nudum Hordeum, quidã arbitrantur.

Genera. *Theoph. c. 4. li. 8. Hist.* *Lib. 18. c. 7.* *Lib. 2. ca. 9.* *Lib. 2. c. 16.* *Li. 1. Alim.*

Forma. Prodit Hordeum folio in stipula simplici, quàm Triticum latiore, scabrioreq;: culmo humiliore, ac fragiliore: pluribus articulis, senis, scilicet, aliquando etiã octonis, geniculato: spica variè in versus striata, vt dictum est: grana oblonga tenuiq; gluma inclusa ei firmius inhærent: è glumæ fastigio arista eminet, ita vt tota spica longioribus, firmioribus, mordacioribúsque aristis quàm Triticum rigeat. Radice fibrata firmatur.

Locus. Nascitur passim in vniuersa ferè Europa.

Lib. 2. ca. 9. Seritur Polystichum soluta, siccaq; terra, auctore Columella, & vel præualida, vel exili, quia constat arua segetibus eius macescere: ideoq; vel pinguissimo agro mandant, cuius nimiis viribus noceri non possit, aut macro, cui nihil aliud committitur.

Tempus. Distichum seritur quàm pinguissimis, sed frigidis locis, circa Martium mensem. Melius tamen respõdet, si clementia hyemis permittit, cum seminatur circa Idus Ianuarias. Polystichum ante hyemem serendum.

Li. 1. Alim. *Vsus & Vires.* Hordeũ Galeno, non eandem cum Tritico facultatem habet. Siquidem hoc palam calefacit, illud verò non modò non calefacit, sed quoquo modo ipso vtare, siue panes ex ipso feceris, siue

HORDEVM Distichum.

HORDEVM Polyſtichum.

ris,ſiue ptiſſanam coxeris, ſiue polẽtam,vim quan-
dam refrigerandi habere videtur. Diſsidet pręterea
à Tritici natura ſucci ſpecie,quem vtrumque ipſo-
rum gignere conſueuit. Siquidem Triticũ craſſum
ac lentum,Hordeum tenuẽ, & nonnihil detergen-
tem ſuccũ in nobis creat. Panes omnes Hordeacei
Triticeis minùs alunt:qui tamen ex pręſtantiſsimo
Hordeo conficiuntur,minus à Triticeis in eo ſupe-
rantur,qui verò ex laxo ac leui, panibus furfuraceis
reſpondent.Panes quidem ex Hordeo ſic laxo ci-
tiſsimè per aluũ ſubeunt, quod reliquis etiam ma-
nifeſtum eſt, ſi cum Triticeis eos contuleris. Sunt
autem non modò Triticeis,verùm etiam Olyrinis,
& multo adhuc magis Tiphinis friabiliores, nihil
in ſe lentoris,vt illi, habentes. Ex quo perſpicuum
eſt,exiguum corpori præbere alimentum, & potiſ- Li.7.ſimpl.
ſimùm ſi facti ex peiore Hordeo fuerint. Idem rur-
ſum:Hordeum primi eſt ordinis in refrigerando &
exſiccando : habet etiã paululùm abſterſionis. Hor-
deum quod ait Dioſcorides minus quam Triticum Lib.2. c.79.
alit,abſterget,vrinam ciet, inflationem parit, ſto-
macho aduerſatur:œdemata cõcoquit. Farina Hor-
deacea decoquitur in mulſa aqua cum fico, vt in-
flammationes,œdematáque diſcutiat:duricias cum pice,recina, & fimo colum-
barum concoquit:cum meliloto autem & Papaueris calyce dolores finit,qui la-
tus excruciant : aduerſus inteſtinorũ inflationes cum Lini ſemine,Fœnogræco,
& Ruta impoſita iuuat:ſtrumas cum Pice liquida,Cera,Oleo, & impubis pueri
vrina,ad coctionem perducit:& cum Myrto aut vino,aut malicorio, aut ſylue-
ſtribus Piris, aut rubo alui profluuia ſiſtit : podagricis inflammationibus cum
cotoneis,aut aceto prodeſt:decocta in acri aceto,quo modo Hordeaceum cata-
plaſma,& calida impoſita,lepris medetur. Cremor verò farinæ ex aqua,cum pi-
ce & oleo decoctus, puri mouendo eſt : cum aceto ſubactus & cum pice, contra
articulorum fluxiones prodeſt.Hæc de Hordeo,& eius farina Dioſcorides.Fuit
& ptiſſanæ ex Hordeo & polentæ vſus celeberrimus, ac frequentiſsimus apud
veteres,de quibus nunc diſſerendum. Ptiſſana à verbo Græco πτίσσειν nomen ac- Ptiſſana.
cepit,quod tundere & decorticare ſignificat. Hoc primũ quidem generale no-
men eſt frugum omnium decorticatarum,tuſarumq́;,& cum diuerſarũ frugum
generibus copulatũ,alia atque alia ptiſſanæ genera ſignificat, id quod iam mo-
nuimus,vt χονδροπτισάνη ex Zea decorticata ptiſſanam,& πτισάνη πυρίνη Triticeã
ptiſſanam. Hippocr. ἐὰν δὲ τι διδόναι θέλῃς κομιδῆς ἕνεκα, διδόναι χόνδρον, ἢ πτισάνην Lib.de Af-
πυρίνην. Dioſcorides: πρὸς ἃς καὶ ἡ πυρίνη πτισάνη ἁρμόζει. Plinius. Italia maximè fectib.
quidem Oryza gaudet,ex qua ptiſſanam conficiunt, quam reliqui mortales ex Lib.2. c.79. Lib.18. c.7.
Hordeo. At ptiſſana ſimpliciter,& ſine adiectione poſita, Hordeum excortica-
tum,ob eius præſtantiam tantùm ſignificat.Hæc autem, vt ex variis Galeni lo-
cis,quorum nonnullos ponemus,colligi poteſt,hoc modo fiebat, Hordeum in
aqua maceratum dum extumeſcat,in ſole ſiccatur : mox in pila ligneo piſtillo
tantiſper tunditur, dum corticem exuat. Hoc in aqua lento igne coquitur,do-
nec ſucculentum reddatur. Galenus, quod ſciam, aquæ & Hordei menſuram
non exprimit.Oribaſius vni parti Hordei decem partes aquæ miſcet.Paulus vni Lib.1. c.78.
parti ptiſſanæ quindecim partes aquæ.Eius parandæ modum tradit Didymus Lib.3. ca.9.

in Geoponicis Casſiani: πτισάνης ποίησις. κριθὴ βρεχεῖσα πτίσσεται, καὶ ἡλίῳ ξηραίνεται, εἶτ' ἀποτίθεται οὕτω. παρεμπάττεται δὲ αὐτῇ τὸ λεπτὸν αὐτῆς. τηρεῖ γὰρ αὐτήν. ἔτι ἡ πτισάνη ὑγροτέρα λαμβανομένη, τροφιμωτάτη ἐστιν. ἔστω δὲ τὸ ὕδωρ δεκαπλάσιον τοῦ τῶν κριθῶν μέρους. κόπτεται δὲ ἁλῶν ἀτρίπτων εἰς αὐτὴν ἐμπαττομένων. γίνεται καὶ ἐκ σίτου πτισάνη ὁμοίως. Id eſt, Ptiſſanæ cõfectio. Hordeum maceratum tunditur, & in ſole ſiccatur, ſicq; reponitur: inſpergitur deinde quod ex ipſa eſt tenuius, quoniam eam conſeruat. Ea humidior ſumpta maximè nutrit. Vni parti Hordei decem partes aquæ iniiciuntur, & ſal friatus ipſi inſpergitnr. Fit etiam ex Tritico ptiſſana eodem Lib.18. c.7. modo, de qua pauca hæc Plinius. Ptiſſanæ ex Hordeo vſus vtiliſsimus ſaluberrimúſque tantopere probatur. Vnum laudibus eius volumen dicauit Hippocrates clariſsimus medicinæ ſcientia. Ptiſſanæ bonitas præcipua Vticenſi. Eius conficiendæ vulgata ratio eſt. Multo plura Hippocrates, quem citat Plinius in libro de ratione victus in morbis acutis, qui liber etiam de Ptiſſana inſcribitur, velut ipſe Hippocrates in libello de Veratri vſu citat, ac teſtatur, prodidit his verbis. Ptiſſana igitur recte omnibus frumentaceis eduleis præfertur in morbis acutis. Laudo ſane eos qui ipſam prætulerunt. Nam lentor ipſius lenis eſt, & continuus, & iucundus, & lubricus: ea verò moderatè humida ſitim adimit, & facilè eluitur, ſi forte & hoc opus ſit: & neque adſtrictionem habet, neque malam turbationem, neq; in ventre intumeſcit. Intumuit enim in coctura, quam maximè tumeſcere ſolet. Quicumque igitur Ptiſſana in his morbis vtuntur, nulla die vaſa vacua fieri permittant, vt ita dicam, ſed vtantur, & intermittant, ſi non ob medicamenti, aut infuſi per Clyſterem vſum, intermittere oporteat. Et qui bis quidem in die cibum capere ſoliti ſunt, eis bis danda eſt: qui verò ſemel edere conſueuerunt, his ſemel primo die danda eſt. Verùm ſenſim progreſſu facto, ſi fieri poterit etiam his bis detur, ſi ſanè opus habere viſum fuerit. Ptiſſanam porrò ex optimo Hordeo factam eſſe oportet, & quàm optimè coctam, & præſertim, ſi non ſolo ſucco vti velis. Nam vna cum reliqua ptiſſanæ virtute, lubricus lentor facit vt Hordeum decorticatum non lædat. Nuſquã enim adhęret, neque ſecundum thoracis rectitudinem moram trahit. Lubrica vero maximè eſt, promptiſsime ſitim eximit, facillimè concoquitur: & debiliſsima eſt optimè cocta, quibus omnibus opus eſt. Hæc Hippocrates. Quoquomodo Hor- Li.1. Alim. deum paraueris, inquit Galenus, nunquam corpus calefacit, ſed variè pro modo præparationis humectat, ac ſiccat quandoquidem olenta ex frixo Hordeo facta, ſiccare perſpicuè cernitur, Ptiſſana verò humectat præcipuè quum, vt decet, parata fuerit, hoc eſt, cum in coctione quamplurimùm intumuerit: poſtea igne lento per multum otium in Chylum, ſiue cremorem fuerit redacta. Acetum ei tum admiſcetur, cum plane intumuerit. Cum verò cocta exactè fuerit, ſub edendi tempus ſalem tenuem iniicere oportet. Oleum autem ſi initio ſtatim inieceris, coctioni nihil nocueris. Aliud tamen nihil eſt miſcendum, niſi velis anethi, aut porri quippiam, idq; initio ſtatim immiſcere. Video autem Ptiſſanam à coccis omnibus peſsimè præparari: In mortario namque crudam ipſam tundentes, non ad ignem coquentes diſſoluunt. Sunt qui Amylum etiam iniiciunt, vt per coctionem in cremorem copioſum videatur eſſe redacta. Talis certè Ptiſſana meritò maximè eſt flatuoſa, & concoctu admodum difficilis. Quæ verò in ptiſſana rectè præparanda prætermiſi, ea nunc adiicere oportet. Crudam ptiſſanam aliquandiu in aqua præmaceratam, deinde in mortarium iniectam, manibus, terere conuenit, aſperum quidpiam manu tenentibus. Vſque eo autem terenda, dum qui in ſuperficie eſt cortex, ſit abiectus: is enim quo veſtitur, ceu tenui tunica, non totus inter pinſendum abiicitur. Quapropter & præmaceratur, & in mortario tunditur. Quod ſi nõ quicquid eſt aceris deciderit, elixa ptiſſana

magis

magis quidem deterget, nullam autem aliam noxam accipit. Peſsima eſt ptiſſanæ præparatio, cum vbi coci crudam ipſam in mortario cum aqua contuderint, deinde parũ coxerint, ſapã iniiciunt. Quidam cum his mel quoq; & cuminum iniiciunt, cinnum quendam veriùs quam ptiſſanam parantes. Verùm quæ rectè præparata eſt, vtilitates quas memorat Hippocrates tum ſanis, tum ægrotis præſtabit. Hæc Galenus de ptiſſanæ facultate tradidit. Ptiſſana Dioſcoridi, ob cremorem in decoctione redditum plus alimenti præbet, quàm polenta ex Hordeo facta contra acrimonias, & gutturis ſcabritias, exulcerationeſq; pollet. Hodie medici Hippocratis Galeníque ptiſſana non vtuntur, ſed eius vice Hordeum integrum ſuſpenſa mola decorticatum, quod Hordeum mundum vocant, tantiſper in aqua decoquunt, dum pultis ſpeciem referat: deinde tundunt, & tenui in cerniculo percolant ſaccharum addentes, & modo cum ſaccharo Amygdalarum dulcium cremorem, aut ſeminis Melopeponum, aut ſeminis Papaueris, modo aquam ex roſis ſtillatitiam pro variis ſcopis, & varia morborum ratione. Fit & hodie à pharmacopæis potio, quam ptiſſanam καταχρηστικῶς vocant, Galli *Tiſane*, cum nec ptiſſana ſit, nec ptiſſanæ cremor, ſed eius tantùm tenuius decoctum, ipſius ſubſtantiæ parum, aut nihil retinens. Fit enim ex Hordeo mũdato, Glycyrrhiza, & vuis paſsis. Qua ratione parata potio vtilis eſt iis qui inflammatione pulmonis, partiúmque reſpirationi ſeruientium, vel renum veſicæq; exulceratione laborant. Nunc de polenta dicendum. Eam propriè Græci ἄλφιτον vocant: quanquam ἄλφιτον etiam de omni alia præſertim rudiore farina impropriè dicatur. Quid autem ſit, & quomodo fiat, Plinius declarat his verbis. Antiquiſsimum in cibis Hordeum, ſicut Athenienſium ritu Menandro auctore apparet, & gladiatorum cognomine, qui Hordearij vocabantur. Polentam quoque Græci nõ aliunde præferunt. Pluribus fit hæc modis. Græci perfuſum aqua Hordeum ſiccant nocte vna, ac poſtero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementius toſtum rurſus exigua aqua aſpergunt, ſiccántque priùs quàm molant. Alij verò virentibus ſpicis decuſſum Hordeum recens purgant, madidúmque in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac ſiccatum ſole rurſus tundunt, & purgatum molunt. Galenus ex recenti Hordeo mediocriter frixo laudatiſsimam fieri polentam ſcripſit, cuius ſi copia non ſit, & ex alio ipſam confici. Cum autem polenta omnis rectè facta boni ſit odoris, eam eſſe ſuaue olentiſsimam, quæ ex optimo ac recenti Hordeo, & quod ariſtam non admodum ſiccam habeat, eſt confecta. Compluribus autẽ per ſanitatẽ morem eſſe eam ſapa & vino dulci mulſóque commiſtis, nonnunquam ſola etiam aqua conſperſam, æſtate duabus, tribúſue ante balneum horis bibere, dicere que ſentire ſe hoc potu ſiti liberari: ſi autem cum vino auſtero fuerit pota, ventrem deſiccare. Polenta gentes quaſdam pro pane vti, ídque ruſticos in Cypro facere, tametſi frumenti plurimum metant. Veteres militibus polentam præbuiſſe. Romanos tamen milites ipſius imbecillitatem damnantes, ea non amplius nunc vti. Exiguum enim corpori alimentum dare, priuatis quidem, & omni exercitatione abſtinentibus, ſatis multum: iis autem qui quoquo modo exercentur, minùs quam ſatis eſt. Cæterum cum polenta Hordei frixi farina ſit, vt ex Plinio & Galeno diximus, Aetius non diſsimilem huic rem deſcripſit, ſed βύνην appellari ait, quod nomen à nullo alio vſurpatum fuiſſe memini: τῶν στελλόντων, inquit, τὰ δὲ δήματά ἐστι καὶ τὸ λεγόμενον βύνη. ἔστι δὲ κριθὴ βεβρεγμένη καὶ βλαστήσασα, καὶ πεφρυγμένη μετὰ τῶν γλωσσιδίων, ἢ καταπλαττομένη. Id eſt, ex eorum quæ tumores cohibent numero, eſt & id quod Byne appellatur. Eſt autem Hordeum madefactum quod germinet, vna cum enatis ligulis toſtum, ſi tritum pro cataplaſmate imponatur. Hoc nomine Aetius indicat Hordeum ad

Polenta.

Li.1. Alim.

Li.10. c.29.

Ceruiſiam conficiendam præparatum, quod Maltum vulgo appellant, Germani *Maltz*. Ceruiſia autem ad cuius decoctionem illud conficitur, Germanis *Byre*, Gallis *Biere* dicta, parum à Byne diſtat. Laudatiſsimum fit Maltum menſe Martio, & Aprili. Qualitate ſicca præditum eſt, maiore quàm in Hordeo, frigida multò remiſsiore. Nam empyreuma quod illi ab aſſatione diutináque coctione accedit, ſiccitatem eius auget, frigiditatem verò non ſolùm minuit, ſed & caliditatem quandam ei imprimit. Quare Galenus cum ſcribit Hordeum, quoquo modo quis eo vtatur, ſiue ptiſſanam coxerit, ſiue polentam fecerit, vim quãdam refrigerantem retinere, id de Malto intelligere non potuit, quod partim ipſa germinatione, partim longiore toſtione magis à natura ſua receſsit quàm polenta, quæ vel ex crudo nondúmque maturo Hordeo, vel in aqua macerato tantùm conficitur. Abſterget præterea Maltum Hordeo vehementius, tum quia farinæ minus, glumarum plus habeat, tum ob empyreuma, quod abſterſionem coniunctam habet. Ventris torminibus, aliíſque ſimilibus ex frigida cauſa doloribus Maltum ſubuenit, toſtum, feruénſque in ſacculo appoſitum. Polenta multo plus Hordeo deſiccat, inquit Galenus, aluum etiam cohibet auctore Dioſcoride, & inflammationes mitigat. Tamen in vulgatis Dioſcoridis exemplaribus legimus, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν ἄλευρον κοιλίας ςαλτικὸν, καὶ φλεγμονῶν πραϋντικὸν. Id eſt, farina ex his aluum ſiſtit, inflammationes mitigat, vt de farina Hordei de qua multa priùs dixerat, hæc etiam intelligantur. Sed exemplaria falſò ἄλευρον pro ἄλφιτον habere contendit Cornarius, vt ex Plinio intelligere licet ſic ſcribente. De polentæ generibus in frugum loco ſatis diximus, locorum ratione, quæ à farina Hordei diſtat, eo quod torretur. Ad ſtomachũ vtilis, aluum ſiſtit, impetúſque rubicundi tumoris, (nempe eryſipelatis. Galenus quoque ſcribit polentam multo magis quàm Hordeum ſiccare. Sed quoniam ad τοῦ ἀλφίτου, id eſt, polentæ diſcrimen ὠμὴ λύσις, & compoſita voce ὠμήλυσις dicta eſſe videtur, quid ea ſit etiam hîc explicandnm. Polenta igitur Hordei toſti farina eſt. ὠμὴ λύσις Galeno, & reliquis medicis Græcis, cruda Hordeacea farina eſt: ideóque Plinius ait, Polentam à farina Hordei diſtare, quia torretur. ὠμήλυσις cruda Hordeacea farina eſt nulla alia re admixta. Id ex eo perſpicuum fit, quod vbíque in eius vſu res & liquores exprimuntur, quibus ea farina excipi, & cum quibus ſubigi, parari, & coqui debeat. Quare falſum eſt ὠμήλυσιν ſemper ſignificare crudam Hordeaceam farinam aqua & oleo ſubactam, quod in εἰσαγωγῆς libello Galeno falsò attributo legitur. Neque ſolùm cruda Hordeacea farina per ὠμήλυσιν ſignificatur, ſed etiam Triticea. Quapropter nonnunquam ei vocem adiiciunt, quæ certam farinæ ſpeciem indicet. Galenus: καταπλάσμασι δὲ χρῶ κριθίνῃ ὠμῇ λύσει. In Cataplaſmate verò vtere Hordeacea cruda farina. Quin & ſola hæc vox ὠμὴ λύσις Hordeaceam crudam farinam ſignificat, vt paulo poſt, ἢ τῇ ὠμῇ λύσει δι' ὀξυμέλιτος γενομένῃ. Aut cruda Hordeacea farina cum Oxymelite apparata. Idem alibi ἢ τῇ ὠμῇ λύσει κριθίνῃ, ἢ πυρίνῃ ἐν γλυκεῖ ἑψομένῃ. Aut cruda Hordeacea farina, aut Triticea, in paſſo cocta. Neque ſolùm ὠμήλυσις de cruda Hordeacea farina, aut Triticea vſurpatur, ſed vniuersè de omni cruda farina. Galenus. Καὶ ὠμὴν λύσιν ἐπίθεθέον, τὴν διὰ κριθίνου ἀλεύρου, ἢ διὰ λινοσπέρμου, ἢ τήλεος, ἢ καὶ μίγμα ἐκ τούτων. Quin & omelyſis ex cruda Hordeacea farina imponenda, aut ex farina ſeminis lini, aut fænigræci.

Maltum. | Li. 1. Alim. | Li. 7. ſimpl. | Li. 2. c. 108. | Lib. 2. 2c. 25. | ὠμήλυσις quid. | Lib. 18. ca. 7. | Li. 2. phar. local. | Li. 4. phar. local. | Li. 6. phar. local. cap. 3.

***

AVENA

AVENA. CAP. XIII.

ΒΡΩΜΟΣ & βρόμος Græcis, Auena Latinis dicitur, Arabibus *Chur-tal*, Italis *Vena*, Germanis *Habern*, Hiſpanis *Auena* & *Auea*, Gallis *Auoine*, Angl. *Oetes*, *Etes*, & *Hauer*. De Auena ſatiua hîc agimus. Eſt & ſponte proueniens, ex hordeo degenerante, Ægilops nuncupata, de qua poſtea dicemus. Eſt etiam βρόμος herba. Auena culmo eſt geniculato, folio Tritico ac Zeæ ſimili, in cacuminibus pendulas veluti paruas bipedes locuſtas gerit, quibus ſemen oblongum, ſuperiore parte exiguis capillis hirſutum, ac glumis inuolutum continetur. Radices habet copioſas, ex quibus multi enaſcuntur culmi. Paſsim naſcitur Auena & vêre ſata, æſtatis fine demetitur. Dioſcorides de Bromo hæc ſcripſit. Bromus culmus eſt Tritico ſimilis etiam foliis, ſed geniculis diſtinctis. Fructum autem habet in ſummo, velut paruas locuſtas bipedes, in quibus ſemen eſt vtile ad cataplaſmata, quẽadmodũ hordeum. Sed & pultem ex ipſo faciunt, quæ aluum ſiſtit. Cremor autem ex ipſo à tuſsientibus commodè ſorbetur. Quæ herbarij, opinor, omnes de Auena noſtra ſatiua ſcripta eſſe intelligunt. Verùm Plinius de Bromo quãuis ita ſcribat, vt & ipſum inter vitia ſegetis ponat, & cum Aegilope confundat, tamen eadem quæ Dioſcorides de ipſo tradit. Sic enim ait: Naſcitur inter vitia ſegetis, Auenæ genus: folio & ſtipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes paruulas veluti locuſtas habet. Semen vtile ad cataplaſmata, æquè vt hordeum, & ſimilia. Prodeſt tuſsientibus ſuccus. Theophraſtus Bromũ & Ægilopa velut ſylueſtria & immitia eo loco proponit, quo rẽ hanc frumentaceã multùm illuſtrat. Τῶν δὲ ὁμοιοπύρων καὶ ὁμοιοκρίθων, οἷον ζειᾶς τίφης, ὀλύρας, βρόμου, αἰγίλωπος, ἰσχυρότερον καὶ μάλιστα καρπιζόμενον ἡ ζεία, καὶ γὰρ πολύρριζον, καὶ βαθύρριζον, καὶ πολυκάλαμον. ὁ δὲ καρπὸς κουφότατος καὶ προσφιλὴς πᾶσι τοῖς ζώοις. τῶν δὲ ἄλλων ὁ βρόμος πολύρριζος. καὶ γὰρ οὗτος πολυκάλαμος. ἡ δὲ ὀλύρα μαλακότερον καὶ ἀσθενέστερον τούτων. ἡ δὲ τίφη πάντων κουφότατον, καὶ γὰρ καὶ μονοκάλαμον. διὸ καὶ χώραν ζητεῖ λεπτὴν, οὐχ ὥσπερ ἡ ζεία πίειραν καὶ ἀγαθήν. ἔστι δὲ δύο ταῦτα καὶ ὁμοιότατα τοῖς πυροῖς: ὅ τ' αἰγίλωψ καὶ ὁ βρόμος, ὥσπερ ἄγρι' ἄττα καὶ ἀνήμερα· ἐπικαρπίζεται δὲ καὶ ὁ αἰγίλωψ σφόδρα τὴν γῆν. καὶ ἔστι πολύρριζον καὶ πολυκάλαμον. ἡ δὲ αἶρα παντελῶς ἀπιγριώμενον. Ideſt, inter ea que Tritico & Hordeo ſimilia ſunt, velut eſt Zea, Tipha, Olyra, Bromus, Ægilops, robuſtiſsima eſt Zea, & maximè terram exhaurit: nam & multas & profundas radices habet, & culmum, multum verùm fructus leuiſsimus eſt, & omnibus animalibus gratus. Inter reliqua verò Bromus multas radices agit: etenim multos etiam hic culmos habet. At Olyra mollior & imbecillior his eſt. Tipha verò omniũ leuiſsima eſt: vnúmque tantũ calamũ habet. Quare etiam terram deſiderat tenuem, non quemadmodum Zea pinguem, & bonam. Sunt autem duo hæc etiam Tritico ſimilia Aegilops & Bromus, veluti ſylueſtria quædam, & immitia. Exhaurit autem Aegilops vehementer terram, multáſque radices, & multos culmos habet. Lolium verò penitus ſylueſtre eſt. Hæc Theophraſtus. Cæterùm quemadmodum χόνδρος & χονδροπλισ-

Nomina

Genera.

Forma

Locus.

Tempus.

Corn. Embl. 82. lib. 1.

Li. 22. fine.

Lib. 8. Hiſt. cap. 9.

σάνη, & πυρίνη πτισάνη ex Zea & tritico fiebant, & πτισάνη ex hordeo, & τράγος ex olbyra, sic βρόμος ex Auena paratum edulium, veteribus videtur fuiſſe, id quod
Lib.1.c.78. Paulus oſtendit. Cum enim ptiſſanæ coquendæ modum declaraſſet, ſubiungit, παραπλησίως δὲ τῇ πτισάνῃ καὶ ὁ βρόμος καὶ ὁ χόνδρος ἕψεται. Ideſt, eodem autem modo quo ptiſſana Bromus & Chondrus decoquuntur. Quare βρόμος vt alia ſegetum genera quæ diximus, & frugis ſpeciem quam Auenam nominamus, & rem ex ipſa factitiam ſignificabit. Galenus Bromum iumentorum alimentum & pabulum eſſe ſcripſit, non hominum, niſi aliquando extrema fame ad panes ex eo
Li. 1. Alim. quoque ſemine conficiendos compellantur. Citra famem autem coctus Bro-

Vſus & Vires.

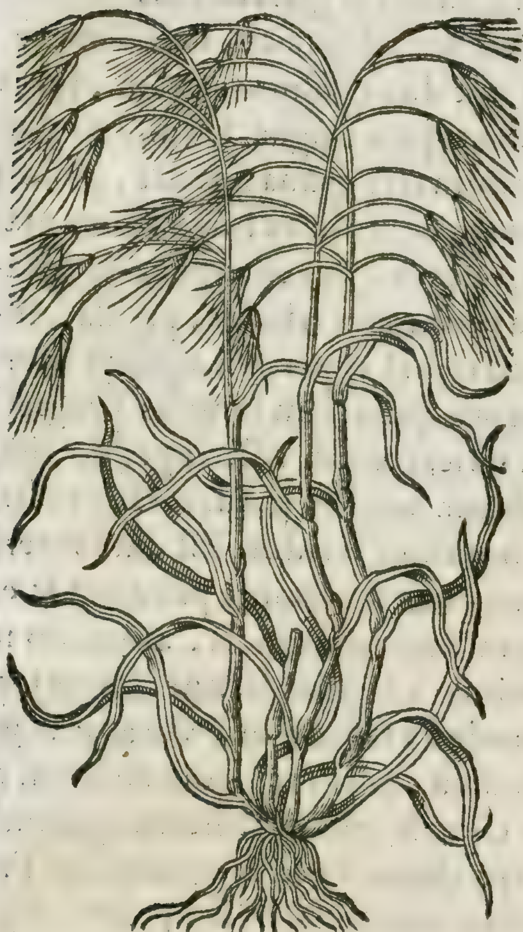
mus ex aqua manditur cum vino dulci, aut ſapa, aut mulſo, non aliter quam Typha. Caliditatis autem ſatis particeps eſt vt illa, quamquam non æquè eſt durum: ex quo minùs quoque corpus nutrit. Panis qui ex Auena fit alioqui eſt inſuauis, non tamen aluum aut ſiſtit, aut proritat, ſed quod ad id ſaltem attinet, medium locum obtinet. De eodem vt medicamento hæc etiam Galenus. Bro-
Lib. 6. ſim. mus vnum eſt ex leguminibus, quod vt medicamentum, ſimilem hordeo vim obtinet: nam illitum deſiccat, & digerit mediocriter, & ſine morſu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem, nonnihil etiam adſtrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet. Quo Galeni loco, legitur, βρόμος ἐστὶ μὲν ἕν τι τῶν ὀσπρίων, cum σιτηρῶν pro ὀσπρίων legendum videatur. Ideſt, Bromus eſt quidem vnum ex frumentaceis, vt frumentaceorum à leguminibus diſtinctio obſeruetur, niſi quis dicat Galenum aliquando ſine diſcrimine his vocibus vſum fuiſſe, cum &
Libe. de m. com. cura. Panicum legumen appellet, & Alicam, & ptiſſanam. Quod Dioſcori. pultem è Bromo fieri tradit, idem Plinius ſcripſit. Primum omnium, inquit, frumenti
Li. 18. ca. 17. vitium auena eſt, & hordeum in eam degenerat, ſicut ipſa frumenti fit inſtar,
Corn. Embl. 82. lib. 2. quippe cum Germaniæ populi edant eam, neque alia pulte viuant. Quod Plinius ait Germanos auenaceam pultem edere, etiam hodie verum eſt, ſed quod non alia pulte viuant falſum. Nam & craſsiore tum Zeæ, tum tritici farina quam crimnon vocant, Germani vtuntur, & ex ea pultem modo craſsiorem, modo tenuiorem ac ſorbilem faciunt. Sic etiam ex Auena craſsiorem farinam inſtar crimni faciunt, quam cum aqua coctam addito butyro edunt, aut ſorbẽt, & ex eiuſdem farina tenui pultem parant. Quin & in Saxonia magna, farina auenæ craſsior, quam ipſi *Gorte* vocant omnibus fere obſoniis aſpergitur vnà
Lib. 22. c. 25. cum ſale, & ſic ſimul coquitur. Auenæ farina, vt Plinius ait, decocta in aceto næuos tollit.

BROMVS, CAP. XIIII.

AB Auena ſatiua vſu tantum Bromus differt, quæ inculta eſt & neglecta, non genere, nec figura, nec nomine; dicitur enim etiã βρῶμος, & βρόμος. Herba Dodo. Hiſtor. ſtirp. lib. 4. cap. 46. & in frument. ca. 63. Sed vt ab Auena diſcernatur, βρῶμος πόα vocatur, id eſt Bromus herba, ſiue Auena herba, Gallis *Aueron*, vel *Aueneron*, Italis *Vena vana*, ideſt *Auena caſſa*. Tota natura habitúque ipſo ſylueſtris quædam Auena eſt, multiplicibus, & geniculatis culmis, foliiſque eam referens, vtriſque tamen tenuioribus: ſpicæ à ſeſe magis diſsitæ ariſtas aſperiores longioreſque habent: ſemen euanidum in tuniculis fermè vacuis, quare ſteriles Auenas dixit Virgilius. Radix copioſa eſt, ac tenuis. Aeſtate ſecus vias & agrorum margines reperitur. Huic valde affinem Bromum ſterilem alteram Lobellius facit, quam Dodonæus Aegilopem, ſeu feſtucam alteram, Germani *Dort*, & *Lulch*, Belgæ *Drauich* appellant. Culmis foliiſque Secale refert: ex culmorum vertice pendulæ conſpiciuntur ſpicæ, Auenæ propemodum ſimilitudine, ſed breuiores, & arctius coniunctæ. Semina oblõga ſunt

BROMVS
Herba Lobellij.

BROMVS ALTERA
sterilis Lobellij.

ga sunt, longitudine graui secalini, sed angustiora, tenuiora, leuioráque multo, quæ vtriculis paruis continentur. Propriè secalis est vitium: neque enim cum aliis frugibus, aut rarissimè reperitur. Crescit, veluti alia eius generis per imbres frequentes, hiemis anníque constitutionem clementem, & tepidam. In Secali & agrorum marginibus reperitur apud Belgas. Matthiolus Aegylopis primæ nomine depinxit. Bromus herba, auctore Dioscoride, exiccatoriam vim habet: decoquitur cum sua radice ad tertias, & iuri colato par modus mellis adiicitur: rursus incoquitur, dum liquidi mellis crassitudo fiat. Linteum ex eo humore imbutum, & naribus inditum, contra graueolentiam vlcerum efficax est. Aliqui tritam Aloen addunt, & eo modo vtuntur. Cum siccis rosis cocta in vino grauem oris halitum emendat. Li.4.c.125.

AEGILOPS, CAP. XV.

AIΓΙΛΩΨ Græcè, & Latinè Aegilops dicitur, à Plinio festuca, Arabicè *Dausir, Dalisit, Desana, Dauser*, siue *Dasser*, Italicè *Egilopo* Ægilops inquit Dodon. folio est tritici, sed culmo tenui spicáque siue iuba Auenæ similis est: grana eius oblonga sunt, hirsuta, subrubra, folliculo inclusa, ac tenuem capillaceam, longamque aristam habent. Brabanti *Ghebaerde euene* vocant, quasi dicas auenam aristis aut barbula donatam, quæ cum Dioscoridis descriptioni consentire videntur, sic enim ille. Aegilops herbula est folia tritici similia habens, sed molliora, in summo capite semina bina ternáue rubra, in quibus aristæ veluti capilli exeunt. Lobellio non Aegilops, simpliciter, sed Aegilops Bromoides Belgarum dicitur inter Aegilopem & Bromum media, priori Bromo aut Aegilopi similis. In Anglia, Belgio & Gallia inter Hordeum & Secale frequẽs occurrit. Num eadem quæ Aegilops præstet, hactenus incompertum. Aegilopem aliam Narbonensem pictam ostendunt Lobel

Nomina — *Forma* — Li.4.c.134.

AEGILOPS Dodon.

Lobellius & Matthiolus, quæ naſcitur inter triticum & hordeum agri Narbonenſis & Galloprouinciæ, æſtuoſis & glareoſis marginibus qualem Dioſcorides delineat, herbulam ſeſquipalmum aut duos palmos altam, foliis triticeis, exilibus, ſpica exigua, breui, duo plurimum, interdum tria grana ferente, glumis concluſa ſtriatis, & ariſtis ex ſingulorum granorum apice, non ex ſpica emergentibus: grana hordeacea ſunt, radix triticea, puſilla. Adiicit Pena ſe nō ſemel expertum ægilopi morbo potius cœpto quàm iam longius progreſſo profuiſſe. Exicat enim adſtringendo citra calorem multum. Semina potui cereali indita temulentos homines faciunt. Eſt autē veterū Aegilops auena quæ ſua ſponte prouenit & ex hordeo in eam degenerante fit, atque ob id frumenti vitium à Plinio dicitur, vbi etiam non aliter hordeū à feſtuca quæ vocatur Ægilops enecari dicit, quàm triticum ab Aera, id eſt lolio, & cicer & eruum ab herba quæ inde orabanche appellatur. Galenus quoque in Tritico frequens lolium inueniri ſcribit, in hordeo vero reperiri ſed parum, Ægilopem autem in hordeo frequentem eſſe, cum prima generatio vel incrementum ipſis non rectè ſucceſſerit. Porrò patrem ſuum ætate iam declinante cum agricultura delectaretur, Triticum ac Hordeum aliquando ſeminaſſe omnibus diuerſi generis ſeminibus, quæ ipſi erant admiſta, diligenter ſelectis, quò certò

Li.18.ca.17.

Li. 1. Alim.

AEGILOPS LOBELLII, & Penæ.

AEGILOPS SECVNDA Matth. radice & foliis diuerſa.

cogno

cognoſceret, num ex ipſorum mutatione lolium & Ægilops naſcerentur, an propriam hæc quoque ſemina naturam haberent. Cum autem fortè vna cum puris ſeminibus in Tritico quidem frequens Lolium, in hordeo autem parum, ſed magnam Ægilopis vim natam conſpiceret, in aliis quoque ſeminibus idem experiri eſſe aggreſſum. Ægilops diſcutiēdi vim habet auctore Galeno, id quod ex guſtu cognoſcitur: leuiter enim acris eſt. Verùm & ex eo liquet, phlegmonas induratas & Ægilopas eam ſanare. Eſt autem Ægilops abſceſſus inter magnum oculi angulum & naſum, qui ſi neglectus fuerit in fiſtulam abit, vſque ad os progredientem. Archigenes apud Galenum, ad ægilopa ſuccum herbæ Ægilopis cum melle illinit. Item Dioſcorides illitam cum farina herbam Ægilopiis mederi ſcripſit, duritiáſque diſcutere. Succum farinæ admiſtum ſiccari, & eorumdem gratia reponi. Ægilopas, inquit Plinius, ſanat herba eodem nomine, quæ in hordeo naſcitur Tritici folio, ſemine contrito cum farina permixto impoſitóque, vel ſucco. Exprimitur hic è caule, foliíſque prægnantibus, dempta ſpica, & cum trimeſtris farina digeritur in paſtillos.

Lib. 6. ſim. *Vires & Temper.* Li. 5. ph. lo. cap. 2. Li. 25. c. 13.

ORIZA, CAP. XVI.

ORYZAM τῶν σιτηρῶν εἶδος εἶναι, id eſt ftumentaceorum generis eſſe ſcribit Dioſcorides. Galenus inter legumina recenſet. Legumina, inquit, appellant ea cerealia ſemina ex quibus panis non fit, vt puta, fabas, piſa, cicera, lentes, lupinos, Oryzam, & cætera. Vt ὄρυζα Græcis, ita Latinis Oryza nominatur, Theophraſto ὄρυζον neutro genere, Arabibus *Arz*, ſeu *Arzi*, Gallis *Rys*, Italis *Rizo*, Germanis *Rheiſz*, Hiſpanis *Arroz*, Anglis *Riſt*. Oryza foliũ profert arũdinaceũ, carnoſum, porraceo haud abſimile: culmum cubitalem & ſæpe maiorem, geniculatum, Tritico craſsiorem, firmiorémque, in cuius faſtigio iuba oritur, ſiue ſpica in ramulos diuiſa, in quibus ſemen vtrimque impari exortu prouenit, cortice ſubflauo, tectum, aſpero, veluti ſtriato, oui figura, quod gluma excuſſa candidum eſt. Plinius ſimiliter Oryzam deſcribit. Oryzæ quidem folia carnoſa, Porro ſimilia, ſed latiora: altitudo cubitalis: flos purpureus: radix gemmeæ rotunditatis. In paluſtribus riguíſque naſcitur, inquit Dioſcorides. Peregrinum initio ſemen, ex Indiáque allatum. In Bactrianis quoque ac Babylonia & Suſide, atque Syria inferiore naſcitur. Nunc in Italiæ & Pedemontanæ prouinciæ multis, & in quibuſdam Galliæ locis gignitur, ſed copioſiſsima in Aſia, Syria, & Ægypto. Oryza auctore Dioſcoride, mediocriter alit, ſed aluum ſupprimit. Semine hoc, inquit Galen. omnes in ſiſtenda aluo vtuntur, ipſum eodem modo quo Alicam coquentes: difficilius tamen quàm alica conficitur, & minùs alit, & vtique in edendi ſuauitate ab ea quamplurimùm vincitur. Idem alibi. Oryza habet adſtrictorium quidpiam: quare mediocriter ventrem ſiſtit. Italici maximè Oryza gaudent, inquit Plinius, ex qua ptiſſanam

ORYZA.

Lib. 2. c. 88. Li. 1. Alim. *Nomina* Lib. 4. Hiſt. cap. 5. *Forma* Matthi. in c. 88. lib. 2. Dioſc. Lib. 18. c. 7. *Locus.* Lib. 2. c. 88. *Vſus & Vires.* Li. 1. Alim. Lib. 8. ſim. Lib. 18. c. 7.

ſanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo. Vnde apud Horatium medicus ait, Agedum ſume hoc ptiſanarium Oryzæ, quod videlicet ptiſſanæ modo prępararetur. Hodie verò ex Oryza puls fit, in qua ſolidæ ipſius partes manent, eáque datur in cibum, non autem eius ſuccus, cuiuſmodi hodie fieri conſueuit hordeacea ptiſſana in qua nihil ineſt pręter aquam, & hordei cremorem. Theophraſtus hæc de Oryza tradidit. μᾶλλον δὲ σπείρουσι τὸ καλούμενον ὄρυζον, ἐξ οὗ τὸ ἕψημα. τοῦτο δὲ ὅμοιον τῇ ζειᾷ, καὶ περιπτισθὲν οἷον χόνδρος, εὔπεπτον δή, τὴν ὄψιν πεφυκὸς ὅμοιον ταῖς αἴραις. καὶ μένει τὸν πολὺν χρόνον ἐν ὕδατι. ἀποχεῖται δὲ οὐκ εἰς στάχυν, ἀλλ' οἷον φόβην, ὥσπερ ὁ κέγχρος, καὶ ὁ ἔλυμος. Ideſt, ſerunt potiſsimum Oryzon ex quo iuſcula parant. Hæc Zeæ ſimilis eſt, tuſáque veluti Alica facilè concoquitur, aſpectu lolio ſimilis. Diu in aqua manet, effunditur non in ſpicam, ſed veluti in iubam, Milij, aut panici modo. Oryza in lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carnium pingui iure decocta, concoctu facilior eſt, & ori gratior. Vtilis cibus eſt dyſentericis, cæliacis, & diarrhœa affectis, præſertim ſi priùs torrefacta, lacti in quo igniti calculi fuerint extincti, incoquatur. Sunt qui Oryzam quoque dicant genitale ſemen augere, in bubulo lacte decoctam, addito ſaccharo, & cinnamomo. Oryzæ decoctum vtiliter dyſentericis infunditur, ac etiam potandum datur. Farina cataplaſmatis repellentibus rectè admiſcetur: mammarum incipientes inflammationes arcet.

Lib. 2. Ser. ſat. 3.

Li. 4. Hiſt. cap. 5.

Matt. in c. 88. l. 2. Dio.

MILIVM, CAP. XVII.

Nomina

KΕΓΧΡΟΣ Græcis, & Straboni κέγχρος, Hippocrati πασπάλη, vt vult Hermolaus, Galeno πάσπαλος non πασπάλη, nam in Gloſsis Hippo. πασπαλέτης exponit κεγχραλέτης, & addit, πάσπαλος γὰρ ὁ κέγχρος. Latinè Milium dicitur, Arabicè *Ieuers*, *Geguers*, ſiue *Giauers*, Italicè *Miglio*, Germanicè *Hirſz*, Hiſpanicè *Milho*, & *Miyo*, Gallicè, *Mil*, & *Millet*, Milium à Miliaria ſumma deriuatum Feſtus exiſtimat, non à Græcis. Contrà Varro à Græco deducit, nam id Melinen, inquit vocant: cum tamen Dioſcorides & Galenus Melinen Panicum intelligant. Farinam miliaceam, ſeu fractum Milium, inquit Hermolaus, ſunt qui ſcrutũ vocari putent in Horatij verſu illo.

Vilia vendentem tunicato ſcruta popello.

Sunt quibus vaſis appellatio ea potius eſſe videatur, ex ſcroto ideſt corio conſuti, vel eſculenti quoddam genus lecytho contrarium, vt Plautus quoque ſcrutea & Collubia in hunc fortè ſenſum appellauerit: vel in Horatio fortè non ſcruta, ſed ſcuta legas pro vaſculo ruſtico, vnde Scutriſcum Catoni ſæpe numero dictum. Sed nihil horum ſcruti nomine ſignificari, imo vetera & fracta ferramenta, pannos veteres, vaſa dimidiata, & cætera Lucillius apud Gellium demonſtrat his verbis. Quidni? & ſcruta quidem, vt vendat ſcrutarium laudat. Præfractam ſtrigilem, ſoleam improbum dimidiatam. γρύτη & γρυτάρια nominant Græci. Vnde γρυτοπώλης qui vaſa fracta & ſimilia vendit. A Milio quoque miliariæ aues dictæ, vt Varroni placet, quòd ad hanc frugem turmatim ſe conferant, eáque veſcentes ſaginantur. Vulgus noſtrum Hortulanos appellat, obiecto Milio in caueis ſic pingueſcentes, vt vel obeſiore corpore ſuffocatæ moriantur, vel in necatis nihil aliud ſpectetur quam adipis moles. Lugduni aucupes ad epularum delitias alunt, magnóque vendunt: & quamuis cenchridi aui nomen videatur Milium indidiſſe, eam tamen miliariam non eſſe certum eſt, cum cenchridem, vt refert Plinius, accipitrum generis Græci faciant, quàm Latini Tinnunculum à voce & ſono, vocant: Galli vero. *Quercerelle*, vulgò bene cognitam, quòd in altis vrbium turribus nidificet. Sed ad rem redeamus. Milij noſtratis hiſtoriam primùm ponemus: deinde Milij Indici, cuius genera duo.

Corol. 107. libr. 2.

Libr. 1. Epi. 7. Epiſt.

In Perſa. Scena tertia, quo in loco plerique omnes legũt: Cõmiſce mulſum: ſtruthea, collibiáque appara.

Li. 3. ca. 14.

MILIVM nostras.

Milium nostras in frumentaceis, iísque frugibus ex quibus panes fiunt, à Galeno & Dioscoride numeratur. Radicem numerosam habet, altam & duram: multiplici culmo fruticat, cubitali, crasso, geniculato, lanuginoso. Folia gerit ampla ac arundinacea. E summis caulibus nō spicas, sed effusas ꝓmit iubas, seu paniculas lōgas, diuulsásque, & in terram pronas, ac reflexas. Milij comæ, inquit Plinius, granum complexæ fimbriato capillo curuantur. Theophrastus iubam siue comam φοβην appellat. ἡ δὲ καλαμώδης ἀπόφυσις, inquit, φοβή. In iubis illis copiosum gignitur semen, paruum, rotundum, durum, splendens, & subflauum, tenui tunica vestitum. Milium leuē solutámque terram desiderat, nec in sabuloso solùm, sed & in arenoso quoque prouenit, modo vel humido cœlo, vel riguo solo: nam siccum cretosúmque reformidat, vt ait Columella. Ante ver commodè seri non potest: quoniam teporibus maximè lætatur. Vltima tamen parte mensis Martij commodissimè terræ committitur. Plinius Miliū inter frumenti quoque genera verna connumerat. Milium Theophrastus refert siccitate sua diuturnum esse: idem plus annos centum durare, si quò ventus & aër non perueniant, condatur, auctor est Varro. Milio nōnumquam in pane vtuntur, vrgente frugum penuria, inquit Galenus, panis tamen ex eo exigui est alimenti, & refrigerans. Constat insuper præaridum, & instar arenæ friabilem esse: nihil enim in se habet pinguitudinis, & lentoris. Iure ergo aluum humidiorem exiccat. Agricolæ, huius farina cocta, admisto adipe suillo, & oleo vescuntur. Panem etiam & pultem ex Milio fieri testatur Plinius, cùm scribit. Milio Campania præcipuè gaudet, pultémque candidam ex eo facit. Fit & panis prędulcis. Sarmatarum quoque gētes hac maximè pulte aluntur: & cruda etiam farina equino lacte, vel sanguine è cruris venis admixto. Hæc puls etiam Germanis hodie in vsu est, cum lacte cocta butyro addito, & saccharo plerumque asperso. Alibi Plinius panis, inquit, multifariè & è Milio fit, è panico rarius. Sed nullum frumentum ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat. LX. pondo panis è modio redeunt, modiúsque pultis ex tribus sextariis madidis. Panis ex Milio conficitur, inquit Columella, qui antequam refrigescat, sine fastidio absumi potest. Sed quamuis panis ex Milio nisi in magna reliqui frumenti penuria non fiat, ait Galenus, tamen is dum recens est, vt scribit Matthiolus, & à pistore recte paratus, vt Veronæ fit, & ita calidus vt è furno excipitur, deuoratus sua quadam suauitate placet, & à multis expetitur. Cum verò obduruit, planè ingratus est. Siluicolæ Tridentini sola pulte miliacea quam vulgò polenta vocant, aluntur, eam cum lacte edentes. Milium inquit Dioscor. in panes coctum minus cæteris frugibus alit: sistit pulte sua aluum: vrinam cit. Torretur Milium, feruénsque in sacco ponitur, vt torminibus reliquísque doloribus, si ægra pars foueatur, auxilio sit. Milium Galeno primo ordine refrigerat, exsiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso: habet etiam paullulum tenuitatis. Ex hac tum consistentia, tum temperatura instar edulij comestum, plane inter omnia frumentacea minimùm confert nutri-

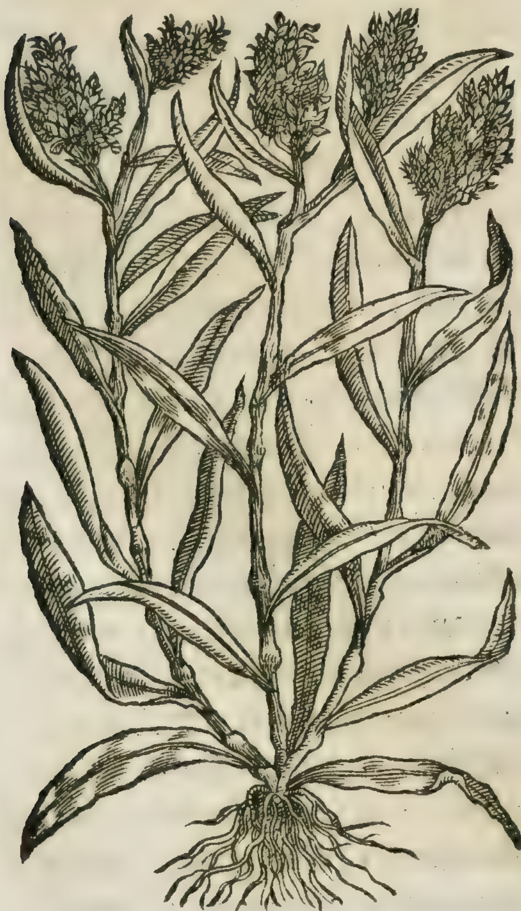
Forma. Li.18 ca.7. Lib.8.Hist. cap.3. *Locus.* Li. 2. ca. 9. *Tempus.* Li.18. ca.7. lib.1. ca.57. Li.1. Alim. *Vsus.* Li.18. ca.10. Li. 18. ca.7. Lib.2.ca.9. In ca. 90.li. 2.Dioscor. Lib.2.c.90. *Vires & tempera.* Lib.7.sim.

menti, ſed & ventrem ſiccat. Porrò foris impoſitum in ſacculis, idoneum eſt fomentum iis quæ citra morſum exſiccari poſtulant & cataplaſmatis modo illitum exſiccare poteſt. Attamen admodum friabile eſt. Proinde difficilis eſt eius
Li.1.ph.lo. in cataplaſmatis vſus. Idem alio in loco foměta ex Milio in capitis dolore laudat, quod vt ait Hippocrates, leue ac lene ſit Milium. Sic enim ille ſcribit: Πυρίη
Libr. 2. de victus rat. morb. acu. ἡ ξηρὴ, ἅλες, κέγχροι πεφρυγμένοι ἐν ἐρίοις μαρσυππίοισιν ἐπιτηδειότατοι: καὶ γὰρ κοῦφον καὶ προσηνὲς ὁ κέγχρος. Id eſt, fomentum ſiccum ex ſale ac Milio torrefactis, ac laneo marſuppio exceptis accommodatiſsimum. Etenim leue ac lene Milium eſt, quod Plinius leuiſsimum ac molliſsimum eſſe dixit. Milio ſiſtitur aluus, diſcu-
Li.22.c.25. tiuntur tormina, in quem vſum torretur ante. Neruorum doloribus, & aliis ferùens in ſacco imponitur, neque aliud vtilius, quoniam leuiſsimum molliſsimúmque eſt, & caloris capaciſsimum. Itaque talis vſus eius eſt ad omnia quibus calor profuturus eſt, farina eius cum pice liquida ſerpentium, & millepedæ plagis imponitur. Hæc Plinius. Milium igitur ad flatus repellendos fomentum eſt optimum, præſertim ſi cum ſale commixtum fuerit. Quin & præſtantius redditur additis chamæmeli floribus. Milium medicamenta & carnes, ſi in eius aceruo ſepeliantur, à carie & putredine diutius vindicat.

MILIVM INDICVM, ſiue MELICA. CAP. XVIII.

SVNT alia quoque Milij genera peregrina. Indici meminit Plinius his verbis. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum eſt, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem, prægrandibus culmis, Phobas
In c.91.lib. 2.Dioſcor. vocant, omnium frugum fertiliſsimum. Matthiolus Milium iſtud frugis genus eſſe exiſtimat quod vulgo Melica dicitur, Inſubribus *Melega*, Hetruſcis *Sagina* aliis Italiæ populis *Sorgo*, apertéque hallucinatum fuiſſe Ruellium, cum ſcri-

MILIVM INDICVM, ſiue Melica Matthio.

MILIVM INDICVM, ſiue Melica Dodon.

bit

bit Panicum in Italia Melicam appellari, cùm hæc appellatio nuſquam in Italia panico ſit indita. Ei fortaſſe errandi occaſionem præbuit nominis Melicæ & μελίνης ſiue μελίνȣ vicinitas, quæ fecit vt Panicum cum *Sorgo*, & huius deſcriptionem cum illius deſcriptione confuderit. Germani *Sorgſamen*, vocant, Luſitani *Milium Saburrum*, Dodonæus Panicum Indicum, alij Panicum peregrinum, id ex Panici genere eſſe exiſtimantes, quorum certè probabilior eſt opinio, quàm Fuchſij, qui Farris genus facit, cum quo ſimilitudinem nullam habet, cum Panico verò aliquam: ſed illi cum Milio magis conuenit: quam ob cauſam Milium Indicum Plinij Matthiolus eſſe putat, vt diximus. Eſt autem Melica, vt vulgari vtar nomine, frugis genus tribus, quatuor, aut pluribus aſſurgens culmis, arundinaceis, præaltis, ſeptem octo nonnumquam decem pedum altitudine, vel maiore, nouem articulis plurimum diſtinctis, medulla candida farctis. Folia è ſingulis geniculis exeunt cubito longiora, tres quatuor ve digitos lata. Paniculas in ſummis culmis profert, dodrantales aut longiores, rectas, non inclinatis, granis multis confertas, Milio maioribus, ac Lenti ferè paribus, alias minus, alias magis in rufo nigricantibus. Radicibus firmatur multis, validis ac fibratis. Tota planta arundinem prorſus refert, adeo vt agri in quibus ad maturitatem vſque Melica adoleuit arundineta procul eſſe videantur. Culmi & ſpicæ ſemine matureſcente rubeſcunt. Solum amat pingue & humidum. Gignitur in Italia, Hiſpania, & aliis calidioribus regionibus. Ex æſtiuis ſementibus eſt: Autumno matureſcit. Legitur granum à ruſticis, molitúrque in farinam, ex qua panem faciunt. Hetruria tamen potius ad columbarum gallinarúmque ſaginam ſerit, quàm ad hominum alimentum. Ex huius Milij Indici culmorum medulla fit medicamentum adſtrumas præſtantiſsimum hoc modo. Ex decem culmorum huius internodiis extrahitur medulla, quæ cum ſpongia noua, integra, rubentéque comburitur. Hæc in puluerem teruntur additis piperis nigri granis duodecim. Huic pulueri admiſcetur triticeæ farinæ vncia. Deinde omnia ouo recente excepta in placentam conformantur, quæ ſub feruentibus cineribus coquitur. Ea in ſex partes diuiditur, quæ Luna decreſcente alternis diebus ſtrumoſo dormitum ituro edendæ præbentur, nullo addito potu. Idem altera & tertia Luna repetitur. Hoc medicamento multos curatos eſſe ſcripſit Matthiolus. Idem auctor eſt flores qui ex rubris huius milij Indici paniculis excutiuntur, drachmæ pondere ex rubro vino hauſtros rubra fœminarum profluuia ſiſtere, quemadmodum albos flores ex paniculis albis exceptos albos vteri fluores cohibere. Item dari vtiliter dyſentericis, & aliis fluxionibus alui affectis. Idem quoque præſtare granorum putamen, oui vitello probè decocto exceptum, & à ieiunis deuoratum. Aliud Milij Indici genus à Iacobo Antonio Cortuſo nobili Patauino ad ſe miſſum ſcribit Matth. quod culmis, foliis, paniculis ſuperiori ſimile eſt, ſed eo pulchrius, & præſtantius, glumā facilè exuit, meliorq; ex eo fit panis. Milij generibus Dodonæus adſcribit plantam quam recentiores Lacrymam Iob ſeu Chriſti nominānt, de qua cum Lithoſpermis dicemus.

Lib.2.c.28. — Nomina — Lib. 4.c.12. In Hiſtor. plant.295. — Forma Melicæ. — Locus. — Tempus. — Vſus & Vires. — Ibidem. — In ca. 91. li. 2. Dioſcor. Hiſto. fru. cap. 24.

PANICVM, CAP. XIX.

ΕΛΥΜΟΣ Græcis, Latinis Panicum appellatur, Arabibus *Dochon*, Italis *Panico*, Germanis *Pfenich*, & *Heydelpfenich*, Hiſpanis *Panizo*, & *Paniſo*, Gallis *Panis*, & Panic. Dicitur etiam μελίνη teſtibus Dioſcoride & Galeno, μέλινος Diocli, Plinio Melfrugum, quæ vox è Meline ſumpta melleum quidpiam ſignificat non autem, nigrum ἀπὸ τȣ̃ μέλανος, quidam enim Melinen Panteum nigrū eſſe volūt, ab aliis generibus colore diſtinctum. Elymum certè ac Melinen tanquam diuerſa, Theophr. locis aliquot memorat

Nomina — Lib.22.c.25.

Lib.18.c.7.

PANICVM Satiuum.

PANICVM SYLVEST. Matthiol.

ſeparatim, Panicum Latinis à paniculis dictũ eſſe ſcribit idem Plin. qui inter æſtiua frumẽta panicum recenſet, non vt quidam, inter verna Dioſc. τῶν σιτηρῶν εἶναι σπερμάτων ait, ideſt frumẽtaceis ſeminibus annumerari. Colum. inter fruměta Panicum & Miliũ reponit. Gal. ἐκ τῶν ὀσπρίων, ideſt ex leguminib⁹ eſſe tradit, vt citra diſcrimẽ Galen. τὰ σιτηρὰ etiã ὄσπρια vocet, cũ tamẽ ὄσπρια ſint cerealia illa ex quib⁹ panis nõ fit. Sũt & Panico genera, inquit Plin. mãmoſo, pano è paruis racemato paniculis, & cacumine gemino. Quin & colore diſtinguuntur, candido, nigro, rufo, etiã purpureo. Sunt etiã Panici genera ſatiuũ & ſylueſtre. Panicũ ſatiuũ quod ex Matth. hic appinxim⁹, radice, culmo, folio, Milio ſimile eſt. Culmis enim multis prodit intus farctis, geniculatis, ac ſenſim extenuatis. Folia ei arundinacea ſunt, multo quàm in Tritico latiora. Paniculis differt: ſunt enim in Panico oblõgę & pedales, craſſę, prædenſæ, nõ vt in Milio diuulſæ, ſed racemi inſtar ex numeroſis granis cõpactæ, hirſutis, rotundis, duris, ſplẽdentibus folliculis quibuſdam intectis, colore ſubluteis, Milio ſimilibus, ſed minoribus. Radice nititur valida & fibrata. Eamdem quam Miliũ terrã, idémq; ſolum deſiderat, eodémq; tempore ſeritur, auctore Colu. Reperitur & Panicũ ſylueſtre, inquit Matth. ſed cibis inutile, & alendis ſolùm auibus idoneũ, ſatiuo longè minus gracili admodum ſtipula, cubitali longitudine, aut maiore, foliis anguſtioribus, breuioribus, aſperíſque panicullæ in cacumine hirſutæ, ſubrubentes, pertinaciter veſtibus inhærent, ſed multò minores quàm in Panico ſatiuo. Vis illi Panico adſimilis, niſi quod magis adſtringit ac refrigerat.

Lib.2.ca.9. Lib.6.ſim.

Genera. Li.18.ca.7.

Forma

Locus. *Tempus.* Libr.2.c.9. In capi.91. li 2.Dioſc. *Forma ſylueſtr.*

Aliud ſylueſtre Panicũ ex Dalechampio hîc proponimus, quod radice eſt breui, cãdida, in multas particulas ſciſſa, fibrata: culmis multis, cubitalibus, geniculatis foliis graminis, longioribus, latioribus, ex ſingulis geniculorũ nodis exeũtibus. In ſummis culmis veluti ſpicę ſunt, rotũdæ, villoſæ, aſperæ, veſtibus prætereuntiũ adhærentes tam firmiter, vt vix reuellantur. In areis hortorũ, maceriis, & incultis locis naſcitur. Hæc fortaſſe fuerit herba alba Plinij, de qua hæc ſcribit. Naſcitur & herba alba Panico ſimilis, occupans arua, pecori quoq; mortifera. Quidã eſſe volunt eiuſdem ſcriptoris cap.25.lib.2. Miliariam herbam, quæ Miliũ necat, & trita cornúque infuſa podagras iumentorum ſanare dicitur. Magis placet eorũ ſententia qui Albam herbã eſſe putant. Panicũ inquit Dioſc, Milio ſimile eſt, eodémque modo in panes ſubigitur. Eoſdem habet

Li.18,ca.17.

Lib.2.c.91.

PANICVM SYLVEST.
Aliud Dalechamp.

habet vſus:minùs tamē & nutrit, & adſtringit. *Vſus & vires.*
Milium ad omnia Panico eſſe præſtantius Galenus tradit, ſuauiúſque edi, facile concoqui, Li. 1. Alim.
ventrem minùs ſiſtere, magis nutrire. Nonnūquam autem, inquit, Ruſtici farinam, ipſorum lacti incoctā mandunt, nō aliter quàm Tritici. Vnde liquet id edulium tanto eſſe præſtantius quā ſi per ſe ſumatur, quāto lac vtriuſq; ſeminis naturæ ad boni ſucci ꝓcreationē, aliáq; omnia excellit. Nihil enim ſuauitatis ſeminibus iis ineſt, præſertim Panico, quod ſaltē in noſtra Aſia naſcitur. Nam apud alias gētes, vt in Italia, multo melius prouenit. Idē alibi Panicū Milio ſpecie ſimile, facultate certè pauci eſt nutrimēti, & Lib. 6. ſim.
exſiccatoria. Siſtit quoq; nonnihil vētris fluxus, vt & ipſum etiā Milium. Si verò foris illinatur, exſiccat, atque refrigerat. Panicum, inquit Plin. Li. 22. c. 25.
effectus habet quos Miliū. In vino potū ꝓdeſt dyſentericis. Similiter his quæ vaporāda ſunt, excalfactū imponitur. Siſtit aluum in lacte caprino decoctū, & bis die hauſtum: ſic prodeſt & ad tormina. Colum. Panicum pinſitū, & euolutū furfure, ſed & Milium quoq; pultem panis inopia, maximè cum lacte non faſtidiendam præbet. Lib. 2. ca. 9.
Nullus hodie eius vſus nec Officinis, nec Panificio, quia cum ſiccū admodum & macilentum ſit ſemen, parū admodū præbet alimēti: quare auiculis obiicitur.

PANICVM INDICVM, *CAP. XX.*

HIs addendū Panicū Indicū aliud, ſiue Peregrinū, à Dodonæo depictū, & deſcriptum. Culmo prouenit craſſo, octo aut nouē pedes alto, crebris nodis geniculato, foliis ex ſingulis articulis prodeūtibus, arūdinaceis magnis, lōgis, latis: ſpicas profert ſeu verius paniculas craſſas, dēſe cōpactas, aliquantū hirſutas, breuiores quidē quā Panici noſtri ſatiui, quæ nō ex vertice tātū culmorū, ſed & ex ſinu foliorū, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis inſidentes exeūt. Semē oblōgū capillaceis glumis implicatur. Radices validæ ac fibroſæ. Panici ſpeciem eſſe ipſæ dēſius cōpactæ paniculæ demōſtrāt. Eiuſdē panici ſemē recēs ex Indiis delatū Pena ſe in hortis Monſp. ſeuiſſe ait, Martio mēſe, ante auguſtū arūdinaceos culmos hominis proceritate erexiſſe digito craſsiores, medulla fungoſa pallēte farctos, rectos, geniculatos, qui proxime radicē colore cęruleo, elegāti & nitido purpuraſcētes: in ſummo ſpicæ ſpecie Cylindri, ſeu coni, cui faſtigiū retuſum eſt, ſtamineas apices florum oſtēdunt, coloris cærulei, diluti: ſemina dēſè elegātérque ſtipata, oblōga, teretia, cærulea, auenę nudatæ quadantenus ſimilia, minora, copioſiſsima. Folia arūdinacea, medio ſecundū longitudinem neruo percurrente, lata, medio tenus internodia obuoluunt. Guſtus miliaceus, vſus nullus.

GRAMEN MANNAE, CAP. XXI.

MILII generibus quidam, alij Panici, adſcribunt plantam quam Germani vocant Gramen Mannæ. Huius duæ ſunt ſpecies. Alteram priuatim capriolam, & Sanguinellã nominant, quidam Iſchæmon
Li.27.ca.8. Plinij eſſe volunt, de quo poſtea nos agemus. Gignitur ſponte in pleriſque Italiæ, Germaniæ, Boëmiæ locis incultis. Goritienſes tamen & Carinthij ſerunt. Fibroſa radix eſt, craſſa, in tranſuerſum porrecta, ſtipulæ cubitales, ac nonnunquam proceriores: crebro geniculatæ, cum maturuerint, ſubrubentes: Arundinacea ſunt, aut Gramini ſimilia, & villoſa folia, præſertim quæ culmos ambiunt, & amplectuntur. Iuba, vt Milij, effuſa, minus tamen denſa, nigricãs, in ſpicas diſſecta, longas, & tenues, ſemen ferentes ab vna tantũ parte, Milio minus, oblõgum, quod in pilis à glumarum & vtriculorũ inuolucro purgatum, candidũ eſt Oryzæ modo. Eo Bohemi cocto cum iure pinguis carnis veſcũtur, & ſic paratum, ſuaue gratúmque edulium eſſe prædicant. Sclaui vocant Cornicis pedẽ, qua nomenclatura deceptus Leonicemus Coronopũ Dioſcoridis eſſe credidit. Alterum Mannæ gramen in agrorum aggeribus, Germaniȩ, Belgij, Galliæ, cæterarúmque regionum Europæ, nullo ſatu gignitur: quidam tamen & in hortis colunt. Arundinacea huic quoque natura eſt. Radix multas fibras ſpargit. Arun-

GRAMEN MANNAE *prius Matthioli.*

GRAMEN MANNAE *prius Dodonæi.*

GRAMEN MANNAE *ſecundum Dodonæi.*

dinifo

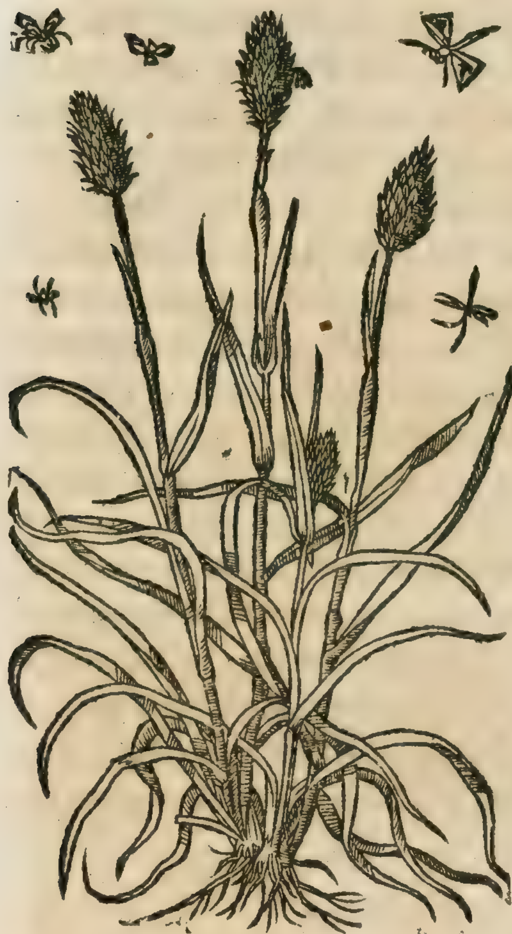
dini folium simile. Culmi plures: & hi partim recti, partim in latus, & terram versus inclinati: pro coma iuba non est, sicuti superiori, sed veluti spica, asperiuscula, panicula quidem Panici breuior, rarior, tenuior, aliquando singularis, & simplex: interdum multiplex, ac velut ex pluribus composita: nonnunquam herbacei coloris, aliquando ex rubro nigricans. Semine gallinas, columbos, & auiculas: sicut & superioris, alunt.

PHALARIS, CAP. XXII.

VT Græcis & Latinis Phalaris dicitur, Galeno φαληρὶς, Germanis *Spenschsaet*, & *Canariensaet*, hoc est Hispaniense semen, & Canariense, à Canaria Insula. Melitenses apud quos vt diligenter seritur, *Cuneno* vocant, & ad conficiendum panem cum Tritico miscent. *Nomina*

Phalaris, vt describit Dioscorides, cauliculos emittit ex radicibus tenuibus & inutilibus multos, duûm palmorum altitudine, geniculatos, Arundini similes, culmis Zeæ similes. Semen in iis est Milij magnitudine, subalbum, oblongum. *Lib.3.c.142.* *Forma.*

PHALARIS.

Ex qua historia veram Phalarim esse colligunt docti Herbarij, Matthiolus, Dodonæus, Cordus, quæ hîc expressa est. Nam tres aut quatuor culmos erigit, cubitales, & nonnunquam proceriores, geniculatos, Zeæ aut Tritici culmis non dissimiles. Folia ex geniculis singula exeũt, acuminata, paruæ Arundini, aut Tritico similia. Ex iisdem geniculis quidam etiam culmi ramulorum vice emergunt, quos folia circum amplectuntur. Spicas in summis culmis, & ramulis illis fert rectas, digitali crassitudine, teretes, in summo turbinatas, exiguis squamis candicantibus compactas, è quibus flores candiduli, exigui à breuibus staminibus dependent. Semen deinde inter squamas gignitur, Milio non dissimile, splendidum, candicans, aut subnigrum, oblongum, in mucronẽ acuminatum, gustu Milio simile. Radix eius est multifida & fibrata. *In cap.142. lib.3. Dios. Lib.4.ca.11. Lib.1.plan. cap.45. Dodon. de frug. ca.29.*

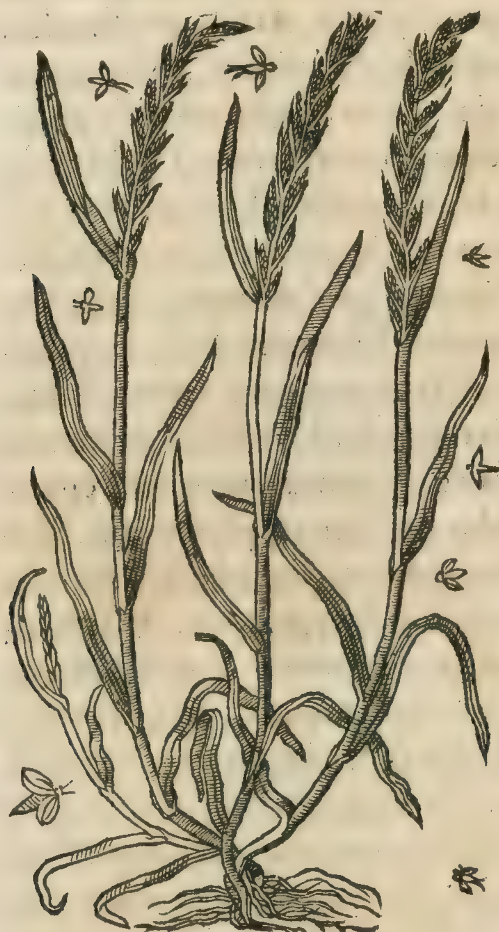
Herbæ tusæ succus, cum vino, aut aqua expressus ad vesicæ cruciatus vtilissimè bibitur. Semen cochlearis mensura potum ad eadem efficax est. Non adeo his à Dioscoride traditis consentiunt quæ de eadem stirpe prodidit Plinius his verbis. Phalaris thyrsum habet longum, tenuem, ceu Arundo, in summo florem inclinatum, semen simile Sesamæ. Et hoc calculos frangit potum ex vino, vel aceto, & melle, & lacte. Idem & vesicæ vitia sanat. Galeno Phalaridis herbæ tum semen, tum succus, tum folia potu auxiliari creduntur vesicæ doloribus, seu in se habeant quidpiam tenuium partium, seu calidum. Pharmacopœi quidam in Milij penuria eo in fomentis non infœliciter vtuntur: in siccis enim fomentis Milij vsum præbet. Peregrinum est semen hoc; adfertur autem ex Hispania, & Canariis insulis: Massiliæ frumentum Canariense dicitur, quia eius copiam institores ex Canariis secum deferunt, & vnà cum passerculis Canariensibus vendunt, quod eo maximè delectentur, sitq; eis cibus saluberrimus. At non solum hic, vt ait Pena, sed etiam Narbonensi agro, via ad Magalonem, prope segetes, *Ibidem.* *Vires.* *Li.27.c.12.* *Li.8. simpl.*

ad Pontem Phalaridem veram reperiri, eiúſque enatum ſemen fœliciter in Belgio & Anglia habuiſſe.

PHOENIX, CAP. XXIII.

Nomina Li.22.ca.25. ΦΟΙΝΙΞ Græcis, Phœnix ſimiliter Latinis dicitur, à Phœniceo colore. Plinius Hordeum murinum appellari ſcripſit, ſi eadem ſit illi herba Phœniceą, quæ Dioſcoridi & Galeno Phœnix. Latini recentiores Lolium rubrum, & Lolium murinum vocant, Hetruſci Lolium ſylueſtre, *Gioglio ſaluatico*. Galli *Iuraye ſauuage*, Germani *Bintzen helmer*, & *Mald trohor*, Belgi *Muyſe koren*, quod ſpicas profert Lolio ſimiles. Planta hæc culmis, foliis, ſpica, Lolio ſimilis eſt, ſingula tamen minora habet: Forma culmos enim multos profert, breues, geniculatos, folia Hordei, minora, anguſtioraq́;, ſpicas Lolio ſimiles, ſed minores, tenuiores, breuiores, ac rariores. Locus. Naſcitur in aruis ſecus vias, & in ædificiorum tectis, in Italia & Gallia frequens, & vbique fere obuia. Quæ omnia nulla repugnante nota Dioſcoridis Hiſtorię adſtipulantur: ſcribit enim, Lib.4.c.39. Phœnix, inquit, folia habet Hordei, ſed breuiora & anguſtiora, ſpicam Lolio ſimilem, calamos ſenûm digitorum, per ambitũ radicis, ſeptenas, octonáſue ſpicas. In aruis tectíſque recens illitis naſcitur. Vires. Illius hæ vires ſunt. In vino auſtero pota, alui profluuium, & ex vulua ſanguinem ſiſtit, vrinæ impetus infrenat. Sunt qui adalligatam in puniceo vellere & ſuſpenſam, ſanguinem ſupprimere prodant. Herbam Phœniceam appellatam à Græcis & Lib.22.c.25. à noſtris Hordeum murinum, Plinius ſcribit, tritam, ex vino potam, præclarè ciere menſes. Id quod etiam Pena affirmat. Ambiguum verò eſt, an de hac Herba, an de illa intelligat, quæ Phœnix Dioſcoridi dicitur. Galenus de Lib.7. Phœnice nihil ſcripſit. Phœnix, inquit, Paulus, quam alij Rhun vocant, Herba eſt Lolio ſimilis. Vim habet adſtringentem. Pota in vino auſtero omnes fluidos affectus ſiſtit.

PHOENIX.

LOLIVM, CAP. XXIIII.

Nomina ΓRÆCIS αἶρα & θύαρος, Latinis Lolium dicitur, Arabibus *Sceylem*, ſeu *Zeuen*, Italis *Loglio*, & *Gioglio*, Germanis *Tunalch*, *Kueueyſen*, & *Lulch*, Hiſpanis *Yoio*, & *Zizania*, Gallis *Iuraye*, ab inebriando, quod admixtum pani, vini modo temulentiam concitet. Forma Lolium folio eſt longo, pingui, hirſuto: culmo Tritici, graciliore, in cuius ſummo ſpica eſt, longa veluti ex multis paruulis alterno ordine digeſtis compoſita: in ſingulis terna quaternáue grana continentur, Triticeis minora. Locus. Naſcitur in aruis, è Tritico & Hordeo, corruptis vligine ſeminibus, aut per hyemem imbre nimio madefactis. Lib.8.Hiſt. cap.7. Negāt vernam eſſe frugem, inquit, Theophraſtus, quamuis id nonnulli conentur aſſerere. Nam hyeme ſtatim ineunte proſilit è terra, folio anguſto, Li.1. Alim. pingui, hirſuto. In Tritico quidem frequens Lolium, inquit Galenus, ſæpe Lib.18.c.17. inuenitur, in Hordeo verò paucum. Plinius Lolium inter frugum morbos potius,

LOLIVM.

potius, quàm inter ipsius terræ pestes numerat. Fuschius Pseudomelanthium quod non solum in Triticea & Hordeacea, sed in omni ferè alia segete per se prouenit, Lolium esse putat: quod non solùm peritissimorum huius temporis Herbariorum sententiæ refragatur, ait Matthiolus, sed & veterum scriptis, qui Lolium in spica, non in calyce, nec in capitulis Melanthij, vel Papaueris modo, inclusum semen proferre tradiderũt. Dioscorides Phœnicem herbam Lolio similem spicam ferre prodidit. Is etiam error ex vulgata Lolij facultate, vt mox dicemus, facile deprehendi potest. Lolium teste Dioscoride, molitum nomas, putrescentia vlcera, gangrænásque emarginat, cum rhaphanis & sale illitum: ex aceto & sulphure viuo feros lichenas, & lepras sanat: strumas quoque discutit cum fimo columbino, & lini semine, decoctum in vino: rumpit quæ ægriùs ad coctionem perducuntur. Decoctum ex aqua mulsa vtilissimè ischiadicis illinitur: si cum polenta, thure, myrrha, aut croco suffiatur, conceptionem adiuuat. Quæ postrema Cornarius aliter distinxit, vt ischiadicis cum aqua mulsa coctum, & addita polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure impositum Lolium multùm prodesse velit: deinde ipsum solum suffiri, & non cum aliquo ex præcedentibus, quæ concoquendæ coxendicum affectionis gratia commodè in cataplasma Loliaceum admiscentur, ineptè verò ad suffitus adhibeantur. Sic enim vertit. Cum aqua mulsa coctum & impositum, coxendicum morbo laborantibus prodest, addita polenta, aut myrrha, aut croco, aut thuræ. Idem suffitum conceptus adiuuat. Plinius de Aera & Lolio diuersis locis, tanquam de diuersis rebus agit: si quis tamen quæ de Aera & Lolio tradidit, cum Dioscoride conferat, comperiet ipsum de eadem re loqui. Lolium, inquit, & Tribulum, & carduum, Lappámque non minùs quàm Rubum, inter frugum morbos potius, quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim: Et paulo post. Aera granum minimum est in cortice aculeato. Quum est in pane, celerrimè vertigines facit. Aiúntque in Græcia & Asia balneatores, cum velint turbam pellere, carbonibus id semen iniicere. Idem alibi. Aerina farina magis cæteris purgat vlcera vetera, & gangrænas: cum rhaphano & sale & aceto lichenas: lepras cum sulphure viuo: & capitis dolores, cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semine decocta in vino. Et paulo post. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt vsu. Infœlix dictum est à Vergilio Lolium. Hoc tamen mollitum, ex aceto coctum impositumq; sanat impetigines, celeriùs quo sæpius mutatum est. Medetur & podagræ, aliisq; doloribus cum Oxymelite (quæ sequũtur mendosa sunt in vulgatis codicibus.) Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario vno dilui mellis vncias duas iustum est: ita temperatis sextariis tribus, decocta farina Loliis sextariis duobus vsque ad crassitudinem, calidúmque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta: quæ sic emendat Cornarius ex vetere Codice. Ratio hæc. Aceti sextario vno diluuntur mellis vnciæ duæ. Iustum est ita temperatis sextariis tribus, decoctæ farinæ Lolij addere vsque

Marginal notes: In Hist. pl. cap. 44. — In ca. 93. li. 2. Dioscor. — Lib. 4. c. 39. — Lib. 2. c. 93. — *Vires & Temper.* — Lib. 18. c. 17. — Li. 22. c. 25.

vſque ad craſsitudinem, calidúmque ipſum imponi dolentibus mẽbris, & cætera. Ex his perſpicuum eſt Plinium Æræ & Lolio eadem tribuere, quæ Dioſcorides Lolio, quamuis Plinius neque integrè, neque diſtinctè medicamenta à Dioſcoride præſcripta expreſſerit. Galeno Lolium deſiccat & calfacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus magis quàm Iris, ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ. Verum in hoc multum deficit. Hoc ſtatuto ponat quiſpiam ipſum in principio tertij ordinis excalfacientium, ſecundo verò extremo deſiccantium. Panis in quo Lolium fuerit, ſtuporem quendam, & veluti temulentiam eſitantibus parit cum inexpugnabili ferè ſomno. Quare incerniculis diligenter à Tritico, aliiſque cerealibus ſeminibus ſeparandum eſſe præcepit Galenus iis qui aliis ſeminibus ſalubriter vti volunt. Etenim, inquit, cum anni conſtitutio praua aliquando fuiſſet, Lolium Tritico affatim innaſci contigit, quod neq; agricolæ accommodatis ad eam rem cribris, accuratè purgaſſent, neque piſtores, quod paucus eſſet Tritici prouentus, ſtatim quidem multis caput dolere cœpit: ineunte verò æſtate, in cute multorum qui comederant, vlcera, aut aliud quoddam ſymptoma quod ſuccorum prauitatem indicaret, eſt ſubſecutum. Dicitur & Lolium oculis officere. Vnde enigmate prouerbiali Lolio victitare dicuntur luſcioſi, & cæcutientes, quos Græci, teſte Nonio, Myopas vocant. Plautus. A. Mirum eſt Lolio victitare te, tam vili Tritico (cum tam vile ſit Triticum.) B. Quid iam? A. Quia luſcioſus. Item Ouidius,

Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

Li.6. ſimpl. Li.1. Alim. In Milite. Lib.1. Faſt.

VSTILAGO. CAP. XXV.

Nomina

A Recentioribvs Herbariis, vt Dodonæo, & Trago, vocatur Vſtilago quæ ab agricolis Gallis *Brulure* dicitur, Germanis *Brant.* ἐρυσίϐη Theophraſto, lib.8. Hiſt. cap.10. rubigo. Alij Carbunculationem vocant ex Plinio lib.17. cap.24. Eſt autem Vſtilago frugũ præſertim ſpicatarum, morbus, & vitium, ſeu potius peſtis, præſertim Auenæ. Hæc antequam ſpicam proferat, Auenæ maximè ſimilis eſt, ſed cum ſpica prodire incipit, frugiferæ loco ſpica nigra, retorrida, & veluti tota puluere obſita apparet. Sæpius in Auena reperitur, nonnunquam etiam in Tritico, Aprili maximè & Maio menſibus, quando ſolem ardentem improuiſæ & ſubitæ excipiunt pluuiæ, ſole continuo ardentiores radios ſpargente, cæliq; tempeſtas incõſtans, modò nimboſa, modò ſerena feruenſq; fuerit, qua cæli mutatione teneræ & lactentes adhuc ſpicæ humore madidæ à ſolis feruore corripiuntur, & ita aduruntur, vt nigreſcant, ac inareſcant, nec ad frugem peruenire poſsint. Eius frugum vitij, inquit Tragus, Plinius meminiſſe videtur his verbis. Eſt & aliud ex vicino Auenæ vitium, cum amplitudine inchoata granum, ſed nondum matura, priuſquam roboretur corpus, afflatu noxio caſſum, vel, vt Turnebus legit, caſcum, & inane in ſpica euaneſcit quodam abortu. Alij putant hoc ſegetum vitium nomine Rubiginis potius explicari. Cæleſte frugum vinearúmque malum, nullo minus noxium, eſt Rubigo, inquit Plinius. Frequentiſsima hæc in roſcido tractu, conuallibus, ac perflatum non habentibus. Contra carent ea ventoſa, & excelſa. Gignit plenilunio. Theophraſtus ſcribit, qui

Lib.4. c.17. Lib.2. c.37. Ibidem. Cap.17. lib. 18.

VSTILAGO.

qui eundem morbum in Cicere peculiari vocabulo Sphacelismum nominat. Nullius est in medicina vsus, ad nocendum tantum nata.

TRITICVM VACCINVM, SIVE MELAMPYRVM, CAP. XXVI.

PLANTA hæc hodie Triticum Vaccinum, & Triticum Bouinum vocatur, quia Vaccis pabulo grata & innoxia, Gallis *Blé de Vache*, ou *Blé de Beuf*, Germanis similiter *Knuueyssen*, à nonnullis *Braunfleichblumen*. Id videtur esse quod Galenus Melampyrum vocari ait, id est nigrum Triticum, *Blé noir*, quod ex Tritici quoque mutatione generatur, sed prauitate quamplurimùm à Lolio relinquitur. Theophrastus Siculo Frumento Melampyrum proprium esse tradit, sed id esse innoxium, nec sicut Lolium graue, neque caput tentare. A Melampyro vero Dioscoridis, quod etiã Myagrum appellatur, multum differt. Quibusdam Stelephuros Plinij videtur esse Melampyrum de quo hîc agimus. Aliud rursus spicatarũ genus, inquit, ex quo est Cinops, Alopecuros, Stelephuros, & Plantago quã quidã Ortyga vocant, sic enim legendum. Hęc Plinius ex Theophrasto transtulit, cuius locus in publicis exemplaribus mendosus, sic corrigendus est: ϛαχυώδη μὲν οὖν ἐστιν ὅ,τε κυνώψ καλούμενος, καὶ ἀλωπέκουρος, καὶ στελεφοῦρος, καὶ ἀρνόγλωσον, ὑπ' ἐνίων καλούμενον ὄρτυξ πλείους ἔχων ἰδέας αὐτοῦ. Id est, Spicatæ igitur sunt, ea quam Cynopa nominant Alopecurus, Stelephurus, Plantago, quam Ortyga quidam vocant. Eius multæ sunt species. Istud Tritici vitium caulem gerit cubitalem, aut minorem, tres aut quatuor ramulos è lateribus prodeuntes, in quibus folia oblonga, angusta, acuminata, nigricantia, spicas in summis caulibus latas, crassas, aspectu pulchras, florum & foliorum profundius incisorum plenas, quæ ab imo paulatim ad summum flores emittũt, antequam dehiscant, vna cum foliolis purpureo colore, eóque venusto nitentes, qui cum emerserint & aperti fuerint, coloris fiunt lutei, purpureo variati: iisdem dilapsis foliola colorẽ purpureum in viridem mutant, & florum loco folliculi proueniunt lati, in quibus plurimùm semina Triticeis similia, sed minora, nigrioráque. Exit in aruis vna cum Tritico & Secale, læto potissimùm, pingui, ac restibili agro. Vna cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit. Theophrasto, Stelephuros similis est Alopecuro, nempe similiter spicata: verum particulatim floret, non vt Alopecuros, & Triticum, tota simul spica. Vtríque, sicut & Tritico, flos lanuginosus. Melampyri species alia hîc addenda ex Pena, quod perpusillum luteum vocat, familiare Gallo prouinciæ segetibus. Dodrantem, aut sesquiunciam vix superat: tota facies superius refert, sed flos illi luteus, foliáque altius diuisa, Coronopo similiora. Nec absurdà hic appingemus plantam quam recẽtiores Melampyrum alterum vocant propter similitudinem. Pena & Lobellius Cratæogonon (Herbam cerealem Melampyro affinem hîc intelligimus, non arborem, quæ Cratægos, Cratægon, & Cratæogonon, siue Cratægonum dicitur, de qua in Sylua

Nomina

Li.1.Alim.

Lib.8.Hist. cap.5.

Stelephuros.

Lib.21.c.17.

Cap.10.lib. 7.Hist.

Locus.

Tempus.

TRITICVM Vaccinum.

MELAMPYRVM perpusillum luteum.

CRATÆOGONVM.

Sylua tractauimus) quod in ſyluoſis collibus, decliuibus & vmbroſis Narbonæ, Angliæ, Sabaudiæ, Pedemontij paſsim occurrit, ramis aliquot cubitũ & ſeſquicubitum altis, geniculatis, in alas multas diuiſis, Euphraſiæ modo, ſed craſsioribus & maioribus, quas totas ab imo ambiunt folia Melampyri, aut Linariæ. Flores in cacumine ex luteo herbacei, florum Melampyri figura, ſimiliter vt in lutea Digitali digeſti. Semen folliculo exiguo continetur, Milio ſimile, guſtu acre, vt & folia ſiccata. Nulli quam huic conueniunt magis notæ Cratægoni à Dioſcoride ſcriptæ. Traditum eſt à quibuſdam, inquit, hoc ſi bibat, ieiuno ore, ter die, poſt menſes purgatos, tribus obolis, in cyathis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus, & vir ſimiliter totidem diebus ante coitum hauriat, virilis ſexus partum futurum. Cratæogoni herbæ fructus, inquit Galenus, & acris eſt guſtanti, & vtenti, admodum ſimilis Milio.

GRAMEN, CAP. XXVII.

Nomina

ΓΡΩΣΤΙΣ Græcis, Gramen Latinis appellatur: ἄγρωστις ab agris qui Græcis ἄγροι nominantur. Gramen quod geniculatis internodiis mirificè ſerpat, à gradiendo, vel à gignendi fœcunditate. Siquidem crebro ab iis nouas ſpargit radices. Arabes *Vagem*, *Negen*, ſeu *Negien*, & *Negil* vocãt, Itali *Gramigna*, Galli *Grame*, & *Dent de chien*. Dioſcorides tria

Lib.4.c.28. Graminis genera facit. Gramen quod ἄγρωστις dicitur: id pro vulgari omnes acci-

Genera piunt: Gramen arundinaceũ: καλαμάγρωστιν ille vocat, priore multo maius, quod iumenta necare traditur, præſertim circa Babylonem, ídque iuxta vias naſcens, tertium, Gramen Parnaſiacum. Ad finem eius capitis addit naſci in Cilicia Gra-

Li.24. c.19. men, quod incolæ Cinnam appellant. Plinius primum Gramẽ inter herbas vulgatiſsimum ponit: ſecundum Gramen Parnaſi: deinde aculeatum Gramẽ, trium generum. Primum cuius in cacumine aculei ſunt plurimùm quini, Pantedactylon vocant. Alterum quod eſt Aizoo ſimile. Tertium genus, quod tenuius eſt, naſcitur

GRAMEN VVLGARE *Matthioli.*

GRAMEN VVLGARE *Dalechampij.*

nascitur in parietinis,& tegulis.Tandem addit.Camelos autem necare traditur in Babylonis regione,id quod iuxta vias nascitur. Hoc autem est quod χαλαμάγρωστιν Dioscorides vocauit.Gramen inquit Dioscorides, geniculatis serpit ramulis,à quibus radices spargit dulces,articulis præcinctas:folia acuminata, du- Lib.4. c.28. *Forma.* ra,& vt arundinis paruæ lata, eáque iumenta & boues pascunt.Id Gramen esse putat Matthiolus,cuius picturam hîc damus.Periti tamen herbarij,aliud atque aliud Gramen pro vulgari exhibent.Primo igitur loco, vt dixi, Gramen Matthioli hîc positum est. Secundo Gramen Dalechampij,quod per terram serpit viticulis gracilibus,longis,geniculatis,ex articulorum nodis radiculas quæ terræ inhęrent protrudentibus : folio herbaceo,longo, angusto:caulibus multis, dodrãte non altioribus,internodiis distinctis:spicato flore,rotundo,nigricante,quinque aut quatuor spicarum torulis constante.Dodonæi Gramen, L.1.4.ca.44. Gallis *Dent de chien*,foliis,culmis,ac iuba paruæ Arundini haud multũ absimile est. Folia ei sunt angusta, in acumen fastigiata, Arundinis quidem foliis longe minora, pratensis tamen Graminis duriora, ac maiora: culmi rotundi, sesquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinque geniculis intercepti: iubam potius quàm spicam fert Milij, aut Arundinis similitudine,minorem tamen, ac

GRAMEN VVLGARE *Dodonæi.*

rariorem. Radicibus ſerpit longis, candidis, geniculatis, nodoſis, guſtu non ingratæ dulcedinis, ſibi inuicem implicatis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, foliaq; & caules proferunt. *Locus.* Naſcitur potiſsimùm in aruis & agris frumentariis, tam frugum quàm agrorum vitium, ac peſtis, agricolis ingratum: nam agro proſciſſo radices raſtris eruunt, ac collectas exurunt: facile enim, licet ſemiaridæ, terra obrutæ reuiuiſcunt, adeo pertinacis ſunt vitæ. *Tempus.* Floret id Gramen æſtate cum frugibus: Autumno radices leguntur. *3. Gram. Fuſch. In Hiſt. pl. cap. 48.* Aliud vulgaris Graminis genus depinxit Fuſchius, quod cauliculos è radicibus multos emittit, tenues, teretes, crebris geniculis cinctos, facile in terram, niſi vicinis fruticibus fulciantur, procumbentes: folia ex ſingulis geniculis bina, ex aduerſo ſita, anguſta, oblonga, duriuſcula, Graminis tamen breuiora. Floſculi è ſummis caulibus emicāt plurimi, ſinguli ſuis pediculis inſidentes, candidi, ex aliquot exiguis & anguſtis foliolis congeſti, Leucoij floribus minores, quibus folliculi ſuccedunt oblongi, in quibus ſemen paruum, Milio ſimile: radices tenues, & geniculatæ, veluti Agroſteos ſerpunt. Dodonęus in frumentorū Hiſtoria Gramen Leucanthemum appellat. Holoſtium eſt Ruellij, & Lutetianorum, fortaſſe etiam Lacunæ, Eufraſia Gramen, Tragi, Gramen alterū Matthioli, Chamæciſſos Oribaſij Italis. *Locus.* Paſsim naſcitur in vmbroſis locis, & dumetis, ſecus ſcrobes, & agrorum aggeres. *Tempus.* Floret Maio, Iunio menſibus, interdū ſerius. *Lib. 4. c. 47. De frug. c. 83.* Plantam iſtam Dodonæus in Hiſt. Stirp. Cratæogonum, ſiue Cratæonum, ſiue Cratæum eſſe ſuſpicatur, quod illi ſit cum Cratæogono ſimilitudo quædā, & à Germanis *Augentroſt gras* vocari ait, id eſt Gramē corroborans oculos.

GRAMEN LEVCANTHEMVM.

GRAMEN PRATENSE VULGATIUS.

VVLGATVM GRAMEN *Pratenſe,* CAP. XXVIII.

Galli peruulgatum, & vbiuis obuiū, Gramen Pratenſe vocāt, *Herbe des Prés*, & abſolutè *De l'herbe*, quaſi omnium herbarum vulgatiſsima, exilioribus radicum cirris, ſeu capillamentis & creberrimis ceſpitem ſummū tegens, & per humum perreptans, numeroſo & denſiſsimo foliorum Triticeorum ſtipatu, culmos pedem & cubitum altos erigens, tenues, geniculatos, læues, & ſpicas lanoſas, ſparſas, Arundinem vallatoriam imitantes. Eius ſemine vtuntur medici multi ad obſtru-

ctiones

ctiones viſcerum, & calculum, potu, admouent ad diſcuſsionem pertinacium tumorum & flatuum. Gramen Arundinaceum, ſiue Calamagroſtis, inquit Dioſcorides, priore multo maius, quod iumenta necare traditur, præſertim in Babylone, iuxta vias naſcitur. Gramen iſtud fortaſſe nobis incognitum eſt: verumtamen de Calamagroſti inter paluſtres plantas dicetur. Gramen Arund.

GRAMEN PARNASI, CAP. XXIX.

GRAMEN quod in Parnaſo monte gignitur, denſiùs fruticat: foliis Hederaceis: flore odorato, candido: ſemine paruo, non inutili: radicibus quinis aut ſenis, digitali craſsitudine, cãdidis, mollibus, & admodum dulcibus. Hanc Graminis ſpeciem à Iacobo Antonio Cortuſo ad ſe miſſam ſic expreſsit Matthiolus. Sed de eodem Gramine Parnaſi etiam vna cum paluſtribus aliis agemus. Cæterùm primùm trium aculeati Graminis generum, cuius in cacumine aculei ſunt plurimùm quini, quos conuolutos naribus inſerunt, extrahúntque ſanguinis ciendi gratia, Pentedactylon herbarij vocãt, Matthiolus eſſe putat Capriolam, ſupra deſcriptam, vel Sanguinellam, ſic dictam, quod eam pueri ludentes æſtate in nares immittant, vt ſanguinem eliciant. Nunc Graminis vulgaris vires haud vulgares explicemus. Trita radix illitu vulnera cõglutinat, inquit Dioſcorides. Decoctum eius in potu torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus, & dyſenteriæ: calculoſa etiam veſicæ excrementa comminuit. Radix Graminis Galeno modicè eſt tum frigida, tum ſicca, ac proinde cruenta vlcera conglutinat. At herba ipſa primo exceſſu refrigerat, in humiditate verò & ſiccitate moderata. Porrò mordacitas & tenuitas quæ radici ineſt, exigua quidem eſt, ſed interdum tamen lapides frangere ſolet, ſi quis eam decoctam bibat. Semen imbecillum quidem eſt, eius verò quod in Parnaſo naſcitur, vrinam ciet, & fluxus ventris ac ſtomachi reſiccat: vis enim eius eſt exſiccatoria, tenuium partiũ, & ſubacerba. Idem Paulus ſcribit Gramẽ Parnaſi, teſte Paulo, admodum vtile eſt. Siccat & modice refrigerat, eſtq; tenuium partium, & ſubacerbum: ideoq; cruenta vulnera glutinat. Decoctum eius calculos confringit. Succus radicis Graminis Parnaſi, autore Dioſcoride, ſi in vino cum melle pari, & myrrhæ dimidio decoquatur, adiiciantúrque piperis & thuris tertiæ portiones, probatiſsimum erit oculorum medicamentum. Id in ærea pixide reconditur. Decoctum radicis idem quod herba præſtat. Semen vehementiùs vrinam impellit: aluum vomitionéſque ſiſtit. Eadem propemodũ omnia Plinius tradit, in quibuſdam diſſentiens. Gramine Parnaſi iumentis herba non alia gratior, inquit, ſiue viridis, ſiue in fœnum ſiccata, cum datur aſperſa aqua, vel, vt in manuſcripto legimus, tunditur aſperſa aqua. Succum quoque eius in Parnaſo excipi tradunt propter vbertatem. Dulcis enim hic eſt. In vicem eius in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctum ad vulnera conglutinanda, quod & ipſa herba tuſa præſtat, tuetúrque ab inflãmationibus plagas. Decocto

GRAMEN *Parnaſi.*

Gramen Parnaſ.

In ca. 28. li. 4. Dioſcor.

Vires & Temper. Graminis Vulgaris. Lib. 4. c. 28.

Li. 6. ſimpl.

Lib. 7. Vires Gram. Parnaſ.

Li. 24. c. 19.

adiicitur vinum ac mel : ab aliquibus & thuris & piperis, myrrhæq́; tertiæ portiones. Rurſusq́; coquitur in æreo vaſe ad dentium dolores, & epiphoras. Radix decocta in vino torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus, ac vlceribus veſicæ. Calculos frangit. Semen vehementiùs vrinam impellit. Aluũ vomitioneſq́; ſiſtit. Priuatim autem draconum morſibus auxiliatur. Quod è graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſsimè capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter veſicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias, à balneis bibi iubent. Adiicit in fine Dioſcorides, natum in Cilicia Gramen, quod incolæ Cinnam appellant, Boues inflammat, ſi eo virente ſæpe paſcantur: quæ aliter leguntur in vetuſto quodam Codice: γεννᾶται δὲ ἐν κιλικίᾳ εἶδος ἕτερον, ἣν κίνναν ἐπιχωρείως καλοῦσιν, ἥτις ὑγρὰ βρωθεῖσα πολλάκις πίμπλησι τοὺς βόας. Id eſt, Gignitur in Cilicia etiam ſpecies alia, quam vernaculo ſermone appellant Cinnã, quæq́; vorata crebro, atque viridis Boues replet: nato alterutris errore, quod illi πίμπρησιν, id eſt, inflammat, hi πίμπλησι legant ſenſu longe diuerſo. In Sebuſianorũ lacunis, ſtagnis, & pigris aquis Gramen naſcitur, longiſsimis foliis, ſubrubris, innatantibus aquæ, quorum tam auidi ſunt Boues, vt dum ea perſequuntur, ad ventrem vſque ſe immergant, & toto capite ſub aquam deiecto, ea depaſcantur: quo pabulo eximiè ſaginantur Boues, Vaccæ verò, lacte multo fœcũdiores ſunt, quam in finitimis locis, exrra regionis illius paluſtrem ſitum. Gramen id Ciliciam Cinnam eſſe quidam putant.

GRAMINA ALIA, CAP. XXX.

PERMVLTA ſunt & alia Graminum genera, quæ foliis anguſtis, longis, & gracilibus inter ſeſe ſimilia ſunt, ſed ſpicis ſiue iubis differunt. Radices omnibus fere tenues, plurimis fibratæ, capillamentis ſimiles, pauciſsimis longæ, & ſerpentes. Nec omnia locis iiſdem proueniunt. Quare nec eodem tractatu deſcribi poſſunt. Quædam igitur aliis magis idoneis locis explicabuntur. Hic multa tamen potiſsimùm ex Dalechampij ſententia, & obſeruatione deſcribentur, quæ etſi non omnia in Agris inter ſegetes naſcantur, cognatione tamen quadam inter ſeſe coniuncta, aptè diſiungi non poſſunt.

GRAMEN MINImum Dalechampij.

Forma Graminis minimi.

Primùm erit Gramen minimum, quod eſt veluti gleba ampliuſcula, rotunda, radiculis plurimis, breuibus, candidis: foliis digito non longioribus, teretibus, ſpica valde gracili, parua: floſculis rubris, Februario ſtatim ad primam aëris temperiem exorientibus, ſapore initio dulci, deinde amaro. Naſcitur in aruis.

Forma Gr. Lanati.

Gramen Lanatum radiculis eſt ſatis multis, albis, ſuperuacuis, gracilibus, breuibus: foliis quoque multis, herbaceis, culmo cubitali, ſapore ſubdulci: flore Panico ſimili, rubente. Tota planta molli lanugine pubeſcit: quare manibus contrectantium blanditur, atque eam ob cauſam lanatus appellatur. In montium editorum & aſperorum vdis & riguis pratis gignitur. Floret Maio menſe.

Tempus. *Locus.*

Forma Gr. Iuncci.

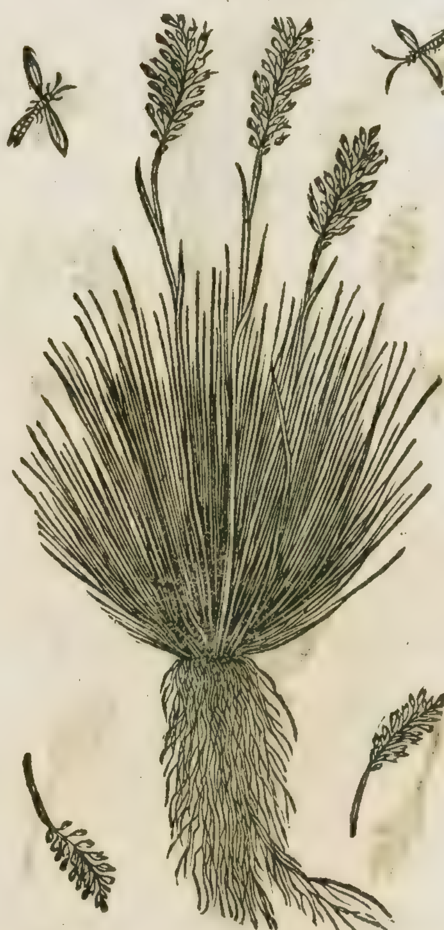
Gramen Iunceum radice eſt candida, dodrantali, ex innumeris tenuiſsimiſq́; fibris contexta, reticulum implicatum eſſe dixeris: foliis quamplurimis virentibus, rotundis Iunci modo quæ nominis imponendi cauſa fuit: culmis ſeu

caulibus

GRAMEN LANATVM *Dalechampij.*

GRAMEN IVNCEVM *Dalechampij.*

caulibus multis,tenuibus,geniculatis, pauca folia emittentibus: flore Arundinaceo in paniculis purpurascentibus, gustu subdulci. In frigidis & aridis prouenit. Floret Maio. *Locus.* *Tempus.*

GRAMEN PRAtense *Dalechampij.*

Gramen Pratense radiculis abundat candidis,in vnum veluti cespitem coeuntibus, culmis multis, dodrantalibus, binis ternísue geniculis distinctis, folio graminis, angustiore, molliore,viridiore: spica crassiuscula purpureis floribus eleganter ornata: folio quod ex vltimo geniculo prodit sic caulē obuoluēte, vt nō aperiatur,& vesicę speciē ostēdat. In humidis Pratis nascitur. Totius plātæ sapor dulcis est,& aquosus. Ad eadē valere aiunt, ad quæ Gramē officinarū cōmēdatur,sed inefficacius. Forma Gr. Pratens. *Locus.* *Vires.*

Gramini Anthoxantho eadem foliorum radicúmque species, quæ Gramini Pratensi, idem sapor, eadem facultas, vt non sine ratione quidam censuerint alterum marem esse, alterū fœminam. Sed his differūt, quod in hoc flos ex pallido flauescit, in altero rubet: in hoc flos gliſceus nō obuoluitur folliculo vesicæ simili, vt in Gramine Pratēsi, sed nudus emicat: huius spica gracilior est & longior, in illo breuior, crassior, magis compressa. Cum gramine Pratensi in humidis pratis nascitur. Forma Antho. *Locus.*

Gramen Leucāthemum: radicibus multis nititur, valde exilibus, breuissimis, nigris: foliis multis, longis herbaceis, hispidis, latiusculis: caulibus cubitalibus: Forma Gr. Leuchāth.

GRAMEN Anthoxanthon Dalechampij.

GRAMEN Leucanthemum Dalechampij.

flore albo, copioſo, aceruatim congeſto, in paniculis tremulo, guſtu ſubdulci:

Locus. Dumetis ac montoſis locis familiare, in muſcoſo ſolo creſcit.

GRAMEN Iſchæmon Plinij, ſiue Dactylon.

Forma Iſchæm. Lib.25. c.8. Gramẽ Iſchæmõ à ſiſtẽdo ſanguine nomen inuenit: radicibus multis prodit tenuibus, cãdicantibus, in orbem reptatu ſeſe diffundentibus: foliis Milij, vt ſcripſit Plinius, aſperis, nonnihil lanuginoſis: caulibus multis, rotundis, geniculatis: flore in longis ſpicis, colore herbaceis, plerumq; quinis, aut ſeptenis, rarò quaternis. *Locus.* Vbiuis gignitur, præſertim in hortorum areis cũ aliis plerisq; inutilibus herbis. *Vires.* Herba trita & admota efficaciſsimè profluentem ſanguinẽ ſiſtit, ſiue farciatur in nares, ſiue imponatur vulneribus. Floris aſperas ſpicas & in globũ cõuolutas pueri naribus indentes, & circũagentes, aliquãto poſt vellicatis naribus ſanguinẽ eliciũt, vt pro diuerſo vtendi modo herba hęc ſanguinẽ cohibeat & euocet. Id Gramen Plinij Iſchæmonẽ eſſe, tũ forma, tũ vires ipſius indicare videntur. Sic enim ſcribit Plinius. Lib.25. c.8. Iſchæmonẽ Thracia inuenit, qua ferunt ſanguinẽ ſiſti, non aperta modò vena, ſed etiã pręciſa. Serpit è terra Milio ſimilis, foliis aſperis & lanuginoſis, farcitur in nares. Quæ in Italia naſcitur, & ſanguinẽ eadẽ adalligata ſiſtit. Hæc Plinius. Anguillare, Canaria eſt Plinij. Galli crus Apuleio, cuius cacumen inſtar pedis galli diuiditur.

GRAMEN Bulbosum Dalechampij.

GRAMEN Spicatum Dalechampij.

GRAMEN Hordeaceum, Holcus Plinij.

Gramē Bulbosum nascitur ex radice plurimis bulbis coagmētata, subrubro cortice opertis, Ascaloniæ cepæ bulbis exiguis non dissimilibus, gustu dulci & suaui, ex quibus innumeræ radiculæ valde tenues dependent reticulato penè textu. Folia huic sunt Graminis, cauliculi dodrātales: flores subrubri, valde parui, in densis, & tanquam villosis spicis. In parietum superciliis, & aridorum locorum muscosis cespitibus prouenit. Eisdē viribus præditum esse aiunt, quibus & gramen quotidianis medicorum remediis notum. *Forma bulbosi.* *Locus.* *Vires.*

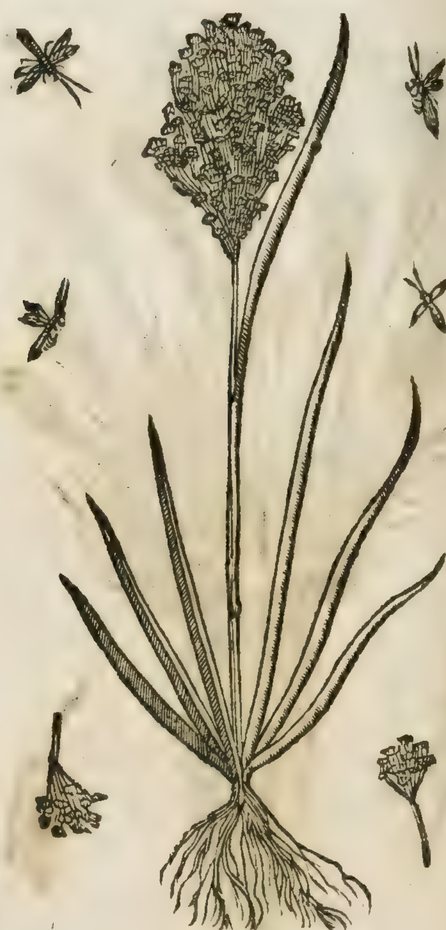
Gramini spicato radix est parua, tenuibus fibris capillata, candicans: folia graminis, longiora, tactu duriuscula, & quod mirum est, ac in aliis id genus plantis haud sæpe reperitur, sic nonnunquam articulata, vt alterum alteri insertum esse videatur. Hæc quoque lineis in longum ductis virgata sunt. In summo caule spicarum densius quàm in vllo alio graminis genere congestarum magnus numerus conspicitur, quæ flosculos subrubros edunt. Quāob causam spicatum Gramen appellauerunt. In frigidorum montium pratis prouenit. *Forma spicati.* *Locus.*

Hordeaceum Gramen dictū fuit, quod spicam gerat hordei spicæ similem: est enim tanquam hordeū syluestre, radice parua, cādida, fibrata, foliis graminis, eorū etiam articulato coalitu, qualem in spicato Gramine suprà declarauimus, *Forma hordeacei.*

GRAMEN *Murorum, Dalechamp.*

GRAMEN *Polyanthes, Aegilops Plinij.*

GRAMEN *Filiceum, seu Polyanthes.*

Li.27.c.10. *Locus.* *Vires.* insigne. Holcum esse Plinij quidem censent. Holcus, inquit, aristas habet in cacumine tenues, culmo, quale hordeum restibile. In agris sponte prouenit: Plinio vero Holcus in saxis nascitur siccis. Hæc, inquit Plinius, circa caput alligata, vel circa lacertũ, elicit è corpore aristas. Quidã ob id Aristidiam vocãt. Lobellius Hordei spõtanei spurij nomine pictum dedit.

Forma Gra.muro. Rustici Gramen Murorum pro vitio segetũ agnoscunt, quod circa Lugdunũ *Rue* vocant, alibi verò vt in agro Segusianorũ *Gurguet.* Reliquis supra descriptis simile est radice ac foliis, spicis diuersum, quas hordeo similes profert, multas, breues, ac velut in angustum contractas, aristísque breuissimis munitas, subflauas, florem pallidũ. *Locus.* Gramen hoc in parietinis, murorũ superciliis, ac tegulis nascitur, plerũque in segetibus.

Forma Gra.Polya. Gramẽ Polyantes radice est sub nigra, breui, fibrata, foliis Graminis: flore in cacumine caulis copiosissimo, vnde ei nomen inditum, in iubam expãso, quæ plurimis laminulis lenticulæ similibus, squamatis, & tenui filo appensis coagmentatur: tã eleganti specie, vt ob eam pendulã & stridulã, cũ agitatur, flosculorum congeriem, puellæ, adolescentulíque libenter decerpant, & in sertorum delitias cogant, ac nectant. *Locus.* In siccaneis montium pratis gignitur.

Forma Gra.Filic. Gramen sequens in asperis nascitur, radicularum fibris multis, tenuibus, candidis

candidis: caulibus ex vno cespite plurimis, nodosis, angulosis, pede non altioribus folio Graminis: flore in summis caulibus densissimo, imparibus spatiis prodeunte, herbaceo, oblongo, acuminato, foliolis maris filicis omnino simili, vt si quis seorsum à planta videat, foliola filicis nuper nata esse putet. Quam ob causam alij filiceū, alij à florum copia Polyāthes secundum vocauerunt.

GRAMEN Nodosum.

Diuersum ab hoc est, tametsi cognatū videatur Gramen nodosum, in vliginosis & pinguibus agris nascens, radice geniculatis flagellis latè dispersa, radiculis multis fibrata: foliis Graminis vulgaris: Caulibus multis, flore in panicula comosa. Caules quâ è radice prodeunt, nodis sunt multis tuberosi, aliis super alios positis, hiemis initio grandioribus postquam flos emarcuit, & incipiunt arescere folia: carnosa pulpa bulbosis, rotundis, cōpressis, stipatis. Aratro proscissa terra in agris ea iacent, vel rostro suffossa terra, à porcis eruuntur, & manduntur, illis mirificè expetita: saporis amari, & acerbi, qualis est in glandibus. Valentius obstructiones expedire, & vrinam ciere aiunt, quàm vulgare. Gramen nodosum.

Gramen nemorū radice est innumeris fibris contexta, candicātibus, tenuissimis: foliis graminis circa radicem multis, in caulibus, paucis, & qua ex caulibus oriūtur densiùs villosis. Caules multi eriguntur dodrātales: flos Forma Graminis nemorum.

GRAMEN Nemorum Dalechamp.

GRAMEN Glumosum Dalechamp.

paruus

paruus eſt, copioſus, è flauo nigreſcens, & ex longiuſculis pediculis dependens. Holoſtio Matthioli planta hæc abſimilis non eſt. In aridis, perflatis, & apricis nemoribus naſcitur.

Locus.

Forma Glumoſi.

Gramen Glumoſum radice, foliiſque multis graminum generibus non eſt diſsimile: ſed hac peculiari nota diſcrepat, quod ſpicas denſiſsimis glumarum grandium ordinibus ſtipatas edat, quã ob cauſam glumoſum nominatum eſt. In agris lætis naſcitur.

Locus.

GRAMEN Aureum Dalechamp.

Forma Gramin. Aurei.

Gramen Aureum radicibus multis nititur, nigricantibus, huc illuc vagis. Folia huic ſunt plurima, Gramini ſimilia, valde lõga: caulis cubitalis, geniculatis: flos in ſpicis pendulus, planè aureus, vnde aureum cognominarunt. In ſitientibus & ſquallidis locis prouenit.

Locus.

Forma Gram. Tomem.

Gramen Tomẽtoſum radice nititur brachiali, candida, fibratáque. Culmus huic eſt pedalis, geniculatus: folium Graminis, longius aliquãtò, & latius: ſpica denſa in cacumine, oblonga, coloris candidiſsimi, tomento lanuginoſa, ad contactum molliſsimo, ſuauiſsimóque, rufis punctis maculoſa. Alopecuros vera Plinij eſſe videtur, quæ ex ſpicatarum, inquit, eſt genere: habet enim ſpicam mollem & lanugine denſam, non diſsimilem vulpium caudis, vnde ei nomen: quæ cui plantæ aptius quàm iſti poſſunt competere. Quod ſi & λαγώπυρος Hippocratis eſſe dicatur? Sic enim ſcribit. Πληροῖ δὲ μάλιστα τὰ κοῖλα τὰ καθαρὰ, πόιη ἡ λαγώπυρος οὔνομα. ἔστι δὲ πύροισιν ὁμοίη ὅταν ἀναίνηται. μικρὸν τὸ φύλλον ὥσπερ καὶ τὸ τῆς ἐλαίας, καὶ μακρότερον. Ideſt maximè autem replet caua pura herba Lagopyrus nomine. Eſt autem Tritico ſimilis cum areſcit, folio paruo velut olea, ſed longiore. In vulgatis tamen codicibus πιτύροισιν ὁμοίη; ideſt furfuribus ſimilis legitur.

Alopecur.

Lagopyrus In li. de vlc.

GRAMEN Tomentoſum, Alopecuros, vera Plinij, & Theophra.

In Hiſtor. Frugum.

Alopecuros Alia à Dodon. ponitur, geniculatis culmis, foliiſque, frumentaceis ſimilis, niſi quod culmos breuiores habet, foliáque minora & anguſtiora. Spicæ eius nec acutæ, nec ariſtatæ ſunt, ſed molles, hirſutæ, lanugine obductæ, haud diſsimiles vulpium caudis. Naſcitur in aruis vnà cum frugibus.

Locus.

Forma graminis Trigloc.

Gramen Triglochin hîc depictum in aridis prouenit: radiculis tenuibus fibratum, multis, breuibus: folio graminis numeroſo, palmum longo, anguſto, gracili: caule pedali, nonnunquam proceriore, virgato, enodi, minimè folioſo: flore ſubluteo, inæqualiter per ſuperiorem caulis partem diſpoſito: fructu telum figura imitante, inuerſis & deorſum ſpectãtibus cuſpidi

ALOPECVROS Dodonæi.

GRAMEN Triglochin, seu Vermiculatum Dalech.

GRAMEN Pinnatum Dalechampij.

cuſpidibus duabus, tertia ſurſum erecta minax. Qua de cauſa Triglochina cognominarunt.

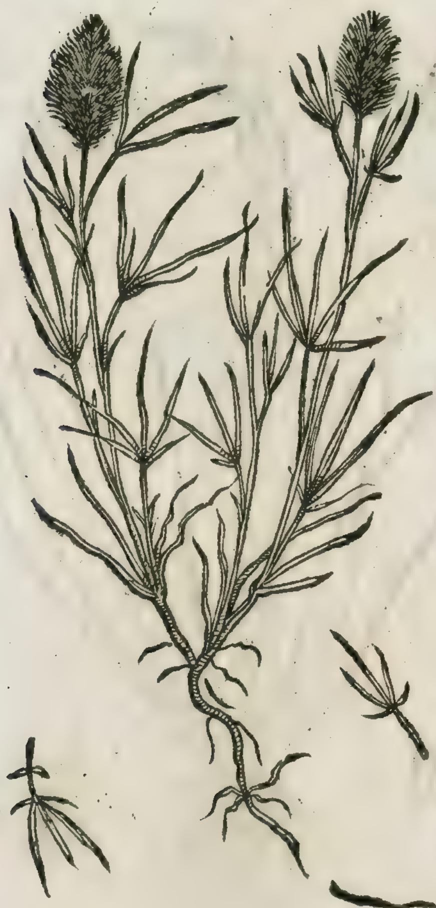
Gramen Pinnatum radices multas habet, tenues, candidas, folia graminis, longa, tenuia, in acutum deſinentia, numeroſa: caules quoque multos, nullum edentes florem, ſed cum ad iuſtam magnitudinem creuerint, & ſolis ardore exareſcere cœperint, in Pinnas ſeſe illi diuidunt longas, ſubtiliſsimis hinc inde villis capillatas plumarum inſtar, quas ex ardeolis vulſas ornatus gratia, galeis ſuis criſtacum vice milites affigunt, durante etiam per hiemem totam ea venuſtate, vt propterea quidam compoſitos ex iis faſciculos reponãt, domíque ſeruent. In aridiſſimis tumulis, apricis, lapidoſiſque prouenit. Form. gra. Pinnati. *Locus.*

Eſt & Graminibus & Alopecuro Dodonæi nuper deſcriptæ affinis herba hîc depicta Alopecuros graminea, radice tenui, exiles fibras huc illuc mittente, ſubalba: cauliculis multis, dodrantalibus: folio graminis longiuſculo, acuminato: ſpica caudæ vulpis ſimili in ſummis cauliculis emicante, turbinata: flore puſillo, rubro, copioſo: ſapor qualis graminis. In maritimis naſcitur. Alopecu. Graminea. *Locus.*

Gramen Echinatum radicibus multis nititur, gracilibus candicantibus cauliculis ex vno ceſpite multis, huc illuc diffuſis: folio arundinaceo, minore: capitulis in ſummo caule oblongis, tactu ſic aſperis vt echinati videantur: ſemine Form. gra. Echinati.

minutu

ALOPECVROS Graminea Dalech.

GRAMEN Echinatum Dalechampij.

minutulo, candido, gluma obuoluto. Sapor totius plantæ ex fatuo ſubdulcis. *Locus.* Naſcitur ad ripas Arares. Omnia hæc graminum genera iiſdem fere viribus pollere videntur. Hoc guſtus in omnibus idem indicare videri poteſt. Tamen vnius tantum quod Dentem caninum vocant, ſuperiore capite deſcripti, in officinis vſus eſt.

GRAMEN Exile.

Tot Graminibus quædam alia adnumerabimus à Lobellio & Pena obſeruata, & picta. Primũ eſt vulgatius Pratẽſe, de quo diximus capite ſuperiore. Alterum exile durius, foliolis iunceis vnciam & ſeſquunciam altis, ex puſilla radice, capillamentis crebris compacta, panicula & ſemine aceroſis, durioribus, pecori minus gratis. Oritur in ſabuletis, ericetis, & ſquallido aridioríque agro Galliæ, Angliæ, Germaniæ & Belgij. Aliud minimum quod in ſabuletis ſquallidis, & vinetis glareoſis Narbonæ ſæpius viſitur, perpuſilla radice, capillacea, alba: calamis paruis, etiam capillamento ſimilibus, elegãti purpura nitentibus, vt in Iſchæmo, ſed ſpica molliore, latiore, ſericea, ſpecioſa. Eſt & aliud Typhinum: iiſdem quibus exile durius, natalibus gaudet, ſed maritimis: radix puſilla, capillacea: caulis dodrantalis, & pedalis. Aliud etiam Cyperoides ſic cognominatum à radice mutuo cohæſu ſibi ipſi implicata, & longius protenſa, cyperi longi modo, vt ab aliis ſecernatur. Folia habet pedem longa, Algæ marinæ quadan

GRAMEN *Minimum.*

GRAMEN *Typhinum.*

quadantenus ſimilia, in cauliculo dodrantali aut pedali,faſtigia exigua, vnciam & ſeſquiunciam longa,aceroſa Graminis Typhini ritu. Addit his Lobellius perelegans Graminis genus Cluſij quod is in nonnullis Hiſpaniæ locis aridis & ſabuloſis Mompeliique vidit, atque etiam in Lutetiano agro, vbi à ruſticis non *Dent de Chien*, vt vulgatum Gramen, ſed *Amourettes*, nominatur, fortaſſe ob paniculiarum elegantiam : Lobellius Panniculoſum Phalarioides appellat. Id ſupra deſcripſimus ex Dalechampio, qui Gramen Filiceum ſeu Polyanthes ſecũdum nuncupauit. Gramen caninum medicatum quod vocant, ex Dodonæo deſcripſimus, cum aliquot aliorum Graminibus vulgatioribus. Id quod in magna Europæ parte vſitatum, præſertim per Hiſpanias, & Gallias, ex Cluſio depinxit Lobellius, ſuperiore capite expreſsimus, ſuntque elapſi decem & plures anni, ex quo à Dalechampio Graminis vulgaris nomine pictum, latius ſerpendo propagatum, repræſentauimus. Hoc Gramine nihil vulgatius per Hiſpaniam & Galliam, in agris, vinetis, atque etiã in maritimis, vbi multo lætius atque vegetius prouenit, adeò vt maximo Gramini marino arũdinaceo planta congener eſſe videatur. Itaque perappoſitè dixit Lobellius Gramen hoc medium quiddam eſſe & cognatum cum Iſchæmo vulgari, & canino Gramine. Hoc enim effigie & forma cum radice, tum foliis refert, illud comoſa digitatim ſparſa florũ iuba. Eiuſdem cũ canino Gramine

GRAMEN *Cyperoides.*

generis, facultatis, & vſus, Hiſpanis, Gallis, Narbonenſibus, & cæteris francigenis, à quibus *Dent de Chien* appellatur. Semen aceroſum, ſcabrum. In Narbonæ maritimis radicum forma & magnitudine adeo ad Harundinem vallatoriam accedit, vt eadem videatur. Canino gramini in omnibus prorſus ſimile eſt Gramen bulloſum, nodoſum, niſi quod rotunda tubercula, veluti Glandulas teretes, guſtu dulces, radicum anfractibus hærentes habet, quibus illud caret. Iiſdem temperamento & viribus, quibus Caninum officinarum, pollet. Rarius eſt, & pleriſque Europæ regionibus minus vſitatum, in Luſitaniæ finitimis aruis & ſegetibus, atque etiam in Sabaudia & Anglia copioſiſsimum, vbi idem efficaciſsimum experiuntur medici. Id ex Pena hîc appinximus. Idem Calamagroſtim deſcripſit, ideſt Harundinaceum Gramen, ſic dictum quod mediæ ſit inter Harundinem & Gramẽ figuræ, & naturę, Lobellius verò pinxit. Canino gramine Maius ideſt, calamis & foliis rigidiorib⁹, ſcabris, quibus ad Harundinem vallatoriam non parum accedit, radice geniculata, alba, prolixiore, & longius ſerpente, compreſsiore tamẽ, & craſſiore, Canino Gramini ſimili, ſed vallatorię radicem æquante: ſpicata Melicæ & comoſa lanugine: à nobis *Leche* dicitur. Aptè Babylonio quadrare videtur Penæ: neque enim veterina,

GRAMEN *Bulloſum, nodoſum.*

CALAMAGROSTIS *Lobellij, vulgo. Leche.*

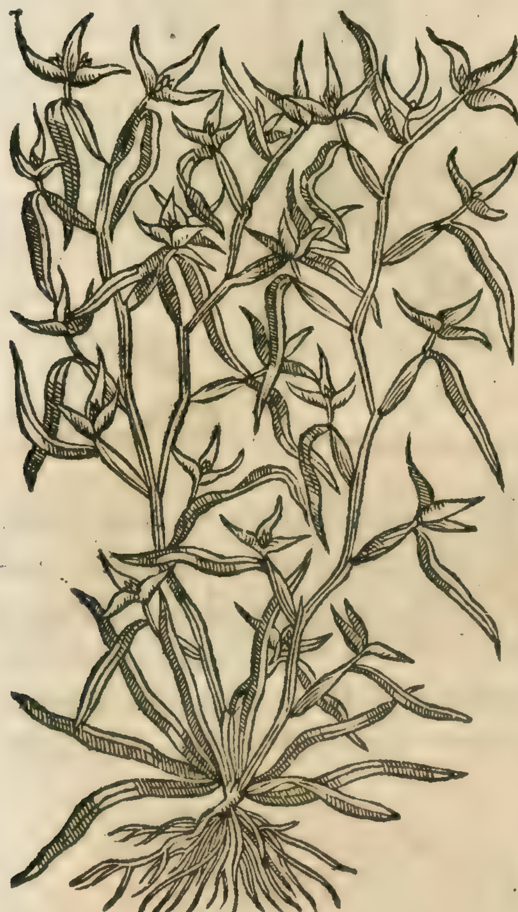
GRAMEN *Sulcatum.*

neque

neque greges aliæ eo vescuntur, nisi multũ esuriant, & magna melioris alimẽti penuria laborẽt, non solùm quod ingratissimum sit & aridum, sed etiam quod sitim, tabem & maciem inuehere credatur, linguam & œsophagum vulneret, & constringat, sanguinem in ventriculum eliciat, vnde tumor, inflammatio, & mors plerumque. Quod si Babylone fuit enatum, vbi hanc perniciem adferre creditur, siccius ac rigidius, grex verò imbecillior, & aluo duriore, nihil mirum illius esu pecora enecari. Sic enim videas nonnunquam animalium labra, & fauces cruore manantia, & sauciata, quæ cum alio pabulo per fœnisecia, huius aut similis harundinacea folia esitarint. Aliud præterea Gramen exhibuit Pena, quod sulcatum vel striatum album nuncupat. In syluosis & montosis Sabaudiæ & Allobrogum sponte nascitur, colitur aũt in Belgio & Anglia, Milij potius foliis, sed vt Arũdinis vallatoriæ, rigidis, mucronatis: longitudinẽ mediam glaucã multæ candidæ venæ, vel lineæ argenteæ insigniunt: culmos panici syluestris, vel canini graminis erigit. Radix pusilla est, fibrata, alba, Pratensis graminis.

GRAMEN Aculeatum Matthioli.

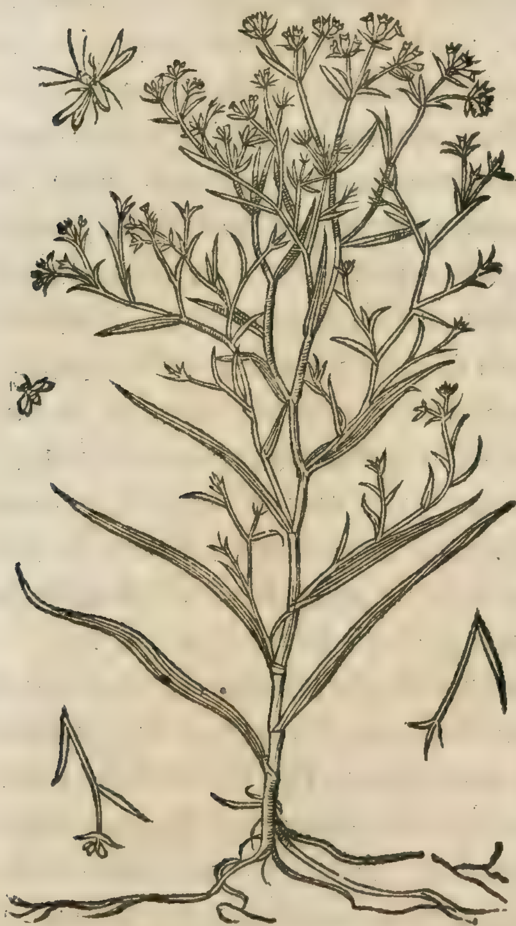
Inter palustres de Gramine Aculeato nos agemus, cuius historia Plinij verbis apprimè cõuenit: hoc autem loco Graminis historiam, quod aculeatum esse putat vir dignus omni laude Matthiolus, explicabimus. Eius radix obliquè progreditur, crassiuscula, villosa fibris, non altè defixa: caules multi, virgati, dodrantales, aliquando proceriores, è quibus surculi multi nascuntur, in dextram ac sinistrã protensi, folio, tanquam glumo quodam obuoluti vsque ad aculeorum exortum vbi à pediculo diuaricantur. In summis surculis extant aculei tres, instar foliorum Trifolij diuisi, ima parte crassiusculi, acuminati summa quorum in medio flosculi emergunt, numerosi, velut in globulum stipati. *Form. gra. Aculeati.*

BVPLEVRON, CAP. XXXI.

PRo Bupleuro plantam istam depinxit Dodonæus, foliis longis, angustis, maioribus & latioribus folio graminis, cæterùm haud absimilibus. Caules ternos, quaternósue pedes alti sunt, aut maiores, rotundi, recti, spissi, frequẽtibus geniculis distincti, surculosi multis ramulis, in quorum fastigio muscaria luteis floribus ornantur: his semen oblongum succrescit. Floret, & semen profert Iulio & Augusto mẽsibus. Olim in herbarum sponte nascentium numero habebatur, nunc in hortis colitur ab herbatiis Bupleuron inquit Plinius, in sponte nascentium Olerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis, longísque, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone, & Nicandro. Semen contra serpentes valet. Folia ad secundas fœminarum, vel succum ex vino illinunt, & strumis folia cum sale ex vino. Radix contra serpentes datur in vino, & vrinæ ciendæ. Bupleuri semen ad ictus serpentium dari reperio, fouerísque plagas decocta ea herba adiectis foliis Mori, aut Origani. Quidam ammi vulgare Bu-

Lib.4.c.48. Forma. Locus & Temper. Li.22.c.22. Vsus & Vires

BVPLEVRON Dodonæi.

BVPLEVRON ALTERVM Latifolium Lobell.

pleuron esse volunt Officinæ Monspelienses Auriculam leporis vocant hanc, vel eam quæ non procul Gramuntia silua prope Monspelium frequentior reperitur, planéque eadem est cum superiore natalibus, figura, viribus, vmbellis & floribus: folio alioqui latiore, rigidiore, latiusculo in medio, & supernè in angustum desinente, nonnihil concauo aut inflexo. Vnde auriculam leporinam vocarunt: Lutetiæ nunc Gratiam Dei, nunc Elaphoboscum. Quidam Buprestin Plinij.

CYANVS, CAP. XXXII.

Nomina CYANVS Plinio dicitur, qui à recentioribus Baptisecula, vel Blaptisecula, vel Batisocele. Cyanus à flore cæruleo. In nomine est Cyani

Lib.21.cap. 8.&11. color, inquit Plinius, qui honorem, noménque dederit Cœruleo.

Ibidem. Blaptisecula, inquit Ruellius, quoniam secantibus & metentibus

Li.22.c.125. officiat, retusa in occursu eius falce: nam & Seculam veteres falcem dixerunt. Galli *Aubifoin* appellant, *Blauet* & *Bluet*, à summa cærulei coloris gratia quem

Genera. *Bleu*, appellant, Itali *Fior Campese*, Germani *kornblumen*. Cyani duo reperiuntur genera, Maius & minus. Cyanus minor caules edit bicubitales, lanuginosos, an-

Forma gulosos, in quibus folia angusta, villosa, in cinereo albicantia, rarioribus incisuris veluti dentibus, siue barbulis quibusdam diuisa. Caules in cacumine calices siue capitula quędam rotunda, scabra, & squamosa proferunt, ex quibus venusti flores cærulei emicant, quinis senísue foliolis in ambitu crenatis constantes, quibus pereuntibus semen oblongum veluti lana obuolutum prouenit, radicem vnicam habet, sed fibratam. Cyanus maior latioribus prouenit foliis, candidioribus, villosioribus, non insectis. Vegetiores quoque caules edit, ac candidiores sed minores: in vertice flores quoque ex scabris calicibus, sed maiores

CYANVS MINOR.

CYANVS MAIOR.

iores, & patentiores: ſemen etiam ſimile. Cyanus minor in campis inter ſegetes Maio & Iunio menſibus copioſè prouenit. Aliquando tamen in hortis colitur ob coloris venuſtatem. Floréque interdum niueo, & in rubro purpureo reperitur: fortaſſe cultus adulterio colorem permutante, alioqui flos cæruleo ſemper nitet conſpectu. Cyanus maior in montibus frequentiùs naſcitur quàm in *Locus.*

CYANVS SVPINVS.

CYANVS REPENS.

campestribus. In hortis etiam seritur, & in cæruleo rubros, nonnunquam purpureos fert flores. Cyani vires nullus veterum literis mandauit. Tamen Placentinus ex quorumdam opinione, qui Cyanum propria facultate pestilentibus morbis aduersari prodiderunt, suo de Cichorea serapio, quod ad febres pestilentes maximè commendauit, Cyanum admiscuit. Maioris Cyani puluis datur vtiliter ab alto deuolutis, & sanguinem reiicientibus, ex aqua plantaginis, aut equiseti, aut maioris synphyti. Succus illitus recētia vulnera glutinat, & oris vlcera sanat, vtriusque folia, siue semē ex vino decocta & hausta auxiliātur à scorpione phalangióq; ictis, quinetiā venenis omnibus resistūt. Succus illitus oculorum inflammationes tollit. Idem præstat aqua ex herba destillata. Est enim Cyanus auctore Dodonæo, temperamento frigido ac sicco. Flos rusticorum coronis quamquam inodorus inseritur, tum ob speciei formam, tum ob coloris gratiā. Ad Cyanū plantas duas refert Lobellius hîc appictas. Prior sub Seseleos pratēsis ramulis ad Sellā nouā, & in aliis agri Monspeliensis locis reptando latitat, foliolis oblongis, angustis, Lauandulæ, rigidis, in cauliculis gracilibus, sarmentosis, palmaribus, pedalibus & sesquipedalibus, quorum singulis fastigiis singuli flores Iaceæ, obsoleta purpura, ex capitulis squamosis. Radix digitum paruum æquat. Tota planta gustu est amarissimo, & ingrato. Hæc ex Pena. Alter est Cyanus repens, superiori non absimilis, sed exilioribus multo foliolis, & candicantibus capitulis argentei nitoris.

Matthi. in ca. 125. li. 2. Dioscori.
Vires.
Li. 2. ca. 11.

PSEVDOMELANTIVM, CAP. XXXIII.

Nomina
Lib. 2. c. 121.
Lib. 7. Hist. cap. 9.
Forma

PLANTA hîc depicta quæ sponte inter segetes passim nascitur, Ruellio ἀνθεμον φυλλῶδες dicitur, idest Anthemum foliosum Theophr. Theodorus foliosam Nigellam vocat. A quibusdā Gitthago, & Nigellastrum nominatur, ab aliis Pseudomelantium, ab Italis *Gittone*, à Gallis *Nielle vulgaire*, à Germanis *Raden*, & *Grasraden*. Caules emittit rectos, graciles, villosos: folia longa, angusta, hirsuta, cinerea: flores è rubro purpurascentes, in quinque foliola diuisos, quibus in coronamentis vtimur: deinde siliquas, in quibus semen. Æstate floret. Alij plantam istam Melanthium syluestre, alij syluestrem Lychnidem coronariam esse putant, quibus assentiendum non est, vt suis locis dicetur: multo minus Fuchsio, qui pro Lolio eādam depinxit, ac descripsit. Quare vehementer errant qui Lolij vice ea vtuntur. Recentiores, vt testatur Fuchsius, Pseudomelanthium mirificè in sanandis impetiginibus, aliísque scabiei generibus commendant. Item in vulneribus glutinandis, ac fistulis curandis compescendóque sanguine eius vsum esse tradunt.

PAPAVER RHOEAS, CAP. XXXIIII.

Græcis μήκων ῥοιὰς, id eſt, fluidum Papauer, à flore qui protinus ei decidit, Plinio erraticum dicitur, Officinis Papauer rubrum, Gallis *Confanons*, *Ponceau*, & *Coqueliquoc*, Germanis *Klappenroſen*, Hiſpanis *Amapolas*, *Roſella*, *Papolas*, Italis *Papauero ſaluatico roſſo*. *Nomina*

PAPAVER *Rhoeas prius.*

Folia habet, auctore Dioſcoride, Erucę aut Cichorio ſimilia, inciſa, ſed longiora & aſpera: caulem lanuginoſum, rectum, aſperum, cubitalem: florem Puniceum, quandoque etiam album, ſyluestris Anemones, caput oblongum, minus tamen quàm Anemone: ſemen rufum, radicem oblongam, ſubalbam, minoris digiti craſsitudine, amaram. *Forma* Naſcitur in aruis & ſegetibus paſsim. *Locus.* Vere & æſtate dum frumentorũ meſſis appetit, floret, quo etiam tempore decerpitur. *Tempus.* Tertiũ Papaueris genus Rhoeam Græci vocant, inquit Plinius, id noſtri erraticum. Lib.19. c.8. Sponte quidem, ſed in aruis cum Hordeo naſcitur, Erucæ ſimile, cubitali altitudine, flore rufo & protinus deciduo, vnde & nomen à Græcis accepit. Idem rurſus, inter ſatiua (Papauera, ſub.) & ſylueſtria mediũ genus, quoniam in aruis, ſed ſponte naſceretur, Rhoeam vocauimus, & erraticum. Lib.20.c.19 Hic pro Rhoeada Rhoeam dixit. Dodonæus & Fuſchius duplex huius pinxerunt genus. Lib.3.ca.81. Cap.194. Vnum maius, foliis Erucæ, aut Burſæ paſtoris, alterum minus, foliis Cichorij, toto ambitu crenatis, alioqui caulibus, floribus & cauliculis priori ſimillimis. Nihil iſtis frequentius in ſegetibus.

PAPAVER *Rhoeas minus.*

Papaueris Rhoeadis quinque, ſéxue capita, inquit Dioſcorides, cum tribus vini cyathis decocta, donec ad duos reducantur, potui dabis quibus ſomnum accerſere volueris. *Vires.* Lib.4.c.59. Semen acetabuli menſura cum aqua mulſa potum aluum leniter emollit. Ad idem præſtandum mellitis & dulciariis immiſcetur. Folia cum calicibus illita inflammationes ſanant. Eorundem perfuſione & fotu ſomnus allicitur. Aluum, inquit Plinius, exinaniunt capita quinque, decocta in vini tribus heminis, pota, & ſomnum faciunt. Galenus ſemen validius refrigerare ſcribit, ita vt nequaquam eo quis innoxiè ſolo vti poſsit, veluti ſatiuo, melli admiſcens. Li.7.ſimpl. Admodum vero ſi ita ſumptum ſit, ſomnum conciliat. Sed & puſillum eius inſpergunt iis, quæ ex melle conficiuntur bellariis, placentis, & panibus. His addunt recentiores ſacro igni mederi, mulierum menſtrua profluuia compeſcere,

ſanguinem è naribus fluentem vlceri impoſitum ſiſtere : lingua ex decocta eius lota ardorem faucium ſanari : pudendorum tumores eodem detumeſcere : temporibus illitum phreniticis ſomnum conciliare : dolores oculorum à caliditate, linteo impoſitum mitigare.

ARGEMONE, CAP. XXXV.

Argemone Tragi.

Nomina

Q Væ Græcis ἀργεμώνη, Latinis Argemone, & Plinio Argemonia dicitur, quòd argema & nubeculas oculorū diſsipet, planta, auctore Dioſcoride, in totum Papaueri ſylueſtri ſimilis. Folia habet Anemones, diuiſa, florem puniceum, caput ſimile Papaueri Rhoeadi, ſed oblongius, & latum ſummis partibus, radicem rotundam. Succum emittit crocei coloris, acrem, & acutum. Naſcitur in aruis apud nos. Noſtri tria genera eius faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redolet. Galenus huius herbæ facultatem abſterſoriam eſſe tradit, & digerentem. Tragus pro Argemone pinxit, quod Papauer Rhoeada minus, Fuſchius & Dodonæus vocarunt, & maiorē Argemonem nuncupauit ille, minorem verò maiori conſimilem eſſe ait, ſed caule, radice, herba, flore, capitulo per omnia exilioribus, foliolis admodū laciniatis. Flos illius exiguus

Lib.2.c.173. *Forma.* *Locus.* *Li.6.ſimpl.* *Vires.* *Lib.1.c.38.*

ARGEMONE *Capitulo longiore.*

ARGEMONE MINOR *Capitulis breuioribus.*

quaternis

quaternis quoque foliolis constat, capitulum habet longius quàm prior. Principio Maij semper floret, nec facile vbiuis locorum inuenitur. Gaudet segetibus Triticeis, Siligineis & Hordeaceis. Hanc Hypecoum esse Matthioli non sine ratione quidam suspicantur. Argemones sane duplex est ex capitulis differentia. Vtráque Papaueris Rhoeadis primo intuitu figuram præ se fert: in Angliæ Sommerseti & Gallobelgij segetibus radicem, florem, & folia hirsuta in caule pedali & sesquipedali gignit: flores punicei sunt, flore Papaueris Rhoeadis minores, decidui. Sed minori, quæ perperam Anemone minor à Pena dicitur, capitula Rhoeadis angustiora, longiora & hispida, sine codio. Maiori verò echinata & hispida, sed glomerata, & torulis canulata, in cuius vertice specimen quoddam capituli aut codij relinquit. Vtriq; semen Papaueris Rhoeadis minus.

LAGOPVS, CAP. XXXVI.

LAgopi Historiam tam paucis perstrinxit Dioscorides, vt ex eius verbis quisnam verus sit veterum Lagopus intelligere vix quisquam poßsit. Tamen Dodonæus, Fuschius, Germanorum vulgus, & tota propemodum herbariorum familia plantam hîc depictam pro Lagopo proponunt, ab hirsuta spica Leporino pedi, haud absimili sic nuncupatam. Latinè Pes Leporis dicitur, à nonnullis Leporis cuminum, & Trifoliū humile, Gallicè *Pied de Lieure*, Germanicè *Hasenfichfz*, siue *Katzenkler*. Lagopyron vocauit Hippocrates, vt diximus cap. de Gramine, quod inter Triticeas se- Lib.4.c.42. In Hist. pl. cap.187.

LAGOPVS VVLgaris Matthioli.

LAGOPVS VVLgaris Fuschij.

getes nasceretur, quasi Leporinum Triticum. Lagopus iste caules habet rotundos, hirsutos: folia Trifolio vulgari similia, oblonga: semen in Paniculis paruis, muscosis lanuginosisq;, Leporino pedi similibus admodum, cui non obscura adstringendi vis inest. Nascitur Lagopus in segetibus, etiam Plinio auctore, ἐν πρασιαῖς, inquit Dioscorides, id est, in Hortorū areis, vt quidā interpretantur, *Forma* *Locus.* Lib.26.c.8.

Corna

Cornarius vertit in ſulcis. Nec diſſenſio in eo eſt, inquit, quod hic in ſulcis, ille in ſegetibus naſci dixit, cum ſint ſulci, id eſt πρασιαὶ ipſius ſegetis. Iulio & Au-
Tempus. guſto menſibus potiſsimum apparet. Ex his facile eſt coniectari plantam iſtam in aruis inter ſegetes frequentem vniuerſæ Europæ vulgatam, eſſe genuinũ Lagopum antiquorum. Huic opinioni ſuffragatur & facultas. Lagopus herba, vt
Lib. 4. c. 17. ſcribit Dioſcorides, ſiſtit aluum in vino pota: aut in febre ex aqua. Eadem in-
Vires. guini alligatur in inflammatione: ita fere ad verbum. Lagopus Plinio ſiſtit
Lib. 26. c. 8. aluum è vino pota, aut in febre ex aqua. Eadem inguini alligatur in tumore:
Li. 7. ſimpl. quæ ex Dioſcoride ad verbum ferè citantur. Galenus Lagopum facultatis eſſe
Cap. 187. deſiccantis tradit, adeo vt fluxus alui probè exſiccet. Ex his conſtat, inquit Fuſchius, herbam hîc depictam eſſe Lagopum, ſiquidem, & nomen & forma aptiſſimè illi reſpondent. Locus etiam conuenit, nec facultas abhorret, quod illi eſt adſtrictoria, & exſiccans. His omnibus accedunt vires: vulgo enim omnes hac planta in dyſenteria & alui profluuio vtuntur. Eadem de herbæ huius viribus
In ca. 17. li. prædicat etiam Matthiolus. Dantur, inquit, Lagopi huiuſce folia, quinetiam
4. Dioſcor. Paniculæ & ſemen in farinam trita contra diſenteriam, & cæteras alui fluxiones, contra bilioſas reiectiones, & cœliacos affectus ex vino auſtero, aut ſucco Punici mali. Totius plantæ decoctũ additis Maluæ foliis, è dulci vino paratum, datur vtiliter ad veſicæ morbos, præſertim ad vrinæ ardores. Semen auxiliatur cruenta expuentibus: Panicularum cinis illitus hæmorroidas fluentes ſiſtit. Sunt qui iiſdem vtantur ad abſtergendam dyſentericorum ſedem, putantes inde fluxionem cohiberi. Hanc tamen herbam legitimum eſſe Dioſcoridis Lagopũ Matth. non affirmat. Pena non parũ adſtrictionis ſemini ineſſe ait, ſiccitatis verò tantum, vt mirũ ſeminis profluuio laborãtibus præſtet præſidium. Quare in vlceribus cauis, ſed iam deterſis & mundatis, non dubium quin carnem gignat, & cicatricem acceleret, vt vult Hippocrates: tumoribus verò inguinum, & laxis herniis cohibendis peroportuna hæc planta eſt. Idem Pena non perinde fre-

LAGOPVS Maxima.

LAGOPVS ALTERA Anguſti folia.

quentem,

quentem, sed tamen inter easdem segetes nascentem geminam huius differentiam obseruauit: Vnam cuius folia planè eadem quæ superioris, minùs tamen acuta, & Trifolij Pratensis foliis propiora, caules ambiunt simpliciores, enodes, ferè rectos, cubitales, spicas in vertice proferentes, binos pollices longas, crassiores, pilis & lanugine hispidiores, villosis floribus Trifolij Pratensis in purpura rubentibus, Fuscis phœniceis, pallentibus. Hanc Veganij se in pratis, & ad fontem publicum elegantissimo aspectu florentem collegisse ait Iunio & Iulio mensibus. Alteram idem Lagopum Angustifoliam vocat, iuxta agrorum & viarum margines Sellenouæ Monspelij exorientem, in Delphinatu, & non procul à Rhodano, & ponte quem S. Spiritus dicunt, alibiq; passim, angustioribus & longioribus multo foliis, ternis, inter Peucedanum & Trifolium ambigentibus, virentibus, pedali caule, aliquot geniculis distincto, ex quibus nonnullæ alæ in summo itidem caudatas spicas edunt, isti proximè descripto pares: quarum flores purpurascentes per messes caduci, relinquunt aristas horrentes, & spicas aridiores, acutis glumis pungentes, quibus exiguum continetur & rotundum semen, Sesamo simile. Omnium horum partes, spicæ præsertim, desiccant & adstringunt, sed prioris potissimum. Lobellius Lagopum etiam folio pinnato appellat, quem Tragus Cytisum, Cordus Trifolium magnum. Huius perspicua in folio varietas, quod Marcescens in calidioribus potissimum & Pedemontanis regionibus nitore, læuore & striis elegantissimis auium pennas imitatur, filicis Osmundæ par, terno positu è petiolo pendente. Flos item sanguineus Lagopo maximo persimilis. Hanc plantam pictam dedimus in Dumeto cap. de Cytiso.

LADANVM SEGETVM, CAP. XXXVII.

HÆc herba à foliorum cum Ladano similitudine & natalibus à Plinio Ladanum Segetum dicitur, ab aliis Tetrahit Angustifolium. *Nomina* *Lib. 26. c. 8.* Plinius duplex hoc Ladanum esse ait, quod Herbarij sic interpretantur, vt aliud sit album, aliud rubrum. Vtrumque foliis est Ledi, angustis, oblongis, per interualla geminis: *Forma.* caule vnico, pedali, ima parte rubente, ramulis surculisque multis fruticante: flore Marrubij modo verticillatim caulem ambiente, eidem simili, nunc rubro, nunc albo, gustus subausteri: radice multiplici. Vtrumque nascitur in aruis lapidosis, & inter segetes. Ladano, inquit Plinius, sistitur aluus vtroque, *Lib. 29. c. 8.* quod in segetibus nascitur, contuso & cribrato: *Vires.* bibitur ex aqua mulsa: item ad bilem, (id est choleram) è vino. *Lib. 26. c. 11.* idem alibi febres frigidas leuiores facit Ladanum quod in segetibus nascitur contusum.

POLYC

POLYCARPVM, CAP. XXXVIII.

Locus. Nomen. Forma.

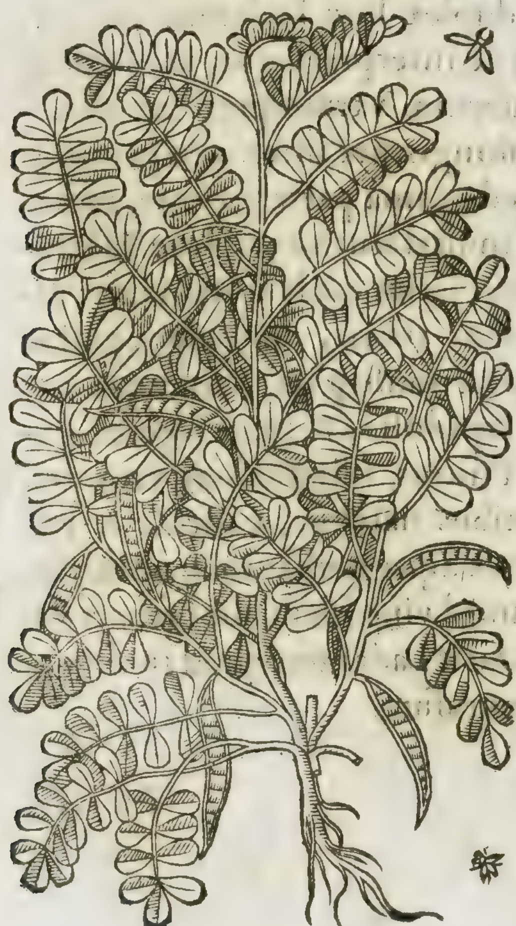
NASCITVR etiam ſponte in agris, & in agrorum marginibus, humida præſertim anni tẽpeſtate hæc planta à ſeminum magna copia Polycarpum nominata. Palmum vnũ alta eſt, cauliculos multos profert teneros, geniculatos, inter ſeſe implicatos: folia parua, anguſta, Iuniperi minoris foliis ſatis ſimilia, niſi quod minora ſunt, & minimè pungentia, inter quæ floſculi exoriuntur ſtellati, eiuſdem quo caules foliáq; coloris, id eſt cinerei. Radix digitũ lõga eſt, & fibrata. Dodonæus tertiã Polygoni ſpeciem eſſe putat, eiſdémque ferè quibus Polygonum viribus præſtare ait. (Lib.1.ca.65.) Polyſpori mentio fit in Geoponicis Caſsiani. Quidam in Pliniani Polygoni primo genere fœminam eſſe putant, minorem, minúſque nigram, geniculis denſiorem, ſemine ſub ſingulis foliis turgeſcentem.

HEDYSARVM, CAP. XXXIX.

Nomina. Genera. In cap.129. lib.3. Dioſ. In hiſt.fru. cap.70. Lib.3.c.129. Forma.

GRÆCI ἡδύσαρον & πελεκῖνον vocant, quam Latini à ſeminis figura Securidacam, vel, vt Turnebus legendum cenſet, Securiclatã. Vnius tantùm Hedyſari meminit Dioſcorides. Matthiolus duo facit eius genera, Hedyſarũ maius, & minus, duo itẽ Dodonæus. His Dalechampius tertiũ adiecit. Hedyſarũ, inquit Dioſcorides, frutex eſt foliis Ciceris: ſemen rufum in ſiliquis fert, corniculorũ modo aduncis, quod ancipitem ſecurim æmulatur, vnde nomẽ accepit, amarũ guſtu: ſtomacho vtile in potu: additur in antidota. Idem ferè Plinius habet. (Li.27.ca.12.) Pelecinũ in ſegetibus diximus naſci, fruticoſum cauliculis, foliis Ciceris. Semen in ſiliquis fert corniculorum modo aduncis, ternis, quaterníſue, quale Gith nouimus, amarum, ſtomacho vtile. Additur in antidotis.

HEDYSARVM maius, ſiue Securidaca Matthioli.

Forma.

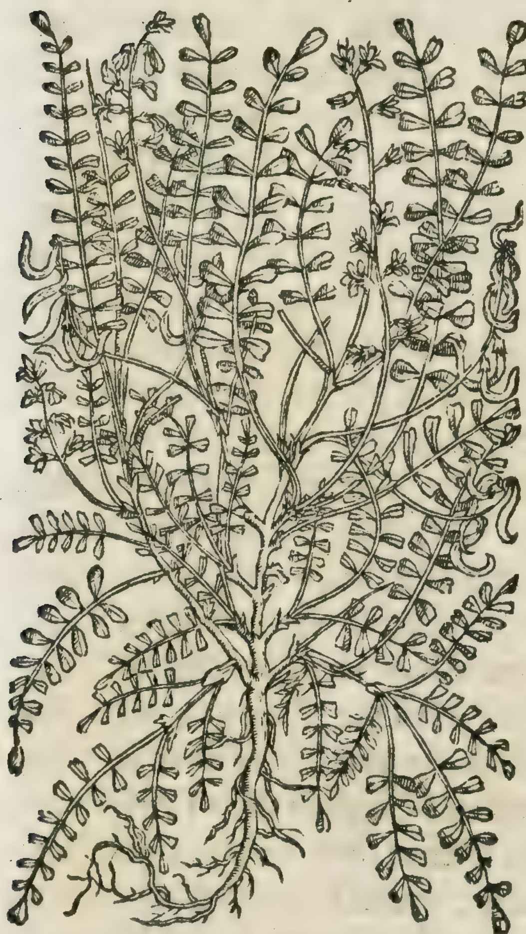
Hedyſarum Matthioli maius, cauliculos à radice profert multos, tenues, rotundos, lentos, cubitales: folia oblonga, Ciceri proxima: flores diluto purpuræ colore rufeſcentes, vt in piſo, ſed minores: ſiliquas compreſſas, corniculatas, adunco cacumine, in quibus rufum ſemen, amarum, ſecuris effigie. Radix eſt vnica, albáque, non ſine adnatis fibris.

Hedyſarum minus maiori ferè ſimile eſt, niſi quod folia minora habet, in cacumine retuſa: & numeroſiora: præterea caules & ramos atque adeo partes omnes minores. Flores edit ſuperiori haud abſimiles, ſed puſillos, ex quibus cornicula oriuntur rotunda, incurua, acuminato cacumine, quæ per maturitatem ru-

fescunt, in quibus semen alteri simile, sed minus ac tenuius. Radix est gracilis, alba, longa, altè descendens.

Dodonæus aliud Hedysarum primum depinxit & descripsit. Caules promit à radice multos, cubitales, rotundos, folia oblonga ex multis, Lentis foliolis, ro- In hist.fru. cap.70.

HEDYSARVM minus Matthioli.

HEDYSARVM Dodonæi I.

HEDYSARVM alterum Dodonæi.

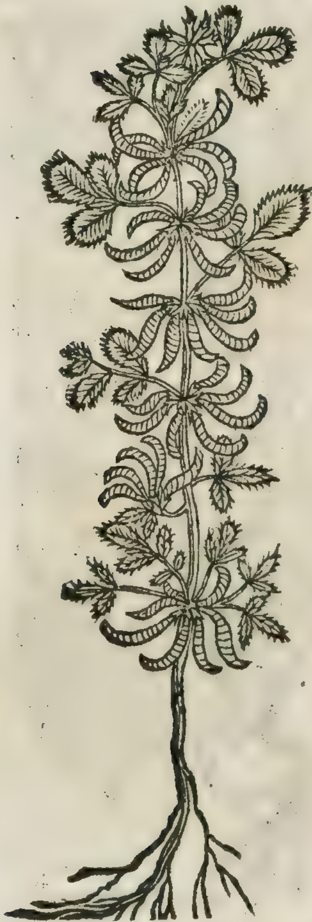

HEDYSARVM Dodonæi III.

tundioribus, vt Araci, Viciæ, & similium cõgesta: flores in corymbis luteos: siliquas deinde oblongas, planas nonnihil recuruas, in quibus semina complura, angulosa, rufa & amara securis effigie. Est huius & alterũ genus, superiori caule foliisq; simile, vtrisq; tantũ minoribus: siliquæ huic breuiores sunt & magis recuruæ, in quibus & semina quadrangularia, ancipitẽ quoq; securim æmulantia.

HEDYSARVM minimum.

Forma Hedysari minimi.

Hedysarum minimum hoc dicitur, quod si cum reliquis comparetur, minimas omnium siliquas edit. Radice est tenui, breui, candida, caulibus fere pedalibus, per humum sparsis: foliis Trifolij pratensis, in vno pediculo multis, sed in extremo semper ternis: flore luteo, circa caulem copioso: semine rufo, bipenni simili, in siliquis falcatis, transuersim virgatis, breuibus. In agro Monspeliensi, & nemore Gramuntio crescit. Aliud superioribus multo speciosius acceptum referimus Lobellio, quod in Hortis Belgicis alitur. Ægyptium Helenium, eiúsue speciem quidam dixêre, alij verò apposite Hedysarum censuêre: foliis enim, & procumbentibus cauliculis est Securidacæ simile floribus venustis, Genistæ, sed rubentibus in cauliculis summis: è quibus postea siliquæ compressæ, spectantur complures, hirsutæ, ternis, quaternis, & quinis orbiculatis clypeoli effigie loculis, semine intus Genistæ, minore. Hedysarum nasci in segetibus & Hordeis, scribit Dioscorides, itémque Plinius, loco iam citato. Sed antea dixit. Est herba quæ Cicer enecat, & Eruum circunligando se: vocatur Orobanche: Triticum simili modo Æra: Hordeũ festuca quæ vocatur Ægilops: Lentem herba Securidaca, quam Græci à similitudine Pelecinon vocant. Theophrastus tamen Securidacam in Aphaca gigni, & Aphacam à Securidaca strangulari prodidit, vt Plinius perperam apud Theophrastum φακὸν, id est Lentem pro ἀφάκη, quæ Viciæ genus est, legerit. Quin & Theophrastus etiam hac in re Plinio refragatur, qui Aracum rem duram & scabram in Lente nasci tradidit, non Securidacam. Galenus in Lente ex mutatione ipsius, durum rotundúmque Aracum, & Securidacam, semina non vesca gigni dixit. Hedysari semen, quod idem ait, colore rufum, vtrinque anceps, vt securis, amarũ & subacerbum apparet: quamobrem potum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat. Idem præstant totius fructus ramuli. Bibitur vtriusque semen auctore Matthiolo contra venenatorum animalium morsum. Eiusdem farina vulnera & putrida vlcera absterget, quemadmodum & Lentigines, & Alphos cutísque maculas omnes, si frequenter melle optimo excepta illinatur. Pectus quoque expurgat à crassis, pituitosisq; excremẽtis, ex melle aut de fruto delincta

Cap. 17. lib. 18.

Li. Hist. & cap. 8.

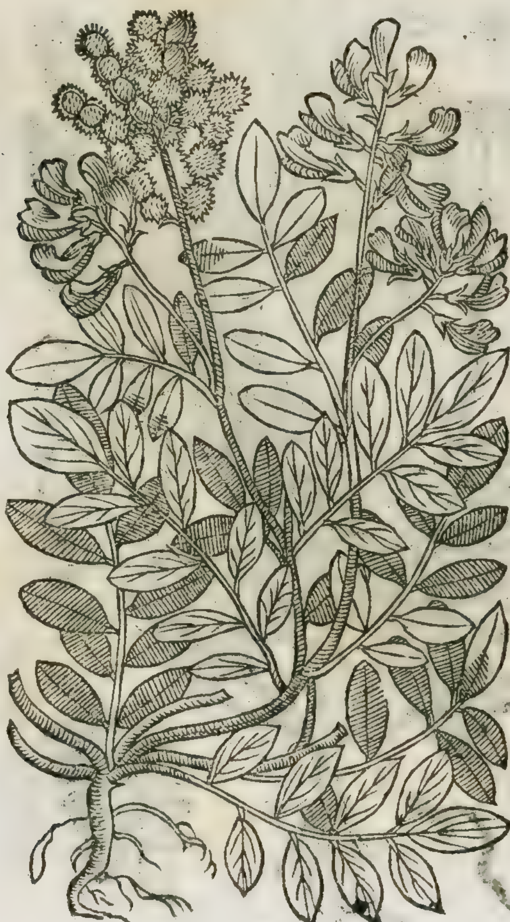
Li. 1. Alim.

Li. 6. simpl.

Vires & Temper.

In cap. 129. li. 3. Diosc.

HEDYSARVM alterum, Clypeatum Lobellij.

delincta. Necat eadem inteſtinorum vermes ex dulci lixiuio pota, aut ex vino, aut ex muliebri lacte, addito croci momento.

ONONIS, *CAP. XL.*

ANΩNÌΣ & ὄνωνις Græcis, ſimiliter Anonis & Ononis Latinis appellatur, vt Binominis antiquis ſit hæc planta, vna tantùm litera mutata, rem tamen eandem ſemper intuentibus. Ononida Theophraſtus & Galenus vocant, Anonida Dioſcorides & Plinius. Anonis à non iuuando, quod nullam vtilitatem præbeat, dici videtur. Siquidem aratoribus inimica eſt, viuáxque nimis fruges opprimit, & ſuis aculeis nocet, niſi quis ex aduerſo nomen inditum putauerit: Ononis quod ὄνυς, id eſt aſinos ſeſe terētes ad illam ſcabienteſq; iuuet, vel quod in ea ſe volutantes ſpinis eius dorſum libenter affricent, & ſcabant. Vulgus Herbariorum Arreſtam Bouis, vel Reſtam Bouis, quod in opere arantes Boues ſiſtat, nominare ſolet. Nonnulli Remoram aratri, quod altis & duris radicibus in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellam, quod ſuis ſpinis ingredientium pedes pungat. Galli *Arreſtebeuf*, Germani *Hauuhechel*, & *Ochſenbrech*, quia crebris inter folia aculeis, haud ſecus quàm inſtrumentum hoc quo mulieres linum carminant, & à craſſiore purgant ſtuppa, horreat: vel quod ligone ad aculeatam hanc herbā eruendam & extirpandā cum in altum acta, ſeſe propagauit, opus ſit. Equites Germani *Stalkraut*, quod decoctum eius meiere nequeuntibus equis offeratur. Ononis, inquit Dioſcorides, ramos fruticoſos habet, dodrantales, aut maiores frequentibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitibus rotundis: foliis Lenticulę, tenuibus, puſillis, ad Rutæ aut Pratenſis Loti folia accedentibus, ſubhirſutis, odoratis, nō iniucūdè olentibus. Rami acutioribus ſpinis, & veluti ſpiculis firmioribus horrent. Radicem mittit candidam. Spinoſorum etiámnum aliud genus Ononis, inquit Plinius. In ramis enim ſpinas habet appoſitas: folio Rutæ ſimili: toto caule foliato in modū coronæ. Secatur aratro, frugibus inimica: vel, vt legendū cenſet Turnebus, ſequitur arata, frugibus inimica: viuaxq; præcipuè: Idē multo poſt. Anonin quidā Ononida malunt vocare, ramoſam, ſimilē fœnogræco, niſi fruticoſior hirſutiórq; eſſet, odore iucūdo, poſt ver ſpinoſa. Hæc Plinius, cuius poſtremā ſententiam reprehēdit Matthiolus. Etenim non poſt ver Anonis ſpinoſa redditur, ſed in Autumno, id quod experientia ipſa comprobat, cui etiam Theophraſti auctoritas adſtipulatur, de Ononide ſic ſcribentis: ἡ δὲ ὄνονις ἐστὶ πορθάκανθον, ἐπέτειον δὲ φύλλον ἔχει πηγανῶδες, παραπεφυκὸς παρ' ὅλον τὸν καυλὸν, διαλαμβανόμενον ὑπαλλήλως, ὥστε στεφανοῦ τὴν ὅλην εἶναι μορφήν. Καλλιβοάνθης δὲ, καὶ ἐλλιβοάνθης ἀδιαφράκτως. Φύεται δὲ ἐν τῇ γλίσχρᾳ, καὶ γανώδει καὶ μάλιστα ἐν τῇ σποριμῳ, καὶ γεωργουμένῃ. διὸ καὶ πολέμιον τοῖς γεωργοῖς, καὶ ἔτι δυσώλεθρος. ὅταν γὰρ λάβῃ χώρας βάθος, ὠθεῖ τὰ κάτω εὐθὺς, καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀποφύσεις ἀφιεμένη εἰς τὰ πλάγια, πάλιν εἰς τὸ ἕτερον ὠθεῖται κάτω, σταθεῖσα μὲν οὕτως ὅλη. τοῦτο δὲ βραχείσης γίνεται τῆς γῆς, καὶ ἀπόλλυται ῥᾷον. ἐὰν δὲ μικρὸν ἀπολειφθῇ, ἀπὸ τούτου πάλιν βλαστάνει. ἄρχεται δὲ τῆς βλαστήσεως θέρους, τελειοῦται δὲ μετοπώρου. Id eſt, Anonis ramis aculeata eſt, annuo folio, Rutæ ſimili, iuxta totum caulem, alternato foliorum exortu interceptum, vt veluti coronam ea tota figura repræſentet: flore tanquā mutilo, qui ſiliquis inſidet, & nullo interſtitio diſcepitur: Naſcitur in glutinoſo pinguiq; ſolo, & præcipuè in ſegetibus atque cultis: quare agricolis inimica eſt. Præterea viuax admodum eſt. Cum enim altam tellurem occupauerit, recta deorſum ſeſe impellit, ſingulis annis ſurculos è lateribus fundens, rurſus ſequente anno in profundum agitur. Effodienda ideo tota eſt, quod madefacta terra faciendum: ſic enim facilius interit. Nam ſi paruum quid relinquatur, ex eo rurſus ſuccreſcere poteſt. Æſtate autem

Nomina

Ruel. lib. 1. cap. 20.

Lib. 3. c. 18.

Forma.

Lib. 21. c. 16.

Lib. 27. c. 4.

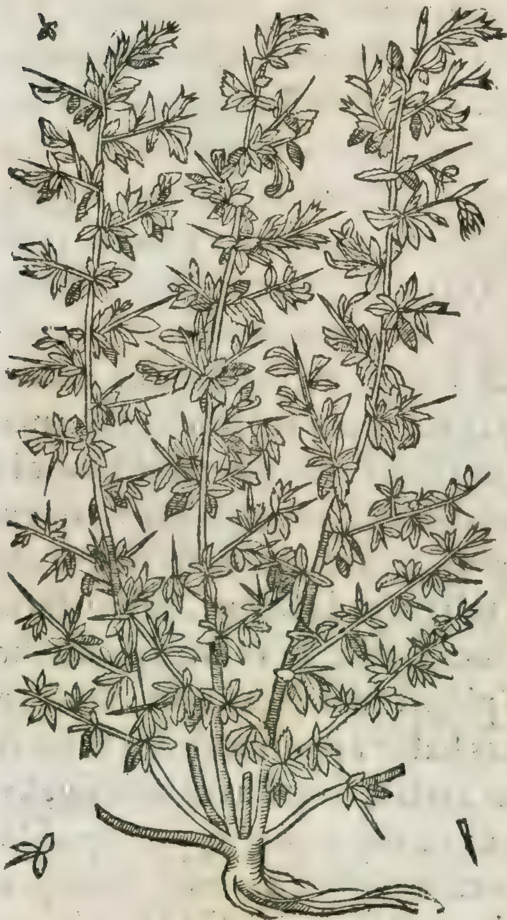
In ca. 18. li. 3. Dioſcor.

Lib. 6. Hiſt. cap. 5.

Locus.

germinare incipit, perficitur autem Autumno. Hæc Theophrast. Ex quibus perſpicuum eſt Plinium, quæ de Anonide ſcripſit, partim ex Dioſcoride, partim ex Theophraſto transſcripſiſſe, ſi hoc excipias, quod ille Anonida poſt ver ſpinoſam eſſe dixerit, hic æſtate tantùm germinare, & Autumno perfici. Quidā eum locum Plinij ſic legunt, ac diſtingunt, conueniente ſenſu. Anonim quidā Ononida malunt vocare, ramoſam, ſimilem Fœnogræco, niſi fruticoſior hirſutiorq; eſſet, ac ſpinoſa, odore iucundo. Eſtur etiam, muria poſt ver condita, nimirum æſtatis initio, quo tempore tenella germina conditurae apta ſunt. Præterea hæ hiſtoriæ apertè indicant, Anonida eam eſſe plantam quam hîc depinximus. Ramos enim ſpargit graciles, lentos, foliis veſtitos, in viridi nigricantibus, rotundis, Rutæ vel Loti Pratenſis foliis ſimilibus, inter quæ nocentiores, & mucronatæ ſpinæ, quaſi ſpicula ſubriguntur. Flos ferè Piſi dilutiore micat purpura, interdum niueo colore nitet: ſiliquæ paruæ lato ſemine refertæ. Radix in nigro candicat, valde lenta, ramis longè lateq; expatiātibus, ob id ruſticis notiſsima, quod non modò ramorum radicumq; implexu aratra in mediis ſulcis ſæpius remoretur, ſed etiam quod meſſoribus acutis ſpinis ſit infeſta. Naſcitur præcipuè in ſegetibus. Floret Iulio menſe & Auguſto, Autumno ſui incremēti finem faciens. Muria conditur, inquit Dioſcorides, antequā ſpinoſa fiat, cibis gratiſsima. Radix excalfacit & extenuat. Eius cortex è vino potus vrinam ciet, calculos comminuit, margines vlcerum erodit. Radix cum decoquitur in poſca, dolorem dentium collutione mitigat. Decoctum eius in potu, hæmorrhoidas ſanare creditur.

O N O N I S.

Locus. *Tempus.*

Lib.3.ca.18. *Vires & Temper.*

Quæ poſtrema, decoctū eius & cætera Oribaſius non habet, neque Plinius, qui ex Dioſcoride hæc apertè tranſcripſit. Eſtur etiam muria condita. Recens verò margines vlcerū erodit. Radix decoquitur in poſca dolori dentiū. Eadem cum melle pota calculos pellit. Comitialibus datur in Oxymelite decocta ad dimidias. Ononis, auctore Galeno, radicem habet quadamtenus, tertio ordine excalfacientem. Ea eſt maximè vtilis, habens quippiam & abſterſoriū & inciſorium. Itaque non tantùm vrinas prouocat, ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas detrahit. Vtuntur porrò ea quoque & ad dentium dolores, collui videlicet eam in Oxycrato coctam præcipientes. Tradit Matthiolus Anonidis radici vim maximam ineſſe ad renum calculos comminuendos, expellendóſque, præſertim obſtructis vrinæ meatibus, multorum teſtimonio iam comprobatum eſſe, qui calculo laborantes, cùm corticum radicis puluerem tantum è vino diutius bibiſſent, priſtinam ſanitatem recuperarunt: nouiſſeq; ſeſe ait, qui huiuſce radicis puluere duntaxat multis mēſibus ſumpto, carnoſum ramice abſumpſit, & ſanatus eſt, cùm à medicis ſola ſectione vſtioneq; curari poſſe decretū eſſet. Eroduntur huius radicis puluere calloſi ac indurati vlcerum margines. Decocta in poſca dentium dolores mulcet, ſi decocto os colluatur, præſertim cum pituita redundat. Eiuſdem decocto ſolo, putant quidam ſanari hęmorrhoidas. Id verò certū eſt idem decoctū potū ſummopere ad iocinoris & vaſorum infarctus valere

Lib.27.c.4. Li.8.ſimpl. In ca.18.li.3.Dioſcor. *Vires.*

valere. Corticum recentium eiusdem radicis libræ quatuor minutim cōcisæ in vini Cretici libris octo macerantur:deinde in vitreā metam cōiiciuntur,ex qua

ONONIS LVTEA non spinosa, Natrix Plinij Herbariorum.

in calentis aquæ balneo collocata elicitur aqua, quæ epota semilibræ pondere non solùm renes à calculis liberat, & vrinam prouocat,sed etiam vesicam , & eius ceruicem à glutinosis excrementis obsessam expedit. Quidam herbam aliam hîc depictam Ononida non spinosam vocant , alij Melilotum maiorem,alij Melilotum syluestrem pinguē. Sunt qui Natricē Plinij esse arbitrētur, quod non solùm radix euulsa,sed & herba tota virus hirci,aut,vt aliqui exponunt , bituminosum,& grauem fœtorem redoleat. Radice est nigra, crassa, in multos lignosos surculos diuisa: caulibus multis fruticat , cortice subrubro amictis : foliis Pratense Triphyllū æmulatur, si quis digitis terat , ingratum & iniucundum odorem spirantibus:florem edit luteum,lineis subrubris virgatū , Piso similem. Semen siliquis includitur.Gignitur in aridis, glareolis,& sabulosis.Aduersus omnia venena prodesse & admotam & sumptā experientia compertū est. Natrice in Piceno à fœminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos, (Faunos) vocant, inquit Plinius , ego species limphantiū hoc modo animorū esse crediderim, qui tali medicamēto iuuētur.

Li.27.ca.12. *Forma.* *Locus.*

PISVM, *CAP. XLI.*

DE FRVGIBVS, earum vitiis siue morbis , aliísque herbis quæ inter has nascuntur diximus, nunc de Leguminibus tractandum. Legumina quidem dicta putat Varro à legendo, quoniā ea nō secantur, sed vellendo leguntur. Legumenta etiam Gellius appellat. Græci ὄσπρια vocant, Theophrastus χέδροπα.Inter ea notissimum omnibus est Pisum, à quo exordiemur.Græcis ὁπίσος vocatur, plerique etiam λέκυθον dici putant , sed impropriè.Nam ex farina Leguminum pulmentarium λέκυθον à Græcis dici testatur Galenus his verbis: ἔτνος ὃ ὀνομάζω τὸ ἐκ τῶν ἐρεχθέντων ὀσπρίων τε καὶ χεδρόπων σκευαζόμενον. λέκυθον δὲ τὸ ἐκ τῶν ἀλεσθέντων ἄλευρον ἑψόμενον ἐν ὕδατι, προσεμβαλλομένου τοῦ λίπους.Id est, Et nos appello pulticulam quę ex decorticatis & fresis Leguminibus fit.Lecythum verò,ex molitorum farina , in aqua cum aliquo pingui decocta.Vnde λεκυθοπῶλαι Græcis dicuntur, qui eiusmodi pulmentaria , farinas videlicet Leguminū elixatas , & pinguedine aliqua conditas vendunt. Tamen λεκύθου alia sunt apud Græcos significata,hoc loco non declaranda.Pisum à Pisa loco in quo olim copiosissimè nascebatur nominatum dicunt. Galli *Pois* appellant,Germani *Erbsz*. Eius duo apud nos reperiuntur genera. Vnum in aruis caducum,humi serpens,alterum in altum scandens, arboris ramis quibus accubet adfixis,& sese,capreolis vinciens,illiget.Ramulare solemus appellare, *Pois ramé*. Caulibus exit fistulosis,ramosis, per terrā sparsis,nisi ramulos inueniat quibus fulciatur,rotundis,fragilibus:folio frequente , amplo,& longo , crassiusculo ac sub pingui : capreolis multis,quibus admotis adminiculis sese implicat:flos est

Lib.1.ca.23. & 22. *Nomina* In li. de bono & mal. suc. *Genera.* Marth. in cap.101.lib. 2. Dioscor. Ruel.lib.2. cap.34. *Forma.*

PISVM.

ei candidus, Papillionis forma, circa vmbilicum purpuream notã habens: siliquæ cylindraceæ, longæ, teretes, in quibus grana, initio viridia, sese inuicem, quasi tangẽtia, rotunda, quæ tamẽ resiccata inæquales angulos habẽt, & cãdida fiunt, aut sub flaua. Radices subsunt paruæ & imbecilles. Pisum facilem & solutam terrã desiderat, inquit Columella, tepidumq; locum, & cælum frequentis humoris. Pisum auctore Plinio, in apricis seri gaudet, frigorũ impatientissimum. Ideo in Italia, & in austeriore cælo, non nisi Verno tempore, terra facili, ac soluta. Iunio & Iulio mensibus flores profert: deinde fructus. Mirum est Dioscoridẽ tam vulgaris tamq; protriti Leguminis non meminisse, cum Theophrastus, Hippocrates, Galenus, Paulus Aeg. Plinius non intactũ reliquerint: τῶν δὲ χεδρόπων, inquit Theophrastus, τὰ μὲν περιφερὲς, οἷον ὁ κύαμος, τὰ δὲ προμηκέστερον, οἷον ὁ πίσος, &c. Id est, Leguminum alia folium habent rotundum, vt Faba, alia oblongius, vt Pisum, &c. Et mox, τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα καθάπερ ὦχρος, πίσος, λάθυρος. Id est, Alia autem humi procumbentẽ caulẽ habent, vt Ochrus, Pisum, Lathyrus. Pisa Hippocrati minus inflant, sed magis per aluũ secedunt. Pisa Galeno tota substantia cum Fabis quandã habent similitudinem, eodemq; cum Fabis modo sumuntur, His duabus tamen rebus ab eis discrepãt, tum quod non æquè ac Fabæ sunt flatuosa, tum etiam quod detergendi facultatem non habent, ideoq; segnius quàm illæ per aluum secedunt. Pisum Paulo, laxum quidem est, non tamẽ adeo flatuosum, ac Faba. Ex quibus perspicitur permultum falli eos qui scribunt Pisorum iure hausto purgari puerperas, lactis copiam augeri, ictericos sanari, & aquæ intercuti succurri. Quo enim pacto præstare ea posit medicamentum quod refrigerat, & siccat? Sed his errandi occasionem præbuit Tragus, qui perperam putarit Pisum Cicer esse Arietinum, cui supradictæ insint facultates. At quantum Cicer à Piso distet, suo loco dicetur. Quare cum nulla Pisis abstergendi vis insit, Galeno auctore, nec puerperis Pisorum ius propinandum, nec eorum decoctorum cremore aluum cieri verum est. Recentia Pisa quæ cum siliquis manduntur ructus mouent. Rura nostra nullum Legumen magis nouere, quæ ad anni totius vsum diligenter siccata, & siliquis suis explicita recondunt: ita enim exhausto solibus humore diutius à putredine vindicantur. Diuites quoque cum pernis salsis, aut suillis succidiis incoquunt, non ingrato cibo, qui in oppiparis cœnis sese offerre sæpius audeat.

Locus. Lib.2. c.10. Lib.18.c.16.

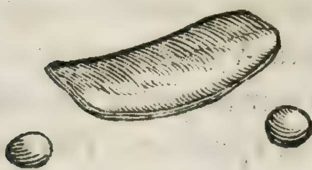
Tempus.

Lib.8.Hist. cap.3.

Vires. Li.1. Alim.

Lib.1. c.79. Matth in cap.101.lib. 2. Dioscor.

PISVM Americum.

Hic non omittendum Pisum coccineum Americum ex Legumine Piso simili vel Eruo natum: folliculo Piso syluestri ferè pari semina clauduntur: medullosa, durissima, teretia, oblonga, Pæoniæ æmula, sed minora rubro miniata, rutila, ad basim vbi germen, ornata nigris maculis, rotundis, conspicuis, gustu amaro, vt in quibusdam Leguminibus.

FABA, CAP. XLII.

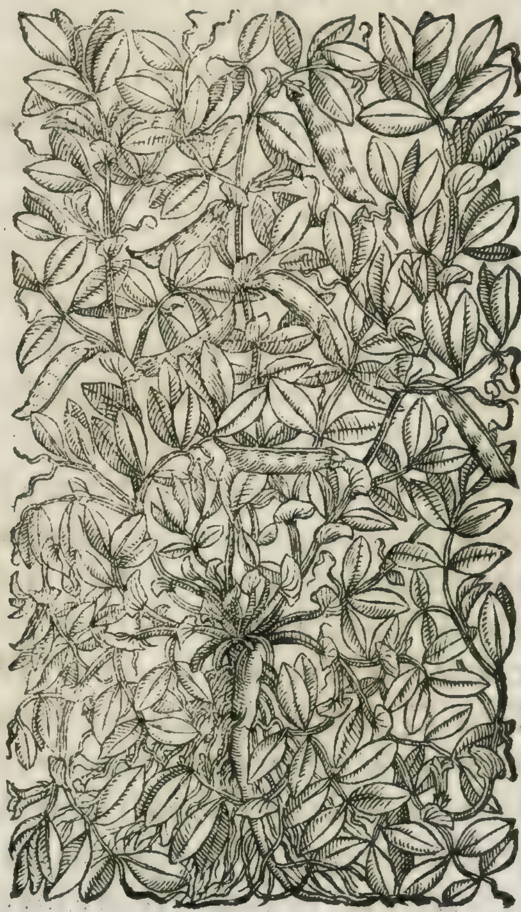
KYAMOΣ Græcis à feracitate dicta Faba Latinis vocatur, & κύαμος ἑλληνικὸς, id est, Faba Græca, ad differentiam Ægyptiæ. Eadem nominatur & Fabulum auctoribus Gellio & Festo, Arabibus *Hachille, Habalte*, siue *Buchale*, Italis *Faua*, Germanis *Bonen*, Gallis *Feue*. Fabarum genera duo nobis sunt coloribus distantia. Sunt enim Fabæ candidæ, siue in candido pallentes: sunt & aliæ nigræ, aut in nigro purpurascentes. Nascitur quoque Faba sua sponte, plerisque in locis, inquit Plinius, sicut Septentrionalis Oceani insulis, quas ob id nostri Fabarias appellant. Item in Mauritania syluestris passim, sed prædura, & quæ percoqui non possit. Faba caulem profert longum, quadrangulum, rectum, glabrum, ex quo ramuli exeunt inæquali exortu: in quibus folia sub pinguia, glabra, sub rotunda, portulacæ similia. Ex ramulorum cacuminibus capreoli exoriuntur singulares, sed adeo tenues, vt facilè depereant: at ex caulium alis flores multi ex vno pediculo racematim exeunt, vno duntaxat latere, ordine appensi, versicolores, hirti, & cristati. Siliquæ gignuntur primùm iis è floribus qui in inferiore caulis parte sunt, aliorum leguminum siliquis maiores, crassiores, carnosioresque, apice in acutum desinente, in quibus Fabæ concluduntur, forma & magnitudine differentes: nam aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ subrotundæ, aliæ compressæ, aliæ albicantes, aliæ sub nigræ, aliæ subrutilæ. Radix est singularis, lignosa, capillata fibris. Fabam syluestrem scribit Matthiolus passim in campestribus humi repere, caulibus quadrangulis, sese inuicem implicantibus, folio Fabæ satiuæ, floribus in purpura albicantibus, è quibus siliquæ oriuntur, compressæ, Fabarum siliquis longè minores, in quibus semen continetur rotundum, Fabarum sapore. Sunt, inquit, qui hanc plantam velint Galeni Aracum esse, μόνος δὲ, inquit Theophrastus, μάλιστα τῶν χεδρόπων ὀρθόκαυλος ὁ κύαμος. Idest, ex leguminibus sola maximè Faba, recto caule surgit: & paulo post ἔχει δὲ τὰ ἄνθη διαφορὰν, καὶ τῇ φύσει, καὶ τῇ θέσει.

Nomina · *Genera.* · Li. 18. c. 12. · *Forma* · Lib. 8. Hist. cap. 3. · Ibidem.

FABA satiua.

FABA syluestris.

Id eſt, eſt & florum eius à reliquis differentia, tum natura, tum poſitu. Idem,
Ibid. cap. I. τῶν δὲ χεδρόπων μάλιστα κύαμος, καὶ κέγχρος πρωϊσπορα, ταῦτα γὰρ διὰ τὴν ἀσθένειαν προλαβεῖν τῇ ῥιζώσει βούλεται τοῦ χειμῶνος. Id eſt, ex leguminibus Faba & Milium maturè ſerenda. Ea enim propter imbecillitatem, radicatione hiemem anticipare
Lib. 18. c. 21. volunt. Faba ſeritur Plinio ante vergiliarum occaſum, leguminum prima, vt antecedat hiemem: & paulo poſt: Vergilius eam per ver ſeri iubet, circumpadanæ Italiæ ritu: ſed maior pars malunt Fabalia (purgamenta, ſiue ſtipulas & cul-
Cap. 2. libr. 8. Hiſtor. mos Fabarum) maturæ ſationis, quàm trimeſtrem fructum eius. Idem ſcribit Theophraſtus. Τὰ μὲν χέδροπα μονόρριζα εἰσὶ πολλοὺς ἄνωθεν ἀπὸ τῶν καυλῶν ἀποφύσεις ἔχοντα, πλὴν κυάμου. Τὰ δὲ σιτηρὰ πολύρριζα. Ideſt, legumina ſingulas habent radices
Ibid. cap. 7. & ſurculos multos ſuperne ex caulibus mittunt, dempta Faba. Frumenta multis radicantur fibris. Leguminum vnicaulis Faba ſola inquit Plinius: vnus & lupinis: cæteris ramoſus, prætenui ſurculo: omnibus verò fiſtuloſus. Idem rurſum:
Ibidem. Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulē emittunt, nullis diſtinctū internodiis. Re-
Lib. 8. Hiſt. cap. 1. liqua legumina ſurculoſa ſunt. Βλαστάνει τὰ μὲν θᾶττον, inquit Theopraſtus, τὰ δὲ βραδύτερον. καὶ κριθὴ μὲν, καὶ πυρὸς ἑβδομαῖα μάλιστα. πρωτερεῖ δὲ ἡ κριθὴ μᾶλλον. τὰ δὲ ὄσπρια τεταρταῖα, ἢ πεμπταῖα πλὴν κυάμου. κύαμος δὲ καὶ τῶν σιτωδῶν ἐν πλείωσιν. ἐνιαχοῦ δὲ
Lib. 18. c. 7. πεντεκαὶ δεκαταῖος, ὅτε δὲ καὶ εἰκοσταῖος: at Plinius: Erumpunt à primo ſatu, Hordeum die ſeptimo, legumina quarto, vel cum tardiſsimè ſeptimo: Faba à x v. ad x x. Quot verò diebus floreat, ſic declarat Theophraſtus. Ἀλλὰ τῶν χεδρόπων χρόνιος
Li. 8. Hiſt. cap. 2. ἡ ἄνθησις. χρονιωτάτη δὲ τῶν μὲν ἄλλων, ὀρόβου, καὶ ἐρεβίνθου, τούτων δὲ ἁπάντων τοῦ κυάμου, καὶ ἐν μεγίστῃ διαφορᾷ: τετταράκοντα γὰρ ἡμερῶν ἀνθεῖν λέγουσι. πλὴν οἱ μὲν ἀεὶ οἱ μὲν ἀεὶ παρανθεῖν, ἕτερον καὶ ἕτερον λέγουσι: κατὰ μέρος γὰρ ἀνθεῖν, οἱ δὲ ἁπλῶς. ἡ γὰρ ἄνθησις τῶν μὲν σταχυηρῶν, ἀθρόα, τῶν δὲ ἐλλοβωδῶν, καὶ χεδρόπων πάντων κατὰ μέρος. πρῶτα γὰρ ἀνθεῖ τὰ κάτω.
Lib. 18. c. 7. καὶ ὅταν πάντα ἀπανθήσῃ, τὰ ἐχόμενα. καὶ οὕτως ἀεὶ βαδίζει πρὸς τὰ ἄνω, quæ Plinius expreſsit his verbis. Legumina diutius florent, & ex his Bruum ac Cicer, ſed diutiſsime Faba x l. diebus, non autem ſinguli ſcapi tamdiu, quoniam alio deſinente alius incipit: nec tota ſeges ſicut frumenti, pariter. Siliquantur verò omnia diuerſis diebus, & ab ima primum parte, paulatim flore ſubeunte. Præterea ſcribit idem Theophraſtus. Κύαμος δὲ ἀνθῶν μάλιστα φιλεῖ βρέχεσθαι. διὸ καὶ οὐκ ἐθέλουσιν
Lib. 8. Hiſt. cap. 6. ὀψισπορεῖν, ὥσπερ εἴπομεν, ὅτι πολὺ ἀνθεῖ, μετὰ δὲ τὴν ἀπάνθησιν ὀλίγον πάμπαν ὕδατος δεῖται συνέγγυς γὰρ ἡ τελείωσις. Quę Plin. ſic interpretat⁹ eſt. Faba aquas in flore maxi-
Li. 18. ca. 12. Cap. 9. lib. 8. Hiſto. mè concupiſcit: cum verò defloruit, exiguas deſiderat. Et, ὁ δὲ κύαμος, ὥσπερ ἐλέχθη, καὶ ἄλλως οὐ βαρὺς, καὶ ἔτι κοπρίζειν δοκεῖ τὴν γῆν διὰ μανότητα, καὶ εὐσηψίαν. διὸ καὶ οἱ
Ibidem. περὶ μακεδονίαν καὶ θετταλίαν, ὅταν ἀνθῶσιν, ἀνατρέπουσι τὰς ἀρούρας. Id eſt, eodem Plinio interprete, Solum in quo nata eſt, lætificat, ſtercoris vice. Ideò circa Macedoniam Theſſaliámque cum florere incipit, vertunt arua. Hæc & plura alia, quæ περὶ κυάμου tradidit Theophraſtus, Fabæ Plinium attribuiſſe quiuis intelligere poteſt, atque noſtræ vulgari Fabæ ita conuenire, vt eorum plane reiicienda ſit
Dodon. li. 4. cap. 18. & in hiſt. fru. opinio, qui Fabam vulgarem veterum Fabam non eſſe, ſed alterius nominis legumen, nimirum Phaſelum eſſe prodiderunt. Dicat mihi quæſo aliquis, paruum, illud nigrum, quod ſummæ Fabæ adhæret, & quod hilum dicitur, in quo alio legumine, quàm in Faba noſtra reperitur? Nam quod in Americo Piſo Indicóue nigrum ſpectatur circa germinis exituri cauum, atra nota eſt impreſſa cortici, non verò laciniosum Hilum, quod integro cortice auelli queat, vt in Faba. Quæ verò de Fabarum forma, & magnitudine ſparſim apud auctores leguntur, & quibus illæ à Fabis noſtris differunt, tanti non ſunt momenti, vt ſententiam noſtram poſsint conuellere. Nam diuerſis in terris maiores & minores producuntur, & alia atque alia forma, & magnitudine etiam in iiſdem ſiliquis reperiuntur, & cum creſcere incipiunt, & cum perfectæ ſunt. Præterea veterum

Faba

Faba pusilla tantum fuit,& veluti par, Loto ac Terebintho comparatur, Taxíque bacca maior Faba asseritur, nostras verò cultu maior, pinguior, grandiórque facta, illa contempta nomen retinuit, non specie diuersa, sed potius fructus magnitudine & figura, quam plantæ natura, temperamento, aut lineamentis distans. Faba hæc minor Italis, Sebusianis, Alpinísque gentibus Belgio frequentissima est, ad veterina alenda, sed nuspiam vsus frequentior quàm in Anglia, vbi panes fabaceos veterinis dant, non triticeos. Sed est & syluestris Faba, vtraque etiam minor. Sebusiani quidem rustici non alio pane vescuntur, quam confecto ex paululo tritici, Secale, & rotunda minutuláque Faba. Iam verò præter notas, etiam facultates quas fabæ veteres tribuerunt nostris optimè competere, siue illas vt cibum, siue vt medicamentum consideres, longa experientia comprobauit. Faba pro cibo sumpta inflationem excitat, Dioscoridi, ægrè cõcoquitur, tumultuosa somnia facit, tussi confert, carnem gignit, media calidi frigidíque natura. Decocta in posca, & cum cortice suo esitata, dysenterias, & cœliacorum profluuia sistit: contra vomitiones conuenienter manditur. Inflatio leuior sequitur, si aqua prior, inter coquendum abiiciatur. Viridis plus negotij stomacho exhibet, maiorémque flatum parit. Inflat is cibus, Galeno, etiam si coctus diutissimè fuerit, ac quouis modo paratus, cum tamen ptissana tempore quo coquitur flatum omnem deponat. Qui autem animum attendunt, eósque affectus qui cibos singulos manent, animo adsequuntur, sentiunt in toto corpore velut à spiritu flatulento tensionem quandam: potissimùm si quis huic cibo non est assuetus, aut ipsum non bellè percoctum sumpserit. Habent autem Fabæ substantiam non densam, nec grauem, sed fungosam, ac leuem, quæ vim quandam, quomodo ptissana, habet detergendi. Apparet enim perspicuè ipsarum farina sordes à cute detergere: quod mangones ac mulieres intelligentes, in balneis quotidie Fabarum farina vtuntur, quemadmodum alij nitro, atque aphronitro, & in summa detergentibus. Hac præterea & faciem inungunt: tollit enim lentes quæ in summa cute apparent: ob quam facultatem ventrem non cunctanter permeat, vt quæ crassi sunt succi & lenti, quæque nullam detergendi habent facultatem. Cum autem Fabarum puls sit flatulẽta, multo adhuc magis erunt flatulentæ, si quis integris ipsis coctis vtatur. Si tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficillimæ, tardéque prętereunt, & crassi succi alimentum corpori exhibent. Quod si virides priusquam maturæ sint, atque exsiccatæ edantur, idem eis accidet quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus: humidius scilicet alimentum corpori præbebunt, ob idque excrementosius, non in intestinis modò, sed in toto etiam habitu. Merito igitur Fabæ eiusmodi, minùs quidem nutriunt, sed promptius deiiciuntur. Plerique autem hominum non crudas modò Fabas virides comedunt, verùm etiam cum suilla eas coquunt, veluti olera, ruri verò cum caprina, & ouilla. Alij Fabas inflare sentientes cepas admiscent, cum pultem in patinis ex ipsis struunt. Sunt qui cepas crudas, nec simul elixas cum ipsa comedunt. Pultem siue edulium ex leguminibus fractis, siue fresis Gręci, auctore Galeno, ἔτνος vocant, vt capite de Piso diximus. Sic ἔτνος κυάμινον puls erit ex Fabis fresis, quæ variè paratur, vt ait idem Galenus, siue liquida in ollis, siue spissior in patinis. Tertius est Fabæ præparandæ modus qui fit cum ptissana. Vt autem κυάμινον ἔτνος nihil aliud est quàm Faba fresa elixata, ita κυαμίνη λέκυθος nihil aliud est quàm Fabæ lomentum elixatum. Paulus Æg. ad clauos & callos. ποιεῖ καὶ ἡ λέκυθος κυαμίνη μετ' ὄξους ἑψηθεῖσα. Id est, facit & Fabæ lomentum cum aceto coctum. Inter legumina maximus honos Fabæ, inquit Plinius, quippe ex qua tentatus sit etiam panis. Lomentum appellatur farina eius, aggrauatúrque Tritici pondus illa, ex omni

Lib. 2. c. 98.

Vsus & Vires

Li. 1. Alim.

Li. 1. Alim.

Cornar. in libr. 5. pha.

Li. 18. ca. 11.

omni legumine. Iumentorum verò & pabulo venalis. Fabæ multiplex vſus omnium quadrupedum generi, præcipuè homini. Frumento etiam miſcetur apud pleráſque gentes,& maximè panico, ſolida, aut delicatius fracta. Quin & priſco ritu Fabacia puls, (Fabata puls Turnebo,) religione Diis in ſacro eſt, prævalens pulmentari cibo, & hebetare ſenſus exiſtimata, inſomnia quoque facere. Ob hæc Pythagorica ſententia damnata: vt alij tradidêre, quoniam mortuorum animæ ſint in ea. Qua de cauſa parentando vtique aſſumitur. Varro & ob hæc Flaminem ea non veſci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiūtur. Plutarchus in problematis aliam cauſam affert, cur Pythagoras à Fabis abſtinendum iuſſerit nempe quod omnia legumina ſpiritum & humorem impurum ingenerent corporibus, atque hanc ob cauſam ad venerem incitent. In eadem ſententia Cicero fuiſſe videtur, cum ſcribit adhunc modum. Iubet igitur Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, vt nihil ſit quod errorē animis perturbationémque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne Faba veſcerentur, quod habet inflationem magnam in cibis, tranquillitati mentis quærenti vera contrariam. Ariſtoxenus tamen apud Gellium refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine ſæpius vſum quàm Faba, quod is cibus ſenſim aluum ſubduceret, & læuigaret. Porrò Gellius quod in cibis Cyamos repudiaretur, cauſam erroris fuiſſe putat, Empedoclis carmina qui diſciplinas Pythagoricas ſectatus eſt, inter quæ verſus hic inuenitur.

Li.1. de Di.

Li.4. ca.11.

Δειλοί πάνδειλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι.

Ah miſeri à Cyamo miſeri ſubducite dextras.

Opinati enim ſunt plerique κύαμον legumentum vulgo dici. Sed qui diligentiùs ſcitiúſque carmina Empedoclis arbitrati ſunt, vtar enim Gellij verbis, κυάμους hoc in loco teſticulos ſignificare aiunt, eóſque more Pythagoræ opertè atque ſymbolicè κυάμους, appellatos, quia ſint εἰς τὸ κύειν δεινοὶ, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν, id eſt, ad conceptum efficaces, cauſæque grauiditatis, & geniture humanæ vim præbentes. Idcirco Empedoclem verſu iſto non à Fabulo edendo, ſed à rei venereæ proluuio voluiſſe homines deducere. Empedoclis carmini ſimiles eodémque ſenſu Orphei verſus hos Caſsianus in Geoponicis recitat: δειλοὶ πάντες, δειλοὶ, κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχητε, ἶσον γὰρ κυάμους φαγέειν κεφαλάς τε τοκήων. Sed de his ſatis. Nūc de Fabæ in medicamentis vſu dicendum κυάμινον ἄλευρον, id eſt lomentum Fabaceum (quod & ἄλευρον ἐρέγμινον dicitur) & per ſe & cum polenta illitum, inflammationes quas vulnus excitauit, mitigat, autore Dioſcoride: cicatrices concolores facit: turgentes grumoſo lacte mammas, etiamſi inflammatione tententur, adiuuat: lac reſtinguit: furunculos, ſugillata, parotidáſque cum fænigræci farina & melle diſcutit: cum Roſa autem, thure, & oui candido procidentes oculos, tumores, vuáſque reprimit: ſubactum vino ſuffuſiones, & ictus oculorum recreat: manducata ſine cortice Faba, ad auertendas fluxiones fronti illinitur: decocta in vino teſtium collectiones ſanat: quo tardiùs pubes erumpat pueris, imo ventri illinitur: vitiliginem purgat: Fabarum cortice illiti capilli, qui poſt euulſionem renaſcuntur, graciléſcunt, & minùs alimenti capeſſunt: cum polenta, ſciſſo alumine, & vetere oleo impoſiti cortices, ſtrumas diſcutiūt. Decocto earum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas partes diuiſa, in quas ſuapte natura ſcinditur, imponi ſolet ſanguinis defluxionibus ab hirudine concitatis: namque eas ſupprimit, ſi ſemiſecta apprimatur: quæ poſtrema ſic Græcè leguntur. Ἐπιτίθεται δὲ καὶ πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν βδελλῶν αἱμορραγίας λελεπισμένος, εἰς δύο διαιρεθεὶς, καθ' ὃ προσπέφυκεν. ἐπέχει γὰρ προστυπούμενος κατὰ τὸ ἡμίτομον. Quorum verborum hunc ſenſum eſſe Lacuna exiſtimat. Excorticatæ autem Fabæ, atque in duas partes diuiſæ (in tot enim ſingulæ natura diuidi conſueuerunt)

Lib.2.c.98.

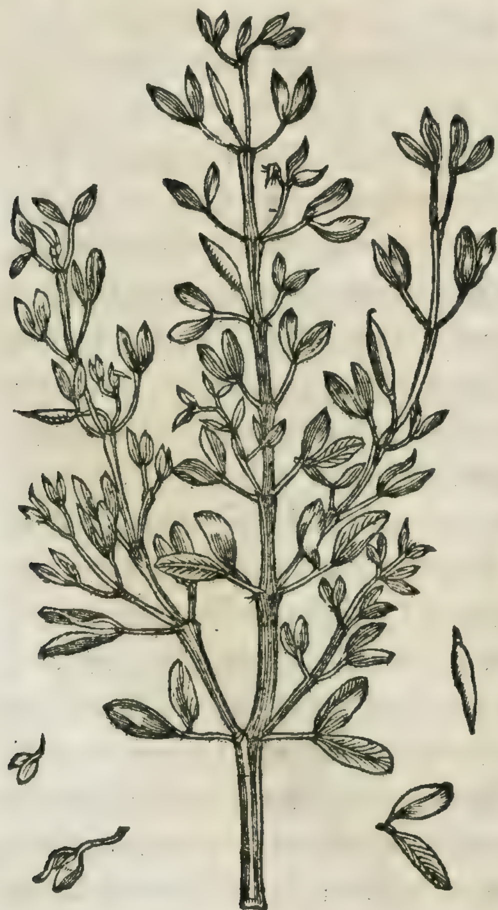
applicari

applicari ſolet dimidia pars contra effuſiones ſanguinis ab hirudinibus excitatas: eas ſiquidem ſupprimit, appreſſa qua parte alteri cohærebat. Sed breuius & melius, opinor ſic Cornarius vertit. Faba decorticata in duas partes diuiſa, qua parte ex natura coaluit, ad ſanguinis ab hirudinibus eruptiones imponitur, ipſáſque cohibet, ſi ſecundum ſemiſectam partem apponatur. Auxiliatur & morbis Faba, inquit Plinius, Namque ſolida fracta feruénſque in acre acetum coniecta torminibus medetur. In cibo freſa, & cum allio cocta contra deploratas tuſſes ſuppurationéſq; pectorum quotidiano cibo ſumitur: commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendóſue imponitur: in vino decocta, ad teſtium tumores & genitalium lomento quoque ex aceto decocto tumores maturat, atque aperit. Item liuoribus, & combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe auctor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarúmque cinis ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis ſuilli vetuſtate prodeſt, per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum. Hæc Plinius, quibus aſſentitur Galenus his verbis. Faba medio temperamento proxima eſt, in exſiccando, & refrigerando. Caro eius paulum quoque abſtergentis facultatis continet, ſicut putamen nonnihil adſtringentis. Idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum Oxycrato decoctam dyſentericis, cœliacis, vomentibus exhibuerunt. Porrò vt edulium, flatuoſa eſt, ac coctu difficilis, ſi quid aliud, ſed excreationibus ex pectore & pulmone idonea: eadem, vt medicamentum, foris impoſita, deſiccat innoxie. In podagricis ea ſæpenumero vſi ſumus ex aqua decocta, & ita adipi ſuillo admiſta. Ad neruorum tum cõtuſiones, tum vulnerationes farinam eius cum Oxymelite impoſuimus ad eos quos ex ictu iam phlegmone occupauerat cum polenta. Sed & teſtium & vberum aptum eſt cataplaſma. Nam hæ partes cum phlegmone tenentur, moderate refrigerari volunt, maximè cum vbera ex lacte in ipſis concreto phlegmonen patiantur. Quin lac quoque ab ipſo cataplaſmate extinguitur, ſicut puerorum pubes farina Fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet. Quod Dioſcorides dicit, Κύαμος μέσος θερμȣ̃ καὶ ψυχρȣ̃, id eſt Faba medium inter caliditatem & frigiditatem obtinet, Galenus habet Κύαμος κατ᾽ ἑκάτερα τῆς μέσης κράσεώς ἐστιν ἐγγυτάτω κατά τε τὸ ξηραίνειν, καὶ κατὰ τὸ ψύχειν. Ita & Paulus qui ex Galeno tranſſcripſit. Κύαμος οὐ πολὺ τῆς μέσης ἀφέστηκε κράσεως κατά τε τὸ ψύχειν καὶ ξηραίνειν. Id eſt, Faba non multum à medio temperamento abeſt, tum refrigerando, tum ſiccando. Similiter etiam Ætius. Κύαμος κατὰ τὸ ψύχειν καὶ ξηραίνειν τῆς μέσης ἐστὶν ἐγγυτάτω κράσεως. Id eſt, Faba frige faciendo ac ſiccando ad medium temperamentum propinquiſsimè accedit. Merito igitur dubitari poteſt, quod ſit medium temperamentum Fabæ tum refrigerando, tum ſiccando, cum medium inter oppoſita ac contraria intercedere videatur, & id ſit quod ab extremis æqualiter diſtet. Cum verò frigidum & ſiccum non ſint oppoſita, quî inter ipſa medium erit temperamentum? Quare pro ξηραίνειν in tribus ſupra citatis auctoribus θερμαίνειν legendum eſſe cenſet Cornarius, vt inter calefaciendi & refrigerandi vim Faba medio ſit temperamẽto, quemadmodum dixit Dioſcorides Fabam inter calidum & frigidum media eſſe natura. Archigenes apud Galenum inter reliqua auxilia ad ſugillatos, Fabæ freſæ aliquoties meminit. καταπλάσσε δὲ ἐρεγμῷ λείῳ, ἀψινθίῳ, & cætera. Id eſt cataplaſmate autem vtere. Faba freſa contrita, abſinthio, & cætera: ac rurſum, ἐρεγμὸν μασησάμενος ἐπιθὲς σὺν μέλιτι, καὶ χωρὶς τοῦ μασήσασθαι κυάμινον ἄλευρον. Id eſt, Fabam freſam commanducatam imponito cum melle. Quin & Fabæ lomentum etiam non manſam. Item Appollonius, ἀψινθίῳ λείῳ μετὰ μέλιτος, ἐρεγμῷ παραπλησίως. Id eſt, abſinthio trito cum melle, & Faba freſa eodem modo. In quibus & omnibus aliis huiuſmodi, Faba freſa quæ etiam à Plinio fracta dicitur, ea eſt quam Græci ἐρεγμὸν

Li. 22. c. 25.
Lib. 7. ſim.
Lib. 7. ca. 3.
Emb. 93. li. 2
Li. 5. ph. lo.
Ibidem.
Corn. Ibid.

ἐρεγμὸν simpliciter vocant, ἀπὸ τοῦ ἐρεχθῆναι, quod videlicet in minutas partes sit fracta, vt sit ἐρεγμὸς in Faba, quod χόνδρος & πτισάνη in frumentis. Quæ verò molita est, & in farinam redacta, lomentum Fabaceum dicitur, vt ex Plinio iam diximus, Græcis κυάμινον ἄλευρον, & ἄλευρον ἐρέγμινον, quod etiam cum melle subactum hoc loco commodè sugillatis imponitur. At ἐρεγμὸς pro lomento & farina Fabarum etiam nonnumquam vsurpatur, sicut hoc loco sumi videtur. Gal. Ibid. ψιμμυθίου, καὶ λυθαργύρου ἴσα μετὰ μέλιτος λεάνας ἐρεγμὸν, μίσγε. ὥστε κηρωτώδες γενέσθαι. Id est, Cerusæ & spumæ argenti æquales partes cum melle terito, & admixta Faba fresa, ad cerati formam reducito. Non posit enim ἐρεγμὸς in cerati formam commodè admisceri, nisi in farinam redactus. Præterea ἐρεγμὸς non de Faba solùm dicitur, sed & de aliis leguminibus, itémque radicibus eodem modo fractis. Paulus. Lib. 3. c. 25. ἴρεως καὶ πτισάνης ἐρεγμοῦ ἀνὰ. ξ. α. ς. Hoc est, iridis & ptissanæ fractæ, seu fresæ vtriusque sesquisextarium. Hippocrates, καὶ κριθὰς πεφωσμένας καὶ ἐρηρεγμένας, Id est, De mu. na. Li. 1. Alim. hordeum tostum ac fresum. Galenus Cicer fractum non valde in cibo familiare esse scribit, sed magis farinam ipsius in lacte coctam, cùm non posit eodem modo quo Fabæ & Pisa frangi, vt ex ipso ἐρεγμὸς fiat. Sed Pauli locum supra positum cum Cornarius citasset, vt ἐρεγμὸν non solùm de Faba, sed de aliis etiam fractis dici ostenderet, idem alio in loco Græcos Pauli codices falso habere tradit, In com. lib. 5. h. loc. In Dalub. in Paul. ἴρεως, πτισάνης, ἐρεγμοῦ ἀνὰ. ξ. α. ς. vt ἐρεγμὸς ptissanæ non attribuatur, sed tria distincta sint medicamenta, iris, ptissana, Faba fresa, siue lomentum Fabaceum. Id quod ex Ætio probat, qui idem medicamentum his verbis habet. Lib. 8. ca. 5. ἴρεως λείας, πτισάνης ἀλεύρου, κυαμίνου ἀλεύρου. Ex quo loco id etiam intelligatur ἐρεγμὸν, Paulo significare, id quod Æti⁹ dixit κυάμινον ἄλευρον, vt non solùm pro Faba fresa, sed etiam pro lomento Fabaceo ἐρεγμὸς accipiatur, quemadmodum iam diximus. Li. 18. ca. 11. Sicut Plinius ex Faba tentatum fuisse panem scribit, & eam frumẽto misceri, ita hodie quidam eius farinam secali miscent, ac panem cõficiunt solidum, & multi nutrimenti. Phrysij etiam hodie magna ex parte Fabarum farina hordei farinæ aut auenæ admixta panes faciunt in illis pręsertim insulis, quas ex Plinio Fabarias appellatas fuisse memorauimus. His subiungemus Fabaginem Belgarum, quam alij Leguminosam Capparim vocant, Parisienses Peplum: folia Capparis habet, longiora, & gemina, Fabæ similitudine, ex atro virentia, minora tamen & ad Rutam accedentia: flores geminos, Capparibus conditis similes, expasi candidi, foris herbidi, è quorum medio fibræ croceáue stamina educuntur. Vniuersa planta gustu est amaro, Salicis, aut Capparis. Gallis & Belgis, nisi rarò in hortis occurrit. Hæc Lobellius.

FAGABO BELGARVM, siue Peplus Parisiensium.

FABA

FABA ÆGYPTIA. CAP. XLIII.

KΥΆΜΟΣ αἰγύπτιος, Latinè Faba Ægyptia, Gallicè *Feue d'Egypte*. Quidam, inquit Diosc. Ponticam vocant, Herodotus Liliũ Ægyptium. Appellatur etiam à Plinio Colocasia. In Ægypto nobilissima est, inquit, Colocasia, quam Cyamum vocant aliqui, & cætera. Sed Dioscorides radicem Fabæ Ægyptiæ Colocasiam appellari ait, Athenæus neutro genere Colocasion. ῥίζας λέγει Νίκανδρος, τὰ ὑπ' ἀλεξανδρέων κολοκάσια καλούμενα. Et paulo post, ἡ τοῦ κυάμου τοῦ αἰγυπτίου ῥίζα, ἥτις λέγεται κολοκάσιον. Id est, Fabæ Ægyptiæ radix, quæ Colocasion dicitur. Et Virgilius. *Nomina* Lib.2.c.99. Lib 21.c.15. Ibidem. Lib.2. Eclog. 4.

Mixtáque ridenti Colocasia fundit acantho.

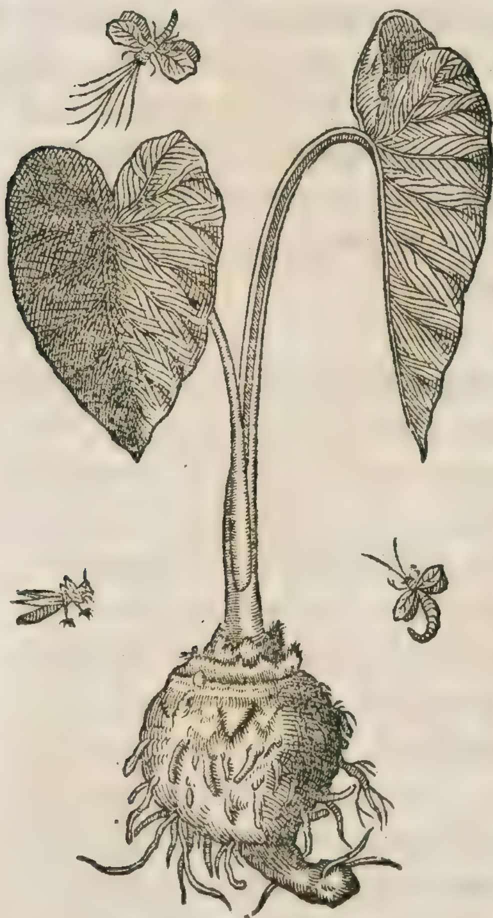
Ætius Colocasion Manzizanion etiam appellat. Faba Ægyptia Dioscoridi, folia habet ampla, etiam si ad arborum frondes comparentur (Græcè legitur ἔχει δ' φύλλον μέγα, ὡς πέτασον: id est, folium habet magnũ instar galeri. Ruellius autem Plinij verbis hîc vsus est, qui meliùs personatæ foliis Fabæ Ægyptiæ folia comparasset, quod etiam Plinius fecit, vt dicetur) caulem cubitalem, digiti crassitudine: florem roseum, dupla papaueris amplitudine: vbi flore exuitur, fert folliculos vesparũ fauis similes, in quibus Faba supra operculum bullãtis ampullæ modo prominet. Ciborium, aut Cibotium idest arculam ideo nominant, quoniam seratur ipsa humenti glebæ mandata, & in aquam demissa. Radice firmatur arundinis, crassiore. Fabã Ægyptiam Tridenti sibi ab Odoardo Polono demonstratam scribit Matthiolus, qui alias quoque plantas, & eas quidem raras ex Syria, & Ægypto detulerat. Eius Fabæ imaginem hîc ad viuum expressam habetis quam plerique suspectam habent. Clusius pro Colocasia pinxit plantam quam Matthiolus & Dodonæus Arum Ægyptium esse putant. Illa quaterna aut quina folia habet, carnosa nymphææ foliorum modo, sed neruosa admodum, & multis venis, seu fibris eminentioribus exteriore parte contexta, incanáque, & amplissima, vt interdũ personatæ folia magnitudine superẽt, nunquam madentia, etiam si aquis immergantur, oblongis, crassis, firmísque pediculis enascẽtia, radice crassa, magna, duplici plerumque, & ad lagenæ modum efformata, eduli, qua aliis ad latera adnatis se propagat: fibris aliquot nititur. Frequentem esse multis Lusitaniæ locis ait Clusius circa riuos, ex Africa delatam: se vidisse omnium maximam, & amplissimis foliis Hispali, in horto arcis Regiæ: vbique tamen & florem & fructum ferre negabant, Lusitanis Mauritanos secutis Igname dicitur, Bæticis Alcolcaz, quæ vox à Colocasia proculdubio deducta est. Cum verò hæc planta plerásque notas cum veterum Colocasia communes habeat, ferè sibi persuadet Clusius hîc depictam eam ipsam esse quæ Græcis: κολοκασία, καὶ αἰγύπτιος κύαμος, ἢ ποντικος dicitur. Expetitur hæc admodum mancipiis Æthiopibus per Lusitaniam, à quibus & cruda & cocta estur. Bellonius lib. Obseruationum refert Colocasiam Alexandriæ, vrbibúsque & pagis vicinis frequentissimam in foris venalem reperiri, Ægyptiósque vix cibum sumere, quin Colocasia apponatur cum carnibus cocta; & aliquanto post negat florem aut fructum ferre. Eius verba subiicienda, quoniam veterum de Faba Ægyptia sententiam

Forma. Lib. 1. Lib.2.c.99. Lib.2.stirp. Hisp. ca.19. In c.99.li.2. Li.1.purga. cap.5. Capi. 19. Cap.28.

FABA ÆGYPTIA

COLOCASIA Clusij.
Arum Ægyptium Matth.

suspectam habet. Agri, inquit, plerisque locis consiti erant Oryza, Papiro, Mucis, & nõnulli Colocasia. Quoniã verò huius Colocasiæ, quæ etiam Lotus, & Faba Ægyptia appellatur, fructum magna diligentia frustra perquisiuimus, illiusque inquisitione Cairi incolis ridendos vos præbuimus, occasionem sumpsimus inquirendi cur veteres eam Fabam Ægyptiam nominarint, cum Fabis careat: tandem erroris originem deprehendimus. Herodotus auctor vetustissimus duarum in Nilo nascẽtium meminit, quarum altera rotunda esset radice, quæ Colocasia est, altera quiddam Oliuarum nucleis simile quodam capite ferret. Reliqui post eũ auctores alter alterius vestigia secuti, ad arbitrium deinde descripserunt. Nam quod Theophrastus radicem illi spinosam tribuit, rem aliter se habere experientia ipsa docet. Dioscorides Fabam Ægyptiam, describens Theophrastum fere secutus est, & vtrumque interpretatus Plinius. Addit Bellonius syluestrem & sponte nascentẽ iuxta riuulos in Creta se inuenisse, Ægyptios verò magna diligen-

Locus. tia colere. Sed quæ veteres illi de ea literis mandarunt persequamur. In Ægypto copiosissima nascitur, teste Dioscoride. In Asiæ etiam Ciliciæq; lacubus in-

Lib.4.Hist. cap.10. uenitur. Theophrastus eandem sic descripsit: *ὁ δὲ κύαμος φύεται μὲν ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς λίμναις. καυλὸς δὲ αὐτοῦ μῆκος μὲν ὁ μακρότατος εἰς τέτταρας πήχεις. πάχος δὲ δακτυλιαῖος, ὅμοιος δὲ καλάμῳ, μαλακὸς μακρῷ.* Athen. *ἀγόνατος διαφύσεις δὲ ἔνδοθεν ἔχει διόλου διειλημμένος, ὁμοίως ὁμοίας.* Athen. *τοῖς κρίνοις, κηρίοις.* Athen. *ἐπὶ τούτῳ δὲ ἡ κωδία παρομοία σφηκίῳ περιφερεῖ, καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν κυττάρων κύαμος, μικρὸν ὑπεραίρων αὐτοῦ. πλῆθος δὲ οἱ πλεῖστοι τριάκοντα. τὸ δὲ ἄνθος διπλάσιον ἢ μήκωνος. χρῶμα δὲ ὅμοιον ῥόδῳ, κατακορές. ἐπάνω δὲ τοῦ ὕδατος ἡ κωδία. παραφύεται δὲ φύλλα μεγάλα παρ᾽ ἕκαστον τῶν κυάμων, ὧν καὶ τὰ μεγέθη πίλου θεσσαλικοῦ, τὸν αὐτὸν ἔχοντα καυλὸν τοῖς τῶν κυάμων. συντρίψαντι δ᾽ ἕκαστον τῶν κυάμων, φανερόν ἐστι τὸ πικρὸν συνεστραμμένον, ἐξ οὗ γίνεται ὁ καυλός. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν καρπὸν τοιαῦτα. ἡ δὲ ῥίζα παχυτέρα τοῦ καλάμου τοῦ παχυτάτου, καὶ διαφύσεις ὁμοίως ἔχουσα τῷ καυλῷ. ἐσθίουσι δὲ αὐτὴν καὶ ὠμὴν, καὶ ἑφθὴν, καὶ ὀπτὴν. καὶ οἱ περί, τὰ ἕλη τούτῳ σίτῳ χρῶνται. φύεται μὲν οὖν καὶ πολὺς αὐτόματος. οὐ μὴν ἀλλὰ καταβάλλουσιν ἐν πηλῷ, ἀχυρώσαντες εὖ μάλα, πρὸς τὸ κατενεχθῆναί γε, καὶ μεῖναι, καὶ μὴ διαφθαρῆναι, καὶ οὕτω κατασκευάζουσι τοὺς κυαμῶνας. ἂν δὲ ἅπαξ ἀντιλάβηται, μένει διὰ τέλους. ἰσχυρὰ γὰρ ἡ ῥίζα, καὶ οὐ πόρρω τῆς τῶν καλάμων, πλὴν ἐπακανθίζουσα. διὸ καὶ ὁ κροκόδειλος φεύγει, μὴ προσκόψῃ τῷ ὀφθαλμῷ, τῷ μὴ ὀξὺ καθορᾶν. γίνεται δὲ οὗτος καὶ ἐν συρίᾳ, καὶ κατὰ κιλικίαν. ἀλλ᾽ οὐκ ἐκπέττουσιν αἱ χῶραι. καὶ περὶ τορώνην τῆς χαλκιδικῆς, ἐν λίμνῃ τινὶ μετρίᾳ τῷ μεγέθει. καὶ αὕτη πέττει, καὶ τελειοῖ, καὶ τελεοκαρπεῖ*: Latine hæc sic vertenda. Faba in paludibus stagnísque exit. Caulis eius qui longissimus, ad quatuor cubitos erigitur, crassitudine digitali, similis calamo molli. (Athenæus qui hunc Theophrasti locum exscripsit, sed non integrum, legit *μακρῷ*, id est longo) non geniculatus. Totus rimis intrinsecus distin-

Cor. c. 116. lib.2. Diosc. ctus est, Lilij modo (Hermolaus vertit, rimæ intus per totum vt Lilio: Athenæus legit *κηρίοις*, id est Faui modo, non Lilij.) Huic insidet caput, rotundis fauis vesparum simile. In singulis veluti Loculis, ac pertusis cauis singulæ Fabæ continentur, & parum super eminent, multitudine plurimùm triginta. In his

his pro σφοκίῳ corrupta in exemplaribus voce, legit Theodorus σφηκίῳ, Fauum vesparũ orbiculatum interpretatus, deinde pro κηλάρων legit κυτλάρων, & ἐν ἑκάςῳ τῶν κυτλάρων reddidit in singulis cellis: Sunt enim κύτλαροι, τῶν σφηκίων χαλαρήσεις, καὶ τῶν κηρίων κοιλότητες, id est fauorum vesparum foramina, & fauorum cauitates. Sunt qui pro κηλάρων legant κιβωρίων. Theodorum secutus Hermolaus vertit, calix in cacumine rotũdus, vesparum Fauo similis: triginta plurimum loculis, qui singulas singuli continẽt, non quidem omnino tectas, sed paulo extantes. Hos imitati Dioscoridis interpretes, quod dixit, ὅπερ ἀπανθῆσαν φέρει φυσκία παραπλήσια θυλακίσκοις, ἐν οἷς κύαμος μικρὸν ὑπεραίρων τὸ πῶμα, ὡς πομφόλυξ, interpretati sunt, vbi flore exuitur, fert folliculos vesparum fauis similes, cũ non σφηκία, sed φυσκία habeat, id est, folliculos capsulis similes, in quibus Faba supra operculum veluti bulla parum prominet. Hic operculum πῶμα dictum, ἡ κωδία est Theophrasti quam, caput & calicem illi verterunt. Flos duplo maior quàm Papaueris, rosei coloris, saturi: caput extra aquam attollitur: Plantis huius Fabæ singulis adnascũtur folia. Hermolaus sic reddidit. Ipsi quoque calices aquis extant, latissimis circa foliis, quæ singulas Fabas obire videantur. Ea verò quæ sequuntur prætermisit Theodorus. ὧν καὶ τὰ μεγέθη πίλῳ θετταλικῷ, & cætera, Id est magnitudine paria pileis Thessalicis: eorum pediculus cauli similis est, qui Fabas profert: Hermolaus aliter expressit, magnitudo iis, inquit, ad similitudinem eorum, quæ vt Plinius ait, personatæ in nostris fluminibus vocantur. Prosequitur Theodorus, ob tritis sigillatim Fabis amarum illud ex quo caulis prodit, καυλὸς, non πίλος, intortum spectatur. Eiusmodi caulis ac fructus est. In his mirũ cur Theodorus πίλον pilulam verterit, qua de re hæc est Cornarij sententia. Si verò quis contriuerit singulas Fabas, inquit, manifestum fit amarum illud compactum, ex quo pileus prodit: πίλον enim nunc folia dicit, quæ pilei magnitudinem habent. Id quod cum Theodorus in suo codice Græco non haberet, in eam hæsitationem delapsus est, vt quod pro πίλῳ verteret non habens, pilulam ex pileo faceret. Quod Theophrastus πίλον dixit, πέτασον appellat Dioscor. his verbis: ἔχει δὲ φύλλον μέγα ὡς πέτασον, idest folium habet magnum velut galerum. Hermolaus πίλον, hîc caulem siue thyrsum interpretatur. Eius hæc sunt verba. Thyrsus inter folia emicat spectabilis, à Theophrasto πίλος vt arbitrantur, vocatus: quamquam Theodorus pilulas interpretari videtur. Alij calicem rotundum eo vocabulo significari voluerunt. Hęc Hermolaus: ex quibus intelligimus, viros alioqui doctissimos, eius loci vitio hæsitasse, multum anxios cum res intellectu facilis esset, ex illo amaro quod in medio Fabæ abstrusum, loco germinis est, nasci primum caulem deinde illo gliscente per ambitum folia. Sed id peritis accuratius disquirendum relinquatur. Persequamur iam cætera. Radix quauis arundine crassior: caulis modò etiam rimosa manditur & cruda, & elixa, & assa: eo cibo qui accolunt stagna vescuntur. Nascitur sponte multa, tum etiam in lutum deiecto semine, diligenter palea stipato, vt sidat, maneátque in vado, nec corrumpatur. Sic instituuntur Fabalia. Semen vbi semel comprehenderit, planta nunquam interit: radix enim valida est, nec dissimilis arundini, verùm spinosa: quamobrem Crocodilus eam refugit, ne impingat, & oculos lædat, quoniam eius visus sit obtusior. Nascitur hæc etiam in Syria, Ciliciáque, sed tractus ij non perficiunt. Circa Toronen agri Chalcidici quodam in lacu modico etiam gignitur, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur, & perficitur, καὶ τελειοῖ, quod verbum otiosum ac superuacuum esse multi arbitrantur, & fructum absoluit. His Fabam Ægyptiam graphicè depinxit Theophrastus, & eandem planè quam Dioscorides. Plinius seorsum de Faba, seorsum de Colocasia agit, ex oratione Theophrasti, quibusdam mutatis, qui-

Emble. 94. li. 2. Diosc.

Li.18.ca.11. busdam etiam omissis. Ac de Faba quidem sic. Nascitur & in Ægypto spinoso caule: qua de causa crocodili oculis timentes refugiunt. Longitudo scapo quatuor cubitorum est amplissima: digiti crassitudo: in genicula abessent, molli Calamo similis, sic legit Turnebus: Caput Papaueri, colore roseo. In eo Fabę non supra tricenas (triginta.) folia ampla, fructus ipse amarus & inodorus. Sed radix perquam lauta incolarum cibis, cruda, & omnino decocta, harundinum radicibus similis. Nascitur & in Syria, Ciliciáque, & in Torone Chalcidis lacu. De

Li.21.ca.15. Colocasia verò scribit, sed verbis deprauatis, quæ legenda sic quidam putant. In Ægypto nobilissima est Colocasia, quam Cyamon vocant aliqui. Hanc è Nilo metunt: nos nusquam ex nostris amnibus: caule araneoso, qui coctus mandendo est. Thyrso autem qui inter folia emicat spectabili, foliis latissimis, etiamsi arboreis comparentur, ad similitudinem eorũ quæ personatę vocamus. Adeóque

Li.17.c.Ge. Nili sui dotibus gaudent Ægyptij, vt implexis Colocasiæ foliis in variam speciem vasorum, potare gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. De iisdem vasis idem habet Strabo, & testatur adeo magna esse illa, vt poculorum, & catinorum vsum præbeant, aptam ad id habentia cauitatem, vt Alexandrinæ officinę his plenæ sint, & non aliter quàm vasis vtantur. Appellantur autem hęc vasa κιβώρια, & κιβώτια, auctore eodem Strabone, ἴδιος αἰγυπτίων ἐστὶ κύαμος αἰγύπτιος,

Libr. 11. ἐξ οὗ κιβώριον γίνεται. Id Athenæus confirmat his verbis. τοῦ δὲ κώθωνος ἐν μάλα προβεβηκότος, λαβὼν ἓν τῶν κιβωρίων, ὡς ἐξοινῶν καὶ μεθύων ἐνούρησε. Δίδυμος δὲ φασὶ ποτηρίου εἶδος εἶναι, καὶ τάχα ἂν εἴη τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάθωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια. Id est, cum potus liberalior quem Græci κώθωνα appellant, procederet, ille capto poculo quodam, quod Ciborium nominant Græci, eo imminxit, tanquam baccans & ebrius. Didymus ait hoc esse poculi genus. Et fortasse sunt ea quę Scyphia appellantur, propterea quod in angustum pars infima contracta

Lib.2.od.7. est, vt ciboria Ægyptia. In eo significatu vsurpauit Horatius, obliuioso læuia

Lib.de Th. ad Pam. massico ciboria exple. Dioscorides tamen Fabam ipsam, κιβώριον, & κιβώτιον nominari tradit: item Galen. δίδοται δὲ ἐπὶ τούτων διὰ γλυκέος ἢ μελικράτου προεψημένου δικτάμνου ἢ πηγάνου, κυάμου αἰγυπτίου τὸ μέγεθος, ὅτινες ἐπιχωρίως κιβώτιον καὶ κιβώριον καλοῦσι. Id est, Datur his ex passo, aut aqua mulsa, in quibus Dictamnum aut Ruta incocta sint, Fabæ Ægyptiæ magnitudine, quam quidam vernacula

Libr. 1. lingua cibotium & ciborium appellant. Ætius etiam viridem Fabarum Ægy-

Lib.2.c.99. tiarum fructum ciborium appellari ait. Dioscorides Fabæ Ægyptiæ vsum tum

Vsus & Vires in cibis tum in medicamentis declarat his verbis. Radix cruda coctáue estur. Faba virens manditur, & exsiccata nigrescit: vulgarem magnitudine superat. Adstringendi facultatem habet, & stomacho vtilem: dysentericis, cœliacísque prodest, insparso polentæ vice lomento, datur quoque in pulte. Cortices in vino mulso decocti, si terni inde cyathi bibantur, magis proficient. Facit ad aurium dolorem quod in earum medio viride spectatur, gustu amarum,

Li.1.Alim. si tritum & cum rosaceo coctum instilletur. Galenus tradit Fabam Ægyptiam sicut nostram magnitudine superare, ita & naturam habere humidiorem,

Li.3.comp. ph.local. magísque excrementitiam. Alio in loco aurium doloribus prodesse Fabam Ægyptiam viridem, internam amaram, hoc est, quod in medio eius viride & amarum est, quod Dioscorides declarauit his verbis. Καὶ πρὸς ὠταλγίαν δὲ ποιεῖ τὸ ἐν μέσῳ χλωρὸν αὐτῶν, πικρὸν δὲ κατὰ τὴν γεῦσιν. Hoc ipsum modo pul-

Libr.6.c.6. pam, modo interiora Fabæ Marcellus appellat. Et Corn. Celsus Ægyptiæ Fabæ amarum cum rosis contritum, oculorum cum dolore inflammationi-

Libr. 1. bus adhibet. Colocasij radicis similis vis est, inquit Ætius, rapis ac cepis, viscosum autem corpus ipsius est. Vnde extersoriæ facultatis particeps est, & ventri in cibo sumpta commodat. Plinius scribit Colocasiæ caulem ara-

neosum

neosum esse in mandendo, vt diximus, quod & testatur Martialis his versibus.

Niliacum ridebis olus lanásque sequaces,
Improba cum morsu filia manúque trahes.

Colocasia Glaucias, inquit idem Plinius, acria corpora leniri putauit, & stomachum iuuari. Fabæ Ægyptiæ radix quæ Colocasion dicitur, vt ait apud Athenæum Diphilus, stomacho vtilis est, & corpus alit, sed difficilè excernitur, quia constringit, melius autem in ea fuerit, quod minimè lanosam refert naturam. Fabæ quæ ex ciboriis nascuntur virides quidem, difficilè coquuntur, parum nutriunt, difficile excernuntur, maximè sunt flatulentæ, siccatæ minùs flatuum mouent. Prouenit etiam ex ciboriis flos coronamentis dicatus. Li.21.ca.28. Libr.3.

CICER, CAP. XLIIII.

EPEBINΘΟΣ Græcis, Cicer Latinis dicitur, Arabibus *Chemps*, *Hamos*, seu *Athamos*, Italis *Ceci*, Germanis *Kichem*, *Kicherebs*, Hispanis *Grauancos*, Gallis *Cìche*, *& Poix ciche*, *& Pois bechu*. Ciceris genera duo sunt Dioscoridi, Galeno, Plinio, satiuum scilicet, & syluestre. Satiui differentiæ aliquot. Dioscorides satiui alterum genus esse dicit, quod Arietinum nominat. Theophrastus aliter distinxit his verbis, οἱ δὲ ἐρέβινθοι, καὶ τοῖς μεγέθεσι, καὶ τοῖς χυλοῖς, καὶ τοῖς χρώμασι, καὶ ταῖς μορφαῖς διαφέρουσι, οἷον κρίοι, ὀροβιαῖοι, καὶ οἱ ἀνὰ μέσον. ἐπὶ πᾶσι δὲ τὰ λευκὰ γλυκύτερα. Quæ sic conuertit Theodorus. Ergo Cicer & magnitudine, & sapore, & colore, & forma plerásque differentias ostendit, vt Arietinum & Columbinum, candida inter omnia dulcedine præstant. Sed hæc sane exprimere voluit Plinius his verbis. Differentiæ Ciceris plures, magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim arietino capiti simile, vnde ita appellatur, album nigrúmque. Est & columbinum, quod alij venereum vocant, candidum, leue, arietino minus, quod religio peruigiliis adhibet. Est & Cicercula minuti Ciceris, inæqualis, angulosi, velut Pisum. Dulcissimum autem id quod Eruo simillimum est: firmiúsque quod nigrum, & rufum, quam quod album. Plinius duo hîc facit Ciceris genera, Arietinum, & alterum columbinum, quod & Venereum dicitur: ὀροβιαῖον, id, nempe Eruinum Theophrastus vocat, quod mox declarat, cum ait, dulcissimum autem id quod Eruo simillimum. Columella hoc Punicum appellauit, qui & duo Ciceris genera tradit. Cicer, inquit, quod Arietinum vocatur, itémque alterius generis quod Punicum, seri mense Martio toto potest. Galenus quoque duorum generum meminit, eius videlicet quod Arietinum, & eius quod ὀροβιαῖον, id est Eruinũ appellari ait. Quod verò Plinius de Cicercula, velut de tertia Ciceris specie inseruit, id non ex Theophrasto mutuatus est, sed de suo adiecit: Cicercula enim,

Nomina. Genera. Lib.2.c.97. Lib.6.sim. Li.18.ca.12. Lib.8.Hist. cap.5. Lib.18.c.12. Li.2.ca.10. Lib.6.sim.

CICER SATIVVM.

& re & nomine à Cicere differt, de qua ſuo loco dicetur. Matthiolus Ciceris genera ſcribit eſſe candidum, quod & Columbinum vocatur, & rubrum venereum appellatum, quod ad incitandam venerem mirificè valeat, poſtremum nigrum cæteris minus, Arietinum dictum. Ciceris ſatiui planta in cubitalem altitudinem adoleſcit, paulo proceriorem, foliis oblongis, denticulatis, albicantibus, piloſis: caule lignoſo, modicè hirſuto, in latus declinante, ramis multis brachiato: floribus ſubpurpureis, ex quibus ſiliquæ prodeunt breues, farctæ, in mucronem tenuem deſinentes, in quibus ad ſummùm Cicera duo, vel tria, anguloſa, turbinata, vnóque angulo acuto donata includuntur, ex ſubrubente purpura nigra: radix eſt lignoſa & fibrata, altè deſcendit. Hoc eſt verum Cicer ſatiuum, puod hîc depictum datur, vel Plinio teſte, cum ſcribit. Siliquæ rotundæ Ciceri, cæteris leguminum longæ, & ad figuram ſeminis latæ. Dodonæus pro Cicere ſatiuo & vulgari depinxit verum orobum officinis Omnibus iam receptum.

Forma Matt. Ibid.

Li. 18. c. 12.

Forma Cicer. Eru.

Cicer Eruinum id quibuſdam eſſe videtur, quod hîc pictum oſtenditur, cauliculis latis, ſiue compreſsis, foliis longis, in extremo capreolos emittentibus ad imam plantam integris, per ſummos caules in bina ternáue foliola anguſta diuiſis. Flores candicant, ex quibus tandem naſcuntur ſiliquæ rotundæ, Piſi ſiliquis minores, in quibus ſemina rotunda, Piſis ſimilia, ſed minora, guſtu amaro, cum viridia ſunt. Hanc plantam Eruiliæ ſylueſtris nomine exhibuit Dodonæus, Matthiolus, nomine Araci nigri.

Li. 4. ca. 10.

CICER ERVINVM quorumdam.

CICER OROBIÆUM.

Cicer aliud Eruinum ſiue Orobiæum Theophr, Pena exhibuit, quod tantopere Narbonenſi Orobo, ſiliqua præſertim ſimile eſt, vt certũ ſit illud eſſe, quod

dulciſsi

dulcissimum, & Eruo simillimum à Plinio dicitur. Narbonæ ac Galloprouinciæ plerisque locis per messes flauescit, culmo assurgens sesquipedali, geniculato, in latus quasi in obliquum flexo, leuiter striato, fistuloso, foliis in longiusculis neruulo ordine digestis, Lentis, aut Araci. E calami variis locis hi ramuli prodeunt: iuxta summos geniculorum nodos cõplures siliquæ, vno ferè exortu sese contingẽtes emicant, cylindri figura, vnciam longæ, rectæ, teretes, paruis interuallis articulatim distinctæ in exigua tubercula, tria vel quatuor: clausa intus semina nulla membranula diuisa Pisum Arietinũ ferme æquant, obtuse triangula, Orobo duplo maiora, colore albido pallentia, aut subfulua, non ingrati saporis, Ciceris, aut Pisi.

CICER SYLVESTRE *Matthioli.*

Cicer syluestre auctore Dioscoride, foliis satiuo simile est, odore acri, sed semine discrepat. Cicer syluestre Plinio, foliis est satiuo simile, odore graui. Matthioli Cicer syluestre, & Herbariorũ hîc pictum damus. Huic aliud dissimile nescio an verius, proferunt Pena & Lobellius ex Sabaudiæ & Heluetiæ finibus, latius sparsis, ramosis caulibus, cubitalibus & sesquicubitalibus, foliis Loto syluestri ferme æqualibus, Ciceris Arietini, maioribus, crassioribus, rotundioribus, & modice crenatis: flores purpurascunt: siliqua Ciceris Arietini, breuis, foliosa, compressior paulo, imam eius partem vestientibus, quibusdam veluti foliolis: semina multo minora, compressa, & potius Cicerculæ similia. Quare non absurde quis coniiciat, inquit Pena, istud Dioscoridis syluestre esse Cicer. Alia duo Ciceris syluestris genera hîc ex Dalechãpio proponimus. Primum radicibus longis huc & illuc euagatur, lignosis, multiplicibus, nodosis, subrubris. Fruticosa planta est, ramis fere pedalibus, humi propemodum iacentibus: foliis satiui Ciceris, minimè per ambitũ insectis, quamplurimis vno in pediculo, rotundioribus: flore pallido, paruo, veluti in spicam coaceruato: siliquis multis, satiuo similibus, aceruatim cohærentibus: semine paruo, nigro, compresso, nec ita caluam arietis exprimente, satiui modo. Gignitur hoc Cicer in saltuoso salicto, quod Rhodanus alluit prope Lugdunum.

Ibidem. Forma Cicer. syluc. Li.22.ca.15.

CICER SYLVESTRE *Pena.*

Cicer syluestre alterum in aridis crescit, radice crassa, longa, ramosa, cortice nigro tecta, intus candida, scapis multis, surculosis: foliis Ciceris, ternis simul vt in Loto: flore Pisi, rubro: siliquis Ciceri similibus, hirsutis, rubris maculis compunctis. Ciceris natura est,

Lib.18.c.12. *Locus.* Lib.2. c.10. *Tempus.*

CICER SYLVESTRE I. Dalechampij.

inquit Plin. gigni cum Salsilagine: ideo solum vrit. Nec nisi madefactum pridie seri debet. Cicer seri mense Martio toto prodest, (vel potest,) inquit Columella, cælo humido, loco quàm lætissimo: nam etiam id terram lædit: atq; etiam improbatur à callidioribus agricolis: quod tamẽ si seri debeat, pridie macerandũ erit, vt celeriùs nascatur. Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen in siliquis profert. Cicer tum vt edulium, tum vt medicamen tum consideramus. Eduliũ est, inquit Galen. non minùs quàm Faba flatulentũ, sed valentius nutrit quàm illa: ad venerem autem incitat, creditúmque etiam est semen generare: vnde quidam equis admissariis ipsum exhibent. Inest præterea Ciceribus facultas adstringendi maior quàm Fabis, adeo vt quędã Cicera calculos in renibus concretos manifestè comminuãt. Nigra autem sunt ea, ac exigua, in Bithynia maximè prouenientia, quæ Arietina nuncupant. Satius tamen est cremorẽ ipsorum in aqua coctum bibere. Vtũtur homines & Ciceribus adhuc virentibus, antequã sint matura, quomodo & Fabis. Idem alibi. Cicer Legumen est flatulentũ, copiosi nutrimenti, aluo mouendæ idoneũ, citádę vrinę efficax, lacti & semini generando aptum: prolicit verò & menses. Porrò Arietinũ cæteris efficacius vrinam impellit. Decoctum eius calculos renum confringit. Alterum Ciceris genus Orobiæum, eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, abstergendi: est enim calidũ & moderatè humidum, ac particeps amaritudinis: cuius vi & lienẽ, & iecur, & renes expurgat, psorásq; & lepras, & lichenes exterget, parotidas, & testes induratos discutit. Tum etiam vlcera quæ cacoethe vocant, cum melle sanat. Cicer siluestre ad omnia efficacius satiuo est, hoc est tum calidius, tum siccius, quanto & acrius, & amarius. Cicer satiuũ Dioscoridi aluo idoneum est, vrinam ciet, inflationẽ parit, colorem commendat, menses ac partus expellit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium, verrucosas informicationes: ad scabiem, vlcera capitis manantia, impetiginésque; item contra carcinomata, & vlcera quæ cacoethe vocantur, cum melle & Hordeo prodest. Alterum genus Arietinum nominatur: vtrumque cit vrinas, dato cum Roremarino hydropicis, aut regio morbo laborantibus eorum decocto. Lædunt ea vlceratam vesicam, & renes. In verrucarum formicantium pensiliúmque genere, prima Luna singulis granis singulas tangunt, eáque grana linteolo deligata abiici post se præcipiunt, ita decidere eas arbitrantur. Syluestre Cicer idem quod satiuum præstat. Plinius qui cum Cicere Cicerculam

Li.1. Alim. *Vires & Temper.*

Li.6. simpl.

CICER SYLVESTRE, II. Dalechampij.

Lib.2. c.97.

lam oſcitanter confundit, hæc de Ciceris facultatibus prodidit. Cicer ſylueſtre ſi largius ſumatur, aluus ſoluitur, & inflatio contrahitur & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. Cicercula etiámnum magis in aluo proficit. Farina vtriuſque vlcera manãtia capitis ſanat, efficacius ſylueſtris. Item comitiales, & iocinorum tumores, & ſerpentium ictus. Ciet menſes, & vrinas, grano maximè. Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam veſicam & renes. Gangrænis vtiliora cum melle, & his quæ cacoethe vocantur. Verrucarum in omni genere prima Luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eaq; grana in linteolo deligata poſt ſe abiiciunt, ita fugari vitium arbitrantes. Noſtri præcipiunt Arietinum in aqua, cum ſale, (in manuſcripto hæc duo verba non leguntur,) diſcoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus vrinę. Sic & calculos pellit, morbumq; regium. Eiuſdem foliis ſarmentíſque decoctis, aqua quàm maximè calida morbos pedum tollit, (alij mollit,) & ipſum calidum tritumq; illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum cum gallæ dimidio tritum oculorum vlceribus ex paſſo medetur. Ciceris farina auctore Matthiolo, ex intubi ſtillatitia aqua decocta, & iocinori illita, tumores illius reſoluit, & ſerpentium morſibus medetur, præſertim ſi cum Hyperici decocto miſceatur. Columbinum aqua maceratum, contuſum & illitum putreſcentes gingiuas ſanat. Ex Cicerum rubrorum decocto remedium præſtans ad vrinæ ardores, conficitur hoc modo. Eorum ſeſquilibram in libris decem aquæ die vna maceratam ad tertias decoquito. Excolato decocto addito Glycyrrhizæ vnciam, Maluæ & radicis eiuſdem, Althęæ, Graminis, Agrimoniæ, & Caſſuthæ manipulum, Myxa & Zizypha decem: præterea ſeminis Melopeponis delibrati vncias duas, baccarum Halicacabi, Solani hortenſis, Lithoſpermi, ſingulorum drachmas quatuor, oſsium dactylorum contritorum drachmas tres, quæ omnia ſimul ferueant ad tertias. Propinato quotidie mane vncias quatuor.

(Li.22.ca.25. — In ca.97. li. 1. Dioſcor.)

ERVILIA, ſiue OCHRVS, CAP. XLV.

QVÆ Plinio & aliis Latinis ſcriptoribus Eruilia, ὦχρος Gręcis nominatur, à luteo videlicet Ochræ colore, quem interior medulla fructus refert, recentioribus & Officinis Piſum minus, Italis *Rouiglione*, Tridentinis *Arabeia*, Germanis *Eruoeyſſen* ea dicitur. Eruilia caule eſt inani, foliis, capreolis, ſiliquíſque Piſo ſimilis, ſingulis tamen minoribus. Flores fert plurimùm candidos, aliquando tamen ex purpura obſcuros, ſiliquas rotundas ac longas, in quibus ſemina rotunda, Piſis minora, colore ſæpius luteo, aliquãdo virente. In agris & hortis prouenit: vberiùs loco aprico, & cæli ſtatu calido ſiccóque ac fœlicius prouenit: vliginoſis parum proficit, & frigoribus vt Piſum facilè offenditur. Seritur vêre, Iulio menſe ad maturitatem peruenit. Eruilia auctore Galeno, medium quodammodo locum obtinet inter ea quæ ſuccum bonum & prauum generãt, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter tranſeuntia, flatulenta & flatus

(*Nomina* — *Forma* — *Locus.* — *Tempus.* — Li.1. Alim. — *Vires & Temper.*)

flatus expertia, parum & multum nutrientia: nullam enim effectricem habent qualitatem, instar quorundam quæ acres, & austeros, acerbos, salsos, amaros, vel dulces habent sapores. Aliam Eruiliam syluestrem, siue Ochrum, statuit Dodonæus in frument. Historia, quam antea Eruinum Cicer appellauimus.

LVPINVS, CAP. XLVI.

Nomina QVI θέρμος Græcis, Latinis Lupinus, Mauritanis *Tarinus*, seu *Tormus* dicitur, Italis *Lupino*, Germanis *Feigbonen*, Hispanis *Entramocos*, Gallis *Lupin*. Lupinorum appellatio non aliunde ducta videtur, quàm quod sicut Lupus terram appetit, & in fame terra vescitur, ita Lupinus tellurem, vt Plinius ait, adeo amat, vt quamuis frutetoso solo coniectum (Li.18, ca.14.) inter folia veprésque, ad terram tamen radice perueniat. Lupinus etiam, velut Lupis expositus & relictus, dictus videri potest, ex eo quod, vt idem Plinius ait, (Ibidem.) impune iacet, vel derelictus, si non protinus secuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amaritudine sua tutus. Duo sunt Lupini genera Dioscoridi, Galeno, Plinio. Est enim Lupinus satiuus, & Lupinus syluestris. Lupinus satiuus vnico assurgit caule, rotundo, intus cauo, firmo, qui sine adminiculo rectus consistit, & parum lanuginosus est. Folia ex quinis, senis, septenísue foliolis cohærentibus constant, vitici similia, superiore parte virentia, inferiore candicantia, hirsutaq;: quæ sub vesperam, solis occasum veluti præsentientia, flaccida facta deorsum vergunt. Flores in summis caulibus candidi sunt: siliquæ compressæ, crassæ, in ambitu crenatæ, duræ, foris leuiter hirsutæ, intus glabræ, in quibus semina quina, senáue membranis dissepta, orbiculata, compressa, qua parte siliquæ adhærent cauitatem quandam veluti vmbilicum exiguum habentia, foris alba, intus lutea, sapore amarissima. Radix eius est singularis, sublutea, lignosa, fibrata. Lupinus syluestris satiuo similis est, inquit Dioscorides, sed omnino (Lib.2, c.103. Ibidem.) minor. Huius innumeræ plantæ, inquit Matthiolus, in Hetruriæ campestribus

LVPINVS SATIVVS Matthioli.

LVPINVS SYLVESTRIS Dodonæi.

Maio

Maio menſe viſuntur, floribus roſeo colore rufeſcentibus. Lupinus ſolum arenoſum & vitioſum potius deſiderat, inquit Theophraſtus, atque omnino in cultis prouenire non vult. In ſolo rubricoſo, vel pullo, vel arenoſo, ſi non ſit aquoſum Lupinum ſerendum ex Catonis ſententia tradit Plinius. Idem ter Lupinum florere ſcribit. Primùm quidem ſub finem Maij, deinde Iunio, aut initio Iulij, tertio Iulio, aut Auguſto menſibus, ſi anni tempeſtas calida ſiccaq́; fuerit. Fructus duo priores ſæpe ad maturitatem perueniunt, tertius rarò non niſi in regione calida. Lupini ſemen πολύχρηστον eſt, inquit Galenus, id eſt, frequentis ac multiplicis vſus. Elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantiſper dum in ea omnem ſibi ingenitam exuerit inſuauitatem ita demum manditur cum Garo, ac Oxygaro, vel etiã ſine his, ſale mediocri cõditus, non quomodo Hordeum, & alia quæ variè apparantur. Lupini dura ac terreſtris eſt ſubſtantia: quocirca ipſe concoctu difficilis eſt, ſuccúmque craſſum gignit, ex quo non probè in venis cofecto ſuccus quem crudum vocant, procreatur. Cæterùm cum inter parandum quicquid habeat amaritudinis deponat, τοῖς ἀποίοις, id eſt, qualitatis quæ ſenſu deprehendatur, expertibus ſimilis euadit. Par igitur eſt ipſum neque ad deiectionem, neque vt adſtringentia ad fluxum ventris cohibendum eſſe accommodum, ſed tardè deſcendere, & difficilè deiici, ac pertranſire. Idem alibi. Lupinus edi poteſt coctus, multis ante diebus per macerationem amaritudine in aqua depoſita, fitq́; tunc nutrimentum ſucci craſsi. Cæterùm vt medicamentum ita præparatus, ex genere eſt emplaſticorum. At vbi natiua etiamdum manet amaritudo, extergendi digerendiq́; vim obtinet: interficit lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca potus. Quin & decoctũ eius lumbricos eiicere poteſt: tum etiam foris idemtidem perfuſum, vitiligines, achoras, puſtulas, pſoras, gangrænas, vlcera maligna iuuat, partim extergẽdo, partim citra mordacitatem digerendo, ſiccandoq́;: expurgat iecur & lienem, cum Ruta & Pipere ſuauitatis gratia, aſſumptum. Elicit menſes, ac fœtum cum myrrha & melle impoſitum. Porrò Lupinorum farina ſine mordicatione digerit. Nec enim liuida tantum, ſed & choeradas & phymata curat: ſed tunc in aceto, aut Oxymelite, aut poſca coquatur oportet, idq́; pro ægrorum temperamento, & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligendo. Digerit item quæ liuida ſunt: & quæcumque modo diximus præſtare poſſe decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiam qui eam iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt. Lupinus agreſtis amarior eſt, & ad omnia valentior ſatiuo, eiuſdemq́; facultatis, ſed valentioris. Commune quadrupedum hominumq́; vſui Lupinum eſſe, Plinius tradit, & maceratum calida aqua homini quoque in cibo eſſe: impoſitum etiam puerorum ventribus eſſe pro remedio. Lupini farina, Dioſcoridi, cum melle delincta, aut cum aceto pota ventris animalia expellit. Ipſi quoque macerati, & cum ſua amaritudine eſitati eadem efficiunt. Decoctum eorum idem præſtat cum Ruta & Pipere potum: quare lienoſis prodeſt. Eodem vlcera tetra theriomata appellata, gangrænas, incipientem ſcabiem, eruptiones puſtularum, vlcera in capite manantia, vitiligines, maculáſque fouere vtiliſsimum. Menſes & partus extrahit, cum myrrha & melle ſubditum in vellere. Eorum farina cutem liuoréſque corrigit: inflammationes cum polenta & aqua mitigat: tubercula & coxendicum cruciatus ex aceto lenit: ſtrumas in aceto cocta, illitaq́; diſsipat: carbunculos rumpit. Decocti in cæleſti aqua, donec in cremorem lenteſcant, faciem abſtergunt: medentur pecorum ſcabiei decocti cum radice nigri Chamæleontis, ita vt repente decocto abluantur. Ciet vrinam radix cum aqua cocta, & pota. Lupini triti vbi maceratu dulceſcere cœperint, cum aceto poti faſtidium detrahunt, & cibi auiditatẽ faciunt. Sylueſtris Lupinus eadem quæ ſatiuus

præſtat

Locus. Lib.8.Hiſt. cap.11. Lib.18.c.17. Ibid.ca.14. *Tempus.* Li.1. Alim. *Vires & Temper.* Li.6.ſimpl. Li.18.ca.14. Li.2.c.103.

præstat. Galenus dixit Lupinum syluestrem esse πικρότερον, id est amariorem. Dioscorides omnino μικρότερον, id est minorem. Plinius hanc rem declarat his verbis. Lupini syluestres omni modo minores satiuis, præterquàm amaritudine. Idem medicamenta ex Dioscoride multa recitat, & præcipuè ad expellendos lumbricos. Succus decoctorum, inquit, cum Ruta & Pipere, vel in febre datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris verò impositi in ventrem ieiunis prosunt. Si verò cælesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit, quo fouere gangrænas, eruptiones pituitæ, vlcera manantia vtilissimum: smegma hic dixit quod Dioscorides ἐπάντλημα. Sequuntur reliqua à Dioscoride tradita, & quædam alia. Sed quod Dioscorides de ouium scabie sananda tradit, ipse aliter refert: nempe sic. Medetur pecori, cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedum omnium in Amurca decocti, vel vtroque liquore, postea misto. Fumus crematorum culices necat. Horatius virum bonum & sapientem opponens stulto, ostendit stultum & prodigum dare indignis, virum bonum probatos nummos reseruare dignis hominibus, & sui similibus: versus hic est:

Li.22.c.15.

Li.1.epist.7

Nec tamen ignorat quid distent æra Lupinis.

Id est, non nescit quid intersit inter bonos & malos nummos: quod natum est à consuetudine Comicorum, qui in scena Lupinis, seu nummis ex Lupino factis vtebãtur pro veris & aureis, seu æreis. Idcirco Plautus Lupinos aurum Comicum appellat. Quinetiam hodie pueri in Italia ex Lupinis nummos imitari solent.

ERVVM, CAP. XLVII.

Nomina
Genera.

ὌΡΟΒΟΣ Græcis, Eruum Latinis nominatur, Arabibus *Erbum, Keisene,* siue *kersene,* Italis *Eruo,* Germanis *Eruen,* Hispanis *Ieruos,* Gallis *Ers.* Duo Erui genera reperiuntur, satiuum & syluestre. Satiuum duûm est generum, candidum & rufum auctore Matthiolo. Galenus tertium addidit, nempe pallidum, inter priora medium. Aliud quoque vidisse sese ait Matthiolus Erui genus, quod Creticum vocant, nostrati fere simile, sed minutiore semine, & siliquis gracilioribus. Eruum satiuũ planta est foliosa, cauliculis ac ramis multis, in latus expansis, vt ait Theophrastus, sese implicantibus: foliis paruis, longiusculis, lente minoribus, plurimis ex vno pediculo, vtrimq; pari exortu per interualla prodeuntibus, vnico in cacumine permanente. Flores edit paruos subpurpurascentes, aliquando candicantes: siliquam Piso ferè similem, sed breuiorem, & graciliorem, pressis constrictísue inter semina rotunda spatiis. Hoc est Dioscoridis Eruum, paruus frutex, vt inquit, angusto folio, tenuis, semina in valuulis habens. Non ita pridem, inquit Matthiolus, legitimum Eruum in Italia seri cœptum est, hîc depictum, ex secunda eiusdem in Dioscoridem commentariorum editione: priore etenim Lathyrum satiuum nomine Erui depinxe

In cap.102. li.2.Diosc.
l.1.1. Al m.
Ibidem.

OROBVS.

Forma.

Lib.8.Hist. cap.3.

Ibidem.

OROBVS Creticus.

depinxerat. Dodonæus Eruum nomine Ciceris ſatiui deſcripſit, vt diximus. Fuchſius Cicerculam nomine Erui. Braſauolus credidit Eruiliam quæ Theophraſto, Galeno, Paulo Ochros dicitur, verum eſſe Eruum nominis affinitate deceptus. Eruum ſylueſtre Dodonæo, Lobellio, & Herbariis dicitur ea planta, quæ à nobis deſcripta eſt libro de Maritimis nomine Catanauces. Eruum auctore Columella lætatur loco macro nec humido, quia luxuria plerumque corrumpitur. Poteſt & autumno ſeri, nec minùs poſt brumam Ianuarij parte nouiſsima, vel toto Februario, dum ante Calendas Martias, quem menſem vniuerſum negant agricolæ huic Legumini conuenire, quod eo tempore ſatum, pecori ſit noxium, & præcipuè bubus, quos pabulo ſixo cerebroſos reddat. Eruum ſeritur in agris. Quod ſponte naſcitur, inter ſegetes frequẽs oritur: verùm cum à paucis cognoſcatur, illud inter Viciæ ſpecies numerant. Eruum Plinius cum Vicia cõiunxit: mox enim cum de Vicia egiſſet, ſubiunxit. Nec Erui operoſa cura eſt: hoc amplius quàm Vicia runcatur, & ipſum medicaminis vim obtinens: quippe per Eruum D. Auguſtum curatum, in epiſtolis ipſius memoria extat. Boues apud nos, inquit Galenus, tum apud alias pleráſque gentes Eruo priùs in aqua dulcorata paſcuntur: homines verò ab hoc ſemine prorſus abſtinent: eſt enim inſuauiſsimum & praui ſucci. In magna tamen fame quemadmodum Hippocrates quoque ſcripſit, neceſsitate coacti ad ipſum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum quo Lupinos præparantes, Eruo cum melle vtimur, ceu medicamẽto craſſos thoracis ac pulmonis humores expurgante. Porrò inter Erui genera album minùs eſt medicamentoſum eo quod ad flauitiem aut pallorem recedit. Si verò coctum bis fuerit, & in aqua idemtidem edulcatum, inſuauitatem quidem deponunt, ſed vna etiam cum ea abſtergendi & incidendi facultatem, vt ſola in eo relinquatur terreſtris ſubſtantia, quæ in alimentum vertitur citra inſignem amarorem deſiccandi facultate præditum. Idem alibi Eruum deſiccat quidem exceſſu ſecundo intenſo, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritudinis eſt particeps, eatenus incidit, exterget, atque obſtructiones expedit. Cæterùm ſi ſumatur copioſè, ſanguinem per vrinas euocat. Eruum teſte Dioſcoride, capiti oneroſum eſt: aluum eſu turbat, ſanguinem per vrinas extrahit: elixo boues ſaginantur. Parandæ farinæ ratio hæc eſt. Vberiora grana candidaq; deliguntur, ac permiſcendo reſperguntur aqua, donec quod ſatis eſt combibant: poſtea torrentur, vſque dum hians cortex diſrumpatur, molitaq; farinario cribro incernuntur: poſtremo farina reconditur. Hæc aluo vtilis eſt, vrinam ciet, meliorem colorem efficit: ſanguinem per veſicam, aut aluum cum torminibus elicit, ſi largius in cibo aut potu aſſumatur: vlcera cum melle purgat, lentigines & vitia cutis in facie, & maculas totumq; corpus emendat: nomas, gangrænas, duritiáſque ſerpere non patitur: mammarum duritias emollit: tetra vlcera quæ theriomata vocant, fauóſque emarginat: carbunculos rumpit: cum vino ſubacta illitu morſibus viperarum, canum, hominúmque medetur: vrinæ difficultates, teneſmóſque ex

Lib. 4. c. 22. In Hiſt. pl. cap. 215.

Lib. 2. ca. 11.

Locus.

Lib. 18. c. 15.

Li. 1. Alim.

Vſus.

Li. 8. ſimpl.

Vires & Temper.

Li. 2. c. 102.

aceto mitigat. Eruum tabidis qui alimentum non ſentiunt, toſtum, & ad nucis magnitudinem melle exceptum ſumptúmque conuenit. Eius cremor perniones, & pruritus in toto corpore ſanat fouendo. Hîc animaduertendum ad Eruinam farinam conficiendam candidius Erui ſemen à Dioſcoride eligi: à Galeno verò id minùs medicamentoſum haberi. De Eruo quidem in mentione eius diximus, inquit Plinius, nec potentiam ei minorem veteres quàm Braſsicæ tribuêre, contra ſerpentium ictus, ex aceto, & ad crocodilorum hominúmque morſum. Si quis Eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius abſumi certiſsimi auctores affirmant. Farina eius varos, & maculas cutis toto corpore emendat, (ſic enim legendum, non vt vulgata habent exemplaria, farina eius, vt ait Varro, maculas toto, & cætera.) Serpere vlcera non patitur: in mammis efficaciſsimum. Carbunculos rumpit ex vino: vrinæ difficultates, inflationem, vitia iocinoris, teneſmum, & quæ cibum non ſentiunt, atropha appellata, toſtum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratúmque corrigit: item impetigines ex aceto coctum, & quarto die ſolutum. Panos in melle ſuppurare prohibet impoſitum. Aqua decocti perniones & pruritus ſanat fouendo. Quin & vniuerſo corporis, ſi quis quotidie ieiunus bibat, meliorem fieri colorem exiſtimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti & ſtomacho oneroſum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus miteſcit, bubus iumentíſque vtiliſsimum. Siliquæ eius virides priuſquam indureſcant, cũ ſuo caule foliíſq; cõtritæ, capillos nigro colore inficiunt.

Li.22.c.25.

LATHYRVS, CAP. XLVIII.

Nomina
Genera.
Forma.

VOD Legumen Græci λάθυρον appellant, à Latinis vt Columella & Palladio Cicercula dicitur: à Gallis *des Geſſes*. Eius duo ſunt genera: nempe Lathyrus ſatiuus, & ſylueſtris. Lathyrus ſatiuus caules habet anguloſos, compreſſos: folia oblonga, anguſta, acuminata, bina

LATHYRVS SATIVVS
Anguſtifolius.

LATHYRVS SATIVVS
Latifolius: Clymenum Matth.

ſemper

ſemper eidem apta pediculo, inter quæ medius prominet capreolus, quo adminicula & cauliculos propinquos apprehendit: flores candidi, Piſi floribus ſimiles: ſiliquæ non Cylindri figura, ſed latæ & compreſſæ, quibus ſemen includitur album, latum, compreſſum, ac inęqualiter angulosum, ſapore ferè Piſi: radix tenuis eſt, ac fibrata. Hunc Erui nomine depinxerat Matthiolus priore commentariorum in Dioſcoridē editione, vt diximus, id eſt, in hoc genere quod latioribus eſt foliis Matthiolus Clymenum eſſe vult. Cordus ſatiuum Eruum: Tragus, Piſum Græcorum. Lathyrus ſylueſtris ſuperiori caulibus, foliis, ſiliquis proximus eſt, ſed flores rubeſcunt: ſemen tamen vt in ſupradicto compreſſum, inæquales angulos habet, verùm minus eſt, durius, & colore in atrum degenerante. Hunc Lathyrū Fuchſius nomine Erui ſatiui depinxit. Cicercula vt ſcribit Columella, ſeri debet læto ſolo, cæloque humido. Lathyrus, inquit Galenus, ſubſtantia quidem Eruiliis & Phaſelis eſt adſimilis. Vtuntur eo plurimùm in noſtra Aſia ruſtici, & potiſsimum in Myſia, & Phrygia, non ſolum quemadmodum Phaſelis & Eruiliis in Alexandria, & pleríſque aliis vrbibus, ſed etiam vt phacoptiſſanam ipſum parantes. Succum porro habet facultatibus quidem Eruiliis & Phaſelis conſimilem, ſed conſiſtentia çraſsiorem: ac ideo magis quàm illa nutrit. Lathyro ſimilis eſt Cicera caule & foliis. Flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinātes, ſiliquas paulo minores, atq; in his grana anguloſa quæque & Lathyro ſimilia, ſed minora durioráque & minus compreſſa, colore nigro proxima. Rarum eſt hoc Legumen, nec niſi à rei herbariæ ſtudioſis ſeritur. Latini Ciceram vocant, quod Cicerculæ ſimilis ſit, atque ſolo potiſsimum colore ab eo diſsideat. Cicera, inquit Columella, ſapore nihil à Cicercula differt, colore tantum diſcernitur: nam eſt obſoletior & nigro proprior. Palladius in Martio. Nunc Cicera ſeritur. Ea diſtat à Cicercula ſolo colore, qui ſordet, & nigrior eſt. Vſus autem Cicerę & facultas, inquit Galenus, Lathyri facultati eſt ſimilis, niſi quod Ciceræ ſemina ſunt duriora, minúſque facilè elixantur: quæ cauſa eſt cur Cicerculis ſint concoctu difficiliora.

Lib.4. c.21.

Forma ſylueſt.

Cap.215. Lib.2. c.10.

Locus.

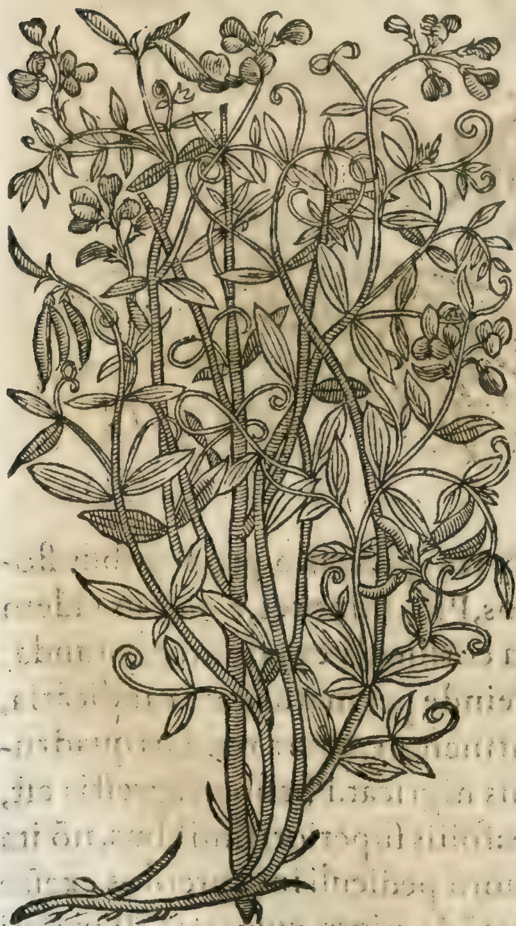
Li.1. Alim.

Vſus.

LATHYRVS Sylueſtris Dodon. Eruum ſatiuum Fuchſij.

CICERA.

PHASIOLVS, CAP. XLIX.

Nomina

HANC Leguminis ſpeciem Græci pariter ac Latini Phaſiolos vocant, Itali *Fagiuoli*, Galli *Phaſiols*. Galeno vox Phaſiolus quatuor ſyllabis prolata, diuerſa eſt à Phaſelo tribus ſyllabis pronuntiato, de quo cum Eruiliis ſimul tractauit. De Phaſiolo ex ipſius ſententia iſto capite nos agemus. Phaſioli genera tria hîc exhibemus, Phaſiolum ſatiuum ſiue candidum, Phaſiolum ſylueſtrem, & Phaſiolum ſyluarum. Phaſiolus ſatiuus, ſiue albus, & vulgaris, foliis eſt Hederaceis, maioribus tamen, & mollioribus, ve-

Genera

Forma

PHASIOLVS ALBVS.

PHASIOLVS Syluestris.

PHASIOLVS Syluarum.

noſis, ternis ex vno pediculo prodeũtibus: flores edit cãdidos, Piſo minores, è quibus tãdem palmum longa cornicula exoriuntur, rotunda, in acutũ deſinentia, primùm quidem viridia, deinde per maturitatẽ candicãtia, quibus ſemina, quos Phaſiolos appellamus, continentur, figura renibus quadrupedũ ſimilia, alba, dẽpto vmbilico, qui tãtũ in his nigricat. Phaſiolus agreſtis eſt, quem hîc appinximus, cauliculis latis, inanibus: foliis ſuperiori ſimilibus, nõ ita tamen ad Hederaceorũ formã accedentibus, quorũ pediculi in capreolos exeũt: florib⁹ purpureis: ſiliqs cõpreſſis, ſemine intus rotũdo, nigro, vulgaris Piſi magnitudine, ſaporis ingratiſſimi. Phaſioli tertiũ hoc genus in Syluis, mõtoſis ſaltibus, & deſertis naſci cõperit Dalech. radice nigra, lõga, craſſa, in radicula innumeras

Forma ſylueſt.

denſaſq;

denſaſq; fiſſa. Caules hæc planta multos profert, pede altiores, folia Phaſioli, aut
Smilacis hortenſis, in ſingulis pediculis ferè ſena : florem Piſi, ex puniceo pur-
puraſcentem: ſemen Lentis, paruulum, nigrum, in ſiliquis rufis. Phaſioli albi, ſeu
vulgares, in aruis ſeruntur, & ſine adminiculis conſiſtunt quidem, ſed in latum *Locus.*
ſeſe diffundunt. Phaſioli auctore Dioſcoride, inflant, flatus mouent, ægrè co-
quuntur. Virides cocti ſi edantur, aluum emolliunt, ad vomitiones idonei. Pau- Lib.2.c.101.
lus in medicamentum nephriticum ex cicadis nominatum, Phaſiolum album *Vires &*
recipit. Excalfaciunt Phaſioli, inquit Matthiolus, & humectant ordine primo. *Temper.* Lib.7.ca.11.
In cibum ſumpti non ſolùm inflant, ſed & ventriculum grauant. Præterea ſemen In cap. 101.
generant, & venerem excitant, præſertim ſi Pipere longo, Galanga, & ſaccharo li.2. Dioſc.
aſpergantur. Sed id efficacius præſtant, ſi lacte bubulo pingui decoquantur,
quoad diſsiliant. Redduntur in cibis innocentiores, ſi cum ſinapi, vel Cari ſe-
mine edantur. Tumultuoſa ac terribilia ſomnia inducunt, vt Lentes. Cornicula
cum tenerrima ſunt elixantur, & in acetariis eduntur, addito Pipere, guſtu non
ingrato. Eadem elixa, farina oblita, ac in oleo feruente, aut butyro frixa, Pipere,
ſuccóque vuæ acerbæ condîta, ab Italis expetuntur in cibum. Peculiari naturæ
vi ſanant equorum morſus, ſi crudi dentibus atterantur, imponantúrque vul-
neri. Ex iiſdem muliebris fucus paratur hoc modo. Phaſiolorum alborum, micæ
panis Triticei albiſsimi ſingulorum libram, cucurbitam vnam longam, tene-
ram, virentémque ac diſſectam nocte vna in lacte caprino macerant. His ad-
dunt ſeminum Melopeponum vncias quinque, nucleorum perſicorum mun-
datorum vncias tres, nucleorum pineorum delibratorum ſelibram. Conterunt
ſeorſum omnia in lapideo mortario, adiiciúntque pullum columbinum dome-
ſticum vna cum plumis in particulas diſſectum, abiectis tantùm inteſtinis:
omniáque ſimul mixta in vitreum vas ad id paratum coniiciunt, ex quo in va-
ſe alio feruente aqua pleno collocato aquam eliciunt, diligentérque cuſtodiunt.
Ea enim nitorem faciei conciliat, & cuti molliſsimum addit læuorem.

SMILAX HORTENSIS, ſeu DOLICHVS,
CAP. L.

PLANTA quæ σμίλαξ κηπαία à Dioſcoride dicitur, quòd Smilacis *Nomina*
modo conſcendat, in propinqua, & vicina adminicula prehendat,
ab Hippocrate, Diocle, Theophraſto, & pleríſque aliis δολιχὸς vo-
catur, à nonnullis propter ſiliquarum magnitudinem λόβος, & λό-
βιον, id eſt ſiliqua, ab aliis Φασίολος, Phaſiolus, quem à Phaſelo triſyllabo differre
diximus, Arabibus *Lubia*, Italis *Smilace de gli horti*, & *Fagiuolo Turcheſco*, Germanis
Vvelchbaonen, quaſi dicant Fabas Italicas, Hiſpanis *Feyones*, Gallis *Phaſiols*, & *Feues*
peintes. Huius genera ſeminum coloribus diſtinguuntur. Alia enim lutea ſunt, alia *Genera.*
rubent, alia varij ſunt coloribus picta. Smilax hortenſis, folia habet Hederæ, *Forma.*
molliora tamen: tenues caules cum capreolos vicinis fruticibus ſe circumuol-
uentes, qui eouſque adoleſcunt, vt topiarias ſcenas contexant: ſiliquę Fœnogræ- Li.2. c.140.
co ſimiles, longiores, toroſiores, quibus abduntur ſemina, renum figura, ſed in-
æquali colore, quadam ex parte fulueſcentia. His notis omnibus ita Phaſiolo-
rum genus hîc depictum expreſsit Dioſcorides, vt nulla prorſus repugnet: cau-
les enim ei ſunt tenues, longi, ramoſi, capreolis ſuis pedamentis vicinis non
modo ſeſe circumuoluentes, ſed etiam pergulas & attegias in hortis opacan-
tes: folia Hederacea, fructus renũ figura, in ſiliquis longis, modo rubentes, mo-
do verſicolores. Id genus Phaſiolos dolichos eſſe Galenus perſpicuè declarat, Li.1. Alim.
atque etiam Theophraſti auctoritate confirmat his verbis. Dolichorum nomen

SMILAX Hortenſis, ſiue Dolichus.

à Diocle quidem ſcriptum eſt, vna cum aliorum quoque ſeminum nos alentium nominibus. Scriptum etiam eſt in libro Hippocratis de ratione victus. Exiſtimo autem ipſos ſic appellare ſemen plantæ hortenſis, quam nunc vulgo bifariam nominant: quidam λόβους, id eſt ſiliquas, alij φασιόλους. Hos Dolichos eſſe hortenſes coniicere quis poſsit, vel ex his quæ Theophraſtus ſcripſit his verbis: Καὶ τὰ μὲν ἐστιν ὀρθόκαυλα, καθάπερ πυρὸς, καὶ κριθὴ, καὶ ὅλως τὰ σιτώδη, καὶ θερινά: τὰ δὲ πλαγιόκαυλα μᾶλλον, οἷον ἐρέβινθος, ὄροβος, φακός. τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα, καθάπερ ὦχρος, πισὸς, λάθυρος. ὁ δὲ δόλιχος ἐὰν παραματαπήξῃ τις ξύλα μακρὰ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται κάρπιμος. εἰ δὲ μὴ, φαῦλος καὶ ἐρυσιβώδης. Id eſt, Aliis quidem caulis eſt rectus, vt Tritico, Hordeo, & omnibus frumentaceis, atque æſtiuis: aliis verò in latus potius inclinat, vt Ciceri, Eruo, Lenti: aliis humi procũbens, vt Eruiliæ, Piſo, Cicerculæ. Dolichus verò ſi ligna longa affixeris, in ea conſcendet, & fructum feret: alioqui rubiginis vitio corrumpitur. Ex eo certe, inquit Galenus, quod ligna longa Theophraſtus iubet affigi, affirmátque niſi id fiat Dolichos rubigine vitiari, poteſt quiuis coniicere ipſum verba facere de iis quos nunc Phaſiolos, ſeu λόβους, id eſt ſiliquas appellamus. Smilacem hortenſem Dolichos eſſe & Phaſioli genus Aetius apertè docet. Qui nunc, inquit, ab omnibus Lobi nominantur, apud omnes veteres Dolichi & Phaſioli appellabantur, à nonnullis Smilax hortenſis. Nutriunt quidem non minùs quàm Piſa, ſimilitérque flatus expertes ſunt: verum iucunditate & alui deiectione illis cedunt. Appellantur autem Lobi, id eſt, Siliquæ præcipue, quoniam ex omni genere Leguminum quorum ſemen tegitur ſiliqua hoc ſolum vna cum ſiliquarum operimento vt plurimùm eſtur. Hæc Aetius. At Phaſioli, qui etiam Dolichi appellantur, inquit Paulus, integri cum ſiliquis viridibus comeſti, excrementorum plus gignunt. Sed cur Dioſcorides de Phaſiolo primùm tractauit, deinde aliquanto poſt de Smilace hortenſi ſeorſum, ſi Smilax hortenſis etiam Phaſiolus eſt? Quia Phaſioli diuerſa ſunt genera, candidum, & vulgare quod in aruis naſcitur: aliud ſub fuluum, & variis coloribus pictum, quod in hortis colitur, de quo poſteriore loco ſermonem fecit. De Dolichis hæc ſcripſit Hippocrates. Piſa minus quidem inflant, ſed magis per aluum ſeccedunt. Eruiliæ autem & Dolichi iis quidem ſeccedunt celeriùs, verùm minus ſunt flatulenti, & nutriunt copioſius. Diocles in Leguminum catalogo vt Fabas primas recenſuit, inquit Galenus, mox Piſa, deinceps ad verbum ſic ſcribit. Dolichi verò non minùs quàm Piſa nutriunt: præterea flatu ſimiliter carent: quod verò ad ſuauitatem pertinet ac deiectionem, vincuntur.

Lib.8.Hiſt. cap.3. — Lib.1. — Lib.1. c.79. — Lib.de diæta. — Li.1. Alim.

Vires & Temper. Siliqua cocta, inquit Dioſcorides, cum ſemine, inter olera Aſparagi modo eſtur: vrinam ciet, & tumultuoſa ſomnia facit.

LENS, CAP. LI.

ΦΑΚΟ'Σ & φακὴ Græcis legumen dicitur, Latinis Lens, & Lenticula, Arabibus *Hades*, Italis *Lenticchia*, Germanis *Linsen*, Hiſpanis *Lenteias*, Gallis *Lentille*. Inuenio apud auctores, inquit Plinius, æquanimitatem fieri veſcentibus ea quod ex Etymi vi dictum eſſe videtur, vt Lens quaſi lenis dicta ſit, lenitatíſque ſignificationem habeat. Genera lentis ſunt duo. Album minus, & in cibis gratius: alterum cinereum, paulo maius. Plinius etiam duo Lentis genera in Ægypto eſſe dicit, alterum rotundius, nigriúſque, alterum ſua figura, vnde vario vſu translatum eſſe in lenticulas nomen. Lens tenuibus exit cauliculis, cubitalibus: foliis ab vtraque pediculi parte multis & anguſtis, Vi- *Nomina* Li.18.ca.12. *Genera.* Matth.in c. 100. libr. 2. Li.18.ca.12. *Forma.*

LENS MAIOR.

LENS MINOR.

ciæ ſimilibus, ſed anguſtioribus, & minoribus: flores item Viciæ haud diſsimiles, minores, cinereo generi purpuraſcentes, albo, candidi: ſiliquæ paruæ compreſſæ, molliter in latitudinem planæ, quibus ſemina terna quaternáue cõduntur, parua, rotunda, lata, compreſſa, amictáque læui cuticula. Eſt & Lens minor, in qua flos ſiliqua, ſeminis figura, omniáque ſimilia priori, ſed minora. A rei herbariæ ſtudioſis ſeritur in hortis. Lens amat ſolum tenue, inquit Plinius, magis quàm pingue: cælum vtique ſiccum. Lentis, ait Galenus, contrariæ ſunt facultates. Cortex eius adſtringit, corpus ſiue ipſius veluti caro, deſiccat, & ſiſtit ventrem, auſtera ſua qualitate, cuius cortex multæ eſt particeps. Decoctum ſiue cremor ipſius adſtringenti facultatem contrariam obtinet: aluũ enim prouocat: quare prior aqua abiicitur cum ea ſiſtenda eſt. Hac de re Galeni verba ſunt accuratius expendenda, vt an Dioſcoridi repugnet, perſpiciatur. Lentes inquit Galenus, valenter aſtringunt (Ætius tamen & Paulus, qui ex Galeno tranſſcripſere, legiſſe videntur, ϛύφυσιμ ὀυκ ἰϲχυρῶς, id eſt, non valenter adſtringunt) medium tenent caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen in ſecundo ordine. Ipſum itaque eorum corpus deſiccat, & ſiſtit ventrem, cæterùm decoctum mouet: proinde etiam prior aqua abiicitur, vbi retinendæ alui cauſa adhibetur. *Locus.* Lib.18.c.12. *Vires & tempera.* Lib.8. ſim. Li.1. Alim.

Idem rurſus: Nemo ex Lentibus panem facit: aridæ enim ſunt, ac friabiles, corticémque habent adſtringentem, & quæ ipſorum eſt veluti caro craſsi eſt ſucci ac terrei, auſteram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ eſt particeps. Succus porrò in ipſis eſt adſtringenti contrarius. Quocirca ſi quis in aqua Lentes coxerit, deinde aquam ſale, aut garo, aut cum ipſis oleo conditam ſumpſerit, potus is aluum deiicit. At ex bis coctis Lentibus, ad eum modum quem diximus paratus cibus facultatem habet ſucco contrariam, vt quę ventris fluxus ſiccet, ſtomachum, inteſtina, & totum denique ventrem corroboret. Quamobrem cœliacis & dyſentericis cibus eſt accommodus. Lens vero decorticata, vt illam adſtringendi vehementiam, & ea quæ ipſam conſequuntur, amittit, ita magis nutrit, quam quæ cortice ſpoliata non eſt: verum ſuccum craſſum ac prauúm gignit, tardéque commeat, non tamen alui fluxus deſiccat, vti ea cui
Libr. 7. cortex non eſt ademptus. Lentes Æginetæ, ſecundo ordine ſiccant, medio caloris & frigiditatis temperamento, ſed adſtrictionis quoque nonnihil habent. Totum verò Lentis corpus ſiccat, aluúmque ſiſtit, quam decoctum ipſius pro-
Libr. 1. ritat, ideóque prior aqua abiicitur, cum ventris ſiſtendi gratia Lentes aſſumuntur. Lentes Aetio teſte, non valide adſtringunt, in caliditatis autem & frigiditatis medio conſiſtunt. Siccant ordine ſecundo. Itaque corpus ipſarum ſiccat, ac ſiſtit ventrem: decoctũ autem promouet. Quapropter vbi ſiſtendi ventris gratia ſumuntur, prima aqua effunditur. Conſideremus nunc num his
Li. 2. c. 100. aliqua ex parte Dioſcorides, refragetur. Lens, inquit, frequenti cibo aciem oculorum obtundit, ægrè concoquitur, ſtomachum vexat, eúmque & inteſtina inflat: ſed aluum cum cortice cocta ſiſtit. (Galenus quidem ait corticem eius adſtringere, vt pote multæ auſteræ qualitatis participem) præſtat in cibo, quæ facillimè coquitur, & nihil atri in maceratione reddit. Vim habet adſtringendi: (ſic Galenus, Lentes valenter adſtringũt:) quapropter aluum cohibet, ſi detracto antea cortice diſcoquatur accuratè, primáque aqua inter coquendum effundatur. Id enim primum decoctum aluum ducit. In hoc quidem nihil Dioſcorides à Galeno diſſentit, quoniam Lens decorticata Galeno, illam adſtringendi vehementiam, eã quæ ipſam conſequuntur, amittit. Nam quòd Dioſcorides dixit Κοιλίαν ἵστησι προ ἀπολεπισθεὶς, καὶ ἑψηθεὶς ἐπιμελῶς, idem eſt quod Galenus habet, δὶς δ' ἑψηθέντων τῶν φακῶν, & cætera. Id eſt, ex his coctis lentibus facultatem cibus habet ſucco contrariam, vt qui ventris fluxus ſiccet. Hoc tantum intereſt, quod Galenus corticem non detrahit, Dioſcorides detrahit, qui paulo ante dixerat Lentem cum cortice coctam aluum ſiſtere. Galeni verò ſententiæ conſentaneum eſſe, Lentem etiam detracto cortice bis coctam, ſiue, vt ait Dio-
Li. 1. Alim. ſcorides, diligenter & accuratè diſcoctam, ventrem cohibere, ex ipſomet Galeno licet intelligere, cum ſcribit. Non Lens ſola, ſed & Braſsica, atque adeo omnia oſtracoderma, compoſitam ex pugnantibus facultatibus naturam ſortita ſunt: Nam ſolidum cuiuſque corpus tardè permeat, aluúmque ſiſtit: humor verò ſtimulat ad excretionem. Huius porrò rei ex coctione manifeſta ſumitur demonſtratio. Nam aqua in qua dictorum quodque fuerit decoctum, aluum ſubducit, ipſa verò corpora retinent. Hinc nonnullos audias dicentes. Si Braſsica leuiter cocta, & vniuerſim ac repente ex lebete in vas aliquod, in quo ſit oleum & garum, transfuſa ante alios cibos ſumatur, aluum ſubducere: alios autem ſentias Braſsicam quæ δίσεφθος, id eſt biſcocta dicitur, ad ventrem morãdum, hoc modo præparare, cum ipſam aquæ priùs incoxerint, aquam quidem totam è lebete effundunt, aliam autem affundunt puram & calidam, in qua rurſus Braſſicam ſecundo coquant. Idem de Lente biſcocta cenſendum. Pergit Galenus
Li. 1. Alim. Lenticulæ in cibis facultates explicare. Iure igitur qui largius hoc edulio vtũtur

elephan

elephātiaſi & cancris ſunt obnoxij. Siquidem craſſa ſiccáque cibaria ſucco melancholico generando ſunt idonea. Quare iis duntaxat quibus aquea in carnibus eſt καχεξία, Lenticula in cibo vtiliter præbetur, ceu aridis & ſquallentibus admodum damnoſè. Eandem ob cauſam viſum integrum & inculpatum hebetat, ipſum immoderatè exſiccans ei verò qui contrario modo ſe habet confert. Menſtruis autem purgationibus non eſt accommoda: craſſum enim & tardius fluentem ſanguinem reddit: at muliebri profluuio eſt vtiliſsima. Cum autem Ptiſſana in eo ſaltem contrariam ipſi habeat facultatem, ex amborum miſtione præſtantiſsimum componitur eduliū, quod Phacoptiſſanam appellant: vtrumque haud æquali portione miſcentes, ſed Ptiſſanæ minus iniicientes, vt quæ in cremorem vertatur, & in magnam molem attollatur: Lens autem cocta parum quidem extumeſcit. Hoc autem edulium eodem quo Ptiſſana modo præparatur, præterquam quod ſatureia, aut pulegium adiicitur: quo fit vt ſuauius ſimul & concoctu facilius reddatur, cum Ptiſſana illis minimè gaudeat, ſed ſolo anetho porróque ſit contenta. Peſsimè autem cocci diuitibus lentē parant cum ſapa, quandoquidem Lens haud quaquam eorum quæ incraſſant mixtionem poſtulat, ſed humidorum potius, & quæ ſuam ipſius craſsitiem incidant. Cum verò ſapa commiſcetur, hepatis obſtructiones ſolet gignere, viſceríſque huius ac lienis inflammationes auget, niſi melle addito melior fiat. Hæc & alia plura Galenus tradit. Dioſcorides alias etiam facultates Lentis exponit. Somnia tumultuoſa, inquit, excitat: capiti, neruis, pulmoni inutilis: valentior eius facultas contra alui fluxiones, addito cum aceto Intybo, aut Portulaca, aut Beta nigra, aut baccis Myrti, aut putamine Punici, aut aridis roſis, aut meſpilis, ſorbíſue, Piris Thebanis (Cornarius vocem vnam hîc excidiſſe putat, ἢ οὔων, ἢ ἀπίων, ἢ φοινικῶν θηβαϊκῶν, id eſt, aut ſorbis, aut piris, aut palmulis thebaicis, cum nulla ſint pira Thebaica ab auctoribus memorata, ſed palmulæ Thebaicæ ab aliis, & ab ipſo Dioſcoride nominatæ, quarum decoctum magnopere adſtringit, & reprimit,) aut malis cotoneis, aut cichorio, aut plantagine, aut Punici granis integris, quæ poſt decoctionem abiiciuntur, vel Rhoe quæ obſoniis aſpergitur. Verùm acetum cum ea diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Contra ſubuerſionem ſtomachi triginta grana Lētis adempto cortice deuorari proderit. Decocta cum polenta & illita podagras lenit: ſinus cum melle glutinat: cruſtas rumpit: vlcera purgat. Decocta in aceto duritias & ſtrumas diſcutit: cum cotoneo aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, ſedíſque, addito roſaceo: ſed in amploſinu, aut inflammationibus ſedis, quæ maius remedium exigunt, cum putamine punici & ſiccis roſis, adiecto melle decoquitur: nomis quæ in gangrænam euaſerunt, adiuncta maris aqua: puſtulis, & iis quæ ſerpunt, igni ſacro, pernionibúſque, vt ante dictum eſt: (cum aceto) contra mammas in quibus lac in grumos coiit, & prę nimia ſui copia profunditur, cocta in aqua maris, & illita auxiliatur. Lens optima Plinio, quæ facillimè coquitur, eáque, quæ maximè aquam abſorbet. Aciem quidē oculorum obtundit, & ſtomachum inflat: ſed aluum ſiſtit in cibo, magíſque diſcocta cæleſti aqua: eadem ſoluit minùs percocta. Cruſtulas vlcerum rumpit, eáque quæ intra os ſunt purgat, & adſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximéque exulceratas, & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo, contra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes, & genitaliū adhibetur: ad ſedem cum Roſaceo & cotoneo. In his quæ acrius remedium exigunt cum putamine Punici, melle modico adiecto. Ad id demū ne celeriter inareſcat, adiiciūt & Betæ folia. Imponitur & ſtrumis, paníſque vel maturis vel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa, & gangręnis cū Punici tegmine.

Lib.1.c.125.

Li.22.c.25.

tegmine. Item podagris cum polenta, & vuluis, & renibus, pernionibus, vlceribus difficile cicatricem contrahentibus. Propter dissolutionem stomachi triginta grana lentis deuorantur. In choleris quoque & dysenteria efficacior est in tribus aquis cocta: in quo vsu melius semper eam torrere, aut tundere, vt quàm tenuissima detur, vel per se, vel cum cotoneo malo, aut piris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisque omnibus, & felli: nec somno facilis: ad pustulas vtilis, ignique sacro, & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrum effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. Est Lens etiam hodie notum legumen, & editur parata ex ipsa pulticula, quæ Græcis φακὴ dicitur, & Lens integra cocta, quam ὁλόφακον dicunt. Nouerat & Martialis Ægyptiam Lentem, scribit enim.

Accipe Niliacam pelusia munera Lentem,
Vilior est Alica, carior illa Faba.

VICIA, APHACA, CAP. LII.

Li. 1. Alim.

Nomina

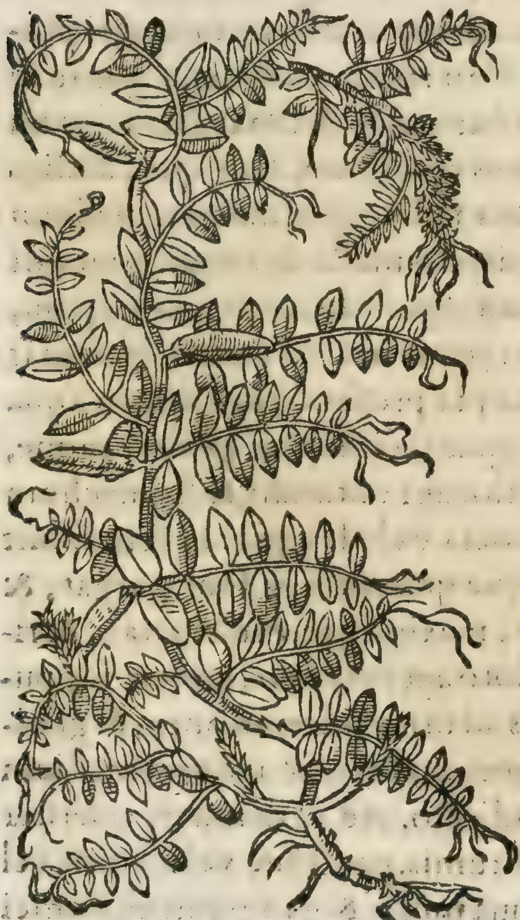

B Asianis suis Galenus ait βίκιον, dici legumen, eóque solo nomine id vocari: Atticis verò σάραχον, aut κύαμον. Latinis Vicia id nominatur à vinciendo, vt Varroni placet, quòd item capreolos habet vt Vitis, quibus sursum versum serpit ad scapum lupini, aliúmue calamum, ad quem, vt hæreat, eum vincire solet, Gallis *Vesce*, Germanis *Vueicken*, Anglis *Fiche*. Est vicia quæ sponte nascitur, est & quæ cæterorum leguminum modo in aruis seritur. Hæc caules habet tenues, quadrangulares, ternûm fere

Genera.

Forma.

VICIA VERA,
Aphaca Matth.

APHACA VERA,
Vicia Matthiolo.

pedum

pedum altitudine: folia longa, Lenti similia, ex pluribus vni pediculo adnexis composita: quorum singula maiora, latiora, crassioráque sunt quàm Lentis: flores subrubri, siue in purpura nigricantes: siliquæ latæ, quarum singulis grana includuntur quina senáue, non globosa, sed Lentis instar propemodū compressa, nigra, gustu insuauia. Seritur quocumque solo, cultu facillimo, & solùm in quo satum fuerit lætificans. Hîc veram Viciam expressimus, Matthiolus nomine aphaces depinxit, quam Galenus cum Vicia coniunxit. Dioscorid. Aphacam, quæ ἀφάκη Græcis nominatur in aruis nasci dixit, altiorem Lente, tenuibus foliis, siliquis Lente maioribus, in quibus terna quaternáue semina nigra, Lente minora. Theophrastus Aphaces oleris meminit inter intubacea de quo postea nos agemus, & Aphaces leguminis, eam cum Lente & Piso in leguminum genere ponens, quorum sera satio. Idem alio loco scribit quorumdam leguminum siliquas esse ἐπιπλατεῖς, vel ὑποπλατεῖς, vt legisse Gaza videtur, id est, interprete Gaza nonnihil latas, vt Lentis & Aphaces, Aphacesque fructum celeriter perire. Idem frugum & leguminum pestes recensens tradit Aphacen à Securidaca strangulari. Plinius Theophrastum secutus, vno loco Aphacen in cichoriaceis numerat, alibi vero Dioscoridis Aphacam ita exprimit, vt ex eo transscripsisse videatur, vel certe ex eo auctore ex quo Dioscorides ipse descripsit. Aphace, inquit, tenuia admodum folia habet: pusillo altior Lenticula est, siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt, nigriora, & madidiora, & minora Lenticula. Nascitur in aruis. Itaque Aphace rectè fortasse dicetur legumen hîc depictum, quod Matthiolus nomine Viciæ exhibuit. Aphaces, & Viciæ semina figura non esse rotunda, veluti Fabarum Galenus scribit, sed aliquanto latiora quomodo lentium. Hac cum siliquis atque integra planta rustici reponunt, vt brutis pecudibus sint pabulo. Per famem tamen quosdam sibi cognitos, qui hæc quoque comederint, potissimum vêre, cum adhuc virent, quemadmodum Fabas, & Cicer edere consueuerunt. Sunt autem non insuauia modo, sed concoctu etiam difficilia, aluúmque inhibent. Perspicuum ergo est cum sint eiusmodi, alimentum quod ex ipsis distribuitur, esse haud quaquā boni succi, sed crassum, atque ad succum melancholicum gignendum idoneum, vt de Lente diximus. Verum Lenti quidem multa bona insunt, his autem nihil bonorum illius adest. Aphacæ semen, auctore Dioscoride, adstringendi vim habet, quare torrefactum stomachi aluíque fluxiones sistit, si fresum lentis modo decoquatur. Natura Aphacæ ad spissandum efficacior inquit Plinius quàm Lenti: reliquo vsu eosdem effectus habet. Stomachi aluíque fluxiones sistit semen decoctum. Vicia syluestris caulibus, foliis, siliquis satiuæ similis est, nisi quod omnia hæc minora habet, caules teneri sunt, graciles, angulosi folia in pediculis eodem modo quo in satiua disposita, quorum extrema in binos ternósue capreolos desinunt: flores parui in ipso caule: siliquæ item paruæ longiusculæ, angustæ, in quibus sena septenáue grana, nigricantia, dura, viciæ seminibus minora. In agris cum segetibus prouenit. Hanc syluestrem Viciam Dodonæus Arachum nominat, tertia syllaba per, ch, scripta, & Craccam, Galli *Vesce sauuage & vesceron*, Germani *Vuilde vuicrem*, & *Sant Christofflelskran*, Brabanti *Crok*. Ruellius etiam Craccā appellari refert. Fuchsius Aphacen vocat, Matthiolus, Viciam. Quorum sententiam improbat Dodonæus, quod seminis Craccæ figura exquisite rotunda est, seminum vero Viciæ & Aphaces, forma rotunda non est, sed aliquanto latior, veluti Lentium, vt ex Galeno modo diximus. Viciæ syluestris figura qualis sit, ex imagine satiuæ intelligi potest.

[Marginalia: *Locus.* — In cap. 142. li. 2. Diosc. — Li. 2. c. 142. — *Locus & Forma.* — Lib. 7. Hist. cap. 7. & 11. — Ibid. ca. 5. — Cap. 8. — Lib. 27. c. 5. — Li. 1. Alim. — *Vsus* — Li. 2. ca. 142. — *Vires.* — Lib. 27. c. 5. — *Locus.*]

ARA

ARACHVS, CAP. LIII.

Forma.

Hoc leguminis ſylueſtris genus Viciç ſilueſtri planè ſimile eſt cauliculis, foliolis, capreolis: floribus diſsimile, nam aceruatim in longis pediculis oriuntur, ferè in ſpicæ formam, ex cæruleo purpurei: deinde ſiliquæ compreſſæ, in quibus ſemina Viciæ ſylueſtri ſimilia, Vellaunij & Aruerni etiamnum hodie vocant *Arouſſes*, quaſi Arachum, corrupto quidem, ſed adhuc ſeruato veteri nomine. (Locus.) Inter ſegetes creſcit, & in agrorũ marginibus ἄραχον Græci vocant, Latini ſimiliter Arachum, de quo ſic Galenus. (Li. 1. Alim.) Apud nos ſylueſtre quoddam rotundum ac durum, Eruóque exilius, in fructibus cerealibus repertum, quod Arachum nominant, non per c, ſed per ch, vltimam ſyllabam proferentes quod ſelectum proiiciunt, vti & ſemen Securidacæ. Hæc Dodonæus in frumentorum Hiſtoria.

FOENVMGRAECVM, CAP. LIIII.

Nomina

THΛΙΣ, κεραῗτις, αἰγόκερος, βούκερος Græcis, Latinis fœnumgræcum. Maior Græcarum appellationum pars à ſiliquarum eſt ſimilitudine ſumpta: hæ enim corniculis ſimiles ſunt. Hinc ceraïtis ſimpliciter à cornu dicitur: κέρας enim Cornu ſignificat. Aigoceros à caprini cornu ſimilitudine, quemadmodum à bubuli Buceros, quod nomen Theophraſtus huic plantæ indidit. (Li. 2. ca. 11.) Columella ſimpliciter Siliquam à ruſticis vocari ſcripſit. Varro Siliculam, Plinius. Siliciam, Arabes *Olba*, *Helbe*, ſeu *Hebbe*, Itali *Fiengreco*, Germani *Bockshorn*, Hiſpani *Alfornas*, & *Alhouas*, Galli *Fenugrec*, & *Senegre*, Angl. *Fenegreck*, Belg. *Fenigrec*. (Genera.) Fœnigræci genera ſunt duo, ſatiuum, & ſylueſtre. (Forma.) Fœnumgræcum ſatiuum caules multos ab vna radice profert teneros, rotundos, nigricantes, inanes, ramoſos: folia pratenſis Trifolij modo, in ambitu ſerrata: flores candidos, paruos, ex quibus ſiliquæ prodeunt longæ, corniculorum figura, incuruæ, & acuminatæ, in quibus ſemen ſub fuluum, pingue, grauis odoris. Radice firmatur multiplici, tenuíque. Fœnumgræcum ſylueſtre radice eſt longa, lignoſa, ſurculoſa: caule ſimplici dodrantali, ima parte corticoſo: foliis paucis, ſatiui foliis ſimilibus: ſiliquis quàm in ſatiuo latioribus, quç in tenue veluti filũ deſinũt, & curuorum inſtar cornuũ arcuantur: ſemine quàm in ſatiuo minore. (Locus.) In aridis prouenit. Sylueſtre aliud fœnumgrçcum Tragi & recentiorũ multis rotundis & longis repit caulibus.

FOENVMGRAECVM
ſatiuum Matthioli.

Folia

FOENVMGRAECVM sylueſtre Dalech.

FOENVMGRAECVM alterum Dodonæi.

Folia ei oblonga ſunt, veluti Vicię, ſingula tamen maiora, latiora ac rotundiora, flores ex foliorum ſinibus prodeunt, albicantes: ſiliquæ oblongæ & aliquantulum recuruæ, Fœnogræco ſimiles, ſed minores, in quibus ſemen anguloſum, ſapore Viciæ. Radix longa & ſæpè tricubitalis, quæ non facile intermoritur, verum ſingulis annis primo vêre regerminat. Reperitur in vtraque Germania, locis ſiluoſis, opacis & incultis. Nullius in medicina aut cibo, quod ſciatur, vſus. Satiuum Septembri menſe, vel circa æquinoctium ſeritur, cum pabuli cauſa ſeritur, & menſis Ianuarij vltimo, vel primo Februarij cum in meſſem ſeminatur. Silicia hoc eſt Fœnumgræcum, inquit Plinius, ſcarificatione ſeritur, quatuor digitorum ſulco, non altiore, quantóque peius tractatur, tanto prouenit melius. Rarum vel, Mirum dictu, eſſe aliquid cui proſit negligentia. Iunio & Iulio menſibus floret, dein ſiliquas producit, Auguſto maturum ſemen legitur. Fœnumgræcum veteres in cibos recipiebant, nec non in medicos vſus. Fænigræci ſemen Galeno inter manifeſte calfacientia cenſetur, eundémque hominibus in cibo vſum prę̨ſtat, quem Lupini. Sumitur enim cum Garo alui ſubducendæ gratia: eſtque huic rei multo quàm Lupini accommodatius, cum nihil ex propria ſubſtantia habeat, quod tranſitum remoretur. Manditur autem & cum aceto & Garo ſicut Lupini. Multi præterea & Fœnumgræcũ & Lupinos ex vino, garo, & oleo ſumunt, alij etiam panem addunt, eóque obſonio ſunt contenti, quod vt ventrem minùs ſubducat, caput certe non tentat, quod nonnullis Fœnumgræcum ex Garo facere ſolet. Præterea ſtomachum non ſubuertit: nam id quoque Fœnumgræcum in quibuſdam efficit. Succus ipſius cum melle ſumptus ad omnes prauos humores qui in inteſtinis habentur ſubducendos eſt accommodus: ſuo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem abſterſoriæ facultatis ſit particeps, inteſtina etiam ad excretionem inſtigat, ſed parcius ei mel eſt admiſcendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò

Tempus. Lib.18.c.16. *Tempus.* Li. 1. Alim. *Vſus & vires.*

thoracis citra Febrem affectibus, pingues cum eo palmulas elixare oportet, vbi autem succũ ipsum expressum copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longe ante cibum vti. Hodie Fœnogræco in cibis non vtimur, sed in medicos vsus sæpissimè, præsertim à chirurgis, admittitur. Farina enim eius, vt recte tradit Dioscorides, vim habet molliendi, discutiendíque: in aqua mulsa decocta aduersus tam internas quàm externas inflammationes efficaciter illinitur: lienem cum aceto & nitro trita extenuat. Succus decocti eius fœminarum malis subuenit, & siue tumor, siue præclusio sit vuluæ, fouentur & insident. Fœnigræci in aqua decocti cremor expressus, capillos, furfures, & manantia capitis vlcera purgat: locos dilatat, & emollit, si cum anserino adipe pessi vice subiiciatur. Viride cum aceto vtilissimum imbecillibus locis, & vlcera sentientibus Decoctum eius prodest aduersus tenesmos, fœtidámque dysentericorum proluuiem. Oleum quod ex eo exprimitur, & myrto, capillos, & genitalium cicatrices absterget. Nec Fœnogræco minor est auctoritas, inquit Plinius, quod Telin vocant, alij Carphos, alij Buceras, alij Ægoceras, quoniam corniculis semen est simile, nos Siliciam. Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis subuenit, siue duritia, siue tumor, siue contractio sit vuluæ, fouentur, & insident: infusum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur: item ex aceto. Sic & iocinori decoctum. Subiiciũtur & alia plura ad vsum medicũ pertinentia, de quibus & iis quę Dioscorides tradidit, iudicium ferri potest ex iis quæ Galenus scribit: nempe Fœnumgræcum calefacere secundo ordine, desiccare primo: quare feruentes phlegmonas irritare, exacerbaréque, quæ verò minùs sunt calidæ & duræ, eas digerendo curare. Sicci seminis farina, inquit Matthiolus, cum sulphure & nitro lentigines delet. Medetur vlcerosæ scabiei, si cum quarta parte seminis Nasturtij excipiatur aceto, & subinde illinatur. Eadem in hydromelite decocta, addita axungia auxiliatur genitalium tumoribus: parotidas etiam iuuat, chiragram, podagram, & articulorum luxationes. Ex vino subacta carcinomata purgat. Datur vtiliter potandum Fœnigræci decoctum diuturna tussi laborantibus, & cum pectus fuerit exulceratum. Seminis decoctum maceratis in eo Linteolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones auertit.

Lib. 2. c. 95.
Li. 24. c. 19.
Libr. 8. sim.
In cap. 95. li. 2. Diosc.

SESAMVM CAP. LV.

Nomina

ΗΣΑΜΟΝ dicitur Græcè, similiter Latinè Sesamum, & Sesama, Arabicè *Semsem*, & *Sensera*, Italicè *Sesamo*, *Sosimano*, & *Ingiolina*, Hispanicè *Iorgilin*, & *Alegria*, Gallicè *Iugioline*. Sesami quidem semen in officinis satis protritum est, ex quo videlicet copiosum exprimitur oleum, ipsa verò Sesami planta non æquè nota, vt pote quæ numquam vel rarissimè in Italia & Gallia seratur. Semen autem quo Officinæ vtuntur, ex Græcia & Peloponneso ad nos conuehitur. Sesamum Theophrasto auctore, caule est ferulaceo, magis quàm arundinaceo, Milio simili, crassiore tamen ac magis multiplici, radice numerosiore: foliis rubentibus: flore viridi, herbaceo: semine vasculis incluso Papaueris modo. Plantã nomine Sesamilis hîc pictã à Luca Ghino ad se missam fuisse ait Matthiolus, sed legitimum Sesamum esse non affirmat, quod culmum non ferat Milio crassiorem, altiorem, numerosiorémque, nec radices plures, sed scapum Fabacei æmulũ, in quo vt in Faba, siliquæ triangulares, aut quadrangulares, in quibus semen. Deinde folia eius non rubent, nec flos herbaceus est. Ex quibus tam leuibus coniecturis statuere aduersus omnium iudicia non debuit Matthiolus postremam plantam non esse Sesamum, vt ait Pena, quantum

Lib. 8. Hist. cap. 3. & 9.
Forma

tum

SESAMVM verum.

tum enim ſeminis Seſamini ex Alexandria & Creta defertur, huius plantæ eſt. Seſama, inquit Plinius, ab Indis venit, ex ea & oleum faciunt, color eius candidus. Omnium quæ ex æſtiuis ſementibus ager recipit, Seſamam terræ moleſtiſsimam eſſe ſcribit Theophraſtus, plurimúmque poſſe eam emaciare, vtpote quæ multiplici magis, craſsioréque calamo, & numeroſiore radice fit quàm Milium. Seſamo, vt cæteris leguminibus veſcebantur antiqui Galeno teſte, qui ob id leguminib⁹ ſubiunxit. Plinius æſtiuis frumentis annumerat. Seſami ſemen, inquit Galenus, pingue eſt, ideóque repoſitum celerrimè fit oleoſum: quamobrem eos qui ipſo veſcuntur celeriter implet, ſtomachúmque ſubuertit, ac tardè concoquitur, pinguéque corpori præbet alimentum. Liquet ergo quod ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodum neque aliud quoduis pingue. Eſt autem craſsi ſucci, ideóque non propere peruadit. Ipſo autem ſolo non admodũ veſcuntur, ſed cum melle crudo Seſamidas, quas vocant, (nimirum Placentas) effingentes. Panibus etiam inſpargitur. Seſamum Dioſcoridi ſtomacho inutilis cibus, halitus grauitatem facit, quoties inter mandendum commiſſuris dentium inhæſit. Neruorum craſsitiem illitu diſcutit. Medetur auribus fractis, ambuſtis, inflãmationibus, coli doloribus, & ceraſtæ morſibus, capitis dolores qui æſtuatione concitantur, ex roſaceo lenit. Eadem efficit herba decocta in vino: præſertim inflammationibus oculorum, doloribúſque prodeſt. Ex eo fit oleum quo Ægyptij vtuntur. Quæ verò Ruellius vertit, medetur auribus fractis, & cætera, Græcè ſic leguntur. Καὶ τὰ ἐν ὠσὶ θλάσματα, καὶ φλεγμονάς, καὶ πυρίκαυτα, καὶ κώλων ἀλγήματα, καὶ κεράστου δῆγμα θεραπεύει, Id eſt, Aurium contuſiones, inflammationes igne ambuſta, coli dolores, atque ceraſtæ morſum ſanat. Cornarius tamen κώλων ἀλγήματα artuum dolores interpretatur, legendúmque cenſet κώλων per ω, non κόλου per ο. quod inteſtinum craſſum ſignificat. Lacuna verò in nonnullis manuſcriptis codicibus legi tradit, ἀσκαλαβώτου καὶ κεράστου δήγματα, id eſt, ſtellionis & ceraſtæ morſus in quibuſdam tantũ κωνωπῶν δήγματα θεραπεύει, id eſt morſibus culicum medetur. Seſama trita in vino ſumpta inhibet vomitiones, inquit Plinius. Aurium inflammationi illinitur, & ambuſtis. Eadem efficit & dum in herba eſt. Hoc amplius oculis imponitur decocta in vino, Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit: ſtellionum morſibus reſiſtit: item vlceribus quæ cacoethe vocant. Et auribus oleum quod ex ea fit prodeſſe diximus. Hæc ſic legimus in vulgatis noſtris exemplarius, Cornarius verò in vetere ſuo codice pro vino legit ouo, idque veriſimilius. Seſama trita in ouo ſumpta inhibet vomitiones. Deinde pro hoc amplius, habet, Hæc amplius, vt de herba accipiamus. Seſamum, Galeno, non parum in ſe continet viſcoſum & pingue, quare emplaſticum eſt, & molliens, ac modicè calidum. Eiuſdem facultatis eſt quod ex eo conficitur oleum, herbæ quoque decoctum ſimilem vim obtinet. Oleum Seſaminum, vt tradit Meſues, impinguat, ſemen auget, aſperam arteriam lenit, & vocem ob id claram reddit.

Lib.8.Hiſt. cap.9.

Li.1.Alim. Lib.18.c.10.

Vſus & Vires

Lib.2.c.92.

Li.22.c.25.

Embl.87. libr.2.

Lib.8.ſim.

Li.3.Antid.

OROBANCHE, CAP. LVI.

Nomina ΌΡΥΒΑΓΧΗ Græcè ſic & Latinè Orobanche nominatur, & Erui angina, à Theodoro Eruanga. Nam Orobanche ab Erui ſtrangulatu nomen adepta eſt, nempe quod ὄροβον ἄγχει, id eſt, quod Orobum ſiue Eruum ſtrangulat. *Genera.* Duplicem eſſe Orobanchen ex Theophraſto, Galeno, Dioſcoride colligere licet. Vnam quæ legumen ſit, aut leguminum Erui præſertim vitium, & peſtis: alteram quæ cauliculus tãtum ſit ſubruber. Theophraſtus de ſeminibus quæ inter alia naſcuntur loquens, vt de Ægilope qui in Hordeo magis oritur, de Aracho qui in Lẽte, de Securidaca quæ in Aphaca, ſubiicit. Ἔνια δὲ δὲ φανερῶς ἐστι κοινὰ πλειόνων, ἀλλὰ διὰ τὸ μάλιστα ἔν τισιν εὐσθενεῖν (ſic enim legendum ſenſu ita poſtulante, & Gazæ verſione ſubſcribente, non ἀσθενεῖν, vt in publicis exemplaribus legitur) ἴδια τούτων φαίνεται. καθάπερ ἡ ὀροβάγχη τῶν ὀρόβων, καὶ ἡ ἀπαρίνη τῶν φακῶν. ἀλλ' ἡ μὲν ἐπικρατεῖ τῶν ὀρόβων διὰ τὴν ἀσθένειαν. ἡ δὲ ἀπαρίνη μάλιστα ἐν τοῖς φακοῖς εὐτροφεῖ. τρόπον δὲ τινὰ παραπλήσιος ἐστι τῇ ὀροβάγχῃ, διὰ τὸ ἐπιβάλλειν δὲ κατέχειν ὅλον ὥσπερ πλεκτάνῃ: ἀποπνίγει γὰρ οὕτος, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα εἴληφε. Id eſt, Quædam autẽ ſunt perſpicuè multorũ communia. Sed quia in quibuſdã maiorẽ vim habent, horũ propria exiſtimantur, veluti Orobanche Orobi, Aparine Lentis. Sed Orobanche quidem Eruum vincit propter imbecillitatem, Aparine autem inter Lentes bene nutritur: & ea quidẽ Orobãche quodammodo ſimilis eſt, quia totam plantam aggreditur, & veluti brachiis amplexatur: ſic enim ſtrangulat, vnde ei nomen. Idem alio in loco de iis ſcribens

Li.15. cauſſ. cap.22. quæ vicinas plantas interimunt. Καὶ γὰρ ἡ ὀροβάγχη κτείνει μὲν τὸν ὄροβον τῷ περιπλέκεσθαι καὶ καταλαμβάνειν: καὶ τὸ λειμόδωρον τὸ βούκερας εὐθὺς τῇ ῥίζῃ παραφυόμενον. Id eſt: Etenim Orobanche Eruum necat amplexu compreſſúque ſuo, & Limodorum fænumgræcum interimit protinùs radici adnaſcens. Orobanches leguminis ſic

Li.1. Alim. quoque meminit Galenus. Reperit igitur in Lente quoque ex mutatione ipſius enatum durum rotundúmq; Arachum, & Pelecynum ſeu Securidacam ſemina non veſca: præterea Aparinen, quæ non modò non eſculenta eſt, ſed plantæ lentis dum aſſurgit, vndique implexa, ipſam ſtrangulat, ſuffocat, & detrahit, non aliter quàm Orobanche Eruum.

OROBANCHE Legumen, Aphaca Dod.

Li.18.c.17. Plinius & illius mentionem facit his verbis. Eſt & herba quæ Cicer enecat, & Eruum circumligando ſe, vocatur Orobanche. Orobanchen legumen putant eſſe docti herbarij quæ hîc depicta eſt, indicatã pro Rphace

Lib.4.c.28. à Dodonęo. *Forma.* Tenuibus, anguloſis, geniculatis, longis, Lentéque altioribus cauliculis aſſurgit. Folia ſunt ei parua, tenuia, latiuſcula, in acutum deſinentia, in ſingulis geniculis bina, inter ſeſe oppoſita, circa quæ tenues viticulæ, & graciles pediculi, flores ferunt paruos, ac luteolos, quos ſiliquæ ſequuntur latæ, Lentis ſiliquis longiores, in quibus ſemina quaterna quináue, lata, nigra, dura, Lente minora: radices paruæ ſunt & fibratæ. Alteram Orobanchen Dioſcorides deſcribit his verbis. Orobanche cauliculus eſt ſeſquipedalis, & inter-

Li.2.ca.136. dum maior, ſubruber, hirſutus, tener, ſine folio, pinguis: flore ſubalbido, aut in luteum vergen

vergente: radice digiti craſsitudine, & cum ariditate flacceſcit caulis, fiſtuloſa. In hac hiſtoria quæ Ruellius vertit, ſine folio, pinguis, Græcè legimus φύλλοις ὑπολίπαρον, id eſt, foliis ſub pinguibus: neque enim prorſus foliis caret hæc Orobanche, ſed in ſummo foliola habet, inter quæ flores prodeunt. Plinium Li.22.c.25. Ruellius quidem ſecutus eſt, qui Orobāchen ſic deſcripſit, ita tamē vt cum ſuperiore Orobanche hanc confundat. Orobanchen, inquit, appellauimus necantem Eruum & legumina: alij Cynomorion eam appellant, à ſimilitudine canini genitalis. Cauliculus eſt ſine foliis, pinguis, rubens. Legitimam hanc Orobanchen alteram eſſe quę hîc depicta eſt, quæque notis omnibus hiſtoriæ Dioſcoridis reſpondeat, Matthiolus, & plerique docti In cap. 136. li.2. Dioſc. herbarij exiſtimant. Ananienſes, teſte eodem Matthiolo Herba lupa vocant, quod vicinas herbas deuoret, nonnulli *Coda di leone*, alij *Herba tora*, quod vaccæ ea deuorata (vt paſtores facto periculo teſtantur) ſtatim taurum adeant. Cynomorion etiam appellatam à ſimilitudine canini genitalis Plinius dixit, non inconcinna repræſentatione: nam ſi quis eam contempletur glabro, ſingularíque caule proſilientem, confarctos inter ſe flores, & quaſi in glomum collectos monſtrantem, genitalis canini effigiem referre perſpiciet, quod in ſummo craſsius, &

OROBANCHE altera Matthi.

veluti galericulo contectum cernitur. Recentioribus Græcis ὀσπριολέων, & λεοντοβοτάνη dicitur, hoc eſt, legumen Leoninum, & Leonina herba. Eiuſdem meminit auctor libri de plantis Ariſtoteli inſcripti. Eſt quæ caulem habeat, inquit, ſed abſque fructus, & foliis, vt quam appellant Chryſocomen aut Chryſiti. Quibus verbis Orobanchen Dioſcoridis, Hæmoderon Theophraſti perſpicuè In hiſt. fru. intellexit, Chryſitidis nomine conuenientes à fuluo colore Sciolus quidam expoſuit Chryſocomen. Dodonæus hanc Dioſcoridis Orobanchen, Theophraſti λιμόδωρον eſſe putat, de quo ſic Theophraſtus. Τὸ δὲ ὑποφυόμενον εὐθὺς ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ Lib.8. Hiſt. cap.8. κυμίνου, καὶ τοῦ βουκέρω τὸ λιμόδωρον (non λιμόδωρον, ſed αἱμόδερον legendum, à cute tanquam cruore infecta, puto, μονόκαυλον, οὐκ ἀπέμφερες τοῦ καυλοῦ, πλὴν βραχύτερόν τι πολὺ, καὶ ἄνωθεν τὶ κεφαλῶδες ἔχει, ῥίζαν δὲ ὑποστρόγγυλον. Id eſt, Quod autem Li.5.cauſ.2. ſtatim ab radice cumino, & Fœnogræco ſubnaſcitur Hæmoderon, vnicaule eſt, nec diſsimili caule, verùm breuiore multo, & ſuperne quoddam veluti caput habet, radicem autem ſubrotundam. Idem alibi ait Hæmoderon radici protinus adnaſcens Fœnumgræcum necare. Interim ex emendato Theophraſto, inſigne in Plinio mendum corrigendum. Legimus enim lib.20. cap.10. Et necatur cuminum ab imo dorſo, cum legendum ſit, Et necatur cuminum ab hæmodero, ex Theophraſt. lib. 8. hiſtor. cap. 8. Cæterùm Dioſcoridis Orobanchen à Theophraſti Orobanche prorſus diuerſam eſſe ex vtriuſque hiſtoria perſpicere licet: cum enim Dioſcoridis Orobanche vnico conſtet caule, qui Eruum, vel quamuis aliam ſegetem ſic apprehendere, & veluti brachiis amplecti poſsit, vt ſtranguletur, quod de ſua Orobanche tradidit Theophraſtus, cauliculis repentibus & viticulis ſuis phantas vicinas complecti, non interimere ſingulari caule

diuersum est. Tamen Dioscorides Orobanchen suam inter quædam legumina nasci scribit, & ea strangulare, atque inde Orobanches nomen inditum. Quare dicendum, quod censet Matthiolus, hanc nullo sane amplexu, sed præsentia tantum sua, legumina, segetes, cannabim & linum interimere, quæ iuxta ipsam oriuntur: vel dicendum, Dioscoridem Orobanchen quæ duplex sit, pro vna duntaxat accepisse, quod à Plinio etiam factum, diximus. In agro Cannabe consito effossa multoties est Hęmoderos, tam prope nascens sub radice Cannabis, vt eam amplecteretur, ac sustolleret, velut impacta, & agglutinata: qua vicinia, & adhæsu, multum alimenti Cannabi adimebatur, quoniam Hæmoderos planta succosa & per humida multo succo egeret, quo intercepto fraudabatur propinqua Cannabis. Priorem Orobanchen dicit Galenus siccæ frigidæque temperaturæ esse in primo ordine. Alteram Dioscorides tradit oleris modo æsitari crudam, & in patinis Asparagi modo decoctam: legumentis additam concoctionem eorum accelerare.

Ibidem. *Lib.8. sim.* *Vires & tempera.*

ORNITHOPODIVM, CAP. LVII.

Nomina

PLANTAM istam Ornithopodium, id est auis pedem, Gallicè *Pied l'oiseau*, appellare voluerunt herbarij. Est enim veteribus Græcis & Latinis, quod sciam anonymos, nisi sit Polygalon Dioscoridis, de quo mox dicemus. Ornithopodium autem non sine ratione dicitur, nempe à similitudine pedum paruæ auiculę, siliquæ vni pediculo nixæ, quaternæ aut quinæ, expansæ, mucronatæ, quasi stylis aduncis, articulatis, curuatis referunt. Paruulis multis, tenuibus, ac gracilibus exit cauliculis per terram stratis, folia in his plurima, rotunda, parua, Lentis foliis minora & tenuiora: flosculi exigui, lutei, in paruis pediculis densè coaceruati: siliquæ paruæ, tenues, quales diximus, in quibus sena, septenáue minuta & rotunda semina, Napi aut Rapi seminibus similia. Nascitur in aruis inter segetes. Reperitur & in locis incultis, veluti in collibus, pratis siccis & apricis, ac secus vias.

Forma

ORNITHOPODIVM Dod.

Ornithopodium aliud ex Dalechampio, pictum damus, quod in aridis & sabulosis nascitur, radice multiplici huc illuc fusa,

ORNITHOPODIVM tuberosum Dalech.

tenui

PVSILLVM
Ornithopodium Penæ.

tenuibus fibris capillata, crebris tuberculis nodoſa duris, rotundis: cauliculis multis, humi ferè ſparſis, aut paululũ extantibus: foliis Viciæ, minoribus, in ſingulis ramulis ex aduerſo diſpoſitis numero imparibus: flore in ſummis ramulis ex albo rubeſcente: ſiliquis exilibus, curuis, ferè ternis, velut articulis quibuſdam diſtinctis: minuto ſemine. Herniariam quidam vocant, quia omenti & inteſtini prolapſui mirè auxilietur ſumpta & admota. Item experimentis conſtat totius plantæ decoctum ac puluerem renum calculos frangere ac eiicere. Aliud perpuſillum & elegans Ornithopodium pictum monſtrat Pena. Oritur in marginibus herbidis Grinuuincij Regiæ ad Tameſin flumẽ, non procul Londino. Vix binos aut ternos ſuperat pollices: ramulis in terram ſparſis, exilioribus & crebrioribus, venuſtius ordine poſitis quam in ſuperiore: non aliis natalibus gaudet.

GLAVX, CAP. LVIII.

SVPERIORI ſimiles præſertim foliis plantas aliquot adiungemus, primum eam quæ, ſi Dodonæo credimus, γλαῦξ Græcis, & γάλαξ, & γλάξ, Latinis ſimiliter Glaux nominatur, Gallicè *Herbe au laict*, Germanicè *Milchkrant*. Cauliculos multos ex eadem radice mittit, teneros, dimidium pedem altos, in quibus vtrimque ordine digeſta folia parua, longiuſcula, minoribus Lentis foliis proxima, infernè candidiora quàm supernè: inter quæ flores prodeunt, Violis ſimiles, minores & purpurei. Radix gracilis & fibrata per terram ſerpit. Locis ſalſuginoſis & vliginoſis maritimis prouenit, in tota Zelandia: quæ ſatis Glauci à Dioſcoride deſcriptæ conueniunt. Glaux, inquit, Cytiſo & Lenticulæ foliis ſimilis, quæ ſupernè virent, auerſaq; candidiora ſpectantur: ramuli à terra exiliunt quini, ſeníue, tenues ab radice, dodrantem alti: flores Leucoij, purpurei, minores tamen. Naſcitur iuxta mare. Glaux antiquitus Galacton vocabatur, inquit Plinius, Cytiſo & Lenticulæ foliis ſimilis: auerſa cãdidiora. Rami in terrã ſerpunt, quini ſeníue, admodum tenues ab radice: floſculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in ſorbitione ſimilaginis ad excitãdam vbertatem lactis. Eam qui hauſerint, balneis vti conuenit. Dioſcorides eandem ei vim tribuit. Coquitur, inquit, cum Hordeacea farina, ſale, & oleo in ſorbitione, adreuocandam

Lib. 1. c. 32.
Nomina
Forma.
Li. 4. ca. 136.
Lib. 27. c. 9.
Vſus & Vires.

GLAVX
Dodonæi.

GLAVX CLVSII.

extincti lactis vbertatem. Idem & Galenus habet. Glaux herba & ipsa lactis generandi vim obtinere videtur. Quod si ita sit, calida quodammodo humidáque fuerit temperamento. Glaucem aliam proposuit Clusius qua nullam magis ad amussim Dioscoridis descriptioni quadrare ait. Ternis aut quaternis à radice caudiculis assurgit, dodrantalibus, gracilibus, incanis: foliis ordine vtrinq; digestis secundum costæ longitudinẽ, lentis modo, mollioribus, superne virẽtibus, inferne cana lanugine obsitis, gustu nonnihil amaro: flos extremis cauliculis confertus, & capituli spicæ'ue obtusę & breuioris modo innascitur, Glycirrhizæ vulgaris forma & colore perquam similis, radice exili, candicãte. Nusquam alibi se vidisse ait quàm ad ripas Thormis fluminis, quod Salamanticam alluit, paulo infra vrbem nomine carentem, mense Iunio. Verùm is locus procul à mari distat, iuxta quod Dioscorides nasci tradit.

Li.6.simpl.

POLYGALON, CAP. LIX.

Nomina
Lib.4.c.37.
Forma

NOMEN ab affectu sibi vendicauit πολύγαλον, siue πολύγαλα, quod potum, inquit Dioscorides, lactis abundantiam faciat. Frutex est paruus, palmi altitudine, folio Lentis, gustu subacerbus. Polygala Plinio palmi altitudinem petit, in caule summo foliis Len-

POLYGALON Matthioli, Astragaloides Lobellij.

POLYGALA multorum: quibusdam Onobrychis.

ticulæ

ticulæ,guſtu adſtricto,quæ pota lactis abundantiam facit. Polygalon Matthioli hîc appinximus,quod tamen verum eſſe is non affirmat.Palmarem,inquit,altitudinem non excedit, folia Lenticulæ habet, & guſtu eſt adſtricto. Præterea Carzolarius ſcripſit experientia ſibi compertum eſſe, eius vſu lac copioſum in mulieribus prouenire. Lobellius eſſe vult Aſtragoloides Herbariorum, quam circa arcem dirutam oppidumq; *Treuou*, Lugdunenſis Galliæ in collibus ſæpe legit. Quia vero ad Aſtragalon accederet, Aſtragaloidem cum Valerando rei herbariæ peritiſsimo nominauit.Cauliculis eſt palmum altis,aut pedalibus, foliis Ciceris,aut Galegæ,ſed minoribus,in pediculis vtrinque ordine ſitis.Floſculi ſunt in pallido punicei,aſpectu venuſti. Radix craſsitudine digiti.

Polygalon verum multorum eſt Dodonæi in Hiſtor.Stirpium Viciæ alterius ſecunda ſpecies,in Frument.Hiſtor.Onobrychis,Lobellio, Caput Gallinaceum Belgarum.Caules profert à radice multos,cubitales, procumbentes, & per terram reptantes:folia Galegæ ſimilia,tenuiora tamen ſubtus albicantia, ex pluribus anguſtis in acutum deſinentibus coaceruata. Flores in longiuſculis ſpicis rubent.Fructus echinati ſunt,aſperi,plani ac ſubrotundi.Dienſibus Allobrogibus *Sparſe* dicitur. Vbi pratorum copia non eſt, in aſperis & lapidoſis locis, paucula terra tectis, bidente tantum ſcalptis, iniecto fimo diligenter comminuto ea gens ſerit, humóque ac inſperſo ſtercore operit. A ſatu imber ſi ſubſequitur,facilimè comprehendit,& optimè proficit, diſiectis huc illuc cauliculis ſic veſtiens ſolum, vt in ſquallidiſsimo ſolo lætiſsimi prati ſpeciem oſtendat. Sequatur anno ter cum adoleuit & corroborata eſt, pecoríque gratiſsimum eſt pabulum. Gaudet præcipuè locis aridis, & ſabuloſis. Abundare lacte pecudes quæ illa viridi & ſicca paſcuntur,certiſsimum eſt.

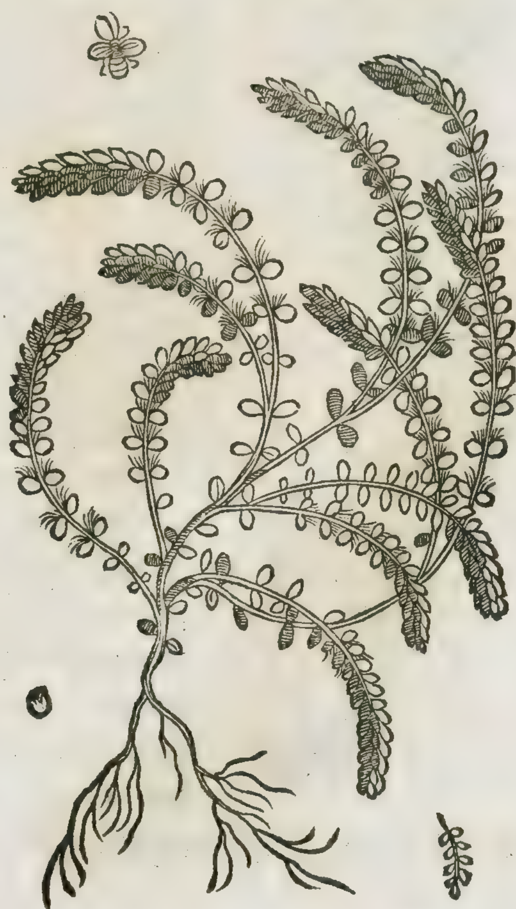
Forma. *Locus.* *Tempus.* Lib.2.ca.13.

Polygalam aliam ex Cluſio hîc pictam damus, nuſquam alibi quam in Hiſpaniis ab eo repertam, & obſeruatam. Eſt quidem illa fruticoſa, binos palmos alta, multas ferens virgulas lentas, Sparti aut Iunci modo: folia ſingulis oblongis coſtis inhærent, impari plerumque numero,quina,ſeptena,aut plura,

POLYGALA *Valentina.*

POLYGALA *repens.*

Lenticu

Lenticulæ ſimilia, magis tamen carnoſa, & ad Rutæ colorem accedentia, guſtu adſtringēte, & ingrato: flores Meliloto ſimiles, colore luteo, coronæ in modum ſummis virgulis (quæ magna ex parte nudæ ſunt, & maturo ſemine areſcunt) inſident: incuruæ, longæ & teretes ſuccedunt ſiliquæ, ternis aut quaternis internodiis diſtinctæ, quæ ſemen continent durum, oblongum, nigrum, ingrati ſaporis: radix longa, dura, lenta, ſatis craſſa. *Tempus.* Perpetuò viret, floret Aprili, Maio & Iunio: ſemen Iulio maturum eſt. Apes ex eius flore mel plurimum colligere creduntur. *Locus.* Agro Salmaticenſi frequens ſecus vias: inuenitur etiam in Granatenſi, Murciano, & Valentino regno, locis arenoſis, & collium decliuibus. Salmanticenſes *Coronilla de Rey* vulgo appellant, quaſi Sertulam Regiam, & iſtic Officinæ Meliloti vice vtuntur, Granatenſes & Murciani *Lenteiuela*, id eſt Lenticulam, Valentini Poligalam. Ad Ornithopodium Dodonæi accedere videtur.

Apud nonnullos Herbarios etiam Polygalæ nomen adepta eſt, plantula hæc multis denſiſsimiſq; ramulis palmum longis, reptantibus foliolis Herniariæ per interualla diſtinctis, è quibus florum, veluti candicantes globuli verticillatim oriuntur. In ſcrobibus ſabuloſis, foſſarum & agrorum marginibus, Antuerpiæ & Gandauo conterminis luxuriat.

ONOBRYCHIS, CAP. LX.

Nomina *Genera.* ΟΝΟΒΡΥΧΙΣ ab Aſini ruditu nomen adepta, Latinis ſimiliter Onobrychis dicitur. Eius genera aliquot florum colore diſtincta. Prima Dodonæi herbula eſt tenera, palmum vnum, aut duos alta, caulibus gracilibus & teneris, in quibus foliola viridia, ferè Lentis: flores ſecus cauliculos, & in ſummo exeunt, cærulei, Violæ purpureæ quadamtenus ſimiles, ſed inodori, tintinabuli quinquanguli ferè figura, è cuius medio piſtillum exeritur, in ſummo tripartitum. Flores Oriente ſole panduntur, Occidente occluduntur. Onobrychis ſecunda Dodonæi Polygala eſſe. Cauliculos profert graciles, lentos, lignoſos, palmum vnum longos, humi repentes: folia parua, anguſta, Lentis foliis ſimilia: flores in ſummis cauliculis fumariæ floribus haud abſimiles figura & magnitudine, aliquando rubentes, aliquando niuei candoris: folliculos paruulos, vtraque parte foliolis, veluti alis paruis contectos. Radix tenuis eſt & lignoſa. Prima in fœcundis agris inter Triticum prouenit. Secunda in aridis montibus, & ſecus vias. Maio menſe floret: Illa Iunio & Iulio. *Forma.* Onobrychis tertia, purpurea, radice eſt parua, candida, inutili: caulibus multis, pedalibus, rectis, non vt in aliis Onobrychidis generibus, per humum repentibus: foliis Lentis, per caules nullo ordine diſpoſitis: flore puniceo, in ſummis caulibus denſo & copioſo: ſemine minutulo, in folliculis, ſeu Veſicis anguloſis. *Locus.* In Siccaneis montium pratis proſilit. *Lib. 3. c. 152.* Hanc eſſe Dioſcoridis Onobrychida declarat ipſius Hiſtoria. Onobrychis, inquit, folia habet Lentis, longiora paulo, caulem dodrantalem: florem puniceum, radicem paruam. Naſcitur in vliginoſis & incultis. Quibus ſubſcripſit Plinius his verbis. *L. 24. c. 16.* Onobrychis folia habet Lentis, longiora paulo: florem rubentem: radicem exiguam & gracilem.

ONOBRYCHIS Prima Dodonæi.

Naſcitur

ONOBRYCHIS Secunda.

ONOBRYCHIS TERTIA, purpurea Dalechampij.

ONOBRYCHIS IIII. Lutea Dalechampij.

Naſcitur circa fontes. Onobrychis quarta, lutea, in niuoſis Iuræ montis cacuminibus proſilit, radice craſſa, lignoſa breui, candicante: cauliculis perquam multis, pedalibus: folio Lini, anguſtiore, longiore, inæquali poſitu è cauliculis prodeunte: flore luteo, copioſo, paruo, in ſummis cauliculis nitente. Herba rara, & vix alibi viſa. Onobrychis Galeno auctore, rarefaciendi digerendíque vim obtinet. Quare folia eius etiámnum virentis, illita ad morem cataplaſmatis, tubercula diſcutiunt: arefacta verò ſi cum vino bibantur, ſtrangurias ſanant. Quínetiam ſudores elicit cum oleo inuncta. Herba ſuapte vi ſi trita illinatur, Dioſcoridi, tubercula diſsipat, cum vino pota ſtrangurias ſanat: illita ex oleo ſudores mouet: at Plinio, ſiccata in farinæ modum, & inſperſa vino albo, ſtrangurias finit. Aluum ſiſtit. Succus perunctis cum oleo ſudores mouet.

Li.8. ſimpl. *Vires & Temper.*

Lib.3.c.152.

Li.24. c.16.

ANTHY

ANTHYLLIS CLAVICVLATA, CAP. LXI.

Forma.

HOc Anthyllidis genus radicem edit nigram, lignoſam, fibratam, dimidium pedem longam, ſuperne in multa veluti caulium principia diuiſam, craſsiuſcula, laminulis corticoſa, ex quibus folia multa exeunt, humi ſtrata, longa, ex foliolis compoſita, Lenti ſimilibus, vtrinque ordine ex aduerſo digeſtis. Flores in cacumine nudarum virgularum emicant, oblongi, lutei: deinde ſiliquæ Lenti ſimiles, nigræ, ex quarum vertice tenuis villus oritur, capreolo clauiculæ'ue ſimilis. In macris & ſabuletis apricis gignitur.

SOLEA EQVINA, CAP. LXII.

Nomina

A SILIQVARVM figura plāta hæc Solea Equina, ſiue Ferrū Equinum nominatur, ab Italis *Ferro di Cauallo*, à quibuſdam *Sferra Cauallo* ab effectu, quod equi, qui diu plantam hanc virentem calcauerint, ferreis ſoleis exuantur. Chymici inter Lunariæ genera recenſent. Securidacam montanam Matthiolus appellat, quod non paruam videatur habere cognationem cū minore Securidaca, tū figura, tum viribus. Radix eius eſt lōgiuſcula, candida,

In li.1. Dioſcor. ca.135.

SOLEA EQVINA *Dalechampij.*

SOLEA EQVINA, *ſiue Securidaca montana Matth.*

modicè

modicè fibrata: cauliculi in orbem multi, tenues, humi procumbētes, surculosi: folia Lentis: flos Genistæ luteus: semen Lunæ crescentis instar excauatum in siliquis, non continuo tractu porrectis, & æqualibus, vt in reliquis siliquatis, sed flexuosis crenis per ambitum lunatis, & intercisis, Solearum equi figuram huic Legumini peculiarem propemodum referentibus: quam ob causam quidam Lunariam siliquatam vocant. In saxosis & macris locis Monspeliensis agri crescit. Floret Maio mense. Tota amara est, & Hedysaro natura assimilis. Quod calcatu Soleas equorum frangat, fabulosum esse Pena asserit, seq; sæpius eius rei frustra periculum fecisse. Huic aliam idem subiungit, non minus venustam, aut raram in Narbonensium segetibus nascentem, quam Scorpioidem Leguminosam vocat. Radice nititur fibrata: cauliculos rectos, graciles, binos aut ternos, pedales & sesquipalmares erigit, in quorum fastigio admodum incuruis mu-

Forma.

Locus.

Vires.

SCORPIOIDES Leguminosa.

STELLA Leguminosa Lobelij.

cronibus adunca cornicula, Fœnogræco rotundiora, graciliora insunt, quæ introrsum flexas Scorpionum caudas transuersis articulis, ac pulchris aspectu, lineis virgata, imitātur. Flosculi lutei, pusilli. Folia Ornithopodij, au Tribuli exiliora, ab imo statim cespite in neruulis vtrinque sita. Securidacæ esse credunt genus. Huic ob similitudinem iungenda. Stella Leguminosa, quam Arturo Cortusio rarissimam plantam debemus: foliis exit Leguminosæ Scorpioidis, flosculis Lampsanæ. Semen exile, pullum in corniculis tantilum falcatis, ex vno pediculo aptis, & radiatim congestis, Stellam exprimentibus, gustu Leguminoso & glutinoso. Ad amatoria summis laudibus celebratur.

LINVM, CAP. LXIII.

ΛΙΝΟΝ vt Græcis, ita etiam Latinis, & Officinis Linum dicitur, Arabibus *Bazari chichen*, siue *Bezerchetan*, Italis *Lino*, Germanis *Lein*, & *Flachs*, Hispanis *Lino*, Gallis *Lin*. Lini genera duo facit Matthiolus, Linum satiuum, & Linum syluestre. Linum satiuum tenuibus, ac rotundis culmis, seu virgis assurgit. Folia oblonga, angusta, acuminata: flores

Nomina.

Genera.

In ca.95.li. 2.Dioscor.

Forma.

LINVM.

in ſummis virgis diuiſis in breues & paruulos ramulos, venuſti, colore cærulei, quibus parua & orbiculata lata capitula ſuccedũt, in quibus ſemen oblongum, læue, glabrũ, ſplendens, ex fuluo colore puniceum, quod λίνȣ σπέρμα, & compoſita voce λινόσπερμα, & λινόσπερμον vocant. Radix eſt exilis.

In cap.96. li.2.Dioſc.

Linum ſylueſtre vocatur planta ſecundo loco hîc depicta, non ſolùm quod Linum faciе referat, ſed quod Lini modo in ſtamina duci poſsit.

Hanc Pena Linum marinum vocat, inter prata & littora herbida Narbonenſis maris, ac inter ſtagnum & mare frutica, pedalibus & ſeſquipedalibus ramulis, rectis, numeroſis gracilioribus, lentis, cortice ad nendum commodo, in quibus pauciora quàm in Lino folia: flores non diſsimiles, ſed aurei, ſiue lutei, minores, Iunio & Iulio emergentes, ſemen & Pericarpia multo minora. Hoc reliquæ Galliæ, Germaniæ, Angliæ ignotum eſt. Eſt & Linum ſylueſtre floribus albis, via qua Monſpelio

LINVM Sylueſtre primum.

LINVM Sylueſtre ſecundum, flore albo.

Frontignanum itur, in agrorum ſiccis marginibus, & cautibus nonnunquam obuium, teretibus, nitidis, dodrantalibus virgultis. Flores albi, quàm in luteo Lino maritimo maiores. Foliola Scopariæ, longe anguſtiora, exilitate Aſparagi aut Fœniculi caules ambiunt.

Huic

Huic quadrare videtur Lini ſylueſtris tertij apud Cluſium Hiſtoria. Aliud Linum ſylueſtre eſt tenuifolium, denſe fruticãs, ſatiuo ſimile, niſi totum gracilius multo eſſet. Floſculi quinis foliolis cæruleis, fugacibus caducis conſtant, ſatiuo pares copioſis pedalibus & cubitalibus virgultis, exilioribúſque Lini, aut Linariæ purpureæ foliolis, è longiuſcula radice. Eſt eiuſdem generis Latifolium, foliis Hirſutis Tithymali Helioſcopij paribus.

Chamelinum, ſiue ſylueſtre Linum perpuſillum vix palmum æquat, foliolis puſillis, floſculis ex luteo pallentibus, cauliculis Lini, cæteríſque omnibus quadruplo minoribus. In glareoſis Gallobelgii, & Louanienſibus pomœriis oritur.

LINVM Sylueſtre Tertium, marinum.

CHAMAELINVM, ſiue Linum perpuſillum.

Pingui lætoq; ſolo, locis humidioribus, non ſitientibus Linũ fœlicius prouenit. Lini ſemen, inquit Columella, niſi magnus eſt eius in ea regione quã colis prouentus, & pretium proritat, ſerendũ non eſt: Agris enim præcipuè noxium eſt. Itaque pinguiſsimum locum, & modicè humidum poſcit. Palludius Lini ſemen pro malitia ſui ſerendũ non eſſe ſcribit, quoniã terræ vber exhaurit. Sed ſi velimus, loco pinguiſsimo, & modicè humido ſerendum. Plinio ſeri debet in ſabuloſis maximè, vnóque ſulco. Eo nihil magis feſtinat: vrit agrum, deterioremque etiam terrã facit, quod & Vergilius teſtatur. *Vrit enim campum Lini ſeges, vrit Auenæ.* *Locus.* Lib.2. c.10. Lib.II. ca.I.

Seritur vêre, Maio & Iunio menſibus floret. Poſt meſſem Triticeam, virgæ Lini merguntur in aquam ſolibus tepefactam, pondere aliquo depreſſæ. Satis maceratas indicio eſt membrana laxior. Iterumq; vt prius ſole ſiccantur: mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. *Tempus.* Li.19. ca.I.

Lino in cibis vtebantur veteres Galeno teſte, qui ſic ſcribit. Nonnulli frixo quidem Lini ſemine vt obſonio, cum garo, non ſecus ac factitio ſale vtuntur. Vtuntur autem & melli permiſcentes: quidam panibus quoque ipſum aſpergunt. Stomacho autem noxium eſt, & coctu difficile, exiguúmque alimentum corpori exhibet. Quod verò ad ventris deiectionem attinet, ipſum nec probaueris, nec vituperaris: exiguam tamen vrinæ mouendæ habet facultatem, quæ magis apparet, cum frixum ſumitur. Tunc *Vſus & Vires.* Li.I. Alim.

aluum quoque magis ſiſtit. Ruſtici autem homines eo vtuntur ſæpenumero, frixo tuſoq́; mel admiſcentes. Idem alibi. Li.7.ſimpl. Lini ſemen flatuoſum eſt, etiamſi frigatur, & multa ſanè recrementitia humiditate plenum. Eſt verò etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis & ſiccitatis, velut in medio ſitum. Sed nunc nullus eius in cibis vſus eſt, in medicamentis frequens. Lini ſemen Lib.2.c.96. Dioſcoridi eaſdem quas Fœnumgræcum vires habet. Diſcutit, & emollit omnem intus foriſq́; inflammationem cùm melle, oleo, exiguáque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum. Vitia cutis in facie varóſque crudum tollit: illitum cum nitro & ficulneo cinere, parotidas, duritiáſque diſcutit: vlcera quæ ſerpunt, fauóſque cum vino decoctum expurgat: vngues ſcabros eximit, cum pari modo naſturtij & mellis: vitia pectoris extrahit, ſi ex melle in eclegmatis vicem ſubſtituatur: tuſsim lenit, venerem ſtimulat, ſi farina Piperis & melle exceptum pro placenta largius adſumatur. Huius decoctum interaneorum, vuluæq́; eroſionibus immititur, alui excrementa euocat, ad vuluæ inflammationes in de-Li.20.c.22. ſeſsionibus perquam vtile. Lini ſemen inquit Plinius, cum aliis in vſu eſt, & per ſe mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino ſedat: parotidas cum melle, aut adipe, aut cera: ſtomachi exſolutiones, vel diſsilutiones, inſperſum polentæ modo: anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur vt aluum ſiſtat. Cœliacis ac dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iocinoris dolores eſtur cum vua paſſa. At phthiſin vtiliſsimè ex ſemine fiunt ecligmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicis duritias, cerebri membranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit & maturat: cum radice verò Cucumeris ſylueſtris extrahit quæcumque corpori inhærent. Sic & fracta oſſa. Serpere vlcus in vino decocta prohibet, eruptiones pituitæ cum melle: emendat vngues ſcabros cum pari modo naſturtij: & teſtium vitia & ramices cum reſina, & myrrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnogræco ſextariis vtriuſque decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis pernicioſa vitia, clyſtere in oleo & melle. Hactenus Plinius. Exprimitur è Lini ſemine oleum multiplicis vſus: neque enim à pictoribus tantùm & ſtatuariis, aliiſque artificibus expetitur, nec ad lucernas ſolùm vtile eſt, ſed & ad medicos vſus frequenter vſurpatur. Neruorum conuulſionibus perutile eſt: du-Marth.ibi. ritias omnes mollit, neruorum tenſiones cõtractionéſque laxat: dolores illitum ſedat. Omnibus ſedis affectibus commodum eſt, hæmorrhoidibus, condylomatis rimis, ac doloribus, fœminarum induratos locos mollit. Nymphææ aut Roſarum ſtillatitia aqua ablutum, ambuſtis auxiliatur. Sunt & qui bibendo maximo ſucceſſu iis exhibeant, qui lateris dolore vexantur, ſed recens ſit oportet: nam inueteratum contracto rancore non modò excalfacit pluſquam par ſit, ſed etiam nauſeam mouet. Linum ſylueſtre cum floribus decoctum & illitum, tumores reſoluit, & inflammationes lenit; præterea induratos articulos mollit, panóſque in inguinibus ſanat.

CANNABIS, CAP. LXIIII.

Nomina ΑΝΝΑΒΙΣ Græcis, & ἀϛέιον, & ϛχοινοτρόφον, Cannabis Latinis, Arabibus *Schehedenegi*, & *Canab*, Italis *Canape*, Germanis *Zamer Hanff*, Belgis *Kemp*, Anglis *Himp*, & *Hemp*, Hiſpanis *Cannamo*, Gallis *Chanure*, & *Cheneue* dicitur. *Genera.* Cannabis Dioſcoridi duûm eſt generum. Eſt enim Cannabis ſatiua, & ſylueſtris. Satiua item duplex, mas, & fœmina. Cannabis ſa-*Forma.* tiua mas caules edit rotundos, rectos, inanes, quinque aut ſex pedes altos, ramoſos, ita vt aliquando arbuſculæ ſpeciem referat, in quorum faſtigiis folliculi

parui

CANNABIS Mas.

parui, rotundi oriuntur, nullo præcedente flore conſpicuo, in quibus ſemen rotundum, duriuſculum, medulla refertum candida. Folia dura ſunt, aſpera, ſubnigra, & ſi confrincentur graueolentia, ex ſex, ſeptémue, aut pluribus aliis ſimul cohærentibus coaceruata, quorum ſingula anguſta ſunt, oblonga, acuminata, & per oras ſerrata. Radix fibras multas habet. Hanc deſcripſit Dioſcorides foliis Fraxini, graui odore, caulibus proceris & inanibus, ſemine rotundo. Cannabis ſatiua fœmina ſuperiori ſimilis eſt, ſed foliis minoribus, & tenuioribus, caule graciliore, ſimpliciore, ſine ramulis adnatis, ſine fructu & ſemine, flores tantùm proferens paruos, albos, ſed inutiles & vaneſcentes. Cannabim ſylueſtrem hanc agnoſcit Dalechampius. Radicem illa habet multis fibris capillatã, caules multos, cubito proceriores, geniculatos, ſurculoſos: folia ſatiuæ, tactu aſpera, quæ ad ſingula genicula caulis & ſurculorum bina æqualibus interuallis exeunt: florem puniceum ex hirſutis vaginis prodeuntem, caulem Praſij modo verticillatim amplectentem. Hanc ſic Dioſcorides delineat. Sylueſtris Cannabis virgas fert Althææ ſimiles, mi-

Li.2. c.148.

Ibidem.

CANNABIS Fœmina.

CANNABIS Sylueſtris Dalechampij.

nores, nigriores, & aſperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio ſatiuæ, nigriore, & aſperiore: flore Lychnidis, ſubrubro: ſemine & radice Althææ. Cannabis in ſyluis primùm nata eſt, inquit Plinius, nigriore folio & aſperiore. Sunt qui ſylueſtrem Cannabim Alceam Officinarum, ſiue Herbam Hungaricam Li.20. c.23.

esse cõtendant. Aliam Cannabim syluestrem pictam ostendit Lobellius,& eam scribit esse Alceam maiorem Mutoni, flore Lychnidis, subrubro, semine & radice Althææ,sed Althæa fruticosiorem, de qua nos agemus in Horto, capite de Alcea. *Locus.* Satiua mas & fœmina in agris seruntur,&(quod mirum videri debet) tam fœcunda quàm sterilis ex eodem prouenit semine. Syluestris in pinguibus & vmbrosis gignitur. Lib.2. c.10. Cannabis,teste Columella solum pingue stercoratúmque & riguum,vel planum,humidum, & altè subactum deposcit. Seritur Cannabis vere passim. *Tempus.* Fœmina matura Iulio vellitur. Maris semen fine Augusti, vel Septembri mense,maturum legitur. Lib.20.c.9. Vtilissima, inquit Plinius, funibus Cannabis seritur à Fauonio.Quo densior est,eo tenerior.Semen eius cum est maturũ, ab æquinoctio Autumni distringitur,& sole,aut vento, aut fumo siccatur. Ipsa Cannabis vellitur post vindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Li.1. Alim. Cannabis semen olim in cibo homini fuit,quod Galenus docet his verbis.Non, quemadmodum planta ipsa Cannabis Vitici quodãmodo est similis,ita semen semini facultate est simile, sed plurimùm ab eo dissidet, vt quod concoctu sit difficile,stomachoq; ac capiti noceat,prauiq; sit succi. *Vsus & Vires.* Sunt tamen qui eo quoq; frixo cum aliis tragematibus vescuntur.Tragemata autem voco ea quę post cœnam voluptatis inter bibendum excitandæ gratia manduntur. Multum autem calfacit, ideoq; sumptum paulò largius caput ferit, vaporem sursum ad ipsum mittens calidũ simul ac medicamentosum.Nunc ab hoc cibo omnes abstinent. Sed aliis iisque magnis hominum vsibus Cannabis peridonea est. Hæc etenim & Linum tundũtur in lanæ mollitiem ad linteorũ texturas,& funes intorquendos.Vtraque enim decorticata purgatur,sed prius ex passa.Deinde in pensa cogitur,quæ particulatim tracta digeritur in glomos, quibus telas plurimùm generi humano commodas ordiuntur, ac texunt. Li.2. c.148. Semen auctore Dioscoride largiore cibo genituram extinguit.Succus ex ea recente conuenienter aurium doloribus instillatur. Syluestris Cannabis decocta radix illitu inflãmationes mulcet,tumores discutit,tophos articulorum dissipat.Huius cortex torquendis funibus accommodatur. Li.7.simpl. Cannabis semen Galeno flatus extinguit,adeoq; dissipat, vt si plusculum edatur,geniturам exsiccet.Sunt qui viridem succum exprimentes,ad aurium dolores ab obstructione,opinor, natos illo vtantur. Li.20. c.23. Semen Cannabis Plinio extinguere genituram virorum dicitur. Succus ex eo vermiculos aurium,& quodcumque animal intrauerit,eiicit, sed cum dolore capitis. Tantaq; vis ei est,vt aquæ infusa coagulare eam dicatur, & ideo iumentorum aluo succurrit pota in aqua.Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: itẽ podagras,& similes impetus.Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat. In cap.148. li.2. Diosc. Cannabis semen cõtrarium in gallinis efficere ac in nobis tradit Matthiolus,siquidem gallinas ouorum feraciores reddit, experientiaq; sese cõperisse ait gallinas quæ hyeme sæuiẽte,quo tempore oua rariùs pariunt, Cannabis semine vescantur,oua frequentius multo ponere. Cãnabis recentis decoctum expressa validè herba,terrestriũ lumbricorũ cauernulis inspersum, statim eos euocare idem affirmat,quod Piscatoribus acceptum referendũ est, qui hac arte vermiculos capiunt suis hamis affigendos, vt rectè scripserit Plinius succũ eius vermiculos ex auribus eiicere. Ex his etiam colligi potest eius vires ad interaneorũ vermes haud imbecilles fore.Equorum etiam sedi hærentes tænias, succus aut decoctũ eiicit. Quod vero Plinius dixit Cannabim iumentorũ aluo succurrere,id de soluta intelligendũ.Sunt etiã qui foliorũ puluerem dysentericis propinent.Quod postremo de radice dixit ambustis sæpius admouenda, & amouenda, commodius præstabitur, si recens in mortario tundatur cũ recente butyro, & subinde applicetur. Non est silentio prætereundum quod Symeon

Sethi

Sethi prodidit, ſemen Cannabis comeſtum idem nocumentum quod Coriandrum afferre: immodicè enim ſi eſtur, vt illud delirium facere: folia verò arida in potu ſumpta farinæ modo, aut potius ad eam potionem illorum exſiccatorum farinam ebrietatem quandam hoſpitalem & innoxiam facere quæ ab hauriente non ſentiatur. Apud Arabas pinſitur ſubigitúrque pro vino, & inebriat. Deſiccat verò ſemen genitale, vt caphura. Ruſtici Belgæ ſeminis contuſi medullam liquore aliquo expreſſam ictero laborantibus initio ipſius mali exhibent, & ſæpe non ſine ſucceſſu, ſi quando ex ſola obſtructione, & citra febrem exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digeſtionem promouet. Empirici quidam aſſerunt ſanguinem ex quacumque parte corporis fluentem ſiſti, ſi qui exit ſanguis cum foliis Cannabis minutim conciſis, frigatur, & ægro pro cibo detur. In hiſt. fru.

ISATIS, *CAP. LXV.*

ΙΣΑ'ΤΙΣ Græcis, Latinis Iſatis etiam dicitur, Gallis auctore in Commentariis Cæſare Glaſtum, nunc Guadum, *Guéde*, & *Paſtel*, Arabibus *Dili*, *Dileg*, *Veſme*, *Chate*, *Chatis*, *Alchat*, *Adlen*, aut *Adhlen*, & *Nil*, Italis *Guado*, Germanis *Vueydt*, Anglis *Vuode* & *Vuade*, & Belgis *Vuetdt* & *Vuoid*, & *Vuoild*, Hiſpanis *Paſtel*. Duo eius genera. Ἰσάτις ἥμερος, Glaſtum ſatiuum, ἰσάτις ἀγρία, Glaſtum ſylueſtre. Hæc duo genera Plinius tertium & quartum Lactucæ genus facit. Tertium, inquit, genus eſt in ſyluis naſcens, Iſatin vocant. Huius folia trita cum polenta, vulneribus proſunt. Quarto infectores lanarum vtuntur, quod Glaſtum vocant ſimile erat Lapatho ſylueſtri foliis, niſi quod plura habet & nigriora. Glaſtum ſatiuum, inquit Dioſcorides, folium habet Plantagini ſimile, verùm pinguius nigriúſque. Eius caulis duorum cubitorum altitudinem excedit. Sylueſtre Glaſtum ſatiuo ſimile eſt. Vtrũque glaſtum id eſt ſine vlla controuerſia, quod hîc proponitur, omnibus notiſsimum, quo

Nomina — *Genera.* — Lib. 20. c. 7. — *Forma.* — Lib. 2. c. 180.

ISATIS ſatiua.

ISATIS ſylueſt. Matth.

etiam hodie, vt olim, infectores lanarum vtuntur. Satiuum foliis est primùm longis, latis, in viridi nigricantibus, per terram sparsis, foliis Plantagini haud absimilibus, sed nigrioribus, & magis carnosis, è quorum medio caulis exurgit bicubitalis, foliis obductus minoribus, & magis acuminatis, qui ad verticem in multos ramulos finditur, flosculis exiguis, & luteis onustos, deinde, siliquis longiusculis, latiusculísque paruarum linguarum effigiem referentibus, initio viridibus, deinde nigricantibus, in quibus semen includitur: radix est simplex, candida, parum fibrata. Huic proxima est syluestris foliis, caule, figura: sed caule teneriore, minore, nigriore, & angustioribus siliquis. Alia est Isatis à Lobellio depicta, quam Vaccariã dicunt Narbonenses, & Ocimoides. Folia hæc profert, angustiora quàm superior Isatis syluestris, Ocimastro, siue Polenio Dodonęi similia, rariora caule cubitali, in alas diuiso, & ornato floribus exiguis, pallidis, Ocimastro, siue Pseudomelanthio similibus, ex alabastris paruis, albidis, & pallentibus, nec semine dispari.

ISATIS SYLVESTRIS Lobellij: Vacaria pallida.

Locus. Seritur Glastum in lætis & pinguibus agris, copiosissimum in Gallia Narbonensi, & in Italia, vt in Vmbria, circa Noceram, vbi oppidum est Guadum ideo appellatum, quod ibi Isatis copiosissima seratur sicut, & in Germaniæ agro Erphordiano. Ea permagnum quæstum iis regionibus adfert. Syluestre Glastum locis incultis & pinguibus prouenit. *Tempus.* Maio & Iunio mensibus ambo florent. *Vsus* Vt olim, ita & nunc Glasto satiuo infectores lanarum vtuntur. In Neustria quoque Galliæ, & apud eius prouinciç Bellocassios Glastum seritur, & colitur, dilutius quidem in pannis tingẽdis quàm quod prouenit apud Tectosages, vulgo, (*en loregois*,) indigenis tamen valde fructuosum, & vtile. Quo anno primum terræ mandatur, præsertim si tempestiuus sequatur imber, quater excinditur, sarculo duobus sub terra digitis adacto, quo tempore foliis nascitur Plantagini similibus, partim supra terram nonnihil extantibus, partim humi procumbentibus. Excisa folia & in aceruos congesta post biduum aut triduum, in rotundo pauimento, quadratis strato lapidibus, dentatæ molæ ligneæ subduntur, quam oculis panno tectis versat equus: Sequitur equum circumeuntem villicas, qui pala herbam à mola disiectam in lapides referat, & conuerrat, vt à prætereunte denuo mola frangatur. Vbi satis obtritum Glastum videtur, rustici manibus comprimentes, sanies succosa vt eliciatur, quæ principio nigra atramenti ferè modo in cœruleum post colorem abit, globos ex herba tusa conficiunt, quantum capere & amplecti vtraque manu possunt, & eos partim insolatu, si cœlum sudum est, siccant, prope molam, & arcam vicinam, partim si pluit, aut obstat tempestas humidior, in perticis sub tecto ædibus rusticorum affixis, & ad Oriẽtem vel Septentrionem versis, ordine dispositos, quos duratos & exiccatos cõdunt saccis, & ad vsum eius tincturæ seruant, quæ nigro colore pannos inficit. Anno deinde proximo triticum eidem agro mandatur, qui Glastum aluit: non enim Glasti prouentu is emaciatur, sed lætificatur potius: & ex radicibus, quas firmas

& altius

& altius impactas aratri culter nequit proſcindere, ac extirpare, cũ ſegete pululant Glaſti caules, qui in alteram ſationem ſemen præbent, maioris quàm tritici pretij, quo manſo vel aliâs trito, & ſaliua vel alio liquore madido, apparet ſtatim color è cœruleo purpuraſcens quo indigenæ manicarũ corium nondum ſordidum tingunt. Eſt enim illis vt & olim Britannis, gratiſsimus eius coloris aſpectus. Cæruleam ſpumam innatantem, quam igni ferueſcentes eructant cortinæ, Indum noſtri vocant infectores, & ad pictorum vſus ſiccant. Simile, inquit Plin. Glaſtum in Gallia vocatur, quo Britannorum coniuges nurúſque toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris & nudæ incedebant, Æthiopum colorem imitantes. *Li. 22.ca. 1.* Omnes verò, Cæſar inquit, ſe Britanni Glaſto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem, atque hoc horribiliore ſunt in pugna aſpectu. *Li. 5. Bel. ga.* Illita folia Iſatidis, teſte Dioſcoride, tumores omnes diſcutiunt, cruenta vulnera glutinãt, ſanguinis profluuia ſiſtunt: ignem ſacrum, phagedænas, putreſcentia vlcera, & quæ ſerpunt, ſanant. *Li. 2. c. 180. Vires & Temper.* Syluestre Glaſtum eadem præſtat: potu & illitu lienoſis auxiliatur. Glaſtum inquit Plinius ſanguinem ſiſtit: phagedænas, & putreſcentia vlcera quæ ſerpunt ſanat: item tumores ante ſuppurationem. *Lib. 20. c. 7.* Contra ignem ſacrũ radice vel foliis prodeſt, vel ad lienes potu. Iſatis ſatiua Galeno, qua vtuntur tinctores, facultatis eſt valenter exſiccantis, nondum tamen mordentis. *Lib. 6. ſim.* Eſt enim ſimul amara atque adſtringens Proinde magna vulnera corporum durorum glutinat, etiamſi in capitibus muſculorum fuerint: vel ſanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores œdematodεις mirificè digerit, ſimul ac reprimit, & aduerſus omnia vlcera maligna, & cacoethe mirabiliter reſiſtit, etiamſi putreſcant, etiamſi exedantur ac erodantur. At ſi nonunquã pro ægri natura valentior appareat, foliis eius tritis miſcere oportet, aut panem, aut hordeaceam farinam, aut triticum, aut polentam, pro vincente nimirũ in vnoquoque affectu. At Iſatis ſyluestris manifeſte iam acre quiddam tum guſtu, tum effectu profert. Valentius enim quàm ſatiua ſiccat, Valentiúſque humidis etiam putredinibus reſiſtit, ad cætera iam dicta deterior, quoniã moderatius & minus mordaciter ſiccat. Vlcera namquę talia irritãtur his remediis, & phlegmone inflãmãtur. Cæterùm ob potentiorem facultatẽ lienoſis quoque vtilis fuerit, cum altera imbecillior tantum prodeſſe nõ poſsit.

HERBA Lutea.

HERBA LVTEA, CAP. LXVI.

HERBA Lutea & Luteola ab effectu nũcupata, foliis eſt prælongis, pinguibus, & arctis: cubitali caule, interdum altiore, toroſo: flore luteo, frequentibus in cacumine folliculis, decuſſatis, aſperis, ſed tã denſo ſtipatu faſtigij, vt ij quamdam ſpicarum imaginem monſtrent, iis ſemen includitur: radice nititur longa, ſingulari, craſſa. *Nomen. Forma.* Multis locis quãuis ſponte naſcatur, magno tamen compendio ſerũt in agris, & niſi fortuna domino decoquat, magnum ruſticus ex ea ſentit prouentum, quoniam eruta ſolo radicitus, in faſces magnos cogitur, vſurpatúrque ad infectus. *Locus.* Siccata in luteum colorem palleſcit, aut certè languet in pallidũ. Cortinis infectoriis indita, luteo quoq; colore pannos tingit, cuius apud nos maximus increbruit vſus. Pręterea infectores colori cæruleo, quem Glaſtum excitauit, ſuperinducunt, & viridem efficiunt colorem. *Vſus.*

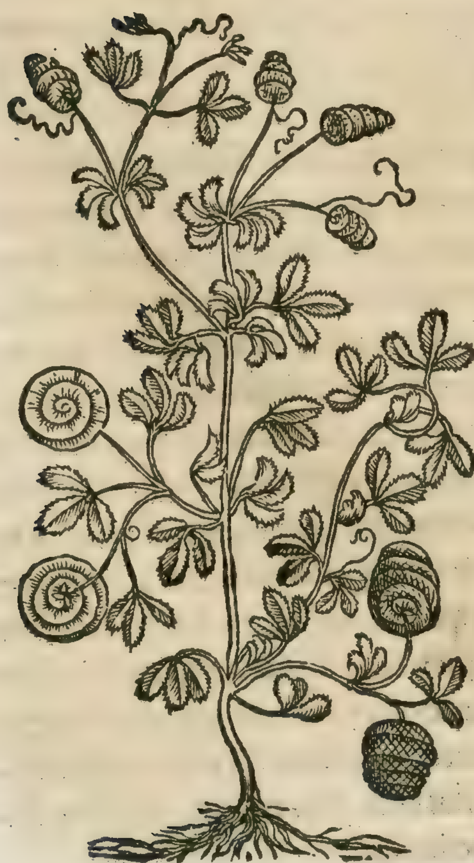
MEDICA, CAP. LXVII.

Nomina. ΜΗΔΙΚΗ' Græcis, similiter Medica Latinis dicitur, Arabibus *Cot*, & *Alfasafat*, Hispanis *Alfalfe*, & *Alfasa*, & *Eruaye*, nomine ab Arabibus mutuato, Gallis *Saintfoin*, & *Foin de Bourgongne*. Medica natales suos ipso nomine fatetur, locúmque vnde venerit, vocabulum indicat. *Li. 18. c. 16.* Externa olim Græciæ, inquit Plinius, à Medis est aduecta, per bella Persarum, quæ Darius intulit. Hinc gentile nomen retinuit. *Genera. Forma.* Medica duplex est, satiua, & syluestris. Satiua multos edit cauliculos, teneros, rotundos, in altum nō assurgentes, sed per humum sparsos, vt in Trifolio vulgari: folia trifolio eidem similia: flores parui, purpurei, siliquæ compressæ, instar testæ cochlearum intortæ, in quibus semen. Hæc est Dioscoridis Medica, quæ, vt describit, cum recēter prodit, foliis & caule, Trifolio pratēsi similis est, augescens verò folia contrahit, & caules edit Trifolij ac siliquas corniculorum modo intortas, in quibus semen Lētis magnitudine dependet. *Li. 2. c. 141.* Græca verò ita habent, ἐφ' οἷς τὸ σπέρμα προσπέφυκε φακοῦ τὸ μέγεθος, ἐπεστραμμένον ὡς κεράτιον. Id est, in quibus semē adnascitur Lentis magnitudine, corniculi modo intortum. Cornarius κεράτιον hic siliquam paruam significare dicit, & siliquulæ modo intortum vertit, suspicatúrque hoc loco Dioscoridis lectionem corruptam esse in seminis & siliquæ descriptione. *Emb. 133. li. 2. Diosco.* Sed multo verisimilius est Dioscoridē hîc vt sæpe alibi τοῦ σπέρματος nomine abusum fuisse, vt semen pro seminis conceptaculo, siue siliqua vsurpauerit quam corniculi modo intortam esse, ipsius rei inspectio apertè demonstrat. Plinius Dioscoridi de caule ac foliis consentit, semen omittit. Similis est Trifolio, inquit caule, foliisque, geniculata Ea cum in caulem assurgit, sic enim legendum, folia contrahuntur, id est vt ait Dioscorides, angustiora fiunt. *Li. 18. ca. 16.* Est & huius Medicæ è floris colore differentia: cæruleo violaceo, & luteo. Medicam folliculo spinoso, Trifolium cochleatum vocant. Galli *L'herbe aux limassons*, Præter has Lunaria syluestris altera est, Lunato folliculo ab aliis diuersa, quam ideo Lunatam seu falcatam vocāt. Medica syluestris caule & foliis Trifolio pratensi similis est, foliis in ambitu serratis: flore subluteo, clauiculis exilibus: seminis conceptaculo triplicis differentiæ. Aut enim Latius est, & cochlearum more flexuosè intortum, aut oblongum, angustum, compressum, & turbinum terrestrium modo, qui cochlearum generi

MEDICA satiua Dodo.

MEDICA SYLVEST. prior, fructu triplici, & diuerso.

MEDICA SYLVEST. altera Luneta.

generibus adſcribuntur, obliquis voluminibus ſinuoſum, ac tuberculis inæqualibus velut nodoſum: aut iiſdem volutis tortile, ſed veluti feſtucaceis, ſuperioréque longè craſsius & amplius, & in ſummo obtuſius, inſigni varietate. Medica ſatiua in vſu plurimo eſt quibuſdam Romanæ prouinciæ gentibus, præſertim Secterienſibus, qui rigua prata eius ſemine conſerunt, ter ſecantes, reſtibili & inexhauſta fertilitate. *Luzerne*, ij vocant, & *Luzert.* Medica ſylueſtris paſsim in agro Monſpelienſi & Turnonio gignitur in cultis, & ſepibus. In Hiſpaniæ pleriſque locis, præſertim in Regno Valentino, vbi ſeritur quoque diligenter: ea iumenta ſaginant. Tanta dos eius eſt, inquit Plinius, vt vno ſatu ampliùs quàm tricenis annis duret. Medica ſemel ſata, auctore Palladio, decem annis permanet, ita vt quater, vel ſexies poſsit per annum recidi. Agrum ſtercorat, maiora animalia reficit, curat ægrota. Ad maciem mularũ, vt Columella prodidit, nulla res tantum, quantum Medica prodeſt. Ea herba viridis, nec tardè tamẽ arida Fœni vice ſaginat iumenta. Verùm modicè danda, ne nimia ſagina ſtranguletur pecus. Semen Medicæ, vt tradit Dioſcorides, ſiccatum iucundi ſaporis gratia, conditaneo ſali admiſcetur. Viride quibus refrigeratione opus eſt, illitu ſuffragatur. Herba tota pro Gramine vtuntur qui pecora alunt.

Locus. *Li.18. ca.16.* *Lib.5. ca.10.* *Vſus.* *Lib.7. c.38.* *Li.2. ca.141.*

TRIFOLIVM, CAP. LXVIII.

ΤΡΙΦΥΛΛΟΝ Græci vocant, quod Latini Trifolium, Galli *Treffle*, Itali *Trifoglio*, Germani *Vuyſenklee*, Hiſpani *Treuol*, Anglis *Clauer*. Trifolij non recentiores modò, ſed & veteres multa fecerunt genera. Dioſcorides enim & ſi proprio capite Trifolium Aſphaltites tantum deſcripſerit, tamen Trifolij alterius, nimirum pratenſis aliquoties meminit, cum ait Medicam caule & foliis Trifolio pratenſi proximam eſſe. Plinius tria Trifolij genera memorat. Folio coronat & Trifolium, inquit, Tria eius genera. Menianthes vocant Græci, alij Aſphaltion, maiore folio, quo non vtuntur coronarij, nimirum propter grauem & fœtidum odorem: alterum acuto, Oxytriphyllum cognominatum. Tertium ex omnibus minutiſsimum. Recentiores multo plura genera numerant, de quibus ſimul omnibus eodem loco minimè dicendum. Primum igitur de Trifolio Aſphaltite Dioſcoridis agetur. Id Tripyllon Græci, inquit alij Oxytriphyllum, alij Menyanthes, alij Aſphaltion vocant. Frutex ſupra cubiti altitudinẽ attollitur, virgas habens tenues, iunceas & nigras: ex his tanquam ramulis enaſcuntur exiles appendices, in quibus terna ſingulis germinationibus exeunt folia, Loto herbæ ſimilia. His recenter natis Rutæ odor ineſt, adulta verò, Bitumen olent. Florem edit purpureum: ſemen quadantenus latum, ſubhirſutum, extrema parte altera exertum, antennæ modo corniculatũ radix tenuis, lõga, valida, ὀξυτρίφυλλον plurimum in Sicilia naſci Scribonius tradit, in Italię regionib⁹ nuſquã ſibi viſum, niſi in Lunæ portu, Britanniam petenti cum diuo Claudio Cæſare, & copioſiſsimum ſuper circũdatis monti

Nomina *Genera.* *Li.2. ca.141.* *Li. 21. ca.9.* *Li.3. c.106.* *Forma.* *Dodon. in hiſto. fru. Cap.163.*

TRIFOLIVM ASPHALtites rotundis foliis.

TRIFOLIVM ASPHALtites longioribus foliis.

montibus: (esse autem foliis specie, ac numero similibus communi Trifolio, nisi quod huius crasſiora folia quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte velut aculeum eminentem, eúmque fruticem bipedalẽ, aut etiam ampliorem conspici, ac odorem grauem emittere, quorum nihil in pratensi Trifolio inuenitur. Matthiolus Scribonij hoc Oxytriphyllon, non Asphaltites esse putat, sed secundum genus à Plinio memoratum & ob acutum foliũ Oxytriphyllum cognominatum Officinarum Alleluia. Tragus Cytisum esse credidit. Eius figuram inter Cytisos supra nos exhibuimus. Triphyllum, quidam Asphaltion, inquit Galenus, quidam Oxytriphyllum, nonnulli Menyanthes, sunt & qui Cnicinum vocant, prima quidem tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud scio vnde (libro de Theriaca ad Pisonem, Trifolium semen habet Cnico syluestri simile: cognomẽ inde fortasſis Cnicini, μενιάνθες, non μιἰωιάνθες, quidam vocatum putant, quòd diutiſsime flos permaneat.) Vis ei calida & sicca vt Bitumini, cui odore quoque simile est, vtrimque tertio ordine. Proinde potum laterum dolores ab obstructione natos iuuat, & vrinam, mensésque prouocat. Hippocrates Trifolium non solum menses prouocare, sed & fœtus cum sumptum, tum appositum educere tradit. Mulier, inquit, si ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato: hoc etiam menses educit & fœtus. Idem alibi. Trifolium appositum menses erumpere facit, & fœtum eiicit. Semen & folia, Dioscoridi, in aqua pota pleuriticis, vrinæ difficultati, comitialibus, & iis qui aquæ inter cutem principia sentiunt, fœminis quoque vuluæ vitiis oportunis auxiliantur: menses ciunt ternæ drachmæ seminis dandæ: foliorum quaternæ. Contra serpentium ictus trita folia, & ex aceto mulso pota præsidio sunt. Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorúmque decoctum, fotu dolores eorum finire quos serpentes percusserint: qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui vlcus habuerit, perinde

In c. 106 li. 2. Dioscor.

Lib. 8. sim.

Vires & Temper.

Li. 2. c. 106.

perinde afficitur, vt à ſerpente demorſus. Quidam terna folia aut ſemina in tertianis, cum vino potui dêdere, & in quartanis quaterna, vt quæ Febrium circuitus diſcuterent. Radix antidotis miſcetur, vt Dioſcorides ait. At veteres alij non radicem modò, ſed & ſemen ipſis admiſcuerũt, vt in multis compoſitionibus apud Galenum videre licet, Theriacis videlicet Ælij Galli, Zenonis, Laodicenſis. Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei, & Heræ. Plinius Dioſcoridis ſententiæ repugnare videtur, & eum reprehendere, cum hæc ſcribit. Trifolium ſcio credi præualere contra ſerpentium ictus, & ſcorpionum, ex vino aut poſca, ſeminis granis viginti potis: vel foliis & tota herba decocta: ſerpẽteſque numquam in Trifolio aſpici: Præterea à celebratis auctoribus contra omnia venena pro antidoto ſufficere xxv. grana eius quod Menyanthes appellauimus, tradi. Multa alia præterea in remediis eius adſcribi. Sed me contra ſententias eorum grauiſsimi viri auctoritas mouet. Sophocles enim Poëta venenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti aut contriti ſuccum infuſum corpori, eaſdem vredines facere, quas ſi percuſsis à ſerpente imponatur. Ergo non aliter vtendũ eo quàm contra venena cenſuerim. Fortaſsis enim & his venenis inter ſe contraria ſit natura, ſicut multis aliis. Item animaduerto ſemen eius cuius minima ſunt folia vtile eſſe ad cuſtodiẽdam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. Eandem Simi medici ſententiam Galenus etiam habet in libro de Theriaca ad Piſonem. Trifolium, inquit, herba quæ Hyacintho ſimilis eſt, veris tempore prægnans cũ ſemẽ agreſti Cnico ſimile habet, ſi quis tunc ipſam validè decoquat, deinde morſum phalangij aut etiam viperæ ea aqua perfundat, ſanat ipſum, & ſtatim doloris exortem efficit: Si verò quis in alio non commorſo ſanum locum eodem fomento perfundat, eundem ſenſum, & eoſdem dolores omnes commorſo ſimiles inducet, vt hîc effectus reuera admiratione dignus ſit, eandem herbam & morſum ſanare, & ſanum locum beſtiarum venenatarum modo malè afficere. Hæc porro Galeni ſententia à Dioſcoride diſsidere videtur, aut certè, quod parum verecundè quidam dicunt, Dioſcoridis ſententiam Galenus non intellexit. Alij Galeno patrocinantes librum hunc inter ſpurios referunt. Dioſcoridis hæc ſunt verba, ἱστοροῦσι δὲ ἔνιοι ὅτι τὸ ἀφέψημα ὅλου τοῦ θάμνου, καὶ τῆς ῥίζης, καὶ τῶν φύλλων καταντλούμενον ἐπὶ τῶν ἑρπετοδήκτων παραιτεῖται τοὺς πόνους. ᾧ δ' ἂν θεραπευθῇ τις ὕδατι, ἂν ἕτερος ἕλκος ἔχων καταντληθῇ, τὰ αὐτὰ πάσχει τοῖς δηχθεῖσι. Id eſt, Quidam narrant totum decoctum fruticis, & radicis, & foliorum, ſi commorſis à ſerpentibus affundatur, dolores eximere. Verum ſi ea aqua qua quis curatus fuerit, alij qui vlcus habeat affundatur, ipſum eadem pati quæ illi qui commorſi fuêre. At ſi de eadem numero aqua Dioſcoridis verba non accipiantur (nam miri nihil in ea re ineſſet) verùm de ea quæ eadem ſpecie eſt, quæ contrariam vim in commorſis quos ſanat, & non commorſis quos lædit, non ſine admiratione oſtendit, ſi etiam negatio quæ apertè deeſſe videtur, inferatur, ἂν ἕτερος ἕλκος μὴ ἔχων, & cætera, eadem planè erit Simi Medici, & Galeni, & Dioſcoridis ſententia. Nam ita ſanè Galenus habet, ἐπ' ἄλλου μὴ δεδηγμένου.

Li.1.Antid.

Li.21.ca.21.

Trifolio huic bituminoſo aliud quoddam ſimile reperitur peregrinum ex America trifolium Caules hoc profert ab radice complures, rotundos, ramoſos, in latus declinantes: folia in ſingulis pediculis terna, in viridi ſub nigra, figura rotundiuſcula, primis è radice exeuntibus bituminoſi Trifolij forma, colore & odore quoque quadantenus ſimilia, latiora tamen, & per ambitus magis crenata: flores in ſummo ramulorum exeunt, exigui, ſubcandidi, ſpicatim digeſti, fructus inde rotundi, aliquantulum plani. Radix in plures diuiditur. Ex America in Belgium delatum ſemẽ Iulio & Auguſto floret. Trifolij bituminoſi ſpeciem eſſe odor grauis, & illius odori haud multum abſimilis, oſtendere

TRIFOLIVM EX America Dodonæi.

TRIFOLIVM ODORAtum alterum, siue Satiuum.

Li. 4. ca. 37. Cap. 314. videtur. His subiungemus aliud Trifolium, quod Lotus vrbana Dodonæo Asphaltæũ vel Trifolium odoratum alterum dicitur, Gallicè *Treffle odoriferante*, Germanicè *Sibengezeil*, propterea quod singulis diebus septies odorem suum habeat, & toties etiam amittat, quamdiu in horto creuerit: decerptum enim & exsiccatum odorem suum perpetuò retinet, qui certe instante pluuiosa temporis constitutione ac tempestate multò vehementior est, vt nonnunquam totas ędes in quibus hęc herba reposita est odore suo compleat. Potest & dici Trifolium satiuum. *Forma.* Cauliculos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulos multos, folia in singulis germinationibus terna, Trifolio similia, leuiter serrata, flores in exiguis veluti spicis, pallidos ex cæruleo albicantes, quos aspera sequuntur capitula, in quibus semen Fœnogræco minus. Radix fibrata est. *Tempus.* Semel satum facile prouenit, & ex semine deciduo quotannis reuiuiscit. Iulio mense floret, deinde semen producit. *Vires & tempera.* In calido frigidóque temperatum esse scribit Dodonæus, & siccitatis quadantenus particeps: Li. 4. ca. 37. œdemata ad suppurationem perducere appositum: succum eius cum melle mistum, oculorum caligines discutere. Tradũt quidam Oleum in quo huius Trifolij flores maduerint, vulnera recentia conglutinare, item fracturas. Cap. 314. Fuchsius perperã Trifolij Asphaltitis vires omnes à Dioscoride assignatas huic Trifolio attribuit.

LOTVS, CAP. LXIX.

Nomina. EST Lotus arbor de qua diximus: est & Lotus herba de qua nũc agendum post Trifolia. Λωτὸς hęc Græcis dicitur, Latinísque pariter Lotus, Arabibus *Handachocha, Garch, Thusf*, Italis *Loto domestico*. *Genera.* Loti genera multa. Dioscoridi duo, λωτὸς ἥμερος, Lotus vrbana, & λωτὸς Li. 4. c. 107. ἄγριος Lotus syluestris. Alij plura recensent, vt dicemus. Quæ legitima Lotus sit, siue vrbana, siue syluestris ambigũt adhuc herbarij, & fortasse ignorant.

Certè

LOTVS SATIVA, Matthioli.

LOTVS SATIVA altera Matth. Melilotus Officinarum.

Certè eas veteres Trifolij generibus adſcripſiſſe videtur. Sed Loti vrbanæ hiſtoriam ita prætermiſit Dioſcorides, vt ne vnam quidem ex illo notã eius colligere poſsimus. Sunt qui Trifolium illud quod in pratis paſsim atque etiam alibi prouenit, Lotum ſatiuam eſſe putant, ea fortè ratione ducti, quòd ſcribat Dioſcorides Lotum hanc Trifoliũ vocari. At eam in hortis naſci non in pratis idem Dioſc. ſubiungit. Alij credunt Lotũ ſatiuam eſſe eam plantã quam vulgares herbarij, & Officinę Italicæ Melilotum falſò appellant, vtpote quę foliis conſtet, Trifolij effigie, naſcatúrque nõ in pratis tantùm, ſed etiam in hortis ac viridariis. Verum nihil cauſæ eſt cur quis huic ſententiæ certò aſſentiatur, quę opinione duntaxat, nõ rationibus, neque auctoritatibus nixa ſit. Matthi. prima commentariorũ Latinorum in Dioſc. editione Lotum ſatiuam quæ hîc picta eſt exhibuit. Dodon. eandem pri⁹ quidẽ pro Loto ſilueſtri deinde in frumẽt. Hiſtoria ꝓ Trifolio corniculato, ſiue Trifolio ſylueſtri luteo, Multos edit tenues & infirmos cauliculos, humi procũbẽtes, folia incana, Trifolij, minora, & anguſtiora, flores ſplendtes auri penè colore in ſummis virgulis, veluti exiguas ſpicas ſequuntur ſiliquæ ternæ aut quaternæ, oblongæ, tenues, teretes, & anguſtæ, in quibus ſemina parua &

Li.4. c.106.

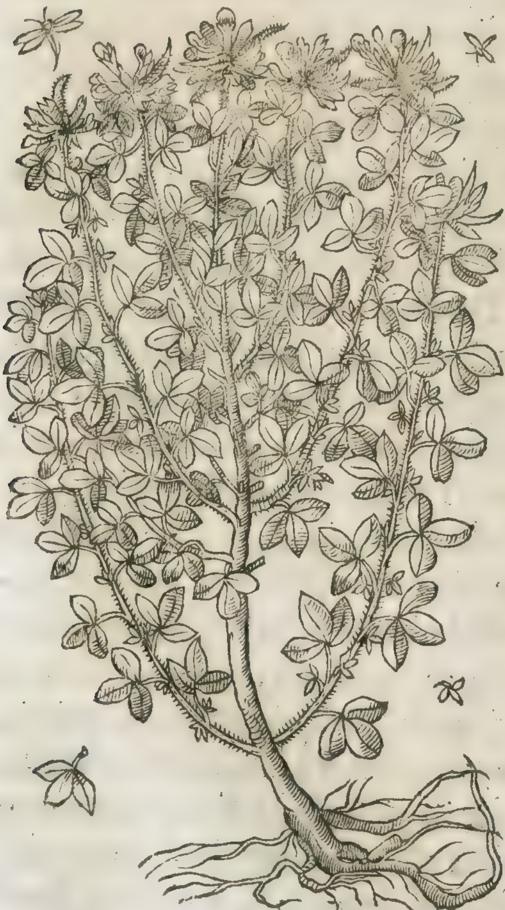
Ibidem.

Ibidem.

Lib.4. c.38.

Forma.

LOTVS SYLVESTRIS Matthioli.

rotunda. Radix dura, lignoſa. Naſcitur multis Germaniæ locis, in Belgio familiarius, vbi ſecus vias & agrorũ margines paſsim reperitur. Floret æſtate. Aſtringit, refrigerat & ſiccat. Incipientibus inflammationibus vtiles, & omnibus quæ reprimi ac refrigerari deſiderant. Melilotum Coronatã Pena & Lobelli⁹, vocant: Melilotum Germanicã Fuchſius Idem Matth. ſecunda & tertia commentariorum in Dioſc. editione Lotum vrbanam eſſe cenſet, Trifoliũ illud odoratũ quod aliàs pro Cytiſo vſurpauerat. Id Romæ vulgo *Tribolo*, dicitur, & alibi in Italia *Trifoglio Cauallino*, quòd eius pabulo maximè delectẽtur equi, Officinis Melilotus. Eſt enim omnino Trifolij genus odore eximio ac ſuaui. Quare vnguentarij, & qui odoratis aquis conficiendis dant operam, ex hac quoque planta ſtillatitiam aquã eliciunt.

Ibidem.

Præterea affirmat Matthiolus eius ſucco oculorum nubeculas deleri De Loto vrbana Dodonæi, quæ eſt hortorũ ſatiua Lotus, diximus ſuperiore capite. De Loto ſylueſtri primũ nihil certi ſcripſit Matthiolus, herbam tamen ait, quæ hîc picta oſtenditur, ſæpius ſe vidiſſe ac legiſſe in incultis ac pratis naſcentẽ, foliis Trifolio æmulis, bicubitali caule, quamplurimis adnatis, luteis floribus, è quibus cornicula prodeũt, ſemine plena, Fœnogręco ſimili, odore non ingrato. Sed an ſit vera Lotus ſylueſtris nondum ſibi compertum eſſe fatetur.

Locus & forma loti ſylueſt.

LOTVS SYLVESTRIS *altera Matthioli.*

Lib.4.c.38. Forma loti ſylu. mino.

Aliam Lotum ſylueſtrẽ propoſuit Dodonęus quæ & minor dici poteſt. Cauliculos habet valde tenues, rotũdos folia Trifolij, flores Luteos in capitulis rotundis, in quibus tandem ſemen oritur nigrum, incuruum, folliculo nigro contectum, circa capitula ordine diſpoſitum.

Cap.315.

Fuchſius Trifolij pratẽſis genus eſſe putat, & Luteum appellat. Matthiolus pro Loto ſylueſtri exhibuit ſecunda & tertia commentariorum in Dioſcoridem editione alterum corniculatum Trifolium nuper deſcriptum, in Bohemia copioſum, foliis Trifolij, caule cubitali, ramoſo, alis multis: flore in capitulis cæruleis: ſemine Fœnigræci, ſed paruo & odorato.

Forma alius ſyl.

Forma Lybici.

Aliam Dalechampius Lotum ſylueſtrem ſiue Lybicum hîc depingendam curauit, radice craſſa, valdè fibrata: caule procero, duobus cubitis altiore, ramoſo, vaſtis ramis huc illuc diffuſis, foliis Loti pratenſis, geminis, caulem & ramos ex interuallis alarum modo veſtientibus, & iis proximè adhæreſcentibus pediculo verò ex alæ cuiuſque ſinu emergente, longiuſculo, cui terna folia inſident, ſimul iuncta,

LOTVS SYLVESTRIS *minor Dodonæi.*

LOTVS LIBYCA Dalechampij.

LOTVS LATIFOLIA Dalechampij.

iŭcta,& vt in omnibus Trifoliis diſpoſita:flore in ramorũ vertice denſo & coacervuato, penè vmbellæ ſpecie, ex albo ſubrubente. Ad ripam Ladi amnis haud procul Monſpelio in ſtagnum marinum defluentis prouenit. Hæc planta cum Loto ſyluestri Dioſcoridis maximè congruere videtur, ita ſcribentis. Syluestris Lotus quam aliqui Lybicam appellant,plurima quidem in Lybia gignitur. (Sic enim ex Græco legendum. Λωτὸς ἄγριος, οἱ δὲ λίβυον καλοῦσι, φύεται μὲν πλεῖστος ἐν λιβύῃ, non vt vertit Ruellius. Lotus ſylueſtris quam Trifolium minus appellant, abſurdè quî, enim planta bicubitalis,& ſæpè maior, ac ob id Trifolia omnia magnitudine ſuperãs, Trifolium min⁹ rectè dici poſſet?)caule bicubitali,& ſępe maiore,alis multisfoliis Loto Trifoliæ pratẽſi ſimilibus(non vt Ruellius interpretatur,foliis Trifolij pratenſis,ſic enim Græcè legitur. Φύλλα ὅμοια λωτῷ τριφύλλῳ τῷ ἐν χορτοκοπείοις γεννωμένῳ) ſemine Fœnigræci,multo minore,guſtu medicato.Idem Dalech. Lotos alias eſſe obſeruauit, quarum hiſtorias ſubiungo. Lotus Latifolia radice eſt tenui, modicè fibrata, foliis multis,humi quaquauerſum iacẽtibus, quæ ex multis foliolis conſtant,inęqualiter diſpoſitis, ſuprema parte grandioribus & latioribus:caule dodrantali, flores denſos ſuſtinente, priuſquam aperiantur ſubrubẽtes,cum recluſi ſunt, luteos. Fert ſemẽ paruum in breuibus ſiliquis. Quidam plantã iſtam Anthyllidem maiorem

Locus.

Li.4.c.107.

Forma lat.

LOTVS PRATENSIS purpurea.

Locus. Forma.pu.

LOTVS ENNEAPHYLlos Dalechampij.

Locus. Forma. Enneap.

Locus.

LOTVS ASPERIOR, fruticosa Lobellij.

vocant. In aridis, macris, & ſabuloſis prouenit. Lotus pratenſis purpurea radicem gignit gracilem, candicantem, parum capillatam: cauliculos multos, fere pedales, ſurculoſos: folia Loti nūc terna, nunc quaterna, exigua: flores in ramulorū vertice copioſos, purpureos. In pratis & humidis locis naſcitur. Lotus Enneaphyllos radice firmatur breui, ſub nigra, valde fibrata: cauliculos edit multos, per terram ſparſos, vel ſupra terram paululùm extantes: folia Loti in ſingulis pediculis nouena: qua ex cauſa Enneaphyllum cognominarunt: flores luteos in ſerta congeſtos: ſemen paruum in corniculis longis & gracilibus. In pratis & terrarum aggeribus gignitur. Iiſdem in locis altera non diſsimilis, foliis eodem ordine collocatis, ſed non perpetuo nouenis: flore ſimili, ſed purpureo: ſemine iiſdem corniculis incluſo. Poſtrema erit Lotus aſperior fruticoſa, ſiue Narbonenſis, incana Lotus Lobellij, tota facie Lotis ſimilis: In caulibus rigidis, pallidis, dodrantalibus, folia terna, incana, Loto pratenſi Monſpelienſi anguſtiora, Cytiſo fermè paria, dorycnio latiora. Cauliculis ſummis luteoli floſculi exeūt, minores quam in Loto, & aliquantum cani. Nūc de Loti facultatibus dicendum. Li.4.c.106. Vires & Temper. Loti ſatiuæ ſuccus, inquit Dioſcorides, addito melle oculorum argema, nubeculas, cæteráſque caligines diſcutit. Syluestris Lotus calfaciendi, & leniter adſtringendi vim habet, vitia cutis in facie maculáſque cum melle peruncta purgat. Trita per ſe aut cum Maluæ ſemine, in vino aut paſſo bibitur aptiſſimè contra dolores qui veſicam male habent. Plinius. Li. 22.c.21. Loton qui arborem putant tantū eſſe, inquit Plinius, vel Homero auctore coargui poſſunt. Is enim inter herbas ſubnaſcentes deorum voluptati Loton primam nominauit. folia eius cum melle oculorum cicatrices, argema, nubeculas diſcutiunt. Hæc Plinius cū tradit, de Loto ſatiua, foliis eius tribuit, quod Dioſcorides expreſſo ſucco. De ſylueſtri ſiue Lybica Loto, quod ſciam nihil ſcripſit. Galenus verò Loti effectuum cauſas reddidit his Libr.7.ſim. verbis. Lotus ſatiua, quam quidam Trifolium nominant, vt mediocriter abſtergendi vim habet, ita etiam exſiccandi, in caliditatis frigiditatíſque coniugatione media quodammodo, & tēperata. Lotus verò agreſtis plurima in Lybia prouenit. Eius ſemen ſecundi eſt ordinis excalfacientium, habétque nonnihil abſterſorium.

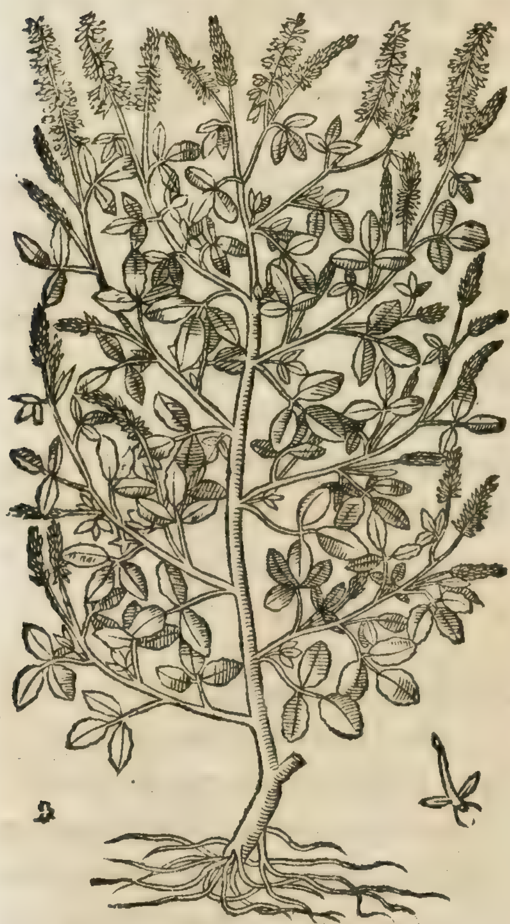
MELI

MELILOTVS, CAP. LXX.

ΜΕΛΙΛΩΤΟΣ Græcis hæc planta dicitur, Latinis Melilotus, Catoni Serta Campana, Celſo, & Plinio, Sertula Campana, aliis Corona Regis. Meliloti nomen Officinæ retinuerunt. Italis *Meliloto*, & *Trifolio Caualino*, Anglis *Melilote*. Sertulam Romani veteres dixerunt, quod flos eius coronamentis dicatus ſit, & quia ex ea antiquitus coronæ & ſerta factitata ſunt. Campanam, quod in Campania Italiæ, laudatiſsima ſit: Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus ſupernè coronetur. Melilotus vulgaris qua pro legitima Officinæ vtuntur, quorundam eſt Lotus vrbana, teſte Matthiolo, vt diximus paulo antea, Trifolium odoratum Dodonæi, vulgaris tres aut quatuor pedes alta eſt, caule in ramulos ſtatim à radice diuiſo: folia terna, Trifolio ſimilia, per oras lente, ac minutim diuiſa: Flores lutei in breuibus ſpicis: deinde ſemen in exiguis, nigris, ac latiuſculis ſiliquis, paruum, pallidum. Radix longa eſt. Tota herba odorata eſt, præcipuè flos qui odor ſicceſcentibus ipſis intenditur. Melilotus vera, ſiue Italica, aut Campana, cubitali eſt altitudine, ſtatim à radice fruticoſa, ramis multis, exilibus: foliis Trifolio proximis, ex

Nomina *Genera* Matth. in cap. 41. lib. 3. Dioſcor. *Forma.*

MELILOTVS *Vulgaris, ſiue Trifolium odoratum Dodonæi.*

MELILOTVS, *ſiue Sertula Campana.*

anguſta origine in latum ſeſe diffundentibus, & longo appenſis pediculo: floribus Melinis, paruis: ſiliquis repandis, numeroſis, pluribus ex vno ramuſculo pendulis, in quibus ſemen ineſt minutum, ſubrufum, odoris non ingrati, quo vtendum: radix inutilis, & ſuperuacua. Naſcitur laudatiſsima in Africa, ait Dioſcorides, & Cyzico, & Chalcedone: eius color vicinus eſt Croco, boni odoris. Naſcitur & in Campania circa Nolam, colore in luteum lãgueſcente, odore infirmo. Meliloton Sertulam Campanam vocamus, inquit Plinius eſt enim in Campania Italiæ laudatiſsima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica, vbicumque verò aſperis & ſylueſtribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio eſt nomen Sertulæ, quod occupauit. Odor eius Croco vicinus eſt, &

Locus. Ibidem. Lib. 21. c. 9.

flos ipſa cana. Placet maximè foliis breuiſsimis, atque pinguiſsimis. Idem paulo
Cap. 11. poſt. Melilotos vbique naſcitur, laudatiſsima tamen in Attica. Vbicumque verò
recens, nec candicans, & Croco quàm ſimillima, quanquam in Italia odoratior,
& cādida. Igitur Croco ſimillima dixit, quod Dioſcorides χροκίζων. Antea odorem & florem Croco vicinum eſſe dixerat. Hodie probatiſsima legitimaq; Melilotus non modò in multis Campaniæ locis, ſed etiam in Gargano Apuliæ
Li. 7. ſimpl. monte prouenit. Melilotus, auctore Galeno, miſtæ eſt facultatis. Habet enim
Vires & Temper. quiddam adſtringens: ſed & digerit, & concoquit: copioſior enim in eo eſt ſubſtantia calida, quàm frigida. Melilotus Dioſcoridi vim habet adſtrictoriam. In-
Lib. 3. ca. 31. flammationem emollit, præſertim quæ in oculis, vulua, ſede, aut teſtibus erumpit, ſi ex paſſo cocta illinatur: interdum autem addito oui luteo aſſato, aut Fœnigræci farina, Lini ſemine, aut Polline, aut capitulis Papaueris, intybóue. Recentes meliceridas per ſe cum aqua, & vlcera manantia in capite illita cum Creta Chia, vino, aut galla ſanat: ſtomachi dolores & cruda & cocta cum aliquo ex antedictis leuat: doloribus aurium mitigandis cruda ex paſſo inſtillatur: in
Cap. 20. lib. 21. aceto aut roſaceo madefacta capitis dolorem lenit. Meliloto, ſi Plinio credimus oculis medetur cum lacte, aut cum Lini ſemine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum roſaceo: item aurium è paſſo, quæq; in manibus intumeſcūt, vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaq;. Idem effectus, & ad vuluas. Teſtes verò, & ſedem prociduam, quæq; ibi ſunt vitia, recens ex aqua decocta, vel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinitur ad carcinomata. Deferueſcit in vino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax. Sed vulgati Codices falſò habere videntur lacte pro luteo oui: diſertè enim in Dioſcoride ᾠοῦ λεκύθου legitur. Serapio Meliloti ſiliquis & ſeminibus vtendum eſſe cenſet, cum ex auctoritate Iſaac Ebenamram de Meliloto diſſerit his verbis. Melilotus herba eſt quæ folia fert rotūda, & viridia, ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in ſiliquis tenuibus, ac rotundis, quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra ſinapis magnitudinem. Porro in Meliloto vſum ſibi vendicarunt ſiliquæ, & ſemina quæ in eis continentur. Ex quibus fa-
Ibidem. cilè eſt coniicere, inquit Matthiolus, non eſſe mirum, ſi emplaſtrū quod de Meliloto Officinis dicitur, ſæpe medicos fallat, cum in id legitimi Meliloti ſeminis farina nunquam recipiatur.

TRIBVLVS, CAP. LXXI.

Nomina ΡΙΒΟΛΟΣ χερσαῖος Grӕcis, Tribulus terreſtris Latinis dicitur, quod ſiliqua plantaq; Muricata ſit, Italis *Tribolo terreſtre*, Arabibus ſimpliciter Tribulus *Haſach*, ſiue *Haſerk*, Hiſpanis *Abroyos*, & *Abrolhos*.
Genera. Dioſcorides duo Tribuli genera ſtatuit, alterum terreſtre, alterum
Lib. 4. c. 14. aquis familiare, de quo alibi dicemus. Theophraſtus duo terreſtris Tribuli gene-
Lib. 6. Hiſt. cap. 5. ra deſcripſit his verbis: Ὁ δὲ τρίβολος ἴδιον ἔχει, διότι περικαρπιάκανθός ἐστι. Δύο δ' αὐτοῦ γένη. τὸ μὲν γὰρ ἔχει φύλλον ἐρεβινθῶδες, ἕτερος δὲ φυλλάκανθος. Καὶ ἐπίγειοι ἄμφω, καὶ πολλαχοῦ σχεδὸν σχιζόμενοι. ὀψιβλάστης δὲ μᾶλλον ὁ φυλλάκανθος, περιφύεται τὰς αὐλάς. τὸ δὲ σπέρμα τοῦ μὲν πρωΐου, σησαμῶδες, τοῦ δὲ ὀψίου στρογγύλον, ἐπίμελαν ἐν λοβῷ. Quæ rectiùs fortaſſe quam à Theodoro ſic verti poſſunt. Tribulo peculiare eſt, quod in tegumentum fructus aculeatum gignit. Duo eius genera. Vnum folium Ciceris habet nullis ſpinis aculeatum, alterum foliis eſt ſpinoſis. Humi iacent ambo, & quaquauerſum ferè diſperguntur. Serius germinat qui folia ſpinoſa habet, & circa villarum ſepta prouenit. Semen præcocis Seſamo ſimile, ſerotini rotundum, nigricans, ſiliqua clauſum. Quod hoc loco dixit Theophraſtus Tri-
Cap. 1. li. 6. bulum περικαρπιάκανθον eſſe, paulo ante dixit τὸν τρίβολον καὶ τῇ περικαρπίᾳ φυλλάκανθον

κανθον εἶναι. ἔχει γὰρ ἀκάνθας ἐν τῷ περικαρπίῳ: id eſt Tribulum habere ſeminis conceptaculum aculeatum, & folia ſpinoſa:etenim in ſeminis integumento ſpinas eſſe. Tribulo proprietas, inquit Plinius, quod & fructum ſpinoſum habet. Idem alibi: Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, vt Tribulus & Ononis. Sed rurſum idem dilucidius. Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur, dira res alibi. Iuxta Nilum, & Strymonem amnes, recipitur in cibos: inclinatur in vadum, folio ad effigiem Vlmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo, vni Cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & ſeriùs floret, magíſque ſepta obſidet villarum. Semen ei rotundius, nigrum, in ſiliqua: alteri arenaceum. In Theophraſti vulgatis noſtris exemplaribus σησαμώδες legimus, id eſt, Seſamo ſimile, quo loco, vt apparet Plinius ἀμμώδες legit, vtpote qui arenaceum verterit. Alij non arenaceum in Plinio, ſed acanaceum legunt. Tribulo ſabuloſæ planities mari Adriatico, Tyrrheno, & Gallico mediterraneo vicinæ ſcatent. Monſpelij etiam in aridis & oliuetis ſerpit, forma Ciceris, ramulis permultis, exilibus, gemino foliorum verſu refertis, non Portulacæ, vt legitur in vulgatis Codicibus Dioſcoridi, ſed Aphacæ, vel Lentis, ideóque pro ἀνδράχνῃ ſuſpicatur Pena, legendum ἀφάκῃ ὅμοια, id eſt Aphacæ, ſiue Viciç ſimilia, id quod ipſius plantæ inſpectio demonſtrat. Puſilli floſculi, luteoli, in pediculis, ex alis exeunt, & qua emergunt infeſti aculei, rigidiuſculi, ſexanguli, quinquangulíue, tanquam Murices, medullam &

Lib.21.c.15.
Lib.21.c.16.
Forma.

TRIBVLVS Terreſtris Matthioli.

TRIBVLVS MINOR rectus Dalechampij.

ſemen ambiunt, per maturitatem & æſtatem dehiſcentes: radix parua, fibrata, nec altè depacta. Nullius hodie fermè vſus, niſi aſinis, quibus pabulum illic eſt. Tribulus terreſtris, in aruis Hiſpaniæ freques̃ eſt, frugibus infeſtus. Lolium Tribulos, carduos, lappáſque non magis quàm rubos, inter frugum morbos potius, quàm inter ipſius terræ peſtes numerat Plinius, vt & Vergilius.

Lappæq; Tribulíque, intérque nitentia culta,
Infœlix Lolium, & ſteriles dominantur Auenæ.

Hiſt. frum. cap.101.
Locus.
Lib.18.c.17.
Li.1.Geor.

Duo

Duo alia Tribuli genera Dalechampius nouit, quæ hîc depinximus. Alter eſt Tribulus minor rectus, alter Tribulus minor repens. Tribulus minor rectus radicem emittit dodrantalem, tenuiſsimam, candidam, capillaceis villis parum fibratam: caulem ſimplicem, rotundum, quatuor digitos altum, in ramulos diſperſum: folia parua, Lenti ſimilia, ſuperiore parte latiuſcula, qua petiolo adnectuntur anguſtiora, per ipſa media excurrente ac eminente coſta, in ſingulis petiolis terna, vt in Loti ac Trifolij generibus. Florem fert Piſi, paruum, luteum: ſemen exiguis ac rotundis pilulis incluſum, quæ in terram deciduæ ſuam plantam quotannis ſerunt, atque in radice plantæ ex ipſis natæ cum terra effoditur, hærere ſolent. In arenoſis & ſabuloſis locis gignitur: guſtus citra mordacitatem & acrimoniam deſiccantis. Tribulus minor repens tota plantæ effigie ſuperiori ſimilis eſt, niſi quod hic longiſsimis viticulis per terram repit, & quaternas, aut quinas ſimul echinatas pilulas gignit. Ille autem breuis eſt & erectus, binaſq; tantùm, aut ad ſummùm ternas pilulas edit.

Forma Tribul. recti.

Forma Trib. rep.

TRIBVLVS Terreſtris, minor repens.

Tribulus, aquaticus Galeno, ex humida ſubſtantia & modicè frigida, terreſtris ex ſicca non mediocriter, & frigida componitur: (eſt enim legẽdum τρίβολος ἔνυδρος, ἐξ ὑγρᾶς οὐσίας, μετρίως ψυχρᾶς, χερσαῖος δὲ ἐκ ξηρᾶς οὐ μετρίως, καὶ ταύτης ψυχρᾶς συνέστηκε.) In terreſtri tamen ſuperat terreum frigidum quod adſtringens eſt, in aquatico aqueum. Propter vtrumq; itaque & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes humorum affluxus congruit. Porrò terreſtris ipſius fructus cum tenuium ſit partium, potus, lapides in renibus comminuit. Dioſcorides has illis vires aſsignat Tribulus vterque, refrigerantis, & ſpiſſantis eſt naturæ, inquit Dioſcorides, ideo inflammationes omnes cataplaſmate adiuuat: vlcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonſillâſque perſanat. Succus ex his colligitur, ad oculorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculoſis iuuamentum adfert. Drachma terreſtris Tribuli pota, illitáue ictos à vipera recreat: contra venena cum vino aptiſsimè bibitur. Decoctum eius ſparſum pulices necat. Thraces qui ad Strymona amnem habitant, virente Tribulo equos ſaginant, & è dulci ſemine, ac eſculento panem quo veſcuntur, faciunt. Tribuli vnum genus Plinio, in hortis naſcitur, alterum in fluminibus tantùm. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Eſt enim refrigerantis naturæ, & ideo vtilis contra inflammationes, collectionéſque. Vlcera per ſe erumpentia, & præcipuè in ore, cum melle ſanat, item tonſillas. Potus calculos frangit. Thraces qui ad Strymona habitant, foliis Tribuli equos ſaginant, ipſi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahit ventrem. Radix caſtè puréque collecta diſcutit ſtrumas. Semen adalligatum, varicum dolores ſedat: Tritum verò & in aquam ſparſum pulices necat.

Li.8. ſimpl. *Vires & Temper.*

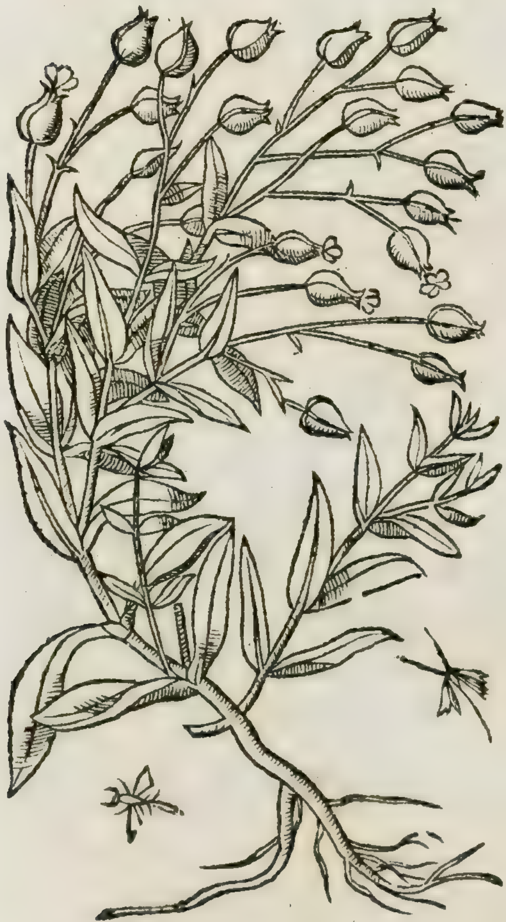
Li.22. c.10.

VACCA

VACCARIA RVBRA, CAP. LXXII.

VACCARIAM plantam vocant Herbarij, quod eam libenter Vaccæ depaſcantur, rubram à floris colore. Pallidæ ſupra meminimus inter Iſatidis genera. Quidam Condurdũ Plinij eſſe volunt. Ea certè circa Solſtitium, rubrum ſiue roſeum florem mittit, quod de Condurdo ſuo, herba Solſtitiali, Plinius tradit. Gignitur in agris argilloſis inter ſegetes, radice lignoſa, candida, breui, modice fibrata: caule ſingulari, pedem alto, in Lib.26. c.5.

VACCARIA Rubra Maior.

VACCARIA Rubra Minor.

vertice tantũ ſurculoſo: foliis oblongis, læuibus, pallidis, in faſtigio acuminatis, binis ſimul, ex aduerſo ſitis, cauli ſine pediculo adhærentibus: ex foliorum ſinu in plantæ vertice exiles pediculi emergunt, & calices ſuſtinent albos, inferne latos, ſuperne faſtigiatos, quinque herbaceis coſtis diſtinctos, ex quibus flos promitur, aſpectu pulcher, puniceus, quinque foliolis conſtans, media linea ſic diuiſis, vt in alia quinque rurſum diducantur, & ſic diſtracta decem efficiant: ſemine rotundo, copioſo in ſupradictis calicibus.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER QVINTVS,

In quo describuntur & depinguntur Olera, & herbæ quæ in Hortis nascuntur.

BRASSICA, CAP. I.

VIRIDARIO Hortus proximus est, quo nomine apud antiquos omnis villa dicebatur, vt scribit Festus: quòd ibi, qui arma capere possent, orirentur. Et Plinius, in XII. tabulis legum nostratium, ait, nusquam nominatur Villa: semper in significatione ea hortus: in horti verò, hæredium. Κῆπος Græcis hortus dicitur, & Κλῆρος, quamquam propriè hæreditatem significet. Nicander,

Nomina

Lib.19.c.4.

In Alexiph

Ἠ̓ ἔτι καὶ κλήροισιν ἐπίβολα τοῖάπερ ὧραι
Εἰαριναὶ φορέουσιν ἐνεψιήματα κούραις.

Quæ sic Gorræus conuertit.

Quæq; per æstatem nostris nascuntur in Hortis
Mala, quibus ludunt, delectantúrque puellæ.

Vnde sumptum Latinorum hæredium, quod pro horto, vt ex Plinio dictum est, vsurpabatur, quódque paruum prædium Festus interpretatur. Horti sunt in quibus arbores, & olera potissimùm oriuntur, quibus antiquitas nihil priùs mirata est, veluti Hesperidum hortos, & Regum Adonis, & Alcinoi, itémque pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ Rex Cyrus fecit. Romani quidem Reges ipsi hortos coluere. Quippe etiam Superbus Tarquinius nuntium illum sæuum atq; sanguinarium filio remisit ex horto. Iam quidem hortorum nomine, inquit Plinius, in ipsa vrbe delicias, agros, villásque possident. Primus hoc instituit Epicurus otij magister. Vsque ad eum moris non fuerat in oppidis habitari rura. Romæ quidem per se hortus Ager pauperis erat. Ex horto plebei macellum, quanto innocentiore victu? Hinc primùm agricolæ æstimabantur prisci, & sic statim faciebant iudiciũ, nequã esse in domo matremfamilias (etenim hæc cura fœminæ dicabatur) vbi indiligens esset hortus. Quippe è carnario aut macello viuendum esse. Nec caules, vt nunc, maximè probabant, damnãtes pulmentaria, quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari desideria etiam in exprobratione erant. Horti maximè placebant, quia non egebant igne, parcerėntque ligno, expedita res, & parata semper: vnde etiam acetaria appellantur

Plin.lib.19. cap.4.

Ibidem.

X

(acedaria Tintianus, accetaria legit Hermolaus, non ab aceto, vt credi cœptum eſt,ſed ab accipiendo deflexa. Ideo enim, inquit Plinius, accetaria appellabantur horti, hoc eſt hortenſia, quoniam expedita res & parata ſemper eſſet: nam & acceptabulum ab accipiendo dicitur,etiam ſi Græci Oxybaphon appellent,quaſi ab aceto) facilia concoqui, nec oneratura ſenſum cibo, & quæ minimè accenderent deſiderium panis. Horti igitur ab antiquis, vt & à nobis, & ad voluptatem, & ad neceſsitatem comparabantur. Nos autem hortum hic deſcribere inſtituimus, qui λάχανα, ideſt olera potiſsimùm continet. Olus autem dicebant quamcumque herbam eſculentam,inquit Scaliger,claro indicio priſcæ frugalitatis,quę ad victum nihil obſonij ſibi deeſſe exiſtimaret, modo ne deeſſet olus: hoc enim ὅλον eſt, ſicut & panis πᾶν. Nec iis ſolũ,quæ nobis vſui cibario ſunt hortũ inſtruimus,ſed etiã iis ex quibus remedia vulgò parantur,inuẽtu facilia,ac ſine impẽdio.

In lib.1. de Plant.

Supra nos glandiferas arbores, eaſque quæ primùm victu mortales aluerunt, nutrices inopis,ac feræ ſortis expoſuimus, deinde pomiferas, quæq; mitioribus ſuccis voluptatem primæ cibis attulerunt. Sequitur natura hortorum, id eſt eorum quæ præter arbores & frutices benigna tellure proueniunt, maximè ex quibus viuimus,multa etiam quæ ſalutis, & quædam quæ voluptatis hominum gratia terra gignit.

Nomina

A Braſsica verò quæ omnibus notiſsima eſt exordiemur. Κράμβη Græci quaſi Κοράμβλη, inquit Suidas,quòd pupillas oculorum,quas Græci Κόρας vocant, hebetet. In qua ſententia fuit Columella, cum ſcribit,

Lib. de Hort.

Nunc veniat quamuis oculis inimica coramble.

Et melius κράμβη,quaſi κοράμβη dicta eſt,quod τῷ κορῷ ἀμβῆ, vel rectiùs ἀντέβη, id eſt, quod crapulæ ſatietatíque aduerſetur,vt dicetur. Græci veteres etiam ῥάφανον vocarunt,ob mutuam quamdam amicitiam & affinitatem vtriuſuis ſeminis, vetuſtioris præſertim, vtramuis plantam generandi. Braſsica à Latinis appellatur, quaſi præſeca, inquit Varro, quod huius ſcapus minutatim præſecatur: ſiquidem nunc tonſili,nunc cymoſo caule ſpectatur. Sunt qui dictam exiſtiment quaſi paſsicam, quod ex caule minutatim præſicatur vt paſſa fiat. Vel ἀπὸ τοῦ βράξαι,id eſt à vocando dictam veriſsimile eſt. Eſtur enim tota à plebecula, tum cruda,tum cocta,vel muria ſeruata. Vulgò Caulis, quoniam præ cæteris grandi, validóque turgeſcit caule, à Mauritanis *Corumb*, & *Karumb*, ab Italis *Caualo*, & *Verça*, à Germanis *Koel*, ab Hiſpanis *Colhes*,& *Couues*, à Gallis *Chou*, à Belgis *Koolen*, ab Anglis *keale*, & *Cole*.

Genera.
Lib.7. hiſt. c.4.

Braſsicæ permulta ſunt genera,Theophraſto tria. Τῆς δὲ ῥαφάνου, inquit, τριχῆ διαιρουμένης, οὐλοφύλλου τε, καὶ λειοφύλλου, καὶ τρίτης τῆς ἀγρίας, ἡ τὸ μὲν φύλλον ἔχει λεῖον, μικρὸν δὲ καὶ περιφερὲς, πολύκλαδος, καὶ πολύφυλλος, ἔτι δὲ χυλὸν ἔχουσα δριμὺν καὶ φαρμακώδη. Διὸ καὶ πρὸς τὰς κοιλίας αὐτῷ χρῶνται οἱ ἰατροί. ὁμοίως δὲ καὶ ἐκείνων εἶναι δοκοῦσι διαφοραὶ καθ' ἕτερα. ἐπεὶ ἄσπερμόν τι γένος αὐτῶν ἐστὶ, ἢ κακόσπερμον. τὸ δ' ὅλον ἡ οὔλη τῆς λείας εὐχυλωτέρα, καὶ μεγαλοφυλλοτέρα. Id eſt, Braſsica trifariam diuiditur: in eam quæ criſpa & in eam quæ læuia folia habet,& tertiam agreſtem.Huic folium læue eſt,paruum & rotundum: multis ramis, multíſque foliis conſtat. Huic præterea ſuccus acris ineſt,& medicatus,quo medici ad purgandas aluos vtuntur. Similiter priorum Braſsicarum hæc videtur eſſe differentia, quod harum quædam nullum, quædam malum ſemen habent. In vniuerſum autem criſpa Braſsica & meliore ſucco, & maioribus foliis eſt quàm læuis. Notandum autem non hîc ſolùm Braſsicam τὴν ῥαφανὸν à Theophraſto nominari, & ita à Theodoro conuerti, ſed aliis etiam in locis ſæpiſsimè,in quibus eruditiſsimus philoſophus & medicus Scaliger τὴν ῥαφανὸν pro Braſsica vſurpat, non pro radice,neque radicula,quam etiam ῥαφανίδα vocant Græci. Et apud Athenæum ἡ ῥαφανὸς Theophraſti κράμβη eſſe dicitur: illic enim ſcribitur. Θεόφραστος δ' οὕτως γράφει, Τῆς δὲ ῥαφάνου (λέγω δὲ τὴν κράμβην)

In comm. in lib.cauſ. Theoph.
Lib.9.deipnoſ.

ἡ μὲν ἐστιν οὐλόφυλλος, & cætera. Aristoteles quoque de erucis scribens. αἱ δὲ κάμπαι γίνονται, inquit, ἐκ τῶν φύλλων τῶν χλωρῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ῥαφάνου, ἣν καλοῦσι τινὲς κράμβην. Lib. 5. hist. an. c. 19. Id est, nascuntur erucæ ex virentibus foliis, maximè rhaphani, quam vocant nonnulli cramben, hoc est Brassicam. Quæ cum Plinius negligētiùs legisset, imò ne animaduertisset quidē quæ Theophrastus & Aristoteles de Brassica scripserunt, ipse rhaphano, idest radiculæ adscripsit. Ac primùm locum Theophrasti suprà citatum apertè expresit his verbis, Genera rhaphani Græci fecere tria, foliorum differentia, crispi atque læuis, & tertium siluestre. Atque huic læuia quidē, sed breuiora ac rotunda, copiosáque atque fruticosa: sapor autem asper, & medicamenti instar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differentia seminis est, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc vitia non cadunt nisi in crispa folia. At hæc non ad rhaphanum radicem, sed ad raphanum Brassicam pertinent. Id quod ex ipsiusmet Plinij loco alio demōstrari potest, quo quæ rhaphani genera illic statuerat, eadem ad Brassicam refert, Catonem qui illa ex Theophrasto transscripsit citans his verbis: Sed Cato Brassicę miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria. Vnam extentis foliis, caule magno, alteram crispo folio quam Apianam vocat, tertiam minutis caulibus, lenem, teneram minimè probat: Eadem tria genera alio postea loco idem Plinius repetit. In tres species, inquit, diuisère eam (Brassicam) Græci antiquissimi. Crispam quam Selinada vocauerunt à similitudine apij foliorum, stomacho vtilem, aluum modicè mollientem. Alteram læam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est propriè appellata crambe, tenuioribus foliis, & simplicibus, densissimisque, amarior, sed efficacissima. Cato crispam maximè probat, deinde læuem grandibus foliis, caule magno. Quo verò Catonis sententiam de tribus generibus à Plinio citatam, ex Theophrasto descriptam esse dilucidiùs intelligamus, eius verba hîc adscribēda sunt. Nunc vti cognoscas naturam earum, prima est læuis quæ nominatur. Ea est grandis, latis foliis, caule magno: validam habet naturam, & vim magnam habet. Altera est crispa, quæ à similitudine apij σελινοειδὴς vocatur. Hæc est natura & aspectu bona ad curationem: validior est quàm, quæ suprascripta est. Item est tertia quæ Κράμβη vocatur, minutis caulibus, tenera & acerrima est omnium istarum, tenui succo vehementissima. Et primùm scito, de omnibus Brassicis nulla est illiusmodi medicamentosior, &c. Deinde Plinius erucarum ortum describens ex Aristotele, de rhaphani folio dixit, quod Aristoteles apertè se dixisse de foliis Brassicæ declarat loco à nobis citato. Plinij autem verba hæc sunt. Multa autem insecta & aliter nascuntur, atque imprimis ex rore. Insidet hic rhaphani folio primo vere, & spissatus sole in magnitudinem milij cogitur, &c. Sed de hoc Plinij errore quædam alia postea dicemus. Tria Brassicæ genera agnoscit etiam Eudemus Atheniensis, in libro de oleribus, vt legitur apud Athenæum: Κράμβης φησὶν εἶναι γένη τρία, τῆς γὰρ καλουμένης ἁλμυρίδος, καὶ λειοφύλλου, καὶ σελινουσίης. τῇ τε ἡδονῇ πρώτην κεκρικὼς τὴν ἁλμυρίδα. φύεται δὲ ἐν Ἐρετρίᾳ, καὶ Κύμῃ, καὶ Ῥόδῳ· ἔτι δὲ Κνίδῳ, καὶ Ἐφέσῳ. ἡ δὲ λειόφυλλος ἀνὰ πᾶσαν (φησὶ) χώραν γίγνεται. ἡ δὲ σελινουσία τὴν ὀνομασίαν ἔχει διὰ τὴν οὐλότητα· ἐμφερὴς γάρ ἐστι σελίνῳ, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην πύκνωσιν. Idest, Tria sunt Brassicæ genera: Halmyris, Læophyllos, & Selinusia. Halmyris suauitate cæteras antecellit. Nascitur in Eretria, Cumis, Rhodo, Cnido, Epheso. Læophyllos à læuore foliorum sic dicta, vbique nascens nullam respuit regionem. Selinusia à crispitudine foliorum nomen accepit, ideo quod σελίνῳ, idest apio similis sit, atque etiam densitate. Dioscoridi Brassica alia est ἥμερος, idest, satiua, alia ἀγρία, idest siluestris, alia θαλασσία, id est marina. Sub satiua tria iam explicata genera, vel quædam horum complectitur. Sub quæ etiam Ægyptiam comprehendit, quæ in Ægypto propter

Marginal notes: Lib. 19. c. 5. (beside "supràcitatum"); Lib. 19. c. 8. (beside "Theophrasto transscripsit"); Lib. 20. c. 9. (beside "lenem, teneram"); De re rust. c. 157. (beside "Nunc vti cognoscas"); Lib. 11. c. 32. (beside "sicæ declarat"); Lib. 9. (beside "Athenæum"); Lib. 2. c. 123. (beside "Dioscoridi Brassica")

X 2

Lib.20.c.9. amaritudinem non estur, inquit Plinius. Sed multò plura idem Plinius tradit, ex
Lib.19.c.8. cultu, locis, & forma nomen adepta. Præcipuus fit caulis, inquit, ſapore ac magnitudine, primùm omnium ſi in repaſtinato ſeras: dein ſi terram fugientes cauliculos ſeces, à terráque proceritate luxurioſa attollentes ſe, exaggerando aliam accumules, ita ne plus quam cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur, bis computabili impendio tædióque. Cætera genera complura ſunt. Cumanum ſeſſili folio, capite patulum. Aricinum altitudine non excelſius, folio numeroſius quàm tenuius. Hoc vtiliſsimum exiſtimatur, quia ſub omnibus penè foliis fruticat cauliculis peculiaribus, Pompeianum procerius caule ab radice tenui, intra folia craſſeſcit: rariora hæc, anguſtioráque, ſed teneritas in dote, ſi frigora non toleret: quibus etiam aluntur Brutiani, prægrandes foliis, caule tenues, ſapore acuti. Sabellico vſque in admirationem criſpa ſunt folia, quorum craſsitudo caulem ipſum extenuat: ſed dulciſsimi perhibentur ex omnibus. Nuper ſubiere Lacuturres ex conualle Aricina, vbi quondam fuit lacus, turríſque quæ remanet, capite prægrandes, folio innumeri. Alij in orbē porrecti, alij in latitudinē toroſi. Nec plus vllis capitis poſt tritianum, cui pedale aliquando conſpicitur, & cyma nullis ſerior. Hæc Plinius. Noſtris etiam in Hortis plurimæ viſuntur Braſsicarum ſpecies, quædam etiam veteribus incognitæ, quas primùm diſtribuemus in ſatiuam & agreſtem. Satiuam in albam, nigram, & rubram.

j.Braſſ.ſpe. Braſsica ſatiua alba vulgaris notitiæ omnibus conſpicua, ea eſt, quæ læuis à Theophraſto, Catone, Plinio dicitur, caule magno, craſſo, grandibus & latis
Forma. foliis, carnoſis, ex viridi ſeu cæſio candicantibus, in latera diffuſis, prominulis venarum toris fruticantibus, tonſili cymarum luxuria: flore tum luteo, tum albo: ſemine in ſiliquis. Cum gelicidia ſenſit, gratior eſt cibis: tenereſcit enim frigoribus: iuſculis pinguibus incoqui ſolet. Cymoſum eius cacumen acetariis ſubminiſtrat, prius ſubferuefactum, mox oleo ſaléque diffuſum.

BRASSICA ALBA vulgaris, Læuis ſatiua.

BRASSICA ALBA criſpa.

Altera

Altera Braſsica alba ea eſt, quæ braſsica Sabaudica cognominatur, *Chou de Sauoye*, Dodon. Lacuturris, Catonis Criſpa braſsica, Plinij Sabellica. Etenim criſpis admodum foliis lactucæ modo in ſeſe concluditur, ſed non in tam abſolutum orbem coit, quàm Braſsica capitata, neque vſque adeo conuolutis interioribus pãniculis, intus albicans, tenera, ſubdulcis, & quæ hac ætate præſtantiſsima habetur: flores albos, & ſemen in exiguis ſiliquis profert. Hyemem & gelicidia non tolerat. Hæc Braſsicæ candidæ ſecundum genus eſt Dodonæi. 2. ſpec. Lib. 5. c. 6. Lib. 5. c. 6.

BRASSICA CAPITATA *Albida*.

Tertia albæ Braſsicæ ſpecies, cuius folia in orbem conglomerantur, exterius calloſa, & per ambitum rugata, multis intus carinarum voluminibus, externis ſemper interiora complectẽtibus, numquam niſi cum in florem exeunt dehiſcentibus, eximio candore, miranda teneritudine, humili caule, capite prægrandi, nonnumquam ſeſquipedẽ craſſo. Braſsica capitata vulgo nominata eſt, quoniam in capitis formam extuberat, Gallis *Chou capu*, ideſt Caulis capitatus. Nonnulli à candore foliorum album vocant, quo noſtra fere rura victitant. Huic hyeme præcipua nobilitas. Plinio Lacuturris eſt Braſsica, vt vult Matthiolus, vt Dodonæus braſsica Tritiana. Sed veriſimilius eſt Lacuturrim noſtram eſſe Braſsicam capitatam candidam. Tritianam verò noſtram eſſe Braſsicã capitatam viridem. 3. ſpec. In libr. 2. Dioſ. c. 123. Ibidem.

Eſt alia Braſsica capitata polycephalos, radice, caule & magnitudine aliis ſeſsilibus & capitatis par & ſimilis, ſed hoc differt, quod ſpectanda quidem & fere prodigioſa naturæ laſciuientis, vt ita dicam, oſtentatione, non vt ſuperior, vnicum caput profert, ſed plura, alia ab aliis diſcreta, in vnum tamen tanquam aceruum congeſta, è venoſis multis foliis conglobata, alia maiora, alia minora, inuſitata quadam & rara ſpecie. Quidam id terræ, cui ſemen creditur, vbertati adſcribunt, quæ tam copioſum alimentum præbet, vt gignendis atque nutriendis tot capitibus ſufficiat. 4. ſpec.

BRASSICA CAPITATA *Polycephalos*.

Miranda eſt alius Braſsicæ albæ & peregrinæ natura, quam Dodonæus Pompeianam vocat, aut Cypriam, & Braſsicam floridam, *Chou de Cypre*, &, *Chou fleuri*, Itali *Caulifiori*. Primùm enim folia profert Braſsicæ albæ & læuis modo, quadamtenus cinerea: deinde ex ipſorum medio foliorum conglobatorum veluti centro cauliculos multos, craſsiuſculos, candidos, dulces, multis & breuibus ramulis veſtitos, pari proceritate, & in ſeſe conglomeratos. Hos cauliculos huius Braſsicæ florem appellant. Nec 5. ſpec.

BRASSICA Pompeiana, aut Cypria, Braßica florida Dodo.

BRASSICA Aßparagωdes Dalechampij.

minùs mira eſt ea Braſsica, quam aſparagωdem eſſe herbarij cenſent, cuius mentio fit in Geoponicis Caſsiani Conſtantino attributis.

6. ſpec. Caulis & radix eadem quæ in cæteris Braſsicæ generibus. Folia nunc ſunt laciniata, & frequentiſsimis diuiſuris inciſa, qualia Braſsicæ criſpæ, nunc plana, lata, & expanſa. Eadem nonnumquam tota virent, nonnumquam venis per ipſa folia diſperſis, & media coſta rubent. Huic vero id peculiare eſt & inſigne, quod ex foliis ramuli multi, breues, toroſi, folioſi naſcuntur, florentes ſuo tempore, & ſemen edentes, nō aliter quàm in reliquis plantis, ex caule, vel ſtipite, quorum ramulorum cum aſparagis ſimilitudo fecit, vt hanc Braſsicam aſparagωdẽ Græci vocauerint. Hi tenelli aſparagi in iure aliquo pingui, vt capi, aut veruecinæ eduntur.

BRASSICA RAPOSA.

7. ſpec. Admiranda verò magis, & veteribus, opinor, incognita ea Braſsica (niſi ſit rapitius colis Catonis) quæ γογγυλοκράμβη nominari poteſt, ideſt Braſsica rapoſa, Gallice *Chou raue*, quòd caulis in magnum, carnoſum, & rotundum caput extuberat rapi modo, intus etiam album ſicuti rapum, è quo folia naſcuntur, reliquis Braſsicis ſimilia, laciniata, viridia, longis, craſsíſque fulta pediculis. Ex eodem cum albis floribus cauliculi prodeunt. Caulorapum vocat Scaliger. Vidimus, inquit, hunc cinnum vtriuſq; naturæ. Sed Braſsicę radix ſub terra condita fuit, rapum ſupra terram in ſtipite turgeſcebat. Dodonæo (In lib. 1. de Plant.)

eſt

eſt Braſsicæ candidæ quartum genus. Tuber rapi modo in fruſta conciſum, & elixum eſtur cum aceto & pipere, magna eorũ voluptate qui Braſsicis delectãtur. Alij in iure capi veruecinæ & vitulinæ coquunt, ſic lautiore apparatu, & meliore guſtu: quomodo crambaſparagorum parari ſolent tenelli aſparagi, vt dictum eſt.

BRASSICAE RVBRAE prima ſpecies.

Hæc albæ Braſsicæ genera. Quarum primæ ſimilis eſt Braſsica nigra, Gallicè *Chou noir*, cui ſtipites longi ſunt & proceri, folia grandia, lata, nigricantia, rugis multis aſperata: flores lutei: ſemen & ſiliquæ vt cæteris.

Braſsica rubra foliis eſt magnis, latis, laciniatis, læuibus in viridi fuſco rubeſcentibus, venis etiam rubeſcentibus per tranſuerſum virgatis: floribus luteis: ſiliquis longis & gracilibus: ſemine minuto, rotundo, exterius fuſco, interius flaueſcente, napi vel rapi ſemini ſimili, ſed maiore. Hæc Braſsica eſt Cumana & rubra, & Braſsica læuis Catonis Dodonæo, quę prima omniũ à Fuchſio deſcripta eſt, Gallicè *Chou rouge*.

Braſſ.rub. j.ſpecies& forma. Lib.5. ca.6.

Braſsicæ rubræ ſecunda ſpecies ſuperiorem foliis plane imitatur, ſed tempore folia quæ in medio ſunt, alia aliis incumbentia, vt in Braſsica alba capitata, conglobantur, eáque rubeſcentia, aut purpuraſcentia. Dodonæus Braſsicam Lacuturrem appellat, Galli *Chou capu rouge*.

Braſſ.rub. ij.ſpecies. Lib.5. c.6.

Tertia ſpecies folia habet inciſa, cæterùm colore, floribus, & ſemine primo generi proxima, Dodon. Braſsica σελινοειδὴς, Latinè Apiana.

Braſſ.rub. iij.ſpec. Ibidem,

Quarta foliis eſt valde rugatis criſpíſque cætera ſuperioribus ſimilis. Nigram Dodonæus vocat. Fuchſius Braſsicam criſpam, & σελινοειδῆ, ideſt Apianam à ſimilitudine apij, Galli *Chou creſpu noir*.

Braſs. rub. iiii. ſpec.

BRASSICA NIGRA Dodonæi.

Huic adiungenda Braſsica criſpa Tragi, quæ radice, caule, flore, ſemine, ſapore, ſuperioribus generibus ſimilis, folia gerit plane illis diſsimilia, hoc eſt criſpa, & per ambitum inciſa, veluti criſpæ lactucæ. Quamquam in hoc genere quędam frequentioribus & profundioribus, aliæ rarioribus & minoribus inciſuris diſſectæ ſint.

Lib.2. c.59.

Ad idem genus referenda Lobellij Braſsica tenuifolia laciniata, cuius gemina eſt varietas. Prior foliorum laciniatas inciſuras ad medium vſque neruum habet, artemiſiæ, eryngijve campeſtris ritu, quæ hic appicta eſt.

Alterius fimbriata magis, laciniata minus ſunt foliata, quæ eadem eſt, aut valde ſimilis Sabellicæ Dodonæi.

Id poſtremum Braſsicæ rubræ genus ponit Dodonæus, quod eſt omnium minimum, & fere ſilueſtri ſimile. Caulibus & foliis primum Ibid.

BRASSICA *Crispa Tragi.*

BRASSICA *Tenuifolia laciniata.*

BRASSICA *Siluestris.*

BRASSICAE *III. Genus Fuchsij.*

genus maximè refert, nisi quod ea minora habet. Vix in cibos admittitur, sed seminis tantùm gratia seritur, ex quo exprimitur oleũ, quod vulgò olei ex naporum semine expresi nomine venundatur. *Huile de nauette* Galli vocant. Hanc tertiam esse Catonis Brassicam existimat Dodonæus, quæ Crambe propriè dicatur.

Ibid. Forma Brasicæ siluest.

De Brasicæ satiuæ generibus satis multa: nunc de agresti, quæ κράμβη ἀγρία nominatur, id est, Brasica siluestris. Foliis & floribus Brasicæ rubræ secundo & vltimo

mo generi planè similis est, nisi quòd Caules foliáque minora habet, candidiora, hirsutiora, & gustu multò amariora. Cui planè similis est tertia Brasicæ satiuæ species Fuchsij, hìc appicta.

Alias duas Brasicæ siluestris species descripsit Cordus. Quædam est, inquit, quę caulem erigit bicubitalem, & ferè teretem, glabrum, intus medullaceum, cui statim à terra vsque ad summitatem ianceæ gracilitatis deinceps adnascuntur rectæ virgæ, longitudine cubitali. Sub his iuxta exortum singula sunt folia longitudine digitalia, inferiùs vncię, aut interdum duûm digitorum latitudine, in mucronem desinentia, pinguia, & glabra, sine pediculo caulem & virgas veluti sinu quodam circum amplectentia. Totis virgis siliquas erectas producit, digiti longitudine, valde graciles, intus sinapi similia semina continentes, quæ per longitudinem in duas partes tenuissima quadam membrana diuidũtur. Flores vere & æstatis initio in summis tantùm virgis apparent candidi, minimis quatuor foliolis, & paucis staminibus constantes. Floret particulatim. Itaque simul maturas & maturescentes siliculas, simúlque flores habet. Radix subest dodrantalis, digiti mediocris crassitudine. Tota herba satiuam Brasicam sapore æmulatur. Alia Brasicæ agrestis species est, inquit idem Cordus, quæ cubitalem habet caulem, teretem, glabrum, aliquantulùm concauum, & in ramulos diuisum: folia ex interuallo singula profert secus ramulorum eruptiones, trium aut quatuor vnciarum longitudine, paulo angustiora, subrotunda, glabra, & Brasicæ modo corrosa: flores veris exitu candidos & oblongos fert, quibus singulæ succedunt siliculæ, digito longiores, angustæ & quadrangulares, oblongo nigróque semine plenæ. Radice nititur exigua, lignosa, semestri, & inutili. Folia Brasicam gustu imitantur: semen verò amarius est, & aliquantulum acre. Nascitur pinguibus agris, lento & glutinoso solo. Hæc Cordus.

Lib.1.plan. ca.31.

Lib.2.plan. c.89.

BRASSICA Campestris Clusij.

Clusius Brasicam aliam campestrem pinxit & descripsit, quæ caules pedales habet, candicantes, rotundos, ramulos aliquot, folia per interualla, perfoliatæ similia, candicantia, colore Brasicæ, gustu feruido, caulémque sic amplectentia, vt tenellæ plantæ plurimum ad perfoliatam accedant, in ramulis ex alis exeuntibus flores insident candidi, Brasicæ floribus similes, deinde cornicula, siue siliquæ oblongæ, quadrangulæ, in quibus continetur semen minutũ. Alterum eius genus firmioribus virgis, neque adeo ramosis, cuius folia in summo aliquantulum serrata, & calidi etiam vt alia gustus: flores priori similes, maiores, leucoij aut violæ matronalis æmuli, purpurei, & floribus Bolbonac non absimiles, vtriusque radix licet dura, fibrosaque & candida, annua tamen est. Plurima regno Murciano ad Eliocratam vrbem, vulgò horca, in agris & iuxta vias nascitur. Floret martio. Primum genus agro Viennensi etiã frequẽs. Incolæ Hispani *Collejon* appellant, quasi Brasiculam. Sunt qui Brasicam semine quadrãgulo vocent. Potest etiam Brasica campestris nuncupari. Eius acrimonia proxime ad Brasicæ facultates hanc plantam accedere indicio est. Perfoliata siliquosa à Lobellio nominatur.

Lib.2.stirp. 1.Hisp.c.61.

Brasicam

Brasſicæ marinæ Forma. Lib.2.c.125.

Dioſcorides folio 526.

BRASSICA MARINA
Soldanella officinarum.

Braſsicam marinam his adnumerauit Dioſcorides, quæ Græcis κράμβη θαλασσία dicitur. A ſatiua prorſus abhorret, inquit, quòd folia ferat rotundæ ariſtolochiæ, longa, tenuia: ſingula è ramulis rubentibus exeunt, ſingulari vt hedera pediculo: albo ſucco prædita eſt, ſed pauco, ſalſo guſtu, ſed aliquantùm amaro, pingui concretu. Hanc Braſsicam cenſent herbarij peritiſſimi eam eſſe ſtirpem, quam officinæ Soldanellam & Soldanam appellant, etſi ſcripſerit Dioſcorides folia habere rotundæ ariſtolochię, longa. Quippe quæ in maritimis naſcatur, ramulis conſtet rubentibus, ex quibus prodeunt folia, vt in hedera, quæ lacteum ſuccum emittunt, guſtúque ſalſa & amara, & quadamtenus acria percipiuntur. Quare locum Dioſcoridis mendo non carere rectè videtur Matthiolus exiſtimaſſe, facilíque librariorum lapſu eueniſſe, vt folia μακρὰ, ideſt longa, pro μικρὰ, ideſt parua nunc legamus. Tamen in noſtris Dioſcoridis exemplaribus nō legimus huius Braſsicæ folia μακρὰ neque μικρὰ, ſed εὐμήκη, ideſt prælonga. Dalechampius legit προμήκη, ideſt porrecta, quod eſt veriſsimum. Quo Dioſcoridis loco ſic emendato, Soldanella omnibus planè notis (In libr. 2. Dioſ.c. 115.) Braſsicam marinam Dioſcoridis refert. In qua etiam ſententia cum ſit Ruellius, (Lib.2. c.54.) quòd Soldana vulgo dicta, vt ſcribit, cum tota Dioſcoridis pictura nulla reclamante nota videatur ſubſcribere, in eo tamen errat, quod eam folio ariſtolochiæ longæ, atque etiam prelongo eſſe prodiderit. Rectiùs Dodonæus qui Soldanellæ ſiue (Lib.3.c.54.) Braſsicæ marinæ folia tribuit aſari, aut ariſtolochiæ rotundæ, ſed minora. Errat præterea Matthæus Siluaticus pandectarum auctor, quod Soldanellam Arabum Chachile eſſe crediderit, cum Serapio Chachile vſneæ ſimile eſſe, folióque non ariſtolochiam, ſed naſturtium imitari tradiderit. Braſsica marina, vt rectè ait Geſnerus, toto genere differt à Braſsicis, nec aliud quàm nomen commune habet. (In Hort. Germ.) Eam opinor ob cauſam, Dodonæus non cæteris Braſsicis, ſed ſmilacibus læuibus, (Ibid.) & conuoluulo ſubiunxit. Nam graciles & rubeſcentes cauliculos, ſeu viticulas per terram ſpargit, à quibus exeunt folia parua, rotunda, viridia, hederæ foliis rotundiora, & viridiora, aſari aut ariſtolochiæ rotundæ ſimilia, minora tamen. Flores ſmilaci læui & minori ſimiles, rubeſcentes ſiue purpurei: ſemen nigrum in ſiliquis, aut rotundis capitulis, vt ſmilacibus: radix longa & tenuis. Denique ſmilaci minori proxima eſt, demptis foliis, quòd rotundiora ſint, craſsiora, & guſtu ſalſa. Prouenit abundè in Zelandia, & Flandriæ litoribus marinis, in litoribus (*Locus.*) etiam Venetis, inquit Matthiolus, Aquilecenſibus & Tergeſtinis. (Ibid.)

Pena, Braſsicam aliam perpulchram marinam ſilueſtrem, à Dioſcoridis ſpecie diuerſam, locis oriundam Angliæ maritimis ad Portlandiam inſulam depinxit, ſed quia inculta, neglecta, hiſpidior tota & prædura eſt, cymæ ingratiores multò, cibo toleranda tamen. Turnerus μονόκοκκον & μονόσπερμον à ſingulari ſemine vocabat. Sunt enim in florum pallentium alborum congerie eleganti, denſa & vmbelloſa multis in ramis, ſiliquæ breuiores, craſsiuſculæ, quibus ſingulis ſingulum ineſt ſemen, paulo minus piſo, Soldanellæ aut orobi æquale: folia eadem ferme quæ Braſsicæ nigræ, ſed craſsiora & lætiore aſpectu, & fimbriis vndulatis, pliciſq;

admo

BRASSICA MARINA siluestris, Monospermos Penæ.

admodum artificiosis. Siluestris Brasica in maritimis Senensibus, Argentario promontorio, aliisque tum Thyrrheni, tum Adriatici maris littoribus frequens nascitur. Hanc non longè à Terracina vrbe, via qua itur Neapolim plurimam vidisse sese affirmat Matthiolus, foliis domesticæ similibus, sed hyoscyami modo hirsutis, amaro & insuaui gusto. Sic & Dioscorides maritimis præruptisque locis magna ex parte gigni prodidit, satiuæ similem, sed cādidiorem, hirsutiorem, & amaram. Reliquæ Brasicæ in hortis pasim proueniunt. Frigidis verò & pluuiis regionibus positio earumdem optima. Salsis etiam aquis iuuari Brasicam, & iis rigatam meliorem fieri tradit Theophrastus: quare nonnullos nitro aquæ permisto aspergere Brasicā, vt Ægyptios, atque ita multò dulciorem teneriorémque effici, sicuti etsi priusquàm coquatur, sale commaceretur. Martialis nitrata aqua viriditatem conseruari scribit his versibus.

Ibid. — Lib.2.c.125. — Lib.2.caus. c.7. — In Xen. Corn. in li. 7. commēt. phar. local.

Ne tibi pallentes moueant fastidia Caules,
Nitrata viridis Brasica fiet aqua.

Palladius non nitratam aquā, sed nitrum ipsum inspergi iubet his verbis. Celeriùs coqui virore seruato, si dum est trium vel quatuor foliorum, nitrum tritum cribello desuper spargas, vt speciem pruinæ candentis imitetur. Quæ ex Geoponicis Casiani Constantino attributis transscripta videri possunt. Εἰδέναι χρὴ ὅτι τὴν κράμβην ἐν ἁλμυρῷ τόπῳ σπείρειν προσήκει. διὸ χρὴ τριφύλλῳ ταύτῃ γενομένῃ, νίτρον λεῖον, ἢ ἁλμυρίδα γῆν διὰ κοσκίνου κατασεισθῆσαν πάσσειν, ὡς δοκεῖν αὐτὴν πεπαχνῶσθαι. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ εὐφανεστέρα γίγνεται. Quorum quædam cum ex vetere quopiā scriptore, Didymo fortasse (quæ in Geoponicis postea exscripta fuerint) Plinius exprimere vellet, aut non intellexisse, aut alioqui corruptū locum videtur descripsisse: sic enim ait. Sunt qui plantant (Brasicam) in transferendo alga subdita pediculo, nitróve trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putant. Sunt qui semen trifolij nitrúmque simul tritum aspergunt foliis. Nitrum in coquendo etiam viriditatem custodit: aut Apiciana coctura, oleo ac sale priusquam coquantur maceratis. Hic Plinius trifolij semen habet, pro τριφύλλῳ κράμβῃ γενομένῃ, id est, Brasica trium foliorum, vt rectè Palladius conuertit. Brasicæ Augusto mense potisimùm florent, ac subinde etiam semen proferunt. Brasica satiua, vt scribit Dioscorides, aluo idonea est, si modo leuiter feruefacta edatur. Nam percocta aluum sistit, sed multo magis bis cocta, aut quæ in lixiuio coquitur: stomachum autem male habet: acrior est æstiua. In Ægypto propter amaritudinem non estur. Cæcutientibus & tremulis esse prodest. Summo cibo sumpta crapulam discutit, & vini noxā restinguit. Melior stomacho cyma, sed acrior, & ad ciendam vrinā validior. Ea condita, siue sale asseruata stomacho inimica est, aluum conturbat. Crudæ succus cum nitro & iri deuoratus, aluum emollit (legendum enim Græcè, ὁ δὲ χυλὸς αὐτῆς ὠμῆς, non ὠμός, idest crudus succus, vt vertit Ruellius) cum vino quoque potus viperarum morsibus auxiliatur: cum fœnigræci farina & aceto podagris, & articulorum vitiis illinitur: prodest & sordidis vlceribus, & vetustis illitus: caput purgat naribus infusus: mēses extrahit cum loliacea farina inditus. Folia per se illita, aut cum polenta trita conferunt inflamma

Lib.3.c.24. — Lib.12.c.17. — Lib.19.c.8. — *Tempus.* — Vires & Temper. Lib.2.c.125.

inflammationibus, tumoribúſque: epinyctidas, ignem ſacrum, lepráſque ſanant.
Carbunculos ex ſale rumpunt: fluentes capillos retinent. Elixa autem ac melli
permixta gangrænarum corroſionibus auxiliantur (meliùs quàm quomodo ver-
tit Ruellius, cocta addito melle aduerſus depaſcentia vlcera, gangrænáſq; valent,
cum Græcè legatur, ἑψόμενα δὲ καὶ μιγνύμενα μέλιτι πρὸς νομὰς γαγγραινῶν ποιοῦσι) Cruda
verò cum aceto ſi edantur, lienoſis proſunt (Græcè habetur, ὠμὰ δὲ ἐσθιόμενα μετ'
ὄξους σπληνικοὺς ὠφελεῖ, quæ parum dilucidè reddidit Ruellius, lienoſiſque ex aceto
cruda proſunt.) Manſa deuorato ſucco interceptam ſiue abſciſſam vocem inſtau-
rant, (Ruellius φωνῆς ἀποκοπὴν retuſam vocem non ſatis rectè videtur reddidiſſe.)
Decoctum eius potu aluum & menſes ciet. Flos ſterilitatem adfert, ſiue concep-
tionem impedit poſt puerperium, ſiue partum in peſſo ſubditus (Græcè legitur,
τὸ δὲ ἄνθος ἀτόκιον μετὰ τὴν ἀποκύησιν προστεθὲν ἐν πεσσῷ quæ ſic Ruellius, flos poſt con
ceptionem in peſſo ſubditus, partum abortu vitiat.) Semen eius præſertim, quæ in
Ægypto naſcitur potum tineas pellit. In antidota theriaca additur: faciei cutem
lentiginéſque expurgat. Virentes cauliculi cum radice cremati, & adipe porci ve-
tuſto excepti, diuturnos laterum dolores mitigant. Silueſtris Braſsicæ cyma in li-
xiuio cocta ori non inſuauis. Folia illitu vulnera conglutināt, & inflammationes
tumoréſque diſcutiunt. Marina Braſsica in totum ſtomacho inimica, acris: vehe-
mentiſsimè aluum ciet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum pingui
carne. Hæc Dioſcorides, in quibus quæ de foliis manducatis tradit: Aſclepiades
Lib. 7. co. ph. loc. Galenum de cauliculis ad vocem interceptam præſcripſit. Braſsicæ viridis cauli-
culos abſterſos manducandos præbe, & quod inſtar palearum exuccum eſt, ex-
puere iube, ſuccum verò delingere. Alia, Braſsicæ ſuccum cum melle coctum de-
lingendum exhibe, auxiliabitur confeſtim. Quæ verò cyma Braſsicæ dicta eſt, à
Lib. 19. c. 8. Dioſcoride κύημα appellatur. quid autem ſit, declarat Plinius his verbis. Cymas à
prima ſectione præſtat proximo vere. Hic eſt quidā ipſorum caulium delicatior
teneriórque cauliculus. Et paulò poſt, poſt cymam ex eadem Braſsica contingūt
æſtiui autumnaléſque cauliculi, mox hiberni, iterumq; cymæ, nullo æquè genere
multifero, donec ſua fertilitate conſumatur. Cymas itaque τὰ κυήματα Plinius di-
Lib. 10. xit, quæ Collumella in carmine Cymata appellat per ſynæreſin.

Frigoribus caules, & veri cymata mittit.

Li. 2. Alim. Id quod Galenus adnotauit, ὁ μὲν οὖν, inquit, τῆς κράμβης (ἀσπάραγος ſuba.) ὃ καὶ
κῦμα καλοῦσιν ἔνιοι, κατὰ συναίρεσιν ἐμοὶ δοκεῖν, τοῦ διὰ τριῶν συλλαβῶν ὀνόματος, λεγομένου
τοῦ κυήματος, τῆς κράμβης &c. Ideſt, Braſsicæ igitur germen, quod nonnulli etiam
κῦμα nominant per contractionem, opinor, nominis triſſyllabi κυήματος, & cætera.
Li. 1. co. ph. loc. ca. 1. & Corn. ibid. Eadem cymata prototomi caules appellantur à Galeno, quo loco & ſi corrupta
ſint vulgata exemplaria, quæ habent προτομῶ καυλοῦ ἀφεψήματος κυάθους β. νήστει δι-
δομένους ἐπὶ ἡμέρας θ, non dubium eſt quin legendum ſit προτοτόμου καυλοῦ, & cætera.
Id eſt, Prototomi caulis decocti cyathos duos ieiuno ad dies nouem exhibitos.
Cuius auxilij ab Archigene ad renum affectiones præſcripti efficacia, & prototo-
Lib. 2. c. 125. morum caulium lectio à Dioſcoride confirmatur. τὸ δὲ αὐτῆς (κράμβης) κύημα, in-
quit, εὐστομαχώτερον μὲν, δριμύτερον δὲ, καὶ οὐρητικώτερον. Ideſt, Braſsicæ cyma ſtoma-
cho commodior quidem eſt, ſed acrior, & magis vrinam ciens. Eorumdem cau-
Lib. 10. lium meminit & Martialis.

Et faba fabrorum, prototomíque rudes. Item.
Lib. 14. *Quum mihi boleti dederint tam nobile nomen,*
Prototomis, pudet heu, ſeruio cauliculis.

Appellantur autem prototomi à prima ſectione ac cæſura, quando videlicet ad
ſeminis generationem augeſcentes ſucciduntur, & in ciborum vſum veniunt.
Cap. 20. A Marcello caules Haploſiles à teneritudine Græca appellatione dicti ſunt. Braſ-

ſicæ laudes longum exequi, inquit Plinius, quum Chryſippus medicus priuatim volumen ei dicauerit, per ſingula membra hominis digeſtum, & Dieuches. Ante omnes autem Pythagoras & Cato non parciùs celebrarunt. Quæ fuſiùs perſequi prolixum nimis & ſuperuacaneum foret. Quare ea qui volet apud Plinium & Catonem legat, ſed ita vt Catonis de Braſsica iactatas religiones nihil moretur. Id vnum ex Plinio dicemus, quod & Dioſcorid. ſententiæ cōſentaneum eſt, Braſſicam vino aduerſari, vt inimicam vitibus. Antecedēte in cibis caueri ebrietatem, poſtea ſumpta crapulam diſcuti. Haud ita multo poſt ſcribit Silueſtrem Braſsicam inimiciſsimam vino, quam præcipue vitis fugiat, aut ſi non poſsit fugere, moriatur. Et alio in loco, pernicialia eſſe Braſsicæ cum vite odia. Quæ cùm rectè ex veterum ſententia dixiſſet, ea quæ ſequuntur non ſine errore ſcripſit. Quorundam natura non necat quidem, ſed lædit odore, aut ſucci mixtura, vt Rhaphanus & Laurus vitē. Olfactrix enim intelligitur, & tangi eam odore mirū in modum. Ideóque cum iuxta ſit auerti & recedere, ſaporémque inimicum fugere. Hinc ſumpſit Androcides medicinam contra ebrietates, Rhaphanum mandi præcipiens: pro Rhaphano enim hic Braſsicam bis reddere debuerat. Tranſtulit enim locum illum ex Theophraſto, qui ῥάφανον dixit, quod ſupra oſtendimus, vt & veteres Græci, quam quidam & poſteriores κράμβην vocauerunt. Ἔνια δὲ οὐ φθείρει μὲν, χεῖρω δὲ ποιεῖ ταῖς δυνάμεσι τῶν χυλῶν καὶ ὀσμῶν, οἷον ἡ ῥάφανος, καὶ ἡ δάφνη τὴν ἄμπελον. ὀσφραίνεσθαι γὰρ φῆσι, καὶ ἕλκειν. Διὸ ὅταν πλησίον ὁ βλαστὸς γένηται, πάλιν ἀναστρέφειν, καὶ ἀφορεῖν, ὡς πολεμίας οὔσης τῆς ὀσμῆς. Ἀνδροκύδης γὰρ καὶ παραδείγματι τούτῳ κατεχρήσατο πρὸς τὴν βοήθειαν τὴν ἀπὸ τῆς ῥαφάνου γινομένην πρὸς τὸν οἶνον. ὡς ἐξελαύνουσαν τὴν μέθην. φεύγειν γὰρ δὴ καὶ ζῶσαν τὴν ἄμπελον τὴν ὀσμήν. Sed & quod alio loco Plinius ſcripſit, Odium his (rhaphanis) cum vite maximum, refugítque iuxta ſatos, de Braſsica intelligi debet, non de raphano. Cur autem crapulam ſedet Braſsica, id cauſæ reddidit Ariſtoteles, quod dulcem ſuccum abſtergentémque contineat: quare eo medici ad eluendam aluum vtuntur. Ipſa autem frigida eſt: nam ad vehementes diarrhoeas vtuntur medici valde cocta, caule purgata, refrigeratáque. In iis autem qui crapula tentantur, Braſsicæ ſuccus crudos humores & vinoſos in aluum attrahit, ipſa in ventriculo remanens refrigerat corpus, quo refrigerato tenues humores in veſicā feruntur. Quum igitur humores vtrinque abiguntur, refrigerato corpore, illos crapula liberari perſpicuum eſt, præſertim quum ſequax vini vapor humoribus deorſum conuerſis deuocetur, & præceps ad ima deuoluatur, qui ſeſe efferens in caput, mentis arcem obſidet, & temulentiam grauitatémque creat. Galenus ex Apollonio in dolore capitis ab ebrietate ad refrigerandum repellendúmque, roſaceum per ſe, & cum aceto, aut hederæ, aut Braſsicæ ſucco præſcribit. Quin & ipſa Braſsicæ folia calida macerata, capitíque circumpoſita, ac obligata naturaliter ebrietati reſiſtere ait. Sed de Braſsicæ facultatibus idem veriſsimè diſſerit alio loco, his verbis. Braſsicæ ſuccus facultatem habet purgatricem, corpus autem ipſius communi ſiccantium ratione ſiſtit magis, quàm ad deiiciendum incitat. Quum igitur quæ in ventre continentur excernere voluerimus, è propinquo cacabo in quo cocta cum aqua fuerit, extractam ipſam protinus in vaſa, in quibus oleum cum garo paratum fuerit, coniicere conueniet: nihil autem retulerit, ſi ſalem loco gari ſumpſeris. Quod ſi humentem aluum ſiccare voluerimus, priorem aquam, vbi Braſsica mediocriter cocta videbitur, effundentes, aliam calidam mox iniiciemus: ac deinde rurſum Braſsicam, quoad contabuerit, ei incoquemus, quod non facimus cum ventris deiiciendi gratia ſumitur: volumus enim hoc caſu proprium ipſius ſuccum omnem nō deponere, ſed quoad maximè fieri licet, retinere. Porrò nihil quod coquitur, proprium ſuccum ſeruare omnino poteſt: quin potiùs omnem abiicit, ſi coctū diutius fuerit: Braſsica paucum habet alimentum, & edulium

Lib.20.c.9. Ibidem. c.157. Lib.20.c.9. Lib.24. præfat. Li.17.c.24. Lib.4.hiſt. cap.20. Lib.19.ca.5. Probl.ſec.3 Lib.2.com. phar.local. Li.2. Alim.

eſt non firmum, ſed laxum. Succum habet non probum, vt lactuca, ſed prauum & graueolentem. Quod verò ad vrinas attinet, nihil ipſas, quod ſciam, inſigniter neque prouocat, neque moratur. Braſsicæ germen quod nonnulli κῦμα nominant, minùs quàm Braſsica ipſa ſiccat, tametſi aliorum olerum caulis temperatura vt plurimùm eſt quàm folia ſicciore, potiſsimùm quum iam prope eſt, vt ſemen
Li.7.ſimp. profundant. Et, Braſsica eſculenta deſiccandi vim habet, tum eſa, tum foris impoſita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & vlcera glutinat; & maligna vlcera ſanat: præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè ſolubiles, & id genus quoque eryſipelata. Eadem facultate epinyctidas & herpetes ſanat. Habet quiddam etiam in ſe abſterſorium, quo lepras curat. Porrò ſemen eius potum lumbricos interficit, maximè Braſsicæ Ægyptiæ: quantò ea ſcilicet temperatura ſiccior eſt. Sanè amaræ qualitatis ſemen particeps eſt: ſicut videlicet alia omnia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea ſunt. Eadem facultate ephelidas & lendes, & quæcumque modicam abſterſionem poſtulant, adiuuat. Porrò caules Braſſicæ combuſti cineres efficiunt admodum deſiccantes, vt videlicet iam & cauſticam vim participent. Hac ratione ei veterem adipem commiſcentes, ad inueteratos laterum dolores, & ſi quid eius fuerit generis, adhibent: nam valenter digerens medicamentum efficitur. Braſsica agreſtis quodammodo calidior, ſicciórque eſt quàm domeſtica: ceu alia propemodum omnia agreſtia ſui generis domeſticis vtraque facultate valentiora ſunt. Quamobrem neque intra corpus citra noxam ſumitur, vt quæ longiùs ab humana receſſerit temperatura. Eadem de cauſa & guſtantibus amarior eſt quàm domeſtica: quanquam domeſtica quoque acrimoniæ nonnihil & amaritudinis contineat: ſed vtramque agreſtis habet validam: quare etiam exterget, & digerit quàm domeſtica valentiùs. Braſsica marina præter quàm quòd vẽtrem deiiciat, vt pote ſubſalſa, & amara guſtu, fuerit ſanè etiam ad externos corporis vſus, & ad ea omnia, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea. Hæc Galenus. Symeon Sethi malum, inquit, & melancholicum ſuccum Braſsica procreat, viſum hebetat, & ſomnum per tumultuoſa inſomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus verò eius ventrem ſiſtit. Quapropter in quibus humectam aluum ſiccare volumus, ipſam modicè decoquentes, aquámque primam abiicientes, confeſtim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque aeris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur tangere debet. Æſtiua Braſsica peioris ſucci eſt quàm hyberna. Et verò vrinam, lumbricos interficit, & iis qui ex vino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem ab humiditate ortam hebetudinem ſanare. Cocta cum pingui carne, plurimùm noxæ atque vitij amittit. Flos eius proprietate quadam, ſemen genitale corrumpit vtero impoſitus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque ſi ante alios cibos aſſumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius ſuccus cum melle ſumptus, magnificè defectiones vocis iuuat. Vulneribus impoſita ea conglutinat, & maleſica vlcera, & induratas inflammationes ſanat. Braſsicæ ſemen craſsiuſculè con-
In libr. 2. tuſum, inquit Matthiolus, & in carnium iure ferueſactum, potúmque vnà cum
Dioſ. c. 113. ipſo iure colico dolore laborantes præſentaneo remedio iuuat. Braſsica tormina diſcutit, ſi bis cocta edatur addito cymini ſemine, ſale, oleo, & hordeaceæ farinæ polline: præſertim ſi ſine pane deuoretur. Idem facit ius decoctæ cum vetere gallo. Idem prodeſt iocinoroſis, lienoſis, & renum calculo laborantibus. Prodeſt per cocta tabidis, ſi frequenter edatur. Succus ex melle coctus viſum clarificat, angulis tantùm oculorum illitus. Datur ſuccus vtiliter potandus aduerſùs fungorum venena. Cocta, & longo pipere aſperſa, vnáque cum iure ſumpta, nutricibus lactis vbertatem præbet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in ecligmate parata, datur lambenda magna vtilitate anheloſis.

Marinæ

Marinæ Braſsicæ decoctum cum rhabarbaro potum, ad vacuandas hydropicorum aquas plurimùm valet. Idem præſtat eius puluis additis rhabarbaro, & cubebis, ſæpiùs ex vino hauſtus.

BETA, CAP. II.

Vod olus Græcis τεῦτλον vel σεῦτλον, Latinis Beta dicitur. σεῦτλον autem Græci ab impulſu nominarunt: etenim cultus ratione quadam incrementum capeſsit arboris, neque vlli hortenſium latitudo foliorum maior, quæ in binos pedes aliquando ſe pandunt, ſoli natura conſentiente, & quibuſdam locis ampliſsimæ Betæ proueniunt. Betæ nomen poſitum fuit, quòd figuram β literæ, dum ſemine turget, referre videatur, nam ſummitatem in cacumine reflexam habet, id quod teſtatum nobis reliquit Columella his verſibus. *Nomina* Lib.10.

Nomine tum Graio, ceu litera proxima primæ
Pangitur in cera docti mucrone magiſtri,
Sic & humo pingui ferratæ cuſpidis ictu
Deprimitur folio viridis, pede candida Beta.

Arabibus *Decka*, & *Celb*, Italis *Bietola*, Gallis *Bete*, *Iote*, *Poeree* nominatur, Germanis *Mangolt*, & *Pieſſen*, Hiſpanis *Aſelgas*. Beta duorum generum eſt, inquit Dioſcorides candida, & nigra. Plinius, Beta hortenſiorum leuiſsima eſt. Eius quoque à colore duo genera Græci faciunt, nigrum & candidius, quod præferunt parciſsimi ſeminis: appellántque Siculum, candoris ſanè diſcrimine præferentes vt lactucam. Quæ ex Theophraſto exſcripſit: εὐχυλότερον δ' ἐστὶ τῶν τευτλίων τὸ λευκὸν τοῦ μέλανος, καὶ ὀλιγοσπερμότερον, ὃ καλοῦσί τινες σικελικόν. Sed quamuis ſiculæ cognomento Beta ſolummodo candida veniat, vt ex Plinij & Theophraſti locis intelligi licet, tamen nunc extrita vna litera omnibus ferè noſtri ſeculi medicis omnis beta Sicla cœpit nominari. Beta nigra ad atrum colorem accedere videtur, quia ex rubro nigricat, Gallis *Bete rouge*, Germanis *Rotermangolt* vocatur. Cuius aliud eſt genus radice maiore craſsiore, rubra, quæ Beta erythrorrhizos ob id cognominari poteſt, vulgò Beta Romana. Alij Betam nigram faciunt quæ eadem ſit quæ candida, ſed nigram vocant à foliorum colore ex obſcuro magis virentium. Rubram verò vulgatiorem, quæ aliis eſt nigra, quæ à candida nihil differt, niſi ſaturo colore rubente, quæ hic ex Lobellio appicta eſt: rubram aliam, quæ ab aliis ſecernitur rapoſa radicis effigie. His addidit Dalechampius Betam πλατύκαυλον, ideſt laticaulem, vt quatuor nobis ſint hodie Betæ cognita genera. Plinius quoque hæc ad ſuperiora adiunxit. Noſtri Betæ generã faciunt vernum & autumnale, à temporibus ſatiuis: quanquam & Iunio ſeratur. Eſſe & Betam ſilueſtrem Plinius ſcripſit, quam Limonium vocant, alij Neuroides, quam Dioſcorides non nouit, qui Limonion à Betis valde diſiunxit: neque eam ſententiam probat Galenus, cum ſcribit, Maluam vt Lactucam diximus non modo eſſe ſatiuam, ſed aliam etiam quandam eſſe agreſtem: Nulla autem Beta eſt agreſtis, niſi quis lapathon id nominare velit. Quibus verbis Galenus tam plauſibilem ac receptam Platonis ſententiam in Timæo ambigua nobis vt eſſet, effecit, ſatiuas omnes plantas olim fuiſſe feras, neque à ſeipſis niſi cultu differre. Cum enim, inquit Scaliger, lapathum à nobis multo ſtudio huius rei gratia cultum, numquã induerit Betæ faciem, aut ſaporem, etiam nunc hæremus in illius ſẽtẽtia, non omnẽ plantam mitem, fuiſſe priùs agreſtem.

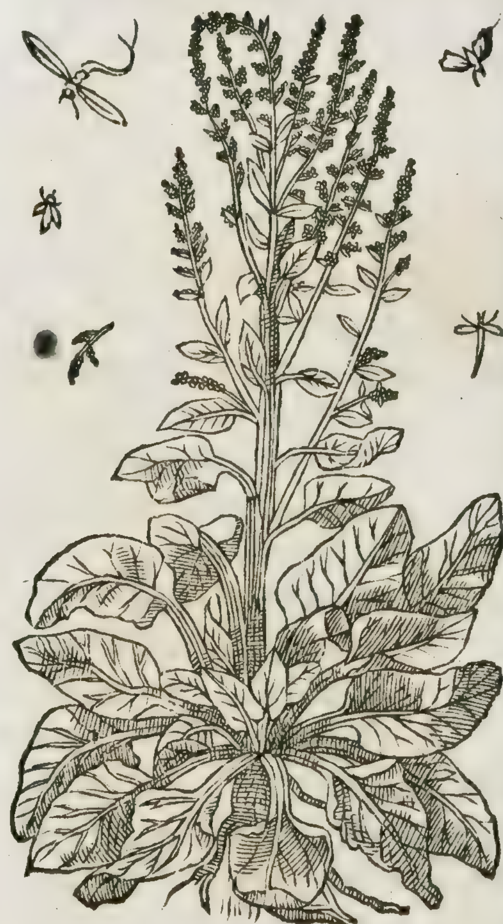
Genera Lib.2.c.16. Lib.19.c.8. Lib.7.hiſt. c.4. Ibid. Lib.20.c.8. Li.2. Alim. In lib.2. cauſſ.ca.14.

Beta candida foliis eſt grandibus, latis, læuibus, inter quæ caulis exoritur bicubitalis, ſtriatus, circa quem naſcuntur flores exigui, in pallido virides, vel lutei ſtellularum figura. Deinde ſemen copioſum, rotundum, durum, aſperúmque.

BETA CANDIDA.

BETA NIGRA.

BETA RVBRA.
vulgatior Lobellij.

In hist.pla. cap.77.

radix ſubeſt vnica,craſſa,intus candida, in longum protenſa,ex cuius lateribus aliæ modò ſingulæ, modò binæ, nonnumquam ternæ funduntur, fibris multis refertæ. Hinc Beta rubra, ſiue nigra vulgaris,foliis,caulibus,ſemine, radice proxima eſt,niſi quod ei folia cauléſque non candicant,ſed ex rubro nigricant. Cui Betæ rubræ Beta alia rubra, ſiue Erythrorrhizos foliis, caulibus,ſemine,figura,colore planè ſimilis eſt, ſed radice diſsimilis: eſt enim huic multò craſſior,breuior,medio ſui ventricoſa & turbinata, napi modo: foris,intúſque tota rubens ſanguineo cruore ſuffuſa,& ſuperiorum radicibus ſuauior. Fuchſius inter raporum genera recenſet, & rapum rubrum vocat,cum tamē rapi ſpecies non ſit. Beta πλατύκαυλος Dalechampij,in monſtroſis, vt ita dicam, plantis numeranda eſt. Nam vt in cæteris rebus, ſic & in ſtirpibus interdum aut monſtra exiſtunt, aut prodigioſa quædam, & digna quæ literarum monimentis conſignentur. Anno Domini 1557. Cepam vidit, manibúſque tractauit Dalechampius, quæ in ſumma caulis parte,loco ſeminis bulbos paruos genuerat,& multos, raro prorſus euentu permutāte vices natura, & quod radicem eſſe oportebat, pro ſemine ſurſum extrudente. Non minùs eſt admiranda Betæ ſpecies,quam hic depinximus. Cuius caulis eſt quatuor digitos latus, circa quem parua ſunt folia, & quem totum ſemen operit, ſed in eius faſtigio ita denſum,vt caulis proſpectum adimat.Aliquando prope D.Ramberti oppidulum Allobrogum

BETA Erythrorrhizos Dodo.

BETA Rubra Matthioli

BETA Πλατύκαυλος, *Platicaulos Dalech.*

lobrogum in pingui quodam prato talem vidit Dalechãpius ſilueſtris cichorij caulem. In hortis paſsim, & cultis locis naſcuntur Betæ. Eas etiam aquis ſalſis iuuari, & iis rigatas meliores effici tradit Theophr. Iulio & Auguſto menſibus, floribus & ſemine turgent. Beta nigra, vt ſcribit Dioſcorides, coquitur cum lenticula vt ventrẽ ſiſtat: quod magis radice eius præſtatur (genus id cibi τευτλοφάκην veteres appellarunt.) Candida aluo vtilis eſt. Vtraque tamen propter nitroſum humorem, quem habet in ſe, noxij eſt ſucci. Vnde ſuccus earum cum melle naribus indutus, caput purgat, aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis & foliorum, furfures lendeſq; deterget: perniones fotu mitigat. Crudis foliis vitiligines nitro antea perfrictas, alopeciarum inanitates, ſcalpendo prius exaſperatas, atque depaſcentia vlcera illini prodeſt. Eruptionibus papularum, igni ſacro, ambuſtíſq; cocta medetur. Plinius de Betis, vt de olere & alimento hæc tradit. Vſus iis & cum lente ac faba, idémq; qui oleris: ſed præcipuus vt lenitas excitetur acrimonia ſinapis. Medici nocentiorem quàm olus eſſe iudicauere. Quamobrem appoſitas non memini. deguſtare etiam religio eſt, vt validis potius in cibo ſint. Gemina iis natura & oleris, & capite ipſo exilientis, bulbi. (Nam cum foliis humiſparſis caulis ex illorũ medio prodicere incipit, eius caput guſtu, & calloſa quadam firmitate bulbo ſimile eſſe videtur.) Et paullo poſt. Mira differentia ſi vera eſt, candidis ſolui aluos modicè,

Locus.

Lib.2.cauſ. cap.7.

Tempus, Vires & Temper.

Lib.2.c.116.

Lib.19.c.8.

nigris inhiberi. Et cum Braſsica corrumpitur in dolio vini ſapor, odore Betæ foliis demerſis reſtitui. Sed idem alio in loco vſum medicum ex Beta præſcribit, tum ea quæ Dioſcorides, tum alia recenſens. Nec Beta ſine remedio eſt vtraque. Siue candidæ, ſiue nigræ radix recens & madefacta, ſuſpenſa funiculo contra ſerpentium morſus efficax eſſe dicitur. Candida Beta cocta, & cum allio crudo ſumpta, contra tineas. Nigræ radices, ita in aqua coctæ porriginē tollunt: atque in totum efficacior eſſe traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres, & vertigines, item ſonitum aurium ſedat, infuſus iis: ciet vrinam. Medetur dyſentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium ſedat illitus ſuccus. Et contra ſerpentium ictus valet, ſed huius radice duntaxat expreſſus. Ipſa vero decocta pernionibus occurrit. Albæ ſuccus epiphoras ſedat fronti illitus: aluminis pauco admiſto ignem ſacrum. Sine oleo trita, ſcilicet aduſtis medetur. Et cōtra eruptiones papularum, coctaq; eadem contra vlcera quæ ſerpunt, illinitur, & alopeciis cruda, & vlceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validius cocta fluxiones ſtomachi ſiſtit & ventris. Galeno verò auctore, ſuccus Betarum tergendi vim habet manifeſtam adeò, vt ventrem ad excernendū incitet, & ſtomachum interdum mordicet, præſertim quibus natura ſenſu exactiore præditus eſt: ob ídque edulium id ſtomacho eſt noxium, ſi largius ſumatur: corpori autem ab ipſa, vt ab aliis oleribus paucum alimentum accedit. Verùm obſtructū hepar malua magis aperit, & multò magis ſi cum ſinapi, aut omnino ſaltem cū aceto mandatur. Lienoſis item eodem modo ſumpta vtile eſt medicamētum. Et, Beta nitroſæ facultatis particeps eſt, qua tum digerit, tum exterget, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitroſitatem omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduerſæ, leuiter diſcutientis. Porrò ad detergendum digerendúmque validior eſt Beta alba: nam nigra adiunctum habet quippiam adſtrictionis, & magis in radice quàm in aliis partibus. Ex Symeone Sethi Betæ ſuccus mediocriter abſtergit. Ventrem etiam ad effluxum proritat, & ſtomachum aliquando vellicat, eorum præſertim, qui hunc valde ſenſilem habent. Quapropter edulium eſt ſtomacho infeſtum, ſi plurimum comedatur. Exiguum eſt eius alimentum ſicut cæterorum olerum. Vtilis verò eſt ad iecoris obſtructiones cum aceto comeſta. Pari modo ſi edatur, & lienis obſtructionibus bonum fit medicamentum. Conſtat autem Beta ex contrariis facultatibus: ſuccus enim eius calidus eſt, ventrem conſtringit, & ſitim adfert. Eius verò corpus craſſarum partium, flatuoſum, concoctū difficile, & frigidum, ventrémque ſiſtit: maximè ſi aqua in qua coctum eſt, ſubinde abiiciatur. Ad Betarum cocturam vinum & piper expeti ſcribit Martialis his verſibus.

Lib.20.c.8.

Li.2. Alim.

Lib.8.ſimp.

Vt ſapiant fatuæ fabrorum prandia Betæ
O quam ſæpe petet vina pipérque cocus.

Matth.li.2. Dioſ.c.116. Betæ ſuccus à fæcibus expurgatus, clyſteribus infuſus ad indurata alui excrementa euocanda mirum in modum valet, præſertim cum lenientia clyſmata nihil profecerint. Albæ radix deraſa, & melle ſaléque illita ſuppoſitáque, aluum exonerat. Nigræ radix in aqua decocta & illita pruritum extinguit. Succus ex ea expreſſus tum potus, tum illitus, ad ſerpentium venenoſorum morſus confert. Ex Betæ erythrorrhizi radice hyeme in aqua, aut ſub cineribus calentibus cocta, & corticibus exuta Germani acetaria parant aſperſo pipere, carotæ vulgo vocatæ modo. Sed hac illa dulcior eſt, & guſtui gratior. Præterea eiuſdem Betæ radices parum elixatas, deinde tranſuerſim in particulas ſectas fictili vaſe cum aceto recondunt, addita rhaphano agreſti, quam *Cren* vocant, minutim conciſa. His veſcuntur cum aſsis carnibus.

ATRIPLEX

ATRIPLEX, CAP. III.

ATriplex olus Græcis ἀτράφαξις & χρυσολάχανον dicitur. Atriplexum vt Festus refert, appellabatur ab atro, vt aliqui putant, colore. Verùm à voce Græca potiùs quàm ab atrore fluxit nomen. Nam Atriplicis olus ἀτράφαξιν Græcis dici Columella testatur, Hippocrates ἀδράφαξιν appellat, Hesychius ἀδράφοξον, quod ἀδρῶς ἀύξει, & Suidas ἀτράφαξιν (Atticis, d, literam, in t, mutare frequenter amantibus) εἶδος λαχάνου ὁ ταχέως εἰς μέγεθος ἀύξεται, id est, quod statim in amplitudinem adolescat: siquidem octauo à satu die prosilit, confestímque incremento proficere conspicitur, fidem celeris augmenti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam nasci quicquam tradunt, nisi languidum χρυσολάχανον, idest, aureum olus Græci appellant, quod auri colorem repræsentet. Alij tradunt ab aureo siue luteo flore nomen hoc inuenisse. Arabes *Caraf*, seu *Caraf* vocant, Itali *Atriplice*, & *Reppice*. Galli *Arroches*, & *Bonnes dames*, Germani *Molten*, & *Milten*, Hispani *Armoles*. Atriplicis duo genera esse ait Dioscorides, satiuum & siluestre. Dodonæus duorum satiuæ atriplicis generum meminit, duorum item siluestris. Matthiolus tres siluestris species exhibet, præterea aliud atriplicis marinæ genus. Atriplex satiua radice nititur in altùm descendente, fibris multis capillata, ex qua caulis erigitur rectus, rubescens, inferiore parte rotundus, superiore quadratus, ad quatuor cubitos excrescens, multis vndique adnatis. Folia prope caulem lata sunt, deinde in mucronem desinentia sagittarum instar, pinguia, succosa, longa, cum nouella sunt candicantia, perinde ac si farina aspersa essent, cum adoleuerunt colore ex viridi in luteum elanguescente. In caulium summitate flores numerosi coaceruantur, lutei, exigui: dein foliatum semen, & obductum cortice promitur. Alterius Atriplicis satiuæ folia, caules, flores in rubro fuscescunt, inquit Dodonæus, alioqui magnitudine & figura superiori Atriplici proximi.

Nomina

Lib.11.c.3.

Lib.2.c.112.

Genera.

Lib.4.c.1.

In libr. 2. Diosc.c.112.

Forma.

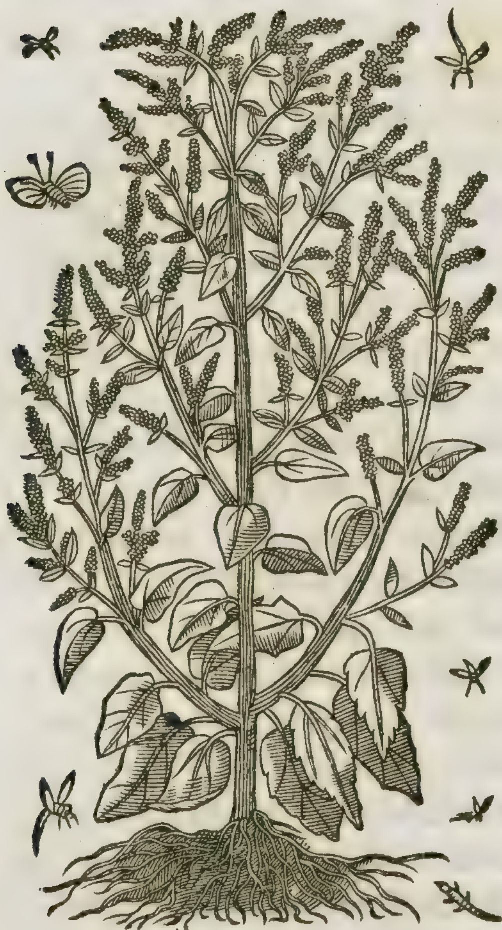
Ibid.

ATRIPLEX *Satiua.*

Siluestris tam luxuriosa proceritate prodit, vt quaternos sæpe cubitos excedat: caule vt hortensis anguloso, ramoso, & purpurascente: folio hortensi non admodum dissimili, potissimum quod ad colorem attinet, sed paulo minore, & crenato: flore luteo, exiguo: semine racematim congesto, radice fibrata. Atriplex siluestris secunda Matthioli, à Lobellio & Pena dicitur Atriplex siluestris vulgatior, sinuata. Hanc specie distare à satiua præter cultum frustra tentatum, etiam folia docent, quæ nigricant plumbeo colore solani, quo cum lubens sociatur in viarum marginibus, frequens etiam circa moenia & fimeta: foliis minoribus, angustioribus, obtuse per ambitum sinuatis, floribus ex luteo herbidis. Atriplex siluestris tertia Matthioli, est Pes anserinus, de quo mox. Huc referunt Pena & Lobellius plantam aliã quam Atriplicem siluestrem vocant Polygoni aut Helxines foliis, Matthiolus secunda commentariorum editione Atriplicem siluestrem primã facit. In vinetis & agrorum marginibus frequens occurrit, foliis angustis siluestris Atri-

ATRIPLEX Siluestris I. Matth. primæ editionis.

ATRIPLEX Siluestris I. Matth. Polygoni folio, secundæ editio.

ATRIPLEX Siluestris II.

ATRIPLEX Siluestris III.

plicis, ſpargens humi ramulos ſtriatos, cubitales & ſeſquicubitales, flore muſcoſo, & ſemine folioſo, Atriplicis hortenſis onuſtos. Atriplex marina per humum repit, circumquaque caules ſpargens, in quibus folia ſunt ſubalbicantia, Atriplicis ſiluestribus ſpinachij oleris figura, ſed minora: ſemen in caulium ſummitatibus profert,

ATRIPLEX Marina.

POLYSPORON Caſsiani.

profert, baccis quibuſdã inæqualibus, racematim cohærentibus: radice nititur multiplici, ſapore ſalſo, nitidioſiore. Huius nulla (quod ſciã) à Dioſcor. & Galeno facta eſt mentio, ſed iis facilis erit inuentu, qui maritimas ſtirpes ſtudioſius conquirere voluerint. His inſerere poſſumus ob ſimilitudinẽ foliorũ Polyſporon Caſſiani Anguillaræ, à ſeminis floríſque muſcoſi Botrydi non diſsimili copia, quibus onuſti numeroſi cauliculi ſeſquicubitales exiliores, imis foliis Solani, aut Atriplicis ſilueſtris, ſũmis minoribus multo & delicatioribus. Hac mire capiuntur piſces, auctore Caſsiano, cui ſubſcripſit Anguillara experimento nixus. Radix alba, gracilis. Atriplex hortenſis nõ niſi ſata prouenit. *Locus.* Silueſtris ſua ſponte naſcitur, prope vrbiũ muros, & in cãpeſtribus. Vtraque aſsiduo humore ſatiari amat. Marina, inquit Matthiolus, in maritimis naſcitur, copioſa Tergeſti ad ſalinas in maris littore. *Ibid.* Iunio & Iulio menſibus florent, deinde ſemen proferunt. *Tempus.* Atriplex, vt ſcribit Dioſcorides, cocta eſtur vt olus, aluum mollit. *Vires & temper.* Panos diſcutit ſiue cruda, ſiue cocta illinatur. Semen cum aqua mulſa potum, regium morbum ſanat. Atriplicis vt oleris in cibis vſum cum blito declarat Galenus, qua de re poſtea dicemus. *Li. 2. Alim.* Vſum medicum, & temperamentum alibi ſic explicat. Atriplex frigida & humida temperie eſt, humida quidem ſecundi ordinis à mediis, frigida verò primi, quam vtique tepidam eſſe caliditatem poſuimus, cuiuſmodi roſis ineſt: non tamen adſtrictionis eſt particeps, ſed aquea eſt, & minimum terrena, ſimiliter ac maluæ. *Li. 6. ſimp.* Quin & ventrem celeriter permeat, vt illa, ob lubricitatẽ. Porro parum omnino eius eſt, quod digerendi obtinet facultatẽ. Hortenſes autem Atriplices & maluæ, quàm agreſtes tum humidiores ſunt, tum frigidiores. Quare phlegmonis & phygethlis incipientibus gliſcentibúſque, & mollibus etiamnum, ac velut feruentibus hortenſes: vigentibus autem ac declinantibus, & indureſcentibus commodiores ſunt agreſtes. Semen eius abſtergendi vim habet. Itaque ad morbum regium ex hepate obſtructo obortum vtile eſt. Ex quibus ſane verbis tota Dioſcoridis ſententia declarata eſt. Sed quæ de Atriplice Plinius tradit, audire operæ pretium eſt. Atriplex & ſilueſtre eſt, & ſatiuum, accuſatum à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morbóſque regios, & pallorem, coqueretur difficillimè: ac ne in hortis quidem iuxta id naſci quicquã, niſi languidum culpauit. *Lib. & c. 20.* Addidere Dionyſius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos: nec niſi mutata ſæpius aqua coquendum. Stomacho contrarium eſſe, lentigines & papulas gignere. Miror quare difficulter in Italia id naſci tradiderit

Solon

Solon Smyrnæus. Hippocrates vuluarum vitiis id infundit cum Beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Quibus ſubiicit ea cum quibuſdam aliis, quæ Dioſcorides & Galenus tradiderunt. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel cocto, vel crudo vtiliter illini putauit. Item ignem ſacrum cum melle, aceto nitróque, ſimiliter podagras. Vngues ſcabros detrahere dicitur ſine vlcere. Sunt qui in morbo regio dent ſemen eius cum melle, arterias & tonſillas nitro addito perfricent, aluum moueant cocto vel per ſe, vel cum malua aut lenticula, concitantes vomitiones. Silueſtri capillos tingunt, & ad ſupradicta vtuntur. Scribit Serapio Rhaſim vidiſſe hominem quendam, qui ex Atriplicis ſemine duarum drachmarum pondere ſumpto, tum crebris vomitionibus, tum alui deiectionibus adeo vexatus fuit, vt ad extremam virium imbecillitatem deuenerit. Ibidem. Et Matthiolus pharmacopœum quendam ſe nouiſſe ait, qui ad ruſticos purgandos Atriplicis tantùm ſemen exhibebat, quod iis non ſine moleſtia magna aluũ abundè ciebat, ſimul etiam crebros vomitus prouocabat. Quam facultatem cùm ſcribat Matthiolus paucis hactenus fuiſſe cognitã, eam tamen à Plinio non prætermiſſam fuiſſe ex ſuperioribus intelligere licet. Atriplex frequentiſsima in Inſubria ſeritur, quod ex ea præſertim rura ſibi placentę genus quoddam conficiant, hoc modo. Acutiſsimo cultello conciſa Atriplicis folia caſeo in ſcobem attrito, butyro, ouis commiſcent, & in ſartagine folioſa paſta ſubſtrata decoquunt.

BLITVM. CAP. IIII.

Nomina. Atini Blitum olus vocant, & ita ſcriptum in quibuſdam Græcis codicibus reperitur. Hippocrates tamen, Theophraſtus, & Dioſcorides βλῆτον habent, Arabes appellant *Bachala iamenia* & *Bachale aliemanie*, Itali *Blito*, Germani *Mayer*, Galli *Blete*. Plinius Bliti nomen ad ignauiam & fatuitatem referre videtur. Li. 20. c. 22. Blitum iners videtur, inquit, ac ſine ſapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Lib. 2. de morb. Dicuntur etiam ſæpe Hippocrati βλητοὶ, οἱ ἀποπληκτοὶ, ſiderati, ſtupidi, & attoniti. Lib. 2. de mul. mo. Et alio in loco medicamentũ ἐκβόλιον habet, quod τὸ παιδίον βλητὸν γενόμενον ἐκβάλλει, ideſt, ictum & enectum. Feſtus Blitum appellatum eſſe à ſtupore ex Græco putauit, quòd ab aliis βλὰξ dicitur ſtupidus. Quod nomen in vulgus noſtrum emanauit, ſocordes, inertéſque medicos, nulliúſque momenti homines Blitres, Bliteos Græca imitatione nominans. In Trucul. Sic Plautus Bliteã meretricem appellauit. *Genera.* Bliti genera duo, album & rubrum. Lib. 5. ca. 2. Rurſus albi genera duo facit Dodonæus, maius & minus. Rubri totidem genera, ſicut & Matthiolus. In libro 2. Dioſ. c. 110. *Forma.* Blitum album maius ad binum ternúmve pedum altitudinẽ aſſurgit, caulibus ferè cinereis, rotundis, foliis læuibus, latis, ſubalbicantibus, Betæ vel Atriplici proximis. Flores, deinde ſemen corticeum, copioſum, & racematim cohęrens, tenuibus inſident ramuſculis ex alarum cauis prodeuntibus, paniculorum effigie, vt in ſilueſtri panico. Radix continuo multiplex eſt, & prolixa. Blitum albũ minus ocyſsimè erumpit, caule viridi, ſurculoſo, foliis longiuſculis & anguſtis, Betæ haud abſimilibus

BLITVM Album maius.

BLITVM Rubrum maius

BLITVM Rubrum minus.

milibus, sed multo minoribus, radice fibrata:
floribus in rubro fuscis, semine racemoso, vt in
Atriplice. Blitum rubrum maius, quod Po-
lyanthes Dalechampius appellat, prosilit ex ra-
dice longa, crassa, multũ fibrata, nigricante: cau-
le est rubris lineis virgato, ad hominis altitudi-
nem sese attollente, ramoso, firmo: foliis Bliti in
viridi sub rubentibus: flore coccineo, spicato,
prælongo, in plantæ summitate numeroso, vil-
lis asperiusculis, tanquam aristis munito, luteis
punctis maculoso, aspectu pulchro, & ob id ex-
petito: decerpta enim planta raram illam colo-
ris venustatem in flore diu conseruat. Sapor qui
& Bliti. Lobellius nomen ei indidit Amaranthi
maioris floribus paniculosis, spicatis. Blitum
rubrum minus foliis & caule est superiore lon-
ge minoribus, quæ tamen adeo rubescunt, vt
coccineo colore infecta videantur, etsi tempo-
ris tractu tandem purpurascant. Radix etiam
sanguineo succo madet. Flores & semen in ra-
mulorum fastigio cohærent. Blitum vtrumque *Locus.*
in incultis prouenit. Sed & seritur in hortis,
præsertim rubrum Polyanthes, ob coccinei ni-
toris in flore pulchritudinem. Blitum culto so-
lo cum semel natum fuerit, ipsum se per multa
sæcula seminis deiectione reparat, vt etiam si
velis vix possit aboleri: satúmque semel pluri-
bus annis restibili fertilitate prouenit, nec run-
cari, nec sarriri flagitat. Martio mense seritur, *Tempus,*
florétque media æstate & autumno, seminéque
prægnans est. Blitum estur oleris modo, inquit, *Vires &*
Dioscorides. Aluo vtile est, nullius in medicina *Temper.*
vsus. Blitum & Atriplex auctore Galeno, aliis Lib.2.c.110.
oleribus sunt aquosiora, & qualitatis expertia: Li.2. Alim.
quo fit, vt non ex solo oleo & garo ipsa man-
dant, sed acetum etiam iniiciant: nam alioqui
stomacho sunt noxia. Olera autem huiuscemo-
di ad facilem deiectionem sunt propensa, præ-
sertim si cum humiditate lubricum quiddam
habeant: propensionem tamen ac momentum
pessum habent nõ forte, sed exiguũ, propterea-
quod nulla qualitas ipsis inest acris ac nitrosa,
quæ ventrem ad excernendum excitet. Porrò
alimentum corpori præbent exiguum. Et, Blitũ Li.6.simp.
olus est esculentum, humidæ frigidæq; temperaturæ in secundo maximè excessu
à temperatis. Hippocrates contrà, βλῆτον scribit esse θερμὸν, οὐ διαχωρητικὸν, idest ca- Lib.2.de
lidum esse, & ad excernendum non incitare. Et alibi ad fluxum muliebrem resic- diæt.
candum βλῆτον τὴν βολάνην ὡς γλῶσσαν, ὅσαν ἐν ἐλαίῳ ποιεῖν προσθελύν. Plinius inutile Lib.2.de mul.mor.
stomacho esse ait: ventrem adeo turbare, vt choleram faciat aliquibus. Dicit tamẽ Lib.20.c.22
aduersus scorpiones potum è vino prodesse, & clauis pedum illini: item lienibus,

& temporum

& temporum dolori ex oleo. Hippocratem menſtrua ſiſti eo cibo putare. Qui Hippocratis locus fortaſſe eſt quem paulo ante citauimus, in quo apponendam, & in lana ſubdendam Blitum herbam Hippocrates præcipit, ſi mulieribus fluxus ſit exſiccandus. Plinius tamen in cibo ſumendam parum attentè dixit, & ῥόον Hippocrati dictum, menſtrua vocauit. Blitum album Tridentina rura *Bredone* vulgo appellant, vt ſcribit Matthiolus, & à nonnullis in cibũ admittitur. Primùm aqua decoquat, dein affuſo oleo, vel butyro in ſartagine frigunt, additis allio, & omphacio, vel aceto. Sed is cibus, vt is vſu ſeſe cõperiſſe teſtatur, vomitiones mouet, ventriculi & inteſtinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet excitata bile. Mirũ igitur ſi Hippocrates, Galenus, Plinius, Matthiolus vera ſcripſerunt, quod dixerit Dioſcorides Blitum aluo vtile eſſe, nullius in medicina vſus.

In libro 2. Dioſ. c. 110.

SYMPHONIA PLINII. CAP. V.

Nomina Lib. 26. c. 7. Hermol. coroll. 159. lib. 1. Dioſ. *Forma.*

HAnc ſtirpem Blito propter ſimilitudinem ſubiunximus, quæ Symphonia Plinio dicta, & Gomphrena (aliqui Cremphenam ſcribunt, alij Symphonam, alij Comphenam, aut Symphenam) exiſtimari poteſt, ab Hetruſcis hodie *Herba de la marauiglia*, ideſt, herba mirabilis, ob excellentem & admirandam coloris varietatem in foliis. Radice eſt breui, candida, in ſurculoſas propagines diuiſa: caule vnico, pedali, rubente: foliis Bliti, alternatim viridi, roſeo, & luteo colore pictis, ſic vt in ſingulis foliis adultis & perfectis ea coloris varietas iucundiſsimum intuentibus præbeat ſpectaculum. Non diſsimulandum tamen Plinium ſcribere Symphoniam eſſe alternis viridibus roſeiſque per caulem foliis, conſiderandúmque num velit per caulem ſic diſpoſita eſſe folia intelligere, vt vnum ſit viride prorſus, id ſequatur aliud roſeum etiam omnino, & ſic deinceps. A Lobellio inter Amaranthos recenſetur, vocatúrque Amaranthus Tricolor, à Trago Geloſia, fortaſſe Theombrotum eſt Perſarum apud Plinium, inquit Pena, non è floribus, ſed ex foliorum triplicis coloris maculis ſcitè diſtinctis venuſtas huius æſtimatur, quæ ſunt Ocimi aut Bliti, interdum luteo, viridi, vel purpureo, interdum triplici, viridi, luteo & ſanguineo variegata, alarum pſitacorum ritu: quare Flandri *Papagalli* vocant. Cæterùm planta hic depicta ſemen profert in exigua ſpica, villoſa, cauli adhærente ſine pediculo, flaueſcentibus punctis notata, quod vice floris eſt, perinde ac ſi natura tantùm venuſtatis ac gratiæ prius in folia contulerit, vt deinde veluti picturæ florũ oblita, eos vix inchoatos reliquerit.

SYMPHONIA Plinij. Dalechampij.

Locus. In hortis colitur ad acetariorum vſum, præſertim ab olitoribus Italis, allato ex Hetruria ſemine.

Tempus. Alſioſa eſt hæc planta, ad primam frigoris inclementiã flacceſcens. Quamobrem ante veris teporem eius ſemen olitores terræ credere non audent, ne tenella herba algoribus vratur ac pereat.

Vires. Sapor idem qui & Bliti, niſi quod paullulo magis auſtera eſt: quare in poſca ſanguinem reiicientibus medetur, auctore Plinio.

Ibidem.

LAMPSANA. CAP. VI.

OLus Græcis λαμψάνη dictum videtur ἀπὸ τοῦ λάψαι, quod lambere significat, quòd foliorum mollitie, caduca decubitúve in humū, eam lambere videatur. Sic & Latinis Lampsana vocatur, olim à Romanis Napus siluestris. Quibusdam λαψάνη, & Lapsana dicenda videtur, nō λαμψάνη neque Lampsana. Hanc Dioscorides inter olera recenset, nullis tamen notis eam vt notissimam delineat. Sed nunc non æquè omnibus cognita. Plinius scribit inter siluestres Brassicas Lapsanam esse, pedalis altitudinis, hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset flore, coqui in cibo, aluum leuiter emollire. De eadem hæc Plinius alio in loco. Nec non olus quoque siluestre est trium foliorum, Diui Iulij carminibus præcipuè iocísque militaribus celebratum. Alternis quippe versibus exprobrauere Lapsana se vixisse apud Dyrrhachium præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id cyma siluestris. Quæ hîc depicta est planta, nascitur frequentissima, inquit Matthiolus, in Hetruria, Apulia, ac

Nomina — Lib.2.c.109 — Lib.20.c.9. — *Forma.* — Lib.19.c.8 — *Locus.* — Ibid.

LAMPSANA Matthioli.

LAMPSANA Dodon.

plerisque Italiæ locis, iis præsertim campis qui aratrum eo anno non sensere: tametsi hodie, nisi fortè vrgente penuria in cibarium vsum vix recepta sit. Eam tamen, quod maxime oportuit, nec describit, nec cur Lāpsana Dioscor. sit explicat.

Lampsanam Betæ siluestris speciem facit Dodonæus, quæ foliis est latis, in pallido viridibus, vtrimque profundius incisis, napo similibus, sed minoribus: caulibus bipedalibus, in ramulos multos diuisis, in quorum fastigiis emicant flores multi, parui, lutei, hieracij minoris floribus fere similes. Eandem Lobellius Lampsanæ nomine depinxit. Vbique prouenit, in viis scilicet, & in hortis in quibus Betæ nascuntur, & humidis locis. Pena hanc Dodonæi Lampsanam, neque napis neque Brassicis congenerem esse censet, sed potius hieraciis, floribus nimirum stellatis, luteis, non Brassicæ, foliis hieracij modo laciniatis, caulibus ses-

Lib.3.c.109 — *Forma.* — *Locus.*

LAMPSANA Vera: falso Theophr. Erysimum Dodon.

quipedem & binos pedes altis, è fibrata radice & exigua, semine pusillo. Hæc nulla sui parte in olere manditur: quare Lampsanam esse negat, eam vero genuinam esse putat, quam Galli *Saunes blanches* vocant, quasi Sinapistrum albũ, quidam Sinapi siluestre, Lugdunenses *Rauenon*, Pena Rapistrum aruorum, quam Dodonæus Theophrasti Erysimum esse falso credidit, de quo diximus, cap. De Rapo, & de Erysimo. Plus alit Lampsana quàm Rumex, auctore Dioscoride, & stomacho vtilior est. Eius folia & caules coquũtur in cibo. Plinius scribit coqui in cibo, & aluũ leuiter emollire. Galenus in lib. de Aliment. facultatib. de Lampsana nihil scripsit, fortasse sub Brasicæ generibus comprehensa. Verum in lib. simpl. Lampsana, inquit, si edatur, malum succum gignit. Si vero imponatur extergendi ac discutiendi vim quandam habet. Hanc Northmanni rustici prope Codomum inter segetes colligunt, & minutim consectam in iusculis coquunt, ac pro olere comedunt non insuaui gustu.

Lib. 5. ca. 10.

PES ANSERINVS. CAP. VII.

SVperioribus stirpibus duæ quæ sequuntur plantæ subnectuntur, non quod sint λαχανώδεις, & in cibos receptæ, aut quod in iis serendis operam ponant olitores, sed ob tam magnam ipsarum cum Atriplice & Blito præsertim florum & seminum affinitatem, vt prior hæc, tertia Atriplicis species à Matthiolo constituatur, à Lobellio Atriplex siluestris latifolia vocetur. Quidã tamen herbarij nomen eius veteribus Gręcis Latinísq; ignotum esse arbitrati, à foliorũ figura, quæ in ambitu ita laciniata sunt, vt Pedis Anserini formam repræsentẽt, Pedem Anserinum vocant, Galli similiter *Pied d'Oye*, Germani *Genszfusz*. Quum vero hæç herba suibus etiã inimica sit, factũ est, inquit Fuchsius, vt à mulierculis vocata sit *Seuutod*, & *Schuueinsztod*, idest, mors porcorum, Gallicè, *La mort aux pourceaux*. Caulem profert cubitalem, interdum maiorem, rectum, striatum, surculosum: folia lata, toto ambitu altiùs incisa, atque ideo Pedis Anserini speciem referentia: flores racemosos, exiguos, rubentes: semen racematim velut in Atriplice siluestri singulis ramulis insidens, radicem obliquam cum fibris plurimis. Locis incultis paßim, & in hortis, aliisq; in locis vbi fimũ reponitur, nasci solet. Iunio & Iulio mensibus floret. Sucundo refrigerat ordine, inquit Fuchsius, non secus atque solanum hortense, vel fere ad tertium

PES ANSERINVS.

Nomina

In hist. pla. 252.

Forma.

Locus.

Tempus.

Temper.

cap. 252. Lib. 5. c. 3.

tertium vſque ordinem, vt putat Dodonæus. Suibus exitium adferre herbã hanc deuoratam experientia compertum eſt. Corpori humano exterius admota, idem quod Solanum hortenſe præſtare poteſt. Quare etſi huius herbæ nullus ſit in officinis vſus, tamen quia paſsim naſcitur, & temere fortaſsis à nonnullis vires eius ignorantibus vſurpari poſſet, eam ſilentio præterire noluimus, vt tam vulgaris herbæ facultas omnibus perſpicua foret.

VVLVARIA. CAP. VIII.

HÆc herba Atriplici quadamtenus ſimilis eſt, niſi quod omnibus partibus minor, vnde quibuſdam puſilla Atriplex, Lobellio Olida, & garum olens, Cordo Garoſmam dicitur. Eius nomen Græcis Latiníſque ignotum eſſe putãt Herbarij. Quare à fœtido odore Tragium vocauit Dodonæus, Gallice *Herbe de Bouc.* Quia vero duo ſunt alia Dioſcoridi Tragij genera, ad horum diſcrimen Tragium Germanicum cognominauit. Cæteris Herbariis Vuluaria dicitur. Quia viroſum illum odorem refert, quem impuri meretricũ loculi ſpirant. Aliis atriplex canina, qui eã ex vrina canũ naſci putãt. Humilis eſt & tenera plãta, cauliculis multis, per humum repentibus foliolis candicantibus, ac veluti farina aſperſis, Atriplici ſimilibus, ſed minoribus, & maioranæ foliis vix maioribus. Semen paruum, album, racemoſum profert Atriplicis ſilueſtris modo. Tota planta odoris eſt abominandi, piſcis, aut capitis piſcis, aut olidi hirci fœtorem referens. In viis & ſabuloſis locis prouenit. Æſtate media floret, editq; ſemen. Herbæ fœtor fœminis ſtrangulatu vuluæ oppreſsis confert, maximè ſi vmbilico imponatur.

Nomina — Lib.5.c.4. — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.* — *Vires.*

SPINACHIA. CAP. IX.

SPinacia, & Spinachia, & Spinaceum olus Latinis appellari poteſt, quod σπανάχια Græcis recentioribus dicitur. Spinacia quidem & Spinaceum olus ab inſigni ſeminis ſpiculorum nota, quod tam glabræ, & mollis herbæ ſemen in ſpinas occaleſcat. Σπανάχια verò à raritate, quod raro illo medici vterentur. Quibus hæc vocabula diſplicent, Atriplicem Hiſpanienſem vocant, Mauritani *Hiſpanach*, ideſt, Hiſpanicum olus, fortaſſe quòd inde primùm duxerit originem, ad cæteras tandem nationes translatum: quidam Seutlomalachen. Ruellius Seutlomalachen, inquit, recens Græcia fecit olus, quaſi dicas maluaceam betam, quod, vt reor, parentum adulterio natum exiſtiment, veteribus inauditum, fortè quod figura, & denticulato ſeminis habitu betam, & mollitia maluam mentiretur. Quod ſi ita eſt, neotericis omnibus tritiſſimum, ab inſigni, ſpiculorum ſeminarium nota Spinaceum vulgò dictum putant. Sed forte Seutlolapathum, ait Geſnerus, hoc eſt mediæ inter betam & rumicem naturæ, potius quàm Seutlomalachon appellandum. Galli *Eſpinars* vocans, *& Eſpinoches*, Germani *Spinet*, vel *Spinnat.* Spinachiæ genera duo, ſatiuũ, & ſilueſtre. Satiui item duo, mas & fœmina. Mas ſemen fert. Fœmina floret quidem, ſed ſeminis infœcunda ſterileſcit. Nam Spinachia vt cannabe, ſemina edit, ex quorum nonnullis exit mas, ex aliis eiuſdem plantæ fœmina. Spinachia exit ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulo molli, mox intubaceo, plerũque qua pediculo

Nomina — Lib.2.c.147 — In hor.Ge. — *Genera.* — *Forma.*

SPINACIA.

cohæret,laciniato,inerti ſapore, exigua radice multiplici,tenuibus capillamentis fibrata: caule cubitali,nonnũquam altiore, intus cauo : floribus in vertice rotundis, racematim coeuntibus , exiguis: ſemine ſpinulis horrido. Credidere recentiorum nonnulli,inquit Matthiolus, Atriplicem & Spinachiã eiuſdem eſſe generis. Sed eos falli exiſtimat, quia Spinachia nouum in Italia olus eſt,foliorum, caulis, & ſeminis figura coloréque ab Atriplice maximè diſtãs,ſicuti & ſapore.Nam Manardus Atriplicẽ & Spinachiam chryſolachani ſpecies eſſe ſcripſit. Cuius ſententiam minimè probat Matthiolus: Chryſolachanum enim, ideſt aureum olus in Atriplicem quidem competit,vt dictũ eſt, minimè tamen in Spinachiã,quæ foliis,flore, cauleac ſemine perpetuo vireſcit. Hoc olus veteribus(quod mirum eſt)incognitum fuiſſe videtur,cum de eo nihil illi,quod legatur,literarum monumentis tradiderint: vel forſitan quòd cibo quàm medicinæ potius natũ eſſet, nec quicquam illuſtre ſortitum, ob id ingenij ſegnitie obſcurum:vel quod, vt coniici poteſt, nondum in vſum vulgi, literatorúmque cognitionem eo ſæculo venerat,qui eorum quæ ſua fuerunt memoria,prorſus intactum nihil intentatúmque reliquerunt. Non enim ſilentio tam frequens olus abolere voluiſſent, ſed potius celebratum in lucem prodere. Nunc paſsim in hortis ſeritur,nullúmque ſolum reſpuit,ſed quocumque prouenit lætiſsimè. Seritur Septembri menſe,non horrẽs hiemis frigora, vt vere cibum ſuppeditet, quo tempore ſemen profert. Martio etiam menſe ſeritur. Iunio & Iulio flores & ſemen edit. Spinachia primæ refrigerantium & humectantium claſsis. Aluum emollit,melius Atriplice ſuppeditat alimentum, ſed aluo parum hærens facilè exigitur.Flatus colligit,& vomitiones concitat, niſi excrementitius humor abiiciatur:ventrem decocti iure proluit.Citra aquam coquitur, quod magnam vim humoris inter coquendum remittat, & veluti proprio contentum iure alienum aſpernetur.Ligula ſubinde percuſſum abacto lentore verſatur, deinde in manuales globos expreſſa penitus ſanie redacta,patinis in oleo vel butyro frigitur,addito quo magis palatum titillet,omphacio. Bibitur eius ſuccus ad ſcorpionum, & araneorum ictus, ac etiam vulneri illinitur: quinetiam cocta lenit exaſperatas fauces. Spinacia ſilueſtris plurimis ſtatim à radice cauliculis fruticat, rotundis, glabris,rubeſcentibus ima parte:cum adoleuerunt cubitalibus & longioribus, in quibus ex longis pediculis ſingula folia dependent,ampla,longa, in ambitu minimum profundis laciniis ſinuoſa, rugata, auerſa parte venoſa, lætiùs virentia, aduerſa obſcuriùs, acuminata, & ſagittarum cuſpidis figuram planè referentia. In caulium ſummitatibus ſemen racemoſum eſt. Ex radice vt cauliculi, ita pediculi bene longi emergunt, ſinguli ſingula folia valde magna ſuſtinentes. Sunt qui aquam ex hac planta vitreis organis eliciunt, & ad ciendos ſudores plurimùm valere predicant.

Margin notes: In libro 2. Dioſ.c.11? — *Vires.* — *Tempus.* — *Vires & Temper.* — Matth.ibi.

LACTV

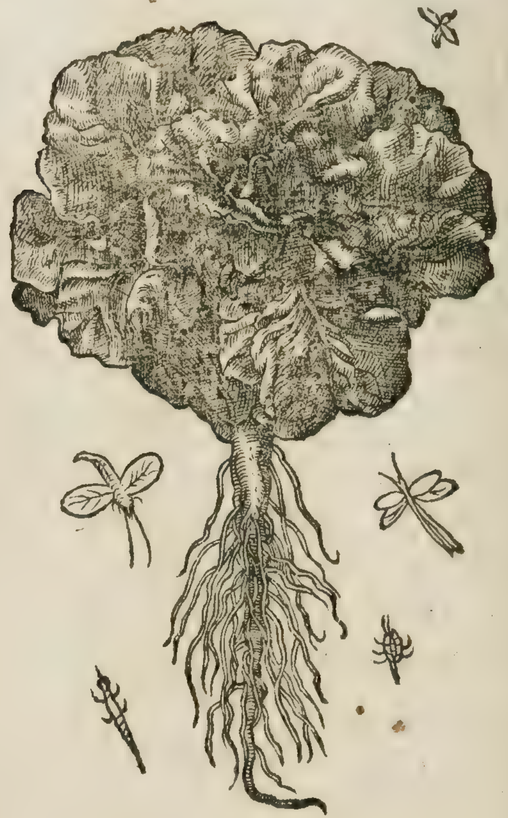
LACTVCA CAP. X.

LACTVCA à lactis copia nomē adepta Græcis θρίδαξ dicitur, à recentioribus vt Psello, & Symeone Sethi μαρούλιον, vel μαρούλιον, & θριδακίνη. Nomina quamquam siluestre olus quoddā propriè θριδακίνην appellari Galenus scripsit, Mauritanis *Cherbas*, seu *Chas*, Italis *Lattuca*, Germanis *Lattuck* & *Lattuk* Hispanis *Lechuga*, aut *Alsalsa*, Gallis *Laittue*. Lactucæ genera plurima. Plinius. Li.2 Alim. & lib.2. cō. ph. loc. c.1. Genera Lib.19.c.8.
Lactucæ Græci tria fecere genera. Vnum lati caulis, adeo vt hostiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo maius herbaceo, & angustissimū, vt alibi consumpto incremento. Alterum rotundi caulis. Tertiū sessile, quod Laconicum vocant. Quæ ex Theoph. sunt exscripta. καὶ τῆς θριδακίνης ἡ λευκὴ γλυκυτέρα, καὶ ἁπαλωτέρα. γένη δὲ αὐτῆς ἐστὶν ἄλλα τρία, τό, τε πλατύκαυλον, καὶ στρογγυλόκαυλον, καὶ τρίτον, τὸ λακωνικόν. Lib.7. hist. ca.4. αὕτη δὲ τὸ μὲν ἔχει σκολυμῶδες, ὀρθὴ δὲ καὶ εὐαξὴς καὶ ἀπαράβλαστος ἐκ τοῦ καυλοῦ. τῶν δὲ πλατειῶν οὕτω τινὲς πλατύκαυλοι γίνονται, ὥστε ἐνίους φασὶ καὶ θύραις χρῆσθαι κηπωρικαῖς. τὸ δὲ ὀπῶδες σφόδρα, καὶ μικρόφυλλον, καὶ λευκοκαυλότερον ἔοικεν ἀγρίᾳ. Id est, Lactuca candida dulcior & tenerior est. Cuius genera alia sunt tria, laticaule, rotundicaule, & laconicum. Hoc folio est scolymi, rectū, insigni proceritate, nec à caulibus brachiatū. Laticauliū quædam vsque eo in latitudinē adoleuerunt, vt aliqui in valuas hortorum vsurparint. Quæ verò valde succosa est, folióque exiguo, ac candidiore caule, siluestri similis est. His plura genera deinceps Plin. statuit. Alij, inquit, colore & tempore satus genera discreuere. Esse enim nigras, quarum semen mense Ianuario Ibid. seratur: albas quarū Martio: rubētes quarum Aprili. Et earum omniū plantas post binos menses differri. Diligētiores plura genera faciunt, purpureas, crispas, cappadocas, Græcas. Longioris has folij, caulisque lati, præterea longi & angusti, intubi similis. Pessimū autē genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Est etiamnum alia distinctio atræ, quæ Meconis vocatur à copia lactis soporiferi: quamquā omnes somnū parere credūtur. Apud antiquos Italiæ hoc solum genus earū fuit, & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis Cæcilianam vocant. Rotundam verò ac minima radice, latis foliis, Astylida (Athenæus habet Astytida, quasi vrbanam) quidámque Eunuchion, quoniā hæc maximè refragetur veneri. Est etiamnū quæ vocatur Caprina (marina ex Corn. Celso) lactuca. Et ecce cum maximè cœpit irrepere satiuis admodum probata, quæ Cilicia vocatur, folio Lib.20.c.7. Cappadocæ, nisi crispum latiusq; esset. Columellæ quoque plura sunt lactucæ genera, quæ suo quoque tempore seri oportet. Earum quæ fusci, & veluti purpurei, Lib.11.c.3. aut etiam viridis coloris, & crispi folij, vti Cæciliana, mense Ianuario rectè differitur. At Cappadocia quæ pallido, & pexo densóque folio viret, mense Februario, quæ deinde candida, & crispissimi folij, vt in prouincia Betica, est, finibus Gaditani municipij, mense Martio rectè pangitur. Est & Cyprij generis ex albo rubicunda, leni & tenerrimo folio, quæ Idibus Aprilis commodè disponitur. Lactuca in satiuam & siluestrem diuiditur à Dioscoride, à Matthiolo satiua in crispam, rotundam, & capitatam, quibus quartam addit quæ Romana vulgò vocatur, & Lib.2.c.129 quintam Cypriam, quam ex Cipro allatā ferunt. Dodonæo lactucæ species sunt, lactuca vulgaris, crispa Plinij, & aliorum veterum, Gallicè *Laittue cresp̃ue*, tertia Lib.5.c.18. lactuca capitata, Gallicè *Laictue pommee*, lactuca sessilis, & Laconica veterum, Columellæ Betica. Quibus addit lactucam Cæcilianam Columellæ, foliis fuscis, & fere purpureis: præterea lactucā Cypriā eiusdē, quæ lactuca est Græca Plinij, foliis rubescentibus, læuibus, tenerrimis, gustus optimi. Sed duas postremas species recētioribus incognitas esse ait. Lactuca satiua foliis est longis, latis, læuibus, nudis, minimè cōglomeratis, inter quę caulis excrescit binū fere cubitorū altitudine, succo prægnans lacteo, in summo brachiatus, flores proferēs luteos, qui tandē in pappos abeunt: semen candidū, paruū, oblongū. Radix subest longa, crassa, fibrata.

LACTVCA SATIVA.

LACTVCA Criſpa, Matth.

LACTVCA CRISPA
Dodon. & Fuchſ.

Lactuca Criſpa, folia habet criſpa, intubo maiori ſimilia, valde laciniata, caule ſuperiori proxima. Rotunda in orbem ſpargitur, rotundioribus foliis tenerioribúſque, vna ſe ſtipantibus. Capitata ſeu ſeſsilis, foliis à rotunda parũ differt, ſed in globum folia circumuoluũtur, & extuberant Braſsicæ capitatæ modo. Romana quæ in cibis omnibus præſtat, foliis eſt maioribus pinguioribus, viridioribúſque. Ea in ouatũ caput extuberat, cæteríſque tenerior & candidior fit, ſi in cacumine ligetur, terráque obuoluatur ad cacumen vſque: hac enim arte mirum in modum tenereſcit, & candidior, guſtuíque gratior redditur. Caulem edunt omnes bipedalem, albicantem, lacteo prægnantẽm ſucco, in ſummo brachiatum, foliis plenum in acutum deſinentibus. Flores in ramuſculorum cacuminibus prodeunt lutei, qui tempore papposi facti in auras abeunt. Semen omnibus oblongũ, in acutum tendens, candidũ, quandoque etiam nigrum. Seneſcentes omnes amarorem contrahunt. Naſcitur Lactuca quarto aut quinto à ſatu die, & adulta tranſponitur. Silueſtris Lactu-
Lib. 2. c. 130. ca, inquit Dioſcorides, ſatiuæ ſimilis eſt, ſed longior caulis, & candidiora folia, graciliora & aſperiora: amaro guſtu eſt. Theophraſtus, θριδακίνη δὲ τό,τε φύλλον
Lib. 7. hiſt. c. 6. βραχύτερον τῆς ἡμέρου, καὶ τελουμένον ἀκανθοῦται, καὶ τὸν καυλὸν ὁμοίως. Τὸν ὀπὸν δὲ δριμὺν, καὶ φαρμακώδη. Φύεται δὲ ἐν ταῖς ἀρούραις. ἀπίζουσι δὲ αὐτὴν ὑπὸ παραμητὸν, καὶ φασὶ καθαίρειν ὕδρωπα, καὶ ἀχλὺν ἀπ' ὀφθαλμῶν ἀπάγειν, καὶ ἄργεμα ἀφαιρεῖν ἐν γάλακτι γυναικείῳ. Ideſt,

Lactuca

Lactuca sìluestris folio breuiore est quàm satiua, quod consummatum aculeatur, similiter & caule breuiore. Succo manat acri & medicato: nascitur in aruis. Carpitur succus per messes. Aiunt eo purgari hydropem, caliginem ab oculis atteri, & argema tolli cum muliebri lacte. Hæc est, inquit Ruellius, quæ passim ab Officinis nostris nunc endiuia dicitur, cum in aruis nascatur sponte, & vinetorum limitibus, folio cum adoleuit per oras aculeato, dorso spinulis inhorrescente, quasi prona carinæ parte echinata, supina læuiore, nonnunquã cum insenuit laciniatim serrato: caulibus bicubitali proceritate consurgentibus, hirtis, flore luteo, succo candido, amaro, acri, ideo linguam & os aliquantulum vellicante. Huius vti satiuæ semen occulitur lanugine. In eadem sunt sententia Fuchsius & Dodonæus. Quibus subscripsit etiam Matthiolus. Siluestris Lactuca, inquit, in cãpestribus nascens facilè dignoscitur, quod caule, floribus, semine & folio satiuam iam flores & semina proferentem æmuletur. Verum gustu amara est, & lacte copiosiore referta. Hæc Lactuca siluestris Fuchsij & Matthioli, est Endiuia vulgatior Officinarum, Penæ & Lobellio. Seris satiua altera Lactucarum simillima, amara, angustifolia Dioscoridis. Alia verò Lactuca siluestris à Dalechampio hic exhibetur, quam veram esse arbitratur. Radice est minimi digiti crassitudine, candida, fere semper contorta, paucis fibris capillata, succi lactei plena. Folia circa radicem antequam in caulem assurgat humi iacent, Lactucæ similia, in ambitu crenata, sed non sinuosa, veluti huius edita pictura demonstrat, dorso aculeato, arescentia cum caulis gliscit. Is teres est, cubito altior, aliquantum spinosus haud procul à radice, cætera glaber, subrubens, in quo folia impari interuallo disposita, caulem amplexantia, quam cauli iunguntur bifida, in summo tripartita, figura nonnihil ad triphyllum accedente. Flos est luteus, Lactucæ similis. Totius plantæ sapor insigniter amarus est. Alterius Lactucæ siluestris historia & pictura extat apud Penam, quæ omnibus partibus ad Lactucã accedit, vel ad Seridem latifoliam, vulgò Scariolam, Lactucæ simillimã. Succo lacteo tota manat, adeo vt præ eius copia soporifero sit odore tetro & ingrato, veluti opium. Caulis bicubitalis glutinosus: flores Lactucæ: semen aliquantominus nigricans. Ea, inquit Lobellius, in agro Romano foliis nigris maculis variata conspicitur. Satiua Lactuca in hortis prouenit, lætis & riguis stercoratisque. Lactuca siluestris Dalechampij in

Lib.2.c.69.

In hist.pla. c.112.
Lib 5.ca.19.
In libr. 2. Dios.c.130.

Locus.

LACTVCA Siluest. Matth.

LACTVCA Siluest. vera, Dalechampij.

rupibus lapidoſis ſaxoſiſq; locis naſcitur, vbi durum ſolum pauca terra contegitur: nonnunquam ex rupium ipſarum rimis exilit. Seritur Lactuca toto anno, ſed Martio, & Aprili menſibus potiſsimum, binis menſibus inter ſemen plantámque & maturitatem. Lactucæ ſatiuæ vt ſcribit Dioſcorides, refrigerant, ſtomacho gratæ habentur, ſomnum conciliant, aluum emolliunt, lac euocant: verum decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas eſſe prodeſt. Epotum ſemen aſsiduas libidinum imaginationes in ſomno compeſcit, & veneri refragatur. Ipſæ verò frequentiores in cibo claritati oculorum officiunt. Muria condiuntur, cum in caulem exierunt, vim quandam nanciſcuntur ſucco lactis ſilueſtris Lactucæ ſimilem. De iiſdem hæc Plinius. Eſt quidem natura omnibus refrigeratrix, ideo æſtate gratæ ſtomacho faſtidium auferunt, cibíque appetentiam faciunt. Diuus certe Auguſtus Lactuca conſeruatus in ægritudine fertur prudentia Muſæ medici. Cum priores cauerent, religione nunc omni caret, intantum recepta commendatione, vt ſeruari etiam in alienos menſes eas oxymelite repertum ſit. Sanguinem quoque augere creduntur. Venerem inhibent, æſtum refrigerant, ſomnúmque faciunt. Cruditatem ipſæ nequaquam faciunt, nec vlla res maiorem in cibis auiditatem incitat, inhibétque. Ambuſtis proſunt recentibus, priuſquam puſtulæ fiant cum ſale illitæ. Vlcera etiam quæ ſerpunt, coercent initio cum aphronitro, mox in vino tritæ. Igni ſacro illinuntur. Conuulſa & luxata caulibus tritis cum polẽta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum cum vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod vtiliſsimæ quàm maximi caulis, & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti ij caules, & ſtomacho vtiliſsimi traduntur, ſicut ſomno & ſatiua maximè Lactuca & amara lacténſque, quam meconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtiliſsimum eſſe præcipitur, dum tempeſtiuè capiti inunguntur. Semen ſatiuarum contra ſcorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in ſomno compeſci. Tentantes aquas non nocere Lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere oculorum claritati tradiderunt. Sed de iis accuratiſsimè Galenus. Pleríque medicorum, inquit, hoc olus, vt ficus autumnalibus fructibus prætulerunt. Nam inter ipſa aliud melioris ſucci non inuenias. Quod porrò nonnulli vitio verterunt, id ei in præcipuam laudem cedit, & ſi ita reuera haberet, non modo nulli olerum, ſed ne optimi quidem ſucci, ac maximi nutrimenti eduliis eſſet ſecundum. Nempe Lactucam aiunt ſanguinem generare. Quidam non ſimpliciter ſanguinem dicunt, ſed multum ſanguinem generare affirmant. Verum ij tametſi prudentius obiiciunt, longius tamen aliis à vero abſunt: quamquam hoc ipſum, puta, multum ſanguinem procreare, non eſt quod merito quis damnet. Conſtat enim eiuſmodi edulium laudatiſsimi ſucci eſſe, quod plurimũ quidem ſanguinis, aliorum vero ſuccorũ nullum producere ſit comparatum. Si verò quia permultum è lactuca ſanguinis congeratur, idcirco damnandam eam cenſeant facillimè huic malo occurri poteſt: quippe quum veſcentibus & liberalius exerceri, & ea parcius vti integrum ſit. Hæc ergo aduerſus eos qui olus hoc non rectè vituperant. Illud porrò ſcire conuenit, omnibus aliis oleribus pauciſſimum ſanguinem & vitioſum generantibus, ex ſola Lactuca nõ multum, quidẽ, nec vitioſum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Vt plurimũ quidem cruda ipſa veſcuntur: æſtate autẽ cum iam in ſemen proruptura eſt, in aqua dulci præcoquentes cum oleo, garo, & aceto aſſumunt, aut cum aliquo ex condimentis, obſoniíſve, præſertim iis quæ caſeo conſtant. Pleriq; etiam antequam excauleſcat in aqua elixa vtuntur, vt ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores eſſe cœperunt. Nam amicus quidam meus cum olere hoc à longo tempore, me vt familiari cibo vſum fuiſſe ſciret, viderétque poſt mandi à me citra magnã moleſtiã non

Tempus.

Vires & temper.

Li.2.c.129.

Lib.19.c.8.

Plin.lib.20 cap.7.

Li.2.Alim.

non poſſe, coctur æ rationem indicauit. Etenim in iuuentute quoniam os ventriculi bile efferueſcebat, æſtus moderandi gratia Lactuca vtebar. Cum autẽ ad prouectam ætatem perueniſſem, olus hoc contra quàm in iuuentute ſomnum iam omni ſtudio & induſtria accercenti auxilio fuit. Quippe qui etiamnum iuuenis lucubrandi gratia vigiliis dedita opera me aſſuefeceram. Declinante iam ætate ipſa ex ſe inſomni, grauius hoc incommodo afficiebar. Aduerſus quod vnicum mihi præſentiſsimum remedium lactuca veſpere commanducata fuit. Frigidum ergo humidúmque ſuccum profert, non tamen vitioſum. Itaque ſicut alia olera à iuſta concoctione non excidit, neque aluum cohibet vti neque impellit. Atqui hæc illi non immeritò accidunt, quum nec auſtera, nec acerba ſit, quibus facultatibus in vniuerſum aluus ſiſtitur, quẹmadmodum à ſalſis, acribus, & omnino abſtergendi vim habentibus ad excretionem concitatur, quorum nihil lactucæ ineſt. Et alio in loco. Lactuca humidum eſt frigidúmque olus, non tamen extremè, Li. 6. ſimp.
ſiquidem edendo non foret, verùm maximè ſecundum aquæ, vt ſic dicam, fontanæ frigiditatem. Proinde ad calidas phlegmonas accommodum eſt, & ad parua & leuia eryſipelata, non tamẽ ad maiora. Eſt etiam edulium ſiti aduerſum. At ſemen potu genituræ profluuium cohibet, quamobrem iis datur qui libidinis ſomniis vexantur. Præterea Galenus alibi ex Archigene recenſens olera, quæ ſtomachicis Lib 8. com.
in cibo conueniunt, in iis habet lactucas, & μηκωνίδας, quas meconides lactucas ph. loc. c. 4.
conuertit Cornarius. Appellatur enim meconis quoddam lactucæ atræ genus, à copia ſucci & lactis ſoporiferi, ſimilitudine quadam cum meconio, hoc eſt papaueris ſucco: μήκων enim papauer Græcis dicitur. Sed de hoc lactucæ genere Plinij Lib. 20. c. 7.
verba ſupra adſcripſi, de quo rurſus ille alio in loco. Et amara lacteñſque, quam Meconidẽ vocauimus. Sic enim eo loco legi debet. Lactucæ ſuccus, auctore Matthio- In libro 2.
lo, & ex roſaceo frõti & temporibus illitus, non ſolum febrientibus ſomnum cõ- Dioſ. c. 129.
ciliat, verum etiam capitis dolorem mulcet. Gargarizatur vtiliter ex punici mali ſucco, ad columellæ inflammationem. Teſticulis illitus ſeminis profluuium cohibet, præſertim addito caphuræ momento, ſed venerem extinguit. Idem præſtat epotum ſemen ex papauerini ſeminis cremore hauſtum, atque etiam ardoribus vrinæ opitulatur. Cauendus lactucarum ſuccus ſuſpirioſis, ſanguinem excreantibus, pituitoſiíſque, & iis maximè qui liberis dant operam. Lactuca innatat acri. Poſt vinum ſtomacho, inquit Horatius, quæ res quia concoquendi vim debilitat atque obtundit, lactucas in prima menſa apponere, eáſque primas Lib. ſaty. 2.
omnium guſtare & eſſe debemus, ſiue crudas, ſiue coctas. Huc pertinet Martialis ſat. 4.
diſtichon. Lib. 13.

Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum,
Dic mihi cur noſtras inchoat illa dapes?

Nunc de lactucæ ſilueſtris facultatibus dicendum. Viribus aliquantum papaueri Lib. 2. c. 130.
ſimilis eſt, inquit Dioſcorides, vnde lacteum eius ſuccum aliqui meconio permiſcuerunt. Aquam per aluum elicit potus in aceto mulſo ſuccus ad duos obolos: argema caliginémque repurgat: cõtra aduſtiones efficaciter illinitur cum lacte mulierum. In ſumma ſomnum allicit, doloris leuamentum præſtat, menſes trahit: contra ſcorpionum & phalangiorum ictus bibitur. Semen non aliter quàm ſatiuæ libidinum imaginationes in ſomno amolitur, ac venerem arcet. Succus ad eadẽ valet, ſed viribus infirmior. Reponitur in fictili nouo lac eius, antea, vt in aliis liquaminibus moris eſt, inſolatum. De hac Plinius ita tradit. Lactucæ ſponte na- Lib. 20. c. 7.
ſcentis primum eſt genus eius quam Caprinam vocant (marinam) qua piſces in mare deiecta protinus necantur qui ſunt in proximo. Huius lac ſpiſſatum mox in aceto pondere obolorum duûm, adiecto aquæ vno cyatho hydropicis datur, quibus verbis exprimere voluit illa Dioſcoridis καθαίρει ὕ μεθ' ὀξυκράτου ποθεὶς, &c.

Aquam

Aquam per aluum elicit potus in aceto mulſo, & cætera. Eiuſdem ſucci vſum medicum Theophraſtus habet eo loco quem ſupra citaui. Ex quo & hæc Plinius deſcripſit, additis quibuſdam aliis. Succus omnibus (ſiluaticis) candidus, viribus quoque papaueri ſimilis: carpitur per meſſes inciſo caule: conditur in fictili nouo. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, aduſtionéſque omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem ſuccus aluum purgat in poſca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia toſta thyrſiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur, maximè contra ſcorpionum ictus. Verùm contra phalangia commiſto vino ex aceto. Aliis quoque venenis reſiſtunt, exceptis quę ſtrãgulando necant, aut iis quæ veſicæ nocent: item pſymmithio excepto. Imponuntur & ventri ex melle atque aceto, ad detrahenda vitia alui. Vrinę difficultates ſuccus emẽdat Cratenas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari iubet. Hęc verò Galenus tradit. Iis qui venereis ſomniis vexantur agreſtis lactucæ ſemen exhibetur, cuius colligitur ſuccus argema, caligineſque expurgans, tum aduſtiones cum lacte muliebri inunctis. Quæ argema Theophraſtus, Dioſcorides, Galenus dixerunt, Plinius cicatrices videtur conuertiſſe. Ad Theophraſtum Dioſcorides addidit, καὶ πρὸς ἐπικαύσεις ſuccum illini, Galenus πρὸς ἐπικαύματα, quod idem eſt, Sunt autem ἄργεμα & ἐπικαύσεις, ſeu ἐπικαύματα oculorũ vlcera, quę Paulus apertè declarat his verbis. Vlcerum in oculis genus quidem vnum eſt, differentiæ verò particulares diuerſæ. Etenim in cornea brana vlcus cauum, anguſtum, & purum βόθρυον Græcis dicitur, id eſt, foſſula. Quod autem latius bothryo eſt, ſed minùs profundum κοίλωμα nuncupatur. Argemon in pupillæ circulo iacens, ambientia comprehendit, vt etiam in exteriore pupillæ parte rubicundum, in interiore candidum appareat. Ἐπίκαυμα vlcus eſt ſordidum, & cruſta obductum, quo repurgato humores oculi ſæpe effluunt. Hæc Paulus. Galenus quoque de ocularibus compoſitionibus ſcribens, ait. Ἄλλο τρυφερὸν ἐπιγραφόμενον, πρὸς ἐπικαύματα, & cætera. Ruellius in Dioſcoridis & alij Galeni interpretes, aduſtiones conuerterunt, ſecuti, vt opinor, Plinium, qui vt ex loco paulo ante citato intelligere licet, Dioſcoridis ἀχλὺν, ἄργεμα, & ἐπικαύσεις, nubeculas, cicatrices, aduſtiones interpretari videtur. Qui omnes ſi aduſtiones igni, vel quouis alio modo ambuſta accipiunt, vehementer errant. Cornarius inuſtiones vertit. Nec video, inquit, quomodo hoc vlceris oculorum genus poſſit Latinè commode dici. Vſtiones autem ſimpliciter dixit etiam Scribonius in collyrio pſittatino. Et auctor εἰσαγωγῆς Galeno inſcriptæ definit ἐπίκαυμα eſſe, cum ſuperior tunicula in ſuperficie inuſta vlceratur, aut etiam paullo altior vlceratio fit, ob magni fluoris influxum. Vnde non malè adeo inuſtio dici poteſt.

[Margin notes: Ibidem. — Li. 6. ſimp. — Lib. 3. c. 22. — Li. 4. com. ph. loc. c. 7. — Ibidem.]

PORTVLACA. CAP. XI.

Nomina — ΑΝδράχνη Græcis, Latinis Portulaca dicitur, Arabibus *Bakleancha*, ſeu *Bachele alhanica*, Italis *Porcellana*, *Porchellachia*, & *Porcellina*, Germanis *Burtzelkraut*, Hiſpanis *Verdolagas*, & *Baldroegas*, Gallis *Pourpier*, *Porchailles*, & *Porcellaine*. Portulacę tria ſunt genera. Satiuũ, ſilueſtre, & marinum. *Genera.* *Forma.* Portulaca ſatiua caules edit craſſos, pingues, teretes, glabros, erectos, lentè vergentes in puniceũ: folia craſſa, pinguia, latiora & oblonga, in ſummo rotundata, fabarię vulgò vocatæ, modo ſplẽdentia, à tergo candicantia: flores exiguos, luteos ſiue pallidos in ſummis fere caulibus ſemina nigra, exigua in caliculis herbaceis, & rotundis incluſa: radicem multifidam, teneram, fibratam. Portulaca ſilueſtris quæ ſponte in hortis, vineis, aliiſque in locis naſcitur, caulibus eſt rotundis, pinguibus, craſsis

PORTVLACA Satiua.

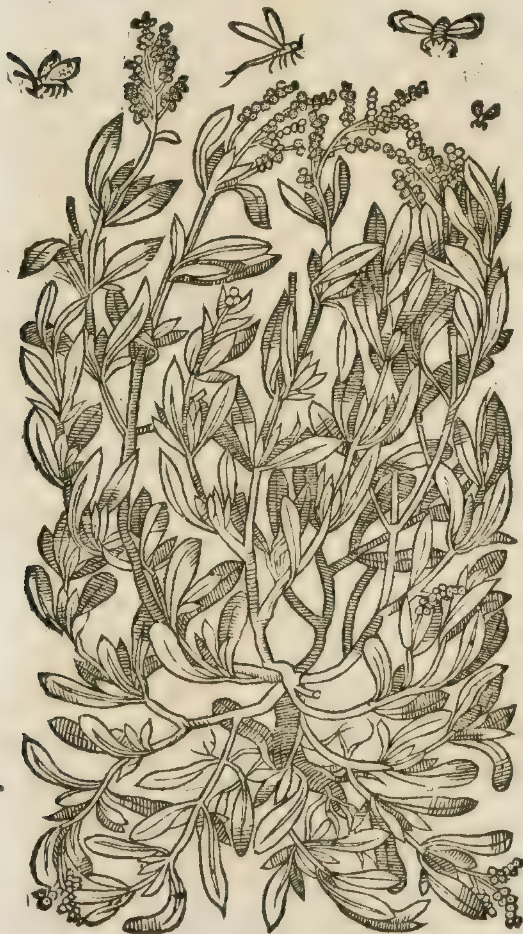

PORTVLACA Siluestris.

craſsis,ſed tenerioribus, minoribus, magis rubeſcentibus,& per humum ſparſis:foliis minoribus,& oblõgioribus quàm ſatiua, cætera planè ſimilibus. Alterũ verò ſilueſtre, inquit Matthiolus,humi repens minoribus, tenuioribus, In lib.2. Dioſ.c.117. ac crebrioribus foliis. Hæ portulacæ ſuccoſæ ſunt cum quadam auſtera aciditate. Hæ cũ ſint portulacæ vtriuſque genuinæ delineationes, tum peritiſsimorum Herbariorum teſtimoniis, tum ipſa earum ſtirpium inſpectione comprobata, perſpicuum eſt caput de ſilueſtri portulaca in vulgaribus Dioſcoridis libris ad caput de ſatiua falsò, neque ab ipſo auctore adiunctum fuiſſe. Quam ſententiam approbaſſe videntur Ruellius,& Matthiolus,qui in vtraque ſuorum Lib.2. c.56. in Dioſcoridem commentariorum editione id caput penitus ſuſtulit, ſed ab aliquo homonymia decepto,ex libro quarto huc temere tranſ- Ca. de ſem perviuo. latum.Cum enim videret ille Dioſcoridem cæterorum fere omnium olerum genera ſilueſtria ſatiuis ſubiunxiſſe,& libro quarto tertiam ſemperuiui ſpeciem portulacam agreſtem quibuſdam dictam deſcripſiſſe, itemq; Plinium idem ſemperuiuum ita nominaſſe,& iiſdem fere verbis depinxiſſe,eius hiſtoriam hallucinans Portulacæ coniunxit. Quaſi verò ea ſemperuiui ſpecies Portulaca ſilueſtris ſit,quæ vulgari Portulacæ noſtræ hortẽſi & eſculentæ opponatur, cum illius vis ſit excalfactoria, acris, exulcerãs, vt Dioſcorides ait, huius refrigerans & hume- Lib. 4. de ſemperui. ctans, quáque in acetariis æſtate cruda veſcimur.Sic & telephium huc referendũ eſſet,quòd vt ſcribit Dioſcorides, foliis & caule Portulacæ Lib.2.c.vlt. ſimilis ſit, & Galeno in gloſsis Hippocraticis auctore, Portulaca ſilueſtris nominetur. Alij in quibus ſunt & Fuchſius,& Andr.Lacuna, id caput de Portulaca ſilueſtri Dioſcoridis eſſe In hiſt.pla cap.39. agnoſcunt,ſed multis modis contaminatum, & ab aliquo imperito rerum ex capite de tertio aizoo multa excerpta,& huc ſine iudicio inſerta.Sic igitur legit Fuchſius. Ἀνδράχνη ἀγρία φύλλα ἔχει ὅμοια ἐλαίᾳ, μικρότερα δὲ πολλῷ, πλείονα δὲ καὶ ἁπαλά, καυλία ἐρυθρὰ ἀπὸ μικρᾶς ῥίζης πολλὰ ἐπὶ γῆν κεκλιμένα, μασσώμενα δὲ ἔγχυμα, καὶ γλίσχρα, καὶ ὑφάλμυρα. Ideſt, Andrachne ſilueſtris folia oleæ habet minora tamen, multò numeroſiora,& tenera,rubentes cauliculos,ab vna radice multos, in terra ſeſsiles, qui commanducati ſucco abundant, & ſapore ſalſi ſunt. Reliqua omnia plane adulterina ſunt,& ſuppoſititia. Portulaca marina Portulacæ ſilueſtris ſpecies, caulibus multis fruticat,tenuibus,duris,lignoſis. Folia habet craſſa,pinguia, cinerea,Portulacæ planè ſimilia,ſalſo ſapore,ſed candidiora, tactu læuia, neque tam

PORTVLACA Marina, Halimus vulgaris, Matth.

Lib.1.Dios. ca.103. lubrica. In caulium ſummitate flores profert atriplicis, vel bliti modo, deinde ſemen minutum, racematim cohærens: radicem longam & lignoſam. Mauritanos ſcribit Matthiolus Halimum molochiam & Atriplicem marinam appellaſſe. Cuius hiſtoriam referens Serapio, narrat olitores in manuales faſciculos digeſtã per Babyloniam circumferentes molochiam clamitare. Quæ Mauritanorum molochia, inquit fortaſſe eſt ſecũdum Halimi genus à Plinio poſitum his verbis. Lib.& c.22 Alij olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen, foliis in rotonditate longis, laudatum in cibis. Hæc planta frequentiſsima eſt in littoribus Venetis (incolæ Bidone vulgò appellant) & vt olus in cibum recipitur. Sed quæ à Matthiolo pictura expreſſa eſt, ſiue ſit Arabum molochia, ſiue Pliniani halimi genus, nihil aliud prorſus eſt quàm Portulaca marina, quam hic deſcribimus, & pictam damus. Lib.5.c.20. Cui noſtræ ſententiæ ſubſcribit etiam Dodonæus. Interim ſtudioſos rei Herbariæ admoneamus Mauritanos hallucinantes molochiam cum halimo Dioſcoridis, & atriplice marina confudiſſe, ſi illis molochia eſt, quam Matthiolus, nóſque depinximus: Portulaca enim marina, halimus Dioſcoridis, & atriplex marina valde à ſeſe diſtant, vt locis idoneis demõſtratum eſt. Hanc marinam Portulacã Lobellius & Pena Crithmũ eſſe Dioſcoridis, arbitrantur, eiuſque hiſtoriam Portulacæ marinæ multo aptius congruere quàm fœniculo marino, qua de re fuſius tractauimus in Vmbelliferis, capite de Crithmo Matthioli. Portulaca ſatiua in hortis ſeritur, ſilueſtris in hortis *Locus.* etiam ſponte prouenit & in vinetis, nonnunquam in incultis & ſaxoſis locis. Ibidem. Marina in littoribus maris. Naſcitur frequẽs, inquit Matthiolus, prope Tergeſti mœnia circa ſalinas, vbi etiam ſeorſum, nec minùs copioſa viſitur atriplex marina. Portulacæ Iunio & Iulio menſibus florent, ſeménque differunt in Septembrem vſque. Iam Portulacæ ſiue in cibis, ſiue in medicamentis vſum explicemus, ex Lib.2.c.117 Dioſcoride. *Temper. & Vires* Portulacæ vis adſtringit: capitis doloribus, inflammationibus oculorum, cæteríſque cum polenta imponitur: ardoribus ſtomachi, ſacro igni, veſicæ doloribus auxilio eſt, commanducata dentium ſtupores ſedat: ſtomachi & inteſtinorum æſtuationem fluxionéſque mulcet: renes & veſicam adiuuat, etiamſi eroſionem ſentiant: veneris impetus exoluit: ſuccus epotus ſimili effectu prodeſt, in febribus valens. Contra teretes ventris tineas, cruentam excreationẽ, dyſenteriã, hæmorrhoidas, & profluuia ſanguinis percocta efficax eſt. Item cõtra ſepis morſus. Ocularibus medicamentis vtiliſsimè commiſcetur: interaneis fluxione laborantibus, atque vuluarum eroſionibus infunditur: contra dolores quos æſtus excitauit caput ex roſaceo & oleo fouetur: eruptiones papularum in capite cum vino Li.& c.20. emendat: vulneribus quæ ad ſyderationem ſpectant ex polenta illinitur. Ex Plinio. Portulacæ memorabiles vſus traduntur, ſagittarum venena, & ſerpentium hæmorrhoidum & preſterum reſtingit pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahit. Item hyoſcyamo poto, è paſsóque expreſſo ſucco. Cum ipſa non eſt, ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarum vitiis, capitis dolori, vlceribúſque in vino tuſa & impoſita. Reliqua vlcera cum melle commanducata ſanat. Sic &

infantium cerebro imponitur, vmbilicóque prociduo. In epiphoris verò omniũ fronti tẽporibúsque cũ polenta. Sed ipsis oculis è lacte & melle. Eadẽ si procidãt, prodest, foliis tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta & sale, & aceto ac cera. Et vlcera oris, tumorémque gingiuarum commanducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tonsillarum vlcera succus decoctæ. Mobiles dentes stabilit cõmãducata. Cruditates sedat, vocémque firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores cũ galla & lini semine pari mensura sedat. Mammarum vitia cum melle, aut cimolia creta. Salutaris & suspiriosis, semine cum melle hausto. Stomachum in acetariis sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliàs mãducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ & vomicis datur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Tenesmis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodest. Purgationibus mulierum acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat & vesicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Venerem inhibet, venerísque somnia. Prætorij viri pater est Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles vuæ morbos, radicẽ eius filo suspensam è collo gerere præterquam in balneis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud auctores caput inde litum destillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Ex Galeno. Portulaca quidam vt cibo vtuntur, sed imbecille præstat alimentum, idq; frigidum, humidum & glutinosum. Vt medicamentum autem dentium stupori medetur, ob lentorem suum morsus expertem. Ex eodem alio in loco. Portulaca frigida & aquea temperamento est, paucæ cuiusdam particeps austeritatis. Proinde fluxiones repellit, & maximè biliosas, & calidas, cum eo quod eas mutet, & alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit sanè in refrigerandi quidem facultate tertij excessus à temperatis, in humectando verò secundi. Hac ratione æstuantes, vt si quid aliud, adiuuat tum ventris osculo imposita, tum totis hypochõdriis, maximè in febribus hecticis. Præterea stuporem dentium sanat: nempe quæ ab acidorum contactu asperè exsiccata fuerant, leniens atque replens, vtpote quum viscosam habeat humiditatem. Similiter verò & succus eius. Itaque non foris modò impositus, sed epotus quoque refrigerat. Hoc sanè & toti herbæ comesæ accidit. Quoniam autem restringit, vtiliter dysenteriis editur, & muliebri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed adhæc quidem multo est quàm herba, succus ipsius efficacior. In his cur dentium torporem discutiat portulaca, causam reddit Galenus. Alexander tamen Aphrodiseus hoc Portulacæ munus cæcis rerum facultatibus, & abditis causis acceptũ retulit. Portulaca tam satiua quàm sponte nascens apud nos solet cõdiri hac ratione. Crassissimos quosque cauliculos exẽptis radicibus legunt: namq; graciles facilius in aceto contabescunt. Arenulæ quibus sunt obsiti, diligenter aqua proluuntur, si qua insedit sordes, aut limus adhæsit, decutitur, tantispérque siccantur, donec aliquantũ inflaccuerint: alioqui marcoris labẽ, cui propter humoris copiã magnopere sunt oportuni, confestim sentiunt, aut rãcore fracescũt. Deinde acerbarum vuarũ melligine madefacti substrato fœniculi viridis spissamẽto componuntur fictilibus vasis, aut doliolis, & cõsperso sale sufficiẽti, interiectoq; rursum fœniculo, Portulaca vas impletur, & tandem spissamẽto fœniculi cõtegitur, quod herbas deprimat, iúsque quod est mistum duabus partibus aceti, & vna omphacij infunditur, ita vt ius in summum labrũ fideliæ perueniat: tum penore siccissimo, & auersa à sole recõdi debet, ne situ loci cõditura mucorẽ cõtrahat, quã innoxiã ea res cõseruabit, vbi portulaca non innatet, sed semper sit iure submersa, & exemptis ad vsum salgamis quicquid superest, suo pondere ad fundũ leniter deprimatur. Deinde cum vsus exigit, aqua vel etiã vino abluunt, & superfuso oleo vtũtur.

Li. 2. Alim.

Li. 6. simp.

In Probl.

POLYPREMNVM. CAP. XII.

Nomina L.10.c.84.

POLYPREMNVM in Geoponicis Caßiani Constantino attributis ea planè videtur esse herba quæ hic depicta est, dicta ἀπὸ τῶν πρέμνων copia. Sunt autẽ τὰ πρέμνα arborum rami grandiores & insigniores, in quos caudex primùm diuiditur. Sunt qui Chalcetum Plinij esse arbitrentur, sicq; dictum volunt à foliorum colore, qui subluteo pallore æs imitatur. Vulgus nostrũ appellat, *De la Blanchette, & Poule grasse.* Polypremnum radice est candida, longiuscula, non admodum fibrata: foliis circa radicem multis, humi stratis, è viridi pallentibus, ac subflauescentibus, longis, saporis aquosi & diluti: cauliculis multis, ferè pedalibus, in duo veluti ramos craßiores perpeteo diuisis, non aliter quam crescentis arboris truncum in duos prægrãdes ac solidos ramos findi sæpe cõtingit: Flore copioso in summis ramis coaceruato, pusillo, è cinereo candicante: semine minutulo. Veris initio priusquàm in caules assurgat in acetariis ea vulgus vescitur. In pratis & agris nascitur, maximè tamen in vineis.

Lib.26.c.7. — *Forma.* — *Vsus.* — *Locus.*

INTVBA. CAP. III.

Nomina

DE Intubi generibus, & iis quæ κιχωριώδη, idest cichoriacea, siue Intubacea Theophrastus appellat, deinceps dicemus. Σέρις Græcis dicitur quæ Latinis Intubus & Intubum, Arabibus *Dumbebe, Hundebe*, seu *Endeba*, Italis & Hispanis *Endiuia*, Germanis *Endiuien*, Gallis *Endiue.* Sed & Seris appellatur etiam à Græcis τρώξιμον: sic enim in Geoponicis Caßiani Constantino inscriptis legitur ex Didymo. Σέρις τὸ λέγει τρώξιμα ἐν ὄξει βαπτόμενα καὶ ἐσθιόμενα στομάχῳ μάλα ἡδέα. Seris, idest, troxima si aceto tingãtur & edantur, stomacho grata sunt Et Paulus ait, τὸ ἴντυβον δὲ τὸ τρώξιμον. Et Aetius in quodã pharmaco, ἀναλάμβανε χυλῷ τρωξίμων. idest, succo intybi excipe. Politianus tamẽ scripsit τρώξιμον etiam si nihil aliud addas, propriè de vua eduli intelligi, quæ & cibaria à Plinio dicitur. Atque ita Pauli iurisconsulti locũ ex archetypo Pandectarũ quod Florentiæ asseruatur restituit. Qui fundum vendidit pomum recepit, nuces & ficus, & vuas dũtaxat duracinas, & purpureas, & quæ eiusdem generis essent, quas non vini causa haberemus, quas Græci τρωξίμους appellant recepta videri. Sic & τρωξίμους verbum quod deerat, in antiquo se legisse Budæus affirmat. At cum τρώξιμα substantiuè, vt loquuntur Grammatici Intuba sint, vt superiorum scriptorũ auctoritate probauimus, atque τρώξιμα sint appellata, quod cruda ex aceto & oleo, & quondam etiam garo addito velut lactuca edantur, videtur τρώξιμος adiectiuũ, non ad vuam duntaxat, sed ad omne genus eorum quæ cruda eduntur pertinere, quæ ipsi peculiariter adiungentur. Quare fructus τρώξιμος erit quicumque crudus esculentus est, velut vua, ficus, vua passa, pomum, rhaphanus, & quicquid eius generis crudum apponitur. Τραγήματα autem & τρωγάλια, quamuis eandem habeant cum troximis etymologiam, significatione tamen differunt, quod sint bellaria, & postremarum mensarum fercula. Hippocrates τρωξίμων δὲ ῥαφανίδι χρέεσθω, καὶ σελίνῳ εἰς ὄξος βάπτων. Idest, ex troximis autem, idest, iis quæ cruda eduntur, raphanide

Lib.2. c.28. — Lib.3. c.46. — Lib.9.c.48. — Li.7.epist. — In ann.in Pand.

nide vtatur, & apio in aceto tinctis. In Geoponicis Constantino adscriptis Li.14. c.17.
τρώκτην σαφίδα legimus, idest, cibariam. Et Galenus in glossis Hippocraticis vocem Lib.1.c.65.
τρωκτοῖς exponit ὠμοῖς ἐσθιομένοις. Artemidorus, ὅσα δὲ ἀποξύεται τρωκτὰ ὄντα, &c. Quæcunque deraduntur, & cruda comeduntur. Quare non minùs rectè τρωκτοὺς quam τρωξίμους in superioribus Pauli verbis legere possimus. Seris duûm est generum. Altera siluestris, altera satiua. Siluestris duplex. Vna quæ picris & cichorium Genera.
vocatur, altera latioribus foliis, & ori gratior hortensi. Hortensis autẽ duplex. Altera folio latiore, lactucæ similior, altera folio angustiore, & gustu amara. Hæ sunt Lib.2.c.125.
Intubi species ex Dioscoride, doctissimorum Herbariorum præsertim Matthioli sententia, qui cũ videret initium capitis de Intybo in Dioscor. valde deprauatũ & confusum, ex Oribasio, & exemplaribus Dioscoridis manuscriptis ita restituit, & intyborum genera distribuit. Σέρις ἀγρία καὶ κηπευτή. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διοσσή. ἡ μὲν γὰρ πικρὶς, ἣ καὶ κιχώριον καλεῖται, ἡ δὲ ἥμερος πλατυφυλλοτέρα καὶ εὐστομαχωτέρα τῆς κηπευτῆς, τῆς δὲ κηπευτῆς διττὸν εἶδος. ἡ μὲν γάρ ἐστι θριδακωδεστέρα, καὶ πλατύφυλλος. ὁ δὲ στενόφυλλος καὶ ἐμπικρος. Idest interprete Matthiolo. Seris siluestris & hortẽsis. Siluestris quidẽ duplex, altera picris, quæ & cichoriũ vocatur: altera satiua latioribus foliis, & ori gratior quã hortensis. Hortẽsis verò duplex genus. Vna folio latiore, lactucæ similior, altera folio angustiore, & gustu amara. Huic lectioni, inquit, maximè adstipulatur Serapio, qui ex Dioscoride tot habeat siluestris seridis species, quot satiuæ. At si τῷ ἀγρίῳ, id est, siluestri, siue erratico, siue ei quod sponte nascitur, τὸ ἥμερον, idest, mite siue satiuum opponatur ex diametro, qui seris siluestris in picrida siue cichorium, & in τὴν ἥμερον, idest, satiuam recte diuidetur? Siluestrẽ satiuam Matthiolus intelligit, quæ colitur vt mitescat: quod in hortis frequenter fit, vt in Intubis, ita in armoraciis, scolymis, asparagis. Sic Theophrastus cum τοῖς γεωργουμένοις τὰ ἀγεώργητα opposuerit, mox τὰ ἥμερα τοῖς ἀγρίοις, in quibus ταυτολογία esset Li.2.caus. ca.15.
cum γεωργούμενα & ἥμερα eadem esse videantur, & ἀγεώργητα, & ἄγρια, nisi plantæ multæ essent mites quæ non coluntur, vt arbores natura sua mites quæ ignauos habent colonos, & contrà multæ agrestes, quæ coluntur vt mitescant, sicuti diximus. Potest & emendata esse huius loci scriptura hoc modo. Σέρις ἀγρία καὶ κηπευτή. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διοσσὴ, ἡ μὲν γὰρ πικρὶς, ἣ καὶ κιχώριον καλεῖται. ἡ δὲ πλατυφυλλοτέρα, καὶ εὐστομαχωτέρα τῆς κηπευτῆς. τῆς δὲ κηπευτῆς, &c. Idest, Seris siluestris & hortensis. Siluestris duplex. Altera picris, quæ & cichorium nominatur. Altera latioribus foliis, & stomacho vtilior quam hortensis. Hortensis verò duplex, &c. Oribasius tria tantum fecit genera, si rectè interpres, quod illi facile fuit, conuertit. Seris agrestis est, & satiua. Agrestis picris aut cichorium vocatur, cuius & latiora & ori iucundiora quàm hortensis sunt folia. Hortensis verò duplex est genus. Altera enim magis ad lactucæ similitudinem accedit, & latis est foliis, & amarescens. Altera folia habet angustiora, & subamara est. Quam lectionem secutus est Cornarius. Seris duplex est, inquit, ex quibus siluestris quæ picris & cichorium nominatur latiora folia habet, & stomacho magis commoda est (εὐστομαχωτέρα legit, nõ εὐχυμοτέρα) quàm hortensis, Et huius duæ species sunt, &c. Intubum siluestre, picris, siue cichorium erraticum apud nos, inquit Plinius, quidam Ambugiam (me- Lib.20.c.8
liora exemplaria, & Celsus Ambubeiam habent) appellauere, in Ægypto cichorion vocant quod siluestre sit. κιχώρη Theophrasto dicitur, & κιχώριον. Horatius cum dixit,

Me cichorea leuésque maluæ, &c.

Κιχωρεῖα à singulari κιχωρεῖον posuit. Hodie in Officinis cichorea siluestris, Gallice *Cichoree sauuage* nominatur. Intubum satiuum latifolium corrupta ab Intubo voce Endiuia passim appellatur. Gallice *Endiue & Cichoree de iardin*. Intybum satiuum angustifolium deminuto à Seris nomine Serida dicitur, quod deinde corrumpentes recentiores scariolam fecerũt Gallicè *Scariole*. Vtraque Officinis

etiam ſcariola dicitur,ſed perperam, cum Intubo latifolio paruæ ſeridis nomen
Ibid. conuenire haud queat.Plinius ſatiuum ſerin vocat, quod eſt minus & venoſius.
At paulo poſt,rurſus tum ſilueſtre tum ſatiuum ſerin vocat. Seris & ipſa Lactucæ
Forma. ſimilima duorum generum eſt:ſilueſtris melior,&c. Intubum ſatiuum latifolium

INTVBVM Satiuum Latifolium.

INTVBVM Satiuum Anguſtifolium. Matth.

INTVBVM Satiuum Anguſtifolium. Dodon.

foliis eſt magnis,longis,latis,in candido viridibus,læuibus,foliis lactucarum quarũdam haud abſimilibus:caule procero,ſtriato,frequentibus ſurculis brachiato: floribus venuſtis, cæruleis, rarò candidis:ſemine albo:radice longa, candida.Endiuia eſt & Scariola Officinarum Lobellio. Intubum ſatiuum anguſtifolium folia fert longa, anguſta,aliquando per oras parum crenata,caulem rotundum, flores cæruleos, ſuperiori ſimiles,radicem candidam, lõgam, ſuccoſam. Intubum ſilueſtre latifolium, quam ſeridã ſatiuam latioribus foliis,& cichorium domeſticum,Matthiolus vocat, ſeridis ſilueſtris ſpeciẽ ſtatuens,Intubo ſatiuo latifolio ſimilimum eſt, radice longa fibrata, foliis longis, latis, caule magno,ramuſculis brachiato,pulchris & cæruleis, rariùs candidis floribus ornato, Seris eſt ſatiua Penæ & Lobellij.Intubum ſilueſtre anguſtifolium, quod ille cichorium ſilueſtre vocat, foliis eſt longis,in ambitu valde laciniatis, anguſtioribus,aſperioribus,& amarioribus, & ob id ipſum picris appellatum. Seris eſt ſilueſtris

Ambubeia

Ambubeia Penæ & Lobellij. Hortensis Intubi tertium genus additur, quod crispũ cognominatur, in acetariis expetitum, amplo foliosoq; cespite proueniens, foliis magnis, toto ambitu crispis, ac fimbriatis: caule cæteris maiore, crassiore ac teneriore, reliqua cum cæteris habet paria. Intuba media æstate florent, deinde semen ferunt. Olitores hyeme instante terra & sabulo in hortis obruunt: quoniam hoc artificio albescunt, tenerrima euadunt, & in totam hyemẽ asseruãtur, artem hanc à natura edocti, quod viderint sæpius in campestribus cichorium aquarum inundationibus terra vel arena obrutum, & tenerrimum, & candidissimum redditum, deposita omni amaritudine. Huius oleris multæ sunt, eæq; permagnæ vtilitates. Vtraque seris, inquit, Dioscorides, refrigerat & adstringit, stomacho vtilissima: aluum sistit cocta si cũ aceto assumatur. Siluestres stomacho meliores, quandoquidem æstuantem ipsum, & quem imbecillitas vexat, cibo leniunt. Cardiacis per se, aut cum polenta vtiliter illinuntur: podagris & oculorum inflammationibus auxilio sunt. Herba cum radice illita percussis à scorpione subuenit: igni sacro cum polenta medetur. Succus cũ cerusa & aceto valet ad illitus eorũ quæ refrigerationẽ desiderant. De seride eadẽ ferè Plinius. Vtraque stomacho vtilissima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant, vel illitæ, discutiuntq; vel alios morbos quàm stomachi. Cum polenta siluestrium ra-

Math. li. 2. Dioscor. c. 125.

Tempus.

Vires & Temper. Lib. 2. c. 125.

Lib. 20. c. 8.

INTVBVM Siluest. Latifol. Cichorium satiuum Matth. Seris satiua Lobellij.

INTVBVM Siluest. angust Matth.

INTVBVM Crispum.

dices ſtomachi cauſa ſorbentur,& cardiacis illinuntur ſuper mammã ſiniſtrã, ex aceto. Omnes eæ & podagris vtiles, & ſanguinem reiicientibus. Itẽ quibus genitura fluit, alterno dierũ potu. At de Intubis & cichorio. Intubi quoque non extra remedia ſunt. Succus eorum cum roſaceo & aceto, capitis dolores lenit. Idem cũ vino potus iocinoribus, & veſicæ, & epiphoris imponitur. Et mox, Cichoriũ refrigerat in cibo ſumptum: & illitum, collectiones, ſuccuſq; decocti ventrẽ ſoluit: iocinori, & renibus, & ſtomacho prodeſt. Et paullo poſt. Quod quidẽ propter ſingularem ſalubritatẽ aliqui Chreſton appellant, alij pancration: Galenus. Seris olus eſt ſubamarũ, & magis quod agreſte eſt, quod ob hoc ipſum picrida quidã nuncupant, quidã cichorium. Eſt autem ſiccæ frigidæq; temperaturæ, vtrũque ſecundo exceſſu. Porrò domeſtica magis etiã refrigerat quàm agreſtis. Sed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatem extinguit. Verũ vtraque adſtringentis facultatis eſt particeps. Et alio in loco. Cichoria & ſeris cibarij generis ſunt: nam apud nos ruſtici hæc edunt & cruda, & cocta. Vtitur etiã iis Eraſiſtratus abunde in affectionũ circa aluũ curatione. Facultas horũ olerũ ſubfrigida eſt, & ſubamara, ac modicè adſtringens. Et propter has facultates optima ſunt pharmaca calidis intẽperaturis hepatis: nam præterquam quòd moderatè refrigerant, robur etiam viſceri addũt per adſtringentem facultatem. Præterea commiſſuras oſculorum venarũ in ſima viſceris parte ad eas quæ in gibba ſunt, extergens. Neque verò frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem abſque adſtrictione aut amaritudine habent, facere ſolent: Iuuare etiã viſcus talium olerum ſubſtantia poteſt, etiamſi citra ſeroſorum aut aliorum humorum vitiationem intemperies fiat per ſe, & cum humiditatis cuiuſcumque complexu: mixtura enim mellis humiditatem per vrinam educunt: Quapropter etiamſi ſiccata tuſa quis potioni inſpergat, itidẽ iuuant. Quin & eorum decoctum potatũ multũ cõmodi adfert. Si verò non calida aliqua intemperies infeſtet, aut ſi obturatio quædam ſit circa viſcus magnopere auxiliantur ex vino albo, tenui potata, cum hiſquæ vrinam ciunt. Vtilis autẽ non ſolum ſuccus ipſorum eſt, tum recens, tum exſiccatus, ſed & ipſa olera exſiccata, tuſaq; ac trita potui inſperſa, & eorũ decoctum in potu acceptum auxiliãtur. Hæc Galenus. Matthiolus acerbè inuehitur in pernicioſam ſeplaſiaſiorum multorum ignorantiã atque ignauiã, qui cũ horti omnes Intybo latifolio lactucę ſimili, quæ vera endiuia eſt, vt diximus, & cãpi cichorio ſcateant, loco tamẽ endiuiæ modò hieraciũ, modò lactucã ſilueſtrẽ ſupra deſcriptã ſucco lacteo manantẽ vſurpãt, atque ex his aquã plumbeis organis eliciũt, quã aquã endiuiæ falſò vocãt. Quæ duę plãtæ quãuis frigida vi prædita ſint, tamẽ nihil iis ineſt, quod iecori peculiariter prodeſſe tãtopere poſsit: earumq; ſuccus lacteus, quo potiſsimũ tẽpore eo refertæ ſunt, quibuſdã ſuis partibus adeo calidus eſt, vt linguã vellicet, quibuſdã adeo ſomnificus, vt nõ deſint, teſte Dioſcoride, qui illũ meconio permiſceãt. At Matthiolo gnauiter ſeſe opponũt Lobellius & Pena, qui lactucam ſilueſtrẽ illius prorſus reſpuũt, & Seridẽ domeſticã alterã Dioſcoridis, amarã & anguſtifoliã eſſe cõtendunt, vt diximus capite de lactuca, recteq; à patribus noſtris pro endiuia vſurpatã, neque calore immodico, neque amarore nocere, cum eius amaror nõ ſit à calido, aut certe nõ calidus: quemadmodũ opiũ, meconiũ, papauer, lactucã, mandragorã, & quædã alia calida eſſe nõ dicimus, quia amara ſunt, cum multũ ſint frigida. Quare noſtri illi patres doctiſsimi, quamuis barbari, tum ratione tum experientia freti, rectè ſyrupis immiſcuerunt, & ſtillatitias aquas ex ea elicuerunt, quod decocto, ſucco, ſtillatitia, ad intemperies obſtructioneſque hepatis & primarum venarum, & ad mare rationes rhabarbari & ſimilium medicamentorum vtiliorem eſſe deprehendiſſet: quia cum tenuiore ſit, & minus excrementitio humido, & amaro, melius abſtergit & aperit, tum

Li.8. ſimp.

Li.8. com ph. loc. c.8.

Lib.2.c.130.

tum etiam intima rerum macerandarum altius permeat. Rectè igitur Dioscorides docet Serides siluestres stomacho vtiliores esse, nimirum æstuantem ipsum, & quem imbecillitas vexet, cibo lenire: foris etiam admotas prodesse. Sunt præterea cichoriacei generis plantæ duæ à Matthiolo positæ, primã Zacintham, quidã ex Zacintho insula in qua nascitur, ille ab effectu cichorium Verrucarium nominauit. Radice nititur rapunculi figura, subnigricante, adnatis circumquaque capillaceis fibris. Folia habet cichorij, sed asperiora paullo, caules cubitales, quandoque maiores, tenues, asperiusculos, in quorum fastigiis flores prodeunt aurei, cichoreacea specie, quibus dilapsis semen oritur subnigrum, capituli instar, per longitudinem melo peponis modo striatum. Mira est huius plantę ad tollendas verrucas vis atque efficacia. Affirmat enim Matthiolus scire se nonnullos, quorum manus verrucis scatebant, ab iis planè liberatos fuisse, deuoratis semel tantùm in acetario huiusce plantæ foliis. Idem præstat eius semen tribus diebus drachmæ pondere deuoratum, dum cubitum eunt verrucosi. Hæc accepta refert Matthiolus Francisco Calzolario pharmacopæo Veronensi, qui plantam hanc ad eum cum facultatibus misit. Chondrillam vel cichorium siluestre vocat Pena, asseritque in Italia non solùm in Zacyntho oriri, negat hanc semel voratam delere verrucas, illitam verò posse, certum & commune illi esse ait cum plurimis, quarum succo exuruntur aut exsiccantur verrucarum radices. Alterum cichorij genus Constantinopoli allatum, ad eundem Matthiolum Vienna misit Augerius de Busbeke Flander, radicibus numerosis, velut in asphodelo pendulis, siliquarum ferè rhaphani figura. Cuius imago ob rei nouitatem hic prætermittenda non fuit. At minimè nouum aut peregrinũ putat Pena. Dentem leonis Monspeliensium vocat, & in Cenę, Hetruriæ, Ligurię, Galloprouinciæ & Narbonæ pratis, non parum copiosum prouenire asserit. Monspeliensium Dentẽ leonis etiã vocat Lobellius, fortasse Chondrillam alteram Dioscoridis, Asphodeli bulbulis. Rarum aliud cichorij genus addit Dalechampius, quod cichorium bulbosum vocat, de quo in libro de maritimis, dicemus. Nec minùs rarum, sed simile & mirandæ facultatis Cichorij genus ad nos misit Doctissimus Miconius Medicus Barcinonensis, quod strumosum appellat. Nascitur hæc herba in vmbrosis locis, & agrorum marginibus inter frutices, foliis digi-

In libro 2. Diosc. c. 115.

ZACINTHA siue Cicho. Verrucosum.

CICHORIVM Constantinopol. Matthioli.

VERRVCARIA Chondrilla prior.

CICHORIVM strumosum Myconij.

tum vnum latæ, quattuor longis, læuibus, viridibus, minimè per ambitum serratis, incertis spatiis eminentia quædam habentibus, ex pediculo emergentibus, quandoque multis, quandoque paucis, aliis per terram stratis, aliis rectis. Ea trita lacteum succum emittunt, sed paucissimum, horum sapor subamarus est vt sonchi. Flos ei est luteus, è suo calice emergens vt in soncho & consimilibus, intus & per orbem foliolis luteis cinctus, ex cauliculo pendet, vt in Dente leonis, tandem in pappum desinit. Radix tenuis est, per humum sparsa, non admodum profunde se diffundens. Huius extremo radix quædam videtur adnata, aut prorsus aut ferme globosa, interim candida, quandoque, ex cãdido in purpureum vergens, cortice tenui, pulpa intus candida, valde amara. Radicem istam globosam ad strumas curandas multum conferre se experimento didicisse Myconius asserit. Quinque aut sex integræ cum melle sumptę, multis diebus continuis mirum in modum prosunt. Eadem præstat aqua earum stillatilia, vel decoctũ, sed inefficacius: item conditum ex iis cum melle paratum admodum iuuat. Quare hanc plantam Myconius cichorium strumosum à forma & effectu nũcupauit. A foliorum forma cichorium, strumosum vero ab effectu & forma radicis, quæ strumas refert, & sanat. Quam ob causam Barcinone, vbi frequens oritur, Porcellanes vocant, quasi dicas strumosam.

CICHOREACEA ALIA. CAP. XIIII.

Lib. hist. 7. cap. 7.

Ἄχανα, inquit Theophrastus τὰ τοιαῦτα καλεῖται, κιχώρη, ἀφάκη, ἀνδρύαλα, ὑποχοιρὶς, ἠριγέρων, καὶ ὅλως ὅσα κιχωριώδη ταῦτα, διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν φύλλων: πάντα γὰρ πῶς ἐμφερῆ ἔχει τῷ κιχωρίῳ. Id est, olera hæc vocantur, cichorium, aphacæ, andryala, hypochœris, erigeron. Atque vniuersè omnia cichoriacea, à similitudine foliorum sic dicta: omnia enim quodammodo cichorio similia habent. At sunt quæ non foliis solùm, sed & radicibus, & floribus cichorio similia sunt: præterea lacteo succo plena sunt, & cruda coctáve similiter eduntur. Quorum multa cum hactenus ab herbariis non satis sint explicata, nec suis distincta nominibus, atque ob id magna ex parte ignota,

Dale

Dalechampius ex Theophrasto & Plinio sic explicauit. Cichoreacea seu intubacea sunt, Picris, Apate, Aphaca, Apargia, Crepis, Hypochæris, Andriala seu Hedypnois, Thesion, Corchorus. Picris quæ amarago à Theodoro Latinè dicitur, herba est quæ in arenosis & macris locis prouenit, lacte referta, foliis hieracij, minoribus rotundioribus, humi iacentibus, cinereis, cauliculis breuibus, flore aureo, qui hyemis asperrimæ vel niuibus opertus, iniuriã sustinet, eóque tempore in nudis campis & gelu rigentibus conspicitur, tanta florescẽdi constantia, vt fere numquam flos ei desit, vt rectè scripserit Plinius & Theophrasto, eam toto anno florere, quod cum de cichorio erratico dici non posit, florem ante hyemem amittente, falluntur qui id cichorium Picridem esse putant. Radiculis multis nititur, & tenuibus. Tota planta gustu est amarissimo, vt vix aloë ipsa sit amarior, nomen etiam ei amaritudo imposuit. Sunt tamen qui ea cocta vescuntur vt cichorio. Tollit eximiè verrucas auctore Plinio. Matthiolus Dodonæus, Lobellius pro hieracio minore depinxere. Cum cichoriacea auctore Theophrasto germinent post Vergiliarum exortum, circa initia scilicet mensis Aprilis, apate, fraus, à Theodoro dicta longè tardiùs exit, Mayo videlicet, quod cum in ea herba cichoreacea quotannis vsu venire videmus, quam pro chondrilla maiore Dodonæus & Lonicerus monstrarunt, eam Theophrasti apaten esse iudicauit Dalechãpius. Gignitur ea frequentiùs in aruis pinguibus, & terrenis aggeribus, nonnumquam in siluis, radice longa alba, cichorio simili, multis fibris superne capilata, foliis longis ex albo cinereis altissimè incisis, proximè terrã multis: caule sesquipedali, nonnunquam altiore, tenui, in exiles ramulos diuiso, in quo pauciora folia: capitulis in summis caulibus rotundis: flore cum dehiscit cæruleo, cichorio simili, minore: nonnumquam luteo interdum puniceo, qualem in silua Vernacensi haud procul Lugduno (incolę, *le bois du Verneau* vocant) Dalechampius vidit. Theophrastus Apate inter ἐπιγειόφυλλα, id est, quæ ab radice foliata sunt recenset, Plinius inter ἐπικαυλόφυλλα id est, quæ caule foliato sunt. Caule foliato est, inquit, & crepis & apate. Sed eo deceptus mihi Plinius videtur, quod apaten postremam τῶν ἐπιγειοφύλλων in Theophrasto, crepidi proxime sequenti, & primæ τῶν ἐπικαυλοφύλλων coniunxerit, tanquam etiam ἐπικαυλόφυλλον. Aphacen primis imbribus post æquinoctium germinare, & cito florere Theophrastus tradit, & eam ex æquinoctio nasci Plinius, ex eodémque

Nomina — *Locus.* — *Forma.* — Li.21. c. 17. — Lib.7. hist. cap.11. — Lib.& cap. 22. — In libro 3. Diosc. c.63. — Lib.7. hist. cap.11. — *Nomina* — Lib.5. c.16. — *Locus.* — *Forma.* — Lib.7. hist. cap.9. — Lib.21. c.16. — *Aphace.* — Lib.7. hist. cap.8. — Lib.21. cap. 14. — Lib. 7. hist. cap.11.

PICRIS Dalech. Hieracium Matth Dodon.

APATE Dalecham.

APHACE Dalechamp.

APARGIA Dalech. Hieracium minus primum Dodonæi.

Ibid. eodémque Theophrasto ſubinde marceſcente flore emittere alium, tota hyeme,
Lib.7. hiſt. cap.7. totóque vere vſque in æſtatem. Amaram eſſe & in cibos non admitti idem Theophraſtus prodidit, inter olera tamen repoſuit. Hæc cum in cichoriacea plãta hic
Lib.5.c.12. depicta perſpicuè cernantur, aphacem eſſe indicauit Dalechampius, quam pro
Locus. Hedypnoide, ſiue cichorio luteo depinxit Dodonæus. Naſcitur in locis humidis
Forma. & vliginoſis, prope foſſarum & lacunarum margines, radice pedali, ſucco lacteo referta, ſuperne fibrata: foliis intubi ſilueſtris, longioribus, latioribus, laciniatis: caule cubitali, multùm ramoſo: flore luteo hedypnoidi ſimili, capitulis comante.

Apargia. Lib.7. hiſt. cap.9. Lib.5. c.14. Apargiam inter plantas ἐπιγειοφύλλους recenſet Theophr. id eſt, quæ proximè terrã foliatæ ſunt, qua nota cũ hæc à reliquis cichoriaceis diſcrepet, à Dalechampio pro Apargia depicta eſt, à Dodonæo pro hieracio minori primo cui ſubſcribit Lobellius, qui Hieraciũ longius radicatum appellat.

Locus. Prouenit in incultis ad oras pratorũ, & agrorum, in foſsis circa prędia, & viis,
Forma. radice longa, candida, gracili, multiplici: foliis humi iacentibus, ex atro viridibus, longis, laciniatis, hedypnoidi ſimilibus: caulibus multis, palmum altis, ſubatris, nudis, læuibus, flore luteo, multiplici ſtrue congeſto, in pappos abeunte.

CREPIS Dalechamp.

Crepis. Lib.7.c.9. Contrà Crepis ἐπιφυλλόκαυλος eſt Theophraſto, id eſt, in caule foliata, cuiuſmodi cũ ſit hæc planta, & eam ſeruato adhuc crepidis nomine *Crepalo* vocent Itali, & terra *crepalo*, crepidem eſſe Theophraſti

phrasti indicauit Dalechampius. Nascitur sponte in aggeribus terrenis agri Monspeliensis, satu verò & cultu in hortis nostris. Radicem habet intubo similem, parum fibratam, candidam: caules multos, cubitales, foliatos: folia intubo similia sunt, cādidiora, minus insecta ac laciniata, succo lacteo manātia, gustatu suauia, *Locus.* *Forma.*

ANDRYALA *maior.* *Dalecham.*

ANDRYALA *minor.* *Dalecham.*

HYPOCHAERIS *Dalecham*

licet nonnihil amara sint: flos luteus in pappos euanascens. Lobellius Italorum *Terracrepolo* vocat *Chondrillam* cæruleam cichorij siluestris laciniatis foliis. Andryalā inter oleracea & intubacea numerat Theophrastus. Eam arbitratur Dalechampius duplicem esse Fuchsij & Dodonæi sonchum. Alter est maior horridior & aculeatus, alter humilior, tenerior, & spinis carens. Vterque in hortis humidioribus prosilit inter olera, & in vliginosis agris, radice longa flauescente, multis fibris innixa: foliis longis, latis, per ambitum incisis, in maiore pungentibus, in altero minimè: caule anguloso, cauo, geniculato: flore luteo, hedypnoidi simili, minore, in pappos abeunte, qui Iunio mense prodit, & tota æstate durat. Hypochæris, inquit Theophrastus læuior est, & aspectu mitior, & dulcior, nec vt Chondrilla, quæ prorsus edendo nō est, & radice succum multum & acrem fundit. Hæc est planta quam ex Dalechampij sententia hîc depinximus, quam Gaza inepte Porcelliam vertit. Cæruleo flore cichorium refert, quare Dodonæus

Andrylā Lib.7. hist. cap.7. In hist. pl. cap.261. Lib. 5. c.13. *Locus.* *Forma.* *Hypochæris.* Lib.7. hist. cap.11. Lib.5. c. 12. *Forma.*

næus intubum ſilueſtre & cichorium vocat. Foliorum laciniis chondrillam ſecundam imitatur. Locus. Gignitur in locis herboſis, humidis, & incultis, radice longa, candida, foliis anguſtis, longis, per ambitum inciſis, pallidis, grato colore præter euntium oculos inuitantibus: caule cubitali, ramoſo: flore cæruleo, æſtate media vigente. In acetariis cocta apponitur cichorij modo, ſalubris & iucundi ſaporis non Ægyptiis tantùm, vt ſcribit Plinius, ſed & aliis, vt Græcis præſertim, & Siculis, qui oleribus multis, quæ nos negligimus, valde delectantur. Lib.21.c.15. Silueſtre genus cichorij alij Hedypnoida vocant, inquit Plinius, Officinæ Roſtrum porcinum, Dentem leonis, Taraxacon, & dentem caninum, quidã Caput monachi. Matthiolus aphacen Theophraſti de qua diximus, eſſe putat. Anguillara *Chondrillam* Galeni. Hedypnoidis nuſquam meminit Theophraſtus. Tragus pro hiæracio exhibuit. Dodonæus pro Chondrilla altera. Galli *Piſſenlict* appellãt, Germani *Pfaffenblat*. Prodit hæc planta ſtatim ineunte vere, in pratis, gramineis campis, ſepulchretis, ſepibus, radice cichorio proxima, lacteo ſucco referta, ſed amariore, exterius flaueſcente, intus candida, gracili, longa, parum capillata: foliis magna ex parte per humum ſparſis, cichoriaceis, longis, vtrinque per ambitum laciniatis, pinguioribus, mollioribus, auerſa parte nonnihil venoſis, erubeſcentibus, in mucronem ſagittæ criſpidi ſimilem deſinẽtibus. Inter quę longi exoriuntur ſcapi rotundi, glabri, ſubrubentes, caui, lacteo ſucco pregnantes, in quorum verticibus flores emicant pulchri, lutei, multiplici foliolorũ ordine denſi, qui cum deciderint ſuccreſcunt lanuginoſa & papposa capitula, admirabile naturæ ludentis opus, quæ tandem à vento diſsipata in aërem auolant, remanentibus ſcaporum nudis, candidis & rotundis verticibus, raſo monachorum capiti ſimilibus, qua de cauſa caput monachi plantam hanc quidam appellarunt. Stomachum diſſolutum adſtringit cocta, inquit Plinius, crudáque ſiſtit aluum. Et dyſentericis prodeſt magis cum lente. Rupta & conuulſa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Aprili menſe floret. Eſt alterum prorſus huic ſimile plantæ genus, ſed minus, nigrius, & radice ſuccoſa, non aliter quàm eius quæ morſus Diaboli vocatur. Theſion eam eſſe plantam Dalechampius arbitratur, quam Tragus endiuię, Lancerus lactucę ſilueſtris nomine pinxerunt. Locis incultis & ſaxoſis, propter

Nomina

Lib..20.c.8

Matth.in lib.2.Dioſ. cap.125.

Ibid.

Lib.1.c.87.

Lib.5.c.16.

Forma.

Lib.20.c.8.

Theſion.

Lib.1.c. 87.

Locus.

HEDYPNOIS Dalechampij.

THESION Dalechamp. Endiuia Tragi.

pter muros & macerias, in frigidis & vmbrosis locis reperitur, radice breui, alba, *Forma.*
fibrata: caule procero, rotundo, ramoso, foliolis linguam imitantibus ornato,
reliqua folia lactucæ similia sunt, minimè incisa. Flos est luteus, qui tandem in
pappos euanescit, vt in senecione: semen nigrum est. Ex tota planta succus lacteus
amarissimus exprimi potest. Quam ob causam,
opinor, picridi thesion Plinius subiunxit: sic
enim cum de picride dixisset, Thesion quo- Li. & c. 22.
que, inquit, non dissimili amaritudine est, sed
purgat aluum, in quem vsum teritur ex aqua.
Id quod ex Theophrasto mutuatus est, sic scri- Lib. 7. hist.
bente, ἡ δὲ τοῦ θησίου ῥίζα τῇ μὲν γεύσει πικρὰ, τρι- cap. 11.
βομένη δὲ κοιλίαν ὑποκαθαίρει. Athenæus thesij flo-
rem inter coronarias recenset ex Timarchide Lib. 15.
pœta. Corchorum oleraceis & intubaceis adnu
merat Theophrastus, qui ob amaritudinem in Lib. 7. hist.
prouerbio est, eiusque folium ocimum æmu- cap. 7.
latur, Plinius iis quæ sponte nascuntur, quibus Lib. 20. c. 15.
pleræq; gentium vtuntur in cibis. Alio in loco
corchorũ anagalida interpretatur, de qua hîc Lib. 25. c. 13.
non agimus. Dalechampius corchorum esse su
spicatur plantam eam, quam pro myosotide, id
est, auricula muris maiore Tragus depinxit ac Lib. 1. c. 92.
descripsit. Est enim valde amara, cocta tamen
estur à quibusdam. Nascitur in vmbrosis ne- *Locus.*
moribus, interdum in veteribus muris soli nõ
expositis radice breui, valde fibrata, plantagi- *Forma.*
nis simili: foliis humi stratis octo vel nouem,
ocimi maioris figura, in ambitu crenatis super-
ne interdum maculis rubris conspersis, infer-
ne plerúmque rubentibus, villosis: caule cubi-
tali, rotundo, tenui, hirsuto, & foliis, & genicu-
lis destituto. Flos in summitate caulis & surcu-
lorum luteus, multiplici foliorum ordine sti-
patus existit, hieracio similis, in pappos tan-
dem euanescens, floret Iunio. Tota planta la-
cteo succo madet. Cum Theophrastus corcho-
rum ocimi folio esse dixerit, mirum est Pliniũ Lib. 21. c. 32.
ex alio fortasse auctore scripsisse corchorum
herbam esse cõuolutis foliis ad similitudinem
mori. Quare quidam legunt commaculatis fo-
liis ad succi mori similitudinem, quod ex hu-
ius plantæ descriptione verum esse perspicitur.
Illud vero silentio prætereundum non est, pro
ximè terram ad caulis exortum inter folia sali-
uosum quendam humorem colligi, iuglandis
magnitudine, rotundum, qui spatio temporis
incanis, pilis obductus velut situ, muris effigiẽ
repræsentat. Corchorus, vt scribit Plinius, præ- Lib. 21. c. 32.
cordiis, vt ferunt, vtilis, aloperiisque & lenti- *Vires.*
gini. Bouum quoque scabiem celerrimè sana-

CORCHORVS Dalechampij.

CORCHOROS Lobel.

ri ea inuenio, apud Nicandrum quidem & ſerpentium morſus, antequam floreat.
Lib.1.c.92. Aqua eius ſtillatitia, auctore Trago, ad quaſuis internas & feruentes inflãmationes cordis, ſtomachi, hepatis, pota & foris impoſita facit. Chirurgi potiones vulneribus conferentes ex ea conficiunt, vino decoctam vulneratis propinantes, atque etiam foris admouentes. Succus expreſſus vtiliter auribus inſtillatur: nam punctiones earum & tinnitus tollit. Diuerſum prorſus Cercorum pinxit Lobellius, Molochiam Serapionis quorundam, foliis Ocimi in ſequipalmaribus & dodrantalibus cauliculis, floſculis iuxta pediculos luteis, ſemine in longis corniculis, Aſclepiadis gracilioribus. Ex Hiſpano ſemine alebat in penſilibus hortis Io. Brancion in Bergio, & Corcorum Plinij faciebat.

CHONDRILLA, CAP. XV.

Nomina Lib.& c.22 Lib.2 c.126 *Genera.* Dioſco. ibid. *Forma.*

XΟνδρίλλη. Latinis Chondrilla, Plinio Chondrillon, & Chondrile, Arabibus *Candaret*, *Candaron*, ſeu *Amiron* dicitur. Aliqui, vt Dioſcorides tradit, cichorion, aliqui Serin appellauêre. Eius duo ſunt genera. Prior caules, flores, & folia habet cichorio ſimilia, qua ex cauſa nonnulli ſilueſtris intubi ſpeciem eſſe dixêre. Verùm tenuior tota eſt, nempe foliis, caule, floribus ac ſemine gracilioribus. In cuius ramulis gummi maſtiches ſimillimum, magnitudine fabæ inueniri ſolet, à quo tuberculo maſtichæ, aut nucleo thuris ſimili, quem chondrum Græci nominãt, nomen chondrilla ſortita eſt. Quamuis amarior ſit, non minùs quàm cichorium in acetaria admittitur. Naſcitur in locis cultis, & ſcrobium aggeribus, ſecuſque vias. Aliud chondrillæ genus folium fert oblongum, circumroſum, humi ſparſum: caulem ſucco madentem lacteo, radice tenui, rotunda, læui, veieta, flaueſcente, ſuccoſa. A lactis vbertate, quo omni in parte, præſertim in radice redundat, ab Hetruſcis vulgò Lattaiuola vocatur, quam rura ſuis acetariis pro cichorio immiſcent. Naſcitur in cultis & lætis.

CHONDRILLA prior, Matth.

CHONDRILLA altera, Matth.

An hæc

CHONDRILLA rara purpurea, Lob.

An hæc Chondrilla rara ſit Lobellij Chōdrilla purpurante flore? Belgis dicitur Crupina à vocabulo Cruppen, hoc eſt repere, quia ſemen manu contrectatum ſe ſubducit ac prorepit. Hetruriæ, Syriæ, & agri Narbonēſis collibus, non procul à Lupo monte plantula hæc non inelegans exit, ad Chondrillas referenda. Dodrantales & ſeſquipedales cauliculos & geniculatos erigit: flores purpurantes in capitulis ex ſquamulis compactis. Semen Iaceæ aut Cartami ſilueſtris nigrum, nitidum, pellucidum, deciduū. Prior chondrilla cum radicibus tuſa adiecto melle, diuiditur in paſtillos qui nitro admiſti vitiligines emaculāt. Gummi cum myrrha tritum, & linteo appoſitum inſtar oliuæ fœminarum menſes trahit, inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit, ſi intincta ſucco acus pilis admoueatur. Contra viperas in vino pota proficit. Succus decoctæ in vino, aut per ſe potus aluum ſiſtit. Alterius chondrillæ caulis & folia concoquendi vim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos reflectit. Galenus de ſeride tractans, chondrillam ſeridis ſpeciem eſſe ſcribit, & adſtringentis eſſe facultatis. Ac vt Dioſcorides, & cichorium & ſerin appellari tradit, ita & Galenus hanc ſerin etiam nominari, eſſéque eiuſdem ferè cum illa facultatis, niſi quod ſapore amarior eſt chondrilla, ac præterea ſicciore vi prædita. Idem tamen alibi. Lactucæ ſilueſtre, inquit, ſimile olus eſt, quod chondrillam appellant, quæ citiùs in caulem aſſurgit, amaritudinémque habet magis perſpicuam, & lentum quendam ſuccum, albúmque, cuiuſmodi eſt titimalorum ſuccus, non tamen acer perinde vt ille: vtimúrque interdum ipſo ad pilos in palpebris reglutinandos. Quo loco de ſecunda chondrillæ ſpecie Dioſcoridis loqui videtur Galenus. Hæ itaque ſpecies diſtinguendæ ex Dioſcoride, tum vt internoſcantur, tum vt in eorum vſu non facilè peccetur, quanquam haud periculoſius error hic committi poteſt, cum facultatibus ſint affines. Plinius vtramque ſpeciem confundit, & quæ Dioſcorides duabus, ipſe vni attribuit. Chondrillon ſiue chondrile, inquit, folia habet intubi, circumroſis ſimilia, caulem minus pedali, ſucco madentem amaro, radice fabæ ſimili, aliquando numeroſa. Habet proximam terræ maſtichen, tuberculo fabæ, quæ appoſita fœminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota diuiditur in paſtillos, contra ſerpentes argumento probabili. Siquidem mures agreſtes læſi ab hac eſſe dicantur. Succus ex vino coctæ aluum ſiſtit. Eadem palpebrarum pilos inordinatiſſimos pro gummi efficaciſſime regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus vtilem carminibus ſuis pronuntiauit. Aliqui fœminis & oculis, generationiq; virorum contrariā putauere. Idem inter vulgares in cibo herbas chondrillam recenſet. Et rurſus, Chondrilla, inquit, amara eſt, & acri in radice ſucco. Cluſius aliam chondrillam pictam dedit, & deſcripſit foliis latis cichorij modo diuiſis, prorſus incauis, & denſa tomentoſáque lanugine obſitis: inter quæ caulis eminet pedalis aut amplior, rotundus, candidus, aliquot ramulis brachiatus, & foliis minoribus atque anguſtioribus, quibus atque etiam ipſis ramulis plerumque inhærent grumi fulueſcentes ſucci iſtic concreti. Flos extremis ramulis inſidet luteus, in pappos eua-

Dioſco. Ibid. *Vires.* — Lib. 8. ſim. — Lib. 2. Ali. — Lib. & ca. 22. — Lib. 21. c. 15. — Ibid. ca. 17. — Lib. 2. ſtir. Hiſpa. c. 65.

neſcens:radix longa,nigricans, digiti minimi craſsitudine.Tota planta incaua eſt, & ſucco prægnans,qui ſiccatus fulueſcit, & acris eſt. Inuenitur in agro Salmanticẽſi,locis incultis, & multis aliis Hiſpaniæ regionibus.Auguſto floret, vel etiã ſerius.Nonnulli Hiſpani vocant *Yerua di S.Gayteria*,eiuſque decoctum præmorſis à cane rabido vtiliter exhiberi credunt. Cluſio plurimum ad primam Dioſcoridis chondrillam accedere videtur. Hanc Lobellius Verrucariam Chondrillam appellat,à canaliculatis ſeminum capitulis clauam exprimentibu, *Mazza di caualliero*,& *Mazza ferrata* Italicè dictam, à Matthiolo zacintham: quamquam figuræ inter ſeſe differant.Conſpicitur in eodem agro Salmanticẽſi poſt meſſes in aruis Chondrillæ genus vimineum,planè longis lentiſque & flexilibus virgis,candicantibus, ſeſquicubitalibus & tactu viſcidis, multis exiguis foliolis ſecundum longitudinem naſcentibus, quæ ſecundum radicem initio maiora ſunt, cichorij fere inciſura, poſtea flaceſcunt:extremi rami floſculum exiguum, luteum, & in pappos euaneſcentem gerunt:radix oblonga eſt, lacte manans, vt & reliqua planta. Floret quo ſuperior tempore. Salmanticenſes Iunquiera vocant, & ex ea ſcopas conficiunt, pueri viſcum ex eius radice cum nigro melle conficiunt,ad cardueles aliaſque auiculas capiendas idoneum. Hanc chondrillam eandem eſſe puto, quæ à Pena

CHONDRILLA prior, Cluſij.

CONDRILLA viminea viſcoſa, Penæ.

Chondrilla viminea viſcoſa vinearum dicitur. Nam radix vniuerſaque planta,inquit,lacte turget, & viſcida eſt tactui,creberrimis vimineis viticulis, flexu mollibus,candidis,rectis,confertis aſſurgit,duorum cubitorum altitudine, folia in imo cichorij aut cyani inciſura,ſed valde exilia & tenera,reliqua foliola ſecundum viticulorum longitudinem certis & æquis diſtincta interuallis, ad faſtigium vſque porriguntur, ſpeciemque virgarum viridi albóque variegatarum præbent:ſummis viticulis inſunt,floſculi lutei in pappos dehiſcentes.Chondrilla hæc viſu pulcherrima, plurima Iunio & Iulio floret cis Pontem Caſtrinoui à Mompelio vix ſeſquimiliare,cuius hæc datur pictura.

HIERACIVM. CAP. XVI.

QVOD ἱεράκιον Græcis similiter Latinis Hieracium dicitur, id est, Accipitrina, Gallicè Herbe *d'esperuier*, quod accipitres aues, Græcis ἱέρακες, huius herbæ succo oculorum aciem acuere dicuntur. Hieracij genera duo facit Dioscorides, magnum & paruum, quibus adiecit Dalechampius hieracium μακρόκαυλον. At hieracium quidem minus Matthioli, picrida Theophrasti ex Dalechampij sententia esse diximus. Hieracium autem magnum *Nomina* *Genera.* Lib.3.c.63. Ibid.

HIERACIVM magnum Dalechamp.

HIERACIVM minus Dalech. maius Matth.

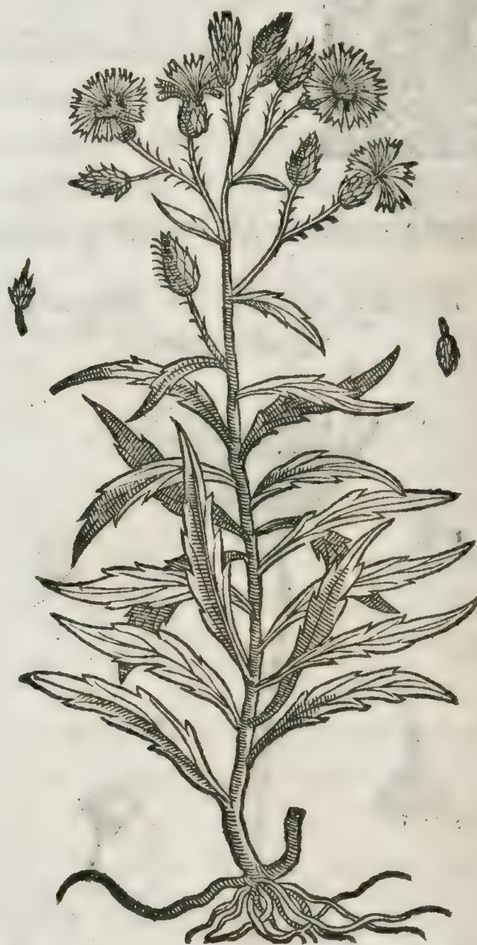

Dioscoridis, caulem emittit asperum & spinosum, subrubrum, cauum: folia ex interuallis rariuscule diuisa, similia soncho per ambitum, luteos flores in oblongis capitulis. Hieracium maius id est, Matthiolo & Dodonæo, quod hîc Hieracij minoris nomine pinximus. Minus Hieraciū Matthioli & Dodonæi paullo ante Picridis nomine exhibuimus. Aliud verò hieraciū magnum profert hîc Dalechampius, quod radicem habet reliquis hieraciis similem, sed crassiorem: folia circa radicem magna, ampla, sinuosa, in medio caule quaterna, quináve eum amplexantia. Caulis cubito altior est, striatus: flos in eius vertice luteus, tragopogoni similis, amplior in lanuginē euanescens, non vt in reliquis id genus plantis candidam, sed è rufo nonnihil rubescentē. Lacteo succo tota planta manat. In pinguibus & apricis locis nascitur. Quod autem hieracium maius Matthiolus exhibuit, pro hieracio minore ex Dalechampio hîc proponimus: folia enim ex interuallis habet, diuisa in ambitu, cauliculos teneros, virentes, in quibus lutei flores orbem circinantes emicant. Eiusdē hieracium μακρόκαυλον à caulium longitudine cognominatum est. Radice nititur crassa, in fibras multas diuisa: caule est cubito maiore, subrubro, rotundo, villoso, media sui parte foliato: foliis multis, vna stipatis, oblongis: flore & in caulis vertice, & medio, qua filia cumulata exeunt, luteo in oblongis capitulis, tandem in pappos auolante. Tota planta lacteum succum fundit. *Forma.* *Locus.* In lib.3. Diosc.c.63.

HIERACIVM Macrocaulon, Dalechamp.

HIERACIVM Sabaudum Pen. & Lobell.

HIERARCIVM Narbonense falcata siliqua, Lob.

Inhumectis, pinguibus, & opacis gignitur. Lobellius duo alia Hieracia pinxit. Prius Sabaudum nominat: Pena montanum, foliis & laciniis Chondrillæ cæruleæ altius incisis, viridibus, in caule flaccido, molli, glabro: flore Dentis leonis, aliquanto minore: radice Tragopogonis. Alterum Narbonense falcata siliqua calendulæ semen & pedem alaudæ exprimente. Notisimum est Monspeliensibus, vbi inter segetes, & in agrorum marginibus Bontoneto finitimis luxuriat, foliis oblongis Hieracij, vel chondrillæ marinæ: gracilibus alis, multis diuisis cauliculis, & floribus luteolis lampsanæ similibus: semen in falcatis paruum, calendulæ ritu exilibus corniculis radiatim ab vno pediculo aptis, alaudæ, cancri, vel aranei pedes referentibus. Vtrumque Hieracium, vt scribit Dioscorides, vim habet refrigerandi, & modicè subadstringendi. Vnde illitum stomacho æstuanti inflammationibúsque prodest. Succus erosionem stomachi sorbitione mitigat. Herba cũ radice illita vibratis à scorpione ictibus auxiliatur. Galenus Hieracium in simpliciũ censu præteriit, ita etiã Paulus & Aetius, sub lactucæ aut intubi generibus id comprehendentes: Plinius de lactucæ sponte nascentis generibus tractans. Ex his, inquit, rotunda folia & breuia habẽtem, sunt qui Hieraciam vocent: quoniam accipitres scalpendo eam, succóque oculos tingendo

Lib.3.c.69. *Vires & Temper.*

Lib.20.c.7.

gendo obſcuritatem cum ſenſere diſcutiant. Quare non ſine ratione Cordus exiſtimat Dioſcoridem libro tertio inter vmbelliferas plantas Hieracia non deſcripſiſſe:cum enim ſint oleraceæ & intubaceæ plantæ,eas libro ſecundo, vbi de lactuca & intubo agitur,deſcribi oportuit. In lib.3. Dioſc.c.72.

SONCHVS. CAP. XVII.

Σόγχος Græcis dicitur,ſic & Latinis Sonchus,ἀπὸ τοῦ σῶον χέειν,id eſt, quod ſalubrem fundat ſuccum.Cicerbitam à Romanis vocari, quo vocabulo etiam hodie Hetruria vtitur, in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus legitur.Sed id nomen recens Dioſcoridi attributum putat Ruellius, cum nuſquã à Latinis vſurpatum inueniatur.A recentioribus etiam lactucella,eademq; fortaſſe quæ ab Apuleio lactuca leporina nominatur,quod cum leporem animus deficit æſtu,hac ſibi ſolet mederi,Galli *Laicterons* à lactis copia nominant, & leporis palatum,*Palais au lieure*,quòd hoc animal vt ab æſtu vindicetur, & caloris propulſet incommoda,ſoleat ſub ramis eius decumbere. Sonchi genera duo agnoſcunt Herbarij omnes.Silueſtrius quoddam,& magis ſpinis horrens. Alterum tenerius, cibis expetitum. Plinius item duo,album & nigrum, ambo ſpinoſa. Galenus ait Sonchum vbi adoleuerit ex ſpinoſis plantis eſſe.Theophraſtus quoque inter ſpinoſas & aculeatas plantas Sonchum retulit.Dioſcorides verò cum duo Sõchi genera,quæ primùm diximus,fecerit deſcripſerítque,in fine capitis ſubiungit. Alter Sonchus tenerior arboris inſtar latis conſtans foliis, caulem in ramos exeuntem folia diſtinguunt. Quod tertium genus ſcribit Matthiolus in vtraque editione ſuorum in Dioſcor.commentariorum non ſolum non inueniri in Italia, in qua non meminit ſe vidiſſe plantam,quæ Sonchum arboreſcentem referat, ſed etiam nihil de eo à Theophraſto,& Plinio literis mandatum. Idem tamen in ſecunda commentariorum editione Sonchum læuem alterum depinxit tantùm Corna-

Nomina Lib.1.c.20. *Genera* Li.8.ſimp. Lib.7.hiſt. ca.9. Li.2. c.124. In lib. 2. Dioſ.c.124 Embl. 117. li.2.Dioſc.

SONCHVS Læuis latifolius, Lobel.

SONCHVS Aſperior, Lobellij.

SONCHVS Læuis laciniatis foliis Lobel.

SONCHVS Asper Matthioli.

SONCHVS Læuis.

SONCHVS Læuis alter, Matth.

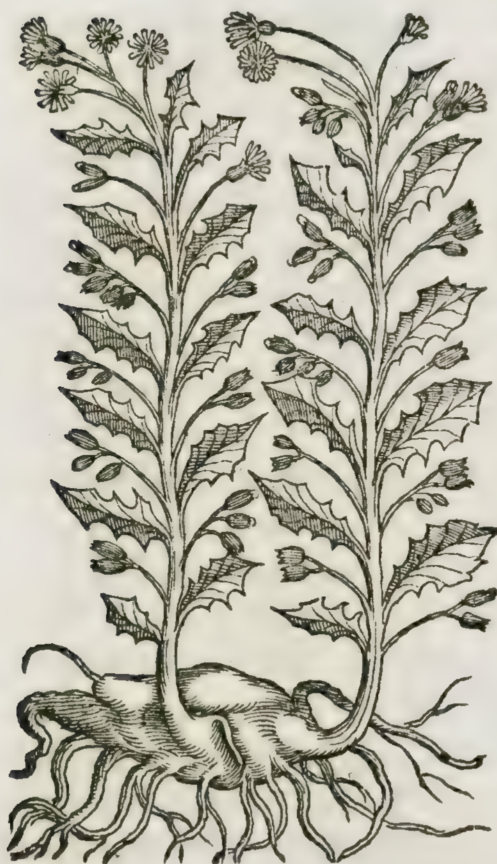
Embl.117. rius duo duntaxat Sonchi genera à Dioſcoride conſtitui putat, nec tertium acci-
lib.2. Dioſ. piendum genus, de quo poſtremis verbis agat, velut antea de duobus locutus fuerit, ſed de priore quod agreſtius & ſpinoſius eſt, primùm agere: deinde in fine capitis de Soncho teneriore qui arborem refert. Lobellius alios, aut certe aliter pictos Sonchos exhibuit. Primum læuem teneriorē lætis foliis, leuiuſculis per ambi-

tum

tum laciniis & ſpinulis, aſperis. Alterum aculeis aſperiorem, aut horridiuſculum, foliis anguſtioribus, laciniis amplioribus & ſpinis acutioribus. Tertium læuem foliis multum laciniatis, dentis leonis. Quartum læuem alterum, folio profundis laciniis ſinuato, cuius ſummum hederæ folium refert, auerſa parte rubens, nullis ſpinis hirtum: flos endiuiæ ſilueſtris: caulis bicubitalis. Sonchus eſt læuis alter Matthioli. Sonchus latifolius Lobell. Sonchus aſper Lobellij. Sonchus læuis Lobellij vulgaris. Dalechampius tertium Sonchi genus arboreſcẽs protulit: item & aliud quorum Hiſtoriam eius iudicio hîc aliis Sonchis ſubiunximus. Sonchus aſper & læuis caule cõſtant anguloſo, cubitali, intus cauo, inani, molli, fragili, lacte referto, & plerumq; rubeſcẽte: foliis in ambitu per interualla diſſectis, ſiue cichorij modo laciniatis, quæ quidem in aſpero criſpa, aſpera, & pungentia ac ſubrubeſcentia ſunt, in læui læuia, & ſine ſpinis. In caulium ſummitate flores ſunt lutei, Senetioni haud abſimiles, qui tandem in pappos euaneſcunt. Hi Sonchi naſcuntur in hortis, campis & vineis. Vtriuſque vis refrigerat, inquit Dioſcorides, modicè adſtringit, æſtuanti ſtomacho, & inflammationibus illiti proſunt. Succus eorũ ſtomachi roſiones ſorbitione mitigat: lac elicit, in vellere appoſitus ſedis ac vuluæ collectionibus opitulatur. Tam herba quam radix illita vibratis à ſcorpione ictibus ſubuenit. Galenus de Sonchi viribus hæc ſcripſit. Sonchus vbi adoleuerit, ex ſpinoſis plantis eſt. Cæterùm viridis etiámnum & tener eſtur, perinde vt cætera olera ſilueſtria. Temperamentum eius quodammodo miſtum eſt: conſtat enim ex aquea terreaq; ſubſtantia, vtraque læuiter frigida. Nam & adſtrictionis cuiuſdam eſt particeps, & ſiue cataplaſmatis modo illinatur, ſiue edatur, apertè refrigerat: poſtea verò quàm planè reſiccatus fuerit, terreſtre eius temperamentũ redditur, modicam habens caliditatẽ. Quæ prætereà Plinius ſcripſerit, ſcire operæ pretiũ eſt. Eſtur & Sonchus, vt quẽ Theſeo apud Callimachũ apponat Hecale, vterque albus & niger, lactucæ ſimiles ambo, niſi ſpinoſi eſſent, caule cubitali, anguloſo, intus cauo, ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus cui eſt lactis nitor vtilis orthopnoicis, lactucarum modo (ex embammate addit Cornarius ex vetere Pliniano codice.) Eraſiſtratus calculos per vrinam pelli eo monſtrat, & oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum menſura in vino albo, & oleo calefactus adiuuat partus, ita vt à partu ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq; meliorem infantium: vtiliſsimus iis quæ lac coire ſibi ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus, calidúſque in ſtrãguria bibitur cyathi menſura, & in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucumeris nucleiſq; pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpionéſque, radix verò illinitur. Eadem decocta cum oleo in Punici mali calice, auriũ morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet veſci, vt morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſuccum eius. Refrigeratoriam tamẽ vim eſſe conuenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Sic enim Cornarius ex eodem vetere codice. Soncho noſtri vtuntur hyeme in acetariis, inquit Matthiolus, præſertimq; eius radicibus, quæ cum teneræ ſint & dulces, menſis expetuntur. In vino decoctus ſtomachi fluxionibus medetur. Lacteus liquor è caule manans datur potandus ægrè ſpirantibus, & aſtmaticis. Idem auribus inſtillatus dolorem tollit, præſertim in mali corio cum oleo decoctus. Sonchus dendroides, ideſt, arboreſcens Dalechampij radicem habet craſſam, nigricantem, ex qua radiculæ multæ prodeunt: caules bicubitales, atque interdum altiores, teretes, foliis ſtipatos ſinuoſis, ſeu per oras ex interuallo inſectis, latis, quercui haud abſimilibus, lacte diffluentibus. Rami in caulibus nulli ſunt, ſed ab imo ſcapo ad ſummũ vſque non

Forma. *Locus.* Ibidem. *Vires & Temper.* Li.8.ſimp. Li.&ca.22. Ibid.

SONCHVS Dendroides, Dalechamp.

non procul à ſingulorum foliorum exortu, ſinguli naſcuntur petioli, tenues, qui multos flores ſuſtinent luteos, quales ſunt aliorum Sonchorum, aut lactucæ, qui tandem in pappos abeunt. Hoc eſt tertiũ Sonchi genus, cuius capite extremo de Soncho Dioſcoridem meminiſſe diximus. Sed hic ſcrupulum ac dubitationem rei herbariæ ſtudioſis iniiciet Dioſcorides Latinus, in quo ſic legitur. Alter Sonchus tenerior arboris inſtar, latis cõſtans foliis: caulem in ramos exeuntem folia diſtinguũt, cum dixerimus ramis nullis, ſed foliis tantùm & floribus huius Sonchi caules ornari. Quem ſcrupulum eximent Græca quæ ſic habent. ὁ δὲ ἕτερος σόγχος, ὁ δὲ τρυφερὸς, δενδρώδης ἐστὶ, καὶ πλατύφυλλος: τὰ δὲ φύλλα διέχει τὸν καυλόν. Quæ ſic fideliùs conuertiſſet Ruellius. Alter Sonchus qui etiam tenerior, arboreſcit, & latis conſtat foliis: caulem folia diſtinguunt. In ſaxoſis frigidorum montium cliuis prouenit hic Sonchus. Eadem præſtat quæ & reliqua Sonchi genera.

SENETIO. CAP. XVIII.

Nomina Ræcis ἠριγέρον quod flores eius capillorum ritu vere caneſcant, Latinis Senetio dicitur, quibuſdam vulgò Cardocello, aliis Spelicciosa, Gallis *Seneſſon*, Germanis *Creutzvurtz*, Hiſpanis *Bonuaron*. Theophraſtus Senetionem oleraceis & intubaceis adnumerauit. Is & Dioſcorides vnius duntaxat Senetionis meminerunt. Recentiores iidémque rei herbariæ periti plura genera fecerunt. Quidam Iacobeam à quibuſdam vocatam, Senetionem maiorem appellant. In qua etiam ſententia eſt Matthiolus ſecunda cõmentariorum in Dioſcoridem editione. Addunt his Senetionem marinum, Dalechampius Senetionem fœtidum. Dodonæus genera tria deſcripſit, Senetionem maiorem, huic ſimilem minorem, tertium foliis longis & anguſtis, caule gracili, recto, ex fuſco purpuraſcente, molli veluti lana veſtito. In ſummitate flores in pallido lutei, ſtatim atque dehiſcunt cani fiunt. Hunc Theophraſti Senetionem eſſe arbitratur. Senetio Dioſcoridis & veterum cauliculo eſt cubitali, ſubrubro: foliis cõtinuis, laciniatis, & per extremitates erucæ modo diuiſis, ſed minoribus: floribus luteis, qui celeriter diſſecti vaneſcunt in pappos: radice ſuperuacua. Naſcitur paſsim in hortis, atque etiã ſuper mœnia & in maceriis. Vireſcit toto anno, & quolibet fere menſe floret. Ideo non deſunt qui hunc Italico idiomate vocent *Fiore d'ogni meſe*. Folia cũ floribus refrigerant, inquit Dioſcorides. Quare illita cum vini modico, vel per ſe, teſtium, & ſedis inflammationes ſanant: quin & ex manna thuris medẽtur cum reliquis vulneribus, tum iis quæ nerui acceperunt. Illiti per ſe cum aceto pappi, idem munus præſtant. Verùm recentes epoti ſtrangulant. Totus caulis, ſi coctus in paſſo potui detur, ſtomachi dolores à bile contractos perſanat. Senetionis breuiter meminit Galenus his

Marginal notes: Lib. 7. hiſt. ca. 7. — Li. 4. Dioſ. c. 92. — Lib. 5. c. 17. — *Genera.* — *Forma.* — *Locus* — Matth. ibi. — Lib. 4. c. 92. — *Vires & Temper.* — Li. 6. ſimp.

SENETIO Matth.

his verbis. Senetio facultatem mistam obtinet, simul refrigeratoriam, & modicè digerentem. Plinius de Senetione multas eásque diuersas sententias recenset, inter quas eam etiam quam ex Dioscoride proposuimus. Erigeron, inquit, à nostris vocatur Senetio. Hanc si sine ferro circūscriptam effodiat aliquis, tangatq; ea ter dentem, & alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, aiunt dentem eum postea non doliturū. Herba est trixaginis specie ac mollitia, cauliculis subrubicundis. Nascitur & in tegulis & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia vere canescit. Caput eius numerosè diuiditur, lanugine qualis est spinæ inter diuisuras exeunte. (Sic enim legit & distinguit Cornarius, cum in vulgatis exemplaribus exaratum sit, caput eius numerosa diuiditur lanugine, qualis est spinæ, inter diuisuras exeunte.) Quare eam Callimachus Acanthida appellat, alij pappū. Nec deinde Græcis de ea constat. Alij erucæ foliis eam esse dixerunt, alij roboris, sed minoribus multo. Radice alij superuacua, alij neruis vtili, alij potu strangulante. E diuerso quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia vesicæ vitia: item cordis & iocinoris. Renibus extrahere arenam dixere. Ischiadicis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinauere: torminibus quoque in passo vtilissimam. Præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, serentesq; in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent, nec quale esset demonstrarent, contra serpentes in aqua bibendā, edendamq; comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per vsus digeremus. Lanugo eius cum croco & ex igno aquæ frigidæ trita, illinitur epiphoris. Tota cum mica salis strumis. Nec hoc solùm loco Plinius Romanis experimentis per vsus eam digerit, sed aliquanto post, Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci testium inflammationes sanat. Et rursus. Doloribus Erigeron ex aceto illinitur: quæ paulo aliter Dioscorides habet. Senetio maior quorundam, ab Herbariis vulgò Herba S. Iacobi, & S. Iacobi flos, & Iacobea nominatur, Gallicè *L'herbe S. Iaques*, Italicè *Carduncello maggiore*, Germanicè *S. Iacobs Bluom*, caulibus est longis, aliquando sesquicubitalibus, rubentibus, striatis, surculosis: foliis in ambitu laciniatis, erucæ siluestris æmulis, nigricantibus, gustu amaris, ante caulium exortum humi iacentibus: floribus luteis forma chamœmeli floribus haud dissimilibus, qui flaccescētes in papposam lanuginē euolant:

SENETIO maior, siue flos S. Iacobi, Fuch.

Lib.25.c.13.

Embl.83.li.4.Dioscor.

Li.26.ca.8.

Cap.12.

Forma Iacobeæ.

SENETIO Maior, siue flos S. Iacobi. Matth.

SENETIO Fœtidus Dalechamp.

euolant: in medio semen est cinereũ: radix alba, & fibrata. *Locus.* Nascitur in agrorum marginibus, & aquarum ripis, locisque arenosis. Iulio & Augusto mensibus floret. Amara est, & adstringit, ideoq; calidam & siccam esse constat. Recentiorum medicorum experientia cognitum est, herbam hanc vulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodesse. Fistulas quoque iidem curare, & ne vltra serpant prohibere impositam tradũt. Aiunt alij huius succo gargarizato gutturis inflammationes & apostemata sanari. Eandem pinxit Lobellius nomine Iacobeæ Senetionis. De Senetione marino, siue Iacobæa marina Dodonæi diximus in libro de maritimis. Li.1.c.47. *Forma.* Senetio fœtidus Dalechampij radice nititur palmum longa, lignosa, cõtorta, nigricante, fibrata: constat venusta foliorum coma ex atro virentium denso stipatu prodeuntium, Senetioni similium, elegantissimis incisuris diuisorum, vt acanthi speciem ob venustatem pictoribus sculptoribúsque magnopere celebratam vincant, tam pinguiũ, vt melle illita quispiam credere posit, & complicata, & sese mutuo contingentia vix separentur, sic tanquam eo glutinis lentore cohærescunt, odore graui, qualis est scrophulariæ maioris, aut ebuli, vnde ei fœtidi cognomentum: caulæ pedem non excedente, supra folia parum extante, ac inter ea ferè abdito: flore Senetionis, luteo, in pappos abeunte. Quidam artemisiam fœtidam appellant, à quadam cum artemisiæ foliis similitudine. Lib.25.ca.5. Sunt qui sideritim quartam à Plinio memoratam esse volunt, in maceriis nascentem, cum teritur fœtidi odoris. *Locus.* In macris, asperis, & frigidis locis luxuriat. Succum laudant ad vlcere maligna. Alia duo Senetionis genera Myconus dedit quæ hic depinximus. Prius herba est in saxis nascens, fruticosa, radice minima, in radiculas alias diuaricata, cauliculis multis, teretibus, lignosis, candicantibus, dodrantalibus, in quibus folia sunt minima, tenuia, rorismarini, sed tenuiora, superne viridia, inferne candida, quæ inæqualibus spatiis in caulibus oriuntur: in singulorum cauliculorũ cacumine modo bina, modo ternam, quandoque quaterna capitula emergunt pineæ nucis effigie, quæ tandem in pappos euanescunt. Trita manibus folia pini odorem referunt, mansa vero adstringentem saporem. Hanc ille Senetionem vocat, quod vt cætera Senetionis genera, facile canescat. At stœchadis citrinæ species potius videtur, de qua dicemus idoneo loco. Alterũ genus, herba est in quercetis, locísque non admodũ siccis

ſiccis,ſed humidis,interdum & in pratis naſcens,cubitali altitudine, radicibus tenuidis, candibus, lignoſis, dulcibus, caule aliquantiſper piloſo, rotundo, cauo, medulla lanuginoſa farcto, in quo folia ſunt exigua, piloſa, in ambitu ſerrata, craſſa,aliquantulum viridia, infernè rubeſcentia, quæ quandoque colore vinoſo manus inficiunt.In caulis ſummitate flores ſunt lutei,in pappos protinus abeuntes. Sapor totius plantæ aqueus eſt,vt vulgaris Senetionis. Videtur genus eſſe Se-

SENETIONIS Genus, Miconij.

SENETIONIS Species, Dodonæi.

netionis à Plinio deſcriptum loco ſupra adducto, trixaginis ſpecie & mollitia, cauliculis ſubrotundis. Naſcitur in tegulis & in muris. Sic ea quam hîc damus, foliorum ſpecie trixaginem æmulatur,caulis & folia rubeſcunt,citò caneſcit, & flos in pappos abit. Quod in tegulis & muris oriatur,non repugnat: nam vulgaris Senetio etiam in montibus,& locis diuerſis reperitur. Aliam Senetionis ſpeciem protulit Dodonæus alio in loco,quæ tamen differt à Senetione maiore & minore,foliis maioribus, profundius inciſis, & ad cichorij folia accedentibus, caules eius ramoſi, pedales,comantibus in ſummo floribus luteis, qui citiſsimè & caneſcunt, & in pappos abeunt, veluti Senetionis, cætera Senetioni æqualis. Fœtet herba nonnihil,vnde cichorium fœtidum à nonnullis vocatur. Hæc herba certè in cichoracearum numero habenda, & talis quidem, inquit Dodon. qualis eſt Theophraſti Aphace cichoreacea, niſi quod hæc æſtate ſolum floret. Theophraſti vero Aphace tota hyeme,totóque vere. Hanc pinxit Lobellius nomine Erigeri tomentoſi. Foliis enim eſt tomentoſis, in calidis regionibus proueniens.

Lib.purg. Ape.1.c.25.

BVGLOSSVM. *CAP. XIX.*

Nomina Βούγλωσσον, & βύγλωσσος, Latinis etiam Buglossum, & lingua bouis, seu lingua bubula, nominatur, vulgò Borrago, Plinio Euphrosynon ab efficienda voluptate, vt dicetur, Arabibus *Lesen arthaur*, seu *Lesan althaur*, Gallis *Buglosse* & *Bourrache*, seu *Borrage*, Italis *Borragine*, Germanis *Borretscht*, Hispanis *Borraia*. Leonicenus, Manardus, Ruellius, Fuchsius, Tragus, Cordus, Matthiolus, Marcel. Virgilius, Dodonæus, Cornarius, Pena & Lobellius, atque alij rei herbariæ periti, Buglossum veterum, eam proculdubio herbam esse putant, quam borraginem vocamus, non illam quæ vulgò buglossa nominatur, & cuius in officinis communis est vsus, neque id temerè, ac sine iudicio. Primum Li.4.c.124. descriptio buglossi à Dioscoride tradita borragini ita conuenit, vt nulla prorsus nota ab illa discrepet. Buglossum, inquit, verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitans linguas.

BORRAGO Buglossum verum.

Quis nisi plane amens ex ipsa inspectione non iudicet Borraginem foliis esse verbasco similibus, nigrioribus tamen & asperioribus? Nonne & folia Borraginis in terram inclinant, & bubulas linguas tum forma, tum asperitate imitantur? Contra quæ Buglossi nomen in officinis sibi falsò vendicauit, nonne folia habet oblonga echio similia, non ita lata vt bubulas referant linguas? Ob id Cato surculum insitum De re rust. ca.40. cum lingua bubula obtegere iubet, si pluat, ne aqua in librum permanet, nonne rotundiore & latiore potiùs folio, quale est Borraginis, quàm longiore & angustiore, quale est Buglossæ, ad contegendam rotundam insitionem vti maluit? Præterea Buglossæ folia minùs in terram vergunt, quin potiùs surgunt, è toto ferme cespite sursum tendentia, nec aliqua ex parte verbascum referentia. Ad hæc Buglossæ folia modicè hirsuta sunt, mollia, denique albicant, Lib.2.caus. ca.436. non nigricant. His accedit Auicennæ testimonium sic scribentis. Lingua bouis est herba lata habens folia sicut almaru, & ad tactum aspera, & rami eius asperi sunt, sicut pedes locustarum. Oportet autem vt illa administretur, quæ est in Corasceri crassa habens folia, super quorum faciem sunt puncta, quæ sunt radices spinarum & pilorum exeuntium ab ea. Quibus verbis adeo perspicuè Borraginē expresit Auicenna, vt facilè quiuis intelligat eam esse linguam bubulam, quam diligenter descripsit præter morem, quod suo quoq; tempore non deessent, qui veri Buglossi loco alia vterentur: quod declarat iis verbis quæ subiicit. Quæ autem in hac terra reperitur, & qua vtuntur medici, plurimum eius est genus almaru, & non est lingua bouis, & neque confert vt iuuamentum Li. de med. herb. illius est. Hæc Auicenna. Iam vero Apuleius Buglossum Corraginem à Lucanis appellari scribit, quod cordis affectibus quam maximè opitulentur, quæ primæ duntaxat literæ mutatione à Borragine distat. Cum igitur ex iis euidenter demonstratum sit Borraginem nostram veterum esse Buglossum, in posterum medici pharmacopœiq;, sicubi Buglossum ab antiquis in medicamentorum compositiones adhibitum legerint, Borraginem nostram, non vulgare Buglossum

vſurpent, vt iis vſuri quas debent vtilitates ex medicamentis capiant. Eſt igitur Borrago Bugloſſum latifolium Lobellij, perperam Lycopſis Anguillaræ: foliis latis, oblongis, aſperis, eminentibus vbique bullis, tenuiſsimis aculeis armatis, qui totam plantam hirſutam, atque rigidam reddunt: caule cubitali, & quandoque maiore, pingui, cauo, ſubrubente, aculeis vbique rigente, ramulis multis brachiato: floribus ſtellæ modo radiantibus, ſpecioſis, cærulei coloris, nigro è medio prominente apice: ſemine nigro & ſtriato: radice alba, tenera, pollicari craſsitudine, guſtu ſubdulci, & lento. Aliam Bugloſſam ſeu Borraginem ſcribit eſſe Cordus, quæ ſolo florum colore à ſuperiore differt: omnino enim candidos edit. Quid verò de vulgari noſtra Bugloſſa ſentiendum? Bugloſſum domeſticum ſeu hortenſe & ſatiuum Meſues eſſe Borraginem, ſilueſtre verò ſeu erraticum eſſe Bugloſſam vulgò dictam cenſuit in Meſuem Manardus. In eadem eſt ſententia Valer. Cordus. Matthiolus Borraginem & vulgarem Bugloſſam ſpecie quidem & forma à ſeſe differre arbitratur, ſed iiſdem pollere viribus, eundémque vtriuſque ſaporem euidens facere eiuſdem facultatis iudicium: aut ſi eædem prorſus vires non ſint, certe proximas, & valde ſimiles eſſe: quin & facie non multum ea differre, ſi illud genus ſpectes, quod hodie ex Hiſpania allatum in hortis ſeritur, quod etſi verbaſcum non omni ex parte referat, quemadmodum Borrago, foliorum tamen figura bubulas linguas maximè imitatur. Fuchſius Bugloſſam vel linguam bouis Officinarum & Herbariorum, Cirſium Italicum vocat. Dodonæus eandem Bugloſſam domeſticam maiorem Officinarum, Cirſium Fuchſij, Bugloſſum magnum ſatiuum vocat & lycopſim. Lobellius & Pena Bugloſſum anguſtifolium. A Dodonæo diſsidet Matthiolus, ſicut & ab iis qui Bugloſſam vulgarem echij genus eſſe ſtatuunt, ſicut in Echio & Circio dicemus. Cæterùm bugloſſum vulgare folio eſt longiore quàm Borrago, hirſuto, molliùs aſpero: caule ſeſquicubitali, rotundo, hiſpido, ex quo rami exeunt ſurſum ſpectantes: flores edit purpureos, Borragine minores, è quibus nigrum oritur ſemen. Radix illi eſt Borragini ſimilis omnino, ſed craſsiore, pinguioréque cortice. Bugloſſam longifoliam Cordus, Tragus Italicam appellat. Huius tria obſeruauit genera Matthiolus, hortenſe latioribus ac longioribus foliis, & ſilueſtris duplex genus. Vnum foliis latioribus, & floribus purpureis, alterum foliis anguſtioribus, & floribus nigricantibus. Dodonæus præter Bugloſſum ſatiuum quod diximus, alterum Bugloſſum minus reperiri in quibuſdam Germaniæ locis, & in Belgij hortis ſcribit, facítque anchuſæ genus. Lobellius, Bugloſſum minimum Echij facie appellat, radice & foliis anguſtifolij Bugloſsi, ſed exilioribus, Echij paribus. Flos ex rubello violaceo nitet. Semen Bugloſsi haud abſimile. Saporis, odoris & vſus non diſparis. Hæc Lobellius. Alterum Bugloſſum ſilueſtre, quod lycopſim ſilueſtrem ipſe appellat, ſeplaſiarij Bugloſſam ſilueſtrem. Bugloſſum ſatiuum minus, quod modo ex Lobellio deſcripſimus Bugloſſo maiori ſatiuo prorſus ſimile facit Dodonæus, caule, foliis hirſutis, aſperiſque & radice: niſi quod hæc omnia in iſto ſunt minora, cauliculi bre-

BVGLOSSVM Vulgare.

Matthi. in li. 4. Dioſc. ca. 124.

Forma.

Lib. 1. plan. ca. 74.

Ibidem.

Li. de hiſt. plan. c. 128.

Lib. 1. ca. 3.

Forma.

Matth. ibi.

Lib. 1. plan. ca. 45.

Lib. 1. c. 77.

Ibidem.

Lib. 1. c. 3.

BVGLOSSVM Siluestre, Matthioli.

BVGLOSSVM Minus satiuum, Dodonæi.

BVGLOSSVM Minus siluestre, Dodonæi.

Cap.128.

uiores,folia minora,& angustiora, flores similes,minores,purpurei coloris,sed dilutioris: semen item simile,minus & nigrius. Id Fuchsius pro circio Germanico exhibet. Huic proximũ Buglossum siluestre, siue Lycopsis siluestris, sed foliis asperioribus,minoribus, angustis, flores similes, sed multo minores & cærulei, semen minutum & fuscum,radix longa & gracilis.Fuchsius id echium esse,ac pro eo depingere voluit. Hic non omittendum Buglossum semper virens Penæ, etiam in frigidissimis regionibus,Anglia,Antuerpia & reliquo Belgio, vbi plurimum & per oportune viget in hortis ad vsus medicos. Folia ei subrotunda, latifoliæ Borraginis, vti etiam caulis: radix situ, habitu, & muccagine consolidæ maioris: flores vero secus alas & folia prorsum angustifoliæ, eiusdem saporis & vtilitatis ad cordis, & melancholicos affectus. Huius plantæ Lobellius non meminit, sed alterius quam Symphytum pumilum repens Borraginis facie appellat, Borraginem minimam herbariorum, quæ alitur in hortis Belgij, foliis Borraginis aut pulmonariæ,minoribus: flosculis item in cæruleo purpureis Borraginis, sed radix pulla Vlmariæ aut caryophillatæ fibris implexa. Floret hyeme in pensilibus hortis,vere,etiam Augusto in hortis. Gustanti cum muccagine quandam acrimoniam exhibet,quod Borragini aut Buglosso negatum est.

Quænam

BVGLOSSVM Semper virens, Pena.

BORRAGO Minima Herbariorum.

Quænam ſit hæc antiquis adhuc ignoramus. Hæc Lobellius, qui eandem aut perſimilem vidiſſe ſe ait in horto Mutoni, cuius folia conſperſa erant notulis pulmonariæ ritu. Sed quæ de Borragine & Bugloſſo dicenda ſuperſunt perſequamur. Borrago ſponte naſcitur in hortis omnibus, adeo vt inde haud facilè extirpari poſsit, & in ſabuloſis campeſtribúſque. Tota æſtate floret. Borrago, auctore Dioſcoride, in vinum iniecta animi voluptates auget. Cui ſubſcribit Galenus ſic ſcribens. Bugloſſum humidæ calidæq; temperiei eſt. Itaque vinis iniectum lætitiæ ac hilaritatis cauſa eſſe creditur. Sed & iis qui ob gutturis aſperitatem tuſſiunt, coctum in melicrato conuenit. Et Paulus his verbis, Bugloſſum humidum eſt & calidum temperamento: quamobrem vino immiſſum lætitiam ac animi voluptates efficere dicitur: Plinius. Iungitur huic Bugloſſos, boum linguæ ſimilis, cui præcipuum, quod in vinum deiecta animi voluptates auget, & vocatur euphroſynon. Quæ verò in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus reperiuntur, Bugloſſum naſcitur in campeſtribus, &c. Deinde aiunt eam quæ tres thyrſos emittit, &c. Dioſcoridis non ſunt, ſed planè ſuppoſititia, tum ob dictionis diſsimilitudinem, tum quod eadem in Plinio de Cynogloſſo leguntur. Iungitur & Cynogloſſos caninas imitans linguas, topiariis operibus gratiſsima. Aiúntque quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe, quæ quatuor ad quartanas. Quamquam etiam in Plinio ſimile quiddam habeatur de Bugloſſo: Bugloſſo inareſcente ſi quis medullam è caule eximat, dicátque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſsionem aiunt à febre liberari. Quare illa ex Plinio, vel ex alio quouis Dioſcoridi adiecta eſſe conſtat, nec in Aldino exemplari Græco reperiuntur, neque ea habet Ruellius in tranſlatione ſua, in qua hoc capitis exordium eſt. Bugloſſum verbaſco ſimile eſt, &c. Bugloſſum vrinam cit, inquit Symeon Sethi, & ſitim ſedat. Caules eius cocti, & crudi comeſti iecoris affectibus proſunt. A viatoribus ex eo conficitur

Tempus. Li.4.c.123. *Vires & Temper.* Li.6.ſimp. Lib.7. Li.25.ca.8. Lib.25.c.8. Lib.26.c.11.

Matth. ibi. zulapion, & est vtile. Vulgari Buglosso vt & Borragini vis sane magna inest ad animi deliquium, atque alios cordis affectus, & ad melancholicos morbos, & præsertim eorum decoctum ex vino vel aqua. Trita vulgaris Buglosi radix ex aceto, & illita tribus diebus continuis scabiosos iuuat. Præstat vtriusque plantæ succus haustus ad epota venena, & venenatorum animalium morsus. Stillatitia eorum aqua deliriis, quæ cum febre eueniunt mirificè auxiliatur. Præterea oculorum inflammationes mulcet tum sumpta, tum imposita.

CIRSIVM. *CAP. XX.*

Nomina ΚΙΡΣΙΟΝ meliùs quàm vt quidam transposita vna litera legunt κεζσιον, Latinè etiam Cirsium dicitur, quod varices quos Græci κιρσοὺς vocant, sanet à Romanis spina mollis. Cirsium, vt auctor est Dioscorides, caulis est tener, duorum cubitorum, triangularis ab imo foliola rosæ speciem referentia: anguli spinosi, per interualla molles: folia Buglosso similia, longiora, subcandida, modicè hirsuta, pattibus extremis aculeata: cacumen caulis orbiculatum, hispidum, in quo capitula in summo purpurea, quæ soluuntur in lanugines. Plinius iisdem ferè verbis Cirsium descripsit. Cirsium cauliculus est tener, duorum cubitorum, triangulo similis, foliis spinosis circundatus: spinæ molles sunt, folia bouis linguæ similia, minora, subcandida, & in cacumine capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines. Ita Plinius à Dioscoride nihil differt, nisi quod folia minora dixit, vt qui μικρότερα legat, quod hodie codices habent μακρότερα, idest, longiora. Ruellius & Fuchsius, atque alij recentiores multi nihil aliud Cirsium esse crediderunt, quàm vulgare Buglossum: quod cum grandius sit, Buglossum magnum, siue Buglossum Italicum, siue Romanum vocant: quam sententiam minimè probat Matthiolus: quia Buglossum caulem triangularem non habet, sed rotundum, ab imo folia, per ambitum aculeata rosæ speciem non referunt, sed longa, & continua prodeunt. Denique Buglosi flores non vanescunt in pappos, sed flaccescentes integri decidunt, subnascente in folliculis semine. Plantam igitur à Clarissimo medico Luca Ghino ad se missam, cuius figuram hîc apposuimus, pro Cirsio Matthiolus exhibet, quod ei Dioscoridis descriptio maximè conuenire videatur: Nascitur, vt ille scripsit, in vliginosis locis. Radicem Cirsij loco laboranti adalligatam dolores varicum sedare, Andræas scripsit referente Dioscoride. Et hanc herbam, Plinius ait, radicémve eius adalligatam dolores varicum sanare tradunt. Cirsium aliud describit Dodonæus, quod & hîc appinximus, foliis magnis, latis borraginis foliis maioribus, latioribúsque, spinis paruis opertis: caule anguloso, tenero, fragili, circa cuius summum foliola multa sunt congesta, inter quæ carduus echinatus & rotundus prodit, flore purpureo in auras abeunte. Radix est crassa & fibrata. Locis humidis, & circum aquas prouenit. Augusto mense floret, frigido siccóque est temper

Li.4. c. 114. *Forma.* Lib.27. c. 8. Li.4. Diosc. c.114. *Locus.* *Vires.* Ibidem. Lib.5. ca.15. *Forma.* *Locus.*

CIRSIVM, Matth.

CIRSIVM *Dodonæi.*

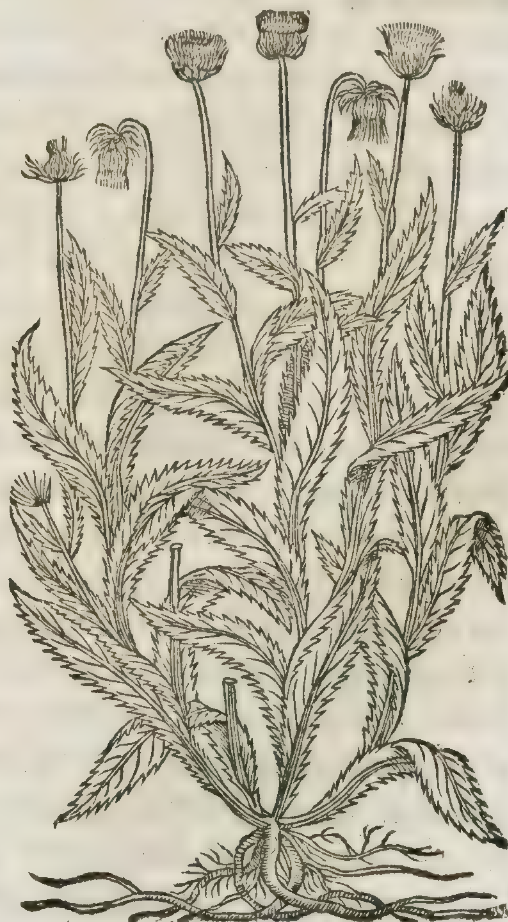
temperamento, & viribus soncho fere simile. Cirsium aliud duobus in locis pictum dedit idem Dodonæus, cuius folia sunt oblonga, lactucæ fere similia, verum acuminata, & per circunferentiam aculeata, candidiora vulgaris buglosi foliis: caules recti, bicubitales, in alas nonnullas discreti, in quorum singulis capitulum eminet hispidum, quod post floris vigorem deorsum reflexum nutat, tandémque in papposam lanuginem resoluitur: flos purpureo rubet colore: semen splendet aliorum carduorum instar. In hortos aliunde illatum est. Fertur alicubi in maritimis exire. Id carduorum generibus adnumerat.* Lonicerus & Fuchsius cirsium buglossum magnum, siue buglossum Italicum esse existimant. Cui omnino similem plantam quandam in Germania copiosè nasci tradunt, nisi quod minora omnia habet, cuius figuram hîc damus. Ob quam, cum cirsio seu buglosso Italico, vt illi putant, similitudinem Cirsium Germanicum nominarunt. Scribit Lobellius in Belgij hortis plures Cirsij ex foliis & capitulis conspici differentias, præter genera memorata. Vnicaules quaternûm & quinûm cubitorum, folia incana buglosso hortensi angustifolio altero tanto maiora & longiora, oris & ambitu laciniatis & spinosis, flores purpurei, singuli in singulis cymis papposi in duplo maiore squamulis loricato capitulo, minus spinulis horrido. Eius hæc est icon. Pinxit etiam Lobellius Cirsium Anglicum quod videtur Spinam albam adumbrare, spithameo caule & fo-

Lib. pur. App. 1. cap. 22. & lib. de floribus

CIRSIVM *Germanicum, Loniceri.*

CIRSIVM *aliud, Dodonæi.*

CIRCIVM Anglicum.

CIRCIVM maius ſingularibus capitulis.

liis circij, ad quod commode referri poteſt, flos ſingularis Cardui bulboſi. Radix Belliolis, aut Ellebori nigri modo fibratæ. Prouenit in pratis. Guſtu præſicco, adſtringente, moderatè calido. Hæc Lobellius.

MALVA. CAP. XXI.

Nomina *Lib. 20. c. 21* *Lib. 20.*

T malua Latinis quaſi molua quod aluum molliat, dicta eſt, auctore Varrone, ita Græcis μαλάχη ab emolliendo vẽtre, quia μαλάττειν mollire ſignificat. Plinius mouorem, à Græcis molopen vocari in ſatiuis, alteram malachen ſcripſit. Athenæus μαλάχην Attice dici, in multis autem Antiphanis & Epicharmi exemplaribus μολόχην per ὁ, ſcriptum reperiri. *Genera.* Arabicè *Chubeze* ſeu *Chubas* nominatur, Italicè *Malua*, Germanicè *Pappel*, Hiſpanicè *Maluas*, Gallicè *Mauue*. Maluæ multa ſunt genera. Eſt enim malua κηπαία, id eſt, hortenſis, ſiue ſatiua, & malua ſilueſtris, non quæ in ſiluis, aut aſperis locis, ſed quæ in incultis ſua ſponte naſcitur, quam χερσαίαν Dioſcorides vocat, quæ vox incultam & inelaboratam terram ſignificat, qualis in ſemitis, pratis, aliiſque huiuſce modi ruris & agri partibus eſt. Et ſilueſtrem hanc maluam, vulgarẽ intelligimus, non althæam, nec alceam, de quibus poſtea dicemus. Hæc malua vulgaris in viis omnibus & areis prope vrbes luxuriat, caules multos edens teneros, flexiles, folia quãplurima, craſſiuſcula, ambitu nonnihil laciniata, circinata, viridãtia: flores tota æſtate fert particulatim purpureos, vel ex purpureo pallidos, deinde orbiculos in quibus ſemina, radix eſt longa, digitũ æquans, lignoſior. Maluæ differentiæ ſunt aliquot, ex florũ figura, & vario colore. *Genera.* Alia enim rubras, alia candidas, alia in purpuras albicantes roſas producit. Et has rurſus atq; illas vel ſimplici, vel multiplici foliorum textura conſtantes, quarum effigiem & pulchritudinem demirans vulgus Roſam tranſmarinam cœpit appellare, Gallice *Roſe d'outremer*. Malua ſilueſtris duplex: *Forma.* quædam enim altius attollitur, & fere arboreſcit, quædam pumila eſt, & humi iacet. Malua hortenſis quæ ſæpe grandeſcit in arborem, radice eſt longa craſſaque: caudice ſimplici, luxurioſæ proceritatis, baculi vſum præbente, rotundo: foliis amplis, per ambitũ ſerratis, iis verò quæ in ſuperiore caule ſunt vulgaris mal-

uæ

uæ modo diuisis, flores pulcherrimi, caulem à medio fere ad verticem vsque exornant, varij coloris, vt diximus, breui admodum pediculo dependentes, qui venustate rosis non cedunt, & si suppeteret odor, de principatu certarent. Primum capitula quædam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucronem fastigiata è caule prosiliunt, iisque paulatim intumescentibus prægnantia florum inuolucra fatiscunt, in quibus dehiscentes rosæ sese pandunt, & explicantur in folia, interdum quinque interdum structili quadam serie, vt diximus, numerosa, calicibus apices paucos complexis, qui lutei mediis emicant, quibus decidentibus erumpunt purpurea stamina. His fœtus succrescit multipliciter tunicatus, atque in vmbilici formam numeroso semine coagmentatus, in quibus cum decussa sunt folia, reliquarum maluarum modo semina recluduntur. Hæc malua maior à Matthiolo, & iure quidem nominatur. Aliam maiorem maluam depinxit, caudice non simplici, sed similiter crasso, rotundóque & egregiis floribus decorato, ex cuius inferiore parte folia exoriuntur longis pediculis nitentia, valde ampla, rugata, venosa, per oras serrata, in profundas lacinias diuisa, superiore caudicum parte minora. Item tertiam, quæ aut est malua satiua laciniosa Cordi, aut ab ea non multùm dissidens. Caulem singularem erigit humana statura plerunque prouceriorem, numerosis & cubitalibus adnatis ramosum, modicè angulosum, glabrum, intúsque angusta concauitate per-

Lib. 2. Dioscor. c. III.

MALVA Vulgaris, Matth.

MALVA Maior I. Matth.

MALVA Maior II. Matth.

uium

MALVA maior tertia, Matthiol.

uium. Folia fert glabra, ſub ramulorum exortu ſingula, in quinas, ſenas, aut ſeptenas (non tamen profundius inciſas) per ambitum crebro laciniosas, & infractas partes diuiſa, quæ verò in ſummis virgis folia ſunt, his magnitudine cedũt: flores per totam æſtatẽ ſecus folia fert multos, paruos, candidos, ex quinque foliis conſtantes, ſingulis multa ſuccedunt ſemina, in orbem mucroni cuidã velut centro circumpoſita quinque partito calice incidentia. Radice nititur pede longiore, ſingulari, candida, fibrata. Tota herba guſtum dulcem, lubricum & glutinoſum refert ſaporẽ. Malua hortẽſis in hortis ſata prouenit, quæ in tãtã magnitudinẽ accreſcit, vt iuſtę arboris formã adipiſcatur, & iam nec herba, nec frutex, ſed planè arbor dici debeat. Ob id Lib.1.hiſt. cap.5. δενδρομαλάχη Græcis dicta eſt, id eſt, malua arborea, quæ nihil aliud eſt quàm ſatiua, vt Matthiolus cenſet, cultorum diligentia & arte in tantam magnitudinem aſſurgens, quod Theophraſti auctoritate probat. Quædam cultù diuerſa efficiuntur, & à natura ſua diſcedunt, vt malua in altum accreſcens, & arboreſcens. Quod non longo fit tempore, ſed ſenis aut ſeptenis menſibus, vt longitudine craſsitudinéque haſtam æquet: quare baculi vſum prębet, tempore verò longiore
Lib.19.c.4. maius quoque proportione fit incrementum. Plinius eadem fere prodidit. Tradunt auctores, in Arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere, baculi vſum præbere extemplò. Sed & arbor eſt malua in Mauritania Lixi oppidi æſtuario, vbi Heſperidũ horti fuiſſe produntur CC. paſſ. ab oceano, iuxta delubrum Herculis antiquius Gaditano, vt ferũt. Ipſa altitudinis pedum XX. craſsitudinis quam circumplecti nemo poſsit. At contra Pena maluæ ſiluestri euenire putat quod filici, ſedo, arundini, atque aliis, vt etiam non cultæ arboream proceritatem, durationem & ramorum magnitudinem aſſequantur, aſſeritq; ſe in Cœnobio D. Spiritus prope Venetias, & aliis locis maritimis Thyrrhenæ oræ vidiſſe ſponte adultas. Perſicam arbuſculam æquantes altitudine & craſſitie ſtipitis, qui ramis ſparſis, frondis læuore, virore, imo toto flore, ſemine, & facie maluam teſtabantur, ſed craſsiorem totam & habitiorẽ, qualem Gallobelgiæ, Angliæ, & Germanię horti hodie colunt, quadriennium & quinquennium edurantem, lignoſiore prægrandi radice, & ſolido trunco, duritie lignea, ſenûm & octonûm cubitorum, facultate non diuerſa à malua vulgari, ſine vlla olitorum induſtria, vt ſolo natiuo duntaxat deberi hanc differentiam ex natali

MALVA ſiluestris Pumila, repens.

MALVA silueſtris maior.

natalibus perſpicuum ſit.

Malua ſilueſtris maior ſeu altior rectũ erigit caulem, ſeſquicubitalẽ, minimi digiti craſsitudine teretem, raris pilis hirſutum, ſtatim à terra in ramos diuiſum, folia habet longis pediculis inſidentia, multum laciniata, ſerrata, fuſciora, minora & læuiora ſatiuarum foliis, flores æſtate fert ſecus ramos & folia, ſatiuarum floribus, qui ſimplici ſunt textura aut roſis ſilueſtribus ſimiles, quinquefolios, & in rufo candicantes, quibus in orbem diſpoſita ſuccedunt ſemina. Radice nititur pedali aut longiore, digiti craſsitudine, candida, & in partes diſtracta. Tota herba dulci eſt guſtu & glutinoſo. Naſcitur in aggeribus, hortorum areis, & circa rudera. Malua ſilueſtris minor ſeu pumila, quam ſupinam vocat Cordus, repentem Lobellius, caules per terram ſpargit cubitales, teretes, virides & ſolidos, in quibus folia ſunt in longis pediculis, minora, & non vt in ſuperiore laciniata, ſed rotunda, preterquam quod ab vna parte in profundum ſinum recedunt vſque ad pediculi adnexum, in ambitu ſerrata, pinguia, flores ſecus folia fert paruos, quinquefolios, alteri ſilueſtri maluæ ſimiles, minores tamen, in candido rubentes, quibus exigua ſuccedunt ſemina, in orbem diſpoſita, radice nititur longa, neruoſa, candida. Tota planta glutinoſum humorem emittit. Naſcitur circa hortos, pagos, & rudera. Non omittendę Maluæ Roſeæ ſiue Hyemales Roſeæ, à floris Roſei elegantia & ſimilitudine dictæ, partim althææ, partem maluis cognatæ: etenim foliorum & cauliculorum incana ſuperficie, molliore, mucroſaque radice althæam referunt, ambitu verò maluaceo & caule arboreſcentem maluam plene aſſequuntur, ſed althææ poſitu & modo oriuntur, quotannis etiam pereunt, radice denuo primo verè ſeſe propagante, culmóſque edente ternûm & quaternûm cubitorum. in quibus ſerotini prodeunt flores, videlicet Auguſto, magnitudine, effigie, elegantia roſam prouocantes, interdum ſimpliciores, interdum multiplices & conferta foliolorum ſtructili ſerie conſtantes, triplicis in hortis ſeptẽtrionalibus varietatis: ſæpe puniceo colore ſaturato, aliquando candido, interdum dilute rubente, aut vtriſque confuſis. Semen althææ ſimilius, ſed maius. Hæc ex Pena. Malua hortenſis Iulio & Auguſto menſibus floret: neque enim flos is vt in roſa fugax eſt, ſed diu vigor vitáque durat. Silueſtris pumila per totam æſtatem, & in maximam autumni partem durat. Arboreſcens Iunio & Iulio menſibus floribus

Lib. 2. plã. cap. 97.

Locus.

Tempus.

MALVA Roſea ſimpliciore flore, Lobellij.

MALVA Rosea multiplex, Lobellij.

bus quàm maximè abundat. Antiqui maluis cæterorum olerum modo vescebantur, subducendæ alui gratia. Vnde Martialis.

Exonераturas ventrem mihi villica maluas
Attulit, & varias quas habet hortus opes. Et
Vescere lactucis, & mollibus vtere maluis,
Nam faciem durum phœbe cacantis habes.

Lib.2.c.III. *Vires & Temper.* Quare scripsit Dioscorides, Malua satiua esui longe aptior est siluestri, stomacho aduersatur, aluum iuuat, sed multò magis caules: interaneis & vesicæ vtilis. Cruda folia cum salis exiguo manducata ægilopas ex melle sanant, verùm cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem vtēdum est. Contra aculeatos apum vesparúmque ictus illita efficax est: eadem cruda cum oleo trita peruncti non feriuntur: vlcera manantia in capite, furfurésque cum vrina sanat. Sacris ignibus & ambustis decocta folia tritáque vtilissimè ex oleo imponuntur. Eius decoctum vuluas insessione mollit: prodest erosionibus vesicæ, & intestinorum, vuluæ, sedisq́; clystere infusum. Ius decoctæ cum radice sua contra omnia venena auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morsus remedio est. Lac euocat. Semen in vino potum, addito loti siluestris semine vesicæ cruciatus lenit. De hac

Lib. 2. Ali. perspicuè disserit Galenus his verbis. Quemadmodum θριδακίνη, quæ lactuca agrestis est, ab hortensi, ita malua agrestis à satiua differt. Plantæ enim congeneres eò inter se dissident, quòd agrestis quidem siccitate, satiua verò humiditate superat. Porro succo maluæ lentor quidam inest, quod lactucæ non inest, à refrigerandóque abest perspicuè. Id quod etiam antequam edas intelliges, si vtrumque olus vicissim calido alicui affectui, vt erysipelati cataplasmatis modo applicueris, quod etiam vulgò faciunt, tenera folia diligenter ad exactum læuorem conterentes. Senties enim in hoc cataplasmate lactucam quidem manifestè refrigerare: maluam autem calorem quendam habere moderatū ac tepidum. Cæterùm hoc olus facile subducitur, non modò propter humiditatem, verùm etiam propter lentorem, & potissimùm quando quis cum oleo & garo copiosam ipsam sumpserit.

Lib.7.sim. Nutrit autem & ipsa mediocriter. Et rursus. Malua agrestis digerentis paululum & emollientis leuiter est facultatis. Hortensis quantò plus habet aquæ humiditatis, tanto facultate imbecillior est, fructus eius tanto validior est, quāto & siccior. Porrò, huius generis est quæ dendromalache nuncupatur, sed efficacissima com-

Lib.20.c.21 prehensarum in digerendo. Plinius diffusiùs virtutes maluarum explicat. In magnis laudibus malua est vtraque, inquit, & satiua & siluestris. Omne solum in quo seruntur pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè scorpionum, vesparum, similiúmque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti ante, & habentes eas non feriuntur, folium impositum scorpionibus torporem adfert. Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro, potæ verò decoctę cum radice sua leporis marini venena restinguūt, &, vt quidā dicunt, si vomatur. De iisdem mira & alia traduntur. Sed maximè si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite sanant cum vrina

putrefactæ,

putrefactæ, lichenas & vlcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ vnum caulem habet radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panósque, addita hominis saliua purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum à pituita & nauseis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius niger dicit. Olimpias Thebana abortiuas esse cum adipe anseris. Alij purgari fœminas foliis earum manus plenæ mensura, in oleo & vino sumptis. Vtique constat parturientes foliis substratis celerius solui, protinus à partu reuocandum ne vulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ veneri nascuntur, vt semen vnicaulis aspersum genitali fœminarum auiditates augere ad infinitũ Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas, Tenesmo & dysentericis vtilissimè infundi. Item sedis vitiis, vel si foueãtur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & vesicæ, & intestinorũ rosionibus. Vuluas & cibo & infusione emollit in oleo: succus decoctæ pori meatus suaues facit. Scribit Symeon Sethi, maluam ventriculum facile subire, non solùm propter humiditatem, verumetiam propter lentorem, atque imprimis si cum oleo & garo offeratur, vino quo editur tempore irrorata. Vesicam, thoracẽ, pulmonémque iuuare, & raucam vocem lenire. Siluestris malua, vt ferunt, comesta dolores ex vesparum ictu tollit. Si quis morsus à vespis aut apibus, succo maluæ prę́sertim siluestris perungitur, confestim dolore leuatur. Dicitur etiam huius decoctum potum lapides conterere, somnum conciliare, facilémque partum præstare, si mulier ea crebrius vtatur. Illita inflammationes lenit, & quæ indurata sunt mollit. Illud maluæ peculiare est, vt vesparum & apum ictibus imposita, dolores leuet. Maluæ radix sicca, inquit Matthiolus, die vno in aqua macerata, deinde madida papyro circumuoluta, & sub feruẽte cinere decocta, rursúsque siccata, vtiliter vsurpatur ad dentifricia: dentes enim affricta expurgat, & gypseam materiam exterit, foliorum & radicum decoctum gargarizatu exasperatas fauces lenit, muccago verò acrimonias emendat, feruefacta folia in cibum apposita raucedines expediũt, ex oleo, sale, & recente butyro aluum citant, fit è foliis cum salinis frondibus tritis præstantissimum emplastrum ad vulnerum, & quascumque alias inflammationes: valent eadem cum porris & cepis illita ad serpentium venenosorum morsus. Succus auribus instillatus dolorem sedat. Decocta vnà cum radice ad lentorem vsque datur potanda ægrè parturientibus magno eorum commodo. Id quod præstat succus selibræ pondere haustus. Semen ex vino nigro potum nauseam tollit. Cauliculi molles cocti ex aceto eduntur oleo & sale, asparagorum modo prima statim mensa, ad ciendam aluum. Datur succus vtiliter, melancholicis sex vnciarum, insanientibus octo pondere, hauriendus. Denique malua ad plurima vtilis est, vt non immerito eam antiqui omnium orbicem appellauerint.

In libr. 2. Diosc. cap. 111.

ALTHAEA. CAP. XXII.

QVÆ Græcis ἀλθαία, Latinè simpliciter Medica dici posset: sic enim nominata est διὰ τὸ πολυαλθὲς καὶ πολύχρηστον αὐτῆς auctore Dioscoride, id est, quod inter primas sit vtilis, & plurimis polleat remediis, ab ἀλθαίνειν quod mederi significat. Dicitur & ἰβίσκος, & ἐβίσκος. Latinè Althæa, Ibiscus seu Ebiscus, & ab excellẽtia effectus à quibusdam Aristalthæa,

Nomina
Lib. 3. cap. 146.
Lib. 20. c. 21

Lib.9.hist. cap.15. inquit Plinius, à Theophrasto etiam μαλάχη ἀγρία, id est, malua siluestris: est enim, vt ait Dioscorides, in siluestrium maluarum genere. Et Plinius, è siluestribus, cui Ibid. grande folium, & radices albæ, althæa vocatur. A Cordo malua palustris appellatur, Lib.1.plan. c.4.7. Arabice *Chitini*, *Chatini*, *Chathinie*, & Rosa *Zameni*, vulgò maluauiscus nominatur, nomine ex malua & ibisco cōposito, ab Italis *Maluauisco*, Officinis Bismalua, Germanis *Ibisch*, & *Heyluurtz*, à Gallis *Guimauue*, quod glutinosa sit malua. Theophrastus althææ species duas constituere videtur: sic enim ille. Habet althæa folium maluæ, sed maius & hirsutius, caules molles, flores luteos, fructum veluti maluæ, radicem neruosam & albam, gustum quoque caulium maluæ. Vsus ad rupta & tusses in vino dulci, & ad vlcera in oleo. Aliam quamdam si cum carnibus coquas, in idem coniungere, & has quidem agglutinare, alias attrahere, lapidis magnetis modo & succini. De priore, cui luteos flores tribuit Thophrastus, mox dicemus, nūc de vulgari.

Lib.9. hist. cap.19. *Genera.*

ALTHAEA Matthioli.

Lib.3.c.146 *Forma.* Althææ, inquit Dioscorides, folia vt cyclamino rotunda, lanugine canescunt: flore rosaceo: bicubitali caule, radice lenta, intus alba. Sed totam sigillatim depingamus. Althæa caules emittit plerúmque bicubitales, rectos, minimi digiti crassitudine, rotundos, lanuginosos & solidos, foliis ex interuallis vsque ad summitatem vestitos, & longo petiolo dependentibus, ex rotundo in angulum exeuntibus, in ambitu serratis, tres quatuorve digitos latis, tactu mollibus, breui, densa, & veluti detonsa lanugine holoserico similibus: flores in summis caulibus profert maluę siluestris, aut rosarum siluestrium figura, paulo minores tamen, in candido rubescentes, quinque foliolis constantes, in quorū medio paruum est nucamentum rubescens, semen habet latum, paruum in orbem centro cuidam circumpositum, quod cortice detracto nigricat. Radicibus nititur diuturnis, ab vno trunco exortis, cubitalibus, digiti crassitudine, foris subpallidis, intus cādidis, neruosis, lentis, glutinosis, & dulcibus.

Locus. *Tempus.* Nascitur locis vliginosis & pinguibus, humētibus, & palustribus pratis, & in fossis. Floret Iulio & Augusto mensibus maluarum siluestrium more.

Lib.3.c.146 *Vires & Temper.* Multiplicem eius in medendo vsum ac vtilitatem declarat Dioscorides his verbis. Decocta in vino aut aqua mulsa, aut per se pota efficax est contra vulnera: item ad strumas, parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, contusiones sedis, inflationes, neruorum rigores, siquidem discutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, vt dictū est, adiecto suillo adipe, aut anserino, terebinthináve, vt malagmatis lentor fiat, facit ad vuluæ inflammationes, præclusionésque in pessis subdita. Decoctum eodem fungitur munere: onera vuluæ, reliquiásque à partu extrahit. Decoctæ succus ex vino potus succurrit vrinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis, (quæ cum Græcè legantur, τὸ δ' τῆς ῥίζης ἀφέψημα σὺν οἴνῳ πινόμενον ὠφελεῖ δυσουροῦντας, λιθιώντων ὠμότητας, &c. sic vertenda censet Andr. Lacu. Radicis autem decoctum potum ex vino difficultati vrinæ auxiliatur, acerbissimisq; doloribus à lapillo excitatis. ὠμότης enim, vt ait, non solùm significat cruditatem, sed acerbitatem etiam summam, atque acrimoniam doloris. Cui conuersioni consentit, inquit,

quit,rerum vſus atque experientia: quippe contra dolores illos acerrimos, inclementiſsimóſque,quos excitare calculi ſolent,decoctum radicum althææ maximo ſucceſſu propinamus:licet pluribus diebus id potum,non ſolùm non conferat cõcoctioni quæ in ventriculo fit, ſed etiam eam vitiet & labefactet,id quod liquidò conſtat, tum ex nauſea graui quam gignit,tum vel maximè ex ructibus faſtidiendis quos excitat.Dalechamp.Lacunę interpretationem improbat,& λιθιώντων ὠμότητας interpretatur pituitoſos,crudos, lentos humores meiendo exeuntes,& grauiſsimos cruciatus excitantes inter meiendum , qui certiſsimo indicio calculum veſicæ,renúmve,ſed veſicæ magis ſignificant, nunc præcedentes, nunc comitantes,nũc ſubſequentes.)Dentium mulcet dolorem cum aceto decocta,colluto inde ore. Viride ſemen ſiccúmq; tritum vitiligines in ſole cum aceto perunctas emendat(in vulgari quidem codice legitur,ἐγχρισθεὶς σὺν ὄξει, id eſt, inunctũ cum aceto , in vetere autem σὺν ὄξει ἢ ἐλαίῳ, id eſt, ex aceto & oleo.)Eodem cum aceto & oleo peruncti à venenatis non feriuntur.Valet contra dyſenteriam, & ſanguinis reiectiones, aluiq; profluuium.In poſca aut vino decoctum bibitur contra omnes veſparum,apũ,ſimiliúmq; aculeatos ictus, folia cum olei momento, morſibus & igni ambuſtis illinuntur. Conſtat aquam trita radice addita addenſari. Quæ poſtrema Græcè ſic habentur. πήγνυσι δὲ ἡ ῥίζα (in vetere codice additur χλωρὰ, id eſt, viridis) καὶ ὕδωρ, μιγεῖσα λεία, καὶ συνεξαιθριασθεῖσα. Id eſt,radix viridis tuſa,& aquæ permiſta,& ſimul tota nocte ſub dio relicta,cõdenſat illam. Theophraſtus ex quo hæc mutuatus eſt Dioſcorides, vocem χλωρὰ non habet:ſic enim ille. πηγνῦσαι δὲ καὶ τὴν τῆς ἀλθαίας ῥίζαν τὸ ὕδωρ, ἐάν τις τρίψας ἐμβάλλῃ καὶ θῇ ὑπαίθριον. Id eſt, Radicem althææ aquam denſare aiunt,ſi quis tritam iniecerit,& ſub dio reliquerit. Plinius maluarum vſum medicum(de quo iam diximus)fuſiùs perſecutus, tandem addit, Althææ in omnibus ſupradictis efficacior radix,præcipuè conuulſis ruptiſq;.Cocta in aqua aluum ſiſtit.Ex vino albo ſtrumas & parotidas,& mammarum inflammationes tollit. Panos illita. Eadem arida in lacte decocta,quãlibet pernicioſæ tuſsi medentur.Hippocrates vulneratis,ſitientibúſque defectu ſanguinis radicis decoctæ ſuccum bibendam dedit:& ipſam vulneribus cum melle & reſina, item contuſis,luxatis, tumentibus, & muſculis, neruis, articulis impoſuit:& aſthmaticis ac dyſentericis in vino bibendam dedit. Mirum aquam radice ea addita addenſari ſub dio, atque lacteſcere. Efficacior autem quò recentior. Hæc Plinius, quorum quædam etiam Dioſcorides habet. Verum quod aquam radice althææ addenſari atque lacteſcere dixit,id iam ex Dioſcoride atque Theophraſto protulimus, vt ex iis non immeritò dubitet Cornarius, an lacteſcere rectè in Plinio legatur, & non potiùs lenteſcere,aut coaleſcere. Idem Plinius qui illa de althæa prodidit,ſeorſum aliquot locis de ibiſco,vt ab althæa diuerſo ſcripſit. Hibiſcum, inquit, à paſtinaca gracilitate diſtat,damnatum in cibis, ſed medicinæ vtile. Et, Paſtinacæ ſimile hibiſcum,quod molochen agriam vocant,& aliqui piſtolochiam, vlceribus cartilaginis, & oſsibus fractis medetur, folia eius ex aqua pota aluum ſoluunt,ſerpentes abigunt. Apum, veſparum, crabronum ictibus,illita medentur. Et mox,Celſus & podagris, quæ ſine tumore ſunt, radicem eius ex vino decoctã imponi iubet. Et, Medetur lichenibus hibiſci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Qua in re Plinio apertè refragatur Dioſcorides & Galenus,cæteriq; Græci, qui althæam ibiſcum,ſiue ebiſcum vocauerunt.Sic enim Galenus. Ebiſcus ſiue althæa, eſt autem malua agreſtis,facultatem habet digerendi,laxandi, phlegmone leuandi,mitigandi, concoquendi difficiles coctu abſceſſus. Radix porrò eius & ſemen cætera quidem pari foliis modo agunt,verùm tenuiorum partium, magiſq; exſiccatoriam,adhæc magis exterſoriam facultatem oſtendunt,vt & vitiligines detergant,& ſemen renum calculos confringat. At radicis decoctum ad dyſenteriam,

Lib. 9 hiſt. cap. 19.

Lib. 20 c. 21

Embl. 147. lib. 3. Dioſ.

Lib. 19. c. 5.

Lib. 20. c. 4.

Lib. 26. c. 4.

Lib. 6. ſim.

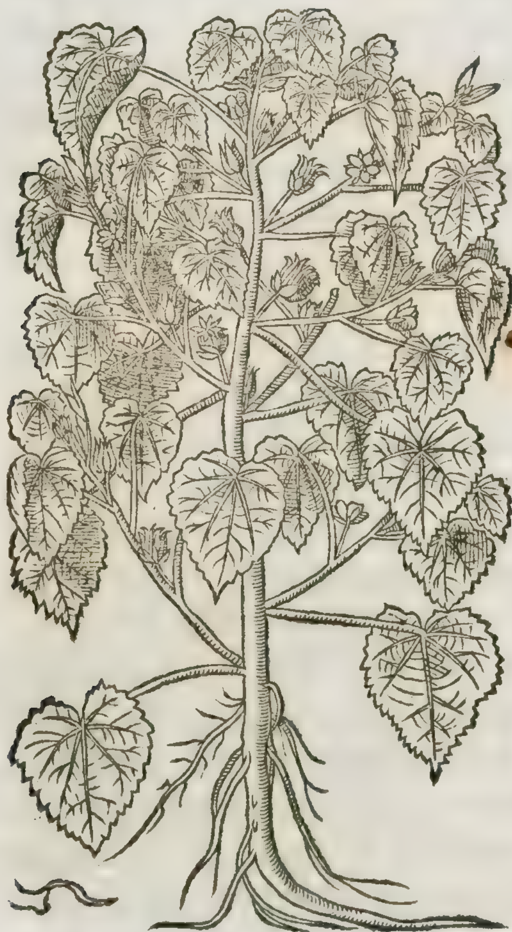
diarrhœam, & sanguinis reiectionem aptū est, nempe cum adstringentem quandam facultatem habeat. Et de maluis agens. Huius generis est & ea quæ dendromalache nominatur : sed efficacissima prædictarum in digerēdo, appellatur etiam althæa. Dodonæus plantam secundo loco depictam althæam, seu ibiscum Theophrasti esse arbitratur, & Abutilon Auicennæ, foliis rotundis in exortu, sed in extremo acutioribus, candidis, tactu mollibus, & ferè lanuginosis, vt & prioris althæę, sed multò maioribus, & forma ferè magnitudinéque cucurbitæ foliis similibus : caulibus longis, crassis, validis, in quibus nascūtur flores lutei, deinde caliculi pilosi, membranei, in quibus semen paruum, nigricans : radix maluacea. Eandem pro Ibisco vel Althæa Theophr. descripsit Pena, pinxit Lobellius. Matthiolus eadem ostendit. Sed neque Althæam alteram Theophrasti, neque Auicennæ Abutilon esse arbitratur, nullan ratione aliorum opinionem refellens : sed solùm neutri respondere dicens. Non tamen prætermittenda est, inquit, eius herbæ cognitio, vt eius quoque omnibus cognita sit facultas. Nam experientia constat eius semine epoto sesquidrachmæ pondere ex vino, calculos in renibus frangi, educiq;, vrinas eiici, doloresque finiri: id quod tamen de abutilon Auicenna nō prodidit. Abutilon, inquit, est planta similis cucurbitæ. Dicitur recentibus vulneribus maximè prodesse, eáq; statim conglutinare. Aliam etiam hic althæam ex Dalechampio depinximus

Lib. 7. sim.

Lib. 5. c. 25
Lib. 9. hist. cap. 19.

In lib. 3. Diosc. cap. 146.

ALTHAEA Theophrasti.

ALTHAEA altera, Matth.

ALTHAEA Lignosa, Dalech.

mus,quam lignoſam & arboream vocant,propter arboream ſoliditatem. Radices plurimas habet,denſas,craſſas,caudicem non minus craſſum,quàm eſt noſtri corporis truncus,homine proceriorem, ramoſum, cortice è rufo purpuraſcente, foliis althæę,magnis interuallis per ramos naſcentibus: flore etiam althæę, grandi, candido. Naſcitur propè Miramuallem Monſpelienſis agri vicum, in confragoſo ſaxo, cui Anachoritæ domuncula impoſita eſt. Hæc eadem eſſe videtur, quæ Cluſio Althæa frutex,Penę & Lobellio Althęa arborea ſiue Arboreſcēs dicitur,& paucioribus locis & feruidiore cœlo (quale in maritimis Gallicæ Prouinciæ ad Olbiam)prouentu tanto fruticat,vt ad ſepes conſtituendas ſatis ſit.Multo ſolidiore ſcapo eſt quàm Malua arborea, ſalignæ quaſi concretionis, & in arboream formam verſo,flos maluæ vulgaris aut althæę,nec diſpar ſemen.Eſt & Althæa paluſtris,de qua dicemus in libro de Paluſteribus.

ALCEA. CAP. XXIII.

Ἀλκέα Græcè,ita Alcea Latinè dicitur,Officinis ferè incognita,Italicè *Biſmalua*, & *Malua ſaluatica*, & *Buon viſchio*, Germanis *Sigmars, Krauct*, Hiſpanicè *Malua de Vngria*, & *Malua monteſina*, Gallicè *Guimauue ſauuage*. Vulgares herbarij & Empirici Symeonis herbam appellant. Alcea maluæ ſilueſtris ſpecies eſt,folia tamen habet magis fiſſa,& profundiùs inciſa,& in plures partes diuiſa, verbenacæ ferè ſimilia, ſed multò minora: caules rotundos,rectos,bipedales aut maiores:flores figura maluis aliis ſimiles,purpureos,aut dilutiùs rubeſcentes: ſemen item ſimile, eodémque modo tunicatum: radicem craſſam,bipedalem,& eo maiorem,intus candidam.Hæc eſt eius icon ex Matthiolo.Eadem videtur eſſe quæ Alcea fruticoſa Penę & Lobellij,Cannabis ſilueſtris Dioſcoridis,quibuſdam.Prolixioribus magiſque vimineis ſurculis fruticat, foliorum diuiſura altiore quinaria,& crenulis exiguis. Pentaphyllum rubrum, ſiue Cannabim æmulatur: flos purpuraſcit. Eſt quibuſdam Cannabis ſilueſtris. Quare aliam Alceam vulgarem Pena & Lobellius proponunt, figura, ortu, cauli-

Nomina.

Forma.

ALCEA *Matth.*

ALCEA *vulgaris,Lobellij.*

culis similem Maluæ, sed foliis altius incisis, quinque partitis, qualia sunt Maluæ vetustiori pusillæ, aut Geranio: flore copioso, maluę semine orbiculato compresso, fictę item Malvę: radice etiam prorsum Malvę, minus muccosa. Et calidis & Septentrionalibus regionibus familiaris est. Dioscorides breuiter sic descripsit,

Lib.3.c.147 Alcea siluestrium maluarum generi asignatur, folia habens densa, verbenacæ proxima: caules tres aut quatuor, cortice cānabino vestita: florem rosæ paruum: radices albas, latas, quinque aut sex, cum plurimum cubitales. Quæ Plinius ex Dioscoride ferè transcripsisse videtur.

Lib.27.c.4. Alcea, inquit, folia habet similia verbenacæ, quæ & peristereon cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorum plenos, florem rosæ, radices albas, cumplurimum sex, cubitales, obliquas.

Locus. Nascitur in pingui solo, nec sicco. Hæc Plinius.

Tempus. Nascitur & in incultis, campestribus, & agrorum, scrobiúmque marginibus, iuxta sepes & vias, floret Iulio & Augusto mensibus cum malua siluestri.

Vires. & Temper. Radices cum vino aut aqua potæ, inquit Dioscorides,

Ibid. dysentericis ruptisq; medentur.

Lib.27.c.4. Plinius, Vsus radicis ex vino vel aqua dysentericis, aluo citę, ruptis, cōuulsis.

Lib.26.c.12 Et, Alceę radix collectiones discutit.

Ibid. Et

Lib.26.c.8. paullo post, Spaticis, tremulis, opisthotonicis alceę radix bibitur ex aqua mulsa. Sic & rigores excalfacit. Et, Alceę siccæ farina torminibus pota cum vino resistit. Galenus Alceam in simplicium catalogo prętermisit. Paulus ex Dio-

Lib.7. scoride, Alceam siluestris maluę speciem esse dixit, quæ cum vino pota dysenterias & rosiones sanat, & magis ipsius radix. In hoc tamen Paulus à Dioscoride & Plinio dissidet, quod δήξεις, id est, rosiones, habet pro his quæ ῥήγματα, id est, rupta, Dioscorides & Plinius appellauere, vt fortasse ῥήξεις in Paulo, pro δήξεις legere oporteat.

Fuch. in histor. plant. cap.27. Ex emplasticorum medicamētorum numero esse alceam, & folia quæ glutinosum quid ac lentū habent, etiā radix ipsa quæ glutinosa, dulcis, & modicè adstringens apparet gustantibus, abinde monstrant. Hinc satis constat alceam citra insignem tum caliditatem, tum frigiditatem siccare, ac planè emplasticorum consistentiam obtinere. Celebratur ad caliginem oculorum ab Empiricis, ita vt non desint qui credant radicem alceæ è collo suspensam aciem oculorum supramodum acuere, & tueri posse.

Dodo. lib. 5.cap. 7. *Cordus in obser.* Est herbariorum sententia Alceę species hic depicta, quæ adfertur ex Italia, & ab iis Alcea Veneta nūcupatur, Gallicè *Guimauue de Venise*. Pena tamen ait se nusquam in Italia, nedum Venetiis vidisse nisi in hortis, multóque maiorem

ALCEA Veneta, Dodon.

ALCEA villosa, Dalecham.

maiorem eius copiam Septentrionales herbarios habere quam Italos. Quare ille & Lobellius Alceam peregrinam solisequam vocant. Tragus Alceã Venetã. Dodonæus in Histo. Purgant. Alceam vesicariam, Matthiolus perperam Hypecoum. Caulem profert teretem, mollem, ramosum, aculeis hispidum: folia obscuriùs virentia, carnosa, fissa, & profundiùs incisa, foliis Alceæ superioris haud multũ absimilia, minora. Flores in summis caulibus emergunt, florum maluarum omniũ speciosissimi, sed ferè similes, quinque foliis constantes, foris candidi, vel pallidi, in medio purpurei, ex quo apex pistilli forma lutei, siue aurei coloris emicat, tribus, quatuórve horis ab exortu solis sese aperientes, meridie horã vnam hiantes, deinde sese contrahentes. Iis succedunt vesiculæ, in quibus capitula rotunda, hirsuta, quibus semen nigrum includitur. Radix parua est, & tenera. Hæc Alcea non nisi herbariorum diligentia & cultu in hortis nostris prouenit. Martio aut Aprili mense seritur, Iunio, & Iulio floret. Huc spectat perelegans & noua planta à Lobellio depicta ex cultissimo horto D. Brancionis, quam quidam Sabdariffam vocant. Caule est singulari, alis donato, quinos & senos cubitos alto, cui insidẽt flores Alceæ peregrinæ similes & eiusdem fere coloris, ex lutoecinereo obsoleti, sed maiores, alio sanguineo medium cingente. Eius folia maluam adultam prorsus æmulantur, sapor prorsus oxalidis. Hæc ex Lobellio. Ob similitudinẽ hanc quoq; Alceam nuncupauit Dalechampius, quæ radice est palmum longa, è ruffo candicante, paucis fibris capillata, caulibus multis, densissima lanugine hirsutis: quamobrem Alcea villosa nominata est, palmo non altioribus: folio per ambitum valde crenato, in tria diuiso, lanugine quoque spissa tecto: flore puniceo, amplo, specioso, tracheliorũ florem magnitudine penè superante: fructu nigro, placẽtæ simili, *Locus.* *Forma.*

SABDARIFFA, Lobellij.

SABDARIFFA Alia.

perinde ac maluæ vulgaris, intra folliculũ clauso, densis ac subasperis pilis hirtũ, & vndique fructum occulentem, vt in halicacabo. In radicibus Iuræ montis nascitur. Floret Majo mense. Fructus Iunio maturescit. Sabdariffa alia ad me missa fuit, quam tibi tradere volui, quoniam siliquata est, & ab alia quodãmodo diuersa. *Locus.* *Tempus.*

SOLANVM. CAP. XXIIII.

Nomina Li.8.simpl. Ρύχνος,& præpoſito σ, ςρύχνος,inquit Galenus, Latinis Solanum nominatur,Officinis Solatrum,vulgò Cuculus,Vua lupina,Vua vulpis. Arabibus *Hameb alhomaleb,Hameb alchaich*,ſiue *Hanab althaleb*, Gallis *Morelle*, quod hortenſe eſt, Italis *Solatro hortolano*, Germanis *Nacht*
Genera. *ſchadt*,Hiſpanis *Yerua mora*. Quatuor Dioſcoride & Galeno auctoribus Solani ſunt genera. Primum ςρύχνος κηπαῖος, Solanum hortenſe, quod olim in hortis cum aliis oleribus, quæ edendo ſunt ſeminabatur. Hodie ſua ſponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine à nigris foliis, aut à fructu in extrema maturitate nigro appellatur. Secundum ςρύχνος ἁλικάκαβος, Solanum halicacabū, & φυσαλὶς,ideſt,veſiccaria à folliculis quos producit, veſicarum in animantibus ſpeciem imitantibus,non quod veſicæ calculis medeatur. Officinæ Arabes ſecutæ corrupto halicacabi nomine *Achachengi* apellant, Itali *Halicacabo*, Germani *Indenkirſen*,Hiſpani *Bexigo de perro*, Galli *Alquaquenge*, *Coqueret* rura noſtra vo-
Li.4. c.109. cant,ait Ruellius. Tertium ςρύχνος ὑπνωτικὸς, Solanum ſomniferum, ab effectu ſcilicet. Sunt qui Solatrum dormitorium,& marinum dicant,quod in rupibus nō longè à mari inueniatur. Gallicè *Solane dormitif*, Italicè *Solatro ſomnifero*. Quartum ςρύχνος μανικὸς,Solanum furioſum, Officinis Solatrum mortale, Gallicè *Solane fu-*
Lib.7.hiſt. ca.14. *rieux*. Theophraſtus tria genera facit cum ſcribit, ὁ μὲν γὰρ ἐδώδιμος ςρύχνος, καὶ ὥσπερ ἥμερον κάρπον ἔχων ῥαγώδη. ἕτεροι δὲ δύο εἰσὶν, ὧν ὁ μὲν ὕπνον, ὁ δὲ μανίαν ἐμποιεῖν δυνάτ. Ideſt,eſt Solanum edule,& fructū veluti mitem & acinoſum ferens. Sunt alia duo, quorum alterum ſomnum,alterum inſaniā adfert. Aliquanto poſt duo duntaxat
Lib.9.hiſt. c.12.& 15. Lib.27.c.13. Cap.8. genera ſtatuit. τῶν δὲ σρύχνων ὁ μὲν ὑπνώδης, ὁ δὲ μανικὸς. Solanum aliud ſomniferū, aliud furioſum. Plinius quatuor ponit genera. Solanum Græci ſtrychnum vocant. Dixit autem ſuprà cucubali folia trita cum aceto,ſerpentium ictibus,& ſcorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine ſtrumum appellant, alij Græcè ſtrychnum,&c. Quæ nomina ſunt etiam inter ſuppoſititia apud Dioſcoridem. Idem alio in loco ſtrychni hiſtoriā Fuchſius perſequitur. Strychno, quam quidā
Lib.21.c.31. trychnum ſcripſère,vtinam nec coronarij in Ægypto vterentur(Dioſcoride ſolo halicacabi fructu coronarij vtuntur,quod & hodie per hyemē in Gallia fit, non autem hortenſis vtriuſlibet folio,flore fructu)quos inuitat hederæ florum ſimilitudo,(Lege ederæ fructum ſimilitudo in duobus eius generibus. Præter illa tertiū cui acini,&c.)in duobus eius generibus. Quorum alterum cui acini coccinei, granoſi folliculi,halicacabum vocant,alij callion. Noſtri autem veſicariam, quoniā veſicæ & calculis proſit, &c. (Halicacabum veteres veſicariam non dixère quod veſicæ & calculis proſit,ſed vt demonſtrat vox Græca φυσαλὶς, quod fructus folliculo tanquam veſica includatur vt diximus.) Tertio folia ſunt ocimi (εὐζώμου Dioſcorides habet,id eſt Erucæ)minimè diligenter demonſtranda remedia non venena tractanti:quippe inſaniam facit paruo quoque ſucco, &c. Quin & alterū
In Hort. Germ. genus quod Halicacabum vocant, ſoporiferum eſt,&c. Geſnerus Solanorum genera permulta eſſe ſcribit præter illa quatuor à Dioſcoride & aliis memorata. Omnibus ſunt acini,inquit, iiq; ſeminibus albis pleni. Pleráque aliquam in foliis & floribus ſimilitudinem habent,odore graui, vi refrigerante prædita. Matthio-
Li.4.Dioſ. ca.68. lus quoque experientia ſeſe comperiſſe ait plura ac varia Solanorum eſſe genera.

Forma. Solanum vulgare,quondam hortenſe,quia ſerebatur cibi gratia, nunc in cibis illud vitamus, frutex eſt puſillus,multis concauus alis: caulibus rotundis, pedalibus,ſurculoſis:foliis nigricantibus,tactu mollibus, ſuccoſis, ocimo ſimilibus, ſed latioribus,& multò maioribus,per ambitum inciſis, in mucronem deſinentibus. Flores tota æſtate ex mediis alis profert paruos in ſingulis pediculis ternos, quaternos,

SOLANVM Hortense.

ternos, quinos, aut senos, qui quinis exiguis, oblongis, acuminatis, & cādidis foliolis, instar radiorum stellæ dispositis constant, in quorum medio lutei minimiq; apices in vnū coniuncti eminent. Floribus singuli succedunt acini, rotundi, magnitudine pisi, substantia molles, primùm virides, post maturitatē nigri, intus subuiridi glutinosoq; succo, atque paruis flauescētibus compresisq; seminibus pleni ab, vno pediculo instar corymbi, aut parui racemi dependentes, in terram spectātes. Radice nititur longa, fibrata, candida. Sapore folia sunt aqueo, simulq; adstringente, acini vero glutinoso, & aliquantulum, vinoso. Odorem spirat herba grauē & fœtidum. Cordus huius Solani speciem alteram facit Solanum puniceum, acinorum colore ferè solummodo distans: nam ramulis, foliis, floribus acinorum figura & quantitate, radice, sapore, odore & natalibus superiori Solano simile est, differt tantum, quod paulo asperioribus constet ramulis, acinósque in croceo colore puniceos producat, qui etiam ante maturitatem virent. Id Solanum rubrum appellat Gesnerus, cui & luteū aliud addit, cui lutei sunt acini. Eadem cum vulgari, cui acinos nigros esse diximus, nisi colore acinorum differrent. Solanum halicacabum seu vesicaria, caules habet graciles, lentos, qui postquam adoleuerunt proni terrā spectant, in quibus folia Solano hortēsi similia sunt, sed minora, latiora, firmiora, subasperáque, nec vt in illo nigricantia. Flores pallidi, maiores, & minùs albi quàm in Solano hortensi, ex quibus folliculi oriuntur, vesiculis similes, iuglādium magnitudine, & quandoque maiores, turbinata figura, ex octionis costis æqualiter à sese distantibus cōpacti, qui recentes virides sunt, maturi rufescunt, baccis intus vinosis, quæ ima folliculi parte inhærent, rubris vuæ acinis similes, sapore austero simul & amaro, ac numeroso, minutoq; intus semine albicante, aut flauescente, rotūdo, læui. Coronarij sertis apud nos acinos & vesiculas intorquent, vt pulchritudine coccinei grani, & folliculi punicei venustate corollas commendent. Alterum vesicariæ genus à Fuchsio & Dodonæo descriptum est, peregrinum vocant, cuius etiam meminit Matthiolus, Vesicariæ repentis nomine. Alij Pisum cordatum, alij Cor Indicum vocant. Est tamen à superiore valde diuersum. Planta est pergulis operiendis aptisima: suis enim clauiculis latisimè sese diffundit. Folia habet oblonga, laciniata: flores candidos, ex quibus vesicæ

Li.2. plan. ca.137.

In Hort. Germ.

Forma.

SOLANVM Halicacabum, Matth.

In Hist.pl. ca.264. Lib 3. c.89. Li.4. Dios. ca.67.

Forma.

HALICACABVM Peregrinum, seu vesicaria repens, Fuchs.

HALICACABVM Peregrinum, siue vesicaria repens, Matth.

ſicæ prodeunt virides, ſubrotundæ, ſenis per longitudinem diuiſuris: ſemine intus pullo, erui magnitudine, aut maiore, in cuius medio veluti effigies cordis humani inſculpta apparet. Radice nititur gracili & fibrata. Halicacabũ hunc peregrinum ex Solano genere eſſe negat Geſnerus, quod acinis careat. Sciendum enim acinum nõ pro vuæ vinaceo, ſed pro vuæ fructu toto accipi, qui ex ſucco, & parte quæ veluti caro eſt, & ex vinaceis, & ex ambiente cute conſtat. Vt cum Dioſcorides de Solano halicacabo dixit, καρπὸν δὲ ἔχει ἐν φυλακίοις περιφέρεσιν, ὁμοίοις φύσαις, πυῤῥὸν, περιφερῆ, λεῖον, ὡς ῥᾶγα σταφυλῆς, intelligendum eſt Solanum halicacabum fructum habere rufum, rotũdum, læuem, velut vuæ fructum, non vuarum acinis, ideſt, vinaceis ſimilem, quin non vuæ vinaceo, ſed vuæ fructui toto ſimilis ſit Solani huius fructus. Plinius non aliter acinorum nomẽ vſurpauit, cum dixit de eodẽ halicacabi fructu, cui acini coccinei, &c. ſic certè ῥᾶγα πυῤῥὸν reddẽs. Et de Solano hortenſi dixit, acinos habet nigros, quos ῥᾶγας μέλανας apud Græcos legerat. Eſt etiam hîc animaduertendum Theodorum Gazam στρύχνου, ideſt, Solani ſpecies omnes malè in Theophraſto veſicarias interpretari. Nã veſicaria peculiare nomen eſt, & halicacabo tantum proprium, quæ fructus veſicæ ſimiles fert, vel quòd veſicæ & calculis proſit, vnde & nomen inuenit.

In Hor. Germ. — Li.4.c.67. — Lib.21 c.31. Lib.27. c.8.

Locus. Solanum hortenſe naſcitur in hortis & viridariis, ſecus publica itinera, præſertim propè ſepes, & ædificiorum ruinas. Halicacabum in vinetis copioſiſsimè prouenit, prope ſepes, locis humidis, & parietinis: ſeritur etiam in hortis.

Tempus. Solanum hortenſe tota fere æſtate floret, autumno autem fructus eius matureſcit. Halicacabum veſicas illas ſuas in fine Auguſti, & inter initia Septembris menſis colore primũ viridi, mox paulatim rubeſcente profert. Nunc ſingulorum Solanorũ vires diligentiùs declarandæ.

Vires & Temper. Li.4. c.66. Solano hortenſi natura refrigerandi, inquit Dioſcor. quare folia vlceribus quæ ſerpunt, & ignibus ſacris cõuenienter cum polline polentæ illinuntur. Ægilopa capitíſque dolores trita & impoſita per ſe ſanant: æſtuanti ſtomacho auxiliantur: parotidas cum ſale detrita illitu diſcutiunt. Valet ſuccus eius aduerſus ignem ſacrum, & vlcera quæ ſerpunt, cum ceruſa, roſaceo & argenti ſpuma: ad ægilopas cum pane: infantium aduſtioni quam Syriaſin vocant, cum roſaceo perfuſus proficit: in collyriis aquæ vel oui vicẽ exhibet, cõtra acutas fluxiones illitus

illitus: aurium dolori instillatus prodest, mensium abundantiam sistit in vellere subditus. Succus fuluo gallinarum cortalium subactus, & linteo appositus, ægilopiis præsentaneo est remedio. Solano, inquit Plinius, vis reprimendi refrigerandiq;. Et, Cucubali folia trita cum aceto serpentium ictibus & scorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine strumum appellant, alii Græcè strychnon. Acinos habet nigros. Ex his cyathus succi cum mulsi duobus medetur lumbis: item capitis doloribus cum rosaceo infusus. Ipsa strumis illita. Sed hic vsus medicus in Dioscoride non habetur. Tradit Galenus Solani esculenti quod in hortis nascitur, omnibusq; noti vsum esse ad ea omnia quæ refrigerari, adstringiq; postulant: potest enim hæc duo ordine secundo. Et inter olera quibus vescimur nullum se nouisse, quod tantam habeat adstrictionem quantam Solanum. Merito igitur rarò quidem ipso vti homines vt alimento, vt medicamento autem assiduè: efficax enim est in iis in quibus adstrictionis & refrigerationis vsus incidit: minimi autem est alimenti. Scribit Matthiolus cum foliorum, tum baccarum succum addito rosaceo, & aceti momento aduersus capitis dolores à caliditate ortos plurimũ valere: phreniticos etiam iuuare, imbutis eo linteolis sincipiti impositis. Illinuntur fronti eodem modo ad calidas oculorum fluxiones. Gargarizatur quoque vtiliter cum aceto ad faucium & columellæ inflammationes, additurq; in vnguenta quorum ad vlcera contumacia est vsus. Solanum halicacabum, inquit Dioscorides, vim vsumq; hortẽsis habet: verùm cibis nequaquam expetitur. Regium morbum purgat semine poto, & vrinam pellit. Quæ vltima sententia cum Græcè sic legatur, δύναται δὲ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πινόμενος ἴκτερον ἀποκαθαίρειν οὐρητικὸς ὤν, sic transferri debuit: fructus eius potu expurgandi morbum regium vim habet, cùm vrinas cieat. Etenim ob id quod vrinas moueat is fructus, ait Dioscorides ab eo bilẽ per ictericorum corpus effusam expurgari. Galenus halicacabum in foliorum facultate hortensi Solano simile esse scribit, fructum habens ciendæ vrinæ idoneum: quare multis compositionibus, quæ ad iecur, ad vesicã, ad renes accõmodantur, miscetur. Huius baccarum vis præstantissima est, inquit Matthiolus, non solùm ad ciendam vrinam, sed ad eius quoque ardorem mulcendum. Earum enim succus ex papaueris albi cremore, aut seminũ melopeponum, aut cucurbitæ, aut ex maluæ decocto, aut ex hordeacea prisana potus, mirificè ardoribus vrinæ succurrit. Baccæ musto dilutæ efficaciter imponuntur incipientibus oculorũ carbunculis. Calculosi cum maturis vuis acinos miscent, & dies aliquot simul efferuescere sinunt, vt habeant vinum acinaticium contra renũ & vesicæ mala, vocantq; Coquereticum vinũ, Gallicè *Vin de Coqueret*. Hoc propinatum vnciarum quatuor pondere, magnam arenularum vim deturbat. Nec illud prætereundum ex Plinio, aspidum naturæ halicacabũ in tantùm aduersam, vt radice eius propiùs admota soporetur illa sopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur. His addendum Solanum Indicum, seu Americum appellatum, quòd ex America, quam Indiam occidentalem vocant, Hispanorũ classe & armis debellata, huius semẽ aduectum

Li.27.ca.13. Cap.8. Li.8.simpl. Li.2.Alim. Ibid. c.67 Ibidem. Lib.21.c.31.

SOLANVM Americum, Dalechamp.

aduectum ſit. Ex vna radice multis ramis fruticat,cubitalibus,lentis, obſequioſis, ſurculoſis:folio Solani hortenſis anguſtiore, longiore, acutiore, quale viſitur in ſummo Solani hortenſis faſtigio, acri perſicariæ quam hydropiper vocant, non diſsimili,venoſo,pallidius virente: floribus violæ candidis, ex longo pediculo dependentibus,ternis ferè,aut quaternis ſimul,tuberculo in medio extante, vmbonis figura,phœniceo,aut crocato,venuſtiſsimiq; coloris, apice tenuiſsimo ex illo prominente:baccis rubris,ceraſo,aut halicacabi acino paribus, acidis, ſubamaris: ſemine minuto,candido,copioſo refertis,quale eſt halicacabi. Licet id in feruidiſſimo ſolo cæloq; Americorum ſpōte proueniat, frigidum tamen & alſioſum noſtrum nō dedignatur,tantiſper dum æſtatis tepor fouet:nam hyeme moritur, nec brumæ ſæuitiam tolerare poteſt. Amomum Plinij quidam putarunt, rectius alij ſtrichnodendrum,ideſt,Solanum arboreſcens. Dodonæus,Pſeudocapſicū vocat. Hiſpani *Guyndas de las Indias*,ideſt, Ceraſa Indiana.

LAPATHVM. *CAP. XXV.*

Nomina

ΛΆΠΑΘΟΣ & λάπαθον Græcis dicitur,qui Rumex Latinis, Barbaris Lapathium:à Lapatho tamen Lapathium diminutum nomē barbarum non eſt. Varro: Hanc eandem voluptatem tacitulus taxim conſequi Lapathio,& ptiſana poſsim.Lapathus autem ἀπὸ τοῦ λαπάζειν dictus eſt,quod valet exinanire,& pro ventrem leuare vſurpatur: vnde λάπαξις,qua (Li.2.Phyſ.) voce vtitur Ariſtoteles,οἷον τὸ βαδίσαι, εἰ λαπάξεως ἕνεκα ἐστί, ideſt, verbi gratia ambulare,ſi eſt alui leuādæ gratia.Lapathum Arabes *Humadh,Hundh*,ſeu *Hamad* appellant,Itali *Rombice,& Lapatio*,Germani *Ampffer*,Hiſpani *Labaca.* Theophraſtus (Lib.7.hiſt. cap.6.) duo genera Lapathi tradidit, ſilueſtre & ſatiuum. Dioſcorides quinque non eo (*Genera*) quo ſolet,ſed perturbato ordine deſcripſit. Ex generibus Lapathi,inquit, oxylapathum vocant,quod in acutum tendit,dura habens extrema, in paluſtribus naſcēs. (At cum Græcè legatur, λάπαθον.τὸ μὲν αὐτὸν ὀξυλάπαθον λέγεται, φυόμενον ἐν ἕλεσι, σκληρὸν, καὶ ἄκρα,ὕποξυ,conuertendum erat. Ex Lapathi generibus oxylapathum dicitur,durum,& aliquantùm in extremis acuminatum.)Aliud eſt ſatiuum illi diſſimile,οὐχ ὅμοιον τῷ πρώτῳ, vt vulgata habent exemplaria. Alia, & vt opinor me- (Li.20.c.21.) liora,οὐκ ἀνόμοιον,id eſt,non diſsimile. Cui lectioni ſubſcribit Plinius, qui oxylapathum ſatiuo ſimilius facit:quāquam non diſsimulandum in quibuſdam codicibus etiam diſsimilius legi. Oribaſius habet,οὐ κατὰ πᾶν ὅμοιον τῷ πρώτῳ, non omnino ſimile primo:vt priora duo Lapathi genera non tantum inter ſeſe differant,quantum ex vulgata lectione intelligere licet:Tertium genus ſilueſtre, paruum, plantagini proximum,humile,& molle.Quartum eſt quod alij oxalida,alij anaxyrida, aut Lapathon vocant(additur in vetere codice ἄγριον, ideſt, ſilueſtrè Lapathum) folia eius ſilueſtri ac exiguo rumici ſimilia: caule non magno: ſemine ſubacuto, rubente,acri,in caule & agnatis appendicibus emicante. Poſtremum hippolapathum olus eſt magnum in paludibus naſcens.Vides primum Lapathi genus agreſte à Dioſcoride poſitum,deinde ſatiuum,tum ad ſilueſtria redire. Plinius ita diſtinguit.Nec Lapathū diſsimiles effectus habet. Eſt autem & ſilueſtre, quod alij oxalidem appellant,ſatiuo proximum,(pro ſatiuo lege ſilueſtri exiguo)foliis acutis,colore betæ candidæ,radice minima:noſtri verò rumicem, alij Lapathū cantherinum,ad ſtrumas cum axungia efficaciſsimum. Eſt & alterū genus, ferè (feri non fere) oxylapathum vocant,ſatiuo item ſimilius(Cornarij codex pro item ſimilius,diſsimilius habet:prior tamen lectio Oribaſio,& melioribus Dioſcoridis libris conſentit,vt diximus,)& acutiora habet folia,ac rubriora,non niſi in paluſtribus naſcens. Sunt qui hydrolapathum tradunt in aqua natum. Eſt & aliud hippolapathum maius ſatiuo,candidiúſque ac ſpiſsius.Aliquanto poſt ex Solone adiicit

adiicit bulapathum: Siluestre itaque genus quod oxalis dicitur, Latinis rumicem vocari dixit, non alia Lapatha. Idem etiam alio in loco. Omnia autem siluestria ferè sunt & foliis minora, & caulibus, succo acriora, sicut cunila, origanum, ruta. Solummodo ex omnibus siluestre Lapathum melius. Hoc in satiuis rumex vocatur, nasciturq; fortissimum. Traditur semel satum durare, nec vnquam vitiari terra, maximè iuxta aquam. Non desunt tamen qui legendũ contendant. Hoc in satiuis rumex vocatur, nasciturq; fortissimũ: traditur certè semel satum durare, nec vinci vnquam à terra, &c. vt rumicem hîc hortensem faciat, quem superiore loco siluestrem posuit. Oxalidem autem propriè Romani rumicem appellarunt, forsitan quod ab ea succus non aliter atque mamma, quam rumem veteres dixerunt, sitientibus exugi soleat: nam foliorum acor à quibusdam hauritur, vt lac ab agnis, qui in suis matribus subrumantur. De quo Vergil. Li.19. c.12. In Moreto.

Fœcundúsque rumex, maluæ, violæq; virebant.

Nisi quis à teli similitudine ductum nomen existimet: quod sparo cognatum in modum pedis recuruatur, cuius meminit Lucilius.

Tum spara, tum rumices portantur, tragula porrò.

citante Nonio. Adfertur tamen & hic versus à Festo, sed pro rumices habet murices. Galenus de iis ita scribit. Licet Lapathum appellare betam agrestem, vt quod non gustu modo, sed viribus etiam betæ hortensi sit simile. Verùm cum beta Lapatho sit suauior, nemo est qui non libentiùs ea vescatur. At oxylapathi qualitatẽ & vires nomen ipsum indicat: est enim Lapathum acidum. Quod autem ad Lapathum attinet, nemo est qui crudum ipsum mandat, quemadmodum neque betam. Oxylapathum tamen mulieres nostræ pica laborantes, interdum & pueri quidam gulosi crudum mandunt. Perspicuum autem est olus hoc ex genere esse eorum quæ non nutriunt, multò magis quàm Lapathum. Ex his intellectu facilè est Galenum oxylapathum pro oxalide accepisse, & non ab acuminatis foliis, sed ab acore, siue acido sapore oxylapathum dictum asserere. Idem alio in loco tria duntaxat Lapathi genera ponit. Lapathum simpliciter dictum, oxylapathum, & hippolapathum. Sed cum herbariis plura Lapathi genera hodie cognita sint, ea sic distribuemus. Lapathum aliud hortense, aliud siluestre. Hortense foliis est nigræ betæ, minoribus, plantagini proximis, humi iacentibus, nõ tam acuminatis, venosis, è longis crassisq; pediculis pẽdentibus: caule cubitali, striato: flore rubro: semine minuto, pellucido, subnigricãte: radice crocea, amaráque. Id secundum est genus à Dioscoride traditum, quod in hortis rura colunt apud Allobrogas, præsertim oppido Cremutio vicina, vocantq; *du Lapas*, eiusq; foliis vtuntur in iusculis, aluũ cieri eius decocto arbitrantes: & quamuis in hortis non seratur, in iis tamen sponte nascitur. Gesnerus in Sabaudia, circa Lausannã, & alibi sese vidisse ait, & Lampe vocari. Idẽ asserit Tragus. Matthiolus prima commentariorum in Dioscoridem editione nomine hippolapathi representauit. Fuchsius pro Lapatho satiuo, id quod vulgò Rhabarbarũ Monachorũ appellant. Item Dod. & alij. Siluestris Lapathi multa sunt genera.

Li.2. Alim. Li.7. simpl. Forma. Locus. In Hort. Germ. Li.1. c.104. Li.2. Diosc. ca.108. In hist. pl. ca.174. Lib.5. ca.9.

LAPATHVM Satiuum.

OXYLAPATHVM.

Oxylapathum Dioſcoridis eſt primum Lapathi genus cuiuis notum, ſic, vt ille ait, dictum non ab acido ſapore, vt oxalis, ſed à foliis ſubacutis, vt ὀξὺ, & in ſapore, & in mucronata figura intelligatur. Id quod non animaduertentes Auicenna & Serapio, Lapathũ omne ſine diſcrimine acetoſam nominauêre, nõ rectè ad ſaporem referentes, quod ad foliorum figuram retulit Dioſcorides in hoc Lapathi genere. Officinæ Lapatium acutum nuncupant, Galli *Parelle*, Germani *Mengelwurtz*. Foliis eſt longis, anguſtis, duris, in ſummo ſubacutis: caulibus rotundis, geniculatis, cauis, nigricantibus, in quorum faſtigiis floſculi copioſi, pallidi, ſemẽ triangulum, nigricans, tenui membrana concluſum. Radix eſt longa, intus crocea. In paluſtribus naſcitur. Alterum ſilueſtre tertium Dioſcoridis Lapathi genus, paruum, plãtagini proximum, humile & molle, vt ille deſcribit. Docti quidam vulgi acetoſam rotundam eſſe rentur: omnibus enim reliquis folia dura ſunt, huic ſoli mollia & tenera. Dodonæus oxylapatho proximum eſſe ait, ſed breuioribus foliis, & latioribus, per humum ſparſis, plantagini ferè ſimilibus, caule minore. Illud eſt fortaſſe Lapathũ, quod rotundum vocat Geſnerus, & circa Friburgum Heluetiorum inueniri ait. Iſtud Lapathum Ruellius acidulam, aut minutam oxalidem vulgò dictam, Gallicè *Ozeille menue* arbitratur eſſe. Fuchſius eam plantam, quæ vulgato nomine Bonus Henricus, Germanicè *Gutter Heinrich* nominatur, quam Dodonæus Chryſolachanum, ideſt, aureum olus, ob excellentes virtutes appellat, eóque nomine eam depinxit ac deſcripſit: vulgò Totabona dicitur, Gallicè *Toutebonne*. Tragus Rumicem vnctuoſum vocat, Germanicè etiam *Schmerbel*, à pinguibus & mollibus foliis, quem alij bonum henricum. Hollerius idem Lapathum ſilueſtre eam plantam exiguam eſſe credit, vbique copioſiſsimam, quæ Gallis *Lapas*, Delphinatibus *Du lapais* dicitur. De oxalide minore dicetur poſtea. Bonus Henricus autem folia fert lata, craſſa, oxalidi fere ſimilia, ſed breuiora & latiora: caulẽ craſſum, pedẽ & dimidiũ altũ, in quo coaceruatur ſemen fere ſicut in atriplice: radice nititur grandi, longa, craſſa & crocea. Locis incultis gignitur, ſecus ſemitas & ſepes. Iunio & Iulio menſibus floret. Tertium Lapathi ſilueſtris genus Dioſcoridi indictum, Lapathũ nigrum, & ſanguis draconis à foliorum & caulium colore, & ſucco, à recentioribus nuncupatum, ſuperiori caulibus, foliis, ſemine proximum

Forma. Ibidem. Forma. In Hort. Germ. Li.2. c. 49. Ibidem.. Lib.5. c 11. Li.1. c. 104. In Aetiũ. Forma.

LAPATHI Silueſtris II. Genus.

LAPATHVM Siluestre, III. Genus.

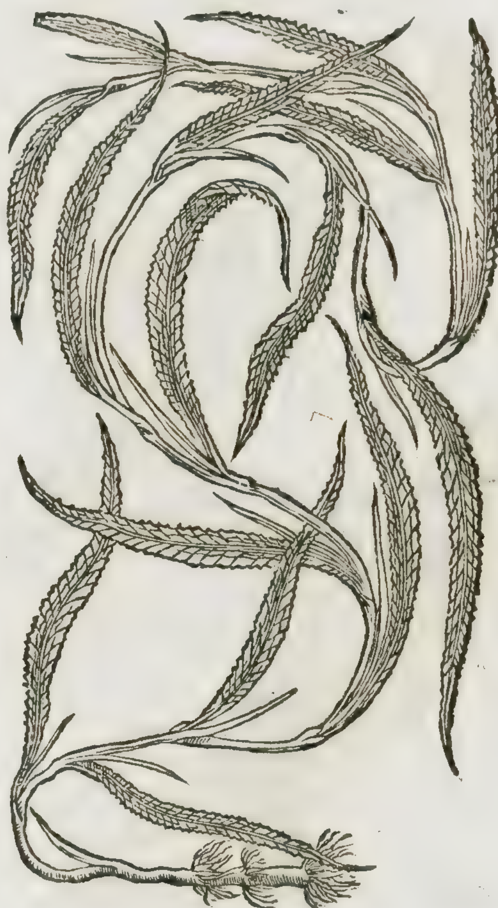
mum eſt, ſed caules quidem habet purpureos, folia verò in rubro nigricantia, Lapathi acuti anguſtiora, longiora, numeroſa, rubris venis ſparſa, guſtu adſtringente, quæ expreſſa rubrū ſuccum remittunt. Ex Lapathorum eſt genere, quoniam toto habitu Lapathum refert. In Septentrionis hortis etiam ſponte oritur, rariùs in calidis regionibus. Quartum genus eam plantam quidam eſſe putant, quam nonnulli panaces chironium folio Lapathi, flore aureo à Plinio dictum eſſe arbitrantur. Radice eſt breui, ſurculoſa, fibrata, dura, lignoſa: caulibus duobus aut tribus, anguloſis, palmi altitudine: foliis oxylapathi, oblongis, anguſtis: flore in ſummis ramis aureo. Vnde Anthoxanthon, ideſt, lutei floris Lapathum nuncuparunt, copioſo, denſiùs aceruato, vt in ſpinaceo olere, quod teutlomalachen quidam vocant. In foſſis & vliginoſis locis prouenit. *Forma.* *Locus.*

Quintum genus Lapathum aquaticū, ſeu potiùs oxylapathum ob foliorum cum vero oxylapatho ſimilitudinem vocat Dalechampius: cuius etiam meminit Geſnerus. Eius radix eſt geniculata, ex ſingulis geniculis fibras emittens, quibus vado inhæret, primis internodiis rubeſcens. Caules edit multos, rotundos, quinque aut ſex cubitos lōgos, in aqua fluitantes: folia palmum atque eo amplius longa, anguſta, in ambitu cre- In Hor. Germ. *Forma.*

LAPATHVM Siluestre, IIII. Genus, Dalech.

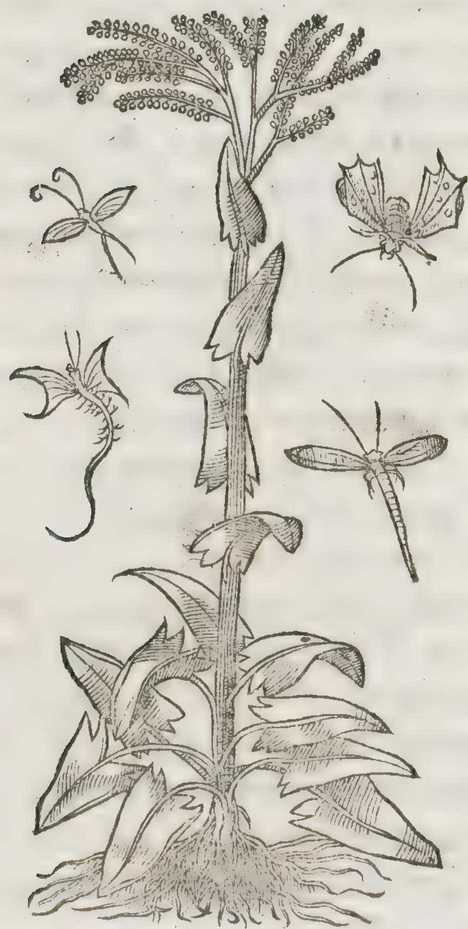

OXYLAPATHVM Aquaticum, Dalechamp.

nata, alternatim per caules nascentia, gustu fatuo & sicco. In caulium vertice thyrsus eminet ea prorsus specie, qua in potamogeitone visitur. Nascitur in vadis amnium pigrorum vt Araris. *Locus.* Longe diuersum Hydrolapathum, idest, Lapathũ aquaticum Lobellius proposuit, idq; duplex. Maius tota facie Hippolapathum satiuum referens, folio nigriore, non dispari, vti neque caule, neque semine, radice duntaxat breuiore, magis fibrata, foris nigriore, intus magis rubra. Frequens in aquis, nec alibi sponte exit. In aquis etiam prouenit Hydrolapathum minus, sed non nisi limpidis & fontanis, ex quarum fundo exerit cauliculos teneriusculos, flaccidos, graciles, non absque filamentis, vt cæteræ aquaticæ, stipantibus & pendulis. Folia sunt admodum tenuia & mollia, nec tamen aquæ innatantia ritu Potamogeitonis, sed erecta, ex atro viridia, lanceolatæ similia, angustiora quã Potamogetonis. Postremum Lapathi siluestris genus Dioscorides quartum oxalida constituit, quæ vt ex eius descriptione intelligere licet, nihil aliud est quàm oxalis nostra maior & pratensis, cui folia sunt Lapathi acuti, delicatiora, tenuiora & magis oleracea, in imo latiora, pinnatas, & lunatas, Spinaciam & Atriplicem referentia: caulis striatus, ruber, succulentus: semen angulosum, acutum, in folliculis Lapathis cæteris nõ dissimilibus. Radicibus nititur plurib⁹, sed nõ vt in rumice croceis, acido

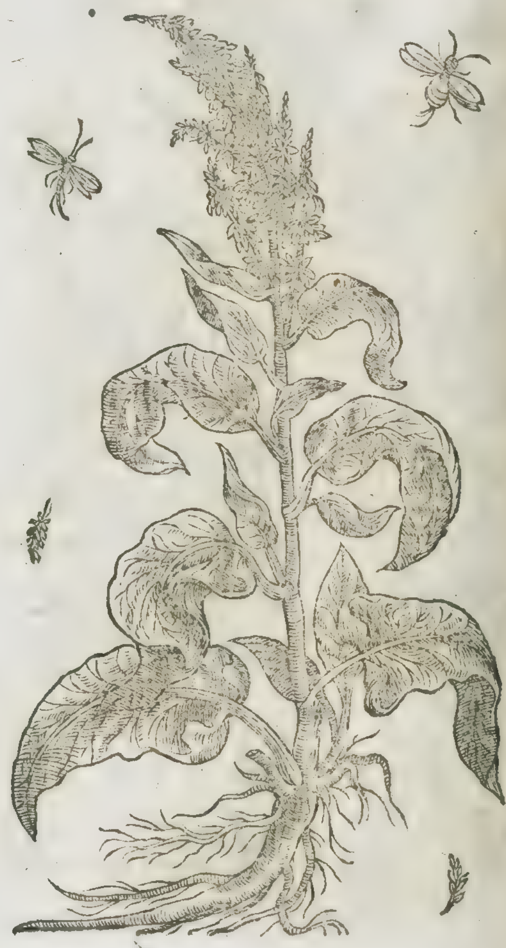
OXALIS MAIOR.

OXALIS Minor, Matth.

HYDROPOLAPATHVM Maius, Lobel.

gustu,

gustu, perinde ac folia & caules. Oxalidem igitur sic diuidemus, vt alia sit siluestris, alia hortensis. Siluestris oxalis Dioscoridis ea est, cuius modò historiam retulimus, quæ maior cognominatur. Alia est minor tenuifolia, sinuata, veruecina nuncupata, cui folia sunt longè minora, cuspidis lanceæ figura, mollia, læuia, quibusdã veluti capillamentis subrubentibus inspersa, succosa, foliis maioris acidiora, & in medicos vsus plusquàm cætera expetita. Hortensis item duplex est, maior quæ pratensis est in hortos translata, oblongis & nigricantibus foliis. Altera foliis albicantibus, rotundiusculis, breuibus, angulosis, hederæ foliis ferè similibus, tamen minoribus, neque crassis, neque duris. Caules eius teneri sunt, in quibus semen cæteris simile. In hortis nostris passim obuia est, vt & prior. Quæ oxalis à Gallis, imitatione Græca, *Oxaille* dicitur, & *Ozeille*, ab aliis *Vinette*, à nonnullis *Aigrette*, à Lugdunensibus, *Salette*, à Germanis *Saurampffer*. Oxalis siluestris minor omnium acidissima, *Ozeille menue*, & *Ozeille de brebis*. Hortẽsis minor, *Ozeille ronde*, *Ozeille franche*, & *Ozeille Romaine*. Dicitur autem Oxalis ab acido eius succo: gratum enim acorem palato repræsentat: vnde acetosam nominarũt Officinæ. Hic minimè prætermittenda Oxalis alia à Lobellio posita radicibus tuberosis filipendulæ vel Oenanthes valdè spectabilis, exotica: etiam foliis, caule & semine hortensis, quã toto habitu præfert. Raram esse

Genera.

Forma.

Forma.

HYDROLAPATHVM Minus, Lobel.

OXALIS Tuberosa, Lobel.

OXALIS Rotunda.

HIPPOLAPATHVM
Siluestre, Matth.

Genera.

ait Lobellius in Belgio, & huc ex Italia delatã. Superest Hippolapathum, cuius species duæ. Siluestre non solùm in paludibus nascens, sed etiam in mõtibus iis præsertim in locis in quibus pecudum diutius stabulantium lætamine pinguescit solum: sequenti Hippolapatho simile, sed foliis angustioribus & magis in acutum tendentibus. Alterum hortense, Matthioli iudicio, id quod paßim in hortis rhabarbari monachorum nomine habetur, quod alij Lapathũ satiuũ Dioscoridis esse opinantur vt diximus, Gallicè *la Patience*. Id Oxylapatho ferè simile est, nisi quod folia maiora sunt, latiora, molliora, in summo non mucronata. Caules longißimi sunt, craßi, rubri: flores flauescentes: semen rubrum, triangulum: radix longa, crassa, crocea. Id Lapathum satiuũ Dioscoridis, Fuchsij, Dodonæi, Solerij sententia diximus esse. Tragus Hippolapathũ Dioscoridis esse putat, Scaliger Bulapathũ, sic enim scribit. Quod sanè in hortis pro *Raued* ostentant, Bulapathum est, radice admodum medicata. Francigenæ virgines Deo dicatæ, quo nomine illud appellant, haud multum abhorret à vero: vocant enim *La patience*. Huic addunt Lobellius & Pena Hippolapathũ aliud, rotũdo folio, Pseudorhab. recentiorũ, quod pauci & diligẽtiores herbarij colũt, quasi multò magis affine vero Rheobarbaro, quia folio sit rotundiore, & summo ambitu retusiore, propioreq; ad Personatã, aut Petasitem,

Li.1. c.104.

Lib.3. caus. Theophr. ca.1.

HIPPOLAPATHVM
Satiuum latifolium, Lob.

HIPPOLAPATHVM
Rotundo folio, Lobel.

quibus

HIPPOLAPATHVM hortense.

quibus fernè magnitudine æquiparatur: non tamen maiore, aut ita diuersa radice Hippolapato, nec vsu aut natura dissimili. Lapathorum & hippolapathorum historias retulimus, nunc eorum virtutes sunt explicandæ. Omnium decocto olere, inquit Dioscorides, aluus emollitur. Crudi illitu melicerides rosaceo aut croco adiecto discutiuntur. Siluestris (nempe mollis) & oxylapathi, & eius quam oxalida nominant, semen ex aqua aut vino vtiliter bibitur contra dysenterias, & cœliacorum affectus, stomachi fastidia, scorpionum ictus. Quod si quis in potu præsumat, nihil molesti ex ictu patietur. Radices ex aceto coctæ, aut illitæ crudæ lepras, impetigines, & scabiosos vngues persanãt, sed ante locus aceto & nitro in sole perfricandus est. Pruritus corporis decoctum earum sedat, si foueatur, aut in soliis balnearum confricetur (Græcè legitur ἐπαντλέμενον, ἢ λούδρῳ μιγνύμενον, id est, si affundatur, aut si vt fotus adhibeatur, aut cum aqua balnei misceatur, tamen hæc verba ἢ λούδρῳ μιγνύμενον, in multis græcis codicibus desiderantur, ea tamen legisse videtur Plinius, de eadem re scribens, Pruritus corporis in solia balnearum additum) Coctæ in vino & instillatæ aurium dentiúmque dolorem mulcent: strumas, parotidásque discutiunt: lienem cum aceto extenuant (quibus verbis Græca non satis exprimi videntur, leguntur enim, παρηγοροῦσι δὲ ὠταλγίαν, καὶ ὀδονταλγίαν ἑψηθεῖσαι ἐν οἴνῳ, καὶ διακλυζόμεναι. Διαφοροῦσι καὶ χοιράδας, καὶ παρατίδας ἑφθαὶ σὺν οἴνῳ, καὶ καταπλασθεῖσαι, σπλῆνα δὲ σὺν ὄξει. Id est, aurium & dentium dolorem leniunt coctæ in vino, si colluantur, strumas parotidásque discutiunt coctæ in vino, & cataplasmatis modo adhibitæ, splenem autem cum aceto coctæ.) Aliqui amoliendis strumis radicum gestamine vtuntur, eas collo appendentes. Tritæ & admotæ fœminarum profluuia sistunt: cum vino autem potæ regio morbo medentur, calculos vesicæ comminuunt, menses cient, scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathum easdem vires habet, quas supradicta rumicis genera. Plinius non eundem quem Dioscorides vsum medicum habet, scribit enim. Siluestria scorpionum ictibus medẽtur, & ferire prohibent habentes. Dioscorides ait, eum qui prębiberit, nihil ex scorpionis ictu mali passurum. Radix, inquit Plinius, aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur, si verò bibatur, morbo regio. Dioscorides ad vtramque affectionem in vino coquit, & mendosè vulgata exemplaria, coletur, habent pro colluatur. Semẽ stomachi inextricabilia vitia sanat. Dioscorides ἄσην στομάχου dixit, id est, stomachi fastidium ac nauseam, cum os stomachi à vitiosis humoribus ita mordetur, vt nauseam & fastidium pariant. Hippolapathi radices priuatim vngues scabros detrahunt. Dysentericos semen duabus drachmis in vino potum liberat. Quæ siluestris, & oxylapathi, & oxalidis radicibus Dioscorides attribuit. Oxylapathi semen lotum in aqua cælesti sanguinem reiicientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodest. Præstantissimos pastillos faciunt ex foliis & radice addito nitro, vel iure exiguo (thure pro iure reponit Cornarius) in vsu aceto diluunt. Sed satiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice meliceridas & lepras curant. In vino verò decocta, strumas, & parotidas, & calculos. Quæ de

Lib.2.c.108

Vires & Temper.

Lib.20.c.21

Lib.20.c.21.

Embl. 102. lib.2. Diosc.

Ibid. ſilueſtrium radice Dioſcorides dixit. Poto vino & lienes (Cornarius emendat, ſemine poto è vino,& cætera.) cœliacos æquè ac dyſentericos, & teineſmos. Ad eadémque omnia efficacius ius lapathi (ius τὸ ἀφέψημα, id eſt, decoctum intelligit) quod ructus facit, & vrinam ciet, & caliginem oculorum diſcutit:item pruritus corporis in ſolia balinearum additum, aut prius ipſum illitum ſine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino ſiſtit aluum, folia ſoluunt.Alio in loco cap.12.20.de lapatho ſilueſtri ita ſcribit. Vſus eius cum ptiſana tantùm in cibis leuiorem gratiorémque ſaporem præſtat. Quo loco Cor-

Ibid. narius verba hæc, cum ptiſana tantùm, redundare arbitratur, & rectè quidem: coquitur enim oxalis integris foliis vt reliqua olera cum cibis, carnibus, & pi-

Lib.7.ſim. ſcibus, non cum ptiſana tantùm.Lapathum,inquit Galenus, moderatè digerentem facultatem habet, at oxylapathum mixtam:nam cum eo quod digerit, nonnihil quoque repercutit. Semen eorum manifeſtam quoque quandam adſtrictionem obtinet, vt & dyſenterias, & diarrhœas ſanet, & maximè oxylapathi. Porrò hippolapathum quod totum in paludibus prouenit, eaſdem facultates ob-

Lib.6.c.24. tinet, ſed imbecilliores. Aetius ſcribit vlcus demorſorum à cane rabido perfundendum eſſe chamæmeli, radicis lapathi,quod oxalidem vocant,decocto,nouiſſéque ſeſe ſenem quendam, qui vbi quis morſus eſſet à rabioſo cane, ſola oxalide curabat. Nam & vlcus decocto perfundebat, & herba integebat, & de ipſa bibendum dabat. Meiunt autem homines qui ipſam acceperunt multa, & cum vrinæ incontinentia. Et propterea morbum regium hæc expurgant. Nos verò etiam impetiginem ex ipſa cum aceto confricatam depellimus: & pruritui auxiliamur per eandem radicem. Vtuntúrque etiam ipſa ad canis rabioſi morſus cum aliis auxiliis. Similiter facit etiam ſylueſtre lapathum, foliis in acutum tendentibus, radicem habens oblongam veluti raphanus paruus. Hæc Aetius. Ex oxylapathi radicibus aqua deſtillatur, quæ ad puſtulas, alphos, ionthos, vitiligines, lichenas, omnes deníque cutis, præſertim faciei maculas delendas plurimùm facit, hoc modo. Eius aquæ & melonis præmaturi ſumantur ſingulorum libræ duæ, oua hirundinum decem, ſalis nitri ſemuncia. Quæ teri debent, trita cum aquis in vitreum vas coniiciantur, vnde ſuccenſo igne aqua extrahitur, qua manè facies abluenda, veſperi illinenda oleo ex tartaro,& amygdalino, permiſtis. Decoctum oxylapathi ex vino, diebus aliquot potum auriginem pellit, & cutim priſtino nitori reſtituit. Credunt quidam lippire nunquam eos qui rumicis ſilueſtris radicem luna decreſcẽte effoſſam nitidiſsimè ſecum portauerint. Quæ planta Bonus Henrichus dicitur,vulneraria eſt, & mirificè ad ſordi-

Vires Boni Henrici. da purganda,ac glutinanda vlcera cõfert, ſic vt appenſa etiam, ac trita vulneribus impoſita vermes, qui in iis nati ſunt,excidere faciat. Denique ſiccat & abſtergit. Hippolapathi, quod rhabarbarum monachorum vocant,radix auctore Fuchſio, purgandi vim habet, ſi in puluerem redacta drachmæ pondere ſumatur. Neque

In hiſt. pl. cap.174. id mirum admodum, inquit, cum Dioſcorides omnium rumicum olus decoctum aluum mollire, atque decoctas eorum radices cum vino, regio morbo cor-

Lib.1.c.104 reptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem teſtetur. Tragus affirmat radicem hanc cum pauxillo zingiberis ſumptam phlegma & bilem per inferiora euacuare, ſeſéque hoc remedio vſum experientia didiciſſe. Ex ea autem medicamentum ſic conficitur. Radicis aridæ drachma, zingiberis ſcriptulum, in puluerem redigantur,ſumantúrque à ieiunis in iure calido.

ASPARAGVS. CAP. XXVI.

Σπάραγος, vel ἀσφάραγος, Latinis similiter Asparagus dicitur, Mauritanis *Halion*, siue *Helion*, Italis *Asparago*, Germanis *Spargen*, Hispanis *Esparagos*, Gallis *Asparge*, Officinis extrita prima litera Sparagus. Græci, inquit Galenus, omnes propemodum teneros caules, qui tempore ad fructus & seminis productionem augescunt, asparagos vocant, vt brasicę, lactucę, atriplicis, bliti, betæ, maluæ, radiculæ, rapæ, sinapi, Cnici, pyrethri. Sed de asparago peculiari genere plantę hîc loquimur, sic dicto quòd cauliculos hos, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habet. Cuius genera duo memorat Dioscorides, siluestrem siue petræum, & satiuum. Galenus βασιλικὸν, id est, regium, & ἕλειον, id est, palustrem. Matthiolus quoque duplicem esse asparagum scribit, altilem, & sponte prouenientem. Huius tria esse genera, palustre, montanum, & petræum. Is & myacanthinus dicitur teste Galeno, Latinè Corruda. Plinius, Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo siluestrem asparagum, quem Græci horminium (ἀπὸ τοῦ ὁρμᾶν,) nam & decoctum & semen veneris causa bibitur. Plinius. cap. 10. lib. 20. Auenionenses adhuc appellant corrupta voce Hormioconin, alij Romioconin) aut myacanthon vocant, aliis've nominibus. Inuenio nasci & arietis cornibus tusis atq; defosis. Et, Siluestres fecerat natura corrudas, vt quisq; demeteret pasim. Ecce nunc altiles spectantur asparagi. Theophrastus ἀσπάραγον simpliciter pro siluestri vsurpauit, cum scripsit, τὰ μὲν ἁπλῶς ἐστὶν ἄκανθαι, καθάπερ ἀσπάραγος, καὶ ὁ σκόρπιος, οὐδὲ γὰρ ἔχουσι φύλλον παρὰ τὴν ἄκανθαν. Quæ Plinius sic conuertit. In totum spina est asparagus, & scorpio, nullum enim folium habent. Quæ ita legit Hermolaus, vt vnam non duas herbas esse putet, asparagum scorpionem: aliúmq; ab eo qui notus est omnibus. Idem scribit in Corollariis. Sed id haud rectè ab Hermolao annotatum esse, intelligi licet ex iis, quæ alio in loco de scorpio & asparago spinoso seorsum prodidit idem Theophrastus his verbis. Τῶν δὲ διῃρημένων εἰδῶν πλεῖστον μὲν ἐστὶ τὸ φυλλάκανθον, ἐλάχιστον δὲ, ὡς εἰπεῖν, τὸ ἀκανθῶδες ὅλως. βραχὺ γάρ τι πάμπαν ἐστὶν, ὥσπερ ἐλέχθη, καὶ σχεδὸν οὐ ῥάδιον λαβεῖν παρά τε τὸν ἀσπάραγον, καὶ τὸν σκόρπιον. ἀμφότερα δὲ ταῦτα ἀνθεῖ μετὰ ἰσημερίαν φθινοπωρινήν. ὁ μὲν γὰρ σκόρπιος ἐν τῷ σαρκώδει τῷ ἐξοιδοῦντι ὑπὸ τὸ ἄκρον τῆς ἀκάνθης ἔχει τὸ ἄνθος (sic enim legendũ ex Theodoro, non vt in vulgatis codicibus exaratum est, ἐν τῷ σαρκώδει τῷ ἐσποδοῦντι, ὑπὸ τὸ ἄκρατον τῆς ἀκάνθης ἔχον τὸ ἄνθος) ἐξ ἀρχῆς μὲν λευκὸν, ὕστερον δὲ ἐπιπορφυρίζον. ὁ δὲ ἀσπάραγος ἐκφύει παρὰ τὰς ἀκάνθας κορυνῶδές μικρὸν. ἐκ τούτου δὲ ἔχει τὸ ἄνθος μικρὸν. (Lege ἐπὶ τούτῳ γε ἔχει τὸ ἄνθος) ὁ δὲ σκόρπιος μονόρριζον, καὶ βραχύρριζον (in Græco, vox βαθύρριζον redundat, vel lege εὐθύρριζον) ὁ δὲ ἀσπάραγος βαθύρριζον δὲ εὖ μάλα καὶ πολύρριζον, πυκναῖς ταῖς ῥίζαις, ὥστε τὸ ἄνω συνεχὲς εἶναι αὐλῶν, ἀφ' οὗ καὶ αἱ βλαστήσεις αὐλῶν τῶν καυλῶν. ἀναβλαστάνει δὲ ὁ καυλὸς ἐκ τῆς ἀσφαραγίας τοῦ ἦρος, καὶ ἐδώδιμος ἐστὶν, εἶθ' οὕτως ἀποτραχύνεται, ἐξανθεῖ τε προϊούσης τῆς ὥρας. ἡ δὲ ἄνθησις οὐκ ἐκ τούτου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πρότερον. οὐ γὰρ ἐπετειόκαυλόν ἐστιν. Legendum, ἡ δὲ ἄνθησις ἐκ τούτου μόνον, καὶ οὐκ ἐξ ἄλλων τῶν πρότερον. τοῦτο γὰρ ἐπετειόκαυλόν ἐστιν. Id est, Ex iis quæ distincta sunt generibus, plurima quidem sunt quæ aculeata folia habent, paucissima verò omnino, quæ in totum spinosa sunt, & vix fere inuenias præter asparagum & scorpium. Ambo post autumni æquinoctium florent. Scorpius quidem florem in carne extuberante sub extremo spinæ profert, initio candidum, postea leuiter accedentem ad purpuram. Asparagus verò iuxta aculeos exiguum quiddam clauæ simile producit, in quo florem paruum habet. Scorpius vnicam habet radicem, eámque breuem & rectam, asparagus valde profundam & numerosam, cum densis radicibus, ita vt superior pars ipsis continua sit, ex qua caules proueniunt. Producitur autem caulis vere ex asparagorum summis radicibus, vel ex aspara

Marginalia: Nomina — Lib. 2. Ali. — Lib. 2. c. 118. — Genera. — Li. 2. Alim. — Lib. 6. sim. — Lib. 19. c. 8. — Lib. 19. c. 4. — Lib. 6. hist. cap. 1. — Lib. 21. c. [illegible] — Ibid. — Corol. [illegible] lib. 2. Dio[illegible] — Lib. 6. hist. cap. 3.

aſparagorum plantario & ſilua, qui edulis eſt, deinde aſperatur, & defloreſcit procedente tempore, flos vero ex ipſo ſolùm, non ex prioribus emergit: hic enim annuo conſtat caule: Quæ Theophraſtus dixit, ἀναβλαστάνει δ' ὁ καυλὸς ἐκ τῆς ἀσφαραγίας, Theodorus interpretatus eſt, exit caulis de Corrudagine. Verum ἀσφαραγίαν, ſeu ἀσπαραγίαν, vel pro ſummis aſparagi radicibus, vel potiùs pro aſparagorum plantario & ſilua, vt & conuertimus, videtur vſurpaſſe. Id quod & Hermolaus adnotauit.

ASPARAGVS ſatiuus.

Corol. 139. lib. 2. Dioſ.

Theophraſtus aſparagiam, inquit, pro planta ipſa videtur accepiſſe, aut etiam pro loco vbi ſatus eſt aſparagus, eodē etymo ferè quo apud nos Cepina, Rapináque. Theodorus corrudaginem, quaſi aliud quàm Corruda genus interpretatur. Cato certè ad eundem modum corrudam quo cepinam & rapinam accipit. In arundineto, inquit, corrudam ſerito, vnde fiant aſparagi. Hæc Hermolaus, qui altiles aſparagos veteribus incognitos fuiſſe iudicat, corrudámque dictam ab Atticis non horminon, ſed orminion, ſiue ormenum potius, ab aliquibus Libycum, aſparagum ſilueſtrem, qui poſt inuentum altilem propriè corruda eſt. Scorpionem alibi deſcripſimus, nunc de aſparagis dicendum. Aſparagus ſatiuus ex radicibus thyrſos primū emittit teneros, virides, læues, rotundos, ſine foliis, carnoſos, digiti ferè craſsitudine, cacumine in torulos turbinato. Hos thyrſos orobanche rectè comparat Matthiolus, qui tādem increſcentes explicantur in prægrandes ramos, quibus inſunt folia capillamenti modo, & vt fœniculi tenuata, quæ occaleſcunt in ſpinulas, florem fundit paruulum, pallidum, quo decuſſo baccæ dependent rotundæ, piſi magnitudine, virides, quæ tandem maturitate rubeſcunt, ſeminibus nigris, & corneę ſoliditatis refertis. Radices circa caulem ſpongioſæ, vnde numeroſæ oriuntur radiculæ inter ſeſe implicatæ & quaſi vnitatem facientes, quas radiculas ſic illigatas & connexas olitores ſpongias appellant, inquit Columella, & veteres aſparagum ſpongiam in radicibus habere dixere. Corruda nouellis cauliculis ſeu turionibus, fructúque ſatiuo aſparago proxima eſt, cęterùm tota ſpinoſa eſt, & aculeata: nam foliorum capillaceorum loco, quibus altilis aſparagi ramuli veſtiuntur, tota ſpinis horret, minutis, breuibus, duris & pungentibus. Ex Matthiolo Aſparagum ſatiuum & ſilueſtrē hîc pictum damus. Sed is ſponte perumens ſola tranſplātatione & cultu à ſatiuo differt. Quare Corruda non eſt, quæ ſpecie ab altili aſparago prorſus differt, rarior multò, vt ſcripſit Pena neque

Lib. de re ruſt. c. 6.

Forma.

In libr. 2. Dioſc. c. 118

ASPARAGVS Silueſtris, Matthioli.

Lib. 11. c. 3.

CORRVDA *Dodonæi.*

CORRVDA *Penæ.*

neque enim Veneto tractui maritimo, neque Germaniæ, Galliæ, Angliæ've maritimis visitur, vbi tamen altilis frequens oritur: facilis autem à superiore dignotio, quod hæc tota candidior, & rigidior est, & ramis diuaricatis funditur per sepes, folia acutiora, breuiora, & magis in ordines stipata: flosculis oleę luteolis, crebris, subter alas emicantibus, semen illi non vt altili, corallij colore, sed cum maturuit, nigricat ex viridi, magnitudine aliquanto inferius, quod glomeratim proximè surculos adnascitur. Hãc scitè Pena expressit hac pictura. Magis montosis & collibus in decliui & afflatu maritimo delectatur. Altilis asparagus passim in hortis seritur & colitur. Corruda siccis & saxosis locis nascitur in Gallia Narbonensi, prӕsertim in sepibus & fructetis. Ille thyrso primum cum ver appetit emicante viret, spica tum cibis expetita. Recentes hos thyrsulos in voluptatem gulæ verterunt helluones, & Rauennatibus palmam dedêre, quæ gloria etiam hodie mansit ei terræ. Hodie decoctus in iure asparagus, aceto, sale, & oleo conspersus magno gulę delectamento comeditur, & in principum delitiis est. Contra corrudæ caliculi amariusculi sunt, & nullam ferè in cibis gratiam habent. Semẽ æstate legitur. Dioscorides petræi asparagi virtutes primùm declarat. Huius cauliculi, inquit, in cibo cocti ventrem emolliunt, vrinam cient (legitur in vetere codice οὗ τὸ καύλιον ἐπ' ὀλίγον ἑψηθὲν καὶ βρωθὲν, id est, cuius cauliculus modicè elixus esitatúsque, & cætera. Cui lectioni cum experientia ratio etiam patrocinatur, quia per longiorem cocturam vtraq; vis & molliendi aluũ, & ciendi vrinam exoluitur in asparagos). Radicis decoctum contra vrinæ difficultatem, regiũ morbum, renum vitia, & coxendicum cruciatus in potu proficit: cum vino autem phalangiorum morsibus auxiliatur. Si decocti succus super dente contineatur, eius dolori medetur. Semen potum ad eadem valet. Canes, vt aiunt, si decoctum bibant, emoriuntur. Asparagum etiam nasci prodiderunt arietis cornibus contusis, atque defossis, quod à veritate abhorrere credit Dioscorides. Quod verò deinceps dicit, ὁ μὲν τις ἀσπάραγος οὗτος, id est, Hic quidem asparagus, &c. ad satiuum referendum est, & quę deinde sequuntur, sicut priora illa ad siluestrem. Declarat id quod dixit, si quis cornua arietis contusa defodiat nasci asparagum, vt sic satiuus ex siluestri fiat. Hic quidem asparagus, & cætera. Deinde quæ sequuntur ad siluestrem referri minimè possunt: cum enim hunc initio capitis notum esse dixisset, facultatibus

Locus.

Tempus.

Lib.2.c.118.

Vires & Temper.

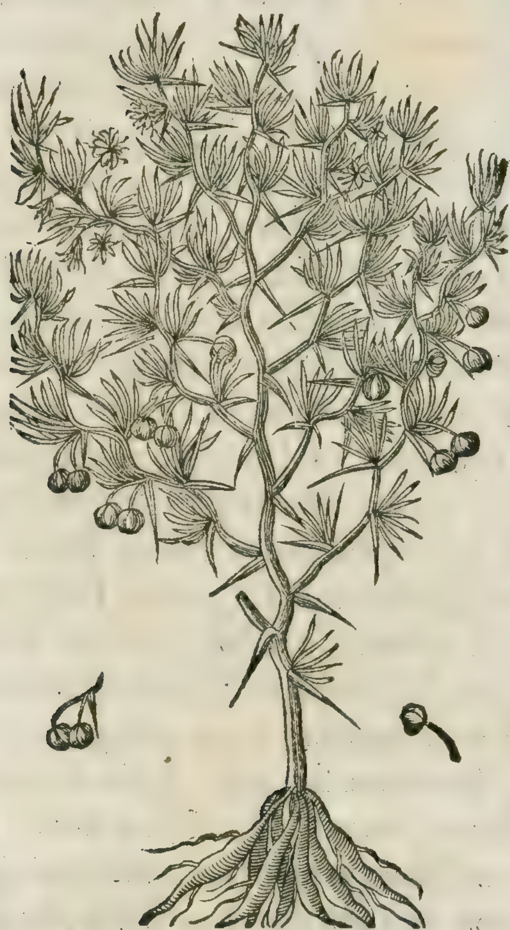
And.Lac.

eius

eius explicatis deſcriptionem non ſubieciſſet. Hic quidem aſparagus, ſiue altilis Ibidem. aſparagus, inquit Dioſcorides, multis ramis fruticat, foliis fœniculi, longis, numeroſis, radice rotunda, grandi, ſpongiam habente (ἔχουσα κόνδυλον, id eſt, tuber habente, ſiue tuberoſa). Huius teneri cauliculi triti in vino albo, renum dolores ſedant (in Græcis corruptè legitur, παύει φρενίτιδα, ſedat phrenitida, pro παύει νεφρίτιδα, ſic enim ſtatim initio capitis, βοηθεῖ νεφριτικοῖς, opitulatur nephriticis) Aſſus autem elixúsve vrinæ ſtillicidium, difficultatémque ac dyſenterias mitigat. Radix cum vino aut aceto cocta luxatos artus mulcet. Decocta cum ficis aut ciceribus ſumpta, regium morbum ſanat: coxendicis cruciatus ſtranguriámque leuat. Alligata radix, aut hauſtum eius decoctum conceptum adimit, & ſterilitatem adfert, ποιεῖ ἀτόκιον, καὶ ἄγονον, conceptionem impedit, & infœcunditatem adfert, Lib.20.c.10 melius. Plinius eundem ferè vſum medicum de aſparago altili, & ſilueſtri prodidit. Vtiliſsimus ſtomacho cibus aſparagi vt traditur. Cumino quidem addito inflationes ſtomachi coliq; diſcutiunt, iidem oculis claritatem adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ doloribus inteſtinorúmque vitiis proſunt, vino cum coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores ſemen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur: venerem ſtimulant: vrinam cient vtiliſsimè, præterquàm quòd veſicam exulcerant. Radix quoque plurimorum prędicatione trita, & ex vino albo pota calculos quoque exturbat, lumborum & renum dolores ſedat. Quidam & ad vuluæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiaſin proficit. Aſparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant. Silueſtris ad ſupradicta omnia efficacior vis, & candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris cauſa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminam. Ad idem & ſemen valet cum anetho ternis vtrinque obolis. Datur & ad ſerpentum ictus ſuccus decoctus. Radix miſcetur radici marathri inter efficaciſsima auxilia. Si ſanguis per vrinam reddatur ſemen aſparagi, & apij, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis diebus Chryſippus dari iubet. Sic & hydropicis cōtrarium eſſe, quamuis vrinā moueat, docet: item veneri, veſicæ quoque niſi decoctum: quæ aqua ſi canibus detur, occidit eos. In vino decoctæ radicis ſuccum, ſi ore contineatur, dentibus mederi.

Lib.2.Ali. Aſparagi Galeni ſententia ſiue regij ſint, ſiue paluſtres ſtomacho vtiles ſunt, vrinam cient & parum prębent nutrimenti. Si tamen ij probe concoquantur, olerum aſparagis magis alunt, nimirum quanto illis ſunt ſicciores. Rurſus, Aſpara- Lib.6.ſim. gus petræus ſeu myacanthinus abſtergendi vim habet, idque citra manifeſtam aut frigiditatem aut caliditatem. Hinc renes ac iecur infer̄ctum liberat, & maximè herbę ipſius radices ac ſemen. Quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine, Lib.4.ſeu. vlt. quam vel maximè dentes requirunt. Scribit Auicenna aſparagos in cibis ſumptos ſuaui odore corpus commendare, verum vrinam fœtidam trahere. Hic Cluſij cor- Lib.2.ſtirp. Hiſp.c.84. rudas proponere voluimus. Prior Dodonæi vel Penæ corruda fuerit. Quam Matthiolus exhibet, Cluſius corrudā eſſe negat, ſed aſparagi altilis genus eſſe ait, quod (quia maritimis decliuioribus & herbidis locis ſponte prouenit) marinum vocat, caule breuiore, firmiore, foliis craſsioribus, firmioribus, ex cæruleo virentibus, baccis maioribus quàm vulgaris hortenſis, & non adeò coralli modo intenſè ru- Lib.1.Ali. bētibus: fortè, inquit Cluſius, is erit, quem Galenus ἕλειον id eſt, paluſtrem vocat. Altera Cluſij corruda fruticoſa eſt, in viridibus & mollioribus ramis, ſiue virgis ramoſis, ſpinas acutas tres aut quatuor hinc inde pro foliis ferens, virides itidem vti rami ſunt, florem nullum ille vidit, ſed frequentes baccas rotundas vti in ſuperiore, primum virides, deinde per maturitatem nigricantes, ſucco & pulpa virente plenas, qua ſemen includitur durum, foris nigrum, intus candidum, plerúmque vnicum, interdum bina: radix craſſa, longa, ſuperiori ſimilis, frequens eſt ad Tagum in

CORRVDA tertia, Clusij. *CORRVDA altera, Clusij.*

gum in Lusitania, & in Bætica, solo petroso, in collibus & sepibus. Tertia eiusdem corruda cubitales profert virgas, ramosas, candidas, lignosas, & priori similes, firmis, candicantibus, & deorsum spectantibus spinis alternatim, & secundùm ramorum virgarúmque inæqualium inflexionem horridas, ad quas quina aut sena folia simul & ex eodem capite prodeunt, prioris speciei longiora, mollioráque, que cõmanducata subdulcia, & aliquãtulum gummosa depræhenduntur, flos inter folia ex alarum sinu longo tenuiq; pediculo dependet, ex viridi pallescens: deinde fructus propemodum rotundus, qui tricoccus videtur (tametsi vnicum granum contineat, raró bina, foris nigrum, intus candidum, firmum, vti in superioribus) initio virens, per maturitatem rubescens & carnosus, siue succum & pulpam concludens lentam & viscidam: radice firmatur multiplici, velut alij siluestres asparagi, longa, crassa, intus alba, foris flauescente, fert aliquot thyrsos, qui aliorum asparagorum modo edũtur cocti & crudi cum oleo, aceto, & sale. Nusquam abundantiùs quàm supra Vlyssiponem salebrosis locis iuxta vias, non procul à Tago se obseruasse ait. Nascitur tamen & aliis Lusitaniæ locis & tota ferè Bætica.

FRAGARIA. CAP. XXVII.

HERBA quæ fraga fert, fragaria ab herbariis nominatur, quę quomodo à Græcis appellata sit nondum constat. Sunt tamen qui rubum Idæum non spinosum esse putant, quorum sententiam non improbat Fuchsius, cui non subscribit Dalechãpius, ex cuius iudicio longè alium, & verum rubum Idæum non spinosum depinximus. Apuleius Græcis κόμαρον appellari scripsit, quod si verum est, longè alia est à comaro, quam ex Dioscoride, Galeno, & aliis descripsimus: hæc enim arbor est, illa herba. Fragaria à verbo frago, quod odorem reddo significat, nominata est, Gallis *fraisier*, fructus fraga, *fraises*, Germanis *Eraltbeer*. Seruius mora terrestria vocat. Fragariam ex quinquefoliorum genere esse quidam arbitrantur, quod falsum esse ipsa quinquefolij plantæ *Nomina* In hist. plã. cap. 327. In Dum. cap. 1.

Genera. inspectio apertissimè testatur, vt fusiùs suo loco dicetur. Fraga nascuntur in montibus & siluis, quæ dicuntur montana, & siluestria. Alia in hortis, & dicuntur satiua. Distinguuntur & colore, non tantùm loco. Sunt enim quædam alba, quædam rubra. Fragaria humi sine caule spargitur, multis à radice lanuginosis pediculis, singulis terna folia sustinentibus, quinquefolio quodammodo similia, crenata in ambitu, venosa, flores sunt candidi, intus lutei, figura quinquefolij floribus proximi, fructus initio viridis, rotundus, cum maturuit ruber vel albus, tum gustu, tum odore suauissimus, radix foris atra aut rubescens, intus candida, multo fibrata capillitio.

Forma.

FRAGARIA.

Locus. Alia in siluis & opacis montibus gignitur. Alia in hortis colitur. *Tempus.* Aprili mense floret, Maio & Iunio fructus est maturus, fragaria & fraga viridia, necdum matura frigido, siccóque sunt temperamento, fraga matura frigido & humido, fragaria auctore Matthiolo refrigerat ordine primo, siccátque secundo, folia & radix vulnera & vlcera sanant, muliebres fluxus & dysenterias cohibent, vrinam cient, & lieni cōferunt. Herbæ & radicum decoctum potum auxiliatur iocinoris inflammationibus, mundátque renes & vesicam. Eodem si colluatur os, gingiuæ roborantur, dentes firmantur, destillationes sistuntur. Fraga verò biliosis æstuātibúsque ventriculis prosunt, & sitim sedant. Vinum quod ex iis exprimitur vlcusculis, quæ in facie à caliditate oriuntur mirificè medetur: varos & oculorum nubeculas, calidásque defluxiones impositum tollit.

Dodo. lib. 1. cap. 57. *Vires & Temper.* In lib 4. Diosc. cap. 38.

CVCVRBITA. CAP. XXVIII.

NVNC cartilaginei generis plantas cucurbitas scilicet, & cucumeres, atque id genus alias per horti nostri areas digeramus. Κολόκυνθα, θης, κολοκύνθη, & κολόκυντα Græcis, Latinis Cucurbita dicitur, à concuruatu, quòd facilè si quid obstiterit, aut fuerit impedimento quò minùs extendatur, incuruescat. Græci, vt scribit Ruellius, ex aduerso vocabulum imposuere, colocyntham nominantes, quod scilicet pumili breuésque sint fructus, quos ipsa passim enititur, cum corporis mole omnes herbarum arborúmve fructus videantur superare. Euthydemus, cucurbitam vocauit Indicum cucumerem, quòd semen eius ex India fuisset delatum. Menodorus duplicem esse cucurbitam dixit, vnam Indicam, quæ σικύα, id est, cucumis, alteram quæ κολοκύνθη vocatur. Helespontij longas vocarunt σικύας, cucumeres, rotundas cucurbitas. Tanta porrò naturæ cognatio est inter cucurbitas, cucumeres, pepones, & melopepones, vt sæpenumero & proprietates, & nomina Græci confundant. Illud quoque ventricosum instrumentum quod corpori affixum vel spiritu, vel leui scarificatu sanguinem elicit, Græci à cucumere σικύαν, Latini à cucurbita per diminutionem cucurbitulam cognominarunt. Globosæ verò cucurbitæ cum penitus inaruissent, à principio venerunt in vsus medicorum. Nunc ex ære, cornu, vitróque confinguntur. Cucurbitæ duo potissimum sunt genera. Cucurbita satiua siue hortensis, quæ κολόκυνθα ἐδώδιμος, id est, cucurbita edulis dicitur, Arabibus *Haraha*, *Hara*, seu

Nomina — Lib. 1x. 20. — Athe. lib. 2. — *Genera.*

Charba,

Charba, Italis *Zucca*, Germanis *Kurbß*, Hispanis *Calabazza*, Gallis *Courge*, & *Coucourde*. Altera agrestis, de qua postea. Latini siue cucurbita in globum tumeat, siue teres in longitudinem extendatur, eodem vocabulo sunt complexi, neque ob dissimiles formas, natura & viribus differunt. Varia enim in iis forma artẽ facilè effingi potest, vt dicemus. Herbarij tamen varias eius species & formis, & locis distinctas enumerant. Plinius duo cucurbitæ genera facit. Vnum reptantibus flagellis scandens parietum aspera in tectum vsque, natura sublimitatis auida. Vires sine adminiculo standi non sunt, velocitas pernix, leui vmbra cameras ac pergulas operiẽs: inde camerarium vocatur. Alterũ plebeium quod humi repit. In priore mirè tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo figuratur, vaginis maximè vitilibus, cõiecta in eas postquam defloruit. Crescit quã cogitur forma, plerumque & draconis intorti figura. Libertate verò pensili concessa iam visa est nouem pedum longitudinis. Ex quibus perspicuum est genera quæ herbarij ad formã respicientes constituunt, cucurbitæ camerariæ & plebeiæ species esse. Vnam scilicet maiorem, alteram verò minorem. Maiorem vocant à floribus & fructu quos maiores habet. Minorem cui hæc minora sunt. Tertiam longiorem à fructu oblongiore. Matthiolus etiam triplicem tradit esse cucurbitam. Longam, rotundam, & sessilem. Cucurbita longa flagellis longis, sarmentosis, teneris, angulosis, vitis modo sese diffundens per humum repit, nisi adminicula nacta fuerit, quę capreolis suis, quos secus folia singulos producit, facilè complectitur: iisdem etiam arbores & pergulas scandit, seséque illis implicat, folia ex interuallo profert singula, singulis petiolis insidẽtia, ferè rotunda, nisi maximè anteriore parte acuminati anguli eminerent, subcandicantia, tactu mollia, leuiter hirsuta, ampla admodum, asari foliis haud multum absimilia, flores iuxta capreolos & folia albos, figura liliaceos, vel in quinque foliola stellæ modo diuisos, intus hirsutos partim steriles, partim fœcundos, qui sic facilè internoscuntur. Steriles breues habent in medio apices, & hirsutiores sunt, nec qua pediculo iunguntur tuber siue capitulum vllum intercedit, futuri fructus spes: fœcundi verò in medio tria crassiuscula bifidáque stamina continent, nec statim pediculo hærent: nam inter ipsos & pediculum capitulum paruum & leuiter hirsutum extuberat, cucurbita futura, iuxta adnexum in angustum collum desinens, quod marcescente flore paulatim accrescit, deinde in magnam & longam molem, quam cucurbitam vocamus auctum maturescit. Fructus is primùm herbaceus est, & lanuginosus, cortice tenero, pulpa candida, gustu dulci, in maturitate flauus, cortice duro, pulpa fungosa, seminibusque plena. Ea plana sunt & compressa, altera parte acuminata, eáque duabus eminentiis veluti cornuta, altera latiuscula, quorum cortex lignosus est & candidus, gustu dulcem nucleum includens. Tota planta radice nititur candida, in multas radiculas distracta. Cucurbita cameraria maior siue sessilis viticulis, foliis, floribus, semine superiori similis est, fructu distat, qui in hac in orbem collectus intumescit, crassúsque & latus est. Huic

Lib.19.c.5.

Fuchs. cap. 137. Dodo. lib. 5. cap. 32. In libr. 2. Diosc. cap. 127.

Forma.

CVCVRBITA Cameraria, longa.

CVCVRBITA Cameraria maior,

proxima est cucurbita cameraria minor, siue rotunda, nisi quod semine minore est, & fructu in breue crassamentum coacto, collo oblongiore angustioréque. Sed hæ diuersæ cucurbitarum formæ olitorum arte possunt effingi. Nam semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt cucurbitas: item ab imis, sed non comparandas supradictis: quæ in medio rotundas: quæ in lateribus crassas, breuiorésque. Si verò cordi sit, vt fiant incrementi vastioris, de media parte cucurbitæ semen inuerso cacumine ponito. Eæ cum inaruęrint in vsum veniunt cadorum vice ad vina atque alia condenda, quod aluo capaciore plus cæteris intumeant, viatoriis ferè vasis dicatæ. Quæ seruantur ad semina, vsq; ad hyemem in sua vite depēdeant: deinde in sole siccentur aut fumo, ne semina putrefacta depereant. Sunt & alia cucurbitarum genera peregrina, quas ferunt ab occidentis Indiis asportatas fuisse, vnde, cucurbitæ Indicæ à multis cognominantur. Hæ magnitudine, figura, colore differunt, omnes tamen ad melopeponum figuram, accedunt. Aliæ magnę
Cap.266. sunt, aliæ paruæ, aliæ mediocres. Aliæ rotundæ, qualis hîc exhibetur. Aliæ oblongæ, qualis & hic depicta est, cuius fructus admodum flauus est, quem Fuchsius nomine cucumeris Turcici depinxit. Sunt & varij coloris. Foliis sunt longè maioribus quàm nostrates, firmioribus, asperis, vitigineis, rigido pediculo adnexis, sar-

CVCVRBITA Cameraria, minor.

CVCVRBITA Indica, rotunda.

mentis

CVCVRBITA *Indica longa.*
Cucumis Turcicus, Fuchsij.

CVCVRBITA
verrucosa.

mentis crassis, angulosis, asperis, & hirsutis, quę longo reptatu per humum diffunduntur, perticis etiam, & aliis adminiculis innixa pergulas & attegias scandunt & opacant: flores illis magni, liliorum effigie, aureo colore, fructus autumno decerpuntur, qui totam hyemem in culinis asseruātur, semen includunt magnum, amygdalini nuclei figura, in quo nucleus dulcis & suauis. Sapor his cucurbitis nō vt nostratibus vsque adeò insipidus. Ad hæc genera adiunxit Dalechampius cucurbitam verrucosam quæ aliis cucurbitis radice, folio, flore, capreolis similis est, fructu differt, qui in aliis læui & plano cortice tegitur, costis tamen in Indicis elatis & eminentibus, in hac verrucarum acrochordonum modo nodis plurimis tuberôsus est, ludentis lasciuientisq; naturæ visendo spectaculo. Præterea cucurbitam laciniatam appellauit ille, quam peponis lati nomine descripsit Dodonæus, cuius fructus compressus est, rotundus & latus, tenui & molli cortice contectus, in ambitu laciniatus: clypei figuram refert, intus semen album continet, cucumeris semini simile, sed maius. Vulgus appellat *des oreilles.* Cucurbita quoque siluestris inuenitur, inquit Plinius, Somphos à Græcis appellata, inanis (vnde ei nomen) digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens. Huius commanducatæ succus stomacho admodum prodest. Cucurbitam marinam nonnulli putant esse. A' colocynthide, quæ siluestris etiam cucurbita dicitur, longè alia est. Hæc cucurbita somphos Plinij Momordica nostra est peritiorum herbariorum sententia. Cucurbita amat rigua & fimum, nec nisi sata prouenit, plurimúmqne iuuatur humore. Quæ tamen sine multa rigatione conualuit, fructum iucundioris saporis præbebit. Copiam aquæ nacta minorem curam desiderat: In calidioribus locis citius, in frigidioribus tardiùs maturescit. Cucurbitæ cibis quò longiores tenuioréſque, eo gratiores auctore Plinio, & ob id salubriores quæ pendendo creuêre: minimúmque seminis tales habent, duritia earum in cibis gratiam terminante. Inuenta est ratio qua cibis quoque seruarentur, eodémque modo cucumis, vsque ad alios penè prouentus, & id quidem in muria fit. Sed & in scrobe, opaco in loco arena substrato, fœnóque sicco opertas ac deinde terra, virides seruari tradunt. Hæc Plinius. Hodiè Genuenses cucurbitam in longas fascias solerter & ingeniosè dissectam in solatu siccant, totóque anno subdulces & quasi pauxillo saccharo conditas eas fascias seruant,

Lib.5.c.29.

Lib.20.c.3.

Locus.

Tempus.

Lib.19. c.5.

Vires & Temper.

CVCVRBITA Laciniata.

tanta est cæli calidioris in ea prouincia commoditas, in iusculis edunt, libra ferè quinis assibus venali. Cruda quidem cucurbita insuauis
Lib.2.Ali. est, vt docet Galenus, stomachúmque lædit, & concoctu est difficillima: adeò vt si quis alterius cibi inopia cucurbitam edere coactus fuerit, pōdus frigidum ventriculo incumbere sentiat stomachúmque habeat euersum, ac vomituriat, quo solo vomitu à præmentibus symptomatis poterit vindicari. Hanc igitur & alia fugacium pleráque, postquàm elixa fuerint, aut statim certè, aut in sartagine frixa, aut assa omnes edere consueuerunt. Cucurbita autem elixa nullam euidētem saporis habet qualitatem. Humidum frigidúmque, & ob id exiguum corpori præbet alimentum. Facilè autem subsidet cùm ob substantiæ suæ lubricitatem, tum ob communem omnium ciborum humidorum rationem, qui scilicet citra adstrictionem sunt humidi. Ad hæc coquitur non ægrè, si modo priùs corrupta non fuerit. Id verò illi accidit, cum parata vitiosè fuerit, aut succus prauus in ventriculo fuerit aceruatus, interdum autem quòd in ipso diu morata sit, quòd aliis quoque omnibus fugacibus quæ humido sunt temperamento solet accidere. Corrumpuntur enim in ventriculo ni celeriter occupent subsidere. Quemadmodum igitur cucurbita quantum in se ipsa est, succum qui in totum corpus alendi gratia distribuitur, habet qualitatis ad sensum expertem, ita cum alicui eorum quæ acrem, aut salsam habent qualitatem mixta fuerit, facilè illi assimilabitur. Assa autem vel frixa in sartagine, quamplurimùm quidem de propria humiditate deponit, reliquum autem ipsius nullam insignem obtinet facultatem, vti cum nec in iure simplici parata fuerit. Cæterùm ob aqueam qualitatem sibi innatam meritò gaudet origano. Omnia enim eiusmodi succis acribus, vel acidis, vel austeris, vel salsis admiscere postulant, si modò in cibo suauia sunt futura, & nauseam non paritura. Quantùm verò ad eius in medi-
Lib.7.sim. cina vsum attinet, Galenus humidæ frigidæq; temperaturæ esse scribit, vtraque qualitate secundi ordinis. Quocirca ramentorum eius succum ad aurium dolores cum phlegmone iunctos cum rosaceo vtilem esse. Sic tota quoque calida illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. In esu autē humida est & sitim propel-
Lib.2.c.127. lens. Dioscorides, cucurbita esculenta, inquit, cruda trita illitu tumores & abscessus mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam siriasin vocant in sincipite illinuntur: oculorum inflammationes podagrásque refrigerant. Succus è ramentis tusis per se, aut cum rosaceo infusus aurium doloribus auxiliatur: adustiones cutis in ardente febre illitu adiuuat. Totius feruefactæ & expressæ succus cū melle exiguo & nitro potus, aluum leniter resoluit. Vinum in cucurbitam recentem excauatam infusum, si mistum sub dio teneatur, potum aluum mitigabit. Quæ postrema sententia cum Græcè legatur, καὶ εἴ τις κοιλάνας αὐτὴν ὠμὴν, ἐγχεάς τε οἶνον, καὶ ἐξαιθριάσας, κεράσας τε πίῃ νῆστις, μαλάττει τὴν κοιλίαν κούφως, conuertenda fuit, Si quis autem in ipsam crudam excauatam vinum infuderit, & sub dio reliquerit, ac temperatú ipsum ieiunus biberit, aluum molliet leuiter. Verùm vbi vulgares codices habent πίῃ νῆστις legitur in vetere codice δῶῃ πιεῖν, hoc est

bibendum perrexerit. Plinius eadem quæ Dioſcorides, & plura remedia ex Cucurbita deſcribit. Cucurbitæ ſatiuæ raſæ ſuccus tepefactus auribus medetur. Lib.20.c.3. Caro eius interior ſine ſemine clauis pedum,& ſuppurationibus, quæ Græci vocant apoſtemata. Decoctæ autem vniuerſæ ſuccus dentium motus ſtabilit, & dolores inhibet. Vinum cum ea feruefactum oculorum etiam impetus. Folia eius cum recentibus cupreſsi contuſa & impoſita:ipſa quoque toſta in argilla, ac trita cum adipe anſeris vulneribus medentur. Nec non ramentis corticis recẽtes podagras refrigerat,& ardores capitis,infantiũ maximè. Et ignes ſacros vel ſtrigmentis his impoſitis,vel ſeminibus. Succus ex ſtrigmentis illitus cum roſaceo & aceto febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impoſitus mirè combuſta ſanat. Chryſippus medicus eas damnabat in cibis. Sed omnium cõſenſu ſtomacho vtiliſsimæ iudicantur,& interaneorũ veſicarumq; exulcerationibus. Quos itaque Plinius dixit capitis ardores & maximè infantiũ, Dioſcorides σφελῶσι παιδίοις habet: σφελῶντα verò παιδία ſunt pueri, quos inflammatio partium circa cerebrum & membranas eius vexat: ita enim Paulus ſcribit: Σφελασις ἐστι φλεγμωνὴ τῶν περὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ μήνιγγας μορίων. Lib. I. c.13. Et mox ipſe Cucurbitæ ramenta ad ſiriaſes præſcribit. Plinius alibi aduſtionem infantium ſiriaſim vocat. Lib.30.c.1. Oſsibus in canino fimo inuentis aduſtio infantium, quæ vocatur ſiriaſis, adalligatis emendatur. Et alibi infantiũ deſtillationes, folia, inquit, infantium deſtillationibus, quod ſiriaſin vocant, illita medentur. Li.22. c.21. Aliquando ſimpliciter Græco verbo vtitur, vt ſiriaſeſque infantium ſpongia frigida cerebro humefacto, rana inuerſa alligata efficaciſsimè ſanat, quam aridam inueniri affirmant. Li.32.ca.10. His modis Plinius ſiriaſin reddidit. Strigmenta verò eadem quæ ramenta idem vocat Dioſcorides ξύσματα, & ea ſucco febrium ardores refrigerare tradit, quod Dioſcorides ait: πρὸς καυσομένην ἐπιφάνειαν ἐγχεόμενος ὠφελεῖ, ideſt, aduſtiones cutis in ardente febre illitu adiuuat. Vel vt vertit Cornarius, Cuti ſummæ à febris ardore, ac æſtu vexatæ illitus prodeſt.

CVCVMER SATIVVS. CAP. XXIX.

ΣΙΚΥΣ, & σίκυος ἥμερος, & σίκυον Græcis, Cucumis & Cucumer Latinis dicitur, à curuore, vt Varroni placet, quaſi Curuimer. *Nomina* Demetrius auctore Athenæo, σικύους dictos eſſe ait ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι καὶ κύειν, ideſt, quòd venerem cieant, cum contra veneri refragentur. Lib.3. deipno. Inde prouerbium fuiſſe commemorat Athenæus, τὸν σίκυον τρώγουσα γυνὴ, τὴν χλαῖναν ὕφαινε. ideſt, texens palliũ mulier cucumerem deuoret. Cum enim textrices magna ex parte, ſi Ariſtoteli creditur, ſint impudicæ, vt in iis veneris impetus refrenetur, adagium edendos cucumeres textricibus conſulebat: nam venereorũ auiditatem inhibere tradidit Diphilus. Quare κατ' ἀντίφρασιν nomen impoſitum ei fuit. Athen.ibi. At potius σίκυοι dicuntur ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι καὶ κύειν, quod ad gignendos, ſpargendos, diffundendos ramos cauleſq; valdè incitentur, non quod venerem ſtimulent. Matron ſuis carminibus terræ filium Cucumerem nominauit. Heraclides Tarẽtinus Hedygeon, quaſi terræ ſuauitatem. Recentiores Græci Cucumeres ἀγγούρια vocarunt. Symeon Sethi, ἀγγούρια τὰ λεγόμενα σίκυα, κατὰ κοινὴν ὁ τετράγγουρα. Anguria Cucumeres dicuntur, communi ſermone tetrangura, Arabes *Chathe*, *Chetha* vocant, Itali *Cocomero*, Hetruſci *Cedriuolo*, quaſi Citrulum, Germani *Cucumern*, Hiſpani *Cogombro*, Galli *Concombre*. *Genera.* Eſt Cucumis ſatiuus, eſt & ſilueſtris. Lib.19.c.5. Cucumerum Græci tria genera fecere, inquit Plinius ex Theophraſto, Lib.7.hiſt. cap.4. Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his tantum Laconicum aqua gaudere. Cucumerem Dioſcorides, vt vulgaris notitiæ plantam nõ deſcripſit, ſed nec aliorum veterum vllus ſuis notis nobis illum repræſentauit. Quare dubitatur à multis an Cucumeris noſtratis vires capite huic dicato expoſuerit Dioſcorides, an verò Li.2.c.128.

vulgaris anguriæ. Sed Dioſcoridem cæteroſq; Græcos σίκυος nomine Cucumerẽ, Gallorum *Concombre*, intellexiſſe veris coniecturis aſſecutus videtur Matthiolus. Scribit enim Dioſcorides Cucumerem ſilueſtrem fructu ſolo à ſatiuo differre, cũ foliis, floribus, ſarmentis ſatiuum prorſus referat. Quibus omnibus cum hic illi prorſus ſimilis ſit, nemini dubium eſſe debet Dioſcoridem de Cucumeris noſtri vulgaris, non de anguriæ viribus hoc capite tractaſſe. His accedit Plinij auctoritas ita ſcribentis. Cucumeres creſcunt qua coguntur forma, in Italia virides, & quàm minimi, in prouinciis quàm maximi, & citrini aut nigri. Placent copioſiſsimi Africæ, grãdiſsimi Mœſiæ. Viuunt hauſti in ſtomacho in poſterum diem, nec perfici queunt in cibis, non inſalubres tamen plurimùm. Quæ de Cucumere noſtro veriſsimè dici poſſunt, minimè verò de anguria. Nam anguriæ in Italia in magnam excreſcunt molem, ac cum aqueæ ſint ſubſtantiæ, ac prædulces cum maturæ fuerint, facilè à ventriculo deſcendunt, quod Cucumeribus noſtris nõ euenit, qui cum frigido glutinoſoq; ſint ſucco, ob id concoctu contumaces, non niſi longo tempore labuntur. Præterea Cucumeres eodem auctore, in fiſtula flore demiſſo, mira longitudine creſcunt: quod in Cucumeribus noſtris certa experientia compertum habemus. E quorum ſemine qui poſtea ſunt orti, eandem retinuerũt formam, vt in vite ſua pendentes longi, & anguium modo contorti ſpectentur. Ad hæc natura oleum odere mirè, vt idem ſcripſit: nec minùs aquas diliguunt. Deiecti quoque ad eas modice diſtantes adrepunt: contra oleum refugiunt: aut ſi quid obſtet vel ſi pendeant, curuantur: idq; vel vna nocte deprehenditur, ſi vas cũ aqua ſubiiciatur, quatuor digitos deſcendentibus ante poſterũ diem: at ſi oleum eodem modo ſit, in hamos curuatis: quod anguriis, quæ globi inſtar rotundæ ſemper ſunt, euenire non poteſt.

Li.2. Dioſ. ca.128. — Li.19.c.5. — Ibidem.

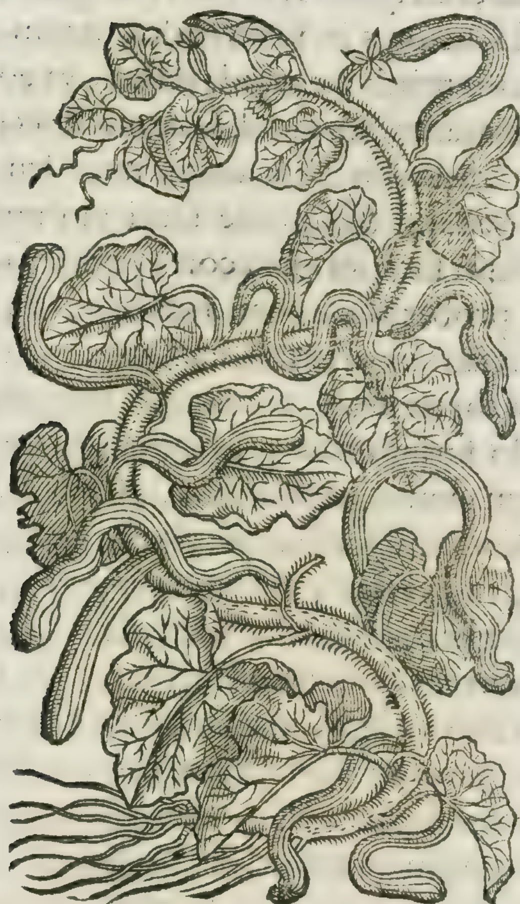
Forma. Cucumis ſatiuus igitur & eſculentus viticulis, longis, aſperis per terram repit, in quibus folia ſcabra, & quadamtenus rotunda, capreoliq;. Flores in pallido lutei: fructus longus, cartilaginei generis, tuberculis maculoſus, initio viridis, poſtremo luteus: ſemen intus cãdidum, latum. Huius ſpecies eſt Cucumis anguinus Columellæ: foliis, floribus, ſarmentorum reptatu ſuperiori ſimilis: fructu diſsimili, longo tres pedes, atque etiam amplius, anguſto, leuiter ſtriato, è viridi nigricante, anguẽ figura imitante. Quo fit, vt vel hoc genus ſit à vulgari Cucumere diuerſum, vel fructu vulgaris in fiſtulam demiſſo, & ad eam longitudinem extento, ſemen inde exemptum ſeruatumq;, talem Cucumin gignat.

CVCVMIS Satiuus.

Locus. Cucumis ſeritur in hortis: aprica loca amat: hyemem odit & frigora. *Tempus.* (Lib.19.c.5.) Particulatim autem floret, vt ſcribit Plinius, ſibi ipſe ſuperfloreſcens, & ſicciores locos patitur, candida lanugine obductus, magiſq; cum creſcit. (Ibidem.) Mira voluptate Tiberio Principi expetitus, vt refert Plinius, nullo quippe non die contigit ei, penſiles eorum hortos promouentibus in ſolẽ rotis olitoribus, rurſuſq; hybernis diebus intra ſpecularium munimenta reuocantibus. Quin lacte & mulſo ſemine eorum macerato, apud antiquos Græciæ auctores ſcriptum eſt ſeri oportere, vt dulciores fiant. Sic apud Theophraſtum, (Lib.3.cauſ. ca.12.) Τὰ τῶν σικύων σπέρματα γάλακτι βρεχόμενα καὶ μελικράτῳ γλυκυτέρους

CVCVMIS *Longus.* CVCVMIS *Anguinus.*

γλυκυτέρυς ποιεῖ. Ideſt, Cucumerum ſemina lacte & melicrato ſi macerentur, eos dulciores efficiunt. Inuenta eſt ratio, inquit Plinius, qua cibis ſeruarentur Cucurbita & Cucumis, vſque ad alios prouentus: & id quidem in muria fit. Sed & ſcrobe opaco in loco arena ſubſtrato, fœnoq; ſicco opertos, ac deinde terra, virides ſeruari tradunt. Salgamarij hodie ſale, aceto, fœniculo, ſampſucho condiunt. Alij trita ſinapi cum aceto. Cucumeres, vt tradit Galenus, vrinam quidem, vt & pepones cient, ſed minus quàm illi, quòd ipſorum ſubſtãtia minùs eſt humida, ideoq; non facilè, vt illi, in ventriculo corrumpuntur. Inuenias autem qui ipſos bellè concoquant. Qui autem eo ipſo ſiſi affatim ſeſe impleuerunt, tandem longo tempore ſuccum frigidum ac mediocriter craſſum in venis coaceruant, qui in ea concoctione quæ in venis fit haud facilè mutationem in probum ſanguinem recipit. Quam ob cauſam omnibus prauis eduliis abſtinendum, etiamſi ea quibuſdam concoctu ſint facilia. Nobis enim non aduertentibus prauus ſuccus ex ipſis poſt longum tempus in venis colligitur, qui poſtea exiguam ad occaſionẽ putredinem nactus, febres malignas accendit. Et alio in loco. Cucumis eſculentus maturus quidem tenuioris eſſentiæ eſt, immaturus autem craſſioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultas eis ineſt. Quare & vrinam mouent, & corpus ſplendidum reddunt, ac magis quoque ſi quis ſemine arefacto contuſoq; atque cribrato vice pulueris abſterſorij vtatur. Superat in eis frigida humidaq; temperies, non tamen magnopere, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen, aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis: idq; in primo quodammodo ordine, aut etiam ſecundo, ſed incipiente. Eſt & in iſtis maior abſtergendi facultas, quàm in fructus ipſius carne. Quibus conſentanea ſunt quæ de eodem Dioſcorides tradidit. Satiuus Cucumis aluo & ſtomacho perquàm vtilis habetur: refrigerat, corruptionem non ſentit. Veſicæ prodeſt, olfactu reuocat quos animus liquerit: ſemen modicè vrinam mouet: cum lacte aut paſſo veſicæ vlcerationibus ſubuenit. Illita cum vino folia morſus canum ſanant, & epinyctidas cum melle. Hæc Dioſcorides, Quorum initium paulo aliter conuerti debuit.

Sic enim

Ibidem.

Li.2. Alim.

Vires & Temper.

Li.8. ſimpl.

Li.2.c.128.

Sic enim Græcè habetur, Σίκυς ἥμερος εὐκοίλιος, εὐστόμαχος, ψυχτικὸς οὐ φθειρόμενος. Ideſt, Cucumis ſatiuus aluum lenit, ventriculo eſt gratus, refrigerat ſi nõ corrumpatur. Quæ poſtrema ideo adiecit Dioſcorides, quod ſi Cucumis in ventriculo corrumpatur, bilioſum & acrem humorem, atque inde ardentiſsimas gignit febres, vt eo non modo non refrigeretur corpus, ſed etiam exuratur. Id quod Galenus docet cum aliis locis, tum libro de Euchy. & Cacochy. his verbis. Sunt autem inter fructus Cucumeres, & Pepones, & Melopepones. Sed qui à bonitate ſucci tantum abſunt, vt niſi celeriter tranſeant, in ventre corrupti ſuccum ex ea corruptione faciant mortiferis venenis proximum. Horum probatiſsimorum auctorum ſententiæ vt aſſentiuntur omnes, adſtipulante ipſa etiam experientia, ita Diphili Caryſij opinio reprehenſione digna, qui apud Athenæum Cucumerem noxium damnauit primis menſis, vt qui rhaphani modo ſurſum feratur, vltimo cibo innocentiorem eſſe, concoctuq; faciliorem, alioqui vſum eius abdicauit. At contrà cum praui ſit ſucci, ante alios omnes cibos ſumendus, vt facilius per aluum ſubeat, nec in eo corrumpatur, quod facilè ei eueniet, ſi aliis cibis poſtremus ingeratur. Addidit his quæ vera ſunt, vrinas eo cieri, refrigerandi vim habere, difficilè in corpus diſtribui, ægrè per ventris anfractus euadere. Quinetiam horrores conciliare, bilem creare, venerem arcere. Plenilunio maximè gliſcunt in hortis Cucumeres, manifeſtumq; capeſſunt incrementum, & more marinorum echinorum implentur, vt tradit Athenæus, quod eſt aquei humoris incrementum. Sunt qui herba, quæ vocatur Culix nomine, trita, ſemen eorum macerari iubent, vt ſine ſemine naſcantur, vel priùs eorum ſemina Seſamino oleo perungi. A mulis Cucumeres expetuntur, capiuntúrque mira eorum voluptate, nec non odorem eminus ſentiunt. Quare munienda ſunt Cucumeraria, ne irrumpentes ea depopulentur, ac proterant.

Lib. 3.

PEPONES, MELOPEPONES. CAP. XXX.

SVNT etiam Cucumerum ſpecies Pepones: & horum Melopepones. Plinius tradit Cucumeres cum magnitudine exceſſere Pepones vocari. Ecce, inquit, cum maximè noua forma eorũ in Campania prouenit, mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio, vnũ mox ſemine ex illo genus factum, Melopepones vocant. Non pendent hi, ſed humi rotundantur. Mirum in his præter figuram, coloremq; & odorem, quod maturitatẽ adepti, quamquam non pendentes, ſtatim à pediculo recedunt. Ex quibus verbis intelligere licet Pepones in genere cucumerum eſſe, & Melopepones in genere Peponũ: quos Palladius Melones appellat, à mali Cydonij figura, quã referũt nomine cõpoſito Melopepones appellatos. A Peponibus autem differunt, quod Pepones maiores ſunt, magis ſtriati, magiſq; ſucculenti, ſed minùs grati, carne molliore, & ſemine pauciore, oblonga figura, vt cucumeris, Melopepones globoſi. Πέπων igitur Græcis, inquit Galenus, τὸ πέπανον, hoc eſt maturum ſignificat, quod omnibus aliis fructibus maturis conuenit. Sed peculiarem fructum hoc nomine appellarunt, quomodo atramentum quo ſcribimus μέλαν, ideſt, nigrum. Quare medici non ſimpliciter fructum hunc nominare voluerunt Pepona, ſed σικυοπέπονα, ideſt, Peponem cucumeralem. Ariſtoteli σίκυος πέπων dicitur, & Polluci. Quinetiam σπερματίας. de quo Dioſcorides, Galenus, & Plinius ſeorſum à cucumeribus & Melopeponibus tractarunt, Gallis *Pepon*, & *Poupom* dicitur. Eius permulta ſunt genera, quæ ſapore, figura & colore diſtinguuntur. Eſt enim ventricoſus Pepo, qui à pediculo ad vmbilicum vſque ſtriatus & canaliculatus eſt. Alius quam fœminam vocant, minùs ſtriatus. Quidam totum corticem textura quadam reticulari

Lib. 19. c. 5

Nomina

Li. 2. Alim.

Prob. ſe. 20. quæſt. 32.

Genera

culari, miro naturæ artificio consperſam habent. Aliquorum fructus grandis eſt, humani capitis inſtar, aliquando etiam maior, nonnullorum longè minor. Sunt qui herbaceo ſunt colore, alij flauo, alij pallido, nõnulli cinereo. Interior quoque pulpa varia: in quibuſdam enim rubet, in aliis albicat, in nonnullis ex albo ruſeſcit. In quibuſdam dulcis, & guſtui ſuauiſsima, in aliis inſuauis & inſipida. Sunt item qui Hircini, & vulgò Turcici dicuntur. Melopepones etiam varij ſunt, nunc magni, nunc mali Cydonij figura & magnitudine. Horum caro interdum candida eſt, interdũ flaua, quandóque pallidior, aliquando ſolidior, aliquando laxior. Præferuntur candidi, ſolidi, ac ſic dulces, vt ſaccharo conditi videantur, quos ideo Saccharatos vocant, Galli *Succrins & Succredes* vocant. Præterea quibuſdam ſemẽ pulpæ firmiſsimè inhæret, vt cultelli mucrone particulatim euellendum ſit, aliis in medulla humida ſemen iacet, quæ concuſſo fructu ſeparatur ſponte, ac decidit à reliqua pulpa diſiuncta. Sunt præterea qui olitorum mangonio roſarum & moſchi odorem ſpirant, ſeminibus qua parte germinãt parumper apertis, & aqua roſacea quæ moſchum exceperit, maceratis. Eſt genus quoddã hybernum, quod in area non matureſcit, ſed flaueſcit laquearibus appenſum, magnaq; voluptate hyeme comeditur. Hoc Hetruſci melle ſaccharóve condiunt citrei pomi modo. At citrulus & anguria Peponum etiam ſpecies ſunt. Hæc omnia Peponum Melopeponumq́; genera fœliciter in Gallia proueniunt. Pepo longis ac viticuloſis ſarmentis & hirſutis per terram reptat cucumeris modo. Folia profert vitis ſimilia, non tam profundis inciſuris diuiſa, ſcabra, hirſuta, & iuxta hæc capreolos quibus vicinis ſeſe alligat: flores magnos, luteos: fructum magnum, craſſum, rotundũ, *Forma.*

PEPO.

MELOPEPO.

ea varietate quam diximus diſtinctum: in quo ſemen includitur, latum candidũ ſemine Cucumeris maius. Melopepo ſimilibus viticulis per terram repit, ſed minoribus, foliis etiam ſimilibus, ſed minoribus, nec tam altè inciſis: floribus itidem ſimilibus & luteis: fructu minore, rotundo, varioq́;, vt diximus, ſemine itẽ minore. Ex multis qui ex eadẽ planta naſcuntur fructibus pauci ſunt qui bonitate excellãt,

cæteri ſunt inſuaues. Odor ſuauior, craſſior pediculus, pondusq; bonitatis ſunt indicia. Gaudent læto & aprico ſolo ac libero, quò poſsint latiùs euagari. Rigatione gaudent ſi pluuiæ defecerint. Cùm verò matureſcere cœperint, pluuiæ iis aduerſiſsimæ ſunt, ab iiſq; inſipidi, & guſtui inſuaues redduntur. Calidiore loco & æſtate citiùs, frigidiore tardiùs maturantur.

Tempus.

Li.2. c.128. *Vires & Temper.*

Peponis caro, vt tradit Dioſcorides, in cibis vrinam cit: inflammationes oculorum illita ſedat. Ramenta eius cõtra ſiriaſin ſincipiti imponuntur: fronti admota oculorum fluxiones auertũt. Succus cum ſemine adiecta farina ſiccatus in ſole, cogitur in ſmegmata, quæ faciẽ repurgant, & nitorem adferunt. Radix ſicca, & ex hydromelite pota drachmæ pondere vomitionem mouet. Si quiſpiam moderatè ſecundum cœnam vomere cupiat, geminis obolis ſit contentus. Sanat quoque illita cum melle vlcera, quæ ceria vocant. In his quæ interpres & rectè quidem tranſtulit. Ramenta eius contra ſiriaſin ſincipiti imponuntur, in vulgatis exemplaribus leguntur, τὸ δὲ βρέγμα αὐτοῦ σιειῶσι παιδίοις κατὰ τοῦ βρέγματος ἐπιτίθεται, videtur βρέγμα mendoſè pro ξέσμα poſitũ fuiſſe, ſicut ipſe etiam Dioſcorides de cucurbita dixit, τὸ δὲ ξέσμα αὐτῆς παιδίοις σιειῶσι ὠφελίμως κατὰ τοῦ βρέγματος καταπλάσσεται). Ideſt ramenta eius infantibus ſiriaſi vexatis ſincipiti vtiliter admouentur. Cornarius tamen vocis βρέγμα lectionem non improbat, & ſignificare videtur, inquit, ſinciput, & apicem, ac ſummam Peponis partem, quæ reciſa eum vſum præbeat, quem cucurbitæ ξέσμα, ideſt, ramentum. Eadem ferè à Plinio traduntur. Pepones qui vocãtur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix ſanat vlcera in modum faui, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones ſiccatur, & in farinam tuſa datur quatuor obolis in aqua mulſa, ita vt qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adiicitur. Cortex quoque vomitionem mouet, faciem purgat. Hæc Plinius. Qui, niſi mendoſi ſint codices, Dioſcoridi & Galeno planè aduerſatur, cum dixit radicem contra vomitiones ſiccari, vt legendum putet Hermolaus. Eadem contrahit vomitiones: ſiccatur, & in farinam, &c. Cornarius legit, Eadem ad vomitiones ſiccatur, &c. quam emendationem perſpicuè approbat ſequens Plinianæ orationis contextus. Quod verò dicit radicis farinam in ſmegmate addi, an de eadem Dioſcorides intelligat cùm ſcribit ſuccum cum ſemine admixtum, ad farinam ſiccatum in ſole cogi ad ſmegmata, dubitari ſanè poteſt. Nam etſi radici eandem quam Plinius vomitiones concitandi vim tribuat Dioſcorides, nulla tamen adhuc radicis mentione facta, eius farinam qui potuit intelligere? At cum ad eum vſque locũ de Peponis carne tantùm tractarit Dioſcorides, cùm etiam hæc Galeno abſtergendi vi prædita ſit, magiſq; ſemen ipſius, eius carnis exſiccatæ farina hoc loco accipienda videtur, vel τὸ ἄλευρον ſimpliciter farina aliqua vulgaris vt triticea, vel hordeacea, quæ ſi non ad abſtergendũ, certè ad paſtillorum formam effingẽdam, ſucco & ſemini admiſceatur, eaq; forma illa excipiãtur. Galenus apertè naturam Peponum, & Melopeponum expreſsit his verbis. Vniuerſa Peponum natura frigidior eſt cum humiditate copioſa: habent autem vim quandam abſtergendi, cuius beneficio vrinam cient, & deorſum expeditiùs quàm cucurbita, Melopeponéſve permeant. Quod porrò abſtergeant intelliges, ſi ſordidam cutem ipſis fricueris. Quamobrẽ ſi quis maculas à ſole contractas, aut lentes in facie habeat, aut alphos, hos quoque detergent. Semen autem potentiùs deterget, quàm ipſorum veluti caro, adeò vt aduerſus renes calculo infeſtatos conueniat. Succum autem in corpore gignit caro vitioſum, idq; potiſsimum cum concocta probè non fuerit. Quo caſu choleræ morbo obnoxios efficere conſueuit. Quinetiam priuſquàm corrupta fuerit, ad vomitiones quoq; eſt idonea, largiuſq; ſumpta (niſi quis poſt ipſum aliquid eorũ quæ probi ſunt ſucci ſupermandat) omnino vomitum excitabit. Hæc Galenus de

Li.2. c.127. — Embl.121. lib.2. — Lib.20.c.2. — Emb.121.li.2. Dioſco. — Li.2. Alim.

Peponibus, qui quod radici Peponis tribuerunt Dioſcorides & Plinius, ipſius Peponis carni adſcripſit, De Melopeponibus verò ſic. Melopepones minùs quàm Pepones ſunt humidi, nec adeò praui ſunt ſucci, minùs item vrinas mouent, tardiuſq; deorſum deſcendunt. Ad vomitum præterea excitãdum, non tantũ quantum Pepones habent momenti. Sicut nec celeriter adeò, vt illi, in ventriculo corrumpuntur, quum prauus humor in eo collectus fuerit, aut alia quæpiam corruptionis cauſa ipſum prehenderit. Cæterùm etſi in iuuando ſtomacho, autumnalibus fructibus longè ſint inferiores, haudquaquam tamen ei vt Pepones, ſunt noxij: neque enim vomitum, vt illi, excitant. Huc accedit quod in Peponibus homines à carne intima, in qua ſemen habetur, abſtinent: in Melopeponibus autem mandunt, idq; ipſis ad deiectionem confert. Qui verò eorum quaſi carne tantùm veſcuntur, non tam cito eam ac Peponum excernunt. Ex Melopeponibus in particulas ſectis, ari, bryoniæq; radicibus, & limonum ſucco, ac caprino lacte quod hæc omnia ſuperet additis, aqua vitreis organis, vt vocant, deſtillatur, qua faciem mulieres adornant, & concinnam reddunt. Seminis Melopeponum & Peponum cremor febrientibus vtiliter ex hordeacea ptiſana propinatur, non ſolùm enim refrigerat, ſitimq; extinguit, ſed etiam obſtructiones tum hepatis, tum vaſorũ expedit, & vrinam prouocat. Datur tuſsientibus, tabidis, & maraſmo affectis: atque etiam contra vrinæ ardores valde prodeſt, additis paſtillis ex halicacabo, aut glycyrrhizæ ſucco, mannæ, gummi arabici, aut tragacanthæ momento. Sed & magis confert, ſi ſeminum papaueris cremor accedat, baccarumq; halicacabi, & maluæ decoctum. Peponis ſiue cucumeris ſpecies eſt, qui Citrulus medicis dicitur, quaſi Citreolus, quod Citrei mali in forma & colore ſit æmulus, Gallis *Citrouille*, Italis *Anguria*, Auicennæ *Batheca*. Andr. Bellunenſis in expoſitione nominum Arabicorum, *Melon abrachi*, inquit, eſt *Melon Indus*, ideſt, Anguria communis, quæ apud Arabes quandóque appellatur *Batheca Inda*, quandóque *Batheca viridis*, quãdóque *Batheca filiſtin*, quandúque *Batheca alzachi*. Eſt & *Bathec*, ſeu *Batheca* nomen commune ad omnes ſpecies Melonũ, & Anguriarum. Serapio cum de Peponibus & Melopeponibus ex Galeni ſententia dixiſſet, peculiare de anguria caput ſubiicit, quam Arabicè *Dullaha* nominat. In cuius hiſtoria & viribus exponendis cum nulla Græcorum, ſed Arabũ duntaxat teſtimonia proferat, facilè intellectu eſt angurias veteribus Græcis penitus fuiſſe ignotas. Eam ob cauſam eos hallucinari qui Pepones angurias eſſe arbitrati ſunt: item Fuchſium qui Cucumerem quem primo loco deſcripſimus, Anguriam eſſe dixit. Anguria itaque folia fert colocynthidis, maiora, aſpera, per ambitum diuiſa, alarum ſeu pennarum inſtar: caulem ſarmentoſum, humi repentem ſicuti Cucumis & Pepo: florem luteum. Fructum edit magnitudine inſigni, rotundum, graue, cortice læui contectum, herbaceo, maculoſo, & qua parte humi iacet albicante. Carne conſtat humida, aquoſa, in aliis inſipida, in nonnullis ſubacida. Semen in ea concluditur latum, Peponum ſemine duplo maius, cortice ſolidiore, & nucleo grandiore in quibuſdam nigrum, in aliis rubrũ. Fructus

Matthi. in lib. 2. Dioſ. ca. 128.

ANGVRIA, Citrulus Officinarum.

In Hiſt. pl. ca. 266.

Forma.

Vires & Temper. etiam immaturus in aceruo tritici diutiùs asseruatur, illicq; maturescit. Frigidus & humidus est ordine secundo, siti arcendæ maximè conueniens. Quare Itali ardente sirio eius pulpa sese reficiunt: ardentibus febribus, maximeq; linguę ariditati confert: acres humores reprimit, iisq; præsertim febrientibus auxiliatur, qui humorum malignitate potiùs vexantur, quàm copia grauantur. Nam anguria, vt Serapioni placet, aluum initio non valenter citat: quare illis conuenit qui tenues & imbecilles, macriq; sunt, ac exangues: quibúsque alterantia potiùs humores quàm euacuantia sunt ex vsu. Quod quamuis acidis effici posit, insipida tamen, & dulcedine quadam prædita, qualis est anguria, ad id longè sunt aptiora. Etenim acida incidunt & attenuant, quæ cum maciem augeant, & ventriculum lædant, imbecilli corpori, macro & exangui sunt noxia. Quod si acida sint & adstringentia, exsicăt, nihilq; prorsus humectant. Insipida verò quæ crassa sunt substantia, & quibus dulcedo aliqua, vt anguriæ inest, humectant simul & refrigerant, generántque sanguinem aquosum, qui flauæ bilis feruorem coërcet & extinguit, tam in hepate, quàm in venis. Anguria in calidis regionibus suauior prouenit. Ideoq; circa Romam, in Campania, in Apulia, Calabria, Sicilia præstantior habetur, & mole vastior. Semine ex Asia misso Anguriæ Lugduni prouenerunt, externa quidē specie similes aliis, sed carne rubra, & gustu tam dulci, vt aspersæ conditæ've saccharo videantur. Est Pepo alius fructu rotūdo quadātenus compresso, Melonis effigie, caulibus & foliis hirsutis vulgaris, flore luteo, simili, semine minore albo. His addendus ex Lobellio Pepo maximus Indicus compressus, magnitudine à superioribus discrepans. Fructus interdum octoginta libras pendet: & folia rotundiora.

PEPO MAXIMVS INDICVS, Lobel.

MELONGENA. CAP. XXXI.

Li.2.c.445. *Nomina* MELONGENA scriptum est in codice Auicennæ, & Arabicū nomen est. Itali Poma, corrupto nomine *Melanzanas* vocant, Ligures *Merenzanas*, Hetruscis, teste Matthiolo, *Petranciani* dicuntur, Dodonæo nomine Hispanico *Verangenes*, Germanis *Melantzan*, *& Dollopffel*, id est, poma furoris, Gallis *Pommes d'amour.* Quidam suspicātur Mandragoram marem esse Theophrasti. Cur autem Poma amoris appellentur à nostris, haud scio, inquit Ruellius, nisi quod fortasè elegantia & perpulchra placeant, & ita digna quæ amentur. Sunt tamen & alia Poma amoris, vt infra dicetur. Melenzanas mala insana minùs sano iudicio vocat Hermolaus, inquit Scaliger: esitata namque nullos excitant furores: quotidianis bellariis vtuntur Genuenses. Melongena quædam poma fert purpurea, alia in flauo candicantia, siue pallida, sed cæteris omnibus partibus similia: caulem erigit vnicum, semicubitalem, aliquando etiam cubitalē, crassitudine minimi digiti, solidum, lignosumq; teretem, ramosum, subpurpureū, hirsutum. Folia fert lata, fusca, maiori solano haud absimilia, sed subaspera, hirsuta, parum

(Margin notes: Lib.4.c.71. Dioscor. Lib.3.c.84. — Li.2.c.124. — Li.1.de pl. *Genera* — *Forma.*)

MELONGENA.

parum & inæqualiter ſinuata, in mucronem deſinentia. Secus quæ breues, rubentes & hirſuti oriuntur pediculi, & in his ſinguli aculeati calices, ex quibus ſinguli item naſcuntur flores ſubpurpurei, aliquando candicantes, in acuminata, & rugoſa foliola ſtellæ modo diuiſi, in quorum medio quinque ſunt erecta lutei coloris ſtamina, in medio vno eminente apice. Floribus ſubnaſcuntur fructus oblongi, cucumeris ferè magnitudine, plerumq; rubentes, aliquãdo etiã flaui, & candicãtes, læuiſsimo cõtecti cortice, ſuccoſa, rara, & albicãte intus pulpa: ſemine numeroſo, paruo, ſiliquaſtri æmulo. Radicibus nititur numeroſis, in fibras ceu capillamenta diſtributis. Seritur in hortis & viridariis ineunte vere. Floret æſtate, & autũno fert fructum. Planta eſt frigoris impatiens. *Locus.* *Tempus.* Braſauolus & Fuchſius, Hermolaum reprehendunt, quòd putarit Melongenam tertiam eſſe Mandragoræ ſpeciem, quam Morion vocant, cùm ſcribit. De Morio Mandragora nihil habeo quod addi poſsit iis, quæ à Dioſcoride notantur. Sed quoniam mala terreſtria & canina Mandragoræ fructus appellantur, in mentem ſubeunt quæ vulgò *Melanzana* vocitamus, hoc eſt, vt ipſe puto, mala inſana: de quibus nihil à veteribus ſcriptum fuiſſe deſino iam mirari, quod multa huiuſmodi reperio: ſicut hercle multa quondam fuère, quæ modo vel ignorantur, vel certè non habentur. Mala ergo inſana è frutice vulgari ſunt paſsim naſcente, vt Pepones, melones, & cucurbitæ, pari quoque cultu, foliis propè ficulneis: flore oblongo, ſpecioſo, candido. Manditur vulgò pomum ex oleo, ſale, pipere, fungorum modo coctum. Hæc Hermolaus: Ex quibus nemo ſanæ mentis colligat, mala inſana Morij mandragoræ fructus eſſe. Melongena vetus auctore Auicenna, noxia eſt, recens melior. In ea calidam temperiem ſuperare, & ſiccam eſſe ſecundo ordine, ex amarore & acrimonia calligit. Melancholiam gignit, cancrum, lepram, hæmorrhoidas, panos, dolorem capitis, & fœtorem oris. Obſtructiones hepatis & lienis efficit, niſi cum aceto cocta fuerit, colorem corporis fœdum, atrum & citrinum, vt mirum ſit Auerroëm mala inſana commendaſſe ſuo quodam modo parata. Fuchſius in his malis haud dubiè, vt in cucumere eſculento aut fungo frigidam & humidam temperiem ſuperare ſcribit. Hodie mala inſana elixa, cortice exuta, & in particulas ſecta, deinde farina aſperſa, oleo, aut butyro in patellis frigunt, menſiſq; apponunt, ſale & pipere condientes: ſunt enim guſtui non ingrata. Alij vbi paulùm inferbuerunt igni, in orbiculos vel taleolas digerunt, & in acetariis ex oleo, vel pipere & aceti momento mandunt. Salgamarij in muria acida ſeruant, cibo per hyemem & ver ori non ingrato, ſed tamen qui ægriùs coquatur. Sunt qui his malis veſcuntur ad venerem excitandam. Quod fortaſſe præſtare poſſunt, quod cum concoctu difficilia ſint, flatus pariunt.

Coroll. ca. 79. lib. 4. Dioſcor.

Li. 2. ca. [illegible]

Vires & Temper.

Li. 5. Colle. ca. 201.

POMVM AMORIS, SIVE AVREVM. *CAP. XXXII.*

Nomina

PEregrina quoque eſt,& à ſuperiore diuerſa hæc planta, quæ fructum fert Pomum Amoris nuncupatum, à quibuſdam Pomum aureum, Italicè *Pomi d'oro*, Gallicè *Pomme d'amour,& Pomme d'or*, Germanicè *Goltoppffel*. Planta hæc caulem producit rotundum pallidum, hirſutum, ternûm quaternûmve pedum altitudine, ramoſum: folia magna, profundiùs inciſa: ex breuibus pediculis flores luteos, quinos ſenósve ſimul, quibus ſuccedunt Poma orbiculata, melopeponum modo ſtriata, colore primùm viridi, deinde per maturitatem in quibuſdam plantis aureo, in quibuſdam rubro. Multò accuratiùs depinxit & deſcripſit Dodonæus lib.3.purgam. Caules, inquit, habet rotundos, bicubitales & ampliores, multis alis ramoſos, ſucci plenos, facilè collabentes, foliis luxuriat multis, multipliciter diſſectis, agrimoniæ ferè modo: floſculi lutei ſub foliis prodeũt: excipiunt hos fructus rotũdi, profundis crenis ſtriati, mediocris mali magnitudine, per maturitatem aut pulchrè rubentes, aut auri luteo colore relucentes, & ſine ſtriis, in quibus copioſa humens medulla ſucci inſtar, qua ſemen cõditur. Tota herba grauem fœtidúmq; odorem ſpirat, è viridi colore inalbicat, & aliquantulum hirſuta eſt. Facilè in hortis ſata prouenit.

POMA AVREA.

Locus. Tempus.

Rigatione gaudet & ſolo pingui. Iulio & Auguſto menſibus floret: Autumno fructus perficit: Hæc Mala aurea cum vniuerſa planta refrigerant, aliquanto tamen minùs quàm mandragora: quare noxius eſt ipſius vſus. Poma tamen à nonnullis cum pipere, ſale & oleo præparata & cocta eduntur. Præbent autem corpori alimentum quidem perexiguum, & hoc ipſum prauum ac vitioſum. Quidam Lycoperſium eſſe putant memoratum à Galeno in lib.ſimpl. Alij Glaucium Dioſcoridis.

STRAMONIA. *CAP. XXXIII.*

Nomina

EST etiam externa hæc planta quæ Italis *Stramonia, & Stramonium* dicitur, *& Pomum ſpinoſum*, Turcis *Tatoula*, Græcis hodiè *Paracoccalon*, ſiue *Barycoccalon*, ideſt, nux grauans, ſiue torporem & ſomnum inducens, quibuſdam Corona regis, Venetis *Meloſpinus*, Gallis *Pommes du Perou*, Germanis *Stech oppffel, & Rauch oppffel*. Cordo Hyoſcyamus Perunianus.

In hiſt.pl. ca.264.

Fuchſius ſtramoniam à nonnullis inter ſolani ſpecies numerari ſcribit, non quod deſcriptioni reſpondeat, ſed quod eius folia opij odorem referre videantur. Flores huius herbæ, inquit, ſuauem lilij odorem ſpirant. Videtur viribus parum à poſterioribus generibus ſolani differre. Dodonæus Stramoniam ſui generis plantam deſcribit. Matthiolus priore commentariorum in Dioſcoridem editione idem planè, quod Fuchſius de Stramonia literis mandauit. Secunda verò editione priore mutata ſentẽtia nucem Methel, Stramonij fructum eſſe cẽſet Auicennæ auctoritate

Lib.3.c.86. Li.4.Dioſ. ca.69. Li.1.Dioſc. ca.141.

STRAMONIA.

auctoritate fretus, qui scribit nucem Methel stupefaciendi vi præditam esse,& similem nuci vomicæ, cortice crassis & breuibus aculeis armato: semine mandragoræ, vt legit Matthiolus, vt ego, citri semini simili. Sic Stramoniæ fructus nucis imaginem refert, aculeis crassis, & breuibus riget, semen mandragoræ semini simile habet. Nec dubium quin fructus ipse atque tota planta soporiferæ sit facultatis. Id quod plantæ facies solano non absimilis, odorq; illius grauis apertè videtur indicare, vt etiam libro de peregrinis dicemus. Gesnerusq; Stramoniā Fuchsij nucē, Methel Auicēnæ esse putat,& mādragoris annumerandā videri posse hāc plantā,aut sui generis potius esse,quā solani. His assentiri videtur Andr. Bellunensis, & nihil aliud nucis Methel nomine describere, quàm Stramoniæ fructum, his ferè verbis. Nux Methel, inquit, ex sententia Ebeubitar, atque omnium Physicorum Syriorū, & Ægyptiorum fructus est cuiusdam plantæ magnitudine & foliis melōgenæ similis: vnde & à quibusdam Arabibus Berbengine nominatur,idest,Melongenæ similis. Flos huic est albus,magnus,oblongus.Fructus nux Methel nuncupatus, est veluti nux aspera, cortice spinoso,intus semina habet Pomi mandragoræ seminibus similia, dulcia, pinguia. Hoc fructu pharmacopœi & physici Orientales ad stupefaciendū vtuntur,& nucem Methel esse affirmant, quia facultatibus iis præditus sit, quas nuci Methel Auicenna attribuit,eosdem effectus habere experientia ipsa doceat. Stramonia igitur,siue nux Methel caulem emittit rotundum,binos fere pedes altum, folia habet cineritia, solano ferè similia, sed maiora præsertim ea quæ radici propiora sunt:flores albos, rotundos,cauos,campanæ fere effigie,lilij odóre : fructus rotundos pomi instar,virides spinis vndique stipatos,intus melongenæ modo seminibus confertos. Non nisi in herbariorum hortis reperitur. Stramonia auctore Auicenna,stupefacit,cerebro noxia est, cordi aduersatur. Carum adfert, drachmæ sexta pars sumpta inebriat,drachma vna eadem die interimit.

In Hort. Germ.

Forma.

Vires.

BALSAMINA. *CAP. XXXIIII.*

ALSAMINE siue Balsamina, aliis Momordica, Venetis & Patauinis *Charantia* dicitur,Hetruscis *Pomum Hierosolymitanum*,Italis quibusdam *Viticella*,Gallis Pomū mirabile,*Pōme de merueille*, Cordus Cucumin puniceum vocat. Lobellius Balsaminā cucumerinam puniceā. Balsamina veteribus incognita,planta est,nisi sit cucurbita somphos Plinij,vt supra monuimus,quæ tenuibus prælongísque, & angulosis flagellis vltro citróque reptantibus euagatur: foliis vitis, aut bryoniæ, sed minoribus, & per ambitum profundiùs incisis,tactu aspectúque glabris & mollibus. Capreolos prope singula folia producit intortos, quibus vicinis adminiculis sese illigat, & ea comprehendens ascendit. Flores edit cucumeri similes, subluteos, quosdam steriles, quosdam fœcundos. Steriles pauca, breuia, luteáque stamina in medio habent, sed nullum post se tuberculum, quod secuturi fructus principium sit.

Nomina.

Lib.1.plan. ca.111.

Forma.

BALSAMINA,
Matth.

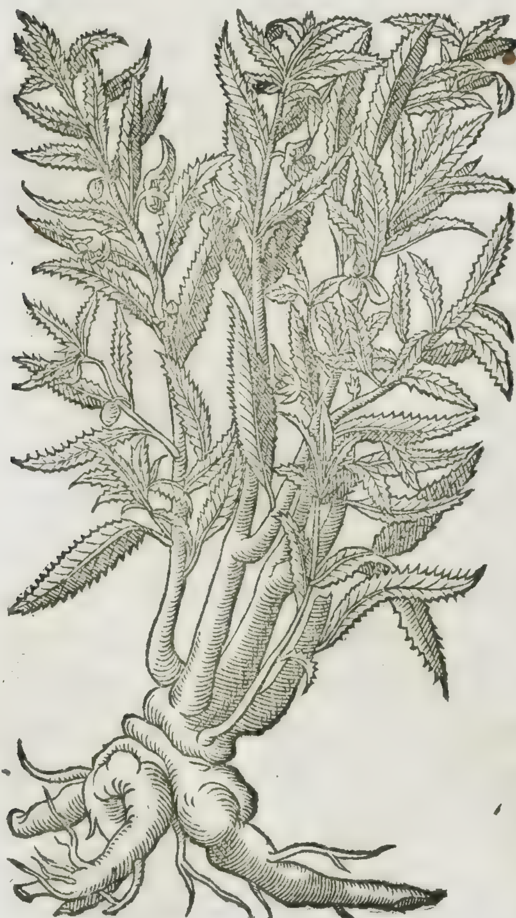
Fœcundi terna reflexa, bifidáque ſtamina in medio habent,& poſt ſe oblongum capitulum futuri fructus rudimentum, quod dilapſis florum foliolis paulatim in fructum excreſcit oblongum, figura plerúmque ouatum, ſiue vtrimque turbinatum, cute carnoſa, tuberoſa, aculeis rigente, Huic maturo color eſt puniceus, & vltimam maturitatem adeptus facilè rumpitur ac diſſilit, grauidámque aluum ſeminibus oſtendit, anguriæ ſimilibus, ſed minoribus,cortice craſſo, duro, pingui & lubrico,ac valde rubente contectis. Radice nititur, minimo digito graciliore, in fibras deſinente.

Locus. Nuſquam niſi ſata & diligenter culta in hortis prouenit, nec citius fructum maturat quàm

Tempus. ineunte Autumno, ſiue Auguſto & Septembri menſibus.

Dodon.li. 3.ca.87. *Vires & Temper.* Matthi. in li.4.Dioſc. ca.177. Balſaminæ poma ordine primo calida, ſicca ſecundo eſſe quidam affirmant. Hæc diu in oleo omphacino inſolantur, aut in balneo aquæ calidæ, aut in fimo equino calido macerantur. Ex quibus oleum exprimitur præſtantiſſimum ad vulnerum, & mammarum inflammationes inhibendas, doloréſque mulcendos, ad exulceratos inflammatóſque vteros ſiphone iniectum. Iidem fructus doloribus hæmorrhoidum mirè auxiliantur, oleo amygdalino dulci,aut oleo ex ſemine lini expreſſo macerati vt diximus, additis ad ſingulas olei libras, ſingulis liquidæ vernicis vnciis. Idem tam igne quàm feruente aqua ambuſtis medetur. Punctis ſauciatiſque neruis vtiliter illinitur. Vulnerum cicatrices attenuat, atque etiam delet. Scribunt recentiores quidam ſteriles mulieres fœcundas reddi, ſi à balneo ex iis, quæ ad vterum conferunt parato, eodem oleo vteri oſculum perunxerint, deinde cum viris concubuerint. Ramicoſis pueris confert eodem locum affectum ſæpius inungi. Iidem aiunt foliorum puluerem cochlearis menſura ex plantaginis ſiue equiſeti decocto, inteſtinorum vulnera ſanare. Sunt & qui eundem puluerem ad coli dolores, & inteſtinorum tormina valde commendant.

BALSAMINVM,
ſeu Balſamina fœmina,
Matthiol.

Balſaminū Eſt & alia planta Balſamine quoque dicta,& Balſamella, ſed à ſuperiore planè diuerſa, Itali Balſaminum genere neutro vocant, Dodonæus Balſaminam fœminam, vt ſuperiorem marem, abſurdè, cum toto genere differant. Lobellius & Pena etiam Balſaminam fœminam perſicifoliam.

Forma. Caulem cubito altiorem à radice mittit, rubentem vt in portulaca,inferius circa terrã, qua manum implere

BALSAMINA, Fuch.

implere poſsit craſsitudine, ſuperius minimo digito multo graciliorem, cui ab inferiore parte vſque ad ſummum vndique cubitum longi, craſsi & recti adnaſcuntur rami. Ii, & caulis, læues ſunt. Pingui, carnoſa, ſuccoſaq; ſubſtantia conſtant, vt portulacæ caules, ſed multò robuſtiores ſunt. Pinguia & mollia totam herbam veſtiunt folia, ſalicis vel tenuifoliæ lauri foliis ſimilia, leuiter per ambitum ſerrata. Flores ſunt venuſti, magni, in rufo purpurei, purpureis violis non diſsimiles, ſed multò maiores, à tergo breuem apicem, & incuruam caudam ferentes, quamuis in anteriore etiam parte longiorem apicem gerant, ex ſingulis floribus ſingula capitula prodeunt, hirſuta, in quibus milio æqualia ſunt ſemina, nigra, aliquantulum aſpera. Radicibus fulcitur craſsis & robuſtis, à quibus numeroſæ aliæ tenues, & pingues deſcendunt.

CAPSICVM. *CAP. XXXV.*

A Recentioribvs planta hîc depicta Piper Indicum, Piper Calecuthium, Breſilicum, & Piper Hiſpanum nominatur, Gallicè *Poiure d'Inde, & Poiure d'Eſpagne*. Auicennæ zingiber Caninum quibuſdam videtur eſſe, Dodonæo Actuarij Capſicum. Eſt Fuchſij ſententia ſiliquaſtrum Plinij, à ſiliquis nimirum magnis & oblongis, quas producit ſic dictum. Quæ & piperitis ab eo dicitur, quòd ſemen eius Piperis ſapore & acrimonia ſit, diuerſa tamen ab ea quæ ab herbariis vulgò piperitis nominatur. Plinius, Caſtor inquit, Siliquaſtrum demonſtrabat caule rubro & longo, denſis geniculis, foliis lauri: ſemine albo, tenui, guſtu Piperis. Et alio in loco Panax Piperis ſaporem reddit, & magis etiam ſiliquaſtrum, ob id piperitidis nomine accepto. Hanc piperitidē Fuchſius in quatuor diſtinxit genera. Eſt enim, inquit, maius & minus ſiliquaſtrum. Maius ſiliquas producit maiores, & colore ſubnigras, aut fuſcas. Minus cōtrà minores profert, & colore puniceas. Tertium longiſsimas, & colore puniceas. Quantum verò latiores, multóque breuiores producit ſiliquas. Dodonæus in tria diuiſit ſiliquarū magnitudine & figura diſtincta. Primum ſiliquas mediocriter longas & craſſas habet, Capſicum appellat, alterum longas & anguſtas, vnde Capſicum oblongum dictum. Tertium breues, latas & rotundas, & Capſicum latum nominat. Cætera in his omnibus non valde diſsimilia ſunt. Piperitis caulem emittit cubitalem, aut etiam longiorem, minimi digiti craſsitudine, in angulos ſtriatum, viridem, & circa foliorum ramorúmque exortus in purpureo nigricantem, intus ceu ſambuci medulla farctum. Habet oblonga folia initio lata, dein in mucronem faſtigiata, media lauri & ſolani foliorum ſimilitudine. Flores ex ramulorum alis erumpunt candidi, quinis ſenísve foliolis ſtellæ modo diſpoſitis conſtantes, paucis in medio ſtaminibus, quibus dilapſis rotunda, & ſine commiſſura ex caliculis ſuccreſcunt vaſcula ſiue ſiliquæ, ea quæ iam à nobis dicta eſt longitudine & latitudine, principio viridia, cum maturuerunt ſubnigra aut fuſca

Nomina

Fuchſ. cap. 280.

Lib. 5. c. 69.
Lib. 19. c. 20

Lib. 20. c. 27
Lib. 19. c. 19.

Ibid.

Genera.

Ibid.

Forma.

CAPSICVM maius & minus, seu Piper maior & minor. Matth.

in primo genere, in reliquis punicea, siue coralli expoliti instar rubescentia atque pellucida, quæ aperta plurima in flauo candida, compressa, & lenti similia semina, sed tenuiora ostēdunt. Radices habet numerosas, tenues, & in minimas fibras diuisas. Caulis, flores, & radices nullam insignem qualitatem habent. Vascula cum seminibus, & quod carnosum in medio est, acerrimo sapore linguam vellicant, & odorata sunt. In hortis ac in fictilibus testaceísque passim prouenit. Aestate floret, decidente flore siliquæ nascuntur. Aliud Capsicum ex Dalechampio his adiicimus, rotundum scilicet & striatum. Id nascitur in hortis, radice in plurimas exiles fibras diuisa, subluteas, caule cubitali, ac interdū proceriore, virgato, è viridi nigrescente, ramoso, foliis in ambitu laciniatis, ad pediculum latioribus, in extremo acuminatis, superne virentibus, inferne albicantibus, flore paruo, breuibus pediculis nixo, foliolis sex albis constante, in medio luteo, fructu rotundo, rimis profundioribus fisso, rubro, pusillis granis farcto, subflauis, gustu acri. Vis eadem quæ & cæterorum generum. Exotica planta est, & non nisi magna cum diligentia semine terræ credito prouenit. Lobellius ad Solana refert, & Solanum pomiferum Herbariorum vocat, Vulgò Piper de Gui-

Locus.
Tempus.
Vires & Temper.

CAPSICVM Latum, Dodonæi.

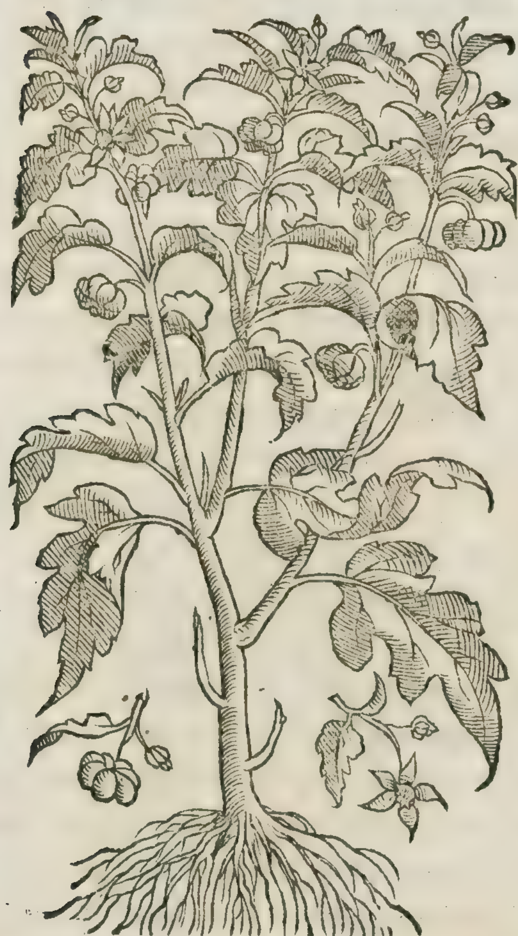

CAPSICVM Oblongius, Dodonæi.

neæ

CAPSICVM Rotundum, Dalechamp.

CAPSICVM Brasilianum, Clusij.

neæ quamuis minime vrat. His addendum Capsicum Brasilianum, quod Clusius obseruauit in nonnullis Lusitaniæ locis, fruticosum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortensis solani ferè, aliquantulum angustioribus: flore candido, exiguo, vt solani hortensis: fructu in longis pediculis, paruo, initio viridi, deinde nigricante, vti maturuit, rubro, quo clauduntur multa semina latiuscula, alterius Capsici modo, tam feruidi gustu, vt fauces aliquot dies incendat gustatum, floret & fructum profert toto autumno, & in calidioribus regionibus etiam hyeme. Illi vocant *Pimenta de Bresil*, hoc est piper Brasilianum, in qua prouincia copiosè nascitur, & multiplici in vsu est. Hæc Clusius. Valenter excalfacit atque desiccat, inquit Fuchsius, id quod seminis insignis acrimonia, & foliorum amaritudo euidentissimè monstrant, vt certè non temerè plerique hoc semine loco veri piperis vtantur, vt quod easdem facultates haud dubiè habeat. Dodonæus hoc piper Indicum calidum siccúmque esse ordine tertio, eadémque quæ Fuchsius de eius viribus tradidit, quibus addit eo cibos quibus miscetur, croceo colore infici, ventriculum excalfieri, ciborum coctionem promoueri, strumas, cæteráque œdemata discuti, eodem cum melle illito maculas faciei lentiginésque deleri, frequentem tamen eius vsum noxium esse, quod malefica quadam vi eáque occulta præditum sit, qua canes, si id comederint, interimit. Piperitis, inquit Plinius, quam & siliquastrum appellamus, contra morbos comitiales bibitur: vtilis gingiuis, dentibus, oris suauitati & ructibus. Auicenna zingiber caninum, canes interficere scribit: calidum esse ordine secundo, siccum primo, recens cum semine tritum cutis & faciei maculas lentésque abstergere, duros tumores digerere.

Lib.5.c.69. Lib.20.c.17 Lib.2.c.748

RHAPH

RHAPHANVS. CAP. XXXVI.

Nomina

Ῥάφανος & ῥαφανὶς Græcis,& ῥαφάνη Homero, Latinis rhaphanus, radix & radicula dicitur. Rhaphanus ἀπὸ τοῦ ῥᾶ φαίνεσθαι auctore Athenæo, (Lib.2.) id eſt, quòd facilè appareat,ſibi nomen aſciuit:nam tertio à ſatu die proſilit.Radicis vocabulum,vt auctor eſt Varro,è Græcia venit in Latium, cùm veteres Græci radicem dixerint, quam nunc rhaphanum. Niſi quis forſitan arbitretur nomen accepiſſe,quod cæteras amplitudine ſuperet,vel quàm pauciſsimis magnitudine cedat. Etenim plerumque in tantam molem accreſcit, (Lib.19.c.5.) vt frigidis locis quibus gaudet, ſicut in Germania,Plinio teſte, infantium puerorum magnitudinem æquet. Id quod etiam hodie in Thuringis, & ad Erfordiam videre licet. Eſt etiam attendendum aliam eſſe herbam,quæ ſimpliciter radicula dicitur,Græcis ſtruthium,& à rhaphano plurimùm diſtat.Præterea Ariſtotelem, Theophraſtum, & alios veteres ῥάφανον, non ἀντὶ ῥαφανῖδος, ſed ἀντὶ κράμβης,id eſt, non pro radice,ſed pro braſsica vſurpaſſe, quæ res Pliniũ adeo fefellit,vt radicem cum braſsica confuderit, vt cum de braſsica ageremus demonſtratum fuit, & infrà demonſtrabitur. Rhaphanus ab Arabibus nominatur *fugel*,ſiue *fegiel*, ab Italis *Raphano*, *&* *Radice*, à Germanis *Rettich*, ab Hiſpanis *Rauano*, *&* *Rauanillo*, à Gallis

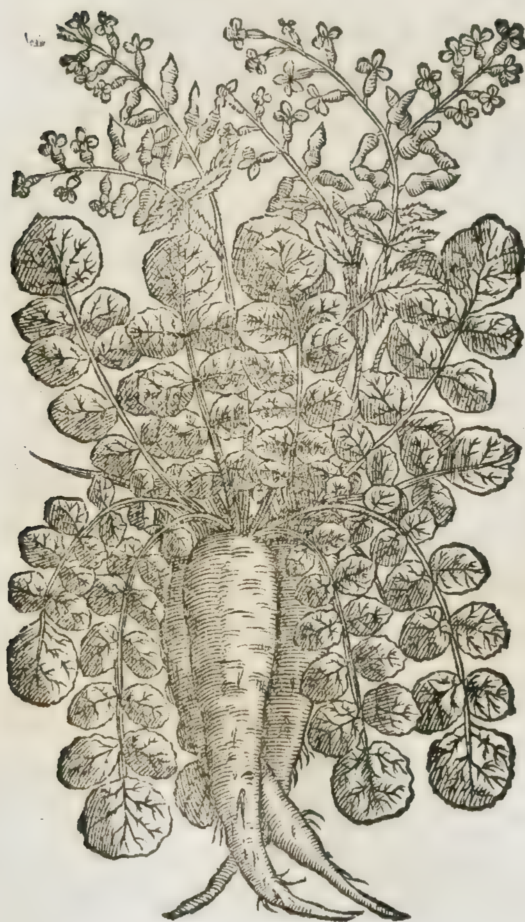
Genera. *Reifort*, id eſt, radix fortis, hoc eſt,acris. Dioſcorides duo rhaphani genera facit. (Lib.2.c.106) Vnũ eſt ῥαφανὶς ἥμερος, rhaphanus ſatiuus,alterũ ῥαφανὶς ἀγρία, rhaphanus ſilueſtris. Latini Armoraciam,ſiue Armoracium vocant, hodiéque Romani antiquam rhaphani ſilueſtris appellationem retinentes, rhaphanum ſatiuum primæ literæ metatheſi Ramoraciam vocant. Theophraſtus in plura genera rhaphanum diſtri- (Lib.7.hist. cap.4.) buit.Diſtinguunt hæc, inquit,foliis, radicibus, coloribus, ſuccis,atque aliis huiuſmodi,vt radicis genera Corinthium,Cleonæum,Liothalaſsium,Bœotium.Corinthia maximè adoleſcit,quę radicem habet nudam:nam ſurſum verſus protruditur non vt cæteræ deorſum.Liothalaſsia, quam nonnulli Thraciam vocant, aduerſus frigora validiſsima.Bœotia dulciſsima eſt,& figura rotunda,nõ vt Cleonæa,longa. (Lib.2.) Athenæus Theophraſti locũ hunc citat his verbis. Θεόφραστος ἐν τοῖς περὶ φυτῶν, γένη ῥαφανίδων φησὶν εἶναι πέντε, κορινθίαν, λιοθαλασσίαν, κλεωναίαν, ἀμωρέαν, βοιωτίαν, &c. Id eſt, Theophraſtus in libris de plantis,raphanidωn genera quinque eſſe dicit, Corinthiam,Liothalaſsiam,Cleonæam,Amorheam,Bœotiam, &c. Pergit Theophraſtus.Quarum autem læuia folia ſunt,eæ dulciores,& ſuauiores ſunt, quorum autem aſpera, acriores. Præterea genus eſt quoddam, cui folium eſt erucæ ſimile. (Lib.19.c.5.) Hæc de radice Theophraſtus. Quæ tranſtulit Plinius.Sed quæ ille περὶ ῥαφανῖδος ſcripſit,eadem hic de napis tradidit.Iidem naporum genera,inquit, quinque fecere,Corinthium,Cleonæum,Liothaſion (non Liothalaſsium, vt in vulgatis Theophraſti exemplaribus exaratum eſt),Bœotiũ, & quod per ſe viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adoleſcit Corinthium,nuda ferè radice. Solùm enim hoc genus ſupernè tendit,non vt cætera in terram.Liothaſion quidam Thracium appellant, frigorũ patientiſsimum. Ab eo Bœoticum dulce eſt,rotunditate etiam breui notabile,neque vt Cleonæum prælongum. In totum quidem quorum tenuiora folia ipſi quoque dulciores,quorum ſcabra & anguloſa,& horrida,amariores. Eſt præterea genus ſilueſtre,cuius folia ſunt erucæ ſimilia.Hæc ex Theophraſto Plinius, ex quibus perſpicuũ eſt ipſum rhaphanidas Theophraſti napos eſſe exiſtimaſſe. Sicut autem rhaphanidem pro napo hic agnouit, ita mox eodem loco rhaphani genera recenſens his verbis,Genera rhaphani Græci fecere tria, foliorũ differentia,criſpi,atque læuis, & tertium ſilueſtre, rhaphanum pro braſsica à Theophraſto vſurpatum,rhaphanidem Dioſcoridis, & eum quem hodie rhaphanum & ra- (Lib.19.c.5.) dicem appellamus,eſſe putauit,ſicut capite de braſsica docuimus.Mox Plinius eodem

dem loco rectè de rhaphano radice hęc tradit. Nostri alia fecere genera. Algidense à loco, longum atque translucidum. Alterum rapi figura, quod vocãt Syriacum, suauissimum ferè ac tenerrimum, hyemis quoque patiens. Præcipuum tamen est, quod è Syria non pridem aduectum apparet, quoniam apud auctores non reperitur: id autem tota hyeme durat. Etiamnum vnum siluestre Græci agrion vocant, Pontici armon, alij leucon, nostri armoraciam, fronde copiosius quàm corpore. In omnibus autem probandis maximè spectantur caules. Immitium enim rotundiores, crassioresque ac longis canalibus, folia ipsa tristiora, & angulis horrida. Rhaphanus satiuus foliis est magnis, latis, scabris multùm laciniatis, napo similibus: caulibus rotundis: floribus candicantibus: siliquis tumentibus, in mucronem desinentibus, in quibus semen concluditur rufum, aut fuscũ, acre. Huic rhaphano pro vario genere cultuq; radix est varia, huic longa, alba, teres, tenera, fragilis, translucida, nec admodum acris, illi crassa, napi penè figura, durior, acrior, gustui ingratior. Rhaphanus secundus Matthioli est Rhaphanus minor purpureus Lobellij & Penę, qui multis hortis Italiæ præsertim, rubello colore colitur & editur, vt minor, sic suauior, minùs acris, lautiórque ex aqua salita excitandæ appetentiæ gratia, idque prima mensa. Rhaphanus siluestris habet folia satiuo similia, sed minora, Forma.

RHAPHANVS satiuus, Matthiol.

RHAPHANVS secundus, Matthiol.

RHAPHANVS siluest. Dodonæi.

& ma

RHAPHANVS purpureus minor, Lobel.

RHAPHANVS Rusticus, Matthiol.

& magis incisa: caulem pede altiorem, flores luteos, siliquas paruas, in quibus semen minutum admodum includitur, radicem multò minorem, acriorem, vt mendosum Dioscoridis codicem esse necesse sit, in quo habetur, ῥίζα δὲ ἰσχνὴ, μαλακὴ, ὑπόδριμυς. Id est, interprete Ruellio, radix gracilis, tenera, subacris. Quare legendum esse ex vetere codice censet Lacuna, non μαλακὴ, sed μακρὰ, id est, longa. Est enim radix siluestris multò durior atque strigosior quàm satiua. Præterea longior, gustúque magis feruente. Fuchsius pro siluestri rhaphano siue armoracia plantã eam depinxit, quæ vulgò rhaphanus rusticus, siue rhaphanus magnus, siue montanus nominatur, ῥαφανὶς ἀγρία Gallis *Reiffort sauuage*, Germanis *Merrettich*, fortassè tũ hac appellatione, tum acri admodum huius plantæ sapore in eam sententiam inductus.

In hist. pl. cap.255.

Lib.2.c.106

Quæ multùm à vero abesse, Matthiolo & plerisq; doctis herbariis videtur. Nam rhaphanus siluestris folia rhaphano satiuo similia habet teste Dioscoride, rhaphanus rusticus folia habet multo maiora, latiora, hippolapatho similia, grandiora tamen & asperiora: caules teneros, breues, graciles, in quorũ summitate oriuntur candidi flosculi, deinde siliquæ paruæ in quibus semen. Radix longa est, crassa, gustatu acerrima & valde linguam vellicans. Hæc planta, præsertim radix calida siccáque est tertio ferè ordine, qua vniuersa ferè Germania & Pannonia ad carnium & piscium intinctus & condimenta sinapi vice vtuntur. Recentiores, inquit Cordus, rhaphano adscripserunt acrem istam radicẽ, quam Germani *Merrettich* appellant, & ea vtuntur supradicti rhaphani loco, sed malè: nullum enim ex veteribus auctorem habent, qui *Merrettich* rhaphani speciem esse indicarit, quam plantam ipse Cordus maius thlaspi esse indicauit, quod Arabes nasturtium album appellarunt. Cornarius quoque armoracium alium rhaphanum esse iudicat ab eo, qui per Germaniãà plerisq; omnibus rhaphanus siluestris esse creditur, nimirum is quem officinæ rhaphanum maiorem, & Germani *Mherratich*, quasi maiore vi præditam radicem vocant: nisi hæc appellatio ex armoracio per apocopen facta sit. Crescit circa margines itinerum, & in locis arenosis, nonnunquam etiam in pratis. In Germania hodie seritur, & edomita feritate mitescit, melioŕque fit. Mense Aprili exoritur, Iunio floret. Rhaphanus satiuus in hortis seritur. Seri autem vult auctore Plinio terra soluta, humida, fimum odit, palea contentus.

Dodo. lib. 5.cap.37.

In libr. 2. Diosc.cap. 186. Embl. 101. lib.2.

Locus.

tentus. Rhaphanus ſilueſtris in foſſarum aggeribus,& locis aliis vliginoſis prouenit. Eundem etiam ſatiuum in Italia eſſe Plinius tradit. Cum enim loco iam citato rhaphanum ſilueſtrem armoraciam vocari dixiſſet, aliquanto poſt de eodem rhaphano ſilueſtri ait. Eſt & ſatiui vſus in Italia,& armoraciam vocant, de ſilueſtri armoracia non de ſatiua intelligens, quæ in Italia ſeritur, & ſerendo miteſcit: quemadmodum hodie in Germania ruſticus rhaphanus vt diximus, in hortos transfertur. Rhaphanus ſatiuus vere & æſtate ſeritur, quare æſtate & hyeme colligi poteſt, eſtq; illius vſus quotidianus. Quæ autẽ ſint eius vires, Dioſcorides declarat his ferè verbis, quæ rectiùs fortaſſe conuerti poſſunt quàm Ruellius verterit. Rhaphanus excalfacit, flatus gignit, ori ſuauis eſt, ventriculo non acceptus: ructus mouet, vrinam cit, aluum facilem reddit. Si quis ipſum à cibo ſumpſerit, diſtributioni eius vtilior erit, præſumptus autem cibum attollit ſiue ſubleuat. Prodeſt etiam vomituris datus ante cibum, ſenſus exacuit, decoctus cõtra veterem tuſsim, & craſsitudinem in pectore natam prodeſt. Cortex eius cum oxymelite ſumptus potentiùs vomitiones citat: hydropicis vtilis, admotus cataplaſmatis modo lienoſis confert. Cum melle nomas ſiſtit, ſugillata tollit. Contra viperarum ictus auxiliatur, alopecias pilis explet, lentigines cum loliacea farina exterit. His qui à fungis ſtrangulantur tam cibo quàm potu ſalutaris eſt, menſes trahit, ſemen eius vomitum proritat, vrinámque mouet. Cum aceto potum lienem extenuat. Coctum cum oxymelite calido angina laborantibus vtiliter gargarizatur. Contra ceraſtis morſum potum ex vino auxilio eſt. Cum aceto illitum gangrænas validiſsimè emarginat. Silueſtris rhaphani tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalfacit autem, vrinam cit, æſtuoſus eſt. Plinius quæ ſequuntur rectè de rhaphano tradit. Cortice & cartilagine conſtant rhaphani: multiſq; eorum cortex craſsior etiam quàm quibuſdam arborum. Amaritudo plurima illi eſt,& pro craſsitudine corticis. Cætera quoque aliquando lignoſa. Et vis mira colligendi ſpiritum, laxandiq; ructum. Ob id cibus illiberalis: vtique ſi proximè olus mandatur: ſi verò cum oliuis drupis, rarior ructus fit, minúſque fœtidus. Aegypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod è ſemine eius faciunt. Hoc maximè cupiunt ſerere, ſi liceat: quoniam & quæſtus plus quàm à frumẽto,& minus tributi eſt, nullúmq; copioſius oleum. Sed quod paulo poſt ſubiungit, Odium his cum vite maximum, refugitq; iuxta ſatos, ad braſsicam pertinere non ad rhaphanum capite de braſsica fuſiùs oſtendimus. Vſum verò eius in medicina eodem loco attingit, vbi ait. Crudos ſuadent medici ad colligenda acria viſcerum dandos cum ſale ieiunis eſſe, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis neceſſarium hunc ſuccum: quãdo phthiſim cordi intus inhærentem non alio potuiſſe depelli compertum ſit in Aegypto, regibus corpora mortuorum ad ſcrutandos morbos inſecantibus. Et alio in loco eadem prolixiùs exponit. Rhaphani ſatiui decocti mane poti ad ternos cyathos comminuunt & eiiciunt calculos. Iidem in poſca decocti contra ſerpentium morſus illinuntur. Ad tuſsim etiam manè ieiunis rhaphanus prodeſt cum melle. Semen eorum toſtum, ipſúmque commanducatum ad lagonoponon. Aquam foliis eius decoctis bibere, vel ſuccum ipſius cyathis binis contra phthiriaſes: phlegmonis ipſos illinere tuſos, liuori verò recenti corticem cum melle: veternoſis autem quàm acerrimos mandere, ſemenq; toſtum, dein contritum cum melle ſuſpirioſis. Iidem & contra venena proſunt. Cæterò & ſcorpionibus aduerſatur, vel ipſo, vel ſemine infectis manibus impunè tractantibus, impoſitóque rhaphano ſcorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum, aut hyoſcyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra viſcum quoque dari Apollodori duo iubent, ſed Citieus ſemen ex aqua tritum, Tarentinus ſuccum. Lienem autem extenuant. Iocinori proſunt,& lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto, aut

Tempus.

Vires & Temper.

Lib. 2. c. 106

Lib. 19. c. 5.

Lib. 20. c. 4.

ſinapi ſumpti,& lethargicis. Praxagoras & ilioſis dãdos cenſet, Pliſtonicus & cæliaccis. Inteſtinorum vlcera ſanant, ac purulenta præcordiorũ, ſi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitas malunt, ſic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti inteſtinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum cum vino, enterocelis proſunt, ſanguinem quoq; inutilem ſic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinẽ excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluuia fricari rhaphanis, & ſuper vmbilicum imponi contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoq; ex aqua impoſitum ſiſtit vlcera, quæ phagedænas vocãt. Democritus venerem hoc cibo ſtimulari putat, ob id fortaſsis voci nocere aliqui tradiderunt, folia quæ in oblongis duntaxat naſcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi verò acrior rhaphani medicina admota ſit, hyſſopum dari protinus imperant. Hæc antipathia eſt. At aurium grauitati ſuccum rhaphani inſtillant. Nã vomituris ſummo cibo eſſe eos vtiliſsimũ eſt. Silueſtris rhaphanus vtilior vrinæ duntaxat ciendæ. Non eſt hic ſilentio prætereundum longè diuerſam plantam

Lib.26. c.8. eſſe, quæ rhaphanus agria, id eſt, rhaphanus ſilueſtris Plinio dicitur, quæ eſt Apios iſchas. Quod verò Plinius priore loco dixit, cum ſale ieiunis dandos eſſe, atque ita vomitionibus præparari meatum, Dioſcorides habet, præſumptus eleuat cibum. Quare etiam vomituris præſumptus cõmodus eſt. Quod autem Dioſcorides ait,

Li.2.Alim. Si quis ipſum à cibo ſumat, ad diſtributionem conferre, hoc Galenus refellit his verbis. Mirari ſubit eos medicos, atque idiotas, qui poſt cœnam coctionis iuuandę gratia crudos rhaphanos eſitant, ipſi quidem hanc rem experientia ſatis ſibi exploratam eſſe affirmant, qui tamẽ ipſos ſunt imitati, omnes læſi fuerunt. At poſteriore loco Plinius ſibi ipſe repugnat, cum ſcribit, nam vomituris ſummo cibo eſſe eos vtiliſsimum, cum priore dixiſſet, ieiunis cum ſale dandos eſſe, atq; ita vomitionibus præparari meatum. Sed Galenum audiamus de rhaphano tum vt cibo, tum

Lib.2.Ali. vt medicamẽto loquentem. Vrbani, inquit, homines ſolam radiculam crudam vt plurimùm ante alios cibos cum garo alui deiiciendæ gratia mandunt, quidam autem aceti quidpiam admiſcent. Ruſtici verò cum pane ſæpenumero veſcuntur, vt aliis obſoniis quæ ſua ſponte proueniunt. Radiculæ autem caulem etiam ac folia mandunt, ſed cõacti potiùs quàm voluntarij. Radix autem ex iis eſt quibus aſsiduè veſcimur, eſtq; obſonium magis quàm alimentum: nimirum quæ & ipſa cum manifeſta calfactione attenuãdi habet facultatem. Nam qualitas acris in ipſa ſuperat. Vere autẽ caulem quẽdam, qui in altum aſſurgit, gignere conſueuit, quemadmodum & alia omnia quæ caulem ſunt productura, quem caulem elixantes mandunt cum oleo & garo & cum aceto, vt rapæ caulem, ac ſinapi, & lactucæ, nutritq; magis caulis iſte, quàm cruda radicula, vt qui in aqua acrimoniã omnem ponat: pauciſsimum tamen & ipſe habet alimentum. Quidam autem non caulem modò, ſed

Lib.8.ſim. & radiculas ipſas elixantes mandunt, non aliter ac rapa. Et alio in loco, Rhaphanus excalfacit quidem ordine tertio, deſiccat verò ſecundo. Agreſtis autem in vtroque efficacior eſt. Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt, facultas ei ineſt digerẽdi. Itaque ad ſugillata, & alia id genus liuida ob talem facultatem accõmoda exiſtũt.

In lib.2. Dioſc.cap. 106. Hæc Galenus. Recens minutim inciſa radix, vt ſcribit Matthiolus, albo meraco conſperſa, & in ſartagine calfacta, pubiq; admota, ſuppreſſam vrinam euocat. Idem præſtat eiuſdem ſuccus duarum vnciarum pondere ex vino Cretico hauſtus. Corticis vncia cũ mercurialis pari pondere, croci granis quatuor, pulueris caſsiæ odoratæ drachma, ſucci ſabinæ drachmis duabus, omnibus ſimul in mortario contuſis tenuiſsimo linteolo exceptis, vteriq; cernici admotis, ægrè parturientibus mirificè ſubuenit. Eiuſdem radicis ſuccus cum oleo dulciũ aut amararum amygdalarũ, & vini albi & colocynthidis momento aurium ſonitus tollit, ſi calidus inſtilletur.

RAPVM. CAP. XXXVII.

QVAE γογγύλη & γογγυλὶς Græcis, Latinis Rapum & Rapa dicitur, vnde deminutum nomẽ apud Horatium rapulum, Arabibus *Seliem, Selgem*, ſiue *Alſegiem*, Italicè *Rapo*, Germanicè *Ruebem*, Hiſpanicè *Nabo redondo*, Gallicè *Rabe*, & *Naueau rond*, Græci γογγύλης aut γογγυλίδος vocabulum à figura quæ plerumque rotunda eſſe ſolet, detorſerunt: nam quod in rotunditatem circumactum eſt γόγγυλον, hoc eſt ϛρόγγυλον dixerunt. Et Hippocrates gongyli vocabulum pro globulis orbiculíſve qui deuorãtur, quaſi catapotiis vſurpauit. Rapa verò quod ex terrę rure, quaſi ruapa Varrone teſte nominata eſt. Alij quod paſsim rapiatur rapi nomen inditum eſſe putant. A' Græcis tamen manaſſe id nomen facilè videri poteſt, qui rhaphyn & rhapyn auctore Athenæo dicunt. Rapas Lacedemonios γαϛέρας id eſt, ventres vocare Apollas apud eundem Athenæum tradidit. Sed Nicãder Colophonius γαϛέρας à Bœotis braſsicas intelligi, rapas verò Zaceltidas appellari voluit. Amerias & Timachides non rapas, ſed cucurbitas ita dici arbitrantur. A' rapo rapina Gallis *Rabiere*, & Rapitium deflectitur, vnde rapitios caules dixit Cato. Rapi genera duo ſunt Dioſcoridis ſententia, rapum ſatiuum & ſilueſtre. Plinius aliter ea diſtinxit. Genera eorum, inquit, Græci duo prima fecère, maſculum, fœmininúmque, & ea ferendi modo ex eodem ſemine. Denſiore enim ſatu maſculeſcere, item in terra difficili. Semen præſtantius quò ſubtilius. Species verò omnium tres. Aut enim in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari. Tertiam ſpeciem ſilueſtrem appellauere, in longitudinem radice procurrente, rhaphani ſimilitudine, & folio anguloſo ſcabróque. Apud Athenæũ legimus Theophraſto duo eſſe raporum genera, marem & fœminam, & ambo ex eodem ſemine naſci. Hæc autem ſunt Theophraſti ea de re verba. Γογγυλίδος δὲ οἱ μὲν φασιν εἶναι, οἱ δὲ οὔ φασιν, ἀλλὰ τῷ ἄρρενι, καὶ τῇ θηλείᾳ διαφέρειν. γίνεσθαι δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος ἄμφω. πρὸς δὲ τὸ ἀποθηλύνεσθαι, πηγνύναι δεῖ μανάς. ἐὰν γὰρ πυκνάς, πάσας ἀπορρενοῦσθαι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον κἂν ἐν γῇ μοχθηρᾷ σπαρῶσι. Rapi genera quidem eſſe alij aiunt, alij negant, ſed mare & fœmina differre, naſci autem ambo ex eodem ſemine. Vt autem fœminæ fiant, rariùs ſeri oportet, ſi denſiùs, omnes maſculeſcere aiunt. Eodem modo ſi in vitioſa terra ſeueris. Quæ repetit Plinius his verbis. De rapis abundè dixiſſe poteramus videri, niſi medici maſculini ſexus facerent in his rotunda: latiora verò concaua, & fœminini, præſtantiora ſuauitate, & ad condiendum faciliora: quæ ſæpius ſata tranſeunt in marem. Tria igitur ſunt rapi genera quæ nos agnoſcimus, & habemus, rapum latum, ſiue maſculum, rapum rotundum, ſiue fœminam, tertium ſilueſtre. Rapum ſatiuum profert initio folia magna, lata, aſpera, profundiùs in lateribus inciſa, rhaphano ſimilia. Deinde caulem erigit, in quo flores oriuntur parui, lutei, hinc ſiliquæ paruæ fuſcum ſemen includentes, quibus floribus, ſiliquis, & ſeminibus braſsicæ rapum valde ſimile eſt. Radice eſt craſſa, candida, & tanta, vt vidiſſe ſeſe affirmet Plinius Rapa quadraginta libras excedentia, & Matthiolus innumera, quæ triginta libras penderent, & centum quibuſdam in locis, permagno naturæ miraculo, quæ ex tam paruo ſemine, tribus pene menſibus, tam magnas gignit radices. Idem in Ananienſi agro longa, & colore purpurea ſeſe vidiſſe ait. Illi orbiculata ſiue globoſa radice, huic teres & oblongior & napo ſimilior effigie, qua ſola à ſuperiore differt. Rapum ſilueſtre, Dioſcoride auctore, in aruis naſcitur, frutex eſt cubitalis, ramoſus, læuis in cacumine, folia habet læuia, digitali latitudine, aut maiora, & fructum in ſiliquis caliculatis. Cúmq; eorum inuolucra aperiuntur, alia intus ſiliqua ſpectatur, quæ quandam capitis ſpeciem præbet, in qua ſemina paruula concipiuntur, foris nigra, intus alba. Silueſtre rapum copioſè naſcitur auctore Pena, apud Flandros & Germanos, qui ſerum,

Nomina. Li.2.Saty.4. Lib.9. Cap.35. *Genera.* Lib.18.c.13. Lib.9. Lib.7.hiſt. cap.4. Lib.19.c.5. *Forma.* Lib.18.c.13. In lib.2. Dioſc.cap. 104. Ibid. Lib.2.c.104.

RAPVM Satiuum orbiculatum.

RAPVM Longum.

RAPVM Siluestre.

RAPVNCVLVS Minor. Matth.

hoc quod folia bubus pabulo cedant. Luxuriat enim tanto foliorum numero, vt radix iam non tuberosa aut raposa, sed exilis, nec ventricosa vspiam sit, alioqui satiuæ rotundæ oblongiori non absimilis, sed discretu facilis, crispiore, rugosioreq; & vberiore folio. Huius generis est Rapistrum vulgò dictum, Lugdunensibus *Rauenon*, passim viarum margines & segetes ornans, præsertim Septentrionalium: floribus numerosis, luteis Brassicæ aut Rapi: folia sunt in caulibus sesquicubitalibus

Rapi

Rapi ſilueſtris, Braſsicæ læuore, & virore, non erucæ, quæ debentur Eryſimo Dioſcoridis: radix tenuis, non fibrata, guſtu Rapi ſilueſtris, cuius facultates etiam ferè habet, ſed vehementiores. Matthiolus Eryſimum Dioſcoridis fecit, cuius depicta eſt in Capite 42. ſub nomine Irio. Fuchſium ſecuti herbarij multi, ſilueſtre rapum eſſe putant plantam, quæ vulgò rapunculus, rapunculum & rapontium nominatur. Gallicè *Raiponce*, Germanicè *Rapinctzeln*, quo in acetariis paſsim omnes vtuntur. Sed horum ſententiæ refragatur Matthiolus, quoniam rapunculi capitula, in quibus ſemẽ concluditur, duplicia nõ ſunt, nec vlla in eius ſemine reperitur qualitas, quæ abſtergere poſsit, vt de rapi ſilueſtris ſemine dicemus. Eſt autem rapunculus planta cubitalis, primùm folia ferens, oblonga, humi iacẽtia, initio violis Martiis ferè ſimilia, deinde caules rotundos, duros, in cacumine ramoſos, in quibus folia ſunt longiora & anguſtiora. In ramulorum ſummitate flores edit purpuraſcẽtes, in cæruleum inclinantes, qui quatuor foliolis conſtant. Semen minutum in ſimplici capitulo continetur, pullo colore. Radix eſt trium, interdum quatuor digitorum longitudine, craſsiuſcula, protuberante media ipſius parte, alba, fragilis, tenera, ſubdulci ſucco prædita, id quod Dioſcorides non prætermiſiſſet, ſi rapũculus rapum ſilueſtre fuiſſet. Naſcitur in aruis non cultis, in ſepibus, & in pratis. Seritur etiam in hortis vt grandiores edat radices, quarum eſu plurimi delectantur, eduntur in acetariis & crudæ & coctæ. Dodonæus Fuchſium, opinor, ſecutus, rapunculum hunc, rapum ſilueſtre minus vocat, & alterum ſtatuit genus, Rapunculum maius ſcilicet, Gallicè *Grande raiponce*, quod rapum ſilueſtre maius appellat. Id rapunculi genus caules emittit rectos, cauos, in quibus folia primùm latiora oriuntur, deinde anguſtiora, in quibuſdam plantis, quas maſculas eſſe putant, atria macula notata: in caulium cacumine ſpicę magnæ, floſculis longiuſculis confertę, qui añtequam dehiſcãt, corniculis incuruis ſimillimi ſunt, aperti in quatuor foliola anguſta diuiduntur, cærulea, vel purpurea, vel cineritia, vel alba. Iis ſuccedunt ſiliquulæ multę rotundæ, inter ſeſe iunctę, rapunculi ſuperioris capitulis, ſiue caliculis ſimiles, ſed minores. Radix eſt craſſa, candida, ſuccoſa, figura guſtúque ſuperiori proxima. Hanc plantam Dodonæus Alopecuron Theophraſti eſſe affirmat, qua de re alio magis idoneo loco dicetur. His aliam Rapunculi ſpeciem Dalechampius addit, quam à figura Pyramidalem vocat, quoniam pyramidis inſtar latior inferne ſit, ſuperne anguſtior. Radicem ea mittit longam, craſſam, obliquã, ſurculoſam, & pallidè ſubluteam, viuacem, vtpote quæ hyemis ſæuitiam perferat, & quotannis repullulet: caules multos hominis

In libr. 2. Dioſc. cap 104.

Locus.

Lib. 5. c. 35.

Rapũc. genus. 2.

Forma rapũc. maior.

Ibid.

RAPVNCVLVS Minor, Dodon.

RAPVNCVLVS Maior, Dodon.

PIRAMIDALIS Rapunculi genus, Dalechamp.

altitudine, per interualla foliis vestitos, rapunculo similibus, infernè prolixa ligula subiuntis aliis, aliis breuiore pediculo fultis, quibusdam caulem attingentibus, supernè verò vel parùm à caule disiunctis, vel illum proximè amplectētibus. Ad singulos foliorum exortus vtrinque virgulæ prodeunt, quæ flores sustinent copiosos, cæruleos, candicantes, aspectu pulchro, rapunculi forma: quibus succedunt vascula corticosa, fermè rotunda, minuto semine distenta. Apud nos in hortis satu prouenit. Rapunculi genus esse propter foliorū, floris, seminis similitudinem arbitrantur. Sed ad rapum redeat oratio. Id in hortis seritur, potissimum

Locus. æstate Iunio ac Iulio mensibus in aruis cultis. Mense Octobri cum radix summoperè extuberauerit, eruitur. Terram, inquit Plinius, non

Tempus. Lib.18.c.13. morosè eligit, penè vbi nihil aliud seri potest. Nebulis & pruinis, ac frigore vltrò aluntur amplitudine admirabili. Quare non sunt in Gallia nostra quàm in Lemouicis copiosiora, suauioráque, affatim suppeditante eius regionis cœlo nebulas, frigora, pruinásque. Plinio & Columellæ palma Nursino agro nascentibus, proxima in Algidonatis. Atheneus & Pollux è Mantinea maximè commendarunt. Alpinis quibus rara seges rapa valde vtilia sunt, & necessaria, tam ad hominum alimentum, quàm iumentorum pa-

Lib.7.hist. cap.4. bulum. Χειμαζομένη ὁ χαίρει καὶ αὐτὴ γογγυλὶς, inquit Theophrastus, καὶ ῥαφανὶς, δοκοῦσι ἅμα γλυκαίνεσθαί τε, καὶ τὴν αὔξησιν εἰς τὴν ῥίζαν ῥέπεσθαι, καὶ οὐκ εἰς τὰ φύλλα. τὰς δὲ νοτίαις

Lib.18.c.13. καὶ ταῖς εὐδίαις ἐκκαυλεῖ ταχύ. Quæ sic Plinius transcripsit, frigore dulciora fieri existimantur, & grandiora, tepore in folia exeunt. Quæ æstate seruntur vindicantur ab erucarum iniuria, quæ plerumque tenella folia prorsus erodunt, commista sationis tempore semini fuligine, aut eodem semine maioris sedi succo per noctem

Lib.2.c.104 macerato. Id quod Columella experientia sibi comprobatum esse asserit. Rapi co-

Vires & Temper. cta radix, inquit Dioscorides, alit, inflationem parit, humentem ac fluxam carnem creat, venerem stimulat. Decocto podagræ p[illegible]rnionésque fouentur: contritóque rapo atque imposito iuuantur. Si excauatæ radici rosaceum ceratum adigatur, & feruente cinere eliquescat, exulceratis pernionibus proficiet. Cimæ eius decoctæ manduntur, & vrinam cient. (Græcè habetur, ὁ ὃ ἐξ αὐτῆς ἀσπάραγος βιβρώσκεται ἑφθὸς, ἐστὶ δὲ διουρητικός. Id est, ipsius asparagus, &c. Plinius cymas dixit, vterque turiones caulis inter folia ex summo rapo emicātes intelligit.) Semē antidotis & theriacis, præsertim quæ sensum doloris auferunt, anodyna vocant, idoneum est (τὸ ὃ σπέρμα εἰς ἀντιδότους, καὶ θηριακὰς ἀνωδύνους εὔθετον. Id est, semen antidotis & theriacis, quæ dolores leniendi vim habent, admodum vtile est. Quare Ruellius minùs rectè ἀνώδυνα quę sensum doloris auferunt, interpretatus est: sunt enim ea ναρκωτικὰ, id est, stupefacientia, quę sensum non propriè dolorem tollunt eximia sua frigiditate. Anodyna verò quæ non extinguendo sensum aut stupefaciendo, sed partes relaxādo, & demulcendo dolorem leniunt & mitigant.) Potum contra venena salutare est: venerem concitat. Rapum muria conditum minus alimenti sufficit, sed multò magis appetentiam recreat. Siluestre rapum additur in medicamenta quibus ad detergendam cutem in facie, totóque corpore vtimur: præsertim quæ ex lupini,

lupini,aut erui,tritici,aut lolij farina fieri ſolent. Eundem ferè Rapi vſum tradidit etiam Plinius his verbis. Eſt & Rapo vis medica. Perniones feruens impoſitũ ſanat. Item frigus vellit ex pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tuſum cum ſale cuicumque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino,contra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis,propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam venerem ab eis ſtimulari profeſſus:item Dionyſius,magiſq; ſi eruca cõdirentur. Toſtum quoque articulorum dolori cum adipe prodeſſe. Silueſtre Rapum in aruis maximè naſcitur,fruticoſum,ſemine candido,duplo maiore quàm papaueris. Hoc ad læuigandam cutem in facie,totoq; corpore vtuntur,miſta vrina pari menſura. Erui, hordei,tritici,& lupini radix ad omnia inutilis. Quæ poſtrema in publicis exemplaribus deprauatiſsima ſunt:ea enim verba, miſta vrina pari menſura, & cætera, ad ea de quibus hic agitur nihil prorſus faciunt. Quare ex Dioſcoride ſic corrigẽda. Hoc ad læuigandam cutem in facie,totoq; corpore vtuntur, admixto in ſmegmata, quæ ex erui,lolij,tritici,aut lupini farina fiunt. Alio in loco tradit Rapi ſilueſtris ſuccum acrem,qui circa meſſem exceptus ſit,oculos purgare,mederiq; caligini admiſto lacte mulierum. De rapis verò vt cibis idem ita ſcribit. Quando aliis vſus præſtantior quàm his non eſt. Ante omnia namque cunctis animalibus naſcuntur,nec in nouiſsimis ſatiant ruris alitum quoq; genera,magiſq; ſi decoquantur in aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Eſt homini non minor rapaciorum(melius ex vetere codice legas Rapitiorum) ſuis horis gratia, quàm cymarum:flaccidorum quoque,& in horreis enecatorum,vel maior quàm virentiũ. Ipſa verò durant & in ſua terra ſeruata:& poſtea paſſa penè ad alium prouentum, famemq; ſentiri prohibent. A vino atque meſſe tertius hic tranſpadanis fructus. De iiſdem ſic Galenus. Huius plantæ oleraceum quidem eſt quod terra extat, radix autem quæ terra continetur, dura quidem eſt niſi coquatur,& non eſculenta: aquæ autem incocta nulla plantarum congenerum minùs nutrit. Hanc quoque variè vulgò apparant,adeò vt aceto vel muria condientes, in totum annum ipſa vtantur. Succum autem in corpus diſtribuit mediocri craſsiorem.Proinde ſi quis ipſa liberaliùs veſcatur,ſuccum crudum aſſeruabit,potiſsimum ſi ipſam minùs iuſto in ventriculo confecerit. Quod verò ad ventrem attinet,nemo ipſam, neque deiicere, neque ſiſtere dixerit,præſertim cùm cocta bellè fuerit. Coctionem enim diuturniorem poſtulat:eaq; eſt laudatiſsima, quæ cocta bis fuerit. Quod ſi ſumpta crudior fuerit,concoctu eſt difficilior,ac flatulenta,ſtomachoq; noxia. Nonnumquam autem & ventrem mordicat. Præterea ſcribit Galenus Rapi ſemen venerem excitare, vt pote ſpiritum flatulentum procreans. Sic & radicem coctu difficilem eſſe, inflare, & ſemen generare. His adiungenda Symeonis Sethi de iiſdem ſententia. Rapa admodum nutriunt,inquit,vrinam ciunt,inflant, genitale ſemen gignunt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illorum vſus craſſum humorem generat,& obſtructiones iecoris parit. Ventrem nec ſiſtunt, nec mouent. Si cum aceto & ſale edantur, appetentiam excitant. Horum ſemen tritum, & hauſtum magna copia venerem ſuſcitat. Aiunt enim qui hoc ipſum ſemẽ cum calamintha & lemnia terra ſumpſerit,eo die neque veneno, neque venenati animalis morſu lædi. Appenſum inguinum morbis peculiari quadam proprietate medetur. Rapunculum cum ſale & aceto eſtur ad appetentiam excitandam & ciendam vrinam,præſertim modicè elixum. Cum lupinorum aut lolij farina illitum tergit & nitidam reddit faciem, atque etiam totius corporis cutim. Foliorũ & caulium præſertim minoris ſuccus oculis cum lacte mulieris inſtillatus eorum aciem acuit.

Margin notes: Li.20 c.13. — Lib.18.c.13. — Ibidem. — Li.2. Alim. — Li.6.ſimpl.

NAPVS. CAP. XXXVIII.

Nomina

BOYNIAΣ Græcis, Latinis Napus nominatur, Italicè *Nauone*, Germanis *Steckrueben*, Hispanis *Nabicas*, Gallis *Nauet & Naueau*. Βυνιάδος appellationem à tumēte figura, quam præ se fert hæc planta, Græci deflexerunt: namque radix eius in amplitudinem excrescit, & in rotundum extuberat. Cliuos, colles, verrucosaq; loca βύνους nominant. Dioscorides Napum neque descripsit, neque in genera distribuit. Apud Athenæum legimus Theophrastum Βυνιάδα quidem non nominasse, cùm Nicander eo antiquior eius mentionem fecerit, sed marem quoddam Rapum vocasse, quod fortasse Bunias est. Quia, opinor, Napi in raporum genere videntur esse, & rhaphano & rapo similes, vt ex Plinio mox dicemus. Foliis etenim & radice rhaphanos referunt, caule, floribus, semine rapum æmulantur. Eandem ob caussam puto Galenum inter rapum quæ γογγυλὶς vocatur, & Napum quæ βυνιὰς discrimen nullum statuere, cùm scribit. Siue γογγυλίδα vocare volueris, siue βυνιάδα hanc plantam, oleraceum in ipsa est, id quod è terra eminet, quæ verò in terra continetur radix. Et in lib. pharma. simpl. Βυνιάδος mentionem nullam fecit, gongylidis, vt suprà diximus, vires declarauit. Plinius τῆς ῥαφανίδος Theophrasti genera ad Napos transtulit, Corinthium, Cleonæum, Liothasion, Bœoticum, &c. vt ex vtriusque locis iam ostendimus. Ex quibus apertè perspicitur τὰς ῥαφανίδας Theophrasti, idest, radiculas pro Napis vsurpasse. Porrò idem Plinius velut superiorū Naporum generum oblitus, duas rursus Naporum differentias statuit his verbis. Naporū duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosis foliorum caulibus florentis (Cornarius emendat, Angulosis alterum caulibus florentem) quod Bunion vocant, purgationibus fœminarum, & vesicæ, & vrinæ vtilem decoctum, potum ex aqua mulsa, vel succi drachma. Semen dysentericis tostum, tritumq; in aquæ calidæ cyathis quatuor. Sed vrinam inhibet si non lini semen vnà bibitur. Alterum genus Buniada appellant, & rhaphano & rapo simile: seminis præclari contra venena. Ob id & in antidotis vtuntur ipso. Ex quibus Plinij verbis colligit Matthiolus Bunion eam esse plātam, quam Napum siluestrem *Rura* in Hetruria appellant. Idem in epistolis Bunium Dioscoridis siluestrem Napum esse ait. Qua in re Matthiolus cum Plinio vehementer errat: nam à Bunio plurimùm Bunias differt. De quo Bunio in Vmbelliferis dicemus. Item Matthiolus duo tantùm Napi genera reperiri scribit, album & flauum. Album flauus crassitudine superat, & magis colore placet: est tamen insipidior, & gustui minùs gratus. Fuchsio & Dodonæo duo sunt Napi genera, satiuum, & siluestre: quod siluestre Fuchsius non Bunium, sed Buniada siluestrem vocat. Dodonæus Bunium longè diuersum à Buniade siluestri descripsit. Napo satiuo folia sunt multa à radice exeuntia, magna, lata, profundissimè vtrimque incisa, rapi foliis simillima, sed læuiora. Inter hæc caulis erigitur cubitalis, in quo flores, siliquæ & semen perinde atque in rapo. Radix subest longa, rotunda, crassa, acrior rapi radice.

Li.2. Alim. — Lib.19. c.5. — Genera. — Li.20. c.4. — Li.4. Diosc. ca.119. — Lib 5. Li.4. Diosc. c.124. — In hist. pl. cap.63. — Lib.5 c.34. — Lib.5. c.23. — Forma.

NAPVS SATIVVS.

radice. Napus siluestris superiori similis est, sed foliis magis incisis, erucæ non dissimilibus, radice breuiore, sed rotundiore. Satiuus in agris & hortis colitur. Siluestris locis humidis, & secus riuos amnesq; nascitur. Plinius post rapa de Napis hæc scripsit. Napi verò Amiternini, quorũ eadem ferè natura, gaudent æquè frigidis. Et alio in loco. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nursinis, tertia nostratibus. Et Martialis Napos nursinas pilas appellat his versibus. *Locus.* Lib.18.c.13 Lib.19.c.5

NAPVS Siluestris, Dodon.

Nos Amiternus ager fœlicibus educat hortis.

Nursinas poteris parcius esse pilas.

Cocta Napi radix inflat, vt rectè scripsit Dioscorides, modicum alit. Semen eius potum venenorum vires hebetat, antidotis admiscetur. Conditur muria radix. Galenus medicamenta simplicia, quæ in theriacam adduntur expendens, siluestris Napi semen ex Creta sumẽdum esse ait. Cui non omnino adstipulandum esse censet Matthiolus, quoniã Andromachus, nec satiui, nec siluestris meminit, sed dulcis seminis Napi, quod de satiui semine potius intelligendum videtur, quia in agresti nulla dulcedo insit, sed potius acris quædam amaritudo: in satiuo verò cõtra. Præterea iunior Andromachus, item Democritus Napi tantũ semen requirũt. Quibus accedit Dioscoridis auctoritas scribentis Napi semen si præbibatur, letalia venena inefficacia reddere, & antidotis admisceri. At fortasse Galeno compertum erat siluestris ex Creta semen peculiari, quadam virtute aduersus venena pollere, atque ob id in theriacam addẽdum, quo tamen destituti satiui semine vtendum in antidotis esse censet Matthiolus. Id semen eodem Matthiolo auctore, necat interaneorum animalia ex limonum aut arantiorum succo potum: ex adianti siue lentium decocto cum alia exanthemata, tum sublimia illa, quæ vulgò Morbillos vocant, ad cutim pellit, tum quod ab imis corporis partibus ad extimas partes morbificam materiam ducit, tum quod propria vi morbi malignitati resistit. Datur vtiliter cochlearis mensura ex vino addita seminis lini drachma ad ciendam vrinam. Ventriculi cruditates vomitione extrahit, si ex oxymelite & tepente aqua hauriatur. Summopere etiam prodest multis diebus eius seminis drachmam ex marrubij decocto propinare ictericis, & aquæ intercuti incipienti. Li.2. [illegible] *Vires &* *Temper.* Lib.1 de Antid. Li.5. Epist. Li.2. Diosc. ca.105.

SINAPI. CAP. XXXIX.

GRAECI σίνηπι & σίναπι, νάπυ Athenienses appellauerunt auctore Athenæo, & Plinio, alij Thapsi, alij Saurion, Latini Sinapis & Sinapi, Arabes *Cardel*, seu *Chardel*, Itali *Senape*, Germani *Seneff*, & *Senff*, Hispani *Mostaza*, Galli *Seneue*, & *Moustarde*, inde fortasse deducta appellatione, quod cum musto acre illud Sinapis semen ad intinctus conteri soleat. Dicitur autem σίνηπι auctore Athenæo, ὅτι σινεῖ τοὺς ὦπας τῇ ὀδμῇ, idest, quod olfactum luminibus officiat. νάπυ verò quasi νάφυ eodem interprete, quoniam non sine natura sit, sed acri, ac proinde incommoda. Addit quod vel pusilla sit corpore: namque ἀφυὴς dicũt quod natura priuatũ sit, inde piscis apua nominatur detracta aspiratione *Nomina* Lib.9. Lib.19. c.8. Lib.9.

aſpiratione. Alij Napi per priuationẽ, videlicet νήπιον, quaſi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps ſit. Sinapis tria genera numerant Matthiolus & Dodonæus, Fuchſius duo duntaxat. Plinius trium generum eſſe dicit. Vnum gracile, alterum ſimile rapi foliis, tertiũ erucæ. Semen optimũ Ægyptium. Sinapi igitur aliud eſt hortenſe ſiue ſatiuum, aliud ſilueſtre. Hortenſe duplex. Vnum ſemine fuſco, ſiue rufeſcente, alterum candido. Hoc album, illud nigrum Galli vocant. Sinapi hortenſe, cæteris maius, nigrũ & vulgare caulem habet hirſutum, ramoſum: folia terræ propinqua rapo, aut erucæ, haud abſimilia, minora tamen & aſperiora, toto ambitu inſecta: folia alia minora & crenata: flores luteos: ſiliquas rotundas & hirſutas, plenas ſemine in rufo nigreſcente, calido & acri, atque ideò celebri apud Gallos adagio, qui inſignem veteratoris aſtutiã indicaturi, Sinapi callidiorẽ eſſe aiunt, quod ignea vi ſemen nares & cerebrum apprehendat, & lacrymas excitet. Alterum hortenſe caule, foliis, & proceritate ſuperiori ſimile eſt: flores eidem lutei, & in ſiliquis ſemen pallidum & minùs acre. Satiuum Sinapi ſemine albo facit Pena ſimile prorſus figura & ſemine Napivulgaris, ſed albo, duplo maiore. Iſtud vero Matthioli ſecundum, Lobellius & Pena ſilueſtre faciunt apij, aut potius laueris folio, cætera haud admodum diſsimile figura & ſeminis acrimonia. Sinapi tertiũ Matthioli erraticum eſt folio & ſemine tenui, quod Lo-

Genera. Li.2. Dioſ. ca.148. Lib.5.ca.55. Ca.203. Lib.19. c.8.

SINAPI Hortenſe.

SINAPI Satiuum.

SINAPI Silueſtre.

bellius

bellius & Pena appellant Sinapi siluestre minus Bursæ pastoris folio. Aridis locis iuxta margines & rudera prope vrbes nascitur, foliis valde laciniatis, Bursæ pastoris similibus, sed acutioribus minutioribusq; laciniis: flores veluti in vmbellis, & siliquæ circa summitates erysimi Dioscoridis: caulis pedalis. Tota planta gustu est sinapi feruidissima. His Sinapi echinatum Dalechampius addidit, quod in agris prope Monspelium gignitur, radice crassiuscula, fibrata, caulibus multis, cubitalibus: foliis longis, angustis, in ambitu nonnihil laciniatis, in caulibus paucis: flore luteo, quinque foliolis constante, echinis quadrangulis semen cōtinentibus, gustu acre. Aliud Sinapi Amarum cognominatum ex eodem, hîc pictum damus: gaudet hæc planta pinguibus & humidis locis, in quibus seri cannabis solet. Ad altitudinem cubiti surrigitur, radicibus paucis, breuibus, gracilibus, albis: caule cubitali, virgato, rubescente, intus fungosa medulla pleno, surculoso: foliis longis, angustis, obscuriùs virentibus, hyssopo ferè similibus: flore aureo, densiùs cōgesto, in quatuor foliola explicato: semine minutulo, rufo, siliquis oblongis & prætenuibus incluso: saporis in tota planta & omnibus eius partibus amarissimi. Flos Augusto mense prosilit, & ad Nouembrem vsque particulatim emicat. Frequens hæc planta est in agris Arari vicinis iuxta Insulam & Cœnobium D. Barbaræ, propè Lugdunum. Vtrumque Sinapi satiuum in hortis & aruis colitur. Terram diligit aratam, & si fieri potest congestitiam: quamuis vbicumque nascatur, & nullo cultu plerumque germinet. Siluestre saxosis locis & humidis, & secus vias prouenit. Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen profert. Eius in medicina multæ & magnæ vires. Nam auctore Dioscoride, ad calfaciendum, extenuandum, attrahendum efficax est. Ad eliciendā capitis pituitam manditur: contra præduros tonsillarum tumores, ac veterem callosamq; arteriæ scabritiem succus ex aqua & melle conuenienter gargarizatur: sternutamenta ciet tritum & naribus admotum: comitialibus quoque auxiliatur: fœminas vuluæ strāgulatu oppressas excitat: lethargicis deraso capite illinitur. Ficis admistum, & impositum donec rubescat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis veteres dolores confert, cum permutandi mali causa ex alto ad superficiem attrahere volumus. Alopeciis illitum medetur: faciem purgat: sugillata cum melle, adipe, aut cerato rapit: feræ impetigines & lepræ eo cum aceto perunguntur. Contra febrium circuitus aridum bibitur, aut potui polentæ modo inspergitur (Græcè legitur, πίνε)

Tempus.

Vires & Temper. Li. 2. c. 149.

SINAPI *Echinatum.*

SINAPI *Amarum, Dalechampij.*

πίνεται δὲ καὶ πρὸς περιόδους ξηρὸν, ὡς ἄλφιτα ἐπιπασσόμενον τῷ ποτῷ. Quod ſic melius vertetur. Bibitur autem aridum contra circuitus febrium, inſtar pollinis potui inſperſum.) Attrahentibus emplaſtris, ſcabiemq; extenuãtibus vtiliter admiſceri ſolet: tritum grauitati aurium, & ſonitui cum fico impoſitum prodeſt. Succus ad hebetudines oculorum, & genarum ſcabritias magna vtilitate cum melle illinitur. Expreſſus recenti ſemine ſuccus in ſole ſiccatur. Plinius de Sinapi hæc ſcribit. Id
Lib.19.c.8. eſſe acerrimum ſapore, ignei effectus, ac ſaluberrimum corpori, nulla cultura, melius tamen planta tranſlata. Quin è diuerſo vix eſt ſato ſemel eo liberare locum, quoniam ſemen cadens protinus viret. Vſus eius etiam pro pulmentario in patinis decocto, citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia, ſicut reliquorum
Li.20.c.22. olerum: Alio in loco eius effectus, & vſum fuſiùs perſequitur. Sinapi Pithagoras principatum habere, ex his quorum in ſublime vis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad ſerpentium ictus & ſcorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena diſcutit. Contra pituitam tenetur in ore, donec liqueſcat, aut gargarizatur cum aqua mulſa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtiliſsimum contra omnia vitia, pulmonibuſq;. Excreationes faciles facit in cibo ſumptum: datur & ſuſpirioſis. Item comitialibus tepidum cum ſucco cucumerum. Senſus atque ſternutamentis caput purgat, aluum mollit, mẽſtrua & vrinam ciet. Hydropicis imponitur: cum fico & cumino tuſum ternis partibus comitiali morbo. Ex vuluarum conuerſione ſuffocatas excitat odore, aceto miſto: item lethargicos. Mox Sinapiſmi vſum qui fit cum ficubus, & ſine ipſis ad rubrificationem vſque declarat. Etſi vehementior ſomnus lethargicos præmat, cruribus, aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacumque corporis ex alto vitia extrahenda ſunt, illitũ cauſtica vi emendat, puſtulas faciendo. At in magna duritia ſine fico impoſitum (Legit Dalechamp. At in magna lienis duritia, &c.) Vel ſi vehemẽter vrigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, pſoras, lepras, phthiriaſes, letanicos (falſò habent habent vulgata exemplaria lithanicos) opiſthotonicos. Inungunt quoque ſcabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succuſq; tribus modis exprimitur in fictili, caleſcítque in eo in ſole modicè. Exit & è cauliculo ſuccus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere muſto, conteruntur, manuſq; plenæ menſura ſorbentur ad firmandas fauces, ſtomachum, oculos, caput, ſenſuſq; omnes: mulierum etiam laſſitudines, ſaluberrimo genere medicinæ. Calculos quoque diſcutit potũ ex aceto. Illinitur & liuoribus, ſugillatiſq; cum melle & adipe anſerino, aut cera Cypria fit, & oleum ex ſemine madefacto in oleo, expreſſoq;, quo vtuntur ad neruorum rigores, lumborumq; & coxendicum perfrictiones. Horum omnium effectuum
Li.8.ſimpl. cauſas breuiter reddidit Galenus his verbis. Sinapi calfacit & ſiccat ordine quarto.
Li.9. med. loc. Alio in loco Sinapi Alexandrinum probat, ſicut Plinius Ægyptium. Rectè etiam Symeon Sethi ſcribit Sinapi vim habere diſſoluendi, & diſcutiendi humiditates quæ in capite, & ſtomacho ſunt. Conferre etiam lienis affectibus ab humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex aduſta pituita contracti ſunt. Adhæc & podagris à pituita factis. Officere verò viſui, & calido capiti, & iecori. Adiuuat concoctionem & diſtributionem ciborum craſſarum partium. Minuit quæ in ventriculo ſunt humiditates. Illitum lepris eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas ſiccat. Si cum melle ſumatur, tuſſes reſoluit. Cum caricis verò iſchiadicis illitum, & lienoſis, vtile eſt: trahit enim quæ intus ſunt ad corporis ſuperficiem. Suffitum verò & incenſum ſerpentes fugat. Noſtri muſteum ſemen nocte macerãt aqua, deinde manibus expreſſum adiecto aceto pila terunt,

acerrimo ciborum cōdimento. Alij per vindemias cùm musto maduerit semen conterunt, ita magnam acrimoniæ vim exuit, totoq; anno seruatur. Nec hodie quicquam hyeme ad intinctus vbiq; cibis frequentiùs immiscetur, gratissimo obsoniorum condimento: nihil quoque frigidis diebus magis epulas videtur commendare. Quod si vel assidua consuetudine, vel vsu, gratia ciborum exolescit, huius acrimonia fastidiosis gustum reuocant, & hoc velut irritamento elanguescentem appetentiam inuitant, quo velut igniculo morosiùs palatum titillante, vorandi moliuntur auiditatem. Sed huius vis confestim in sublimè fertur, vt ex Plinio diximus, nec aliud magis in nares ac cerebrum penetrat. Quare si modus abierit, huius odor naribus raptus, statim sternutamenta ciet, & vellicans sensum lacrymas elidit, quod & testatur Columella canens. Lib. 10.

Seq; lacessenti fletum factura Sinapis.

Vnde Aristophanes Cleonem ira percitum, contracta fronte, & indignabundum excandescentemq; innuens, dixit. In Equiti.

Κ'ἄβλεψε νάπυ, καὶ μέτωπ' ἀνέσπασεν.

Conspexit Sinapin & frontem contraxit.

ERVCA. *CAP. XL.*

ΕΥΖΩΜΟΝ Græcis, Eruca Latinis nominatur, Arabibus *Iergir*, *Ergir*, seu *Giargir*, Italis *Ruchetta*, & *Rucola*, Germanis *Rokette*, & *Rokelen*, Hispanis *Oruga*, & *Aruga* Gallis *Roquette*. εὔζωμον dictum volunt, quod iura commendet, habeatq; peculiarem in eis gratiam: quod dixit Plinius, in condiendis obsoniis tanta est Erucæ suauitas, vt Græci εὔζωμον appellauerint. Erucam verò, quod erodat: nam si degustaueris, os & linguam satis acriter vellicabit. Ea duplex est, satiua, & Siluestris. Satiua folio est longo angustoq; in profundas, sed rariores crenas diuiso, sisymbrij aquatici modo, sapore acri & amariusculo: caule pedali aut sesquipedali: floribus in cacumine albicantibus aut pallidis, semine in corniculis incluso, vt in irione. Radix est illi alba, tenuis acris. Erratica foliis est satiuæ angustioribus, frequentioribus incisuris laciniatis, gustu acriore, sapidioreq;, caulibus numerosis, floribus luteis, corniculis in vniuersa ferè planta numerosis, sursum spectantibus, semine sinapi simili, acri & amariusculo. Vtraque in acetariis cum lactuca frequentissimè vescimur. Cruda Eruca, inquit Dioscorides, venerem largiore cibo concitat. Semen eius idem præstat, vrinam ciet. Concoctioni prodest, aluo perquam accommodata. Semine ad condimenta vtuntur: quod vti in longum tempus asseruetur, adiecto lacte aut aceto digerunt in pastillos. Gignitur etiámnum siluestris Eruca maximè in Iberia, quæ Occidentem spectat. Cuius semine pro Sinapi incolæ vtuntur. Vrinam vehementiùs pellit, & multò satiua acrior. Erucæ facultatem & vsum medicum, Plinius explicat his verbis. Eruca quoque & nasturtium vel æstate vel hyeme facillimè nascuntur. Eruca præcipuè frigorum contemptrix, diuersæ est quàm lactuca naturæ, conci-

Nomina — Li. 20. ca. 13. — Genera — Li 2. ca. 134. — Vires & Temper. — Lib. 19. c. 8.

ERVCA SATIVA.

ERVCA Siluestris.

liatrix veneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Et alio in loco. Erucæ semen scorpionum venenis & muriasranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum: lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera subituris potum ex vino, duritiam quamdam contra sensum inducere. Putant subtrita Eruca si fricentur oculi, claritatem restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahit. Tria folia siluestris Erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa si bibantur, regio morbo medentur. Galenus quoque scribit hoc olus manifestissimè calfacere: quare solum ipsum mandere, nisi lactucæ foliis misceatur, non esse facilè. Semen autem generare, & coëundi appetentiā excitare. Capiti etiam dolorem inferre, præsertim si quis ipso solo vescatur. Non solùm autem supradictorum auctorum, sed Poëtarum etiam testimonio Eruca stimulandæ veneri nata videtur. Martialis.

Li.20. c.13.

Li.2. Alim.

Et venerem reuocans Eruca morantem. Columella.

Et quæ frugifero seritur vicina priapo,
Excitet vt veneri tardos Eruca maritos.

Idem salacem nominauit.

Iámque Eruca salax fœcundo prouenit horto.

Item Ouidius:

Nec minus Erucas iubeo Vitare salaces.

ERVCA Palustris.

Erucis annumeranda videtur herba illa, quam alicubi in hortis colunt, & acetariis immiscēt, & quam vulgares herbarij S.Barbaræ herbam appellant, Dodonæus Barbaræam, Galli *l'Herbe saincte Barbe*, Germani *S.Barbara kraut.*

Forma. Eruca igitur palustris nominetur. Caulem habet rotundum, solidum, striatum: folia Erucæ modo laciniata: flores luteos: siliquas teretes, semine refertas: radicem ex obliquo prodeuntem, & oblongam. Passim in campestribus

Locus. nascitur, & locis aliis incultis, maximè vligi-

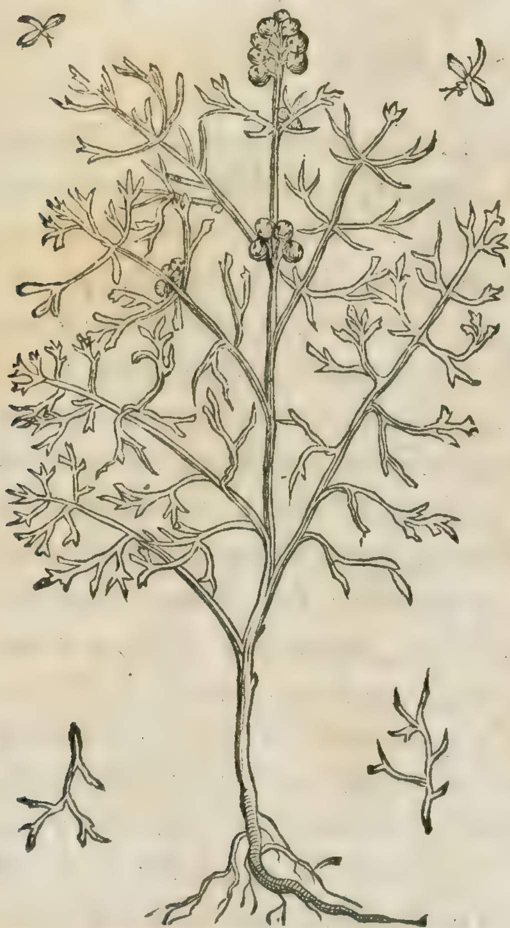
Tempus. nosis. Majo & Iunio mensibus floret, ac subinde in siliquis semen profert. Pena pseudobuniadem dici posse ait, quod sit incisura, magnitudine, floribus & siliqua napi siue Buniadis. In aruis humidis prouenit. Gustanti primùm subacris esse, deinde parum etiam adstringere videtur, vt calidam & siccam esse nemo dubitare debeat. Vulnerariam herbam esse & temperamentum eius, & experientia docet. His

verò potiſsimùm vlceribus medetur quæ impura ſunt, & in quibus caro ſupercreſcit: nam quod quadamtenus acris ſit, ſordes extergere, quod valenter ſiccet carnem minuere poteſt. Sunt & qui Erucam cineream vocent herbā hîc poſtremo loco depictam, quod foliis Erucæ ſilueſtri proxima ſit. Radice eſt modicè fibrata, craſsiuſcula: caule ſeſquipedali, anguloſo, lanugine candida & molli obducto: foliis Erucæ ſilueſtris, vt diximus, auerſa parte albicantibus, aduerſa planè cinereis, lanuginoſis, craſsis: flore in vertice caulium velut racematim congeſto, ſpiſſa lanugine pubeſcente, nigris punctis maculoſo. In maritimis Corſicæ prope Aiaceam naſcitur. Præter has Erucā peregrinā Cluſius pictam dedit, quæ aliquot caules ex vna radice exeuntes habet, ſeſquipedales, rotundos, graciles, & in his multa foliola oblonga, anguſta, incaua, nonnihil veluti circumroſa, acri ſapore: flores in ſummis caulibus congeſtos, luteos, Erucæ vulgaris floribus minores: quibus ſuccedunt ſiliquæ, ſeu folliculi ſubrotundi, tumentes, in quibus ſemen ſubrufum, acre. Radix eſt minimi digiti craſsitudine, candida, nonnihil fibroſa. Creſcit quibuſdam Caſtellæ locis incultis & ſecus vias, vbi Maio floret, in Belgio, Iunio & Iulio. Hanc ille inter Erucæ genera referendā cenſet. Lobellius Patauinum marinum Leucoium vocat. Hîc etiā inſeranda fuit propter communes & affines

Forma.

Locus.

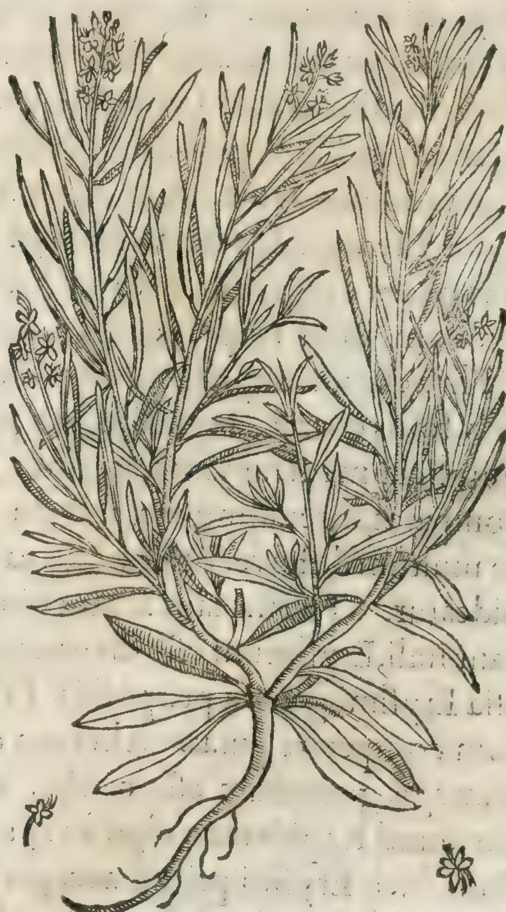
ERVCA Cinerea, Dalech.

ERVCA Peregrina, Cluſ.

ERVCA Silueſtris, anguſtifolia.

naturam & effigiem inter Erucam & Eryſimum, quæ Eruca ſilueſtris anguſtifolia Lobellio dicitur: Profert enim ex cauliculis inflexis & cubitalibus flores luteos, Erucæ ſilueſtris, cornicula ſiliquarum Sinapi ſunt aut Naſturtij ſilueſtris, vbi ſemen acre, vti folia anguſtiora, eiuſdem cum Eruca ſilueſtri coloris, ſed minimè diuiſa, Tarconis ferè paria, quæ Erucam aut Eryſimum ſapiunt, quibus idcirco affinis natura putatur, imo Eryſimum noſtris verum videtur eſſe.

ERYSIMVM. CAP. XLI.

Nomina

Ρύσιμον Græcis dicitur quod Latinis Eryſimum & Irio teſte Plinio: ἐρύσιμον quidem ἀπὸ τοῦ ἐρείκειν, ideſt, à multiplici foliorum ſectione: nam erucæ modo laciniata conſpiciuntur. Alij ab oleris præſtantia dictum volunt, quaſi ἐρύτιμον, quod eſt pretioſum & nobile. Nonnulli ἀπὸ τοῦ ἐρύειν, quod ob ſuam caliditatem maxima trahendi facultate præditum ſit. Irionem autem Latini ab irruendo nuncuparunt, quod ignea vi, & feruido ſapore irruat in guſtum. *Forma.* Eryſimum ſcribit Dioſcorides foliis eſſe erucæ ſilueſtris: cauliculis in lori modum lentis, & obſequioſis: floribus luteis: ſiliquis in cacumine gracilibus, vt fœnigræci, corniculatis, ſemine naſturtij, exiguo, vrentis guſtus. Theophraſtus (quod & hîc diligenter animaduertendum eſt) Eryſimum inter cerealia connumerat, & ſeſamo ſimile facit, atque ideo ab Eryſimo Dioſcoridis prorſus diuerſum, quod folia erucæ ſilueſtris habet, atque inter plantas acres non inter frumentaceas, in quibus de ſeſamo agitur, ab eo recenſetur. Cum Theo- *Lib.8. hiſt. ca.3.* phraſtus ſcribat, τῶν δὲ θερινῶν κέγχρου μὲν καὶ μελίνου καλαμώδης, σησάμου δὲ καὶ ἐρυσίμου ναρθηκώδης μᾶλλον. Ideſt, Æſtiuarum milij, ſcilicet & panici arundinaceus caulis, *Ibid. ca.7.* Seſamo autem & eryſimo ferulaceus magis. Et rurſus, σήσαμον δὲ οὐδεὶς ἐσθίει χλωρὸν, οὐδὲ θέρμον, εἰ δὲ μὴ ἐρύσιμον, μηδὲ ὅρμινον. σκεπτέον καὶ ταῦτα εἰ πικρά. ἔστι δὲ τὸ μὲν ἐρύσιμον ὅμοιον συσάμῳ, καὶ λίπος ἔχει. Id eſt, Seſamũ viride nullus edit, neq; lupinum. Si etiam neque Eryſimum, neque orminum, quærendum ſi & hæc amara ſunt. Eſt autem Eryſimum ſeſamo ſimile, & pinguitudinem habet. Plinius vtriuſque Eryſimi meminit. Vno enim loco Theophraſtum ſecutus frugibus annumerat. *Lib.18. c.7.* Æſtiua quæ æſtate ante Vergiliarum exortum ſeruntur, vt milium, panicum, ſeſama, orminum, irio, Italiæ duntaxat ritu. Et paulò pòſt. Æſtiua frumēta diximus, ſeſamam, milium, panicum. Seſama ab Indis venit, & ex ea faciunt oleum. Color eius candidus. Huic ſimile eſt in Aſia, Græciaq; Eryſimum: idemq; erat niſi pinguius eſſet, quod apud nos vocant Irionem, medicaminibus annumerandum po- *Li.22. c.25.* tiùs quàm frugibus. Alio in loco Dioſcoridis Eryſimum memorat his verbis. Irionem inter fruges ſeſamæ ſimilem eſſe diximus, & à Græcis ſeſamum vocari. Galli Velarum appellant, (vetus Cornarij codex Velam habet). Eſt autem frutico- *Li.6. ſimpl.* ſum, foliis erucæ, anguſtioribus paulò, ſemine naſturtij. Galenus quoque inter ſimplicia medicamenta, eryſimũ plantis acrimonia, & ignea facultate præditis comparat, inter alimenta ſeſamo. Ex quibus perſpicuum eſt hoc eryſimum ab il- *Li.1. Alim.* lo multùm differre. Etſi Plinius ea non diſtinxiſſe, ſed pro eadem planta accepiſſe videatur. Hermolaus & Ruellius ſilueſtrem illam erucam, quam Nobilem vocant Itali, Eryſimum eſſe dixere: quorum ſententiam Matthiolus improbat, & duo alia Eryſimi genera propoſuit. Priori notas ferè omnes à Dioſcoride traditas in eum competere putat. Alterum cui folia ſunt minora, cornicula paulò vegetiora, magis genuinum eſſe cenſet. At Matthiolum reprehendunt Pena & Lobellius, quod Rapiſtrum vulgò à rapi ſapore & aliquà foliorum ſimilitudine ſic dictum loco Eryſini prioris acceperit, quod neque Dioſcoridis Eryſimo reſpōdet, neque cum Matthioli Erucæ ſilueſtris foliis ſimilitudinē habet. Tum odor, ſapor rapi,

IRIO, Matth.

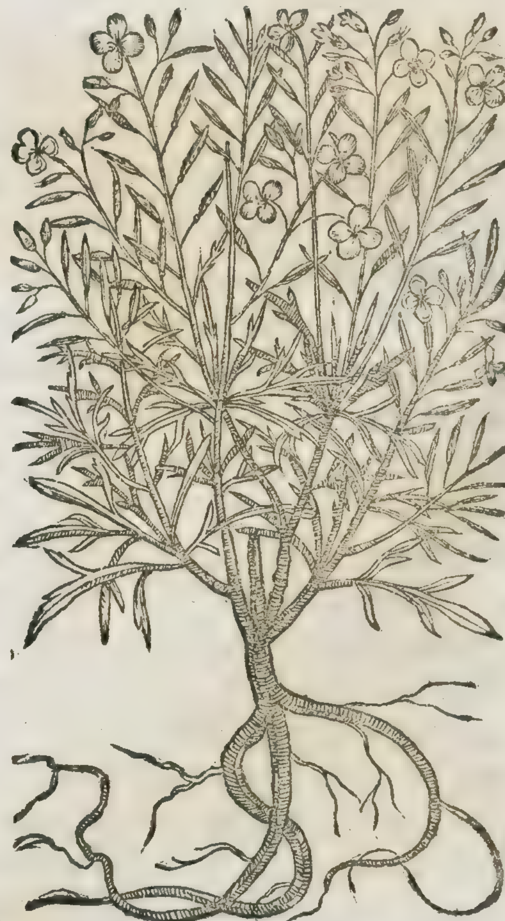

rapi, non adeò, vt in Eryſimo acris reclamant; præterea Eryſimi vires, de quibus mox dicemus. Verum igitur Dioſcoridis Eryſimum radice nititur longa, lignoſa: foliis erucæ ſilueſtris, quæ primùm erumpentia nõ niſi ab exercitatis à foliis burſæ paſtoris diſcerni poſſunt, quæ huic non ita viridia, & extremo magis acuta ſunt, Eryſimo verò rotundiora in ſummo & retuſiora, ſubpinguia, multa in imo terram operientia, eſt & eorum lacinia grandior. Caulis ſeſquicubitalis, interdũ maior, ſemen in ſiliquis erucę ſilueſtris, multò minoribus, acre, feruidum: floſculi in ſummo lutei. In compitis, ſepulcretis & maceriis frequens. Dodonæus in Hiſtoria ſtirp. Eryſimum Theophraſti, ſiue Rapiſtrum plantam eſſe cenſet, quæ Gallis *Velar & Tortelle* nuncupatur, quam Lobellius eandem cum Eryſimo priore Matthioli, ideſt, Rapiſtro aruorum facit, Pena Lampſanam veram, vt diximus hoc libro. Idem Lobellius pro Eryſimo genuino, alterum Matthioli Eryſimum vſurpat, quæ Eruca ſilueſtris quibuſdam videtur eſſe. Eryſimum, vt ſcribit Dioſcorides, iuxta vrbes, itinera, hortoſq; naſci. Cõtra thoracis fluxiones efficax eſt, etſi purulenta extuſsiũtur, inquit: *Locus.* regio morbo & coxendicibus prodeſt: contra venena in delinctu cum melle datur (Græcè legitur, ποιοῦσι πρὸς θώρακος ῥευματισμοὺς, ἐμπύους, βῆχας, ἴκτερον, ἰσχιάδας, ἐκλειχόμενον σὺν μέλιτι, πίνεται, &c. Ideſt, ea ſemina faciunt ad fluxiones in thoracẽ, *Vires & Temper.* Lib. 2. c. 149.

IRIO Altera, Matth.

ERYSIMVM Verum.

pectore ſuppuratos, tuſſes, icterum, coxendicum dolores, ſi cum melle delingantur. Bibuntur etiam aduerſus lętalia venena) Illinitur ex aqua aut melle vtiliter cæcis carcinomatis, parotidibus, duritiis mammarum, & teſtium inflammationibus. In totum extenuat, & calfacit. Mitius multò ad clyſteres fiet, ſi aqua madeſcat, atque torreatur, vel linteo alligatum pinſita farina oblitum peraſſetur. Ruellius corruptum codicem ſecutus ſic vertit: ſed in vetere legitur non εἰς τὰ κλύσματα, ſed εἰς τὰ ἐκλείγματα. Vertendũ igitur, meliùs multò ad eclegmata, ſiue linctus fiet, &c. Hanc lectionem cõfirmat etiam Galenus de Eryſimi viribus ſic ſcribens. Eryſimi ſemen ſicut guſtu naſturtio apparet ſimile, ita facultate igneum eſt, & calfaciens. Porrò vbi in eclegmate vti ex vſu eſt, præſtat aqua maceratũ refrigerare, aut linteolo inuolutum, & cruſta piſtoria circũlitum torrere. Vtile eſt cum eclegmate ad promouendas craſſorum lentorumq; pectoris pulmoniſq; humorũ expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas vberum & teſticulorum iuuat. Refert Dioſcorides quod cum aqua & melle cataplaſmatis modo illitum occultis proſit cancris. Eadem tradidit Plinius, & præterea quædã alia habet. Eryſimum vtiliſsimũ tuſsientibus cũ melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatum malis. Teſtium ardoribus ex aqua aliàs cum melle. Infantibus quoque vtiliſsimum. Item ſedis vitiis & articulariis morbis cũ melle & fico. Contra venena etiam efficax potũ medetur & ſuſpirioſis: item fiſtulis cum axungia vetere, ita ne intus addatur. His facultatibus quã maximè Eryſimi noſtri virtutes reſpondent: conſtat enim tenui quadam moderatè & incidente ſubſtãtia, cum humidis & abſtergentibus partibus permixta, vt craſſam viſcidamq; pituitã citra nimiam exſiccationem incidere, & abſtergere, atque propter flatũ nonnihil commixtum non magno concitu expectorare. Quare arteria cum eſt præſtantiſſimum, aſthmaticis infarctu & obſtructione pulmonum laborantibus vtiliſsimũ, atque etiam voci raucæ, etiam diuturnæ. Hoc primus quod ſciam, in vſum adduxit Præceptor Rondeletius, quem memini pueri phonaſci vocem retuſam admodum & pene cũ ſpiritu amiſſam, clarã ſonoramq; reddidiſſe eius dũtaxat decocto.

Li.6.ſimpl. (margin, beside "Hanc lectionem")

Li.22..c.25. (margin, beside "proſit cancris")

NASTVRTIVM. CAP. XLII.

Nomina

ΚΑΡΔΑΜΟΝ Græci, Latini Naſturtium dicunt, Mauritani *Naſ alchef*, ſeu *Narf*, Itali *Naſturtio, & Agretto*, Germani *Kreſſen, & Gardẽkreſſ*, Hiſpani *Naſturcyo, & Malpica*, Galli *Creſſon de iardin*, *Creſſon alenois*, & *Naſitort*. Officinæ Latinum nomen retinuerunt. Barbari quidam herbarij Creſsionem hortenſem vocant. Nonnulli κάρδαμον Græcis dictum putant, quaſi κάρηδαμον, quòd caput domet: nam arcem mentis obſidens ſua ferit acrimonia, & ignea vi præditum caput tentat. Alij παρὰ τὸ κέρας μύειν, ideſt, quod pupillas coëuntibus oculorum palpebris abſcondat, ita dici aiunt: nam luminibus admotum ſubinde cogit conniuere. A quo καρδαμύττειν verbum declinarunt, quod conniuere dicimus. Nec deſunt qui dictum arbitrentur ἀπὸ τῆς καρδίας, quod cor foueat, & in ſyncope cardiaca plurimùm valeat. Id innuere videtur Ariſtophanes, cum ait, ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα. Τί καρδαμύζεις; Edi heri Naſturtia. Quid Naſturtiaris? Et, ὀξυθύμων καὶ δικαίων, καὶ βλεπόντων κάρδαμα, ideſt, qui acri ſunt animo, iuſtique, quíque Naſturtia tuentur, ideſt, acutum cernunt. Naſturtium verò Plinio auctore nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris ſignificatio prouerbio id vocabulum vſurpauit, (Legit Dalechamp. Et inde vigoris ſignificatione prouerbium id vocabulum vſurpauit,) veluti torporem excitantis. Quæ vulgarium Plinij codicum lectio cũ vix tolerari poſsit, voce excitantis ad præcedentẽ gignendi

In Theſmop. (margin, beside "phanes, cum ait")

In Veſp. (margin, beside "mo, iuſtique")

gignendi caſum non rectè relata, cum potiùs excitans ſcilicet ſignificatio, ſiue prouerbium legi debere videatur, Cornarius multò emendatiùs locum hunc legiſſe videtur, hoc modo. Et inde vigoris ſignificatio prouerbio eius eſum vſurpauit, velut torporem excitantis. Eſt enim reuera prouerbium, ἔσθιε κάρδαμον, Ede naſturtium, quod in ſocordem, ignauum, & hebetem dicebatur, propterea quod vim naſturtio ineſſe credebant animi vigorem excitandi, vt ex Plinio dicemus. Dioſcorides naſturtij vnius
meminit. Plinius duo eius genera cum feciſſet, Lib.20.c.13.
vnum album, alterum nigrius, aliquanto poſt *Genera.*
naſturtij ſilueſtris meminit. Hîc tria naſturtij
genera primùm facimus, naſturtium hortenſe,
ſilueſtre, & marinum, de quo in libro de plan-
tis maritimis dicemus. Fuchſius & Dodonæus Cap.121.
Iberidem naſturtium ſilueſtre vocant. Naſtur- Lib.5.c.65.
tium hortenſe caules erigit teretes, pedales, ali-
quando etiam ſeſquipedales, tenues, in quibus *Forma.*
folia parua, laciniata, guſtus acris & feruidi, flo-
res paruos, albos: folliculos rotũdos ac preſſos,
in quibus ſemen includitur, in rubro nigricãs.
Paſsim in hortis ſatum prouenit: floret æſtate,
Iunio potiſsimùm menſe. Haud multò poſt ſe-
mine prægnans eſt. Naſturtium ſilueſtre radice
eſt longa, tenui, candida, fibrata: caulibus mul-
tis fruticat dodrantalibus, & ſi pinguius ſolum
fuerit, pedalibus, folio eſt ſatiui, copioſo, den-
ſiùs per ramos congeſto: flore in vmbella ex
albo purpuraſcente: ſemine in latis vaginis,
thlaſpeos modo bifidis, guſtus acris, & ſatiuum
naſturtium odore imitante. In agris frumenta-
riis prouenit, & lapidoſis, macriſq́;. Naſtur-
tium, inquit Plinius, in Arabia miræ amplitu- Lib.19.c.8.
dinis dicitur gigni. Idem cum Dioſcoride dicit
eſſe Babylonicum. Omnium ſemen Dioſcori- Lib.2.c.141.
de auctore eſt acre, excalfacit, ſtomacho aduer *Vires & Temper.*
ſatur, aluum turbat, tineas excutit, lienem im-
minuit, partus examinat, menſes cit, venerem
ſtimulat, ſinapis & erucæ ſimile intelligitur: le-
pras & impetigines abſterget. Illitum cum mel
le lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum
vitia extrahit ſorbitionibus incoctum: ſerpen-
tium venenis potum reſiſtit, atque eas ſuffitu
fugat: capillorum defluuia cohibet: carbũculos
ad ſuppurationem perducit, & rumpit: coxen-
dicibus cum polenta commodè ex aceto illi-
nitur: tumores collectionéſque diſcutit: ad ſup-
purationem perducit furunculos, illitum cum
muria. Herbæ ad omnia eadem effectus, licet
minor. Plinius diffuſiùs naſturtij vires declarat, Lib.20.c.13.
& in quibuſdã à Dioſcoride diſſentit. Naſtur-

NASTVRTIVM, Hortenſe.

NASTVRTIVM Silueſtre, Dalech.

tium,inquit,venerem inhibet,animum exacuit.Album purgat,bilem detrahit potum ex aqua decem denarium pondo. Cum lomento ſtrumis illitum opertúmq; braſsica præclarè medetur. Nigrius capitis vitia purgat. Viſum compurgat,commotas mentes ſedat ex aceto ſumptum:lienem ex vino potum,vel cum fico. Tuſſim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumant. Semen ex vino omnia inteſtinorum animalia pellit, efficacius adhibito mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria, & tuſsim cum origano,& vino dulci.Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice,extrahitq; corpore aculeos.Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorum album.Et lienibus illinitur ex aceto.Infantibus verò è melle vtiliſsimè.Seſtius adiicit vſtum ſerpentes fugare,ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contrito,& alopecias emendari addito ſinapi, grauitatem aurium trito impoſito auribus cum fico.Dentium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginem & vlcera capitis cum adipe anſerino, furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationem perducit,& rumpit.Phagedænas vlcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur:item licheni:item vnguibus ſcabris: quippe natura eius cauſtica eſt. Silueſtri verò ad omnia ea effectus maior. Hæc Plinius. Dioſcorides tradidit naſturtij ſemen συνουσίαν παρορμᾶν,id eſt, venerem ſtimulare. Plinius contra venerem inhibere. Cui aſſentitur Florentinus in Geoponicis Conſtantino attributis, φασὶ δὲ, inquit, τοὺς ἐσθίοντας κορδαμον, ὀξυτέρους τὴν δύναμιν γίνεσθαι. Et addit, ἀφροδισίων ἐφελκτικώτερόν ἐστι. Sed quum hæc tum Dioſcoridi,tum experientiæ repugnent, dicendum aut eos naſturtij virtutes nõ rectè intellexiſſe, aut codices eo in loco deprauatos eſſe. Galenus perſpicuè eius vires & facultates explicat.Naſturtij ſemen,inquit,adurentis ſeu cauſticę facultatis particeps eſt,velut napy.Proinde coxendicis & capitis dolores leuat,atque adeò quodcumq; rubrificationem poſtulat & excalfacit ſicut nápy. Miſcetur quoque remediis iis,quæ exhibentur aſthmaticis, tanquam ſcilicet id,quod craſſos ſuccos valenter incidere valeat, velut & napy. Nam per omnia ei ſimile eſt.

Lib.12.c.27.

Lib.7.ſim.

NASTVRTIVM Peregrinum,Myconij.

Porro & herba arefacta ſimilem ſemini vim poſsidet. Humida verò adhuc ac viridis, propter aqueæ humiditatis mixtionem,multò ſemine inferior eſt, adeoq; tunc mordacitas eius moderata eſt, vt cum pane eo vti liceat. Hæc Galenus.Noſtri cum lactuca in acetariis naſturtio per æſtatem libẽter veſcuntur. Adiiciemus hîc ex doctore Myconio rarum & peregrinum Naſturtium quod Perunianum cognominat, atque ita deſcribit.Herba eſt bicubitalis multos ab vno trunco caules ex viridi rufeſcentes, leues,geniculatos, rotundos,ſolidos, & ex iis ramulos itẽ multos hac illac ſpargẽs, & longiùs porrigens, vt adminiculis egeat, quibus fulciatur,& ob id vicinas plantas amplectatur. Ex iis folia longis pediculis nixa pendent, rotunda, læuia,neruoſa, neruis à centro foliorum ad circunferentiam ductis veluti lineis, & qua foliorum extremitates attingũt, veluti in ſpinas deſinentibus, folia non prorſus rotunda ſunt, ſed quadam ex parte anſerinum pedem æmulãtur, caua ſunt acetabuli figura, ſupernè viridia, infernè minùs. Horum ferè medio ſiue centro

pediculus

NASTVRTIVM Indicum, Dodon.

NASTVRTIVM Silueſtre, Cluſij.

pediculus inſeritur, prope cuius è caule exortum, alius pediculus emergit longus, cui flos inſidet luteus, calathi ſpecie, ex quinque foliolis contextus, quę rurſus ambiunt alia quinque folia exterius rubeſcentia, quemadmodum & totus calathus rubeſcit. Calathi forma eſt conſolidæ regali adſimilis, niſi quod recta protenditur. In tribus inferioribus foliolis, florum ad latera diuiſuræ quædã ſunt & ſectiones, in quorum medio macula rubra conſpicitur, & ſupra eorundem trium foliolorum medium ſecundũ longitudinem à centro ad folij extremum decurrit ſtamen quoddam inſtar fimbriæ ex multis tenuibus, breuibus & luteolis pilis contextæ, vt in iride viſitur. Cæterùm per omnia foliola à calathi fundo ad apicẽ vſque, lineæ quędã dicuntur rubrę: flos inodorus eſt, qui autumno exoritur, quo abeunte vas quoddã relinquitur, ex tribus veluti vaſis compactum, viride, aſperum, vt in ſecunda heliotropij ſpecie. Semẽ cùm legitur viride eſt & molle, deinde nigreſcit & rugatur. Radix ſubeſt candida, non admodũ altè depacta, multifida, fibrata. Sapor radicis, caulium, foliorum, florum, idem qui naſturtij. Odore etiã naſturtio proxima eſt. Quare naſturtium Myconio iure dictum, veteribus ignotum. Perunianum verò à Peru vnde aduectum, nobis non niſi in hortis diligenter cultũ & ſatum prouenit. Vires naſturtio ſimiles eſſe guſtus demonſtrat. Quare in acetariis & medicamentis idem qui naſturtij vſus. Dodonæus plantam pictam Naſturtij Indici nomine accepit, quã ex icone minùs affabrè delineata ita deſcribit. Speciem cõuoluuli exhibet, folia eius lata, anguloſa, & pulchrè depinguntur virentia: flos luteus retro propendens habet corniculũ inſtar floris regij, quem Delphiniũ appellant. Cluſius aliud Naſturtiũ ſilueſtre Valentinũ depinxit, atq; ſic deſcripſit. Vnicus huic caulis, atque ſtatim à radice ſupra ſolum in ramulos diuiſus, hirſutus & aſper, virens, rotũdus, pedalis, foliis tenuibus & multifidis, naſturtij ferè vulgaris æmulis, ſed tenuioribus, viridibus, acri guſtu & ſapore, vulgaris naſturtij modo fert extremis ramis ſpicatim pallidulos floſculos, deinde exiguas ſiliquas, duabus valuulis conſtantęs, cũ ligula prominente, in quibus ſemen continetur naſturtij. Radix ſingularis, candicans, quæ ſingulis annis perit. In regno Valentino reperitur. Martio floret. Quod pleraſque notas cum naſturtio communes habeat, naſturtij nomine donauit cui (quantum ex guſtu diiudicare licet) per ſimiles facultates habere poteſt.

CARDAMINE. CAP. XLIII.

Nomina

Lib.2.c.121.

Ibid.

Ardamo cardamine eſt affinis, atque ideo ſic dicta, auctore Dioſcoride, quod guſtu cardamum, id eſt, naſturtium repręſentat. Siſymbrium cardaminem Dioſcorides, alij ſion appellant. Sed cardamine ſolo nomine ſiſymbrio ſimilis eſt: nam naſturtij potiùs quam ſiſymbrij ſpecies eſt. Cardaminen magno conſenſu Ruellius, Matthiolus, Fuchſius eam herbam eſſe putant, quam Officinæ naſturtium aquaticum appellant, vulgus *Creßionem*, Galli *Creſſon*, Germani *Brunnenkroß*, Itali, *Creſcione*, quod notæ omnes à Dioſcoride expoſitæ huic maximè faueant. Eſt enim herba riguorum vernacula, & laueris comes: nuſquam niſi in aquatilibus naſcitur, tum naſturtium reſipit, vnde cardamines, id eſt, naſturtiariæ, & in Officinis naſturtij aquatici nomen. Adhæc folio eſt, cùm inter initia emicat orbiculato, cum adoleuit in folium erucæ laciniatum degenerat. Poſtremò nec ei deſunt vires à Dioſcoride & aliis veteribus aſsignatæ, vt dicemus. His paucis in re notiſsima delineamentis Dioſcorides contentus creſsionem noſtrum expreſsit. Cæterùm caule proſilit cauo, ſeſquipedali, ima parte multis radicularum fibris ſubinde capillato, è cuius alarum cauis cirri frequẽtes ſinuatim erumpunt, candidulo flore: ſemine in ſiliquis exiguo & acri. Ramuli in aquis cum inſenuerunt etiam candicantibus capillamentis articulatim confibrantur, quæ ſeniles canos aliquatenus repręſentant. Plinius eiuſdem meminit, cùm enim de priore ſiſymbrio dixiſſet, ſubiicit, Quod in riguis naſcitur ſimile naſturtio eſt. Pena & Lobellius id Sion erucæ folium Cratenæ eſſe arbitrantur, vt annotauimus in lib. de Paluſt. Eſt & Cardamine altera eiuſdem generis auctore Matthiolo, hîc ſecundo loco appicta, ſed foliis & caulibus longè minoribus, ramulis numeroſis, in cacumine tantùm comantibus, in quibus floſculi exeunt albicantes. Hæc non ſolùm in aquoſis & riguis prouenit, ſed & in hortis, & ſecus itinera, acri ſapore. Pena & Lobellius cum Matthioli Cardamine, ſiue Siſymbrium aquaticum primum, id eſt, vt vulgi verbis vtar, Creſsionem noſtrum, fecerint Sion Cratenæ, erucæ folium, iſtam ſecundam cardaminen Matthioli ſiue ſiſymbrium aquaticum ſecundum ſtatuunt cardaminen primam ſiue ſiſymbrium aquaticum primum Dioſcoridis. Idem Dodonæus in Hiſtoria ſtirp. Gallicè *Paſſerage ſauuage*, à caloris acrimonia, aut *Petit Creſſon aquati*

Lib.2.c.60.
In lib 2.
Dioſc.cap.
120.& 121.
cap.275.

Forma.

SISYMBRIVM, Cardamine I. Creßio vulgaris, Matth.

Lib.20.c.22

Genera.

lib.2.Dioſ.
cap.121.

SISYMBRIVM, Cardamine II. Matthioli.

SISYMBRIVM Cardamine III. Dodon.

CARDAMINE IIII. Dalechamp

aquatique, Germanicè *Gauchblum, wilder Kresz* dicitur, à quibusdam herbariis flos cuculi. Nasturtium siluestre & Iberis Fuchsio, Nasturtium siluestre Cordo, & pratense Trago, folia primùm rotunda emittit. Deinde caulem rotundum erigit, ferè pedalem, in quo erumpunt folia oblongiora, vtrinque profundiùs incisa, foliis erucæ ferè similia: in cacumine flores candicantes, deinde siliquę paruæ, quæ semen continent. In pratis humidis prouenit, & circa fossas & stagna. Cardamine altera siue sisymbrium, cardamine secũdum, Lobellio auctore, exit pratis vdis Angliæ, Germaniæ, Belgij, & frigidarũ regionum, vbi Cardamine quam foliis imis refert. In pedali caule vt plurimùm singulari folia exitiora nasturtij hortensis similia, flores lactei purpurantes erucæ aut napi, cardamines prioris maiores, gustu, vti vniuersa planta, & viribus sisymbrium referentes. His accedit ex eodem Lobellio Cardamine trifolia, quibusdam Belgij cultoribus & stirpium ditioribus hortis repertu facilis, nasturtij cardamines gustu & facie plantula palmaris, foliis quadantenus sisymbrij cardamines, sed posita terno, oxys Pliniane ritu, humi procumbente, flos in pediculis albus, isopyri vulgaris aut cardamines. Radix multum fibrata. His alias duas cardamines species Dalechampius addidit, cardaminen minimam aquaticam, & cardaminẽ odoratam. Cardamine minima aquatiqua, radice est tenui, lõgiuscula,

CARDAMINE Altera, siue Sisymbrium.

CARDAMINE, V. *Dalechamp.*

CARDAMINE *Trifolia, Lobellij.*

giuſcula, parum fibrata, candida, foliis eius quam ſiſymbrium cardaminem vocat
Dodonæus, minoribus: flore paruulo, candido, minore quàm in ſuperiore, ſtrigo-
ſiore, & graciliore: ſiliquis tenuibus eiuſdem guſtus. In marginibus & aggeribus
foſſarum prata cingentium naſcitur. Cardamine odorata radice eſt craſsiuſcula,
ſenſim gracileſcente, dodrantali, granulis plurimis candidis, & coriandri ſemine
non maioribus, tuberoſa, albæ ſaxifragæ modo, multum fibrata, foliis ſiſymbrij
Ibid. cardamines Dodonæi, humi ſtratis, amplioribus, nigricantibus, guſtu acribus, ſed
odore cùm manduntur, tam ſuaui, vt ad cinnamomum accedat. Quam ob cauſam
cardaminen odoratam, ſeu naſturtium odoratum vocauerunt, flore ac fructu eſt
Lib.25.c.11. eodem. Quidam Caltitrichon Plinij eſſe putant, cui folia ſunt lenticulæ ſimilia,
caules iuncei, tenuiſsimi, radix minima. Naſcitur in opacis & humidis guſtatu fer-
uens. In Sequanorum ſiluis abietibus & piceis conſitis cardaminen hanc odora-
Lib.2.c.121. tam vidit Dalechampius, muſcoſo ſolo. Cardamine, inquit Dioſcorides, excalfa-
cit, vrinas mouet, cruda eſtur, lentigines purgat, cutiſq; vitia in facie, noctibus im-
Vires & Temper. poſita, matutiniſq; detracta. Galenus, ſiſymbrium cardamine quoniam cardamo,
id eſt, naſturtio ſimile quiddam guſtu præſe fert, cùm ſiccum eſt, tertij eſt ordi-
Lib.8.ſim. nis calfacientium & deſiccantium: cùm humidum, & viride, ſecundi. Quare
Creſsionis noſtri cum lotium hæret, decocto, vel crudi eſu medici vrinas mouent
& calculos comminuunt. Eſtur quotidie crudum & coctum primis menſis. Cum
rhaphano & petroſelini radicibus ex albo meraco & butyro calfactum, & pubi
admotum vrinas remorantes educit. Succus ex aceto illinitur vtiliter veternoſis.

THLASPI. CAP. XLIIII.

Nomina INAPI, erucæ naſturtio ſimilis eſt herba, quæ Græcis τὸ θλάσπι, &
ἡ θλάσπη & θλασπίδιον dicitur, & σίνηπι ἄγριον, Latinis Thlaſpi, & thlaſ-
pe, Capſella & Scandulaceum. Sunt huius temporis herbarij, qui na-
ſturtium tectorum vocent: quoniam ſubinde in parietinis naſcitur

ali-

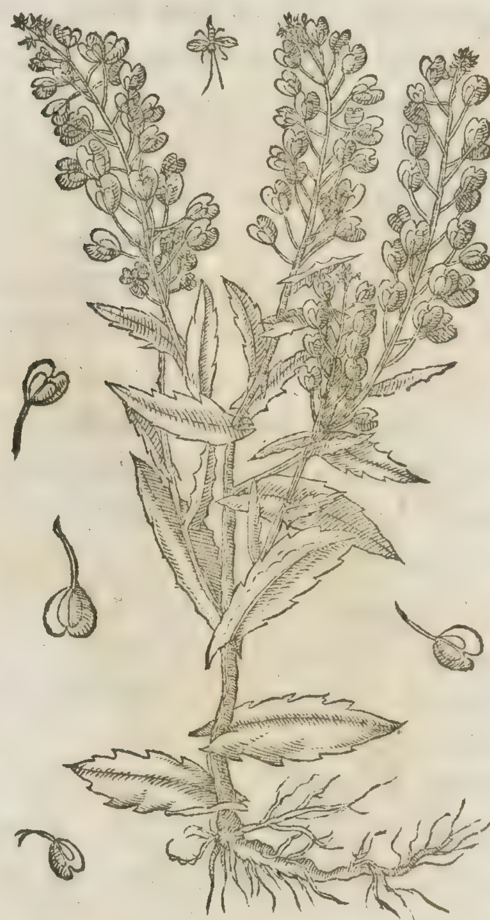
alij ſilueſtre. Vulgus noſtrũ ſinapi ruſticum appellat, quoniam digitis friatum ſinapim ſubolet. Germani *Baurnſenff, & Baurnkreſz*, Hiſpani *Paniqueſo del flor blanquo*, Galli quidam *ſeneue ſauuage*. Thlaſpi autem Græcis à fructus forma dictum eſt, qui naſturtio ſimilis eſt, ſed latior, & veluti infractus & contuſus. θλᾶν enim contundi & infringi ſignificat, infringendóque quod globoſum tumidúmque erat, malleo vel lapide cum dilatatione exæquare, vel à ſeminis inuolucro foliaceo tranſuerſim per mediúmve incuſſo aut diffracto. Duo thlaſpeos genera memorat Dioſcorides, vnum anguſtifolium, alterum Cratenæ latifolium. Eadem Plinius habet, nulla thlaſpeos Cratenæ mentione facta. Periti herbarij multò plura genera ex ſeminis forma, à qua huic herbæ nomen inditum fuiſſe diximus, obſeruarunt, vt ex ſingulorum hiſtoria intelligetur. A' thlaſpe Dioſcoridis exordiemur, quæ herba eſt anguſtis foliis, digiti longitudine in terram verſis, ſubpinguibus, in cacumine diuiſis, binûm dodrantum cauliculo, tenui, non ſine adnaſcentibus ramis (Græcè legitur ἀποφυάδας ὀλίγας ἔχοντα, id eſt, qui adnata, ſiue ramulos, ſiue propagines paucas habet) fructu circa ipſum totum, ab extremo in latius ſe pandente: ſemine naſturtij, incluſo vaſis Lenticulæ effigie, niſi quod infringitur (Græcè habetur, ἐν ᾧ σπερμάτιον ἐμφερὲς καρδάμῳ, δισκοειδὲς, οἱονεὶ ἐν τεθλασμένον. Id eſt, in quo ſemen exiguum, ſimile naſturtio, diſci figura, veluti compreſſum. Ruellius legiſſe videtur φακοειδὲς, quod verterit lenticulæ effigie, nec temerè, quum thlaſpi ſemen illi pulchrè reſpondeat, vel ex Plinio ita interpretatus eſt, vulgaria tamen Dioſcoridis exemplaria δισκοειδὲς habent) vnde nomen accepit, flos albicat. Naſcitur in ſemitis & parietibus, ſepibúſque. Semen aſperi guſtus (ita Ruellius ex Plinio vertit, quod Græcè dicitur σπέρμα δριμὺ, id eſt, ſemen acre) excalfaciens. Alterum thlaſpi tradit Cratenes, quod aliqui Perſicam ſinapi vocant, latis foliis, radicibus magnis. Quę omnia Plinius ex Dioſcoride trãſcripſiſſe videtur, aut certè vnde ille exſcripſerat. Thlaſpi, inquit, duorum generum eſt, anguſtis foliis, digitali longitudine & latitudine, in terram verſis, in cacumine diuiſis, cauliculo ſemipedali, non ſine ramis, peltarum ſpecie, ſemine incluſo lenticulæ efficie, niſi quod infringitur, vnde nomen, flos albicat. Naſcitur in ſemitis & ſepibus. Semen aſperi guſtus. Alterum thlaſpi, aliqui Perſicon napy vocant, latis foliis, radicibus magnis. In quibus Plinij verbis mancum id videri poteſt, non ſine ramis, pellarum ſpecie, ita vt vox fructu deeſſe videatur, quæ pellarum ſpeciei comparetur. Galenus de thlaſpi hæc etiam prodidit. Vtuntur thlaſpi quod è Creta adfertur, quódque vbique naſcitur, colore inter luteum & flauum medium, figura rotundum, exiguum adeò, vt ſæpe grano milij cedat. Melius eſt autem è Cappadocia comportatum thlaſpi imponamus. Hoc ad nigredinem inclinat, figuram non exquiſitè rotundam habet, & antedictum magnitudine per multum ſuperat, atque ab vno latere paruam quandam veluti compreſsionem præ ſe fert, vnde ei nomen inditum eſt. Naſcitur luteum vt hoc, ita & illud in Cappadocia plurimùm. Ideóque non abſolutè quod inde aſportatur, optimum cenſendum eſt, ſed quod peculiariter in Sauro naſcitur, nec Cretico, nec paſsim naſcenti ſimile. Hæc de thlaſpi Galenus. Ex quibus colligitur duplex eſſe thlaſpeos genus, ſemine, figura, & colore diſtans præter illud quod Dioſcorides & Plinius ſecundum fecerunt. Primum Dioſcoridis & Plinij thlaſpi, Matthioli, Fuchſij, & aliorũ peritorum herbariorum iudicio, id eſt, cuius effigiem hîc propoſuimus, quod etſi caule iam edito folia non habeat in cacumine diuiſa, tamen cum cæteræ omnes notæ, quas thlaſpi ſuo Dioſcorides aſsignat, ei conueniant, credendum id legitimum eſſe, præſertim cùm antequam caulem emittat, vt obſeruare perfacilè eſt, ineunte vere folia proferat humi accubantia, vtrinq; circa cacumen diuiſa. Sed hæc fugacia ſunt, ſtatimq; conflaceſcunt. Quæ autem in caule ſunt, anguſta ſunt, vt Dioſcorides ait, ſubpinguia, digitali longitu-

Lib.2.c.150.
Genera.
Lib.27.c.13.
Forma.
Locus.
Lib.27.c.13.
Lib.1.Anti.

THLASPI. I. Matth.

THLASPI. II. Matth.

THLASPI Angustifolium, Fuchsij.

THLASPI. III. Matthiol.

dine. Ad hæc caule est tenui, duorum dodrantum longitudine, non sine adnatis ramulis, circa quos totos fructus spectantur, folliculi scilicet compresi, aut disco similes, aut lenti, in quibus semen concluditur nasturtio simile, acri sapore. Pena & Lobellius hoc Thlaspi vulgatisimũ esse aiunt Vaccarię folio. Sunt qui hoc thlaspi esse Cratenæ, cuius Dioscorides & Plinius meminerunt, falsò credunt. Nam & fo-

THLASPI IIII.
Matthiol.

liis latis, & radicibus magnis caret, quæ thlaſpi Cratenæ habet. At ſi qua ſit planta hodie nota, quæ thlaſpi Cratenæ merito cenſeri poßit, eam eſſe putat Matthiolus, quam rhaphanum ruſticum appellauimus & deſcripſimus: huic enim folia lata ſunt, radices magnæ, & iſchiadicis confert. Cordus id maius thlaſpi ſine dubio eam herbam eſſe putat, quam Germani *Merrettich* appellant, Arabes naſturtium album à candore radicis, eóſq; reprehēdit, vt diximus, qui acrem iſtam radicem rhaphano adſcripſerunt, eáque malè vtuntur, cum rhaphano vtendum ſit. Alterū thlaſpi genus ex Matthiolo etiam depinximus, quod eius ſemen thlaſpi haud abſimile videatur. Naſcitur in agro Pragenſi, locis ſaxoſis & aſperis, floret medio vere, Iunio menſe ſemen profert guſtui acre. Addidit Matthiolus & tertium & quartū thlaſpeos genera hîc quoque appoſita. Plura periti herbari obſeruarunt, & in lucem protulerunt: quorum declaratio in librum de plātis, quæ in aſperis, aridis & montoſis naſcuntur, reiicienda. Eſt & thlaſpi marinum, minimum, de quo in libro maritimis ſtirpibus dicato, dicemus. Quare de thlaſpeos viribus Dioſcoridem nunc audiamus. Semen, inquit, bilem vtrinque extrahit potum acetabuli menſura: prodeſt iſchiadicis infuſum: ſanguinem potu educit, internas ſuppurationes rumpit: mēſes ciet, ſed partus enecat. Alterum thlaſpi vtile iſchiadicorum infuſioni. Eadem Plinius iiſdem verbis habet. Eadem & Galenus, thlaſpeos ſemen, inquit, facultatem habet acrem, adeò vt internos abſceſſus potum diſrumpat: menſes ciet, & fœtum necat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuat, iſchiadibus prodeſt. Eſt enim alioqui tum ſupernè tum infernè billioſorum humorum euacuatorium oxybaphi menſura epotum.

In lib. 2. Dioſc. cap. 186.

Cap. de rapha.

Locus.

Tempus.

Lib. 5. c. 62. In hiſt. plā. cap. 114.

Lib. 2. c. 150.

Vires & Temper.

Lib. 27. c. 13.

Lib. 6. ſim.

ARABIS SIVE DRABA. CAP. XLV.

ARABA ſiue Draba, ſiue Arabis herba dicta reperitur, & à Serapione naſturtij generibus adnumeratur, quam naſturtium orientale vocat, ob inſignem eius acrimoniam, quidam Babylonicū naſturtium vocant. De draba hæc in Dioſcoridis exemplaribus leguntur. Draba herba ad cubiti altitudinem aſſurgit, tenues ſpargens ramos, & ex vtroque latere folia ſeu lepidij, ſed molliora & candidiora. In cacumine verò ſambuci vmbellam gerit, candidos flores habentem. Herba hæc cum ptiſana coquitur in Cappadocia maximè. Semen aridum pro pipere obſoniis admiſcetur. Sed hoc caput Dioſcoridi falſò adſcriptum fuiſſe Marcel. Verg. Matthiolus, atque alij viri docti non ſine ratione ſuſpicantur. Primùm plantę appellationem ſi rectè expendamus, neque Græcam, neque purè Latinam eſſe çomperiemus, cùm neque apud Galenum, Oribaſium, Paulum, Aëtium, neque apud Plinium, alióſve Græcos aut Latinos auctores ſcriptum de ea quicquam reperiatur. Deinde in exemplari Dioſcoridis Græco manuſcripto, bis hæc herba ſecundo Dioſcoridis libro habetur, tum ſtatim poſt thlaſpi, tum in fine libri poſt glaſtum ante telephium intruſa,

Nomina

Forma.

ARABIS SEV DRABA, Dodon. seu Thlaspi Creticum.

ARABIS SEV DRABA, Matthiol.

ARABIS SEV DRABA altera, Penæ & Lobell.

Lib. 5. c. 63.

In lib. 2. Diosc. cap. 187.

quod apertè ostendit supposititia n esse in Dioscoride hanc herbam. Cæterùm siue à Dioscoride, siue à quouis alio herbario literis prodita sit hęc herba, illam putat esse Dodonęus, quam hîc pictam damus, quam recentiores herbarij thlaspi Creticum vocant. Pedalis est herba, foliis angustis, iberidis foliis ferè similibus, in cauliculorum summitate vmbellas ferens, in quibus flosculi oriuntur candidi, aut quasi in purpura albicantes: deinde siliquę paruæ, compressæ, thlaspeos siliquis similes, minores tamen, in quibus semen includitur, gustu acre & feruens, sicuti thlaspeos semen. Huic herbæ thlaspeos vires Dodonæus tribuit. Cordus Plinium eius herbæ mentionem fecisse nomine Dryophoni existimat, cuius verba cùm de dryopteri dixisset, hæc sunt. Dryophonon similis herba est, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circundatis vtrimque foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus, mollioribúsque, flore candido sambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine verò eius pro pipere vtũtur. Drabam aliam exhibuit Matthiolus, quã legitimam esse censet, in qua cùm leuiuscula sentiatur acrimonia, quam insignem in Draba requirit Serapio, an ea sit eius draba quæ in Italia nascitur, affirmare non audet, nisi forte drabę pro regionum diuersitate accidat, quod aro accidere scripsit Galenus. Drabam aliam Lobellius monstrat, quæ inter Narbonensium Drabam

&

& Myagrum media est & congener. Dignoscitur reptatu dodrantalium cauliculorum densissimorum, & radicis exilitate, flos albidus est, quatuor foliolis constans. Hæc Lobellius.

IBERIS. *CAP. XLVI.*

QVAE ἰβερὶς Græcis herba dicitur, ab Iberia regione nomen inuenit. Paulus lepidium, & ἀγριοκάρδαμον, id est, siluestre nasturtium appellari scripsit. Aëtius Cardaminen, quia odorem, saporem, & figuram cardami, hoc est nasturtij habet, & Galenus odore & viribus cardamo simile lepidium esse dicit. Quare in Dioscoride ἰβερὶς ἤτοι καρδαμαντικὴ pro καρδαμίνη falsò legi Cornarius existimat. Galenus etiam lepidium eandem esse herbam cum iberide declarat his verbis. Damocratis extat libellus Clinicus inscriptus, in quo versibus Iambicis de tribus differit medicamentis. Ac primò quidem eo quod ex herba quam ipse iberidem appellat, constat. Mox subiungit Galenus. In Iberide medicum quendam amicum suum hac herba curatum esse, quam ipse Damocrates iberidem appellat, vt qui ipso visu herbam cognorit, nomen autem eius nullum audierit, quinetiam idipsum ignorarit is qui eum vsum eius docuit. Verùm ex signis quæ scribit, videtur iberidē appellare, quæ à Græcis lepidium appellatur, à regione in qua amicus eius curatus est, appellatione ducta. His subiicit Galenus Damocratis iambos quibus iberidē descripsit. Addit rursus his Galenus. De hac iberide etiam Archigenes scribit, lepidium ipsam appellans. Dicit autē & splenicis, & ischiadicis ipsam cōuenire. Ad ischiadas & perfrigerationes Hygieni Hipparchi. Herbam iberidem quam aliqui lepidium vocant aut agriocardamum colligito, &c. Cùm igitur iberis & lepidium eadem sit herba, perspicuum est iberidis caput calci primi libri Dioscoridis à nimis curiosis librariis vel medicis, nō à Dioscoride adiectum fuisse, cùm is iberidi locus non rectè assignetur, sed libro secundo, in quo cum permultis plantis quæ acri facultate præditæ sunt, de lepidio tractat. Eius effigiem his iambicis versibus Damocrates depinxit.

Nomina. Lib. 3. c. 17. Lib. 3. c. 84. & lib. 12. c. 12. Lib. 7. sim. Lib. 10. ph. loc. cap. 2.

Gal. lib. 10. ph. loc.

Locus.

Herba hac vbiq; multaq; frequens nascitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros & veteres,
Tritásque quondam publicè pedibus vias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper virescens foliis nasturtij,
Florentibus vere, attamen maioribus:
Caulem cubitalis longitudinis gerit,
Paulò minorem, aut rursus ampliorem, ab hoc
Aestate pendent folia, donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hac ad imaginem, &
Deiecta & exsiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aestate florem fert colore lacteo
Multum, tenuem, variúmque valde, cauliculus.
Ad quem sequitur semen penitus sic exiguum,
Visum ferè vt fallens, oculos quoque effugiat
Odorem habet radix inde acerrimum,
Vero similem quàm maximè nasturtio.

Forma.

Hos versus apertè declarat Plinius his verbis. Inuenit nuper & Seruilius Damocrates è primis medentium quam appellauit iberidem, quamquam ficto nomine, inuentioni eius assignato carmine. Nascitur maximè circa vetera monumēta, parietinasq;, & inculta itinerum, floret semper folio nasturtij, caule cubitali, semi-

Lib. 25. c. 8

Lib.1.c.vlt. ne tam paruo, vt vix aſpici poſsit. Radici odor naſturtij, &c. Huic deſcriptioni etiã ſimillima eſt ea quę in Dioſcoride reperitur, ſiue ab eo poſita ſit, ſiue ab alio auctore inſerta. Iberis folia habet naſturtij, vere virẽtiora, caulem cubitalẽ aut minorẽ. In incultis naſcitur. Aeſtate lacteum florem promit, quo tẽpore efficatior eſt. Radices duas naſturtio ſimiles habet calfacientes & adurentes. In qua deſcriptione corruptus eſt locus, μῆκος δ' ὅσον πηχυαῖον, ἢ ἔλαττον, id eſt, caulem cubitalem aut minorem. Deeſt enim vox καυλοῦ, & πλέου, vt ſic legatur, μῆκος δ' καυλοῦ ὅσον πηχυαῖον, πλέον ἢ ἔλαττον, Id eſt, caulem longitudine cubitalem, maiorem, aut minorẽ, ſic enim

IBERIS ſiue Lepidium Matth.

Lib.12. c.2. Damocrates habet. Sic & Aëtius, verſus Damocratis, ſed lege carminis ſoluta recitans, &
Lib.3.c.184. Archigenes in Epiſtola ad Ariſtonem referente Aëtio, in qua iiſdem planè verbis iberidem deſcribit, vt vel ex Dioſcoride exſcripſiſſe videatur, vel ex ipſo Archigene ad finem libri primi Dioſcoridis caput de iberide aliquis attexuerit. Veterum Græcorum iberis ſiue lepidiũ doctiſſimorum herbariorum iudicio, ea eſt quam hìc pictam exhibemus, *Naſturtio ſaluatico* Italorum,
Matth. lib. 1. Dioſcor. cap.vlt. *Paſſerage ſauuage & Creſſon ſauuage* Gallorum, caulibus rotundis, cubitalibus, ſurculoſis: foliis an-
Forma. guſtis, floribus candidis, & ſiliquis in quibus ſemen: radice craſſa, candida, guſtu acerrima. Ab herbariis colitur in hortis. In Italia tamen & Gallia Narbonenſi locis incultis ſponte naſcitur. Huic iberidi cùm minimè conueniant quę
Lib.19.c.8. de lepidio quodam Plinius tradit, id exire in cubitalem altitudinem, foliis laurinis, ſed molli-
Lib.3 c.77. bus, item Paulus fruticoſam quandã apud ſuos naſci iberidem ſimilibus lauri foliis, & multò amplioribus, attendẽdum id lepidium à ſuperiore iberide ſiue lepidio prorſus eſſe diuerſum: prę̨ſertim cùm Dioſcorides Lepidiũ ſuum βοτάνιον vocet, id eſt, Herbulam. Eſt autem id primum ſiue maius lepidium Pauli & Plinij ea planè herba quæ à recentioribus Piperitis nuncupatur, (non eſt autem piperitis Plinij, de qua iam diximus) quod acerrimo guſtu linguã vel-
Cap. de ſiliq. licet, Officinis rhaphanus ſilueſtris, non ille quidem de quo poſt ſatiuum diximus, neque
Forma. rhaphanus ruſticus, ſed qui nominatur à Gallis *Paſſerage*, à feruido guſtu, à Germanis *Pfeffkraut*. Lepidiũ maius Cordi & Tragi. Folia huic longa ſunt, lata, laurinis ſimilia, ſed latiora & longiora, & toto ambitu parum crenata: caules rotundi, fractu contumaces, fere bipedales: in quorũ ſummitate flores parui & candidi, deinde ſemen minutum, radix longa eſt, & ſimplex,

LEPIDIVM PAVLI & Plinij.

quæ

quæ ſub terra ſerpit, vnde quotannis ſurculi multi enaſcũtur. In hortis herbariorũ paſsim colitur, ſemelq; ſata haud facilè extirpari poteſt. Sed de Iberidis, ſiue lepidij prioris viribus dicamus. Lepidiũ, inquit Galenus, ex quarto eſt ordine excalfacientiũ, ſimile naſturtio, tũ odore, tũ guſtu, tũ viribus: ſed minùs eo deſiccat. Qui verò qualitates has ſequãtur effectu, hi ſunt ex capite de Iberide, quod in Dioſcor. additũ fuiſſe diximus. Radices iſchiadicis cũ ſalſa axungia emplaſtri modo vtiles, quaternis horis alligatæ, vt dein in balneas deſcẽdatur, & poſtea oleo cũ lana locus perungatur. Idẽ auxiliũ de Iberidis radice præſcripſit Damocrates, his verſibus.

Vires & Temper. Li.7.ſimpl.

Gal. lib.10. ph.loc.

Hanc erutam larga ſatis cape copia
Aeſtate, nam tunc optima & fortiſsima eſt
Adhuc recens ſiccata fit. ſed debilior.
Tuſam hinc probè (nam difficulter tunditur)
Pauca ſubactámque excipies axungia.
Cruríque toti, & maximè coxendici
Adhibebis, & ligabis, & ſines duas
Horas mulieribus, viris ſed quatuor.
Hinc balneo inductos, nec vllo ex vnguine
Nec ſmegmate vllo pinguiore collines,
Sudore ſed modico exiliente, in ſolium
Merges iubens perferre: nam mordacitas
Ingens, caloris ſenſus atque exoritur.
Verùm hinc rigatos leniter perducito.
Illati enim quamuis manibus ſint plurium,
Exibit attamen pedibus ſuis valens,
Quicúmque conſilium hoc bonum ſuſceperit.
Ad multum oleum miſcebis hinc vinum modicum,
Et concuties & illines lotos eo.
Ac mox madore terſo, & pinguitudine Totum teges crus mollibus tu velleribus.

Hoc ſanè vtendi modo, inquit Galenus, & inueteratos capitis dolores, & aliàs omnes quacumque corporis parte inueteratas & ægrè ſolubiles affectiones ac reſolutiones ſe curaſſe Damocrates, & omnino vitia in quibus alij ſinapiſmo, alij remedio ex thapſia vtuntur, ſe hac herba perſanaſſe ait. Idem omnino ad iſchiadas remedium Aëtius bis habet. Idem & Plinius his verbis. Radici Iberidis odor naſturtij. Vſus æſtate efficacior, & recenti tantùm. Tunditur difficulter: coxendicibus, & articulis omnibus cum axungia vtiliſsima, viris plurimùm quaternis horis, fœminis minùs dimidio adalligata, vt deinde in balneis deſcendatur in calidam, & poſtea oleo ac vino corpus perungatur: diebusq; vicenis interpoſitis idem fiat, ſi qua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur non in ipſa inflammatione, ſed imminuta. Ex his grauiſsimorum auctorum ſcriptis locum in Dioſcoride capite de Iberide corrupto legi putat Cornarius, Καὶ ἐλαίῳ μετ' ἐρίου τοῖς τόποις ἐπιχεέσθω, & poſtea oleo cum lana locus perungatur, pro καὶ ἔλαιον μετ' οἴνου τοῖς τόποις ἐπιχεέσθω, hoc eſt, oleũ cũ vino locis illinatur: ſic enim habent Damocrates & Plinius, vt ex ſuperioribus intelligitur. Sic & Aëtius: ἐξελθὼν δὲ οἰνελαίῳ λιπαρῷ περιαντληθεὶς, καὶ περιαξάμενος, σκέπε τὸ ἰσχίον ἐρίοις καθαροῖς. Ideſt, Egreſſus autem vino & oleo multo perfuſus ac deterſus, coxendicem lanis puris tege. Et alio in loco. A balneo ad oleum multum paucum admodum vinum admiſceto, & illinito. Superiores auctores radicis Iberidis vſum ſolummodo iſchiadicis præſcribunt, Paulus etiã foliorum: ſic enim ſcribit. Quæ verò Iberis apud nos fruticoſa naſcitur ſimilibus lauri foliis, & multò amplioribus, reſpondere multa experimenta teſtantur, non ſolùm in coxarum,

Lib.10.ph. local.

Li.3.c.184. & 12.ca.2. Lib.25.c.8.

In li.10.ph. loc.Gal.

Lib.12.c.2.

Lib.3.c.77.

ſed in aliis quoque diuturnis affectibus. Per æſtatem verò longè ſunt efficaciora. Atqui ſi folia tunc non produxerit, cortex ipſius radicis contunditur cum adipe ſuillo, vt emplaſtri ſpeciē repræſentet, inde linteolo dēſiori illitum locis maximè
Li.2. c.170. dolentibus imponitur, &c. Dioſcorides etiam lepidij folia ad coxendicis dolores adhibet. Vis foliorum acris & excalfaciens, inquit, quapropter trita iſchiadicis præſentiſsimum eſt auxilium, ſi cum helenij radice, quarta parte horæ illinatur: lienoſis ſimili modo prodeſt: lepras eximit. Radix appenſa collo, dolore dentium liberare exiſtimatur. In quibus verba illa, ſi quarta parte horæ illinatur, quæ Græcè leguntur ἐπιτιθέμενον πρὸς τέταρτον ὥρας, mendo non carere ſuſpicatur Corna-
Embl. 159. lib.2. rius. Cùm enim cæteri omnes auctores, vt diximus, emplaſtrum ex lepidio impoſitum, quatuor horas ſinendum præſcribant, credibile non eſt rectè hîc legi, vt ad quarttam horæ partem imponatur: neque enim tam breui tempore vires ſuas exerere poteſt: & fieri potuit, vt τέταρτον pro τέσσαρας ſit ſuppoſitum, quod facilè euenire potuit, ſi quaternarij numeri nota, δ, interpreti fuit exprimenda. Porrò reliquum lepidij in medicina vſum, & ex eius radice amuletum Plinius aliter
Li.20. c.17. quàm Dioſcorides refert his verbis. Lepidium inter vrentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic & lepras & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatricum vlcera. Tradunt in dolore dentium adalligatam brachio qua doleat, compeſcere dolorem.

CORONOPVS. *CAP. XLVII.*

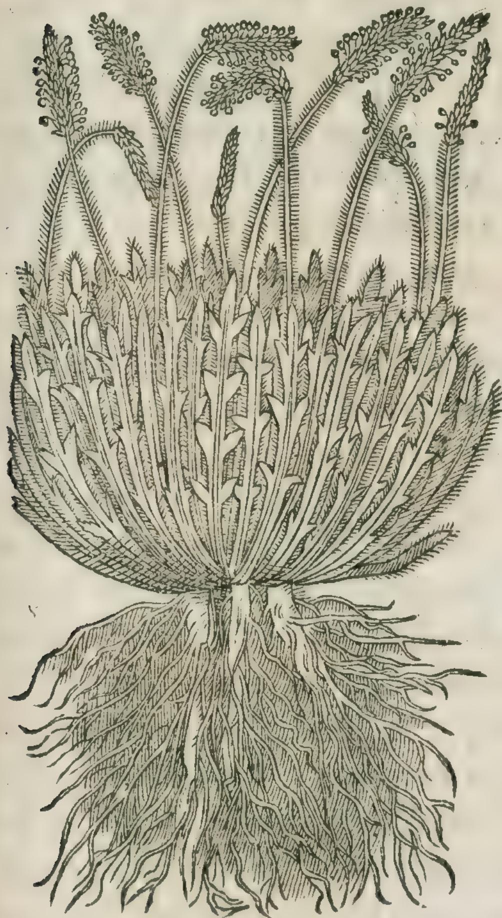
Nomina ΟΡΩΝΟΠΟΥΣ, Latinè Cornicis pedem ſignificat, atque etiam refert, foliis ita fiſsis & diſpoſitis vt Cornicis pedem repræſentent. Eſt enim Coronopus Dioſcoridis acetarium olus, quo horti omnes hodie ſcatent, Manardi, Scaligeri, Matthioli, Fuchſij, Cordi, & aliorum doctiſsimorum herbariorum ſententia, quod vulgò herbariorum à foliorum integrorum figura Cornu cerui, Gallis *Corne de Cerf*, Italis *Herba ſtella*, Germanis *krautfuoß* dicitur: etſi eius breuiſsima ſit apud Dioſcoridem deſcriptio: oblonga herbula eſt, inquit, per terram ſtrata, fiſsis foliis, coquitur in olere. Radicem habet tenuem, adſtringentem, quæ in cibo cœliacis facit (vel vt in vetere codice legitur, ὃ ἡ ῥίζα ἑψομένη καὶ ἐσθιομένη ποιεῖ πρὸς κοιλιακούς, ideſt, cuius radix elixa ſi edatur, cœ-
Li.22. c.19. liacos iuuat.) Prouenit in aggeribus & locis incultis, & ſecus vias. Breuiter etiam eadem tradit Plinius. Coronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim,
Li. 21. c.16. quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere toſta. Et alio in loco. Aculeata-
Lib.7. hiſt. cap.9. rum caules aliquarum per terram ſerpunt, vt eius quam Coronopum vocant. Quæ ex Theophraſto expreſſa ſunt, qui Coronopum inter ἐπιγειόφυλλα, ideſt, ea quæ ab radice foliata ſunt recenſet: itemq́; inter aculeatas & ſponte creſcentes herbas. Etſi verò Dioſcorides Coronopum aculeatam eſſe herbam non dicat, neque de ea libro tertio cum cæteris aculeatis herbis agat, ſed libro ſecundo cum oleribus, iiſq́; quæ in ciborum vſum veniunt, nemo tamen iure eorum ſententiam reprehendere poſsit, qui Coronopum hîc depictum Dioſcoridis Coronopum eſſe exiſtimarunt. Theophraſtus enim ad Coronopi foliorum præſertim recentium
Li.2. Dioſ. c.123. formam alluſit, vt rectè cenſet Matthiolus, quæ ea ſunt laciniarum tenuitate, vt aculeata videantur, cùm tamen pungere non poſsint, vt cum acanthinis ſimiliter
Ca.169. luſit Dioſcorides, vel vt ait Fuchſius, foliorum fiſſuras aculeos appelles licet.
Forma. Coronopus igitur ſiue Cornu cerui, folia fert longa, anguſta, hirſuta, & in ſingulis lateribus terna, quaternáve foliola, ita vt folia integra Cerui cornibus ramoſis ſimillima ſint, per humum ſtrata, & in ſtellæ figuram diſpoſita, ex quorum medio rotundi & hirſuti oriuntur cauliculi ſpicam, florem, ſemen edentes, omnia hæc plantagini proxima, vt nullum ferè diſcrimen obſeruari poſsit. Vnica nititur radice, innumeris tamē capillamētis ſtipata. Hãc Dioſcorides & Plinius, vt diximus,

cœliacis

cœliacis prodesse scripserunt, quibus subscripsit Galenus. Coronopodis radix comesta, inquit, cœliacis prodesse creditur. Aëtius idem tradit. Paulus colicos iuuare scribit, non cœliacos. Nec librarij est hic error ex vocum affinitate decepti, sed ipsius auctoris Pauli, qui cùm alaudam colicis auxiliari scripsisset, mox subiunxit, κορωνόποδος ἡ ῥίζα καὶ αὐτὴ πεπιστευμένη κωλικοὺς ὠφελεῖν ἐσθιομένη. Idest, Ipsa etiam Coronopodis radix colicos iuuare creditur. Scribit Matthiolus inueniri Coronopũ sponte nascentem diluto extenuatoq; solo, in Comitatu Goritiensi, quam ibi vulgus Serpentinã appellat, quòd eius radix in vino pota viperarũ, aliorumq; venenatorum animalium morsibus maximè aduersetur, adeò vt ipsa sola (id quod se experientia compertum habere affirmat) liberet demorsos. Huius etiã meminimus in libro de iis quæ in asperis nascuntur, capite de Holostio. Est & Serpẽtina minima, nullatenus distans à superiore, præterquàm exilitate: cauliculis enim vix vnciã, aut sesquiunciam æquat. In celsis montium iugis sterilis Sauenæ in Gallia Narbonẽsi copiosè prouenit. Ea est, opinor, quam Pena pingẽdam curauit: & quam Monspelienses Holostium suspicabantur, sed perperam propter radicis notam planè contrariam. Eadem etiam aut eam proximè referens, quæ à Clusio nomine Holostij Salmaticensis depicta est & descripta, vt ostẽdimus loco supra citato. Ex his quæ de Coronopo diximus, perspicuum

Li.7.simpl. Lib.7. Corn.Embl.116.li.2.

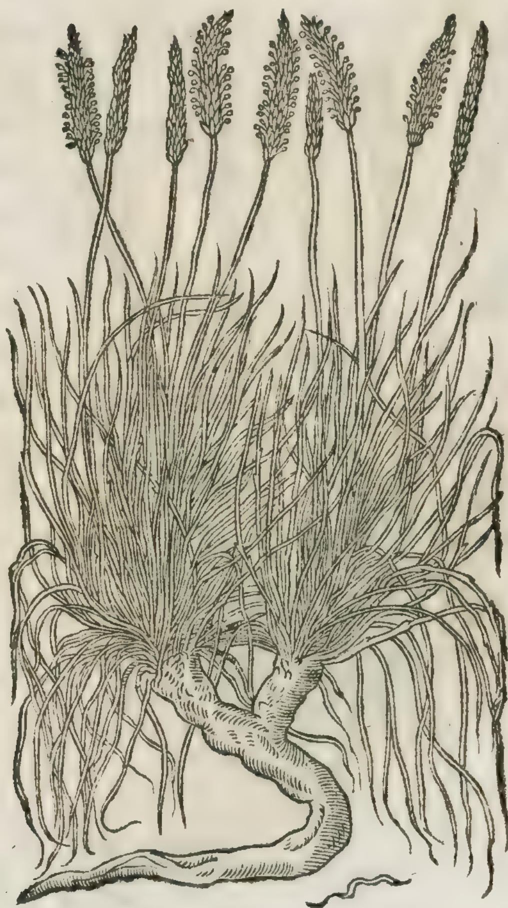
CORONOPVS, Matth.

SERPENTINA Omnium minima, Lobellij.

CORONOPVS Siluestris, siue Serpentina.

est vehe

eſt vehementer eos errare, qui Coronopum, plantam eam eſſe putant, quæ herbariorum vulgò Pes Coruinus, à nonnullis Pes gallinaceus dicitur, quo nonnunquam ad exulcerandas corporis partes, neceſsitate ita poſtulante vtuntur medici, cùm reuera ranunculi ſpecies ſit, vt ſuo loco dicetur. Fuere alij eruditi viri qui multùm temporis & diligentiæ in plantarum natura cognoſcenda poſuere, qui aliter de Coronopo ſenſerunt. Leonicenus imprimis Coronopum eam herbam eſſe putat, quam ipſe lingua vernacula Capriolam vocat, alij Itali ſanguinellam, quod eam pueri æſtate in nares immittant, vt ſanguinem eliciant. Cuius ſententiam minimè probat Manardus. Nam etſi herba hæc in culmi faſtigio quinque graciles veluti ſpicas gerat, quæ cum dilatantur, formam Pedis cornicis, vel alterius auis repræſentent, tamen cum hominum cibis nõ expetatur, folioq; ſit nullis inciſuris diſſecto, nec ſeratur in hortis, & arida fœni modo aſſurgat, Coronopus nullo modo dici poteſt. Quod ſi quis obiiciat Plinio & Theophraſto Coronopum aculeatam eſſe herbam, atque ideo Capriolam, ſiue Sanguinellã eſſe poſſe, facilè is refelletur, quod Capriolę caulis calami modo geniculis interreptus humi minimè repat, ſed rectus in altum aſſurgat, & culmorum more ſpicas ferat. Dodonæus quem Coronopum eſſe diximus, non Dioſcoridis Coronopum, ſed Pſeudocoronopum vocat, atque aliam plantam exhibet, quam ad Coronopum Dioſcoridis proximè accedere ait, quæ à Ruellio graphicè depicta eſt his verbis. Herbula protritis itineribus & ſemitis paſsim viret, quaſi pedibus calcari lætetur, humi ſemper ſparſa proſerpit, folio in multas partes laciniato, ſeſſilibus cauliculis, flore candido, exili inuolucris ſeminum orbicularibus, per ambitum echinatis, in quibus duplices prominulo ventre ſinus extuberant, ſinguli ſingulorum ſeminum eo capaces. Vulgus quod folium multipliciter confectum in Ceruini cornu imaginem effigietur, hoc ei nomen non immeritò dicauit. Verùm quænam haberetur apud veteres, hæc herba Ruellius affirmare non audet. Pena verò hanc multò melius Coronopi ſpeciem habendam eſſe cenſet, quàm Serpentariam Matthioli, quæ incerta eſt, & foliis longè diſsimilibus, & potius holoſtij ſpecies. His idem Pena nouam antiquis & recentioribus indictam ſubdidit, quæ collibus & cautibus Maſsiliæ vicinis ad maris alliſiones inter tragacanthum paſsim luxuriat, denſiſsimo ſparſóque foliorum ſtipatu, ſedi minimi ſaxei montani, vel pinaſtri ritu, poſitu, & rigiditate

CORONOPVS Ruellij, ex Dodon.

Li.2. c.62. *CORONOPI Maſſilienſium, Penæ.*

CORONOPVS *Repens*, *Lobell.*

rigiditate, innumera etiam sobole cauliculorum dodrantalium, semen pusillum plantaginis, aut serpentinæ vulgaris spicis includentiũ. Radix longiuscula, lignosa, crasior, gustu nonnihil calida, aromatica.

MENTHA. CAP. XLVIII.

MENTHAE nomen suauitas odoris apud Græcos mutauit, inquit Plinius, cùm alioqui Mintha vocaretur. Vnde veteres nostri nomen declinauerunt. Quæ sic scripsit Plinius, quòd ἡδύοσμος Græcis nunc appelletur ab odoris iucunditate, quæ antea μίνθη dicta nobis Mentham fecit, Arabes *Nabatnaho* vocant, Itali *Mentha*, Germani *Muntz*, Hispani *Hierua Buena*, Galli *Menthe*. Dioscorides duorum duntaxat Menthæ generum meminit, satiuæ siue hortensis, cuius vt vulgò cognitæ descriptionem prætermisit, & siluestris, quam Mentastrum Latini vocant. Recentiores plures Menthæ hortensis species esse annotarunt. Matthiolus plures Menthæ hortensis species esse ait. Vna enim, inquit, breuioribus & crispioribus constat foliis, alia rubenti caule & flore, alia albicante. Fuchsius genera quatuor, sed diuersa depinxit, totidem Dodonæus, siluestris duo. Matthiolus primã Menthæ speciẽ breuioribus

Nomina Lib 19. c.8. Lib.3. ca.35. *Genera* Cap.110. Lib.2.c.62.

MENTHA *Satiua Crispa*, *Dodon. prima.*

MENTHA *Satiua*, *Matth. prima*, *Dodon. III.*

& crispio

& criſpioribus conſtare foliis ſcribit, de qua mox ex Dodonæo & Fuchſio dicemus, aliam rubente caule & flore, aliam albicante, quas duas poſtremas depinxit. His addidit Mentham Græcam, quæ Saluia Romana nominatur, de qua alio capite tractabimus. Fuchſij & Dodonæi mentha ſatiua prima ea eſt quæ mentha criſpa, Gallicè *Menthe creſpue*, Germanicè *Deyment*, & *Kranßdeyment* vocatur.

MENTHA Satiua altera, Matth.

Forma. Mentha vulgata ſerpens rotundiore folio Lobellij. Cauliculos edit quadrãgulos, nigricantes, lanugine pubeſcentes: folia ferè rotunda, ſerrata, ſaturatæ viriditatis, criſpa, mollia, odoratiſsima: flores purpureos, internodia geniculatim coronantes verticillato ſemper ambitu. Radice eſt fibrata per terrã longiùs euagante. Altera eorumdem ſatiua Mentha Germanorũ *kranſmuntz* & *kranſoalſam*, ideſt, Balſamũ criſpũ, Lobellij. Mentha rotundifolia altera, flore ſpicato, ſiue cruciata Mentha, ſuperiori valdè ſimilis eſt, foliis rotundis, nigricãtibus, odoratis, cauliculis quadratis, radicibus per terram ſerpentibus: ſed in faſtigiis flores ſunt ſpicati. Hæc eſt Mentha ſecunda ſatiua Matthioli. Mentha ſatiua tertia eiuſdem Dodon. Mentha Sarracenica, & Mentha Romana quibuſdam dicitur, Gallicè *Menthe de Noſtre Dame*, & *Mente Romaine*, Germanicè *Balſammuntz*, & *Vnſer fraunenmuntz*. Lobellij Mentha Romana Officinarum, ſiue præſtantior, anguſtifolia, ſatiua prima Matthioli, folio longiore & acutiore conſtat, ſalicis folio ſimili, ſed candidiore molliore, & hirſuto: floſculis purpureis cauliculorum cacuminibus ſpicatim inſidentibus, radice tenera, fibrata. Aliam Menthæ Romanæ, ſiue Sarracenicæ ſpeciem ex Myconio hîc appinximus: quæ à Pyreneorum montium incolis, vbi frequens naſcitur, vocatur *Herba del Moro*, ideſt, Herba Sarracenica. In locis frigidis maximè prouenit, in pratis, & iuxta fluenta, vix alibi. Herba eſt cubitalis, interdũ minor. Ramulos à radicibus multos edit, aliqua ex parte per caulis longitudinem, velut ſtriis notatos, nonnihil lanuginoſos, in quibus folia parua, breuia, non admodum lata, viridia, in ambitu ſerrata, odorata, medio inter ageratum vulgare & Menthaſtrum odore, & tam ſimili Menthæ Romanæ vulgò dictæ, vt hæc illi commodè poſsit ſuccedere. Flores in cacumine multi, anthemidi ſimiles, in medio luteoli, in ambitu candidi, odorati. Radices ſubſunt candicantes. Floret Iulio & Auguſto menſibus. Iuribus carnium eam incoquunt ad ſaporis gratiam. Myconius Menthæ Romanę ſpeciem

MENTHAE Sarracenicæ, ſpecies altera Myconij.

ſpeciem eſſe credit, ſapore, odore, & ſimili fermè foliorum figura inductus, niſi docti alij herbarij aliter ſenſerint. Quarta Mentha Germanis *Hertzkraut*, *&* *Balſamkraut* dicitur, Gallicè *Herbe de cœur*. Lobellij Mentha Romana anguſtifolia, ſiue cardiaca: foliis itidem longioribus eſt, caulibus & radice proximæ dictæ ſimilis, ſed flores purpurei geniculatim internodia haud ſecus quàm in prima ſpecie caules coronant. Mentha ſilueſtris ſiue Menthaſtrum ἡδύοσμος ἄγριος Græcis, Gallis *Menthe ſauuage*, *&* *Menthe cheualine*, Germanis *Roßmuntz*, *&* *vuilder balſam*, Italis *Mentaſtro*, hirſutiore eſt folio, vt ait Dioſcorides, & prorſus maiore quã ſiſymbrij, grauiore odore, quare minùs ad ſanorum vſus expetitur. Idipſum eſt herbariorũ ſententia quod hîc exhibemus. Cauliculos habet quadrangulos, hirſutos: folia longiuſcula, rugoſa, mollia, tam supernè quã infernè lanugine caneſcentia, & hirſutiora, ſiſymbrio procerius, odore magis viroſo, floſculis ſpicatim cauliculorum faſtigia coronantibus, radice eſt tenera & fibrata. Alterum Menthaſtri genus Dodonæi, ſiſymbrium eſt, de quo proximo capite agemus. Lobellius Menthaſtra alia oſtendit. Campenſe & Zuuolenſe, Menthaſtro vulgari perſimile, ſed foliis nigrioribus, longioribus, profundius crenatis, minuſq; incauis & hiſpidis, & florum ſpicatorum diuiſura. In agro Friſio ſecus Campen & Zuuolen oritur.

MENTHA Satiua quarta, Dodon.

MENTHASTRVM vulgare, Matth.

MENTHASTRVM Campenſe & Zuuolenſe, Lobelij.

MENTHASTRVM niueum Anglicum, Penæ & Lobellij.

MENTHASTRVM minus spicatum, Lobellij.

Menthastrum niueum Anglicũ, quod cultiores horti alunt in Anglia, vt ait Pena, vulgato longè minus & odoratius, cuius folia partim sunt viridi colore, partim niueo candore & læuore nitidißimo, cuiusmodi in hyssopo & saluia illic euenire ipsemet Pena annotauit. Menthastrum minus spicatum, odore mitius minusq; graue, folio Heliotropij Tricocci. Satiuæ Menthæ paßim in hortis proueniunt. Amant apricum locũ, non pinguem, non stercoratũ: humidis faciliùs adolescunt. Menthastrum vliginosis locis gaudet: paßimq; irrigua hoc Menthastro pubent. Florent omnes mẽse Augusto. Superest vt Mẽthæ vires declaremus, primùm ex Dioscoride. Mentha hortensis calfaciendi, adstringendi, atq; exsiccandi vim habet. Sistit sanguinem poto ex aceto succo: tineas in ventre teretes enecat: venerẽ stimulat. Singultus, vomitiones, cholerasq; sedant terni ramuli cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cum polenta illinatur. Imposita fronti capitis dolores mulcet: mammas si tendantur, aut lacte turgeant compescit: cum sale canum morsibus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulsa subuenit: vuluę ante coitũ admota conceptioni resistit: linguæ scabritiem cõfricta læuigat: Lac coire densariq; in caseum non patitur, si folia (aliàs κλωνάρια, idest, ramuli) potionibus lactis immergantur. In summa stomacho vtilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Ex Plinio. Grato Mentha mensas odore percurrit in rusticis dapibus. Semel sata diutina ætate durat. Et aliquanto post. Menthæ ipsius odor animum excitat, & sapor auiditatem in cibis, ideo embammatum misturæ familiaris. Ipsa acescere aut coire, densariq; lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu strangulentur. Datur in aqua aut mulso: eadem vi resistere & generationi creditur, cohibendo genitalia densari. Aequè maribus ac fœminis sistit sanguinẽ, & purgationes fœminarum inhibet: cũ amylo ex aqua pota cœliacorũ impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iocinorũ vitia ternis obolis ex mulso datis. Itẽ sanguinem excreantibus in sorbitionem. Vlcera in capite infantiũ mirè sanat; arterias humidas siccat, siccas adstringit. Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine vtilis duntaxat, qui & gargarizatur vua tumente, adiecta ruta & coriãdro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cũ alumine, linguæ asperæ cum melle: ad conuulsa intus

Tempus.
Lib.3.ca.35.
Vires & Temper.
Li.19. c.20.
Li.20..c.14.

intus per ſe,vitiiſq; pulmonis. Singultus & vomitiones ſiſtit cũ ſucco granati, vt Democritus monſtrat. Recentis ſuccus nariũ vitia ſpiritu ſubductus emẽdat. Ipſa trita choleras,in aceto quidẽ pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta: & ſi mammæ tendantur. Illinitur & tẽporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras,& ſcorpiones marinos, & ad ſerpẽtes. Epiphoris illinitur,& omnibus in capite eruptionibus: itẽ ſedis vitiis. Intertrigines quoque, vel ſi teneatur tantũ,cohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eã in horto guſtatã,ita ne vellatur, ſi iis qui mordeat dicat ſe lieni mederi per dies nouẽ. Aridæ quoque farinã tribus digitis apprehenſam & ſtomachi dolorem ſedare in aqua,& ſimiliter aſperſam in potionem, ventris animalia expellere. His Plinius partim plures virtutes Mẽthæ quã Dioſcorides tribuit, partim Dioſcoridi apertè refragatur,qui Mentham ἀφροδίσια ἐρεθίζειν, ideſt, venerem ſtimulare dixit, Plinius eam veneri officere,adducta etiã cur id faciat cauſa, inquit Cornarius. At Plinius non dixit veneri officere,ſed generationi reſiſtere:quod ait Dioſcor. ἀσυλληψίαν ἐργάζεσθαι, Idem Florẽtinus in Geoponicis habet,Si Mentha in lac iniiciatur,etiamſi coagulũ poſtea immittatur,lac non coagulabitur. Et addit, Inepta etiã ac incõmoda rebus venereis habetur. Dioſcoridi etiã Hippocrates & Ariſtoteles aduerſantur,vterq; diuerſam rationem ſecutus. Sic enim Hippocrates, Mẽtha calfacit,vrinã ciet,& vomitus ſiſtit. Et ſi quis ſæpe comedat, ſemẽ genitale colliquefacit vt diffluat,arrigere prohibet,& corpus debile facit. Ariſtoteles in Problematis ſic proponit. Cur dicitur Menthã belli tempore,neque edendã, neque ſerendã eſſe? Num quia perfrigerat corpus? Indicat autẽ id ſeminis corruptio. Hoc autem contrarium eſt fortitudini atque audaciæ,ſicut ipſe oſtendit alio Problemate, cũ ait,eos qui natura ſunt frigida formidoloſiores eſſe,contrà qui calida,audaces. At Hippocrates immodicũ Menthæ eſum veneri reſiſtere intelligit, quòd caliditate ſua ſanguinẽ extenuet,& ſemẽ genitale colliquet, eamq; ob cauſam arrigere prohibeat. Ariſtoteles verò, Menthã corpus ex accidẽte refrigerare, atque debilitare, quòd ſemen corrũpat. Galenus Menthæ facultates,& cauſam cur ad venerem incitet,exponit his verbis. Hedyoſmos,alij verò Minthen odoratã vocãt. Eſt enim & alia quædã Mentha inſuauis odoris,quã calaminthẽ vocãt. Vtraque guſtu acri, & facultate calida eſt,ex tertio ordine calfacientium. Infirmior tamen eſt Mẽtha odorata quàm calaminthe, & minùs calfacit. Vt enim in vniuerſum dicam, hæc ſeu ſilueſtris quædã eſt, illa ſeu domeſtica. Quamobrẽ ſanet ob eam quæ ex cultu accedit humiditatem,mediocriter item ad venerẽ excitat. Id quod omnibus accidit quæ humiditatẽ ſemicoctam & flatuoſam continent. Ob talem ipſius herbæ temperaturã in abſceſsibus ea quidã cũ polenta miſta vtũtur. Id quod in calaminthæ facere nequeas,propterea quod valentiùs tum excalfaciat,tum deſiccet quàm id genus medicamenta poſcant. Habet verò etiam quiddã amarũ in ſe & acerbũ. Illo quidem lumbricos interficit,acerbitate verò,ſi cum oxycrato bibatur, recẽtes ſanguinis eiectiones reprimit. Subſtantia eſt,vt ſi qua alia herba, tenuium partiũ. Nec omittenda ſunt quæ Symeon Sethi de ea prodidit. Iuuat iecur frigidum, & ventrẽ corroborat ac ſtomachũ,coctionẽ facit,vomitũ ſedat ac ſingultũ. Prodeſt etiam ad cordis morſus,& appetitionem ſuſcitat. Flatus diſcutit, & lumbricos interimit, potiſsimũ ſilueſtris Menthæ ius. Venerem ſtimulat,& iecoris obſtructiones tollit. Verùm hac veſci ad ſatietatem non oportet: quoniam ſanguinem extenuat,& ſeroſum facit,& ipſum in flauam bilem mutat. Dein efficit vt ſanguis,qui maximè eſt tenuium partium, diſcutiatur,& craſſus ac melãcholicus relinquatur. Quare oportet bilioſos ab ea abſtinere. Cõtrita cũ ſale & rabioſi canis morſui impoſita,medicamentum fit ſalubre. Arida verò trita,& poſt cibum ſumpta ad concoctionem facit,& lienoſos iuuat. Cum vino pota difficulter parienti ſuccurrit.

Li.12.c.24.

Lib. 2. de diæt.

Sect.20. Prob.2.

Li.6.ſimpl.

Ferunt etiam quod mansa lippienti imposita fiat remediū:quodq; eius decoctum absorptum confestim sanguinem ex faucibus eiicientes sanet. Huius semē ventrē purgat,& pulmonem lædit. Scribit Matthiolus aquā è tota Menthæ planta destillatam,quatuor vnciarū pondere epotam sistere sanguinem (quod mirum fortasse multis videbitur) è naribus profluentem. Sunt & expendenda quæ de Mēthastro scribit Plinius.Genus eius(Menthæ)siluestre Menthastrum est,& hoc propagatur vt vitis,vel si inuersi rami serantur.Et aliquāto post. Menthastrū siluestris Mētha est,differens specie foliorū,quasi figura ocimi,pulegij odore, propter quod quidā pulegiū siluestre vocāt. Legitur tamen in excusis exēplaribus pulegij colore,quod falsum esse odor vtriusque arguit,& ex Dioscoride perspicuè ostēditur, qui capite de calamintha,primā & secundam eius speciē iisdem planè describit verbis, quas duas species Plinius in vnā Menthastri speciē cōfudit. Et Galenus loco antea citato calaminthē velut siluestrē quādam Menthā satiuæ opposuit. Postea tamen de calaminthe suo ordine seorsum tractat. Neque sanè mirū,inquit Fuchsius, quandoquidē auctores societate quę est inter Menthā,Menthastrū,& Nepetā decepti, tum species,tū nomina cōfundunt. Plinius Menthastri descriptioni mox vires & eius in medicina vsum subiungit,qui à Dioscoride capite de Mētha prætermissus est,sed eadem capite de calamintha ferè omnia calaminthæ ab eo attributa reperiuntur. Sic igitur Plinius habet.Iis(Menthastri foliis)cōmanducatis & impositis sanari elephantiasin, Magni Pompeij ætate fortuitò cuiusdā experimēto propter pudorē faciei illita compertū est. Eadem illinūtur bibunturq; aduersus scolopendras & serpentiū ictus,drachmis duabus, in vini cyathis duobus. Aduersus scorpionū ictus cū sale,oleo & aceto.Itē aduersus scolopēdras ius decocti. Aduersusq; omnia venena seruantur folia arida ad farinæ modū.Substratū vel accēsum fugat scorpiones. Potū fœminas purgat à partu:sed partus necat. Orthopnoicis, torminibus,cholericis efficacissimū:itē lūbis,podagris impositū. Succus auribus verminosis instillatur:in regio morbo bibitur:Strumis illinitur. Sōnia veneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potum.Contra porriginē ex aceto infunditur capiti in sole.

Li.3.Diosc. cap.35. — Lib.19.c.8. — Li.20.c.14. — Lib.3.c.36. — Li.6 simpl. — Cap.110. — Lib.3.c.36. — Li.20.c.14.

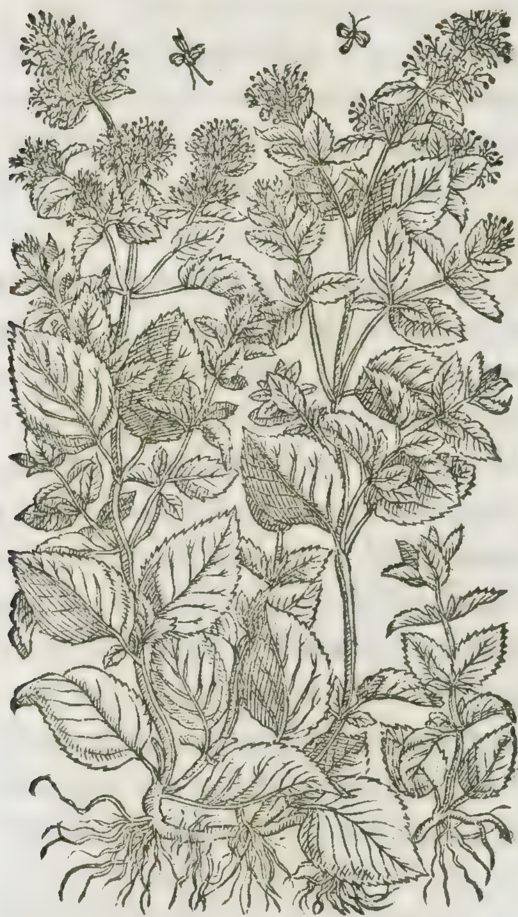
SISYMBRIVM. *CAP. XLIX.*

Nomina — LATINI Sisymbrium, vt Græcī σισύμβριον vocāt, Arabes ***Sinasbarium***, seu *Sinasbar*. Sisymbriū autem dici putat Varro à Sisymbrio, quæ fuit veteribus comœdiis meretricula. Coronā etiam veneris nōnulli appellarunt, quod ob odoris suauitatē quā præ se fert, eo iuuētus, quæ amoribus gaudet coronata, in comessationibus suis blando odoris oblectamento suas illecebras cōmendaret. Dioscorides duo facit Sisymbrij genera. Vnum Sisymbriū siluestre, alterū Sisymbrium cardaminē. De hoc quod solo nomine priori simile est, iam diximus, de illo nūc dicendū. Est id Sisymbriū Mēthę species. Vnde Gallis dicitur ***Menthe aquatique***, Germanis ***Fischmuntz & Vuassermuntz***. Lobellij aquatica, siue Sisymbria Mentha, Balsamine Officinarum. Est enim hæc planta primæ menthæ hortensi similis, quadrato caule, quadātenus purpurascente, foliis mēthę, serratis, latioribus, & odoratioribus: floribus purpureis, albicātibus, cauliculorum summitati insidentibus, rotundorū capitulorū instar: radicibus longis, per terram serpentibus. In aquosis nascitur. Quæ cū Dioscoridis Sisymbrio conueniunt, sic scribentis. Sisymbriū in solo inculto nascitur, menthæ hortēsis similitudine, odoratius, latiore folio: inseritur coronis. Idem Sisymbrium intelligit Plinius, cum ait. Sisymbrium siluestre à quibusdā Thymbræum appellatū, pedali non amplius altitudine. Et alibi. Serpyllo & Sisymbrio montes pleriq; scatent, sicut in Thracia, vbi aquæ ex iis deferunt auulsos ramos, seruntq;. Item Sicyone ex suis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & Sisymbrium serunt. Lætissimum nascitur in puteorum

Li.2.ca.121. *Genera.* — *Forma.* — *Locus.* Li.2.ca.121. — Li.20.c.22. — Lib.19.c.8.

SISYMBRIVM Siluestre.

SISYMBRIVM Hortense.

puteorũ parietibus, & circa piſcinas ac ſtagna. Quæ ex Theophraſto expreſſa ſunt:ſed perperam. Nam Theophraſtus lib.6.hiſt.c.7.Serpyllo nõ Siſymbrio alicubi mõtes planaq; ſcatere tradit,vt in Thracia. Præterea ſerpyllũ ſiluestre eſſe, quod quidã è mõtibus delatum ſerunt, vt Sicyonenſes & Athenienſes ex Himetto, &c. Vt legendum ſit, ſi Theophraſtum ſequamur. Serpyllo mõtes alicubi planaq; ſcatent, ſicut in Thracia,vbi quidam,non aquæ deferunt ex iis auulſos,&c. At idem Theophraſtus locis aliquot ſatiui Siſymbrij mentionem fecit. Quod Matthiolus & periti herbarij eam eſſe putant, quam Officinæ Balſamitam appellant, vulgus Mentham Romanam, ſiue criſpam, Galli *Baume crespu*, Florentinus in Geoponicis videtur Balſamum hortenſe appellaſſe. Lobellio eſt Siſymbria Mentha agreſtis ſatiua,cruciatæ Menthæ,ideſt,ſecundæ Mẽthæ ſatiuæ Dodonæi ſuperiori capite deſcriptæ congener aut eadem. Italis etiã *Balſamita*, ſeu *Mentha creſpa*. Folia enim profert rotunda, vulgaris menthæ foliis latiora,criſpa:caulẽ quadrangulũ, rubentẽ, virentemq;, odoreq; eſt quàm mẽtha vehementiore. Denique Balſamita facilè in menthã degenerat,niſi diligens adhibeatur cultura, quod de Siſymbrio prodidit Theophraſtus. ἡ δὲ τοῦ σισυμβρίου εἰς μίνθαν δι᾽ ἀργίαν γενομένη. συμβαίνει γὰρ ὅταν μηδεὶς ἐξεργάζηται μηδ᾽ ἀποδιδῷ τὴν οἰκείαν θεραπείαν, ῥιζοῦσθαι μᾶλλον εἰς τὸ κάτω. ῥιζούμενον δὲ, καὶ τὴν δύναμιν ἐκεῖσε τρέπον πᾶσαν ἀσθενέστερον εἴωθε γίνεσθαι, καὶ τὴν δριμύτητα ἀποβάλλειν τῆς ὀσμῆς, ὥσπερ ἐξ ἀμφοτέρων ἡ ὁμοιότης, τοῦ δὲ βλαστῆς, καὶ τῆς ὀσμῆς. τῆς γὰρ δριμύτητος ἀφαιρουμένης, ἡ κατάλοιπος ὀσμὴ μαλακή τις οὖσα, καὶ ἀνειμένη, προσεμφερὴς τῇ μίνθῃ γίνεται. Id eſt, Siſymbrij in menthã mutatio ex neglectu euenit. Cum enim quis non excolit, neque ſolitã curam adhibet, radicatur magis in inferiora:cũ autem radicatur, & illuc totam vim conuertit, debilius Siſymbriũ ſolet reddi,odoriſq; ſui acrimoniam amittere, quaſi ex ambobus illis germine atque odore ſimilitudo proueniat: ſublata enim acrimonia, reliquus odor mollis & remiſſus, fit menthæ ſimilis. Plinius non in mentham,ſed in calamintham degenerare Siſymbriũ dixit. Sed cùm id, ex Theophraſto hauſiſſe certum ſit,mẽdoſè calaminthã pro mẽtha legi viri docti exiſtimant: Degenerare autẽ odore quẽ vehementiſsimũ habet, Siſymbrium in menthã,non tota ſpecie & natura in ipſam tranſire quidã credunt. Qua de re Scaligeri eruditiſsimi & integerrimi viri ſententia hæc eſt. Quidam præcipiti ingenio maleferiati,qui ad primã quamq; inſpectionẽ transfugiunt à receptis

Lib.6.hist. ca.7.

Cap.28.li.II.

Forma.

Lib.5.caus. ca.8.

Li.19.ca.10

Lib.1.de pl.

opinionibus,ac temerè constituunt effata vniuersalia:Sisymbrium menthæ odorē tantū capere,non autē speciem sibi vindicare.Nos verò,inquit, Sisymbrio perire pristinam faciem,nitorē,rotunditatē,odorem,saporē,atque abire in mentham, & vidimus sæpenumero, & meminimus, & profitemur. Sisymbrium siluestre calfaciendi vim habet,vt auctor est Dioscorides.Contra stillicidia vrinæ calculosq; semen ex vino bibitur: tormina & singultus sedat. Folia in capitis dolore fronti & temporibus illinuntur:itē cōtra vesparū apumq; ictus. Vomitiones potu cohibet. Plinius prolixiùs tam Sisymbrij siluestris, quàm Sisymbrij cardamines facultates simul declarat. Breuius verò & apertiùs Galenus huius de quo agitur, his verbis. Sisymbrium tenuium est partium,digerentis, excalfacientis, & resiccantis facultatis est,& temperaturæ in tertio ordine: sed & semen eius tenuium est partium, & calidum:quocirca ipsum quidam cum vino exhibent singultientibus,& tormina patientibus. Hæc Galenus. Sisymbrium tam hortense quàm sponte nascens, vt tradit Matthiolus,flatus & lumbricos pellit cū herba ipsa in puluerem trita, tum decoctū eius potum. Valet ad vteri inflationes, si cū parthenio in calente tegula calfactū,& odorato mero aspersum ventri applicetur.Valentius vteri doloribus à partu subuenit,si cum pa thenio, anthemidis flore tenuiter cōcisa tribus aut quatuor ouis excepta, in patella cum oleo lilino ad ignem fiat placenta, quæ calida vmbilico applicetur. Illinitur tam recēs,quā sicca herba calfacta,& vino Cretico aspersa ad ventriculi dolores.Succus testibus illitus seminis profluuium cohibet.

Vires & Temper. Lib.2.c.121. Li.20.c.22. Li.8.simpl. Li.2. Diosc. cap.121.

COSTVS HORTENSIS. CAP. L.

Nomina

Q VAE hic exhibetur herba, viuacissima passim in hortis prouenit,à quibusdā mentha Græca,& mentha Sarracenica, in Hetruria Saluia Romana,quòd foliis saluiam potiùs,quàm mentham referat, ab aliis Herba D.Mariæ,à quibusdā Lassulata nominatur. Dodonæus Balsamitam vocat,Galli *Coq*. Hanc faciunt peregrino illi Costo vel nomine affinem,& Costum hortensem appellant. Quorū iudicio subscribere videtur Florentinus in Geoponicis,cū Costū & balsamū in hortis seri viuiradice Nouēbri mēse prodit, odoratu perquam suauē:vti sampsuchum Aprili & Maio. Nam balsamum sua ætas sisymbriū hortēse, vt diximus,& Costū herbā de qua hîc agimus, videtur innuisse. Costus hîc folio est saluia longiore,latioreq;,betonicæ æmulo, per oras serrato,in viridi albicante:caulibus cubitalibus,& aliquādo maioribus,in quorū cacumine flores lutei,capitelli similes,vt in tanaceto, sed minores:radice fibrata,& surculosa.Tota herba amara est, & subastringens, grauitérque odorata. Hæc est Matthioli. Mentha Græca, & multorum herbariorum Costus hortensis. Atque ita se sentire cum Ruellius duobus locis apertè declarasset, alio Costum hunc hortensem, Gallorum *Coq*, siliquastrum, siue Piperitidem Plinij esse putat, quam Castor demonstrauit caule rubro, longo, densis geniculis, foliis lauri,semine albo, tenui,gustu piperis, vtilem gingiuis, dentibus, oris suauitati, & ructibus. Quæ siliquastri effigies, inquit, cum Costum nostrum in hortis nascentem exprimat, nulla refragante delineatione, cui

Lib.2.c.64. *Forma.* Lib.1. c.32. Lib.2.c.91. Li.20. c.17.

COSTVS *Hortensis.*

etiam

etiam vires adstipulantur, hunc Plinij siliquastrum, seu piperitidem esse credit. Sed cùm siliquastrum siliquas magnas & oblongas producat, vnde siliquastri nomen inuenit,& semen eius gustatum saporem piperis præ se ferat,vnde etiam piperitis nuncupatur, vt capite de siliquastro diximus hac in re Ruellium hallucinatum esse constat. Sunt quibus Costus hic noster potiùs Leucas Plinij esse videatur,dequa pauca hæc scripsit. Leuce mercuriali similis, nomẽ ex causa accepit,per medium folium candida linea transcurrente. Mox subiicit,fortaßis eadem sit quæ Leucas appellatur, contra omnia marina venena efficax. Speciem eius auctores non tradunt,nec aliud quàm siluestrem latioribus foliis esse efficaciorem,hanc semine acriorem. Tota Costi hortensis planta auctore Matthiolo, excalfacit,siccat, aperit,attenuat,roborat,abstergit,& prouocat, auxiliatur vteri affectibus. Medetur hydropicis,& præsertim anasarca laborantibus: quia refrigeratũ hepar excalfacit,& vasorũ obstructiones aperit. Illinitur ex oleo irino lienosis,& ex vino feruefacto vrinam ægrè reddentibus. Lentigines,alphos, & alia cutis vitia absterget illitus noctu succus, folia adduntur in placentas quæ à mulieribus vteri affectibus obnoxiis eduntur.Sunt qui ea tenui pulticula illita frigunt patellis in oleo aut butyro,& iis in cibis vtuntur.Huius epotus succus alui tineas,& lumbricos necat:frigido vtero subuenit: ventriculum roborat tam haustus quàm illitus, & vomitiones compescit. Tota planta tum substratu,tum suffitu serpentes fugat, & eorum venenis resistit.

Lib.27.c.11.

Lib.3.c.35. Diosc.

Vires & Temper.

OCIMVM. *CAP. LI.*

Nomina

QVOD ὤκιμον Græci dicunt,Latini similiter Ocimum appellant,Mauritani *Berendaros*, *&* *Bedarog*, Itali *Basilico,* Germani *Basilien,&* *Basilgram*,Hispani *Albahara*, Galli *Basilic*, quod nomen apud omnes ætatis nostræ herbarios,& Officinas,& multas gentes increbruit, à recẽtioribus Græcis deriuatum,qui βασιλικὸν vocant,id est, regium,quod ob præstantem odorem basilica,id est, regia domo dignum sit. Sunt tamen qui Ocimum cariophyllatum duntaxat sic nominant. Ocimum autem quibusdam à nascendi celeritate dictum videtur, quia à satu tertio statim die erumpit. At veriùs id ocymo etymum videtur conuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus est,sic nominatum ab ὠκὺς Græca dictione,quę citum significat.Quare sunt qui significantiùs per ζ, scribendũ putent ozimum,ab ὄζω, quod valet redolere:quoniam tota herba suauißimũ odorem spiret.Sunt qui statuunt Ocimi duo genera,vnum latiora folia habens,alterum angustiora. Fuchsius tria, ocimũ exiguum,alterum mediocre, tertium magnum, foliis tantùm distantia, quæ in primo genere sunt admodum exigua, in altero paulò latiora, in tertio latißima,quibus tribus vnus idémque est odor.Matthiolus quoque tria haberi Ocimi genera tradit, eáque in secunda in Dioscoridem cõmentariorum editione accuratiùs quàm in prima distribuit,hoc modo.Primum Ocimum est maximum. Secundum medium siue mediocre:cuius duæ sunt species,alterum enim vulgaris ocimi, alterum citrei mali odore est, quod eam ob

OCIMVM Maximum.

Dodo.lib. 2.cap.60. cap.207.

Genera.

causam citratum vocarunt Arabes. Tertium ocimum minimum est, quod Itali *Basilico Gentile* vocant. Quorum omnium meminit Serapio de ocimo differens, Lib.2.c.135. appellans medium de quo tractauit Dioscorides, ocimum non caryophyllatum, caryophyllatū verò omnium tum minimum, tum odoratissimum, postremum citratum ab odore. *Forma.* Ocimum pedali altitudine prosilit, surculosum, ramulis rotundis, folio diluti viroris, floret particulatim, primò parte inferiore, demùm superiore: flosculo candido aliquando purpureo: semine paruo & nigro. Radix vna descendit crassior & lignosa, cæteræ, à lateribus funduntur exiles ac prolixæ. Ocimum maximū Matthioli folia habet amarantho longe maiora, lata, longa, crassa, citreæ malo similia. Secundum foliis est & ramulis minoribus, cuius vna species vulgare ocimum, altera citream malum odore adeo refert, vt nulla ferè inter ea odoris differentia percipi possit, vnde citratum Mesues, atque alij eiusdem familiæ auctores, vt diximus, appellarunt. Tertium foliis constat angustis, minutis, &c. odoris præstantia superat. *Locus.* Ocimum in hortis satum fœliciter prouenit. Passim etiam in figulinis vasis extra fenestras ædium fouetur. Iunio & Iulio mensibus floret, dein semen producit. Lib.5. caus. cap.8. Ocimum quandoque in serpyllum degenerare auctor est Theophrastus, & causam ad Solem refert. τὸ δὲ ὤκιμον, inquit, τὸ ἐν ἡλίῳ πολλάκις κείμενον ἀφερπυλλοῦται, διὰ τὸ ξηραίνεσθαι μᾶλλον. καὶ γὰρ τὸ φύλλον ἔλαττον γίνεται, καὶ ἡ ὀσμὴ δριμυτέρα τῶν ξηρῶν. ἔλαττον γὰρ καὶ ἡ τροφή. Id est, Ocimum quod in sole sæpe situm est, abit in serpyllum, quia magis siccatur. Etenim folium minus redditur, & odor vehementior est siccorum: minùs enim ea aluuntur. Lib.2.c.135. *Vires & Temper.* Ocimum vt tradit Dioscorides, copiosiore cibo oculorum aciem hebetat, aluum mollit, flatus mouet, vrinam pellit, lac euocat: ægrè tamen conficitur. Illitum cum polline polentæ aceto & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est (Græca pulmonum vocem non habent, nec eam Cornarius in conuersione sua expressit) Draconis marini & scorpionis ictibus per se prodest, & cum vino Chio oculorū doloribus (quæ aliter ex Græco sunt distinguēda, Draconis marini & scorpioni ictibus, per se autem in vino Chio, &c.) Succus visus caliginem abstergit: destillationes exsiccat. Semen potum conuenit atram bilem gignentibus, difficili vrinæ, inflatisq;: naribus haustum subinde mouet sternutamenta, quod idem herba efficit. Sed oculos premi necessum est cum

OCIMVM Medium, Fuchsij.

OCIMVM Medium, Matthiol.

OCIMVM Paruum.

OCIMVM Caryophyllatum.

cum sternutamentum vrget. Sunt qui in cibis abdicandum censeant, quandoquidem manducatum & in sole positum vermiculos creat. Aphri autem adiiciunt, si feriantur à scorpione qui ocimum ederunt, nullo conflictari dolore. At non solùm vt noxium in cibis, sed & vt in medicina inutile & pernitiosum veterum quidam grauiter repudiarunt, quod declarat Plinius his verbis. Ocimum quoque Chrysippus grauiter increpuit, inutile stomacho, vrinæ, oculorum quoque claritati. Præterea insaniã facere & lethargos, & iocinoris vitia: ideóque capras id aspernari. Hominibus quoq; fugiendum censet. Addunt quidam tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere: commanducatum & in sole positum vermes afferre. Aphri verò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimũ, seruari non posse. Quinimo tradũt alioqui manipulo ocimi cum cãcris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id scorpiones ex proximo omnes: Diodotus in Empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibum. Secuta ætas acriter defendit id esse capras nec cuiquam mentem motam: & scorpionum terrestrium ictibus, marinorúmque venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu salutare esse: item lethargicis & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex vino, stomacho quoque vtile, inflammationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositũ, vrinã ciere. Sic & morbo regiò, & hydropicis prodesse, choleras eo, & destillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit, & coctum dysentericis & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenesmo, & sanguinẽ excreantibus in vino, duritia quoque præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitq; lactis prouentum. Auribus vtilissimum infantium, præcipuè cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus sternutamenta mouet, & destillationes quoque capiti illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas misto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat, ideo etiam equis asinisq; admissurę tempore ingeritur. Hęc Plinius. Auicenna etiam libro de viribus cordis à Dioscoride dissentire videtur: scribit enim Ocimum sanguinem turbidum & melancholicum generare: quoniã superuacua humiditas quæ in ipso est, parit inflationem in venis. Nec aliter videtur sensisse Galenus, cum ait. Ocimum ex secundo est ordine excalfacientium, habet autem

Lib.20.c.12.

Lib.8.simp.

bet autem recrementitiam humiditatem, proinde nec commodum eſt quod in corpus ſumatur. Cæterùm foris illitum ad digerendum, & concoquendum vtile eſt. Et alio in loco. Ocimo pleríque vt obſonio vtuntur, ex oleo & garo eſitantes. Vitioſi autem eſt ſucci, quod impulit quoſdam, vt falſa de eo prodiderint, affirmantes quàm celerrimè paucis diebus ſcorpiones generare, ſi tritum in ollam nouam immittatur, & potiſsimùm ſi quis quotidie ollam ad Solem calfecerit, quod falſum eſt. Verè autem dixeris olus ſtomacho eſſe noxium, prauiq; ſucci, & concoctu difficile. (Lib.2.Ali.)

OCIMOIDES. *CAP. LII.*

Nomina

GRAECIS ὠκιμοειδὲς dicitur haud alia ratione, quàm quod ocimo foliis potiſsimùm ſimile ſit, ocimaſtrum à Latinis appellari in nothis Dioſcoridis legimus, quaſi ſilueſtre ocimum, & ſic ipſum videtur appellaſſe Plinius. Itali *Baſilico ſaluatico* vocant, Hiſpani *Allahaqua monteſina*, Galli *Baſilic ſauuage*. Ocimoides depinxit Dioſcorides foliis ocimi, & ramis dodrantalibus, hirſutis, ſiliquis hyoſcyamo ſimilibus, ſemine vt gith, nigro prægnantibus, radice tenui & ſuperuacua. Id Ocimaſtrum eſſe putat Matthiolus, quod hîc exhibemus, paſsim copioſè naſcens in Italia, præſertim inter ſegetes, propè ſepta, & in agrorum marginibus, foliis ſanè ocimo ſatiuo ſimilibus, ramulis hirſutis, quadratis, dodrantalibus aut cubitalibus, in quorum vertice flores exeunt candidi, quandoque purpurei, quod Dioſcorides omiſit, è quibus vaſcula enaſcuntur vt in hyoſcyamo, capaci ventre, arctis faucibus, per ambitum denticulatis, viperinis dentibus ſimilia, in quibus ſemen includitur nigrum, melanthio ferme ſimilè. Ocimaſtrum aliud depinxit Fuchſius, cui quidem Dioſcoridis deſcriptionem adeò conuenire putat, vt nulla prorſus reclamare nota videatur, ſiquidem folia fert ocimi, ramulos palmares, quadratos, hirſutos, flores purpureos, forma ocimi floribus ſimiles, qui tamen colore, qui illis candidus eſt, conſtat: deci-

(Lib.20.c.13. — Lib.4.c.25. — *Forma.* — In lib.4. Dioſc.cap. 26. — Cap.343.)

OCIMOIDES Maius, Matthiol.

OCIMASTRVM Fuchſij.

dentibus

OCIMOIDES Minus, siue album.

SESAMOIDES Paruum, siue Ocimoides minimum.

dentibus floribus ſiliquas hyoſcyamo ſimiles, ſeminis nigri, melanthio ſimilis plenas oſtendit. Radice etiam nititur tenui & ſuperuacua. His omnibus accedit odor, qui planè ocimum referre videtur. Dodonæus Acini nomine depinxit. Alia ocimaſtri genera Dalechampio videntur eſſe. Primum ocimoides minus, fortaſſe Perdicium ſecundum Plinij. Id ex radice longa fructicat, craſsiuſcula, intus lignoſa, carnoſa pulpa foris obducta, nodoſa, flagella multa huc illuc diffundente, ex quibus rami multi aſſurgunt cubitales, vel etiam proceriores, rotundi, geniculati: foliis binis ex ſingulis geniculis enatis, figura foliorum calthæ, aut violæ quam Cheiri vocant Officinę, eiuſmodi multis ad radicem iacentibus, & proximè terram ſtratis, circa caules longioribus & acuminatis: caulibus in ſummo ſic pinguibus, vt dum attrectantur, melle peruncti cenſeri poſsint, in ramulos plures fiſsis, rotundos, ſeſquipedales, geniculatos, ad genicula ſuperiora, quà folia prodire dictum eſt, naſcẽtes, flore albo, ex quinque foliolis conſtructo, ea forma, vt ſingula foliola ex coniunctis duobus tranſcurrente linea diuiſis compoſita videantur, vt in Dodonæi vaccaria, quam Officinæ Ben album vocant: calice poſt floris lapſum oblongo, in metam faſtigiato, viridi, ſemine pleno, guſtu lẽto & amaro. In aſperis, ſabuloſis, frigidis & ventoſis prouenit, floret Maio menſe. Id Cluſius à Salmanticenſibus Seſamoides magnum dici ſcripſit, eoq; nomine depinxit. Cui diſsimilem omnino plantam ſubiungit, quæ etiam Salmanticenſibus Seſamoides paruũ nuncupatur, tametſi eius deſcriptioni minimè conueniat. Eſt verò ea dodrantalis, tres aut quatuor virgulas teretes ab vna radice producens circa quas folia lini exigua, denſa, inordinata, & in extremis plurimos floſculos, ſpicæ aut racemi inſtar cõfertos, ex herbaceo purpuraſcentes primùm, deinde tenuibus capillamentis ex albo palleſcentibus ornatos, in quorum medio veluti quatuor grana viridia conſpiciuntur, quæ decidẽte flore in paruas ſiliquas excreſcunt, ſemine exili nigricante plenas. Radice candida, ſatis craſſa & dura quæ perennis eſt, & ante hyemẽ repullulat. In collibus Salmanticæ proximis prouenit, lapidoſo ſolo, vbi Maio floret, deinde ſemen profert. Ocimoides minimum dicenda potius quàm Seſamoides. Ingrato eſt guſtu & amariuſculo. Pena plantas duas pictas dedit, quas à plebecula Muſcarias Viſcarias, ſiue Muſcipulas vocari ait, quia veluti glutine quopiam adeò ſunt perlitæ,

Lib.22.c.17

Forma.

Locus.

Tempus.

MVSCIPVLA Altera flore muſcoſo, Penæ.

OCIMASTRVM Valentinum, Cluſij.

vt non ſolùm manum, ſed etiam muſcas & papiliones præteruolantes implicet. Priorem putamus eſſe. Ocimoides minus ſiue album à nobis modò deſcriptum. Alteram non multùm diuerſam eſſe ſcribit, folio, caliculis, ſemine, & cauliculis, ſed perquàm exiguo flore racemoſo, ex luteo herbaceo, quam hîc appinximus. Alterum Ocimoides repens appellari poteſt, quod & cucubalum Plinij multi eſſe cenſent. De quo in libro, de iis quæ in vicina adminicula ſcandunt, tractauimus.
Lib.27.c.8. Hæc de diuerſis ocimaſtri generibus. Quibus addemus Ocimaſtrum Valenti-
Lib 2.ſtirp. num Cluſij, quod eſt pedali altitudine, ramis quadrangulis, hirſutis: foliis per ſin-
Hiſp.c.53. gula genicula ex aduerſò ſitis, ocimi magnitudine & forma, guſtu adſtringẽtibus: circa ſummos ramos flores proueniunt orbiculatim compoſiti marrubij modo, candidi, ocimi floribus ſimiles in vaſculis pungentibus, ſemine marrubij, nigro: radix vrticæ aut Lamij æmula. Prouenit copioſè circa riuos ex flumine ductos ad vrbem Valentiam in Hiſpaniis, vbi eam initio Aprilis florentem & ſemine prægnantem obſeruauit Cluſius, nec vſquam alibi. Iſtic Ocimaſtrum appellant, etſi non admodum Dioſcoridis deſcriptioni conueniat. Marrubium Hiſpanicum
Lib.4.c.125. odore Stœchadis Lobellius appellat. Cæterùm ocimaſtri Dioſcoridis ſemen in
Vires & Temper. vino potum vim habet qua viperarum cæterarúmq; ſerpentium morſibus medeatur. Datur iſchiadicis cum vino, melle, myrrha, & pipere. Ocimoides, inquit
Lib.8.ſimp. Galenus, quidam philetærium cognominant. Radix ſuperuacua eſt, at ſemen te-
Lib.20.c.13 nuium partium, ac deſiccantis citra mordicationem facultatis eſt. Plinius, cùm de ocimo ſcripſiſſet, ſubiicit. Silueſtri ocimo vis efficacior ad eadem omnia, peculiaris ad vitia quæ vomitionibus crebris contrahuntur: vomicíſq; vuluæ, contráque beſtiarum morſus radix in vino eſt efficaciſsima. Sed cum hæc cum iis quæ Dioſcorides & Galenus de ocimoide tradiderunt non conſentiant, ocimum ſilueſtre Plinij, illorum ocimoides, ſiue ocimaſtrum vix eſſe poteſt.

DRACO HORTENSIS. *CAP. LIII.*

LITORES hodie in hortis ſerunt herbam Græcis & Mauritanis indictam, præterquam Simeoni Sethi, à quo Tarchon dicitur, vulgò Draconem vocant, Galli *Dragon*, alij Targon, Italis *Dragoncello & Dragone*, vnde Dracunculus hortenſis à Matthiolo, & recentioribus herbariis nominatur. *Nomina* Herba eſt folio anguſto, oblongo, quadantenus nigricante, folio hyſſopi vulgaris haud abſimili, eo & radice linguam amburens, aceti & ſalis guſtu: caule rotundo, cubitali, in ramulos diuiſo, in quibus capitula minima, ex quibus dehiſcentibus floſculi emicant lutei, quandoque candidi, deinde ſemen minutum, nigrum, radice eſt longa, gracili, fibrata, humi repente. *Forma* Sunt qui plantam iſtam cultorum mangonio factitiam eſſe, nec talem natura prouenire credunt: eam enim naſci lini ſemine excauatis cepis impoſito, ac in terra condito. Sed qui huiuſce rei periculum facere voluerunt, operam perdiderunt. Saporis acrimonia commendationem attulit ad vſum acetariorum, ex qua ex ordine eſſe vehementer excalfacientium facilè eſt coniicere. Draco hic hortenſis Chryſocome Dioſcoridis eſt Dalechampio, palmum alta (cultu procerior) coma hyſſopi, corymbis onuſta (κορυμβώδη legit, non κορυμβοειδῆ) radice denſa (δασεῖαν ſic vertit nō hirſutam) tenui, inſtar veratri nigri, cypero pari, guſtu non inſuaui, ex dulci ſubauſtero. *Dioſc. lib. 4. cap. 50.* Quæ omnia conueniunt. Naſcitur ſponte in ſaxoſis montibus foro Sebuſianorum propinquis, vulgò *Bourg en Breſſe*, haud procul pago Cæſarea, vulgò *Cæſeria*, qua itur in oppidulum comitatus Burgundiæ *Chauanas*. Fabuloſum eſt quod aiunt naſci lini ſemine cepa incluſo & ſic ſato.

DRACO, Hortenſis.

CARYOPHYLLATA. *CAP. LIIII.*

VO NOMINE herba hæc ab antiquis Græcis & Latinis ſcriptoribus nuncupata ſit, nondum compertum eſt, niſi fortaſſe ſit Geum Plinij, cui radiculas tribuit tenues, bene olentes. *Nomina* *Lib.26.c.7.* Sunt qui falſò Dioſcoridis Lagopum eſſe credunt, quia in ſegetibus non naſcitur. *Matth. in lib.4.Dioſ. cap.17.* Recentiores Latini Caryophyllatam vocant à radicum odore, vulgus Benedictam à Diuina efficacia, & Sanammundam. Duo eſſe eius genera animaduertit Fuchſius, non tamen multùm à ſeſe diſsidentia. *Genera.* *Cap.143.* Primum genus caryophyllatam hortenſem vocat, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in foliis, floribus, & paniculis, cuique flos paulò minor & pallidior quàm ſilueſtri. Alterum caryophyllatam ſilueſtrem appellat, cui flores multò maiores, & magis crocei. Duo quoque genera hîc depicta ſunt. Caryophyllata vulgaris, & Caryophyllata montana. *Forma.* Caryophyllatæ vulgari folia ſunt in ſummis pediculis tripartita, hirſuta, ſubaſpera, agrimoniæ foliis quadantenus ſimilia, quibus bina alia ſuccedunt in eodem pediculo multò minora, omnia in ambitu inſecta: caulis ramoſus, rotundus, ſeſquicubitalis, geniculatus, hirſutus: flores pentaphylli æmuli, quibus villoſa ſuccedunt capitula, in quibus ſe-

CARYOPHYLLATA, Matthioli.

CARYOPHYLLATA Montana, Dalech.

men:radices copiosæ,tenues,subrufæ,caryophyllorum odore.Colitur in hortis ab herbariis. Nascitur etiam sponte secus vias, circa agrorum & hortorum sepes, & opacis locis gaudet.Caryophyllatæ montanæ radix nigra est,supernè crassa, paulatim gracilescens,vndique fibrata,inodora,fatuiq; gustus:folia non ita multa, caryophyllatæ superiori similia, in ambitu serrata:caulis pedalis, tenuis, in quo pauca folia & parua:flos luteus, lineis puniceis plurimis distinctus,capite in medio extuberante, quod succusso flore arrectis nigricantibus pilis horret. Aquosis locis gaudet. Aliam Caryophyllatam montanā exhibet Matthiolus. Caryophyllatā maiorem rotundifoliam vocat Lobellius. Hæc folia habet crassiora,crispiora, hirsutioráq; quā vulgaris,multa ab vna radice enata, longis pediculis nixa subaspera,laciniata,humi strata:caules tenues in cacumine non brachiatos, in quibus rara paruáque folia spectantur. In caulium singulorum verticibus singuli flores insident, pulchri,triplo ferè quàm in vulgari maiores,aurei, qui tandem flaccescentes pinnatum efficiunt orbem,magno naturæ artificio,radice firmatur spithamæ longitudine minimi digiti crassitudine,sed non fibrata,rufáque:odore caryophyllorum,& gustu adstringente. Efficaciorem esse putat vulgari. Caryophyllatam aliam Pena descripsit, siue Geum Alpinū recentiorum, folia habet in imo plura,hederacea, nonnihil cristata,asari

Locus. *Forma.*

CARYOPHYLLATA Montana, Matth.

In lib.4. Diosc.cap. 17.

CARYOPHYLLATA, siue Geum Alpinũ Penæ.

ta, aſarinæ rotunditate, aut ſaxifragiæ albæ, ſed maiora: caulem è radice geniculata, & ex fuſco rufóve albicante rectum, gracilem, cubitalem, ſummo ramulis diuiſum, & floſculis albis, ſtellatis onuſtum. Tota nonnihil calfacit, exſiccatque, guſtu caryophyllatæ aut ſaniculæ. Recentiores, & peruetuſtus herbarius calidam & ſiccam eſſe caryophyllatam in ſecundo ordine ſtatuunt, folia ſanè in guſtu non mediocrem adſtrictionem oſtendunt. Radix itidem haud parum adſtrictionis habet. Ea luto & ſordibus eluta ſiccatur, & imbre aceti reſperſa arcas & veſtes iucundo odore commendat. Decoctum huius ſumitur ad perficiendas concoctiones, ſedandóſque coli dolores. Pectoris lateríſque dolores & cruditates iucũdo ſapore diſcutit. Manuſcriptus herbarius facultatem habere diſſoluendi, digerendi, & obſtructiones tollendi ſcribit, fomentum item ex vino decoctionis eius menſes ciere. Contra venena etiam cum vino ſumptam valere, concoctionem roborare, dolorem ventriculi & inteſtinorum à frigiditate aut flatibus ortum, decoctũ in vino ſanare ait. Mirificè etiã ad inferna vulnera huius herbæ decoctum cõfert. Externa verò ex ea collini debent. Scribit etiam Matthiolus recẽtiores caryophyllatæ potu vti ad thoracis interna vulnera: ſuccum eius admiſta ærugine cuniculoſis, contumacibúſque vlceribus vtiliter iniici. Eandem olfactu ſpiritus recreare, & frigidum cerebrum roborare. Epotam prodeſſe cœliacis, dyſentericis, fœminarum profluuiis, & cruenta expuentibus. Tam intus ſumptam, quàm foris illitam enterocelis auxilio eſſe. Temperamentum ei excalfaciens & exſiccans, maximè radicibus, quæ odoratæ & adſtringentes guſtu deprehenduntur, quibus qualitatibus attenuat, diſcutit, adſtringit, & roborat.

Fuchſ. cap. 145.

Vires & Temper.

In lib. 4. Dioſc. cap. 17.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER SEXTVS,

In quo describuntur & depinguntur plantæ Vmbelliferæ.

FOENICVLVM, *CAP. I.*

Q VEMADMODVM earum rerũ quæ abſconditæ ſunt demonſtrato & notato loco facilis inuentio eſt, ſic, cùm rei herbariæ ſtudioſi ſtirpes perueſtigare cupimus, natales ſingularum locos ſcire debemus: ſic enim diuerſarum diuerſis in locis à natura procreatarum ſcientiam percipiemus & conſequemur. Quare primam ſtirpium differentiam à locis petitam primùm expoſuimus: deinceps verò differẽtias aliàs, quæ tum à partibus earum inſignibus ſumuntur, tum à notis quibuſdam illuſtribus, tum ab occultis & admirabilibus viribus, perſequemur. Exordiemur autem ab iis quibus vmbella ſummatim inſidet, quáq; venuſtè coronantur, veluti Fœniculum, aniſum, anethum, daucum & alia pleráque. Eſt autem vmbella floris ſeminiſ've pedamentum, in multos digeſtum longiores pediculos, qui ſimul ex faſtigio eodem tanquam centro orti, in latius continuò radiãtur, ſinguliq; florem vel ſemen ſuſtinent in orbem circumactum. Quod quoniam vmbellæ, qua mulieres vultum vindicant à ſolė, & æſtum arcent, circinatam effigiem gerit, Græci primùm hunc floris habitum σκιάδιον, *Nomina* mox Græcos imitati Latini dixerunt vmbellam, à qua vmbelliferæ plãtæ cognominantur: inter quas vulgatiſsimæ notionis eſt Fœniculum, quod Græcis μάραθρον dicitur, Actuario μάλαθρον, Latinis Fœniculum, Arabibus *Raienigi*, Gallis *fenouil*, Germanis *fenchel*, Italis *finochio*, Hiſpanis *Hinoio*, *&* *funcho*. Μάραθρον autẽ, ἀπὸ τοῦ μαραίνεσθαι, id eſt, à marceſcendo Græcis dictum putant, quod eius è marcidi & arentis multus ſit vſus ad condienda plurima. Fœniculum autem à Latinis, quod ſatum magno cum fœnore ſemen reddat, vel potius Græcorum imitatione Fœniculum *Genera.* dictum, quod quaſi fœnum in hyemes arefactum & marcidũ reponatur. Eius ge- Lib. 3. c. 67. nera tria aſsignat Dioſcorides, marathrum ſiue fœniculum, hippomarathrum, id eſt, fœniculum erraticum ſiue ſilueſtre, cuius aliud genus eſt ſemine coriandri. Apud nos in triplici differentia viſitur, vulgare, dulce, & erraticum ſiue hippoma- *Forma.* rathrum. Fœniculum vulgare ſiue ſatiuum (quamquam & ſponte virens reperitur in agris ſquallidis & ſiccioribus, vt in Narbonenſi) caule aſſurgit geniculato, rotundo, multùm ramoſo, hominis plerunque altitudine, læui exterius & herbaceo cortice, medulla intus fungoſa, foliis longis, mollibus, minutiſsimė diſſectis, vt capillamentorum congeriem potiùs quàm folia dixeris, odoris iucundi: vmbella in ſummis caulibus rotunda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinata, in qua ſemen

pallidum

FOENICVLVM Vulgare.

FOENICVLVM Siluest. Loniceri.

pallidum siue luteum, oblongum: radice candida, longa, odorata. Dulce caule est breuiore & exiliore, foliis anethi, semine maiore, gustu anisi dulci, colore albido, minùs acri, hyemes non perinde fert ac vulgare, nec perinde frequens seritur, vt potè semine è Syria vel Græcia delato, tum pharmacopœis, tum coquis in apparãdis cibis vsu frequentissimum. Siluestre Fœniculum nominant Officinæ auctoribus Ruellio & Lonicero, satiuo procerius, brachiali crassamento, foliis etiamnum maioribus, semine miliaceo, radice alba, odorata. Tantæ amplitudinis in Mauritania, vt caulis duodecim cubitis assurgat, crassitudine palmorum quatuor. Fœniculum passim in hortis satum prouenit. Agreste in petrosis & calidis inuenitur. Floret Iunio & Augusto mensibus, Augusto semen maturũ est: Fœniculum herba si edatur, inquit Dioscorides, aut semen cum ptisana bibatur, lac attrahit. Comæ decoctum in renum doloribus subditum proficit, quippe quod vrinam excitet, (Sic Ruellius græca conuertit quæ in vulgatis codicibus leguntur. τὸ δὲ ἀφέψημα τῆς κόμης ὑποτεθὲν, νεφριτικοῖς καὶ τοῖς περὶ κύστιν χρήσιμον, quæ sonant, Comæ autem decoctum subditum, renum vitiis ortis circa vesicam confert, &c. In veteri autem codice legũtur, τὸ δὲ ἀφέψημα τῆς κόμης ποθὲν, νεφριτικοῖς, καὶ τοῖς περὶ κύστιν χρήσιμον, διουρητικὸν ὑπάρχον. Hoc est, Potum autem ipsius comæ decoctum, renum atque vesicæ vitiis est vtile, cùm vrinam cieat. Quę lectio est omnium inculpatissima, & eam Cornarius agnouit, non enim renibus & vesicæ supponi potest hoc decoctum, maximè vt vrinam citet. At, dicet aliquis, imponi quidem posset his locis coma, vna cum docoсto, aut etiam decoctum, spongia ex ipso imbuta, atque sic ἐπιτεθὲν legendum esset. Sed neq; hic vtendi modus vrinam ciere posse videtur. Quare omnino ποθὲν legendum, vt is effectus sequatur. Eandem comprobat Serapio, locum hunc Dioscoridis sic interpretatus. Et quando sumitur decoctio summitatum Fœniculi in potu prouocat vrinam, & ideo confert doloribus renum & vesicæ.) Contra serpentium ictus in vino potum prodest, menses ducit, in febribus nauseam & stomachi ardorem ex aqua frigida potũ sedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morsibus canum medentur. Succus caulibus & foliis expressus, in sole siccatus, medicamentis quæ ad excitandam oculorum aciem conficiuntur, vtiliter adiicitur. Extrahitur etiam succus ex semine viridi, foliis, ramulisq; ad eadem vtilis, & radix exprimitur in pri-

Lib.3.c.48. T.1.fo.233.

Locus. *Tempus.* *Vires & Temper.* Lib.3.c.67.

And.La.

Embl.71. lib.3.

ma germinatione.In Occidentali Iberia liquorem gummi ſimilem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, igniq; admouent, quò faciliùs vi caloris exudans gummi remittat.Hoc efficacius ſucco eſt ad medicamenta oculorum.Hippomarathrum eſt fœniculum ſilueſtre,magnum fert ſemen cachryi ſimile,radix ſubeſt odorata,quæ pota vrinæ ſtillicidium ſanat, radix appoſita menſes ducit.Semen autem & radix aluum ſiſtunt potu, & contra ſerpentium morſus auxiliantur,calculoſq; atterunt,& morbum regium expurgant.At foliorum decoctum potum lac attrahit,& mulieres à partu purgat. Vocatur & alterum hippomarathrum,folia habens anguſta, parua, oblonga,ſemen rotundum,ad coriandri ſemen accedens,acre,odoratum,calfaciendi vi prædictum, facultas eius ſuperiori

Lib.20.c.23 reſpondet, ſed efficacia debiliore.Plinius eadem ferè de iiſdem tradidit his verbis, Fœniculũ nobilitauere ſerpentes, guſtatu, vt diximus, ſenectam exuendo, oculorumq; aciem ſucco eius reficiendo. Vnde intellectum eſt,hominum quoq; caliginem præcipuè eo leuari. Colligitur hîc caule turgeſcente,in ſole ſiccatur,inungitúrque ex melle.Vbique hîc eſt.Lauditiſsimus in Iberia è lacrymis fit,& ex ſemine recenti,fit etiam ex radicibus prima germinatione inciſis. Dixerat autẽ de ſerpen

Lib.8.c.27. tibus multò ante.Anguis hyberno ſitu mẽbrana corporis obducta, fœniculi ſucco impedimentũ illud exuit,nitiduſq; vernat.Et paulo poſt. Idẽ hyberna latebra viſu obſcurato,marathro herbæ ſeſe affricans oculos inungit ac refouet.Quo loco gręca

Lib.20.c.23 μαράθρου voce vſus eſt.Iſtis ſubiũgit. Eſt & in hoc genere ſilueſtre,quod alij hippomarathrum,alij Myrſineum vocant,foliis maioribus, guſtu acriore,procerius, brachiali craſsitudine,radice cãdida.Naſcitur in calidis,ſed ſaxoſis.Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri.Medicinæ in ſatiuo,ad ſcorpionum ictus,& ſerpentium,ſemine in vino poto. Succus & auribus inſtillatur vermiculóſq; in his necat. Ipſum condimentis prope omnibus inſeritur:oxyporis etiam aptiſsimè quin & panis cruſtis ſubditur. Semen ſtomachum diſſolutum adſtringit,vel in febribus ſumptum,nauſeam ex aqua tritum ſedat, pulmonibus & iocinoribus laudatiſsimũ. Ventrem ſiſtit cùm modicè ſumitur, vrinã exciet,& tormina mitigat decoctũ,in lactiſq; defectu potum mãmas replet,radice cũ ptiſana ſumpta.Renes purgat,ſiue decocto,ſiue ſucco,ſiue ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex vino cocta:item conuulſis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto.Calculos veſicæ pellunt, genituræ abundantiam quoquomodo hauſtum facit.Verendis amiciſsimũ, ſiue ad fouendum radice cum vino cocta, ſiue contrita in oleo,illitum.Multi tumoribus & ſuggillatis cum cera illinunt.Radicis ſucco, vel cum melle contra canis morſum vtuntur, & contra multipedam ex vino.Hippomarathum ad omnia vehementius,calculos præcipuè pellit. Prodeſt veſicæ cum vino leni, & fœminarum menſtruis hærentibus. Efficacius in eo ſemen quàm radix. Modus in vtroque,quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petridius qui Ophiaca ſcripſit, & Miction (Alij Micon legũnt)qui Rhizotomumena,aduerſus ſerpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sanè

Lib.7.ſim. & Nicander non in nouiſsimis poſuit. Galenus vtriuſque facultates diſtinctiùs explicat,à Dioſcoride tamen non diſſentit. Fœniculum, inquit, tam valenter excalfacit, vt ex tertio ordine excalfacientium cenſeri poſsit, deſiccat verò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit, quare lac procreat, quod ſi admodum deſiccaret, non ſanè efficeret, ſuffuſis eadem ratione auxiliatur, vrinas menſéſque ciet. Porrò eſt & alterum fœniculum, quod ob magnitudinem hippomarathrum nuncupant, cuius radix ac ſemen amplius quàm domeſtici deſiccandi vim habet. Quocirca ventrem quoque hoc nomine ſiſtere videtur. Nec ſanè manifeſta illis ineſſe videtur adſtrictio. Huius non radix modo, ſed & ſemen cachryi adſimile eſt,potéſtque & calculos frangere, & ictericos ſanare, menſéſque

ſeſq; & vrinas mouere, non tamen lac congerere ſicut illud ſuperius. Aliud eſt hippomarathrum,cuius ſemen rotundum eſt & acre,ſimile ſemini coriandri, facultate quidem hippomarathro ſimile,ſed debilius. Hæc Galenus.

ANETHVM. *CAP. II.*

NHΘON Græcis, ſimiliter Anethum Latinis, Mauritanis *Xebet, Iebet*,ſiue *Sebet*,Italis *Anetho*,Germanis *Dyllen*, *&* *Hochkraut*, Hiſpanis *Eneldo*,Gallis *Anet.* Ἄνηθον autem quaſi ἀνίκητον,ideſt, inuictum quidã dictum volunt,quia appetentiam cibi excitat,ſed etiam ἀνηθεῖν congreſſus eſt,familiaritas,& coitio venerea,ad quam laceſsit Anethi eſus,vt antiqui prodiderunt, tametſi plurimo vſu genituram tandẽ exhauriat. Dioſcoride teſte. *Nomina* Pet.Pe.in Hol.fol. 347.

Forma. Anethum caules fert rotundos,geniculatos, ramoſos, ſeſquicubitali proceritate, folia exilia,fœniculi haud abſimilia,ſed duriora & craſsioribus ſtaminibus: floſculos luteolos in vmbellis caulium faſtigiis inſidentibus,vt in fœniculo ſemen minutum,latum,& quaſi foliatum: radicẽ lignoſam,neque adeò prolixam, neque adeò multis ſubnixam fibris. Adeò fœniculo ſimile eſt, vt pharmacopeos ſæpè fallat,niſi ſapore facilè diſcerneretur,ingrato,calidiore,& colore obſcurius virente. *Locus.* Hortis iam frequentiſsimum eſt, interdum etiam ſponte fœniculi modo prouenit. *Tempus.* Iunio & Iulio menſibus floret. Facultatibus his pollet,auctore Dioſcoride. Lib.3. c.58. *Vires & Temper.* Anethi aridi comæ ac ſeminis decoctum potum lac attrahit, inflationes ac tormina ſedat:aluum vomituſq; ſiſtit(Sic vertit Ruellius quæ in vulgari codice leguntur,κοιλίαν τε, καὶ τοὺς ἐπιπολαίους ἐμέτους ἵστησι. Ideſt,Aluum & vomitus leues ſupprimit: quãuis in veteri exemplari legamus, κοιλίαν τε καθαίρει, καὶ τοὺς ἐπιπολαίους ἐμέτους ἵστησι:quod eſt,aluum purgat,& vomitus leues ſupprimit,vrinas ciet, ſingultus lenit,oculos hebetat, & geniturã extinguit aſsiduè potum. Vtile etiã eſt ipſius decoctum mulieribus præfocatione vuluæ laborantibus ad deſeſsiones:ſemen eius vſtum & illitum condylomata tollit. Plinius cũ Aniſum & Anethum culinis & medicis naſci dixiſſet, Lib.19. c.8. poſtea Anethum quoque ructus mouet, inquit, & tormina ſedat: aluum ſiſtit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet ſemen feruens olfactum: ſumptum ex aqua ſedat cruditates. Cinis eius vuam in faucibus leuat: Li.20.c.18. oculos & genituram hebetat. Anethum,inquit Galenus adeò excalfacit, vt habendum ſit,aut ſecundi ordinis intenſi,aut primi finientis. Li.6.ſimpl. Itaque meritò in oleo decoctum digerit,dolorem ſedat,ſomnum conciliat,& crudos incoctoſq; humores concoquit:fit enim ex eo oleum cuius propinqua ſit temperies pus mouentibus, & concoquentibus medicamentis, niſi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium eſt,ac digerendi facultate præditum. Vſtum autem tertij ordinis tum excalfacientium,tum deſiccantium fit. Propterea vlceribus nimis humidis mollibuſq; prodeſt, potiſsimum iis quæ in pudendis cõſiſtunt. At quæ in præputio ſunt inueterata, iis probè cicatricem obducit. Cæterùm viride humi-

ANETHVM.

dius eſt,& minùs calidum. Itaque magis quàm ſiccum concoquit, & ſomnum conciliat, ſed minùs digerit. Idcirco mihi videntur veteres in conuiuiis vſi eſſe coronis ex eo concinnatis.

ANISVM. CAP. III.

Nomina NIΣON & ἄνησον Græcis,Latinis & Officinis Aniſum,Mauritanis *Aneiſum,& Anexiſſum*, Italis *Aniſo*,Hermanis *Aniſz,& Eniſz*,Hiſpanis *Matahalua,& Terua dulce*,Gallis *Anis*. Ἄνισον quidam,auctore Plinio,quaſi ἀνίκητον vocauere, quia appetētiam cibi præſtaret.Sed veriſimilius eſt ſic dictum ὅτι ἀνίησι τὰς ἐμπνευματώσεις,ideſt, quod remittit & laxat tenſiones flatulentas internas & externas. *Forma.* Aniſum foliis eſt apio hortenſi recens prodeunti par,caulem edit rotundum,tenuiter ſtriatum,inanem, multis ramulis brachiatum: folium cùm primùm enaſcitur,rotundum, ſed deinde apii modo diſſectum, verùm minus & magis candicans: in caulium ſummitate elegantes vmbellæ ſpectantur, floribus candidis decoratæ,deinde ſemine grauidæ, candicante, oblongo,odore & ſapore dulci ſuauiq;. *Locus.* Ex Syria & Creta originem habet, ſponte illîc proueniens, nunc paſsim in hortis etiam Septentrionalium regionum ſatum fruticat. *Tempus.* Iunio & Iulio menſibus floret, ſemineq; prægnans eſt. *Vires & Temper.* Cuius facultates has eſſe tradit Dioſcorides. Aniſum in vniuerſum vim habet excalfaciendi, ſiccandi, facilem reſpirationem reddendi (εὔπνουν Græcè legitur, Ruellius vertit oris halitum iucundiorem facit, Plinium ſecutus, qui ſic vocem εὔπνουν reddidiſſe videtur) dolorem ſedandi,diſcutiendi,vrinam ciendi, diffundendi.Hydropicis potum ſitim arcet. Prodeſt ad venenata animalia,& ad inflationes. Aluum & album mulierum profluuium ſiſtit. Lac ad mammas elicit,& venerem ſtimulat. Suffitum naribus dolorem capitis ſedat:tritum & cum roſaceo inſtillatum aurium medetur rupturis. Hæc Dioſcorides.Quæ particulatim & pluribus verbis Plinius declarauit. Aniſum aduerſus ſcorpiones in vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatũ ſiue crudum, ſiue decoctum. Item viride aridúmve omnibus quæ cōdiuntur, quæq; intinguuntur deſideratum:panis etiam cruſtis inferioribus ſubditũ. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vina cōmendat,quin ipſum oris halitũ iucundiorem facit,fœtoremq; tollit manducatum matutinis cum ſmyrnio, & melle exiguo ore mox vino colluto:vultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpēſum in puluino,vt dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præſtat:ob has cauſas quidem Anicetum id vocauere.Dolores capitis leuat ſuffitum naribus.Epiphoris oculorũm è vino radicem eius tuſam imponit Iollas. Ipſum cum croco pari modo & vino,& per ſe tritum cum polēta ad magnas fluxiones,extrahendiſq;, ſi qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes conſumit illitum ex aqua.Sedat anginas cum melle & hyſſopo, & aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum roſaceo.Thoracis pituitas purgat toſtum:cum melle ſumptum melius. Cum acetabulo

Lib.2.c.17. Petr.Pe.in Ad.fol 322 Lib.3.c.56. Li.20.c.17.

ANISVM.

tabulo Anisi nuces amaras quinquaginta purgatas tere in melle ad tussim. Præcipuum autem est ad ructus, ideò inflationibus stomachi, & intestinorum torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum potumq; inhibet. Potũ somnum conciliat, calculos pellit, vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitiis, neruis quoque quibus succinctum est corpus vtilissimum. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud vtilius ventri & intestinis putant: ideò dysentericis & in tenesmo datur tostum. Dalion herbarius dedit bibendũ cum Anetho parturientibus. Phreniticis quoque illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale vitium, aut contractiones sentientibus. Pythagoras quidem negat corripi vitio comitiali in manu habentes, ideoq; quamplurimum domi serendum. Parere quoque faciliùs olfactãtes. Sosimenes contra omnes duritias ex aceto vsus est, & contra lassitudines, in oleo decoquens, addito nitro. Semine eius poto lassitudinis auxilium viatoribus spopondit. Heraclides ad inflationem stomachi semen tribus digitis cum castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad ventris, aut intestinorum inflationes, & Orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit seminis tantumdem hyoscyami cum lacte asinino. Multi vomituris acetabulum eius, & folia lauri decem, trita in aqua, bibenda inter cœnam suadent. Strangulationes vuluæ si mãducetur & linatur calidum, vel si bibatur cum castoreo aceto & melle sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura ternûm digitorum, vini albi tribus cyathis discutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis seminis anisi & fœniculi vsus est, in aceto, & mellis cyatho vno. Lenit articulares morbos, cũ amaris nucibus illitum. Sunt qui & aspidum venenis aduersari naturam eius putent. Vrinam ciet, sitim cohibet, venerem stimulat. Cum vino sudorem leuiter præstat. Vestes quoque à tineis defendit. Efficacius semper recens, & quò nigrius. Stomacho tamen inutile est, præterquàm inflato. Hæc Plinius. Galenus, Anisi semen, inquit, maxime vtile est, acre & subamarum, vt propè ad vrentium accedat caliditatem. Est autem & in siccando tertij ordinis, sicut & in calefaciendo. Proinde & vrinã ciet, & digerit, & flatus ventris reprimit. Hæc Galenus. Sed cum nullum sanè ex omnibus flatus dissoluentibus oleraceis seminibus gratius sit ventriculo, minùs habeat acrimoniæ, aut plus suauitatis quàm anisi semen, neutiquam, vt ex Dioscoride Galenus arbitratur, tertio gradu hodie gustanti apparet calidum. Quare id de Aniso in Syria, aut sponte alibi in regionibus calidis nato intellexisse videtur, nunc cùm nusquam sponte proueniat, sed in hortis duntaxat etiam Septentrionalium regionum colatur, mutatione cœli, soli & cultus, nonnihil caloris deposuisse necessum est. Simeon Sethi ad vetustos ex frigore iecoris affectus Anisum prodesse scripsit, & ad spirãdi difficultatem quæ ex pituita proficiscitur. Flatus qui in ventriculo sunt digerere, obstructiones tollere, & lactis copiam facere. Li. 6. simpl.

CARVM. *CAP. IIII.*

KÁρος Græcis & κάρον siue κάρωον, Latinis Carũ, vel Careũ, Officinis Carui nominatur, Arabibus *Caruia, Karauia*, seu *Carui*, Italis *Caro*, Germanis *Matthkumich*, Hispanis *Alcarauea*, Gallis *Carui*. Carum autem à Caria regione in qua laudatissimum nascitur, appellationem accepit. *Nomina*

Id pastinacæ siluestri haud absimile caules ab vna radice multos emittit quadrangulos, geniculatos, cubitales, folia pastinacæ siluestris, vmbellas in summis caulibus, candidis floribus refertas, semen angulosum, copiosum, subnigricans, acre, & linguam vellicans, radicem oblongam & luteam, crassiusculam. *Forma.* In pratis hodie prouenit, optimũ, vt dictum est, in Caria. *Locus.* Maio & Iunio mẽsibus floret, & semine prægnans *Tempus.*

CARVM, *Matth.*

Lib.3. c.57. *Vires & Temper.* prægnans eſt. Carum, inquit Dioſcor.calfacit, vrinam ciet, ſtomacho vtile eſt, ori gratum (legitur enim Græcè εὔστομον, Ruellius vertit os commendat, quod eſt idem ac ſi dicas ſuauem anhelitum reddit) concoctionem adiuuat. Miſcetur etiam commodè antidotis & oxyporis. Aniſi vicem præſtat, (Sic Ruellius, cùm legatur in veteri codice ἀναλογουν ἀνίσῳ, ἢ ἀνήθῳ. quod eſt, aniſo, aut anetho proportione reſpondet) Radix elixa paſtinacæ ſilueſtris modo edendo eſt. De eodem breuiter ſic Plinius. Lib.19. c.8. Peregrinum & Careum, gentis ſuæ nomine appellatum, culinis principale. In quacunque terra ſeri vult, ratione eadem qua Oluſatrum. Laudatiſsimum tamen in Caria, proximum in Phrygia. Cari ſemen, inquit Galenus, Li.7.ſimpl. calfacit & exſiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem poſsidens. Quare & flatus extinguit, & vrinam ciet, non ſemen tantum, ſed & planta. Idem alibi radicem Cari melioris ſucci eſſe ait, Li.2. Alim. quàm paſtinacæ, tamen æquè cõcoqui. Notiſſimum eſt Officinis Carum, præſertim eius ſemen Matthi. in ca.57. lib.3. quod aperit, prouocat, diſſoluit, incidit. Auxiliatur frigidis vteri affectibus, confert omnibus frigidis morbis capitis, viſum acuit. Herba pro olere editur, radix cocta eſtur perinde vt paſtinaca. Seminis farina miſcetur cataplaſmatis, quæ ad ſuggillata parantur. Integrum ſemen Germani cum pane ſubigunt, ciborumq; condimentis indunt, quemadmodum nos aniſum & fœniculum.

AMMI. CAP. V.

Nomina MMI Græcis, Ammi Latinis dicitur, Officinis corruptè Ameos, Arabibus *Nanochah Anazue*, ſeu *Nanachue*. Cui idem quod ſuperioribus non euenit: harum enim deſcriptiones à Dioſcoride prætermiſſæ, quin etiam vulgo notæ eſſent efficere non potuerũt, illius integra facies ab eodem non delineata quodnam genuinum ſit ex multis generibus, quæ ab herbariis proponũtur, ambiguum reliquit. Ait enim ille duntaxat ἀσπερμάτιον, ideſt, paruum ſemen eſſe vulgo notum, multò minùs cumino, guſtu origanum reſipiens, vt videatur Ammi appellatio perpuſillum quaſiq; arenaceum exilitate & colore ſemen eſſe. Fuchſius & eum ſecutus Dodonæus Ammi commune, ſiue Ca.21. hiſt. Lib.2.c.79. Ammi Officinarum, verum Ammi eſſe autumant: quod caule rotundo & herbaceo *Forma.* conſtat, ſurculis multis & exiguis: folio oblongo, anguſto, per ambitum inciſuris diuiſo: flore paruo, candido, vmbella anethi: ſemine exiliore multò quàm cuminum, acri & ſubamaro, origanum præ ſe ferente: radice candida & multifida. Quidam Bupleuron Plinij eſſe volunt, vt Bupreſtin Auriculam leporis deſcriptã poſt hac cap.23. de Panace. Eſſe autem hãc herbam verũ Ammi, inquit Fuchſius, Ibidem. ſeminis in guſtu ſapor qui ſubamarus & acris eſt, omnium maximè oſtendit: talem enim in eo ſaporem Galenus requirit: origanum etiam guſtu referre videtur. Quibus accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimonium, cuius pictura & teſtimonium ſatis docent hanc herbam eſſe Ammi genuinum. Inter cætera enim ſemen Ammios piper guſtu referre, ideoq; à nonnullis piperculam dictam eſſe ait.

Id quod

AMMI, Fuchs.

AMMI, Matthioli.

Id quod verissimum esse comperies, si semen gustaueris: miram enim huic acrimoniã inesse senties. Nusquam apud nos sponte sua nascitur, inquit Fuchsius, satum tamen facilè & magna copia prouenit, sic vt deinde extirpari vix queat. Augusto mense floret, ac deinceps vbi defloruit semen abundè producit. Sed hæc improbat Matthiolus his verbis. Quod Ammios nomine passim in Officinis habetur, cùm probatissimum, Plinio teste, omnino sit candidius, id nigricat, adeoq; vulgaris petroselini semen æmulatur, vt visu ab eo discerni minimè possit, sed in hoc gustum consulere oportet: nam cùm haud leuiter sit acre, facultatis discrimen gustu facilè deprehenditur. Præterea cùm hoc nullũ origani saporem gustu repræsentet, perspicuum est non esse legitimũ. Hæc ille. In quibus animaduertendum Plinium candidioris nota non præstãtiam seminis Ammios, sed huius à cumino discrimen indicasse. Sunt enim hæc eius verba. Pleriq; alterius naturæ (à cumino Æthiopico) in totum putant, quoniam sit exilius & candidius. Illi verò legitimum Ammi substituit Matthiolus, quod ex horto Patauino Anguillara misit. At Pena istud in Patauinis hortis cultum, etiamq; nõ procul Ageno & Garumna in Aquitania à se collectum, foliis & vmbellis Dauci cretensis, semine & radice hortẽsis apij, neutiquam illis in Ammi semine viribus expetitis præditum est. Aliud semen non multis ab hinc annis cœptũ fuit deuehi ex Siria aut Creta Venetias, hortensi apio par, sed flauum, gustu aromaticum, feruidum, origanum præferens. Ex eo in horto Condenbergij, sapore pastinacæ, aromatico semine prouenisse ait Lobellius Ammi Creticum aromaticum, quod & pinxit Matthiolus. Aliud Ammi perpusillum ex Lobellio hîc appinximus, radice superioris simili, foliis fœniculi, semine perpusillo in vmbellis multis. Sunt qui aliud Dauci genus faciunt, id nimirum quod Matthiolus crithami terrestris nomine descripsit his verbis. Nascitur, inquit, in Bohemia, præsertim in agro Pragensi non solùm inter segetes: sed in agrorum marginibus & secus vias, foliis longis, angustis, firmis, ternis ex vno pediculo, ipsoque longo prodeuntibus, vtrinq; denticulatis, falcis frumentariæ modo. Cæterùm quæ in caulium summis partibus habentur minora breuioráque sunt: caulem gerit ramosum, alis concauum, geniculatum, in cuius summitate ramuli exeunt diuulsi, in quibus floridæ albicanteśq; vmbellæ, postremò semen paruum, oblongum, acre & odoratum. Radice nititur simplici, pastinacæ

Locus. *Tempus.* Ca. 61. li. 3. Li. 20. c. 15. In Ad. fol. 325. Ca. 132. li. 2.

AMMI Perpusillum, Lobel. *AMMI quorumdam, Dalech.*

pastinacæ haud absimili, minore tamẽ, sapore imprimis dulci, sed si diutius mandatur, acri & odorato. Ammi, inquit Dioscor. vim habet excalfactoriam & exsiccantem. Facit ad tormina, vrinæ difficultatem, venenatorum morsus cum vino potum, menstrua ciet. Miscetur rodentibus ex cantharidibus confectis medicamentis, vt inde exortis vrinæ difficultatibus resistat. Suggillata cum melle illitum tollit. Colorem potum & inunctum in pallorem mutat. Suffitum cum vua passa aut resina vuluas purgat. Eadem tradit Plinius. Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Suggillata & oculorum epiphoras mitigat cum lini semine. Scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus, priuatimq; cerastarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter (nimirum vt cuminum,) mutat in pallorem. Suffitum cum vua passa aut resina vuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum. Galenus herbæ quam vocant Ammi, semen maximè vtile esse scribit, facultatis excalfactoriæ & desiccatoriæ, tenuiumq; partium. Sed & gustu subamarum est, & acre. Hinc perspicuum est quod digerat, & vrinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo resiccandoq; ex ordine tertio intenso.

Lib.3..c.61. *Vires & Temper.* Li.20. c.15. Li.6. simpl.

CVMINVM SATIVVM. CAP. VI.

KYMINON Græcis, sic & Latinis Cuminum, Officinis Cyminum, Arabibus *Camum* seu *Kemum*, Italis *Cumino*, Hispanis *Comino*, Gallis *Comin*, Germanis *kimmel*. Est autem tantæ feracitatis, inquit Pena, inter oleracea Cuminum, vt etiam maledictis satũ vberrimè luxuriet. Vnde Cuminum quis, quasi prægnans à verbo κύω manasse putet. Eius genera tria sunt Dioscoridi, satiuum, & siluestre duplex. Satiuum aliquantùm diuersum diuersis è locis Syriæ, Græciæ, Ciliciæ allatum obseruatur. Quod enim albicat hirsutumq; est semen, præstantius habetur. Aliud neutiquam hirsutum est. Nec putandum discrimen aliud fuisse Æthiopici aliúsve, quàm loci prærogatiua.

Nomina In Ad. fol. 330. *Genera* Pe. ibid.

Visusq; est Hippocrates satiuum istud albicans hirsutumq;, basilicum seu Æthiopicum statuisse. Cuminum satiuum caule est longo, recto, multis adnatis ramusculis, foliis minutim discisis, fœniculi similibus, flores in vmbellis emicant veluti in fœniculo, in quibus tandem copiosum semen. Radix albicat, & summo repit cespite. Tractu gaudet calido & putrescibili, quamobrem frequentissimum in maritimis nascitur. Prouenit, inquit Dioscor. in Galatia, in Asia, Cilicia. Omnibus præfertur Æthiopicum, quod Hippocrates regium appellat. Secundum locū tenet Ægyptiū, reliqua sequuntur. Cuminum siluestre eodem Dioscoride auctore, frutex est paruus, caule palmum alto, tenui, in quo foliola quaterna aut quina, tenuia, veluti, serrata, & gingindij diuisura: in cacumine capitula quina aut sena habet, rotunda, mollia, in quibus semen est acerosum, gustu satiuo acrius. Nascitur in collibus. Plurimum efficaciusq;, inquit Dioscorides, in Lycia, Galatia Asiæ, & in Carthagine Hispaniæ. Alterum siluestris Cumini genus satiuo non dissimile est, quod à singulis floribus elata promit cornicula, in quibus semen est melanthio simile. Cuminum satiuum vulgo satis notum, hic ex Matthiolo pictum damus. Item prius siluestris genus ex Cortusiana liberalitate. Alterum verò siluestris genus, idem Matthiolus cum Ruellio & Gesnero eam plantam esse putat

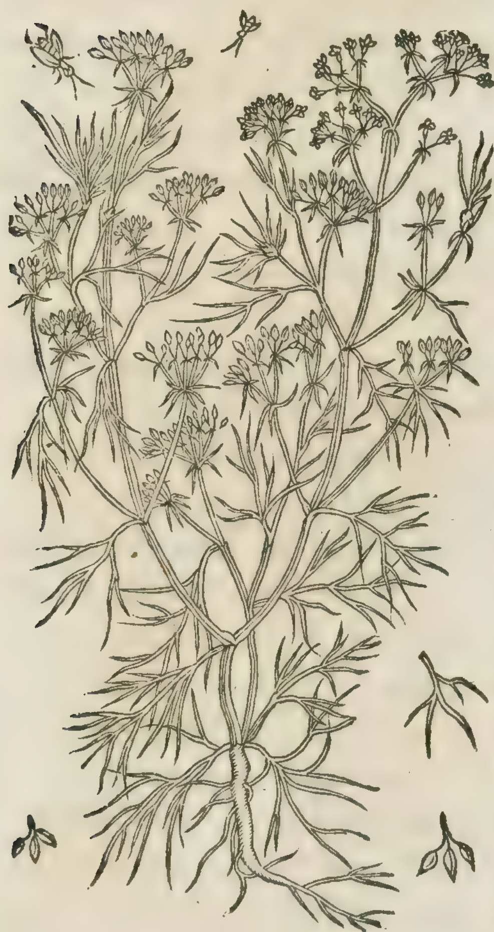
Forma.

Locus.

Lib. 3. c. 58.

Cap. 59. li. 3.

CVMINVM Satiuum Matthioli.

CVMINVM Siluestre, I. Matthioli.

CVMINVM Siluestre, II. Matthioli.

quam herbarij Consolidam Regiam siue Regalem appellant, Galli *Pied d'Alouette*, Germani *Rittersporn*, idest, equitis calcar. Caulem fert simplicem, ramulis multis brachiatú, tenuibus, longis, diuisis, siluestris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigræ violæ æmulos, ex quorum altera parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ calcaris veterum formã exprimere videntur, vnde illi nomen à Germanis inditum. Semen fert in corniculis melanthio simile.

CVMINVM Siluestre alterum, Matth.

Lib.2.ca.15. Hanc plantam Dodonæus nomine buccini, seu Delphini alterius pinxit & descripsit, & huic prorsus similem, sed omnibus partibus maiorem & habitiorem Cõsolidam Regalem Ca.8. hist. hortensem, Delphinij nomine. Fuchsius perperam nomine Chamæmeli eranthemi. Sed in postrema Commentariorũ editione Matthiolus sententiam retractat, aliudq; Cuminũ siluestre alterum, ab eodem Cortuso acceptũ, In Ad. idq; verum depinxit, Hypecoum Clusij & Dodonæi. Eadem cumini siluestris genera Pena: his ferè verbis explicauit, atq; ita delineauit. Speciem præ se ferunt, inquit, vtriusque siluestris Cumini duæ plantæ, quæ locis glareosis prope Aquas Sextias Gallicæ prouinciæ vbertim crescunt. Primæ foliola gingidij, vel siluestris pastinacæ modo diuisa sunt, radix albicat, parua, cauliculi inflexi, exiles scandicis seu pectinis venerei modo, sed albidis, rotundis, villosisq; glomerulis, globulos arctij imitantibus, tenera papposáve lanugine cinctos, in sphęrulam densam, magnitudine pinpinellæ, platani modo globulariæ've Monspeliensibus dictæ. Semen dẽtis leonis vel platani, sed multò minus. Alterius siluestris duæ sunt plantæ quæ effigie satis congruere vidẽtur. Ea quæ minùs cognita, exigua & pulchra, non procul Aquis Sextiis oriunda, complura gerit cornicula, siliquata, adunca, scorpioidis dictæ modo, sed crassiora, semine intus præsepiolis distincto, colore flauo, oblongo: cauliculi graciles, teneriusculi, & folia parua, carei aut scandicis, pectinis venerei, fumariæ've incisuris profundis: exigua radix, lutei flores Maio mense, Chelidonij maioris, aut erucæ, sed minores. Eidem eisdemq; natalibus siliquata perquàm similis sociatur altera non nisi folio tenuiore, distans, angustiore, seseli Massiliensis diuisura, ad imum plantæ iuxta radicem albicantem, chœrephyllo similem plurimum nascente, cauliculis ferme glabris, siliqua maiore: semine ibi contento, galegæ, subfuluo. Regia verò consolida alibi dicta, Cumini foliis, floribus purpureis, & interdum

CVMINVM Siluestre siliquatum, Penæ.

terdum candidis,ſpecioſis,coronariis,in calcaris antiqui ſpeciem,è quibus cornicula oblonga,recta promuntur,ſemine nigellæ nigro, adeò hortis mulierculiſq; familiaris eſt,vt minimè notionis dilucidioris egeat. Haſce itaque plantas Pena propoſuiſſe ſe ait,vt quiſque pro arbitrio de illis ſtatuat. Cum enim Cumini ſatiui ſapore odoréve grato non polleant,nedum id ſuperent, dubium eſt illáne ſit Cuminum ſilueſtre. Alteri quidem lutei flores inſunt, & ſemina melanthij deſunt. Sola horum Regia conſolida vocata videtur adhuc Cumini ſilueſtris coniecturã fouere:tametſi vſus medicamentis,aut cibis, vel nullus vel incertus. Hæc Pena.

Nunc de viribus dicendum. Cuminum ſatiuum, inquit Dioſcor.ori gratum eſt (vetus codex & Oribaſius habent εὐστόμαχον, ideſt,ſtomacho gratum) Calfacit,adſtringit,exſiccat,ad tormina inflationéſque conuenit coctum, & cum oleo infuſum,aut cum hordeacea farina impoſitum.Orthopnoicis datur in poſca, demorſis à ſerpente in vino. Teſtium inflammationibus auxiliatur impoſitum cum vua paſſa,aut lolij farina ceratóve.Fluxum muliebrem cohibet, item ſanguinis è naribus profluuium tritum cum aceto & admotum. Siue bibatur,ſiue illinatur corporis colorem in pallidius mutat. Cumini ſilueſtris prioris ſemen bibitur ex aqua aduerſus tormina inflationeſq;, ad venenatas beſtias, & ſtomachi humiditatem cum vino:ſingultus ex aceto ſedat. Tollit & ſuggillata commanſum,ac cum melle & vua paſſa impoſitum. Inflammationes etiam teſtium ſanat cum iiſdem illitum. Alterius Cumini ſilueſtris ſemen ſerpentium morſibus optimum eſt præſidium. Vrinæ ſtillicidio vexatis, & calculoſis auxiliatur, & iis qui ſanguinis grumos meiunt.Sed iis apij ſemen feruefactum poſtea bibendum eſt. Cumini vtriuſque eaſdem vires Fuchſius declarauit.Plinius his verbis, Cumino ſatiuo magnus vſus in ſtomachi præcipuè remediis. Diſcutit pituitas & inflationes tritũ & cum pane ſumptum,vel potum ex aqua vinoq;: tormina quoque & inteſtinorum dolores. Verumtamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certè ferunt Porcij Latronis clari inter magiſtros dicendi, aſſectatores ſimilitudinem coloris (palloris alij legunt)ſtudiis contracti imitatos:& paulò ante Iulium vindicem aſſertorem illum à Nerone libertatis,in captatione teſtamenti ſic lenocinatum. Narium ſanguinem paſtillis inditum, vel ex aceto recens ſiſtit.Teſticulorum epiphoris per ſe impoſitum,tumentibus cum melle prodeſt. Infantibus imponi in ventrali ſatis eſt.Morbo regio in vino albo à balneis datur. Æthiopicum maximè in poſca,& in ligmate cum melle. Africano priuatim vrinæ incontinentiam cohiberi putãt. Satiuum datur ad iocinoris vitia toſtum,tritum in aceto:item ad vertiginem.Iis verò quos acriore vi vrina mordet,in dulci tritum vino. Ad vuluarum vitia in vino, prætérque impoſitis cum vellere foliis:teſtium tumoribus toſtum tritumq; cum melle,aut cum roſaceo & cera. Silueſtre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad ſerpentes cum oleo, ad ſcorpiones,ad ſcolopendras. Siſtit & vomitionem nauſeaſq; ex vino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoque bibitur, illinitúrque,vel penicillis feruens adprimitur faſciis. Strangulationes vuluæ potum in vino aperit,tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus inſtillatur ad ſonitus,atque tinnitus cum ſeuo vitulino vel melle. Suggillatis illinitur cum melle, & vua paſſa, & aceto: lentigini nigræ ex aceto. Cymini ſemine maximè vtimur,inquit Galenus,quemadmodum Aniſi,Liguſtici, Cari,Petroſelini. Eſt verò & facultatis excalfacientis, ſicut illorum vnumquodque,tum vrinam mouentis, & flatum extinguentis, ex tertio ordine excalfacientium.

Lib.3. c.59. *Vires & Temper.*

Li.20. c.14

Li.7.ſimpl.

APIVM. CAP. VII.

Nomina GRAECIS σέλινον,& σέλινον κηπαῖον, Latinis dicitur Apium, & Apium hortenſe,aut ſatiuum, Arabibus *Charß, Charſi*, ſeu *Chares*, Italis *Apio domeſtico,& Petroſello*, Germanis *Peterſilien,& Peterlin*, Hiſpanis *Perexil*, Gallis *Perſil*. Selinum autem Græci vocant,quaſi ἕλους σειόμενον, hoc (Fuchſ.cap. 283.hiſt.) eſt paludibus impulſum: quapropter Homerus ἐλεότρεπτον σέλινον cognominat, quod paludoſis gaudeat, & in iis enatum lætius exurgat. Mauult tamen Pena Selinum (In Ad.) quaſi lunaticum,dictum ab illo formidando affectu,quem accerſit eſu, quã à paluſtri ſolo, vbi non ſemper naſcitur. Multa alia ſunt Apij genera à locis & (*Genera*) magnitudine nomen ſortita. Apium ſilueſtre,Gallis *Perſil ſauuage*, Eleoſelinum, Oreoſelinum,Petroſelinum,Hippoſelinum. Apium hortenſe ſiue ſatiuum verum antiquorum,omnium ferè herbariorum ſententia, & coniectura potius quã vlla à veteribus expreſſa figura,vulgare noſtrum Petroſelinum hortis frequentiſsimũ, (Lib.3.c.46.) cibiſq; gratiſsimum eſſe creditur,caule concauo,inquit Ruellius,tenuiter ſtriato, (*Forma.*) rotundo,multiſq; ramis brachiato,ſæpe cubitalem æquante altitudinem:foliis tripartito diſſectis, & leuiter criſpis, oris leuiuſculè laciniatis:floſculo candido, &

APIVM Hortenſe.

APIVM Silueſt. Dalech.

quo minutiorem haud temerè reperias, nudo ſemine, radice ſingulari, ſuauiter olente. Aliud eſt hortenſe Apium criſpatum,perelegans & rarum,à ſuperiore nihil diſtans,niſi foliorum criſpatis oris, argutioribuſq; & minutioribus inciſuris: σέλινον ἄγριον, Apium ſilueſtre,cuius meminerunt Theophraſtus & Dioſcorides,hîc (Lib.7.hiſt. ca.4.) ex Dalechampij opinione depictum eſt,deſcriptumq; radice gracili,longa,candi- (Li.3.. c.69.) da,odorata, folio Apii hortenſis,perquàm tenui,caule palmum alto,flore puſillo, (*Forma.*) albo in exiguis vmbellis, quas herbacei cortices glumis ſpicarum non diſsimiles ſuſtinent,& ſubtus ambiunt,ſemine minutulo. In aſperis collibus prouenit. Dodonæus longè aliud ſilueſtre Apium exhibuit,quod foliis eſt magnis, valde inci- (*Locus.*) ſis,planè ſilueſtris paſtinacæ,ſed multò maioribus,caulibus rotundis, cauis, qua- (Lib.5. c.45.)

ternos

APIVM Siluest. Dodon.

ternos quinósve pedes longis, ima parte ex fuſco rubentibus, in quorum ſummitate rotundæ vmbellæ flores albos gerunt, deinde ſemen cõpreſſum, hirſutum, anetho, haud diſsimile, ſed maius: radix in duas tréſve alias ſecatur radices, non in altum deſcendentes, ſed obliquè huc illuc ſparſas, calefaciendi vi præditas, & linguam vrentes. Ex tota herba, tam ex caulibus quàm ex foliis ſuccus albus manat non aliter quàm ex tithymalis. Thyſſelium fortaſſe Plinij. Thyſſelium eſt, inquit, non diſsimile Apio: huius radix commanducata purgat capitis pituitas. Silaus Plinij quibuſdam, perperam Meum Batauis & Antuerpienſibus. Ἐλεοσέλινον, paluſtre apium, Gazæ paludapiũ, Officinis Apiũ, Mauritanis *Aſsilis*, Italis *Apio paluſtre*, Germanis *Epſjich*, ſeu *Eppich*, Hiſpanis *Perexil d'agua*, Gallis *Perſil de marez*, *Ache*, *Api*. Satiuo grandius, ſed ingrati tum ſaporis, tum odoris, in aquoſis locis naſcitur. ὀρεοσέλινον, Latinè etiam Oreoſelinum, & Apium Montanum, Gallicè *Perſil de montaigne*. Id, inquit Dioſcor. Caulis eſt vnus dodrantalis extenui radice. Circa ipſum ſunt ramuli & capitula cicutæ ſimilia, multò tamen tenuiora, in quibus ſemen oblongum, acre, tenue, odoratum, cumino ſimile. Naſcitur in petroſis & montibus. Quod ex herbariorum ſententia hîc depinximus, radice craſſa, longa extrinſecus nigra, intus candida, acri, odorata, aromatica, foliorum denſa coma circa radicem humi iacentium, Apio hortenſi ſimilium, ſed

Thyſſeliũ Plinij Lib. 25. c. 11.

Forma.

Oreoſelinum. Lib. 3. c. 64.

Forma.

APIVM Paluſtre, Matth.

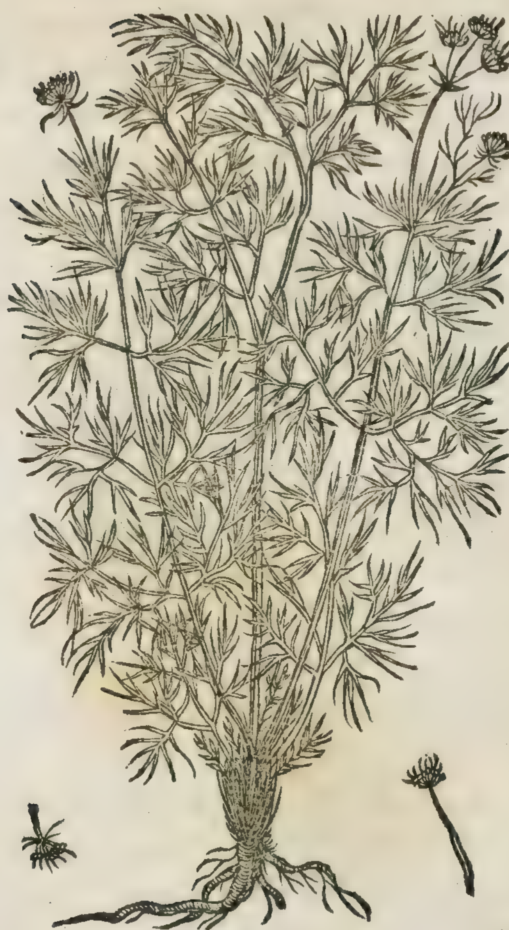
APIVM Paluſtre, Fuchſ.

APIVM Montanum, Dalech.

PETROSELINVM Dalechampij.

latiorem iucundè olentium in pediculis infernè rubentibus: caule cubito altiore, è medio foliorum ambitu prosiliente, ferulaceo: Flore in vmbella candido, semine Apij, acri, odorato & amaro. Prouenit in asperis, saxosis, lapidosis, apricis, nonnunquam etiam ex saxorum rimis emicat. Floret Iulio mense. Sed cum in hac planta quædam Dioscoridis historiæ repugnent, nihilominus herbarij, vt diximus, plantam istam Oreoselinum, & horum quidam Oreoselinum maius appellant: aiuntq; deprauatos esse Dioscor. codices, præsertim vbi legitur, περὶ δὲ αὐτὸν κλωνάρια καὶ κεφάλια μηκωνίῳ παρεμφερῆ, in aliis κωνείῳ παρεμφερῆ. Nam cùm Theophrastus & Plinius scribant, vt dicemus, Apio montano inesse folia Cicutæ, cumq; nihil edat capitulis papaueris simile, perspicuũ est legendum esse non κεφάλια μηκωνίῳ, sed καὶ φύλλα κωνίῳ παρεμφερῆ, idest, & folia cicutæ similia. Alij aliud Oreoselinũ proponunt in Sequanorum montibus ad pratorum saxosos margines nascens, caule & foliis Cicutæ, nunc humile, nunc procerum pro loci natura: radice tenui, candida. Flore in vmbella albo, semine oblongo, nigro, acri, odorato, Cymino simili. Parisienses pro Oreoselino plantam mõstrant raram & nobilem in sabuloso Surenæi montis vertice, nec vsquam alibi nascentem, radice longa, crassa, acri, odorata, sapore & odore Empetro nostro simillimo, coma Apij, humi procumbente, densa: flore in vmbella candido, semine acri, & odoris suauis. Πετροσέλινον, & πετροσέλινον μακεδονικὸν, Latinè Petroselinum & Petrapium, & Apium saxatile, & Petroselinum Macedonicum, quòd copiosius in Macedonia proueniat, in præruptis locis, ait Dioscorides, semine ammij, odoratiore, acri & aromatico. Verùm id Petroselinum esse putat Dalechampius, quod hîc depinximus, in saxosis tumulis prope Gratianopolim nascens, atque adeò rupibus ipsis paucula terra opertis hærens, qua sol flagrantissimus illidit radios, radice breui, parum fibrata, nigra, nec, quod mirum est, acri, nec odorata, supernè festucis comata, folio Apij hortensis, non illo quidẽ latiusculo, coriandro simili, prope radicẽ luxuriante, sed Altero illo tenuiore, anetho propemodũ simili, summis Apij caulibus & ramis conspicuo ac exili, cùm teritur Apij hortẽsis odorem sic spirãte, vt si quis clausis oculis naribus admoueat, apium hortense olfactu esse iudicet, flore in vmbella non prorsus candido, sed nonihil rubente, semine apij hortensis, primùm

Petroselinum.

Lib. 3. c. 64.

Forma.

mũm ſubrubro, deinde nigreſcente, ſi guſtes, amaro initio, at cùm pluſculò manditur acri & valde vrente, odorato quod Galenus in hoc ſemine requirit. Aliud

PETROSEL. Macedon. Matthiol.

Petroſelinum Macedonicum depinxit Matthiolus, quod iam in quibuſdam Italiæ hortis colitur petito ex Macedonia ſemine, foliiſque exit apio paluſtri ſimilibus, ſed minoribus, caule craſſo, ramoſo, alis frequentibus cauo, floribus albis, ſemine hortenſi apio ſimili, odorato & amareſcente, ἱπποσέλινον Græcis, Latinis Oluſatrum nominatur, Gazæ Equapium, à magnitudine ſic dictum. Eſt enim maius Apio hortenſi & candidius, inquit Dioſco. caule cauo, alto, tenero, veluti lineas habente, foliis latioribus, ſubpuniceis, in quibus eſt coma velut roriſmarini, flore plena, in corymbos priuſquam defloreſcat, compacta. Semẽ eſt nigrum, oblongum, acre, ſolidum, aromaticum: radix odorata, candida, non craſſa, ori grata (εὔςομος enim legitur in vulgatis exemplaribus, in antiquo εὐςόμαχος, id eſt, ventriculo grata) Naſcitur in locis vmbroſis, & iuxta paludes. Matthiolus pro Hippoſelino monſtrat Leuiſticũ vulgare hîc depictum, cùm nullam aliam plantam norit quæ legitimum referat, & Braſſauolam reprehendit, qui herbam Maceronẽ Italis vulgò vocatam Hippoſelinũ eſſe falſò exiſtimat: fortaſſe, inquit, peruerſa Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioſcoridis ſententiam hippoſelino radicem intus candidam, foris nigram reddidit, cùm tamen in Dioſcoride nulla nigri coloris fiat mentio. Eius Marcelli lapſus in cauſa eſſe potuit, quod apud Theophraſtũ legerit Hippoſelini radicem Raphani modo craſſam eſſe, ſed nigram, cùm Theophraſtus illic non Dioſcoridis Hippoſelinum, ſed Smyrnium potiùs deſcripſerit, vt dicemus. At non ſolum Marcellus & Braſſauola, ſed Dodonæus, Pena & plerique alij herbarij plantam, quam recentiores Petroſelinũ Alexandrinum, Officinæ nõ ſine errore Petroſelinum Macedonicum vocant, Galli *Alexandre*, Hippoſelinum verum eſſe aſſerunt. Caules edit aláſve multas ſtatim à radice, folia Apij paluſtris, ſed maiora, rotundiora ex atro virentia. Caulis eſt ſtriatus, bicubitalis, cõcauus: Apij vmbellæ corymborum inſtar pendulæ, maturitatẽ aſſecutæ, onuſtę ſemine copioſo, atro, vnde illi Oluſatri nomen, pleno, grani, ſemiſphærica figura, ſed paulùm quid vtrinque retuſa in baſi, medicato guſtu, acri, ad Smyrnium accedente, radix eſt ſatis craſſa longáque, hortenſi magis ſuccoſa, veſca, tenerior quàm

In cap. 64. lib. 3.

Hipposelinum.

Ibid.

Forma.

In cap. 64. lib. 3.

Lib. 5. c. 45. In Ad. fol. 315.

HIPPOSELINVM, Matth. ſiue Leuiſticum vulgare.

ſuapte ſponte nato, foris color pullus, intus albus, odora, guſtu grato & nonnihil medicato: non ſolùm Italis, ſed & Gallis, Germanis, Anglis auidiſsimè in acetariis expetita, quæ etiamnum tempore Dioſcoridis cruda coctáve edebatur. Quamobrem à ſedulis olitoribns paſsim in hortis colitur. Leuiſtici nullus vſus in acetariis, non eſt enim herba oleracea, ſed ingratiſsima & acerrima guſtu: ſemen multum diuerſum ſapore, odore, & tota vmbella. Quãtum ad Marcelli interpretationem attinet, ea peruerſa exiſtimanda non eſt, ſi radices foris nigras, intus albas in quopiam exemplari à vulgaribus diuerſo legit & ſcripſit. Theophraſtus apij genera diſtinxit his verbis. τῶν δὲ σελίνων καὶ ἐν τοῖς φύλλοις, καὶ ἐν τοῖς καυλοῖς αἱ διαφοραί. τὸ μὲν γὰρ πυκνὸν καὶ οὖλον, καὶ δασὺ τὸ φύλλον ἔχει. τὰ δὲ μανώτερον καὶ πλατύτερον, καυλὸν δὲ μείζω. τούτων δὲ πάλιν τὰ μὲν λευκόκαυλα, τὰ δὲ πορφυρόκαυλα, ἢ ποικιλόκαυλα. τὸ δὲ ὅλον ἅπαν τὸ τοιοῦτον ἐμφερέστατον τῷ ἀγρίῳ. Quæ Plinius reddidit his verbis. Et ſatiui autem differentiæ in folio denſo, criſpo, aut rariore & læuiore, item caule craſsiore & tenuiore, & caulis aliorum candidus eſt, aliorum purpureus, aliorum varius. Idem Theophraſtus aliquanto pòſt, τὸ δὲ ἱπποσέλινον καὶ ἐλειοσέλινον, καὶ ὀρεοσέλινον, καὶ πρὸς ἑαυτὰ διαφορὰν ἔχει, καὶ πρὸς τὸ ἥμερον. τὸ μὲν γὰρ ἐλειοσέλινον τὸ παρὰ τοὺς ὀχετούς, καὶ ἐν τοῖς ἕλεσι φυόμενον, μανόφυλλον δέ, οὐ δασὺ γίγνεται, προσεμφερὲς δὲ τῷ σελίνῳ καὶ τῇ ὀσμῇ, καὶ τῷ χυλῷ, καὶ τῷ σχήματι. τὸ δὲ ἱπποσέλινον φύλλον μὲν ἐμφερὲς τῷ ἐλειοσελίνῳ, δασὺ δέ, καὶ μεγαλόκαυλον, καὶ τὴν ῥίζαν ὥσπερ ῥαφανὶς ἔχει τὸ πάχος, μέλαιναν. μέλας γὰρ καὶ ὁ καρπός, μέγεθος δὲ μεῖζον ὀρόβου. τὸ δὲ ὀρεοσέλινον μείζους ἔτι διαφορὰς ἔχει. τὸ μὲν γὰρ φύλλον ἔοικε κωνείῳ, ῥίζα δὲ λεπτή, τὸν δὲ καυλὸν ἔχει καθάπερ ἄνηθον, πλὴν ἐλάττω. διδόασι δὲ τοῦτον ἐν οἴνῳ αὐστηρῷ, τῶν γυναικείων χάριν. Ex quibus Plinius hæc mutuatus eſt. Id quod ſponte in humidis naſcitur, eleoſelinum vocatur, vno folio, nec hirſuto. Rurſus in ſiccis hippoſelinum, pluribus foliis, ſimile eleoſelino. Tertium eſt oreoſelinum, cicutæ foliis, radice tenui, ſemine anethi, minutiore tantùm. In quibus error eſt in Plinio, qui de eleoſelino μονόφυλλον pro μανοφύλλῳ legit, atque ita deceptus vno folio pro raro folio conuertit. Deinde falsò legitur in Theophraſto de oreoſelino καυλὸν pro καρπόν. Non enim caulis, ſed ſemen anethi ſemini ſimile eſt, veluti Plinius rectè reddidit, ſemine anethi. Ex vtroque verò perſpicuum eſt in Dioſcoride de oreoſelino tractante legendum καὶ φύλλα κωνείῳ ἐμφερῆ, pro κεφάλια μηκωνίῳ ἐμφερῆ id eſt, folia cicutæ ſimilia, pro capitula papaueri ſimilia, vt iam diximus. Præterea Theophraſtus ex hippoſelini radice raphani modo craſſa, nigra, & ſucco eius myrrhæ ſimili apertè docet, id ſe cum ſmyrnio, quod etiam monuit Dioſcorides, confudiſſe, quod etiamnum hodie Græci faciunt. Nunc ſingulorum vires expendendæ. Apij hortenſis herba, inquit Dioſco. ad eadem ad quæ coriandrum conuenit: ad inflammationes oculorum cum pane aut cum polentæ polline illinitur: æſtum ſtomachi mitigat: mammas ex concreto lacte induratas laxat: ſiue crudum, ſiue coctum edatur vrinas ciet. Decoctum ipſius radicíſque potum letalibus medicamentis reſiſtit, vomitus mouet, aluum ſiſtit. Semen vehementiùs vrinam ciet, contra venenatarum beſtiarum morſus, & epotum lithargyrum auxiliatur, flatus diſſoluit. Admiſcetur commodè medicamentis dolorem ſedantibus, & thoracis & tuſsis remediis. Galenus verò, Apium vſque adeò calidum eſt, inquit, vt & vrinas & menſes cieat: flatus quoque, diſcutit, & magis ſemen quàm herba ipſa. Quæ ſiue de apio noſtro hortenſi vulgariq́ue, ſiue de apio paluſtri intellecta, ſi vera ſunt, vt certè vera eſſe experientia certò comprobat, qui apium calidum ad eadem ad quæ coriandrum conuenit, quod idem Dioſcorides refrigerandi vi præditum eſſe ſcripſit? Qui calidum inflammationibus oculorum proderit? æſtuanti ſtomacho, mammis lacte turgentibus? Hunc nodum ſic ſoluit Petrus Pe. eſſe præſidia non parum multa, quæ contrariis aut valdè diuerſis polleant facultatibus, & tamen eidem medeantur affectui eiuſdem incremẽti & modi. Id in capitis fractu

Lib. 7. hiſt. cap. 4.

Lib. 19. c. 8.

Lib. 7. hiſt. cap. 6.

Lib. 19. c. 8.

Cor. Emb. 65. lib. 3.

Vires & Temper.

Lib. 3. c. 64.

Lib. 8. ſim.

fo. 314. & 315.

fracturis & vulneribus, inquit, facilè de Galeni Celsiq; lectione, & medicamentorum collatione discas, quorum hic siccantibus frigidis, ille verò calidis digerentibus, etiámque humectantibus fœliciter vsi fuere. Testium tumoribus violaceo farinis excepto leguminum quidam, alij verò Cretensi feruido vino excepto cumini puluere medentur. Sic nihil mirum coriandri succo refrigerante, & paullum quid adstringente partim dissipari, partim repelli materiam eiusque incrementum, vel apio calfaciente digerentéque in habitum per poros laxatos difflari. Galenus in Consilio pro puero epileptico apium probat & laudat. Contra Auicenna tanquam venenum fugiendum esse suadet. Aiunt enim Arabes tum oculis, tum epilepticis noxium esse, quod eius vsus epilepsiæ paroxysmum inuehat. Sed Galeni apium, nostrum est hortense & vulgare petroselinum, incidendi vi præditum, quod in epilepsia tuto dari potest. Auicennæ verò & cæterorum Mauritanorum apium, id est, quod Officinis hodie quoque apium dicitur, Græcis Eleoselinum, de quo mox. Apio, inquit Plinius, gratia vulgo est, namque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita vt subinde foueantur feruenti succo decocti, aliisque membrorum epiphoris per se tritum, aut cum pane vel polenta impositum mirè auxiliatur. Pisces quoque si ægrotent in piscinis, apio viridi recreãtur. Galenus alibi, familiarissimum, iucundum, & stomacho gratum apium esse scribit. Hippocrates, Apium, inquit, magis vrinam ciet quàm aluum mouet: & radices magis quàm ipsum, aluum mouent. Idem in libro de internis affectionib. vbi à pituita in aquam intercutem transitus fit, ex oleribus raphanorum & apij vsum præscribit. Ex quibus colligere licet apium hîc intelligi vulgare nostrum petroselinum hortense. Videmus enim etiam hoc tempore eius folia ramulósque per iura tum carnium, tum piscium innatare, aqua butyróque incoqui, & iusculum iucundum inde effici, sicuti idem Plinius apium suauiores aquas potui incoctum præstare dicit. Eleoselinum id est, paludapium, siue apium palustre, ad eadem ad quæ apium efficax est, inquit, Dioscorides, sed est ingrati tum saporis tum odoris, vt si quod fuerit apium Chrisippi, Dionysiiq; medicorum consiliis à cibis abdicatum, quia propensius paroxysmum epilepticum excitet, visus quoque claritati sit inimicum, istud palustre apium sit meritò censendum. Est tamen efficax valde, ideóque Arabibus & pharmacopœis nonnullis vsitatius in syrupis ad obstructiones tollendas præscribi solitis vt in Bysantino, & quinque radicum. Plinius, Eleoselino, inquit, vis priuata contra araneos. Oreaselinum vrinam ciet, auctore Dioscoride, semine ac radice ex vino potis: menses trahit. Miscetur antidotis & medicamentis vrinam cientibus & excalfactoriis. Petroselinum eodem auctore, vrinam ciet & menstrua: contra stomachi & coli inflationes & tormina prodest: laterum, renum & vesicæ doloribus in potu subuenit. Admiscetur antidotis vrinam cientibus. Petroselini semen, inquit Galenus, maximè vsui est, tum tota etiam herba vnà cum radice similem, sed imbecilliorem facultatem sortiatur. Est autem gustu acre cum amaritudine, sic & facultate calidum vnà cum incidendi effectu. Hinc menses & vrinas affatim prouocat, flatus extinguit, fuerit itaque & ipsum tertij ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium. Hipposelinum, vt scribit Dioscorides, oleris modo editur, vt apium radix tum cruda tum cocta estur, folia cum caulibus decocta manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur, crudáque muria condiuntur. Vim ducendi menses semen habet in mulso potum, calfacit frigore prehensos tum potum tum illitum: vrinæ stillicidio auxiliatur. Radix eadem præstat. Plinius, Olusatrum, inquit, quod hipposelinum vocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur: itémque difficultatibus vrinæ semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in vino deco

Lib.20.c.11.
Lib. 2. Ali.
Lib. 2. de Diæt.
Lib.20.c.11.
Petr Pe. Pl.li.20. cap.11.
Lib.20.c.11.
Lib.3.c.64.
Lib.8.sim.
Ibid.
Lib.20.c.1.

no decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabioſi morſi-
bus potum & illitum medetur. Succus eius algentes calfacit potu. Hæc ferè om-
nia ex Dioſcoride qui quos ῥιγοῶντας dixit, ille algentes conuertit, id eſt, aut fri-
gore aut rigore prehenſos. Nam de vtriſque intelligi poſſe videtur, tum de his qui
ab externi aëris frigidi occurſu frigus contraxerunt, tum de iis qui rigorem fe-
Lib.7. hiſt. cap.6. bres præcedentem patiuntur. His addit Theophraſtus, γίνεται δ' καὶ τὸ δάκρυον ἐξ
Lib.19. c.8. αὐτοῦ ὅμοιον τῇ μύρρᾳ. οἱ δὲ φασὶν ὅλως μύρραν. Quæ Plinius ſic. Sed præcipuè oluſa-
trum myrrhæ naturæ eſt, hippoſelinū Græci vocant, alij ſmyrnium. E lacryma
caudicis ſui naſcitur, ſeritur & radice. Succum eius qui colligunt, myrrhæ ſaporem
habere dicunt. Auctorque eſt Theophraſtus myrrha ſata natum. Ex quibus col-
ligere licet Theophraſto hippoſelinum dici, quod ab aliis ſmyrnium vocatur.

SMYRNIVM. CAP. VIII.

Nomina Μύρνιον Græcis, Smyrnium Latinis dicitur, in Cilicia petroſelinum, &
quibuſdam hippoſelinum agreſte auctore Galeno. Smyrnium dictum
Lib.3. c.64. eſt, quod ſemini idem ſit odor qui myrrhæ, vel radici, vt ſcribit Plinius.
Monuit Dioſcorides hippoſelinum à quibuſdam Smyrnium vocari, quum tamen
aliud ſit quod propriè Smyrnium dicitur, quod ex deſcriptionum collatione co-
Lib.3. c.65. gnoſci poteſt. Smyrnium, inquit, caulem gerit apio ſimilem, propagines multas
Forma. habentem, folia latiora, ad terram confracta, ſubpinguia, robuſta, cum acrimonia
odorata, medicatáque, & colore ſublutea, vmbellam in caule qualis anetho ineſt,
ſemen rotundum, braſsicæ ſimile, nigrum, acre, myrrhæ ſapore, vt alterum pro al-
tero vſurpetur. Radix eſt acris, odorata, tenera, ſuccoſa, fauces mordens, cortice
Locus. extrinſecus nigro, intus cum virore pallido, aut ſubalbicante. Naſcitur in petroſis
Lib.27. c.13. locis, ſiccis collibus & limitibus agrorum. Plinius idem Smyrnium deſcribens in
paucis à Dioſcoride variat. Smyrnium, inquit, caulem habet apij, folia latiora, &
maximè circa ſtolones multos, quorum à ſinu exiliunt pinguia, ad terram infra-
cta, odore medicato, & cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum lan-
gueſcente, capitibus caulium orbiculatis vt anethi, ſemine rotundo, nigro, quod
areſcit incipiente æſtate. Radix quoque odorata, guſtu acri mordet, ſuccoſa, mol-
lis, cortex eius foris niger, intus pallidus, odor myrrhæ habet qualitatem, vnde &
Lib.19. c.12. nomen. Naſcitur in ſaxoſis collibus & in terrenis. Idem alibi, & Smyrnium olus
ſeritur iiſdem locis, myrrhámque radice reſipit. Hæc ille de Smyrnio propriè di-
cto, qui tamen alibi, vt oſtendimus, hippoſelino, quod & impropriè Smyrnium
appellatur, tribuit myrrhæ ſaporem, atque cum illo Smyrnium confundit Theo-
phraſtum ſecutus. Hæ quamuis dilucidæ ſatis delineationes, non æquè omnibus
Cap.290. hiſt. notum Smyrnium reddiderunt. Fuchſius Ruellium ſecutus Smyrnium eam her-
bam eſſe putat, quam hodie Leuiſticum nominant, Gallica rura *Leueche*. Matthio-
In cap.65. lib.3. lus contendit Smyrnium ei herbæ ſimillimum eſſe, quæ in Hetruria vulgò voca-
tur *Macerone*, quod caule ſit apij, ſtolonibus multis referto, foliis latioribus, ſub-
pinguibus, robuſtis, ad terram verſis, odore medicato, cum quadam acrimonia iu-
cundo, colore in luteum langueſcente. Præterea in caulium ſummitatibus vm-
bellam gerit anethi modo, ſemine braſsicæ, maiore, oblongo tamen, nigro, acri,
odore myrrham referente. Denique radice nititur odorata, acri, ſuccoſa, molli,
cortice exteriùs nigricante, interiore parte ex albo vireſcente. In quibus etſi Ma-
ceronis ſemen braſsicæ ſemini compararit, tamen iis reſpondens qui ſimilitudi-
nem hanc reprehendere poſſent, quod illius ſemen rotundum non ſit veluti braſ-
ſicæ, ait, cùm cæteræ omnes notæ illi reſpondeant, facile in ſeminis delineatione
mendum ſubeſſe potuiſſe, vel quod non in rotunditate, ſed in alio quopiam huic
ſemini

SMYRNIVM, Matthioli.

SMYRNIVM Verum, Diosco. & Dodo.

ſemini cum illo intercedat ſimilitudo. Aliis, inquit Pena iam in procinctu eſt ſmyrnij veri cognitio,& ab hipposelino & leuiſtico diſtinctio, quibus nota ſit illa planta iamdiu in multis Galliæ & Belgij hortis enata, cuius radix craſsiuſcula, foris nigricans,intus alba: folia ima ampla & multipliciter diſſecta, reliqua rotunda & caules circumambientia, vt ab eis traiecta, in perfoliata herba cernantur, vmbellæ anethi,aut perfoliatæ: flores ex luteo herbacei pallentes, ſemen fuſcum, ſubrotundum raphano minus, braſsicæ par & ſimile, prorſum myrrham ſpirans,acre. Hanc plantam ſic expreſſerunt Dodonęus & Lobellius. Matthiolus Smyrnium Creticum depinxit,quod ab aliis accepit, ſed eſt eius pictura à ſuperiore ſatis diuerſa. Hoc ita deſcribit. Fert folia macerone craſsiora,quina ex ſingulis pediculis,per ambitum ſerrata, altera parte ima ab exortu mutila, longè autem diuerſa in caule: ſunt enim rotunda,& à caule ramiſq; in quibus naſcuntur, perfoliatæ modo transfinguntur, nullis in ambitu denticulis. Caulem edit firmum, ſtriatum,& ſubter folia geniculatū, è quo in latere quo folia perforantur ramuli exeunt, ex ſingulis foliorum finibus,ſtriati. Vmbellam in caulium ramulorúmque ſummitatibus gerit, racematim diſſectam,floribus albicantibus, ſemine haud braſſicæ ſimili,ſed rotundo,anguloſo, & in acutum deſinente, colore ex flauo nigricante, ſapore acuto

SMYRNIVM Creticum, Matthiol.

In cap. 65. lib. 3.

Matth in cap. 65. lib. 3

acuto & amariuſculo, pediculis longis ſtriatiſq́;. Quare iudicat ſmyrniū ſuum multò propius ad ſmyrnij Dioſcoridis hiſtoriam accedere. *Vires & Temper.* Veri ſmyrnij radix, herba & ſemen vim habent calfaciendi, inquit Dioſcorides, olerum modo comeduntur *Lib.3.c.65* folia muria macerata, & aluum ſiſtunt, radix ſerpentium morſibus pota ſuccurrit. Tuſſes & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita recentia œdemata, phlegmonas, & duritias diſcutit, & vulnera ad cicatricem perducit, ferueſacta & ſubdita abortus facit. Semen eius lienis, renum & veſicę vitiis prodeſt, menſes & ſecundas pellit. Commodè iſchiadicis cum vino bibitur, inflationes ſtomachi mitigat: ſudores & ructus ciet. Potum peculiariter hydropicis, & febrium *Lib.27.c.13* circuitibus prodeſt. Eadem & quædam alia huic tribuit Plinius his verbis. Vis eius calfacere, extenuare, vrinam & menſes cient folia & radix, ſemen aluum ſiſtit, radix collectiones & ſuppurationes non veteres, item duritias diſcutit illita. Prodeſt & contra phalangia & ſerpentes, admixto cachry, aut polio, aut meliſſophyllo in vino pota, ſed particulatim, quoniam vniuerſa vomitionem mouet, qua de cauſa aliquando cum ruta datur. Medetur tuſſi & orthopnœæ ſemen vel radix: item thoracis, aut lienis, aut renum, aut veſicæ vitiis. Radix autem ruptis conuulſis. Partus quoque adiuuat, & ſecundas pellit. Datur & iſchiadicis cum crethmo in vino. Sudores ciet & ructus: ideo inflationem ſtomachi diſcutit, vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & ſuccus radicis, vtilis fœminis, & thoracis pręcordiorúmque deſideriis: calfacit enim, purgat, & concoquit. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuccus illinitur, & malagmate è cortice arido. Et ad obſonia vtuntur cum mulſo & oleo, & garo, maximè in elixis carnibus. Quidam, Plinium putant in exemplari Græco vnde hæc ſumpſit pro ἐπιθέματα le-*Lib.2.Ali.* giſſe ἐπιθυμήματα, id eſt, remedia admouenda thoraci & præcordiis. Galenus de Smyrnio ſcripſit vt alimento, & vt medicamento. Smyrnium, inquit, non eſt inſuaue, ideóque Romæ plurimùm vænit. Multò autem acrius eſt & calidius quàm apium, quin & odorati quippiam habet. Quapropter efficacius vrinam, quàm apium, hippoſelinum, ſium, & mulieribus menſes mouet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo eſt haud aliter quàm folia, quæ ſola per hyemem inhærent plantæ nondum caulem habenti, ſicut neque tum apium habet. Poſtea verò caule accedente tota planta iucundior redditur, ſiue quis crudam ipſam, ſiue coctam mandat, ſiue ex oleo & garo, ſiue acetum, ſiue vinum velit adiicere. Et *Lib.8.ſim.* alio in loco. Smyrnium quidam hippoſelinum agreſte cognominant. Ex eodem genere & ipſum cum apio eſt, & petroſelino, apio quidem validius, petroſelino autem imbecillius. Menſes itaque & vrinas mouet, calidum & ſiccum tertio ordine. Cilices in Amano monte natum, Petroſelinum vocant, minus verò petroſelino & ſmyrnio (nimirum hippoſelino, quod & Smyrnium vocant:) acre eſt. Proinde & vlceribus imponi poteſt, quia ſine moleſtia deſiccet. Sed & digerere quæ indurata ſunt poteſt. Reliqua vis eius apio & petroſelino ſimilis eſt, quare & ſemine eius vtimur ad menſes, vrinas, & aſthmata.

SISON. CAP. IX.

Nomina VOD Græcis σίσων, Latinis quoque Siſon dicitur, Hippocrates vocat *Lib.3.c.55.* Sinona. Scribit Dioſcorides ſemen eſſe paruum in Syria proueniens *Forma.* apio ſimile, oblongum nigrum, feruens. Huius ſeminis plantam docti quidam herbarij iudicant eſſe eam, quæ hîc depingitur, & à Dodonæo petroſelini Macedonici nomine deſcribitur, ab aliis petroſelinum exterum nuncupata. Foliis eſt longiuſculis, in plura ſciſsis, profundius inciſis lateribus, & toto ambitu crenatis, caulibus gracilibus bipedalibus, in quibus vmbellæ paruæ

albicant:

SISON seu Petroselinum Macedonicum Dodonæi.

albicant: ſemen eſt fuſcum hortenſi apio ſimile, ſuauius tamen, odore magis aromatico & feruidiore, radix gracilis eſt, & multum fibrata. Locis aſperis, ſaxoſis, & incultis gaudet. Seritur etiam in hortis, in quibus menſe Iulio floret, Auguſto ſemẽ profert. Bibitur ad ſplenis vitia, inquit Dioſcor. vrinæ difficultatem, & ad ſuppreſſos menſes. Vtuntur ipſo incolæ pro condimento, cum cucurbita cocta & aceto ſumentes. Habet autem velut granula multa in cacuminibus. Eadem tradit Galenus. Siſon, aliàs Sinon calidus, & ſubamarus guſtu eſt, quare vrinam mouet & concoquit, menſéſque prouocat omnéſque viſcerum obſtructiones reſerat. Cornarij vetus Plinianus codex, Sinon habet, vbi in vulgatis ſimul legitur, & quod ſequitur ad Sinon pertinens, ſmyrnio attribuitur. Locus is eſt. Sinon concoctiones facit, ſapore ſimillima piperi. Eadem in dolore ſtomachi efficax. Quod ſapore piperis eſſe ait, reſpondet voci πυρωτικὸν, quam Dioſco. vſurpat, feruidum eſſe ſcribens.

Locus. *Tempus.* Lib. 3. c. 55. *Vires & Temper.* Lib. 8. ſim. Embl. 53. lib 3. Lib. 27. c. 13

GINGIDIVM. *CAP. X.*

RAECIS γιγγίδιον, & λεπίδιον auctore Dioſcoride, Latinis Gingidiũ. Naſcitur copioſiſsima in Cilicia & Syria, inquit ille, herbula ſilueſtri paſtinacæ ſimilis, ſed tenuior & amarior (Græcè legitur λεπτότερον δὲ καὶ πυκνότερον, id eſt, tenuior denſiórque, aut ſolidior. Cui lectioni retragantur interpretes omnes, qui πικρότερον, id eſt, amarior conuerterunt, Galenum & Plinium ſecuti) radice ſubrotunda, amareſcere. Editur crudum & coctũ, & ſale aſſeruatum. Eſt autem ſtomacho vtile: ciet vrinam, decoctum ipſius ex vino potum veſicæ prodeſt. Plinius non multò clarius id deſignauit, Syria in hortis operoſiſsima, indéque prouerbium Græcis, Multa Syrorum olera. Simillimam ſtaphylino herbam ſerit, quam alij gingidium vocant, tenuius tantùm & amarius eiuſdémque effectus. Eſtur crudum coctúmque ſtomachi magna vtilitate. Siccat enim exactos omnes eius humores. Galenus, Plurimũ, inquit, in Syria Gingidium naſcitur & editur, ſimile apud nos ſcandiſci. Eſt autem ſtomacho valde commodum, ſiue crudum, ſiue ferueſactum edere ipſum velis, longiorem autem cocturam non ſuſtinet. Quidam edunt ipſum cum oleo & garo. Quidam etiam vinum aut acetum addunt, & multò magis commodum eſt, & auerſantibus cibum appetentiam facit, ſi cum aceto edatur. Eſt ſatis clarum hanc herbulam, medicamentum potius eſſe quàm alimentum. Nam & adſtringendi vi, & amaritudine manifeſta non modica participat. De hoc itaque vt medicamento rurſus agit his verbis. Gingidium quemadmodum guſtu amaritudine & adſtrictione participat, ita temperamento caliditate & frigiditate. Iuxta ambas autem qualitates ſiccat, & ſtomacho commodum eſt, eo quod non pauca adſtrictione participat. Caliditatem equidem non ita manifeſtam poſsidet, ſiccat autem ordine ſecundo. Gingidium igitur ex Syria venit in Græciam & Latium, Dioſcoridis, Galeni, Pauliq; ætate notiſsimũ olus, nunc vix vlli notum. Ruellius gingidium plantam eam eſſe cenſet, quæ vulgò

Nomina Lib. 2. c. 131. *Forma.* Lib. 20. c. 5. Lib. 2. Ali. Lib. 6. ſim. Lib. 2. c. 70.

GINGIDIVM, Matthioli.

GINGIDIVM Foliis Bauciæ, Syriacum Lobell.

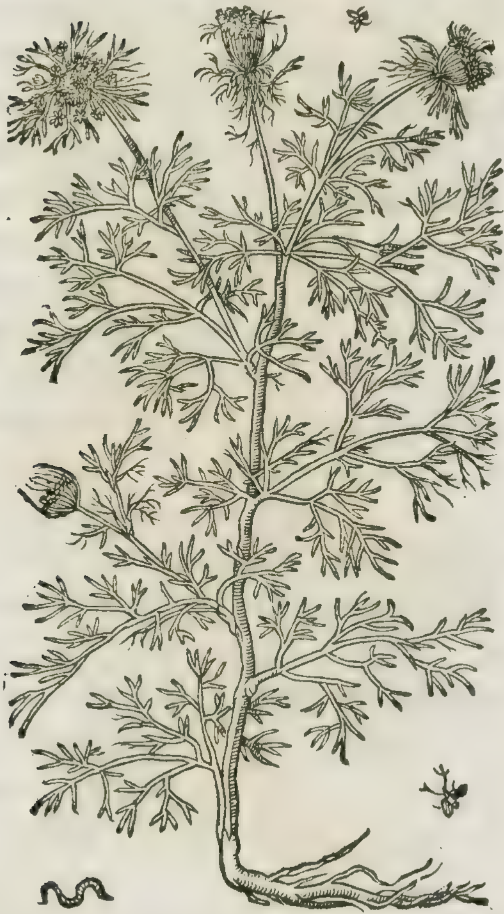
Ca 78.hist. In cap 131. lib.2. *Chœrephyllon*, Gallis *Cerfeuil*, Germanis *Kerfel*, & *Kerfelkraut* dicitur: Fuchsius eandem pro Gingidio pinxit & descripsit. Quibus Matthiolus refragatur, legitimúmque *Forma.* Gingidiũ ex Syria allatum, & à Iacob. Anton. Cortuso ad se missum depinxit, descripsitq́; his verbis. Gingidium pastinacæ siluestri haud absimile est, amarius tamen, caule rotũdo, ramoso, sesquipedali, striato, subnigricante, geniculatóque: vmbella in cacumine alba, minoribus circumquáque comantibus foliis, è floribus semen prodit, quo maturescente vmbellæ in sese contrahuntur; vt in pastinaca, & tactu glutinosæ sentiuntur, radicem habet candicantem, palmari longitudine, subamaro sapore. Ex Syria in Italiam aduectum semen iam in hortis seritur. Lobellius aliud Gingidium foliis Baúciæ Syriacum mõstrauit. Hæc dodrantalis planta, inquit, Venetias Alepo Syriæ missa Sequini Martinelli opera: flos illi albus & sapor Gingidij, folia verò Bauciæ vel Elaphobosci minora. Tradit Matthiolus non deesse qui velint plantam Visnagam appel latam, vel legitimũ esse Gingidium, in qua sententiá sunt Dodonæus & Anguillara, vel eius alterum genus, quod folia quadantenus magis Pastinacam referre videantur. Illorum opinionem Matthiolus improbat, quod Visnaga plãta sit pastinaca longè maior, & grandes robustásque gerat vmbellas, adeò vt pediculi ex quibus constat dentiscalpij iam multis in vsum venerint.

Li. 5 c.51.

VISNAGA, Gingidum Matthiol.

VISNAGA Gingidium, Dodonæi.

CEROFOLIVM Gingid. multorum, Matth.

nerint. Quare Viſnagam potiùs maiorem paſtinacam ſilueſtrem vocandam eſſe cenſet, quod eam non ſolùm notis omnibus refert, ſed etiam viribus. Hanc Pena vidiſſe ſe affirmat multis Italiæ locis, præſertim via qua itur Pæſaro Romam, & Aquitaniæ Ageni ſecus Garumnam, & Burdegalam, tam bene congruentem deſcriptioni quàm cæteras. Nam de gingidij vmbella nulla in Dioſcoride mentio. Foliis quidem caulibus geniculatis, floribus, & reliqua facie ſilueſtri paſtinacæ ſimilis eſt Viſnaga: ſed foliis tenerioribus, denſioribus, minutius diſſectis, caulibus gracilioribus & læuioribus, neque tota hirſuta quemadmodum paſtinaca ſilueſtris, ſed læuis & nuda, amaro guſtu, floſculi in vmbellis candicant velut in paſtinaca ſilueſtri ſemine maturo, adeò rigida & lignea fit vmbella, vt dentiſcalpiis apta ſit, radix candida eſt & amara. Cæterùm cùm Cerefolium noſtrum in ciborum vſum veniat, & ſuas quoque in medicina vires habeat, gingidiíque ſpecies videatur, de eo hîc diſſerendum. Planta eſt nemini non nota, paſsim in hortis naſcens, fragilis ac tenera, ſenis ferè ſemper ex ſingulis pediculis emergentibus foliis, vulgaris petroſelini modo, in ambitu inciſis, caulibus ſeſquicubitalibus, pinguibus, ſubrufeſcentibus, inanibus, geniculatis: vmbellam in ſummo caule gerit albis floribus ornatam, è quibus tenuia rectáque oriuntur cornicula, multa ex vno pediculo prodeuntia, piloſa, rufeſcentia, in cacumine aculeata, in quibus ſemẽ lõgiuſculum concluditur pullo colore, radix illi breuis, in multas diuaricata fibras. Tota planta dulcis eſt & odorata, acriuſculo quodam ſapore vix ſenſili, quò fit vt aliis oleribus addita, ea guſtui gratiora reddat. Plinius. Rurſus alio comitatu, æquinoctio autumni ſeruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, chærephyllum, quod pæderota Græci vocant. Nam quæ ſequuntur, & acerrimum ſapore, &c. ad ſinapi pertinent. Sed hoc Plinij Chærephillum à Cerefolio noſtro planè diuerſum eſt.

In Ad. fol. 324.

Matth. Ibi.

Lib. 19. c. 8

SCANDIX, Pecten Veneris quorundam. CAP. XI.

Nomina Κάνδιξ Græcis, Scandix Latinis, ſilueſtre olus eſt, inquit Dioſcorides, ſub-
Lib.2.c.132. acre, amarum, in cibi vſum veniens, crudum & coctum ſi edatur, ventri
Vſus. & ſtomacho vtile. Decoctum in potu, veſicæ, renibus, & iocinori pro-
Lib.8.ſim. deſt. Similiter Galenus, Scandix inquit, ex agreſtium olerum genere eſt, ſubacre, &
amarum, adeò vt in ſiccando & excalfaciendo, aut ſecundi ſit ordinis intenſi, aut
tertij incipientis. Vrinã valenter ciet, & viſcera obſtructione liberat, ex dictis qua-
litatibus conſtans. Alio in loco gingidium Scãdici ſimile eſſe dixit. Vileolus Scan-
Lib.2. Ali. Lib.22.c.22 dicem eſſe Plinius oſtendit his verbis. Scandix quoque in olere ſilueſtri à Græcis
ponitur, vt Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta aluum ſiſtit, ſemine ſingul-
tus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, vrinas ciet. Decoctæ ſuccus prodeſt
ſtomacho, iocinori, renibus, veſicæ. Hæc eſt quam Ariſtophanes Euripidi poëtæ
obiicit iculariter, matrem eius ne olus quidem legitimum venditaſſe, ſed Scan-
Lib.21.c.15. dicem. Eiuſdem meminit. Reliqua vulgarium in cibo apud eos herbarum nomi-
na Chondrylla, Hypochœris, Caucalis, Antriſcum, Scandix, quæ ab aliis Tra-
gopogon vocatur. Qui locus mancus eſt: legendum enim, Scandix, quæ ab aliis
Lib.7. hiſt. cap.8. Tragopogon vocatur, &c. Theophraſtus Scandicem inter ἐπιγειόκαυλα, id eſt, ea
quibus caulis per humum prorepit, enumerat, ſed vulgata exemplaria habent ἐπε-
τειόκαυλα & Theodorus annicaules conuertit. Locus is eſt. κοινὴ δ' διαφορὰ πάντων
τῶν ποωδῶν ἡ τοιάδε. τὰ μὲν γάρ ἐστιν ὀρθόκαυλα, καὶ νευρόκαυλα, τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα, κα-
θάπερ μαλάχη, σκάνδιξ, σίκυς ἄγριος. Id eſt, Communis omniũ herbarum differen-
tia eſt, quod aliæ recticaules ſunt & neruicaules, aliis caulis per humum repit, vt
maluæ, ſcandici, cucumeri ſilueſtri. Hæc ſcandix notiſsima olim Græcis omnibus,
quę toties Athenis in theatro riſum & plauſum excitauit, plebis cibus, & quotidia-
num pulmentũ, vix hodie à quoquam cognita eſt, tantùm ex capitum in Dioſco-
ride conſecutione, & ſtirpium collatione, & ex Galeno Aëtióque gingidio ſimi-
lem eſſe intelligimus. Sunt qui gingidium Matthioli, Scandicem eſſe putent.

SCANDIX.

Lib.5.c.52. Alij herbam hîc depictam, quæ radice eſt
paſtinacæ ſilueſtri ſimilis amara & ſubacri, eo-
dem fere ſapore qui & in radice ſmyrnij ſiue
Petroſelini Macedonici deprehenditur: foliis
paſtinacæ ſilueſtris latioribus, ad apij foliũ ma-
gis accedentibus, candidis, minimè hirtis, è cau
le per interualla ſic prodeuntibus, vt in corti-
coſam membranam dilatatũ prope caulem fo-
lium alterum intra ſe concipiat, & foras protru
dat: caule ſtriato, cubitali: flore in vmbella can-
dido, non fœniculi modò & aliarum id genus
plantarum, quę vmbellam gerunt, pediculis ro-
tatim conſtructa, ſed quamplurimis apicibus ex
candido herbaceis velut coagmentata, peculia-
ri quadam compoſitione, in nullis aliis herbis
vix perſpecta. Alij, in quibus eſt Dodonæus, her
bam quæ ſcanaria, Acus paſtoris, & Acula vul-
Lib.24.c.19 gò dicitur, Gallis *Aiguille de Berger*, Plinio pecten
veneris, proceritate, cauliculis, foliis, floribus,
cerefolio noſtro haud multum diſsimilem, ſed
grato illo odore deſtitutam. Cauliculis eſt ro-
Forma. tundis, duris, foliis cerefolio grandioribus, ma-
gis inſe

PECTEN VENERIS, scandix quorund.

PERCEPIER, Anglorum.

gis inſectis, magis ad fuſcũ vergentibus, floribus candidis in vmbellis, deinde emicantibus ab eodem capitello multis acuminatis roſtellis inter ſe diſiunctis, quæ acus ſeu pectines planè referunt, quibus mulieres linum depectunt & concinnant, radix eſt alba, digitali longitudine. Veneris pectinem, inquit Plinius, appellant à ſimilitudine pectinum, cuius radix cum malua tuſa omnia corpori infixa extrahit. Sed pecten Veneris, inquit Pena, fumariam guſtu, foliis & vſu repreſentat: vulgus pharmacopœorum etiã Venetiis putat & vſurpat. Acrimoniæ verò & amaroris eiuſdem momenti ſunt argumenta, qualia ſunt Galeni de fumariæ acrimonia. Quã ſententiam merito docti viri vellicant, & res ipſa reclamat. Sic chelidonij minoris, ari, & ceparum multò mitiorem experimur acrimoniã, quam illis tribuerint antiqui. Qui verò Saxifragam *Percepier* Anglorum probè perſpectum habẽt, ſuperiorum duarum ſtirpium vtriuis ſimile eſſe ſciunt, & neutiquam iiſdẽ viribus ſecundum, amaror etiam & acrimonia in eo percipitur, & paſsim valetudinis cauſa pro olere manditur, figura ei cerefolij proxima, ſed herbula ſemper eſt dodrantem alta, nuſquam adultior, toto anno ſuapte ſponte erumpit, arido & trito ſolo luxuriat, ſine caule, floſculis herbaceis, vehementer & repente vrinas ciet, muria condita ſeruatur, & ex ea aqua ſtillatitia magno vſu elicitur. Hanc plantam Pena proponit magis

Lib. 24 c. 19

In Ad. fol. 324.

SAXIFRAGA Vmbellifera, Anglorum.

quam asserit, vt pote quæ herbariis non valdè nota sit, neque dum, quod sciam, ab vllo alio descripta. In Anglia tamen frequentissimo apud mulierculas vsu recepta. Huc accersenda Saxifraga vmbellifera Anglorum, facie Seselis pratensis Monspeliensium. Hanc ab eximia virtute frangendi calculi sic Angli nominarunt, pratis vdis familiarem, foliis fœniculi, latioribus, pratensis Seselis minoribus. Radix odora, foris nigra, intus alba, Pencedani facie: flores in Vmbellis candidi, semẽ fœniculi, caulis cubitalis & sesquicubitalis est.

CAVCALIS. CAP. XII.

Nomina Αυκαλὶς Græcis, ita Latinis Caucalis nominatur, fortassis à seminum effigie, quæ vascula oblonga & semisphærica imitatur, aut quod præarida strepitum edunt hæc semina ventis concussa vindemiis exactis, quemadmodũ caucalia vasa sonum edunt, dum aqua confertim egreditur aëre exeunte, & contra strepitum edunt dum implentur. Gaza in Theophrasto Pedem gallinaceum conuertit, nonnulli, auctore Dioscoride, daucum siluestre vocãt. Caucalis inquit ille, cauliculus est dodrãtalis, aut etiam maior, subhirsutus, foliis apio similibus, fœniculi modo per extrema multifidis, hispidisq; vel densis, vt alij reddũt (Sic Ruellius secutus vitiatum codicem, qui habet. φύλλα ἔχον σελίνῳ ἐμφερῆ, ἐπ' ἄκρων ὁ μαραθροειδῶς πολυχιδῆ, δασέα. Verùm in exemplari veteri, atq; in recentiorum compluribus legitur, φύλλα ἔχον μαράθρῳ ὅμοια, πολυσχιδῆ. Id est, folia habet fœniculo similia, multifidaq;. Quæ lectio congruit plurimùm constitutioni caucalidis) candida in cacumine vmbella, suauiter olente. Crudum coctúmve olerum modo estur, vrinam ciet. Theophrastus caucalidem inter oleracea recenset.

Lib.1.c.133.

Forma.

Lib.7.hist. cap.7.

Lib.21.c.15.

Lib.22.c.22

Lib.7.sim.

In cap. 133. lib.2.

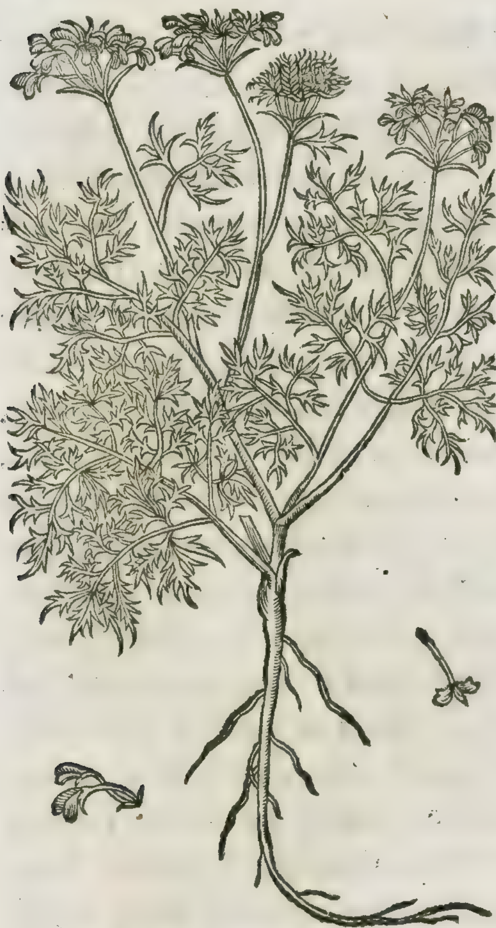
CAVCALIS, Matthioli.

Plinius velut herbæ vulgaris, & in cibis vsitatæ meminit his verbis. Reliqua vulgariũ in cibis apud eos herbarum nomina, chõdrylla, hypochœris, & caucalis, &c. Eandem descripsit alibi. Estur & caucalis fœniculo similis, breui caule, flore candido, cordi vtilis. Succus quoq; eius bibitur, stomacho perquam accõmodatus, & vrinæ, calculisq; & arenis pellendis, & vesicæ pruritibus, &c. Caucalida, inquit Galenus, quidam daucum siluestrem nuncupant. Est enim ei adsimilis gustu & viribus: ex calfacit enim, vt ille, & desiccat: tum vrinam ciet, & muria condita reponitur. Ex his tribus ordine descriptis oleribus, hoc tertium vix cæteris notius est, quia nõ multò clarioribus notis designatum fuit à Dioscoride. Pręterea vitiata est eius lectio, hęc enim verba, foliis apio similibus, à quopiam in margine adscripta sunt, quæ postea in contextum latinum irrepserunt: nam in Gręcis exemplaribus desiderantur, & superuacanea sunt. Audacius tamen herbarij Caucalides aliquot exhibẽt. Matthiolus nasci ait caucalidem hîc pictam in Hetruriæ campestribus, inculto præsertim solo, vt & Ananiensi tractu in Tridentino agro, nullis reclamantibus notis. Petrosello saluatico vulgò vocant. Quippe quod folia quæ per ima prope radicem exeunt, apiũ quadantenus effigie referunt, quod vulgò petrosello vocant, etsi quæ superiore parte prodeũt, per ambitũ sint fœniculi modo capillamẽtis diuisa. Caulem mittit

Pastin

CAVCALIS, Dodonæi.

CAVCALIS, Penæ.

Pastinacæ, in cacumine vmbellã gerit floribus candicantem, odoratam, dauco non absimilem. Caucalidem flore rubro latioribus foliis vocat Lobellius, qui etiam aliam pinxit vulgarem floribus candidis, foliis minoribus, sed caule proceriore. Caucalidem aliam exhibet Dodonæus, hirsutam nimirum plantam, à Pastinaca siluestri parum distantem, foliis coriandro ferè similibus, magis dissectis. In cauliũ summitate vmbellæ rotundæ, floribus candidis decoratur, quorum extima folia sunt ampliora: semẽ longum, hirsutũ, veluti Pastinacæ siluestris, cumini semine maius. In campestribus prouenit. Iunio mense floret, paulò post semen maturum est. Plantam aliam pro caucalide exhibet Anguillara, foliis apio minimè similibus. Eam à se iamdiu collectam Pena asserit in præruptis S. Specus vocati ad fanũ Magdalenæ in prouincia Narbonensi, & liberum facit quid cuilibet ea de re videatur statuere. Hîc ex Pena appingendam curauimus. Est hæc, inquit, caule fœniculi, & foliis & diuisura, cubitum alta: vmbella albet, & odorata est. Radix vnica, recta, humĩ pacta, candida, sapore pastinacæ. Verùm hoc magis placent vulgares caucalides, inquit Pena: quia sunt caule, foliis, vmbella & semine hispidis, eoq; magis congruunt verbis Dioscoridis. Duæ namq; sunt in nostris vinetis & segetibus differentiæ: altera candida, foliis minoribus, sed caule proceriore, & hæc Matthioli. Altera purpurascẽs vmbellis seu floribus. Folia habet latiora & crassiora, semẽ maius. Est istud semẽ argutum & elegãs: nã triquetrã, & spinulis horridã habet glumã, glycyrrhizæ quadãtenus similẽ, vestibus mordicus hærentẽ. Ea exuta granũ oblongũ, auenæ exenteratæ modo cernitur, haud gustu insuaue, qua quidẽ satis expressa nota insigniuit caucalides Dioscorides, & à similibus discreuit. Matthiolus caucalidẽ suã longè pluribus pollere facultatibus scripsit. Est enim cordi vtilis. Succus calculos & arenas pellit, iocinoris, lienis, renumq; pituitas extenuat. Semẽ potum oculorum aciem acuit, & menses fœminarum adiuuat. Datur viris cõtra seminis profluuium cum aspleno & viticis semine. Steriles facit prolificas asiduè ex vino potum. Præstat aduersus trygonis, draconis, & scorpionis marinorum ictus, vulneri illitum. Herba tota ex aceto mãsa, & vomitione reddita ventrẽ purgat, appetitũ languescentẽ excitat, & nauseæ fastidia discutit. Melãcholicos iuuat tum herba ipsa in cibis deuorata, tum succus potus, tum semen, quemadmodũ totius plantę decoctũ. Quare datur vtiliter quartanariis & scabiosis: quinetiam morbo gallico affectis.

Lib. 5. c. 49.

In Ad. fol. 325.

Ca. 133. li. 2.

Vires.

DAVCVS. CAP. XIII.

Nomina. Genera. Lib.25.c.9.

ΔΑῦκος Græcè, Daucus Latinè, Daucum & Daucium nominatur, Arabicè *Dacu, Gezar*, siue *Giezar*. Dioscorides tria Dauci genera recenset, Creticum, Selinoides, tertiũ foliis coriandri. Plinius, Dauci, inquit, genera quatuor fecit Petronius Diodotus: quæ persequi nihil attinet, cùm sint differentiæ duæ. Probatissimum in Creta, mox in Achaia, & in siccis vbicumque natum, fœniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirsutisq;: caule pedali, recto, radice suauissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera vbique nascuntur terrenis collibus, limitibusq;, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rutundis, sæpe pluribus quàm ternis, radice lignosa, sed cum inaruit, superuacua. Semen huius cumino simile, prioris milio, album, acre: odoratum omnibus, & feruens. Secundum priore vehementius est, ideóque parcè sumi debet. Si iam maximè tertiũ genus facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hyeme & æstate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus. Ex aliis vsus seminis: ex Cretico radicis & succi, sed magis ad serpẽtes est. Bibitur è vino drachma vna. Datur & quadrupedibus percussis. Hæc Plinius: qui habet de primo genere folia candidiora λευκότερα, quæ Dioscorides λεπτότερα, idest, tenuiora. Eadem descripsit his verbis Dioscorides.

Forma. Daucum Creticum folia habet fœniculo similia, minora & tenuiora, caulem palmi altitudine, vmbellam Coriãdro similem, flores albos, & in his semen acre, album, hirsutum, in mandendo odoratum. Radix est digiti crassitudine palmi longitudine. Nascitur in petrosis & soli expositis locis. Aliud est eius genus siluestri apio simile, acre, aromaticum & odoratũ, gustantiq; feruidum. Præstantissimum est Creticum. Tertium eius genus folia habet coriandro similia, flores albos, caput & semen anetho similia, & in capite vmbellam pastinacæ similẽ, semine oblongo refertã, & acri velut cuminũ.
Ca.69.li.3. Tria hæc Dauci genera inueniri affirmat Matth. quorũ illud Italis frequentius esse, quod siluestrem

DAVCVS, I. Matthioli.

DAVCVS, II. Matthioli.

pastinacam

paſtinacam æmulatur. Eſt enim in Senenſi agro præſertim in maritimis frequentiſsimum. Creticum autùm legitimum ex Creta tantùm afferri exiſtimat. Id verò quod coriandri foliis prouenit, ſemine cumino ſimili, non ſolùm in multis Italiæ, ſed etiam Germaniæ Bohemiæq; locis reperiri. At primum illud Creticum non ſolùm in Creta naſci Pena aſſerit: non modo enim Germanicas Alpes, ſed etiam Genuenſiũ colles, & Geneuenſium circa Iurã rupes hoc Cretico abundare, indeq; Lugdunũ & ad alia emporia hodie venum deferri: eoq; pluris emi etiam Venetiis, quia ad Theriacam & ſimilia antidota efficacius eſt quouis alio congenere Dauco. Eius folia exilia, inter fœniculum & carottam media ſunt, vmbellę candidæ, flores anethi, copioſum ſemen, oblongũ, vt cumini, ſed lanugine albidum, guſtu acre, odorum, & cuius vſus potiſsimum. Vſui etiam radix paſtinaca minor, guſtu feruidiore, & odoratior. Huic quo minùs ſit Creticũ, ſi quid deeſt, ſolum cælúmve erit. Sanè effigie nihil, viribus autem perparũ abeſt. Daucũ ſecundũ Matth. Veneti pharmacopœi ſaxifragiã dicunt illiq; cõſimiles vires frequẽti experimento tribuunt. Nihil tamẽ obſtat quin ſit Daucus alter Dioſc. Foliis enim eſt coriãdri aut petroſelini ſemine in vmbellis oblõgo, anguloſo fœniculi modo. Radix albicat, aroma olet, ſuauíſque guſtanti eſt, ſuperneq; comata eſt Mei modo. Daucus Selinoides ſecundus dicitur Lobellio, Roſmarinũ ſiue Libanotis prima Theophraſti, folio apij paluſtris, Italis *Valdebona*, vulgò & Saxifragia Venetorum. Vſitatior Daucus Officinarum Italiæ, Galliæ, Germaniæ, eſt Paſtinaca ſilueſtris Dioſcoridis, ſiue Carota ſilueſtris vulgi, vt paulò poſt dicemus. Iſtud frequentius Cretici penuria vſurpant, duplumq; nonnulli ſubſtituunt, freti Galeni ſententia, tametſi non parùm facultatibus & effigie à Dioſcoridis Daucis abſit. Dodonæus pro Dauco tertio eandem Carotam ſilueſtrem deſcripſit & depinxit: Alia ab iis Dauci genera ex Dalechampij opinione hîc proponimus. Secundum ſcilicet, hippoſelino ſimile, quod ἄγριον σέλινον dici Dioſcorides auctor eſt. Caule, folio, radice, quamuis qua parte apio ſilueſtri ſimile ſit hoc Dauci genus, Dioſcorides non expreſſerit. Folium tamen in illo profundius inciſum quam in hoc Dauco, cætera pariter carnoſum & craſſum. Gignitur in glareoſo campo quem Drauus irrigat prope Gratianopolim, radice alba, odorata, acri, paleis in ſummo capillata, caule cubitali, nonnunquam altiore

In Ad. fol. 323.

Lib. 2. c. 87.

Lib. 2. cap. de hippoſ.

DAVCVS II. genus, Dalech.

DAVCVS III. genus. Dalechamp.

tiore,anguloſo,folio prope radicem terræ inſtrato,latiore, hippoſelino ſimili , in exilibus ramulis tenuiore,magiſq; diſſecto apij modo, vmbella apij , flore candido,copioſo,ſemine minuto,oblongo,acri,odorato. Tertium Dauci genus in ſaxoſo colle Gratianopoli imminente naſcitur,quem indigenæ *Chalemont*, ideſt, calidum montem vocant,quod apricus & ad meridiem ſitus ſolis radiis aſsiduè tepeſcat, & interdum æſtuet: quamobrem inſignium plantarum feraciſsimus eſt. Huius igitur plantæ radix ex flauo candicat , breuis & exilis, feſtucis in ſummo villoſa. Folia prope radicem coriandro ſimilia,quanto ſunt propiora caulis & ramulorum ſummitati,tanto tenuiora,adeò vt in plantæ vertice ad tenuitatem fœniculaceorum anethinorúmve gracileſcant:quod eſt,κεφαλὴν δὲ ἔχει καὶ καρπὸν ὅμοια τῷ ἀνήθῳ. Caulis apij,flos in vmbella candidus, anetho paſtinacæ've ſilueſtri ſimilis:nam paſtinacæ ſilueſtris vmbellam cum anetho comparat Dioſcorides, ſemen oblongum,anethini æmulum ſaporis acris,qualis in cumino guſtanti percipitur.

Lib. 3. cap. de paſt.

DAVCVS Pratenſis, Dalech.

His Dalechampius adiungit Daucum pratenſem,qui in montoſis pratis naſcitur, radicibus multis,candidis, rotundis ab ima caulis parte in diuerſa ſparſis,breuibus, dulcibus, odoratis, foliis proximè radicem ſex aut ſeptem,totidem digitos longis,foliolis per ordinem multis, orbiculatim cauliculos totos ambientibus, myriophyllo ſimilibus,mollibus, lætè virentibus, caule medio fœniculi,cubitali,in ramos duos, vel tres diuaricato,foliis paucis veſtito , interdum nudo, vmbella per initia nonnihil rubeſcente,poſtea,alba,amara,ſubacri,odorata.Floret Maio menſe. Semen omnium,inquit Dioſcorides,vim habet excalfaciendi:menſes , fœtus & vrinas potum extrahit,tormina diſcutit, veteres tuſſes mitigat. Auxiliatur à phalangio commorſis potum cum vino.Diſcutit quoque tumores in cataplaſmate impoſitum. Seminis quidam aliorum vſus eſt duntaxat, Cretici verò etiam radicis,quæ maximè aduerſus beſtias venenatas bibitur cum vino. Quod Dioſcorides habet,ἐμμήνων,ἐμβρύων,καὶ οὔρων ἀγωγόν, Plinius reddidit Daucum & menſes & ſecundas potu facillimè pellit, quaſi qui δευτέρων legiſſet pro ἐμβρύων. Dauci herbæ ſemen,inquit Galenus,excalfaciendi vehementer facultatem habet,adeò vt inter prima efficax ſit, tum vrinæ mouendæ medicamen,tum menſibus prouocandis. Multum etiam digerere per halitum foris impoſitum poteſt. Ipſa verò herba ſimilem quidem vim obtinet, tamen ſemine infirmiorem,nimirum ob aqueæ humiditatis mixtionem , quamquam vtique & ipſa calida ſit temperie.

Lib. 3. c. 69. *Vires & Temper.*

Li. 26. ca. 15. Li. 6. ſimpl.

PASTINACA. CAP. XIIII.

Nomina

GRAECE σταφυλῖνος, Latinè & Italicè Paſtinaca, Arabicè *Iezar*, *Gezar*, ſeu *Giezar*, Germanicè *Paſteney*, & *Paſtnachen*. Hiſpanicè *Cauaoria blanqua*, Gallicè *Paſtenade*. Paſtinaca verò à paſcendo dicta videtur, quia ſponte in agris naſcitur,eamq; plebs ſæpiſsimè depaſcitur , quemadmodum etiam σταφυλῖνος,à radicis ſcapo bryoniæ(quæ etiam σταφυλὸς dicitur)non

Lib. 3. c. 52. ita abſimili, appellationem ſortita videtur. Dioſcorides duo Paſtinacæ genera

facit

facit, siluestrem & satiuam. Plinius quatuor. Ex his Pastinacæ vnũ genus agreste sponte prouenit, Staphylinos Græcè dicitur. Alterum seritur radice, vel semine primo vere vel autumno, vt Hygino placet Februario, Augusto, Septembri, Octobri, solo quàm altissimè refosso. Annicula vtilis esse incipit, bima vtilior, gratior autumno, patinisq; maximè, & sic quoque virus illi intractabile est. Hibiscum à Pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ vtile. Est & quartum genus in eadem similitudine Pastinacæ, quam nostri Gallicam vocant, Græci verò daucum: cuius genera etiam quatuor fecere. Meminit & alibi Pastinacæ pratensis. Hanc quidam eandem esse cum ea, quam hibiscum nomine cum althæa communi vocant, alij diuersam putant. Vt vt res hæc habeat, hæc Pastinaca à siluestri Dioscoridis distat. Quartum eiusdem genus Carota nostra videtur esse, Dauci quartũ genus ab eodem proditum, vt diximus. Pastinaca siluestris, inquit Dioscorides, folia Gingidij habet, sed latiora, subamara, caulem rectum, asperum, qui vmbellam gerit Anetho similẽ, in qua flores candidi, & in medio purpureum quiddam exiguum, veluti crocum referens. Radix est digiti crassitudine, palmi longitudine, odorata, quæ cocta estur. Satiuam notis nullis Dioscorides expressit, sed tantùm ad eadem pollere, inefficaciorem tamen esse, & cibo aptiorem scripsit. Eam tamẽ quæ hîc picta est, inquit Pena: quia posteritatis consensu, & multo vsu recepta est, vt genuinam agnoscunt herbarij. Similis est Sisaro facie, similior tamen Elaphobosco, quẽ siluestrem Pastinacam siue Bauciam Officinæ dicunt. Lutei namq; sunt Bauciæ flores: radix concolor, & eiusdem saporis. Siluestris similis est tota Carotis seu Dauco Staphylino cui Pastinacam siluestrem succedaneã faciunt pharmacopœi, vt paulò ante monuimus. Vmbellæ densæ & satis magnæ sunt, flores candicant. Ea scatent agri & sata: sed minor multò superiore est: radix eundem gustum, sed medicatũ exhibet, minùs tamen cibis expetita. Satiuam scribit Matthiolus in Italia frequẽtissimè in hortis seri: & Ruellium reprehendit, qui Carotas vulgò vocatas, satiuas esse Pastinacas crediderit. Erratica in campis & incultis sua sponte nascitur. Vtraq; albicãtibus constat radicibus, quæ coctæ manduntur. Satiuam etiã Allobroges & Sequani in hortis colunt, & seruatis Latini nominis vestigiis *Panetz* vocant. Lobellius Pastinacã satiuam hîc positã, Pastinacam domesticam vulgi appellat, Pastinacam satiuã Dioscoridis, Daucum Theophrasti, Gallorum *Pastenades & Carottes iaunes*. Pastinacam siluestrem Dioscoridis, Carottam siluestrem vulgi, *Carotte, ou Pastenade sauuage*, quæ Daucus est officinarum, cuius iconem hîc videtis. Satiuæ vero Pastinacæ Dioscoridis, siue Carottæ luteæ siue Dauci lutei edulis iconem habetis, cap. de Carottis, apud Matthiolum, ca. de Sisaro nomine Sisoris secundi. Pastinacę siluestris semen potum & impositum menses mouet auctore Dioscor. Conuenit etiam in potu vrinæ difficultate laborãtibus, hydropicis, pleuriticis, & à venenatis bestiis ictis morsis've. Eos verò qui id præsumpserunt negant ab illis iniuria v'lla affici: conceptus adiuuat. Radix vrinas ciet, venerem stimulat, partus apposita eiicit. Folia trita

Genera Lib. 19. c. 5

Lib. 21. c. 15.

Cap. de Dau. Lib. 3. c. 52.

Forma.

Ad fol. 316.

Cap. 52. li. 3

Vires & Temper.

PASTINACA Satiua vulgi, Matthioli.

Lib.20.c.5.

PASTINACA Silueſtris, Matthioli.

trita cum melle impoſita phagedænica vlcera purgăt. Plinius vtriuſque Paſtinacæ vires multò fuſius perſequitur his verbis. Alterum eſt genus ſtaphylinos, quod Paſtinacam erraticam vocant. Eius ſemē contritum & in vino potū, tumentem aluum & ſuffocationes mulierum doloreſq; lenit, in tantum vt vuluas corrigat, illitum quoque è paſſo ventri earum proſit: viris verò prodeſt cum panis portione æqua tritum, ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & vrinam, & phagedænas vlcerum ſiſtit recens cum melle impoſitū, vel aridū farina inſperſa. Radicem eius Dieuches cōtra iocinoris ac lienis, ilium, lumborum & renum vitia ex aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis veteribus. Philiſtio in lacte coquit, & ad ſtranguriam dat radicis vncias quatuor: ex aqua hydropicis, ſimiliter & opiſthotonicis, & pleuriticis & comitialibus. Habentes eam feriri à ſerpentibus negantur: aut qui ante guſtauerint nō lædi. Percuſsis imponitut cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium ineſſe ſtaphylino dixit, fortaſsis quoniam venerem ſtimulari hoc cibo certum eſt: ideò cōceptus adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & ſatiua pollet: efficacior tamē ſilueſtris, magiſq; in petroſis nata. Semen ſatiuæ quoque cōtra ſcorpionum ictus, ex vino aut poſca ſalutare eſt. Radice eius circūſcalpti dentes dolore liberantur. Hæc Plinius. Staphylinus ſatiuus imbecillior, inquit Galenus, agreſtis ad omnia potentior eſt. Vrinas menſeſq; prouocat: cum herba quidem tota tum maximè ſemen ac radix. Habet porrò etiā abſterſorium in ſe quidpiam: quamobrem vlcerum phagedænica quidam foliis eius cum melle, quo pura reddant, illinunt.

Li.8.ſimpl.

ELAPHOBOSCVM. *CAP. XV.*

ΛΑΦΟΒΟΣΚΟΝ Græcè, ſic Latinè Elaphoboſcū, & Cerui ocellus dicitur, ſignificat autem Elaphoboſcum cerui pabulū, quod hanc plantam Ceruæ monſtrarint auctore Plinio. Eſt autem caulis, vt tradit Dioſcorides, Libanotidi aut fœniculo ſimilis, anguloſis foliis latitudinis duorum digitorum, ſatis longis velut terebinthi, circumfractis quodammodo aſperis. Habet & adnata multa ipſe caulis, vmbellas anetho ſimiles, flores ſubluteos, ſemen anetho ſimile. Radix eſt longitudine trium digitorum, vnius craſsitudine, alba, dulcis, edulis. Sed & caulis olerum modo editur dum recens eſt. Idem ſic deſcribit Plinius. Elaphoboſcum ferulaceum eſt, geniculatū, digiti craſſitudine, ſemine corymbis depēdentibus ſimili effigie, ſed non amaris, foliis oluſatri: & hoc laudatum in cibis. De hoc veterum Elaphoboſco dubitant Herbarij. Pharmacopœi, id quod etiā Pena tradit, duas Paſtinacæ ſilueſtris ſpecies ſtatuunt. Vnam Dioſcoridis, cuius ſuperiore capite meminimus, alteram Arabum, quam Bauciam vocant, quęque ſupradictæ diſsimilis eſt, quia foliis, facie, floribus, & caule ſimillima eſt domeſticæ, niſi quod radice eſt minore, guſtu tamē magis vegeto, & medicato, paucioribuſq; foliis. Hanc ſi attentiùs expendas, inquit Pena, & cum

Lib.3.c.66.

Li.22.c.22.

Elaphobo

ELAPHOBOSCVM, Dodon. seu Baucia.

ELAPHOBOSCVM, Matthioli.

Elaphobosco Dioscoridis conferas, nihil prorsum erit quod requiras. Eandem Elaphobosci nomine pinxit Dodonæus. Sunt qui Pastinacam pratẽsem Plinij esse velint, quam etiam Hibiscum Pastinacam appellat, & μαλάχην ἀγρίαν. Lugdunenses rustici hodie vocant, *Panetz sauuage*, idest, Pastinacam siluestrem, & eius radice vescuntur vt hortensis. Matthiolus scribit herbam quãdam se vidisse tum in Tridentino, tum in Goritiensi agro, cuius picturam hîc damus, quæ ita notis omnibus Elaphobosco respondeat, vt aut legitimum Elaphoboscum, aut plãtam illi similem esse credat. Cuius descriptio ab eo prætermissa hæc est. Gignitur in asperis locis, duorum cubitorum altitudine, radice crassa, odorata, foliis Angelicę, in singulis pediculis ferè quînis aut septenis, venosis, crassiusculis, toto ambitu diuisis: flore in caulis vertice ex luteo pallescente, in vmbellis multis, dispari altitudine euectis, his procerioribus, illis summissioribus, vno tamen ex loco, nempe caulis fastigio sese attollentibus, eleganti quadam figura, quæ in aliis vmbelliferis non conspicitur. Incidendi, attenuandi, detergendi, obstructiones aperiendi facultatem inesse sapor odórque demonstrant. Tradunt ceruas, inquit Dioscorides, Elaphobosci herbæ pabulo resistere serpentium morsibus. Vnde & semen eius morsis à serpentibus datur cum vino bibendum. Plura tradit Plinius. Quippe etiam conditum prorogatur, ad vrinam ciendam, lateris dolores sedandos, rupta, conuulsa sanãda, inflationes discutiendas, coli quoque tormenta. Cõtra serpentiũ omniumq; aculeatorũ ictus. Quippe fama est hoc pabulo ceruas resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccãda autẽ in eos vsus prius est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus non facit eam deteriorem.

Lib.5. c.39. Lib.21.c.15. Lib.19. c.5. Li.20.ca.4. Ca.66.li.3. Li. & c.22.

CAROTAE. CAP. XVI.

Nomina

PASTINACAM satiuam duplicem statuit Lobellius. Priorem, Pastinacam satiuam Dioscoridis. Carottam nostram luteam. Alteram Pastinacam satiuam ex atro rubentme, quam alij *Carottes* simpliciter. alij *Pastenades, & Carottes rouges* appellant, à colore radicis ex atro ru-

beſcente, atrioréque eius ſucco. De priore paulò ante diximus nunc de altera. Carotis nomenclatura indita fuiſſe videtur, inquit Pena, ab illa quam cum Carui ſimilitudine & cognatione ſortitæ fuerunt. Mediæ videntur inter Daucum & Paſtinacas naturæ, vtrique congeneres, neutræ tamen dici poſſunt: quam naturam

CAROTA Vulgaris.

CAROTA, Matth. altera.

nullus ſignificantiùs expreſsit quã Galenus, qui Carotam Daucum Staphylinum appellauit peritiorum herbariorum ſententia. Item hæc quæ Carotis cum Daucis intercedit ſimilitudo, fecit vt Theophraſtus Carotam Daucũ nigrũ appellauerit. Καὶ δαῦκον περὶ τὴν πατρικὴν διαφέρον. τοῦτο δὲ θερμαντικὸν φύσει ῥίζαν δὲ ἔχει μέλαιναν. Ideſt, & Daucum in Patrenſi agro preſtantius: huic vis excalfaciendi, radix nigra. Carota folia fert nigricantia, diſſecta, cerefolij foliis proxima, ſed magis fuſca, maiora, & minutiùs inciſa, cauliculos rotundos, parum hirſutos, cauos, in quibus vmbellæ magnæ flores candidos ferunt, deinde ſemen hirſutum, Aniſo ſpecie haud diſsimile, radix craſſa, longa, huic flaua, illi rubra, tam internè quã externè, admirandæ interdum tum craſsitudinis, tum longitudinis. In hortis ſeritur. Iulio menſe floret, Auguſto ſemen fert. Radices frixas vel elixas vulgus eſitat ſatis magno gulæ irritamento, oleo, ſale, & aceto additis.

Li.6.ſimpl.

Lib.9. hiſt. ca.15.

SISARVM. *CAP. XVII.*

Nomina

RAECE Σίσαρον, Latinè etiam Siſarum & Siſer dicitur, nonnullis Seruillũ, Seruilla, vel Cheruilla, Gallis *Cheruy*, Germanis *Gerlin*, *&* *Gierlin*. Plinius duo facit Siſari genera, ſatiuum & ſilueſtre, quod Dioſcorides omiſit. Huius hiſtoriam veterum nullus, quod ſciam, literis mãdauit, quia vulgaris eſſet cognitionis, eáque cauſa fuit cur id quod illis fuerit notiſsimũ, nobis hodie ſit ignotum, niſi ex veſtigiis appellationis & ſimilitudine Sionis aut laueris, & radicum coniectura, inquit Pena: ideò quod vulgò frequens Narboneſi agro (nõ perinde in Italia, aut alibi) veſcẽdi cauſa alitur, legitimũ putatur. Sapor illi quàm domeſticæ Paſtinacæ gratior, cui facie ſimilis eſt, aut laueri, ſed in radicibus maius diſcrimen: ſunt enim ex vna quaſi radicis baſi pendulæ, bulboſæ, œnanthes aſphode

Genera.

In Ad. fol. 317.

Forma.

SISARVM Maius, Matth.

asphodelive modo, quæ quia sunt edules, non sine ratione docti quidam ambigunt, sint'ne illæ quas stultis Hesiodus exprobrat, scribens nescire eos quanta, in Malua & Asphodelo sit vtilitas. Nam Dioscoridis Asphodelus nõ homini, sed pecori potius aut sui in alimentũ cedat. Matthiolus multis rationibus adductus plantam eandem hîc pictã Sisarum esse censet. Primùm, inquit, quod Sisarũ apud veteres plãta sit Pastinacæ congener. Plinius enim post Pastinacam mox de Sisere tanquam cõgenere tractauit, quemadmodum & hoc nostrũ Pastinacæ domesticæ cõgener videtur esse. Deinde quod eius radix, vt Plinius ait neruum seu matricem intus habeat, quæ eximitur cum cocta fuerit. Præterea quod seratur frequẽtius, auulsis à radice agnatis, vt Inula, Liliũ, Arum, quàm semine, quod semine satum nõ nisi tertio anno esui idoneum proueniat, radice verò quotãnis. Id quod fecisse veteres de Siseris satione testãtur Marcellus & Ruellius: quod innuit Columella sic scribens. Pastinaca & Siser, atque Inula conualescunt altè pastinato & stercorato loco, sed quam rarissimè ponẽda sunt, vt maiora capiant incrementa. Quæ si diligentiùs expẽdantur, radice seri Siser, nõ semine facilè constabit: quinetiam quod numerosa sit radice Asphodeli modo, rarissimè idem poni oportere, vt latiùs radices fundantur, & incrementum capiant. Nam quò crassiores, eo gustui suauiores. Ad hæc scribit Dioscor. decoctam Sisari radicem, & ori gratã esse, & stomacho vtilem, quod in huius plantæ radicibus perspicuè deprehẽditur, cũ priùs elixæ, deinde butyro in patellis farina circũlitæ friguntur. Vnicus superest scrupulus, quod in nostrate Sisaro nulla percipiatur amaritudo, cũ tamen Galeno & Plinio auctoribus, Sisarum amarore non vacet. Verũ id à sententia nos abducere non debet, quod certum sit regiones sæpe plantis immutare saporem. Siquidem Cepa, quãquam sui natura acris admodum sit, tamẽ in Caietano agro vbi omniũ maxima prouenit, nulla acrimonia prędita est, id quod multis locis in Raphano videmus, & in Aro, vt Galen. inquit, quod in Cyrenaico agro nascitur. Sisari radix cocta, inquit Dioscorides, ori grata est, & stomacho vtilis: vrinam ciet, & appetentiã excitat. Plinius, Inter medica dicendũ Siser: & ipsum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur castellum Rheno impositum, vbi generositas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Inest longitudine neruus, qui decoctis extrahitur amaritudinis tamen magna parte relicta, quæ mulso in cibis temperata, etiam in gratiã vertitur. Et de siluestri fusiùs. Siser erraticum satiuo simile est & effectu: stomachum excitat, fastidium absterget: ex aceto laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, vel ex garo, vrinã ciet, vt Opion credit, & venerẽ. In eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi conuenire cõualescentiũ, & post multas vomitiones perquã vtile. Heraclides cõtra argentũ viuũ dedit, & veneri subinde offensãti, (aliàs offensæ, idest, languescẽti) ægrisq; se recolligentibus. Hicesius ideo stomacho vtile videri dixit, quoniã nemo tres Siseres edendo contiuuaret: esse tamen vtile cõualescentibus ad vinũ trãseuntibus, Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus, sistit aluũ. Hæc Plinius. Galenus hæc de eodem. Sisari radix cocta stomacho grata

Ibidem.

Ca.107.li.2.

Lib.20.c.5.

Lib.2.c.48.

Lib.11.ca.3.

Li.2. c.107.

Vires.

Lib.19. c.5.

Lib.20. c.5.

Li.8.simpl.

est, & vrinam mouet, secundo ordine excalfaciens, adiectam habens amaritudinem quandam cum leuicula adstrictione.

SISER PALVSTRE. CAP. XVIII.

Nomen. Forma.

HIs subiungenda plāta quam herbarij Siser palustre vocant. Ea in cœno pigrarum aquarum nascitur, radicibus multis, breuibus, subnigris, carnosis: foliis propè radicem multis, in terra stratis, apio similibus, latioribus, crassiusculis, in caule paucis, tenuibus, ferè capillaceis, qualia in apij hortensis iam adulti summo vertice conspiciuntur: caule pedali: flore in vmbella candido, semine odorato.

ANGELICA. CAP. XIX

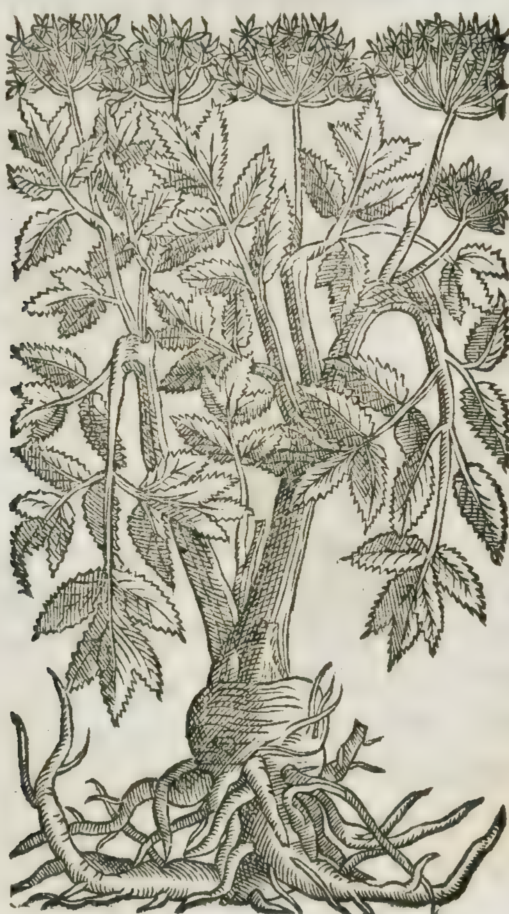
Nomina

RECENTIORES omnes vno ore plantam hanc Angelicam, Sancti spiritus radicem, à diuinis & immēsis aduersus grauissimos morbos & venena facultatibus, & à suauissimo radicis odore appellant, Galli *Angelique*, Germani *Angelick*, & *Deshedigengeysts vurtz*, siue *Brustuurts*. Vix autem credi par est, inquit Pena nostrates Angelicas Indicis deliciis aut præsidiis neutiquam posthabendas, antiquitati notas fuisse, nisi sint apud auctores veterinarios Gallorum laserpitia memorata: nec enim siluissent illi tam diuinam fragrantiæ gratiam, & vicarias diuinę beneficentiæ vires, siue Angelicas nostratis Angelicæ. Duo eius genera statuunt Fuchsius & Dodonæus, vnam satiuam, alterā agrestem. Matthiolus plura. Alia satiua est, inquit, alia domestica, alia siluestris, alia in aquosis prouenìens. Pena triplicem facit. Satiuæ & procerioris folia sunt lata, hipposelini smyrniíve æmula, per ambitum serrata, ex viridi in pallidum languescentia, mollia: caulis binûm ternûmve cubitorum, striatus, cauus, pallescēs, ferulaceus, vmbellæ fœniculi, aut pastinacæ satiuæ, lutei flores, semina foliacea, rotūda, compressa & albida, acris gustus, & odoris eximij, radix crassa, & aliquantum supernè tuberosa, multis appendicibus humi mersa, intus candicat, foris pulla, odore perquàm suaui, aromatico, pinguem, gummosum, flauumq; succum remittens. Scribit Pena: Nonnullis in hortis Londini Antuerpiæq; conspici aliam, quæ tota minor est, cuius suauiorem odorem radix spirat, prope quam folia ima ex purpura rubescunt, superna autem ex rubore virescunt, vmbellæ, cæteraq; semina similia. Celsos vtraq; montes, gelidaq; amat iuga, veluti Imperatoria, cum qua in hortis colitur in Anglia, Belgio,

In Ad. fol. 311.

Genera. Ca. 43. hist. Li. 2. ca 93. Ca. 111. li. 4.

ANGELICA Satiua Matthioli.

Forma.

Locus.

ANGELICA Siluest. Fuchs.

ANGELICA Siluest. Dodon.

Belgio, Gallia. Angelica siluestris satiuæ similis est, nisi minora folia haberet, acriora, pauciora, minus incisa, caulem graciliorem & breuiorem, vmbellæ magis albicant, radix pluribus fibris, odoréq; cæteris multò minore est, gustu tamen non ingrato, & ferè Pastinacæ. Rarius hortis, sed sæpius vliginosis & pratensibus locis frigidis gaudet. Iulio & Augusto mẽsibus floret. Quidã Phellandryon esse putant à Plinio memoratũ, cap. 12. 27. In palustribus nascens. Api; folio, cuius semẽ bibitur propter calculos, & vesicæ vitia. De alio Phellandryo dicemus in lib. de palustribus. Excalfacit & desiccat ordine secundo completo, aut tertio incipiente. Aperit, extenuat, discutit. Vnicè venenis aduersatur. Pestilentiæ populatim sæuientis arcet contagia. Corpora à lue pestifera vindicat, si tantum, vt affirmant, in ore teneatur. Per hyemem ciceris magnitudine cum vino, per æstatem ex stillatitio rosarum liquore sumpsisse satis est: Nec sensurum eo die contagionem pollicentur quo quis deuorarit: nam vrina & sudore venenum abigit. Lentitiam pituitæ digerit: quapropter tussi quam frigus excitarit, medetur. Crassa quæ in thorace coierint, discutit. Herba ipsa in aqua & vino cocta, vulnera interna glutinat, concretum sanguinem resoluit, stomachum esu corroborat, cor recreat, pituitam ventriculi deiicit, fastidia ciborum discutit, & languescentem inuitat appetentiam. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita cum ruta

Tempus.
Temper.
Vires.

ANGELICA Siluestris, Matthioli.

& melle folia indantur, deinde cocta in vino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno ſumpta. Laſsitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitantis caput impoſita fertur ad ſe feruorem elicere. Valere contra faſcinationes affirmant, ſi quis eam ſecum geſtarit. Radix in puluerem trita animi deliquiis, & cæteris cordis affectibus ſummopere opitulatur. Datur radicis ſemidrachma vna cum theriacæ drachma ex ſtillatitia ipſiuſmet aqua iis qui peſte laborant, deinde ſudare coguntur, idemq; repetitur eodem modo poſt ſeptem horas. Manſa radix & dentium cauis impoſita, eorum dolorem ſedat, anhelitum adeò commendat, vt præſumpti allij odorem occultare facilè poſsit. Silueſtri in Anglia libenter vtuntur, inquit

Ad. fol. 311. Petr. Pen. quia aptior eduliis condiendis: corrigit enim prouentum ſaburrámque craſſorum & viſcidorum humorum, atque fœtidum halitum emendat tetri ſpiritus ex praua concoctione manantis, copioſior etiam & gratior eſt. Eſt & alia quædã Angelicæ Aquaticæ ſpecies Matthioli & Geſneri, quam Archangelicam Dodonæus appellat, cuius hæc eſt deſcriptio. Hæc, inquit,

ARCHANGELICA, Dod.

Lib. 5. c. 25.

Forma. Eſt foliorum amplitudine, ſatiua haud inferior, ſed tamen ſingularium frequẽtia numeroſior: in plurima enim folia, huius diducũtur. Caulis craſſus, quãdoq; vnà cũ foliorum pediculis rubens, geniculatus quoque, valdè ramoſus è ſingulis ſiquidem articulis tres aut quatuor alas promit, multis idcirco vndequaque vmbellis cingitur, quorũ flores candicant: ſemen latum, longius & craſsius quàm Angelicæ. Alta radix & albida, exigui odoris, maioris tamen, quã folia vel caulis, quæ nullius aut admodũ obſcuri.

Vires. At Angelicæ, & quidẽ maioris radix, cuius eſt vſus, excalfaciens ac reſiccans eſt ordine ſecũdo intẽſo, aut tertio incipiẽte. Proinde aperit, extenuat digerit, & ſudores mouet: venenis reſiſtit: peſtilẽtes morbos curat ſi tẽpeſtiuè exhibeatur. Datur autẽ pulueris eius drachma cum vino tenui: aut ſi febris vehementior, cũ Cardui Benedicti, aut Tormentillæ ſtillatitia aqua & exiguo aceti, & per ſe quidẽ, aut addita Theriace ex viperis, à cõtagio deinde horũ & præſeruat, in ore detenta, aut cõmanſa ſolùm. Lentos crudoſq; humores eadẽ ad concoctionẽ perducit: craſſorũ, quæ pulmonibus thoraciq; inhęrent expurgationẽ facilẽ procurat: hepar & lienẽ aperit: Virginũ remorãtes mẽſes euocat: ſecundas expellit: aduerſus rigores febriũ huius decoctũ ex vino prodeſt. Valere etiam cõtra faſcinationes radicem affirmant, ſi quis eam ſecum geſtarit, vt Fuchſius ait.

IMPERATORIA. CAP. XX.

Nomen. OB raras & præſtantes facultates Auguſto nomine Imperatoriæ planta hæc donata fuit. Dicta eſt etiam Oſtrutium & Aſtrantia, Laſerpitiũ à Fuchſio, Smyrniũ à Trago, eſt affinior facie ſatiuæ angelicæ quàm

Forma. ſilueſtri. Folia tamen propius ſphondylium aut hippoſelinum æmulantur, vt plurimùm terna, ſtatim ab humo cauliculis ſubnecta, robuſta, hirſuta, aſpera. Caulis ſeſquicubitalis, aut bicubitalis eſt purpuraſcens, rotundus, nodoſus, hirſutuſq;, in cuius cacumine vmbellæ floribus candidis ornãtur, ex quibus ſemen prodit angelicæ ſilueſtris, vel anethi, odoratum. Radix digitum æquat, craſſa, rugoſa, lignoſa, multis fibris in terrã ſparſa, foris fuſca, intus albicans, ſiue ſubuiridis,

multò

IMPERATORIA, Matthioli.

multò vehemẽtioris & acrioris facultatis & odoris quàm angelicæ. Iisdem gaudet natalibus. In Ananiensibus montibus supra Tridentum frequentissima Matthiolo auctore. Tradunt recentiores Imperatoriæ radicem excalfacere tertio excessu completo, vel quarto incipiente, siccare verò secundo. Discutit hæc mirificè tum ventriculi, tum intestinorũ, tum etiam vteri flatus, quapropter coli cruciatibus, & ventris torminibus maximè vtilis est. Cit menses & vrinam, fouentur vtiliter eius decocto dentes, præsertim si in vino austero radix decoquatur. Eadem ex vino pota vteri strangulationibus prodest, conceptum adiuuat quem frigiditas intercipit, concoctionem roborat. Commansa est præstantissimus apophlegmatismus, vt quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In puluerem trita & è vino pota, frigidis succurrit morbis. Quare resolutis, comitialibus, conuulsis auxilio est. Aiunt nonnulli quartana eos sanari, qui pulueris cochlearij dimidium hora vna ante accessionem ex mero biberint. Oris habitum commendat, & omnes roborat sensus. Epidemiis morbis, venenis fermè omnibus, ac venenatorum animalium tum morsibus tum ictibus opem præstat. Asthmaticas iuuat, obstructiones aperit, aqua intercute laborantes & lienosos sanat. Denique excalfacit vniuersas corporis partes quas frigus occuparit. Ex quibus perspicuum est herbam istam tot tantisque viribus præditam non immeritò Imperatoriæ nomen sibi adsciuisse.

Locus.

In ca p.65. lib.3.

Temper. & Vires.

LASERPITIVM. *CAP. XXI.*

QVOD Græcis Σίλφιον, Latinis Laserpitum nominatur, Mauritanis *Silfion*, caulis eius Dioscoridi μάσπετον, Oribasio μαστίηρον, Latinè similiter maspetum & mastierum, Arabibus *Mastastes*, Theophrasto & Plinio non caulis, sed folium maspetum. Quare quidam, inquit Dioscor. caulem σίλφιον, radicem μαγύδαριν, folia μάσπετα vocauerunt. Succus ex silphio laser appellatur teste Plinio, ex caule καυλίας Theophrasto, ex radice ῥιζίας, hunc radicarium, illum scaparium conuertit Gaza. Breuis extat silphij apud Dioscoridem descriptio his verbis. Laserpitium in Syria, Armenia, Media, & Libya nascitur, caule ferulaceo quod maspetum vocant: foliis apio similibus, lato semine. Theophrastus multò fusiùs id descripsit. τὸ δὲ σίλφιον, inquit, ἔχει ῥίζαν μὲν πολλὴν καὶ παχεῖαν, τὸν δὲ καυλὸν ἡλίκον νάρθηξ, σχεδὸν δὲ καὶ τῷ πάχει παραπλήσιον. τὸ δὲ φύλλον ὃ καλοῦσι μάσπετον ὅμοιον τῷ σελίνῳ. σπέρμα δὲ ἔχει πλατὺ, φυλλῶδες, οἷον τὸ λεγόμενον φύλλον. ἐπετειόκαυλον δὲ ἐστιν ὥσπερ ὁ νάρθηξ. ἅμα μὲν σὺν τῷ ἦρι τὸ μάσπετον τοῦτο ἀφίησιν. ὃ καθαίρει τὰ πρόβατα, καὶ παχύνει σφόδρα, καὶ τὰ κρέα θαυμαστὰ ποιεῖ τῇ ἡδονῇ. μετὰ δὲ ταῦτα καυλὸν ἐσθίεσθαι πάντα τρόπον (adde ἀγαθὸν ex Gaza, vt & constet sensus) ἑφθὸν, ὀπτὸν. καθαίρειν δὲ καὶ τοῦτο φασὶ τὰ σώματα τετταράκοντα ἡμέρας. ὀπὸν δὲ διττὸν ἔχει, τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ καυλοῦ, τὸν δὲ ἀπὸ τῆς ῥίζης. διὸ καλοῦσι τὸν μὲν καυλίαν, τὸν δὲ ῥιζίαν. ἡ δὲ ῥίζα τὸν φλοιὸν ἔχει μέλανα, καὶ τοῦτον περιαιροῦσιν. ἔστι δὲ ὥσπερ μέτρα τῶν ῥιζοτομιῶν αὐτῆς, ἐξ ὧν πόσον ἂν δοκῇ συμφέρειν ταμιευόμενοι πρὸς τὰς νομὰς, καὶ τὸ ὑπάρχον τέμνουσιν. οὐκ ἔστι γὰρ

Nomina

Lib.3.c.78.

Forma.

Lib.6.hist. cap.3.

οὔτε παρατείνειν, οὔτε πλεῖον τῶν τεταγμένων. καὶ γὰρ διαφθείρεται καὶ σήπεται τὸ ἀργὸν ἐὰν χρονίζῃ. Κατεργάζονται δ' ἄγοντες εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸν δὲ τὸν τρόπον. ὅταν βάλλωσιν εἰς ἀγγεῖα, καὶ ἄλευρα μίξωσιν, σείουσιν χρόνον συχνὸν, ὅθεν καὶ τὸ χρῶμα λαμβάνει, καὶ ἐργασθὲν ἄσηπτον διαμένει. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τομὴν οὕτως ἔχει. τόπον δὲ πολὺν ἐπέχει τῆς Λιβύης. πλείω γάρ φησιν ἢ τετρακισχιλίας (lege πλείω γάρ φασιν ἢ τετρακισχίλια στάδια, sic
Lib.19.c.3. enim Plinius) τὰ πλεῖονα δὲ γενέσθαι περὶ τὴν σύρτιν, ἀπὸ τῶν εὐεσπερίδων (lege περὶ τὴν σύρτιν καὶ κῆπον τῶν ἑσπερίδων. sic enim legitur in manuscriptis exemplaribus, & ita
Ibid. legendum suadet Plinius) ἴδιον δὲ τὸ φεύγειν γῆν ἐργαζομένην. καὶ δὴ συνεργαζομένης, καὶ αὐτὸ συνημερουμένης ἐξαναχωρεῖν, δεομένου ὡς οὐ δηλονότι θεραπείας, ἀλλ' ὄντος ἀγρίου. φασὶ δ' οἱ Κυρηναῖοι φανῆναι τὸ Σίλφιον ἔτεσι πρότερον ἢ αὐτοὶ τὴν πόλιν ᾤκησαν, ἑπτά. οἰκοῦσι δὲ μάλιστα περὶ διακόσια εἰς Σιμωνίδην ἄρχοντα Ἀθήνησιν. οἱ μὲν οὖν τοῦτο λέγουσιν. οἱ δὲ τοῦ Σιλφίου τὴν ῥίζαν φασὶ γενέσθαι πηχυαίαν, ἢ μικρῷ μείζονα. ταύτην δ' ἔχειν ἐπὶ τοῦ μέσου κεφαλὴν, ὃ καὶ μετεωρότατόν ἐστι, καὶ σχεδὸν ὑπὲρ γῆς. ἐξ ἧς δὴ τμηθείσης ῥεῖν γάλα: μετὰ ταῦτα δὲ ἐκφύεσθαι τὸν καυλὸν, καλεῖσθαι δὲ τοῦτον Μαγύδαριν, καὶ τὸ καλούμενον φύλλον. τοῦτο δ' εἶναι σπέρμα. καὶ ὅταν νότος λαμπρὸς πνεύσῃ μετὰ κύνα διαρρίπτεσθαι ἐξ ὧν φύεσθαι τὸ Σίλφιον. (Quæ, cùm ex iis quæ in vulgatis codicibus leguntur sensus idoneus vix elici possit, ex Plinio sic videntur emendanda. ἐξ ἧς δὴ τμηθείσης ῥεῖν ὀπὸν ὡς γάλα. μετὰ ταῦτα δὲ φύεσθαι τὸν καυλὸν, καλεῖσθαι δὲ μαγύδαριν. ἐκ δὲ τούτου τὸ καλούμενον φύλλον χρυσοειδές. τοῦτο δ' εἶναι σπέρμα. καὶ ὅταν νότος λαμπρὸς πνεύσῃ μετὰ κύνα, διαρρίπτεσθαι, ἐξ οὗ φύεσθαι τὸ Σίλφιον) τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει, τὴν δὲ ῥίζαν γίνεσθαι, καὶ τὸν καυλὸν. οὐδὲν δὲ τούτου ἴδιον. καὶ γὰρ τῶν ἄλλων. εἰ μὴ τοῦτο λέγουσιν, ὅτι εὐθὺς φύεται μετὰ τὴν ἔκλειψιν, καὶ τοῦτο ἴδιον, καὶ διαφέρον τοῖς πρότερον. ἔτι (Sic enim legendum non ὅτι) φασὶ δεῖν ὀρύττειν ἐπέτειον. ἐὰν δ' ἐαθῇ, φθείρειν πᾶν τὸ σπέρμα, καὶ τὸν καυλὸν. χείρω δὲ γίνεσθαι καὶ ταῦτα, καὶ τὴν ῥίζαν. ὀρυττομένας δὲ βελτίους γίνεσθαι διὰ τὸ μεταβάλλεσθαι τὴν γῆν. ἐναντίον δὲ τοῦτο τῷ φεύγειν τὴν ἐργάσιμον ἐσθίεσθαι καὶ τὰς ῥίζας προσφάτους, καλεμνομένας εἰς ὄξος. τὸ δὲ φύλλον τῇ χροιᾷ χρυσοειδὲς εἶναι. ἐναντίον δὲ καὶ τὸ καθαίρεσθαι τὰ πρόβατα τὸ φύλλον ἐσθίοντα. φασὶ γὰρ καὶ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ χειμῶνος εἰς ὄρος ἀφιέναι. νέμεσθαι δὲ καὶ τοῦτο δὲ καὶ ἕτερον ὅμοιον ἀβροτόνῳ. θερμαντικὰ δ' ἄμφω δοκεῖ εἶναι: καὶ κάθαρσιν μὲν οὐ ποιεῖν, ἀναξηραίνειν δὲ, καὶ συμπέττειν. ἐὰν δέ τι νοσοῦν, ἢ κακῶς ἔχον εἰσέλθῃ πρόβατον, ὑγιάζεσθαι ταχέως, ἢ ἀποθνήσκειν, ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ σώζεσθαι μᾶλλον. ταῦτα μὲν οὖν ὁποτέρως ἔχει σκεπτέον. ἡ δὲ καλουμένη Μαγύδαρις ἕτερόν ἐστι τοῦ Σιλφίου (γένος deest, quod ostēdunt Dioscorides & Plinius) μανότερον δὲ καὶ ἧττον δριμὺ, καὶ τὸν ὀπὸν οὐκ ἔχει. διάδηλος δ' ἐστι καὶ τῇ ὄψει καὶ τοῖς ἐμπείροις (sic enim legendum, nō ἐμπύροις) γίνεται δὲ περὶ Συρίαν, καὶ οὐκ ἐν Κυρήνῃ. φασὶ δὲ καὶ ἐν τῷ Παρνασίῳ ὄρει πολύν. ἔνιοι δὲ Σίλφιον τοῦτο καλοῦσιν. εἰ δὲ φεύγει τὴν ἐργάσιμον, ὥσπερ τὸ Σίλφιον, σκεπτέον. ὡσαύτως δὲ καὶ εἴ τι ὅμοιον ἢ παραπλήσιον ἔχει φύλλου δὲ περὶ, καὶ καυλοῦ, καὶ εἰ ὅλως ἀφίησί τι δάκρυον. Quæ Gaza sic interpretatus est. De Laserpitio nunc iudicandum est. Laserpitio radix multa crassáq;,caulis quantus ferulæ,& crassitudine ferè proximus, folium quod Maspetum vocant, apio simile est,semen latum,foliaceum scilicet quod folium appellatur,caulis annuus sicut ferulæ. Ergo vere ineunte maspetum hoc exit, & pecus eo purgatur,pinguescitq; vehementer, & carnes mirabilem in modum suaues redduntur. Post hæc caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis elixum, assúmque corpora eo quoque purgari ferunt quadraginta diebus. Succus capitur duplex,alter ex caule,alter ex radice, qua de causa alterum scapariū, alterum radicarium vocant. Radix nigro cortice tegitur, quem detrahere solent. Sunt veluti certæ mensuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram cæsuram reseruantes,reliquum abscindunt. Nec enim deuie (alio pacto, fortè melius) neque plus constituto ordine cædere licet: corrumpitur enim putrescítque si diu mansit. (si inexercitatum aut iners diu mansit,ex Græco) Præparant id conficiúntque in Pyræum portum aduectum hoc modo.Cum in vasa coniecerint, farinámque admiscuerint, quatiunt crebrò & diu hinc etiãm colorem capessit, & conditum iam incor

incorruptum perdurat. Præparatio cæſuráque ita ſe habet. Locum Africæ amplum occupat,ampliorem quàm quatuor ſtadiorum millia. In hortis heſperidum ferunt eius magnam partem colligi, ſed maiorem apud Syrtes. Peculiare huius culta fugere loca proditur,quamobrem ſi colatur, miteſcátque ſolum, deuiat (in deſerta fugit, rectius ex Plinio) atque omnino degenerat, vtpote natura culturæ aſpernans, ferocitatiſque conſtans vernaculum (ferum ac contumax vertit Plinius)Cyrenenſes annis ſeptem prius quàm ipſi vrbem habitarent,laſerpitium extitiſſe affirmant, habitant verò annos maximè trecentos vſq; ad Simonidæ Athenis magiſtratum. Illi ſic referunt. Alij radicem laſerpitij cubitalem eſſe tradunt, aut paulò maiorem. Hanc in medio extuberare in caput, quod ſublime penitus extat,vt ferè ſupra terram eſſe appareat. Vnde (ἐξ ἧς ſub. κεφαλῆς, id eſt, ex quo capite) primùm quod lac appellant erumpit, dein caulis aſſurgit, Magydarin vocant,ex quo naſcitur id quod folium nuncupant, folium id ſemen eſt, quod cum auſter ingenuè (λαμπρὸς, vehemens meliùs) poſt caniculam flauerit, diſiicitur, atque ita laſerpitium naſcitur, eodémque anno radix conſummatur & caulis. Sed hoc haudquicquam peculiare notatur,nam aliis quoq; idem tribuitur, ni dixeris, quod diſiectum id protinus naſci poteſt,ortum peculiarem ſortiri, ſupradictiſque propterea diuerſum intelligi poſſe. Adhæc circumfodiendum id quotannis cenſent. Nam ſi cultura ea prætermittatur, ſemen vniuerſum caulémque totum proferri,& deteriora tam hæc quàm radicem reddi exiſtimant. Defoſſa autem fieri meliora ſcilicet ſolo ſubacto, benéque gluto. Sed huius contrarium illi volunt, qui culta recuſare inquiunt (vel ex Græco,hoc autem repugnat eorum ſententiæ, qui culta fugere volunt).Mandi quoque radices ex aceto recens deciſas referunt, folium colore aurum æmulatur. Contrarium etiam quod pecora folio eſitato purgari minimè iudicant (Sic vertendum ex Græco, Alienum etiam quod pecora folio eſitato purgari narrant.) Nam & vere & hyeme pecus ad montem dimitti affirmant. Cibus non ſolùm hoc,ſed etiam altero quodam abrotono ſimili adminiſtratur.(Dilucidiùs ſic,depaſci verò à pecore non ſolùm hoc, ſed etiam alterum quoddam abrotono ſimile aiunt). Vim ambo calfactoriam ſortiri planè videntur,& purgandi quidem vim non habere:exſiccare autem & concoquere vnicè poſſe. Quod ſi qua pecus ægreſcens,aut alias minùs benè ſe habens ingreſſa ſit, mox eam ſanari, aut mori aiunt, ſed magna ex parte poſſe ſeruari. Hæc igitur vtro tandem ſint modo,quærendum. Quod verò magydarim vocant,nimirum à laſerpitio differt(legendum vt emendauimus, alterum eſt ſilphij genus) tenerius enim minúſque vehemens id ſentitur,& ſine laſere eſt,nec non & aſpectu manifeſta experto homini conſtat (Sic meliùs, Expertis verò vel ipſo aſpectu & figura planè dignoſcitur).Naſcitur in Syria,nam apud Cyrenem(non apud Cyrenem,ex Græco & Plinio) & monte Parnaſo largè prouenire eandem affirmant. Sed quidam laſerpitium id appellant. An culta quoque laſerpitij modo fugiat, quærendum. Quin & ſi quid ſimile aut proximum habeat, ad folij cauliſque rationem, & ſi quam vllo pacto emittat lacrymam id inueſtigandum.His verbis Theophraſtus laſerpitij hiſtoriam luculentiſsimè expoſuit, à quo Plinius hæc mutuatus eſt. Lib.19.c.3.
Ab his proximum dicetur auctoritate clariſsimum laſerpitium, quod Græci ſilphium vocant,in Cyrenaica prouincia repertum. Cuius ſuccum vocant laſer,magnificum in vſu medicamentíſque, & ad pondus argentei denarij penſum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani qui paſcua conducunt,maius ita lucrum ſentientes depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis noſtra repertus memoria,Neroni principi miſſus eſt. Si quando incidit pecus in ſpem naſcentis, hoc deprehenditur ſigno:oue cum comederit, dormiente protinus, capra ſternuente. Diúque iam non aliud ad nos inuehitur laſer,quam

quod

quod in Perſide, aut Media & Armenia naſcitur largè, ſed multo infra Cyrenaicum, id quoque adulteratum gummi, aut ſagapeno, aut faba fracta, quò minùs omittendum videtur C.Valerio, M.Herennio Coſs. Cyrenis aducta Romam publicè laſerpitij pondo xxx. Cæſarem verò Dictatorem initio belli ciuilis, inter aurum argentúmque protuliſſe ex ærario laſerpitij pondo CXI. Id quod apud auctores Græciæ euidẽtiſsimos inuenimus natum imbre piceo repentè madefacta tellure, circa Heſperidum hortos Syrtimq; maiorem, ſeptem annis ante oppidum Cyrenaicum, quod conditum eſt vrbis noſtræ anno CXLIII. Vim autem illam per quatuor millia ſtadiûm Africæ valuiſſe. In ea laſerpitium gigni ſolitum, rem feram ac contumacem: & ſi coleretur in deſerta fugientem: radice multa craſſáque, caule ferulaceo, haud ſimili craſsitudine. Huius folia maſpetum vocabant, apio maximè ſimilia. Semen erat foliaceum, folium ipſum vere deciduum (Theophraſto, naſcens.) Veſci pecora ſolita, primóque purgari, mox pingueſcere, carne mirabilem in modum iucunda. Poſt folia amiſſa, (rectiùs emiſſa,) caule ipſo & homines veſcebantur decocto, aſſo, elixóque: eorum quoque corpora quadraginta primis diebus purgante à vitiis omnibus. Succus duobus modis capiebatur, è radice atque caule. Et hæc duo erant nomina, rhizias, atque caulias, vilior ille ac putreſcens. Radici cortex niger, & ad mercis adulteria. Succum ipſum in vaſa coniectum, admiſto furfure, ſubinde concutiendo ad maturitatem perducebant, ni ita feciſſent, putreſcentem. Argumentum erat maturitatis, color, ſiccitáſque ſudore finito. Alij tradunt laſerpitij radicem fuiſſe maiorem cubitali, tubérque in ea ſuper terram. Hoc inciſo profluere ſolitum ſuccum ceu lactis, ſupernato caule, quem magydarim vocarunt, folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe, cadentia à canis ortu, auſtro flante. Ex his laſerpitium naſci ſolitum, annuo ſpatio & radice & caule conſumantibus ſeſe. Hoc & circumfodi ſolitum prodidere, nec purgari pecora, ſed ægra ſanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perſico (rectius, Cyrenaico.) ſilphio prior opinio congruit. Alterum genus eſt quod magydaris vocatur, tenerius & minùs vehemens, ſiue ſucco: quod circa Syriam naſcitur, non proueniens in Cyrenaica regione. Gignitur & in Parnaſo monte copioſius, quibuſdam laſerpitium vocantibus: per quæ omnia adulteratur rei ſaluberrimæ vtiliſsimęque auctoritas. Probatio ſinceri prima, in colore modicè rufo, & cùm frangitur, candido intus, mox translucente: gutta aqua ſaliuáq; liqueſcit. Vſus in multis medicaminibus. Hæc Plinius. Strabo ſucci Cyrenaici defectus cauſam in Barbaros non in publicanos reiicit his verbis. Cyrenis finitima eſt regio quæ ſilphiũ gignit, & Cyrenaicum ſuccum, quem ſilphium poſterius effert vertendum quem liquorem Silphium fundit. Interpretes enim non viderunt eo loco ὀπισθὲν ἀπὸ τοῦ ὀπίζειν duci, nec aduerbium eſſe. Idem Strabo lib. 15. ſcribit Alexandro ab Arachoſia tranſeunti ad Bactrianos per iter nudum arboribus, copioſiſsimum Silphium occurriſſe. Id propemodum defecit, cùm aliquando Barbari odio quodam ingruiſſent, ac radices eius pene omnes eruiſſent. Ex hac varia apud veteres Silphij hiſtoria, iudicatu perdifficilè eſt quænam ſit hodie planta quæ laſerpitium dici poſsit. Attamen Pena quantum inſpectione aſſequi potuit, id candidis lectoribus impertiętur his verbis. E regione Maſſiliæ, inquit, & non procul inſulis quas videtur Dioſcorides vocaſſe Stœchadas, inter multas raras plãtas naſcitur ferulacea & viſenda plãta, cuius radix prægrandis, intus alba, foris cineritia, ſucco prægnans mollis, pinguis, odorata, maior quàm thapſiæ aut ferulæ: caulis proceritate & craſsitudine ferulam æquat, folia Eleoſelini, ſed craſsiora, rigidiora. Vmbellæ prægrandes, ferulæ, aut latiores quàm anethi, ſemen angelicæ foliaceum, rotundum, compreſſum, odoratum, colore buxeo, quam hic expreſsimus. Nec minor eſt dè ſilphij ſucco inter rei herbarię ſtudioſos ambiguitas & controuerſia, aliis contendentibus

Geograp. lib. vlt.

Laſerpitiũ è regione Maſsilis repertum.

LASERPITIVM, Penæ.

dentibus gummi illud odoratum quod belzuinum siue benzoinum vocatur laser esse aliis negantibus, quoniam laser ferulaceæ plantæ, belzuinum arboris proceræ multò suauissimũ sit excrementũ, tum etiam quod belzuini qualitates facultatésque, de quibus idoneo loco, tractabimus, minimè sint eædem quæ laseris. Eas verò Dioscor. sic declarat. Radix calefacit, ægrè concoquitur, vesicam lædit, sanat strumas & tubercula cerato excepta, & sugillata cũ oleo imposita. Ischiadicis conuenit cum irino aut cyprino cerato, eminentias circa sedẽ cum mali corio in aceto cocta ac imposita tollit, letalibus medicamentis pota resistit. Eadem ori grata est, si ad salem & intinctus admisceatur. Succus cyrenaicus etiam si quis paululum de ipso gustet, sudorẽ toto corpore mouet, & odoris leuissimi est, adeò vt gustanti neque os nisi paululum spiret. (Sic enim hæc Græcè leguntur, ὁ μὲν τοι κυρηναϊκὸς κἂν ἐπ᾽ ὀλίγον τις αὐτὸν γεύσηται, ἰκμάδα κινεῖ καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα. τῇ τε ὀσμῇ προσηνέστατος, ὥστε γευσαμένῳ τὸ στόμα μηδὲ πνεῖν, εἰ μὴ ἐπ᾽ ὀλίγον. Quæ longè aliter vertẽda censet And. Lacuna hoc modo. Cyrenaicus liquor, si ex eo vel tantillum quispiam gustarit, statim per totum corpus quendam madorem excitat, adeóque leni odore solet demulcere deliniréque gustantem, vt quandiu eo fruitur, nihil prorsus aut perexiguum respiret, &c. Siquidem, inquit Lacuna, quemadmodum vsu venit, vt dum cernimus paulò attentiùs formam aliquam spectabilem, tamdiu cohibeamus respirationem, donec animus exsatiatus per oculos tali obiecto, sese ad perficienda sua munia conuertat, sic etiam dum aliquid grati atque exquisiti saporis nostro occurrit palato, aliquandiu supersedeamus à respirando, quod videlicet respiratio ipsa, vt est necessaria olfactui, ita gustui aduersetur, quodammodo exoluens ipsum atque præpediens. Id quod videtur eo in loco monuisse Dioscorides). Medicus & Syriacus viribus debiliores sunt, & magis virosum odorem reddunt. Est succus flatuosus & acris, curat alopecias cum vino, pipere, & aceto illitus. Acuit visum, & incipientem suffusionem dissipat cum melle illitus. Ad dentium dolores inditur cauernis, & cum thure in linteolo circunligatur, colluitur cum hyssopo & ficis coctis in posca. Prodest in rabiosi canis morsu vulneribus impositus, & contra omnia animalia venenum eiaculantia, & contra sagittas venenatas tum potus tum illitus. Scorpionum plagis oleo dilutus oblinitur. His quæ in gangrænam transeunt prius scarificatis infunditur, carbunculis cum ruta, nitro, & melle, aut per se imponitur. Clauos & callos priùs circumscarificatos tollit præmollitus cerato, aut aridorum ficuum carne: recentes lichenas ex aceto sanat: excrescentem carnem & polypos cum chalcantho (vetus codex habet, μετὰ χαλκοῦ ἄνθους, id est, cum flore æris) aut Erugine per dies aliquot illitus: extuberantia cum forfice extrahit. Auxiliatur & diuturnæ gutturis asperitati, vocémque repentè exasperatam aqua dilutus, & absorptus statim expurgat. Columellas cum melle illitus reprimit. Anginis ex aqua mulsa vtilissimè gargarizatur. In victu sumptus coloratiores reddit. Tussi commodè in sorbili ouo datur, & pleuriticis in sorbitionibus, ictericis, & hydropicis vtiliter cum aridis ficis. Soluit & rigores cum pipere & thure in vino

Lib.3.c.78. *Vires & Temper.*

potus

potus (habetur in veteri non cum thure, sed σὺν πηγάνῳ, hoc est cum ruta) Tetano & opisthotono detentis oboli pondere cera oblitus deuorandus datur. Hirudines gulæ adhærentes si cum aceto gargarisetur, auellit. His qui lac in grumos concretum intus habent, & comitialibus cum aceto mulso sumptus opitulatur, menses ciet cum pipere & myrrha potus, cœliacos adiuuat in acino vuæ sumptus. At cum lixiuio potus, conuulsa & rupta repentè sanat. Dissoluitur in potiones amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. Cæterùm foliorum succus eadem præstat, sed multò inefficacius. Editur hic cum aceto mulso ad expediendam arteriã, maximè in voce retusa. Hæc Dioscorides. Plinius etiam vsum silphij medicũ multis verbis exponit, multa ex Dioscoridis sententia præscribens, in eo præsertim dissidens medicamẽto, quod ad dentium dolores facit, ait enim, Non censuerim quod auctores suadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui se ea de causa præcipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: serpentes auidissimas vini admistum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum Attico melle, licet præcipiant. Hæc Plinius. In hoc tamen medicamento Dioscorid. nõ cera, sed thure includit. Breuius sic Galenus Silphij liquor calidissimus est, imo & folia, & caulis & radix sat strenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde coctu difficilia: foris tamen imposita corpori efficaciora, & omnium potissimùm liquor, admodum trahentem facultatem habens, attamen & excrescentias amoliendi, & liquandi vim quandam propter propositam temperiem obtinet. His omnibus, præsertim viribus diligentius perpẽsis atque examinatis, planè assentiendum iis, qui Asam Laserpitum esse censent, quod vt variis nomenclaturis Græci Silphium plantam vocarunt, eius folia maspeton, caulem Magydarin, semen φύλλον, & Latini succũ Laser, quod Officinæ balbutientes Asam pronuntiant: sic Arabes plantam appellarunt *Aniuden*, & *Angeiden*, succum verò *Altith* & *Antit*, Auicennas etiam *Almharut*, Indorum populi & *Imgu*, & *Imgara*: quamuis interdum *Altiht*. succi nomen plantam etiam significet, vt Serapioni, qui sub hac appellatione historiam Laserpitij Græcorum tradidit. Laser duplex etiamnum Indis cognoscitur: alterum sincerum & pellucidum, coloris puri, electro similis, odoris validioris, maioris pretij, quod ex Guzarate, Patane, Mandon, Chitor, Dely regione admodum frigida, & ad Chiruam vsque protensa afferri putant: alterum impurum & turbidũ, minus odoratum, quod ex Corasone Ormusium Persiæ conuehi narrant, atque in Pegu, Malacam, Tanasarim, & prouincias vicinas, illinc portari. Sincerum Baneanes Cambayæ olim Philosophi, nunc mercatores ab animalium esu abstinentes, quod institutum secutus est Pythagoras, pro suarum facultatum modo comparant, ac suis iusculis & oleribus immiscent, confricato primùm eo lebete, nec alio condimento in cibis vtuntur, sapore ipsis & odore iucundo, nec aliis quamuis inassuetis, fastidiendo. Gustus eius nonnihil amarus principio, vt oliuæ conditæ, deinde si diutius mandatur, valdè gratus. Impuro baiuli & tenuioris fortunæ homines qui solo pane & aqua vitam plerúmque tolerant, tum ad medicinam vtuntur, tum ad condimentum, pretij magnitudine deterriti, ne sincerum emant. Sordidum id Baneanes, qui rationem tractandarum & interpolandarum hoc genus mercium callent, defæcant, & purgant, nec nisi ea diligentia curatum in cibos admittunt. Laseris vsu ventriculum roborari, discutiq; flatus Indis persuasum est, tum etiam venerẽ concitari. Solent & cum dẽtes erosi dolent, ad cruciatum leniendum cauernis eorum indere. Narrauit quidam mercator Indus Garciæ, ex cuius historia nos hæc transscripsimus, Laser è caule plantæ inciso elici, cuius folia corylo similia sint, id quod ab Angelicarum nostrarum foliis non ita discrepat, si auulsa seorsum singula contempleris, nulla situs ordinis've ratione habita. Addebat & mercator ille, collectũ

Lib.22.c.23

Lib.8.sim.

Laser

Laſer in corium bubullum illitum ſanguine cum farina tritici permixto, incolas prouinciarum apud quos Laſerpitium naſcitur, coniicere, vt meliùs atque diutius conſeruetur, atque ideò ſi quid in laſere fabæ lomento ſimile cōſpiciatur, non vitium adulterati hoc eſſe, ſed inditium potiùs bonitatis & puritatis. In Officinis noſtris duo Laſeris genera viſuntur: alterum frequentius, vilius, colore rufo, gummoſis offis, laxis, non ſolidis, guſtu principio amaro, deinde acri, vehementiori acrimonia quàm in altero genere, diutius in ore & faucibus perdurante, odoris ingratioris: alterum rarius & commendatius, colore ad flauum magis inclināte, denſius & compactius, intermixtis micis quamplurimis candicantibus, ſimilibus amygdalarum fructulis exutis cortice ſuo, ammoniacíve guttis lacteis, quamobrem Amygdalatum Laſer inſtitores vocant, guſtu minus amaro & acri, odoris leuioris & ſuauioris. Vtrúmque pertentans cum guſtaſſem, frigido cœlo & flante Borea, poſt exiguam ambulationem mador ſtatim per corporis trūcum, brachia & caput diffuſus eſt. Accidit & paulò poſt prandenti mihi, vt vix vnquam libentiùs cibum ſumpſerim, quæ Laſeris viribus apud Dioſcoridem omnia congruunt. Quare rectè ſcribit Garcias vehementer errare eos qui Aſam fœtidam & Laſerpitium differre putant, quod Laſerpitium veterum in cibos admiſſum eſſe aiunt, Aſam verò fœtidam medicamentis ſolùm vtilem, idque raro: in cibis verò planè damnari ob tetrum odorem: quia nullum medicamentum ſimplex per totam Indiam maiore eſt in vſu quàm Aſa fœtida, tum in medicina, tum in condiendis cibis. Lib. 1. Aro. In cap. 3.

SPONDYLIVM. *CAP. XXII.*

Σφονδύλιον Græcis, & Latinis Sphondyliū & ſpondylium dicitur. Fortaſſe ob odoris grauitatem, à ſpondyle inſecti genere, odoris grauis, vt Pena tradidit. Sed parum hic digredi libet, & Lectori ex Dalechampio indicare, quod cuiuis fortaſſe notū non eſt. Sphondyle, ſiue Spondyle Theophraſti, minimè ſerpens eſt, vt Plinius credidit lib. 27. cap. 17. ſed vermis in terra profundiùs deliteſcens, inſtar blattæ flexuoſus, mouens ſeſe quaſi vertebris, aluo candida, rubeſcente parte quę capiti proxima eſt, atque inde naſcentibus vtrinq; pedibus quatuor, ore nigro, dentibus firmiſsimis, quibus radices vitis præcipuè, rodit, arborúmque nedum herbarum. Lugdunenſes ruſtici vocant *Vn Turc*, quaſi Turcam. Huic ſubiungere duo alia plantis malefica & infeſtiſsima animalia alienum non fuerit. Vnum eſt quod Praſocouris à tondenda radice porri vocatur. Lugdunenſes *Courterole*, ἀπὸ τοῦ κουρεῦειν nomen indiderunt: cæteri Galli *Taillepré*, quaſi Pratiſecam nominant, quod etiam herbarum in pratis naſcentium radices proſcindat. Alterum mus exiguus, pilo fuſco, roſtro acuto, vt talpa & mus araneus, cæcus vt talpa, & perinde terram ſuffodiens, cauda curta, olitorum inimiciſsimus hoſtis & inſidiator, vt qui carduorum & cinararum radices occultus depaſcatur. Ruſtici vocant *Ratecourte* quaſi βραχὺν μῦν. Redeamus nunc ad ſpondylij hiſtoriam. Herba eſt,

Nomina Lib. 3. c. 74.
Forma.
Lib. 9. hiſt. cap. 14.

SPONDYLIVM, Matth.

Lib.3.c.74. inquit Dioscorides, folia habens platano quadantenus similia, ad Panacis folia accedentia, caules cubitales aut etiam maiores, fœniculaceos, semen in cacumine simile seseli, duplex, sed latius & candidius, & magis paleaceum, & grauis odoris: flores albos, radicem albam, raphano similem. Nascitur in palustribus & aquosis locis. Penę & Lobellio Panax Heracleum, Heraclea fronde Smyrnij vel Imperatorię.

Locus.

Lib.12.c.26 Plinius vbi de Panace egit, Ab hac ferula, inquit, differt quæ vocatur spondylium foliis tantùm, quia sunt minora, & platani diuisura, non nisi in opacis gignitur. Semen eodem nomine silis speciem habet, medicinæ tantùm vtile. Planta hîc depicta Matthioli Spondyliũ est, in montiũ pratis vliginosis copiosum, folio platani aut panacis, caule fœniculi, cubitali & maiore, in cuius cacumine vmbella candidis floribus referta, è quibus semen prodit seseli non absimile, latius tamẽ & squamosum, sapore iniucundo, vt quod cimices ferme resipiat. Radix alba, raphani æmula, gustu non ingrato. Spondylium vulgare Penæ, Lobellij, Dodonæi & Dioscoridis Anguillaræ est Acãthus Germanica Fuchsij. Passim & sponte nascitur, caule bicubitali, rotundo, subhirsuto, foliis similiter nonnihil hirsutis & asperis, ex pluribus ac sæpenumero quinque cohærentibus, & exiguis per ambitum & profundioribus incisuris diuisis, ficulnea ferè referentibus, sed minoribus, flores in vmbellis candidi, semen latum, planum, tenue, radix in plures distributa candicat. Huic similem ostendit Dodonæus pro Spondylio altero, de qua Cap. De Panace differemus. Semen spondylij potum, auctore

SPONDYLIVM, Vulgare.

Ca.25. hist.

Lib. 3.c.54. Dioscoride, pituitosa per aluum excernit, sanat etiam potu hepaticos, ictericos, orthopnoicos, epilepticos, & vteri strangulationem. In profundum somnum delatos suffitu reuocat, cum oleo commodè infunditur capitibus phreniticorum, & lethargicorum, item capitis doloribus, cohibet etiam herpetas cum ruta illitum. Radix datur ictericis & hepaticis. Derasa & indita fistulorum callos consumit. Recentis floris succus ad vlceratas purulentásque aures conuenit. Eundem sphondylij vsum præscribit Plinius his verbis. Sphõdylium infunditur capitibus phreniticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur, & in iocinorum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vuluarum strangulatione quibus & suffitu prodest. Aluum mollit. Illinitur vlceribus serpentibus cum ruta, flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Radix derasa & in fistulas coniecta, callum earum erodit. Auribus quoque instillatur cum succo. Datur & ipsa contra regium morbum, & in iocinoris vitio & vuluarum. Capillos crispos facit peruncto capite. Galenus verò facultates ita tradit. Spondylij fructus acris & secantis est facultatis. Quare ad asthma & morbum comitialem aptum est medicamentum, prodest & ictericis. Radix similis facultatis ad eadem conuenit, sed & insuper fistularum callos tollit, sed imponere eam circumrasam oportet. Porrò flores etiam succus ad diuturniora aurium vlcera conueniens reponitur.

Vires & Temper.

Lib.24.c.6.

Lib.8.sim.

CORIAN

CORIANDRVM. CAP. XXIII.

Κόριον Græcis & κορίαννον, Latinis etiam Corion & Corianum, vulgò & Officinis Coriandrum, Arabibus *Cusbor, Kusbero, & Kuzbara*, Italis *Coriandro*, Germanis *Coriander*, Hiſpanis *Culantro*, Gallis *Coriandre*. Corio nomen feciſſe cimices veriſimile eſt, quos folia & caules eius olent: κόρυς enim Gręcis id inſecti genus eſt, quod Latinis Cimex dicitur. Dioſcorides & alij veteres Coriandri vnius duntaxat meminere, & Theophraſtus Corianum in iis numerat, quibus generis diuerſitatem deeſſe ſcribit Plinius quóq; Coriandrum inter ſilueſtria inueniri negat. Tamen Nicandri Scholiaſtes duo Coriandri genera poſuit, vnum ſatiuum, alterum ſilueſtre, quod Myconus medicus Barcinonenſis peritiſsimus vnà cum raris aliis plantis depictum & deſcriptum ad nos miſit. Coriandro ſatiuo caulis eſt exilis, rotũdus, ramoſus cubitalis aut ſeſquicubitalis, folia candicantia, multũ inciſa, inferiora ſeu primùm erumpentia cerefolio aut apio proxima, ſuperiora & quæ in caulibus ſunt, tenuiora & magis diuiſa: fumariæ ſimilia: flores in vmbellis candidi, ex quibus racematim ſemẽ oritur, rotundum, cauum, ſtriatum. Radix eſt breuiuſcula, lignea, neq; admodum fibrata. Totus plantæ fœtidus eſt ac cimicum odor, at ſemẽ ſiccum odoratum redditur, & ad multa vtile. Alterum, minus odorum pinxit Lobellius, ima folia habens multum inciſa, & ſemen habet ius, copioſum, in pluribus ſpitameis procumbẽtibus cauliculis. Alitur in hortis. Silueſtri coriano radix eſt ſingularis, tenuis, non altiùs demiſſa, cui radiculæ aliquot tenues adnaſcuntur. Hæc caules multos edit, quinq; angulis conſtantes, ſolidos, geniculatos, ramuli incerto ordine ſimiliter ſolidi è ſingulis geniculis prodeunt, folia ferentes ſummis prioris Coriãdri foliis ſimilia, ſed minora, in quorum cacuminibus vmbellæ veluti in altero coriandro, floribus ex purpureo candicantibus refertæ, quibus diſcuſsis ſemen oritur rotundum, id peculiare habens, quod in ſingulis pediculis duplex ſit, atq; vnum alteri iunctum. Odor totius plãtæ grauior quàm ſatiui Coriãdri, & caput magis tentans. Nicandri Scholiaſtes iſtud ſilueſtre ſatiuo ſimile depinxit, ſed latioribus foliis, & multò longius, multa habens adnata, multas radices, multóſque flores. Cuius cum latiora folia eſſe dicat, ſoli naturæ id tribuendum cenſet Myconius, qui minora huius folia depinxit. Naſcitur locis quadantenus ſic-

Nomina

Genera.

Lib.7. hiſt. cap.4.
Lib.20.ca. 20.

Forma.

In Alexip.

Locus.

CORIANDRVM *Satiuum, Matth.*

CORIANDRVM *Alterum minus odorum, Lobell.*

CORIANDRVM
Siluestre, Myconij.

cis, marginibus & limitibus terrenis. Vberius tamen pullulat, & altius adolescit solo humidiore. Satiuum non nisi satum prouenit, & terram amat pinguem Palladio teste. Sed & macro solo nascitur.

Tempus. Iulio & Augusto mẽsibus floret, autumno dum semine prægnans est, carpitur.

Lib.3. c.62. *Vires & Temper.* Deinceps de Coriandri viribus eò diligentiùs differendũ, quo maior est de iis inter probatissimos auctores cõtrouersia. Primum Dioscorides auctor est id refrigerandi vim habere. Quare illitum cum pane aut polenta erysipelata & herpetas sanare: item epinyctidas, testiũ inflammationes, carbunculósque cum melle & vua passa: cum faba fresa strumas & tubercula discutere. Lumbricos semen cum passo potum pellere, & genituram augere, largius autẽ sumptum mentem nõ sine periculo mouere, quapropter copiosiorem & continuum eius vsum cauere oportere. Succum cum cerussa & lithargyro, nec non aceto & rosaceo illitum, ardentes in summa cute inflammationes iuuare. Hæc Dioscorides. Quibus consentanea ferè scribit Plinius his verbis. Li.20.c.20. Coriandrum inter silueſtria non inuenitur. Præcipuum tamen esse constat Aegyptium: valet contra serpentium genus vnum, quod Amphisbænas vocant, potum impositúmve. Sanat & alia vulnera: epinyctidas, pustulas tritum. Sic & omnes tumores collectionésque cum melle aut vua passa, panos verò ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante accessionem: vel plura illini fronti. Sunt & qui ante solis ortum ceruicalibus subiici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. Vlcera quoque quæ serpunt sanat cum melle, vel vua passa: item testes, ambusta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: ventris & intestinorum fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali punici succo & oleo semen potum. Xenocrates tradit rem miram si vera est, menstrua contineri vno die, si vnũ granum biberint fœminæ, biduo, si duo, & totidem diebus quot grana sumpserint. M. Varro Coriãdro subtrito cum aceto carnem incorruptam æstate seruari putat. In quibus duo potissimum tanquam absurda reprehenduntur. Vnum quod refrigerandi vi Coriandrum præditum esse, alterum quod strumis prodesse aiunt, quæ Lib.7.sim. calidis & digerentibus, minimè verò frigidis curantur. Quare sic scribit Galenus. Vetustiores Græci Corianum nominant, recentiores omnes medici Corion, sicut & Dioscorides, refrigeratoriam esse herbam dictitans, sed perperam. Siquidem ex contrariis constat facultatibus, plurimùm habens amaræ essentiæ, quam ostendimus esse tenuium partium & terrenarum, nec modicum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ est facultatis tepidæ. Habet autem & adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea quæ scribit Diosco. & non tantùm ex refrigeratione. Quibus aliquanto post subiicit. Itáque ne id quod refrigerato iam erysipelati auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Corianum, quod vt ipse ait, cum pane aut polenta illitum erysipelas sanat. Nam quod exquisitum est erysipelas, & iam vtiq; inflammatum & flauum nequaquam cum pane sanabit Corianum, sed illud quod iam refrigeratum est. Porrò quod longe à refrigeratione

geratione absit Coriandrum, vel ex iis quæ ipse Dioscorides scripsit discere licet. Nam strumas, inquit, cum faba fresa discutit. Quod verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit discutiendis strumis, vel ipsum Dioscoridem non dubitare arbitror, vt qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quæ omnia temperie calida & actionibus digerentia esse confessus est. Hactenus Galenus. Cui apertè refragatur Auicennas his verbis. Scripsit Galenus Coriandrũ Lib.2.c.143 diuersis facultatibus constare, nempe terreum in eo cæteris excellere, esse simul & in eo quãdam aqueam tepidam, & aliam adstringentem pauxillum. At mea quidẽ sententia, aquea ipsius qualitas frigida est, non tepida, nisi & forsan admisceatur aliquid excalfacientis substantiæ, quæ ab eo confestim euanescat. Quapropter dixit Hunaym, remouet Galenus frigiditatem à Coriãdro, & contradicit Dioscoridi. At id Archigenes, Rufus & alij posteriores frigidum esse testati sunt, frigidum igitur est in fine primi ordinis vsque ad secundum: siccum in secundo. Ego verò sentio siccum esse, & ad caliditatem exiguam vergere. Galenus verò censet ex omni parte calidum esse, quod fortasse ipsum dixisse putandum, ob tenuem quandam ipsius caliditatem, quæ dum bibitur aut editur, facilè dissoluitur. Aliter enim non necesse foret, si homines necat frigiditate sua, multam succi eius quantitatem exhiberi. Quibus paulò post subiicit Auicennas. Inquit Galenus, si Coriãdrum strumas dissoluit, quomodo frigidum erit? Cui respondeo, Potest Coriandrum id agere occulta quadam qualitate aut forma, aut quod in eo tenuis quædam insit facultas, quæ in profundum penetrare posit, frigida exterius relicta. Sed cum bibetur, caliditas illa resoluitur, quo fit vt sola frigida remaneat, & in corpora agat. Hæc Auicennas non sine ratione. Quæ, vt tota lis dirimi, statuiq; certi aliquid de iis posit, distinguenda, & diorismis explicanda videntur hoc modo. Coriandri herba tota, aut semen vsu frequenti in medicina vsurpatur, & ea quidem aut arida, aut virens adhuc. Iam verò multiplici experimento, & antiquorum certissima obseruatione compertum est, eius expressum succum, aut herbam confusam illitu tumorum feruores compescere, semen multis de causis stomacho perutile, præsertim siccum, concoctionem iuuare, vaporum sursum eruptionem, flatuúmq; impetum sistere, temperatæq; qualitatis alimentum esse: vnde ad sanguinis seminisque incrementum, ac ne quidem correctum prodesse, vt immerito eius vsum quidam damnent, vehementérque illos errare scribant, qui eo tam frequenter ad roborandum caput cui infensissimum est, vtantur, cum pharmacopoli aut etiam plebecula, quotidianis epulis aut medicamentis correctum misceant, nullo vnquam cuiuspiam detrimento. Plerúmque etiam illud saccharathum Officinarum neutiquam correctum est, nisi putes saccaro ignéque. Igitur non aceti frigiditate, sed seminis siccitate & tenuitate, virus fœtidúmque spiritum abstergi putandum. Quare Coriandri herba præsertim succo frigida est, ideóque nonnullis in locis, Arabiũ testimonio, eius succus epotus exitio est, quod de Hiurca siue Iucca Americæ recentiores etiam exploratum habent. Herba etenim vesca est, & boni alimenti, succus hominem necat. Quapropter & erysipelatis illitus Coriandri succus reprimet inflammationem exceptus polenta aut panis medulla, quam Galenus haud reiiciet, vt qui, libello de paratu facilibus, ex antiquis doceat hordei farinam, polentam, panem & similia addi solita, non tam vt agant, quàm vt succorum qui agere debent vires excipiant. Tametsi videntur etiam iuuare digerendo & siccando, vt hordeacea, aut etiam demulcendo, vt panis medulla. Atque hinc responsio eruenda de strumis. Multa namque sunt minimè calida, quæ strumas incipientes discutere valent: eóque hic farinam fabæ fresæ addi vult Dioscorides, tum excipiendo medicinam, tum iuuando actionem, digerit enim faba, &

Pena in Ad.fol.314.

cum Coriandri ſucco mixta moderatè repellit exſiccando, qua etiam vi phlegmonas teſtium iuuat. Sicca enim id optimè præſtare, modo modice refrigerent, & diſcutiant, præſertim initio, methodus Galeni docet. Sic plantago etiam Dioſcoridi, ſic capilli veneris ſtrumas diſcutiunt. Addi poteſt & his ſtrumarum varietas, quæ interdum ſunt genera phlegmones, exquiſitæ, ſpuriæ've, ac ideò talia remedia poſtulant. Quod verò Dioſcorides ſcripſit ſemen Coriādri largius ſum-
Lib.2.c.143. ptum non ſine periculo mentem mouere, id Auicennas de ſucco tradit, qui vnciarum quatuor pondere potus interficit: triſtitiā enim adfert & ſyncopen parit.
Lib.6.c.9. Denique à liberaliore eius vſu abſtinendū. Sed Dioſc. de ſemine recenti & viridi intellexiſſe videtur, qui & alibi dixit generatim Coriādrum potū vocē exaſperare, & inſaniam inducere ſimilē iis, qui ex ebrietate læſi ſunt. Præterea ſcribit Dioſcor.
Ibid. Coriandri ſemen genituram adaugere, contra Auicennas, quod ex eo humidū eſt, & quod ſiccū, inquit, frangit virtutē coitus, & erectionē virgæ deſiccando ſperma.
Cap.34. Et Serapio ex auctoritate Alcanzi ait: Quando Coriādrū ſiccū infunditur in aqua, & bibitur aqua eius cum ſaccharo, abſcindit erectionem virgæ, & deſiccat ſperma.

PANACES. CAP. XXIIII.

Nomina GRAECIS πάνακες & πάναξ dicitur, Latinis Panaces & Panax, nomen multis plantis cōmune, quæ neq; facie inter ſeſe, neq; viribus ſimiles ſunt, magnæ tamē ad morbos cōmendationis, quod plurimis ſcateāt remediis, à πᾶν & ἄκος, ideſt, ab omni medela ſiue remedio nūcupatę.
Lib.3.c.48. 49 & 50. Dioſcor. tria Panacis genera deſcripſit, ἡράκλειον, ideſt, heracleum, ſiue herculeum, Arabibus *Steuſir, Ieuſir,* ſiue *Giauſir.* Ἀσκλήπιον, vel ἀσκληπιὸς, id eſt, Aſclepium, ſiue
Genera. Aſclepij, vel Aeſculapij, Arabibus *Panax aſcilibet.* Panax χειρώνιον, Chironiū, Arabibus *Panax Caronion.* Theophr. quatuor, primū quod in Syria naſcitur, alterū Chi-
Lib.9. hiſt. cap.13. ronium, tertiū heracleū, quartū Aſclepiū. Quibus explicatis ſubiicit. Ἄλλα δὲ πανάκη, τὸ μὲν λεπτόφυλλον, τὸ δὲ παχύφυλλον, &c. Id eſt, Sunt & alia Panacis genera, alia tenuifolia, alia craſſifolia. Panax heracleum, auctore Dioſc. foliis eſt aſperis, in terra
Lib.3.c.48. iacentibus, valdè viridibus, ad ficulnea accedentibus, in ambitu quinq; partito di-
Forma. uiſis, caule vt ferulæ, altiſſimo, qui lanuginē habet albam, & folia circa ſe minora, vmbellā ceu anethi in cacumine, longā, florem luteū, ſemen odoratū feruénſque: radices ex vno principio multas, cādidas, graueolentes, craſſi corticis, & ſubamari
Locus. guſtus. Naſcitur in Cyrene Libyæ & Macedonia. Theophr. ſic deſcribit. Τὸ δὲ ἡράκλειον φύλλον μὲν ἔχει μεγά, καὶ πλατύ, καὶ τρισπίθαμον πανταχῇ. ῥίζαν δὲ ὡς δακτύλου τὸ πάχος, δικρανῆ ἢ τρικρανῆ, τῇ γεύσει μὲν ὑπόπικρον, τῇ δ' ὀσμῇ καθάπερ λιβάνῳ τοῦ καθαρῶς. Id eſt, Gaza interprete, Panax herculeū folio conſtat magno & amplo, vt quoquo verſus tres palmos pficiat, radice craſſitudine prope digiti, bifida aut trifida, guſtu ſubamara, odoratu ſincerum thus redolente. Panaces verò Aſclepium ſic delineat
Lib.1.c.49. Dioſc. Caulem è terra emittit tenuem, cubitalem, geniculatū, circa quem folia fœniculo ſimilia, maiora tamē & hirſutiora, odorata: & in cacumine vmbella in qua
Lib.9. hiſt. cap.12. flores aurū referentes, acres, odorati: radix eſt parua, cū quibus Theoph. deſcriptio non omnino conuenit. τὸ δ' ἀσκλήπειον, inquit, τὴν ῥίζαν μῆκος μὲν ἔχει ὡς σπιθαμὴν, λευκὴν δὲ καὶ παχεῖαν σφόδρα, καὶ φλοιὸν παχὺν, καὶ ἁλικώδη. καυλὸν δὲ ἔχει γονατώδη πανταχόθεν, φύλλον δὲ ὅμοιον τῇ θαψίᾳ, πλὴν παχύτερον. Id eſt, Aſclepiū cōſtat radice magnitudine palmi, candida, & craſſa vehemēter, cortice craſſo & ſalſo, & caule geniculato vndiq;, folio Thapſiæ ſimili, ſed craſſiore. Panaces chironiū, ita tradente Dioſ.
Lib.3. c.50. in Pelio monte maximè prouenit. Folia autē habet amaraco ſimilia, florē aureum, radicem tenuem & non profundam, guſtu acrem. Neque his conſentiunt, quæ de
Ibidem. eodē Panace Theop. literis prodidit. ἔχει δὲ τὸ μὲν χειρώνιον, φύλλον μὲν ὅμοιον λαπάθῳ, μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον, ἄνθος δὲ χρυσοειδὲς, ῥίζαν δὲ μακράν. φιλεῖ δὲ τὰ χωρία τὰ πίονα. Ideſt, Chironiū foliū habet ſimile Rumici, maius tamen & hirſutius, florem auri ſpecie: radicem

radicem longã. Plinius ſine generũ diſtinctione de Panace hæc ſcribit. Panacẽ & vnguentis eadẽ (Syria) gignit, naſcentẽ & in Pſophidæ Arcadiæ circaq; Erymãthi fontes, & in Africa, & in Macedonia: ferula ſui generis, quinque cubitorum, foliis primo quaternis, mox ſenis in terra iacentibus, ampla magnitudine rotũdis, in cacumine verò oleagineis, ſemine in muſcariis dependẽte, at Ferulæ. Deinde alio in loco eiuſdem genera exponens ait. Panaces ipſo nomine omniũ morborũ remedia promittit, numeroſum, & Diis inuentoribus adſcriptũ. Vnum quippe Aſclepiũ cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellauit, &c. Alterum genus Heraclion vocãt, & ab Hercule inuentũ tradũt. Alij Origanum Heracleoticum ſilueſtre, quod eſt Origano ſimile, radice inutili. Tertium Panaces chironium cognominatur ab inuentore. Foliũ eius Lapatho ſimile, maius tamen & hirſutius. Flos aureus, radix parua. Naſcit͛ pinguibus locis. Hæc Plinius: in quibus multũ à Dioſc. diſsidet, & Theoph. magna ex parte aſſentitur, à quo & ſua mutuatus eſt. Sed quam dixit Theophr. radicẽ Chironij μακρὰν, Plinius μικρὰν legit, ideſt, paruã, Dioſcor. λεπτὴν, ideſt, tenuem, vt fortaſsis Theoph. exẽplaria hîc mendoſa ſint. Panaces Heracleũ in Apulia frequens naſci ſcribit Matth. quemadmodum in Apenninis iugis, & in Argentario promontorio in maritimis Senenſibus. Colitur & in Italiæ viridariis: quod ex eodem pictũ hîc damus. Dodon. idem depinxit. Aliud Panax Heracleum ſtatuunt Lobellius & Pena, caule bicubitali, lanugine quadam incauo, folis quadãtenus Smyrnij aut Imperatoriæ, ſed lacinis ambituq; magis circinato, in viridi pallentibus, rigidis & leuiter hirſutis, floribus in vmbella lata luteis, (albos in Belgij viretis ſe vidiſſe, ait Lobellius) radice Liguſtici vel Angelicæ, non perinde ſucculenta. Hanc Dodonæus Spondylium alterum appellat, ſupra deſcripto ſimilem, ſed rariorem & maiorẽ, cui plures ſæpe caules aſſurgunt, craſsiores altioreſq;, folia ex tribus ferè compoſita, maiora, & ficulneis ſimiliora, aſpera nonnihil, atque vnà cum caulibus hirſuta: flores, ſemen, radix, vt prioris. Hoc genus, inquit Dodonæus, non Sphondylium alterum, ſed Panaces Heracleũ creditur. Deſideratur tantum floris color, quẽ Dioſcorides luteum eſſe ait. Folia aſpera ficulneis reſpõdent: caulis hirſutus, radix multiplex, quale Heracleum ſcribitur eſſe Panaces. At hîc de florum colore ſcrupulus facilè eximi poteſt. Nam in Belgij viretis flores albi ſunt, teſte Lobellio qui etiam Venetiis in Franciſcanorũ horto ſe luteos vidiſſe refert, & luteos flores

Li.12. c.26.

Lib.25. c.4.

Ca. 48. li.3.

Li. de ſuc. ca.9.

In Purg. hiſt.

PANACES Herculeum Mat.

PANACES Aſclepium, Matt.

esse scribit Pena eiusdem sponte enatæ in illo saxoso colle, qui Frontignano redeunti Monspelium ad læuam est. Panaces Asclepium ex eodẽ Matthiolo hîc exhibemus, quod diuersi generis non est à Ferula, inquit Pena, nec item figura dissimile, præsertim istud doctioribus verum putatum, forte quale in Matthiolo

In Ad.fol. 350.

PANAX Heraclium, Lobellij. Sphondylium alterũ Dod.

Ibidem.

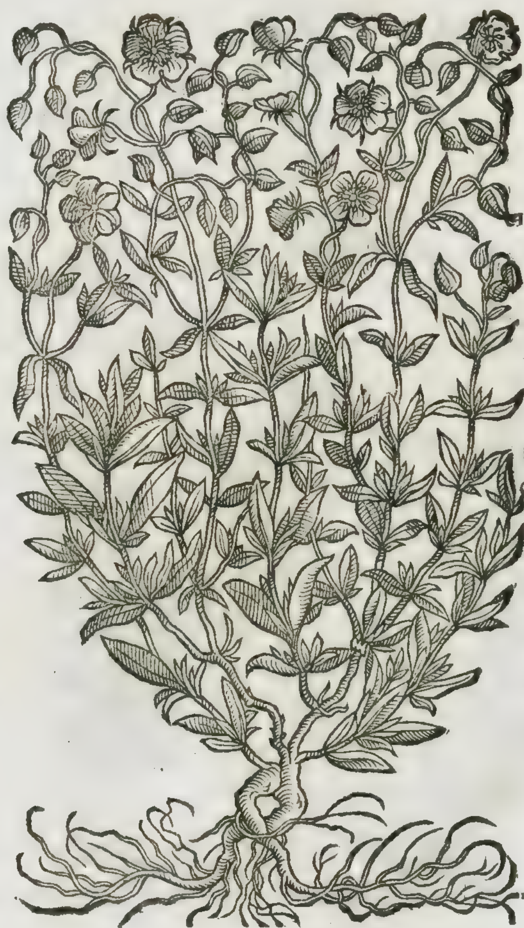

pictũ videtur. Sed id tantum se vidisse ait Matthiolus, effigiémque eius pinxit omissis notis omnibus. Scribit autem Pena Ferulæ simile esse effigie, sed multò minus, semine non fœniculi, sed vt Ferulæ, lato, foliis & floribus haud dissimilibus: caule & radice magnitudine & similitudine Anethi, odorato. Ab hoc differt id quod ex aliis herbariis hîc depinximus in asperis locis & tumulis propè Monspeliũ proueniens, radice Apij, candida, tenui, acri, odorata, folio tamen Apij, aut Coriandri potius quàm fœniculi, hirsuto, flore luteo in vmbellis circinatæ rotunditatis. Pro Chironio scribit Matthiolus quosdam plantam ostendere, quæ flos solis nuncupatur, quorum sententiæ minimè suffragatur, sed in Symphytorum genere esse putat. Aliis Panaces Chironium videtur esse Bupleuri species, Monspeliensibus Auricula leporis dicta, folio longo, rigido, latiusculo in medio, supernè in angustum desinente, ferè lanceolatæ, multis striis quasi costis distincto, nonnihil concauo aut inflexo, vnde illi Auriculæ leporinæ nomen: caule procero,

PANACES Asclepium alterum, Dalechamp.

PANACES Chironium siue flos solis, Matth.

genicula

PANACES Chironium, quorumdam, Dalech.

PANAX Chironium, Dodonæi.

geniculato, in ramulos superiore parte diuiso, vmbellis in summitate pusillis, sparsis, luteolis floribus, semine Anisi, aut Anethi, oblongo. Alij Daphoboscum nominant. Quidam Buprestin Plinij esse putant: Ammi verò vulgare descriptũ suprà, cap.5. Bupleuron. Theophrasti autem Chironium Pena coniicit esse Herbam Auream Narbonensium, foliis Limonij, aut Lapathi, aut sanè vnum eorum quæ Plinius ad Theophrastum retulit, vt Pharnaceũ, Panaci Chironio hæc subiungens, li.23.ca.4. Quartum genus Panacis ab eodem Chirone repertum Centaurium cognominatur, sed Pharnaceum in controuersiam inuentionis à Pharnace Rege deductum, &c. De hac Herba Aurea Lobellij & Penæ fusiùs tractauimus in Vmbrosis, capite de Virga Aurea. Diuersam à superioribus Panacis speciem pinxit Dodonæus, quæ peregrina stirps est, foliis amplis, multiplicibus nonnihil hirsutis & asperis, quorum singula Lapathi folia æmulantur, sed minora sunt: caulis duorum, trium, aut quatuor cubitorum altitudine: flores in vmbellis lutei: semen planum, latum, & subflauum: longa & candida radix. Panacis speciem esse, inquit Dodonæus, semen demonstrat, in Panacis lacryma repertum, ex quo Petro Condebergio Antuerpiensi Pharmacopœo primùm enata stirps est. Ex incisa radice Panacis Heraclij, inquit Dioscorides, nõ Asclepij, vt vult Plinius, colligitur succus recens adhuc germinantibus caulibus, qui dicitur Opopanax, Officinis Opopanacum. Colligitur & ex caule per messes inciso: qui hodie ad nos ex Alexandria Ægypti conuehitur, Officinis notior, quã ipsa Panacis genera. Vim habet, auctore Dioscoride, calfaciendi, molliendi, attenuandi. Quare febribus per circuitus repetentibus, rigoribus, vulsis, ruptis, laterum doloribus, tussi, torminibus, stillicidio vrinæ conuenit: contra vesicæ scabiem ex aqua mulsa, aut vino bibitur: ducit menses, & fœtus enecat. Inflationes vteri & duritias discutit cũ melle dilutus. Illinitur ex eo ischiadicus dolor. Admiscetur acopis & medicamentis capitis, carbunculos rumpit. Podagricis cum vua passa illitus subuenit: dolore dentium liberat cauis inditus. Visum acuit oculis illitus. Cum pice mixtus optimum est emplastrum aduersus rabiosi canis morsus. Radix derasa & vuluæ admota partus euocat. Facit & ad vlcera vetera, & ossa denudata carne obducit trita inspersa, & cum melle illita. Semen cum Absinthio sumptum menses pellit, cũ Aristolochia prodest aduersus animalia

Li.purgan. & de flor.

Vires & Temper. Lib.3. c.48.

animalia quæ venenum eiaculantur, & contra vuluæ ſträgulatus in vino bibitur.
Li.8.ſimpl. Galenus de eodem ſic ſcribit. Ex Panace Heracleo fit Opopanax, radicibus eius & caulibus ſcilicet inciſis. Porrò Opoponax ipſe longè eſt ad plurimos vſus aptiſsimus, vtpote excalfaciens, emolliens, & digerens: ponatq; ipſum quiſpiam in calfaciendo tertij ordinis, in deſiccando verò ſecundi. Cortex radicis exſiccatorium ſimul & excalfactorium eſt medicamentum, ſed minùs quã ſuccus. Quin & nonnullam habet abſtergendi facultatem. Quare eo quoque vtimur ad nuda oſsium, & ad vlcera maligna & contumacia. Fructus calidus & ipſe eſt, a menſibus mo-
Lib.9. hiſt. cap.12. uendis medicamen accommodum. Theophraſtus Heraclij radicem vtilem eſſe ſcribit contra morbum comitialem coagulo vituli marini admiſto ad quartam partem, & contra tormina è vino dulci: vtilem etiam ad vulnera ſicca, ex melle ad
Li.2.ſimpl. purg. c.21. madida. Meſues his & multis aliis dotibus adiicit ſucco huic vim ineſſe purgandi pituitam craſſam & lentam clam à remotis partibus, cerebro, neruis, ſenſoriis, iuncturis, thorace. Ob id prodeſſe harum partium affectibus frigidis inde natis, viſui imbecillo, tuſsi antiquæ, difficultati ſpirandi, iſchiadi, gonagræ, podagræ, quam purgandi vim Græci tacuerunt. Panacis Aſclepij flores & ſemina, auctore
Lib.3.c.49. Dioſcoride, vim habent aduerſus vlcera, tubercula, & phagedænas, ſi trita cum melle imponantur. Contra ſerpentes cum vino bibuntur, & cum oleo illinũtur.
Li.8.ſimpl. Id ſemen Heraclio minùs eſt calidum, ait Galenus. Quare floribus & ſemine melle miſtis ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur Theophraſtus Aſclepiũ ſuũ valere ſcripſit ad ſerpentes, ſi bibatur deraſum, & ad lienem, cũ ſanguis circa eum conſtiterit: ex mulſo, & capiti, tritum ex oleo, & inunctũ, & ſi qua alia parte obſcura laboret quis, & ventris doloribus ex vino raſum, poſſe etiam & longas ægritudines depellere. Inſuper & vlceribus, humidis quidem ſiccum aſperſum, elotumq; vino calido. Siccis etiam ex vino ſubactum, & aſperſum. Chironij verò radix pota, inquit Dioſcorides, ſerpentium venenis reſiſtit: illita coma eadem præſtat. Id
Li.8.ſimpl. ſimilem Aſclepio facultatẽ habet, inquit Galenus. Theophraſtus Gaza interprete. Vtuntur ea aduerſus viperas & phalangia, & tineas veſtium, & cætera reptilia, data ex vino & vncta oleo. Viperæ autem morſui inſpergitur ex acido, & potui datur. Valere aiunt & ad vlcera ex vino & oleo, & ad tubercula ex melle: quo Theophraſti loco exemplaria Græca habent τὰς σῆτας, Gaza conuertit tineas veſtium, vulgarem lectionem ſecutus: & ſunt quidẽ σῆτες vermes, qui veſtes & libros corrodunt. Verùm aduerſus hos quomodo Panaces Chironium cum vino bibatur, aut cum oleo illinatur? Quare legendum τὰς σῆπας, aduerſus ſepas. Eſt autem, vt Lucanus ait,

Oſsáque diſſoluens cum corpore tabificus ſeps.

Serpentis genus, ex cuius ictu partes putreſcunt, atque ipſi icti intra tres aut quatuor dies pereunt: de quo Dioſcorides & Aëtius ſcripſere. Ex iis quæ diximus perſpicuum eſt, quam variæ ſint etiam Claſsicorum auctorum de Panacis generibus ſententiæ: de quibus hæc doctiſsimè cõmentatus eſt Dalechampius. Certum eſt, inquit, Dioſcoridi tria genera Panacis conſtitui. Primum Heracleum, cuius ſuccus Opopanax eſt, non Panacis Aſclepij, vt Plinius ſcripſit, ca.4.25. magna inconſtantia, & obliuione, cum cap.26.12. plantam quæ Opopanacem fundit, notis Heraclei delineaſſet. Secundum Panacem Aſclepion, cortice ſalſo, & craſſo, Theophraſto, non multo, vt vertit Plinius. Tertium Chironium, Amaraci folio Dioſcoridi: Lapathi Theophraſto. Præter hæc tria famoſa, Dioſcorides Origanum ſilueſtre, ſiue Cunilam bubulam, quæ Cunilæ gallinaceæ, ſiue Origano Heracleotico ſimilis eſt, Heracleon Panaces dici tradit: quinetiam liguſticum, Panaces, & Panaceam: quod & Plinius affirmat: Centaurij quoque magni radicem Panaceam, quam & Panaceam, & Pharnaceum, vocari docet etiam Plinius: quamuis in hac re

ſapere

ſapere qui ſeſe putant,arbitrentur Liguſtici cognomen id apud Dioſcoridem ſpurium eſſe,quoniam in exemplari Græco non extat, & quæ de Centauri radice ad finem capitis leguntur,nõ eſſe Dioſcoridis,ſed adiectitia, audaciùs eo loco inculcata. Alterum genus(Panacis)inquit Plinius,cap.4.25.Heracleon vocãt, & ab Hercule inuentum tradunt. Alij(nimirum Crateuas,cap.8.19.)Origanum ſilueſtre Panaces Heracleon vocant,quod eſt Origano ſimile:(Heracleotico,ſcilicet,dicto ab Heraclea vrbe Cretæ,non ab Hercule.)Sic reſtituẽdus locus ille corruptus Plinij, qui Panacis nomine appellauit,Heracleon,Aſclepion,Chironium, Origanum ſilueſtre,Liguſticum,Centaurij magni radicem,vt Dioſcorides, & inſuper Achilleã Sideritim,cap.5.25.Theophraſtus cap.12.9.Hiſt.Panacis genera recenſet Syriacum, Heracleon,Aſclepion,Chironium, & alia præterea duo,alterũ folio tenui. λεπτόφυλλον:alterum craſſo,παχύφυλλον,non πλατύφυλλον,vt vulgò legitur:idemq́; Heracleon,Aſclepion,Chironium deſcribit luculenter.Syriaci verò ſe paulò ante meminiſſe,inquit,nimirum eiuſdem libri,cap.7.cũ ait,ex India & Arabia ad vnguentorum confectiones odoras aduehi,vnguẽtis autem ferè immiſceri Caſiam, Cinnamomum,Nardum,Neron,ſiue vt quidam legũt,Maron,Balſamum,Iridẽ, Nartam,ſiue vt quidã legunt ex Dioſcoride Narcaphthõ,Coſtũ,Panaces,nõ vt Gaza, Liguſticum,Crocum,&c.ac rurſus ca.11.Panacis,inquit,varij ſunt vſus,nec ad eandem rem omnes.Seminis quidem ad prouocandos abortus, neruorum diſtenſiones,& dolores id genus,ad morbos auriũ,& vocis exercitationes: radicis verò ad partus accelerandos,ducenda muliebria,& morbos veterinorũ. In Syria Panaces gignitur,& per meſſem inciditur. Hæc Theophraſtus de Syriaco, in quibus nulla eius nota deprehenditur. Quodnam id ſit docti ambigunt.Plinius cap.26.12. Heracleum fuiſſe declarat,quoniam cùm Panaces vnguentis Syriam gignere Theophraſtum ſecutus dixiſſet,mox ſubiicit, naſci in Phocide Arcadiæ, (nõ Pſophide) Africa,Macedonia:Ferulam ſui generis eſſe quinque cubitorum,(caule Ferulæ, altiſsimo,Dioſc.)foliis primò quaternis,mox ſenis,(lego,primò ternis, mox quinis, ſic enim oriuntur:) (in ambitu quinque partitò diuiſis:Dioſc.) in terra iacentibus, ampla magnitudine,rotundis,(ad ficulnea multum accedentibus, Dioſc.) in cacumine vero oleagineis, (circa caulem minoribus: Dioſc.)ſemine in muſcariis depẽdente,vt Ferulæ:(vt Anethi:Dioſc.)Excipitur ſuccus inciſo caule meſsibus, radice, Autumno.(τέμνε(ται) περὶ πυραμητόν.Theoph.) Laudatur candor eius coacti. Sequens pallido ſtatera (Sequitur pallor ſiccato.Dioſcor.)&c.quæ omnia Heraclei deſcriptionem continent,alibi nuſquam traditam à Plinio, quod illic diligenter explicaſſet.Opinionem Plinij laudo & amplector, legẽdumq́; apud Theophr.arbitror: Πανάκη γὰρ καλοῦσι,πρῶτον μὲν τὸ ἐν Συρίᾳ, ἡράκλειον, περὶ οὗ μικρῷ πρότερον εἴρηται): ἄλλα δὲ,τὸ μὲν χειρώνειον καλούμενον,τὸ δ' ἀσκληπίειον.ἔχει δ' οὖν τὸ μὲν χειρώνειον,&c. vt ſuperuacua reliqua ab inconſiderato quodam infarcta ſint,Syriacum Panaces præter illa tria pro quarto numerante, niſi fortaſſe putet aliquis Heraclei deſcriptionem quæ poſtrema eſt,amouendam ſuo loco,& præponendam hiſtoriæ Chironij & Aſclepij,vt ordine procedat philoſophi oratio.Pari dubitatione de Leptophyllo Panace & Pachyphyllo quæritur, ea quænam ſint.Dodonæus Pachyphyllon eſſe iudicat Cẽtaurium magnum,cuius radicem etiam Panaceam vocari teſtatur Dioſcorides, Leptophyllon verò, Centaurium minus,vt vtrumque Centaurij genus Panacis cognomine velut decoretur, quoniam nomine promittit omnia morborũ remedia.Ego verò,cum extra dubium ſit Origanum ſilueſtre, & Liguſticum, Panaces vocari,nullus autem de Centaurio minore id prodiderit, probabilius eſſe credo,Origanum ſilueſtre παχύφυλλον eo loco à Theophraſto dici, Liguſticũ autem,λεπτόφυλλον,non obſcura in foliis eorum hac differentia.

LIGV

LIGVSTICVM. *CAP. XXV.*

Nomina ΛΙΓΥΣΤΙΚΟ'Ν Græcis, Galeno vnius literæ immutatione λιϐυςικὸν, nisi mendosi sint illius codices, Latinis quoque Ligusticũ, quod nascatur plurimùm in Liguria, inquit Dioscorides, in Apennino alpibus contermino. Vocant autem incolæ Panaces, non sine ratione, quoniam & radice & caule Panaci Heraclio simile sit, & viribus iisdem præditũ.

Li.3. ca.51.

Locus. Gignitur in altissimis asperisq; ac vmbrosis montibus, maximè circa scrobes.

Forma. Cauliculum profert tenuem, similem anetho, geniculatum, circa quem folia sunt meliloti foliis teneriora, odorata, propè summum caulem graciliora, & magis diuisa: in cacumine vmbella est, in qua semen nigrum, solidum, oblongum ad fœniculi semen accedens, gustanti acre & aromaticum. Radix candida Heraclei Panacis similis, odorata. Sic Ligusticum depinxit Dioscorides. De quo breuiter hæc Plinius. Ligusticum siluestre est in Liguriæ suæ montibus: seritur vbiq;: suauius satiuum, sed sine viribus. Panaces aliqui vocant. Crateuas apud Græcos Cunilam bubulam eo nomine appellat Ligusticum ex Matthiolo hìc pictũ Siler est montanum Officinarum, quod multi esse Seseli Massiliense existimarunt, tamen magis placet etiam Dodonæo Ligusticum esse. Folia enim ad meliloti folia accedunt,

Lib.3. ca.51.
Lib.19. c.8.

LIGVSTICVM, Matthioli.

LIGVSTICVM alterum, Lobell.

ipsis tamen molliora & angustiora: semen crassum, sordido Cumini colore subnigricans, quo maius & acrius. In Liguriæ montibus gignitur. Lobellius Ligusticum alterum Belgarum ostendit, plantam non inelegantem multis iam annis à se repertam in Taurinis collibus, non procul à Padi fluentis. In hortis Belgicis alitur, caulem ferens cubitalem & sesquicubitalem, quem ambiunt folia rutacea, Sileris montani latiora, rotundiora, absinthij fruticis ferè paria: flores & semen rotundũ, nonnihil aromaticum in Vmbellis Smyrnij Cretici. Hæc Lobellius. Ex quibus perspicuum est leuisticum vulgò vocatum à Ligustico prorsus distare. Nam hoc

caule

caule aſſurgit tenui,& foliis meliloti.Leuiſticum caule,procero,geniculato, albo, craſſo,concauo,foliis in plures lacinias diuiſis,maioribus,& craſsioribus,læuibus, ſplendentibus,ex luteo,veluti ipſi caules,virentibus,floribus luteis, ſemine nigricante,grandi, carnoſa & reſtibili radice.Id enim eſt Leuiſticũ Herbariorum Gallicè *Leueſche*, Matthioli Hipposelinum,Laſerpitium Germanicum,Smyrnium Lacunæ. Tota planta grato eſt & aromatico odore.Huius etiam meminimus, cap.7. huius libri. Radicis & ſeminis Liguſtici vis auctore Dioſcor.excalfactoria eſt, cõcoquens.Prodeſt ad internos dolores,tumores,concoctiones,item ad inflationes pręſertim circa ſtomachũ,& contra ſerpentiũ ictus.Vrinas & mẽſtrua potu ducit. Eadẽ præſtat radix appoſita. Radix & ſemẽ vtiliter oxyporis & cõcoquẽtibus medicamẽtis miſcetur. Valdè gratũ eſt ſtomacho.Quare pro pipere vtuntur eo indigenæ, obſoniis permiſcentes. Plinius,Liguſticum,inquit,aliqui Panacẽ vocãt:ſtomacho inutile eſt (falſò,cum ex ipſius facultatibus,& Dioſcor.auctoritate ſtomacho vtiliſsimum eſſe conſtet.) Item conuulſionibus & inflationibus. Sunt & qui Cunilam bubulam appellauerint,vt diximus falſò. Galenus ſcribit Libyſtici radicem & ſemen eſſe ex genere excalfacientium,adeò vt & menſes cieant, & vrinas prouocent,flatuſq; extinguant. Leuiſticum haud multùm viribus differt à Liguſtico,eueiq; illud tutæ ſubſtitui poteſt.Quare radix & ſemen ſiccata, & cum vino pota,ventriculum exſiccant & excalfaciunt,tormina ſedant,flatus diſsipant, vrinas & menſes cient.

Ibidem.

Vires & Temper.

Li.7.ſimpl.

PEVCEDANVM. *CAP. XXVI.*

RAECIS πευκέδανος, Latinis Peucedanus & Peucedanum, Arabibus *Harbatum*, vulgò fœniculus porcinus, Gallis *Fenouil de pourceau*, Germanis *Harſtrang*, qua voce pilorum reſtis ſignificatur, & *Schuueſencheltz, & Seuuſenchel*, ideſt,radix ſulphurea, & fœniculus porcinus. Dictus autem eſt Peucedanus à πεύκη,quæ Græcis eſt pinus,quod folio ſit pinus: quare Apuleius Pinaſtellum appellauit. Vel à piceo fœtore Peucedanus nomen inuenit:nam amarorem horrendũ & fœtorem πευκέδανος vox apud Poëtas ſignificat.Plantæ deſcriptio hæc eſt ex Dioſcoride. Peucedanum caulem mittit tenuẽ, gracilem, fœniculo ſimilẽ comã habet circa radicẽ copioſam,ac denſam, florẽ luteum:radicẽ nigrã,craſſam,grauis odoris,ſucci plenam. Naſcitur in mõtibus vmbroſis. Colligitur ſuccus radice tenera inciſa cultello,& quod defluit ſtatim in Sole ponitur,in vmbra enim liqueſcit. Dum autem colligitur,capitis dolorẽ & vertiginem inducit,niſi quis nares prius roſaceo illeuerit,& caput eodem irrigauerit. Inutilis redditur radix ſucco inde extracto. (Sic enim legendum, ἄχρηστος δὲ γίνεται ὀπισθεῖσα ἡ ῥίζα, non ὀπτισθεῖσα, vt vulgares codices habent, quos ſecutus Ruellius cõuertit, Aſſatione radix inutilis fit.)Colligitur etiam ſuccus ex caulibus,& liquor, & ex radice,vt ex mandragora.Inefficacior autem eſt liquore ſuccus, & citiùs expirat.(Sic enim legitur in vulgaribus codicibus, ἧττον δὲ ἐνεργεῖ τοῦ χυλοῦ ὁ ὀπὸς: quos etiam ſecutus Ruellius conuertit.Verũ inefficacior ſucco lacryma habetur. In veteri autem contrarium legi annotat Andr.Lacu. ἧττον δὲ ἐνεργεῖ τοῦ ὀποῦ ὁ χυλὸς:quod eſt,Inefficacior ſucco liquor : cui lectioni adſtipulatur Galenus de Peucedano ſcribens: χρώμεθα δὲ καὶ τῷ ὀπῷ καὶ τῷ χυλῷ. Ideſt, Vtimur etiam ſucco & liquore, & mox. ἰσχυρότερος δὲ ἀλλῶν ὁ ὀπὸς. ſed valentior ſuccus. Alibi tamen Dioſcorides, τὸ χύλισμα ſiue τὸν χυλὸν,ideſt,liquorem ſiue liquamentum hyoſcyami & mandragoræ præfert τοῖς ὀποῖς,ideſt, ſuccis ab iiſdem plantis expreſsis.) Inuenitur etiam concreta lacryma thuri ſimilis,caulibus & radicibus adhærens.Præfertur ſuccus è Sardinia & Samothrace,grauis odoris,fuluus,linguam calfaciens. Plinius eandem deſcriptionem declarat,ſed in quibuſdam à Dioſcoride variat Theophraſtum in

Nomina

Lib.3.c.77.

Forma.

Locus.

Li.8.ſimpl.

Li.4. c.64.
Li.4. ca.71.

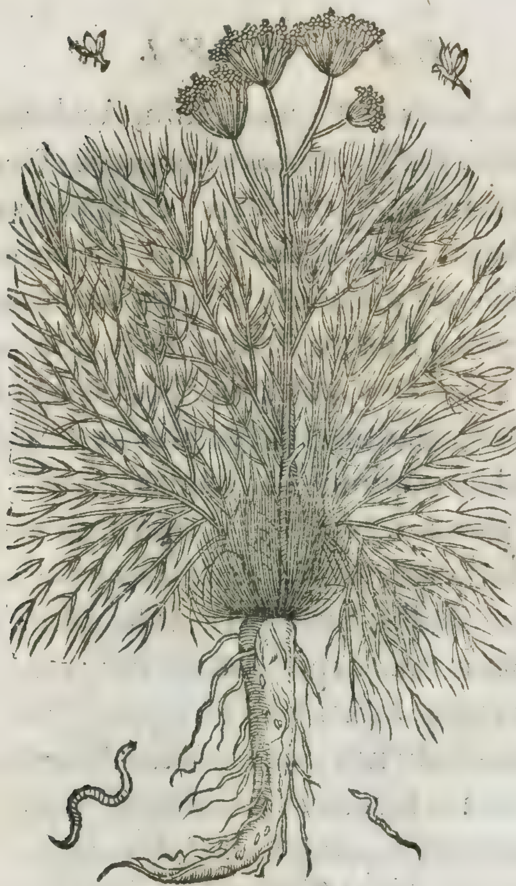
Lib.25. c.9.

his ſecutus. Sed inter primas,inquit,celebratur Peucedanum laudatiſsimũ in Arcadia,mox Samothrace. Caulis eſt ei tenuis , longus,Fœniculo ſimilis, iuxta terrã folioſus,radice nigra,craſſa,granis odoris,ſuccoſa. Gignitur in montibus opacis foditur exitu Autumni. Placent tenerrimæ & altiſsimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis,funduntq́; ſuccum in vmbra, capite & naribus roſaceo perfuſis,ne vertigo ſentiatur. Et alius ſuccus inuenitur caulibus adhærẽs, inciſiſq́; manat. Probatur craſsitudine mellea, colore rufo , odore ſuauiter graui, feruens guſtu. Et hîc in vſu,& radix,& decoctum eius pluribus medicamẽtis. Succo tamen efficaciſsimo,qui reſoluitur amaris amygdalis,aut ruta,bibiturq́; contra ſerpentes,& ex oleo perunctos tuetur. Hæc Plinius. Theophraſt. radicem ſolam

Cap.21.9. hiſt. probat,ſemen inutile eſſe dicit,itemq́; ſuccum his verbis. Θερμαντικὸν δ' ἡ τοῦ πευκεδάνου ῥίζα, ἀλειμμάτι ποιοῦσι ἐξ αὐτῆς ἱδρωτικὸν, ὥσπερ ἐξ ἄλλων. δίδοται δὲ καὶ ἡ πευκεδάνου δὲ πρὸς τοὺς σπλῆνας, τὸ δὲ σπέρμα οὐκ ἐνήσιμον, οὐδὲ ὁ ὀπὸς αὐτοῦ. γίνεται δὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ. Quod in Arcadia naſci ait,habet etiam Plinius, & Samothracẽ addit. Quare etiam in Dio-

Ca.77. li 3. ſcoride pro Σαρδωνίᾳ legendum videtur Ἀρκαδίᾳ. Matthiolus Peucedanũ in Anienſibus montibus copioſiſsimè prouenire ſcribit , cum aliis notis , tum radice

PEVCEDANVM, Matthioli.

PEVCEDANVM, Dodonæi.

Dioſcoridis Peucedano ſimillimum,quam habet craſſam,nigram , ſucci plenam,

In Ad.fol. 350. grauiter olentem. Multum creſcit,inquit Pena, in Hetruriæ æſtuoſis , & Narbonenſis Galliæ glareoſis collibus,præſertim in luci Gramuntij aditu,& circum, inter ſentes & dumeta. Radix profunda nigricat foris,intus vireſcens, ſuccumq́; remittit gummeum,flauũ,odoris grauis & fœtentis,comatq́; ſupernè denſo capillitio,fuſco,ambiente caulem gracilem,ſeſquicubitalem multis interdũ ab imo ſurculis diuiſis in folia terna,fœniculi modo,quàm ferulæ duplo latiora , longiora, minùs craſſa:Vmbellæ latiores luteis floſculis prægnantes, ſemine angelicæ haud abſimili,ingrato.Sic & purgandi vi donata fuit radix herbáve,ſed propter fœtorẽ vtriuſque minùs in vſum deducta. Peucedanum Italicum , inquit Lobellius , eſt

Narbonenſi

PEVCEDANVM Maius Italicum, Lobell.

Narbonensi quadruplò maius omni sui parte. Prouenit copiosè in collibus Lauretanis & agri Romani. Dioscorides & Galenus succo radicique vires insignes attribuunt his verbis. Succus ex aceto & rosaceo illitus prodest lethargicis, phreniticis, vertiginosis, comitialibus, longis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, conuulsis: omnibus in vniuersum vitiis neruorum ex oleo & aceto illitus prodest. In vteri strangulatione olfaciendus naribus admouetur, & sic quoque in soporem altiùs delatos reuocat. Suffitu serpentes fugat. Aurium doloribus commodè ex rosaceo instillatur, & ad dentium dolorem cauernis inditur. Facit & ad tussim cum vino sumptus. Subuenit difficultati spirandi, torminibus & inflationibus. Aluum leuiter emollit, & lienem liquat. Difficiles partus egregiè adiuuat. Et ad dolores & distensiones vesicæ & renum potus facit. Aperit etiam vterum. Radix ad eadem vtilis est, sed minore efficacia: bibitur autem ipsius decoctum. Eadem arida trita purgat sordida vlcera, & ossium squamas remouet, & vetera ad cicatricem perducit. Miscetur ceratis & malagmatis calfacientibus. Galenus, Peucedani, inquit, radice, quidem maximè, sed tamen etiam succo & liquore vtimur. Li.8.simpl. Sunt autẽ omnia hæc eiusdẽ speciei facultatis: sed valentior succus, admodũ excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone, thoraceq; ex crassitudine & viscositate humorum prouenientibus. Atque nitro quidem in corpus sumptus, sed tamen etiam olfactu prodest. Porrò quod incidat & extenuet, sæpe etiam dentium perforatorum dolores cauitati impositus, protinus sedauit, quia videlicet tenuium est partium, & excalfaciens. Quinetiam lienes induratos iuuat, nempè incidendo, digerendo, atque extenuando crassos humores. Sed ad hæc & radice vti liceat, quæ & squamas ab ossibus celerrimè detrahit, quia videlicet validè desiccat, minùs tamen quam succus excalfaciens. Et vlceribus contumacibus aptum est remedium arida illita: ipsa enim expurgat, carnem inducit, & ad cicatricem perducit: excalfaciens quidem ordine secundo iam completo, desiccans verò tertio iam incipiente. Plinius easdem atque alias etiam vires describit variis in locis. Peucedanum pectoris doloribus subuenit. Pituitam & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodest. Perungunt & radice sudoris causa eliciendi, quoniam caustica vis ei est. Peucedano ad recentia vulnera tanta vis est, vt saniem ossibus extrahat. Cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluítque ab infernis. Strangulatus vuluæ nidore vstum recreat, laxantúrque suffocationes eo, sed quidam admiscent in vino semen cupressi contritum. Potum cum coagulo vituli marini æquis portionibus comitiales sanat. Succus infantium ramici, & vmbilicis eminentibus iungitur. Stranguriæ cum melle medetur. Item semine lethargici excitantur, &, vt perhibent, ex euphorbio, naribus tactis Peucedani succo.

SESELLI. *CAP. XXVII.*

Nomina Li.24. c.19. & lib.& c. 22. & li.13. ca.26 & li. 27.cap.7. *Genera* *Forma* Cap.53.li.3.

QVAE planta σέσελι Græcis, ſimiliter Latinis Seſeli nominatur, Arabibus *Siſalios*, Barbaris Siſelios. Plinius Sili videtur appellaſſe multis locis: in quibuſdam etiam Seſeli vocat. Dioſcorides tria Seſeleos genera ponit, σέσελι δ' μασσαλεωτικὸν, ideſt, Seſeli Maſsilienſe, Officinis Siler montanum dictum, σέσελι αἰθιοπικὸν, Seſeli Æthiopicum, & σέσελι πελοποννησιακὸν, Seſeli Peloponneſiacum: quibus quartum addit in alio capite, σέσελι κρητικὸν, Seſeli Creticum, Tordylium nominatū. Quæ ſingillatim ſic deliniat. Seſeli Maſsilienſe folia habet fœniculo ſimilia, ſed craſsiora, caulem vegetiorem, vmbellam anetho ſimilem, in qua ſemen oblongum, anguloſum, deguſtanti ſtatim acre: radix longa eſt, odorata. Matthiolus Seſeli Maſsilienſe, ita depictum exhibet, & in omnibus

SESELI Maſsilienſe, Matthioli.

SESELI Æthiopicum Matthioli.

In Ad. fol. 352.

ferè Tridentinis montibus colligi ait, quod tamen legitimum eſſe negat Pena, quid verò ſit, inquit, cùm Matthiolus non deſcripſerit, nobis ignorādum: illud tamen is aſſerit ſe in Tridentinis alpibus hanc plantam nuſpiam vidiſſe, ac ne in Baldo quidem monte longè illis feraciore. Genuinum verò Seſeli Maſsilienſe paſsim & copioſè creſcere illis in tractibus qui Maſsilia Aquas ſextias ducunt, tranſque Rhodanum in Monſpeliaci agri aſperis. Se etiā id collegiſſe via qua Roma Senas itur propè colles oppidi Montfiaſcone dicti. Radix illi alba, fœniculi effigie & magnitudine, altè humi depacta & euulſu difficilis, quàm fœniculi odoratior & calidior: caulem vt plurimum ſeſquicubitalem, ferulaceum, hinc inde alis multis ex geniculis prodeuntibus reflexum emittit, prædurū, rigidum: folia pauciora, ſed firmiora, craſsiora quā fœniculi, & albida ſunt: vmbellæ cōfectæ, anethi, floribus candidis, & ſemine aniſo ſimiliori quā fœniculo, guſtu ſuaui, acri, & medicato, Mei aut Panacis guſtu. Planta illic valdè nota eſt fœniculi tortuoſi nomenclatura. Neque quantum illic locorum eſt Maſsiliæ circumluſtranti, vllā plantam

videre

videre est, quæ magis quadret Seseli. Hanc plantam descripseramus & pinxeramus fœniculi tortuosi nomine. Istud Seseli Massiliense diximus. Officinis Siler montanum vocari, & Siseleos: cũ tamen hoc ab illo multũ diuersum sit. Est enim Siler montanum, inquit Pena, duûm cubitorum ferulaceus caulis, radix odorata, Ligustici, folia terna, non modo fœniculo, vt Massiliensi Seseli, maiora, sed vel

FOENICVLVS Tortuosus, Dalechamp.

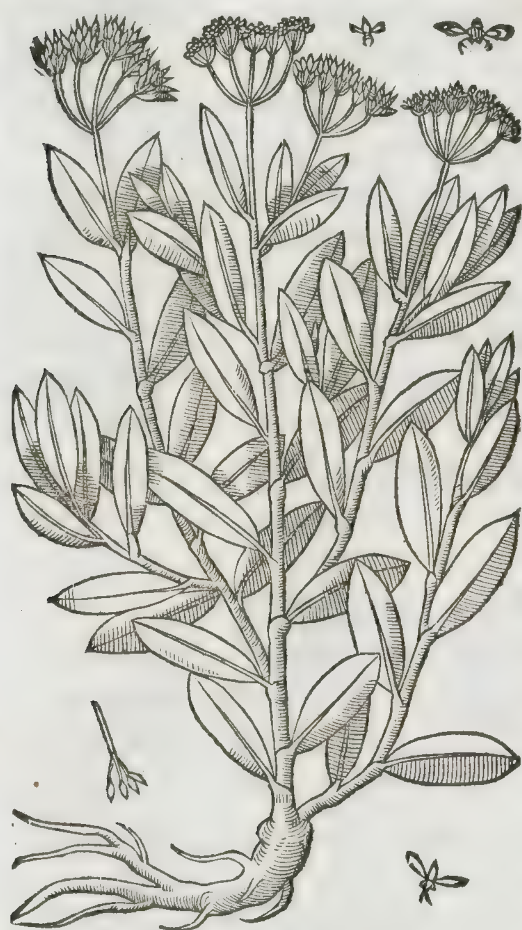
SESELI Massiliense Penæ.

peucedano latiora, ac paulò minus Ligusticũ, vel coronarium rosmarinum æquantia, mollia: vmbellæ prægrandes, Angelicæ, quibus semen foliaceũ, longius cumino, colore pallido, quod gustu, etiam saccharo conditum, acrius quam Æthiopicum est, tanto magis quã Massiliense, cui acrimonia præfert Æthiopicũ. Quare qui Pharmacopœis & recentioribus suaserũt Siler montanum, siue Siseleos nihil aliud esse quam Dioscoridis Seseli Massiliense, eos quidem hac in re fefellerunt, quãtum verò ad vires attinet, minimè. Est enim planta multò maioris acrimoniæ & efficaciæ quàm vllum Seseli: eóque menstruis ciendis valdè cõmoda. Id suprà pictum dedimus, cap. de Ligustico, ipsius Ligustici Dioscoridis nomine. Seseli Æthiopicum, vt tradit Dioscorides, folia habet hederæ similia, minora, oblonga, ad foliorum periclymeni similitudinẽ. Frutex est magnus (nam emendatiores codices habẽt, θάμνος δὲ μέγας ἐστι, quod & Hermolaus expressit, non θάμνος ὁ μέλας ἐστι, vt conuertit Ruellius, frutex nigricat) palmitibus in bina cubita extensis, in quibus rami sunt duorum palmorum, & capitula velut anethi: semen autem nigrum, dẽsum velut triticũ, acrius ac odoratius quam Massiliense, ac vehementer iucundum. Ruellius facit etiam semen hoc amarum, quod neque ex vulgari, neque ex veteri codice constat. Additur autem ad finem eiusdem capitis in codice antiquo: δύναται δὲ τὰ αὐτὰ, idest, easdem vires habet. Huius Seseleos imagines duas dat Matthiolus. Vtraque enim, inquit, verum repræsentare videtur. At prius à Seseli Æthiopico multũ distat: est enim herba quam recentiores libanotidem Theophrasti prodiderunt, eoq; nomine descripsit & depinxit Dodonæus, viribus & figura alienã à Seseli Æthiopico, quem fruticem, adeóque magnum Dioscoridis correctior codex statuit esse, vt suprà diximus. Alterum igitur verum Æthiopicum sufficere debebat in locum illius herbæ, cui videtur postposuisse: quod Pena graphicè sic depingit. Id saxeis illis & deuexis Massiliæ maritimis, tum etiam ad Cesti; montis celsi radices, qua in stagnum vergit, fruticat

Lib.3.ca.53. Cap.53 li.3. In Ad.fol. 281. Lib.2.c.84. Ibidem.

SESELI *Aethiopicum verum.*

vberi prouentu Iulio & Augusto, ſpectatu valdè elegans. Multis conſtat virgultis rectis, ligneis, nigricantibus, rigidis, binos ternósve cubitos altis, in varios ſurculos diductis, folia craſſa, rigida, & læuia, viridia vt hederæ, figura oblonga, propiora periclymeno promentibus. Luculentas in ſummis gerit vmbellas, luteis floribus anethi, quas ſemen ſtipat fuſcum, oblongum, copioſum, fœniculo maius. Non ſolũ ſemen, ſed etiam vniuerſus frutex guſtanti aromatis ſaporem acrem, medicatum & ſubamarum, ſed gratum imprimit, ſuauemq; odorem ſpirat à ſummo ad imam vſque radicem, quæ lignoſa eſt. Eximiæ vis eſt eius ſemen ad theriacam, quod etiã, vt Dioſcorides innuit, Maſsilienſi multò odoratius & efficacius eſt. Seſeli

Li.3. ca.153. *Forma.* Peloponnenſe, vt ſcribit Dioſcorides, folia habet cicutæ ſimilia, latiora (vulgaris enim codex habet πλατύτερα, legitur in vetuſto τραχύτερα, ideſt, aſperiora) & craſsiora, caulem maiorem, quàm Maſsilienſe, ferulaceum, in cacumine vmbellam, in qua ſemen latiùs odoratũ, & carnoſius.

Locus. Naſcitur in aſperis locis, humidis, & collibus, & in Ida. Eiſdem viribus præditum eſt.

Cap.53.li.3. In Ad. fol. 327. Hoc Matthiolus ſic pinxit. Longè aliud propoſuit & deſcripſit Pena his verbis. Ad mõtem Lupi, & iuxta ædes ſacri ficuli in decliuibus ſalebroſis inſulæ montis Ceſtij, qua mare ſe pandit, eſt planta quidem copioſa, ſed non vbiq; obuia, cuius radix magna, intus alba, foris nigricãs, recta & altè porrecta, ferulę thapſięve modo, odorata, & aliquantum acris. Caulis digitum æquat craſsitie, ſeſquicubitum altus, ferulaceus, à quo promũtur alæ turionéſve complures in ambitum ſparſi, vbi folia multa, cicutæ magnitudine, ſed incurua, piloſa & criſpa, rugatáque. Vmbellæ multæ anethi luteæ ſunt, ſemen latum foliaceum, compreſſum, angelicæ figura & magnitudine; color illi ex pallore flaueſcit, odor ſuauiſsimus, Æthiopici adeò ſimilis, vt ſtatim odoratu, cùm primum vidiſſet ille, Peloponnenſe coniectarit, quã coniecturam certiore exploratione notarũ & virium, Doctores Monſpelienſes fulcierunt, vt nullus iam ambigat verum eſſe Seſeli Peloponnenſe, cùm tamen antea nonnulli thapſiæ ſpeciem ſuſpicati fuerint. Ab hoc ſola magnitudine diſcrepans Peloponnenſe. Seſeli maius exhibuit Lobellius, in Belgij hortis ex Hiſpano ſemine ortum, altero tanto maius, maioribus latioribuſq; foliis & ſemine. Id Thapſia eſt latifolia Cluſij & quorumdam.

SESELI *Peloponnenſe, Matthiol.*

Vires & Temper. Lib.3. ca.53. Maſsilienſis Seſeleos ſemen & radix excalfaciendi vim habent, inquit Dioſcorides, potu ſtranguriæ & orthopnœæ

SESELI PELOPON.
folio cicutæ, Penæ.

orthopnœę medentur, prosunt etiã vteri, stran-
gulationibus & epilepticis, mẽses & partus tra-
hunt, ad omnia terna mala pollent, & tusses ve-
teres sanant. Semen cum vino potum conco-
quit, & tormina discutit: hepialis febribus vti-
le, & contra frigora in itineribus cum pipere
& vino bibitur. Datur etiam capris, & cæteris
pecudibus ad partus facilitatẽ. Plinius de ceruis Lib. 8. c.
loquens, fœminæ ante partum, inquit, purgan-
tur herba quadam, quæ Seselis dicitur, faciliore
ita vtentes vtero. A' partu duas habent herbas,
quæ aros & Seselis appellantur. Et alibi. Simpli- Lib. 25. c. 8.
cius ceruæ mõstrauere elaphoboscum, de qua
diximus: item Seseli enixæ à partu, quòd apud
Aristotelem sic habetur. καὶ ὅταν τέκῃ, ἐσθίει τὸ Lib. 9. hist.
χορίον πρῶτον, καὶ ἐπὶ τὴν Σέσελιν δὲ τρέχουσι, καὶ φαγοῦ- animal.
σαι οὕτως ἔρχονται πρὸς τὰ τέκνα πάλιν. Galenus Lib. 8. sim.
scribit Seseleos & radicẽ & fructum vsq; adeò
excalfacere, vt admodum vrinã mouere queãt.
Sed & tenuium esse partium, & comitiali mor-
bo, & orthopnœę competere. Supradictis ge-
neribus subiunxit Dioscorides σέσελι κρητικὸν Lib 3. c. 54.
quibusdam dictum, & τορδύλιον, Paulo γορδύλιον,
Latinis etiam Tordylium, & Seseli creticum, Ordelion, Nicandri Anguillaræ. Her- *Forma.*
bula est succulosa, inquit Dioscorides, semine rotundo, duplici, scutulis simili, sub-
acri, aromatico, Iuxta Ciliciam in Amano monte nascitur. Hanc esse censet Do- Lib. 2. c. 86.
donæus teneram herbulam, hîc appictam, sesquipedalem, surculis exilibus & te-

TORDILYVM,
Dodonæi.

neriusculis, in quibus folia pauca, minitius insecta, corian-
drinis similia, inferioribus latioribus, & minùs incisis, su-
perioribus tenerioribus, & magis insectis. In surculorum
cacuminibus vmbellæ albicant, semẽ rubrum, rotundum,
compressum, circulo velut limbo candido circundatum, *Locus.*
duplex: alterum enim alteri iungitur, singula scutulis si- *Tempus.*
milia, radix gracilis est, tenera, annua. In hortis seduli her-
barij colunt. Iulio mense floret, Augusto semen maturum
profert. Diuersum ab hoc Tordylium Seseli creticũ mon-
strat Lobellius. Hoc, inquit Pena, passim in segetibus Nar-
bonensis Prouinciæ & secus vias occurrit, succulosa, hirsu-
ta, rigida, aspera planta, folio rotundiore, cærefolij, vm- *Vires & Temper.*
bellis albidis, purpureis, paruis, quibus succedunt semina
copiosa, circinata, quasi toreumatis elaborata, vnde fortè Lib. 3. 54.
nomen peculiare, orbiculata, compressa, ex geminis val-
uulis, vt ferulæ semen conflata, clypeoli speciem referen-
tia, gustu Myrrhidis. Lobellius addit aliud Tordylium si-
ue Seseli Creticum maius, fruticosius multò, longioribusq;
foliis & bicubitalibus caulibus in pratis Laterẽsibus Mon-
speliensis agri, & Lugdunensis Galliæ per fœnisecia occur-
rit. Belgis hortense est. Calidum siccúmque secundo or-
dine. Hoc bibitur ad vrinæ difficultatem, inquit Diosco-

TORDYLIVM SESELI, Creticum Lobellij.

TORDYLIVM siue Seseli, Creticum maius Lobellij.

SESELI, Pratense. Lobellij.

rides, & ad menses ducendos. At succus caulis & seminis adhuc viridis trium obolorum pondere potus cum passo dies decem, nephriticos sanat. Radix efficax est ad educenda quæ in pectore hærent, si cum melle delinguatur. Eadem Paulus gordylio attribuit. Tamen alibi ad sugillata Tordylium recipit his verbis. Ad diuturna sugillata & liuida Tordylij partes duas, terræ samiæ partem vnam cum melle impone, animaduertens ne locus exulceretur. His addunt Lutetiani & Monspelienses studiosi, inquit Pena, plantam illam quæ in pratis frequentior occurrit, saxifragiæ tenuissimæ similis, quam pratense Seseli vocant. Radix illi dauci vel pencedani, foris nigra, odora: caulis bicubitalis, folia sileris montani, minora, angustiora, rigidiora, vmbella candida, semen Mei, nigrius & maius quàm fœniculi, omnium seseleon minimè odoratum, eóque perparum acre, quamobrem putarunt olim quidam Monspelienses esse masiliense Seseli Dioscoridis.

Lib.3. c.23.

Seseli Prat.

Forma.

FERVLA

FERVLA. CAP. XXVIII.

NArthex Græcis, Ferula Latinis nominatur. Quemadmodum autem νάρθηξ thyrſum, virgultum, bacillum Græcis ſignificat, ita Latinis Ferula à ferendo dicta eſt, quod illius ſcapi pedamenta fruticibus, & ſenibus baculi ac ſcipiones eſſent. Hanc ſic breuiter deliniat Dioſcorides, Ferula caulē ſæpe profert ternum cubitorum, folia fœniculo ſimilia, longè craſsiora & maiora (codices vulgares habent & rectè quidem παχύτερα δὲ πολὺ καὶ μείζονα. Ruellius conuertit longè aſperiora & latiora, perinde ac ſi legiſſet τραχύτερα δὲ πολὺ καὶ πλατύτερα) qua ab imo caule vulnerata ſagapenum efficitur. Plinius, Et ferulam, inquit, inter externas dixiſſe conueniet, arborúmque generi adſcripſiſſe: quoniam quarundam naturæ, ſicut diſtinguemus, lignum omne corticis loco habent, hoc eſt forinſecus, ligni autem loco fungoſam intus medullam, vt ſambuci: quædam verò inanitatem, vt harundines. Ferula calidis naſcitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata ſcapis. Duo eius genera. Nartheca Græci vocant, aſſurgentem in altitudinem, nartheciam verò ſemper humilem. A' genibus exeuntia folia maxima, vt quæque terræ proxima. Cæterò natura eadem quæ anetho, & fructus ſimilis. Nulli fruticum lenitas maior: ob id geſtatu facilior baculorū vſum ſenectuti præbet. Hæc breuiter Plinius, quæ Theophraſtus fuſiùs explicauit his verbis. Λεκτέον ὑπὲρ νάρθηκός τε καὶ ναρθηκίας. εἴτε τὸ αὐτὸ γένος ἐστὶν ἀμφοῖν, διαφέρον τε κατὰ μέγεθος, εἴτε τὸ ἕτερον, ὥσπερ τινές φασιν. ἡ δ' οὖν φανερὰ φύσις ἀμφοῖν ὁμοία, πλὴν κατὰ τὸ μέγεθος. ὁ μὲν γὰρ νάρθηξ γίνεται μέγας σφόδρα. ἡ δὲ ναρθηκία μικρά. μονόκαυλα δὲ ἄμφω, καὶ γονατώδη. ἀφ' ὧν τά τε φύλλα βλαστάνει, καὶ καυλοί τινες μικροί. βλαστάνει δὲ παραλλὰξ τὰ φύλλα, λέγω δὲ παραλλὰξ, ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους τῶν γονάτων, ἀλλ' ἐναλλάξ. περιειληφότα δὲ τὸν καυλὸν ἐπὶ πολὺ, καθάπερ τὰ τοῦ καλάμου. πλὴν ἀποκεκλιμένα ταῦτα μᾶλλον, διὰ τὴν μαλακότητα, καὶ τὸ μέγεθος. μέγα γὰρ τὸ φύλλον, καὶ μαλακὸν, καὶ πολυσχιδές. ὥστε εἶναι τριχῶδες. ἔχει δὲ μέγιστα τὰ κάτω πρὸς τὴν γῆν, καὶ ἀεὶ κατὰ λόγον. ἄνθος δὲ μηλινοειδὲς, ἀμαυρόκαρπον δὲ, παρόμοιον τῷ ἀνήθῳ, πλὴν μεῖζον. ἐξ ἄκρου δὲ σχίζεται, καὶ ἔχει τινὰς οὐ μεγάλους καυλοὺς, ἐνταῦθα δὲ τό τε ἄνθος, καὶ ὁ καρπός. ἔχει δὲ καὶ ἄνθος καρπὸν, καὶ ἐν τοῖς παρακαυλίζουσι διόλου, καθάπερ τὸ ἄνηθον. ἐπετειόκαυλον δὲ καὶ ἡ βλάστησις τοῦ ἦρος, πρῶτον μὲν τῶν φύλλων, ἔπειτα τοῦ καυλοῦ, καθάπερ τῶν ἄλλων. ῥίζαν δὲ ἔχει βαθεῖαν. ἔστι δὲ μονόρριζον. ὁ μὲν οὖν νάρθηξ τοιοῦτος. Id eſt, Dicendum de ferula & ferulagine, ſiue idem eſt vtriuſque genus, & magnitudine duntaxat differant, ſiue diuerſum, vt quidam putant. Perſpicuum eſt igitur vtriuſq; naturam ſimilem eſſe, præterquam magnitudinis ratione, Ferula enim valdè grandis aſſurgit, ferulago humilis. Sed vnicaulis vtraque, & geniculata, ex geniculi folia & cauliculi erumpunt: ac folia alternatim exeunt, dico alternatim, quod non in eadem geniculorum parte, ſed ex aduerſo ſita ſint, caulem magna ex parte amplexa, vt in harundine, niſi quod hæc inclinata magis ſunt, mollitiei, magnitudiniſque cauſa, eſt enim folium ferulæ magnum, molle, & multùm inciſum, vt capillaceum ferè ſit, maxima ſunt inferiora & terræ proxima, & ſic deinceps proportione, flos eſt melinus, ſemen fuſcum, anetho ſimile, ſed maius, ferula in cacumine finditur, & cauliculos quoſdam habet, in quibus flos & ſemen, gerunt autem adnati cauliculi & florem & fructum veluti anethum, annuo caule conſtat. Vere germinant primùm folia, deinde caulis, vt & cæterorum, profundam agit radicem & ſingularem. Talis ferula eſt. Ex his liquet duo ferulæ genera eſſe, vnum νάρθηκα, alterum ναρθηκίαν, quam ferulaginem vertit Gaza. Sunt etiamnum hodie, inquit Pena, duæ in herbariorum hortis huius craſsis, naturæ & ſimilitudinis plantæ, quas idcirco furulagines vocant. Eæ videntur tantùm diſtare cultura, ſtatura, elegantia, & ſucci copia, vt nactę fuerint radices aruum aridum, magiſque excoctum, ſub cœlo ſudo & feruidiorē, vt in Africa, Media, Cyrene, & alibi,

Nomina

Lib. 3. c. 75.

Forma

Lib. [illegible]

Locus.

Genera.

Lib. 6. hiſt. cap. 2.

In Ad. fol. 348.

In cap. 75. lib. 3.

FERVLA, Matth.

NARTHECIVM, Theophr. Ferulago Gazæ.

alibi, ferulam ex Matthiolo hîc pictam damus, cuius Apulia maximè ferax est, inquit, frequens etiam prouenit in agro Romano, Thyrreni maris cõtermino, præsertim apud Centumcellas, & in vniuersis Hetruriæ maritimis. E' quibus prima tantùm germinatione corculum quoddam pastores eximunt, oui luteum induratum referens, quod sub cineribus assatum, prius tamen charta aut linteo conuolutum, deinde pipere & sale conspersum, non modo gustui gratissimus est cibus, sed etiam ad excitandam venerem valentissimus. Plurima etiam & procera, auctore Pena in Gallica prouincia & Narbonensi Gallia, præsertim illis rupibus præruptísque saxis prope subterraneas cryptas, via qua Monspelio Frontignacum itur, itidem in celsis squallidisq; saxorum sinubus, qui soles æstiuos feruidos exceptos totum fermè fouent diẽ. Quinûm cubitorum caulis est, radix magna, recta, & altè in saxorum commissuras hiantes descendens, euulsu difficilis, candida, lacteo pinguiq; succo turgida, odorem vehementem vibrans, folia fœniculo maiora, pinguiora, crassiora, vt & caulis: vmbellæ prægrandes anethi, Iunio & Iulio flosculis luteis defluentibus. Semen foliaceum, compressum, oblongum, rotundum, angelicæ fermè, duplo maius Ναρθήκιον Theophrasti, ferulago Gazę, in iisdem locis nascitur, in quibus & ferula. Ad hominis altitudinem ea crescit, radice dodrantali, pro magnitudine plantæ totius exigua, & graciliore candida, parum fibrata, gustu subacri, nõnihil odorata cùm manditur: caule fœniculi, striato, ramoso, inani, folio fœniculi, ampliore, minore quàm in ferula, ad ramorum exortus prodeunte, alternis nunc ex hac, nunc ex illa parte, gustu subdulci & suaui: flore luteo in vmbellis, amaro & subacri, odorato: semine oblongo. Peruenustam plantam Lobellius ostendit Galbaniferam ferulam, quæ orta est in Belgicis hortis, semine copioso, lato, foliaceo, aromatico, reperto Antuerpiæ in galbani lacryma. Tota facie ferulam refert: folia exilia: flosculi in vmbellis hilarioribus: radix crassa, succo prægnans. Hæc Lobellius. Scribit Dioscorides ferulæ adhuc viridis medullam potam sanguinem spuẽtibus & cœliacis prodesse, & contra viperarum morsus dari in vino, & sanguinis è naribus eruptiones inditam sistere. Semen potum torminosis auxiliari: mouere & sudores si cum oleo illinatur. Caules si edantur, capitis dolorem facere, muria condiri. Plinius ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Germen eius

In Ad. fol 348.

Vires & Temper.

Lib. 19. c. 9.

GALBANIFERA Ferula, Lobell.

eius in Italia cibus est. Conditur quippe duratq; in vrceis, vel anni spatio. Duo eius genera: caules & racemi. Corymbiam hanc vocāt, corymbósque quos condiunt. Et alibi, ferula semen simile anetho habet. Quę ab vno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturq; musto ac melle, stomacho vtiles. Sin plures sumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in vini cyathis duobus bibitur aduersus serpentes. Et ipsa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto contra sudores immodicos, vel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum soluit fabæ magnitudine deuoratus. E viridi ferula ramusculus vtilis est ad omnia ea vitia. Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant luna quarta, sexta, septima, ligulæ mensura. Natura ferularum murænis infestissima est, tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati cōferre multum putauit. Vt autem murænis infestissimam esse ferulam scripsit Plinius, sic asinis gratissimam, Ferulæ, inquit, asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris verò iumētis præsentaneo veneno, qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Galenus eius vires generatim & breuiter sic declarat, ferulæ semen excalfacit & attenuat. Cæterùm medulla adstringentis qualitatis particeps est, quo nomine sanguinem spuentibus & cœliacis conuenit.

Lib. 21. 23.
Lib. 24. c. 1.
Lib. 8. sim.

THAPSIA. CAP. XXIX.

VT θαψία Græcis, ita Thapsia Latinis nominatur, Arabibus *Iantum, & Driz.* Dicta est autē Thapsia quasi Apsia auctore Dioscoride, quod in Thapso eiusdem nominis insula primùm inuenta sit. Potuit etiam dici Thapsia, inquit Pena, propter flāmeum calorem quem corpori admota inurit, adeoq; eminus, præsertim aduerso flatu spectanti. Tota natura ferulæ similis est, ita describente Dioscoride, gracilior tamen ipsius caulis est, folia fœniculo similia, in cacumine vmbellæ singulis surculis insident anetho similes, in quibus flos luteus, semen latiusculum, ferulæ simile, sed minus, radix intus cādida, foris nigra, magna, crasso cortice, acris. Ex hac vulnerata succus colligitur, vel ex eadem contusa exprimitur, quidam etiam folia simul exprimunt, sed debilior est hic succus. Qui succum colligit stare debet non obuersus vento, aut potius cum dies apricus est, & à vento silet: quoniam ob halitus acrimoniam facies vehementer intumescit, & nudæ partes pustulas contrahunt. Quare liquidis ceratis adstringentibus nudas partes ante illinere oportet, & ita ad opus accedere. Plinius his consentanea scripsit. Semen ferulæ Thapsiam quidam vocauere: decepti eo quoniam ferula sine dubio est Thapsia, sed sui generis, foliis fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. Semen quale ferulæ, radix candida, incisa lacte manat, & contusa succo: nec corticem ab dicant, omnia ea venena. Quippe etiam fodientibus nocet si minima aspiret aura, intumescunt corpora, faciémque inuadunt ignes sacri: ob id cerato prius illinunt. Matthiolus tradit Thapsiam plurimā nasci in Apulia, præ

Nomina
Lib. 4. fol. 151.
In Ad. fol. 350.
Lib. 4. c. 151.
Forma.
Lib. 13. c. 22
Cap. 151. lib. 4.

THAPSIA, Matthioli.

In cap. 151. lib.4.

In Ad. fol. 350.

Ibid.

Lib.4.c.151.

Vires & Temper.

THAPSIA Penæ, vera.

lia, præſertim Gargano monte, inter permultas alias ferulacei generis plantas, atque etiam in maritimis Hetruriæ, ferulæ adeò ſimilem, vt non niſi à peritis herbariis vna ab altera vix diſcernatur, ſpectari etiam hodie in hortis. Sed hæc vulgatior eſt thapſia Officinarum verior exiſtimata, auctore Pena, & veræ thapſiæ radice non parùm adſimilis. Tamen certum eſt longiùs à Dioſcoridis deſcriptione abeſſe. Eſt enim foliis potius Carotæ, ſiue Dauci agreſtis quàm ferulæ, ex Italia iandiu hortis Belgicis & Francis vulgaris notitiæ. Genuinam verò hãc depinxit ille, valdè ſimilem toto habitu & viribus ferulę, tametſi vſu multò præſtantiore, atque purgatrice vi. In Aquitaniæ macilentioribus montoſiſq; & ſquallidis inuenit præſtantiſsimus medicus Rondelletius, propè vadum quâ traiicitur in Hiſpaniam, tum ad radices Pyrenęorum, non procul Perpignano vrbe. Craſsior eſt radicis cortex, fuſco foris colore, intus albido, ſuccóq; multo manat lacteo, gummeo: caulis Peucedani, gracilior quàm ferulę, folia fœniculo latiora, breuiora, in vmbellis ſemen ferulæ minoris, oblongum, anguſtius, mõtani Sileris. Huius plantæ vires tum perutiles, tum noxias his verbis explicat Dioſcorides. Vim purgandi habent tam cortex radicis quàm ſuccus, & lacryma in aqua mulſa pota. Nam ſurſum ac deorſum bilem purgãt. Dantur radicis oboli quatuor cum ſeminis anethi drachmis tribus: ſucci oboli tres, lacrymæ obolus vnus, quod amplius aſſumitur periculoſum eſt. Huiuſmodi purgatio conuenit aſthmaticis, laterum diuturnis doloribus, ſanguinis reiectionibus. At his qui difficulter vomunt in cibis & obſonio exhibetur. Tam radix quàm eius lacryma ex omnibus ſimili facultate præditis, vel maximè vim habent corporis miſcellàm tranſmutandi, vbi quid ex alto attrahere opportet, aut meatuum ſtatum immutare. Vnde alopecias illitus ſuccus, aut radix viridis affricta replet. Sugillata item liuoréſque tollit radix trita, aut ſuccus cum pari portione thuris & ceræ. Sed non vltra duas horas ſinere oportet, poſtea aqua marina calida fouere. Delet quoque maculas à ſole contractas cum melle illitus ſuccus, lepras tollit, tubercula rumpit cum ſulphure perunctus. In diuturnis affectionibus pulmonum, laterum, pedum, articulorúmque vtiliter illinitur. Valet ad præputia inducenda iis qui non ex circumciſione curti ſunt, tumorem excitans, qui cum perfunditur, & pinguibus emollitur, præputij defectum explet. Hæc

Lib.13.c.22. Dioſcorides. Quibus ferè conſentiunt quæ ſcribit Plinius. Quibuſdam tamen

morbis

morbis auxiliari dicunt medici (radicem thapsiæ sub.) permistam aliis. Item in alopeciis, sugilatisq; ac liuentibus, ceu verò remedia desint, vt scelera contrectent. Sed ista prætexunt noxio instrumento : tantúmque impudentiæ est, vt venenum artis esse persuadeant. Thapsia est in Africa vehementissima. Quidam caulem incidunt per messes, in hoc dissidet à Dioscoride, qui radicem tantùm incidi scripsit, & in ipsa excauant radice, quo succus confluat, arefactúmque tollunt. Alij folia, caulem, radicem tundunt in pila, & succum in caule coactum diuidunt in pastillos. Nero Cæsar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure ceráque : & secuto die contra famam cutem sinceram circumferens. Ignem ferulis optimè seruari certum est, easq; in Aegypto præcellere. Et alio in loco, Ad lichenas & thapsiæ radice vtuntur trita cum melle. Theophrastus quoque de thapsiæ viribus hæc tradit. ἡ δὲ θαψίας ῥίζα ἐμετική. ἐὰν δέ τις καθάσχῃ, καθαίρει καὶ ἄνω καὶ κάτω. δύναται δὲ καὶ τὰ πελιώματα ἐξαίρειν, ὑπώπια δὲ ποιεῖ τ' ἄλλα ἔκλευκα. ὁ δὲ ὀπὸς ἰσχυρότερος αὐτῆς. καθαίρει δὲ καὶ ἄνω καὶ κάτω. σπέρματι δὲ οὐ χρῶνται. γίνεται δὲ καὶ ἄλλοθι μὲν, αὐτὰρ καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ. καὶ τὰ βοσκήματα ταύτης οὐχ ἅπτεται τὰ ἐγχώρια, τὰ δὲ ξένα βόσκεται, καὶ διάῤῥοια αὐτοῖς γίνεται, ἢ διαφθείρεται. Quæ sic conuertit Gaza. Thapsiæ radix vomitoria est, & si quis continuit tam superius quàm inferius purgat. Ad hæc liuida tollere potest. Suppurationes tamen alias exalbidas facit (Græcè legendum, ὑπώπια τ' ἄλλα ἔκλευκα, Id est, sugillata alia alba reddit), Succus eius validior est, & quidem tam superius quam inferius purgat. Nullus seminis vsus. Nascitur tum alibi, tum in terra Attica, in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ verò depascunt, & aut aluus soluitur, aut intereunt. Galenus breuiùs & accuratiùs de iisdem scripsit. Thapsia, inquit, acrem habet, ac valenter excalfacientem facultatem cum humiditate cõiunctam, quamobrem ex alto violenter extrahit, & quod extrahit, digerit. Verum pluscuIum ad ea efficienda tempus postulat, vt quæ larga humiditate impleta est, cuius etiam vitio fit vt celeriter corrumpatur. Meritò desiit, inquit Petrus Pe. ex istius succo purgandi antiquorum consuetudo, vt quò multùm noceatur præcipuis visceribus, & tormina dira interdum excitentur. Idem tamen ex triplici Officinarum turbith, id quod cineritium dicitur à colore, vulgaris thapsiæ radicem esse censet.

Lib. 26. c. 4.

Lib. 9. hist. cap. 22.

Lib. 6. sim.

In Ad. fol. 350.

PSEVDOCOSTVS. CAP. XXX.

SCribit Matthiolus esse impostores qui ex Gargaro Italiæ monte quotannis deferunt pseudocosti cuiusdam radices amari saporis, quę facie quadantenus rhodiam radicem representant, eásque pro legitimo costo pharmacopœis rei herbariæ ignaris vendunt, foliis est pastinacæ domesticæ maioribus, densioribus, crispis & asperioribus, humi accubantibus, caule rotundo, fœniculaceo, geniculato, bicubitali, è geniculis ramuli oriuntur in vniuerso caule, in quorum summitatibus vmbellæ spectantur melino colore, nudo semine, & subrotundo. Radice nititur vegeta, crasso cortice carnosóque vestita, colore cinereo splendente. Commendant hanc herbarij qui ex Apulia deuehunt, ad omnes capitis neruorúmque affectus frigidos, ad pectoris vitia, ventriculi cruciatus, viscerum omnium obstructiones, & ad renum, vesicæ, & vteri morbos. Quare diuturno capitis dolore affectis, vertiginosis comitialibus, stupidis, veternosis, conuulsis, resolutis, asthmaticis, tussientibus, ictericis, hydropicis plurimùm conferre pseudocosti radicem affirmant. Præterea flatus expellere, vermes necare, vrinas & calculos eiicere, menses, secundas, & partus educere, siue bibatur ipsa radix, siue decoctum eius, aut si in fomentis,

In cap. 15. lib. 1.

Forma.

PSEVDOCOSTVS, Matthioli.

balneis, aut decessionibus addatur. Præferunt eandem ad coli cruciatus, decocto eius clystere infuso, & aduersus articulorum morbos, & coxendicum dolores. Nam cum amara sit, nonnihil odorata, & acrimonia quadam prædita, hæc omnia præstare posse credibile est. Hanc nouam & perelegantem plantam nouit Pena, ab herbariis Illyricis sæpius ostensam, quæ nihil Costo dignum habet, sed potius facie est elaphobosci. Costum Illyricum hodie vocant. Folia sunt lineamentis Pastinacæ maioris, terram fermè radentia, & in ramulis caulem sesquicubitalem, fœniculaceum amplexa, vmbellæ summæ in congerie ramulorum, lutei flores sunt, radix pollicem crassa, admodum amara.

In Ad. fol. 34.318.

MEVM CAP. XXXI.

Nomina

MHον & μεῖον Græcis, Latinis Meum similiter dicitur, Arabibus *Me*, Officinis *Meu*, quod describitur à Dioscoride caule & foliis ane-

Lib.1.c.3. *Forma.* tho simile esse, sed crassius anetho, ad cubitos duos assurgẽs, sparsis tenuibus radicibus, obliquis & rectis, longis, odoratis, linguam excalfacientibus. In Hispania &
Li. 20.c.23. Macedonia plurimum gignitur. Plinius, Meu, inquit, in Italia non nisi à medicis seritur, & iis admodum paucis. Duo genera eius. Nobilius Athamanticum vocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatissimum in Athamante reperiatur, foliis aniso simile (corrupta hæc videtur lectio, anetho enim legendum pro aniso) & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibusdam altissimis. Mei veri plurimas plantas sæpissime se vidisse affirmat Pena
In Ad. fol. 347. in Germaniæ, Galliæ, Italiæ, Hispaniæq; locis alpinis. Radix est odore suaui, spicæ, vel angelicæ, caule & foliis anethi, vmbella candida. Iunio & Iulio floret, semen hippomarathri, odoratum. Eadem reperitur in celsissimis montium iugis, sterilis Seuenæ, loco præsertim cui nomen Gallicè *Lesperon*, Latinè Calcar, monticolis Sistre nuncupata vernaculo nomine, vti Platearij & Pandectarij æuo, cui nulla do-
Lib.2.c.84. ctiorum omnium suffragio deest nota veri Mei Dioscoridis. Hanc Dodonęus per-
Ca.85. hist. peram libanotidis primum genus facit, *Beoruurtz* Germanis dictam, propter capillatam radicem, inquit Fuchsius, aut quia vteri dolorem qui iisdem *Bernuter* appellatur, sanat. Matthiolus in postremis commentariis eandem plantam herbariorum quorundam diligentia repertam esse scripsit, quæ legitimum Meum refert, quibus assentitur, sed inuitus, quod huiusce plantæ radices odorem non vsque adeò gratum spirent, sed quadantenus grauiter oleant, nec tenues sint, vt vult Dioscorides, nec folia anetho similia, sed potius asparago. Hanc Apuli Imperatricem vocant. Hæc Matthiolus. At Imperatricis nomine, inquit Pena, vbiq; fermè locorum ignara herbarum plebs solita est alicuius incognitæ plantæ eximium & gratum odorem & vires insignes signare. Sic enim vulgò etiam Angelicam Imperatricem vocant: alioqui angelicæ aut Imperatoriæ cum Meo nihil est affinitatis, nisi odoris, qui in Meo perinde iucundus est. Et sunt folia situ & similitudine anethi, non asparagi, vt asserit, cui etiam si similia essent, tamen asparagum ipsemet fœniculo

asimilat,

MEVM, Matth.

MEVM, alterum Spurium Italicum, Lobel.

aſsimilat, & anethum adeò ſimile Fœniculo ſuo capite aſſerit, vt plerumque colligentes fallat. Idem Matthiolus ſcribit in ſecunda cõmentariorum editione plantam ſecundo loco appictam (eius tamen pictura in omnibus editionibus omiſſa fuit) à quibuſdã pro Meo vſurpari, quod magis Anethum quàm altera referat, quorum ſententiam nõ improbat, quia priori potius Aſparagi quàm Anethi folia inſunt. Hanc plãtam cuius picturam à Matthiolo diximus omiſſam fuiſſe, ex Lobellio hîc exhibemus, quę ſuperiori Meo, inquit ille, facie non eſt abſimilis, ſed folia, caules cubitales, vmbellę, craſſiora & habitiora, ſubuiroſi odoris. Radix item maior, foris pulla, Peucedani facie & concretione, tetri & iniucundi cùm odoris, tum ſaporis. Meum ſpurium Italicum vocat Lobellius. Sunt herbarij qui Meum aliud hîc depictum pro genuino habeant, quod in Allobrogum & Sequanorum montibus frigidiſsimis & altiſsimis naſcitur, radice dimidio pede longiore, foris nigra, dauci cretici modo, intus cãdida, brachiata, odorata: cauliculis multis, neruoſis inſtar fœniculi, tres aut ſummùm quatuor digitos altis, foliis breuibus, capillaceis, fœniculo ſimilibus, flore candido in vmbellis denſis, ſemine minutiſsimo, amaro & ſuauiter olente. Radices Mei, auctore Dioſcoride, coctæ in aqua vel tritæ citra coctionem & potæ præcluſorum renum, & veſicæ vitia mitigant. Vrinæ

Meum aliud.

Locus.

Forma.

Ibid.

Vires & Temper.

MEVM, Aliud.

difficultati ſubueniunt,ſtomachi inflationibus,torminibus,vteri affectibus,articulorum doloribus. Pectoris fluxionibus tritæ cum melle in eclegmate auxiliantur, ſanguinem pellunt per menſes deſeſsionibus decoctæ. Infantium pubi illitæ vrinas mouent.Quod ſi plus quam deceat ex his bibatur, capitis dolorem inducunt. Plinius eundem vſum medicum docet,ſed is quoque corruptus eſt : ſic enim legi-
Lib.20.c.23 tur in vulgatis exemplaribus.Ciet vrinam in aqua potum,radice trita vel decocta. Inflationes ſtomachi mirè diſcutit,item tormina,& veſicę vitia, vuluarúmque ar-
Cor.Emb. 3.lib.1. ticulis cum melle,infantibus cum apio illitum imo ventri vrinas mouet. Qui ſic integer legi debet, vuluarúmque , & dolentibus articulis prodeſt. Thoracis item
Lib.7. ſim. fluxionibus cũ melle,infantibus cum apio,&c. Mei radices ait Galenus,ſunt calidæ tertio ordine, ſiccæ ſecundo,quare vrinam menſeſq; ciere volentes hoc vtuntur pharmaco.Sed ſi pluſculum ſumatur,capitis dolorem mouet, vtpote cum pluſculum ſit calidum quàm ſiccum,quippe cùm humiditatem crudiuſculam etiamnum & flatuoſam caliditatem ad caput deferat,atque ita ipſum afficiat lædátque.

MYRRHIS. *CAP. XXXII.*

Nomina Lib.4.c.111.
Forma.
Li.24.c.16.
Lib.26.c.11

Μύῤῥις vel μύῤῥα vocatur, Latinis Myrrhis, recẽtioribus cicutaria dicitur,quod cicutæ ſimillima ſit. Nam̃ caule & foliis cicutam refert , vt ſcribit Dioſcorides, radix ei oblonga, mollis, rotunda, odorata,cibo non inſuauis.Plinius eadem ferè tradit. Myrrhis quam alij Smyrnizuſam,alij Myrrham vocant , ſimillima eſt cicutæ caule,foliiſque,& flore, minor tamen & exilior, cibo non inſuauis. Alio in loco cum Geranio odoro confundit his verbis Geranium aliqui myrrhin, alij merthrida appellant. Similis eſt cicutæ, foliis minutioribus,& caule breuiori,rotundo,ſaporis & odoris iucundi.Matthiolus ſcribit naſci plantam in multis Italiæ locis cicutæ ſpecie , minorem tamen , miniméque graueolentem,cicutariam vocatã,à quibuſdam pro legitima myrrhide cenſeri. Alios pro myrrhide angelicam vſurpare,alios,vt Manardum, illud oleris genus, quod cerefolium vocant. Tandem concludit, ſi myrrhis in Italia proueniat,nullam ſeſe offerre plantam , quæ propiùs illa referat quam hæc cuius effigiẽ hîc damus. Fuchſius eam myrrhidem eſſe cenſet , quæ recentioribus , vt diximus, Cicutaria , Gallis *Cicictaire* , & *Perſil d'aſne* , Germanis *Vuildercoffel*, Belgis *Vildekeruel* , id eſt , ſilueſtre cerefolium nũcupatur. Eſt enim foliis & caule cicutę quadamtenus ſimilis, folia minutiſsimè inciſa ſunt quandoque,albis maculis ſignata, caules rotundi , bipedales aut tripedales , in quorum cacuminibus vmbellæ rotundæ , & in iis flores candidi, ſemen magnum & longum , radix ſubeſt rotunda,longa,guſtu ferè paſtinacæ. Tota herba & prima præſertim folia breui quadam lanugine veſtiuntur , ſúntque & odore & ſapore cerefolio proxima. Paſsim in hortis & pratis nonnullis prouenit. Maio menſe, loca in quibus prouenit, huius floribus quaſi candicant.His aſſentitur Pena ſcribens odoratam hanc ſiue ſalubrem & eſculẽtam poſſe vocari cicutam , quam myrrhidem, ſiue myrrham,propter ſuaueolentiam quiddam

In cap. 111. lib.4.
Cap.198.hiſtor.
In Ad. fol. 3:8.

MYRRHIS, Matthioli.

MYRRHIS, Fuchsij.

MYRRHIS Altera parua, Lob.

quiddam myrrhæ resipientem dixerunt. Nec hæc perinde frequens aut procera occurrit, sed rarior, & in pratis vel graminosis marginibus, etiã olitoribus ad vescendum, in Belgio multa colitur & esitatur in iusculis cerefolij vice, cuius nomen apud Germanos asciuit, vt dictum est, quod odore saporisq; suauitate cerefolium imitatur, etiam facultatibus diureticis: facie verò est cicutæ, albicantibus ramis & foliis tenella hirsutie, pastinacam satiuam aut agrestem referente, radix prægrandis, altè depacta, prolixa, nec facilis euulsu, ferulæ, aut pastinacæ esculentæ, quam sapore & odore, sed magis medicato, & ad smyrnium accedente representat, semen admodum longum, cerefolij duplò maius, striatũ, angulosum, fuscum, odorum. Lobellius Myrrhidem alteram paruam ostendit, quæ Daucoides minor est cordi Cicutarię odore siue Myrrhidis affinis admodum foliis & ramosis vmbellis minoribus, delicatioribus tamẽ semine oblongo, Dauci Cretici, exiliore, non hirsuto, nec ita disimili sapore. In Geneuæ & Salenę vicinis montibus reperitur. Hæc Pena. Radix myrrhidis auctore Dioscoride, pota cum vino punctis à phalangiis auxiliatur. Purgat menstrua & secundas educit. Eadem cocta tabidis vtiliter in sorbitionibus exhibetur. Aiunt eandem in pestilentialibus cõstitutionibus bis térve die potam in vino, à morbo seruare incolumes. Plinius eadẽ & quædam alia addit. Ciet menstrua & partus cum vino. Aiunt quoq; eandem potam in pestilentia salutarem

MYRRHIS Lappa, Dalechampij.

Vires & Temper.

Lib.4.c.111.

Lib.24.c.16

esse.Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorũ morsus restringit. Vlcera quæq; in facie aut capite succus eius in aqua triduo maceratus Lib.7.sim. sanat. Myrrhis, inquit Galen. radicem habet odoris iucundi & dulcem, quæq; menses moueat, tum ea quæ thoracẽ ac pulmonem degrauant purget. Itaq; ex secundo ordine fuerit calfacientium admista quadã partium tenuitate. Dalechampio Myrrhis lappa nominatur ea herba, quæ in frumentariis agris, pingui vliginosoq; solo nascitur, radice candida, apio hortensi simili, cùm manditur: suauiter olente, modice fibrata, foliis coriãdri aut caucalidis, plerumq; latioribus, caule terete, cubitali, nonnunquam breuiore, læui, flore in vmbella candido, suis flosculorum sertis velut continuata, non vt in fœniculo dispersa, sambuco palustri, quem ille ob fragilẽ mollitiem Thraupalum Theophr. esse putat, simillima, inæqualiter flores edente: nam qui exteriorem vmbellæ partem occupant, panduntur & explicantur, compressis reliquis in medio iacentibus, fructum fert rotundum, exiguæ clauæ nõ dissimilem, instar pilularũ platani spinosum, & cum inaruit asperitate sua prætereũtium vestibus adhærescentem, flos tritus myrrhæ odorem validum ac iucundum naribus afflat, huic plantæ peculiarem, quam ob causam myrrham vocant. Hunc florẽ saccharo conditum rosarũ violarumq; modo Rondeletius sæuiente peste dabat, quotidie ieiunis iuglãdis magnitudine prospero successu, fœminę quoq; ex vtero suffocatę eo remedio statim reuocantur. Suppressi virginũ menses, ac propterea languidarũ ac pallidarum eodem remedio aliquot diebus manè sumpto cientur.

LAPPA BOARIA. CAP. XXXIII.

Lib.26.c.11 HANC plantam herbarij lappam boariam esse volunt à Plinio memoratam, hac ratione ducti quod huius fructus vestibus adhæreat, quemadmodũ aparines, quam lappã vertit Plinius, quo loco hæc ex Lib.21.c.17. Theophr. interpretatur. Notabile & in lappa quæ adhærescit, quoniam in ipsa flos nascitur nõ euidẽs, sed intus occultus, & intra se germinat velut animalia quæ in se pariunt. Quę sic Theophrastus. Lib.7.hist. cap.14. ἴδιον δὲ καὶ τὸ περὶ τὴν ἀπαρίνην, ἡ καὶ τῶν ἱματίων ἀντέχεται διὰ τὴν τραχύτητα, καὶ ἐστὶ δυσαφαίρετον. ἐν τούτῳ γὰρ ἐγγίνεται τῷ τραχεῖ τὸ ἄνθος, οὐ προϊὸν, οὐδὲ ἐκφανὸν, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ πεττόμενον καὶ σπερμογονοῦν, ὥστε παρόμοιον εἶναι τὸ συμβαῖνον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν γαλέων καὶ κρηνῶν (corruptè κρηνῶν pro ἐχιδνῶν) ἐκεῖνά τε γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ᾠοτοκήσαντα ζῳογονεῖ. καὶ αὕτη τὸ ἄνθος ἐν ἑαυτῷ κατέχουσα, καὶ πέττουσα καρποτοκεῖ. Id est, Propiũ & hoc est Aparinæ, quę asperitate sua vestibus adhærescit, vt difficile auellatur, flos enim in eo quod asperum est, nascitur, nõ exiens, neque euidens, sed intus maturescens & semen pariens, vt illi simile sit quod galeis & viperis euenit. Illa enim cum oua intra se pepererint, animalia gignunt. Et hæc florem in se cõtinens cõcoquensq;, fructum deinde parit. Forma. Nascitur hęc herba in agris pinguibus & stercoratis, radice apio hortensi non dissimili, odorata cum manditur, caule palmũ alto, foliis coriandri, per obliquum valde & crebro incisis, flore in vmbella ex albo & subluteo subrubescente, fructu oblongo, spinoso, pretereuntium vestibus inhærescente, semine nigro, ad fructus figuram formato, gracili.

LAPPA BOARIA, Plinij.

LIBANOTIS. CAP. XXXIIII.

IBANΩΤΙΣ Græcis, Libanotis & Rosmarinum Latinis dicitur, Arabibus *Xaier Almeriem, Aspinalsach & Calchala.* Λιβανωτὶς στεφανωματικὴ, Latinis Rosmarinum coronarium, Arabibus *Elkiolgeber*, Gallis *Romarin*, Italis *Rosmarino*, Hispanis *Romero*, Germanis *Roskmarin.* Libanotis autem nuncupata est, quod odorem thuris habeat: λιβανὸς enim Græcis thus est. Dioscorides & Galenus tres statuunt Libanotides, duas fructum ferentes, vnã sterilem: quibus addunt Libanotidem coronariã, quæ propriè Romanis Rosmarinum dicitur, de quo alio loco dicemus. Plinius duas, & Rosmarinum. Duo genera eius, alterum sterile, alterum cui & caulis & semen resinaceum, quod cachrys vocatur. Foliis odor thuris. Theophrastus itidem duas, vnam sterilem, alteram fructiferam. Primum genus fœcundum siue fructiferum est, cuius semen vocatur canchrys, siue cachrys, folia fœniculo similia ferens, vt describit Dioscorides, sed crassiora & latiora, in rotæ speciem per humum sparsa, odorata: caulem cubitalem aut maiorem, multas alas habentẽ, & in summo vmbellam, in qua semen copiosum, candidum, sphondylio simile, rotũdum, angulosum, acre, resinam olens, dum manditur gustum adurens. Radix est alba, admodum magna, thus redolens. Altera huius species supradictæ omnino similis semen fert latum, nigrum vt sphondylium, odoratum, non vrens linguam, radicẽ foris nigram, intus si frangatur albam. Tertia Libanotis quæ sterilis nominatur, superioribus planè similis est, sed neque caulem, neque florem, neque semen profert. Nascitur in petrosis & asperis locis. Theophrastus, τῶν δὲ λιβανωτίδων, inquit (δύο γάρ εἰσιν) ἡ μὲν ἄκαρπος, ἡ δὲ κάρπιμος. καὶ ἡ μὲν καὶ τῷ καρπῷ, καὶ τῷ φύλλῳ χρησίμη. ἡ δὲ μόνον τῇ ῥίζῃ. καλεῖται δὲ ὁ καρπὸς κάχρυς. ἔχει δὲ αὐτὴ δ' μὲν φύλλον ἐοικὸς σελίνῳ ἑλείῳ, μεῖζον δὲ πολὺ, καυλὸν δὲ μέγεθος πήχεος, ἢ μείζω, ῥίζαν δὲ μεγάλην καὶ παχεῖαν, λευκὴν, ὄζουσαν ὥσπερ λιβανωτοῦ: καρπὸν δὲ λευκὸν, τραχὺν, προμήκη. φύεται δὲ μάλιστα ὅπου ἂν αὐχμηρὰ χωρία, ἢ καὶ πετρώδη. ἡ δὲ ἄκαρπος ἔχει τὸ φύλλον ὅμοιον θριδακίνης τῆς πικρᾶς, τραχύτερον δὲ καὶ λευκότερον, ῥίζαν δὲ βραχεῖαν. φύεται ὅπουπερ πλείστη ἐρείκη. Idest, interprete Cornario, Libanotidum (duæ enim sunt) altera infrugifera est, altera fructifera. Et altera etiam semine & folio vtilis est, altera solum radice: vocatur autem semen cachrys. Habet fructifera folium simile apio palustri, sed multo maius, caulem cubiti magnitudine, aut maiorem, radicem magnam & crassam, albam, velut thus olentem: semen album, asperum, oblongum. Nascitur maximè vbi squallidi ac petrosi sunt loci. At infrugifera folium habet simile lactucæ amaræ, sed asperius & candidius: radicem autem breuem. Nascitur vbi erica plurima. Nam mendosè legitur in vulgatis exemplaribus εἴρηται, quæ secutus Gaza vertit. Nascitur id quoque prædicto solo vberrimè. Legendum autem esse non εἴρηται, sed ἐρείκη, vt animaduertit Hermolaus, perspicuè docet Dioscorides, hunc Theophrasti locum citans his verbis. Θεόφραστος δὲ ἱστορεῖ μετὰ τῆς ἐρείκης λιβανωτίδα θριδακιάγρίᾳ, τῇ πικρᾷ ὅμοια φύλλα ἔχουσαν φύεσθαι, ῥίζαν δὲ βραχεῖαν, Idest, Theophrastus narrat cum erica nasci Libanotidem lactucæ agresti, amaræ similia folia habentem, radicem autem breuem. Plinius succinctè admodum hæc de Libanotide tradit. Libanotis odorem thuris (reddit suba.) Myrrhis myrrhæ. Et mox. Libanotis locis putribus & macris ac roscidis seritur semine: radicem habet olusatri, nihil à thure differentem. Vsus eius post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio Rosmarinum appellant. Quæ nam autem sint Dioscoridis & Theophrasti Libanotides scitu perdifficile est. Nam diuersi admodum generis plantæ Libanotidis appellationem sortitæ sunt, ob odorem quem spirant, thuris quadamtenus æmulum, cuiusmodi primæ Libanotidis radicem olere Dioscorides est auctor (Theophrastus quoque eũdem odorem radici frugiferæ tribuit, Plinius

Nomina

Lib.3. c.72. Li.7. simpl.

Genera.

Li.24. c.11.

Lib.9. hist. ca.12.

Lib.3.c.72.

Forma.

Lib.9. hist cap.12.

Embl.76. lib.3.

Li.19. c.12.

In Ad. fol. 351.

foliis.Idem Dioſcorides priorem frugiferam folia fœniculi habere tradit, huic alteram frugiferam & ſterilem in omnibus ſimiles.Theophraſtus ſterilem folia habere lactucæ amaræ ſimilia,ſed candidiora & aſperiora,radicem breuem.Primam
Ca.72. li.3. Dioſcoridis fertilem Libanotidem ex Matthiolo hîc pictam damus, quam Venetiis ſe vidiſſe ait, quæq; ſatis frequens naſcitur in agro Goritienſi ſuprà Salicanum in monte Gargaro. Alias duas neque depinxit, neque deſcripſit. Ex tot Ferulaceis,quæ vulgò Libanotides putantur,nullam Pena arbitratur melius conuenire deſcriptioni, ea quã Patauinus hortus olim habuit, caule quinûm & ſenûm interdum cubitorum, fœniculi aut ferulæ nitidum,obſcurè virentem, alis multis diuiſum, è nodoſis geniculis exeuntibus: foliis crebris, fœniculi craſsioribus,Cotulæ maioribus,auerſa parte in viridi cæſiis, vmbellis per æſtatem latioribus,ferulæ aut Thapſiæ: floribus luteis, ſemine fraxini, foliaceo, oblongiore quã ferulę,& cucumeris ſemine maiore,cõpreſsiore, ſtriato,aceroſo, reſinaceo: thuris odore dum friatur,dum manditur os Roſmareo & thuris ſapore complente,acriore:reliqua planta tenera,calidiuſcula,ſed nõ ingrato oleraceo Smyrnij guſtu,quo facilè dignoſcitur à ferula: alioqui lacte turget vt ferula,ſed candidiore & feruido minùs,aut graui odore, imo potius odoro. Eſt potius, inquit Lobellius, Roſmarinum alterum ferulaceum Dioſcoridis. Cachrys verior ſemine eſt tereti,oblõgo,nucleo pini ſubpari,bipartito ferulæ ritu, guſtu aromatico ſeſeli Æthiopici reſinaceo,caule cubitum & ſeſquicubitũ æquante. Folia fœniculo craſsiora, pallide virentia. Quidam Seſeli Maſsilięſe ſtatuerunt: & ſanè facultates reſpondent, vti & Roſmarino fœcundo,cuius ſemen Cachrys dicitur,& appoſitè ſubſtitui poſſunt. Belgis hortenſe eſt.Hæc Lobellius. Dodonæus primũ Libanotidis genus id eſſe perperam exiſtimauit, quod Meum eſſe paulò ante oſtẽdimus,quodq; Fuchſius Daucũ Creticũ Dioſcoridis eſſe credit. Secundum Libanotidis genus Dodonæus id depinxit,quod Fuchſius tertium Dauci genus facit, Germani *Schuuartz hirtzuurtz*, ideſt, radicem ceruinam nigram vocant,deſcripſitq; his ferè verbis.Caule eſt procero,nodoſo velut fœniculi,foliis cerefolio,aut cicutæ non abſimilibus,maioribus tamen,latioribus,& carnoſioribus. In caulium cacumine vmbellæ flores candidos ferunt,deinde ſemẽ odoratum,latiuſculum, ferè angelicæ: radix foris nigricat,intus candicat,ſuperiore parte capillata, reſinam aut thus re-
Li.2.ca.84. dolens. Eſt Lobellio Libanotis minor. Idem Dodonæus Theophraſti Libanotidẽ frugiferam

Lib.2.c.84.

LIBANOTIS, ſiue Roſmarinum, Matth.

CACHRYS Verior, Libanotis Galeni.

Li.2. c.84.

Ca. 85.hiſt. Ibidem.

LIBANOTIS II. Dod. Dauci III. Fuchs.

frugiferam hanc exhibuit, quam diximus à Matthiolo pro Seseli Æthiopico priore loco depictam. Caulem fert rectum, inquit Dodonæus, geniculatum folia apij palustris, maiora, flores in vmbellis sicut in supradictis semen longum, crassum, asperum, acre, radicem crassam, spissam, candidam, summa parte villosam, thuris aut resinæ odore. A qua sententia haud valdè alienus est Pena. Hæc scribens. Non multum videtur abesse à Theophrasti Libanotide, planta foliis hipposelini, paucioribus, parum in ambitu serratis, semine in vmbella foliaceo, lato, oblongo, odore & sapore angelicæ, radice ferulæ, quæ comam promittit villosam, furuam, Peucedani fermè vel Dauci, alba intus, foris pulla, odorata, medicata, fermè siluestris angelicæ. Ea Dauci alterum genus est Fuchsio, quæ Germanis dicitur *Veiszhirtzuurtz*, idest, radix ceruina alba. Libanotis Theophrasti Lobellio. Sterilis Libanotis Theophrasti foliis lactucæ siluestris, orba caule, flore, & semine vix cuiquam hodie nota. Aliam Libanotidem Theophrasti maiorem monstrat Lobellius, foliis magis carnosis, rotundioribus, amplioribus, nitẽtibus, semine cristato: cætera similia & reuera eadem superiori. Hæc secundũ est Ligusticũ Matthioli. Herbarij quidam Libanotidem aliam quam minimam vocant, statuunt, hîc depictam, quæ iisdem in montibus & locis in quibus thlaspi montanum, prouenit, radice crassa,

Cap. 27. de Sesel.

In Ad. fol. 313.

LIBANOTIS III. Dodonæi.

DAVCI Alterum genus, Fuchs.

in multas

LIBANOTIS, Theoph. maior, Ligusticum II. Matth.

LIBANOTIS minima.

in multas partes diuisa candicāte, supernè capillata, odorata, thus redolente, foliis circa radicē densis, humi stratis, tenuibus, fœniculaceis, paucis in caulibus, tribus aut quatuor, læuibus, palmū altis, per interualla nonnihil foliosis, flore in vmbella candido, semine exiguo, suauiter olente, acri. De istarum plantarum viribus variis & eximiis quibus quæq; partes præditæ sunt, auctores hæc tradunt, ac primū *Vires & Temper.* Dioscorides. Trita omnium herba, inquit, & imposita cōmuniter hæmorroidas sistit, sedis inflammationes & condylomata mitigat: strumas concoquit, & abscessus, qui ad maturationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle vlcera purgant, torminibus medentur, contra serpētium morsus cōueniunt cum vino potæ, menses & vrinas cient. Discutiunt & veteres tumores impositæ. Tam radicis quā herbæ succus cum melle mixtus & illitus visum exacuit. Semen potum eadē præstat. Auxiliatur comitialibus & antiquis thoracis affectibus: regio item morbo, si cum pipere & vino detur: sudores mouet cum oleo perunctum. Confert & ruptis, conuulsis, podagrisq; tritum impositum cum loliacea farina & aceto. Vitiligines quoque deterget permixtum cum aceto acerrimo. Semine in potionibus vtendū est eius Libanotidis quæ cachryn non fert: acre enim illud est, & arteriam exasperat. Eundem vsum medicum Plinius docet his verbis. *Li.24.c.11.* Radix vulnera sanat viridis imposita, & sedis procidentia, condylomata, & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda sunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad vetera pectoris vitia datur potui: & ad vuluas cum vino & pipere. Menses adiuuat. Podagris illinitur cum ærina farina: purgat & lentigines, & quæ excalfacienda sunt, aut cum sudor quærendus, illitum: item conuulsis. Auget & lac in vino potum: item radix. Ipsa herba strumis cum aceto illinitur: ad tussim cum melle prodest. *Li.7.simpl.* Galenus tres Libanotides esse scribit, vnam sterilem, duas fructum ferentes, omnes verò eiusdem facultatis emollientis & digerentis. Succum tum radicis tum herbæ mixtum melli, obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine emendare. Cachrys semen vim habet calfaciendi & vehementer exsiccādi,

anctore

auctore Dioscoride: quare smegmatis commodè admiscetur. Contra oculorũ fluxiones capiti illinitur, & tertio die defricatur. Dicitur autem canchrys quod cum vrentis sit facultatis, similem inurit escharam cuti atque pilula canchrys: ita enim vocatur pilula, inquit Plinius, in medicina vrendi vim habens. Est igitur nomen id multis commune, id quod & testatur Plinius scribens, Cachrys multa genera habet, vt diximus, Sed hæc quæ ex rore supradicto nascitur, si fricetur, resinosa est. Aduersatur venenis & venenatis præterquam anguibus. Sudorem mouet, tormina, discutit, lactis vbertatem facit. Hæc Plinius: qui cum dixit cachryn resinosam esse, vertit vocem ῥητινίζων apud Dioscoridem, vt & paulò ante cùm dixit semẽ resinaceum, quod de odore intelligendum est. Theophrastus fructiferæ Libanotidis radicem vtilem esse tradit ad vlcera, & ad menses ducendos potam in vino austero nigro. Semen ad vrinæ stillicidia, & ad aures & argema, & lippitudines, & vt lac mulieribus inducat. At sterilis radix purgat, sursum ac deorsum. Quod enim ad germen est purgat sursum quod ad terram, deorsum. Prohibet etiam vermes vestibus interposita. Ibidem. Lib.16.c.8. Li.24. c.11. Lib.9. hist. ca.12.

CRITHMVM MATTHIOLI. CAP. XXXV.

ΚΡΙΘΜΟΝ & Κρίθαμον Græcis, Latinis Crithmum & Crithamum, vel Crethmum & Crethamum, & Batis Plinio. Fruticosa est herbula, vt depinxit Dioscorides, quamuis herbulæ nomen parũ conueniat cubitali plantæ, ac fruticosæ: vndique foliosa, cubiti ferè altitudine, nascens in petrosis & maritimis locis, foliis referta pinguibus & subalbicantibus, portulacæ foliis similibus, latioribus tamen & longioribus (vetus codex habet nõ πλατυτέροις, sed παχυτέροις, idest, crassioribus: quæ lectio maximè conuenire videtur fœniculo marino, si id Crithmum est, quia folia habet præpinguia, albicantia, & portulacæ foliis similia, multò tamen crassiora, strictiora & longiora, salso gustu. Flores habet albos, & fructum ceu Rosmarini, odoratum, mollem, rotundum, qui siccatus rumpitur, & intus semen habet, ceu granũ tritici (veteres enim & recentes Dioscor. interpretes ὡς πυρὸν legunt, conuerterunt enim vt triticũ & tritici modo, & tritici figura. Plinius tamen πυρῶδες legisse videtur, conuertit enim semen feruens. Et si quis πυῤῥὸν legat, vt ferè Græca exemplaria habent, & fuluum semen accipiat, etiam sic ad tritici semen similitudo aliqua fuerit: quamquam ad tritici fracti candorem referendam eam similitudinem pleriq; putant, ex eo quod Plinius intus nucleum candidum dixit. Radices digitali crassitudine tres aut quatuor, odoratas, iucundas. Eadem est & apud Plinium & clarissima huius pictura. Eadem vis Crethmo ab Hippocrate admodum laudato. Est autem inter eas quæ eduntur siluestrium herbarum. Hanc certè apud Callimachum apponit rustica illa hecale: speciesq; eius est Batis hortensis. Caulis vnus palmum altus, semen feruens, odoratum, ceu Libanotidis, rotundum, siccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocant. Folia pinguia albicant veluti oliuæ, crassiora & salso gustu: radices digiti crassitudine tres aut quatuor. Nascitur in maritimis petrosis. Istud Crithmum Matthioli, Dodonæi, & plerorumq; aliorum sententia planta ea esse cẽsetur, quæ Officinis Creta marina, voce ex Crethmo corrupta, dicitur, Gallis *Crete marine*, *Bacille*, *&* *Fenouil marin*, Italis *Finochio marino*, *&* *Herba di Sanpetro*, Germanis **Bacillen**, Hispanis *Perrexil de la mar*, Empetrum Rondeletij. A quibus dissentit Pena: nam si attentiùs expendamus herbarum descriptiones ab antiquis traditas, videbimus hîc fruticosam dici plantam à Dioscoride, foliis pinguibus, longioribus, & latioribus quàm portulacæ, albicantibus, salsis, &c. Cui descriptioni portulaca marina meliùs congruit quàm fœniculus marinus, cunctis fermè herbariis hodie Crithmum putatum. Verùm fœniculus marinus neutiquã *Nomina* Li.2. c.122. *Forma.* Cor. Emb. 115. lib.2. Lib.26.c.8.

portulacæ

CRITHMVM Matth.
Batis Plinij.

portulacæ ſimilis eſt vt Dioſcoridi placet, ſed potiùs facie tota & vmbellis fœniculo, vt inſpectio ipſa vulgus ignarũ vocare docuit, nec folia albent, ſed virent porraceo colore: nec quia muria conditur, & paſsim eſitatur, ideò eſt Crithmum habendum. Etenim non paucæ aliæ ſunt maritimæ, quæ in acetariis expetuntur, & muria ſeruantur, & iiſdem fœniculo marino facultatibus pollere credũtur. Quare Herbariorum quidam, quod & Pena cenſuit, putãt marinæ portulacæ, quã pro Halimo depinxit Matthiolus, hiſtoriam, Crithmo longè magis congruere, quàm fœniculo marino, Pliniumq; deceptũ, hortenſem Batidem, quæ fœniculus marinus eſt ſatiuus, exiſtimaſſe Chrithmi ſpeciem.
Vires & Temper. Semen Crithmi, inquit Dioſcorides, radix & folia in vino cocta & pota, vrinæ difficultati & regio morbo auxiliantur. Mouent menſes, eſtur crudum coctúmve oleris modo. Conditum quoque muria ſeruatur. Eadem & quædam alia Plinius tradit. Eſtur crudum co-
Lib.26.c.8. ctúmve cum olere, odorati ſaporis & iucundi. Seruatur etiam in muria præcipui vſus ad ſtranguriam folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit: verùm æquo largior inflationes. Aluum ſoluit decocto, vrinámque, & á renibus humorem trahit.
Li.7.ſimpl. Galenus Crithmum ſcribit ſalſum eſſe cum paucula amaritudine: quamobrem vim eius eſſe exſiccatoriam & abſterſoriam: vtramq; tamen in eo imbecilliorem eſſe quàm in amaris. De duobus aliis Crithmi generibus à Matthiolo traditis diximus in libro de Maritimis.

STRATIOTES MILLEFOLIA. CAP. XXXVI.

Nomina

ΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ὁ χιλιόφυλλος Græcis, Stratiotes millefolia, & militaris millefolia Latinis dicitur, Gallis *L'herbe militaire à Millefueilles*. Stratiotes verò Græcis, ideſt, militaris dicta eſt, quod vulnera ferro ſanet, atq; ideo in militia & caſtris multus eius vſus ſit. Dioſcorides aliquot nomine affines
Genera plantas militares, ſiue millefolias cõſtituit. De Stratiote militari aquatico diximus
Cap.47. inter paluſtres, de reliquis agimus hoc capite: ac primùm de Stratiote millefolia
Li 4 ca 98. noſtra, quam deſcribit ille fruticem eſſe paruum, palmi altitudine, aut etiam maio-
Forma. rem, folia habentem pennis auicularum ſimilia. Alij pro νεοῖς πτερῶ, legunt νεᾳ τῇ πτερίδι. Ideſt, recenti ac tenellæ filici. Sunt autem exortus foliorũ valdè breues & fiſsi: maximè verò ſimilia ſunt folia breuitate & aſperitate cumino agreſti, atque etiam breuiora: vmbella huius denſior eſt ac plenior: in cacumine etiam feſtucas paruas habet, in quibus vmbellæ ſunt anethi modo, flores parui, albi. Naſcitur in
Ca.98. li.4. agris aſperis, & maximè circa ſemitas. Hanc Stratiotem terreſtrem Matthiolus & periti alij herbarij plantam eſſe cenſent, quæ Officinis & vulgò Millefoliũ nuncupatur, Gallis *Millefueille*, Germanis *Garben, & Tauſentblatt, & Scaffripp*, longè diuerſam à nigriophyllo de quo paulò pòſt dicemus. Dodonæus Achilleæ, Fuchſius
Li.1. c.100. Stratiotæ millefoliæ nomine exhibuit. Matthiolus ſcribit huius Millefolij genus
Cap.277. hiſt. quoddam naſci in agro Goritienſi, Saluatino monte, quod ſuperius vincit magni-
Ibidem.. tudine, ſicut ex effigie hîc picta videre licet, vt meritò Millefoliũ maius appellet.

Pena

STRATIOTES Millefolia maior, Matth.

STRATIOTES Millefolia minor, Matth.

Pena priorem Millefoliam, Stratiotē, ſiue Millefoliam terreſtrem Dioſcoridis cū multis eſſe credit, quæ ſideritidi Achilleæ tum figura, tum effectu valdè affinis eſt, inquit, tamen terreſtris Stratiotes minor eſt, ſurculis rectis, foliis verò alatis, pennatíſve inter filicē, atque filipendulā, ſed minoribus multò, & quā Achilleæ breuioribus. Vmbellæ ex diſparibus ortu ſurculis, gracilibus circinantur atque cōflantur, plurimùm & paſsim pratorum & aruorum marginibus candidæ: ſed præter haſce etiam purpuraſcentes, & luteo aſpectu micantes vmbellas in Narbonenſis Galliæ montoſis, ſquallidis, editis, ſed æſtuoſis ſe inueniſſe affirmat, & ad Magdalenæ ſaxeum ſpecum prouinciæ Galliæ, & Italiæ Genuenſis aſperis, vbi cinereo colore & lanugine pubet tota. Idem Pena ingeniosè Ibidem. admodum ſubodoratus eſt mutilam, aut deprauatam fuiſſe capitis de Stratiote millefolio lectionem, qua Dioſcorides modo folia Stratiotis millefolij pennis auicularū comparat, modo foliis cumini ſilueſtris, ſuſpicatuſq; eſt Stratioten Millefolium, à fluuiatili Aeizoeide diuerſum duplicem hîc proponi ex confuſa vel ancipiti deſcriptione, nempè vnum terreſtrē, filicis folio, & alterum aquaticū, cumini ſilueſtris, duabus fortè plantis vnam in deſcriptionem congeſtis. Quamobrem cum diligentiùs perpendiſſet, tandem viſum illi fuit hanc repetitā foliorum Stratiotes myriophylli cum cumino ſilueſtri collationē, aptiùs nulli quadrare poſſe, quàm alteri Stratioti myriophyllo, in aquis naſcenti, eiuſdem cum terreſtri ſpeciei & figuræ, cuius folia quā plurima à medio ad imum ſcitè exprimunt cuminum ſilueſtre, aut coriandrū: ſuperiora verò ſunt fœniculi, ſed tenuiora, delicatiora, molliora, vt aptè etiam quædam habet lectio, nō amaraci (vt falsò legūt) ſed marathri: reliqua minora, ſed ſimilia supernè floribus millefolij. Hunc Matthiolus Stratioten aquaticum ſemperuiuo ſimile fecit poſtremis commentariorū editionibus, eoq; nomine perbellè Ca.97.li.4. pinxit, cùm tamen perſpicuum ſit neutiquam eſſe foliis ſemperuiuo maioribus, magiſq; refrigerantibus, ſed potiùs coriandri aut cumini ſilueſtris, & fœniculi. Alium Stratiotem aquaticum ἀειζῶον pingit Dodon. cap. 99. lib. 1. & nos in lib. de paluſtribus, vt diximus. Aliud eſt nomine quidem affine, ſed re diuerſum Millefolium, dictum Græcis μυριόφυλλον, à numero decem milliū foliorum, & μαραθρόφυλλον teſte Dioſcoride, ideſt fœniculifolium, quod ita ab eodem delineatur. Cauliculus eſt ſingularis, tener, vnica nixus radice, circa quam Li.4. c.110. *Forma.*

STRATIOTES Millefolium aquaticum, Matth.

Locus.
Li.24.c.16.

multa ſunt folia, læuia, fœniculo ſimilia, vnde nomen accepit. Caulis ipſe ſubfuluus eſt, varius, veluti de induſtria delineatus. Naſcitur in locis paluſtribus. 'Eadem omnino Plinius habet. Myriophyllum quod noſtri Millefolium vocant, caulis eſt tener, ſimilis fœniculo, plurimis foliis: vnde & nomen accepit. Naſcitur in paluſtribus, magni vſus ad vulnera. Hæc planta, neque vulgi, neque Officinarum eſt Millefolium, quod multis à radice caulibus proſiliat, foliis conſtet à fœniculo multum diſtantibus, naſcaturq; in pratis & incultis, non autem in paludibus. Sed genuinum Myriophyllũ iſtud eſt, quod ex Matthiolo depinximus, ſæpè à ſe viſum in vallis Ananiæ paludibus, vnico tantũ caule, innumeris foliis referto, capillaceis, fœniculi modo, odore non ingrato. Idem ſentire videtur Pena. Myriophyllum ſiue Maratrophyllum paluſtre facilè eſt, inquit, à cæteris dignoſcere: ſæpius enim id reperias in aquis leniter fluentibus & paluſtribus, innumeris foliorum capillamẽtis, exilibus, è neruis per æqua interualla pinnatim exeuntibus, teneritudine & diuiſura fœniculi pullulantis, aut corrudæ, mollioribus, colore ex viridi fuſco, molliuſculo, teneroq; caule in aquis fluitante, eq; radice exigua, euulſu facili, pallidula: lutea vmbella emicat, guſtu quadamtenus paluſtris equiſeti. Myriophyllum alterũ ex Matthiolo hîc appinximus, quod idẽ eſt cũ Viola aquatiqua Dodonæi,

MYRIOPHYLLVM. prius, Matthiol.

MYRIOPHYLLVM. alterum, Matthioli.

à nobis

à nobis depicta & descripta in lib. de palustribus. Singularum vires nunc sunt expendendæ. Stratiotes millefolia, auctore Dioscoride, valde vtilis est ad sanguinis eruptionem, ad vlcera vetera, recentiaq;, & ad fistulas. Stratiotes terrestris, inquit Galenus, nonnihil habet adstrictionis: quare & vlcera glutinare potest, & vulneribus esse vtilis. Sunt qui eo ad sanguinis eruptiones vtantur, & ad fistulas. Scribit Matthiolus dari vtiliter Millefolij succum ad sanguinis reiectiones. Idem præstare sicci farinam ex symphyti maioris, aut plantaginis, aqua potam. Eandem naribus inditam sanguinem inde fluentem compescere: dysentericis vtiliter infundi cum ipsius succo. Herbam recentem tusam, & suppositã, pubiq; illitã mensium profluuia cohibere. Eandem, cui candida inest vmbella, cum floribus tusam, & cum suipsius aqua, aut caprino lacte potam: guorrhœam in viris, in fœminis alba vteri excrementa sistere: idq; valentiùs efficere, si cum corallio, succino, & eboris scobe propinetur. Mirum in modum conferre eiusdem farinam ad sanguinis mictum, si vnciæ pondere cum armeniæ terræ drachma ex vaccino lacte potui detur ieiunis, diebus tribus continuis. Commanducata folia præsertim recentia, dentium dolorem mulcere: idem efficere commanducatam radicẽ, & diu sub dolente dente retentam. Dari herbæ decoctum cum labruscæ floribus vtiliter potandum contra vomitũ. Myriophyllum verò tradit Dioscorides, vulnera recentia ab inflammatione liberare, vel viride, vel siccum ex aceto impositum. Bibitur etiam ex aqua & sale ad casus ex alto. Myriophyllum, inquit Galenus, vsque adeò desiccatoriæ facultatis est, vt vulnera glutinet. Plura Plinius tradit. Cum aceto bibitur ad difficultates vrinæ, & vesicæ, & suspiria, præcipitatísque ex alto: efficacissima eadem ad dentium dolores. Hetruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo foliosam eximij vsus ad vulnera. Boum neruos abscissos vomere solidari ea, rursusq; iungi addita axungia affirmans. Pinximus & alterum Myriophyllon ex Matthiolo, sed non vmbelliferum, quod Dodonæo secundum genus est Potamogeitonis, & quorũdam herbariorum iudicio, Potamogeiton Castoris apud Plinium, ca. 8. 26. folio tenui, velut equinis setis, thyrso lõgo, & læui, in aquosis nascens. Stratiotes alia à Clusio pingitur & describitur palmari magnitudine, duobus tribúsve ab eadem radice cauliculis, quos folia vulgaris Stratiotis foliis similia ambiunt, molliora multò & tenuius incisa, flores in vmbellis alteri forma similes, sed lutei: radix vnica, dura, surculi tamen alterius Stratiotis & chamæmeli modo serpunt, & radices agunt. Crescit in Murciano regno, & supra Auenionem itinere Nemausensi lapidoso & sterili solo. Floret Maio & Iunio. Potest & ad Achillæam Dioscoridis referri, quia flore luteo inueniri scribit, vt sit minus eius genus.

Vires & Temper. Li. 4. ca. 8 Li. 8. simpl. Ca. 98. li. 4. Li. 4. c. 110. Li. 7. simpl. Li. 24. c. 16.

STRATIOTES Lutea, Clusij.

ACHILLEA. CAP. XXXVII

[*Nomina*] [Lib. 4.c.32.] [*Forma.*]

ΧΙΛΛΕΙΟΣ, & ἀχιλλεῖος σιδηρῖτις Græcis dicitur, Latinis Achillea, & Achillea ſideritis, ob id ſideritidis generibus à Dioſcoride ſubdita, Plinio Millefolium. Virgas fert palmi altitudine, ita deſcribente Dioſcoride, aut etiam maiores, fuſorum effigie, & circum ipſas foliola tenuia ex obliquo crebras inciſuras habentia, coriandro ſimilia, ſubfulua (legitur in veteri codice non ὑπόπυρρα, ſed ὑπόπικρα, ideſt, ſubamara) viſcida, odoris multi, non iniucundi, ſed medicati: vmbellam in cacumine rotundã, flores albos, purpureos, & aureo colore. Prouenit læto ſolo. [Lib.25. c.5.] Plinius ſic deſcripſit. Inuenit & Achilles diſcipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos vocatur. Hac ſanaſſe Telephũ dicitur. Alij primùm æruginẽ inueniſſe vtiliſsimã emplaſtris, ideoq́; pingitur ex cuſpide decutiẽs eã gladij in vulnus Telephi. Alij vtroque vſum medicamento volunt. Aliqui & hãc Panacem Heracleõ, alij Sideritim, & apud nos Millefolium vocãt, cubitali ſcapo, ramoſam, minutioribus quã fœniculi foliis veſtitam ab imo, &c. Quibus verbis, Plinius Stratiotẽ myriophyllũ de quo proximo capite diximus deſignaſſe potiùs videtur, quàm Dioſcoridis Achilleã. Videtur & Millefolij nomẽclatura ſuaſiſſe quibuſdam vulgare noſtrũ Millefoliũ Achilleã eſſe, quæ ſententia facilè refelli poteſt, quod Millefolium vulgare neque coriandro ſimilia folia habeat, neque fœniculo minutiora. Vera autẽ Achillea ex Matthiolo hîc proponitur, quã in Hetruria prouenire ſcribit, & in Goritienſi agro, ſcapis ferè cubitalibus, foliis coriandro proximis, odore quadamtenus graui, non tamen ingrato, vmbella in cacumine rotunda, amplaq́;, colore in purpura albicante, punctis quibuſdam aureis picta. [Lib.4. c.32.] Coma huius trita, vt tradit Dioſcorides, cruenta vulnera glutinat, & inflammationem arcet, ſanguinis eruptiones inhibet, & eas quæ ex vtero fluunt appoſita in peſſo. Sed & decoctum ipſius paratur ad inſeſſus mulieribus fluxione laborantibus. Bibitur ad dyſenteriam. [Li.8. ſimpl.] Et Galenus. Quidam, inquit, vocant Achilleon Sideritim, quæ propoſitæ quidẽ viribus eſt nõ diſsimilibus, cæterùm adſtrictione exuperat. Quare ad ſanguinis eruptiones, dyſenterias, & muliebre profluuium congruit. [Ca.32. li.4.] Achilleam aliam Pena depinxit, montanam, Artemiſiæ tenuifoliæ facie, perelegantem, & parum frequentem, niſi celſioribus Calcaris & horti Dei montium Narbonenſium

ACHILLEA Sideritis, Matthioli.

ACHILLEA Montana, Penæ.

bonensium iugis. Radice est pusilla, senecionis: cauliculis multis, pedalibus, gracilibus, foliis quàm superioris tenuioribus, habitioribus, succulentioribus, viridioribusq;: vmbellis in summitate Millefolij aureis: semine oblongo, tanaceti, aut abrotonij. Floret Iulio & Augusto.

BOLBOCASTANVM. CAP. XXXVIII.

ALEXANDER Trallianus empyematicis victus rationem præscribēs, inter permulta alia Βολβοκαστάνων meminit. Quo loco Goupylus vocem hanc deprauatam fuisse à descriptoribus annotauit, quod castaneæ, neque ex bulborum genere sint, neque bulbis simile quicquam habeant, ex glandium enim genere sunt, ex quo coniicit veterem scripturam fuisse. Βαλανοκαστάνων. Sed cum natura plantas proferat habitu & figura radicis, bulbos, sapore gustúque castaneas scitè exprimentes, visum est Dalechampio Tralliani lectionem non immutare, & plantas hîc expressas Bolbocastana ab eo nuncupari, sexu discreta, vt vnum sit mas, alterum fœmina. Bolbocastanum mas in pratis vdis & riguis nascitur, radice bulbosa, nobis extuberante, extrinsecus in nigro rufescente, intrinsecus candida, gustu castaneæ. Prælongum quoddam & gracile veluti filum ex se mittit, sæpius intortum, paulatim crassescens in

Lib.7. ca.2.

Nomina. Genera. Forma.

BOLBOCASTANVM mas, Tralliani.

BOLBOCASTANVM fœmina, Dalechamp.

caulis originem: caulis cubito maior est, rotundus, in quo folia pauca, fœniculo similia, veluti & caulis, ex articulis prodeuntia. Vmbella in summo candida, semen oblongum, apice gemino conspicuum, subacre. Dodonæo est Bunium Dioscoridis, in Historia stirp. in Bolbocastanum in Purgant. Historia, Lobellio Nucula terrestris perperam Oenanthe Matthiolo. Bolbocastanum fœmina in siccaneis pratis oritur, radicibus multis, bulbosis, his auellanarum, modo rotundis, illis

BOLBOCASTANVM grandius, Dod. Bunium.

oblongis, dulcibus, castaneæ sapore, fibris quibusdam inter eas & ex iis nascentibus, caule anguloso, cubitali à radice mox crassiusculo, non tenui filo, vt in altero genere cum radice connexo, rubro, foliis fœniculi, paucioribus quàm in mare, & minùs densis, sed carnosioribus, vmbella candida, semine paruo, coaceruato, cùm nouellum est, rubescente, subacri, extantibus in singulis seminum apicibus, binis tanquam aculeis. Potest & planta alia hîc picta Bolbocastanum grandius rectiùs appellari, quàm Bunium, vt Dodonæus vocat, quod caule est læui, anguloso, cubitali. Folia ima apij vulgaris folia referunt, nisi quod minora sunt, & minutiùs incisa, quę in caule sunt anethi foliis haud absimilia. Flores candidi in vmbellis anethi similibus, semen exiguũ, odorũ, cumino, aut fœniculo non multũ dissimile, sed minùs radix rotunda est parui mali instar, fusca foris, intus cãdida, gustu Pastinacæ. Locis multis Hollandiæ & Zelandiæ crescit intersata & secus vias, & copiosiùs in Anglia. Iunio flores & semen profert.

Lib.5. c.23.

BVNIVM. CAP. XXXIX.

PRIMVM Lector mouendus est in quibusdam etiam veteribus Græcis Dioscoridis exemplaribus libro secundo capiti de lampsana, caput de Bunio non rectè subditum fuisse à descriptore, nominum τῆς βουνιάδος, idest napi, & τοῦ βουνίου similitudine decepto, cùm tamen reipsa diuersissimæ sint plantæ. Nam præterquã quod absurdum fuerit eiusdem plantæ historiã diuersis libris à Dioscoride conscribi, certè raporum, raphani, naporum, & cæterorũ id genus olerum descriptio, & natura, à Bunio & pseudobunio herbis insigniter medicatis omnino dissidet, nec rectè cõiungi potest. Quare ex vetustiorum etiam codicum fide rectè Bunij & pseudobunij Historia in librum quartũ reiecta est. Eadem nominum affinitas multis etiam doctis herbariis erroris causa fuit: primũ Plinio qui Bunium napi genus facit his verbis. Naporum duas differentias, & in medicina Græci seruant. Angulosis foliorum caulibus florentis, & quod Bunium vocant, &c. Deinde Ruellio qui capite de pseudobunio φύλλα βουνίῳ ὅμοια, folia napi conuertit: item Oribasij interpreti, qui βούνιον napum interpretatus est. Huc etiam impegit Matthiolus, Bunium napum siluestrem vocans, cùm napus siluestris βουνιὰς sit, non βούνιον. At Bunium neque Bunias est, neque eadem figura, neque iisdem viribus, aut

BVNIVM, Dalechamp.

Li.20.ca.4.

Li.4.c.120.

aut classe,cum buniade. Verum autem bunium Dalechampij iudicio hîc pictum est,quod locis saxosis,asperis,& à sole illustratis prouenit,radice candida, surculosa,odorata , festucis in summo villosa,foliis proximè radicem tam facie similibus apio hortensi, vt spectantes fallant , tenuioribus ad coriandri folia accedentibus, caule quadrato, procero , minimi digiti crassitudine, flore vmbellàque anethi,semine odorato , quàm in hyoscyamo minore. Est hîc obseruandum nec in nostris exemplaribus Græcis , nec in Oribasio in bunij caule ramulos minutis foliis ac floribus scatere, item folia apio quidem similia legi,sed non proximè radicem. Quare necesse est aut verba hæc redundare , aut Ruellium alio exemplari quàm nostro vsum. Pena verum bunium esse bolbocastanum suspicatur.Bunium,vt tradit Dioscorides , vrinam ciet, excalfacit, secundas educit,spleni,renibus,& vesicæ vtile.Tam humidi quam sicci, expressíque succi caulibus , foliis, radicibúsque vsus inualuit ex aqua mulsa.Galenus bunium,inquit, adeò excalfacit,vt & vrinam moueat,& menses prouocet.

Forma. *In Ad. fol. 71.* Lib.4.c.19. *Vires & Temper.* Lib.6.sim.

ELICHRYSVM. *CAP. XL.*

Ἑλίχρυσον Dioscoridi,Theophrasto ἐλειόχρυσον, aliis ἡλιόχρυσον,Galeno ἀμάραντον , Latinis quoq; elichrysum,eliochrysum, & Heliochrysum nominatur. ἐλίχρυσον verò & ἐλειόχρυσον , quod locis aquosis & palustribus,quæ Græcis ἕλη dicuntur,proueniat. ἡλιόχρυσον quod ad solis qui ἥλιος Græcis est, repercussum aurea luce flores huius plantæ fulgeant,quã ob causam Aureliam vertit Theodorus. Elichrysum quo deorũ simulacra coronabant, tradit Dioscorides,ramulum habere candidum,virentem,rectum,solidũ, folia ex interuallis angusta, ad abrotoni folia accedentia , comam aureę lucis,in orbem, vmbellam rotundam velut corymbos aridos , radicem tenuem. Nascitur in asperis & torrentium alueis. Plinius inter vernos flores elichrysum recenset, paulò pòst ait,Heliochrysos florem habet auro similem,folium tenue,cauliculum quoque gracilem,sed durum.Hoc coronant se magi : atque si vnguenta sumantur ex auro,quod apyron vocant,ad gratiam quoque vitæ gloriámque pertinere arbitrantur, quod & repetit aliquanto post. Heliochrysum quod alij Chrysanthemũ vocãt,ramulos habet candidos,folia subalbida,abrotono similia,ad solis repercussum aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus , qui nunquam marcescunt.Qua de causa Deos coronãt illo,quod diligẽtissimè seruauit Ptolemeus Rex Aegypti. Nascitur in frutetis. Quæ omnia ex Theophrasto mutuatus est hoc præsertim loco. ἐνδοξεῖ δὲ καὶ ἐάν τις τοῦ ἐλιοχρύσου τῷ ἄνθει στεφανοῦται, μύρῳ ῥαίνων ἐκ χρυσίου ἀπύρου. ἔχει δὲ ὁ ἐλειόχρυσος τὸ ἄνθος χρυσοειδὲς, φύλλον δὲ λευκόν.(Plinius legit λεπτὸν,conuertit enim tenue,Dioscorides στενὸν, id est, angustum,) καὶ τὸν καρπὸν δὲ λεπτὸν (legendum καυλὸν pro καρπὸν , iisdem auctoribus , quod Theodorus non animaduertit) καὶ σκληρὸν. ῥίζαν δὲ ἐπιπόλαιον καὶ λεπτήν. χρῶνται δὲ αὐτῷ πρός τὰ δακετὰ ἐν οἴνῳ, καὶ πρὸς τὰ πυρίκαυστα, κατακαύσαντες καὶ μίξαντες μέλιτι.Id est, Qui etiã elichrysi flore coronantur , vnguento ex auro ignis expertè insperso gloriam & famam bonam assequuntur. Habet elichrysum florem auro similem , folium tenue, caulem tenuem & durum , radicem per summam terram vagantem & tenuem. Hoc vtuntur aduersus serpentium morsus in vino,& ad ambusta igni, si crementur, & melli misceatur. Sunt qui plantam quæ Officinis Stœchas citrina nominatur elichrysum Dioscoridis esse volunt,sed proculdubio hallucinantur. Nam folia illi tenuia, abrotoni modo non sunt, sed longa, albicantia , & hirsuta, caules palmares aut maiores , lanuginosi & incani, in quorum summitatibus flores quidẽ sunt aurei,sed globosi,odorati,& in vmbellæ diuulsæ modum sese pandentes. Dodonæus eliochrysum Theophrasti ab elichryso Dioscoridis permultum distare existimat,

Nomina Lib.4.c.52. *Forma.* Lib.21.c.11. Cap.25. Lib.6.hist. c.7.& lib.9 cap.21. Matth in c.52.lib.4. Lib.1.c.60.

illudq; stœchadem citrinam Officinarum esse, minimè verò Dioscoridis elichrysum.

ELICHRYSVM, Matthioli.

Genuinum autem elichrysum siue eliochrysum, Matthiolus id esse putat, quod copiose prouenit in Hetruriæ pratis, gracili solo, incultísque locis ac sitientibus collibus, nec non etiam in fluminum alueis, caule constat recto æquali, & lignoso, cubitalem longitudinem non excedente, foliis per interualla emergentibus, abrotoni æmulis, comantibus in cacumine floribus, aureo colore fulgentibus, & in orbem in vmbella cohærentibus, corymbacea facie, qui exsiccati colorem aureum diutius retinent. Quare commodè hyeme cum flores desunt, puellæ siccum elichrysum coronis suis inserunt. Idem approbare videtur Pena his verbis. Eliochryso aurei floris decus coronamentis, vt Theophrastus innuit, addi solitum, & ad radiorum solis repercussum coruscam lucem intuentibus vibrantes corymbi, nomenclaturam speciosam reliquerunt, nobisq; signa runt certissima illius cognoscēdi indicia, qualia in isto vulgari cernuntur, vmbellæ corymbaceæ multis è bullis extantibus circinatæ, & aureo aspectu micantes, tanaceti & agerati diuturnam coloris gratiam seruātes in rectis virgis, gracilibus, virentibus pedem & cubitum altis, duris alis & foliis per interualla, abrotoni, vel artemisiæ tenuifoliæ, exili & lignosa radice. Niceæ ad Thyrrhenum mare, Genuę Ligusticæ, & in Gallicæ prouinciæ asperis, macilētis conuallibus, & desertis incultis fruticat. Pollet multum ad podagras & vlcera maligna, humorum impetum illuc ruentem reprimendo, lotium deriuando, & copiam humorum vehementiùs impellendo, & eadem fermè quæ millefolium promittit. Hæc ex Pena. Dioscorides verò tradit cōtra serpentium ictus, coxendicum dolores, vrinæ stillicidia, ruptáque commodè comam è vino potam auxiliari, ciere menses, grumos sanguinis in ventre aut vesica liquare cum vino mulso potā, cohibere quoque defluxiones è capite triū obolorum pondere ieiunis datam in vino albo diluto. Inseri etiam vestibus, vt eas ab erodentium iniuriis tueatur Plinius eundem vsum medicū partim ex Theophrasto, partim ex Dioscoride descripsit. Ciet vrinas è vino pota & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur, contra serpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris aut vesicæ absumit cum mulso, folia eius triū obolorumpondere sistunt profluuia mulierum

ELICHRYSVM Italicum, Matthioli.

Vires & Temper.

Lib.4.c.52.

Lib.21.c.25.

in

ELICHRYSVM Creticum Matthioli.

in vino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti. Sed quod Dioscorides dixit, ἴχει δὲ ϰ καταῤῥόων, Plinius tantùm ad fœminarum profluuia contraxit, quod mirum videri potest: nam quamuis καταῤῥοῦς communis quidem defluxionibus omnibus sit appellatio, tamen propriè defluxionem siue destillationem ex capite in os & gulam, & hinc in ventriculum significat. Galenus elichrysum non habet, sed amarantho tribuit, quod Dioscorides elichryso. Amaranthum, inquit, facultatis est incidentis & extenuantis. Coma igitur eius cum vino pota menses educit. Sed & grumos sanguinis liquare ac soluere creditur non solùm in ventre, sed & in vesica. Sed tunc potiùs cum vino bibenda Et omnes simpliciter fluxiones pota desiccat, stomacho infesta. Est altera planta, inquit Matthiolus in Italia nascens, quam Elichrysum alterum vocare voluit, quod folia illi sint etiam angusta, & aurei in summitate flores. Addit & Elichrysum Creticum sine vlla descriptione.

Lib.6.sim.

AGERATVM. CAP. XLI.

Γήρατον Græcis, Latinis etiam Ageratum dicitur, quasi non senescens. Ex eo enim nomẽ accepit, teste Dioscor. quod flos diu in sua specie perseueret. Herba est fruticosa, vt idem describit, palmi altitudine, humilis, simplex, maximè similis origano, vmbellam gerens in qua flos aureis bullis similis, minor elichryso. Plinius non multùm à Dioscoride dissidens, Ageratum, inquit, ferulacea est, duorum palmorum altitudine, origano similis, flore bullis aureis. Huius vstæ nidor vrinam ciet, vuluámque purgat, tanto magis insidentibus. Causa nominis non hæc, sed quoniam diutissimè nõ marcescit. Dioscoridis Ageratum Matthiolus cum multis herbariis eam esse herbam censet, quæ Italis Herba *Giulia* dicitur, quæque à Mesuæ Eupatorij nomine delineatur. Passim nascitur, inquit, in Hetruria, foliis origano proximis, floribus aureis, in vmbella micantibus elichrysi modo. Huic sententiæ subscribit Pena ex floris aurea gratia senectam non sentientis, vmbellisque corymbaceis, elichrysi æmulis nostrum Ageratum esse Dioscoridis genuinum iudicãs. Quin & decoctum & folium Narbonẽsis Agerati gustanti valde acre & amarum sentiri asserit, & ad ciendas vrinas intro sumptum, forisq; suffitum admodum efficax esse, odorem etiam suauem quadantenus Romani chamæmeli fragrantia

Nomina. Lib.4.c.54. *Forma.* Ibid.

Lib.27.c.4.

In cap. 54. lib.4.

Lib.2. sim. cap.25.

In Ad. fol. 207.

AGERATVM, Matth.

AGERATVM, secundum & tertium, Matth.

AGERATVM, Aliud quorundam.

grãtia, indicem certiorem eſſe facultatis emolliendi vuluæ duritias, vrináſque odore eliciendi, quas Dioſcorides in Agerato ſuo requirit. Præterea, inquit, collatio cum origano hîc valde oportuna eſt, ſiue totum fruticem & vmbellas, vt Dioſcorides, ſiue etiam reliquam plantæ faciem perpendas, ſunt enim bullatæ vmbellæ elichryſi & origani, quas inter ſe confert Dioſcorides, qui tamen hîc foliorum non meminit, vti neque chryſocomę, quam hyſſopo aſsimilat, hyſſopum autem origano. Quod ſi etiã origano foliis aſsimilaſſet, propterea iſtud noſtru m Ageratũ periiſſet: neque enim adeò procul abſunt folia ab origano, quinimo quibuſdam Narbonæ locis, & Hetruriæ ſquallidis, ſed depreſsis, videri ait Agerati fruticis exigui, folia multò minora, & tantillum crenata, rigida, dura, pluráque virgulta, origanis variis ibi fruticantibus, toto habitu non diſsimilia. Ageratum etiam ſpectari interdum illic ſpecioſo candore nitentibus florum bullis, haud tamen cætera ab illo diuerſum. Præterea cultu humidiore adhibito, vel cœlo ſeptentrionali algidiore, valde variare quod colunt vireta Gallica, Germanica, Belgica, latius proceriúſq; fruticans, maioribus ramis, latioribus, longioribus foliis, & altiùs multò crenatis, flaccidis, ad Galli criſtam herbam accedentibus. Sed Angliæ hortis viuacius nihil iſto etiam Narbonenſi ſemine ſato, ramis caducis, magiſq; ſerratum foliis, diu perſtans, admodum diuerſum. Quæ varietas, opinor, fecit vt quam Dodonæus Balſamitam minorem vocat, Itali herbam Iuliam, Ageratum Dioſcoridis, & Meſues eupatorium eſſe neget. Tam multa de Agerato Pena, in quibus mirum ab eo ſcriptum de Chryſocomes foliis nihil à Dioſcoride proditum fuiſſe, cum is diſertè & apertè tradit ei plantę comam eſſe κορυμβοειδῆ, corymborum bullis inſignem, hyſſopo ſimilẽ. Herbariorũ quidam collationem Agerati cum origano, ad ramulos tantùm non ad folia pertinere iudicant, qualem cap. de Symphyto petræo legimus, vt foliorum ſimilitudo minimè ſit requirenda. Scribit Dioſcorides decoctum Agerati vim habere feruidam, ipſam herbam ſuffitam vrinas ducere, & duritias circa vterum

Lib.2.c.4. Lib.4.c.54.

Lib.6.ſim. mollire. Eadem Plinius tradidit, vt diximus. Galenus verò Ageratum eſſe δυνάμεως διαφορητικῆς, καὶ ἀτρέμα πῶς. Legũt quidam ἐπιφλεγμάντου, leuiter vrendi, & inflammandi, quod conuenit voci Dioſcoridis πυρωτικῆς.) ἀφλεγμάντου, id eſt, vim habere diſcutiẽdi, & leuiter inflammationes arcendi. Quæ vis contraria videtur ei quam

Dioſco

Dioſcorides πυρωδικὴν dixit, id eſt, feruidam & inflammantem. Quidam legendum cenſent πυελατικὴν, ad fotus vtilem. Matthiolus poſtremis editionibus vero Agerato alia duo adiunxit, ſecundum candidis floribus hîc etiam picta: quibus aliud etiã addunt herbarij, quod aridis gaudet, feréque ſemper è parietum rimis prorumpit, radice candida, tenui, breui, capillata, ramulis multis, pedalibus, canis, folio ſtechadis citrinæ, anguſtiore, longiore, ex interuallis per caulem emergente, albicante, corymbis in caulium & ramulorum vertice aureis, qui tandem in molles pappos abeunt. Agerata alia duo à nobis alibi deſcripta ſunt. Lib. quæ in Aſper. c. 56.

STOECHAS CITRINA. CAP. XLII.

QVAE in Officinis Sticas citrina, ſiue Sticados citrinum dicitur, quibuſdam Tinearia & luteus amaranthus, Germanis *Mottenblumen, &* *Rheinblumen,* Dodonæo Theophraſti Eliochryſum, & Dioſcoridis Ageratum eſſe creditur, cuius ſententia neque Matthiolo, neque multis aliis placet. Cauliculos fert graciles, duros, candicantes, lanuginoſos, palmum altos, aut maiores, folia parua, anguſta, hirſuta, mollia, figura & ſimilitudine foliorum hyſſopi vulgaris. In cauliculorum verticibus flores ſunt aureo colore fulgentes, globoſi, vmbellæ diuulſæ modo ſeſe pandentes, odorati, amariuſculi, haud facile marceſcentes, radix eſt breuis, gracilis, ſubnigra. In aſperis & montoſis ſquallidiſq; prouenit. Iunio & Iulio floret. Hanc ſtœchadem Pena & Lobellius veram & hactenus herbariis incognitam Dioſcoridis Chryſocomẽ, cui comſpicua florum corymbaceorum aurea coma nomen dedit, eſſe autumant, quam etiam luteum amaranthum vocarunt Græci à colore & fulgore penè immarceſibili, cuiuſmodi in iſtius plantæ floribus eſſe quiuis agnoſcet. Hanc illi ſententiam ſuam confirmãt collatione corymbaceæ comæ hyſſopi veræ Dioſcoridis, quam Pena ſe oſtendiſſe, putat, cum corymbis ſtœchadis citrinæ. Præterea reliquis deſcriptionis & virium notis ſic à Dioſcoride traditis ex Ruellij conuerſione. Chryſocomæ palmi altitu-

Nomina Lib. 1. c. 60. *Forma.* *Chryſocome vera.* In Ad. fol. 212. Lib. 4. c. 50.

STOECHAS *Citrina, Matth.*

STOECHAS *Citrina, altera.*

dine

dine fruticat,coma ſpecie corymborum,hyſſopo ſimili,radice hirſuta, veratri nigri modo tenui, cyperum æquante,guſtu non iniucundo, ex dulci ſubauſtero. In petroſis opaciſq; naſcitur. Radix calfacit & adſtringit, his conueniens quos iecur aut pulmonis inflãmatio malè habet:contra purgationes vuluæ decocta cum hydromelite aſſumitur.Hæc Dioſcorides quæ ſtœchadi citrinę optimè quadrãt.Sunt enim huius corymbaceæ vmbellę rotundæ,multiſq; quaſi florum bullatis glomis ſparſim tumultuarieq; conditæ , origani non abſimiles, aut hyſſopi Dioſcoridis ab ipſo Pena datæ ,lucente nitenteq; per maturitatem coma aureo fulgore,& molliuſculo vellere,puſillo intus ſemine maioranæ,ſed exiliori,ruffo,acri,odorato,in cauliculis rectis,albidis,nonnihil incanis, palmum & ſeſquipalmum altis,foliis oblõgis, anguſtis, leui hirſutie incanis, ſtœchadis, vel linariæ oſyridis, quam doctiores minùs rectè Chryſocomen autumarunt,radix fibroſa , gracilis nigra foris,gummi elemnium,vel ciperum rotundum Syriacum redolens,vti flores & tota plãta, guſtu etiam aromatico, medicato, acuto & feruente non nimio feruore,ſubadſtringente. Iam verò quam vim Chryſocomæ tribuit Dioſcorides, eandem admodum inſignem ſeſe expertum fuiſſe teſtatur,nempe ad iocinoris ex glutinoſis ſuccis , ac vaporib⁹ craſsis intra tunicas diſcurſantibus diuturnos affectus, pulmonibus verò inflammatis non impunè dari,ſed affluxu pituitæ acidæ,ſeroſę vel ſalſæ calefactis, vel eroſis. Quare Ruellium melius conuerſurum fuiſſe ἡπατικοῖς καὶ περιπνευμονικοῖς ἁρμόζουσαν, hepaticis & pulmonariis vel peripneumonicis,quam iis quos iecur aut pulmonis inflammatio male habet. Præſtantiorem autẽ eſſe & ſpecioſiorem Narbonenſis Galloprouinciæ, & Hiſpaniæ aridis & petroſis, vbi odoratiſsima & plurima,æſtate,radice perenni. In Germania ad Rhenum, reliquaq; Gallia paucior,& inefficacior. Quapropter nihil quominus hæc ſtœchas,vera chryſocome ſtatuenda ſit,obſtare videri,niſi verbulum vnum aut alterũ,quibus ſubeſſe mendi quidpiã Monſpelienſes Doctores , qui hanc chryſocomen vocabant, iamdiu ſubolfeciſſe ait,ex Pliniana & codicis calamo exarati cõiectura.Sic enim legunt, ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν ὡς ἐλλεβόρου μέλαιναν, id eſt, radicem denſam tenuem,& nigram vt ellebori,&

Lib.21.c.8.

nigra ſane eſt foris,& ita Plinius habet.Chryſocome ſiue chryſitis non habet Latinam appellationem,palmi altitudine eſt ,comantibus fulgore auri corymbis,radice nigra,&c. Mox Dioſcorides κυπέρῳ ἁρμόζουσαν , vel ὁμοιοῦσα ἐν τῷ γλυκεῖ ὑπαυς ηρου, id eſt,cypero reſpondentem guſtu,ex ſuaui auſtero,quæ tam odori & ſapori huius

Stœchas citrina altera Penæ.

quam quod ne maximè congruere illis viſa fuere.Idem Pena Nemauſi & Monſpelij ſe vidiſſe affirmat alteram ſuperiori ſimilem , ſed graciliorem totam , nigriorem,ſquallidiorem,cineritiam,pluribus cauliculis viticeis pedalibus,radice exiliore,minuſq; fibrata quia rarò niſi in rimoſis ruderibus & maceriis vrbium victitet, fuſca foris,minimùm odora:florũ corymbi ſinguli in ſingulis caulibus, nec agge-

Stœch. citrin. altera inodora Penæ.

ſti vt ſuperiores:ſemen tamen ſimile , exile,fuſcum. Rariùs hæc alia multo eodem Pena auctore occurrit in ilicetis cocciferis inter *Sommieres* & Mõſpelium,tota pulchella,facie ſtœchadem citrinam præferens,folia tamen ſunt latiora,incana,vti tota planta:cauliculis palmaribus, in quibus flores itidem ſtœchadis alterius citrinæ, grãdiores,longiores,lactucæ agreſtis quadãtenus,radix nõ magna,lignoſa,inodora tota:minùs nota, peruia aut inuentu facilis, ideò nondum vires cognoſcuntur. Prolixè quidem & copioſè Pena hæc omnia diſſeruit, quorum ſumma eſt,ſtœchadem citrinam Officinarum,eſſe chryſocomen Dioſcoridis, Hyſſωpo ſimilem corymbis,non vulgari quidem noſtro, quod Hyſſωpum minimè veterũ eſt,ſed Maioranæ Anglicæ quam verum Hyſſωpum eſſe credit:qua in re primùm examinãdum eſt,an Hyſſωpum noſtrum vulgare legitimum ſit,deinde qua ſui parte Hyſſωpum chryſocomę referat, & an ſtœchas flaua ſit. Hyſſωpum nobis duorum generum cognitum eſt ac frequẽs,alterũ ſatiuum,amarius , flore cæruleo ſpicato alterũ ſylueſtre,

ſylueſtre, minus amarum flore, puniceo. Qui Hyſſωpum eſſe negant hac ratione mouentur, quod vtriuſque folium oblongum, & anguſtum origani generibus ſimile non ſit, nẽpe minimè rotundum, & ab Amaraco, Pulegio, Dictamno, quorum folia cum origanis comparant, valde diſcrepet. Hic ſanè ſcrupus moleſtus, & difficilis herbariorum ingenia multorum torquet, quibus nondum innotuit tertium Hyſſopy genus à me depictũ & deſcriptũ in libro de Odoratis, quod reliquis generibus ſimile, foliorum figura rotunda, & origano Amaracóve ſimili, hyeme etiam florem cæruleum gignens, ſpicatum, vt reliqua duo genera. Hyſſωpi ſpecies illa ſi omnibus hoc argumentum tractantibus comperta fuiſſet, euocãda non erat è Britannia planta quæ Hyſſωpi veri locum vſurparet, cum ea ſuum iam habeat, vt quæ origani ſylueſtris genus ſit, ſatu & cultu nonnihil mutatum ab eo quod paſſim occurrit. Verùm nullis corymbis, imo potiùs florum aceruo cumulato, vt in origano ſylueſtri ſponte naſcente, cui corymbos nemo vnquam aſsignauit. Extricato hoc nodo ſequitur, vt diſpiciamus an ſtœchas citrina chryſocome ſit. In hac planta nulla ſeſe offert ſimilitudo foliorum cum alterutro Hyſſopo, ſiue quod rotunda folia mittit, ſiue quod oblonga: præterea coma, nempe foliorũ ramulorũque vagus & luxurians proiectus nõ eſt κορυμβοειδής, corymbis inſignis, viſenda, & onuſta, in cacumine tantum aureis bullis emicantibus: quinetiam radix, nec dẽſis, ſic δασεῖαν verto, nec tenuibus ſurculis hęret, Veratri nigri modo, nec Cyperũ æmulatur, nec ſapore eſt ex ſubauſtero dulci, quæ omnia chryſocomes hiſtoria poſtulat. Ego in euoluẽda hac ambiguitate olim monui rei herbariæ ſtudioſos, plantam quam Galli *Targon* vocant, Itali ***Dragoncello***, & quam Ruellius vulgi fabulis perſuaſus è ſemine Lini cepę indito, & ita defoſſo gigni credidit, chryſocomes deſcriptioni valde cõgruere, coma plurimis corymbis nitente, foliis hyſſωpo vulgari & macrophyllo ſimilem, radice ſurculoſa Veratri nigri modo, Cyperi colore, guſtu non inſuaui, qui ex ſubauſtero dulceſcit, & ea qualitate hepaticis, atq; pulmonum inflãmationibus prodeſt, in petroſis & opacis naſcentem. Id quod valde probabile mihi viſum eſt, tacitũ nolui in chryſocomes natura declarãda, doctioribus iudicãdi arbitrium liberũ eſto. De primæ ſtœchadis citrinæ facultatibus ex Dioſcoride, & Penæ & aliorũ experientia diximus quibus aſſentitur Plin. ſcribens. Chryſocomę radix calfacit & ſtringit. Datur potui ad iocinorũ vitia: itẽ pulmonum, uuluę dolores in aqua mulſa decocta. Ciet mẽſtrua, & ſi cruda detur, hydropicorũ aquam. Eadem tradit Galenus. Chryſocome vocatur & Chryſites. Radix vincentes habet acrẽ ſimul & adſtringentẽ qualitates: quare nõ multi vſus eſt. Vſui tamen eſt decocta in melicrato peripneumoniis & morbis hepaticis. Sed & mẽſtruę purgationis prouocãdę vim quandã habet. Addũt recentiores decoctos flores aut in vino maceratos iocinoris obſtructiones aperire, quare dari vtiliter eorũ decoctum, aut dilutũ, regio morbo, aut malo habitu affectis, idẽ potum interaneorũ vermes necare, totã plantam mederi omnibus cerebri morbis à frigida cauſa prouenĩetibus, nẽpe pituitoſis fluxionibus, diuturnis doloribus, comitialib⁹, reſolutis, & id genus aliis, ſiue eius decoctũ ſumatur in potu, ſiue herba ipſa in puluerem trita ex rhodomelle bibatur, aut oxymelite. In lixiuio addita non ſolũ ſupradictis morbis ſubuenit, ſi eo caput abluatur, ſed furfures etiã abſterget, & pediculos necat. Datur cum herba ipſa, tum eius decoctũ ad vrinæ ſuppreſsiones: renes enim expurgat, & vrinam pellit. Adduntur flores fomen-

In Horto. cap. 56.

Lib. 21. c. 20

Lib. 8. ſim.

Matth in c. 52. lib. 4.

STOECHAS viridis, Dalech.

tis,quæ ad vteri morbos frigidos & obstructiones parãtur. Addo stœchadem viridem à Bauhino missam, quæ tota iucunda viriditate nitet, foliis per interualla in caule multis, duobus lõgis,aliquot aliis multò breuioribus, capitulo in caulis summitate longo,rotundo,cum duobus in summo foliolis,ex quo lutei flores exeunt.

OENANTHE. CAP. XLIII.

Nomina Cap.2.& 5. Cap.118.

Οἰνάνθης nomine prisci tria designarunt:primũ labruscę florẽ,deinde plantam flore cõmendatã,quã memorat Theophrastus cap.vlt.lib.6.Historię, tũ herbã de qua Dioscor.lib.3.& nos hîc tractamus. Cum autẽ οἰνάνθη dicta sit ἀπὸ τοῦ οἴνου idest,vino,& ἄνθους idest,flore,quasi flos vinosus,sic illæ plantæ nũcupatæ sunt, quod florũ decore, odore & quadantenus colore non sint viti dissimiles. Dioscoridis verò œnanthen quidam etiam dictam putant,quod cum vite floreat, leucãthon verò(sic enim etiã appellari scribit Dioscorides) à florũ quos producit candore. Hanc sic ille deliniat,folia habet pastinacę,flores albos, caulẽ crassum,palmi altitudine,semen velut atriplex,radicẽ magnam,capita multa rotunda habentẽ.Nascitur in petris.Plinius,Oenanthe herba,inquit, nascitur in petris,folio pastinacæ, radice numerosa.Herbarij varias plantas,ex quarum radicibus capita multa pẽdent, pro œnãthe aut eius generibus proponunt.Fuchsius & recentiorũ pleriq;, eam quæ vulgò filipẽdula vocatur à numerosis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsve, quæ quasi ex filo quodam pendere videntur, Gallis *filipende & filipendule*, Germanis *Rotsteinbrech*,id est,Saxifraga rubra. Quorũ sentẽtiæ refragatur Matthiolus, quod filipendula, inquit,nusquã magna radice nitatur,quæ rotundis extuberet capitibus,quod semen nõ ferat atriplicis,quod deniq; nõ in petris,sed in pratis & lęto vbiq; solo proueniat.At si,inquit Pena,filipendulæ radicẽ & flores etiam suauiùs multò spirantes quàm vitis siluestris germinationes, præsertim tractibus quibusdã Linguagotticis & Aquitanicis,sæpius naribus admouisset: præterea si verba Dioscoridis accuratiùs expẽdisset, & locis aridis petrosisq; plurimam eruisset,illorum sententiam haud reprehendisset. Nam in Anglia nõ procul Bristoia,ad Vincẽtij rupes & cautes deuexas,etiã in Germaniæ aridis plurimã Iunio & Iulio mensibus reperiri asserit,floribus cãdidis,exiguis,stellatis,cõfertis,bryoniæ & rutæ situ,semine musco so,squamoso,rotundo,pimpinellæ,cui foliis etiã similis sit, pastinacæq; siluestris diuisura, caule cubitũ & sesquicubitũ alto, radice nõ altè infossi,sed latè sparsa & ampla,è pẽdulis fibris multis, pilularũ cyperi,aut pæoniæ fœminæ, aut asphõdeli modo,quę perbellè delineationi Dioscor.cõ ueniunt.

Fuch. cap. 211.hist.

Lib.3.c.118. Ibid. *Forma.* Lib.21.c.24

Cap.211.hi.

In cap. 118. lib.3.

In Ad.fol. 325.

FILIPENDVLA œnãthe multorũ.

OENANTHE. I. Matth.

OENANTHE. II.
Matthioli.

OENANTHE. III.
Matthioli.

ueniunt.Nam μεγάλην ῥίζαν,radicem magnam,amplam, fuſámque ex rei cognitione,& aliis collatis locis Pena interpretatur,χαυλὸν παχὺν,caulem craſſum ſanè habet pro altitudine ſui, quam palmarem facit, cuiuſmodi eſt filipendula nonnullis glareoſis & montoſis.Denique κεφαλὰς ἔχουσα στρογγύλας,id eſt,capita multa rotunda habens,cuiuſmodi planè hæc ſunt.His adde quod filipendula eaſdem quas œnanthe vires habeat,vt dicemus. Idem Matthiolus quatuor œnanthes genera poſt filipēdulam hîc expreſſa pinxit. Quorum primùm quod tuberoſa eſt radice, multis notis genuinam Dioſcoridis œnanthen referre putat, cætera radicibus & vmbellis filipendulæ cognata. Verùm Pena illud primum genus ariſtolochiæ rotundæ & adultę perquam ſimilem ſpecie radicem tãtùm ab œnanthe diſtare putat, quantum bunium à filipendula.Neq; enim tuberoſam œnanthes radicem, ſed capita multa rotunda habere ſcripſit Dioſcorides.Secunda & tertia Matthioli œnãthe, filipendulæ nomẽ etiam ſunt aſſecutæ, inquit Pena,quæ vt œnanthes non ita diſsimiles, ita hîc cõmodè referendæ. At ſi natalia ſpectes, minimè œnanthen dicas.Alterum quippe plurimum ſolo vliginoſo & pratenſi,tamen Matthiolus iſtis nomẽ adſcripſit œnanthes,filipendulæ ademit, quæ præterquam quod viribus, etiam natalibus montoſis & ſaxeis,vt diximus, magis quadrabat,etiam recentiorum conſenſu.

In cap. 118. lib. 3.

In Ad. fol. 325.

Ibid.

OENANTHE. IIII.
Matthioli.

Tertia quæ minor,& veræ œnanthe ſimilior,radicibus amplis, globulis oblongis, prolixis fibris pendulis,turiones promit,imáque folia apij hortenſis, teneriuſcula, ſaturè virentia, cubitalem & ſeſquicubitalem caulem, geniculatum,alis, foliíſque & vmbellis aniſi vel coriandri:flores ſunt albidi,puſilli,æſtate in conuallibus herbidis,& verrucis pratéſibus Angliæ. Monſpellij etiam propè pontem Cellæ nouæ, Magalonæ inter narciſſos, & circum Granuntiam ſiluam.Hæc Pena, qui rariorem multò hîc depictam filipendulam à nullo ſcriptore hactenus memoratam in lucem protulit. In cellorum montium verticibus, vt Narbonæ ad Veganiũ in Dei paradiſo vocato, calcari contermino hanc ipſe eruit .Radix non æquè fuſa aut ampla,aut cirrhoſa, ſed proximè caulem bulboſis, teretibus,longiuſculis,æqualibus ferè proceſsibus,modicè protuberantibus,corrudæ annotinæ paribus, pæoniȩ modò radicata.Caule aſſurgit ſeſquipalmũ alto, craſsiore,rotundo,nonnihil ſtriato & ſulcato, imo medioq; ſui folia alterno ſitu emittente, inter filipendulæ folia millefolij, media,exigua, cornu cerui diuiſura, extremum florum thyrſum, album, ſpinoſum amplexa cuculatis galericulis,crebris, ſpiſsis cõflatam,in Criſtæ galli,vel Cynoſorchis,vel napelli ſpeciem. Aliam idem Pena hîc quoq; pictam exhibuit, neque etiam admodum notam niſi borrealibus præſertim Angliæ, vbi erũpit riuulis, lutulentíſve & riguis ripis,vbi paludapium,cui foliis non abſimilis,vel rutȩ pratenſi ſimilior, multo pullulatu,viro tetro,colore & facie cicutæ. Caules bicubitales ſpargit è radice in pares aſphodeli albi bulbos multiplicata, & quaſi brachiata,nullius fibrȩ vinculo aut interuentu (ſecus Matthioli)cõtinuos,teneros,guſtu acres & ingratos,ſucco lacteo primùm, deinde flaueſcente viroſo & exulcerante prægnantes, vmbella cicutæ,cui affinem autumant, qui maleficio parem ſe expertos aſſerunt. Vſos namq; in acetariis nihil factum fuiſſe propius, quàm vt interirent, aiunt:alios qui eſitaſſent vertigine tenebricoſa palantes,nutantes, attonitos, & in gyrum ſe verſantes vidiſſe.Et certè tam non eſt œnanthe quàm ab ea diſtat ruta pratenſis vel cicuta. Hæc Pena. Præterea annotauit Dodonæus ſij min⁹ genus in hortis vel alibi nõ in loco paluſtri ſatum à Matthiolo quartam œnãthen fieri,ab œnanthe tamen multum differentem, id quod etiam lib.de Paluſtribus cap.78. indicabimus. Alias duas œnanthes ſpecies Dalechampius exhibuit, quarũ prior Scrophularia

OENANTHE, ſiue filipendula altera montana, Penæ.

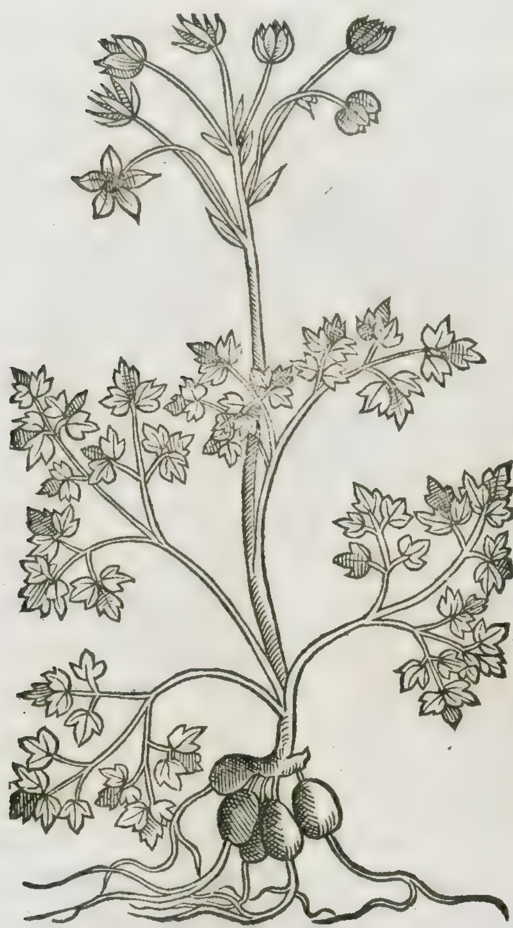
OENANTHE, alia Penæ Cicutæ facie.

OENANTES Species, Dalechamp.

OENANTHE, Myconi.

ria vocatur à quibusdam. Haud procul Monspelio nascitur, radice multa, rotunda, & oblonga, nigra capitula habente: caule crasso, anguloso, pedali, folio pastinacæ agrestis, flore in vmbella candido, semine oblongo, nec lato, minimè atriplicis simili, qua nota ab œnanthe Dioscoridis distat, cæteris satis aptè cõgruentibus. Altera eiusdem œnanthe in Monspeliẽsis agri asperis gignitur, radice magna, non numerosa vt Plinius ait, sed numerosa multáve capitula habente, folio pastinacæ agrestis, caule crasso, palmum alto, semine atriplicis modo lato. Perdoctus & bonus Myconus medicus Barcelonẽsis tot œnanthes generum numerum quoque auxit, duobus aliis ex Hispania missis, quarum nec nomina nec vsus adhuc innotuerunt. Hæc in montibus & petrosis nata, folia propè radicem per terram spargit, minuta, incisa, læuia quadantenus hederæ modo, multò tamen minora, vt foliorum hîc depictorum magnitudinem vix excedant, inter se coniuncta & congesta, atq; ideò coriandri foliis aut pastinacę simi lia, è longis pediculis pendentia, caule enatis cubitali, ab imo rubescente, paucis geniculis cincto, terete, læui, fere striato, & aliquantulum cauo. Radices subsunt multæ vt in asphodelo, septem aut octo, quandóque pauciores, coniunctæ crassæ, foris luteæ, intus cãdicantes, ex quarum extremis radiculæ tenues & longæ producuntur. In summo caule flores velut in vmbella pendent, candidi, ex quinq; foliolis constantes, in medio muscosi, quibus pereũtibus, in vasculis seu siliquis semen maturescit, foliorũ & caulis sapor subdulcis, item radicum cum leui quadã adstrictione, corticis verò earum amarus. Altera in altissimis montium iugis, frigidísque, solo tamẽ pingui, sed inter saxa prouenit: folia habet alia humi strata, alia in caule surrecta, minuta, variè incisa, pastinacæ satiuæ, aut potius filipendulæ: eius enim folia ita refert, vt quod ad ea attinet, hãc ab illa vix internoscas. Caules profert quandóque duos, sæpius vnicũ, dodrantalem aut maiorem, rotundum, solidum nonnihil hirsutum. In eius vertice flos è folliculo veluti ex vesicula quadam prodit, extrorsum se exerens è candido purpurascens, qui defluens vas in folliculo relinquit ferè rotundum, quo semen coërcetur, minutum, in nigrũ vergens. Radices habet candidas, quandóque rufescentes, rotundas, ex radicis fibris pendulas, modo plures, modo pauciores, vt quandóque viginti inueniantur, digiti longitudine, crassitudine minori. Harum sapor subdulcis, & nonni-

OENANTHE Alia, Myconi.

hil acrimoniæ primo occurſu dum guſtatur, habens, quæ ſtatim euaneſcit:foliorum in caulibus ſubacris, nonnihil adſtrictionis præ ſe ferens,floret Iunio menſe. Hanc Myconius filipendulæ genus eſſe indicat ex foliorum & radicum ſimilitudine,eodémque ſapore. Nunc œnanthes & filipendulæ facultates in ter ſe conferamus. Oenanthes fructus,inquit Dioſcorides,caulis & folia cum vino mulſo bibuntur ad ſecundas eiiciendas. Radix è vino vrinæ ſtillicidio conuenit. Additur in veteri codice καὶ ἰκτέροις,id eſt,& ictero,ſicuti & legit Paulus,verba hæc Dioſcoridis ſic tranſcribens. Dioſcorides aliam deſcribit œnanthen contrariis duntaxat viribus,vnde ſecundas eam eiicere,& vrinæ ſtillicidio, morbóque regio mederi tradit. Filipēdula amara admodum eſt, ita vt non temerè hanc recentiores calidam & ſiccam eſſe in tertio ordine ſtatuant , expertiq; ſint eam in lotij ſtillicidio & vrinæ remoratu , neque non renum doloribus,atque lapide eorumdem conuenire. Eamdem ſtomachi inflationes diſcutere, mederi ſuſpirioſis & anhelantibus,& omnibus morbis quos cauſa frigida concitauit:farinam eiuſdem cibis comitialium inſpergunt.

Vires & Temper. Lib.3. c.118.

Lib.7.

Fuch.c.211. hiſt.

PIMPINELLA SAXIFRAGA. CAP. XLIIII.

Nomina

Lib.pal.ca. 70.

Lib.quę in aſper.c.8.

ET Pimpinellæ & ſaxifragiæ nomina de multis plantis dicuntur ,vt ex ſuperioribus intelligere licet,in quibus de Pimpinellis ſanguiſorbis,& ſaxifragis aliis diximus.Hîc de Pimpinella que ab odore,vt volunt , hircina cognominatur , & Officinis ſaxifraga ſeu ſaxifragia,ab expellendorum è renibus calculorum facultate,Simoni Ianuenſi *Petra findula*,Gallis *Saxifrage*,Germanis *Bibernell' & feldmorem.*

Genera. Eam herbarij duplicem ſtatuunt,maiorem & minorem.

Forma. Maior caulem profert longum,cauum, geniculatum, folia ex atro viridia, quæ ex foliolis multis in vno pediculo cōnſtant, paſtinacæ ſatiuæ ſimilia,toto ambitu ſerrata , flores candidos in vmbellis,ſemen exiguum , apij hortenſis ſeu vulgaris , calidius , & magis linguam vellicans : radicem vnicam , longam vt in apio hortenſi guſtu acrem , & linguam zimgiberis modo excalfacientem. Pimpinella ſaxifraga minor ſuperiori caulibus,foliis, floribus & ſemine ſimilis eſt,ſed omnibus partibus minor , maiore verò & acrimonia & feruore. Radix huic etiam eſt longa , ſimplex , guſtu acris , & linguam vrens. Thalictrum Rondelletij , Natrix Plinij, Guilland. & Anguillaræ.

Locus. In Ad. fol. 321.

In ſiluis , inquit Pena tota maior & vmbroſis pratis,ſed minùs acris feruidáque quàm minor, & folio longo propiùs exprimit apium quàm Pimpinellam. Creberrimus vſus apud Belgas vtriuſque ſeminis & radicis calculo frangendo, lotióque proliciendo : vehementiùs ſiquidem vtrumque præſtat. Herbariorum quidam eſſe volunt pſeudobunium Dioſcoridis,quod palmi altitudine in Creta fruticat,foliis Bunij,non Napj, vt vertit Ruellius,cuius quatuor ramuli ex aqua poti ſanant tormina,vrinæ ſubſtillum,& laterum dolores : ſtrumas quoque diſcutiunt cum vino & ſale tepentes impoſiti.Alij potius eſſe credunt Phellandryon Plinij, de quo ſupra dictū eſt capite

de

PIMPINELLA Saxifraga maior, Matthiol.

PIMPINELLA Saxifraga minor, Dodon. & Lobellij.

de Angelica, & ca. 78. lib. de paluſtribus. Hircinã autem neutiquam à viroſo odore hircúmque olente ſic dictã eſſe ſcribit Pena. (Dauci namq; paſtinacæ, vel liguſtici quiddã nec inſuaue redolet,) ſed quia illa, vt adulti hirci, eo quo docent practici modo ſanguis & caro, eximiũ ſit calculoſis præſidiũ, etiamq; ictericis & hydropicis. Petrifindula verò vocatur etiã eadẽ prærogatiua. Minor autem hircina Pimpinella, ſeu Bipinella, vt idẽ tradit, ſic dicta eſt quod foliis Pimpinellæ adeò ſimilis exit, vt eadem planè putetur: nec eas ſemper pilis diſcernere licet, inquit, vt putat verſificator, Pimpinella habet pilos, Saxifragia non habet vllos. Nam eodem proximè loci tractu ſe vidiſſe ait Saxifragiã foliorum interna ſuperficie piloſa, nullos tamẽ in Pimpinella ſanguiſorba, vel hortenſi, videri: An ne, non foliis innatos, inquit, ſed inter frangendum tractos villos, tenuiſsimáve & fermè araneoſa ſtamina innuit, qualia in ſcabioſa animaduertas? In caule rotũdo, glabro, cauo, geniculato, flores in vmbellis albi, dauci ſemẽ acre, vel cari, ſed calidius, acrius: radice multò acriore, candida, dauci ſilueſtris, Germaniæ, Belgii, Galliæ, Angliæq; in pratis ſiccis & ſecus ſepes. Hæc Pena, his cõſentanea quæ ab aliis herbariis de iiſdẽ ſtirpibus literis mãdata ſunt: nimirũ Saxifragã hanc cũ acrimoniã non exiguã in guſtu præſe ferat, haud dubiè in ſecũdo ordine calidã & ſiccã eſſe, imo ad tertiũ vſque accedere. Semẽ eius & radicẽ, aut eorũ decoctũ cũ vino potũ ciere vrinã, renum & veſicæ calculũ cõminuere, earũdem partium obſtructionibus, & vrinæ difficultati ſummopere auxiliari. Radix menſtrua ciet, ſecũdas & fœtum mortuum expellit eodẽ modo ſumpta. Eiuſdem ſiccæ farina cum ſaccharo ventriculum calfacit & roborat, concoctionem iuuat, torminibus ventris & colico dolori medetur, flatus diſcutiendo. Radix & ſemen mirum in modum proſunt cõuulſis, apoplecticis, & iis qui febribus diuturnis à frigida cauſa excitatis vexantur, iiſq; qui venenum aliquod hauſerunt, aut à ſerpẽtibus cõmorſi ſunt. Cum vino & aceto pota peſti medetur, ore retenta eius arcet cõtagia, & putrido aëri reſiſtit. Commanducata phlegmatis multi, craſsi & viſcidi copiam à cerebro trahit, dentium dolorem mulcet, & apoplexia detentis vocem reſtituit, foliorum ſuccis faciei maculas omnes exterit, cutemq; nitidam reddit, vlceribus putridis inditus ea terget. Eadem præſtant folia trita & impoſita. Aqua eius ſtillatitia aut ſola, aut cum aceto inſtillata oculis, eorum caliginem diſcutit.

Ibidem.

Temper. Fuchſ. cap. 221. hiſt.

Vires. Dodo. li. 2. ca. 88.

CICVTA. *CAP. XLV.*

Nomina. ΩΝΕΙΟΝ Græcis, Cicuta Latinis dicitur, Arabibus *Sucaram*, Germanis *Vurtzerling, Schirling, & Vuetterich* quasi tyrannus, quod hominem interficiat, si intra corpus sumatur, Gallis *Cigue & Cocue*, Hispanis *Ceguda*. Nominatur autem κώνειον, παρὰ δ᾽ κωνεῖν διὰ τὸν γινόμενον ἰλιγμὸν καὶ σκότον τοῖς πίνουσι, idest, à circumuertendo, quod vertiginem & imaginem earum rerũ quæ aspiciũtur tanquam circumagantur, ac tenebras inducat
In Alexiph. iis qui eam biberunt, vt fusiùs declarat Nicander. Cicuta, ita describẽte Diosco-
Li.4. c.74. ride, caulem profert geniculatum, vt fœniculum, grandem, folia ferulæ similia, sed
Forma. angustiora & graueolentia, in cacumine adnascentes ramulos & vmbellas gerit, florem subalbum, semen aniso simile, sed candidius. Radix caua est & nõ profunda. Plinius, Cicuta quoque venenum est, inquit, publica Atheniensium pœna in-
Li.25.ca.13. uisa, ad multa tamen vsus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis estur à plerisq;, & in patinis. Leuis hîc & geniculatus, vt calami, nigricans, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus ramosus: folia coriandri teneriora, graui odoratu: semen aniso crassius: radix concaua, nullius vsus. Hæc Plinius. Notissima
Locus. omnibus hæc planta passim in pratis, locis incultis & vmbrosis, circa sepes & dumeta fruticat, omniumq; regionum indigena est, inquit
In Ad. fol. 326. Pena. Figura cerefolij, siue pastinacæ agrestis, aut myrrhidis. Iulio mense flores & semina profert. Dioscorides eius vim exitiosam, &
Li.4.ca 74. *Vires & Temper.* multũ in medicina vsum sic declarat. Cicuta in letalibus est medicamentis, sua frigiditate necans. Remedio est meraci vini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus contusis, priusquã semen & coma arescat, expressusq; in sole siccatur. Multus aridi ad medendi rationem vsus est. Miscetur vtiliter collyriis, quæ leuandi doloris gratia adhibentur. Herpetas & erysipelata illitus restinguit. Herba cũ coma trita, & testibus circumlita, libidinum in somno imaginationibus auxiliatur, sed genitalia illita resoluit, lac extinguit: mãmas in virginitate increscere prohibet: puerorũ testiculos tabescere facit. Pleráq; his cõsentanea tra-
Lib.25. c.13. dit Plinius, his verbis. Semini & foliis refrigeratoria vis, quæ si enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est priusquam perueniatur ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribusq;: tunc enim maximè tem-
Embl. 67. lib.4. pestiuus est. Succus trito semine expressus. (Melior semine trito expressus, Cornarius emendat ex veteri codice,) & sole densatus in pastillos necat, sanguinem spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad resoluenda medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorumq; dolores sedandos circumlitus. Miscetur collyriis, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem doloremq; & epiphoras sedant. Anaxilaus auctor est mammas à virginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac

CICVTA, Matth.

eſt, lac puerperarum mammis impoſita extinguit, veneremq́; teſtibus, circa pubertatem illita. Galenus, Cicuta, inquit, quod extremè refrigerantis ſit facultatis, omnes norunt. Sed non vbiq́; ſimiliter pernicioſam eſſe tradunt auctores. Plinius, Maxima vis, inquit, natæ Suſis Parthorum (Cornarius legit, Finibus Parthorum. Suſa enim vrbs fuit inter Perſidem & Babyloniam ſita, non vrbs Parthiæ. Tamen Theophraſtus ſcribit Thraſyam Mantinenſem ad venenum conficiendum cenſuiſſe ſumendum Cicutam, οὐχ ὅθεν ἔτυχεν, ἀλλ' ἐκ σούσων, ideſt, non vndelibet, ſed ex Suſis. Et paulò ante dixerat Homeri teſtimonio; Κώνειον ἄριστον εἶναι περὶ σοῦσα, καὶ ἐν τοῖς ψυχροτάτοις τόποις. Ideſt, optimam eſſe Cicutam circa Suſa, & in frigidiſſimis locis) mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ: in Græcia verò Megaricæ, deinde Atticæ. Matthiolus non adeò exitioſam eſſe in Italia tradit: eamq́; ſi in Hetruria Aſini depaſcantur, profundiſsimo ſomno & torpore corripi, vt non tantùm ſtupidi, ſed planè mortui videantur. Id quod aliquando ruſticos fefellit, nam dum aſinis quos mortuos credebant, pellem detraherent, accidit, quod in medio ferè operis aſini ſint experrecti, non ſine magno excoriantium terrore, & ingenti ſpectantium riſu.

Li.25. ca.13. Ibidem. Lib.9. hist. ca.17. Cap.15.

CICVTARIA. CAP. XLVI.

A Similitvdine quæ huic plantæ eſt cum Cicuta ab herbariis Cicutaria nomina eſt, quàm duplicem faciunt. Prior in pratis montium frigidorum luxuriat, radice candida, ramoſa, fœniculi modo carnoſa, nunc cocta, nunc in ſurculos diuiſa, odorata, acri: foliis oblongis, in ambitu valde inciſis: caule cubitali, anguloſo, ramoſo: flore candido in vmbellis: ſemine longo, nigro, gemino, filis duobus prætexis munito, acri, odorato. Cicutaria altera quæ rubra dicitur in pratis etiam montium vliginoſis ad fontium ſcaturigines, & riuorum margines fruticat, radice craſſa, nigra, geniculata, confi-

Nomina *Genera.* *Forma.*

CICVTARIA *Alba.*

CICVTARIA *Rubra.*

brata:

CICVTARIA *Maxima fœtida, Lobellij.*

CICVTARIA *Latifolia fœtidißima cum flore, Lob.*

brata: foliis quàm in ſuperiore latioribus, pallidioribúſque: caule pedali, ferulaceo: flore ex albo rubente, in vmbella compreſſa: ſemine ſimiliter oblongo, nigro, gemino, fila duo tenuia protendente, acri, & ſuauiter olente. Cicutarias

CICVTARIA *Altera latifolia fœtidißima, ſine flore, Lobell.*

alias profert Lobellius, Cicutariam maximam fœtidam, cuius caulis ad hominis proceritatem aſſurgit, craſsitudine eſt quatuor digitorum, foliis, ſemine & radice Seſelis Peloponnenſis longè maioribus. Fortaſſe eſt Thapſia tertia Salmaticenſium à Cluſio deſcripta quidem, ſed non picta. Profert etiam Cicutariam latifoliam fœtidiſsimam, perperam Seſeli Peloponnenſe quorumdam, qui nondum inuento gemino Peloponnenſi Seſeli folio Cicutæ latiore & craſsiore (cuiuſmodi huius ſunt) Seſeli Peloponnenſe folio Cicutæ dixere. Facultates tamen reclamant. Vniuerſa námque planta ſimul, ac tangitur, virus halat, qua nota à Peloponnenſi diſcernitur. Radice craſſa & tota facie Myrrhidem odoram veſcam quadamtenus exprimit: ſed folia latiora, longiora, nigriora, & ſemen breuius Angelicæ vel maximæ Cicutariæ fatuæ, par in vmbellis latis excuſſo candido flore. Caulis alis brachiatus, ſeſquicubitum & duos cubitos æquans. Florem, ſemen, caulem ſeorſum depinxit.

PERFOLIATA Altera.

CAP. XLVII.

HAEC ad cubiti altitudinem attollitur, caule rotundo, folio deorsum mutante & incuruo, crasso, venoso, pallido, perfoliatæ prioris simili, per cuius imam partem & caulis & rami traiiciunt, sicuti ferè in priore perfoliata, hoc dempto: quod non sic folium rotundo alueo caulem vndiquaque ambit, sed veluti infernè fissum per rimam transmittit, flore in vmbella, prodeunte ex cauo plantæ vertice, foliis, quæ alibi simplicia sunt, illic geminatis, & tanquam lacunam efficientibus: semine paruo, nigro, rotundo. De Perfoliata priore tractauimus in lib. de iis quæ in vmbrosis proueniunt. Cap.55.

ANTHRISCVS, Plinij.

ANTHRISCVS. CAP. XLVIII. Lib.21.c.15.

PLINIVS Anthriscum inter vulgares apud Ægyptios in cibis herbas numerat cum phōdrylla, hypochœri, caucalide & scādice. Li.22. c.22. Alibi de scandice scribens, ait. Eadem erat Anthriscus, si tenuiora folia, & odoratiora haberet. Anthriscum plantam esse hîc pictam contendunt herbarij quidam, quorum sententiæ nec refragor, nec suffragor. *Locus.* Gignitur in pratorum marginibus, præsertim si gelidis aquis rigantur, & ad riuorum præterfluentium alueos, *Forma.* radice fœniculi, intus alba, odorata, acri, foliis apii, per oras obliquè dissectis, in singulis pediculis ferè semper quinis, caule cubitali & interdum proceriore, anguloso, flore in vmbella candido, semine oblongo, gemino, apicibus duobus præfixis, exilibus, acri & odorato. Quidam pertinaciùs contendunt esse Chærephyllum nostrum.

HISTOR

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER SEPTIMVS,

In quo describuntur & ad viuum depinguntur Plantæ, quæ flore placent.

DE FLORIBVS ET CORONIS, CAP. I.

VM VMBELLAE flores sustineant plantis vmbelliferis eas quæ flore placent meritò subiungemus, quas ἄνθινα vocasse videtur Theophrastus, & floribus dicata conuertit Theodorus. Est autē τὸ ἄνθος, Latinè flos, veluti iuuenescentium plantarum quasi vernatio, vel futuri fructus indicium,& gaudium herbarum arborumq;. Concipiūt enim variis diebus,& pro sua quæq; natura grauida partus gerunt, quod germinatio ideo vocatur. Pariunt cum florent, flósque ruptis constat vtriculis. Sed educatio in fructu est. Quamquam florere quasdam arbores tradunt,fructum tamen nullum edere:ac contra fructiferas esse quasdam flore omni destitutas. Cerasi quidem genus est, quod florem rosæ modo foliolis multis stipatum,ideoq; formosum profert, nullum tamen fructum præbet,velut exhausta secuturi fructus materia in floris ornatum,& dēsam foliorum congeriem. Ilices verò fructu onerantur, quem nullus flos antecedit. Est & genus violæ flammeæ & chamæmeli leucanthemi,quod florem densum & multiplicem edit, nec semen gignit. Præterea tristes quædam sunt plantæ, quæ nullo flore à natura decorantur,vt adiantum,hemionitis,polypodium,filix, trichomanes,Medium,quibus tamen floris loco quidpiam natura concessit, vt filici & trichomani pensiles in auersa foliorum parte vermiculos. Flores Theophrastus anni partibus quibus emergunt,distinxit,vt sint ἄνθη ἐαρινὰ, θερινὰ, μετοπωρινὰ, idest, Flores verni,æstiui,autumnales,rigida hyeme, nullo flore celebri. Vernos flores hos recenset. Τῶν δὲ ἀνθῶν τὸ μὲν πρῶτον ἐκφαίνεται τὸ λευκόϊον, ὅπου μὲν ἀὴρ μαλακώτερος, εὐθὺς τοῦ χειμῶνος, ὅπου δὲ σκληρότερος, ὕστερον. ἐνιαχοῦ τοῦ ἦρος. ἅμα δὲ τῷ ἴῳ ἢ μικρότερόν τι γέρων καὶ τὸ φλογινὸν καλούμενον, τὸ ἄγριον (quem locum deprauatissimum esse vel ipsi asterisci indicant. Quare legit Gaza, ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρόν τι ὕστερον κρίνον καὶ τὸ φλογινόν. Plinius verò, ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρόν τι ὕστερον τὸ πορφυρινὸν) ταῦτα γὰρ ὧν οἱ στεφανοπλόκοι χρῶνται, πολὺ ἐκπρέπει τῶν ἄλλων. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ νάρκισσος, καὶ τὸ λείριον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. ἐμπλέκουσι γὰρ ἔνιοι καὶ τοῦτο εἰς τοὺς στεφάνους. ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ οἰνάνθη, καὶ τὸ μελάνιον. καὶ τῶν ἀγρίων, ὅτε ἑλειόχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἡ λειμωνία καλουμένη, καὶ τὸ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος, καὶ σχεδὸν ὅσοις ἄλλοις χρῶνται τῶν ὀρείων. τὸ δὲ ῥόδον ὑστερεῖ τούτων, καὶ τελευταῖον μὲν φαίνεται,

Lib.6.hist. cap.7. Flos quid.

Plin. li.17. ca.25.

Lib.6. hist. cap.7. Florum diuisio. Verni flores.

πρῶτον δὲ ἀπολείπει τῶν ἐαρινῶν. ὀλιγοχρόνιος γὰρ ἡ ἄνθησις, ὀλιγοχρόνια καὶ τῶν ἀγρίων τὰ λοιπά, πλὴν τοῦ ὑακίνθου καὶ τοῦ ἀγρίας καὶ τῆς σπαρτῆς. αὕτη δὲ διαμένει, καὶ τὸ λευκόϊον, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ φλόγινον. τὸ δὲ μελάνιον ὥσπερ εἴρηται, διὰ ἐνιαυτοῦ, θεραπείας τυγχάνον. ὁσαύτως δὲ καὶ οἰνάνθη. καὶ γὰρ τὸ ἀνθικὸν μέν, ποῶδες δὲ τὴν φύσιν(lege εὐῶδες non ποῶδες vt legit Gaza) ἐάν τις ἀποκνίζῃ, καὶ ἀφαιρῇ τὸ ἄνθος, καὶ μὴ ἐᾷ σπερματοῦσθαι, καὶ ὅτε(non ὅτι, vt in vulgatis) τόπον εὔηλον ἔχει, πλεῖστον διαμένει(hæ duæ voces postremæ ipso sensu & Gaza monentibus sunt addendæ)τὸ δὲ ἄνθος βοτρυῶδες, καὶ λευκὸν καθάπερ τῶν ἀγρίων(Gaza legit καθάπερ ἀμπέλου τῆς ἀγρίας, vertit enim vt labruscæ) ταῦτα μὲν οὖν ὥσπερ ἐαρινὰ φαίνεται. Idest, Primum inter flores Leucoium se ostendit (Gaza Leucoium violam albam conuertit, Plinium, opinor, secutus : alij Leucoium luteum intelligunt, (quibus quidem locis aër tepidior est, hyeme statim, vbi verò inclementior, postea. Vere alicubi cum viola, aut paulò post Lilium exit, & Phloginũ siluestre. Hæc aliis quibus coronarij vtuntur longè præcurrunt. Post hæc Narcissus & Lirium exeunt. Ad hæc bulbi κώδιον, idest, caput: quidam enim & id coronis intexunt. Sequuntur Oenanthe, nigra viola, & ex siluestribus eliochrysum, & anemones genus quam pratensem vocant: idem gladiolus, hyacinthus, & quibuscumq; ferè aliis mõtanis vtuntur. Rosa serior iis est, & nouissima quidem erumpit, prima autem inter vernos flores desinit: breui enim tempore durat florum eius prouentus. Nam & reliqua in siluestrium genere parum durant dempto hyacintho, tam siluestri quàm satiuo. Is enim diu durat, & leucoium, diutius etiam phloginum. Nigra autem viola, vt dictum est, annũ durat, si cultus adhibeatur: similiter œnanthe, nam ea quoque flore commendatur, natura suauiter olens: Si enim florem auellas auferásque, nec semen parere sinas & locum apricum nacta sit, plurimùm durat. Flos autem racematim coit candidusq; est vt labruscæ. Et verni quidem flores hi sunt. Plinius horum magnam partem ex Theophrasto descripsit his verbis. Florum prima ver nuntiantium viola alba: tepidioribus verò locis etiam hyeme emicat : postea quæ appellatur purpurea: proximè flammea quæ & phlox vocatur, siluestris duntaxat. Codiaminum(legendũ bulbi codium ex Theophrasto) bis anno, vere & autumno: æstates hyemesq; fugit. Seriores supradictis aliquanto narcissus & lilium trans maria: in Italia quidem, vt diximus, post rosam. Nam in Græcia tardiùs etiamnum anemone. Est autem hæc siluestrium bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanium, ex siluestribus eliochrysos. Deinde alterum genus anemones quæ limonia vocatur. Post hanc gladiolus comitatus hyacinthis: nouissima rosa: eademq; prima deficit, excepta satiua. E cæteris hyacinthus maximè durat, & viola alba, & œnanthe: sed hæc ita si deuulsa crebrò prohibeatur in semen abire. Eundem Theophrasti locum citans Athenæus, alios supradictis flores vernos addit, nisi mendosi sint codices. Πρῶτον δὲ τῶν ἀνθέων ἐκφαίνεσθαι φησὶ Θεόφραστος τὸ λευκόϊον, ἅμα δὲ αὐτῷ καὶ τὸν φλόμον καλούμενον τὸν ἄγριον(Alij ex Theophrasto legunt, τὸ φλόγινον καλούμενον τὸ ἄγριον)ἔπειτα νάρκισσον, καὶ ἴριν, καὶ τῶν ὀρείων ἀνεμώνης γένος τὸ καλούμενον ὄρφον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. συμπλέκουσι γὰρ καὶ τοῦτο ἔνιοι εἰς στεφάνους. ἐπὶ τούτοις ἥ τε οἰνάνθη, καὶ τὸ μελάνιον καὶ τῶν ἀγρίων ὅτε ἑλίχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἥ τε λειμωνία καλουμένη, καὶ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος. τὸ δὲ ῥόδον ὑστερεῖ τούτων. καὶ τελευταῖον μὲν φαίνεται, πρῶτον δὲ παύεται). Idest, omnium primum cerni leucoium Theophrastus tradit, vnáque cum illo verbascum agreste, postea narcissum & iridem, ac ex mõtanis anemones genus, quod montanum vocatur, & bulbi caput: nam etiam hoc quidam coronis implicant. His accedit œnanthe, nigra viola, & ex siluestribus elichrysum, & anemone limonia dicta. Hinc Gladiolus, hyacinthus. Rosa horum tardissima est, postremaq; cernitur, at prima desinit. Æstiui & autumnales flores hi sunt Theophrasto. Τὰ δὲ θερινὰ μᾶλλον ἥτε λυχνίς, καὶ τὸ διὸς ἄνθος, καὶ τὸ μήκωνθον, καὶ τὸ ἴφυον, καὶ ὁ ἀμάρακος ὁ φρύγιος, ἔτι δὲ ὁ πόθος καλούμενος. οὗτος δὲ ἐστι διττός. ὁ μὲν ἔχων τὸ ἄνθος ὅμοιον

Lib.21. c.11.

Li. 15. dipn.

Lib.6.hist. ca.7.

τῷ ὑακίνθῳ, ὁ δ' ἕτερος ἄχρους, λευκός. ᾧ χρῶνται περὶ τοὺς τάφους. καὶ χρονιώτερος οὗτος. ἀνθεῖ δὲ, καὶ ἡ ἶρις τοῦ θέρους καὶ τὸ στρούθιον καλούμενον, τῇ ὄψει καλὸν τὸ ἄνθος, ἄοσμον δέ. μετοπώρου δὲ τὸ λείριον τὸ ἕτερον, καὶ ὁ κρόκος ὅ τε ὀρεινὸς, ἄοσμος, καὶ ὁ ἥμερος. Ideſt, Æſtiui flores ſunt,
Lib.21.c.11. lychnis,Iouis flos,cerinthum,iphyum(Plinius legit pro cerintho, alterum genus lilij,& pro iphyum,Tiphyum)& amaracus phrygius, atque pothos duplex,vnus cui flos hyacintho ſimilis,alter decolor,albus,quo circa ſepulcra vtuntur, hîc verò diuturnior eſt. Floret etiam iris æſtate, & ſtruthium, flos quidem aſpectu pulcher,ſed ſine odore. Autumno verò florent lilij alterũ genus & crocus,tam mon-
Li.15.dipn. tanus inodorus, quàm ſatiuus. Athenæus hunc Theophraſti locum citans ab eo
Lib.21.c.11. nihil variat.Ex eodem Theophraſto hæc deſcripſit Plinius. Succedunt illis æſtiui, lychnis,& Iouis flos,& alterum genus lilij:item tiphyum & amaracus quem phrygium cognominant. Sed maximè ſpectabilis pothos.Duo genera huius:vnum cui flos hyacinthi eſt,alterum candidius, qui ferè naſcitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æſtate floret. Abeunt & hi marceſcuntq;. Alij rurſus ſubeunt autumno. Tertium genus lilij,& crocum,in vtroque genere vnum hebes, alterum odoratum. Hîc eſt,vt diximus, ex Theophraſto ortus florum temporum ratione diſtinctus ordo:quamquam,inquit,nullum intermittitur tempus,nec ipſa hyems floribus orbata eſt. Nam etſi propter immodicum frigus ſterilis videatur, tamen floſculos habet, autumnalibus prorogatis. Quod ſi ipſa clementior fuerit, multò magis. Verũenimuerò in Græcia dũtaxat,atque dum Theophraſtus viueret, præclaroſq; illos de plantis libros conſcriberet, ſupradicti illi flores coronarij habebantur,hoc ſæculo multò plures gratiſsimi iucundiſsimiq; celebrantur, quos oratione proſequemur,vt delicias noſtras poſteritas agnoſcat,nec dedignetur, iis interim non omiſsis quos Theophraſtus recenſuit, & quorum præſertim vſum retinuimus. Atque vt à vernis exordiar. Primus omnium flos conſiliginis, quam
Verni flores noſtri. Pſeudoelleborum nigrũ vocant,herbaceus in hortis noſtris proſilit ſtatim à bruma & Ianuario ferè toto durat,non odoris ſuauitate,non coloris venuſtate expetitus,ſed hoc nomine tantùm,quod vel inuito brumæ rigore exiſtat, atque erumpat,& alios omnes anteeat. Huic proximum eſt leucoium bulboſum, Ianuario & Februario floreſcens,mox leucoium flammeum,bulbus vomitorius,viola purpurea:caltha quæ hyemauerit,primulæ veris genera,belides ſatiuæ,leucoia candida, purpurea,punicea,anemone limonia,bulbina,chelidonium minus, fumaria bulboſa. Ianuarij, Februarij, Martij ineuntis hæc plerumq; fœtura eſt. Progrediente Martio luxuriant phlox,vinca peruinca, œnanthe,hyacinthi,lunaria odora & inodora,narciſſus duplex,alter orbiculo medij floris rubro, ſuauis odoris, alter grauiùs olens,luteo, chamæleuce, ſiue farranum Plinij, cardamine minor (has enim ſertis & coronis non excludunt) flore violæ,è puniceo candicante, nam & altera minor humiliorq; eſt,floſculo candido, exiguo,inutili. Deinceps Aprilis hos largitur cynorrhodi læuis,pæoniæ,iridis maioris cæruleæ & candidæ, gladioli, eliochryſi,violæ matronalis,cuius flos vt leucoiorum,candidus, puniceus, purpureus ſpectatur,herbæ Catrachio ſimilis quã Galli *Baßinetz* vocant. Florent & hoc menſe oxyacantha,& ſmilax aſpera, quorum flore coronarios vti ſcripſit Theophra-
Lib.6.hiſt. cap.7. ſtus.Ex hiſce floribus perenniores ſunt phlox,quæ tota ferè æſtate florere non deſinit,viola flammea, leucoia, violæ matronales,viola purpurea multiplex. Aprili ſuccedit Maius ſuorũ quoque florum opibus & agmine diues: nam eo flores ſuos expandunt hemerocalles ſiue lilium fuluum,lilium candidum, lilium martagum nuncupatum,melanthium rubrum,caltha veris principio ſata, roſa corneola, iaſminum luteum,cyamis maior,purpureus,cæruleus,candidus,orcheωn & ranũculorum genera,phalangium flore niueo,caryophyllum ſylueſtre,ſatiuum,candidũ, rubrum, puniceum, vermiculatum, polyſchides, viola barbata, flos Africanus,
polygona

polygonatum,iris parua,myrtus,aſphodelus,aſperula, Iouis flos ſiue Aquilegia candida,purpurea,punicea,pſeudomelanthium. Minùs fugaces ex iis ſunt, caltha ſatiua,Iouis flos,flos Africanus,caryophylla,pſeudomelāthium,cyanus, roſa corneola,melanthium rubrum. Quædam enim floris prouentū in duos trésve menſes prorogant:quædam etiam in totam ferè æſtatem,vt melanthium rubrū & caltha:quædam etiam bis florent,vt roſa corneola, quæ autumno etiam floret, & ad Octobris vſque exitū flores producit. Iam verò flores æſtiui (ſic enim nominantur & iure quidem, ij quos Iunius & Iulius menſes fundunt) ſunt,melanthiorum tria genera,lychnis ſatiua,rubra,candida,lauandula,ſpica,ſpartium, & ipſum biferum,quoniam ſub autumni finem florem etiam præbet, ſi cœlū nō repugnauerit, cuminum ſilueſtre geminū,alterum flore rariùs diſiecto,alterū denſiùs cumulato, equitis calcaribus ſimili,maiorana,iaſminum duplex,malua hortenſis,alba,rubra, purpuraſcens,ſimplex,multiplex:ex ſilueſtribus rapūculum maius trachelia duo, campanula alba & cærulea,dactylis lutea & rubra,ſilybi flos, quod leucacantham vocat Tragus,à puellis Germanis coronis addi ſolitus, Alcea veneta. Ex his diutiùs durant lauandula,ſpica,lychnis, maiorana,cuminum ſilueſtre, quod in faſciculos coaceruatum & ſuſpenſum ſiccatur, minimeq́; marceſcente floris purpura, hyeme floribus aliis omnibus deſtituta,cum amaraco & thymo ſertis ac coronis inſeritur, vt elychryſos ſic aſſeruatus. Augusti verò & Septembris munera ſunt, amaranthus purpureus,petilius maior Plinij,blitum maius,cyclaminus flore violæ,purpureo,odorato,&,vt audio,Tulipa rubra,calathiana Plinij autumnalis:ſunt enim aliæ duæ,hæc verna,illa æſtiua,crocus ſilueſtris inodorus,ſatiuus odoris non iniucūdi,cui ſimillimus colchici flos in pratis nudus,poſt foliorū iacturam, adeò vt incautos & ignaros fallat. His quoque menſibus halicacabi fructus matureſcit & fulueſcit,quem folliculi tunica detracta coronarij in ſerta cū cumino ſilueſtri, amaraco & thymo colligant,ceraſum vocantes,ob magnam cū ceraſi fructu coloris & rotunditatis affinitatem. Hactenus flores coronarios recenſuimus: præter quos in coronis locum ſibi vendicant plantæ multæ,vel foliorum varia pictura inſignes,vel ramulis frondeq́; ſuauem odorē ſpirantes. Sed de iis libro de odoratis plantis tractabimus. Nunc de florum vſu dicendum nobis eſt:qui quidem latiſsimè patet. Nam flores ſummæ hominum tum voluptatis, tum vtilitatis cauſſa creauit natura. Horum enim illecebris non parum viſus & olfactus capiuntur,vtpote cū miros efflent odores,inenarrabilemq́; colorum varietatem repreſentent. Nec enim in vllis rebus aliis laſciuiens natura magno fertilitatis gaudio tam variè luſit,ſiue floris cuiuſque priuatum colorem ſpectes,vt lilij niueum, calthæ luteum,ſiue in ſingulis quibuſdam varietatem, vt in eo quem trinitatis florem appellant,vna parte luteo,altera ſatura purpura nitēte,alia candido vel cæruleo, ſiue figuræ diuerſitatem,ſiue appendicum,ſtaminum, foliorum formā,numerum, picturam multiplicem. Iam verò quanta in medendi arte ex florum odore & facultatibus inſignibus calfaciendi,refrigerandi,reprimendi,corroborandi, digerendi, diſcutiendi,reſoluendi,aperiendi,attenuandi,leniēdi, atque aliis infinitis percipitur vtilitas,quis facilè explicare poſsit? Quæ enim corporis pars male affici poteſt, cui non ex floribus remedia adhiberi poſsint? quis morbus ſine florum remedio tuto curari poteſt? quæ medicamentorum,quæ antidotorum compoſitiones, quibus flores non admiſceantur? In cataplaſmata,malagmata,emplaſtra,vnguenta,fotus,balnea admittuntur:rara ſunt ſine floribus enemata:olea,permulta ex floribus cōponuntur,ſerapia,tragemata. Elicitur ex ipſis liquor:vino, melli, aceto induntur,vt in eis vires ſuas relinquant. Sed de florum vſu medico in ſingulorum tractatione dicetur. Nunc ad eorum vſum redeo,qui deliciis maximè cernitur. Veteres floribus in coronas potiſsimum nexis vtebantur puellarum virginumq́; orna-

Aeſtiui flores noſtri.

Autūnales flores noſtri.

Lib.21.c.8.

Florū vſus.

menta,quod Strabo tradit apud Vibonem in Brutiis repertum, in eumq́; locum propter flores migrasse Proserpinam. Hæ & conuiuiis adhibebantur,& amãtibus in deliciis erant, στέφανος Græcis corona dicta est, & στέφος & στέμμα à cingendo, Athenæo teste. Corona verò Latinis à choro dicta videtur,etiamsi citra aspirationem nunc scribatur: tamen Apion in libro de lingua Romana, vt scribit Athenæus,choronam cum aspiratione diu appellatam fuisse tradidit,quia chori ductores ea antiquitus in theatris vterentur. Nostris non solùm flores in coronarum vsum venere,sed etiam in serta digeruntur,quæ ferentes & intueantur, & naribus obiiciant:aut in fasciculos componuntur,quos in vasis aut vrceis encaustro picturatis & aqua plenis mersos, super cœnaculorum abacis,cubiculorum mensis, fenestrísque asseruant ad pascendos recreandosq́; oculos. Coronis ac sertis herbarũ flores ferè inseruiunt,arborum minimè,præterquam mali aureæ,citriæ,punicæ,& myrti.Fasciculis verò & arborum,& siluestrium herbarum obuios quosque flores immiscent,modò vel forma,vel colore arrideant,vt malorũ,pyrorum,achradum, oxyacanthæ,vacciniorum,persicorum,padi,thraupali,tetragoniæ,violæ calathianæ,sisymbrij siluestris, & reliquorum id genus nullo ferè dempto. Sed coronas prisci non tantùm capiti imposuere(hoc ipsarum vsu reperto, auctore Athenæo, ob dolorem capitis cũ post liberaliorem meri potum his fortè veluti vinculo capiti adhibitis,eius grauitatem, vel sublatam vel leuatam sensissent, præsertim si hedera,myrto,lauro,rosa caput cingerent) sed etiam collo adalligauere in pectus demissas,ὑποθυμίδας, vel ὑποθυμιάδας dictas. Athenæus. ὑποθυμὶς δὲ καὶ ὑποθυμιάδες στέφανοι παρ' αἰολεῦσι καὶ ἴωσιν, οὓς περὶ τοὺς τραχήλους περιετίθεντο, ὡς σαφῶς ἐστὶ μαθεῖν ἐκ τῆς ἀλκαίου καὶ ἀνακρέοντος ποιήσεως. Idest, Sunt etiam hypothymis & hypothymiades coronæ quædam apud Aeoles & Iones,quas circum colla gestabant, vt ex Alcæi & Anacreontis poëmate discere licet.Has autẽ ita gestasse tradit Athenęus,quod cor vitæ sedes cum in pectore sit, non solùm coronis hanc principem corporis partẽ ornandam esse iudicauerunt,sed etiam vnguentis pretiosis illinendam ac exhilarandam. Et hypothymides,siue hypothymiades dici videntur, quod earum θυμίασις,idest,halitus & odor in nares expiraret.Morem eum Sequani etiamnum retinent,sæpius ex indusiorum lineorum deiectis vinculis serta florum suspendentes,quàm gestantes manu. Ad hæc non omnes eadem de causa coronas sibi aptabant,neque eandem earum deligebant materiam,sicut neque nos nostro sæculo, neque texendarum coronarum eadem omnibus occasio.Religionis caussa & oraculi iussu Cares vitice coronabantur auctore Athenæo, Lacedæmonij calamo ἐν τῇ τῶν προμαχίων ἑορτῇ,idest,in festo antesignanorum,& palma, auctore Sosibio, quæ in Gymnopodiis festo Laconico monimentum erat victoriæ ad Tyræam partæ.Naucratitæ myrto,Ægyptij papyro,quam ideo coronariã vocabant, quod eius flore deos coronabant,Plinio teste. Samiæ Iunonis æditui, sacerdotes lauro, qua cæteri Græci vtebantur,vt ait Philonides,ad discutiendam post immodicum potum capitis grauitatem, Romani verò triumphantes bellicæ virtutis insigni. Præterea non religione tantùm moti homines sibi coronas aptarunt,sed deorum etiam simulacris,quod hodie quoque fit diebus festis laribus publicis & priuatis, manibus & sepulcris. Mitto celebres illas Græcorum coronas ex apio,pinu,populo, oleastro publicis ludis Græciæ in virtutis præmium viris fortibus dari solitas,& Romanorum triumphales,obsidionales,ciuicas,murales, vallares, nauales, ouales,& laureas,aureas,gramineas,iligneas,querneas,myrteas,vtpote quę ad florum & plantarum naturam ac contemplationem nihil conferant: item sutiles, quæque ex assuto malabatro nardóve fiebant, vel serico pingebantur opere phrygio,natiuos flores imitante serici tinctura & varietate. Dicamus hîc potiùs de pactilibus coronis,quarum summa fuit auctoritas,sic nuncupatis,quod ex floribus & herbis

Lib.15.

Ibidem.

Coronæ variæ, & earum varius vsus.

Lib. 15.

Lib.15.

Lib.13. c.11.

herbis coronariis compactæ essent, Græci στρεπτὰς & ἑλικτὰς, idest, tortiles, & φιλυρινὰς vocarunt, quod philyræ, idest, tiliæ cortici in tænias dissecto flores impingerentur. Fuerunt etiam ἀντινόειοι coronę ab Ægyptiis appellatæ è loci flore ibi nascentis æstatis tempore in stagnis, cuius duo reperiuntur colores, alterius candidus rosæ specie ex qua componuntur coronæ Antinoiæ propriè nominatæ, alterius cæruleus, ex qua texũtur coronæ λωτίναι. Fuerũt & ἀκίνιοι coronæ ex Acino plãta nexæ, quarum meminit Andron medicus apud Athenęum. Floribus coronariis suprà memoratis prisci alios adnumerarunt teste Athenęo, vt cosmosandalum, Thesiũ, philadelphium, chelidonium fronde albescente. His adde veteres nectendarum & gestandarum coronarum adeò curiosos fuisse, vt quo tempore flores terra negat, cornuum ramenta in florum speciem tingerent, quemadmodum & nostri homines hodie pennis auium lignorum ramentis & charthis artificiosè dissectis tinctisq; vernos flores ementiuntur in hybernas coronas: ex medulla quoque iuncorum gypso illita auiculas formantes, quas sertis & coronis addunt lemniscorum vice, quibus & laneis & aureis veteres vsi sunt. Hactenus de coronis & floribus coronariis vniuersè. Deinceps de singulis dicendum, non illis quidem supradictis omnibus, quorum plantæ aliæ aliis libris descriptæ, aliæ aliis libris describendę, ne similes à similibus dissociarentur, sed de iis quæ maximè placent nobis & arridẽt, hodieq; vsu frequentiore vsurpantur quarum loci natales, ortus tempora, tum eximiæ præstantissimæq; in medendi arte potestates singillatim explicabuntur. Atq; ab his quæ omnibus notiores sunt & vulgatiores exordiemur.

Lib. 15.

Ibidem.

VIOLA PVRPVREA. CAP. II.

Nomina

ION Græcis & ἴον μέλαν Theophrasto & μελάνιον, Dioscoridi ἴον πορφυροῦν, Latinis viola nigra, & purpurea, & viola Martia, Officinis viola, herba ipsa violaria, Arabibus *Seneffigi, Sonofrig*, siue *Benefegi*, Italis *Viola porporea, &* *Viola mammola*, Germanis *Mertzenviolen*, Hispanis *Violeta*, Gallis *Violette de Mars*. Nicander in Georgicis, vt Hermolaus refert, Ion vocatam credit Violam, quia Nymphæ quædam Ioniæ florẽ eum Ioui primũ dedere muneri. Alij Græci ἴον dictum putant, quod cum Io in vaccam à Ioue cõuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit, vt Latini quoque detrita, t, litera Violam quasi Vitulam imitatione Græca videri possent appellasse. Eadem occasione Seruius Violam Latinis etiam vaccinium dici refert, locum hunc enarrans Vergilij.

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur. Ecl. 2.

Vergilius tamen alio in loco vaccinium à viola differre ostendit.

Et nigræ violæ sunt, & vaccinia nigra. Ecl. 10.

Vitruuius quoque Violam à vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis attici colorẽ, ex vaccinio purpuram elegantem fieri memoriæ prodidit. Petrus Pe. ἴον ἀπὸ τοῦ ἰέναι, quasi ire aut prouenire, aut primùm prorumpere dictum putat: veris enim præuia est Viola, purpura autẽ nigricans, seu in nigro purpureus color causa fuit cur Viola purpurea Theophrasto, Græcisq; aliis scriptoribus & Vergilio nigra diceretur. Nec solùm ex saturata purpura lucent Violæ, sed etiam quædã sunt albæ, eæq; vulgatiores, frigidis & vliginosis locis nascẽtes, nullo aut sanè languido odore. Vtriusque alia est satiua, alia siluestris. Præterea Viola purpurea satiua, tum candida in hortos trãslata, maximè loco aprico insolata, floreq; sæpius vulso, alioq; cultu, denso foliorum stipatu ferè globosa fit, ideo duplex Gallis dicta, *Violette de Mars double*, quã olitores delitiis alunt. Pena tradit nusquam in Europa cultu luculentiores, magnitudine, fragrantia, colore, prouentu spectari, quã in Antuerpiæ Officinis quę parant cęruleum violaceum syrupum ex pluribus infusis saccharo

Li 7. archi.

Genera

addito,ſoli viginti aut triginta dies expoſitis. Sed is florũ luxus Violas ſemine priuat,fraudato ſeminis genio,quæ ſi rurſus negligantur, nec frequentiùs tranſplantentur,ad ingenium redeunt. Matthiolus arboreſcentem Violam è Baldo monte ad ſe miſſam depinxit,nempe Matrem Violarum, à nobis deſcribendam paulò poſt fuſiùs,quæ ad duorum cubitorum altitudinẽ adoleſcit, multis ab vna radice ſublatis ramis, flore regalis conſolidæ floribus ferè ſimili. Ea nihil aliud eſt,inquit Pena,quàm Viola purpurea in nemoroſis,vmbroſis frigidarum regionum,qualis Anglia, Belgium, vel calidiorum montibus arduis,quales Veganij,& Narbonẽſes alij montes,ramoſos cauliculos emittens, ſeſquipalmares,teneros,& ex interuallis folia oblongiora,altiùs ſerrata,ſiliquaſq́; in tria dehiſcẽtes,longiores: flores cõcolores,inodoros,nonnihil toto ortu & poſitu Violam flammeam imitata, neque tamen ſpecie aut natura à Viola purpurea diuerſa, quã ſic deſcripſit Dioſcorides.

Ca.117.li.4. — *In Ad. flo. 266.*

Li.4. c.117. *Forma.*

VIOLA Purpurea, Matth.

Folium habet minus tenuiuſq́; quàm hedera, nigrius tamen,nec diſsimile: cauliculus ſtatim à radice medius proſilit,in quo floſculus ſuauiter olens,purpureus. Naſcitur in aſperis & vmbroſis locis.Hanc noſtram eſſe Violam Martiã nemo ambigit, tum floris venuſtate, tum ſuauiſsimo odore plebi & Officinis frequentiſsimam & vſitatiſsimam, ad delicias & ſummas vtilitates. Hæc enim humilis per terram repit fragariæ modo, folia fundens à radice multa, lata,venoſa,per ambitum leuiter ſerrata, hederæ foliis minora,rotundiora,tenuiora, nigrioraq́; præſertim parte ſuperiore,inter quæ medij exeunt pediculi tenues, teneriuſculi, ſinguli ſingulos flores ferentes, pulchros, odoratos, colore in nigro purpureos, nonnunquam pallidiores, nonnunquam candidos, ex quinque foliolis cõpoſitos, ac deinde penſilles folliculos,vaſculáve rotunda per maturitatem in tres partes dehiſcentia,ſemen minutum,album, in rotunditate oblongũ,miliaceum, medulloſum complectentia: radices tenues ſunt & fibratæ.

Lib.21. c.6. Hanc ſolam Plinius Græco nomine Ion appellari tradit his verbis. Violis honos proximus. Earum plura genera,purpureæ,luteæ albæ:plantis omnes vt olus ſatæ. Ex iis verò quæ ſpõte apricis & macris locis proueniunt, purpureæ latiore folio ſtatim ab radice carnoſa exeunt,ſolæq́; Græco nomine à cæteris diſcernũtur, appellata Ia,vt ab his ianthina veſtis. Locis opacis iuxta dumos,muros,agrorũ,hortorumq́; margines pingui ſolo plurima frequenſq́; emicat. Multiplex hortenſis eſt,quæ floribus eſt pallidioribus, minuſq́; odoratis. Naſcitur etiam locis opacis, ac ſecus vias & margines agrorum,verũ arido ſteriliq́ue ſolo. Floret perpetuò, vt diximus ex Theophraſto,ſi cultus adhibeatur,ſed vere præſertim, & inter vernos flores ferè prima. Folia verò toto anno virent. Viola refrigerandi vim habet, Dioſcor.auctore. Folia eius per ſe & cum polenta illita ſtomacho æſtuanti,oculorum inflammationibus,ſediſq́; procidentiis auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum eſt,cum aqua potum angina correptis, & comitiali in pueris morbo mederi affirmant. Quam poſtremã ſententiam quidam hinc expungunt tanquã ſuppoſititiã,nec eam Ruellius conuertit,quod eadẽ capite de Aſtere legatur. Alij cõtra Plinium & eos auctores ex quibus illa deſcripſit, ſequẽdos iudicant, idq́; de

Locus — *Tempus.* — *Vires & Temper.* *Li.4.ca.117.*

Viola

Viola purpurea rectè legi,& à Dioſcoride ſcriptum eſſe cenſent,capitiq; de Aſtere Attico falſò adiecta,quod neq; Plinius,neq;Grçcus alius auctor ea de Aſtere memoriæ prodiderit.De viola verò hæc Plinius.Violæ ſilueſtres ſunt & ſatiuæ. Purpureæ refrigerant,cõtra inflãmationes illinuntur,ſtomacho ardenti imponũtur,& capiti in fronte.Oculorũ priuatim epiphoris,& ſede procidente vuluáve, & cõtra ſuppurationes.Crapulã & grauedines capitis impoſitis coronis olfactúve diſcutiũt.Anginas ex aqua potæ.Id quod purpureũ eſt ex iis, comitialibus medetur,maximè pueris in aqua potũ.Semen violæ ſcorpionibus aduerſatur, contrà flos albæ ſuppurata aperit,ipſa diſcutit.Hęc Plinius.Et ſanè hoc ex violis purpureis auxiliũ videtur non manifeſtis ipſarum qualitatibus aut facultatibus, ſed φυσικῶς, & cæco effectu anginis & epilepſiæ mederi.Violæ folia,inquit Galenus, aqueam & ſubfrigidam ſubſtãtiam ſuperãtem poſsident.Quare tum per ſe, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant.Imponuntur & ori ventriculi æſtuanti,& oculis.Meſues multò accuratiùs violæ vires declarat his verbis.Viola recens frigida eſt & humida,ſiccata minùs tum frigida tum humida.In recente enim excrementoſa in ſuperficie humiditas purgatrix lubricando, caliditatem obtundit, perfectionis ipſius & formæ cauſam.Hæc cùm ſiccando reſoluta fuerit,caliditas priùs obrupta emicat, & ab ea ſapor amarus,fitq; trahendo purgatrix. Viola recens refrigerat, narcoticorum ritu dolores calidos ſedat,inflãmationes omnes extinguit,aſperam arteriam & thoracẽ lenit,expùrgat bilem flauã , & ab ea calorem extinguit,& cephalalgiam à cauſa calida:ſomniferæ ſunt, conferunt vuæ, cynanchæ,præter cæteras verò pleuritidi , & cæteris tumoribus thoracicis : phlegmonen hepatis , obſtructionem eius ſiccam, icterum valde iuuant,& febres ſymptomaticas,ſeu inflãmatorias : ſitim ſedant,ſed coryzam excitant.Melior eſt viola matutina,cuius virtutem neq; ſolis calor reſoluit,neq; pluuia diſsipauit. Cum imbecilliter purgẽt, additur à quibuſdam violarum parti dimidium turbith, ab aliis ſcammonium , & finguntur trochiſci. Violæ & oleum violarũ , vt medicamentorum violentiam retundant,ipſis adduntur. Succus violarum & ſyrupus leniendo ſoluit.Violæ melle conditæ magis tergent, minùs refrigerant, cum ſaccharo cõtrà. Oleum ſit omphacinum aut amygdalinum , in quo oleum violatũ fiet.Hactenus Meſues, fit hodie quoque ſyrupus ex violarum recentium diluto , in quo illæ ſæpius macęratæ fuerint quemadmodum ex roſis roſaceus , quo deiiciendæ alui gratia medici in pleuritide vtuntur , vncias quatuor aut quinq; propinantes , violarum deiectoriam vim Galenum & cæteros veteres Græcos nõ nouiſſe perſpicuum eſt.

Lib.21.c.19. Lib.6.ſim. Lib.2.c.11.

MATER Violarum, Dalechampij.

Mater violarũ. Gignitur viola hîc depicta, ab herbariis mater violarum dicta, in nemoribus & dumetis,radice nigra, multis fibris capilata,caulibus multis, ſeſquipedalibus,nodoſis,teretibus,foliis violæ martiæ longioribus , ad caulium & ſurculorum nodos exeuntibus, flore violæ purpureæ longo pediculo nixo, vt in ſupradicta viola, ſemine eodem, quadrangulis veſicis incluſo. Caules primùm recti ſtant , deinde humi procumbunt,floret hæc planta diutiſsimè : nam dilapſo flore in eius locum alius atque alius ſubnaſcitur.

VIOLA FLAMMEA. CAP. III.

Nomina QVAE hîc pingitur viola à florum tricolori varietate Viola tricolor,& herba siue flos trinitatis nuncupatur,ab aliis Iacea, ab aliis Viola flammea,quibus phlox Theophrasti esse videtur,quam violam flammeam Plinius & Gaza interpretati sunt, quamquam nostra exemplaria non φλὼξ, sed φλογινὸν habeant, quod idem esse puto. Phloga Theophrastus scribit vere cum viola,aut paulò pòst exire,siluestrem esse,plurimúmque durare, quæ de tricolori viola verè dici possunt. Est enim siluestris, inodora, vere aut paulò pòst erumpens. Alij contendunt phloga herbam esse à Dodonæo pro heranthemo demonstratam.Anguillara amaranthum purpureum esse putauit. Sed is nec vernus,nec coloris flammei. Viola hæc Gallis *Pensees*, *& menues pensees* vocatur,Germanis *freyscampkraut*,quæ cum siluestris sit,in hortis tamen hodie colitur. Eiusdem duo obseruauit & depinxit genera Matth.alterum maius, alterũ minus. Viola flãmea foliis constat exiguis,initio rotundiusculis,deinde oblongioribus, per ambitum serratis,caulibus angulosis,infirmis,tenuibus,geniculatis,reptantibus, ex quibus inter folia exoriuntur pediculi longiusculi, quibus flores insident purpureæ violæ forma & magnitudine ferè pares, similiter in quinque foliola diuisi, singula triplici colore variegata,purpureo videlicet,luteo,candidóque vel cæruleo,summis foliolis purpureis,mediis candidis,infimis luteis nigris intercursantibus lineolis.In hortis hos flores etiam cum pallido,cæruleo,purpureo,luteo promiscuos videmus,ea colorum varietate ob solam venustatem, nulla odoris gratia commendata.At in Vellauuiorum montosis pascuis propè cœnobium,quod monasterium Diui Chafredi vocãt, hîc flos totus luteus spectatur copiosissimus insigni prorsus de hac re historia. Montibus enim altissimis frigidissimis, niue sex ferè menses opertis, eo potissimum iugo vnde manat Ligeris fons, per æstatem tanta copia is

Lib.6.hist. cap.7.

Lib.2.c.31.

Genera.

In cap. 117. lib.4.

Forma.

VIOLA FLAMMEA siue Tricolor maior, Matth.

VIOLA FLAMMEA Minor, seu Iacea altera, Matth.

flos

flos prodit, vt terrę conſpectum intuentibus eripiat: collectum verò & in ſaccis conditum incolæ Maſsiliam perferunt, vnde poſt nauibus in Alexandriam & Aegyptum vehitur. Eum fama eſt Aegyptios comparare, vt in aqua, quam ſolam bibere per religionem fas eſt, macerantes, & coquentes, ſalubriorem potum conficiunt, ad caducum morbum pulmoníſque & thoracis vitia decoctum id prodeſſe arbitrantes: tam procul ad eos morborum ſitíſque remedia nos mittimus. φλόγα, quaſi flammeam dictam volunt ab huius ſylueſtris luteo colore, quem Flammeum appellarunt veteres, & qui in hortis cultu mutatur. Semẽ exiguis & rotundis folliculis coërcetur, quæ eo maturo dehiſcunt, radices multis fibris conſtant. Minoris huius violæ flores, inquit Matthiolus, minores ſunt, & duobus tantùm coloribus ſplendentes, nempe cæruleo ac candido, aut luteo & albicante. In aruis multis locis naſcitur, & ſitientibus pratis ſua ſponte, atque in hortis ſilueſtri ſpecioſior & elegantior. Vere cum viola purpurea aut paulò pòſt emicat, æſtate deinde tota, & maxima autumni parte, nõnunquam etiam hyeme floret. Dodonæus in ſtirpium hiſtoria violam flammeam ſiccam, calido frigidóque temperatam eſſe tradit, in libro de floribus frigidam quidem obſcuram habere qualitatem, ſed humidam manifeſtiorem, lenti glutinoſiq; ſucci, vt malua participem, emollientis ea de cauſa facultatis, verùm minùs quàm illa, prodeſſe, vt recẽtiores aiunt, febriſcitãtibus maximè pueris & infantibus, quorũ conuulſionibus ac comitialis morbi acceſsionibus ſubuenire creditur, commendatur item ad pulmonis pectoríſque inflammationes, & ad ſcabiem corporíſque pruritum: vlcera quoque glutinare fertur. Pena calidam, guſtúque totam ſubacrem eſſe aſſerit.

Locus. *Tempus.* Lib. 2. c. 2. Cap. 2. In Ad. fol. 266.

LEVCOIVM. CAP. IIII.

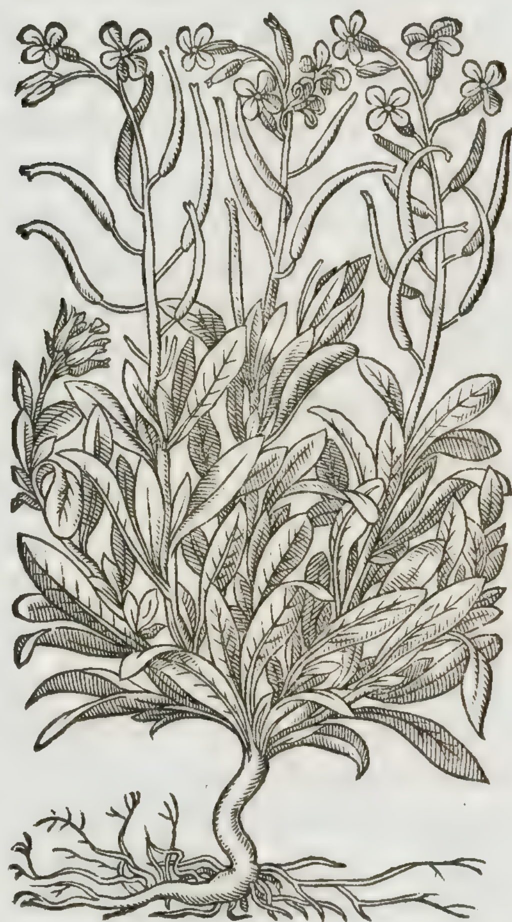
TOῦ λευκοΐου nomen, quamuis Græcis albam violam ſignificet, ſi eius vocabuli compoſitionem ſpectes, aliarum tamen violarum præter melania cuiuſcunque coloris ſint, naturam indicat, etiam lutearum quas Arabes nunc *Cheiri* vocant nunc *Alcheiri*, præpoſito articulo, Germani *Vvyſuail*, Hiſpani *Violetas amarilhas*, Galli *Gyrofliers iaunes*: & candidarum, & cærulearum, & purpurearum, vt quatuor ſint in totum hæc genera ſola florum varietate diſcrepantia, autore Dioſcoride. Alia enim candida, alia lutea, alia purpurea, alia cærulea quamquam multi de cærulea dubitent, putẽntque leucoium cæruleum in Dioſcoridis græcis codicibus aſcititium eſſe, etſi in cunctis pariter legatur, tum quod nuſquam leucoium cæruleum viderint, tum quod Marcelli egregiæ antiquitatis & fidei Latinus Dioſcorides Lõgobardis literis ſcriptus, tres tantùm colores illos omnibus notos numerat, quartus hîc cæruleus nullus in eo ſit. His addit Fuchſius Plinij auctoritatem, qui violæ genera enumerãs, purpureæ, luteæ, albæ duntaxat meminit: neque plures leucoij differentias recenſet Oribaſius, neque Serapio hoc Dioſcoridis caput ad verbum deſcribens. Minimè tamen hîc violam purpuream aut candidam intelligas eam quam ἴον Gręcis propriè vocatam diximus, Latinis violam, quam diximus etiam eſſe purpuream & candidam: Homines enim illorum florum capti venuſtate & fragrantia, inquit Pena, vt vſum ad coronamenta, ſic nomen commune ſanxere, poſteáque magis conſuetudinem, aut florum ſimilitudinem quam rationem ſecuti, multos & varios flores violas nuncuparunt, idem nomen variis atque longè diuerſis plantis, quales ſunt violæ & leucoia imponentes. Hæc enim ab illis qualitate facultatibúſque differunt: ideo Dioſcorides locis atque familia diſiunxit. Eſt & apud Theophraſtum leucoium bulboſum. Quæ omnia ſuis locis declarantur. Leucoium album vt Dioſcoridis ætate, ſic etiam hodie vulgò notum, non à florum candore, neque enim ſemper candidos ha

Nomina *Genera* Lib. 3. c. 121. Cap. 173. hi. Lib. 21. c. 6. Lib. 7. hiſt. cap. 15. *Forma.*

LEVCOIVM, Album.

LEVCOIVM Album & purpureum, Matth.

dos habet, ſed à foliorum canitie cinericióve colore dictum, caulem habet bipedalem aut tripedalem, durum, rectum, ramoſum, rotundum: folia oblonga, candida, mollia, & veluti lanuginoſa verbaſci ritu: flores odoratos, ex quatuor foliolis congeſtos in ſuperiore cauliculorum parte, ex pediculis exeuntes, aut candidos aut rubẽtes, aut ex purpureo puniceos, aut cineri candidiori proximos: ſiliquas anguſtas, oblongas, in quibus ſemen latum & rotundum: radices validas, fibratas. Hoc minus leucoium ponit Dodonæus, quod non forma ſed magnitudine ſola differt, caules foliáque ſimilia gerit, ſed minora, flores etiam vel candidos, vel rubentes, vel puniceos, ſiliquas & ſemina ſimilia. Fuchſius violæ matronalis nomine depinxit. Purpureum huic planè ſimile eſt caulibus, foliis vtraque parte caneſcentibus, ſolo florum colore diſtat. Quare Matthiolus vtrumq; eadem pictura expreſsit. Leucoia iſta vere florent, & tota propemodum æſtate. In hortis & cultis locis proueniunt. Leucoium luteum, Græcis λευκόϊον, & λευκόϊον μήλινον, Plinio viola lutea, Arabibus & Officinis propriè *Keyri*, Gallis *Gyroflee iaune*, vel *Violier iaune*, Germanis *Geel veiel*, Italis *Viola lalla*, caulibus eſt ramoſis, lignoſis, virentibus, foliis oblongis, anguſtis, in viridi nigricantibus, glabris, numeroſioribus, longioribus, magis in acutum deſinentibus, quàm ſuperiora. Flores bene lutei, venuſti, valde odorati ſummos

LEVCOIVM Aureum, Matthioli.

Lib. 2. c. 4. & hiſt. flo. cap 3.

Cap. 117. hiſt.

Tempus

Locus.

Leucoium luteum.

Forma.

ſummos ramulos ornant: deinde ſiliquæ minores, in quibus ſemen compreſſum, luteum. (*Locus.*) Sponte è rimis peruetuſtorum murorum ſaxorúmque apricis, & radiorum ſolis repercuſſu incaleſcentibus emicat, atque etiam è ruderibus, ſeritur etiam & colitur in hortis. Sed illud menſe Februario & Martio floret, præſertim hyeme clementiore, hortenſe ſeriùs. Leucoium luteum veriùs dici ἴον φλογινὸν Theophraſti, quàm florẽ trinitatis, periti herbarij autumant, quod totus flos flammei ſit coloris, ideſt, lutei: luteum enim florem flammeum à Latinis dici declarant hęc Plinij verba. Lutei video honorem antiquiſsimum, in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum. (Lib.21.c.8.) Flamma enim in humido flaua eſt: in ſicco verò rubra fit, & à flammeo flauóve colore diſcedens rubra cum ſplendore cernitur. Sui ſimilis & vna dũtaxat, inquit Pena, quę plurimùm albos, ſæpe purpureos, interdum, pręſertim annotina flores exoleti coloris in cæruleum vinaceum langueſcentis fert, cornicula quanta & cuiuſmodi cornuti papaueris: geminum autem ſeminum ordinem membranula ſecundum ordinem intercurrit: folia accedunt ad calendulam albicantia è radice lignoſa. (In Ad. fol. 141.) Hæc nõ perinde feruet guſtu. Alia viola lutea hîc proponitur ſpectanda verè polyanthes vel multiplex cognominanda, flore nimirum denſiſsimis foliolis ſtipato & congeſto, præſtantiſsimi atque ſuauiſsimi odoris, nullis ſiliquis, nullo ſemine, abeunte nimirum in floris amplitudinem eo ſucco, quem ſiliquarum & ſeminis materiam eſſe oportebat. (*Viola lutea. Forma.*) Cultu & mangonio talem euadere aiunt, præſertim ſi tenellæ plantæ antequam floruerint ſæpiùs transferantur. Præterea leucoium puniceum hîc appinximus, rectiùs ſic appellatum quam violam matronalem puniceam, quo nomine Fuchſius pinxit. (Cap.117.hi.) Dioſcorides lutei leucoij præcipuum in medicina vſum eſſe tradit. (Lib.3.c.121.) (*Vires & Temper.*) Huius aridos flores decoctos in deſeſsionibus valere contra vuluæ inflammationes, & menſtrua expellere: cerato exceptos rimas ſedis ſanare, cum melle feruida oris vlcera, ſemen ipſius duarum drachmarum pondere cum vino potum, aut cum melle appoſitũ menſes, ſecundas, partus extrahere, radices cum aceto impoſitas lienem reprimere, & podagricis prodeſſe. Plinius eadem habet. (Lib.21.c.19.) Viola alba & lutea extenuant, menſtrua, vrinam ciẽt, minor vis eſt recentibus: ideóq; aridis poſt annum vtendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. Radices eius cum aceto illitæ ſedant lienem: item podagram, oculorum autem inflamma

VIOLA LVTEA, multiplex.

LEVCOIVM, Puniceum, Fuch.

inflammationes cum myrrha & croco, folia cum melle purgãt capitis vlcera cum Lib.7. sim. cerato rimas sedis, & quæ in humidis sunt, ex aceto verò collectiones sanant. Galenus eadem distinctiùs explicat his verbis. Leucoij frutex vniuersus extergentem facultatem habet, ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos qui sunt sicciores magis quam virides, adeò vt & oculorum cicatrices crassas extenuent, tum menses quoque eorum decoctum mouet, & secundas partúmque emortuum elicit: ac si bibatur, abortum facit. Est ergo id medicamentum vt si quod aliud, amarum. At si quis virium eius vehementiam multa aqua admista retundat, aut id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem non malum medicamentum. Sic decoctũ eius si non merũ fuerit vteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimùm quæ diuturno tempore ad scirrhi modum induruere. Sic cum cerato vlcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt etiã qui cum melle ad aphthas adhibeant. Semen cum eiusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drachmarum pondere potum: tum mensibus ciendis impositum conuenire creditur, partúmque viuentem interficere, ac mortuum eiicere. Radices similis quoque facultatis, nisi quod crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli verò & phlegmonas in articulis induratas iis curant. Lib.3. anti. Mesues oleum de Keyri, id est, ex floribus lutei leucoij conficit vt chamæmelinum, quod tenuat, digerit: ob id dolores thoracis, renum, neruorum, mensurarum sedat.

VIOLA MATRONALIS. CAP. V.

Nomina

VIOLA matronalis vel viola damascena & marina, Gallis *Violette de damas, et Gyrofflee de damas*, vel *violette & Gyrofflee des dames*, Germanis *Vuinteruiolen*, hoc est, viola hyberna siue hyemalis. Quidam ob odoris Lib.21. c.7. præstantiam violam moschatellam vocant, alij Hesperida Plinij, noctu magis olentem, inde nomine inuento. Dicitur autem viola matronalis quod

VIOLA Matronalis, alba.

VIOLA Matronalis, purpurea.

eam

eam matronæ colere ſoleant. Damaſcena tanquam ex Dàmaſco delata. In floribus huius differẽtia eſt. Vnam Fuchſius depinxit floribus candidis, alteram purpureis nomine leucoij albi & purpurei. E radice fibrata, denſa, ampla, caules emittit rectos, cubitales & ſeſquicubitales, ramoſos, in quibus folia longa, lata, ſubnigra, per ambitum leuiter crenata, crebra, drabæ, aut erucæ, minùs laciniosa, in caulium ſummitate flores pulchri, quadrifolij, odorati, leucoiis ſimiles, ſæpius candidi, aliquando rubelli, aliquando dilutæ purpuræ, ſemen in ſiliquis oblongis & rotundis coërcetur, paruum, acre, fuſcum aut rufeſcens. Quamuis marinam & damaſcenam tanquam exoticam vocitent, inquit Pena, tamen in Nitiobrigum montoſis, & Veganij ſiluoſis, etiámque in pratis Angliæ fruticat, vnde horti habuerunt, in quibus culta floret Aprili, Maio, & Iunio menſibus, folia guſtu acria & calida ſunt, quin potiùs erucam, thlaſpi, aut Rapunculum guſtu tota ſapit, quibus idcirco affinis natura & facultatibus proxima putatur. Prouenit & ſponte in Sequanorum vallibus, qua œnus fluit, ſub ſepibus.

Genera. Cap. 173. hi. *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Temper.*

VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

CVM HVIVS plantę floribus magna ſit cum violæ & leucoij floribus affinitas, eam herbarij violarum ambitu comprehenderunt, & violam latifoliam, aut peregrinam nominarunt. Diximus enim nomine Græco τῦ ἴου, & violæ Latino, plantas multas intelligi, quas florum ſimilitudo potius quàm ratio ſimiles fecit. Quidam atque etiam Officinæ voce barbara *Bulbonac* ceu *Bolbonac* rectiùs videntur appellaſſe à radicibus bulboſis: recentiorum plerique Lunariam, alij Lunariam Græcam vocant, alij perperã Rhaphanum ſilueſtrem, Brabanti *Percininkblœmen*, id eſt, florem nummi, à ſiliquarum figura nummum quadantenus referente. Hæc planta caules profert duros, rotundos, ſurculoſos, folia oblonga, latiora multò quàm violæ matronalis, virentia, in ambitu parum crenata, flores Leucoij purpureos & ſubcæruleos, quos ſequuntur latæ, planę, & propemodum rotundæ ſiliquæ, vel orbes foliacei, ex membranis tenuiſsimis veluti laminis compacti, pellucidi, ſemina quaterna aut quina complexi plana, lata, obſcuri coloris, forma quodammodo διχοτόμυ lunæ, inter quæ media iacet tertia membrana, radices ſunt buboſæ, oblongæ, cãdidæ prorſus, carnoſæ, ſparſæ, quadantenus aſphodeli, aut pæoniæ, ſed minùs protuberantes. Hæc, inquit Pena, in Alpinis Galloprouinciæ, conterminiſq; Pedemontij oritur, apud Frãcos verò Flandros & Anglos in hortis tantum colitur, radicibus hîc exilioribus quàm illic, flaccidioribus, minúſque protuberantibus, ſed ſimilibus. Primo vere floret, in hortis Aprili menſe, altero à quo ſata eſt anno. Huic aliam ſimilem eſſe tradunt Dodonæus & Pena, foliis latis, & ſiliquis planis ac rotundis, vtriſque paulò minoribus, caulibus durioribus, breuioribus, floribus dilutioribus, radice perenni ac hyeme non marceſcente, fibroſa, non autem bulboſa, quæ in hortis reperitur, ac floret æſtate. Viola latifolia calido acríque guſtu eſt, præſertim ſemẽ, quod

VIOLA, Latifolia.

Nomina *Forma.* In Ad. fol. 137. *Locus.* *Tempus.* De flo. c. 6. fol. 137.

Temper. ſiccum eſt,radices acrimoniæ cuiuſdam, ſed non multæ participes ſunt. Lobellio abſtergit, modicè calefacit, vrinas cit vti rapunculus. Eduntur in acetariis,vt rapunculi, & aliæ nonnullæ. Dodonæo & aliis quibuſdam veterum thlaſpi ſecundum eſſe videtur,quod & ſinapi perſicũ dicitur,& thlaſpi Crateuæ. Nam, vt Dioſ- Lib.2.c.150 corides ſcribit,Alterum thlaſpi tradit Crateuas πλατύφυλλον, καὶ μεγαλόῤῥιζον, id eſt, latifolium & magnis radicibus,qualis viola hæc latifolia eſſe videtur.Quæ ſententia Petro Pe.non placet,quoniã huius radices non perinde acres ſint, vt Crateuæ thlaſpeos radices traduntur, quarum vſus iſchiadicis vtilis, illarum acrimonia inefficacior.Idem neque iſtam,Armoraciam, ſiue ſilueſtrem raphanum Dioſcoridis eſſe putat.

CARYOPHYLLI NOSTRATES. CAP. VII.

Nomina VLGO celeberrimi & notiſsimi florum elegantiâ, & ſuauiſsimo caryophyllorum exoticorum odore, caryophylli dicuntur, ſeu caryophyllei flores, quibuſdam Ocellus, à floris ſpecie, & Ocellus Damaſcenus,& Ocellus barbaricus, & Barbarica,Gallis *Gyrofflees,& Oeilletz* ſimiliter ab odore & forma,Italis *Garofoli,*Germanis *Negelbluomen* etiam ab odore, Cap.132. hiſt. & *Graſzbluomen.* Fuchſius betonicæ alterius ſpeciem facit, & Betonicam alteram, In Cap.153. lib.2. ſeu Vetonicam coronariam vocat,quod eius in coronis penè nimius ſit vſus. Matthiolus cum aliis Vetonicam coronariam, Officinæ detractis duabus prioribus à betonica literis,Tunicam ſeu Tunicem,tamẽ Bernardus Gordonius Tunicam po- Lib.2.c.7. lemonium eſſe tradit. Dodonæus Vetonicã altilem & coronariam appellat.Pena Lib. 25. c.8. Pet.Pe.fol. 188. Cantabricam, quam Plinius in Hiſpania inuentam refert per D. Augusti tempora à Cantabris repertam,naſci vbique caule iunceo,pedali,in quo ſunt floſculi oblongi veluti calathi,in his ſemen perquàm minutum. Alij cantabricam potiùs eſſe vo- Lib.2.c.149 lunt Hiſpanorum *Scorzoneram*, contra venena omnia famoſiſsimam, de qua nos Lib.6.hiſt. cap.7. alibi.Alij iphyum Theophraſti,quod eſſe ait herbæ graminíve ſimile,ſiccum eſſe, radice lignoſa,ſemine ſeri,æſtate florere. Eſt autem à Tiphyo ſeu Tiphyis diuerſum,quod animaduertendum eſt diligenter, ne tanta vocum affinitas imprudentẽ Lib.1.cauſ. cap.10. fallat. Iphyum enim coronariũ eſt. Tiphya verò in coronarum vſum nõ veniunt. Lib.& c.6. hiſt.cap.7. Præterea Tiphyis hoc ferè peculiare,quod prima ſtatim germinatione ante foliorum ortum florem promant,quod in Bechio ac petaſite videmus accidere,vt non immerito quidam exiſtiment à Theophraſto ea Tiphya nominari. Anguillara luteum aſphodelum iphyum eſſe ſuſpicatus eſt. Alij cum Ruellio caryophyllos noſtrates veteribus incognitos fuiſſe exiſtimant,mirum creditu tam celebrem florẽ, tam iucundum,fuiſſe à veteribus ſilentio prætermiſſum,qui amplitudine,pulchritudine, varietate roſa non inferior videri poſsit. Caryophyllus alius ſatiuus,alius *Genera.* ſilueſtris, hic minor,ille maior, qui foliis eſt longis,carnoſis,duris,anguſtis,in ex- *Forma.* tremo acuminatis,incanis,cauliculis multis,iunceis,rotundis,geniculatis,læuibus, cubitalibus aut altioribus,coëuntibus pyridatim internodiis, in quorum & iis adnatorum cacuminibus calices ſunt longi,teretes, glabri,orbiculo ſuperiore denticulati,è quibus flores omnium ſpecioſiſsimi prodeunt,ex ſenis foliolis, qui ſimplices ſunt, ex multò pluribus multiplices, per extremas oras ſcitè fimbriati, caryophyllorum odoratu,ſed longè ſuauiſsimo,colore alias purpuraſcẽte dilutiùs, aliàs intenſiore rubore nitente,aliàs candido.Sunt & non pauci albi & purpureis punctis aſperſis verſicolores qua coloris varietate & odoris ſuauitate cum roſis de principatu certant, ex flore medio ſtaminei exeunt gemini apices candidi: ſemen in oblongis vaſculis minutum & nigrum,radix promiſſa,ſimplex,geniculata. Minor ſiue ſilueſtris caryophyllorum ſpecies,priori ſimillima eſt caulibus, ſed humi ſtratis foliiſq́;, ſed dum colitur in areis hortorum,latioribus, vtriſque tamen minoribus,ex

CARYOPHYLLVS, *Altilis.*

CARYOPHYLLVS, *Siluestris.*

bus,ex oblongis quoque paruis & teretibus calicibus flores promit minores, non ita foliosos, per ambitum quoque dissectos ac fimbriatos, candidos aut purpurascentes,nec odore perinde fragrantes ac superiores.Caryophylli maiores in hortis *Locus.* coluntur,speciosissimi in fictilibus vasis. Seruntur frequentiùs auulsis exiguis cum foliis surculis, semine rariùs. Nam è semine nati ad naturam agrestem redeunt, florésque,minores & simplices,etiamsi prius multiplices fuerint, producunt. Siluestris caryophyllus plurimus vbiuis reperitur in saxosis,montosis & siluosis marginibus calidarum & frigidarum regionum,seruntur etiam in hortis. Non desunt qui olitores credant surculis stylo perforatis caryophylla aromatica inseruisse,quo iucundum illum odorem flores illicerent,& caryophyllorum suauitatem expirantes naribus repræsentarent,vt ex flore minùs odoro quàm odoratissimũ, & ex fera siluestriq; herba mansuetam facerent, quæ iucundo odore caryophylli suauitatem mentiretur. Quod si verum est,siluestris à satiuo nisi cultu & mangonio differt,quod tamen nonnulli inficiãtur. Florent tota æstate & autumno, viuace horum planta,multísque annis durante,si hyeme à frigoris iniuria defendatur.Sæpe, *Tempus.* inquit Ruellius, in cellis vinariis tota planta fruticare visa hyeme,fauente loci tepore,& flores interdum parere. Aliud tradit non omittendum,sæpe visam herbã vno anno florem parere candidum, altero purpureum, tertio colorum varietate promiscuum: & quod mirabilius videri possit, ramum eundem niueum & vermiculatum proferre florem,tam prona huius herbæ natura,vt flos albus in purpureum,& purpureus in candidum studio cultus, aut vbertate commutantis soli degeneret. Calidum siccúmque esse odor & sapor amariusculus demonstrant. Tradunt recentiores flores præsertim purpureos ad animi deliquia,& cordis tremorẽ valere,ad vertigines,epilepsiam,paralysim,conuulsiones, ex betonicæ vel amaraci decocto potos: Saccharo conditos perinde ac rosas, vtiles non solùm ad supradicta,sed etiam aduersus venena omnia, & venenatorũ animalium morsus,& ictus. Dari etiam ad interaneorum animalia necanda,& ad pestis contagia. Valẽtiùs tamen succum id præstare ex tota planta expressum: haustum enim quatuor vncia-

Lib.2.c.149

Temp.& Vires.

rum pondere, à morbo qui iam inuaserit liberare. Siluestrium radices trium drachmarum pondere haustas ex mero, à vipera demorsos sanare. Eorumdem succum calculo atterendo & educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem esse, fit ex altilium floribus detractis vnguibus acetum iis in eo insolatis, quo naribus illito reuocantur animi deliquio consternati. Idem quoque vtile est pestilenti auræ arcendę, naribus, arteriis, manibus quotidie eo irroratis.

ARMERIA. CAP. VIII.

Nomina Lib.2.c.149 &lib.3.c.77 Lib.2.c.7. CARYOPHYLLORVM siluestrium siue minorũ species videntur esse, quæ Gallis *Armoiries*, Ruellio Armerię & Armerij flores dicuntur. Primam Dodonæus Vetonicam coronariam seu altilem minorem vocat, Germanis *Mutvuillen*, quidam *Hochmut*, id est, Superbam, Belgæ *Forma.* *Pluymkens* à florum foliolis fimbriatis & plumarum ritu dissectis. Caryophyllo altili caulibus, foliis, floribus similis est, sed multò minoribus, folia sunt longiuscula, angustiora, cauliculi tenues, nodosi, pedales & cubitales, in quibus flores odoris suauis, superioribus similes, sed simplices, ex quinis, aut senis foliolis, altioribus & angustioribus crenulis fimbriati, candidi, aut purpurei, deinde siliquæ acuminatæ semen comprehendentes. Elegantiæ & odoris causa in hortis habetur. Hanc idem Cap.19. Dodonæus in florum historia caryophylleum minorem, atque etiam Vetonicam Cap.132.hi. altilem, seu coronariam minorem vocat, Fuchsius Betonicam siluestrem alteram. Ibid. Primum verò armerium florem Dodonæus in florũ Historia eum facit, quem Ger- Armeria Dodo. mani *Dondernegele, feldtnegele*, Belgæ *Keykens*, quasi dicas fasciculum florum, in qui- *Forma.* busdam Picardiæ locis *Cuydereles*, vocant, qui cauliculos habet rotundos geniculatos veluti caryophyllei flores, circa inferiora genicula sæpius rubẽtes, cubito breuiores, folia oblonga, sed aliquantò quàm maioris caryophylli latiora, colore herbaceo virentia, flosculos in summis cauliculis paruulos, exiguis caryophylleis similes, verùm minores, plures simul in quandam veluti vmbellam congestos, particu-

ARMERIA VETONICA, Coronaria.

ARMERIA Prima Dodonæi, siue Caryophyllus minor siluestris, Lob.

latim

latim frequentiùs prodeuntes,& ſemper ferè cocci rubore ſplendentes,punctis interim candidis circa medium interdum variegatos,rariſsimè candidos. Ornat hic floſculus Belgicorum hortorũ areas,apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Iſtam, in ſtirpium hiſtoria Dodonæus, Vetonicã veram,ſeu herbam Tunicã nuncupat.Fuchſius Betonicam ſilueſtrem vnam.Armeria ſecunda ſiue ſilueſtris Dodonęo eſt ſilueſtris Vetonicæ ſpecies,Gallis *Armoiries ſauuages,* Germanis *Gauchblum,* id eſt,flos cuculi,Belgis *Cracyenblœmkens,*id eſt,cornicis flores. Armerię ſeu Vetonicæ altili affinis eſt, cauliculis geniculatis,foliis breuioribus,latioribus,& multò magis candicantibus quàm caryophylli, aut armeriæ primæ folia,flores frequentiùs rubent,interdum candidi ſunt,altiùs crenati,ſimpliciores,inodori, ſemẽ in oblongis ſiliquis continetur.Exit paſsim in pratis vliginoſis,& locis riguis herbidíſque, Maio & Iunio menſibus.Quibuſdam odontitis Plinij cap.12.27.inter fœni genera: cauliculis denſis,ab eadẽ radice,geniculatis,triãgulis,nigris. In geniculis folia par- Lib.2.c.7. Cap.132.hi. Armeria ſilu.c. Lib. 2.hiſt. cap.7. *Nomina* *Forma.* *Tempus.*

ARMERIA Secunda ſiue ſilueſtris, Dodon.

MISCIPVLA ſiue Armeria altera.

ua habet,longiora tamen quàm iolygonon. Semen in alis hordeo ſimile: florem purpureum,puſillum. Naſcitur in pratis.Decoctum cauliculorum eius in vino auſtero,quantum manus capiat, dentium dolori medetur, ita vt contineatur ore. Hanc venenis cõmendant, inquit Pena,qui putant Tunicem eſſe, nec prorſus falluntur, quia nõ fruſtra opem experiuntur, & nonnullis practicis Arabibus etiam Tunix vocatur,non ſecus atq; polemonium Belgarum,ſiue Ocimaſtrum, quod eſt Gordonij Tunica. Tertia quædam eſt Dodonæo in florum Hiſtoria, Armeriorum florũ ſpecies,cauliculis rotũdis,geniculatis,tactu glutinoſis, pedis altitudine:foliis ex ſingulis geniculis binis,oblongis,anguſtis,acuminatis,in virore candicãtibus & quaſi cæſiis:floribus in vmbella ſimiliter pluribus,ſimul congeſtis,pulchris,Armeriis ſimilibus,verũ minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore:ſemine in oblongis vaſculis puſillo : radicibus tenuibus & fibratis. Seritur in Hortis:floret à Maio aut Iunio menſe in autumnũ vſq;.Quidam volunt Limonij,aut Behen vulgò nunc dicti ſpeciem aliquam eſſe. Eſt Lobellio Lychnis ſilueſtris altera,& Behen rubrum *Locus.* *Vires.*

Salamanticum Clusij. Dicitur etiam à Lobellio Muscipula seu Armoratia altera, fortasse flos Constantinopolitanus alter minor Gesneri.

VIOLA BARBATA MAIOR. CAP. IX.

Nomina. Genera. Forma.

A Similitvdine floris violas appellant herbarij plantas hîc depictas, eásque duûm generum. Vna enim viola barbata latifolia, alia viola barbata angustifolia dicitur. Viola barbata latifolia radicibus nititur longis, nigricantibus, tenuissimis fibris capillatis, huc illuc repentibus, surculosis, caulis in cubiti altitudinem assurgit, nonnunquã breuior proceriórve, pro soli pinguis macríve natura, geniculatus, septem plerúmque aut octo internodiis constans, rotundus, folia bina ex singulis internodiis exeunt, latiora quàm in cæteris huiusmodi violarũ generibus, venosa: in caulis cacumine quindecim aut sexdecim, interdum etiam plurium vaginularum coaceruatur fasciculus, extantibus vndiq; veluti barbæ pilis elegãtissimè ornatarum, vnde violæ barbatæ nomen positum fuit. Hæ particulatim florent sub finem Aprilis, vt ex tanto numero quinque aut sex dũtaxat dehiscãt, flos puniceus, albis punctis plurimis & minutissimis distinctus, quinque foliolis constat, eminentibus, in medio tenuibus filis propemodum cæruleis, eximiaq; sui pulchritudine oculis intuentium arridet. Semen in oblongis vasculis maturescit.

VIOLA Barbata, Latifolia.

VIOLA Barbata, Angustifolia.

Locus. Sponte in pratis humidis, & riguis pascuis nascitur, colitur etiam in Hortis ob floris venustatem. Viola barbata angustifolia radice est breui, candida, modicè fibrata, foliis gramineis, sed longioribus, nigrioribus, aliquantùm hirsutis, propè radicem multis, in caule paucis, binis per interualla, ad caulis nodos alarum modo iunctis, caule nunc singulari, nunc multiplici, geniculato, pedali, surculis ex alarum sinu non binis ex aduerso, sed singulis ex altera tantùm parte prodeuntibus, in quorũ fastigio caliculi multi, longi & graciles in multos veluti barbæ pilos extremo orbe diuisi, vnde barbatam appellarunt. Flos est puniceus, elegantissimus, sed minimus, coloris tamen nitidissimi, & imprimis viuidi. Locus. Sabulosis, macris, lapidosis, sed apricis gaudet. Tempus. Floret Maio & Iunio mensibus.

CALTHA

CALTHA HORTENSIS. CAP. X.

QVae Calendula recentioribus dicitur, quod singulis ferè mensiũ calendis floreat, Italis eadem de causa *Fior d'ogni mese*, Hetruscis, Matthiolo teste, à floris colore *Fior raucio*, Germanis *Ringelblumen*, ab intorto, & in circulum acto semine, Gallis *Soulsi*, idest, Solisequiũ, quod sub vesperã flos contrahatur, non est tamen heliotropium, multò minùs scorpioides, sed veterum præsertim Poëtarũ Caltha, dicta fortasse à calatho, qui quasillus Latinis, Seruio teste, poculum & calix est, cuiusmodi ostentant calendulæ florum pocula flaua. Caules tres aut quatuor gerit striatos, fungosa intus medulla, in quibus folia oblonga, ex angusto in latius se expandentia, mollia, nonnihil lanuginosa, flores in summis caulibus pulchri, cum grauitate quadam odorati, qui Occidente Sole contrahuntur, manè eodem Oriente explicantur, singuli in medio sui orbem circinatum vmbonémve gerunt luteum croceúmve permultis foliolis luteis, vel aureis stipatum (vnde Chrysanthemũ Dioscor. vocat Lobellius) in medio multa, breuia, simul compressa, lutea vel subnigra stamina: semen à singulis floribus numerosum, recuruum: radices fibratæ. Cur autem hanc herbam Caltham esse credant herbarij, facit imprimis Plinius, qui Caltham odoris grauis esse scribit, deinde Vergilius, qui de ea sic cecinit.

Nomina — In cap.186. lib.4. — *Forma.* — Lib.21. c.6. — Ecl.2.

CALTHA *Poetarum.*

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Et Collumella, (Lib.10.)

Candida Leucoia, & flauentia lumina calthæ.

Quæ de Calendula rectè dicuntur, cum grauitate quadã odorata, & auri luteo colore splendente. In hortis & cultis copiosissimè, & in multis aruis Galloprouinciæ & Narbonæ & incultis fruticat. Calendulæ flos calidus est secũdo propemodũ ordine, præsertim exsiccatus. Creditur cor roborare, venenis resistere, & aduersus pestilẽtes febres quoquomodo sumptus efficax esse. Fuchsius ex vino potum menses ciere, & suffitum secundas elicere, item ad capillos flauos reddendos conducere scripsit. Herbæ folia calidiora sunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, sed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus se exerit, ob quam in olere sumpta aluum mouent & leniunt. Fuchsius succum dentium dolores sedare tradit, si os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetariis admisceant. Calendula auctore Matthiolo, excalfacit, extenuat, aperit, digerit, & prouocat, quãmuis gustu adstrictione non carere deprehendatur. Constat sexcentis fœminarum experimentis eandem valere plurimùm ad menses ducendos, præsertim epoto eius succo, aut herba ipsa recente diutiùs deuorata. Datur quoque succi vncia addita lumbricorum terrestrium pulueris drachma vtiliter morbo regio laborantibus. Sunt qui dicunt herbæ huius vsu acui indies oculorum aciem. Constat autem stillatitiam floridę plantæ aquam oculorum ruborem & inflammationem arcere, si oculis instilletur, aut si linteola in ea macerata superponantur. Quidam Caltham, esse Theophrasti Cerinthum, quasi κηρανθῆ, cereum florem, à Cerinthe Plinij diuersum, credunt:

Locus. — *Temper. & Vires.* — Dodon. de flo.ca.17. — Cap.14.2. hist. — Ibidem. — Ca.186.li.

conueniente colore floris, ac florescendi tempore. Nam circa Februarij exitum sata, ineunte Iunio florere incipit, florem in hyemem vsque prorogans, ac si hyemis rigorem pertulerit, siluestris præsertim, cum Leucoio bulboso & Viola flammea, siue cheiri, florem renouat.

MELANTHIVM. *CAP. XI.*

Nomina ΕΛΑΝΘΙΟΝ Græcis & Μελάνσπερμον teste Plinio, Gith Latinis, Officinis Nigella. Melanthium autem & Melanspermum, & Nigella à nigro seminis colore hæc herba dicta est, Arabibus *Xanim*, *Snnis*, seu *Sunizi*, Gallis *Poyurette & Nielle*, Germanis *Schuuartz Rommich*, *& Schuuartz kumel*, Hispanis *Negnillia*. *Genera.* Apud Dioscoridem & alios veteres vnius duntaxat Melanthij mentio extat. Posteriores quatuor eius differentias obseruarunt. Nigellam satiuam vulgarem, Romanam, odoram, & Nigellam à citreo seminis colore citrinam Officinis vocatam, alioqui illi persimilem: cui persimilem pinxit Lobellius solo floris amœna duplicatione distantem: Nigellam siluestrem duplicem. *Forma.* Melanthium satiuum frutex est paruus, ramulis tenuibus, altitudine palmorum duorum, vel maior, foliis paruis, senecionis herbæ similibus, multò tamen tenuioribus, capitulo in cacumine exiguo, ceu papaueris, oblongo, quod interius membranas intercursantes habet, quibus semen includitur, nigrum, acre, odoratum. Lib.3.c.78. Qua descriptione Dioscoridis, Melanthiũ satis apertè nobis innotuit. Caulem enim fert in hortis nostris surculosum, pedalem, folia dissecta, fumariæ ferè, sed magis virentia. Flores in ramulorum verticibus coloris cærulei diluti, singulos in quinque foliola diuisos rotæ paruæ instar, iis discussis capitula in summo corniculata, singula intrinsecus quinis aut senis loculis discreta, in quibus semen continetur ceparum semini simile, acre, odoratum. Eadem planè est Nigella citrina, si seminis colorem exceperis. Eadem folia, capitula, membranulis interseptien-

MELANTHIVM satiuum, Matth.

NIGELLA Citrina, flore albo multiplici.

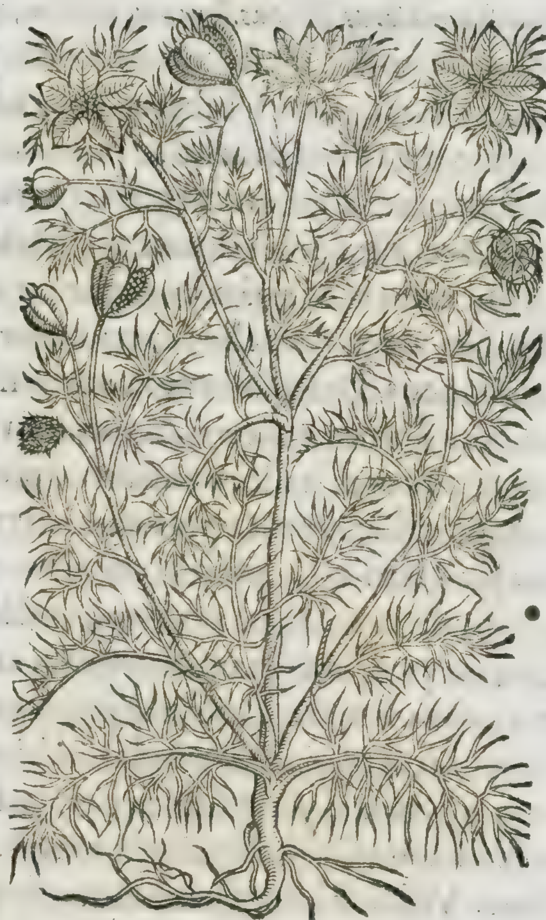

tibus

MELANTHIVM Siluestre prius, Matth.

MELANTHIVM Siluestre prius, Matth. secund. Edition.

MELANTHIVM Siluestre alterum Matth.

tibus distincta, flores purpurei pallētes, semen multum, odorum. Idem odor, sapor, vis, vsus. Melanthium siluestre duûm generū caulibus est hortensi ferè similibus, quemadmodum & floribus differt tantū foliis tenuioribus, multifidis, capillaceis, & odoris præstantia, acrimoniaq; vincitur, sed in siluestri secundo loco depicto flores & capitula sunt, quàm in satiuo maiora, in eo quod priore loco depictum est, longiora, & veluti in quinque cornutas siliculas diuisa, cornibus in ambitum repandis retróve flexis cuiusmodi Aquilegia fert. Melanthium satiuum non nisi in hortis satum prouenit. Nigella citrina ex Syria aliisq; Orientis emporiis aduecta, Anglicis iam & Germanicis hortis copiosior est quàm Italicis, vbi quæ cæteris antecellit, Romana vocatur, alioqui Romæ vel in hortis pauca. Siluestria Melanthia inter segetes, & in agris aliis proueniunt. Iunio mense florent, Iulio & Augusto semen edunt. Melanthij semen panibus inspargitur, vt scribit Dioscorides, capitis doloribus illitum fronti, & incipientibus suffusionibus cum irino tritum & naribus infusum prodest. Tollit lentigines, lepras, œdemata vetusta, duritiasq; cum aceto illitum: circūscarificatos clauos excutit cum vetere vino impositum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctū, si eo colluantur, succurrit: rotundos ventris lumbricos expellit ex aqua vmbilico illitum: tritum autem & in linteo ligatum & olfactum catarrho laborantes

Locus. *Tempus.* Lib. 3. c. 78. *Vires & Temper.*

laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum vrinam,menſes, & lac prouocat:difficultatem ſpirandi cum vino potum.Finit(Andr.lac legit in antiquo codice, πινόμενον δὲ πλείους ἡμέρας, ἔμμηνα, καὶ οὖρα, καὶ γάλα, καὶ ἕλμινθας ἄγει. παύει δὲ καὶ δύσπνοιαν μετὰ νίτρου ποθέν. Ideſt,Potum autem pluribus diebus,menſes, vrinam, lac & lumbricos educit:quod ſi bibatur cum nitro, ſedat reſpirationem difficilem) Phalangiorum morſibus drachmæ pondere cum aqua hauſtum auxiliatur:ſuffitu ſerpen-
Li.20. c.17. tes fugantur. Tradunt largiùs potum enecare. Eadem ferè Plinius tradidit. Gith ex Græcis alij Melanthium,alij Melanſpermum vocant. Optimum quàm excitatiſsimi odoris,& quàm nigerrimum. Medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto & melle reperio,incenſoq; ſerpentes fugari. Bibitur drachma contra araneos. Deſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto,& infuſum naribus mitigat.Cum irio oculorum epiphoras & tumores lenit: dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & commanducatum.Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat:difficultates ſpirandi addito vino potum: duritias tumoreſq; veteres, & ſuppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus ſumptum.Colligitur ſuccus vt hyoſcyami. Oculos purgat,vrinam & menſes ciet. Similiter largiùs venenum eſt, quod miremur,cum ſemen gratiſsimè panes etiam condiat.Quinimò linteolo alligatis tantùm granis triginta,ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tri-
Li.7.ſimpl. tum in vrina:culices ſuffitu necare,item muſcas. Galenus eius temperamentum & vires accuratiùs diſtinxit his verbis. Melanthium excalfacit & deſiccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium eſſe partium:hoc enim nomine catarrhos ſanat in linteo admotum,atque aſsiduè olfactum. Quinetiam ſi intrò in corpus ſumatur, vel maximè flatus extinguit:vnde cõſtat ipſum eſſentiæ eſſe tenuis, & ad vnguem à caliditate elaboratæ:propterea ſanè etiam amarum eſt. Itaque mirum non eſt ſi lumbricos interimat, non eſum modo, ſed etiam foris impoſitum. Neque ſanè etiam mirandum ſi lepras,clauos,myrmecias eiiciat. Sic verò etiam orthopnœam iuuat, & menſes prouocat, qui ob craſsitudinem aut viſcedinem retenti fuerint. In ſumma vbi inciſione,exterſione,deſiccatione,excalfactione eſt opus, præſtantiſsimum id remedium eſt. Hæc Galenus. Symeon Sethi his addit, ſi cum melle fermentetur, & ex calida aqua hauriatur, calculos in renibus & veſica minuere, vrinam ciere,menſes ducere,& veluti remedium contra venena eſſe,ſi quis ipſum ieiunus aſſumat. Scribit Petrus Pe.Melanthij ſemen pingue oleo efficaciſsimo reddendo aptum quo puerperæ mulierculæ excludẽdo partui, atque ſymptomati
Fol.329. hiſterico propellẽdo multum vtuntur, vocitantq; vulgi perſuaſione Nardinum, nempe odoris ſuauitate & efficacia haud diſpari. Iſtud oleum prælis expreſſum, nigro,ſed limpido colore, pauca quantitate hauſtum ſplenis tumores duritieſq; demollitur, ſicq; foris illitum. Citrina Nigella Itali multùm vtuntur etiam in condimenta,in placentas,ſinapiq; addunt. Silueſtrium ſeminum nullus vſus, quia meliorum copia ſuppetit.

LYCHNIS. CAP. XII.

Nomina

QVAM Græci Lychnida vocant,Gaza Lucernulam vertit,Athenęi interpres modo Ballariam,modo Genicularem,alij Vallariã.Hæc multis aliis nominibus tamen inter notha relatis nuncupatur, ἀθάνατος enim dicitur,ideſt,immortalis,quod diutius venuſtatem ſuam retineat:item ἀκυλώνιον, βαλλάφελον, γερανοπόδιον, ideſt,gruis pes, κορύμβιον, & hanc eſſe co-
Lib.3. c.57. Lib.10. rymben Ruellius eſſe iudicat,cuius Columella hoc ſenario meminit.

Nunc veniat quamuis oculis inimica corymbe.

Coronis enim inſerta igneo micans aſpectu oculorum aciem obtundit. Iam &

Lychnis

Lychnis iſta Taurion dicitur. Alia tamen, inquit idem Ruellius, quæ Taura, ſiue Tora vulgò dicitur venenata herba eſt. Nominatur præterea & σκῆπτρον, item μαλόιον. Dioſcorides Lychnides duas breuiter perſtrinxit, στεφανωματικὴν, ideſt, coronariam, & ἀγρίαν, ideſt, ſilueſtrem. Herbarij plures adnumerant, omnes à floribus flammeo colore, lucidáve, aut ſanguinea purpura fulgentibus, quaſi lucidos luculentósve flores dicas, vel quod tomentoſis earum foliis veteres ad lucernarū vſum pro ellychniis vterentur, λύχνος enim lucernam, & ἐλλύχνιον lucernæ funiculum ſignificat. Lychnis ſatiua ſiue coronaria, Ocellus, Gallis *Oeillet* dicitur, *& Oeillet Dieu*, Pariſienſibus *Paſſeroſes*, Germanis *Frunuenroſzlin, Marienroſzlin, & Himmelroſzlin*, ideſt, dominarum roſa, mariana roſa, Cæli roſa, & cæli flos, Belgicè *Chriſtus ooghen*, ideſt, oculus Chriſti. Lychnis ſilueſtris, Gallis *Oeillet ſauuage*, Germanis *Margenroſzlin, & Vuildemargenroſzlin*, Belgis *Ienettekens*. De vtraque Lychnide ſuccinctè hæc Dioſcorides. Lychnis coronaria flos eſt leucoio ſimilis, ſed purpureus, qui in corollas nectitur. Lychnis ſilueſtris ſatiuæ prorſus ſimilis eſt. Plinius de roſa tractãs, Eſt & quæ Græca, inquit, appellatur à noſtris, à Græcis Lychnis, nõ niſi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, violę magnitudine, odore nullo. Idē aliquanto poſt de floribus ſingulorum anni temporum agens, inter æſtiuos flores Lychnida recenſet ex Theophraſto, vt initio diximus. Ex hac Lychnidis cum roſæ & violæ floribus collatione, peritorum herbariorū cōſenſu Lychnides veræ ſunt, quas hîc pinximus. Ex his ſatiua caules profert cubitales, teretes, canos & lanuginoſos, geniculatos, ramoſos, folia oblonga, magnitudine foliorum leucoij vel ſaluiæ, flaccida, incana, tomentoſa, vti Æthiopis in ſingulis cauliculorum & ramulorū ſummitatibus: flores emicant ex calicibus crenatis, Pſeudomelanthij ęmulis, aſpectu pulchri, ſed inodori, violæ matronalis floribus maiores, roſea purpura rutili atque nitore ſplendentes, oculorumq; aciem interdum præſtringētes Pyropi, aut Lychnidis lapidis modo, vnde nomen vtrique cōmune fuit, ex quînis ſæpius, rariùs ex ſenis foliolis congeſti, in quorū medio apices ſunt acuti & pungentes. Radix longiuſcula, tenuis, fibrata. Reperitur etiam in hortis cui flores candicant, aut dilutè rubent, ſed rariùs, & illic neglectæ. Sed illa, vt omnium pulcherrima, inquit Pena, ita ſedulo colitur ſola, ideoq; flores adeò confertos & multiplices fert, vt poſtea ſemine orba ſit, exhauſta nimirum formæ vi, & pabulo in florum cōmodum abſumpto, vt de viola Martia diximus. Sunt qui hanc Lychnidem, Διὸς ἄνθος, ideſt, Iouis florē eſſe credant, qui facilè Theophraſti auctoritate refelluntur, inter æſtiuos flores ſeparatim Lychnida & Διὸς ἄνθος recenſentis, quod & facit Plinius eadē Theophraſti verba referens. Lychnis ſilueſtris geniculatis caulibus, foliiſq; mollibus ſupradictę Lychnidi ſatis ſimilis eſt, minùs tamen cana & lanuginoſa, foliis item anguſtioribus, & caulibus gracilioribus, tenerioribuſq; ac magis ſurculoſis: floribus etiam minoribus, candidis, aut rubentibus, magis inſectis, nullis in medio apicibus, calicibus tamē maioribus, rotundis, hirſutis, alioqui ſimilibus: radix longa eſt, & digiti

LYCHNIS Coronaria, Matthioli.

Lib.3.c.97. *Genera.* Lib.3.c.98. Lib.21.c.4. Cap.11. *Forma.* *Locus.* Lib.6.hiſt. cap.7. Li.21.ca.11.

LYCHNIS Silueſtr. purpurea, Dodon.

Lib.3. ca.9. hiſt.

& digiti ſæpè craſsitudine. Huic alia prorſus ſimilis eſt, auctore Dodonæo, atque eadem foret, niſi minor eſſet, & radix breuior, flores ſemper purpurei. Iſtam Lichnidem, ocinoides purpureũ multi eſſe putant: ſuperiorẽ item Ocinoides album. Alia Lychnis ſilueſtris ex Dalechampio hîc proponitur nõ ei diſsimilis, quæ poſt hac tertia Cluſij eſt, radice breui, candicante, modicè fibrata, foliis circa radicem multis, in orbem humi ſtratis, oblongis, anguſtis, acuminatis, nigricantibus, lanuginoſis, plantaginis minoris propemodum figura, caule nunc ſingulari, nunc multiplici, palmum alto, nodoſo, villoſo, foliis per caulem ſemper geminis, pari interuallo exeuntibus, guſtu fatuis, & ſubauſteris, flore Lychnidis ſatiuę minore, purpureo, ſemine copioſo in folliculis turbinatis, qui multis lineis virgati ſunt, & lacteo viridiq; colore diſtincti. A Lychnide ſilueſtri purpurea Dodonęi, quod ocinoides purpureum multi eſſe autumant, hæc planta plurimùm differt.

Locus. Silueſtres duæ priores iuxta pratorum aruorumq; margines, & iuxta ſatorum ſepes exeunt. Tranſuectæ verò vtriuſque in hortos cultu, inquit Pena, flores adeò fœtura luxuriant, vt maximũ Africanũ florem, vel roſam æquent, vel ſuperent. Lychnidem aliam ſilueſtrem ex Mycono hîc proponimus, quæ radice eſt fibrata, palmum longa, nigricans, neruũ intus habens, in profundum acta, ſapore dulci cum adſtrictione. Ex ea ramulos fundit multos, rotundos, villoſos, incanos, vix palmum excedentes, in quibus folia anguſta, piloſa, incana, per cauliculos incerto ordine diſtributa, leuiter adſtringentia in ſummo caulium vertice flores exeunt campanellæ ſimiles, quales in conuoluulo, rotundi, ex candido nonnihil purpurei. In montibus & locis maximè ſiccis prouenire Myconus ait, nec alibi à ſe viſam quàm in montibus D. Mariæ à Monteferrato. Floret Maio menſe. Lychnidis ſpeciem idem Myconus appellauit à foliorum figura, & florum quadam ſimilitudine: quamquam non tam calida ſit ac reliquæ Lychnides à Dioſcoride & Galeno explicatæ. Sunt plures Dodonæo Lychnides ſilueſtres, præter quas aliquot alias obſeruauit Cluſius, quas ex eodem deſcribemus. Prima geniculatos habet cauliculos, in multas calas diuiſos, pedales aut maiores: folia in ſingulis geniculis bina, ternáve, interdum plura, anguſtiora quàm reliquarum, in virore candicantia & quaſi cæſia: flores in ſummis ramulis, ex quinis, non pluribus foliis biſulcis congeſtos, interiore parte candidos, exteriore purpuraſcentes aliquantulum, & antequam omnino tabeſcant, ſeſe contrahentes & circumuoluentes: calices duros admodum, breues & ſubrotundos, ſemen paruum,

Fol.142.

LYCHNIS Multiflora Anglica, Penæ.

LYCHNIDIS Silueſtris ſpecies, Myconi.

LYCHNIS Silueſtr. I. Cluſ. & Behen album Salmantinũ.

LYCHNIS Silueſt. alte. Cluſij, Papauer ſpumeũ quorumdam.

paruum, rotundum papaueris rhæadis, ſed cinereum continentes: radicem ſatis craſſam, candidam, multifidam, ſed non perennem. Altera caulibus eſt ſuperiore craſsioribus, rotundis atque etiam genicularis: foliis per genicula ſemper binis, ordine diſpoſitis, ſuperioribus colore ſimilibus, ſed multò maioribus: floribus pluribus in vmbella congeſtis, pulchris, rubris, quinquepartitò etiam diuiſis, non tamen biſulcis, ſemen in vaſculis tenerioribus ſuperiori ſimile continetur: radix craſsior eſt, magiſq; fibroſa, hyeme tamen vt illa perit. Tertiæ caulis eſt geniculatus, ſed paucioribus alis concauus: folia etiam bina ex ſingulis geniculis prodeunt, ſed ſuperioribus magis virentia, & firmiora, flos in ſingulis alis, ſecundæ ſimilis ferè, ſed maior & obſoletioris coloris, cuius etiam foliola bifida ſunt: calix craſsior quàm in ſuperioribus, tunica ſiue membrana dura & valde ſtriata tegitur, cinerei coloris, in quo ſemen cinereum reliquis maius: radix eſt ſingularis, non admodum fibroſa, quæ etiam hyeme perit. Quarta ex ſingulis geniculis pedales ramos profert, geniculatos, folia priori ferè ſimilia, ſed aliquantulum latiora, & intenſo virore ferè nigricantia: flores ex quinis etiam foliolis conſtantes, rubentes: ſemen in caliculis ſimile ſuperioribus, ſed minus & ſubnigrum: radix craſſior ſecundæ ſimilis, hyeme etiam perit. Quintæ multi caules ex vna radice pro-

LYCHNIS Siluestr. III. Clusij Cauliculis striatis.

LYCHNIS Siluestris IIII. Clusij.

LYCHNIS Siluestris V. Clusij. Hirta Leb.

deunt etiam geniculati & rotundi, sed lanuginosi, longiores, infirmiores, & in terram procumbẽtes: folia in singulis bina, oblonga, mollia, & lanugine quadam canescentia, inter quæ flores alternatim secundum ramulorum longitudinem enascuntur, superioribus forma similes, sed maiores & dilutiore colore rubescẽtes: semen in valuulis superioribus simile, subrufum: radix crassa, & fibrosa. Sexta omnium minima, cauliculo assurgit circiter palmum alto, geniculato, tenui, lanuginoso: foliis ad singula genicula binis, oblongiusculis, exiguis, lanuginosis: flores inordinati, & alternatim ex singulis geniculis prodeunt, parui & pulcherrimo rubro colore purpurascentes, & caliculo oblongo lanuginosoq; insidentes: radix tenuis & inutilis. Nascuntur sponte quatuor priores in aruis, & inter segetes pingui solo, plerisq; castellæ veteris locis. Belgij in hortis florent à mense Maio in Autumnũ vsque. Omnes cum adoleuerint, lento quodam & glutinoso humore superiore parte illitæ videntur: quarta maximè, cui plerumque culices, muscæ & formicæ tanquam visco captæ adhærent. Quinta in marginibus quorumdam agrorum istic inuenitur: floretq; quo reliquæ tempore. Sexta collibus Salmanticæ vicinis inter saxa prouenit, & Maio mẽse floret. Duas priores Salmãticenses Behen appellabant, albũ videlicet & rubrum, tertiã ocimoides. Sed omnes ad Lychnidis siluestris

LYCHNIS Silueſtris minima, VI. Cluſij.

ſilueſtris genus commodiùs referri poſſe Cluſius exiſtimat, cui valde ſimiles ſunt, notiſq; ferè omnibus conueniunt. Sunt qui alteram & quartam inter Armerios flores numerant: ſemen tamē Lychnidi ſimile & minimè planū, aliæq; notæ eorum ſententiam conuellunt. Quinta Lychnidi Myconi ſatis ſimilis. Sexta ad Saponariam noſtram minorem ſatis accedit, de qua paulò pòſt dicemus. Hæc ex Cluſio. Lobellius Lychnidem ſilueſtrē alteram incanam cauliculis ſtriatis pictura hac expreſsit. Papauer ſpumeum quorumdam. Dodrantalis eſt herbula, Lychnidi marinæ facie proxima, (nuſquā niſi in Galloprouinciæ & Italiæ campeſtribus & vinetis ſe reperiſſe ait) quinis & ſenis ſeſquipalmaribus ramulis & foliorum gemino poſitu, effigie & hortu, humile Nigellaſtrum apprimè refert, ſed quini ſtriati confertim ſtipati ſemen claudentes florum caliculi, Lychnidis marinæ. Vniuerſa planta albicat, guſtu præſicco, & nonnihil calido. Videtur quarta eſſe Cluſij ſuprà deſcripta. Silueſtres plurima æſtatis parte, & in autumnum vſque florent. Lychnidis ſatiuæ ſemen, auctore Dioſcoride, cum vino potum à ſcorpione ictis auxiliatur. Silueſtris ſemen duarum drachmarum pondere potum bilioſa per aluum ducit, ictis à ſcorpione conuenit. Aiunt huius herbæ appoſitu ſcorpiones torpeſcere, & inertes prorſus reddi. Galenus Lychnidis coronariæ ſemen ſcribit calidum eſſe ſecundo quodammodo ordine, aut iam etiam tertio, ſiccum ſanè eodem modo.

Tempus.
Vires.
Lib. 3. c. 98.
Li. 7. ſimpl.

FLOS CONSTANTINOPOLITANVS. CAP. XIII.

E Lychnidis generibus, eſt planta illa Chalcedonica miniata, ſiue Conſtantinopolitana, quam Conſtantinopolitanum florem vocant, alij Hieroſolomitanum, alij Creticum: cui caules ſunt multi, bicubitales, graciles, teneri, geniculati, aſperi, ex ſingulis geniculis folia bina, neruoſa, alarum inſtar caulem amplectentia, in acutum deſinentia, latiora propè caulem, nullo pediculo ſubuecta, oblonga, quadantenus Lychnidis ſilueſtris, ſed nonnihil viridiora, hirſutiora, aſperiora, flores in latis vmbellis multi ſimul congeſti, quinque bifidis foliolis conſtantes, colore floris calendulæ, vel lilij purpurei, aut cocci, ſed viuidiore, aſpectu pulcherrimi, cæterùm inodori, adeò vt quemadmodum multi alij coronarij, florū voluptate duntaxat arrideant, & merito Lychnis omnium pulcherrima ſit habenda: Semen in oblongis & acuminatis vaſculis exiguum, & nigrum: radices oblongæ, in radiculas multas diuiſæ, guſtu aliquantum acres. Peregrinus eſt flos, qui ſeritur in hortis. Iunio & Iulio menſibus floret altero à ſatione anno. Eſſe & huius alteram & minorem ſpeciem refert Dodo. cubitalem aut paulò altiorem, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert, Geſnero teſte. Hāc plantā ſtruthium ſiue

Nomina
Forma.
Locus.
Tempus.
De flo. c. 21

FLOS Constantinopolitanus.

lanariam, Arabum *Condisi* non esse (id quod tamen nonnullis visum fuit) demonstrant Theophrastus & Plinius, qui struthium spinosam siue aculeatam esse stirpem tradunt, qualis huius floris stirps non est, neque isti radix magna, nec oleæ folia vti struthio sunt. Lanas tamen expurgat saponariæ ritu. Dodonæus in eorum sententiam inclinare videtur, qui florẽ hunc πόθον veteribus dictum esse suspicantur, quod πόθον florem Theophrastus, Plinius, Athenæus inter æstiuos recenseant, duorumq́; esse generum referant, vnum hyacintho similem, alterum ἀχροιῶ, idest, non coloratum siue candidum. Constantinopolitanus autem æstiuis mensibus floret, & colore vel hyacinthum quem purpureum lilium vocant, proximè refert, vel candidus est. Quæ magnam floris Constantinopolitani cum potho similitudinem ostendunt.

AQVILEGIA. CAP. XIIII.

Nomina AQVILEGIA, Aquileia & Aquilina recentioribus dicitur, veteribus ignota, alioqui coronaria illis futura. Est enim nõ vulgari nec inaenusta florũ elegãtia, Gallis *Ancolye*, Germanis *Agley*, & *Ageley*, quibusdam Columbina. *Forma.* Aquilegia folia fert ampla, lata, chelidonij maioris, paulò tamen rotundiora, duabus tribúsve incisuris, toto reliquo ambitu crenata, candidiora, & veluti ex viridi cærulea, quæ vulnerata, nec luteum, nec vllum alium succum emittunt: caulem cubitalem, tenuem, rubentem & leuiter hirsutum, in cuius & surculorum verticibus flores erumpunt, qui duplici foliorum genere constant, quinis videlicet foliolis paruis & angustis in stellæ modum radiatis, & quinis aliis ex inferiore parte, vt in consolida regia, corniculis cauis, sursum reflexis, gracilitate ceruicem & rostella columbarum referentibus, vnde Columbinæ nomen: quod de simplicibus intellige. Nàm in hortis culta hæc stirps multò pluribus densioribus & nitidioribus, corniculis: flores multiplices stipantur, colore aliàs albi, aliàs purpurei, aliàs cærulei, aliàs rubentes, nonnunquam varij, & cæruleo candidoq́; permixtis relucẽtes exeuntibus è medio staminibus, à quibus parui apices dependent: siliquæ recuruæ vt in melanthio, coniunctæ post singulos flores surgunt, in quibus semen paruum, nigrum & lucidum: radices subsunt crassæ fibratæ viuaces. Eandem

AQVILEGIA, siue Aquilina.

cum

cum multiplici hortensi Aquilinam Lobellius pictam dedit, plenis & multiplis aspectu suauissimis floribus inuersis. Frigidiusculos meridionalium tractus amat, inquit Pena, pratensis etiam est Franciæ & Angliæ, sed squallidiore, minusq; hilari aspectu non culta. In Germania teste Dodonæo, & alibi in apricis collibus, siluosis montibus, & pinguibus pratis gignitur. In Belgij & Galliæ hortis plurima. Maio & Iunio mensibus flores vigent. Scribit Tragus semen drachmæ pondere cum croci obolo in vino potũ iocinoris obstructione & morbo regio laborantibus vtiliter dari, sed eum qui assumpsit, diligenter opertum in lecto sudare oportere. Petrus Pe semen hoc gustu esse tantillùm astringente, temperatæ ex calore siccitatis, ideoq; ad faucium, pharyngis, & tracheæ incendium & vlcuscula eo vul- *Locus.* Fol.339. *Tempus.* Li.2. c.42. *Vires.*

AQVILINA, Plenis & multiplis floribus, Lob.

AQVILEGIA Minor, Dalechamp.

gus vti. Multi Aquilegiam hanc Theophrasti Διὸς ἄνθος esse putant, idest, Iouis florem. Aquilegia minor ex Dalechampio hîc exhibetur, radicibus multis, tenuibus, candidis, tenerrimis ac maximè fragilibus, foliis Aquilegiæ, minoribus, supra terram parum extantibus, densis, cauliculis exilibus, quaternorum digitorum altitudine, flore violæ, candido, suauissimi iucundissimiq; odoris. In vmbrosis, nemorum recessibus, ad primum fauonij flatum cum hyacinthis inter saxa & lapides ineunte vere prouenit, vt haud procul Gratianopoli, in querceto qua itur Herbescum Episcopi Gratianopolitani arcem. *Forma.* *Locus.*

SAPONARIA. *CAP. XV.*

VLGVS Saponariam vocat herbam hanc ab extergendi potestate, qua Saponis ritu pannos eluit purgatq;, nihilominus in coronariis habenda, ob floris tum suauissimum odorem, tum summam pulchritudinem. Virgas fert multas, teretes, graciles, glabras, crebrò genicu- *Nomina* *Forma.*

latas cubitales, & sesquicubitales: folia lata, venosa, crassa, pinguia, cruciatę aut plantaginis latifoliæ foliis similia, è singulis geniculis bina, deorsũ reflexa: flores in summo cauliculorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore alias pulchro roseo rubẽtes, aliàs dilutè purpurascentes, aut candidi, qui ex oblongis & teretibus cauliculis Lychnidis modo, aut floris Cõstãtinopolitani exeũt, ex quinq; foliolis cõpositi, è quorum medio exigua quædã stamina: radices crassæ, longæ, obliquè serpentes, quibus fibræ quædam adhærent. *Locus.* Secus herbidas amnium conualles, & depressos vdorum apricorum margines fruticat. Colitur in hortis regionum Septentrionalium, vbi non perinde sponte obuia fit, in quibus diutius durat. *Tempus.* Iunio & Iulio mensibus floret. *Temper. & Vires* Hæc saponaria calida est & sicca temperie, facultate autem abstergendi non exigua prædita, à qua etsi Saponaria hæc & quædam aliæ struthia vocari possint à verbo στρουθίζειν, quod Græcis lanas purgare & candidas facere significet, tamen nostram Saponariam antiquorum struthium non esse,

SAPONARIA Maior.

PSEVDOSTRVTHIVM, Matthiol.

Lib.6. hist. ca.3. Li.19. ca.3. neque Arabum *Condisi*, tum ex Theophrasto & Plinio liquet, quemadmodum supra ostendimus, ex iis quæ sequuntur. Struthium Græcorum, Latinorum Radix siue radicula: in Syria vbiuis colitur, ideoq; Columella Syriacam radicem, ac eius semen Syrium vocat, Gaza Lanariam herbam. Gignitur & ibidem sponte in asperis & saxosis locis. Radix magna, gustu acris & feruida sternutationes irritat. Folium oleæ, spinosum: caulis lanuginosus, tenuis, ferulaceus, indigenarum cibis expetitur, tingens quidquid sit cum quo decoquitur: flos aspectu gratus, inodorus, æstate prodit. Carere semine Plinius tradit. Semen edere Columella testatur hoc versu in Horto,

Iam Siser: à Sirióque venit quæ semine radix.

Ac rursum cap.3.11. cùm præcipit Rapi, Napi, Radicis Syriacæ Februario semen obrui, si æstiuus fructus expectetur. Serapio ex Dioscoride refert Struthij radicem esse

esse acrem, longam, & teretem, quæ in nostris exemplaribus desiderantur. Arabes *Condes*, *Condisum*, *& Aslengi* nominant. Bellunensis radicem esse scribit, plantæ foliis spinosæ carduorum modo, crassitie pollicis, intus subflauam, nigram foris, odore & gustu acrem: eius decocto lanas, laneósque pannos sordidos abstergi Damascenos seplasiarios eius decoctum immiscere confectionibus paratis è melle ac sapa, idque candoris tantum conciliare, vt ex Amylo & saccarho purissimo constare videantur: quinetiam sic durare, vt tenaciores sint, & vix morsu diuellantur. Constat eius radice in globos coacta syros vestium, linteorum, indusiorum sordes ac inquinamenta eluere, saponis aut lixiuij modo. Ab hoc igitur Struthio siue Arabum condiso Saponaria tum facultatibus, tum notis multis

STRVTHIVM, Fuchsij.

SAPONARIA Minor, Dalechampij.

differt: eam tamen Fuchsius pro Struthio depinxit. Saponariam aliam à quadam similitudine cum superiore hîc depictam facit Dalechampius, & minorem cognominat, quæ in asperis & saxosis fruticat, radice crassa, longa, nodosa, brachiata, è rufo nigricante, ramulis multis, amplum terræ spatium occupantibus, gracilibus, nodosis, prolixitate sua & copia terram operientibus, foliis ad geniculorum interstitia prodeuntibus, alsinæ similibus, acutioribus, villosis, flore violæ aut saponariæ, puniceo, numeroso, procul intuenti nitente, semine copioso in vasculis oblongis, ocimoidis minoris figura, floret Maio mense. Totius plantæ sapor amarus est.

Cap. 299. histor.
Forma.

CALATHIANA. CAP. XVI.

Nomina

NTER stirpes quarum flores calathi siue campanulæ effigiem exprimunt, nulla sanè est quam hæc coloris venustate non superet, quæq; iustiore de causa inter coronarias sit habēda, Calathiana viola Plinio dicta peritorum herbariorum sententia, & viola autumnalis, Gallis *violette d'automne*, Germanis *Blau-vu leliekens*, id est, cæruleū lilium. Cordi Pneumonante, quam à Germanis *Lungenblumen* vocari refert. Eadem Ananiensibus vulgò *Pettimborsa* vocatur, Matthiolo teste, cum *Mettimborsa* dicere debuissent, quod tot viribus polleat, vt non aliter quàm gemma crumenis sit asseruāda, aut quod tot viribus præstet, vt ex eius vsu medici auri & argenti copiam in crumenis reportent. Eam is graphicè depinxit, & gentianæ minoris speciē facit, gentianam minimam appellans. Caules edit dodrantales, tenues, geniculatos, folia oblonga, angusta, bina ex aduerso sita, ex quorum sinubus, idq; in verticibus cauliculorum, speciosi flores exeunt, longi, caui retroflexi, sursum hiantes, inferius angusti, superius latiusculi, calathi seu campanulæ specie, in cæruleo saturato purpurei, alicubi candidi, duobus tribúsve staminibus candidis: semen exiguum in rotundis & oblongis capitulis. Radices tenues, longæ, numerosæ, & in plures diuisæ. In totum verò sine odore, inquit Plinius, minutóque fo-

Lib. 2. hist. c.151.

In c.3. lib.3.

Forma.

Lib.21. c.6.

CALATHIANA, Viola.

CALATHIANA Verna, Dalechamp.

CAMPANVLA, Pratensis.

lio cala

lio calathiana, munus autumni, cæteræ veris. Naſcitur campeſtribus vliginoſiſq; locis, & in pratis, atque etiam in excelſorum montium ſiluis carentium, opacis, ac meridionali ſole non illuſtratis partibus, fine Auguſti menſis & Septembris floret. Calathiana viola calida eſt, gentianæ cuius ſpecies videtur, facultate quodammodò ſimilis, multò tamen imbecillior. Recentiores efficacem eſſe aiunt aduerſus peſtilentes morbos, & ad virulentorum animalium morſus & ictus. Huic iungimus ex Dalechampio iſtam, quæ calathiana verna iure dici debet, ſiue Thylacitis, à floris figura, θύλακον, id eſt, ſaccum culeum, folliculúmve referente. In pratis editiſsimorum iugorum Iuræ montis prouenit, radice breui, gracili, candida, parum fibrata, caule ſingulari, palmum alto, nodoſo, foliis paucis, centaurio minori ſimilibus, paulò longioribus, binis ſemper caulem ex aduerſò complectentibus, veluti cauo alarum ſinu anagallidis modo, ex interiore ſinu pediculus vnus, interdum geminus prodit, florē ſuſtinens, calathō vel folliculo ſimilem, è cæruleo purpuraſcentem, albis intus ſtaminibus, floret Maio & Iunio menſibus. Ad idem genus referenda Campanula pratenſis, in pratis & riguis locis proueniens, radice breui in fibras multas diuiſa, è luteo ſubfuſcas. Cauliculis multis fruticat, pedalibus: folia longa & anguſta ex iis prodeunt, ex aduerſo inter ſeſe ordine diſpoſita, alarum modo explicata, quod in aliis Campanulæ generibus non conſpicitur: flos purpereus violaceus in caulium vertice micat, ſæpius ſimplex & vnicus, interdum geminus, aliis campanulis ſimilis: ſapor vt & in aliis egregiè amarus.

Locus. *Tempus.* *Temp. & Vires.* Calathiana alia, ſeu Thylacitis. *Locus.*

MARIANA VIOLA CAP. XVII.

BELGAE plantam hanc violam marianam, vulgò *Mariettes* appellāt, & *Violettes de marie*, quod illi muneri, inquit Pena, elegantiæ florum cauſa, primi dederunt Mariæ Hungaricæ heroinæ illi bellicis facinoribus nobilitate: vel, vt ſcribit Geſnerus, hoc nomine recenti ſic nuncupata eſt, à Diua virgine propter pulchritudinem floris conficto, folia primùm habet longa, lata, aſpera nonnihil hirſuta, vulgaris bugloſsi foliis nigriora, minora, minúſq; aſpera. Caules deinde profert ſecundo anno culta in hortis rotundos, rectos, ramoſos, aliquantùm etiam hirſutos, circa quos folia ſimilia, ſed minora, flores in ſummis virgis erumpunt oblongi, caui, venuſti & ſuaues per oras inciſuris quinq; diuiſi, colore ſæpius ex cæruleo purpurei, nonnunquam candicātes, in quibus duo triáve ſtamina candida, hi priuſquam dehiſcant quinquangulares ſunt, ſubnaſcuntur capitula rotunda, breuia, aſpera, quinque etiam angulis conſtantia, concaua, ſuperiore parte latiora & retuſa, in quorum medio ſemen concluditur exiguum, colore caſtaneæ, radices ſunt longæ, craſſæ, candidæ, obliquas radiculas ſpargentes, non ingrati ſaporis. Naſci in aridis, ſaxoſis, & opacis locis teſtatur Matth. calidioribus Italiæ, & Galliæ inferioris infrequens eſt. Belgæ in hortis colunt. Iunio, Iulio & Auguſto menſibus flores producit, ſemen interea matureſcit, neque enim ſimul, ſed particulatim floret. Matthiolus cum multis aliis plantam iſtam Medium

Nomina fol. 137. In Hort. *Forma.* *Locus.* In cap. 18. lib. 4. *Tempus.*

VIOLA Mariana, Medium Dioſcoridis.

Medium Dioſcoridis eſſe exiſtimat, qui in vulgatis Dioſcoridis & Plinij codicibus falſò folia iridis legi in deſcribendo Medio cenſent, cum in aliis codicibus & Lib.4.c.18. Oribaſio ſeridis folia legerent. Medion, inquit Dioſcorides, in petroſis & opacis naſcitur, folia habet ὅμοια σέρεϛι (ſic legitur in veteri codice teſte Andrea Lac.) id eſt, ſimilia ſeridi, caulem tricubitalem, florem grandem, purpureum, rotundum, ſemen cnici, minutum, radicem dodrantalem, craſsitudine baculi, guſtu acerbam. Eadem prorſus Oribaſius habet. Ex qua deſcriptione ſic emendata, violam mariam, vt ſi quæ alia planta, medion referre cenſent, cui lectioni & ſententiæ Pena In Ad. fol. 137. lubens aſſentitur. Noſtra enim momoria, inquit, cultu hortenſi florum calathis longè ſpecioſiſsimis tantam magnitudinem hæc viola aſſequitur, vt inſtar calicis aut poculi poturis voluptatis cauſſa vinum contineant. Sunt namque nolæ oblongæ effigie, nonnullis laciniosis crenis, cærulei, aſpectu venuſti, interdum purpuraſcentes, interdum dilutiores & candicantes, emergentes ab imo calice, quibus reflexis aut elapſis, in vtriculis aut florum baſi rapunculo aut trachelio ſimili, clauduntur triquetra ſemina, numeroſa, acetoſæ colore, figura & magnitudine. Bicubitales caules toti, & alæ hirſutæ ab imo folia habent longiora, latiora, quàm Tunicæ, villoſa, rigida minùs quàm Lycopſis aut pulmonaria vulgaris, intybi ſeu ſeridis potiùs domeſticæ quàm ſilueſtris, quæ laciniosa eſt. Radix autem tenera candida, eſculenta, palmũ longa, rapunculi ſimilitudine, vti ſemen & flores, ſed duplò maior, nec guſtu multùm diſpari: ſiquidem in acetariis rapunculi modo eſitatur. In Belgij & Angliæ ſiluoſis frequens naſcitur, ſed minor & ſtrigoſior culta in hortis paſsim eo poſtea incrementi progreditur, vt longè maior, adultior, ſuauiórque edendo ſit. Calidioribus Italiæ & Galliæ inferioris infrequens magis figura ad Medium quàm facultatibus alludit, ſiquidem dulcis acriuſculáque eſt, miniméque adDe flo.c.7. ſtringens percipitur. Dodonæus deſcriptioni Medij, violam marianam non admodùm reſpondere arbitratur, ac potiùs verum Dioſcoridis Rapum ſilueſtre videri.

CAMPANVLA CAERVLEA. CAP. XVIII.

Nomina *Forma.*

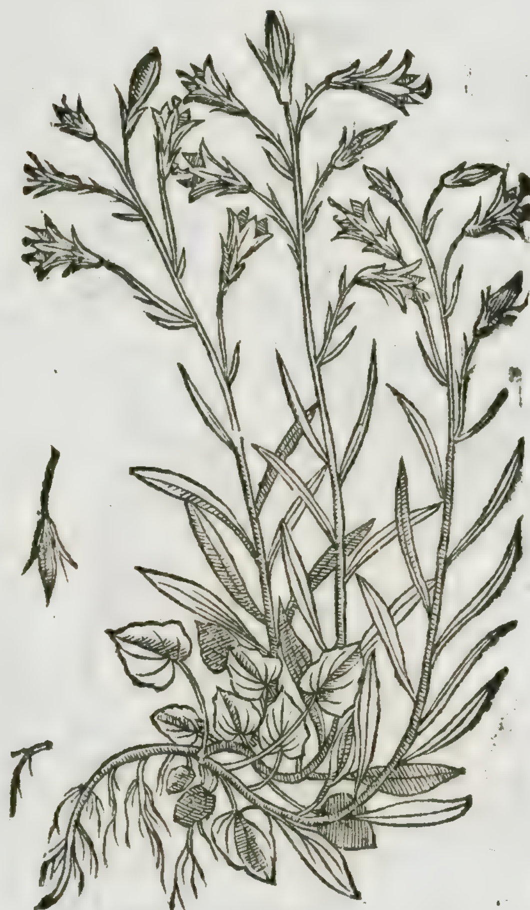
VLGVS Campanulam vocat, quidam *Beluedere*, quamquam ab Italorum *Beluedere* prorſus diſtet, Germani *Blauuullokxkens*, id eſt, cæruleam campanulam, Galli *L'herbe aux cloches bleües.* Campanula hortenſis, folia promit circa radicem & imum caulem oblonga, anguſta, obſcurè virentia, inter quæ caulis ſurrigitur ſtriatus concauus, bicubitalis, tricubitalíſve, circa quem folia & flores ad vertices in ſingulis pediculis ſinguli, ſimiles, ſed maiores & patentiores quàm rapunculi, calathi vel cãpanulæ ſpecie, ambitu & quaſi vnico folio conſtantes, ſexangulo, ſæpius cærulei, interdum candidi, in quibus & candida aliquot ſtamina. Capitula ſuccedunt rapunculi capitibus ſatis ſimilia, ſed paruis foraminibus peruia, in quibus ſemen perexiguum: radices candidæ, tenues, fibratę. Cauliculis & foliis vulneratis lacteum ſuccum remittit. Eſt huic planè Campan. ſilueſt. ſimilis Campanula ſilueſtris, niſi minor omnino eſſet, & prima folia terræq; pro- *Forma.* xima lata eſſent & pauca, violæ nigræ foliis ſatis ſimilia, non tamen tam magna, alia verò folia oblonga & anguſta, flores ſimiles, cærulei, radices tenues. Lac quoq; hæc copioſiùs fundit. Campanula minor rotundifolia à Lobellio & Pena dicitur, *Locus.* atque ita expreſſa eſt. Prior in hortis voluptatis cauſa, & ad coronas ſeritur, altera *Tempus.* iuxta aruorum incultos margines & ſepes naſcitur. Illa Iunio & Iulio menſibus floret, hæc etiam Auguſto. Campanula hortenſis Iaſione Theophraſti videtur Lib.1. hiſt. cap.21. eſſe, ſic enim is ſcribit de florum differentiis tractans. ἔνια δὲ καὶ μονόφυλλα φύεται, διαγραφὴν ἔχοντα μόνον τῶν πλειόνων, ὥσπερ δ' τῆς ἰασιώνης. ὐ γὰρ κεχώρισαι ταύτῃ ἐν τῷ ἄνθει τὸ φύλλον ἕκαστον, ὐ δὲ δὴ τοῦ χεῖεὶς (lege χωρὶς) δ' κάτω μέρος, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄκρων

ἀποφύ

CAMPANVLA Cærulea, siue hortensis.

CAMPANVLA Minor rotundifolia, Lobellij.

ἀποφύσεις γωνιώδεις. Id eſt, nonnulli flores etiam vnico folio natura conſtans, delineationem tantum plurium oſtendentes, vt flos Iaſiones. Non enim ſinguli flores in folia diuiduntur neque ſanè conceptaculi pars inferior diſtinguitur, ſed ex ſuperiore parte proiecturæ anguloſæ exeunt. Quę Plinius non ſatis perſpicuè conuertit his verbis. Iaſione vnum folium habet, ſed ita implicatum vt plura videantur. Quidam legunt, Iaſione vnum folium in flore habet, & cætera. Theophraſtus enim non ait Iaſiones folium implicatum eſſe, ſed indiſcretis foliis ſic deſignatum, vt plura videātur, quamuis vnicum ſit, qualis figura floris eſt in campanulis, tracheliis, digitalibus, & voluuli generibus, cuius ſpeciem eſſe quidam ideò ſuſpicantur, quod eodem Plinio auctore, Iaſione olus ſilueſtre habeatur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, concilium vocant. Sed hæc etiam campanulæ competunt. Nam eius flos vnico folio abſoluitur, quamuis plurium ſimilitudinem præſeferat, & huius ſuperior pars anguloſa eſt, præterea olus eſſe poteſt cum ſit edulis: repunt & in terra radices, quare citiſsimè ſtirps vna propagatur. Iam verò hortenſis florem interdum candidum eſſe diximus, ſilueſtris verò vt hortenſis candidum eſſe poſſe quis negauerit? Matthiolus campanulam pro phyteumate pinxit, quod id, ſemen, campanula verò capitula perforata

Lib.21.c.17.

Lib.22.c.22

In Cap.125 lib.4.

LACTESCENS Campanula maior, Lobell.

CAMPANVLA Lutea Linifolia, Penæ.

forata habeat. His duas alias campanulas ſubiungemus ex Lobellio & Pena. Prior eſt Campanula lacteſcens maior, Pyramidalis Lutetiana, quòd plus aliis omnibus lactis fundat lacteſcens meritò dicta, cuius ima folia Solani hortenſis, & Violæ martiæ media læuia, ex atro virentia, radix fibrata, Violæ marianæ, turgida lacteo ſucco, adeò viuaci, vt vel tãtillo fruſtulo infoſſo repullulet. Caules emittit tenues ternûm & quaternûm cubitorum, à medio ſummo tenus foliis anguſtioribus, longioribus, copioſis, floribus amœnis, cæruleis, campanulæ cæruleæ maioribus, nolas item exprimentibus cinctos, in acumen Pyramidis ritu faſtigiatos, vnde Pyramidalis dicta. Belgio eſt hortenſis nullius vſus adhuc comperti. Hæc Lobellius. Alia eſt Campanula Penæ, linifolia, palmaris herbula, perelegans, in deuexis montis Lupi, qua ad Septentrionem vergit, folio lini aut polygalæ: flore luteo peramœno, volubilis, maior quàm pro plantæ magnitudine. Rara eſt herba, & digna cognitu. Hæc Pena.

GENTIANELLAE. CAP. XIX.

Nomina

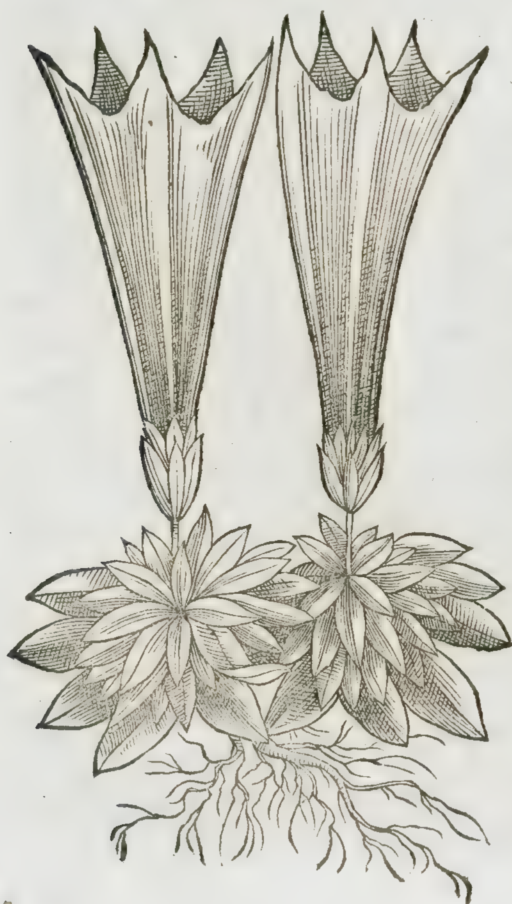
Forma.

GENTIANELLAS has à facie & facultatibus gentianæ ſimilibus Dalechampius appellauit, alteram latifoliam, quæ quorundam eſt Helleborine ſiue Epipactis, alteram anguſtifoliam. Poteſt & hæc thylacitis minor dici, illa thylacitis maior, quæ radiculas mittit, breues, ex albo in luteum vergentes, fibratas: cauliculos humiles, anguloſos, ex vna radice multos, folia centaurij minoris, aut Anagallidis, maiora, nonnunquam gentianæ aut veratro albo in ea paruitate non abſimilia, vnde Gentianellæ & elleborines nomen: florem ſpecioſiſsimum, ianthinum, calathi figura, ad plantæ portionem amplum, lineis quibuſdam velut æratis intus virgatum, apicibus, vt in liliis, extantibus, ſed purpureis, obeliſcum candidum cingentibus, minutis ſeminibus plenum, ac eius ſupremum tegumentum pileo ſimile ſuſtinentibus. Creſcit in aridis, niuoſis, perflatis, montoſis. Amariſsimus eſt totius plantæ ſapor, ideóque iocinoris vitiis nempe regio morbo & obſtructionibus auxiliatur, pari cum gentiana facultate, cui amaritudine non cedit. Allobroges *Reperet* nominant, vt & proximè deſcribendum, aiúntque etiam nolentes pedere qui ſumpſerint, vi efficaci ad flatus diſcutiendos, quod & de aſinis onopordo paſtis tradit

Locus.

GENTIANELLA, Minima latifolia.

GENTIANELLA Angustifolia.

tradit Plinius. Gentianellæ angustifoliæ radix latiùs spargitur, & surculosior est, folium oblongum, angustum oleæ simile: flos ex oblongo & herbaceo calice profertur angustior & breuior quàm in superiore, foris cæruleus, albis lineis virgatus, in quinque foliola diuisus, ambitu serrato. Cæterùm idem sapor, amarissimus scilicet, idem nomen, *Reperet* enim vt superiorem vocant, eadem vis ac facultas: ad colicos enim dolores, ad tormina, regium morbum, cachexiam à rusticis laudatur, floret vtráque mense Aprili. Eandem esse opinor, quæ à Clusio Gentianella verna minor nominatur, à quibusdam cantabrica. Lib.27.c.12

TRACHELIVM. CAP. XX.

IN iis quoque numerandæ plantæ hîc depictæ, quæ flores campanulæ siue nolæ specie habent, & ob venustatem coronis inseruntur, à veteribus silentio prætermissæ, à recentioribus Trachelij nomine designatæ. Est autem Trachelium Germanis *Halszkraut*, id est, Ceruicaria, à ceruicibus collíque partibus vicinis, internis & externis, quibus tumefactis & vlceratis multùm opitulatur, vnde Vuularia ab vua etiam dicitur, à Fuchsio Campanula, ob florum similitudinem, qui campanam planè referunt, quibusdam Archangelica, Gallis *Gantelee*, vel, *Gans de nostre dame*. Est autem trachelium duplex, maius, & minus. Maius caulem profert quadrangularem, hirsutum, rubescentem: folia oblonga, hispida, rigida, ad imum latiora, supernè acuta & ambitu crenata, vrticæ habitu & superficie: flores, secundum caulem calathi aut campanæ figura, rapunculo similes, aut violę marianæ, minores, per ambitum quinque simpliciter incisuris, sed profundioribus diuisos, intus aliquantulum hirsutos, candidos plurimùm cæruleos, interdum dilutè purpureos, in medio luteum quid prominens obtinentes. In summo caulis vertice primi flores apparent, deinceps versus imum exoriuntur, quibus marcescentibus semen in rotundis capitulis exiguum & cinericium prouenit vt in rapunculo. Radix est candida, & varie intorta. Trachelium minus caule superiori simile est, sed breuiori: folia sunt longiuscula, minora, candidiora, nec tam altè crenata, rapunculi aut saluiæ, pilosa: flores pulchelli, calathi aut campanulæ figura, ianthini, & dilutè pupurei in summitate caulis exeunt, magis congesti quàm in superiore, rapunculi sapore, primóque vere acetariis etiam adduntur. Trache-

Nomina

Cap.16. hist.

Forma.

Dod. lib.2. cap.20.

Forma.

TRACHELIVM, Maius.

Locus.

Tempus.

Temp.& Vires.

Dod.lib.2. cap.20. Fuch. 1.ca. 163.

TRACHELIVM, Minus.

lium vtrumq; gignitur in aridioribus locis ſecus pratorum margines; & crebrò ſenticoſis locis. Seritur etiam in hortis florum gratia. Iunio, Iulio, & Auguſto menſibus floret. Guſtu adſtringit, atque ob id exſiccandi vim illi ineſſe coniiciendum. Quare decoctum ipſius in aqua vnicè ad dolores & inflammationes colli & faucium internas, & ad oris exulcerationes, aliáque eiuſdem mala quæ adſtrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud dubiè ad alia quæuis vlcera ob inſignem quam obtinent in exſiccando facultatem.

CYNOCEPHALVS. CAP. XXII.

Nomen

Lib.30. c.2.

PLANTAM hanc cynocephalum ideò vocant herbarij, quòd ſeminis conceptaculum caluam canis cute & carne exutam repræſentet, ſiue ea ſit cynocephalia à Plinio memorata, qua ad euocandas mortuorum vmbras vtebantur, ob id fortaſſe, quòd caput canis apud Aegyptios ſanctiſſimi & loco numinis habiti, ſeminis huius plantæ loculus, vt diximus, referat, ac proptereà diuinam ea gens exiſtimaret, & ad incantationes, & contra omnia veneficia valere crederet, ſiue alia quæuis herba à veteribus non deſcripta. In agri Monſpelienſis ſepibus, dumetis, aggeribus, parietinis naſcitur, radice fibrata, caulibus multis, cubitalibus, teretibus, ramoſis, ex interuallis rami ſubiecto latiore folio è caule prodeunt, folia in ſurculis temere & nullo ordine diſpoſita, nigricantia, longa, anguſta, acuminata, ſed minimè pungentia: flos calatho ſimilis aut labro, luteis ſeminibus plenus, ſic fiſſus vt ſuperior pars quaſi duorum foliorum coalitum oſtendens, inferiore productior appareat: color floris venuſtus, & in roſeo candicans, qualis in maluæ & alceæ flore ſpectatur. Vaſculo copioſum ſemen continetur, antrorſum oblongo, retrorſum lato, duobus veluti narium foraminibus, & tanquam porrecto roſtro, eaq; figura caluam canis prorſus exprimente, vnde & nomen. Quidam antirrhinum verum eſſe volunt.

Locus.

Forma.

CYNOCEPHALVS, Plinij.

DIGI

DIGITALIS. CAP. XXIIII.

Eteres plantæ huius non meminiſſe id indicio eſt, quod Græco Latinóque nomine deſtituta ſit, quamobrem Fuchſius Digitalem apposítè nominauit, quod digitalis, ſiue munimenti digiti in ſuendo ſpeciem flores præbeant, Germanis *fingherhuet, & fingherkraut*, Gallis *Digitale, Gant noſtre dame, & Doigtier*, nonnulli campanulam ſilueſtrem, & nolam ſilueſtrem. Duûm eſt generum. Vna purpureos flores habet, quæ digitalis purpurea, altera luteos, quæ digitalis lutea nominatur. Duas alias ſpecies, addidit Dodonæus, digitalem floribus candidis, aliam floribus ſubluteis, ſeu pallentibus. Vulgatiſsima eſt digitalis purpurea, folia habens longa, lata, ambitu ſerrata, dilutè virentia, verbaſci quodammodo ſimilia, minora tamen, minúſque lanuginoſa: caulem rectum, rotundum, cubitalem, aut bicubitalem, à cuius medio ſurſum verſus vno ex latere duntaxat eleganti ſerie flores multi deorſum verſus dependent, calathi oblongi figura, dactylothecis propemodum ſimiles, ex rubro purpurei, punctis quibuſdam candidis picti cælatíve, quos vaſcula ſequuntur rotunda, in quibus ſemen, guſtu ingrato, & odore putidiuſculo. Radix fibrata eſt, viſcida, nigricans. Huius digitalis feraciſsimæ ſunt regiones, quæ ad Aquilonem ſunt: meridianis calidioribus ferè deeſt. Sed in Francia, Belgio, Anglia vbiuis nota, in mõtibus vmbroſis & ſaxoſis locis proueniens. Seritur etiam

Nomina · *Genera.* Fuch.c.342 · De flo. c.11. · *Forma.* · *Locus.* Pena fol.245. · *Tempus.*

DIGITALIS, *Purpurea.*

DIGITALIS *Purpurea, aut alba Lobellij.*

DIGITALIS, *Lutea.*

Tempus. in hortis. Floret Iulio potiſsimum menſe, deinde ſemen producit. Digitalis lutea
Digitalis lut. *Forma.* folia habet anguſtiora, venoſa, glabra, ſaturato virore nigricantia, auerſa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil ſerrata, flores luteos, forma ſuperioribus ferè ſimiles. Non deſunt qui digitalem verbaſci ſpeciem faciant, & θρυαλλίδα nominent, quæ & λυχνῖτις dicitur. Sed Lychnitis ſiue Thryallis folia habet pinguia, craſſa, & hirſuta, ad ellychnia in lucernis apta qualia minimè digitalis, quæ tam craſſa & hirſuta non habet, vt in lucernis ellychnij vice eſſe poſsint, cùm per-
Temper. & Vires. quàm amara ſit hæc herba, calidam ſiccamque eſſe & abſtergentam perſpicuum eſt, ita vt vbi opus eſt extenuatione, abſterſione, purgatione, obſtructionis liberatione, efficax eſſe poſsit. Hodie tamen nullus huius in medicamentis eſt vſus. Flos ſolus ſola venuſtate & forma placet.

VINCA PERVINCA. *CAP. XXIIII.*

Nomina
QVAE vulgò vinca peruinca, Officinis peruinca, Gallis *Pervenche*, Italis *Prouenca*, Germanis *Yngrien*, quòd ſemper vireat nominatur, à peritis herbariis ea eſſe exiſtimatur quæ Dioſcoridi clematis prior, & clematis Daphnoides, aliis myrſinoides, & polygonoides dicitur. Clematis quidem, vt & cæteræ clematides, à viticularum ſobole ſarmentoſa, quæ κλήματα Græci vocant: Daphnoides à foliorum lauri, quam folia eius habent, figura: vinca peruinca, quòd humi ſerpat, & ſe in modum funiculi porrigat, vicina quæque vinciens, auctore Fuchſio. Vix tamē reperias hanc viticuloſis vir-
Lib.24.c.15. gis obuias plantas irretire. Plinius clematida Aegyptiam appellat. Alibi vincam-
Lib.21.c.11. peruincam, & alio nomine chamædaphnem dici tradit, quòd ſcilicet humilis videatur laurus, vt nomen ſonat. Non eſt autem cur eam chamædaphnem putes, in-
Cap.134.h[?]. quit Fuchſius, quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta eſt. Hæc enim à vincaperuinca genere & facultatibus diuerſa eſt, & ſeorſum illam chamædaphnem depingit Plinius, vt ſit illi duplex chamædaphne,
Lib.24.c.15. vna Dioſcoridis & aliorum chamædaphne, altera quam alio nomine vincamperuincam appellant. Clematis daphnoides, vt deſcribit Dio-
Lib.4.c.6. *Forma.* ſcorides, ſarmenta habet exigua, iunci craſsitudine, (μικρὰ vulgata exemplaria, Oribaſius & Paulus, alij μακρὰ legūt, id eſt, lōga: & Plinius clematidem hanc longam tenuémque dixit, quam lectionem etiam prouerbiū approbat, quo clematis Aegyptia ioco dici ſolebat in eos qui corpore præter modum procero & gracili, atque atro colore eſſent) folium paruum, lauro figura
Lib.24.c.25 & colore ſimile, ſed multò minus. Plinius. Eſt & alia clematis, inquit, Aegyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur: folio lauri, longa, tenuíſque, aduerſus ſerpentes, ac præſertim aſpides, ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maximè gignit. Ex quibus poſtremis verbis colligit Cornarius legendum
Embl.6. lib.4. eſſe in Dioſcoride, φύεται ἐν αἰγύπτῳ, id eſt, naſcitur in Aegypto, & non φύεται ἐν εὐγείοις, vt publici Dioſcoridis codices habent. Nam alioqui temerè repeteret Dioſcorides in fine capitis,

VINCA PERVINCA.

PERVINCA Maior, Lobellij.

tis, φύεται ἐν χέρσοις, id est, naſcitur in terrenis incultis. Hanc plantam noſtram eſſe vincam peruincam, etiam mulierculis notam tum facies, tum facultates teſtantur. Multas enim tenues, longas, teneras, flexiles, virentes viticulas humi ſpargit, & huc illucque ſerpit, folia laurea, ſed minora, ſemper virentia, ex interuallis bina ex aduerſo promit, flores cærulei ex cauliculis quinis foliolis diſtinguuntur, borraginis floribus quadantenus ſimiles, ſed maiores & inodori, aſpectu tamen multò gratiores, idcirco in coronas præſertim hybernas adnectuntur, radix fibrata flaueſcit. Eſt & Clematis ſiue Peruinca maior, quæ peramœna florum duplicatione, inquit Lobellius, & incremento, coloris ex purpureo rubentis in Belgij hortis variat. Nemoroſis vmbroſiſq; tractibus, & ſenticetis, atque agrorum marginibus gaudet. *Locus.* Perpetuo vireſcit, Martio tamen & Aprili potiſsimum floret. *Tempus.* Clematidis folia cum caulibus in vino pota, auctore Dioſcoride, Lib. 4. c. 6. alui profluuia & dyſenterias ſedant, ſubdita in peſſo cum lacte & roſaceo aut cyprino *Vires & Temper.* dolores vuluæ ſanant. Ipſa commanducata dolorem dentium finit. Impoſita venenatarum beſtiarum morſibus opitulatur. Narrant & demorſis ab aſpide auxiliari. Galenus eadem omnino tradit. Clematis daphnoides, quam quidam myrſinoides, alij polygonoides appellant, profluuiis alui & dyſenteriis cum vino pota prodeſt, dentiúmque dolores manſa mitigat, tum vteri quoque doloribus in peſſo admota vſui eſt. Lib. 7. ſim. Paulus ſiccandi facultati id tribuit, quod diarrhœam dyſenteriámque ſanet, & dentium dolores mitiget, & contra venenatorum morſus rectè imponi tradit. Lib. 7. Eaſdem eſſe peruincæ facultates guſtus demonſtrat: guſtanti enim amara eſt, nonnihil calida, adſtringens. Quare ſiccat citra mordicationem, & vt ex codice manuſcripto citat Fuchſius, ſanguinis ex naribus profluuio mirum in modum prodeſt: item iis qui ſanguinem vomunt, Cap. 134. hi. aut ſpuunt. In ſumma omnem ſanguinis fluxum ſiſtere aſſerit. Quibus accedit pictura & deſcriptio eiuſdem, quæ vtraque ad amuſsim peruincæ noſtræ reſpondent.

PRIMVLAE VERIS. CAP. XXV.

QVOD primo vere erumpant & floreant primulæ veris Officinis dictæ ſunt, & herbæ paralyſis, & Arthetícæ, cum arthriticæ dicendum eſſet, Gallis *Brayes de cocu*, *Prime-vere*, Germanis *Schluſſelblumen*, Italis *Bracche di cuculo*, & *fior di primauera*. *Nomina* Harum ſpecies & varietates multæ. *Genera.* Eſt enim quæ flores luteos profert, odoratos, Germanicè *Geelſchluſſelblumen*, *Himeſchluſſel*, & *Sanctus Peters ſchluſſel.* Eſt & quæ pallidos in luteo, odoris expertes, Germanicè *Vueiſzhimelſchluſſel*, & *Schluſſelblumen.* Hæ in hortos tranſlatæ & cultæ florum multiplicata fœtura & magnitudine variant. His addit Dodonæus aliam, primulam veris minorem. Lib. 1. c. 81. fol. 244. Pena & Lobellius ſiluarum primulam. Primulæ veris priori folia candicãt, rugoſa ſunt, betonicæ *Forma.*

PRIMVLA Veris prior, Matth.

PRIMVLA Veris altera, Matth.

ſimilia , ſed maiora , nec ambitu inciſa , digitalis purpureæ vtcunque ſimilia, humi ferè ſtrata , aut parum ſurrecta , è quibus mediis ſcapus erigitur tenuis, rotundus , nudus , incanus , palmaris & ſeſquipalmaris , in cuius nutante vertice flores è caliculis denticulatis vmbellæ inſtar depēdent , lutei , odorati, ceræ nouæ odorem & colorem referentes : deinde capitula, in quibus eſt ſemen. Radix candida eſt & fibrata. Huic ſimilis eſt primula veris altera, niſi foliis eſſet grandioribus paulò , & latioribus , floribus iiſdem , ſed in album palleſcentibus , aut ferè albis , odoris nullius. Sed quæ , inquit Pena , in hortis Anglicis & Northmanicis colitur, florum maiorum prouentu & fœtu multiplici , triplò aut quadruplò omnium primularum magnitudine & elegantia prima eſt. Hanc Lobellius ſic expreſſit. Primula ſiluarum ex ſuperioribus facile dignoſcitur , differt enim floribus duntaxat, qui ſinguli languido pallore , puſilli , palmo breuiores , ſingulis cauliculis ſummis inſunt, folia , ſapor, odor, vſus non diſsimilia. Sæpius nemoroſis , & vmbroſis conuallibus gaudet , in Anglia, Delphinatu , Sabaudia , Belgis & Gallis hortenſis. Eadem huic eſt,aut certè ſimillima , quæ Verbaſculum minus Dodonæo dicitur , ſeu Primula veris minor, foliis paruis, albidis, primulæ veris alteri prorſus ſimilibus,è quorum medio cauliculi erumpunt ſinguli ſingulos

PRIMVLA Hortenſis Anglica, Lobell. & Pen.

fol. 244.

SILVARVM Primula, Lobellij.

PRIMVLA veris minor, Dodon.

gulos flores ferentes, odore, figura, colore eidẽ Primulæ ſimiles. Aliam Primulam ſiluarum Lobellius oſtendit, floribus obſcurè virẽtibus, fimbriatis, rugoſiſq; plicis, Londini hortis frequentẽ, alioqui cæteris ſimilem. His inſerenda ex Lobel. Primula veris flore gemino, altero alteri innato. Præterea ſiluarum Primula veris flore ſpecioſo, multiplici, à Lobellio etiam depicta. Dioſcorides verbaſci differentiis quem φλόμον Græci vocant, ſubiicit. Sunt (inquit) & phlomides duæ hirſutæ, rotundis foliis, ſimiles: quas Ruellius Primulas veris putauit. Ruellij iudicium ſequuntur, Dodonæus & Fuchſius,

Lib.4.c.99 Lib.3. c.12. Lib.1.ca.81. Cap.326. hiſt.

SILVARVM Primula floris obſcuri, Lobellij.

SILVARVM Primula veris, flore multiplici.

quibus Matthiolus haudquaquam aſſentitur, quod iſtarum Primularum folia non ſint hirſuta, inquit, nec etiam rotunda, ſed alteri læuia, alteri criſpa, lactucæ aut dipſaci modo. Adde quod florum quos phlomides proferunt, neque Dioſcorides, neque veterum vllus meminit, qui verbaſci genera recenſent, id quod in herba paralyſi Dioſcorides non prætermiſiſſet, cum hæc omnium prima aureis floribus emicet, verq; nouum nuntiet. At harum omnium folia, inquit Pena, cum ſint ambitu rotundiore quàm maioris verbaſci, & caulis nonnullarũ foliaq; ſint hirſuta, cur neget ille phlomidas eſſe? Certè vires & tota facies planè thapſi contra ſuadent, conſenſuſq; experimenti apud omnes regiones, quæ modo vnã quampiã harum habeant, paralyſis herbam vocant, quo nomine propter inſignes facultates fuit etiam phlomus donatus. Igitur & hæ phlomides. Ea quæ luteos flores habet guſtu non ingrato, in olere, placentulis, & acetariis admodũ vtilis capiti, neruis, & humorum ex decubitu putredini, aut inflammationi, eoq; vulneraria habetur. Hæc ex Pena. Veriſimile eſt quod arbitrantur quidam hanc plantam eſſe verbaſcum ſylueſtre, ex Theophraſto memoratum ab Atheneo, lib. 15. inter flores vernos, vt Anemonen montanam, Anemonen pratenſem, Herculis flammam, & Lychnida, quam interpres genicularem vertit. Recentiores, inquit Fuchſius, verbaſculis hos effectus aſsignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto veſicæ renumq; obſtructiones ſoluuntur. Succus herbæ propinatur & illinitur aduerſus rupta, luxata, & liuentia. Quod verò hæc eadem poſſint, temperamentum eorumdem palam docet: parum enim adſtringunt: ſi guſtaueris, amara, & modicè acria ſunt, vt hoc nomine deſiccandi & detergendi facultatem quam illis Galenus adſcribit, habere nemo dubitare debeat. Noſtri etiam temporis herbarij calida & ſicca eſſe ſtatuunt. Mulieres formæ ſtudentes, ſucco è floribus illorum expreſſo faciem illinunt, qui maculas rugaſq;, & alia eiuſdem vitia mirificè deterget. Primulis adnumeranda, quæ Sanicula à ſanandis vulneribus, quibuſdam Auricula vrſi, veriùs Arthritica, vel Paralytica nominanda, Lunaria arthritica Geſneri, Britanica Anguillaræ, Paralytica Alpina Sanicula Penæ & Lobellij, maximè, inquit Pena, propter peculiarem vim ad affectum Arthriticum quẽ amolitur. Amat hæc ſumma montium præcelſa, & præruptarum rupium ſupercilia petroſa, qualia ſunt in D. Claudij cautibus, Clauenæ & Oeniponti finitimis, vbi ferè totam æſtatem perennat nix, qua inuita exacto verè mittit in ſingulari cauliculo, flores euectos pediculo molliore & inflexo, ferè puniceos, aut ex roſeo albicantes, viſum exhilarantes, ſuauiterq; ſpirantes: folia albida, virentia, craſsiuſcula, carnoſa, & læuiora quam Primulæ veris, nõnihil repanda, & limbo craſsiore tantillum fimbriata ac circinata: radix multùm fibroſa, & cognata Primulæ: guſtu pariter multum exſiccãte & adſtringente, vulnerariis potionibus expetitur, & foris vulnera glutinat. Hæc in montibus arduis calidarum regionum cauliculos & folia emittit maiora, interdum longè minora, ſpecie tamen aut natura minimè diuerſa. Qui hanc bene norit, ſequentes duas facilè cognoſcet. Prior

Ca. 59. li. 4. — Fol. 244. — Vires & Temper. — Cap. 326. hiſt. — Sanicula. — Locus. — Forma.

PRIMVLA Veris Pachyphyllos, ſiue Auricula vrſi, Matth.

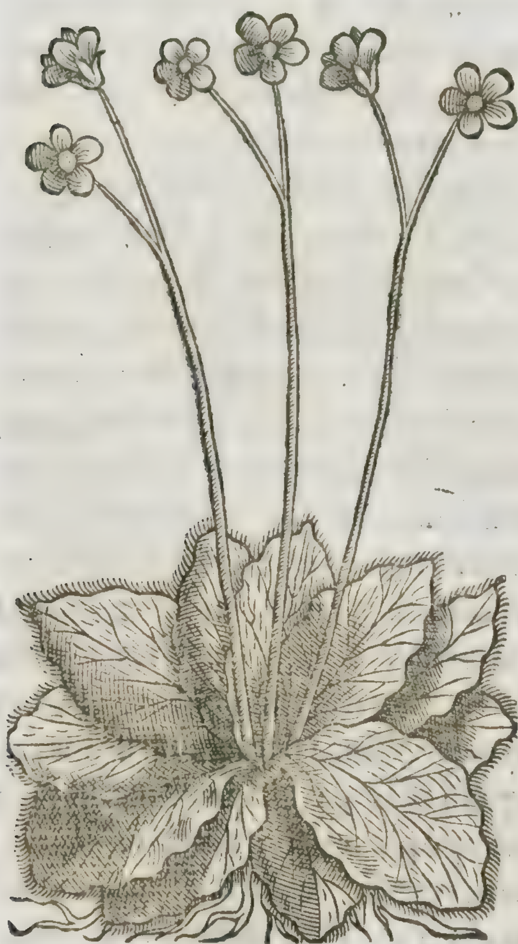
PARALYTICA Alpina angustifolia, Lobel.

PARALYTICA Alpina minor, siue media, Lob.

AVRICVLA Vrsi Myconi.

Paralytica alpina Sanicula angustifolia maior, folia Gnaphalij mõtani longiora profert: flores multiplici fœtu vmbellæ instar in pedalibus & dodrãtalibus mollioribus pediculis purpurascẽtes, aut ex roseo & albo cõfusis micantes. Sanicula Alpina minor siue media, folio est minore, tantillum crenato, floribus nõ disparibus in cauliculo palmari & dodrãtali: radix multum fibrata. Est & Sanicula Alpina omniũ minima, vix vnciam & sesquiunciam æquans, foliis itẽ carnosis, sedi folij cotyledonis minoribus, summis oris fimbriatis & denticulatis. Flos purpurascit. Hæc Lobellius. Diuersam ab his plantã Auriculam vrsi vocauit Myconus à foliorum figura pilis multis obsitorum eamq; pinxit & delineauit his ferè verbis. Radices multas emittit tenues, ferè capillaceas, fuscas, petris inhærentes, gustu adstringentes; circa quas folia per humum repunt, borragini quadamtenus similia, in ambitu nonnihil laciniata, aspera, rugosa, crassa, neruosa, pilosa maximè prope radices: ex iis enim ad foliorũ exortum magna pilorum congeries tomento cuidam & veluti iubæ adsimilis enascitur. Eadẽ folia tam supernè quàm infernè villosa sunt atque etiam in ambitu pili vbique rufescunt. Ex foliorũ medio duo aut tres cauliculi emergunt, rotundi, dodrantales, hirsuti, solidi, succosi, purpurascentes, cum dulcedine adstringẽtes, in quorum fastigiis flores sunt cærulei, ex quinque folioli Forma.

composit

compoſiti,& in horum medio ſtamina lutea,veluti ex vaſculo grani hordei figura,ſed maiore, in imo floris poſito,exeuntia. Naſcitur in vmbroſis montoſiſq; locis,nonnunquam etiam humidis. Aqua ex hac planta per organũ vitreum deſtillata,ad frangẽdum calculũ ſiue in veſica,ſiue in renibus valde efficax eſt. Id quod Myconus vir bonus & doctus ſe experimento confirmaſſe aſſerit. Eadem aqua Hiſpani aduerſus tuſsim vtuntur: quam ob cauſſam plantam hanc *Yerua Tuſſera* nuncupant:alij à foliorum copia,Peluda.

LILIVM CONVALLIVM. CAP. XXVI.

Nomina PLANTAE iſtius aſpectu pulcherrimæ flores, tum odorati, tum venuſti meritò inter coronarios locum ſibi vendicant. Lilium conuallium à natalibus recentiores vocant, Galli *Grand muguet*, quaſi *Muſquet*,Germani *Meyenblumle*, & *Meyenryſz*, ab iiſdem natalibus. Folia bina,aut terna promit virentia,læuia,latiuſcula, lilij foliis ſimilia,ſed minora,cau-
Forma. lem tenuem,palmarem,circa quem à medio ſurſum flores parui,rotundi,hiantes, per ſummas oras denticulati, ac reflexi. Arbuti Palmæq; flori ſimiles, candidi & odorati,relinquentes fructus rotundos,rubentes, non diſsimiles baccis aſparagi, ſed minores,in quibus ſemen durum, & ſubamarum: radices tenues, longæ, aliquantulum geniculatæ,repentes. In ſenticoſis nemoribus, & vmbroſis conualli-
Locus. bus ſponte prouenit. Hortis etiam expetitur. Circa calendas Maij menſis floret,
Tempus. Iulio fructus profert. Non deſunt qui ſentiant Lilium conuallium eſſe ephemerũ
Li.4.ca.80. Dioſcoridis nõ letale,nullis profecto ephemeri à Dioſcoride deſcripti notis huic Lilio conuenientibus:eo tamen nomine Fuchſius id depinxit ac deſcripſit. Non-
Pena fol. 61. nullis Hemerocallidam faciunt,ſed perperàm. Alij putarunt eſſe Lilium inter ſpinas memoratum à Solomone, propter ſuauiſsimum odorem, etiamq; florem Lilij,qui niueus & pulchellus,Lilio ſimilis quadãtenus eſt, & odore ſuauiſsimus.
Lib.2.c.26. Dodonæus vernum Theophraſti Lilium,quod ſtatim poſt violã purpureã floret:
Lib.6.hiſt. cap.7. ἐνιαχοῦ τοῦ ἦρος,inquit,ἅμα δὲ τῷ ἴῳ,ἢ μικρὸν ὕστερον τὸ κεῖνον, καὶ δ' φλόγινον,&c. Sic enim Gaza legit. Verè nonnunquam cum viola aut paulò poſt Lilium exit,& viola flammea.Quidam œnanthen Theophraſti à Dioſcoridis œnanthe diuerſam eſſe cenſent, flore albo, racemoſo,inſtar labruſcæ,ſuauiter olente, quam cùm Theophraſtus inter vernos flores nume-
Lib.6.hiſt. ca.7. raſſet,ſubiungit: ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ οἰνάνθη, καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀνθικῶν μὲν, εὐώδες δὲ τὴν φύσιν. Sic enim legendum,vt diximus,non ποώδες,vt legit Gaza. Ideſt,ſimiliter œnanthe quoque ex florum genere eſt,ſuauis odoris natura. Et mox, τὸ δὲ ἄνθος βοτρυῶδες καὶ λευκὸν καθάπερ ἀμπέλου τῆς ἀγρίας. Ideſt,flos œnanthes racemoſus, albus vt
Temper. & Vires labruſcæ. Lilij conuallium flores & fructus calidæ ſiccæq; qualitatis participes ſunt. Aiunt flores aduerſus apoplexiã, neruorũ reſolutiones,vertiginem, morbũ comitialẽ, atque alios ex cerebri frigida humidaq; intemperie morbos plurimùm prodeſſe: cor roborare, iecur,
Fuchſ.cap. ca.88. cerebrum.Hinc eſt quod eius herbæ ſuccũ aut decoctum ſyncope,vertigine,morboq; comitiali correptis, attonitis & phreniticis exhibeant

LILIVM Conuallium.

beant. Cæterùm incipienti elephanto, ne latiùs ſerpat, & altiùs radices agat, viam præcludere ſcribunt. Ocularij medici ad oculorum caligines diſcutiēdas ea etiam vtuntur. Quin & ictis & commorſis à venenatis animalibus præbent: item ægrè parturientibus. Sunt qui recentes flores vino macerent, & in vitreo vaſe diu inſolent, additis lauandulæ, & roſmarini floribus, aliiſq; nonnullis aromatis, ex quibus omnibus ſtillatitiam aquam vitreis organis eliciunt, qua ad ſupradictos omnes corporis affectus vtuntur. Matthi. in ca.120. li.3.

CARYOPHYLLVS INDICVS. CAP. XXVII.

ASIMILITVDINE noſtri Caryophylli altilis, flos hîc exoticus Caryophyllus Indicus appellatur, & flos Indicus, Germanis *Indianiſch blumen, & Indianiſchnegelim*, ideſt, Indicus flos, & Indicus Caryophyllus, Gallis *Oeillet d'Inde*, cum veriùs flos Africanus Tunetanúsve dicendus ſit, aut Caltha Africana, vt Geſnerus nominat, cognomine Indici nō probato, quoniam, auctore Dodonæo, primùm ad nos allatus ſit ex Africa, cùm Carolus V. Tunetum traieciſſet: vnde Brabantis Flandríſq; vulgò *Thunisbloemē* vocatur, Punica lingua Pedua, vt tradit idem Geſnerus. Cordus Tanacetum Perunianum nuncupat, à ſimilitudine florum tanaceti, & nomine Peru Americæ prouinciæ, ex qua primùm in Europam illatus eſſe à Germanis creditur. Itali Othōnam. Huius ſpecies ſunt duæ Trago, maior, & minor: Matthiolo tres, floribus tantùm diſtantes. Maiori caulis eſt procerus, bicubitalis aut tricubitalis, rectus, ſtriatus, è nigro rufeſcens, nodoſus ramoſuſq;: è ſingulis nodis bini exeunt ſurculi, foliis denſis, referti, oblongis, anguſtis, per totas oras ſerratis, Tanaceti, propemodùm pennarum inſtar expaſsis, & ex aduerſo ſitis, quæ ſoli aut lumini obiecta cribri modo perforata cernuntur: quamobrem Othonnam Dioſcoridis quidam eſſe coniectantur.

Nomina — De flo. c.18. — In Hort. Germ. — Li.1.pl.c.17. — *Genera.* — Li.2.ca.14. — In cap.186. lib.4. — *Forma.*

CARYOPHYLLVS *Indicus maior, Matth.*

CARYOPHYLLVS *Indicus minor, Matth.*

Flores in ſummis ramulis ex lōgis calicibus ampli, rotundi, numeroſiore foliolorū ſtipatu cōfertiores quàm in roſa, inferiore parte pallidè lutei, ſuperiore flauo ſiue

aureo

aureo colore rutilantes, luteis in medio ſtaminibus: ſemen villoſum, nigricans, oblongum, compreſſum: radices fibratæ, per ſummam terram vagantes. Flos Africanus minor, ſuperiori prorſus ſimilis eſt caulibus, foliis, floribus, ſemine, ſed omnibus partibus minor, & pedem aut cubitum vix excedens: flores duplici aut triplici foliolorum ordine ſaturè flaui, ſiue crocei, ſic coloratum holoſericum villoſum æmulãtes. Tertium genus omniũ minimum flores ſuperiori ſimiles edit, ſed lõgè minores. Omniũ flores & folia, deniq; vniuerſa planta tetrũ cominus odorẽ vibrat, ſed manè minùs fœtet. In Africa, vt diximus, ſponte prouenit. In Italiæ, Galliæ, Germaniæ, cunctiſq; ad Septentrionem hortis colitur ad delitias & coronamenta, præſertim maior, qui non niſi Auguſto menſe & Autũno floret. Minor Maio & tota æſtate. Fuchſius artemiſiæ genus Tanacetũ facit, corrupto nomine pro Tagete dictum, & huius generis eſſe putat herbam, quæ elegantiſsimos flores profert, Caryophyllos Indos vocatos, nullaq; in re niſi floribus, qui ſunt elegãtiores & maiores ab illa diſtare, niſi quod hæc odore vincit: quare Tagetem Indicam appellat. Hoc Tragus non probat, tum artemiſiæ ſeu Tanaceti non ſolùm forma, ſed etiam odor & ſapor reclamant. Multò etiam minùs tagetes, inquit, apud Apuleium fuerit, cùm eius hiſtoria nulla apud eundem auctorẽ extet. Sunt qui velint florem Africanum, Petilium eſſe florem Plinij. Sed Petilius flos eſt Autumnalis, inquit Plinius, circa vepres naſcens, tantùm colore commendatus, qui eſt roſæ ſilueſtris, foliis paruis, quinis, calice paruo, verſicolore, luteum ſemen includente.

Locus. *Tempus.* Ca.13.hiſt.

TAGETES *Indica, Fuchſ.*

Mirum eſt in eo flore inflecti cacumen, & non niſi retorto folia (floris nimirũ) naſci. Andræas Lacu. & Itali, florem Africanũ maiorem aurei fulgoris, & tanto pulchriorẽ, quiq; minùs aut perparum tetri odoris ſpirat, Othonnam Dioſcoridis eſſe cenſent, quibus haud aſſentiuntur multi periti herbarij, quod cum illius deſcriptione flos iſte minùs conueniat. Eſt enim Othõna, inquit Dioſcorides, foliis erucæ, perforatis cribri modo, & velut à tinea eroſis, flaccidis, paucis, flore croceo, latifolio. At floris iſtius folia multa ſunt, Tanaceti quàm erucę ſimiliora, non verè perforata, ſed quæ tantummodo ſoli obiecta, talia appareant. Galenus Lycoperſij cuiuſdam herbæ meminit, cuius ſuccũ Centurio quidam ex Barbarica, circa Ægyptũ regione cõportauerat, odore adeò graui, atque inamœno, vt ne guſtare quidem auſus fuerit ipſe Galenus, ſed letalẽ eſſe coniiceret. Vtebatur autem eo Centurio ille ad ingentes articulorum dolores, atque ipſis etiam ægris refrigerandi facultate pollere viſus eſt. Eſt autem, vt Galenus ait, colore ſubflauo, odore tam graui quàm cicutæ, niſi quod leuem quandam inſtar aromatum adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua ſuccus hîc exprimitur, Lycoperſium eſſe dicebat: quali autem præterea ſit forma, Galenus non addidit. Quare an flos Africanus Lycoperſium ſit, decerni non poteſt. Videtur tamen illi ſi non idem, certè ſimillimus, inquit Dodonæus, quod folia & præſertim flores graui admodũ & tetro prædĩti ſint odore, & qualitate venenata, cicutæ proxima, quod experimentis nonnullis ſibi conſtare, idem Dodonæus, aſſerit, vt in puero qui flores mandere incœperat, labia & os inflata ſe vidiſſe, ſicuti crebro iis accidit

Li.2. c.178. Li.4 ſimpl. Cap. 18. de flor. Ibidem.

qui

qui cicutæ fiſtulas ludentes, aut modulantes intra labia aliquandiu continuerint: Feli etiam flores recentes cum calicibus recenti caſeo permiſtos olim dediſſe, quæ mox valde inflata, & paulò poſt mortua fuit: mures quoque qui ſemen arroſerunt mortui feruntur reperti. Ex eiuſdem eſu porcis intumuerunt roſtrum ac fauces, & nonnullis exitio fuit. Quæ omnia venenatam & deleteriam huius herbæ faculta- Pena fol. 318. tem eſſe demonſtrant, vt audiendi non ſint, qui hanc tanaceti vel artemiſiæ ſpeciem, aut innoxiam ſtirpem eſſe autumant.

PYROLA. *CAP. XXVIII.*

VVLGO à Pyri folio herba hæc Pyrola nominatur, Gallis *Pirole*, Germanis *Vuintergruen*, quæ vox hyemis virorẽ ſignificat. Quippe æterno *Nomina* virore, inquit Pena, pene atra, aduerſus brumæ rigores perſtat, & Fol.112. *Holtz mangolt*, & *Vualdmangolt*, id eſt, Beta ſilueſtris, quoniam hortenſi Betæ primum erumpenti haud diſsimilis ſit: ob id limonium quidam eſſe autumant, eóque nomine deſcripſit & depinxit Fuchſius. Alij Britanicam eſſe arbitrantur. Fo- Cap.173. hiſt. lia aliquot in imo profert, ſeptena, octona, no- *Forma.* uena, denáue, Betæ quadãtenus ſimilia, rotundiora tamen & minora multò, Pyro propiora, viridiora, nigriora, caulem dodrantalẽ aut pedalẽ, floribus pulchellis, in ſummitate ornatũ albis, & odore ad flores lilij conuallium accedentibus, è medio ſtamina apicéſve emittentibus: radix eſt exigua, tenera, ſubrufa, repens. Montoſis, ſiluoſis, & frigidis vdis gaudet, hor- *Locus.* tóſque & mitiora viridaria aſpernatur. Superiori & inferiori Germaniæ, adeoq; vniuerſo Septentrioni nota, rarior Italis, & Gallis meridionalibus. Perpetuò viret: flores tamen Iunio *Tempus.* & Iulio menſibus emittit. Tertio ordine ſiccã & ſecundò frigidam recentiores eſſe tradunt. Omnes enim eius partes adſtrictionis vehementiſsimæ & euidentis refrigerationis eſſe ſentiuntur. Quare eius decoctum interna & externa vulnera potum ſanat, item fiſtulis, atque aliis malignis vlceribus medetur.

PYROLA.

ANEMONE. *CAP. XXIX.*

ANEMΩ'NH Græcis, ſimiliter Latinis Anemone, quibuſdam herba *Nomina* venti, Arabibus *Iackaiak*, *Anahamen*, & *Sakaikanheamen*. Plinius Phæ- Lib.21.c.23. nion dici tradit, fortaſſe à ſplendore quem longè de ſe fundit, quamquam exemplaria etiam vetuſta magna ex parte Fremium, & non Phænion habent, voce nihil, vt arbitror, ſignificante: & Theodorus apud Theophraſtum Anemonem vbique Fremium conuertit. Dicta autem eſt Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id eſt, à vento, quod flos nunquam ſe aperit niſi ſpirante vento auctore Plinio. Tamen cùm hiare patereq; flantibus ventis per æſtatem floribus multis vſuueniat, potuit non inconcinnè dici Anemone, ꝙ eius flos caducus facilè vento decutiatur, quemadmodum & papaueris rhœadis, cui affinis eſt. Ouidius Adoni- Metam.10. dis florem Anemonen vocare videtur his verſibus.

Sic fata, cruorem

Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit, sicut fuluo pellucida cœlo
Surgere bulla solet: nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
Qualem quæ lento cœlant sub cortice granum
Punica ferre solent: breuis est tamen vsus in illo.
Namque malè hærentem, & nimia leuitate caducum,
Excutiunt iidem qui perflant omnia venti.

Li.2. c.172. *Genera.* Dioscorides Anemonem duplicem statuit: vnam siluestrem, alteram satiuam (sic enim τὸ ἥμερον meliùs vertas, quàm in cultis nascens, vt Plinius & eū secutus Ruellius interpretati sunt: nam siluestres plantæ etiam in cultis locis sponte, non satu, nascuntur.) Satiua quædā puniceos fert flores, altera subalbidos, aut lactei coloris, alia purpureos. Plinius ex Dioscoridis sententia eadem genera tradidit his verbis.
Lib.21.c.23. Anemonas coronarias tantùm diximus: nunc reddemus & medicas. Sunt qui Phænion vocent. Duo eius genera. Siluestris prima, altera in cultis nascens, vtraq; sabulosis. Huiusque plures species: aut enim Phœniceum florem habet, quæ & copiosissima est, aut purpureum, aut lacteum. Sed coronarias Anemonas non rectè
Lib.21.c.11. distribuit Plinius, & in conuertendo Theophrasti loco, quo Anemones meminit, lapsus est. Nam in Græcia, inquit, tardiùs etiámnum Anemone. Est autem hæc siluestrium bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanion, ex siluestribus heliochrysos: deinde alterum genus Anemones, quæ limonia vocatur. At Theophrastus vnius tantùm Anemones hîc meminit. Et paulò ante non Anemonem sed bulbi codion coronis inseri dixit, ex quibus duobus diuersissimis ineptè duplicem Anemonem Plinius statuit. Locū eum Plinij absque dubio corruptum quidam sic restituunt. Florum prima ver nuntiantium viola alba. Tepidioribus verò locis etiam hyeme emicat. Proximè flammea, quæ & flox vocatur, siluestris duntaxat. Bulbi codion bis anno, vere & autumno: æstates hyeméque fugit. Est autem siluestrium bulborum flos. Serior supradictis aliquanto Narcissus, & Liliū Theophrasto Lirium trans maria: in Italia, vt diximus, post Rosam. Nam in Græcia etiámnum tardius Anemone (nempe Limonia, siue pratensis Theophrasti,) alia quàm quæ dicetur in medicinis. Postea viola quę appellatur purpurea. Sequitur œnāthe, &c. Recentiores quoque herbarij complures Anemones species agnoscunt. Anemones folia, au-
Forma. Ibidem. ctore Dioscoride, coriandro similia tenuioribus incisuris, in terram inclinata, cauliculi lanuginosi, tenues, in quibus flores veluti papaueris, & media capita nigra aut cærulea, radix magnitudine oliuæ aut maior, velut geniculis distincta. Siluestris per omnia maior est satiua, & foliis latioribus, ac durior: habet & caput oblongius, florem puniceum, radices tenues, & multas. Quibus descriptionibus satiuam à siluestri discreuit Dioscerides, primùm radice in satiua tuberosa, velut geniculis distincta, in siluestri multis radicularum fibris capillata: deinde quod satiua minor foret, angustiore & teneriore folio, capite breuiore, flore vario: siluestris

ANEMONE I. Matth.

ANEMONE II. Matth.

ſilueſtris autem procerior, latiore & duriore folio, capite longiore, flore tantùm puniceo. Ex iiſdem colligere licet Anemonem Theophraſti, quam Pulſatilem eſſe volunt, à Dioſcoridis Anemone diuerſam eſſe. Ille enim hanc inter ἐπιγειόφυλλα reponit, ideſt, quæ propè terram & circa radicem tantùm folia mittunt, in caule nulla, cuius notæ Dioſcorides non meminit, omneſq; Anemones ſpecies quotquot ab herbariis proponuntur, ſtatim ab radice & in caule & ramis folioſæ ſunt. Plinius breuiùs ſic deſcripſit. Harum trium folia apio ſimilia ſunt, nec temerè ſemipedis altitudinem excedunt, cacumine aſparagi. Flos nunquam ſe aperit niſi vento ſpirante, vnde & nomen acceperunt. Silueſtri amplitudo maior, latioribuſq; foliis, flore Phœniceo. Præterea quoniã Anemonarum genera papaueri rhœadi & argemonæ floribus ſimilia ſunt, Dioſcorides ideo diligenter harum differentias diſcreuit, hoc modo. Papauer & argemone colore puniceo minùs ſaturato ſpectantur, & vtraque tardiùs floret. Adhæc argemone, croceum ſuccum guſtu admodum acrem reddit, Rhœas verò candidiorem & acrem. Inſuper argemone & rhœas in medio capitula habent ſilueſtri papaueri ſimilia, verùm Argemones caput ſupernè aliquanto craſſius eſt, rhœadis ſubanguſtius. At Anemonæ neque ſuccũ remittunt, neque

Lib.7. hiſt. ca.9.

ANEMONE III. Matthioli.

ANEMONE IIII. Matthioli.

ANEMONE V. Matth.

Ca.172.li.4

ANEMONE Hortensis Tragi.

Lib.1.c.49.

codia siue calices habent, sed quasi asparagi cacumen. Quæ cùm Græcè legantur, ὅτε ὀπὸν ἀνιᾶσι, &c. Andr. Lacu. ὀπὸν non succum, sed lacrymam conuertit: nam succus, inquit, siue χυλὸς propriè dicitur is qui ex herbis tusis vi exprimitur, vt ὀπὸς vel lacryma, liquor ille qui ex plantis vltrò destillat. Quare fieri non potest vt hîc Dioscorides intelligat Anemonas nullum succum ex se remittere, quum superius dixerit Anemonarum succum infusum naribus, conferre purgando capiti: manare verò ab ipsis lacrymam, vt desluit à papauere opium, hîc inficiatur. Hæc quamuis satis luculenta & distincta sit Anemonarum delineatio, tamen varij varias proponunt & cõfingunt Anemonas. Matthiolus quinque depinxit genera. Primum, inquit, folio prouenit coriandro simili, sed frequentioribus incisuris, caulibus lanuginosis, tenuibus, striatis, in quibus tenuiora per interualla sunt folia, floribus siluestris papaueris magnitudine, quæ sena circùm distingunt folia, purpurascentibus, capitulo vmbilico tenus emergente, nigro colore, nigrísque capillamentis stipato, perinde vt in papauere: radix illi oleæ magnitudine, subrotunda, fibrataq; & sapore acri. Secundum foliis assurgit maioribus, & frequentiùs laciniatis cynoctoni aconiti modo, caulibus alteri similibus, sed aliquantò crassioribus, inanibus, & in rectum spectantibus, quibus flores insunt dilutiore purpura nitescentes, capitulo circumquáque comato, perinde vt alterum: radicẽ habet breuem, rapunculi ferè figura, fibris adnatis multis, acri etiam gustu. Tertium foliis crescit ranunculi primi æmulis, caulibus tenuibus, sesquipalmaribus, rotundis, in quorum cacuminibus flores exeunt albi, quinque tãtùm foliis distincti, rosarũ magnitudine, & nonnunquã tenui quadam purpura respersi, inferiore præsertim sede: radicem habet fibratã ac tenuem. Nascuntur in collibus. Sunt & Anemones genera alia duo, foliis laciniatis, floribus in altero purpureis, in altero aureis. Tragus Anemones genus esse existimat plantam hîc pictam Anemonem hortẽsem appellans, quæ ex radice recta, læui, & digitum minimum crassa, caulem erigit teretem, & instar been albi, vt vocant, geniculatum, foliis herbacei coloris, iisq; plurimum dissectis instar camomillæ vulgaris, aut cotulæ ad fastigium vsque, quod flore rutilo & quasi aureo forma argemonem planè referente nitet, vestitum. Dodonæus alias & diuersas descripsit & pinxit Anemonas. Prima folia habet pauca, sed in lacinias diuisa,

ranunculi

ANEMONE I. Dodon. latifol. I. Lob. & Cluſ.

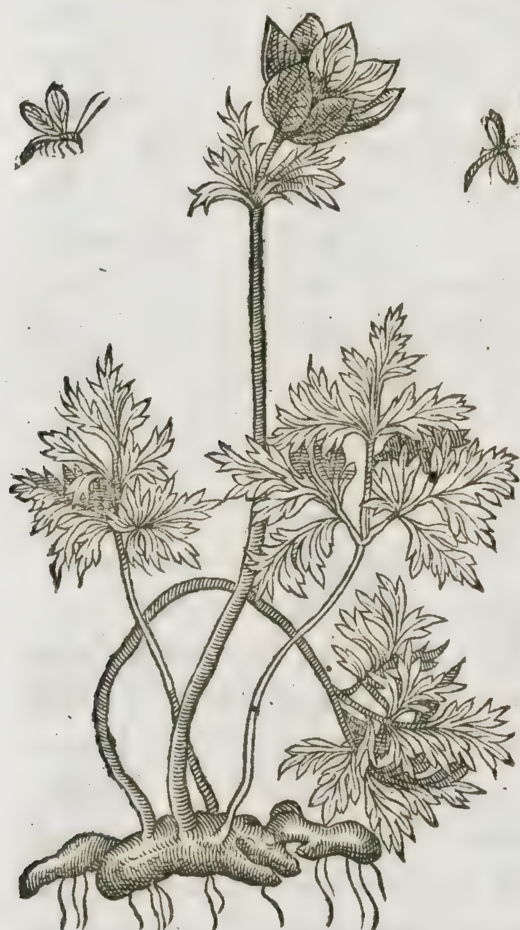
ranunculi hortenſis foliis ſatis ſimilia, ſed minora. Flos in breui & palmum alto pediculo emicat ex vndecim aut tredecim foliolis anguſtis,oblongis,acuminatis,in quorum medio capitulum aliquot circumſeptum ſtaminibus, quod exili incaneſcit piloſo flore, cui ſubeſt ſemen. Radix initio oliuæ magnitudine, ſed tempore adaugetur, & grandior facta, veluti geniculis articulatur, obliqua, non rectè deſcendens, fibris aliquot adhærentibus. Color floris elegans eſt,in dilutiore purpura rubens, qui quandóque ab vtraque, aliàs ab interiore tantum relucet parte intenſior,exterius remiſſior & inalbicans.Huius generis & albidi ſunt flores,ſed rariores. Cluſius Anemones latifoliæ alterius pinxit. Lobellio Anemone tuberoſa bolbocaſtani radice. An Anemone lutea Galeni. Secunda folia fert ranunculi hortenſis ſimilia,ſed minora, trigemina cohærentia: flores ex tredecim aut quatuordecim foliolis, ſed haud acuminatis,ac repandis compoſitos, colore cæruleos,& cyaneo flori cõcolores, ſtaminibus luteis medium orbiculũ amplectẽtibus, quod nullis caneſcit pilis, ſed veluti ranunculi, Aſparagi æmulatur germen. Radix obliqua,craſſa,genicula tuberaq; multa habet. Hanc Matthiolus non pinxit. Tertiæ Anemones folia maiora ſunt crebrioribus ac tenuioribus etiam inciſuris diuiſa: pediculus ſimilis,flos maior, cum papaueris rhœadis flore magnitudine ferè certans,ſeptem aut octo foliorum tantum, pulchro violæ nigræ purpureo arridens colore,paulò tamen dilutiore:capitula huius pubeſcunt vt primæ:radix oblongior,craſſior,ſimiliter obliqua, crebrius geniculata,puniceo colore ſubnigricans. Etſi verò Anemone ſecundæ Matthioli videtur vtcunq; ſimilis, tamẽ multùm differt. Eſt huius rubens quoque ſpecies,flore phœniceo, & vt rhœadis colorato: item tertia etiam candida. Quarta Anemone tertiam foliis, cauliculis & radicibus refert: flos mediocris quoque magnitudinis,Rhœadis colore,rubens,denſis & frequentibus ſtipatus foliolis, multiplex, quorum decem aut duodecim exteriora maiora, interiora verò reliqua, exigua. Quinta ſpecies foliis ranunculum refert hortenſem,ſed tamen minoribus, flos paulò maior ſenis ferè conſtat foliolis, candidus aut è purpura rubens,ſed modò dilutiore, modò intenſiore colore:capitula aſpera,parua, nuda: radices tenuiores, ſed obliquæ quoque, nihil aut parum geniculatæ,demiſsis deorſum aliquot fibris. Sexta quintæ ſimilis

Li.4. purg. ca..7

ANEMONE II. Dodo. tenuifol. III. Cluſ. ſiue Geraniifolia, Lob.

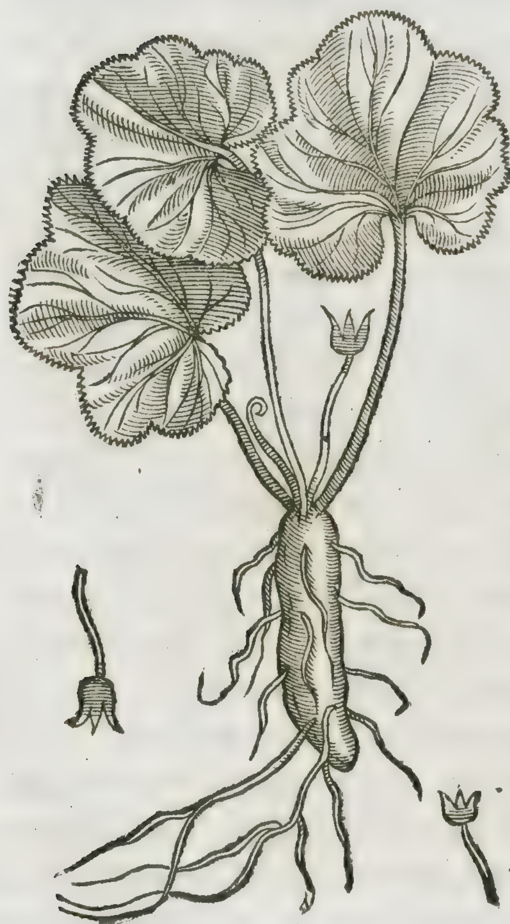

ANEMONE III. Dodo. Angustifolia, Clusij.

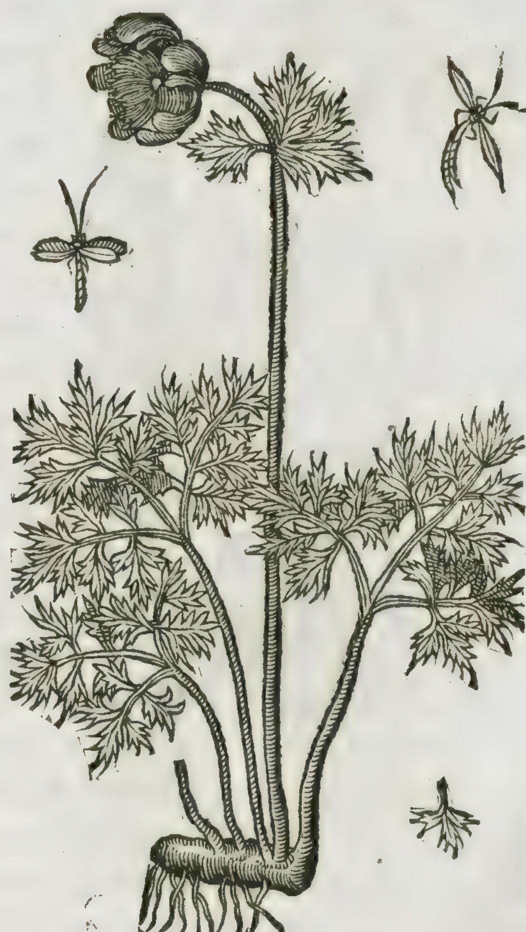

est,foliis tantummodo floréque minor,eóque luteo, Ranunculi floribus concolor, radix similis quintæ. Ranunculus nemorosus, quartus Fuchsij lacteus & luteus,cuius meminimus in libro de Palustribus, cap.De Ranunculo. His adiicit aliam quandam tametsi foliis differentem.Neque enim coriandro aut ranunculo similia habet folia, sed potiùs Trifolij instar:cohærent enim terna, non magna, lata, acuminata, indiuisa, margine tantummodo crenato. Cauliculus palmum altus, cui flos insidet candidus, formam florum ranunculi æmulatus, qui marcescens nonnihil purpurei coloris contrahit. Radix etiam obliqua in propagines quasdam extuberat, non absque capillamentis fibrosis subnatis. Anemones quintum & sextum genus, inquit Dodonæus, in pratis & siluis, præsertim locis humidioribus ac vmbrosis in Germania ac Belgio reperiri possunt. Reliquæ peregrinæ sunt. Omnes autem ad ἡμέρους, idest, satiuas, referendas esse censet. Siluestris enim species ab his differt,vt ex Dioscoride diximus. Clusius quoque aliquot Anemones genera obseruauit,non modò florum colore formáque,sed ipsis etiam foliis inter se dissimilia. Vnum foliis constat satis amplis,circinatæ ferè rotunditatis,per ambitum serratis,duris & firmis,longóque pediculo fultis, supernè

ANEMONE Latifolia prima, Clusij.

ANEMONE IIII. Dodonæi. Multiplex rubra, Clusij.

intensius

ANEMONE Quinta & sexta, Dodonæi.

ANEMONE Trifolia, Dodonæi.

intensiùs virentibus, infernè verò plerumque purpurascentibus Cyclamini ferè modo, feruidissimi gustus: radice tuberosa, oblongiuscula, Tormentillæ vulgaris æmula, fibris aliquot dependentibus, foris nigra, intus alba, solida, ingrati admodum saporis, quæque nauseam mouens quodammodo strangulet, deinde linguam aliquantulum vellicans. Lapidosis quibusdam Lusitaniæ collibus iuxta Tagum, atque etiam inter vepres Clusius se reperisse ait. Exilit Decembri & Ianuario. Alteram Anemonem latifoliam facit quam nuper diximus à Dodonæo primam statui. Tertiam tenuifoliam, quã Dodonæus in Historia purga. secundam ponit. Quartam Anemonem tenuifoliam alteram, quam tertiam Dodonæi esse suprà indicauimus. Aliam multiplicem rubram, quę quarta est Dodonæi modo dicta. Alio in loco idem Clusius ad Anemones genera refert plantas duas minimè silentio prætereundas, quod elegantes sint admodum. Prior multa ex vna radice promit folia, Anemones latifoliæ flore purpureo, aut Saniculæ haud multum dissimilia, dura, neruosa, in tres lacinias profundiores diuisa, deinde per ambitum serrata, supernè nigricantia, infernè candidiora, sapore feruidissimo, & si gustentur, ilicò linguam vrente, ante hyemen etiam germinãtia, quemadmodum in reliquis Anemones generibus. Inter hęc caulis vnus aut alter prodit palmaris, nonnunquã

ANEMONE Latifolia, flore multiplici, Clusij.

ANEMONE Tenuifolia flore multiplici, Clusij.

etiam pedalis, nudus subhirsutus, qui circa cacumen tria exigua folia, ab eodem fere exortu prodeuntia, & simul caulem amplectentia profert, deinde in summo magnum ac latè expansum florem, numerosis foliis constantem, quorum externa & maxima dena aut duodena colore viridi sunt, interna verò minora & angustiora, dilutiore purpura nitentia, circa vmbilicũ simul glomerata. Radix crassa & in aliquot capita extuberans, Anemones latifoliæ purpureæ modo, foris nigra & scabra, intus alba & solida, gustu ingrato & fauces coarctante, multis tenuibus fibris capillata. Altera quina, sena, aut plura habet folia multifida, in multas tenues lacinias diuisa, dilutiore colore quàm superioris virentia, caulem etiam pedalem priori similem, sed non æquè crassum, quem etiam circa summum tria tenuiùs incisa ambiunt foliola, florem etiam, quemadmodum in omnibus Anemones generibus, antequam aperiatur occulentia, qui summo cauli insident, succrescente caule explicatur in dena aut plura folia hirsuta, latiuscula, & maiuscula cocci modo rubentia, quæ numerosa tenuiáque foliola Bellidis multiplicis flori perquàm similia, & colore coccineo saturatiore, amplectuntur. Radix non admodum à superiore discrepat, oblongior paulò, foris etiam rugosa, nigricans, & tenuibus capillamentis fibrata, intus verò candida, & eiusdem cum superiore gustus, vtraque vere floret cum aliis Anemones generibus, quarum viribus etiam respondent. Constantinopoli delatas fuisse ait, Giul Catamer nomine: lingua autem Turcica Catamet siue Catemer plenum siue multiplicem significat. Anemone quædam folia producit nigra, & est acrior, inquit Dioscorides, vim habet vtraque acrem, quare succus radicis ipsius naribus infusus ad capitis purgationes vtilis est, commanducata radix pituitam trahit, decocta in passo, & imposita, oculorum inflammationes sanat, eorumdem cicatrices & visus hebetudinem abstergit, expurgat sordida vlcera. Folia autem & caules cum ptisana decocta, & in cibo sumpta lac attrahunt: in pesso apposita menses cient: imposita lepras eximunt. Plinius eundem vsum medicum tradit his verbis. Prosunt anemonæ capitis doloribus, & inflammationibus, vuluis mulierum, lacti quoque. Et menstrua cient cum ptisana sumptæ, aut vellere appositæ, radix commanducata pituitam trahit, dentes sanat decocta, oculorum epiphoras & cicatrices. Anemonæ omnes, auctore Galeno, extrahendi & attrahendi, & ora vasorum reserandi facultatem habent. Itaque radix commansa pituitam euocat, & succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida vlcera anemonæ purgant, & lepras detrahunt, mensésque appositæ educunt, & lac trahunt.

[Margin: Lib.2.c.172 — *Vires & Temper.* — Lib.21.c.23. — Lib.6.sim.]

PVLSA

PVLSATILLA. CAP. XXX.

Barbari pulsatillam nuncuparunt, quòd huius comosi & tremuli seminum pappi huc atque illuc vel lenissimo quoque flatu pultarentur, id est, pellerentur, plerique herbam venti dixere, anemonem aut eius genus esse suspicati, & sanè merito: neque enim multum visa fuit abesse à siluestri anemone quibusdam doctissimis. Quippe foliis est anomones tuberosæ, bulbocastani, aut coriandri, rigidioribus, hirsutioribus, nigricantibus, crassioribus, caulem palmarem, & sesquipalmarem, hirsutum, geranij amplexis, in quibus flores papaueris rhœadis, aut potiùs anemones, quinis aut senis foliis in purpura cæruleis, è quorum medio exeriuntur apiculi, staminàve lutea, Aquilegiæ, aut herbæ trinitatis, siue Trifolij hepatici, à quorum delapsu se prodit cæsaries villosa, cirris crebris, & cincinnis calamistratis pēnas delicatiores sericeas pulli coloris implexas, aut carminatum bombacis pensum referentibus, cuiusmodi in caryophillata, Scotino, & spongia Bedeguari, quibus conditur semen exiguum, asclepiadis: radice digitum crassa, non admodum acri nec feruida. Hac maior est, inquit Lobellius, foliis, maioríque elegantia floris albi peramœni. Huiusmodi pulsatillam flore candidam pallentem in Mindenis montibus & Aruerniæ nasci Pena auctor est, sicut in Taurinensibus interdum luteam. Rubram etiam pictam dat Lobellius, qualem se habuisse ex Alepo Syriæ scribit Pena. Matthiolus Fuchsium, erroris insimulat, quod anemones purpureæ loco Pulsatillam depinxerit, cui nulla cum anemone cognatio, inquit Matthiolus, illa etenim cùm primum erumpit, folia emittit admodum hirsuta, minutimq; laciniata, quæ sapore sunt perquàm acri, adeò vt non minùs exulcerent quàm ranunculus & flammula. Flos in stellæ modum, similiter hirsutus ineunte vere dehiscit, antequam folia erumpant, nigricanti splendet purpura, è cuius medio quidam aurei flosculi eos referentes qui rosis innascuntur, in quorum vmbilico floccus purpureus visitur, sericinum referens opus. Exteriori verò parte in caulis cacumine circa floris basim villosus alter circumquaque se pandit floccus colore cinereo, sericino stamini mollitia ac læuore minimè cedens. Semen capillato incanóque capitulo iuglandis ferè magnitudine cōtinetur. Radix illi subest pedali lōgitudine exesa nigri chamæleonis modò, cui sapor quidam subdulcis, non autem acris veluti foliis & caulibus.

Nomina · In Cap. 172 lib. 2.

PVLSATILLA, Matth.

PVLSATILLA Alba, Lobellij.

PVLSATILLA Rubra, Lobel.

libus. At hanc initiò dixit acrimonia esse ranunculi aut flammulæ. Dioscorides verò vult vtranque anemonem acrem esse, & acriorem illam cui folia nigra sunt, qualia sunt huius pulsatillæ, quæ crustas emarginat admotis foliis, quemadmodum de anemone dicit Dioscorides, qui intrò sumenda folia cum ptissana elixat, quo deponant acrimoniam, ipsa verò radice, vt pote mitiore, cruda mansa pituitā extrahit. Hæc Pena. Hic etiam alteram Dodonæi adiungendam censuimus, cuius hæc sunt verba. Apud Gallos locis incultis, inquit, gigni Ruellius scribit, nouoq; vere iis montes florere. Belgæ in hortis habent, apud Germanos satis frequens locis asperis & lapidosis, & subinde in ipsis rupibus, & quidem flore purpurei ex cæruleo coloris: qui ꝑ locorū ratione aut intētior aut remissior. In syluis siquidē ac vmbrosis dilutiore colore quasi inalbicat flos, in Apricis coloratior est: Albidi floris Auerniæ & Narbonensis Galliæ montes suppeditant: lutei Taurinenses Allobrogū: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe se habuisse Petrus Pena & Matthias Lobellius referunt. Galli *Coquelourdes*, Germani *Kuecthenschell* nominant: vulgò Pulsatilla, & à nonnullis Apium risus dicitur. Nec est tamen herba Sardoa quæ propriè Apium risus dicitur. Nec etiam Ranunculi, neque Anemones species, vtrisque tamen, & præsertim facultatibus accedit. Est enim, vehementer acris quamcunque contigerit corporis partem si trita imponatur. Cæterùm siue Pulsatillam inter anemones genera collocemus, siue plantam sui generis esse placeat, ab anemone discrepantem, ex Alpium lætissimis pascuis, propinquis montium verticibus, & ob roscidos cæli madores multò plus herbæ aut fœni præbentibus, quàm si iuges aquas biberent. Dalechampius

Lib. 4. c. 6.

Locus.

Forma.

PVLSATILLA Altera, Dodo.

PVLSATILLA. I. Alpina, Dalechampij.

tria

PVLSATILLA, II. Alpina, Dalechampij.

PVLSATILLA, III. Alpina, Dalechampij.

tria pulsatillæ genera, luteo flore conspicua produxit. Primum radice crassa, nigra, exesa, foliis apij modo dissectis, inter hæc tria genera latissimis, hispidis. Secundum radice tenuiore, breuiore, minùs atra, foliis hortensi apio similibus, paulò latioribus, hirsutis, radicem ambientibus, nullis in caule dodrantali, lanuginoso, media sui parte villoso glomo pubescente, ex quo prodit floris aurei pediculus. Tertium radice quàm in superioribus graciliore, folio pastinacæ siluestris, apicibus in medio flore coaceruatis, luteis, quos in seminis conceptaculum tandem formatos spissa lanugo vestit. Hæc tria genera in monte Muræ, oppidulo Allobrogum vicino, reperiuntur. *Forma.*

PHALANGIVS. CAP. XXXI.

GRAECIS φαλάγγιον & φαλαγγίτης, Latinis similiter Phalangiũ & phalangites herba dicitur, quòd, Galeno auctore, demorsis à phalangiis auxilietur. *Nomina* Eam describit Dioscorides, ramulos duos aut tres aut plures habere, à sese distantes, flores albos, lilio similes, cum multis incisuris, semen crassum, nigrum, velut lentis dimidium (In Græcis exemplaribus legimus non πλατὺ, id est, latum, vt ex Plinio conuertit Ruellius, sed παχὺ, hoc est crassum, & in quibusdam non ὥσπερ φακὸς ἥμισυ, sed ὥσπερ φακὸς ἢ μεῖζον, id est, lentis magnitudine aut maiori, quæ lectio videtur probabilior) multò tamẽ gracilius, radiculam paruam, tenuem, viridem, dum à terra extrahitur, posteà enim contrahitur. Nascitur in collibus. *Forma. Lib.3.c.105.* Eadem ferè Plinius tradit. Phalangites à quibusdam phalangium vocatur, ab aliis leucanthemum, vel vt in quibusdam exemplaribus inuenio, leucacantha. *Lib.27.c.12* Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes: flos candidus lilio rubro similis, semine nigro, lato ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore, radice tenui, herbacei coloris. Istud phalangium Dalechampius esse censet herbam hîc expressam, quam reperit in terrenis collibus quà

Lugduno

PHALANGIVM, Matth.

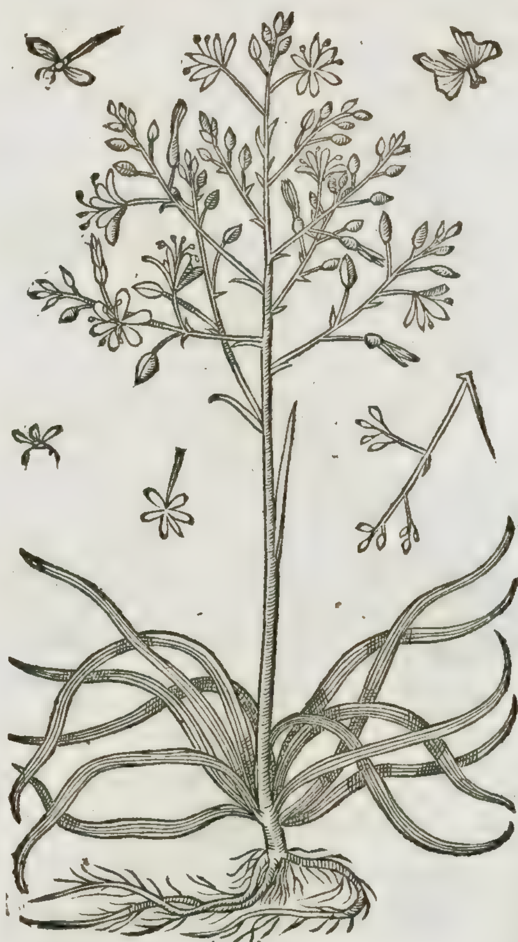

Lugduno Viennam itur, radice breui, carnoſa, in multas radiculas diuiſa, cùm eruitur pallida, vel ſublutea: ſic enim χλωρὸν vertit ille, & non viridem, aut herbacei coloris, vt Plinius, & eum ſecutus Ruellius, poſteà autem cùm herba ſeruatur, albeſcente, quam notam à Dioſcoride traditam Ruellius omiſit: ſic enim habent Græca exemplaria. ῥιζίον μικρὸν, λεπτὸν, χλωρὸν ἅμα τῷ ἑλκυσθῆναι ἐκ τῆς γῆς, ὕστερον γὰρ ἐκλευκαίνεται, non συνέλκεται, vt in vulgatis, folia à radice multa, longa, gramini ſimilia, latiora, virgata: caulis pedalis, nudus, in tres aut quatuor ramulos diuiſus, florem ſuſtinentes lacteum, lilio albo, non rubro, vt Plinius ait, omnino ſimilem figura & colore, & croceis intus ſtaminibus floris folia multis lineis in lõgum productis inciſa conſpiciuntur. Eandem plantam pro phalangio Pena & Lobellius repreſentarunt. Eandem etiam Matthiolus quantum ex eius icone ſola colligere licet: nam de plantæ habitu ac forma verbum nullum fecit. Ei aliud Lobellio Phalangium, quod ramoſum nominat, Dodon. lib. 4. Hiſt. Stirp. Moly alterum Plinij, non ſatis rectè, vt multi cenſent: folia graminis habet humi ſtrata, inter quę caulis erigitur rotundus, læ-

PHALANGIVM, Dalechampij.

PHALANGIVM Ramoſum, Lobell.

uis, gracilis, circa ſummum in multos ramulos diuiſus, quibus inſident floſculi candidi, cariophyllis haud multùm abſimiles, ſed multò minores: radices ſunt longæ, graciles, valde fibratæ. In hortis colitur. Phalangium tertium Cretæ Salonenſis Pena & Lobellius ſtatuunt plãtam ſuperiori nõ diſsimilem, quæ copioſa naſcitur

in Gallo

in Galloprouinciæ planitie illa quæ vocatur *Craux de Salin*: cuius meminimus in Libro de Bulbosis inter Asphodelos. Phalangij folia, inquit Dioscorides, semen, flos cum vino pota contra scorpionum & phalangiorum ictus auxiliantur, tormina quoque discutiunt. Eadem prorsus Plinius tradit. Huius folio, vel flore, vel semine auxiliantur contra scorpionum phalangiorúmque & serpentium ictus: item contra tormina. Galenus, Phalangites sic appellata est, quòd morsis à phalangiis auxilietur. Est autem facultatis tenuium partium desiccatis, quamobrem & tormina patientibus succurrit. Lib.3.c.105 Lib.27.c.12 Lib.8.simp

BELLIS. *CAP. XXXII.*

HIC DE bellide sertis & coronis frequentissimè intertexta dicendum ex Plinio. Dioscorides enim, Galenus, atque alij veteres eam silentio præterierunt. Ab eodem Plinio etiam Bellius nominatur, à recentioribus Consolida minor, & Herba margarita, à nonnullis Primula veris, præsertim ea quæ minor est & siluestris, Gallis *Marguerites & Pasquettes*, Germanis *Maszlieben, & Massuselen*, Italis *Primo fiore, & fior di primauera*. Potuerunt autem Belides funestæ illæ Beli Danai Regis filiæ quinquaginta, quæ totidem nuptæ maritis, eos quælibet suum iugularunt, his floribus nomen dedisse, quia multi visuntur vna gregatim & belluli, vnde vocantur vulgò *Marguerites*: sunt enim glomeruli multi florum quasi vniones siue margaritæ. Harum differentiæ aliquot reperiuntur. Fuchsius & Dodonæus species duas statuunt, alteram maiorem, alteram minorem: quam iterum in hortensem & siluestrem partiuntur. Matthiolus maiorem, mediam & minorem, atque huius differentias aliquot. Bellis, inquit Plinius, in pratis nascitur flore albo, aliquatenus rubente. Ex quibus perpaucis persuaserunt sibi herbarij eos flores, qui primo vere in pratis abundè erumpunt, bellides esse. Nec obstat, inquit Fuchsius, quod Plinius alibi bellio luteum florem esse tradat, quia non ad ambitum, sed ad discum medium floris, quod sanè luteum est, respexit. Præterea locus hic Plinij adeò corruptus est, vt in eo emendando frustrà hactenus desudarint docti viri. Sic enim in vulgatis legitur. Luteus & Bellio pastillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur, pratenses hi flores, & cætera. Vetus lectio habet teste Hermolao, Alij & Bellio pastillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronantur: pratenses hi flores. Legitur à quibusdam, Luteum & bellio, vt subaudiatur vox semen, quæ præcedit. Perottus non pastillicantibus, sed patulicantibus legebat, hoc est, aperientibus se, quod Hermolaus non probat. Sed ad Bellidum delineationes reuertamur. Bellis maior, consolida media vulnerariorum folia profert ex angusto in latum desinentia, subrotunda, crassiuscula, virentia, circumquaque crenata, circa radicem humistrata, in caulibus oblongiora, senecionis similia, caules à radice multos, graciles, teretes, lignosos, pedales & cubitales, in quorum summitatibus flores exeunt in medio lutei, in ambitu foliolis quamplurimis venustis, & candidis ornati, anthemidis similes, sed

Nomina Pet.Pe. fol.199. *Genera* Cap.53. Lib.2.c.19. In cap.139. lib.3. Lib.26.c.5. Lib.21.c.8. *Forma*

BELLIS Maior, Fuchsij.

CC

BELLIS Maior, Matth.

BELLIS Media, Matth.

BELLIDIS Minoris ſpecies tres, Matth.

maiores,& inodori. Radix eſt ſparſa multifidáque, & fibrata. Bellis media foliis eſt minoribus, nec tam altè inciſis, ſed leuiùs ſerratis,in terra iacentibus,cauliculis tenuibus, flexilibus, rotundis, palmaribus, floribus ſuperiori ſimilibus, ſed minoribus, radice tenuiore, tamen multifida. Bellidi minori hortènſi folia ſunt longiuſcula,in ſummo ſubrotunda,leuiùs ſerrata,per humum in orbem ſtrata,erumpentibus è medio pediculis crebris,teneris,piloſis,palmaribus, qui flores ferunt colore & magnitudine differentes. Eſt enim in quibuſdã flos medio luteus, foliolis ambitu cãdidis,anthemidis, interdum ſaturatè rubentibus, in aliis verſicoloribus,candidis ſcilicet & rubẽtibus, quæ frequentiores ſunt & vulgatiores.Quoſdam medio rubros,

BELLIS Siluestris, minor.

dio rubros, ambitu aut albos, aut versicolores esse tradit Matthiolus, radix candida est & fibrata. Huic bellis siluestris minor persimilis est foliis: flosculi similiter ex radice exeunt pediculis breuibus, in medio lutei, toto ambitu foliolis candidis decori vt in bellide maiore, sed multò minores & inodori. Ab hac quæ in hortis coluntur ad coronamenta, non differunt nisi cultu, inquit Pena. Annua enim & frequenti transplan- *fol. 199.* tatione maiores, habitiores confertiores, duplicati & triplicati, & elegantiores euadunt flores. Quinetiam præter magnitudinem tanta fertilitate luxuriant, vt ex primo flore pediculi surrigantur, quibus insideant alij & secundi flores. Galli ὑποκοριστικῶς vocant *Margaritons*. Idem & in Rosæ purpureæ flore aliquando prope Gratianopolin contigisse Dalechampius obseruauit, pediculo è floris medio prodeunte, qui alterum florem post nascentem sustineret. Idem etiam vidit in eiusdem Rosæ flore, Lugduni in horto Rouillij. Est & Bellis Lutea, de qua diximus Libro de Vmbelliferis. Bellis maior & minor in pratis nascitur, locísque aliis herbidis & palustribus. Iam & in hortis se- *Locus.* ritur. Minor primo statim vere apparet, tota ferè æstate durat. Maior Maio potissi- *Tempus.* mùm mense floret. Bellidem vtrámque calidam siccámque esse ex Plinio colligi *Cap. 53 hi.* Fuchsius tradit, qui illarum ad discutiendas strumas vsum esse scribit. Acidus ta- *Temp. & Vires.* men sapor quem in gustu minor præsefert, aliquam frigiditatis portionem in ea esse monstrat, quamquam bellides exsiccare euidentissimũ est. Omnes vulnerariam herbam esse nouerunt, valeréque potissimum in fracturis capitis admotam. Succus etiam herbæ à vulneratis vtiliter bibitur. Laudatur etiam herba ad membrorum resolutionem, itémque ad podagras, ischiada, & aduersus strumas. Hæc Fuchsius. Dodonæus easdem facultate frigida siccáque esse scribit. Alio in loco bel- *Lib. 2. c. 19.* lidis minoris folia humectandi, refrigerandiq; vi prædita esse, & humectare qui- *De flo. c. 71.* dem, ordine secundo intenso, refrigerare verò eodem remisso. Quod non probat Lobellius: constat enim temperaturæ frigidæ & siccæ potiùs esse. Dolores omnes articularios, ac podagricos ex calido siccóque humore mitigare cum butyro recenti & insulso trita, ac locis dolẽtibus imposita, potissimùm additis maluæ foliis. Eadem oleribus addita facilem aluum facere, (hoc Lobellio suspectum) & in causonide febre, ac in intestinorum inflammationibus magna vtilitate clysteribus admisceri.

PAEONIA. *CAP. XXXIII.*

GRAECIS παιονία, γλυκυσίδη, seu γλυκυσὶς, & πεντόροβος dicitur, ab Apu- *Nomina* leio σελήνιον, διχομήνιον, θεοδόνιον, σεληνόγονον, Aglaophotis, Latinis Pæonia, ab Apuleio Herba casta, Arabibus *Feonia*, Gallis *Piuoine*, Italis *Peonia*, Hispanis *Rosa del monte*, *Rosa albandeira*, Germanis *Peonienblum*. Pæonia verò ab eius inuentore medicinę peritissimo Pæone appellata est, glycysíde à Theodoro dulcisida, quod grana mali punici acinis similia habere videatur. Nam sidia mali punici grana à Bœotis nominantur. Ab eodem granorum cum eruo similitudine πεντόροβος Est enim ὄροβος eruum, quamquam & Græca Dioscoridis, & Latina Plinij excẽplaria reperiuntur, in quibus non pentorobon, sed pen-

PAEONIA Mas, Matth.

PAEONIA Mas, Dalechampij.

Genera. toboron dubię lectionis & ſententiæ vox habeatur. Huius duo genera Dioſcoridi,
Lib.3.c.140 mas & fœmina. Dodonæus his pæoniam fœminam alteram addit. Pæonia mas fo-
De flo.c.31. lia fert iuglandis, radice nititur digitali craſsitudine, palmi longitudine, intus alba
Forma. & odorata, altè deſcendente, bifida aut trifida, guſtu adſtringente, caulis altitudine ſeſquipedali adoleſcit, comitatibus multis ſtolonibus, qui, vt caulis, rubeſcũt. In ſummo caule flores emicant egregio rubore inſignes, puniceis magnis roſis ſimiles, extante in medio veluti corniculo, floſculis illis luteis capillis annexis circumuallato, quibus ſuccedunt ſiliquæ foris lanuginoſæ, amygdalis ſimiles ternæ aut quaternæ, in quibus cum dehiſcunt, multa grana exigua, rubra, acinis punici mali ſimilia inueniũtur, & in medio nigra, purpurea, quinque aut ſex. Fœminæ folia Smyrnij modo diuiſa ſunt, ſuperiore parte viridiora, inferiore magis albicantia: radix nigra, cui appendices veluti glandes ſeptem aut octo inhęrent, vt in aſphodelo: flores vt maſculæ pæoniæ colore, aliâs valde rubri: aliâs dilutè rubentes: ſemen in ſimilibus ſiliquis & ſimile. Plinius in diſcutienda Pæoniæ vtriuſque hiſtoria à Dioſcori-
Lib.25.c.4. de diſsidet. Vetuſtiſsima inuẽtu pæonia eſt, inquit, nomenq; auctoris retinet: quam quidam pentorobon appellant, alij glycyſidem. Hæc quoque difficultas eſt, quod eadem aliter alibi nuncupatur. Naſcitur opacis montibus, caule inter

PAEONIA Fœmina prior.

inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti græcas nuces quatuor aut quinque. Ineſt iis ſemen copioſum, rubrum, nigrúmque. Et alio in loco. Glycyſide, quam aliqui pæoniam aut pentorobon vocant, caulem habet duorum cubitorum, comitantibus duobus aut tribus, ſubrutilum, cute lauri: folia qualia Iſatis, pinguiora, rotundioráque & minora: ſemen in ſiliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera ſunt. Fœmina exiſtimatur cuius radicibus ſeu balani longiores, circiter octo, aut ſex adhærent. Mas plures habet, quoniam non vna radice nixus eſt, palmi altitudine, candidáque. Ea guſtu adſtringit. Fœminæ folia myrrhā redolent, & denſiora ſunt. Naſcuntur in ſiluis. Hæc Plinius, quorũ alia vt deprauata, corrigenda, alia ex vera plantæ hiſtoria ponderanda. Primùm id falſum eſſe marem fœmina plures habere radices, quoniam vnica nixus eſt, quod omnium qui pæoniam deſcripſerunt teſtimoniis comprobatur. Hoc emendari negatione ſolùm tranſpoſita debet hoc modò. Mas plures non habet, quoniam vna radice nixus eſt. Quod verò ſequitur, fœminæ folia myrrham redolent, & denſiora ſunt, in magna ſuſpicione verſatur, ne σμύρναν pro σμύρνιον agnouerit. Dioſcorides enim, ἡ δὲ θήλεια ἀπέχισαι τὰ φύλλα ὥσπερ σμύρνιον, inquit: niſi quis dicat cum ſmyrnium myrrham redoleat, perinde eſſe vtro modo dicas, vel fœminæ folia myrrham redolere vel ſmyrnium, denſiora verò eſſe non ſine ratione addit Plinius, etiamſi in Dioſcoride id non legatur, quod fortaſſe ſuprapoſitis eiuſdem verbis ſit ſubdendum, ἀλλὰ πυκνώτερα ἔχει. Præterea non ſibi conſtat Plinius, qui priore loco pæoniam caule inter folia digitorum quatuor eſſe ſcribit, poſteriore caulem habere duum cubitorum, cum ad ſeſquipedem aut palmos duos tantùm aſſurgat auctore Dioſcoride, id quod & planta ipſa teſtatur. Sequitur comitantibus duobus aut tribus ſubrutilum, &c. Legendum foret comitantibus multis ſtolonibus ex Dioſcoride ſcribente παραφυάδας ἔχων πολλάς. ſubrutilum caulem verè ſcripſit, quod tamen à Dioſcoride prætermiſſum eſt, alij librariorum vitio id eueniſſe exiſtimant, legendúmque, καῦλος ὡς διςπιθαμαῖος, ὑπέρυθρος φύεται. cauli verò cutem lauri falſò tribuit, vt alicubi φλοιὸν ἔχειν δάφνης, pro δαφνοειδῆ legiſſe videatur, cum caulium pæoniæ cortex daphnoidi multò ſimilior ſit quàm lauro. Quod autem folia pæoniç Iſatidis eſſe ait, ex Dioſcoride & plantæ effigie iuglandis reponito, illius enim folia iuglandis foliis haud diſsimilia ſunt, aliquãto rotundiora, minora & pinguiora. Pæonia fœmina altera caules habet & folia priori fœminæ ſimilia, ſed in virore candidiora, auerſáque parte etiam albidiora: flores minores, dilutius rubentes, radices quoque glanduloſas, ſed ſingulas multò longiores ac tenuiores. Hæc pæonia, mare nõdum reperto, à nonnullis herbariis mas credebatur, inquit Pena, quam promiſcuam, quaſi vtriúſque particeps eſſet, & neutram appellant. Quippe quantum à ſolo extat ſi perpendas, marem didas: ſi erutas radices intueare, fœminam iudices, niſi quia pleniores & habitiores. His adiungitur à Lobellio Pæonia fœmina polyanthes, Belgij hortis ſpecioſo florum incremento, qui duplicatione & fœtura, vti papauera, maximum Althæç hortenſis florem æquant,

Lib.27.c.

Fol.305.

PAEONIA Fœmina altera, Dodon.

PAEONIA Fœmina Polyanthes, Lobell.

Locus. & interdum ſuperãt. Naſcitur pæonia, vt ſcribit Dioſcorides, in altiſsimis montibus & prę-ruptis: vt Plinius, in opacis montibus, & alio loco, in ſiluis: vt Apuleius in Cretæ & Siciliæ montibus. Hac ætate in hortis colitur, & vulgatiſsima quidem fœmina prior, deinde altera, maſcula rariſsima. Pena marem & fœminam Geneuæ Alpinis, & Narbonæ arduis Veganij culminibus, & ibidẽ ſiluoſis, nõ procul alio celebri monte Lupi vocato ſe eruiſſe aſſerit, vere florentem, & ineunte æſtate, ibíque peræq; frequentem vtrámque hortis, tamen notiorem fœminam, eóque vſu frequentiorem. (fol.305.)

Vires & Temper. (Lib.3.c.140) Fœminis à partu non purgatis datur radix, auctore Dioſcoride, cit menſes amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum vino pota auxiliatur, regiò morbo correptis prodeſt, renum ac veſicæ doloribus. Decocta in vino & pota aluum ſiſtit, rubra grana decem aut duodecim in vino auſtero & nigro pota, rubentem fluxionem ſiſtunt. Stomachicis & eroſionibus comeſta proſunt. A' pueris pota & comeſta initia calculorum eximunt. Grana nigra nocturnis ſuppreſsionibus, ephialtas nominãt, vuluæ ſtrangulationibus, & vteri doloribus in aqua mulſa aut vino quindecim pota auxiliantur. Eundem ferè vſum pæonię medicum tradit Plinius, his verbis. Hęc medetur & faunorum in nocte ludibriis. Præcipiunt eruere noctu, quoniam ſi picus martius videat, ruendo in oculos impetum faciat. Et poſteriore loco. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico martio impetum in oculos faciente, interdiu periculoſum ſit. Radix verò cũ effodiatur, periculoſum eſſe ne ſedes procidat: magna id vanitate ad oſtẽtationem rei fictum arbitror. Vſus in his diuerſus. Rubra enim grana rubentes menſes ſiſtunt quindecim ferè pota in vino nigro. Nigra grana vuluis medentur, ex paſſo aut vino totidem pota. Radix omnes vẽtris dolores ſedat in vino, aluúmq; purgat: ſanat opiſthotonum, morbum regium, renes, veſicam: matricem autem & ſtomachum decocta in vino: aluum ſiſtit: eſtur etiam contra malũ mentis: ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Grana nigra auxiliantur & ſuppreſsionibus nocturnis in vino pota, quo dictum eſt numero. Stomachi verò eroſionibus & eſſe ea, & illinere prodeſt. Suppurationes quoq; diſcutiũtur recẽtes nigro ſemine, veteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à ſerpente percuſsis: & pueris contra calculos incipiente ſtranguria. Quę Plinius faunorum in nocte ludibria vocat, eadem poſteriore loco nocturnas ſuppreſsiones appellat, Dioſcorides τῶν ἐφιαλτῶν πνιγμοὺς. Quid autem ſit ephialtes, Latinè incubus Paulus Aegi. declarat, aduerſus quem epilepſiæ nuntium cum plurimum valeat pæonia, ephialtion hanc vocauerunt antiqui. Quod de pico martio tradit, Theophraſtus ſic declarat. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὥσπερ ἐπίθετα καὶ πόῤῥωθεν, οἷον τὴν παιονίαν, οἱ δὲ γλυκυσίδην καλοῦσι, νύκτωρ κελεύουσιν ὀρύττειν. ἐὰν γὰρ ἡμέρας, καὶ ὀφθῇ τις ὑπὸ δρυοκολάπτου, τὸν μὲν καρπὸν ἀπολέγων κινδυνεύει τοῖς ὀφθαλμοῖς. τὴν δὲ ῥίζαν τέμνουσι φασὶν ἐκπίπτειν τὴν ἕδραν. Id eſt, Gaza interprete, At illa veluti adiectitia, & è longinquo ducta appareant, caſtam enim quam alij dulciſidam vocant, noctu effodiendam præcipiunt: nam ſi interdiu, & à Pico martio viſus quiſquiam ſit, fructum quidem legens oculis periclitabitur. Radicem autem

(Lib.25.c.4.) (Lib.27.c.10) (Lib.3.c.5.) (Lib.9. hiſt. cap.9.)

ſecanti

ſecanti ſedes procidet. Sed vaniſsima ſunt hæc:nā pæoniæ fructus & radix quauis hora diei & noctis ſine periculo colligi & euelli poſſunt. Id annotaſſe præſtiterit locum Plinij corruptū eſſe quo in vulgatis exemplaribus legitur, Sanat opiſthotonum,morbum regium,&c.quem ex veteri codice ſic reſtituit Cornarius. Sanat opiſthotonum,morbum regium,renes,veſicam,arteriam, & ſtomachum decocta in vino:aluumq; ſiſtit:eſtur etiā cum alimētis. Sed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Sed & præter codicis illius fidem, inquit Cornarius, Plinius nuſquam alias matricis voce hac ſignificatione, qua etiam hodie vulgus vti ſolet, vſus eſt: nec vſquam malum mentis pro aliquo peculiari morbo dixit.Alij inſaniam, ſiue melancholiam morbum interpretantur. Præterea ſcribit Plinius,ſanguinis profluuium ſiſti herbæ pæoniæ ſemine rubro. Eandem & in radice vim. Et aliquanto poſt, Muliebribus morbis mederi maximè in vniuerſum pæoniæ herbæ ſemē nigrum ex aqua mulſa. Eandem & in radice vim, menſes ciere. Galenus de eiuſdē facultatibus ita diſſerit. Pæonia radicem habet leuiter aſtringentem cum quadam dulcedine,ac ſi pluſculum dentibus mandas,acrimoniam quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies. Quare menſes ciet ex melicrato amygdali pota quantitate. Expurgat etiam iecur obſtructum ac renes:ſed hæc efficit quà acris & ſubamara eſt:quà verò quiddam etiam adſtrictorium obtinet, in ventre prouenientes fluxiones ſiſtere poteſt. Cæterùm eam in vino quopiam auſtero decoctam potare conuenit. Eſt porrò omnino & deſiccatoria:quapropter haud deſperauerim eam ex colo pueris ſuſpenſam meritò morbum comitialem ſanare. Equidem vidi puellum quandoque octo totis menſibus morbo comitiali liberum, ac poſtea fortè cum quod à collo ſuſpenſum erat decidiſſet, protinus denuò conuulſione correptum, rurſuſq; ſuſpenſo in locum illius alio, inculpatè poſtea egiſſe. Porrò viſum eſt mihi ſatiùs eſſe rurſum id collo detrahere certioris experientiæ gratia: quod cum feciſſem,ac puer iterum conuulſus eſſet,magnam recentis radicis partem ex collo eius ſuſpendimus, ac deinceps prorſum ſanus effectu eſt puer, nec poſtea conuulſus. Rationi conſentaneum itaque erat,aut partes quaſpiam à radice defluentes, ac deinde per inſpirationem attractas affectos ita locos curare: aut aërem à radice aſsiduè alterari & mutari. Hæc Galenus. Seleucus vetus auctor, apud Athenæum interprete Hermolao, glycyſiden pomi genus ſpecie fici tradit, quod mulieres maximè deuitant infatuationis metu: ita enim, inquit, μαζίσμον interpretor. At Dalechampius Pæoniæ radicem μαζίσμους ποιεῖν, ideſt, τῶν τοκῶν φθορὰν, abortum facere, interpretatur: ideoq; fœminas ab ea conſultò cauere: quod veriſimile eſt, cum purgationes à partu, menſéſque cieat Dioſcoridi.

Embl. 142. lib. 3.

Li. 26. c. 12. Cap. 15.

Li. 6. ſimpl.

Lib. 3.

ASTER ATTICVS. *CAP. XXXIIII.*

ΑΣΤΗΡ ἀττικὸς Græcis & βουβώνιον, Aſter atticus Latinis, ideſt, Stella attica,& Inguinalis. Eſt autem huic herbæ Aſteris nomen à foliorū in floribus figura ſtellæ modo radiatorum, quàm Græci Aſtera vocant:non quia noctu & in tenebris ſtellarum modo fulgeat. Adiecerunt illi ab Athenienſi agro notam veteres Græci, quod illic ob ſoli tenuitatem frequentior aut melior fortè naſceretur. Bubonium ab iiſdem dicta eſt, quod Inguinibus quæ bubonas illi vocant, tam præſenti remedio medeatur, vt alligata tantùm medicinam in eo malo homini faciat. Aſter atticus, vt deſcribit Dioſcorides, virga eſt lignoſa, florem habens in cacumine purpureū luteúmve. (Sic enim habent vulgata exemplaria, tamen Matthiolus legendum cenſet ἄνθος πορφυροῦν καὶ μήλινον, ideſt, florem purpureum & luteum,) velut anthemidis capitulum, in

Nomina

Li. 4. ca. 115.

Forma.

ambitu incisuris diuisum, foliola stellæ similia: quæ verò circum caulem sunt folia, oblonga & hirsuta. Breuiter sic Plinius. Aster ab aliquibus Bubonium appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est: cauliculus foliis oblongis, duobus aut tribus: in cacumine capitula stellæ modo radiata. Matthiolus legitimum Asterem atticum hîc depictum, floribus intus luteis, in ambitu purpureis, eumdémque Vergilianum Amellum esse censet: quem duplicem floris colorem etiam innuit Dioscorides in fine capitis, his verbis, πορφυρίζον τοῦ ἄνθους, idest, purpureum in flore, vt & doctissimus Marcellus interpretatur, scribens herbæ huius purpureum & luteum florem ad diuersas floris partes referendum esse: sunt enim, inquit, purpurei coloris folia, quod verò medium inter ea folia capitulum est chamæmeli modo lutescit. Asterem Italorum flore purpureo luteo vocat Lobellius: in Galloprouincia, Narbonensi Gallia & Longobardia reperitur. Herba ista caules ab radice mittit rectos, solidos, ac lignosos, colore fusco lutescente: è quibus circa cacumen ramuli oriuntur, in quorum summitate flores spectãtur stellæ modo radiati, vt in anthemide, medio lutei, comantibus circumquáque foliolis diluta purpura nitentibus. Folia profert oblonga, acuminata, oleæ figura, minora tamen, hirsuta, aspera, nigricantia, subamaro sapore, in caule minora sunt: radicem habet multifidam, odore non ingrato, & nonnihil caryophylli resipientem.

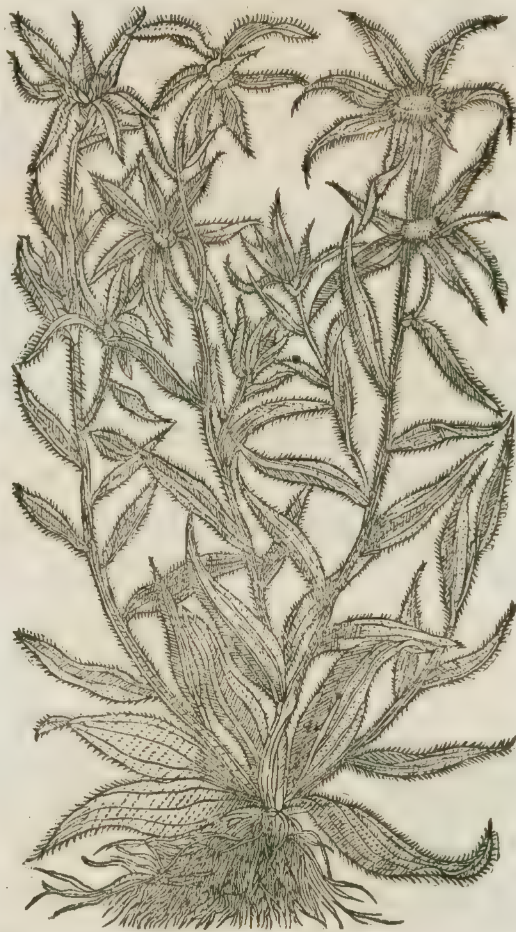
Lib.27.c.5. Ca.115.li.4. Matth.ibi.

Locus. Nascitur in collibus, & nõnunquam in pratis & siluis. Floret æstatis fine, aut principio autumni, vt Augusto mense & Septembri: durantq; in magnam autũni partẽ eius flores, qui tandem flaccescunt, & in pappos abeunt, semine paruo, oblongo,

ASTER *Atticus, Matth.*

ASTER *Atticus alter, Matth.*

intybo non multùm dissimili. Matthiolus Asterem atticum alterum ostendit, Narbonensi agro prope pratorum margines & fluenta frequentem, auctore Pena, qui Monspeliensium Asterem vocat, quo nulla alia planta melius Asterem Dioscoridis designat. Florem enim edit æstate aureum, circinatæ, compressæ, nec admodum extuberantis rotunditatis Buphthalmi, aut Chrysanthemi, quem ambiunt quina senáve foliola, angusta, mucronata, rigida longiuscula, stellã marinã,

piscem

piſcem ita nominatum non parùm referentia: caules pedales, ternos aut quaternos, duros, hirſutos, quibus totis inſunt folia oblonga, Lychnidis aut verbaſci Salui folij tenuioris, hirſuta, rigidiuſcula, viridia, in fuſco obſcura: radicem capillatam ſparſam, ſapore aſtringente, amaricante, non acri, nec ita ingrato: ſemen Anthemidis, Auguſto vel Septembri maturum. In Franciæ, Belgij, Germaniæ, Galliæ hortis tantum prouenit. Purpuraſcũt quibuſdam in locis florũ foliola ſubtus. Eandem plantam pro Aſtere attico Lobellius pinxit. Prodeſt æſtuãti ſtomacho impoſita, inquit Dioſcorides, oculorum inflammationibus, bubonibus, & procidenti ſedi. Tradunt, quod in flore purpureum eſt, ſi bibatur ex aqua angina correptis, & puerorum comitialibus opitulari. Recens inguinum inflammationibus illita prodeſt. Sicca ſiniſtra manu dolentis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat. Plinius non eadem omnia habet. Bibitur, inquit, & aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus adalligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata. Galenus, Aſter atticus ſiue bubonium, non ob id tantùm quod illitum, ſed etiam quod ſuſpenſum bubones ſanare creditur, habet quiddam digerens, & præterea quidpiam non minimè refrigerans, ac reprimens, vt mixtæ ſit potẽtiæ, quemadmodum roſa, verum id non adſtringit. Merito etiam Aſter dicendus, cognomento purpureus montanus, qui in ſabuloſis, aridis, & perflatis mõtium tumulis, ac cliuis gignitur, radice nigricante, lignoſa ac dura, fibrata, foliis circa eam multis, humi repentibus, oblongis, anguſtis, in ambitu non

Vires & Temper.

Li.27. c.10.

Li.6.ſimpl.

ASTER Purpureus montanus.

ASTER Atticus ſupinus, Cluſij.

ASTER Conyzoides, Geſneri.

crenatis

crenatis:caulibus dodrantalibus,parum foliosis: flore in caulis vertice anthemidi cæruleæ quam eranthemum vocant,simili, foliolis cæruleis purpureísve, luteum veluti oculum stellatim ambientibus. Hîc addendi Asteres duo. Prior erit Conyzoides Gesneri,facie,foliis,& surculis dodrantalibus Conyzæ minimæ similis,flore Asteris obsoleto luteo. In pappos euanescente. In Anglia, Belgio, & agro Louaniensi reperitur. Alter est Aster humi iacens Clusij, radice perenni, cauliculis multis ab vna radice exeuntibus,per terram magna ex parte sparsis, hirsutis: foliis Asteri secundo Matthioli ferè similibus,sed paulò viridioribus & numerosis. Singuli rami durum & foliosum sustinent caliculum,in quo flos luteus circinatæ rotunditatis,Buphthalmi aut Chrysanthemi æmulus, quo euanescente caliculi illi in dura adeò & lignosa capitula euadunt, vt vngue vix frangi poßint, & semen quod in eis continetur & firmiter hæret, erui. Inuenitur quibusdam Castellæ nouæ locis.

BVPHTHALMVM. CAP. XXXV.

Nomina *Forma.* Diosc. li.3. ca.139. BOΥΦΘΑΛΜΟΝ Græcè, Buphthalmũ Latinè,& Oculus bouis dicitur,Arabice *Bihar*, Gallicè *Oeil de beuf.* Cauliculos profert teneros tenuésque,folia fœniculo similia,flores luteos, maiores quàm Anthemis,oculi speciem referentes,vnde nomẽ traxit. Circa oppida nasci- Lib.25. c.8. tur,& in cãpestribus. Eadẽ ferè Plinius tradit.Est & Buphthalmos similis oculis, folio fœniculi,circa oppida nascens,fruticosa caulibus,qui & manduntur decocti. Quidã Cachlan vocãt. De vero Buphthalmo variæ sunt recẽtiorum herbariorũ sententiæ. Nõnulli putant herbã in pratis & agrorũ marginibus nascẽtem, quam Bellidem maiorem diximus, Buphthalmum esse, quod florescit intus luteo,foris albis foliolis circundato, anthemide maiore. Alij in quibus est Fuchsius, eam quæ Officinis Cotula non Ca.52. hist. fœtida dicitur, cui, vt superiori, flos totus luteus non est,cuiusmodi Buphthalmo esse debet, sed toto ambi- Ca.339. li.3. tu candidus. Matthiolus aliud Buphthalmum, quod legitimum esse censet, depinxit, toto flore luteo. Dalechampius ab his diuersum ad Rhodani ripam propè fossas marianas proueniens,radice breui, tenui, candida,capillata,caule palmum longo,tereti, gracili, subrubro, foliis fœniculi per ramulos, è caule prodeuntes sparsis,flore anthemidis,prorsus luteo,media sui parte velut exculpto & cauo, oculi figura, vnde & nomen ei positum. Idem videtur esse Chrysanthemũ Valentinum Clusij, quod ipsemet ad Buphthalmi genera potiùs referendum censet,nisi quis Achillęæ speciem esse malit. Lobellius etiã Buphthalmum tenuifolium Narbonense vocat. Dodonæus stirpem aliam pro genuino Buphthalmo proponit, cui cauliculi exeunt è radicibus,tenues,tres,aut quatuor,aut plures, pedales,vel altiores,circa quos folia virentia, tenuiter dissecta,similitudine foliorũ fœniculi, sed multò quã illius minora, flores in summo cauliculorum magni, calendulæ satis similes,colore luteo magis dilutò, staminibus in medio luteis,quibus capitulũ succedit ex multis seminibus simul congestis commissum:radices tenues sunt & fibratæ, veratri nigri radicibus similes. Nascitur plerísque Germaniæ & Bohemiæ locis incultis. Alibi hortensis est.

BVPHTHALMVM, Matthioli.

Maio

BVPHTHALMVM verum, Dalechamp.

BVPHTHALMVM, Dodonæi.

BVPHTHALMVM Alterum, Penæ.

Maio menſe aut Iunio floret. Sunt qui velint ſtirpem hanc veratri nigri ſpeciem eſſe, nonnulli conſiliginem, quidam Seſamoides, alij Elleboraſtrum: cui nulla harum appellationũ conuenire poteſt vt perſpicuè docet idem Dodonæus, ſed ſolum Buphthalmi nomen, vt ille exiſtimat. *De flo.c.62* Pena idem Buphthalmum exhibere videtur, quod ex Dalechampio hîc pictum damus. Alterum addit folio & facie Cotulæ fœtidæ, repertum ſecus Arantiorum lucos Olbię in Galloprouincia maritima. Caules promit flexuoſos, cubitales, & duos pedes altos, quos ambiunt folia tenella Anthemidis, lætiora, Cotulæ fœtidæ paria. Flores ſunt radiati, lutei Chryſanthemi aruorum, aut Calthæ ſponte naſcentis. Hanc etiam ſe reperiſſe, ait in agro Romano. Buphthalmi flores, auctore Dioſcoride, cum cerato triti œdemata & duritias diſcutiunt. *Lib.3.c.139.* *Vires & Temper.* Aiunt ſi ſtatim poſt exitum à balneo bibatur, bonum colorem morbo regio affectis ad tempus aliquod inducere. Breuiùs Plinius, hęc cum cera ſcirrhomata diſcutit: vbi ſuo more cum cera dixit pro σὺν κηρωτῇ, ideſt, cum cerato. *Lib.25. c.8.* Galenus, Buphthalmum, inquit, ſic appellatum eſt à floribus, qui figura quidem boum oculis videantur adſimiles, colore autem anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ſed multò tum maiores, tum acriores, quare & vehementiùs digerunt, adeò vt & duritias ſanent cerato miſti. *Li.6.ſimpl.*

APHYLLANTHES. *CAP. XXXVI.*

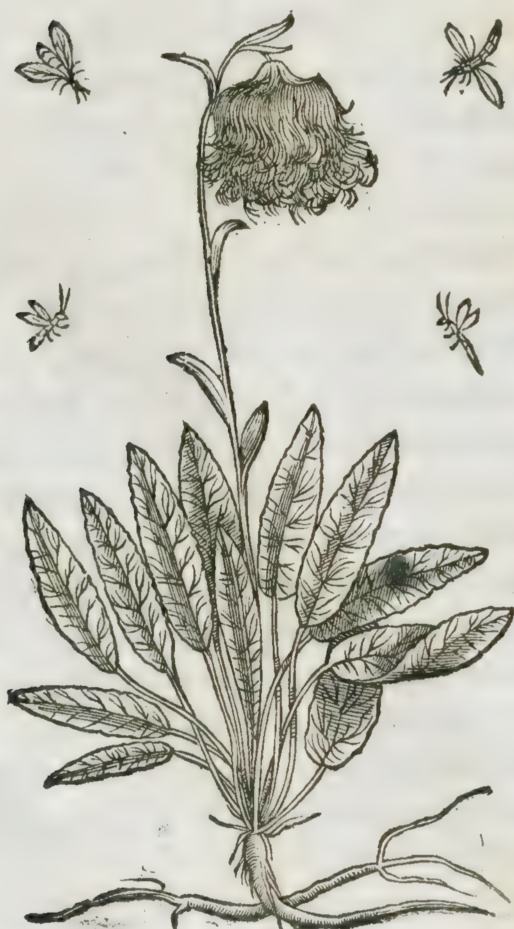

Nomina. HEOPHRASTVS inter ἐπιγειόφυλλα, ideſt, plantas quæ circa radicē folia fundunt, recenſet ἀφύλλανθες: quo loco Gaza φυλλανθὲς legit, vertitq́; fraudiflorã, deceptus forteſſe deprauata Plinij lectione. *Li.21. c.16.* Cum verò in omnibus ferè plantis ea ſit florum conſtructio ac figura, vt foliorum certo numero quiſq́; flos conſtet ambitum floris occupantium, & medios apices velut circumuallantium, vt in leucoijs omnibus, & aliis ferè innumeris, nunc varia figura ſtamina, fila, & id genus alia in medio extantia amplexantium, vt in voluulo, lilio, & ſimilibus, paucis id contigit, vt florem in foliola non explicatum & expanſum ſortita ſint, quod genus Aphyllanthes Græci vocauerunt, quia flores foliis careant. Aphyllanthis ſpecies tres ex Dalechampio hîc depinguntur, & deſcribuntur. *Genera. Forma.* Aphyllanthes primum radice conſtat breui, candida parum fibrata, cauliculis multis, interdum cubitalibus, ſæpius humilibus, angulоſis, infernè rubentibus, hirſutis, foliolis multis per caulem totum ſparſis, oblongis, anguſtis, gnaphalio vulgari ſimilibus, flore in caulis faſtigio ſingulari, cæruleo, non ex foliolis, ſed ex apicibus, ſeu ſtaminibus cæſiis, denſiùs congeſtis compacto, ſcabioſæ florem æmulante, ſapore in caulibus & foliis principio cum herba manditur, nullò, deinde

APHYLLANTHES, I.

APHYLLANTHES, II.

APHYLLANTHES, III.

ſubdulci

ſubdulci. In aridis & ſquallidis prouenit. Floret Iunio menſe. Hanc plantam Dodonæus tertium ſcabioſæ genus facit. Aphyllanthes ſecundum radice eſt parua, breui, candida, foliis propè radicem multis, ſaluiæ, aut betonicæ, longo pediculo nixis, parum diſſectis, caule pedali nonnunquam altiore, paucis in eo foliolis, flore in ſummo caulis vertice cæruleo, ex apicibus multis coagmentato, deorſum nutante, ſine vllis foliolis. Caulis & folia cùm franguntur lacteum ſuccum reddunt. Quidam morſus diaboli genus eſſe putant. Gignitur in pratis montoſis. Tertium radice eſt parua, fibrata, alba, foliis circa radicem multis, humi ſtratis, ex viridi nigricantibus, ſubrotundis, bellidis, in caule paucis aut nullis, caulibus duobus aut tribus pedalibus, rotundis, flore in cacumine cæruleo, aliis generibus ſupra deſcriptis ſimili, paulò latiore, corymbi forma, ſapore in tota planta amaro. Hanc Bellidem cæruleam vocat Pena, quæ à florum glomis globíſve Globularia à recentioribus nominatur, præſertim à Monſpelienſibus.

Locus.

Tempus.

Lib.1.ca.7.

ONAGRA. *CAP. XXXVII.*

ΟΝΑΓΡΑ, ὀνοθήρα, ὀνουρὶς Dioſcoridi, ὀνοθήρα Theophraſto, ὄναγρον, ὀνοθήρα, ὀνοθουρὶς Galeno, Latinè ſimiliter Onagra, ſiue potiùs Oenagra, & Oenothera, Oenotheris, Oenuris à vino dicta. Frutex eſt arboris ſpecie, ita deſcribẽte Dioſcor. admodũ magnus, folia habẽs amygdalæ ſimilia, ſed latiora, & lilij foliis ſimilia, flores roſarũ ſpecie, magnos, radicem albam, longam, quæ ſiccata vini odorem reddit. Naſcitur in montanis locis. Eadem Plinius tradit. Et œnothera, ſiue onuris hilaritatem afferens in vino, amygdalaceo folio, flore roſaceo, fruticoſa, longa radice, & cum ſiccata eſt vinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat: Quæ ex Theophraſto deſcripta ſunt: ἡ δὲ τοῦ οἰνοθήρα ῥίζα, inquit, δοθεῖσα ἐν οἴνῳ πραότερον ποιεῖ καὶ ἱλαρώτερον τὸ ἦθος. ἔχει δὲ ὁ οἰνοθήρας τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον ἀμυγδάλῃ, πλατύτερον δέ, τὸ δὲ ἄνθος ἐρυθρὸν ὥσπερ ῥόδον. αὐτὸς δὲ μέγας ὡς θάμνος, ῥίζα δὲ ἐρυθρὰ καὶ μεγάλη. ὀρει δὲ ἀνανθείσης ὥσπερ οἴνου (corruptè: legendum enim ex Dioſcoride & Plinio, ὄζει δὲ ἀνανθεῖσα ὥσπερ οἴνου) φιλεῖ δὲ ὀρεινὰ χωρία. Ideſt, Gaza interprete. Contra radix œnothere data in vino mitiores hilarioreſq; mores reddit. Conſtat œnothera folio amygdalæ, verùm maiore, flore roſaceo: loca adamat mõtoſa. Omiſit Gaza, αὐτὸς δὲ μέγας. &c. Oenothera magnus eſt frutex, radice rubra & magna, quæ ſiccata vinum olet. Stirpem hanc diu & multùm quæſitam fortaſſe nondum repererunt herbarij: tamen eruditi quidam ex coniectura hanc exhibent, quæ frutex eſt prægrandis, ad hominis enim altitudinem aſſurgit, folio amygdalino, ſed latiore longioréque, ſiue ſaligno, quam ob cauſam quidam Salicariam appellarunt, caules inæqualiter diſtinguente, flore in ſummis caulibus roſaceo Dioſcoridis & Theophraſti ſententia, quorum hîc ἄνθος ἐρυθρὸν ὥσπερ ῥόδον requirit, ille ἄνθη ῥοδοειδῆ, quod de floribus expanſis intelligendum: nam initio concluſi veluti ſpicatim coaceruantur: ſemen minutulum ſiliquis includitur, lanugine obductum. Radice nititur craſſa, longa, ſurculoſa, cortice è nigro rubeſcente, intus candida. Qua ratione Theophraſtum cum Dioſcoride conciliabis, qui radicem candidam

Nomina

Lib.4.c.113

Li.26. c 11.

Lib 9. hiſt cap.21.

ONAGRA.

describit, Theophrastus rubrã. Nascitur in montibus. Aqua in qua radix maduerit in potu data auctore Dioscoride, feras mitigat, & cicures reddit: illita quoque maligna vlcera mulcet. Adiecit Crateuas, inquit Plinius, œnotheridem, cuius asperſu è vino feritas omnium animalium mitigaretur. Et, per se œnothera efferantia sese vlcera sanat, ita θηρειώδη ἕλκη Dioscoridis exponens. Huius radix, inquit Galenus, arefacta vinosum quiddam redolet. Sed & facultatis vini est maximè.

Locus. *Vires.* Lib.4.c.113. Li.24.c.17. Li.26.c.14. Li.8.simpl.

LINARIA RVBRA. CAP. XXXVIII.

Nomina Lib.25.c.9. Lib.3.c.84. *Forma.* Ibidem.

PLANTA hæc herbariorum quorumdam iudicio Therionarca est Plinij, fruticosa, foliis subuiridibus, flore roseo, at Delphinium Dioscoridis. Radicem mittit longam, subluteam, lignosam, singularem: caules multos, rubentes, ramosos: folia Linarię, longa, angusta, candicantia, seu ex viridi pallentia, densiùs stipata, gustu acerbissima: flores violæ similes, puniceos, quatuor foliolis constantes, quæ totidem apicibus eiusdem coloris à sese dirimuntur: è medio fila extant pallida: semen paruum in siliquis longis, tenuibus, pappo plenis abditur. Eiusmodi planta cùm hæc sit, à plerisq; an Delphinium sit Græcorum non sine causa ambigitur, quod huius folia incisa non videantur, qualia Delphinij à Dioscoride describuntur. At si diligenter notas à Dioscoride memoratas expendamus, à Delphinij historia parùm distat, siue natales spectemus, siue caulium numerum & magnitudinem, siue folia ἐπεσχισμένα, idest, diuisa, non per ambitum insecta, sed ex vno veluti tuberculo multa exeuntia, deinde in longum pectinatim diffissa Pinastri modo, quo vocabulo in ea notione Theophrastus vtitur, siue florem leucoij purpurascentem, siue cum siliquis semen milio proximum. Similitudinem cum Delphino quidam in foliis obseruandam censent, Delphini rostrum acutum & oblongum imitantibus: Alij foliorum colorem Delphino similem esse interpretantur, quod glauca sint eius piscis modo. Fortasse quidem absurdum non fuerit Therionarcam Plinij & Delphiniũ Dioscoridis eandem esse plantã existimare, præsertim cùm eædem vtriusq; facultates ab illis auctoribus tradantur, vt deinceps dicetur: nec alibi Delphinij mentionem Plinius faciat. Planta ista prouenit in asperis & apricis, sicut & Delphinium Dioscoridis. Plinio in Cappadocia & Mysia Therionarca Magica, (non Nostras quæ ab ea differt) nascitur. Therionarca Magica omnes feras torpescere, nec nisi hyænæ vrinæ asperſu recreari auctor est Plinius. Et alio in loco, Serpentes necat, inquit, & cuicumque admota feræ torporem adfert. At cùm Therionarca dicatur, quod sit τῶν θηρίων νάρκη, hac admota non feras omnes torpescere, & serpentes necari, sed venenatas tantùm bestias, & morsu ictúve noxias, meliùs fortasse dixisset Plinius. De Delphinio verò scripsit Dioscorides, semine nihil vtilius bibi posse à scorpione percussis. Aiuntq; obiecta herba scorpiones resolui, atque ignauos torpescere: semota verò ea sese recolligere.

Locus. Li.24.c.17. Li.24.c.17. Lib.25.c.9.

LINARIA Rubra.

HELE

HELENIVM. CAP. XXXIX.

ἙΛΕ'ΝΙΟΝ, Latinè Helenium & Inula, Apuleio Inula Campana, *Nomina*
Officinis Enula cāpana, Arabicè *Iasin*, siue *Kasen*, Italicè *Lella*, *Enola*
& *Enoa*, Germanicè *Alant*, Gallicè *Aunee*. Ab Helenæ lacrymis Helenium
dictum esse volunt, ex quibus natum fabulantur. Alij quod
contra serpentes ex eo primum ab Helena remedium inuentum sit. Alij ab Helena
insula, vbi longè optimum luxuriat. Folia habet, vt describit Dioscorides *Forma.*
verbasci angustioris folij, asperiora, oblonga: caulem quibusdā in locis non emittit: *Lib.1.c.27.*
radicem subalbidam, interdum subrufam, odoratam, subacrem, vegetam, magnam,
ex qua agnatæ propagines liliorum aut ari modo seruntur. Montanis vmbrosis
& siccis prouenit. Vulgati codices habent ἀνίκμοις, idest, siccis, alij ἐνίκμοις,
idest, humectis, idq; rectiùs Hæ notæ omnes in Inulam vulgatam prorsus competunt,
nisi quod folia ille comparat verbasco στενοφύλλῳ, nostræ autem Inulæ folia
non solùm sunt verbasci στενοφύλλου, sed etiā πλατυφύλλου multò latiora, vt hoc loco
Græcus codex mendosus sit, & non solùm hoc, sed aliis etiam huius capitis locis,
teste Marcello Florentino, affirmante se habuisse vetustißimum & probatißimum
Dioscoridis codicem, in quo multò plura legebantur, quàm in cæteris omnibus
Græcis exemplaribus. Quod igitur de floribus & aliis partibus illic deesse,
hîc ampliore delineatione suppleri sic potest. Helenium folia profert grandia,
lata, verbasci latifolij latiora, longiora, hirsuta, in acutum desinentia, dorso prominente:
caulem inter hæc, duos, tres, interdum quatuor cubitos procerum crassum,

HELENIVM, Matth.

hirsutum: in summo florem luteū, siue aureū,
stellatum Chrysanthemi modo, sed maiorem:
semen verbasculo simile, tactu pruritum faciens:
radicem vegetam, grandem, tortuosam,
exteriùs nigricantem, interiùs candicantem, sapore
amaro, subacri, ex qua agnatæ propagines
seruntur. Sicca multò acriore est odore & sapore,
magísque aromatico, quàm cùm recens
adhuc est. Loca amat vliginosa, in montibus *Locus.*
etiam vmbrosis nascitur, & in siluis. Iunio &
Iulio mensibus floret, Augusto semen maturescit. *Tempus.*
Potum radicis decoctum, auctore Dioscoride, *Lib.1.c.27.*
menses & vrinas ciet. Ipsa in eclegmate *Vires &*
ex melle prodest tusi, orthophnœæ, ruptis, *Temper.*
conuulsis, inflationibus, & serpentū morsibus.
In summa excalfacit. Folia eius ex vino cocta
vtiliter ischiadicis illinūtur: radix & stomacho
vtilis est in passo condita. Trita potáque ad
cruentas excreationes efficax est. Plinius non
vno loco Inulæ meminit. Breuior his est, sed *Lib.19. c.5.*
terosior, amariorq; Inula per se stomacho inimicißima,
eadem dulcibus mixtis saluberrima.
Et mox illustrata maximè Iuliæ Augustæ quotidiano cibo. Superuacuum eius semen:
quoniam oculis ex radice eius excisis, vt arundo seritur. Et Inula quoque à *Lib.20. c.5.*
ieiunis commanducata dentes confirmat, si, vt eruta est, terram non attingat.
Condita tusim emendat. Radicis verò decoctæ succus tineas pellit: siccatæ autē
in vmbra farina tusi, & conuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum
morsus abigit: folia ex vino lumborū dolori illinuntur. Galenus de eadem *Li.6.simpl.*

ita ſcripſit, Helenij radix maximè vtilis eſt, nõ primo ſtatim occurſu excalfaciẽs, ac proinde non dicenda calida & ſicca exquiſitè, ceu piper tum atrum, tum candidum, ſed cum recrementitio humore. Quapropter eclegmatis, quæ faciunt ad educendos ex thorace & pulmone craſſos lentoſq; humores idoneè commiſcetur. Rubrificant quoque ea partes frigidis ac diuturnis vexatas affectibus, cuiuſmodi ſunt iſchiades, & exiguæ aſsiduæq; articulorum procidentiæ ac luxationes. Hæc Galenus. Vinũ quod ex Helenij radicibus paſsim in Germania paratur, frequenter in potu ſumptum, mirificè viſum acuit. Aridæ radicis farina denarij pondere diebus aliquot ex vino vetere hauſta ſpleniticos iuuat, Helenij radicũ ſuccus cum pari hyſſopi ſucci pondere, & aquæ ſtillatitiæ tuſsilaginis triplicato pondere, ſacchariſque quantũ ſat fuerit, ad mellis ſpiſsitudinem decoctus, magnopere aſthmaticos iuuat, ſi frequẽter vtantur. Sicca radix foris vtilis eſt, ſin intro ſumas humente adhuc, atque recenti vtendũ, præſertim in pulmonis chronicis affectibus. Aliud à ſuperiore Helenij genus in Ægypto gigni Crateuas tradit, auctore Dioſcoride, quod plantæ hîc depictæ aptiùs competere quàm vlli alij quidã exiſtimant. Eſt enim radice palmum longa, ſupernè craſſa, infernè gracili, multis fibris capillata, lignoſa, cortice nigro ſubrubente, intus pallida, cauliculis plurimis, rotundis, humi quaquauerſum fuſis, ſerpilli modo, cubitalibus, foliis lentis ſerpilli, ſed maioribus, longioribus, amplioribus, circa ramulos crebris, nonnihil villoſis, flore violæ aureo, quinque foliolis conſtante, multis in medio filis extantibus, pallidis, antequam dehiſcat corticoſo loculo abdito. In aridis agris, lapidoſis & ſabuloſis naſcitur. Ab hoc Helenio ſecundo quod deſcripſimus Helenium Theophraſti φρυγανῶδες vt odoratum multùm differt, quod Marum noſtrum quidam eſſe putant, vulgò *Maſtich*.

Matth. in ca.27.li.1.

Li.1.ca.128.

Forma.

Locus.

HELENIVM Minus, Dioſcorid.

HELIANTHE. *CAP. XL.*

Li.24.c.17.
Nomina

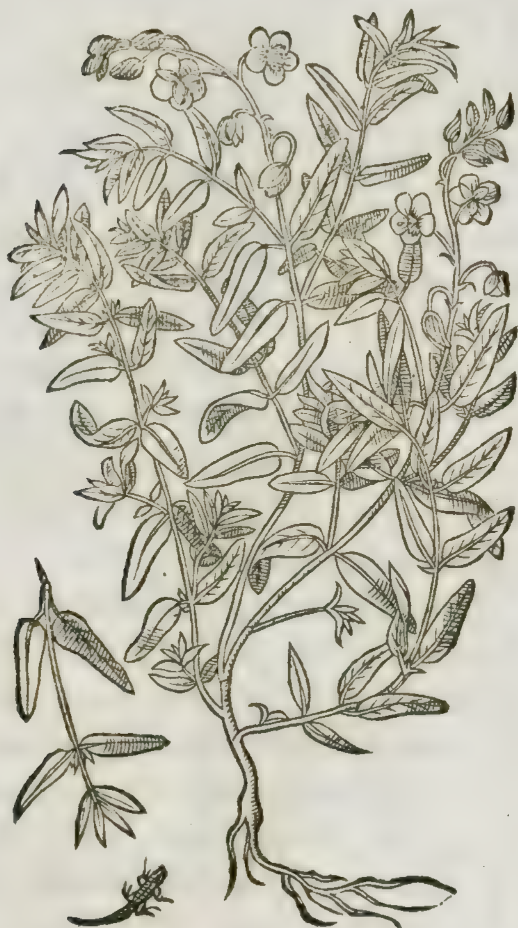
HELIANTHEN Plinius inter magicas recenſet. Helianthen, inquit, vocat in Themiſcyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decoctá addito croco & palmeo vino perungi Magos & Perſarum Reges, vt fiat corpus aſpectu iucundum: ideo eandem Heliocallidam nominari. Ex qua breui declaratione iudicare difficilè eſt quænam hodie ſit hæc planta. Pleríque tamen Helianthen ſiue Helianthemon, id eſt, Solis florem eſſe putant, eam quæ hîc picta eſt, interdum humi repens, interdum erecta, ſi pedamenta quibus fulciatur nacta fuerit: cauliculis numeroſis, tenuibus & gracilibus: foliis oblongis, carnoſis, hyſſopi hortenſis ferè aut ledi, ſed breuioribus, leuiter hirſutis, quibus lentus ineſt ſuccus. Flores in cacumine exeunt exigui, veluti paruulæ quædam roſæ, ſed minores, pares forma & magnitudine floribus Argentinæ ſiue Potentillę dictæ, in vna candidi, in altera lutei: radices tenues, lignoſæ rufeſcentes. Naſcitur in aſperis, ſiccis & apricis, tam campeſtribus quã montanis locis. Æeſtiuis menſibus floret. Dodonæus & Tragus

Forma.

Locus.
Lib.6. hiſt. ca.12.

Hyſſopum

HELIANTHEMVM, siue flos Solis:
Hyssopus nemorensis, Dod.

HELIANTHES
Species Penæ.

Hyssopum nemorensem vocant, Germanicè ***Heyden ysop***, & ***Feld ysop***, pleriq; Latinè Gratiam Dei. Est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Cordus & pleriq;, vt diximus, Helianthemum & Solis florem appellant. Clusius Cisti humilis nomine depinxisse videtur. Dodonæus quoque in florum historia ad Cisti ledi genus refert. Monspelij etiam Cisti parui speciem fecerunt. Quidam Chrysocomem, eam, scilicet, in cuius floribus luteus, siue aureus color relucet: cui tamen Chrysocomes historia parùm competit. Alij Helenium secundũ Crateuæ. Matthiolus plantam eandem Solis florem à recentioribus appellatam, quæ folium habet oblongum hyssopi ferè modo, surculos multos, tenues, lignosos, florem pentaphylli, sed maiorem, aureo colore, radicem lignosam, rufescentem, gustu adstringentem, à quibusdam pro Panace Chironio censeri refert. Sed cùm Panaci Chironio Dioscorides tribuerit folia amaraco similia, radicem gustu acrem, illorum sententiæ non subscribit. Florem itaque Solis in Symphytorum genere esse censet: quoniam facilè vulnera glutinat, & sanguinem manantem sistit: oris & pudendorum vlcera sanat: in vino decocta, si eo vlcera abluantur. Datur potui ad cruenta sputa, & ad dysenteriam vnà cum radicibus contritus: præterea ad mensium abundantiã. In summa vbi agglutinare, cohibere, & roborare opus sit, ea omnia perinde præstat, ac cætera Symphytorum genera, Matthiolo auctore. Aliam Helianthes speciem raram pingendam curauit Pena, ex iugis arduis mõtis D. Bonauenturæ, non procul Aquissextiis erutam, radice lignosa, paulùm inflexa, supernè & infernè nodosa, è qua emergunt, viticulæ palmares, junceæ, rectæ, flexiles, albidæ, foliolis lentis aut coluteæ scorpioidis, ex glauco virẽtibus ab imo summo tenus stipatæ, floribus aureis & caliculis Helianthes supra descriptæ: semine item non dispari, pusillo, Cisti ledi, amaro gustu.

Lib.1. c.7
Li 1 stirp. Hispa. c.35.
Cap.50.li 3.
Vires.

ASPERVLA Dodon.

ASPERVLA Cærulea, Lob.

CAP. XLI.

Nomina

V M florum venuſtate, tum grato totius plantæ colore inter coronarias hæc meritò recenſenda, quæ Latinis Aſperula, tamen non niſi ſemine aliquantum aſpera, & Aſpergula, & Spergula odorata, & Herba ſtellaris, Gallis *Muguet*, Germanis *Hertſzfreydt*. Quorumdam iudicio Alyſſon Plinij ab Erythodano foliis tantùm differens & minoribus ramis: ab Alyſſo Galeni, lib.2.de Antid.etiam diſtans, quod eſt Marrubio ſimile, aſperius, ſpinoſius circũ globulos: floris colore ad cyaneum vergente. Forma. Cauliculos multos edit quadratos, geniculatos: circa ſingula genicula ſeptena vel octona folia, ſtellatim radiata, aparinæ, latiora, magíſque virentia, non aſpera. In ſummis caulibus flores candicant, odore ſuaui, vt & tota planta: ſemen rotundum & nonnihil aſperum. Locus. Rarò alibi quàm in hortis, vbi odoris commendatione colitur: alioqui locis opacis gaudet, & parietinis vdis. Tempus. Maio menſe floret, odoréque tunc eſt præſtantiore. Vires & Temper. Caloris & ſiccitatis particeps eſt, gallio facultatibus proxima. Vulnera cicatrice obducere aiunt, & vino iniectum cor recreare, & iecur malè affectum roborare. Cærulea in Flandriæ hortis, teſte Lobellio, interdum in agris viſitur, ſed inodora, foliis hirſutis Aſpergulæ. Semen item & flores non diſsimiles, ſed cærulei ſummis ſtellatim digeſtis foliolis procumbunt: radice rubente, tenui & oblonga Perperàm Alyſſon Galeni.

AMARANTHVS PVRPVREVS. CAP. XLII.

L O S eximiæ venuſtatis, & non ſolùm recens, ſed & exſiccatus diutiùs purpureum & flammeum colorem conſeruans, ideo ad corollas etiam hyeme conficiendas aptiſsimus, huic herbæ nomen Amaranthi dedit, quod non marceſcat, herbariis quibuſdam noſtræ ætatis, ex amore & anthos dictionem cõponi credentibus, flos amoris vocatur, à Germanis hanc appellationẽ vſurpantibus, *Flor amor*, aliàs *Samatblum*, Gallis
Li.2. c.120. *Paſſeuelours*, indicantibus eo nomine, inquit Ruellius, ſericum coccineum, quod Carmeſinum nuncupant, cum quo de coloris principatu certat, ſuperari: Italis *Fior
Forma. veluto*. Caule eſt cubitali, altiore, ſtriato, prope radicem rubeſcente, læui, ramoſo: circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, virentia, aut in virore nonnihil rubentia. inter quæ ſecus ramulos pro floribus exeunt ſpicæ aſpectu gratiſsimæ, ſed inodoræ, in purpura ſplendentes, coccum ſaturatum qui in holo

ſerico

AMARANTHVS Purpureus, Matth.

ſerico villoſo micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia ſuperantes, attritu ſimili ferè colore ſuccum reddentes, quę decerptæ diutiùs pulchritudinem ſuam retinent, aliquot etiam annis non marceſcentes, vnde & nomen inuenit. Semen maturatis ſpicis inſidet paruum, nigrum, & multùm ſplendens. Radices breues ſunt & fibratæ. Docti herbarij cenſent hunc eſſe amaranthum Plinij ſic ſcribentis. Amarantho non dubiè vincimur. Eſt autem ſpica purpurea veriùs quàm flos aliquis, & ipſe ſine odore. Mirum in eo gaudere decerpi, & lætius renaſci. Prouenit Auguſto menſe: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus aſſeruatur, mirúmque, poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine eſt, appellato, quoniam non marceſcat. Hæc Plinius. Eſt hæc planta Trago Circæa, phlox ſiue flamma Theophra. Anguillaræ. Lobellius alium pinxit Amaranthum ſimplici ſpicata panicula, ab imo ad ſummum vſque ſingulis ſpicatis floribus coccineis, ſaturatè punicantibus luxuriat, omnia ſuperiori non diſsimilia, ſed folia anguſtiora, exiliora. Item alium holoſericeis, ſanguineis, reticulatis floribus, hilariore aſpectu. Is eximię venuſtatis & rarior in hortis Italicis colitur, vbere florum prouentu, eorum ſummis in arcum curuatis, colore rubro, vegeto, & planè cruento: ſemine copioſo.

Lib. 21. c. 8.

AMARANTHVS Anguſtifolius, Lobellij.

AMARANTHVS Holoſericeus, Lobellij.

Locus. A mulierculis magna diligentia in hortis & fictilibus colitur, non solùm ad serta & coronas factitandas, sed etiam ad matricis renúmque profluuia sanguinea, vlceráque sanie manantia. Aiunt enim recentiores facultate frigida siccáque esse, (Matth. in c. 52. lib. 4.) quare florem eius epotum cœliacis & dysentericis prodesse, mensium abundantiam cohibere, & albas vteri fluxiones. Præterea cruenta expuentes iuuare, præsertim cùm in pectore aut pulmone vas aliquod ruptum fuerit, nec id sine ratione: nam Amaranti omnes, auctore Lobellio, refrigerant, adstringunt & siccant.

FRAXINELLA. *CAP. XLIII.*

Nomina.
FLores quoque speciosi & suauissimè redolentes, imò totius plantæ pulchritudo hanc nobilitarũt, nec à Græcis, nec ab Arabibus fortasse cognitam, quæ à foliorum Fraxini similitudine Fraxinella dicta est à recentioribus, à nonnullis pumila fraxinus, ab aliis Dictamnum album. *Forma.* Caulem edit sesquicubitalem & bicubitalem, rotundum, asperum, folia Fraxini, in caulis cacumine flores citrei mali non absimiles, odore cum quadam graueolẽtia iucundo, in purpura albicãtes, vt in malua, è quorum medio staminula quædam pendula porriguntur, radicibus nititur multiplicibus, albicãtibus, mutuo amplexu hærentibus, minimum digitum crassis. Singulos flores delapsos quaternæ aut quinæ excipiunt siliquæ scabro exteriùs cortice, tactu viscidæ, grauis odoris, ferè hircini, in quibus semen nigrum, læue, pellucidum. *Locus.* Nascitur in collibus cliuosis & saxosis. *Tempus.* Iunio & Iulio mensibus floret. (Lib. 4. c. 44. Dod. lib. 3. cap. 21. Pena fol. 410.) Pena Tragium prius à Dioscor. descriptum lentisci facie, huic planè quadrare asseuerat, cum magnis rationibus, frustra dissentiente, vt is putat, Matthiolo. (In cap. 44. lib. 4.) Cæterùm videtur repugnare quod lacteũ succum non mittit, id quod historia Dioscoridis postulat. (In cap. 33. lib. 3.) *Vires.* Huius radicibus non temerè vsi sunt practici, eodem Matthiolo auctore. Attenuant enim, aperiunt, prouocant, abstergunt. Adduntur vtiliter antidotis quæ ad venena & venenatorũ animalium ictus parantur, necãt interaneorum vermes drachmæ pondere haustæ.

FRAXINELLA, Seu Dictamnum album.

Dantur contra frigidos vteri morbos, menses, secundas, & mortuum fœtum educunt, tum suppositæ aut cum pulegio suffitæ, tum ex vino meraco potæ drachmarum duarum pondere. Valent ad alui tormina, & ad renum calculos eiiciẽdos eodem pondere. Miscentur commodè potionibus internorum vulnerum, & foris admotæ vi epispastica præditæ sunt. Quidam iisdem vsi sunt ad morbum hispanicum drachmam quotidie præbentes ex Gaiaci decocto, non sine magno ægrotantium commodo. Datur quoque comitialibus, & in aliis frigidis cerebri affectibus. Præstant contra pestilentiæ contagia, quocúnque modo sumantur. Siliquæ & flores tactu pruritum excitant, & in calidioribus regionibus cutem vlcerant.

CHRYSANTHEMVM *Matthioli.* CAP. XLIIII.

CVM multæ ſint plantæ aureis floribus decoræ, ideò Chryſanthemi appellatione dignæ, difficilè admodum iudicatu eſt, quænam planta verum Dioſcoridis Chryſanthemum referat, præſertim quum quæ Dioſcorides capite de Chryſanthemo refert, eadem omnia capite de buphthalmo tradiderit. Prætereà Plinius Chryſanthemi ſeorſum non meminit, niſi quod elichryſum quibuſdā Chryſanthemum vocari dixit. Nec Galenus, nec Aegineta quaſi Chryſanthemum foret buphthalmū, aut nominetenus diſtarent, vſpiam Chryſanthemi meminerunt, ſed buphthalmum iiſdem quibus Dioſcorides verbis poſteritati mandarunt, penéque perſuaſerunt commentitium vel ſpurium caput de Chryſanthemo eſſe, vel cuiuſpiam librarij induſtria nominis & ordinis quadam conſecutione illecti, illuc inter chryſogonum, chryſocomē, heliochryſum & ageratum apud Dioſcoridem adſcitum, eodemq; penè orationis filo & viribus quibus buphthalmum. At id negat Matthiolus, & diſcrimen inter buphthalmum & Chryſanthemum, & particulares vtriúſque notas has oſtendit. Primùm inquit, folia buphthalmi ſunt fœniculo ſimilia, quæ planè capillacea ſunt, Chryſanthemo verò tenera, multifida, minutimq; per ambitum laciniata. Deinde Chryſanthemi caules in cibis manduntur cæterorum olerum modo, quod de buphthalmo ſcribens ille omiſit. Ad hæc flores buphthalmi anthemidis floribus comparauit, Chryſanthemi verò luteos, & vehementer ſplendentes eſſe dixit. Iam verò buphthalmi flores cum cerato triti tumores duritiáſque diſcutere tradidit in vniuerſum, Chryſanthemi verò flores ſteatomata diſcutere priuatim dixit. Cum igitur hæc ſint plantarum diſcrimina caput de Chryſanthemo hoc pacto legendum cenſet Matthiolus. Chryſanthemū herba eſt tenera, fruticoſa, læues proferens caules, & folia multifida, flores luteos, admodum ſplendentes. Eius caules manduntur olerum modo, flores cum cerato triti ſteatomata diſcutere produntur. Cui deſcriptioni nulla prorſus reclamat nota inquit ille, huius plantæ quā legitimum Chryſanthemum eſſe cenſet, quod frequentiſſimū prouenit in Senenſi agro, prætereà in Bohemia, Morauia, & Auſtria, idq; in campis cuius foliis, infima plebecula in Hetruria pro olere veſcitur. Eandem Chryſanthemi ſegetum nomine pinxit Lobellius. Dodonæus

Lib.4.c.53. Lib.3.c.149 Pena fol. 345. In Cap. 59 lib.4.

CHRYSANTHEMVM, *Matthioli.*

CHRYSANTHEMVM, *Miconi.*

Nomina næus etiam Chryſanthemum vocat. Alterum Chryſanthemi genus vocat Myconus hîc depictum, à ſapore, odore, figura florum, & naturalibus iiſdem cum Matthioli Chryſanthemo. Caſtellani apud quos frequens naſcitur. Giralda nominant, *Forma.* fruticoſa eſt herba, multos ex radicibus proferens caules, cubitales, rubeſcentes, ſolidos, lineis per longitudinem ceu ſtriis diſtinctos, ſurculoſos, in quibus folia longa, lata, digiti amplitudine, neruoſa per ambitum ſerrata. In caulium ſummitatibus viſuntur flores in ambitu lutei, pulchri, tam interna quàm externa parte Chryſanthemi ſuperioris floribus ſimiles: Radices ſubſunt candidæ lignoſæ, multis capi-*Locus.* lamentis fibratæ, per ſumma terræ ſparſæ. In pratis & campeſtribus paſsim prouenit. Floret Maio & Aprili. Sapor idem qui Chryſanthemi.

CHRYSANTHEMVM PERVNIANVM.
CAP. XLV.

Nomina *Locus.* PLANTAS omnes aureo flore ornatas tum pulchritudine, tũ magnitudine ſuperat planta, quæ (Chryſanthemum Perunianum nominatur, quod in Peru aliiſq; quibuſdam Americæ prouinciis repertum fuiſſe dicatur, & inde ad nos delatum:) planta maxima dicitur ab aliis Solis flos, Sol Indianus, Luſitanis Gigante. Eſt enim procera admodum ſtirps, vt quæ in Hiſpania vſque ad viginti quatuor pedes adoleſcat. Qualem autem vidi

CHRYSANTHEMVM Perunianum, ſiue Planta maxima.

SOLIS FLOS Minor, Lobell.

Forma. Lugduni in horto Rouillij, talem hîc deſcribo. Ad duodecim fere pedes accreuit, caule recto, rotũdo, valde craſſo, nodis multis referto, ex quibus pediculi enaſcuntur, præſertim à medio caule vſq; ad ſummum, digitum craſsi, pedem longi, ſuſtinentes folia in exortu pedem lata, pedem & dimidium longa, acuminata, aſpera, supernè ex atro virentia, infernè pallida. Caulis ſummitas in rotundum & tuberoſum capitulum deſinit, quod gliſcente flore in ſcamas multas, denſiùs congeſtas, veluti in cinara craſſas, ex nigro virentes, valde acuminatas ſed non pungentes dehiſcit,

dehiſcit, quæ florem circumplectuntur ex innumeris foliis denſiùs ſtipatum, longis, craſsis, acuminatis Lilij purpurei maioris quodammodo ſimilibus, ſed maioribus, & auri luteo colore ſplendentibus: quæ prorſus aperta & expanſa diſcum, ſiue orbem oſtentant pedem latum, initio luteum, deinde rufeſcentem. Totus flos deorſum valde nutat. Eſt & flos Solis alter minor, caule alis brachiato, foliis ſimilibus, & florem minorem foliis in ſtellæ morem cingentibus

POLYANTHEMVM. CAP. XLVI.

Πολυάνθεμον, & Latinè Polyanthemum à nonnullis batrachium dicitur, id eſt, ranunculus, quod ranunculo perſimilis ſit, Gallis *Baßinet*, Germanis *Schmaltzblum*. Duûm eſt generum, ſimplex, & multiplex. Hoc caules habet graciles, folia nigricantia, inciſa, ranunculi, tamen latiora, flores denſos & duplices, auri obryzi colore nitentes, ob quam floris gratiam in coronariarum herbarum numerum aſcita fuit: radicem multum fibratam. Denique ranunculum aureum prorſus referret, ſi folia nigris maculis ſignata haberet, & ſi ranũculi modo linguam vreret. In campeſtribus herbidis creſcit, in hortis etiam colitur. Aprili *Nomina* *Forma.* *Temper.*

POLYANTHEMVM Multiplex, Dodon.

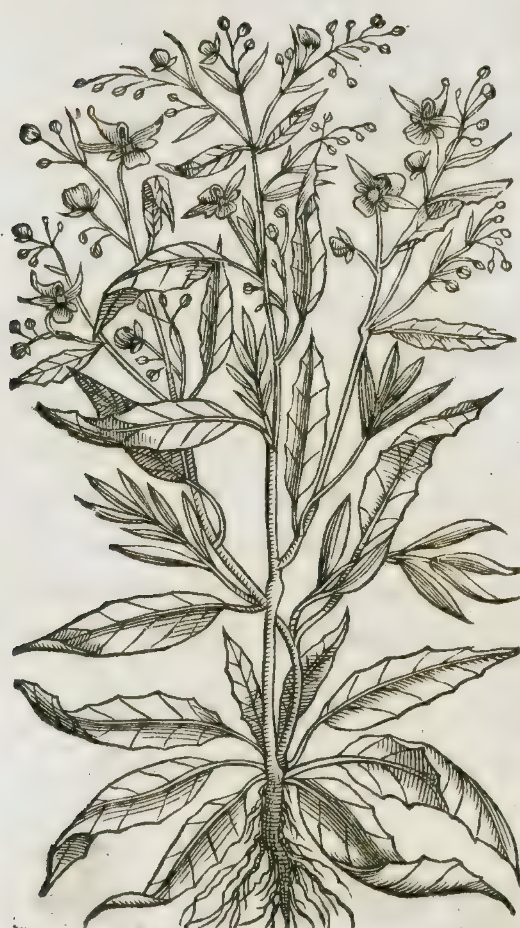
POLYANTHEMVM Simplex, Dodon. Chryſanthemum, Fuch.

menſe floret, ac deinde tota ferè æſtate. Polyanthemum ſimplex caules habet graciles, nudos, folia nigricantia, inciſa, ranunculi non multum diſsimilia, latiora tamen, nec tam altè inciſa, flores auri colore nitent, ranunculi aurei floribus prorſus ſimiles: radix eſt fibrata. Calida ſiccáque eſt facultate, non tamen æquè ac ranunculus. Dodonæus Plinij Polyanthemum eſſe putat, de quo hæc ſcribit. Polyanthemum, quam quidam batrachium appellant, cauſtica vi exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit. Eadémque vitiligines concorporat. Dodonæus tamen ſcribit plantam iſtam batrachij modo linguam non vrere. *Temper.* Lib.3.c.74. Lib.27.c.12

CHRY

CHRYSAEA. CAP. XLVII.

CHRYSAEAM hanc vocant Herbarij ob floris aureum splẽdorem. Naſcitur in montium pratis, radice ſubnigra, fibris multis capillata, caulibus multis, cubitalibus, geniculatis: foliis Solani, longioribus, acuminatis, per ambitum laciniatis, per interualla ex caule erumpentibus, ex quorum ſinu ſurculi vel florem ſuſtinentes, vel foliis veſtiti prodeunt: flore medio quodam ex albo velut tuberculo candicante, cætera prorſus aureo, ſex foliis conſtante, quorum primum corniculo ſimile eſt: huic ſubiecta ſunt duo alarum modo expanſa, quibus & alia duo minora, rotundioráve ſubſunt: ſextum violæ foliis ſimile oppoſitum corniculo ex aduerſo marginem claudit, elegantiſsima certè & admiranda peculiaríque ſtructura. Hæc Dalechampius

FLOS COCCINEVS. CAP. XLVIII.

IN hortis ſeritur planta hæc voluptatis tantùm cauſa. Radice aſſurgit breui, gracili, tenuibus fibris capillata: caule ſingulari, propemodum cubitali, foliis paucis ex interuallo per caulem diſpoſitis, neruoſis, alarum modo caulem amplectentibus, propè ipſum latioribus,, paulatim in acutum finientibus, nullo pediculo ſubuectis, ſed cauli adhæreſcentibus perfoliatæ modo, guſtu amaris: flore in ſummo caule denſiùs congeſto, quinque foliolis bifidis conſtante, qui cocci ſplendore rutilat: quam ob cauſam florem Coccineum vocauerunt: ſemine minutulo, nigro, ſplendente, vaſculis ocimoidis inſtar concluſo, floris venuſtas ad herbam alendam olitores inuitauit.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER OCTAVVS,

Qui Plantarum Odoratarum exactam & dilucidam delineationem continet & complectitur.

DE PLANTIS CORONARIIS. CAP. I.

NON SOLVM flores prisci sertis & coronis intexuerunt, sed etiam plantas quasdam totas, vel foliis picturatis insignes, qualis est Symphonia Plinij, vel ramulis frondéque suauem odorem spirantes, στεφανωτικοὺς id est, coronarias Græcis dictas, quas Theophrastus τῶν φρυγανικῶν, id est, suffruticum generis esse tradit. Horum genus aliud siluestre, aliud satiuum esse cùm dixisset, subiungit. Lib.6. hist. Cap.1. ὀλίγον γὰρ τὸ ἥμερον αὐτῆς (τῆς φρυγανικῆς οὐσίας subaud.) ὅπερ σχεδὸν ἐν τοῖς στεφανωτικοῖς ἐστὶ. οἷον ῥοδωνία, ἰωνία, διὸς ἄνθος, ἀμάρακος, ἡμεροκάλλες. ἔτι δὲ ἕρπυλλος, σισύμβρυον, ἑλένιον, ἀβρότονον. ἅπαντα γὰρ ταῦτα ξυλώδη, καὶ μικρόφυλλα, διὸ καὶ φρυγανικά. ἐπὶ τῶν λαχανηρῶν δ' ὁμοίως, οἷον ῥαφανὶς, πήγανον, &c. Id est, Pars enim exigua huius generis (suffruticum subau.) satiua est, quæ coronariis ferè constat, vt rosa, viola, Iouis flos, amaracus, hemerocalles: item serpyllum, sisymbrion, helenium, abrotonum. Omnia enim hæc lignosa sunt, & parua folia habent, suntque suffrutices. Idem in oleraceorum genere similiter obseruatur, qualia sunt raphanus, ruta, &c. Deinceps de siluestribus disserit, quorum alia aculeata, alia non aculeata. Aculeatorum multa genera declarat. Non aculeatorum infinitã & inexplicabilem esse naturam ait, sed hæc discerni foliorum diuersitate, magnitudine, paruitate, figura, & aliis id genus, vt cistum (nam pro κισσὸς in Theophrasto lege κίστος) melothrum, erythrodanum, smerçam, cneorum, origanũ, thymbram, sphacelum (non phacum, vt in Theophrasti vulgatis codicibus legitur) saluiam, marrubium, conyzam, pulicariam vertit Gaza, melissophyllum, & quasdam alias, quæ neruoso & ferulaceo genere constant, vt marathrum, hippomarathrum, ferulam, ferulaginem, myophonum. Deinde ad satiuorum suffruticum naturam explicandam redit. Lib.6. hist. Cap.6. Τὰ δ' ἥμερα, inquit, βραχεῖαν τινὰ ἔχει θεωρίαν, εἴπερ ἐν τοῖς στεφανωτικοῖς ἐστι. τὰ δὲ καθόλου πειρατέον περὶ στεφανωμάτων εἰπεῖν. ὅπως ἅπαν περιληφθῇ τὸ γένος. ἡ γὰρ στεφανωματικὴ φύσις ἰδίαν τινὰ ἔχει τάξιν. ἐπιμιγνυμένη δὲ, τὰ μὲν τοῖς φρυγανικοῖς, τὰ δὲ τοῖς ποώδεσι. δι' ἃ κἀκεῖνα συμπεριληπτέον, ἐπιμιμνησκομένους ὡς ἂν ᾖ ὁ καιρὸς, ἀρξαμένους πρῶτον ἀπὸ τῶν φρυγανικῶν. διχῇ δ' ἡ τούτων διαίρεσις, ἡ κατὰ τὴν χρείαν. τῶν μὲν γὰρ τὸ ἄνθος χρήσιμον μόνον. καὶ τούτων τὸ μὲν εὔοσμον, ὥσπερ ἴον. τὸ δὲ ἄνοσμον, ὥσπερ διὸς ἄνθος, φλὸξ. τῶν δὲ καὶ οἱ κλῶνες, καὶ τὰ φύλλα, καὶ ὅλως πᾶσα φύσις εὔοσμος, οἷον ἑρπύλλου, ἑλενίου, σισυμβρύου, καὶ τῶν ἄλλων. Id est,

Satiua verò breui quadam explicatione egent: coronariorum enim numero comprehenduntur. Vniuerſè autem de coronamentis dicendum, vt totum genus complectamur. Coronariorum enim natura ordinem proprium habet, permixta quidem partim ſuffruticibus, partim herbaceis, quapropter illa quoque comprehendenda, horum mentionē faciendo cùm occaſio ſe obtulerit. Nunc à ſuffruticibus ordiemur. Diuiduntur illi bifariam vſus ratione, quorundam enim flores tantùm vſui ſunt, & horum alius odorus, vt viola: alius inodorus, vt Iouis flos, phlox. Aliorum rami & folia, denique vniuerſa horum natura odorata eſt, vt ſerpylli, helenij, ſiſymbrij. Ex quibus hæc quæ ſequuntur de coronis Plinius mutuatus eſſe videtur. (Lib. 21. c. 9.) Et ferè peractis colorum quoque celeberrimis, tranſeat oratio ad eas coronas, quæ varietate ſola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore conſtant, aliæ folio. Florem eſſe dixerim geniſtas (namque & iis decerpitur luteus) item rhododendrum, item zizipha, quæ & Cappadocia vocantur, his odoratus ſimilis olearum floribus. In vepribus naſcitur cyclaminum, de quo plura aliàs, flos eius coloſsinus in coronas admittitur, folia in coronamentis ſmilacis & hederæ, corymbíque earum obtinent principatum. Et mox. Ergo in coronamenta folio venere melothrum, ſpiræon, trigonon, cneorum, quod Caſiam Hyginus vocat: & quod cunilaginem quæ conyza, meliſſophyllum quod apiaſtrum, melilotum quod ſertulam campanam vocamus. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio eſt nomen ſertulæ, quod occupauit. Et paulò pòſt folio coronat & trifolium. Tria eius genera, &c. Vtuntur è ferulis & corymbis, & hederæ flore purpureo. In qua Plinij oratione pro trigonon repone origanum ex eodem Theophraſto, pro ſpiræon Theophraſtus habet ſmeræam, deprauatè pro ſpiræam. Deinde perperàm hederam melothrum, ſpiræon ſiue ſpiræam, origanum, cneorum, conyzam, meliſſophyllum in coronariis numerat, quæ neque coronariæ ſunt, neque in earum numero à Theophraſto recenſentur. Triphylli verò genera ne in ſuffruticum quidem, neque in coronariorum generibus collocat. Præterea his plātas addidit quarum Theophraſtus non meminit, rhododendrum, & zizipha Cappadocia tum cyclaminum, melilotum, ſed hanc non ſine ratione: veteribus enim Græcis & Latinis ea gratia commendabatur. Nam & ex Cratino coronas Melilotinas Athenæus refert, & à ſertis ſertulam Romani vocarunt. (Lib. 6. c. 22.) Et Theophraſtus odorem in meliloto etiam cùm exaruit, pertinacem eſſe tradit, vt in iride. At in eo reprehenſione carere non poteſt Plinius, nec eum ſecutus (Lib. 21. c. 9.) Gaza, quod cum in Theophraſto pro κίςος legiſſet κισσὸς, ſcripſerit hederæ folia in coronamenta venire, eiúſque corymbos in coronis principatum obtinere, (Lib. 6. hiſt. cap. 2.) coronariúmque eſſe hederæ florem purpureum, in alio eius genere ſilueſtribus roſis ſimilem, quæ non de κίσσῳ, id eſt, hedera, ſed de ciſto Theophraſtus tradidit: duo nimirùm eſſe ciſti genera, marem & fœminam, alteri folium maius, durius, pinguius: florem purpuraſcentem, vtriúſque tamen ſilueſtribus roſis ſimilem, ſed minorem & inodorum, quæ omnia de ciſto vero dici, Dioſcorides, & plantæ ipſius inſpectio apertè demonſtrant. Plantis illis coronariis à Theophraſto & Plinio enumeratis, permultas aliàs odoratas addere poſſumus, quarum etiam hodie in ſertis & coronis vſus eſt frequentiſsimus, videlicet libanotidem coronariam, origanum tam ſatiuum quàm ſilueſtre, tragoriganum, calaminthen, thymum, ocimum, chamæmeli genera, ſampſuchum duplex, atque alias complures, de quibus omnibus hîc non agemus: harum enim quædam aliis locis magis idoneis explicantur, ſed de iis potiſsimùm quæ odore aliquo commendantur, à notioribus, vt ſemper fecimus, exordientes.

SALVIA.

SALVIA, *CAP. II.*

Cvivis etiam ex imperita multitudine nota est non solùm facie, sed etiam certissimis remediis herba Græcis ἐλελίσφακος, Latinis & Officinis Saluia vocata, Arabibus *Aelisphacos, & Eliphacos*, Italis *Saluia*, Germanis *Salbey*, Gallis *Sauge*. Quæ cum retorrida semper & exucca videatur, factum est vt Græcis Elelisphacon siue Elelisphacos, quasi in tabem redacta, vel in syderationem flaccescens dicta sit, ἐλελίζειν & σφάκος vocibus in vnam coalescentibus appellationem. Est autem ἐλελίζειν intorquere, contrahere, & σφάκος, seu potiùs σφάκελος malum in plantis, quum per æstatem, & ardentissimum canis æstum vi solis altiùs penetrante, humoréque quo nutriuntur deficiente, languent & arescunt. Latini siderationem nominant. Potuit tamen æquè scitè dici, inquit Pena, à medendis sphacelo penè demortuis partibus, quibus calorem natiuum robúrque insitum reuocaret, qua pollet familiari facultate nostræ vitæ primordiis benefica, vnde Saluia Latinis dicta, quod saluos homines & incolumes efficiat. In nothis Dioscoridis & Apuleio legimus Saluiam Becion appellari. Et Galenus in confectionibus dolorem sedantibus, quæ tabescentibus & sanguinem reiicientibus sunt commodæ, βελίου βολάνης meminit, & βελίου simpliciter, quam herbam Cornarius Saluiam conuertit, & βηχίου pro βελίου substituendum censet, vt sit βήχιον vna aliqua appellatio ἐλελισφάκου, quam nos Saluiam dicimus. Et Plinius alteram bechij speciem saluiam appellari testatur. Saluiam vnicam Dioscorides descripsit: nota tamen sunt etiam vulgo duo eius genera. Saluia maior, Gallicè *Grandesauge*, & Saluia minor, quæ & Saluia nobilis, Gallicè *Saugefranche, & Sauge menue*. Theophrasto totidem sunt. σφάκελος δὲ, inquit, καὶ ἐλελίσφακος διαφέρουσιν. ὡς ἂν τὸ μὲν ἥμερον, τὸ δὲ ἄγριον. λειότερον γὰρ τὸ φύλλον τοῦ σφακέλου καὶ ἔλαττον, καὶ ἧττον αὐχμηρότερον (legendum esse αὐχμηρον sensus docet) τὸ δὲ τοῦ ἐλελισφάκου βαρύτερον. τραχύτερον lege ex Dioscoride. Id est, Sphacelus & Saluia inter se differunt, quod vnum satiuum sit, alterum siluestre, sphacelo foliũ læuius, minus, & non tam squallidum, saluiæ scabrius. Dodonæus species tres statuit, maiorem, minorem, & siluestrem. Hîc accedit saluia baccifera Cretensis. Saluiam maiorem sic descripsit Dioscorides: frutex est oblongus, ramosus, virgas quadrangulas & subalbidas habens, folia malo cotoneæ similia, longiora tamen, asperiora, & crassiora (Serapio legisse videtur καὶ στενότερα, addit enim & structiora) quæ sensim attritarum vestium modo hirsuta, subalbida, vehementer odorata, sed virosa sunt: semen in summis caulibus siluestris hormini modo habet. Nascitur in asperis locis. Atque hinc in hortos translata, & ab omnibus culta Saluia maior vocata fuit, quæ nunc quoque, in vinetis Aquitanicis, inquit Pena, Linguagothicis, & Pedemontanis fruticat multa. Quare hæc ab illa nisi loco distat, neque ea quæ in campestribus & asperis cum lauandula & nostrate nardo nascitur, Sphacel⁹ est Theophrasti, sed Saluia minor, Saluia pinnata à Lobellio nominata, ramulos habens multos, lignosos, folia in longis pediculis

SALVIA MAIOR.

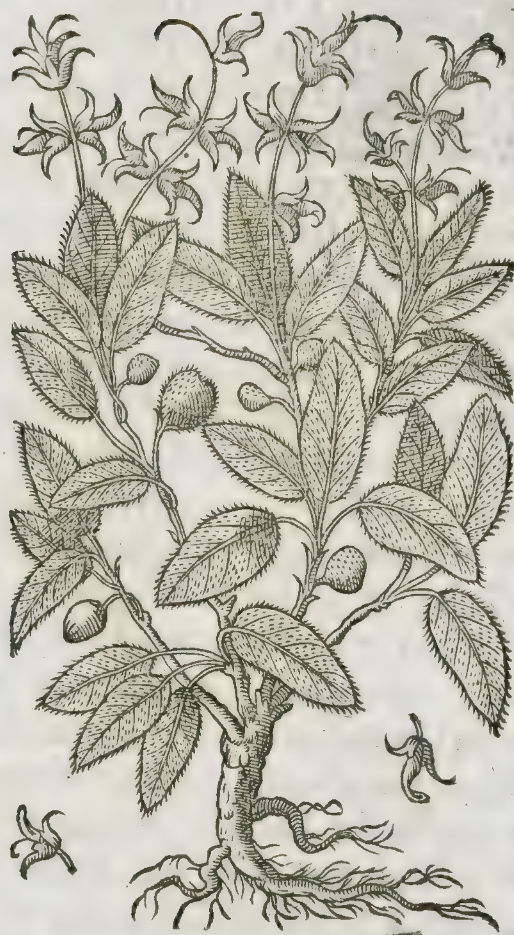

Margin notes: *Nomina.* — Li. 7. med. locat. — Lib. 26. c. 6. — *Genera.* — Lib. 6. hist. cap. 2. — Lib. 2. c. 65. & 66. — Lib. 3. c. 14. — *Forma.* — *Locus.* — fol. 239.

SPHACELVS Verus, Theophraſt.

SALVIA Baccifera, Cretenſis.

longa, anguſta, ſubalbicantia minùs ſcabra, & minora multò quàm ſuperior, ad imum aurita ſiue pinnata, quod Sphacelo peculiare eſt, cætera verò huic eadẽ quæ ſuperiori, videlicet purpureus flos ſecus cauliculos, in aquilini roſtri ſpeciẽ falcatus: ſemen nigricans, radix lignoſa. Saluia agreſtis Dodonæi Saluiam hortenſem ſpecie & odore ferè refert, caules profert quadratos, nigricantes, tenui lanugine obſitos, folia Saluiæ maiori ſatis ſimilia, ſed paulò latiora, breuiora, & tactu leniora: flores item ſimiles ſecus caules vno tantum latere ad ſummum vſque exoriuntur, quibus ſuccedit ſemẽ rotundum, nigricans. Radix eſt fibrata. Iuxta ſepes & in agrorum marginibus prouenit. Sphacelum Theophraſti vocat. Saluia Cretenſis baccifera perpulchra, noſtrati prorſus ſimilis eſt figura, odore, ſapore, & lignoſis ſurculis. Sed hi inſtar gallarum rotundis excrementis piſtaciorum magnitudine, forma, ſapore minùs calido, magis adſtringente, non inſuaui donãtur. Plinius vocis φακὸς lentem ſignificantis affinitate deceptus, eleliſphacum lentis ſilueſtris genus facit. Eſt eleliſphacos, inquit, dicta Græcis, ab aliis phacos. Eſt ea ſatiua lente læuior, & folio minore & ſicciore, & odoratiore. Eſt & alterum genus eius ſilueſtris, odore graui, hæc mitior. Folia habet cotoneæ mali effigie, ſed minora & candida, quæ cum ramis decoquuntur. Menſes ciet & vrinas, & paſtinacæ marinæ ictus ſanat

Lib.2. hiſt. cap.66.

Pen. in Aduerſ.

Lib.21.c.26

SALVIA AGRESTIS, Sphacelus, Dodonæi.

nat. Torporem autem obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſinthio ad dyſenteriam. Cum vino eadem commorantes menſes trahit: abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita herba vulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpẽtium morſus. Et ſi in vino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Et mox poſt hæc quaſi alia eſſet veterum, alia ſui temporis herbariorum elelisphacos, ſubdit hæc verba. Noſtri qui nunc ſunt herbarij, elelisphacum Græcè, Latinè Saluiam vocant, menthæ ſimilem, canam, odoratam. Partus emortuos ea appoſita extrahunt, item vermes aurium vlcerúmq;. Foliorum & ramorum Saluiæ decoctum, inquit Dioſcorides, potu vrinam ducit, menſes & fœtus extrahit, paſtinacæ marinæ ictibus auxiliatur, capillos denigrat. Vulneribus herba vtilis eſt, ſanguinémque compeſcit, tetra vlcera purgat, pudendorum pruritus foliorum & ramorum decoctum cum vino, ſi eo abluantur, ſedat. De eadem fuſiùs Aetius diſſerit. Tradunt quidam ſuffitã Saluiam menſes immoderatè fluentes, & omne muliebre profluuium compeſcere. Agrippa ſacram herbam vocauit, quam prægnantes mulieres, ſi fluidæ laxæ'que fuerint, vtiliſsimè comedunt. Continet enim conceptum, vitalémq; reddit, ſi ſucci huius heminam cum modico ſale quarto poſtquàm à viri cõcubitu abſtinuerit die, mulier potauerit, deinde viro miſceatur, proculdubio concipiet. Aiunt in quodam Aegypti loco poſt ſæuas peſtilentias, ab his qui ſuperſunt ad eum bibendum ſuccum mulieres cogi, plurimóſque inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, ſanguinem expuentibus ſucci Saluiæ cyathos duos ieiunis cum melle bibendos, ſanguis illicò cohibebitur. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Spicæ nardi, zinziberis ſingulorum drachmas duas, ſeminis Saluiæ aſſati, triti & cribrati drach. octo, piperis longi drach. duodecim, cum ſucco Saluiæ pilulas conficito, & manè ieiunis drachmam vnam exhibeto, eodémque modò veſperi, ac poſtea aquæ puræ quidpiam propinato. Elelisphacos, inquit Galenus, euidenter excalfacit, ac leuiter ſubaſtringit.

Lib.3.c.34. *Vires & Temper.*

Lib.6.ſim.

MAIORANA. *CAP. III.*

VAE Maiorana Romanis dicitur, Gallis *Mariolaine*, Arabibus *Merzenius*, ſeu *Merſangius*, Hetruſcis *Perſa*, cæteris verò Italis *Maiorana*, Germanis *Meyeron, & Meyram*, Græcorum Sampſuchum & Amaracus permultis eſſe creditur. Dicta eſt amaracus ab Amaraco Cynaræ Regis Cypri puero, qui caſu lapſus dum ferret vnguenta, fregit alabaſtrum, deinde cùm nimio dolore contabuiſſet, verſus eſt in ſampſuchum, quæ ex eius nomine cœpta eſt appellari Amaracus. Sed ſampſuchi & amaraci vocibus eandem rem ſignificari, teſtis eſt Dioſcorides, ſampſuchum, inquit, optimum eſt Cyzicenum & Cyprium, ſecundum locum tenet Aegyptium. Appellatur autem à Cyzicenis & Siculis Amaracum. Item Plinius, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauêre, quod Aegyptus & Syria ſampſuchum. Et aliquantò pòſt. Sampſuchum ſiue Amaracum in Cypro laudatiſsimum, & odoratiſsimum. Sed an Maiorana noſtras ſit ſampſucum ſiue amaracum, non æquè conſtat, quod ex deſcriptionibus ponderandum. Sampſuchum, inquit Dioſcorides, herba eſt ramoſa, per terram repens, folia habens hirſuta & rotunda, ſimilia foliis calaminthæ tenuifoliæ, valde odorata, calfaciendi vi prædita, & quæ etiam in coronas nectitur. Maiorana verò humilis & fruticoſa eſt ſtirps, candicans, & ſuauis admodum odoris, ſeſquipalmum aut pedem alta, ſurculis multis, tenuibus, fragilibus, quos folia penè rotunda tenella, incana, & leuiter villoſa vndiquáque ambiunt, in quorum cacuminibus floſculi perpuſilli ex ſpicis candidi emergunt, exiguis videlicet, oblongis, & ſquamatim compactis ſemen minutiſsimum, rufeſcens radix ſubeſt lignoſa, multiplex

Nomen

Lib.3.c.40.

Lib.21.c.11.

Ibid.ca.22.

Forma.

Lib.3.c.40.

AMARACVS siue Maiorana, Matth.

AMARACVS siue Maiorana tenuifolia, Matth.

Cap.296. simpli. & superuacua. Serapio describens eam ex Dioscoride, herba est, inquit, multas virgas habens extensas super faciẽ terræ in ortu suo. At hæc non repit, sed in rectum & altum assurgit. Hoc quidẽ verum est, si crebrò tondeas, & luxuriãtem coërceas, sed ea neglecta humi procumbunt & serpunt flexili mollitie nutantes surculi, & in terram curuantur. Quare tùm hanc sampsuchi speciem esse credunt, tum eam quam maioranam minutam, seu moschatam vulgus nostrum vocat, *Mariolaine menue & musquée*, Hetrusci *Persa Gentile*, superiori surculis, foliis, floribus similem, sed tenuiorem, delicatiorem, odoratiorẽ. Passim in hortis & fictilibus colitur. Gaudet autem locis vmbrosis, aqua, & fimo. Iulio & Augusto mensibus floret. Sunt qui maioranam Dioscoridis Marum esse arbitrantur, quod negat Pena Sed vt maioranam sampsuchi speciem esse, ita aliã se vidisse rariorem multò, & humi serpentem, quæ veriùs amaracus dici debet, asseuerat. Ea non rectis erigitur aut fruticat ramulis, vti superior, sed in cespitẽ caducis serpilli modo, cui alioqui persimilis folio, effigie & magnitudine est. Fuchsius Sampsuchi delineationem à Dioscoride traditam Maioranæ vulgo dictę fauere scribit. Est enim, inquit, surculis lentè rubentibus, foliis pilosis & rotundis, iucundo odore, semine copioso, quod bullulis quibusdam continetur, flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: verùm id non

Maiorana tenuifolia.

Locus.

Tempus.

fol.213.

Amaracus repens. Penæ.

AMARACVS, Fuchsij.

id non vbique fit:interdum enim recta surgit in altum. Eandem pinxit Dodo-
næus,sed quia non serpit,inquit,id quod de Sampsucho scripsit Dioscorides, Ma-
rum potiùs videri quàm sampsuchum.Theophrastus Amaracum , quem sampsu-
chum semper vertit Gaza,in censu φρυγανικῶν, siue suffruticum satiuorum & coro-
nariorum recenset,& ὁ δὲ ἀμάρακος,inquit,ἀμφοτέρως φύεται,καὶ ἀπὸ παρασπάδος, καὶ ἀπὸ
σπέρματος:πολύσπερμον δὲ,καὶ τὸ σπέρμα, εὔοσμον. ὀσμὴ μαλακωτέρα, δύναται δὲ καὶ μεταφύεσθαι. Idest,Amaracus vtroque modo prouenit , & auulsione , & semine : semen
multum gignit,quod suauis est odoris,quum & ipsa planta suauiter oleat , quæ &
transferri potest. Præterea ex æstiuis esse scribit,& vnguentis misceri.Sampsuchus
calfaciendi vi pollet, inquit Dioscorides , decoctum ipsius potum incipientibus *Temper. & Vires*
hydropicis, vrinæ difficultati & torminibus conuenit. Sicca folia cum melle im- Lib.3.c.40.
posita sugillata tollunt:menses trahunt in pesso apposita:contra scorpionis ictum
cum aceto & sale imponuntur. Ad luxata verò & tumores cerato excepta , sed &
ad oculorum inflammationes cum polentæ pollinæ illinuntur.Miscentur & aco-
pis & malagmatis ad calfaciendum. Plinius eũdem hunc vsum, sed non tam per-
spicue interpretatur. Scorpionibus aduersatur ex aceto ac sale illitum. Menstruis Li.21. c.22.
quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto vis. Cohibet & ocu-
lorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Et vrinis & hy-
dropicis vtile.Mouet & aridum sternutamenta. Fit ex eo oleum,quod Sampsuchi-
num vocatur aut amaricinum , ad excalfaciendos : emolliendósque neruos. Vul-
uas calfacit. Folia sugillatis & luxatis cum melle & cera prosunt. Sampsuchum, Li.8.simpl.
inquit Galenus,tenuium partium & digerentis est facultatis : exsiccat enim & ex-
calfacit ordine tertio.

MARVM. *CAP. IIII.*

QVOD Græci μάρον, Latini quoque Marum vocant. Sunt, inquit, *Nomina*
Pena,qui Regi Thraciæ,cui nomen Maroni esset,Mari herbæ appel- Fol.213.
lationem acceptam ferant. Verumtamen potuit etiam ab amaraco
per apocopen dici , vtpotè cùm amaraci species videatur Marum.
Scribit Dioscorides herbam esse vulgò cognitam,surculosam,flore origano simi- Lib.3. c.43.
lem:folia tamen huius multò calidiora esse, & florem odoratiorem , nasciq; plu-
rimam circa Magnesiam & Tralles. Semel tantùm mari (modò huic illud idem
sit)Plinius meminit. In Ægypto nascitur & Marum,peius quàm Lydium,maiori- Li.12. c.24.
bus foliis ac variis. Illa breuia ac minuta,& odorata. Galenus,Paul. Aetius in sim-
plicium censu prætererunt. Et habuisse se testatur Marcellus Græcum & Latinũ
vetustissimos Dioscoridis codices,qui nullum hoc loco,neque alibi Marũ osten-
dunt. Quare fortasse non absurdè quis putarit,inquit Ruellius,hoc Marum Dio- Lib.3. c.36.
scoridis historiæ accreuisse, auxitq; suspitionem , quòd prima Dioscoridis verba
postremis parùm videantur respondere, qui tradat omnibus cognitam , cùm ta-
men non in nostro orbe,sed in Magnesia & Lydiæ Trallibus plurimùm nascatur.
Accedit huic opinioni insolens auctoris modus, qui cùm semper cõgeneres her-
bas simul vno loco recenseat , hanc tamen ab origani familia disiunxit, & inter
nostrates alias odoratas herbas,vt meliloton,acinon baccarem numerauit, etsi ad
Magnesiam & Tralles nasci dicat.Galenus in Hedychroi cõpositione,lib.de anti- Li.1.Antid.
dotis Mari meminit, his verbis. Aliæ hedychroi descriptiones reperiuntur, in-
quit,quæ neque amaracum,neque Marum prorsus habent.Quædam alterutrum
tantũ continent:neque enim duo hæc norunt vnguentarij,eo quòd herbas solũ è
Creta aduectas emant cum seminibus & succis. Ego verò & easdem herbas scio in
Asia nasci,ac in aliis quidem regionibus raras esse , in Cyzico autem frequentes.

In Italia vt & alias quaſdam herbas, ita & amaracum vidi, quæ odore multùm à Maro ſuperatur. Marum enim valde redolet, putaretq; aliquis ſola nominis appellatione ductus, vnguentum amaricinum quod in Cyzico faciunt, amaraci plurimum capere, ſicq; forſitan ab antiquis vnguentum conficiebatur, ſed nunc ſolũ Marum imponunt. Hanc herbam cùm ipſe aliquoties deguſtaſſem, & amarã quidem plurimùm, acrem verò parùm deprehendiſſem, hortatus ſum quemdam eorum qui amaricinum conficere ſolent, vt amaraci tantùm compoſitioni immitterent, quantùm & Mari. At mihi viſum eſt ad vnguentum minùs quidem odoratum, nihil autem viribus inferius. Hæc Galenus. Quibus declarat Marum ab amaraco parum differre, ſed odoratius eſſe & gratius, Quæ res multis ſuaſit Marum noſtram eſſe maioranam, vt diximus. In hac eſt ſententia Dodonæus, quam confirmat maioranæ nomine, quod à Maro videtur deriuatum, ſed apertiùs ipſa Mari ſuprà poſita deſcriptione, quam exquiſitiſimè conuenire putat. Et ſubſtitutam ſampſucho maioranam alienum videri non debere, quando & ipſo Galeni tempore Marum ſampſuchi loco in amaricinum vnguentum fuerit immiſſum, vt ex Galeno modò diximus, quod præbuit occaſionem poſteris, vt Marum ſiue maioranã ſampſuchi loco habuerint, eiúſque nomine appellauerint. Eorum ſententiæ ſuſcriberet Matthiolus, qui Marum amaracum illam præſertim eſſe arbitrantur, quæ vehementiorem odorem ſpirat, maiorémque amaritudinem guſtu præſefert, foliiſq; eſt minoribus, candidioribus, & tenuioribus, niſi aduerſaretur Galenus, inquit, qui loco iam citato teſtatur ſe in Italia amaracum vidiſſe, nulla, quod illic Marum viderit facta mentione, ſed tantùm quod in aliis ab Aſia regionibus rarum oriatur. Ex quo colligere licet Marum in Italia non naſci. Quare plantam aliam pro Maro depinxit, à Cortuſo miſſam, quæ legitimum Marum prorſus referat, quod foliis ſit quàm origani cãdidioribus, odoratis, guſtu acutis, amariuſculiſq;, ramis tenuibus, lignoſis, floribus ſubpurpureis, odore eximio fragrãtibus. Planta eſt peregrina, quęq; in Italia non proueniat, niſi aliunde tranſlata. At plantam iſtam Pena & Lobellius tragoriganum alterum faciunt, quia feruidior & acrior eſt, quàm vt Marum deceat, vt dicetur ſuo loco. Quidam, teſte etiam Dodonæo, Marum eſſe exiſtimant id plantæ genus, quod ille origani ſpeciem ſtatuit, quam olitores colunt, & Amaracum Britannicum, ſiue Amaracum craſſum vocant, Galli *Mariolaine d'Angleterre*, & *groſſe Mariolaine*. Humilis eſt herba, origano ſilueſtri haud diſsimilis, folio minore, rotundo, nigricante, non hirſuto, ſed læui & glabro, flore purpureo, velut in muſcariis coaceruato: radice lignoſa. De hac plura dicemus, Cap. de Hyſſopo. At Pena & complures alij genuinum Marũ cenſent eam eſſe odoratam herbam, quam Galli præſertim Andes & Cenomani *Maſtic* appellant, vel quoniam lentore quodam interdum madeſcit, auctore Ruellio, maximè ſi pinguibus locis lætiùs aſſurgat, vel quod iucundum maſtiches odorem ſpiret, Surculis multis, tenuibus, ramoſis, rotundis, lignoſis fruticat, circa quos folia tenella ferè maioranæ: in ſummis cauliculis ex hirſutis calicibus

MARVM, Matthioli.

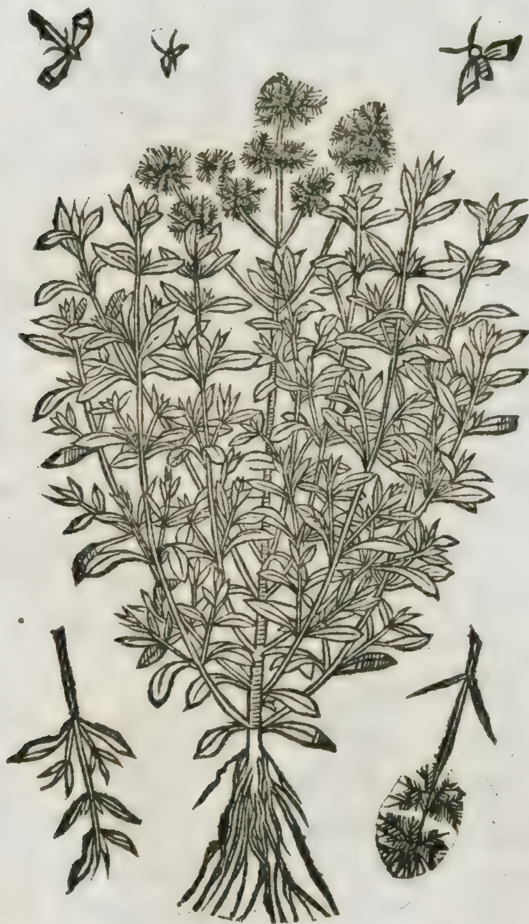
Margin notes: Lib.2.c.56. & de flo.c.75. — Ca.42. li.3. — Fol.211.& 213. — Lib.2.c.58. — Fol.213. — Marũ verum. Lib.3.ca.25. — *Forma.*

MARVM Quorumdam.

calicibus flores perexigui exeunt, albidi: radices tenues sunt & lignosæ. Tota herba odoratior est & gratior quã origanum, aut sampsuchum, vt Galenus vult, marum. Li.1.Ant. Quod si cui hæc minùs videatur maro congruere, saltem non respuat, inquit Petrus Pena, Syriacam, quæ gratissimo & vegeto est odore, imò & facie tota maioranam Fol. 213. Marum Syriacum. præfert, aut origanum, sed gracilioribus, nõ breuioribus, pedalibus & sesquipedalibus sarmentis, minoribus capitulis & foliis, etiam decimum fermè annum, ex quo Venetiis Alepo Syriæ se habuisse ille affirmat, odoris fragrantiam retinentibus. Hoc Marum Syriacum ex Lobellio hîc pictum damus. Superiorem Ruellius Tragoriganum Dioscoridis, Lib.3. c.25. & Heracleum origanum Plinij esse Lib.3. c.57. censet. Dodonæus Dioscoridis Clinopodium, De flor. ca. 77. cui tamen parùm congruit, Penæ iudicio, vt dicetur. Non desunt Fol.215. qui eandem Helenium φρυγανῶδες & odoratum Theophrasti Lib.3. c.42. esse credant. Marum auctore Dioscoride, vim *Vires.* habet sisymbrio similem: subastringit enim, & modicè calfacit. Qua de causa impositum nomas sistit, & in calida vnguenta additur.

MARVM Verum, vulgò Mastic.

MARVM Syriacum, Lobelij.

ORIGANVM, *CAP. V.*

Nomina GRÆCIS ὀρίγανος, Latinis Origanus vel Origanum, in Officinis nomen suum retinuit, Mauritanis *Faudenigi, Fudenegi*, seu *Faudenegi*, Gallis *Origan* & *Mariolaine bastarde*, Germanis *Volgemuth*, quasi dicas animi bonitatem aut lætitiam, & *Rottdosten*, siue *Castentz*, Italis *Origano*, Hispanis *Oregano*. Origanum verò, quòd cliuosos, editos montososq; natales amaret, nomen apud Græcos inuenit, ἀπὸ τοῦ ὄρεος montem, & γάνος gaudium significante, vel quod visum illustret & acuat, παρὰ τὸ ὁρᾶν, & γανοῦν, idest, τὸ λαμπρύνειν. Vel à ῥιγῶ fit ῥίγανον, & redundante, o, ὀρίγανον per antiphrasim, natura enim calidum est. De hoc tam diuersa auctores prodidere, vt difficilè sit certi aliquid cõstituere.

Lib.6. hist. cap.2. Theophrastus, τῆς ὀριγάνου δὲ, inquit, ἡ μέλαινα ἄκαρπος, ἡ δὲ λευκὴ καρπιμὸς. Idest, Origani genus quidem nigrum sterile est, candidũ fructiferum. Ex quo hæc transscripsit Plinius,

Genera. Li.21.ca.10. cum duo cneori genera posuisset nigri & candidi. Totidẽ & Origani in coronamentis species, inquit, alterius enim nullum semen. Id cui odor est Creticum vocatur. Et alio in loco,

Li.20. c.17. Origanum quod in sapore cunilam æmulatur, vt diximus, plura genera in medicina habet: onitin vel prasion appellant, non dissimile hyssopo.

Cap.16. Et paulò ante hunc locum. Est alia cunila Gallinacea appellata nostris, Græcis Origanum Heracleoticum.

Lib.25. c.4. Idem alibi de panacis generibus agens. Alterum, inquit, genus Heraclion vocant, & ab Hercule inuentum tradunt, alij Origanum Heracleoticum siluestre, quoniam & origano simile, radice inutili: de

Li.20. c.17. quo Origano diximus. Et Heraclium quoque tria genera habet, nigrius, latioribus foliis, glutinosum: alterum exilioribus, mollius, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion vacare malunt. Tertium est inter hæc medium minùs quàm cætera efficax. Optimum autem Creticum: nam & iucundè olet: proximum Smyrnæum, deinde Heracleoticum ad potum vtilius, quod onitin vocant. Cæterùm in tanta tum nominum, tum historiæ ambiguitate vnicum sequi Dioscoridem satius est,

ORIGANVM Heracleot. Matthioli.

Lib.3. c.28. qui Origani genera seu potius cognomina tria esse statuit, nempe Origanum Heracleoticum, siue Heraclium ab Herculea Ponti ciuitate, quod illic probatissimum nasceretur, alterum Onitin, siue Onitida, quod ab asinis comedatur.

In Theri. Quare Nicander ὀνοπέταλον Origanum cognominauit, idest, asinifolium, quod ipsis grato cibo carperetur. His adde siluestre, quod sine cultura & sua sponte prouenit. Hoc aliqui teste Dioscoride Panaces heracleũ, alij cunilã vocant, ex quibus est Nicãder,

In Theria. πανάκειόν τε κονίλην,

Ἥν τε καὶ ἡρακλεῖον ὀρείγανον ἀμφενέπουσι.

Hoc est. *Panaceamq; Cunilam.*

Quámque vocant quidã Heracleõ Origanũ inde.

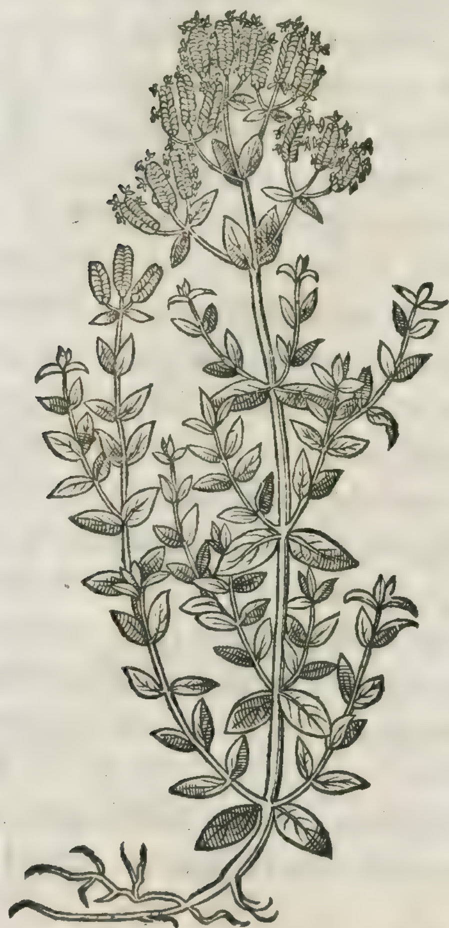
Origanum heracleoticum folium habet simile hyssopo, vmbellam non in rotæ speciem, sed diuisam, semen in summis virgis, non densum. Onitis candidiore est folio, & hyssopo similior, & semen velut corymbos coniunctos habet. Siluestre folia habet Origano similia, ramulos dodrantales, tenues, & in his vmbellas anetho similes, flores candidos: radix tenuis est & inutilis. Hæ igitur tres Origani species ab hyssopo

hyſſopo non differunt niſi magnitudine & vmbellis. Heracleoticum illud eſt Hiſpanicum, inquit Pena, quod in Flandriam quotannis ſaccis plenis deferri, & ab inſtitoribus diſtrahi ſolet. Vtuntur enim vulgò piperis & ſatureiæ ritu in obſoniis. Belgæ hanc plantam colunt pedem altam, foliis & virgultis maioranę maioribus, quibus ſummis non in vmbellam circinatam collecti ſunt flores, ſed in paruis thyrſis ſpicatis, ternis, hinc inde diſsipatis, vt thymi, odore maioranam prouocantibus, præſertim in Luſitania & Lucania. Origani onitidis circa Monſpelium, & in Galloprouincia notiſsima ſunt duo genera, maioris & minoris diſcrimine duntaxat diſcrepantia, niſi quod minori amaraci facies & folia, ſed minora & rotundiora, heracleotici fermè. Caules recti, pedales, fruticoſi, ramulis & faſtigiis breuibus, coactis, ſpicatis, confertim in vmbellam collectis, floridum corymbum imitantibus, & per æſtatem purpuraſcẽtibus, admodum glutinoſis. Maius fruticoſius eſt, hirſutius, ſed viribus, ſapore & odore ignauius, alioqui perquàm ſimile, & paſsim occurrens. Agrioriganum vocat Lobellius, hîc depictum Origani vulgaris nomine. Silueſtri Origano longè optimo Veneti Pharmacopœi & medici è Syria aut Creta vtuntur, cui cauliculi exiles, folia parua, capitula numeroſa, collecta, ambitu vmbellam imitantia, onitidi proxima, ſed non perinde accumulata, albi floſculi. Herba eſt guſtanti tota grata & aromatica, dictãni & piperis acrimonia. Origanum heracleoticum calfacit, auctore Dioſcoride. Vnde decoctum eius cum vino potum venenatorum morſibus prodeſt, cum paſſo autem iis qui cicutam, aut meconium, cum oxymelite iis qui gypſum aut ephemerũ hauſerunt. Ruptis, conuulſis, hydropicis cum fico manditur. Aridum acetabuli menſura potum cum aqua mulſa atros humores per aluum ducit, menſeſq; ciet. Linctum ex melle tuſsibus medetur. Prurigines, ſcabies, regiumq; morbũ decoctum eius cùm in balnea deſcenſum eſt, iuuat. Succus eiuſdem adhuc virentis tonſillas, columellas, oriſque vlcera ſanat. Per nares cum oleo irino infuſus mucum trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Conficitur ex eo & cæpis & rhu obſoniorum medicamentum vomitorium, omnibus iis in aëre cyprio ſub canis ardenti æſtu per quadraginta dies inſolatis. Herba verò ſubſtrata ſerpentes fugat. Eadem vis onitidi, ſed multò inefficacior. Silueſtre priuatim foliis & floribus cum vino potis venenatorum morſibus auxiliatur. Origanum Heracleo

In Aduerſ

Li.3. ca.28. *Temper. & vires.*

ORIGANVM Onitis.

ORIGANVM Vulgare ſilueſtre.

Li.8 simpl. Heracleoticum, inquit, Galenus, efficacius est onitide, sed agreste valentius vtroque est. Omnia verò incidendi & tenuandi, & exsiccandi, calfaciendiq; facultatem habent, hæcq; tertio excessu.

TRAGORIGANVM. CAP. VI.

Nomina ΡΑΓΟΡΙ'ΓΑΝΟΝ Græcis, & Latinis Tragoriganum, quasi hircinum origanum dicas, quod pabulo gratum sit hircis, vt onitis asinis, potiùs quàm quòd hircum fœteat. Grata enim & mitis Tragorigani potio Dioscoride teste: qui & eius genera duo descripsit, prius

Genera. Lib.3.c.29. Forma. fruticem paruũ, origano aut serpyllo siluestri ramulis & foliis similem. Quibusdã in locis lætius virentiúsque inuenitur, & latioribus foliis, satis glutinosum. Alterum exilibus surculis & tenuibus foliis, quod aliqui prasium vocauere. Tra-

Li.20.c.17. goriganum, inquit, Plinius, simile est serpyllo siluestri. Cæterùm quod Dioscorides Tragoriganum à nonnullis prasion vocari dixit, id nomen Plinius ad Onitin

Ca.29. li.3. retulit, vt superiore capite diximus. Pro Tragorigano plantam hîc pictam Matthiolus exhibuit, quæ in Foroiuliensi agro frequens nascitur, foliis serpylli æmulis, sed gustu pulegij: quam Pena non Tragoriganum, sed calaminthæ speciem al-

Fol.212. & 217. teram esse ait. Tragoriganum alterum ex Dodonæo hîc depictum est, surculis

Trago. Dodo. multis, lignosis, rubescentibus, foliis latiusculis, nigricantibus, vulgaris serpylli maioribus, parum asperis & lanuginosis, flosculis purpureis in vmbellis cauliculorum summitates occupantibus. Permultis Tragorigani species hæc creditur,

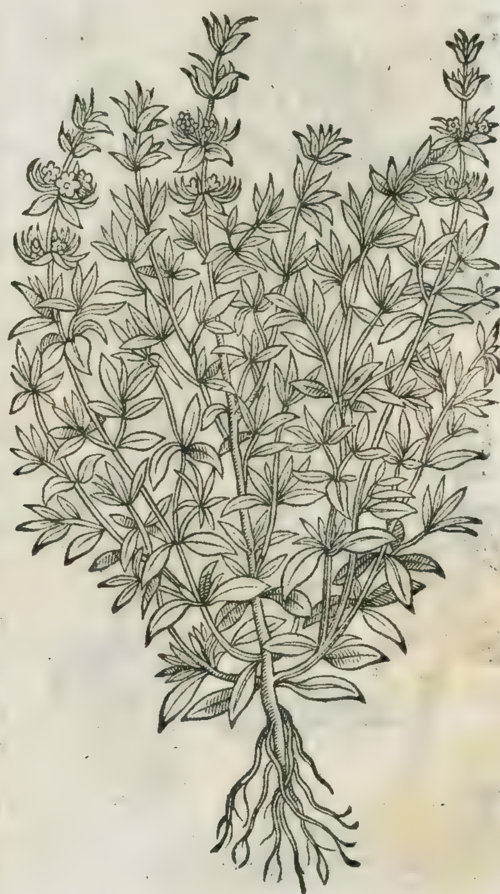
Tragor. Monspel. quæ in agro Monspeliensi plurima nascitur, foliis origani siluestris, gustu acribus, suauiter olentibus, vmbella floribus purpureis comante, in rotæ speciem nõ prorsus circinata, summis caulibus insidente, vt in nostrate origano, præter quàm flores insuper caulem verticillatim ambiunt vt in calamintha ex interuallis qua folia

Tragor. Nothum. prodeunt. Istud quoque Tragoriganum Nothum Herbariis dicitur, quod in

TRAGORIGANVM, *Matthioli.*

TRAGORIGANVM, *Dodonæi.*

maritimis

TRIGORIGANVM, Monſpelienſe, Dalech.

TRAGORIGANVM Nothum, Dalech.

maritimis fruticat, radice nigricante, lignoſa, parum fibrata, cauliculis multis, dodrantalibus, in ſummo ſurculoſis, foliis per caules & ramos inæqualiter diſpoſitis, longis, anguſtis, candicantibus, hyſſopi ferè, ad maiorum exortum puſillis aliquot congeſtis, flore purpureo, ſpecioſo, in ſummis caulibus ex corticoſo loculo prodeunte, ſemine minutulo. Pena inter multas plantas quas Tragorigano aptare licuiſſet, nullas reperit ſequentibus duabus veriùs aut commodiùs illi quadrare. Fol.211. Prius erit Cretenſe apud Venetos Tragoriganum, quod ſurculis dodrantalibus, & foliis paulò quàm thymi Cretẽſis maioribus, dẽſis & rigidis, floribus per interualla & verticilla purpureis clinopodij modo fruticat: ſapor illi feruens piperis aut thymi. Alterius Tragorigani effigiem & facultates nulla meliùs videtur exprimere, quàm herbula illa fruticoſa, capite, De Maro depicta, quam à Cortuſo acceptã Matthiolus mari nomine donauit. Vide ca. 4. huius. Ca.42. li.3. Nam frutex eſt paruus, ſeſquipalmũ altus, albidus, multis cauliculis tenuibus, ſerpylli foliis, vel illius Tragorigani proximè deſcripti, floſculis ſubter foliis purpuraſcentibus, ſaporis acerrimi, odoris fragrantiſsimi atque vrentis: tritum namq; digitis eminùs non ſecus ac flammula percellit nares, & cerebrum ferit. Hæc Pena. Cluſius duobus Tragorigani generibus à Dioſcoride traditis Lib.1.ſtirp. Hiſp.c.63. duas perſimiles plantas ſe vidiſſe ait. *Forma.* Vnam pedis aut ſemipedis altitudine fruticantem, multis tenuibus & lignoſis ſurculis, circa quos folia minora ſunt quàm in maiorana, mediæ inter origanum & ſerpyllum ſilueſtre magnitudinis, incana omnino, odoris iucundi, & guſtu acri: flores verticillatim extremos ſurculos ambiunt candidi, exigui: ſemen minutum, nigrum, calyculis ſuis occultatum. Floret cum Thymo & Stœchade. Tota odorata eſt & perpetua coma. Alteram ſurculis minoribus candidioribusq;: foliis tenuioribus & longioribus, aliquantulum incanis, acri guſtu, ſed odore minùs iucundo quàm prior: flores etiam verticillatim circa ſummos ramulos naſcuntur ex calyculis prodeuntes, maiores aliis, & aliquo modo galeati, candidi. Radix alteri ſimilis, lignoſa, dura, multifida. Eius genus neque forma, neque magnitudine differens inuenitur, ſed ſurculis nigrioribus, foliis hiſpidioribus & atrioribus, flore purpureo. Vtraq; perpetuo virens. Prior multis Hiſpaniæ locis prouenit ſolo arido & petroſo cum *Locus.* ſtœchade permiſta. Alterius vtramque ſpeciem ſolo Valentino agro obſeruauit Cluſius, Martio florentem & ſponte naſcentem. Quæ flore eſt purpureo, etiam in hortis Belgicis colitur. Auctor eſt Dioſcorides Tragorigana omnia excalfacere, Lib.3. c.28.

Temper. & Vires

TRAGORIGANVM II. Clusij.

vrinam ciere, ventri commoda esse, si decoctũ ipsorum bibatur, biliosa enim deiiciunt. Prodesse & splenicis pota cũ aceto, & iis qui ixiam biberunt cum vino: quin & menses trahere, & ad tussim, & ad peripneamonias cum melle in eclegmate dari: gratam esse ipsorũ potionem: quare cibum fastidientibus, & stomacho malè affectis, & acidum ructantibus dari. Item iis quibus à maris iactatione nausea & hypochõdriorum calor excitatur: (Græcè legitur, καὶ ἐφ' ὧν ἀλυσμὸς καὶ ναυτία, quæ Cornarius vertit, & in quibus anxietas & nausea. Est enim ἀλυσμὸς, Embl. 30. lib. 3. inquit, vox cum suis coniugiis sæpè ab Hippocrate vsurpata, & à Galeno in Glossis ἀπορία, & ῥιπτασμὸς exposita) Oedemata cum polẽta illita discutiunt. Eadem tradidit Plinius. Vrinam ciet, tumores discutit, contra viscum potum, Li. 20. c. 17. viperæq; ictum efficacissimum, stomachóque acida ructãti & præcordiis. Tussiẽtibus quoq; cũ melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Quod contra viscum dixit, idest, quod Dioscorides ait, iis qui ixiam vocarunt: ixiam enim viscum Plinius reddere solet. Galenus Li. 8. simpl. cùm de origani viribus dixisset, subiunxit, Tragoriganum habet astrictionis etiam quidpiam.

PVLEGIVM. CAP. VII.

Nomina

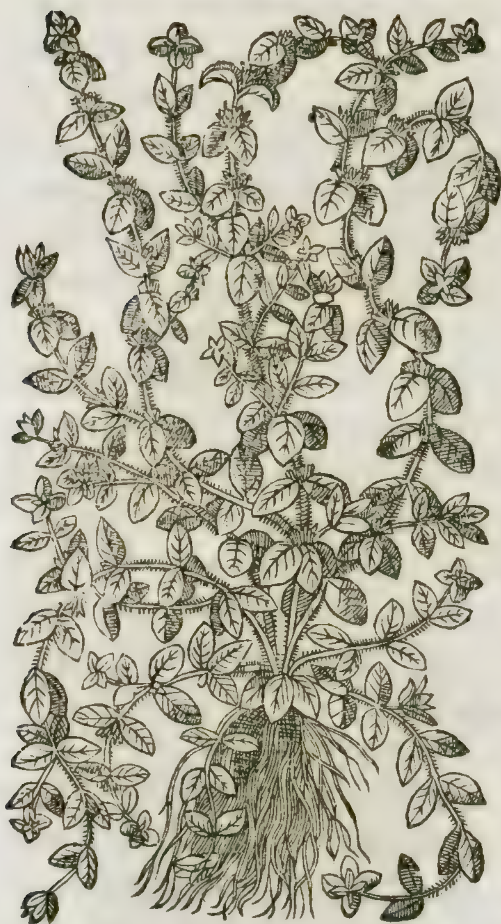
PVLEGIVM Latinis & Officinis dicitur, quod Græcis γλήχων & βλήχων, Mauritanis *Alnam, Alnegen,* seu *Alnegen,* Italis *Pulegio*, Germanis *Poley*, Gallis *Poulliot.* Nominatũ autem Plinio videtur Pulegium, Li. 20. c. 14. quod flos recentis incensus pulices necat odore. Dicitur etiam Puleium extrita, g, litera Ciceroni. Nam & musculorum iecuscula bruma dicuntur Li. 1. de Diuinat. augeri, & puleium aridum florescere ipso brumali die. Et Martialis: Li. 12. epig. 32.

Quadrina nigri, nec corona Pulei.

Blechon autem quod gustatum à pecore caprísque balatum concitat, Plinio & Li. 20. c. 14. Dioscoride auctoribus, vel etiam, vt scribit Pena, quod pulmonibus pituitam crassam farctámque extundat. Fol. 214. Lib. 3. ca. 30. Dioscorides Pulegij genus vnum, idq; satiuum facit. *Genera.* Plinius fœminam & marem: illam flore purpureo, hunc candido. Li. 20. c. 14. Neuter verò vt herbam vulgo & omnibus notam descripsit. Vulgatum Pulegium hodie Regiũ *Forma.* nominatum. Herba est humi repens, caulibus gracilibus, fragilibus, dodrãtalibus, foliis quadamtenus rotundis, ferè maioranæ, paulò maioribus viridioribus, nigricantibus: Flores præsertim hortensis purpurei, eius verò qui in campis prouenit candidi, in toto caule per interualla propè foliorum exortus verticillatim pro- *Locus.* deunt: radix gracilis, capillata, per humum sparsa. Nascitur humecto & vliginoso solo. Tota planta odorata est, & gustu acris, non sine quadam amaritudine. Quo magis mirum vulgare istud Pulegium à quibusdam pro legitimo respui, & secundam calaminthes speciem haberi, cùm omnibus facultatibus, iisdémque efficacis- Lib. 3. c. 30. simis præditum sit, quas Dioscorides Pulegio suo tribuit. Extenuat, inquit, calfa- *Temper. & Vires.* cit, concoquit: potum menses, secundas, fœtus eiicit, educit & ea quæ in pulmone hærent, cum Aloë & melle potum: (quem locum vitiatum corrigi debere censet

Cornarius

PVLEGIVM Regium.

Cornarius, etiamſi à nemine adhuc ſit animaduerſus, cùm falſò μέλα ἀλόης, pro μέλα ἀλὸς legatur, quem Plinius ita expreſsit. Hepaticis cum melle & ſale bibendum datur: pulmonum vitia excreabilia facit. Eſſe autem aloën ineptã ad hoc, vt aliquid ex pulmone ſurſum educat, vtpote adſtringendi & ſiccandi vi præditam, ſatis clarum eſt. Contra ſalem cum melle ad id præſtandum aptiſsimum eſſe experientia conſtat) & conuulſis auxiliatur. Nauſeas etiam & ſtomachi roſiones ſiue morſus cum poſca potum mitigat. Atram bilem per aluum educit. Cum vino potum venenatorum morſibus ſuccurrit: defectos animo cum aceto naribus obiectum recreat. Siccatum & in puluerem tritum crematumq́; gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes mitigat. Podagris per ſe confert, vſque dum rubeſcat cutis. Cum cerato varos tollit. Lienoſis cum ſale vtiliter illinitur. Decoctum eius prurigines ſi eo lauentur, ſedat. Inflationes, duritias & conuerſiones vuluæ in deſeſsionibus ſedat. Plinius eundem medicum vſum fuſiùs exponit his verbis. Magna ſocietas cum mentha ad recreãdos defectos animo Pulegio, ſurculis in ampullas vitreas aceti vtriuſque deiectis. Qua de cauſa dignior è Pulegio corona vertigini, quàm è roſis, cubiculis noſtris pronuntiata eſt. Nam & capitis dolores dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æſtuſq́; iniuriam, & ab ſiti traditur: neque æſtuare eos, qui duos è Pulegio ſurculos impoſitos auribus in ſole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto: fœmina efficacior. Eſt autem hæc flore purpureo: mas candidum habet. Nauſeas cum ſale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac ventris dolorem. Stomachi autem ex aqua item roſiones ſiſtit, & vomitiones cum aceto & polenta. Inteſtinorum vitia cum melle decoctum & nitro ſanat. Vrinam pellit ex vino: & ſi amminæum ſit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto ſedat menſtrua & ſecundas: vuluas conuerſas corrigit. Defunctos partus eiicit. Semen obmuteſcentibus olfactu adhibetur. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſint, tritum aſpergitur. Salſitudines corporis (pruritus à ſalſa pituita concitatos: vel ſuſpicari licet in exemplari Græco fuiſſe ἄλυκας, ideſt, anxietates, quas Hippocrates Apho.56.lib.7.diſcuti ait, vino pari aquæ potione diluto: eámque vocem ineptè à Plinio Salſitudines verſam fuiſſe) ſi cum vino tradatur, minuit. Neruorum cauſa in contractione cum ſale, aceto, & melle confricatur, & in opiſthotono Bibitur ad ſerpentium ictus decoctum, ad ſcorpionum in vino tritum. Maximè quod in ſiccis naſcitur, ad oris exulcerationes, & ad tuſsim efficax habetur. Flos recentis incenſus pulices necat odore. Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum in tertianis ante acceſsionem olfactandum dari, aut ſtragulis ſubiici, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit. Pulegium, inquit Galenus, cùm acre ſit & ſubamarum, valde tum calefacit, tum extenuat. Porrò quod excalfaciat abundè, magnum eſt teſtimoniũ, quod illita rubore tingit, & ſi quis diutiùs toleret, exulcerat quoq́;. Extenuare ſatis indicat, quod humida, craſſa, lenta ex thorace & pulmone excreatu facilia reddit, & menſes mouet. His aſſentitur Symeon Sethi. Pulegium,

Embl. 31. lib 3.

Li.20.c.14.

Li.20.c.14.

Li.6.ſimpl.

inquit, attenuat & calfacit vehementer: quapropter in humidis & crassis auxiliatur, & in pulmone humida glutinosáq; detergit, & vt excreentur efficit. Cũ vino albo coctum & calidè potum, sincerum menses prouocat. Extrinsecus illitum ischiadicis, & aliis partibus frigore affectis auxiliatur. Hæc ille. Mos olim fuit asseruare Pulegium in carnariis, ad multos annos, in coronæ circulum nexum: vnde quadrimam Pulegij coronam dixit Martialis. Et de eadem re Plinius hæc
Lib.2. c.41. tradidit. Floret ipso brumali die suspensa in tectis arentis herba Pulegij. Et rursus.
Li.18. c.26. Miretur hoc qui non meminerit, ipso brumali die Pulegium in carnariis florere: adeò nihil esse occultum natura voluit. Et serendi igitur hoc signum dedit. Atque alio in
Li.19. ca.8. loco. Congruit Pulegio, cuius natura in carnariis reflorescens sæpiùs dicta est. Huiusmodi Pulegium quod in tectis ac carnariis in fumum suspensum est, Aetius παλαιὸν, idest, vetus ac inueteratum vocare solet: item γλήχονος περυσινὴν, idest, Pulegium de superiore anno: quod tale non est, ἄκαπνον, idest, fumo non siccatum.

PVLEGIVM Ceruinum.

Locus. Pulegium alterum faciunt Monspelienses & Ceruinum cognominant: quod vt in agro Monspeliensi vbique obuium est, vliginosis potissimum & stagnantibus locis, ita raro occurrit in Italia, aut Germania, aut aliis Galliæ regionibus: ideò paucis innotuit. *Forma.* Est autem radice longè latéque serpente, fibrata, candida, tenera, geniculata: caulibus multis, cubitalibus, geniculatis, & quàm alterius rectioribus & rigidioribus, foliis minoribus, oblongis, densissimè congestis, hyssopo non dissimilibus, acris & iucundi gustus, odore Pulegij regalis, flore purpurascente, & colore & situ florem Pulegij regalis imitante. Hoc,
Vires. etiamsi magna superioris copia suppetat, vtuntur Monspelienses medici, quòd viribus sit, vt putant, efficacioribus, & probatioribus.

DICTAMNVM ET PSEVDODICTAMNVM.
CAP. VIII.

Nomina. Ὁ δίκταμνον & δίκταμον Græcis, vel ὁ δίκταμνος & δίκταμος, & γλήχων ἀγρία, similiter Latinis Dictamnum & Dictamum, vel Dictamnus & Dictamus, & pulegium siluestre, Arabibus *Mescatremsir*, *Anegen Araba*, siue *Bari*, Italis *Dittamo*, Gallis *Dictã*. Vni Cretẽsis Idæ mõtis portiunculæ, quam Dictæam vocãt, debetur Dictamni nomenclatura, inquit Pena, vel ἀπὸ τοῦ τίκτειν dici videtur, auctore Cornario, quòd τικτουσῶν γυναικῶν βοήθειαν
Fol.214. Embl.32.li.3. promittat, aut vt Dioscor.ait, ὀξυτόκιον ἐστι. Tria ille Dictãni genera tradidit: Dictã-
Lib.3.c.31. num verum, Pseudodictamnum, & Dictamnum aliud. Dictamnum herba est Cre-
Genera. tensis, inquit, acris, læuis, pulegio similis, sed maiora tomentoq; lanuginosa folia
Forma. habet, & in ipsis spissos villos: neque florem, neque fructũ profert. Pseudodictamnum multis in locis nascitur, antedicto simile, sed minùs acre. Adfertur è Creta altera Dictamni species, foliis sisymbrio similibus, sed ramis maior, in quibus flos origano siluestri similis, niger, mollis. Odor foliorum inter sisymbrium & saluiam

DICTAMNVM
Verum.

ſaluiam iucundiſsimus. Plinius eadem habet. Lib.25. c.8.
Dictamnum, vt indicauimus, oſtendêre ceruæ vulneratæ, paſtu ſtatim decidentibus telis. Non eſt alibi quàm in Creta, ramis prætenue, pulegio ſimile, feruens & acre guſtu. Foliis tantùm vtuntur. Plos nullus ei, aut ſemen, aut caulis. Radix tenuis ac ſuperuacua. Et in Creta autem non ſpatioſè naſcitur: mireq; capris expetitur. Pro eo eſt & Pſeudodictamnum, multis in terris naſcens, folio ſimili, ramulis minoribus, à quibuſdam Chondris vocatum. Minoris effectus ſtatim intelligitur. Dictamnum enim minima portione accendit os. Qui legere ea in ferula vel arundine condunt, præligantq;, ne potentia euaneſcat. Sunt qui dicant vtraque, naſci multifariam, ſed deteriora in agris pinguibus, verum quidem dictamnum non niſi in aſperis. Eſt & tertium genus Dictamnum vocatum, ſed neque facie, neque effectu ſimile, folio ſiſymbrij, ramis maioribus, procedente perſuaſione illa, quicquid in Creta naſcitur, infinitò præſtare cæteris eiuſdem generis alibi genitis. Quæ Plinius ex Theophraſto tranſtulit. Τὸ δὲ δίκταμνον ἴδιον τῆς κρήτης, θαυμαστὸν δὲ τῇ δυνάμει, καὶ πρὸς πλείω χρήσιμον, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς τόκους τῶν γυναικῶν. ἔστι δὲ τὸ μὲν φύλλον παρόμοιον τῇ βληχῶνι. ἔχει δέ τι καὶ κατὰ τὸν χυλὸν ἐμφερές. τὰ δὲ κλωνία λεπτότερα. χρῶνται δὲ τοῖς φύλλοις, οὐ τοῖς κλωσὶν, οὔτε τῷ καρπῷ. χρήσιμον δὲ πρὸς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ, ὥσπερ ἐλέχθη, πρὸς τὰς δυστοκίας τῶν γυναικῶν. ἢ γὰρ εὐτοκεῖν φασὶ ποιεῖν, ἢ παύειν γε τοὺς πόνους ὁμολογουμένως. διδόασι δὲ πίνειν ἐν ὕδατι. σπάνιον δὲ ἐστι, καὶ γὰρ ὀλίγος ὁ τόπος ὁ φέρων. καὶ τοῦτο αἱ αἶγες ἐκνέμονται, διὰ τὸ φιληδεῖν. ἀληθὲς δέ φασιν εἶναι καὶ τὸ περὶ τῶν βελῶν, ὅτι φαγοῦσαι ὅταν τοξευθῶσιν, ἐκβάλλουσιν. τὸ μὲν οὖν δίκταμνον τοιοῦτό γε, καὶ τοιαύτας ἔχει τὰς δυνάμεις. τὸ δὲ ψευδοδίκταμνον, τῷ μὲν φύλλῳ ὅμοιον, τοῖς κλωνίοις δὲ ἔλαττον, τῇ δυνάμει δὲ πολὺ λειπόμενον. Βοηθεῖ μὲν γὰρ πρὸς τὰ αὐτὰ, χεῖρον δὲ πολλῷ καὶ ἀσθενέστερον. ἔστι δὲ εὐθὺς ἐν τῷ στόματι φανερὰ ἡ τοῦ δικτάμνου δύναμις: θερμαίνει γὰρ ἀπὸ μικροῦ σφόδρα. τιθέασι δὲ καὶ τὰς δεσμίδας ἐν νάρθηκι, ἢ καλάμῳ, πρὸς τὸ μὴ ἀποπνεῖν. ἀσθενέστερον γὰρ ἀποπνεῦσαν. λέγουσι δέ τινες, ὡς ἡ μὲν φύσις μία ἡ τοῦ δικτάμνου, καὶ ἡ τοῦ ψευδοδικτάμνου. διὰ δὲ τὸ ἐν εὐγεωτέροις φύεσθαι τόποις, χεῖρον γίνεσθαι, καθάπερ ἄλλα πολλὰ, πλείω τούτων κατὰ τὰς δυνάμεις. τὸ γὰρ δίκταμνον φιλεῖ χώραν τραχεῖαν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον δίκταμνον, ὥσπερ ὁμώνυμον, οὔτε τὴν ὄψιν ἔχον, οὔτε τὴν δύναμιν τὴν αὐτήν. φύλλον τε γὰρ ἔχει ὅμοιον τῷ σισυμβρίῳ, τοὺς δὲ κλῶνας μείζους. ἔτι δὲ τὴν χρείαν καὶ τὴν δύναμιν οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς. τοῦτο μὲν οὖν, ὥσπερ ἐλέχθη θαυμαστὸν ἅμα καὶ ἴδιον τῆς νήσου. φασὶ δέ τινες ὅλως τῶν φύλλων, καὶ τῶν θάμνων, καὶ ἁπλῶς τῶν ὑπὲρ γῆς, τὰ ἐν κρήτῃ διαφέρειν. Idest, Dictamnum Cretæ proprium eſt, admirabili facultate, & ad multa vtili, maximè ad mulierum partus. Folio eſt pulegio ſimili, ſapore haud abſimile, ramulis tenuioribus: vſus eſt foliorum, non ramorum, neque ſeminis. Ad multa quidem valet, ſed maximè, vt dictum eſt, ad difficiles partus mulierum: aiunt enim vt facilè pariant efficere, aut proculdubio dolores finire. Dantur bibenda ex aqua. Rara eſt hæc herba: locus enim qui eam producit, anguſtus. Eam capræ ſumma cum voluptate depaſcuntur: verum eſſe aiunt quod de telis fertur, eas Dictamno deuorato ſagittas quibus ictæ fuerint eiicere, Tale eſt

Lib.9. hiſt. cap.16.

flos

Dictamnum,& his viribus prædit um. Pſeudodictamnum illi ſimile eſt folio, ſed ramulis minoribus,& viribus multùm infirmioribus. Tamen ad eadem confert, ſed multò inefficacius atque debilius. Vis Dictamni in ore ſtatim percipitur. Excalfacit enim vehementer parua quantitate. Manipulos eius ferula aut arundine includunt, ne expiret:debilius enim redditur cùm expirauerit. Exiſtimant quidam naturam Dictamni & Pſeudodictamni eandem eſſe, ſed quia pinguioribus locis naſcatur,deterius fieri,quemadmodum & alia multa, quæ loci ratione vires mutant in deterius:Dictamnum enim locis aſperis gaudet. Eſt etiam aliud dictamnum velut homonymum,neque facie, neque viribus iiſdem. Folium habet ſiſymbrio ſimile,ramos maiores. Vſus & vis non iiſdem competunt. Hoc igitur,vt diximus,mirum,ſimul & proprium eſt Cretæ Inſulæ. Affirmant in vniuerſum quidam herbas, frutices, deniq; omnia quæ ex terra oriuntur in Creta præſtantiora eſſe. Hæc Theophraſtus. Quæ ferè omnia à Plinio expreſſa vides, niſi

Lib.8.c.27. quòd illic de ceruis dixit,& alio in loco,Dictamnum herbam extrahendis ſagittis cerui monſtrauere,percuſſi eo telo, paſtúque eius herbæ eiecto, id Theophraſtus

Lib.9. hiſt. Animal. de capris, & hoc prior etiam Ariſtoteles his verbis: καὶ ἐν Κρήτῃ φασὶ τὰς αἶγας τὰς ἀγρίας ὅταν τοξευθῶσι, ζητεῖν τὸ δίκταμνον. δοκεῖ γὰρ τοῦτο ἐκβλητικὸν εἶναι τῶν τοξευμάτων ἐν τῷ σώματι. Ideſt, ferunt in Creta capras agreſtes telis ictas dictamnum quærere, quòd eo tela è corpore eiiciantur. Quos ſecutus Dioſcorides,ſcripſit in Creta capras ſagittis percuſſas dictamni herbæ paſtu eas excutere. Id quod etiam cecinit Vergilius his verſibus.

Hic Venus indigno nati concuſſa dolore,
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo,non illa feris incognita capris
Gramina, cùm tergo volucres hæſere ſagittæ.

Præterea quas Theophraſtus dictamni vires ad difficiles mulierum partus effica-

Lib.3 ca.31. ces prodidit,eas etiam Dioſcorides, & alias complures his verbis. Præſtat omnia

Vires & Temper. quæ ſatiuum pulegiũ, ſed multò efficaciùs:non enim potũ modò, ſed appoſitũ & ſuffitum mortuos fœtus expellit. Purgandi vim habet ſuccus eius illitus, aut cum polenta tritus. Herba ipſa appoſita infixos pedibus, aut reliquo corpori aculeos extrahit. Facit & ad lienis dolorem, ipſum enim minuit. Radix eius guſtu calfacit, & partus accelerat. Succus eius cum vino potus contra ſerpentium morſus prodeſt. Tanta huius herbæ vis eſt,vt olfactu abigat,& contactu perimat beſtias venenum iaculantes. Vulneribus ferro illatis, & venenatorum morſibus infuſus ſuccus ſimúlque in potu acceptus ſtatim ſanitatem adfert. Pſeudodictamnum eadem præſtat, ſed multò inefficaciùs. Tertia Dictamni ſpecies ad eadem quoq; valet,ad quæ præcedens,ſed minùs nares ferit. Miſcetur etiam emplaſtris & theriacis compoſitionibus. Eadem Plinius ſparſim tradidit. Dictamnum potu ſa-

Li.26.c.14. gittas pellit, & alia tela extrahit illitu. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obolus. Proximè Pſeudodictamnum. Vtraque etiam ſuppurationes diſcutit. Et aliquantò

Ibid. ca.15. pòſt de dolore vuluæ & ſtrangulatu loquens. Sed præcipua dictamni vis eſt, inquit,menſes ciet,partus emortuos vel tranſuerſos eiicit. Bibitur ex aqua foliorum obolus:adeò ad hæc efficax, vt ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu tantùm, ſed & illitu & ſuffitu valet: proximè Pſeudodictamnum. Sed menſes ciet cum mero decoctum pondere denarij. Et in fine capitis. Partus accelerat ſcordotis pota:dictamni folia præclarè dantur ex aqua. Conſtat vel oboli vnius pondere:vel ſi mortui ſint in vtero infantes, protinùs reddi ſine vexatione

Li.6.ſimpl. puerperæ. Similiter prodeſt Pſeudodictamnum, ſed tardiùs. Galenus ſcribit dictamnum

dictamnum tenuiore essentia constare quàm pulegium, cætera illi simile esse. At Pseudodictamnum ad omnia imbecillius dictamno esse. Hæc Galenus. Verùm dictamnum maioribus nostris incognitum fuit. Non paucis enim ab hinc annis cum suo flore perrarum & charum erat: quippe perpaucum olim, idque floribus orbatum ex Creta adferebatur. Idcirco floribus carere Dioscorides, & veterum quidam credidere, non autem Theophrastus, qui fructum proferre innuit, ergo & florem, neque Vergilius, vt ex versibus suprà citatis liquet. Galenus etiam in Emplastro ex dictamno, quod acceptum refert Damocrati, dictamni florem habentis meminit. Hodie magna eius copia ex Creta Venetias defertur, vnde emunt Officinæ omnes, floribus ornatum speciosis, purpureis, multis, qui elucidis squamis spicarum & concoloribus emergunt. Quinimo Pisanæ oræ & Ligusticæ asperis deuexis satum creuisse audiit Pena, & floruisse exili semine in plantam paris pulchritudinis, qualem ipse vidit, tertio tamen, vel quinto post anno in spurium abiisse. Pseudodictamnum Pisis à clarissimo medico Luca Guino ad

Lib. 5. cōp. med. gene. cap. 10. & Petrus Pe. fol. 214.

PSEVDODICTAMNVM, Matthioli.

PSEVDODICTAMNVM, Dodonæi.

Matthiolum missum caule est dodrantali, lanuginoso, albicante, folia ex caulibus erumpunt ex interuallis bina, dictamni tomento pubescentia, è quorum omnium exortu flores purpurei prodeunt, marrubij vel melissophylli modo, sapore pulegij, minùs tamen acri. Pseudodictamnum aliud depinxit, & descripsit Dodonæus, caulibus rotundis, lenibus, villosis, geniculatis, è singulis geniculis folia bina exeunt, quadantenus rotunda, candida, lenia, hirsuta, facie pulegij foliis haud absimilia, nisi quod maiora sunt, prorsus candida, villosa, tactu mollia, non secus quàm verbasci folia, inodora, gustu minimè acria, sed amara: flores dilutè cærulei cauliculos verticillatim coronant, vt in Pulegio & marrubio.

Lib. 2. c. 75.

THYMBRA ET SATVREIA. CAP. IX.

Nomina

VAE θύμβρα Græcis dicitur, Latinis etiam Thymbra, & Cunila quibusdam, & Satureia Plinio auctore. Thymbram, inquit, Cunilam: subaudi, vocant. Hæc apud nos habet vocabulum & aliud, satureia dicta in condimentario genere. Seritur mense Februario origano æmula. Nusquam vtrunque additur, quippe similis effectus. Sed cunilæ ægypti um origanum tantùm præfertur. In quibus Plinius eandem herbam thymbram, cunilam, & satureiam facit. Columella verò à thymbra cunilam quam satureiam vocat distinxit: sic enim ait. Tum etiam thymbræ, vel nostratis cunilæ, quam satureiam rustici vocant. Et paulò pòst, & nostras cunila quam dixi satureiam. Rursus in carmine.

Lib.19. c.8.

Lib.9. c.4.

Et satureia thymi referens thymbræq; saporem.

Lib.10. Si igitur alia est thymbra Dioscoridis, alia satureia, videtur hæc hortensis seu satiua esse, herba vulgo nota, Gallis *Sarriette, sadree, Sauoree*, Italis *Sauoreggia, coniela, Peuerella*, Arabibus *Sabater, seu Sabatar.* Satureia à saturando fortè dicta, quòd eduliis frequenter indatur & incoquatur. Alij à satyris nomen ei positum fuisse putant, quòd venerem stimulet. Martialis non satureiam, sed satureia dixit in plurali neutra voce, dum ait. *Improba nec prosunt iam Satureia tibi:*
Quamuis aliqui legant, *Prodest iam Satureia tibi:*

Lib.3.38. Sicut Aetius & θύμβρα. Verùm vt Cunilæ vox quæ de multis plantis vsurpatur, minùs pariat ambiguitatis & tædij, lectorem monendum censeo, Cunilam sine epitheto, Plinio cap.8.19. Columellæ cap.4.9. vocari Satureiam, siue satiua sit, siue syluestris, cuius vtriusque meminit Plinius cap.16.20. deinde, origanum Heracleoticum Plinio cap. 16. 20. appellari Cunilam gallinaceam: origanum verò syluestre, Cunilam bubulam, assentiente Dioscoride, tametsi hæc origani genera vocari cunilas tradat, absq; epitheto. In hac Cunilæ appellatione, Crateuas falsus est, auctore Plinio, cap.8.19. & cap.15.20. qui ligusticum, ab aliis Panaces dictum, Cunilam bubulam nominauerit. Præter has Plinius cap. 10.32. Cunilam capitatam memorat, quam Cephalωten vocauit Serenus. Ea meo iudicio Polycnemon est, Cunilæ nomen adeptum, quia folio simile sit origanis, Cunilæ generibus, adiecto epitheto Capitatæ, quia caput suauis & acris odoris habet, corymbi specie. In Cunilorum explicatione vitio vertendum Plinio, quod cap. 16. 20. dum bubulam describit, ex historia Polycnemi deprauata eam prodat, semen habere Pulegij, vtile ad vulnera, commanducatum, & impositum, vt quinto post die soluatur, cum Polycnemon Dioscoridi, cui plus tribuendum, caulem edat Pulegio similem, non semen, & agglutinandis vulneribus, recens, vel aridum, cum aqua efficaciter illinatur, vt tamen quinto die solui debeat: quibus locis ad hunc modum collatis apparet hæc perturbata Plinium confudisse. Idem scriptor Cunilaginem Conyzam nominat, distinctis etiam illius generibus, eodem prorsus modo quo apud Dioscoridem discernũtur. Is thymbræ genera duo posuit, hanc satiuam, illam siluestrem, & vtrámque paucis notis delineauit. Siluestris gignitur in asperis locis, & tenui solo, thymo similis, sed minor, & tenerior, ferens spicam floribus plenam, coloris herbacei. Satiua siluestri prorsus minor est. Harum neutra satureia nostras dici potest. Quare ex Matthiolo alterius imaginem hîc pinximus, quam Thymbræ Dioscoridis maximè congruere putat. Hæc enim foliis ac cauliculis thymum adeò repræsentat, inquit, vt non desint qui pro thymo eam recipiant. Præterea thymo gracilior, longeq; tenerior est. Verùm capitula thymi modo non profert siquidem cauliculi in spicatos processus desinunt, in quibus flores emicant parui, sed purpureo colore. At hanc minimè veram esse thymbram Dioscoridis Pena existimat: videri etenim

Genera.

Forma.

potiùs

THYMBRA,
Vera, Penæ.

SATVREIA Dioscoridis,
& Matthioli.

potiùs polium fœminam recentiorum: nec enim vlla ſpica donatur, aut in cibis commẽdatur: deniq; nullam niſi vagam & incertam eſt ſortita notam. Genuinam autem ſic depinxit, & hiſce deſcripſit verbis. In Thyrrheni maris aſperis, & ſalebroſis S. Iuliani Hetruſci, magno prouentu oritur, aſpectu perquàm elegans herbula, quam nullus non fatetur ſatureiam veram: Piſanis etiam vernaculo idiomate *Thymbra di Santo Iuliano* dictam. Virgultis eſt exilibus, palmum altis, ſarmentoſis, lignoſis, foliis ab imo crebris, thymi Cretici, ſed anguſtioribus, longiuſculis, ſpica in ſummis cauliculis tereti, floſculo copioſo intertexta, guſtu acri & odoro, quę tota ex obſoleta purpura albĩcat, thymo maiore minor, minori ferè par. Hæc Dioſcoridis germana videtur. Matthiolus plãtam oſtendit, cui notæ omnes Thymbræ Dioſcoridis maximè conueniunt. Etenim foliis ac cauliculis Thymum ita refert, vt nõ deſint qui eam pro thymo vſurpent: cauliculi enim in ſpicatos proceſſus deſinunt, in quibus flores emicãt parui, ſubpurpurei. Prætereà, vt Dioſcorides ait, non ſolùm ſponte naſcitur, ſed etiam ſatiua eſt. Altera (ſi Thymbra aut Satureia rectè dici poteſt) maior fruticoſiórque eſt, & in hortis frequentior, quæ ex eodẽ Matthiolo hîc quoq; exprimitur. Sequuntur cæteræ duę, etſi non ſpicatæ, vſu tamen ſaturiæ nomen adeptæ vulgo, quarum vſus in condimentis & lucanicis loco piperis eſt, eius præſertim, quæ in montoſis & ſaxoſis

SATVREIA, Durior.

ſaxoſis Narbonenſibus & Pedemontanis copioſè prouenit, Satureia durior à Dalechampio nominata,radice breui,fibrata, nigra,dura,caule lignoſo,fragili, ſurculoſo,foliis thymo lõgioribus hyſſopo vulgari ferè æqualibus, dẽſiùs ſtipatis quàm in ſatureia hortenſi,in qua bina ferè ex aduerſo ſita ſunt. Nam in hac quaterna ſæpiùs conſpiciuntur, minoribus duobus ex maiorum veluti ſinu conſurgentibus per interualla: inde flores promuntur copioſi, dilutè purpurei. Tota odoris eſt ſuauis,ſed validiſsimi, guſtus feruidi, & acris, ideò piperella quibuſdam dicta. Thymbram non ſatureiam vocat Dodonæus,hîc ab ipſo & à nobis appictam, ſurculis multis,lignoſis, gracilibus fruticantem, foliis paruis,anguſtis,floſculis purpureis aut cãdidis inter folia ſecus cauliculos exeuntibus, ab imo cauliculorum ad ſummum, qui dilapſi in ſpicarum viridiũ ſpeciem vertuntur, quibus ſemen valde minutum includitur, radix lignoſa. Satureiam hybernã vocant, quod hyemem toleret,floret Octobri.Satureia noſtra vulgaris rarò ruri, frequentiſsimè in hortis viſitur, herba æſtiua,tenera,ſuperiore maior ac fruticoſior:ramulis multis ſurculoſis,in orbem ſeſe diffundentibus,gracilibus,rotundis,nigricantibus,in quibus folia per interualla molliora & anguſtiora, pauciora quàm in ſuperiore,hyſſopi vulgaris foliis quadãtenus ſimilia, ſed minora, ex quorum ſinu flores pauciores emergunt, in cãdido purpurei,odoris ſuauis:ſemen nigricat,radix tenera

THYMBRA, Dodonæi.

Lib. 2. c. 52.

THYMBRAE, Effigies, Dodonæi.

SATVREIA, Vulgaris hortenſis, Matth.

eſt

SATVREIA Lutea, Dalechampij.

eſt & fibrata. In hortis omnibus quotannis ſeritur, & moritur : Iunio mẽſe floret. Huc referenda quæ à nonnullis Satureia lutea nominatur, *Vires & Temper.* in vmbroſis lucorum & ſiluarum marginibus & cliuis proueniens, radicibus paucis, exiguis, breuibus nigris : caule dodrantali, quadrato, in ramulos paucos brachiato, è foliorum alato ſinu emergentes : foliis oblongis, anguſtis, minimè crenatis, anguſtis, hyſſopo aut ſatureiæ ſimilibus: flore paruo, oblongo, infra candicante, ſupra aureo, velut aperto quodam rictu & hiante, guſtu ſubamaro & auſtero, floret Maio & Iunio. Thymbra ſilueſtris, auctore Dioſcoride, eadem poteſt quæ thymum, ſi ſimiliter ſumatur. Lib.3.c.38. Non aptus eius ſanis vſus. Satiua propter mitiorem acrimoniam commodior eſt in cibis. Huius Galenus in ſimplicium cenſu non meminit. Paulus eadẽ prorſus quæ Dioſcorides de vtraq; ſcripſit. Satureia noſtra vulgaris calida eſt & ſicca ordine tertio. Farina eius in vino pota, vt ex antiquo herbario refert Fuchſius, medetur pulmonis, thoracis, & veſicæ vitiis, ciet vrinas, mẽſes pellit. Cap.113.hi. Herba ipſa cum floribus lethargicos excitat olfactu, aut coronæ modo capiti impoſita. Succus cum roſaceo auribus infunditur : cum triticea farina coxendicibus illinitur. Satureiæ vſus marceſcentes coitus ſtimulat, quare à ſatyris traxiſſe nomen putant. Stomachi concoctiones adiuuat: faſtidia diſcutit : hebetes oculos exacuit.

THYMVM. *CAP. X.*

RAECIS θύμος & θύμον dicitur, Latinis Thymus & Thymum, Arabibus *Haſce, Alaſce,* Gallis & Germanis *Thym, & Rhomiſchquendel,* Italis *Thimo,* Hiſpanis *Tomilho ſalſero.* *Nomina* Thymus autem Græcis ab excitando, quod θύειν dicunt, nomen inuenit. Nonnullis placet potiùs hoc etymum, vt thymos quaſi thyæmos, quod eſt ſanguinem impellens dicatur. Dioſcorides thymi vnius hiſtoriam tradidit. Lib.3.c.37. Sunt tamen qui credunt in epithymi hiſtoria thymum aliud agnouiſſe, quod illic θύμον σκληρότερον, id eſt, thymum durius vocat. *Genera* Lib.4.c.172 Plinius ſpecies duas recẽſet. Lib.21.c.10. Totidem & thymi, candidum ac nigricans. Floret circa ſolſtitium, cùm apes decerpunt, & augurium mellis eſt. Prouẽtum enim ſperant apiarij largè floreſcente eo. Læditur imbribus, amittitq; florem. Semen thymi non poteſt deprehendi, cum origani perquàm minutum, non tamen fallat. Sed quid intereſt occultaſſe id naturam? In flore ipſo ſatis intelligitur, ſatóque eo naſcitur. Quid nõ tentauêre homines? Mellis Attici in toto orbe ſumma laus exiſtimatur. Ergo tranſlatum eſt ex Attica thymum, & vix flore, vt dicemus, ſatum. Sed alia ratio naturæ obſtitit, non durãte Attico thymo, niſi in afflatu maris. Erat quidẽ hæc opinio antiqua in omni thymo, ideóque non naſci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni niſi intra CCC. ſtadia à mari. Thymo quidem nunc etiã lapideos campos in prouincia Narbonenſi refertos ſcimus, hoc penè ſalo reditu, è longinquis regionibus pecudum millibus conuenientibus, vt thymo veſcantur. Is locus ex Theophraſto tranſcriptus eſt, cuius declarandi gratia, ipſa Theophraſti verba adſcribam. Lib.6.hiſt. cap.2.

adſcribam. καὶ θύμον τὸ μὲν λευκὸν, τὸ δὲ μέλαν. εὐανθὲς δὲ σφόδρα, περὶ τροπὰς ἀνθεῖ θερινάς, ἀφ' οὗ καὶ ἡ μέλιττα λαμβάνει τὸ μέλι. καὶ τοῦτό φασιν οἱ μελιττουργοὶ δῆλον εἶναι πότερον εὐμελιττοῦσιν, ἢ οὔ. καλῶς γὰρ ἀπανθήσαντος, εὐμελιττεῖ. βλάπτει δὲ καὶ ἀπόλλυσι τὴν ἄνθησιν ὕδωρ, ἐὰν ἐπιγένηται. σπέρμα δὲ καρπιμὸν ἡ μὲν θύμβρα, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ὀρίγανος ἔχει φανερόν. τοῦ θύμου δὲ οὐκ ἔστι λαβεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ ἄνθει πως ἀναμεμῖχθαι. σπείρουσι γὰρ τοῦτο, καὶ ἀναβλαστάνει. ζητοῦσι δὲ καὶ λαμβάνουσιν οἱ ἐξάγειν Ἀθήνησι βουλόμενοι τὸ γένος. ἴδιον δὲ ἔχει καὶ πρὸς ταῦτα, καὶ σχεδὸν πρὸς τὰ ἄλλα, καὶ κατὰ τοὺς τόπους. οὐ γάρ φασι δύνασθαι φύεσθαι καὶ λαμβάνειν ὅπου μὴ ἀναπνοὴ διϊκνεῖται ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης. διὸ οὐδ' ἐν Ἀρκαδίᾳ γίνεται θύμβρα τε, καὶ ὀρίγανον. καίτοι τοιαῦτα πολλά, καὶ πολλαχοῦ. παραπλήσιον οὖν τὸ συμβαῖνον τούτῳ καὶ ἐπὶ τῆς ἐλαίας. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκείνη δοκεῖ τριακοσίων σταδίων ἀπὸ θαλάσσης ἐπάνω φύεσθαι. Id eſt, Thymum aliud candidum, aliud nigrum. Serò id admodùm floret (non εὐανθὲς vt in vulgatis codicibus exaratum eſt, ſed ὀψιανθὲς legit Gaza, ad ſenſum accommodatius: mox enim ſequitur ratio ſeræ florum productionis) Nam circa ſolſtitium æſtiuum floret, à quo mel apes colligunt, atq; ex eo præſagiri aiunt, an largior futurus ſit mellis prouentus: nam ſi flos læſus fuerit, mellis copia deſit, læditur autem & perit flos ſuperuenientibus imbribus. Semen quidem fœcundum thymbræ & origani perſpicuè cernitur, Thymi verò nullum videre licet, ſed quodãmodo floribus ipſis permiſcetur: flores enim ſerunt, atque ita oritur. Quærunt autem atque inueniunt qui iſtud ex Athenis deferre volunt. Eſt etiam præter hæc ipſa, & reliqua omnia, peculiaris thymo natalium conditio. Nam quo flatus è mari nequeat peruenire, illic naſci duraréque poſſe omnino negant, quare neque thymbram neque origanum in Arcadia prouenire, quamquam talia multa & multis in locis gignuntur. Simile igitur quod & oleæ vſuuenit: nec enim ea trecentis à mari

Ibid.c.21. ſtadiis naſci poſſe videtur. Hæc Theophraſtus. Repetit thymi genera Plinius aliquantò pòſt. Thymum colligi oportet in flore, & in vmbra ſiccari. Duo autẽ ſunt genera eius, candidum, radice lignoſa, in collibus naſcens, quod præfertur: alterum nigrius, floriſq; nigri. Hos auctores ſecuti herbarij recẽtiores duo thymi ſtatuerunt genera. Vnum Creticum cognominatum, quod in Creta copioſum naſcitur, & κεφαλωτὸν vocatur à capitulis ſpicatis. Hoc maius eſt, & candidum, foliis & ſurculis tanquam lanugine ſiue puluere obductis & candicantibus: alterum vulgatum, minus, & nigrum dictum, quia ſaturo colore herbaceo virens ferè nigricet. Prioris Cretici & candidi duntaxat Dioſcorides meminit, non ſolùm de thymo, ſed etiam de epithymo tractans, doctorũ herbariorum ſententia, qui thymũ nigrum Theophraſti & Plinij ſerpyllum, zygida Dioſcoridis

Lib.3.c.37. Lib.4.c.172 eſſe non ſine ratione opinantur, vt dicemus. Thymum Dioſcoridis frutex eſt paruus, ſurculoſus, foliolis multis & anguſtis circundatus, habens in ſummo capitula floribus purpura-

Forma. ſcentibus referta. Thymum vulgare humilis eſt herba, ſurculis multis, fragilibus, lignoſis, foliis perpuſillis, guſtu acribus, ſuperiori tum facie, tum ſapore haud abſimilibus, ſed non ita candicantibus. Flores verò nõ in capitulis aut ſpicis, ſed iuxta foliola purpuraſcunt, radices tenues ſunt & lignoſæ. Ex quibus perſpicuum eſt Plinium apertè hallucinatũ fuiſſe, qui cùm legiſſet

THYMVM, Creticum.

THYMVM Vulgare siue Durius, Dodon.

legiſſet apud Theophraſtum, alterum thymi genus nigrum eſſe, quod herbaceo virore & obſcuro ferè nigricet, ſcripſit loco iam citato id floris eſſe nigri, qui flos in vtroque purpureus eſt, ſed in Cretico ſaturatiore, in altero dilutiore purpura. Thymum Creticum gracili ſolo & petroſo prouenit, non ſolùm in Creta, ſed etiam in Græcia & Syria, vnde Venetias aſportatur: Nigrum frequens in Narbonę maritimis collibus, & aliis incultis Narbonenſis prouinciæ locis, vt eius lapideis campis, quod ait Plinius, vulgò *La crau de Prouence*, atq; etiam in Hiſpania. Frigidioribus regionibus ſtudioſè colitur in hortis. Thymum, auctore Dioſcoride, potum cum ſale & aceto pituitã per aluum ducit. Decoctum eius cùm melle orthopnoicis & aſthmaticis prodeſt. Lumbricos ventris, mẽſes, fœtus, & ſecundas pellit. Vrinam ciet. Mixtum melle in eclegmate excreabilia facit thoracis vitia. Recentia œdemata cum aceto illitum diſcutit, ſanguinis grumos diſſoluit. Thymos & verrucas pẽſiles tollit. Iſchiadicis cum vino & polẽta impoſitum auxiliatur. Vtile eſt etiam pro condimento in ſanitatis vſu. De eadem re hæc multò fuſiùs tradidit Plinius. Vtraque oculorum claritati multùm conferre exiſtimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tuſsi eclegmate faciles excreationes facere cum aceto & ſale. Sanguinem concreſcere non pati è melle. Longas faucium diſtillationes extra illita cum ſinapi, extenuare: item ſtomachi & ventris vitia. Modice his tamẽ vtendum eſt, quoniam excalfaciunt, quamuis ſiſtunt aluum: quæ ſi exulcerata ſit, denarij pondus in ſextarium aceti & mellis addi oportet. Item ſi lateralis dolor ſit, aut inter ſcapulas, aut in thorace Præcordiis medentur ex aceto cum melle, quæ potio datur & in alienatione mẽtis, ac melancholicis. Datur ex comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodeſt & orthopnoicis, & anhelationi, mulierúmque menſibus retardatis, vel ſi emortui ſint in vtero partus, decoctum in aqua ad tertias. Et viris verò contra inflationes cum melle, & aceto. Et ſi venter turgeat, teſtéſve, aut veſicæ dolor exigat. E` vino tumores & impetus tollit impoſitum. Item cum aceto callum, & verrucas. Coxendicibus imponitur & articularibus morbis, & luxatis tritum, ac lanæ inſperſum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus aceti & mellis. Et in faſtidio tritum cum ſale. Quibus qualitatibus hæc efficiant Galenus docet his verbis. Thymum incidit, & calfacit vehementer, ob id & vrinam & menſes prouocat, fœtum euellit, viſcera potum expurgat, educendis ex pulmone & thorace confert. Itaque in excalfaciendo exſiccandóque, in tertio ordine ſtatuendum eſt. Præter quas vires, alias quoque ei tribuit Aetius ſic ſcribens. Hæc experientia de thymo comperta ſunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, thymi aridi minutiſsimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho, bilem enim reliquóſque humores, atque acrem ſaniem euacuat, facit & ad veſicæ affectus. Ventre autem inflato, vbi ſcilicet intumeſcere cœperit, drachmam vnam dato ieiunis cum cochleari aquæ mulſæ. Ad lumborum coxendicúmque dolorem, laterísque, thoracis, ac hypochondriorum ſuſpenſiones, & inflationes, pon-

Marginal notes: Lib. 21. c. 21. — *Locus.* — Lib. 3. c. 37. — *Vires & Temper* — Li. 21. c. 21. — Lib. 6. ſim. — Lib. 1.

dere trium drachmarum cum oxymelite temperato, menſura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis,& ante cœnam,aduerſus lippitudines, & vehementem oculorum dolorem.Præterea contra podagram, etiam quæ motum omninò interceperit, cum vino vtiliſsimè propinatur. Poſtremò ad tumefactos teſtes ieiunis trium drachmarum pondere exhibetur. Verùm ab atro thymo abſtinere oportet:corrumpit enim temperamentum,bilémque gignit.Eligendum quod purpureo flore eſt:præſtantiùs tamē quod

In Cap.37. lib.3. album habet Ex thymo manat oleum aurei coloris, inquit Matthiolus, quod vna cum aqua elicitur, dum per calentis aquæ balneum herba recens viridiſq; diſtillatur.Hoc citreum malum reſipit,guſtu acerrimum eſt,& ad ea omnia vtile,quæ vehementer excalfieri poſtulant.

SERPYLLVM. CAP. XI.

Nomina Ἕρπυλλος & ἕρπυλλον Græcè,Latinè Serpyllum,Officinę Latinum nomen retinuerunt,Arabicè *Hemen*,Italicè *Serpillo*, Germanis *Querdel*,& *Hener Roel*, Hiſpanicè *Serpollo & Serpam*, Gallicè *Serpollet.* ἀπὸ τοῦ ἕρπειν,

Lib.3.c.39. auctore Dioſcoride,nomen à Græcis inditum eſt, id eſt, à ſerpendo. Varro quoque auctor eſt ab eo quod ſerpat,tam Græcis quàm Latinis dictum eſſe,

Ibid. quoniā ſi qua eius particula terram attingat, ibi radices demittit.Dioſcorides duo

Genera. ſerpylli genera eſſe ſcripſit,hortenſe odore ſampſuchum referens,& idem coronarium, quod ſerpit:ac ſylueſtre, zygis appellatum, quòd fortè eo iugarentur vites. ζυγεῖν enim Græcis interdum idem quod Latinis ligare, & vincire ſignificat. Iſtud

Lib.20.c.2. non ſerpit.Plinio de iiſdem generibus cum Dioſcoride conuenit, minimè verò in eo quòd de proſerpendo tradunt. Verba eius hæc ſunt. Serpyllum à ſerpendo putant dictum. Quod ſilueſtri euenit,in petris maximè. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit.Pinguius volūtarium,& candidioribus foliis,& ramis. Quod itaque Plinius de ſilueſtri, id Dioſcorides de hortenſi dixit. Theophraſtus vtriuſq; etiam ſerpilli meminit,ſed hortenſe non aliud illi videtur eſſe quàm ſilue-

Lib 6.hiſt. Cap.7. ſtre in hortos tranſlatum.Sic enim ait, καὶ γὰρ ἕρπυλλος ἐστιν ἄγριος, ὃν κομίζοντες ἐκ τῶν ὀρῶν φυτεύουσι, καὶ ἐν συκιῶνι, καὶ ἀθήνησιν ἐκ τοῦ ἡμηττοῦ. παρ' ἄλλοις δὲ ὅλως ὄρη πλήρη, καὶ τόποι, καθάπερ ἐν τῇ θρᾴκῃ, καὶ σισύμβριον δὲ καὶ τ' ἄλλα δριμύτεραν ἔχοντα τὴν ὀσμήν.Id eſt, Etenim ſerpillum eſt ſilueſtre,quod deferentes ex montibus ſerunt, vt Sycione & Athenis ex Hymetto. Apud alios verò,vt in Thracia, montes & alia loca ſerpyllo ſcatent, & ſiſymbrio,& reliquis acriori odore præditis. Rectiùs quàm Gaza, qui vertit,ſerpyllo ſcatent, ſed ſiſymbrio reliquiſq; odor acrior eſt. Quātum verò ſerpyllum,&

Ibid. quomodo ſerpere poſsit,declarat Theophraſtus his verbis, τοῦ δὲ ἑρπύλλου ἴδιος ἡ αὔξησις ἡ τῶν βλαστῶν. δύναται γὰρ ἐφ' ὅσον οὖν προϊέναι κατὰ μῆκος, χάρακος λαβόν, ἢ πρὸς αἱμασιὰν φυτευθεὶς, ἢ κάτω καθιέμενος.Id eſt,Ramulorum ſerpylli proprium quoddam eſt incrementum,quippe cùm poſsit in quantam volueris longitudinem trahi,arrepto pe-

Lib.3.c.39. damento aliquo,aut ſi prope ſepes plantetur,aut ex loco altiore demiſſum.Serpyl-

Forma. lum hortenſe ſic deſcribit Dioſcorides.Folia habet & ramos origano ſimiles, (vel vt quidam legunt, tragorigano: nam Tragorigani folium cum ſerpyllo ſylueſtri idem confert) ſed candidiores:ad ſepes demiſſum multò proceriùs aſſurgit. Silueſtre non ſerpit,ſed rectum ramulos emittit tenues, ſurculoſos,foliis refertos rutæ ſimilibus,vel,vt rurſum legunt,Tragorigano:τραγοριγάνῳ,non πηγάνῳ. tamen ſub-

In cap.39. lib.3. anguſtis,oblongioribus,durioribus:flores guſtanti acres,iucundè olentes:radix inutilis.Naſcitur in petris.Matthiolus ſerpyllum hortenſe in Hetruria haud negligi, ſed in hortis ſeri,& diligenter coli tradidit. Silueſtre duorum eſſe generum,vnum flore candido,odore citrijmali:alterū flore purpureo,guſtu perquàm acri,ſatureiæ ſimili.

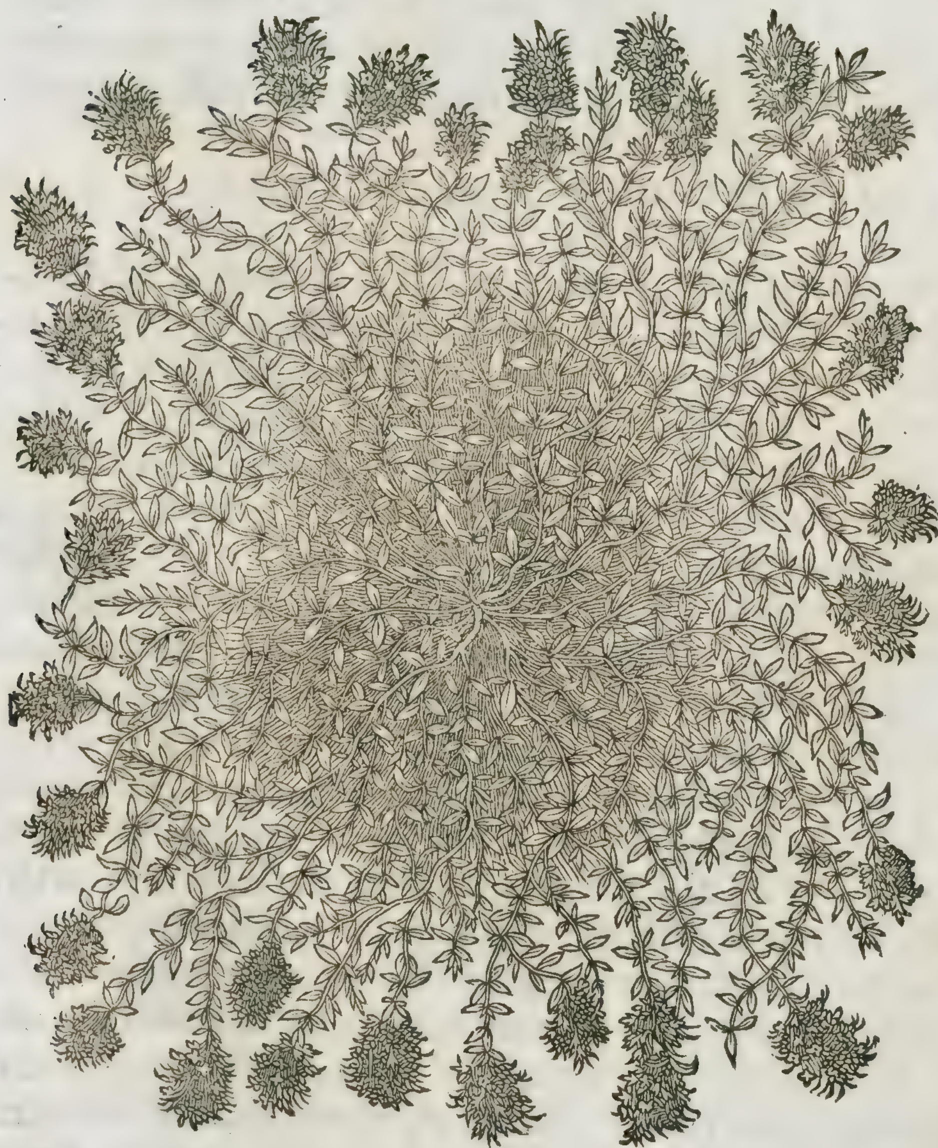
SERPYLLVM, Matth.

SERPYLLVM Narbonense. Lob.

SERPYLLVM, Matthioli.

ſimili. Vtrumq; copioſiſsimè naſci apud Goritienſes, in Saluatino mõte lætiſsimũ, & odoratiſsimũ. Duo quoq; ſerpylli genera agnoſcit Pena: quoddam ſatiuũ, quod habitius & grandius eſt, quoddã ſilueſtre incultis marginibus, ſterilib⁹, & collibus gaudẽs. Facies vtriq;, thymi noſtratis vulgaris: flores & folia ſimilia, ſed maiora, in caulicu lis gracilibus, duris, lignoſis, reptantibus: floſculi in capitulis, thymi vulgaris purpu ra rubentes, nonnunquam albicantes. Serpyllũ vulgare Dodonęus libro de floribus non tam ſerpillo quã Saxifragæ Dioſcoridis reſpondere putat. Lobellius pinxit. Narbonenſe Serpyllum foliis & facie perpuſilli anguſti folij Thymi noſtratis, quod rarius eſt, in Ericetis fol.181.

Egidij pagi, vulgò *S.Gilles*, agri Monſpelienſis, Thymi anguſtifolij facie proueniẽs, lignoſis & durioribus ſurculis repens, cuius radix & flores ſimiles noſtrati. Serpyllum quidem certè pauci hodie aut ferè nulli in hortis ſerunt, cùm vbique copioſiſsimum naſcatur, nec ideò tamen deſpicitur. Nam ex eo cum floribus ſiccato & trito à permultis puluiſculus fit, quem vocant *du Pouſſet*, quo iuſcula condiunt. Serpyllum verò zygida Dioſcoridis, periti quidam thymum nigrum eſſe putant, quo Narbonenſis ſcatet Gallia, & quod etiam hodiè Monſpelienſes *Serpolet* appellant, Auenionenſes & accolæ, *Farigoule*, Pariſienſes *Thym.* Nam thymi nomine Dioſcorides albi tantùm & Cretenſis meminit, ſtœchadis modo capitula ſpicata gerentis, vt diximus. Hanc etiam plantam, quia naturã thymo proximam habet, à Theo-

Lib. 6 hiſt. Cap. 7. phraſto ſerpyllum θυμώδες dictam volunt, non thymum penitùs redolens, vt conuertit Gaza, ſed thymo figura, folio, rectis virgulis, flore, odore, viribus ac facultatibus ſimile, quas ſic declarat Dioſcorides.

Lib. 3. c. 39. *Temper. & Vires* Serpyllum ſiluestre ſatiuo efficacius eſt, magis excalfaciens, & ad medicum vſum aptius. Menſes extrahit, & vrinas cit potũ. Torminibus, ruptis, vulſis, iocinoris inflammationibus auxiliatur, aduerſus ſerpẽtes potũ & illitum. Capitis dolores mulcet coctũ, adiecto roſaceo, & aceto madefactũ. Maximè verò lethargo & phrenitidi cõuenit. Sanguinis vomitus ſedat ſuccus eius quatuor drachmis cum aceto potus.

Lib. 20. ca. 22. Plinius eadem ferè habet. Aduerſus ſerpentes efficax, inquit, maximè cenchrin, & ſcolopendras terreſtres ac marinas, & ſcorpiones, decoctis in vino ramis foliiſq; . Fugat & odore omnes ſi vratur. Et cõtra marinorum venena præcipuè valet. Capitis doloribus decoctũ in aceto illinitur temporibus aut fronti cum roſaceo. Item phreniticis, lethargicis: contra tormina & vrinæ difficultatem, anginas, vomitiones drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinorum deſideria. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto.

Lib. 6. ſim. Ad cruẽtas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Serpyllũ, auctore Galeno, vſq; adeò excalfacit, vt & menſes & vrinas moueat, guſtu multùm eſt acre.

CALAMINTHA. CAP. XII.

Nomina

Αλαμίνθη Græcis, Latinis Calamintha, Officinis & Arabibus *Calamentum* dicitur, Italis *Calamento*, Gallis *Calamente*. Nominata verò eſt calamintha quaſi vel bona vel vtilis mentha: namq; odore ſuo ſerpentes fugat: quod teſtatur etiam Ariſtophanes his verbis. σὺ δ' ὄζεις καλαμίνθης ὄφεως ἐλαστικοῦ. vel quaſi elegantiore aſpectu, odoreq; delicatiore eſſet quàm mentha, certè habitiore nitidioreq; habitu eſſe nullus inficiabitur, inquit Pena, qui

Lib. 3. c. 36. Vincentinam & Veronenſem viderit. Niſi quis putet à ξύλου, hoc eſt ligno, quaſi

Genera. lignoſam appellari mentham. Dioſcorides tria calaminthes recenſet genera, calamintham montanam, alteram Latinorum nepetam, tertiam mẽthaſtri ſimilem.

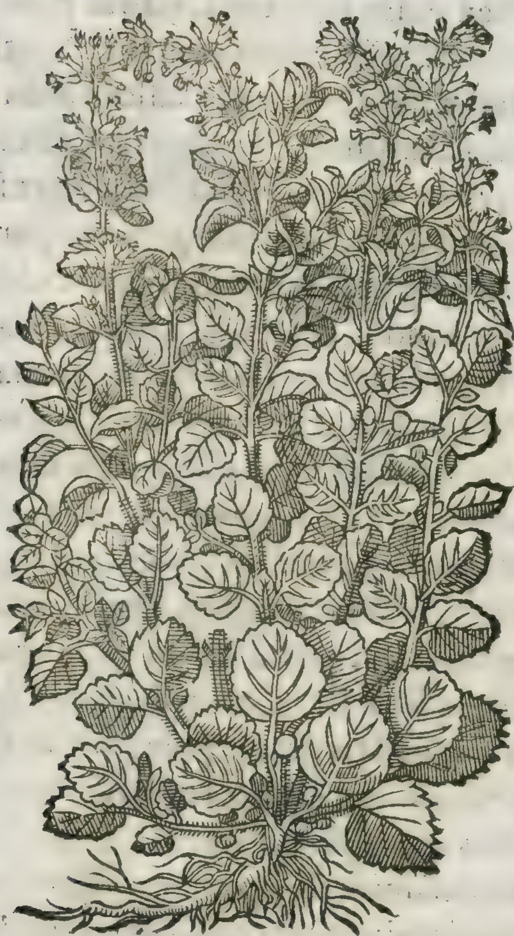
Lib. 20. c. 14 Plinius prima duo genera in vnã menthaſtri ſpeciem confudiſſe videtur his verbis. Menthaſtrum ſiluestris mentha eſt, differens ſpecie foliorum quaſi figura ocimi, pulegij colore, propter quod quidam ſiluestre pulegium vocant. Quo loco fálſo pulegij colore, pro pulegij odore legitur, vt ex Dioſcoride intelligere licet.

In fine ca. Poſteà nepetæ vires ſeorſim exponit.

Lib. 3. c. 36. *Forma.* Calamintham montanam deſcribit Dioſcorides foliis eſſe ocimi, ſubalbidis, ramulis & ſurculis anguloſis, purpureo flore. Alteram pulegio ſimilem, ſed maiorem, quam ideo ſiluestre pulegium vocarunt, quod odore ipſi ſimilis ſit. Nepetam Latini vocant. Tertiam menthaſtro ſimilem, foliis oblongioribus, caule & ramo ſuperioribus maiorem, ſed viribus inefficaciorem. Calamintham montanam ſæpius à ſe viſam ſcribit Matthiolus in excelſis vallis Ananiæ montibus, foliis albicantibus, ocimo ſimilibus, caule quadrãgulo, flore in pur-

1. Calam. In cap. 36. lib. 3. pura rufeſcẽte. Hanc Lobellius Calamintham montanã vulgarem vocat, mediam odoris

CALAMINTHA Montana, Matthioli.

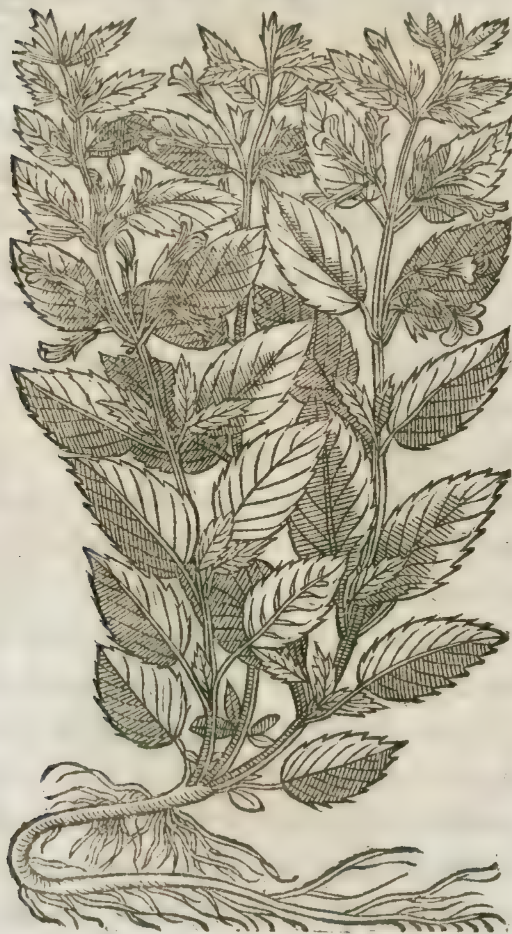
CALAMINTHA Altera, Matthioli.

odoris ſuauitate & magnitudine inter ſuauiorem Calaminthã & Nepetam. Quadrato enim cubitali & ampliore, alarum multis ramulis concauo caule fruticat, foliis rotũdioribus nigrioribus, Nepetæ ſimilibus, ſed maioribus, hirtis nitidioribus, & iucundioris odoris fragrantia, floſculis non diſparibus. Cliuoſis Angliæ, Germaniæ, Galliæ, Italiæ ſponte oritur, vnde in viretis Belgicis alitur ad vſus medicos. Calaminthain aliam montanam præſtantiorem oſtendunt Pena & Lobellius Officinis omnibus nondũ notam, quæ eius vice cattaria vtuntur. Non obuia eſt omnibus iſta montana præſtantior, nec niſi in Narbonenſis Ceuenæ vmbroſis, ſaxoſiſq; cliuis frequens, & in Romano Patauinóq; agro virgis quadratis, nitidis, cubitum altis, & quàm menthæ gracilioribus, folia edẽtibus ocimi aut meliſſophylli, ſed minora, ſpecioſiora, hirſutiora, flore item meliſſæ, ſed purpureo, quauis calamintha maiore, aſpectuq; hilariore, ſemine portulacæ minuto, odore amaraci, mentha ſuauiore. Alterius calaminthæ frequẽtior eſt vſus, quæ Romanis Nepeta nuncupatur. Hæc inculto ſolo prouenit, vt ſcribit Matthiolus, ſecus itinera & ſepes, atq; etiam in collibus: foliis ſubrotundis, aliquãtum hirſutis, in ambitu minutim inſectis, caulibus cubitalibus, anguloſis, hirſutis, floribus paruis purpuraſcentibus, à medio caule vſq; ad ſummum verticillatim erumpẽtibus, vt in pulegio, ſed in cacumine copioſioribus,

In cap. 36. lib. 3.

CALAMINTHA Montana præſtantior Pen. & Lobell.

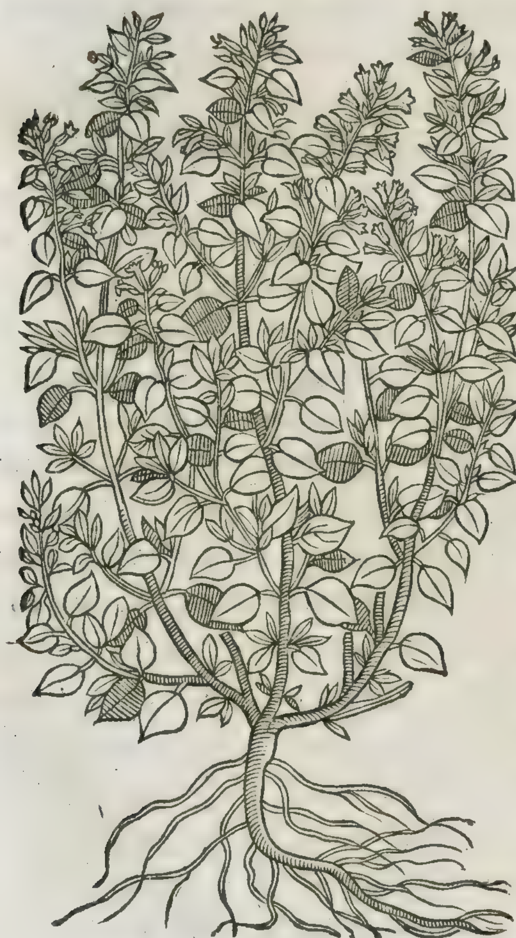

radicibus tenuibus & numerosis. Hæc est quã pulegio similem facit Dioscorides. Est enim foliis regalis pulegij, vt ait Pena, aliquantò maioribus, albidis, variegatis maculis, minoribus quàm superioris calaminthæ ex pullo porraceis, odore pulegio simili, sed vehementiore ingratioreq́;, præsertim feruidioribus tractibus, squallidis, cliuosis Italiæ, Narbonæ, & Galloprouinciæ, vbi nomine calaminthæ seu nepetæ Officinis vsurpatur, & in reliqua Gallia Lugdunensi præcipuè, vbi etiam totam æstatem flores purpurantes pallentesq́; verticillatim virgas cubitales amicientes fundit. Est etiam Lobellij Calamintha altera, odore graui pulegij, foliis maculosis, Nepeta Dioscoridis, quam sic etiam vocasse debuit Matthiolus. Huius alteram speciem Calamintham secundam incanam ex Italiæ collibus attulit, & pinxit Lobellius, gustu pulegij, foliis maioranæ duplò minoribus, candicantibus, vti tota planta in cubitalibus & pedalibus surculis. Exiliores flosculi calaminthæ siue Nepetæ Dioscoridis, odoris grauis pulegij. Cautibus Linguagotticis calidarumq́; regionũ oriunda, floribus albis ex collibus Picardiæ & Gallobelgij delatam calaminthã secundam vidit Lobellius. Tertia calaminthæ species Gattaria non est, vt scribit Matthiolus, sed illa quæ in aquosis locis reperitur, menthastri æmula, magis tamẽ subalbidis foliis, & gustu acrioribus, cuius hanc Matthiolus picturã ostendit. Quidam non calaminthæ speciem, sed mẽthastrum album appellant. Pena & Lobellius Polycnemum esse suspicantur, de quo in hoc libro tractabimus suo loco. Alij scordotim alteram Plinij, de qua ille: Scordotis est, inquit, & alterius generis, latioribus foliis, menthastro similis. Plurimos vtraque ad vsus per se, & inter alia in antidotis. Alij Scordotim Plinij Saluiam agrestem Officinarum, siue Saluiam bosci esse aiunt, quam Dodonæus Sphacelum Theophrasti esse credit: alij, quorũ sentẽtia probabilior, Gallitricum Officinarum: alij Stachyn earumdem. Pena & Lobellius aliã mẽthastri foliis aquaticam, hirsutam, calamintham tertiam Dioscoridis esse censent, cuius facilis dignotio menthastrum intuenti, inquit Pena, vtraque enim aquosis viret marginibus satorum aut pratorum. Huius caulis cubitum & sesquicubitum æquat, folia menthastri aut sisymbrij edit, incana: flores mẽthæ spicatos purpura obsoleta, odoris grauis sisymbrij, nec gustu nimis calfaciente. Quidam syluestre Sisymbriũ Dioscoridis esse putant. Hanc videtur Tragus nomine quartæ nepetæ agrestis depinxisse, plantam

CALAMINTHA Aquatiqua, Matthioli.

Lib.25.c.6. *CALAMINTHA Secunda incana, Lobellij.*

NEPETA IIII. Tragi, Calamintha menthastri folio, Penæ.

CALAMINTHA II. & III. Dioscor.

plantam grauissimi odoris, circa humida loca prouenientem, folia habentẽ origani, incana, gustu impensè feruentia & amara, flores rubros caulem circundantes. Calaminthæ secundæ siue Nepetæ genuinæ ramulum, & Calamintham tertiam Dioscoridis, hîc expressimus ex Dalechampio. Ac secundæ quidem pulegio similis foliis & albis notulis signatis delineatio, satis ex supradictis perspicua est. Tertiam verò sic descripsit. Nascitur ferè sub sepibus, in locis editis & pinguibus: radicibus multis, tenuibus, subnigris: caulibus tribus aut quatuor nonnunquam pluribus, quadrangulis, rubris, villosis, cubitalibus: foliis primæ Calaminthes, sed longioribus, & ad menthastrum accedentibus, per interualla binis, lanuginosis, ex quorum alis interdum foliosi surculi prodeunt. In caulium vertice, & eorũdem discretis spatiis verticillatim congeries, vt in Prasio, asperæ & hirtæ, ex quibus flos exit, non confertim, sed vicissim oblongus, supernè latus infernè angustus, nitidi ruboris. Gustus plantæ totius amarus principio, tandem subacer: odor grauis & ignauus. Omnium Calaminthatum folia, auctore Dioscoride, gustu feruẽtia admodum & acria sunt: radix inutilis. Pota aut illita folia demorsis à serpente opitulantur. Decoctum potum vrinas & menses pellit. Ruptis, conuulsis, orthopnœæ, torminibus, choleræ, rigoribúsque auxiliatur: præsumpta in vino venenis resistit. Regiũ morbũ expurgat. Lumbricos & ascaridas cũ sale & melle potã enecat. Nec secus cruda coctaq; & trita, elephanticos esitata adiuuat, si postea serum lactis bibatur. Folia trita & apposita menses ducunt, & fœtus interimunt. Accensa aut substrata serpẽtes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt in vino cocta & illita: sugillata tollunt. Ischiadicis imponitur, vt humorem ex alto euocet, meatúsque transmutet summam cutem exurens. Vermes necat succus auribus instillatus. Quæ omnia distinctiùs & fusiùs declarat Galenus his verbis. Calamintha essentia est tenui, & calida siccaq; temperie, tertio quodammodo ordine vtraque qualitate. Horum manifesta sunt indicia partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu siquidem acris, & palam calida est, ac paulum omnino amaritudinis obtinet. Periclitantibus autem & corpori admouẽtibus extrinsecus imposita, primùm quidẽ valde calfacit, & nonnihil mordet, cutemq; rodit, postremò etiã vlcus efficit. In corpus autẽ intrò assumpta

Matthi. in ca. 121. li. 2.

Lib. 3. c. 36.

Vires & Temper.

Li. 7. simpl.

tum ipsa per sese sicca, tum etiā cum melicrato, perspicuè calfacit, & sudores ciet, omneq; corpus tum digerit, tum exsiccat. Ea ratione ducti quidā contra corporis concussiones, rigorésque per circuitū repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intro verò assumētes, sicut dictum est. Quinetiam & coxēdicibus eam quidam in ægritudinibus ischiadicis tanquam strenuum remedium illinunt: trahit enim quæ in profundo hærent ad superficiem, totumq; articulū excalfacit, cutemq; nō obscurè adurit, mensésq; tum epota, tum apposita admodum efficaciter prouocat. Bonū etiam est elephanticorū remediū, non eò tantum quòd strenuè tenues humores digerat, verū etiam quòd extenuet & incidat valenter crassos, qui talem morbū procreant. Sic & cicatricibus atris colorē reddit, & sugillata digerit. Præstat autē in huiuscemodi, vbi in vino ipsam decoxerimus, emplastri ritu imponere, & viridem magis quàm siccam. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad vrendum promptior. Porrò talis cùm sit ad venenatarum bestiarum morsus assumitur, velut etiam cauteria, & quæcūque medicamenta calida sunt, & acria, tenuiumq; partium, quæq; facilè ex alto ad sese circumiacentem omnem humiditatem possunt attrahere. Cæterū, quæ illi inest amaritudo, planè exigua est, verū ad quædam tam efficax, quàm quæ valentissima, nimirū cùm coniuncta sit vehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas & lumbricos succus eius aut infusus aut epotus necat. Eadem ratione aurium vermes, aut si alicubi in corporis parte sinuosa aut rugosa quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic conceptum seu pota, seu admota interimit & eiicit. Igitur incidendi quidem ei vis inest propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem, abstergendi verò propter vnicam amaritudinē. Itaque asthmaticis ob omnia antedicta prodest: ictericis verò potissimùm ob amaritudinē, sicut omnia ferè alia amara, vtpotè abstergentia & expurgantia in iocinore prouenientes obstructiones. Ad omnia iam dicta efficacior est montana.

CATTARIA. *CAP. XIII.*

HERBA Felis, Matthioli.

Nomina QVÆ Cattaria, siue Menthacatti vulgò dicitur, Gallis *l'Herbe au chat*, Italis *Gattaria*, siue *Herba Gatta*, Germanis *Katzenuurtz*, Nepeta non est antiquorum, neque alia calaminthæ species, sed veluti inter calaminthā & melissam, antiquis fortè ignorata, tamen præstans viribus. Cattariā verò plebs vocauit peramœni spectaculi argumento. Vix dum enim conspectam vbi olfecerit Cattus, amplexatus & dissuauiatus fuerit, lasciuiēdoq; illi iam accedēdo, iam recedendo sese vtrisq; pedibus diu & multum affricuerit, colludendo tādem miris gesticulationibus vniuersam auidè ligurit: sed auidiùs si ea ex agris in hortos fuerit translata: tenerior enim tunc est, odoréque non perinde vehementi. *Genera. Forma.* Est enim hortensis & agrestis, ambæ similes, caulibus quadratis, numerosis, rectis, incanis. Foliis per interualla binis, incanis, melissæ aut marrubij æqualibus, mollibus & subcandicantibus, præsertim auersa parte: floribus intra & circum superiorum foliorum

exortus

MENTHA Cattaria Peregrina latifolia, Lobel.

MENTHA Cattaria angustifolia, Lobellij.

exortus ramulos ambientibus,& extrema ſpica caudata decorantibus,menthæ aut menthaſtri:radicibus multifidis & fibratis. Naſcitur in agrorum marginibus, ſecus vias, vliginoſo etiam ſolo quemadmodum menthaſtrum. Menthā duplicem peregrinam hîc ex Lobellio proponimus,Latifoliam & Anguſtifoliam.Priori folia Cretici marrubij proxima, incana, flores candidi, copioſi Cattariæ vulgaris, verticillatim caulem etiam quadratum ambientes,multis concauum alis, eiuſque ſummum decorantes. Magis intenſus eius odor, grauior vires etiā acriores quàm Cattarię.Altera dūtaxat anguſtioribus minoribuſq; foliis variat,alioqui re ipſa vna & eadem quæ ſuperior. Vtraque ſemine Hiſpano ſata. Strenuè excalfacit & attenuat. Quare valet ad omnes capitis,pectoris,vētriculi, & vteri morbos,à pituitoſis excrementis aut flatu genitos. Ideò diuturno capitis dolore affectis, vertiginoſis,veternoſis,ſtupidis,reſolutis,conuulſis,comitialibus,aſthmaticis & ſuſpirioſis auxiliatur. Item medetur ventriculi torminibus à flatu prouenientibus. Tota planta menſes elicit tam pota, quàm in deſſeſsionibus addita. Eius vſus ſteriles reddit fœcūdas,ſi ſterilitatis frigiditas humiditaſq; cauſa ſit: valenter enim vterū excalfacit. Succus naribus infuſus pituitæ copiam expurgat & viſum acuit.

Locus. *Temper. & Vires.* Matth. in ca.36. lib.3.

SCORDIVM. *CAP. XIIII.*

ΣΚΟΡΔΙΟΝ Græcis,Latinis Trixago paluſtris,Plinio Scordotis, Officinis ferè incognita,Germanis alluſione quadam ad Romanam appellationem aptè *Vvaſſer Batenig* nominatur, Gallis *Scordion* & *Chamarraz*. Scordium autem à Græcis dictum fuit ab alliis, quia folia eius affricta allij, quod Græcis σκόροδον vocatur,odorem referunt. Ab eodem mali & ingrati odoris ſenſu iiſdem etiam δυσοσμον appellata fuit. Vt verò paluſtris trixago dicta ſit,tum ſimilitudo fecit,tum natalium locus,Trixagini enim quæ Græcis chamædrys dicitur,ſimilis eſt,& in humentibus ac paluſtribus locis naſcitur. Scordiū,vt depinxit Dioſcorides, folia chamædryj ſimilia hàbet, maiora tamen, nec ſic in ambitu inciſa,odore aliquantùm allium referentia, guſtu adſtringentia & amara, caules quadran

Nomina Li.3.ca.108. *Forma.*

Lib.25.c.6. quadrangulos, in quibus flos ſubrubeſcens. Lenæus apud Plinium Mithridati ipſum adſcripſit his verbis. Ipſi Mithridati Crateuas adſcripſit vnam Mithridation vocatam. Et mox, Alteram Lenæus Scordotim ſiue Scordiũ, ipſius manu adſcriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramoſam, quercus ſimilitudine, foliis lanuginoſis. Reperitur in Põto campis pinguibus, humidíſque, guſtus amari. Hæc Plinius. Quod dicit quercus ſimilitudine, de chamædri accipiendum videtur, cuius ſimilia eſſe Scordij folia Dioſcorides dixit, chamædryos autem quercui. Hæc herba tum allij tetro odore, tum alexipharmaca vi apud veteres celebris, patrum noſtrorum memoria Medicis & Seplaſiariis ignota fuit, ei tam ſalutari atque omnibus putridis marcoribus, vt Galenus ait, aduerſanti, ſilueſtre allium ſubſtituentibus. In hunc autem errorem incidiſſe tum vicinitate nominũ deceptos, quia Scordium à Scorodo, quod Græcis allium ſignificat, non diſtinguerent, tum interpretis Auicẽnæ imperitia conſtat, qui in altera theriacæ compoſitione Scordium, in altera ſilueſtre allium indiderit, quæ interpretatio fecit, vt Scordium & ſilueſtre allium nihil inter ſe differre exiſtimarint. Hodie verò recentiorum & peritiorum herbariorum opera omnibus verum innotuit, quod hîc pictum eſt, nec aliud in theriacos paſtillos inſerendum, iis nimirum viribus præditum quas Dioſcorides illi aſsignat his verbis. Calfaciendi vim habet, vrinam cit. Viride tritum & aridum cum vino decoctum contra ſerpentium morſus & venena letalia bibitur. Ad ſtomachi roſiones, dyſſenteriam, & vrinæ difficultatem pondere duarum drachmarum cum hydromelite. Purgat craſſa, & purulenta è thorace. Facit ad veterem tuſsim, rupta, conuulſa cum naſturtio, melle, & reſina in ecligmate aridum commixtum. Hypochondriorum vetuſtas inflammationes cerato exceptũ lenit. Succurrit podagris cum acri aceto circumlitum, aut ex aqua illitum. Menſes ſuppoſitum mouet, vulnera glutinat, vetuſta vlcera purgat, & cum melle ad cicatricem perducit. Siccatum carnem excreſcentem reprimit. Succus præterea ex eo expreſſus ad prædicta vitia bibitur. Galenus tradidit ſcriptum eſſe à viris grauiſsimis, cum in bello interemptorũ cadauera multos dies inſepulta iacuiſſent, quæcumque ſupra Scordium fortè fortuna ceciderant, multò minùs aliis cõputruiſſe, ea præſertim parte qua herbam contigerant. Ob quã rem omnibus ſanè perſuaſum eſt, tam putrefacientibus animalium venenis, quã medicamentorum deleteriis Scordiũ aduerſari. Præterea alibi de facultatibus ſcribens, ex diuerſis tum ſaporibus, tum facultatibus ait conſtare. Nam amarum quid obtinet, & acerbũ & acre, maximè Scorodo, hoc eſt, allio ſimilis eius acrimonia, vnde ſanè nomenclaturam ſortitũ eſt. Expurgat igitur, ſimulq; excalfacit viſcera, tum menſes vrinamq; mouet. Præterea conuulſa ruptaq; & laterũ dolores ab obſtructione & frigore natos ſanat epotũ. Deniq; viride quidẽ illitũ magna vulnera cõglutinat, ſed ſordida purgat, & maligna ad cicatricẽ ducit, illitum aridũ. Scordiũ alterũ Plinij quidam volunt eſſe Saluiam agreſtem, quã Dodonæus facit Sphacelum Theophraſti, Cordus Scordianam vocat. De hac egimus capite ſecundo libri huius.

SCORDIVM, Matthioli.

Pena fol. 210.

Li.1. Antid.

Lib.3.c.108.

Temper. & Vires

Li.1. Antid.

Li.8. ſimpl.

ALLIA

ALLIARIA. CAP. XV.

VT odore non ita facie nec facultatibus planta hæc ſcordium æmulatur, quod folia eius trita ingratum ac planè Alliatum odorē referant, Alliaris ſiue alliaria dicta, à Pandectario Pes aſini, à Gallis *l'Herbe aux aulx*, à Dioſcoride fortaſsè prætérita. Propter ſepes & in agrorū marginibus paſsim naſcitur, foliis cùm primùm erumpunt, ſubrotundis, violæ ſimilitudine, aliquantò tamen maioribus, quæ cùm adoleuerint in angulos exeunt, per ambitum ſerrata, meliſſophylli aut vrticæ quadamtenus ſimilia, ſed læuiora, nec ita rugoſa, & à pediculo latiora, quæ digitorum attritu guſtatuq; Allij odorem & ſaporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundum, flores albos, ſemen nigrum, minutum, tenuibus ſiliquis incluſum, radix alba, longiuſcula, eiuſdem cum foliis odoris. Huius plantæ delineationem non peſsimè quadrare Plinij Alectorolopho ſcribit Pena, quippe folia per initia circinata, hederæ terreſtris, longiora, altiuſq; ſerrata euadunt, fimbriata, acutis in ambitu denticulis, tota planta

Nomina *Locus.* *Forma.* Fol.228.

ALLIARIA, Matthioli.

ALLIARIA, Dodonæi.

vrticam referente, præterquàm ſiliquis, napi ſemine plenis nigricante, vt vult Plinius. Flores multi, albidi, irionis: alba radix multos caules bicubitales fundens. Tota guſtu calidiuſculo, humente, melioréque odore & gratiore quàm Allij: quo fit vt mulierculæ, præſertim Angliæ, folia ſucculenta tuſa, ſalſamentis & intinctibus frequenter miſceant, multùm ad incolumitatem annuam tuendam primo vere commēdantes. Eryſimum aut erucam facultate refert: quare tuſsientibus proderit, vt placet Plinio, de cuius Alectorolopho alibi diximus. Ex huius vi calfactoria & exſiccatoria colligi poteſt, craſſos illam humores extenuare, & lentos incidere. Aiunt ſemen emplaſtri modo impoſitum, vuluæq; admotum mulieres vteri ſtrangulatione oppreſſas liberare, & excitare. Lib.27. c.5.

ACINVS

ACINVS. CAP. XVI.

Nomina Li.21. ca.15. & 27. DIOSCORIDI ἄκινος vel ἄκονος herba dicitur, item Plinio Acinos atque etiam epipetron, quam nunquam florere ſcripſit. Vnde ſuſpitio oritur Acinon eamdem eſſe, quæ in Theophraſto epimetron deprauatè pro epipetrō (Acini enim nulla apud eum mentio) nominatur his

Lib.7. hiſt. cap.8. Lib.21. c.15. verbis ἔνια δὲ ϗ ὅλως ἀμανθῆ, καθάπερ ϗ ὁ ἐπίπετρον. Ideſt, quædam omnino non florent, quemadmodum epipetron: quæ ſic tranſtulit Plinius. Acinos quam epipetron vocant, quæ nunquam floret. Cenſent tamen peritiores eas, duas & diuerſas eſſe, ac ſic legendum: Acinos: & quam Epipetron vocant, &c. Ex quibus coniicias

Forma. Lib.3. c.43. Lib.21. c.27 Acynon per, y, legendum eſſe, ideſt ἄτοκον ſterilem. Eſt autem Acynos auctore Dioſcoride, herba tenuium ſurculorum, coronaria, ocimo ſimilis, ſed hirſutior & odorata. A quibuſdam in hortis colitur. Plinius eadem ferè tradit. Acinum & coronarum cauſa & ciborum Ægyptij ſerunt: eademq; erat quæ ocimum, niſi hirſutior ramis ac foliis eſſet, & admodum odorata. Hanc à quibuſdam ſilueſtre baſili-

Lib.3. c.36. Lib.2. c.60. De flor. ca. 85. cum dici ſcripſit Ruellius, Latinis ocimaſtrum, Gallis *Baſilic ſauuage.* Dodonæus eamdem plantam ocimaſtri nomine deſcripſit & depinxit. Et certè non ſolùm perſimilis, ſed etiam congener ocimo videtur Acinos, vt verè ocimum ſilueſtre cenſeri poſsit, etiam ſi obſtet mutila hiſtoria, ſi codex integer eſt, quæ illi flores adimit, quos ineſſe Dioſcorides non negat. Quare fieri potuit, vt quod Plinio in Bechio, & Dioſcoridi in Dictamno contigit, idem vſuuenerit Plinio, nempe vt nullum agnoſceret florem in Acyno: quæ ſi coronaria fuit, veriſimilius eſt flores habuiſſe. Sed quemadmodum Bechio & petaſitidi, quia præproperè florent, & citiſsimè defloreſcunt, deeſſe florem quidam putarunt, ſic fortè Acino, quia obſcuriùs & ſeriùs flores promit, ac ſæpiùs interdum cùm emerſerunt amittit, intempeſtiua autumni qualibet minima ſæuitia, ſicuti videre eſt in nonnullis puſillos &

ACINVS, Siue Clinopodium ſilueſtre.

ACINVS, Matthioli.

ſerotinos

ſerotinos flores edentibus. Quare Acinos illa quam pinxit Lobellius, Pena deſcripſit, huic loco admodum congruam, floſculis purpureis, verticillatis, ramulis quadratis, ſiccis & exilibus, foliis hirſutis, lanuginoſis, ocimi, multa ſecus ſepes viuax fruticat, nonnihil aut perparum odora, guſtanti multò ſiccior quàm ocimum, tantillo odore ſubadſtringente vt betonica. Eam infra pro Clinopodio primo Matthioli exhibuimus. Cùm igitur iis quas diximus qualitatibus prædita ſit, poſſe ſiſtere menſes, ſi ob partium imbecillitatem fluunt, poſſeq́; igni ſacro mederi perſpicuum eſt, cum moderatè repellat digerendo, quas vires acyno Dioſcorides aſsignauit. Aluum, inquit, & menſes potu ſiſtit. Panos & eryſipelata impoſita ſanat. Contraria verò Plinius: Ciet, inquit, menſes & vrinas. Dioſcoridi Paulus aſſentitur ſcribens, Acynos ocimo ſimilis mediocriter adſtringendi vires habet: ideoq́; aluum & menſes pota ſiſtit. Impoſita verò panos & eryſipelata perſanat. Matthiolus ab aliis liberiùs diſſentiens, reiecto ocimo ſilueſtri, pro Acino calamenthum illud inodorum viarum, vbiq́; frequens, & contemptum, à Manardo iamdiu adductum, profert, illiq́; ſine vlla probatione præfert. At qui acrius, menſtruiſq́; ciendis aptum calamenthum iſtud norit, neutiquam aſſentietur. *Vires.* Li.21.c.27. Lib.7. Ca.43. li.3.

ASARVM. CAP. XVII.

ΑΣΑΡΟΝ Græcis & *νάρδος ἀγρία*, Latinis Aſarum, & Nardus ſilueſtris, quibuſdam vulgago, Arabibus *Aſaron*, Italis *Aſaro* & *Baccara*, Germanis *Haſeluurtz*, Hiſpanis *Aſarabacchara*, Gallis *Cabaret*. Aſarum autem vocitari dicit Plinius, quoniam in coronis non addatur, vel dici potuit quaſi ἀσάρωϑον quod in ornatum non veniat: aut velut εἰς σεφὰς, ideſt, coronarum nexus οὐκ ἐλθὸν: quibus refragatur Dioſcorides ſcribens herbam eſſe εὐώδη στεφανωματικήν, ideſt, odoratam coronariam: id quòd plantæ ipſius natura confirmare videtur, cui ſemper virentia ſunt folia, vitiles ramuli, flexiles pediculi, flores purpurei, odore nardi. Quare cùm Aſarum coronarium fuiſſe negat Plinius, intelligere potuit, inquit Pena, ex hac nullas aptari ſcopas luſtrales verrendis deorum aris, quales colligebantur ex verbenis, verbaſcis, & ſimilibus comoſis, firmioribuſq́;. Aſarum Dioſcorides ſcribit folia habere hederæ, minora multò & rotundiora (Ruellius legit μικνότερα, antiquum exemplar πυκνότερα, ideſt, denſiora, vtrobique deprauatè: etenim Aſari folia, neque denſiora, neque minora ſunt hederæ foliis: quare μαλακότερα legendum cenſet Fuchſius, ideſt, molliora: quod partim Plinij teſtimonio, partim ipſo iudicio ſenſu comprobari poteſt) flores inter folia ad radicem purpureos, odoratos, hyoſcyami cytino ſimiles, in quibus ſemen Acino nō diſsimile, radices multas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini ſimiles, longè tamen graciliores, odoratas, calfacientes, & linguam vehementer mordentes. In montibus vmbroſis prouenit, ſed plurimùm in Ponto, Phrygia, Illyrico, & Italiæ Iuſtinenſi agro. Breuiùs ſic Plinius. Nardi vim habet & Aſarum, quod & ipſum aliqui ſilueſtre Nardum appellant. Eſt autem hederæ foliis rotundioribus tantùm mollioribuſq́;, flore purpureo, radice Gallici nardi: ſemen acinoſum, ſaporis calidi ac vinoſi. Montibus in vmbroſis bis anno floret. Optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cùm folia mittere incipit, & in ſole ſiccatur, celeriter ſitum ſentiens ac ſeneſcens. Iſtud Aſarum plantam eſſe omnibus Officinis Aſari nomine notam nullus ambigit. De eo verò fruſtrà rixantur recentes quidā rei herbariæ ſcriptores Baccar ſiue Baccarem, & Aſarum à Plinio, & Baccaram ſiue Baccarem & Aſarum à ſeplaſiariis pro eodem haberi, atque ab illis & nomina & res ipſas confundi. Sed illi nominum affinitate falluntur. Nam Baccar ſi Plinio ſit Aſarum, & Baccara, Baccarus, Baccaris Officinarum, atque etiam Italorum, Hiſpanorumq́; *Baccara*, & Gallorū *Cabaret*, leuiuſcula metatheſi à

Nomina Lib.21.c.6. Lib.1.ca. Fol.2 Lib.1.ca.9. *Forma.* Cap.3.hiſt. *Locus.* Lib.12.c.13.

ASARVM, Matthioli.

Lib.3.c.43.

Baccara deductum, & scripturæ dissimilitudine & re differt ab herba, quæ Dioscoridi βάκχαρις, Latinis Baccharis dicitur. Consimilis error est in Cassia, quæ χασσία est Græcorũ cum duplici sigma: cum simplici verò, Casia, herba est coronaria, cuius meminit Vergilius. Hæc autem nominum similitudo diligenter animaduertenda & distinguenda est, ne fraudi sit nostræ cognitioni. Asarum verò Baccaram siue Baccarum fortè vocatum putat Petrus Pe. quod exiguis vaccis aut vacciniis lagenulas similes ferat: illam alteram βάκχαριν siue πάγχαριν propter odoris commendationem.

Fol.262.

Temper. & Vires

Lib.1.ca.9.

Asari vires nunc propiùs inspiciendæ: vis est Asaro calfactoria, auctore Dioscoride, & vrinã ciens, conueniens hydropicis & coxendicum morbo diuturno: radices cum aqua mulsa potæ pondere drachmarum sex ducunt menses, & veratri albi modo purgant. Asarum, inquit Plinius, iocinorum vitiis salutare esse traditur, vncia sumptum in hemina mulsi misti. Aluũ purgat ellebori modo. Hydropicis prodest & præcordiis, vuluisq; ac morbo regio. In mustum si addatur, facit vinum vrinis ciendis. Eiusdem inter medicamenta purgantia meminit Mesues his verbis. Asarum calidum est secundo, siccum tertio ordine. Tenuat, resoluit, obstructa aperit hepatis, lienis, & horum duritiem soluit, & affectus alios inde natos, febres putridas, & diuturnas, icterum, hydropem præsertim vino infusum. Purgat vomitu & deiectione & vrinis bilem, sed pituitam manifestiùs, etiam ex ilibus, ischio, & aliis articulis: ob id harum partium dolores mitigat præsertim infusum, vel aliter exhibitum. Oleum Asari cum ladano spinæ illitum sudores mouet, & rigorem febrilem inhibet: vrinas mouet, semen auget. Valentiùs agit cum sero lactis, spica, & hydromelite. Mustum his radicibus conditum post tertium mensem hydropas & splenem sanat. Mediocriter coqui & teri potest: quò tenuiùs est tritum, eò magis vrinas mouet, minùs autẽ, aluũ ducit. Datur infuso ab aureis duobus ad drachmas quatuor: puluere autem à drachma vna ad aureos duos. Hæc Mesues. A quo fortasse edocti in Germania rustici, inquit Matthiolus, tertianam febrem & quartanam curant, epoto Asari ex vino decocto, melle, maci, cinnamomo, & id genus aromatibus additis. Bibunt enim huius decocti calidi cyathum vnum, alij quotidie, alij alternis diebus, & sic aluum subducunt, quandóque bilem aut pituitam vomitionibus reddunt: accedẽte autem paroxysmo dorsi spinam, & plantas pedum inungunt oleo calido, in quo Asarum diu fuerit insolatum: deinde in lecto se componunt calido: sic enim horror minuitur, & sudor copiosus funditur. Ab his omnibus dissentit Galenus, scribens Asari radices vtiles esse, facultate similes radicibus acori, intensiore tamen, itaque ex his quæ de illis dicta sunt huius faciendam coniecturam. Eum secutus Paulus, ait Asarum similem acoro vim habere, sed magis intensam. At cum nulla acori radicibus purgandi facultas insit, & Asarum, Dioscoride & Mesue auctoribus, quotidiana etiam experientia suffragante, veratri modo purget, & bilem pituitamq; infernè ac supernè propellat, permirum sanè cur acori facultatibus Asari vires, Galenus & Paulus comparauerint. Asaro congenerem plantam scribit Matthiolus in Bohemiæ montibus nasci, quam ideò

Lib.21.c.19.

Lib.2.c.22.

Cap.9. li.1.

Li.6.simpl.

Lib.7.

Asarinam

ASARINA, Matthioli. *ASARINA, Lobellij.*

Aſarinam vocat. Repit humi, folio Aſaro rotundiore ac ſcabriore, leuiter in ambitu ſerrato: cauliculis villoſis, floribus melinis Anthemidis modo, ſed longè minoribus, non inodoris. Radices habet tenues, longas, per ſumma terræ repentes, acri guſtu cum leuiuſcula amaritudine: id quod calidum ſiccumq; earum temperamentum eſſe indicat. Vim habet abſtergēdi modicā, ſed attenuādi incidēdi aperiendi maiorē. Pota drachmæ pondere ex mulſo vel oxymelite aluū exoluit, ducitq; craſſam pituitam & atros humores. Datur vtiliter hydropicis & regio morbo laborantibus. Sunt qui comitialibus & reſolutis propinent, aut herbam per ſe aut eius decoctum. Cit vrinam & menſes: vermes inteſtinorum necat. Legitur autumno, & ſiccatur in vmbra cum radicibus. Aliam Aſarinam ſterilis Seuenæ Narbonenſis agri oſtendit Lobellius, cuius folia & flores dilutè purpuraſcentes hederæ terreſtri conueniunt, ſed maiores & longiores. Rupibus & cautibus Veganio conterminis Seuenæ oritur. Cit vrinam.

BACCHARIS. *CAP. XVIII.*

EXTAT apud Dioſcoridem, Paulum, Oribaſium ab aſaro ſeorſum tradita Baccharis, aut πάγχαρις, ſic dicta, vt libenter credit Pena, propter eximiam fragrantiæ gratiam in radice cinnamomum redolente ex qua cùm multa alia, tum vnguentum conficiebant, etiam Baccharis apud Comicos nominatum, auctore Athenæo. Galenus quidem in ſimplicibus Baccharim præteriit, ſed in Gloſsis Hippocraticis βάκχαρι λύδιόν τι μύρον exponit. Vſurpat id Hippocrates, καὶ προσθέσθω βάκχαριν, ἢ ἔλαιον λευκόν. Baccharis autem, vt deſcribit Dioſcorides, plāta eſt odorata, coronaria, cuius folia aſpera ſunt, magnitudine inter violam & verbaſcum media: caulis anguloſus, cubitalis, ſubaſper, adnatas propagines habens: flores purpurei, albicantes, odorati, radices veratro nigro ſimiles, odore cinnamomo proximo. Aſperum ſquallidumq; ſolum amat. Oribaſius iiſdem planè verbis deſcripſit. Eamdem herbam Baccharim etiam Vergilius, ex qua ſerta & coronæ texebantur tanquam ἀποτρόπαιον faſcini ex nimia

Nomina Lib. 15. Lib. de nat. mulieb. Lib. 3. c. 44. *Forma.* *Locus.* Lib. 11.

laude. Sic enim canit.

Ecloga.7. *At si vltra placitum laudarit, Bacchare frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Quare vehemẽter errant qui Dioscoridis caput de Bacchare spurium, atque ideo expungendum censent, frustraq; probare nituntur Baccharem & asarum eãdem esse plantam, quia quæ de Bacchare diximus ex capite de asaro exscripta sint, vt vtriusque descriptio paucis quæ irrepsere demptis, eadem sit. Huius erroris caussam quamuis superiore capite declarauerimus, tamen hinc euidentior omnibus esse potest, quòd asaro folia sint hederę, multò molliora, calfactoriam vim habentia, vrinam cientia, vetusto coxendicum dolori vtilia: Bacchari media inter violã, putà nigram, & verbascum, aspera, adstringentia, inflammationibus & erysipellatis conuenientia, somnifero odore: radices huic veratro nigro similes, cinnamomi odore: illi geniculatæ, gramini proximæ, longè tamen graciliores. Adhæc asarum in vmbrosis montibus, Baccharis in aspero squallidóque solo prouenit. Non parum etiam discrepant Plinio auctore, Bacchar quoque, inquit, radicis tantũ odoratæ est, à quibusdam nardum rusticum appellatum. Vnguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos, Aristophanes priscę comœdiæ Poëta testis est. Vnde quidam errore falso barbaricam eam appellabant. Odor est ei cinnamomo proximus. Gracili solo nec humido prouenit. Et mox. Sed eorum quoque error corrigendus est, qui Bacchar, rusticum nardum appellauêre. Est enim alia herba sic cognominata, quàm Græci asaron vocant, cuius speciem figuramq; diximus in nardi generibus. Quinimo asarum inuenio vocitari, quoniam in coronas non additur. Cum igitur Baccharis peculiaris quædam herba sit ab asaro diuersa, quænam ea sit nũc inquirendum. Leonicenus & eum secutus Brasauolus Baccharin esse putant plantam illam quam herbarij Sclaream siue Scarleam vocant, alij Matrisaluiam. Hos reprehendit Matthiolus, eorúmque Bacchari aliam substituit in Romanis agris nascentem ab Andrea Lacu missam, quam pro vera & genuina ab eo pictam hîc exhibemus. Sed ne hanc quidem pro legitima habent Pena & Lobellius: quinimo hanc verbascum odoratum esse cẽsent, cui interdum flores lutei, interdũ purpurei vt blattariæ. Romæq; cùm valde is cupidus & fretus fide Matthioli complures sciscitaretur rei herbariæ peritos, nihil aliud esse quàm verbascum respondisse affirmat. Quare aliam is adfert, eámque omnium maximè descriptioni Dioscoridis conuenientem, quam olim Barbarorũ doctissimi genuinam putabant: multò enim propiùs quàm illam Matthioli speciem verbasci odorati, ad Baccharem accedere certum esse. Etenim fruticosa est, appendicibus multis, foliis asperis, nigricantibus, primulæ veris, vel saluiæ latifoliæ magnitudine, caule bicubitali, floribus purpura obsoleta glomeratis, in pappos abeuntibus cardui modo. Radix summo cespite spargitur, diffusis fibris, caryophyllatæ modo, cuius odorem præsentissimũ habet, vel cinnamomi, cui contulerunt antiqui Baccharis radicem, qui caryophylla non nossent. Planta valde frequens, valdéque isto nomine nota circum Monspelium, & alibi non paucis locis.

Lib.21.c.6. In Aduers. Ibidem.

BACCHARIS, Matthioli.

BACCHARIS Monspelienſium, Conyza Maior, Matthioli.

locis. Hanc Matthiolus Conyzam maiorem fecit,non ſine errore:vt iam monuimus in paluſtribus. Eius enim radix odorem ſpirat non tetrum,ſed aromaticum qualis caryophyllorũ, folia ſunt primulę veris aut verbaſci, non oleæ, glutinis nihil penitus habentia: flores purpuraſcunt. At Conyzæ maiori Dioſcoridis, vt & cæteris conyzę generibus flos luteus,odor grauis,folia pinguia. Quamobrem illa nihil penitus conyzæ ſimile habet,omnia verò Bacchari valde ſimilia,cuius vires nunc ſunt exponendæ. Radix in aqua cocta vt tradit Dioſcorides, auxiliatur conuulſis, ruptis, ex alto delapſis, ſpirandi difficultati, tuſsi veteri, vrinæ difficili. Menſes pellit, & contra ſerpẽtium morſus vtiliter datur in vino. Vna ex teneris radicibus appoſita fœtus extrahit. Puerperis eius decoctum in deſeſsionibus prodeſt. In diapaſmata vtiliter inſeritur, quia multam odoris gratiam habet. At folia adſtringendi vi prædita,impoſita capitis doloribus proſunt, oculorũ inflammationibus, ægilopiis incipientibus, mammis à partu inflãmatis,& eryſipelatibus. Odor ſomnum inducit. De eadem re hæc Plinius. Bacchar & in medicinæ vſu eſt. Aliqui ex noſtris Perpenſam vocant. Auxiliatur contra ſerpentes, capitis dolores feruoréſque:item epiphoras.Imponitur mammis tumentibus à partu,& ægilopiis incipientibus, & ignibus ſacris. Odor ſomnum gignit. Radicem decoctam bibere ſpaſticis,euerſis,conuulſis,ſuſpitioſis ſalutare eſt. In tuſsi vetere radices eius tres quatuórue decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat.Laterum punctiones tollit,& veſicæ calculos. Conditur cum diapaſmate(deprauatè:eſt enim ex veteri codice recta lectio, Tunditur in diapaſmata. Sunt autem διαπάσματα, quæ in puluillum deteruntur, vt commodè inſpergi poſsint:)veſtibus odoris gratia inſeritur.

Ca.119. li.3. Lib.3.c.119. Lib.3. c.44. *Vires & Temper.* Li.21. ca.19.

STOECHAS. *CAP. XIX.*

STIΧΑΣ Græcè & ςοῖχας,Latinè Stœchas & Stichas,Arabicè *Aſthochados*,Germanicè *Sticaskraut*,Italicè *Stechade*, Gallis *Stichedes*. Arabicæ factionis auctores patriam Stœchada reliquis omnibus prætulerunt. Hinc ſequaces illorum atque Officinæ gentili cognomento Arabicam cognominarũt. Stœchas nomen accipit,Dioſcoride auctore,à Stœchadibus inſulis Gallię è regione Maſsiliæ ſitis,in quibus naſcitur.Idem tradit Plinius. Stœchas in inſulis tantũ eiuſdem nominis gignitur. Quæ verò ſint inſulæ Stœchades, declarat his verbis. Tres Stœchades à vicinis Maſsilienſibus dictæ propter ordinẽ: quas item nominant ſingulis vocabulis,Proten & Meſen, quæ & Pomponiana vocatur, tertia Hypæa. Verior tamen lectio ſic habet. Stœchades à vicinis Miſsilienſibus dictæ propter ordinem quo ſitæ ſunt.Nomina ſingulis Prote,Meſe,&c.Galenus contrà Stœchada multam vbique terrarum naſci dicit, ſed plurimam in Creta, & inſulis Stœchadibus in Iberico mari ſitis,à quibus etiam nomen habet. Eſt autẽ plenior, inquit,& melior quæ in inſulis prouenit,quã Cretica. Stœchades verò inſulæ non è regione Maſsiliæ,vt perperàm ſcripſit Dioſcorides (bidui enim itinere & litore

Nomina Lib.3. c.27. Li.27. c.1. Lib.3. ca.5. Pena in Aduerſ.

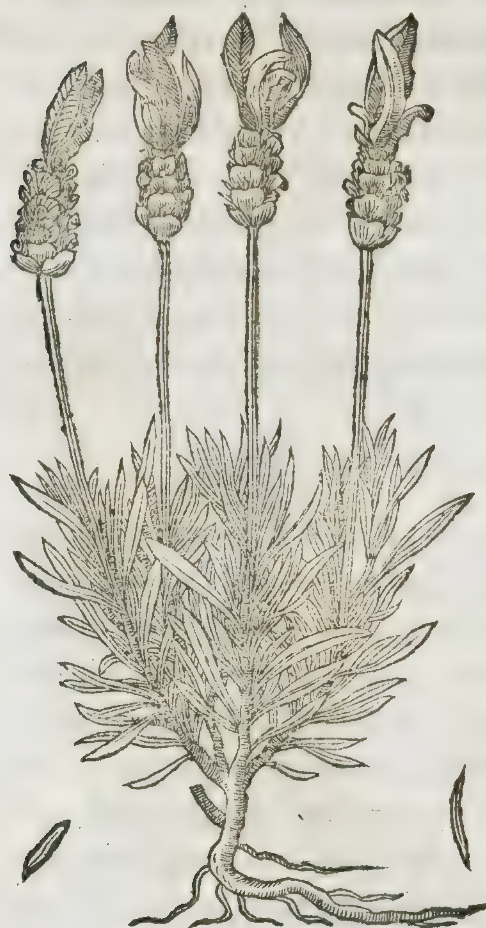
STOECHAS, Matthioli.

inde absunt) sed è regione Olbiæ sitæ sunt, vulgò *Hyeres*, oppidulo olim tam lauto quàm nobili, à quo etiam hodie insulæ Stœchades nomen retinent. Stœchadem breuiter perstrinxit Dioscorides. Herba est, inquit, tenuibus surculis similem thymo comam habens, sed longiore folio, gustu acris, & quodãmodo subamara. Breuius sic Plinius. Stœchas est odorata herba, coma hyssopi, amara gustu. Eam sic fusiùs & clarius delineauit Pena. Ex radice lignosiore cauliculos emittit cubitales, & sesquicubitales, lignosos, in quibus foliola oblonga, satureiæ hortẽsis, lõgiora, albicantia, incana, angustiora & minora quàm lauandulæ, aut rosmarini coronarij: capitula spicata in summis virgis, thymi Cretensis, sed maiora, è quibus flores purpurei aut è cæruleo purpurei exeunt, summis capitulis eminent foliola, siue quædam veluti membraneæ ligulæ cæruleæ aut purpureæ, interdum admodum longæ, sæpisimè breuiores, præsertim in Hispania. Et summi cauliculi interdum foliis stipantur in Gallia Narbonensi, interdum nudi cõspiciuntur. Semen subfuscũ, vrticæ, aut lauãdulæ. Non solũ Stœchades insulæ, sed etiam colles Narbonæ, asperiq; tractus Galloprouinciæ tãto prouẽtu Stœchade simul & spica lauandula, thymo, & satureia duriore scatent, vt etiam clibanis calfaciendis satis suppetant. Stœchadis decoctum auctore Dioscoride, hyssopi modo ad pectoris vitia efficax est. Antidotis commodè miscetur. Liberat ab obstructione, attenuat, extergit, & corroborãt viscera omnia, & totum animantis habitũ. Menses ciet potu, inquit Plinius, pectoris dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur. Qua de re distinctiùs hæc Galenus. Stœchadis gustu quidẽ qualitas amara est, & mediocriter subadstringens. Cæterùm temperies cõposita, nempe ex terrena essentia frigida, exigua, vnde sanè adstringit, & extenuata altera terrena copiosiore, à qua amara est: ob vtrorumq; verò conuenientiam & coitum, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tũ viscera omnia, tum totum corpus ea potest. Mesues plures & insigniores vires eidẽ asignat. Tenuat, inquit, terget, purgat, resoluit, aperit hepatis & lienis, & aliorum viscerum obstructa, putredinẽ prohibet, omnes internas partiũ intemperies, præsertim cum materia, corrigit: cerebrũ, neruos, cor, & alia viscera, partésq; omnes internas vi parum adstringẽte roborat. Purgat autẽ bilem atram, & pituitam etiam ex cerebro, neruis, & sensuum instrumẽtis, eásq; partes roborat: omnibus frigidis affectibus est salubris, fotu, balneo, potu. Oleũ quoq; Stœchadis cerebrum

Lib.3. c.27. *Forma.* Li.27. c.12. Fol.184.

STOECHAS Capitulis foliatis.

Vires & Temper. Lib.3. c.27. Li.27. c.12. Li.8. simpl. Li.2. med. pur. cap.13.

cerebrũ & neruos calfaciẽdo,ceu vitã illis restituit. Sumpta stœchas cum scilla, vel aceto scillite, epilepsiã & vertiginẽ iuuat. Cum lapide cyaneo aut sale indo, aut aliis valentibus, cõfert melãcholicis affectibus, quibus timor & mœror comes adest. Cũ succo buglosi aut pomorũ dulciũ, affectus cordis melãcholicos iuuat: dolorẽ neruorũ, articulorũ, musculorũ sedat quouis modo adhibita: suffitu nariũ obstructionẽ expedit. Syrupo vel alia forma stœchas sumpta, quartanis & reliquis diuturnis febribus pręsertim pituitosis succurrit. Calidis, siccis, biliosis, pręsertim quibus multa bilis flaua in vẽtriculo redũdat est noxia, quia turbat vẽtriculũ, & sitim, vomitũ, ardorẽq; molestũ excitat: ac quoniã imbecilliùs purgat, ipsi additur pars sexta salis cõmunis & salis gemmæ: additur & myrobalanus nigra, aut cæpula, vt valẽtior fiat eius vacuatio itẽ scilla, pręcipuè in capitis affectibus. Eadẽ sero lactis macerata, vel incocta fit potẽtior: cum vino autẽ, paßis purgatis, succo pomarũ dulciũ cocta innocẽtior. Oleum vetus stœchade & pauca spica imbutum est magnarum virium. Pars stœchadis potior flos, paucam decoctionem sustinet, longiorem verò eius folia floribus ignobiliora. Potatur stœchadis decoctum ab vnciis quinque ad vncias septem: puluis autem à drachmis tribus ad drachmas quinque.

LAVANDVLA. *CAP. XX.*

ODORATA & coronaria stirps quæ Officinis & vulgò herbariorum Lauandula siue Lauendula, politioribus ψευδόναρδος Græcè, & Pseudonardus Latinè dicitur, quòd non sit vera nardus, cuius Dioscorides, & alij veteres meminerunt, Italis *Lauanda*, Gallis *Lauande*, Germanis, *Lauander*. Lauandula autem nominata est, quod balneis & hominum lauacris expetatur, elotáque omnia, si permisceatur, odoris suauitate commendet. Hanc duplicem statuunt pseudonardum siue lauandulam: marem, quæ & spica à spicatis floribus, & Nardus Italica nuncupatur, Italis *Spigo*, Gallis *Aspic*. Pseudonardum fœminam quæ lauandula vulgaris est, Gallis *Lauande femelle*. Hæc ramulos siue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores, folia circa singula genicula bina, oblonga, carnosa, vtraque parte albicantia, rosmarini coronarij foliis multò longiora, latioráque, & in summo spicas oblongas, tenues, floribus refertas purpureis, aut cæruleis, interdum albis, benè odoratis, & odore caput replentibus: radices lignosas, in fibras diuisas. Huic simillima pseudonardus mas, siue spica à superiore differt, quod foliis sit maioribus, craßioribus, longioribus, & latioribus, stœchadis, fragrantia maiori, & grauiori, illa magis aromatico, & gratiore. Vtraque in Gallia Narbonensi & Hispania plerique montes & campi deserti referti sunt, in reliqua Gallia, Germania, & alibi in hortis seritur. Iunio & Iulio flores exeunt. Existimatur à quibusdam esse Cneorum album Theophrasti, & Higini Casia herba, odorata, cuius aliquoties meminit Verg. vt in Bucol. *Tum casia atque alijs intexens suauibus herbis.*
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Nomina · *Genera.* · *Forma.* · *Locus.* · *Tempus.*

LAVANDVLA, Fœmina.

Præter Lauandulas vulgares Clusius inuenit aliud genus rarum admodum & planè nouum. Cubitali interdum assurgit altitudine, ramulis quadrangulis & hirsu-

LAVANDVLA, Mas. *LAVANDVLA Multifido folio, Cluſij.*

tis, quos multifolia tenuitérque inciſa ambiunt folia, lanuginoſa, cinereíque coloris, guſtu acri & odore iucundo: flores in ſummis virgulis quadrangulis, nudis & lanuginoſis, ſpicatim vt in Lauandula congeſti, colore cæruleo, odorati: ſpica autem aliquantulum contorta eſt, & in quatuor veluti verſus aut ordines digeſta, alia interdum ex alia naſcens: radix dura, lignoſa, multifida. Primùm eam naſcentem inuenit in colle quodam Malacæ vicino, Februario menſe florentem: deinde circa Murciam Martio, nec alibi præterea. Odor multò mitior, neque ita caput ferit, vti Lauandulæ præſertim Spicæ. Quare credibile eſt eam non eſſe tanto calore

Temper. & Vires præditam. Vtraque calida ſiccáque eſt ordine ſecundo abſoluto, vel incipiente tertio, tenuium item partium, & ex multis aëreis ſpirituoſiſq; partibus conſtat. Quare frigidis capitis morbis quouis modo adhibita cõfert, iis præſertim qui non ex copioſo humore, ſe ex ſola potiſsimum qualitate originem ducunt. Proinde & ſtillatitius eius liquor odoratus, & temporibus & frõti illitus, catalepſi, leuiori hemiplexia, comitiali morbo, & ſyncope laborantes reficit. Sed vbi humorum copia adeſt, præſertim ſanguini permiſtorum, non ſatis tutus huius vſus eſt. Lauandula in vino cocta potáque vrinam & menſes ciet, ſecundas & fœtum expellit. Datur decoctum ex ſolis floribus, aut cum cinnamomo, nuce moſchata, & catiophyllis incoctis, vtiliter potandum cordis tremore, & morbo regio affectis. Lauandulæ fœminæ ſemen & folia affectibus matricis magis commendantur tum fotu inſeſsione, tum pulueribus dilutis, intrò ſumptis, ad ſuffocationem, ex aſcenſu putridi vaporis natam, & ad partus accelerandos.

NARDVS, *CAP. XXI.*

Nomina ΑΡΔΟΣ & ναρδοστάχυς Græcis, Nardum ſiue Nardus Latinis & Nardiſpica, Auicennæ & Arabibus *Cembul*, id eſt, ſpica, & *Cembul Indi*, id eſt, *Spica Indica*. Quod corruptè Matthæus Siluaticus *Simibel & Sumbel* profert, Italis *Spigonardo*, Hiſpanis *Azumbar, Eſpigaſil*, Gallis *Aſpic d'outre mer*. Dioſcorides duo nardi genera eſſe tradit. Vnàm Indicam, alteram Sy-

Lib.1.c.8. *Genera* riacam, & Indicæ aliam eſſe ſpeciẽ quæ Gangitis nominatur à fluuio Gange apud quem naſcitur montem, præterfluente. Eſt etiam quædam Sampharitica à loco ſic dicta.

dicta. Syriaca nardus appellata est, non quòd in Syria inueniatur, sed quòd montis in quo nascitur altera pars ad Syriam conuersa est, altera ad Indos. Hæc nardus Syriaca melior, quæ recens & leuis est, multas gerens comas flaui coloris, valde odorata, cyperum redolens, paruam habens spicam, saporis amari, & linguam resiccantis, quæ satis diu in sua odoris gratia permaneat. Indica gangitis viribus imbecillior, quòd in aquosis locis proueniat, procerior est pluresque spicas habet, ab vna radice comosas, & circumplicatas, ac grauiter olentes. Indica verò montana odoratior est, spicis mutila, odore cyperi cæteris Syriacæ dotibus. Sampharitica valde mutila ac breuis, magnas spicas habet, & caulem medium aliquando candidiorem, hircinum virus suprà modum redolentem, quam improbare oportet. De nardo aliter scripsit Plinius his verbis. De folio nardi plura dici par est, vt principali in vnguentis. Frutex est graui & crassa radice, sed breui ac nigra, fragilique, quamuis pingui, situm redolente, vt cyperi, aspero sapore, folio paruo densoque, cacumina in aristas se spargunt: ideo gemina dote spicas ac folia celebrant. Alterum eius genus apud Gangem nascens, damnatur in totum ozænitidis nomine, virus redolens. Et mox In nostro orbe proximè laudatur Syriacum, mox Gallicum, tertio loco Creticum, quod aliqui agrium vocant. Dioscorides radicis tantùm Syriacæ & Indicæ nardi faciem & naturam exposuit, Sampharitici verò fruticis & caulis formam. Plinius fruticis radicem, folia, cacuminum aristas depinxit. Idem, & Syriacam nardum in Syria nasci putauit, non vt Dioscorides ait, in montis Indiæ parte quæ ad Syriam flectitur: hoc enim absurdum videtur. Nam cùm India à Syria longissimè distet, multæq; inter has interiectæ sint regiones, deserta Arabia, Persis, Carmania, Gedrosia, Darangia, aliæq; nonnullæ, qui fieri potest, vt mons ille ad Gangem situs, altera parte Syriam tam facilè respiciat, vt nardus in ea proueniens, Syriaca dici possit? Hanc ob causam Matthiolus eam potius à Syrastene regione quæ ad Indum fluuium est dictam suspicatur, quàm à Syria. Nam, si Ptolemæo credimus, mons est in India, qui à Gange fluuio ad Syrastenem extenditur. Galenus non solùm Syriacæ nardi, sed etiam Creticæ meminit. Pena asserit legitimam è plærisque locis Aegypti & Syriæ in Europam afferri, non modò radicem qualem Galenus vult, sed etiam alias distinctas partes, nimirum radicẽ, spicas comásve, festucas & folia ipsa. Ima radix Nardi, exili & arido stamine à radicula siue torulo exit, cui innituntur spicatæ comæ confertíque glomi quasi per cirros, torulos, nucleósve distincti, & conflati capillamentis vt in Meo, è quorũ spatiis mediis emergunt nonnulla iuncea folia, marinæ algæ modo, tametsi minora multò. Hasce siccas inter ingentes fasciculorum strues se vidisse refert Venetiis in ædibus periti Pharmacopœi Alberti Martinelli ad Angeli symbolum idẽ Pena, & his similes à nonnullis aliis studiosis Lugduni fuisse animaduersas. Huic veræ nardo aliam, simillimam, tamen spuriam, Narbonensem subiungit, quæ Gangitis meritò cognominanda est. In Gallia Narbonẽsi, inquit, à Gange oppidulo septem plus minùs miliaria dissitus est mons perquã amœnus & celsus, herbarum præstantiorum feracissimus, cui idcircò vulgò nomen, Dei Paradisus, inditum. In eius cliuo quà ad meridiem maréve mediterraneum vergit, hæc vberi prouentu erumpit, muscosis & vdis tractibus, infima radix pusilla, exilibus fibris, duris & raris, quæ subsunt spicatis comosisq; torulis, minimum digitum crassis, colore pallescentibus ex fusco, ferè palmum altis, non valde mucronatis, sed quadantenus

Forma.

Lib. & c. 12.

In cap. 6. lib. 1.

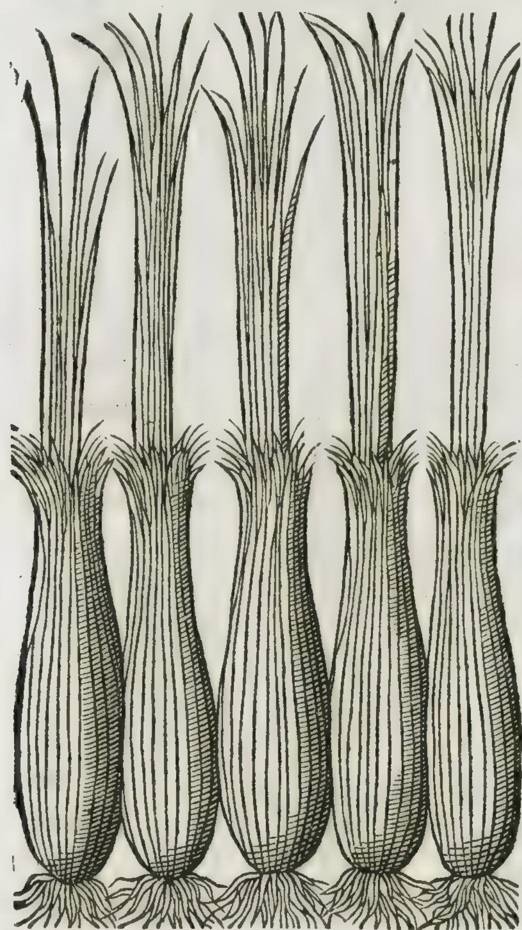
Lib. 8. sim. Lib. 9. c. 4. me. loc. In Aduers.

fol. 43.

SPICA NARDI, Indica.

NARDVS SPVRIA *Narbonensis, Penæ.*

tenus per extrema recisis: folio est viridi, rigido, iunceo, vix pedem alto, numeroso, quod ab ima radice ortum trans spiceam comam imum caulem ambientem sese exerit: multæq; plãtæ quasi vno cespitis ambitu implexæ, vnius effigiẽ præseferunt. Tota inodora est præter capillamenta spicea, multò crassiora quàm Indicæ, odore musci querni, vel terrestris. Garcias, in Aromatum Indicorum historia, refert nardum Indis vocari *Cahzaçara*, nasciq; in Mandon & Chitor prouinciis, Regnis Delli, Bengala, & Decan vicinis, iuxta fluuium Gangem, quem incolę Ganga appellant. Præterea non esse diuersa nardi genera, sed vnicum duntaxat sibi notũ esse nardi genus, id scilicet quod ex memoratis locis adfertur. Prouenire quidem in monte quodã qui altera parte Orientem spectat, altera Occidentem, ad quẽ scilicet Occidentem sita est Syria, multis regionibus ab India discreta. Sed tamẽ multis aliis regionis locis satum prouenire, nec facilè sponte nasci, neque vnam præstantiorem esse altera, spicámve habere aliã altera multò longiorem. Radix, inquit, spargit supra solum breuem virgulã, siue caulem, circiter tres palmos longum, cum longissimis, atque alias insuper virgulas multò breuiores: in summa radice spicæ producuntur, item aliæ per virgulas. Tali enim modo venditur in Cambaiete, Asurate, & Gogua, aliisq; portubus marinis, vnde mercatores Arabes & Persæ petunt, potissimã tamen partem ad indigenis absumi ferunt. Inuenitur interdum sordida & puluerulenta, villis ipsius plãtæ in pollinem redactis. Emitur tamen ab iisdem mercatoribus. Eo puluere manus ablui Garcias intellexit. Hac vnica nardo, inquit ille, quæ iuxta Gangem nascitur, quamq; in Occidentem exportant, vtuntur medici tum Indici, tum Turci, Persę, & Arabes. Nam quod ex ingenti pretio, quo antiquitus, teste Plinio, emebatur, colligere quidam volunt nostram nardum non esse legitimam, hîc Garcias respondet, Indias nunc magis apertas esse, regionésq; aromata gignẽtes, longè cultiores quàm veterum tẽpore fuerint, ideò multò plura aromata, maioriq; copia, & multò minùs adulterata ad nos adferri, viliusq; emi quàm antiquitus: in quorum numero nardum reponit, quæ legitima & sine mangonio ad nos importatur, licet interdũ aut maris humore sibi ascito situm contrahat, aut senio suaueolentiam illam amittat, qua initio prædita fuit. Cæterùm fabulosum esse omnino indicat, quod Andreas Lacu. suis in Dioscoridem commentariis scribit nardi vsum apud Indos esse periculosum, quoniam ex ea fiat veneni quoddam genus mortiferum, quod non modò haustum, sed etiam cuti in sudoribus inspersum, hominem statim necat, idque toxicum Pison vocari. Nam cum multis in India annis medicinam exercuerit, & non modò versatus sit cum omnis generis medicis Asiaticis, sed etiam Regibus & Principibus familiaris fuerit, nunquam tamen hoc Pison vidit, aut eius nomen audiit. Id genus quod *Sepulueda Satiech* aut *Satiach* appellat, id esse putat, quod ex Satigua adfertur, celeberrimo regni Bengala portu, & emporio ad fluuij Gangis ostia. Hæc Garcias de nardo literis prodidit. Ex quibus & aliis suprà memoratis intelligere licet nardum cuius vsus est in medicina, radicem tantùm & non aliam plantæ partem, eiúsque radicis partes spicas appellari, quas hîc Dioscorides στάχυς vocat

Cap. 33. — Lib. & ca. 12. — Lib. 2. c. 146

vocat, in allij radicibus ex multis particulis coagmentatis ῥᾶγας, & ἄγλιθας, Theophrastus γέλγεις, Plinius nucleos, Columella ſpicas, Græci item ὄνυχας, & σκελλίδας vocant. Id confirmat Galenus ſic ſcribens. Iubet Andromachus adiicere nardum Indicam, ea verò eſt quam ſpicam vocant, non quòd ſpica ſit, radix etenim eſt, ſed quod ſpicæ formam referat. Præterea hos de Philonio antidoto verſus Lib. 1. Ant.

Et drachmam dicta falsò radicis, ab ipſa
Terra, piſſæo qua Ioue clara manet,

ſic declarat. Quin & nardi drachmam coniiciendam iubet, quam radicem falſi nominis appellat, quoniam ſpica nardi nominatur. Vult autem eam Creticam eſſe, quum ait *ab ipſa Terra, piſſæo qua Ioue clara manet*, quandoquidem fabularum ſcriptores Iouem in Dictæo Cretæ monte educatum aiunt, occultatum ibidem à matre Rhea, ne & ipſe à patre Saturno deuoraretur. Appoſuit autem Ioui epithetum Piſſęi, quemadmodum multi extra poëticã vulgò dicere ſolent, per Aeſculapium pergamenum, per Dianam Ephæſiam, per Delphicum Apollinem. Quidam verò non Creticam terram, ſed Indicam indicatam fuiſſe aiunt, ex qua ebur adfertur: ex hoc enim ſtatuam Iouis in Piſſa factam fuiſſe. Iam verò de eiuſdem temperamento & facultatibus ſcribens perſpicuè radicem nuncupat. Nardi ſpica, inquit, excalfacit ordine primo, deſiccat ſecundo iam completo. Compoſita eſt ex adſtringente mediocriter ſubſtantia, & acri calida non multa, & quadam leuiter amara. Ex his conſtat facultatibus radix, & ad iecur & ad ſtomachum non ſine ratione conuenit tum pota, tum extrinſecus impoſita. Vrinam ciet, morſus ſtomachi ſanat. Ventre ac inteſtinis conſiſtentes fluxiones deſiccat. Ad hæc & eas quæ in capite & thorace. Valentior eſt Indica, quæ nigrior eſt, quàm Syriaca. Nardus, auctore etiã Dioſcoride, vim habet calfaciendi, ſiccandi, vrinam ciendi. Quare pota aluum ſiſtit, & fluxiones ex vtero, ac ſeroſos humores appoſita cohibet. Auxiliatur etiam nauſeis cum frigida aqua pota, & ſtomachi morſibus, & inflationibus, item hepaticis, ictericis, & nephriticis. Aquæ verò incocta, & pro fotu ad inſeſſum adhibita vteri inflammationibus medetur. Valet etiam ad oculorum palpebras largo humore manãtes, cilia adſtringens, & denſiora reddens. Humidis corporibus inſpergitur. Miſcetur & in antidota. Reponitur ad ocularia medicamenta in vaſe nouo non picato, in puluillum detrita, ac cum vino in paſtillos coacta.

Lib. 8. ſim. *Temper. & Vires.*

NARDVS CELTICA. CAP. XXII.

ΑΡΔΟΣ κελτικὴ Græcè, Latinè Nardus Celtica, & Nardus Gallica, aut potiùs hodie nuncupanda Liguſtica, quòd, vt olim Dioſcoridis tempore, ita nunc quoque in Liguriæ Alpibus naſcatur, eodem teſte patrio nomine Saliunca dicta: perperàm enim in excuſis codicibus ἀλιύγγια pro σαλιύγγια legitur, atque eo corruptiùs vbi ſcribit, ἡ νάρδος κελτικὴ ἥν ἔνιοι σεέλινην ἐκάλεσαν. Id eſt, aut nardo Celtica, quam ſerinen aliqui vocauerunt. Dubium enim nõ eſt, quin σαλιύγγιαν pro σεέλινην ſcripſerit Dioſcorides. Nam Scribonius de eiuſdem veneni remediis ſcribens, ſaliuncam habet. Adiuuantur, inquit, iam ſęſi ab eo ſaliunca, id eſt, nardo ſiluestri quamplurima ex vino ſæpius data. Arabes *Cembul Rumim* vocant. Nardus hæc, vt deſcribit Dioſcorides, frutex eſt exiguus, qui vnà cum radicibus in faciſculos manuales colligitur. Folia habet oblõga, ſubflaua, florem luteum. Cauliculorum & radicum duntaxat vſus eſt, & odoris ſuauitas: ideò pridie aqua reſperſis faſciculis, & terra ſeparata, in pauimẽto humecto charta ſubiecta ipſos reponere oportet, poſtridie verò purgare: ſic enim quod vtile eſt cum aceroſo & alieno non excutitur, quia propter humorem firmum eſt. Secretos igitur caules ac radices, foliis abiectis, ſi reponere voles, tere, vino excipe, & digere in paſtillos,

Nomina Lib. 1. c. 7. Lib. 2. meleta. ca. de pharico. Cap. 195. Lib. 1. c. 7. *Forma.*

NARDVS CELTICA, *Matthioli.*

NARDVS CELTICA, *Altera Penæ.*

pastillos, quos nouo testaceo vase diligenter operto serua. Optima est recens & odorata, multarum radicum, non facilè fragilis, plena. Quædam horum Plinius habet. Ex iis Gallicũ (suba. nardum) cum radice vellitur, abluitúrq; vino. Siccatur in vmbra, alligatur fasciculis in charta, non multùm ab Indico differens, Syriaco tãtùm leuiùs. Pretium xiij. In his probatio vna, ne sint fragilia & arida potiùs, quàm sicca, folia. Prouenit, vt ex Dioscoride diximus, in Liguriæ Alpibus, atque etiam in Istria. Hodie quoque in Genuensibus Liguriæq; alpinis non procul Sauona vrbe. Eiusdem magnus habetur prouẽtus, auctore Matthiolo, in Stiria, Austria, Carinthia, vbi Indemburgẽses rustici è suis montibus quotãnis innumeros comportant saccos fasciculis plenos, quos mercatoribus vendunt, qui in Syriam & Aegyptum merces conuehũt, quòd Siriis & Aegyptiis nardus hæc maximè expetatur ad balnea quibus frequẽter vtuntur. Vera Celtica nardus ex Matthiolo hîc depicta est, cui similem depinxit & descripsit Pena his verbis. Pusilla herbula est, aliquantum proserpens, deinde se surrigens, cauliculo palmum & sesquipalmum alto, ad quem imum folia cespites summos conflant, exigua, tenuia, gnaphalij montani, aut gentianellæ minimæ, pallida & sublutea, infernè angusta, qua radicis ceruici squarosæ, aut squamulis tuniceis obsitæ, spicatim digestæ innituntur, subter quæ multæ fibrę fuscæ villosæq; propagines, asari odore, & modo, in terram sparguntur, gustu acri, subamaro aromatico, spicam nardi spirante. Aliam multò elegantiorem, & multò similiorem gentianæ cruciatæ foliis, à se repertam scribit Pena propè cœnobium quoddam inter Dei viridarium, & calcaris montes, in agro Narbonensi magni & vulgati nominis. Radice est valerianæ maioris, paulò minore, geniculis doronici modo distincta, humistrata, acri sapore, erodente, aromatico & amaro, nardi æmulo, foliis saponarię vulgaris, flaccidis ex flauo pallescentibus, senis, septenis've, gentianellæ adeò cognatis, vt primo intuitu eandem putes. Caulis cum maximus, cubitum altus, mediocris sesquipalmum: flore radiato, aureo, buphthalmi æmulo. Hanc Rondeletius nardi Gallicæ speciem esse coniiciebat, ex cuius Meiq; radicum decocto paratam potiunculam cuidam ex illo cœnobio dysuria laboranti cùm dedisset, vrinæ copiam elicuit. Nardus celtica, vt tradit Dioscorides, eadem potest quæ Syriaca, magis tamen vrinam mouet, & stomacho vtilior est. Prodest etiam inflammationibus

Marginal notes: Lib. & c. 12. — *Locus.* — In c. 7. lib. 1. — fol. 132. — fol. 132. — Lib. 1. c. 7. — *Vires & Temper.*

mationibus hepatis,& ictericis, & stomachi inflationibus cum absinthij decocto pota,item aduersum lienem,renum & vesicæ vitia,& venenatos ictus ex vino. Miscetur etiam in malagmata, & potiones ac vnguēcta calfacientia. De eiusdem viribus eadem ferè Plinius tradit. Cõtexemus & Gallici nardi remedia in hũc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo aduersus serpentes duabus drachmis in vino succurrit. Inflammationibus coli vel ex aqua, vel ex vino. Item iocinoris & renum, suffusisq; felle,& hydropicis per se & cum absinthio. Sistit purgationũ muliebrium impetus. Nardus Gallica, inquit Galenus, Indicæ facultatibus quadantenus similis est, sed ad omnia imbecillior, præterquam ad prouocandã vrinam: siquidem calidior illis est, sed minùs adstringit. Haud dubium est quin hæc in Liguriæ alpibus vernacula voce saliunca dicta, sit illa quam hi Maronis versus innuunt, Lib.21.c.20 Lib.8.sim. Eclo.5.

Puniceis humilis quantum saliunca rosetis,
Iudicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.

Quam etiam hodie Valesij *Selliga* vernaculè quasi saliuncam vocant. Quibus aduersari videtur Plinius, qui cùm de nardi gallici virib⁹, quæ suprà citauimus, dixisset, aliquantò pòst, eodem tamen capite, Saliuncæ radix, inquit, in vino decocta sistit vomitiones, corroborat stomachum, tanquam saliunca sit à celtica nardo diuersa, quam etiã seorsum à nardo gallica depinxit his verbis. Saliunca foliosa quidem est, sed breuis,& quæ necti non possit, radici numerosæ cohæret, herba veriùs quàm flos, densa veluti manu pressa, breuiterq; cespes sui generis. Pannonia hanc gignit,& Norici, Alpiumq; aprica: vrbium Eporrhedia, tantæ suauitatis, vt metallũ esse cœperit. Vestibus interponi eam gratissimum. At Plinius diuersas apud diuersos auctores nomenclaturas secutus, de nardo celtica & saliunca diuersis locis tractauit, tamen omnia de vna & eadem nardo celtica intelligi debent, quæ etiam saliunca nominatur, cuius Pliniana delineatio nardo celticæ bellè quadrat. Quod verò dixit, tantæ suauitatis vt metallum esse cœperit, vix dicas quomodo accipiendum sit,& quomodo metallum esse cœperit, quidã tamen exponunt, propter odoris suauitatem metalli loco expeti, vel vt metallum conquiri, quasi non sit minoris indicaturæ & pretij. Vetus Cornarij Plinianus codex habet, vt melatum esse cœperit, quę lectio etiamsi nihil nobis significet, corruptum tamen locum esse indicat, vt mel atticum esse cœperit legẽdum esse Cornarius suspicetur. Mellis enim attici, inquit idem Plinius, in toto orbe summa laus existimatur. Quidam expo nunt in vectigali & reditu publico censeri, non aliter quàm metalli fodina. Petrus Pe. fol.132. Lib.20.c.7. Embl.7. lib.1. Lib.21.c.10

HIRCVLVS, Veterum.

HIRCVLVS CAP. XXIII.

DIOSCORIDES refert nardũ celticam adulterari herba simili, quæ vnà cum ipsa euellitur, quã ob odoris grauitatẽ τράγον appellant, id est, hircum, sed facilis est dignotio. Est enim herba sine caule & candidior, & minùs oblonga folia habet, neq; radicem amaram, neq; aroma redolẽtem, quemadmodum vera nardus celtica habet. Idem prorsus Plinius tradidit. Cum Gallico nardo semper nascitur herba quæ Hirculus vocatur à grauitate odoris & similitudine, qua maximè *Nomina* *Forma.* Lib. & ca. 12.

adulteratur. Distat quòd sine cauliculo est, & quòd minoribus foliis, quódq; radicis neque amaræ, neq; odoratæ. Hactenus Plinius. Huius rarissimæ plantæ, & vix dum vlli visæ cognitionem Carolo Clusio cognitionem acceptam referre oportet, qui in suis Aromatun Indicorum historiæ à Garcia medico descriptę versionibus eam depinxit, & descripsit his verbis. Antuerpiæ inter aliquot nardi celticæ fasciculos Lib.1.c.7. plantulas quasdam inueni, quæ adamussim quadrabant cum Dioscoridis Hirculo, quem describit, eoq; nardum celticam adulterari refert. Nam plãtula est nardo celticæ similis, candidior tamen, & veluti ex viridi cinerea, sine cauliculo, minoribus breuioribusq; foliis, villosa admodùm secundùm radicem & nigricans, nulla odoris iucunditate. Folia præmãsa nullum aromaticum saporem reddunt, sed lenta & viscida sunt: Nardi verò celticæ folia calida sunt, cum aliqua tamen adstrictione, & odore saporéque iucundo. Hæc ille, qui hirculi iconem hanc exhibuit.

NARDVS MONTANA. *CAP. XXIIII.*

Nomina ΝΑΡΔΟΣ ὀρεινὴ Græcis, ab aliquibus θυλακῖτις, & νῆρις dicta, Galeno πυρῖτις, Latinis Nardus montana. Nascitur, inquit Dioscorides, in Ci- Lib.1. c.8. licia & Syria, ramulos & folia eryngio similia habens, minora tamẽ, *Forma.* non aspera, neque spinosa: radices subsunt nigræ, odoratę, duæ aut plures ceu asphodeli, sed graciliores & longè minores. Neque caulem, neque fructum, neque flores fert. In qua historia sibi ipse repugnat Dioscorides, initio scribens nardum hanc caule & foliis eryngio similem esse, in fine capitis neque caulem, neque fructum, neque florem ferre. Quem errorem Marcellus scriptorum incuriæ adscribit, qui vocũ vicinitate decepti χαύλους pro κλάδους, vel κλῶνας scripserunt. Verùm cùm hæ duę voces ramos vel surculos designẽt, qui arboribus potiùs quàm herbis conueniunt, sintq; rami iidem arboribus, qui caules herbis, videtur locus is ne sic quidem à mendo expurgatus. Quare legendum censet Matthiolus, οὔτε δὲ καυλος, οὔτε καρπὸς, οὔτε ἄνθος συμφέρει. Id est, neq; caulis, neque fructus, neque flos confert. Etenim In cap. 8. lib.1. radicis, quæ odorata est, vsus est duntaxat, non aliarum partium. Sed neque ex Cilicia, neque ex Syria nardus hæc ad nos adfertur, tamen nardum montanam hîc depictam Matthiolus esse putat, quæ etsi folia eryngij non habeat, cùm tamen cætera respondeant, præsertim radices odoris fragrantia à cæteris nardi generibus nõ discrepantes, ab hac sententia haud abduci potest. In Aduer. Pena de ista nardo Anguillaræ iudicium & descriptionem sequitur, istámque plantam montanam esse putat, quam inuenit tum in montibus Mindeno conterminis, tum Veganiis arduis, & accliuibus. Natura paruula est, valerianæ minori persimilis flore & folio, sed purpurascente, erucæ diuisura & valerianæ maioris: radici bulbi bini, oblongíque subsunt orchis ritu, è quibus caules sesquipalmum alti. *Vires.* Nardi montanæ radix efficax est ad omnia, quibus nardus celtica conuenit.

NARDVS Montana, Matthioli.

PHV.

PHV. *CAP. XXV.*

QVAE Græcis φῦ, & ἄγριος νάρδος vocatur, Latinis quoque Phu, & ſilueſtris nardus, Arabibus *Pu*, Officinis & herbariis Valeriana maior, à multis quibus valet facultatibus, & Valeriana hortenſis, & Theriacaria, Gallis *Grande valeriane*, Germanis *GroſzBaldrian*, Italis *Valeriana maggiore*. Phu, folia habet, inquit Dioſcorides, hippoſelino aut elaphoboſco ſimilia, (Lib.1.c.10.) caulem cubitalem aut maiorem, læuem, tenerũ, in purpuram vergẽtem, cauum, geniculis interceptum, flores ad narciſsi flores accedentes, maiores tamen & teneriores, & ex albicante purpureos. (*Forma.*) Radix ſuperior digiti parui craſsitudine eſt, adnaſcentes etiam radiculas obliquas veluti iũcus odoratus habet, aut veratrum nigrum, inter ſeſe implicatas, ſubflauas, bene odoratas, odore nardum referentes cum quadam viroſa grauitate. De quo hæc breuiter prodidit Plinius. Tertio loco Creticum, quod (Lib. & ca. 12.) aliqui agrium vocãt, alij phu, folio oluſatri, caule cubitali, geniculato, in purpura albicante: radice obliqua villoſaque, & imitante auium pedes. Ex quibus delineationibus perſpicuum eſt, valerianã noſtratem hortenſem ſiue maiorem, Dioſcoridis eſſe phu. Caulem enim emittit cubitalem & bicubitalem, glabrum, concauum, (Pena in Aduer.) éque geniculis folia prælonga, altiùs ſinuata edẽtem, erucæ aut paſtinacæ diuiſura. Flores ſunt non inuenuſti, in ſummis ramulis vmbellatim collecti, purpuraſcentes per initia, odori: radix tranſuerſa, humi immerſa, craſſa, pollicẽ æquat. Sola florum narciſsi collatio obſtat, qui in phu narciſsi florum effigie eſſe debent, nõ autem vmbellæ vel muſcarij, vt in valeriana maiori, quamquam floſculi per ſe omnes qui vmbellam conficiunt, forma narciſsinos referãt, in purpura albicantes, deinde longè narciſſo magnitudine cedunt, quos tamen maiores eſſe Dioſcorides ait. Sed hîc mendum eſſe rectè Ruellius (Lib.2.c.9.) coniicit, quod in magnitudinis deſignatione freqũes apud Dioſcoridẽ & Theophraſtum eſſe ſolet, vt μακρὰ pro μικρὰ, ἥσσονα pro μείζονα legi debeat, vt & hoc loco, quum reliqua omnia ſic adamuſsim reſpondeant, vt nulla prorſus nota diſſentire videatur. Apud Plinium floris nulla fit mentio. Quidam apud Dioſcoridem (Lib.1.c.10.) non inconſideratè pro ναρχίσου, legunt κισσοῦ id eſt, hederæ. Eſt enim Valerianæ flos hederæ flori ſpecie ſimilis. Idem obſeruarunt, quod eſt apud Dioſcoridem, phu (*Temper. & Vires.*) πλάγια ἐπιῤῥίζια ἔχειν, καθάπερ σχῖνον ἢ ἐλλέβορον μέλανα, Plinium legiſſe apud quẽdam ex vetuſtis herbariis, ἢ μελαντόδιον, & ita reddidiſſe, quaſi legiſſet τοὺς τῶν ὀρνίθων πόδας. Præterà facultates conſentiunt. Phu enim auctore Dioſcoride, vim habet (Lib.1.c.20.) calfaciendi, ciendi vrinas arida pota. Decoctum ipſius eadem præſtare poteſt. Valet etiam ad lateris dolorem, menſes cit, & antidotis miſcetur. Eadem ferè Plinius (Lib.21.c.20) tradit. Eius verò quod phu eodem loco appellauimus, radix datur potui trita, vel decocta ad ſtrangulationes, vel pectoris dolores, vel laterum. Menſes quoque ciet, bibitur cum vino. Phu, inquit Galenus, odoratum quodammodo eſt. Huius herbæ (Lib. 8. ſim) radix Nardo viribus ſimilis, ſed ad pleráque infirmior. Vrinam plus mouet quàm Indica aut Syriaca nardus, ſimiliter autem vt celtica. Sic valerianæ maioris ra-

PHV, Magnum.

dix calidiuſcula eſt & exſiccãs, lotio ciendo efficax, ſuaueolens nardum, ſed tantillum grauitatis mixtæ prodit. Valeriana, vt tradit Matthiolus ad venenatorũ ictus ex vino pota valet, & aduerſus peſtilentiam, non modò hauſta, ſed etiam olfacta. Facit ad ſtranguriã decoctum eius potum. Datur quoq; anheloſis & tuſsientibus, præſertim cocta cum dulci radice, vuis paſsis, & ſemine aniſi. Deuorata radix flatus pellit. Tota planta virens cum radicibus contuſa, & capiti dolenti admota, eius dolores, & punctiones mulcet. Facit & ad oculorum vitia albo vino incocta, deinde oculo inſtillata. Miſcetur potionibus vulnerum internorum magna vtilitate. De aliis valerianæ generibus diximus in libro de Paluſtribus, & in libro de iis quæ in aſperis, &c.

In cap. 10. Lib. 1.

POLIVM. CAP. XXVI.

Nomina

GRAECIS πόλιον, Latinis ſimiliter Polium, Mauritanis *Cahade, Iahade ſeu Giade*. Eſt autem polio nomen poſitum à canitie caníſve capillamentis, & tomẽto hirſuto, quæ nõ modò capitula corymbacea, vt ait Dioſcorides, ſed etiam vniuerſam plantam incanam reddunt, perinde ac gnaphalium. Dioſcoridi duo ſunt polij genera, montanum quod τεύθειον vocant: alterum maius. Prius tenuis eſt frutex, candidus, dodrantalis, ſemine refertus, capitulum in ſummo habens, corymbi ſpecie, paruum, veluti capillatum, grauiter olens cum quadam ſuauitate. Alterum fructicoſus eſt, nõ vſq; adeò valens odore, & viribus inefficacius. De quibus hæc Plinius. Saliuncam veſtibus interponi gratiſsimum. Sic & apud Græcos polium herbam, inclytam Muſæi & Heſiodi laudibus, ad omnia vtilem prædicantium, ſupérque cætera ad famam etiam ac dignitates: prorſuſq; mirum, ſi modo, vt tradunt, folia eius manè candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciuntur. Duo genera eius, campeſtre maius, ſilueſtre quod minus eſt, quidam tenthrion vocant, folia canis hominis ſimilia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. Quod polium veſtibus interponi Plinius ait, de Theophraſto mutuatus eſt, ſic ſcribente, πόλιον. τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὰς σῆτας τοὺς ἐν τοῖς ἱματίοις ἀγαθὸν. Id eſt, Polium quod cõtra vermiculos veſtibus interpoſitum valet. Cæterùm in eo Plinius hallucinatus eſt, quod polium cum tripolio confuderit. Non enim polio, ſed tripolio euenit, teſte Dioſcoride, vt colores ter die mutet, neque id quidem à Dioſcoride vt à Plinio foliis, ſed floribus adſcribitur. Præterea capitulum polio ineſt, canorum hominis inſtar capillatum, vt tradit Dioſcorides, non folia. Quod verò de polio ex Heſiodo & Muſæo citat, id Theophraſtus ſcribit his verbis. καὶ ὥς δή φασι τὸ τριπόλιον καθ' Ἡσίοδον καὶ Μουσαῖον, εἰς πᾶν πρᾶγμα σπουδαῖον χρήσιμον εἶναι. διὸ καὶ ὀρύττουσι αὐτὸ νύκτωρ, σκήνην πηξάμενοι. Gaza ſic conuertit. Adde polium, quod Heſiodo & Muſæo auctoribus, ad omnem rem ſeriam, magniq; faciendã perutile prædicatur. Præterea quod addit, inſupérque ad famam ac dignitates, &c. id etiam alio loco expreſsit: Polio Muſæus & Heſiodus perungi iubẽt dignationis gratia, gloriæq; auidos polium tractare, colore. Polium montanũ quod hîc depinximus, cãdicans, foliis oblongis, leuiter

Genera. Forma. Lib. 21. c. 1. Lib. 1. hiſt. cap. 16. Lib. 4 c. 130 Lib. 9. hiſt. Cap. 21. Lib. 21. c. 20

POLIVM, Matthioli.

POLIVM Alterum, Matthioli.

POLIVM Luteum, Dalechamp.

leuiter ſerratis, caulem ab imo ad ſummum per interualla veſtientibus, minoribus inter maiora ſubnaſcentibus, caulibus multis, rotundis, rectis, lignoſis, albicãtibus, qui in cacumine capitula gerunt florida, candicantia, thymi ferè. Tota plãta odore eſt ſuaui, acri tamen, & quadantenus graui. Alteram plantam hîc etiam pictam inter polij genera recẽſeri vult Matthiolus, quod quidam Iuam muſcatam vocant, capitulis, foliis, floribus, odore, facultate, polium referens montanum. Ob id affirmat ſecundũ eſſe polij genus à Dioſcoride deſcriptum. Neque enim illo fruticoſius eſt, neque minùs odore & viribus præſtans. Prouenit in collibus, arduis præſertim locis, folioſa herba humi procũbens, foliis roſmarini coronarij, minoribus, duriuſculis, auerſa parte incanis, cauliculis tenuibus, rotundis, ſubalbicantibus, flexilibus, capitulis in cacumine albicantibus, alterius polij capitulis haud multùm diſsimilibus, radice ſimili. Tota planta ſuauiter olet, & minùs quàm alterum Polium nares ferit. Polium aliud ex Dalechampio proponimus, luteum cognominatum. In aridis montibus naſcitur, iiſdemq; locis quibus thlaſpi montanum. Id polio priori prorſus ſimile eſt, niſi quod florum corymbi in illo caui, in hoc luteo colore micãt, ſpectatu iucundi, & validiorem ſuauiorémque odorem halant. Sunt & huius folia aliquãtò quàm huius latiora & ampliora. Cluſius Polij genera aliquot recenſet. Quarti iconem hîc exhibemus. Eſt id tenellum, ra-

In cap. 107 lib. 3.

Locus.

Forma.

Lib. 1 ſtirp. Hiſpa. c. 65.

POLIVM Quartum, Cluſij.

mulis exilibus, dodrantalibus, humi diffusis multa lanugine candida tectis, qui subinde ad nodos radices agunt: folia mediæ inter primum & secundum magnitudinis, breuiora tamen, denticulata, admodum tomentosa: quæ causa est, vt in tenellis foliis nulli denticuli conspiciantur, nisi diligenter obseruentur, capitula superioribus paulò minora, totáque tomentosa, in quibus flos purpureus. Hoc Polium vidit ille Murciano regno tantùm, solo arenoso. Vulgus *çamarilla* vocat, & Chamæpityn esse putat. Ab eo quintum genus solùm modò differt, quod te nerius sit eo, & flores albos proferat. Vtrumque nihil ferè nisi tomentum sunt, & odoris suauitate reliqua genera superant. Hæc Clusius. Aliud Polium montanum minimum pingendū curauit Lobellius, montano vulgari per omnia simile, sed quadruplò minus. In Allobrogum collibus & Delphinatus Galliæ prouenit. Poliorum decoctum potum, vt auctor est Dioscorides, serpentium ictibus auxiliatur, hydropicis, morbo regio, spleniticis: item cum aceto, capiti dolorem adfert, & stomacho noxium est, aluum & menses ciet, quin & substratum suffitumq; serpentes fugat, impositum vulnera glutinat. Eadem ferè Plinius tradit. Polium contra serpentes substernitur vel portatur. Medici in vino decoquunt recens, vel aridum, illinuntq; vel spleneticis propinant ex aceto, morbo regio in vino: & hydropicis incipientibus in vino decoctum. Vulneribus quoq; sic illinunt. Secundas mulierum partúsque emortuos expellit. Item dolores corporis, vesicas inanit, & epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamento quod Alexipharmacon vocāt. Stomacho tamen inutile esse, capútque eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Quibus postremis verbis vt dubium ponit, quod Dioscorides affirmat.

POLIVM Montanum Supinum minimum, Lobellij.

Lib.3.c.107

Vires & Temper.

Lib.21.c.20

Lib.8. sim. De iisdem hæc prodidit Galenus. Polium amarum est gustantibus, & modicè acre. Quare obstructione liberat viscera omnia, vrinámque & menses ciet: ac viride etiamnum magna vulnera glutinat, & maximè species eius quæ fruticosa, aridum cum fuerit, rebellia vlcera sanat illitum, & magis hoc præstat quod minus est. Poliū minus quo etiam vtimur ad antidota, & acrius & amarius est quàm maius, adeò vt ex tertio sit ordine desiccantium, ex secundo autem completo excalfacientium.

CLINOPODIVM. CAP. XXVII.

Nomina Lib.24.c.15. Lib.3.c.93. *Forma.* *Locus.* Lib.24.c.15.

Κλινοπόδιον Græcis, Clinopodium etiam Latinis, quasi Lectipes, quod surculi lecti pedum effigiē referant. Dicitur etiam teste Plinio, Cleonicium, Zopyron, quibusdam ocimoides. Clinopodium, vt describit Dioscorides, frutex est paruus, surculosus, duorum palmorum altitudine, foliis serpyllo similibus, flores lecti pedum speciem præbēt, ex interuallis marrubio similes. Nascitur in petris. Plinius sic deliniat. Clinopodiū alij Cleonicium, alij zopyron, alij ocimoides appellant, serpyllo simile, surculosum, palmi altitudine. Nascitur in petrosis, orbiculato florum ambitu, speciem lecti pedum præbens.

In cap. 93. lib.3. Duæ plantæ, inquit Matthiolus, ab herbariis pro Clinopodio ostenduntur. Prima foliis est serpyllo haud absimilibus, tamen latioribus, cauliculis quadrangulis, tenuibus, hirsutis, floribus purpureis, caules verticillatim ambiētibus. Hanc Pena

& Lobel.

CLINOPODIVM Prius, Matthioli.

CLINOPODIVM Alterum, Matthioli.

& Lobel. Acinon faciunt, vt suprà monuimus. Altera foliis est oblõgis, in cacumine mucronatis, in ambitu serratis, florib⁹ inter folia subpurpureis, balaustij effigie. At illa, inquit, lõgè magis quàm hęc Clinopodiũ refert, tum quòd folia magis serpyllum exprimant, tum quòd flores qui in summis caulibus sunt, lecti pedis basim quadamtenus referunt. Verumtamen herbæ gustus eum à sententia deduxit. Cùm enim Galenus scribat Clinopodium ex tertio esse calfacientium & siccantium ordine, quæ qualitates in istis plantis haud percipiuntur, neutra verum Clinopodiũ dici potest. Hodie notissima est herba Clinopodij nomine, vt scribit Pena, etiã Pharmacopœorũ vulgò apud Monspelienses & Lugdunenses, in qua ad veri Clinopodij expressionem nihil desideres. Aridos enim & glareosos occupat tractus, surculis compluribus, sesquipalmo longioribus, radice exigua, foliis paruis, serpylli foliis paribus & similibus, vel calaminthæ montanæ, vel ocimi minimi, nonnullis leuiusculis in ambitu crenis: cauliculi complures sarmentosi, crebri, ab imo ad summum geniculati sunt, verticillis, & paruis alabastris lamio similibus, quaternis, sed multò minoribus, crura diuaricata totidẽ exprimẽtibus, purpureis flosculis calaminthæ. Calida planta calorem nõ ita magnum gustãti præbet, sed siccitatem, odorem suauem spirat serpylli quadãtenus. Huius figuram si propiùs intueare, quæ melius Clinopodium exprimat reperies nullam. Nam *Mastic* Gallorum Maro quadrat aptiùs quàm Clinopodio, sicuti vult Dodonæus, nec verticillis aut floribus marrubij tam cõcinnè conditis vel digestis, nominis argumẽtum, nempe lecticę vel triclinij pedem refert. Illud Penæ Clinopodiũ à Lobellio depictũ est Ocimũ siluestre, siue Acinos Dodonæi in florum Historia, perperam Calamintha mõtana Tragi, Clinopodiũ alterum Matth. sed Dodonæi & Lobellij picturæ foliis additi pili: quæ res facit vt Clinopodio Matthioli dissimile videatur. Bibitur herba hæc, auctore Dios. aduersus serpentiũ ictus, cõuulsa, rupta, & strãgurias. Mẽses educit & fœtus. Pẽsiles quoq; verrucas eiicit diebus aliquot potũ. Aluũ sistit decoctũ ad tertias, potumq;, nõ febricitãtibus in vino, febricitantibus in aqua. Horũ quædã Plin. habet. Bibitur ad cõuulsa, rupta, strãgurias, serpentiũ ictus. Itẽ decoctæ succus. Galenus tradit Clinopodiũ excalfaciẽdi vim habere, sed nondũ adurendi: esse verò essentiæ subtilis, & tertij ordinis tum excalfacientiũ, tum resiccantium.

Clinopod. Penæ.

Li. 2. ca. 57.

Lib. 3. c. 93.

Vires & Temper.

Li. 24. ca. 15.

Li. 7. simpl.

POLYCNEMVM. CAP. XXVIII.

Nomina

GRAECE πολυκνήμον dicitur, Latinè Polycnemum, quasi multitibiam aut multisuram dicas, quod multis geniculis intercepta sit. Frutex est surculosus, vt breuiter describit Dioscorides: folia habẽs origano similia, caulem vt pulegij, multis geniculis distinctũ, non tamen habet vmbellam, sed paruos in cacumine corymbos, cum acri quadã odoris iucunditate. Polycnemum, inquit Plinius, cunilæ herbæ simile est, semine pulegij, surculosa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore. Quæ lectio si recta est, in Dioscoride verbum σπέρμα deest, vt legatur, τὸν δὲ καυλὸν πολυγόναλον, σπέρμα δὲ ὥσπερ γλήχωνος. Idest, caulem multùm geniculatum, semen veluti pulegium, vt non in caule, sed in semine Polycnemi ad pulegiũ facta sit collatio. Huic succinctæ delineationi plantam appictam satis conuenire arbitratus est Dalechampius, quæ in aridis & æstuosis Corsicæ montibus, vnde ad eum allata est, gignitur, radi-

Lib.3.c.92.

Forma.

Li.24.c.14.

POLYCNEMVM, Dalech.

POLYCNEMVM, Lobelij.

ce breui, fibrata, nigricante, caulibus palmum altis, surculosis, crebrò geniculatis, foliis tragorigani, hirtis, odoratis, acribus, eximium ac suauem quemdam odorem spirantibus, flore nõ vmbellæ specie, sed in summis caulibus oblongo, ex cæruleo rubescente, ac ex vasculo longo, & herbaceo emergente. Aliud esse Polycnemum opinantur Pena & Lobellius, scilicet Calamintham aquaticam Belgarum quemadmodum capite de Calamintha iam monuimus, notis omnibus cõsentientibus. Est enim fruticosa & exigua planta, radice exigua, caule multiplici, incano, geniculato, quadrato, foliis origani vel pulegij, vnde pulegium agreste propter odorẽ & folia similia dicitur, floribus corymbi specie, cæsiis vel pulegij, verticillatim caules & surculos ambiẽtibus, & in summo instar corollæ vel corymbi cõgesti ex pluribus flosculis, veluti in pulegio. Vniuersa planta suauem spirat odorem, sed acrimonia quadam nares ferientem. Inter ver nacta & sata, in marginibus agrorũ & pratotum Belgij & Angliæ prouenit. Huius Iconẽ feliciùs & veriùs expressam,

quàm

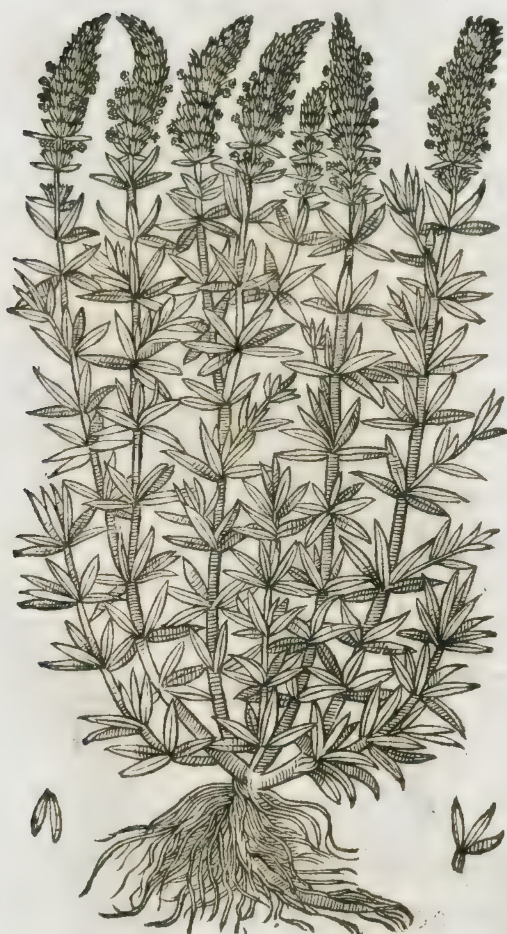
quàm capite de Calamintha additis floribus & pullis è radice ſurgentibus, ex Lobellio hîc exhibemus. Polycnemum, inquit Dioſcorides, recens vel aridũ illitum vulnera glutinat, ſed quinto die ſoluere oportet. Bibitur cum vino ad vrinæ ſtillicidia, ruptaq́;. Quæ ſic breuiter Plinius. Polycnemum ferro factis vulneribus commanducata imponitur: quinto die ſoluitur. Lib.3. c.92. *Vires.* Li.24.c.14.

HYSSOPVM VVLGARE. CAP. XXIX.

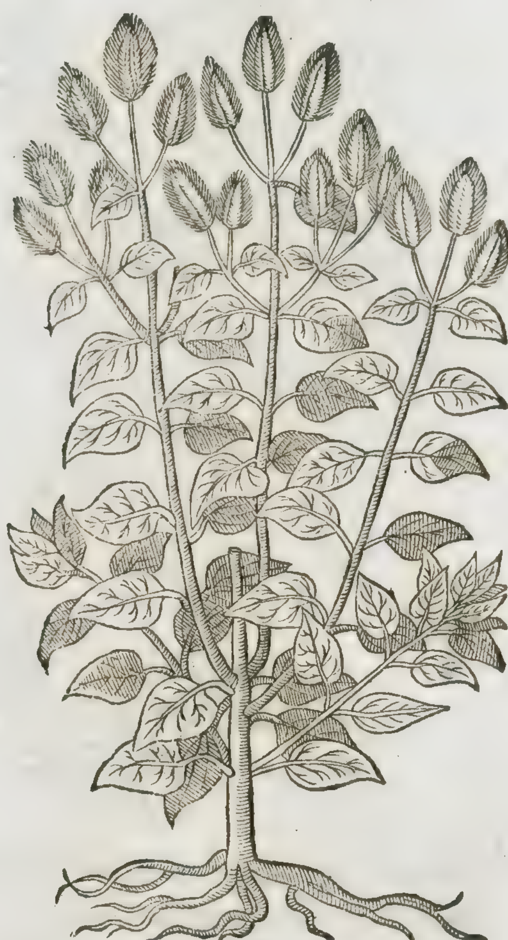
YΣΣΩΠΟΣ Græcis, Latinis Hyſſopus & Hyſſopum, Arabibus *Cyſeiuſa*, ſeu *Iabes*, Italis & Hiſpanis *Hiſſopo*, Gallis *Hiſſope*, Germanis *Iſop.* Officinæ Latinum nomen retinuerunt. Vt Græca Dioſcoridis Hyſſopus, ita hæc Arabum & Meſuæ auctoritate dudum recepta, & in Officinas deducta, duûm eſt generum. Hortenſis ſiue ſatiua, & montana ſiue ſilueſtris. Hyſſopus hortenſis, quæ in hortis non ſolùm Officinarum, ſed etiam culinarum cauſa colitur. Hyſſopus Arabum Meſuæ & Officinarum, herba eſt ſiue frutex paruus ſurculis multis ab vna radice prodeuntibus, lignoſis, ſeſquipedalibus, quos totos folia veſtiunt circumquáque per interualla, oblonga, duriuſcula, odorata, guſtu feruida & amariuſcula, ſatureiæ vulgaris ſiue ſatiuæ ſimilia, flores ſurculorũ ſummitates ſpicæ modo ornant in cæruleo purpuraſcentes, radix lignoſa & multifida. Eadem hortenſis, vt affirmat Pena, in Anglia nullo mangonio dimi-

Nomina *Genera.* *Forma.* Matth. in ca.26.lib.3. Fol.185.

HYSSOPVS Satiuus vulgaris.

HYSSOPVS Vulgaris ex Codice Cæſareo.

dio ſui, foliis & ramulis adeò candicat ſine lanugine, vt quamlibet niuem aut calcem facilè prouocet, ſemiſſe altera viridi remanente. Huic ſimilem aliam reperiri quidam ferunt cauliculis breuioribus, & plurima parte humum verſus reclinatis: foliis paulò nigrioribus ac craſsioribus: floſculis verò in cacumine in breuis ſpicæ modum digeſtis, colore quoque pulchrè cæruleis, & ſuperioris forma ſimilibus. Verùm hæc ſpecies rariſsima. Hyſſopum hãc paſsim Officinæ & vulgò appellant. Germani ac Belgæ *Iſpen*, aut *Yſope*, Itali *Hyſſopo*, Hiſpani *Iſopo*, Galli *Hyſſope*. An autẽ veterum

veterum legitima Hyſſopus ſit, non parùm,nec temerè, ambigitur. Tametſi enim Hyſſopum veluti omnibus cognitam,nullis notis Dioſcorides expoſuerit, extant tamen quædam de eius forma alibi, quæ vulgari Hyſſopo nequaquam reſpōdent. Origanum Heracleoticum folium habet Hyſſopi ſimilitudine : Chryſocome comam habet corymboidem , ſimilem Hyſſopo.Plinius lib.27.cap.12. Stœchadē ait odoratam herbam,coma Hyſſopi. Accedit icon ipſius Hyſſopi, quæ in perquàm vetuſto Cæſareæ bibliothecæ exemplari reperitur,foliis latis,Origani ſimilibus, & capitulis in ſummis virgis eminentibus. Atque ex his non eſſe legitimam, quæ vulgò pro Hyſſopo habetur,manifeſtum eſt. Cæterùm quod ad facultates vulgaris Hyſſopi attinet,guſtabilis huius qualitas acris, cum nōnulla amaritudine coniuncta,calidam ipſam eſſe oſtendit,& ſiccam tertio ordine, tenuis quoque eſſentiæ,ac expurgandi vim habere. Non inutiliter idcircò, imò efficaciter, ad omnes pulmonis ac thoracis frigidos morbos in eclegmate,aut alio modo vulgaris Hyſſopus adhibetur. Obſtructiones aperit,craſſa incidit : lenta attenuat,&, vt faciliùs expuantur,præſtat. Cum carnibus bubulis decocta non inſuauiter ex iure editur, ori ac ventriculo grata: vrinas verò etiã mouet, & ad vrinæ ſtillicidium vtilis eſt.

HYSSOPVS Montana, Fuchſ.

HYSSOPVS Arabum, flore rubro, Lobellij.

Hyſſopus montana coma & floribus, tota denique facie ſatiuæ ſimilis eſt, folio tamen aſperiore, guſtu amariore , nec vſque adeò acri. Hyſſopus duplex , inquit
Lib.2. c.18. Meſues,hortenſis & montanus.Ille ſemicubitalis , caulibus & ramis paucioribus quàm thymus,foliis thymi,ſed maioribus , flore purpureo. Hic breuior, & foliis
Locus. minoribus. Hyſſopus prior in hortis omnibus fruticat,montanus in Saluatino monte Comitatus Goritienſis teſte Matthiolo. Pena naſci ait in collibus aſperis Romaniæ & Veronenſis tractus,præſertim ſecus Atheſim , & anguſtias ſaxorum & arcem munitiſsimam,quæ Imperatoriam à Venetorum ditione diſcriminat, è regione montis Baldi. Hyſſopum Arabum flore rubro,& interdũ albo alunt cultiora vireta Belgica,auctore Lobellio,ſed floribus ſæpiùs vnico tantùm ordine digeſtis.

gestis. Hyssopus, auctore Mesue, calidus est & siccus ordine secundo, vel potiùs tertio. Pituitam crassam & putrem purgat, sed minùs quàm thymum. Thoracem & pulmones partesq; alias respiratorias pituita eadem, & humoribus aliis putribus & pure expurgat, & tenuando ac incidendo, tergendoq; sputum facilè reddit. Ob hæc asthmati, tussi à materiis prædictis est salubris, & epilepsiæ pituitosæ, cæterisque cerebri affectibus pituitosis præsertim sumptus syrupo, vel decocto, cum oxymelite scillitico, & cum origano, etiam in omni ætate expertus: coctionem quoque iuuat. Propter hæc respirationem leuat, & cutis colorem floridum efficit. Coctus cum vino hepatis, lienis, & aliorum viscerum tumores resoluit sumptus, & cum ficubus & iride, & nitro admotus. Lumbricos necat cum ficubus coctus: cum aceto vel oxymelite dolorem dentium sedat: suffitu aurium tinnitũ dissipat. Nam tenuat, terget, digerit, flatus dissipat. Præstantior qui odore & sapore acerrimo est, præsertim qui habitior, & quo tempore florere incipit, quando etiam colligẽdus. Imbecilliter purgat nisi cardamomum & ius misceatur (ex Dioscoride legendum, nisi cardamum, id est, nasturtium, & iris misceantur: quamquam vulgati Dioscoridis codices μηγεύλος καρδαμώμυ pro καρδάμυ habeant) miscendum autem esse cardamum res ipsa indicat, & Macri versus: Lib.2. c.18. *Temper. & Vires.*

Cardama si iungas, his solues fortiùs aluum.

Aut cum manna, vel melle, vel vuis passis purgatis, vel scilla coquatur. Mediocrẽ sustinet coctionem & trituram, vt thymum. Datur decocto à drachmis sex ad drachmas decem, puluere à drachmis tribus vsque ad drachmas septem. Scribit Matthiolus hyssopum tenuium esse partium. Ideoq; incidere, aperire, attenuare, & abstergere. Aduersari serpentium ictibus, si cum sale & cumino tritum ex melle vulneri illinatur: ex oleo inunctum pediculos necare, & capitis pruriginem tollere. Iuuare comitiales quoquo modo sumptum, sed valentiùs id efficere in catapotiis hoc modo paratis. Sumuntur hyssopi, marrubij & castorei singulorum semidrachma, radicis pæoniæ drachmæ duæ, assæ fœtidæ scrupulus: teruntur omnia, & cum succo eiusdem Hyssopi finguntur catapotia septem, è quibus vnum duntaxat quolibet vesperi deuorandum, cùm dormitum se recipit æger. Hyssopum Dioscorides, vt herbam nulli non cognitam non descripsit, sed paulò pòst Origanum heracleoticum folium habere Hyssopo simile dixit tantùm, de vmbella enim circinata Hyssopi nulla sequitur mentio: deinde onitidem folio esse candidiore & Hyssopo similiorem. Hunc Hyssopum ex Dalechampio hîc exhibemus, folio rotundo, origani heracleotici, nihil odore, sapore, floris spica cærulea diuersum à vulgari, sed ea re tantùm, quòd folium maioranæ pulegiove simile ac rotundum in longũ nõ porrigitur vulgaris modo. Lugduni colitur in hortis quibusdam. Pena longè diuersum Hyssopum genuinum Dioscoridis statuit, nimirum communem illam Maioranam, in Gallia & Belgio notam, quæ Maiorana crassa, & Anglica vocatur, quia in Anglia lætior, & cibo aptior prouenit, præsertim in hortis. Quod, vt probet, ponit ex Dioscoride Heracleoticum foliis esse Hyssopi similibus, sed vmbellam Ca.93. li.3.

HYSSOPVS Folio Origani, Dalechamp.

HYSSOPVS Genuina Græcorum, Pen. & Lob.

HYSSOPVS Nemorensis & lutea.

bellam non circinatam vel turbinatam habere qualem Hyſſopus: deinde Onitidẽ candidiore folio, & ſimiliorem Hyſſopo quàm Heracleotico: ſemen non eſſe quidem corymbos, ſed ita coniunctum, vt ſpeciem corymborum præbeat. Adhæc ſerpyllo omnibus notiſsimo folia & ramulos origani tribuit Dioſcorides, cui origano Hyſſopum aſsimilauit foliis & vmbella. Præterea Maioranam hortenſem Crateuas, Iſaach, Serapio, Meſues Hyſſopo ſimilem faciunt. Quare cùm communis illa maiorana Anglica ſiue craſſa vmbellã habeat circinatã turbinatámue, denſam & congeſtam ex multis floſculis purpureis: ſemina frequenti pericarpiorum ſerie ac coaceruatione coniuncta in corymbi modum, non ſecus atque in Maiorana, in origano onitide & vulgari: cum folia & tota effigies, odor ſuauis Origani heracleotici, acrimonia nitior, vires ipſę conſentiant, nullam aliam plantam tot notis exprimere genuinum Dioſcoridis Hyſſopum cenſet. Eam elegantiore pictura quàm ea quæ capite de Maro poſita eſt, ex Lobellio hîc repræſentandam duximus. Hyſſopus lutea in vmbroſis lucorum & ſyluarum marginibus ac cliuis gignitur, radicibus paucis, exiguis, breuibus, nigris, caule dodrantali, quadrato, in ramulos paucos brachiato, è foliorũ alato ſinu emergẽtes foliis oblongis, anguſtis, minimè crenatis, Hyſſopo aut ſatureiæ ſimilibus, flore paruo, oblongo, infra candicante, ſupra aureo velut aperto quodam rictu hiante, guſtu ſubamaro & auſtero. Floret Mayo & Iunio.

ABROTONVM. *CAP. XXX.*

Nomina

B P O T O N O N Græcis, Abrotonum Latinis nominatur, Mauritanis *Cathſum, Keſum,* ſeu *Gaiſſum,* Italis & Hiſpanis *Abrotono.* Dictum eſt autẽ Abrotonũ, vt teſtatur Nicandri interpres διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι, ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ δυσωδὲς εἶναι, hoc eſt, quòd cõſpectu tenerum, molle, & delicatũ appareat etiã, aut quod grauem acrémue, & difficilem halitum ſpiret.

Genera.

Abrotonum duorum eſt generum, veterũ & recentiorũ omnium ſententia

ABROTONVM Fœmina, Matthioli.

ABROTONVM Mas, Matthioli.

ſententia. Mas & fœmina. Plinius marem campeſtre vocat, fœminam montanũ. Abrotonum fœmina Gallis *Petit Cyprez, & Cyprez de Iardin, & Garderobbe*, Germanis *Gurten Cyprez*, Italis *Santolina*. Frutex eſt arboris ſpecie, ſubalbus, foliis circum ramulos minutim inciſis ſeriphij modo, corymbis in ſummo aureis. Prouenit æſtate, odoratus cum quadam grauitate, guſtu amaro. Abrotonum mas, Gallis *Auronne*, Germanis *Stabuurtz*, ſarmentoſum eſt, gracili ſemine vti abſinthium: λεπτόκαρπον enim legimus in vulgatis codicibus, Ruellius λεπτόκαρφον, ideſt, gracilibus ramulis. Plinius. Abrotonũ odore iucundè graui, floret æſtate. (Cornarius legit, Abrotonum iucundi odoris eſt & grauis, floret æſtate:) flos aurei coloris: vacuum ſponte prouenit: vel, vt in vetuſtis codicibus legitur: in vacuis ſponte prouenit. Cacumine ſe propagat. Seritur autem ſemine meliùs quàm radice, aut ſurculo: ſemine quoque nõ ſine negotio plantaria transferuntur. Sic & Adonium. Vtrumq; æſtate: alſioſa enim admodũ ſunt: & ſole tamen nimio læduntur. Sed vbi conualuere, ritu vitis fruticant. Sic enim exẽplaria vulgaria habent, cùm ex Theophraſto, vt mox dicetur, vt ruta, vel rutæ vice legendum ſit, non ritu vitis: quorum poſtrema ex Theophraſto mutuatus eſt. Ἀβρότονον δὲ μᾶλλον ἢ ἀπὸ σπέρματος βλαστάνει ἀπὸ ῥίζης καὶ παρασπάδος (ſic enim legit Gaza, & rectè, vt contextus apertè demonſtrat, non vt in vulgatis codicibus exaratum eſt, ἀβρότονον δὲ μᾶλλον ἀπὸ σπέρματος βλαστάνει ἢ ἀπὸ ῥίζης, &c.) χαλεπῶς δὲ καὶ ἀπὸ σπέρματος προμοχλευόμενον ἐν ὀστράκοις, ὥσπερ οἱ ἀδώνιδος κῆποι. σπείρεται τοῦ θέρους. δύσριγον γὰρ σφόδρα, καὶ ὅλως ἐπίκηρον, ὅπου καὶ ὁ ἥλιος σφόδρα λάμπει. ἐμβιώσαν δὲ αὐξηθὲν, μέγα καὶ ἰσχυρὸν καὶ δενδρῶδες, ὥσπερ τὸ πήγανον: πλὴν ξυλωδέστερον πολὺ τοῦτο, καὶ ξηρότερον, καὶ αὐχμωδέστερον, Ideſt, Abrotonum radice aut auulſo ſurculo potiùs quàm ſemine germinat. Semine verò difficulter exit. Fictilibus vaſis depactum qualia ſunt, in quibus Adonidis hortos inſtruunt. Seritur æſtate. Eſt enim alſioſum vehementer, atque morbis obnoxium, etiam vbi ſol ſplendidè illucet: ſed vbi conualuerit, creuerítque, magnum ac robuſtum arboreſcit, inſtar rutæ, niſi quòd multò eſt lignoſius, ſiccius, ſquallidius. Quæ ſi recta eſt Gazæ lectio & interpretatio, Plinius contrario planè ſenſu hæc conuertit. Præterea hæc verba, ὥσπερ οἱ ἀδώνιδος κῆποι, aliter legiſſe videtur, qui Adonium Latinè reddiderit, perinde ac ſi herbæ cuiuſdam peculiare nomen eſſet. Totũ eum locum Plinij corruptiſsimũ quidam

Li.& c.21.

Forma.

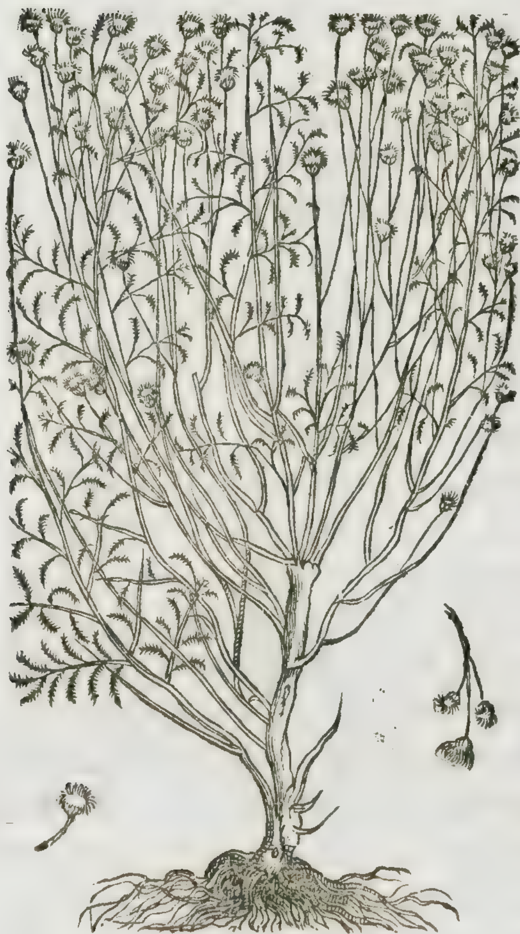
Li.21. c.10.

Emb.26.li. 3.

Lib.6. hiſt cap.7.

ſic reſtituunt. Seritur autem viui radice, ac ſurculo, melius quàm ſemine: & ſemine quoque non ſine negotio plantaria transferuntur: in Adωnidis hortos, æſtate. Vtrumque alſioſum admodum eſt, & ſole tamen nimio læditur: ſed vbi conualuêre, inſtar rutæ fruticant. Abrotono ſimile odore leucanthemō, flore albo, folioſo.

ABROTONVM Fœmina, Dodonæi.

ABROTONVM Mas, Dodonæi.

Quin Gallorum pumila ſiue hortenſis cupreſſus ſit Abrotonum fœmina, minimè dubitandum: tum quia notis candoris, amaritudinis, fruticis arborei habitu, corymbis aureis, foliis minutiſsimè ſciſsis ſeriphij modo illi quadrare videtur, tum quia viribus iiſdem nec ignauioribus polleat, quas Dioſcorides & Galenus illi aſsignarunt. Non ſolùm in hortis frequens colitur, ſed etiam Galliæ Narbonenſis vt Nemauſenſibus vinetis, & campis patentibus fruticat plurima, ſeſquicubitum alta, ex virore cādida, corymbis bullatis, crebris, fuluo colore nitentibus menſe Iulio, cætera hortenſi ſimilis, ſed odoratior, lignoſior, cuius ſemine lumbricos necant mulierculæ. Hanc plantam non Abrotoni fœminæ, ſed chamæcypariſsi Plinianæ nomine depinxerunt, & deſcripſerunt Fuchſius & Dodonæus, quæ & Santolina nuncupatur, eiuſque nullam à Græcis factam fuiſſe mentionē ait ille. Pro qua pictam dedit Dodonæus plantā quæ eſt Abrotonum ſilueſtre, quod Fuchſius Abrotonum marem facit. Abrotonū verò fœminā, idem Fuchſius abſinthij ſpeciem, de qua paulò pòſt dicemus. Aurōne Gallica, hortis ruriq; oriunda, Abrotonum mas meritò cenſetur, ſarmentoſum duriúſque, ſeminibus tenuibus, odorum, ſubalbidum, amarum, foliis fœniculi modo minutim inciſis, paulò latioribus ornandis hortis, & deambulacris concinnandis apta, flore luteolo, abſinthij, minore. Vtriúſque Abrotoni ſemen feruefactū, vt ſcribit Dioſcorides, itemq; crudum cū aqua potum, orthopnoicis, ruptis, conuulſis, iſchiadicis, vrinæ difficultatibus, & ſuppreſsis menſibus auxiliatur. Potum in vino exitialium venenorum antidotum eſt, cum oleo, rigentibus illinitur. Serpentes lecto inſtratum & ſuffitum fugat. Cum vino potum aduerſus eorūdem morſus, peculiariter autem ſcorpionum & phalangiorum prodeſt. Oculorum inflammationibus cum cotoneo cocto aut pane illitum ſubuenit. Tritum cum farina hordeacea, decoctumq; tubercula diſcutit. Plinius eadem ferè tradit. Vſus eſt & foliis, ſed maior ſemini ad excalfaciendum: ideò neruis vtile, tuſsi, orthopnoicis, conuulſis, ruptis, lumbis

Ca.334.p. hiſt. Lib.1. c.19.

Lib.3. c.25.

Vires & Temper.

Li. & ca.21.

lumbis, vrinæ anguſtiis. Datur bibendũ manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes: ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & ſemen tuſum in aqua drachmæ põdere. Prodeſt & vuluæ. Concoquit Panos cum farina hordeacea, & oculorũ inflammationibus illinitur cum cotoneo malo cocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illiniturq;. Efficaciſsimum cõtra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, vt ſcorpionum & phalangiorum: & contra venena alia potu prodeſt, è quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorũ mala. Ramo eius ſi ſubiiciatur puluino, venerem ſtimulari aiunt: efficaciſsimamq; eſſe herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur. Galenus de iiſdem diſtinctiùs ſic ſcripſit. Abrotonum calidum eſt & ſiccũ ordine tertio, cuius temperiem maximè ex guſtu inueniemus: eſt enim admodùm amarum. Itaque nõ inſtrenuè calfacit & ſiccat. Nam ſiue comã eius cum floribus (reliqua enim palea inutilis eſt) cõtuſam vlceri puro illinas, mordax & irritans videbitur: ſiue eo in oleo macerato caput aut vẽtrem perfundere velis, admodùm calfacere reperies. Quin & ſi qui per circuitus rigoribus capiuntur, eos ante inuaſionẽ rigorum hoc voles cõfricare, minùs vtique rigore concutientur: imò & ſenſus quidem protinus vbi admotũ fuerit, ipſum calfacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat, par eſt, nimirũ cùm ſit amarum. Scies autẽ protinus quod & digerẽdi, & incidendi quãdam vim habeat: ſed & quod magis quàm Abſinthio id magis neceſſario inſit, in promptu erit colligere. Primùm quidem ex guſtu (pauciſsimæ ſiquidẽ acerbitatis particeps Abrotonum eſt, nõ paucæ verò abſinthiũ.) Deinde ex eo quòd inimicũ ſit ſtomacho Abrotonum, velut etiam Seriphiũ, gratum verò & amicum abſinthium. Abrotonum vſtum calidum ſiccumq; facultate eſt, magis etiã quàm cucurbita ſicca vſta, & anethi radix. Illa enim vlceribus humidis, ſimul & citra phlegmonẽ callo induratis cõueniunt: ac proinde maximè vlceribus iis quæ in pudẽdorum præputiis ſunt cõpetere videtur. At cinis Abrotoni

Li.6.ſimpl.

ABROTONVM Odoratum humile, Lobellij.

ABROTONVM Inodorum, Lobellij.

vlceribus omnibus mordax est: ac idcirco in oleo tenui, cicino scilicet, aut rhaphanino, aut sicyonio, aut veteri & maximè sabino, ad alopecias accommodatur: tum barbam tardiùs enascẽtem cum aliquo dictorũ oleorum elicit, sed nec minùs illis lentiscino maceratũ. Quippe pro eo quod tenuium est partium, rarefaciendi vim obtinet, & mordax est, & calidum. Lobellius & periti alij Herbarij plantam aliam hîc app ctam Abrotoni speciem statuêre: quia ei bellè quadrat. Est enim foliis nõ absimilibus: sed viticulis densissimè stipatis fruticat sesquicubitalibus duorumq; pedum, tenuibus, lignosis, copiosis flosculis Abrotoni ex herbido luteis, odoratis: radice lignosa, flexuosa & prolixa. Belgis hortensis est. Item aliud Abrotonum insipidum & inodorum, figura, folio, flore & semine Artemisiæ tenuifoliæ. E collibus Gallobelgij in hortis colitur.

CHAMAECYPARISSVS. *CAP. XXXI.*

Li.24.ca.15. *Nomina* PLINII Chamæcyparissus, idest, humilis seu pumila cupressus, Dalechampio ea planta esse censetur, quam Rhotomagẽses, in quorum hortis plurima nascitur, *Grande Camomille* vocãt, idest, magnum Chamæmelũ. Plãta est valde surculosa & sarmentosa, radice dẽsa nigra, *Forma.* lignosa, folio crispo, tereti, minutim disciſſo, obscuriùs virẽte, ramulos squallidos circũdante, copioso flore, aureo, in rotundis corymbis. Resinosum & pingue quidpiam tota planta olet, vt & illius plãtæ flos quã pro pyretro siluestri pinxit Dodonæus. Lib.3.c.20. Magna quidẽ est huic plantæ cum Abrotono fœmina similitudo: quare ne quis hanc cum illa confundat, diligẽter considerandæ sunt vtriusque notæ, quibus discernantur. Abrotonũ altius se surrigit, hæc pumila, & breuitate magis coacta nõ attollitur. Abrotono folia sunt lõgiora, incana, spissa, scissuri̇́sque magis hiantibus. Huic Chamæcyparisso breuiora, rariora, & ex maioribus interuallis, compreſsiora. Ad hæc odore discrepãt, qui validior grauiórque est in abrotono, lãguidior & imbecillior in Chamæcypãrisso, nõ tamẽ admodum suauis. Aiunt Rhotomagi floris corymbum albis foliolis coronari anthemidis leucãthemi modo, eamq; ob causam chamæmelum magnum ibi dici. Sed cum in hortis nostris satũ adoleuisset, corymbum luteũ absque foliolis, abrotono fœminæ similem genuit. Ad eadem omnia vtũtur Rhotomagenses Pharmacopœi, ad quæ & chamæmelo vulgari, nec fallaci successu. *Vires.* Li.24. c.15. Chamæcyparissus herba, inquit Plinius, ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpionumq; pollet.

CHAMAECYPARISSVS, Dalechampij.

ABSINTHIVM *CAP. XXXII.*

Nomina ΑΨΙΝΘΙΟΝ Græcis, & βαθύπικρον, vel βαρύπικρον, Latinè Absinthium appellatur, in officinis appellationem suam retinuit, Arabicè *Assinthium*, Italicè *Assenzo*, Germanis *Vuermuet*, Gallicè *Aluyne*, ab amaro sapore, vt aloës, & *Absinse*, siue *Absinthe*. Nomen Absinthij Græci ab ἀψεῖν, idest, contrectando per antiphrasim deflexerunt, quòd nullum animal ob eximiam amaritudinem hanc herbam attingat: quam ob causam etiam bathypicron

bathypicron,ſeu barypicron nominata eſt. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον, quoq; ſimili etymo dixerunt quaſi impotabilem, quòd hãc nemo propter inſignẽ amarorem bibere poſsit. Similiter Germani *Vuermuot* nominarunt, quaſi prohibens hilaritatem & alacritatem,ob immenſam amaritudinem. Quidam tamẽ exponũt quaſi impediens concitationem ad venerem. Abſinthij tria ſunt genera Dioſcoridi. Vulgare, Marinum, quod & Seriphium nominant, tertium Santonicum, in Gallia ad Alpes plurimùm proueniens,quod vernacula voce Santonicum appellant,à Santonide regione ipſum producente. Totidem ſunt Galeno, ſic ſcribenti: Li.6.ſimpl.
Abſinthij tres ſtatuendæ ſunt ſpecies : quarum vnam eodem cum genere ipſo nomine appellant,cuiuſmodi potiſsimum eſt Ponticum,alterum Santonicũ,tertium Seriphium. Si verò aliud placet appellare Abſinthium,aliud verò Seriphiũ, aliud autem Santonicũ,nihil intereſt.Plinius,Abſinthij genera ſunt plura, inquit, Santonicum appellatur à Galliæ ciuitate,Ponticum à Ponto. Et aliquantò pòſt. Eſt & Lib.27.c.7.
Abſinthium marinum,quod quidam Seriphium vocant, &c. Fuchſius abſinthiũ vulgare depinxit,& Seriphium,quod eſt Dodonæo Thalietrum, vt diximus. Tertium Santonicum non pinxit,ſed ſimile Abſinthio eſſe ait, verùm non adeò copioſo ſemine,& ſubamarum. Dodonæus Abſinthium Ponticum, Officinis Brabantiæ Romanum appellatum,id primum propoſuit,quod Fuchſius pro abrotono fœmina poſuit:Secundum Seriphium ſeu marinum,cuius ſemen Officinis omnibus notiſsimum eſt,quod ſemen ſanctum,ſemen lumbricorum, & ſemen contra nominatur.Tertium Santonicum,vulgare noſtrum, eaq; genera non locis natalibus,ſed forma ipſa & facie differre ait.Matthiolus Abſinthium vulgatum primum depingit & deſcribit:deinde aliud Ponticum,quod non ſolùm in Ponto,ſed etiam in Hungaria,Tranſiluania, & Bohemia naſcitur, & omnibus planè notis cum Galeni Pontico conuenire ſcribit:tum aliud marinum ſiue Seriphium, planè ab aliorũ Seriphio diuerſum : item aliud Seriphium Ægyptiũ:poſtremò aliud, cuius ſemen lumbricos necans in Officinis vẽditur : ab illis enim diſsidet, qui ſemen illud Abſinthij marini ſemen eſſe cenſent.Pena veterum diuiſionem ſecutus, Abſinthium noſtrum vulgatiſsimum non eſſe aliud à Pontico & Romano cenſet. Id demonſtrat Dioſcorides,cùm ſcribit: ἀψίνθιον γνώριμος ἡ πόα. ἔστι δὲ αὐτῆς βέλτιον τὸ ἐν πόντῳ καὶ καππαδοκίᾳ. Ideſt,Abſinthium herba eſt nota: ex quo præſtantiùs id eſt,quod in Ponto & Cappadocia naſcitur. His enim verbis non indicat vulgaris herbæ,quæq; ideò delineatione non egeat, ſpeciei differentiam,ſed nataliũ duntaxat diſsimilitudinem, quod cùm vbique obuia ſit, tamen in Ponto & Tauro Cappadociæ monte,vtpote puriore cælo & aëre perflato,commendatior,magíſq; aromatica ſit,quemadmodum Iridem Illyricam & pleraq; alia Dioſcorides & Galenus eadem commendatione celebrarunt.Idẽ innuit Galenus his verbis. Abſinthij tres ſtatuendæ ſunt ſpecies : quarum vnam eodem cum genere ipſo nomine appellant:cuiuſmodi potiſsimum eſt Ponticum, &c. Hîc abſolutè vulgare noſtrũ Abſinthium vocat,quod in Ponto fœliciùs ex Dioſcoride prouenire indicat, ſine vllo ſpeciei vel generis diſcrimine. Quare vulgatius Abſinthium Ponticum eſt, antiquis à præſtantia,& regione cognomine ſic dictũ, tum recentioribus barbaris ab adſtrictione,quam illi Ponticum ſaporẽ ſua non Latina voce appellant, quã laudabant in Abſinthio Pontico Dioſcorides & Galenus. Inter Arabes Meſues cũ Romano Ponticitatem vindicaſſet, ideſt,adſtrictionem ſiccam, & valde medico vſui oportunam,idem Ponticum & Romanum eſſe,nihil fortè huiuſmodi meditatus,veriſsimè literis mandauit.Vnde Pharmacopœorum tam ſedulã huius Romani conquiſitio & exploratio etiámnum durat. Romanum enim ideſt optimũ, vti Romanam camomillam cæteris præſtantiorem & genuinã expetunt. Et quod quidem noſtro æuo in Romano agro antiquiſq; ruderibus paſsim viſitur,nõ aliud

Cap 1.hiſt.
Lib.2 c.77.
Lib.1. ca.2.
Cap.2.hiſt.
Cap.23.li.3.
Lib.3. c.23.

à noſtro eſt,& vtrumque cum Pontico idem eſt. Quare id non deſcripſit Dioſcorides,tantùm indicauit quo loci præſtantius nouiſſet. Nec itidem vllum ſpeciei aut figuræ diſcrimen aſsignat Galenus,ſed Dioſcoridis fidem ſecutus, vt plurimũ ſolet,vires præſentiores nõ diuerſas Põticum habere ſcripſit, nec natura, ſed loci præſtãtia,quam etiam multis in regionibus vulgatum obtinet.Eſt enim vbi odore nõ inſuaui,vbi odoratum,& vbi fœtidum percipias.Idem Galenus de Põtico alibi hæc ſcribit. Cùm duplex in omni Abſinthio facultas & qualitas ſit,vtiq; in Põtico adſtringendi qualitas non parua eſt:in reliquis omnibus,ideſt, Seriphio, & mõtano,amara quidem qualitas eſt vehementiſsima,adſtrictio verò(quam ſaltem guſtu agnoſcas)aut planè obſcura,aut planè nulla ſentitur. Proinde Põticum ad iecinoris,ventris phlegmonas eligi præſtat. Porrò,ideſt tum folio, tum flore lõgè quàm cætera Abſinthia minore, odor quoq; huic nõ modò nõ inſuauis,verùm etiã aromaticum quid præſe ferens,reliquis omnibus planè fœdus. Quare hæc fugere cõueniet,vti autem ſemper Põtico. Hic folia Põtici minora magnopere doctos torſerunt,inquit Pena,ſed legiſſe aſſerit,codice & rei exploratione fretum Rondeletium, maiora, quæ metatheſis vti facilis, ita nimis familiaris fermè omnibus de plantis ſcribentibus. Extat ſæpe in Theophraſto,ſæpiſsimè in Dioſcoride,vt capite de Helenio,Meo,& aliis interdũ,& in Galeno, non ſuo ſed ammanuenſium vitio. Præterea εὐωδίας obiectioni facilè reſpõdet.Nam ſi magis odoratum, odoratum erit & alterum. Et τῇ εὐωδίᾳ nõ gratia odoris vel ſuauitas,ſed fragrantia & vehementia plerũque indicatur,vt in vngue odorato,myrrha,pice,aliiſque. Hactenus de primo Abſinthij genere. Secundum eſt marinum ſiue Seriphium, copioſiſsimum in Tauro monte,iuxta Cappadociam, & in Taphoſiri Ægypti:in quibus hæc ἐν τῷ περὶ καππαδοκίαν ταύρῳ ὄρει,ideſt,in Tauro mõte iuxta Cappadociã,aliena eſſe ab hoc loco,& ex ſuperiore Abſinthio huc tranſlata ac ſuppoſita fuiſſe putat Cornarius:quod oſtendit Plinius, qui ea particula relicta probatiſsimum in Taphoſiri Ægypti eſſe ait. Tertium Aſinthij genus eſt Santonicum, γεννώμενον ἐν τῇ κατὰ τὰς ἄλπεις γαλατίᾳ πλεῖστον, ὃ ἐπιχωρίως σαντόνιον καλοῦσι. Ideſt, in Gallia Alpibus finitima plurimum,quod patrio nomine Santonicũ vocant. At Geographiæ peritus nunquam Gallicas alpes in Santonum agro,vulgò *Saintonge* exiſtere credet, vbi creſcat eiuſdem nominis Abſinthiũ. Adhæc in Aldino codice nõ σαντόνιον, ſiue σαντόνικον, ſed σαρδόνιον legitur, hoc modo:περὶ ἀψινθίου σαρδονίου. ἔστι δὲ καὶ τρίτον εἶδος ἀψινθίου γεννώμενον ἐν τῇ κατὰ τὰς ἄλπεις γαλατίᾳ πλεῖστον, ὃ ἐπιχωρίως σαρδόνιον καλοῦσιν, ἐπωνύμως τῇ γεννώσῃ αὐτὸ σαρδονίδι χώρᾳ. Ideſt,De Abſinthio Sardonio. Tertiũ eſt Abſinthij genus,in Galatia ad Alpes plurimũ prouenieus, patrio nomine Sardonium nominatũ ,cognomine ducto à Sardonide regione,quæ ipſum fert. Tertium hoc Pena vult ad alpes Aſiaticæ Galatiæ naſci,quas Sardonidas vocant indigenæ,ideò Sardinium vocatum:ſic enim hodie legitur,& reſtituitur, facili intellectione,& proximè ſequentis capitis repetitione, vbi in Galatia Aſiatica Abrotonum,vtpotè cõgener,oriri dicit,vt duas Abſinthij ſpecies,ex eodem Galatiæ & Cappadociæ loco cõmendet Dioſcorides, & nulla ratio ſit hæſitationis,aut in Sãtonicum Gallicum deprauationis. Abſinthium Põticum,ſiue Romanũ, ſiue vulgare,caule fruticat ramoſo,foliis incanis,variè inciſis,& figura artemiſiæ,floſculis rotundis,aureis,racematim cõgeſtis,ſemine rotundo,ſimul cohærente : radice diuulſa,firma,lignoſa. Hoc abſolutè Matthiolus Abſinthium vocat. Dodonęus Abſinthium Sãtonicum.Abſinthium Põticum Matthioli folio,caule,flore,ac ſemine cõſtat lõgè quàm vulgare Abſinthium minoribus:ſapore eſt amariuſculo,cui non parua adſtringẽdi vis cõiuncta eſt,odore etiã eſt nõ inſuaui. Aliud Põticum oſtẽdit Lobellius,Tridẽtinum Herbariorũ ex Põti & Tauri mõtibus ipſi & Tridẽtinis impertitum,cuius omnium minima folia ſunt,albida,aromatica,adſtringentia & ſubamara.

Li.6.ſimpl.

Li.11.meth. ca.16.

In Aduerſ.

Embl.25. lib.3.

Fol.337.

Forma.

Cap.23.li.3.

ſubamara. Abſinthium marinum ſiue ſeriphium, vt deſcribit Dioſcorides, herba eſt prætenuibus ſurculis, minori abrotono ſimilis, exiguis referta ſeminibus, ſubamara, ſtomacho noxia, graui odore, & cum quadã calfactione adſtringens. Matthioli ſeriphium hîc pictũ, quòd in multis, vt ille ait, tam Tyrrhemi quàm Adria- Seriphium

ABSINTHIVM Vulgare.

ABSINTHIVM Ponticum, Matth.

ABSINTHIVM Ponticum Tridentinum Herbariorum, Lobellij.

ABSINTHIVM Seriphium, ſeu marinum, Matth.

ABSINTHIVM Seriphium Aegyptium, Matth.

tici pelagi litoribus naſcitur, præſertim Aquileienſibus & Tergeſtinis, cùm primùm è terra erumpit, folio eſt abſinthio ſimili, craſsiore tamen. Sed cùm adoleuerit, & caules ediderit, mutatis in longum foliolis, iis præſertim quæ caulem ambiunt, abrotonum æmulatur, foliis tamen non ſic paruis. Semen exiguum, copioſumq́;, abrotoni modo inter folia erũpit, in ſummo caule ferè racemoſum, amari & adſtringentis guſtus. Aliam Aegyptij ſeriphij plantam à noſtrate longè diuerſam ex Aegypto allatam Matthiolus oſtendit. Abſinthium ſeriphiũ Dodonæi hîc quoq; expreſ- Lib.1.c.2. ſum cãdicat, foliis incanis, abſinthij vulgaris ferè, ſed multò minoribus, tenerioribus, candidioribus & minutiùs inciſis, floſculos multos in capitulis gerit, & ſemen ſecus ſurculos, vti abſinthium vulgare: ſeſquipedali eſt altitudine, aut maiore, vehementi odore, ſalſo & Lib. 1.c.2. amaro guſtu. Huius ſemen id eſſe ait Dodonæus, quod Officinæ ſemen ſanctum, & ſemen contra vocant, negat Matthiolus, quod legitima ſemen iſtud proferens planta à Cortuſo ad ſe miſſa, à marino abſinthio permultùm diſtet, vt ex eius pictura In cap.24. lib.3. quívis perſpicere poteſt. Diuerſum ab his ſeriphium Dioſcoridis, abrotoni fœminæ facie ex Pena hîc proponimus. Cùm enim ſeriphium & abrotonum fœmina mutua collatione Dioſcoridi aſsimilentur, accuratè examinatis notis quibus vtráque dignoſci queat, tandem naturæ cognatione ductus, & virium exploratione,

SERIPHIVM Abſinth. Dodonæi.

SERIPHIVM verum, Penæ & Lobellij.

hoc

hoc genuinum abſinthiũ ſeriphium eſſe ſtatuit, quod in Gallica prouincia, montis celſi Magdalenæ accliuibus, quà S. Maximinum oppidum ſpectat, redeunti item Olbia maritima ciuitate, multum obuium fruticat, exilibus, leuibus ſurculis, pedem altis. Radix albicans & prolixa ſurculos ſtatim ab humo numeroſos promit, crebris foliolis, minutim crenatis, incanis, teneriuſcula lanugine vti gnaphalium ad ſummum vſque obſitis, vbi extrema capitula aureis floribus bullata fulgent, ſemine paruo, copioſo referta, ſimilitudine tanaceti, ſed minore. Tota candida, ſapore, & odore illius quod Romanum & Ponticum falſò putatur abſinthium Belgis, adeóque ſimillima abrotono fœminæ vulgari, vt haud facilè vtramuis ab altera diſcernere liceat, niſi quòd hæc tota minor, odoratior, candidior, & tomentoſa, id quod alteri deeſt, cui folia breuiora, ſapor nõ adeò ingratus, aut vehemẽs. Santolina eſt Dodonæo. Santonicum maius Cordo. Tempore degenerat: fragrantia, tomento & candore exuitur in Angliæ & Belgij hortis. Abſinthiũ Galatium ſiue Sardonium, perperàm Santonicum vulgi, abſinthio ſimile eſt, vt ait Dioſcorides, non tamen ita ſemine refertum, ſed amarum. Officinis abſinthium Romanum falſò creditum eſt, quod pro abrotono fœmina Fuchſius depinxit. Tota plãta abſinthio ſimpliciter dicto ſimilis eſt, ſed minor, minuſq; candida, ſeminibus non adeò multis, floſculis exiguis. Nõnullis Germanię locis frequẽs, in Flandriæ & Angliæ hortis copioſa, & vſu multo expetita, illic vocata *Roomſche Alſene*, id eſt, Romanum abſinthium, publica perſuaſione, quã ſecutus Matthiolus in Hungaria Tranſyluania & Bohemia à ſe repertum prædicat. His addit Pena ſemen contra Officinarum, ſiue Semen ſanctum, ſiue Santolinum, Gallis *Barbotine*, Italis *Semenzina*, horum trium abſinthiorũ nullum videri. Nam tametſi nonnulla amaritudinis & figuræ ſimilitudo illis inſit, non tamen adeò plenè adulta ſunt horum ſemina, aut horridè amara. Id ſemẽ eſt parui & peregrini fruticis, atque ſurculoſi, tàm copioſum, vt foliorum numerum ſuperet. Hunc ex Matthiolo hîc pictum damus. His addemus ex Lobellio Abſinthiũ arboreſcens Abſinthium *del Comaſco* Anguillaræ, vulgari non ita foliis & flore diſſimile, ſed fruticis arborei habitu. Abrotoni modo ad hominis proceritatem aſſurgit, candidiore & minore paulò folio, ſemper virente, guſtu amaro, aromatico, odore non ingrato. Item Abſinthium album, rarius in Gallia, Italia, Anglia, Belgio à nullo adhuc ſcriptore memoratum, vni Cluſio cognitum, & è Vienna Auſtriæ tranſmiſſum, folio Chryſan

ABROTONVM Fœmin. Fuch. Abſinthium Ponticum, Dodonæi.

Cap. 2. hiſt.

SEMEN Sanctum, Matth.

In aduerſ.

ABSINTHIVM Arborescens, Lobellij.

ABSINTHIVM Album, capitulis scabris, Lobellij.

Chrysanthemi diuisura, Artemisiæ marinæ concolori, in cauliculo dodrantali: flos albus Parthenij in vmbellis è senis foliolis. Gustu subadstringit, nonnihil amaricat.

Lib.purgã. Subiiciemus & Absinthium quod angustifoliũ Dodonæus appellat. Ex absinthio & lauandula confusis miscellanea quædam stirps videtur, inquit. Cauliculi eius lignosi, teretes vt absinthij, flores similes, atque eodem quidem ordine, sed minores, folia verò oblonga, incana, qualia lauandulæ, odoris est haud ingrati Lauendulam obscurè referens.

ABSINTHIVM Angustifolium, Dodonæi.

Plerique absinthium Santonicum esse volunt, alij Artemisiã marinam, vt proximo capite dicemus. Nunc absinthiorum vires expendendæ.

Lib. 3. c. 23. *Temper. & Vires* Absinthium, auctore Dioscoride, calfacit, adstringit, bilémque stomacho & ventri inhærentem expurgat, vrinas cit. Crapulam præsumptũ arcet. Inflationibus, ventrisq; ac stomachi doloribus cũ seseli & nardo Gallica prodest, fastidia discutit, morbo regio correptos dilutũ aut decoctũ eius per singulos dies cyathis tribus haustum sanat. Mẽses cum melle sumptum aut appositum euocat, strangulationibus fungorum ex aceto potũ subuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morsibus, & draconi marino cum vino aduersatur. Anginis cũ melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, sugillata verò & oculorum caligines cum melle, similiter auribus ex quibus manat sanies, illinitur. Decocti eius vapor suffitúsve dentium auriúmve dolores lenit.

res lenit. Decoctum cum paſſo dolentibus oculis illinitur. Præcordiis, iocinori & ſtomacho dolenti, ac longo tempore affecto, cum cerato cyprino tritum illinitur. Stomacho autem cum roſaceo ſubactum. Cum ficis, nitro, & farina loliacea aquæ intercutem lienoſiſq; ſubuenit. Præterea veſtiariis arcíſque inditum abſinthium, veſtes ab erodētium iniuria ſeruat. Culices cum oleo perunctum à corporibus abigit & arcet. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à murium eroſione tuetur. Par eſt etiam ſuccum hæc omnia præſtare, attamen iñ potionibus improbatur: ſtomacho enim obeſt, & capitis dolores adfert. Abſinthium marinum grauiter olet, cum quadam calfactione adſtringit, per ſe aut cum oryza tritum, & ſumptum cum melle aſcaridas & lumbricos rotundos necat, leniter aluum ſubducit. Poteſt cum ſapa (alij edulio conuertunt) coctum eadem præſtare. Pecora maximè pingueſcunt hoc pabulo. Santonicum eadem quæ Seriphiũ poteſt. De his fuſiùs hæc & quædam alia tradit Plinius. Abſinthij genera ſunt plura. Santonicũ appellatur à Galliæ ciuitate. Ponticum à Ponto, vbi pecora pingueſcunt illo, & ob id ſine felle reperiuntur, neque aliud præſtantius, multóque Italico amarius, ſed medulla pontici dulcis. De vſu eius conuenit dicere, herbæ facillimæ, atque inter paucas vtiliſsimæ, præterea ſacris Romanis celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in capitolio, victórque abſinthium bibit. Credo ſanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus. Stomachum corroborat, & ob id ſapor eius in vina transfertur. Bibitur & decoctum aqua, ac poſtea nocte & die refrigeratum ſub dio, decoctis ſex drachmis foliorum cum ramis ſuis in cæleſtis aquæ ſextariis tribus: oportet & ſalem addi. Vetuſtiſsimè in vſu eſt. Bibitur & madefacti dilutũ: ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, vt (quiſquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum raró in vſu eſt, ſicut & ſuccus expreſsi. Exprimitur autem cumprimùm ſemen turgeſcit, madefactum aqua triduo recens, aut ſiccum ſeptem diebus. Deinde coctum in æneo vaſe ad tertias x. heminis in aquæ ſextariis XLV. iterúmque percolatum lentè coquitur ad craſsitudinem mellis, qualiter ex minore centaureo quæritur ſuccus. Sed hic abſinthij inutilis ſtomacho capitiq; eſt, cum ſit ille decocti ſaluberrimus. Namque adſtringit ſtomachum, bilémque detrahit, vrinam ciet, aluum emollit, & in dolore ſanat. Ventris animalia pellit, malaciam ſtomachi & inflationes diſcutit cum ſeſeli & nardo gallico, exiguo aceto addito. Faſtidia abſterget, cõcoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & ſale. Antiqui purgationis cauſa dabant cum marinæ aquæ veteris ſextario, ſeminis ſex drachmis, cum tribus ſalis, & mellis cyatho. Efficaciùs purgat duplicato ſale. Diligenter autem teri debet propter difficultatem. Quidam & in polenta dedêre ſupradictum pondus addito pulegio: alij contra paralyſin: alij pueris folia in fico, ſic vt amaritudinem fallerẽt. Thoracem purgat cum melle ſumptum. In regio morbo crudum bibitur cum opio (lege apio) aut adianto. Aduerſus inflationes calidum ſorbetur ex aqua: iocinoris cauſa cum gallico nardo, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico ſumitur. Aduerſatur fungis ex aceto, item viſco, cicutæ ex vino, & muris aranei morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multùm confert. Epiphoris cum paſſo imponitur: ſugillatis cum melle. Aures decoctùm eius vaporis ſuffitu ſanat: aut ſi manat ſanies cum melle tritum. Vrinam ac menſes cient tres quatuórve ramuli, cum gallici nardi radice vna, cyathis aquæ ſex. Menſes priuatim ſumptũ, & in vellere appoſitum. Anginis ſubuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat: vulnera recentia priuſquàm aqua tangantur, impoſitum: præterea capitis vlcera. Peculiariter ilibus imponitur cum cypria cera, (legendũ, Cerato Cyprino,) aut cum fico. Sanat & pruritus. Non eſt dandum in febri. Nauſeas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in ventrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inſcio ſub capite

Lib. 27. c. 7.

pite positum. Vestibus insertum tineas arcet, culices ex oleo perunctis abigit, & fumo, si vratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à musculis tuetur: capillum denigrat absinthij cinis vnguento rosaceo permistus. Est & absinthium marinum quod quidam seriphium vocant, probatissimum in Taphosiri Aegypti. Huius ramum Isiaci præferre solenne habent angustius priore, minúsque amarum, stomacho inimicum, aluum mollit, pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut in farinæ trimestris sorbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias. Hæc Plinius, qui quod
Lib. 9. hist. Cap. 18. pecora absinthio pinguescere dixit, ex Theophrasto sumpsit, cuius hæc sunt verba, ἐπεὶ καὶ τὸ ἀψίνθιον τὰ μὲν ἐνταῦθα πρόβατα οὔ φασί τινες νέμεσθαι, τὰ δ' ἐν πόντῳ νέμεται, καὶ γίνεται πιότερα καὶ καλλίω, καὶ (ὥς δή τινες λέγουσιν) οὐκ ἔχοντα χολήν. Id est, Gaza interprete. Nam & absinthium pecora huius tractus pascere quidam negant, pontica autem nimirum pascunt, vt pinguiora atque pulchriora reddantur, &, vt quidam volunt, sine felle. Quæ si vera sunt, hæc verba ad finem capitis de absinthio marino, λιπαίνεται δὲ μάλιστα τὰ πρόβατα νεμόμενα, in Dioscoride accreuisse & redundare videntur, aut ad superius absinthium ponticum referenda esse. Id verò quod Plinius dixit ponticum absinthium esse Italico multò amarius, Matthiolus reprehendit, Pliniúmque Galeni sententiæ refragari ait, quod ex attributis absinthio
Lib. 6. sim. viribus à Galeno faciliùs diiudicabitur, de quibus ita scribit. Absinthium adstrictoriam & amaram, & acrem simul qualitatem possidet, excalfaciens pariter & extergens, & roborans & desiccans. Proinde biliosos ventris humores per egestionem infernè propellit, ac per vrinas euacuat. Magis autem quod in venis est biliosum per vrinas expurgat. Ob hæc contentam in ventre pituitam nihil adiuuat sumptum: sic nec si in thorace aut pulmone contineatur. Nam adstringens in eo facultas quàm amara valentior est. Porrò quod insit quoque acrimonia, idcircò maiori portione calidum est quàm frigidum. At si opus est generatim comprehensam eius temperiem secũdum primas qualitates circumscribere ac facultates (etsi anomœomeres dissimilaréque sit) calidum ipsum dixerim primo excessu, siccum ter-
Lib. 8. sim. tio. Succus eius longè quàm herba ipsa calidior est. Seriphium idem scribit non æquè ac absinthium adstringere, sed plus excalfacere, amaritudinémque quandam cum salsedine resipere: ideóque stomacho inimicum esse, magis quàm absinthium lumbricos necare, siue foris impositum, siuę intrò in corpus assumptum. Et sanè calfacere ipsum in secundo ordine intenso censendum, exsiccare in tertio. Si
Pena in Aduers. Ponticum absinthium tantoperè à Galeno laudatum ad bilem, ex Theoprasto, & aliis medicis, id potentius præstat cæteris, potentiore igitur pollet ea facultate, cuius ope potentiùs cæteris agit, quæ sanè est amaror. Eius enim vis est aperire, abstergere, vrinas ciere, bilem purgare, quæ quotidianis & infinitis propemodùm etiam vulgi nedum medicorum experimentis scimus pręstare istud nostrum intus forísque admotum. Vina hodie factitia ex absinthio optima sunt, & idcircò multis in locis Germaniæ plusquàm satis expetita, non Pontico, sed Germanico imbuta, fœtorem nullus incusat: quin potiùs siccum vino inditum odore est aromatico, viribúsque recreandis apto. Quare vbi Galenus vtendum Pontico dicit, potiùs duo videtur respuisse, seriphium & santonicum, quàm istud quod simplici & absoluto nomine vocarat absinthium. Si grauiter olebat Galeno in Græcia, non fœtet Romanum seu vulgare in Italia, Germania, Gallia, & Anglia. Quin cætera potiùs à fœtore & putredine tuetur. Nec huius fœtoris Dioscorides meminit aut Plinius.
Lib. 2. c. 2. Absinthij vires & vsum perspicuè declarat Mesues. Absinthium, inquit, cum sit multiplex, Romanum eligimus, foliis albis, leuibus & planis, non asperis, odore iucundo, absinthium marinum nihil imitante, lectum in terra libera, calidum ordine primo, siccum secundo, in quo etiam calet flos. Constat substantia duplici,

vna calida,amara,nitrosa,purgante,obstructa liberante, altera terrea, styptica,partes cogendo roborante, largiore, præsertim siccatum.Cum autem substantia eius calida sit superficiaria,vbi sumptum est absinthiū,ab ea prior fit actio : à terra styptica posterior, per quam comprimendo soluere nonnulli malè sunt opinati. Bilem enim flauam & aquas à ventriculo,intestinis,hepate,venis vacuat,etiam interdum per vrinas.Pituitam enim non vacuat,aut maximè paucam,licet phlegmagogum quoque esse Auenzoar censuerit.Absinthium à putredine vindicat,præcipuè potu quotidiano vnciæ vnius vel duarum vini, aut aquæ cui infusum vel incoctū fuerit, vel aquæ ex eo sublimatæ.Siccum idem pannis interpositum à tineis vindicat,& tutos reddit.Partibus attritis aut contusis præcipuè cum melle aut vino,& pauco cymino calfactum , & appositum mirè confert. Si vino,aut aqua,aut oleo, cui absinthium & radix cucumeris agrestis incocta fuerint, spongia mersa & expressa temporibus alligatur, hemicraniam sanat. Auris quoque suffita vino aut aqua cui incoctum fuerit absinthium,dolore, tinnitu,surditate liberatur. Acetum autem aut vinum cui incoctum sit absinthium cum cortice citri , oris fœtorem à gingiuarum & dentium,vel materiarum in ventriculo putredine emendat. Idem præstat aqua eius distillata. Succus absinthij cum nucleis persicorum,vermes aurium & aliarum partium enecat, & educit, maximè verò hoc electuarium interficit.Absinthij vnciæ duæ, euphorbij drachma vna & dimidia,cornu cerui vsti vncia dimidia,mellis quantum sufficit.Ex absinthio,fumaria,passis vuis purgatis,myrobalanis citreis potio fit cōmoda contra pruritum & scabiem. Absinthium ventriculum & hepar roborat,appetentiam excitat,obstructiones tollit,& inde natos affectus,vt icterum, hydropem:febribus putridis etiam diuturnis confert. Absinthium innocēter sumitur, succo tamen lædit ventriculum, ob nitrosum saporem. Quia autem imbecilliter soluit,rosæ,fumaria, serum lactis,spica,vuæ passæ purgatæ illi miscentur,vt meliùs & tutiùs purget.

ARTEMISIA. CAP. XXXIII.

ΑΡΤΕΜΙΣΙΆ Græcis,Artemisia Latinis & Italis, Gallis *Armoise, & L'herbe S. Iean*,Germanis *Berfusz & S.Iohans Gurtel*, Officinæ veterum appellationem retinent. Nomen herbæ inditum putant ab Artemisia vxore Mausoli Regis,quæ sibi hanc herbam adoptauit, cùm ante Parthenis,id est,Virginalis,quod virgo Dea illi nomē dederit,vocaretur. Non desunt qui ab Artemide cognominatam arbitrentur, quòd priuatim fœminarū malis,quibus ἄρτεμις, hoc est, Diana præest,medeatur. Artemisiæ tres sunt Dioscoridi species.Vna latioribus foliis ramísque,altera tenuioribus,tertia ex quorundam sententia λεπτόκαρφος, seu λεπτόφυλλος, quam & μονόκλωνον vocant, quòd ex eius radice caulis vnicus assurgat.Artemisia prima herba est fruticosa,absinthio similis,maiora & pinguiora folia habens.Et huius quidē alia est lætior speciosiorq;,latiora habens folia & virgas,alia tenuior,quæ flores paruos,tenues,albos habet,& grauiter olet. Quidam,inquit Dioscorides,in mediterraneis nascētem tenui surculo herbā, caule simplici,admodùm paruam,flore refertam,colore flauo,appellant artemisiā monoclonon,id est,vnicaulem. Est hæc iucundioris odoris quàm præcedens. Plinius vti de inuentoribus herbarum agit, Mulieres quoque, inquit, hanc gloriam affectauêre, in quibus Artemisia vxor Mausoli,adoptata herba, quæ antea Parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide Illithyia cognominatam putent: quoniam priuatim medeatur fœminarum malis.Est autem absinthij modo fruticosa,maioribus foliis,pinguibúsque. Ipsius duo genera.Altera latioribus foliis,altera tenera, tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, simplici caule, minimis foliis, floris copiosi, erumpentis cum

Nomina. Lib.3.c.110. Genera. Forma. Lib.25.c.7.

ARTEMISIA, Prima vulgaris.

vua maturescit, odore nõ iniucundo, quã quidã botryn, alij Ambrosiã vocant. Talis in Cappadocia nascitur. In quibus cũ Dioscoride cõsentit, nisi quod artemisiã monoclonon Dioscor. dictã cũ ambrosia cõfundit. Galeno duplex tãtùm est artemisia. Prima artemisia vulgaris cognitionis & vsus ꝑpetuò fuit, inquit Pena, plurima locis omnibus, secus sepes & itinerũ margines, absinthio vulgari seu Romano simillima fruticat, procerior tamẽ, & folia maiora supernè nigricãtia, infernè incana habet. Semẽ item illi absinthij, & flores albidi, odore non insuaues, sapor minùs aut parũ amarus. Viribus hæc exploratissima, quia in vsu aut sola aut frequẽtissima & vtilissima. Secundã eandẽ planè esse putat, hoc tantùm distantẽ, quòd quibusdã locis sterilibus & pręaridis adeò strigosa, paruaq; sit, & odoris quadam grauitate nares feriat, vt alia prorsum putetur: vti absinthio nostrati & Pontico solo nascenti euenit. Alij secundam Dioscoridis artemisiã Leptophyllon vocant, eámque esse censent, quæ à Matthiolo nomine Ambrosiæ alterius depingitur, vt ostendimus in Libro de iis quæ in Asperis, &c. cui Leptophyllon aliam montanam adiiciunt, quæ in montibus nascitur, radice lignosa, nigra, principio recta & simplici, deinde in tenues fibras se dirimẽte, caulibus multis, infernè rubẽtibus, angulosis, pedalibus, folio artemisiæ minore, vndique fimbriato. Tertia artemisia Dioscoridis lepto-

Lib. 6. sim.

In Aduers.

ARTEMISIA, Leptophyllos montana.

ARTEMISIA Tertia Leptophyllos, Penæ.

phyllos

ARTEMISIA Monoclonos, alia.

phyllos seu monoclinos, Penæ videtur esse herbula sesquipalmum cubitúmq; alta, foliis minutis, abrotoni maris, similiter incisis, paruis, ex atro virentibus in ramulis lignosis, floribus semi neq; quã plurimo refertis, paruis, & ex viridi luteolis, flamescẽtibus. Prope culta & oliueta Mõspelij, aliisq; compluribus Narbonæ locis multa & nota, sed vulgò quodpiã abrotoni genus credita. Hæc est, inquit ille, quam Dioscorides de quorundam sententia inter artemisias recenset, cui odor non abrotoni aut absinthij, sed artemisiæ prioris est, & prorsus eadẽ videtur quæ lepto phyllos, idest, tenuifolia: seu leptocarphos proximè sequẽti capite indicatur, quod in vetustissimis Latinorum Græcorúmque codicibus desideratur, accreuitq; Dioscoridi inutiliter. Cap.III. lib.3. Sunt tamen qui monoclonon aliam exhibent, quæ in maritimis Adriatici æquoris spontè crescit, in hortos verò translata fœliciter creuit, radice breui, tenui, modicè fibrata, caule singulari, pedali, rotundo, surculoso, foliis artemisiæ vulgaris, nigrioribus, subhirsutis, flore pallescente, in summo caule copioso, velut racematim congesto, prominentibus tuberculis extante, semine minuto, copioso. Est alia quibusdã Artemisia Monoclonos, aliis Ambrosia, quæ folia habet Artemisiæ vulgaris & habitioris similia, sed longiora profundiùs incisa, & magis acuminata. Tota vbiq; seminibus scatet. Est & Artemisia marina à Lobellio

ARTEMISIA Monoclonos quorundam, aliis Ambrosia.

ARTEMISIA Marina, Lobellij.

depicta,quę frequens in maritimis reperitur,ſarmētis multis fruticat ab vna radice lignoſa,fibrata ſurrectis, alternis interuallis, cinericio colore,muſcoſóque ſemine, ſimiliori Abſinthio communi quàm Artemiſiæ:flores lutei ſunt & numeroſi,folia ima & ferè humi ſtrata,paucioribus ſed maioribus inciſuris. Media verò aut ſuperna,anguſtiora,minora,interdū vna aut altera inciſura portulacæ marinæ aut fœniculo marino haud abſimilia,carnoſa, candicantia, vti vniuerſa planta,quæ gratum odorem emittit, Abrotoni maris fermè ſapor ſubſalſus, parùm amarus,cuiuſmodi Artemiſiæ leptophylli.Hanc ſuperiore capite pictam dedimus nomine Abſinthij anguſtifolij Dodon.nomine,ſed in ea manifeſtas inciſuras pictor omiſit. Artemi-
Lib.3.c.110. ſia, auctore Dioſcoride, calfacit, extenuat,feruefacta prodeſt ad muliebres inſeſſus,
Temper. educēdos menſes,ſecundas & fœtus. Vteri præcluſionem atque inflāmationem iu-
& Vires. uat:lapides frangit,& vrinæ ſuppreſsionem tollit. Herba ipſa imo ventri illita copioſa,menſes mouet. Succus eius cum myrrha ſubactus & admotus ex vtero elicit quæcunq;,& inſeſsio.Bibitur etiam coma trium drachmarum pondere, eorundem
Lib.26.c.15. ducendorum gratia. Plinius vſum eiuſdē medicum ſic tradit. Artemiſia vuluæ medetur trita ex oleo irino aut fico,aut cum myrrha appoſita. Eiuſdem radix pota in tantum purgat,vt partus enectos extrahat. Menſes & ſecundas ciet ramorum decoctum inſidentibus:item folia pota drachma. Ad eadem omnia proſunt vel impoſita ventri imo cum farina hordeacea. Et alibi Artemiſia quoq; datur contra calcu-
Lib.26.c.8. los ex vino dulci,& ad ſtranguriam. Artemiſia vtraq; excalfacit,inquit Galenus,&
Lib.6.ſim. modicè deſiccat,& ſunt,quod ad calfactionem attinet,exceſſus ſecundi,quod verò ad reſiccationē,aut primi intēſi,aut ſecundi remiſsi.Sunt autē & modicè tenuium partium.Itaque ad renum calculos mediocriter commodæ ſunt,& ad fotus vteri.

BOTRYS. CAP. XXXIIII.

Nomina OTPYΣ. Græcis, Botrys Latinis nuncupatur, Officinis incognita, Gallis *Pyment*,Germanis *Truubenkraut*,id eſt,herba racemi. Botrys verò dicta eſt à ſemine,quod racematim ramulis adnaſcitur. Hanc Cappadoces Ambroſiam,alij artemiſiam vocant,auctore Dioſcoride,qui &
Lib.3.c.113. hanc ſic delineauit.Herba eſt tota lutea,frutico-
Forma. ſa,ſparſa, multáq; alarum caua habens,ſemē totis ramulis adnaſcitur,folia cichorio ſimilia habet:tota valde odorata eſt,ideoq; veſtibus interponitur. Naſcitur circa profluētes aquas & tor-
Locus. rentes.Plinius ita planè deſcribit,vt ex Dioſcoride trāſcripſiſſe videatur.Botrys fruticoſa herba eſt,luteis ramulis, ſemē circa totos naſcitur: folia cichorio ſimilia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. Hāc Cappadoces ambroſiam,alij artemiſiam vocāt.Hæc Plinius. In oliuetis Nemauſenſib9, cæteriſq; tepidiorib9 & apricis aruis agri Narbonēſis & Nitiobrigū ſponte fruticat, Flandris, Germanis, & Anglis
Tempus. in hortis.Auguſto & Septēbri mēſe maximè ad maturitatem peruenit, quibus etiam menſibus, vt Ruellius annotauit, venalis herba per Pariſiē ſium vrbem defertur, Pariſienſibus matronis quàm Officinis & herbariis notior.Hanc enim odoris gratia veſtimentis, pannis,ac linteis curioſè interponunt, vt odoris ſuauitatem cōtrahant. Botrys, inquit Dioſcorides,cum vino orthopnœas

BOTRYS.

thopnœas mulcet. Ea, auctore Matthiolo, excalfacit, attenuat, incidit, expurgat, & aperit. Valet ad omnes pectoris & thoracis affectus pituitosos, & suppuratos adiuuat. Præterea asthmaticos & suspiriosos, tum herba ipsa ex decocto dulcis radicis pota, tum ipsius herbæ tantùm decoctum, multis diebus haustum, addito violaceo melle, aut saccharo. Purulenta expuentibus mirificè auxiliari idem affirmat. Herba ipsa recens facit ad vteri dolores, si in tegula vino Cretico irrorata calfiat, & ventri imponatur. Ideò cum parthenio & anthemidis floribus, puerperarum cruciatibus succurrit, vbi simul omnia concisa in oleo liliorum in patella parumper frigantur, deinde ouis gallinaceis excipiantur, simul misceantur, coquantur in placentæ formam, & calida ventri superponantur. Est enim hoc præsentaneum remedium. Suffiuntur eiusdem herbę vapore vtiliter fœminæ ad menses ciendos, & emortuos fœtus eiiciendos.

Vires & Temper.
In cap. 113. lib. 3.

MATRICARIA. CAP. XXXV.

HERBARIORVM vulgò matricaria herba dicitur, Gallis *Espargoutte, & Matricaire*, Italis *Matricaria & Amarella* ab amaro sapore, Germanis *Muotterkraut, & Meltram.* Dicta autẽ est matricaria, quod vteri, quem matricem vocant, morbis medeatur. Quænã verò apud veteres Græcos planta sit, quæ huic prorsus quadret, magna est inter rei herbariæ peritos contentio. Ruellius, Matthiolus, Dodonęus Partheniũ Dioscoridis esse censent, eósque hallucinari, qui cotulam fœtidam vulgò dictam parthenium esse putant. Fuchsius secundam artemisiæ speciem λεπτόφυλλον nominatam, matricariam facit, parthenium verò cotulam fœtidam, quæ lis ex Dioscoridis descriptione, & viribus parthenio attributis dirimenda est. Sed prius scire licet nomen hoc parthenium homonymum esse, sicuti etiam tradidit Galenus in Glossematis Hippocratis, quo auctore parthenium vocatur anthemis, helxine, linozostis, & amaracum, quod confirmat Plinius, Helxinen, inquit, alij perdicium vocant, nonnulli parthenium. Et, Linozostis siue parthenium mercurij inuentum est. De parthenio planta alia intelligere etiam videtur, cum scripsit. Mulieres quoque hanc gloriam affectauêre. In quibus Artemisia vxor Mausoli, adoptata herba, quæ antea parthenis dicebatur. De parthenio autem Dioscoridis videtur hæc intellexisse. Parthenium, alij leucanthemon, alij tamnacum vocant. Celsus apud nos perdicium, & muraliũ. Nascitur in hortorum sepibus, flore albo, odore mali, sapore amaro, &c. Quo loco pro tamnacum, legendum ex Dioscoride & Galeno amaracum, & odore malo, non odore mali, nonnihil viroso: Dioscoridi. Verùm hîc Plinius duas herbas in vnam confudit. Nam muralium & perdicium à Celso dictum, est quidẽ parthenium à Græcis appellatum, sed non hoc de quo hîc Plinius agere voluit ex Dioscoridis sententia, & cuius historiam accuratiùs expendemus. Parthenium, inquit, alij amaracum, alij leucanthemum vocant: folia habet coriandro similia, tenuia, flores per ambitum albos, in medio luteos, odore nonnihil viroso, sapore amaricante. Vtri hæc magis cõpetunt? an matricariæ, an cotulæ fœtidæ? Matricariæ folia coriandro similia non sunt, & λεπτὰ, id est, tenuia: sunt enim coriandro maiora, nedum tenuiora, artemisiæ: & absinthio propiora, pariaq;, reliquæ partes, similes, demptis floribus, qui sunt anthemidis. At cotulæ fœtidæ & coriandri adulti in ramis media & summa folia contemplare, & fatebere collationem benè congruentem: imò omnia coriandri sunt: folia consimili diuisura, rami, situs, tenuitas, figura, præterquàm ima perpauca folia, quæ latiora sunt, apij, aut œnanthes, eoq; scitè admodum λεπτὰ addidit, nimirum vt collationẽ non ad ima, sed ad media pluraq; folia faciendam innuerit. Præterea si gustum consulas, cotulam senties amarore inamœno esse, & perquàm ingrato vti parthenium. Verùm hîc nulla exuperantiæ adiectione, fœtidam nonnihil vi-

Nomina
Lib. 3. c. 69.
In cap. 138. lib. 3.
Lib. 1. c. 11.
Cap. 13. hi.
Cap. 221.
Lib. 22. c 17
Lib. 25. c. 5.
Cap. 7. 25.
Cap. 30. 21.
Lib. 3. c. 138.
Forma.
Pena in Aduers.

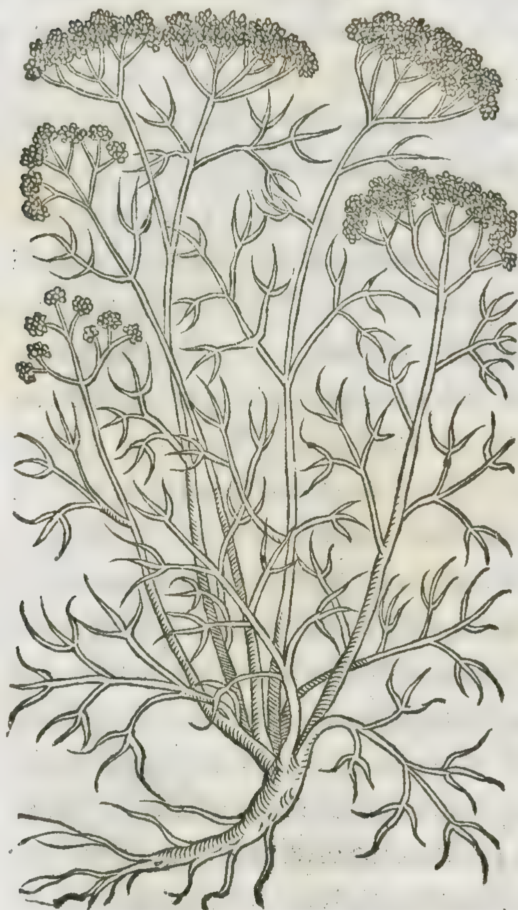
rosam,& amaricantem dixit,id est,πικρίζον, quo indicat non excellere amarore, sed quo anthemis leucanthemos,sapore amaricante esse,cui etiam quia simile erat parthenium,seu cotula,idē nomen factum leucanthemi.Iam verò si facultates & vsum medicum respicias,non inficiaberis parthenium esse cotulam fœtidam. Partheniū enim auctore Dioscoride, siccatum, cum aceto mulso aut sale potum, velut epithymum,atram bilē & pituitam deorsum ducit: anhelosis prodest,& melāncholicis. Herba sine flore calculosis & anhelosis vtiliter bibenda exhibetur. Valet decoctum eius in vtero indurato & inflammato ad insessus. Imponitur etiam erysipelatis & inflammationibus cum floribus. Sic doctorum medicorum experientia comprobatum est cotulam fœtidam decoctis additā,serosos, adustos, salsos, melancholicosq; elephantiaseos,& mali mortui humores, per inferiora educere: succum etiam purgare aliquantum per se iuscu lis inditum, magnoperè in syrupo laudari, quia thoracis & pulmonis farctus expedit: vrinam euidenter is ciet,tumores emollit, digerendi vi paulò quàm chamæmelū validiore. Matricariæ nulla prorsus ad huiusmodi humores purgandos,sed vt artemisiæ ad menses ciendos duntaxat vis inest, ad quos non parthenium cōmendat Dioscorides, sed tantùm ad vteri duritiē,& phlegmonas.Ex quibus perspicuum est parthenium Dioscoridis multò magis cotulæ fœtidæ quàm matricariæ herbariorum competere:nisi dicas eam ob odorem vsumq;,quibus virgineis matricis morbis opitulatur, parthenium etiam dici posse.

Lib.3.c.138.

MATRICARIA Parthenium, Matth.

PARTHENIVM Σμικρόφυλλον, Myconi.

Forma. Est autē matricaria fruticosa herba, foliis artemisiæ aut absinthij Romani, caulibus bipedalibus aut tripedalibus, in quibus flores copiosi,in ambitu albi, in medio lutei, chamæmeli,grauiter cū vniuersa herba olentes,amari, odore cotulæ, semen chamæmeli, radix lignosa,fibrosior. Locus. Fruticat in siccis passim, viarum & hortorum marginibus ac squallidis. Tempus. Iunio & Iulio flores edit. Matricaria in vino cocta, & vmbilico imposita mulieribus ab vtero præfocatis multùm confert.Non desunt qui cotulam fœtidam non parthenium Dioscoridis,sed parthenium σμικρόφυλλον Hiprocratis esse velint, vt alibi diximus. At Myconus egregius medicus Barcinonensis aliud parthenium σμικρόφυλλον esse suspicatur, quod ex Hispania missum, & hîc depictum doctis proponitur, vt de eo iudicent. Prouenit,inquit Myconus,frigidis in locis,& sitientibus,montosisq;,sed imis.Herba est surculosa, sesquipalmi altitudine, radice parua,

Lib.quę in vmbr. Cap.71.

parua,lignosa,candida,parùm fibrata, ex qua cauliculi aliquot exurgunt rotundi, aliquantùm ruffescentes, in quibus ima præsertim, & terræ vicina parte folia sunt tenuia, fœniculacea,foliis abrotoni maris similia, vt ouum ouo magis simile non sit. In summis cauliculis vmbellæ, & in iis flosculi multi,albi,compacti, quales in vulgari millefolio cernuntur,vt inspicientes prima fronte facilè deludant, millefolium esse iudicaturos. Plantæ sapor amarus est, & odor grauis, similis vulgari parthenio quod matricariam vocant. Quare congeneres esse plantas Myconus putat. Sed quia huius folia parua sunt cum vulgaris parthenij, idest, matricariæ foliis comparata, existimat si veteribus nota hæc planta fuerit, parthenium esse σμικρόφυλλον, cuius meminit Hippocrates his verbis. Herba est paruis foliis prædita,cui nomen est parthenium σμικρόφυλλον. Hæc verrucas de pudendo tollit. Quanquam id non asserit Myconus, sed doctis æstimandum relinquit. Quis enim sit eius vsus,& quo nomine ab incolis nuncupetur,nondum scire potuit. *Li.de vuln.*

TANACETVM. *CAP. XXXVI.*

OFFICINIS Tanacetum & Athanasia nominatur,Gallis *Tanaisie* & *Athanasie*,Germanis *Reinfarn*. Fuchsius tertiam Artemisiæ speciem facit,quæ Monoclonos dicitur,ab Apuleio Artemisia Tragãtes, aut Tagetes, Tanacetumq; corrupto nomine pro Tagetem nominari scripsit, & à Germanis *Reinfarn*, quod filicis ferè speciem referat, alio nomine *Vurmkraut*,quoniam lumbricos ventre pellat. Athanasia ex radice lignosa,gracili, reptante,fibrosa,caules emittit cubitales & sesquicubitales, fuscos,rotundos,striatos,geniculatos,per summa alis diuisos:in quibus folia sunt longa, quæ multis foliolis constant, ex aduerso sitis, & pinnarũ instar expansis,incisis. In summitate cauliculorũ vmbellæ insident, & in iis flores bullati, aurei, semenq; seriphij absinthij,aut abrotoni fœminę,gustu subacre, & amaricãs,cũ graueolentia. Nascitur secus vias, sepes, & margines fossasq; agrorũ. Plantam etiã hîc appictam Tanacetũ Alpinũ vocant Herbarij, Rhœti Iuã Muscatã, quidam Anthemidem Alpinam. Crescit in altissimis & niuosis Alpium Rhœticarum iugis, radice breui,supernè crassiuscula, in acutũ desinente,fibris quibusdam exilibus capillata:foliis densis,humi iacentibus,odore,forma,sapore Tanaceto nõ dissimilibus, suauius olẽtibus, in caule paucis: flore anthemidis, intus melino, per ambitũ candido. Magno in pretio est apud Rhœtos Insubriæ vicinos, & ad varias ægritudines cõmendatur,odoris suauitate insignem quandam vim certè promittens. Est & Tanacetum aliud quod lanuginosum vocant, in saxosis & apricis propè Monspelium locis, radice crassa, ramosa, nigricante: foliis propè radicem multis,coaceruatis, Tanaceto vel potiùs Stratiotæ similibus,tam densa lanugine opertis, vt vix foliorũ delineatio cõspiciatur,odoratis:caulibus multis,aliquot foliis vestitis,inæqualiter per interualla prodeuntibus:flore aureo in corymbis nitente,summo caulium fastigio incum-

Nomina

Locus.

ATHANASIA, Seu Tanacetum. Matth.

TANACETVM Paruum alpinum. *TANACETVM Lanuginosum.*

TANACETVM Minus, candidis floribus, Lobellij.

TANACETVM Cristatum Anglicum, Lobellij.

bentibus. Athanaſiam calidam eſſe ſecundo ordine, ſiccam tertio colligunt herbarij, ex odoris eius acrimonia, & amarore. Vtuntur ea recentiores ad ventriculi & alui flatus diſcutiendos, item ſemine præſertim ad vermes necandos, & ex ventre pellendos. Vtuntur & ad frangendos renum calculos, & aduerſus ſtranguriam, ſed eam viris tantùm, ſicut matricariam mulieribus commodam aiunt. Speciosius

Tanacetum

Tanacetum criſtatum Anglicū pingendū curauit Lobellius, quod in Angliæ hortis in delitiis habetur, multò argutioribus fimbriis, minutioribus, & latioribus foliis. Oſtendit & aliud Tanacetum minùs candidis floribus. Media planta eſt, inquit, inter Millefolium, Sideritidem Achilleam & Tanacetum. Etenim folia Tanaceto proxima odore & figura: cauliculi numeroſi: radix fibrata Sideritidis. Floſculi verò candidi in vmbellis Millefolij vulgaris. Belgio hortenſis eſt.

MELISSOPHYLLVM. CAP. XXXVII.

ΜΕΛΙΣΣΟ'ΦΥΛΛΟΝ Græcis, & μελίφυλλον, & μελιζαίνα, Latinis Apiaſtrum & citrago, Officinis Meliſſa, Arabibus *Bederangie*, *Bedaringi*, *Bederenzegum*, *Turingens* ſiue *Trungiam*, & *Marmacor*, Italis *Meliſſa*, Hiſpanis *Torongil*, & *Hierua Cidrera*, Gallis *Meliſſe*. Melyſſophyllum dictū eſt, quia apes hac herba delectantur: neq; enim aliud quàm apū foliū ſignificat. Meliphyllum verò, qua voce Nicander vſus eſt, mellis folium indicat, q̃ hinc apes mellis materiam colligunt. Pari ratione Latini Apiaſtrum haud dubiè dixerunt, quod hæc herba apibus gratiſsima ſit. Citraginem autē ab odore citrij, quod ſi nares conſulas, citrium malum oleat, & cordi proſit. Plinius Meliſſophyllum apiaſtrum vocari ſcribit ab Hygino. Ipſe rurſus Meliſſophyllum apiaſtrū appellat. Idem tamen inter ea quæ apibus gratiſsima ſunt, ſeorſum Meliſſophyllū, ſeorſum apiaſtrum recenſet. Varro autem apertè dicit & cytiſo obſeuiſſe & apiaſtro, quod alij Meliphyllum, alij Meliſſophyllum, quidam melinon vocant. Apiaſtrum folia & caules habet ballotæ ſimiles, maiores tamen, tenuiores, non ita hirſutos, citrium malum olentes. Hac breui delineatione herbam Meliſſæ nomine etiam mulierculis notam, & in hortis frequentiſsimam Meliſſophyllum eſſe credunt permulti: tamen cū nonnullis locis lecta quiddā pedoris aut cimicū ſui odoris gratiæ aſcitum habeat, idcirco dubitatum eſt à multis veráne eſſet, an alius ſpeciei noſtras hæc, quæ nulli regioni in hortis deeſt. Quod fortaſſe Fuchſiū impulit, vt Meliſſæ duò genera faceret, vnū verū: alterum adulterinum, quod Germani *Vuauntzenkraut* nominant, quia cimices olere videtur, quæ noſtras eſt Meliſſa paſsim in hortis proueniens, & qua perperàm hodie Officinas pro vera vti cenſet. Contra illius quam pro vera habet, & cuius picturam hîc quoque damus, tam gratum odorem eſſe, vt in ædibus ſtrata eas gratiſsimo odore compleat. Fuchſiū ſecutus eſt Dodonæus. Sed his reſpondet Pena, Meliſſam noſtratem in quibuſdam Italicis & Pedemontanis hortis meram ſuam ſibi habere gratiam, baſilici, aut citrij, eximereque quemlibet de odore ſcrupulum, nulliq; nō cognitum eſſe debere, foliis menthæ aut ballotæ, aut Catariæ, rugoſis, aſperis, ſed viridantibus, ramulis quadratis marrubij, edentibus orbiculatim flores albidos copioſos, in verticillis, ballotæ aut cardiacæ modo. Altera illa Fuchſij & Dodonæi Meliſſa eſt Calamintha montana præſtantior Penæ & Lobellij, multò accuratiùs depicta, & fuſiùs explicata, capite de Calamintha. Folia Meliſſæ cū vino pota aut illita, vt ſcribit Dioſcorides

Nomina

Li.20.ca.11. Lib.21. c.9. Li.21.ca.12. Lib.3. c.16.

Forma.

Pena id Ad.

Cap.18.9. hiſt.

Li.2. ca.70.

MELISSOPHYLLVM, Matthioli.

Lib.3 c.101. *Vires & Temper.*

MELISSOPHYLLVM, Fuchſ. & Dodon.

Dioſcorides, contra ſcorpionum phalangiorũ canumq; morſus proſunt. Decoctũ eorũdem, ſi eo perfundantur, idem poteſt. In inſeſsionibus ad ducendos menſes vtile eſt. Dentes eodẽ in dolore colluuntur. Dyſentericis iniectum prodeſt: fungorum ſtrãgulationibus folia cum nitro pota ſuccurrunt. Torminibus auxiliãtur. Dantur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum ſale ſtrumas diſcutiunt. Vlcera purgant. Articularios dolores illita mitigãt. Vſum eiuſdem

Li.21. c.20. ſic tradit Plinius. Meliſſophyllo ſiue melitæna ſi perungantur aluearia non fugient apes: nullo enim magis gaudent flore. Copia iſtius examina facilè cõtinentur. Idem præſentiſsimum eſt contra ictus earum, veſparumq;, & araneorum, item ſcorpionum. Item contra vuluarum ſtrangulationes addito nitro. Contra tormina è vino. Folia eius ſtrumis illinuntur, & ſedis vitiis cum ſale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes diſcutit, & vlcera ſanat. Articularios morbos ſedat, caniſq; morſus. Prodeſt dyſentericis veteribus, & cœliacis, & orthopnoicis, lienibus, vlceribus thoracis. Cali-

Li.20.ca.11. gines oculorum ſucco cum melle inungi eximium habetur. Plinius alibi. Apiaſtrũ Hyginus quidem Meliſſophyllum appellat: ſed confeſſa damnatione eſt venenatum in Sardinia, quo loco Plinius Apiaſtrum, non Meliſſophyllum ab apibus, ſed Batrachium Sardonium, à ſimilitudine foliorum Apij ſic dictum ſignificat: quam rectè, viderint perſpicaciores. Meliſſophyllum marrubio facultate ſimile eſſe ſcri-

Li.7.ſimpl. bit Galenus, ſed plurimùm ab eo vinci: quamobrem nec eo vti quemquam. Superuacuum enim foret præſente marrubio, cuius tantus eſt vbique terrarum prouentus, velle vti Meliſſophyllo. Cæterùm ſi cui forte ad manũ marrubium nõ fuerit, illo licebit vti ad eadem, modo quantum ab hoc ſuperetur cognitũ habuerit. Sed Meliſſæ alias facultates, eaſq; excellentiores tribuunt Mauritani. Scribit enim Serapio Meliſſophylli proprium eſſe animum hilarem reddere, humenti ac frigido ventriculo auxiliari, concoctionem adiuuare, cerebri obſtructiones reſerare, deficientem animum reuocare, cordis imbecillitatem roborare, eamq; præſertim qua ſomnus frequentiùs noctu intercipi ſolet: quin & eius tremorẽ reprimere, animi ſollicitudines fugare, ac ſollicitas imaginationes tollere, quæ tum ab atra bile, tum

Li.de med. cord. ab exuſta pituita gignuntur. Quibus aſſentitur. Auicenna ſcribens Meliſſophyllũ excalfacere ſiccareq; ordine ſecundo, exhilarare, vitaleſq; facultates roborare odoris fragrantia, ſaporis auſteritate, partiumq; tenuitate. Quibus facultatibus cæteris etiam viſceribus competere. Vires deiectorias habere, nec adeò imbecilles, quin atrabiliarios vapores à ſpiritibus & à ſanguine, qui cordi & arteriis ineſt, educere queat, quod in cæteris corporis partibus, ac etiam in toto corpore efficere nequit. Mulierculæ, inquit Pena, teneros turiones tuſos excipiunt ouis ſaccharo & roſacea, placentulaſq; pinſunt parturientibus, puerperis, & enixis, quibus vires impendio deiectæ fuerint, ac ſecundæ non probè eductæ. Stillatitiæ ad cardiacas confectiones multus vſus. Hîc non omittendæ duæ venuſtæ plantæ, quarum vna Meliſſophyllum Turcicum, & Meliſſa Turcica, à Matthiolo Meliſſophyllum Conſtantinopolitanum dicitur, ab aliis Moluca læuis. Caules multos edit cubitales,

MOLVCA, Siue Melissa Turcica, Dalechamp.

circa quos folia multa, in ambitu profundis incisuris crenata, supra quæ flores orbiculatim ex amplis & patentibus acetabulis exeunt, colore candidulo, lamij floribus similes, attamen paulò minores. Altera Moluca spinosa dicitur, à Turcis *Maseluc*, quæ caules similiter multos & cubitales profert, striatos, quadrangulares: folia vti prioris: flores similes ex acetabulis quoque, sed angustioribus, oblongioribusq; , & eminentes duras, & acriter pungentes spinas in ambitu habentibus. A Moluccis Orientis insulis vtraque nomen habet, in quibus primũ repertæ creduntur. Clusius Molucam spinosam pro Galeni Alysso pinxisse videtur, eiusq; Li.2. stirp. Hispa. c.51. delineationẽ asserit alysso adamussim sic quadrare, vt quin illud ipsum sit, nullus iam sit dubitationi locus. Sic igitur Alysson Galenus describit. Li.2. Anti. Alysson herba est marrubio similis, asperior tamen, & magis aculeata circa orbiculos: florem ad cæruleum vergentem profert. Clusius verò sic. Herba est pedali altitudine, caule quadrangulo, statim à radice in multos ramos diuisa, omnino candidos, & veluti tomento obductos, circa quos per singula genicula, bina folia inter se opposita semper enascuntur, marrubio similia, breuiora tamẽ & crispiora, magisq; incana, inodora & amara: caliculi per interualla verticillatim ramos ambiunt, quinque ple-

MELISSOPHYLLVM Constantinopolitanum, Matth.

MOLVCA Spinosa, Dodon.

rumq;

MELISSA Moldauica, Matthioli.

MELISSA Turciea Alia Dalechamp.

rumq; aculeis horridi, candidi, è quibus marrubij flos exilit, sed colore ex cæruleo purpurascente: semen in aculeatis cauliculis subrufum, marrubio simile continetur: radix dura, lignosa, multifida. Primo intuitu marrubium esse diceres, nisi aculeati caliculi & flos ipse Alysson Galeni exprimerent. Vno duntaxat loco per Hispanias plantam hanc se vidisse ait Clusius, ad Elda videlicet pagum in cœmeterio, Valentino regno, florentem & semine prægnantem mense Martio. Matthiolus in postrema commentariorum in Dioscoridem editione Melissophyllũ aliud proponit odore Citrei mali perquàm iucundo, quod iisdem viribus pollet quibus vulgare nostrum Melissophyllum. Eius effigiem hîc expresimus.

MARRVBIVM. CAP. XXXVIII.

Nomina

QVod Latini Marrubium vocant, Græci πράσιον, Officinæ quoque Prasium, Galli *Marrube* & *Marrubin*, Itali *Marrobio*, Germani *Vveisz Andorn.* Videtur autem, inquit Pena, Prasinus viror, aut certè

Fol.222. virosus odor appellationem dedisse Marrubio, tam nigro fœtido quod ballote dicitur quàm albo odoro. Plinius frequenter errat, cum multis locis

Li.20.c.22. vertit ἀντὶ τοῦ πρασίου, τὰ τοῦ πράσου folia, ideſt, pro prasij, porri folia. Idem duo Mar-

Genera. rubij genera tradit ex Castore, nigrum, & quod magis probat, candidum. Totidẽ

Lib.6.hist. ca.2. sunt Theophrasto. δύο δὲ γένη καὶ τοῦ πρασίου. τὸ μὲν γὰρ ἔχει ποῶδες τὸ φύλλον, καὶ μᾶλλον ἐπικεχαραγμένον, ἔτι δὲ καὶ ἐντομὰς ἐνδήλους σφόδρα, καὶ βαθείας. ᾧ καὶ οἱ φαρμακοπῶλαι χρῶνται πρὸς ἔνια: τὸ δὲ ἕτερον στρογγυλώτερον, καὶ αὐχμῶδες σφόδρα, καθάπερ τοῦ σφακέλου, καὶ τὰς ἐντομὰς ἀμαυροτέρας ἔχον, καὶ ἐπικεχαραγμένον ἧττον. Ideſt, Sunt & Marrubij duo genera. Vnũ folio herbaceo, magis ferrato, incisurisq; profundioribus, & proinde conspectioribus: quo pharmacopolæ ad nonnulla vtuntur: alterum rotundius, & valde squallidum, vt sphaceli, incisurasq; obscuriores habens, & minùs serratum. Quibus verbis Theophrastus prius Marrubij genus id intelligit, quo de hîc agimus. Alterum Dioscoridis Balloten, hoc ab illo discrepantem, quod plusculum

ad viro

ad virorem fuſcum porraceum vergit, vnde Marrubium nigrum vocatur, & odorem grauẽ fœtoremq; vibrat. De hoc tractauimus in libro, Quæ in Vmbroſis, &c. Marrubium quidẽ ex hiſtoria Dioſcoridis, frutex eſt ab vna radice ramoſus, ſubhirſutus, albicans, virgis quadrangulis, folium pollici æquale, ſubrotundum, hirſutum, rugoſum, guſtu amarum: ſemen per interualla in caulibus: flores aſperi, verticillorum figura. Quæ delineatio adamuſsim Marrubio noſtro reſpõdet. Naſcitur circa domicilia collapſa, & inter rudera. Colligitur herba æſtate, Iulio potiſsimùm menſe, cùm ſemine prægnãs eſt. Huius folia arida cum ſemine decocta in aqua, aut viridium ſuccus expreſſus datur cum melle aſthmaticis, tuſsientibus & tabidis. Craſſa è thorace, cum iride ſicca, ducunt. Datur mulieribus quæ nõ purgantur, vt menſtrua & ſecundas pellant: item difficilè parientibus, & iis qui à ſerpentibus morſi ſunt, & qui letale quid biberunt. Veſicæ tamen & renibus nocent. Folia cum melle illita ſordida vlcera purgant, pterygia nomaſq; cohibent: dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex foliis contuſis ſuccus, & ſole coctus. Cum vino & melle illitus oculorum claritatem exacuit. Morbum regium per nares expurgat. Aurium doloribus per ſe aut cũ roſaceo inſtillatus prodeſt. Hæc & plura alia quàm Dioſcorides, Plinius tradidit. Marrubium pleriq; inter primas herbas commendauère, quod Græci praſion vocant, alij linoſtrophon, nonnulli philopæda, aut philochares, notius quàm vt indicandum ſit. Huius folia ſemenq; contrita proſunt contra ſerpentes, pectoris & laterum dolores, tuſsim veterem. Et iis qui ſanguinem reiecerunt eximiè vtile, ſcopis eius cum panico aqua decoctis, vt aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui viridis ſemen quantum duobus digitis capiant, cũ farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & ſalis, ſorbere ieiunos ad tuſsim iubent. Alij nihil comparant in eadem cauſa Marrubij & fœniculi ſuccis, ad ſextarios ternos expreſsis, decoctiſq; ad ſextarios duos, cum addito mellis ſextario, rurſus decocto ad ſextarios duos, ſi cochlearis menſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Et virilium vitiis tuſum cũ melle mirè prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, cõuulſis, ſpaſticis, neruis ſalutare. Potũ aluum ſoluit cum ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierum. Arida farina cum melle ad tuſsim ſiccam efficaciſsima eſt. Item ad gangrænas, & pterygia. Succus verò auriculis & naribus, & morbo regio, minuendæq; bili cum melle prodeſt. Item contra venena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ veſicæ, & renum vitiis. Dicitur ſuccus claritatem oculorũ adiuuare. Caſtor Marrubij duo genera tradit: nigrum, & quod magis probat candidum. In ouum inane ſuccum addit is, ipſumq; infuſo melle æquis portionibus tepefactum, vomicas rumpere, purgare, perſanare promittit, illinens etiã vulnera à cane facta, tuſo cum axungia veteri. De quibus explicatè ſic Galenus. Praſium ſicut guſtu amarum eſt, ita ſi quis vtatur, conuenientem huic ſapori actionem poſsidet, iecur ac lienem obſtructione liberans, & thoracẽ pulmonemq; expurgans, ac menſes prouocans,

Li.3.ca.102. *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Vires & Temper.* *Li.20.c.23.* *Li.8.ſimpl.*

MARRVBIVM Album.

MM

ſed & illitum detergit,ac digerit,ponátque ipſum quiſpiam in caliditate quidem ſecundi ordinis iam completi,in ſiccitate tertij medij,aut completi. Succo eius ad aciei oculorum claritatem vtuntur cum melle.Quin etiam & per nares auriginem purgant,& ad aurium dolores inueteratos adhibent, vtiq; in quibus obſtructionē diſiicere,meatumq; ipſum, & ramos meningum expurgare eſt vſus. Marrubij
Ca.102.li.3. decoctum,inquit Matthiolus,datur commodè iocinoroſis, & aqua intercute laborantibus: eo quoque foliorum puluere necantur interaneorum vermes. Recentia folia cum veteri axungia trita & illita canum morſus perſanant, & mammarum tumores reſoluunt. Lichenas purgāt,ſanántque, ex aceto illita. Decoquuntur Marrubij duæ vnciæ cum bugloſſi, helenij, eupatorij radicum ſeſquidrachma, rhabarbari drachma, & agallochi pari pondere,in vini albi generoſi libris tribus ad tertias,fitq; hoc medicamentum præſtantiſſimum ad icterum à vaſorum obſtructione prouenientem, ſi diebus decem continuis huiuſce binas vncias potauerint ægri diluculo, addito ſacchari tantillo,quod dulcorem addat. Verùm ſi febris ſit,ea omnia aquæ incoquenda ſunt. Marrubium aliud Creticum pinxit Pena, quod caule fruticat contorto,gracili, rotundo, multis exilibus alis donato, polij montani non diſparibus,& quàm praſij noſtratis multò cādidioribus,teneriuſcula lanugine obſitis:folia verò anguſtiora ſunt, oblongiora,& leuiter ſerrata, in anguſtum deſinentia, Meliſſæ Turcicæ æqualia: ex interuallis multò argutiora & minora verticilla,ſideritidis aut tetrahit non diſparia: inde floſculi prætenues emicanta Ibidi,Marrubij, quod odore & lanugine refert.Lobellius aliud oſtēdit Marrubium candidum Hiſpanicū,foliis longioribus magíſque carnoſis,hirtis, albis,& ſuauiùs redolentibus, in Belgij hortis varium ex Hiſpano ſemine. A ſuperiore Cretico differre non videtur.

MARRVBIVM Creticum, Penæ.

STACHYS. *CAP. XXXIX.*

Nomina TA'XYΣ Græcis,Stachys Latinis dicitur, ideſt,ſpica, Officinis ignota. Stachys autem dicta eſt,quod verticillato ambitu florum, & orbibus ſpi-
Li.3.ca.103. carum caules cingentibus coronetur. Frutex eſt, vt deſcribit Dioſcori-
Forma. des,marrubio ſimilis,ſed altior, folia ferens plura,ſed rara,hirſuta, dura,odorata, incana. Virgas ab vna radice plures emittit, marrubio candidiores. Plinius de
Li.24.ca.15. eadem ſic breuiter. Ea quoque quæ Stachys vocatur, porri ſimilitudinem habet, longioribus foliis pluribúſque,& odoris iucundi, coloríſque in luteum inclinati. Pellit menſtrua. Quo loco Plinio euenit, quod iam antè minuimus, vt πράσον pro πράσιον agnouerit. Non enim porri ſimilitudinem habet Stachys, ſed marrubij,vt Dioſcorides dixit, πρασίῳ ἐμφερής, ideſt marrubio ſimilis. Coniectura ex caulium ſpicatis floribus ſumpta,non tam vera,quàm ſolerti, Anguillara Lauan-
Ca.103.li.3. dulam Stachyn eſſe opinatus fuit. Matthiolus aliam Stachyn verā affirmat eſſe, quam hîc pinximus,eámque quam legitimam antea putarat,pſeudoſtachyn vocat. Hanc

STACHYS, *Matthioli.*

Hanc Lobellius Stachyn facit, Scordotin Plinij, superiorem Stachyn spuriam Flandrorum, Sphacelum Guillandino. Fuchsius diuersam Stachyn proposuit, eam nimirum quam Germani *Riechenderdorn*, & *Feldandorn*, idest, siluestre marrubium vocant. Est enim fruticosa planta, marrubiíque similitudinem refert, nisi quod altior est, folia quoque plura, ac rara obtinet, item hirsuta, dura, odorata, & albicantia: virgulas denique, etsi pictura id non ostendat, ab vna radice plures emittit, candidiores quàm marrubium: quibus omnibus florum purpureorum verticillatus accedit ambitus, ac orbes spicarum qui caules circumdant. Eandem Stachyn depinxit ac descripsit Dodonæus. Asperis locis, montibus ac collibus prouenit. Floret Iunio ac Iulio mensibus. Hanc potiùs approbat Pena, quàm Matthioli Stachyn, marrubio: quidem non ita dissimilem, sed neutiquam spicatam, nec adeò congruam, quàm Germanorum *Ferdandorn*, idest, siluestre marrubium. Est enim marrubio persimilis, proceriore caule, quadrato, crassiore, candidiore, hirsutiore, foliis longioribus, nonnihil ad effigiem & incisuram Betonicæ vel Ballotæ accedentibus, aliquot ramulis quadratis, quos flores purpurei partim verticillato ambitu marrubij aut Lamij ritu distingunt, partim superiora spicant hyssopi vulgaris aut

Cap. 292. Li. 2. ca. 69. *Locus.* *Tempus.* Fol. 228.

PSEVDOSTACHYS, *Matthioli.*

STACHYS, *Fuchsij.*

STACHYS Lusitanica quorundam, Lobellij.

Betonicæ modo. Hæc paſsim ſponte in Narbonæ aſperis non procul à pago *Peraus* & *Magalona* occurrit, interdum purpureis, aliàs luteis floribus, odoratior & multò gratior illa, quam Matthiolus priorem & genuinam ratus fuit. Stachys, inquit Dioſcorides, vim habet calfaciendi acrem. Foliorum decoctum potu pellit menſtrua & ſecundas. Stachys, inquit Galenus, frutex eſt marrubio ſimilis, guſtu acri & amaro, tertij ordinis excalfacientium. Quamobrem non ſolùm menſes mouet, ſed & abortum adfert, & ſecundas eiicit. His addit Lobellius Stachyn Luſitanicam quorundam, reptatricem Gnaphalij foliis & cauliculis ſeſquipalmaribus herbulam, candida lanugine ſtipatis & tomentoſis verticillis, eiuſdem coloris, perexiguis ſub foliolis cinctis viſum effugientibus, ſuauè ſpirantibus, vti vniuerſa planta. Stachyn dixêre Herbarij quidam non imperiti nonnulla de facie & viribus ſimilitudine ducti. Hæc Lobellius.

Li.3. c.109. *Temper. & Vires.* Li.8. ſimpl.

HORMINVM. *CAP. XL.*

Nomina P M I N O N Græcis, ita Latinis Horminum & Geminalis. Dictum autem eſt Horminum ἀπὸ τοῦ ὁρμᾶν, ideſt, impetu agi, & cieri in venerem, quod πρὸς τὴν συνουσίαν παρορμᾷ, inquit Dioſcorides, ideſt, quod ad venerem ſtimulet. *Genera.* Id duplex eſt Dioſcoridi, & Plinio, ſatiuum, & ſilueſtre. Lib.3 c.128. *Forma.* Horminum herbam deſcribit Dioſcorides foliis marrubio ſimilem, caule quadrangulo, ſemicubitali, circa quem eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, ad radicem nutantes, in quibus ſemen diuerſum: in ſilueſtri enim rotundum inuenitur & fuſcum, in altero nigrum & oblongum, cuius eſt vſus. *Locus.* Nuſquam niſi in hortis cultu herbariorum viſitur. Silueſtre foliis eſt maioribus, & aliquantum laciniatis oris, blattariæ ſimilitudine & colore: quadratis & paucioribus virgulis, ſeſquicubitum altis: per interualla flores verticillati in ſpicas longiores abeunt, deorſum inclinatas, cæruleas, purpuraſcentes, nigro ſemine, nec abſimili priori glutinoſo. Vtrique radix lignea. Sed illius odor nullus, huius verò ſclaream redolent flores. Rudera & prata macilenta amat. Silueſtre Horminum ex Matthiolo hîc appoſuimus: item ex Fuchſio, qui Horminum Orualam eſſe putat. Dodonæus eum ſecutus in ſtirp. Hiſtoria: idem ſilueſtre Horminum

HORMINVM, Matth.

Horminum pinxit. At in Hiſtoria florũ, id quartam Orualæ ſpeciem poſſe dici tradit. Hormini ſemen cum vino potum ad venerem ſtimulat: cum melle purgat argema, & oculorum albugines. Idem illitum cum aqua tumores diſcutit, & aculeos extrahit. Herba illita eadem efficit. Silueſtre vehementiori vi præditum eſt.

HORMINVM Silueſtre, Matthioli.

HORMINVM Silueſtre, Fuchſij.

De Hormino hæc tradit Plinius. Horminum ſemine, vt diximus, cumino ſimile eſt, cæterò porro, dodrantali altitudine. Duorum generum, alteri ſemen nigrius, & oblongius. Hoc ad venerem ſtimulandam vtuntur, & ad oculorum argema, & albugines: alteri candidius ſemen & rotundius. Vtroque tuſo extrahuntur aculei ex corpore, per ſe vel illito ex aqua. Folia ex aceto impoſita panos per ſe, vel cum melle diſcutiunt, item furunculos, priuſquam capita faciant, omnéſque acrimonias. Quo in loco rurſus Plinius impegit, qui πράσω pro πρασίω legerit, & porro pro praſio, id eſt, marrubio conuerterit. Hormini Galenus in ſimplicium cenſu non meminit, ſed Paulus his verbis. Horminum marrubio ſpecie ſimile eſt, calidum mediocriter, ſiccum & abſtergens. Venerem ſtimulat, & oculorum craſſitiem cum melle repurgat: œdemata diſcutit, extrahit aculeos. Silueſtre domeſtico eſt valentius.

Li.22. c.25.

Lib.7.

GALLITRICVM. *CAP. XLI.*

SPECIES Hormini videtur herba quæ Officinis Gallitricum, Centrum Galli, & Matriſaluia, & Sclarea nominatur, Germanicè *Scharlach*, Belgicè *Sclardey*, quaſi dicas oculum clarificans. Italicè *Schiaria*, Gallicè quadam ad horminum alluſione *Oruall*e, & *Toutebonne*. Attamen horminum non eſt, quo nomine deſcripſit & depinxit Fuchſius. Nam folia multò maiora edit, nempe verbaſci, aſpera, admodum hirta rugis, & quaſi

Nomina

Cap.214.

Forma.

verrucis nonnihil hirſuta Æthiopidis aut verbaſci pube, ſilueſtris hormini ſimilitudine, caules quadratos, & in iis flores cæruleos & albicantes, ſaluiæ vel dictamni: ſemen in calicibus nigrum: radice parua, dura, & ſublutea. Tota planta odorem ſpirat non ingratum quidem, ſed tam vehementem vt capitis grauitatem faciat. Seritur in hortis, & oritur anno poſt, Iunio & Iulio floreſcens. Sclarea calida ſiccáque eſt ferè ad tertium vſque gradum, menſes & ſecundas pellit, ad venerem concitat: quare minùs quin ſit hormini ſpecies refragandum. Magno eſt vſui, inquit Pena, quibuſdam Septentrionalium, ad Zythi bieræq; confectionem. Nam lupuli vel penuria, vel vegetioris potionis faciundæ cauſa, cortinis feruentibus addunt, fitq; temetum, quo non multis depletis poculis temulenti fiunt, hilaritate propemodum inſana, in nonnullis tamen riſu quam miſeratione magis digna. Semen inter palpebram & oculum inſertum, atque diutulè reten-

Locus. *Tempus.* *Temper. & Vires*

In Aduerſ.

GALLITRICVM, Siue Sclarea.

COLVS IOVIS, Lobellij.

tum, quantum eſt ſordium illic, illicò euerrit, & rapit quotidiano etiam vulgi experimento. Huc meritò adducenda plenta, quam Herbarij quidam Colum Iouis vocant, ſummo caulis faſtigio colum flauo penſo obúolutam repræſentante. Videtur Oruala tertia Dodonæi in Hiſtor. florum (quatuor enim Oruala differentias tradit,) quorundam Horminum ſilueſtre pingue, à pingui folio odorato. E radice Lamij ſimili, inquit Pena, caules edit non multos, cubitales & ſeſquicubitales, quadratos, hirſutos, quibus folia vrticæ aut Trachelij, albida, ad baſim ſinuata, latiora, læuia, Gallitrici minora: flores in verticillis lutei, Saluiæ, aut Gallitrici. Scaturigines vdóſque ſiluarum margines amat, Galliæ, Germaniæ, & Italiæ. Guſtu nonnihil calido exſiccante.

ROSMA

ROSMARINVM CORONARIVM. CAP. XLII.

GRAECIS λιβανωτὶς ςεφανωματικὴ, qua nectentes coronas vtuntur, Latinis & Officinis Rosmarinus siue Rosmarinum coronarium, Arabibus *Elkiageber*, Italis *Rosmarino*, Germanis *Roszmarin*, Hispanis *Romerò*, Gallis *Romarin*. Virgas habet graciles, vt describit Dioscorides, circa quas folia sunt tenuia, crebra, oblonga, gracilia, intus candicantia, exteriore parte viridia, grauiter odorata, florem, quod Dioscorides omisit, in candido cæruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam. In Narbonensi Gallia sponte sua prouenit tam copiosè, vt incolæ ligni alius loco id quotidie vrant. Bis anno floret, vere & æstate. Rosmarinum, vt scribit Dioscorides, calfacit, regium morbum sanat, si quis id in aqua decoxerit, & ante excercitia bibendum dederit: deinde post excercitia lauerit, & vinum potauerit. Libanotidis coronariæ quam Rosmarinum vocant, inquit Galenus, decoctum morbo regio laborantes potum adiuuat, omnes enim libanotides abstergentis & incidentis facultatis sunt participes. His addunt reçentiores rosmarinum ad frigidos vẽtriculi affectus plurimùm valere, ad cœliacum malum, & ad vomitum cibi, si cum pane deuoretur, aut bibatur in puluerem contritum, ex meraco: prodesse lienosis, & iocinorosis, nõ solùm excalfaciendo, extenuando, & obstructiones reserando, sed etiam adstringente vi roborando: succurrere capitis fluxionibus, & omnibus frigidis morbis, epilepsiæ, stupori, veterno, partium resolutioni: capitis lotionibus vtiliter misceri, & articulorum fomentis: cohibere alba vteri profluuia, si quotidie & diu sumatur: Visum acuere, si toto tempore quo floret quis ieiunus flores cum circunstantibus foliis cum pane & sale quotidie vorauerit. Mansum oris halitum commendat. Sistit dentium & gingiuarum fluxiones in aceto & vino austero feruefactum, si hoc decocto calido os colluatur. Sicci farina recentia vulnera glutinat, verũ operepretium est prius vino in quo ipsum fuerit coctum, abluere, deinde farina inspargere. Flores sacchar o cõditi valent ad omnia prædicta, peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad pectoris vitia, & ad arcenda pestilentiæ contagia: quin & herbam suffitu tussim & distillationem sedare tradunt, tutam præstare in pestilẽtia domum, crematã nidore imprõbam aëris diluente perniciem. Aloisius Anguillara apud Theophrastum Cneurum nigrũ esse putat, Casiámque nigram Hygini, apibus gratissima[m],

Nomina

L ib3.c.73.

Forma.

Locus.

Tempus.

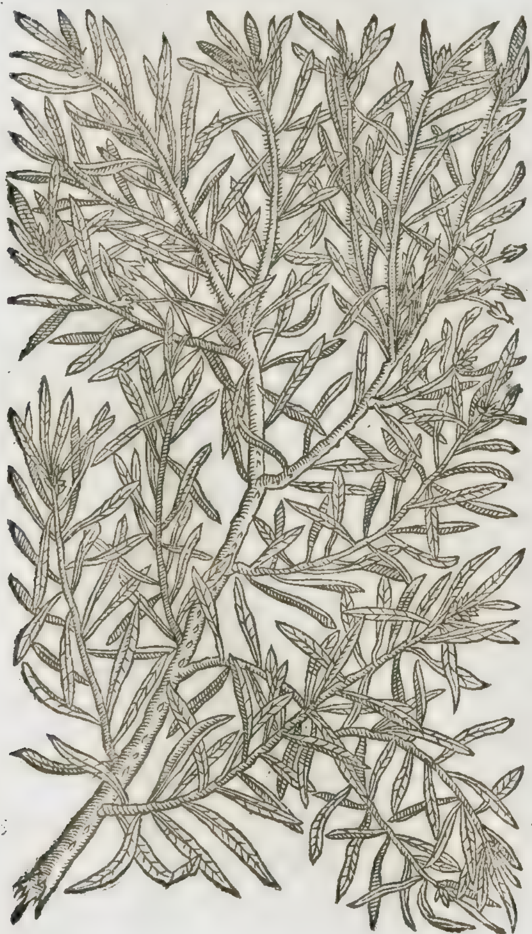
Lib.3.c.73.

Lib.7.sim.

ROSMARINVM, Coronarium.

ROSMARINVM Siluestre siue Boemicum, Matth.

& ideò prope illarum aluearia ſerendam:nulla vſquam facta coronariæ Libanωtidis mentione apud Theophraſtum : vt & Cneorum album lauandulam, ſiue ſpicam,vt iam monuimus.Matthiolus lib.4.in Dioſcoride Cneori quod verum Thophraſti eſſe credit, figuram hanc monſtrat. Scribit naſci in Bohemia plantam, quam ſilueſtre Roſmarinum appellat,quia Roſmarini coronarij faciem quadantenus repreſentet. Cubitali eſt altitudine, fruticoſa, virgis tenuibus, lignoſis,fragilibus, rufeſcentibus , minij ferè colore, folia Roſmarini æmula,prona parte viridia, tranſuerſis vtrinque lineis diſpari ordine ductis ſignata , ſuperna verò rubeſcentia, & rubro appenſa pediculo. In ſummis ſurculis corymbacea eſt coma rubra,vnde flores panduntur ſublutei : radix infirma & ſuperuacua,folia & flores Citreum malum olent , guſtu etiam nonnihil aromatici reſipiunt cum quadam adſtrictione. Vtunrur hac Bohemi aduerſus blattas & tineas.Lobellius Ledon foliis Roſmarini alterum vocat.

ANTHEMIDES. CAP. XLIII.

Nomina E Chamæmelo vulgaris vſus ſiue ſilueſtri,in lib.De iis quę in vmbroſis proueniunt,diximus:nunc de vero Dioſcoridis & odoratiore,quæ ἀνθεμίς nominatur, atque etiam χαμαίμηλον, Latinis etiam Anthemis & Chamæmelum,Arabibus *Debonigi*,ſeu *Babunegi*, Officinis corrupto nomine Camomilla & Camomilla Romana, Italis *Chamomilla*, Germanis *Camillen*, Hiſpanis *Mauzauilla*,Gallis *Camomille*,Belgis *Roomſche Camilblœmē*. Chamæmelũ ſanè id dictũ eſt ab odore ſuaueolentis mali.

Genera. Anthemidis genera tria proponit Dioſcor. (Lib.3.c.137.) floribus tantùm diſtantia. Totidē Plin. (Lib.22.c.21) Anthemis,inquit,magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. Aliqui Leucanthemida vocant, alij Leucanthemum, alij Eranthemum,quoniam vere floreat,alij chamæmelum, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon vocant. Genera eius tria flore tantùm diſtant , palmum non excedentia, paruiſq; floribus vt rutæ,candidis aut melinis,aut purpureis.

Forma. (Lib.3.c.137.) Anthemidi, vt deſcribit Dioſcorides , ramuli ſunt dodrantales,fructicoſi,alas multas habentes,foliola parua,tenuia, multa, capitula rotunda,flores intrinſecus auri colore , extrinſecus per ambitum albi,aut lutei,aut purpurei,magnitudine foliorum rutæ.

Locus. Naſcitur in aſperis & iuxta vias.

Tempus. Colligitur vere.

ANTHEMIS Leucanthemos, Matth.

Hæc vt ſuauius multò quã ſilueſtris aut vulgaris,de qua diximus, quiddamq; aromaticum amaraci aut abrotoni habet , ita multò ad aſpectum hilarior & comptior eſt,eadem ratione Romana dicta, qua præſtantiores plãtas baſilicas aut Romanas vocare ſoliti ſunt, vti abſinthium Romanum,& Baſilicum aſparagum.

In Aduerſ. Tenellis cauliculis repit,inquit Pena,haud diuerſa foliis & floribus vulgatæ ſilueſtris,reſtibili item fertilitate, & perenni radice , qua ſeſe inſtaurat,& fundit propagationes proculcationis contemptrices.

Locus. In Angliæ hortis viret & colitur,alicubi etiam ſponte oritur.In Galliæ & Italiæ meridionalibus , tametſi Romana dicta, rarior ſponte,in Belgio non niſi in hortis repe ritur.

Tempus. Iunio & Iulio menſe floret in noſtris regionibus,quo tempore colligitur. Angliæ cultiores

ANTHEMIS Leucanth. niuea Anglorũ, flore multiplici.

tiores horti, vt ſcribit Pena, hanc eandem alunt, ſed floribus adeò multiplici folio & radiata ſerie propagatis, vt candor eximius bullatum centrum prorſus operiat, nec alius aut odor, aut ſapor illi. Anthemis Chryſanthemos Dodonæi Chamæmelo vero ſimilis cauliculos profert tenues & inualidos, & in terra ſtratos, folia quoque tenuia, ſed candidiora, & paululũ minora, pro floribus capitula rotunda, ſiue orbiculos luteos tantũ, nullis circundantibus foliolis, habet, radicem ſimilem. Idem Eranthemũ ſic depinxit & deſcripſit. Cauliculos profert à radice multos, in alas ſubinde diuiſos, ſtriatos, virentes, folia tenuia chamæmeli aut potiùs cotulæ fœtidæ ſimilia, flores non magnos, forma florum ranunculi, pulchros, minij colore rubentes, quos capitulum ſequitur oblongum, ex multis collectum ſeminibus, rotundis, acuminatis, in virore ſubnigricantibus, radices fibroſas. Odore eſt herbaceo, aliquantulum graui, ſed minùs quàm cotula fœtida, chamæmeli verò odori nequaquam ſimili. Naſcitur compluribus Europæ regionibus, in aruis cum zea tritico, aut aliis frumentis. Belgæ in hortis ſerunt, vocántque *Bruyenettekens*. Æſtiuis menſibus floret. Eſſe autem anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur, nemo facilè affirmauerit. Nam eranthemo, teſte Dioſcoride, flos eſt forma chamæmeli, in medio aureus vel luteus, orbiculato verò ambitu purpureus. Iſtud autem florem quidem habet purpureum, ſed medium eius non eſt luteum, quod non eſſe anthemidis ſpeciem

In Aduerſ.
Lib. 2. c. 29.
Lib. 1. c. 31.
Cap. 68. de flor.
Forma.
Locus.

ANTHEMIS Chryſanthemos, Dodon.

ANTHEMIS Chryſanthemos, Penæ & Lobell.

oſtendit.

ANTHEMIS Eranthemos, Dodonæi.

ADONIS siue Anthemis, Matthioli.

In cap. 137. lib.3.

ANTHEMIS Eranthemos, siue consolida regalis, Fuchsij.

ostendit. Fuchsius Consolidam regalem Eranthemum facit. Sed anthemidi neque foliis, neque floribus, neque odore similis est:neque flores rubent,sed cærulei sunt. Matthiolus & Herbarij multi eranthemum Dodonæi, Adonidis florem nuncupant. Sed Adonidis flos, inquit Dodonæus,anemone esse creditur. Nam Adonidis florem vento excuti Ouidius cecinit. Venti autem flos anemone est. Aliis φλὸξ Theophrasti videtur esse, à floris flãmeo igneóve colore. Diuersum est à superiore chamæmelum eranthemum Dalechampij,quod hîc depictum est,foliis,ramis,capitulis grandius & amplius reliquis chamæmeli generibus, sed foliorum quæ capitula ambiunt orbe purpureo decorum, flos priusquam dehiscat, corticoso compactiliq; inuolucro propemodum tam crasso & euidente quàm in cyano coërcetur. Rara est hæc planta, nec herbariis omnibus nota. In asperis locis prouenit. Nunc de viribus Anthemidum ex Dioscoride. Vim habent radices, flores & herba calfaciendi extenuandíque. Potu & insessione menses, fœtus, calculos & vrinam pellunt. aduersus inflationes & tenuis intestini dolores bibuntur. Bile suffusos expurgant, & iocinorosis medentur. Decocto earum vesicæ vitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus est, quod florem fert purpureum, cæteris maius, idque propriè Eranthemum vocatur. Quod verò Leuchanthemum & Chrysanthemum cognominant,

Lib.10. Metamor.

Forma.

Locus.

ANTHEMIS Eranthemos, Dalechamp.

minant, vehementiùs vrinam ciunt. Aegilopiis illitæ medentur. Commanducata oris vlcera ſanant. Nonnulli in clyſteribus ex oleo vtuntur, terentes ipſas ad pellendos febrium circuitus, quæ in Græcis ſic leguntur. Χρῶνται δὲ τινες καὶ συγκλύσμασι μετ' ἐλαίου, λειοτριβοῦντες αὐτὰ πρὸς ἀνασκευὴν τῶν περιοδικῶν πυρετῶν, & intelligũt anthemidis vſum eſſe in infuſis per clyſteres. Sed hos falſa lectione decipi putat Cornarius, legendũ enim eſſe συγχρίσματι, vt accipiatur vnctio, ſiue illitio per totũ corpus ad febres depellendas. Quod perſpicuè traditur ab Aetio, ex ſententia Nichepſonis ita ſcribente. Nichepſon Ægyptius chamęmeli florẽ purum in ſummo vigore colligere iubet, & in mortario tũdere, ac probè conterere, & paſtillos mediocres fingere, eóſque in vmbra diligentiſsimè ſiccare, ac reponere. Vſus autem tẽpore vnum ex ipſis terere, oleo primario quod ſatis eſt affuſo, indéque vniuerſum corpus à capite vſque ad pedes illinere in omnibus febrientibus, ac ægrum ſtragulis coopertum fouere. Sudor enim, inquit, mouebitur bonus in his qui euaſuri ſunt, & à febre liberabuntur. Ita Plinius planè ex ſuperiorum ſententia. Medici verè folia in paſtillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ vnius pondere contra ſerpentium ictus. Pellit mortuos partus, item menſtrua in potu, & vrinam calculóſque: inflationes, iocinorum vitia, bilem ſuffuſam, ægilopia. Commanducata vlcerum manantes in ore eruptiones ſanat. Ex omnibus iis generibus ad calculos efficaciſsima eſt, quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum & fruticis magnitudo amplior eſt. Hoc propriè quidam eranthemum vocant. Quæ omnia accuratiùs Galenus declarauit. Anthemis, inquit, calfacit & ſiccat primo ordine. Eſt & tenuium partium, ac proinde digerendi, laxandi & rarefaciendi vim obtinet. Et alio in loco. Eſt chamæmelũ tenuitate roſæ perſimile, calore verò ad olei facultates magis accedit, animali familiares, ac temperatas. Quapropter laſsitudinibus, vt ſi quid aliud confert, doloréſque, mitigat. Præterea tenſa remittit & laxat, quæq; mediocriter dura ſunt emollit, quæq; conſtipata condenſatáve ſunt rarefacit. Ad hæc febres, quæ citra visceris alicuius inflammationem infeſtant, diſſoluit: præſertim quæ ex humoribus bilioſis, aut cutis denſitate gignuntur. Qua de re & ab Aegyptiorum ſapientiſsimis Soli conſecrata eſt, febriúmque omnium remedium putatur. Verùm hac quidem in re à veritate aberrant: ſolas enim quas diximus febres ſanare poteſt, eáſque quæ iam concoctæ ſunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quæ melancholicæ ſunt, aut pituitoſæ, aut ex viſceris inflammatione ortæ. Nam & harum remedium chamæmelum vel ſtrenuiſsimum eſt, vbi iam concoctis adhibetur, quapropter & hypochondriis, vt ſi quid aliud, gratum eſt. Hæc Galenus. Anthemidis decoctum potum, inquit Matthiolus, lateris dolores ſanat. Idem præſtat aqua è floribus diſtillata.

Embl.139. lib.3.

Lib.22.c.11

Lib.6. ſim.

Lib.3. ſim.

In cap.137. lib.3.

RVTA.

RVTA. CAP. XLIIII.

Nomina

ΠΗΓΑΝΟΝ Græcis, Ruta Latinis nominatur, Mauritanis *Sadeb*, seu *Sedab*, Italis *Ruta*, Gallis *Rue*, Germanis *Rautem*, & *vueinrauten*, Hispanis *Arruda*. Cur autem dicatur πήγανον declarat Plutarchus his verbis. φασὶ δὲ καὶ τὸ πήγανον ἀπὸ τῆς δυνάμεως ὠνομάσθαι. πήγνυσι γὰρ ξηρότητι διὰ θερμότητα τὸ σπέρμα, καὶ ὅλως πολέμιόν ἐστι ταῖς κυούσαις. Id est, Aiunt à facultate sua πήγανον dictum, quod siccitate & calore coagulet & cōdenset semen. Hinc vterū gerentibus inimicū est.

Lib. 3. sym.

RVTA SATIVA.

Genera. Lib. 3. c. 45.

Dioscor. duo rutæ genera primùm statuit, satiuā & agrestē: deinde alio capite aliam addit rutā siluestrem, quā Harmalā quidam vocāt, Syri *Besasan*, Cappadoces *Moly*.

Forma.

Ruta satiua siue hortensis, planta est perpetuò ferè virēs, foliis crassiusculis, subpinguibus, pluribus ab vno pediculo exeuntibus ex angusto exortu in latiusculum desinentibus, colore saturatè viridi. Ramos emittit copiosos, surculosos, duros, rotundos, & in horum summitate flores luteos, hyperici haud absimiles, è quibus capitula siue calices oriūtur quadrati, in quibus semē pusillum, nigrum, radix lignosa multiplexq;, & intus lutea. Herba est acris & grauissimi odoris.

Lib. 3. c. 45.

Siluestris ruta, inquit Dioscorides, satiuę similis est, ipsa acrior.

fol. 390.

Agresti rutæ vires vegetiores, inquit Pena, & odor vehementior multò, in tantum acer afflatuq; periculosus, vt interdum vaporem olfacientis vultui afflet, aut tangētis manui inurat, qua si faciem attigeris erysipelas aut scabies excitetur. Alta cubitum est, caule hortensis, minore, foliis fermè iisdem, exilioribus, siliquula & semine non dispari. Sed frigoris est valde impatiens, nec perennat, ne in hortis quidē Gallicis & Batauis sedulò culta, flosculis herbaceis.

RVTA Siluestris, Matthioli.

Fol. 390.

Huic siluestri addit Pena aliam minimam, quam Peganion Narbonēse, siue Rutulam vocat, Lobellius Rutulam siluestrem, quæ maximè omnium virulenta est, angustifolia, tota pallido ferè virore albicans, empetri fermè habitu, situ, & rigiditate, cętera non nisi magnitudine multò disparia.

Locus.

Ruta satiua passim prouenit in hortis: amat aprica loca, siccaq;. Matthiolus nasci ait siluestrem in Geritiensi agro copiosissimā, adeò vt qui circunstant montes ea vbique scateant, præsertim Saluatinus.

Ibid.

Vtraq; siluestri etiam scatere aridos Monspelienses colles, & saxeos decliues scribit Pena.

Lib. 3. c. 46.

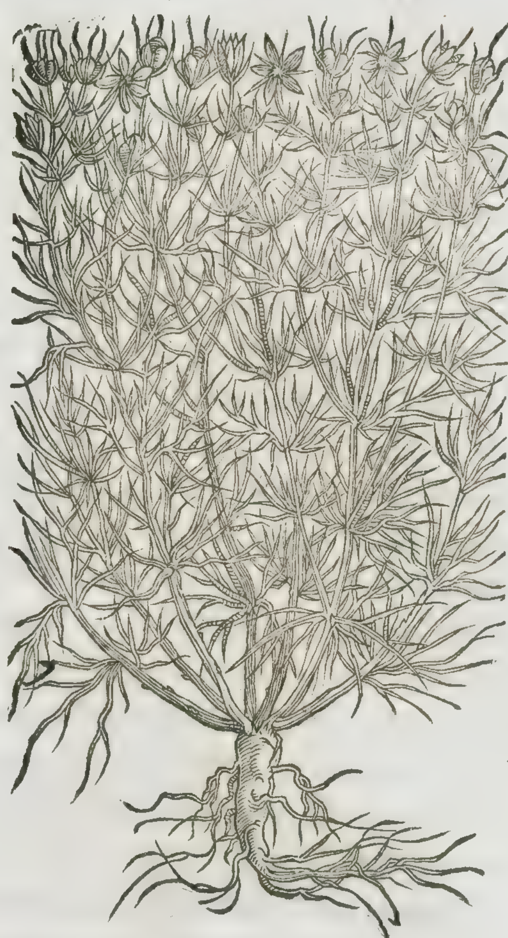
Præter rutam siluestrem satiuæ similem aliam tradit Dioscorides, vt diximus, quam quidam Harmalā vocant, Syri *Besasan*, Cappadoces *Moly*, quia radicem habet nigrā, florē candidum, Mauritani *Harmel*, & *Alharmel*.

Hanc

RVTVLA Siluestris, Penæ & Lobellij.

RVTA HARMOLA, Matthioli.

RVTA Canina, Herba S. Antonij, Lobell.

Hanc Matthiolus Cõstantinopoli ad ſe miſſam depinxit, figura ad deſcriptionẽ Dioſcoridis apprimè congruẽte frutex eſt multos à radice cauliculos emittens, foliis multò quã ſilueſtris ruta longioribus, tenuioribuſq́;, odore graui, floribus candidis, è quibus capitula in caulium cacumine oriũtur, paulò maiora quàm ſatiuæ rutæ, quæ tribus maximè partibus cõſtant, quibus triangulũ ſemen, ſub rufo colore, & amaro guſtu, includitur, multi vſus. Recẽtiores alteri plantę Rutæ nomen indiderũt, & Caninã & fœtidam appellarunt, Dodonæus in ſtirpiũ Hiſtoria Galiopſim aut Scrophulariã tertiam, quidã Herbam S. Antonij. Virgulis multis fruticat ſeſquicubitalibus: folia Papaueris Rhœadis aut Argemones inciſura, minora, craſsiuſcula, ex viridi nigricant, vti & floſculi, æſtate inanes, Antirrhini modo. Semen in exili pericarpio Rutæ ferè aut Blattariæ ritu, ſed minore. Tota grauem & viroſum, & rutaceo ingratiorem odorem ſpirat. Raro niſi locis ſiccis & feruidis, ſatis & marginibus oritur, vt Narbonæ, Rauẽnæ, Romæ. Ruta tã ſatiua quàm agreſtis prior, vt docet Dioſcorides, calfacit, vrit, exulcerat, vrinã mouet, menſeſq́; ducit. Aluũ ſiſtit pota & comeſta. Letalium venenorum antidotum eſt, ſi ſemẽ acetabuli mẽſura in vino bibatur, folia per ſe ante cibũ ſumpta, & cum nucibus iuglãdibus, aridiſq́; ficis, inefficacia venena reddunt. Cõtra ſerpentes ſimiliter ſumpta ꝓſunt. Geniturã tam in cibo quã potu extinguit. Cocta cũ

Lib. 3. c. 45. Temper. & Vires.

anetho ſicco, tormina ſiſtit, facit etiã ad lateris thoraciſq;, dolores, difficultatẽ ſpirandi, tuſſes, pulmonis inflãmationem, coxendicũ, articulorumq; cruciatus, rigores circuitibus certis repetẽtium febriũ, vti ſupradictũ eſt, pota. Ad inflationes coli, vteri, & recti inteſtini decocta cum oleo & infuſa. Vuluæ ſtrangulatu liberat trita cum melle, ſi à genitali vſq; ad ſedẽ imponatur, ferueFacta cum oleo & pota lũbricos excutit. Articulorũ doloribus cum melle, aquæ intercutẽ quæ hypoſarca dicitur, cum ficis illinitur. Eiſdẽ pota auxiliatur, in vino decocta ad dimidias partes, & ſi ea abſtergãtur. Cruda ſaleq; cõdita ac comeſta, viſus aciẽ exacuit, & oculorũ dolores cum polẽta illita ſedat. Cum roſaceo & aceto capitis doloribus ſuccurrit. Sanguinis narium profluuia trita & impoſita ſiſtit. Teſtiũ inflãmationibus cum foliis lauri illita, & exãthematis cum myrto & cerato prodeſt. Cum vino autẽ pipere & nitro cõfricta, albæ vitiligini medetur: cum iiſdẽ illita thymia & myrmecias tollit. Cũ melle & alumine impoſita lichenibus prodeſt. Succus in mali corio calfactus & inſtillatus, auriũ doloribus ſuccurrit. Oculorũ herbetudinibus cum ſucco fœniculi & melle inunctus ſubuenit. Eryſipelata, herpetas, & achoras cum aceto, ceruſſa, & roſaceo inũctus ſanat. Ceparũ & alliorum acrimoniã cõmanducata domat. De iiſdẽ prolixiùs Plinius his verbis. Quæcunq; ruta & per ſe pro antidoto valet, foliis tritis & ex vino ſumptis, cõtra aconitum maximè, & viſcũ: item fungos ſiue in potu detur, ſiue in cibo. Simili modo cõtra ſerpentium ictus, vtpotè cum muſtellæ dimicaturæ cum his, rutã prius edendo ſe muniãt. Valent & cõtra ſcorpionum ictus, & araneorum, apum, crabronũ, veſparum aculeos, & cãtharidas, ac ſalamãdras, caniſq; rabioſi morſus: acetabuli mẽſura ſuccus ex vino bibitur, & folia trita vel cõmanducata imponũtur cum melle & ſale, vel cum aceto & pice decocta. Succo verò perũctos aut eam habẽtes, negant feriri ab his maleficiis. Serpẽteſq; ſi vratur ruta, nidorẽ fugare. Efficaciſsima tamen eſt ſilueſtris radix cum vino ſumpta. Eandẽ adiiciunt efficaciorem eſſe ſub dio potã. Pythagoras oculis noxiã putauit falsò, quoniã ſcalptores & pictores hoc cibo vtuntur oculorũ cauſa, cum pane quoq;, vel naſturtio ſatiuæ atq; ſilueſtris propter viſum. Vt aiunt, multi ſucco eius cum melle Attico inũcti diſcuſſerũt caligines, vel cum lacte mulieris puerũ enixæ, vel pauco ſucco angulis oculorum tactis, epiphoras cum polẽta impoſito. Lenit autẽ capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & roſaceo illita. Si verò ſit cephalæa, cũ farina hordeacea & aceto. Eadẽ cruditates diſcutit, mox inflationes, dolores ſtomachi veteres. Vuluas aperit, corrigitq; cõuerſas, illito cum melle, toto ventre, & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaq; ex vino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumq; & lumborũ, tuſſes, ſuſpiria pulmonũ, iocinorum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquũtur folia poturis, & in cibo vel cruda vel decocta cõditáve prodeſt: item torminibus in hyſſopo decocta, & cum vino. Sic & ſanguinẽ ſiſtit interiorem & nariũ indita, ſic & collutis dentibus prodeſt. Auribus quoq; in dolore ſuccus infunditur, cuſtodito, vt diximus, modo. E ſilueſtri verò cõtra tarditatẽ & ſonitum cum roſaceo, vel cũ laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreniticis ex aceto tritæ inſtillatur in tempora & cerebrũ. Adiecerũt aliqui & ſerpyllũ, & laurum, illinentes capita & colla, dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendũ: dederunt & comitialibus bibendũ decoctæ ſuccũ in cyathis quatuor: ante acceſsiones quarũ frigus intolerabile eſt, alſioſiſq; cruda datur in cibo. Vrinam quoq; vel cruentã pellit, fœminarũ etiã purgationes, ſecundaſq;, etiã emortuos partus, vt Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaq; illini & vuluarum cauſa etiã ſuffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Valet contra ileum decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & cõtra purulentas excreationes ſiccæ drachmas duas, ſulphuris vnã & dimidiam ſumi cẽſent: & cõtra cruẽtas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dyſentericis cum

Lib. 20. c. 13.

caſeo

caſeo in vino cõtrita. Dederũt & cum bitumine infriatã potioni propter anhelitũ. Ex alto lapſis ſeminis tres vncias illinũt ex olei libra, viniq; ſextario. Illinitur & cum oleo coctis foliis, partibus quas frigus aduſſerit. Si vrinã mouet, vt Hipocrati videtur, mirum eſt quoſdã dare velut inhibentẽ potui, cõtra incõtinentiam vrinæ. Pſoras & lepras cũ melle & alumine illita emẽdat. Itẽ vitiligines vel rugas, ſtrumas, & ſimilia, cum hircino & adipe ſuillo, ac taurino ſeuo. Itẽ ignem ſacrũ ex aceto & oleo, vel pſymmithio: carbunculũ ex aceto. Nonnulli laſerpitiũ vnà illini iubent, ſine quo epinyctidas puſtulas curãt. Imponunt & mãmis turgẽtibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Teſtiũ verò epiphoris cum ramis lauri teneris, adeò peculiari in viſceribus his effectu, vt ſilueſtri ruta cum axungia veteri illitos ramices ſanari prodant, fracta quoq; mẽbra ſemine trito cum cera impoſito. Radix rutæ ſanguinẽ oculis ſuffuſum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emẽdat. Ex reliquis quoq; quæ tradũtur, mirũ eſt, cùm feruentem rutę naturã eſſe cõueniat, faſciculum eius in roſaceo decoctũ addita vncia aloes, perunctis ſudorẽ reprimere, itemq; generationes impediri hoc cibo, ideò profluuio genitali datur, & venerem crebrò per ſomnia imaginantibus. Præcauendum eſt grauidis, abſtineãt hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadẽ ex omnibus ſatis quadrupedum quoq; morbis in maximo vſu eſt, ſiue difficilè ſpirãtibus, ſiue cõtra maleficorũ animalium ictus, infuſa per nares ex vino, aut ſi ſanguiſugã exhauſerint, ex aceto, & quocũq; in ſimili morborũ genere, vt in homine tẽperato. Hæc Plinius. A quo citatus Hippocratis locus, is eſt: πήγανον οὐρέεται μᾶλλον, ἢ διαχωρέει, καὶ συσπεπτικὸν ἔχει τὸ πρὸς τὰ φάρμακα τὰ βλαβερὰ ὠφέλιμον προπινόμενον. Hoc eſt, Ruta vrinã magis quàm aluum mouet. Habet & vim quandã condenſandi, & ad medicamẽta noxia vtilis eſt propinata. Sunt tamẽ codices qui vocem προπινόμενον nõ habeant. Galenus breuiùs vtriuſq; vires ſic tradit. Ruta agreſtis ex quarto eſt ordine excalfaciẽtium & ſiccantiũ, domeſtica verò ex tertio. Eſt autẽ non ſolùm guſtu acri, ſed & amaro. Ea digerere atq; incidere craſſos lentoſq; humores poteſt. Ob eandẽ vim & vrinas mouet. Quin & tenuium eſt partiũ, flatuſq; extinguit. Quare ad inflationes cõpetit, ac veneris appetitũ inhibet, digeritq; atq; exſiccat ſanè ſtrenuè. Eſt enim ex eorũ numero medicamẽtorum quæ valẽter deſiccãt. Harmalæ ſemen, auctore Dioſcoride, cum melle, vino, croco, fœniculi ſucco, ac gallinaceo felle tritũ, contra retuſam oculorũ aciẽ valet. Vis eius inquit Galenus, tenuiũ eſt partiũ & calida tertio ordine, quare craſſos & lentos humores diſſecat ac digerit, ac vrinam mouet. Scribit Serapio ex auctoritate Alhaſari harmel purgari melãcholiã & phlegma per aluum, & nullũ eſſe aduerſus epilepſiã medicamentũ valentius. Ex auctoritate Abugerig, prouocare vomitũ & inebriare, ſi potui detur vini modo, id quod maximè cõfert in eo melancholiæ genere, quod illi Eros vocant. Vt autẽ vomitũ prouocet, ſic præparandũ. Coniiciũtur in mortarium ſeminis eius grana quindecim priùs clariſsima aqua abluta, deſiccãtur, teruntur in mortario, cribro tranſmittuntur. Deinde rurſus in mortario piſtillo ligneo, affuſis aquæ fontanæ vnciis quatuor probè miſcentur. Demum percoletur cremor, cui adduntur mellis vnciæ tres, olei ſeſamini aut amygdalini vnciæ duæ. Id omne propinatur melancholicis quibus excitat copioſas vomitiones.

Lib. 2. de dieta.

Lib. 8. ſim.

Lib. 3. c. 46.

Lib. 7. ſim.

Cap. 275. ſimpl.

GALEGA. CAP. XLV.

AB EFFECTV & viribus potiùs quã ab odore (nullus enim huic odor rutæ, ſed leguminis, cui videtur ſimilior) huic plantæ rutæ nomẽ inditũ eſt. Eſt enim cõtra venena efficaciſsima. Dicitur aũt ruta capraria, & Galega ab herbariis, ab Italis quibuſdã *Lauaneſe*. Caule & foliis: viciæ ſilueſtri quadãtenus ſimilis eſt, caule ſeſquicubitali, & bicubitali, rotũdò, duro, in quo folia à pediculis exeunt dena aut vndena, ferè viciæ ſilueſtris, ſed lõgiora & maiora: flores in ſummitate cõgeſti, dilutè cærulei, aut cãdidi, è quibus ſiliquæ erũ-

Nomina

Forma.

GALEGA.

punt longæ,graciles,rotundæ,in quibus ſemen cõcluditur,radix ſatis magna,non facilè emoritur. In ſcrobiũ aggeribus,lociſq; humẽtibus prouenit. In Pedemontana planitie iuxta Eridani fluẽta,& Taurinũ copioſè luxuriat,paſsimq; alibi. In frigidioribus regionibus herbarij in hortis colũt.Iulio & Auguſto floret, & ſemẽ maturat.Calida ſiccaq; eſt tẽperie. Huic vis eſt maxima nõ ſolùm aduerſus letalia venena, verũ etiã aduerſus ferarũ omnium venenatos tum ictus tum morſus,ſucco eius epoto,vel herba emplaſtri modo vulneratis partibus impoſita. Quare Veneti pharmacopœi, inquit Pena,atq; circulatorũ illic fex, qui viperas ſtipis colligẽdæ cauſa circũferunt, ſimulatq; demorſi ſunt, nihil certius hac aut præſtãtius habent, eadẽ magis freti quàm decantatis illis theriacis.Epotus recentis herbæ ſuccus datur vtiliter cochlearis menſura ad necãdos inteſtinorũ vermes.Idẽ pręſtat herba ipſa in patella calfacta ex oleo amygdalarũ amararum,aut è lini ſemine,ac vmbilico adalligata.Laudant aliqui ſuccũ ſeſquiunciæ põdere hauſtũ pueris comitiali morbo vexatis.Aduerſus peſtilentiam mirificè valet,quare hanc crudam quidem quotidie in acetariis vorant. Alij olerum modo coctam ex carnium iure edunt,nonnulli ſuccum extrahunt,& ex vino hauriunt. Eiuſdem ſuccus datur in principio peſtilentia affectis, aut eiuſdem decoctum ex aceto,addita theriaca, aut armenia bolo.Sed ægros ſudare oportet. Idem præſtat ad peſtilentes febres,in quibus ex anthemata emerſerint,præſertim epoto herbę decocto ex aqua cum tormentillæ radice,cardui benedicti foliis,& armenia bolo.

Locus. — *Pena in Aduerſ.* — *Tempus.* — *Temper. & Vires* — *Ibid.*

ARISTOLOCHIA. CAP. XLVI.

Nomina ἈΡιϛολόχια Græcis, Ariſtolochia Latinis, Barbaris & Officinis corrupto nomine Ariſtologia, Arabibus *Zaraund, Maſmocra*, ſeu *Zaraued*, Gallis *Sarraſine & foterne*, Germanis *Oſterlucey, & Holtuurtz*.Dicta autem
Lib.3.c.4. eſt ariſtolochia, auctore Dioſcoride,quod ſit ἀρίϛη ταῖς λοχέιαις, ideſt, optima puerperis,nõ grauidis,vt Plinius ait,quòd remoratos menſes, hærentes ſecũdas,& reliquias omnes à partu expellat.Sunt enim λοχέιαι partus dolores,& ipſæ
Genera. mulieres parturiẽtes,& λόχια partus purgamẽta.Dioſcorides & alij Græci ariſtolochiæ tria eſſe genera ſtatuũt. Vna eſt quæ rotunda,& fœmina dicitur, altera longa
Lib.25.c.8. & maſcula,tertia clematitis,id eſt,ſarmẽtitia appellatur. Plinius his tribus generibꝰ quartũ addit,ac piſtolochiã & polyrrhizon vocat.Tria genera ſic deſcribit Dioſco
Lib.3.c.4. rides. Ariſtolochia rotunda,quæ fœmina vocatur,folia hederacea habet,cum acri-
Forma. monia odorata,ſubrotunda,tenera,multis ab vna radice germinibus, ſarmenta illi ſunt oblõga,flores candidi,pileolis ſimiles,quod in ipſis rubet,grauiter olet. Radix eſt rotunda,rapo ſimilis. Ariſtolochia longa maſcula appellata, à nõnullis dactylitis,folia lõgiora quàm rotunda habet,ramulos tenues,dodrãtales,florẽ purpureum graueolentẽ,qui cum defloruerit, piro ſimilis fit,radix digiti eſt craſsitudine & dodrantalis,aut etiã maior.Tam huius quàm prioris radix colore eſt intus buxeo, guſtu amaro,& odore viroſo.Tertia etiã longa,quæ & clematitis vocatur,caules profert tenues foliis ſubrotundis refertos, (ἀειζώου μικροῦ ἐοικόσι habent vulgata exẽplaria,ideſt,ſemperuiuo minori ſimilibꝰ,ſed legendũ,vt annotat Dodon.ἀσάρου ἐοικόσι,

μικρᾶ,

ARISTOLOCHIA Fœmina, siue rotunda.

ARISTOLOCHIA Longa, Matth. Clematitis Penæ & Lob.

μικρὰ, id est, asaro similibus, paruis.) flores rutæ, radices longiores, tenues, cortice crasso & odorato vestitos. De iisdē & Pistolochia sic scribit Plinius. Inter nobilissimas aristolochiæ nomē dedisse grauidę vidētur, quoniā esset ἀρίστη λοχοῦσαις. Nostri malū terræ vocāt, & quatuor genera eius seruāt. Vnum tuberibus radicū rotundis, foliis inter maluā & hederā, nigrioribus, molliori-busq;. Alterū masculæ, radice lōga, quatuor digitorū longitudine, baculi crassitudine. Tertiū lōgissimæ tenuitatis, vitis nouellę, cui sit pręcipua vis, quæ clematis vocatur, ab aliis Cretica. Oēs colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo, ferūt bacculas paruas vt capparis. Valēt radice tātùm. Est & quę pistolochia vocatur, quarti generis, tenuior quàm proximè dicta, densis radicis capillamētis, iunci plenioris crassitudine. Hanc quidā Polyrrhizon cognomināt. Odor omniū medicatus, sed oblongæ radici tenuioriq; gratior: carnosi enim est corticis, vnguentis quoq; nardinis conueniens. Has quatuor aristolochias medici & pharmacopœi Monspeliēses dudum notissimas & vsu receptas habuerunt. Id quod etiā affirmat Pena. Ac primū, inquit, animaduertat rei herbariæ studiosus tantā esse trium, rotūdę, longæ, & pistolochię Plinianę in foliis, caule & flore similitudinē, & tam parem formā, vt ne perspicaciori quidē & excercitatiori interdū liceat nō decipi. Nam foliū omnibus ferè rotundum, magnitudine fermè pari, è caule lento, flexili: floribus color partim ex luteo nigricat, forma omnibus eadē. Vnde discrimē vel attentiùs intuenti vix patet inter tres istas aristolochias, nisi radix centiorē faceret. Rotundæ radix rapo similis, iam valde nota Italiæ & Galliæ Narbonēsi. Folia aliquantū rotundiora, & nigriora quā longæ aristolochiæ, nō pistolochię, vt plurimū: nam situ mutari possunt & solent, flores itidē vt folia, obscuriores: per messes turgent lagenulæ nuci muscatæ pares, semine fusco prægnātes, ad basim cōpresso, & apice donato. Aristolochiæ lōgæ radix forma digiti cùm pusilla, qualē videtur describere Dioscorides, cùm verò prouecta, quadruplò maior, foris colore fusco vel atro, intus flauo, cētaurij magni colore. Pistolochiæ radix multis est fibrata capillamentis ellebori modo, prolixioribus tamē, & ex atro flauētibus. Adhæc toto habitu aliquāto minor est: verū gratior eius odor multò, & magis aromaticus: nulla alia neq; folij, neq; florum aut pomorū differentia, vti neq; seminis. Clematitis radix est exilis, odorata, multò proceriore fruticat sarmento, viticeo, cubitali, flore luteo, caule cubitali, fructu ob-

Lib. 25. c. 8.

In Aduers.

longo,magnitudine parui oui,ſemine intus lato.Hæc in vineis plurima reperitur, & aruis frigidioribus reliquæ Galliæ, ac Italiæ:Germania etiã & Flandria ſpõte natam habẽt.Matthiolus & Pharmacopœi genuinã longã eſſe cẽſent.Hanc falſò multi crediderũt eſſe, quæ ab Andromacho & Galeno ἀριστολοχία λεπτή,id eſt, ariſtolochia tenuis dicitur,theriacis aptior,quæ eſt ariſtolochia polyrrhizos, tũ ſuaui odoris gratia, tum medicata efficatiore facultate præferẽda rotundæ, & longæ,nedum clematidi,quę viribus inferior eſt.Dodonęus Ariſtolochię ſpecies quinq; cõſtituit, Rotundã,Longã,clematitim,Piſtolochiã,Ariſtolochiam Sarracenicã. Cluſius quatuor.Rotundã quidẽ,Longam,Piſtolochiã eaſdẽ,quas Dodonæus, Clematitim verò duplicẽ fecit,priorẽ eam quæ à Dodonæo Ariſtolochia Sarracenica dicitur, alterã quæ eidem Dodonæo etiã eſt Clematitis.Rotũdæ vnicã ſpeciẽ veteres fecerunt Anguillara plures inueniri ſcripſit. Cluſius duas dũtaxat ſe obſeruaſſe ait.Prior hîc picta multis ex vna radice germinibus,cubitalibuſq; interdũ palmitibus cõſtat,quadrangulis,quibus ex interuallis folia hærẽt mediæ inter maluã & hederã magnitudinis,mollia,venoſa,ex viridi nigricãtia,breui pediculo:his incumbũt oblongi flores, cauitubę modo, ex purpura nigri teſte Dioſcoride (ἄνθη λευκά, ἐν αὐτοῖς ἐρυθρὸν δυσῶδες, inquit Dioſcorides, id eſt, flores albi,in quibus quod rubrũ eſt grauiter olet:qui florũ color ſequẽti rotundæ magis cõpetit)quorũ labrũ prominulum ſeu extima pars latior eſt quã in lõgæ aut clematitidis flore,& tota nigricãs.His ſuccedit fructus rotũdus,parui melopeponis forma,q multa grana cõtinet ordine diſpoſita,lata,nigricantia, Radix ampla, tuberoſa, rugoſa, cortice craſſo,foris nigro,intus buxeo colore. Naſcitur pingui ſolo,in pratis,& humidiorioribus agrorum marginibus.Hiſpaniæ,& Galliæ Narbonẽſis,atq; etiã Italiæ. Floret in calidiorib⁹ regionibus ineunte vere,alibi Maio & Iunio. Altera ramulis ſeu palmitib⁹ prioris,foliis ferè Lõgę forma & colore,ſed maioribus, longioreq; quã ſuperioris pediculo:flos longior, ex albo purpuraſcẽs,intus nigricãs , Longę flori ſimilis : fructus priore lõgior,& piri modo turbinatus,gracilior tamen quã Longæ,ſemine prioris,rufo,minore radicis tubere,in reliquis ſuperiori ſimili.Longam Cluſius eandẽ quam Dodonæus & Pena,

Lib.1.Anti.
Lib.1.purg. Cap.1.
Lib.2. ſtir. Hiſpa.c.23.

ARISTOLOCHIA Rotunda Dodon.& Cluſij.

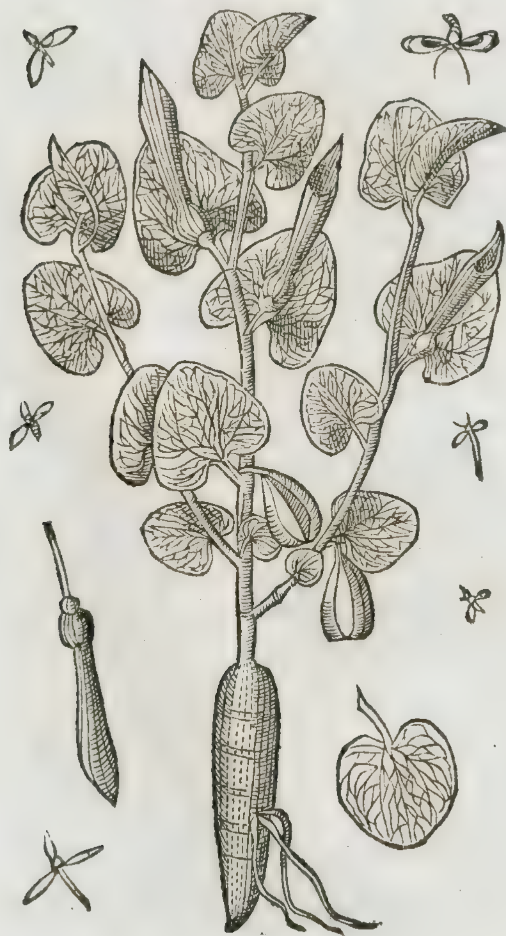
deſcripſit,cui cauliculi quadrati, duos palmos lõgi,interdum longiores,multis alis brachiati,& humi vti rotundæ diffuſi,folia quàm illius minora,firmiora,dilutiore colore,longioréque pediculo,Soldanellæ ferè forma:flos oblõgus concauus, ex viridi candicãs,rotundæ alterius effigie, ſed extima parte colore magis herbaceo,intus vt in reliquis hirſutus, fructus piri inſtar turbinatus,qui per maturitatẽ reliquarum Ariſtolochiarũ modo dehiſcẽs,ſemen oſtẽdit latũ & rufum.Huius radix digiti eſt craſsitudine Dioſcoridi, & dodrãtali lõgitudine,quod de triẽnibus & iuniorib⁹ plãtis intelligendum putat Cluſius:nam adultarum longè amplior eſt magnitudo: multas enim ſe eruiſſe aſſerit,quæ craſsitudine brachiũ,longitudine dimidiũ cubitũ æquarent.Adultæ verò omnes plerũmque extrema parte obtuſæ ſunt,æquali ferè per totam longitudinẽ craſsitie & citra extremũ ramoſæ : iuniores gracileſcunt, multáſque fibras habẽt. Prouenit locis cãpeſtribus in Gallia Narbonenſi.In longa

ARISTOLOCHIA Longa, Dodon. & Clusij.

etiam differentia quædã obseruari potest. Nam Hispanicæ (tametsi huic per omnia similis) flos diligentiùs inspicientibus nõnihil differre videtur, quippe cuius extima pars interiore parte purpurei coloris sit, qui in alia herbaceus est: radix item huius extrema parte, nõ vt alterius gracilis est in nouellis plantis, sed plerũq; obtusior. Nascitur inter vites iu Hispania, agro Valentino frequẽtissima, vbi Martio floret, & semen fert: alibi frigoris impatiens. Clematitis supradictas magnitudine superat, caule firmo, rotundo & striato, supra cubitalẽ altitudinem assurgẽte: huius folia reliquis multò ampliora, ex viridi pallescentia, longo pediculo, forma Longã referẽtia: flos pallidus, copiosus, Longæ propemodùm forma, quo dilapso fructus subsequitur reliquis maior, exigui mali magnitudine, semen cõtinens, vt reliquarum Aristolochiarũ. Huius radix quæ reliquis cu grauitate quadam odoratior est, tenuis, & nunquam ad minimi digiti crassitudinem accedens, longè lateq; serpit, & altissimè mergitur, adeo viuax, vt etiam frustulatim cõcisa facillimè renascatur. Loca amat editiora, & nonnullis Galliæ Narbonensis vinetis adeò frequẽs, vt vina ab ea ingratum saporem contrahant. Inuenitur & in plerisq; aliis Galliæ, Hispaniæ, Germaniæ & superioris & inferioris locis. Floret quo reliquæ tẽpore. Hæc pro legitima Lõga à plerisq; vsurpatur, Gallis *Sarrasine*, Narbonẽsibus *Foterne*.

ARISTOLOCHIA Longa, Fuchs.

ARISTOLOCHIA Sarracenica Dodon. Clematitis prior, Clusij.

Huc refert Clusius id Aristolochiæ genus quod circa Hispalim itinere Olysiponensi, plurimisq; aliis Bæticæ locis, vbi *Sarza parilla* nominat, in dumetis, vepribꝰ, & vetustis quibusdã oliuetis obseruauit, lõgis, venosis, tenuibus, striatisq; sarmẽtis, quibus vicinas sepes & interdũ arbusculas superat, iis sese cõuoluens & implicans cõuoluuli, aut lupuli modo. Folia illi Aristolochiæ generibus similia, siue potiùs Hederæ, firma, in extremo acuminata, supernè læuia & viridia, infernè ex purpura albicãtia, pediculo longo: flos Aristolochiæ lõgæ, recuruus, oblongus, ex purpura niger, intus tenui lanugine plenus, longissimo omnium pediculo insidens: fructus reliquis Aristolochiis similis, semẽ etiam simile: radix prælõga, sarmẽtitia, Smilacis asperæ modo (cui persimilis est) nunc per summa serpens, nunc altè sub terra sese condens, colore pallido, nõ ingrati saporis, sed gustu aliquantulum adstringentis cũ manifesto calore. Tota planta odorata est, sempérq; istic viret, Ianuario, Februarioq; florẽs. Nascitur pingui solo, iis qui dicti sunt locis. Huius neminem meminisse ait Clusius, præter Belloniũ, qui in Creta se obseruasse scribit. Dodonæus tamen eandẽ Clematitidis nomine depinxit. Pistolochia Dodonæi & Clusij eadẽ est, quæ cauliculos magna ex parte pedales habet, nõnunquã maiores, angulosos, striatos, Aristolochiæ longæ modo ramosos, sed tenuiores: folia lõgæ similia, nigriora, minora, rugosiora, & aliquãtulum in ambitu sinuosa: florem rotundę priori similem, minorem tamẽ,

Li.1. Obser. cap.17.

ARISTOLOCHIA Clematitis, Dodonæi.

PISTOLOCHIA, Clusij.

PISTOLOCHIA, Dodon.

& aliquando

& aliquando nigrũ, aliquando ex herbido luteũ: fructũ rotundæ similitudine, sed minorem, semen etiã simile. Dẽsis est radicis capillamẽtis, iunci, vt Plinius ait, plenioris crassitudine, buxeo colore. Prouenit in oliuetis, & petrosis Hispaniæ Galliæq; Narbonẽsis locis. Seriùs floret reliquis Aristolochiarũ generibus: ac hoc peculiare eius fructus habet, vt dũ maturuit, ea qua pediculo adhæret parte dehiscat, Longæ verò ab extrema parte. Aristolochia rotunda, vt Dioscor. scribit, cõtra alia venena valet. Longa verò drachmæ vnius pondere cum vino pota & illita, aduersus serpentes & letalia. Menses, fœtus, & omnia in vtero cõsistentia partus purgamenta cum myrrha & pipere pota, & illita pellit. In pesso subdita eadem efficit. Rotunda ad eadẽ omnia ad quæ prædicta conducit, ampliusq; asthmati, singultui, rigori, lieni, ruptis, conuulsis, laterisq; doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur. Surculos & spicula extrahit: squamas ossiũ illita educit, putrescentia circũ exest, ac veluti scarificatu separat, sordida vlcera expurgat: caua cũ iride & melle explet: extergit gingiuas & dentes. Creditur & Clematis ad eadẽ prodesse, viribus tamẽ inferior est. Valent radice tantùm, inquit Plinius. Rotunda cõtra serpẽtes. Oblonga tamen in summa gloria est, si modò à cõcepta admota vuluis in carne bubula mares figurat, vt traditur. Quæ polyrrhizos cognominatur, conuulsis, ruptis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua vtilissima esse proditur: semine pleuriticos & neruos cõfirmare, excalfacere. Et alio in loco. Plurimis modis Aristolochia prodest: nã & mẽses & secũdas ciet, & emortuos partus extrahit, myrrha & pipere additis, pota vel subdita. Vuluas quoq; procidẽtes inhibet fotu, vel suffitu, vel subiectu, maximè tenuis. Et vulneribus capitis medetur Aristolochia, fracta extrahens ossa, & in alia quidẽ parte corporis, sed maximè capite: similiter pistolochia. Sed de his distinctiùs Galenus scripsit. Aristolochię radix ad medicationes vtilissima est, amara & subacris. Sed ex illis tenuissima est rotunda, & in omnibus efficacior. Aliarũ verò duarũ Clematis vocata magis odorata est. Itaq; ea ad vnguẽta vtũtur, sed ad sanationes infirmior. Lõga verò minùs tenuis est quàm rotũda, sed nec ipsa inefficax: verũ abstergẽdi & calefaciẽdi facultatem habet, minùs tamẽ quã rotũda abstergit, atq; digerit, sed nõ minùs calfacit, imo fortassis etiã plus. Itaq; in quibus vsus est mediocriter abstergere, cõmodior est longa quemadmodũ in carnis exulcerationibus, & in vteri fomentatu. In quibus autem crassum humorem validiùs extenuare oportet, illic vsus est rotũdæ. Quapropter dolores ab obstructione aut crassitie crassorũ flatuũ natos magis curat rotũda, & surculos extrahit, & putredines sanat, & sordida vlcera expurgat, ac dẽtes gingiuásq; cãdidas efficit. Auxilio est asthmaticis, singultiẽtibus, comitialibus, podagricis cum aqua frigida pota. Ruptis etiã cõuulsisq;, vt si quod aliud medicamentũ, idonea est. Paulus Æginet. Aristolochiã Clematitim inter medicamẽta simplicia quæ bilẽ purgãt, recenset. Ætius pituitã ac bilẽ vacuare scribit. Cũ igitur Clematitis, inquit Clusius, huiusmodi facultatibus prædita sit, & illius vsus in omnibus ferè iis morbis commendetur, quibus vtilem suam *Sarzam parillam* scribunt Hispani: Clematitis itẽ illa peregrina, & Clusij iudicio legitima, multis notis cum Sarzæparillæ descriptione cõueniat, & eodem nomine ab incolis donetur, in ea ferè est sententia Clusius eam esse veram Sarzamparillam, aut illi congenerem plantam.

Lib. 5. ca. 4. — *Vires & Temper.* — Lib. 25. c. 8. — Lib. 26. c. 15. — Lib. 25. c. 11 — Li. 6. simpl. — Lib. 7.

RHODIA RADIX. *CAP. XLVII.*

A Græcis ῥοδία ῥίζα dicitur, à Latinis Rhodia radix ἀπὸ τῶν ῥόδων, idest, à rosis, quarum odorem spirat, vt Latinè Rosea radix dici possit, Gallicè *Racine sentant les roses*, Germanicè *Rosenuurtz*. Hanc paucis perstrinxit Dioscorides, Rhodia radix, inquit, nascitur in Macedonia, costo similis, sed leuior, & inæqualis, quæ cõtrita rosas redolet. Hanc sic depinxit, & pluribus notis deliniauit Matthiolus. Caules edit rotundos, quadamtenus

Nomina — Li. 4. ca. 41. — *Forma.* — Ca. 41. li. 4.

tenus cauos, cubitales, à quibus circũquaque folia prodeunt longiuſcula, in acutum deſinentia, portulacæ aut ſedi inſtar pinguia, minutimq; per ambitũ ſerrata.

RHODIA Radix.

In caulium ſummitate vmbellam profert viridem, tithymali cypariſsiæ modo, ſed quæ cũ defloruerit, rubeſcat. Radix ei inæqualis, ſtrumoſa, craſſa, qualis pſeudocoſto, quod ex Gargano monte aduehitur. Illa recens exterius ſplendeſcit, intus ſubalbida: ſicca verò, intus rubra, fibris ſquamoſa. Manſa hæc recens, aut trita, odore roſas refert, vnde meritò ei Rhodiæ nomen. Præterea omniũ viuaciſsima eſt, quippe quæ è terra effoſa, niſi locis admodùm ſiccis reponatur, poſt multos menſes rurſus plãtata repullulet. **Locus.** Naſcitur in altiſsimis mõtium rupibus, ſaxoſis præruptiſq; locis. **Vires & Temper.** Vtiliſſima capitis doloribus, inquit Dioſcorides, ſi madefacta fronti & temporibus cum roſacei momento imponatur. Lib.4.c.41. Scribit Galenus eam quę in Macedonia naſcitur, tenuium eſſe partium, & diſcutiẽtis facultatis. In calefaciendo verò ſecũdi eſſe exceſſus, aut tertij incipientis. Cum tamẽ ad omnes capitis dolores valeat, à quacũque cauſa prouenictes, ſi recẽs cõfracta, & aqua roſacea perfuſa cũ calidus fuerit affectus, aut ex amaraci aqua fronti temporibuſq; illinatur, præterea cùm cerebrum roboret odoris iucunditate, temperatis qualitatibus præditam eſſe veroſimiliùs eſt, quàm ſecundo exceſſu, aut tertio incipiente calidam eſſe.

SALIVNCA Neapolitana.

CAP. XLVIII.

SALIVNCAE hoc genus Neapoli miſſum, in Apuliæ montibus naſcitur. Quidam folium odoratũ eſſe putant, à Malabathro diuerſum, quod apertiſsimè monſtrat Iuriſconſultus, lib.39. Digeſt. Titulo, de publicanis & vectigalib. Cæterùm eos falli ex eo perſpicuum eſt, quod & folium & Malabathrum Indis peculiaria ſint, & ad nos inde vehi ſoleant. Pharmacopœi quidam Itali eam pro folio Theriacæ immiſcent, quàm rectè, ij viderint. In tam exigua planta conſpicua eſt radicis craſsities, rugoſæ, vtcũque flaueſcentis, in nodos extuberantis, fibris capillatæ è quorũ lateribus hinc inde folia prodeunt, vt ex ea figura ſerpere radicem, & æditis illis nodis ſeſe propagare non abs re exiſtimem. Folia illa oblonga ſunt, anguſta, plãtagini vtcũque ſimilia, inferne arcta, ſuperne latiora. Sapore & odore planta iſta Valerianam refert, vt non dubitem ob odoris ſuauitatem, & ſaporis qualitatẽ egregiis aduerſus morbos variis facultatibus præditam eſſe, ac folij loco ſubſtitui poſſe.

HISTO

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER NONVS,

In quo plantæ omnes quæ in Paluſtribus proueniunt probè deſcribuntur & ad viuum depinguntur.

IVNCI, CAP. I.

LVSTRANDIS agris potiſsimũ per meſſes conceptos æſtus frigidis ſolemur vmbris paluſtrium plantarum, & earum quæ in vmbroſis, vdis, vliginoſis & pinguibus gignuntur, quæ magna ex parte, aut foliũ in medio carinatum, & tanquã ex foliis duobus coagmentatum habent, vt Arundo, butomus, cyperus, aut intrinſecus amplo meatu pertuſum, vt iuncus, animaduertendo errore noſtrorum exemplarium, in quibus apud Theophraſtum legitur, cap.16.lib.1.Hiſtor. καὶ τὸ μέσον οἷον τρόπις, ὅθεν τοῖς ἄλλοις, &c. cum legendum ſit, οἷον τρόπις. ἔνδοθεν δὲ τοῖς ἄλλοις, &c. In hoc tamen ſeceſſu minimè ſimus otioſi, ſed varias iis in locis plantas diſquiramus, tum quæ à veteribus, tum quæ à recentioribus ſunt obſeruatæ, facto ab iis quæ notiores ſunt initio. Quæ autem plãta Iunco notior? Dicitur is Græcis Σχοῖνος à loris & funibus, ſicut Latinis Iuncus à iungendo, Arabibus *Dis*, Gallis *Ionc*, Italis *Giunco*, Hiſpanis *Iunco*, Germanis *Bintzen*. Dioſcorides Iunci genera ponit his verbis. Iunci duo genera: vnum lęuis nominati, alterum acuti, qui in mucronem faſtigiatur. Cuius etiam duo aſsignantur genera. Vnum ſterile, alterum fert ſemen nigrum, rotundum, & craſsiore conſtat calamo, carnoſioreq́;. Tertius eſt Iuncus qui vocatur Holoſchœnos, &c. Galenus aliter ea genera diſtinxit. Schœnos λεῖα, inquit, quædã oxyſchœnos, alia holoſchœnos nuncupatur (deprauatè tamen in vulgatis codicibus legitur oligoſchœnos) Gracilior durioŕq; oxyſchœnos, craſsior laxioŕq; holoſchœnos. At oxyſchœni duæ ſunt ſpecies, altera ſterilis, altera ſemen fert, &c. Theophraſtus verò ſic: ἔστι δ' αὐτοῦ (χοίνου) τρία εἴδη, καθάπερ τινὲς διαιροῦσιν. ὅ, τε ὀξὺς καὶ ἄκαρπος, ὃν δὴ καλοῦσιν ἄῤῥενα, καὶ ὁ κάρπιμος, ὃν μελαγκρανὶν καλοῦμεν, διὰ δ' μέλανα τὸν καρπὸν ἔχειν. παχύτερος δὲ τούτου καὶ σαρκωδέστερος καὶ τρίτος τῷ μεγέθει, καὶ τῇ παχύτητι καὶ εὐσαρκίᾳ διαφέρων ὁ καλούμενος ὁλόσχοινος. Quæ Plinius his verbis expreſsit. Tria genera eius (Iunci) acuti, ſterilis, quem marem, & oxyn Græci vocant: reliqua fœminini, ferentis ſemen nigrum, quem melancranin vocant. Craſsior hic & fruticoſior: magíſque etiámnum tertius, qui vocatur holoſchœnos. Sunt igitur Theophraſto & Plinio, Iunci genera duo. Oxyſchœnos mas, Oxyſchœnos fœmina. Tertium holoſchœnos, vt non ſit oxyſchœni ſpecies. Ex quibus ſuſpicari licet corruptos eſſe vulgares Dioſcoridis codices, in quibus Iuncus in læuem & oxyſchœnum diſtribuitur: Oxyſchœnos in ſterilem, frugiferum, & in tertium holoſchœnum. Hîc enim tertia Iunci ſpecies ſtatuitur

Nomina. Lib.4.c.47. *Genera.*

Li.8.ſimpl.

Lib.4.hiſt. ca.13.

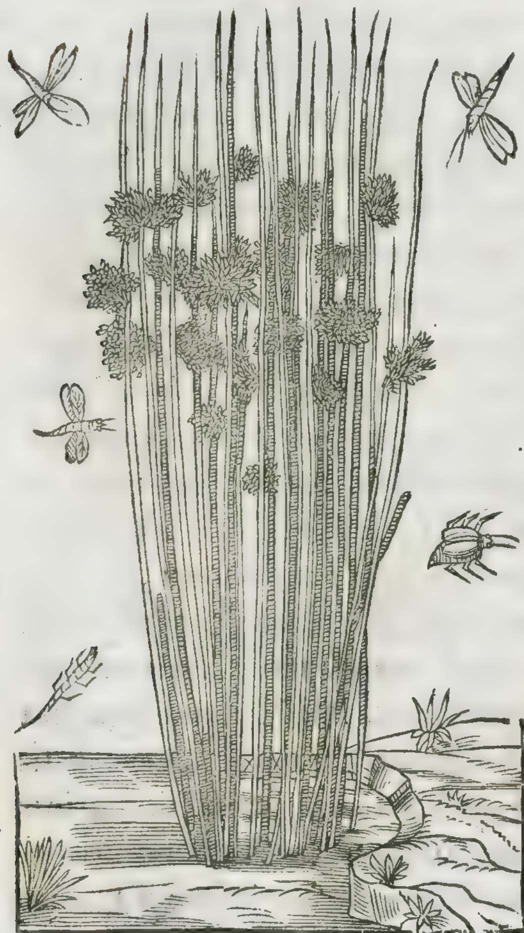
Li.21.ca.18.

ſtatuitur holoſchœnos, quæ diuiſionis totius altera pars eſt. Iuncus enim læuis alius oxyſchœnos, alius holoſchœnos. Quare ex Galeno qui caput de Iunco, vt alia transſcripſit ex Dioſcoride, ſic emendanda videntur eius exemplaria. Σχοῖνος λεῖα ἀποξὺς ἐπ᾽ ἄκρῳ. ταύτης διασὸν εἶδος, τὸ μὲν δὴ αὐτῆς ὀξύσχοινος. τὸ δὲ ὁλόσχοινος. Τῆς δὲ ὀξυσχοίνου δύο εἰσὶν εἴδη. ἡ μὲν γὰρ ἄκαρπος, &c. Ideſt, Iunci læuis in acutum faſtigiati duo ſunt genera. Vnum oxyſchœnos, alterũ holoſchœnos. Rurſus oxyſchœni duæ ſunt ſpecies, altera ſterilis, &c. Vel, vt Theophraſtus & Plinius diuidunt, tria intelligamus Iunci læuis & acuti genera à Dioſcoride conſtitui, ſitq; idem σχοῖνος ὀξὺς Theophraſti, qui ὀξύσχοινος Dioſcoridis. Igitur acuti Iunci ſiue oxyſchœni duo ſunt genera. Alterum ſterile, alterum frugiferum: tertiũ genus eſt holoſchœnos, carnoſior & craſsior reliquis duobus: vt ſit holoſcœnos ex τῶν ἀποξέων ἐπ᾽ ἄκρου genere, cui generi Theophraſtus etiam & Plinius ſubiiciunt. Hæc ſi quis cum Theophraſto conferat, maximè conſentire perſpiciet. Hanc diuiſionem Aldinum exemplar diuerſum ab aliis quos ſecuti ſunt interpretes, videtur exprimere: ſic enim habet: Σχοῖνος λεῖα. Τὸ μέν τοι αὐτῆς καλεῖται σχοῖνος λεῖα, ὃ δὲ ὀξύσχοινος ἀποξὺς ἐπ᾽ ἄκρῳ. διασὸν δὲ καὶ ταύτης εἶδος. ἡ μὲν γὰρ ἄκαρπος, ἡ δὲ μέλανα καρπὸν ἔχει, περιφερῆ. παχύτεροι δὲ ταύτης οἱ κάλαμοι, καὶ σαρκωδέστεροι. ἔστι δὲ καὶ τρίτη πολλῷ σαρκωδεστέρα, καὶ παχυτέρα. (ſic enim legendum ex Theophraſti & Plinij locis antea citatis, non τραχυτέρα, vt habent omnia Dioſcoridis exemplaria) τοῖν δυοῖν, ὁλόσχοινος λεγομένη. Ideſt, Iuncus læuis. Vnus quidem Iuncus læuis vocatur, alter oxyſchœnos in ſummo acutus: duplex autem eſt eius genus. Vnum quidem ſterile, alterum fructum ferens nigrum, rotundum craſsiores huius ſunt calami, & carnoſiores. Eſt & tertium genus multò cornoſius & craſsius reliquis duobus, quod holoſchœnos dicitur. Eadem planè eſt quæ apud Theophraſtum diuiſio: hoc ſolùm intereſt, quod Iuncum læuem & oxyſchœnum veluti duo genera illic fiunt, cum vnicum ſit teſte Galeno, vt diximus. Eſt & id minimè prætereundum pro σχοῖνος λεῖα in Dioſcoride ex Hermolai viri eruditiſsimi iudicio legendum videri σχοῖνος ἐλεῖα, ideſt, Iuncus paluſtris. Cui adſtipulatur Paul. Ægi. ſic ſcribẽs. σχοῖνος ἐλεῖα, Ideſt, Iuncus paluſtris: quibus ſubiicit. Paluſtris Iuncus duplex eſt: ſed eius qui vocatur oxyſchœnos, ſemen eſt ſomnificum: holoſchœni autem dicti minus. Rectè verò iuncus paluſtris dici videtur, vt ab aliis ſecernatur qui in aridis, ſaxoſis, ſiccaneiſq; locis proueniunt: qualis eſt Iuncus Arabicus ſiue odoratus, & Hiſpanorum ſpartum, Iuncus propriè aridi ſoli. Sic & Theophraſtus de Iunco tractãs, ἐκ τῶν ἐνύδρων, ideſt, ex aquaticorũ genere eſſe ait. Plinius nõ σχοῖνον λεῖαν, vel ἐλεῖαν, ſed θαλαττίαν legiſſe videtur, cum ſcribit. Alterum genus Iuncorum fecit quod marinum, & à Græcis oxyſchœnum vocari inuenio. Nos ex Dalechampij ſententia rem paulò altiùs repetentes, Iuncos ſic partiemur. Iuncorum alij in aridis locis creſcunt, alij in aquoſis. Horum alij in maritimis proſiliunt, alij in aquis dulcibus. Rurſum vtriuſque generis horum, alij ſunt ἀπόξεις ἐπ᾽ ἄκρου, ideſt, in mucronem pungentem deſinũt, alij in faſtigium obtuſiùs. Sed de paluſtribus præſertim hîc agimus. Iunci paluſtris ſiue aquatici,

In Corall. 53. lib. 4. Lib. 7.

Lib. 4. hiſt. cap. 13. Li. 21. ca. 18.

IVNCVS Læuis.

aquatici,alius est λεῖος, læuis,alius τραχὺς, ideſt,aſper : alius faſtigio acutiore, alius obtuſiore. Iunci paluſtris læuis & ἀπόξεος ἐπ' ἄκρου, ideſt,in faſtigio: acuti alius eſt oxyſchœnos, alius holoſchœnos. Iam verò oxyſchœnos duplex eſt. Alter mas nullo ſemine fœcundus,alter fœmina nigrum ſemen ferens, Melancranis nominatur. Ad hæc genera permultæ Iuncorum paluſtrium ſpecies referũtur:de quorum multis hîc tractabimus. Iuncus læuis oxyſchœnos, vulgaris, foliorum loco ſtilos,ſeu culmos,ſeu virgas profert rectas,rotundas,tenues,læues enodes, cubitũ & ſeſquicubitum altas, herbaceo colore virentes nitentéſque,acutis cuſpidibus mucronatas, candida medulla refertas,ellychnium referente,& vſu ſupplente. Radiculæ ei quàm plurimæ, tenues,fibratæ, inter ſeſe implicatæ. Mas nullum fert fructum,fœmina paulò infra cacumen edit,ab vno latere findente ſeſe Iunco,in paruis breuibúſque petiolis,cohærentium paruarum vuarum modo,in quibus ſemen nigrũ, exiguũ, cuſpidis effigie. Huic aliud Iunci genus proximum eſt, paulò breuius & craſſius, ex quo medullam prorſus niueam extrahunt,tum ad lucernarum lumina, tum ad candelabra, aliaq; id genus ingenioſè confingenda, quod facilè in ſpiras duci, atque in ſe flecti & cõplicari poſsit. Hæc duo genera in quibuſuis ſtagnantibus & paluſtribus aquis naſcuntur. Iuncus læuis Dodonæi ſecundo loco hîc pictus eſt, alba quoque medulla plenus,longa, ad lucernas. vtili.Iuncus oxyſchœnos eiuſdem priore loco depictus ſuperiore paulò aſperior & durior,parũ medullæ intus habens & minùs ſolidæ atque inutilis,locis deliuibus & aquoſis prouenit. Iuncus oxyſchœnos fœmina quam non μελαγκρανισμὸν, vt corruptè legitur in vulgatis exemplaribus, ſed μελαγκρανίδα Theophraſtus vocat, Gaza atriferum vertit,alij haud fœlicius atricipitem, radices capitatas profert, cæpis & gethyis ſimiles, non omnino rotundas, ſed qua parte aliæ aliis adhærent & incumbunt, leuiter compreſſas, cortice nigro obductas,quæ infernè & ad latera radiculas emittunt,in vnum ceſpitem, ſicuti in aſparagis coaceruatas. Inde prodeunt ſcapi ſeu ſcirpi multi, ſeſquicubitales, nigra tunica propè radices contecti, qui infra cacumen pedis ferè ſpatio extumeſcentes veluti clauã concipiunt, deinde pariunt ouo quid ſimile. Id porrò hians petiolos multos emittit, in quorũ vertice mẽbranoſa & rotunda vaſcula, obliquè

Forma.

Lib.4. c.52.

IVNCVS Læuis & Oxyſchœn. Dodo.

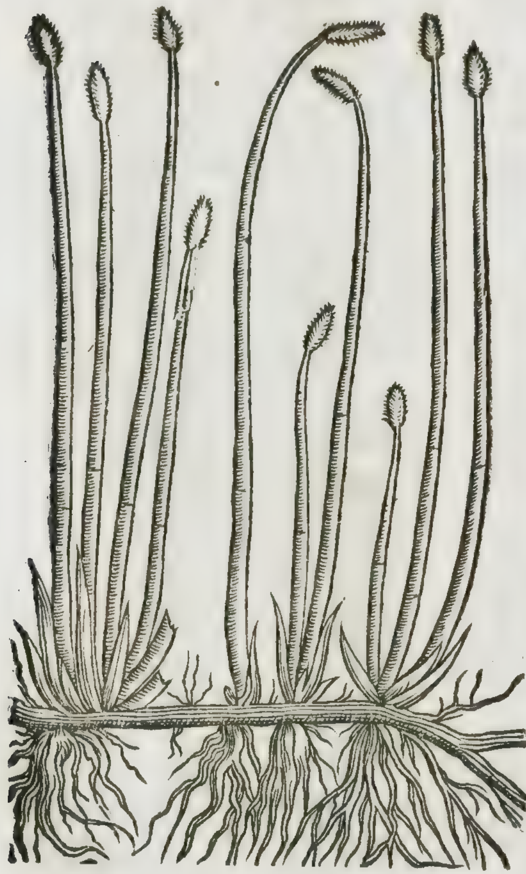

IVNCVS Melancranis.

adnexa in quinque veluti radios fissa, fructum continent angulosum, nigrum, cuspidatum, minutissimis seminibus & luteis plenum, saporis aquei & subausteri. Hæc cùm diligentissimè Theophrastus expresserit, non possum non eius verba adscribere, tum vt Theophrasti Melancranin à nobis hîc depictam, tum vt locum eiusdem leuiusculis aliquot mendis correctis & interpretatione nostra illustriorem factum fuisse omnes intelligant. Κορυώνην δὲ ὁ κάρπιμος ἔχει (κόρυνα δὲ ὅλως ὁ κάρπιμος falsò habent exemplaria) ἐξ αὐτοῦ τοῦ γραμμώδους ἐξοιδήσας, καὶ ἔπειτα ἐκτίκτει καθάπερ ᾠά. πρὸς μιᾷ γὰρ ἀρχῇ γραμμώδεις ἔχει τοὺς περισταχυώδεις μίσχους, ἐφ᾽ ὧν ἄκρων παραπλαγίους τὰς τῶν ἀγγείων ἔχει στρογγυλότητας ἐπιχασκούσας (alij ἐπιχανούσας legunt) ἐν τούτοις δὲ τὸ σπερμάτιον ἀκιδῶδές ἐστι, μέλαν, προσεμφερὲς τῷ τοῦ ἀστερίσκου, πλὴν ἀμβλυνότερον. Quæ sic Gaza conuertit. Omnino frugifer in callum de regulari surculo ipso tumescens, mox veluti oua parit, circundantes enim spicatim pediculos Iunco lineari affixos initio gerit: quorum summitatibus paululò laterales orbes vasculorum leuiter hiscentes inducit. His semen exiguum, effigie cuspidis sagittarum ingerit, nigrum, non absimile semini herbæ inguinalis, verùm exilius. Dilucidius verò sic. Fœcundus Iuncus virgato lineis fastigio extumescens, velut clauam in summo gignit, deinde quasi oua parit. Etenim ex vno principio, pediculorum virgas spicarum modo congestas profert, & in earum vertice paulùm à latere hiantia vascula rotunda, in quibus semen cuspidis figura, nigrum, asterisco simile, sed fugacius. Hactenus Theophrastus, qui de Iunco fœmina adiicit. ἡ μὲν οὖν μελαγκρανὶς αὐτός τις καθ᾽ αὑτόν, ὁ δὲ ὀξὺς καὶ ὁλόσχοινος ἐκ τοῦ αὐτοῦ φύονται: quæ Plinius sic transtulit. Melancranis sine aliis generibus nascitur. Oxys autem & holoschœnos eodem cespite. At quæ de holoschœno mox subiicit. Fert fructum ouorum cohærentium modo, Theophrastus non de solo holoschœno fœcundo, sed etiam de oxyschœno frugifero dictum esse vult. Iuncus Melancranis nascitur in aquosis & pinguibus locis, sed pura & præterfluente aqua ferè madentibus. Iuncum alium fœcundum hîc ex Dalechampio exhibemus, quem Clauatum meritò nuncupauit. Radix huic geniculata, graminis aut arundinis modo serpit, contra Iuncorum aliorum naturam, ex qua scirpi cubitales exeunt, in ipso exortu cortice rubro aut subrubro contecti, fungosa medulla, sed tenui pleni, extremo fastigio exiguam veluti clauam proferentes, plantaginis flori non absimilem, sed breuiorem & multò minorem, nec ita perspicuis granulorum notis distinctã, quæ Maio & Iunio mensibus florem mittit villosum & candicantem. In cœnosis & stagnantibus aquis nascitur. Sapor totius plantæ aquosus & fatuus. Idem qui Lobellio Iuncus aquaticus minor capitulis equiseti dicitur. Holoschœnus maior, crassior & carnosior est supra descriptus: cuiusmodi est qui hîc exhibetur, radice innixus crassa, lignosa, nodosa, infernè fibras infinitas producente, rufo cortice obducta, ex qua scirpi exeunt permulti, quâ radici inhærent capitati gethyorum modo, & ibidem rufa tunica operti, duobus cubitis altiores, sæpe tricubitales, superioribus duplò crassiores, fungosa medulla farcti, in vertice valido mucrone pungentes, tribus digitis infra verticem scapi dissiliunt, petiolósque multos edunt, foris læues ac teretes, intus veluti canaliculati

IVNCVS Clauatus, Dalech.

Lib. [illegible] hist. ca.13.

Lib.21.c.18.

HOLOSCHOENVS.

HOLOSCHOENVS *Altera.*

canaliculati, rotunda ferentes capitula, quibus menſe Iunio flos capillaceus & candicans inſidet, egregiè deſiccans cum læui adſtrictione. Gaudet limoſo ſolo ſtagnantibus aquis operto, quod æſtate ſiccari ſolet. Poteſt etiam verus Theophraſti Holoſchœnos dici, qui hîc pictus datur, radice ſuperiori ſimili, craſsitudine ferè cubitali, cortice nigro intecta, intus candida, dulci, guſtu caſtanearum, præſertim ſi quis tenella eius germina deguſtet, ſcapis proceritatem hominis æquantibus, ſæpè excedentibus, minimi digiti craſsitudine, medulla refertis. In ſummo prorſus vertice ſcirpi recluduntur, patefactiq; foras extrudũt petiolos intus canaliculatos, foris teretes vt in ſuperiore genere, ſummo apice multos veluti iulos ſuſtinentes, rufos, ſquamatim compactos, metæ figura, nimirum infernè latiores, supernè acuminatos, ſæpè quinos, interdum plures, interdum pauciores, qui ſemen cõtinent milij magnitudine, altera parte cõpreſſum, altera dorſo elato prominens, ſubauſteri ſaporis. In perennibus aquis, interdum in ſolo arenoſo proſilit. Qui natare diſcunt, huius ſcirpos in faſciculos colligunt, & alis ſubiiciunt, quos Galli *Nageoires* vocant, quaſi natantium, vel natare diſcentium adminicula. Theophraſtus cum tam de holoſchœno quam oxyſchœno fœcundis, quę ſuprà poſuimus, dixiſſet, ſubiicit de holoſchœni radice. ῥίζαν δὲ ἔχει μακρὰν καὶ παχυτέραν πολὺ τοῦ ὀξυσχοίνου· αὕτη δὲ αὐαίνεται καθ' ἕκαστον τὸν ἐνιαυτόν. εἶθ' ἑτέρα πάλιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ σχοίνου καθίεται. τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῇ ὄψει φανερὸν ἰδεῖν, τὰς μὲν αὔας, τὰς δὲ χλωρὰς καθεμένας. ἡ δὲ κεφαλὴ ὁμοία τῇ τῶν κρομμύων, καὶ τῇ τῶν γηθύων, συμπεφυκυῖα πως ἐκ πλειόνων εἰς ταυτὸ, καὶ πλατεῖα κάτωθεν, ἔχουσα κελύφη ὑπέρυθρα. συμβαίνει δ' ἂν ἴδιον ἐπὶ τῶν ῥιζῶν, ὅτι αὐαίνονται κατ' ἐνιαυτὸν, καὶ ἡ τοῦ ἄνωθεν πάλιν ἡ γένεσις. Lib.4. hist. cap.13. Ideſt, Gaza interprete, Radice lõga adhæret, multóq; craſsiore quã acutus. Hæc omnibus annis moritur, dein altera rurſus à Iũci cacumine defigitur: quod vel viſu percipi facilè poteſt: quippe aliæ ſiccæ, aliæ virides demiſſæ cernuntur. Caput cepis & gethyis ſimile, vtpote quod in vnum ex pluribus conglobatum prælatumq; inferiùs, tegumentiſq; ſubrubris intectum conſtet. Ergo proprium his radicibus euenit, ſi quidem per annos exareſcant, ac deſuper generentur. Quæ fortaſsè rectiùs ſic dici poſſent. Radicem longam habet holoſchœnus, & multò craſsiorem Iunco acuto, quæ omnibus annis intermoritur: deinde altera rurſus ex Iunci capite renaſcitur: id quod cuiuis intuenti perſpicuum eſt, alias nimirum

radicum fibras aridas, alias virescentes esse. Caput cepis & gethyis simile, ex pluribus coagmentatum, infernè latum, rubris tunicis opertum. Ergo his radicibus id peculiare est, quod singulis annis emoriantur, & rursus supernè ex radicis capite repullulent. Horum nonnulla Plinius, & eum, opinor, secutus Gaza rectè neque intellexisse, neque conuertisse videntur. Quas enim ille ex radicum capitibus radices quotannis exarescentes repullulare scribit, Plinius ait nasci ex semetipso cacumine in terram defixo. Grandis Iuncus in lacubus & stagnis nascens, Cordo holoschœnos dictus, aliis Iuncus latus palustris, ex radice obliqua emergit, fibris permultis capillata, ex qua folia lata admodum, & scapi, in quibus folia alia etiam lata per interualla disposita, quò propiùs ad verticem accedunt, eò minora, omnia sensim in angustum desinentia, ensis figura. In summo scapo flores eminēt, deinde semen. Hunc Iuncum Cordus Mariscum Latinis dici putat, de quo Plinius. Similia præcipit & de Iunco quem Mariscum appellant, ad texendas tegetes. Alij eum qui proximè depingetur Mariscum esse censent. Est enim vterque prægrandis & ad texendum aptissimus, ductilis ac vietus. Hermolaus holoschœnum Mariscum à magnitudine Latinis dictū putat, quemadmodū & Mariscas ficus, auctore Festo, quæ Græci Busyca, hoc est, grandiores & fatuas ficus. Huic adstipulatur Gaza, qui Theophrasti holoschœnum semper mariscū interpretatus est. Cui verò Iuncorum generi scirpum adscribemus? Videtur, inquit idem Hermol. palustris Iuncus idem cū scirpo esse: de iis enim sic scribit Plinius. Nec in fruticū, nec in veprium cauliúmve, neque in herbarū, aut alio vllo quàm suo genere numerentur iure scirpi fragiles palustrésque, ad tegulum & tegetes, è quibus detracto cortice candelæ luminibus & funeribus seruiunt. Firmior quibusdam in locis earū rigor. Namque iis velificāt nō in Pado tantū nautici, verùm & in mari piscator Africus, præpostero more vela intra malos suspendens. Et mapalia sua Mauri tegunt: proximeq; æstimanti hoc videantur esse quo inferiore Nili parte papyri sunt vsu. Hæc Plinius. Ob quæ, inquit Hermolaus, sunt apud nos qui scirpos, interpretentur, quos Græci biblos, idest, papyros vocāt. Sed fruticosi generis sunt enodes, & sine frōde scirpi, læues proceriq;, vt Festus ait: vnde prouerbiū quoque natū, nodū in scirpo quęri, quod in anxiū dicitur, nimisq; diligentem ac meticulosum, quo Terentius in Andria vsus est: vbi Donatus, Iunci species est scirpus, inquit, læuis atq; enodis. Haudquaquā silentio prætereundus est Iuncus ille eximius, ab aliis diuersus, quem Matthiolus à speciosis floribus Iuncum floridum appellauit, Dodonæus in Historia stirp. pro Sparganio depinxit, & descripsit, In frument. Hist. Gladiolum aquaticum seu palustrē nominauit. Belgæ *Vuatter lijsch.* Folia à radice multa emittit, acori palustris angustiora longioraq;, inter quæ caulis medius exit, duos cubitos longus, læuis, æqualis, sine vllis geniculis, in cuius summo multi erūpunt flosculi, longioribus pediculis insidētes in purpura diluti, in quibus stamina exigua crocei coloris: sequūtur capitula purpurea, ferè rotūda paruarū pilularū instar, & in eis semen minutū. Radix crassa, cādida geniculata

Li.21. c.18.

Ca.52. li.4. Dioscor. Lib.2. c.18.

In Coroll. cap.55. Li.4. Dios.

Ibidem. Li.16. ca.37.

Ca.47. li.4. Lib.2. c.38.

IVNCVS Latus.

IVNCVS Floridus, Matth.

IVNCVS Asper, Dodon.

culata, quamplurimis fibris capillata. Naſcitur locis paluſtribus in ſtagnãtibus aquis, & lentè fluētibus riuulis. A Maio ad Auguſtũ vſque floret. Lobellius & Pena Iuncum Cyperoidem floridum nuncuparunt, quia ad Cyperum accedit foliis & vmbella. Iuncũ aliũ Bombycinũ memorat Pena, De quo hoc ipſo libro dicemus Lini pratenſis nomine. Hactenus de Iunco læui, deinceps de aſpero dicendum. Iuncus aſper meritò dicitur qui hîc exhibetur, foliis valde longis, tactu aſperis, penè triãgulis, fungoſa medulla plenis: radice denſa, dura, fibras plurimas producente, & ſurculos ex obliquo, geniculatos, ex quibus flores & nouellæ plãtæ prodeunt. Secus amnes, & in lacubus maioribus ſtagniſq; prouenit. Hoc Iũci genere ad storeas & tegetes texẽdas ſternendis hyeme cubiculorũ pauimẽtis aduerſus vim frigoris Belgæ vti ſolent: quas tegetes illi *Matten* vocant, Pariſienſes *Nattes*. Dodonæus hunc Iuncũ papyri ſpeciẽ, atque etiã arundinẽ texendis tegetibus aptã vocat. Vluæ grandioris genus quidã eſſe cenſent. Alij Iuncũ Mariſcũ Plinij ad texẽdas tegetes. Alij Bryon lacuſtre Theophraſti, lib. 4. Hiſt. cap. 12. Alij Caricem Latinorũ. Iuncorum vſus ad naſſas marinas, ait Plinius, vitilium elegantiam, lucernarũ lumina, præcipua medulla, amplitudine iuxta maritimas Alpes tãta, vt inciſo ventre impleãt penè vnciarũ latitudinẽ, in Ægypto verò cribrorũ longitudinẽ, non aliàs vtiliorem. Qui locus Cornario ſuſpectus videtur, vt deſit vnciarũ numerus, deinde quænã eſt iſta cribrorũ longitudo? Sic ergo ex coniectura reſtituendum iudicat: amplitudine iuxta maritimas Alpes tãta, vt inciſo vẽtre impleant denûm vnciarũ latitudinẽ, in Ægypto verò cybiorũ longitudinẽ, nõ aliis vtiliorẽ. Denûm vnciarũ, ideſt, pollicũ latitudinem dixit. Sunt enim æquè duodecim pollices in pede Romano, ſicut in libra duodecim vnciæ: & procliue fuit vocem penè pro denûm ſubſtituere. Deinde cybiorũ longitudinẽ implere ait (vetus Cornarij codex cimbiorũ vocẽ ſcriptam habet) eamq; longitudinẽ nõ eſſe aliis quã cybiis videlicet, vtiliorẽ, nimirũ vt ipſis excipiãtur ac colligãtur. Cybiũ autẽ appellari cõciſam pelamidẽ Plinius teſtatur. Hermolaus vulgarẽ lectionẽ ſecutus penè vnciarũ latitudinẽ legit, & cribrorũ longitudinẽ nõ aliàs vtiliorem. Ob id, inquit, cribrũ ſignificaturi Ægyptij Iuncũ pingũt, Horo auctore, qui & in Ægypto Iũcis ſcribi, nec aliter affirmat. Neque aliquid immutandũ aut corrigendũ videtur: nã ſeruata vetere lectione, Plinius intelligit tã amplos Iũcos, iuxta maritimas Alpes

Lib. 4. c. 54.

Vſus. Lib. 21. c. 18.

Embl. 42. lib. 4.

nasci, vt inciso vẽtre exempta medulla impleant vnciæ, ideſt, pollicis latitudinẽ, & in Ægypto tam proceros eſſe, vt dũ ex his cribra fiant, ad eorũ longitudinẽ perficiendã Iuncorũ quiſque ſufficiãt. *(Lib.4.hiſt. cap.13.)* πρὸς τὰ πλέγματα, inquit Theophraſtus χρησιμώτερος ὁ ὁλόσχοινος, διὰ τὸ σαρκῶδες καὶ μαλακόν. Quæ ſic Plinius expreſsit. *(Li.21.ca.18.)* Vtiliſsimus ad vitilia holoſchœnus, quia mollis & carnoſus eſt. Iũco Græcos ad funes vſos nomini credamus, inquit Plinius, quo herbã eam appellãt. *(Lib.19.c.2.)* Vnde etiã funãbuli ſchœnobatæ à Græcis dicũtur. Democritus vbi reperiatur Iuncus, ſubeſſe ſcaturigines aquarũ, ibiq; aquilegia ſtrui poſſe teſtatur. Sed de Iunci in medicina vſu dicamus.

Vires. *(Li.4.ca.47.)* Semen tã oxyſchœni quã holoſchœni toſtũ, ex diluto vino potũ ſiſtit aluũ, & rubra fœminarũ profluuia, auctore Dioſcoride: vrinã cit, capitiſq; dolores facit. Quæ proxima ſunt radici folia tenera cõueniẽter illinũtur aduerſus phalangiorũ morſus. Æthiopici Iunci ſemine ſomnus allicitur: ſed modus in potione ſeruãdus eſt, ne ſopor fiat. Quæ poſtrema ſic Græcè legũtur, φυλάττεσθαι δὲ δεῖ αὐτοῦ ἐν ταῖς πόσεσι τὸ πλῆθος ἀεί, καροῖ γὰρ λίαν. *(And.Lac.)* Expẽdere autẽ oportet ſemper quantitatem quam ex eo propinabimus: quandoquidẽ eſt maximè ſoporiferũ. Vel, vt tranſtulit Cornarius, Æthiopicus Iuncus ſomniferũ ſemẽ habet. Sed vitãda copia eſt in potionibus, ne nimium ſoporẽ inducat. Eſt autẽ Æthiopici Iunci lectio ſuſpecta: alij Euripici legunt ex Plinio. *(Li.21.ca.18.)* Inuenio etiámnum, inquit, vnum Iunci genus, quod Euripicẽ vocant: alij Trepicẽ legunt, vt non minùs hîc, quàm illic mẽdoſus locus eſſe videatur. Galenus, Paul. Aetius holoſchœni ſemen ſomniferum eſſe tradũt, itemq; oxyſchœni, ſed minùs quàm holoſchœni. *(Cap.103.)* Serapio qui ad verbum Dioſcoridis caput trãſcripſit, nullã Æthiopici ſeu Euripici mentionem facit, ſed, vt Galenus & alij, tertij Iuncorum generis, ideſt, holoſchœni, his verbis. Et fructus ſpeciei tertiæ bibitus inducit ſomnũ, & oportet quod caueatur multus vſus eius, quia facit ſubet. Tot igitur, iiſq; probatiſsimis auctoribus in ea lectione conſentientibus, minimè dubitandũ eſſe puto, quin in Dioſcoride legẽdum ſit holoſchœni ſemine ſomnũ allici, niſi fortaſſe æthiopici holoſchœni ſemen id magis efficiat quàm noſtratis: quod tamen ſuperiorum auctorũ nullus, nõ ſolùm Æthiopici holoſchœni ſemini non tribuit, ſed eius ne meminit quidem. Quæ de eiuſdem plantæ viribus à Plinio tradita ſunt conferamus cum iis quæ ex Dioſcoride exſcripſimus. *(Li.21.ca.18.)* Iunci radix, ait ille, in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tuſsi medetur. Semen toſtum & in aqua potum, ſiſtit aluum & fœminarũ menſes, capitiſq; dolores facit. At qui vocatur holoſchœnos, eius quæ proxima ſunt radicis, cõmanducãtur aduerſus araneorum morſus. Inuenio etiámnum vnũ Iunci genus, quod Euripicẽ vocant. Huius ſemine ſomnum allici, ſed modum ſeruandum, ne ſopor fiat. Quod de Iunci radice hîc ſcribitur, Dioſcorides non habet: quæ mox ſequuntur cõſentiunt, niſi quod in aqua potum pro μετὰ κράματος Plinius dixit: eſt autem κρᾶμα vinũ aqua dilutum. Deinde ῥοῦν ἐρυθρὸν menſes, ſuo more interpretatur. Quod ſequitur alienum eſt à Dioſcoridis ſentẽtia. At qui vocatur holoſcœnos eius quæ proxima radici, &c. In quibus vox folia deeſt ex Cornario reponẽda, & Dioſcorides ea nõ cõmanducari, ſed imponi vult. *(Li.15. ca.7.)* Idem Plinius Iuncinum oleũ è Iunco fieri ſcribit, quod eſt roſaceo ſimillimum. Sed de Iunci temperamẽto & viribus omnium optimè diſſeruit Gal. his verbis. *(Li.8.ſimpl.)* Fructus holoſchœni ſomnũ affert. At oxyſchœni duæ ſunt ſpecies, altera ſterilis, cuius quidem in medicina nullus vſus eſt: altera verò ſemen fert: cõciliat verò & huius ſemen ſomnũ, ſed minùs quàm holoſchœni: quãquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque ſi fructum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre profluuium rubrum ſiſtit. Ex quibus perſpicuum eſt quod compoſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida, vt & inferna deſiccare poſsint, & ſenſim frigidos ad caput vapores ſubmittere, quibus ſomnolentos efficiant.

CYPERVS

CYPERVS. CAP. II.

ΥΠΕΙΡΟΣ, Latinè Cyperus & Cypirus, Plinius tamen cyperum à cypiro diſtinxit, qui cum Dioſcoridis cypero idem eſſe videtur, nec Galenus, Ætius, Paulus alium vllum quàm cyperum noſtrum agnoſcunt. Cornelius Celſ. quadratum iuncum vocat, Plinius iuncum triãgulum, & iuncum anguloſum: eius verò radicem oblongam Cyperida, vt mox dicetur. Gaza apud Theophraſtum gladiolum conuertit. Galli *Souchet*, nominant, Germani *Vuildergalgan*, id eſt, ſilueſtrem galãgam, Arabes *Saherade*. Videtur autem κύπειρος ſiue κύπιρος dici à radicis effigie, quæ pyxidulam aut poculum puſillum, vaſculúmve imitatur. Sic etiam apud Theophr. κυπερὶς τῆς πτελέας, id eſt, folliculus vlmi legitur. Cyperus Dioſcoridi folia fert porraceis proxima, ſed longiora & exiliora: caulem odorati iunci, cubitalem, aut maiorem, anguloſum, in cuius cacumine minuta folia cum ſemine exoriuntur: radices, quarum in medicina eſt vſus, cohærentes inter ſeſe, oleis oblongis ſimiles aut rotundæ, nigro colore, ſua ui odore, amaro guſtu. In lacunoſis & paluſtribus naſcitur. Plinius cyperum iũci genus facit, ideóque iuncis ſubiunxit. Quidam etiamnum vnum genus faciunt, iunci trianguli, cyperon vocant. Et paulò pòſt. Cypèrus iuncus eſt, qualiter diximus, anguloſus, iuxta terram cãdidus, cacumine niger, pinguiſq́; folia ima porraceis exiliora, in cacumine minora, inter quæ eſt ſemen, radix oliuæ nigræ ſimilis, quam, cùm oblonga eſt, cyperida vocant, magni in medicina vſus. Theophraſtus cyperum inter orchomenij lacus plantas recenſet, & ἡ δ᾽ ῥίζα, inquit, τοῦ κυπείρου πολύ τι τῶν ἄλλων παραλλάττει τῇ ἀνωμαλίᾳ, τὸ δ᾽ μὲν εἶναι παχύ τι καὶ σαρκῶδες αὐτῆς, τὸ δὲ λεπτὸν καὶ ξυλῶδες. Id eſt, cyperi radix multùm inæqualitate à cæteris diſtat, quod pars quædam craſſa carnoſáque ſit, quædam gracilis atque lignoſa. Ex his perſpicuum eſt cyperum hunc noſtrum ab illo non differre, folia enim ei ſunt longa, anguſta, dura, porraceis ſimilia, longiora tamen & tenuiora: caulis cubitalis, aliquando maior, triangularis, alba intus medulla, vt in iunco, in cuius cacumine folia minora, quadantenus ſtellatim diſpoſita, inter quæ ſemen prodit ſpicatum, herbacei coloris, radices ſubnigræ, cohærentes, oblongis oleis ſimiles, aut rotundæ, aliquando longæ, geniculatæ, ſummo ceſpite vagantes, ſucculentæ, ſuauiſsimo odore, inter ſeſe implicatæ, fibris numeroſis. Naſcitur in paluſtribus & humecto ſolo. Solùm eſt in caule & radicibus diſcrimen, reperitur enim caulis quandoque quadrangularis, vnde iunci quadrati nomen ei à Celſo poſitum. Dioſcorides vtramque differentiam comprehendens, nec triangulum, nec quadrangulum dixit, ſed anguloſum. Præterea cyperi noſtratis radices oblongas oleas non referunt, nec omnino rotundæ ſunt, ſed longæ ſibi cohæſu mutuo implexæ, & multis fibris capillatæ. Sed hoc diſcrimen plures cyperi ſpecies eſſe, quàm à Dioſcoride poſitæ fuerint tantùm arguit, minimè verò plantam à nobis hîc depictam cyperum non eſſe. Eſt enim Cyperus peregrinus ſiue Syriacus rotundus maior & minor, auctore Pena. Noſtras, longus odoratus, longus inodorus. His ad-

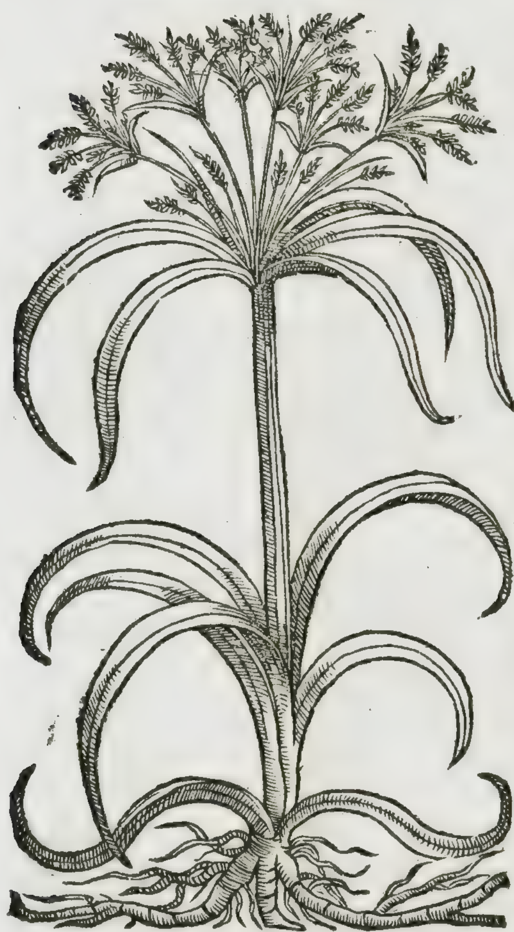
CYPERVS.

Nomina

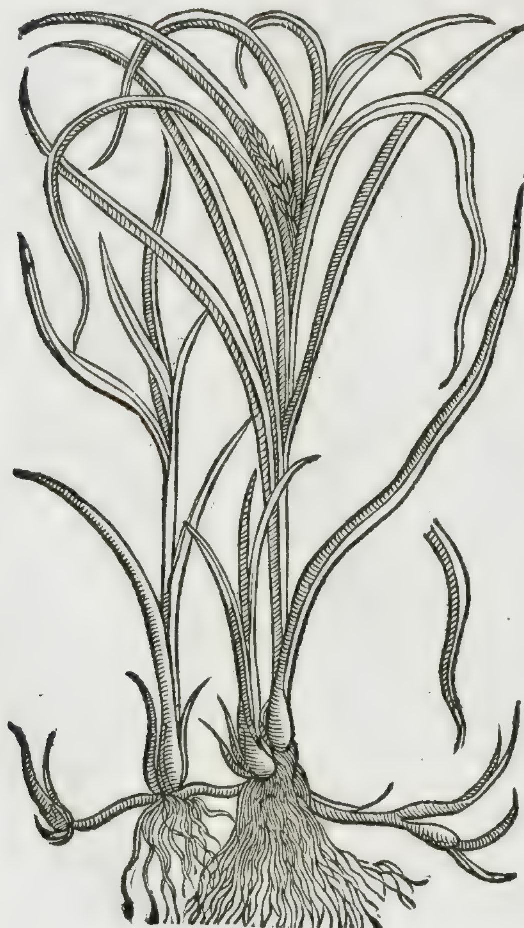
Lib. 3. c. 21.
Lib. 21. c. 18.
Lib. 2. hiſt.
Lib. 1. c. 4.
Forma.
Lib. 21. c. 18.

CYPERVS *Longus odoratior, Lobell.*

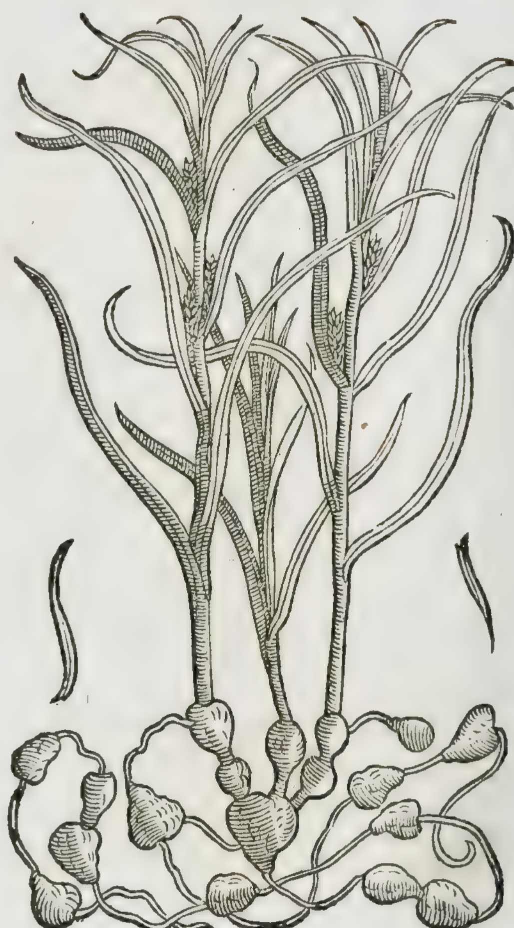

dit Cyperum gramineum, & Veronenſium Traſos,cyperi congeneres, quos Cyperos eſculentos vocat,de quibus egimus in libro de Bulboſis. Lobellius tres Cyperos propoſuit. Primus eſt Cyperus longus odoratior, Belgis & Anglis *Vvilden Galegaen*, & Galingua dictus, Hiſpanis *Inucia oloroſa.* Is maior, habitior, carnoſior,& odoratior eſt:radices illi longæ,inter ſeſe implicatæ polypodij modo, ſuauiſsimi odoris. Alter eſt Cyperus aquaticus ſeptentrionalis,qui in ſcrobib⁹ & riuulis ad Scaldæ amœniſsima fluenta ponè nouam Antuerpiam vrbem,iiſdem foliis & iubata panicula prouenit. Radix nonnullas ſed paucas, teretes, oliuares, oblongiores, inſtar filipendulæ emittit glandulas, guſtu adſtringentes, nulla odoris gratia. Tertius, Cyperus rotundus litoreus inodorus, in borealis Angliç & Belgij fluminum litoreis leniterque fluentium riuulorum & maris alluuionibus oritur,radicum longè latéque ſparſa ſobole, multis & bicubitalibus implicatarum filamentis,cypero rotundo parium:folia anguloſa ſunt, caulis cubitalis & ſeſquicubitalis, nitidus,triquetrus,in quo racemoſa iuba,congeſta.Guſtu ſubabſtringit:radix frigida & ſicca, odoris & ſaporis expers. Huc accerſit Pena Cyperum Gramineum, ſeu Miliaceum,ſuadente caule natalíque loco. Eſt enim inodori cyperi quadantenus affinis,breuioribus tamen foliis, quæ ab imo orta medio tenus fermè caulem am-

CYPERVS *Aquaticus, Lobellij.*

CYPERVS, *Rotundus inodorus. Lobell.*

biunt

CYPERVS Gramineus seu miliaceus, Penæ.

biunt pedalem, ternis angulis asperum, coma donatum sparsa, eleganti, & maiore quàm pro sui magnitudine, copioso milij aut iunci referta semine, circum cuius imum aliquot foliola enascuntur, vt in Cypero. Collectus est ad Neccarũ flumen agri Heidebergensis. Cypero calida vis inest, vt scribit Diosco. Venarum spiracula laxat: vrinam ciet: ad calculos, aquámque subter cutem vtilisimè bibitur: aduersus scorpionum ictus remedio est: perfrictionibus vuluæ & præclusionibus fotu prodest: pellit menses, contra vlcera oris etiam si depascant, voréntque farina efficax est, malagmatis calfacientibus, & vnguentorum spissamentis benè adiici solet. Galenus de eiusdem viribus ita scribit. Cyperi radices maximè vsui sunt, excalfaciẽtes pariter & exsiccantes absque mordacitate. Itaque vlceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricẽ difficilè admittunt, mirificè prosunt: habent enim quiddam etiam adstringens, quapropter vlceribus, oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensésque prouocant. Hæc Galenus. Cyperi radicum farina, addita baccarum lauri eadem mensura, vrina impubis pueri excepta & illita, hydropicos mirificè iuuat.

Lib. 1. c. 4. *Temper. & Vires.* *Lib. 7. sim.* *Matth. in cap. 4. lib. 1.*

ASPHODELVS PALVSTRIS. CAP. III.

SVBIVNGEMVS iuncis plantã hîc appinctam, ob magnam quę ei est cum iuncis quibusdam, præsertim cum aspero similitudinem. Eam vulgò anonymon, Dodonæus asphodelum palustrem vocat, quòd caulis cum floribus antherico similis asphodeli speciem esse ostendat, tametsi folia gladioli sint aut iridis, pulchrè virentia, aliquantulùm striata, iunci asperi, aut iridis, aut gladioli similia, sed angusta & dodrante breuiora: caulis rectus, pedalis, asphodeli satis similis: flores è senis foliolis, exiguis staminibus in medio, veluti asphodeli, minores tamen, colore è luteo pallentes: semen perexiguum, in oblongis & acuminatis vasculis, radix subest longa, geniculata, non absque fibris, quæ serpit graminis modo. Gaudet locis humidis, & palustribus. Æstiuis mensibus floret. Asphodelus acorifolius, luteus, palustris à Lobellio & Pena dicitur.

Nomen. *Lib. de flo.* *Forma.* *Locus.*

TYPHA PALVSTRIS. CAP. IIII.

Nomina Pet.Pen.in Ad. Lib.3.c.62.

ΥΦΗ Græcis,Typha Latinis, cui cylindri turbinatáque florum effigies quaſi typhonis ſeſe gyrantis turbinem, aut gigantis ſtaturam minacem ſignaret,nomen dediſſe videtur,Galli *Maſſes* appellant,appoſitè, inquit Ruellius, quod ſceptra regum & clauas argenteas vel aureas, quæ ante primos magiſtratus geſtantur, *maſſes* vulgò dictas perpolitus caulis lanoſa floccorum denſitate ſummatim faſtigiatus æmuletur,Hetruſci *Mazza ſorda* Matthiolo auctore,quod eius lanugo ſi in aures incidat, ſurditatem afferat, Germani *Moſz* & *Narrenkolben*. Typha hæc aquatica & paluſtris dicitur,vt ab ea differre intelligatur, quæ cerealis typha nominatur, de qua inter fruges dictũ eſt.

In cap.116. lib.3.

TYPHA, Aquatica.

Forma. Lib.3.c.116.

Typha, inquit Dioſco. folium edit cyperidi ſimile:caulem album,lęuem,æquabilem:florem in cacumine ambiẽtem denſum, qui in pappos reſoluitur.Quę deſcriptio plantã hanc noſtram notis omnibus exprimit, foliis enim cyperidis erumpit,ab imo exeuntibus,anguſtis,mucronatis,dorſo eminentiore triquetris,inter quæ è radice iuncea, craſſa, geniculata, candida, ſapore dulci, caulis emergit altior interdum homine procero, teres,rectus, læuis,glaber, enodis, non inanis, cuius faſtigium denſa compactáque florum congerie ſtipatur, & veluti ſpiſſa cingitur lanugine, ſeſquipalmum pedémve longa, quadam tritici turcici, vel potiùs clauæ rotundæ ſimilitudine,quæ lanugo in pappos tandem euaneſcit vẽtis abrepta,pulla intus,foris nigricans,

Ibid. ſiue cinerea.Hunc florẽ ἀνθήλην à quibuſdam nominari ſcribit Dioſcorides, quamuis lanoſam comam in milio, panico, arundine,& qualem in aruis complures herbæ, & in paluſtribus iunci gerunt, Græci generatim anthelen dixerint,Latini paniculam.In Dioſcoridis exemplaribus Latinis legimus caulem typhæ album læuem eſſe, &c. At Græca omnia quæ videre licuit, vocem λευκὸν aut ſimilem minimè habent. Sic enim in omnibus legimus. Τύφη φύλλον ἀνίησι κυπερίδι ὅμοιον, καυλὸν λεῖον, ὁμαλὸν &c. Id eſt,Typha profert folium cy-

Lib.12. peridi ſimile,caulem læuem,æquabilem.Neque Oribaſius aliter legit. Eſt & id an-

Locus. notatione dignum,quod ſcribit Theophraſtus,cap.11.lib.4. Hiſtor.ἰδιώτατον δὲ πάντων ἐστὶν ἡ τύφη, τὸ ἄφυλλον εἶναι, καὶ τῷ μὴ πολύρριζον. Id eſt,Maximè peculiare hoc ty-

Lib.1.hiſt. Cap.8. pha habet quod folio careat, & numeroſas radices habeat. Quod cùm abſurdum ſit,quod typha arundinis vel cyperidis folia habeat,neceſſe eſt locum hunc Theophraſt.eſſe deprauatum. Quare legit Dalechampius τὸ ἀφύλλανθες εἶναι, quod flos teres, & tornatæ clauæ ſimilis conſpicitur, nullis foliis reliquorum more ſtipatus. Typha in iis eſt quæ in paluſtribus & ſtagnantibus aquis, amnibuſq; leniter fluentibus naſcitur, vel teſte Theophraſto, ἡ δ' τύφη, inquit, καὶ ἔνια τῶν ἐλείων ἢ λιμναίων ὁμοίως ἀδιάφρακτα δὲ ὁμαλῆ, καθάπερ σχοῖνος. Id eſt, Typha autem & quædam paluſtria & lacuſtria,nullo intercedente nodo qui partes diuidat,æqualia ſunt, qualis iuncus

Tempus. eſt. Iulio menſe eius caulis lanoſa floccorum denſitate obducitur, Auguſto in pap-

Vires. Lib.3.c.1.6. pos abit.Typhæ flos, auctore Dioſcoride, ſuillò adipe eloto exceptus,ambuſtis me-

Fuch.c.317. detur. Ex quibus colligi poteſt potiſsimũ typhæ florem non euidenter calefacere,

neque

neque refrigerare, & modicè abstergere atque exsiccare. Typhæ lanugine, inquit Matthiolus, additis betonicæ foliis, gladioli & hippoglossi radicibus, omnibus in tenuissimum puluerem redactis, & assatis ouorum luteis exceptis vtuntur quidam fœliciter ad enterocelas, quod medicamẽtum quotidie exhibent ieiunis drachmæ pondere, triginta dierum spatio, eóque medicamento non modò pueros adolescẽtésque, sed etiam eos qui ætate sunt consistente sanari pollicentur, si tamen interim optima ligatura & emplastris glutinantibus ima pubes probè muniatur. Sed id nõ lanugini, verùm betonicæ, hippoglosso, gladiolo fortassè acceptũ ferendum, satiúsque fuerit hanc abesse, quæ suffocationis periculum minatur: mures enim sic enectos vel plebs nouit, & ineptiora cætera medicamenta efficit. Eadem lanugine quidam culcitras replent, & renibus, æstuantibúsque lumbis haud parùm cõmodi adferunt puluilli thorív e eadem farcti. In agro Gebennẽsi quâ confluunt rhodanus & arua, Typha pusilla, siue Typhula exit, planè iunceis culmis, enodibus, rigidulis, cubitum & sesquicubitum vix excedentibus, binóque fastigiolo floris tomentacei donatis: nempe in extremo, vno exiguo & semine eroso, cui adnascitur foliolum triticeum, & intorquetur: altero autem inferiùs relicto spatio, crassiore & corpulentiore iuncum ambiente, typhæ non dissimilem, sed multò minorem vti & folia, quæ ad imum sunt aliquantu n rigida: radix prolixiùs reptat.

In cap. 116. lib. 3.

Pet. Pen. in Ad.

Pena, ibid.

TYPHA Minor, Penæ.

ARVNDO. *CAP. V.*

ARVNDO Græcè κάλαμος vocatur, Arabice *Casab*, Gallicè *Canne*, vel *Roseau*, Italicè *Canna*, Hispanicè *Cannas*, Germanice *Korh*. Dioscorides quinque arundinum genera veluti notiora prodidit. Quædam nastos vocatur, id est, farcta & solida, ex qua sagittæ fiunt, quædam fœmina, ex qua tibiarum linguas efficiunt. Alia syringias, quòd fistulis addicta sit, cui multũ inest carnis, crebris cincta geniculis, ad librorum conscriptionem accommodata. Alia crassa, concaua, apud amnes nascens à quibusdam Cypria, ab aliis donax appellata. Alia phragmites seu vallatoria, gracilis, candicans, vulgo cognita. Theophrastus arundinum differentias constituit, ex ipsarum corpore solido, cauo, ex breuitate, proceritate, crassitudine, gracilitate, foliorum multitudine, paucitate, natalibus siccis, aquaticis, denique ex ipsarum vsu, de quibus postremis Theophrasti ordinem secuti priùs tractabimus. Ac primùm duo genera facit, αὐλητικὸν, quam tibialem Plinius interpretatur, & alteram. Sed huius aliam esse χαρακίαν, cui nullum nomen Latinum dedit Plinius, Gaza vallarem seu vallatoriam interpretatus est, crassam & firmam, ideò vallis & sepibus hortorum & prædiorum idoneam, vnde ei nomen inditum. Phragmitem Plinius alicubi vocauit. Aliam πλόκιμον, id est, textilem, eodem Gaza interprete, fortassè quòd ex eius foliis storeæ, tegetes, spiræ, atque alia id genus fierent. Theophrasti verba hæc sunt. Τοῦ δὲ καλάμου δύο φασὶν εἶναι γένη. τὸν δὴ αὐλητικὸν, καὶ τὸν ἕτερον. ἓν γὰρ εἶναι δὲ γένος τοῦ ἑτέρου. διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἰσχύϊ, καὶ λεπτότητι, καὶ ἀσθενείᾳ. καλοῦσι δὲ τὸν μὲν ἰσχυρὸν, καὶ παχὺν χαρακίαν, τὸν δὲ ἕτερον πλόκιμον.

Nomina

Genera

Lib. 1. c. ... .

Lib. 4. hist. Cap. 12.

Lib. 16. c. 36

Lib. 32. c. 10.

Lib. 4. hist. Cap. 12.

Quæ sic traduxit Gaza. Arundinis duo genera tradunt, tibialem, & reliquam: quippe vnum genus reliquæ deprehēdi, sed inter se inuicem differre firmitate, craſsitate, tenuitate, exilitatéque. Craſſam & validam vallatoriam vocant, alteram verò textilem. Ex qua traductione, tum ex ipso contextu perspicere licet emendatiùs hæc sic legi posse, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων παχύτητι καὶ λεπτότητι, καὶ ἰσχύι καὶ ἀσθενείᾳ, id est, differre inter sese craſsitudine & tenuitate, robore & debilitate. Nec hîc prætermittendum est
Lib.16.c.36 Plinium de eadem re tractantem non πλοκιμὸν, sed πλωτίαν legiſſe, scribit enim, Characian vocabant craſsiorem firmioremque, plotian verò subtiliorem. Qui locus aut mēdosus est, aut Plinius vocum affinitate deceptus, cùm hanc arūdinem legiſſet apud Theophrastum nasci ἐπὶ τῶν πλωάδων, id est, in insulis fluitantibus, πλωτίαν vocauit, quasi fluitantē, pro πλόκιμον. Addit Theophrastus, φύεσθαι δὲ τὸν μὲν πλόκιμον ἐπὶ τῶν πλωάδων, τὸν δὲ χαρακίαν ἐπὶ τοῖς κώμυσι. κώμυθας δὲ καλοῦσι οὗ ἂν ᾖ συνηθροισμένος κάλαμος, καὶ συμπεπλεγμένος ταῖς ῥίζαις. τοῦτο δὲ γίνεται καθ' οὓς ἂν τόπους τῆς λίμνης ἔυγειον ᾖ χωρίον. γίνεσθαι δέ ποτε τὸν χαρακίαν καὶ οὗ αὐλητικὸς, μακρότερον μὲν τοῦ ἄλλου χαρακίου, σκωληκόβρωτον δέ. Id est, Textilem in insulis fluitantibus (Plinio interprete) nasci, vallatoriam in comythibus (Plinius dixiſſe videtur in ripis expatiantis lacus.) Comythas autem vocant, vbi coaceruata arundo mutuo implexas radices habet, quod fit stagnorum locis in quibus tellus pinguis fuerit. Nonnunquam vbi tibialis, vallatoria etiam gignitur, longior quidem alia vallatoria, sed à vermibus eroditur. Deinde Theophrastus tibialis arundinis ortum, naturam, & differentias prolixiùs exponit, tum plures alias, vt diximus, arundinum species re-
Lib.16.c.36 & Lib. 24. cap.11. censet, quæ ferè omnia Plinius transcripsit, & viginti nouem arundinis genera demonstrauit, in quibus calamum aromaticum numerat, de quo & arundine sacchariſera, idoneo loco tractabimus. περὶ δὲ τοῦ αὐλητικοῦ, τὸν μὲν φύεσθαι δι' ἐνναετηρίδος ὅπερ τινές φασι, καὶ ταύτην εἶναι τὴν τάξιν, οὐκ ἀληθές. ἀλλὰ τὸ μὲν ὅλον αὐξηθείσης γίνεται τῆς λίμνης. ὅτι δὲ τοῦτο δοκεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις, μάλιστα δι' ἐνναετηρίδος, καὶ τὴν γένεσιν τοῦ καλάμου ταύτην ἐποιοῦν, τὸ συμβεβηκὸς ὡς τάξιν λαμβάνοντες. γίνεται δὲ, ὅταν ἐπομβρίας γενομένης διεμμένῃ τὸ ὕδωρ διετὲς (non διετῆ, vt vulgò legitur) τοὐλάχιστον, ἂν πλέω καὶ κάλλίω. τούτου δὲ μάλιστα μνημονεύουσι γεγονότος τῶν ὕστερον χρόνων, ὅτε συνέβη τὰ περὶ χερωνείαν πρὸ τούτων γὰρ ἔφασαν ἔτι πλεῖον βαθυνθῆναι τὴν λίμνην. μετὰ δὲ ταῦτα ὕστερον ὡς ὁ λοιμὸς ἐγένετο σφοδρὸς, πληρωθῆναι μὲν αὐτήν. οὐ μείναντος δὲ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἐκλελειπότος χειμῶνος, οὕτω γενέσθαι τὸν κάλαμον. φασὶ γὰρ, καὶ δοκεῖ, βαθυνομένης τῆς λίμνης μείναντος (non μείναντα, vt in excusis legitur) τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν, ἁδρύνεσθαι, καὶ γίνεσθαι τὸν μὲν ἁδρυνθέντα ζευγίτην. εἰδ' ἂν (non ὧδ' αν, vt habent exemplaria) μὴ συμπαραμείνῃ τὸ ὕδωρ, βομβυκίαν. Id est, Tibialium quandam nono anno prouenire quidam aiunt, & hunc esse ordinem, quod falsum est. Prorsus enim aucto lacu nascitur, sed quoniam id superioribus temporibus nono potiſsimùm anno euenire videretur, hunc quoque arundinis ortum esse putarunt, id quod fortuito eueniebat pro ordine sumentes. Gignitur autem copiosior meliórque, cùm post frequentes imbres biennio, minimùm, aqua permāsit, quod maximè posteriore tempore factum meminere, quando infaustum illud Cheroniæ accidit. Antea enim aiebant annis pluribus lacum altitudine creuiſſe, postea verò cum vehemens pestis inuasit, impletum quidem, at cùm aqua non permansiſſet, sed hyeme decreuiſſet, sic prouenisse arundinem. Fertur enim, & ita videtur, aucta altitudine lacus durante inundatione sequente anno craſsiorem fieri arundinem, & craſsiorem factam, fieri ζευγίτην (Gaza armamentariam vertit) bombyciā verò cùm aqua non permanserit. Ex quibus Plin. hęc descri-
Lib.16.c.36 pſit. Tertia arundo est tibialis calami, quem auleticon dicebāt. Nono hîc anno nascebatur. Nam & lacus incremēta hoc tēporis spatio seruabat, prodigiosus si quando amplitudinē biennio extēdiſſet, quod notatū apud Cheroniā infausto Atheniēsium prælio, & apud Lebadiam sæpe notatur influente Cephiſſo. Cum igitur nono anno

anno permansit inundatio, proficiunt in aucupatoriã quoque amplitudinem: vocabantur zeugitę. Contrà bombyciæ maturiùs reciproco (subaudi lacu, id est, ripas deserente & in medium inundantes aquas recolligente, quarum profusione arundineta vigebant & augebantur) graciles. ζευγίτην igitur Plinius nunc eam quæ in amplitudinem aucupatoriam, nunc simpliciter aucupatoriam vocat. Dalechampius iugalem potiùs latinè nominandam censet, vel quòd ea vites in iugum alligarentur, quam nectẽdæ vitis rationem docet Columella, ad quem vsum etiam arundineta in Italia potissimùm culta fuisse scribit Plinius, vel quòd ex eius internodiis Lib.4.c.17.
coniugatis compingeretur septenis, vt ait Ouidius, fistula cannis: ζεύγη namque vo Lib.16.c.36
cabant antiqui coniuncta arundinum paria, & μεσογόνια fabricandis musicis instrumentis idonea. Illud tamen scire etiam oportet, veteres ζεύγη, seu ζύγους appellasse τῶν ὀρνίθων βρόχους, id est, laqueos ad capiendas auiculas destinatos, eosdémque calamis & amite in aucupiis vsos fuisse, versiculo illo Martialis indicante.

Galbula decipitur calamis, & retibus ales.

Bombycia autem dicta fuisse videtur, vel quod ex ea βόμβυξ tibiæ genus fieret, vel quod bombyciis insectis corporis exilitate & strigoso habitu, arundo hæc similis sit. Præterea scribit Theophrastus, διαφέρειν τῶν ἄλλων καλάμων ἀτροφίᾳ τινὶ τῆς φύσεως. ἀπληθέστερον γὰρ εἶναι καὶ ἀσαρκότερον, καὶ ὅλως διεθῆλην τῇ προσόψει. καὶ γὰρ τὸ φύλλον πλατύτερον ἔχει καὶ λευκότερον. τὴν δὲ ἀνθήλην ἐλάττω τῶν ἄλλων. τινὰς δὲ ὅλως οὐκ ἔχειν. οὓς καὶ προσαγορεύουσιν εὐνουχίας. ἐξ ὧν ἄριστα μὲν φασί τινες γενέσθαι τὰ ζεύγη. κατορθοῦν δὲ ὀλίγα παρὰ τὴν ἐργασίαν. τὴν δὲ τομὴν ὡραίαν εἶναι πρὸ ἀντιγενίδου, ἡνίκα ηὔλουν ἀπλάστως ὑπ' ἀρκτοῦρῳ βοηδρομιῶνος μηνός. τὸν γὰρ οὕτω τμηθέντα σύχνοις μὲν ἔτεσιν ὕστερον γίνεσθαι χρήσιμον, καὶ προκαταυλήσεως δέεσθαι πολλῆς. συμμύειν δὲ τὸ στόμα τῶν γλωττῶν, ὃ πρὸς τὴν διακτορίαν εἶναι χρήσιμον. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πλάσιν μετέβησαν, ἡ τομὴ μετεκινήθη. τέμνουσι γὰρ δὴ νῦν τοῦ σκιρροφοριῶνος ἢ ἑκατομβαιῶνος. ὡς περὶ τῶν τροπῶν μικρὸν, ἢ ὑπὸ τροπάς. γίνεσθαι δὲ φασὶν τριενὸν δὲ χρήσιμον, καὶ καταυλήσεως βραχείας δεῖσθαι, καὶ κατασπάσματα τὰς γλώττας ἔχειν. τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον τοῖς μετὰ πλάσματος αὐλοῦσιν. Id est, Differre autem à reliquis arundinibus bombyciam alimenti natiui penuria: nam macilentiorem, graciliorem, & facie planè fœminam spectari, foliúmque latius habere & candidius, & minùs lanuginis quàm cęterę, quasdam etiam nihil prorsus habere, quas spadones appellant, ex quibus iuga optima fieri quidam affirmãt, pauca tamen in opere benè succedere. Has tempestiuè cædi solitas ante Antigenem, cum adhuc simpliciùs tibia canerent sub arcturo mẽse Septembri: sic enim cæsas multis post annis vtiles esse, multáque sonandi excercitatione indigere, sed ora linguarum conniuere, quod erat illis ad res populo significandas vtilius. Posteaquam verò varietas fictióque accessit, cæsura mutata est: cædunt enim nostra ætate mẽse Maio & Iunio ferè circa solstitium, aut sub ipso solstitio, & fieri in trimatu vtiles, & breui excercitatione egere, linguasq; decliues esse, & quasi deorsum flecti, quod his necessarium est qui sonos variè fingunt. Quæ Plinius paucioribus verbis sic explicauit. Contrà bombyciæ maturius reciproco, graciles, fœminarum latiore folio atque candidiore, modica lanugine, aut omnino nullã, spadonum nomine insignibus. Hinc erant armamenta ad inclusos cantus, non silendo & reliquo curæ miraculo, vt venia sit, argento iam potius cani. Cædi solebant tempestiuè vsque ad Antigenem, cum adhuc simplici musica vterentur, sub arcturo: sic præparatæ aliquot post annos vtiles esse incipiebãt, tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipsæ docendæ, comprimẽtibus se lingulis, quod erat illis theatrorum moribus vtilius. Postquam varietas accessit, & cantus quoque luxuria, cædi ante solstitia cœptæ, & fieri vtiles in trimatu, apertioribus earum lingulis ad flectẽdos sonos: quæ inde sunt & hodie. His plura alia genera, vt diximus, subiungit Theophrastus differentiis vel sensui perspicuis distincta. Quædam enim densa tam carne quàm geniculis: quædam rara, paucisq;

Ibid. Ibid. Ibid.

Lib.16.c.36 geniculis: alia caua tota, quam σύριγγα, ſiue συριγγίαν, id eſt, fiſtularem nominant. Plinius, Calamus verò alius totus concauus, quem ſyringiam vocant, vtiliſsimus fiſtulis, quoniam nihil eſt ei cartilaginis atque carnis. Orchomenius eſt continuo foramine peruius, quem auleticon vocant, hic tibiis vtilior, fiſtulis ille. At ſyrinx Theophraſto dicitur non ſyringias, quòd natura ſua caua & inanis, medulla, carne, cartilagine vacua ſit fiſtularum modo, non autem vt Plinius expoſuit, quod fiſtulis vtilior ſit, vt auleticos tibiis. Quare mirum eſt Plinium ſcripſiſſe calamum orchomenium auleticon continuo foramine peruium eſſe, cùm id ſyringi tantùm conueniat, & Theophraſtus auletici ſeu tibialis naturã diligentiſsimè perſecutus, nuſquam id de ea tradiderit. Alia arundo ſolida, & tota penè intus repleta. Item alia breuis, alia procera, excelſa, craſſáque: alia gracilis folioſáque, alia vnico folio. Multæ etiam differentiæ pro natura vſuq; intelliguntur, ſingulæ enim ad ſingula vtiles. Donax (canna vocatur à Gaza, Columellæ fortaſſe exemplo, qui degenerem arun-
Lib.7.c.9. dinem cannam vulgò vocari ſcribit, Plinius Græcum nomen retinet) cõmuniſsima
Lib.16.c.36 arũdo, cõfertiſsima eſt, ſiue ex vna ſtirpe numeroſa, λοχμωδέστατον, fruticoſiſsimã vertit Plin. (Fruticoſiſsimus qui vocatur donax, non niſi in aquaticis natus, quoniã & hęc differẽtia eſt, multùm prælata arũdine quæ in ſiccis proueniat.) Quibus verbis Plinius Theophraſti ſenſum nõ rectè expreſsit, ſic ſcribẽtis διαφέρειν δὲ ὅμως παντὸς καλάμου πολὺ, τὸν δὲ ἐν τῷ ξηρῷ, καὶ τὸν ἐν τοῖς ὕδασι φυόμενον. Id eſt, multum in quouis arũdinis genere differre quod in ſicco natum eſt, ab eo quod in aquis creuit, vt hîc διαφέρειν, non præſtare aut præferri, ſed differre ac diſcrepare ſignificet. Τοξικὸς, Creticam quidam appellant, ſui generis eſt, nodis paucis geniculata, carnoſior, fle-
Ibid. xúmque maximè recipiens. Plinius. Suum genus ſagittario calamo, ſed Cretico longiſsimis internodiis, obſequentiq; quo libeat flecti, calefacto. Et aliquãtò antè. Sed in hoc quoque, vt cæteris in rebus, vicit Italia, quando nullus ſagittis aptior calamus, quàm in Rheno Bononienſi amne, cui plurima ineſt medulla, pondúſque volucre, contra flatus quoque peruicax libra. Sunt & differentiæ magnæ ex foliorum non multitudine aut magnitudine modo, ſed & colore. Quippe quæ Laconica cognominatur, verſicolor eſt. Item ex ipſo ſitu atq; annexu: quædam enim ab ima parte, foliorum magnam partem ferunt, ipſæq; perinde atque è frutice ſe attol-
Lib.16.c.36. lunt. Plinius. Differentias faciunt & folia, non multitudine, verùm robore & colore. Valida Laconicis, & ab vna parte denſiora: quales in totum circa ſtagna gigni putant, diſsimiles amnicis, longíſque veſtitas tunicis, ſpatioſius à nodo ſcandente
Ibidem. cõplexu. Ex quorum locorum collatione intelligere licet deprauatè legi in Plinio,
Ibid. Valida Laconicis pro Varia, & ab vna parte denſiora pro ab ima. Sic enim habet Theophraſtus. ποικίλος γὰρ ὁ λακωνικὸς καλούμενος. Varius eſt foliorum color eius quam Laconicam vocant. Et, κάτωθεν γὰρ ἔνιοι πλεῖστα φέρουσι τῶν φύλλων. Id eſt, Quædam ima parte folia plurima edunt. Quidam diſcernenda lacuſtrium tantùm genera ferè volunt, quòd habeant vel nulla, vel pauca folia, & nõnihil ſimilia cyperi: phlei, algæ, butomi. Sic enim conuertẽda hæc Theophraſti verba. σχεδὸν δέ τινες φασὶ καὶ τῶν λιμναίων ταύτην εἶναι τὴν διαφορὰν, πολύφυλλον καὶ ὀλιγόφυλλον, καὶ παρόμοιον ἔχειν τρόπον τινὰ τὸ φύλλον τῷ τοῦ κυπείρου, καὶ φλεῶ, καὶ βρύου, καὶ βουτόμου. Genus aliud arundinis po-
Ibid. nit Theophraſtus ἐπίγειον, id eſt, pumilum, quod non erigit caulem, ſed ſuper terram graminis modo ſpargitur, atque ita creſcit, maſcula ſolida eſt, fœmina inanis. Plinius. Eſt & obliqua arundo, non in excelſitatem naſcẽs, ſed iuxta terram fruticis modo ſe ſpargens, ſuauiſsima in teneritate animalibus. Vocatur à quibuſdam Elegia, corruptè pro epigeios, vel Plinius legit in Theophra. non ἐπίγειον, ſed ἐλέγειον.
Lib.7.c.2. Idem Plinius tradit arundines eſſe in India tantæ proceritatis, vt ſingula internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant. Et alibi. Arundini Indicæ
Lib.16.c.36 arborea amplitudo, quales vulgò in templis videmus. Nauigiorum etiam vicem

præſtant,

præſtant, ſi credimus, ſingula internodia. Addidit piſcatorias idem, & quæ chartis ſeruiũt arundines ſcriptorias, videri poteſt & adarcam his adnumeraſſe, his verbis. Eſt & in Italia naſcens Adarca nomine, paluſtris: & cortice, tantùm ſub ipſa coma, vtiliſsima dentibus: quoniam vis eadem eſt, quæ ſinapi. Qui locus ſic corrigendus videtur, paluſtris, in cortice calamorum tantùm, & ſub ipſa coma naſcens, &c. Id quod perſpicuè demonſtrant eadem verba alibi repetita. Sinapis naturam effectúſque eoſdem habere traditur adarca, inter ſiluas tacta, cortice calamorum ſub ipſa coma naſcens. Verùm Plinius adarcæ non vt arundinis, ſed eius rei quæ in arũdine naſcitur, & ei inſidet, cùm de arundinibus tractauit, non abſurdè meminit, eiúſque naturam demonſtrauit ab arundinum natura planè diuerſam, id quod dilucidiùs declarat alio in loco. Inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latinè adarca appellata, naſcitur circa arundines tenues è ſpuma aquæ dulcis ac marinæ, vbi ſe miſcẽt. Vim habet cauſticam, &c. Quo loco calamachnẽ, id eſt, τῶν καλάμων ἄχνην legere oportet, nõ calamochnum, vt in vulgatis exemplaribus legitur, & circa arundines tenuem, nõ tenues, è ſpuma aquæ dulcis & marinæ, id eſt, ſalſæ, vbi ſe miſcent, vt ſi quando in paludem lacúmve foris ſalſus ſeſe exoneret, quod Lacui Carcaſſonæ oppido vicino accidit, quem incolæ Marſonetam vocant, in quo cedentibus per æſtatem aquis, & ſal radiis ſolis coctus, & adarca ſcirpis ac iuncis inhæreſcens, æſtu cõcreta colligitur. Ex tot arundinum generibus aliquot depingemus. Ac primùm arũdinem cõmunem, ſiue marem, ſiue vallatoriam Matthioli, quæ ad decem cubitorum proceritatem adoleſcit, militaris haſtæ craſsitudine, robuſta ac firma materia, intus inanis, compactis per interualla geniculis. Cortice veſtitur ſquamoſo, qui facilè detrahitur, aſpero, ſubalbicãte. Folia illi ſunt longa, milij Indici æmula, ſed latiora ac longiora, aſpera vbique ſuperficie, & acuta. Paucùlas fert ſeu ſpicas milij modo ſparſas, lanoſa molliq; cæſariæ nutãtes ac purpuraſcentes, quæ hyeme in auras abeũt ſine vllo ſeminum veſtigio: radix ſubeſt alba, dura, tuberoſa, cõtorta, geniculata, vt in iride, ſed lõgè maior ac robuſtior. In vinetis ſeritur, in hortis ac viridariis ad vitiũ palos, ad ſepes hortorum, & ad topiaria opera. Hæc arundo an vallatoria eſſet Dioſcoridis, dubitauit aliquãdo Matthiolus, quod ea Dioſcoridi ſit gracilis ac cãdicans, hîc verò depicta craſſior. Sed cùm Theophraſtus, inquit, ſcribat vallatoriam craſsiorem eſſe ac firmiorem, credibile eſt hunc Dioſcoridis locum deprauatum eſſe, præſertim cum ſeptis, palis ac topiariis operibus craſſæ arundines tenuibus ſint aptiores. Hãc Pena & Lobellius eſſe cenſent, quæ Donax ſeu Cypria dicitur, ſatiua noſtras, Gallis *Canne*, Italis *Calami à far Conocchie*, nullumq; in Dioſcoride mẽdum eſſe affirmat Dodonæus, cùm ſcribit phragmitem gracilem eſſe, & cãdicantem (Alij legunt ὑπόλεπτον, λευκὸν, id eſt, aliquãtulum gracilem, cãdidam) eſſeq; χαρακίαν Theophraſti craſſam ac firmam, quam Gaza vallatoriam conuertit, quamquam eadẽ eſt χαρακίας Theophraſti & φραγμίτης Dioſcoridis. Vallatoria Dodonęi, Penę, Lobellij, culmum ſeu ſcapum profert lõgum, crebris geniculis cinctum: folia multa, longa, lata, aſpera: in ſummo caule effuſa exit iuba, mollis, ac veluti lanuginoſa, radices ſubſunt longæ,

Lib. 16. c. 36

Lib. 20. c. 22

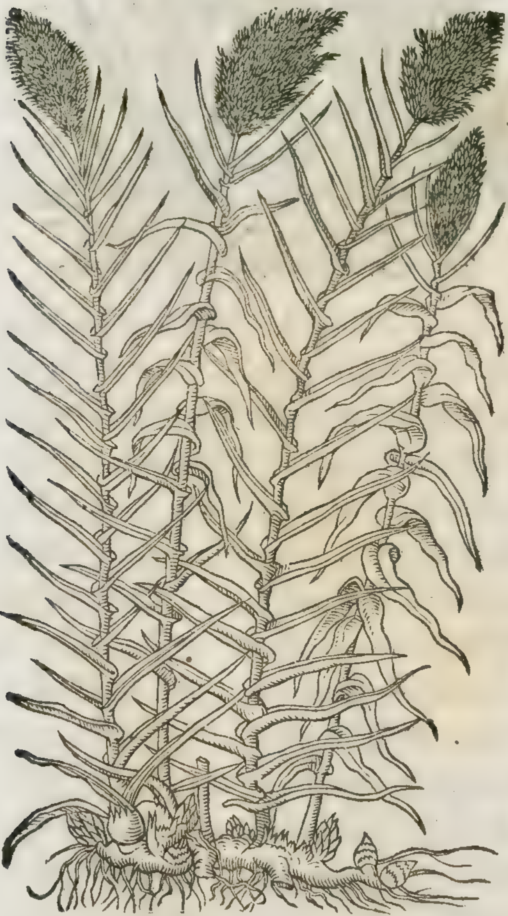
Lib. 31. c. 10

Forma.

Lib. 4. hiſt. Cap. 12.

Lib. 4. c. 55

ARVNDO Domeſtica, Matthioli.

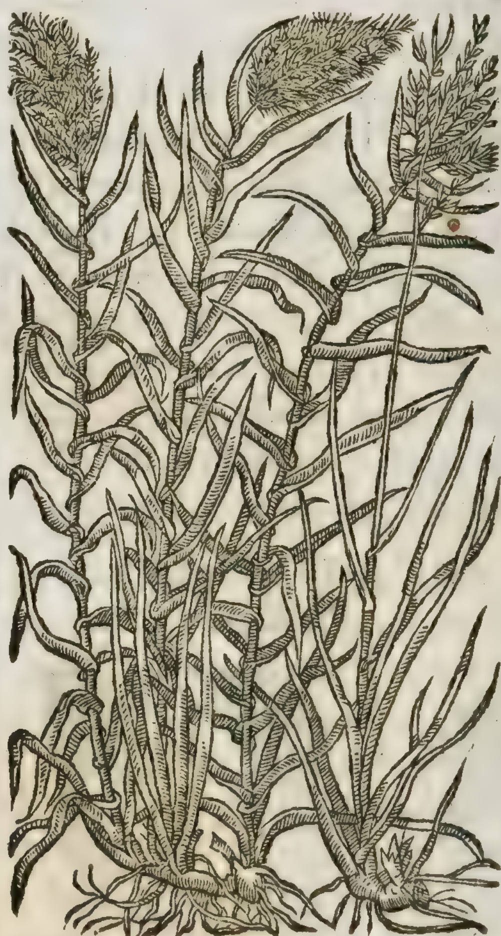
albæ, geniculatæ, ac latè ſerpentes. Naſcitur in pigris aquis, veluti in vrbium foſsis, & circa fluminum ripas, Belgio ac Germaniæ vulgaris, tenuis, candicans, præſertim vbi inaruit, non ſolùm ad operiendas domos vtilis, ſed & ſepimentis maximè idonea. Hæc Arundo Dodonæi eſt arundo paluſtris Matthioli, vt pictura & delineatio demonſtrant. Eſt enim Arundo paluſtris Matthioli arundinis primo de-

Lib.4. hiſt. Cap.55. De ſtu. ca. 117. In cap. 97. lib.1.

ARVNDO Vallatoria, Dodonæi.

ARVNDO Paluſtris, Matthioli.

ARVNDO, Epigeios.

ſcriptæ modo: radices habet craſſas, contortas, geniculatas, ex quibus culmi proceri, crebriorib[9] geniculis diſtincti, foliis ipſos ambiẽtibus, longis, latis, acuminatis: coma in ſummis culmis lanuginoſa. Quę quarto loco depicta eſt arũdo calamus eſt, humi ſparſus graminis modo, quod de arũdine epigeio prodidit Theophra. cortice fuluo cõtectus, lineis ſquamatim cingentibus diſtinctus, cauliculos alios multos vtrinque producens denſa cõgerie ſtipatos, ſimili cortice, ſimiliterq; ſquamoſo virgatos, qui rurſum & alios gignũt, ꝓminẽtium veluti nodorũ aut oculorum modo exertos, plures ſuperiore parte qua terrã nõ attingit, pauciores inferiore qua terræ inſternitur, aſpectu pulcherrima, denſiſsima illa tenuium cauliculorum ſurculorumq; congerie, cùm cæteræ arundines folia tantùm hinc inde mittãt, nullos autem præterea vel ſurculos vel calamos, folium noſtræ arundini ſimile à nodis exoritur, ſed numeroſius magiſq; multiplex, & plures complexu inuolucrorum per ambitum tunicas inducit. Hæc arundo pumila in ſaccis magnis coſto arabico & zinzibere plenis aliquando reperta veluti rara ac inuſitata hîc doctis & rei

herbariæ

ARVNDO, Minima.

herbariæ ſtudioſis ſpectãda proponitur. Arundinem minimam plãtam quinto loco hîc pictam herbarij vocãt: quidam gramen iunceum, alij gramen arũdinaceum. Radix ei parua, cãdida, breuis, parum fibrata: caulis ſingularis, teres, pedali altitudine: folia graminis, pauca, longa, acuminata, anguſta, gracilia, ex magnis interuallis caulem veſtiẽtia, in ſurculos valde exiles caulis faſtigium finditur, in quorum ſummitate ſemẽ eſt exiguum, nigrum, velut in corymbos coaceruatum. Iiſdẽ in locis prouenit in quibus gramẽ aculeatum, & gramẽ ſtellatum alibi deſcripta, nõnunquam ex vno & eodem ceſpite. Eſt & Arundo ſeu Cãna Indica hodie nominata, quoniam ex America primùm delata fuit, & eius ſtolones cãnarũ ſeu arũdinum ritu geniculati ſunt, à nonnullis quia eius flos nõdum apertus cancri chelas colore & forma refert, flos cancri, ab Hiſpanis & Luſitanis *Cuentas*, à numerãdo, quòd ex iſtius fructu vt ex tenellis & deciduis malis arantiis ſpherulę precatoriæ fiãt, ab aliis cannacorus, ambiguę inter cãnas & acorum naturę. Huic primùm vnus, deinde plures ſtolones ex eadẽ radice prodeunt, cubiti vnius, interdum duorum aut trium altitudine, digiti craſsitudine, geniculati arundinis modo, quos circa genicula ambiũt folia multa, ampla, trãſuerſis filis neruoſa, foliorum Muſæ arboris ſpecie, ſed tenuia, herbaceo virore pallaſcẽtia, & in extremo acuminata, quæ cùm primũ erumpunt chartaceorum corniculorum modo cõuoluta conſpiciuntur, & guſtata herbaceum quẽdam ſaporem referunt primùm, qui paulò pòſt nõnihil acrimonię

ARVNDO ſeu Canna Indica, Cluſij.

ARVNDO ſeu Canna Indica, Dalechamp.

admixtum habet. In ſummo caule ſunt flores, gladioli floribus forma ſimiles, colore phœniceo pulcherrimè nitentes, capitulo cuidam hirſuto inhærētes, quod cùm flore nōdum aperto cancri ſeu locuſtæ marinę chelam quadātenus repręſentat, floribus dilapſis aut marcidis, capitula iſta augētur, fiuntq; triangula & veluti ſpinoſa, fructus ricini modo, in quibus ſemē per maturitatem fuſcum & atrum, rotundum: radix nodoſa, craſsioribus fibris ſtipata, ex cuius nodis aliis adnaſcētibus radices

Vires. aliæ procurātur, matri ſimiles. In Luſitaniæ monaſteriis quibuſdam frequētem vidit Cluſius etiam media hyeme florētem. Hodie multis aliis in locis ſeritur & colitur à rei herbariæ ſtudioſis in fictilibus, aut ligneis doliis, vt ſoli meridiano faciliùs exponātur: quoniam calore & apricatu valde gaudet, altioſáq; planta boreæ flatu & frigore maximè læditur. Huius folia eſſe putant, quibus maſſas gummi elemni obuolutas videmus in Seplaſiis. Huc inſerēda Arundo Saccharifera Indica, inter miliaceas & arundinaceas plantas media. Septenûm octonúmve pedum calamos profert, pollice craſsiores, denſis geniculis interceptos, fungoſa, ſucculēta, valde dulci candidáque medulla farctos, folia binos cubitos æquant, anguſtiora tamen Donacis, ſcabra, & ſecundum longitudinem ſtriata, numeroſa, ſtolones eiuſdem cum cæteris arundinibus coloris amplectētia, anguſtiora iis quibus Sacchari metæ inuolutæ paſsim apud inſtitores cernuntur: flos in ſummo comoſus, & quadantenus Melicæ. Radix ad cannæ radicem accedit, ſed minùs lignoſa, ſucculentior, dulcior: ex qua germina oriuntur quæ reſecta ſationi opportuna ſunt. Panguntur etiam taleæ ex ima radice abſciſſę, atque bello proficiunt in Gallia & Belgio, ſed hyemis iniuria pereunt. Humenti ſolo gaudet, ſed calidiore aëre, & tepidiore aura. Liquorem ſiue laticem fundit (Saccharum vocant) cuius ſatis celebrari nunquam poteſt tum lautitia, tum vtilitas, in culinis, in Pharmacopœorū Officinis, eſu, potu, in ſecunda & aduerſa valetudine, in quauis ætate, ſorte, regione. Etſi prima, nō tamen ſola huius ferax

Locus. eſt India, ſed etiam Madera & Canariæ. Eſt & iam Europæ multis ad Mediterraneum Oceanumq; mare tractibus inquilina, vt Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Siciliæ, atque etiam in amœniſsimis Olbiæ in Gallica prouincia viretis, nō procul & è regione Stœchadum inſularum teſte Pena. Vallatoriæ arundinis radix, vt ad vires tranſeamus, trita per ſe, aut cum bulbis ſpicula aculeoſq; corpore extrahit: luxata lūborumq; dolores cum aceto mulcet. Virētia folia tuſa & impoſita eryſipelata & cæteras inflāmationes ſanāt. Corticis cinere perunctæ cum aceto alopecię ſanātur, lanugo arūdinum in aures illapſa ſurditatem inducit. Eadem etiā cypria arūdo efficere poteſt. Eadem & quædam alia

Lib.24.c.11. Plinius prodidit. Arundinis radix cōtrita & impoſita filicis ſtipem corpore extrahit: item arūdinem filicis radix. Arundo cypria quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emēdat: item putreſcētia vlcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos vtuntur. Efficacius & contra ignes ſacros collectionéſq; omnes. Vulgaris arundo extractoriam vim habet, & recēs tuſa non in radice tantùm, medetur & luxatis & ſpinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita & in vino pota venerem concitat.

Lib.32.c.10 Arundinum lanugo illata auribus obtūdit auditum. Et alio in loco. Phragmitis radix

ARVNDO, Saccharifera.

radix recens tusa luxatis medetur,& spinæ doloribus ex aceto illita. Cypriæ verò quæ & donax vocatur, cortex alopeciis medetur vstus,& vlceribus veteratis:folia extrahendis quæ infixa sunt corporibus,& igni sacro. Paniculæ flos si aures intrauerit exurdat. Qua de re sic disserit Galenus. Calami phragmitis radicem cum bulbis aculeos & stipites ex alto extrahere quidam scripsêre, ceu trahẽdi quædam vis ei insit. Nos tamen eius rei periculum non fecimus. Verùm quantũ ex gustu licet coniicere,abstergentem facultatem possidet non paucam,minimeq; acrem. Quinetiam folia ipsa abstergẽtis sunt facultatis : cortex verò eius cõbustus admodum tenuium partium,& digerentis facultatis efficitur,adiunctum habẽs abstersorium quiddam,vt exsiccet & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen desiccet quàm excalfaciat. Vitandus est eius flos quẽ Anthelen vocant. Nam si in aures incidat,adeò tenaciter inhærens affigitur,vt auelli nõ possit,auditumq; vitiet,quamobrem sæpissimè exurdat. Hæc Galenus. Traditur à rei agrariæ auctoribus inter arundinem & filicem intestinum esse odium,quare arundinem vomeri alligatam filicem in agro destruere ac enecare prodiderunt. At eò maior arundini cum asparagis intercedit amicitia. Nam si serantur in arundinetis, ibi mirificè proueniunt. Li.7.simpl.

GRAMEN. CAP. VI.

DE Gramine vulgari & multis graminum generibus diximus alibi, nunc de pluribus aliis hîc tractabimus cum palustribus & aquaticis plantis. Primùm de gramine aquatico,cui radix nigra, longa, geniculata,huc illuc sese diffundens per cœnosum solum, multũ fibrata: folia arundinis,angusta,quæ ex caule sesquipedali per interualla prodeunt, cyperi similia: flos in paniculis nigris pendulus,cyperi modo,gustu insipido.In locis palustribus,& riuorum marginibus crescit. Gramen aculeatum, id fortassè cuius meminit Plinius,radice nititur exili,breui,candicante,capillamentis fibrata: folia In Ag.c.19. *Forma.* *Locus.* Li.24. c.19.

GRAMEN Aquaticum.

GRAMEN Aculeatum.

fert graminis ſimilia,anguſtiora,tenuiora,propè radicem multa,in caule pauca:is dodrantalis eſt,teres,in cacumine quatuor aut quinque echinos producens, oliuæ paruæ non diſsimiles,aut potiùs xanthij fructibus:quos conuolutos olim naribus inſerebant & extrahebant ſanguinis ciendi gratia.In riguis naſcitur inter arundines,typhos,& alias id genus aquaticas plantas. Gramen arundinaceum radice eſt foris nigra,intus alba,geniculata,in obliquum ſerpente, ſupernè modicè fibrata,ſubdulci: foliis arundinis, non adeò latis,ad radicem multis, in caule ſeſquipedali paucis: flore nigro, ſpicato,aſpero,& ſi prȩmas digitos pungente. Equis & bubus noxium eſſe aiunt. In humidis ſcaturiginibus fontium & riuorũ per pinguia loca decurrentium prouenit. Gramen nigrum radiculas emittit multas candicantes:folia graminis longiora,circa radicem numeroſa, pauca in caulibus duobus tribúsve, dodrãte altioribus. Flos ſpicatus niger, vnde huic plantæ cognomen,& in ſummo caulium eminet, & ex eorũdem medio prodit variis in locis inter ipſos cauliculos & foliolum,quod ex eorũdem latere exurgit. Ad riuulorum fluenta, & fontium ſcaturigines proſilit. Gramen triangulũ radicem profert nigram, craſſam, multum fibratam,cœnum olentem: folia multa, longa, vndecũque aſpicias angulos tres oſtendentia, qua de cauſa triangulum cognominarunt, florem ſpicatum,ſubnigrum, floſculos candi-

GRAMEN Arundinaceum.

GRAMEN Nigrum.

GRAMEN Triangulum.

cantes

cantes è ſpicarum rimis promentem cùm deflorere incipit. In pigris & ſtagnantibus aquis creſcit. Plantam proximè appictam à ſimilitudine quæ ei eſt cum gramine quod à Græcis ἄγρωστις ἐν τῷ παρνασῷ dicitur, à Latinis Gramen Parnaſium, Dodonæus à quibuſdam Gramen Parnaſi nominatum fuiſſe tradit. Foliola mittit rotunda, hederæ aut aſari foliis haud multùm figura diſsimilia, ſed multò minora, & virore magis diluto, inter quæ duo tréſve cauliculi eminent, graciles, pedales, in imo rufeſcentes, in ſummo decoris floribus ornatos, candidis, quibus diſsipatis ſuccedunt capitula rotunda, quæ ſemen rubeſcens concludunt: radix eſt craſsiuſcula, multùm fibrata. Semen deſiccat & ſubtiliũ eſt partium. Graminis huius decoctum, auctore eodem Dodonæo, potu vẽtriculum humidum & imbecillum roborat, aluum ſiſtit, nauſeam prohibet. Eiuſdem in vino aut aqua decoctum vrinas ciet, maximè eius ſemen: neque ſolùm vrinas ciet, ſed etiam calculos è renibus pellit. Folia virentia trita & impoſita vulneribus recentibus, ſanguinem ſiſtunt, & ea glutinant. Ex herbæ ſucco collyrium paratur quod viſum acuit, & oculorum caliginem diſcutit, ſi tantũdem vini & myrrhæ dimidium permiſcueris cũ piperis & thuris momento, quod vt diu integris viribus conſeruari poſsit, ærea pyxide reponendum eſt. Prorſus idẽ in vdis Brabantini agri locis ſponte oriri tradit Lobellius, ſola florum duplicatione ſpecioſa varium. Poteſt & gramen Parnaſi nuncupari quod hîc depictum eſt, radicibus plurimis, longis, capillaceis, mollibus, candidis, caulibus

Lib. 4. c. 53.

GRAMEN Parnaſi, Dod.

Vires.

Ibidem.

GRAMEN Parnaſi duplicato flore, Lobellij.

ALIVD GRAMEN Parnaſi.

numeroſis

numerosis fruticosum, dodrantalibus: foliis hederæ facie similibus, densis, sed non tam crassis, nunc prorsus rotundis, nunc tanquam in anguli acumen desinentibus: flore copioso, violæ simili, luteo. Flos folium, fruticosa caulium congeries historię Dioscoridis respondent, minimè tamen radicum crassities, numerus, sapor prædulcis. Sed quia herbarij Gramen Parnasi vocauerunt, mutare nomen non libuit.

Cap.18. De alio Gramine Parnasi, ex Matthiolo in agro diximus.

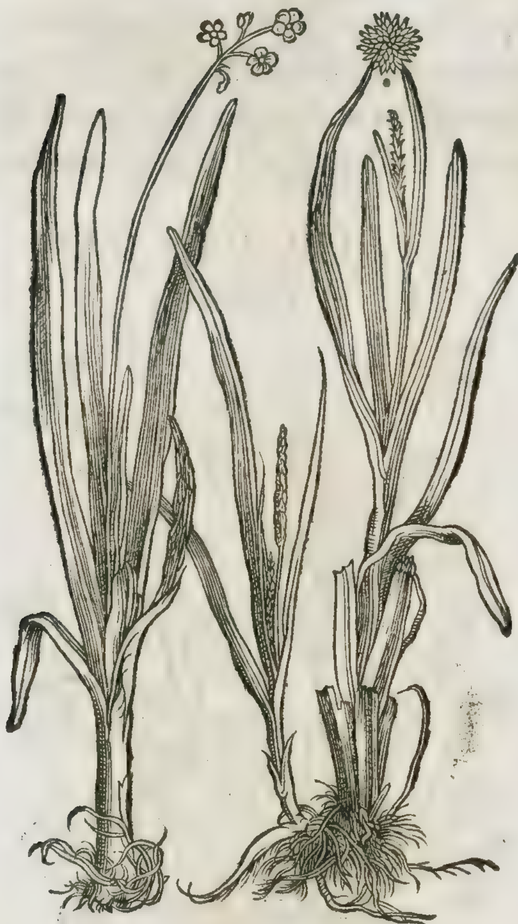
CALAMAGROSTIS. CAP. VII.

Nomina *Forma.*

ΚΑΛΑΜΑΓΡΩΣΤΙΣ Græcis, Latinis dicitur Gramen arundinaceum, quod mediæ sit inter Gramen & arundinem naturæ & figuræ. Cuius hîc genera aliquot exhibentur. Prima Calamagrostis leucanthemos, à candidis floribus meritò nominatur, caules proferens longos, rotundos, læues, minimè geniculatos, in quorum verticibus elegantes & candidi flosculi emicant, forma cucurbitæ flores referentes, omni odore destituti. In vliginosis locis nascitur. Altera Calamagrostis foliis vestitur acutis, longis, in medio anguloso neruo distinctis, ideóque triangularibus, herbacei coloris. Ex horum medio læues prodeunt & teretes caules, in quorum fastigiis veluti pilulæ prominent, exiguis & candidis fibris vel paniculis florentes: quæ pilulæ Iulio mése

CALAMAGROSTIS I. & II.

CALAMAGROSTIS III. & IIII.

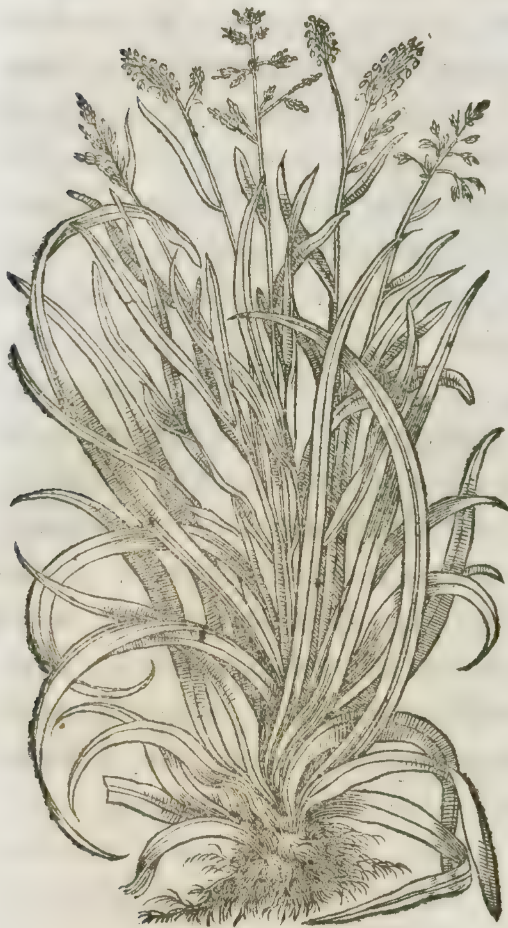
cum defloruerint, in echinata quædam capitula nucem myristicam magnitudine æquantia desinunt, quæ nihil aliud sunt quàm multorum seminum aculeatorum aceruus. Radix intra humum multis fibris & adnatis radiculis serpendo longè lateq; se diffundit.

Locus. In vliginosis tractibus, & humectis pratis crescit. Hanc plantam

Lib.2.c.37. Tragus sparganiũ Dioscoridis esse iudicat. Duo alia Calamagrosteos genera, quod ad caules & folia acuminata attinet, prioribus similia sunt, sed multò minora & floribus distantia, gustu admodùm ingrato, quæq; in pratis minimè cõmendentur.

CAREX.

CAREX TRAGI. CAP. VIII.

CArex Latinis ex qua mollisſimæ texuntur cathedræ vliginoſo & paluſtri loco plurima, foliis ferè eſt arundinis, longis, acuminatis, latiuſculis, circa radicem numeroſiſsimis, ex quorum medio exurgunt caules tenues, in ſummo paniculas ferentes. Radix craſsiuſcula eſt, & fibrata. Caricem veram hîc appictam Tragus nomine graminis vulgò cogniti depinxit, *Gras* à Germanis dicti. *Forma.* Lib.2. c.

POTAMOGETON. CAP. IX.

LAtinis Potamogeton & fontalis, Græcis ποταμογείτων, & σταχυίτης, Gallis *Eſpi d'eau*, Germanis *Saurkraut*. Potamogetoni nomen inditum eſt, quòd in paluſtribus & aquoſis locis naſcatur, auctore Dioſcoride, nomen enim id fluminibus vicinam ſignificat. Stachyites verò dicta quaſi ſpicata, ob caulem quem ex ſe mittit floribus & ſemine ſpicatum. Potamogeton, inquit Dioſcorides, folium habet betæ ſimile δασύ, denſum, non, vt verterunt, hirſutum, paulùlum ſupereminens extra aquam. Ex qua breui delineatione ſatis intelligi poteſt, herbam cuius picturam hîc damus, eſſe Potamogetona. Caulem namque rotundum habet, geniculis interſectum, è quibus pediculi exeunt, foliis betæ aut plantaginis veſtiti, paulùm ſupra aquam eminentibus. Flores etiam ſpicatos plantaginis inſtar profert, ac ſubinde ſemen. Radix flexuoſo anfractu excurrit, è geniculis multis propagans fibras, fundo aquæ immerſas, è quo alimentum ſugit. Conſentiunt & natales: naſcitur enim in lacuſtribus & aquoſis locis. Refrigerat & aſtringit, vt tradit Dioſcorides, pruritibus, vlceribúſque, vetuſtis, & iis quæ paſcendo ſerpunt confert. Aſtringit & refrigerat ſimiliter polygono, ait Galenus, ſed eſſentia eius craſsior quàm polygoni eſt. Plinius de eadem hæc ſcripſit. Potamogeton ex vino dyſentericis etiam & cœliacis, ſimilis betæ foliis, minoribus tantùm, hirſutioribuſq́; , paulatim ſupereminens extra aquam. Peculiariter refrigerat, ſpiſſat. Vſus in foliis: cruribus vitioſis vtilia, & contra vlcerum nomas, cum melle, vel aceto. Vetus Cornarij codex habet: extra aquam. Vſus in foliis: refrigerant, ſpiſſant, peculiariter cruribus vitioſis, &c. Subiicit Plinius. Caſtor hanc aliter nouerat, tenui folio velut equinis

Nom. Li.4.c.96. *Forma.* Ibidem. *Temper. & Vires* Ibidem. Li.8.ſimpl. Lib.26.c.8. Embl.86. li.4.Dioſc.

POTAMOGETON I.

POTAMOGETON II.

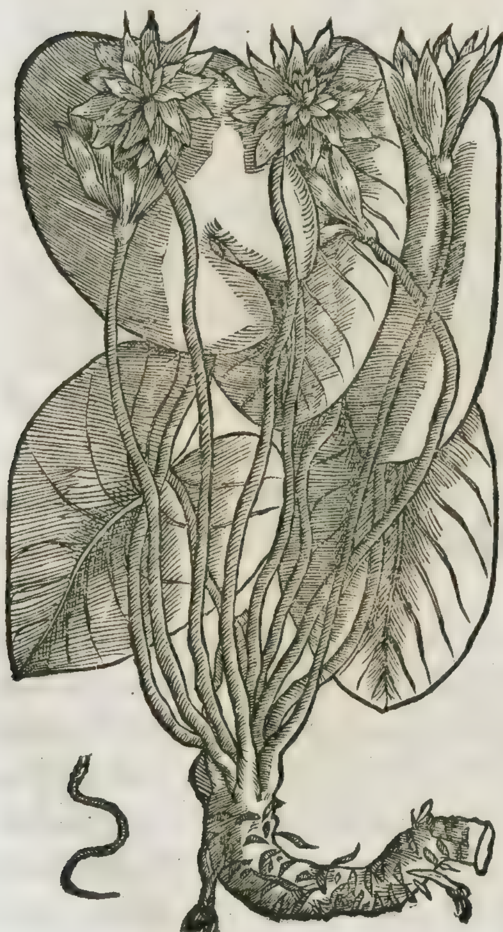
equinis ſetis, thyrſo longo & læui, in aquoſis naſcentem. Radice ſanabat ſtrumas & duritias. Potamogeton aduerſatur & crocodilis: itaque ſecum habent eam qui venantur illos. Nouit & alteram Potamogetona Dalechampius, quæ in lacubus & ſtagnis Sequanorum gignitur, caulibus per aquam ſparſis, anguloſis, geniculatis, radiculas exiles & albas è geniculis mittentibus, quibus obuium in ripis cœnum ſolúmve apprehendit: ex ſingulis quoque articulis ſingula folia prodeunt, longo pediculo nixa, longiora quàm in priore Potamogetone, craſsiora, & (quæ certiſsima nota eſt hanc ab illa diſtinguendi) tranſuerſis lineis virgata, cùm prioris folia lineis in longum ductis diſcriminentur. Flos ſpicatus rubet, longo hærens petiolo: ſemen copioſum, durum, folliculis incluſum.

NYMPHAEA. *CAP. X.*

Nomina

NYMPHAEA Latinis, ſicuti Græcis Νυμφαία vocatur, Arabibus *Nilofar, Ninofar*, & *Nilufar*, Officinis *Nenufar*, Gallis *Blanc d'eau*, & *Lis d'eſtang*, Germanis *Gelb, vueiſz ſchebluomen*, Hiſpanis *Eſcudetes del rio*, & *Higos del rio*. Aquæ, lymphæ ſeu nymphæ antiquitus vocatæ nomen & natales dederũt Nymphææ: aquoſum enim amat locum, inquit Dioſcorides: vel id nomen ſibi vendicauit, vt ex veteribus aliqui fabulati ſunt, à Nympha quæ zelotypia Herculis intabuit, & mortua in paluſtrem hanc plantam mutata eſt. Dioſcorides duo ponit Nymphææ genera: vnã flore albo, radice nigra: alterã flore luteo, radice alba: quibus tertiam addit Matthiolus Nymphæam paruam, quæ in quibuſdam Bohemię lacubus prouenit: quam alibi quàm in Bohemia ſeſe vidiſſe negat. Primam igitur Nymphæam albam maiorem nominare licebit: poſtremam hanc Nymphæam albã minorem. Sunt herbarij qui Nymphæam quandam luteam minorem reperiri, ſed rariùs, idq; in Septentrionalibus regionibus aſſerunt, à ſuperiore illa quoque diſcernendam, vt hæc minor, illa maior lutea ſit nuncupanda. Nymphæam albam maiorẽ dixit Dioſcorides foliis eſſe fabæ Ægyptiæ, minoribus, & longioribus, aliis in ſumma aqua, aliis demerſis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio

NYMPHAEA Maior alba.

Li.3. ca.132.
Genera.
Ca.132. li.3.

Forma.
Li.3. ca.132.

NYMPHAEA LVTEA MAIOR.

lilio ſimili, albo, medium croceum habente: cùm defloruerit, vt rotundum malum, aut papaueris caput extuberat, nigro, amaro ſemine, dēſo & lato, lenti guſtus. Caulis eſt læuis, niger, minimè craſſus, Ægyptiæ fabæ cauli ſimilis: radix nigra, ſcabra, clauæ ſimilis, quæ Autumno ſecatur. Hæ omnes notæ noſtro Nenufari optimè quadrant. Folio enim conſpicitur orbiculato, læui, herbaceo, amplo, in ſtagnantibus aquis ſupernatante: flore candido lilio ſimili, cuius medium croceum eſt, & cùm defloruerit, capite papaueris, in quo ſemen amarum, latum, pingue. Caulis gracilis eſt & læuis: radix nigra & ampla, dulcis, nodoſa, clauæ formam referens. Nymphæa altera Dioſcoridis foliis eſt ante dictæ, radice alba, ſcabra: flore luteo, nitente, roſæ ſimili. Quæ itidem notæ in vniuerſum omnes alteri Nenufari, quæ luteis eſt floribus, reſpondent. Vtramq; ſic depinxit Plinius partim ex Theophraſti & aliorum, partim ex Dioſcoridis, vel Crateuæ ſententia. Nymphæa nata traditur Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare Heraclion vocant aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ ſimili. Ideoq; eos qui biberint eam, duodecim diebus coitu genituraq; priuari. Laudatiſsima in Orchomeno & Marathone. Bœoti Madon vocant, qui & ſemen edunt. Naſcitur in aquoſis, foliis magnis, in Lib. 23. c. 7.

NYMPHAEA *Lutea Minor.*

NYMPHAEA *Altera Lutea Minor.*

ſumma aqua, & aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio ſimili, & cum defloruit, capite papaueris, tenui caule. Secatur Autumno. Et mox. Eſt & alia Nymphæa in Theſſal a amne Peneo, radice alba, capite luteo, roſæ magnitudine. Theophraſtus de radicum differentia agens, ita de Nymphæa ſcribit. (Lib. 9. hiſt. cap. 13.) Γλυκεῖα μὲν ἡ τε νυμφαία καλουμένη. φύεται δὲ ἐν ταῖς λίμναις, καὶ ἐν τοῖς ἑλώδεσιν, οἷον ἔν τε τῇ ὀρχομενίᾳ καὶ μαραθῶνι, καὶ περὶ κρήτην. Καλοῦσι δὲ αὐτὴν οἱ βοιωτοὶ μαδωναίν, καὶ τὸν καρπὸν ἐσθίουσιν. ἔχει δὲ φύλλον μέγα ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Εἶναι δέ φασιν ἴσχαιμον, ἐὰν τρίψας τὶς ἐπὶ τὴν πληγὴν ἐπιθῇ. χρησίμη δὲ καὶ πρὸς τὰς δυσεντερείας πινομένη. Ideſt, Dulcis Nymphęę radix, quę naſcitur in lacubus & paluſtribus, vt in Orchomenia & Marathone, & in Creta. Bœoti Madonain vocāt, eiúſque fructu veſcuntur. Habet folia magna ſuper aquam. Trita & plagæ impoſita ſanguinē ſiſtere dicūtur: & pota ad dyſenterias vtilis eſt. Nymphæa minor alba, Morſus ranæ Herbariorum: folio quidem Nymphææ, ſed braſsicæ marinæ paulò maiore: flore candido, capitibus exiguis vt in cappari: ſemine intus papaueris magnitudine. Nymphæa lutea minor radiculis multis vliginoſo cœno affixa eſt, capillaceis, è caulium nodis prodeuntibus: foliis multis, longo, rotūdoq; pediculo nixis, guſtu amaris, aquæ innatantibus, denſis: caulibus teretibus, geniculatis: floribus luteis, flori cucurbitæ perquā ſimilibus, quinque tantùm foliolis conſtantibus, non, vt in lutea maiore, numeroſo ſtipatu congeſtis, aut multos apices intus gignentibus, per ambitum venuſtiſsimè fimbriatis: cauliculo oblongo, lato & compreſſo, ſeminibus pleno oblongis, latis, in ambitu piloſis, atriplicis ferè modo, guſtus quoque amari. Nymphæa alba maior & lutea in paludibus & ſtagnantibus aquis naſcuntur. Nymphæa minor alba & lutea aquarum etiam ſunt alumnæ: verùm regionū maximè Septentrionalium. Lutea minor in Sebuſianorū parte, quam vulgò Breſsiam vocant, plurimis ſtagnis ac viuariis innatat, quare omnibus illic nota ac celebris eſt. Præterea in Sequanæ ripis ad Mantam oppidum gignitur. Græcis fortaſſis incognita. Septentrionales, apud quos ſæpiùs prouenit, Morſum ranæ vocitant, cùm Nymphæa parua veriùs appellanda ſit: magis enim ad Nymphęas, quàm ad potamogetona, aut quamuis aliam paluſtrem herbam accedit, tum figura, tum natalibus. Alba minor alia radice eſt plurimis fibris ſimul coaceruatis villoſa,

NYMPHAEA MINOR ALBA.

NYMPHAEA Alia minor alba.

villoſa,cubitalibus,quæ herbæ viticulas longè lateq; diſiectas alunt in luto adeò profundè demerſa,vt niſi validè ſub cœnum brachium adigas, vix vi eruere poſſis,villos multos per aquam ſpargente,ramorum geniculis affixos,tenerrimos,qui facilè rumpuntur cùm herba vellitur: id quod multos decepit credentes nullam aliam radicem eſſe præter exiles eas fibras:folia multa Nymphææ modo è nodoſis ramorum per aquam fluctantium geniculis prodeunt, longo pediculo hærentia,aquis innatantia,minori chelidonio au aſaro ſimillima: quorum auerſæ parti ferè ſemper muccoſi vermiculi,ex aqua recens compacti,velut agglutinati hærẽt & in ea fouentur:rami per ſummam aquam huc illuc diffunduntur. Flos eſt violæ,niueus,longiuſculo capite & herbaceo incluſus priuſquam dehiſcat, longa virgula ſubiecta nuda, nec ramoſa, nec folioſa, vt in chelidonio minore. Floret Auguſti menſis principio.Flos noctu comprimitur & ſub aqua latet,inter diu pateſcit,& aquis ſeſe exerit. Euulſa herba & rurſus in aquam iniecta viriditatem diu retinet,& quamuis radicibus careat, reuiuiſcit tamen, nouamq; ſobolem gignit. Sapor idem qui & lenticulæ paluſtris. Vis refrigerandi & humectandi. Miretur aliquis & iure quidem, Theophraſtum quo loco paluſtres plantas,præſertim in Orchomenio lacu frequentes,tam diligenter enumerauit & deſcripſit,Nymphæę lacuum & paludum ferè omnium aquis innaſcentis nullo modo meminiſſe, ſed eo tantùm loco quo de radicum differentia tractat,quem ſupra citauimus.At qui plantas Orchomenio lacui familiares à Theophraſto deſcriptas diligentiùs perpenderit, cõperiet,Dalechampij ſententia,Sidæ nomine tum Nymphæã ipſam, tum ipſius ſemen intelligi,quod eius lacus accolæ Nymphæam Sidam nominent. Theophraſti verba hæc ſunt. Πρότερον οὖν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ περὶ ὀρχομενοῦ τό δ' ἐστι, τὰ φυόμενα δένδρα, καὶ ὑλήματα. ἰτέα, ἐλαίαγνος, σίδη, κάλαμος, ὅ, τε αὐλητικος καὶ ἕτερος, κύπειρος, φλέω, τύφη. ἔτι γε μὴν μηνιανθες, ἴκμη, τὸ καλούμενον ὕπνον. ὃ γὰρ προσαγορεύουσι λέμμα, τοῦτο πλεῖον τὸ καθ' ὕδατος ἐστὶ. Ideſt,Primùm in lacu Orchomeno arbores & materiæ humiles proueniunt,ſalix,Elæagnus,Sida, Calamus tibialis & alter, Cyperus, Phleum,typha, meniantes, icma, ypnum. Quod enim Lemma vocatur, altiùs mergitur in aqua. ἡ δὲ σίδη τὴν μὲν μορφὴν ἐστιν ὁμοία τῇ μήκωνι. καὶ γὰρ τὸ ἄνω κυτινῶδες (Gaza κωδιῶδες vel κηλυκῶδες legit) τοιοῦτον ἔχει, πλὴν μεῖζον, ὡς κατὰ λόγον. μεγέθει δὲ ὅλως ὁ ὄγκος ἡλίκον μῆλον. ἔστι δὲ οὐ γυμνὸν, ἀλλ' ὑμένες περὶ αὐτὴν λέυκοι, καὶ ἐπὶ τούτοις ἔξωθεν φύλλα ποώδη, παράπλησια τοῖς τῶν ῥόδων, ὅταν ἐν κάλυξιν ὦσι, τέτταρα τὸν ἀριθμὸν. ἀνοιχθεῖσα δὲ τοὺς κόκκους ἐρυθροὺς μὲν ἔχει, τῷ σχήματι δὲ οὐχ ὁμοίους ταῖς ῥίζαις.(Gaza legit. τοῖς μήκωνος, ſiue τῇ μήκωνι, vel potiùs ταῖς ῥοίαις ex cõtextu & Athenæo, apud quem corruptè legitur δίδη pro σίδη) ἀλλὰ περιφερεῖς μικροὺς δὲ, καὶ οὐ πολλῷ μείζους κέγχρου. τὸν δὲ χύλον ὑδατώδη τινὰ, καθάπερ ὁ τῶν πυρῶν. ἁδρυνεται δὲ τοῦ θέρους, μίσχον δὲ ἔχει μικρὸν. τὸ δὲ ἄνθος ὅμοιον ῥόδου κάλυκι, μεῖζον δὲ καὶ σχεδὸν διπλάσιον τῷ μεγέθει. τοῦτο μὲν οὖν καὶ τὸ φύλλον ἐπὶ τοῦ ὕδατος. μετὰ δὲ ταῦτα ὅταν ἀπανθήσῃ καὶ συστῇ τὸ κατακάρπιον, κατακλίνεσθαι φασὶν εἰς τὸ ὕδωρ μᾶλλον. τέλος δὲ συνάπτειν ἐπὶ τῇ γῇ, καὶ τὸν καρπὸν ἐκχεῖν. Ideſt, Sida ſpecie papaueri ſimilis eſt:caput enim cytini formam habet,vel vt legit & conuertit Gaza, tale etenim caput gerit,niſi quod amplius ad portionem, magnitudo mali tota amplitudo,eſt autem non nudum,ſed candidis membranis intectum, hiſq; foris folia herbacei coloris ſimilia roſis,quæ adhuc ſunt in calice, quaterna ſe applicant:apertum grana rubra oſtendit, figura non papaueris (ſic legit Gaza, ſed legendum,vt diximus, malo punico diſsimile,vt totum caput malo ſimile ſit,grana verò intus concluſa mali punici granis diſsimilia,cum minora ſint) ſed orbiculata,exigua, nec multò milio maiora. Saporem quemdam dilutum habet vt triticum:craſſatur æſtate,pediculo paruo adnectitur:flos calici roſæ ſimilis, ſed maior, & ferè duplex magnitudine. Huic & folium ſuper aquam extare affirmant,poſtea cum defloruerit,fructúſque compactus fuerit,magis in aquam declinare:tandem

Tempus.

Lib.4.hiſt. cap.11.

terram contingere, fructumq; fundere. Hæc tam accurata Sidæ historia Nymphæam hoc nomine intelligi perſpicuè demonſtrat. Nymphæa enim nuſquam alibi quàm in lacubus & paludibus reperitur, nec alibi flores eius foliaq; decerpuntur, quàm ſumma aqua: flos præſertim luteæ roſæ calicibus ſimilis. Fructus, quem peculiariter etiam Sidam vocant, membranoſis & candidis foliolis obtegitur, papaueris caput figura æmulatur, tamen grandior & amplior, nempe mali ferè magnitudine. Æſtate craſſeſcit, & cùm perfectus eſt paulatim aquam ſubit, donec terram attingat, tum demum fructum fundit. Semen aperta Sida rubrum ſpectatur, malo punico diſsimile, vt quod rotundum ſit, minutum, milio non multò maius, ſaporis aquoſi. Hæc, inquam, omnia in Nymphæa ſpectantur, niſi quis dicat à Theophraſto Sidæ ſemen rubrum, Nymphææ nigrum à Dioſcoride dici. Cui facilè reſpondetur Nymphææ ſemen matureſcens rubeſcere, ſiue rufeſcere, maturum nigricare. Prætereà inter lacuſtres ſiue paluſtres plantas Nymphæam valde celebrem, nuſquam alibi Theophraſtus aut deſcribit, aut recenſet, cùm tamen in Orchomeno lacu plurima naſceretur, eodem Theophraſto teſte, cùm ait, Lib.9. hiſt. ca.13. Dulcis eſt Nymphææ radix. In lacuſtribus naſci ſolet, vt in Orchomenia, Marathone, & in Creta. Hanc Bœoti vocant Madonain, fructúmque mandunt: quod poſtremum itidem de Sidæ ſemine dixit Theophraſtus. Cibo idonea ex naſcen- Lib.4. hiſt. cap.11. tibus in lacu Sida, & ipſa, & folia ouibus, germen ſuibus, fructus hominibus. Pena plantam aliam raram & perelegantem maluaceam, & Althææ congenerem, non abs re à quibuſdam doctiſsimis Sidam Theophraſti exiſtimari ſcribit, cui quidem, vt ſi quæ alia, optimè quadrat. Nam σίδη Græcis dicta fuit, inquit, à flore eiuſdem cum balauſtio coloris, nec abſimili, qualem venuſtum imprimis oſtendit hæc planta, florere ſolita in locis riguis, lacuſtribus agri Ferrarienſis inter Patauium & Eridanum flumen. Radix hortenſis maluæ, caulis cubitorum duorum, folia Althææ, ſed oblongiora, laciniis acutioribus, flos purpureus, ſaturatus, pæoniæ aut maluæ ſatiuæ, aut cytini. Iuxta & in ſummis caulibus viſuntur tempore vindemiarum vtriculi rotundi, oblongi, pullo colore, Ariſtolochiæ effigie, prægnantes, ſemine ſmyrnij, aut milij colore & magnitudine. Dicitur & Althæa paluſtris. Radix Nymphææ ſicca cum vino pota, inquit Dioſcorides, cœliacis dyſentericíſq; Lib.3. c.131. auxiliatur. Eadem ſtomachi ac veſicæ doloribus illinitur: vitiligines ex aqua emendat: impoſita cū pice alopeciis medetur. Eadem contra veneris inſomnia bibitur, ſiquidē ea prorſus adimit: pota aſsiduè aliquot diebus genitale infirmat. Idem ſemen potum efficit. Nymphęæ luteæ ſemen & radix contra fœminarum profluuia efficaciter ex vino nigro bibuntur. Plinius de Nymphææ Lib.25. c.7. in medicina vſu ſparſim hæc tradit. Radix nigra in ſole ſiccatur, aduerſatúrque aluinis: quod corruptè legi affirmat Cornarius ſuppoſitum à quodam, qui cùm Embl. 134. lib.3. obliteratam lectionem aſſequi non poſſet, aduerſatúrque aluinis ſubſtituit ex Dioſcoridis verbis κοιλιακοὺς ὠφελεῖ, ideſt, cœliacis prodeſt: aluinos dictos putans Li.21.ca.27. cœliacos: cùm tamen hac voce vſus Plinius non comperiatur. Nam quod alibi

ALTHAEA Paluſtris, Penæ.

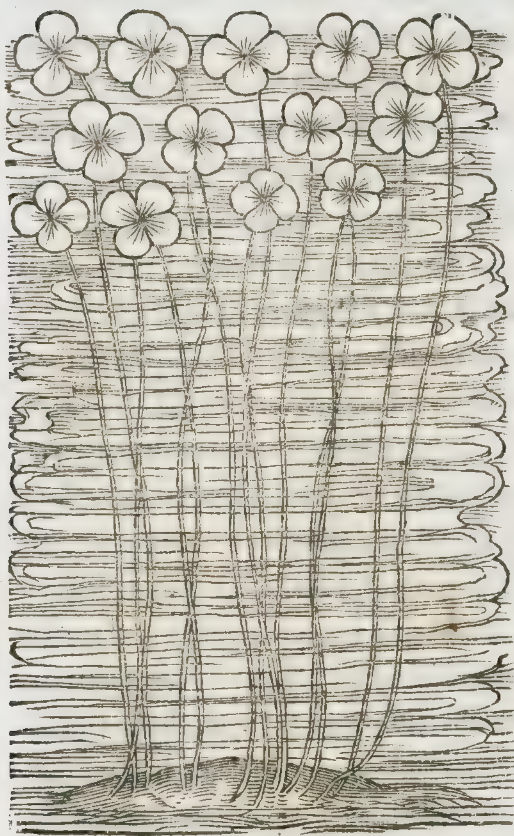

de Vin

de Vincaperuinca legitur, Aluinis imposita multùm prodesse dicitur: hoc in vetere habetur, In aluta imposita, &c. Vetus itaque Cornarij codex habet, ac versatur, & pro aluinis alternis, vocis tam certa vestigia, vt non sit alia verior lectio exquirenda, cùm & sententia ipsa ita plena reddatur. Idem Plinius vires Nymphææ ita tradit. Venerem in totum adimit, vt diximus, Nymphęa Heraclia, eadem semel pota in quadraginta dies. Insomnia quoque veneris à ieiuno pota, & in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non solùm venerem, sed & effluentiam geniturę (ita ὀνείρωγμὸν, idest, seminis in somno effusionem reddidit: vulgati codices habent affluentiam) ob id corpus alere, vocémque dicitur. Et alopecias emendat Nymphææ & cicutæ radix, si vnà tritæ illinantur. Et, Nymphææ Heraclię semen cum vino potum dysentericis prodest. Tenesmo radix Nymphęę Heraclię è vino bibitur. Et, Aluum leuiter soluit & Nymphęa in vino austero. Nymphęę Heraclię radix è vino pota, & ipsa consumit lienem. Et, dolores vesicę sedat ex vino Nymphęę Heraclię radix. Et, Nymphęa trita plagis imponitur (ad sanguinem sistendum.) Et, Vlcera manantia Nymphææ Heracliæ radix sanat. Galenus verò optimè de hac re statuit his verbis. Nymphææ tum radix, tum semen desiccandi vim habet citra morsum. Itaque ventris profluuia cohibet, seménque siue per insomnia, siue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dysentericos. Cæterùm Nymphæa quæ candidam habet radicem potentioris est facultatis, vt & muliebri medeatur profluuio. Verùm & hæc & ea quoque quæ nigram habet radicem ex vino nigro austero bibitur. Porrò nonnullam habent quoque & abstergendi potentiam. Itaque & alphos sanant & alopecias. Cæterùm ad alphos macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba. Arabes non solùm Nymphæarum semine & radice vtendum præcipiunt, cùm refrigerare & exsiccare sit opus, sed & floribus, cùm refrigerandum & humectandum sit, de quibus Græci nihil scripserunt. Nymphææ flos, inquit Auicenna, est frigidus & humidus in secundo. Serapio. Albasari, Nenufar est frigidum in tertio gradu, humidum in secundo, subtilium partium, penetratiuum, aufert vigilias euenientes à caliditate. Rhasis. Nenufar est frigidum, inducit somnum, sedat dolores: quod de floribus intelligendum est, & certa experientia compertum. Nam syrupus ex iis calorem immodicum valde extinguit, oleum & aqua ex iis stillatitia somnum alliciunt, dolores capitis sedant à bile excitatos. Quod si hæc Græcorum inuentis addiderint, non modò non culpandi, sed laudandi sunt potiùs: neque propterea existimandum eos de alia quàm de Gręcorum nymphæa loqui, cui cùm refrigerandi & humectandi vim tribuunt, de floribus intelligunt, sicuti Græci atque Arabes de semine & radice, cùm vim refrigerandi & exsiccandi illis inesse tradunt. Sed inde maiores rixæ & conuitia neotericorũ in Arabes, qui Nymphæam quandam calidæ naturæ esse tradiderunt, & tenuium partium. Serapio. Est alia species Nenufarum, in qua est acuitas, caliditas & subtilitas, ita quod quando volumus calefacere in ægritudinibus frigidis, administramus eam, & inuenimus iuuamentum. Verùm quid miri est cùm Nymphęa inde dicta sit, quòd lymphis nymphísve sit conuictrix & accola, Serapionem & ipso antiquiores palustrem aliquam plantam consimilem, calidã, tenuantémque nymphęarum generibus adscripsisse? nimirum illam fortaßè quam Belgæ *Dotterbloemen* nominant, periti quidam herbarij Caltham palustrem: quippe cuius natales, folia, flores Nymphæam luteam proximè referunt, atque adeò vt hanc illi quidam substituerint. Radix acris gustu est.

Li.26.c.10. Li.25.ca.11. Lib.26.c.8. Ibidem. Li.26.ca.13. Ibid. ca.14. Li.8.simpl. Lib.2.c.315. Lib. simpl. cap.144. Lib. simpl. cap.144. Petr.Pe.in Ad.

LEMMA, THOPH. CAP. XI.

Lib.4. hiſt. ca.11.
Nomen.

INTER Lacus Orchomeni plantas Theophraſtus Lemma recenſuit, non Lemna, vt in vulgatis codicibus legitur, de qua, niſi quantum cõiectura probabili aſſequi poſſumus, nihil certi poſſumus iudicare. Lemma quidam dictum volunt quaſi λεπίδα, ideſt, ſquamam, corticem, membranam à verbo λέπειν quod ſignificat λεπίζειν, deſquamare. Id Lemma eſſe cuius picturã hîc damus veriſimile eſt. In lacubus ſtagníſque agri Seguſiani limpidum aliquem riuulum excipientibus naſcitur, longiſsimis & tenuiſsimis veluti filis ex profundo aquæ in ſummũ emergentibus, in quorum faſtigiis quaterna ſpectantur foliola, ſquamis piſcium ſimillima, inſtar lenticulæ aquæ innatantia, carnoſa, virgata: flos eſt candidus, guſtus fatui. Nominis igitur etymologia, natales Lemmati ſatis conueniunt.

Forma.

LENS PALVSTRIS. CAP. XII.

Nomina.

LENS ſeu Lenticula paluſtris Græcis vocatur *φάκος ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων*, Arabibus *Tahaleb*, ſeu *Thaleb*, Gallis *Lentille d'eau*, Italis *Lente de i paludi*, Germanis *Uuaſſer linſen*, Hiſpanis *Lenteya dellagoa*, Officinis Lenticularia ſeu Lenticula aquæ. Folio eſt rotundo, minuto, lenticulæ ſimili, paruo tenuiq; inhærens capillamento Hæc ſi (quod nonnunquam accidit) aquarum inundationibus à pigris aquis influentes transferatur, cùm litoribus inhæſerit, mirum in modum propagatur: nam ſubnatis quibuſdã capillamentis, quæ radicum vice eſſe videntur, ſeſe terræ alligat, atque ita adoleſcens tandem creſcit in plantam aquatico ſiſymbrio haud abſimilem. Id quod naturæ operum indagatores non ſine admiratione obſeruarunt. Lens paluſtris reperitur in ſtagnantibus aquis, inquit Dioſcorides, muſcus lenti ſimilis. Vis eſt ei refrigerans. Quare omnibus inflammationibus, ignibus ſacris, & podagris cõuenit, tum per ſe, tum cũ polenta impoſita. Agglutinat etiam in pueris hernias inteſtinorum. Sic Plinius Lentem paluſtrem totidem ferè verbis deſcribit. Eſt & paluſtris Lens naſcens in aqua non fluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod collectionibus illinitur, & maximè podagris, & per ſe, & cum polenta: glutinat & interanea procidentia. Et Galenus, Lens paluſtris, inquit, humidæ frigidæq; temperaturæ eſt, vtrimq; ex ſecundo quodammodo ordine. Magnifaciunt quidam, vt tradit Matthiolus, pumilæ huiuſce plantulæ ſtillatitiam aquam

Forma. Matth. in ca.83. lib.4.
Locus.
Lib.4. c.83.
Vires.
Li.25. c.22.
Li.8. ſimpl.
Temper. & Vires.

LENS PALVSTRIS, Matth.

LENS PALVSRIS Altera, Matth.

aquam ad internas viſcerum inflammationes, & ad peſtilentes febres. Quinetiam eandem præferunt ad oculorum ruborem, & palpebrarum phlegmonas,& ad mãmarum & teſticulorum collectiones antequàm augeantur: nam illita non obſcurè fluentes humores repellit. Herba ipſa recens ex aquis allata & fronti adhibita,capitis dolores mulcet, qui à calore prouenerint. Veſcuntur ea anſeres & anates magna voluptate, etiam gallinæ, cùm aquis exempta furfuribus permiſcetur. Sunt qui putant Ipnum plantam Orchomeni lacus à Theophraſto poſitam, lentem paluſtrem eſſe,& à Theophraſto ſiue à Bœotis ſic nuncupatam quòd fauillis è camino furnóve euolantibus ſimilis ſit: nam ἴπνος caminum furnúmve ſignificat, cõiectura, vt aiunt, eò probabiliore, quòd nuſquam alibi huius lenticulæ herbæ frequentiſsimæ notiſsimæq; meminerit Theophraſtus. Alia planta in paludibus quoque naſcitur, inquit Matthiolus, quam à ſeminis figura lentem paluſtrem appellat, Caulem habet anguloſum per aquã repentem,à quo per interualla multa ſimul oriuntur folia longis ac tenuibus pediculis nitentia, quæ quaterna crucis figura ſeſe pandunt,rotundo cacumine.Semen fert racemi modo in ipſo caule inter foliorum pediculos lentium ferè effigie,non tamen adeò compreſſum, ſubnigrum, longiuſculis pediculis appenſum,denſum,durum.Hanc à Cortuſo accepit. Lib.4.hiſt. Cap.11.

PHLEOS. CAP. XIII.

PHLEOS quoque lacuſtris eſt planta,& Theophraſto Orchomeni lacus incola, eáque,inquit,duplex, mas & fœmina, mas fructum fert, fœmina ſterilis eſt,ad nexus vtilis, mas inutilis. An verò à diligentibus herbariis tandiu quæſita nuſpiam lacuum, paludum, aliarúmve ſtagnantium aquarum comparebit phleos ſiue ſtœbe? eandem enim plantam eſſe vulgò putant. Nam phleos mas Theophraſti fuerit ea quæ hîc primo loco depicta eſt? Radice breui,plurimis fibris huc illuc diſperſis capillata,foliorum pediculis cubitalibus,anguloſis,teneris,fungoſis: folio triangulari,tribus cuſpidibus mucronato,virgato,è viridi ſubluteo, valde inciſo, vt in tres cuſpides & earum mucrones finiat, ſuper aquas eminente: caule læui, cubito altiore: flore violæ in terna foliola diſtincto,ex albo ſubpunicea,extante in medio cæruleorum apicum veluti glomo: fructu lato,ſubrubro, vel ſubruſo (ὑπόπυῤῥον enim legendũ in Theophraſto, nõ vt vulgati codices habent ἐπίπυρον) placentæ ſimili (πλακουντῶδες enim lege, non vt in vulgatis πλαχαντῶδες) præter quem globoſa & echinata profert capitula. Euulſa hæc planta, & aquis deſtituta ſtatim flacceſcit & areſcit, vt non niſi in aquis poſsit viuere,quod de phleo Theophraſtus tradit, licet autem eam in ſicco emarcuiſſe putes,tamen aquis reddita ſtatim exhilaratur ac reuireſcit. Gignitur frequentiùs in cœno aquarum non pigrarum quidem aut ſtagnantium, ſed limpidarum & aſsiduè fluentium. Sunt quibus videatur planta ſecundo loco hîc appoſita etiam phleos eſſe, vt ſit vtraque mas, ſuperior phleos anguſtifolia, hæc phleos latifolia,

Lib.4.hiſt. cap.11. *Genera* *Forma*

PHLEOS Mas, siue Stœbe Theoph. Angustifolia.

Matth.in c.96.lib.4.

quam herbarij sagittam, vel sagittalem, alij Plinij Sagittariam aquaticam, siue Pistanam Magonis, quidam linguam serpentis vulgò vocant. Huius folium sagittæ tricuspidis figuram proximè refert, supernè in vnam cuspidem, infernè in duas desinens: pediculo nititur triangulari, intus cauo, sesquicubitali, quandóque maiore pro aquarum profunditate in quibus viuit: caulem habet rectum, læuem, rotundum supernè in ramulos diuisum, quibus flores insident albi, ternis foliolis constantes, hæréntque petiolis pari exortu à caule prodeuntibus. Ex his tandem capitula nascuntur subpurpurea, nucis ponticæ magnitudine, in quibus minutum semen concluditur, radicem habet albam, multifidam, fibratam. Temperamento est frigido & humido, & iisdem cum plantagine aquatiqua viribus. Phleo fœminæ folia sunt longa, angusta, vtrinque velut acie manum contrectantium cæsim sauciantia, sic prominente & elato dorso, vt triangula videantur. Caulis ex mediis foliis prodit, tres aut quatuor pedes altus, globosis & echinatis capitulis circa fastigium surrectis, vt in phleo mare, nullo fructu: radice priori simili. Gignitur ferè in amnium ripis. Huius foliis tegetes & storeas olim rustici texebant, quod ex maris foliis tenerioribus & fungosis fieri nequit. Priori phleo mari & phleo fœminę cum tribulo (terrestri & aquatico)

PHLEOS Mas latifolia. Sagitta maior, Matth.

SAGITTA Minor, Matthioli.

PHLEOS. Fœmina.

ac ononide cõmune id est, auctore Theophrasto, quòd licet spinosum folium non habeant, aculeatum tamen quippiam proferunt præter folium, nempe capitulum echinatum, vt tribulus terrestris spinosum seminis cõceptaculum, aquaticus corniculatam nucem, aculeis rigentem, ononis caulem aculeatum, licet nullius folium spinis armatum sit, vel, vt vulgata habent exemplaria, præter aculeos aliud folium gerunt, id est, nec in totum, nec foliis aculeatæ sunt. Præterea nostræ de phleo sententiæ adstipulantur, quæ sparsim de ea scripsit Theophrastus. Phleõ folio esse carnoso, multipliciter inciso, numerosis radicibus, non tamen altè descendentibus, ononidis & tribuli modo alibi quàm in folio aculeos habere, vt diximus, germinare circa Vergilias, quo primùm tempore terram arant, in aquis vt Sidam & Butomum fructificare: fructũ mollem esse, placentę similem, subrufum, quem ἀνθήλην vocant (quo nomine etiam typhæ florem dici scribit Dioscorides) quo ad lixiuia vtuntur, partem radici proximam, quia tenera est, mandi à pueris, radice pecudes pasci, fœminam sterilem esse, sed commodè necti, marem fructiferum, sed ad nexus ineptum. Hæc priori phleo mari, & phleo fœmine satis benè conueniunt. Ex quibus illud mirum videri posit, quisnam fructus phlei vsus ad lixiuia esse potuerit, vt fortassè corrupti Græci codices Theophrasti videri posint, in iisque legendum non πρὸς τὰς κονίας, id est, ad lixiuia, sed πρὸς τὸ κονιᾶν, id est, ad muros calce illinendos, siue tectorio opere inducendos: conuolutis enim phlei ramis fructu non detracto, muri calce diluta facilè illini possent. Quidam in lixiuiis vtilem fuisse interpretãtur, quòd eius caulibus subasperis lintea sordida fricarentur ac detergerentur. Iam verò, dicet aliquis, phleon foliis esse spinosis, Plinio ita scribente. Aliqua & secundum spinam habent folium, vt tribulus & ononis. Quædam in folio habent & in caule vt phleos, quod aliqui stœben appellauêre. At hæc perperàm à Plinio ex Theophrasto conuersa esse perspicuum est ex ipsomet Theophrasto: sic enim scribit. τὰ δὲ καὶ παρὰ τὴν ἄκανθαν, ἕτερον ἔχει φύλλον, ὥσπερ ἡ ὄνωνις, καὶ ὁ τρίβολος, καὶ ὁ φλεώς, ὃ δή τινες καλοῦσι στοίβην. Id est, quædam præter aculeos aliud habẽt folium, vt ononis, tribulus, phleos, quam nõnulli stœben appellauêre. Ad hæc Theophrastus paulò pòst negat folium phlei spinosum esse, cùm enim dixisset capparim aculeos & in foliis & in caule habere, subiungit, nõ quemadmodùm phleos & hippophaes, quorum folia spinis carent. Et, τῆς δὲ ἀκανθικῆς ἑπόμενον γὰρ τοῦτο εἰπεῖν, ἐπειδὴ διήρηται, τὸ μὲν ἀκανθῶδες ὅλως, τὸ δὲ φυλλάκανθον, ὑπὲρ ἑκατέρου χωρὶς λεκτέον. καὶ τρίτου δὲ περὶ, τοῦ καὶ παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντος φύλλον, ὥσπερ ὁ φλεώς. ὁ δὲ τρίβολος καὶ ἡ κάππαρος ἴδιον ἔχει τὸ μὴ μόνον τὴν ἐκ τῶν καυλῶν ἄκανθαν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τὸ φύλλον ἐπακανθίζον. vel ὥσπερ ὁ φλεώς, καὶ ὁ τρίβολος. ἡ δὲ κάππαρις ἴδιον ἔχει, &c. Sic enim emendandos esse vulgatos codices tum locus proximè citatus, tum spinosarum plantarum diuisio alibi ab eodem auctore posita, & hîc repetita demõstrant. Sed quoniam aculeatas (id enim consequitur) distinximus in eas quæ totæ spinosæ sunt, & eas quæ spinosa habent folia, de vtrisque seorsum dicendum, & de tertio illo genere, quòd præter aculeum folium habet, vt phleos, tribulus enim & capparis id peculiare habent, vt non solùm caulem aculeatum habeant, sed etiam folium,

Lib. 6. hist. Cap. 1.

Lib. 6. hist. Cap. 5.

Lib. 3. c. 116.

Lib. 4. hist. Cap. 11.

Lib. 21. c. 15.

Lib. 6. hist. Cap. 1.

Cap. 5. lib. 6. hist.

folium vel, vt phleos & tribulus: capparis enim id peculiare habet, &c. At ne quis miretur tribulo & cappari modo aculeos in caule solùm tribui, vt ononidi, phleo, myacanthæ, hippophai, modo præter aculeos illos spinas etiam in foliis, intelligat eundem Theophrastum duo tribuli genera posuisse, vnum folio ciceris, minimè aculeato, alterum folio aculeato. Similiter capparis nostras foliis est minimè pungentibus, sed spinosis ramis infesta, quę verò in Ægypto, & multis Græciæ locis gignitur, & ramis & foliis aculeatis riget. Sed si Theophrasti phleum hîc exhibuimus an propterea Dioscoridis stœben inuenimus? In ea sanè sunt sententia plerique herbarij, moti cōiectura ex Theophrasto sumpta, qui loco suprà à nobis citato scribit Phleon à quibusdam stœben appellari. Sed leuis est hęc coniectura, & parui admodùm momenti ad probandum phleon & stœben eandem esse. Idem enim nomen contrariæ etiam naturæ plantis à diuersis auctoribus sæpè inditum est, quod in hac maximè perspicuum est, vel Galeno teste, qui in Antidotis stœbes meminit, acris valde & calidæ facultatis, qua doliis aggesta pater imbecilla vina conseruabat. Verba eius hæc sunt. Nascitur apud nos herba quædam fructicosa, admodum calida & acris, & quæ aromaticum quippiam habet. Vocant autem ipsam indigenę Colymbada, quidam verò stœben, ad vina conseruanda maximè idoneam. Componunt itaque in hac herba vasa vinaria. Et alioqui per foramina calorem ex magna domo in cellarium admittunt, vt hoc tum ex adueniente calore, tum ex stœbe calefactum omne vinum conseruet, ne vnquam acescat. Alius verò stœbes meminit in lib. simpl. cuius fructus & folia adstringendi vim habēt, mordacitatis expertem. Sed & desiccant euidenter in tertio ferè ordine incipiente, quæ eadem planè est quæ Dioscoridis stœbe, cuius semen & folia adstringunt, quapropter decoctum dysentericis infunditur, auribus quoque purulentis instillatur. Illita folia, oculis ab ictu cruentis prosunt, & erumpentis sanguinis impetus cohibent. Hic adnotādum, plantam quam pro phleo fœmina exhibemus à Dodonæo pro Butomo depingi & describi, quod folia angusta & longa habeat, vtrinque acie sua manus atrectantium vulnerantia, dorso ita eminente, vt triquetra videantur, quódque locis palustribus exeat, vt de Butomo scripsit Theophrastus. Alij acorum palustrem, Butomum Theophrasti esse volunt, vt diximus cap. de Acoro, permulti Dodonæi Butomum Sparganium Dioscoridis faciunt, de quo mox.

Marginalia: Lib.6. hist. cap.5. — Lib.6. hist. cap.1. — Lib.1. — Lib.8. — *Vires.* — Lib.4. c.11. — Lib.4.c.56. Butomus Dodo. — Lib.4. hist. cap.11. — Lib.4.c.21.

SPARGANIVM. *CAP. XIIII.*

Sparganium & Xiphidion dicitur Latinis, vt Græcis Σπαργάνιον & ξιφίδιον, Arabibus *Safarheramon*. Sparganium, auctore Dioscoride, folia habet gladioli, sed arctiora, & magis inclinata, in summo caule veluti pilulæ sunt, in quibus semen. Dodonæus in Histor. stirpium, pro sparganio pingit & describit plātam, quam Belgæ *Vuatterliischa* ppellāt, ipse in frument. Historia, Gladiolum palustrem, siue aquaticum, plerique Scirpum, alij Iuncum floridum. Pena & Lobellius, atque permulti herbarij sparganium Dioscoridis, & Theophrasti Butomum esse volunt, eam quam coniecturis quibusdam adducti pro Phlœo fœmina haberi posse superiori capite indicauimus, nominis argumento id docente, inquit Pena, qui βούτομον interpretatur admodum scindens. Prętereà plāta hæc in paludosis & riuis prouenit, foliis iunci & cyperi similibus, dorso prominēte & carinato triquetris, acie sua vtrinq; manus arripientis sauciantibus, partim à radice graminea fibrata erectis, partim in bicubitali caule alterno situ sparsis & reflexis, in alarum cauo globulos echinatos saturatè, virentes, duros, firmos, platani pares habente, gustu subadstringente, sicciore, & insipido. Dodonæus in Hist. stirp. pro Butomo descripsit, in frument. Historia, Platanariam à fructuum cùm platani pilulis similitudine nuncupat, à quibusdam Belgis *Rietgras* dici ait, id est,

Marginalia: *Nomina* — Lib.4.c. 21. — *Forma.* — Lib.2.c.38. — Cap.115. — Lib.4.c.56. — Cap.116.

SPARGANIVM Alterum, Lobellij.

id est, gramen arundinaceum. Sparganium esse negat, quod vel solus, inquit, pilularum situs ostendit, quæ non ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ καυλοῦ, id est, in summo caule modo, sed & infra eius summum multo, & alibi quoque exoriuntur. Matthiolus dubitat an eadem plãta genuinum sit Dioscoridis sparganium, quia folia habet xiphio latiora, non arctiora, sursum spectantia, non humi procumbentia. At vaga illa latioris angustiorísque folij nota, inquit Pena, sępè non certa, sæpissimè in contrarium accipienda in Dioscoride ostēditur alibi: & vbi dicit ἐπικλινότερα, magis quàm gladioli inclinata, apertè indicat esse magis disparata & sparsa (vt sanè sunt) quã sint gladioli, quæ plurimùm recta, & proximè caulē parallela assurgunt. Alterum Sparganiũ pinxit Lobellius, radice & foliis priori similibus, caule simpliciori, alis viduo, minore, per interualla verticillis distincto, à quo florũ globuli oriuntur molliores, minúsque spinosi & echinati. Datur, inquit Dioscorides, radix & fructus cum vino commorsis à feris, sic enim Græcè legitur, δίδοται ἡ ῥίζα, καὶ καρπὸς σὺν οἴνῳ θηριοδήκτοις. Ruellius Plinium secutus vertit, contra serpentis venena radix cum vino datur. Sic enim Plinius habet. Aduersus serpentes bibitur & eius radix quæ sparganium vocatur ex vino albo. Galenus. Sparganium & ipsum desiccantis est facultatis. Matthiolus plantam istam iuncis adiunxit, & iuncum floridum appellauit, eóque nomine depinxit. Nascitur, inquit, in Bohemia iuncus circa aquas, quem à floribus speciosis quos edit, iuncum floridum vocare voluimus, eiusdem cum aliis facultatis.

Vires. — Lib. 4 c. 211. — Lib. 25. c. 9. — Li. 8. simpl. — In cap. 47. lib. 4.

MENYANTHES PALVSTRE *Theophr.* CAP. XV.

THEOPHRASTVS inter Orchomeni lacus plantas Menyanthes retulit cum Icma & Ipno. Gaza mensifloram conuertit. At quoniam triphyllum asphaltodes à veteribus menyanthes, auctoribus Dioscoride & Plinio, vocatum fuit, hæc verò planta triphylli modo in longis pediculis folia gerit, eam Menyanthes palustre Theophrasti esse herbarij iudicant. Sed μηνίανθος ex Gazæ translatione in Theophrasto quidam legunt pro planta lacustri, apud alios auctores μηνύανθες pro triphyllo asphaltite. Radice est longa, candida, densis geniculis tuborum modo in sese farctis, modicè fibrata: foliis latis, læuibus, crassis, fabæ similibus, ternis simul longo pediculo insidentibus: caule sesquipedali, læui, gracili, virente, à cuius medio sursum versus flores erumpunt, priusquam dehiscant candidi, nonnumquam subrubentes ac rotundi: cùm reclusi in quina folia diuisi, oblonga, tenuissimis & candidis filis veluti lanugine siue pube quadam elegantissima crispata, folliculi inde parui, rotundi, siue rotunda capitula, in quibus semen ex fusco flauescens, amari gustus. Nascitur in aquis & cœnosa vligine aquis vicina, earúmque affluxu semper madescente, extra aquam citissimè flaccescens. Hanc hìc graphicè pictam damus. Dodonæus in plantarum historia pro Isopyro descripsit ac depinxit, & à Belgis à foliorum similitudine *Bocxbonen*, id est, fabam hircinam appellari scripsit. In palustrium verò historia trifolium palustre nominat,

Lib. 4. hist. cap. 11. — *Nomina.* — *Forma.* — *Locus.* — Lib. 4. c. 79. — Cap. 98.

nominat, & cum iſopyro magnam habere ſimilitudinem, eíque eſſe tam ſimile, vt verum Iſopyrum videtur, quod etiam phaſiolum, propter ſimilitudinem dici, Dioſcorides auctor eſt, cui foliis ſimillima eſt planta hîc depicta. Sed huic Dodonæi
Lib.4.c.16. Ibid. ſententiæ tum Dioſcoridis, tum Plinij auctoritas maximè refragari videtur. Scribit

MENIANTHES Paluſt. Theoph. Iſopyrum, Dodon.

MENIANTHES Paluſt. Dalechampij.

ISOPYRVM, Matth.

enim Dioſcorides. Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ, τῷ κατ' ἄκρον δὲ πέταλον ἕλικα φέρειν. Et paulò poſt, παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν, τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ. Id eſt, Iſopyron quod aliqui phaſiolum vocant, quia phaſiolo ſimile eſt, quod in ſummo folia clauiculas ferant. Et, guſtu melanthio ſimilibus, at folium aniſo ſimile eſt. Plinius verò, Aliqui phaſiolum vocant, quoniam folium quod eſt aniſo ſimile, in pampinos torquetur. Quorum auctorum vulgaria exemplaria deprauata eſſe res ipſæ perſpicuè demonſtrant, nec enim phaſioli folium clauiculas vllas habet, nec aniſi folium, præterquàm quòd clauiculas nullas habet, vllum cum phaſioli foliis ſimilitudinem habet. Emendandum igitur Dioſcoridis exemplar fuerit, hoc modo. Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ. ἔπεισι δὲ κεφαλαὶ ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, λεπταὶ, σπερματίων πλήρεις παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν. Id eſt, Iſopyrum, aliqui phaſiolum nominant à ſimilitudine phaſioli. Capitula ei ſunt in ſummo caule, tenuia, plena ſeminibus, ſimilibus melanthio in guſtu. Quod verò ſequitur, τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ, folium verò aniſo, perperàm additum eſt,

eſt, forma enim folium iſopyri aniſum referre non poteſt, cùm phaſioli folio ſimile ſit. Aliud Iſopyrum Matthiolus oſtendit quod Dioſcoridis Iſopyrum in omnibus referre ait nulla addita deſcriptione. Semen Iſopyri, vt aſſerit Diosco. contra tuſsim & cætera pectoris vitia, ex aqua mulſa bibitur: hepaticis, & ſanguinem excreantibus vtile. Iſopyrum, inquit Gal. ſemen habet amarum & ſubacerbum. Extergit itaque & incidit humores craſſos, cum hoc vt corpora contrahat & conſtringat, quamobrem excreationibus pectoris conducit, & iecur expurgat, & ſanguinem ſpuentibus non eſt aduerſum. *Vires.* Lib 6. ſim.

ALSINE AQVATICA. CAP. XVI.

Foliorvm ſimilitudine Alſine aquatica nuncupata radices multas emittit candicantes, valde tenues, breues: caules numeroſos, exiles ac iunceos, benè longos, aquarũ impulſu diſperſos & natantes: folia alſines ordine ex aduerſo diſpoſita, longiora & anguſtiora, guſtus fatui, ſaporíſque diluti: florem & fructum nondum vidi. In limpidorum riuulorum ſabuloſo fundo prorumpit. Aquis extracta quàm citiſsimè flacceſcit. *Forma.* *Locus.*

HEPATICA PALVSTRIS. CAP. XVII.

B herbariis & ſeplaſiariis Hepatica aquatica ſiue paluſtris nominata & Ranunculus aquaticus, à Dodonæo Polyanthemum paluſtre, in iis etiam eſt plantis, quæ aquis innatant, cuius folia quæ in ſummo ſunt pro locorum in quibus creſcit varietate, varia ſunt. Quæ aquis immerſa eſt cauliculos fert graciles, folia minutim admodùm inciſa, vulgaris chamęmeli modo. Antequàm verò aquis immergatur, & cùm adhuc ſuper extat, folia fert rotunda, parùm in ambitu crenata. Quæ nõ in aquis, ſed in aggeribus & marginibus foſſarum naſcitur, nulla alia habet folia, quàm crebris inciſuris laciniata. Quæ verò propter aquas naſcitur, & interdum earum incrementis & inundationibus alluitur, foliola quidem habet in ſummis cauliculis rotũda, ſed multò magis crenata, quã folia eius quæ penitus ſub aquis latet: flores ſunt candidi, odorati, in medio lutei, ranunculi aut fragariæ ſimiles, quibus ſuccedunt capitula aſpera, & ſemen vt in ranunculo. A qua florum & ſeminis ſimilitudine, videri poteſt hæc planta ranunculi aut polyanthemi ſpecies, inquit Dodonæus, vt polyanthemum paluſtre vel aquaticum iure dici poſsit. Quidam Callitrichen Plinij eſſe coniectant, lenticulæ foliis, caulibus iunceis, tenuiſsimis, radice minima, guſtatu feruentem, naſcentem in opacis & humidis. Alij potiùs Callitrichen eſſe putant Naſturtium pratenſe minimum, alibi deſcriptum. *Nomen.* Dodon. lib. 1. c. 69. *Forma.*

HEPATICA Aquatiqua, ſiue Paluſtris.

VIOLA PALVSTRIS.
CAP. XVIII.

Nomina Dodo. lib. 1. cap. 69.

LANTAM hanc herbarij quidam millefolij ſpeciem eſſe putant, Lobellius Myriophyllum Equiſetifolium vocat: alij Violam aquaticam ſiue paluſtrem, Gallicè *Gyroflee d'eau.* Attentiores iudicióque præſtantiores Caſtoris potamogetona memoratum à Plinio eſſe putant tenui folio, velut equinis ſetis, thyrſo longo & læui, in aquoſis naſcentem Caules profert longos, tenues, rectos, teneros: folia item oblonga, minutim inciſa, ſub aquis latè diſperſa, ſemper quina, ſenáve ex aduerſo oppoſita, vt in rubia & galio, horum vnumquodque thanaceti aut millefolij vulgaris folio ſimile eſt niſi minus eſſet thanaceti, maius & amplius millefolij folio. In caulibus extra aquas eminentibus flores emittit ſemper ternos quaternósve, inter ſeſe oppoſitos, rotæ paruæ, in quinque radios diuiſæ, aut leucoij, aut bugloſſi vulgaris floribus ſimiles, candidos & in medio luteos, odoratos. Radices nihil aliud ſunt quàm fibræ longæ, graciles, nigræ, niſi quòd parte extrema, qua in terram defiguntur, candidæ ſunt, & cryſtalli aut alabaſtri modo ſplendentes. Tota herba ante caulis prouentum ſub aquis conditur, atque tunc eis innatans nouella videtur abies, caulis verò cùm excreuerit, vnà cum floribus ſuperficiem ſuperat, & ſupra aquas eminet. Gaudet lacubus & aquis ſtagnantibus, facultatem frigidam videtur habere & ſiccam, nullius tamen eſt in medicina vſus.

VIOLA PALVSTRIS.

Locus.

Vires.

CONFERVA TRICHODES.
CAP. XIX.

Lib. 27. c. 8. Nomina

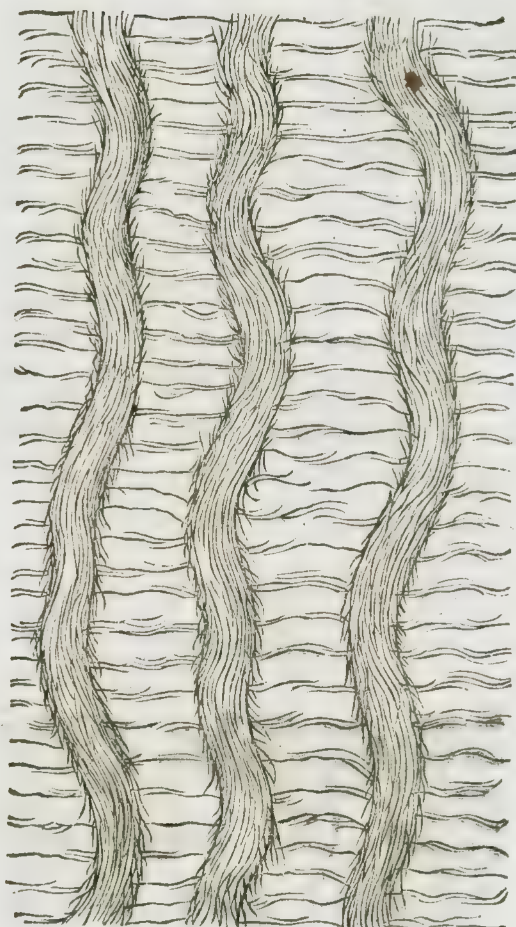

SIMILITVDINE Conferuæ Plinij à conferruminando dictæ, planta hæc aquatica conferua trichodes ab herbariis peritis nominata eſt, ab aliis Trichomanes aquaticum. Adhæret craſſiore ſui parte ſaxis aqua perpetuò madidis, & in ea demerſis, nulla radice, ſed ſuis ſtatim filis: inde per aquam villos diſpergit, longitudine cubiti, nullis foliis ornata cinctáve, ſed exilibus pilis comata, viridibus, & cùm aruerint, rufis, qua de cauſa trichoden nominarunt, guſtus fatui. In gelidis puriſque fontibus præcipuè naſcitur.

Forma. Conferua Plinij Lobellio creditur eſſe hæc, ſpongioſis, flexuoſis, ſeſquicubitalibus & longioribus quaſi ellychniis ex fuſco virentibus ſtaminibus villorum cirris lene fluentibus aquis fluitans, ſcitè Plinij Spongiæ aquarum dulcium veriùs quàm Muſcus, aut herba, villoſæ denſitatis. In Lacu maiore Mediolanenſis agri reperitur. De Conferua hæc Plinius. Curatum ea ſcio omnibus ferè oſſibus confractis prolapſum ex arbore alta putatorem, circundata vniuerſo corpori, aquam ſuam

CONFERVA Trichodes, siue Trichomanes Aquaticum.

CONFERVA Plinij, & Lobellij.

ſuam inſpergentibus quoties inareſceret, raróque nec niſi deficiente herba mutationis cauſa reſoluentibus conualuiſſe, vix credibili celeritate.

FOENICVLVS AQVATICVS.

CAP. XX.

FOENICVLVS aquaticus radices producit multas, ſeu fibras potiùs tenues, quę ob tenuitatem facilè rumpuntur, ſubrufas, luto infixas: caulem vlna longiorem, rotundum, geniculatum, mollem, tenerum ac fragilem, aquis innatantem ac iactatum. Ad ſingulos geniculorum articulos folia prodeunt longa, fœniculo ſimilia, quam ob cauſam fœniculum aquaticum nominarunt herbarij. In geniculis faſtigium verſus tendentibus, & in ſummo plantæ vertice flores ſingulares emicant, longo & gracili nixi pediculo, in medio lutei, in ambitu candidis foliolis coronati, quibus decuſsis capitulum ſuboritur, vt in ranunculo tuberoſum, guſtus ſubacris. In alto vado fluminum cœnoſorum, & pigrè labentium, qualis eſt Arar, prouenit: vnde extracta herba celerrimè flacceſsit. *Forma.* *Locus.*

LIMONIVM. CAP. XXI.

Nomina

Lib. 20. c. 8. Lib. 2. Ali. VOD Græci λειμώνιον, Latini similiter Limonium vocant, inde dictum quod in paluſtribus pratis naſcatur, quaſi pratenſem herbam dicas. Plinius, betam ſilueſtrem nominari tradit. Galenus tamen ſe nullam betam ſylueſtrem vnquam nouiſſe ait, niſi quis pro ea lapathum accipiat.
Lib. 4. c. 16. *Forma.* Limonium ſcribit Dioſcorides folia habere betæ ſimilia, tenuiora & longiora, decem aut plura: caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, ſeminibus rubris refertum, guſtu adſtringentibus.
Locus. Lib. 21. c. 8. Naſcitur in pratis & paluſtribus. A' Dioſcoride paulùm diſsidet Plinius. Eſt & beta ſylueſtris, inquit, quam limonium vocant, alij neuroides, multò minoribus, tenuioribúſque ac denſioribus foliis, vndecim ſæpè caulium. Minora folia dixit, Dioſcorides μακρότερα, id eſt, longiora, poſtrema verò verba corrupta ſunt. Legendum enim vndecim ſæpè, caule lilij ex Dioſcoride, vt voces vndecim ſæpè, ad folia præcedentia pertineant, & caulium

LIMONIVM, Matthioli.

LIMONIVM Alterum, Matthioli.

vox, ex caule lilij corrupta ſit. Naſcitur in pratis & paluſtribus. Quam plantam
In cap. 16. lib. 4. ſeplaſiæ falsò Behen rubrum vocant, eam Matthiolus Dioſcoridis limoninm eſſe putat. Si quis enim, inquit, diligenter expenderit, eam inueniet notis omnibus limonium referre, cogetúrque fateri verum eſſe limonium, aut eius genus. Eſt enim herba foliis betæ tenuioribus & longioribus, decem & ſæpè pluribus: caulibus tenuibus, in quibus ſemen rubrum, quod guſtatum adſtringit. Præterea in pratis præſertim vliginoſis & paluſtribus prouenit. Iam verò experientia compertum eſt Behen hoc adulterinum iis præditum eſſe facultatibus ac viribus, quas
Ibidem. Limonio tribuerunt Dioſcorides & Galenus. Idem Matthiolus alterum depinxit limonium, ſed non diſtinxit, nec monuit vtrum verius Dioſcoridis limonium repreſentet, vt eius verba declarant, quæ ſunt huiuſcemodi. Non temerè me facturum putaui, ſi pro vero limonio hîc eas plantas depictas exhiberem, quæ in Of-

ficinis

ficinis Behen rubri nomẽ perperàm acceperunt, quod iam mihi persuasum sit eas planè Behen illud ementiri, de quo à Mauritanis mentio facta est. Non inscite, inquit Pena, pratensi & maritimo recepto, scilicet primo nomen & notio Limonij conuenit. Folia enim eius sunt betæ nigræ magis affinia, semen copiosum, oblongum, ex cæruleo rufescens, flores purpurei, caules tenues radíxque rubescunt, magnitudine lapathi acuti, ad quod tota hæc planta accedit, & gustu subastringit, vnde pharmacopœi Behen rubrum nuncuparunt. Huic alterum prorsus simile idem Pena depinxit, sed multò minus, quod inter salebrosa litora & rupes montis Cetij, & alibi Narbonæ & Galloprouinciæ saxosis oritur frequens, & empetro seu fœniculo marino lubens se associat, foliis minoribus oleæ, aut myrti paribus, radici proximis, per humum sparsis: circum pedales caules & cauliculos graciles inflexos muscosis & cæruleis floribus superioris non dissimilibus onustos, folia longè minora, fœniculum marinum siue Empetrum satis expri-

LIMONIVM, Narbonense Paruum.

LIMONIVM, Aliud.

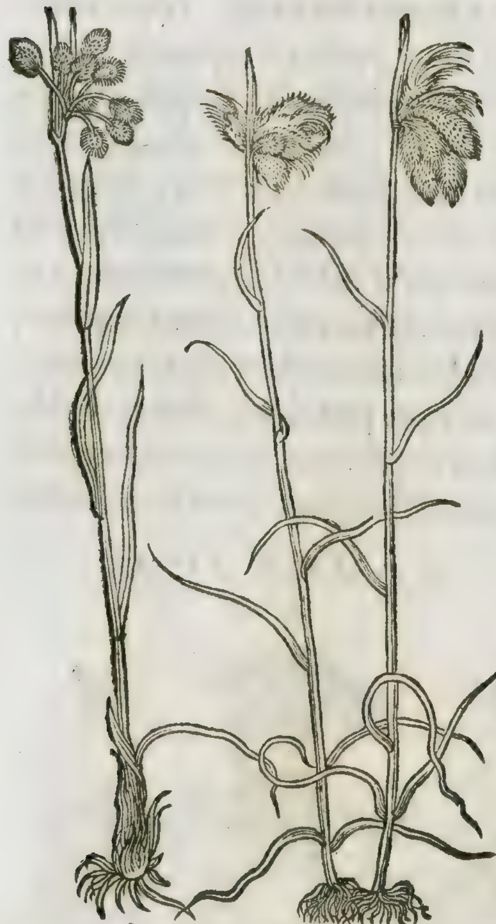

munt. Aliud limonium herbarij alij proponunt hîc etiam depictum, quòd foliis betam referat, & in riguis nascatur. Gignitur in locis riuulorum illapsu madentibus, natura tamen lapidosis & aridis: radice superiore crassa, nigra, sensim gracilescente, fibrata: foliis decem aut duodecim, betæ similibus, longioribus, costa per medium excurrente, crassis, carnosis, venosis, è viridi pallentibus: caule cubitali, læui, nudo, recto: flore in vertice copioso, luteo, senecioni simili, in pappos abeunte. Limonij semen tritum, inquit Dioscorides, & ex vino acetabuli mensura potum, dysentericis, cæliacísque prodest: rubra fœminarum profluuia sistit. Eadem planè Galenus tradit. Limonij fructum vtpotè acerbum, in vino exhibent cœliacis & dysentericis, hæmoptoicísque siue sanguinem spuentibus, iuuat & profluuium muliebre. Satis est oxybaphi mensura. Plinius quædam alia habet. Limonij folia ambustis vtilia, gustantia adstringunt. Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aqua & è radice cocta maculas vestium elui dicunt, item membranarum.

Vires. Ibid. Li.7.simpl. Lib.20.c.8.

RR 3

GNAPHALION, siue Linum Pratense, Tragi. CAP. XXII.

Nomina

Lib.2.c.40.

Forma.

Locus.

HERBARII plantam hâc linum pratense, seu lanam pratensem nominant, Germani *Mattenflachs*. Tragus Dioscoridis Gnaphalium esse indicat. Caule est terete & enodi, inq; cacumine molli, tenero & candido tomento, gossipio ipso tenuiore & molliore emicante. Atq; hîc est huius plantæ flos, hoc eius semen & fructus. Huius plantæ sanè elegans lanugo si in magna haberetur copia, textorio operi non inepta foret. In humectis pratis, & vilignosis vallibus prouenit.

TETRAPHYLLVM. CAP. XXIII.

TETRAPHYLLVM, Latinè Quadrifolium, hanc plantam vocant herbarij, quòd quatuor tantùm folia, nec plura habeat. Radice est parua & breui, subnigra, fibrata: caule quatuor digitos alto, rotundo, solido & duro: foliis quatuor helxinæ similibus, læuibus, venosis, prioribus duobus quæ maiora sunt & latiora, cauli proximè adhærentibus alarum modo: reliquis quæ minora sunt & angustiora, à caule veluti brachiato & bifido distantibus, longiusculo pediculo nixis, inter quæ nigrum tuberculum conspicitur, pediculos veluti disterminans. Gignitur in pratis montosis, vliginosis, & in

TETRAPHYLLVM.

QVADRIFOLIVM, Phæum Penæ & Lobellij.

quibus

quibus aqua ſtagnans & pigra reſidet. Prodit Iulio menſe. Guſtu planta iſta valde aſtringit. Aliud Quadrifolium monſtrant Pena & Lobellius, quod Phæum cognominant. E pratenſium eſt genere, inquit Pena, quaternis, interdum quinis, adeóque ſeptenis foliis Oxy Plinianæ non diſparibus donata cernitur, ſed colore Phæo, vel liuido, rubente: flores trifolij pratenſis, candidi, reliquaq; non diuerſa.

RANVNCVLVS. CAP. XXIIII.

Βατράχιον Græcis, Batrachium & Ranunculus Latinis dicitur. Apuleius Herbam ſceleratam, vulgus herbariorum Pedem corui, & Pedem galli perperàm vocat, Galli *Grenoillette* & *Baßinet*, Germani *Hanenfuoſz*, Itali *Ranunculo*, & *Pie coruino*, Hiſpani *Hierua belida*. Dicitur autem Batrachium ſiue Ranunculus, quòd limitibus humidis, opacíſque marginibus ranarum more lætetur, aut quòd aquis vbi ranæ degunt, potiſsimùm gaudeat, aut quia inter eius frutices ranæ frequenter inueniuntur. Eadem de cauſa *Grenoillette* à Gallis nominatur: *Baßinet* verò à floribus, quòd vaſis æneis tonſtrinarum, in quibus barbas emolliunt, ſimiles videantur colore ac figura. Hi ob pulchritudinem iam in coronamenta venêre, & à multis florum cauſa coluntur, effecítque cultura, vt qui in limitibus ſimplici foliorum compage flores oriantur, ſtructili quodam denſoq; foliorum ſtipatu nunc in hortis colluceſcant. Herba ſcelerata, eò quòd comeſta noxia ſit: vel, quòd magis arridet, quia validi ſceleratiq; mendicantes ſibi crura ac lacertos dilaniant, quò poſsint impudentiùs ſtipem extorquere, atque hac impoſtura pecuniolam aucupari. Noſtri herbarij, inquit Plinius, Strumeam vocant, quoniam medetur ſtrumis & panis: vel ideò forſitàn, quòd ſtrumoſa conſpiciatur radice. Sunt qui vocent Agreſte apium, ſeu apiaſtrũ, quòd folio apium æmuletur: quamquam plures apiaſtrum pro mellyſſophyllo vſurparunt. Dioſcorides quatuor Ranunculi genera deſcripſit: ſed diligentes herbarij plures notarunt differentias & varietates. Primum genus, inquit Dioſcorides, coriandri foliis conſtat, latioribus, ſubalbidis, pinguibus: flore luteo, interdum purpureo: caule non craſſo, cubitũ alto: radice alba, parua, amara, multis capillamentis, ellebori modo fibrata. Naſcitur iuxta fluenta. Secundum lanuginoſius, longiori caule, pluribus foliorum inciſuris, plurimum in Sardinia naſcens, quàm acerrimum, quod ſilueſtre apium appellant. Tertium minimum, odore graui, flore aureo. Quartum huic ſimile, flore lactei coloris. Galenus quoque quatuor Batrachij differentias agnoſcit. Plinius in totidem genera Batrachiũ diſtinxit, vt ex Dioſcoride tranſcripſiſſe videatur. Ranunculum, inquit, vocamus quem Græci Batrachium. Genera eius quatuor: Vnum pinguioribus quàm coriandri foliis, & ad latitudinem maluæ accedentibus, colore liuido, caule alto (vulgata exemplaria habent albo) gracili, & radice alba. Naſcitur in limitibus humidis & opacis. Alterum folioſius (Dioſcorides habet lanuginoſius, Oribaſius γονατωδέϛερον, ideſt, magis geniculatum) pluribus foliorum inciſuris, altis caulibus. Tertium minimũ

Nomina · Fuchſ.c.57. · Lib.25.c.13. · *Genera.* · Lib.2 c.171. · Ibidem. · Li.6.ſimpl. · Li.26.ca.13. · *Forma.*

RANVNCVLVS, *I. Matthioli.*

eſt,graui odore,flore aureo. Quartum ſimile huic,flore luteo:ſic enim legimus in vulgatis codicibus. Emendati,Dioſcorides, Oribaſius habent lacteo. Cæterùm id Ranunculi genus quod copioſiſsimum in Sardinia naſcitur, ob id Sardoa herba dicta,vnde Vergilius:

In Thyrſi.

Imo ego Sardois videar tibi amarior herbis.

RANVNCVLVS II. Matthioli.

A pleriſque apium riſus nominatur, quòd qui ipſam ederint tanquam præ lætitia ridentes intereant. Sed res aliter habet: hæc enim herba neruos contrahit eorum qui ipſa veſcuntur, rictúque ora diducit,vt cùm moriuntur, veluti ridentium ſpecie pereant, quod Saluſtius confirmat his verbis. In Sardinia quædam herba naſcitur,quæ Sardoa dicitur, agreſti apio ſimilis. Hæc ora hominum & rictus dolore contrahit,& quaſi ridentes interimit. Dioſcorides etiam alibi Sardoniam Ranunculi genus eſſe ſcribit,quę veſcentibus mentem adimit,& quadam neruorum diſtentione labia in rictũ contrahit,vt riſus ſpeciem prębeant à qua quidem affectione de Sardonio riſu adagium in vulgus infauſto omine manauit. His quintum Ranunculi genus addidit Matthiolus,quod foliis quidem primo Ranunculo proximis prouenit,ſed inter permultas quibus nititur radices, vnam habet tuberoſam, nucis iuglandis magnitudine, rapi modo albicantem, acrem & exulcerantem,qua per hyemem areſcentibus iam foliis vtuntur quidam cùm partẽ aliquam exulcerare volunt. Fuchſius quatuor itidem Ranunculi genera aſsignat, ſed aliter diſtinguit. Primum genus duplex eſt: huius enim generis Ranunculus quidam ſilueſtris eſt, cuius iterum duę ſunt differentię. Vnus enim luteos flores profert,hîc depictus. Alter purpureos.Prior ille Ranũculus eſt Auricomus Dodonęi,cui folia tribuit fere rotũda,multùm inciſa, in fuſco viridia,maculis in medio latiuſculis, nigricantibus notata: flores aureo & perpulchro colore nitentes. In pratis & vliginoſis agris creſcit. Quidam hortenſis, qui niſi cultura accedat prouenire haud ſolet. Hic itidem duplex eſt: Vnus qui ſimplici florum textura conſtat. Alter multiplicem foliorum in floribus compagem habet,hîc quoque appictus, & Ranunculus albus prior ſiue echinatus à Dodonęo dictus: caulibus eſt candicantibus, lęuibus, in quibus folia itidem candicantia, profundiùs inciſa, pręcipuè quæ circa cauliũ faſtigia ſunt, coriandri foliis haud diſsimilia: flores in luteo pallidi,deinde ſemina ferè rotunda, cõpreſſa, echinata:

Li.6. c.14.

In hiſt. pl. cap.57.

Lib.3. c.72.

Ibid. ca.57.

Ibidem.

RANVNCVLVS III. Matthioli.

echinata: radix fibrata. Iisdem in locis quibus Ranunculus Auricomus prouenit. Secundum Ranunculi genus est Fuchsio, quod à foliorum similitudine, quam cum apij foliis obtinet, à nonnullis σέλινον ἄγριον, idest, apium siluestre, siue apium risus nominatur. Tertium genus exiguum, quod Dodonæus Batrachium Apulei vocat. Lib.3.ca.73.

RANVNCVLVS IIII. Matth.

RANVNCVLVS V. Matth.

RANVNCVLVS VI. Matthioli.

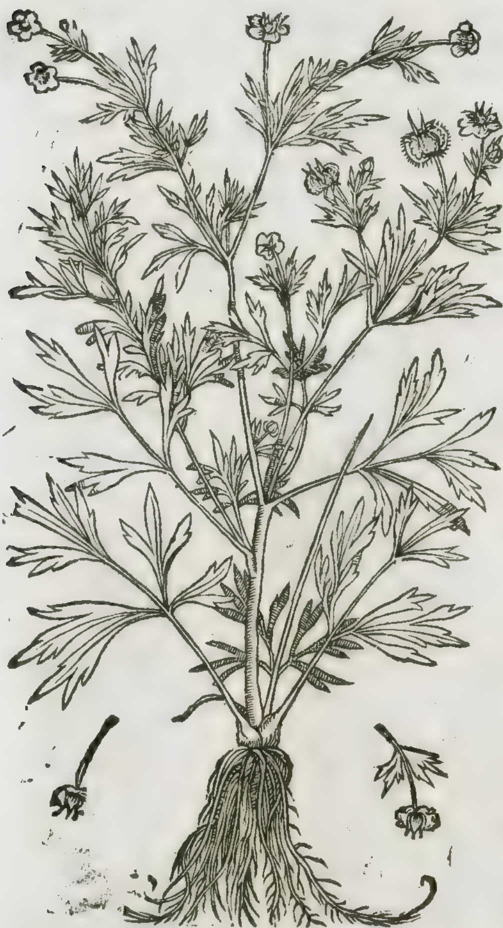

RANVNCVLVS I. Siluestris, Fuchs. Auricomus, Dodon.

Palmi

Ranunculus hortensis I. Fuchs. Albus prior, siue Echinatus, Dod.

Palmi vnius aut duorum altitudine crescit: crebris foliorum incisuris: floribus luteis, venustis: semine in rotundis capitulis: radice alba, rotunda, paruo napo simili, interdum nucis iuglandis magnitudine, infernè fibrata. Quartum genus Fuchsij etiam minimum est, duûm generum: vnum quidem lacteo flore, id quod à Dioscoride pingitur: alterum luteo. Prius genus folia profert tria incisa, cæterorum Ranunculorum modo, inter quæ flores eminent pallidi, aut lactei coloris: radix est gracilis, obliqua, infernè fibras producens, quibus in terram defigitur. Alterum genus floribus luteis differt. Vtrũque Ranunculum paruum siue nemorensem vocat Dodonæus. Crescunt in nemoribus, fossis, locísque vmbrosis & humidis. Sunt & alia Ranunculorum genera à Dalechampio obseruata. Ranunculus scilicet montanus albus, radicibus quamplurimis, teneris, carnosis, albicantibus: foliis longo pediculo innixis, Batrachio vulgari similibus, sed minimè hirsutis: caulibus multis, propemodùm cubitalibus, cauis: flore lacteo, emicantibus ex medio croceis apicibus: fructu asparago nascenti simili, in quo semen. In riuis frigidorum montium prouenit. Ranunculus alius purpureus cognominatus radicem habet innumeris fibris capillatam: folium oblongum, latum, crassum, apij, coriandríve modo, in summo diuisum, quale cernitur in Sardonia herba, aut in eo Ranunculo, quem à Dodonæo

Lib.3. c.72.

Ranunculus, IIII. Fuchs. lacteus. Ranunc. albus nemorensis, Dod.

Ranunculus, IIII. Fuchs. luteus. Ranunc. luteus nemorensis, Dod.

Echinatum

RANVNCVLVS *Montanus albus.*

Echinatum vocari diximus: caule est cubitali, rotũdo, paucis ramis surculoso: flore purpureo, aspectu pulcherrimo, non foliolis quinq; tantùm constante cæterorum Ranunculorũ modo, sed numerosis, oblongo floris priusquam aperiatur, & fastigiato quasi alabastro. In cœnosis & vliginosis locis nascitur: raráque est hæc planta, nec multis adhuc visa aut cognita. Item aliud genus latifolium nuncupatum foliorum peculiarem figuram hanc habet, quod aliorum modo ea incisa non sunt, nec laciniata, nec sinuosa, sed subrotunda marginibus tantùm dissectis. Cæterùm idem florum color, iidem natales, eadem vis quæ aliis Ranũculis. Postremus eiusdem Ranunculus est, qui hederaceus cognominatur, caũliculis multis, humi iacẽtibus & serpentibus, rotundis, radiculas exiles & prætenues, è nodulis quibusdam emittentibus, foliis multis, paruulis, hederæ similibus: quamobrem hederaceum vocarunt, atra macula notatis, pediculis breuissimis, ad quorum exortum floris conceptus emergit, granulis tuberosus, oblongus: flore luteo, Ranunculis aliis simili. Sapore acer est & feruidus. Nascitur in riuulis, & fluentis fonticulorum, locis sabulosis & macris. Dodonæus libro de deleteriis Ranunculorum genera aliter distinxit & descripsit. Ranunculus, inquit, alius est hortensis, alij siluestres. Horum nonnulli sunt vulgares, alij externi. Ranunculos hortenses duos pinxit, vnum Cap. 1.

RANVNCVLVS *Hederaceus, Dalechampij.*

RANVNCVLVS *Hortensis prior, Dodonæi.*

duntaxat

duntaxat deſcripſit his ferè verbis. Ranunculus hortenſis folia promit in particulas aliquot diſſecta, ſæpiùs ſpecie trifolij, nonnunquam quinquefolij, per margines rariùs crenata, ſaturatè virentia, in quibus quandoque maculæ quædã inalbicant: caules rotũdi, leniter hirſuti parùm reclinantur, radiculas emittentes quibus humi ſeſe affigant. Ij ad dodrantalem aut paulò ampliorẽ aſſurgunt altitudinem, ferentes in faſtigiis floſculos quinquefolij, luteo auri colore ſplendentes, ſtaminibus aliquot exiguis, eiuſdem coloris, medium ſepientibus orbiculum, qui auctior factus ſemina in globum confarcta continet, ex quibus componitur: radices tenues, fibratæ candicant. Is ad quartum Matthioli videtur accedere. Locis vmbroſis, & nonnihil humentibus, non prorſus aridis, ſecus vias, & in locis hortorum incultis ſponte exit. In pratis quoque & non raro iuxta agrorum margines occurrit. Nec enim quòd in hortis tantùm gignatur, hortenſis dicitur, ſed quòd ferè præ cæteris hortis ſit familiarior, atque in his creberrimè gramini permiſtus reperiatur, vbi & eius floſculi quandoque multiplicatis viſuntur foliis. Maio deinde ſeriùs multò vigent flores. Ranunculi ſiluestris primi caules ſunt rotũdi, læues, craſsi, interius vacui, in alas diuiſi, folia in longis, craſsis, pinguibus pediculis, lata, læuia, marginibus inciſa: floſculi in cacuminibus lutei, pallidiores & minores quàm hortenſis, atque inde capitula primùm erumpentis myacanthæ aſparagi cacumen æmulantia: radices candidæ, multis fibris capillatæ. Tota ſtirps dilutè virenti reſplendet colore. In paluſtribus & iuxta riuulos, non raro in ſcrobibus ac foſsis aquas habentibus, aliiſq; ſimilibus locis exoritur. Ranunculi paluſtris nomine Dodonæus in Hiſtoria ſtirp. depinxit. Eſt Apiũ riſus Fuchſij, ſecundum genus Ranunculi ſilueſtris, Ranunculus paluſtris rotundiore folio Lobellij. Vel idem eſt, vel proximè ad tertiũ Matthioli Ranunculum accedit. Silueſtris ſecundus caulibus ac foliis eſt non perinde læuibus, obſcuriùs omninò virentibus, & nõ raro ex puniceo colore nigricantibus, nonnihil quoque hirſutis ac lanuginoſis, ſed læuiſsimè: folia in quinque inſtar pentaphylli, ſed tamen diſsimiles, latiores eáſque laciniosas partes profundioribus ſectionibus diuiduntur: cauliculi omnes ad cubitalem vel etiam ampliorem accreſcunt altitudinem: flores auri colore elegãtes, forma & magnitudine hortẽſis, ſemen ferentia capitula vti hortenſis: radices fibratæ, è quarum capitibus nerui ſubinde obliqui quibus propagatur. In pratis

RANVNCVLVS Hortenſis alter, Dodonæi.

RANVNCVLVS Illyricus.

Lib. 3. c. 72.

pratis reperitur, locis paulò ab ipſis ſcrobibus aut foſsis remotis, nequaquam tamen aridis aut irriguis. Hortenſis eſt primus Fuchſij, flore multiplici, polyanthemos, ideſt, multiflorus à Lobellio dictus. Tertio Ranunculo ſilueſtri, quem Aruenſem nominant, minora ac teneriora ſunt folia, ſed magis ac variè diſſecta, diluti viroris: cauliculi recti, rotundi: flores parui, lutei, pallentes, quibus ſubnaſcitur non aſparagi cacumini ſimilis orbiculus, ſed latum, aſperum & pungens capitulum, ex aliquot cõgeſtum ſeminibus maiuſculis, planis, acuminatis & breuibus, minimè tamen innocentibus ſpinis obſitis: radix candidis quoque & capillaceis fibris conſtat. In aruis plerumq́;, locis alſioſis, vbi humidius ſolum, gignitur. In Hiſtoria ſtirpium Dodonæus Ranunculum album ſiue Echinatũ vocauit, quem modò depinximus. Fuchſio eſt hortenſis primus, ſimplici flore. Externorũ Ranunculorum vnus eſt Illyricus cognominatus, qui cauliculos fert tenues, teretes, mediocris longitudinis: folia verò oblonga, plurimis fiſſa inciſuris, vt vtraque ſubcandida, & quadam tenui lanugine veſtita: flores luteolos, pallidiores quàm Auricomi Ranunculi, ſemina verò vti illius: radices multis paruis tuberibus veluti granis, aut oblõgiuſculis & paruis bulbis cohærentes. Ex Illyrico primùm in Italiam, atque inde in Belgium illatus fertur: cum aliis, flores ſeminaq́; producit. Hunc Ranũculum cum ſecundi Dioſcoridis deſcriptione conuenire cenſet. Eſt enim χνοωδέστερος, ideſt, lanuginoſior, & μακροκαυλότερος, ideſt, longiore caule, & ἐντομὰς ἔχων πλείους τῶν φύλλων, ideſt, foliorum inciſuras cõplures, plerumq́; in Sardinia naſcens. Veriſimile enim eſt, nõ modò in Illyrico, verùm in Sardinia quoque reperiri: vtraque enim regio Mediterranei maris vndis alluitur. Secundus Ranunculus externus à Dodonæo non pictus, folia habet oblonga, anguſta, nequaquã fiſſa, ſed graminis aut tritici æmula, è diluto & albicante cæruleo colore virentia: cauliculi breuiores palmum aut ſeſquipedem tantùm alti: folia ſeminaq́; vti Illyrici, ſed radices multis tenuibus confibratæ. Circa Narbonam in pratis reperiri fertur, inquit Dodonæus, fortaſsè veteribus incognitus. Ranunculus gramineus dici poteſt. Tertius externus Ranunculus eſt Luſitanicus, reliquis humilior, foliis exit latis, venoſis, læuibus, relucẽtibus, minimè diuiſis, margine tantùm aliquantulum inciſis, pediculis ab ipſis radicibus palmaribus abſque adnatis, in quorum ſingulis flos vnicus, luteo auri colore reſplen-

RANVNCVLVS Luſitanicus.

RANVNCVLVS Flore globoſo.

dens,odoratus,maior & foliosior quàm aliorum,staminibus in medio concoloribus,inter quæ capitulum emicat:pro radicibus multa quasi granula veluti Illyrico Ranũculo,quæ tamen pictura non ostendit.Nihil habet,inquit Lobellius, cum Ranunculis commune, præter semina racemosa & luteos flores. In Lusitaniæ & Beticæ Hispaniæ montibus viret,florétque hybernis mensibus, ac non rarò ipsa bruma. Ranunculum externum quartum numero, nõ pictura,albo flore simplici posuit Dodonęus,quẽ pro Aconito albo describemus libro de Venenatis. Quintus Ranunculus externus globosi floris,foliis,caulibus, radicibus satis secundum siluestrium refert,flos quoque eius aurei coloris,verùm maior, pluriúmque foliorum,qui nõ totus panditur,sed in globuli odoris valde iucundi formam collectus,nascenti quodammodo similis viget. Proferunt hunc Heluetiorum montes,præsertim is quem fractũ vocant.Gesnerus ait Trollium florem vulgò dici.Lobellij Ranunculus montanus Alpinus glomeratus, Ostensis vallis, Mindenensium, Aruerniæ, Germaniæ & Heluetiorum montium amans. Ranunculus tuberosus Apuleij Batrachium dicitur, quod Apuleius ab aliis separauit, & peculiariter Batrachium appellauit. Vulgò Rapum D.Antonij appellant. Variè dissectis, latis,ac virentibus est foliis:cauliculis palmũ aut duos palmos altis, flosculis auri colore splendentibus,semine in capitulis aspero, hortẽsem satis refert,sed radix instar rotũdi globuli, paruo exiguoq; rapo similis, ex qua tenues, graciléseq; dependent fibræ. Prouenit in incultis & aridis Germaniæ ac Belgij nonnullis locis. Nascitur in Anglia maior, vbi rapum in maiorem excrescit quantitatem. Non minùs autem huius acris,quàm aliorum vis & facultas. Vsus est præcipuè rapi, quòd plerią; pestilenti bubone correptis cum sale contusum statim initio aut femori aut brachio infra videlicet affectum locum admouent,ita virus & morbi malignitatem ad partem ignobiliorem attrahentes. Exulcerat enim & vesicas mox excitat, cuicumq; corporis parti fuerit applicatũ. Apuleius,si lunatico in ceruice, inquit, ligetur lino rubro luna decrescente,cùm erit signum Tauri vel Scorpionis parte prima,mox sanabitur. Itẽ, herbam Batrachiũ tusam cum sua radice mixto aceto impones his,qui habẽt cicatrices nigras, exedit eas, & similem corpori reliquo reddit colorem. His adde Ranunculum Constantinopolitanũ Clusij,qui pedalem habet caulem, in duos

RANVNCVLVS Tuberosus.

RANVNCVLVS Constantinopolitanus, Clus.

Lib. stirp. Hispanic.

in duos aut plures ramos diuisum, quorum extremis insident: flores magni, multiplicíq; foliorum glomo constantes, vt in Ranunculo vulgari tuberoso: flore multiplici, sed pulcherrimo, cocci colore rubentes, folia circa radicem quina aut sena, diluto virore nitentia, media forma inter palustris & Echinati ranunculorũ folia: quæ verò per caulem sparsa sunt, minora, nec adeò incisa, neç admodùm frequentia: multæ illi radices simul congestæ, Lusitanici ranunculi & asphodeli radicibus persimiles, flauescentes. Huic Ranunculo Constantinopolitani cognomen dedit, quòd in quibusdam hortis Constantinopoli inueniri audierit. Sunt & alij apud Dodonæum & Lobellium Ranunculi. Ranunculus niueus Polyanthes, pulcherrima exoticæ elegantię planta, inquit Lobellius, quę flores lętos, multiplici fœtu & prouentu in Belgij hortis Maio mẽse dat. Folia & ortus Ranũculi albi aconiti facie. Flammeus Ranunculus aquaticus angustifolius, Flammula vulgi, Belgarũ *Egelkoolen*, prorsus eadem videtur esse quæ Flãmula aquatica infrà picta & descripta, & à Dodonæo in Historia stirpium. Hoc docet eadem nomenclatura, eadem delineatio illic posita, & in Purgantium Historia: ea solùm varietate differunt, quòd postrema Dodonæi, folia non serrata, prima serrata habet, iisdem natalibus & riuulis. Ranunculus nemorosus, Ranunculus quartus Fuchsij lacteus & luteus hîc ex eodem Fuchsiò appicti, à Dodonæo in Purgantiũ Historia pro quinta & sexta specie anemones. Id quod etiam monuimus, in libro de iis quæ flore placent, ca. De Anemone. Frequens herba hæc est in montibus Diuæ Mariæ à Monteserrato, & circumuicinis partibus, ad montium radices, iuxta arbusta, & querceta. Herba itaque est cubitalis, vt plurimùm. Radix ei subest, rotunda, bulbacea, exigua, candida, pluribus inuolucris croco similibus, contecta, ex qua aliæ radiculæ albæ, crassæ aliquantulum, veluti capillamenta dependent. Folia ex radice prodeunt, longa, stricta, à longo pedunculo dependentia, læuia, fractu contumacia, neruata & in acutum tendẽtia, longitudine palmi vnius, latitudine verò transuersi vnius digiti, palmæ folium in modo substantiæ, & contumacia fracturæ, imitantia. Caulem habet cubitalem ferè semper, tenacem, solidum, rotundum, in quo folia minora sunt. In summo caulis flores existunt ex quinque foliolis cõstructi, in medio muscosi, forma, figuraq; similes ranunculis. Floret Aprili, & Maio. Semen habet candidũ, magnitudine milij. In radicibus sapor

RANVNCVLVS Niueus, Polyanthes, Lobell.

RANVNCVLVS Flammeus Aquaticus, angustifolius, Lob.

Ranunculus Phœniceus, Myconi.

Ranunculus Purpureus.

cum multa humiditate acris eſt, ſed in foliis maior, vt vix ranunculis cedat. Planta veteribus interdicta, inter Ranunculi tamen genera videtur collocanda, ex ſapore, forma florum, & radicum. Quãquam folium diuerſum eſſe ab aliis ranũculis appareat. Ego Ranunculũ Phœniceum ſemper vocaui, ob ſimilitudinem quam cum palmæ foliis obtinet, & ranunculi ſaporem. Vt vulgaribus vocetur nondum ſcio. Ad eadem præſtare videtur, ad quæ ranunculus, minoris tamen eſt efficaciæ.

Temper. & Vires.

RANVNCVLVS *Latifolius.*

Rara inuẽtu, hîc tamẽ frequẽtiſsima. Omnium Ranunculorũ temperamentũ calidũ vehementer, ſiccumq́; eſt vſq; ad quartũ gradũ: præcipuè apiũ riſus omniũ calidiſsimum. Folia, flores & cauliculi recẽtes, inquit Dioſcorides, illitu exulcerãt, & cruſtas nõ ſine dolore gignũt: quare vngues ſcabros extricãt, ſcabiẽ eximũt, ſtigmata delent: formicãtes verrucas & penſiles, alopeciaſq́; pauliſper illita tollũt. Tepente decocto perniones fouẽtur. Sicca radix tritaq́; ſternutamẽta ciet naribus admota: dentium dolorẽ appenſa leuat, ipſos tamẽ frãgit. Eadẽ Galenus tradit. Batrachia omnia vehemẽter acrẽ qualitatẽ poſsident, adeò vt cũ dolore exulcerent: hac ratione ſi moderatè ac cõuenienter vtare, pſoras & lepras excoriãt, & vngues diuellũt, leproſis ſtigmata digerũt, acrochordonas & myrmecias detrahũt. Quin & alopecias iuuãt pauco tẽpore admota. Nã ſi diutiùs inhæreãt, nõ excoriatur ſolũ ipſa cutis, ſed & in cruſtã vritur. Atq; hæc omnia caulis & foliorũ ſunt opera, ſi imponas virẽtia. Porrò radix arefacta ſternutationẽ prouocat, ſimiliter aliis quæ valẽter deſiccãt. Sed & dentes dolẽtes iuuat, vt & frãgat eos valẽti, ſcilicet exſiccatione: & vt ſemel dicam,

Li.2.ca.171.

Li.6.ſimpl.

calida

calida ſiccaq; valde eſt tū radix, tum vniuerſa herba. Eadē Plinius quoq; de ranūculorū vſu & effectu tradidit. Omnibus vis cauſtica, ſi cruda folia imponātur, puſtulaſq;, vt ignis, faciunt. Ideò ad lepras & pſoras eis vtūtur, & ad tollēda ſtigmata, cauſticiſq; omnibus miſcēt. Alopeciis imponūt, celeriter remouētes. Radix in dolore cōmanducata diutius, rumpit dētes. Eadem ſicca concīſa, ſternutamentū facit. Noſtri herbarij Strumeam vocāt, quoniā medetur ſtrumis & panis, parte in fumo ſuſpenſa, credúntque ea rurſus ſata rebellare, quę curauerint, vitia. Hæc Plinius. Li.25. ca.13.

LINGVA, Plinij.

LINGVA Maior, Dalech.

LINGVA PLINII. CAP. XXV.

D Ranunculorū genera accedere videtur plāta hîc depicta, quę Plinij Lingua ſiue Lingulaca (vtroq; enim modo apud eum legitur) videtur eſſe. *Nomina* Li.24. c.19. & li.25. c.11. Radice eſt nigra, craſſa, arūdinis modo geniculata, denſiſsimis fibris capillata: caulibus rotūdis, cubitalibus: foliis lōgis, anguſtis, acuminatis, figura Linguam exertā referentibus, venoſis, per interualla caules ambientibus, ſaporis acris & amari: flore Ranunculi, aureo, quinque foliolis conſtante: fructu granuloſo, aſparagorum capiti ſimili. *Forma.* Circa fontes cum chryſanthemo aquatico prouenit. *Locus.* Li.24. c.19. Radix eius combuſta, inquit Plinius, & trita cum adipe ſuis (adiicitur vt nigra ſit & ſterilis) alopecias emendat vngentium in ſole. *Vires.* Li.25. ca.11. Quæ alio in loco repetit: Lingulaca circa fontes naſcens cuius radix admiſta combuſta teritur cum adipe ſuis nigræ. Id quoque excipitur, vt eius ſit ſuis, quæ nunquam peperit. Sol deinde plurimùm confert illitæ. Planta alia Dalechampio. Lingua maior vocatur, quæ propè amnium ripas naſcitur, locis quidem ſabuloſis, ſed inuecto limo veluti ſtercoratis & pinguibus, caule ſingulari, anguloſo, intus cauo, ſex aut ſeptē pedes alto, craſſitiæ pollicis, radice vnica, veluti geniculata, interdum craſsitudine cubiti, obliqua, radiculis multis fibrata, cādidis, teneris, per interualla naſcētibus, guſtu ſubamaris, & aromaticū nōnihil, cū māduntur, ſpirantibus: foliis numeroſis, ſalici vel nerio ſimilibus, venoſis, elata & media intercurrente coſta diuiſis, octo digitos longis, in ambitu crenatis, eleganter caulē torū ab imo ad ſummū thyrſi modo veſtiētibus, ſparſim hinc illinc nullo ordine, tāquā è tuberculis quibuſdā, prodeūtibus, ſaporis amari & ſubacris: flore in extremo caule copioſo, luteo, ſenecioni, aut herbæ, quā Officinæ D. Iacobi vocāt, ſimili, inodoro. Plātæ ſapor oſtēdit facultatis eſſe abſtergētis, & ad expediēdas obſtructiones efficacis. Particulatim eius dotes & vires nullus herbariorum, ꝙ ſciam, adhuc memoriæ prodidit.

HYDROPIPER *Lanceolatum.* CAP. XXVI.

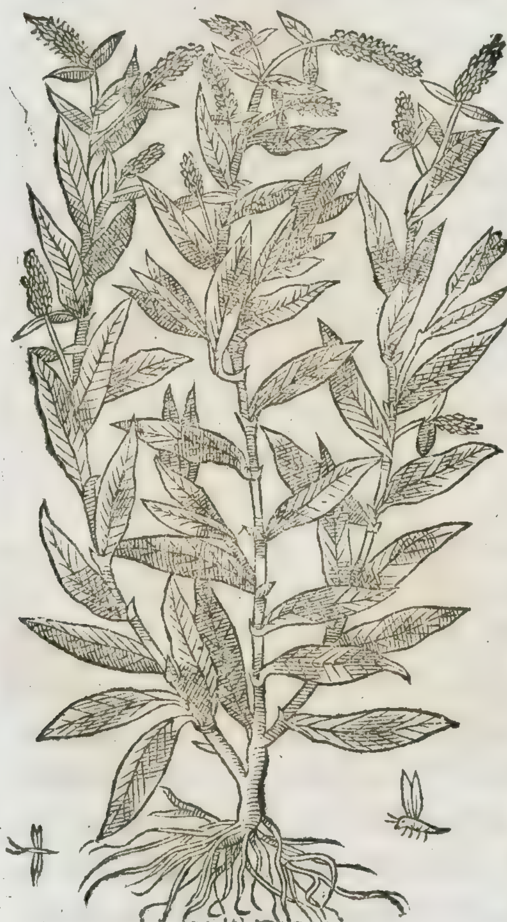

Nomina ADSCRIBI etiam ranunculorum generibus poteſt planta hîc depicta, quæ à ſemine feruidiſsimi guſtus natalibúſque & foliorum figura Hydropiper Lanceolatum ab herbariis nuncupatur. *Forma.* Radicibus nititur multis, breuibus, candidis, tenuibus, congeſtis: foliis multis plantagini aquaticæ ſimilibus, aut terreſtri quam Officinæ Lanceolatã vocant, anguſtioribus, breuioribus: caule quadrato, virgato, pedali, infernè rubẽte, in ramulos aliquot diuiſo: flore Ranunculi, aureo, capitulo paruo, veluti granulis tuberoſo, in quo ſemen acerrimi guſtus. Hanc plantam Pena nomine pumili Ranunculi gramineis foliis, & geniculati videtur depinxiſſe.

HYDROPIPER. CAP. XXVII.

Nomina ὙΔΡΩΠΕΠΕΡΙ à locis in quibus naſcitur, & Piperis ſapore quem præ ſe fert, quaſi dixeris Piper aquaticum, appellatum fuiſſe teſtis eſt Galenus. Li.8. ſimpl. Latinè quoque Hydropiper & Piper aquaticum, Gallicè *Poyure aquatic*, & *Curage*, Italicè *Hidropepe*, & *Pepe aquatico*, Germanicè *Vuaſſerpfeffer*, & *Muckenkraut*, quaſi herba muſcarum, quod muſcæ vehementer ab ea abhorreant: neque enim id quod ſucco eius aſperſum eſt attingunt. *Forma.* Dioſcorides ſcribit Hydropiper caulem edere geniculatum, ſolidum multis alis concauum, folia menthæ, maiora, teneriora, candidioraq́; ſapore acria, quemadmodum Piper, non tamen aromatici odoris: fructum acrem in ſurculis paruis enaſcentem propè folia, cohærentem & racemoſum: radicem paruam, nullius in medicina vſus. Hanc deſcriptionem in nullam plantam veriùs competere autumant omnes ferè periti herbarij, quam in eam quæ Perſicaria non maculoſa & Perſicaria vrens vulgò nominatur, vt ab ea diſtinguatur cuius folia nigris maculis aſperſa ſunt. Cord. in 2. Dioſcor. Dod. lib. 5. ca. 67. & li. de florib. Matthi. in ca. 155. lib. 2. Dioſcor. Illa enim foliis eſt menthæ conſimilibus, maioribus tantùm, hoc eſt, longioribus, tenerioribus, candidioribus, quæ meram Piperis acrimoniam reſipiunt, citra vllam odoris gratiam: caule eſt admodùm geniculato, duro, alis concauo, è cuius adnatis rufum ſemen prodit racematim congeſtum, & quadam ſerie cohærens, acri admodum guſtu, vt linguam vehementer vellicet. *Locus.* Accedunt natales: nam propè ſtagnantes aquas hæc planta vireſcit: his adde etiam facultates. Lib. 2. c. 101. Cordus Cratęogonum vocat. Ruellius probare nititur legitimum Hydropiper eſſe, quod Officinæ Eupatoriũ falsò nominant. At Eupatoriũ

HYDROPIPER, Matth.

iſtud

iſtud foliis eſt cannabinis,duris,hirſutis, amaro guſtu,non acri, id eſt,piperis,adeò odoratis,vt eam ob cauſam viribus maximis pręſtare exiſtimetur,cùm hydropiper Dioſcoridis folia ferat menthæ maiora, molliora candidiora, guſtu piperis,acri,ſine vlla odoris gratia. Prætereà hydropiperis caulis eſt geniculatus, ſolidus, in foliorum & ramulorum exortu alis multis concauus:ſemine acri in ramuſculis propè folia racematim cohærente,Pſeudo eupatorio verò quod poſthac ſuo loco nos indicabimus caulis eſt procerus,minimè geniculatus, in cuius ramulis nullum iuxta folia ſemen racematim cohæret, ſed in cacumine flores fert ſubrubentes, qui diuiſi,muſcarij ſpecie,ſilueſtris origani modo per maturitatem in pappos euaneſcũt, è quibus ſemen amarum totius plantæ ſapore,non acre,etiam ſi Ruellius id aſſeueret. Quod ſi eupatorium iſtud iuxta reſidęs aquas, aut tardo fluxu repentes naſci conſpexerit, non propterea hydropiper fuerit, cùm aliæ omnes notæ reclament. Sunt alij herbarij qui aliud hydropiper oſtendunt,id nimirum quod Chryſanthemum aquaticum quidam vocant.Dodonæus Pſeudoeupatorium fœminam. Sed id duplex, vnum quod folia in tria,quinque, ſex diuiſa fert digitorum modo,alterum quod ſimplicia & minimè diuiſa habet,vt ex vtriuſque pictura perſpicere licet.Cętera in vtroq; paria ſunt,quod ad radicem,caules,foliorum figuram,florem,ſemen attinet. Sunt etenim radice parua & breui, geniculata,fibrata, nigricante,inutili: caulibus multis,cubitalibus, geniculatis, ſubhirſutis, ſolidis, non cauis, quadratis, *Forma.*

HYDROPIPER Alterum, Dalechampij.

HYDROPIPER Pſeudo-eupatorium fœmina, Dodo.

virgatis,in alas multas ſeſe explicantibus: foliis menthæ,maioribus, tactu molliorибus,pallidiùs virentibus, aromaticum nihil olentibus, guſtu piperis,acri, fructu quoque acri, corymbo ſimili, aut chamæmeli capitulo, luteo,ſurculis paruis euecto, qui ex alarum ſinu prope folia eriguntur,foliolis inſidente ſtellatim radiatis aſteris modo: ſemen oblongum eſt,anguloſum, quatuor præfixis pilis,villoſum, aſperis & tenacibus,contrectantium manui, & mandentium palato inhæreſcentibus,mordaci ſcabritie. Gignitur vtrumque prope aquas vel in aquis ipſis ſtagnan-

HYDROPIPER Aliud, Dalechampij.

tibus, vel in riuis leniter fluentibus. Sed historiæ Dioscoridis quædam supradictorum repugnare videntur, quòd propè caulis folia fructus earum plantarum, quas hîc pinximus, non nascatur, quòd racemosus non sit, quòd piperis acrimonia linguam non vellicet. Sed sunt qui in Dioscoride legant, καρπὸν δὲ ἔχει ἐπὶ κλωναρίων μικρῶν ἐκφυομένων παρὰ τὰ φύλλα, non ἐκφυόμενον, vt hæc vox ad surculos siue ramulos fructum sustinentes non ad fructum ipsum referatur. Præterea an surculorum, an caulis folia hîc intelligantur, Dioscorides non expresſit, fructus quidem iuxta sua siue surculorum folia orbiculatim ipsum ambientia prodit. Quantum ad racemosum fructum attinet, respõdent in Dioscoride βοστρυχώδη legendum, pro βοτρυώδη, facilémque fuisse hunc lapsum, in magna nominum similitudine, βόστρυχοι autem siue βόστρυχας dixerunt veteres cincinnos, seu comptam cæsariem & capillos mulierum, quos repręsentant pili illi exiles qui in seminum hydropiperis vertice eminent, cui notæ exprimẽdæ βοστρυχώδους vox maximè conueniat. Sed si quis hanc emendationem non approbet, ne ea quidem se egere aiunt, cùm vtriusque hydropiperis fructus maturus inæqualibus pilorum ordinibus in figuram racemi oblõgam fastigietur, & desinat. Iam verò fructum hunc acrem esse, saporisq; piperi similis, nemo qui gustauerit inficiabitur. Sed nec parem piperis acrimoniã in eo Dioscorides requirit, nec Galenus, qui nõ tam calidum esse quàm piper apertè dicit. At si vtraque hæc planta postremò descripta eorum iudicio verum sit hydropiper, quænam fuerit veteribus persicaria illa non maculosa? Cratæogonum illi esse arbitrantur. Qua de re non est hîc dicendi locus. Nunc de hydropiperis viribus tractandum. Folia cum fructu illita, auctore Dioscoride, tumores veterésque duritias discutiendi, & sugillata delendi vim habent. Siccata eadem & contusa pro pipere sali & obsoniis admiscentur. Galenus eadem tradit. Hydropiper non vsque adeò calidum est quàm piper, attamen ipsa herba viridis cataplasmatis modo imposita, sugillata & tumores induratos digerit. Persicaria non maculosa multorum hydropiper, recens & viridis, inquit Matthiolus, sternitur commodè in thalamis pulicibus necandis, & postero die eiicitur. Suillæ carnes salsæ circunducta herba præseruantur à vermibus. Ideóque succus eius ad vermiculosas aures maximè facit. Plinius hydropiperis herbæ non meminit: nam alia est apud ipsum herba piperitis siue siliquastrum, de qua suo loco diximus.

Vires. *Lib. 2. c. 155.* *Lib. 8. sim.* *In cap. 155. lib. 2.* *Lib. 20. c. 17*

PERSICARIA. *CAP. XXVIII.*

Nomina

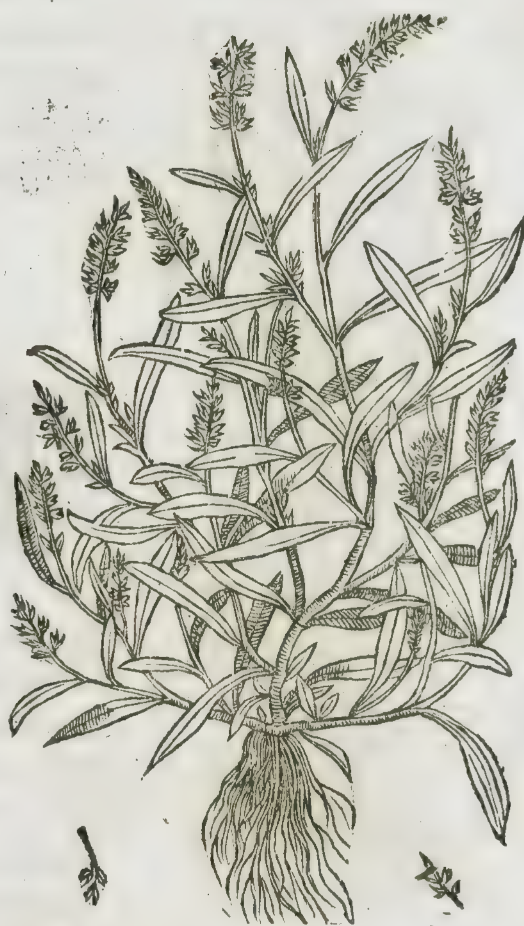
A RECENTIORIBVS herbariis persicaria dicitur à persicæ foliorum similitudine, Gallicè *Persicaire*, Germanicè *Persichkraut.* Caulibus, foliis, floribus, semine hydropiperi, id est, persicariæ non maculosæ simillima est. Caules enim habet rotundos, geniculatos, folia persicæ aut salicis, sed sæpè latiora & nigriora quàm hydropiperis, macula in medio nigra, qua nota apertisſimè ab hydropipere dignoscitur: flores similiter racemosi, candidi, frequentiùs

Forma

PERSICARIA Matthioli.

PERSICARIA Pusilla Lobellij.

frequentiùs purpurascentes : semen nigrum, radix fibrata. Reperitur similibus, & sæpè iisdem quibus hydropiper locis, floretq; eodem tempore Sapore acris nō est, sed subacidum quippiam resipit, quare frigido siccoq; est temperamento. Ob id inflammationibus incipientibus, & recentibus vulneribus fertur prodesse imposita. Sunt qui velint hanc persicariam Plinij plumbaginem esse, propter eas quæ in foliis conspiciuntur plumbei coloris notas. Sed Plinius plumbaginem non à colore, sed ab effectu nomē habere vult, quòd videlicet plumbo oculorum affectui medeatur. Nascitur, inquit, vulgò molybdæna, idest, plumbago, etiam in aruo, folio lapathi, crassa radice, hispida. Hac commanducata si oculus subinde illinatur, plumbum, quod est genus vitij, ex oculo tollitur. Huc adducemus ex Lobellio Persicariā aliam pusillam repentem, quam ait Antuerpiani agri glareosis sabulosisq; vdis quadruplò minorem humi repere, flosculis aliàs candidis, aliàs purpurantibus, reliqua facie similem.

Locus. *Temper. & Vires* Lib.25.c.13.

FLAMMVLA AQVATICA.

CAP. XXIX.

AB HERBARIIS flammula appellata est, quòd flammæ, siue ignis modo vrat, Gallicè *flammule aquatique*, vel, *Herbe de feu*, Germanicè *Egel kolen*, quòd oues eam depastæ, inflammatione & vlceratione hepatis vexantur, quam Germani *Egel* vocant. A' Lobellio Ranunculus aquatilis, angustifolius serratus dicitur. Caules habet rubescētes, cauos, frequenter geniculatos, in quibus folia angusta, salicis foliis ferè similia, tamen longiòra, & in ambitu parùm crenata, præsertim ea quæ in inferiore caulium parte sunt : flores luteos siue aureos, in medio subhirsutos, figura & colore ranunculi auricomi floribus prorsus similes : capitula item similia, radicem fibratam. In pratis locísque aliis

Nomina Dodo. lib. 3.cap.75. *Forma.* *Locus.*

FLAMMVLA Aquatica.

Vires. aliis vliginosis, & in aquis stagnantibus prouenit. Maio mense floret, nec ita multò pòst semen profert, vrit & vlcerat, temperiéque calida & sicca est ad tertium vsque gradum, hominibus, cæterísque animantibus noxia. Describitur huic eadem aut valde affinis Cap. de Ranunculis, flammula vulgi Ranunculus flammeus aquatilis angustifolius.

PHV SILVESTRE.
CAP. XXX.

Lib.3.c.17. PHV SILVESTRE à Dodonæo & cæteris herbariis dicitur, vt differat à Phu hortensi, de quo in Libro De Odoratis, *Nomina* Latinè valeriana siluestris. Cuius duo *Genera* sunt genera. Valeriana siluestris maior, *Grande Valeriane sauuage*, Germanicè *Vuildbaldrian*. Phu paruum Matthioli. Valeriana siluestri sminor, Gallicè *petite* *Forma.* *Valériane sauuage.* Phu minimum Matthioli. Illa Phu hortensi haud absimilis, caules habet rotundos, cauos, geniculatos: folia alis expansis similia constant foliolis multis aduerso situ oppositis, similibus Valerianę hortensis foliis, in caulis fastigio enascentibus, maioribus & magis incisis flores hortensi Valerianæ similes, purpurascentes: radicem teneram quæ huc & illuc serpit. Valeriana siluestris minor Valerianam hortensem proximè refert, nisi quod omnibus suis partibus minor est, folia eius prima & infima plantaginis foliolis proxima sunt, quæ circa caulem nascũtur, altiùs sunt incisa, Valerianæ proximè dictæ similima: caules rotundi, geniculati, palmum alti: flores supradictæ similes, radices graciles, quæ per terram serpunt. Locis humidis & pratis aquosis

VALERIANA Siluestris maior, Dodon. Phu paruum, Matth.

VALERIANA Siluestris minor, Phu minimum, Dodon.

vtraque

PHV MINIMVM, Matthioli.

PHV GRAECVM, siue peregrinum.

vtraque prouenit. Dodonæus & cæteri herbarij his addunt Phu Græcum, siue Valerianam Græcam vel peregrinam, quæ quid valerianę habeat fortè nesciunt ij, qui nomen id ei indiderunt, præter quandam cum Valerianæ foliis similitudinem, eámque exiguam. Caules duos trésve profert, in quibus folia expanduntur Valerianæ siluestris ferè similia, longiora angustiora & magis incisa: foliis viciæ siluestris proxima, nisi maiora essent: flores in summo caulium fastigio conferti, ex candido purpurei, quinque foliolis discreti, è medio breuia staminula emittentes, punctis aureis aspersa: post quos semen æstate media nigrum, pusillum, in siliquula rotunda, oblonga: radix creberrimis filamentis donata. In hortis Galliæ, Belgij, Angliæ colitur. Ibid.

CONYZA. CAP. XXXI.

KONYZA Græcè, Latinè etiam Conyza nominatur, à Gaza pulicaria à pulicibus necandis. Dioscorides tria eius genera assignat. Conyzam maiorem, minorem, & mediam. Galenus totidem. Plinius in duo, marem scilicet & fœminam distinxit. Recẽtiores herbarij quartam adiiciunt, nempe Conyzam minimam. Conyzæ, inquit Dioscorides, duo genera. Quæ parua vocatur, odore præstantior est: maior verò frutice altior, & foliis latioribus, graui odore. Vtriusq; folia oleæ similia, hirsuta, pinguia. In maiore caulis attollitur binûm cubitorum altitudine, in minore pedem æquat: flos fragilis, lutei coloris, qui in pappum euanescit: radices inutiles. Est & tertium Conyzæ genus, caule crassiore ac molliore: foliis mediæ inter maiorem & minorem amplitudinis, non pinguis, multò grauioris odoris & iucundioris, sed inefficacior. Plinius ita describit & distinguit. Et Conyzæ duo genera in coronamentis, mas & fœmina. Differentia in folio. Tenuius fœminæ & constrictius, angustiúsq;, imbricatum maris & ramosius. Flos quoque magis splendet eius. Serotinus vtrique post arcturum. Mas odore grauior, fœmina acrior. Et ideò contra bestiarum morsus aptior, folia fœminæ mellis odorem

Nomina Lib.3. c.119. *Genera.* Lib.7. sim. Lib.21.c.10 Ibid. *Forma.* Lib.21.c.10

CONYZA Maior, Matthioli.

CONYZA Minor, Matthioli.

Lib.6.hist. Cap.2. odorem habent. Maſculæ radix à quibuſdam libanotis appellatur, de qua diximus. Qui locus ex Theophraſto tranſcriptus eſt, qui ita habet, κονύζης τὸ μὲν ἄρρεν, τὸ δὲ θῆλυ. διαφορὰς δ' ἔχει καθάπερ τὰ ἄλλα τὰ οὕτω διαιρούμενα, τὸ μὲν γὰρ θῆλυ λεπτοφυλλότερον καὶ ξυνεστικὸς μᾶλλον, καὶ δ' ὅλον ἔλαττον, τὸ δὲ ἄρρεν, μεῖζον δὲ καὶ παχυκαυλότερον καὶ πολυκλωνότερον, καὶ τὸ φύλλον μεῖζον καὶ λιπαρώτερον ἔχον, ἔτι δὲ τὸ ἄνθος λαμπρότερον. καρποφόρα δὲ ἄμφω, τὸ δὲ ὅλον ὀψιβλαστεῖ καὶ ὀψιανθεῖ περὶ ἀρκτοῦρον, ἢ μετ' ἀρκτοῦρον βλαστάνει (non λαμβάνει, vt in vulgatis perperàm legitur) βαρεῖα δὲ ἡ ὀσμὴ τοῦ ἄρρενος, ἡ δὲ τῆς θηλείας δριμυτέρα διὸ καὶ πρὸς τὰ θηρία χρησίμη. Id eſt, Gaza interprete. Pulicaria maſcula & fœmina conſtat. Diſtant quemadmodum cætera, quæ ſic diſcerni deſiderant, fœmina enim tenuiore folio, & compreſsior eſt, atque in totum minor, mas amplior craſsioríque caule, atq; ramoſior, & folium amplius, pinguiúſque habens, nec non flore ſplendidior eſt. Ambo fructiferera ſunt, in totum ſerotina germine floréque, quippe cùm circa arcturum & poſt arcturum germinent. Mari grauior odor, fœminæ acrior, ideóque contra beſtiarum morſus vtilis. Lib.20.c.16 Plinius alibi tertium genus cunilæ, quæ à Græcis maſcula, à noſtris cunilago vocatur, odoris fœdi, radicis lignoſę, folio aſpero eſt, inquit. Et ibidem alteram thuris, quam libanotidem appellant, proponit, quarum vtraque medetur contra ſerpentes ex vino vel aceto. Pulices etiam contritæ cum aqua ſparſæ necant. Lib.21.c.10 Quæ cùm in Conyzam competant, vt ipſemet indicat, locum hunc citans aliquantò pòſt, Maſculæ radix à quibuſdam libanotis appellatur, de qua diximus, perſpicuum eſt eum Conyzam cum cunila confundere. In cap.119. lib 3. Plantæ tres quæ hîc exhibentur, Conyzæ ſunt Matthioli, nullis prorſus reclamantibus notis, inquit, quę ſingulis earum à Dioſcoride tribuuntur. Sed ſunt qui maiorem pręſertim Conyzam Matthioli, Conyzam Dioſcoridis eſſe negent, omnibus ei aduerſantibus notis. Spirat enim eius radix odorem nō tetrum, ſed aromaticum, caryophyllorum, caule & foliis verbaſci aut blattarię, non oleę, glutinis nihil penitus habentibus. Flores ex luteo purpuraſcunt. Cętera etiam planè diſsimilia, multò magis viribus. Non eſſe igitur hanc Conyzam, ſed Baccharim

CONYZA MEDIA, Matth.

CONYZA ODORATA.

charim Monspeliensium aiunt, Pena & Lobellius odore & flore insignem. Matthioli verò Baccharim verbasci odorati speciẽ esse vt in Libro de Odoratis ostendimus. Item Dodonæus alias Conyzas descripsit & depinxit. Nec desunt qui Lib.1. c. 23. istis Conyzam odoratam adiungant, radice candida, breui, fibrata: caule cubitali, ad radicem rubente, surculoso: foliis circa radicem belidi ferè similibus, per humum sparsis, in caule longioribus & angustioribus, imparibus spatiis caulem vestientibus: flore Corymbaceo, ex capitulis herbaceis extante, foliolis purpureis radiato, in pappos citò euanescente, saporis acris, odoris validi, nec iniucundi. Dentellariam alij vocarunt ab effectu; quòd eius decocto, si os colluatur, dentium dolores mitigantur. Dodonæus pro tertio genere Senecionis pinxit. Conyza maior in agrorum marginibus, aruísque humidis crescit, reliquæ in locis lacustribus, & aliis vliginosis. Odorata in sabuletis Rhodani Lugduno propinquis. Pena quadruplicem Conyzæ differẽtiam ponit, quarũ media & minima vbiuis Galliæ, Germaniæ, Angliæ lacustribus locis & humentibus aruis multa. Minima in fossis, inquit, altero à Londino lapide fructicat inter chamæmelum Romanum & pulegium regale. Sesquipalmum caulibus superat multis alis donatis, hirsutis, pullis vel cinereis, rotundis, rigidiusculis, quos folia ambiunt ab imo crebra, incana, gnaphalij vul-

Lib. 5. c. 17.

Locus.

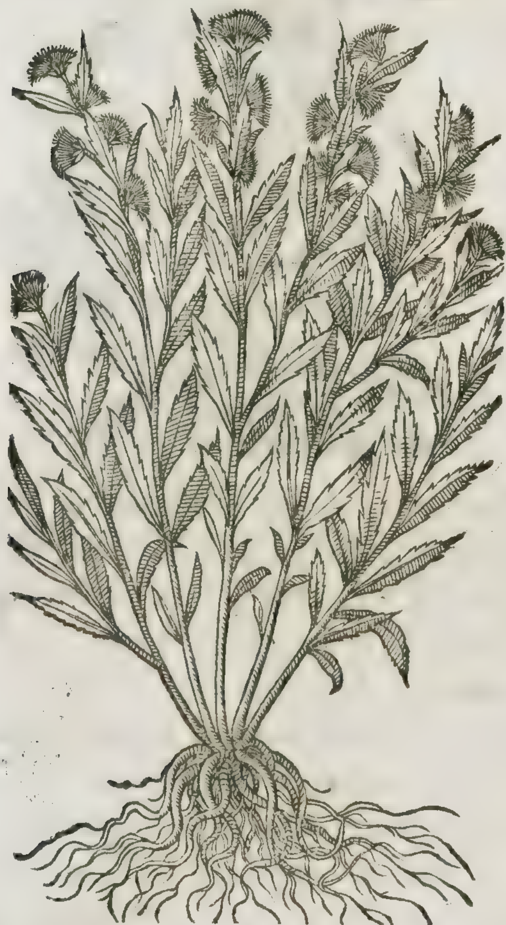
Vires.

CONYZA Minima, Lobellij.

garis paria, quod habitu & colore tota refert, sed maiora multò & obscuriore obsoletioréve lanugine: flores rotundi, bullis agerati vel tanaceti, sed minùs vegeto colore & compresi, quibus elapsis semen subest anthemidis, acerosum, minutum, radix lignosa, exigua. Minimè omnium hæc glutinosa, minúsque quàm media fœtida. Eam ex Lobellio hîc pinximus. Eodem Angliæ loco secus regiam viam, atque humentes scrobes media superiori prorsum similis, sed duplò maioribus foliis, crassis, densis, virentibus, asperis, rigidis, squallidis, caulem bicubitalem, & alas multas ambientibus, ima falcata, basi glasti dentellariæ've modo radiati flores, lutei, buphthalmi, semen haud dissimile: radix pusilla, halitum virosum, & quiddam Cimicum, aut fœtidæ cotulæ efflat. Parum aut minùs multò quàm maior &

CONYZA Magna, Penæ.

CONYZA Minor vera, Penæ.

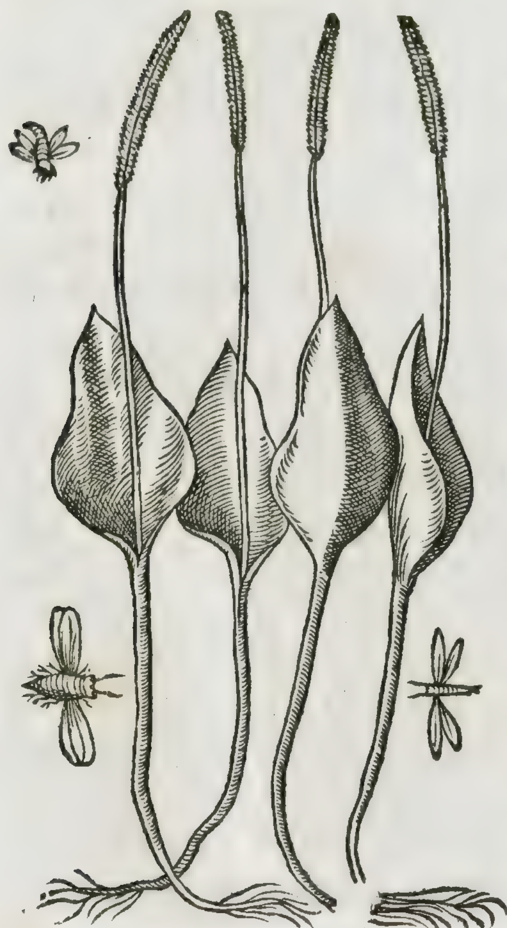
minor glutinosa. Ea est quam Matthiolus Mediæ nomine depinxit. Conyza maior vera lepidiore austrinóque cœlo & aëre maritimo delectatur, cuiusmodi est Hetruriæ inter Florentiam, Aquaspendulas, & Romam: atque in Nitrobrigum maritimis & Venetis, & aruorum marginibus Lunellæ & Mompelij. Binûm trinûm've cubitorum frutex multis propagatur virgultis, rectis, rigidis, rotundis, foliis multis cohęrentibus, densis, ex viridi pallentibus, crassis, pinguibus, oleæ similibus. Extremi caules multis ornantur secundùm longitudinem floribus luteis, rotundis, hieracij aut Senetionis, in pappos euolantibus: semen exiguum vt hieracij: radix lignosa, fibrata. Hæc multò cæteris præstantior, cùm odore vehementer suaui; tum viribus, nec minus cisto ledo glutinosa tangenti, cuius odorem, sed nonnihil cum media confusum imitatur. Huic præ cæteris assimiliatur natalibus, viribus, odore & facie, minor Dioscoridis hîc picta, quam veram Dioscoridis Pena asserit. Et prorsus eadem foret, nisi proceritate & caulium luxuria vinceretur. Sæpius vnico est caule gracili, cubitali & sesquicubitali, paucioribus, minoribúsq; foliis cisti ledi angustifolij: color, odor, modus, semen tum illis, tum floribus haud diuersa: radix exigua. *Vires.* De Conyzæ viribus nunc dicendum. Suffitu subtractúque frutex totus venenatas bestias fugat, culices abigit, & pulices necat, folia conuenienter

nienter illinuntur ſerpentium plagis, & tuberculis ac vulneribus. Flores & folia cum vino ad menſes partúſque eiiciendos abutuntur: item contra vrinæ ſtillicidia, arquatum morbum & tormina: comitiales pota ex aceto adiuuant, decoctum in deſeſsionibus medetur vuluæ malis, impoſitus ſuccus abortum facit, herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita ſanat. Galenus eaſdem vires ſic declarat. Conyza maior & minor ſimilis ſunt tum temperaturæ, Li.7.ſimpl. tum facultatis, guſtui amaræ, & acres. Excalfaciunt admodùm luculenter, ſiue quis folia læuigata cum teneris ramulis (eſt enim fruticoſa planta) parti cuipiam illinat, ſiue vbi in oleo coxerit, eo vtatur, ſiquidem concuſsiones, ſiue rigores per circuitum redeuntes tale oleum ſanare videtur, flores quoque earum ſimilis ſunt facultatis. Itaque quidam & ipſos cum foliis tritos in vino bibendos exhibent ad menſes fortiter ducendos, ciendúmque fœtum. Eſt & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus proueniens, vtriſque illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertij ſunt ordinis in excalfaciendo & exſiccando.

OPHIOGLOSSVM. CAP. XXXII.

GRAECIS ὀφιόγλωσσον, Latinè Lingua ſerpentis dicitur, quibuſdam *Nomina* herbariis Lancea Chriſti, aliis Lucciola, aliis Argentina, Gallis *Langue de ſerpent*, Germanis *Natterzanglin.* Quidam Ceratiam Plinij eſſe volunt, vnico tantùm folio aſſurgentem: alij ſic Lunariam minorem potius nominandam cenſent. Sed neutri radix magna & nodoſa. Sunt qui Linguam Plinij ſiue Lingulacam eſſe putent, de qua iam diximus. Quidam inter dracunculi ſpecies recenſent. Planta eſt admirandæ naturæ, folium *Forma.* profert digiti longitudine, pingue, plantagini aquaticæ haud abſimile, ex cuius inferiore ſinu petiolus ſiue cauliculus exit, lingulam ſuſtinens longam & anguſtam, linguæ ſerpentis ſimilem, vnde ophiogloſsi nomen inuenit. In pratis *Locus.* humidis & pinguibus prouenit. Aprili & Maio menſibus reperitur, Iunio ocyſsimè deperit. Exſiccat tertio gradu citra inſignem caliditatem. Matth.in Cap.161. lib.2. Præſtat maximè ad recentia vulnera glutinanda, quare quidam ad enterocelas mirificè *Temper. & Vires* extollunt. Maceratur in oleo quo vtuntur Chirurgi ad prædicta fœlici, vt aiunt, ſucceſſu. Datur potanda ex ſtillatitia aqua equiſeti ad inteſtinorum & thoracis vulnera, & cæterarum internarum corporis partium. Quamobrem ſanguinem reiicientibus prodeſt, bibitur aduerſus alba fœminarum profluuia ex ſtillatitia aqua foliorum quercus. Vinum auſterum in quo tota planta incocta fuerit, ſi eo abluantur oculi, lacrymas cohibet. Illinitur recens ſiccáve ad vulnerum inflammationes ex gallinaceo adipe. Omphacinum oleum in quo multa folia diu maduerint, inſolatáque fuerint addita abiegna lacryma, aptiſsimum eſt medicamentum recentibus vulneribus glutinandis.

OPHIOGLOSSVM, Matthioli.

CHELIDONIVM MINVS.
CAP. XXXIII.

Nomina ΧΕΛΙΔΟ'ΝΙΟΝ μικρὸν, Latinè Chelidonium minus, & hirundinaria minor, Officinis Celidonia minor, eadem de causa qua Chelidonium maius nomen accepit. Gallicè *Petite Esclaire*, Germanicè *Feigunatrzen, Blanterkraut, Pfafenboedlin, & Meienkraut*, Italicè *Celidonia minore, & fauoscello*, quòd fabarum modo folia subpinguia habeat. Sunt qui Scrophulariam minorem appellent, à radicum similitudine, quæ multis quasi tritici granulis veluti strumis, quæ Græcorum imitatione scrophulæ vocantur, coaluisse videntur. Alij sic dictam putant, quòd strumis siue scrophulis imposita medeatur. Plantam hîc depictam permulti docti herbarij pro chelidonio minore vsurpant. *Locus.* Quę Vere duntaxat vliginoso solo & in fossarum scrobiumq; marginibus frequens gignitur, *Forma.* foliis hederæ, minoribus, rotundioribus, subpinguioribus, sine caule: flore luteo, tenui pediculo appenso, radicibus nititur multis, ex eodem callo prodeuntibus, pusillis, granorum tritici modo aceruatim congestis, quarum nonnullæ in longitudinem protenduntur. Quæ omnia Dioscoridis historiæ bellissimè congruunt, sic scribentis. *Lib. 2. c. 177* Chelidonium minus, quod triticum siluestre aliqui nuncuparunt, herbula pediculis ab radice pendens, sine caule: foliis hederæ, multò rotundioribus, teneris & subpinguibus, radices habet ex eodem callo complures, pusillas in granorum tritici modum aceruatim congestas: quarum tres aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas & lacus nascitur. Hæc omnia adamussim conueniunt, solæ qualitates & temperatura repugnant.

CHELIDONIVM, *Minus.*

Vires. *Ibidem.* Vis enim ei acris, inquit Dioscorides, & anemones modo summam cutem exulcerat, psoras & scabros vngues eximit. Succus radicibus expressus ad purgandum caput naribus infunditur, decoctum eius ex melle gargarizatum magnificè id præstat, & omnia pectoris vitia extrahit. *Lib. 8. sim.* Galenus easdem planè vires ei assignat, & quarti ordinis excalfacientium incipientis esse ait, cùm maius Chelidonium tertij tantùm sit ordinis. At eius plantæ hîc proponitur, nec folia, nec radix vlla gustum acrimonia afficiunt. Non tamen ob ignauam acrimoniam istud minus Chelidonium reiiciendum, cùm cæteræ omnes notæ apprimè descriptioni suffragentur, & multarum plantarum acrior aut mitior sapor, agri sequatur conditionem. *In lib. 2. Dioscor.* Valerius Cordus Chelidonium minus, florem amellum à Vergilio diligenter descriptum esse putat. *Lib. 4. Georg.*

CALTHA

CALTHA PALVSTRIS.

CAP. XXXIIII.

SVPERIORI perquàm ſimilis eſt, quæ Germanicè & Belgicè *Dotterbloemen* vocatur. Quidam chamæleucen Plinij faciunt. Chamæleucen, inquit, apud nos farranum ſiue farfugium vocant. Naſcitur ſecundum fluuios folio populi, ſed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupreſſi, atque is nidor per infundibulum imbibitur in vetere tuſsi. Sed idem Plinius alio in loco Bechion eandẽ cum chamæleuce facit. Quidam, inquit, eandem eſſe bechion, & alio nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per arundinem hauſtus & deuoratus, veterem ſanare tuſsim dicitur. Quæ de chameleuce Dioſcoridis intelligi poſſe non videntur. Chamæleuce, inquit, lumborum doloribus propitia eſt, herba virens incuruis foliis, ſurculiſque, flore roſaceo. Alij chamæpucen legunt non chamæleucen, quoniam apud Plinium habetur, chamæpeuce laricis folio ſimilis, lumborum & ſpinæ doloribus propitia eſt, quem vſum Dioſcorides Chamæleuce attribuit. Sunt etiam qui breuẽ apud Dioſcoridem deſcriptionem in totum reiiciendam cenſent, & ſola hæc verba legunt. Chamæleuce facit ad lumborum dolores in aqua trita pota. Galenus chamæleucen ſcribit calidæ eſſe facultatis tertio quodámodo ordine, & ſiccæ primo, vt diuerſa à bechio cenſenda ſit. Ex his coniicere quis poſſit *Dotterblœmen* chamæleucen non eſſe. Alij ex Geoponicis Malacociſſum maiorem faciunt, Matthiolus Tuſsilaginis ſpeciem ſiue farfugium, vt capite De Tuſsilagine dicemus. Recentiores alij Geſnerus, Pena, Lobellius & alij Caltham paluſtrem appellant. Folia ei ſunt bene viridia, rotunda, violæ martiæ aut populi ſimilia, maiora, in ambitu parùm crenata: caulis rotundus in ramulos ſeſe diffundens, qui flores ſuſtinent luteos, chelidonij minoris, aut ranunculi ſimiles, ſed grandiores & aſpectu pulchriores, minimè papposos, ſed qui diu durant, naſcuntur deinde ſiliquulæ, in quibus exiguum ſemen, luteum, radix craſſa, capillamentis fibrata, acris guſtu, ſed moderatè, nondum tamen vſu exploratæ facultates. Locis lacuſtribus & vdis creſcit menſe Martio & Aprili floret.

Nomina — Lib.24.c.15 Chamæleuce. — Lib.26.c.6. — Lib.8.ſim. — Dodo. lib. 1.cap.20. — *Forma.* — *Locus.*

CALTHA PALVSTRIS.
Tuſsilago ſiue farfugium, Matthioli.

VERONICA FOEMINA. CAP. XXXV.

Nomina *Forma.*

ERBARII plantam iſtam Veronicam fœminam appellant, Galli *Veronique femelle*, Germani *Erenbreiſz vueiblin*. Caule exit lanuginoſo, foliis rotundioribus, minimè crenatis, ſubpinguibus, magis viridibus, minimè hirſutis: flores profert in luteo purpuraſcentes: ſemen in vaſculis rotundis concluſum: radicem tenuem & fibratam. *Locus.* Locis vliginoſis & la-

VERONICA Fœmina, Dodonæi.

VERONICA Fœmina, Matthioli.

cuſtribus gaudet. Iunio & Iulio menſibus floret. Guſtu adſtringens & amara eſt. *Vires.* Vnde colligere licet eam eſſe tum excalfaciendi, tum ſiccandi vi præditam, eadémque præſtare quæ Veronica maior, ſed inefficaciùs.

TVSSILAGO. CAP. XXXVI.

Nomina

NOTISSIMA vtilitate, quam præſtat orthopnoicis, & tuſsi vexatis, dicitur Βήχιον Græcis, ſicut Tuſsilago Latinis, Officinis farfara & Vngula caballina, Gallis *Pas de cheual, & Pas d'aſne*, Italis *farfara, farfarella, & vnghia di cauallo*, Germanis *Roſʃhuob, & Brantlattich*. Theophraſtus, (Lib.7. hiſt. cap.12.) vt quidam cenſuerunt, Tiphium appellat, quæ ante foliorum & caulium ortum floret. Plinius (Lib.26. c.6.) duo tuſsilaginis genera facit. *Genera.* Vnam ſilueſtrem, alteram quæ à quibuſdam Saluia dicitur, ſimilis verbaſco. Dioſcorides vnico genere contentus fuit, idq; eſſe quod hîc proponitur, tum vires & effectus, longa experientia comprobati, tum ipſa deſctiptio perſpicuè demonſtrant. *Forma.* Eius enim folia, vt ille ait, maiuſcula ſunt quàm hederę, ſex aut ſeptem à radice, ſupernis partibus alba, infernis viridia (ſic enim Græcè legitur, ἐκ μὲν τῶν πρὸς τὰ ἄνω λευκά, ἐκ δὲ τῶν πρὸς τὰ κάτω χλωρά) in plures angulos exeuntia. Caulis palmum altus, flos luteus Vere prodit, quo vnà cum caule confeſtim exuitur. Inde nonnulli his vacare exiſtimarunt, radix tenuis eſt (perperàm legitur in excuſis ῥίζα λεπτὴ, ἄχρηστος, radix tenuis, inutilis. Qui enim

inutilis,

TVSSILAGO, Matth.

inutilis dici poteſt, cuius vſum mox præſcribit? Quare vox ἄχρηστος in contextum irrepſit, quæ nec in Oribaſio, nec in Plinio legitur, vel pro ἄχρηστος legendũ εὔχρηστος, ideſt, ad vſum commoda. Naſcitur circa riuos & aquoſa loca. Similiter quæ hic pingitur, folia promit ab imo in pediculis ſeſquipalmum altis, rotunda, ſed lateribus ſenis ſeptenísve angulos acutos claudentia, venoſa, equinum pedem referẽtia, altera parte candicantia, & quadamtenus cinerea: altera viridia, carnoſa: caulis albus, lanuginoſus, in quo flores aurei, dentis leonis æmuli, celerrimè in pappos abeũtes: radix cãdida, longa humi ſparſa. Plinius ita diſtinguit & deſcribit. Tuſsim ſedat bechiũ, quæ & Tuſsilago dicitur. Duo eius genera. Silueſtris vbi naſcitur, ſubeſſe aquas credunt: & hoc habent ſignum aquileges. Folia ſunt maiuſcula quàm hederæ, quinque aut ſeptem, ſubalbida à terra, ſupernè pallida: ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, radice tenui. In hoc bechio Plinius à Dioſcoride diſſentit: habet enim quinque aut ſeptem folia, ille ſex aut ſeptem, & ſupernè alba, infernè virentia. Plinius contrà, ſubalbida à terra, ſupernè pallida. Prætereà, Plinius ex eorũ eſt numero, quos Dioſcorides reprehendit tum hîc, tum in totius operis præfatione, quòd putarint bechium ſine caule, ſine flore, ſine ſemine eſſe. Sed quantum ad foliorum colorem ſpectat, hîc diſſimulandum non eſt, quamuis Dioſcorides ea dicat eſſe, ἐκ μὲν τῶν πρὸς τὰ ἄνω λευκά, ἐκ δὲ τῶν πρὸς τὰ κάτω χλωρά, tamen omnes quos legere mihi contigit, tum eius auctoris interpretes, tum herbarios de Tuſsilagine ſcribentes, pingere folia aduerſa parte tomentoſa, incana, aduerſa virentia, ſiue inferiùs alba, ſuperiùs virentia. Initio Martij menſis & Aprilis caulem profert lanuginoſum ſine foliis, & in eo florem luteum: mox à radice prodeunt folia: tunc confeſtim caulis & flores depereunt, ita vt rariſsimè flores & folia in hac planta ſimul reperias. Quòd flores ſint fugaciſsimi, iiſq; enatis breui vigor vitaq; duret, longiſsimaq; mora triduûm, aut quatriduûm, poſt quod tempus illicò flacceſcentes in pappos euaneſcunt, & caduci marcent, ita vt non niſi vere ſeſe ferant obuiam, quod qui non animaduerterunt ſine caule & flore naſci eam exiſtimarunt. Folia ex melle trita, inquit Dioſcorides, igni ſacro & omnibus inflammationibus illitu medentur. Arida ſuffitu, ita vt fumus per infundibulum hianti ore capiatur, hos ſanat qui ſicca tuſsi, atque orthopnœa infeſtantur: pectoris vomicas rumpunt. Eũdem effectum præbet ſuffita radix. Decocta in hydromelite & pota mortuos partus eiicit. Et Galenus, Bechium, inquit, ſic nuncupatum eſt quod βῆχας hoc eſt tuſſes, & orthopnœas iuuare creditum ſit, ſi quis videlicet folia arida ſumẽs, aut radicem in prunis accẽdens, aſcendentem inde fumum inſpiratu attrahat. Eſt autem modicè acris, vt ſine moleſtia noxáve omnes thoracis abſceſſus rumpere credita ſit. Sanè folia virentia, partes cruda inflammatione obſeſſas, illitu extrinſecus adiuuant, propter aqueæ humiditatis admiſtionem, qua omnia viridia, teneraq; participant, alia plus, alia minùs. Nam ſicca Bechij folia acriora ſunt, quàm vt partibus inflammatione laborantibus conueniant. Naſcitur in Tuſsilaginis radice, inquit Matthiolus, ſubalbida quædam lanugo, quæ à radicum particulis prius repurgata, deinde linteolis

Lib.26.c.6.

Tempus.

Ibidem. *Vires.*

Li.6.ſimpl.

Ca.109.li.3.

inuoluta,& in lixiuio parùm decocta,addito ſalis nitri aliquantulo, demũ ſole ſiccata,omnium optimus eſt fomes ad ignem ex ſilice excuſſum excipiendum. Eſt enim adeò ignis rapax,vt ſtatim primo chalybis concuſſu accendatur. Matthiolus Thuſsilagini veræ duas alias ſpecies addidit:vnam quæ vera eſt petaſides, vt dicetur. Alteram Germanorum & Belgarum *Dotterbloemen*, nonnullorũ Chamæleucẽ, & Malacociſſum maiorẽ,aliorum Caltham paluſtrem,de qua diximus.Hæc multò

Ibidem.

TVSSILAGO Alpina, ſiue Montana, Dalechampij.

TVSSILAGO Altera Alpina, Cluſij.

TVSSILAGO Montana Minima, Lobel.

magis Chelidonium minus ipſo toto vultu præfert, niſi quod vniuerſa maior. Flores non papposi admodùm & particulatim exeunt, aurei ranunculi modo,aut chelidonij minoris, folia nõ ortu,vt in Tuſsilagine,anteuertũt,& Nymphææ luteæ colore, aut chelidonij minoris nitore fulgent. Folia non ſubter incana,nõ anguloſa, non caulis tomentoſus, ſed potiùs atro virore polito, vti aſarum & nymphæa. Radix fibrata capillamentis,acris guſtu, ſed moderatè. Alij herbarij duo alia genera Tuſsilaginis faciunt, & à natalibus Tuſsilagines Alpinas vocant. Vnam radice longiuſcula,nodoſa,valde fibrata, nigricante:foliis è radice prodeuntibus,rotũdis, tenui & longo pediculo appenſis, venoſis per ambitum inſectis : caule palmũ alto,lanuginoſo, foliola duo vel ſummùm tria proferente : flore aureo, in vtraque planta ſingulari, Tuſsilagini noſtræ ſimili,non ſic fugaci, verùm in planta ſua diu nitente ac perdurante, ſed qui tandem in pappos abeat

abeat. Alterum radice craßiore, magis fibrata: foliis maioribus, in circuitu magis incisis, venosioribus, acuminatis hederæ modo: caule sesquipedali, striato: flore in eius cacumine copioso, senecioni simili, luteo, in pappos auolante. In Alpium riuis, fontium scaturiginibus, & ad torrentium margines prouenit. Habet prætereà Lobellius Tußilaginem montanam minimam, quæ radicum & foliorum figura nihil, sed magnitudine tantùm differt, éstque illi facie proxima. Foliola habet in pediculis binûm & ternum digitorum, Soldanellæ Alpinæ paria, similibúsque lateribus, & pariter auersa, incana, tormentosa, & carnosa.

PETASITES. CAP. XXXVII.

GRAECIS Πετασίτης, & Latinè Petasites dicitur à Petaso, idest, Galero, quòd folium eius tam grande sit, vt capiti impositum à solis æstu Galeri vice poßit defendere, Gallicè *Herbe aux tigneux*, Germanicè *Pestilentz vurtz*, Italicè *Cappellazi*, Hispanicè *Sombrereta*. Hunc breuiter sic descripsit Dioscorides. Petasites pediculus est cubito maior, digiti magni craßitudine, in quo folium instar Galeri magnum, incumbens veluti fungus. Ex qua breui historia, insignem tamen notam continente, maior herbariorũ pars à Matthiolo dissentiens, perspicuè effici existimat Petasiten esse cuius hîc pictura datur. Li.4. c.103. *Forma.*

PETASITES Magnus. Perperàm Tußilago Maior, Matth.

Hæc enim planta, inquit Pena, Vere crescit, & nondum foliis ortis caulem erigit tenerum, carnosum, concauum, sesquipalmum altum, floribus in summo densis, pusillis, multis, muccosis, racemosis, oleæ, in purpureum conum compactis; spectatu amœnum, nullo semine prægnantem, sed flore marcescente & defluente spem etiam seminis perdentem. Folia pediculo cubitali, crasso, carnoso, quasi appensa medio sui centro, penduli instar Petasi inuersi videntur, maximam personatam superantia, sed rotunda, subter parùm incana, singula singulis pediculis medio fermè totius puncto hærentia, vbi sinus desinit profundus vsque ad folij centrum actus, quæ si prorsus clauseris, fungi penduli modo fulciri dixeris. Radix valde crassa, foris pulla, intus candida. Grauis est & prorsus ingrati odoris, gustanti perquàm amara & ingrata: desiccat item magnopere, quapropter morbis Epidemicis vtilißima habetur, & comperta medicis Germanis, etiamq; plebi, quæ eam ob dotem *Pestilentz vurtz*, idest, pestis radicem, appellat. Quæ facultas tanquam nota certior, cùm Thußilagini non insit (neque enim est odore graui, neque ingrato) Matthiolum à sententia deducere debuisset. Sunt aliæ eius rationes inualidæ, & leuiusculæ, quibus probare vult plantam hîc depictam Thußilaginem esse, nimirũ quòd proueniat in humectis & vliginosis locis, præsertim propè riuos aquarum perinde ac Tußilago, quòd caulẽ edat ante folia in ipso Veris initio, in cacumine flores spicatos, ex purpura albicantes, qui cum caule paulò post flaccescentes contabescunt. Nam idem contingit trifolio hederaceo, croco siluestri, ephemero, & aliis. Petasites noster nascitur copiosißimè in pratis humidis, & iuxta riuulos sitis. Initio mensis Martij floribus suis ornata hæc herba conspicitur, qui Aprili immi- *Locus.*

nente

nente ſtatim citra fructum decidunt: tunc folia cum pediculis prodeunt. Contra phagedænas & vlcera maligna efficaciter illinitur, auctore Dioſcoride. Galenus addit eſſe ex tertio ordine deſiccantium quamobrem ad maligna & phagedænica vlcera adhibent. Experientia comprobatum eſt, vt diximus, eius radicem mirificè conferre peſtilentibus febribus, quòd ſudorem vehementer moueat, ſi in puluerem redacta cum vino ſumatur. Radices complures cortice exutas & exenteratas aceto indunt, quoad viribus imbutum fuerit, & ex illo cum rutæ ſucco & theriaca propinant, præſidiúmque nulli ſecundum affirmant. Magna efficacia bibitur, à mulieribus, quas tormina vteri & præfocationes vexant: valet etiam vnicè ad enecandos lumbricos. Succurrit quoque iis, qui ſpiritus difficultate laborant. Ducit vrinam & menſes. Efficax eſt ad vulnera præhumida, & ad reliquas cutis fœditates. Eſt alter Petaſites ab herbariis odoratus appellatus, in vmbroſis vallibus Alpium, ad torrentium ripas naſcens, radice craſſa, longa, nodoſa, ſerpente, ſubrubra, acri & odorata, folio ampliore quàm tuſsilago, cætera propemodùm ſimili, cùm teritur iucundũ quippiam exhalante. Veris principio ante foliorum exortum thyrſus emicat digiti minimi craſsitudine, ferè pedem altus, foliolis quibuſdam myrto ſimilibus, ex interuallis alarum modo ipſum amplexantibus: flore in vertice copioſo, candido, & ſuauiter olente, ex longo vaſculo prodeunte, in apices multos diuiſo, tabeſcente & emoriente cùm folia ſubnaſcuntur. Caulis & florum ante foliorum ortum effigies hîc picta eſt.

Vires. *Fuchſ. cap. 248.* *Locus.* *Forma.*

PETASITAE Odorati, flos.

PERSONATA. CAP. XXXVIII.

Nomina

ἌΡΚΕΙΟΝ Græcis, προσώπιον & προσωπὶς dicitur, Latinis Arcium, Perſonata, & Perſonatia, Apuleio Dardana, Officinis Bardana & Lappa maior, Germanis *Groſzkletten*, Italis *Lappola maggiore*, Gallis *Grand Gloutteron*, & *Gletteron*, *Grande Bardane*. Galenus non arcium, ſed alterũ arction vocat. Vtroque nomine dicta planta, propter ſimilitudinem quam cum villoſis hirtiſq; vrſorum capitibus conglomeratæ echinatæq; Lappæ habent. Perſonata autem, quòd hac quõdam ad perſonas vtebantur, quoties in theatris aliiſq; locis, qui cognoſci à populo nollent egiſſe quidpiam volebant. Eſt enim foliorum eius tanta amplitudo, vt tota humana facies iis tegi poſsit. Matthiolus duo obſeruauit Perſonatæ genera, echinatorum tantùm capitum facie differentia: quæ in altero maiora, duriora, rigidioribus aſperioribuſq; aculeis armata: in altero minora, molliora, mitioribus aculeis rigidiuſcula, alba quadam lanugine obductis. Prius genus ſcribit Dioſcorides folia habere cucurbitæ, maiora tamen, hirſuta, nigriora & criſpiora: caulem albicantem: quamquam interdum ſine caule reperiatur, radice intus candida, foris nigra. Plinius, Quidam arcion, inquit, Perſonatam vocant, cuius folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem. Ex quibus nemo non intelligit Perſonatam eſſe eam, quam Bardanam & lappam maiorem vulgus vocat, quæ folio conſtat maximo, cucurbitæ æmulo, altera parte albicante, altera in viridi nigricante:

Li 6. ſimpl. Pena in Aduerſ. *In cap. 102. lib. 4.* *Genera.* *Forma.* *Li. 4. c. 102.* *Lib. 25. c. 9.*

PERSONATA, Siue Lappa maior, Matthioli.

PERSONATA, Seu Lappa maior altera, Matth.

nigricante: caule rotundo, cauo, in purpureo albicante, ex lateribus ramulos multos emittente, in quibus folia parua, grandibus lappis siue echinis prætereuntium vestes & canes mordaci hæsu corripientibus, tamdem dehiscentibus, & florem purpureum edentibus, hirsutum: radice grandi, carnosa, foris nigra, intus candida, amara. Alteram Personatam Matthiolus eam esse credit, quam Plinius Persolatam vocat, his verbis. Persolata quam nemo ignorat, Græci Arcion vocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraq; & crassiora: radicem albam & grandem. Ex quibus colligit Matthiolus Plinium hîc secundum Personatæ genus descripsisse: quòd, cũ de priore Personata scripsisset eodem capite & libro (quem locum citauimus) cuius folio nullum est amplius, grandes Lappas ferente, aliquantò pòst de altera Personata scribat, quæ minores Lappas fert, & Persolatam vocat. Cornarius tamen censet posteriore Plinij loco vulgata exemplaria falsò Persolata habere pro Personata. Vtcumq; sit Plinius Persolatam, vt sæpè facit, cum Personata sua aut Dioscoridis, confudisse videtur, id quod descriptiones dilucidè ostendunt. Cæterùm Persolata à magnitudine: & vsu foliorum, quemadmodùm Personata & Petasites, nomen accepisse videtur, quia galeri vice solis æstum à capite arceret. Quare hæ plantæ inter sese similes serie coniungendæ fuerunt. Sed ad Personatam nostram reuertamur. Ea secus vias & pomeria, in marginibus agrorum incultorum & pratorum, & scrobibus exsiccatis prouenit. Iulio & Augusto Lappas & flores fert. Pondere drachmæ vnius pota, inquit Dioscorides, cum pineis nucibus, purulenta & cruenta extussientibus auxiliatur. Folia trita dolores à contorsionibus artuum contractos, illitu sedant: vtiliter antiquis vlceribus illinuntur. Qua de re sic Galenus. Alterum arction quod prosopida vocant, cuiusq; folia cucurbitæ simillima sunt, nisi quod tum maiora, tum duriora, discutit simul, & desiccat, sed & adstringit mediocriter: quamobrẽ folia eius veteribus vlceribus mederi possunt. Apuleius multò plura & maiora de eadem tradit. Personatiæ herbæ succus cum vino vetere potui datus, omnes morsus serpentium mirificè sanat: eiusdem foliis cinges febricitantem, & statim febrem mitigat, & calorem sanat. Vulnus etiam, si cancer erit, cum aqua decoctionis foliorũ eius foueto: deinde ipsam cum nitro & axungia cũ aceto tere, & in panno inducito, & imponito. Ad canum rabidorũ morsus radix cum

Ibidem. Lib.25.c.9.

Embl 91. lib.4.

Locus.

Vires.

Li.4. c.102.

Li.6.simpl.

Lib. de virib. herb.

cum modico ſale trita imponitur morſui,& ſtatim æger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus,vrinam prouocat,& veſicæ dolorem tollit: puluis ſeminis eius cum vino optimo 40.dies potui datus, iſchiadicos mirabiliter ſanat. Folia trita cum albumine oui & impoſita,ambuſta mirificè curant. Columella. Venena viperæ depellit ſuper ſcarificationem ferro factam herba, quam vocant Perſonatam,trita & cum ſale impoſita. Plus etiam eiuſdem radix contuſa prodeſt. Radix conditur ſaccharo, & cùm grata, tum vtiliſſima ad calculū & dyſenteriam habetur: Venerē etiam excitat.Idem ſemen pollet,ſed multò efficaciùs calculoſis.

Lib.6.c.17.

Pet.Pen.in Ad.

XANTHIVM. *CAP. XXXIX.*

Nomina

ΞΑ'ΝΘΙΟΝ vel φάσγανον vel φασγάνιον Græcè, Latinè Xanthium, Officinis Lappa minor, Lappa inuerſa, Bardana minor, quibuſdam Strumaria:vnde Aetius Chœradolethron,ideſt,Struminecem nominari ſcribit, & Philanthropon. Galli vocant *Petit Gloutteron.* Itali *Lappola minore*, Germani *Bettlersleuſz*, ideſt, mendicorum pediculos, & *Spitzkletten*, Gallicè *Gloutteron aigu.* Xanthium autem à colore dicitur,quòd ξανθὰς τρίχας,ideſt, quòd flauos faciat capillos.Xanthium deſcribit Dioſcorides caule eſſe cubitali, anguloſo, pingui,prodeuntibus ex eo alis multis: foliis Atriplicis, inſectis, naſturtium odore imitantibus: fructu grandis oliuæ modo,rotundo, & vt platani pilula ſpinoſo,qui contactu veſtibus adhęreſcit. Ex qua quidem deliniatione facilè eſt intelligere Lappam minorem omnibus ferè æquè notam quàm eſt Lappa maior, ſed non tam frequentem, Xanthium eſſe. Folia habet atriplicis,crenata, quadātenus cinerea, naſturtium olentia: caulem ſeſquipedalem, anguloſum,pinguem,nigris notis conſperſum,crebras fundentem alas:fructum echinatū lappoſumq́;, oliuæ aut corni modo oblongum,contactu veſtes apprehendentem: radix non profunda, fibrata rubeſcit. Naſcitur læto & pingui ſolo & lacubus exſiccatis. Fructus ante collectus quā perfectè ſicceſcat,inquit Dioſcorides, tunditur & fictili vaſe reconditur. Flauos facit capillos, ſi acetabuli inſtar tepida aqua madeſcat, mox caput,nitro antè perfrictum, illinatur. Alij in vino tundunt, & ita aſſeruant. Semen aptiſſimè tumoribus imponitur. Galenus breuiter dixit Xanthium phaſganium etiam vocari: fructum diſcutiendi vim habere. Aetius,decoctum corticis radicis,inquit,potum lienes conſumit:dentes motos firmat eiuſdem decoctum ex vino collutum. Radix & ſemen laudantur ad tumorum ſtrumarumq́; pertinaciam delendam frequenti admotu.

XANTHIVM, Matth.

Lib.4.c.133. *Forma.*

Locus.

Li.4.ca.133. *Vires.*

Li.8.ſimpl.

Pet.Pen.in Ad.

PLANTAGO AQVATICA. *CAP. XL.*

Nomina

Dodo.lib. plant.aqu.

NOSTRAE ætatis herbarij plantam hanc plantaginem aquaticam nominarūt,Gallicè *Plantain d'eau*, Italicè *Piantagine aquatica*, Germanicè *Vuaſſer vuegrich.* Folia habet in prælongis,craſſis pediculis longa, lata,in mucronem deſinentia, Plantaginis maioris foliis longiora, & acuminatiora. Caules inter ea exeunt longi,triangulares, intus fungoſi, in plures ramulos

PLANTAGO Aquatica.

ramulos diuiſi, in quibus flores candidi parui, tribus conſtantes foliolis: fructus deinde parui, triangulares, virentes: radices ſubſunt fibratæ. Naſcitur in humilioribus & aquaticis locis, in foſsis, in lacuum & riuulorum marginibus. Iulio & Auguſto menſibus floret. Facultatis aiunt frigidæ eſſe ac ſiccæ. Sunt periti herbarij qui affirmant plantaginem iſtam aquaticam verũ eſſe Dioſcoridis Damaſonium ſeu Aliſma: eiq; Damaſonij delineationem viréſque prorſus conuenire. At cùm Galenus qui legiſſet radices eius acres eſſe, eoq; œdemata diſcutere, nõnihil Dioſcoridi aduerſetur, in cæteris autem aſſentiatur, ſic illi de radice verum eſſe experimento & ipſi aſſerunt.

Locus. *Vires.* *Lib.3. c.151.*

DAMASONIVM. CAP. XLI.

VM Matthiolus reiectis aliorum ſententiis plantaginem aquaticã Dioſcoridis Aliſma aut Damaſonium non eſſe ſeſe probaſſe putaſſet, aliud ſubſtituit, ſed id depinxit tantùm, non deſcripſit. Sunt qui aliam Damaſonij ſpeciem exhibent, quæ radicularum fibris multis nititur candidis, breuibus: cauliculos multos edit dodrantales, læues, nudos, nodoſos: folia Damaſonio ſeu plantagini aquaticæ ſimilia, ſed parua, longis pediculis appenſa, fructum ſtellę figura, ſex rigidis pungentibusq; cuſpidibus radiatum, ſpecioſa elegantiq; ſtructura. Vnde ſtellatum cognominãt. Humidis & aquoſis locis gaudet. Idem prorſus eſt Aliſma puſillum anguſtifoliũ muricatum Lobellij, ſeu Plantago aquatica minor, minutis quinqueneruiæ plãtaginis anguſtioribus foliolis, deorſum verſus reflexis: cauliculo gracili, ſeſquipalmari, è fibroſa radice ſparſa ſpecioſa coma, referta numeroſis, muricatis, exilibus capitulis tribuli ritu. Item aliud Damaſonium Alpinum Montanum herbarij vocant, quidam Clymenum, folio plantaginis minoris, folliculis iridi ſimilibus, fructu oblongo, cirris polyporum non diſsimili. Sed cur Damoſonij nomen huic plantæ indiderint, neſcio. Quare liberũ cuiq; fuerit aut id retinere, aut aliud verius ſufficere. Cæterùm radice eſt nigra, modicè fibrata, altiùs deſcẽdente: foliis oblongis, anguſtis, neruoſis, lanceolatæ ſiue plantagini minori ſimilibus, aliquanto longioribus: acuminatis: caulibus pedalibus: flore luteo: ſeminibus oblongis, anguloſis, quaternis ſimul ſic coniunctis, vt hiante medio ſpatio feneſtrata quædam meta appareat, apice nigro ſupereminente, eleganti ſanè figura, laternæ quæ nondum cornu

Forma. *Locus.*

DAMASONIVM, Seu Aliſma, Matthioli.

DAMASONIVM Stellatum. *DAMASONIVM Alpinum.*

charthâve obducta est clausáq; simili,& huic plantæ peculiari. In Alpium vmbrosis conuallibus gignitur.

LYSIMACHIA, CAP. XLII.

Nomina Li.25. ca.7. QVAE Græcè λυσιμάχιον & λυσιμάχιος dicitur,Latinè etiam Lysimachia à Lysimacho rege inuentore, teste Plinio: vel à pugna dirimenda: id enim est λύειν τὴν μάχην,idest,certamen dirimere. Est enim ea plantæ vis,vt etiam belluarum animos feroces,& mutuos hostiles congressus placare posit:ita scribente,atque breuiter eam describente Plinio. Inuenit Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Ibidem. Folia habet salicis viridia,florem purpureum: fruticosa est ramulis erectis, odore graui:gignitur in aquosis. Vis eius tanta est, vt iumentis discordantibus iugo imposita asperitatem cohibeat.Dioscorides paulò fusiùs eam descripsit. Lysimachia, Lib.4. ca.3. inquit,quam aliqui Lytron appellant,caules emittit cubitales, altiorésve, frutico- Forma. sos,tenues,circa quorum genicula enascuntur folia similia foliis salicis, gustu adstringẽtia:flos est fuluus aut auricolor. Nascitur in palustribus locis & circa aquas. Matthiolus veram esse Lysimachiam,quæ hîc picta est,asserit. Aliam quorundam Locus. Lysimachiam,quæ quadrato exit caule,foliis salicis, flore in purpura rubescente, etsi Lysimachiam Dioscoridis non referat,tamen Lysimachiam alteram appellat. Dod.lib.1. cap.50. Dodonæus Lysimachiam notissimam vsuq; frequentiorem veram Lysimachiam esse putat,quæ vulgò Salicaria nominatur à salicis foliis, Gallicè *Corneolle, Soulsi d'eau, Percebosse, Pellebosse*,idest,Pestifuga,Germanicè *Geel-vueidrich*.Eadem est quæ Matthioli Lysimachia prima.Huic caulis est cubitalis,interdum bicubitalis, parũ angulosus,geniculatus:folia longiuscula & angusta,frondis saligneæ aut persicariæ,pallentia,minimè crenata,terna quaternâve sibi ex aduerso circa caulem sita: flores in ramulis elegantes, lutei, inodori, multi & conferti: semen rotundum coriandri:radix longa,gracilis, latiùs sparsa, quæ teneram edit sobolem purpura-

scentium

LYSIMACHIA, Matth.

LYSIMACHIA Altera, Matth.

ſcentium initio turionum. Locis vdis & marginibus foſſarum ripíſque riuulorum prouenit: facultate eſt frigida, ſicca, adſtringente. Officinæ multũ ad gargariſmata & parulides, exeſaſq; oris inflammationes vſurpant. Herbariorum ſedulitas alias Lyſimachiæ ſpecies adinuenit. Lyſimachiam purpuream priorem, ſuprà indicatam à Matthiolo, & ſecundo loco pictam ſpecie à lutea diuerſam à Plinio memoratam, quippe qui flore purpureo & odore graui eas diſcreuiſſe videtur. Lib.25. c.7. Caules edit geniculatos ſubpurpureos, quadratos, folia luteæ ſimilia, aut ſalicis anguſtifoliæ, ex interuallo bina, ſubpurpurea: flores ſpicatos, purpureos, palmum & ſeſquipalmum longos: ſemen in paruulis capitulis veluti coronis prouenit, vnde flores ſunt dilapſi. Dod.lib.1. cap.10. Radix maior eſt quàm luteæ, ſimiliter turiones quotannis teneros edens, lignoſa, nigricans, non tamen odore tetro. Quamquam non magnirefert, ſit'ne hæc Plinij an Dioſcoridis Lyſimachia. Tamẽ Plinius videri poteſt non aliam quã Dioſcoridis Lyſimachiã explicaſſe, ſed πύῤῥον, florẽ purpureũ vertiſſe, aut πόρφυρον legiſſe, & graui odore eſſe dixiſſe, quod quando adoletur verũ eſſe Dioſcorides aſſerit. Lyſimachiũ eſt purpureũ alterum Dodonæi. Aliud eſt Lyſimachium purpureum ſiliquatum, vulgatum, à ſiliquato fructu præcoci, qui auctu & incremento florum eruptioni anteuertit, quaſi proles parente prior, filius ante patrem ideò vocitata. Dod.ibid. Pet.Pen in Ad. Caulibus & foliis luteæ ſimilis eſt, niſi quòd ea anguſtiora & leuiter crenata ſunt. Flores promit quaternis foliolis conſtantes, purpureos,

LYSIMACHIA Purpurea, I. Dodon.

LYSIMACHIA Siliquosa alia, Lobellij.

patulos, geranij columbini, aut vulgaris maluæ ſilueſtris: ſub quibus naſcuntur, antequàm flos aperiatur, ſiliquulæ, ſiue cornicula rotunda, exilia, longiuſcula, quæ ſemine valde minuto maturo in tres quatuórve particulas fiſſa, vnà cum pappoſis inuolucris perduntur. Radix eſt gracilis, fibrata. Non aliis hæc natalibus quàm alia prouenit. Huius varietas duplex obſeruatur. Frequentior eſt omninò folio, ſiliqua, caule iiſdem, ſed magnitudine inferior, & tenera adeò, vt vix ſiliquam floremq; ſuſtinere queat: flos propiùs caryophylleam Tunicam dictam, paulò minor. Altera varietas cernitur in floribus pallidioribus, quadripartitis, anguſtioribus foliolis decuſſatim ſitis, in pari ſiliqua: cætera ſimilia ſunt. Hãc ſic expreſsit Lobellius, & eſſe ait Chamænerion Geſneri, Delphinium buccinum Dioſcoridis. Herbarij quidam, inquit
Lib.3. c.49. Ruellius, putant Delphinium eſſe, quam filium ante patrem diximus appellari, quòd ſiliquam & intus ſemen ante floris exitum oſtendat: rectiùs ſi partus ante conceptum ab eis appellaretur. Eſt & Lyſimachia cærulea quibuſdam Veronica recta, aut maior, filio ante patrem non abſimilis caule & folio, ſed longiore, craſsiore, & tota minor, ramulos habet in ſummo ſpicatos floribus cæruleis, lauandulæ longioribus, multos, exiguos & rotũdos folliculos, in quibus minutum ſemen. Exigua & fibrata nititur radice. Rarior hæc eſt, & in hortis ab herbariis

LYSIMACHIA Cærulea.

LYSIMACHIA Galericulata, Lobellij.

colitur

colitur. Iunio & Iulio mensibus florent, Augusto semen maturescit. Huic adiungit Lobellius Lysimachiam aliā Galericulatam, quæ riuulorum & fluminum ripas, & depressos agrorum margines Londinensis & Antuerpiani agri sectatur. Multos emittit quadratos, sesquipedales & bicubitales geniculatos pediculos, in quibus folia Lysimachiæ purpureæ similia, scordij æmulatione ex atro virentia, ex geniculis gemina, è quibus instar Galericuli flores ex cæruleo punicantes. Radice variè diuaricata repit, vt à nullo hactenus descripta aut picta, sic vsu neglecta aut incognita. Hæc Lobellius. Purpureæ & cæruleæ Lysimachiæ vsus adhuc incognitus. Sed Lysimachiæ Dioscoridis foliorum succus adstringente sua vi sanguinis reiectionem supprimit: disentericis potui datur, aut infunditur: fluxū muliebrem sistit in pesso: sanguinis profluuio subuenit, si herba nares obturentur. Vulneraria est, & sanguinem cohibet. Acerrimum nidorem suffita reddit, qua de causa serpentes fugat, & muscos interficit. Plinius diuersis locis eosdem Lysimachiæ vsus tradidit. Lysimachiæ odorem angues fugiunt. Et, Si ore sanguis reiiciatur, siue è naribus, siue aluo fluat, siue fœminarum vtero, Lysimachia pota, vel illita, vel naribus indita. Rursus, Lysimachia recentibus plagis medetur. Et rursus, Capillum Lysimachia flauum facit. Galenus de eiusdem viribus ita disserit. Lysimachios superantem habet qualitatem adstrictoriam, per quam & vulnera glutinat, erumpentémque è naribus sanguinem, emplastri modo illita cōpescit: quin & reliquas sanguinis eruptiones sistere potest cùm ipsa, tum eius succus multò magis. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones ac muliebre profluuium sanat.

Vires. *Lib.25. c.8.* *Li.26. c.12.* *Ibid. ca.14* *Lib.25. c.15.* *Li 7. simpl.*

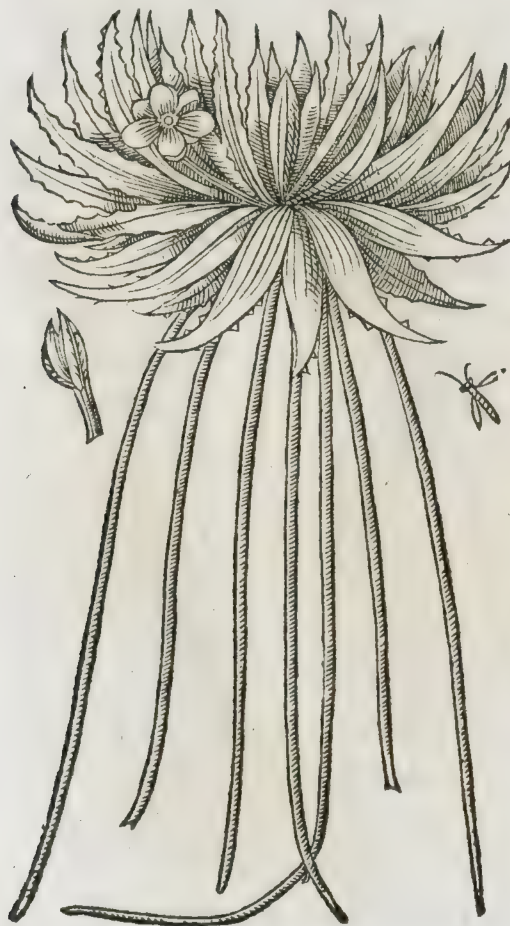
STRATIOTES AQVATICVS, CAP. XLIII.

VIDETVR hæc potiùs quàm Matthioli planta esse στρατιώτης ἔνυδρος, siue ὁ ἐπὶ τῶν ὑδάτων φυόμενος, quem & ποτάμιον nuncupant. Nam reperitur in stagnantium aquarum lacubus & fossis, vel pigrè fluentibus aquis, maxima foliorum parte vnà cum floribus aquas superante, reliquis ipsius stirpis partibus sub aquis conditis, vnde cognomentum inditum. Lobellio & Penæ Stratiotes, siue Militaris Aizoides, Sedum aquatile de frum. dicitur. Folia habet Aizoo maiori similia, sed maiora multò, mucronata, angusta, per ambitum duris quibusdam & breuibus aculeis spinosa, lanceolatæ plantaginis, longioribus, siue aloës herbæ, sed breuioribus & minoribus. Ex quorum medio & ad latera pediculis non longis insident flores ternûm foliorum, candidi, quadamtenus ranunculi albi, medio lutei, & pilis hirsuti, ex vagina siue forcipula cancri marini trifida emergentes. Subest pro radice breuissimum, vt ita dicam, caput, foliorum sessilis & latior basis, infernè valde gracilis & tenera. Inde fibræ longæ, tenues, candidæ, lyrarum fidibus, siue longis lumbricis persimiles demittuntur, aquæ fundum petentes, quæ si radices non sunt, sine radice viuit. Has fibras scelerati agyrtæ in aquæ plena phiala, quo maiores appareant, mulierculis ostentatas impudente mentiuntur vermes esse, quos medicamentis suis ex intestinis eduxerint, teste Dodon. Facultatem

Nomina *Locus.* Dodo. lib. 1. c 99 & in plant. aqu. Lib. 11. c. 99

STRATIOTES Aquaticus.

Vires. vulnerariam habet refrigerandi & ſiccandi. Quæ omnia Dioſcoridis hiſtoriæ Lib.4.c.99. conſentiunt. Stratiotes in aquis naſcens, inquit, iiſdem ſupernatat, vnde cognomentum traxit, & ſine radice viuit. Herba ſemperuiuo ſimilis, ni maiora haberet folia, quæ refrigerant, ſanguinem qui defluit à renibus pota ſiſtunt, vulnera quæ inflammationem minantur intumeſcere non ſinunt: ignibus ſacris, & tumoribus Li.24. c.18. illinuntur. Eadem Plinius tradit. Sed eam in Ægypto tantùm naſci, quod non credendum, cùm Dioſcorides indefinitè dicat aquis innatare. Celebratur, inquit, & à Græcis Stratiotes, ſed ea in Ægypto tantùm, & inundatione Nili naſcitur, Aizoo ſimilis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mirè, & vulnera ſanat ex aceto illita. Item ignes ſacros ac ſuppurationes. Sanguinem quoque qui defluit à reni- Li.8. ſimpl. bus, pota cum thure maſculo mirificè ſiſtit. Stratiotes aquaticus, inquit Galenus, humida & frigida facultate eſt, terreſtris verò nonnihil habet adſtrictionis: proinde ſanè & vulnera glutinare poteſt, & vlceribus eſſe vtilis. Sunt qui eo & ad ſanguinis eruptiones vtuntur, & ad fiſtulas.

NVMMVLARIA. CAP. XLIIII.

Nomina
HVic herbę, vt aliis multis, nomina ab herbariis impoſita, quibus hodie quoque vulgò appellantur, immutenda non cenſeo. Dicta eſt Nummularia, à foliorũ circinnata rotunditate, nummi ſpeciem referente, Gallicè *Monnoyere.* Centimorbia, à mirifica vi & facultate, *Herbe à cent maladies.* Hirudinaria, quòd paſsim terræ hirudinis inſtar affixa ſit. Serpentaria, quia compertum ſit ſerpentes hac herba, ſi vulnerentur, ſibi mederi. Germanicè *Egelkraut,* aut *Pfen nigkraut.* Quidã à Plinio, cap.28.lib.28. Nũmulum vo- *Forma.* catam putant, falſoq; in noſtris exẽplaribus pro Nummulo legi Mimmulũ. Cauliculis ſeu viticulis gracilibus, teneris per terram ſerpit, in quibus folia bina ex aduerſo æquis, ſed crebrioribus ſpatiis, rotũnda, latiuſcula, pinguia: flos luteus, ferè ranunculi: radix tenera & gracilis. *Locus.* Fuchſ. cap. 151. Prouenit locis humidis, præſertim circa fluenta. *Tempus.* Menſe Maio apparet, Iulio floret. *Vires.* Guſtu admodum adſtringit, vt hinc conſtet eam eſſe ſecundi aut tertij ordinis exſiccantium. Huius folia & flores adeò deſiccant adſtringúntque, vt vlcera glutinare poſsint. Pota cum vino dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxúſque ac humiditates ſanant. Cataplaſmatis modo illita vlcerum putredinoſa iuuant. Proſunt ad ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea, & vlcera potiſsimùm pulmonis, quamuis ruſtici credant pecudum vlcerari pulmonem, quæ illius folia depaſcuntur, ac ideò nocentiſsimam vim eius eſſe. Externis etiam vlceribus ſummè confert, ſi vino in quo herba hæc decocta eſt lauentur, atque abſtergantur. Planta iſta Lib.9. hiſt. cap.14. quibuſdam Ereuthedanum Theophraſti videtur eſſe. Τὸ δὲ ἐρευθέδανον, inquit, καὶ φύλλον ὅμοιον κιττῷ πλὴν στρογγυλώτερον· φύεται δὲ ἐπὶ γῆς ὥσπερ ἄγρωστις. φιλεῖ δὲ καὶ τὰ παλίσκια χωρία. Ereuthedanum folium habet hederæ ſimile, ſed rotundius, repit humi graminis modo,

NVMMVLARIA.

vmbroſis

vmbrosis locis gaudet. Sed vires haud conueniunt. οὐρητικὴ δὲ, διὸ καὶ χρῶνται πρὸς τὰ τῆς ὀσφύος ἀλγήματα, καὶ πρὸς τὰ τῆς ἰσχιάδος. Cit vrinam, qua de causa ad lumborum & coxendicis dolores vtuntur.

EVPATORIVM VVLGARE, CAP. XLV.

SVNT permulti, imò omnes ferè pharmacopœi, qui agrimoniæ siue vero Dioscoridis Eupatorio, hanc plãtam substituunt, quod nonnulli non rei ignoratione faciunt, sed maiorum virium obseruatione, & experientia ducti, quas etiam ipsa aspectu insignis planta, foliorum amaritudine & odoris præstantia, satis præ se fert. *Nomina* Igitur propter amicas hepati vires, fortè & ob folia Eupatorium vocauerũt, veriùs pseudoeupatorium dicendum, alij Eupatorium aquaticum, alij canabinam aquaticam, alij Eupatorium Auicennæ. Ruellius, quod suprà nos declarauimus, hydropiper esse, haud rectè asseruit. Li.2.c.244. Dod.lib.1. cap.39. Pseudoeupatorium rotundo, subpurpureo caule, intus medulla alba referto exit, duos interdum tres cubitos æquante, aliquantum hirsuto: foliis longis, nigricantibus, asperis, parùm hirsutis, crenatis, ad canabina ortu & situ adeò accedentibus, vt permulti Eupatorium Auicennę canabinis foliis prẹditum esse credant, amaris. In summo flores emergunt permulti, congesti, villosi, in purpura albicantes, qui flaccescentes orto semine, papposi in auras abeunt, radix latè fibras spargit, amari gustus, odoris non minùs suauis quàm betonica vel agrimonia. *Locus.* Locis vliginosis, scrobium marginibus, & in riuulis tardiùs fluentibus prouenit. *Temper. & Vires* Pseudoeupatorium calido siccóque est temperamento: calfacit, tenuat, abstergit, incidit, aperit. Ex recentibus foliis contusis succus exprimitur, & insolatus cogitur in pastillos, quorum frequens in medicamentis vsus. Confert maximè eiusdem decoctum, aut epotus succus iocinoris doloribus, & aliis eiusdem affectibus ab obstructione ortis. Quare vtiliter propinatur hydropicis, cachexia, ictero, vasorum infarctu, splenis tumoribus, & obstructionibus vexatis. Datur quoque succus ad ventriculi apostemata à frigiditate nata, quibus etiam prodest herba exteriùs illita. Foliorum decoctum auxiliatur diuturnis, præsertim pituitosis febribus ab obstructione prouenientibus. Idem vrinas & menses pellit: scabiem pruritúmque sanat cum fumaria decoctum ex caprino sero: sed succus validior est, qui potus elephantiasi incipienti medetur. Flores illiti vulnera recentia & vlcera sanant. Fugantur venenata animalia herbæ siccæ suffitu. Aiunt à venatoribus obseruatum esse ceruos telis vulneratos hac planta proculdubiò sanari. Datur eadem vtiliter pecoribus tussientibus, & anhelosis equis, quorum etiam dolores finit. Succus binûm obolorum pondere in catapotiis deuoratus intestinorum vermes necat. Idem recens expressus illinitur commodè ex aceto & sale aduersus scabiem.

EVPATORIVM, Vulgare.

POTENTILLA, CAP. XLVI.

Nomina

PSEVDOEVPATORIO ſeu potiùs Agrimoniæ adeò hæc affinis eſt, vt vulgus ſilueſtrem agrimoniam vocet. Potentillæ huic nomen ab eximiis viribus quibus pollet, argentinæ verò à foliorum argenteo ſplendore. Galli *Argentine*, Germani *Genſerich* vocant, id eſt, Anſerinam quòd hac herba anſeres delectentur in cibo. Quidam Stephano melidem Plinij eſſe coniectantur, cap.13.lib.26.vtilem ex aqua ſanguini fluēti per nares, ſic dictam quòd coronis melinus eius flos innectatur.

POTENTILLA.

Forma. Dod.lib.1. cap.58. Pena in Ad. Matth.in cap.37.lib. Dioſco.

Potentilla viticulorum reptatu ab agrimonia diſcernitur, fragariæ & pentaphyllo aſsimilatur: teneriora hæc ſunt, graciliáque in quibus folia longa, inciſa & crenata, agrimoniæ ſimillima, ſupernè virentia, auerſa parte argenteo nitore ſplendentia, vnde argentinæ nomen. Flores in ſingulis pediculis pentaphylli ſimiles, lutei: radix fibrata, exteriùs purpuraſcens, inferiùs candicans.

Locus. Naſcitur locis vliginoſis & propè ſemitas, quarum vdarum nulla amantior, frequentiórque alumna.

Tempus. & Vires. Iunio & Iulio menſibus floret. Adſtrictoria & exſiccatoria vi pollet, quare mulierum profluuia, dyſenterias, & cæteras alui fluxiones cohibet. Id quod præſtare dicitur, ſi recens in calceis nudis pedibus ſubponatur. Datur vtiliter potui ſanguinem reiicientibus. Herbæ decoctum ex vino ad inteſtinorum tormina, & dorſi dolores potu facit. Siccæ farina ex ſua ipſius ſtillatitia aqua pota albas vteri fluxiones ſiſtit, ſed valentiùs addito corallo & eboris ramentis. Sunt qui ad enterocelas præferunt tum in cibis, tum in potionibus. Etenim vulnera glutinat, & vlcera ſanat, præſertim pudendorum, & quæ oris partes erodunt, firmat commotos dentes, & laxas gingiuas, ſi in aceto decoquatur, & os ſæpè colluatur. Dentium dolores mulcet, prolapſam columellam reſtituit addito aluminis momento. Mirùm quòd plantis pedum, manuúmque volis admota, febrium quarumcunque calores remittit, ad frangendum calculum efficax eſt, multúmque ſanguinem grumoſum potu diſſoluit.

MARRVBIVM AQVATICVM, CAP. XLVII.

Nomina

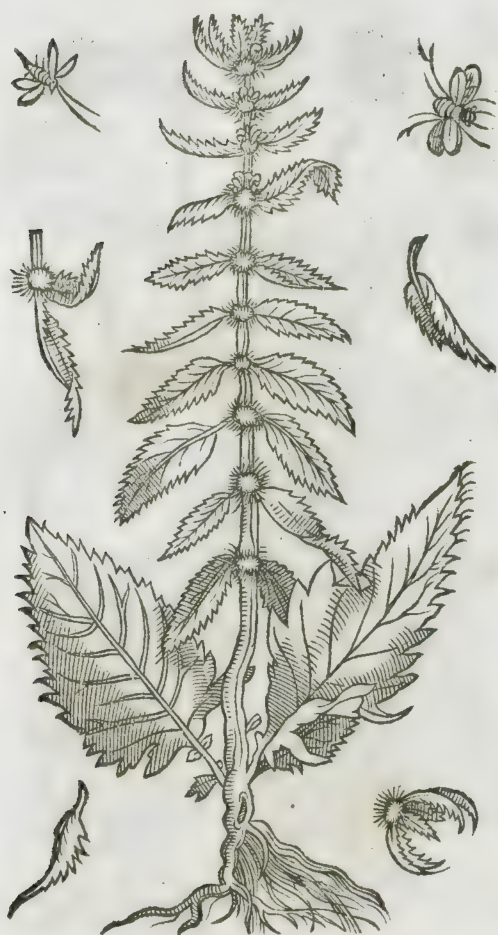
MARRVBII potiùs ſpecies aut Verbenæ hæc planta fuerit, quàm ſideritis prima, vt exiſtimat Matthiolus, cui huius natales, folia maiora, caules cubitales, nec aſperi, multáque alia refragantur. Vulgo igitur Marrubium palluſtre ſiue aquaticum vocarunt, Gallicè *Marrube d'eau*, Germanicè *Vuaſſerandorn*. Quidam Rhodoram Gallicam Plinij eſſe volunt, cap.19.24. iuxta Rumbotinum viduam vite naſcentem, caule geniculato, virgæ ficulneæ modo, foliis vrticæ in medio exalbidis, quæ procedente tempore tota rubent, flore argenteo, præcipuam contra tumores, feruores, collectiones cum axungia veteri tuſam, ita vt ferro non attingatur, & qui perunctus eſt deſpuat ad ſuam dexteram ter, efficaciori quoque, vt aiunt, remedio, ſi tres quoque trium

In cap.29. lib.4.

Trag.lib.1. cap.2. Dod.lib.2. cap.69.

nationum

MARRVBIVM Aquaticum.

nationum homines perungant dextrorsus. Plãta hæc Marrubio nigro tam caulibus & folliculis asperis, quàm foliis & floribus satis similis est. Folia quidem ex fusco viridia sunt, sed maiora profundiùs incisa, non admodùm hirsuta, propè complicata, instar foliorum betulæ recens erumpentium: flores albi & minores Marrubiorum floribus, caulẽ ambientes sicut in melissa. Iuxta scrobes & riuulos nascitur, locísque aliis vliginosis. *Locus.* Siccandi facultate sine manifesto calore præditum esse aiunt, nondum tamen in vsum medicum receptum.

SCABIOSA. CAP. XLVIII.

NON SINE causa herbarij plantis multis similibus facie & viribus, scabiosæ nomen indiderunt. *Nomina* Sed nunc de ea agimus, cuius frequẽtior est vsus: eius enim Græcum nomen adhuc ignoratur quamquam non desint qui Aetij Psoram esse putent. Sed cùm nusquam extet apud eum, aut alios auctores eius descriptio, sed nomen tantùm, nihil certi hac de re statui potest. Quidam Maston Plinij esse coniectantur in facie tineas auferentem. Dicta autem est scabiosa à scabro herbæ habitu, vel quòd scabiei medeatur, vnde etiam psoræ nomen traxisse videri potest. Gallicè *Scabieuse*, Germanicè *Apostenkraut*. *Forma.* Matthiolus duas habet species, maiorem, & minorem. Maior primùm folia profert longa, non laciniata: quæ verò his succedunt, phu minoris modo dissecta cernuntur, quæ verò in caule & ramis, minora & magis laciniata. Caules habet æstate sesquicubitales, teretes, striatos, incanos, circa cacumen in ramos diuisos in quorum fastigiis capitula oriuntur in acutum desinẽtia, compartiti squamarum ordine contexta cyani ritu, è quibus flores prodeunt ferè etiam similes, sed rufescentes: sequitur semen paruum, subnigrum, lychnidis coronariæ simile. Radix est pollicari crassitudine, brachiata, sapore subdulci. Nascitur inter fruges, & in agris incultis, argilloso præsertim solo. Annotat Pena non esse hanc vulgarem Scabiosam, sed Iaceam nigram, maiorem, laciniatam. Minor folia circa radicem fundit in ambitu laciniata, in terram repanda & recumbentia, subalbicantia, siue cinerea, subhirsuta, in caule frequentioribus, tenuioribúsque incisuris crenata. Caulem mittit rectum, tenuem, subhirsutum, in quo ramuli. Flores habet foliosos, congestos, cyani purpuram imitantes, siue cærulei coloris, qui tandem deflorescentes capitulum relinquunt subuiride, rotundis ocellis refertum, colore pauonum caudas imitante, magno sanè naturæ artificio, & magna contemplantium admiratione: Radix est palmaris, fibrata, subcãdicans. *Locus.* In pratis humidis potissimùm & herbidis locis degit. Iunio & Iulio mensibus floret. Vtraque excalfacit, siccat, extenuat, abstergit. *Vires.* Quare ad expurgãdos pulmones & pectus à crassis & pituitosis excrementis, multùm pręstãt, cùm herba ipsa in puluere pota, tum succus cũ melle delinctus, tum eius decoctũ diebus aliquot haustum. Valet quoq; mirum in modum aduersus scabiẽ, non modò eius decocto quotidie potui dato, sed & herbæ ipsius succo per se, aut vnguentis addito ad scabiosa corpora illinenda. Prodest omnibus pectoris vitiis,

SCABIOSA Matthioli, Maior.

SCABIOSA Matthioli, Minor.

ris vitiis, & reſpirationi inſeruientibus organis: quippe quæ & eorum purulentas inflammationes diſiiciat,& omnia pectoris vitia expurget. Anthracibus ſiue carbunculis peſtiferis vtiliter illinitur, adeò vt illita has letales abſceſſus trium horarum ſpatio prorſus abolere exiſtimetur. Datur vtiliter eiuſdem ſuccus quatuor vnciarum pondere cum theriacæ drachma, peſtilentia affectis prima ſtatim die, verùm ſudorem in lecto prouocare oportet, & iterum atque iterum medicamentum repetere. Idem plurimùm confert ad ſerpentum morſus, quemadmodùm herba ipſa contuſa recenſque impoſita. Illitus ſuccus cum chryſocollæ puluere & caphuræ momento, lentigines, alphos, impetigines, varos, & cætera cutis vitia abſtergit: oculorum albugines tollit. Peculiariter valent huius maioris ſcabioſæ radices ad lichenas, etiam ſi à Neapolitano morbo prouenerint. Earum enim decoctum quadraginta diebus potum prꝗſtantiſsimum expertiſsimúmque eſt ad id mali medicamentum. Idem præſtat earundem radicum puluis quotidie drachmę pondere ex ſero hauſtus.

SVCCISA. *CAP. XLIX.*

Nomina Vo nomine veteres aut poſteriores Græci plantam hanc nuncuparint,& an eam cognouerint, nondum nobis compertum eſt. Latino & conueniente huic herbæ nomine, quidam Succiſam vocant, quòd eius radices circumroſæ ſint. Vulgus Morſum diaboli vocat. Galli *Mors de diable*, Germani *Teuffells abbiſz*, nomine ex ſuperſtitione indito, quaſi verò Cacodæmon quidam tantæ efficaciæ radicem inuideat hominibus, atque ob id vbi ſuccreuerit, ſtatim eam dentibus ſuccidat atque circumrodat. *Forma.* Ex ſcabioſis videtur eſſe, caulibus rotundis, cubitalibus, aliquando bicubitalibus: foliis ſcabioſæ vulgaris, ſed rigidioribus, nigrioribus, hirſutioribus in imo caule, in ſummo autem aliquantum ſerratis, non altiùs inciſis vt ſcabioſæ: floribus item ſcabioſæ, ſed purpura

Pena in Ad. Matth. in cap. 174. lib. 2. Dodo. lib. 1. cap. 72.

MORSVS, Diaboli.

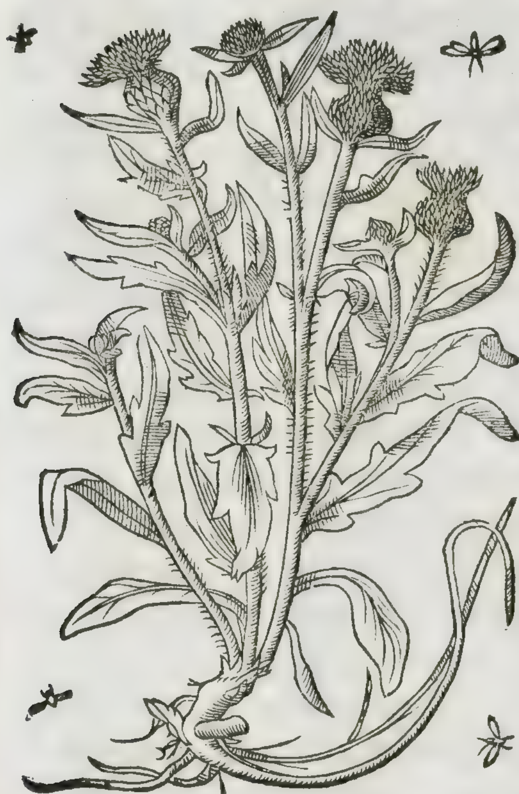
purpura fuſca, triſtiore aſpectu: ſemine in auras abeunte: radice nigra, dura, breui, ſpiſſa, multas craſſas fibras ſpargente, quare præciſa apparet qua craſsiores fibrę plures coëunt, quaſi præmorſa foret à quopiam cacodæmone, vnde ei morſus diaboli nomen, quamquam alij malunt ſic dictam herbam à cauſtica vi, qua mordicat bubones & carbunculos peſtilentes, quibus magno leuamento admouetur ea viridis cruda, tritáque, aut vinum in quo decocta fuerit epotum. *Vires.* Radix per ſe eſtur, aut eius decocti vinum vtiliter bibitur non modo ad vteri dolores, ſed etiam ad peſtilentem auram arcendam. Guſtu admodũ amara eſt, ex quo perſpicuum eſt calidæ eſſe ſiccæq; facultatis ſcabioſæ modo. Siccatæ puluerem præbent plerique ad alui tineas necandas, ac eadem ſugillata illitu emendant. *Locus.* Locis incultis prouenit, ſaltibus, dumetis, ac etiam in pratis & viis quibuſlibet. Auguſto potiſsimùm menſe floret, tum notior, aliàs ſcabioſæ tam ſimilis, vt plerumque pro eadem accipiatur. Quidam Niginam Plinij eſſe putant, foliis longis, intybaceis, quæ illita cicatrices ad colorem reducit. Verùm hoc obſtat, quod ſuæ Niginæ tantùm folia tria Plinius tribuit.

IACEA, CAP. L.

SCABIOSIS Iaceæ adeò ſimiles ſunt, vt Matthiolus has ab illis non diſcreuerit, quare ſcabioſæ Iaceę ſunt ſubiungendæ. *Nomina* Iaceas autem fortè aliquis recentiorum Græcorum ἀπὸ τοῦ ἴου vocauit, quòd ianthino ſint florum colore, non quòd humi iaceant, vt quidam putant, tametſi Barbaris practicis duntaxat notæ fuiſſe videntur. *Forma* Iacea nigra Dodonæi ſcabioſis ſimilis eſt, ſeſquipedem aut pedes duos alta, foliis longis, anguſtis, ſcabioſæ maioris, aut ſucciſæ aliquando crenatis, & in ambitu inſectis: *L.b.1.c.71.* caulibus rotundis in quorum ſummitatibus capitula ſunt rotunda, ſquamoſa, cyanorum capitulis ſimilia, ſed maiora: ex quorum medio capillacei flores purpurei exeunt, radix craſſa, breuis, incurua, fibrata. Dicitur etiam à Pena & Lobellio Iacea nigra vulgaris, Hyoſiris Plinij Anguillarę, Medium Dioſcor. Mutono, folio ſeridis ſilueſtris, flore purpureo, rotundo, ſemine cnici minuto, radice dodrantali, craſsitudine baculi, guſtu acerbo. Aliis verò ſcabioſa maior, ſiue capitata, ſiue echinata, diuerſa à Iacea nigra vulgari Officinarum, vbívis, frequentiſsima, quam Hyoſirin Plinij eſſe volunt. In vdis pratis & herbidis locis prouenit. In Iacea ſubdulcis eſt adſtrictio, ſiccitas efficax admodum, calor propè nullus. *Locus.* Recentiores nihil præſtãtius ad hernias inueniſſe Iacea nigra narrant. *Temper. & Vires* Eius decoctum, ſi eo ſæpè os colluatur, recentes oris & gutturis abſceſſus repellit & abſumit, inueteratas ad ſuppurationem perducit & rumpit. Alia dicitur ab herbariis Iacea rubra maior in pratis quoq; degens, radicibus multis, nigris, longis, huc illuc diſiectis: caule cubitali, recto, adnatis multis ſurculoſo, folio longo, obſcuriùs virente, per ambitum profundiſsimè diſſecto, tactu aſpero, leniter pungentibus iis, quæ per ambitum eminent foliorum laciniis: flore

IACEA NIGRA, Dodonæi.

IACEA Rubra maior, Laciniosa.

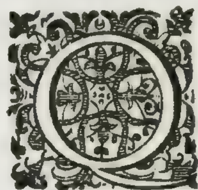
flore è puniceo purpurascēte, aspectu pulchro, in oblongis capitulis albo nigroq; reticulatim & elegantissimè distinctis, gustu amaris. Iaceā aliam nigram quidam agnoscunt, in humidis vbiq; prodeuntem, & in Officinis passi m eo nomine vocatam, radice breui, lignosa, surculosa, foliis paucis, hirsutis ac ideò subasperis, intybo similibus, minoribus, capitulis paruis, in quibus flos subruber emicat, gustus valde adstringentis, eamq; hyosiridem Plinij esse arbitrantur.

ODONTITIS LVTEA. CAP. LI.

Lib.1.c.134 Dod.lib.2. Cap.7.

Lib.27.c.12 *Nomina*

QVAM Tragus florē cuculi, Dodonæus Vetonicam siluestrem vocāt, herbarij cōsentiunt eam esse, quę à Plinio Odōtitis purpurea nominatur, de qua diximus, lib. de iis quæ flore placēt. Quæ hîc proponitur propter magnam cum illa affinitatem, Odontitis lutea à nobis nominata est à florum colore. Radice est breui, fibris capillata: caulibus multis, angulosis, geniculatis: folio polygoni, longiore, ad singula genicula gemino: flore pusillo, luteo, è stellulis herbaceis emicante. Locis humidis gaudet. Eius decocto si quis os colluat, dentium cruciatus sedatur.

Forma.

EQVI

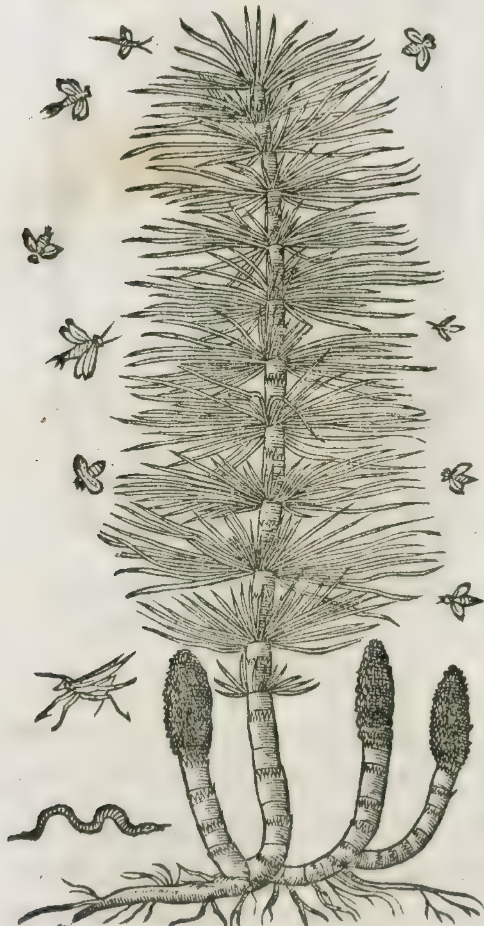
EQVISETVM, CAP. LII.

Vae Græcis ἵππουρις dicitur, Latinè Equisetum, Equiseta, Equiselis, Equinalis, Officinis Cauda equina ob foliorum similitudinem. Est enim, inquit Plinius, pilus terræ equinæ setæ similis. Et, fœnisecis inuisa & equiselis est, à similitudine equinæ setæ. Arabibus *Dhenben alchail, Dembalchil*, siue *Danebalchil.* Italis *Coda di cauallo, & Asperella*, Hispanis *Coda di mula, é Rabo de mula*, Germanis *Roßzschuuantz*, Gallis *Queüe de cheual, & Prelle.* Dicitur etiam quãuis siccissima ephydron, quòd vdis & madentibus locis gaudeat. Item ἀνάβασις auctore Plinio, quòd arbores scandat. Huius genera duo describit Dioscorides. Vnum cauliculis inanibus, geniculatis, in sese farctis, subrubris, subaspe ris, duris: iũceis circa eos foliis crebris, exilibus. In sublime attollitur, vicinos arborum caudices scandens, obuolutumq; dependet comis multis, nigris, vt equorum cauda, radix lignosa, dura. In riguis & scrobibus nascitur. Alterum Equisetũ caulis est rectus, cubito maior, inanis, comis per interualla breuioribus, cãdidioribus & mollioribus. Plinius totidem eadémque genera facit. Equisetum hippuris à Græcis dicta, & pratis vituperata nobis. Est autem pilus terræ, equinæ setæ similis. Et mox, Alij hippurin, alij Ephydron vt in suppositιtiis nomenclaturis Dioscoridis legitur, (non ephedron, neque ephedran, vt in vulgatis legitur) alij anabasin vocant, tradúntque iuxta arbores nasci, & scandentem eas dependere comis iunceis, multis, nigris, vt est equorum cauda, geniculatis ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen rotundum, simile coriandro, radice lignosa. Et paulò pòst, faciunt & aliam hippurim breuioribus & mollioribus comis, candidioribúsque. Rursus, Caucon, quæ, & ephydron, ab aliis anabasis vocata, nascitur ventoso ferè tractu, scandens arborem, & ex ramis dependens, folio multo, cirris numerosa, qui sunt iunci geniculati: radice pallida. Matthiolus quatuor obseruauit genera, primum illud notius tum Dioscoridis, tum cæterorum, quod hîc pictum est. Cumprimùm è terra erumpit, profert culmos arundineos, iunceos, cauos, nudos, geniculatos asperos: ob id detergendæ suppellectili à mulierculis, & opificibus pectinum, fistularum, atque aliarum huiusmodi rerum ad materiam læuigandam expetitos, clauis seu capitibus in summo racemosos, recenti asparago, aut iuglandium iulo similibus, vt pictura hîc exprimit, tempore caules isti nigricant aut rubescunt, ex quorum geniculis quasi articulorum commissuris prodeunt multiplices exilium, tenerorum, geniculatorum foliorum quasi setæ asperiusculæ, prolixiores. Altiùs accrescens dependẽtibus comis caudam equinam satis ementitur. Radix est candida, geniculata caulium modo. Equisetum minus, Hippuris fontalis, Equisetum alterum Matthioli,

Nomina Lib.26.c.13. Lib.18.c.28. Ibid. *Genera.* Lib.4.c.42. *Forma.* *Locus.* Lib.26.c.13. Lib.26.c.7. In cap. 22. lib 4. Dod. lib.1. cap.66. Pena in Ad.

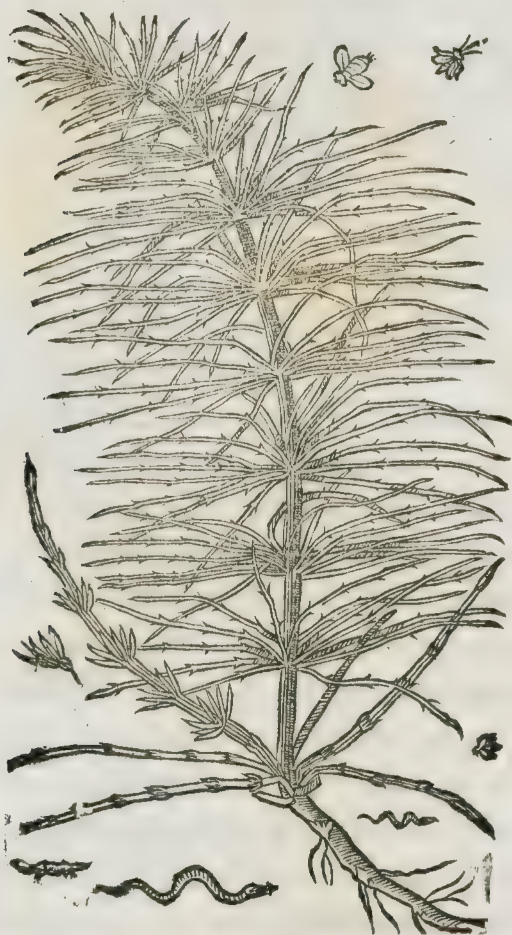
EQVISETVM. I.

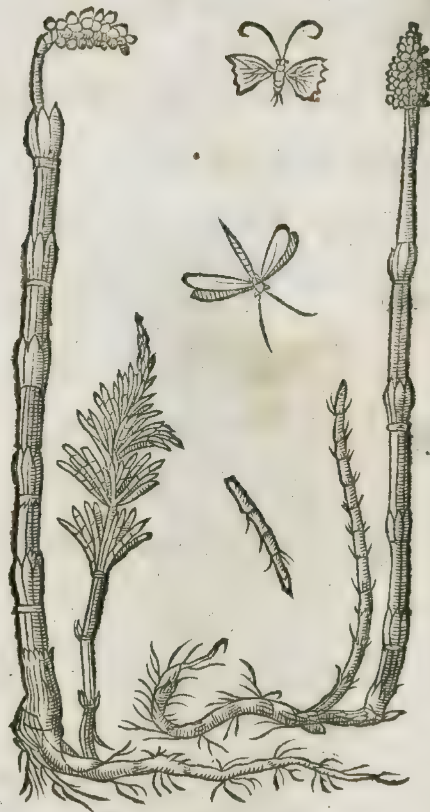
EQVISETI. I. Asparagus, Dod.

EQVISETVM Alterum siue minus, Matthioli.

EQVISETI Minoris flores.

ſuperiori haud abſimile, initio caules veluti aſparagos teneros edit, nudos, rotundos, cauos, geniculatos, in ſummo non clauatos, ſed ſpicatos, floribus albis refertos, qui ſtatim pereunt. Deinde ex eadem radice ſuccreſcunt ramuli aliis articulis, ſiue geniculis crebris intercepti, circa quæ iuncea folia geniculata, rotunda, vt in maiore Equiſeto, ſed neque tam prolixa, neque tam aſpera: quare & ad poliendum inepta. Radix tenera eſt, gracilis, nigra. Locis decliuibus, vmbroſis, humidis prouenit. Eſt & Hippuris minor alia, congener cum maiore Equiſeto, tertium Matthioli, Equiſetum iunceum vocat Tragus, quod nudo calamo, omníque folio carente inſtar iunci proſilit. Sub initia menſis Maij nigros fert aſparagos, in quibus flos plantæ, radix nigra, lignoſa, planè inſipida. Quartum Equiſeti genus addidit Matthiolus. Hoc videtur eſſe vua marina vulgaris Cluſij. Ad hominis proceritatem vſque fruticat ſpartij modo, ſtipite brachialis craſsitudinis, oblongis ramis, nigricantibus, qui deinde multas virgulas pedales ferunt, tenues, multis geniculis diſtinctas Equiſeti ferè modo propendentes, ſine foliis, guſtu admodum adſtringente: florem circum internodia confertum, minutum & muſcoſum, flori cornus non abſimilem, pallidum: deinde fructum exiguis moris ſimilem, rubentem, ſucculentum, acidum, in quo vnum aut alterum granum milio ferè ſimile ineſt, foris nigrum, intus album: radix dura, lignoſa. Cluſio videtur Polygono quarto Plinij quadrare. Eſt & quintum genus, minimum, aquis cœnoſis innatans, vel ſub iis occultum ſemper, breuiſsimis & aſperis foliis, ac caulibus, lutoſum virus olentibus. Lugdunenſes vocant *chara* quaſi Cheredranon, quo nomine Equiſetum vocari in ſuppoſititiis nomenclaturis Dioſcoridis legimus, ea quæ lances eſcarias, & reliquam eiuſmodi ſupellectilem abſtergunt, vt & primo genere, quod vocant *Prelle*, quaſi φαιδρὰν. Nam & ſic appellari loco proximè citato traditur.

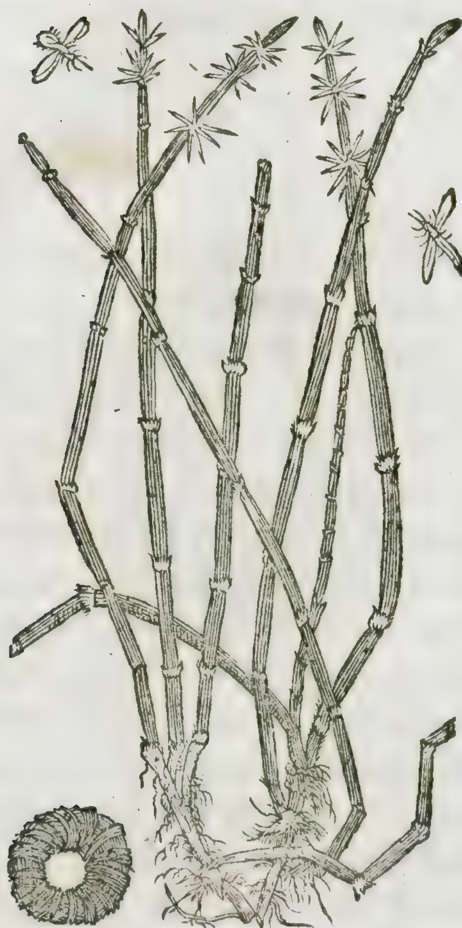
Lib.2.c.46. (margin, beside "li, Equiſetum iunceum vocat Tragus")

Lib.4.c.42. (margin, beside "thiolus. Hoc videtur")

Vires. Equiſeto vis ſpiſſare, inquit Dioſcorides, quare ſanguinem naribus erumpentem ſuccus ipſe ſiſtit: prodeſt dyſentericis in vino potum, vrinam cit. Sanguinolenta vulnera glutinantur tritis foliis & illitis. Radix cum ſua herba tuſſim, orthopnœam ruptáq; adiuuat,

adiuuat. Foliis in aqua potis, diſſectiones veſicæ & inteſtinorum, enterocelæq; in vnum coaleſcere cogíque feruntur. Equiſetum alterum cum aceto tritum vulneribus remedio eſt, & eandem vim habet. Eadem Galenus tradit. Hippuris adſtringentem cum amaritudine facultatem habet, ac proinde valenter citra mordacita- Lib. 6. ſim.

EQVISETVM Iunceum, Tragi.

EQVISETVM Tertium, Matthioli.

EQVISETVM Quartum, Matthioli.

tem exiccantem. Itaque vulnera maxima cataplaſmate impoſita glutinat, etiam ſi præſectos eſſe neruos contingat, præterea enterocelas glutinat. Cæterùm ad ſanguinis reiectionem, ad profluuium muliebre, potiſsimùm rubrum, ad dyſenterias, & alios ventris fluxus generoſum eſt remedium herba ipſa aut ex aqua aut ex vino pota. Sunt qui ſcripſerunt nonnunquam etiam vel veſicæ ac tenuium inteſtinorum vulnera ſucco ipſo ſanata fuiſſe. Prodeſt etiam profluuio ſanguinis è naribus, tum fluxui obnoxiis in ventre affectibus ex auſtero vino potus, ac ſi febris ſit, ex aqua. Plinius eadem planè quæ Lib. 26. c. 13 Dioſcorides habet, ſed & alia quædam. Equiſetum, inquit, hippuris à Græcis dicta, lienem curſorum extinguit decocta fictili nouo ad tertias, quantùm vas capiat, & per triduum heminis pota. Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem è naribus fluentem incluſus ſiſtit, item aluum. Medetur dyſentericis in vino dulci potus cyathis tribus vrinam ciet: tuſsim orthopnœam ſanat: item rupta & quæ ſerpunt. Inte-

ſtinis & veſicæ folia bibuntur. Enterocelen cohibet, faciunt & aliam hippurim breuioribus & mollioribus comis, candidioribúſque perquàm vtilem iſchiadicis, & vulneribus ex aceto impoſitam, propter ſanguinem ſiſtendum. Equiſeti recen- In cap. 24. Lib. 4. tem aſparagum, inquit Matthiolus, Hetruſci *Patruſalo* vocant, edúntque: prius enim elixant, farináque conſperſum oleo in ſartagine frigunt, quo cibo aluus adeò ſiſtitur, vt inde coli cruciatus facilè excitetur. Sunt qui eundem aſparagum ſiccum annum aſſeruant, quo æſtate vtuntur ad dyſenterias: nam aqua calida nocte maceratum coquunt, quo modo dictum eſt, & in cibum magno ſucceſſu exhibent.

POLYGONVM FOEMINA,
CAP. LIII.

Nomina CVM multa ſint Polygoni genera, de fœmina tantùm hîc agimus, quę Græcis πολύγονον θῆλυ, Latinè Polygonum, Sanguinaria & Sanguinalis fœmina, Gallicè *Renouee femelle*. Ac cùm dictum ſit Polygonum propter multas geniculorum commiſſuras, quaſi dicas multinodiam, tamen ſpecies hæc natalibus & tota facie equiſetis ſimilior eſt quàm Polygono mari. *Forma.* Habet enim caules ternos aut quaternos, ſed læuiores, glabros, neque ſtriis aſperos, rotundos, rectos, crebriùs geniculatos: folia numeroſa, parua, anguſta, ex articulorum pyxidatis inſertionibus radiatim exorientia: radicem albam, teneram, latiùs ſparſam, de ſe nonnulla germina aſparagóſve emittentem. *Locus.* Locis vdis & riuulorum ripis gaudet. Quæ prorſus ſanguinariam fœminam Dioſcoridis referunt, niſi quod μονόκλωνον eſſe dixit, id eſt, vnicaulem. Lib. 4. c. 4. Sanguinaria fœmina, inquit, frutex eſt paruus, vnicaulis, tener, arundini ſimilis, denſis geniculis, in ſeſe tubarum modo farctis: articulos in orbem cingunt apices foliolis pini ſimiles: radicis nullus vſus. Naſcitur in riguis. Hoc ſecundum Dioſcoridi genus Plinio tertium eſt: Lib. 27. c. 12 ſic enim ſcribit. Tertium genus Oreon vocatur in montibus naſcens, arundini teneræ ſimile, vno caule, denſis geniculis, & in ſe farctis, foliis autem piceæ, radicis ſuperuacuæ, inefficacius quàm ſuperior. Quæ planè Dioſcoridis ſunt, niſi quod in montibus naſci ait, & oreon vocari, cùm Dioſcoridi in aquoſis naſcatur. Doctiores apud Plinium legendum cenſent vreum (οὐραῖον) à caudæ figura, quam ſuo caule minutis foliis veſtito perinde refert, vt & Hippuris. Ibidem. Polygonum fœmina, inquit Dioſcorides, *Vires.* vim habet adſtringentem, refrigerantem, quæ ad eadem valet ad quæ Polygonum mas, ſed minore efficacia.

POLYGONVM Fœmina, Matthioli.

NIDVS

NIDVS AVIS, CAP. LIIII.

HErbarii quidam Nidum auis plantam hancvocitant, quòd eius radiculæ ita inter ſeſe implicatæ ſint, vt Nidum auis conſtituere videantur. Caulem producit nudum, & ſine vllis foliis: florem in ſummo ſpicatum. Caulis cum flore colore eſt fuſco, orobanche haud abſimilis, tenerior tamen, & tenuior, radices nihil aliud ſunt quàm fibræ mutuo implexæ, vt diximus. Locis vdis & ſiluoſis proſilit. Quibuſdam Coagulum terræ Plinij, cap.8. lib.27. videtur. Tragus nonum ſatyrij genus facit in vliginoſis & vmbroſis ſiluis naſcens Maio menſe, flore & folio viduum. Eſt enim nihil aliud quàm pinguis & rectus aſparagus, forma vulgare ſatyrium, colore lignum, vel fungos ſiluis familiares referens. Radicem habet multo capillitio contortam & implicatam: éſtque hoc ſatyrij genus vitium potiùs quoddam ex putrilagine enatum, quàm planta cenſendum.

Nomina Dodo. lib. 2. cap. 47. *Forma* Lib. 2. c. 82.

CRISTA GALLINACEA, CAP. LV.

PLINIVS alectorolophon ſcribit, quæ apud Romanos Criſta dicitur, folia habere ſimilia Gallinacei Criſtæ, plura, caulem tenuem, ſemen nigrum in ſiliquis, quibus verbis moti herbarij noſtri plantam iſtam ob florum congeriem multiplicis & denſæ Gallinacei Criſtæ modo faſtigiatam, ob folia multò magis ad ſimplicis Criſtę figurã accedentia, alectorolophon, ſiue Criſtã Gallinaceam, ſiue Galli appellarunt: Belgæ *Geel ratelen*, Germani *Geel rodel*. Caule eſt tenui, recto, pedali, interdum ſeſquipedali, in quo folia bina ex aduerſo per ambitum diuiſuris prorſum criſtatis, ſenſim à medio latiore in anguſtius deſinentia criſtæ ritu: floribus in ſummo luteis aut candidis: ſemine in folliculis foliaceis, vel ſiliquoſis teneriuſculis fuſco, compreſſo, rotundo: radice tenui, parua Naſcitur in pratis & aruis, vtrobique vitioſa & inutilis. Plinius vtilem ſcribit eſſe alectorolophon tuſſientibus coctum cum faba freſa, melle addito, & caligini oculorum. Solidum ſemen coniici in oculum, nec turbare, ſed in ſe caliginem contrahere, quod de criſta galli nulli adhuc experimento compertum eſt. Frigidam ſiccamq; eſſe Dodonæus tradit. Videtur aliis eſſe Mimmulus herba, de qua ſuprà. Plinius in pratis peſſimam eſſe vt & ſiliquam diram fœniſecis tradit, & inuiſam equiſetim. Alteram Criſtam Galli ſiue Alectorolophon fecerunt recẽtiores herbarij,

CRISTA Gallinacea, Dodonæi.

Lib. 27. c. 5. *Nomina* Pena in Ad. Dod. lib. 4. cap. 57. *Forma.* *Locus.* *Vires.* Lib. 4. c. 57. Lib. 18. c. 18

CRISTA Galli altera, seu phthirion.

Trag. lib. 1. cap. 83. Dod. in histor. aqua.

Forma.

quæ & fistularia dicitur, ꝙ ad fistulas & sinuosa vlcera sit vtilis, & Phthirion seu Pedicularis, seu Pedicularia, ab effectu, quod pecori ac iumẽtis, quæ in pratis vbi hæc prouenit pascuntur, pediculorũ copiã gignit. Germani *Braunrodel*, folia parua habet crebris incisuris crispa: caules breues tenues, alios per terrã sparsos, alios erectos, circa quos flores vt Cristæ Gallinaceæ, sed minores & rubentes: siliquæ deinde haud absimiles, paruæ, in quibus semen latum & nigricans: radix tenuis & fibrata. Nascitur in vliginosis pratis, ipsis infesta.

Locus.

Maio ac Iunio mensibus cum flore ac valuulis reperitur, frigida siccáque & adstringens est veluti superior.

Temper. & Vires

Creditur, inquit Dodon. fistulis & sinuosis vlceribus valde prodesse, nec non menses & aliundè profluentem sanguinem in vino austero decocta potáque sistere.

SYMPHYTVM MAGNVM, CAP. LVI.

Nomina

ΣΥΜΦΥΤΟΝ vel σύμφυλον μέγα, Latinè Symphytum magnum, Alum seu Alus, Solidago, Officinis Consolida maior, Gallicè *Consyre, Grande Consolide, Oreille d'asne*, Italicè *Cõsolida maggiore*, Germanicè *Vualuurtz, Schmeruurtz*. Nomen illi apud Græcos Latinósque efficax constringendi conglutinandíque vis fecĩt.

Forma.

Caules edit hirsutos, cauos, angulosos, folia aspera, borraginis, sed maiora, longiora, nigriora: flores rotundos, cauos, candidos, interdum purpureos. Quæ appo-

SYMPHYTVM Magnum, Matthioli.

SYMPHYTVM Tuberosum, Lobellij.

sitissimè

ſitiſsimè Dioſcoridis ſymphyto conueniunt:quod,inquit, caulem emittit bicubitalem aut maiorem,craſſum,lęuem,anguloſum,vt ſonchi inanem,circa quem breui interuacante ſpatio folia exeunt angusta, bugloſſo proxima, oblonga, hirſuta: caule ſecundùm angulos quoſdam ſtriato:foliis tenuibus ex alarum ſinu prodeuntibus,in quibus flores lutei,& circa caulem velut verbaſci ſemina emicant. Tam caulis quàm folia aſpera lanugine horrent,tactúque pruritum concitant. Radices demittuntur foris nigræ,intus candidæ,viſcoſæ,quarũ eſt vſus. Quæ omnes notæ noſtræ maiori Conſolidæ adamuſsim cõpetunt,dempto florum colore, qui in noſtra purpurei,interdum albi conſpiciuntur:ſed,vt diximus, etiam quæ floribus luteis ſit reperitur. Sunt & qui conſolidam purpureis floribus marem appellent, eámq; efficaciorem, quæ verò albidis floribus,fœminam. A ſuperiore non ita diuerſum ortu & facie,ſed ſpecioſius,quod ex Italia delatum in Belgij hortis colitur ſola tuberoſa radice diſsidens,floribus ex luteo pallentibus,caule item & foliis nõ diſparibus,vulgare Symphytum æmulantibus.Locis riguis & circa ſcrobes reperitur. Temperatura eſt ſecundo gradu calida ſiccaq;. Tota folio & radice vulneraria eſt,bugloſsi guſtu & muccagine,ſed maiorę & efficaciore ad glutinanda vulnera:vnde Cõſolida maior vocatur. Radices tritæ,inquit Dioſcorides,& potæ cruentis excreationibus ruptiſq; proficiunt:recentia vulnera illitu conglutinant, carnes quoque ſi concoquantur cogunt additæ: inflammationibus præſertim ſedis cum ſenecionis foliis vtiliter illinuntur.

Lib.4.ca.9.

Locus.

Temper. & Vires.

Ibidem.

BVGLA, CAP. LVII.

Nomina

ONSOLIDAM mediam ſiue Symphytum & ſolidaginem mediam plantam hanc vocarunt medici & Chirurgi, quò ab aliis Symphytis diſcernatur. Vulgo Bugla & Bugula dicitur, Gallicè *Bugle*, quibuſdam Prunella, propter effigiem & vires haud diſsimiles. Eſt tamen alia Conſolida, Prunella dicta, cauliculis conſtat gracilibus,teneris,per terram reptantibus, & alicubi depactis, vnde oriuntur alij ſurculi quadrati, recti, hirſuti, palmum & ſeſquipalmum alti,quibus folia oblonga,rotunda, craſſa,mollia, leuiter ſerrata, auerſa parte purpurea. Flores inter foliola caulem à medio ferè ad ſummum vſque quaſi verticillatim ambiunt elegantes, & ſæpius cærulei, interdum niueo candore:radix fibrata, tenera. Vdis pratis & ſiluis prouenit. Colitur etiam in hortis: Aprili menſe floret. Quidam Anonymon Plinij,cap.4.22. eſſe volun, laudatam Ariſtogitoni,in vulneribus præclaram, ex aqua tuſam, & impoſitam: potam verò mammis, & præcordiis percuſsis: item ſanguinem excreantibus, putauerunt & bibendam vulneratis. Bugla facultate ſicca eſt,modiceq; calida. Potu ſanguinis grumos in ventriculo vel alia parte concretos diſiicit.Folia vel eorum ſuccus vlceribus omnibus in ore manantibus exedentibuſq;, ac etiam teſtium pudendorumq; viriliũ,& muliebrium efficaciſsimè illinuntur. Eius mira vis eſt cum ſanicula potionibus vulnerariis.

Dod.lib.1. cap.88. Pena in Aduerſ.

Locus.

Temper. & Vires

BVGLA, Siue Conſolida media, Matthioli,

LOTVS Siluestris ex Cod.Cæsareo, CAP. LVIII.

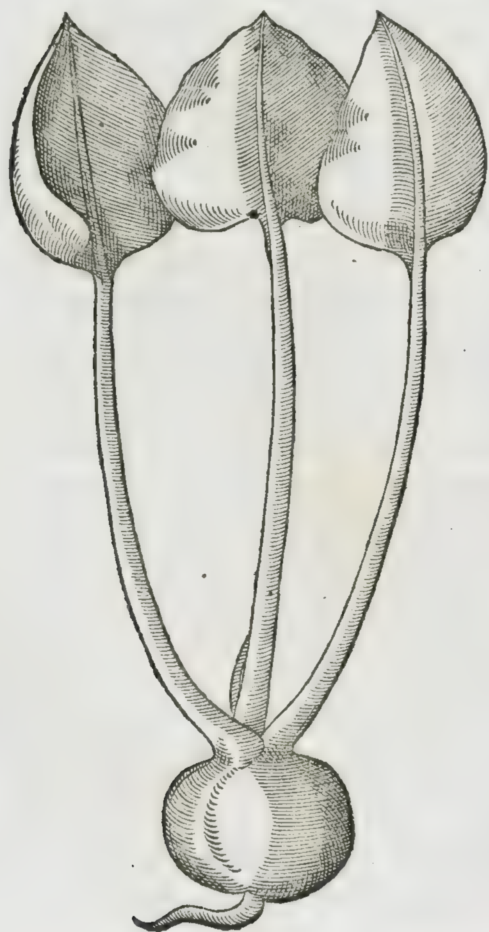

DIOSCORIDES trium Lotorum, excepta tamen Loto arbore, mentionem facit: Satiuæ videlicet, siluestris, & Ægyptiæ: has tres Auicenna vno capite, videlicet 341.sub Handocochæ nomine complexus est. Siluestrem Lotum Dioscorides caule esse ait bicubitali, & maiore, multas alas habente: folia similia Trifolij pratensis: semen veluti Fœnogræci, minus paulò, gustu medicato. Plurimùm hanc in Libya nasci, idem auctor est, & Trifolium minus appellari. Huiuscemodi autem siluestris Lotus hactenus incognita latet: In vetusto autem Bibliothecæ Cæsareæ Codice, Loti siluestris huius imago reperitur. Depingitur autẽ caule recto, foliis Trifolij, & è sinu horum, pediculis flores, deinde siliquas, proferentibus, quæ tenues sunt, & quàm Fœnogræci minores, vt imago ostendit. Vim autem calfacientem & leuiter adstringentem habet: vitia cutis in facie, & ephelidas cum melle perunċta expurgat: bibitur & vtiliter per se trita, aut cum Maluæ semine, cum vino passo, aduersus vesicæ dolores.

LOTVS ÆGYPTIA Ex Cod.Cæsareo. CAP. LIX.

LOTVS quæ in campis Ægypti aqua inundatis prouenit, caulis est, vt Dioscorides refert, Ægyptiæ fabæ assimilis: florem habet paruum, candidum, Liliis similem: quem ferunt oriente Sole explicari, occidente verò occludi: totoq; capite sub aquis condi, & rursus oriente Sole emergere, simile caput eius est Papaueris maximo calyci, in quo semen milij quantitate, quod resiccatum Ægyptij in panificium recipiunt: radicem cotoneo malo similem habet. Eadem de hac Loto Theophrastus refert paulò tamen latiùs hanc describẽs: Florem siquidem ait candidũ, Liliis angustia foliorũ proximũ, multos verò ac densos promiscuè exire, Sole occidente sese contrahere caputq; integere, ad ortum verò aperiri, & supra aquam assurgere: idq; facere dum caput perficiatur, floresq́ue defluant: capitis autem magnitudinem quantum Papaueris maximi: radicem rotundã mali cotonei amplitudine, cortice nigro, quali Nux castanea tegitur, corpus verò internum candidum esse. Extat in antiquo illo Bibliothecæ Cæsareæ Codice, Ægyptiæ Loti icon, sed quæ non nisi folia & radicem exprimat. Folia autẽ depinguntur tria, lata, singula longis ac crassis pediculis insidẽtia, ac è radicibus exeũtia: radix verò rotunda, mali instar. Ægyptia Lotus dicitur, quod in Ægypto gignatur. Radicẽ huius

LOTVS Ægyptia, Dodon.

Corsium appellari Theophrastus ait: Strabo autem Geographiæ, lib.17. Corsium fructum esse tradit piperi similem. Radicem crudam & coctam edi, Dioscorides scribit: Theophrastus elixam assamq; in speciem albuminis verti memoriæ prodidit, & cibis gratam: mandi etiam crudam, sed gratiorem decoctam, seu aqua, seu pruna. Qui huius radicibus victitant Lotophagos dici, Strabo auctor est. Theophrastus autem ex Loti arboris fructu, qui dulcis ac suauis est, viuentes, Lotophagos appellat.

LOTOS AEGYPTIA Theophrasti, CAP. LX.

EST etiam in palustrium siue aquatilium genere herba, quæ Λωτὸς αἰγύπτιος Græcis dicitur, Latinè Lotus Ægyptia, potest & Lotus Nilotica, & Euphratica dici, Arabicè *Handachoca,* quam Theophrastus fusiùs fortassè quàm veriùs descripsisse videtur, ea tradens quæ ab aliis audiuisset, non quæ vidisset. ὁ δὲ λωτὸς (inquit) καλούμενος φύεται μὲν ὁ πλεῖστος ἐν τοῖς πεδίοις, ὅταν ἡ χώρα κατακλυσθῇ. τούτου δὲ ἡ μὲν τοῦ καυλοῦ φύσις ὁμοία τῇ τοῦ κυάμου, καὶ οἱ πέτασοι δὲ ὡσαύτως πλὴν ἐλάττους καὶ λεπτότεροι. ἐπιφύεται δὲ ὁμοίως ὁ λωτὸς τῷ τοῦ κυάμου. τὸ ἄνθος αὐτοῦ λευκὸν, ἐμφερὲς τῇ στενότητι τῶν φύλλων τοῖς τῶν κρίνων, πολλὰ δὲ καὶ πυκνὰ ἐπαλλήλως (sic enim legendum ex Plinio, non ἐπαλλήλους, vt vulgati codices habēt) φύεται. ταῦτα δὲ ὅταν μὲν ὁ ἥλιος δύεται (vox δύεται hîc reponēda ex Plinio, quæ deest in vulgatis) συμμύει καὶ συγκαλύπτει τὴν κωδίαν. ἅμα δὲ τῇ ἀνατολῇ διοίγεται, καὶ ὑπὲρ τοῦ ὕδατος γίνεται. τοῦτο δὲ ποιεῖ μέχρις ἂν ἡ κωδία ἐκτελεσθῇ, καὶ τὰ ἄνθη περιρρυῇ. τῆς δὲ κωδίας τὸ μέγεθος ἡλίκον μήκωνος τῆς μεγίστης, καὶ διέζωσται ταῖς καταλομαῖς, τὸν αὐτὸν τρόπον τῇ μήκωνι: πλὴν πυκνότερος ἐν ταύταις ὁ καρπός. ἔστι δὲ παρόμοιος τῇ κέγχρῳ. ἐν δὲ τῷ Εὐφράτῃ, τὴν κωδίαν φασὶ καὶ τὰ ἄνθη δύνειν καὶ ὑποκαταβαίνειν τῆς ὥρας δειλινῆς (postremam vocem addit Plinius) μέχρι μέσων νυκτῶν, καὶ τῷ βάθει πόρρω: οὐδὲ γὰρ καθιέντα τὴν χεῖρα λαβεῖν εἶναι. μετὰ δὲ ταῦτα ὅταν ὄρθρος ᾖ, πάλιν ἐπανιέναι, καὶ πρὸς ἡμέραν ἔτι μᾶλλον ἅμα τῷ ἡλίῳ φανερὰν ὑπὲρ τοῦ ὕδατος, καὶ ἀνοίγειν τὸ ἄνθος. ἀνοιχθέντος δὲ ἔτι ἀναβαίνειν. συχνὸν δὲ τὸ ὑπεραῖρον εἶναι τὸ ὕδωρ. τὰς δὲ κωδίας ταύτας οἱ αἰγύπτιοι συνθέντες εἰς τὸ αὐτὸ, σήπουσιν. ἐπὰν δὲ σαπῇ κέλυφος, ἐν τῷ ποταμῷ κλύζοντες, ἐξαίρουσι τὸν καρπόν. ξηράναντες δὲ καὶ ὀπτήσαντες ἄρτους ποιοῦσι. καὶ τούτῳ χρῶνται σιτίῳ. ἡ δὲ ῥίζα τοῦ λωτοῦ καλεῖται μὲν κόρσιον. ἔστι δὲ στρογγύλη, τὸ μέγεθος ἡλίκον μῆλον κυδώνιον. φλοιὸς δὲ περίκειται περὶ αὐτὴν μέλας, ἐμφερὴς τῷ καστανικῷ καρύῳ. τὸ δὲ ἐντὸς λευκόν. ἑψόμενον δὲ καὶ ὀπτώμενον γίνεται λεκιθῶδες. ἡδὺ δὲ ἐν τῇ προσφορᾷ. ἐσθίεται δὲ καὶ ὠμόν. ἀρίστη δὲ ἐν τοῖς ὕδασι ἑφθή, καὶ ὀπτὴ ἐπ' ἀνθρακιᾷ. Nam sic legendum ex Plinio, non vt corruptè legitur in excusis, ἀρίστη δὲ ἐν τοῖς ὕδασι αὐτὴ ὠμή. Totum hunc locum sic transtulit Plinius. Est autem eodem nomine herba, & in Ægypto caulis in palustriū genere. Recedētibus enim aquis Nili riguis prouenit: similis fabæ (Ægyptiæ suba.) caule, foliisq; densa congerie stipatis, breuioribus tamen gracilioribusq;: cui fructus in capite Papaueri similis, incisuris omniq; alio modo, intus grana ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt, mox separant lauando, & siccata tundunt, eóque pane vtuntur. Mirum est quod præter hæc traditur: Sole occidente papauera ea comprimi, & integi foliis, ad ortum autem aperiri donec maturescāt, flósque qui est candidus decidat. Hoc amplius in Euphrate tradunt, & scapum ipsum & florem vespera mergi vsque in medias noctes, totúmque abire in altum, vt ne demissa quidem manu possint inueniri. Verti deinde paulatimq; subrigi, & ad exortum solis emergere, vt planè ab aqua absit altè. Radicem Lotos hæc habet mali cotonei magnitudine, opertā nigro cortice, qualis & castaneas tegit. Interius candidum corpus, gratum cibis, sed crudo gratius decoctum siue aqua, siue pruna. Plinius rursus de eadem Loto, sed satiua locutus fuisse videtur, Lotometram vocās, si tamen vox hæc rectè legatur. Nam Loton hemeron, siue Loton hemeram legendum esse suspicatur Cornarius, idest, satiuam Loton. Est & Lotometra quæ fit ex Loto

Nomina — Lib.4.hist. cap.10. — Forma. — Lib.13.c.17. — Li.22.ca.21. — Embl.97. lib.4.

ex Loto ſata, ex cuius ſemine ſimili milio fiunt panes in Ægypto à paſtoribus, maximè aqua vel lacte ſubacto. Quidam tamen apud Plinium ſic legunt. Eſt & Lo-
Li.4.c.109. tus ſilueſtris foliis ſatiuæ, & Ægyptia, ex cuius ſemine, &c. Ex eodem Theophraſto Dioſcorides quoque ſua exſcripſit. Eſt & in Ægypto Lotus quæ in campis flumine inundatis prouenit, caule fabæ: flore paruo, candido, lilio ſimili, quem tradunt occidēte ſole comprimi occludiq́;, ad ortum autem aperiri: adduntq́; caput ipſum veſpera aquis condi, & ad exortum ſolis emergere. Caput quale papaueris, maximum: & intus grana ceu milij, quæ Ægyptij exſiccant, & in panes cogunt. Radicem Lotos hæc habet mali cotonei ſimilitudine, quæ cruda coctaq́; manditur: decoctáque lutei oui qualitatem exhibet. Loton hanc & alias à Dioſcoride
Cap.106.& 107.l b.4. Matth. in ca.109.li.4. traditas Loti ſpecies Serapio ſua lingua Haudachocham ſine diſcrimine nuncupat, ex cuius ſemine oleum exprimitur Mauritanis ad articulorum dolores expetitum. Neque fit haudachochæ oleum ex trifolij vulgaris ſemine, vt qui-
Vires. dam non ſine errore exiſtimant, ſed ex omnium Lotorum ſemine, & ex trifolio
Li.7. ſimpl. aſphaltite tantùm. Galenus nihil aliud de Loto dixit, quàm quod ex ſemine ipſius panes fiunt.

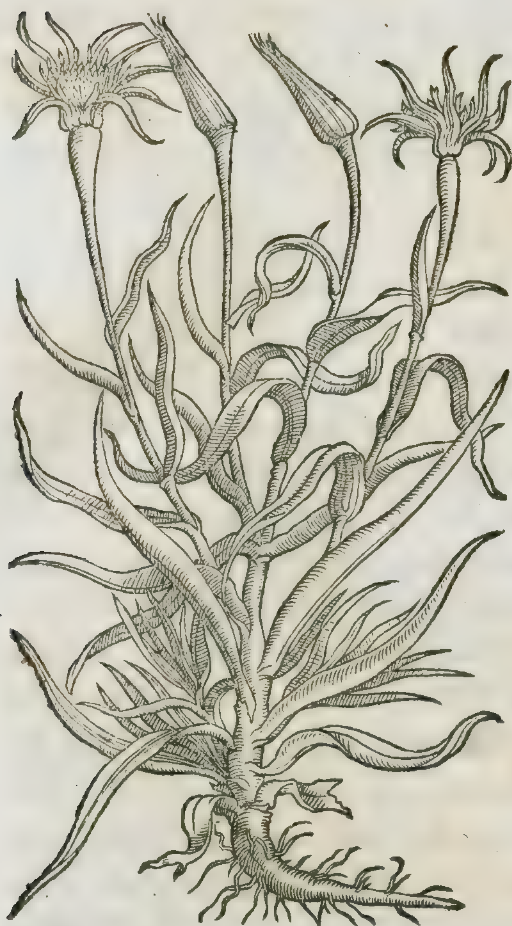
BARBA HIRCI, *CAP. LXI.*

Nomina ΤΡΑΓΟΠΩΓΩΝ & κώμη, Latinè Hirci barba & Come, Italicè *Barba di becco*, Gallicè *Barbe de bouc*, Germanicè *Bocksbart*, & *Gamhbbrott*.
Li.2. c.137. Herba eſt, inquit Dioſcorides, breui caule, foliis croci, radice longa,
Forma. dulci, magno ſuper caulem calice, è cuius ſummo ſemen nigrum de-
Lib.7. hiſt. cap.7. pendet, vnde nomen inditum eſt. Herba eſui apta eſt. Theophraſtus de oleribus ſcribens eadem tradit. ἐν οἷς καὶ τραγοπώγωνα καλοῦσιν, ὃ τὴν ῥίζαν ἔχει μακρὰν καὶ γλυκεῖαν, τὰ δὲ φύλλα τῷ κρόκῳ ὅμοια, πλὴν μακρότερα, τὸν καυλὸν δὲ βραχὺν ἐφ' οὗ τὴν κάλυκα μεγάλην. δὲ ἐξ ἄκρου μέγαν τὸν πάππον πόλιον, ἀφ' οὗ καλεῖται τραγοπώγων. Ideſt, in quibus eſt quam Hirci barbam vocant, cui radix longa & dulcis, folia croco ſimilia, niſi quod longiora, caulis breuis, ſuper quem calyx amplus, de cuius ſummo vertice Barba prolixa incana dependet, vnde nomen accepit. Similiter à Plinio inter vulgarium in cibis herbarum no-
Lib.21. c.15. Li.27. ca.13. mina recenſetur. Idem ex Theophraſto tranſcripſit hæc. Eſt & Tragopogon, quem alij Comen vocant, caule paruo, foliis croci, radice longa, dulci, ſuper caulem calice lato, nigro.
Dod. lib.2. ca.17. Matth. in ca.137. li.2. Hîc depicta planta, caule eſt rotundo, recto, geniculato, foliis veſtita longis, anguſtis, allio haud abſimilibus, flore aureo, roſtro porcino ſimili, ſed maiore, qui calice continetur. Is ſereno cælo fatiſcit, nubiloſo verò contrahitur, occluditúrque calice echini chamæleonis more. Dilapſo flore in ipſo calice ſemen prouenit longum, in ſummo villoſum, quo maturo aperitur, & in globum villoſum vertitur, veluti in roſtro porcino, qui in auras euaneſcit. Radix eſt dulcis, digitū lōga. Alterū Tragopogoni genus habet Matthiolus, quod à foliorū colore purpureū vocāt. Foliis eſt alteri ſimilibus, ſed à radice numeroſioribus, viridioribus, latioribus, firmioribúſque: caule quoque ſimili, geniculato,

BARBA Hirci, Tragopogon, Matthioli.

TRAGOPOGON Alterum, Matth. siue Barba Hirci.

culato, conspicuis propè genicula alis, è quibus ramuli prodeunt. Flores edit in cacumine purpureos, sed minores, radiantibus circũquaque calicis apicibus, stellæ ferè modo: radice est longiore, grandiore, duriore, & lacteo succo referta, non dulci vt in altera, sed adstringente & amariusculo. Prius genus in pratis humidis calidarum & frigidarum regionum reperitur, seritur etiam in hortis. Maio & Iunio mensibus floret. Humiditate caliditatéque temperata est. Glutinat recentia vulnera si foliorum succus, vel stillatitia eius aqua spleniis aut attritis linteolis superponatur. Tragopogoni similis est Italorum Sassifica, quam peculiari nomine quidam Gerontopogona vocant, quasi Barbam senis, vt à Tragopogone distinguãt. Radix, foliũ, caulis Tragopogona referũt, flos dissidet, non colore tantùm, qui ex cœruleo subnigricat, ac minimè aureo colore fulget, vt in Tragopogone, sed etiam quòd breuior est, ac in se magis contractus, nec arescens tam prolixos villos explicat. Radix gustu dulcis & iucunda frequenter hyeme estur in acetariis. Cæterùm in hortis altilis crescit pastinato solo, altiúsque subacto, radice longa, crassitie digiti, in profundum subeunte: foliis croci, latiusculis, glabris & læuigatis, virentibus, intercurrente media costa, niuei candoris, caule recto, tereti, nodoso, calice grandi, flore purpureo, apicibus multis luteo colore micantibus, barbulis pensilibus & canis, in

GERONTOPOGON siue Saßifica Italorum.

TRAGOPOGON Spicatus.

auras

auras euanescentibus:semine oblongo,summa parte villoso. Herba tota cùm carpitur lacte manat. Ad hoc genus pertinet herba quam hîc ostendimus, & nomine Herbariis familiari Tragopogona non spicatum vocamus: radice, foliis, caule geniculato, similis est reliquis generibus, nisi quòd gracilior caulis est, radix tenuior, folium angustius, flos autem luteus figura maximè discrepat, vt qui spicatim coaceruatus sit, cùm in alio genere flos aureus ac multiplex Helenij modo explicetur ac distendatur.

BARBA CAPRAE, CAP. LXII.

Dod. lib. 1. cap. 29. Pen. in Ad.

Nomina CVM vetustum huius herbæ nomen hactenus ignotum sit, recentiores herbarij interim Barbam caprinam, & Reginam prati nuncuparunt, propter ramulos florum densa cõgerie vestitos, in prælongas barbulas effigiatos, aruncos caprarum imitantes. Gallis *Barbe de Chieure*, Germanis *Roynette* dicitur. *Forma.* Caulis est angulosus, cauus, rubescens, cubitalis, aliquando multò maior, ita vt ad hominis proceritatem attingat: folia castaneæ, aut corylo similia, serrata, dura, aspera, & superficie rugata: flores in summo caule candidi, racemosi, longi, visu & odoratu periucundi, instar Barbæ canæ dependentes, deinde parua semina tortuosa, terna, quaternáve simul, instar verruculæ: radix longa, foris nigra, intus purpurascens, acri odore, gustu adstringente glandium modo. *Locus.* In pratis vdis, vmbrosis, & inter sepes nascitur. Siccat admodum & constringit. Quidam Melandrion esse Plinij suspicantur.

PIGAMVM, Dodon.

PIGAMVM, CAP. LXIII.

Nomina Dod. lib. 1. cap. 29. OFFICINAE Pigamum herbam hanc vocant, nonnulli (inquit Dodonæus) Rhabarbarum spurium ob ruborem. Idem in Purg. Historia Thalietrũ magnũ. *Forma.* Folia ei sunt multũ incisa, & in alia foliola diuisa, anteriùs duabus incisuris denticulata: caulis quadratus, rubescẽs, cubitalis, & sesquicubitalis, in quo flosculi villosi, coaceruati, Barbã canã referẽtes: deinde folliculi parui, veluti siliquæ paruæ, quaternæ quinquæ've, in quibus semen teres: radix lutea, multùm fibrata, latéque serpens. *Locus.* In pratis vdis & riguis oritur. *Vires.* Pigamum siccat, sed non tam adstringit quàm Barba capræ. Docti quidam scribunt Pigami odorem epilepticis perutilem esse, & si in nares immissum aliquandiu retineant, statim à paroxysmo liberari.

HYPE

HYPECOVM, CAP. LXIIII.

NON natales, ſed foliorum ſimilitudo pigamo plantam hanc coniunxerunt, quam Dodonæus fortè Hypecoum Dioſcoridis eſſe ſcribit, in Purgant. Hiſtoria Thalietrũ paruum facit, Cordus Thalictrum tenuifolium. Odore eſt ingrato & viroſo, colore & foliis quadamtenus rutæ ſimilis: tres quatuórve cauliculos tenues & graciles edit, palmum altos, in quibus folia pigamo ſimilia, ſed minora. Flores in caulium vertice nihil aliud ſunt quàm villi ſeu pili congeſti, tenues & viſcidi, Barbulæ inſtar dependentes, deinde ſiliquulæ in quibus ſemen: radix longa hac illac ſurculos diffundens. In aruis naſcitur. Hypecoum Dioſcoridis ex tertio ordine eſt refrigerantium teſte Galeno: nam natura ei eadem quæ papaueri.

Lib.1. c.29. *Forma.* Gale.lib.8. ſimpl. *Vires.* Dioſc.li.4. cap.63.

VLMARIA, CAP. LXV.

HAEC quoque recentiorũ eſt herba, à foliis Vlmo ſimilibus dicta, potentillam maiorem vocat Anguillara: radice craſſa, nigricante fibris multis capillata: caule virgato, ſubrubente, cubito altiore: foliis Vlmi, supernè virentibus, infernè canis, ſeptenis in ſingulis pediculis, cucumerem aut Pimpinellam redolentibus, guſtu lento & ſubaſtringente: flore candido racemoſo: ſemine copioſo, exiguo, ſpiris intorto conuolutis, vermiculis ſimili. Pratis locíſq; vdis & riguis gaudet. Ex ſapore perſpicuum eſt hanc refrigerare, ſiccare, adſtringẽdo repellere. Quare ad ſanguinis eruptiones, alui profluuia, menſes albos fœminarum non abs re commẽdant.

Nomina *Forma.* *Locus.* *Vires.*

BRITANICA, CAP. LXVI.

EIVS quæ Græcis βρεϑάνικη, Latinis etiã Britanica nominatur, breuis eſt apud Dioſcoridem hiſtoria. Folia habet, inquit, ſilueſtris lapathi, ſed nigriora, & pilosiora, guſtu adſtringentia: radicem tenuem & breuem: caulem paruum emittit. De eadem hæc Plinius. In Germania trans Rhenum caſtris à Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu, fons erat aquæ dulcis ſolus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagéſque in genibus ſoluerentur. Stomacacen medici vocabant, & Sceletyrben ea mala. Reperta auxilio eſt herba, quæ vocatur Britanica, non neruis modo & oris malis ſalutaris, ſed contra anginas quoque & ſerpentes. Folia habet oblonga, nigra, radicem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem Vibones

Nomina Lib 4. c.2. *Forma.* Lib.25. c.3.

vocant, qui collectus priusquam tonitrua audiantur, & deuoratus securos in totum reddit. Frisij, quâ castra erant nostris demonstrauêre illam, mirorq; nominis causam, nisi fortè confines Oceano Britanniæ velut propinquæ dicauêre. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiámnum Britannia libera. Britanica Officinis & herbariis multis ignota est: quamquam non desint qui eam esse putant, quam vulgus Bistortam appellat, quos facilè refellit Matthiolus, quòd bistortæ folia nigra non sunt, neque pilosa, imò leuia, supernè rufescentia, & à terra quadamtenus cæsia: item quòd Britanicæ radix tenuis sit & breuis, bistortæ verò crassa, serpentis iacentis modo contracta & intorta. A Dalechampio verò Britãnica vera censetur ea esse, quæ hîc picta est, radice gracili, fibrata, prætenuibus villis in vicina reptante, nigrescente: caulibus pedalibus, multis, nodosis: foliis oblongis, angustis, hirsutis, præsertim infernè quâ terram spectant, minimè crenatis, lapatho siluestri in aquosis & cœnosis gigni solito valde similibus, nigrioribus, quod inuenta Britãnica iudicatu facilè est: nam in propinquo ferè semper lapathum siluestre occurrit, cum quo illius folia compares. Flos in summis caulibus aureus, calendulæ similis, in pappos abit. In humidis & riguis nascitur, solo tamen non admodum pingui. Sapor austerus huic & subamarus. Austera qualitate adstringit, & fluxiones sistit, amariuscula tergit vlcera, & ad cicatricem perducit, maximè quæ in humidis sunt corporis partibus, vt tonsillis & faucibus. Nam vtraque desiccat. Hæc sane consentiunt viribus quæ illi à Dioscoride & Galeno sunt tributæ. Vim habet adstringentem, inquit ille, priuatim depascentibus oris & tonsillarum vlceribus accommodatam. Valet etiam ad reliqua ad quæ adstrictione opus est. Hîc verò, Britanicæ folia adstringentia sunt, & vulnerum glutinatoria, similia foliis siluestrium lapathorum, nisi quod atriora sunt, magisq; hirta. Sed & expressus ex illis succus perinde adstringere potest. Itaque coctum quidam reponunt tanquam inter stomatica medicamenta efficacissimum. Videtur enim sanare iam etiam putrescentia. Dalechampius hanc Britanicam veram esse ex notis & viribus consentientibus, ac magis inde iudicauit, quod in vetustissimo Dioscoridis fragmento in membranis manuscripto hanc Britannicæ figuram pictam reperit, licet rudiùs, quæ floris specie, colore luteo, & foliorum figura, hanc nostram designaret. Dodonæus suam Coceariam Britãnicam esse vult, ac vtilem esse inquit, putridis ac sordidis, oris vlceribus, quæ Plinius stomacen, Marcellus oscedinem, Holandi & Phrisij *Souerbuyck* vocant.

Ca. 2. lib. 4.

BRITANICA Vera, Dalechamp.

Locus.
Vires.

Lib. 4. ca. 2.
Li. 6. simpl.

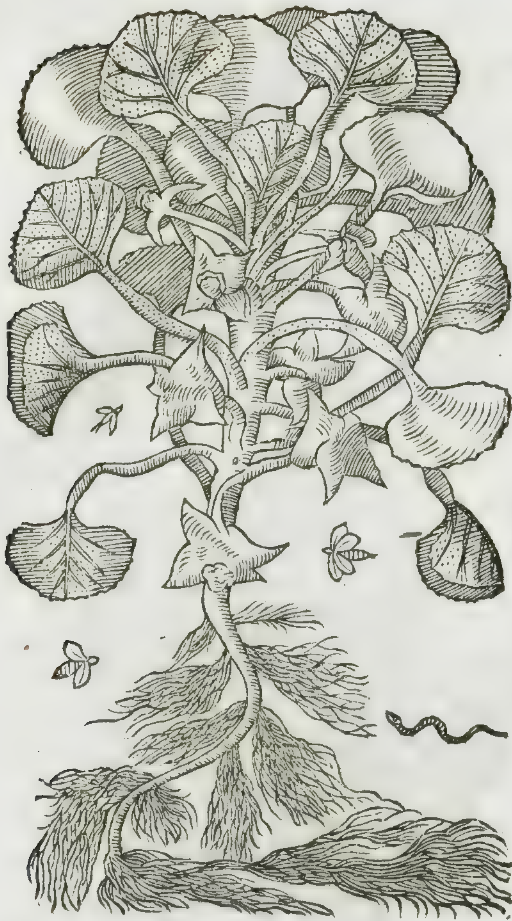
TRIBVLVS AQVATICVS, CAP. LXVII.

Nomina

ΤΡΙΒΟΛΟΣ ἔνυδρος Græcè, Latinè Tribulus aquaticus, siue aquatilis, & Tribulus lacustris, Officinis Tribulus marinus. Gallicè *Chardon aquatic, Maccres, Chastaigne d'eau, & Treffle d'eau*, Hispanicè *Abroyos, & Abrolhos*, Germanicè *Vuassernusz*. Tribuli genus aquis familiare, inquit Dioscorides, quòd in fluminibus natum comam exerit, aculeos cõdens: foliis latis,

TRIBVLVS Aquaticus.

latis, & pediculo longo, caule parte ſumma quàm ima craſsiori: adſunt ei & capillamenta quædam ſpicacea: ſemen durum ab altero Tribulo non abhorrens, Plinius, Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur, dira res alibi, iuxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem vlmi, pediculo longo. Hunc herbarij omnes ſic depingunt. Caules habet longos, inferiore & ea quæ ſub aquis eſt parte graciliores adhærentibus quibuſdam locis tenuibus fibris, veluti capillamentis, præſertim infimæ parti, quibus in fundo figitur, iuxta aquæ ſuperficiem craſsiores & folioſos. Folia pediculis longis craſsis inſident, lata, populneis aut vlmeis ſimilia, ſemirotunda, craſſa, aduerſa parte maculoſa neruoſaq;, ſerrata, inter quæ floſculi exeunt, deinde fructus nigricantes, caſtaneæ magnitudine triquetri, ternis aut quaternis mucronibus armati, vnde illi nomen: cortice membranoſo, nucleis intus candidis, caſtaneæ ſapore, quibus recentibus plebecula lubens veſcitur, caſtaneaſq; aquaticas vocat, & arefactos, molaq; attritos in panes cogit. Sunt etiam qui eoſdem fructus ſub cineribus aſſatos pro bellariis edant. In Plinij codice ex vetuſtorum exemplarium fide quidam legunt: Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur: dira res alicubi. Iuxta Nilum & Strymonem amnes recipitur in cibos. Inclinatur in vadum, &c. Adnotandum & inſuper, Dioſcoridem ſcripſiſſe hanc plantam eſſe lato folio, non vlmi, vt Plinius πτελέας legiſſe videatur, pro πλατέας. In foſsis, & pigris fluentis, & lutoſis lacubus reperitur, aliquando in ſtagnantibus, puris & fontanis aquis, & pleriſq; Italiæ fluminibus, atque etiam in mari. Vis ei refrigerans & inſpiſſans.

Forma. *Li.21. c.16.* *Locus.* *Vires.*

LICHEN, *CAP. LXVIII.*

E PATICAM hodie vocant quæ Græcis λειχὴν & βρύον dicitur, Latinè Lichen, Arabicè *Azez Alſachel*, Gallis *Hepatique*, Germanis *Brunnenlechekraut*. Lichen quidem ea dicitur, quòd Lichenas ſerpentis morbi genus impoſita ſiſtat & ſanet, Bryon quòd petris adhæreat, vt muſcus. Paucis his verbis hanc plantam perſtrinxit Dioſcorides. Lichen qui ſaxis eſt familiaris, aliquibus Bryon appellatur Aſperginoſis petris adhæret vt muſcus. Plinius duo Lichenis prodidit genera: ſed de Dioſcoridis Lichene tantùm hîc agimus. Eſt aliud genus Lichenis, inquit, petris tantùm adhærens vt muſcus, qui & ipſe illinitur. Lichen ſeu hepatica noſtra vel per humum ſpargitur, vel parietibus aquarum aſpergine madidis inſternitur. Folia habet alia aliis incumbentia, ſupernè viridia, infernè fuſca, ſubpinguia, propè radicem anguſta, in latum ſe pandentia, triplici vel quadruplici lacinia interſecta. E radice inter folia prodeunt pediculi, ſiue cauliculi tenues, quorum verticibus inſunt capitula ſtellularum effigie. Radices nihil aliud ſunt quàm fibræ & capillamenta ſub foliis quibus in terram, & in ſaxa defigitur, quibus ſuccum ſelicit ſugitq;. Rorulentis & vmbroſis prouenit locis, nudis petris adhærens muſci modo. Iunio & Iulio menſibus ſtellulas ſuas edit. Duas alias

Nomina. *Li.b4.c.48.* *Forma.* *Li.26.ca.4.* *Locus.* *Tempus.*

LICHEN, Matthioli. *LICHEN, Lobell. II. & III.*

Li. 4. ca. 49 Hepaticas, ſiue Lichenas minores ex Lobellio hîc proponimus. Lichen illitus

Vires. ſanguinis profluuia ſiſtit, auctore Dioſcoride: inflammationes arcet, Lichenibus ſiue impetigini medetur. Iuuat regio morbo correptos cum melle illitus: oris & linguæ defluxiones inhibet. Sic enim Græca conuertenda. ὠφελεῖ δὲ καὶ τοὺς ἰκτερικοὺς μετὰ μέλιτος διαχριόμενον: στόματος δὲ καὶ τῆς γλώττης ῥευματισμοὺς παραστεῖται. Quæ Cornario ſuſpecta videntur, imo potiùs corrupta. Cùm enim Plinius videatur Dioſcoridis verba tranſtuliſſe. Hic & ſanguinem ſiſtit vulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle ſanat ore illito & lingua, videtur legiſſe in Dioſcoride, ὠφελεῖ καὶ τοὺς ἰκτερικοὺς μετὰ μέλιτος, διαχριομένου τοῦ στόματος, καὶ τῆς γλώττης. Ideſt, Prodeſt & regio morbo correptis, ſi cum melle oblinantur ex ipſo os & lingua, vt vox ῥευματισμοὺς aſcititia ſit, & παραιτεῖται ex

Li. 7. ſimpl. præcedente verſu repetita. Sed de eiuſdem viribus paulò aliter Galenus. Lichen qui in petris naſcitur, eſt veluti muſcus quidam, ſed rectè ex plantarum genere cenſeri poteſt. Sic autem nominatus videtur, quòd Lichenas ſeu impetigines curet. Extergentem ac modicè refrigerantem facultatem habet, vtramque verò, abſtergentem quidem atque reſiccantem à petra obtinet, refrigerantem verò ab humore aqueo: naſcitur enim in humidis & grauiter olentibus ſaxis. Porrò quòd ex talibus ſubſtantiis componitur, aduerſum eſſe inflammationi nihil mirum eſt. Cæterùm an ſanguinis profluuia ſiſtat, vt refert Dioſcorides, id neuticam dicere queo.

GRAT

GRATIOLA, Matth. CAP. LXIX.

RECENTIORVM Gratiola, quo nomine apud veteres appellaretur, adhuc incertum eſt. Vocatur etiam nunc Gratia Dei, Gallicè *Grace de Dieu*, Italicè *Stanca cauallo*, quod equi eius pabulo mirè defatigentur, Papauer ſpumeum Dioſcoridis Anguillaræ. Herba eſt humilis dodrantalem altitudinem vix excedens: caulibus quadrangularibus, foliis hyſſopi, latioribus & longioribus. Florem fert in purpura albicantem, inter folia erumpentem quæ caulem ambiunt: radix ſummo ſpargitur ceſpite. Tota herba amari & ingratiſſimi guſtus, quadamtenus adſtringens. Tam recens quàm ſicca ſumpta vim habet vehementer purgandi, tam ſupernè, quàm infernè, bilem pituitámque trahit. Vulneribus celeriter medetur trita & impoſita. Naſcitur in locis humidis, præcipuè in pratis vliginoſis.

Nomina Dod. lib.2. cap.42. Matth. in ca.26.lib.3.

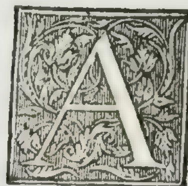
Forma.

Vires.

Locus.

SCROPHVLARIA Maior, Matth. CAP. LXX.

A RADICE ſtrumoſa & effectu Scrophularia maior dicitur, & Millemorbia, Caſtrangula, ferraria, ficaria, Gallis *Grande Scrofulaire*, Germanis *Braunuurtz*. Galeopſis Fuchſij, Cordi & Dodonæi. Caulem emittit quadratum, nigricantem, cauum: folia longiuſcula, lata, in ambitu crenata, betonicæ ſimilia: flores in caulium verticibus tenues, purpuraſcentes, cauos: ſemen minutum in globulis: radicem magnam, albam, ſolidam, tuberculis ſeu ſtrumis aſperam. In ſcrobium marginibus, in riguis & vliginoſis locis naſcitur, aliquando in ſiluis & nemoribus vdis, vmbroſis, montoſis. Vlceribus ſtrumoſis, cauernoſis, carcinomatis atque depaſcentibus ſummoperè vtilis. Prætereà tuberculis ab humore frigido concretis, aut ſcirris carcinomata minantibus opitulatur. Strumas & hæmorrhoidas ſanat. Radix Autumno effoditur, purgata tunditur cum recenti butyro, operculatoq; fictili in vliginoſo loco reponitur, relinquiturq; quindecim dies. Deinde lento igne butyrum id liquefit, & percolatum aſſeruatur, quo ſupradicti morbi vtiliſsimè illinuntur. Quidam herbam Chryſippeam Plinij eſſe putant quæ cum ficis ſtrumis medetur. Scrophularia minor ſuprà deſcripta eſt, cap, 33.

Nomina

Forma.

Locus.

Pena in Aduerſ.

Vires.

ERINVS, *CAP. LXXI.*

Nomina QVAE Græcè dicitur ἔρινος, Latinè etiam Erinus, Plinio Erineos, ſic dicta ob lacteum ſuccum quo plurimo turget. Eſt enim Erinus ſiue Erineos Latinè Caprificus, ficus precox lacte turgens primo aut exacto iam vere, quam ſecutus gentilitatem Plinius proximè caprificum de ea ſubiunxit, quæ mox dicemus. Sunt qui Ocimum aquaticum vocant, Gallicè *Baſilic d'eau.* Galenus non Erinum, ſed Echinum vocat, & ita de ea ſcribit, vt non de alia quàm de Erino Dioſcoridis egiſſe videatur. Erinus, inquit Dioſcorides, naſcitur apud fontes & fluuios, folijs ocimi, ſed minoribus, parte ſumma diuiſis, ſurculis quinis, ſenísve dodrãtalibus: flore candido, ſemine nigro & acerbo: folia & cau- les lacteo ſucco turgent. Quæ tamen poſtrema aliter in vulgatis codicibus Græcis leguntur. ὀπȣ̃ δ' μεςὸς ἐςὶ ὁ καυλὸς, καὶ τὰ πέταλα, ideſt, caulis & folia ſucco referta ſunt. Sed priorem lectionem magis probandam eſſe declarant, tum nominis etymum à nobis íam redditum, tum Plinius, qui de Erino partim ex Diocle, partim ex Nicandro, partim ex Dioſcoride hæc transſcripſit. Herba quam Græci Erineon vocant, reddenda eſt in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta eſt, cauliculis quinis ferè, ocimi ſimilitudine: flos candidus, ſemen nigrum, paruum. Tritum cum melle Attico oculorũ epiphoris medetur: manat lacte multo & dulci, quæ poſtrema verba minimè apud Dioſcoridem leguntur. Herba vtilis aurium dolori nitri exiguo addito: folia reſiſtunt venenis. Quæ vulgarium Plinij codicum lectio eſt, veteris autem melior, & magis cum Dioſcoride conſentiens. Tritum cum melle Attico oculorum epiphoris medetur, duabus drachmis cum cyathis mellis Attici quatuor. Cumulatum decerpta manat lacte multò & dulci: herba perquàm vtilis aurium dolore, &c. Pro Erino plantam cuius effigies hîc expreſſa eſt repreſentauit Matthiolus. Dalechampius aliam exhibet, quam prope Lugdunum collegit in riuo ſubterfluente extremos ſuburbium verſus pontis fornices, quo Rhodanus

Margin notes: Li.6.ſimpl. — *Locus.* Lib.4.c.27. — *Forma.* — Lib.23. c.7. — Ca.27.li.4. Dioſcor.4. edit.

ERINVS, Matthioli.

ERINVS, Dalechampij.

iungitur

iungitur, radice in multas fibras diuiſa, caulibus multis, palmum altis, anguloſis, ſurculoſis, cùm franguntur lacte manantibus, guſtu valde acerbis, cana lanugine prope verticem obductis: foliis ocimi, minoribus tamen quàm in primo genere, quod ocimum citratum Serapio vocat, in ambitu minimè inciſis, nec crenatis, iuxta caulium faſtigia ἐκ τῶν ἄνωθεν μερῶν ἐπεσχισμένα, inquit Dioſcorides, in longum & anguſtum veluti fiſsis penè inſtar pinaſtri. Semen Erini, auctore Dioſcoride, drachmis duabus in quatuor mellis cyathis oblitum, oculorum fluxiones cohibet. Succus cum ſulphure & nitro inſtillatus, aurium dolores ſedat. Similiter Galenus echini herbæ ſemen acerbum eſſe ait, ac proinde repellentis ac exſiccatoriæ facultatis eſſe: eóque vtendum ad oculorum & aurium fluxiones.

Lib.4.c.27. *Vires.* *Li.6.ſimpl.*

PIMPINELLA, CAP. LXXII.

VETERIBVS indictæ exiſtimantur Pimpinellæ nominatæ à recentioribus, & Bipinellæ, à foliorum binis ordinibus pennatim ſiue plumatim digeſtis: Vocantur etiam Bipenulæ & Pampinellæ. Duo notantur eius genera: maior, quæ & Sanguiſorba maior, ſiue ſilueſtris, Gallicè *Pimpinelle ſauuage*: minor, quæ & Sanguiſorba minor, Solbaſtrella, & hortenſis, *Pimpinelle cultiuee*. Alij contra hortenſem maiorem cultu fieri arbitrantur. Illa caulibus eſt longis, rotundis, duos trésve pedes altis, in quibus folia longiuſcula, crenata, in pediculis longis ex aduerſo ſita, alarum modo expanſa: in ſummis caulibus capitula ſunt rotunda, ex quibus floſculi ex fuſco rubeſcentes, deinde ſemen triangulare: radix longa, craſſa. Herbidis & montoſis lubens oritur, pratis etiã & paſcuis. Pimpinella minor, ſiue hortenſis ſuperiori prorſus ſimilis eſt, niſi quòd omnibus ſuis partibus minor, & gratiore tum ſapore, tum odore. Cauliculi eius ſunt teneri & molles, pedem alti, aut paulò altiores, rubelli, teneriuſcula lanugine villoſi: folia ſuperiori ſimilia, multò minora, auerſa parte quadamtenus cærulea,

Nomina *Genera.* *Forma.* *Dod. lib.1. cap.94.* *Locus.* *Forma.*

PIMPINELLA, Siue Sanguiſorba maior, Matth.

PIMPINELLA Minor, Matthioli.

PIMPINELLA, Siue Sanguiſorba maior, Fuchſij.

aduerſa viridia: flores non fuſci ſed purpurei, luteis capillamentis ex medio dependentibus: radix item ſimilis, ſed multò minor. In hortis prouenit. Pimpinella tertio gradu ſiccat, ſecundo refrigerat, adſtringítque. Eius decoctum dyſenteriam ſanat, muliebre profluuium & quoſlibet ſanguinis & alui fluxus cohibet, bilioſas vomitiones reprimit. Idem præſtat herbæ & ſeminis puluis in aqua chalybata potus. Herba ipſa vulneribus & vlceribus medetur, miſcetúrque vnguentis quæ tum ad capitis vulnera, tum carcinomata parantur. Sunt qui contagioſis peſtilentibúſque febribus maximè commendent, vt cuius ſucco abigantur huiuſmodi febres. Vino merſa gratiam conciliat ſapore & odore aromatico & vinoſo, quodammodo melonis, nec minùs in acetariis expetita, vtiliſsima viſceribus, hepati, cordi, & præſertim ſpiritibus. E Pimpinellæ radicibus grana quædam colligi notum eſt, tingendis rubro colore ſericeis veſtibus exquiſitiſsima.

Locus.
Vires & Temper.

GALIVM, *CAP. LXXIII.*

Nomina
Lib.4. c.91.
Ibidem.
Forma.

RAECI γάλιον, Latini ſimiliter Galium vocant, Galli *Petit muguet*, Germani *Vualſtrao.* Dicitur autem teſte Dioſcoride γάλιον, ἀπὸ τοῦ γάλα πηγνύειν ἀντὶ πιτύας αὐτὸ, ideſt, quòd in coagulando lacte coaguli vicem impleat. Ramulum foliúmque habet, eodem auctore, Aparine ſimil-

GALIVM Luteum, Matth.

Mollugo, Galium album quorundam.

limum

limum, rectum, florem in cacumine luteum, tenuem, densum, copiosum, odoratum. Nascitur in palustribus. Quæ omnia huic nostræ plantæ conueniunt, cauliculos enim profert tenues, rotundos, læues, circa quos folia angusta, stellatim disposita. Denique aparine simile est, minus tamen & teneriusculum, nec vllo modo asperum, at vbique læue, & odore suaui: flores in summis caulibus racemosi: radix tenera & fibrata. Huius altera reperitur differentia, floribus candidis, ob id Galium album nuncupata, quibusdam Mollugo vulgatior Herbariorum, caulibus multis, angulosis, geniculatis, viticulosis, cubitum & sesquicubitum longis, humi sparsis, in quibus folia læuia, & Maio mense flosculi candidi, copiosi, Aparines minores: radix lignosior, fibrata cinerea. Huic Galio albo tota sui parte similis est altera

Locus.

Pet. Pena in Ad.

MOLLVGO vulgatior herbariorum.

MOLLVGO Altera montana, Dodonæi.

Mollugo montana Dodonæi, præterquàm complurium florum exilium speciosa fœtura, in caule cubitali & bicubitali surrecto, folia molliora. Radix nigricat. In collibus incultis, asperis & montosis nascuntur. Flos, inquit Dioscorides, igni ambustis illinitur, & sanguinis profluuia sistit. Cerato rosaceo galium admiscetur, insolatum vsque dum albescat, & sic lassitudines reficit, radix venerem concitat. Galenus, Galium nomen inde sortitum est, quòd lac coagulet. Simile autem est aparine, facultatem obtinens exsiccatoriam & subacrem: flos eius sanguinis profluuiis competere videtur, & combustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

Lib. 4. c. 91.

Vires.

Lib. 6. sim.

RAPHANVS PALVSTRIS, CAP. LXXIIII.

Nomina

Dod. c.36. lib.5.

Forma.

RAPHANVS siue radicula palustris, Gallicè *Reifort d'eau*, hortensi Raphano foliis similis est, minoribus tamen, & magis incisis, caulis est pedem altus, nonnunquam altior, in quo flores copiosi lutei, deinde siliquulæ in quibus semen minutum: radix digiti crassitudine, gustu recentis Raphani acriore. Circa scrobes & in pigris aquis, ac fluentis prouenit. Acrior est hortensi, & iisdem viribus, sed vehementioribus, maximè ad ciendas vrinas.

Locus.

Vires.

ANAGALLIS AQVATICA, CAP. LXXV.

RECENTIORES herbarij Anagallidē aquaticam hanc vocant, vt cuius folia & vires non parùm imitetur, nec non natales eosdem sectetur, siue *Berabungam* nomine Germanico, quo *Bachpunghe* appellatur. Dodonæus non rectè Cepæam, Fuchsius Sium. Quidam Samolum Plinij esse volunt, herbam in aquosis nascentem, multùm à Druidibus celebratam. Tragus Sium non odoratum vocat: fruticosis est ramulis, teneris, carnosis, rotundis, foliis leuiter in ambitu crenatis, carnosis, nigricantibus: summis caulibus & ramulis copiosa florum cæruleorum anagallidis similium congerie stipatis: radix albicat, multis diffusa fibris. Tota herba gustu est acriore nasturtij, inquit Pena, odore non ingrato. Quare calida est, & ad calculum & vrinæ diffi-

Lib.5.c.22, cap.276.

Forma.

Vires.

ANAGALLIS Aquatica, Dodonæi.

ANAGALLIS Aquatica altera, Lobellij.

cultatem

cultatem perutilis. Experimento cognitum illam tritam & brachiorum carpis admotam, oculorum inflammationes ſedare, ac epiphoras mirificè ſiſtere. Locis vdis vt ſcrobium & ſtagnorum marginibus gaudet. Aliquando in ipſa riuulorum aqua reperitur. Ad Germaniæ maritimæ indigenam morbum, quem Scorbutum appellant, vtilis eſt, eodem quo naſturtium aquaticum ſumpta modo. Scribit Tragus cum aceto & butyro toſtam, & calidam impoſitam, ac ſubinde renouatam tumoribus quibuſuis & ſacris ignibus prodeſſe: apud veterinarios magno eſſe in vſu in diſcutiendis tumoribus & ſananda equorum ſcabie, aliíſque id genus affectibus: acetariis commanducatam calculos rumpere, vrinas ciere, fœtus mortuos & menſes pellere. Lobellius Anagallidem aquaticam alteram pinxit, fortaſſè Sium non odoratum alterum Tragi, folio pulegij regalis. Ydorum, fontium, fluentorúmque amantior hæc, ſed rarior: cuius folia Valerianæ minimæ æmula ſunt, & eiuſdem coloris: cauliculus dodrantalis, ſummo diuiſus, è puſilla filamentis compacta radice, floſculi albi & pericarpia Anagallidis, ſed exiliora multò, per maturitatem ferruginea. Secus ripas & margines riuulorum Auſtruyel paguli, altero ab vrbe Anterpiana lapide, occurrit. Hæc Lobellius. *Locus.*

COTYLEDON AQVATICA, CAP. LXXVI.

OBEAM quæ huic eſt cum Cotyledone ſiue vero vmbilico veneris ſimilitudinem, & ob natales, herbarij Cotyledonem aquaticãm nominarunt. Officinæ Vmbilicum veneris & Scatum cœli, quamquam vmbilicus veneris non ſit, nec eius loco vtendum, fibras exiguas, multas, cauliculóſque teneros, reptantes, & per humum ſparſos habet: folia circinato ambitu leuiter inciſo, obtuſa inciſura, ſtellato medio cētro, parùm depreſſo, pediculis ſubtus ei adfixis, vmbelicum verum imitantia, ſed minora, teneriora, magis nigricantia: floſculi candidi, penduli ſubter folia. Iulio floret. Guſtus acris & linguam vellicans calidam eſſe demonſtrat. Quare non ſine magno errore pharmacopœi quidam Cotyledonis penuria vnguēto populeo indunt. Sunt quibus hæc Callitriche Plinij videtur eſſe, fit & ex Callitriche ſternutamentum, inquit, folia ſunt lenticulæ ſimilia, caules iuncis tenuiſſimis, radice minima. Naſcitur in opacis & humidis, guſtatu feruens. Alij Callithrichē potiùs eſſe volunt herbam deſcriptam cap. 17. de qua ſuprà tractauimus. In regionibus ſeptentrionalibus frequens admodùm riguis depreſſíſq; pratorum cōuallibus & ſcrobibus, vbi torpuerunt per hyemem reſides aquæ. Guſtu acris eſt.

Nomina Dod. lib. 1. cap. 25. Pet. Pe. in Ad.

Lib. 25. c. 11.

Locus.

COTYLEDON, *Aquatica.*

SIVM, CAP. LXXVII.

QVOD Græcis σίον, Latinis Siū & Lauer dicitur, Mauritanis *Rorcathalmi, & Inhamehauella,* ſeu *Hamehauella,* Italis *Gorgoleſtro,* Germanis *Vuſſer eppſſich,* id eſt, Apium paluſtre, Hiſpanis *Rabacas,* Gallis *Berle.* Siu m autē nomen ſibi adſciuit ἀπὸ τοῦ σείειν, id eſt, à concutiendo, quia quatitur, vacillandóque perpetuo ſuccutitur pręterlabentibus vndis, atque ſemper alluentibus. Vnde etiam Laueris nomen Latinis, niſi quis malit ab vrinis calculíſq; ciendis & excutiendis dictum. Sium, vt tradit Dioſco. in aquis inuenitur, frutice pingui, recto,

Nomina

Lib. 2. c. 120

Forma.

recto,foliis latis, olusatro similibus,sed minoribus & odoratis.Sium verò Crateuę, vt idem Diosco.refert,herba est fruticosa,exigua, multa folia habens,rotunda, maiora quàm menthæ,nigra, & ad erucam accedentia. Matthiolus id verum Sium esse arbitratur quod hîc exhibemus, quòd nullis prorsus notis à Dioscoridis Sio dissideat.Prouenit,inquit Lobellius, in riguis & riuulis vbi cardamine,foliis ad nasturtium hortense & cardaminen accedentibus.Cauliculi pedales & interdum cubitales:flores albi & cornicula Sij Crateuæ, gustanti acria, frequens hæc Taurinis Pedemõtanis in collium & montium riuulis. Dioscoridis sium esse Gallorum *Berle*, quam herbarij pastinacam aquaticam vocant ab odore & foliorum effigie,perspicuum est ex descriptione, eíque sententiæ plerique omnes adstipulantur. At tamen Fuchsius hanc nomine eleoselini seu apij palustris depinxit.Dodonęus in stirpium historia Sium Crateuæ maius facit plantam hîc pictã:sed perperã, cùm non Crateuæ,sed Dioscoridis sit verum Sium. Id quod & agnouit in Historia Aquatil. vbi multò accuratiùs depinxit & descripsit hoc modo.Sium longis,tricubitalibus aut amplioribus,crassis, striatis & inanibus assurgit caulibus, qui superiùs attenuati in alas diuiduntur: folia in eis oblonga,ex pluribus aliis composita,quorum singula, pinguia, glabra & per ambitum serræ modo incisa,particularibus hipposelini foliis minora:

SIVM VERVM, Matthioli.

SIVM Vulgare, Matthioli.

SIVM Crateuæ, maius Dodonæi.

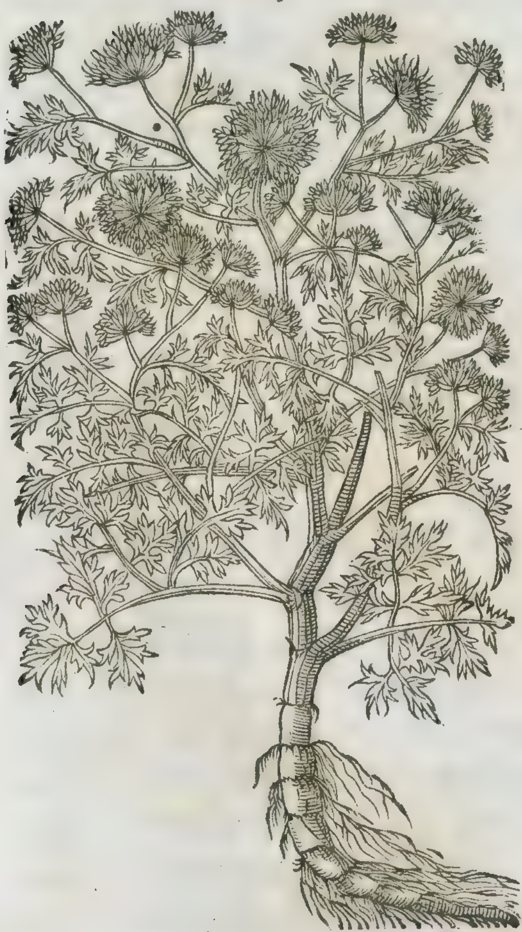

flores

flores in vmbellis candidi. Radices tenues, nigræ & capillatæ veluti fibræ sunt, quæ non modò subsunt, sed & caulium geniculis adnascuntur, iis quibus aquis conduntur, aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam Hipposelino tota herba odoratior est, petrolei vulgò dicti ferè odore. Nascitur in perennibus riuulis, rariùs in residibus aquis. Iulio & Augusto floret. Idem Dodonæus in Historia stirpium Sium siue Lauer minus pinxit, sed in Histo. Aquatilium multò feliciùs. Sio, inquit, siue Laueri odore & facultate proximum est, alterum quoddam veluti Sij genus, multò tamen & minus & tenuius. Cauliculi sunt tenues, rotundi, læues, obscurè geniculati, inanes, iuncis quodammodo similes, ex quibus tenues oriuntur, & inanes quoq; pediculi siue costæ, in quibus parua aliquot & angusta foliola, flores in exiguis vmbellis, scabiosæ angustioribus & minoribus, candidi, simul compressi exeunt: semen aniso maius, subcandidum, superiori parte latius. Radices tenuissimæ & nigræ fibræ sunt, caulibus inferiùs adhærentes: emittit verò & ex imo caulis, fibras obliquè serpentes, quæ alicubi terræ aut limo hærentes, radices faciunt, & cauliculos promunt, seipsam hoc modo multiplicante stirpe, quæ tamē & semine seri potest. Lobellius Oenanthen aquaticam vocat. Reperitur in perennibus riuulis, aut aliis aquis frequentiùs, ac sæpissimè vbi Sium gignitur: non raro etiam in palustribus & riguis, iuxta riuulos & fossas: crescit etiam in hortis aut alibi, loco non perinde humido satum, quod tamen minus attollitur & breuius est, foliáque habet terræ proxima, cærefolio similia, sed tenuiora: reliqua verò, vti eius quod in aquis exit: radices autem crassas, paruis siluestribus napis similes, verùm minores ac breuiores, à quibus & transuersæ quædam serpentes exeunt fibræ, quibus seipsum multiplicat. Ita non raro in alium locum translatæ, stirpes, formam effigiemq; aliqua parte commutant, floret æstiuis temporibus: Augusto semen in hortis quidem ad maturitatem peruenit. Matthiolus huius generis illud, quod in hortis aut alibi loco non palustri natum, formam commutauit, inter œnanthes à se depictas quartam fecit, ab œnanthæ tamen multùm differentem Dodonæi sententia. Quidam minus illud Sium Dodonæi Silaum esse putant à Plinio memoratum, cap. 8. lib. 26. nascētem in glareosis & perennibus riuis, cubitalem, apij similitudine, qui vt olusatrum magna vtilitate vesicæ coquitur. Est & tertium Sio odore & facultate cognatum genus ab eodem Dodonæo positum, Cicutaria palustris Lobellio. Caulem habet crassum, inanem, geniculatum, supra aquas bicubitalem aut longiorem, in multas alas diuisum, primùm viridem, deinde cùm semen maturum esse cœperit, in luteum languescentem, folia hortensis apij, tenuiora: flores in vmbellis non magnis parui sunt & cādidi: semen odoratum, subnigricans, aniso maius: radices fibratæ sunt, veluti sij nigræ, ad inferiorem caulis partem geniculis ipsis adhærentes. Exit iisdem ac similibus quibus sium locis, & simul cum eo sæpè reperitur. Aestate floret, Augusto semen maturum est. Plinij Phellandrium videtur esse, quod scribit nasci in palustribus, folio apij, cuius semen bibitur propter calculos & vesicæ incommoda. Alij apium siluestre Dodonæi Phellandrium esse putauerunt, alij Angelicam minorem.

Cap. 43. Lib. 26. c. 11. Lib. 5. c. 46.

PHELLANDRIVM, Plinij.

Sium

SIVM Alterum Erucæ folio.

Sium Crateuæ erucæ folio quidam non abs re Barbaream vulgò dictam esse existimant, fruticosam, paucis foliis, rotundis, nigris, maioribus quàm menthæ, erucæ penè similibus, de qua diximus in Horto, cap. De Eruca. Pena & Lobellius id Sium Erucæ folium arbitrãtur esse Sisymbrium aquaticum Matthioli, Nasturtium aquaticum Tragi & herbariorum, Gallorum *Cresson d'eau.* De quo in horto diximus. Huc referenda alia non absimilis planta, à Lobellio picta, & descripta his ferè verbis. In stagnantibus & vdis scrobibus & lacustribus ponè nouam vrbem Antuerpianam oritur, iuxta Scaldæ amœnissima fluenta. Radix innumeris implexa gracilibus & tortilibus fibris pullis glebæ limosæ inseritur, è qua cubitales & ternûm cubitorum caules cicutæ assurgunt, folia laueris Dioscoridis, ambitu serrata, speciosa, flos in vmbellis è luteo viridi pallescens, semen apio hortensi ferè par, quod gustu ad cuminum, daucum creticum, & citrei mali corticem accedere, & plusculum caloris habere videtur. Sij verò fa-
Lib.2.c.120 cultates hasce tradit Dioscorides. Eius folia cruda coctáque si edantur, calculos con-
Lib. 8. sim. fringunt & expellunt. Vrinas item mouent, fœtus & menses ducunt. Et Galenus, Sium, inquit, quantum gustu odoratum est, tantùm etiam calfacientis facultatis est particeps. Sed & digerit, & vrinas mouet, & calculos renũ frangit, & mẽses euocat.

ERISITHALES, *CAP. LXXVIII.*

Lib.26.c.13.

ERISITHALES, vt scribit Plinius, est flore luteo, foliis acanthi, bibitur ex vino. Huic breui historiæ non inscitè aptari potest planta hîc depicta, radice longa, crassa, contorta, surculosa, foliis ex ea multis, pedem ferè altis acantho similibus, sed nonnihil per latera pungentibus: caule sesquicubitali, striato, foliis paucis, minoribus & breuioribus comante: flore aureo in capitulis oblongis, qui in pappos tandem dilabitur. In aquis semper, maximè pratis riguis reperitur.

EPIMEDIVM, *CAP. LXXIX.*

Nomen. ΕΠΙΜΗΔΙΟΝ Græcis, & Latinis Epimedium dicitur.
Forma. Caulis est non magnus, inquit Dioscorides,
Lib.4.c.19. hederæ foliis denis aut duodenis, neque florem, neque fructum ferens, radice te-
Lib.27.c.9. nui, nigra, graui odore, gustu fatuo. Nascitur in humidis. Plinius hæc ex Dioscoride descripsisse videtur Epimediũ, inquit, caulis est nõ magnus, sed hederę foliis denis

EPIMEDIVM, Dodonæi.

aut duodenis, nunquam florens, radice tenui, nigra, graui odore. Nascitur in humidis. Quænam hæc sit planta difficilè est admodùm statuere. Matthiolus ignotam sibi fatetur, eúmque reprehendit, qui Epimedium eam plantam esse censet, quæ à triquetra foliorum figura à recentioribus Herba trinitatis appellatur. Pena raram quandam & nuspiam à se præterquam in Italia visam plantã pro Epimedio pinxit & descripsit, suffragante etiam Italorum Herbariorum iudicio, Lobellius Epimedium Anguillaræ vocat. Dodonæus integram plantam repre-sentauit, atque his ferè verbis delineauit, folia eius ampla, numerosa, & creberrimè ter trina, rarò plura, ab vno terete tenuíque dependent pediculo, sunt autem ea hederæ foliorum figura, lata, acuminata, duriuscula, & per ambitum veluti serrata. Assurgit inter hæc tenellus & teres dodrantalis cauliculus, valde elegantes ferens flosculos, forma quadrangulares: quorum margines rubent, interiora lutea, medij verò virent apices: rubet & exteriore ac auersa parte flosculus, sed discurrentibus rectis candidísque striis variegatus. Radix multas in obliquum propagines emittit, inferiùs fibrosa. Legitimum esse Dioscoridis Epimedium non est facilè affirmare, id enim scribit neque florem neque fructum ferre: nisi dicamus huic idem vsuuenire quod Bechio, Dictamno, Onosmati, fortassè & Cynoglosso, quibus florem, caulem, fructum demunt, cùm tamen iis ornentur. Hodie in Belgicis hortis viret. Scribit Diosco. Epimedij folia cum oleo trita, imposito cataplasmate, non sinere mammas increscere: radicem conceptum adimere, folia trita quinis drachmis, post menstruas purgationes, quinque diebus in vino potu, præstare mulieribus ne concipiant. Eadem ferè Plinius, Huic, inquit, spissandi refrigerandíque natura, fœminis cauenda, folia in vino trita virginum mammas cohibent. Quibus assentitur Galenus, Epimedij vis, inquit, est moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate: quare nullam habet insignem qualitatem, mammas cataplasmate impositum rectas seruare potest. Aiunt epotum concipiendi spem adimere. Lib. 6. sim.

ÉCOLE SUPÉRIEURE DE PHARMACIE DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE

FINIS PRIMÆ PARTIS.

120 —tt

